ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒ ครั้งที่ ๒๙
(สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

สำนักรายงานการประชุมและชวเลข
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒

ครั้งที่ ๒๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)

วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

ณ อาคารรัฐสภา

หน้า

เรื่องหารือ

ผู้อภิปราย

- นายธีระ ไตรสรณกุล ๑
- นายปริญญา ฤกษ์หร่าย ๓
- นายเกษม อุประ ๓
- นายประกอบ รัตนพันธ์ ๔
- นายกูเฮง ยาวอหะซัน ๕
- นายวัฒนา สิทธิวัง ๖
- นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์ ๗
- นายธารา ปิตุเตชะ ๘
- นายวัน อยู่บำรุง ๙
- นายเอกการ ซื่อทรงธรรม ๑๐
- นายขวัญเลิศ พานิชมาท ๑๑
- พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์ ๑๒
- นายนิรมิต สุจารี ๑๒
- นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ ๑๓
- นายวีระพล จิตสัมฤทธิ์ ๑๔
- นายกฤษณ์ แก้วอยู่ ๑๕
- นายมานพ คีรีภูวดล ๑๖
- นายวัชรพล โตมรศักดิ์ ๑๗

หน้า

ผู้อภิปราย
- นายชัยยันต์ ผลสุวรรณ ๑๘
- นายสุรชาติ ศรีบุศกร ๑๘ ๑๙
- นายนพพล เหลืองทองนารา ๒๐
- นายฉลอง เทอดวีระพงศ์ ๒๑
- นายศิรสิทธิ์ เลิศด้วยลาภ ๒๒
- พันตำรวจโท ฐนภัทร กิตติวงศา ๒๓
- นายทองแดง เบ็ญจะปัก ๒๔
- นายสัญญา นิลสุพรรณ ๒๕
- นายประเสริฐ บุญเรือง ๒๖
- พลตำรวจตรี สุรินทร์ ปาลาเร่ ๒๖
- นายรังสิมันต์ โรม ๒๗
- นายรังสิกร ทิมาตฤกะ ๒๘

ระเบียบวาระที่ ๑ กระทู้ถาม ไม่มี ๓๐

ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม ๓๐

รับทราบการพิจารณารายงานของวุฒิสภา จำนวน ๖ เรื่อง

- ที่ประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๑๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ๓๐

วันอังคารที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ ได้พิจารณารับทราบรายงานจำนวน ๒ เรื่อง

๑. รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ. ศ. ๒๕๖๒

๒. รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน
ของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒

- ที่ประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ๓๑

วันจันทร์ที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๓ ได้พิจารณารับทราบรายงานของ
ผู้สอบบัญชีและรายงานการเงินกองทุนจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่
กรมโยธาธิการและผังเมือง สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑

หน้า

- ที่ประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ๓๑
วันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ ได้พิจารณารับทราบรายงาน จำนวน ๓ เรื่อง
๑. รายงานการสร้างระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒
๒. รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงิน
สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐ และสำหรับปีสิ้นสุดวันที่
๓๐ กันยายน ๒๕๖๑ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
๓. รายงานประจำปี ๒๕๖๒ ของกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ

ระเบียบวาระที่ ๓ รับรองรายงานการประชุม ๓๑
รับรองรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕
ปีที่ ๑ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง)
- ครั้งที่ ๒๗ วันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
- ครั้งที่ ๒๘ เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ระเบียบวาระที่ ๗ เรื่องอื่น ๆ ๓๒
(เลื่อนขึ้นพิจารณา)
๗.๒ ตั้งกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการ ๓๒
การทหาร แทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก
(นายชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์)
ผู้อภิปราย
- นายอรรถกร ศิริลัทธยากร ๓๒

หน้า

๗.๓ ตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษา ๓๓
ปัญหาการบังคับใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและหามาตรการ
แก้ไขปัญหาการบำรุงรักษาที่ดิน การพัฒนาทรัพย์สิน
ที่ประชาชนทั่วไปใช้สอยร่วมกันในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่เอกชน
ทั่วประเทศ แทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก
(นายสิระ เจนจาคะ)

ผู้อภิปราย

- นายอรรถกร ศิริลัทธยากร ๓๔

(เรื่องอื่น ๆ ไม่ได้แจ้งอยู่ในระเบียบวาระการประชุม)

ตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศ ๓๔
ด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครู
และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ
แทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก
(นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน)

ผู้อภิปราย

- นายภาควัต ศรีสุรพล ๓๕

คณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศ ๓๕
ด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครู
และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ
ขอขยายระยะเวลาการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าว
ออกไปอีก ๙๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องที่คณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ๓๖
(ขอเปลี่ยนระเบียบวาระการประชุม)

ผู้อภิปราย

- นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ ๓๖

หน้า

๔.๓ รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๓๗
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว

ผู้อภิปราย

- นายวิรัช รัตนเศรษฐ ๓๙ ๔๑
- นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ๓๙ ๖๒ ๙๙ ๒๑๖
- นายไพบูลย์ นิติตะวัน ๖๒ ๖๗ ๑๗๐
- นายวัฒนา เมืองสุข ๗๐
- นายธีรัจชัย พันธุมาศ ๗๑ ๗๒
- นายขจิตร ชัยนิคม ๗๕
- นางสาวสุทธวรรณ สุบรรณ ณ อยุธยา ๗๘
- นายจาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ ๘๐
- นางสาวเบญจา แสงจันทร์ ๘๔ ๘๗
- นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน ๘๗ ๘๘
- นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ ๙๐
- นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ ๙๒
- นายปิยบุตร แสงกนกกุล ๙๖ ๑๕๗
- นายนิกร จำนง ๑๐๓ ๑๔๓
- นายคมเดช ไชยศิวามงคล ๑๐๕
- นายชาดา ไทยเศรษฐ์ ๑๐๘
- นายมานพ คีรีภูวดล ๑๑๐
- นายสงวน พงษ์มณี ๑๑๓
- ศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม ๑๑๗
- นายวาโย อัศวรุ่งเรือง ๑๒๑
- นายเท่าพิภพ ลิ้มจิตรกร ๑๒๕
- นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม ๑๒๗
- พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ ๑๓๑

หน้า

ผู้อภิปราย

- นายวรภพ วิริยะโรจน์ ๑๓๔
- นายจักรพันธ์ พรนิมิตร ๑๓๗
- นายวีระกร คำประกอบ ๑๓๙
- นายชำนาญ จันทร์เรือง ๑๔๗ ๒๑๐
- รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร ๑๕๒ ๒๑๔
- นายชัยธวัช ตุลาธน ๑๕๕
- นายรังสิมันต์ โรม ๑๖๓ ๑๖๗
- นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช ๑๖๘
- นายกมลศักดิ์ ลีวาเมาะ ๑๗๕
- นายนิยม เวชกามา ๑๗๘
- นายเอกภพ เพียรพิเศษ ๑๘๑
- นายสุเทพ อู่อ้น ๑๘๓
- นายซูการ์โน มะทา ๑๘๗
- นายคำพอง เทพาคำ ๑๘๙
- นายเรวัต วิศรุตเวช ๑๙๒
- นายวิรัตน์ วรศสิริน ๑๙๔
- นายคารม พลพรกลาง ๑๙๗
- นายปดิพัทธ์ สันติภาดา ๑๙๙
- นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ ๒๐๒
- นายพิสิฐ ลี้อาธรรม ๒๐๕
- นายนพดล แก้วสุพัฒน์ ๒๐๘

ภาคผนวก

รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ที่มา ลา ขาดในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งที่ ๒๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๓

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๐๐๑	นายกนก ลิ้มตระกูล		✔		
๐๐๒	ศาสตราจารย์กนก วงษ์ตระหง่าน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๐๓	นายกมลศักดิ์ ลีวาเมาะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๐๔	นายพีระวิทย์ เรืองลือดลภาค	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๐๕	นางกรณิศ งามสุคนธ์รัตนา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๐๖	นายกรวีร์ ปริศนานันทกุล	✔			
๐๐๘	นายกฤติเดช สันติวชิระกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๐๙	นายกฤษฎา ตันเทอดทิตย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๐	นายกฤษณ์ แก้วอยู่	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๑	นางสาวกวินนาถ ตาคีย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๒	นายกษิดิ์เดช ชุติมันต์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๓	นายกัญจน์พงศ์ จงสุทธนามณี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๔	นางกันตวรรณ ตันเถียร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๕	นางสาวกัลยา รุ่งวิจิตรชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๖	นายพิสิฐ ลี้อาธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๗	นางสาวกานต์กนิษฐ์ แห้วสันตติ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๘	นายการุณ โหสกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๑๙	นายกิตติ สมทรัพย์	✔			
๐๒๐	นายกิตติกร โล่ห์สุนทร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๑	นายกิตติชัย เรืองสวัสดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๒	นางสาวกิตติ์ธัญญา วาจาดี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๓	นายกิตติศักดิ์ คณาสวัสดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๕	นางสาวกุลวลี นพอมรบดี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๐๒๖	นายกูเฮง ยาวอหะซัน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๗	นายเกรียงศักดิ์ ฝ้ายสีงาม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๘	นายเกษม ศุภรานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๒๙	นายเกษม อุประ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๐	นายเกษมสันต์ มีทิพย์		✔		
๐๓๑	นายเกียรติ สิทธีอมร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๒	นายเกียรติ เหลืองขจรวิทย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๓	นายเกื้อกูล ด่านชัยวิจิตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๔	ศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๕	นายโกศล ปัทมะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๗	นายขจิตร ชัยนิคม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๘	นายขวัญเลิศ พานิชมาท	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๓๙	นายเขตรัฐ เหล่าธรรมทัศน์		✔		
๐๔๐	นายคงกฤษ ฉัตรมาลีรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๑	นายคฑาเทพ เตชะเดชเรืองกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๒	นายคมเดช ไชยศิวามงคล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๓	นายครูมานิตย์ สังข์พุ่ม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๔	นายคารม พลพรกลาง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๕	นายคำพอง เทพาคำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๖	นายคุณากร ปรีชาชนะชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๗	นายจตุพร เจริญเชื้อ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๘	นายจรัส คุ้มไข่น้ำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๔๙	นายจรัสฤทธิ์ จันทรสุรินทร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๐	ร้อยเอก จองชัย วงศ์ทรายทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๑	นางสาวจอมขวัญ กลับบ้านเกาะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๒	นายจักรกฤษณ์ ทองศรี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๓	นายจักรพรรดิ ไชยสาส์น		✔		

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๐๕๔	นายจักรพล ตั้งสุทธิธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๕	นายจักรพันธ์ พรนิมิตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๖	นายจักรัตน์ พั้วช่วย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๗	นางสาวจุฑาทัตต เหล่าธรรมทัศน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๘	นายจาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๕๙	นายจารึก ศรีอ่อน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๑	นางสาวจิตภัสร์ ตั๊น กฤดากร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๒	นายจิรทัศ ไกรเดชา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๓	นายจิรพงษ์ ทรงวัชราภรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๔	นายจิรวัฒน์ ศิริพานิชย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๕	นายจิรวัฒน์ อรัณยกานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๖	นายจิรัฏฐ์ ทองสุวรรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๗	นางสาวจิราพร สินธุไพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๘	นายจิรายุ ห่วงทรัพย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๖๙	นายจีรเดช ศรีวิราช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๐	นางจุฑาพัตธน์ เมนะสวัสดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๑	นายอิสระ เสรีวัฒนวุฒิ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๒	นายเผดิมชัย สะสมทรัพย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๓	นายจุรินทร์ ลักษณวิศิษฏ์	✔			
๐๗๔	นายจุลพันธ์ โนนศรีชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๕	นายจุลพันธ์ อมรวิวัฒน์		✔		
๐๗๗	นางเจริญ เรี่ยวแรง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๘	นายเจเศรษฐ์ ไทยเศรษฐ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๗๙	นายฉลอง เทอดวีระพงศ์	✔			ลงชื่อย้อนหลัง
๐๘๐	นายฉลาด ขามช่วง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๑	นางสาวชนก จันทาทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๒	นายชยุต ภุมมะกาญจนะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๐๘๓	นายชลน่าน ศรีแก้ว	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๔	นายชวน หลีกภัย	✔			
๐๘๕	พันตำรวจตรี ชวลิต เลาหอุดมพันธ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๖	นายชวลิต วิชยสุทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๗	นายชัชวาลล์ คงอุดม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๘๘	นายสวาป เผ่าประทาน		✔		
๐๘๙	นายชัยชนะ เดชเดโช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๐	นายชัยยันต์ ผลสุวรรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๑	นายชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๒	นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๓	นายชัยวุฒิ บรรณวัฒน์		✔		
๐๙๔	นายชาญวิทย์ วิภูศิริ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๕	นายชาดา ไทยเศรษฐ์	✔			
๐๙๗	นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๘	นายชุมพล จุลใส	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๐๙๙	นายชูวิทย์ พิทักษ์พรพัลลภ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๐	นายชูศักดิ์ คีรีมาศทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๑	นายชูศักดิ์ แอกทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๒	นายเชิงชาย ชาลีรินทร์		✔		
๑๐๓	นายเชิดพงศ์ ราชป้องขันธ์	✔			
๑๐๔	นายโชติพิพัฒน์ เตชะโสภณมณี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๕	นายโชติวุฒิ ธนาคมานุสรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๖	นายไชยวัฒนา ติณรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๗	นายไชยา พรหมา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๘	นายซูการ์โน มะทา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๐๙	นางสาวญาณธิชา บัวเผื่อน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๐	พันตำรวจโท ฐนภัทร กิตติวงศา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๑๑๑	นายฐานิสร์ เทียนทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๒	นายฐาปกรณ์ กุลเจริญ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๓	นายฐิตินันท์ แสงนาค	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๔	นางสาวฐิติภัสร์ โชติเดชาชัยนันต์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๕	นางสาวณธีภัสร์ กุลเศรษฐสิทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๖	นายณัฏฐ์ชนน ศรีก่อเกื้อ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๗	นายณัฏฐพล จรัสรพีพงษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๘	นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๑๙	นายณัฐชา บุญไชยอินสวัสดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๐	นายณัฐพงษ์ เรืองปัญญาวุฒิ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๑	นายณัฐพงษ์ สุปริยศิลป์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๒	นายณัฐพล สืบศักดิ์วงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๓	นายณัฐวุฒิ กองจันทร์ดี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๔	นายณัฐวุฒิ บัวประทุม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๕	นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๖	นายดล เหตระกูล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๗	นายดะนัย มะหิพันธ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๘	นายดำรงค์ พิเดช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๒๙	นายเดชอิศม์ ขาวทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๐	นางสาวตรีนุช เทียนทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๑	นายตี๋ใหญ่ พูนศรีธนากูล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๒	นายไตรเทพ งามกมล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๓	นายไตรรงค์ ติธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๔	นายถาวร เสนเนียม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๕	พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๖	พันเอก เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๗	นายทวิรัฐ รัตนเศรษฐ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๑๓๘	นายทวีศักดิ์ ทักษิณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๓๙	นายทศพร ทองศิริ	✔			ลงชื่อย้อนหลัง
๑๔๐	นายทองแดง เบ็ญจะปัก	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๑	นางทัศนาพร เกษเมธีการุณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๒	นางสาวทัศนีย์ บูรณุปกรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๓	นางทัศนียา รัตนเศรษฐ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๔	นายทายาท เกียรติชูศักดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๕	นายเทพไท เสนพงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๖	นายเทวัญ ลิปตพัลลภ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๗	นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๘	นายเท่าพิภพ ลิ้มจิตรกร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๔๙	นางเทียบจุฑา ขาวขำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๐	นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๑	นายธนกร ไชยกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๒	นางสาวธนภร โสมทองแดง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๓	นายธนยศ ทิมสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๔	นายธนะสิทธิ์ โควสุรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๕	นายธนัสถ์ ทวีเกื้อกูลกิจ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๖	นายมานพ คีรีภูวดล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๗	นายธรรมนัส พรหมเผ่า	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๘	นายธรรมวิชญ์ โพธิพิพิธ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๕๙	นายธัญญ์วาริน สุขะพิสิษฐ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๐	นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๑	นายธารา ปิตุเตชะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๒	นายธีรภัทร พริ้งศุลกะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๓	นางสาวธีรรัตน์ สำเร็จวาณิชย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๔	นายธีระ ไตรสรณกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๑๖๕	นายธีระ วงศ์สมุทร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๖	นายธีรัจชัย พันธุมาศ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๗	นายนพ ชีวานันท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๘	นายนพคุณ รัฐผไท	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๖๙	นายนพดล แก้วสุพัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๐	นายนพดล มาตรศรี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๑	นายนพพล เหลืองทองนารา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๒	นางสาวนภาพร เพ็ชร์จินดา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๓	นายนริศ ขำนุรักษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๔	นายพรชัย ตระกูลวรานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๕	นายสมศักดิ์ คุณเงิน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๖	นายนัทธี ถิ่นสาคู	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๗	นายสุชาติ โชคชัยวัฒนากร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๘	นายนิกร จำนง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๗๙	นายนิคม บุญวิเศษ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๐	นายนิติพล ผิวเหมาะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๑	นายนิพันธ์ ศิริธร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๒	นายนิยม ช่างพินิจ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๓	นายนิยม วิวรรธนดิฐกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๔	นายนิยม เวชกามา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๕	นายนิรมิต สุจารี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๖	นายนิรันดร์ นาเมืองรักษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๘	นายนิโรธ สุนทรเลขา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๘๙	นางสาวแนน บุณย์ธิดา สมชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๐	นายบัญญัติ เจตนจันทร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๑	นายบัญญัติ บรรทัดฐาน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๒	นายบัลลังก์ อรรณนพพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๑๙๓	นายบุญแก้ว สมวงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๔	นายบุญฐิณ ประทุมลี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๕	นางบุญยิ่ง นิติกาญจนา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๖	นางบุญรื่น ศรีธเรศ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๗	นายบุญลือ ประเสริฐโสภา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๘	นายบุญสิงห์ วรินทร์รักษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๑๙๙	นางสาวเบญจา แสงจันทร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๐	นายปกรณ์ มุ่งเจริญพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๑	นายปกรณ์วุฒิ อุดมพิพัฒน์สกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๒	นายปฐมพงศ์ สูญจันทร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๓	นายปดิพัทธ์ สันติภาดา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๔	นายประกอบ รัตนพันธ์	✔			
๒๐๕	นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๖	นายประทวน สุทธิอำนวยเดช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๗	นายประภัตร โพธสุธน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๘	นายประภูศักดิ์ จินตะเวช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๐๙	นายประมวล พงศ์ถาวราเดช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๐	นายประสงค์ บูรณ์พงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๑	นายประสิทธิ์ มะหะหมัด	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๒	นายประสิทธิ์ วุฒินันชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๓	นายประเสริฐ จันทรรวงทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๔	นายประเสริฐ บุญเรือง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๕	นายประเสริฐพงษ์ ศรนุวัตร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๖	นายปริญญา ช่วยเกตุ คีรีรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๗	นายปริญญา ฤกษ์หร่าย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๘	นายปรีดา บุญเพลิง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๑๙	นายปัญญา จีนาคำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๒๒๐	นางสาวปารีณา ไกรคุปต์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๒	นายปิยวัฒน พันธ์สายเชื้อ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๓	นางสาวปิยะรัฐชย์ ติยะไพรัช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๔	นางผ่องศรี แซ่จึง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๕	นายไผ่ ลิกค์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๗	นายพงศ์กวิน จึงรุ่งเรืองกิจ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๘	นายพนิต วิกิตเศรษฐ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๒๙	นายพยม พรหมเพชร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๐	นายพรชัย อำนวยทรัพย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๑	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรชัย อินทร์สุข	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๒	นายพรเทพ วิสุทธิ์วัฒนศักดิ์	✔			
๒๓๓	นางสาวพรพิมล ธรรมสาร	✔			
๒๓๔	นางพรเพ็ญ บุญศิริวัฒนกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๕	นางพรรณสิริ กุลนาถศิริ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๗	นายพลภูมิ วิภัติภูมิประเทศ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๘	นางสาวพัชรินทร์ ซำศิริพงษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๓๙	นายพัฒนา สัพโส	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๐	นายพาณุวัฒณ์ สะสมทรัพย์		✔		
๒๔๑	นายพิจารณ์ เชาวพัฒนวงศ์	✔			ลงชื่อย้อนหลัง
๒๔๒	นางพิชชารัตน์ เลาหพงศ์ชนะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๓	นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๔	นายพิเชษฐ สถิรชวาล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๕	นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๖	นายพิบูลย์ รัชกิจประการ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๗	นางสาวพิมพ์พร พรพฤฒิพันธุ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๘	นางสาวพิมพ์ภัทรา วิชัยกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๔๙	นายพิษณุ พลธี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๒๕๐	นายพีรเดช คำสมุทร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๑	นางสาวพิมพ์รพี พันธุ์วิชาติกุล	✔			
๒๕๒	นายพีระเพชร ศิริกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๓	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๔	นายเพชร เอกกำลังกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๕	นางสาวเพชรชมพู กิจบูรณะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๖	นางสาวเพชรดาว โต๊ะมีนา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๗	นายเพชรวรรต วัฒนพงศศิริกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๘	นายไพจิต ศรีวรขาน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๕๙	นายไพบูลย์ นิติตะวัน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๐	นายไพโรจน์ โล่ห์สุนทร		✔		
๒๖๑	นางสาวไพลิน เทียนสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๒	นายภณณัฏฐ์ ศรีอินทร์สุทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๓	นายภราดร ปริศนานันทกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๔	นางสาวภริม พูลเจริญ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๕	นายภาคภูมิ บูลย์ประมุข	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๖	นายภาควัต ศรีสุรพล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๗	นางสาวภาดาท์ วรกานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๘	นายภานุ ศรีบุศยกาญจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๖๙	นายภาสกร เงินเจริญกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๐	นายภิญโญ นิโรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๑	นายภูดิท อินสุวรรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๒	นายภูมิศิษฏ์ คงมี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๓	นายมงคลกิตติ์ สุขสินธารานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๔	นายมณฑล โพธิ์คาย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๕	นายมณเฑียร สงฆ์ประชา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๖	นายมนตรี ตั้งเจริญถาวร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๒๗๗	นายมนตรี ปาน้อยนนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๘	นางมนพร เจริญศรี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๗๙	นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๐	นางสาวมัลลิกา จิระพันธุ์วาณิช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๑	นายมานพ ศรีผึ้ง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๒	นายมานะ โลหะวณิชย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๓	นายมานะศักดิ์ จันทร์ประสงค์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๔	นายมานัส อ่อนอ้าย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๕	นางมารศรี ขจรเรืองโรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๖	นายมิ่งขวัญ แสงสุวรรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๗	นางมุกดา พงษ์สมบัติ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๘	พลตำรวจเอก ยงยุทธ เทพจำนงค์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๘๙	นายยงยุทธ สุวรรณบุตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๐	นายยรรยงก์ ถนอมพิชัยธำรง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๑	นายยศวัฒน์ มาไพศาลสิน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๒	นายยุทธพงศ์ จรัสเสถียร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๔	รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๕	นายรณเทพ อนุวัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๖	นายระวี มาศฉมาดล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๗	นายรังสรรค์ มณีรัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๘	นายรังสรรค์ วันไชยธนวงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๒๙๙	นายรังสิกร ทิมาตฤกะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๐	นายรังสิมันต์ โรม	✔			ลงชื่อย้อนหลัง
๓๐๑	นางสาวรังสิมา รอดรัศมี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๒	นายรัฐกิตติ์ ผาลีพัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๓	นายรุ่งโรจน์ ทองศรี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๔	นายเรวัต วิศรุตเวช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๓๐๕	นางสาวละออง ติยะไพรัช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๖	นางลินดา เชิดชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๗	นายเลิศศักดิ์ พัฒนชัยกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๘	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๐๙	นางสาววทันยา วงษ์โอภาสี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๐	นายวรภพ วิริยะโรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๑	นางสาววรรณวรี ตะล่อมสิน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๒	นางสาววรรณวิภา ไม้สน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๓	นายวรศิษฎ์ เลียงประสิทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๔	นายวรสิทธิ์ กัลป์ตินันท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๕	นายวราวุธ ศิลปอาชา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๖	นายวัชรพล โตมรศักดิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๗	นายวัชระ ยาวอหะซัน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๘	นายวัชรา ณ วังขนาย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๑๙	นายวัฒนา ช่างเหลา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๐	นายวัน อยู่บำรุง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๑	นายวันชัย เจริญนนทสิทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๒	นายวันชัย ปริญญาศิริ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๓	นายวันนิวัติ สมบูรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๔	นางวันเพ็ญ พร้อมพัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๕	นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๖	นายวาโย อัศวรุ่งเรือง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๗	นายวิเชียร ชวลิต	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๘	นายวิทยา ทรงคำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๒๙	นายวินท์ สุธีรชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๐	นายวิรัช พันธุมะผล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๑	นายวิรัช รัตนเศรษฐ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๓๓๒	นายวิรัตน์ วรศสิริน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๓	นายวิโรจน์ ลักขณาอดิศร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๔	นายวิวรรธน์ นิลวัชรมณี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๕	นายวิวัฒน์ชัย โหตระไวศยะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๖	พลตำรวจโท วิศณุ ม่วงแพรสี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๗	นายวิสาร เตชะธีราวัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๘	นายวิสิทธิ์ พิทยาภรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๓๙	นายวิสิษฐ์ เตชะธีราวัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๐	นายวิสุทธิ์ ไชยณรุณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๑	นายมารุต มัสยวาณิช	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๒	นายวีระกร คำประกอบ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๓	นายวีระชัย วีระเมธีกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๔	นายวีระพล จิตสัมฤทธิ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๕	นายวีระวัฒน์ โอสถานุเคราะห์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๖	นายวุฒิชัย กิตติธเนศวร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๗	นายวุฒินันท์ บุญชู	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๘	นายวุฒิพงษ์ นามบุตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๔๙	นายเพชรภูมิ อาภรณ์รัตน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๐	นายศรัณย์ ทิมสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๑	นายศรัณย์วุฒิ ศรัณย์เกตุ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๒	นายศราวุธ เพชรพนมพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๓	นางสาวศรีนวล บุญลือ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๔	นายศรีเรศ โกฏคำลือ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๕	นางศรีสมร รัศมีฤกษ์เศรษฐ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๖	นายศักดา คงเพชร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๗	นายศักดินัย นุ่มหนู	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๕๘	นายศักดิ์สยาม ชิดชอบ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๓๕๙	นายศาสตรา ศรีปาน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๐	นายศิรสิทธิ์ เลิศด้วยลาภ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๑	นางสาวศิริกัญญา ตันสกุล	✔			
๓๖๒	นายศิริพงษ์ รัสมี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๓	นางศิริวรรณ ปราศจากศัตรู	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๔	นายศิริวัฒน์ ขจรประศาสน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๕	นางสาวศิลัมพา เลิศนุวัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๖	นายศุภชัย ใจสมุทร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๗	นายศุภชัย นพขำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๖๘	นายศุภชัย โพธิ์สุ	✔			ลงชื่อย้อนหลัง
๓๖๙	นางสาวศุภมาส อิศรภักดี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๐	นางสาวสกุณา สาระนันท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๑	นายสงคราม กิจเลิศไพโรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๒	นายสงวน พงษ์มณี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๓	นายสนอง เทพอักษรณรงค์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๔	นายสมเกียรติ ไชยวิสุทธิกุล	✔			
๓๗๕	นายสมเกียรติ ถนอมสินธุ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๖	นายสมเกียรติ วอนเพียร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๗	นางนันทนา สงฆ์ประชา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๘	นายสมคิด เชื้อคง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๗๙	นายสมเจตน์ ลิมปะพันธุ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๐	นายสมชาติ ประดิษฐพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๑	นายสมชาย ฝั่งชลจิตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๒	พลเอก สมชาย วิษณุวงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๓	นายสมบัติ ศรีสุรินทร์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๔	นายสมบัติ อำนาคะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๕	นายสมบูรณ์ ซารัมย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๓๘๖	นายสมพงษ์ โสภณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๗	นายสมพงษ์ อมรวิวัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๘	นายสมมุติ เบ็ญจลักษณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๘๙	นายสมศักดิ์ เทพสุทิน	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๐	นายสมศักดิ์ พันธ์เกษม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๑	นางสมหญิง บัวบุตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๒	นายสมัคร ป้องวงษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๓	นายสยาม หัตถสงเคราะห์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๔	นายสรชัด สุจิตต์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๕	นายสรวุฒิ เนื่องจำนงค์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๖	นายสรอรรถ กลิ่นประทุม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๗	นางสาวสรัสนันท์ อรรณนพพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๘	นายสราวุธ อ่อนละมัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๓๙๙	นายสฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๐	นายสฤษดิ์ บุตรเนียร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๑	นายสะถิระ เผือกประพันธุ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๒	นายสัญญา นิลสุพรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๓	นายสัณหพจน์ สุขศรีเมือง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๔	นายสันติ กีระนันทน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๕	นายสันติ พร้อมพัฒน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๖	นายสัมพันธ์ มะยูโซ๊ะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๗	นายสัมฤทธิ์ แทนทรัพย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๘	นายสาคร เกี่ยวข้อง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๐๙	นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๐	นายสาธิต ปิตุเตชะ	✔			
๔๑๑	นายสาธิต อุ๋ยตระกูล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๒	นายสายัณห์ ยุติธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๔๑๓	นายสำลี รักสุทธี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๔	นายสิงหภณ ดีนาง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๕	พันโท สินธพ แก้วพิจิตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๖	นายสินิตย์ เลิศไกร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๗	นายสิระ เจนจาคะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๘	นางสิรินทร รามสูต	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๑๙	นายสิริพงศ์ อังคสกุลเกียรติ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๐	นายสุชาติ ชมกลิ่น		✔		
๔๒๑	นายสุชาติ ตันเจริญ	✔			
๔๒๒	นายสุชาติ ภิญโญ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๓	นายสุชาติ อุสาหะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๔	นางสาวสุณัฐชา โล่สถาพรพิพิธ	✔			
๔๒๕	นางสาวสุทธวรรณ สุบรรณ ณ อยุธยา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๖	นายสุทา ประทีป ณ ถลาง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๗	นายสุทิน คลังแสง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๘	นายสุเทพ อู่อ้น	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๒๙	นายสุพล จุลใส	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๐	นายสุพล ฟองงาม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๑	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๒	นายสุภดิช อากาศฤกษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๓	นางสุภาภรณ์ คงวุฒิปัญญา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๕	นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๖	นายสุรชาติ ศรีบุศกร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๗	นายสุรเชษฐ์ ประวีณวงศ์วุฒิ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๘	นายสุรทิน พิจารณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๓๙	นายสุรพงษ์ อึ้งอัมพรวิไล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๐	รองศาสตราจารย์สุรวาท ทองบุ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๔๔๑	นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๒	นายสุรศักดิ์ ชิงนวรรณ์		✔		
๔๔๓	นายสุรศักดิ์ พันธ์เจริญวรกุล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๔	นายสุรศักดิ์ อนรรฆพันธ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๕	นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๖	นายสุรสิทธิ์ วงศ์วิทยานันท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๗	พลตำรวจตรี สุรินทร์ ปาลาเร่	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๘	นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๔๙	นายเสมอกัน เที่ยงธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๐	พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๑	นายโสภณ ซารัมย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๒	นายองค์การ ชัยบุตร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๓	นายองอาจ คล้ามไพบูลย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๔	นายองอาจ วงษ์ประยูร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๕	นายอดิพงษ์ ฐิติพิทยา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๖	นายอธิรัฐ รัตนเศรษฐ		✔		
๔๕๗	นายอนันต์ ผลอำนวย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๘	นายอนันต์ ศรีพันธุ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๕๙	นายอนาวิล รัตนสถาพร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๐	นายอนุชา น้อยวงศ์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๑	นายอนุชา นาคาศัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๒	นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๓	นายอนุทิน ชาญวีรกูล		✔		
๔๖๔	นายอนุมัติ ซูสารอ		✔		
๔๖๕	นายอนุรักษ์ จุรีมาศ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๖	นายอนุรักษ์ ตั้งปณิธานนท์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๗	นางอนุรักษ์ บุญศล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๔๖๘	นายอนุสรณ์ ปั้นทอง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๖๙	นางสาวอนุสรี ทับสุวรรณ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๐	นายอภิชัย เตชะอุบล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๑	นายอภิชา เลิศพชรกมล	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๒	นายอภิชาติ ตีรสวัสดิชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๓	นายอภิชาติ ศิริสุนทร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๔	นายสุทัศน์ เงินหมื่น	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๕	นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล	✔			
๔๗๖	นายอรรถกร ศิริลัทธยากร	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๗	ร้อยตำรวจเอก อรุณ สวัสดี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๘	นายอัครเดช วงษ์พิทักษ์โรจน์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๗๙	นายอัครวัฒน์ อัศวเหม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๐	นายอัฏฐพล โพธิพิพิธ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๑	นายอันวาร์ สาและ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๒	นายอับดุลบาซิม อาบู	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๓	นายอับดุลอายี สาแม็ง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๔	นายอัศวิน วิภูศิริ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๕	นายอาดิลัน อาลีอิสเฮาะ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๖	นางอาภรณ์ สาราคำ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๗	นายอารี ไกรนรา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๘	นายอาสพลธ์ สรรณ์ไตรภพ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๘๙	นายอำนาจ วิลาวัลย์	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๐	นายอำไพ กองมณี	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๑	นายวัฒนา สิทธิวัง	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๒	นายอิสสระ สมชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๓	นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๔	นายเอกการ ซื่อทรงธรรม	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร

เลขประจำตัวสมาชิก	ชื่อ - ชื่อสกุล	มา	ลา	ขาด	หมายเหตุ
๔๙๕	นายเอกชัย ทรงอำนาจเจริญ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๖	นายเอกธนัช อินทร์รอด	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๗	นายเอกภพ เพียรพิเศษ	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๘	นายเอกราช ช่างเหลา	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๔๙๙	นายเอี่ยม ทองใจสด	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
๕๐๐	นายโอชิษฐ์ เกียรติก้องชูชัย	✔			รับข้อมูลด้วยบัตร
	รวม ๔๘๘	**๔๗๓**	**๑๕**	-	

นางสาววรรณภัสสร รุจิกุลสิริ
ตำแหน่ง นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ

นางสราพร เจนนุวัตร
ตำแหน่ง ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานทะเบียนประวัติและสถิติ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๒๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓
ณ อาคารรัฐสภา

(เนื่องจาก นายชวน หลีกภัย ประธานสภาผู้แทนราษฎร และ นายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง ติดราชการ นายศุภชัย โพธิ์สุ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง จึงปฏิบัติหน้าที่แทน ได้ขึ้นบัลลังก์ เวลา ๐๙.๓๗ นาฬิกา)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เรียนท่านสมาชิกครับ ก่อนเข้าสู่ระเบียบวาระการประชุม ผมจะอนุญาตให้ท่านสมาชิกได้ปรึกษาหารือตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๒๔ โดยผมจะให้ปรึกษาหารือตามลำดับรายชื่อและเวลาที่ยื่น โดยใช้เวลาท่านละ ๒ นาทีนะครับ ต่อไปเชิญท่านธีระ ไตรสรณกุล และตามด้วยท่านปริญญา ฤกษ์หร่าย เชิญครับ

นายธีระ ไตรสรณกุล (ศรีสะเกษ) : ท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายธีระ ไตรสรณกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ เขต ๕ พรรคเพื่อไทย ท่านประธานที่เคารพครับ ปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนมีมาเรื่อย ๆ วันนี้ผมขอปรึกษาหารือเรื่องความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนในเขตเลือกตั้ง ๓ เรื่องครับ

เรื่องแรก ผมได้รับการร้องเรียนจากท่านผู้ใหญ่ชาตรี สมนึก ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านน้ำมุด หมู่ที่ ๖ ตำบลบักดอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ในปัญหาเรื่องแหล่งน้ำซึ่งใช้ร่วมกันในหมู่บ้าน ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ ๑๒ ไร่ บัดนี้แหล่งน้ำตื้นเขินไม่สามารถที่จะใช้ทั้งในเรื่องการเกษตร ทั้งในเรื่องของการทำประปาหมู่บ้าน ก็สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับพี่น้องประชาชนที่ใช้แหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภค ก็อยากจะฝากไปถึงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดงบประมาณเพื่อที่จะไปขุดลอกเพื่อให้ใช้ได้ในหน้าแล้ง

เรื่องที่ ๒ ผมได้รับการร้องเรียนจากท่านอาจารย์สุพัฒน์ ซึ่งเป็นอาจารย์ในโรงเรียนเคียงศิริบ้านโพธิ์ทอง ซึ่งอยู่ตำบลห้วยตึ๊กชู อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ว่าพื้นที่หน้าโรงเรียนเป็นที่ลุ่ม เป็นที่ผ่านของถนนทางหลวงชนบท หมายเลข ๒๐๔๖ ทำให้

เมื่อฝนตกมาน้ำท่วมขังเป็นปัญหาในการสัญจรของนักเรียนแล้วก็ผู้ปกครอง ก็อยากจะให้ทางหลวงชนบทเข้าไปปรับปรุงแก้ไขแล้วก็วางท่อระบายน้ำเพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำท่วมขัง

เรื่องที่ ๓ คือเรื่องไฟสัญญาณจราจรสี่แยกบ้านตาเม็ง ตำบลห้วยตึ๊กชู อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประสบอุบัติเหตุบ่อยครั้งเนื่องจากไม่มีสัญญาณจราจรไฟเขียวไฟแดง แล้วก็ไม่มีไฟฟ้าส่องสว่าง แล้วก็เป็นถนนที่เข้าไปสู่ตัวอำเภอ เป็นทางหลวงชนบทหมายเลข ๒๐๔๖ ตัดกับทางหลวงชนบท ๔๐๓๕ ก็ฝากไปถึงกระทรวงคมนาคมให้ช่วยติดตั้งไฟสัญญาณจราจรให้ด้วยครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านปริญญา แล้วตามด้วยท่านเกษม อุประ เชิญครับ

นายปริญญา ฤกษ์หร่าย (กำแพงเพชร) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายปริญญา ฤกษ์หร่าย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกำแพงเพชร พรรคพลังประชารัฐ เรื่องที่ผมจะหารือกับท่านประธานในวันนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับน้ำทำการเกษตร ซึ่งโครงการส่งน้ำบำรุงรักษาจังหวัดกำแพงเพชรได้ผันน้ำจากลำน้ำปิงเข้ามาสู่ในระบบชลประทาน ซึ่งคลองแห่งนี้มีระยะทางกว่า ๑๓๒ กิโลเมตร พี่น้องประชาชนได้รับประโยชน์กว่า ๗๕๒,๐๐๐ ไร่ ผมก็อยากจะฝากให้กรมชลประทานได้ดูโครงการเพื่อเพิ่มศักยภาพในเขตชลประทาน โครงการแรกก็คือโครงการสร้างดาดคอนกรีตส่งน้ำขนาดใหญ่ (เอ็มซี) (MC) ซึ่งโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาวังบัว ตั้งแต่กิโลเมตรที่ ๖๑ จนถึงกิโลเมตรที่ ๖๙ รวมระยะทาง ๘,๒๑๐ เมตร ซึ่งพร้อมสร้างถนนคันคลอง ก้นคลองกว้างตั้งแต่ขนาด ๖ เมตร ๘ เมตร และ ๑๕ เมตร ตามลำดับ โครงการที่ ๒ เป็นโครงการขุดลอกส่งน้ำขนาดใหญ่ (เอ็มซี) (MC) โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาวังบัว ตั้งแต่หลักกิโลเมตรที่ ๓๑ ถึงกิโลเมตรที่ ๔๐ พร้อมเสริมคันคลอง รวมระยะทาง ๘,๔๙๗ เมตร และโครงการที่ ๓ เป็นโครงการเพิ่มศักยภาพของทางหรือกรมทางหลวง ก็อยากจะฝากกรมทางหลวงให้เพิ่มช่องทางจราจรจาก ๒ ช่องทางจราจร เป็น ๔ ช่องทางจราจร ตั้งแต่สี่แยกตำบลสลกบาตรจนถึงสี่แยกวังปลาอ้าว ตำบลปางมะค่า ซึ่งเป็นถนนหลวงหมายเลข ๑๑๑๒ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเดินทางของพี่น้องประชาชนต่อไป ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านเกษม ตามด้วยท่านประกอบ รัตนพันธ์ นะครับ

นายเกษม อุประ (สกลนคร) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายเกษม อุประ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร พรรคเพื่อไทย ขอกราบเรียนหารือท่านประธานถึงปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนผ่านไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องการสัญจร

ถนนสายที่ ๑ สายบ้านนาถ่อน บ้านท่างาม บ้านท่าสาวเอ้ ตำบลหนองบัวสิม อำเภอคำตากล้า เชื่อมกับจังหวัดบึงกาฬ ผมต้องขอขอบคุณ อบจ. สกลนคร ที่อนุเคราะห์งบประมาณถนนคอนกรีตไป ๗๐๐ เมตร คงเหลืออยู่อีก ๑,๑๐๐ เมตร ขอให้ทำต่อเถอะครับ เพราะว่าเป็นความเดือดร้อนของนักเรียนที่ต้องใช้เส้นทางสัญจรนี้ไปเรียนหนังสือ

ถนนสายที่ ๒ ถนนสายบ้านน้อยนาคำ ไปบ้านห้วยดินดำ ตำบลคำตากล้า อำเภอคำตากล้า เป็นถนนคอนกรีตขาดช่วงเป็นถนนลูกรังอยู่ประมาณ ๒ กิโลเมตร มีสภาพเป็นหลุมเป็นบ่อ ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ชาวบ้าน ๓ หมู่บ้านต้องใช้เส้นทางนี้สัญจรเข้ามาอำเภอได้รับความลำบากอย่างมาก กระผมจึงฝากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปรับปรุงเป็นถนนคอนกรีตให้ด้วย

ถนนสายที่ ๓ เป็นถนนสายบ้านผาศักดิ์ไปบ้านกุดจาน-โนนสะอาด ตำบลแพด อำเภอคำตากล้า เป็นถนนลูกรัง มีคนสัญจรเป็นจำนวนมาก เนื่องจากว่าเป็นถนนสายบุญเชื่อมกับวัดนิพเพธพลารามของพระอาจารย์สมภพ ซึ่งมีพุทธบริษัทใช้ไปปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ สภาพถนนเป็นหลุมเป็นบ่อสร้างความเดือดร้อน เพราะฉะนั้นอยากให้สร้างเป็นถนนลาดยาง ฝากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขให้ด้วยครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านประกอบ และตามด้วยท่านกูเฮง ยาวอหะซัน เชิญครับ

นายประกอบ รัตนพันธ์ (นครศรีธรรมราช) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม ประกอบ รัตนพันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช พรรคประชาธิปัตย์ วันนี้ผมขอกราบเรียนท่านประธานเรื่องความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนคนยากจน ท่านประธานครับ ----------

สืบเนื่องมาจากคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๗๓/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๖๒ เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขปัญหาของสภาเครือข่ายประชาชนอีสานหรือที่เรียกว่า สอส. และสภาประชาชน ๔ ภาค คำสั่งนี้เป็นคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อที่จะให้ไปแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน แต่ท่านประธานที่เคารพครับ วันนี้พี่น้องประชาชนที่เป็นหนี้ ได้เพิ่มความทุกข์ร้อนขึ้นไปอีกเนื่องมาจากว่ามีคนกลุ่มหนึ่งใช้โอกาสนี้ไปชักชวนพี่น้องประชาชนให้มาปลดหนี้โดยมาทำกิจกรรมอยู่ที่ ๒ จังหวัด คือจังหวัดเพชรบุรีกับจังหวัดนครราชสีมา โดยเก็บค่าเหยียบแผ่นดิน โดยเก็บค่ากิจกรรม ค่าเสื้อและค่าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่ง ปรากฏว่าพี่น้องประชาชนหลงเชื่อครับ ต้องกู้หนี้ยืมสิน เพิ่มหนี้สินมาอีกเพื่อที่จะมาอบรมมาเป็นสมาชิกของเครือข่าย แต่ว่าบัดนี้ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ พี่น้องประชาชนที่ยากจนอยู่แล้วต้องการที่จะมาเปลื้องหนี้ ปรากฏว่าพอกหนี้ขึ้นไปอีก ผมเรียนว่าเป็นภัยสังคมที่น่าจับตามอง ก็อยากจะกราบเรียนท่านนายกรัฐมนตรีช่วยตรวจสอบโครงการนี้ด้วยว่าเป็นโครงการเปลื้องหนี้ให้พี่น้องประชาชนหรือเพิ่มหนี้ให้พี่น้องประชาชนครับ ขอบพระคุณมากครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านกูเฮง ตามด้วยท่านวัฒนา สิทธิวัง เชิญท่านกูเฮงครับ

นายกูเฮง ยาวอหะซัน (นราธิวาส) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม นายกูเฮง ยาวอหะซัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนราธิวาส วันนี้ผมมีเรื่องหารือ ๒ ประเด็น ประเด็นแรกคือปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขหลังจากที่พูดไปแล้วในสภา ประเด็นที่ ๒ ก็คือปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขเหมือนกัน แต่ว่าวันนี้มีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างน่าตกใจ

เรื่องแรก ก็คือสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด เขาเรียกสั้น ๆ ว่า สช. วันนี้ สช. ไม่มีงบของตัวเองเลยทั้ง ๆ ที่เราพูดมานาน เป็นสำนักงานเหมือนจะเป็นขอทานแล้ว ไม่มีงบแม้แต่บริหารจัดการภายในองค์กรเองก็ไม่มี แล้วก็งบติดตาม งบนิเทศ หรือว่างบพัฒนาบุคลากรอะไรไม่มีครับ ต้องรอจากหน่วยงานหลักกว่าจะโอนเงิน แทบจะบอกได้ว่าไม่มีงบประมาณเป็นของตัวเองเลยที่จะใช้ในการบริหาร ที่สำคัญวันนี้ก็คืออาหารกลางวัน เราพูดมาเกือบ ๒ ปี ทุกพรรคที่พูดในสภาแห่งนี้ก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้า ยังไม่มีความหวัง ยังไม่เห็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์เลยครับวันนี้

เรื่องที่ ๒ คือปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและมีอัตราเพิ่มขึ้นในวันนี้ก็คือเรื่องการทำร้ายร่างกายในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้มีมากขึ้นครับ แล้วก็ปัญหาใหญ่วันนี้ที่เราพบก็คือน้องอายุ ๒ ขวบถูกล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน และปีนี้เพิ่มขึ้นเป็น ๒ เท่าจากปีที่แล้ว นี่แค่เดือนที่ ๙ เดือนกันยายนเอง และวันนี้คน ๓ จังหวัดเขาชอบร้องเพลงนี้ครับ เราจะทำตามสัญญา แต่ต้องใช้เวลาอีกแสนนาน เขาร้องอย่างนี้ครับ ผมก็สงสารครับ วันนี้ชาวบ้านประชาชนในพื้นที่ผมเขาอยากเห็นที่สุดก็คือขอให้ท่านนายกรัฐมนตรีลาออกเถอะครับ เพราะว่าสงสารชาวบ้าน เวลาที่เหลือผมมอบให้ท่านนายกรัฐมนตรีเอาไปคิดนะครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ยังไม่จบนะครับตั้งแต่เมื่อคืน คำนี้ เชิญท่านวัฒนา ตามด้วยท่านสุรชาติ ชาญประดิษฐ์ ครับ

นายวัฒนา สิทธิวัง (ลำปาง) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายวัฒนา สิทธิวัง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลำปาง เขต ๔ พรรคพลังประชารัฐ

เรื่องแรก กระผมกราบขอบพระคุณท่าน ร้อยเอก ธรรมนัส พรหมเผ่า รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๓ ที่ผ่านมา ท่านได้เข้าไปดูแลพี่น้องประชาชนและสถานที่ก่อสร้างฝาย ค.ส.ล. กั้นลำน้ำวังและโครงการแก้มลิง ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เพื่อจัดสรรงบประมาณจำนวน ๑๒๓ ล้านบาท เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน น้ำอุปโภคบริโภคให้กับเกษตรกร ในฐานะที่กระผมเป็นตัวแทนของราษฎรชาวอำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ขอกราบขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

เรื่องที่ ๒ กระผมขออนุญาตผ่านท่านประธานสภาไปยังสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๑ กรมทรัพยากรน้ำ กระผมได้รับการร้องเรียนจากราษฎร ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เกี่ยวกับปัญหาความเดือดร้อนขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคจากฝายทุ่งหัวขัว ซึ่งกั้นลำน้ำแม่ยาว ฝายนี้ก่อสร้างโดยสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๑ เป็นลำน้ำต้นทุนที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูกตลอดปี เนื่องจากฝายยังขาดระบบการกระจายน้ำ ----------

สาเหตุเพราะคันคลองเดิมเป็นคลองดินธรรมชาติ ยังไม่มีระบบส่งน้ำที่ได้มาตรฐาน ทำให้ได้รับความเดือดร้อนเรื่องการส่งลำเลียงน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตรทั่วทุกฤดูกาล เนื่องจากไม่มีคันคลองที่กำหนดทิศทางการไหลของน้ำได้ จึงทำให้การเพาะปลูกได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก กระผมจึงกราบเรียนท่านประธานไปยังสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๑ ได้จัดสรรงบประมาณโครงการก่อสร้างเพื่อกระจายความเดือดร้อนให้กับราษฎรในพื้นที่ดังกล่าวจำนวน ๗,๐๐๐ ไร่ หากโครงการนี้ดำเนินการสำเร็จจะเป็นการช่วยเหลือราษฎร ๑,๒๐๐ ครัวเรือน และเป็นการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้ประชาชนอย่างมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านสุรชาติ ชาญประดิษฐ์ ตามด้วยท่านธารา ปิตุเตชะ นะครับ

นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์ (ศรีสะเกษ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม นายสุรชาติ ชาญประดิษฐ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ เขต ๒ พรรคเพื่อไทย ท่านประธานที่เคารพครับ ผมได้รับการร้องเรียนจากพี่น้องชาวบ้านตำบลหนองแก้วและตำบลหนองแวง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากถนนสายบ้านหนองแก้วถึงบ้านหนองแวงเป็นถนนที่ชาวบ้านใช้สัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก และเป็นเส้นทางที่ประชาชนขนส่งสินค้าเพื่อการเกษตรและลูกหลานอาศัยเส้นทางนี้ไปโรงเรียน ซึ่งสภาพปัจจุบันเป็นถนนลาดยางที่เป็นหลุมเป็นบ่อ หน้าแล้งก็จะมีฝุ่น หน้าฝนก็จะมีน้ำท่วม ฝากท่านประธานไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษช่วยแก้ไขปัญหาให้พี่น้องด้วยครับ

เรื่องที่ ๒ ผมได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านหนองทามใหญ่ ตำบลคำเนียม อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากถนนจากบ้านหนองทามใหญ่ถึงถนนทางหลวงหมายเลข ๒๐๘๕ เป็นถนนที่ชาวบ้านตำบลคำเนียมและตำบลหนองหัวช้างใช้สัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งสภาพปัจจุบันเป็นถนนลูกรังเป็นหลุมเป็นบ่อ ฝากท่านประธานผ่านไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ

เรื่องที่ ๓ ผมได้รับการร้องเรียนจากพี่น้องชาวตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เนื่องจากถนนตั้งแต่ทางหลวงหมายเลข ๒๒๖ ถึงบ้านหนองกก ตำบลยาง อำเภอกันทรารมย์ เป็นถนนที่ชาวบ้านตำบลยางใช้สัญจรผ่านไปมาเป็นจำนวนมาก

และเป็นเส้นทางที่ประชาชนใช้ขนส่งสินค้าเพื่อการเกษตร และลูกหลานอาศัยเส้นทางนี้ไปโรงเรียน ซึ่งสภาพปัจจุบันเป็นถนนลาดยางที่เป็นหลุมเป็นบ่อ หน้าแล้งจะมีฝุ่นจำนวนมาก หน้าฝนก็จะมีน้ำท่วมขัง ฝากท่านประธานไปยังองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ขอขอบคุณครับ ท่านประธานครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ มีประสิทธิภาพมากได้ถึง ๔ เรื่อง ต่อไปท่านธาราครับ ตามด้วยท่านวัน อยู่บำรุง ครับ

นายธารา ปิตุเตชะ (ระยอง) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่เคารพ กระผม นายธารา ปิตุเตชะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดระยอง พรรคประชาธิปัตย์ ท่านประธานครับ ผมได้รับเรื่องร้องเรียนจากพี่น้องประชาชน ผู้ประกอบการและแรงงานที่สัญจรไปมาบนถนน รย. ๓๐๑๓ หรือเส้นปากร่วม-มาบเตย ตามที่กรมทางหลวงชนบทได้ทำการว่าจ้าง หจก. ประชาพัฒน์ ทำการก่อสร้างขณะนี้อยู่ในพื้นที่มาบยางพร-ปลวกแดง ซึ่งมีระยะทาง ๑๖ กิโลเมตร มูลค่าการก่อสร้าง ๕๐๐ กว่าล้านบาท โครงการดังกล่าวก่อสร้างมาทั้งสิ้น ๒๙ เดือนแล้ว แต่โครงการมีความล่าช้าต่ำกว่าแผนถึง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ๒ ปีกว่าแล้ว ท่านประธานที่เคารพครับ ความล่าช้าในการก่อสร้างถนนเส้นนี้ สร้างความเสียหายให้เศรษฐกิจของผู้ประกอบอุตสาหกรรมในอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง เนื่องจากว่าพื้นที่ในนิคมอุตสาหกรรมมีนิคมอุตสาหกรรมถึง ๕ แห่ง ๕ นิคม พี่น้องประชาชน นักลงทุน ผู้ใช้แรงงานต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อนในการสัญจรไปมาเพียงเพราะผู้รับเหมาไม่ค่อยมีความรับผิดชอบ กรมทางหลวงชนบทซึ่งเป็นคู่สัญญาในการว่าจ้างต่างก็ละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เข้มแข็ง สร้างความเสียหายให้แก่จังหวัดระยองและประเทศชาติทางด้านเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นของนักลงทุนที่เข้ามาลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมของประเทศไทย เพราะฉะนั้นฝากทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกรมทางหลวงชนบท ช่วยเร่งรัดในการก่อสร้างถนนเส้นนี้ เนื่องจากผมทราบว่าจะมีการต่อสัญญา อันนี้พี่น้องประชาชนผู้นำท้องถิ่นท้องที่ซึ่งไม่เห็นด้วยในการต่อสัญญาครั้งนี้จะทำให้ความล่าช้าออกไปอีก ก็ฝากไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการรับผิดชอบถนนสายนี้ด้วยครับ ขอบคุณมากครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับเชิญท่านวันครับ

นายวัน อยู่บำรุง (กรุงเทพมหานคร) : ท่านประธานที่เคารพ ผม วัน อยู่บำรุง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตบางบอน เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร พรรคเพื่อไทย ขออนุญาตนำความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนชาวบางบอน ชาวหนองแขม หารือกับท่านประธานดังนี้ครับ

เรื่องแรก ขอให้ปรับปรุงถนนซอยแยก ซอยเลียบคลองภาษีเจริญฝั่งใต้ ซอย ๓ หรือที่ชาวบ้านแถวนั้นเรียกกันว่าซอยวรรณสำเริง เขตหนองแขม จากอาคารเลขที่ ๕/๕ ถึงสุดเขตทางสาธารณะ เนื่องจากผมได้รับร้องเรียนจากคุณชะอ้อน ทองศร ประชาชนผู้อาศัยในซอยดังกล่าว ว่าสภาพถนนเป็นดินเฉอะแฉะและข้างทางมีหญ้าขึ้นรกตลอดทั้งสองข้างทาง อีกทั้งสภาพถนนชำรุดและอันตรายจากสัตว์มีพิษ เช่น งู ตะขาบ เป็นอันตรายต่อผู้สัญจรเข้าออกซอยนี้ อยากให้เร่งดำเนินการทำถนนซอยวรรณสำเริงเป็นการเร่งด่วนด้วยครับ

เรื่องที่ ๒ ขอให้ดำเนินการปรับปรุงถนนสวัสดิการ ๒ แยก ๔ เขตหนองแขม โดยขยายทางให้ต่อเนื่องตลอดแนวในถนนสวัสดิการ ๒ แยก ๔ ซึ่งปัจจุบันเป็นถนนลาดยางไม่มีไหล่ทางและแคบ เวลารถสวนกันเกิดอุบัติเหตุเฉี่ยวชนบ่อย เนื่องจากช่องจราจรแคบมาก อยากให้ขยายทางให้ต่อเนื่องตลอดแนวเพื่อความสะดวกปลอดภัยของผู้ใช้รถใช้ถนนครับ

เรื่องสุดท้าย เรื่องที่ ๓ ขอให้ขุดลอกคลองตาปลั่ง เขตหนองแขม ช่วงจากคลองภาษีเจริญถึงคลองหนามแดง เนื่องจากผมได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านคือ คุณชัยรัตน์ แนวเนียม ประชาชนริมคลองตาปลั่ง ว่าคลองมีความตื้นเขินไม่สามารถใช้เรือสัญจรไปมาได้ เนื่องจากมีขยะ สิ่งปฏิกูล กิ่งไม้ ใบไม้ทับถมมาเป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปีแล้ว คลองนี้ไม่ได้รับการขุดลอกเลย ซึ่งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามริมคลองนี้ประกอบอาชีพทำสวน ปลูกผัก ปลูกดอกไม้ และต้องเก็บผลผลิตบรรทุกใส่เรือเพื่อออกมาจำหน่ายสู่ท้องตลาด เมื่อคูคลองตื้นเขินจึงทำให้การใช้ชีวิตของชาวบ้านเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้น จึงขอฝากท่านประธานให้ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาขุดลอกคลองให้กับชาวบ้านผู้อยู่อาศัย คืนความเป็นธรรมชาติให้ชาวบ้านเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไป ท่านเอกการ ซื่อทรงธรรม เชิญครับ

นายเอกการ ซื่อทรงธรรม (แพร่) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายเอกการ ซื่อทรงธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ พรรคภูมิใจไทย วันนี้ผมมีเรื่องหารืออยู่หนึ่งประเด็น ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับกรมสรรพสามิต การยาสูบแห่งประเทศไทย สังกัดกระทรวงการคลังครับ ก่อนอื่นผมขอเป็นตัวแทนของกลุ่มภาคีชาวไร่ยาสูบกว่า ๓๐,๐๐๐ ครอบครัว กว่า ๒๐ จังหวัดทางภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคกลาง ต้องขอขอบคุณท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคภูมิใจไทยทุกท่านที่มีส่วนช่วยผลักดันให้ภาครัฐมีการปรับเลื่อนการขึ้นภาษีสรรพสามิตบุหรี่ร้อยละ ๔๐ ออกไป ๑ ปี จากกำหนดเดิมในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ เป็นวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ ส่วนประเด็นที่ผมจะพูดคือปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรชาวไร่ยาสูบ สืบเนื่องจากผมได้รับหนังสือร้องเรียนของนายล้วน ร่องแก้ว ประธานกลุ่มเครือข่ายชาวไร่ยาสูบจังหวัดแพร่ ในเรื่องของการขอเงินชดเชยโควตา (Quota) ของชาวไร่ยาสูบที่ถูกตัดไปยังไม่มีความคืบหน้าและไม่มีความชัดเจนใด ๆ ซึ่งทางกลุ่มภาคีชาวไร่ยาสูบก็ได้ทำหนังสือเข้าไปสอบถาม ทั้งการยาสูบแห่งประเทศไทยและกรมสรรพสามิต แต่ทั้ง ๒ หน่วยงานยังไม่สามารถตอบคำถามที่ชัดเจนให้แก่กลุ่มภาคีได้ ซึ่งเรื่องการขอเงินชดเชยโควตา (Quota) นั้นไม่ได้มีการพูดเป็นครั้งแรกครับ จนถึงตอนนี้กลับไม่มีความคืบหน้าใด ๆ ในขณะที่เรื่องการแก้ปัญหาโดยการปลูกพืชทดแทนก็ยังไม่มีความชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมครับ ผมขอฝากทางท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังอยู่ ๒ เรื่อง นั่นก็คือขอให้เร่งรัดการจ่ายเงินชดเชยโควตา (Quota) ยาสูบ และขอให้ทางท่านรัฐมนตรีพิจารณาการขึ้นภาษีแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่ขึ้นแบบในปัจจุบันทุกวันนี้ ผมในนามตัวแทนของชาวไร่ยาสูบทั่วประเทศ ขอให้ท่านพิจารณาเรื่องนี้โดยเร็วนะครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านขวัญเลิศ พานิชมาท ตามด้วยท่าน พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์ เชิญครับ

นายขวัญเลิศ พานิชมาท (ชลบุรี) : เรียนประธานสภาที่เคารพครับ ผม นายขวัญเลิศ พานิชมาท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี พรรคก้าวไกล ท่านประธานสภาที่เคารพครับ เนื่องจากตอนนี้ชาวบ้านในพื้นที่อำเภอศรีราชา ได้ร้องเรียนถึงปัญหาค่าน้ำประปาสูงกว่าปกติหลายเท่าตัว และเป็นแบบนี้ไม่ใช่เดือนแรกนะครับ มีบางรายถูกเรียกเก็บค่าน้ำประปาเกือบ ๒๐,๐๐๐ บาท ทั้งที่ปกติใช้น้ำเดือนละประมาณ ๓๐๐ บาทเท่านั้นเอง ซึ่งอาจจะเกิดจากความผิดพลาดของการชำรุดของมิเตอร์ (Meter) หรือเจ้าหน้าที่ที่อ่านค่ามิเตอร์ (Meter) ผิด แต่ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากบิล (Bill) ค่าน้ำที่ไม่ปกติจำนวนมาก แล้วก็ไม่ได้รับการชี้แจงให้รับทราบถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข จึงฝากท่านประธานไปยังการประปาส่วนภูมิภาค สาขาศรีราชา ให้เร่งชี้แจงประชาชนให้ได้ทราบถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยเร็วด้วย เพราะว่าตอนนี้ชาวบ้านจำนวนมากรู้สึกเครียดเพราะว่าไม่มีเงินจะจ่ายค่าน้ำ ค่าไฟกันแล้วหลังจากวิกฤติโควิด (COVID) ที่ผ่านมา ท่านประธานครับ อำเภอศรีราชาเป็นเมืองแห่งเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว มีชาวต่างชาติจำนวนมากมาอาศัยและทำงานอยู่ แต่ท่านเชื่อไหมครับว่าเมืองที่เจริญขนาดนี้กลับมีจุดที่ไม่มีไฟฟ้าใช้ นั่นคือชุมชนเขาน้ำโจน ตำบลเขาคันทรง ซึ่งมีหลักฐานว่ามีชุมชนอาศัยอยู่มาตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ แล้ว ก่อนที่จะมาประกาศเป็นอุทยานของกรมป่าไม้ในปี ๒๕๑๖ ซึ่งตอนนี้มีโครงการตัดผ่านทางแนวชายขอบป่า ระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร ก่อนตัดไปสู่ถนนสายหลักเส้น ๓๓๑ แต่การติดตั้งเสาไฟฟ้าต้องหยุดชะงักเนื่องจากคำสั่งของทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จนทางเทศบาลนครเจ้าพระยาสุรศักดิ์ทำหนังสือขออนุญาตขยายเขตไฟฟ้าเพื่อพาดผ่านพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านและสำนักสงฆ์เขาน้ำโจนเดือดร้อนไม่มีไฟฟ้าใช้มานาน จนทุกวันนี้ก็ยังจุดตะเกียงและใช้เครื่องปั่นไฟกันอยู่ ทั้งที่หนังสือจากเทศบาลออกไปนานแล้วแต่ก็เงียบไป จึงฝากท่านประธานไปยังกรมป่าไม้วอนให้พิจารณาถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านเพื่ออนุญาตให้ติดตั้งเสาไฟฟ้าเพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้มีไฟฟ้าใช้ด้วย ขอบคุณมากครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญ พลตรี ทรงกลด ตามด้วยท่านนิรมิต สุจารี เชิญครับ

พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพอย่างสูง กระผม พลตรี ทรงกลด ทิพย์รัตน์ หัวหน้าพรรคพลังชาติไทย แบบบัญชีรายชื่อ เรื่องที่ผมจะหารือท่านประธานในวันนี้สื่อไปถึงรัฐบาลก็คือ เรื่องหาทางรอดให้ประเทศไทย ประเทศไทยไม่มีเงินก็แก้ไขประเทศไม่ได้และเปลี่ยนแปลงประเทศไม่ได้ แก้วิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองไม่ได้ ถ้าประเทศไทยมีเงินสามารถเนรมิตได้ทุกอย่าง ถ้าหวังรายได้มากมายมหาศาลต้องกล้าลงทุน ไม่ต้องกลัวขาดทุนครับ เพราะว่ามีตัวอย่างมาแล้ว รายได้ที่จะเข้าประเทศปีหนึ่งเป็นล้าน ๆ บาท คือทำศูนย์กลางศาสนาพุทธที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก็จะสร้างแรงจูงใจให้กับคนนับถือศาสนาพุทธ ในโลกมนุษย์นี้มีทั้งหมดประมาณ ๗๐๐ ล้านคน ก็มีประเทศจีนมากที่สุดคนที่นับถือศาสนาพุทธ ก็จะมาแสวงบุญที่ประเทศไทย ทำคล้าย ๆ นครเมกกะของประเทศซาอุดีอาระเบีย มีรายได้ปีหนึ่งหลายล้านล้านบาท ก็มีคนไปทำบุญที่นครเมกกะ ของเราเองเราคาดว่าจะใช้เนื้อที่ประมาณไม่ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ ไร่ ที่ ๑๐,๐๐๐ ไร่ ไม่ได้เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเลย เพราะว่าของกรมป่าไม้อย่างเช่นที่จังหวัดกระบี่ก็มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ไร่ของกรมป่าไม้ ก็สามารถทำเป็นศูนย์กลางศาสนาทุกศาสนาได้ ส่วนที่จังหวัดอื่น ๆ ที่ ๑๐,๐๐๐ ไร่ไม่ใช่เรื่องใหญ่ก็สามารถที่จะหาได้ ผมก็หวังว่าศูนย์กลางศาสนาพุทธอยากให้เกิด เพราะว่ามีตัวอย่างมาแล้ว อย่างของนครเมกกะเป็นต้น ส่วนเรื่องของพุทธมณฑล เนื้อที่ประมาณ ๒,๕๐๐ ไร่ ส่วนเนื้อที่ของวัดพระธรรมกายประมาณ ๒,๐๐๐ ไร่ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปท่านนิรมิตและตามด้วยท่านณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ เชิญครับ

นายนิรมิต สุจารี (ร้อยเอ็ด) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม นายนิรมิต สุจารี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ด พรรคเพื่อไทย ขอนำปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน กราบเรียนต่อท่านประธานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เรื่องที่ ๑ กรมทางหลวงแผ่นดินขอติดตั้งสัญญาณจราจรหน้าเทศบาลตำบลโนนชัยศรี ถนนสายหมายเลข ๒๐๔๖ เสลภูมิ-โพนทอง ซึ่งตรงบริเวณสี่แยกดังกล่าวนี้มีอุบัติเหตุรถชนกันอยู่ตลอด แล้วก็ขอขยายช่องทางจราจรให้เป็น ๔ ช่องทางจราจร ---------

จากหลักกิโลเมตรที่ ๑๖ ไปถึงหลักกิโลเมตรที่ ๑๘ ในถนนเส้นเดียวกัน ผ่านบ้านงิ้ว บ้านหว่าน ผ่านโรงเรียนมัธยมโนนชัยศรี ผ่านโรงเรียนประถมบ้านงิ้ว บ้านหว่าน เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรคับคั่ง แล้วก็ขอไฟส่องสว่างเพื่อที่จะให้พี่น้องสัญจรไปมาได้สะดวกสบาย

เรื่องที่ ๒ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ขอสนับสนุนงบประมาณถนนสายบ้านอุ่มเม่าไปบ้านบะยาว ระยะทาง ๒ กิโลเมตร ตำบลอุ่มเม่า อำเภอโพนทอง จังหวัดร้อยเอ็ด ถนนไม่ได้รับการดูแลเลย อยู่ในการดูแลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น นอกจากนั้นถนนสายบ้านปลาโดไปบ้านโนนสะอาด ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ระยะทาง ๕ กิโลเมตร อยู่ในการดูแลของ อบจ. ร้อยเอ็ด ขอให้ท่านประธานได้ส่งปัญหาดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กราบขอบคุณท่านประธานครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านณัฐวุฒิ ตามด้วยท่านวีระพลครับ

นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ (สุพรรณบุรี) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ จังหวัดสุพรรณบุรี พรรคชาติไทยพัฒนา กระผมขออนุญาตปรึกษาท่านประธาน ๒ เรื่องด้วยกันครับ

เรื่องแรก ขอให้ท่านประธานได้กรุณาทำหนังสือถึงอธิบดี ๒ กรม กรมละฉบับ ฉบับแรก ขอให้ท่านประธานทำหนังสือถึงอธิบดีกรมชลประทาน เพื่อขอให้ยกพื้นผิวจราจรของคันกั้นน้ำเส้นที่ขนานกับคลองพระยาบันลือฝั่งเหนือ ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตร ในเขตพื้นที่ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ยกไปให้กรมทางหลวงชนบทเพื่อดำเนินการลาดยางผิวจราจรคันกั้นน้ำสายดังกล่าวต่อไป อันนี้เป็นฉบับแรกครับ ฉบับที่ ๒ เส้นทางเดียวกันนี่ละครับ ถึงอธิบดีกรมทางหลวงชนบทให้รับเรื่องการยกผิวคันกั้นน้ำที่ขนานกับคลองพระยาบันลือฝั่งเหนือ ระยะทางประมาณ ๑๐ กิโลเมตรที่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ตามหนังสือกรมชลประทานฉบับแรกที่ผมกล่าวไปเมื่อสักครู่ พร้อมทั้งให้อธิบดีกรมทางหลวงชนบทนำเข้าแผนและจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อลาดยางผิวจราจรคันกั้นน้ำ เพราะว่าในคันกั้นน้ำดังกล่าวที่อยู่ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้นได้ลาดยางหมดแล้ว อันนั้นเป็นเรื่องที่ ๑

เรื่องที่ ๒ ด้วยนายรังสิต กลิ่นสุข นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านช้าง ได้ประสานงานกับกรมชลประทานให้มาออกแบบสถานีสูบน้ำเพื่อช่วยเกษตรกรชาวตำบลบ้านช้าง อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ออกแบบเสร็จเรียบร้อย ขอให้กรมชลประทานจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างต่อไปด้วยครับ ขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ต่อไปเชิญท่านวีระพล ตามด้วยท่านกฤษณ์ เชิญครับ

นายวีระพล จิตสัมฤทธิ์ (ศรีสะเกษ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม นายวีระพล จิตสัมฤทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ พรรคเพื่อไทย ขอนำความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนหารือท่านประธานเพื่อส่งต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบดังนี้ครับ

ถนนทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๒๒๐ จากอำเภอเมืองศรีสะเกษไปอำเภอขุขันธ์ กรมทางหลวงได้ก่อสร้างเป็นถนน ๔ เลน (Lane) มาถึงครึ่งทางที่อำเภอวังหิน และยังเหลืออีกครึ่งทางจากอำเภอวังหินไปอำเภอขุขันธ์ เวลาที่ผมลงพื้นที่ก็จะมีพี่น้องประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้มาติดต่อราชการ แม่ค้า พ่อค้า นักธุรกิจสอบถามว่าเมื่อไรจะได้ถนน ๔ เลน (Lane) ถนนสายนี้เป็นถนนสายหลักที่พี่น้องหลายอำเภอใช้เดินทางเข้าตัวจังหวัด และใช้เป็นเส้นทางเดินทางไปจังหวัดนครราชสีมาและเข้ากรุงเทพฯ จุดตัดสามแยกขุขันธ์ที่บ้านกันแต ระหว่างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๔ กับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒๐ ขอให้กรมทางหลวงปรับปรุงแก้ไขบริเวณสามแยกโดยไม่ต้องกลับรถ โดยออกแบบก่อสร้างไปพร้อม ๆ กับถนน ๔ ช่องจราจร นอกจากนี้ก็จะมีถนนที่มีผิวทางขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ ผิวทางหลุดล่อน พี่น้องประชาชนใช้เดินทางด้วยความยากลำบากดังนี้ครับ

๑. สายบ้านโพงไปบ้านเขวิกศรีษะจันทร์ไปบ้านสำโรงสูง ตำบลสะเดาใหญ่ อำเภอขุขันธ์ เป็นของ อบจ. ศรีสะเกษ

๒. ถนนสายบ้านสะอาง ตำบลห้วยเหนือ ไปบ้านโพน ตำบลตะเคียน อำเภอขุขันธ์ เป็นของ อบจ. ศรีสะเกษ

๓. ถนนสายบ้านหนองแวง ตำบลหนองเชียงทูน ไปบ้านกระต่ายด่อน บ้านกุดปราสาท บ้านจานโง ตำบลสมอ อำเภอปรางค์กู่ เป็นของ อบจ. ศรีสะเกษ

๔. ถนนสายบ้านสวายไปบ้านกระโพธิ์น้อย ตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ อบต. สวาย ทุกสายทางที่กล่าวมาครับ เกินความสามารถของ อบท. ต้องขอรับการจัดสรรงบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เชิญท่านกฤษณ์ ตามด้วยท่านมานพ คีรีภูวดล ครับ

นายกฤษณ์ แก้วอยู่ (เพชรบุรี) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม ทนายกฤษณ์ แก้วอยู่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบุรี เขต ๑ พรรคพลังประชารัฐ ขออนุญาตนำความเดือดร้อนของพี่น้องชาวจังหวัดเพชรบุรีหารือท่านประธาน ๓ เรื่องครับ

เรื่องที่ ๑. ขอให้กรมเจ้าท่าขุดลอกคลองสวนทุ่งซึ่งเป็นคลองธรรมชาติ มีความยาวกว่า ๓ กิโลเมตร อยู่ในเขตตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม ไหลผ่านหมู่บ้านแควังใหญ่ หมู่บ้านกระทุ่มราย หมู่บ้านปากคลอง และไหลลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีที่หมู่บ้านคลองสวนทุ่ง ซึ่งคลองดังกล่าวพี่น้องประชาชนทั้ง ๔ หมู่บ้านใช้เป็นทางสัญจร ทำสวนมะพร้าวและทำนา อีกทั้งเป็นคลองระบายน้ำลงสู่แม่น้ำเพชรบุรี ปัจจุบันมีลักษณะตื้นเขิน ซึ่งหากขุดลอกสำเร็จจะเป็นประโยชน์คือเป็นการป้องกันปัญหาน้ำท่วมในเขตอำเภอเมืองเพชรบุรีและในเขตอำเภอบ้านแหลมได้อีกด้วยครับ

เรื่องที่ ๒ ขอให้กรมชลประทานขุดลอกคลองถนนคันกั้นน้ำเค็มในเขตหมู่ที่ ๔ ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม มีความยาว ๑ กิโลเมตร คลองดังกล่าวพี่น้องประชาชนใช้ทำสวนมะพร้าวและเป็นคลองระบายน้ำลงสู่แม่น้ำเพชรบุรี ปัจจุบันมีขนาดเล็กและตื้นเขิน จึงขอให้กรมชลประทานเข้าไปแก้ไขความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนด้วยครับ

เรื่องที่ ๓ ขอให้กระทรวงพาณิชย์เปิดเผยข้อมูล ปริมาณการนำเข้าเกลือจากต่างประเทศของบริษัทเอกชนต่าง ๆ ในปี ๒๕๖๓ อย่างถูกต้องครบถ้วนนะครับ ว่าปริมาณการนำเข้านั้นมีปริมาณเท่าใด เพราะการนำเข้าเกลือนั้นสร้างความเดือดร้อนให้กับพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงอย่างมากครับ จึงขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปดูแลความเดือดร้อนของพี่น้องชาวนาเกลือในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงด้วยครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ต่อไปเชิญท่านมานพครับ ตามด้วยท่านวัชรพล โตมรศักดิ์ ครับ

นายมานพ คีรีภูวดล (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม มานพ คีรีภูวดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล สัดส่วนชาติพันธุ์ครับ ท่านประธานครับ วันนี้ผมมีอยู่ ๒ เรื่อง

เรื่องแรก เป็นเรื่องของความยากลำบากของพี่น้องที่อยู่ในป่าในดอยครับ เป็นพี่น้องหมู่ที่ ๒ ตำบลแม่อุสุ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ที่มีถนนสัญจรลำบากมากเลยครับ ในหมู่บ้านมีอีก ๖ หย่อมบ้าน ก็คือบ้านมอโก้คี บ้านมอโก้ใหม่ บ้านมอโก้โพคี บ้านมอเคลอะคี บ้านมอเคลอะทะ แล้วก็บ้านทีก่อโกร อันนี้คือพี่น้องที่สัญจรไปมานะครับ ภาพที่ท่านประธานเห็น แล้วข้างในก็มีโรงเรียนและมีประชากรจำนวนมากครับ เพราะฉะนั้น เรื่องนี้อยากจะฝากไปทางกรมทางหลวงชนบท และกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมช่วยหาทางออกครับ ถ้าติดที่ระเบียบก็แก้ที่ระเบียบนะครับ ถ้าติดที่งบประมาณก็มาปรึกษาที่สภาครับ

เรื่องที่ ๒ เป็นเรื่องผลกระทบของนโยบายการทวงคืนผืนป่า สมัยรัฐบาล คสช. เรื่องนี้รูปแบบปัญหาเป็นอย่างนี้ครับ มีการไปแจ้งความชาวบ้านโดยชาวบ้านไม่รู้ตัว ชาวบ้านใช้คำว่าเป็นคดีแห้ง คือเจ้าหน้าที่บอกว่าเจอการกระทำความผิดแต่ไม่พบผู้กระทำความผิด คดีเหล่านี้คาอยู่ที่สถานีตำรวจทั่วประเทศนะครับ และปัญหาที่ตามมาก็คือว่าประชาชนที่อยู่ในคดีแห้ง ที่ชาวบ้านเรียกกันว่าคดีแห้ง ปรากฏการณ์ก็คือว่าเจ้าหน้าที่ไม่เคยไปสอบสวนเลย สถานะของบุคคลเหล่านี้คือ ๑. ชาวบ้านไม่รู้ตัวว่าถูกดำเนินคดี ๒. เจ้าหน้าที่เองก็ไม่รู้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด ก็ยังคาอยู่ที่โรงพักอย่างนี้ครับ ปัญหาก็คือว่าคนเหล่านี้ไม่สามารถที่จะไปใช้สิทธิการขึ้นทะเบียนต่าง ๆ หรือการใช้สิทธิการดำรงชีวิตได้ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้อยากจะฝากไปทางท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้วก็สำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าเร่งคลี่คลายแล้วก็ยุติปัญหาเหล่านี้โดยด่วนครับ ขอบคุณมากครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านวัชรพล ตามด้วยท่านชัยยันต์ ผลสุวรรณ์ นะครับ

นายวัชรพล โตมรศักดิ์ (นครราชสีมา) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม วัชรพล โตมรศักดิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โคราช พรรคชาติพัฒนา ผมมีเรื่องหารือท่านประธาน ๑ เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนที่สุดที่อยากจะฝากขอความกรุณาท่านประธานผ่านไปยังกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และในส่วนของสำนักนายกรัฐมนตรี โดยกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัย สำนักนายกรัฐมนตรี ผมได้รับเรื่องร้องเรียนจากท่านกำนันอังกูร ศิริโภคานนท์ และท่านนายกอนุชา ศิริโภคานนท์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่น้องประชาชนจากตำบลหนองระเวียง อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา ท่านประธานครับ ได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๖ กันยายน ในเวลา ๔-๕ โมงเย็น ได้เกิดวาตภัยพายุฤดูฝนขนาดใหญ่ ได้พัดบ้านเรือนเสียหายพร้อมด้วยเครื่องใช้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งรถราต่าง ๆ ได้เกิดความเสียหายอย่างมาก ซึ่งเกิดเหตุการณ์ครั้งนี้นั้นได้มีจำนวนหลังคาเรือนถึง ๗๗๒ หลังคาเรือน อยู่ในเขตบ้านหนองม่วง หมู่ที่ ๓ บ้านทับช้าง หมู่ที่ ๕ หมู่ที่ ๖ บ้านชะอม หมู่ที่ ๘ หมู่ที่ ๙ และบ้านโตนด หมู่ที่ ๑๐ หมู่ที่ ๑๑ ซึ่งเป็นความเสียหายในตำบลเดียวถึง ๑๐๐ กว่าหลัง ในขณะที่เกิดเหตุในวันที่ ๖ นั้น วันรุ่งขึ้นทางจังหวัดโดยท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านนายกเหล่ากาชาด และท่านนายอำเภอเมืองนครราชสีมา ตลอดจนหัวหน้าส่วนราชการได้ออกไปช่วยเหลือดูแลโดยเบื้องต้น แต่นับจากวันนั้นถึงวันนี้ส่วนหนึ่งความลำบากก็คือในงบประมาณที่จะช่วยเหลือพี่น้องประชาชนโดยท้องถิ่นหรือกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยนั้นมีจำนวนเพียงน้อยนิด หลังคาเรือนไม่เกิน ๓๕,๐๐๐ บาท แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นในวันนี้เป็นความเสียหายที่รุนแรงมาก เพราะพี่น้องประชาชนในขณะนี้เป็นหน้าฝน ของใช้ต่าง ๆ ที่วางไว้ในบ้านก็ยังเกิดความเสียหายต่อเนื่อง รวมไปถึงรถราต่าง ๆ แต่เงินช่วยเหลือเพียงน้อยนิดนั้นยังไปไม่ถึงขณะนี้ล่าช้ามาก จึงอยากจะกราบเรียนท่านประธานครับ ในเรื่องอีกเรื่องหนึ่งก็คืออยากจะฝากไปถึงสำนักนายกรัฐมนตรี ได้โปรดนำเงินกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้มาช่วยเหลือเพิ่มเติมให้กับพี่น้องประชาชนด้วยจะเป็นการขอบพระคุณอย่างสูงครับ ขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ต่อไปเชิญท่านชัยยันต์ ตามด้วยท่านสุรชาติ ศรีบุศกร ครับ

นายชัยยันต์ ผลสุวรรณ์ (ปทุมธานี) : กราบเรียนประธานสภาที่เคารพครับ ผม ชัยยันต์ ผลสุวรรณ์ พรรคเพื่อไทย เขต ๔ จังหวัดปทุมธานี ผมได้รับการร้องเรียนจากชาวบ้านในเทศบาลเมืองลำสามแก้ว เทศบาลเมืองคูคต และเทศบาลนครรังสิต มีปัญหาการจราจรติดขัดบนถนนเสมาฟ้าคราม คลอง ๒ ซึ่งตอนนี้ทราบว่ามีการออกแบบเพื่อขยายถนนแล้ว แต่ว่าอยากให้ทางหลวงชนบทเร่งรัดออก พ.ร.บ. เวนคืนที่ดินเพื่อขยายเส้นทางนี้ด้วยนะครับ

เรื่องที่ ๒ ชาวบ้านร้องเรียนมาว่าน้ำประปาไหลอ่อนในเขตสำนักงานประปารังสิต โดยเฉพาะหมู่บ้านพฤกษา ๒๐ ในเขตเทศบาลเมืองลำสามแก้วและเทศบาลเมืองคูคต ขอให้การประปาส่วนภูมิภาคพิจารณาขยายหรือปรับปรุงท่อเมน หรือเพิ่มน้ำดิบในเขตดังกล่าวด้วย เพื่อให้บรรเทาความเดือดร้อนของชาวบ้านนะครับ

เรื่องที่ ๓ ขอให้กรมทางหลวงชนบทไปติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างบริเวณวัดดอนใหญ่ในเขตอำเภอลำลูกกา ตำบลลำลูกกา ในบริเวณถนนเชื่อมระหว่างคลอง ๘ ลำลูกกาไปสู่ถนนรังสิต-นครนายก บริเวณวัดดอนใหญ่ ขอให้กรมทางหลวงชนบทพิจารณานำไฟฟ้าไปติดตั้งให้เหมือนเดิมด้วยนะครับ

เรื่องที่ ๔ ผมได้รับการร้องเรียนจากพี่น้องประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำสามแก้ว เทศบาลเมืองคูคต ที่จะมาร่วมชุมนุมในวันที่ ๑๘-๑๙ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยากจะขอให้ทางกรุงเทพมหานครจัดเตรียมรถห้องน้ำไว้ต้อนรับพวกเด็ก ๆ นักศึกษาให้ด้วยนะครับ ขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านสุรชาติครับ ตามด้วยท่านนพพล เหลืองทองนารา นะครับ

นายสุรชาติ ศรีบุศกร (พิจิตร) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายสุรชาติ ศรีบุศกร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิจิตร เขต ๓ พรรคพลังประชารัฐ ขอหารือท่านประธานสภาผ่านไปยังกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ขอคลิปวิดีโอ (Clip video) ด้วยครับ

(เจ้าหน้าที่ดำเนินการเปิดพรีเซนเทชัน)

นายสุรชาติ ศรีบุศกร (พิจิตร) : สืบเนื่องจากจังหวัดพิจิตรประสบปัญหาฝนทิ้งช่วงมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จึงมีปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ที่น้อยมาก ล่าสุดขณะนี้สำนักงานเกษตรจังหวัดพิจิตรสำรวจข้อมูลคาดว่านาข้าวประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ไร่ที่ลงทะเบียนปลูกข้าวกำลังมีปัญหาภัยแล้ง ต้นข้าวขาดน้ำ รวมถึงสวนมะม่วงในเขตอำเภอสากเหล็กและสวนส้มโอเขตอำเภอโพธิ์ประทับช้าง ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัดพิจิตรก็พลอยได้รับผลกระทบไปด้วย ซึ่งขณะนี้หน่วยงานของจังหวัดพิจิตรและสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพิจิตรยังไม่สามารถประกาศภัยแล้งได้ เนื่องจากมีประกาศของกรมอุตุนิยมวิทยาว่าช่วงนี้ยังเป็นช่วงฤดูฝน จึงไม่สามารถนำงบประมาณไปช่วยพี่น้องประชาชน

- ๑๐/๑

ตอนนี้ได้รับการอนุเคราะห์จากสำนักงานชลประทานที่ ๓ ได้สั่งการส่งเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่พร้อมน้ำมันมาช่วยในการสูบน้ำจากแม่น้ำยมเพื่อส่งให้ช่วยเหลือพี่น้องชาวนาร่วมกับสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๙ แต่ทั้ง ๒ จุดนี้ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ที่เดือดร้อนทั้ง ๑๒ อำเภอ ดังนั้นกระผมจึงใคร่ขอฝากแนวทางการแก้ไขผ่านท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรดังนี้ครับ

เรื่องที่ ๑ ขอให้กรมการปกครอง หรือท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร ปภ.จังหวัด หาทางประกาศในพื้นที่แต่ละตำบลที่ประสบปัญหาภัยแล้ง ประกาศเป็นพื้นที่ภัยพิบัติ เพื่อจะได้รับงบประมาณฉุกเฉินเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้องประชาชน

เรื่องที่ ๒ ปัจจุบันนี้กรมฝนหลวงและการบินเกษตรได้ทำการขึ้นบินในเขตพื้นที่ของจังหวัดพิจิตรอยู่แล้ว แต่ขอวิงวอนขอให้เพิ่มทวีคูณในการทำฝนหลวงให้บ่อยและมากขึ้น เพราะฝนหลวงจะทำให้เกิดฝนตกกระจายทั่วในจังหวัดพิจิตรเพื่อพี่น้องประชาชนทั้ง ๑๒ อำเภอครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านนพพล ตามด้วยท่านฉลอง เทอดวีระพงศ์ ครับ

นายนพพล เหลืองทองนารา (พิษณุโลก) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพครับ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม นพพล เหลืองทองนารา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคเพื่อไทย จังหวัดพิษณุโลก คนพรหมพิรามครับ ท่านประธานครับ วันนี้ผมเองก็มี ๑ เรื่องที่จะมาขอให้ท่านได้ทำหนังสือถึงโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนนเรศวร อยู่ที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก เพราะว่าโครงการส่งน้ำแห่งนี้เป็น ๑ ในโครงการใน ๔ แห่งที่รับผิดชอบพื้นที่น้ำในเขตอำเภอเมืองในเขตที่เป็นเขตเลือกตั้งของผมและอำเภอพรหมพิรามทั้งอำเภอ โครงการนี้มีพื้นที่รับผิดชอบอยู่ ๙๘,๕๗๖ ไร่ แล้วก็เป็นผู้ที่คอยควบคุมตัวเขื่อนนเรศวรด้วย วันนี้มีคลองพีแอล ๐-๒๘ ๓๐ ๓๒ (PL 0-28 30 32) เพิ่งจะได้น้ำ ในกลุ่มไลน์ (Line) ของโครงการแห่งนี้ที่เขียนว่ารักษ์น้ำเขื่อนนเรศวรมีความวุ่นวายแล้วก็แข็งขันกันเหลือเกินของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการที่จะหาน้ำเข้าคลองผมและชาวบ้านจำนวนมากไม่เข้าใจว่าในระยะเวลาที่มีพายุมาน้ำรอบ ๆ ข้างท่วมหมด ทำไมไม่อัดน้ำเข้าไปในลำคลองแห่งนี้ แล้วก็การถากถางวัชพืชอะไรทั้งหลายเป็นข่าวใหญ่โต

ในกลุ่มไลน์ (LINE) ซึ่งเหมือนกับว่าสร้างข่าวให้ตัวเอง สร้างผลงานให้ตัวเองหรือเปล่า ทำไมเวลาหน้าแล้งไม่รู้จักที่จะกำจัดวัชพืช และเวลากำจัดผมเองก็ไปเห็นแล้วพร้อมชาวบ้านว่าที่เป็นข่าวลงในกลุ่มไลน์ (LINE) นั้นมีความยาวเพียงไม่เท่าไร แต่ในส่วนที่มีปัญหาจริง ๆ ต้นไมยราบ ถ้าไม่มีน้ำหลากลงมาน้ำแทบจะผ่านมาไม่ได้เลย ทำไมไม่รู้จักทำ แล้วก็คำพูดที่ว่าเขื่อนนเรศวรนั้นไม่มีหน้าที่กักเก็บน้ำ ผมไม่เข้าใจคำนี้นะครับ นั่นหมายความว่าน้ำลงมาจากเขื่อนสิริกิติ์เท่าไรก็ปล่อยหมดอย่างนั้นหรือครับ ผมอยากให้ท่านประธานได้ทำหนังสือสอบถามในปัญหาที่ผมและชาวบ้านได้สงสัย กราบขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านฉลอง ตามด้วยท่านศิรสิทธิ์ เลิศด้วยลาภ เชิญครับ

นายฉลอง เทอดวีระพงศ์ (พัทลุง) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายฉลอง เทอดวีระพงศ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุง เขต ๒ พรรคภูมิใจไทย วันนี้ขออนุญาตนำเรียนหารือท่านประธานถึงความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชน จำนวน ๒ เรื่อง

เรื่องแรก เรื่องการจัดตั้งวัดนาวง กระผมได้รับการระบายจากพี่น้องประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ในเรื่องของวัดนาวง ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ในพื้นที่นั้น ตั้งอยู่ที่หมู่ ๑ ตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ ซึ่งสภาพในขณะนี้มีสถานะเป็นเพียงที่พักสงฆ์ และหลักฐานตามทะเบียนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติปรากฏว่าเป็นที่วัดร้าง ทั้ง ๆ ที่วัดแห่งนี้ตั้งอยู่คู่บ้านคู่เมืองนั้นมาเกือบ ๑๐๐ ปี ทำให้พี่น้องประชาชนรู้สึกทุกข์ใจมาก เขาอยากที่จะจัดตั้งเป็นวัดให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิของที่ดินที่วัดตั้งอยู่ ซึ่งเขาได้ส่งเรื่องราวผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดไปถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้วเป็นเวลาหลายปีนะครับ ในขณะนี้ก็ยังไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนแต่อย่างใด จึงขอฝากท่านประธานได้นำเรียนผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะเร่งรัดจัดตั้งวัดนาวงแห่งนี้ให้เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับพี่น้องในตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงต่อไปครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านศิรสิทธิ์ ตามด้วย พันตำรวจโท ฐนภัทร กิตติวงศา นะครับ

นายศิรสิทธิ์ เลิศด้วยลาภ (นครราชสีมา) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ศิรสิทธิ์ เลิศด้วยลาภ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา อำเภอปากช่อง พรรคเพื่อไทย ท่านประธานครับ วันนี้ผมมีเรื่องนำเรียนท่านประธานเกี่ยวกับความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนคนปากช่องครับ เนื่องด้วยพี่น้องประชาชนคนปากช่องนั้นได้รับผลกระทบจากการสร้างรถไฟทางคู่สายมาบกะเบาเชื่อมต่อไปยังชุมทางถนนจิระ ตัดผ่านใจกลางเมืองปากช่อง ท่านประธานครับ มีปัญหาหลายที่ที่เป็นปัญหาเดือดร้อนให้กับพี่น้องประชาชน โดยเฉพาะที่บ้านบันไดม้า ตำบลปากช่อง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มีการสร้างอุโมงค์ผ่านทางของรถไฟทางคู่ ท่านประธานครับ สร้างทั้งกลางวัน กลางคืน รีบเร่ง สะเพร่า บกพร่อง วันที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๓ เวลา ๒๐.๕๐ นาฬิกา เหตุการณ์ไม่ได้เกิดขึ้นที่พี่น้องประชาชนนั้นคาดหวังว่าอุโมงค์จะเกิดความปลอดภัย มันได้ถล่มลงมาทับคนงานนับสิบคน ท่านประธานครับ มูลนิธิสว่างวิชชาธรรมสถาน ผอ. นายแพทย์ณรงค์ศักดิ์ บำรุงถิ่น ผู้กำกับ พันตำรวจเอก มานพ ภุชงค์ ท่านนายอำเภอสุรพันธ์ ศิลปสุวรรณ ท่านนายกเสกสันต์ ทองสวัสดิ์วงศ์ กำนันสว่าง ศรีสุวรรณ ปากช่องไทม์ นักข่าวสื่อมวลชน ได้พร้อมใจกันช่วยเหลือ ท่านประธานครับ พี่น้องประชาชนชาวอำเภอปากช่องนั้นฝากขอบพระคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้ ท่านประธานที่เคารพครับ ดูในภาพน่ากลัวขนาดนี้ไม่ต้องอภิปรายว่ามันอันตรายขนาดไหน พี่น้องชาวปากช่องเขาสะพรึงกลัวครับ อีกทั้งประชาชนคนปากช่องเกรงว่าจะไม่เกิดความปลอดภัย จึงนำเรียนท่านประธานผ่านไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ให้ตั้งคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบใบประกอบอาชีพของวิศวกรผู้ควบคุมงาน อุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้าง ขั้นตอนในการก่อสร้างว่าอุโมงค์นั้นเป็นมาตรฐานขนาดไหน พี่น้องประชาชนเขาเป็นห่วงครับ จึงนำเรียนท่านประธานผ่านไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ให้ขวัญกำลังใจกับพี่น้องประชาชนชาวปากช่อง ลงไปตรวจสอบโดยด่วนครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านฐนภัทร ตามด้วยท่านทองแดง เบ็ญจะปัก เชิญครับ

พันตำรวจโท ฐนภัทร กิตติวงศา (จันทบุรี) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ กระผม พันตำรวจโท ฐนภัทร กิตติวงศา พรรคพลังประชารัฐ จังหวัดจันทบุรี กระผมมีเรื่องหารือท่านประธาน ๒ เรื่องครับ

เรื่องที่ ๑ คือเรื่องช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับพี่น้องข้าราชการตำรวจชั้นประทวนให้มีความก้าวหน้าเลื่อนไหลไปจนถึงตำแหน่งสารวัตรครับ ท่านประธานครับ ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีกำลังพลประมาณ ๒๑๙,๕๐๐ นาย แบ่งเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร ซึ่งในเรื่องของการแต่งตั้งโยกย้ายก็เป็นไปตามระบบตามระเบียบตามระบบคุณธรรมดีอยู่แล้ว ส่วนอาจจะมีการปรับปรุงอยู่บ้างก็ว่ากันไปตามเรื่องของการปฏิรูป ผมจะให้ความสำคัญในเรื่องของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนนะครับ ซึ่งมีอยู่กว่า ๑๓๐,๐๐๐ นาย ขอให้ปรับข้าราชการตำรวจชั้นประทวนที่มีอายุตั้งแต่ ๕๓ ปี ซึ่งเดิมจะได้รับการเลื่อนไหลในตำแหน่งรองสารวัตร และจะได้รับการเกษียณในยศร้อยตำรวจเอก ขอให้ปรับเป็นอายุ ๕๐ ปีก็ให้เข้าสู่ระบบการเลื่อนไหลเพื่อให้ได้ตำรวจที่มีความรู้ เช่น ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก หรือว่าเนติบัณฑิต แล้วก็มีความสามารถเพื่อที่จะไต่เต้าให้เป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่มีตำแหน่งสารวัตร แล้วก็เกษียณที่ยศพันตำรวจตรีถึงพันตำรวจโท เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ให้กับตนเองและครอบครัวครับ

เรื่องที่ ๒ กราบเรียนท่านประธานผ่านไปยังท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กระผมและพี่น้องชาวจันทบุรีกว่า ๕๐๐,๐๐๐ นาย ขอคัดค้านการยื่นขออาชญาบัตรพิเศษเหมืองแร่ทองคำ ซึ่งพี่น้องชาวจันทบุรีของกระผมมีความตื่นรู้ในเรื่องของสภาพแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินของเกษตรกรที่จะมีผลเสียหายอย่างมากมายต่อจังหวัดจันทบุรี ----------

ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดเกษตรกรรมสีเขียว พื้นที่กว่า ๑๔,๐๐๐ ไร่ในอำเภอแก่งหางแมว จังหวัดจันทบุรีของกระผมนั้นที่ขอให้สำรวจเพื่อหาแหล่งแร่ซึ่งมีผลกระทบต่อแหล่งน้ำที่มีความสำคัญในการสร้างอ่างถึง ๔ อ่างด้วยกัน กระผมและพี่น้องชาวจันทบุรีขอประกาศชัด ๆ ว่าไม่เอาอุตสาหกรรมหนักโดยเด็ดขาด จะหวงไว้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมสีเขียวและครัวที่สำคัญของโลก แน่นอนครับ คนจันทบุรีไม่เอาแร่เหมืองทอง เพราะว่าคนจันทบุรีมีทุเรียนหมอนทองอยู่แล้วครับ ขอบคุณมากครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านทองแดง ตามด้วยท่านสัญญา นิลสุพรรณ ครับ

นายทองแดง เบ็ญจะปัก (สมุทรสาคร) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม ทองแดง เบ็ญจะปัก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๑ เมืองสมุทรสาคร พรรคก้าวไกล ขอปรึกษาหารือท่านประธาน ๓ เรื่อง คือในจังหวัดสมุทรสาครนั้นมีเส้นทางที่ผ่านเข้าไป เส้นหลัก ๆ ก็คือถนนพระราม ๒ ตอนนี้การจราจรติดขัดทั้งขาเข้าและขาออกเป็นระยะเวลานาน แล้วอีกเส้นทางหนึ่งก็คือถนนเพชรเกษมผ่านไปยังอ้อมน้อย อ้อมใหญ่ ทางนี้เวลาเข้าออกก็ติดมากครับ และมีเส้นทางอีกเส้นทางหนึ่งก็คือเส้นทางถนนเอกชัย ผ่านบางบอน ออกไปบางน้ำจืดแล้วก็ไปตำบลมหาชัยเมืองใหม่ ตรงนี้มีการติดขัดเหมือนกันในถนนเส้นนี้ แล้วก็อยากจะขอกราบเรียนท่านประธานว่าการขยายถนนเส้นทางใหม่ตั้งแต่ตำบลแหลมฟ้าผ่า จังหวัดสมุทรปราการ ไปตำบลบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรสาครนั้นยังไม่ทราบว่าจะระงับหรือจะสร้างต่อ เพราะว่าชะลอการก่อสร้างอยู่ตอนนี้ อยากให้กระทรวงคมนาคมเข้าไปดูด้วย และอีกเส้นทางหนึ่งที่อยากจะให้ทำมากที่สุดตอนนี้ก็คือการปรับปรุงรถไฟตั้งแต่วงเวียนใหญ่ ผ่านบางบอน วัดสิงห์ วัดไทรไปตำบลมหาชัยนั้นตอนนี้ชำรุดทรุดโทรมมาก อยากจะให้ท่านประธานกำชับไปยังกระทรวงคมนาคมหรือทางการรถไฟแห่งประเทศไทยได้ขยับขยายให้เป็นทางขนส่งมวลชนที่จะทดแทนทาง ๓ เส้นนี้ จะได้แบ่งเบาภาระในการเดินทางของประชาชนได้ จึงกราบเรียนท่านประธานมา แล้วก็เรียนไปยังกระทรวงคมนาคมได้ดูแลงบประมาณด้วยครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ เชิญท่านสัญญา ตามด้วยท่านประเสริฐ บุญเรือง ครับ

นายสัญญา นิลสุพรรณ (นครสวรรค์) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม สัญญา นิลสุพรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครสวรรค์ เขต ๓ พรรคพลังประชารัฐ คือจากการที่ผมได้ไปพบท่านกำนันประทวน กำนันตำบลทับกฤช อำเภอชุมแสง ปรากฏว่ามีปัญหาเรื่องภัยแล้ง ผมก็เลยได้ไปที่สถานีสูบน้ำทับกฤชของกรมทรัพยากรน้ำ ปรากฏว่าได้พบปัญหาในเรื่องของค่าไฟฟ้าที่สถานีต้องใช้ ซึ่งสถานีสูบน้ำของทับกฤชเป็นสถานีสูบน้ำขนาดใหญ่เพื่อสูบน้ำเข้าบึงบอระเพ็ด ประโยชน์จากการสูบของสถานีสูบน้ำทับกฤชได้ทั้งตำบลพนมเศษ อำเภอท่าตะโก ตำบลวังมหากร แล้วก็ตำบลทับกฤชของอำเภอชุมแสง ซึ่งนอกจากพื้นที่การเกษตรก็ยังใช้ทำน้ำประปา และวัตถุประสงค์หลักก็คือสูบน้ำเข้าบึงบอระเพ็ด ปรากฏว่าปี ๒๕๖๓ ถูกตัดงบไปเนื่องจากเกิดวิกฤติโควิด (COVID) ค่าไฟถูกเรียกคืน ท่านอธิบดีภาดลท่านได้ช่วยแก้ปัญหาให้เริ่มสูบได้ตอนนี้ เพราะว่าจะไปใช้งบปี ๒๕๖๔ ซึ่งต่อไปปี ๒๕๖๔ ก็จะมีปัญหาเพราะว่าเราเอางบปี ๒๕๖๔ มาใช้แล้ว จึงฝากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ช่วยกรุณาช่วยในเรื่องค่าไฟฟ้าตรงนี้ด้วย เพราะปีนี้ก็จะมีปัญหาอย่างแน่นอน

เรื่องต่อมาคือเรื่องภัยแล้ง จากที่มีเพื่อน ส.ส. หลายคนได้พูดถึง อยากจะให้ทางกระทรวงมหาดไทยได้หาแนวทาง ปัจจุบันนี้อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอชุมแสง กรมอุตุนิยมวิทยาถึงจะบอกว่าเป็นหน้าฝน แต่ปัญหาของพี่น้องตอนนี้ยังต้องสูบน้ำเข้านากันอยู่ การไปขอความช่วยเหลือจากกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยก็มีปัญหาเพราะว่าไม่ได้ขึ้นเป็นภัยแล้ง จึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยหามาตรการอย่างไร ประกาศภัยแล้งเป็นรายตำบลได้ไหม จึงฝากท่านประธานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือพี่น้อง วันนี้เองหมู่ ๔ ตำบลเจริญผล ก็ยังต้องขอเครื่องสูบน้ำอยู่ครับ ขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านประเสริฐ บุญเรือง ตามด้วย พลตำรวจตรี สุรินทร์ ปาลาเร่ เชิญครับ

นายประเสริฐ บุญเรือง (กาฬสินธุ์) : ท่านประธานที่เคารพครับ กระผม นายประเสริฐ บุญเรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคเพื่อไทย ขอปรึกษาหารือกับท่านประธานเรื่องการแก้ไขปัญหาภัยแล้งซึ่งได้รับแจ้งจากท่านศุภชัย จันทร์เจริญ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบัวขาว ว่าหนองอุมรัวพื้นที่ทั้งหมด ๑๑๘ ไร่ ตำบลบัวขาว อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ดูพื้นที่แหล่งน้ำ ๑๑๘ ไร่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข มีวัชพืชขึ้นเต็มพื้นที่เกือบทั้งหมด ซึ่งเป็นหนองน้ำคู่บ้านคู่เมืองของตำบลบัวขาว ขอให้กรมชลประทานหรือสำนักบริหารจัดการน้ำดำเนินการให้ด้วยครับ

เรื่องที่ ๒ เรื่องที่พี่น้องประชาชนสงสัยว่าทำไมเวลาจับโจรผู้ร้าย จี้ชิง วิ่งราว ข่มขืนถูกจับ เมื่อถูกจับมาแล้วนำมาแถลงข่าว เมื่อนำมาแถลงข่าวแล้วทำไมเบลอหน้าเบลอตา ปิดหน้าปิดตา บางแห่งบางพื้นที่ปิดหน้าปิดตาแล้วเอารูปหัวใจไปใส่รูปโจรก็มี ทีนี้พี่น้องประชาชนสงสัยว่าทำไมปิดหน้าปิดตาไปแล้ว เวลาพี่น้องอยากทราบว่าคนในพื้นที่เป็นโจรลักเล็กขโมยน้อย จี้ ฆ่า ข่มขืน อะไรต่าง ๆ พี่น้องประชาชนจะได้ช่วยเหลือก็ไม่รู้จะพูดได้อย่างไรว่าคน ๆ นี้เป็นจริงหรือไม่ เห็นแต่รูปร่างและโครงสร้าง ทั้ง ๆ ที่แต่ก่อนปี ๒๕๑๘ คณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ปี ๒๕๑๘ ระเบียบการดำเนินการฉบับนี้ได้ยกเลิกไปแล้วตั้งแต่สมัยท่านอานันท์ ปันยารชุน แล้วก็เรื่องของคุณธรรมจริยธรรมสื่ออะไรต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องลักษณะนี้ พี่น้องประชาชนบอกว่าสมัยนี้มันสมัยใหม่แล้ว เพื่อให้ปรับปรุงกฎหมายจริยธรรมให้ทันสมัย โลกมันเปลี่ยนแปลง อยากให้แก้ไขเรื่องตรงนี้ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านสุรินทร์ ตามด้วยท่านรังสิมันต์ โรม เชิญครับ

พลตำรวจตรี สุรินทร์ ปาลาเร่ (สงขลา) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม พลตำรวจตรี สุรินทร์ ปาลาเร่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ กระผมขออนุญาตนำเรียนปรึกษาหารือท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรผ่านไปยังท่านนายกรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือกับค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์แก่พี่น้องอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านหนึ่งมีจำนวน ๑ คน รวมทั้งประเทศ จำนวน ๗๕,๔๑๒ นาย ท่านประธานที่เคารพครับ อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

หรือ อกม. นั้นเกิดขึ้นมาตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อปี ๒๕๕๔ คือ ๑๐ ปีมาแล้ว ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอาสาสมัครเกษตรหมู่บ้านได้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ทำให้การปฏิบัติงานของราชการในด้านต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรได้รับวิชาการทางเกษตรภาครัฐได้อย่างรวดเร็ว ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเผยแพร่ความรู้ ถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ งานนโยบายด้านเกษตรในระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาทางการเกษตร การจัดเก็บข้อมูลการเกษตรในการขึ้นทะเบียนเกษตร ในการขึ้นทะเบียนเกษตรพืชเศรษฐกิจหลัก แม้กระทั่งการทำสำมะโนประชากรเกษตรในปี ๒๕๕๖ ก็ได้รับความช่วยเหลือจากเกษตรกรเหล่านี้ ท่านประธานที่เคารพครับเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และตอบแทนความเสียสละทุ่มเทและคุณูปการของการพัฒนาด้านเกษตรกรรมและคุณภาพชีวิตพี่น้องเกษตรกร กระผมจึงขอฝากท่านประธานไปยังคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณากำหนดค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินตามสมควรในการปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกับ อสม. หรืออาสาสมัครอื่น ๆ ขอขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านรังสิมันต์ ตามด้วยท่านรังสิกร ทิมาตฤกะ เชิญครับ

นายรังสิมันต์ โรม (แบบบัญชีรายชื่อ) : เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์ โรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล

เรื่องแรก ที่ผมจะหารือต่อท่านประธานคือเรื่องปัญหาลิสซิง (Leasing) และมาตรการซอฟต์โลน (Soft loan) ในจังหวัดภูเก็ตที่เคยมีการนำเข้าปรึกษาหารือในคราวก่อน ปรากฏว่ายังไม่มีความคืบหน้า ยังคงมีการเร่งรัดหนี้สินอย่างต่อเนื่อง พี่น้องชาวจังหวัดภูเก็ตต้องรับสายทวงหนี้จนเครียด บางรายไม่เป็นอันทำงาน ขณะที่มาตรการช่วยเหลืออย่างซอฟต์โลน (Soft loan) ก็ไปไม่ถึงเอสเอ็มอี (SMEs) ที่เดือดร้อนในพื้นที่ตอนเศรษฐกิจยังดีชาวภูเก็ตทุกภาคส่วนช่วยกันสร้างรายได้เข้าประเทศกว่า ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาท แต่ช่วงวิกฤตินี้ชาวภูเก็ตเดือดร้อนมากไม่มีใครช่วยเหลือ ฝากกระทรวงการคลังและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบและให้ความช่วยเหลือด้วยนะครับ

เรื่องที่ ๒ จะขอหารือเรื่องการขุดลอกคลอง ๕ สายในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นทางผ่านของมวลน้ำจากเทือกเขาหลวงลงสู่คลองท่าดี ไหลผ่านพื้นที่เขตเทศบาลนครศรีธรรมราช คือคลองคูพาย คลองสวนหลวง คลองป่าเหล้า คลองหน้าเมือง คลองท่าวัง คลองท่าโพธิ์ ก่อนไหลออกทะเลอ่าวไทยที่ปากน้ำคลองท่าซัก ซึ่งในฤดูฝนที่กำลังจะเริ่มต้น มีความกังวลว่าหากไม่มีการขุดลอกคูคลองก็จะมีปัญหาน้ำท่วมได้ พี่น้องประชาชนที่อาศัยอยู่ริมคลองและพื้นที่ลุ่มต่ำในเขตเทศบาลนครศรีธรรมราชจะได้รับผลกระทบเป็นประจำ จึงอยากฝากเทศบาลนครศรีธรรมราชและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องติดตามตรวจสอบแก้ปัญหาด้วยนะครับ

เรื่องที่ ๓ ในพื้นที่ถนนเส้นรังสิต-นครนายก ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ประสบปัญหาฝนตกนิดเดียวน้ำก็ท่วมแล้ว เป็นแบบนี้มาเป็น ๑๐ ปีแล้ว ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาหลัก ๆ มาจากการขาดการขุดลอกคลองระบายน้ำทั้งของรัฐและของหมู่บ้าน ปัญหาน้ำท่วมขังจึงไม่จบไม่สิ้นเสียที จึงอยากฝากให้ทาง อบต. คลองสาม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการติดตามแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ด้วยครับ ขอบคุณครับท่านประธาน

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านรังสิกรครับ

นายรังสิกร ทิมาตฤกะ (บุรีรัมย์) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ กระผม นายรังสิกร ทิมาตฤกะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ พรรคภูมิใจไทย ขออนุญาตนำความต้องการของพี่น้องประชาชนกราบเรียนสภา เนื่องจากพี่น้องประชาชนอำเภอสตึก ๑๒ ตำบล อำเภอแคนดง ๔ ตำบล อำเภอบ้านด่าน ๔ ตำบล และอำเภอเมือง ๓ ตำบล คือตำบลบัวทอง ตำบลกลันทา และตำบลถลุงเหล็ก ต้องการความผาสุก ทำคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น สร้างความปลอดภัย ป้องกันปัญหายาเสพติดและป้องกันอุบัติเหตุ ด้วยการที่พี่น้องประชาชนนั้นต้องการไฟฟ้าส่องสว่างตามถนนทางหลวงชนบท พี่น้องประชาชนทั้งหมด ๒๓ ตำบลที่ได้กล่าวนั้นต้องการทั้งหมดครับ ๒๓ ตำบล จากทางหลวงชนบทถ้ามีไฟฟ้าส่องสว่างแล้วคุณภาพชีวิตของเขานั้นจะผาสุกและมีความสุข และมีความปลอดภัย และเป็นการป้องกันปัญหายาเสพติด การค้ายาเสพติด ในขณะเดียวกัน

เป็นการป้องกันอุบัติเหตุ นั่นคือสิ่งที่สำคัญ ต้องการกี่ตำบล ต้องการกี่อำเภอ ทั้งหมดเลยครับ ๒๓ ตำบล ๔ อำเภอ เพราะฉะนั้นทางหลวงชนบทครับ ก็ขอให้เร่งดำเนินการตรวจสอบและใช้งบประมาณเพื่อความต้องการของพี่น้องประชาชน

อีกเรื่องหนึ่ง เรื่องทางหลวงแผ่นดิน จังหวัดบุรีรัมย์นั้นมีสนามบิน ออกจากสนามบินจังหวัดบุรีรัมย์ ขวาสุดไปทางอำเภอสตึก ๑๒ กิโลเมตร ขอไฟฟ้าส่องสว่างให้ครบครับ ออกจากสนามบิน ซ้ายไปจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นเมืองกำลังสร้างตัว สร้างเศรษฐกิจและเป็นเมืองความเจริญของความก้าวหน้าทางสปอร์ตซิตี้ (Sport City) นั้นอีก ๓๐ กิโลเมตรขอให้มีไฟฟ้าส่องสว่างในความรับผิดชอบของทางหลวงแผ่นดิน ขอกรณีเดียวทั้งหมดครับ ขอบคุณท่านประธานครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เดี๋ยวผมก็จะส่งไปให้ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมนะครับ ท่านสมาชิกครับ ก็จบการหารือตามข้อบังคับการประชุมสภานะครับ

เริ่มประชุมเวลา ๑๐.๔๔ นาฬิกา
จำนวนสมาชิกที่มาประชุมทั้งหมดที่ลงชื่อไว้เมื่อเลิกประชุม ๔๗๓ คน

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขณะนี้มีสมาชิกเข้ามาลงชื่อประชุม จำนวน ๒๙๗ ท่าน ครบองค์ประชุมแล้วนะครับ ผมขอเปิดการประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระนะครับ

ระเบียบวาระที่ ๑ กระทู้ถาม ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม

รับทราบการพิจารณารายงานของวุฒิสภา จำนวน ๖ เรื่อง

ด้วยสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาได้มีหนังสือแจ้งว่าในคราวประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๑๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้พิจารณารับทราบรายงานจำนวน ๒ เรื่อง ดังนี้

๑. รายงานผลการปฏิบัติงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ. ศ. ๒๕๖๒

๒. รายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย ปี ๒๕๖๒

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๒๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันจันทร์ที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้พิจารณารับทราบรายงานจำนวน ๑ เรื่องคือ รายงานของผู้สอบบัญชีและรายงานการเงินกองทุนจัดรูปที่ดินเพื่อพัฒนาพื้นที่ กรมโยธาธิการและผังเมือง สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑

ด้วยในคราวประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๒๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้พิจารณาและรับทราบรายงานจำนวน ๓ เรื่องคือ

๑. รายงานการสร้างระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

๒. รายงานของผู้สอบบัญชีและงบการเงินสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๐ และสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๑ ของกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

๓. รายงานประจำปี ๒๕๖๒ ของกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

จึงขอแจ้งให้ที่ประชุมได้รับทราบนะครับ

(ที่ประชุมรับทราบ)

ระเบียบวาระที่ ๓ รับรองรายงานการประชุม

รับรองรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๑ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) รวม ๒ ครั้ง คือ

ครั้งที่ ๒๗ วันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๘ เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ซึ่งได้วางไว้ให้ท่านสมาชิกตรวจดูแล้ว ก่อนที่จะเสนอให้สภารับรอง มีท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่นไหมครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เมื่อไม่มีท่านสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่น ถือว่าที่ประชุมรับรองรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๒ ครั้งดังกล่าวแล้วนะครับ

เรียนท่านสมาชิกครับ ก่อนที่ที่ประชุมจะพิจารณาเรื่องตามระเบียบวาระต่อไป ผมขอปรึกษาที่ประชุมเพื่อขอนำเรื่องตามระเบียบวาระที่ ๗ เรื่องอื่น ๆ คือ ๗.๒ ถึง ๗.๓

และตั้งกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง ซึ่งยังไม่ได้บรรจุในระเบียบวาระในคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ และคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบขอขยายระยะเวลาการพิจารณาศึกษาออกไปอีก ๙๐ วัน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังไม่ได้บรรจุในระเบียบวาระขึ้นมาพิจารณาก่อน เพื่อประโยชน์ในการทำงานของคณะกรรมาธิการซึ่งคงจะใช้เวลาไม่มากนัก จะมีสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีท่านสมาชิกเห็นเป็นอย่างอื่น ผมถือว่าที่ประชุมเห็นชอบให้ดำเนินการตามนี้นะครับ

ระเบียบวาระที่ ๗ เรื่องอื่น ๆ

๗.๒ ตั้งกรรมาธิการสามัญในคณะกรรมาธิการการทหารแทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก (นายชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์)

ด้วยประธานคณะกรรมาธิการการทหารได้มีหนังสือแจ้งว่าขอให้ตั้งกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่าง เนื่องจากนายชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งกรรมาธิการ จึงเป็นอันพ้นจากการเป็นกรรมาธิการตามข้อบังคับข้อที่ ๑๐๘ (๓) ตำแหน่งกรรมาธิการที่ว่างลงเป็นสัดส่วนของพรรคพลังประชารัฐ ขอเชิญเสนอชื่อกรรมาธิการพร้อมทั้งขอผู้รับรองและช่วยพิจารณาด้วยว่าไม่ได้เป็นกรรมาธิการเกินกว่า ๒ คณะด้วยนะครับ เชิญตัวแทนพรรคพลังประชารัฐเสนอชื่อกรรมาธิการครับ

นายอรรถกร ศิริลัทธยากร (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ กระผม อรรถกร ศิริลัทธยากร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากท่านชัยวัฒน์ เป้าเปี่ยมทรัพย์ลาออก ผมขออนุญาตเสนอ นายวัฒนา สิทธิวัง แทนในส่วนที่ลาออกครับ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยกมือขึ้นรับรอง)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : มีผู้รับรองถูกต้องนะครับ มีท่านสมาชิกท่านใดเสนอเป็นอื่นไหมครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีก็ถือว่าผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่างลงคือคุณวัฒนา สิทธิวัง

๗.๓ ตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาการบังคับใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและหามาตรการแก้ไขปัญหาการบำรุงรักษาที่ดิน การพัฒนาทรัพย์สินที่ประชาชนทั่วไปใช้สอยร่วมกันในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่เอกชนทั่วประเทศ แทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก (นายสิระ เจนจาคะ)

- ๑๖/๑

ด้วยประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาการบังคับใช้ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครและหามาตรการแก้ไขปัญหาการบำรุงรักษาที่ดิน การพัฒนาทรัพย์สินที่ประชาชนทั่วไปใช้สอยร่วมกันในพื้นที่ส่วนบุคคลและพื้นที่เอกชนทั่วประเทศ ได้มีหนังสือแจ้งว่าขอให้ตั้งกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่าง เนื่องจากนายสิระ เจนจาคะ ได้ขอลาออกจากตำแหน่งกรรมาธิการ จึงเป็นอันพ้นจากการเป็นกรรมาธิการตามข้อบังคับข้อ ๑๐๘ (๓) ตำแหน่งกรรมาธิการที่ว่างลงเป็นสัดส่วนของพรรคพลังประชารัฐ จึงขอเชิญเสนอชื่อกรรมาธิการพร้อมทั้งขอผู้รับรองตามข้อบังคับด้วยนะครับ เชิญครับ

นายอรรถกร ศิริลัทธยากร (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ กระผม อรรถกร ศิริลัทธยากร แบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ จากจังหวัดฉะเชิงเทรา ขออนุญาตเสนอนางสาวอรพินท์ เพชรทัด ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยกมือขึ้นรับรอง)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ตัวแทนพรรคพลังประชารัฐ เสนอ นางสาวอรพินท์ เพชรทัด มีท่านผู้ใดเสนอเป็นอื่นไหมครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีท่านผู้ใดเสนอเป็นอื่น ก็ถือว่าผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่างลงคือ นางสาวอรพินท์ เพชรทัด นะครับ

ต่อไปจะเป็นการพิจารณาตั้งตำแหน่งกรรมาธิการที่ว่างลง กรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบแทนตำแหน่งที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เพราะลาออก (นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน)

ด้วยประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบได้มีหนังสือแจ้งว่า ขอให้ตั้งกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่างเนื่องจากนายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน ได้ขอลาออกจากตำแหน่งกรรมาธิการ จึงเป็นอันพ้นจากการเป็นกรรมาธิการตามข้อบังคับ ข้อ ๑๐๘ (๓) ตำแหน่งที่ว่างลงเป็นสัดส่วนของพรรคเพื่อไทย

จึงขอเชิญตัวแทนพรรคเพื่อไทยได้เสนอชื่อกรรมาธิการ พร้อมทั้งขอผู้รับรองตามข้อบังคับด้วยครับ เชิญครับ

นายภาควัต ศรีสุรพล (ขอนแก่น) : ท่านประธานที่เคารพครับ ผม ภาควัต ศรีสุรพล จังหวัดขอนแก่น เขต ๕ พรรคเพื่อไทย เนื่องด้วยท่านพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน คณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบในสัดส่วนพรรคเพื่อไทยได้ลาออกจากตำแหน่งคณะกรรมาธิการ จึงขอแต่งตั้ง ท่านสมหญิง บัวบุตร เข้ารับตำแหน่งที่ว่างแทน ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยกมือขึ้นรับรอง)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : มีผู้รับรองถูกต้องนะครับ มีท่านใดเสนอเป็นอื่นไหมครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีท่านใดเสนอเป็นอื่นก็ถือว่าผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่างลงคือท่านสมหญิง บัวบุตร

ต่อไปจะเป็นการพิจารณาขอขยายระยะเวลาในการทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ขอขยายระยะเวลาการพิจารณาศึกษาเรื่องดังกล่าวออกไปอีก ๙๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

ด้วยประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเพื่อศึกษาแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ ได้มีหนังสือแจ้งว่า เนื่องจากคณะกรรมาธิการพิจารณาเห็นว่าวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๓ เป็นต้นไปเป็นวันปิดสมัยประชุม ประกอบกับข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการหนี้สินครูมีจำนวนมาก และต้องรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดกับครูทุกระบบ ----------

ดังนั้นเพื่อให้การพิจารณาศึกษามีความรอบคอบและเกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารจัดการปัญหาหนี้สินครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ คณะกรรมาธิการจึงได้มีมติขอขยายระยะเวลาการพิจารณาศึกษาออกไปอีก ๙๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ ถือว่าเป็นการขอขยายครั้งที่ ๑ เพื่อประโยชน์ในการทำงานของคณะกรรมาธิการ จะมีสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ครับ เนื่องจากเรื่องนี้ต้องมีการลงมติตามข้อบังคับข้อ ๘๘ ผมจึงขอถามที่ประชุมว่ามีท่านสมาชิกเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่น ถือว่าที่ประชุมให้ความเห็นชอบให้คณะกรรมาธิการขยายเวลาการศึกษาออกไปตามที่ร้องขอได้นะครับ

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องที่คณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว

(นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ ได้ยืนและยกมือขึ้น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ท่านชินวรณ์มีอะไรหารือ เชิญครับ

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ (นครศรีธรรมราช) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ กระผม ชินวรณ์ บุณยเกียรติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ จากจังหวัดนครศรีธรรมราช กระผมขอใช้ข้อบังคับ ข้อ ๕๔ (๒) ขอเปลี่ยนระเบียบวาระการประชุมเรื่องที่คณะกรรมการพิจารณาเสร็จแล้ว วาระที่ ๔.๓ รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้วขึ้นมาพิจารณาก่อน ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยกมือขึ้นรับรอง)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : มีผู้รับรองถูกต้องนะครับ ท่านชินวรณ์ บุณยเกียรติ ได้เสนอขอเลื่อนระเบียบวาระการประชุม ในระเบียบวาระที่ ๔.๓ ขึ้นมาพิจารณาก่อน ไม่ทราบว่าท่านสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่นไหมครับ

เกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ถ้าไม่มีท่านสมาชิกท่านใดเห็นเป็นอย่างอื่น ผมก็ถือว่าที่ประชุมเห็นชอบกับการขอเลื่อนระเบียบวาระการประชุม เอาระเบียบวาระที่ ๔.๓ ขึ้นมาพิจารณาก่อนนะครับ

๔.๓ รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
เลขทีรับ ๒๖๙๓/๒๕๖๓
วันที่ ๒๗ ส.ค. ๖๓
เวลา ๑๐.๖๔

ด่วนที่สุด
ที่ สผ ๐๐๑๘.๓/๒๗๑

สภาผู้แทนราษฎร
ถนนสามเสน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้พิจารณาญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสุทิน คลังแสง และนายปิยบุตร แสงกนกกุล เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสมคิด เชื้อคง กับคณะ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายเทพไท เสนพงศ์ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายนิกร จำนง และนายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายวิเชียร ชวลิต เป็นผู้เสนอ) และญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายจตุพร เจริญเชื้อ เป็นผู้เสนอ) และลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๙ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. นายกฤช เอื้อวงศ์
๒. นายโกวิทย์ ธารณา
๓. นายจตุพร เจริญเชื้อ
๔. นายชัยเกษม นิติสิริ
๕. นายชัยธวัช ตุลาธน
๖. นายชำนาญ จันทร์เรือง
๗. นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ
๘. รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล
๙. นายดำรงค์ พิเดช
๑๐. พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
๑๑. นายทศพล เพ็งส้ม
๑๒. นายเทพไท เสนพงศ์
๑๓. นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์
๑๔. นายธนกร วังบุญคงชนะ
๑๕. นายนิกร จำนง
๑๖. นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ

/๑๗. นายนิโรธ...

๑๗. นายนิโรธ สุนทรเลขา
๑๘. นายบัญญัติ บรรทัดฐาน
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
๒๐. นายบุญดำรง ประเสริฐโสภา
๒๑. นายปกรณ์ นิลประพันธ์
๒๒. นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์
๒๓. นายปิยบุตร แสงกนกกุล
๒๔. นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
๒๕. นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค
๒๖. นายไพบูลย์ นิติตะวัน
๒๗. นายภราดร ปริศนานันทกุล
๒๘. รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล
๒๙. นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์
๓๐. นายยงยุทธ ติยะไพรัช
๓๑. รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ
๓๒. นายรังสิมันต์ โรม
๓๓. นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
๓๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ
๓๕. นายวัฒนา เมืองสุข
๓๖. นายวิเชียร ชวลิต
๓๗. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
๓๘. นายศุภชัย ใจสมุทร
๓๙. นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม
๔๐. รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร
๔๑. นายสฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง
๔๒. นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์
๔๓. นายสิระ เจนจาคะ
๔๔. นายสุทัศน์ เงินหมื่น
๔๕. นายสุทิน คลังแสง
๔๖. นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์
๔๗. นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ
๔๘. ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต
๔๙. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช

บัดนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เรียบร้อยแล้ว จึงกราบเรียนมาเพื่อได้โปรดนำเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณารายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

กลุ่มงานพระราชบัญญัติและญัตติ ๑
สำนักการประชุม
เลขที่รับ ๑๓๕ / ๒๕๖๗
วันที่ ๓๑/ส.ค./๖๗ **เวลา** ๑๔.๐๐ **น.**

สำนักกรรมาธิการ ๒
กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๖๓๑๐

กลุ่มงานบริหารทั่วไป สำนักการประชุม
รับที่ ๕๓๖ / ๒๕๖๗
วันที่ ๓๑/ส.ค./๖๗ **เวลา** ๑๓.๕๖ **น.**
ส่งกลุ่มงาน พร.พ.๑ **ดำเนินการ**

กลุ่มงานระเบียบวาระ
รับที่ ๕๓๗ / ๒๕๖๗
วันที่ ๓๑ / ส.ค. / ๖๗ เวลา ๑๔.๓๐ น.

รายงาน

คณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

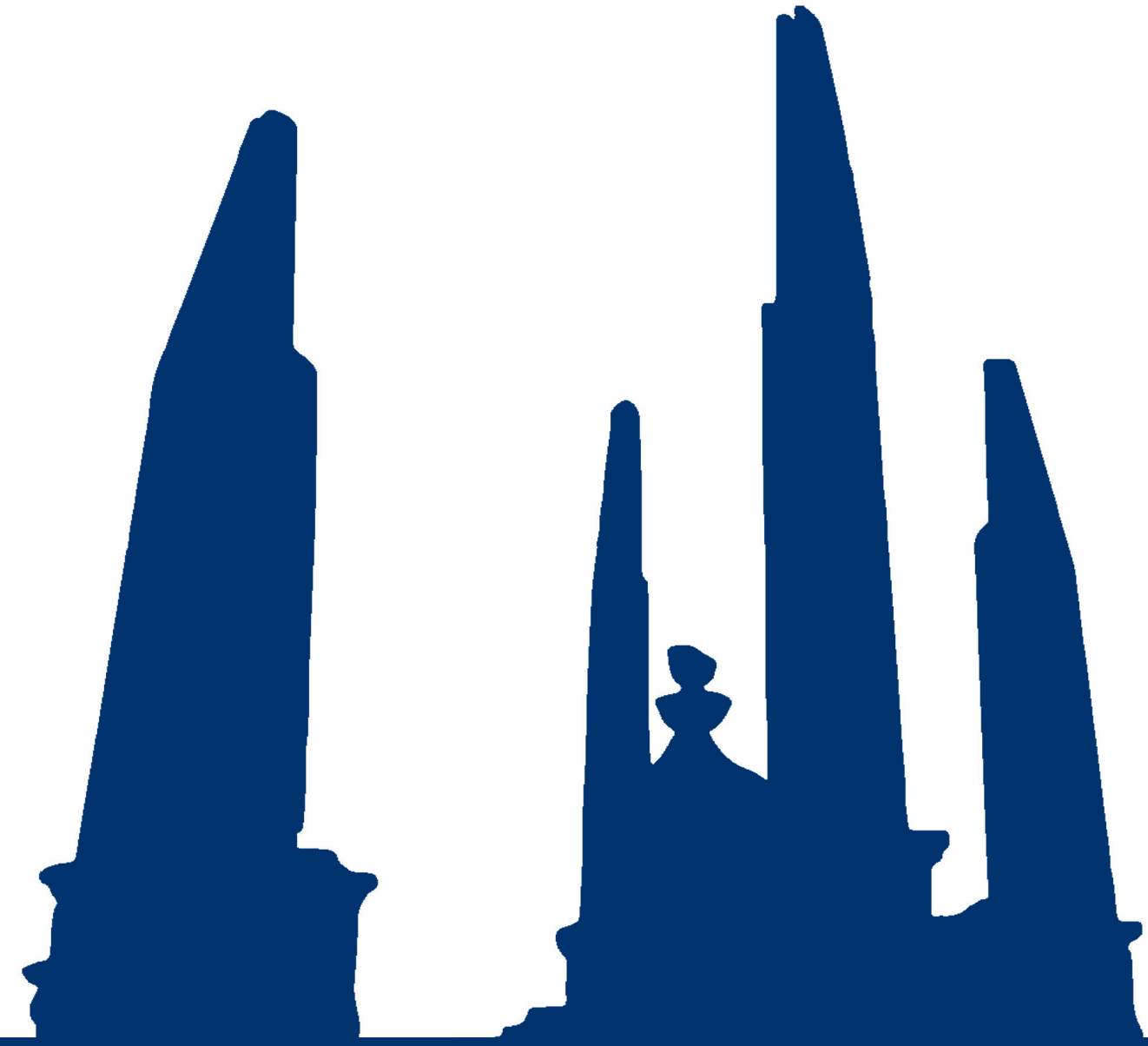

สำนักกรรมาธิการ ๒
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ด่วนที่สุด
ที่ สผ ๐๐๑๘.๑๓/๒๓๑

(สำเนา)

สภาผู้แทนราษฎร
ถนนสามเสน เขตดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง รายงานการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

กราบเรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้พิจารณาญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสุทิน คลังแสง และนายปิยบุตร แสงกนกกุล เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสมคิด เชื้อคง กับคณะ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายเทพไท เสนพงศ์ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายนิกร จำนง และนายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายวิเชียร ชวลิต เป็นผู้เสนอ) และญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายจตุพร เจริญเชื้อ เป็นผู้เสนอ) และลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๙ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. นายกฤช เอื้อวงศ์	๒. นายโกวิทย์ ธารณา
๓. นายจตุพร เจริญเชื้อ	๔. นายชัยเกษม นิติสิริ
๕. นายชัยธวัช ตุลาธน	๖. นายชำนาญ จันทร์เรือง
๗. นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ	๘. รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล
๙. นายดำรงค์ พิเดช	๑๐. พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
๑๑. นายทศพล เพ็งส้ม	๑๒. นายเทพไท เสนพงศ์
๑๓. นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์	๑๔. นายธนกร วังบุญคงชนะ
๑๕. นายนิกร จำนง	๑๖. นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ

/๑๗. นายนิโรธ...

๑๗. นายนิโรธ สุนทรเลขา
๑๘. นายบัญญัติ บรรทัดฐาน
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
๒๐. นายบุญดำรง ประเสริฐโสภา
๒๑. นายปกรณ์ นิลประพันธ์
๒๒. นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์
๒๓. นายปิยบุตร แสงกนกกุล
๒๔. นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
๒๕. นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค
๒๖. นายไพบูลย์ นิติตะวัน
๒๗. นายภราดร ปริศนานันทกุล
๒๘. รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล
๒๙. นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์
๓๐. นายยงยุทธ ติยะไพรัช
๓๑. รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ
๓๒. นายรังสิมันต์ โรม
๓๓. นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
๓๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ
๓๕. นายวัฒนา เมืองสุข
๓๖. นายวิเชียร ชวลิต
๓๗. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
๓๘. นายศุภชัย ใจสมุทร
๓๙. นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม
๔๐. รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร
๔๑. นายสฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง
๔๒. นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์
๔๓. นายสิระ เจนจาคะ
๔๔. นายสุทัศน์ เงินหมื่น
๔๕. นายสุทิน คลังแสง
๔๖. นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์
๔๗. นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ
๔๘. ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต
๔๙. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวนิช

บัดนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เรียบร้อยแล้ว จึงกราบเรียนมาเพื่อได้โปรดนำเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณารายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) พีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)

ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

สำนักกรรมาธิการ ๒
กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๔๒ ๕๙๐๐ ต่อ ๖๓๑๐

สำเนาถูกต้อง

(นางสาวกัลยรัชต์ ขาวสำอางค์)

ผู้อำนวยการสำนักกรรมาธิการ ๒

รัฐภูมิ คำศรี/ร่าง
ตรีทิพยนิภา ธานี/พิมพ์
จินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช/ตรวจ

ตรวจทาน
ครั้งที่ ๑ สกนธ์ พรหมบุญตา, นฤพนธ์ ธุลีจันทร์
ครั้งที่ ๒ เฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ, เผ่าพันธุ์ นวลส่ง
ครั้งที่ ๓ อัจฉรา สวนสมุทร, จินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช

สารบัญ

หน้า

๑. ความเป็นมาและลำดับการดำเนินการของคณะกรรมาธิการวิสามัญ พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ **๑**

๑) การเลือกกรรมาธิการวิสามัญให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ๓

๒) การแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๓

๓) การเชิญบุคคลภายนอกมาร่วมประชุมสอบถามความคิดเห็น ๔

๔) การทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๕

๕) กรอบการทำงานและการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๘

๖) การจัดทำรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๑๐

๒. รายงานผลการพิจารณาศึกษา ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการวิสามัญ **๑๒**

หมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ **๑๒**

หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย **๑๒**

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย **๒๑**

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ **๒๒**

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ **๒๕**

หมวด ๗ รัฐสภา **๓๑**

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ๓๑

๒) ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร ๓๒

๓) ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ๔๑

๔) ส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง ๔๓

๕) ส่วนที่ ๕ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา ๕๒

๖) ข้อเสนอแนะพิเศษท้ายหมวด ๗ รัฐสภา ๕๓

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี **๕๔**

หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ **๕๙**

หมวด ๑๐ ศาล **๖๒**

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ๖๒

๒) ส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม ๗๑

๓) ส่วนที่ ๓ ศาลปกครอง ๗๒

๔) ส่วนที่ ๔ ศาลทหาร ๗๔

สารบัญ

หน้า

หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ ๗๘

หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ๘๘

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ๘๙

๒) ส่วนที่ ๒ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ๙๔

๓) ส่วนที่ ๓ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ๙๖

๔) ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ๙๗

๕) ส่วนที่ ๕ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ๑๐๐

๖) ส่วนที่ ๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ๑๐๒

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ ๑๐๖

หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ๑๑๐

หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๑๑๙

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ๑๒๓

บทเฉพาะกาล ๑๓๒

ข้อเสนอแนะเรื่องการปฏิรูประบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ๑๓๙

๓. ข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ๑๔๔

รายงานการประชุมชวเลข (แยกรายบุคคล)

ความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรของกรรมาธิการที่มิได้เข้าร่วมประชุม

รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

---

๑. ความเป็นมาและลำดับการดำเนินการของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้พิจารณาญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสุทิน คลังแสง และนายปิยบุตร แสงกนกกุล เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสมคิด เชื้อคง กับคณะ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายเทพไท เสนพงศ์ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายนิกร จำนง และนายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายวิเชียร ชวลิต เป็นผู้เสนอ) และญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายจตุพร เจริญเชื้อ เป็นผู้เสนอ) และลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๔๙ โดยได้กำหนดระยะเวลาพิจารณาศึกษาไว้ ๑๒๐ วัน ครบกำหนดวันพฤหัสบดีที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๓ แต่เกิดการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) ตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ จนมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) ในเวลาต่อมา ทำให้ไม่อาจประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ตามกำหนดการที่วางไว้เดิม คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงขอขยายระยะเวลาพิจารณาศึกษาต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรออกไปจนถึงวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ เนื่องจากขณะนั้นอยู่ระหว่างปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร แต่ยังคงมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) อย่างต่อเนื่อง ทำให้คณะกรรมาธิการวิสามัญไม่อาจประชุมได้ จนกระทั่งเปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓ คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงกลับมาประชุมได้อีกครั้งเมื่อวันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ แต่ใกล้ครบกำหนดเวลาที่ขอขยายไว้ถึงวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ ดังกล่าวแล้ว คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงขอขยายระยะเวลาพิจารณาศึกษาต่อสภาผู้แทนราษฎรออกไปอีกเป็นเวลา ๙๐ วัน นับแต่วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ครบกำหนดวันพุธที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๓ แต่คณะกรรมาธิการวิสามัญสามารถทำการพิจารณาศึกษาเสร็จก่อนกำหนดเป็นเวลาประมาณ ๓๐ วัน โดยประชุมพิจารณาเสร็จสิ้นเมื่อวันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ และประชุมพิจารณารับรองรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญที่จัดทำโดยคณะทำงานจัดทำรายงาน เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓ เพื่อเสนอรายงานต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรในวันจันทร์ที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย

๑. นายกฤช เอื้อวงศ์
๒. นายโกวิทย์ ธารณา
๓. นายจตุพร เจริญเชื้อ
๔. นายชัยเกษม นิติสิริ
๕. นายชัยธวัช ตุลาธน
๖. นายชำนาญ จันทร์เรือง
๗. นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ
๘. รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล
๙. นายดำรงค์ พิเดช
๑๐. พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
๑๑. นายทศพล เพ็งส้ม
๑๒. นายเทพไท เสนพงศ์
๑๓. นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์
๑๔. นายธนกร วังบุญคงชนะ
๑๕. นายนิกร จำนง
๑๖. นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ
๑๗. นายนิโรธ สุนทรเลขา
๑๘. นายบัญญัติ บรรทัดฐาน
๑๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
๒๐. นายบุญดำรง ประเสริฐโสภา
๒๑. นายปกรณ์ นิลประพันธ์
๒๒. นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์
๒๓. นายปิยบุตร แสงกนกกุล
๒๔. นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
๒๕. นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค
๒๖. นายไพบูลย์ นิติตะวัน
๒๗. นายภราดร ปริศนานันทกุล
๒๘. รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล
๒๙. นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์
๓๐. นายยงยุทธ ติยะไพรัช
๓๑. รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ
๓๒. นายรังสิมันต์ โรม
๓๓. นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
๓๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ
๓๕. นายวัฒนา เมืองสุข
๓๖. นายวิเชียร ชวลิต
๓๗. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
๓๘. นายศุภชัย ใจสมุทร
๓๙. นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม
๔๐. รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร
๔๑. นายสฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง
๔๒. นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์
๔๓. นายสิระ เจนจาคะ
๔๔. นายสุทัศน์ เงินหมื่น
๔๕. นายสุทิน คลังแสง
๔๖. นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์
๔๗. นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ
๔๘. ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต
๔๙. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช

คณะกรรมาธิการวิสามัญเริ่มการประชุมพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งแรก เมื่อวันอังคารที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ โดยมีการดำเนินการต่าง ๆ เป็นลำดับ ดังนี้

๑) การเลือกกรรมาธิการวิสามัญให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีมติเลือกกรรมาธิการวิสามัญให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมาธิการวิสามัญ ดังนี้

(๑) นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค	เป็นประธานคณะกรรมาธิการ
(๒) นายไพบูลย์ นิติตะวัน	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
(๓) นายวัฒนา เมืองสุข	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
(๔) นายชำนาญ จันทร์เรือง	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
(๕) นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
(๖) นายวิเชียร ชวลิต	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า
(๗) รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก
(๘) นายศุภชัย ใจสมุทร	เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่เจ็ด
(๙) รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๐) นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๑) พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๒) นายสุทัศน์ เงินหมื่น	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๓) นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๔) นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์	เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
(๑๕) นายทศพล เพ็งส้ม	เป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการ
(๑๖) นายจตุพร เจริญเชื้อ	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
(๑๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง
(๑๘) นายภราดร ปริศนานันทกุล	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
(๑๙) นายชัยธวัช ตุลาธน	เป็นผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
(๒๐) นายสุทิน คลังแสง	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
(๒๑) นายธนกร วังบุญคงชนะ	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
(๒๒) นายรังสิมันต์ โรม	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
(๒๓) นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ
(๒๔) นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์	เป็นโฆษกคณะกรรมาธิการ

๒) การแต่งตั้งผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญมีมติตั้งนายรัฐภูมิ คำศรี นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง สำนักกรรมาธิการ ๒ ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการวิสามัญ ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๓ วรรคสี่

๓) การเชิญบุคคลภายนอกมาร่วมประชุมสอบถามความคิดเห็น

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้เชิญบุคคลภายนอกมาร่วมประชุมสอบถามความคิดเห็นต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑) คณะกรรมาธิการความมั่นคงแห่งรัฐ กิจการชายแดนไทย ยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศ สภาผู้แทนราษฎร

- พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

๓.๒) คณะกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ วุฒิสภา

(๑) พลเอก สิงห์ศึก สิงห์ไพร ประธานคณะกรรมาธิการ
(๒) พลเอก ชูศักดิ์ เมฆสุวรรณ์ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
(๓) พลเอก วรพงษ์ สง่าเนตร เลขานุการคณะกรรมาธิการ

๓.๓) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- นายปุณณลักขิ์ สุรัสวดี ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ

๓.๔) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

(๑) นายสุทธิพงษ์ บุญนิธิ รองผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน
(๒) นายชาญยุทธ เชี่ยวชาญวัฒนา นิติกรชำนาญการพิเศษ
(๓) นายธงธาดา วิบูลกิจ นักจัดการงานทั่วไปปฏิบัติการ

๓.๕) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

(๑) นางจิรพัฒน์ เธียรพานิช ผู้อำนวยการสำนักบริหารการคลังท้องถิ่น
(๒) นายพงษ์ศักดิ์ กวีนันทชัย ผู้อำนวยการกลุ่มงานจัดสรรเงินอุดหนุนและพัฒนาระบบงบประมาณ
(๓) นายชรินทร์ สัจจามั่น ผู้อำนวยการกลุ่มงานนโยบายการคลังและพัฒนารายได้

๓.๖) กรมบัญชีกลาง

- นางสาวรัชนีวรรณ แสงสาคร นิติกรชำนาญการพิเศษ

๓.๗) สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ

(๑) นายธีรัชย์ อัตนวานิช ที่ปรึกษาด้านการตลาดตราสารหนี้
(๒) นางสาวอุปมา ใจหงษ์ ผู้อำนวยการสำนักจัดการหนี้
(๓) นายธีรเดช ลิขิตตระกูลวงศ์ ผู้อำนวยการกลุ่มกฎหมาย
(๔) นางสาวปวีณา สำเร็จ ผู้อำนวยการส่วนจัดการเงินกู้หน่วยงานอื่น
(๕) นายพรชัย ชาติพหล นักวิชาการคลังปฏิบัติการ
(๖) นายเอนกพงศ์ ไพศาลโรจน์ นิติกรปฏิบัติการ

๔) การทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

๔.๑) การประชุมของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีการประชุมพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๒๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ วันอังคารที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒
ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๙ วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๒๒ วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

๔.๒) การตั้งคณะอนุกรรมาธิการ

เพื่อให้การพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นไปโดยละเอียดและได้รับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนมากขึ้น รวมทั้งเผยแพร่การทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญให้กว้างขวางเพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้มากขึ้น คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงมีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการ จำนวน ๒ คณะ ดังนี้

(๑) คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

(๒) คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

คณะอนุกรรมาธิการแต่ละคณะดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น มีอำนาจหน้าที่พิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญโดยละเอียดรายมาตรา รวมทั้งบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำผลการพิจารณาศึกษามาประกอบการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ให้มีความละเอียดมากขึ้น ประกอบด้วย

(๑) นายไพบูลย์ นิติตะวัน เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) นายชัยเกษม นิติสิริ เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๔) รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๕) นายทศพล เพ็งส้ม เป็นอนุกรรมาธิการ
(๖) นายจตุพร เจริญเชื้อ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๗) นายนิกร จำนง เป็นเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ
(๘) นายสิระ เจนจาคะ เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๙) นายภราดร ปริศนานันทกุล เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๑๐) นายปิยบุตร แสงกนกกุล เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ดังนี้

(๑) นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์
(๒) นายเทพไท เสนพงศ์
(๓) รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล
(๔) นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
(๖) นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
(๗) นายกฤช เอื้อวงศ์
(๘) นายชำนาญ จันทร์เรือง
(๙) นายศุภชัย ใจสมุทร
(๑๐) รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก วิเชียร ตันศิริคงคล

(๑๓) นางสาวทิพานัน ศิริชนะ
(๑๔) นายพนัส ทัศนียานนท์
(๑๕) นายนิติธร ล้ำเหลือ
(๑๖) นายเสรี เยาวะ
(๑๗) นายสุรพัศ ประภาพร
(๑๘) รองศาสตราจารย์วีระศักดิ์ เครือเทพ
(๑๙) นายยืนหยัด ใจสมุทร
(๒๐) นายคมสัน โพธิ์คง
(๒๑) นางสาวศิริวัลยา คชาธาร
(๒๒) รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิสรชัย
(๒๓) นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร
(๒๔) นายสหัสชัย อนันตเมฆ

(๒) คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีอำนาจหน้าที่ในด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่การทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ และกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ของคณะกรรมาธิการวิสามัญ รวมทั้งเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย

(๑) นายวัฒนา เมืองสุข เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) นายวิเชียร ชวลิต เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๔) นายสุทิน คลังแสง เป็นอนุกรรมาธิการ
(๕) นายธนกร วังบุญคงชนะ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๖) นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช เป็นอนุกรรมาธิการ
(๗) นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ เป็นเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ
(๙) นายรังสิมันต์ โรม เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๑๐) นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์ เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

นายธนกร วังบุญคงชนะ อนุกรรมาธิการ ได้ลาออกจากการเป็นอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ต่อมาในคราวการประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติตั้งนายโกวิทย์ ธารณา เป็นอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแทนนายธนกร วังบุญคงชนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังนี้

(๑) นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล

(๒) นายชัยธวัช ตุลาธน
(๓) พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
(๔) นายยงยุทธ ติยะไพรัช
(๕) นายดำรงค์ พิเดช
(๖) นายพงศกร อรรณนพพร
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ ธรรมใจ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย
(๙) ศาสตราจารย์นิเวศน์ นันทจิต
(๑๐) นายสุทัศน์ เงินหมื่น
(๑๑) นายภูมภัสส์ พงษ์จิรนิธิภร
(๑๒) นายสัญญา สถิรบุตร
(๑๓) ร้อยตำรวจโท อาทิตย์ บุญญะโสภัต
(๑๔) นายนำลาภ เบ้าสุวรรณ
(๑๕) นายพจน์ เจริญสันเทียะ
(๑๖) นายณริช ผลานุรักษา
(๑๗) นายสังข์ ทรัพย์พันแสง
(๑๘) นายดิสทัต คำประกอบ
(๑๙) นายธนชาติ แสงประดับ
(๒๐) นางสาวชุติมา กุมาร
(๒๑) นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล
(๒๒) พันเอก (พิเศษ) เจียรนัย วงศ์สะอาด
(๒๓) ว่าที่ร้อยตรี ถวัลย์ รุยาพร
(๒๔) นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์
(๒๕) นายล่ำสัน เลิศกูลประหยัด
(๒๖) นายณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์
(๒๗) นายคมสัณห์ ฐานะชุติพันธ์
(๒๘) นายวรภพ วิริยะโรจน์
(๒๙) นายโคทม อารียา
(๓๐) นายพริษฐ์ ชีวารักษ์
(๓๑) นางสาววทันยา วงษ์โอภาสี
(๓๒) ร้อยโทหญิง สุณิสา ทิวากรดำรง

๕) กรอบการทำงานและการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีอำนาจหน้าที่เพียงเป็นผู้ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อเป็นข้อมูลหรือแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรายมาตรา หรือเพื่อการยกร่างรัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ทั้งฉบับแทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงกำหนดกรอบและแนวทางการทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ บนพื้นฐานของหลักการและเหตุผลทางวิชาการและข้อเท็จจริงของความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ โดยเน้นสิทธิเสรีภาพและความมีประชาธิปไตยของประชาชน รูปแบบการเมืองการบริหารราชการที่ดีมีธรรมาภิบาล ระบบกระบวนการยุติธรรมที่มีความเป็นธรรมเชื่อถือได้และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

นอกจากนั้น คณะกรรมาธิการวิสามัญยังเห็นควรรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ได้มุมมองและความคิดเห็นที่หลากหลายอย่างกว้างขวาง ทั้งในระหว่างคณะกรรมาธิการวิสามัญด้วยกันเอง จากพรรคการเมือง ส่วนราชการและจากประชาชนทุกระดับ ทั้งในด้านที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับหลักการ เจตนารมณ์ และบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งจะสามารถทำให้ได้มุมมองและข้อเท็จจริงที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ และของผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ ทั้งเพื่อการศึกษาวิเคราะห์และเพื่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรายมาตรา หรือเพื่อการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ทั้งฉบับแทนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั้งสองด้าน คือ ด้านที่เห็นด้วยและด้านที่ไม่เห็นด้วยกับหลักการ เจตนารมณ์ และบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้กว้างขวางที่สุดเพื่อประโยชน์ของการเป็นฐานข้อมูลดังที่กล่าวมา ทั้งนี้ โดยผ่านการทำงานของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

คณะกรรมาธิการวิสามัญกำหนดกรอบการทำงานและการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรายหมวดและพิจารณาบางบทบัญญัติมาตราเป็นการเฉพาะในบางกรณี โดยได้มอบหมายการพิจารณาศึกษาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในรายละเอียดให้คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น เป็นผู้พิจารณาศึกษา

ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญทำการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ภายใต้กรอบการพิจารณา ดังนี้

(๑) หลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ในแต่ละหมวดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๒) ปัญหาและความไม่สมบูรณ์ของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๓) ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

อนึ่ง คณะกรรมาธิการวิสามัญได้ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย

(๑) ญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการ ทั้ง ๖ ฉบับ

(๒) ประเด็นการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในชั้นการพิจารณาญัตติ

(๓) รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ที่ได้ทำการศึกษาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในเชิงลึก รวมทั้งการศึกษาเชิงเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

(๔) รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนทั่วไป กลุ่มอาชีพต่าง ๆ นิสิตนักศึกษา พรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา และหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ที่เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเข้ามาที่คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้ได้มุมมองและข้อเสนอแนะอย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในโอกาสต่อไป ทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมแบบรายมาตราและแบบการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ

๖) การจัดทำรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้จัดทำรายงานฉบับนี้บนแนวทางการศึกษาทางวิชาการที่จะนำเสนอความคิดเห็นของกรรมาธิการวิสามัญ และข้อเสนอแนะจากประชาชนและกลุ่มอาชีพทั่วไป รวมทั้งจากสมาชิกรัฐสภา พรรคการเมือง ส่วนราชการต่าง ๆ และนิสิตนักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะในแต่ละหมวดแต่ละมาตราของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งที่เห็นว่าหลักเกณฑ์ เจตนารมณ์ และเนื้อความที่บัญญัติไว้ในบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่บัญญัติไว้เดิมนั้นถูกต้องเหมาะสมแล้วไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกร่างใหม่แต่ประการใด และที่เห็นว่าเนื้อความของบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์หรือไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศในปัจจุบัน สมควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัตินั้น ๆ หรือเพิ่มบทบัญญัติใหม่ โดยคณะกรรมาธิการวิสามัญได้รวบรวมความคิดเห็นของกรรมาธิการวิสามัญแต่ละท่านที่แสดงความคิดเห็นในแต่ละหมวดแต่ละมาตราไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานฉบับนี้ด้วย

ในการจัดทำรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญฉบับนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้นำเอาความคิดเห็นด้านที่มีจำนวนข้างมากเป็นแนวทางร่วมในการจัดทำรายงาน และได้นำความคิดเห็นด้านที่มีจำนวนข้างน้อยมาประกอบเป็นแนวทางและข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปด้วย และยังนำความคิดเห็นโดยละเอียดของกรรมาธิการวิสามัญแต่ละท่านที่แสดงความคิดเห็นทั้งในด้านที่มีจำนวนข้างมากและด้านที่มีจำนวนข้างน้อยในที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญมาประกอบเป็นส่วนหนึ่งของรายงานฉบับนี้ โดยยังเปิดโอกาสให้กรรมาธิการวิสามัญที่ติดภารกิจไม่อาจเข้าร่วมประชุมในหมวดใดคราวใด สามารถแสดงความคิดเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรได้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมาธิการวิสามัญกำหนด โดยให้ยื่นความเห็นต่อฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมาธิการวิสามัญ เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวมารวบรวมไว้ในรายงานฉบับนี้ด้วย

นอกจากนั้น คณะกรรมาธิการวิสามัญได้นำรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และรายงานของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มาเป็นส่วนหนึ่งของรายงานฉบับนี้

ในภาคผนวก ก และได้จัดทำสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนทั่วไป กลุ่มอาชีพต่าง ๆ นิสิตนักศึกษา พรรคการเมือง สมาชิกรัฐสภา และหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ ที่เสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านทางคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนซึ่งรวบรวมเป็นส่วนหนึ่งของรายงานของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนไว้ในภาคผนวก ข ด้วย

ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญกำหนดให้มีคณะทำงานจัดทำรายงานขึ้นมาคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

(๑) นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค	เป็นประธานคณะทำงานฯ
(๒) นายชำนาญ จันทร์เรือง	เป็นคณะทำงานฯ
(๓) รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร	เป็นคณะทำงานฯ
(๔) พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง	เป็นคณะทำงานฯ
(๕) นายสุทัศน์ เงินหมื่น	เป็นคณะทำงานฯ
(๖) นายรังสิมันต์ โรม	เป็นคณะทำงานฯ
(๗) นายโกวิทย์ ธารณา	เป็นคณะทำงานฯ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ	เป็นคณะทำงานฯ
(๙) รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๐) ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๑) นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๓) นายนิกร จำนง	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๔) นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น	เป็นคณะทำงานฯ
(๑๕) นายรัฐภูมิ คำศรี	เป็นเลขานุการคณะทำงานฯ

คณะทำงานจัดทำรายงานแบ่งการจัดทำรายงาน โดยมีผู้รับผิดชอบดำเนินการ ดังนี้

- หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย นายชัยธวัช ตุลาธน เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด ๗ รัฐสภา และหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี นายนิกร จำนง เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ หมวด ๑๐ ศาล หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ และหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๑๔ การปกครองท้องถิ่น นายชำนาญ จันทร์เรือง ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย และนายโกวิทย์ ธารณา เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ นายรังสิมันต์ โรม เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

- บทเฉพาะกาล รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และนายรังสิมันต์ โรม เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำ

๒. รายงานผลการพิจารณาศึกษา ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญทำการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรายหมวดเพื่อพิจารณาศึกษาว่าบทบัญญัติในแต่ละหมวดมีประเด็นปัญหาการบังคับใช้หรือความไม่สมบูรณ์ของบทบัญญัติรวมทั้งหลักการและเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินั้น ๆ หรือไม่ หรือจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญได้นำเสนอผลการพิจารณาศึกษา ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะในหมวดหรือในบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ไว้ด้วยดังนี้

<u>หมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นว่าหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ไม่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาศึกษา จึงเห็นควรข้ามไปเริ่มพิจารณาศึกษาตั้งแต่หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเป็นต้นไป

<u>หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย</u>

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๒๕ มาตรา คือ มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๔๙ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ในการรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย โดยสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ทั้งนี้ ถ้าไม่มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) ปัญหาหลักการเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าในประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย จะต้องพิจารณาบนหลักการพื้นฐานสามประการ คือ

(๑) พิจารณาถึงความสัมพันธ์หรือข้อตกลงระหว่างประเทศ เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) หรืออนุสัญญาว่าด้วยการจัดการการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือ CEDAW)

(๒) ประเด็นกรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพ ซึ่งต้องทำให้เกิดความสมดุลกันระหว่างการรับรองสิทธิเสรีภาพกับการกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ เนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีขอบเขตโดยจะกระทบต่อความคงอยู่ของรัฐไม่ได้

(๓) ควรคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในความท้าทายใหม่ที่ประเทศไทยต้องเผชิญในอนาคตด้วย เช่น สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) หรือการลดความเหลื่อมล้ำทางปัญญา เป็นต้น

นอกจากนั้น กรอบการใช้สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย จะต้องเกิดความสมดุลระหว่างการรับรองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยกับการกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ เนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพต้องมีขอบเขตโดยจะกระทบต่อความคงอยู่ของรัฐไม่ได้ และการกำหนดหลักการเกี่ยวกับการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในความท้าทายใหม่ที่ประเทศไทยต้องเผชิญในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย เช่น สังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) หรือการลดความเหลื่อมล้ำทางปัญญา หรือความมั่นคงและปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) หรือการรับรู้ข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นต้น ที่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและมีอิทธิพลทางความคิดต่อบุคคลในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะมีการนำเรื่องดังกล่าวมาเป็นอาวุธทำลายบุคคลหรือสังคมใดสังคมหนึ่งได้เช่นกัน ซึ่งหากมีการใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตอาจเกิดปัญหาได้ จึงควรกำหนดกรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยภายใต้ความคงอยู่ของรัฐด้วย

จากการศึกษาของคณะกรรมาธิการวิสามัญพบว่า สาระสำคัญการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้อยกว่าที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เช่น สิทธิของประชาชนในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิได้ให้สิทธิแก่ประชาชนในการดำเนินการดังกล่าว เป็นต้น

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยเพิ่มหลักประกันสิทธิและเสรีภาพดังเช่นที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เช่น สิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น

๒) การรับรองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยได้รับการคุ้มครองทุกกรณีที่มิได้มีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายห้ามหรือจำกัดไว้ โดยมีเงื่อนไขกำหนดแต่เพียงว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นจะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๒๕ มีบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นการจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยมีบทกำหนดเกี่ยวกับการใช้สิทธิหรือเสรีภาพจะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งกระทบต่อใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนบางประการ เนื่องจากคำว่า “ความมั่นคงของรัฐ” นั้น อาจตีความได้ในหลายมิติและอาจเกิดปัญหาในการตีความอันจะส่งผลให้เกิดการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินควรแก่กรณี

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นต่อการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๖ แบ่งเป็น ๓ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ ๑ ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕ โดยตัดความว่า “เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย” ออก เนื่องจากเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง และรัฐจะยกขึ้นเป็นข้ออ้างในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

แนวทางที่ ๒ ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕ โดยตัดความว่า “ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย” ออก และใช้ความว่า “ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” แทน ซึ่งเป็นถ้อยคำที่บัญญัติในมาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

แนวทางที่ ๓ ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕ โดยตัดความว่า “ความมั่งคงของรัฐ” ออก แล้วใช้คำว่า “การดำรงอยู่ของรัฐ” แทน เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพบางประเด็นอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของรัฐและมีนัยต่อความมั่นคงของประเทศ

๓) หลักประกันความเสมอภาค

มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคลและห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม รวมทั้งเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลไม่ว่าชายหรือหญิงย่อมมีความเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลใด ๆ ไม่ได้

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๒๗ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” เป็นบทบัญญัติที่อาจนำไปสู่การตีความเกี่ยวกับการรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงได้ว่าปัจจุบันชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ก็ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายภายในของรัฐภาคีจะต้องมีบทบัญญัติในเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงแต่ประการใด ส่วนอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women หรือ CEDAW) นั้น ได้บัญญัติเงื่อนไขบังคับให้กฎหมายภายในของรัฐภาคีจะต้องมีการบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อสตรีเท่านั้น ดังนั้น กรณีที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมิได้มีบทบัญญัติรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงก็ตามไม่มีผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยขัดต่อพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม หากตัดบทบัญญัติในมาตรา ๒๗ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” จะไม่ส่งผลกระทบต่อการรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง เนื่องจากในมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติความว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เป็นการรับรองสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงว่าบุคคลไม่ว่าจะมีเพศใดซึ่งหมายความรวมถึงเพศสภาพด้วย ย่อมได้รับการรับรองในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรตัดความว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ในมาตรา ๒๗ วรรคสอง ออก เนื่องจากถ้อยคำในมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง มีความหมายครอบคลุมเรื่องความเท่าเทียมกันของบุคคลไว้แล้ว

๔) หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม

มาตรา ๒๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมทั้งกำหนดหลักประกันในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยบัญญัติว่าก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ ทั้งนี้ การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีเท่านั้น นอกจากนี้ ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลในเรื่องเอกสิทธิ์ที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญา เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม และการเลือกปฏิบัติหรือการมีส่วนได้เสียในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมนั้น ในทางปฏิบัติประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง เนื่องจากการพิจารณาคดีของศาลในบางกรณีมีปัญหาเรื่องผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินคดี เช่น คดีละเมิดอำนาจศาล หรือกรณีศาลไม่อนุญาตให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยไม่มีเหตุผลสมควร เป็นต้น นอกจากนี้ คดีพิพาทที่ประชาชนเป็นคู่ความกับรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมและสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา รวมทั้งปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นผลเสียแก่บุคคลที่ไม่ใช่ทางอาญา เช่น คดียุบพรรคการเมืองที่ตัดสิทธิคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งน่าจะเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรม เป็นต้น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๙ โดยบัญญัติลักษณะเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการ

พิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ”

(๒) ควรเพิ่มบทบัญญัติในมาตรา ๒๙ เพื่อเป็นหลักประกันมิให้มีการใช้กฎหมายย้อนหลังที่เป็นผลเสียแก่บุคคล

๕) หลักประกันเสรีภาพในการถือศาสนา

มาตรา ๓๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองเสรีภาพของบุคคลในการถือศาสนาแต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย โดยบทบัญญัติแห่งมาตรานี้กำหนดความในส่วนแรกเป็นการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐไม่สามารถจะไปจำกัดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวได้ ส่วนที่สองเรื่องเสรีภาพในการปฏิบัติการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งอาจถูกจำกัดสิทธิได้ หากการกระทำดังกล่าวเป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๓๑ ความว่า “ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ” นั้น เป็นบทบัญญัติที่ส่งผลกระทบต่อการใช้เสรีภาพของประชาชนในการนับถือศาสนา เนื่องจากการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนานั้น ไม่มีศาสนาใดที่กำหนดวิธีการปฏิบัติตามหลักศาสนา หรือการประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาที่มีลักษณะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ ดังนั้น การบัญญัติถ้อยคำดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่เหมาะสม

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขมาตรา ๓๑ โดยตัดความว่า “ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ” ออก เนื่องจากตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ รวมทั้งศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ เป็นต้น ไม่มีศาสนาใดที่ถ่ายทอดคำสอนและการประกอบพิธีกรรมที่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ จึงควรตัดถ้อยคำดังกล่าวออก

๖) หลักประกันสิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดสิทธิของบุคคลและชุมชนในการเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะของรัฐ การร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำ นอกจากนี้ ความในมาตรานี้เป็นการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะทำให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานของรัฐและง่ายต่อการตรวจสอบ และเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์และการฟ้องหน่วยงานของรัฐด้วย

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๔๑ (๓) ที่บัญญัติว่า “ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ” เป็นบทบัญญัติที่ไม่มีความชัดเจนในทางปฏิบัติว่าประชาชนจะต้องดำเนินการอย่างไร และเป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากกฎหมายไทยบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐระดับกรมมีฐานะเป็นนิติบุคคล การจะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐจะต้องฟ้องหัวหน้าหน่วยงานเป็นจำเลยร่วมให้ต้องรับผิดด้วย อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้ประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิต้องไปฟ้องหน่วยงานของรัฐเพื่อให้ได้รับการบังคับตามสิทธิที่ตนมี แต่การฟ้องหน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่ใช้เวลาในการพิจารณาที่ยาวนาน

นอกจากนี้ การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดหมวดหน้าที่ของรัฐขึ้นใหม่ ย่อมตีความได้ว่าหากรัฐไม่ทำหน้าที่ ประชาชนย่อมมีสิทธิฟ้องรัฐได้ ดังนั้น ในกรณีที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีประเด็นที่ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าประชาชนชนจะสามารถฟ้องร้องบุคคลหรือหน่วยงานใด และหากกรณีดังกล่าวเป็นการกระทำของรัฐบาล คณะรัฐมนตรีจะต้องมีความรับผิดชอบในลักษณะใดด้วย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๑ (๓) โดยบัญญัติหลักการเพิ่มเติมกรณีที่ประชาชนยื่นฟ้องหน่วยงานของรัฐจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว และเพิ่มสิทธิของชุมชนในการได้รับการสนับสนุนทางกฎหมาย และทนายความในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้โดยสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการเพิ่มบทคุ้มครองประชาชนจากการที่หน่วยงานภาครัฐตรากฎหมายหรืออนุบัญญัติต่าง ๆ ที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย เช่น กรณีศาลปกครองสูงสุดออกระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดกำหนดวันนับอายุความซึ่งขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

๗) หลักประกันสิทธิของบุคคลและชุมชน

มาตรา ๔๓ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชนในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งกำหนดการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นการบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องของบุคคลที่เป็นปัจเจก การบัญญัติสิทธิชุมชนไว้ในมาตรา ๔๓ อาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้น ๆ เป็นการกระทำในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล หรือเป็นการใช้สิทธิในฐานะที่เป็นชุมชน รวมทั้งไม่มีความชัดเจนว่า “ชุมชน” หมายถึงเฉพาะบุคคล หรือหมายความรวมถึงการรวมตัวกันในลักษณะที่เป็นองค์กรด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ ความหมายของคำว่า “ชุมชน” ในมิติทางสังคมวิทยาที่เปลี่ยนแปลง คือ แนวดั้งเดิมที่เน้นชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีความคิดความเชื่อร่วมกัน (Shared Beliefs) และการอาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ส่วนแนวคิดใหม่เพิ่มความหมาย ชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) ที่มีความหมายไม่นิ่ง จึงอาจมีปัญหาในการตีความการใช้สิทธิของชุมชนตามมาตรา ๔๓ รวมทั้งการอ้างสิทธิชุมชนเพื่อการใช้อำนาจและแสวงหาประโยชน์ที่มิชอบด้วยกฎหมายได้

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๔๓ ควรบัญญัติให้ชัดเจนว่า “สิทธิของชุมชน” หมายความถึงการใช้สิทธิของปัจเจกบุคคลหรือหมายความถึงการใช้สิทธิที่เป็นการรวมตัวกันของบุคคล

๘) หลักประกันเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง

มาตรา ๔๕ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนในการจัดตั้งพรรคการเมือง และกำหนดแนวทางในการบริหารพรรคการเมืองให้อยู่ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งมุ่งหมายเพื่อให้พรรคการเมืองเป็นของประชาชนอย่างกว้างขวางโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่เริ่มแรก โดยกำหนดให้การบริหารและการส่งผู้สมัคร และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรคต้องให้สมาชิกของพรรคมีส่วนร่วมด้วย เป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาศัยความได้เปรียบทางการเงินมาเป็นผู้บงการพรรคแต่เพียงผู้เดียวหรือกลุ่มเดียว ทั้งป้องกันมิให้บุคคลภายนอกที่มิได้เป็นสมาชิกของพรรคมาเป็นผู้ครอบงำหรือชี้นำกิจการของพรรคได้ และจะต้องมีกลไกในการกำกับดูแลสมาชิกของพรรคมิให้ฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วย

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๔๕ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง” การบัญญัติหลักการในเรื่องการเปิดโอกาสให้สมาชิก

มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น เป็นบทบัญญัติที่เป็นอุปสรรคต่อพรรคการเมืองขนาดเล็กในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เนื่องจากมาตรา ๔๗ วรรคสอง ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ว่าการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจากผู้ซึ่งได้รับเลือกจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่การที่พรรคการเมืองจะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือการมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้นั้น พรรคการเมืองนั้นจะต้องมีสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นเกินหนึ่งร้อยคน จึงจะสามารถจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือการมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อพรรคการเมืองขนาดเล็กในการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือการมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดเพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นได้

อย่างไรก็ตาม การบัญญัติหลักการเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองตามที่บัญญัติในมาตรา ๔๕ วรรคสอง ความว่า “เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง” นั้น เป็นบทบัญญัติที่เป็นการสร้างพรรคการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยโดยการเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นเจ้าของพรรคการเมืองได้อย่างแท้จริง ไม่ใช่การให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือนายทุนของพรรคการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบายและส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่เพียงฝ่ายเดียวดังเช่นในอดีต อย่างไรก็ตาม พรรคการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดในรัฐธรรมนูญหลายประการ เช่น การเสนอนโยบายการพัฒนาประเทศของพรรคการเมือง จะต้องมีความสอดคล้องหรือตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ หรือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งล้วนเป็นแผนที่เกิดขึ้นโดยระบบราชการ แตกต่างจากแนวนโยบายหรือข้อเสนอแนะของพรรคการเมืองที่มีความเป็นพลวัตร มีความยืดหยุ่น และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นต้น

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรทบทวนบทบัญญัติในมาตรา ๔๕ วรรคสอง และมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง ในส่วนวิธีการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการส่งผู้สมัคร เพื่อนำไปสู่การทบทวนบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ในหมวด ๓ การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา ๔๗ ถึงมาตรา ๕๗) ที่กระทบต่อการบริหารพรรคการเมืองและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง เช่น มาตรา ๕๗ การกำหนดนโยบายพรรคการเมืองที่ใช้ประกาศโฆษณาหากเป็นนโยบายที่ต้องใช้จ่ายเงินจะต้องระบุแหล่งที่มาของเงินที่จะใช้ในการดำเนินการ เป็นต้น

๙) หลักประกันสิทธิของผู้บริโภค

มาตรา ๔๖ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และสิทธิในการรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค และสิทธิขององค์กรของผู้บริโภคที่จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองผู้บริโภค

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๔๖ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ในทางปฏิบัติองค์กรของผู้บริโภคต่าง ๆ ไม่สามารถรวมกันจัดตั้งองค์กรที่คุ้มครองสิทธิผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๖ โดยกำหนดให้มีองค์กรที่มีความเป็นอิสระในการคุ้มครองผู้บริโภค ที่บริหารงานโดยคณะกรรมการที่มาจากผู้แทนของผู้บริโภค และให้องค์กรนี้ไม่มีบทบาทหน้าที่ในการออกระเบียบหรือข้อบังคับใดได้ เพื่อให้ทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคให้กับประชาชนอย่างแท้จริง ลักษณะเดียวกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๑๐) หลักประกันสิทธิของผู้สูงอายุและผู้ยากไร้

มาตรา ๔๘ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอ และบุคคลผู้ยากไร้ ที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๔๘ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” เป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ เนื่องจากบุคคลอายุหกสิบปีที่จะมีสิทธิได้รับเบี้ยผู้สูงอายุจะต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเป็นผู้ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ หรือเป็นบุคคลผู้ยากไร้จึงจะมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๘ โดยบัญญัติหลักการเพิ่มเติมเพื่อให้บุคคลทุกคนมีสิทธิเสมอกันในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐและนำไปสู่การเป็นรัฐสวัสดิการ รวมทั้งการกำหนดให้บุคคลที่มีอายุเกินหกสิบปีทุกคนมีสิทธิได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ โดยตัดเงื่อนไขในเรื่องการพิสูจน์ว่าเป็นผู้ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ หรือเป็นบุคคลผู้ยากไร้ออก

๑๑) หลักประกันสิทธิและเสรีภาพในการปกป้องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๔๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดกลไกในการคุ้มครองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และกำหนดกลไกในการดำเนินการในกรณีมีการฝ่าฝืนไว้ด้วยว่าเมื่อผู้ทราบการกระทำอันเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว นอกจากนี้ ได้กำหนดกระบวนการรองรับสิทธิของประชาชนในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับ

ดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำร้องขอ ประชาชนผู้ร้องสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเองได้ แต่ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๔๙ มีความมุ่งหมายในการป้องกันการกระทำรัฐประหารหรือการใช้กำลังเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ามีการกระทำที่เป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยกำหนดให้เสนอเรื่องต่ออัยการสูงสุดเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงและให้อัยการสูงสุดยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่ามีการกระทำความผิดตามบทบัญญัติดังกล่าวหรือไม่ โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่ในอดีตที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยในคดีหนึ่งว่าประชาชนสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่ามีการดำเนินการที่เป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและมีการนำไปใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะมีผู้เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยว่าการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญถือเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่บ่อยครั้ง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๙ โดยบัญญัติเป็นข้อยกเว้นว่าญัตติเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่ถือเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

◆ **ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน**

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๑ มาตรา คือ มาตรา ๕๐ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้ปวงชนชาวไทยต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติและสังคมส่วนรวมเพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาประเทศตามความในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ด้วย อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดหน้าที่ของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากคำว่า “สิทธิและเสรีภาพ” มีคำควบคู่กันอยู่คือ “หน้าที่”

ไม่ว่าเรื่องใด ๆ ก็ตาม เมื่อมี “สิทธิและเสรีภาพ” ก็ย่อมมี “หน้าที่” คู่กันเสมอ เมื่อบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพย่อมก่อให้เกิดหน้าที่ตามมาด้วย และหน้าที่เหล่านี้จะต้องมีการตรากฎหมายมาใช้บังคับซึ่งอาจมีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพแม้กระทั่งสิทธิขั้นพื้นฐานบางประการได้

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า คำว่า “หน้าที่” เป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะเชิงบังคับว่าปวงชนชาวไทยมีหน้าที่ต้องกระทำหากไม่กระทำย่อมมีความผิด เช่น ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่เสียภาษี หน้าที่รับราชการทหาร เป็นต้น แต่หน้าที่ของปวงชนชาวไทยตามที่บัญญัติในมาตรา ๕๐ ในบางหน้าที่ไม่มีผลในเชิงบังคับ เช่น มาตรา ๕๐ (๘) ที่กำหนดว่า “ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม”

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรพิจารณาทบทวนบัญญัติในมาตรา ๕๐ (๑) ถึง (๑๐) ว่ากรณีใดควรกำหนดให้เป็นหน้าที่หรือเป็นสิทธิ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติ เป็นต้น และบางกรณีมีความจำเป็นต้องกำหนดให้เป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือไม่ เช่น ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม” เป็นต้น

◆ **ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน**

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๑๓ มาตรา คือ มาตรา ๕๑ ถึงมาตรา ๖๓ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันให้แก่ประชาชนว่า รัฐต้องดำเนินการอันเป็นหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดตามกำลังความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐ เพื่อให้สิทธิของประชาชนในเรื่องสำคัญ ๆ เกิดเป็นรูปธรรมโดยที่ประชาชนไม่ต้องเรียกร้อง รวมทั้งกำหนดให้ประชาชนทุกคนได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง จึงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการดูแล เพราะหากให้เอกชนเป็นฝ่ายดำเนินการอาจขาดประสิทธิภาพได้ เช่น การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) การบัญญัติหน้าที่ของรัฐ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มีปัญหาเกี่ยวกับหลักการการบัญญัติหน้าที่ของรัฐ

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า หน้าที่ของรัฐตามที่บัญญัติในมาตรา ๕๒ ถึงมาตรา ๖๓ ควรกำหนดให้มีหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ และหน่วยงานนั้นต้องดำเนินการอย่างไร

๒) มาตรา ๕๑

มาตรา ๕๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้สิทธิประชาชนและชุมชนที่จะติดตาม เร่งรัด ตลอดจนฟ้องร้องรัฐหรือหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า การฟ้องร้องรัฐตามที่บัญญัติในมาตรา ๕๑ ซึ่งได้กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หากรัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามหน้าที่ มาตรา ๕๑ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการรวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม การจะเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้นั้นจะต้องพิจารณาหลักทั่วในการฟ้องคดีว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจในการฟ้องคดีหรือไม่ ดังนั้นหากไม่มีการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องคดีย่อมจะส่งผลกระทบต่ออำนาจของประชาชนในการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยประชาชนจะไม่สามารถอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อฟ้องร้องรัฐให้ปฏิบัติตามหน้าที่โดยตรงได้ แต่จะต้องอาศัยหลักในเรื่องอำนาจการฟ้องคดีตามหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามหน้าที่ได้

การกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามหน้าที่นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้ปฏิบัติตามหน้าที่ได้โดยใช้ช่องทางผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔๕ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยกำหนดให้บุคคลหรือชุมชนซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการทำหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และได้รับความเสียหายจากการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคดีได้ ซึ่งในทางปฏิบัติการกำหนดหน้าที่ของรัฐนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารในการสร้างบรรทัดฐานว่าแต่ละหน่วยงานจะต้องปฏิบัติอย่างไร จะบังคับใช้กฎหมายอย่างไรให้เกิดมรรคผลสูงสุด

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา ๕๑ ว่าจะมีวิธีการใดเพื่อให้อำนาจแก่ประชาชนในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจของภาครัฐโดยอาศัยอำนาจตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๓) หน้าที่จัดให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

มาตรา ๕๘ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเป็นหลักประกันว่าการดำเนินการของรัฐหรือการอนุญาตให้ดำเนินการใดที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของประชาชนหรือชุมชน อย่างรุนแรง รัฐต้องศึกษา ประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ทั้งนี้ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องก่อน โดยต้องคำนึงให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และต้องเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๕๘ ที่กำหนดหลักการเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาต แต่ในทางปฏิบัติหน่วยงานของรัฐกระทำได้เพียงการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเท่านั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีกลไกบางประการที่จะสามารถกำกับให้รัฐดำเนินการตามหน้าที่ของรัฐได้อย่างสมบูรณ์ไม่ใช่เพียงการดำเนินการให้ครบกระบวนการเท่านั้น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๕๘ โดยกำหนดกลไกและมาตรการบังคับให้รัฐจะต้องดำเนินการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินโครงการมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงในทุกกรณี

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๑๕ มาตรา คือ มาตรา ๖๔ ถึงมาตรา ๗๘ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อใช้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม หากรัฐไม่ดำเนินการหรือไม่อาจดำเนินการได้ ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ แต่รัฐต้องรับผิดชอบทางการเมือง ในหมวดนี้จึงใช้คำขึ้นต้นของแต่ละมาตราว่า “รัฐพึง” ซึ่งจะแตกต่างกับบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ อันมีสภาพบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ ไม่เช่นนั้นอาจเป็นเหตุฟ้องร้องบังคับให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติได้ ดังนั้น การใช้ถ้อยคำในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ จึงใช้คำขึ้นต้นของแต่ละมาตราว่า “รัฐต้อง” ซึ่งมีนัยสำคัญว่า เป็นการบังคับให้รัฐต้องปฏิบัติ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) ปัญหาหลักการการบัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า มีปัญหาหลักการการบัญญัติแนวนโยบายแห่งรัฐ เนื่องจากแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐ ควรเปิดโอกาสให้รัฐบาลมีอิสระในการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐที่จะใช้ในการดำเนินการบริหารราชการแผ่นดิน ไม่ควรบัญญัติเป็นบทบังคับให้รัฐบาลจะต้องดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐในเรื่องใดบ้างไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ การบัญญัติในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐควรบัญญัติในลักษณะที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการผู้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐโดยผ่านระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน เพราะปัจจัยความต้องการของประชาชนและประเทศย่อมแปรผันไปตามสังคมและกาลเวลาในแต่ละยุคสมัย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า การกำหนดนโยบายการบริหารประเทศ ควรให้อิสระแก่คณะรัฐมนตรี ไม่ควรบัญญัติเป็นบทบังคับไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒) ทิศทางของนโยบายการกระจายอำนาจ

ผลการพิจารณาศึกษา

บทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้กล่าวถึงทิศทางนโยบายการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ และแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็ง การกระจายอำนาจ และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทิศทางที่กระจายอำนาจเพิ่มมากขึ้น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรกำหนดเจตนารมณ์ เรื่อง ทิศทางการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่เพิ่มขึ้นไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ หรือหมวดที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง อาทิ การบัญญัติในมาตรา ๒๘๑ วรรคหนึ่ง ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๑ รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่” เป็นต้น และควรบัญญัติแนวทางการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน ดังเช่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติเป็นแนวทางในการออกกฎหมายลำดับรองต่อไป อีกทั้งควรบัญญัติให้มีการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ โดยเพิ่มในส่วนของมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมืองอีกด้วย

๓) การจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ

มาตรา ๖๕ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้รัฐพึงจัดให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อให้มีแผนการพัฒนาประเทศโดยกำหนดกรอบเวลาและแนวทางพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องปฏิบัติสู่เป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกรอบในการจัดทำแผนของหน่วยงานต่าง ๆ ในการบริหารประเทศให้สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันและมีการบูรณาการกัน

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การกำหนดให้รัฐต้องกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เป็นการกำหนดแนวนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินไว้อย่างเคร่งครัดซึ่งอาจส่งผลต่อคณะรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดิน ประกอบกับหลักเกณฑ์การแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติที่ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดว่า “ให้คณะกรรมการจัดให้มีการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติทุกห้าปีหรือในกรณีที่สถานการณ์ของโลกหรือสถานการณ์ของประเทศเปลี่ยนแปลงไปจนไม่สามารถหรือไม่เหมาะสมที่จะดำเนินการตามเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ด้านหนึ่งด้านใดได้” ซึ่งการกำหนดบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะสมทำให้การแก้ไขยุทธศาสตร์ชาติกระทำได้ยากและอาจส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการจะแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติได้นั้น พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเพียงองค์กรเดียวที่มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติ

(๒) การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติและการกำหนดให้มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งทำให้เกิดคณะกรรมการที่มีอำนาจมากเกินไปและเป็นการส่งเสริมให้มีรัฐราชการอยู่เหนือฝ่ายการเมือง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยในอนาคต

(๓) กรณีที่รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๕ นั้น ประชาชนยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน เนื่องจากประชาชนมีความเข้าใจว่ายุทธศาสตร์ชาติครอบคลุมการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ดังนั้น การบัญญัติให้มียุทธศาสตร์ชาติในรัฐธรรมนูญสามารถกระทำได้ แต่ต้องบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งช่องทางในการดำเนินการแก้ไขยุทธศาสตร์ชาติให้ชัดเจน

(๔) ระยะเวลาในการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ ซึ่งกำหนดให้มีการพิจารณาทบทวนยุทธศาสตร์ชาติทุกห้าปีนั้นเป็นระยะเวลาที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากสถานการณ์ของโลกในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การกำหนดให้มีการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติทุกห้าปีนั้น อาจทำให้ยุทธศาสตร์ชาติของประเทศไทยไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก

(๕) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติชุดปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้มีความใกล้ชิดกับรัฐบาลชุดที่ผ่านมา จึงทำให้การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติเกิดจากความคิดของบุคคลที่มีความเห็นในลักษณะเดียวกัน ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติชุดปัจจุบัน

สามารถดำเนินการพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์ชาติแล้วเสร็จได้ภายในระยะเวลาหนึ่งปี แต่กลับมีผลใช้บังคับกับรัฐบาลและหน่วยงานของรัฐเป็นเวลาถึงยี่สิบปี

(๖) ในขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น รวมทั้งจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนสามารถนำมาแก้ปัญหาให้กับประชาชนได้

(๗) ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับสถานะของยุทธศาสตร์ชาติกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่ามีความซ้ำซ้อนกันหรือไม่

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยปรับลดระยะเวลาการพิจารณาทบทวนยุทธศาสตร์ชาติให้เร็วขึ้น เช่น ทุกหนึ่งปี หรือทุกสองปี เป็นต้น ปรับปรุงองค์ประกอบของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างแท้จริง เพื่อให้การพิจารณากำหนดยุทธศาสตร์ชาติมีมุมมองที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และบัญญัติเพิ่มเงื่อนไขการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๔) แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน

มาตรา ๗๒ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักการให้รัฐดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ได้แก่ การวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (มาตรา ๗๒ (๑)) การจัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (มาตรา ๗๒ (๒)) การจัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (มาตรา ๗๒ (๓)) การจัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น (มาตรา ๗๒ (๔)) และการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน (มาตรา ๗๒ (๕))

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๗๒ กำหนดให้รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน แต่ไม่ได้บัญญัติให้รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างอื่นไว้ด้วย นอกจากนั้น ในมาตรา ๗๒ บัญญัติแต่เพียงวิธีการเข้าถึง และวิธีการใช้ประโยชน์เกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน เท่านั้น โดยไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับวิธีการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งอาจกระทบกับประชาชนในการบริหารจัดการเรื่องทรัพยากรธรรมชาติได้ ดังนั้น แนวนโยบายแห่งรัฐด้านที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน หน่วยงานภาครัฐจะต้องแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๗๒ โดยเพิ่มหลักการเกี่ยวกับวิธีการดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๕) แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ

มาตรา ๗๕ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญที่พึงนำไปใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยกำหนดหลักการสำคัญของกรอบการกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจโดยยึดหลักระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ที่มุ่งหมายให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดให้รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุและการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน ไม่ใช่มุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุเป็นหลักอย่างเช่นที่ผ่านมา อันจะเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ประเด็นแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ การกำหนดให้รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะไม่เป็นการแข่งขันกับเอกชน กรณีที่หน่วยงานของรัฐนำทรัพย์สินหรืองบประมาณของรัฐไปลงทุนเพื่อให้ประชาชนมาใช้บริการโดยมีค่าตอบแทนนั้น ถือว่ารัฐประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชนหรือไม่ นอกจากนั้น ในปัจจุบันมีการผูกขาดทางการค้าโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่ ซึ่งถือเป็นการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม รวมทั้งการนำทรัพยากรทางธรรมชาติและการนำกิจการบางประเภทไปให้สัมปทานแก่เอกชนเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ชอบ

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๗๕ ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติให้ชัดเจนว่ากิจการลักษณะใดที่ห้ามมิให้รัฐประกอบกิจการที่เป็นการแข่งขันกับเอกชน และควรกำหนดให้ชัดเจนว่าการผูกขาดทางการค้า การให้สัมปทาน การอนุญาตให้ใช้ทรัพยากรของแผ่นดินจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าสามารถดำเนินการในลักษณะใดบ้าง เพื่อป้องกันการครอบงำโดยกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในภาคเอกชน

๖) แนวนโยบายด้านกฎหมาย

มาตรา ๗๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดกรอบและหลักการสำคัญในการตรากฎหมาย ตามแนวคิดที่ว่าไม่ควรมีกฎหมายเกินความจำเป็น และสร้างหลักประกันให้ประชาชนมีส่วนร่วมและรับรู้ด้วยตั้งแต่ต้น โดยได้วางหลักการสำคัญไว้ ๘ ประการ ดังนี้

(๑) หลักการประการแรกที่สำคัญที่สุด คือ การกำหนดให้รัฐพึงมีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น สิ่งใดที่สามารถดำเนินการได้โดยไม่จำเป็นต้องมีกฎหมาย ก็ควรเลือกใช้วิธีนั้นก่อน เพราะเมื่อตราเป็นกฎหมายแล้วย่อมจะต้องมีบทบังคับอย่างเข้มงวด และสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนขึ้นในทันทีที่มีการตรากฎหมายนั้น อย่างไรจึงจะถือว่ามีความจำเป็น ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไปตามแนวทางที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยและวางหลักอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ความใน (ข) ถึง (ซ) อาจเป็นแนวทางใช้ประกอบการพิจารณาว่ากฎหมายนั้นจำเป็นหรือไม่

(๒) เมื่อกำหนดให้มีการตรากฎหมายใหม่เท่าที่จำเป็นแล้ว รัฐจะต้องย้อนกลับไปพิจารณากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แล้วว่าหมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพของประชาชนมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ยกเลิก หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเหล่านั้นเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสภาวะที่เป็นจริงในปัจจุบัน เช่น ในปัจจุบันมีกฎหมายว่าด้วยการใช้เครื่องกระจายเสียง ซึ่งออกใช้บังคับเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยบังคับให้ทุกคนที่จะใช้เครื่องขยายเสียงจะต้องได้รับใบอนุญาตก่อน และจะใช้ภาษาอื่นใดนอกจากภาษาไทยมิได้ รัฐสมควรตรวจสอบว่ากฎหมายดังกล่าวถ้าใช้บังคับอย่างจริงจังในปัจจุบันจะเป็นไปได้หรือไม่ การมีกฎหมายดังกล่าวอยู่แล้วไม่ใช้บังคับ จะเป็นผลให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกระทำความผิดฐานละเว้นต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ และถ้าบังคับจริงจะเกิดกลียุคขึ้นในสังคมหรือไม่

(๓) เมื่อมีกฎหมายแล้ว รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายได้โดยสะดวก ซึ่งในยุคที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่สะดวกและรวดเร็วเช่นปัจจุบัน ย่อมไม่เป็นการยากที่รัฐจะดำเนินการให้เกิดผลเช่นนั้น แต่ลำพังการจัดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงตัวบทกฎหมาย ไม่ได้ทำให้ประชาชนสามารถปฏิบัติตามกฎหมายนั้นได้อย่างถูกต้อง สิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการ คือ ต้องดำเนินการให้ประชาชนสามารถเข้าใจกฎหมายนั้นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งอาจทำเป็นระบบที่นำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมารวมไว้ในที่เดียวกัน หรือจัดทำคำอธิบายสั้น ๆ หรือคู่มือพอที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจได้ว่าตนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องใด อย่างไร

(๔) เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือผลกระทบที่จะมีต่อประชาชน หรือสามารถเสนอแนะแนวทางใหม่ ๆ ที่หน่วยงานของรัฐอาจนึกไม่ถึงได้ จึงกำหนดให้ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำความคิดเห็นนั้นไปใช้ประกอบการตรากฎหมายในทุกขั้นตอน ซึ่งมิได้หมายความว่า ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นในทุกขั้นตอน แต่หมายถึงการนำความคิดเห็นที่ได้รับฟังมาแต่ต้นนั้นไปใช้ประกอบการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วย

(๕) เพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นมีความจำเป็นต้องตราขึ้นอย่างแท้จริง มาตรา ๗๗ จึงกำหนดให้ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ที่จะได้รับจากการตรากฎหมายนั้น และภาระที่จะเกิดกับประชาชน รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่ประชาชนจะต้องเสียไปในการปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ว่ากฎหมายนั้นมีความคุ้มค่าและมีความจำเป็นอย่างแท้จริง

(๖) เมื่อกฎหมายนั้นใช้บังคับแล้ว มาตรา ๗๗ ยังกำหนดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายตามระยะเวลาที่จะมีกฎหมายกำหนด ในการวิเคราะห์ดังกล่าวต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย การประเมินผลสัมฤทธิ์นี้จะเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ผลที่คาดหวังไว้ในการตรากฎหมายนั้น ได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดเพียงใด และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการปฏิบัติการตามกฎหมายจนเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือสร้างความสุขสงบให้แก่ประชาชนและสังคมมากน้อยเพียงใด

(๗) เพื่อเป็นการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินและการปฏิรูปการป้องกันและปราบปรามการทุจริตไปพร้อมกัน มาตรา ๗๗ จึงกำหนดเงื่อนไขในการตรากฎหมายให้หลีกเลี่ยงการใช้ระบบอนุญาต ซึ่งเป็นที่มาของการทุจริตประพฤติมิชอบ และระบบคณะกรรมการ ซึ่งทำให้เกิดขั้นตอน และหาตัวบุคคลที่จะรับผิดชอบในผลแห่งการกระทำมิได้ นอกจากนั้น ในกรณีที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลพินิจในเรื่องใด จะต้องกำหนดระยะเวลาและขั้นตอนไว้ให้ชัดเจน

(๘) โดยธรรมชาติของกฎหมายซึ่งตราขึ้นเพื่อบังคับใช้กับประชาชน จึงมักจะมีบทกำหนดโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามด้วยเสมอ และโทษที่กำหนดไว้ก็ต้องเป็นโทษทางอาญา ซึ่งนับวันจะกำหนดให้สูงขึ้น ๆ จนอาจกลายเป็นเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ไปในทางที่ไม่ชอบได้ จึงได้กำหนดเงื่อนไขเป็นประการสุดท้ายว่า การกำหนดโทษอาญาในกฎหมาย ให้กำหนดแต่เฉพาะเมื่อเป็นความผิดร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องไปศึกษาและวางแนวทางในการกำหนด "ผลร้าย" แบบใหม่ขึ้นแทนที่โทษทางอาญา เช่น อาจกำหนดเป็นโทษทางปกครองแทน เป็นต้น

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) บทบัญญัติมาตรา ๗๖ บัญญัติอยู่ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ไม่ได้กำหนดมาตรการบังคับไว้ กรณีที่ประชาชนได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายแต่ภาครัฐไม่มีหน่วยงานสนับสนุนหรือช่วยเหลือเพื่อเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ประชาชนจะมีวิธีดำเนินการเพื่อให้รัฐปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างไร

(๒) กระบวนการตรากฎหมายถือเป็นเรื่องสำคัญ การที่คณะรัฐมนตรีจะเสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนราษฎร ร่างกฎหมายทุกฉบับจะต้องผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แม้ในชั้นการพิจารณายกร่างกฎหมายของหน่วยงานของรัฐเจ้าของร่างกฎหมายจะมีเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเข้าร่วมประชุมด้วยก็ตาม แต่เมื่อหน่วยงานของรัฐเจ้าของร่างกฎหมายเสนอร่างกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา คณะรัฐมนตรีก็จะส่งร่างกฎหมายดังกล่าวให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาก่อนที่จะเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในขั้นตอนนี้ไม่มีการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในกี่วัน ซึ่งทำให้เงื่อนเวลาในขั้นตอนดังกล่าวขึ้นอยู่กับการดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา นอกจากนั้น กระบวนการยกร่างกฎหมายเหตุใดจะต้องผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพียงหน่วยงานเดียว กรณีคณะรัฐมนตรีจะแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมายมาตราใดจะต้องถามความเห็นของผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่ท้ายที่สุดร่างกฎหมายดังกล่าวก็ต้องถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ หรือถูกแก้ไขในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรหรือที่ประชุมวุฒิสภา แล้วแต่กรณี จากกรณีตัวอย่างข้างต้นถือเป็นกระบวนการร่างกฎหมายที่มีขั้นตอนมากเกินไป ส่งผลให้กระบวนการตรากฎหมายเกิดความล่าช้า และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การออกกฎหมายของฝ่ายบริหารเกิดความล่าช้าเพราะระบบราชการด้วยกันเอง

(๓) การออกกฎกระทรวง และประกาศกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติหน่วยงานเจ้าของเรื่องจะต้องส่งให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาเช่นเดียวกันการตรวจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ เป็นเหตุให้ปัจจุบันมีร่างกฎกระทรวงและร่างประกาศกระทรวงอยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นจำนวนมาก

(๔) การให้ความเห็นทางกฎหมายของเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติบางฉบับในชั้นคณะกรรมาธิการ ไม่มีความชัดเจนทำให้เกิดประเด็นข้อถกเถียงและใช้เวลาในการพิจารณาเนื้อหาบทบัญญัติในแต่ละมาตราเป็นเวลานาน จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของฝ่ายนิติบัญญัติเกิดความล่าช้า

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๗๗ โดยเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนเวลาในการเสนอร่างกฎหมาย และหากไม่ดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนดถือว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อให้กระบวนการตรากฎหมายเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศ และกำหนดแนวทางการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน รวมทั้งกำหนดมาตรการและช่องทางการรับฟังความคิดเห็นให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นเพื่อให้การรับฟังความคิดเห็นเป็นไปอย่างรอบด้านและกว้างขวาง และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรากฎหมายมากขึ้น

◆ **ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน**

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๗ รัฐสภา

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๔ มาตรา คือ มาตรา ๗๙ ถึงมาตรา ๘๒ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของรัฐสภาอันเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ หน้าที่และอำนาจของประธานและรองประธานฝ่ายนิติบัญญัติ อำนาจในการพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างกฎหมาย รวมทั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นระบบรัฐสภาเห็นว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ในช่วงต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐสภาของประเทศไทยใช้ระบบสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร เพียงแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีที่มาจากสองประเภท คือ มาจากการแต่งตั้งกึ่งหนึ่ง และมาจากการเลือกตั้งอีกกึ่งหนึ่ง สำหรับการมีระบบสองสภาเกิดขึ้นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ โดยสภาที่สองคือ พฤฒสภา ซึ่งมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกสมาชิกพฤฒสภา ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๐ ก็ยังคงกำหนดให้มีระบบสองสภาเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ดังนั้น ประเทศไทยใช้ระบบสองสภามาเป็นระยะเวลานาน โดยส่วนใหญ่สภาที่สองจะมาจากการแต่งตั้งโดยยังไม่เคยมีสภาที่เป็นสภาวิชาชีพแต่อย่างใด จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่กำหนดให้

สภาสูงมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้มาจากการเลือกตั้งในแต่ละจังหวัด

ทั้งนี้ มีความเห็นเกี่ยวกับระบบรัฐสภาแบ่งเป็นสองความเห็น คือ

ความเห็นที่ ๑ มีความเห็นว่าควรกำหนดให้รัฐสภาของประเทศไทยเป็นระบบสภาเดียว เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองในรูปแบบราชอาณาจักร ไม่ใช่การปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ หรือสหพันธรัฐซึ่งจะใช้ระบบสองสภา ประกอบกับการกำหนดรูปแบบรัฐสภาเป็นสองสภา คือสภาสูงและสภาล่าง จะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและประชาชนเกิดความสับสน โดยเฉพาะการตั้งคณะกรรมาธิการสามัญทั้งในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาซึ่งมีชื่อ อำนาจและการทำหน้าที่ในลักษณะคล้ายกัน

ความเห็นที่ ๒ มีความเห็นว่าระบบรัฐสภาของประเทศไทยควรใช้ระบบสองสภา โดยสภาที่สองหรือสภาสูงอาจกำหนดให้มีที่มาจากการเลือกตั้งจำนวนกึ่งหนึ่ง และมาจากการเลือกบุคคลในกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ จำนวนกึ่งหนึ่งซึ่งจะต้องกำหนดกลไกหรือหลักเกณฑ์การคัดสรรให้ได้บุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มวิชาชีพนั้น ๆ อย่างแท้จริงด้วย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรพิจารณาความเหมาะสมว่าประเทศไทยควรเป็นระบบสภาเดียวหรือสภาคู่

๒) ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๒๔ มาตรา คือ มาตรา ๘๓ ถึงมาตรา ๑๐๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร รวมตลอดทั้งวิธีการได้มา คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง กระบวนการในการจัดการเลือกตั้ง และการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๒.๑) หลักการของระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) หลักการของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องทำให้ประชาชนเข้าใจระบบการเลือกตั้งได้ง่ายที่สุดและเป็นระบบที่สามารถตอบสนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชนได้มากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พบว่าระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมเป็นระบบที่ประชาชนเข้าใจได้ยาก และไม่สนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชน นอกจากนั้น ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมเป็นระบบเลือกตั้งที่มีความคลุมเครือและไม่ชัดเจนก่อให้เกิดปัญหาการตีความ เช่น วิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองจะพึงมีได้ หรือกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองหนึ่งได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแล้วไปสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอีกพรรคการเมืองหนึ่งภายในหนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้ง ไม่มีความชัดเจนว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจะใช้วิธีการใดในการคำนวณเพื่อให้ได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมีได้ หรือวิธีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมีได้ใหม่ภายในระยะเวลา

หนึ่งปีนับแต่วันเลือกตั้ง หรือกรณีที่จะต้องมีการเลือกตั้งใหม่ด้วยเหตุต่าง ๆ เช่น มีการเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุที่การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม เป็นต้น ซึ่งยังไม่มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

(๒) ระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม เป็นระบบที่ทำให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองขนาดเล็กจำนวนมาก เป็นระบบเลือกตั้งที่ทำให้เกิดปัญหาการซื้อเสียงจำนวนมาก และทำให้รัฐบาลเป็นรัฐบาลผสมจากพรรคการเมืองหลายพรรคทำให้รัฐบาลอ่อนแอ ขาดเสถียรภาพในการบริหารประเทศ และเป็นระบบเลือกตั้งที่ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อผู้ปฏิบัติและไม่สนองต่อความต้องการของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งถือเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญของการเลือกตั้ง

(๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อาจมีความประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้มีการจัดตั้งรัฐบาลที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จเพียงพรรคเดียว จึงออกแบบระบบเลือกตั้งที่ทำให้มีพรรคการเมืองหลายพรรคในสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งมีการกำหนดวินัยเพื่อให้สมาชิกของพรรคการเมืองต้องปฏิบัติตาม เพื่อป้องกันปัญหาทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นในอดีต แต่วิธีการดังกล่าวไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ถูกต้อง เนื่องจากการแก้ปัญหาทางการเมืองอย่างยั่งยืนต้องมีการพัฒนาระบบเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองระดับที่ประชาชนสามารถเข้าใจบริบทของตนเองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างแท้จริง ซึ่งการออกแบบระบบเลือกตั้งที่ดีจะต้องคำนึงถึงหลักความเป็นอิสระทางความคิดของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งและสะท้อนถึงความต้องการของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างแท้จริง รวมทั้งทำให้องค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารจัดการระบบเลือกตั้งสามารถบริหารจัดการได้ง่ายด้วย

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรกลับไปใช้ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ ให้ประชาชนมีสิทธิเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้สองแบบ คือ แบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งระบบดังกล่าวจะทำให้เกิดดุลยภาพทางการเมือง และทำให้ประชาชนเกิดความสับสนน้อยที่สุด ทั้งนี้ เมื่อกลับไปใช้ระบบเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อแล้ว จะส่งผลให้มีการแก้ไขปัญหาเรื่องบัตรเลือกตั้งใบเดียวและระบบการคิดคำนวณคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้สอดคล้องกันต่อไป นอกจากนั้น ควรบัญญัติเงื่อนไขเพิ่มเติมด้วยว่าในระหว่างที่พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปมีผลใช้บังคับ ผู้มีอำนาจจะต้องไม่ใช้อำนาจพิเศษใด ๆ ในช่วงการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความเป็นอิสระต่อการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่มีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในช่วงการจัดการเลือกตั้งอันจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

๒.๒) องค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๘๓ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน แบ่งเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยห้าสิบคน และสมาชิกซึ่งมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยห้าสิบคน

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) ในอดีตประเทศไทยกำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้หลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน หรือการรวมเขตจังหวัดและให้เลือกได้ทั้งจังหวัด หรือการกำหนดให้เขตเลือกตั้งหนึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เขตละสามคน เป็นต้น จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้แบ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเขตละหนึ่งคน จำนวน ๔๐๐ คน และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน ๑๐๐ คน ทั้งนี้ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เนื่องจากในอดีตประเทศไทยจะมีแต่เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนเฉพาะในพื้นที่แต่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทำงานในระดับประเทศ จึงเพิ่มประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อขึ้นเพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระดับประเทศ

(๒) สัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่กำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อ คือ ๔๐๐ ต่อ ๑๐๐ คน ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อ คือ ๓๗๕ ต่อ ๑๒๕ คน แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อ คือ ๓๕๐ คน ต่อ ๑๕๐ คน

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๓ โดยกำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน ๔๐๐ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จำนวน ๑๐๐ คน ตามที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๒.๓) บัตรเลือกตั้งและการกำหนดหมายเลขผู้สมัคร

มาตรา ๘๕ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วิธีออกเสียงลงคะแนน รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ และในการประกาศผลการเลือกตั้ง และในกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้วให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการสืบสวน ไต่สวน หรือวินิจฉัยต่อไป หากมีการทุจริตในการเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งไม่สุจริตหรือเที่ยงธรรม

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน และเป็นการบังคับประชาชนในการลงคะแนนเลือกตั้ง เนื่องจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจไม่ชื่นชอบในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแต่มีความชื่นชอบในพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นสังกัด แต่จำเป็นที่ต้องลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น หรือในทางกลับกันผู้มีสิทธิเลือกตั้งชื่นชอบในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ไม่ชอบพรรคการเมืองที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้นั้นสังกัด ก็ต้องลงคะแนนเลือก

ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นและเป็นผลให้พรรคการเมืองได้รับคะแนนจากการเลือกตั้งนั้นด้วย ซึ่งเป็นระบบที่ไม่สะท้อนคะแนนเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนั้น ยังกำหนดหมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งแตกต่างกัน เป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความสับสนในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ โดยใบหนึ่งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและอีกใบหนึ่งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ส่วนการกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อใช้หมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ ทำให้ประชาชนไม่เกิดความสับสนเกี่ยวกับหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๒) ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ใช้ระบบทุกคะแนนเสียงมีความหมายหรือคะแนนเสียงไม่ตกน้ำ หากมองในเรื่องสิทธิของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งถือเป็นหลักการที่ดี แต่หากมองในแง่ของการซื้อสิทธิขายเสียง ระบบนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำลายระบบพรรคการเมืองและเป็นระบบเลือกตั้งที่มีเหตุจูงใจให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียงมากที่สุด

(๓) ปัญหาเรื่องหลักเกณฑ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เกิดปัญหาการซื้อเสียงจำนวนมากและทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เนื่องจากไม่มีสมาชิกพรรคการเมืองได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา

(๔) การแบ่งเขตเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องคำนึงถึงความสะดวกของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าความสะดวกในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นอกจากนั้น กระบวนการประกาศผลการเลือกตั้งใช้เวลายาวนานหลายเดือน และมีความคลุมเครือในผลคะแนนเลือกตั้ง ดังนั้น การประกาศผลการเลือกตั้งยิ่งใช้เวลานานเท่าใด จะยิ่งทำให้เกิดโอกาสในการทุจริตเลือกตั้งได้มากขึ้นเท่านั้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้

(๕) ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้ซึ่งได้รับเลือกจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น หรือการจัดให้มีการคัดเลือกผู้สมัครขั้นต้น (Primary Vote) ซึ่งแม้จะเป็นระบบที่ดีแต่ก็ไม่ควรบัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อบังคับให้พรรคการเมืองจะต้องดำเนินการ เนื่องจากการกำหนดให้มีการจัดการคัดเลือกผู้สมัครขั้นต้นบัญญัติไว้ในกฎหมายจะทำให้พรรคการเมืองมีกระบวนการเพิ่มขึ้นโดยไม่จำเป็น เนื่องจากในการจัดให้มีการเลือกตั้งขั้นต้นเพื่อคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดนั้น พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการดำเนินการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการของพรรคการเมืองขนาดเล็กและพรรคการเมืองขนาดกลาง

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕ โดยกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ ตามที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากเป็นระบบที่ผลการเลือกตั้งสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง และเป็นระบบที่ทำให้คะแนนเสียงเลือกตั้งปรากฏผลตามคะแนนที่ถูกแยกออกระหว่างคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับคะแนนของบัตรเลือกตั้งที่ประชาชนเลือกพรรคการเมือง

ซึ่งจะเป็นคะแนนที่ใช้ในการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้อย่างชัดเจน และควรกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคเดียวกันเป็นหมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ

(๒) ควรให้อิสระแก่พรรคการเมืองในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ควรกำหนดให้มีการจัดการคัดเลือกผู้สมัครขั้นต้นไว้ในกฎหมาย

๒.๔) การเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีโดยพรรคการเมือง

บทบัญญัติการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีโดยพรรคการเมืองนั้น มี ๒ มาตรา คือ

มาตรา ๘๘ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิรับรู้ว่าพรรคการเมืองที่ตนจะตัดสินใจสนับสนุนนั้นจะเสนอผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี โดยกำหนดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถเสนอรายชื่อบุคคลเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีได้ไม่เกินจำนวนสามรายชื่อ และถือเป็นเอกสิทธิ์ของพรรคการเมืองนั้นที่จะตัดสินใจคัดเลือกหรือเสนอผู้ใดซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๘๙ (๒) โดยมิได้มีข้อกำหนดว่าจะต้องเป็นสมาชิกพรรค หรือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะเป็นการเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนใช้ประกอบการลงคะแนนเสียงและประชาชนทราบถึงตัวบุคคลล่วงหน้าก่อนที่จะมีการลงคะแนนเสียงแล้ว จึงเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่จะใช้เป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจลงคะแนนให้พรรคการเมืองใด นอกจากนั้น เป็นการเสนอชื่อก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง จึงยังไม่มีทางทราบว่าผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจะเป็นหรือไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สำหรับจำนวนที่กำหนดให้ไม่เกินสามรายชื่อ ก็เพื่อให้พรรคการเมืองมีทางออกในกรณีที่บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อในอันดับต้น ๆ หรืออันดับใดอันดับหนึ่งมีเหตุทำให้ไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้ อย่างไรก็ดี ความในวรรคสองของมาตรานี้ได้ให้สิทธิแก่พรรคการเมืองที่จะไม่เสนอรายชื่อบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ เพื่อเป็นช่องทางสำหรับพรรคการเมืองที่ไม่สามารถหาบุคคลที่เหมาะสมได้ แต่ในกรณีที่พรรคการเมืองใดไม่เสนอรายชื่อดังกล่าว ก็ย่อมไม่มีสิทธิที่จะเสนอชื่อบุคคลจากพรรคการเมืองของตนให้เข้ารับการพิจารณารับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีได้ แต่ในชั้นการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรไม่ห้ามที่จะเสนอชื่อของบุคคลที่พรรคการเมืองอื่นได้เสนอไว้แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙ เพราะถือว่ารายชื่อเหล่านั้นได้รับการกลั่นกรองหรือรับรู้มาจากประชาชนแล้ว

มาตรา ๘๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดเงื่อนไขของการเสนอชื่อบุคคลให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากที่ผ่านมาการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นการเลือกในสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนไม่มีสิทธิที่จะรู้ล่วงหน้าได้ว่าใครบ้างที่จะได้รับการเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองมักจะเสนอชื่อหัวหน้าพรรคการเมืองของตนเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ก็มิได้มีกฎหมายบังคับให้ต้องดำเนินการเช่นนั้น ดังนั้น เพื่อประกันว่าประชาชนจะได้ทราบล่วงหน้าว่า พรรคการเมืองจะเสนอผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงกำหนดให้พรรคการเมืองต้องมีมติให้ชัดเจนและแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดสมัครรับเลือกตั้งว่า จะสนับสนุนผู้ใดเป็นนายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องประกาศให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไป เพื่อประชาชนจะได้ใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการตัดสินใจที่จะลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด ซึ่งโดยผลของระบบบัตรเลือกตั้งใบเดียวย่อมจะมีผลเป็นการสนับสนุนพรรคการเมือง และตัวบุคคลที่พรรคการเมืองนั้นเจตนาจะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ด้วยวิธีการเช่นนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองสามารถเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้วินิจฉัย ซึ่งอาจเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้น หรือเป็น

หรือมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ นอกจากนั้น ยังเป็นการเปิดโอกาสให้สภาผู้แทนราษฎรเลือกได้จากบุคคลที่พรรคและประชาชนได้กลั่นกรองมาก่อนแล้วอย่างกว้างขวางว่าเหมาะสมที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี การกำหนดให้พรรคการเมืองเสนอรายชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีล่วงหน้า จึงเป็นการสร้างความเชื่อมโยงกับประชาชนโดยตรง ยิ่งกว่าการไปจำกัดให้ต้องเลือกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะแม้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชน แต่ก็เป็นการเลือกมาเพื่อให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนอาจมิได้ตั้งใจที่จะให้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีก็ได้

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญจำนวนข้างมากเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังเช่นที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งจะทำให้นายกรัฐมนตรีมีความใกล้ชิดกับประชาชน

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญส่วนใหญ่พิจารณาเห็นว่า ควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และควรยกเลิกบทบัญญัติมาตรา ๘๘ และมาตรา ๘๙

๒.๕) การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

มาตรา ๙๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง และการคิดคำนวณคะแนนในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งตายภายหลังวันปิดรับสมัครรับเลือกตั้ง โดยกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกตั้งได้หนึ่งคะแนน สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และนำคะแนนจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมาคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ด้วย ซึ่งมีผู้เรียกระบบการเลือกตั้งนี้ว่า “ระบบจัดสรรปันส่วนผสม” การเลือกตั้งระบบนี้มุ่งประสงค์ที่จะทำให้ทุกคะแนนมีความหมายไม่ถูกทิ้งเสียเปล่า โดยทุกคะแนนที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต (ไม่ว่าจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งหรือไม่ได้รับเลือกตั้ง) จะนำไปรวมเป็นคะแนนของพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะพึงมีได้ ระบบการเลือกตั้งนี้ให้ความสำคัญทั้งคนที่พรรคการเมืองส่งสมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองที่ส่งคนลงสมัครและบัญชีรายชื่อผู้ที่ถูกเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีประกอบกัน อีกทั้งยังมุ่งหมายให้พรรคการเมืองกำกับดูแลผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของตน มิให้กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพราะถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทุจริตในการเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่ส่งสมัครก็จะไม่ได้คะแนนเพื่อคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไปด้วย

นอกจากนี้ ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวยังเป็นระบบที่เรียบง่ายโดยใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเพียงใบเดียว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่สับสนในการลงคะแนนแบบบัตรเลือกตั้งสองใบซึ่งเป็นเหตุให้มีบัตรเสียเป็นจำนวนมาก และเป็นระบบการเลือกตั้งที่บริหารจัดการเลือกตั้งได้ง่ายกว่าเดิม สามารถลดจำนวนกรรมการประจำหน่วยลงได้ จึงเป็นการประหยัดงบประมาณ อีกทั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองจะได้รับ จะสัมพันธ์กับจำนวนคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้น เช่น พรรค ก ได้คะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงให้ร้อยละ ๕๐ ของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง พรรค ก ก็จะได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยละ ๕๐ ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดคือจำนวน ๒๕๐ คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ๕๐๐ คน ตามสัดส่วนที่สัมพันธ์กัน

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) บทบัญญัติมาตรา ๙๑ ที่กำหนดวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาตีความเกี่ยวกับวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีความชัดเจนในวิธีการคำนวณ รวมทั้งผลการเลือกตั้งไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชนผู้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ผ่านมาว่ามีพรรคการเมืองบางพรรคที่ได้รับคะแนนเสียงจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามหมื่นคะแนนกลับได้รับจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งคนเท่ากับพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่งที่ได้รับคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนแปดหมื่นคะแนน แต่กลับได้รับการจัดสรรสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อหนึ่งคนเท่ากัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในสูตรการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งหากยังคงวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามที่บัญญัติในมาตรา ๙๑ ก็จะส่งผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอนาคตที่จะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจากพรรคการเมืองต่าง ๆ จำนวนเพิ่มสูงขึ้น เพราะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในอนาคต พรรคการเมืองใดได้รับคะแนนจากผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนเพียงสามหมื่นคะแนน ก็จะเป็นผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อในระดับต้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้

(๒) วิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามที่บัญญัติในมาตรา ๙๑ ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ และส่งกระทบต่อจัดตั้งรัฐบาล โดยจะได้รัฐบาลผสมประกอบด้วยพรรคการเมืองจากหลายพรรค ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลลดน้อยลง

(๓) กรณีทุจริตเลือกตั้ง แม้ผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่คะแนนที่ผู้สมัครผู้นั้นได้รับจะถูกนำไปรวมคำนวณเป็นคะแนนของพรรคการเมืองที่ผู้นั้นสังกัดเพื่อคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นแล้ว

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า กรณีที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๘๕ โดยใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ เห็นควรยกเลิกมาตรา ๙๑ แต่ถ้ายังคงใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙๑ โดยกำหนดวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้มีความชัดเจน

๒.๖) คุณสมบัติผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๙๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติของบุคคลผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเคร่งครัดมากเกินไป อาทิเช่น บทบัญญัติมาตรา ๙๗ (๓) ที่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ว่า “เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคการเมืองเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภาระยะเวลาเก้าสิบวันดังกล่าวให้ลดลงเหลือสามสิบวัน” เป็นบทบัญญัติที่ทำให้มีการย้ายพรรคการเมืองได้ง่าย นอกจากนี้ การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง เป็นบทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรพิจารณาความเหมาะสมว่าประเทศไทยควรกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง หรือไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง

๒.๗) บุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา ๙๘ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) การกำหนดคุณสมบัติของผู้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ เป็นการกำหนดเพื่อให้เกิดวาทกรรมที่ต้องการให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง โดยกำหนดห้ามมิให้บุคคลที่กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ หรือกระทำความผิดคดีทางการเมืองใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยการตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิต ซึ่งไม่เป็นธรรมกับบุคคลที่กระทำผิดเพียงเล็กน้อย เช่น การไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินเพราะเหตุหลงลืม เป็นต้น

(๒) การกำหนดลักษณะการกระทำความผิดที่จะทำให้ถูกตัดสิทธิทางการเมืองตลอดชีวิตหรือถูกตัดสิทธิโดยการกำหนดระยะเวลาไว้ตามลักษณะของความผิดที่กระทำ ควรให้เป็นดุลพินิจของศาลในการพิจารณากำหนด ไม่ควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเพราะการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญย่อมส่งผลให้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ จะต้องกำหนดให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะทำให้มีบุคคลที่ถูกตัดสิทธิมิให้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก และหากจะกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัตินั้น การบังคับใช้บทบัญญัติดังกล่าวไม่ควรบัญญัติให้มีผลบังคับย้อนหลังในลักษณะที่เป็นโทษเพราะการบังคับใช้กฎหมายย้อนหลังต้องบังคับใช้ในเรื่องที่เป็นคุณ และอาจจะกำหนดระยะเวลาการบังคับใช้กฎหมายไว้ในบทเฉพาะกาลก็ได้ เช่น ให้กฎหมาย

มีผลบังคับใช้ในระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาล เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดความเป็นธรรม การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ควรบัญญัติลักษณะเดียวกับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๓) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่บัญญัติในมาตรา ๙๘ ในบางเรื่อง เช่น การเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ เป็นต้น จำเป็นต้องกำหนดเป็นลักษณะต้องห้ามหรือไม่

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๙๘ ในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะเดียวกับการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๒.๘) เหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๑๐๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น สิ้นสุดสมาชิกภาพเพราะเหตุถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๐๑ (๑)) สิ้นสุดสมาชิกภาพเพราะเหตุลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก (มาตรา ๑๐๑ (๘)) สิ้นสุดสมาชิกภาพเพราะเหตุพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกตามมติของพรรคการเมืองนั้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น (มาตรา ๑๐๑ (๙)) สิ้นสุดสมาชิกภาพเพราะเหตุขาดประชุมเกินจำนวนหนึ่งในสี่ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยยี่สิบวันโดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๐๑ (๑๒)) เป็นต้น

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๑๐๑ (๙) ที่บัญญัติว่า “พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกตามมติของพรรคการเมืองนั้นด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ในกรณีเช่นนี้ ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมิได้เข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่พ้นสามสิบวันดังกล่าว” เป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เคารพต่อมติของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการบัญญัติหลักการที่แตกต่างจากที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับก่อน ๆ ที่ได้กำหนดหลักการในเรื่องการให้พรรคการเมืองลงมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยกำหนดให้มีกระบวนการในการตรวจสอบเหตุผลของการที่พรรคการเมืองมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองด้วย ซึ่งหากพรรคการเมืองใดมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคโดยไม่มีเหตุผล เช่น การบังคับให้ดำเนินการปฏิบัติอันเป็นการขัดต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ซึ่งกรณีดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยว่ากรณีที่พรรคการเมืองใดมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคโดยไม่มีเหตุผล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสามารถเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ เป็นต้น แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีกระบวนการตรวจสอบเหตุผลของการที่พรรคการเมืองมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแต่ประการใด

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๐๑ (๙) โดยกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบเหตุผลของพรรคการเมืองที่ลงมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

๓) ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๗ มาตรา คือ มาตรา ๑๐๗ ถึงมาตรา ๑๑๓ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ องค์ประกอบ ที่มา หน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา โดยวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดไปจากเดิมที่เคยถือว่าวุฒิสภาเป็นสภาพี่เลี้ยง โดยมุ่งหมายให้วุฒิสภาเป็นองค์กรที่จะประสานความคิดเห็นจากบุคคลหลากหลายอาชีพ วิถีชีวิต และความสนใจ ที่นำความรู้และประสบการณ์จากประชาชนโดยตรง โดยไม่อยู่ภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคการเมือง เพื่อให้การตรากฎหมายได้รับการพิจารณาจากแง่มุมต่าง ๆ ทั้งเป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้โดยตรง และอย่างมีผลต่อการบริหารกิจการบ้านเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่มาของสมาชิกวุฒิสภา โดยสมาชิกวุฒิสภาจะมิได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงดังเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งหวังไม่ให้สมาชิกวุฒิสภาตกอยู่ภายใต้อาณัติของนักการเมืองหรือพรรคการเมืองและมิได้ใช้การสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาดังเช่นที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการให้คณะบุคคลเพียงไม่กี่คนมาสรรหาสมาชิกวุฒิสภาแล้วให้ถือว่าเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ โดยเน้นความสำคัญของประชาชนทั่วไปที่จะเข้ามาสมัครได้โดยไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายเกินกำลังของบุคคลทั่ว ๆ ไป โดยแยกออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ให้มากที่สุดเพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่มีคุณสมบัติทุกคนสามารถเข้าสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ และเพื่อให้ผู้สมัครมีส่วนร่วมในเบื้องต้นอย่างแท้จริง จึงกำหนดให้ประชาชนเลือกกันเองดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๗ ว่า “วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคน ซึ่งมาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะ หรือประโยชน์ร่วมกันหรือทำงานหรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม โดยในการแบ่งกลุ่มต้องแบ่งในลักษณะที่ทำให้ประชาชนซึ่งมีสิทธิสมัครรับเลือกทุกคนสามารถอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้” การสร้าง “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงและอย่างมีนัยสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะสมาชิกวุฒิสภาจะใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มาสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชนจากร่างกฎหมายโดยไม่อยู่ภายใต้อาณัติของนโยบายของพรรคการเมือง ดังนั้น กระบวนการเลือกสรรสมาชิกวุฒิสภาจึงมุ่งที่จะให้ประชาชนซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลายในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพซึ่งประสงค์จะเข้ามาทำหน้าที่นี้เข้ามา

สมัครรับเลือกได้ และให้แต่ละสาขาอาชีพหรือประสบการณ์หรือวิถีชีวิต ฯลฯ เลือกกันเอง เพื่อหลีกเลี่ยงกลไกหรือกับดักทางการเมืองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีวาระการดำรงตำแหน่งห้าปีนับแต่วันประกาศผลการเลือกและจะดำรงตำแหน่งเกินหนึ่งวาระไม่ได้ ซึ่งถือว่าระยะเวลาห้าปี เป็นระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อที่จะทำให้มีรัฐสภาที่สามารถดำเนินงานด้านนิติบัญญัติได้ในช่วงที่สภาผู้แทนราษฎรครบวาระสี่ปี และในขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศที่มีระยะเวลาช่วงละห้าปี อีกด้วย

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๓.๑) ปัญหาหลักการการบัญญัติอำนาจของวุฒิสภา

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลให้บุคคลดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ แต่กลับไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจวุฒิสภาในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ซึ่งการตัดอำนาจถอดถอนของวุฒิสภาดังกล่าวเท่ากับเป็นการตัดอำนาจของประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาให้มีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และข้าราชการระดับสูง เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๓.๒) ที่มาและองค์ประกอบของวุฒิสภา

มาตรา ๑๐๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภาโดยวิธีที่ประชาชนที่มีคุณสมบัติสามารถสมัครและเลือกกันเองตามกลุ่มที่หลากหลายในลักษณะที่ผู้มีคุณสมบัติทุกคนจะสามารถสมัครในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ โดยให้เลือกกันตั้งแต่ระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ แต่ให้สมาชิกวุฒิสภามีฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย มิใช่ผู้แทนของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละจังหวัด ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุตามหลักการสำคัญที่กำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐมาตรา ๗๘ ที่บัญญัติให้ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน และมาตรา ๒๕๘ ก. (๑) การปฏิรูปประเทศให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ นอกจากนี้ กำหนดให้ผู้สมัครสามารถสมัครได้โดยเสรี และเลือกกันเองโดยตรงก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่สนใจในการเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองจะไม่ถูกกีดกันหรือถูกคัดกรองโดยองค์กรหรือพรรคการเมืองใด

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า การกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกโดยตรงของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่และส่งผลต่อกลไกการตรวจสอบ นอกจากนั้น วิธีการเลือกไขว้ระหว่างกลุ่มอาชีพนั้น เป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมเพราะผู้เลือก

ต่างฝ่ายต่างไม่รู้จักซึ่งกันและกันทำให้ไม่มีฐานความรู้และเหตุผลอย่างพอเพียงที่จะเลือกผู้สมัครจากกลุ่มอาชีพอื่นเพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา ดังนั้น การออกแบบวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ควรพิจารณาว่าวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาโดยการเลือกตั้งทางอ้อมตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ วิธีการใดจะทำให้ได้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเพื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในสภาสูง

ส่วนการกำหนดรูปแบบวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมและเป็นไปตามความต้องการของประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นเรื่องการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ที่กำหนดห้ามมิให้เลือกกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกัน ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนการกำหนดกลุ่มอาชีพไม่ควรกำหนดแบบตายตัว แต่ควรมีการอนุวัติการกำหนดกลุ่มอาชีพให้เป็นไปตามบริบทของสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๔) ส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๔๒ มาตรา คือ มาตรา ๑๑๔ ถึงมาตรา ๑๕๕ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดสถานะ โครงสร้างขององค์กร หน้าที่และอำนาจ และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของสภาและสมาชิกแห่งสภา

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๔.๑) เอกสิทธิ์ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๒๔ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเพื่อคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในการแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมแห่งสภา โดยกำหนดให้เป็นเอกสิทธิ์เด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้ เนื่องจากรัฐสภาเป็นเวทีแห่งการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ถกเถียงในข้อเท็จจริง จึงจำเป็นต้องให้อิสระแก่สมาชิกในการกล่าวถ้อยคำแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่รวมไปถึงผู้พิมพ์และผู้โฆษณารายงานการประชุมตามคำสั่งสภา รวมทั้งบุคคลอื่นที่ประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในที่ประชุม เพื่อให้สมาชิกสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระ ปลอดภัย ด้วยความสุจริตใจ ปราศจากความกดดันและการคุกคามจากบุคคลใด

อย่างไรก็ดี เนื่องจากในอดีตการประชุมของสภาไม่ได้มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ เอกสิทธิ์จึงสามารถคุ้มครองเต็มที่ แต่ต่อมาได้เริ่มมีการถ่ายทอดการประชุมของสภาที่เป็นเรื่องสำคัญเป็นครั้งคราว และมีข้อเรียกร้องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยเฉพาะสมาชิกฝ่ายค้านที่เรียกร้องให้มีการถ่ายทอดการประชุมมากขึ้น ซึ่งฝ่ายรัฐบาลให้เหตุผลว่าการถ่ายทอดการประชุมของสภาอาจทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลภายนอกได้ จึงได้มีการกำหนดว่า เอกสิทธิ์ในการกล่าวถ้อยคำหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาจะไม่คุ้มครองกรณีในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หากการกล่าวถ้อยคำนั้นกระทบต่อบุคคลอื่น และหลังจากนั้นได้มีการถ่ายทอดการประชุมของสภามาโดยตลอด ซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกฟ้องร้องมากขึ้น ต่อมาได้มีการเพิ่มบทบัญญัติ

เพื่อเป็นการเยียวยาแก้ไขโดยให้ประธานแห่งสภานั้นจัดให้มีการโฆษณาคำชี้แจงหากสมาชิกกล่าวถ้อยคำใดที่อาจเป็นเหตุให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้นได้รับความเสียหาย แต่การโฆษณาคำชี้แจงดังกล่าวไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลในการฟ้องคดีต่อศาล

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๑๒๔ กำหนดหลักการเกี่ยวกับเอกสิทธิ์ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกรัฐสภาในการอภิปรายกล่าวถ้อยคำในทางแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใด ๆ มิได้ แต่เอกสิทธิ์ดังกล่าวไม่คุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกรัฐสภาผู้กล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด หากถ้อยคำที่กล่าวในที่ประชุมไปปรากฏนอกบริเวณรัฐสภาและการกล่าวถ้อยคำนั้นมีลักษณะเป็นความผิดทางอาญาหรือละเมิดสิทธิในทางแพ่งต่อบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น โดยที่ผ่านมามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการถ่ายทอดการประชุมทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นเหตุให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนดังกล่าวถูกฟ้องร้องดำเนินคดี

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๑๒๔ ควรมีมาตรการคุ้มครองสมาชิกเพื่อให้สมาชิกสามารถทำหน้าที่โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกฟ้องดำเนินคดีจากบุคคลอื่นซึ่งมิใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น

๔.๒) คณะกรรมาธิการ

มาตรา ๑๒๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจในการตั้งสมาชิกของแต่ละสภาเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ คณะกรรมาธิการร่วมกันตามมาตรา ๑๓๗ และมีอำนาจเลือกบุคคลภายนอกซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของสภาเพื่อตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ รวมทั้งกำหนดหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการของคณะกรรมาธิการที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสภา เพื่อให้กลไกการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อป้องกันกลไกดังกล่าวไม่เกิดการซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้ ในการกำหนดหน้าที่และอำนาจดังกล่าวข้างต้น ยังเป็นการจำกัดไม่ให้คณะกรรมาธิการใช้อำนาจหน้าที่เกินกว่าที่ระบุไว้ในการตั้งคณะกรรมาธิการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการในกรณีการสอบหาข้อเท็จจริง คณะกรรมาธิการจะมอบอำนาจหรือมอบหมายให้บุคคลหรือคณะบุคคลใด กระทำการแทนมิได้นั้น โดยประสงค์ให้คณะกรรมาธิการสามัญและคณะกรรมาธิการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นโดยตรง และเพื่อให้เกิดความชัดเจนในเรื่องภารกิจของคณะกรรมาธิการ ในมาตรา ๑๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงได้ใช้คำว่า “การสอบหาข้อเท็จจริง” แทนคำว่า “การสอบสวน” ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๓๕

ส่วนการกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกเอกสาร หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำ หรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษา

อยู่นั้นได้ เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้สมาชิกของแต่ละสภาสามารถเข้าใจถึงปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน อย่างไรก็ตาม อำนาจในการเรียกเอกสาร หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความเห็นดังกล่าว มิให้ใช้บังคับกับผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของศาล เพื่อให้กระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดีหรือการบริหารงานบุคคลของศาลมีความเป็นอิสระ รวมทั้งคณะกรรมาธิการไม่มีอำนาจในการเรียกวัตถุอื่นใดที่ไม่ใช่เอกสาร หรือเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อมาสอบหาข้อเท็จจริง เนื่องจากคณะกรรมาธิการไม่มีอำนาจในการสอบสวนในคดีอาญา นอกจากนี้ การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในกิจการที่คณะกรรมาธิการสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษา ต้องให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวของคณะกรรมาธิการ เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า การใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการจะเกิดความถูกต้องและชอบธรรมได้จะต้องมีการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจระหว่างกัน แต่กระบวนการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรนิติบัญญัติกับองค์กรตุลาการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ เป็นการจำกัดการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติมากเกินไป เนื่องจากในมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ กลับมีบทบัญญัติข้อยกเว้นไว้ว่า “...แต่การเรียกเช่นว่านั้นมิให้บังคับแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของแต่ละศาล และมิให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และอำนาจโดยตรงในแต่ละองค์กรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี” จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับกลไกในการถ่วงดุลตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของศาลและองค์กรอิสระตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ ว่าควรกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือเรียกผู้พิพากษา ตุลาการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของศาล หรือในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๒๙ โดยบัญญัติหลักการเพิ่มเติมกลไกการถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างองค์กรนิติบัญญัติกับองค์กรตุลาการและองค์กรอิสระ โดยกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือเรียกผู้พิพากษา ตุลาการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ มาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของศาล หรือในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

๔.๓) การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๓๑ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักการในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระ เหตุผลเพราะการเสนอร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับศาลและองค์กรอิสระนั้น ควรเป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาตามหลักการถ่วงดุล และเพื่อแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นกรณีศาลหรือองค์กรอิสระเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเอง แล้วไม่ผ่านความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนที่กำหนดหลักเกณฑ์ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร สามารถเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วยนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีความสำคัญมีกระบวนตราเป็นพิเศษ แตกต่างจากร่างพระราชบัญญัติโดยทั่วไปที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงจำนวนไม่น้อยกว่า ๒๐ คน สามารถเสนอได้

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๑๓๑ ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คือ (๑) คณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และ (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งแท้จริงแล้วการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน แต่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กลับจำกัดสิทธิของประชาชนในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ส่วนมาตรา ๑๓๑ (๑) ที่บัญญัติว่า “คณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง” มีข้อสังเกตว่า กรณีที่ศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องไม่เสนอ คณะรัฐมนตรีสามารถเสนอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ เนื่องจากกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่าเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เช่น กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นต้น คณะรัฐมนตรีจะต้องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอแนะประเด็นการแก้ไขก่อน คณะรัฐมนตรีจึงจะสามารถดำเนินการตามมาตรา ๑๓๑ (๑) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ใช่หรือไม่

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า

(๑) ควรกำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถร่วมกันเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้เช่นเดียวกับที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และไม่ควรกำหนดให้องค์กรตุลาการมีสิทธิในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เนื่องจากองค์กรตุลาการเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยจึงไม่ควรกำหนดให้เป็นผู้มีสิทธิเสนอร่างกฎหมาย

(๒) ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๑๓๑ (๑) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยบัญญัติให้ชัดเจนว่าเป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีในการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ว่าศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องจะมีข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีหรือไม่ หากเกิดปัญหาการบังคับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และจำเป็นที่ต้องมีการแก้ไข

เพิ่มเติม หรือกรณีคณะรัฐมนตรีเห็นสมควรต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมก็สามารถดำเนินการได้

๔.๔) การเสนอร่างพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑๓๓ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดผู้มีอำนาจเสนอร่างพระราชบัญญัติและกำหนดหลักเกณฑ์การเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน โดยกำหนดผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติได้แก่ (๑) คณะรัฐมนตรี (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่ายี่สิบคน และ (๓) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ส่วนกรณีร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามความในอนุมาตรา (๒) และ (๓) จะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี นั้น เนื่องจากฝ่ายบริหารเป็นผู้มีหน้าที่ในการหารายได้ให้แก่ประเทศและบริหารจัดการงบประมาณของประเทศ และเพื่อให้ฝ่ายบริหารได้ตรวจสอบถึงความจำเป็น ความเหมาะสมและความพร้อมด้านงบประมาณก่อนที่จะมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินต่อรัฐสภา โดยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นกฎหมาย นอกจากนี้ เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้วจะกระทบต่องบประมาณของแผ่นดิน หรือสร้างภาระผูกพันต่องบประมาณของแผ่นดิน ฝ่ายบริหารจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า อำนาจในการตรากฎหมาย ควรเป็นอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กลับให้ศาลหรือองค์กรอิสระมีช่องทางในการตรากฎหมายแทน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากเป็นการใช้อำนาจที่ไม่ได้มาจากประชาชน ดังนั้น เมื่อหลายองค์กรสามารถมีอำนาจพิเศษ หรือมีอำนาจในการตรากฎหมาย และดำเนินการต่าง ๆ ที่กระทบต่อประชาชน รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติจึงควรมีอำนาจสูงสุดในการตรากฎหมาย อันเป็นหลักการพื้นฐานตามระบอบประชาธิปไตยที่มีความเป็นสากล

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอและ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการเข้าชื่อเสนอกฎหมายควรกำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐได้ด้วย

๔.๕) ข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมาธิการ ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ

มาตรา ๑๔๔ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อวางมาตรการและเงื่อนไขในการแปรญัตติงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยกำหนดห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขเพิ่มเติมรายการหรือจำนวนในรายการ แต่อาจแปรญัตติในทางลดหรือตัดทอนรายจ่ายซึ่งมิใช่รายจ่ายตามข้อผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้ เงินส่งใช้ต้นเงินกู้ ดอกเบี้ยเงินกู้ หรือเงินที่กำหนดให้จ่ายตามกฎหมาย สาเหตุที่ห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติเพิ่ม เนื่องจากการแปรญัตติเพิ่มเป็นการเพิ่มเงินงบประมาณ เป็นการสร้างโครงการขึ้นใหม่อันเป็นการก้าวก่ายหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ส่วนการลดหรือตัดทอน

รายจ่ายถือเป็นการควบคุมการใช้จ่ายเงินของรัฐให้เกิดความคุ้มค่า มีเป้าหมายตรงตามความจำเป็นของราษฎร และมีประสิทธิภาพ อันเป็นหน้าที่โดยตรงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา

นอกจากนี้ ได้กำหนดบทลงโทษในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมาธิการ รวมถึงคณะรัฐมนตรีซึ่งมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณซึ่งไม่เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรานี้ โดยแบ่งโทษเป็นดังนี้

(๑) การเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา โดยให้สิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และต้องถูกเรียกให้ชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยที่ได้มีการนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ คืน โดยกำหนดอายุความในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายไว้เป็นเวลา ๒๐ ปี นับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ

(๒) คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้กระทำการ หรืออนุมัติให้กระทำการ หรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าวแล้ว แต่มิได้สั่งยับยั้ง และต้องถูกเรียกให้ชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยที่ได้มีการนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ คืนด้วย โดยกำหนดอายุความในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายไว้เป็นเวลายี่สิบปีนับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้อยู่ในที่ประชุมในขณะที่มีมติ

ทั้งนี้ อายุความที่กำหนดไว้ยี่สิบปีดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้มีเวลาพอสมควรในการตรวจสอบและเรียกคืนเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะสามารถดำเนินการได้เมื่อรัฐบาลที่กระทำการอันไม่ชอบนั้นได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้วระยะเวลาหนึ่ง

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) มาตรา ๑๔๔ เป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติและส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในการดูแลความเดือดร้อนของประชาชน แม้เจตนารมณ์ของมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการแทรกแซงการจัดทำงบประมาณและการใช้งบประมาณแผ่นดินของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ หรือป้องกันมิให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากการจัดทำกฎหมายงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณก็ตาม แต่วิธีการเขียนบทบัญญัติในลักษณะเช่นนี้ก็ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเช่นเดียวกัน

(๒) มาตรา ๑๔๔ มีลักษณะเป็นรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการ จึงควรนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติ ไม่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญควรบัญญัติหลักการกว้างๆ ส่วนรายละเอียด หลักเกณฑ์ วิธีการและขั้นตอนควรบัญญัติไว้ในกฎหมายลูก

(๓) การบัญญัติห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมาธิการกระทำการใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณ โดยเฉพาะคำว่า “ทางอ้อม” เป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง และหากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนรู้เห็นเป็นใจกับการกระทำการดังกล่าวจะต้องรับผิดชดใช้เงินคืนด้วย ซึ่งการบัญญัติในลักษณะดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ จะส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในระบบงบประมาณทั้งระบบ

(๔) มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง เป็นหลักการที่ขัดต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากที่มาและการใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารนั้นเป็นการใช้อำนาจแทนประชาชน จึงย่อมมีอำนาจในการบริหารงบประมาณแผ่นดิน แต่บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง กลับบัญญัติข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการ รวมทั้งคณะรัฐมนตรีดำเนินการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย และหากกระทำการฝ่าฝืนจะมีมาตรการลงโทษที่รุนแรง คือการพ้นจากสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา และพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี

(๕) แม้มาตรา ๑๔๔ วรรคสอง จะมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันก็ตาม แต่การบัญญัติเงื่อนไขต่าง ๆ ตามมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง

(๖) มาตรา ๑๔๔ วรรคสาม ที่กำหนดว่า “ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาเห็นว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสอง ให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญ ต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว...” การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ จะต้องมีคำวินิจฉัยภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสองของมาตรา ๑๔๔ ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาที่สั้นเกินไป ศาลรัฐธรรมนูญจะสามารถรับฟังพยานหลักฐานครบถ้วนเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยและเกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่

(๗) ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ สภาผู้แทนราษฎร นั้น กรรมาธิการและผู้อำนวยการสำนักงบประมาณต่างมีความกังวลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมาธิการ เพราะเกรงว่าการกระทำบางอย่างอาจเข้าข่ายเป็นความผิดตามมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๘) หลักการที่บัญญัติในมาตรา ๑๔๔ เป็นผลสืบเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่ไม่ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปมีส่วนได้เสียหรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับงบประมาณแผ่นดิน ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๘๐ วรรคหก จึงได้กำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณว่า “การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร หรือของคณะกรรมาธิการ การเสนอการแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้” แต่มาตรา ๑๔๔ ได้บัญญัติข้อห้ามและเงื่อนไขที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณเพิ่มเติมในหลายประเด็น โดยหลักการที่เพิ่มเติมขึ้นนั้นไม่มีความชัดเจนจนทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

(๙) มาตรา ๑๔๔ ได้สร้างปัญหาต่อการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะคำว่า “ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม” ที่บัญญัติในมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง ทำให้เกิดปัญหาการตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น บทกำหนดโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อห้ามในการ

พิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย รวมทั้งการกำหนดระยะเวลาการเรียกเงินคืนที่สามารถกระทำได้ภายในยี่สิบปีนับแต่วันที่มีการจัดสรรงบประมาณนั้น ทำให้เจ้าหน้าที่สำนักงบประมาณไม่กล้าที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมาธิการในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ

(๑๐) ในอดีตก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาจังหวัดที่ตนเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เกิดปัญหาการทุจริต รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้กำหนดข้อห้ามเกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณว่าการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ในการใช้งบประมาณรายจ่าย จะกระทำมิได้ ทั้งนี้ ในต่างประเทศก็มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะถือเป็นสิ่งจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน แต่ในมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กลับเพิ่มบทบัญญัติที่เป็นข้อห้ามและเพิ่มบทลงโทษกรณีที่มีการฝ่าฝืนจนทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ไม่กล้าที่จะกระทำการใด ๆ ที่อาจส่งผลให้ตนเองเข้าไปมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย

(๑๑) มาตรา ๑๔๔ วรรคหก ซึ่งกำหนดข้อห้ามมิให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและศาลรัฐธรรมนูญ หรือบุคคลใดจะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งเบาะแสว่ามีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง มิได้ แม้จะเป็นมาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสก็ตาม แต่ในทางกลับกันหากการแจ้งเบาะแสดังกล่าวเป็นการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ผู้ถูกกล่าวหาจะไม่สามารถนำพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์และหักล้างข้อกล่าวหาได้เลย

(๑๒) การกำหนดบทลงโทษกรณีที่มีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสองของมาตรา ๑๔๔ หากผู้กระทำความผิดเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ให้ผู้กระทำการนั้นสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัย และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น แต่ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้กระทำการหรืออนุมัติให้กระทำการหรือรู้ว่ามีการกระทำดังกล่าวแล้วแต่มิได้สั่งยับยั้ง ให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งนั้น เปรียบเสมือนอาวุธลับที่เขียนซ่อนไว้ในรัฐธรรมนูญ สำหรับปลดคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ออกจากตำแหน่งด้วย

(๑๓) การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี คือความยึดโยงกับประชาชน เพราะการพิจารณางบประมาณเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะได้นำเอาความต้องการของประชาชนมาประกอบการพิจารณาหรือการแปรญัตติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณด้วย แต่บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔

ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กลับห้ามไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาไปกระทำการด้วยประการใด ๆ ที่มีผลทั้งทางตรงหรือทางอ้อมกับการใช้จ่ายงบประมาณ

(๑๔) กระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณในชั้นคณะกรรมาธิการของสภาผู้แทนราษฎรตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คณะกรรมาธิการสามารถปรับลดงบประมาณของแต่ละหน่วยงานได้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแผนงานของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นแผนงานหลัก ๆ ซึ่งกำหนดไว้เพื่อความมุ่งหมายอย่างมีนัยสำคัญในการจัดทำงบประมาณแผ่นดิน นอกจากนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณเองก็ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเช่นเดียวกัน ซึ่งต้องยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่ามีผู้แสวงหาประโยชน์จากการได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ซึ่งเป็นอันตรายต่อระบบการพิจารณากฎหมายงบประมาณของประเทศเป็นอย่างมาก

(๑๕) หลักวิชาการการจัดทำงบประมาณแผ่นดินจะต้องประกอบด้วย (๑) หลักประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน (๒) หลักการป้องกัน (๓) หลักปฏิบัติได้ และ (๔) หลักการตรวจสอบได้ แต่บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ มุ่งเน้นที่จะใช้มาตรการป้องกันจนกระทบต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา และเจ้าหน้าที่ของรัฐในทุกระดับ และกระทบต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม เนื่องจากโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน หรือโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนไม่สามารถนำเสนอความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ เพราะเกรงว่าจะเป็นความผิดตามมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยบัญญัติถ้อยคำให้มีความชัดเจนว่าข้อห้ามมิให้การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ การเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณนั้น มีขอบเขตเพียงใด

(๒) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ วรรคสอง โดยกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมีอำนาจในการพิจารณาและบริหารงบประมาณแผ่นดินดังเช่นที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นอกจากนั้น เพื่อป้องกันปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในชั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ควรเพิ่มบทบัญญัติโดยกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาและบริหารงบประมาณแผ่นดิน

(๓) ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มบทบัญญัติในลักษณะที่เป็นการให้ความคุ้มครองคณะกรรมาธิการหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ทำหน้าที่โดยสุจริตเช่นเดียวกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

(๔) การจัดทำงบประมาณของส่วนราชการในระดับจังหวัด ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้แทนราษฎรและภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการ

๔.๖) กระทู้ถาม

มาตรา ๑๕๐ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดมาตรการในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี การตั้งกระทู้ถามจะถามเป็นหนังสือหรือวาจาก็ได้ตามข้อบังคับการประชุม และในข้อบังคับการประชุมนั้นอย่างน้อยต้องกำหนดให้มีการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าด้วย ดังนั้น รัฐมนตรีทุกคนจึงต้องเตรียมตัวให้พร้อมเสมอในการตอบกระทู้ถามอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลให้การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภามีประสิทธิภาพ และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น ทั้งนี้ ได้กำหนดข้อยกเว้นกรณีที่เป็นเรื่องที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ายังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน รัฐมนตรีมีสิทธิไม่ตอบกระทู้ได้

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

มาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภามีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีด้วยวาจาในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่โดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า ซึ่งเป็นการบัญญัติหลักการที่ไม่สอดรับกับความเป็นจริง และทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะคณะรัฐมนตรีไม่อาจทราบได้ว่าประเด็นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาเป็นประเด็นเกี่ยวกับเรื่องใด การตอบกระทู้ถามก็อาจไม่มีประสิทธิภาพหรือนำเสนอข้อมูลไม่ครบถ้วน

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๕๐ วรรคหนึ่ง โดยกำหนดว่าการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจา ควรระบุรายละเอียดพอสังเขปเพื่อให้รัฐมนตรีได้ทราบประเด็นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจะตั้งกระทู้ถามด้วยวาจา

๕) ส่วนที่ ๕ การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๒ มาตรา คือ มาตรา ๑๕๖ ถึงมาตรา ๑๕๗ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยให้ใช้ข้อบังคับการประชุมรัฐสภา แต่ถ้ายังไม่มีก็ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยอนุโลมไปพลางก่อน และเนื่องจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่เท่ากัน ในการตั้งคณะกรรมาธิการ จึงให้ตั้งคณะกรรมาธิการจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกของแต่ละสภาให้มีจำนวนตามหรือใกล้เคียงกับอัตราส่วนของจำนวนสมาชิกของแต่ละสภา

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีความเห็นในมาตรา ๑๕๖ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๑๕๖ ในกรณีต่อไปนี้ ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

(๑) การให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๗

(๒) การปฏิญาณตนของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาตามมาตรา ๑๙

(๓) การรับทราบการแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ตามมาตรา ๒๐

(๔) การรับทราบหรือให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๑

(๕) การให้ความเห็นชอบในการปิดสมัยประชุมตามมาตรา ๑๒๑

(๖) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๒๒

(๗) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๒

(๘) การปรึกษาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๑๔๖

(๙) การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๔๗

(๑๐) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๕๕ และมาตรา ๑๖๕

(๑๑) การตราข้อบังคับการประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๕๗

(๑๒) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๑๖๒

(๑๓) การให้ความเห็นชอบในการประกาศสงครามตามมาตรา ๑๗๗

(๑๔) การรับฟังคำชี้แจงและการให้ความเห็นชอบหนังสือสัญญาตามมาตรา ๑๗๘

(๑๕) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖

(๑๖) กรณีอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ”

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) มาตรา ๑๕๖ (๑) ถึง (๑๕) ได้กำหนดให้รัฐสภาประชุมร่วมกันในกรณีใดบ้างไว้อย่างชัดเจน แต่ในมาตรา ๑๕๖ (๑๖) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดว่า “(๑๖) กรณีอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ” ไม่มีความชัดเจนว่าหมายถึงกรณีใดบ้าง

(๒) มาตรา ๑๕๖ (๗) ที่กำหนดว่า “การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๒” ซึ่งในหลักการการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติจะต้องเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบก่อนที่จะเสนอให้วุฒิสภาพิจารณา ประกอบกับในมาตรา ๑๕๖ (๘) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภามีอำนาจในการปรึกษาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๑๔๖ ไว้แล้ว ฉะนั้น การที่มาตรา ๑๕๖ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดไว้ในลักษณะเช่นนี้ก็อาจทำให้การพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของวุฒิสภาเป็นหลัก

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรตัดความในมาตรา ๑๕๖ (๗) และ (๑๖) ออก

๖) ข้อเสนอแนะพิเศษท้ายหมวด ๗ รัฐสภา

ประเด็นข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการวิสามัญเกี่ยวกับความเหมาะสมของประเทศไทยว่าควรเป็นระบบสภาเดียวหรือสภาคู่ กรณีที่เห็นควรกำหนดเป็นสภาคู่ควรจะมีการจัดตั้งสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาขึ้น เพื่อทำหน้าที่รองรับการทำงานที่ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต้องใช้บริการร่วมกัน เช่น การรักษาความปลอดภัย ระบบคอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ งานร่างกฎหมายให้สมาชิก ห้องสมุด ประชาสัมพันธ์ ฯลฯ โดยสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาคงทำหน้าที่สำคัญ คือ งานประชุมและงานกรรมาธิการหรืองานอื่นที่รัฐธรรมนูญ กฎหมายหรือข้อบังคับกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ระบบงานรองรับของทั้งสองสภาไม่ซ้ำซ้อน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๗ รัฐสภา ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

<u>หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี</u>

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๒๖ มาตรา คือ มาตรา ๑๕๘ ถึงมาตรา ๑๘๓ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี หลักเกณฑ์การบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี เงื่อนไขการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรี ตลอดถึงการตรากฎหมายลำดับรองที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหาร ซึ่งรับกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ โดยกำหนดหลักการสำคัญไว้ดังนี้

(๑) เรื่องการเสนอรายชื่อบุคคลเพื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ได้กำหนดเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับการเป็นรัฐมนตรี รวมทั้งจะต้องเป็นบุคคลที่พรรคการเมืองมีมติเสนอรายชื่อล่วงหน้า เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งได้ทราบและเป็นเหตุผลหนึ่งในการพิจารณาตัดสินใจในการลงคะแนนให้ผู้สมัครของพรรคการเมืองใด อันเป็นการเน้นถึงความสำคัญของพรรคการเมืองที่จะต้องพิจารณาบุคคลที่จะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ ยังกำหนดให้พรรคการเมืองที่จะเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีนั้น จะต้องเป็นพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา ๑๕๙)

(๒) การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้น (มาตรา ๑๖๐) เช่น ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ไม่มีพฤติกรรมเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง รวมทั้งต้องไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

(๓) กำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีนำแนวนโยบายที่พรรคการเมืองได้เสนอต่อประชาชนในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย เพื่อนำไปปฏิบัติในนโยบายของรัฐบาลให้เกิดผลขึ้นอย่างแท้จริง โดยคณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาในฐานะผู้แทนของปวงชน เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบของรัฐบาลต่อรัฐสภา (มาตรา ๑๖๒)

(๔) การแถลงนโยบายต่อรัฐสภา เดิมในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะกำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายที่ได้แถลงไว้เท่านั้น แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่โดยให้คณะรัฐมนตรีต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในรัฐธรรมนูญด้วย (มาตรา ๑๖๔)

(๕) กำหนดเงื่อนไขกรณีคณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งแล้วให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปและกรณีที่ต้องให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทน (มาตรา ๑๖๘)

(๖) การทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางหลักการใหม่ในมาตรา ๑๗๘ โดยกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น โดยกำหนดให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาจากผลกระทบจากการทำหนังสือสัญญา และประการสำคัญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัยในกรณีเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประเภทของหนังสือสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา โดยให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๑๕๘ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อบัญญัติพระราชอำนาจในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีและวาระการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรี โดยเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๓ ที่วางหลักไว้ตั้งแต่ในเบื้องแรกแล้วว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจอธิปไตย อันได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามลำดับ การกำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี ในขณะเดียวกันการแต่งตั้งผู้พิพากษาและตุลาการรัฐธรรมนูญก็กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง นับเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและพระมหากษัตริย์ที่สอดคล้องต้องกันและบ่งบอกให้รู้ว่าเป็นการใช้อำนาจร่วมกันระหว่างประชาชนและพระมหากษัตริย์ ดังจะสังเกตเห็นได้ว่าในกรณีที่ผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนโดยตรงจะไม่มีการกำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงแต่งตั้งอีก เพราะถือว่าประชาชนได้เลือกมาโดยตรงแล้ว ส่วนคณะรัฐมนตรี อันเป็นฝ่ายบริหาร และผู้พิพากษาและตุลาการ อันเป็นฝ่ายตุลาการนั้น เมื่อมิได้เป็นการเลือกโดยตรงจากประชาชน รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และเพื่อป้องกันมิให้พระมหากษัตริย์ต้องทรงรับผิดชอบในการกระทำของฝ่ายบริหาร จึงได้มีบทบัญญัติในมาตรา ๑๘๒ ที่บัญญัติว่า บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรมราชโองการอันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมุ่งหมายให้ผู้ที่รับสนองพระบรมราชโองการต้องเป็นผู้รับผิดชอบในผลของการกระทำนั้น ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๖ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

สำหรับบทบัญญัติให้คณะรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบร่วมกันในการบริหารราชการแผ่นดินตามหลักความรับผิดชอบร่วมกันเช่นเดียวกับที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (มาตรา ๑๗๑) นั้น มุ่งหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า ในการใช้อำนาจบริหารที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้ผ่านทางคณะรัฐมนตรีนั้น เป็นการใช้อำนาจผ่านคณะบุคคล มิใช่ผ่านรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง ในการดำเนินงานของคณะรัฐมนตรีจึงต้องดำเนินการตามความเห็นร่วมกัน หรือที่เรียกว่า “มติ” ของคณะรัฐมนตรี และเมื่อเป็นการบริหารราชการแผ่นดินร่วมกัน จึงย่อมต้องรับผิดชอบร่วมกันในผลที่เกิดขึ้น ความเสียหายหรือความผิดพลาดใด ๆ

ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง หากผลนั้นเกิดขึ้นต่อประเทศชาติหรือสังคมหรือประชาชนโดยทั่วไป คณะรัฐมนตรีย่อมต้องรับผิดชอบในทางการเมืองร่วมกัน จะอ้างว่าเป็นการกระทำของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่ง โดยคนอื่นมิได้ร่วมกระทำด้วยไม่ได้ เว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวกับคดีอาญา ผู้ที่มิได้ร่วมรู้เห็นหรือร่วมสนับสนุนด้วยก็อาจไม่ต้องรับผิดได้

นอกจากนี้ ในการแต่งตั้งบุคคลเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๕๙ โดยกำหนดหลักการให้พรรคการเมืองต้องเปิดเผยรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองมีมติว่า จะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น โดยให้ประชาชนได้รับทราบล่วงหน้าว่าบุคคลที่พรรคการเมืองจะเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรีคือบุคคลใด เพื่อให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าถ้าตนเลือกพรรคการเมืองใด ตนจะได้ผู้ใดมาเป็นนายกรัฐมนตรี และเนื่องจากการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นกิจการของสภาผู้แทนราษฎรโดยแท้ จึงกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

ส่วนการนับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการนับระยะเวลา กล่าวคือ การนับระยะเวลาแปดปีนั้น แม้บุคคลดังกล่าวจะมิได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีติดต่อกันก็ตาม แต่หากรวมระยะเวลาทั้งหมดที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของบุคคลดังกล่าวแล้วเกินแปดปี ก็ต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตาม ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าการนับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีในระหว่างรักษาการภายหลังจากพ้นจากตำแหน่ง จะไม่นำมานับรวมกับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีดังกล่าว การกำหนดระยะเวลาแปดปีไว้ก็เพื่อมิให้เกิดการผูกขาดอำนาจในทางการเมืองยาวเกินไปอันจะเป็นต้นเหตุเกิดวิกฤติทางการเมืองได้

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ในหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า ก่อนมีการเลือกตั้งทั่วไป พรรคการเมืองจะต้องมีการประกาศรายชื่อของผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีด้วย เพื่อให้ประชาชนทราบว่าผู้ใดที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี ซึ่งจะเป็นการป้องกันไม่ให้นายทุนของพรรคการเมืองเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า การทำหน้าที่ของฝ่ายการเมือง ควรกำหนดห้ามมิให้รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะเดียวกัน เพื่อให้รัฐมนตรีทำงานได้อย่างเต็มที่

๒) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี

มาตรา ๑๖๐ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี โดยกำหนดให้รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นเท่ากับผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้น เช่น ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ ไม่มีพฤติกรรมเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง รวมทั้งต้องไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดหรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี เกี่ยวกับการเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ไม่มีความชัดเจน

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยระบุรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรีในการเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ให้ชัดเจน

๓) การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา

มาตรา ๑๖๒ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดเงื่อนไขการเข้าบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี โดยกำหนดเงื่อนไขว่าแนวนโยบายที่จะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย การกำหนดเช่นนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้คณะรัฐมนตรีจัดทำนโยบายในลักษณะ “ประชานิยม” โดยไม่คำนึงถึงที่มาแห่งรายได้ของรัฐที่จะนำมาใช้จ่าย หรือกระทบต่อการดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งยังเป็นการบ่งชี้ว่าในการหาเสียงของพรรคการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขดังกล่าวจะมีผลให้พรรคการเมืองนั้นแม้จะได้รับเสียงข้างมากจนจัดตั้งคณะรัฐมนตรีได้ก็จะไม่สามารถนำนโยบายที่หาเสียงไว้มากำหนดเป็นนโยบายของคณะรัฐมนตรีได้

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) มาตรา ๑๖๒ เป็นเรื่องการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่าจะดำเนินการหรือพัฒนาประเทศอย่างไร และโดยปกติเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ารายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล คือ เงินงบประมาณแผ่นดิน จึงไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดให้การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายไว้ในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

(๒) มาตรา ๑๖๒ ที่กำหนดว่า “คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาซึ่งต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ” การกำหนดบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการบังคับให้รัฐบาลทุกชุดที่มาจากการเลือกตั้งต้องกำหนดนโยบายการบริหารประเทศให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แต่ในชั้นการพิจารณากฎหมายว่าด้วยยุทธศาสตร์ชาติกลับไม่มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึง ประกอบกับองค์ประกอบของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติมีกรรมการที่มาจากสัดส่วนผู้แทนฝ่ายความมั่นคงจำนวนมาก ขณะที่มีกรรมการจากสัดส่วนผู้แทนภาคประชาชนจำนวนน้อยทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบัญญัติหลักการดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีเป็นอย่างมาก

(๓) ในมาตรา ๑๖๒ ที่กำหนดให้คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายด้วย เนื่องจากการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีเป็นเพียงการแถลงแนวทางในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีเท่านั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้คณะรัฐมนตรีชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย

(๔) บทบัญญัติในมาตรา ๑๖๒ เป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาประเทศ เนื่องจากบทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทย และบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นแต่ประการใด

(๕) การกำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ก็เพื่อให้พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลได้นำนโยบายที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนมาจัดทำเป็นนโยบายของคณะรัฐมนตรี ส่วนขั้นตอนการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภานั้น ยังไม่ใช่ขั้นตอนการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่จะต้องระบุถึงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย ดังนั้น จึงไม่เห็นด้วยกับบทบัญญัติในมาตรา ๑๖๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดว่าในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายด้วย

(๖) ความว่า “และต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย” ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดแก่คณะรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดิน และยังเป็นการสร้างความยุ่งยากให้กับพรรคการเมืองและรัฐบาลด้วย ประกอบกับในมาตรา ๕๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้พรรคการเมืองต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้และความคุ้มค่าในการดำเนินนโยบายของพรรคการเมืองต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้แล้ว

(๗) มาตรา ๑๖๒ กำหนดขึ้นมาจากความไม่ไว้วางใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดินของฝ่ายการเมือง จึงกำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องมีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ และต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายด้วย และหากคณะรัฐมนตรีไม่ดำเนินตามนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภาก็อาจถูกตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ได้ ซึ่งในหลักการทั่วไปเมื่อพรรคการเมืองได้ประกาศนโยบายต่อประชาชนในขณะหาเสียงเลือกตั้งไว้อย่างไรแล้ว หากพรรคการเมืองนั้นได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลก็จะต้องนำนโยบายที่ได้ประกาศไว้ในช่วงการหาเสียงเลือกตั้งมากำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลด้วย แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการจัดทำนโยบายของรัฐบาลได้

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรตัดความว่า “และต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย” ในมาตรา ๑๖๒ วรรคหนึ่ง ออก และนำหลักการของมาตรา ๑๖๒ ไปกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการควบคุมการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการหาเสียงกับประชาชนก่อนการเลือกตั้ง

(๒) ควรเพิ่มหลักการในเรื่องการจัดทำนโยบายของคณะรัฐมนตรีให้ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์

และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๔ มาตรา คือ มาตรา ๑๘๔ มาตรา ๑๘๕ มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะใช้บังคับกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาทั้งสองสภา ดังนี้

๑) มาตรา ๑๘๔

มาตรา ๑๘๔ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ที่จะป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาดำรงตำแหน่งหรือมีหน้าที่ใดในหน่วยราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เนื่องจากเป็นการไม่เหมาะสมและจะเกิดการขัดกันของผลประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ (มาตรา ๑๘๔ (๑)) และห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภารับหรือแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอนหรือเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้ตำแหน่งหน้าที่ของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเข้าไปแสวงหาประโยชน์หรือช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อประโยชน์ให้ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่มีลักษณะดังกล่าวได้ประโยชน์จากรัฐโดยมิชอบหรือไม่สมควร (มาตรา ๑๘๔ (๒)) และห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภารับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษนอกเหนือจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจนั้น ๆ ปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานปกติ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้ตำแหน่งหรือสถานะของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาแสวงหาประโยชน์ที่เหนือกว่าบุคคลอื่น ๆ (มาตรา ๑๘๔ (๓)) และต้องไม่กระทำการใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมที่เป็นการขัดขวางหรือแทรกแซงการใช้สิทธิหรือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ เพื่อเป็นหลักประกันว่าบรรดาหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่สื่อได้อย่างเสรีโดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลหรือการแทรกแซงใด ๆ จากผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (มาตรา ๑๘๔ (๔))

ทั้งนี้ กำหนดให้นำบทบัญญัติในเรื่องการห้ามแทรกแซงหรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐหรือหน่วยงานดังกล่าว ที่มีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน รวมทั้งห้ามเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ตามมาตรา ๑๘๔ (๒) และเรื่องการห้ามมิให้รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นพิเศษ ตามมาตรา ๑๘๔ (๓) มาใช้บังคับกับบุตรและคู่สมรสของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เพื่อป้องกันมิให้ใช้สถานะของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาแสวงหาประโยชน์ให้บุตรหรือคู่สมรสหรือโดยผ่านบุตรหรือคู่สมรสด้วย

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติมาตรา ๑๘๔ นี้ มีข้อยกเว้นไม่ใช้บังคับกับการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้มีสิทธิรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ เงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ หรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกัน รวมถึงไม่ใช้บังคับกับการดำรงตำแหน่งกรรมาธิการของรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา หรือกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งในการบริหารราชการแผ่นดินที่เกี่ยวกับกิจการของสภาหรือกรรมการตามที่กฎหมายกำหนดเป็นการเฉพาะ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๑๘๔ นี้ โดยหลักการแล้วมีความถูกต้องเหมาะสมดีแล้ว

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีข้อสังเกตในบทบัญญัติมาตรา ๑๘๔ (๒) เรื่องการห้ามเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทที่รับสัมปทานหรือที่เข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจในลักษณะที่กำหนดไว้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมว่าไม่ควรรวมไปถึงการเป็นผู้ถือหุ้นจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในลักษณะที่เป็นการลงทุนที่มีจำนวนหุ้นหรือวงเงินลงทุนที่ไม่มีลักษณะเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่หรือที่มีสิทธิในการบริหารจัดการในบริษัทนั้น

๒) มาตรา ๑๘๕

มาตรา ๑๘๕ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ที่จะป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๑๘๕ (๑)) หรือกระทำการใดในลักษณะที่ทำให้ตนเองมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่การดำเนินการในกิจการของรัฐสภา (มาตรา ๑๘๕ (๒)) รวมทั้งห้ามก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการประจำที่มิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๑๘๕ (๓))

ผลการพิจารณาศึกษา

แม้หลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕ จะเป็นหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ที่ดีที่ต้องการป้องกันมิให้ผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ รวมทั้งป้องกันการแสวงหาประโยชน์จากเงินงบประมาณแผ่นดินหรือการจัดทำโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และป้องกันการช่วยเหลือเกื้อกูลการบรรจุ การแต่งตั้ง การโยกย้าย การโอน การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน หรือการให้พ้นตำแหน่งของข้าราชการประจำก็ตาม แต่รูปแบบของบทบัญญัติและการใช้ถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕ (๑) (๒) และ (๓) ที่มีลักษณะเคร่งครัด ไม่สนองต่อการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามความคิดและความต้องการของประชาชนที่คาดหวังว่าผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยนั้นสามารถช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นหรือในพื้นที่ของประชาชนได้ ซึ่งในทางปฏิบัติตามปกตินั้นประชาชนทั่วไป

มักจะมาร้องเรียนและนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ต่อผู้ที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเพื่อขอให้ช่วยนำปัญหาเหล่านั้นไปเสนอต่อหน่วยงานราชการหรือกระทรวงทบวงกรมที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งประชาชนเหล่านั้นก็คาดหวังว่าจะสามารถพึ่งพิงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นตัวแทนของเขาได้ ดังนั้น การที่บทบัญญัติมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๓) ได้บัญญัติไว้ในลักษณะเคร่งครัดโดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ จึงทำให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องในการทำหน้าที่เป็นผู้แทนของประชาชนในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนต่าง ๆ ของประชาชนได้เช่นที่เคยปฏิบัติมา ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกลดอำนาจลงไปด้วย เช่น กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไม่สามารถแจ้งปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนต่อหน่วยงานราชการได้ เนื่องจากอาจถือว่าเป็นการแทรกแซงการทำงานของหน่วยงานราชการ ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๒) นี้ได้

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๓) ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้มีความผ่อนคลายเพื่อที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาสามารถทำหน้าที่ผู้แทนของประชาชนในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ ความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้ประชาชนได้เช่นที่ถือปฏิบัติมา โดยหากต้องการให้มีมาตรการป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาแอบใช้ข้อผ่อนผันไปแสวงหาประโยชน์ดังที่เป็นเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๒) นี้แล้ว ก็ควรจะบัญญัติให้มีข้อยกเว้นอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ เช่น บัญญัติข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่าหากเป็นกรณีการช่วยเหลือประชาชนตามคำร้องเรียนหรือข้อเสนอแนะผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาก็ให้สามารถดำเนินการตามมาตรา ๑๘๕ (๑) และไม่ให้ถือว่าการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนดังกล่าวเป็นการมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐตามมาตรา ๑๘๕ (๒) ได้ เป็นต้น

๓) มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗

มาตรา ๑๘๖ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ที่จะนำเอาบทบัญญัติมาตรา ๑๘๔ มาใช้บังคับกับผู้ที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีด้วย ส่วนมาตรา ๑๘๗ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ที่ต้องการห้ามมิให้รัฐมนตรี คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นหุ้นส่วนหรือเป็นผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทและไม่คงการเป็นหุ้นส่วนหรือเป็นผู้ถือหุ้นนั้นตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งห้ามการถือหุ้นของรัฐมนตรีที่อยู่ในความครอบครองหรือการดูแลของบุคคลอื่นว่าโดยทางใด ๆ และห้ามมิให้รัฐมนตรีเป็นลูกจ้างของบุคคลใด เพื่อป้องกันการเอื้อประโยชน์ในทางมิชอบ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ แล้ว เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

<u>หมวด ๑๐ ศาล</u>

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๖ มาตรา คือ มาตรา ๑๘๘ มาตรา ๑๘๙ มาตรา ๑๙๐ มาตรา ๑๙๑ มาตรา ๑๙๒ และมาตรา ๑๙๓ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งศาล ขอบเขตอำนาจของศาลและความมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติ หลักเกณฑ์การเข้าสู่ตำแหน่งและการพ้นตำแหน่งของผู้พิพากษาและตุลาการซึ่งเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ และหลักเกณฑ์การชี้ขาดแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร รวมทั้งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น รวมถึงระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีความเห็นในมาตรา ๑๘๘ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ตามที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ วรรคสอง บัญญัติเป็นหลักประกันไว้ว่าผู้พิพากษาและตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีก็ตาม แต่ตามสภาพสังคมในปัจจุบันมีปัจจัยอื่น ๆ หลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือของสังคมและประชาชนในความเป็นกลางและความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นแก่สังคมและประชาชนในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการ แม้ในความเป็นจริงผู้พิพากษาและตุลาการจะวางตัวเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ก็ตาม แต่การมีอยู่ของปัจจัยเหล่านั้นก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำให้สังคมและประชาชนเกิดความคลางแคลงใจหรือความไม่เชื่อใจในความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษาและตุลาการได้ เช่น

(๑) การอนุญาตให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการสามารถไปดำรงตำแหน่งภายนอกองค์กรได้ย่อมทำให้เกิดความคลางแคลงใจได้ว่าผู้พิพากษาและตุลาการผู้นั้นอาจมีความใกล้ชิดหรือมีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวเป็นพิเศษกับบุคคลในองค์กรนั้น เช่น การอนุญาตให้ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมดำรงตำแหน่งนายกสภามหาวิทยาลัย หรือตำแหน่งในคณะกรรมการของรัฐ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งแม้จะเป็นการทำหน้าที่ในทางวิชาการหรือในทางอื่นใดที่ไม่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรเหล่านั้นอาจมีองค์ประกอบของคณะกรรมการหรือบุคคลากรที่อาจเป็นคดีความ ฯลฯ ได้ ดังนั้นปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นหรือเชื่อถือในความเป็นอิสระหรือเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีได้โดยง่าย ซึ่งในอดีตองค์กรปกครองของผู้พิพากษา เช่น คณะกรรมการตุลาการของศาลยุติธรรมจะไม่ยินยอมและไม่อนุญาตให้ผู้พิพากษาศาลยุติธรรมไปมีตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นในหน่วยงานอื่นของรัฐโดยเด็ดขาด

(๒) การที่องค์กรบริหารของสถาบันศาลจัดให้มีโครงการอบรมศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ สำหรับผู้พิพากษาหรือตุลาการ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสมควรที่จะเป็นหลักสูตรหรือการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจของผู้พิพากษาหรือตุลาการในการปฏิบัติหน้าที่หรือเพื่อให้มีความรู้เพิ่มเติมในด้านอื่น ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ ซึ่งควรจะเป็นการอบรมในลักษณะปิดเฉพาะในหมู่ของผู้พิพากษาหรือตุลาการเท่านั้น แต่กลับเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและนักธุรกิจได้เข้ามาร่วมศึกษาอบรมด้วยโดยที่ไม่มีเหตุผลและความจำเป็นใด ๆ ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน โดยเฉพาะบรรดาพ่อค้านักธุรกิจมีโอกาสเข้ามารู้จักและสร้างความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวกับผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาและตุลาการได้โดยง่าย เป็นการเปิดโอกาสให้มีการแอบอ้างความสัมพันธ์กับผู้พิพากษาหรือตุลาการในทางมิชอบได้ ซึ่งแม้ผู้พิพากษาหรือตุลาการนั้นจะยังคงวางตัวเป็นกลางแต่ก็ต้องยอมรับว่าเป็นความไม่เหมาะสมและกระทบต่อความเชื่อถือของสังคมและประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ รวมถึงการที่องค์กรปกครองของผู้พิพากษาหรือตุลาการนั้น ๆ อนุญาตให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการผู้หนึ่งผู้ใดไปเข้าเรียนหรือเข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ที่จัดขึ้นโดยภาคเอกชนหรือองค์กรของรัฐด้วย

(๓) แม้จะเชื่อได้ว่าในระบบการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลและบรรดาผู้พิพากษาหรือตุลาการนั้น ล้วนแล้วแต่จะปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เทียบกับบทบัญญัติมาตรา ๒๓๓ และมาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และบทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว จะพบว่าบทบัญญัติมาตรา ๒๓๓ และมาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และบทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไว้ชัดเจนกว่า โดยมีการกำหนดไว้ชัดเจนว่าศาล**ต้องพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมาย**ภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ในขณะที่มาตรา ๑๘๘ วรรคแรก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติไว้เพียงว่าศาล**ต้องพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย**ภายใต้พระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์เท่านั้น ซึ่งแม้ว่าการที่จะต้องพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญจะเป็นสิ่งที่พึงต้องปฏิบัติโดยปกติของศาลอยู่แล้วก็ตาม แต่การบัญญัติให้ชัดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นย่อมจะเป็นหลักประกันให้สังคมและประชาชนมั่นใจได้มากกว่า นอกจากนั้น หากปรากฏว่าคดีใดที่มีข้อโต้แย้งว่าศาลหรือผู้พิพากษาหรือ

ตุลาการมิได้พิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแล้ว ก็จะทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ๆ สามารถใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อต่อสู้และปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนได้สะดวกขึ้น

ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๓ ที่บัญญัติว่า

*"มาตรา ๒๓๓ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่ง**ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์"*

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคแรก บัญญัติว่า

*"มาตรา ๑๙๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่ง**ต้องดำเนินการให้เป็นไป** โดยยุติธรรม **ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์"*

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘ วรรคแรก บัญญัติไว้เพียงว่า

*"มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่ง**ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์"*

จะเห็นได้ว่าถ้อยคำที่เคยบัญญัติให้ศาลต้องพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายในบทบัญญัติมาตรา ๒๓๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และตามบทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ถูกตัดหายไป เหลือเพียงให้ศาลต้องดำเนินการพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตามหลักการของรัฐธรรมนูญนั้นคำว่า "กฎหมาย" หมายถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่มิใช่กฎหมายรัฐธรรมนูญ

นอกจากนั้น บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการยังกำหนดย้ำไว้อีกชั้นหนึ่งด้วยว่าความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีต่าง ๆ นั้น นอกจากหมายถึงความเป็นอิสระที่จะต้องพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามกฎหมายทั่วไปแล้ว ยังต้องให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญด้วย

ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๙ วรรคแรก ที่บัญญัติว่า

*"มาตรา ๒๔๙ ผู้พิพากษาและตุลาการ**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ**และกฎหมาย"*

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคสอง บัญญัติว่า

"ผู้พิพากษาและตุลาการ**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไป**โดยถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม **ตามรัฐธรรมนูญ**และกฎหมาย"

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘ วรรคสอง บัญญัติไว้โดยใช้ถ้อยคำว่า

"ผู้พิพากษาและตุลาการย่อม**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญ**และกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง"

ทั้งนี้ คำว่า “**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี<u>ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ</u>**” กับคำว่า “**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี<u>ตามรัฐธรรมนูญ</u>**” อาจตีความให้มีความหมายต่างกันได้ กล่าวคือ คำว่า “**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี<u>ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ</u>**” ย่อมมีความหมายเหมือนเป็นบทบังคับศาลว่าแม้จะมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาแต่ก็จะต้องพิจารณาพิพากษาให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ในขณะที่คำว่า “**มีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี<u>ตามรัฐธรรมนูญ</u>**” อาจหมายความว่าผู้พิพากษาและตุลาการมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและสามารถใช้อำนาจนั้นได้โดยอิสระ ซึ่งความหมายสองประการนี้แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

(๔) ในเรื่องความอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการนี้ หากย้อนไปพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในอดีตจะพบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ฉบับแรกที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕” ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ก่อนการมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ล้วนบัญญัติเกี่ยวกับความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในทำนองเดียวกันว่าการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์เท่านั้น ดังนั้นบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘ วรรคแรก ที่บัญญัติเกี่ยวกับความอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการโดยใช้คำในทำนองเดียวกันกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในอดีต ว่า

*“มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่ง**<u>ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย</u>** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”*

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๓๓ บัญญัติโดยใช้คำว่า

*“มาตรา ๒๓๓ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่ง**<u>ต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย</u>** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”*

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า

*“มาตรา ๑๙๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่ง**<u>ต้องดำเนินการให้เป็นไป</u>** โดยยุติธรรม **<u>ตามรัฐธรรมนูญ</u>** **<u>ตามกฎหมาย</u>** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”*

ทั้งนี้ บทบัญญัติในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับสุดท้ายก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้น มีดังนี้

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ เรียกได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๘ ว่า

“มาตรา ๕๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ท่านว่าเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมาย และในนามพระมหากษัตริย์”

(๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๙ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๐ ว่า

“มาตรา ๘๐ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๙๒ บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ว่า

“มาตรา ๑๖๑ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๔) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๑๑ มาตรา ๑๕๗ บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๑๕๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๕) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๗ มาตรา ๒๐๒ บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๒๐๒ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๖) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๙ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ มาตรา ๒๙ บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๒๙ ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย”

(๗) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๗ มาตรา ๑๖๙ บัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๑๖๙ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งจะต้องดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๘) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๓๔ มาตรา ๑๘๖ บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ มาตรา ๑๖๙ ว่า

“มาตรา ๑๘๖ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

(๙) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๓๘ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ มาตรา ๑๘๖ บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๘๖ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”

ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ วรรคแรก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า

*“มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่ง**<u>ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย</u>** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์”*

บทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ วรรคแรก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการย้อนกลับไปใช้ถ้อยคำแบบเดิมๆ ของรัฐธรรมนูญในอดีตจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๕

ดังนั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับถ้อยคำ หลักเกณฑ์ และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๒๓๓ และมาตรา ๒๔๙ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และของมาตรา ๑๙๗ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว การใช้ถ้อยคำตามบทบัญญัติมาตรา ๒๓๓ มาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และมาตรา ๑๙๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ น่าจะชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสมมากกว่า

(๕) ในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการนี้ นอกจากความอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวงแล้ว ผู้พิพากษาและตุลาการยังต้องมีความอิสระในการใช้ดุลพินิจที่ต้องปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอกแล้วยังต้องปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายในด้วย นั่นคือ การแทรกแซงจากการบังคับบัญชาหรือจากผู้ที่มีสถานะในศาลที่สูงกว่าผู้พิพากษาและตุลาการนั้นด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๔๙ จึงบัญญัติหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการจากปัจจัยภายในไว้เพื่อเป็นหลักประกันให้สังคมและประชาชนเกิดความเชื่อถือและเชื่อมั่นมากขึ้น โดยมาตรา ๒๔๙ วรรคสองถึงวรรคท้ายบัญญัติเป็นหลักเกณฑ์ไว้ว่า

“การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น

การจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเรียกคืนสำนวนคดีหรือการโอนสำนวนคดี จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่จะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษาและตุลาการนั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัย หรือตกเป็นจำเลยในคดีอาญา”

และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคสาม บัญญัติไว้เช่นกันว่า

“การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษาและตุลาการนั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัย หรือตกเป็นจำเลยในคดีอาญา เป็นกรณีที่กระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘ วรรคสอง บัญญัติไว้แต่เพียงว่า

“ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับถ้อยคำ หลักเกณฑ์ และเจตนารมณ์ของบทบัญญัติมาตรา ๒๔๙ วรรคสองถึงวรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และของบทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว บทบัญญัติมาตรา ๒๔๙ วรรคสองถึงวรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และมาตรา ๑๙๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ น่าจะถูกต้องและเหมาะสมมากกว่า

(๖) มีประเด็นที่คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพิจารณาอีกประการหนึ่ง คือ ประเด็นเรื่องการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาและตุลาการที่แม้สังคมและประชาชนจะให้ความเคารพและเชื่อถือแต่ก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจและการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาและตุลาการได้ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำชี้ขาดในบางคดีที่อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือขัดต่อความรู้สึกของสังคมและประชาชน หรือมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้งที่มีเหตุผลทางวิชาการน่าเชื่อได้ว่าคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดของศาลไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือในบางกรณีอาจมีข้อสงสัยที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้อย่างสมเหตุสมผลที่มีพยานหลักฐานพอสมควรว่าการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการนั้นอาจเกิดจากการถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยภายในศาลเอง หรือเกิดจากความมีอคติของผู้พิพากษาและตุลาการ หรือเกิดจากความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือหลักกฎหมายหรือระเบียบของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือความมั่นคงของประเทศอย่างรุนแรง เป็นต้น แล้ว ก็น่าจะมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้สิทธิแก่สังคมและประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาและตุลาการนั้นได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งซึ่งไม่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล รวมถึงอาจกำหนดให้มีบทบัญญัติที่ให้อำนาจสังคมและประชาชนสามารถนำคดีความนั้น ๆ กลับเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลในประเด็นที่มีข้อสงสัยหรือข้อโต้แย้งนั้นได้ใหม่

(๗) นอกจากองค์กรศาลที่ใช้อำนาจตุลาการแล้วคณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ปัจจุบันมีองค์กรหรือคณะบุคคลตามกฎหมายที่ใช้อำนาจกึ่งตุลาการที่สามารถทำคำวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่มีลักษณะเช่นเดียวกับคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดของศาล และอาจส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะได้หลายระดับในหลายกรณี แต่กลับไม่มีบทบัญญัติกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติใดที่จะมีอำนาจกำกับหรือควบคุมหรือโต้แย้งการใช้ดุลพินิจขององค์กรหรือคณะบุคคลเช่นนั้นได้ เช่น คณะอนุญาโตตุลาการ ที่นับวันจะก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะและเงินแผ่นดินจำนวนมหาศาล เป็นต้น จึงควรที่จะต้องมีบทบัญญัติหรือหลักเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรหรือคณะบุคคลเช่นว่านี้ไว้ด้วย

(๘) การปกครองแบบประชาธิปไตยแบ่งอำนาจอธิปไตยเป็น ๓ อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ซึ่งปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้กำหนดเพิ่มอำนาจที่ ๔ ขึ้นมาอีกหนึ่งอำนาจ คือ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องแท้จริง จึงควรกำหนดให้องค์กรที่มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญเหล่านี้สามารถตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งกันและกันได้ เพื่อเป็นหลักประกันการใช้อำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรให้เป็นไปโดยถูกต้อง บริสุทธิ์ และยุติธรรม โดยเฉพาะการตรวจสอบการใช้อำนาจและการใช้ดุลพินิจขององค์กรศาลนี้ควรมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดให้อำนาจฝ่ายบริหารหรือนิติบัญญัติสามารถตรวจสอบได้ตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำชี้ขาดในบางคดีที่อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือขัดต่อความรู้สึกของสังคมและประชาชน หรือมีข้อสงสัย หรือมีข้อโต้แย้งที่มีเหตุผลทางวิชาการน่าเชื่อได้ว่าคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดของศาลไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือในบางกรณีอาจมีข้อสงสัยที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้อย่างสมเหตุสมผลที่มีพยานหลักฐานพอสมควรว่าการใช้ดุลพินิจพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการนั้นอาจเกิดจากการถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยภายในศาลเอง หรือเกิดจากความมีอคติของผู้พิพากษาและตุลาการ หรือเกิดจากความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือหลักกฎหมายหรือระเบียบของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือความมั่นคงของประเทศอย่างรุนแรง เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประโยชน์สาธารณะที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษาดังกล่าว

(๒) ควรมีบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีให้มีความเป็นอิสระจากผู้บังคับบัญชาของศาลอย่างแท้จริง โดยควรกำหนดให้ชัดเจนว่าการบังคับบัญชาในศาลจะต้องเป็นการบังคับบัญชาในงานธุรการเท่านั้น ลำดับชั้นและอาวุโสของผู้พิพากษาและตุลาการไม่ใช่ผู้บังคับบัญชาในการพิจารณาพิพากษาคดี คำพิพากษา คำสั่ง และคำชี้ขาดใดของศาลที่เป็นผลจากการแทรกแซงไม่ว่าในกรณีใดให้มีผลเป็นโมฆะ โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียกับคำพิพากษา คำสั่ง และคำชี้ขาดนั้นสามารถใช้สิทธิโต้แย้งและพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่อศาลได้

(๓) การตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการโดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ดุลพินิจและการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้พิพากษาและตุลาการนั้น ควรกำหนดให้มีการตรวจสอบในลักษณะถ่วงดุลอำนาจในระบอบประชาธิปไตยกันได้ในระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ แต่ปัจจุบันกลับให้องค์กรบริหารหรือองค์กรปกครองของฝ่ายตุลาการตรวจสอบกันเอง แต่ฝ่ายตุลาการกลับสามารถตรวจสอบฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้ ดังนั้น สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยและถือว่าเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงควรมีอำนาจตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการทำคำพิพากษา คำสั่ง และคำชี้ขาดของฝ่ายตุลาการได้ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญซึ่งกันและกัน อันเป็นกระบวนการในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากนั้น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก็สามารถถูกฟ้องต่อศาลว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบได้ด้วย ดังนั้น ก็ควรมีบทบัญญัติให้ชัดเจนว่า ผู้พิพากษาและตุลาการสามารถถูกกล่าวหาต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าใช้ดุลพินิจโดยมิชอบได้ และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก็พึงมีสิทธิที่จะไต่สวนและมีความเห็นกรณีที่มีการกล่าวหาว่าผู้พิพากษาศาลยุติธรรม ตุลาการศาลปกครอง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และอัยการ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือใช้ดุลพินิจโดยมิชอบได้เช่นกันด้วย จึงควรแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๔ (๑) และมาตรา ๒๓๕ ให้ผู้พิพากษาและตุลาการในศาลยุติธรรมและศาลปกครองสามารถถูกกล่าวหาต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติ

ตามมาตรฐานทางจริยธรรมของศาลนั้น ๆ อย่างร้ายแรง เพื่อให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ไต่สวนและมีความเห็นได้ด้วย

(๔) ควรให้มีบทบัญญัติที่จะกำหนดให้มีวิธีการหรือมาตรการหรือกลไกในการคุ้มครองการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการให้เป็นไปโดยอิสระได้อย่างแท้จริง รวมทั้งกลไกในการควบคุมการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาและตุลาการไม่ให้เกิดการใช้ดุลพินิจโดยมีอคติหรือไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมให้มากกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๕) ปัจจุบันปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีสำหรับผู้มีรายได้น้อยก็เป็นประเด็นที่พึงได้รับการแก้ไข เพราะประชาชนผู้ยากไร้หรือมีรายได้น้อยมักจะไม่มีรายได้เพียงพอที่จะนำมาใช้จ่ายเป็นค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี ซึ่งก็ต้องถือว่าเป็นการเสียความยุติธรรมที่รัฐพึงเข้ามามีส่วนช่วยเหลือ มิฉะนั้น จะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมและความไม่เสมอภาคในสังคม และจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าจะหาความยุติธรรมได้ก็ต่อเมื่อมีเงินเท่านั้น อันจะเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาสังคมต่อไป

(๖) ควรกำหนดให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับอำนาจตามกฎหมายของศาลแต่ละประเภทในการที่จะกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการในศาลนั้นว่าจะต้องไม่เป็นการกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ที่มีลักษณะที่ขัดแย้งหรือไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดมีมติที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดกำหนดให้เริ่มนับอายุความฟ้องร้องคดีปกครองนับตั้งแต่วันที่ศาลปกครองเปิดทำการครั้งแรกในเดือนมีนาคม ๒๕๔๔ ในทุกคดีปกครองที่มีการฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ทั้ง ๆ ที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติไว้ว่าให้เริ่มนับอายุความคดีปกครองนับแต่วันที่รู้หรือควรจะรู้ถึงเหตุที่ใช้สิทธิฟ้องร้องนั้น ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเพียงโดยมติที่ประชุมใหญ่ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

(๗) ควรกำหนดให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลที่เป็นศาลพิเศษ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ โดยต้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิแสดงพยานหลักฐานของตนต่อศาลได้อย่างเต็มที่ ดังจะพบว่าการพิจารณาคดีบางคดีของศาลรัฐธรรมนูญไม่เปิดโอกาสให้คู่ความนำพยานหลักฐานเข้าสืบ และประชาชนไม่สามารถทราบข้อเท็จจริงได้ว่าเพราะเหตุใดศาลรัฐธรรมนูญ จึงใช้ดุลพินิจไม่รับฟังพยานหลักฐาน เป็นต้น

(๘) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้พิพากษาและตุลาการด้วย เพื่อให้กระบวนการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งเป็นเครื่องมือหนึ่งในการควบคุมให้ผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมิเช่นนั้นอาจถูกยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่งได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เช่นนี้ไว้ จึงทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีกระบวนการถ่วงดุลตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ที่ดำรงตำแหน่งในอำนาจอื่น ดังเช่นที่เคยบัญญัติมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนผู้พิพากษาและตุลาการได้เหมือนการถอดถอนบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอื่นตามรัฐธรรมนูญ

(๙) การตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ได้มุ่งหมายที่จะแทรกแซงการใช้ดุลพินิจของฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะเรื่องละเมิดอำนาจศาลนั้น โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายกำหนดขึ้นเพื่อให้ศาลสามารถควบคุมและดำเนินกระบวนพิจารณาคดีเป็นไปอย่างเรียบร้อย กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลมีอำนาจในเรื่องการละเมิดอำนาจศาลซึ่งเป็นข้อยกเว้นเรื่องส่วนได้เสียในการดำเนินคดี โดยกำหนดให้ศาลซึ่งถือเป็นคู่กรณีสามารถพิจารณาพิพากษาคดีละเมิดอำนาจศาลได้ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการและวิธีพิจารณาคดีอย่างเช่นคดีทั่วไป ดังนั้น การกระทำที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาลจึงควรใช้บังคับเฉพาะกับกรณีที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาคดีเท่านั้น

๒) ส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๓ มาตรา คือ มาตรา ๑๙๔ มาตรา ๑๙๕ และมาตรา ๑๙๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดอำนาจและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีรวมทั้งการดำเนินงานของศาลยุติธรรม โดยมีการกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาที่เรียกว่า “ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง” และกำหนดให้การบริหารงานบุคคลของศาลยุติธรรมต้องมีความเป็นอิสระและดำเนินการโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมโดยกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมไม่เกินสองคนเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า โครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๒ มาตรา ๑๙๔ มาตรา ๑๙๕ และมาตรา ๑๙๖ มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและการอำนวยความยุติธรรมให้ประชาชนดีแล้ว แต่เห็นว่าผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมควรวางตัวให้เป็นกลางมากที่สุด ไม่ควรเปิดโอกาสให้เอกชนหรือบุคคลใดสามารถเข้ามามีความใกล้ชิดหรือสร้างความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัวได้ เพราะจะสร้างความไม่น่าเชื่อถือให้แก่สังคมและประชาชน และควรมีอิสระในการเข้าสู่ตำแหน่งกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมด้วย จึงมีข้อสังเกตและความเห็นเพิ่มเติม

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) ผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมไม่ควรมีตำแหน่งหรือได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหรือเป็นกรรมการในหน่วยงานหรือองค์กรอื่นของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งที่มีลักษณะที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ประจำหรือเป็นการเฉพาะคราว เช่นที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาในอดีต เพื่อมิให้มีข้อครหาหรือสร้างความไม่เชื่อมั่นในความเป็นกลางในความรู้สึกของสังคมและประชาชน เพราะการมีตำแหน่งหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งใด ๆ ในหน่วยงานอื่นของรัฐย่อมจะทำให้เกิดความสนิทสนมใกล้ชิดกับบุคลากรในหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งหากมีหน่วยงานราชการอื่นหรือภาคเอกชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการนั้นด้วยแล้ว ก็จะยิ่งสร้างความไม่เชื่อมั่นให้สังคมและประชาชนมากยิ่งขึ้น

(๒) ผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมไม่ควรเข้าเรียนหรือเข้ารับการอบรมในหลักสูตรการอบรมหรือหลักสูตรการศึกษาที่จัดขึ้นโดยสถาบันการศึกษาหรือส่วนราชการอื่นใด เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและผู้ที่เข้าร่วมการศึกษาหรือการอบรมในหลักสูตรนั้น ๆ สามารถ

สร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมนั้นได้ อันจะเป็นการสร้างความไม่เชื่อมั่นให้สังคมและประชาชนในการดำรงตนของตุลาการศาลยุติธรรมได้

(๓) ไม่ควรให้บุคคลภายนอกไม่ว่าจะในภาครัฐหรือเอกชนเข้ามาร่วมศึกษาหรืออบรมในหลักสูตรการศึกษาหรือหลักสูตรการอบรมใด ๆ ที่จัดขึ้นโดยศาลยุติธรรมหรือสถาบันศาลยุติธรรม เพราะจะเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วมการศึกษาหรือการอบรมในหลักสูตรนั้น ๆ สามารถสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมนั้นได้ อันจะเป็นการสร้างความไม่เชื่อมั่นให้สังคมและประชาชนในการดำรงตนของตุลาการศาลยุติธรรมได้เช่นกัน

(๔) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเป็นองค์กรปกครองข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม มิใช่องค์กรตัวแทนข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมที่จะต้องมีตัวแทนของข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมทุกระดับชั้นเข้ามาเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ผู้ที่จะเป็นกรรมการข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมจะต้องเป็นข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมที่มีอาวุโสพอสมควรเช่นที่เคยถือปฏิบัติมาในอดีต

(๕) รูปแบบการเข้าสู่การเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมในปัจจุบันใช้วิธีการเลือกตั้งจากข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ที่ประสงค์สมัครเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งในทางปฏิบัติย่อมหลีกไม่พ้นการหาเสียงสนับสนุนจากข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมทั้งที่มีอาวุโสสูงกว่าและต่ำกว่าข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ที่สมัครเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมนั้น จึงเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ซึ่งอาจกระทบต่อการปกครองที่ดีในสถาบันศาลยุติธรรมได้ จึงควรพิจารณากำหนดห้ามมิให้มีการกระทำการใดที่มีลักษณะเป็นการขอรับการสนับสนุนของข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ที่ประสงค์สมัครเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมทั้งก่อนและในขณะที่มีกระบวนการสมัครและเลือกกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

๓) ส่วนที่ ๓ ศาลปกครอง

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๒ มาตรา คือ มาตรา ๑๙๗ และมาตรา ๑๙๘ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดอำนาจและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่เป็นคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมายหรือจากการดำเนินกิจการทางปกครองแต่ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ โดยกำหนดให้การบริหารงานบุคคลของศาลปกครองต้องมีความเป็นอิสระและดำเนินการโดยคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองโดยกำหนดให้มีผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการศาลปกครองที่ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการศาลปกครองไม่เกินสองคนเป็นกรรมการตุลาการศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า โครงสร้างและรูปแบบการบริหารงานของศาลปกครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๒ มาตรา ๑๙๗ และมาตรา ๑๙๘ มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและการอำนวยความยุติธรรมให้ประชาชนดีแล้ว แต่มีข้อสังเกตว่าการใช้อำนาจของที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดในการมีมติกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจในข้อกฎหมายของตุลาการศาลปกครองในกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองในลักษณะที่เป็นการ

แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายโดยการใช้มติที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดนั้น ไม่น่าจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๗

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๙๗ วรรคแรก บัญญัติว่า

"ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครองอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมายหรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ"

บทบัญญัติมาตรา ๑๙๗ วรรคแรกดังกล่าว บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้น ซึ่งกฎหมายดังกล่าวหมายถึง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ดังนั้น ตุลาการศาลปกครองทุกท่านทุกชั้นศาลจะต้องใช้ดุลพินิจโดยอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองที่อยู่ในความรับผิดชอบตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นเท่านั้น โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติมที่ใช้บังคับในปัจจุบัน มาตรา ๕๑ วรรคแรก บัญญัติว่า

"มาตรา ๕๑ การฟ้องคดีตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) หรือ (๔) ให้ยื่นฟ้องภายในห้าปี**นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี** แต่ไม่เกินสิบปีนับแต่วันที่มีเหตุแห่งการฟ้องคดี"

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๕๑ วรรคแรก บัญญัติไว้ชัดเจนว่าการนับอายุความคดีปกครองให้เริ่มนับตั้งแต่ "**วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี**" ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติดังกล่าวนี้จะต้องกระทำโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๘๑ เท่านั้น ศาลปกครองหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดไม่มีอำนาจตามกฎหมายและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่จะใช้อำนาจของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดหรืออำนาจใดมาแก้ไขหลักเกณฑ์วันเริ่มต้นนับอายุความตามบทบัญญัติมาตรา ๕๑ วรรคแรกดังกล่าวนั้นได้เองโดยพลการ เว้นแต่หากเป็นเพียงการกำหนดแนวทางหรือวิธีการในการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลปกครองในการพิจารณาวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าข้อเท็จจริงในลักษณะใดที่จะถือว่าเป็น "**วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี**" เช่นนี้ย่อมกระทำได้ แต่หากจะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาวันเริ่มนับอายุความใหม่เสียเองให้แตกต่างไปจากหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้นั้นย่อมกระทำมิได้ เพราะถือได้ว่าเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายอันไม่ใช่อำนาจของศาลปกครองหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดและไม่เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของศาลปกครองตามที่กฎหมายบัญญัติ ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายและขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริงปรากฏว่าที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ ๑๘/๒๕๔๕ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ มีมติกำหนดหลักเกณฑ์ "**วันเริ่มนับอายุความที่แห่งการฟ้องคดี**" ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน มาตรา ๕๑ วรรคแรก เสียใหม่ สำหรับคดีที่เกิดขึ้นก่อนที่ศาลปกครองจะเปิดทำการจากที่บัญญัติไว้ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ "**วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี**" เป็น "**ให้เริ่มนับระยะเวลาการฟ้องคดี**

ตั้งแต่วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลปกครองเปิดทำการเป็นต้นไป" ซึ่งน่าจะถือได้ว่ามติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวเป็นมติที่ขัดต่อกฎหมายและขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

(๒) นอกจากนั้น มติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดครั้งที่ ๑๘/๒๕๔๕ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ ที่กำหนดหลักเกณฑ์ "**วันเริ่มนับอายุความที่แห่งการฟ้องคดี**" ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่ใช้บังคับในปัจจุบัน มาตรา ๕๑ วรรคแรก เสียใหม่เป็น "**ให้เริ่มนับระยะเวลาการฟ้องคดีตั้งแต่วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๔๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลปกครองเปิดทำการเป็นต้นไป**" ดังกล่าวนั้น ยังถือได้ว่าเป็นการกำหนดการใช้ดุลพินิจของตุลาการศาลปกครองทำให้ตุลาการศาลปกครองไม่มี "อิสระ" ในการพิจารณาพิพากษาคดีในความรับผิดชอบของตน และยังจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองของตุลาการศาลปกครองไม่เป็นไปตามกฎหมาย อันน่าจะต้องถือด้วยว่ามติที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดดังกล่าวเป็นมติที่ขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘ ที่บัญญัติเป็นหลักทั่วไปของศาลทั้งปวงว่า

"มาตรา ๑๘๘ **การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี**เป็นอำนาจของศาล ซึ่ง**ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย** และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการ**ย่อมมีอิสระ**ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง"

(๓) ปัญหาที่พบต่อมามีว่าเมื่อมีข้อสงสัยว่าการกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาพิพากษาคดีของตุลาการศาลปกครองของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดที่มีลักษณะน่าจะเป็นการขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเช่นมติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด ครั้งที่ ๑๘/๒๕๔๕ วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ นี้ ไม่ปรากฏหลักเกณฑ์ใดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่จะนำมติที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดเช่นว่านี้ไปสู่ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงทำให้เสียประโยชน์แห่งความยุติธรรมและไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศเป็นอย่างยิ่ง สมควรที่จะต้องมีหลักเกณฑ์กำกับและตรวจสอบการใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าวของศาลปกครองหรือที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อไปด้วย

๔) ส่วนที่ ๔ ศาลทหาร

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๑ มาตรา คือ มาตรา ๑๙๙ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดอำนาจและหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้มีศาลทหารเพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่มีผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดอำนาจศาลทหารไว้เป็นบททั่วไปในมาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ ดังนี้

"มาตรา ๑๓ ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำผิดต่อกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญา ในคดีซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำผิดและมีอำนาจสั่งลงโทษบุคคลใด ๆ ที่กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

มาตรา ๑๔ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร คือ

(๑) คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มิได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน

(๒) คดีที่เกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน

(๓) คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว

(๔) คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

มาตรา ๑๕ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้ดำเนินคดีในศาลพลเรือน

เมื่อศาลพลเรือนได้สั่งรับประทับฟ้องไว้แล้ว แม้จะปรากฏตามทางพิจารณาในภายหลังว่าเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็ให้ศาลพลเรือนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้”

จากบทบัญญัติมาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ และมาตรา ๑๕ ดังกล่าวจะเห็นว่าผู้ที่จะอยู่ในอำนาจศาลทหาร คือ ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายทหารหรือกฎหมายอื่นในทางอาญาซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำผิด โดยคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารให้ดำเนินคดีในศาลพลเรือน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้มีศาลทหาร ๒ ประเภท คือ ศาลทหารในเวลาปกติ กับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ และกำหนดให้บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติและในเวลาไม่ปกติมีความแตกต่างกัน ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๖ และมาตรา ๓๖ ตามลำดับ ดังนี้

มาตรา ๑๖ บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๖ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร คือ

(๑) นายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการ

(๒) นายทหารชั้นสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำผิดต่อคำสั่งหรือข้อบังคับตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร

(๓) นายทหารประทวนและพลทหารกองประจำการหรือประจำการ หรือบุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร

(๔) นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด

(๕) ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหาร

(๖) พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำผิดอย่างอื่นเฉพาะในหรือบริเวณ อาคาร ที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พักร้อน พักแรม เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะใด ๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

(๗) บุคคลซึ่งต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๘) เชลยศึกหรือชนชาติศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร”

จะเห็นได้ว่าในเวลาปกตินั้นกฎหมายกำหนดให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นทหารหรือที่เกี่ยวข้องกับทหาร เช่น นักเรียนทหาร ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ หรือพลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เป็นต้น ดังนั้น โดยปกติทั่วไปในเวลาปกตินั้นศาลทหารจึงมีอำนาจพิจารณาคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นทหารหรือที่เกี่ยวข้องกับทหารและเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายทหาร แต่หากเป็นกฎหมายอื่นก็ต้องเป็นกฎหมายในทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำผิดเท่านั้น โดยหลักทั่วไปแล้วศาลทหารจึงไม่เกี่ยวข้อง

กับบรรดาการกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดเป็นพลเรือนหรือเป็นความผิดตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอาญาทั่วไป

สำหรับกรณีที่เป็นเวลาไม่ปกตินั้น พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ในบทบัญญัติมาตรา ๓๖ ดังนี้

“มาตรา ๓๖ ในเวลาไม่ปกติ คือ ในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงคราม หรือได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารซึ่งมีอยู่แล้วในเวลาปกติคงพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ตามอำนาจ แต่ถ้าผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศ หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใด ๆ อีก ก็ให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามประกาศหรือคำสั่งนั้นได้ด้วย

เมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาลหรือที่ยังมิได้ฟ้อง แต่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีอำนาจสั่งโอนคดีหรือส่งผู้ต้องหาไปดำเนินคดียังศาลทหารแห่งอื่นได้ และให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนี้มีอำนาจและหน้าที่ดังศาลทหารในเวลาไม่ปกติ”

ดังนั้น “เวลาไม่ปกติ” ตามความหมายของพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม จึงหมายถึง สถานการณ์ในเวลาที่มีการรบหรือสถานะสงครามหรือในเวลาที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ซึ่งสถานการณ์บ้านเมืองภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีการพิจารณาคดีที่เฉียบขาดและรวดเร็วมากกว่าในเวลาปกติ ก็กำหนดให้อำนาจศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามที่ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศ หรือผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้สั่งตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกประกาศหรือคำสั่งนั้นได้ด้วย

นอกจากนั้น ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๓๙ ถึงมาตรา ๔๔ ยังกำหนดให้มีศาลทหารอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า “ศาลอาญาศึก” ซึ่งเป็นศาลที่ตั้งขึ้นในกรณีที่หน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในพื้นที่ทำการรบหรือยุทธบริเวณเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่การกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตอำนาจได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดตัวบุคคล ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นในทางทหารและในพื้นที่ที่เป็นยุทธบริเวณ โดยให้นำบทบัญญัติว่าด้วยศาลทหารในเวลาไม่ปกติมาใช้บังคับในศาลอาญาศึกโดยอนุโลม และกำหนดให้ศาลอาญาศึกสิ้นสภาพไปเมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก แต่ยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาลอาญาศึกได้ อย่างไรก็ตาม ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึกหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีอำนาจสั่งโอนคดีให้ศาลทหารแห่งอื่นพิจารณาพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึกได้ ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาศึกแต่ยังมิได้ฟ้อง ให้นำไปฟ้องยังศาลทหารแห่งอื่น โดยให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนี้มีอำนาจและหน้าที่ดังศาลอาญาศึก

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๙๘ และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ บัญญัติว่า

“มาตรา ๓๙ เมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณจะตั้งศาลอาญาศึกก็ได้

ภายใต้บังคับมาตรา ๑๐ ให้ผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้น ซึ่งมีกำลังทหารอยู่ในบังคับบัญชาไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในเรือรบ ป้อม หรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหาร

หรือผู้ทำการแทน เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก เพื่อพิจารณาคดีอาญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยทหารนั้นได้

เมื่อทหารบก ทหารเรือ หรือทหารอากาศ กระทำการร่วมกัน ให้ผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้นเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก”

“มาตรา ๔๓ เมื่อหมดภาวะการรบหรือสถานะสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลอาญาศึกยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาล แต่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึกหรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีอำนาจสั่งโอนคดีให้ศาลทหารแห่งอื่นพิจารณาพิพากษาได้ ส่วนคดีที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาศึกแต่ยังมิได้ฟ้อง ให้นำไปฟ้องยังศาลทหารแห่งอื่น และให้ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นนี้มีอำนาจและหน้าที่ดังศาลอาญาศึก”

“มาตรา ๔๔ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยศาลทหารในเวลาไม่ปกติมาใช้บังคับในศาลอาญาศึกโดยอนุโลม”

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมอบหมายให้คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น พิจารณาศึกษาในส่วนที่ ๔ ศาลทหาร โดยมีผลการพิจารณาศึกษาในภาพรวมว่าโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของศาลทหารเป็นศาลที่มีไว้เพื่อดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดที่เป็นที่ผู้กระทำความผิดเป็นทหารหรือที่เกี่ยวข้องกับทหารและเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายทหารเป็นสำคัญ แต่ในกรณีที่อยู่ในสถานการณ์ที่เป็นเวลาไม่ปกติโดยเฉพาะในเวลาที่ประกาศกฎอัยการศึกนั้น ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกหรือผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่มีอำนาจประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาใด ๆ ได้ด้วยนั้น พึงคำนึงถึงหลักนิติธรรมและหลักความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาและในการกำหนดอำนาจของศาลทหารในเวลาไม่ปกติเป็นสำคัญด้วย

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นสอดคล้องกับคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ในกรณีศาลทหารว่าศาลทหารควรเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาเฉพาะแต่คดีความที่ผู้กระทำความผิดเป็นทหารและเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาทหารและวินัยทหารเท่านั้น โดยไม่ควรมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีพลเรือนร่วมกระทำผิดด้วย ยกเว้นในช่วงที่มีภาวะสงคราม

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๐ ศาล ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๑๕ มาตรา ตั้งแต่มาตรา ๒๐๐ ถึงมาตรา ๒๑๔ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของประชาชน รวมตลอดถึงการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐหรือการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ มาตรา ๒๐๐ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญให้มีจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๙ คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคลที่มีคุณสมบัติและได้รับการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน (๑) ถึง (๕) ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๐ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๐ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากบุคคล ดังต่อไปนี้

(๑) ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวนสามคน

(๒) ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าตุลาการศาลปกครองสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี ซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด จำนวนสองคน

(๓) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขานิติศาสตร์ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวนหนึ่งคน

(๔) ผู้ทรงคุณวุฒิสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี และยังมีผลงานทางวิชาการเป็นที่ประจักษ์ จำนวนหนึ่งคน

(๕) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการสรรหาจากผู้รับหรือเคยรับราชการในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า หรือตำแหน่งไม่ต่ำกว่ารองอัยการสูงสุดมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี จำนวนสองคน

ในกรณีไม่อาจเลือกผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกาตาม (๑) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะเลือกบุคคลจากผู้ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาในศาลฎีกามาแล้วไม่น้อยกว่าสามปีก็ได้

การนับระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้นับถึงวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหาแล้วแต่กรณี ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คณะกรรมการสรรหาจะประกาศลดระยะเวลาตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองลงก็ได้ แต่จะลดลงเหลือน้อยกว่าสองปีมิได้”

ทั้งนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๑ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๑ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ด้วย

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่ถึงหกสิบแปดปีในวันที่ได้รับการคัดเลือกหรือวันสมัครเข้ารับการสรรหา

(๓) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า

(๔) มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

(๕) มีสุขภาพที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๒ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๒ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นหรือเคยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระใด

(๒) ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๗) หรือ (๑๘)

(๓) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(๔) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในระยะสิบปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา

(๕) เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นของพรรคการเมืองในระยะสิบปีก่อนเข้ารับการคัดเลือกหรือสรรหา

(๖) เป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ

(๗) เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

(๘) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนบริษัท หรือองค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน หรือเป็นลูกจ้างของบุคคลใด

(๙) เป็นผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ

(๑๐) มีพฤติการณ์อันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง”

ทั้งนี้ ในกรณีที่ต้องมีการสรรหาผู้ที่สมควรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสรรหา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๓ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๓ เมื่อมีกรณีที่จะต้องสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหา ซึ่งประกอบด้วย

(๑) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ

(๒) ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการ

(๓) ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นกรรมการ

(๔) บุคคลซึ่งองค์กรอิสระแต่งตั้งจากผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๒๐๑ และไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒ และไม่เคยปฏิบัติหน้าที่ใด ๆ ในศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระ องค์กรละหนึ่งคน เป็นกรรมการ

ในกรณีที่ไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการสรรหาตาม (๒) หรือกรรมการสรรหาตาม (๔) มีไม่ครบไม่ว่าด้วยเหตุใด ให้คณะกรรมการสรรหาประกอบด้วยกรรมการสรรหาเท่าที่มีอยู่

ให้สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่เป็นหน่วยธุรการของคณะกรรมการสรรหา

ให้คณะกรรมการสรรหาดำเนินการสรรหาผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัคร ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด

ในการสรรหา ให้คณะกรรมการสรรหาปรึกษาหารือเพื่อคัดสรรให้ได้บุคคลซึ่งมีความรับผิดชอบสูง มีความกล้าหาญในการปฏิบัติหน้าที่ และมีพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคม โดยนอกจากการประกาศรับสมัครแล้ว ให้คณะกรรมการสรรหาดำเนินการสรรหาจากบุคคลที่มีความเหมาะสมทั่วไปได้ด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้น”

ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๔ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๔ ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือสรรหาเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

ในกรณีที่วุฒิสภาไม่ให้ความเห็นชอบผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกรายใด ให้ดำเนินการสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลใหม่แทนผู้นั้น แล้วเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบต่อไป

เมื่อผู้ได้รับการสรรหาหรือคัดเลือกได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาแล้ว ให้เลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบ

ให้ประธานวุฒิสภานำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ”

ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ยังไม่พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๐๒ (๖) (๗) หรือ (๘) หรือยังประกอบอาชีพตาม (๙) ต้องแสดงหลักฐานการลาออกหรือเลิกประกอบอาชีพต่อประธานวุฒิสภาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๕ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๕ ผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาให้เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ยังมิได้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๒๐๒ (๖) (๗) หรือ (๘) หรือยังประกอบวิชาชีพตาม (๙) อยู่ ต้องแสดงหลักฐานว่าได้ลาออกหรือเลิกประกอบวิชาชีพตามมาตรา ๒๐๒ (๖) (๗) (๘) หรือ (๙) แล้ว ต่อประธานวุฒิสภาภายในเวลาที่ประธานวุฒิสภากำหนด ซึ่งต้องเป็นเวลาก่อนที่ประธานวุฒิสภาจะนำความกราบบังคมทูลตามมาตรา ๒๐๔ วรรคสี่ ในกรณีที่ไม่แสดงหลักฐานภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิและให้ดำเนินการคัดเลือกหรือสรรหาใหม่”

การเลือกประธานศาลรัฐธรรมนูญและวาระการดำรงตำแหน่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๖ มาตรา ๒๐๗ และมาตรา ๒๐๘ ตามลำดับ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๖ ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๒๐๔ ถ้ามีผู้ได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน ให้ผู้ได้รับความเห็นชอบเลือกกันเองให้คนหนึ่งเป็นประธานศาลรัฐธรรมนูญแล้วแจ้งผลให้ประธานวุฒิสภาทราบโดยไม่ต้องรอให้มีผู้ได้รับความเห็นชอบครบเก้าคน และเมื่อโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปพลางก่อนได้ โดยในระหว่างนั้น ให้ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๒๐๗ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีวาระการดำรงตำแหน่งเจ็ดปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

มาตรา ๒๐๘ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๐๑ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๒

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) มีอายุครบเจ็ดสิบห้าปี

(๕) ศาลรัฐธรรมนูญมีมติให้พ้นจากตำแหน่งด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เพราะเหตุฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(๖) พ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม

ประธานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งลาออกจากตำแหน่ง ให้พ้นจากตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย

ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่พ้นจากตำแหน่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่แทน

ในกรณีที่มีปัญหาว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดพ้นจากตำแหน่งตาม (๑) หรือ (๓) หรือไม่ ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหาให้เป็นที่สุด

การร้องขอ ผู้มีสิทธิร้องขอ การพิจารณา และการวินิจฉัยตามวรรคสี่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นตำแหน่งก่อนวาระและยังไม่มีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่างให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๙ ดังนี้

“มาตรา ๒๐๙ ในระหว่างที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระและยังไม่มีการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับกรณีมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน”

ทั้งนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑๐ ดังนี้

“มาตรา ๒๑๐ ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

(๒) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ

(๓) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

การยื่นคำร้องและเงื่อนไขการยื่นคำร้อง การพิจารณาวินิจฉัย การทำคำวินิจฉัย และการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ให้นำความในมาตรา ๑๘๘ มาตรา ๑๙๐ มาตรา ๑๙๑ และมาตรา ๑๙๓ มาใช้บังคับแก่ศาลรัฐธรรมนูญด้วยโดยอนุโลม”

การนั่งพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องมีองค์คณะไม่น้อยกว่าเจ็ดคน และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑๑ ดังนี้

“มาตรา ๒๑๑ องค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและในการทำคำวินิจฉัยต้องประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดคน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องใดไว้พิจารณาแล้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผู้ใดจะปฏิเสธไม่วินิจฉัยโดยอ้างว่าเรื่องนั้นไม่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมิได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ”

กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติมาตรา ๕ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑๒ ดังนี้

“มาตรา ๒๑๒ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่ในคดีอาญาให้ถือว่าผู้ซึ่งเคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยมาตรา ๕ นั้น เป็นผู้ไม่เคยกระทำความผิดดังกล่าวหรือถ้าผู้นั้นยังรับโทษอยู่ก็ให้ปล่อยตัวไป แต่ทั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าชดเชยหรือค่าเสียหายใด ๆ”

บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑๓ ดังนี้

“มาตรา ๒๑๓ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้อง ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม ให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามของการเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราวให้ครบเก้าคนตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๑๔ ดังนี้

“มาตรา ๒๑๔ ในกรณีที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๕ วรรคสาม และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคน ให้ประธานศาลฎีกาและประธานศาลปกครองสูงสุดร่วมกันแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นการชั่วคราวให้ครบเก้าคน โดยให้ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งทำหน้าที่ในฐานะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้จนกว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ตนทำหน้าที่แทนจะปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือจนกว่าจะมีการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งแทน”

ผลการพิจารณาศึกษา

ศาลรัฐธรรมนูญถูกบัญญัติไว้ในหมวด ๑๑ เป็นการเฉพาะ แยกจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ที่ถูกบัญญัติไว้ในหมวด ๑๐ แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนาที่จะแยกศาลรัฐธรรมนูญให้แตกต่างจากศาลยุติธรรมและศาลปกครอง อย่างไรก็ตาม ศาลรัฐธรรมนูญก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทั่วไปของ “ศาล” ที่บัญญัติไว้ในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๑ บททั่วไป มาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีเช่นเดียวกับศาลอื่น โดยมาตรา ๑๘๘ บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๘๘ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็น “ศาล” หนึ่งในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ นี้จึงใช้บังคับกับศาลรัฐธรรมนูญด้วย

แม้หลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำใด รวมทั้งเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงหลายประการ

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

๑) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

๑.๑) การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติหมวดศาลรัฐธรรมนูญแยกออกมาจากหมวด ๑๐ ว่าด้วยเรื่องศาล และหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ย่อมแสดงให้เห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่ต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร และไม่ใช่องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญด้วย

๑.๒) การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไป และไม่เป็นไปตามหลักการถ่วงดุลอำนาจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และอาจอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง อันอาจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในสังคมได้

๑.๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกนั้น กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยบรรดากฎหมายที่ศาลเห็นว่ามีข้อความที่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ ส่วนการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญอื่นในส่วนของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา ที่ไม่ใช่กรณีที่เห็นว่ากฎหมายใดมีข้อความที่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้วให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะตีความเอง โดยเริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๘ ว่า

“มาตรา ๑๖๘ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วย ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย ประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ”

และกำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๑๖๙ วรรคแรกว่า

“มาตรา ๑๖๙ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้”

โดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๑๗๘ และมาตรา ๑๗๙ บัญญัติให้ศาลส่งบทบัญญัติของกฎหมายที่ศาลเห็นว่ามีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญก็ให้ศาลส่งความเห็นนั้นตามทางการเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ดังนี้

“มาตรา ๑๗๘ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา ๑๗๙ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑๗๘ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการเพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด และให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระทั่งคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาที่ไม่ใช่ปัญหาเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๙ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ แล้ว ก็ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๗ วรรคแรก ว่า

“มาตรา ๑๗๗ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๙ ถ้ามีปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทน หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความ และให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด”

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่อ ๆ มาก็บัญญัติเกี่ยวกับตุลาการรัฐธรรมนูญและการตีความการใดที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในกิจการของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาไว้ในทำนองเดียวกันกับหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ ดังกล่าวตลอดมา แต่ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ได้แก้ไขหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตีความปัญหารัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เสียใหม่ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๓ วรรคแรกว่า

“มาตรา ๑๖๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๕ ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญ ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความและให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด”

จากถ้อยคำที่ใช้ในบทบัญญัติมาตรา ๑๖๓ วรรคแรกดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ได้เปลี่ยนหลักเกณฑ์การตีความรัฐธรรมนูญจากประเด็นว่าให้รัฐสภามีอำนาจตีความปัญหารัฐธรรมนูญที่อยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เป็นให้รัฐสภามีอำนาจตีความปัญหาอำนาจหน้าที่รัฐสภาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความหมายต่างกัน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ยังลดขอบเขตของการตีความปัญหารัฐธรรมนูญที่เป็นอำนาจของรัฐสภา จากเดิมที่รวมถึงกรณีที่อยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา เหลือเพียงกรณีที่มีปัญหาเฉพาะที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาที่จะต้องตีความรัฐธรรมนูญเท่านั้น

สำหรับบทบัญญัติมาตรา ๒๒๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๓ วรรคแรก ก็คือเรื่องเกี่ยวกับการที่ศาลมีข้อสงสัยเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายใดเช่นเดียวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๙๒ มาตรา ๑๗๙ นั่นเอง

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑ และฉบับต่อ ๆ มา แม้จะบัญญัติโครงสร้างและองค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญไว้ในลักษณะเดิม แต่ได้ปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอำนาจในการตีความปัญหารัฐธรรมนูญของวุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา โดยกำหนดให้เป็นอำนาจของตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะเป็นกรณี ๆ ไป โดยเน้นในเรื่องของการตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาทำหน้าที่แทนตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมทั้งให้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๖๒ และมาตรา ๒๖๖

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงบัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญโดยกำหนดอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่เพิ่มหลักเกณฑ์ให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๒ รวมทั้งให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่

ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มิใช่ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไปตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑๔ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาบังคับใช้ด้วย

ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ ๓ ประการ ตามบทบัญญัติมาตรา ๒๑๐ กล่าวคือ

(๑) พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

(๒) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ

(๓) หน้าที่และอำนาจอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นพัฒนาการมาจากตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีตตั้งแต่เริ่มมีรัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ ฉบับพุทธศักราช ๒๔๗๕ โดยอำนาจและบทบาทหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีตกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบันมีความแตกต่างกันอย่างมาก ในอดีตบทบาทและอำนาจหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญจะเน้นที่การพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายเป็นสำคัญ ในขณะที่ปัจจุบันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่กว้างขวางกว่ามากและรวมไปถึงการพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบทางการเมืองด้วย ดังนั้น จึงควรมีบทบัญญัติที่กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและการผูกพันองค์กรต่าง ๆ จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยควรกำหนดให้รัฐสภาซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดที่เป็นตัวแทนของประชาชน ให้มีอำนาจตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ในบางกรณี

๒) รูปแบบ องค์ประกอบ และที่มาของศาลรัฐธรรมนูญ

๒.๑) องค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีสัดส่วนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเลย แตกต่างจากตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีตที่จะประกอบไปด้วยผู้แทนจากวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎรด้วย ดังนั้น จึงมีการพิจารณาว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญควรจะต้องมีองค์ประกอบจากผู้ที่มีความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์และผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองและมีประสบการณ์การทำหน้าที่ในคณะรัฐมนตรีได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วยหรือไม่ เช่น ผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หรือผู้ที่เคยเป็นรัฐมนตรี เป็นต้น ซึ่งน่าจะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ มีมุมมองที่กว้างขวางขึ้น ทั้งนี้ ในขั้นตอนการคัดเลือกผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา หรือผู้ที่เคยเป็นรัฐมนตรีในการเข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขทั้งในด้านความรู้ ประสบการณ์ และประวัติการทำงานให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สังคมและประชาชนได้

๒.๒) มีความเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่ควรทำหน้าที่เป็นองค์กรตุลาการ แต่ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นคณะกรรมการ โดยมีหน้าที่พิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดปัญหาจากกรณีที่องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรอิสระมีประเด็นเกี่ยวกับการตีความบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะต่อองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรอิสระเพื่อปฏิบัติ

ให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดดังเช่นศาลรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน

๒.๓) แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่าจะต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้หลากหลายสาขาวิชาต่าง ๆ แต่ที่ผ่านมาการแต่งตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จะแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายเป็นสำคัญ จึงทำให้คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายเพียงด้านเดียวว่าเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้ง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญควรมีมุมมองทั้งด้านการปกครองและการเมืองด้วย

๒.๔) องค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนเก้าคนนั้นมีจำนวนน้อยไป ควรกำหนดเพิ่มจำนวนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญให้มีจำนวนมากขึ้น เพราะจะทำให้เกิดการถ่วงดุลตรวจสอบการทำหน้าที่ระหว่างตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วยกันเองได้มากขึ้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๕๕ บัญญัติให้มีประธานศาลรัฐธรรมนูญหนึ่งคนและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีกสิบสี่คน รวมเป็นสิบห้าคน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๕ วรรคแรก ว่า

“มาตรา ๒๕๕ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกสิบสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้”

๒.๕) ที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามหลักเกณฑ์ในปัจจุบันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศในช่วงก่อนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะมีผลบังคับใช้นั้น ถือได้ว่ามิใช่การปกครองแบบประชาธิปไตย การสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงถูกมองว่าเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ที่มีอำนาจทำให้เกิดความไม่เชื่อถือ

๒.๖) ควรพิจารณาว่าควรยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญแล้วกลับไปใช้รูปแบบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเช่นในอดีตหรือไม่

๓) ปัญหาการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๑) ในบางกรณีที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญควรให้องค์กรผู้ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา มีอำนาจที่จะพิจารณาวินิจฉัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด โดยไม่ควรให้อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนี้อยู่กับศาลรัฐธรรมนูญเพียงองค์กรเดียว โดยเฉพาะประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับปัญหาทางการเมือง หากยังคงเป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ ศาลรัฐธรรมนูญก็ควรที่จะมีผู้ที่มีประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจในบริบททางการเมืองและบริบทอื่น ๆ ของประเทศไทยเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญด้วย และในส่วนประเด็นปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับบริบททางการเมืองนั้น ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็ควรที่จะต้องพิจารณาวินิจฉัยหรือตีความรัฐธรรมนูญตามหลักกฎหมายมหาชนเป็นสำคัญ มิใช่ตีความตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือตามหลักกฎหมายอาญา

๓.๒) การออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญที่กระทำโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๖ และมาตรา ๒๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งไม่ผ่านการพิจารณาและได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาในบางประเด็นนั้น น่าที่จะเป็นเนื้อหาของกฎหมายที่ควรต้องผ่านกระบวนการบัญญัติกฎหมายของรัฐสภาตามหลักเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญ มิใช่กระทำเป็น

ข้อกำหนดที่ออกตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภา เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน จึงไม่น่าจะเป็นการถูกต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

๓.๓) ควรมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีของศาลต่าง ๆ เกี่ยวกับอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและศาลอื่น ในการออกข้อกำหนดหรือกฎหมายที่เป็นอนุบัญญัติหรือมติใด ๆ ของศาลที่มีผลบังคับในทางการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล เพื่อให้มีการตรวจสอบรายละเอียดและผลบังคับของข้อกำหนดหรืออนุบัญญัติหรือมตินั้น ๆ ให้มีความถูกต้อง เป็นธรรม เป็นไปตามหลักนิติธรรม และไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

๓.๔) มีข้อสังเกตว่าการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ฉบับพุทธศักราช ๒๕๔๐ จนถึงฉบับพุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นการบัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไปหรือไม่ เพราะเป็นการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยการทำหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วย

๓.๕) ควรกำหนดกรอบในการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน และควรกำหนดให้มีองค์กรเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา เนื่องจากทุกองค์กรในรัฐธรรมนูญ ควรถูกตรวจสอบได้ หากปฏิบัติหน้าที่ไม่เที่ยงธรรมหรือการให้เหตุผลเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ไม่เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๓๓ มาตรา คือ มาตรา ๒๑๕ ถึงมาตรา ๒๔๗ องค์กรอิสระ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญและได้รับมอบหมายให้ดำเนินการเกี่ยวกับภารกิจของรัฐตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษซึ่งได้รับหลักประกันให้สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้โดยอิสระ ปลอดพ้นจากการแทรกแซงจากองค์กรอื่นของรัฐหรือสถาบันการเมืองอื่น โดยจัดให้ทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐ คุ้มครองและดูแลสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐหรือการกระทำของบุคคล รวมทั้งการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน และเพื่อให้การทำหน้าที่ขององค์กรทั้งห้าองค์กรเป็นไปอย่างเข้มแข็ง รวดเร็ว

และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มและปรับปรุงอำนาจขององค์กรอิสระในหลายเรื่อง รวมทั้งกำหนดให้องค์กรอิสระทั้งหลายร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กรด้วย

๑) ส่วนที่ ๑ บททั่วไป

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๗ มาตรา คือ มาตรา ๒๑๕ ถึงมาตรา ๒๒๑ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อรับรองถึงฐานะขององค์กรอิสระทั้งหลายว่ามีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และกำหนดเรื่องการสรรหาบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ คุณสมบัติ ลักษณะต้องห้าม และการพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมถึงการมีหน่วยงานธุรการขององค์กรอิสระแต่ละแห่ง และยังกำหนดเรื่องใหม่อีกสองเรื่องที่ไม่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้คือ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระ คณะรัฐมนตรี รัฐสภา ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ไปจนถึงหัวหน้าหน่วยงานธุรการในศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ และการกำหนดให้องค์กรอิสระร่วมมือและช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละองค์กร และถ้าองค์กรอิสระใดเห็นว่ามีผู้กระทำการอันไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่อยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่น ให้แจ้งองค์กรอิสระนั้นทราบเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในส่วนนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑.๑) การตรวจสอบองค์กรอิสระ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาของประเทศไทยนั้นจะกำหนดหลักการแบ่งแยกอำนาจในการปกครองแบ่งออกเป็น ๓ องค์กร คือ องค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร และองค์กรตุลาการ แต่เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้วมีความเห็นว่าเป็นการบัญญัติรัฐธรรมนูญ โดยสร้างองค์กรผู้ใช้อำนาจที่ ๔ ขึ้นมา คือ อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๒) เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา ๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” ซึ่งมีประเด็นที่ต้องพิจารณาคือองค์กรอิสระถือเป็นองค์กรที่อยู่ในอำนาจใดตามมาตรา ๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบกับมาตรา ๑๙๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดว่า “อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ” อาจตีความได้ว่าการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครองที่จะวินิจฉัยชี้ขาดในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจขององค์กรอิสระว่าชอบด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าศาลใดเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระ

(๓) ประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการใช้อำนาจขององค์กรอิสระในการพิจารณาวินิจฉัยที่เป็นการก้าวล่วงการใช้อำนาจขององค์กรนิติบัญญัติ องค์กรบริหาร หรือองค์กรตุลาการกระทำได้หรือไม่

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจขององค์กรอิสระ รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระ ที่กำหนดห้ามมิให้ศาลปกครองตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยว่า การใช้อำนาจขององค์กรอิสระเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ จึงต้องห้ามมิให้ศาลเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระ

(๒) ควรกำหนดกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรอิสระให้มีความเหมาะสม

(๓) องค์กรอิสระควรมีองค์กรเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา เนื่องจากทุกองค์กรในรัฐธรรมนูญ ควรถูกตรวจสอบได้ หากปฏิบัติหน้าที่ไม่เที่ยงธรรมหรือการให้เหตุผลเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ไม่เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

๑.๒) ที่มาและองค์ประกอบขององค์กรอิสระ

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) แนวคิดการจัดตั้งองค์กรอิสระเกิดขึ้นในช่วงการปฏิรูปการเมืองก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งในขณะนั้นสังคมไทยมีความเห็นว่าพรรคการเมืองและนักการเมืองมีการกระทำทุจริตคอร์รัปชันกันอย่างมาก จึงเกิดแนวคิดจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจในการตรวจสอบไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยคาดหวังว่ากลไกการตรวจสอบต่าง ๆ จะสามารถลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบให้ลดน้อยลงได้ แต่ที่ผ่านมาพบว่าองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบกลับกระทำการทุจริตคอร์รัปชันเสียเอง จึงเกิดปัญหาในเชิงหลักการ

(๒) ประเด็นที่มาและองค์ประกอบขององค์กรอิสระ ซึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดให้การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องยึดโยงกับประชาชน จะต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่าความยึดโยงกับประชาชนนั้นมีความหมายอย่างไร

(๓) การกำหนดรูปแบบว่าองค์กรอิสระ ควรมีขอบเขตอำนาจเพียงใด และแต่ละองค์กรจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันหรือมีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างไร รวมทั้งการกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลจากภายในและภายนอกองค์กร เนื่องจากปัจจุบันองค์กรอิสระต่าง ๆ ยังไม่มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลภายในที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(๔) แนวคิดการกำหนดที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่จะต้องยึดโยงกับประชาชนนั้น ไม่ได้หมายความว่าองค์กรอิสระต้องมีที่มาจากประชาชนโดยตรง หรือมาจากความเห็นชอบของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนของประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมีกลไกที่ให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระได้

(๕) องค์กรอิสระไม่มีกระบวนการตรวจสอบภายในและการตรวจสอบโดยประชาชน

(๖) องค์กรอิสระมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเกินไป อาจเกิดการสะสมอำนาจและเกิดการสร้างเครือข่าย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) สภาผู้แทนราษฎรควรมีบทบาทในการเป็นองค์กรตรวจสอบองค์กรอิสระเพราะมีอำนาจยึดโยงกับประชาชน (สภาผู้แทนราษฎร องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญ ต้องสามารถคานอำนาจกันได้)

(๒) การกำหนดให้องค์กรอิสระยึดโยงกับประชาชนไม่จำเป็นว่าการสรรหาบุคคลเพื่อแต่งตั้งดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเท่านั้น

(๓) ต้องมีกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระได้

(๔) องค์กรอิสระไม่ควรมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเกินไป

(๕) การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการองค์กรอิสระควรกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเหลื่อมกัน โดยให้หนึ่งในสามของจำนวนกรรมการในแต่ละองค์กรอิสระพ้นจากตำแหน่งเพื่อไม่ให้ขาดช่วง

(๖) การกำหนดให้กรรมการในองค์กรอิสระมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินควรกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตรวจสอบ เพราะกลไกสมาชิกวุฒิสภาปัจจุบันมีที่มาไม่เหมาะสม

๑.๓) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

มาตรา ๒๑๖ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กร ได้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๐๑ ทุกข้อยกเว้นเรื่องอายุของผู้ดำรงตำแหน่ง และมาตรา ๒๐๒ มาเป็นฐานในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ และยังได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละองค์กรไว้ในมาตราอื่น ๆ แล้วแต่ภารกิจขององค์กรนั้น

นอกจากนี้ การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเรื่องอายุ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี เนื่องจากต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี และในบางกรณีกำหนดให้มีประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี เมื่อบุคคลเริ่มทำงานเมื่ออายุยี่สิบห้าปี หรือมากกว่าจึงกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่สี่สิบห้าปี และจากข้อมูลงานวิจัยหลายหน่วยงานพบว่าอายุคนไทยมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือจากอายุเจ็ดสิบปี เป็นเจ็ดสิบเจ็ดปี และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น จึงได้กำหนดอายุสูงสุดไว้ที่เจ็ดสิบปี

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การกำหนดคุณสมบัติของกรรมการในองค์กรอิสระสูงเกินไป อาจทำให้ไม่ได้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาทำหน้าที่เป็นกรรมการในองค์กรอิสระ

(๒) การทำหน้าที่ขององค์กรอิสระยังมีข้อสงสัยว่าทำหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ เที่ยงธรรมและมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการปฏิรูปประเทศหรือไม่

(๓) การได้มาซึ่งองค์กรอิสระไม่ได้มาจากประชาชนโดยตรงทำให้เกิดปัญหาความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลให้กลไกการตรวจสอบล้มเหลว

(๔) ที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระไม่มีความยึดโยงกับประชาชนประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ ถือว่าเป็นการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ที่มีอำนาจ

(๕) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระ โดยเฉพาะกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ดังเช่นกรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกำหนดให้พ้นตำแหน่ง แต่องค์กรอิสระอื่นดำรงตำแหน่งต่อได้ เป็นต้น

(๖) คุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระกำหนดไว้สูงเกินไป ทำให้ได้แต่คนที่มีตำแหน่งสูง แต่ไม่มีประสบการณ์การทำงานโดยตรง เช่น กำหนดคุณสมบัติคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ที่กำหนดให้ “รับราชการ หรือเคยรับราชการตำแหน่งไม่ต่ำกว่าอธิบดีหรือหัวหน้าส่วนราชการที่เทียบเท่า ไม่น้อยกว่าห้าปี” หรือ “ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยประเทศไทยไม่น้อยกว่าห้าปี และมีผลงานวิชาการเป็นที่ประจักษ์”

(๗) การกำหนดคุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระสูงเกินไปอาจได้ปลัดกระทรวง อธิบดี แต่ไม่เคยทำงานด้านที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระนั้น ๆ องค์กรอิสระจึงกลายเป็นที่อยู่ของข้าราชการหลังเกษียณ

(๘) คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีความเกี่ยวข้องกับงาน เช่นสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินต้องมีคุณสมบัติเรื่องบัญชี

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๑๖ โดยกำหนดที่มาและคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้มีความเป็นกลางและสามารถทำงานได้อย่างอิสระและมีประสิทธิภาพได้อย่างแท้จริง

๑.๔) คณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

มาตรา ๒๑๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ให้มีคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ยกเว้นการสรรหาในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษที่กระบวนการสรรหาต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ ทำหน้าที่สรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เว้นแต่กรรมการสรรหาตามมาตรา ๒๐๓ (๔) ให้ประกอบด้วยบุคคลซึ่งแต่งตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระที่มิใช่องค์กรอิสระที่ต้องมีการสรรหา เพื่อมิให้มีกรณีผลประโยชน์ทับซ้อน โดยมีหน้าที่และอำนาจในการสรรหาผู้ที่มีความเหมาะสมเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ ยกเว้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีลักษณะพิเศษที่กระบวนการสรรหาต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับหลักการปารีส (Paris Principles) ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นข้อตกลงร่วมกันของนานาชาติในการรับรองคุ้มครององค์กรสิทธิมนุษยชน โดยคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ประกอบด้วย (๑) ประธานศาลฎีกา เป็นประธาน (๒) ประธานสภาผู้แทนราษฎร และผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรรมการ (๓) ประธาน

ศาลปกครองสูงสุด เป็นกรรมการ (๔) บุคคลซึ่งแต่งตั้งโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระที่มิใช่องค์กรอิสระที่ต้องมีการสรรหา

นอกจากนี้ กำหนดให้นำความในมาตรา ๒๐๓ มาตรา ๒๐๔ มาตรา ๒๐๕ และมาตรา ๒๐๖ ซึ่งเป็นบทบัญญัติอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมถึงการได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา มาใช้บังคับแก่การสรรหาตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

สำหรับวิธีการดำเนินการสรรหานั้น นอกเหนือจากการประกาศรับสมัครแล้ว เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ให้คณะกรรมการสรรหาสามารถพิจารณาจากบุคคลที่มีความเหมาะสมทั่วไปได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้นั้นด้วย

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) คณะกรรมการสรรหามีอำนาจในการตีความคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระแตกต่างกันทั้งที่ใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตราเดียวกัน เช่น คณะกรรมการสรรหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติชี้ว่าผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติสามารถสมัครเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ ในขณะที่คณะกรรมการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชี้ว่าผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่สามารถสมัครเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(๒) กรรมการสรรหาองค์กรอิสระมีที่มาจากศาลมากเกินไป มีสัดส่วนจากรัฐสภาเพียง ๒ คนเท่านั้น คือ ประธานรัฐสภาและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) ควรยกเลิกบทบัญญัติมาตรา ๒๐๓ วรรคสี่ และมาตรา ๒๑๗ ในส่วนที่กำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรรมการสรรหาเป็นที่สุด และเพิ่มบทบัญญัติในกรณีที่เกิดปัญหาการตีความเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการสรรหา ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือได้รับการสรรหาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระ โดยให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยของคณะกรรมการสรรหามีสิทธิร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยได้

(๒) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๒๐๓ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๑๗ ในส่วนองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหา โดยเพิ่มสัดส่วนกรรมการสรรหาจากรัฐสภาให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้เกิดความสมดุลและเกิดการถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจในคณะกรรมการสรรหา

๑.๕) มาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

มาตรา ๒๑๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง เพื่อใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้าหน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) มาตรา ๒๑๙ กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย ซึ่งมาตรฐานทางจริยธรรมที่ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระจัดทำขึ้นนั้น มีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี

(๒) การบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเมื่อประกาศใช้บังคับแล้วให้ใช้บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีด้วย ทั้งนี้ การบัญญัติหลักการในลักษณะดังกล่าวมีผลทำให้การจัดทำประมวลจริยธรรมขององค์กรนิติบัญญัติและองค์กรบริหารจะต้องอยู่ภายใต้บังคับศาลรัฐธรรมนูญด้วย

(๓) การกำหนดให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยเรื่องการทำผิดมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะโดยปกติศาลฎีกาไม่ได้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับจริยธรรม

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๒๑๙ วรรคสอง ไม่ให้มีสภาพบังคับกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา เนื่องจากมาตรา ๑๒๘ กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจในการตราข้อบังคับเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมาธิการอยู่แล้ว นอกจากนั้น ในกระบวนการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม ควรจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนประกอบด้วย

(๒) ในขั้นตอนการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมตามมาตรา ๒๑๙ ควรบัญญัติหลักการเพิ่มเติมในส่วนการให้อำนาจประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถร่วมกันเข้าชื่อเพื่อให้มีการตรวจสอบและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระได้โดยผ่านกระบวนการทางวุฒิสภา นอกจากนั้น ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระกระทำผิดมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ควรให้เป็นอำนาจของวุฒิสภาในการถอดถอนออกจากตำแหน่งไม่ควรกำหนดให้ศาลฎีกาซึ่งเป็นองค์กรด้านกระบวนการยุติธรรมเข้ามาทำหน้าที่วินิจฉัยเกี่ยวกับจริยธรรมที่เป็นความผิดด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ

๒) ส่วนที่ ๒ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๖ มาตรา คือ มาตรา ๒๒๒ ถึงมาตรา ๒๒๗ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางทางการเมือง โดยมุ่งหวังให้ทำหน้าที่ควบคุม จัดการ และตรวจสอบการเลือกตั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น รวมถึงการควบคุมการออกเสียงประชามติ และมีกลไกในการบริหารจัดการการเลือกตั้ง ควบคุมการเลือกตั้ง และการสืบสวนหรือไต่สวนการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้เป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เพิ่มจำนวนกรรมการการเลือกตั้ง และเพิ่มคุณสมบัติให้สูงขึ้นนั้น เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถปฏิบัติภารกิจที่กำหนด

เพิ่มขึ้นในลักษณะเชิงรุกเกี่ยวกับการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้กรรมการที่สามารถปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจได้อย่างถูกต้อง เที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ อันจะทำให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในส่วนนี้แล้ว มีความเห็นในมาตรา ๒๒๔ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๒๒๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๑) จัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ

(๒) ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกตาม (๑) ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และควบคุมดูแลการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อการนี้ ให้มีอำนาจสืบสวนหรือไต่สวนได้ตามที่จำเป็นหรือที่เห็นสมควร

(๓) เมื่อผลการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) หรือเมื่อพบเห็นการกระทำที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าการเลือกตั้งหรือการเลือกตาม (๑) มิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือการออกเสียงประชามติเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้มีอำนาจสั่งระงับ ยับยั้ง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกการเลือกตั้งหรือการเลือกหรือการออกเสียงประชามติ และสั่งให้ดำเนินการเลือกตั้ง เลือก หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งบางหน่วย หรือทุกหน่วย

(๔) สั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือผู้สมัครรับเลือกตาม (๑) ไว้เป็นการชั่วคราวเป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปี เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้นั้นกระทำการหรือรู้เห็นกับการกระทำของบุคคลอื่น ที่มีลักษณะเป็นการทุจริต หรือทำให้การเลือกตั้งหรือการเลือกมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม

(๕) ดูแลการดำเนินงานของพรรคการเมืองให้เป็นไปตามกฎหมาย

(๖) หน้าที่และอำนาจอื่นตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการสืบสวนหรือไต่สวนตาม (๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมอบหมายให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนดำเนินการ หรือมอบหมายให้คณะบุคคลดำเนินการภายใต้การกำกับของกรรมการการเลือกตั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดก็ได้

การใช้อำนาจตาม (๓) ให้กรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนซึ่งพบเห็นการกระทำความผิดมีอำนาจกระทำได้สำหรับหน่วยเลือกตั้งหรือเขตเลือกตั้งที่พบเห็นการกระทำความผิด ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด”

ทั้งนี้ บทบัญญัติมาตรา ๒๒๔ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจในการบริหารจัดการการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยหน้าที่และอำนาจหลักของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คือ การบริหารจัดการการเลือกตั้งและมีอำนาจประกาศผลการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นหน้าที่โดยตรงของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น และประกาศผลการออกเสียงประชามติ รวมทั้ง มีหน้าที่

และอำนาจควบคุมการเลือกตั้ง และมีอำนาจในการสืบสวนหรือไต่สวนผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งทั้งสามอำนาจเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ส่วนการเพิ่มจำนวนกรรมการการเลือกตั้ง และการเพิ่มคุณสมบัติให้สูงนั้นเพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจที่กำหนดเพิ่มขึ้นในลักษณะเชิงรุกเกี่ยวกับการจัดหรือดำเนินการให้มีการจัดการเลือกตั้ง ควบคุมดูแลการเลือกตั้งและการเลือกให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และการป้องกันการทุจริตการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้ได้กรรมการที่สามารถปฏิบัติหน้าที่และใช้อำนาจได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ อันจะทำให้เกิดการยอมรับจากทุกภาคส่วน

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) ปัญหาการกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด

(๒) การที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจชี้ขาดกับองค์กรอิสระจะเกิดปัญหาเมื่อองค์กรอิสระนั้นเป็นผู้สร้างประเด็นความขัดแย้งด้วยตัวเอง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งกับกรณีวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ เป็นต้น

(๓) การกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นเรื่องสุ่มเสี่ยงที่อาจทำให้เกิดการกลั่นแกล้งทางการเมืองได้

(๔) คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถออกระเบียบ หรือประกาศได้เองโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาทำให้ขาดการตรวจสอบ

(๕) การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง นำมาซึ่งคำถามถึงความจำเป็นที่จะต้องมีคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือไม่

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรกำหนดแนวทางการตรวจสอบและวิธีการเพิกถอนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และองค์กรอิสระอื่น โดยอาจกำหนดให้ศาลมีอำนาจเพิกถอนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และองค์กรอิสระอื่นได้

(๒) คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ควรมีอำนาจวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แต่ควรกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง

๓) ส่วนที่ ๓ ผู้ตรวจการแผ่นดิน

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๔ มาตรา คือ มาตรา ๒๒๘ ถึงมาตรา ๒๓๑ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นองค์กรอิสระองค์กรหนึ่ง โดยมุ่งหวังให้เป็นกลไกในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดองค์ประกอบของผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคน และปรับเปลี่ยนบทบาท หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินใหม่เพื่อให้ผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนและภาครัฐให้อยู่ในกรอบของกฎกติกาที่ดีงามมากกว่าเป็นการตรวจสอบจับผิดหน่วยงานของรัฐ เพื่อจะได้นำไปสู่การเสนอแนะให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง ดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น จะต้องทำงานเชิงรุกในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจเสนอแนะให้หน่วยงานดำเนินการ โดยมิได้ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าไปดำเนินการจัดการเอง รวมทั้งได้กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน

มีหน้าที่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้ทราบ เนื่องจากหน่วยงานของรัฐนั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรัฐมนตรี การที่หน่วยงานของรัฐจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแนวนโยบายและการจัดสรรงบประมาณของคณะรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้โดยเอกเทศเหมือนรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ หากแต่ให้มีอำนาจส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญ หรือศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัยได้ตามมาตรา ๒๓๑ เฉพาะเมื่อได้มีการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๒๓๐ แล้ว พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ คำสั่ง หรือการกระทำของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใดไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือเป็นเพราะกฎหมายที่มีอยู่แล้วนั้นไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ได้แสดงบทบาทสำคัญเท่าที่ควร ทำหน้าที่เพียงแค่คล้ายกับเป็นเพียงผู้นำสารที่ส่งเรื่องต่าง ๆ ไปให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ นอกจากนั้นควรกำหนดให้บทบัญญัติเรื่องผู้ตรวจการแผ่นดินอยู่ในหมวดรัฐสภา เช่นเดียวกับผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินอยู่ภายใต้รัฐสภา เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการแก้ไขปัญหาของประชาชน

๔) ส่วนที่ ๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๖ มาตรา คือ มาตรา ๒๓๒ ถึงมาตรา ๒๓๗ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่ามีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือไม่ หากพบว่ามีพฤติกรรมเช่นว่านี้ก็ให้ไต่สวนและมีความเห็น หรือไต่สวนและวินิจฉัยเพื่อดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ ยังให้มีหน้าที่ตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ซึ่งรวมถึงคู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของบุคคลนั้น ๆ ด้วย อันเป็นกลไกที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของประเทศ นอกจากนี้ ในกรณีมีการกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่สุจริต ได้กำหนดให้มีคณะผู้ไต่สวนอิสระทำหน้าที่ในการไต่สวนหาข้อเท็จจริง

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในส่วนนี้แล้ว มีความเห็นในมาตรา ๒๓๔ และมาตรา ๒๓๕ ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

“มาตรา ๒๓๔ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) ไต่สวนและมีความเห็นกรณีมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง เพื่อดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญ หรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๒) ไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมเพื่อดำเนินการต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๓) กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน และเจ้าหน้าที่ของรัฐยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ รวมทั้งตรวจสอบและเปิดเผยผลการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของบุคคลดังกล่าว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

(๔) หน้าที่และอำนาจอื่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ตาม (๑) (๒) และ (๓) ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่จะต้องจัดให้มีมาตรการหรือแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีประสิทธิภาพ เกิดความรวดเร็ว สุจริต และเที่ยงธรรม ในกรณีจำเป็นจะมอบหมายให้หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตดำเนินการแทนในเรื่องที่มิใช่เป็นความผิดร้ายแรงหรือที่เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบางระดับหรือกำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยธุรการของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้ดำเนินการสอบสวนหรือไต่สวนเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตก็ได้

มาตรา ๒๓๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๓๖ ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยหรือมีการกล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ หรือผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ใดมีพฤติการณ์ตามมาตรา ๒๓๔ (๑) ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไต่สวนข้อเท็จจริง และหากมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่เห็นว่าผู้นั้นมีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ไต่สวนให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเป็นกรณีฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ให้เสนอเรื่องต่อศาลฎีกาเพื่อวินิจฉัย ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา ๒๒๖ วรรคเจ็ด มาใช้บังคับแก่การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาโดยอนุโลม

(๒) กรณีอื่นนอกจาก (๑) ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำเนินการอื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

การไต่สวนข้อเท็จจริงและมีมติตามวรรคหนึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

เมื่อศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประทับรับฟ้องให้ผู้ถูกกล่าวหาหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมีคำพิพากษา เว้นแต่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ศาลฎีกาหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีพฤติการณ์หรือกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา แล้วแต่กรณีให้ผู้ต้องคำพิพากษานั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และให้เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้นและจะเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดเวลาไม่เกินสิบปีด้วยหรือไม่ก็ได้

ผู้ใดถูกเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าในกรณีใด ผู้นั้นไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นตลอดไปและไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งทางการเมืองใด ๆ

ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาว่าผู้ถูกกล่าวหามีความผิดฐานร่ำรวยผิดปกติหรือทุจริตต่อหน้าที่ ให้ริบทรัพย์สินที่ผู้นั้นได้มาจากการกระทำความผิด รวมทั้งบรรดาทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดที่ได้มาแทนทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

การพิจารณาของศาลฎีกาและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้นำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้

ให้นำมาตรานี้มาใช้บังคับแก่กรณีที่บุคคลตามมาตรา ๒๓๔ (๓) จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีพฤติการณ์อันควรเชื่อได้ว่ามีเจตนาไม่แสดงที่มาแห่งทรัพย์สินหรือหนี้สินนั้นด้วยโดยอนุโลม”

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) คดีที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีการสรุปสำนวนคดีโดยใช้คำว่า “เชื่อ” หรือ “น่าเชื่อว่าจำเลยกระทำความผิด” ทำให้สังคมไม่ยอมรับการใช้ดุลพินิจของหน่วยงานภาครัฐ

(๒) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าข้าราชการระดับใดที่ควรมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติม ทำให้ไม่มีการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของข้าราชการระดับสูง

(๓) กรณีอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี แต่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังมีอำนาจฟ้องคดีเองได้นั้น เป็นการให้อำนาจมากเกินสมควร

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรทบทวนบทบัญญัติมาตรา ๒๓๔ และมาตรา ๒๓๕ ในเรื่องการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยคดีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกรณีวินิจฉัยชี้มูลความผิดจะต้องเป็นกรณีที่ปรากฏพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหามีการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา มิใช่เพียงแค่ “เชื่อได้ว่า” ผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิด นอกจากนั้น ควรกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐตำแหน่งใดบ้างที่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินและต้องเปิดเผยให้สาธารณะได้รับทราบด้วย

๕) ส่วนที่ ๕ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๘ มาตรา คือ มาตรา ๒๓๘ ถึงมาตรา ๒๔๕ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนั้น มีหน้าที่และอำนาจในการวางนโยบายและกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับกับการตรวจเงินแผ่นดิน รวมทั้งกำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายและหลักเกณฑ์ และกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐด้วย และยังมีอำนาจให้คำปรึกษา แนะนำ หรือเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน รวมถึงให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดินของหน่วยงานรัฐด้วย นอกจากนี้ ยังมีอำนาจสั่งลงโทษทางปกครองกรณีที่มีการกระทำความผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ

นอกจากนี้ ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามนโยบายการตรวจเงินแผ่นดินและหลักเกณฑ์มาตรฐานที่คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินกำหนด ตรวจผลสัมฤทธิ์และประสิทธิภาพในการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานของรัฐ และมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการดังกล่าว รวมทั้งกำกับและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวด้วย รวมทั้งกำหนดให้ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินยังมีอำนาจแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบว่ามีการใช้จ่ายเงินแผ่นดินที่มีพฤติการณ์อันเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรืออาจทำให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม และเป็นกรณีที่อยู่นอกเหนืออำนาจของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเพื่อให้หน่วยงานดังกล่าวทราบและดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป อันเป็นการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรอิสระในการปราบปรามการทุจริตในประเทศ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในส่วนนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๕.๑) ที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) ประเด็นที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินซึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดให้การแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินต้องยึดโยงกับประชาชน จะต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่าความยึดโยงกับประชาชนนั้นมีความหมายอย่างไร

(๒) ในหลักการเกี่ยวกับการกำหนดรูปแบบว่าองค์กรอิสระแต่ละองค์กร รวมทั้งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินว่าควรมีขอบเขตอำนาจเพียงใดและแต่ละองค์กรจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันหรือมีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างไร รวมทั้งการกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลจากภายในและภายนอกองค์กร เนื่องจากปัจจุบันองค์กรอิสระต่าง ๆ ยังไม่มีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลภายในที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

(๓) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเกินไป อาจเกิดการสะสมอำนาจและเกิดการสร้างเครือข่าย

(๔) ปัจจุบันยังไม่มีการกำหนดกลไกการตรวจสอบภาคประชาชนเพื่อให้สามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินได้

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในการเป็นองค์กรตรวจสอบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรเป็นองค์กรที่ยึดโยงกับประชาชน (สภาผู้แทนราษฎร องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญ ต้องสามารถคานอำนาจกันได้)

(๒) ควรกำหนดการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน โดยกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเหลื่อมเวลากันไม่ใช่พ้นจากตำแหน่งพร้อมกัน โดยกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งหนึ่งในสามของจำนวนคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เพื่อให้การทำหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไม่ขาดช่วง

๕.๒) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

มาตรา ๒๑๖ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กร ได้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๐๑ ทุกข้อยกเว้นเรื่องอายุของผู้ดำรงตำแหน่ง และมาตรา ๒๐๒ มาเป็นฐานในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ และยังได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละองค์กรไว้ในมาตราอื่น ๆ แล้วแต่ภารกิจขององค์กรนั้น

นอกจากนี้ การที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเรื่องอายุ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี เนื่องจากต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปีและในบางกรณีกำหนดให้มีประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี เมื่อบุคคลเริ่มทำงานเมื่ออายุยี่สิบห้าปี หรือมากกว่าจึงกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่สี่สิบห้าปี และจากข้อมูลงานวิจัยหลายหน่วยงานพบว่าอายุคนไทยมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือจากอายุเจ็ดสิบปีเป็นเจ็ดสิบเจ็ดปี และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น จึงได้กำหนดอายุสูงสุดไว้ที่เจ็ดสิบปี

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การทำหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินยังมีข้อสงสัยว่าทำหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ เที่ยงธรรมและมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการปฏิรูปประเทศหรือไม่

(๒) การได้มาซึ่งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไม่ได้มาจากประชาชนโดยตรงทำให้เกิดปัญหาความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลให้กลไกการตรวจสอบล้มเหลว

(๓) ที่มาของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไม่มีความยึดโยงกับประชาชนประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ ถือว่าการเป็นปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ที่มีอำนาจ

(๔) กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินไว้สูงเกินไป ทำให้ได้แต่คนที่มีตำแหน่งสูง แต่ไม่มีประสบการณ์การทำงานโดยตรง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรทบทวนเรื่องขอบเขตอำนาจ และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่ไม่เสียความเป็นอิสระและต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้

(๒) ทบทวนเรื่องคุณสมบัติของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินใหม่ เพื่อให้ได้บุคคลที่สามารถเข้าไปหน้าที่เป็นกรรมการองค์กรอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ได้เป็นกรรมการองค์กรอิสระเพียงเพราะมีคุณสมบัติที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น

๖) ส่วนที่ ๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

บทบัญญัติในส่วนนี้มี ๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๔๖ และมาตรา ๒๔๗ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งเดิมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสถานะเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับการบัญญัติให้เป็นองค์กรอิสระ โดยกำหนดให้องค์ประกอบคณะกรรมการสรรหาแตกต่างจากคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระอื่น กล่าวคือ มีที่มาที่มีความหลากหลาย โดยการสรรหาต้องให้มีผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสรรหาด้วย ทั้งยังกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการกำหนดองค์ประกอบและที่มาให้มีความหลากหลายดังกล่าวนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปารีส (Paris Principles) ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นข้อตกลงร่วมกันของนานาชาติในการรับรองคุ้มครององค์กรสิทธิมนุษยชน ด้วย ทั้งนี้ ได้กำหนดกรอบหน้าที่และอำนาจไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมจากที่เคยกำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา โดยให้มีหน้าที่และอำนาจชี้แจงและรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องโดยไม่ชักช้าในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในระดับสากลและของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๖.๑) ที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) ประเด็นที่มาและองค์ประกอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดให้การแต่งตั้งต้องยึดโยงกับประชาชน จะต้องพิจารณาให้ชัดเจนว่าความยึดโยงกับประชาชนนั้นมีความหมายอย่างไร

(๒) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเกินไป อาจเกิดการสะสมอำนาจและเกิดการสร้างเครือข่าย

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ควรกำหนดให้พ้นจากตำแหน่งเหลื่อมกัน โดยให้หนึ่งในสามของจำนวนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพ้นจากตำแหน่งเพื่อไม่ให้ขาดช่วง

(๒) ควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินโดยต้องกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตรวจสอบ เพราะกลไกสมาชิกวุฒิสภาปัจจุบันมีที่มาไม่เหมาะสม

(๓) ต้องมีกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้

๖.๒) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มาตรา ๒๑๖ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการทั่วไปของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทุกองค์กร ได้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๐๑ ทุกข้อยกเว้นเรื่องอายุของผู้ดำรงตำแหน่ง และมาตรา ๒๐๒ มาเป็นฐานในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เป็นที่ยอมรับของประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ และยังได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้เป็นการเฉพาะในแต่ละองค์กรไว้ในมาตราอื่น ๆ แล้วแต่ภารกิจขององค์กรนั้น

นอกจากนี้ การที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเรื่องอายุ กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบห้าปี แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปี เนื่องจากต้องการให้ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบปีและในบางกรณีกำหนดให้มีประสบการณ์และความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่ายี่สิบปี เมื่อบุคคลเริ่มทำงานเมื่ออายุยี่สิบห้าปี หรือมากกว่าจึงกำหนดอายุขั้นต่ำไว้ที่สี่สิบห้าปี และจากข้อมูลงานวิจัยหลายหน่วยงานพบว่าอายุคนไทยมีอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือจากอายุเจ็ดสิบปีเป็นเจ็ดสิบเจ็ดปี และมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น จึงได้กำหนดอายุสูงสุดไว้ที่เจ็ดสิบปี

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การทำหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังมีข้อสงสัยว่าทำหน้าที่ด้วยความกล้าหาญ เที่ยงธรรมและมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการปฏิรูปประเทศหรือไม่

(๒) การได้มาซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ได้มาจากประชาชนโดยตรงทำให้เกิดปัญหาความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ส่งผลให้กลไกการตรวจสอบล้มเหลว

(๓) ที่มาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีความยึดโยงกับประชาชนประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของประเทศไทยในช่วงก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลบังคับใช้ ถือว่าเป็นการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การสรรหาบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับผู้ที่มีอำนาจ

(๔) กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้สูงเกินไป ทำให้ได้แต่คนที่มีตำแหน่งสูง แต่ไม่มีประสบการณ์การทำงานโดยตรง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรทบทวนเรื่องขอบเขตอำนาจ และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่ไม่เสียความเป็นอิสระและต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้

(๒) ควรทบทวนเรื่องคุณสมบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อให้ได้คนที่สามารถทำงานได้จริง ไม่ใช่คุณสมบัติเพียงตำแหน่ง

๖.๓) หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

มาตรา ๒๔๗ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อเป็นบทบัญญัติที่กำหนดถึงหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีสถานะเป็น “องค์กรอิสระ”และมีหน้าที่และอำนาจแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ โดยไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการเสนอเรื่องหรือฟ้องคดีต่อศาล และไม่ได้มุ่งหมายให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นเพียงองค์กรตรวจสอบสิทธิมนุษยชนในประเทศเท่านั้น แต่มุ่งหมายให้มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์ของประเทศโดยเพิ่มหน้าที่และอำนาจในการชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องให้ต่างประเทศทราบในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่บิดเบือน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม

หน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีดังนี้

(๑) หน้าที่ในการตรวจสอบเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศทุกกรณี

(๒) หน้าที่ของคณะกรรมการในการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ

(๓) หน้าที่ของคณะกรรมการในการเสนอแนะแนวทาง ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอันเนื่องมาจากการทำหน้าที่ตาม (๑) และ (๒)

(๔) กำหนดให้มีการชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่บิดเบือน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นผู้ชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงโดยไม่ล่าช้า เพื่อให้ได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหน่วยงานของรัฐเป็นผู้ชี้แจงเอง เนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระ จึงมีความน่าเชื่อถือและเป็นกลางมากกว่าหน่วยงานของรัฐ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่ในการชี้แจงข้อเท็จจริงเรื่องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่ถูกต้องให้กับต่างประเทศทราบด้วย ซึ่งในการชี้แจงนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศในการชี้แจงข้อเท็จจริงให้ต่างประเทศเกิดความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องได้

(๕) ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่สร้างเสริมทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชนเพื่อให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นในทุกด้าน เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน โดยมีการสื่อสารกับสังคมและรณรงค์ให้สามารถรับรู้และเข้าใจปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง รวมถึงการส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน อันจะเป็นกลไกหนึ่งในการปกป้องและแก้ไขปัญหาในเรื่องสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี

(๖) ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๒๔๗ (๔) ที่กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหน้าที่และอำนาจการชี้แจงและแถลงข้อเท็จจริงที่ถูกต้องในกรณีที่มีการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยที่บิดเบือน ไม่ถูกต้อง หรือไม่เป็นธรรม เพื่อให้การรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้รับการยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในมุมมองขององค์การระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน แต่ที่ผ่านมาการทำหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมิได้ทำหน้าที่ในการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยอย่างที่ควรจะเป็น ทำให้รายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยไม่ได้รับความน่าเชื่อถือในมุมมองขององค์การระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเท่าใดนัก

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) ควรยกเลิกบทบัญญัติมาตรา ๒๔๗ (๔) โดยไม่ควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย แต่ควรกำหนดให้เป็นบทบาทของรัฐบาลในการรายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

(๒) ควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานที่เกิดจากการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั้งในทางแพ่งและทางอาญา

(๓) ควรกำหนดกรอบในการใช้ดุลพินิจและระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ชัดเจน และควรกำหนดกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้มีความเหมาะสม

(๔) ควรมีองค์กรเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา เนื่องจากทุกองค์กรในรัฐธรรมนูญ ควรถูกตรวจสอบได้หากปฏิบัติหน้าที่ไม่เที่ยงธรรมหรือการให้เหตุผลเพื่อดำเนินการต่าง ๆ ไม่เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการ

ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

บทบัญญัติในหมวดนี้มีเพียง ๑ มาตรา คือ มาตรา ๒๔๘ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ที่จะกำหนดหลักเกณฑ์การให้มีองค์กรอัยการที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ให้มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญและตามที่กฎหมายอื่นบัญญัติไว้ โดยกำหนดให้พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง นอกจากนั้น ยังกำหนดให้องค์กรอัยการมีการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการที่เป็นอิสระ มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนของตนเองเป็นการเฉพาะ โดยมีคณะกรรมการอัยการที่ประกอบด้วยประธานกรรมการที่ต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการร่วมเป็นกรรมการด้วยสองคนตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวต้องมีมาตรการที่กำหนดโดยชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไปเพื่อป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปโดยอิสระ หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยจะมีการมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปไม่ได้ โดยบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ บัญญัติว่า

“มาตรา ๒๔๘ องค์กรอัยการมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดีและการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง

การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นขององค์กรอัยการให้มีความเป็นอิสระโดยให้มีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมและการบริหารงานบุคคลเกี่ยวกับพนักงานอัยการต้องดำเนินการโดยคณะกรรมการอัยการ ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยประธานกรรมการซึ่งต้องไม่เป็นพนักงานอัยการ และผู้ทรงคุณวุฒิบรรดาที่ได้รับเลือกจากพนักงานอัยการ ผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นพนักงานอัยการมาก่อนสองคน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ มาตรการดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้”

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่มีการบัญญัติแยกองค์กรอัยการไว้เป็นหมวดเฉพาะในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นครั้งแรก โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๑๓ มาตรา ๒๔๘ จากเดิมที่แม้จะบัญญัติถึงองค์กรอัยการไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นครั้งแรกก็ตาม แต่ก็บัญญัติรวมไว้ในหมวด ๑๑ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ใน “ส่วนที่ ๒ องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ” มาตรา ๒๕๕ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แยกต่างหากจาก “ส่วนที่ ๑ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ” แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติยกสถานะขององค์กรอัยการจากเดิมที่เป็นเพียงองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญให้มีสถานะ

เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่าองค์กรอัยการเป็นหน่วยงานอิสระไม่อยู่ในสังกัดหรือในบังคับบัญชาหรือในการกำกับดูแลของกระทรวงทบวงกรมอื่นใด ดังนั้น เมื่อองค์กรอัยการมีสถานะที่สูงขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ย่อมหมายความว่าการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมของพนักงานอัยการย่อมมีอิสระจากการถูกตรวจสอบหรือการกำกับดูแลมากยิ่งขึ้นด้วย แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยังคงบัญญัติถึงองค์กรอัยการไว้ในบทบัญญัติเพียงมาตราเดียว คือมาตรา ๒๔๘ โดยมีเนื้อความของบทบัญญัติเพียงที่เกี่ยวกับโครงสร้าง การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การมีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะ รวมทั้งการดำเนินการอื่นที่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจขององค์กรอัยการและพนักงานอัยการไว้เช่นที่พึงต้องมีสำหรับองค์กรที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เช่น ศาลยุติธรรม เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่องค์กรอัยการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับศาลยุติธรรม และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เทียบกับบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว จะเห็นได้ว่าตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่องค์กรอัยการมีสถานะเป็นเพียง “องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ” นั้น กลับมีบทบัญญัติที่กำหนดให้มีความน่าเชื่อถือในความเป็นกลางและความเที่ยงธรรมขององค์กรอัยการมากกว่าบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่บัญญัติให้องค์กรอัยการมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีความเป็นอิสระไม่อยู่ในสังกัด หรือการบังคับบัญชา หรือการกำกับดูแลของกระทรวงทบวงกรมอื่นใด โดยบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ วรรคหก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติว่า

“พนักงานอัยการต้องไม่เป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการอัยการ ทั้งต้องไม่ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือกระทำกิจการใดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ หรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งตำแหน่งหน้าที่ราชการ และต้องไม่เป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือที่ปรึกษากฎหมาย หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนบริษัท”

การมีบทบัญญัติข้างต้นไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะอย่างชัดเจนย่อมเป็นหลักประกันที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความมั่นใจในความเป็นอิสระ เป็นกลาง และเที่ยงธรรม ขององค์กรอัยการและพนักงานอัยการให้สังคมและประชาชนได้ดีกว่าการที่จะไม่บัญญัติไว้ แต่บทบัญญัติในส่วนนี้กลับไม่ถูกนำมาบัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และไม่มีบทบัญญัติห้ามการกระทำเช่นเดียวกันนี้ไว้ในพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ แต่อย่างใดด้วย จึงเป็นความไม่เหมาะสมของบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่สมควรได้รับการแก้ไขต่อไป

ในเรื่องของการป้องกันการกระทำการใดหรือการดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการไม่เป็นไปโดยอิสระ หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์นี้ บทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ก็บัญญัติรวมกันไว้เพียงสั้น ๆ ในบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ เพียงมาตราเดียวเท่านั้น

สำหรับประเด็นเรื่องการบัญญัติห้ามมิให้มีการมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น เห็นว่า นอกจากจะเป็นเพียงการห้ามมอบอำนาจให้พิจารณาเฉพาะในลักษณะที่เป็นกรณี ๆ ไปแล้วนั้น บทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ กลับไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าเป็นการมอบอำนาจให้พิจารณาในเรื่องการบริหารองค์กร บริหารงานบุคคล หรือในการสั่งคดี จึงไม่อาจเข้าใจได้ชัดเจนถึงเจตนารมณ์และความหมายที่ถูกต้องของบทบัญญัติดังกล่าวว่ามีเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ว่าเป็นการมอบอำนาจในเรื่องใด นอกจากนั้น ยังมีข้อสงสัยด้วยว่าการที่บัญญัติว่าห้ามมิให้มีการมอบอำนาจพิจารณาเป็นกรณีๆ ไปนั้น หมายความว่า หากเป็นการมอบอำนาจที่เป็นการมอบอำนาจทั่วไปที่ไม่ใช่เป็นกรณี ๆ ไปแล้ว ก็ย่อมกระทำได้ใช่หรือไม่

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๘ นี้ จึงไม่มีความสมบูรณ์เพียงพอสำหรับความเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอัยการ ควรจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงให้มีรายละเอียดเพิ่มเติมหลายกรณี เช่น หลักเกณฑ์การใช้อำนาจ การปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งการใช้ดุลพินิจที่ถูกต้องและยุติธรรมของพนักงานอัยการ โดยควรจะต้องกำหนดให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การตรวจสอบการใช้อำนาจ การปฏิบัติหน้าที่ และการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือโดยองค์กรหรือคณะกรรมการกลางที่เป็นบุคคลภายนอกองค์กรอัยการด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่สังคมและประชาชนอย่างแท้จริง

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นว่า องค์กรอัยการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมของประเทศที่จะต้องเป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมในการดำเนินคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพและความรับผิดในทางอาญาของประชาชนโดยตรง เช่นเดียวกับบทบาทหน้าที่ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และยังมีอำนาจหน้าที่ที่สามารถสั่งการให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้ อีกทั้งยังมีอำนาจเด็ดขาดในการพิจารณาสั่งคดีและสั่งทบทวนการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีอาญาในสำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนเสนอขึ้นมาเพื่อยื่นฟ้องประชาชนต่อศาลอาญาซึ่งเป็นศาลในระบบศาลยุติธรรมด้วย ดังนั้น นอกจากองค์กรอัยการจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศแล้ว องค์กรอัยการยังเป็นส่วนหนึ่งของระบบศาลยุติธรรมด้วย แต่บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ กลับมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมหรือการกำกับดูแลการใช้อำนาจของพนักงานอัยการไว้น้อยมาก โดยเฉพาะไม่มีบทบัญญัติที่มีความชัดเจนเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่และการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการอย่างเพียงพอ ในขณะที่บทบัญญัติในหมวด ๑๐ ศาล ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติที่เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจของศาลทั้งที่เป็นบทบัญญัติทั่วไปและที่เป็นบทบัญญัติเฉพาะของศาลยุติธรรมไว้มากกว่าบทบัญญัติขององค์กรอัยการ

ในเรื่องหลักเกณฑ์การมอบอำนาจของพนักงานอัยการที่แม้จะมีบทบัญญัติห้ามมิให้มีการมอบอำนาจของพนักงานอัยการบัญญัติไว้ในบทบัญญัติตอนท้ายของมาตรา ๒๔๘ วรรคท้าย ว่าห้ามมิให้มีการมอบอำนาจให้มีการพิจารณาในลักษณะที่เป็นกรณี ๆ โดยบัญญัติว่า “...จะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้” ก็ตาม แต่ถ้อยคำดังกล่าวก็ไม่มีความชัดเจนในความหมายและเจตนารมณ์ที่แท้จริงว่าหมายความเช่นใด และหมายความถึงการมอบอำนาจในการสั่งคดีหรือเป็นเพียงการมอบอำนาจในการ

พิจารณาเกี่ยวกับการบริหารองค์กรอัยการ หรือทั้งสองกรณี อย่างไรก็ตาม หากหมายถึงการมอบอำนาจในการพิจารณาสั่งคดีแล้ว ก็จะกลายเป็นว่าแม้จะมีการมอบอำนาจให้พิจารณาสั่งคดีเป็นกรณี ๆ ไปไม่ได้ แต่ก็อาจหมายความว่าสามารถมอบอำนาจให้พิจารณาสั่งคดีเป็นการทั่วไปที่ไม่ใช่เป็นกรณี ๆ ไปได้ ซึ่งหากหมายความเช่นนี้ได้ด้วยแล้ว ก็จะเป็นช่องทางที่จะทำให้เกิดการกระทำโดยการใช้ดุลพินิจที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สุจริตหรือไม่เที่ยงธรรมได้ ซึ่งจะเป็นการยากในการพิจารณาวินิจฉัยว่าเป็นการกระทำหรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยสุจริตหรือไม่ เช่น ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจพิจารณาสั่งคดีใดเป็นอำนาจของอัยการสูงสุด แต่หากอัยการสูงสุดสามารถมอบอำนาจเป็นการทั่วไปให้รองอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการในตำแหน่งอื่นเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาสั่งคดีนั้น ๆ แทนตนเองได้แล้ว ก็จะเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้การสั่งคดีนั้น ๆ ต้องได้รับการพิจารณาโดยละเอียดรอบคอบโดยผู้ที่ดำรงตำแหน่งอัยการสูงสุด อันจะทำให้เป็นปัญหาในระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศและความเที่ยงธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการสูงสุดได้ ดังนั้น จึงควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ ให้มีความชัดเจนในเรื่องการมอบอำนาจพิจารณาของพนักงานอัยการ โดยควรกำหนดให้ชัดเจนว่าห้ามมิให้มอบอำนาจพิจารณาสั่งคดีที่เป็นหรือควรเป็นอำนาจของพนักงานอัยการผู้หนึ่งไปให้พนักงานอัยการอีกผู้หนึ่งเป็นผู้พิจารณาสั่งคดีแทน โดยเฉพาะอำนาจพิจารณาสั่งคดีที่เป็นอำนาจของพนักงานอัยการระดับหนึ่งระดับใดหรือที่เป็นอำนาจของอัยการสูงสุดเป็นการเฉพาะ

หากเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ในการใช้ดุลพินิจพิจารณาเกี่ยวกับคดีความต่าง ๆ ของผู้พิพากษาและตุลาการกับพนักงานอัยการแล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้ดุลพินิจในทางคดีของผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาและตุลาการนั้นล้วนมีลักษณะที่ต้องเป็นการใช้อำนาจและดุลพินิจที่เป็นการเฉพาะตัวและไม่อาจมอบอำนาจให้ผู้พิพากษาและตุลาการอื่นกระทำการแทนได้ เช่น ผู้พิพากษาและตุลาการที่เป็นเจ้าของสำนวนหรือที่เป็นผู้ที่มีหน้าที่สั่งสำนวนคดีใด ก็ย่อมจะต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาหรือในการสั่งสำนวนคดีนั้นด้วยตนเองไม่อาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการอื่นเป็นผู้ทำคำพิพากษาหรือสั่งสำนวนแทนได้ ดังนั้น พนักงานอัยการไม่ว่าจะในระดับใด โดยเฉพาะพนักงานอัยการในตำแหน่งอัยการสูงสุดที่กฎหมายบัญญัติมอบความเชื่อถือให้ไว้เป็นการเฉพาะตัวก็ย่อมจะอยู่ในสถานะเดียวกันกับผู้พิพากษาและตุลาการที่ไม่อาจมอบอำนาจการพิจารณาพิพากษาหรือสั่งคดีที่กฎหมายมอบความไว้วางใจไว้กับตัวอัยการสูงสุดให้พนักงานอัยการอื่นเป็นผู้ใช้ดุลพินิจสั่งคดีแทนได้ โดยเฉพาะเมื่อมีการบัญญัติให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับศาลแล้ว อำนาจพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการสูงสุดและของพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนในระดับต่าง ๆ จึงควรเป็นอำนาจเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับผู้พิพากษาและตุลาการที่ไม่อาจมอบอำนาจให้พนักงานอัยการผู้อื่นกระทำการแทนได้ ดังนั้น การที่บทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ วรรคท้าย ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้มีการมอบอำนาจพิจารณาเป็นการทั่วไปที่ไม่ใช่เป็นกรณี ๆ ไปสามารถกระทำได้นั้น หากเป็นการมอบอำนาจในการพิจารณาสั่งคดีแล้วก็เป็นการไม่ถูกต้อง แต่หากไม่ได้หมายความถึงการมอบอำนาจในการพิจารณาสั่งคดีแล้วก็ย่อมที่จะต้องแก้ไขบทบัญญัติในส่วนนี้ให้มีความชัดเจนต่อไป แต่ไม่ว่ากรณีใดก็ตามก็ย่อมเป็นการสมควรที่จะต้องแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๔๘ วรรคท้ายนี้ ให้มีความชัดเจนและถูกต้องต่อไป

นอกจากนั้น คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า หากยังคงกำหนดให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่อไปแล้ว ก็ควรมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐในทำนองเดียวกัน เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการอัยการ แต่ต้องไม่เป็นการทำให้สังคมและประชาชนเกิดความไม่เชื่อถือหรือไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้

ดุลพินิจของพนักงานอัยการได้ และต้องมีบทบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกระทำกิจการใดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ หรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งตำแหน่งหน้าที่ราชการ และต้องห้ามมิให้พนักงานอัยการเป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือที่ปรึกษากฎหมาย หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันในห้างหุ้นส่วนบริษัท ในทำนองเดียวกันกับบทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ด้วย

ในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการหรือแนวทางการปฏิบัติหน้าที่และการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้น คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ควรให้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักเกณฑ์การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจ และการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการเป็นการเฉพาะให้ชัดเจน ซึ่งแม้การใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการจะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ก็ตาม แต่ดุลพินิจนั้นย่อมต้องเป็นดุลพินิจที่สุจริต เที่ยงธรรม และชอบด้วยกฎหมายด้วย จึงควรมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้มีการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการได้ โดยเฉพาะในคดีที่มีความสำคัญที่อยู่ในความสนใจของสังคมและประชาชน หรือที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือดุลพินิจหรือการสั่งคดีที่เป็นไปในทางตรงกันข้ามกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่ปรากฏต่อสาธารณชน โดยอาจกำหนดให้เป็นอำนาจตรวจสอบของคณะกรรมการกลางที่แต่งตั้งขึ้นโดยรัฐสภาหรือตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดเป็นการเฉพาะคราว โดยให้มีอำนาจตรวจสอบ สอบสวน และมีอำนาจกล่าวหาฟ้องร้องพนักงานอัยการที่ใช้ดุลพินิจหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตนั้นได้ โดยควรมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดให้ผลของดุลพินิจหรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่สุจริตนั้นเป็นโมฆะไว้ให้ชัดเจนด้วย โดยควรมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดให้พนักงานอัยการที่มีพฤติกรรมใช้ดุลพินิจหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตเช่นนั้น ต้องพ้นจากการเป็นพนักงานอัยการตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญทันที และควรแก้ไขบทบัญญัติของพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๓ ให้มีบทกำหนดโทษพนักงานอัยการที่มีพฤติกรรมใช้ดุลพินิจหรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตนั้นต้องรับโทษอาญาที่สูงกว่าโทษที่กำหนดไว้สำหรับกรณีนั้นในกรณีปกติทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมให้สังคมและประชาชน และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศให้มีมากขึ้น

<u>หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น</u>

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๖ มาตรา คือ มาตรา ๒๔๙ ถึงมาตรา ๒๕๔ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อให้สามารถจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ โดยกำหนดให้การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง มีความโปร่งใส และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น กำหนดกลไกให้ประชาชนเสนอความต้องการและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ พร้อมทั้งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจในการให้บริการประชาชนและจัดกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ มีรายได้เป็นของตนเอง และมีอิสระในการบริหารงานต่าง ๆ โดยจะต้องรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ พร้อมทั้งกำหนดให้การบริหารงานบุคคลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปตามระบบคุณธรรม

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) ทิศทางการปกครองท้องถิ่น

ผลการพิจารณาศึกษา

บทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ได้กล่าวถึงทิศทางและแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็ง การกระจายอำนาจ และการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทิศทางที่กระจายอำนาจเพิ่มมากขึ้น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรกำหนดเจตนารมณ์ เรื่อง ทิศทางการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่เพิ่มขึ้นไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ หรือหมวดที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง อาทิ การบัญญัติในมาตรา ๒๘๑ วรรคหนึ่ง ว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๑ รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้**องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะ** และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่” เป็นต้น และควรบัญญัติแนวทางการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน ดังเช่นที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่บัญญัติเป็นแนวทางในการออกกฎหมายลำดับรองต่อไป อีกทั้งควรบัญญัติให้มีการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยบัญญัติไว้ในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ โดยเพิ่มในส่วนของมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมืองอีกด้วย

๒) การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๒๔๙ เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถปกครองตนเองได้ ภายใต้หลักการปกครองตนเองที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การกำหนดหลักการเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญ จะต้องอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา ๑ ความว่า “ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้” ดังนั้น การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษในลักษณะที่เป็นอิสระอย่างเด็ดขาดจากรัฐ จึงกระทำมิได้

ส่วนบทบัญญัติในวรรคสอง เพื่อวางหลักว่าท้องถิ่นใดจะมีรูปแบบการปกครองแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ขณะเดียวกันก็ต้องดูปัจจัยอื่นประกอบด้วย ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ ๑) รายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้ ๒) จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และ ๓) พื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า มาตรา ๒๔๙ บัญญัติเกี่ยวกับหลักการปกครองส่วนท้องถิ่นและเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นโดยให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน ซึ่งกรณีการบัญญัติในลักษณะนี้เป็นการให้ความสำคัญเรื่องการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมุ่งไปที่ความสามารถด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากรเป็นสำคัญ ซึ่งปัจจุบันไม่มีกลไกและระบบการปฏิรูปรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับการให้ความสำคัญเรื่องความสามารถในเรื่องรายได้ไม่ส่งเสริมกับหลักการบริหารจัดการตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ไม่ควรใช้เงื่อนไขเรื่องรายได้ หรือจำนวนและความหนาแน่นของประชากรเป็นเงื่อนไขประกอบ เพราะไม่เป็นการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นในหลักความเป็นอิสระ และเจตนารมณ์ของประชาชนในพื้นที่

๓) ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า มาตรา ๒๔๙ บัญญัติไว้เพียง “การจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น” ไม่ได้กล่าวถึง “ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ในมิติของความเป็นอิสระในทางการเมือง การบริหารงานภายในท้องถิ่นของตนเอง

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรบัญญัติให้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีอิสระทั้งในทางการเมืองที่สามารถปกครองและบริหารงานภายในท้องถิ่นของตนเองตามความต้องการของประชาชน และควรกำหนดขอบข่ายของความเป็นอิสระในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ

นอกจากนี้ ในด้านการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เพื่อให้ส่งเสริมต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ควรจะบัญญัติถึงการให้มี “องค์กรพิทักษ์คุณธรรมในการบริหารงานบุคคล” หรือกำหนดให้มี “คณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม” ไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ และควรมีการปรับปรุงโครงสร้างด้านบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ทั้งระบบเพื่อให้ส่งเสริมต่อการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ

๔) รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) แม้ว่าจะมีการกำหนดให้รัฐต้องจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้รัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๕ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพบว่า รัฐไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ได้

(๒) ควรบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในด้านการจัดหารายได้ และการคลัง เพื่อให้มีการบัญญัติในกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องในรายละเอียด และบัญญัติให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่งทำหน้าที่ในการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

(๓) ควรปรับปรุงและทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถในการหารายได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการการพัฒนาของพื้นที่ อาทิ

ขยายเพดานในการกู้เงินให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำงบประมาณมาลงทุนในกิจการ หรือ โครงการขนาดใหญ่ในท้องถิ่นได้

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า การบัญญัติเกี่ยวกับการสร้างแหล่งรายได้ใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ กรณีของการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการออกพันธบัตรท้องถิ่น ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติในประเด็นนี้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แต่ควรมีการกำหนดแนวทางไว้สำหรับการบัญญัติในกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องต่อไป

๕) การกำกับดูแลและการตรวจสอบ

ผลการพิจารณาศึกษา

มาตรา ๒๕๐ วรรคห้าบัญญัติไว้เกี่ยวกับการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องมีการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม พร้อมทั้งระบุรายละเอียดที่จะต้องคำนึงถึงในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับจุดสมดุลระหว่างการกำกับดูแลกับสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น จึงทำให้การกำกับดูแลเป็นอุปสรรคสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการริเริ่มนวัตกรรมใหม่ ๆ และจัดบริการสาธารณะสำหรับประชาชนในท้องถิ่น อีกทั้งรูปแบบและวิธีการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ไม่ส่งเสริมความเป็นอิสระในกำหนดนโยบายและการบริหารงานของท้องถิ่น เป็นต้น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ต้องระบุขอบเขตการกำกับดูแลให้ชัดเจน โดยกำหนดว่า “ในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้” โดยเน้นเรื่องความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับความสมดุลในการกำกับดูแลจากรัฐ

(๒) กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้ทำหน้าที่ตรวจสอบ และสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมืองให้แก่ประชาชน

(๓) ในการตรวจสอบควรให้เป็นระบบการตรวจสอบแบบ Post Audit โดยเน้นประเด็นเรื่องความชอบด้วยกฎหมายในการใช้จ่ายงบประมาณ และการทุจริตคอร์รัปชัน

(๔) การตรวจสอบเรื่องความคุ้มค่าโดยสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ควรจะอยู่บนหลักการเรื่องความเป็นอิสระในการดำเนินงานของท้องถิ่นและความคุ้มค่าในมิติที่กว้างและคำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

(๕) ประชาชนควรมีบทบาทสำคัญในการติดตาม ตรวจสอบความเหมาะสมในการใช้จ่ายงบประมาณและการบริหารงานท้องถิ่น

๖) การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า มาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งหมายความว่าจะต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจะมีอำนาจในการจัดบริการสาธารณะได้ ดังกล่าว จึงนับเป็นการจำกัดขอบเขตอำนาจและความเป็นอิสระในการบริหารจัดการตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะ

(๒) ควรบัญญัติเพิ่มเติมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการรองรับการดำเนินกิจการเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การสร้างงาน การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส คนยากจน เป็นต้น

(๓) ควรบัญญัติเรื่องการดำเนินกิจกรรมสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่า “กิจการใดที่รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติห้าม กิจการนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมสามารถดำเนินการได้” หรือบัญญัติว่ากิจการใดที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำไม่ได้ เช่น กิจการทหาร ความมั่นคง การต่างประเทศ การเงินการคลังระดับชาติ ศาล เป็นต้น และนอกเหนือจากที่กำหนดห้ามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็สามารถดำเนินการได้

(๔) ควรบัญญัติให้มีการทบทวนอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบเพื่อให้มีความชัดเจนในเชิงอำนาจหน้าที่ และป้องกันความซ้ำซ้อนในการจัดบริการสาธารณะระหว่างกันและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับรัฐ

(๕) ควรบัญญัติให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งที่ทำหน้าที่กำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองเพื่อจัดระบบความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน

๗) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงไม่กี่ประเด็น อาทิ มาตรา ๒๕๓ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ และต้องมีกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วม มาตรา ๒๕๔ กำหนดว่าประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสิทธิในการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นได้ ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารและดำเนินงานของท้องถิ่น รวมทั้งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานท้องถิ่น และเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของอันเป็นกลไกในการสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) ควรบัญญัติให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องจัดให้มีวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วม

(๒) ควรบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หลากหลายขึ้น เช่น กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลและรายละเอียดให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น หรือกำหนดให้ชัดเจนว่าการดำเนินกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้างที่จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนดำเนินการ เป็นต้น

๘) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ขอบเขตและความหมายของ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ” ไม่ควรครอบคลุมเพียงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบที่มีอยู่ในปัจจุบัน (เมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร) เท่านั้น แต่ยังต้องหมายรวมถึงจังหวัดจัดการตนเองที่เป็นแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่รัฐให้อำนาจพิเศษในการบริหารจัดการพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยเป็นการให้อำนาจพิเศษแก่ท้องถิ่นในการจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น การจัดตั้งเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) เป็นต้น

มาตรา ๒๕๒ วรรคสอง กำหนดว่าผู้บริหารท้องถิ่นสามารถมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะให้ได้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แม้จะกำหนดว่าต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชน และให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ ทั้งนี้ การระบุไว้เช่นนี้ไม่ส่งเสริมเรื่องความเป็นประชาธิปไตยท้องถิ่น และการระบุไว้ในลักษณะดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย และขัดกับหลักการบริหารงานท้องถิ่นที่มุ่งให้เกิดการแบ่งแยกฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติออกจากกันอย่างชัดเจน

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

(๑) การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษนั้น ควรจะมีการออกแบบใหม่ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการควบคุมนโยบายเพื่อควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ส่วนราชการในพื้นที่ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คณะกรรมการมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและพิจารณาอนุมัติการดำเนินการใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นการดำเนินงานตามภารกิจในฐานะรูปแบบพิเศษตามที่กฎหมายกำหนด

(๒) กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ควรต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเท่านั้น โดยควรบัญญัติไว้ในส่วนของที่มาของผู้บริหารท้องถิ่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเช่นเดียวกับที่บัญญัติในมาตรา ๒๘๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช๒๕๕๐ ว่า “...การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีโครงสร้างการบริหารที่แตกต่างจากบัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้กระทำได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง” ทั้งนี้ การบัญญัติความในลักษณะนี้เป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมีโครงสร้างที่แตกต่างกันได้ตามความเฉพาะ หากแต่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย

◆ **ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการวิสามัญที่แจ้งให้สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ กระทรวงการคลัง ทราบ**

ข้อสังเกต

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๔ วรรคหนึ่ง กำหนดว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงานได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน” และมาตรา ๗๕ วรรคสอง กำหนดว่า “รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ” ดังนั้น กรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินโครงการลงทุนเพื่อจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น แม้จะเป็นการแข่งขันกับเอกชนก็ย่อมกระทำได้ จึงควรแก้ไขหรือกำหนดข้อยกเว้นในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะบางประเภทสามารถกระทำได้ เพื่อป้องกันไม่ให้ระเบียบดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๕ วรรคสอง กำหนดว่า “รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ” กรณีที่ระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ห้ามมิให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการลงทุนที่เป็นการแข่งขันกับเอกชนนั้น มีข้อพิจารณาว่าการที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินกิจการที่เป็นการแข่งขันกับเอกชน หากเพื่อประโยชน์ในการจัดทำบริการสาธารณะควรให้กระทำได้โดยรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องดำเนินการเอง ซึ่งการจะดำเนินการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นจะต้องมีความเข้าใจภาพรวมการดำเนินการของรัฐส่วนกลาง ขณะเดียวกันก็ต้องเข้าใจการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

๓) การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีหลักเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากกำหนดให้เป็นดุลพินิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพิจารณาลำดับการใช้จ่ายเงินกู้โดยเฉพาะการกู้เงินเพื่อไปสร้างสำนักงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำไปใช้ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชนอย่างแท้จริงมากกว่า

๔) ควรมีการแก้ไขปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั้น

๕) ระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๓๑ ไม่มีการกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างชัดเจนว่าเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับเงินกู้แล้วจะต้องนำไปใช้ดำเนินการในเรื่องใด เพื่อป้องกันการนำเงินกู้ไปใช้ผิดประเภท รวมทั้งควรมีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้เกิดการใช้จ่ายเงินที่เกินความจำเป็นหรือสร้างภาระหนี้มากเกินกว่ารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๖) ระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดนิยามคำว่า “ภาระหนี้” ไว้ในข้อ ๓ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแสดงข้อมูลภาระชำระหนี้ดังกล่าวก่อนการกู้เงินตามข้อ ๒๓ (๔) แต่ระเบียบดังกล่าวนำไปใช้เฉพาะกับหนี้ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ดังนั้น จึงเกิดปัญหาว่าสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะจะมีอำนาจในการกำกับดูแลภาระชำระหนี้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมได้อย่างไร หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้กู้เงินตามระเบียบดังกล่าว จึงควรแก้ไขหลักเกณฑ์ให้สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะตรวจสอบและกำกับดูแลในส่วนนี้ได้

๗) การพิจารณาวงเงินและกรอบการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะพิจารณาเฉพาะความสามารถในการใช้เงินกู้คืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่ก่อให้เกิดภาระชำระหนี้เกินกว่าร้อยละสิบของรายได้เฉลี่ยต่อปี ทั้งที่ในความเป็นจริงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กบางแห่งมีความสามารถในการจัดทำโครงการที่สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นได้ หรือที่เรียกว่า “วิสาหกิจท้องถิ่น” ซึ่งช่วยลดภาระของรัฐบาลในการจัดสรรเงินอุดหนุนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ดังนั้น การพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกจากความสามารถในการใช้เงินกู้คืนแล้วควรพิจารณาโครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดทำด้วยว่าสามารถสร้างรายได้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ เนื่องจากในอนาคตการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นจะมีความสำคัญมาก โดยอาจมีการร่วมลงทุนระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ในลักษณะเช่นเดียวกับการจัดตั้งบริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด ซึ่งเป็นวิสาหกิจของกรุงเทพมหานคร

๘) ระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ มีข้อจำกัดต่อการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และควรผ่อนปรนเงื่อนไขการกู้ยืมเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความยืดหยุ่นโดยกำหนดให้สถาบันการเงินแต่ละแห่งเป็นผู้พิจารณาว่าโครงการและหลักประกันการกู้เงินที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอนั้นมีความเป็นไปได้หรือไม่

๙) ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถกู้ยืมเงินได้เพราะไม่มีระเบียบรองรับ กระทรวงมหาดไทย หรือสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ ควรตราระเบียบกระทรวงมหาดไทยหรือระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลกู้ยืมเงินได้

๑๐) การแก้ไขประเด็นปัญหาการก่อหนี้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจทำได้สองแนวทาง คือ (๑) การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อกำหนดวงเงินกู้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งให้มีความยืดหยุ่น และ (๒) การจัดลำดับความสำคัญของการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของบริบทและพลวัตของสังคม

๑๑) ควรมีมาตรการป้องกัน ควบคุม และมีโทษ กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำเงินกู้ไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือประเภทของเงินกู้

๑๒ เพื่อป้องกันการนำเงินกู้ไปใช้ผิดประเภทควรแก้ไขระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ข้อ ๑๓ กำหนดเงื่อนไขให้ชัดเจนว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับเงินกู้แล้วจะต้องนำไปใช้ดำเนินการในเรื่องใดและในกิจการใด รวมทั้งควรมีการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้เกิดการใช้จ่ายเงินที่เกินความจำเป็นหรือสร้างภาระหนี้มากเกินกว่ารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๑๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการจัดทำบริการสาธารณะต้องเป็นต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีปัญหาในการจัดทำบริการสาธารณะด้วย รวมทั้งต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นถึงความต้องการของตนว่าประสงค์จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือจัดทำบริการสาธารณะในด้านใด ทั้งนี้ หากเป็นไปได้ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเจริญเติบโตได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการกู้เงินจะเป็นประโยชน์มากที่สุด

๑๔) ควรมีการปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์และแก้ไขข้อกฎหมายบางประการเกี่ยวกับการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาความเจริญของท้องถิ่นต่อไป

<u>ข้อเสนอแนะ</u>

๑) ตั้งแต่ระเบียบคณะกรรมการนโยบายและกำกับการบริหารหนี้สาธารณะว่าด้วยหลักเกณฑ์การกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกาศใช้บังคับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการรวบรวมข้อมูลหรือไม่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกู้เงินเพื่อวัตถุประสงค์ใดมากที่สุด และมีการติดตามประเมินผลหรือไม่ว่าการกู้เงินนั้นสร้างรายได้หรือประโยชน์ให้กับท้องถิ่นหรือประชาชนเพียงใด

๒) กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครจะจัดทำระเบียบการใช้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นใช้บังคับเองได้หรือไม่ เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ มีองค์ประกอบและที่มา รวมทั้งอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกัน จึงควรแยกระเบียบเกี่ยวกับการใช้เงินกู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเอกเทศจากกัน

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีหลายขนาด แต่มีโครงสร้างการบริหารที่คล้ายกันทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาตามมาว่าการกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทสามารถกู้เงินได้โดยการกู้เงินนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดภาระการชำระหนี้เกินกว่าร้อยละสิบของรายได้เฉลี่ยต่อปี จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กซึ่งมีรายได้จำนวนน้อย ไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการจัดทำบริการสาธารณะ ดังนั้น ควรพิจารณาแก้ไขระเบียบหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดวงเงินกู้ และหลักเกณฑ์การใช้เงินคืนให้เหมาะสมกับขนาดและรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภท โดยอาจลดจำนวน

ยอดเงินใช้คืนหรือยกเว้นหลักเกณฑ์ขั้นต่ำของยอดเงินที่ต้องใช้เงินกู้คืนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็ก เป็นต้น

๔) กรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกู้เงินผ่านกองทุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการเงินอื่น ๆ พร้อมกัน หน่วยงานใดจะทำหน้าที่ดูแลการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาพรวมว่าการกู้เงินดังกล่าวคิดเป็นสัดส่วนร้อยละเท่าใดของรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕) ควรมีมาตรการควบคุมการใช้เงินกู้ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำเงินกู้ไปใช้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หรือประเภทของการกู้เงินให้ชัดเจน

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

<u>หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ</u>

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๒ มาตรา คือ มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๖ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อกำหนดวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) มาตรา ๒๕๕

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่ามาตรา ๒๕๕ กล่าวถึงการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ จะกระทำมิได้ ซึ่งเป็นการบัญญัติในสาระสำคัญของระบอบการปกครองของประเทศ ซึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองและรูปแบบของรัฐ

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นร่วมกันว่า บทบัญญัติมาตรา ๒๕๕ ไม่มีประเด็นปัญหาที่นำไปสู่การแก้ไขใด ๆ

๒) มาตรา ๒๕๖

มาตรา ๒๕๖ เป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงข้อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ โดยมีส่วนที่เป็นประเด็นอภิปรายกันทั้งสิ้น ๓ อนุมาตรา คือ ในมาตรา ๒๕๖ (๓) (๖) และ (๘) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑) มาตรา ๒๕๖ (๓)

บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๓) ระบุถึงรายละเอียดขององค์ประกอบของการออกเสียงลงคะแนนในวาระหนึ่งขั้นรับหลักการว่า จะต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้อภิปรายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในหลักเกณฑ์ดังกล่าวว่าเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความยากมากขึ้นกว่าปกติ แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ใช้เพียงต้องได้รับเสียงเกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภา และในเงื่อนไขที่บทเฉพาะกาลกำหนดให้วุฒิสภาชุดปัจจุบันเกือบทั้งหมดมาจากการคัดสรรของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้แต่งตั้งกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ และมีสถานะเป็นรัฐบาลชุดปัจจุบันที่ได้ประโยชน์จากการใช้รัฐธรรมนูญ การแก้ไขที่ขัดกับความต้องการของคณะผู้ปกครองประเทศที่มีเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภาจะทำไม่ได้เลย

แม้ว่าโดยหลักการการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรมีกระบวนการที่ยากกว่าการแก้ไขกฎหมายตามปกติและการแก้ไขรัฐธรรมนูญควรเป็นเรื่องที่ได้รับฉันทามติร่วมจากฝ่ายต่าง ๆ โดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้คำนึงถึงประเด็นดังกล่าว จึงสร้างเงื่อนไขเพิ่มเติมที่ต้องได้รับฉันทามติจากสมาชิกวุฒิสภาอีกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้แตกต่างจากกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญในอดีตที่ใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ที่อาศัยเพียงเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของรัฐสภา

เนื่องจากที่มาของสมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบันมาจากการคัดเลือกของคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งเป็นผู้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ การกำหนดเงื่อนไขให้ต้องมีความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภาจำนวนหนึ่งในสาม จึงเปรียบเสมือนกลไกที่ป้องกันมิให้รัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นมาและได้รับเสียงครหาว่าเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการเมืองแก่พวกตนไม่ถูกแก้ไขได้โดยง่าย หรือหากมีการเสนอประเด็นแก้ไขในเรื่องใด หากฝ่ายผู้มีอำนาจไม่เห็นชอบก็ไม่สามารถแก้ไขได้

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการเห็นชอบให้มีการแก้ไข โดยแยกออกเป็น ๓ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ ๑ ยกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออกเหลือเพียงได้เสียงข้างมากของสมาชิกรัฐสภา ตามหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

แนวทางที่ ๒ กำหนดให้เงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสาม ใช้ในกรณีซึ่งวุฒิสภามีที่มาจากบทบัญญัติหลักตามส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ของหมวด ๗ รัฐสภา ไม่ใช้บังคับในกรณีที่วุฒิสภามาจากบทเฉพาะกาล

แนวทางที่ ๓ ยกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออก เปลี่ยนเป็นต้องได้รับเสียงเห็นชอบสองในสามของสมาชิกรัฐสภา ในกรณีซึ่งวุฒิสภามีที่มาจากบทบัญญัติหลักตามส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ของหมวด ๗ รัฐสภา

ทั้งนี้ แนวทางที่ ๑ เป็นแนวทางที่เสียงส่วนใหญ่เห็นชอบ

๒.๒) มาตรา ๒๕๖ (๖)

บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๖) ที่ระบุให้การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้อภิปรายปัญหาเงื่อนไขที่กำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยหนึ่งในสาม เป็นปัญหาเดียวกันกับการลงมติในวาระหนึ่งตามมาตรา ๒๕๖ (๓) โดยมีประเด็นปัญหาเพิ่มเติมในประเด็นของการต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมเห็นชอบอีกไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบ องค์ประกอบดังกล่าวมิได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้มีฉันทามติแต่อย่างใด เนื่องจากในสัดส่วนดังกล่าวมิได้ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านเท่านั้น เพราะยังมีพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลอีกจำนวนหนึ่งที่มิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และไม่มีตำแหน่งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร จึงมิใช่การสร้างฉันทามติจากพรรคการเมืองฝ่ายค้านแต่อย่างใด

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นชอบให้มีการแก้ไข ดังนี้

(๑) ยกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออกเหลือเพียงเสียงข้างมากของสมาชิกรัฐสภา ตามหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

(๒) ยกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน ออก

๒.๓) มาตรา ๒๕๖ (๘)

ผลการพิจารณาศึกษา

บทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ (๘) ในประเด็นการออกเสียงประชามติในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ ก่อนดำเนินการตาม (๗) ให้จัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ถ้าผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม จึงให้ดำเนินการตาม (๗) ต่อไป

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้อภิปรายถึงปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติดังกล่าว เห็นว่าการจัดทำประชามติแต่ละครั้งมีต้นทุนการดำเนินการโดยประมาณถึง ๓,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินที่ได้จากภาษีอากรของราษฎร หากมีประเด็นการแก้ไขที่ต้องทำประชามติบ่อยครั้งเกินไปจะเป็นภาระและสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช่เหตุ ดังนั้น จึงสมควรให้มีการกำหนดให้มีการทำประชามติในประเด็นที่สำคัญจริง ๆ เช่น ในหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ เท่านั้น ส่วนประเด็นอื่น ๆ เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการทำประชามติ

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นร่วมกันว่า สมควรมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ (๘) โดยยกข้อกำหนดที่ต้องทำประชามติ หากแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ออก โดยไม่ต้องทำประชามติในประเด็นดังกล่าว

๓) ข้อเสนอให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ หลังจากการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ แล้ว

ผลการพิจารณาศึกษา

เมื่อมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ แล้ว การแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งทำได้โดยง่ายขึ้น อาจนำไปสู่การแก้ไขในลักษณะพวกมากลากไปจากฝ่ายที่สามารถยึดกุมเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรได้ ประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ตามมาก็จะเป็นประเด็นเพื่อประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม อีกทั้งเนื้อหาภายในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีจุดที่ต้องแก้ไขเป็นจำนวนมาก และมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน การแก้ไขรายมาตราอาจทำได้ยากกว่าการยกร่างใหม่ทั้งฉบับ

อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นการร่างโดยคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่แต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วม ดังนั้น จึงสมควรให้มีการร่างขึ้นใหม่โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม มีกรรมาธิการบางท่านได้ให้ความเห็นแย้งว่า ควรใช้กลไกของรัฐสภาในการแก้ไขในบางมาตราที่เห็นร่วมกันว่าเป็นปัญหา เพราะหากจะดำเนินการร่างใหม่หรือแก้ไขใหม่เกือบทั้งฉบับจะต้องใช้เวลาที่ยาวนาน

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญส่วนใหญ่เห็นชอบให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ด้วยวิธีการดังนี้

(๑) จัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน ทำหน้าที่ในร่างรัฐธรรมนูญใหม่เกือบทั้งฉบับ ยกเว้นหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์

(๒) จัดให้มีการออกเสียงประชามติ หลังจากรัฐธรรมนูญร่างเสร็จแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

(๓) เงื่อนไขการดำรงอยู่ขององค์กรทางการเมืองต่างๆ เป็นไปตามเนื้อหาของรัฐธรรมนูญใหม่ที่ผ่านประชามติ

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

<u>หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ</u>

บทบัญญัติในหมวดนี้มี ๕ มาตรา คือ มาตรา ๒๕๗ ถึงมาตรา ๒๖๑ มีวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์เพื่อเป็นกลไกสำคัญให้เกิดการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็น เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องบัญญัติหลักการและกำหนดกรอบเวลาในการปฏิรูปอย่างชัดเจน รวมทั้งมีบทบังคับในตัวเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

โดยบทบัญญัติมาตรา ๒๕๗ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการปฏิรูป มาตรา ๒๕๘ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดประเด็นการปฏิรูปว่าต้องดำเนินการปฏิรูปอย่างน้อยใน ๗ ด้านรวม ๓๒ ประเด็น มาตรา ๒๕๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดกลไกในการปฏิรูปในภาพรวม และบทบัญญัติตามมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ กำหนดกรอบการดำเนินการในเรื่องการปฏิรูปสองเรื่องที่เป็นรากฐานสำคัญ คือ การปฏิรูปกระบวนการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิรูปการศึกษา โดยในมาตรา ๒๖๐ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีกลไกในการปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตำรวจเป็นการเฉพาะ และในขณะที่มาตรา ๒๖๑ ก็เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้มีกลไกในการปฏิรูปการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะอีกทางหนึ่งด้วย

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาบทบัญญัติในหมวดนี้แล้ว มีประเด็นความเห็น ดังนี้

๑) ปัญหาหลักการ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) การปฏิรูปประเทศ ในความหมายของการพัฒนาประเทศนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา หรือในความหมายของการทบทวนและปรับปรุงแนวทางการบริหารประเทศเมื่อประเทศประสบกับวิกฤตการณ์ครั้งใหญ่ ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นจะต้องดำเนินการ โดยที่ในนานาอารยประเทศ การดำเนินการดังกล่าวจะกระทำโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งผลักดันนโยบายให้เป็นไปตามที่หาเสียงไว้กับประชาชน หรือโดยการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีกรอบมีกติกาที่เคารพต่อเสียงของประชาชน มีความเป็นประชาธิปไตย มีระบบการเมืองที่เปิดกว้างให้กับประชาชนทุกฝ่าย

ทว่าการปฏิรูปประเทศในความหมายที่พิจารณาอยู่ในคณะกรรมาธิการฯ กลับเป็นวาทกรรมที่ก่อตัวขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทยในหลายปีที่ผ่านมา ที่มีวาระแอบแฝงในการทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ณ ขณะนั้น และเป็นข้ออ้างของการทำรัฐประหาร การปฏิรูปประเทศที่ดำเนินการขึ้นเป็นผลพวงสืบเนื่องจากระบอบรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติภายใต้รัฐธรรมนูญ

แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ควบคุมระบบการเมืองไว้ทั้งหมด มีวุฒิสภาและคณะกรรมการปฏิรูปประเทศที่แต่งตั้งบุคคลที่เป็นพวกพ้องของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติ สั่งการได้ หรือสนับสนุนการรัฐประหารเข้าไปดำรงตำแหน่งและแสวงหาผลประโยชน์ มีอำนาจมากแต่ความรับผิดชอบทางการเมืองต่ำ กลายเป็นการปฏิรูปเพื่อผลสัมฤทธิ์ของการรัฐประหาร

(๒) การปฏิรูปประเทศมีลักษณะเป็นนโยบาย (Policy) คือเป็นแนวทางในการบริหารประเทศของรัฐบาลที่ควรมีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และมีเนื้อหาที่แปรผันไปตามแต่เจตนารมณ์ของประชาชน มิได้มีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย (Legal Norm) ที่เป็นบรรทัดฐานที่มีความชัดเจนแน่นอน มีหลักการที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย และมีสภาพบังคับ การปฏิรูปประเทศจึงไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ที่ควรเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจในรัฐและรับรองหลักการสำคัญ เช่น สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความยุติธรรม หรือการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม มากกว่าที่จะเป็นภาชนะบรรจุสารพัดเรื่องราวที่ผู้ร่างหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ต้องการให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ เปลี่ยนแปลงได้ยาก

(๓) การนำแผนปฏิรูประเทศมาไว้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ และให้มีกระบวนการกำกับให้เป็นไปตามแผนปฏิรูปประเทศนั้น เสมือนกับการเขียนนโยบายเอาไว้ล่วงหน้า และมีสถานะเหนือนโยบายของรัฐบาลจากการเลือกตั้ง เพราะในระหว่างการหาเสียงนั้น พรรคการเมืองจะต้องทำสัญญาประชาคมเพื่อให้ประชาชนสนับสนุนนโยบายของตัวเอง และนโยบายนั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรัฐบาลในที่สุด แต่การกำหนดแนวทางปฏิรูปประเทศเอาไว้ จะส่งผลโดยตรงต่อนโยบายของรัฐบาลจากการเลือกตั้งทำให้ขาดอิสระในการกำหนดนโยบาย ซึ่งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศเป็นคณะกรรมการที่แต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรีชุดปัจจุบัน แต่มีวาระอย่างน้อยสองปี แต่สามารถวางแผนกำกับนโยบายได้ห้าปี ซึ่งยาวนานกว่ารัฐบาลจากการเลือกตั้งปกติเสียอีก การวางแนวทางเช่นนี้ เป็นการสร้างองค์กรเหนืออำนาจประชาชนในรูปแบบหนึ่ง เพราะสามารถกำหนดนโยบายเอาไว้ล่วงหน้าให้แก่รัฐบาลจากการเลือกตั้ง ทั้งยังอาจเป็นช่องทางให้ใช้การฟ้องร้องโดยอาศัยบทบัญญัติทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งในกรณีสหรัฐอเมริกามีการใช้กฎหมายฟ้องร้องฝ่ายตรงข้ามจนไม่สามารถทำงานได้ เรียกว่าการใช้ไม้แข็งทางรัฐธรรมนูญ (Constitutional Hardball) คือใช้รัฐธรรมนูญและกฎหมายในเชิงเทคนิค เป็นเครื่องมือในการทำลายฝ่ายตรงข้าม โดยปราศจากความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งในที่สุดสหรัฐอเมริกาก็เรียนรู้ว่าการรักษาฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง ทำให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองมากกว่าจะทำลายล้างด้วยการใช้ช่องทาง เทคนิคทางกฎหมาย แต่หันมาหาสาระสำคัญของการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของประชาชนมากกว่า

นอกจากนี้ เมื่อกระบวนการในรัฐธรรมนูญยิ่งซับซ้อนมากขึ้น ก็เป็นการเปิดช่องให้นักเทคนิคทางกฎหมายมาผูกขาดการตีความเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งประเทศได้มากขึ้นด้วย

(๔) การปฏิรูปประเทศที่ถูกบัญญัติไว้ในหมวด ๑๖ ยังมีความซ้ำซ้อนกับหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนและความลักลั่นในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญได้

อย่างไรก็ตาม กรรมาธิการบางท่านเห็นว่าบทบัญญัติในหมวด ๑๖ แตกต่างจากหมวดอื่นตรงที่มีลักษณะเป็นการขยายความให้กับยุทธศาสตร์ชาติเป็นการเฉพาะ

(๕) การกำหนดให้กฎหมายเพื่อการปฏิรูปประเทศต้องพิจารณาโดยที่ประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๒๗๐ อาจเกิดความพยายามของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขยายขอบเขตอำนาจพิจารณาร่างพระราชบัญญัติของตัวเอง เช่น วุฒิสภาพยายามอ้างว่าร่างพระราชบัญญัติที่ตนกำลังผลักดันนั้นเป็นกฎหมายเพื่อการปฏิรูปประเทศ เป็นต้น

(๖) มาตรา ๒๗๐ เป็นการลบล้าง (Overrule) ระบบกฎหมายของประเทศ เนื่องจากในระบบกฎหมายปกติ ร่างกฎหมายต้องเข้าสู่การพิจารณาโดยสภาผู้แทนราษฎรก่อน แล้วจึงเข้าสู่กระบวนการกลั่นกรองโดยวุฒิสภา ซึ่งหากวุฒิสภาไม่เห็นชอบ สภาผู้แทนราษฎรสามารถมีมติยืนยันความเห็นชอบได้ แต่ตามมาตรา ๒๗๐ ส่งผลให้สภาผู้แทนราษฎรเสียสิทธิในการยืนยันความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติ

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) กรรมาธิการจำนวนมากเห็นว่าควรนำหมวดการปฏิรูปประเทศออกจากรัฐธรรมนูญ โดยอาจบัญญัติเป็นพระราชบัญญัติหรือกฎหมายประเภทอื่น หรือยกเลิกโดยสมบูรณ์ คงเหลือเพียงแผนการบริหารประเทศที่มีอยู่เดิม เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้รัฐบาลดำเนินนโยบายของตัวเองได้อย่างเต็มที่

(๒) หากมีเนื้อหาการปฏิรูปใดที่ยังจำเป็นต้องบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ควรบัญญัติไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หรือหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

(๓) กรรมาธิการจำนวนหนึ่งเห็นว่าการปฏิรูปประเทศที่แท้จริงไม่ใช่การดำเนินการตามกรอบที่กำหนดโดยกฎหมาย แต่ควรกำหนดการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ควรมีโครงสร้างทางการเมืองที่เคารพต่อเสียงของประชาชน ยึดโยงต่อประชาชน รัฐบาลมีอำนาจบริหารจัดการให้เป็นไปตามที่ได้รับเจตนารมณ์จากประชาชน และมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจว่าประเทศจะก้าวไปในทิศทางใด โดยไม่นำวาทกรรมการปฏิรูปประเทศมาบิดเบือนสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ

(๔) ควรกำหนดหัวข้อการปฏิรูปให้ตรงกับปัญหาที่แท้จริง

(๕) การปฏิรูปประเทศควรมีกลไกหรือตัวเร่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ ให้เกิดการมีผู้นำซึ่งอาจเป็นรัฐบาลหรือรัฐสภาที่จะทำให้กระบวนการปฏิรูปเป็นไปอย่างจริงจัง

๒) กระบวนการปฏิรูปประเทศ/ปัญหาในทางปฏิบัติ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) รัฐธรรมนูญกำหนดระยะเวลาจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศเพียงหนึ่งปี กลายเป็นกรอบที่บีบบังคับให้ต้องรีบเร่งจัดทำแผนการปฏิรูปประเทศกันอย่างเร่งด่วน ทำให้อาจเกิดความหละหลวมและไม่ได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชนมากเท่าที่ควร

(๒) คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ ชุดแรกที่ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ต่อมากรรมการลาออกเป็นจำนวนมาก เช่น คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองลาออกเหลือสองคน คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจลาออกเหลือสี่คน เป็นต้น จึงไม่สามารถขับเคลื่อนการปฏิรูปได้ และมีการตั้งกรรมการใหม่เข้าทดแทนในทุกชุด รวมถึงเพิ่งมีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา และคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านวัฒนธรรม กีฬา แรงงาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพิ่มเติมขึ้นมาเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ส่งผลให้ในความเป็นจริงการปฏิรูปประเทศเพิ่งเริ่มต้นขึ้น

ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๓ และเหลือเวลาอีกประมาณสองปีเท่านั้น ทั้งยังสร้างข้อกังขาว่าสองปีที่ผ่านมาไม่มีความคืบหน้าที่เป็นรูปธรรมแต่อย่างใด

(๓) ประเด็นปัญหาว่าการปฏิรูปประเทศตามหมวด ๑๖ ของรัฐธรรมนูญ มีกำหนดระยะเวลาดำเนินการห้าปี ซึ่งอาจนับจากวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หมายความว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาในวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕ จึงเป็นข้อสงสัยว่าเมื่อพ้นระยะเวลาแล้ว หมวดดังกล่าวจะยังมีอยู่หรือไม่ และหากยังมีร่างกฎหมายเพื่อการปฏิรูปที่ยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ จะต้องทำอย่างไรต่อไป

ในขณะเดียวกัน วุฒิสภาชุดแรกที่มีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ จะหมดวาระลงในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗ จึงเป็นข้อสงสัยว่าเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาของการปฏิรูปประเทศไปก่อนหน้านั้นแล้ว วุฒิสภาจะยังมีหน้าที่และอำนาจในเรื่องดังกล่าวอีกหรือไม่ หรือหากวุฒิสภาหมดวาระลงแล้ว องค์กรใดจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อร่างกฎหมายเพื่อการปฏิรูปที่ยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ (หากมี) ต่อไป

(๔) แผนการเกี่ยวกับการขับเคลื่อนประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีด้วยกัน ๓ ระดับ ได้แก่ ๑. ยุทธศาสตร์ชาติ ๒. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ และ ๓. แผนปฏิบัติการ ซึ่งพบว่าในการดำเนินการตามแผนทั้งสามระดับยังมีความสับสน

มีปัญหาที่การปฏิรูปหลายเรื่องไม่ได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม เพราะแผนการปฏิรูปมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งหน่วยงานเหล่านั้นไม่ประสงค์ที่จะเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานในทันทีทันใด ยิ่งหากเป็นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายมีอยู่เดิมในชั้นของหน่วยงานที่จะยกร่าง ถ้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ประสงค์ที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงก็จะไม่สามารถดำเนินการได้ แม้จะมีการเสนอให้มีการปฏิรูปกฎหมายในระยะเร่งด่วนก็ไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือ

นอกจากนี้ ในหมวดว่าด้วยการติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล ของพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๐ แม้กำหนดไว้ชัดเจน แต่ภาครัฐไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดและกรอบระยะเวลาของหมวดดังกล่าว ในทางปฏิบัติมีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นผู้ดำเนินการแทนหน่วยงานอื่นอยู่เพียงหน่วยเดียว

(๕) ตัวแทนจากวุฒิสภา ซึ่งมีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ ชี้แจงว่าการปฏิรูปประเทศดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) สำหรับวุฒิสภาชุดปัจจุบันได้ตั้งคณะกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ขึ้นในเดือนตุลาคม ๒๕๖๑ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศให้บรรลุเป้าหมาย

ทั้งนี้ ยอมรับว่ายังมีจุดอ่อนเรื่องการติดตามเชิงเอกสารกับเชิงพื้นที่ และมีข้อติดขัดที่ไม่สามารถลงพื้นที่ได้ และรับว่าจะนำข้อเสนอของกรรมาธิการไปปรับปรุงการดำเนินงาน

(๖) การกำหนดให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบทุก ๓ เดือน ตามมาตรา ๒๗๐ เป็นข้อกำหนดที่ไม่สามารถปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพได้จริง เนื่องจากมีขั้นตอนและกระบวนการในการจัดทำพอสมควร ทำให้แม้กระทั่งการรายงานซึ่งถือเป็นภารกิจขั้นต่ำสุดก็ยังไม่ทันเวลา และสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพียงการให้เจ้าหน้าที่ธุรการของหน่วยงานมารายงานแต่เรื่องงานประจำเท่านั้น ทั้งยังสร้างภาระงานแก่ข้าราชการประจำ สิ้นเปลืองกำลังกับงานเอกสาร การจัดทำแผนและการจัดประชุมต่าง ๆ ที่เป็นงานส่วนเกิน แทนที่จะได้ปฏิบัติภารกิจอื่นให้เกิดผลลัพธ์ขึ้นจริง

(๗) การรายงานความคืบหน้าการปฏิรูปประเทศ มักหยิบยกผลผลิตหรือกิจกรรมเล็ก ๆ ย่อย ๆ มาอ้างว่าเป็นการปฏิรูปที่สำคัญ เช่น ยกสารคดี ๑ ชิ้น หรือแอพพลิเคชันเลือกตั้งท้องถิ่น ๑ โปรแกรม มาอ้างว่าเป็นกิจกรรมสำคัญด้านการเมืองในรอบ ๓ เดือน สาเหตุของปัญหาเกิดจากผู้มีอำนาจแม้มีกรอบใหญ่ที่กำหนดทิศทางประเทศ แต่เอาไปใช้โดยการให้หน่วยงานราชการคิดกิจกรรมที่สอดคล้อง แล้วผลิตออกมาให้เสร็จสิ้นไปเท่านั้น และกระทำเช่นนี้ตามกันมาโดยตลอด

(๘) การให้สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นผู้ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบและประเมินผลของทั้งแผนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนเยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจต่างๆ รวมไปถึงงบประมาณรายจ่าย อาจเป็นภาระหน้าที่มากเกินกำลังบุคลากรของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนก่อให้เกิดความเสียหายในงานได้

สำหรับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเองนั้นแม้ทำหน้าที่เป็นเลขานุการแต่ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในทุกเรื่อง สุดท้ายก็ต้องรวบรวมข้อเสนอจากหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านกลไกของระบบราชการ ทำให้การพัฒนาหรือการปฏิรูปประเทศขาดการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน งบประมาณส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้กับแผนปฏิบัติราชการประจำของแต่ละหน่วยงานมากกว่าที่จะให้รัฐบาลให้ได้ริเริ่มอะไรใหม่ ๆ

(๙) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำระบบติดตามและประเมินผลแห่งชาติ (Electronic Monitoring and Evaluation System of National Strategy and Country Reform - eMENSCR) เพื่อเป็นตัวช่วยแบ่งเบาภาระของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการคัดกรองและจัดระเบียบงานต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือช่วยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรติดตามตรวจสอบการปฏิรูปประเทศและการใช้งบประมาณ ซึ่งระบบดังกล่าวยังคงไม่แล้วเสร็จ และประสบปัญหาว่าหากผู้ใช้งานกรอกข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่จำเป็นเข้ามา ก็จะส่งผลต่อการประมวลผลด้วย จึงยังอาจต้องอาศัยบุคคลช่วยตรวจทานอีกทีหนึ่ง

(๑๐) รายละเอียดของแผนการปฏิรูปไม่ได้มีลักษณะเป็นงานยุทธศาสตร์ ไม่มุ่งตรงไปที่เป้าหมาย แต่กลับกำหนดกระบวนการ ขั้นตอนในแต่ละเรื่องไว้ในแบบที่แทบจะปฏิบัติจริงไม่ได้ การดำเนินการจึงกลายเป็นแบบระบบราชการที่ติดขัดกับกรอบเวลาและกฎหมายที่ล้าหลังและไม่มีการใช้จริง ทำงานแบบแยกส่วน ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญ

(๑๑) การทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยาก ยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นลำดับสูงสุดกลับประกาศใช้ช้าที่สุด ทำให้ต้องปรับแผนการปฏิรูปประเทศและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามเพื่อให้สอดคล้องกัน สร้างความสับสนในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการทำงานตามแผนดังกล่าว ต้องให้คณะกรรมการปฏิรูปประเทศประชุมแล้วเสนอคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ (ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน) แล้วจึงเสนอต่อไปยังคณะรัฐมนตรี (ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้า) อีกทีหนึ่ง

(๑๒) มีความพยายามออกกฎหมายเพื่อการปฏิรูปจำนวนมาก แต่ขาดการบังคับใช้กฎหมาย หากรัฐบาลไม่ดำเนินการปฏิรูป หากหน่วยงานไม่ร่วมมือ ฝ่ายค้านก็ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการอภิปราย

(๑๓) การถูกครอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลที่ควรเป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายไม่มีความกล้าหาญพอที่จะริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์โลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและพลิกผัน (Disruptive) นักวิชาการหรือนักวิจัยต่าง ๆ ถูกยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปจำกัดกรอบจนไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์

(๑๔) ในทางปฏิบัติ การจัดทำงบประมาณให้หน่วยงานซึ่งได้รับคำสั่งให้วางกรอบงบประมาณตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ กลับพบว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศมีหลายรุ่น (Version) เป็นของแต่ละกระทรวง สร้างความสับสนแก่ผู้จัดทำงบประมาณเป็นอย่างยิ่งว่าต้องยึดถือรุ่นใด แม้กระทั่งสำนักงบประมาณเองก็ไม่สามารถให้คำตอบได้ สุดท้ายแล้วการจัดทำงบประมาณของส่วนราชการต่าง ๆ จึงเป็นไปตามยถากรรม ไม่ได้มีหลักยึดอย่างจริงจัง

(๑๕) การปฏิรูปประเทศไม่ได้ถูกสื่อสารต่อสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ กลายเป็นเรื่องที่รับทราบความคืบหน้ากันเฉพาะในหมู่ผู้ที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อน เช่น วุฒิสภา เป็นต้น ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมไม่มากพอ จึงไม่ได้ร่วมรู้สึกถึงความคืบหน้าของการปฏิรูปประเทศ แผนการปฏิรูปประเทศกลายเป็นแค่ของคนที่ทำหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๑๖) วิธีการปฏิรูปมีเพียงมิติเดียวคือการออกกฎหมาย แต่ละเลยการสร้างสำนึก สร้างค่านิยม ปฏิรูปการศึกษาและระบบคิด

(๑๗) ยังไม่เห็นการแก้กฎหมายเพื่อลดภาระ มีแต่ออกกฎหมายมากมายโดยไม่ดูว่าเพิ่มภาระหรือไม่ ยิ่งปฏิรูปรัฐราชการยิ่งใหญ่โต

(๑๘) หน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่บูรณาการฐานข้อมูลเข้าด้วยกัน เพราะต่างฝ่ายต่างเห็นว่าหากบูรณาการกันแล้วจะเกิดข้อติดขัดมากมายที่ไม่เอื้ออำนวย

(๑๙) งานยุทธศาสตร์และการปฏิรูปประเทศเป็นงานที่มีชีวิต การไปเขียนข้อกำหนดทุกอย่างสุดท้ายแล้วอาจดำเนินการอะไรไม่ได้เลย เพราะไปติดขัดข้อกฎหมายและกฎระเบียบต่าง ๆ สิ่งสำคัญคือตั้งหลักการ ตั้งเป้าหมายไว้ แล้วค่อย ๆ ปรับไปสู่หลักการและเป้าหมายนั้น

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) กรรมาธิการจำนวนหนึ่งเห็นว่าควรยกเลิกหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศไปจากรัฐธรรมนูญ เนื่องจากกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมเสร็จสิ้นก็สิ้นสุดระยะเวลาการปฏิรูปประเทศแล้ว และหากการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติก็เปล่าประโยชน์ที่จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๒) กรรมาธิการบางท่านเห็นว่ายังควรคงบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศไว้ แต่ต้องปรับเปลี่ยนกลไกการดำเนินการทั้งหมด เพราะหากสิ้นสุดระยะเวลาการปฏิรูปประเทศแล้วจะไม่สามารถใช้บังคับโดยรัฐธรรมนูญต่อไปได้

(๓) การปฏิรูปต้องให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติ ควรมีบทบัญญัติในการกำกับว่าหากไม่ดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศแล้วจะเป็นอย่างไร เป็นบทบัญญัติที่บังคับได้กับรัฐบาลทุกชุด แผนการปฏิรูปแต่ละด้านควรมีการกำหนดเป้าหมายและหน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน ตัวชี้วัดต้องไม่ใช่การชี้วัดเพียงผลผลิต (Output) ว่ามีโครงการที่ทำเสร็จสิ้นแล้วจำนวนเท่าไร แต่ต้องชี้วัดผลลัพธ์ (Outcome)

ด้วยว่าก่อให้เกิดผลประโยชน์ในเชิงของการปฏิรูปอย่างไรบ้าง และต้องมีมาตรการ กลไก วิธีการที่ทำให้บรรลุผลจริง มีหน่วยงานที่ประเมินผลให้กับหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

(๔) วุฒิสภาควรวิเคราะห์และมีความเห็นต่อเนื้อหารายงานการปฏิรูปประเทศ ว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงใด สมควรปรับปรุงอย่างไร ทั้งรายงานประจำปี และรายงานประจำไตรมาส

(๕) กรรมาธิการบางท่านเห็นว่าการนับ ๕ ปีของการปฏิรูปประเทศ ควรนับตั้งแต่รัฐบาลเข้ารับหน้าที่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ โดยไม่เริ่มนับใหม่หากมีการเปลี่ยนคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ เพื่อไม่ให้เกิดการขยายเวลาออกไปไม่มีที่สิ้นสุด

(๖) การปฏิรูปประเทศควรคำนึงถึงความต้องการของประชาชนและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ควรมีกระบวนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นตัวตั้ง โดยพิจารณาประเด็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของประชาชน กับปัญหาที่หน่วยงานเล็งเห็นว่าสังคมกำลังเผชิญหน้าอยู่ ที่ควรจะเร่งรัดปฏิรูป เพื่อให้ผลงานปรากฏชัด และได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนมากขึ้น

(๗) ควรมีการสื่อสารต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอถึงการดำเนินการปฏิรูปประเทศ ว่าดำเนินการอะไรบ้าง เพื่อวัตถุประสงค์อะไร มีความคืบหน้าอย่างไร มีอุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อให้สังคมได้รับรู้และมีส่วนร่วมได้มากขึ้น มิใช่รับรู้กันแค่ภายในส่วนราชการ โดยอาจใช้ตัวอย่างจากต่างประเทศที่เปิดรับความคิดเห็นทุกช่องทางทั้งด้านบวกและด้านลบ คัดกรองสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อน แต่ไม่ปิดกั้นการร้องเรียนถึงปัญหาโดยทั่วไปของประชาชนแล้วเร่งตอบสนอง ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการปฏิรูปประเทศเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

(๘) ควรสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการปฏิรูปประเทศต่อทั้งหน่วยงานราชการและภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ

(๙) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรออกแบบกลไกสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนไว้ในระบบ eMENSCR

๓) เนื้อหาของการปฏิรูปประเทศ/ประเด็นการปฏิรูปด้านต่าง ๆ

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

(๑) สถานการณ์โลกปัจจุบัน ประเทศมหาอำนาจต่าง ๆ คำนึงถึงผลประโยชน์ของตัวเองเป็นสำคัญที่สุด ลดการให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น รวมถึงมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) ซึ่งแผนการปฏิรูปที่จัดทำมานั้นปรับปรุงล่าสุด เมื่อเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ จึงไม่สอดรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรปรับปรุงอีกครั้ง ทั้งในด้านสาธารณสุข กฎหมาย และเศรษฐกิจ

(๒) ควรปรับปรุงแผนการปฏิรูปประเทศให้สอดคล้องกับสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) โดยพิจารณาลดการพึ่งพาการส่งออกและการท่องเที่ยวมาสู่เศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของประชาชน

(๓) เนื้อหาสาระในเรื่องของการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ควรมีคณะทำงานเพื่อพิจารณากันอีกครั้งว่าที่กำหนดมาทั้งหมดนั้น ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกและประเทศเปลี่ยนแปลงไป ควรจะมีการปฏิรูปในเรื่องใดบ้าง

(๔) การปฏิรูปประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การเงินการคลัง การเข้าถึงทรัพยากร ฯลฯ ต้องรื้อสร้างทั้งระบบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายคือการกำจัดความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากการผูกขาด ตัดตอน ไม่กระจายโอกาสและทรัพยากรอย่างทั่วถึง

(๕) โครงสร้างงบประมาณตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ รายจ่ายประจำเพิ่มขึ้นถึง ๒.๒ เท่า ขณะที่รายจ่ายเพื่อการลงทุนเพิ่มขึ้นแค่ประมาณ ๑ เท่า เหตุเนื่องมาจากรัฐราชการที่ขยายใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะข้าราชการทหารที่มีจำนวนบุคลากรมากเกินความจำเป็น ในขณะเดียวกันการเก็บภาษีก็ไม่เป็นไปตามเป้า และการประเมินแนวโน้มทางเศรษฐกิจผิดพลาดทำให้มีความสุ่มเสี่ยงที่จะก่อหนี้สาธารณะมากเกินไป และไม่สามารถรักษาวินัยการคลังได้ จึงสมควรมีการปฏิรูปในเรื่องงบประมาณและการจัดเก็บรายได้

สิ่งที่ต้องทำคือลดจำนวนข้าราชการประจำลงโดยเร่งด่วน ลดรายจ่ายที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยเร็ว โดยเฉพาะรายจ่ายของกองทัพอย่างไรก็ตาม เมื่อให้ราชการเป็นผู้จัดทำแผนการปฏิรูปย่อมเป็นการยากที่จะมีแผนในการลดจำนวนบุคลากรราชการลง

(๖) การปฏิรูปที่เกิดขึ้นไม่เห็นถึงความตั้งใจจริง และไม่ครอบคลุมทุกด้านหรือมุ่งไปยังจุดที่เป็นปัญหาแท้จริง เช่น เรื่องความเหลื่อมล้ำ โครงสร้างเศรษฐกิจ

(๗) ระบบราชการปัจจุบัน อ้างว่าจะมีระบบปกป้องบุคลากรจากการรังแกของผู้บังคับบัญชา แต่ในความเป็นจริงมีเพียงให้ร้องเรียนการทุจริตที่ผู้ร้องเรียนก็ยังได้รับผลกระทบอยู่ดี

(๘) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมพยายามห้ามนำเรื่องการเมืองมายุ่งเกี่ยว แต่ผลสัมฤทธิ์กับประชาชนยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม

มีความพยายามปฏิรูปโดยไปเน้นย้ำแต่กับการปฏิรูปตำรวจ แต่ไม่ได้กล่าวถึงการปฏิรูปผู้พิพากษาและอัยการ รวมถึงไม่มีการดำเนินการกับผู้ที่ละเมิดรัฐธรรมนูญ เช่น ถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งไม่ถูกต้องตามมาตรา ๑๖๑ หรือการแถลงนโยบายโดยไม่ชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ตามมาตรา ๑๖๒

(๙) ในหลายครั้งที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ปรากฏว่าไม่มีการกำหนดว่ากระบวนการต่อไปเป็นอย่างไร เช่น จะต้องร่างกฎหมายใหม่ หรือดำเนินการในประการอื่นใด จึงควรกำหนดกระบวนการภายหลังศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายขัดต่อรัฐธรรมนูญ ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อไป โดยอาจตราเป็นพระราชบัญญัติฉบับใหม่ หรือบัญญัติไว้ในหมวดการปฏิรูปประเทศของรัฐธรรมนูญ

๑๐) การปฏิรูปการศึกษา ความคาดหวังของผู้ประกอบการยุคปัจจุบันคือต้องการผู้ที่ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติภารกิจให้ลุล่วงได้ มิใช่คาดหวังประกาศนียบัตร แต่แผนการปฏิรูปยังคงกล่าวถึงแต่เรื่องโครงสร้างครู อาชีพ หนี้สินต่างๆ ซึ่งควรไปบัญญัติไว้ในกฎหมายมากกว่า จึงเป็นแผนการปฏิรูปที่ไม่ทันต่อความเป็นไปของโลก

ปัจจุบันการเรียนออนไลน์เป็นที่น่าเชื่อถือมากขึ้น แต่หลายครอบครัวกลับไม่มีฐานะดีพอจะซื้อคอมพิวเตอร์หรือบริการอินเทอร์เน็ตเพื่อเสริมสร้างความรู้

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมควรร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ เพื่อบูรณาการระบบการเรียนการสอนออนไลน์

การศึกษา ยังมีความเหลื่อมล้ำระหว่างเอกชนกับภาครัฐ ควรมีมาตรการที่สามารถคัดครูที่มีคุณภาพเข้ามา คัดครูที่ไม่มีคุณภาพออกไปจากระบบได้

(๑๑) การปฏิรูปเศรษฐกิจ นวัตกรรมที่เคยถูกทำให้ผิดกฎหมายกลับกลายเป็นแนวโน้มการพัฒนาของโลก เช่น สกุลเงินดิจิทัล หรือบางนโยบายกลับสร้างความถดถอยแก่การปฏิรูปเสียเอง เช่น การควบคุมช่องทางอินเทอร์เน็ตให้เหลือช่องทางเดียว (Single Gateway) โดยอ้างวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคง การปฏิรูประบบภาษี อ้างว่าเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ แต่สิ่งที่กระทำจริงกลับเป็นการเก็บภาษีที่ดิน ภาษีโรงเรือนแต่กับคนจน กับหน่วยงานท้องถิ่น หรือการสร้างระบบสหกรณ์ก็เป็นได้เพียงการถ่วงดุลที่เล็กน้อย ทว่าการผูกขาดตัดตอนยังไม่ได้รับการแก้ไข

(๑๒) การปฏิรูปพลังงาน ยังมีการผูกขาดให้ผู้ได้รับสัมปทานหาประโยชน์ได้เพียงผู้เดียว ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ไม่มีใครที่ได้สัมปทานในการทำแอลกอฮอล์จะนำแอลกอฮอล์มาพัฒนาแล้วแจกประชาชนในยามวิกฤติ

เรื่องไฟฟ้าชุมชนจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ให้มีสหกรณ์ เพื่อเป็นการกระจายโอกาสให้กับคนให้กับชุมชน ไม่ผูกขาดกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

(๑๓) การปฏิรูปด้านการเมือง ประสบปัญหาได้รับจัดสรรงบประมาณ ๕ ด้าน เพียง ๒๒๗.๗ ล้านบาท หรือเฉลี่ยด้านละ ๔๔.๘๗ ล้านบาท อีกทั้งยังไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน บางเรื่องไม่มีเจ้าภาพที่แท้จริง เช่น เรื่องการให้ความรู้กับประชาชน หรือเรื่องกลไกในการกำหนดความรับผิดชอบของนักการเมืองในการประกาศนโยบายที่ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบความคุ้มค่าและความเสี่ยงอย่างรอบด้าน มีการผลักให้คณะกรรมการการเลือกตั้งรับผิดชอบ แต่ในความเป็นจริงไม่มีหน่วยงานใดมีศักยภาพพอที่จะปฏิบัติภารกิจนี้ได้ในช่วงระหว่างการหาเสียง

ในการดำเนินการปฏิรูปด้านดังกล่าว สิ่งที่ประชาชนต้องการคือ เสรีภาพ ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความยุติธรรม ดังนั้น ควรยืนยันหลักการเหล่านี้ให้หนักแน่น มิใช่พยายามยกข้อติดขัดต่าง ๆ ในรายละเอียดขึ้นมาเป็นอุปสรรค

(๑๔) กฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่ากลายเป็นทำให้ประชาชนที่เลี้ยงสัตว์ป่าคุ้มครองที่อนุญาตให้เพาะเลี้ยงได้ ต้องไปแจ้งขออนุญาตหลายขั้นตอน สร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน

(๑๕) การปฏิรูปด้านกฎหมาย เรื่องการยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย ไม่จำเป็น หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต (Regulatory Guillotine) รัฐบาล คณะรักษาความสงบแห่งชาติ เคยประกาศว่าจะดำเนินการ แต่ปัจจุบันไม่เห็นถึงความคืบหน้า เป็นที่น่าเสียดายต่องบประมาณจำนวนมหาศาล

(๑๖) การพัฒนาคน ประสบความล้มเหลว อัตราคดีต่าง ๆ ทั้งคดีทั่วไปและคดีทางการเมืองเพิ่มสูงขึ้น ประชาชนประสบความยากจนและก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การท่องเที่ยวประสบความล้มเหลว

(๑๗) การปฏิรูปตำรวจ กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้ต้องเสร็จสิ้นใน ๑ ปี ปัจจุบันก็ยังไม่มีกฎหมายตำรวจออกมา

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

(๑) ควรให้อิสระและเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาชนที่ทำมาหากิน ลดข้อติดขัดทางกฎหมายในการจะประกอบการต่างๆ ให้ประชาชนคนตัวเล็กตัวน้อยทำมาหากินได้ ไม่กลายเป็นภาระแก่ประเทศ

โดยกรรมาธิการท่านหนึ่งเสนอให้ปลดปล่อยประชาชนจากพันธนาการของระบบราชการที่ต้องขออนุญาตต่าง ๆ นานา เป็นเวลา ๓ ปี โดยให้ทำคำรับรองว่าจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย มีเจ้าหน้าที่คอยกำกับดูแล ในขณะเดียวกันก็ปรับปรุงกฎหมายที่ใช้ไม่ได้จริง ที่ทำให้เกิดการวิ่งเต้นหรือใช้เส้นสาย ร่วมมือกันระหว่างผู้คุมกฎระเบียบ ผู้ประกอบการ และผู้บริโภค และส่งเสริมให้เกิดการรวมตัวในหมู่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) เพื่อดูแลกันเองให้เกิดมาตรฐาน สร้างอำนาจต่อรองในตลาด และส่งเสียงเรียกร้องไปยังภาครัฐ ส่วนรัฐมีหน้าที่หาตลาดและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการ

นอกจากนี้ ยังเสนอให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการปลดเปลื้องภาระและเสริมสร้างพลังให้ประชาชนบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๒) การปฏิรูปต้องเริ่มต้นที่ตัวเองเป็นตัวตั้ง มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ใช้ทฤษฎีต่างประเทศเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องคำนึงถึงพื้นฐานของประเพณีวัฒนธรรมของประเทศไทยด้วย ควรนำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ มาบรรจุในแผนการปฏิรูปประเทศด้วย

(๓) ประเทศไทยประสบปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง และมีแนวโน้มที่จะเกิดความรุนแรงได้ การปฏิรูปจึงควรพิจารณาถึงกลไกการขจัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธีด้วย

(๔) ความสงบเรียบร้อยต้องเกิดจากประชาชนใช้เสรีภาพระดมสติปัญญาเพื่อกำหนดนโยบายความมั่นคงร่วมกันตามวิถีทางของประชาธิปไตย ไม่ใช่การยึดถือความสงบเรียบร้อยเฉพาะในแบบฉบับของทหารหรือตำรวจ

◆ ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

<u>บทเฉพาะกาล</u>

บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดสิ่งที่ต้องปฏิบัติในช่วงการเปลี่ยนผ่านของการเริ่มใช้รัฐธรรมนูญ โดยจะมีผลการบังคับใช้ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความราบรื่นต่อเนื่องของการบริหารราชการแผ่นดิน

สำหรับบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีทั้งสิ้น ๑๘ มาตรา ตั้งแต่มาตรา ๒๖๒ ถึงมาตรา ๒๗๙ มีประเด็นปัญหาที่ถกเถียงในคณะกรรมาธิการวิสามัญ เพียง ๕ มาตรา คือ มาตรา ๒๖๙ มาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๑ มาตรา ๒๗๒ และมาตรา ๒๗๙ โดยมีข้อสรุปรายงานเรียงตามมาตรา ดังนี้

๑) มาตรา ๒๖๙

บทบัญญัติมาตรา ๒๖๙ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภาในระยะ ๕ ปีแรกของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยห้าสิบคน ซึ่งมาจาก ๓ ส่วนคือ จากการสรรหาและคัดเลือกโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ จำนวน ๑๙๔ คน มาโดยตำแหน่ง ๖ คน และมาจากกระบวนการเลือกตามมาตรา ๑๐๗ แล้วให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ คัดเลือกในขั้นสุดท้ายอีก ๕๐ คน

<u>ผลการพิจารณาศึกษา</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้มีการอภิปรายถึงองค์ประกอบและที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลและเห็นว่า มีปัญหาดังนี้

(๑) กระบวนการสรรหา ตามมาตรา ๒๖๙ (๑) ดำเนินการโดยคณะกรรมการสรรหาที่แต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ทำให้เชื่อได้ยากว่าจะมีความเป็นกลางทางการเมือง ทำให้ไม่สามารถได้บุคคลที่มีความรอบรู้ มีความเป็นกลางทางการเมือง และมีความหลากหลายทางอาชีพอย่างแท้จริง แต่กลับได้อดีตข้าราชการทหาร ตำรวจ ถึง ๑๐๔ นาย และได้พลเรือนที่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในฐานะรัฐมนตรี สมาชิกสภานิติบัญญัติ สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ สมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ และบุคคลที่เคยร่วมรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(๒) บทบาทของวุฒิสภาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีค่อนข้างมาก นับแต่การร่วมลงมติเลือกนายกรัฐมนตรี การลงมติเลือกองค์กรอิสระ การกำกับการทำงานของรัฐบาลในเรื่องยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ หากผู้ที่ทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภา มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับผู้นำรัฐบาลคนปัจจุบันที่มีบทบาทในการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา การทำหน้าที่ในการตรวจสอบรัฐบาลจะเป็นไปได้ยาก

(๓) การมีวุฒิสภาที่มาจากการสรรหาและแต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีข้อครหาในเรื่องความเป็นกลางทางการเมือง เป็นการสร้างความไม่ชอบธรรมและทำให้เกิดการต่อต้านรัฐธรรมนูญ

(๔) ที่มาและอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบันขัดกับหลักประชาธิปไตยและทำลายหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ รวมทั้งทำให้เกิดปัญหาทางการเมือง

(๕) ในวาระเริ่มแรกสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภาที่มีที่มาจากกระบวนการเลือกตามมาตรา ๑๐๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวนห้าสิบคน ซึ่งพบว่ากระบวนการในการเลือกเกิดปัญหาความไม่โปร่งใส ทำให้เห็นความบกพร่องของวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามบทถาวรของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และการเลือกสมาชิกวุฒิสภาจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก รวมทั้งปัญหาการกำหนดอาชีพในบางอาชีพอาจไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

(๖) วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามบทถาวรของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำมาใช้กับการเลือกสมาชิกวุฒิสภาจำนวนห้าสิบคนตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๖๙ (๑) (ก) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จากการศึกษาพบปัญหาในการเลือกตั้งแต่ระดับอำเภอ และขณะเดียวกันข้อมูลเชิงประจักษ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องการแบ่งกลุ่มอาชีพ การจำแนกกลุ่มอาชีพ การกำหนดให้มีการเลือกในระดับอำเภอ จนถึงขั้นตอนการเลือกในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้นควรนำมาใช้ต่อไปหรือไม่

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นแยกเป็น ๒ แนวทางคือ

แนวทางที่ ๑ เห็นสมควรยกเลิกวุฒิสภาที่ได้มาตามบทเฉพาะกาล ตามมาตรา ๒๖๙ และให้วุฒิสภามาจากวิธีการปกติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ในมาตรา ๑๐๗

แนวทางที่ ๒ ให้วุฒิสภาชุดปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระห้าปี แต่อาจมีการปรับในเรื่องบทบาท หน้าที่และอำนาจ เช่น บทบาทในการร่วมเลือกนายกรัฐมนตรี หน้าที่และอำนาจในการติดตาม กำกับการทำงานของคณะรัฐมนตรีในเรื่องการปฏิรูปประเทศ

๒) มาตรา ๒๗๐

บทบัญญัติมาตรา ๒๗๐ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา ในการติดตามเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยที่ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบทุกสามเดือน และในวรรคสองที่ระบุถึงร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) คณะกรรมาธิการวิสามัญได้อภิปรายในประเด็นปัญหาดังกล่าว และยังได้มีการเชิญตัวแทนจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตัวแทนจากคณะกรรมาธิการติดตามเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ วุฒิสภา และตัวแทนจากคณะกรรมาธิการความมั่นคงแห่งรัฐ กิจการชายแดนไทย ยุทธศาสตร์ชาติ และการปฏิรูปประเทศ สภาผู้แทนราษฎร มาร่วมให้ความเห็นกับกับบทบาทหน้าที่ดังกล่าว โดยมีความเห็นร่วมกันว่ากรอบเวลาที่คณะรัฐมนตรีต้องรายงานผลการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาทุกสามเดือนนั้น เป็นระยะเวลาที่สั้นและยากต่อการปฏิบัติและการกำกับติดตาม

(๒) ประเด็นการให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาทำหน้าที่พิจารณากฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปนั้น เป็นเรื่องที่มีปัญหาในการตีความว่ากฎหมายฉบับใดเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปและกระบวนการเร่งรัดให้พิจารณาร่วมครั้งเดียวในที่ประชุมรัฐสภานั้น เป็นการลดบทบาทหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรในฐานะผู้แทนของปวงชนชาวไทย ตลอดจนเป็นการก้าวก่ายจากฝ่ายรัฐบาลเนื่องจาก

วุฒิสภาชุดนี้ตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติและบทบาทในการทำงานที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าวุฒิสภาชุดนี้มิได้มีความเป็นกลางทางการเมืองแต่เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล

(๓) มาตรา ๒๗๐ ที่กำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ โดยให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการปฏิรูปประเทศให้รัฐสภาทราบทุกสามเดือน แต่ปรากฏว่าประชาชนไม่รับรู้หรือรับทราบการดำเนินการปฏิรูปประเทศแต่อย่างใด

(๔) ที่ผ่านมาคณะรัฐมนตรีกลับเพิกเฉยในการส่งรายงานการปฏิรูปประเทศตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดไว้ ทำให้เห็นว่าคณะรัฐมนตรีละเลยที่จะปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ดำเนินการรายงานความคืบหน้าการดำเนินการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาทุกสามเดือน ทำให้วุฒิสภาไม่สามารถกำกับติดตามการดำเนินการในการปฏิรูปประเทศของคณะรัฐมนตรีได้ อย่างไรก็ตามการกำหนดให้คณะรัฐมนตรีรายงานการดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกช่วงสามเดือนอาจเป็นระยะเวลาที่น้อยเกินไป ทำให้การรายงานการดำเนินการปฏิรูปประเทศของส่วนราชการต่อคณะรัฐมนตรีมีข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์มากนัก

(๕) มาตรา ๒๗๐ วรรคสอง ที่กำหนดให้ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาอาจไม่ถูกต้อง เนื่องจากในหลักการของการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจะต้องให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบก่อน จึงจะส่งให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นสมควรให้มีการแก้ไขมาตรา ๒๗๐ ดังนี้

(๑) ยกเลิกมาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง หรือแก้ไขขยายเวลาการที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องรายงานต่อรัฐสภา ตามวรรคหนึ่ง เป็นทุกหกเดือน

(๒) ตัดข้อความในวรรคสองและวรรคที่เกี่ยวข้อง ออกไปทั้งวรรค ให้การออกกฎหมายทุกฉบับเป็นไปตามกระบวนการปกติของรัฐสภา

(๓) ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของรัฐสภาในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๑๗ การปฏิรูปประเทศ

๓) มาตรา ๒๗๑

บทบัญญัติมาตรา ๒๗๑ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาในการพิจารณาพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมโทษ หรือองค์ประกอบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดของพนักงานในองค์การ หรือหน่วยงานของรัฐ เฉพาะเมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น มีผลให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความผิด หรือไม่ต้องรับโทษ โดยร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างร้ายแรง และมติของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาที่ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ไม่ควรมีกระบวนการออกกฎหมายที่มีเงื่อนไขและขั้นตอนที่แตกต่างไปจากกระบวนการออกกฎหมายโดยปกติ และเห็นว่ากลไกการพิจารณาที่ออกแบบไว้ให้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อนแล้วจึงไปผ่านวุฒิสภานั้นมีความเหมาะสมแล้ว

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่า ควรยกเลิกมาตรา ๒๗๑

๔) มาตรา ๒๗๒

บทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดการมีส่วนร่วมของวุฒิสภาในการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีที่ได้กำหนดว่าในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ เว้นแต่การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) วุฒิสภาชุดปัจจุบันไม่มีความยึดโยงกับประชาชนและเป็นการจำกัดอำนาจของประชาชน เนื่องจากการออกแบบกระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา เป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคณะรักษาความสงบแห่งชาติทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจเลือกในขั้นสุดท้าย อีกทั้งในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นหนึ่งในผู้ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคการเมืองให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การทำหน้าที่ของวุฒิสภาจึงเชื่อได้ยากว่าจะวางตัวเป็นกลางทางการเมือง

(๒) บทบาทของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้มีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๑๑๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ฝักใฝ่หรือยอมตนอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ จึงไม่ควรกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรี เนื่องจากนายกรัฐมนตรีสังกัดพรรคการเมืองและการออกเสียงลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีถือเป็นการฝักใฝ่พรรคการเมือง

(๓) บทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ เป็นบทบัญญัติที่เพิ่มเติมขึ้นมาจาก “คำถามพ่วง” ในการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ แสดงให้เห็นถึงเจตนาที่ชัดแจ้งในการใช้เป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

(๔) วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลไม่ได้มีความยึดโยงกับประชาชน ดังนั้น จึงไม่ควรให้วุฒิสภามีส่วนร่วมในการเลือกนายกรัฐมนตรี และหากในอนาคตมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแต่ยังให้วุฒิสภามีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองได้

ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นแยกเป็น ๒ แนวทาง คือ

แนวทางที่ ๑ เป็นเสียงส่วนใหญ่ สมควรยกมาตรา ๒๗๒ ออกทั้งมาตรา โดยให้การลงมติเลือกนายกรัฐมนตรี กระทำในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ตามที่เคยดำเนินการในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่ผ่านมา

แนวทางที่ ๒ เป็นเสียงส่วนน้อย ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมาตรา ๒๗๒ เนื่องจากการให้วุฒิสภามีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นการบังคับใช้ชั่วคราวในช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่านและได้มีการเลือกนายกรัฐมนตรีไปแล้ว

๕) มาตรา ๒๗๙

บทบัญญัติมาตรา ๒๗๙ เป็นบทบัญญัติเพื่อให้การรับรองความชอบธรรมของบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ไม่ว่าเป็นประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำที่มีผลใช้บังคับ ในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ที่กำหนดให้ประกาศ คำสั่ง การกระทำ ตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น เป็นประกาศ คำสั่ง การกระทำ หรือการปฏิบัติ ที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย และมีผลใช้บังคับโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป การยกเลิก หรือแก้ไขเพิ่มเติมประกาศ หรือคำสั่งดังกล่าวให้กระทำเป็นพระราชบัญญัติ เว้นแต่ประกาศหรือคำสั่ง ที่มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้กระทำโดยคำสั่งนายกรัฐมนตรี หรือมติคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี

และในวรรคสอง ที่ระบุให้บรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ว่าเป็นการชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย

ผลการพิจารณาศึกษา

(๑) การมีมาตราดังกล่าวเป็นการทำให้ประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีสถานะอยู่เหนือกฎหมายอื่น ๆ เนื่องจากพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากรัฐสภายังสามารถถูกโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ อีกทั้งหากในภายภาคหน้า ในกรณีที่พบว่ามีการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย หรือหากมีกรณีที่พบภายหลังว่ามีการทุจริตคอร์รัปชัน หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติ การมีมาตราดังกล่าวจะเป็นการรับรองความถูกต้องซึ่งไม่สมควร มาตราดังกล่าวขัดหลักประชาธิปไตยและทำลายหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

(๒) มาตรา ๒๗๙ มีข้อความที่ขัดแย้งกับสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง ในเรื่องสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ ประชาชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

(๓) การบัญญัติรับรองบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น อาจกระทบต่อหลักการที่บัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพของประชาชนสามารถแบ่งออกได้เป็นสามประเภท คือ สิทธิหรือเสรีภาพที่ไม่มีข้อจำกัด สิทธิเสรีภาพที่มีกฎหมายจำกัดไว้แล้ว และสิทธิเสรีภาพที่จะต้องมีการตรากฎหมายจำกัดต่อไป ดังนั้น หากไม่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อาจทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งสามประเภทดังกล่าวถูกจำกัดโดยประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้

ขณะที่พระราชบัญญัติหรือกฎหมายที่พิจารณาโดยฝ่ายนิติบัญญัติผ่านความเห็นชอบจากทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และผ่านการลงพระปรมาภิไธยแล้ว ยังสามารถถูกโต้แย้งว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ แต่บรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติกลับเป็นการปฏิบัติที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญเลย ซึ่งเป็นการทำลายหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ กล่าวคือไม่มีการนำรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดมาบังคับใช้กับบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติทั้งหมด

(๔) การมีมาตราดังกล่าว เป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่ง ประกาศ สามารถตรวจสอบได้ว่า การใช้อำนาจรัฐในขณะนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การมีมาตราดังกล่าวเป็นการไปรับรองประกาศ คำสั่งที่มีลักษณะเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งขัดกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และไม่สมควรเป็นบทเฉพาะกาลเนื่องจากไม่มีกำหนดเวลาสิ้นสุด

อย่างไรก็ตาม มีกรรมาธิการจำนวนหนึ่งเห็นว่า การยกเลิกมาตรา ๒๗๙ อาจเป็นปัญหาเนื่องจากมีการออกประกาศ คำสั่ง ต่าง ๆ จำนวนมาก ซึ่งจะมีผลกระทบทางกฎหมายตามมาและหากฉบับใดมีปัญหาก็สามารถใช้กระบวนการแก้ไขโดยออกเป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภา หรือใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณีได้ และการยกเลิกมาตราดังกล่าวอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในหมู่ประชาชนถึงขั้นชุมนุมประท้วง

<u>ข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะ</u>

คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็น เป็น ๒ แนวทาง คือ

<u>แนวทางที่ ๑</u> ให้ยกเลิกมาตรา ๒๗๙ เพราะมาตราดังกล่าว เป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่ง ประกาศ สามารถตรวจสอบได้ว่า การใช้อำนาจรัฐในขณะนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การมีมาตราดังกล่าวเป็นการไปรับรองประกาศ คำสั่งที่มีลักษณะเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ซึ่งขัดกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

<u>แนวทางที่ ๒</u> ให้คงมาตรา ๒๗๙ ไว้ เนื่องจากมีการออกประกาศคำสั่งต่าง ๆ จำนวนมาก ซึ่งจะมีผลกระทบทางกฎหมายตามมาและหากฉบับใดมีปัญหาก็สามารถใช้กระบวนการแก้ไขโดยออกเป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภา หรือใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรีแล้วแต่กรณีได้ และการยกเลิกมาตราดังกล่าวอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในหมู่ประชาชน ถึงขั้นชุมนุมประท้วง

◆ **ผลการศึกษาและความเห็นของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน**

รายละเอียดผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในบทเฉพาะกาล ปรากฏอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น และคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในภาคผนวก ก และภาคผนวก ข

ข้อเสนอแนะเรื่องการปฏิรูประบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

ระบบกฎหมายของประเทศที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันเป็นระบบกฎหมายแบบ “ควบคุม” ซึ่งกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจพิจารณาอนุญาตในการดำเนินการต่าง ๆ ของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือการประกอบอาชีพของประชาชนที่มิได้มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือความมั่นคงของประเทศที่จำเป็นจะต้องให้อำนาจในการควบคุมและตรวจสอบจากภาครัฐ ทำให้เกิดความล่าช้าในการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือในการประกอบอาชีพของประชาชนไม่ทันต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการค้าในปัจจุบันที่ต้องการความรวดเร็ว โดยเฉพาะเมื่อในปัจจุบันประเทศกำลังเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) และเป็นปัญหาเรื่องอำนาจการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมาย อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันและการเรียกรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายอย่างกว้างขวาง

แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม จะกำหนดหลักเกณฑ์ให้ใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น และพึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติกลับยังไม่มีการดำเนินการในลักษณะเช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม ดังกล่าว

บรรดากฎหมายที่ตราขึ้นมาก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็ล้วนแล้วแต่เน้นการกำหนดให้อำนาจเต็มแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมายของหน่วยงานของรัฐในการใช้ดุลพินิจพิจารณาอนุญาตหรือไม่อนุญาตตามคำขอประกอบธุรกิจหรือประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ ของประชาชน ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเช่นว่านี้จึงจำเป็นต้องแก้ไขบรรดากฎหมายดังกล่าวที่มีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันจากระบบ “ควบคุม” ให้เป็นระบบ “กำกับดูแล” เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งในทางปฏิบัติรัฐพึงที่จะต้องจัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการขึ้นมาตรวจสอบกฎหมายต่าง ๆ ของทุกกระทรวงและทุกหน่วยงานของรัฐเพื่อให้เป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ระบบกฎหมายที่เป็นแนวทางในการบริหารราชการแผ่นดินหน่วยงานของรัฐปัจจุบันก็ยังเป็นรูปแบบแบ่งแยกไปตามกระทรวงและหน่วยงานของรัฐในแต่ละกระทรวง ทั้ง ๆ ที่ในบางกรณีนั้นประชาชนจะต้องติดต่อขออนุญาตจากหน่วยงานของรัฐหรือกระทรวงอื่นด้วย แต่เป็นข้อมูลที่ในความเป็นจริงแล้วไม่อยู่ในถ้อยความรู้ของประชาชน จึงทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าหรือปัญหาการกระทำผิดกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้ ทั้ง ๆ ที่หน่วยงานของรัฐที่เป็นหน่วยงานหลักในการรับคำขออนุญาตประกอบธุรกิจหรือประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพของประชาชนหรือคำขออนุญาตอื่น ๆ ควรเป็นผู้ประสานแจ้งให้หน่วยงานของรัฐอื่นที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจหรือการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพหรือคำขออื่น ๆ นั้น ให้ทราบถึงคำขอนั้นของประชาชน เพื่อพัฒนาให้เกิดรูปแบบการอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชนอย่างแท้จริงในรูปแบบ “การติดต่อราชการ ณ จุดเดียว” หรือ “One Stop Service” อันจะทำให้เกิดความรวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างแท้จริง

ในเรื่องหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมของประเทศนั้น คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าควรมีรายละเอียดในการกำหนดอำนาจหน้าที่รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจตามกฎหมาย การใช้ดุลพินิจและการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุม คุมขัง การสอบสวน การฟ้องคดี และการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่ประชาชนด้วย รวมทั้งควรกำหนดเรื่องสิทธิของประชาชนในการใช้สิทธิตามกฎหมาย และสิทธิในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นการเฉพาะมากกว่าเพียงการกำหนดไว้เป็นหลักการคร่าว ๆ ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเช่นที่ปฏิบัติกันมาในการร่างรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับที่ผ่านมา รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้ด้วย นอกจากนั้น ควรพิจารณากำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนในการกล่าวหาฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำผิดกฎหมายได้เพื่อเป็นการป้องกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน

นอกจากนั้น ปัจจุบันมักจะมีประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนักโทษหรือผู้ต้องขังหรือผู้ที่อยู่ในระหว่างถูกควบคุมตัวของพนักงานสอบสวน ว่าเกิดจากการกระทำหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ รวมทั้งการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติในหลายกรณี โดยเฉพาะที่เกิดจากการวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ว่าเกี่ยวข้องกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเป็นการกระทำที่เกินกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงควรมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินการในเรื่องนี้เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพและกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนด้วย

โดยมีรายละเอียดความเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑) การปฏิรูประบบกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม บัญญัติไว้ว่า

“รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตรา ๗๗ วรรคสาม บัญญัติไว้เป็นหลักเกณฑ์สำคัญว่า “รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจ

ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน” ซึ่งรูปแบบของระบบกฎหมายเช่นว่านี้คือรูปแบบของการ “กำกับดูแล” มิใช่รูปแบบ “ควบคุม” เช่นที่ยึดถือมาในอดีต แต่บทบัญญัติมาตรา ๗๗ วรรคสามนี้ ใช้กับกฎหมายที่จะตราขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิใช่กฎหมายที่ตราขึ้นมาก่อนและมีผลบังคับใช้อยู่แล้วในปัจจุบัน ซึ่งในความเป็นจริงปรากฏว่ากฎหมายจำนวนมากที่ได้ตราขึ้นไว้ในอดีตและยังมีผลบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันเหล่านี้ที่ยังคงเป็นกฎหมายในระบบเดิมที่เป็นกฎหมายแบบ “ควบคุม” จึงไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๗๗ วรรคสามดังกล่าว และยังคงมีผลบังคับใช้ในรูปแบบของการที่จะต้องขออนุญาตอย่างเต็มรูปแบบเช่นเดิมทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นการขออนุญาตจากหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย หรือจากคณะกรรมการที่กฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีกฎเกณฑ์กติกามากมาย รวมทั้งกำหนดให้อำนาจการใช้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาอนุมัติอย่างมาก จนทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการออกใบอนุญาตและยังเป็นช่องทางให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันหรือการเรียกรับผลประโยชน์ได้โดยง่าย อีกทั้งกฎหมายลักษณะดังกล่าวยังกระจายอยู่ในหลายส่วนราชการและหลายหน่วยงานของรัฐ เป็นการยากที่จะตรวจสอบแก้ไขให้แต่ละส่วนราชการหรือแต่ละหน่วยงานของรัฐนั้นปรับเปลี่ยนแก้ไขรูปแบบการบังคับตามกฎหมายนั้นให้ลดการกำหนดให้ต้องขออนุญาตเพราะคือการลดอำนาจของตนเองลง ดังนั้น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม จะบัญญัติหลักเกณฑ์เช่นว่านั้นไว้แต่ก็เป็นการยากที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง

ดังนั้น หากรัฐประสงค์จะให้มีการดำเนินการตามหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม ดังกล่าวอย่างแท้จริงและจริงจังแล้ว รัฐควรกำหนดให้มีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบกฎหมายของหน่วยงานของรัฐที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันว่ามีกฎหมายฉบับใดบ้างที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม รวมทั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบกฎหมายต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐที่จะเสนอให้รัฐตราเป็นกฎหมายขึ้นใหม่ให้เป็นระบบกฎหมายแบบที่กำหนดไว้ในมาตรา ๗๗ วรรคสาม เป็นการเฉพาะ หรือหากการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวจะเป็นภาระงบประมาณของประเทศ ก็อาจจัดตั้งเป็นรูปแบบของคณะกรรมการได้ก่อน โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ ก็อาจจะกระทำได้

ยิ่งกว่านั้น ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID–19) ที่ประชาชนต้องการความคล่องตัวและความรวดเร็วในการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพต่าง ๆ ซึ่งมีแนวโน้มว่าสถานการณ์เช่นว่านี้จะยังคงเป็นสภาวการณ์สำคัญของประเทศต่อไปเป็นเวลานาน หากยังคงใช้กฎหมายในระบบ “ควบคุม” เช่นเดิมต่อไปแล้ว ย่อมจะเป็นอุปสรรคแก่การประกอบธุรกิจหรือกิจการหรือการประกอบอาชีพของประชาชน อันจะส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศและการดำรงชีพของประชาชนได้อย่างมาก

ดังนั้น หลักเกณฑ์ในเรื่องระบบกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรคสาม จึงควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดการปฏิรูประบบกฎหมายของประเทศให้เป็นระบบกฎหมายแบบ “กำกับดูแล” ให้มากและโดยเร็วที่สุด โดยควรบัญญัติเพิ่มเติมให้รัฐพึงต้องแก้ไขกฎหมายที่ตราขึ้นก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทุกฉบับรวมทั้งกฎหมายที่จะตราขึ้นใหม่ในส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจหรือการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพใด ๆ ของประชาชน

ที่ไม่มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือความมั่นคงของประเทศ ให้เป็นรูปแบบที่ให้หน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจตามกฎหมายนั้นเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพนั้น ๆ ไว้เป็นหลักเกณฑ์กลางเพื่อให้ประชาชนผู้ประสงค์จะประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพนั้น ๆ สามารถทราบหลักเกณฑ์ได้ล่วงหน้า และเพื่อให้ประชาชนสามารถประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพนั้น ๆ ได้ทันทีโดยเพียงแต่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์กลางดังกล่าว เสร็จแล้วให้แจ้งให้หน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายนั้น ๆ ทราบถึงการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพของตนเพื่อให้หน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายนั้นมาตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง ซึ่งหากพบข้อผิดพลาดก็ให้แจ้งให้ผู้ประกอบธุรกิจหรือกิจการนั้นแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นให้ถูกต้องภายในระยะเวลาที่กำหนด กล่าวคือ ปฏิรูประบบกฎหมายให้เกิดการเปลี่ยนสถานะและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการที่มีอำนาจอนุมัติอนุญาตตามกฎหมายต่าง ๆ จากระบบที่เป็น “ผู้ควบคุม” มาเป็นระบบที่เป็น “ผู้กำกับดูแล” เช่นนี้แล้ว ก็จะทำให้เกิดความคล่องตัวและความรวดเร็วในการประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพของประชาชน และยังเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันหรือการเรียกรับผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือของคณะกรรมการที่มีอำนาจตามกฎหมายได้มากขึ้น อันจะทำให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนั้น การประกอบธุรกิจหรือกิจการหรืออาชีพบางประเภทตามระบบกฎหมายแบบ “ควบคุม” ที่เป็นรูปแบบกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้น ประชาชนผู้ยื่นขอรับอนุญาตไม่อาจทราบได้ว่านอกจากจะต้องขออนุญาตหรือต้องดำเนินการตามกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังคงต้องดำเนินการหรือขออนุญาตเพิ่มเติมต่อหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการตามกฎหมายอื่นใดอีกหรือไม่ ในขณะที่หน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายหลักย่อมอยู่ในสถานะที่สามารถรู้ถึงกฎระเบียบหลักเกณฑ์และอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องได้ดีกว่าประชาชน ดังนั้น จึงควรกำหนดเป็นหลักเกณฑ์ให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจตามกฎหมายหลักดังกล่าวที่จะต้องประสานหรือส่งเรื่องต่อไปยังหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายอื่นนั้นด้วย เช่นนี้จึงจะเป็นการ “บริการประชาชน” ในลักษณะ “การติดต่อราชการ ณ จุดเดียว” หรือ “One Stop Service” อันจะทำให้เกิดความรวดเร็วและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างแท้จริงด้วย ซึ่งในส่วนนี้รัฐอาจจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายใหม่เป็นกฎหมายกลางสำหรับบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐทั้งในราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น เป็นการทั่วไปหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันของแต่ละหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐดังกล่าวก็ได้ แต่การบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่เป็นกฎหมายกลางน่าจะทำให้เกิดความคล่องตัวและมีความเป็นระบบมากกว่า ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๖ วรรคแรก ที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๗๖ รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่น ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะ และการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ”

๒) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับตั้งแต่ฉบับแรก พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ ล้วนแต่บัญญัติสิทธิในกระบวนการยุติธรรมและหลักประกันความเป็นธรรมและความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้เพียงเล็กน้อย โดยนำไปบัญญัติไว้ในหมวดที่ว่าด้วย “สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย”

คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่า ควรมีรายละเอียดในการกำหนดอำนาจหน้าที่รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจตามกฎหมาย การใช้ดุลพินิจและการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุม คุมขัง การสอบสวน การฟ้องคดี และการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเป็นธรรมแก่ประชาชนด้วย รวมทั้งควรกำหนดเรื่องสิทธิของประชาชนในการใช้สิทธิตามกฎหมายและสิทธิในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นการเฉพาะมากกว่าเพียงการกำหนดไว้เป็นหลักการคร่าว ๆ ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเช่นที่ปฏิบัติกันมาในการร่างรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับที่ผ่านมารวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นี้ด้วย นอกจากนั้นควรพิจารณากำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนในการกล่าวหาฟ้องร้องดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำผิดกฎหมายได้เพื่อเป็นการป้องกันการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกันเอง

ในกรณีที่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับอำนาจการใช้ดุลพินิจ ซึ่งหากไม่สามารถตรวจสอบเหตุหรือเหตุแห่งการใช้ดุลพินิจของผู้มีอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมนั้น ๆ ได้แล้ว ก็เป็นการง่ายที่จะมีการใช้ดุลพินิจที่เป็นการเอื้อประโยชน์หรือช่วยเหลือผู้กระทำความผิดโดยปราศจากการตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งของการทุจริตประพฤติมิชอบ และจะทำให้ “อำนาจเงิน” อยู่เหนือกระบวนการยุติธรรม อันจะเป็นสาเหตุให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ดังนั้น จึงควรพิจารณากำหนดแนวทางการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้ที่ดำรงตำแหน่งในกระบวนการยุติธรรมในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ระดับต้น คือ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตุลาการ เช่นให้อำนาจรัฐที่จะสามารถตั้งคณะกรรมการกลางที่เป็นอิสระขึ้นมาตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้ดำรงตำแหน่งเช่นว่านั้น และหากพบการกระทำความผิดหรือการใช้ดุลพินิจโดยไม่สุจริตแล้วก็ให้คณะกรรมการกลางนั้นมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีกับบุคคลเหล่านี้ได้ และควรจะต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญให้บุคคลเช่นว่านี้ต้องพ้นตำแหน่งทันทีเมื่อพบการกระทำความผิดเพื่อเป็นหลักประกันให้สังคมและประชาชนเช่นเดียวกับผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกรัฐสภาและรัฐมนตรี และควรมีมาตรการลงโทษที่รุนแรงทั้งในด้านบริหารและทางอาญา กล่าวคือต้องให้ผู้ดำรงตำแหน่งในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องสงสัยในพฤติกรรมหรือการใช้ดุลพินิจพ้นจากตำแหน่งหน้าที่เป็นการชั่วคราวระหว่างการตรวจสอบหรือการสอบสวนโดยคณะกรรมการกลางดังกล่าวตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพบว่ากระทำความผิดจริงก็ต้องมีโทษอาญาที่สูงกว่าโทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดนั้นในกรณีทั่วไป เป็นต้น

ในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักประกันสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนนั้น ปัจจุบันมีการเสียชีวิตของนักโทษหรือผู้ต้องขังหรือผู้ที่อยู่ในระหว่างถูกควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นจำนวนมาก และมักจะมีข้อสงสัยว่าเกิดจากการกระทำของพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือไม่ โดยเฉพาะในกรณีการเสียชีวิตที่เกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่

หรือที่เรียกว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ซึ่งเปรียบเสมือนการลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดนอกกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น จึงควรมีบทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเพื่อเป็นการปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศด้วย

คณะกรรมาธิการวิสามัญจึงเห็นควรให้เพิ่มบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกรณีเช่นนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยควรบัญญัติเพิ่มหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ว่า

“เมื่อปรากฏแน่ชัด หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลใดตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างอยู่ในการควบคุมของเจ้าพนักงาน ในการชันสูตรพลิกศพหรือการหาสาเหตุการตาย ให้ศาลสั่งให้ผู้มีความรู้ความสามารถทางการแพทย์และผู้มีประสบการณ์อื่นที่เหมาะสมแก่กรณี เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพหรือหาสาเหตุการตายให้เกิดความยุติธรรมและรวดเร็ว”

๓. ข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้พิจารณาศึกษาประเด็นปัญหาการบังคับใช้หรือความไม่สมบูรณ์ รวมทั้งหลักการและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในแต่ละประเด็นปัญหา โดยคณะกรรมาธิการวิสามัญได้มีข้อสังเกต ความเห็น และข้อเสนอแนะต่อประเด็นปัญหาการบังคับใช้หรือความไม่สมบูรณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไว้ส่วนท้ายในแต่ละประเด็น เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับองค์กรที่มีอำนาจในการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ตามบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้นำไปเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในอนาคตต่อไป ทั้งนี้ คณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นควรมีข้อสังเกตที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ควรทราบหรือควรปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

คณะกรรมาธิการสามัญและคณะกรรมาธิการวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการศึกษาปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ควรนำข้อมูลไปประกอบการพิจารณา เช่น คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา คณะกรรมาธิการการพัฒนาการเมือง การสื่อสารมวลชน และการมีส่วนร่วมของประชาชน สภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น นอกจากนั้น ให้สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการเผยแพร่รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์และช่องทางอื่น เพื่อเผยแพร่ให้แก่หน่วยงานของรัฐ และประชาชนที่สนใจได้นำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการต่อไปด้วย

๓.๒ คณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๑) ควรนำข้อมูลการศึกษาประเด็นปัญหาการบังคับใช้หรือความไม่สมบูรณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

โดยเฉพาะบทบัญญัติที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ไปประกอบการพิจารณาในการเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

คณะกรรมาธิการวิสามัญได้จัดทำรายงานผลการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พร้อมข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการวิสามัญ มาเพื่อโปรดพิจารณาและนำเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาต่อไป

(นายทศพล เพ็งส้ม)
เลขานุการคณะกรรมาธิการวิสามัญ

รายงานการประชุม
ชวเลข (แยกรายบุคคล)

สารบัญ

		หน้า
หมวด ๓	สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	๑
หมวด ๔	หน้าที่ของปวงชนชาวไทย	๒๕
หมวด ๕	หน้าที่ของรัฐ	๒๘
หมวด ๖	แนวนโยบายแห่งรัฐ	๓๐
หมวด ๗	รัฐสภา	๕๐
หมวด ๘	คณะรัฐมนตรี	๑๑๕
หมวด ๙	การขัดกันแห่งผลประโยชน์	๑๒๔
หมวด ๑๐	ศาล	๑๒๕
หมวด ๑๑	ศาลรัฐธรรมนูญ	๑๓๐
หมวด ๑๒	องค์กรอิสระ	๑๕๑
หมวด ๑๓	องค์กรอัยการ	๑๗๘
หมวด ๑๔	การปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๗๙
หมวด ๑๕	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	๒๖๑
หมวด ๑๖	การปฏิรูปประเทศ	๓๖๗
บทเฉพาะกาล		๔๑๒

รายงานการประชุมชวเลข

หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

"ผมขออนุญาตฝากต่อไปด้วยแล้วกัน ที่ท่านปกรณ์พูดนี่ตอนที่ผมเรียนกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่สหรัฐเขาก็เอาตัวกฎหมายรัฐธรรมนูญสหรัฐคือมาเป็นแนวทางของคำว่าประชาธิปไตย แม้แต่ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเราก็ยอมรับว่าเป็นแม่บทของระบอบประชาธิปไตยคู่กับอังกฤษ อะไรนี่นะครับ เขาก็สอนว่าคำว่าประชาธิปไตยไม่ใช่รู้แต่สิทธิของตัวเอง แต่ต้องรู้จักการใช้สิทธิและรู้จักสิทธิของคนอื่นและกรอบการใช้สิทธิของตัวเองด้วย และที่สำคัญสิทธิเสรีภาพ ในระบอบประชาธิปไตยแม้จะมีสิทธิอย่างไรต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ อันนี้คือแนวทางของกฎหมายรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญหัวใจ ๒ อย่าง คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและความคงอยู่ของประเทศ ก็ฝากท่านไพบูลย์ไว้ด้วย เชิญท่านอาจารย์โภคิน ท่านวลัยพร แล้วก็ท่านสนธิญาณครับ ท่านอาจารย์เชิญครับ"[๑]

"เรื่องความยุติธรรม แล้วบางครั้งถ้าเราสามารถปรับปรุงรัฐธรรมนูญ ให้หน่วยงานภาครัฐคำนึงถึงความยุติธรรมแล้วใช้องคาพยพต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดความยุติธรรมผมคิดว่า มันจะช่วยให้สังคมดีขึ้น แล้วความเผอิญที่ผมพูดเพราะว่าอาจารย์ยกตัวอย่างเรื่องกองทุนยุติธรรม ผมเป็นคนปั้นมันขึ้นมาครั้งที่ ๒ กับท่านทวี เพราะว่าตอนที่ผมเป็นรัฐมนตรียุติธรรม มันมีอยู่แล้วแต่มัน ไม่ทำอะไร ผมกับท่านทวีก็ช่วยกันแก้กฎระเบียบหลายเรื่อง จุดเริ่มต้นก็คือการที่มีประเด็นเรื่องชาวนา ขายข้าวไม่ได้เงินต่อสู้คดีมา ๑๐ ปี เงินรายได้ที่ได้มาทุกบาททุกสตางค์เอาไปจ่ายค่าทนาย ฆ่าตัวตายไป ๒ ครอบครัว ที่จังหวัดพิษณุโลก แล้วก็ไปขอยืมเงินพระ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ไปจ่ายค่าทนายต่อ อันนี้คือ จุดเริ่มต้น แล้วทั้งหมด ๗๐ กว่าครัวเรือน ไม่ใช่คนนะครับ ๗๐ ครอบครัว มันมากกว่า ๗๐ คน เป็นหนี้ รวมกันที่ต้องเรียกร้อง ๒ ล้านกว่าบาทเท่านั้นเอง เงิน ๒ ล้านกว่าบาทในภาครัฐมันแทบจะมองไม่เห็น ฝุ่นเลย แต่สำหรับชาวบ้านต่อสู้มา ๑๐ ปี เราก็แก้กฎระเบียบเรื่องความยุติธรรมให้เขารู้สึกว่ารัฐเข้าไป ช่วยเหลือดูแล ก็เอาเงินกองทุนยุติธรรมเข้าไปจ่ายให้ทั้งหมดเลย แล้วก็รับช่วงช่วยกันทำคดีแล้วก็ทยอย คืนเงินรัฐทีหลัง สังคมก็แก้เดินหน้าไปได้ แล้วต่อมาท่านทวีก็นำแนวทางนี้ไปช่วยประกันตัวทางภาคใต้ ทำให้เขารู้สึกว่ารัฐให้ความเป็นธรรม ด้านหนึ่งใครผิดเขาก็ดำเนินการแต่อีกด้านหนึ่งรัฐก็มาดูแลว่า ใครไม่รับความเป็นธรรมถ้าเราทำลักษณะอย่างนี้ได้ผมว่าสังคมเขาจะรู้สึกดีขึ้นว่ารัฐไม่ใช่มาแต่คอยรังแก หรือเอาเปรียบอันนี้ก็ฝากท่านประธานอนุตรงนี้ไปดูด้วยนะครับ"[๒]

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

"มีประเด็นที่จะต้องได้แก้ไขเพิ่มเติมก็ตั้งใจที่อยากจะแก้ในหมวดเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ให้เป็นประโยชน์กับประชาชน ก็ยังคิดไว้ว่าถ้าจะเสนอก็อยากจะแก้ไข ไม่ว่ามาตรา ๔๑ (๓) ที่เคยเรียนเกี่ยวกับสิทธิ

---

[๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ชุมชน ซึ่งเขียนไว้บอกว่าให้ชุมชนมีสิทธิที่จะ (๓) ที่จะฟ้องร้อง หน่วยงานของรัฐหรือข้าราชการของรัฐได้จริง ๆ ไม่ต้องไปให้สิทธิชุมชนตามกฎหมาย ท่านอาจารย์โภคินคงจะแนะนำได้ว่ากฎหมายของศาลปกครองนั้นเขาก็เป็นผู้เสียหาย เขาก็ฟ้องร้องได้อยู่แล้ว ไปเขียนในรัฐธรรมนูญเป็นการให้สิทธิโดยที่มันก็มีอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ผมอยากจะเติมก็คือเติมไว้ว่าจริง ๆ แล้วโดยข้อเท็จจริงชุมชนเขาเข้าถึงกฎหมายไม่ได้เขาไม่รู้ จะฟ้องศาลปกครองได้อย่างไร มีหลายชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ก็อยากจะเติมว่า ให้มีสิทธิ ที่จะได้รับการสนับสนุนทางด้านกฎหมายหรือทนายความสุดแล้วแต่ในการที่ให้ชุมชนนั้น มีความสามารถในการเข้าถึงในการเข้าถึงในการใช้กฎหมายในการที่จะฟ้องร้องหน่วยงาน ของรัฐหรือหน่วยงานราชการ โดยรัฐมีหน้าที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็จะเป็นประโยชน์ ในการเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชน และป้องกันไม่ให้ชุมชนมีความขัดแย้งกับหน่วยงานของ รัฐต้องออกมาประท้วงหรือมาใช้วิธีการที่จะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นกับประชาชน”[๓]

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ขออนุญาตท่านประธานนิดหนึ่งครับ ผมเสริม ท่านไพบูลย์ประเด็นที่ท่านมีอยู่ในหมายเหตุในตอนท้ายที่ผมเสนอในเอกสารหน้า ๗ สุดท้ายเลย เพราะว่าวันนั้นพอดีผมเข้ามาก็ตรงในการประชุมกรรมาธิการปกติ เข้ามาทันพอดี กำลังถกกันอยู่ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ประชาชนไม่มีสิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แม้แต่ กกต. เมื่อเข้าชื่อกัน ๘๐๐,๐๐๐ กว่าคนก็ยังไม่สามารถทำอะไรได้ และในความเห็นของผม ผมมองว่าการถอดถอนนักการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมถึงข้าราชการชั้นสูง มันไม่ใช่สิทธิและเสรีภาพธรรมดา มันเป็นอำนาจของประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าเราจะไปบัญญัติอยู่ในหมวดอื่นมันก็น่าจะไม่เข้า ผมก็เลยเสนอเข้าไปอยู่ในหมวด ๓ ในมาตรา ๓ หมวด ๒ ต่อท้ายไปเลย ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ ก็แล้วแต่ จะไปบัญญัติเพิ่มเติมตรงไหนก็ได้ จะเพิ่มออกไปจากศาลหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ขอให้มีประชาชนมีสิทธิในการเสนอ เพราะถือว่าเป็นอำนาจของประชาชน ให้บันทึกไว้ เท่านั้นเองครับ”[๔]

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ยอมรับความเป็นจริงว่าเรามีความคิดเห็น ตรงกัน ไม่อย่างนั้นก็จะไม่มีญัตติจำนวนมากเกือบทุกพรรคเข้ามาสู่สภาในเรื่องของการ ที่จะให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหาแนวทาง ในการแก้ไขเพิ่มเติม ในฐานะที่เป็นนักการเมืองแล้วก็ต้องใช้รัฐธรรมนูญ แล้วก็ผ่าน การมีรัฐธรรมนูญที่มีผลการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามจริงผมก็ได้อภิปราย ไว้ชัดเจนแล้วว่าผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะต้องมีการแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือหลัก ในการที่จะไปคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทั้งในเรื่องชุมชน สิทธิเสรีภาพในเรื่องการศึกษา สิทธิเสรีภาพในเรื่องของคดี สิทธิเสรีภาพในเรื่องของการแสดงออกซึ่งเสรีภาพโดยทั่วไป ไม่ให้มีการกล่าวถึงที่ชัดเจน อันนี้เป็นส่วนที่ ๑”[๕]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

ข้อที่ ๗ อำนาจของประชาชนที่หายไป เรื่องของการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง ถอดถอนองค์กรอิสระ เรื่องของสิทธิเสรีภาพทางการเมืองต่าง ๆ จะวิ่งไล่ลุง จะใส่เสื้อก็ยังไม่ได้อย่างนี้เป็นต้น ก็เป็น

---

[๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓.

[๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพ แล้วก็เรื่องของการรับฟัง ความเห็นที่เป็นเพียงพิธีกรรมต้องหมดไป คือเขียนไว้จริง แต่ว่าก็ไปประกาศทำ Public Hearing ในอินเตอร์เน็ต ในเว็บไซต์แล้วก็ซ่อนไว้จนคนไม่รู้และเสร็จแล้วก็บอกว่าทำแล้ว อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ถือว่าเป็นเรื่องของพิธีกรรม[๖]

ขอบคุณครับท่านประธาน ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการ ขออนุญาตที่จะอภิปรายในส่วนที่ท่านประธานอนุได้นำเสนอไป แล้วก็เป็นส่วนที่ผมได้ให้ ความเห็นในที่ประชุมของอนุกรรมาธิการ แต่ว่าอาจจะยังไม่มีการเน้นในเรื่องนี้เกิดขึ้น มี ๒ ประเด็นครับ

ประเด็นที่ ๑ คือ เรื่องของการพิจารณาในหมวดของสิทธิเสรีภาพนั้นผมได้ให้ความเห็นว่าโดยเนื้อหาสาระของการเขียน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการเขียนในทางที่ดีอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าในเชิงของการที่จะถูกนำไปใช้ในทางปฏิบัตินั้นได้ก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อประชาชน เพราะฉะนั้นสิ่งซึ่งผมได้เสนอไปก็คือว่าในเรื่องของบทนี้อาจจะต้องมีการรับฟังความเห็นจากประชาชนเพื่อที่จะให้เขาในฐานะที่เป็นคนที่ได้รับผลกระทบจริง ๆ จากการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนั้นได้มีโอกาสที่จะมาเสนอความเห็นว่า ในทางปฏิบัติเป็นอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น เราพูดถึงสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบแต่ว่าก็มีปัญหาของการที่ว่าประชาชนเองเวลาชุมนุมโดยสงบแล้วก็กลับถูก ดำเนินการหลายต่อหลายอย่างอะไรอย่างนี้ เป็นต้น เพราะฉะนั้นตรงนี้คงจะขอเป็นหน้าที่ของทางอนุในชุดของประชาสัมพันธ์ที่จะรับฟังความเห็นว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นเขียนไว้ดีในรัฐธรรมนูญแต่ในเชิงปฏิบัติจะเป็นปัญหาต่าง ๆ อย่างไรบ้างนี่ คือส่วนที่ ๑ ส่วนที่ ๒ ที่ผมอภิปรายไว้ก็คือว่า ผมมองเรื่องสิทธิเสรีภาพ เวลาที่เรามาคุยกันเราก็จะมองเพียงแค่สิ่งที่อยู่ภายใต้หมวดหมู่ดังกล่าวว่ามีมาตราใดบ้าง แล้วก็จะแต่งเติมตัดออกไปหรือปรับเปลี่ยน อย่างไร เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้นแต่ว่าบางครั้งบางเรื่องพอมันไม่ปรากฏในหมวดเราก็จะลืมนึกถึงไป ผมใช้คำว่าเป็นสิทธิเสรีภาพที่หายไป สิทธิเสรีภาพที่หายไปคืออะไร ผมยกตัวอย่างเช่น เรื่อง สิทธิเสรีภาพทางการเมืองไม่ได้เขียนไว้ในหมวดสิทธิเสรีภาพ แต่ว่าเดิมในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เขียนไว้ ในหมวดอีกหมวดหนึ่งเลย เรียกว่าหมวดที่ ๗ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งอันนี้ก็คือ เขียนไว้โดยตรง และสาระสำคัญของมาตราที่อยู่ในหมวดนี้ก็คือว่า ประชาชน ๕๐,๐๐๐ ชื่อ มีสิทธิในการเข้าชื่อกันเพื่อเริ่มต้นกระบวนการในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตั้งแต่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี องค์กรอิสระไปจนถึงผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่น ๆ อันนี้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ก็เคยเขียน ถ้าปี ๒๕๔๐ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ แต่พอเป็นปี ๒๕๕๐ เหลือ ๒๐,๐๐๐ ชื่อ แต่พอปี ๒๕๖๐ ข้อความดังกล่าวหายไปทั้งหมด เหตุผลสำคัญก็คือว่าการเชื่อมโยงไปถึงเรื่องของวุฒิสภา ว่าเดิมอำนาจของวุฒิสภาจะมีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่พอยกเรื่องของการลงมติของวุฒิสภาออกไปในส่วนนี้ของประชาชนที่จะมีสิทธิในการเข้าชื่อกัน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการขอให้วุฒิสภาถอดถอนก็จะหายไปด้วย ดังนั้นถ้าหากว่าจะดึงส่วนนี้เข้ามาก็อาจจะต้องมีการกลับไปปรับแก้ในส่วนของ วุฒิสภา ซึ่งสิ่งที่หลายคนอาจจะรู้สึกก็คือว่าเราจะให้วุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งมีอำนาจในการถอดถอน ฝ่ายการเมืองหรือไม่เราจะวนกลับมาตรงนี้อีกถูกไหมครับ เพราะว่าวุฒิสภาชุดนี้มาจากการแต่งตั้งและอยู่ดี ๆ จะมาถอดถอนคนของฝ่ายการเมืองจะเหมาะสมหรือเปล่า ผมก็คิดว่าส่วนนี้ล่ะครับก็ต้องมาคุย กันว่าถ้าจะมีการให้อำนาจคืนไปกับวุฒิสภานั้นอาจจะต้องเป็นอำนาจคืนที่หลังจากบทเฉพาะกาลแล้ว นั่นก็คือว่าในช่วงที่วุฒิสภาใน ๕ ปีแรกที่มาจากบทเฉพาะกาลนั้นก็ต้องไม่มีอำนาจนี้ แต่หลังจากที่พ้นจากระยะเวลาดังกล่าวแล้วก็ต้องเพิ่มอำนาจนี้กลับคืนไปยังวุฒิสภา เพื่อให้ประชาชนมีอำนาจในการที่จะมีสิทธิในการที่จะเข้าชื่อกันเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการถอดถอนอันนี้ก็ถือว่าเป็นประเด็นที่ผมได้อภิปรายไว้ แล้วตกหาย คืออาจจะไม่ครบถ้วนทั้งหมด อย่างไรก็ตาม

---

[๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ผมไม่ติดใจว่าจะอยู่ในหมวดใด จะอยู่ในหมวด ของสิทธิเสรีภาพหรือจะแตกออกไปเป็นหมวดใหม่ หรือจะเขียนอย่างไรก็แล้วแต่ แต่ขอให้เรื่องราว ดังกล่าวนั้นมีการพิจารณากันอย่างจริงจังว่าประชาชนควรมีสิทธิในการถอดถอนฝ่ายการเมืองหรือไม่ และถ้าถอดถอนแล้วจะไปเชื่อมโยงกับหมวดวุฒิสภาอย่างไรครับ”[๗]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ จะได้เข้าใจตรงกันและได้ช่วยให้ละเอียดขึ้น กรณีที่สิทธิเสรีภาพนั้นมันมองได้ ๓ ระดับ ระดับแรกคือสิทธิเสรีภาพในบริบท เช่น ในการนับถือศาสนา อันนี้ไม่มีข้อจำกัด อันที่ ๒ ก็คือมีข้อจำกัดหรือกฎหมายที่เกี่ยวกับความจำเป็น ๑ ๒ ๓ ๔ อันที่ ๓ ก็แล้วแต่กฎหมายจะบัญญัติ เรามีอยู่ ๓ ดีกรี ทีนี้ที่ผมเรียนมาตรา ๒๗๙ มันนอกเหนือออกไปเลย ก็คือว่ามันเป็นบทเฉพาะกาลที่บอกว่าเสรีภาพ ๓ ระดับ ถ้ามันเผชิญกับสิ่งเหล่านี้แล้วมันติดหมดเลย คือ อยากให้ช่วยดูตรงนี้ว่าจะหาทางออกทางเขียนอย่างไร เพราะรัฐธรรมนูญยุคแรก ๆ จะไม่มีลักษณะนี้ จะเริ่มมีก็คือรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ ก็เริ่มจะมาเขียนแล้วก็เขียนหนักขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งมันกลายเป็น ว่ามัน Block กันเอง และศาลรัฐธรรมนูญก็ไปวินิจฉัยว่ากฎหมายทั้งหลายที่ออกตามทีมของ มาตรา ๒๗๙ เขียนมันชอบรัฐธรรมนูญและมันใหญ่กว่าในบทจริงเสียด้วย มันก็เลยกลายเป็นว่ากฎหมายที่ออกภายหลัง ซึ่งพูดถึงบทบัญญัติที่อยู่ถาวรกลายเป็นว่าถูกบทเฉพาะกาลมาตัดออกไปหมด เพราะว่าบทเฉพาะกาลปกติเมื่อถึงระยะหนึ่งมันต้องหมดไป มันกลายเป็นอยู่ตลอดไป คือตรงนี้มันเป็นพัลวันกันอยู่ เพราะฉะนั้นก็อยากฝากท่านศึกษาตรงนี้นิดหนึ่งว่าเราจะหาทางออกจากนี้อย่างไร ที่ให้เสรีภาพจริง ๆ ในเมื่อมันมีบทถาวรแล้วมันต้องไปตามบทถาวรถ้าจะ จำกัดต้องจำกัดหลังจากมีบทถาวร แต่มันจำกัดก่อนมีบทถาวร และใหญ่กว่าบทถาวร ตรงนี้ครับที่มันเป็นประเด็นก็เลยเรียน เพื่อให้เข้าใจว่าความมุ่งหมายผมเป็นอย่างนั้น ขอบพระคุณครับ”[๘]

มาตรา ๒๕

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ นี้ จะมีคำว่า ต้องไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ลักษณะนี้แล้วก็จะมีคำว่า ผู้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอ ผู้ยากไร้ ซึ่งผมคิดว่าคำพวกนี้พอไปสู่ภาคปฏิบัติมันไม่มีนิยาม แล้วก็ทำให้สิทธิเสรีภาพของคนหายไป ผมยังเห็นว่าบัญญัติกลับไปถึงปี ๒๕๔๐ ก็ทำให้กฎหมายลูกใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญหมด คือผมคิดว่าสิทธิเสรีภาพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มันต้องสูงสุด ถ้าไปเขียนเหตุอย่างนี้ แล้วเช่นตอนนี้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ คุณอายุ ๖๐ ปีต้องยากไร้ แต่ในทางปฏิบัติก็จ่ายทุกคนและเราก็ละเมิด แม้แต่เรื่องเกษตรกรก็ต้องยากไร้ถึงจะมีที่ดิน ซึ่งอันนี้ต่ำไปด้วยนะครับ ผมตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าเอาไปแค่ปี ๒๕๔๐ ผมยังพอเป็นเป็นคำที่รับได้ แต่ว่าในวงการข้างนอกวันนี้มองว่าสิ่งพวกนี้มันถูกกำหนดโดยคนกลุ่มเล็ก ๆ ไปนิยามเพื่อจะแยกศักดิ์ศรีคนให้เขาต่ำลง เช่น คุณจะไปกำหนดให้อะไรใคร ยิ่งความมั่นคงของรัฐหรือภัยต่อรัฐนี้ ทหารพรานก็เป็นรัฐ จะเข้ามัสยิดค้นเขาบอกว่านี่ความมั่นคงของรัฐ คือเราไม่มีนิยามตรงนี้ และอยากเรียนถามท่านนิกร ผมพยายามอ่าน คือท่านพูดเรื่องกระจายอำนาจเยอะ แต่ไม่รู้ว่าในหมวดของ

---

[๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

แนวนโยบายของรัฐน่าจะมีเติมสักตัวหนึ่ง เพราะรัฐธรรมนูญเดิมไม่มี ผมหาอ่านไม่เจอนะครับ เลยถาม ๒ ประเด็น ประเด็นแรกก็เป็นการแสดงความเห็นว่าถ้าอยู่เท่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็ยังพอไปได้ครับ”[๙]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“วันนี้คือความมั่นคงของรัฐ จริง ๆ พรรคการเมืองไหนมาระบบสากลจริง ๆ มันเป็นเรื่องของทุกประเทศเขาใช้กันทั้งหมดเลย แต่ว่าการคนเอาไปใช้นี้ถ้าใช้ในทางไม่ถูกมันก็กระทบกับคนที่เป็นรัฐบาล ผมว่าคงไว้ก็ได้เพราะว่าอะไร เพราะว่าคำว่า กว้าง ของท่านอาจารย์ ผมปรึกษากันตลอดเวลา เพราะผมคิดว่าคำที่พิจารณาที่กว่าจะออกมาได้ ถ้ากลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ ผมคิดว่ามันก็คือกฎหมายที่ไม่มีการแก้ไขอะไรเลย แต่ว่าถ้านโยบายของรัฐที่ดีมันจะเกิดคือผลด้วยครับ แต่ถ้าคนไปใช้ในทางไม่ถูกนั่นคือตัวรัฐบาลเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นมานี้ ผลสุดท้ายก็คือการที่เขาใช้ในทางที่ผิด เขาก็เสียหายคือประชาชนไม่เลือกเอง แต่ผลมันอยู่ตรงนี้ครับ ผลก็คือที่ใครใช้ถูกกับใช้ผิดครับ”[๑๐]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“เรื่องที่ขอให้ตัดความมั่นคงของรัฐกับความสงบเรียบร้อยออก ผมเป็นคนเสนอเองในที่ประชุม และผมก็เสนอตัดไปแค่ ๒ คำเท่านั้นเองครับ เหตุที่ขอตัด เพราะว่ามันเป็นคำที่กว้างมากนะครับ ไม่รู้อะไรคือความมั่นคง อะไรคือความสงบเรียบร้อย ที่เป็นข้ออ้างที่เราฟังกันอยู่ทุกวันจนน่าเบื่อหน่ายนี่ละครับ เพราะฉะนั้นผมจึงขอตัดออก แล้วก็ส่วนการที่ไปใช้ของปี ๒๕๔๐ เป็นเรื่องของท่านิกรเป็นผู้ดำเนินการ”[๑๑]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมจะอธิบายคราว หลายมาตราเลยจะได้ไม่ต้อง เสียเวลา ผมให้ความเห็นไว้จะขอขยายเพิ่มในมาตรา ๒๕ อยากจะนำเรียนไว้อย่างนี้ครับ คือผมตรวจสอบดูรัฐธรรมนูญมาต่อเนื่อง ทั้งปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ฉบับนี้เป็นฉบับเดียวที่มีความมั่นคงของรัฐ คือสิทธิเสรีภาพของคนไทยถูกเขียนเหมือนเขียนหลอกไว้ มีเยอะไปหมด แต่ยกเว้น มีคำว่า ยกเว้น ตามหลัง ก็คือมีเสรีภาพหมด แต่ว่าไปออกกฎหมายยกเว้น ๆ คำยกเว้นเดิม ก็คือยกเว้นที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี เท่านั้นก็ยกเว้นได้เยอะมาตลอดในอดีต แต่ฉบับนี้หนักมาก ก็คือว่ามีการยกเว้นไม่กระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐแทรกเข้ามา ไม่เคยมีมาก่อน มีฉบับนี้ฉบับเดียว ทีนี้ผมเห็นว่าเดิมที่ยกเว้นอยู่ต่อศีลธรรมอันดี ยกเว้นมีอำนาจเต็มอยู่แล้ว ในยกเว้น หรือออกกฎหมาย อันนี้เท่ากับคุณใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญหรือความมั่นคง อีกอย่างผมตรวจสอบเรื่องคำว่า ความมั่นคง ผม Search ดูรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ที่ผมเรียนคราวที่แล้วว่า คำว่า กระจายอำนาจคำเดียว ก็ไม่มี แต่คำว่าความมั่นคงในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มี ๑๙ คำ หมายถึงมี ๑๙ แห่ง คือเยอะมากเลย ทีนี้ผมก็เสนอว่า เดิมผมตั้งใจว่าถอดคำ ๒ คำนี้ออก กระทบกระเทือนเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย ซึ่งไม่เคยมีมาเลยถอดออก แต่ผมไม่ได้พิจารณาว่าแล้วจะใส่คำอะไร คือจ้องจะถอดออกอย่างเดียว ตอนนี้ผมจะเสนอเพิ่มก็คือว่ามันเขียนแบบนี้ไม่ได้ ก็เสนอเพิ่มไปว่าให้กลับไปเป็นที่ไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หมายถึง ๒-๓ ฉบับเขาใช้มาแล้ว คือการเป็นปฏิปักษ์ คุณใช้สิทธิเสรีภาพมากและเป็นปฏิปักษ์รัฐธรรมนูญไม่น่าจะได้ก็ขอยืนเอาไว้และยืนคำว่าไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของ

---

[๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ประชาชน คือตามรัฐธรรมนูญฉบับเก่าเอาไว้ เพราะไม่อย่างนั้น มันไม่มีอะไรดักไว้เลย เพราะว่าความมั่นคงใครตีความบางทีเราอาจจะเอากฎหมาย กอ.รมน. มายันสิทธิประชาชน ครอบสิทธิประชาชนอย่างนี้ไม่ได้หรอก แต่ว่าถ้าศีลธรรมอันดีต่อประชาชนมันไม่มีคนตีความ แต่มันเป็นคำที่กว้าง เพราะฉะนั้นจะไปชี้ว่าขัด ชี้ได้ยาก แต่ถ้าชี้ว่าขัดความมั่นคงชี้ได้ง่าย ดังนั้นตรงนี้ ผมขอว่าตัดที่กระทบกระเทือนเป็นอันตรายต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยออกไป และกลับไปใช้ตราบที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ของประชาชน เหมือนใช้ ปี ๒๕๔๐ แทน”[๑๒]

ท่านประธานครับ ผมมีประเด็นของอาจารย์วลัยพร คือประเด็น มาตรา ๒๕ ที่ผมให้ความเห็นว่าคำว่าความมั่นคง เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงของรัฐ ความเห็นผมก็คือว่ามันมีประเด็นเพราะว่าเราไป Create เรื่องความมั่นคงขึ้นมาเยอะไปหมดเลย อย่างที่ บอกไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มี ๑๙ คำ รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติ เรื่องความมั่นคง ปัญหาคำว่าความมั่นคงมันกลายเป็นคำบางอย่างไปแล้ว มันหมายถึงว่าเรื่องทหาร เรื่องโน่น เรื่องนี่นั่นไป เพราะฉะนั้นลักษณะ ที่เขียนไว้ตรงนี้ สิทธิเสรีภาพประชาชนแล้วก็เอามา Weight กับความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงของรัฐตรงนี้ นัยตรงนี้ที่ผมเห็นว่ามันไม่เหมาะ แต่ความเป็นรัฐผมเห็นด้วย หมายความว่าถ้าหากว่าความหมายความมั่นคงเป็น State of Ability อะไรต่าง ๆ ไม่ใช่เหมือนความมั่นคงที่ในฐานะเป็นเรื่องกองทัพซึ่งมันมีมิติแห่งคำอยู่ ดังนั้นคำนี้ถ้าหากว่าจะแก้ไขก็คือว่า ที่เสนอแก้ว่าตัดคำว่า มั่นคงของรัฐ ออกไปผมก็เห็นว่า อาจจะเป็นรัฐได้ หมายถึงว่าที่เป็นปฏิปักษ์ คำว่า ปฏิปักษ์หมายถึงเป็นศัตรู ทีนี้ถ้าหากว่า เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ ถ้าตรงนี้แล้วคำว่ารัฐธรรมนูญไม่ต้องมีก็ได้ รัฐก็คือรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเล็กกว่ารัฐ คือดำรงความเป็นรัฐไว้ รัฐธรรมนูญก็คือกฎหมายแม่ที่เอามาประคองความเป็นรัฐในเชิงกฎหมายไว้ เพราะฉะนั้นบุคคลย่อมมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียม ตราบใดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐและไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน ในฉบับนี้เป็นเรื่องความมั่นคงของรัฐ ความมั่นคงในนัยนี้ผมรับไม่ได้ แต่ว่าถ้าหากว่าเป็นเฉพาะคำว่า รัฐ แล้วถ้าหากว่าเราไปดูเรื่องหมวดหน้าที่ของรัฐ รัฐต้องดูแลสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โน่นนี่นั่น นี่คือคำรัฐไม่ใช่รัฐบาล และไม่ใช่รัฐในความมั่นคงที่ว่าความมั่นคง ของรัฐที่จะเป็นเหมือนว่ากลไกทางทหาร ไม่ใช่ ถ้าอย่างนี้ผมปรับได้ คือเห็นนัยของอาจารย์ วลัยพรว่าต้องคำนึงถึงความดำรงอยู่ของรัฐ แต่ไม่ใช่ความมั่นคงของรัฐ เคลียร์นะตรงนี้ ทีนี้ ประเด็นที่จะหารือท่านประธานด้วยก็คือว่าการพิจารณา นี่พูดในฐานะอนุนะครับ

คำมันใหญ่กว่า ทีนี้ในส่วนนั้นเอง คำว่า รัฐธรรมนูญ ไม่ต้อง เพราะว่ารัฐดำรงอยู่ได้โดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายของรัฐอยู่แล้ว เป็นกฎหมาย ทีนี้ ประเด็นต่อมาก็คือว่าที่อยากจะสงวนไว้ในความเห็นของผมก็คือศีลธรรมอันดีมันเป็นคำที่คือ รัฐในฐานะที่เป็นโครงสร้าง แต่ศีลธรรมอันดีของประชาชนก็คือนั่นคือมนุษย์ที่อยู่ในรัฐ เพราะฉะนั้นมันเป็น ๒ มิติในเชิง Structure กับสิ่งที่มีชีวิตที่อยู่ข้างใน ผมอยากได้ ๒ คำนี้ คือมันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดิมปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ นั่นล่ะ แต่ว่าขอปรับตรงนี้

ท่านประธานครับ ขออนุญาตต่อเนื่องเรื่อง Process งาน คืออย่างนี้ครับที่ผมยกขึ้นมาแล้วอย่างมาตรา ๒๕ ผมไม่พึงประสงค์จะให้แก้ ตามที่ผมเสนอ เป็นแค่ตัวอย่าง ทีนี้ประเด็นที่เราคุยคราวที่แล้วคือว่าไก่กับไข่ ย้อนไปอีกที ตอนนี้ มาตรา ๒๕๖ เราแขวนว่าเราจะแก้ใช่ไหม แล้วก็มันแก้ยากโน่นนี่นั่นแล้วก็เลยวางไว้ เรากำลังมาค้นหาว่าแล้วมันมีไข่อยู่บ้างไหม ทีนี้ตรงนี้ที่เรากำลังคุยเรื่องว่าไข่ที่ว่า ๑. ก็คือ สิทธิเสรีภาพของประชาชนมีปัญหา จากการคุยสรุปแล้วมีปัญหาแล้วล่ะ”[๑๓]

---

[๑๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

“คือหมวดนี้เป็นอย่างนี้ครับ ผมเป็นคน Raise ประเด็นขึ้นมาเอง ก็คือมันมีคำในปี ๒๕๖๐ ดันไปใส่คำว่า ความมั่นคงเข้าไป ที่เหลือไม่เคยมีมาก่อนเลย ทีนี้มีอาจารย์ชัยเกษมกระมังให้ความเห็นว่า ศีลธรรมอันดีก็ไม่ควรไว้ แต่ผมเห็นว่า กลัวเขาจะกลัว ผมก็เลยกลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ คำตรงนี้ก็คือว่าตัดของปี ๒๕๖๐ ออก เพราะมีความมั่นคงเข้ามา และความมั่นคงเราชี้ว่ามันเป็นอันตรายมาก เพราะไปอ้างเรื่องความมั่นคงได้หมดเลย ทำให้คนไม่มีเสรีภาพเลย ดังนั้นให้ถอดออกและกลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ ดังนั้นความเห็นเรื่องความดำรงอยู่ของรัฐเป็นความเห็นที่ไม่ได้อยู่ในบทบัญญัติ เป็นความเห็นในการนำเสนอต่อที่ประชุมว่า การดำรงอยู่ของรัฐมันเลยต้องมีความมั่นคงโน้นนี่นั่น แต่มันไม่มีข้อบทหรือว่าไม่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญที่เสนอคือว่าบัญญัติของปี ๒๕๖๐ มีความมั่นคงเข้าไปซึ่งไม่ควร เสนอให้ตัดออก ตัดออกแล้วก็เสนอกลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ เพราะผมเห็นว่าถ้าตัดเรื่องศีลธรรมอันดีงามออกไปนี้ มันเป็นคำเดิมที่มีมาตลอดตั้งแต่โบราณแล้ว ก็เลยคิดว่าเดี๋ยวกลัวเขาจะตกใจกัน

คือเรื่องนี้มันเป็นประเด็นที่ผมเรียนเลยว่ารัฐไทย ผมไปประชุม Civil Rights หลายแห่ง เวลาเราไปคุยกับ UN เรามีหมดเลย Civil Rights แต่ว่ายกเว้น มันมีคำว่า ยกเว้น ตามหลัง คือมีอำนาจหมด มีอำนาจ Free Speech มีทั้งหมด แต่ยกเว้นที่ขัดกับศีลธรรมอันดี และรัฐก็ออกกฎหมายล็อกไว้หมดเลยตกลงแล้วจริง ๆ แล้วเราไม่มี เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าเรื่องนี้มันเป็น ๓ ความเห็น ความเห็นแรกก็คือว่าเป็นของอาจารย์ใช่ไหมครับ และถอยมาเป็นของผม ก็คือว่ากลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ ที่ผมเรียนแล้วผมนี้อยากจะตัดความมั่นคง ศีลธรรมอันดีออกเสียด้วยซ้ำ เพราะว่าเห็นด้วย แต่ว่าถ้าตัดตรงนั้นออกรัฐจะกลัว ผมก็เลยคงปี ๒๕๔๐ ไว้”[๑๔]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ ขออนุญาตนำเสนอความเห็นในฐานะกรรมาธิการ เรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพ เวลาเราพูดถึงเสรีภาพมันมีเสรีภาพเชิงบวกกับเสรีภาพเชิงลบ ในสังคมที่อาจจะยังอยู่ในจุดเริ่มต้นของการใช้สิทธิเสรีภาพก็มักจะต้องบอกว่าเราต้องมีกฎหมายรองรับ แต่ในสังคมที่สังคมเติบโตต่อสู้ มีการต่อสู้ที่เรียกว่า Civil rights movement นั้น กฎหมายไม่จำเป็นหรือจำเป็นน้อยที่สุด เขียนให้น้อยที่สุด เพื่อที่ให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตัวเองโดยที่ไม่ต้องถูกกฎหมายมากำกับหรือบังคับ ขออนุญาตยกตัวอย่างเช่นการรณรงค์ เราก็จะเลือกกันว่าระหว่างการเขียนกฎหมายออกมาบังคับให้คนปฏิบัติตามกับการรณรงค์อะไรมันสัมฤทธิ์ผลมากกว่ากัน หลายสังคมที่สำเร็จสัมฤทธิ์ผลในการสั่งสอน ในการบ่มเพาะพลเมือง กฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพก็จำเป็นน้อยลง การใช้กฎหมายบังคับที่เขาใช้คำว่า บังคับเพื่อให้มีเสรีภาพ บังคับเพื่อให้สังคมปลอดภัยก็ลดน้อยลง ยกตัวอย่างเช่นการใช้หมวกกันน็อก เราก็ใช้กฎหมายบังคับให้คนสวม เพราะเราคิดว่านี่คือสิ่งที่จะทำให้สังคมนั้นมีต้นทุนในการจับจ่ายใช้สอย ในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุ เกิดทุพพลภาพ ผลก็คือเราก็ต้องมีตำรวจยืนเฝ้า มีเจ้าหน้าที่ไปยืนเฝ้าบนท้องถนนเพื่อบังคับใช้หมวกกันน็อก รวมไปถึงกระทั่งสถานศึกษา แต่ในความเป็นจริง ถ้าเราได้พัฒนาในส่วนที่เป็นสิทธิพลเมือง หน้าที่พลเมือง ที่หลาย ๆ ท่านก็พูดกันอยู่ทุกวัน การออกกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้ก็ดูจะไม่จำเป็น ทำอย่างไรรัฐธรรมนูญของเราถึงจะพูดถึงในสิ่งที่เป็นเสรีภาพเชิงบวก ก็คือสิ่งที่ไม่ต้องเอากฎหมายไปบังคับ มีพื้นที่เว้นว่างไว้ให้ประชาชนได้ใช้สิทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวลาเราพูดถึงการต่อสู้กับอำนาจรัฐ สิทธิในการที่จะฟ้องร้องรัฐเป็นสิทธิที่ดูเหมือนจะเขียนไว้ รับรองไว้ แต่ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ยากมาก แล้วไม่ต้องพูดถึงคนที่อยู่ในคดีความต่าง ๆ พูดให้ชัดไปอีกก็คือในรอบหลายปีที่ผ่านมา ๕ ปีที่ผ่านมาลองถามดูสิว่าคนที่ยังอยู่ในคดีความที่ฟ้องร้องกับรัฐตกเป็นจำเลยในการเคลื่อนไหว

---

[๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เพื่อสิทธิเสรีภาพทางการเมืองยังมีอีกกี่คดี ยังมีอีกกี่คน และคนเหล่านั้นใช้เงินใช้ทองไปเท่าไร สูญเสียล้มตาย หายจากไปเท่าไร ผมว่าเรื่องต้องขบคิดกันดี ๆ”[๑๕]

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานครับ ปกรณ์ นิลประพันธ์ กรรมาธิการครับ ผมขออนุญาตมี ๓ ประเด็นหลัก ๆ ไม่ลงในเรื่องเนื้อหาของ ถ้อยคำประเด็นที่ ๑ ในเรื่องของการพิจารณาในเรื่องนี้จะขออนุญาตกราบฝากท่านประธาน ไปยังท่านประธานอนุกรรมาธิการว่าในหมวดสิทธิเสรีภาพเป็นหมวดที่สำคัญที่สุดในรัฐธรรมนูญ แล้วก็เป็นหมวดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและ ความตกลงระหว่างประเทศเยอะมาก ไม่ว่าจะเป็น Universal Declaration of Human Rights ปี ๑๙๔๘ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ ICCPR Convention of the Right of the Child Convention on the Elimination of all form of Discrimination against woman หรือ CEDAW รวมทั้งยังมี International Obligation อื่น ๆ อีกค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นในการที่จะปรับปรุงแก้ไขต้องคำนึงถึงพันธกรณีที่ประเทศไทยมีอยู่กับองค์กรระหว่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ประเด็นที่ ๒ จะเป็นเรื่องของการรับรองสิทธิเสรีภาพ มันจะมีอยู่ ๒ ส่วน ด้วยกัน ส่วนที่ ๑ จะเป็นการรับรองสิทธิ กับส่วนที่ ๒ จะเป็นเรื่องของกรอบในการใช้สิทธิ เสรีภาพ เพราะฉะนั้นมันจะอยู่ในหมวดเดียวกัน ข้อสำคัญก็คือว่าจะ Balance อย่างไรถึงจะเหมาะสมว่าสิทธิเสรีภาพมีอย่างนี้ แต่กรอบการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นต้องมีขอบเขต จากการศึกษาเบื้องต้นผมพบว่าไม่ว่าจะมีสิทธิเสรีภาพมากมายแค่ไหนประการใดก็ตาม แต่กรอบการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่ากรอบในการใช้สิทธิเสรีภาพที่สำคัญที่สุดคือมันจะกระทบต่อความคงอยู่ของรัฐไม่ได้นะครับ

ประการที่ ๓ ขอฝากไว้นิดหนึ่งก็คือว่ารัฐธรรมนูญนี้เราจะต้องใช้ไปข้างหน้า ในเรื่องของสิทธิเสรีภาพอาจจะต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพในความท้าทายใหม่ที่เราจะต้อง เผชิญในอนาคตด้วย ไม่ใช่เราจะมองถึงเฉพาะปัญหาที่ผ่านมาอย่างเดียว อย่างเช่นเรื่องสิ่งที่ เรากำลังเผชิญอยู่ในขณะนี้ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง Aging Society ที่มีท่านกรรมาธิการได้กรุณายกขึ้นแล้วเรื่องหนึ่ง ในเรื่องของการลดความเหลื่อมล้ำทางปัญญาในเรื่องของอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ สิ่งเหล่านี้อาจจะต้องพ่วงเข้าไปด้วย เพราะว่าจะได้เป็นนวัตกรรมของคณะกรรมาธิการชุดเรา ไม่อย่างนั้นเราจะถูกกล่าวหาว่าเราทำปะผุของเดิมอยู่นั่นแล้ว เพียงแต่ว่าสิ่งที่ต้องมองไปข้างหน้าอาจจะต้องรบกวนท่านประธานอนุกรรมาธิการ ปรึกษาหารือกันเพื่อคิดว่าอะไรมันใหม่และควรจะพิจารณาใส่ไว้ กราบขอบพระคุณครับ”[๑๖]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ในส่วนที่ ๒ ในส่วนที่อยากสนับสนุนท่านปกรณ์ กับท่านประธาน ในเรื่องเกี่ยวกับการคงอยู่ของรัฐที่จริงแล้วมันก็มี Debate กันในเรื่องของประชาธิปไตย เรื่องของหลักเสรีภาพ กับในเรื่องของหลักความมั่นคงเป็น Debate กันมาโดยตลอดว่าอะไรมากกว่าอะไร อะไรน้อยกว่าอะไร แต่จริง ๆ แล้วทั้ง ๒ อย่างทำงานควบคู่กันเป็นหลักที่ต้องใช้ทั้งคู่ประกอบกันแม้แต่สหรัฐอเมริกาที่ท่านประธาน ท่านไปศึกษาต่อเมื่อสักครู่นี้ที่ท่านได้นำเสนอแล้ว เมื่อก่อนนี้ก็เน้นเรื่องเสรีภาพสูงสุด ต่อมาเมื่อเกิด Nine One One ตั้งกระทรวง Homeland Security เลย กระทรวงความมั่นคงของรัฐทันที อันเนื่องจากความท้าทายที่มันเปลี่ยนแปลงไป

---

[๑๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรียบร้อยแล้วมันไม่เหมือนเดิม สภาพแวดล้อมบริบทมันไม่เหมือนเดิม เราไม่สามารถที่จะมีมุมคิดแบบเดิม ๆ ได้ มันต้องตอบรับความท้าทายในปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้น เขาเกิดก่อการร้ายเขาก็ตั้งกระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิของเขาเลย อันนั้นคือ สิ่งที่เป็นประเด็นที่ ๑ ถ้าของประเทศไทยเรา เรามีความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นไม่น้อยเหมือนกันเมื่อสักครู่นี้ ท่านปกรณ์ได้เรียนแล้วไม่ว่าจะเป็น Cyber Security อันนี้มันสามารถพลิกซ้ายพลิกขวาแล้วก็เปลี่ยนวิธีคิด Mind Set ของคนได้ผ่านทางระบบของ Cyber หรือ Social ได้ทั้งหมดแล้วเท่าที่ทราบคือใช้เป็นอาวุธในการที่จะทำลายล้างในสังคมใดสังคมหนึ่งได้ด้วยซ้ำไป อันนี้อยู่ใน YouTube ก็มีนะคะ ขอผ่านทาง Social Media อันนี้ก็คือความท้าทายใหม่ว่าถ้าเรามีสิทธิเสรีภาพกันจนเกินขอบเขต อันนี้ไม่ได้หมายความว่าไม่สนับสนุนนะคะ สิทธิเสรีภาพสนับสนุนแต่ว่าการคงอยู่ของรัฐก็ต้องเกิดขึ้น ภายใต้ความท้าทายใหม่ ๆ ด้วย ดังนั้นที่ท่านกรรมาธิการหลาย ๆ ท่าน ที่ท่านอภิปรายและท่านนำเสนอเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมก็อยากที่จะเสนอความคิดเห็นเป็นข้อสังเกตในเรื่องนี้ตอบของท่านปกรณ์และท่านประธานด้วยจริง ๆ อันนี้ก็คือกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพที่อยู่ภายใต้การคงอยู่ของรัฐได้ด้วย

ในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากกว่า รัฐบาลที่แล้วมีกองทุนยุติธรรมก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่มันยังมีอีกหลายเรื่องที่เป็นเรื่องของคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายใต้กระบวนการยุติธรรมที่อาจจะเป็นท่านวัฒนาพูด ท่านโภคินพูด เป็นประเด็นที่เราน่าจะต้องคิดว่าถ้าเรามีสิทธิเสรีภาพ แต่ว่าเรื่องของกระบวนการยุติธรรมมันจะไม่เกิดขึ้นเลย ความยุติธรรมถ้าไม่เกิดขึ้นความ ปรองดองหรือว่าความสงบเรียบร้อยในประเทศมันจะไม่เกิดขึ้น ดังนั้นหลักประกันความคุ้มครองในเรื่องสิทธิเสรีภาพเรื่องกระบวนการยุติธรรมคิดว่ามันมีความสำคัญอย่างยิ่ง ท่านประธานก็ให้ข้อเสนอว่า เรื่องนี้ควรพิจารณากันลงรายละเอียดจริง ๆ เพราะว่าส่วนนี้เคยเป็นกรรมการปรองดองกับท่านไพบูลย์ มีท่านผู้อาวุโสของประเทศท่านหนึ่งไปสัมภาษณ์ท่านและท่านก็ให้ข้อแนะนำได้ดีมากเลย บอกว่าถ้าจะทำ เรื่องปรองดองทำเรื่องยุติธรรมเรื่องเดียวปรองดองกันทั้งประเทศเลย เรื่องนี้ต้องทำก่อนเพราะว่า เป็นสิ่งที่สำคัญแล้วมันทำให้คนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน อันนี้ก็อยากจะฝาก เป็นข้อคิดเห็นว่าเราน่าจะมาพูดกันถึงเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของกระบวนการยุติธรรมของผู้คนของเราในประเด็นนี้ อันนี้ก็อยากที่จะฝากในส่วนของ ๓ ประเด็นนี้ ขอบคุณค่ะ

คือตัดไปทั้งยวงเลย เพียงแต่ว่า เราเติมคำว่า ไม่กระทบกระเทือนต่อการคงอยู่ของรัฐ หรือการดำรงอยู่ของรัฐ อย่างนี้ค่ะ จะสบายใจกว่าไหมคะ คือความมั่นคงก็จะอยู่ในเรื่องของ การดำรงอยู่ของรัฐ เป็นส่วนหนึ่งอยู่แล้วค่ะ แต่อันนี้คำใหญ่กว่า (ประเด็นคำว่า ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงแห่งรัฐ มาตรา ๒๕)”[๑๗]

“ข้อสังเกตความเห็นและข้อเสนอแนะ บรรทัดที่ ๒ ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย ออก แล้วก็ใช้ความว่า ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน จำได้ว่าตอนที่อภิปราย ได้มีการอภิปรายพูดคุยกันแล้วก็ท่านปกรณ์กระมังคะ ท่านเสนอว่าเรื่องของการดำรงอยู่ของรัฐ ก็เลยเห็นด้วยกับท่านว่าเอาความมั่นคงของรัฐออกได้ แต่ขอเปลี่ยนเป็น ไม่ทำให้เกิดเป็นอันตรายความมั่นคงของรัฐ จนตอนหลังนี้เหลือใช้ถ้อยคำว่า รัฐต้องดำรงอยู่ อะไรประมาณนี้ค่ะ ให้มันเบาลง แล้วก็ไม่มีคำว่า ความมั่นคง และท่านนิกรก็เห็นด้วยว่ารับได้ จำได้ค่ะถ้อยคำนี้เพราะว่ามีการอภิปรายกันค่อนข้างมาก คำว่า เอาความมั่นคงของรัฐ ออก ก็เลยใช้คำให้กลาง ๆ แล้วก็ Soft ลง”[๑๘]

---

[๑๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

มาตรา ๒๗

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“เรียนท่านประธานคณะกรรมาธิการ ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะประธานคณะอนุกรรมาธิการ เรื่องที่ท่านวัฒนาได้กล่าวมานั้นเราได้มีการ พิจารณาในที่ประชุมอนุกรรมาธิการ ปรากฏตามเอกสารที่ส่งไป ก็คือในมาตรา ๒๙ ก็มีการไปพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นั้นไปตัดทอนบางเรื่องที่สำคัญออกไป ของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๔๐ ก็จึงให้นำมาบัญญัติไว้เพิ่มเติม แต่ส่วนประเด็นที่ท่านวัฒนาได้กล่าว ไปเมื่อกี้นี้นั้นทางอนุจะนำไปพิจารณา แล้วก็ส่วนเป็นความเห็นอย่างไรก็เดี๋ยวค่อยว่ากัน แต่ผมอยากจะเรียน ท่านประธาน มีประเด็นที่ผมอยากจะฝากท่านกรรมาธิการที่ท่านเป็น สุภาพสตรี เพราะในที่ประชุมของ คณะอนุกรรมาธิการได้พิจารณาเรื่องเกี่ยวกับมาตราหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับท่าน ก็ขอให้ท่านอย่างเช่นอาจารย์ วลัยพรช่วยตรวจดูด้วย เพราะเราตัดเรื่อง ของเกี่ยวกับประเด็นว่าความเท่าเทียมกันของหญิงและชายออก ท่านช่วยดูด้วยนะครับ ผมเกรงว่าอาจจะไม่ทันมอง ก็คือมาตรา ๒๗ เราตัดวรรคว่า ชายและหญิงมีสิทธิ เท่าเทียมกัน ที่ประชุมมีอภิปรายกันกว้างขวางและมีผู้เสนอให้แก้ปัญหาโดยตัดตรงนี้ออก ดังนั้นก็ขอให้ อาจารย์วลัยพรและท่านที่อาจจะมีการอภิปรายในประเด็นนี้ก็เสนอในที่ประชุมด้วย สำหรับส่วนผมในประเด็น ของท่านวัฒนาก็เพียงเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๑๙]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานอนุกรรมาธิการ ต่อกรณีที่ท่านอาจารย์ วลัยพร ได้พูดถึงในประเด็นเรื่องมาตรา ๒๗ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันนั้น เริ่มจากท่านอาจารย์ชัยเกษม กับท่านอาจารย์พนัส เห็นว่าเพื่อให้เท่าเทียมกันจริงอยากให้ตัดออก โดยเหตุเพื่อให้เท่าเทียมกันก็เลยไม่ต้อง เขียน แต่ว่าส่วนที่ปรากฏฝ่ายเลขาฯ ได้เขียนไว้ว่าผู้ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นไม่มีนั้น คราวหน้าผมจะ ไปปรับปรุง ไม่ใช่ว่าไม่มี คือไม่มีแค่ความคิดเห็นเฉย ๆ ก็คล้าย ๆ ว่ายังสงวนความคิดเห็นอยู่ เดี๋ยวผมจะไป ปรับปรุง เพราะเลยกลายเป็นว่าผมไปเห็นด้วย แต่ที่จริงที่ให้ท่านอาจารย์วลัยพรตรวจดูก็เพื่อที่จะอภิปรายและ บันทึกไว้ และอนุกรรมาธิการจะได้นำ กลับไปพิจารณา”[๒๐]

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ของผมมีสั้น ๆ เสียดายท่านปกรณ์กลับไปแล้ว ของอาจารย์วลัยพร กับท่านปกรณ์ เกี่ยวกับเรื่อง พันธะกรณีระหว่างประเทศอันหนึ่งแล้วเกี่ยวกับเรื่องมาตรา ๒๗ สิทธิชายหญิงเท่าเทียมกันที่มีการ เสนอให้ตัดออก เป็นห่วงกังวลว่าจะกระทบต่อพันธะกรณีระหว่าง ประเทศหรือไม่ เรื่องนี้ UDHR หรือ ปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติไม่ได้ระบุ ขนาดนั้น ข้อ ๗ บอกแต่เพียงว่าบุคคล เสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิได้รับการคุ้มครองเท่าเทียมกัน จากการเลือกปฏิบัติ อันนี้เราก็ล้อเขามา มาตรา ๒๗ และที่จะพูดคำว่าชายกับหญิง มีอยู่ข้อเดียว คือ ข้อ ๑๖ ชายกับหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์มีสิทธิ ในการสมรส อันนี้ก็รวมถึงการขาดจากการสมรส มันยาว ผมก็เลยย่อ ๆ มา และการตั้งครอบครัวเท่านั้นครับ ที่พูดถึงเรื่องชายกับหญิง ส่วนที่ท่านปกรณ์พูด ถึง คือพิธีศาลเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยการเลือก ปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบไม่ขัดหรอกครับ เพราะว่าเขาคุ้มครองเฉพาะการเลือกปฏิบัติต่อสตรี อันนี้

---

[๑๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ยืนยันว่าถ้าตัดวรรคนี้ออกไปไม่ขัด”[๒๑]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ขออนุญาตครับท่านประธาน ผม สมชัย กรรมาธิการ ความจริงประเด็นผมนิดเดียว แล้วก็ต่อเนื่องจากที่ท่านไพบูลย์ กับท่านอาจารย์วลัยพรพูดเรื่องเกี่ยวกับชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ต้องเรียนอย่างนี้จริง ๆ แล้วเรื่องนี้ผมขออนุญาตว่าท่านไพบูลย์ได้นำเสนอต่อที่ประชุมทำให้เกิดความสับสน คือการตัดชายและหญิงมิสิทธิเท่าเทียมกันนี้ไม่ได้แปลว่าไม่ต้องการให้ไม่เท่าเทียม ต้องอภิปรายประเด็นนี้นะครับ เนื่องจากว่าในมาตรา ๒๗ มีคำว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกัน ในทางกฎหมาย บุคคลนี่รวมทุกประเภทแล้วทั้งชายทั้งหญิง แล้วก็สาเหตุที่มีการยกเรื่องนี้ ขึ้นมานี้เพราะมีคนพูดถึงคำว่า เพศสภาพ คือแปลว่าอาจจะมีมากกว่าชายและหญิง ดังนั้น ก็เลยเอาคำว่า ชายและหญิง ออกไป ซึ่งก็แปลว่าทุกคนมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน สั้น ๆ เท่านี้ครับ[๒๒]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“เรื่องพาดพิงก่อนนะคะ ท่านไพบูลย์ คือเรื่องของชายและหญิง เมื่อสักครู่นี้ท่านปกรณ์ ท่านให้ข้อเสนอไว้แล้วคือโดยตนเองไม่ได้ติดใจตรงนี้จะตัดออกก็ไม่ได้ติดใจอะไรทั้งสิ้น เพียงแต่ว่ามันผิดกับเรื่องของสิทธิมนุษยชนชายหญิงที่มันมีเรื่องของ Agreement ของต่างประเทศหรือเปล่าที่เราไปลงนามเอาไว้ และเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนอีก มันก็จะมีตัวชี้วัดอีกมากมาย ดังนั้นอยากรบกวนท่านไพบูลย์ในฐานะท่านประธานอนุเชื่อได้ว่าหลาย ๆ หมวดและหลาย ๆ มาตราเกี่ยวข้องกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบนี้กับองค์กรระหว่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้นรบกวนอาจจะช่วยกันตรวจสอบด้วยว่ามันเกี่ยวข้องกันหรือเปล่า เพราะไม่อย่างนั้นถ้าเราเสนอแก้ไขไปมันก็ทำไม่ได้เพราะว่าในทางกฎหมายระหว่างประเทศหรือ Agreement ต่าง ๆ แล้วมันไม่สามารถกระทำได้ อันนั้นในส่วนที่เป็นพาดพิง

ประเด็นที่ ๓ อยากจะสนับสนุนเรื่องของความยุติธรรม เรื่องความยุติธรรมหลาย ๆ เรื่องที่เราพูดกันเมื่อสักครู่นี้ท่านทวีก็ได้กรุณาพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับถ้าเราจะมีหลักประกันในเรื่องของเบี้ยผู้สูงอายุ ทำไมเราไม่ทำเรื่องของหลักเสมอภาคเรื่องสวัสดิการของรัฐ อันนี้ก็ขออยากที่จะแสดง ความคิดเห็นส่วนตัวนะคะ อันนี้ก็เป็นอีก Debate หนึ่งระหว่างเสมอภาคกับยุติธรรม เราควรเอาหลักอะไร ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกันถ้าเราเลือกหลักยุติธรรม คนที่ลำบากกว่าคนที่เขามีโอกาสน้อยกว่า คนที่มีรายได้น้อยกว่า คนที่ยากจนน้อยกว่าควรเข้าถึงในสิ่งที่จำเป็นมากกว่าคนที่ลอยตัวแล้วช่วยตัวเองได้ ในระดับหนึ่ง อันนั้นก็จะใช้หลักยุติธรรม แต่ถ้าเสมอภาคคือทุกคนได้หมด ไม่ว่าเป็นอย่างไรก็ตาม ไม่ว่ารายได้ ไม่ว่าเพศ ไม่ว่าสูงอายุ ไม่สูงอายุได้เท่ากันหมด อันนั้นก็เป็นหลักเสมอภาค อันนี้ก็เป็น Debate หนึ่งเหมือนกัน ดังนั้นการที่จะทำให้เราเป็นรัฐสวัสดิการประเทศไทยเราคงต้องมีความพร้อมในเรื่องของภาษีอีกเยอะ ในเรื่องการที่เราจะต้องให้กับรัฐเพราะเราไม่สามารถเป็นรัฐสวัสดิการได้ ถึงขนาดประเทศในสแกนดิเนเวีย อันนี้คือประเด็นหนึ่งที่อยากจะเรียนว่าประเด็นสำคัญที่อยากเสนอ”[๒๓]

---

[๒๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

มาตรา ๒๙

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมขออนุญาตฝากต่อไปจากท่านทวีครับ ในประเด็นที่ ท่านประธานไพบูลย์บอกว่าผมได้ฝากไว้ในเรื่องหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จากการใช้อำนาจรัฐ แล้วมันก็โยงในมาตรา ๒๙ ถ้าหากว่าท่านไปดูในมาตรา ๒๙ มันจะเป็นเรื่องนอกจากที่ท่านทวีพูดเมื่อกี้นะครับ ในมาตรา ๔๘ ก็คือว่าในมาตรา ๒๙ มันเป็นเรื่องหลักประกันในคดีอาญาเท่านั้นเอง แล้วในมาตรา ๒๙ หลักประกันในคดีอาญามันก็คือหลักกฎหมายอาญาธรรมดา ไม่ใช่หลักประกันอะไรเลย ถึงแม้ไม่อยู่ในมาตรา ๒๙ มันก็อยู่ในหลักทั่วไปของกฎหมายอาญาอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ผมคิดว่ามันควรจะต้องมีเพิ่มเติม เช่น จะอยู่ใน มาตรา ๒๙ หรืออะไรก็แล้วแต่ เพราะเราพูดกันว่าเราเป็นประเด็น เช่น การคุ้มครองประชาชนจากการที่หน่วยงานภาครัฐไปออกกฎ ระเบียบ มติ หรืออนุบัญญัติอะไรของเขา ที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย อันนี้น่าจะมีบทต่อว่ามีอะไรบ้าง ผมยกตัวอย่างเห็นได้ชัดนะครับ การจะแก้ไขกฎหมายเราต้องเข้าสภา แม้แต่ศาลฎีกาก็แก้ไม่ได้ แต่มีอยู่อันหนึ่งผมยกตัวอย่างได้ ศาลปกครองสูงสุดไปออก มติของที่ประชุมใหญ่ กำหนดวันนับอายุความเอง ซึ่งขัดหรือแย้งกับกฎหมายเขียนไว้แล้ว เราก็ถือปฏิบัติกัน ขณะนี้ก็เป็นปัญหาว่าใครจะเป็นคนชี้ เพราะรัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนไว้เลย ทั้ง ๆ ที่ขัดกับกฎหมาย และรัฐธรรมนูญหมดเลย ก็เป็นประเด็นอย่างนี้เป็นต้น อย่างนี้ถ้าหากว่าเราปล่อยให้อย่างนี้ เกิดขึ้น นี่ก็จะเป็นปัญหา

อันที่ ๒ ที่ท่านทวีว่า เวลาที่ประชาชนฟ้องหน่วยงานรัฐ สิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนคงต้องได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็ว ไม่ใช่เป็นอย่างที่ท่านว่า เพราะฉะนั้น สิ่งเหล่านี้มันไม่เคยเขียนหรือการันตีไว้ในรัฐธรรมนูญเลย ก็ฝากท่านไปนะครับในส่วนนี้ เชิญท่านวัฒนาครับ”[๒๔]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานที่เคารพครับ ขออนุญาตแสดง ความคิดเห็นในฐานะเป็นกรรมาธิการและคนที่มีส่วนได้เสียในเรื่องนี้ได้รับผลกระทบโดยตรง เพราะเป็นทั้งจำเลยมาหลายคดี เรื่องที่ผมอยากจะให้ท่านไพบูลย์ได้นำไปพิจารณาคือ ประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมเพื่อขจัดหลักการเลือกปฏิบัติ ขจัดการมีส่วนได้เสีย ผมกราบเรียนอย่างนี้นะครับ วันนี้เวลาที่ประชาชน รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ประชาชน ไม่เคยได้รับการคุ้มครองเพราะเราไม่สามารถที่จะขจัดการมีส่วนได้เสียได้ เช่น ตัวอย่าง อย่างผม ผมเคยไปยืนแถลงข่าวที่บันไดศาลแต่ถูกดำเนินคดีข้อหาละเมิดอำนาจศาล ถามว่า ผมกล้าฟ้องศาลไหม ไม่กล้า เพราะฟ้องไปเขาก็ตัดสินกันเอง อันนี้เห็นได้ชัดนะครับว่า ทำอย่างไร ผมเสนออย่างนี้นะครับท่านประธานครับ ในคดีที่ประชาชนเป็นคู่ความกับรัฐ หรือรัฐเป็นคู่ความกับประชาชนให้ใช้วิธีไต่สวนโดยประชาชน เอาอำนาจคืนให้ประชาชนครับ ถ้าเอาอำนาจตรงนี้คืนให้กับประชาชน ไต่สวนแบบลูกขุนนะครับ แต่ว่าเป็นประชาชนไต่สวน เรามีระบบไต่สวนแล้วครับวันนี้คือมาตรา ๑๙๕ เรามีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาใช้ระบบไต่สวน แต่ใช้ศาลรับฟังข้อเท็จจริง วันนี้แต่ถ้าประชาชนเป็นคู่ความกับรัฐ ถ้าเราให้อำนาจคืนกับประชาชน ประชาชนเป็นคนรับฟังข้อเท็จจริง ปัญหาที่เราพูดกันในเรื่อง ๒ มาตรฐานต่าง ๆ มันจะหมดไป จะไม่มีใครกล้าใช้อำนาจตามอำเภอใจอีกต่อไป กรณีมาตรา ๒๙ จะเห็นได้ชัด มาตรา ๒๙ วรรคห้า การประกันตัวนั้นมันเป็นเสรีภาพเป็นสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องหา แต่มันกลายเป็นข้อยกเว้น เป็นการใช้ดุลพินิจของศาลตามที่จะเห็นสมควร

---

[๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรียกหลักประกันสูงไป ไม่ได้ ตรงไหนใครเป็นคนไปพิจารณา คดีเดียวกันนะครับ ข้อหาโทษประหารชีวิตให้ประกันตัวได้ไม่กลัวหนี แต่คดีบางคดีนี่โทษไม่กี่ปีไม่ให้ประกันอ้างว่ากลัวหนี ถามว่า ผู้ต้องหาจะไปใช้สิทธิกล้าฟ้องศาลไหม ก็ไม่มีใครกล้าฟ้องครับ ไม่มีใครกล้าไปทะเลาะกับศาล แต่ถ้าในเรื่องนี้คดีที่คู่ความของประชาชนเป็นรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐต้องขึ้นศาล ผมใช้คำว่า ศาลประชาชนคือไต่สวนโดยลูกขุนที่เป็นประชาชน ผมเชื่อว่าเจ้าหน้าที่รัฐจะเลิกใช้อำนาจตามอำเภอใจ หรือกรณีที่กำลังเกิดขึ้นกรณีกรรมการการเลือกตั้งไปทำเรื่องที่พรรคการเมืองบางพรรคอาจจะไม่สบายใจ วันนี้ไปฟ้องศาลเขาก็ไม่มั่นใจ เขากลัวว่าจะช่วยกัน แต่ถ้าเป็น เรื่องแบบนี้คุณเป็นคู่ความเจ้าหน้าที่รัฐขึ้นศาลโดยประชาชนไต่สวน ถามว่าทำไมต้องเสนอ ก็เพราะว่าวิธีพิจารณาคดีอาญานักการเมืองเราก็ยังบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญให้ใช้ระบบไต่สวน แต่เป็นการไต่สวนโดยศาล เพราะฉะนั้นเรื่องนี้มันก็ต้องใส่ไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเหมือนกัน ไม่เช่นนั้นประชาชนจะไม่ได้รับการคุ้มครอง อันนี้พูดจากประสบการณ์นะครับเพราะว่าเป็นคนที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจ ผมแสดงความคิดเห็นว่า ทางกฎหมายนะครับก็ถูกดำเนินคดีในข้อหานำความเท็จเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ข้อหาความมั่นคง ผมโดนมา ๑๐ คดี หลุดไป ๘ คดีแล้ว ถามว่า ให้ผมไปฟ้องอัยการ ไปฟ้องตำรวจ ไปฟ้องก็ช่วยกันครับ กรณีนี้ที่ประชาชนถามว่าเมื่อไรมันจะเลิก ๒ มาตรฐาน เราจะเขียนรัฐธรรมนูญดีขนาดไหน ทำอย่างไรถึงจะไม่ให้มันบิดเบือน ทำอย่างไร ก็วิธีเดียวครับเอาอำนาจคืนให้กับประชาชน ผมอยากเสนอ ท่านประธานอนุเอาในเรื่องนี้ไปดูให้ทีนะครับว่าไปใส่ไว้ในหมวดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ผมเชื่อว่ามันจะขจัดการใช้อำนาจที่ไม่ชอบ ธรรมได้ต่อไป ขอบพระคุณครับ

กรณีที่เจ้าหน้าที่รัฐหรือรัฐเป็นคู่ความ เช่น ผมจะฟ้อง สมมุติ สมมุตินะครับ ผมจะบอกว่าผมไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี อย่างนี้ เรื่องประกันตัว อยู่ดี ๆ ไม่ให้ประกัน ผมจะฟ้องศาลนี่ต้องไต่สวนโดยประชาชน ให้ศาลตัดสินกันเองก็ช่วยกัน เฉพาะคดีอาญาที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคู่ความ ต้องให้ประชาชนเป็นคนตัดสินข้อเท็จจริงว่าเรื่องนี้ผิดหรือไม่ผิด ไม่ใช่ให้ศาลช่วยกัน ผมเจอมาแล้ว อันนี้ด้วยตัวเองครับ

ผมขออนุญาตเพิ่มเติมประเด็นของท่านอาจารย์โภคิน กับท่านพงศ์เทพ คือกราบเรียนอย่างนี้นะครับ ฝากท่านไพบูลย์ด้วยครับ การตรวจสอบไม่ใช่การแทรกแซง ศาลมักจะอ้าง ว่ามันจะเป็นการแทรกแซง การตรวจสอบไม่ใช่การแทรกแซง

ประการต่อมาก็คือในเรื่องของละเมิดอำนาจศาลหรือ Contempt of court จริง ๆหลักการเหมือนกับในสภาผู้แทนราษฎรเราใช้ คือ เพื่อให้ศาลควบคุมการพิจารณาคดีไปได้ ในสภาผู้แทนราษฎรจึงให้อำนาจประธานสภาสั่งสมาชิกที่ก่อกวนหรืออะไรออกไป ได้แค่นั้นครับ ศาลก็เช่นกัน เพราะการใช้กฎหมายละเมิดอำนาจศาลมันเป็นข้อยกเว้นที่ให้ศาลที่เป็นคู่กรณีตัดสิน เรื่องนี้โดยที่ไม่ต้องไป ซึ่งมันผิดหลัก ถ้ามันไม่ใช่ในห้องพิจารณาถ้าวิพากษ์วิจารณ์เป็นหมิ่นประมาท คุณก็ควรจะมีสิทธิถ้าผมไปแจ้งความต่อสู้คดีกัน ไม่ใช่ใช้สิทธิอภิสิทธิ์ตัวเองเรียกมาไต่สวนแล้วบอกนี่ ละเมิดอำนาจศาลเป็นคู่กรณีเอง ไต่สวนเอง ตัดสินเอง มันควรจะยกเว้นไว้เท่าที่ในห้องพิจารณาคดี เท่านั้น และการละเมิดอำนาจศาลท่านประธานครับ มันถูกแปลขยายไปจนถึงทำความเห็นที่บ้านวิพากษ์วิจารณ์ก็ละเมิดอำนาจศาลแล้ว”[๒๕]

---

[๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“เรื่องของหลักประกันสิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม กระผมจำได้ว่ามีท่านกรรมาธิการหลายท่านอภิปรายถึงเรื่องของการใช้กฎหมายย้อนหลังที่เป็นผลเสียกับบุคคลในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งไม่ใช่เรื่องทางอาญา ซึ่งในกรณีตรงนี้ผมเข้าใจว่าถ้าจะเติมให้สมบูรณ์ เราอาจจะเติมในตอนท้ายสุดของหน้า ๑๖ นะครับ เติมเป็น (๙) ใช้ถ้อยคำว่า การใช้กฎหมายย้อนหลังที่เป็นผลเสียแก่บุคคลจะกระทำมิได้ เพราะมีการยกตัวอย่าง เช่น การใช้กฎหมายย้อนหลังไม่ใช่เรื่องทางอาญา ยกตัวอย่างเรื่องของการยุบพรรค แล้วก็ตัดสิทธิของกรรมการบริหาร แต่ใช้กฎหมายย้อนหลัง ซึ่งไม่ใช่โทษทางอาญาอย่างนี้ ซึ่งหลายท่านก็บอกว่ามันเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะเอามาใช้ มันขัดหลักนิติธรรม”[๒๖]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“การตรวจสอบว่ามันไม่มีผลย้อนหลัง เรื่องดุลยพินิจที่จะยุบพรรคแล้วก็ไปตัดสิทธิกรรมการบริหารพรรค ก็ควรจะให้ศาลยุติธรรมเป็นคนใช้ดุลยพินิจในการลงโทษมากกว่าที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย”[๒๗]

มาตรา ๓๑

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ประเด็นต่อมาคือว่าในมาตรา ๓๑ ผมได้ให้ความเห็นไว้ ตรงนี้ก็เป็นเรื่องแปลกที่ว่าเป็น เรื่องเสรีภาพในเรื่องกฎหมาย แต่ไปเขียนว่าแต่ต้องไม่ปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตราย ต่อความปลอดภัยของรัฐ คือการนับถือศาสนามันจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ ท่านยืนหยัด ใจสมุทร ท่านให้ความเห็นไว้ดี ท่านบอกว่าถ้าลัทธิ อีกเรื่องหนึ่ง คือ ลัทธิ คุณมีลัทธิออกมาแล้วอาจจะเป็นอันตรายกับความมั่นคงของรัฐ แต่ถ้ากฎหมาย ถ้าเป็นศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ไม่มีทาง ที่จะเป็นอันตรายต่อรัฐ เพราะศาสนาก็คือศาสนา Prove มาแล้วถึงเป็นศาสนาได้ ดังนั้นการเขียน ถ้อยคำว่าไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ ไม่ควรจะเขียนเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา เป็นอย่างยิ่งเลย เขียนเข้ามาแล้วมีปัญหาแน่ มันจะเกิดการ Liquidate เรื่องศาสนาขึ้นมาแน่ ผมเห็นว่า นอกจากไม่ควรจะเขียนและยังเป็นอันตรายด้วยซ้ำต่อการนับถือศาสนา”[๒๘]

มาตรา ๓๔

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ประเด็นที่ ๒ สืบเนื่องที่ท่านวัฒนากับท่านอาจารย์พงศ์เทพพูด ผมเห็นด้วยอย่างยิ่ง แล้วผมขอเสนอบรรจุเข้าไปด้วยเลยในการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะเพิ่มเติมหมวดรัฐธรรมนูญว่าด้วย Judicial Reviews Committee ต่างประเทศมีเยอะนะครับ เราเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาไม่ได้หรอก เพราะถือว่าเป็นอิสระ

---

[๒๖]รายงานการประชุมขวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เพราะเป็นหลักการสากล แต่ว่าเราวิจารณ์ได้ เราถกได้ เราชำแหละได้ อันนี้ผมขอ เสนอตัวนี้บรรจุเข้าไปเสนอผ่านไปยังท่านไพบูลย์นะครับ Judicial Reviews ขอบคุณครับ”[๒๙]

มาตรา ๔๑

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล ครับ ประเด็นที่เรายกกันขึ้นมานี้ผมอยากฝากท่านไพบูลย์เพิ่มเติมอย่างนี้ครับ คือพอเราพูดถึง มาตรา ๔๑ ใน (๒) (๓) (๒) ก็คือเราเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ แต่ (๓) สำคัญกว่าคือฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำของเจ้าหน้าที่แล้วก็ ในหมวด ๕ พูดถึงหน้าที่ของรัฐ ประเด็นใหญ่ผมคิดว่าอยู่ตรงนี้คือการฟ้องหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากกฎหมายไทยบัญญัติให้หน่วยงานของรัฐระดับกรม หรือกฎหมายจัดตั้งทั้งหลายให้เป็นนิติบุคคลหมด มันก็สับสนอลหม่าน จะพบว่าในต่างประเทศส่วนใหญ่ฟ้องรัฐก็คือรัฐเป็นนิติบุคคล แล้วก็หน่วยงานไหนเกี่ยวข้องหน่วยงานนั้นก็เข้ามาเป็นตัวแทนนิติบุคคล ทีนี้ประเด็นที่ผมอยากจะเรียนตรงนี้ก็คือว่าพอบอกว่าให้ฟ้องหน่วยงานของรัฐในกรณีเจ้าหน้าที่ไปทำละเมิดหรือไปละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ คณะรัฐมนตรีเองก็ถูกฟ้องแต่ตั้งแต่ฎีกาสมัยพระยาปรีดานฤเบศร์ก็บอกว่าคณะรัฐมนตรีนั้นไม่ใช่นิติบุคคลจึงฟ้องไม่ได้ เพราะว่าครั้งนั้นพอเราไปประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ญี่ปุ่นก็ Bomb เขาก็มาร้องว่าบ้านนั้นถูก Bomb แต่ศาลไม่ได้ออกแนวที่ว่าอันนี้เป็นการกระทำของรัฐหรือรัฐบาล แต่ไปออกแนวที่ว่าคณะรัฐมนตรีไม่ได้เป็นนิติบุคคล ในที่ผ่านมาที่พยายามฟ้องคณะรัฐมนตรีกันก็ต้องมาดูกันว่าคณะรัฐมนตรีแทนที่จะเป็นความรับผิดชอบร่วมตามรัฐธรรมนูญ เวลาต่อสภาเป็นความรับผิดชอบร่วมนะครับ แต่เวลาเกิดความเสียหายต่าง ๆ มันกลายเป็นว่าอยู่ในที่ประชุมหรือเปล่า หรืออยู่ตอนออกไปเข้าห้องน้ำหรือเปล่า ซึ่งเป็นเรื่องตลกมากและศาลก็รับฟังข้อเท็จจริงแบบนี้ด้วย ถ้าระหว่างเขาลงมติกันคุณไปเข้าห้องน้ำก็แปลว่าไม่ผิด ก็เป็นเรื่องโจ๊กมาก ไม่ต้องนับไปต่างประเทศ คือบ้านเรามันเกิดระบบกระบวนการที่มันไร้สาระจนหมด ผมก็คิดว่าตรงนี้ต้องดูให้ชัดว่าเป็นอย่างไร ทีนี้พอครั้งนี้ต่างกับครั้งอื่น ๆ ก็คือว่าปกติแล้ว เราจะบัญญัติในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งตั้งแต่มีขึ้นมาในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนนี้ก็เหมือนฉบับนี้ก็คือเป็นแนวทางในการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายแล้วแต่ก่อนก็บอกอันนี้จะไปฟ้องรัฐไม่ได้ อันนี้ก็คงน่าจะเหมือนเดิม แต่ปัญหาทีนี้เราแยกบางส่วนเป็นหน้าที่ของรัฐ เมื่อรัฐมีหน้าที่และรัฐไม่ทำหน้าที่ ถามว่าประชาชนฟ้องใครที่ว่าฟ้องรัฐ หรือแม้แต่อย่างที่ท่านวัฒนาพูดเหมือนกันว่า สมมุติว่าศาลไม่ทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ศาลเป็นส่วนหนึ่ง ของรัฐนะฟ้องใครครับอันนี้ไปฟ้องเจ้าหน้าที่คนนั้นเองแล้วจะเป็นคนตัดสินเอง หรือพรรคพวกตัดสิน มันก็วุ่นวายกันไปหมด ดังนั้นผมคิดว่าตรงนี้ฝากท่านต้องช่วยคิดว่า คำว่า รัฐ ถ้าราษฎรได้รับผลกระทบจากรัฐจะโดยการกระทำของหน่วยงานก็ดี หรือการกระทำของเจ้าหน้าที่ก็ดี เขาจะฟ้องที่ใคร ใครต้องรับผิดชอบ และถ้าเรื่องนั้นเป็นการกระทำในระดับรัฐบาลต้องรับผิดชอบกันอย่างไร เพราะไม่อย่างนั้นเราพูด ๆ ไปนี่ถึงเวลามันจะเกิด ปัญหาทาง Technical ซึ่งไม่รู้ว่ามันคืออะไร”[๓๐]

---

[๒๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

มาตรา ๔๓

รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ท่านกรรมาธิการ ผม รงค์ บุญสวยขวัญ ในฐานะกรรมาธิการ ผมต้องขออนุญาตต้องขอกราบประทานโทษ ท่านนิโรธด้วยถ้าหากจะทำให้ท่านเวียนหัวอีกสักรอบหนึ่ง เพราะผมกำลังจะพาออกชุมชน ท่านนิโรธครับ ท่านประธานครับ คืออย่างนี้ครับ ผมขออนุญาตเรื่องเตรียมเอกสารก่อนนะครับ เอกสารที่เตรียมหน้าขวาง เอกสารขวาง เอกสารการประชุมวันที่ ๖ หน้า ๑๓ เรื่องชุมชน ผมเสนอเรื่องการตัดสิทธิชุมชน ไม่ได้บอกว่าเราจะไม่ให้สิทธิชุมชนหรือเสรีภาพ ชุมชน แต่ว่ามันมีข้อความบางตัวไม่ตรงและมีข้อความบางตัวหล่นไปจากในการประชุมคราวนั้นจริง ๆ แล้วในบรรทัดที่ ๔ การใช้สิทธิเสรีภาพนั้น ๆ เป็นการกระทำในฐานะที่เป็น ปัจเจกบุคคลหรือเป็นการใช้สิทธิในฐานะที่เป็นชุมชนที่ยังไม่มีความชัดเจนว่าชุมชน หมายถึงใคร อันนี้ครับ ผมขออนุญาตขยายความและเพิ่มเติมประเด็นให้มีความชัดเจนขึ้นอีกนิดหนึ่งว่าวันนั้นเราได้เสนอว่าเรื่องสิทธิชุมชนนี่มันยังเป็นประเด็นปัญหา มันเป็นพัฒนาการ ของรัฐธรรมนูญที่เข้ามาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้วก็ถกเถียงกันว่าชุมชนคืออะไร ผมได้เสนอว่า ชุมชนก็คือกลุ่มคนที่มี Share Believe ภาษาอังกฤษนะครับ ความเชื่อร่วม ฐานของชุมชน ตรงนี้ก่อน อันนี้คลาสสิกนะครับ แบบคลาสสิกเลย ประเด็นที่ ๒ ก็คืออยู่ในพื้นที่เดียวกัน พื้นที่เดียวกัน ๒ Concept นี้เป็น Concept ทางสังคมวิทยาว่าด้วยชุมชน แต่เราก็เอามา ใส่ไว้ในรัฐธรรมนูญ แล้วก็ยังไม่มีผลที่ไปสู่การปฏิบัติจนมาปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะเป็นป่าชุมชน แม่น้ำชุมชน ทะเลชุมชน นาชุมชน โฉนดชุมชนอะไรเอย พวกเหล่านี้ยังไม่เกิดเป็นมรรคเป็นผลเลย แต่เราเอาคำว่า ชุมชน มาใส่ไว้ และผมก็บอกว่าการใช้คำพรรค์นี้มันดูเท่แล้วก็ได้รับการยอมรับจากสังคมของไทยว่าเราเคารพสิทธิท่าน หมายถึงชุมชนนะครับ เราเคารพเสรีภาพท่าน หมายถึงชุมชน แต่ถ้าตัดออกไปสิทธิและเสรีภาพเขาขาดไปไหมครับ ไม่มีนะครับ วันนี้ครับท่านประธานครับ ท่านกรรมาธิการครับ คำว่าชุมชนไปไกลเป็นอีกมิติหนึ่งที่เราเรียกกันว่าชุมชนเสมือนจริง Virtual Community เช่น ชุมชนของชาวโซเชียล ชุมชนของชาว ผมยกตัวอย่าง ขอโทษนะครับผมไม่มีเจตนาที่จะลบหลู่ ชุมชนของชาวเกย์ ชุมชนของชาวโน้นชุมชนของชาวนี้ที่มาจาก Share Believe แต่ไม่ใช่ยึดโยงอยู่กับพื้นที่ ถ้าเขาจะอ้างสิทธิตรงนี้ด้วยตามรัฐธรรมนูญเราจะทำกันอย่างไร ประเด็นตรงนี้เป็นประเด็นที่สำคัญบอกว่าวันนี้เวลาเราพูดถึงความหมายของชุมชนก็เหมือนกับเมื่อกี้ Security หรือความมั่นคง มีทั้ง Traditional มีทั้ง Non Traditional เต็มไปหมด ชุมชนก็เหมือนกัน ชุมชนแบบดั้งเดิมกับชุมชนสมัยใหม่ แต่ว่าคำว่าชุมชนถูกเอามาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและไม่เป็นมรรคเป็นผลในการที่จะขยายผลกันต่อไปว่าจะทำอย่างไร ประเด็นนี้ผมจึงเสนอให้ตัด แต่ตัดแล้ว คำว่า ชุมชน มันมาจากสิทธิของปัจเจก ถ้าตัดไปแล้วสิทธิของชุมชนหายไปไหม สิทธิมาจากปัจเจก หรือว่าสิทธิมาจากชุมชน อันนี้พอไปดูในรัฐธรรมนูญในหมวดนี้ทั้งหมวด เลยนะครับเรายังเห็นว่าความเป็นสิทธิของชุมชนปรากฏอยู่ในมาตราอื่น ๆ เช่น มาตรา ๑๖ ว่าด้วยผู้บริโภคอย่างนี้ อันนั้นก็คือการรวมกลุ่มแล้ว กลุ่มของคนที่มีความเชื่อมีความคิดเกี่ยวกับผู้บริโภคก็มีความเป็นชุมชน หรือเสรีภาพในการรวมตัวในมาตรา ๔๒ รวมตัวเป็น สมาคม เป็นสหภาพ เป็นอะไรต่อมิอะไรเขียนไว้ชัดเจนและเขาก็ได้สิทธิอันนั้นหรือชุมชน ในการรวมกลุ่มเป็นพรรคการเมืองก็เป็นชุมชนชนิดหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าเราตัดคำว่าชุมชน ไม่ได้หมายถึงว่าผมละเมิดความเป็นชุมชนนะครับ ทั้ง ๆ ที่ผมเป็นชาวชุมชนและงานผม ในสมัยที่เป็นนักวิชาการก็งานมาจากชุมชนนี่ล่ะ เพราะฉะนั้นตัวชุมชนนี้ถ้าตัดไปมันก็ไม่มีปัญหา แต่ถ้าคงอยู่แล้วคำถามมันจะเกิดอะไรขึ้น เกิดปัญหาความขัดแย้งกัน การตีความ การอธิบายความ การ Claim บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญสิ่งเหล่านี้ก็จะตามมานะครับ ผมขอทั้งการปรับเอกสารและขออธิบายเพิ่มเติม ซึ่งยังไม่มีข้อตกลงว่าเราจะตัด

หรือไม่ แต่เป็น ความเห็นที่จะใส่เข้าไว้ในที่ประชุมนี้ ขอบคุณมากครับ”[๓๑]

มาตรา ๔๕

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ส่วนเรื่องระบบ พรรคการเมือง พรรคการเมืองหลายคนเข้าใจว่าพรรคการเมืองเริ่มจริง ๆ แล้ว ๒๔๘๙ ถ้าพรรคการเมืองตามพฤตินัย เริ่มแท้เลยประเทศไทยก็คือพรรคคณะกรรมการราษฎร คณะราษฎรคือพรรค การเมืองโดยนัยแห่งพฤตินัยเลย อันนี้คือรูปแบบทางรัฐศาสตร์เลย แต่ว่าถ้าเป็นนิตินัยก็เริ่มด้วยพรรคก้าวหน้า พรรคก้าวหน้ามาก่อน แล้วถึงจะมีพรรคประชาธิปัตย์แต่ก็ใกล้เคียงกันแล้ว หลาย ๆ คนก็โทษพรรคการเมืองกันเยอะ ตลอดระยะเวลา ๘๗ ปี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองมา พรรคการเมืองเรามีปัญหาเยอะแน่นอน เพราะว่าการก่อตั้งการรวมตัวกันของพรรคการเมือง มันไม่ได้เกิดตามทฤษฎีทางการเมืองอย่างแท้จริง มันไม่ได้รวมกันด้วยอย่างอุดมการณ์อย่างแท้จริง ผมใช้คำว่า ส่วนใหญ่ ใช้คำว่าส่วนใหญ่แล้วกันคงไม่ทุกพรรค พอมันไม่ได้รวมกันอย่างนั้นนโยบายอะไรต่าง ๆ มันก็มีการดัดแปลงมีการ Copy มีการลอกมีการอะไรกันมากเข้ามา น้อยมากที่จะนำนโยบายมาหา เสียงมาปฏิบัติกันได้จริง แล้วอุปสรรค พรรคการเมืองแน่นอน ถ้าโดยกำลัง Silicon การปฏิวัติ รัฐประหารทำให้แน่นอนทำให้พรรคการเมืองสะดุด อุปสรรคอีกอันหนึ่งก็คือการยุบพรรคการเมือง นี่พูดวันนี้ไม่ใช่วันนี้ศาลรัฐธรรมนูญจะตัดสินเรื่องพรรคอนาคตใหม่แต่แน่นอนพรรคการเมืองถูกยุบ ไปเยอะเป็น ๑๐๐ หลายร้อยแล้วด้วย”[๓๒]

“ก็นิดเดียวเพราะฉะนั้นอีกอย่างหนึ่งโดยสรุปก็คือว่า เรื่องพรรคการเมืองที่มันไม่ได้เป็นตามที่หวังหลาย ๆ คน เพราะว่าคนที่คิดว่าพรรคการเมืองที่ดีควรจะ เป็นอย่างไรไม่ค่อยได้เข้ามา แล้วก็ไม่เข้ามาก็ปล่อยให้คนที่คิดว่า ไม่ดีมาทำทั้งหมดก็เหมือนหลาย ๆ วิพากษ์วิจารณ์พรรคการเมืองแต่พอให้เข้ามาก็ไม่เข้ามาก็จะเป็นเสียอย่างนี้ อันนี้ก็น่าจะเป็น อีกคำตอบหนึ่งที่พรรคการเมืองเราไม่ได้วิวัฒนาการไปทางนั้นนะครับก็โครงสร้างรูปแบบอะไรต่าง ๆ นานา อย่างที่เราจะทำกันอยู่ผมคิดว่าน่าจะเป็นโอกาสอันดีที่เราได้มาถกกัน ขอบคุณครับ”[๓๓]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตนิดเดียวครับขอใช้สิทธิพาดพิงนิดเดียวประเด็นเรื่องนโยบายของพรรคการเมืองกับนโยบายในการหาเสียง อันนี้ต้องแยกกันนโยบายของพรรคการเมืองเป็นไปตาม พ.ร.บ. พรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองต้องยื่นในช่วงแจ้งจัดตั้งพรรคการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นนโยบายแบบกว้าง ๆ แต่นโยบายหาเสียงจะเป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งที่เขียนกันว่ามันจะต้องมีการกำหนดแหล่งที่มาของงบประมาณต้องกำหนดถึงความคุ้มค่าอะไรต่าง ๆ มันอยู่ใน พ.ร.บ. เลือกตั้ง ซึ่งจริง ๆ แล้วเขาก็พยายามจะบอกว่านโยบายหาเสียงต้องไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายของพรรคการเมือง เขาเขียนไว้ในมาตรา ๗๔ ถามว่า กกต. ตรวจสอบได้ไหม อย่างที่ท่านวัฒนาพูดขออนุญาตเอ่ยนามนะครับ มันก็เป็นปัญหาข้อจำกัดเหมือนกันในเรื่องการหาเสียง เพราะบางอย่างจะต้องไปวิเคราะห์ซึ่งในชั้นการยกร่างมาตรานี้ว่าจะต้องมีการตรวจสอบว่าคุ้มค่า เป็นประชานิยมหรือไม่อย่างไร เราเคยพูดกันว่าถ้าจะให้ กกต. เป็นองค์กรเดียว

---

[๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๓๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๓๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ในการตรวจสอบว่านโยบายหาเสียงชอบหรือไม่ชอบ เป็นประชานิยมหรือไม่ จะเกิดผลกระทบต่อฐานะการเงินการคลังของประเทศหรือไม่ เราก็บอกว่ามันอาจจะมีข้อจำกัดอยู่ ซึ่งตรงนี้เป็นปัญหาที่เขียนไว้ในกฎหมายเอง กกต. ไม่ได้ไปบอกว่ามันจะต้องวางไว้อย่างนั้น ซึ่งถ้าจะปรับอย่างไรก็สุดแท้แต่แต่ตรงนี้เรียนว่าจริง ๆ นโยบายมันแยกส่วนกันอยู่นโยบายพรรคการเมืองกับนโยบายที่ใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง”[๓๔]

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“เรื่องเกี่ยวกับพรรคการเมืองตามมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ก็ฝากว่าท่านอนุกรรมาธิการในชุดท่านไพบูลย์กรุณาลองดูด้วยนะครับว่า มติมันเป็นแบบนี้หรือไม่ก่อนอื่นนะครับ ประมาณบรรทัดที่ ๑๔ เนื่องจากในพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เข้าใจว่าจะตกคำว่า พรป. คือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองนะครับ เขียนไว้สั้น ๆ เนื่องจากในพรรคการเมือง ๒๕๖๐ น่าจะผิด ทีนี้มาในวรรคถัดมานี้ก็ได้มีการพูดว่าอย่างไรเสียการบัญญัติตามมาตรา ๔๕ วรรคสอง ความว่า เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางอะไรทั้งหลาย ไล่ไปนี่ ท้ายที่สุดก็นำไปสู่บทสรุปในหน้า ๒๐ ว่าคณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นควรตัดบทบัญญัติในวรรคสองของมาตรา ๔๕ ออก ผมจำได้ว่าเรื่องนี้ผมอยู่ด้วยแล้วก็ได้เคยอภิปรายว่าจริง ๆ แล้วรัฐธรรมนูญนี้เขาเขียนไว้กว้าง ๆ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง อย่างโน้นอย่างนี้ ต้องมีบทบัญญัติว่าอย่างนี้แต่ว่าปัญหาที่มันเกิดขึ้นที่พูดถึงวรรคแรก คือมันเกิดจากการไปบัญญัติ พรป. ว่าด้วยพรรคการเมืองแล้วก็ไปใส่รายละเอียด ใส่เพิ่มเติมต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ตัวอย่างเช่น ไปบัญญัติไว้ในมาตรา ๔๗ ของ พรป. พรรคการเมืองให้ทำอะไรครับ ที่เขาเรียกว่า Primary จะต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด จะต้องมีสาขาพรรคการเมือง ถ้าไม่มีแล้วส่งไม่ได้อย่างโน้นอย่างนี้ แถมว่าตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดก็ไปทำกันแบบลวก ๆ เอาคนมา ๑๐๐ คน เป็นสมาชิก แล้วก็ประชุม ๕๐ คน ก็ตั้งตัวแทนได้ อย่างนี้เป็นต้น ผมอภิปรายไปในเชิงว่าปัญหามันอยู่ที่ว่าเราไปเขียนกฎหมายพรรคการเมืองโดยไปกำหนดรายละเอียดคำว่ามันเกินเลยไปจากที่รัฐธรรมนูญ จริง ๆ แล้วรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้เขียนรายละเอียดว่าต้องทำอย่างไร เพียงแต่ว่าต้องมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง แต่เราก็ไปบอกว่าต้องมีส่วนร่วมอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องมีตัวแทน ต้องมีโน้นมีนี่ ผมคิดว่าเราออกไปในเชิงว่ามันต้องไปทบทวน พรป. ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่ใช่หรือครับ อันนี้ท่านอนุกรรมาธิการที่อยู่ด้วยกรุณาด้วย”[๓๕]

นายดำรงค์ พิเดช กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ดำรงค์ พิเดช กรรมาธิการครับ คืออย่างนี้ครับที่ท่านไพบูลย์พูดมาตรา ๔๕ วรรคสอง ผมเห็นด้วยครับ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นนี่พรรคการเมืองปฏิบัติลำบากมาก โดยเฉพาะพรรคเล็กแทบไม่มี โอกาสเกิดเลย มันเป็นการที่ร่างเขียนกันมาด้วยความนึกคิดกันมาว่าต้องสวยงามอย่างนี้ ๆ Primary Vote บ้าง บัตรอย่างนี้บ้าง ตัวแทนจังหวัดบ้าง ครบทุก Shot ในขณะที่ประชากรของประเทศยังเขียนหนังสือออกบ้างไม่ออกบ้างอะไรบ้าง ยังนับไม่เป็นบ้างอะไรบ้าง และ ยิ่งในระบบ Primary Vote ยิ่งพรรคใหญ่ ๆ ยิ่งจะมีปัญหา ถ้าทำกันจริง ๆ นะ ผมเป็นเถ้าแก่ในเขตนั้นค้ายาเสพติดมีเงินมาก ผมจะลงพรรคนี้ผมรู้ผมได้แน่ ผมเอาชาวบ้านมากลุ่มหนึ่งทำ Primary Vote เข้ามาได้เลย ไม่ต้องหรอก ทำได้เลย พรรคการเมือง หัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรคแทบไม่มีสิทธิอะไรเลย ไปคิดกันมาอย่างไรก็ไม่รู้คิด

---

[๓๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๓๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

กันไปเรื่อย ผมก็ต่อสู้มาก่อนเลือกตั้งมา ว่าสมาชิกเขตละ ๑๐๐ ๑๐๐ ๑๐๐ ไม่สามารถทำได้ ก็ผ่อนมาเอาจังหวัดละร้อยและมาเป็นเขตละร้อย ต้องมีผู้สมัคร ต้องมีแย่งกันแทบตายทั้งประเทศ ผู้สมัคร พรรคเล็กนี่แทบตาย ไม่มีใครอยากมาหรอก เพราะมาแล้วฝากลูกฝากหลานไม่ได้ ไม่เหมือนพรรคใหญ่ ๆ ฝากคนโน้นคนนี้ได้ นี่ปัญหาอย่างนี้ คนเขียนเขียนไปเรื่อย ผมถึงบอกเขียนด้วยความเมาหมัด ผมเป็น สปช. สปท. ผมก็อยู่ในที่เกิดเหตุผมก็รู้ เอาอย่างนี้ เอาอย่างนี้ เอาอย่างนี้ เอามันให้ตาย ผมเห็นด้วยควรจะตัดออกหมดมาตรา ๔๕ วรรคสอง”[๓๖]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ส่วนประเด็นเนื้อหาเรื่องการกระจายอำนาจผมซีเรียสมาก เพราะว่า ไม่มี ทีนี้เราอาจจะไปเขียนในมาตรา ๔๕ ก็ได้ มาตรา ๔๕ เป็นอำนาจทางการเมืองของประชาชนในการตั้งพรรคการเมืองในการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เอาอำนาจเดี่ยว ๆ ในเชิงปัจเจกของประชาชนไปไว้ในนี้ด้วยเลยไหมเพื่อจะได้ไปคุ้มครองทีหลัง มาคุ้มครองเสรีภาพในการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและมีอำนาจในการคุ้มครองตนเองเอามาไว้หมวดนี้เลย เพราะว่าขณะนี้เรื่องการกระจายอำนาจจะไปอยู่ในหมวด ๑๔ เป็นเรื่อง การปกครองท้องถิ่น ไม่ใช่เรื่องการกระจายอำนาจ เพราะฉะนั้นเราจะมาวางไว้ที่ ๔๕ เป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเขียนไว้ตรงนี้ แล้วมีอะไรกระทบกระเทือนก็ไปสู้กัน ในอนาคตเป็นหมวดแรก”[๓๗]

“ข้อต่อไปผมไปเร็ว ๆ ได้อธิบาย จะได้ไปทีเดียวข้อต่อไปเรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพมาตรา ๔๕ ซึ่งกฤชเสนอ กฤชเสนอบอกว่าไปเขียนวรรคสองไว้และเขียนลงรายละเอียดในเรื่องพรรคการเมือง มันไปกระทบทำให้ไปบีบ ตัดออกทั้งหมด ตรงนี้ท่านกฤช Represent เป็น กกต. เห็นว่าควรจะตัด ผมเองสนับสนุนใน Represent ของความเป็นพรรคการเมืองว่าควรจะตัด คือเราไปออกกฎหมายพรรคการเมืองอย่างไรก็ได้แต่อย่าเขียนใน รัฐธรรมนูญ พอเขียนในรัฐธรรมนูญ ๑. มันลึกเกินไป ไปลงรายละเอียดเกินไปและมันสร้างปัญหา ดังนั้นเสนอให้ตัดตรงนี้ หลักการก็คือว่าผู้ดูแลนายทะเบียนคือ กกต. ความเห็นท่านกฤช ผมย้ำอีกทีว่า มาจาก กกต. เห็นว่าควรตัด ผมในฐานะของพรรคการเมืองผมก็เห็นว่าควรตัด แล้วไปปรับเอาเองตรงโน้นตามสภาพ ไม่ใช่เขียนในรัฐธรรมนูญ”[๓๘]

“ประเด็นต่อมาก็คือ มาตราของท่านสมชัย คือท่านสมชัยให้ความเห็นว่าสิทธิของประชาชนในการถอดถอนเป็นหน้าที่ หมายถึงว่าของประชาชนเห็นด้วย แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีอยู่ก็คือว่าสิทธิในการเข้าชื่อ ๑๐,๐๐๐ ชื่อ กฎหมายมี ๕๐,๐๐๐ ชื่อ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมี ในการถอดถอน ในการเมืองท้องถิ่นมีก็คือว่าเป็นผู้มีสิทธิในเขตเลือกตั้งในการปกครองท้องถิ่นนั้น อบต. อบจ. เข้าชื่อกันถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นได้ ทีนี้ประเด็นเรื่อง ๕๐,๐๐๐ ชื่อถอดถอนเดิมที่มีอยู่มันไปอิงกับอำนาจวุฒิ ทีนี้ผมเห็นว่าอย่างนี้ เห็นว่าการที่ไปให้วุฒิมีอำนาจในการถอดถอนคนที่ประชาชนเลือกมา สมมุติถอดถอน ส.ส. ผมว่าไม่ได้ ไม่ให้ เพราะว่าขณะนี้วุฒิสมาชิกเอง เราเอาเป็นว่าคุณเป็นผู้กลั่นกรองกฎหมายเราไม่ให้ Exercise อำนาจในการถอดถอนบุคคลที่ประชาชนเลือกมา ถ้าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ก็แล้วกันเอาเป็นเหมือนกับเขตเลือกตั้งคนในเขตเลือกตั้ง ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเกินกึ่งหนึ่ง ถอดถอน ส.ส. ได้ อย่างนี้มีเหตุมีผล ถอดถอน ส.ส. ได้ แต่จะให้ไปว่า ๕๐,๐๐๐ ชื่อ และไปเข้าชื่อ และเอาไปให้วุฒิ และให้อำนาจวุฒิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง

---

[๓๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๓๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ทางการเมืองผมเห็นว่า ไม่ชอบ ผมก็เลยแย้งท่านสมชัย”[๓๙]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับ ผมได้ฟังหลาย ๆ ท่านอภิปรายมา ส่วนใหญ่ผมก็เห็นคล้อยด้วยกับหลาย ๆ ท่านครับ ผมจะไม่ขอพูดซ้ำ ผมอยากจะขอพูด เพิ่มเติมอยู่บางประเด็นสักเล็กน้อยว่าพรรคการเมืองนั้นก็ถือว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญสูงในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ แต่ในขณะนี้ภายใต้กฎหมายพรรคการเมือง ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้นั้น กลายเป็นว่าพรรคการเมืองนั้นถูกครอบงำ โดยระบบราชการอย่างเข้มงวดโดยเฉพาะ กกต. ทำให้การบริหารการพัฒนาพรรคการเมืองนั้น ถูกจำกัด แทนที่จะปล่อยให้พรรคการเมืองสามารถจะพัฒนาโดยอิสระ ไม่ถูกครอบงำ โดยระบบราชการ ขณะนี้กลับตรงกันข้าม เพราะการทำงานทางการเมืองนั้นต้องมีข้อจำกัด มีข้อระเบียบปฏิบัติมากมาย ถ้าไม่ปฏิบัติตามระเบียบก็จะมีบทลงโทษโทษปรับ โทษจำคุก ตามมาตรา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายในการที่เข้าไปแก้ไขปัญหาให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง ก็ต้องถูกบังคับด้วยกฎระเบียบ การกำหนดนโยบายของ พรรคการเมืองนั้นจะต้องเขียนให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติซึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ก็ถูกกำหนดขึ้นโดยระบบราชการ ซึ่งแนวความคิดของระบบราชการนั้นถ้าเทียบกับของ พรรคการเมืองแล้วความ Dynamic พลวัตมันแตกต่างกัน ระบบราชการส่วนใหญ่จะมีระบบเรื่องของ Bureaucracy มาอยู่มาก แล้วก็ไม่ค่อยจะปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของโลก ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้นควรที่จะยกเลิกการให้พรรคการเมืองต้องมา กำหนดนโยบายของพรรคเข้าไปในการแก้ไขปัญหาของประเทศนั้นโดยต้องอยู่ภายในกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งครั้งหนึ่งเราเคยยกเลิกไปแล้วว่า พรรคการเมืองเรามีอิสระมีเสรีที่จะคิดหาวิธีการแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่ระบบความคิด ของพรรคการเมืองกับของระบบราชการอาจจะมีความแตกต่างกัน เรื่องของยุทธศาสตร์ชาติไปด้วยกัน ความจริงสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไปเร็วมาก โดยทุกวันนี้เปลี่ยนแปลง เร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมาหลายเท่า โดยเฉพาะมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเกี่ยวข้อง ในทุกภาคส่วน ทั้งในระบบราชการและระบบอื่น ๆ เพราะฉะนั้นการที่จะต้องยึดโยงอยู่กับ ยุทธศาสตร์ชาติโดยไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้แก้ไขได้ต้องรออีก ๕ ปีถึงจะเปลี่ยนได้ แก้ไขได้ผมคิดว่ามันเป็นการปิดกั้นโอกาสของประเทศและบ้านเมือง ปิดกั้นโอกาสของ พรรคการเมืองที่จะนำเสนอนโยบายที่จะมีประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดูแลแก้ไขปัญหาของประเทศชาติบ้านเมือง เพราะฉะนั้นผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ควรจะให้ พรรคการเมืองมีความเป็นอิสระ ให้เขาโตอย่างอิสระเสรีภาพ ไม่ใช่โตแบบอยู่ภายในกรอบ การที่กำหนดให้พรรคการเมืองต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ต้องมีชำระ ค่าบำรุงต่าง ๆ โดยคาดหวังว่านั่นคือการพัฒนาพรรคการเมืองสู่สถาบันการเมือง โดยข้อเท็จจริงแล้วมันไม่ใช่ มันเป็นพิธีกรรมต่างหาก ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระความยุ่งยากให้แก่พรรคการเมือง แล้วถ้าหากไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกสภาพบังคับ มีบทลงโทษต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถาบันทางการเมือง แทนที่จะเป็นการส่งเสริมการพัฒนาพรรคการเมืองไปสู่สถาบันการเมืองที่แท้จริงตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นผมคิดว่าประเด็นนี้ก็เป็นประเด็นที่สมควรจะได้รับ การพิจารณาแก้ไขด้วยครับ ขอบคุณครับ”[๔๐]

---

[๓๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๔๐] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการ

“นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม : ขอบคุณครับท่านประธาน กราบเรียนท่านประธาน ผม สนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการ ขอพูดในฐานะประชาชน ผมเรียนว่าข้อเสนอขอไม่ให้แก้ไข มาตรา ๔๕ วรรคสอง โดยเฉพาะบทบัญญัติที่บอกว่าสมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนด นโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง เหตุผลเพราะว่าเราพูดเรื่องระบบประชาธิปไตยกันมามากแต่เรา ไม่ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของพรรคการเมืองที่จะเป็นของประชาชนเลย บทบาทของประชาชนที่ไปเกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองมีเฉพาะตอนเลือกตั้งเท่านั้น พรรคการเมืองมีสมาชิกไว้จำนวนมากเพื่อที่ต้องการรับเงินสนับสนุนตามรัฐธรรมนูญ การจะสร้างระบบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศนี้จะต้องสร้างพรรคการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยและประชาชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริงเสียก่อน ในระบอบประชาธิปไตยที่เราพูดกันถึงมีพรรคการเมืองจัดตั้งขึ้นมาแล้วนับ ๑๐๐ พรรคการเมือง ถึงวันนี้ มีพรรคการเมืองที่มีความต่อเนื่องอยู่คือ ๓ พรรค คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทยและพรรคไทยรักไทย หรือทุกวันเป็นพรรคเพื่อไทย พรรคอื่นเกิดขึ้นแล้วก็เลิกไป เพราะอะไรครับเพราะการจัดตั้งจัดตั้งโดยคนที่อยากเข้ามามีอำนาจในทางการเมืองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องรากฐานกับประชาชนเลย แต่ทีนี้เรามาดูว่าพรรคทั้ง ๓ พรรค ที่มีความต่อเนื่อง ๑. คือพรรคประชาธิปัตย์ต่อเนื่องจริง ๆ ก็มาต่อเนื่องปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ที่ท่านชวน ท่านสมัคร ท่านอุทัย และคนในยุคนั้นท่านบัญญัติเข้ามาลากต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันการบริหารของพรรคประชาธิปัตย์เราก็เห็นนะครับว่าแม้จะมีโอกาสการมีส่วนร่วมของสมาชิกมากสุดแต่กลไกก็ยังเป็นเหมือนเดิม คือผู้สมัครก็หน้าเดิม ๆ ไม่มีการเปิดโอกาสให้กับประชาชนเป็นเรื่องที่คณะกรรมการบริหารเท่านั้นที่จะมีสิทธิเลือก คณะกรรมการบริหารก็เลือกกันอยู่ในกลุ่ม พรรคชาติไทย มีความต่อเนื่องตั้งแต่ก่อตั้งโดยซอยราชครู จนมาถึงบ้านจรัญสนิทวงศ์ สิ่งที่เราเห็นก็คือการสืบทอดอำนาจกันในพรรคไม่ว่าจะเปลี่ยนชื่อพรรคไปเป็นชื่ออะไรก็ตามแต่ผู้คุมอำนาจก็ยังเป็นชุดเดิม ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมาจนถึงพรรคไทยรักไทยจนถึงเพื่อไทย ในปัจจุบัน ๓ พรรคหลัก ที่ผมบอกยังต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันไม่ต้องอภิปรายเลยครับสำหรับพรรคนี้ เลือกตั้งครั้งหนึ่งก็ต้องวิ่งไปเมืองนอกจะด้วยเหตุผลกลใดก็ตามแต่นะครับ จะมียุบไม่ยุบ จะดำเนินการอย่างไรก็ตามแต่กระบวนการเหล่านี้เกิดขึ้นและเป็นข้อเท็จจริงที่ประชาชนรู้กันว่าเวลาจะลงปาร์ตี้ลิสต์ถ้าจ่ายเงินบำรุงพรรคเยอะก็มีโอกาสได้ลง ถ้าสนิทสนมหรือเป็นพวกเครือข่ายคณะกรรมการบริหารในยุคนั้นถึงจะได้ ลำดับต้น ๆ ดี ๆ ไม่ใช่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ต้องรับเรื่อง ส.ส. เขตหรอกครับ ความต่อเนื่องดังกล่าวเราก็กลับมาดูกันว่าการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้จากมาตรา ๔๕ ไปเชื่อมโยงสู่ระบบ Primary Vote ความหมายของการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งไปสู่ Primary Vote ไปสู่การเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสม สิ่งที่จะเกิดขึ้นหากปฏิบัติไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองที่เป็นอยู่จะเป็นอย่างไรครับ ประชาชนที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง ๑๕๐,๐๐๐ คน จะได้รับการเขย่าความคิดตลอดเวลาจากผู้ที่อยากจะลงสมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรค ที่จะต้องลงไปแข่งขันจะเป็นมาเฟียจะเป็นผู้มีอิทธิพลก็ตามแต่ครับ อย่าดูถูกประชาชน เขามีสิทธิที่จะเลือก เขามีสิทธิที่จะคิด เพราะฉะนั้นถ้าหมายความว่าทั้ง ๔ ปี ผมอยากลงสมัครรับเลือกตั้งเขตพรรคประชาธิปัตย์ในภาคใต้ ผมก็ต้องลงไปหาเสียงจะไปแข่งกับท่านบัญญัติ ท่านบัญญัติก็ต้องไปทำงานกับสมาชิก ผมก็ต้องไปทำงานกับสมาชิก พรรคอื่นทุกพรรค ถ้าพรรคหลัก ๔-๕ พรรคลงไปทำแบบนี้หมดประชาชน ๑๕๐,๐๐๐ คน จะมีความตื่นตัว อยู่ตลอดเวลาเมื่อตื่นตัวถึงกระบวนการของการเลือกตั้งประชาชนมีส่วนร่วม ผมถามหน่อยครับเวลาเราพูดถึงเรื่อง รัฐประหารทุกครั้ง พรรคการเมืองที่อ้างว่ามีสมาชิกเป็นล้านทำไมประชาชนไม่ออกมาคัดค้าน ทำไมไม่ออกมาต่อสู้แทนเพราะเขาไม่เคยมีส่วนร่วมกับพรรคการเมือง ถ้าเขามีส่วนร่วมเขาเป็นเจ้าของ เขาส่งผู้สมัคร การเคลื่อนไหวต่อเนื่องตลอดเวลาที่มีส่วนร่วม คนเป็นล้านร่วมอยู่ในพรรคการเมืองถึงวันนั้นเราจะเห็นประชาธิปไตยที่แท้จริง คือประชาชนจะออกมาต่อต้านการรัฐประหาร แต่นี่เขาไม่รู้สึกเพราะมีหน้าที่เลือกตั้ง มีหน้าที่รับเงิน

ที่ไปซื้อเสียง มีหน้าที่ที่ไปสร้างกระบวนการการเลือกตั้งแล้วก็ให้กระบวนการของหัวคะแนนทำงานไป เลือกตั้งเสร็จก็เสร็จไปดังนั้นถ้าเรารักษาหรือทำให้พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นของ ประชาชนอย่างแท้จริง มีความต่อเนื่อง ท่านจะอภิปรายเรื่องประชาธิปไตยอย่างไรมาก็ตามแต่นะครับ ท่านกลับไปทบทวนเลยว่าทำไมพรรคการเมืองถึงไม่สามารถที่จะมีความเข้มแข็งอยู่ได้เกิดขึ้นแล้วดับ ๆ พรรคที่มีความเข้มแข็งอยู่ได้เพราะเจ้าของพรรคมีเงิน มีอำนาจ มีเครือข่าย มีการเชื่อมโยงถึงรักษาความ ต่อเนื่องเอาไว้ได้ เพราะฉะนั้นข้อเสนอของผมก็คือขอไม่ให้แก้ไขมาตรา ๔๕ วรรคสอง ขอบคุณครับ”[๔๑]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“รวมทั้งผมยกตัวอย่างอย่างสิทธิเสรีภาพ ผมไม่อยากจะลงไปเถียงรายมาตรา แต่เอาล่ะผมก็เห็นประเด็นว่าเรื่องสิทธิเสรีภาพตั้งแต่ทำมา ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ มาถึงปี ๒๕๖๐ มันยังมีปัญหาอยู่ เช่น ปัญหาที่สิทธิเสรีภาพของประชาชน ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญนำไปสู่การปฏิบัติไม่ได้จริง ส่วนข้อเสนอในการให้มันสู่การปฏิบัติ ได้จริงมันจะมีตัวอย่างอย่างไรก็ยกกันมาได้ ไปจนถึงกระทั่งเมื่อสิทธิเสรีภาพปะทะกับรัฐ หรือความมั่นคงของรัฐ การคงอยู่ของรัฐ หลักการใหญ่ ๆ ที่มันจะต้องดำรงไว้คืออะไร สิทธิ เสรีภาพระดับไหนที่ต้องรับรองไว้ ละเมิดมิได้ และเมื่อมีการใช้อำนาจของรัฐผ่านกลไกต่าง ๆ เพื่อจำกัดหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพนั้นอะไรจะเป็นหลักประกันในการตรวจสอบให้กลไกรัฐ หรือการใช้อำนาจนั้นมีกระบวนการรับผิด อย่างนี้เป็นต้น ผมคิดว่าถ้ามันได้ประเด็นใหญ่ ๆ แบบนี้มันจะจบด้วย

สุดท้ายอย่างนี้เมื่อกี้ก็มีประเด็นเรื่องพรรคการเมือง ผมก็เห็นด้วยว่าปัญหา เรื่องพรรคการเมืองเป็นปัญหามาโดยตลอด และมันก็ทำให้การเมืองของเราก็ง่อนแง่น แต่การพูดโดยด้านเดียวว่าพรรคการเมืองเป็นแบบนี้ล่ะมันถึงมีรัฐประหาร มันก็ง่ายไป มันก็ต้องยอมรับว่าเส้นทางการเมืองของไทยไม่เคยเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาพรรคการเมือง มีบรรยากาศประชาธิปไตยที่ยาวพอที่มันให้เติบโต แบบนี้มันก็คุยกันได้มาบอกว่าสมาชิกพรรคการเมืองเป็นล้านทำไมมีรัฐประหาร ไม่มีคนออกมาต้านเป็นล้าน แบบนี้มันก็ง่ายไปแน่นอนครับการรัฐประหารแต่ละครั้งมีคนสนับสนุนด้วย มีเหตุปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้เกิดได้ ผมจำได้อย่างรัฐประหารปี ๒๕๓๔ บ้านผมก็ดีใจหมดเลย เพราะรู้สึกว่าทหารมาช่วยปราบคอร์รัปชันถูกไหมครับ แต่ปีถัดไปสถานการณ์ก็เปลี่ยนไป แต่มันมีหลายเรื่องครับ ถ้าถามผมง่าย ๆ เหตุผลอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญก็คือว่าทำไมคนเป็นล้าน ๆ ไม่ออกมาต่อต้านเขาไม่กล้าหรอกครับเพราะว่าในประวัติศาสตร์การเมืองไทยการออกมาต่อต้านชนกับกองทัพ มีโอกาสที่จะเสียชีวิตเหมือนสุนัขข้างถนนโดยไม่มีใครรับผิดชอบเลยตลอดเวลา อันนี้ก็โยงไปสู่รัฐธรรมนูญได้นะครับว่าตกลงกระบวนการรับผิดในการใช้อำนาจรัฐที่มันไม่เคยเกิดขึ้นเลยทำให้เกิดวัฒนธรรมลอยนวลพ้นผิดมันจะหมดไปได้อย่างไร ผมเห็นด้วยแน่นอนเรื่องพรรคการเมือง ผมยกตัวอย่างสุดท้ายอย่างมาตรา ๔๕ ใช่ไหมครับเมื่อกี้ที่พูดถึง เราก็ ต้องพูดกันว่าตกลงการบัญญัติแบบนี้มันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของพรรคการเมืองได้จริง หรือเปล่า อันนี้ผมขออนุญาตยกตัวอย่างในแง่ผู้ปฏิบัติด้วย หรือเป็นการบัญญัติมาตราแบบนี้ บทบัญญัติแบบนี้เพื่อโจทย์ทางการเมืองเฉพาะหน้าเท่านั้น อ่านตามรายมาตรานะครับ ผมนึกถึงภาพแค่พรรคการเมืองเดียวคนคนเดียวที่คิดว่าจะจัดการเรื่องนี้เป็นการบัญญัติ รัฐธรรมนูญเพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองตอบโจทย์ทางการเมืองเฉพาะหน้าเท่านั้น แบบนี้ มันเหมาะจะเป็นรัฐธรรมนูญหรือเปล่า ถูกไหมครับ และผมขออนุญาตบางเรื่องเราแก้ปัญหาหลาย ๆ เรื่องผ่านบทบัญญัติทางกฎหมาย ลงรายละเอียดยิบกันเป็นรัฐธรรมนูญอย่างกับ พระราชบัญญัติแบบนี้มันก็แก้ไม่ได้ ถ้าเราอยากทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งไปบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไปบัญญัติใน พ.ร.ป.

---

[๔๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

กำหนดว่าสมาชิกต้องมีส่วนร่วมอย่างนั้นอย่างนี้ ต้อง Primary Vote อย่างนั้นอย่างนี้ อันนี้มันก็มีปัญหาเจตนาดีแต่บางทีสร้างผลด้านกลับ ผมยกตัวอย่างนะครับพรรคของผมเองก็พยายามมากที่จะให้สมาชิกมีส่วนร่วม เริ่มตั้งแต่เก็บค่าสมาชิกจริง เริ่มตั้งแต่ประชุม พยายามประชุมสมาชิกทุกจังหวัดให้มี Primary Vote โอ้โฮ มันไม่ง่ายนะครับ ผมยกตัวอย่างแค่ Primary Vote บอกว่าให้สมาชิกในพรรคนี่ถกเถียงกัน ว่า Primary Vote ทำอย่างไร ไม่มีเงินนะครับพรรคการเมืองไม่มีเงินที่จะทำ Primary Voteทำโหวตเหมือน กกต. ถ้าจะไปตั้งกล่องโหวตกันก็ไม่ง่าย มันก็ได้เฉพาะคนที่มีกำลังขนคนมา ลงคะแนน จะทำออนไลน์ ชาวบ้านที่อยู่ริมขอบชายขอบก็ใช้มือถือไม่เป็น เราพยายามทำนะครับ มีคนมาโหวตออนไลน์ สุดท้ายนะครับไม่กี่คน อย่างนี้เป็นต้น มันก็ไม่ได้ง่าย ประเด็น ก็คือเราต้องสร้างวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมให้มันส่งเสริมให้พรรคการเมืองเติบโตได้ อันนี้ ผมเห็นด้วย ไม่ใช่บัญญัติทุกอย่างเป็นกฎหมาย

สุดท้ายผมยกตัวอย่างสุดท้ายก่อน อย่าไปกำหนดให้พรรคการเมืองต้องมี สมาชิกเท่านั้นเท่านี้ภายในกี่ปี มีสาขาภายในกี่ปี ผลสุดท้ายกลับกันเลยกับเจตนาของผู้ร่าง มันทำให้พรรคการเมืองที่ใหญ่เท่านั้น ที่มีเงินเท่านั้นดำรงอยู่ได้ เพราะเขาสามารถ Make ให้เป็นไปตามกฎหมายได้หมดล่ะครับต้องการเท่าไร ขออนุญาตยกตัวอย่างอย่างพรรค สามัญชนเขาเป็นพรรคของคนยากไร้ เขายากมากนะครับที่จะหาสมาชิก ๓,๐๐๐ คน สร้างสาขา อย่างนี้เป็นต้นนะครับ ผมยกตัวอย่าง”[๔๒]

มาตรา ๔๖

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“และสุดท้ายมาตรา ๔๖ ที่ผมเสนอไว้ก็คือว่าเรื่องเสรีภาพ ในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ผมบอกว่าจะมาชี้แจงในนี้คืออย่างนี้ครับ ผมได้คุยกับมูลนิธินี้แล้วคือส่วนนี้มันเป็นเสรีภาพของประชาชนเรื่องคุ้มครองผู้บริโภค ทีนี้เขาเคยเสนอว่าให้มีองค์กร เป็นองค์กรอิสระคอยดูแลแต่ว่ากฎหมายดันไปเขียนเป็น สคบ. สคบ. เป็น Regulator ไม่ใช่เป็นองค์กรอิสระ เพราะฉะนั้นในรัฐธรรมนูญ ฉบับนี้เลยไปเขียนว่าให้ตั้งเป็นองค์กรอิสระแยก ๆ ก็กลายเป็นว่าหัวแตกหมดเลยทีนี้ คืออำนาจคล้าย ๆ ว่าพลังของการคุ้มครองผู้บริโภคของประชาชนเอง ที่จะรวมตัวกันเพื่อคุ้มครองตัวเองไม่มี กลายเป็นแตกหมด ทีนี้ต้องการจะแก้อย่างนี้ครับ ต้องการจะแก้เป็นว่าหลักการเขาเคยศึกษาไว้แล้วให้มีบันทึกไว้เลยนะครับ มีความเป็นอิสระขององค์การอิสระเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ๒. มีการบริหารที่เป็นอิสระโดย กรรมการเป็นผู้แทนของผู้บริโภค ข้อ ๓ ให้กรรมการนี้มีบทบาทหน้าที่สำคัญคือคอยดูแลอะไรต่าง ๆ และองค์กรตรงนี้ไม่มีภารกิจในการออกบทบัญญัติในการออก Regulation ตรงนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐ เป็น Regulator แต่ตรงนี้เป็นของประชาชนโดยแท้และให้ตั้งเป็นระดับชาติจะได้มีพลังเท่านั้นเองครับ ที่เขียนในฉบับนี้คือเขียนอาจจะด้วยความปรารถนาดี แต่ทำให้อำนาจตัวนี้กระจายแตกตัวออกไปหมด เราต้องการจะกลับมาให้มีพลัง แต่พอมามีเป็นองค์รวมเหมือนรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มันไปทับกับ สคบ. ก็กลายเป็น สคบ. มีอยู่แล้ว สคบ. มันเป็นรัฐไม่ใช่เป็นภาคประชาชน ผมมีประเด็นแค่นั้นล่ะครับ ขอบคุณครับ”[๔๓]

---

[๔๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๔๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

มาตรา ๔๘

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม ทวี สอดส่อง คือเนื่องจากในหมวดสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ถ้าเราต้องมาเข้าใจตรงกันนิดหนึ่งว่าสิทธิเสรีภาพต้องเป็นสิ่งสูงสุด คนต้องมีสิทธิเสมอกันแม้จะมีความแตกต่างหลากหลาย ผมมีข้อสังเกตที่เกิดจากการทำงาน อย่างเช่น เราไม่ได้เขียนไว้ในมาตรา ๔๘ คือยังมีบางส่วนถ้าไปสู่การปฏิบัติ มันจะไม่ธำรงความสูงสุดของรัฐธรรมนูญ เช่น มาตรา ๔๘ เผอิญในนี้คณะอนุกรรมาธิการไม่ได้นั่นไว้ คือเรื่องบุคคลที่มีอายุ ๖๐ ปี และมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ คือ คุณต้องอายุ ๖๐ ปี และต้องจนด้วย ถึงจะได้บำนาญเบี้ยผู้สูงอายุ ซึ่งวันนี้ความเหลื่อมล้ำของประเทศมันสูง ผมยังคิดว่าการเดินทางไปสู่สิทธิเสมอกัน หรือรัฐสวัสดิการมันควรจะต้องเป็นมาตรฐานขั้นต่ำควรจะมี ดังนั้นผมอยากจะฝากคณะอนุกรรมาธิการว่ามาตรา ๔๘ ลองไปดูสักนิดหนึ่งว่าถ้าบุคคลอายุ ๖๐ ปีถ้าเราจะให้เบี้ยบำนาญไม่ต้องจนก่อนแล้วให้ข้าราชการไปสงเคราะห์หรือไม่ ถ้าเราไม่วางหลักตรงนี้ไว้ให้ดีเราก็จะเอาหน้าที่ซึ่งมาสงเคราะห์อยู่ แล้วผมเองจากการประเมินรัฐธรรมนูญที่ใช้มา เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เราไปเขียนหน้าที่ของรัฐคือไปเอาสิทธิของคนทั้งหมดเอาไปล้อมกรอบไปใส่คอกไว้ แล้วเวลาประชาชนถูกละเมิดสิทธิต้องไปฟ้องรัฐ ท่านประธาน เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประชาชนฟ้องรัฐนี่กระบวนการยุติธรรมเรามันจะนานแค่ไหนถ้าไป ป.ป.ช. บางที ๒๐ ปียังไม่พิจารณาเลย ผมก็อยากให้เวลาพิจารณาอาจจะพิจารณาโยง ๆ กันนิดหนึ่งอย่างไรผมฝากมาตรา ๔๘ ไม่อย่างนั้นไปจ่ายเบี้ยผู้สูงอายุต้องไปพิสูจน์ทุกคนว่ายากจนไหม อันนี้ฝากไว้ด้วยครับ”[๔๔]

มาตรา ๔๙

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ชูศักดิ์ ศิรินิล ขออนุญาตที่จะให้ความเห็นฝากไปยังท่านประธานกรรมาธิการอนุกรรมการไพบูลย์ ผมอยากจะพูดถึง เรื่องของมาตรา ๔๙ เรื่องของการใช้สิทธิเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่อยากจะพูดถึงมาตรานี้ก็กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างนี้ครับ ว่าจริง ๆ แล้วถ้าเราไปศึกษาประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญ มาตรานี้ก็คือมีความหมายและมุ่งหมายว่า จะต้องกันการรัฐประหารล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย ป้องกันการใช้กำลังเพื่อมาล้มล้างรัฐสภา ล้มล้างรัฐธรรมนูญนั่นเอง โดยเหตุนี้ถ้าเราไปดูบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแรก ๆ เราก็จะเห็นเลยว่าเดิมขอให้ร้องขอต่ออัยการสูงสุด และให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถที่จะร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ เหตุผลก็เพราะว่าเขาถือว่าการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยมันเป็นความผิดที่มีความสำคัญ ก็คือการรัฐประหารนั่นเอง มีความหมายทำนองนั้น ก็ควรจะให้อัยการสูงสุดซึ่งเป็นองค์กรของรัฐทำหน้าที่ เดิมจึงไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ มาครั้งหนึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยนอกรัฐธรรมนูญ กล่าวคือแม้แต่เขียนไว้ชัดเจนในบทบัญญัติในมาตรา ๖๘ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ว่าให้ร้องต่ออัยการสูงสุด ให้อัยการสูงสุดพิจารณาส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญแต่ศาลรัฐธรรมนูญก็ไปตีความเอาว่า

---

[๔๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สามารถที่จะให้สิทธิประชาชนร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้มาตรานี้ผมจึงกราบเรียนว่าก็เป็นมาตราที่ปัญหาในอดีตที่ผ่านมา ก็เรียนด้วยความเคารพว่ามีการใช้มาตรานี้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอยู่หลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่มีการขอหรือมีการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต่อรัฐสภา ก็อ้างว่าญัตติการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ล่าสุดก็มีร้องขึ้นไป ศาลก็วินิจฉัยว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับนั้นควรไปทำประชามติเสียก่อน แต่ก็วินิจฉัยชัดเจนว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นไม่ใช่เป็นการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผมจึงคิดกราบเรียนว่า มาตรานี้จึงเป็นมาตราที่มีปัญหา เพราะฉะนั้นก็กราบเรียนเสนอท่านประธานอนุกรรมการและ อนุกรรมการทั้งหลายลองพิจารณาดู ผมเสนอว่า คำว่า ล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เจตนารมณ์ดั้งเดิมมันชัดอยู่แล้วก็คือการกระทำการรัฐประหาร ยึดอำนาจการปกครอง ถ้าจะเขียนไว้เช่นนี้มันก็จะเป็นเครื่องมือทางการเมืองต่อไป อะไร ๆ ก็ไปร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าล้มล้างการปกครอง ท่านจะสังเกตเห็นได้ว่าหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่า สามารถร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ คดีขึ้นไปต่อศาลรัฐธรรมนูญ ๒๐-๓๐ คดี โดยประชาชน อ้างว่าล้มล้างการปกครองตลอด ท้ายสุดก็กลายเป็นคดีรกโรงรกศาลเต็มไปหมด ใครจะทำอะไรก็บอก ล้มล้างการปกครอง ก็กราบเรียนเสนอแนะว่า ผมขอเสนอแนะตั้งเป็นข้อสังเกตว่า มาตรา ๔๙ ควรจะเขียนไว้ให้ชัดเจน เนื่องจากล้มล้างการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมันไม่ชัด ผมเสนอแนะสั้น ๆ ว่าควรจะเขียนเป็นข้อยกเว้นว่าบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่ให้หมายความรวมถึงการ แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กล่าวคือการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นกรณีใดอย่าให้ถือว่าเป็นการ ล้มล้างการปกครอง ถ้าเป็นเช่นนี้แล้วก็หมายความว่าเราจะใช้อำนาจนิติบัญญัติของเราได้โดยสะดวก ไม่ใช้อำนาจนี้ไปเป็นเครื่องมือ ท้ายสุดก็ไปศาลรัฐธรรมนูญตลอดอย่างนี้เป็นต้น ก็กราบเรียนด้วยความเคารพว่าขอเสนอแนะด้วยความสุจริตใจ ถ้าเพิ่มเติมไปอย่างนี้ผมว่ามันจะชัดเจนขึ้น ขอบพระคุณครับ”[๔๕]

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๕๐

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“เรื่องเกี่ยวกับเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในหมวดที่ ๔ ซึ่งก็มีการนำเสนอมาและเราก็อภิปรายแสดงความคิดเห็นกันหลากหลายในประเด็นหลักอันหนึ่ง ซึ่งทางท่านคณะอนุกรรมาธิการของท่านไพบูลย์เสนอมาคือว่า ในหมวด ๔ หน้าที่ปวงชนชาวไทยเป็นข้อสังเกตว่าบางเรื่องมันควรจะเป็นหน้าที่ไหม หรือมันควรจะเป็นหน้าที่ที่เกี่ยวกับเรื่องของการอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างนี้ มันควรจะเป็นหน้าที่ของประชาชนด้วยไหม ของปวงชนชาวไทย แต่ว่าวันนี้ยังไม่ได้บัญญัติ อย่างนี้ผมคิดว่าเราตั้งเป็นข้อสังเกตว่าเราศึกษาเราเห็นอย่างไร สิ่งที่ควรจะเป็นสิทธิมากกว่าหน้าที่ก็มีการได้เขียนไปว่า เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งลงประชามติ ผมเห็นอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า ในส่วนหมวด ๔ ซึ่งผมยังไม่เห็นมีท่านใดอภิปรายไว้นะครับก็คือว่าตามแนวทาง ที่อนุกรรมาธิการเสนอมา อะไรควรเป็นสิทธิเป็นหน้าที่

---

[๔๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ผมเห็นอยู่อันหนึ่งไม่ทราบจะเห็น เป็นอย่างไรนะครับว่า มันไปกำหนดไว้ใน (๔) ของมาตรา ๕๐ ว่า หน้าที่ของปวงชนชาวไทยคือเป็นหน้าที่เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ ผมว่าอันนี้มันควรจะเป็นสิทธิ สิทธิประชาชนทุกคนตั้งแต่เด็กเขาควรจะมีสิทธิที่ได้รับ ไม่มีใครไม่อยาก ไม่ต้องกำหนดเป็นหน้าที่หรอกครับ เขาอยากเรียนแต่เขาไม่มีสิทธิจะได้เรียนต่างหาก ผมว่าอันนี้ก็เป็น อีกหนึ่งตัวอย่างที่ทางอนุกรรมาธิการเสนอมานะครับว่า อันนี้มันควรจะกลับมาเป็นสิทธิมากกว่าหน้าที่หรือเปล่านะครับ”[๔๖]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผม สมชัย ในฐานะรองประธานคณะอนุกรรมาธิการนะครับ ก็ขออนุญาตเสริมสิ่งที่ท่านไพบูลย์ได้เรียน นำเสนอนะครับ ก็คือสิ่งหนึ่งซึ่งได้มีการพูดคุยกันตอนที่กล่าวถึง ๓ หมวดนี้ หมวดหน้าที่ ของปวงชนชาวไทย หมวดหน้าที่ของรัฐและหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐนั้น ผมได้ให้ความเห็นว่าเวลาที่เราพูดถึงคำว่า หน้าที่ ๒ หมวดว่าด้วยหน้าที่ คำว่า หน้าที่ ผมก็ให้ความเห็นว่า ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Duty ไม่ใช่ Responsibility เป็น Duty ซึ่ง Duty ดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งซึ่งกำหนดว่าต้องทำและถ้าไม่ทำนี้ต้องถือว่าเป็นความผิด ดังนั้นในแง่ของการสแกนดูเนื้อหาภายในหมวดดังกล่าวนี้ ก็จะต้องดูให้เห็นว่าอะไรที่เป็นสิ่งที่ต้องทำและถ้าไม่ทำ มีผลบังคับในเชิงของเป็นความผิด ยกตัวอย่างเช่น หน้าที่ของปวงชนชาวไทยนี้ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ต้องรับราชการทหาร ต้องเสียภาษี อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งอันนี้ชัดเจนครับว่า ถ้าท่านไม่ทำก็เป็นความผิด มีบทลงโทษ มีบทในการกำกับดูแลเพื่อให้ท่านทำในสิ่งนี้นะครับ แต่บางเรื่องมันเป็นเรื่องซึ่งเขียนไปแล้วไม่มีผลในเชิงบังคับ เช่น ร่วมกันสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติหรืออะไรอย่างนี้ เป็นต้น ก็เลยเป็นประเด็นที่ว่าอาจจะต้องช่วยกันดูทบทวนสักนิดหนึ่งไหมนะครับว่า ในแง่ของสิ่งที่เป็นหน้าที่แล้วไม่มีส่วนที่เป็นบทลงโทษหรือบทบังคับนั้น เราจะยังไว้ในหน้าที่หรือไม่นะครับ เช่นเดียวกันกับเรื่องของหน้าที่ของรัฐครับ หน้าที่ของรัฐคือหมายความว่าใครก็ตามถ้ามาเป็นรัฐต้องทำสิ่งนี้และถ้ารัฐไม่ทำประชาชนมีสิทธิที่จะฟ้องร้องดำเนินการว่าท่านไม่ทำในสิ่งนี้ได้ ดังนั้นประเด็นที่คุยกัน ก็คือว่าในแง่ของการที่จะให้ประชาชนไปดำเนินการ หากรัฐไม่ทำยังไม่มีความชัดเจนว่าประชาชนจะทำอะไรได้บ้างนะครับ แล้วก็คล้าย ๆ เหมือนกับบอกว่า ถ้าหากว่าไม่ทำก็ให้ไปดูกฎหมายย่อย ๆ กฎหมายบัญญัติในเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้อีกว่ากฎหมายเขาว่าอย่างไร ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของการที่รัฐจะต้องดูแลในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแล้วก็เวลาที่จะทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องมีการประเมินผลกระทบคุณภาพต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งที่เราเรียกว่า EIA ต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ว่าโดยสิ่งที่รัฐทำนี้ก็จะทำเป็นเพียงแค่พิธีกรรม คือทำประกาศในเว็บไซต์ รับฟังความเห็นอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งมันก็จะกลายเป็นเรื่องของการที่ทำเป็นเพียงแค่พิธีกรรม กรณีแบบนี้จะมีกลไกในการกำกับให้เกิดการดำเนินการ ตามหน้าที่อย่างจริงจังได้อย่างไร ก็เป็นข้อสังเกต[๔๗]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานและท่านกรรมาธิการ ผม ชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ ความเห็นของผมที่ให้ความเห็นไว้ในคณะอนุกรรมาธิการนั้น ถ้าท่านอ่านดูก็จะเห็นความเห็นที่อาจจะรู้สึกว่าบ้าหรือเปล่า แปลกหรือเปล่า ไม่เหมือนใคร ทำได้จริงหรือเปล่า ผมเรียนว่าผมยังไม่ได้คิดถึงตัว Wording จริง ๆ ที่เราจะไปเขียนไว้ในการแก้ไข แต่ว่าในความคิดเห็นผม ผมมีความรู้สึกว่า ตั้งแต่ผมเรียนหนังสือมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้วเป็นลูกเสือเป็นอะไรก็แล้วแต่ เราก็จะพูดถึงว่าหน้าที่ของประชาชนคนไทยนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา

---

[๔๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๔๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ แต่ว่าในรัฐธรรมนูญนั้นทุกฉบับไม่เคยมีใครพูดถึงการที่จะคงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญเลย เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นั้นมีเขียนไว้อยู่ตลอดเวลาในทุกฉบับ ในรัฐธรรมนูญเราก็ปล่อยให้มีการล่องลอยไป ถึงเวลาก็ปฏิวัติรัฐประหาร กบฏกันอยู่เป็นประจำ แล้วก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญเขียนใหม่อะไรอย่างนี้นะครับ เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติได้จริงหรือไม่ในอนาคตนั้นผมไม่ทราบแต่ว่าอยากจะให้เขียนหลักการไว้ในรัฐธรรมนูญให้มีการคุ้มครองรัฐธรรมนูญว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนคนไทยที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น แก้ไขเปลี่ยนแปลง ยกเลิกรัฐธรรมนูญจะทำได้โดยผ่านทางรัฐสภาเท่านั้น การปฏิวัติรัฐประหารการกบฏ ไม่สามารถที่จะล้มล้างยกเลิก แก้ไขรัฐธรรมนูญได้ โดยอ้างอำนาจของรัฏฐาธิปัตย์คืออาจจะไม่ได้ผลในทางปฏิบัติ เพราะว่าในที่สุดถ้ามีการปฏิวัติรัฐประหารเขาก็ยกเลิกอยู่ดีแต่ว่าอย่างน้อยก็กระตุกความคิดเห็นนี้ว่าวันหนึ่งศาลอาจจะยอมรับว่าอ้างรัฏฐาธิปัตย์ไม่ได้และพวกที่ปฏิวัติถูกต้องตามกฎหมายนั้นอาจจะต้องกลับมาติดคุก ติดตะราง ต้องรับผลกรรมที่ตัวเองทำ คือผมเกิดมาปีนี้อายุ ๗๒ ปี ผมเห็นการปฏิวัติมาจนนับไม่ถ้วน แล้วก็เกิดขึ้นหมุนเวียนอย่างนี้ตลอดเวลา เราควรจะเขียนหรือทำอะไรไว้ในนี้สักอย่างหนึ่ง แต่จะเขียนอย่างไรถ้ารับหลักการเดี๋ยวค่อยช่วยกันดูอีกที อันนี้เป็นหลักการที่ผมคิดว่าควรจะต้องมีเพื่อที่จะให้สิ่งเหล่านี้ที่มันเกิดขึ้นจนผมเบื่อมาก ไม่รู้ว่าเกิดมาชาติหน้ายังจะเห็นอยู่อีกหรือเปล่าถ้าได้เกิดนะครับ ก็ขอหลักการที่อยากจะนำเสนอไว้ ณ ที่นี้ครับ”[๔๘]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธาน ผม อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการครับ ในส่วนที่ทางคณะอนุกรรมาธิการได้พูดถึงเรื่องของหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เห็นตรงกันครับว่า ที่เขียนนี้ต้องการให้มันมีผลในทางที่ปฏิบัติได้ คือเท่ากับว่าการที่จะไปบังคับให้คนดูแลเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่าเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยนั้น ตรงนี้ไม่ได้หมายความว่าเป็นเรื่องที่กล่าวลอย ๆ ก็คือต้องการ ให้สภานี่ละต้องไปออกกฎหมาย ต้องไปกำหนดวิธีการว่าทำอย่างไรให้เรื่องของการดูแลสิ่งแวดล้อม ใครไม่ดูแลก็ต้องรับโทษก็มีหรือมีสภาพบังคับ เช่นเดียวกับเรื่องของการป้องกันเรื่องคอร์รัปชัน เรื่องอะไรต่าง ๆ อันนี้ที่เป็นความประสงค์ของผู้ร่างรัฐธรรมนูญว่า อยากเห็นว่ามีกฎหมายมาบังคับให้ประชาชนนั้น ให้ความสนใจกับเรื่องเหล่านี้และเป็นหน้าที่ ส่วนว่ามีกฎหมายแล้วหรือยัง หรือยังไม่ชัดเจนก็ต้องการให้ผู้ที่มีหน้าที่ออกกฎหมาย เป็นคนไปทำ”[๔๙]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่านประธาน ผม ทศพล เพ็งส้ม กรรมาธิการ ผมขอย้อนกลับไปหมวด ๔ นิดหนึ่งครับที่ท่านประธานบอกว่ามาตรา ๕๐ (๔) เข้ารับการศึกษาเป็นหน้าที่ อย่างนี้ครับท่านประธาน คือเวลาต่างจังหวัดพอบอกเป็นสิทธิปั๊บ พ่อแม่ไม่ค่อยอยากเอาลูกเข้าเรียน ขอโทษนะครับ อย่างทางใต้ไปเรียนปอเนาะหมดครับไปเรียนศาสนาหมด ผมถึงบอกว่าถ้าไม่เป็นหน้าที่ ไม่ถูกบังคับนะครับท่านประธาน ไม่อยากเรียนครับ อันนี้เรื่องจริงเลย เขาไปเรียนศาสนาหมด ไปทางโน้นเลย แต่ภาคปกติ ไม่เรียน ผมถึงบอกว่าอันนี้ลองดูว่าเจตนาจริง ๆ ผมว่าน่าจะเป็นตรงนี้มากกว่า ขอบคุณ ท่านประธานครับ”[๕๐]

---

[๔๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๕๐] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๕๑

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“เรื่องหน้าที่ของรัฐ ก็ทำนองเดียวกันนะครับกับเรื่องเมื่อสักครู่ แต่ว่าประเด็นหลักที่เราอภิปรายกันมาก ซึ่งผมคิดว่าอันนี้เป็นประเด็นที่ควรจะต้องศึกษาเพิ่มเติมและเป็นประเด็นหลักของกรรมาธิการเลย คือเรื่องการฟ้องร้องรัฐ สิทธิต่าง ๆ ในมาตรา ๕๑ ที่เราอภิปรายกันเมื่อสักครู่นี้ กำหนดไว้แต่เป็นประเด็นว่าแล้วถ้าหากว่า รัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการตามนี้ ใครจะเป็นคนฟ้อง ซึ่งในตัวอย่างของอนุกรรมาธิการได้ไปศึกษามาว่า อาจจะต้องไปถึงเรื่องศาลปกครอง ผมขออนุญาตเรียนอยู่นิดหนึ่งครับว่าในเรื่องของระบบศาล ระบบการฟ้องร้อง เริ่มต้นก็ต้องดูว่าใครเป็นผู้มีอำนาจฟ้องก่อน ไม่ว่าจะเป็นคดีปกครอง คดีอาญา คดีแพ่ง ก็จะไปกำหนดสิทธิอยู่ตรงนั้น ใครที่ไม่เข้าข่ายตรงนี้ไม่ใช่ผู้มีอำนาจฟ้อง ทีนี้ถ้าเราไม่ปลดล็อกตรงนี้ในเรื่องของรัฐ ยากเลยครับ ถ้าหากว่าประชาชนไม่ได้มีอำนาจเต็ม ซึ่งตรงนี้สำหรับผม ผมก็เห็นว่ามันเป็นเรื่องประหลาดมานานแล้วนะครับว่า เราบอกว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เหนือกฎหมายอื่นหมดเลย แต่ประชาชนไม่อาจจะอ้างรัฐธรรมนูญทำอะไรได้เลย กลายเป็นว่าจะทำอะไรที ก็ต้องไปอ้างกฎหมายที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ จะดำเนินคดีอาญาก็ต้องไปอ้างเฉพาะกฎหมายอาญา จะดำเนินคดีแพ่งก็ต้องไปอ้างกฎหมายแพ่ง แม้แต่จะดำเนินคดีกับรัฐนะครับ ในเรื่องพวกนี้ แต่ไม่สามารถอ้างรัฐธรรมนูญได้เลย เพราะฉะนั้นอันนี้ผมก็ฝากเป็นข้อสังเกต ที่เราอาจจะต้องขยายผลในมาตรา ๕๑ เรื่องทำอย่างไรจะให้อำนาจกลับไปสู่ประชาชน ในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจของภาครัฐนะครับ”[๕๑]

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“ในหมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ ก็มีการอภิปรายกันในเรื่องประเด็นสิทธิ ในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในขณะที่พิจารณานั้นก็ถึงเรื่องประชาชนจะสามารถ ฟ้องหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติหน้าที่ได้ทุกกรณีหรือไม่ ซึ่งเชื่อมโยงกับกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ เป็นต้น ซึ่งที่ประชุมได้มีมติว่า ในกรณีที่ไปแตะกฎหมายอื่นก็ให้ฝ่ายเลขานุการบันทึกไว้ และเราก็จะดำเนินการศึกษาต่อเนื่องไป เพราะกรอบอำนาจหน้าที่ของ คณะอนุกรรมาธิการต้องศึกษากฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย อันนี้ก็เลยต้องศึกษาเรื่องกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาศาลปกครอง และท่านประธานก็ได้ฝากประเด็น เรื่องเมื่อสักครู่นะครับ เรื่องเกี่ยวกับการใช้ที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองไปมีมติบางประการที่ไปขัดต่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความของศาลปกครองนะครับ เดี๋ยวผมจะไปตรวจสอบในประเด็นเหล่านั้นให้”[๕๒]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“ประการต่อมาเรื่องของหน้าที่ของรัฐเป็นเรื่องที่อภิปรายกันเยอะ ว่ามันไม่มีมรรคมีผล เป็นการโอนอำนาจไปให้รัฐ จริง ๆ เรื่องนี้เป็นความปรารถนาดีของผู้ร่างรัฐธรรมนูญว่า ที่ผ่านมาหลายเรื่องไปกำหนดไว้

---

[๕๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๕๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ในแนวนโยบายแห่งรัฐ และแนวนโยบายแห่งรัฐนี้จะต้อง ไปออกกฎหมาย ซึ่งหมายถึงว่าคือจริง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในหมวดไหนก็แล้วแต่ ก็คือประชาชนต้องไปใช้สิทธิ ถ้าเป็นเรื่องสิทธิของประชาชน ประชาชนก็ต้องไปฟ้องเอาเป็นรายกรณี สิ่งนี้เราไม่อยากเห็นว่าประชาชนต้องไปทำเป็นรายกรณี เราอยากเห็นว่าทุกคนที่มีปัญหาเดือดร้อนในเรื่องเหล่านี้ได้รับการดูแล ไม่ใช่ว่าใครไม่สนใจก็ไม่ได้รับการดูแลสนใจ ถึงไปฟ้องเอา เพราะฉะนั้นมุมมองในการมองหน้าที่ของรัฐจึงเห็นแตกต่างกัน ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าไปจำกัด เพราะไปโอนให้รัฐดูแล อีกฝ่ายหนึ่งกลับเห็นว่า เรื่องนี้ถ้าปล่อยให้เป็นเรื่องเอกชนแต่ละคนมันไม่มีประสิทธิภาพ เพราะเรื่องการศึกษาก็เป็นเรื่องภาพรวมโดยทั่ว ๆ ไป เรื่องสาธารณูปโภคพื้นฐาน เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะ ในเรื่องการรักษาพยาบาล เป็นเรื่องที่ไม่ใช่แต่ละคนไปฟ้องเอาเอง ปัญหาตรงนี้ถามว่า แล้วรัฐธรรมนูญ ไปโยงกับอะไรที่ทำให้ประชาชนจะสามารถเข้าถึงสิทธิเหล่านี้ได้ จริง ๆ มาตราในหมวด ๕ นี้ โยงไปให้กับผู้ตรวจการแผ่นดินในมาตรา ๒๓๐ (๓) แล้วก็ยังมีการโยงไปถึงเรื่องของสิทธิในการฟ้อง เพราะว่ามาตรา ๕๑ บอกว่าให้ประชาชนสามารถที่จะฟ้องได้ แต่ปัญหาที่ว่า การฟ้องได้อย่างไรหรือไม่เป็นเรื่องที่อาจจะทำให้ต้องมานั่งพิจารณาว่าไปฟ้องศาลปกครองหรือไปฟ้องศาลรัฐธรรมนูญ ในท้ายที่สุดเห็นว่าในเรื่องเหล่านี้ฟ้องหน่วยงานของรัฐ อาจจะต้องไปถึงศาลรัฐธรรมนูญ เพราะว่าในกรณีนี้ มาตรา ๔๕ ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญก็วางขั้นตอนว่ากรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้ดำเนินการอย่างไร ก็คือให้ไปว่ากล่าวกันตั้งแต่ในชั้นผู้ตรวจการแผ่นดินจนท้ายที่สุด ถ้า ครม. เห็นพ้องด้วยปฏิบัติก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ว่าถ้า ครม. ไม่ดำเนินการ ไม่อะไรต่าง ๆ ก็ให้สิทธิประชาชน ในการไปฟ้องศาลรัฐธรรมนูญ ในเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องของเราพยายามจะเปิดช่องเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญในอดีตที่มีมาตรา ๒๑๓ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ นี้ ซึ่งหลายคนเขาบอกมันปฏิบัติไม่ได้ ผมเรียนกับท่านอย่างหนึ่งว่า ในเรื่องของหน้าที่ของรัฐ มุมมองที่จะทำให้ปฏิบัติได้ เป็นเรื่องความตั้งใจว่าทำอย่างไรจะแยกมาจากแนวนโยบายแห่งรัฐในเบื้องต้น จริงอยู่ มีหลายเรื่องที่เป็นเรื่องคาบเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของปวงชนชาวไทย แต่ว่าสุดท้าย การที่จะปฏิบัติได้หรือไม่อยู่ที่การผลักดันของฝ่ายบริหารที่จะสร้างบรรทัดฐานในหน้าที่เหล่านี้ ว่าแต่ละหน่วยงานของรัฐจะต้องไปปฏิบัติอย่างไรบ้าง ผมยกตัวอย่างเช่นในมาตรา ๕๒ ซึ่งไปว่าด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องการใช้กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายมันกว้างมาก มันเกือบจะเรียกว่าทุกหน่วยงานของรัฐจะต้องดูแลเรื่องเกี่ยวกับการใช้กฎหมายและ การบังคับใช้กฎหมายโดยเคร่งครัดกฎหมายว่าจะบังคับให้มันเกิดมรรคเกิดผลนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินรวมถึงหน่วยงานของรัฐจะต้องร่วมมือกันและบอกว่าหน่วยงานไหนจะต้องทำ ปฏิบัติอะไรอย่างไร ๑ ๒ ๓ ๔ Checklist มาเลย อันนี้คือสิ่งที่จะปฏิบัติได้ถ้าเกิดจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน แต่ถ้าเราปล่อยเป็นเรื่องลอย ๆ แบบนี้ ก็แน่นอนว่าผู้ตรวจการแผ่นดินก็คงไปพิจารณาเอาเองว่าแค่ไหนอย่างไร ทำแล้วแค่ไหนอย่างไร ยังไม่ทำ ซึ่งตรงนี้ ผมคิดว่าสิ่งที่ท่าน Comment ว่า มันไปปล่อยให้เป็นเรื่องของฝ่ายบริหารนี้ ผมเห็นด้วย ในส่วนหนึ่ง แต่ถ้าจะให้มันเกิดผลก็คือต้องไปเช็กเป็นรายกรณีเลยว่า ตั้งแต่มาตรา ๕๒ ไล่ไปนี้ จนถึงมาตรา ๖๓ อันนี้เป็นเรื่องที่จะต้องมีหน่วยงานไหนรับผิดชอบอย่างไร อันนี้ ผมกราบเรียนกับท่านว่าถ้าจะให้มันเกิดมรรคเกิดผลมันทำได้ เพียงแต่ว่าปัจจุบันมันยังไม่มีคนที่ลงไปทำในเรื่องเหล่านี้ครับ ขอบพระคุณครับ”[๕๓]

[๕๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“ในหมวดที่ ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ อันนี้อภิปรายกันยาวนานมาก ทั้งหน้าที่รัฐและแนวนโยบายแห่งรัฐ การกำหนดแนวนโยบายของรัฐนั้น ก็มีการอภิปรายเรื่องแผนยุทธศาสตร์ชาตินะครับ ก็มีความเห็นว่ามันก็จะมีปัญหา ควรจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงในส่วนนี้ และแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจก็มีการอภิปรายกัน แล้วก็จดเป็นประเด็นไว้นะครับ นอกจากนั้นก็เรื่องที่มีอภิปรายเยอะมากพอ ๆ กับยุทธศาสตร์ชาติก็คือ ในส่วนที่การกำหนดให้รัฐพึงจัดมีกฎหมายเท่าที่จำเป็นหรือยกเลิก อะไรต่าง ๆ นั้น ซึ่งอยู่ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๗ นะครับ ก็มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นปรากฏโดยย่อไว้อย่างที่ได้นำเสนอมาไว้นะครับ แล้วก็ส่วนทั้งสิ้นนั้นในรายงานสมบูรณ์ ทั้ง ๓ หมวด ก็จะอยู่ในรายงานฉบับสมบูรณ์ ซึ่งผมได้เรียนไว้แล้วว่า เราจะมีการพิจารณา ๒ รอบ อันนี้ยังเป็นรอบแรกอยู่แล้วก็จะเพิ่มเติมประเด็นไปจนครบถ้วนสมบูรณ์และ ค่อยนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมาธิการนะครับ แล้วก็ในส่วนหน้า ๓ นั้น

ผมอยากจะเรียนให้คณะกรรมาธิการทราบว่า การประชุมคณะอนุกรรมาธิการครั้งต่อไป จะประชุมในวันพุธเช่นเดิมนะครับ”[๕๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ผมเสนออย่างนี้นะครับ เรื่องอะไรที่มันเป็นเรื่องของนโยบายไปเขียนในนโยบาย แนวนโยบายแห่งรัฐไปเขียนตรงนั้น ผมชอบอันนี้อย่างเดียวตรงที่ว่า แบ่งเป็นหน้าที่กับแนวนโยบายแห่งรัฐนี่เป็นครั้งแรกที่ยอมให้คนฟ้องรัฐได้แต่ไปฟ้องรัฐไม่ได้ ต้องไปฟ้องหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาคือถ้าเรื่องนั้นมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิบจำเลยพรึบเลย คดีผมว่ากว่าจะจบ กว่าจะได้เรื่องก็อาจจะยืดอำนาจกันไปก่อนอีกแล้วล่ะ เพราะว่าในความเป็นจริงมันเป็นอย่างนั้น เรื่องหนึ่งมันไม่ได้เกี่ยวข้องแค่หน่วยงานเดียวเราไม่ได้ให้รัฐเป็นนิติบุคคล ความจริงรัฐธรรมนูญน่าจะเขียนเสียเลยว่าฟ้องรัฐก็ให้เป็นนิติบุคคลไปเสียเลยจะได้จบ ให้รัฐบาลเป็น Represent หรือหน่วยงาน Represent ก็ได้ ฟ้องคนคนเดียว อันนี้ต้องไปไล่ให้ครบทุกคนไม่ครบทุกคนก็เป็นปัญหาอีกอย่างนี้เป็นต้น ผมคิดว่าต้องแก้ด้วยวิธีนั้นทั้งทางความเป็นจริงแล้วก็ทางเทคนิค”[๕๕]

มาตรา ๖๔

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“๒ เรื่อง ระบบราชการ ถ้ายังใหญ่โตไม่มีประสิทธิภาพ และต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างเก็บข้อมูลต่างคนต่างใช้ข้อมูล ไม่ไปไม่ได้”[๕๖]

---

[๕๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

[๕๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๕๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

มาตรา ๖๕

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ทีนี้ในส่วนของเมื่อสักครู่นี้ที่คุยกันมากก็คือในส่วนของหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ ที่คุยกันเยอะมากที่สุดคือเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ ผมคิดว่าที่ผมฟังดูนี้ไม่มีใครบอกว่าการมียุทธศาสตร์ชาตินี้ไม่ดี ไม่ใช่นะครับ ประเด็นมันมีอยู่ ๒ ประเด็นที่คุยกัน ก็คือว่ายุทธศาสตร์ชาติมันควรจะมีคนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่านี้ไหม มันควรจะอ่อนตัว มากกว่านี้ไหมนะครับ แล้วก็ควรจะปรับปรุงหรือว่าใช้เป็นแนวทางได้มากน้อยแค่ไหนตรงนี้ผมคิดว่ามันอยู่ในกฎหมายลูกซึ่งเป็นกฎหมายประกอบนะครับ ถ้าหากว่าควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขตรงนี้ ก็อาจจะฝากทางท่านอนุกรรมาธิการ ท่านไพบูลย์ ซึ่งเป็นคนดูแล เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย เราก็เสนอความว่า กฎหมายยุทธศาสตร์ชาติซึ่งเป็นกฎหมายประกอบอยู่ตรงนี้ ควรจะต้องปรับอย่างไรบ้างหรือไม่ แต่ประเด็นอีกอันหนึ่งในเรื่องนี้ที่ผมฟังดูก็คือว่า ผมคิดว่าทุกคนไม่มีใครแย้งเลยที่ผมฟังดูนะครับ ไม่ควรมี ทุกคนเห็นว่ามีหมด แต่ประเด็นคือการมีของมันนี้มันซ้อนกับสภาพัฒน์ไหม จะอยู่กันอย่างไร และที่สำคัญคือมันควรจะต้องเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยหรือเปล่า เป็นประเด็น แต่บอกว่าไม่ควรมีนี้ไม่มี ทุกคนเห็นว่าต้องมี แต่มีประเด็นว่า ๑. อ่อนตัวหรือแข็งตัวอย่างไรก็แล้วแต่ก็ไปอยู่ในกฎหมายลูก แต่ว่าประเด็นหลักอีกอันหนึ่งก็คือว่า ถ้าขนาดอย่างนั้นมันจำเป็นต้องอยู่ ในรัฐธรรมนูญนี้ด้วยหรือไม่ อันนี้เป็นประเด็นที่เดี๋ยวเราคงจะต้องหาข้อยุติอีกครั้ง”[๕๗]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ข้อที่ ๖ ผมมองเรื่องปัญหายุทธศาสตร์ชาติการให้มีกรรมการยุทธศาสตร์ แห่งชาติเกิดขึ้น ตรงนี้ผมใช้คำว่าเป็นซุปเปอร์บอร์ดหรือเปล่า ใหญ่กว่าทุกชุดหรือเปล่า เป็นพ่อทุกสถาบันหรือเปล่า อย่างนี้เป็นต้น แล้วก็เป็นการส่งเสริมให้ราชการอยู่เหนือ ฝ่ายการเมือง แล้วก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตว่าสังคมเปลี่ยนแปลงไป โลกเปลี่ยนแปลงไป แต่ท่านอาจจะยังต้องยึดยุทธศาสตร์ชาติซึ่งเขียนไว้แล้วก็มีลักษณะของการที่เป็นกรอบบังคับ ไม่ว่าจะปรับตัวทันโลกหรือไม่ [๕๘]

ส่วนประการที่ ๓ เรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐนั้น คำว่า แนวนโยบาย ก็หมายความว่าเป็นสิ่งซึ่งถ้าหากว่ารัฐบาลชุดไหนเข้ามา รัฐบาลควรหรือพึง ใช้คำว่า พึง เพราะในรัฐธรรมนูญเขียนว่า พึง ตลอด พึงทำโน้น พึงทำนี่ แต่ว่าความเป็นอิสระของคน ที่เป็นรัฐบาลนั้นก็ควรจะต้องมีด้วย แนวควรจะเป็นเพียงแค่สิ่งซึ่งส่งเสริมสนับสนุนให้ทำ แต่ไม่ใช่บทบังคับให้ทำ สิ่งที่เราอภิปรายกันก็คือว่า ในมาตรา ๖๕ รัฐพึงให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่กลับกลายเป็นว่าหลังจากเขียนแนวนโยบายดังกล่าวแล้ว กลับไปออกกฎหมายที่เรียกว่า พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติแล้วก็กำหนดกลายเป็นข้อบังคับว่าจะต้องเป็นยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี จะต้องมีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติประกอบด้วยใครบ้าง แล้วก็ที่สำคัญคือยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้บังคับใช้กับส่วนราชการทุกแห่ง หน่วยราชการใดจะทำกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ใดก็แล้วแต่ ต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และการแก้ไขยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าวนี้สภาแก้ไม่ได้ กลับกลายเป็นว่าคนแก้ได้คือคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ด้วยความเห็นชอบจากรัฐสภา อันนี้ก็เป็นประเด็นว่า สิ่งที่รัฐทำนี้เกินกว่าสิ่งที่

---

[๕๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๕๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ มันก็เลยกลายเป็นเหมือนกับว่า เรื่องของแนวนโยบายนั้นกลายเป็นสิ่งที่แทนที่จะเป็นเพียงแค่แนวทางแต่กลายเป็นข้อบังคับ อันนี้ ก็เป็นประเด็นที่ทางอนุกรรมาธิการได้มีการอภิปรายกันขออนุญาตเสริมใน ๓ เรื่องนี้ครับ[๕๙]

ผม สมชัย กรรมาธิการ ขออนุญาตที่จะให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของยุทธศาสตร์ชาติเพิ่มเติม โดยความเห็นส่วนตัวของผม ในมาตรา ๖๕ ไม่ผิด เพราะเขียนว่าเป็น พึง รัฐพึงให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ นั่นก็คือหมายความว่าเป็นการกำหนดในเชิงของแนวนโยบายว่า ควรจะต้องมีสิ่งนี้ และการที่เราจะมีทิศทางการคิดไปข้างหน้า ล่วงหน้าไปจะยาวนานแค่ไหนก็แล้วแต่ มันก็ไม่ใช่สิ่งซึ่งไม่ถูกต้อง แต่ปัญหาของยุทธศาสตร์ชาติก็คืออยู่ในประเด็นที่ว่า พอในมาตรา ๑๖๒ ไปกำหนดว่าเวลา ผู้เป็นรัฐบาลจะแถลงนโยบายต่อสภาจะต้องแถลงให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ปัญหาอยู่ตรงนี้ว่า สิ่งที่บอกว่าพึง แล้วก็เป็นสิ่งซึ่งรัฐบาลแต่ละชุดควรจะต้องไปดำเนินการตามกลับถูกบังคับว่ารัฐบาลทุกชุดจะต้องทำตาม นี่คือสิ่งที่เป็นปัญหา และการทำตามดังกล่าวนี้มาจากการที่ไปออกกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่เรียกว่า พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ตัว พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาตินั้น ใช้เวลาในการออกสั้นมาก ใช้เวลาผมเข้าใจว่าไม่กี่เดือนหลังจากที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ รัฐธรรมนูญประกาศใช้เดือนเมษายน ปี ๒๕๖๐ หลังจากนั้นประมาณเดือนกรกฎาคม ปี ๒๕๖๐ ก็ออก พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และหลังจากนั้น ๑ ปี ยุทธศาสตร์ชาติก็ประกาศใช้ออกมาโดยคณะกรรมการที่จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๑ ปีดังกล่าวเป็นการจัดทำโดยข้าราชการ ไม่ได้มีการรับฟังความเห็นจากประชาชนอย่างทั่วถึง ไม่มีใครรับรู้หรอกว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เขียนไว้เป็นอย่างไร ไม่มีใครร่วมให้ความเห็นว่าสิ่งที่เขียนนั้นพูดต้องเหมาะสมหรือไม่ แต่การประกาศยุทธศาสตร์ชาติออกมานั้น กลับเป็นการประกาศตามหลักเกณฑ์ที่เขียนไว้ใน พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ว่า ให้ประกาศเป็นพระบรมราชโองการ อันนี้คือสิ่งที่อยู่ใน พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่า การประกาศยุทธศาสตร์ชาตินั้นให้ทำเป็นพระบรมราชโองการ แล้วก็ยังกำหนดว่าถ้าจะแก้ไขจะต้องแก้ไขโดยการที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเป็นคนแก้ไขโดยความเห็นชอบจากรัฐสภา ซึ่งหมายความว่าคนอื่นไม่มีสิทธิเข้าไปดำเนินการแก้ไขเลย อีกทั้งผมอยากจะชี้ว่าใน พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาตินั้นยังเป็นการกำหนดตัวบุคคลที่จะมาเป็นกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งไม่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเท่าที่ควร และให้น้ำหนักต่อฝ่ายความมั่นคงมากเกินไป แม่ทัพทั้งหลายอยู่ในนั้นหมดเลยโดยตำแหน่ง แล้วก็คนซึ่งเป็นข้าราชการประจำระดับสูงอยู่ในนั้น มีภาคเอกชนเพียงแค่บางส่วนก็อาจจะเป็นในระดับของประธานหอการค้า คือก็จะเป็นแค่บางส่วน เพราะฉะนั้นสิ่งที่ถูกเขียนขึ้นมาในเวลาเร่งรัดเพียง ๑ ปี ผมใช้ว่าเร่งรัดเพียง ๑ ปี โดยปราศจากการรับฟังความเห็น ปราศจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่ของที่ดีเพียงพอ ถ้าท่านเขียนโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ประชุมสัมมนา รับฟังความเห็นอภิปรายถกเถียงกัน แล้วบอกว่านี่คือทิศทางของประเทศไทยที่จะเดินไปข้างหน้า ใน ๒๐ ปีข้างหน้า ผมว่าไม่มีใครปฏิเสธ แต่กลายเป็นว่าท่านจะทำภายในกลุ่มคนแคบ ๆ เพียงคนกลุ่มหนึ่ง แล้วยังมาบอกว่า เมื่อประกาศใช้แล้วจะต้องผูกพันบังคับใครต่อใคร ไม่ได้ผูกพันเพียงแค่หน่วยราชการว่าจะต้องทำ หน่วยราชการตอนนี้เวลาจะทำงบประมาณ ทำแผนงานโครงการต้องขึงเอายุทธศาสตร์ชาติลงมาว่า ไปสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติข้อใด ถ้าขึงไม่ได้ เปรียบเทียบไม่ได้ ดึงลงมาไม่ได้ ของบประมาณไม่ได้ แต่ยังผูกพันไปยังรัฐบาลทุกชุดว่าเมื่อจะแถลงนโยบาย ยังจะต้องแถลงตามยุทธศาสตร์ชาติด้วย ดังนั้นถ้าหากว่าจะปรับปรุงแก้ไขต้องไปเอาออกในมาตรา

---

[๕๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

๑๖๒ มาตรา ๖๕ อยู่ได้ แต่มาตรา ๑๖๒ ต้องเอาออกครับ เอาออกเฉพาะในส่วนที่ว่ารัฐบาลต้องแถลงนโยบายตามยุทธศาสตร์ชาติ ขออนุญาตบันทึกไว้ตามนี้ครับ[๖๐]

ขออนุญาตครับท่านประธาน ผม สมชัย กรรมาธิการ ขออนุญาตตอบท่านวรรณรัตน์นิดเดียวครับ คือแผนยุทธศาสตร์ชาติปรับก่อนครบ ๕ ปีก็ได้ ไม่ใช่ว่าปรับไม่ได้ ในกฎหมาย พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาตินั้นเขียนไว้ว่า ถ้าหากว่ามีเหตุผลความจำเป็น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมภายนอกอะไรก็แล้วแต่ และเห็นถึงความจำเป็นต้องมีการปรับยุทธศาสตร์ชาติ ก็สามารถทำได้ ก่อนครบ ๕ ปี แต่คนที่จะดำเนินการได้คือคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเท่านั้นนะครับ คนอื่นแตะไม่ได้ สภาเองก็แตะไม่ได้ รัฐบาลเองก็แตะไม่ได้ กรรมการยุทธศาสตร์ชาติต้องเป็นฝ่ายเสนอแก้แล้วก็ด้วยความเห็นชอบจากรัฐสภา นี่คือสิ่งที่อยู่ภายใต้กฎหมาย แต่ตอนนี้หน้าตากรรมการยุทธศาสตร์เป็นใคร เข้าไปดูหน้าตา แม่ทัพทั้งหลาย ผบ.ทบ. ผบ.ทร. ผบ.ทอ. ผบ.ตร. ปลัดกระทรวงกลาโหม อะไรทำนองนี้นะครับ ก็คือตำแหน่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ ที่เป็นตำแหน่งอยู่ในกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ มีข้าราชการระดับสูง เลขาธิการสภาพัฒน์ เลขาธิการ ก.พ. อะไรก็แล้วแต่ ผมจำไม่ได้ทั้งหมดนะครับ แล้วก็จะมีเอกชนเพียงบางส่วน เช่น หอการค้า สภาอุตสาหกรรมเหล่านี้นะครับ ซึ่งภายใต้วิธีการคิดแบบนี้ พระเอกหรือว่า คนซึ่งเป็นกลไกหลักก็คือสภาพัฒน์ที่จะดำเนินการในการที่จะมองไปว่า ขณะนี้ถึงเวลาหรือไม่ เพราะสภาพัฒน์เป็นกรรมการและเลขานุการในกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ แต่ที่ผ่านมาสภาพัฒน์ก็พิสูจน์ฝีมือตัวเองแล้วนะครับว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับเป็นอย่างไร แล้วก็สามารถมองคาดการณ์ในสิ่งที่ถูกต้องได้หรือไม่ แค่ ๕ ปี ยังมองไม่ถูก ผมใช้ประโยคนี้นะครับ ท่านไปดูแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ต้นแผนเขียนอย่างไร ปลายแผนผลเป็นอย่างไร ประเมินตรงนี้ได้เลย ต้นแผนเขียนอย่างปลายแผน ไม่มีทางไปถึงทุกครั้ง แค่ ๕ ปี สภาพัฒน์ยังมองไม่เห็น ๒๐ ปี ท่านมองเห็นหรือเปล่า อันนี้ผมคิดว่าเป็นสิ่งซึ่งเราสังคมควรจะต้องตระหนักในเรื่องนี้นะครับ โดยสภาก็คือว่าเปลี่ยนแปลงแก้ไข พ.ร.บ. การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติใหม่ เปลี่ยนตัวคณะกรรมการที่อยู่ในนั้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ให้มีกระบวนการรับฟังความเห็นที่กว้างขวางกว่านี้ แล้วก็กำหนดเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างยุทธศาสตร์ชาติกับนโยบายของรัฐบาลแต่ละชุด ให้ชัดเจนว่า จำเป็นหรือไม่จำเป็นต้องดำเนินการนะครับ ขอบคุณครับ

ขอบคุณครับท่านประธาน ผม สมชัย ขออนุญาตแก้ไขสิ่งที่พูดไปเล็กน้อยนะครับ เมื่อสักครู่นี้พูดถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาตินะครับ และผมไปพลั้งพูดว่ามีเลขาธิการ ก.พ. ด้วย ไม่มีนะครับ ก็ขออนุญาตว่ากรรมการยุทธศาสตร์ชาตินั้นประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา เป็นรองประธาน คนที่หนึ่งและคนที่สอง มีรองนายกรัฐมนตรีอีกคนหนึ่งหรือรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นรองประธาน คนที่สาม เสร็จแล้วก็มีกรรมการโดยตำแหน่งคือ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผบ. สูงสุด ผบ.ทบ. ผบ.ทร. ผบ.ทอ. ผบ.ตร. เลขาธิการสภาความมั่นคง ประธานสภาพัฒน์ ประธาน สภาเกษตรกร ประธานหอการค้า ประธานสภาอุตสาหกรรม ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประธานสมาคมธนาคารไทย เป็นกรรมการ ซึ่งอันนี้ก็คือ โดยตำแหน่ง แล้วก็จะมีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกิน ๑๗ คน เลขาธิการสภาพัฒน์ เป็นกรรมการและเลขานุการ ผมไปสแกนชื่อในส่วนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนซึ่งมีความใกล้ชิดกับรัฐบาลชุดที่แล้ว บางท่านก็เป็นรัฐมนตรี ซึ่งก็เท่ากับว่ากระบวนการในการคิดทั้งหมดนี้ถูกจำกัดกรอบภายใต้คนที่มีความเห็นเหมือนกัน ในลักษณะแบบเดียวกัน ในกลุ่มความคิดเห็นทางการเมืองแบบเดียวกัน เพราะฉะนั้นกรรมการชุดดังกล่าวนี้ จะเป็น

---

[๖๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

กรรมการที่กำหนดยุทธศาสตร์ชาติแล้วก็เขียนยุทธศาสตร์ชาติขึ้นมาภายในเวลา ๑ ปี แล้วก็ยังเป็นผลผูกพันที่ทำให้ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลทุกชุดหรือหน่วยงานราชการทุกแห่ง ต้องดำเนินการ การปรับเปลี่ยนต่าง ๆ ก็จะต้องอาศัยกรรมการชุดนี้เป็นหลัก ขออนุญาต ที่จะบันทึกให้ถูกต้องตามนี้ ขอบคุณครับท่าน[๖๑]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

"ประการต่อมาก็คือว่าเรื่องของระบบราชการ ถ้าท่านไปดูยุทธศาสตร์ อันนี้ผมชอบมาก เขาบอกตัวปัญหาสุดคือระบบราชการที่มันล้าหลัง อุ้ยอ้าย ใช้ไม่ได้ แต่เรากลับพยายามสร้างรัฐราชการเพื่อตอบสนองการสืบทอดอำนาจมันยิ่งไปกันใหญ่ แล้วเราอยากจะอยู่ยุค ๔.๐ ราชการมันต้องเล็กเป็น Facilitator วันนี้มันกลายเป็น Determinator คือเป็นคนกำหนดทุกอย่างหมด ผมว่าตรงนี้ที่เราควรจะต้องทำร่วมกัน"[๖๒]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

"กราบเรียนท่านประธานครับ ผมว่ายุทธศาสตร์ชาติ ในระบบสากลมันก็มีอยู่แล้ว แต่ผมคิดว่าแผน ๙ ที่เราดูกันว่าเป็นแผนที่ดีที่สุดแผนหนึ่ง ของประชาชน ปัญหาคือการใช้เงินมาตลอด ประชาชนได้รับความเดือดร้อน บางครั้งนโยบายที่ต่างกันมาตลอดเลย แล้วก็ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นมันเป็นประจำ ทำไมเขาถึงเขียนยุทธศาสตร์ชาติขึ้นมาเพื่อให้ปัญหานี้น้อยลง ทุกคนที่ในนี้มีความรู้ความสามารถทัดเทียม กันหมด ผมยกตัวอย่างว่าวันนี้ โครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะทำนี้ ไม่ว่าเรื่องจำนำข้าวทั้งหมดหรือประกันราคานี้เป็นเรื่องเฉพาะกิจ แต่มันมี ๕ เสือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นลอตเตอรี่หรืออะไรต่าง ๆ นี้ ยังไม่เห็นมีการปรับปรุงในประชุมนี้ว่า ที่ตัวสำคัญคือตัวที่เอาผลประโยชน์ของชาติไป และเอาภาษีของประชาชนไปทั้งหมด เหมือนกับดักของประเทศมาตลอด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมก็เหมือนกัน ระหว่างคนกับธรรมชาติที่เกิดขึ้นนี้ น้ำปัจจุบันนี้ขาดแคลนขนาดไหน ว่าธรรมชาติจะลงโทษเราขนาดไหน น้ำเราปล่อยลงทะเลเป็นจำนวนเท่าไร แต่ไม่เคยกลับไปสู่ที่เขาหรือประชาชนที่ใช้ ถามว่าน้ำนี้เราอุดมสมบูรณ์ สิงคโปร์ ที่ซื้อน้ำมันต่างกันกับประเทศที่เป็นเกาะทั้งหมด แต่ความลำบากเรากลับมาอยู่ที่น้ำ น้ำขวด ที่กินปัจจุบันนี้นะแพงกว่าน้ำมันอีก ใครเคยพูดเรื่องนี้บ้างครับ ว่าที่เรารับประทานขวดเล็ก ๆ ทั้งหมดแล้วก็ยังสร้างปัญหาเรื่องขวดสิ่งแวดล้อมทั้งหมด ยังไม่มีการที่ว่าจะทำให้ดีขึ้นมาเลยว่า เราจะทำอย่างไรกับการช่วยเหลือประเทศชาติ เพราะอย่างนั้นก็คือปัญหาของระบบที่จะต้องมาดูตรงสิ่งที่สำคัญก่อน ความวุ่นวายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการเมืองที่เป็นบางส่วน ก็ยังไม่มีการแก้ไข และแผนพัฒนาชาติจะไปอยู่อย่างไร ประชาชนจะได้อะไร ประชาชนได้แต่ความทุกข์ทรมานตัวเองตลอดไป ให้คนทุกคนคิดกันหมด แต่มันไม่มีแผนว่าป้องกันอย่างไรให้ประชาชนของชาติมั่นคงทั้งหมด ประโยชน์กับรัฐประเทศไทยทั้งหมด มีแต่เรื่องว่าวันนี้คิดไปว่า ความต่างระหว่างสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็เหมือนกับความฝันของประเทศชาติจะอยู่กันอย่างไร ทุกสิ่งทุกอย่างมันอยู่ที่ว่าแผนป้องกันทั้งหมดนี้ใครจะเป็นคนทำให้ประเทศชาติดีขึ้นทั้งหมด ผมไม่อยากให้ภาษีประชาชนทั้งหมดที่เกิดขึ้นมันมาจากตรงไหนและใครเอาไป ไปอยู่กับผู้ประกอบการรายใหญ่ไหม ใครเอาเปรียบใคร ใครคือเจ้าของประเทศที่แท้จริง สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือประชาชนทั้งหมดนี้ได้อะไรจากตรงนี้ ได้จากพี่น้องประชาชน ได้อะไรขึ้นมา ข้างหน้าจะเกิดอะไรขึ้น ภาระคือการกระจายอำนาจที่แท้จริงจะมีเกิดขึ้นจริงไหม ประชาชนเป็นสิทธิในการเลือกตั้งทั้งหมดนี้ เขาเลือกใครไป

---

[๖๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๖๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

๔ ปี และเขาก็กำหนดชีวิต ของเขานี้มีไหม วันนี้คือความวุ่นวายทั้งหมดจะเกิดขึ้น ใครคือผู้รับผิดชอบ ผมเห็นด้วยว่าแผนทุกแผนดีหมด แต่ถ้าช่วยกันทำ ช่วยกันคิด ช่วยกันเป็นหนึ่งเดียวคือเรื่องปรองดอง ให้มันเกิดขึ้นจริง จะมีเกิดขึ้นได้ไหม ไม่อย่างนั้นก็วุ่นวายอย่างนี้ คือแผนทุกแผนก็คือ มันจะล้มเหลวทั้งหมดในตัวของมันเอง ไม่ต้องแผนวันนี้คือที่จะเกิดขึ้นทั้งหมด แต่ละวันนี้ จะเกิดขึ้นจะทำอย่างไรให้ประเทศไทยพัฒนาได้ กราบขอบพระคุณท่านประธานมากครับ”[๖๓]

“ผมยังคิดว่ายุทธศาสตร์ชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะว่าแผนทั่วโลกระบบสากล สภาพัฒน์เขาก็ได้เขียนไว้ตลอดเวลาว่ายุทธศาสตร์ชาตินี่ต้องใช้แผนยุทธศาสตร์ชาติเป็นสิ่งที่สำคัญ นโยบายแต่ละพรรคการเมืองที่ออกไปมันก็เป็นส่วนดีส่วนหนึ่ง แต่ว่ามันแจกแถมกันมาตลอดมันทำให้ประชาชนได้อะไรบ้างผมยังคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญคือแต่ละนโยบายจริง ๆ มันเป็นเรื่องสำคัญว่าทำอย่างไรให้มันไปสอดคล้องกับว่าประชาชนต้องการอะไร แล้ววันนี้ถ้ายุทธศาสตร์ชาติไม่มีผมคิดว่ามันเป็นเรื่องที่ว่าไม่สำคัญผมเคยต่อว่าสภาพัฒน์ว่าคนขี้ขลาด เพราะว่าแผนยุทธศาสตร์ชาตินี่เป็นแผนที่เรานี่ต้องการคืออย่างนั้นก็ต้องยุบของสภาพัฒน์ออกไป เพราะว่าถ้ายุทธศาสตร์ทางการเมืองของแต่ละพรรค เอาแค่เศรษฐกิจพอเพียงใช้คำเดียวก็จบไปแล้ว เพราะว่าบ้านเมืองเราอยู่ในที่จีนเอาไปใช้หมดในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง วันนี้ปัญหาของเราคือการต่อสู้ทางการเมืองเอานโยบายไปใส่กัน ผลักดันกันว่าเกทับกันอย่างนี้ การขึ้นค่าแรงไม่เป็นมาตรฐานอะไรอย่างนี้มันก็เกิดขึ้นมาตลอด ความล้มเหลวมันเกิดขึ้นมาตลอด เราไม่คำนึงถึงความล้มเหลวที่เกิดขึ้นบ้างหรืออย่างไร วันนี้การที่เอานโยบายใส่เข้าไปเต็มที่ประชาชนได้อะไร การพัฒนาจริง ๆ กระผมก็พูดแล้วว่าถ้ากระจายอำนาจที่แท้จริงประชาชนได้มีส่วนร่วมมันสำคัญแล้วการศึกษาที่ดีขึ้นจะทำอย่างไรให้มันดีขึ้น ถ้าการศึกษาตกงานหมด เรียนเก่งกันทุกคนแต่ตกงานหมดจะทำอย่างไร เพราะฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงของคนรุ่นใหม่กับการพัฒนาแต่ละประเทศเขาแข่งขันกันเรื่องอะไร ความสำคัญของประเทศคือความมั่นคงของประเทศต้องมีตลอดเวลา ถ้าเราจะคิดอย่างเดียวว่าทางการเมืองถ้าสู้กันไปถึงที่สุดก็คือความแตกแยกไม่ปรองดอง ไม่มีความสามัคคีของคนในชาตินี่ประเทศชาติอยู่ไม่ได้ ผมฝากเรื่องนี้ไปด้วยว่าให้คืออันไหนถ้าเป็น ๔ ปีแล้วคือแผนพัฒนาแต่ละแผนพัฒนา ๔ ปี เปลี่ยนแปลงตามระบบของที่แต่ละประเทศเขาทำกันได้ อันนั้นคือความเจริญของประเทศด้วย ถ้าเราคิดว่าเอาใส่ไว้จนถึงที่สุดแล้วทำไม่ได้ก็คือตอนนั้นต้องมาทบทวนกัน กราบขอบคุณท่านประธานครับ”[๖๔]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ทีนี้ประเด็นต่อมาก็คือว่าส่วนเรื่องอื่น ๆ ผมศึกษามาทางรัฐศาสตร์นี่ แนวนโยบายแห่งรัฐคุณรู้ได้อย่างไรว่าประเทศจะต้องการอันนั้นในอนาคต ผมเชื่อ ใน Political system Input ความต้องการประชาชนจะมีนัยสำคัญ คุณไปกำหนด แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ โลกมันหมุนทุกวันเราไม่รู้เลย เพราะฉะนั้นประชาชนจะเป็น คนกำหนดและประชาชนจะเลือกเอาตามพรรคการเมืองที่เขาเสนอนโยบายมันจะเปลี่ยน จาก Time to Time ไปเรื่อย ๆ คือใส่ Input เข้าไปของประชาชนแล้วออกมาเป็น Output สู่ประชาชนมันจะไหลไป ผมไม่เห็นด้วยตั้งแต่ต้นแล้วตั้งแต่แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ แล้วก็อันนี้เป็นหน้าที่ของรัฐเอาล่ะอาจจะได้ ดังนั้นมันไปโยงกับ มาตรา ๖๕ ยุทธศาสตร์ชาติ จะมีได้อย่างไร การมีตอนนี้เราสู้กันจนกระทั่งวันนี้เหลือ ๕ ปี ๕ ปี ๕ ปี ผมเห็นด้วยตั้งแต่ แรก ๒๐ ปี จริง ๆ ไม่มี ๒๐ ปี แต่ว่าให้เป็นแนวทางว่าไปทางด้านนี้ก็เหมือน

---

[๖๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๖๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

Malaysian vision ก็คือชี้ไปด้านที่ว่าประเทศเราจะไปด้านเกษตร ด้านท่องเที่ยว ไม่ไปด้านอุตสาหกรรม ถึงจะถูก แต่ว่าเราไปเขียนแต่ว่าปลูกแต่ความเข้าใจสังคมขณะนี้เข้าใจว่ายุทธศาสตร์ชาติ ครอบทุกอย่าง แล้วเราเป็น Formalism พอออกกฎหมายมาแล้วประชาชนกลายเป็น เชื่อหมดเลย ไม่สู้เลย ไม่สู้กับตรงนี้ ดังนั้นตรงนี้เขียนให้ชัดว่ายุทธศาสตร์ชาติให้มีได้ แต่ว่า วิธีการทำมันทำมาอย่างไร แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงได้ ต่อไปเรื่องศาลรัฐธรรมนูญ ผมเป็นอำนาจที่ ๕ เดิมมี ๓ อำนาจ เพิ่มองค์กรอิสระมา ๔ ก็มากพออยู่แล้ว แล้วมีอำนาจที่ ๕ มาด้วย ไม่ได้อยู่ในหมวดศาลด้วย ไม่ได้อยู่ในหมวดองค์กรอิสระ มาอยู่ในหมวดศาล รัฐธรรมนูญโดยมีอำนาจล้นฟ้าผูกพันไปหมดเลย แบบนี้ไม่ถูกมากครับ ที่เป็นอำนาจที่ ๕ ตรงนี้อาจจะต้องแก้”[๖๕]

“ยุทธศาสตร์ชาติอย่างนี้ มันอยู่ในมาตรา ๖๕ แล้วจริง ๆแล้วมันเป็นกฎหมายที่สู้กันมาตลอด ผมนี่ไม่เห็นด้วยมาตั้งแต่ต้น ตอนนี้ยุทธศาสตร์จริง ๆไม่ใช่ ๒๐ ปี มันคือ ๕ ปี และมันแก้ได้ เราแก้กฎหมายแล้วมาตรา ๑๑ สามารถแก้ได้ที่เราจะเสนอแก้ก็คือว่าให้สภาเสนอแก้ อย่าให้กรรมการแก้อย่างเดียวเลย แล้วก็ในยุทธศาสตร์ชาติขณะนี้ถ้ามันมีเหตุสำคัญ เข้าสภามัน Wave โดยสภาได้ ดังนั้นจุดตรงนี้ให้มีได้ แล้วเราค่อยไปแก้กฎหมายลูกก็คือกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องยุทธศาสตร์ชาติเราแก้ได้ไม่อยู่ในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญไม่ได้แข็ง และไม่ใช่ ๒๐ ปีขณะนี้ เป็น ๕ ปี ๕ ปีแล้วก็เลยไม่น่าจะมีผล ขอบคุณครับ”[๖๖]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“ส่วนที่ ๒ ไหน ๆ พูดถึงเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ เวลาเราพูดถึงยุทธศาสตร์ชาติมองไกลมันก็ดี แต่ถ้ามองไกลแล้วเปลี่ยนไม่ได้ ไม่อยากจะเรียกว่ายุทธศาสตร์ชาติ อยากจะเรียกว่า ทรราชของอนาคต เพราะมันเปลี่ยนไม่ได้เลย มันแก้ไม่ได้ Disruption เข้ามาจะเปลี่ยนอย่างไร ยกตัวอย่างเช่นในกรณีที่เกิดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมาน่าตกใจไหมว่า นายทหารชั้นผู้น้อยคนหนึ่งสามารถที่จะเปิดเข้าคลังอาวุธและสร้างความเสียหายในขณะนี้ ผมถามนิดหนึ่งว่ายุทธศาสตร์ชาติมีแนวทางที่ประชาชนจะไปบอกว่ากรุณาปรับปรุงหน่อย ชีวิตเรารู้สึกไม่ปลอดภัย มีไหม Disruption แบบนี้ อย่างที่เราเห็นเรื่องการท่องเที่ยว เรายังหวังว่าจะมีนักท่องเที่ยวจากจีนมาในช่วงสงกรานต์ ขอถามหน่อยเถอะยุทธศาสตร์ชาติทำอะไรบ้างในเวลานี้ ไม่เห็นเลย Epidemic ที่เราพูดกันมันเป็น Disruption ในสิ่งที่เรียกว่า Non-traditional security ผู้ใหญ่บางท่านเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ แต่ไม่รู้ว่าตัวเองตระหนักรู้หรือเปล่าว่านี่คือสิ่งที่เป็น Non-traditional security epidemic มันไม่ใช่ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนท่านดูสิครับ ตอนนี้แม้กระทั่งท่านสีจิ้นผิงยังต้องใส่หน้ากากออกไปพบประชาชน เป็นปรากฏการณ์ใหญ่ทุกเมืองในประเทศจีน แต่เรายังบอกว่าทำอย่างไรจะให้ทัวร์กลับมาทำอย่างไรให้เกิดสภาวะอย่างนี้ คือผมคิดว่าอันนี้ไม่สะท้อนสิ่งที่เราเรียกว่ายุทธศาสตร์ชาติ เรายังหวังพึ่งอะไรที่เป็นน้ำบ่อหน้าระยะสั้นมาก ๆ และที่สำคัญปัจจัยที่จะทำให้ยุทธศาสตร์ชาติสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นกรณีญี่ปุ่นหรือเกาหลี ญี่ปุ่นนี่ชัดเจน เขาให้ทหารออกจากการเมืองตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และนี่คือสาเหตุหนึ่งที่รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นแก้ยาก แต่ส่วนที่ ๒ ในประเทศเกาหลีนั้นทหารออกจากการเมือง ตอนนี้เรายังนั่งอยู่ในสภาเป็นตำแหน่งถาวร ๖ ตำแหน่ง แล้วพูดอะไรก็ดูเหมือนจะติดขัดไปหมด ส่วนที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติเวลาเราพูดถึงยุทธศาสตร์ชาติมันจะต้องเปิดอีกส่วนหนึ่งด้วยครับ เรื่องของนวัตกรรม เราพูดกันมาหลายปีว่าเราอยากจะให้เกิดนวัตกรรม เราพยายามจะทำ Start up เราทำแม้กระทั่งเปลี่ยนจากทบวงมหาวิทยาลัยสมัยก่อนอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ ตอนนี้เรามีกระทรวง อว. ทุกอย่างพยายามจะทำ Start up มีเงินลงไปที่

---

[๖๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๖๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

มหาวิทยาลัยบางแห่งเพื่อที่จะทำ Start up แต่มันไม่เกิดขึ้น ถ้าบรรยากาศไม่มีสิทธิเสรีภาพในการคิด ในการสร้างสรรค์ ยุทธศาสตร์ชาติในทางกลับกันเป็นตัวที่ทำให้นวัตกรรมเกิดขึ้นยาก เพราะว่าเวลาเขียนงบวิจัยนั้นจะต้องเชื่อมโยงให้ได้ว่าตอบยุทธศาสตร์ชาติ ข้อไหน แล้วนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างไรในเมื่อคุณเขียนบอกว่ามันต้องเดินตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ผมคิดว่าในฐานะที่อยู่ในมหาวิทยาลัยผมมีสิทธิที่จะพูดในเรื่องนี้สำคัญมากกว่าใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปดูสิครับ งบสายสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เราบอกเราอยากจะได้พลเมืองที่มีความรู้ทางสังคมการเมือง เราอยากจะได้ประชาชนที่มีความสำนึกรู้ ตื่นรู้ ตระหนักรู้ว่าอะไรควรอะไรไม่ควรแต่งบในส่วนนี้ถูกตัดอย่างน่าใจหาย มหาวิทยาลัยถูกผลัก วันก่อนด้วยความเคารพท่านรัฐมนตรีบอกว่าอาจารย์มหาวิทยาลัยอยู่ในเขต Comfort zone ผมบอกว่าไม่มีสิ่งที่เรียกว่า Comfort zone อยู่ที่ว่า Zone of urgency ผมเขียนไปแล้ว และอยู่ในมติชน จับตรงไหนก็เป็นปัญหา ยุทธศาสตร์ชาติมันไร้น้ำยาตรงนี้ว่าในปัจจุบันที่เรากำลังเผชิญกับ ๑. Epidemic ๒. Disruption จะเผชิญมันอย่างไร มหาวิทยาลัยทุกวันนี้ลำพังทำหน้าที่สอน ทำหน้าที่วิจัยก็แย่แล้ว แล้วยิ่งถ้าไม่มีเงินวิจัยมาหล่อเลี้ยงเพื่อที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมแล้วนวัตกรรมในความหมาย ในนิยามในทางวิจัย ยังยึดโยงกับสิ่งที่เป็นงานวิจัยในเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่าสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ แล้วเราจะทำให้คนเป็นมนุษย์ขึ้นได้อย่างไร ถ้าไม่ส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านสังคมมนุษย์ เราไปเน้นตัววัตถุ เราก็พูดอยู่นั่น แล้วเราก็เอาเรื่องนี้ไปฝากไว้กับวัด กับศาสนา แล้วเราก็ไม่เคยไปแตะกับวัด กับศาสนา เงินบริจาคเราก็ไม่กล้าไปแตะ นี่เราก็ไม่กล้าไปจับ ท้ายสุด ก็โยนภาระให้มหาวิทยาลัย ซึ่งรับทอดจากการศึกษา ๑๒ ปีของประเทศ แล้วดูสิทุกวันนี้ เกิดอะไรขึ้นในโรงเรียน คนที่สอนไม่ใช่ครูอัตราประจำ แต่เป็นครูอัตราจ้าง แล้วท่านเหล่านั้นก็ไม่มีประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยบางแห่งก็ถูกห้ามสอนวิชาชีพครูเป็นต้น เราจะทำอย่างไร ผมคิดว่ายุทธศาสตร์ชาติ ณ วันนี้ต้องทบทวนแล้วไม่ควรจะเอามาผูกไว้กับรัฐธรรมนูญ มันควรจะถูกเขียน ถูกกระทำ ลองนึกถึงความสำเร็จในรอบ ๕๐ ปีที่เราเรียกกันว่าสภาพัฒน์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้นดำเนินไปถึงจุดหนึ่ง Turning point อยู่ในสมัยรัฐบาลอดีต พลเอก เปรม การเติบโตอย่างมั่งคั่งเป็นผลพวงมาจากการรักษาวินัยทางการคลังของรัฐบาล ไม่ได้เกิดจากการใช้อย่างไม่ลืมหูลืมตา วินัยทางการคลังต่างหากคือสิ่งที่ควรจะพูดถึงแนวคิดในการดำเนินงานของรัฐบาล และในขณะเดียวกันเราจะพบว่า Think tank ของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไปแล้ว Think tank ไม่ได้อยู่ในระบบราชการ Think tank ในปัจจุบันเปลี่ยนไปแล้ว แล้วสังเกตดูสิครับ ทุกครั้งที่เราจะพูดถึง Rating ของประเทศไทย เรามักจะไปอ้างอิง Think tank ที่เป็นเอกชนมากกว่า Think tank ของรัฐ เกิดอะไรขึ้นกับภาคราชการของเรา เราคงต้องขบคิดเหมือนกันว่าข้าราชการของเรา ที่ส่งไปเรียนไประดับปริญญาเอกเป็นนักเรียนทุน บางหน่วยงานไปตั้งแต่มัธยม คนเหล่านี้ หายไปไหน แล้วคนเหล่านี้สามารถที่จะสร้างยุทธศาสตร์ชาติในระยะยาวได้ทัดเทียม โดยที่ไม่ต้องไปเขียนกรอบที่ผูกไว้ยาวนานถึง ๒๐ ปี แล้วที่มันหนักมากกว่านั้นต้องคิดด้วยว่าเวลาเราพูดถึงนวัตกรรมมันเกิดขึ้นไม่ได้ในเงื่อนไขที่ไม่มีสิทธิเสรีภาพ การผูกยุทธศาสตร์ชาติเอาไว้เช่นนี้ไม่เป็นผลดี เราอาจจะเห็นทิศทางในประเทศเพื่อนบ้าน แต่ต้องคิดด้วยว่าสิงคโปร์มีทรัพยากรเดียวคือมนุษย์ ถ้าเขาไม่พัฒนามนุษย์สิงคโปร์ไม่มีอะไรเลย น้ำยังต้องซื้อจากมาเลเซีย อันนี้คือหลักคิดของเขา เพราะฉะนั้นเขาพัฒนาคนในฐานะที่เป็นทรัพยากรเดียวของประเทศ เกาหลีทหารออกจากการเมืองตั้งแต่ปี ๑๙๘๐ เศษ ไม่มายุ่งไม่มาย่ามไม่มา ก่อรัฐประหาร ถึงแม้ว่าเราจะเห็นวิกฤติการณ์ของเกาหลีในยุคของลูกสาวของพาร์ก จุง ฮี ซึ่งเป็นเผด็จการ ประชาชนเกาหลีลุกฮือมายืนกลางถนนกรุงโซล แต่ทหารไม่ก่อการรัฐประหาร แล้วเขาถอยออกจากการเมือง ปล่อยให้ระบบการเมืองทำงานไม่มาแทรกแซงโดยไม่จำเป็น

ถามสิครับ เกาหลีมีทหารนั่งในรัฐสภาไหม เยอรมันมีไหม จากประเทศที่แบ่งเป็น ๒ ขั้ว เพิ่งมาฟื้นเมื่อไม่กี่ปีมานี้ เยอรมันไม่เคยทำอะไรแบบนี้ ไม่เคยมีทรราชของอนาคตแบบนี้ ๒๐ ปี ท่านลองไปถามลูกหลานท่านดูสิว่าเขาคิดอย่างไรกับยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ท่านลองไปถามคนที่ไม่ได้อยู่ในแวดวงของท่านดู แล้วท่านจะรู้สึกว่า ๒๐ ปีมันห่างไกลจากชีวิตเขาเหลือเกิน แต่มันทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเคลื่อนไหวไม่ได้ Start up ตอนนี้ก็ไป ไม่ได้แล้ว ผมจึงนำเรียนว่าการเขียนยุทธศาสตร์ชาตินั้นอาจจะต้องทบทวน อาจจะต้องปลดล็อก และไม่ควรให้ยุทธศาสตร์ชาตินั้นมากำกับทิศทางของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เพราะอย่าลืมว่าทุกครั้งทุก ๔ ปีเราเลือกตั้งใหม่ถ้าไม่มีรัฐประหาร ถ้าไม่มีอุบัติเหตุยุบสภาหนีซึ่งสมัยนี้คงทำไม่ได้ แต่เราต้องคำนึงด้วยว่าในความรุ่งเรืองของประเทศไทยที่เราพลิกฟื้นหลังจากวิกฤติเศรษฐกิจ ปี ๒๕๔๐ นั้น ไม่ได้มาเพราะโชคช่วย แต่มาเพราะการทำงานหนักของข้าราชการ มาเพราะการทำงานหนักของภาคเอกชนด้วย สิ่งเหล่านี้ต่างหากที่จะนำพาให้ประเทศไทยพ้นจาก Disruption ในขณะนี้ ก็คือ Epidemic โรคระบาดโควิด-19 ซึ่งผมคิดว่าเรื่องนี้นิ่งนอนใจไม่ได้เลย เรื่องที่ ๒ คือการพูดถึง Engine ที่ขับเคลื่อนประเทศไทยในรอบ ๕ ปีที่ผ่านมา ท่านดูสิครับ ทัวร์จีนไม่มาเลย โรงแรมแถวบ้านผมปิดเลย เพราะนั่นคือโรงแรมทัวร์ศูนย์เหรียญ เราไม่มีรายได้แล้ว ธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตท่านดูสิมีใครถามหาไหมว่ายุทธศาสตร์ชาติจะแก้ปัญหาอย่างไร จริง ๆ พูดก็พูดเถอะในวันที่เกิดกรณีโคราชทำไมปล่อยให้เกิดสภาพอย่างนั้นได้ แสดงว่ามันไม่มีแผนอะไรที่ป้องกันภัยพิบัติในระดับนั้นได้ Disruption แบบนี้จะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ อันนี้ขอแถมอีกนิดหนึ่งก็คือว่า เมื่อ ๒๐ ปีก่อนในประเทศสหรัฐอเมริกาการยิงที่เรียกว่า Mass shooting นั้น เกิดขึ้น ๒ ปีครั้งประมาณ ๗๐๐ วัน ๑ ครั้ง แต่ในทุกวันนี้อัตราเฉลี่ย Mass shooting เกิดขึ้นทุก ๒๐ วัน ผ่านไป ๒๐ ปีเท่านั้นเอง แล้วถ้ามันเกิดขึ้น มันจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถามนิดหนึ่งว่ายุทธศาสตร์ชาติตอบสิ่งนี้หรือไม่ ผมคิดว่าประเด็นที่สำคัญที่ผมอยากจะยกขึ้นมาคือว่าอย่าให้ยุทธศาสตร์ชาติมากำกับความเปลี่ยนแปลงที่มาท้าท้ายทันทีทันใด เราต้องเปิดช่อง ยุทธศาสตร์ชาติเขียนกว้าง ๆ ด้วยว่าประเทศนี้อยากจะเป็นประเทศที่ผาสุกในทางการเมือง ในทางสังคม เศรษฐกิจ ทุกคนอยู่กันรักกัน ปรองดองกัน แต่เขียนไว้ไม่มีประโยชน์หรอกถ้าไม่เกิดภาคปฏิบัติจริง การ Apply ใช้ ท่านไปดูสิโครงการประชารัฐในปัจจุบันใครนั่งเป็นผู้กำกับ ในนั้น มีภาคประชาชนไหม มีคนจาก ๓ จังหวัดไหม เท่านี้ละครับขอบพระคุณครับ”[๖๗]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ผม นายแพทย์วรรณรัตน์ ชาญนุกูล ผมอยากจะขอพูดเกี่ยวกับเรื่องยุทธศาสตร์ชาติสักเล็กน้อย ในหลักการแล้วการมียุทธศาสตร์ชาติก็ไม่ได้เป็นเรื่องที่เสียหายก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ว่าในมาตรา ๖๕ วรรคสอง ที่กำหนดไว้ว่าการจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมายและสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย โดยหลักการโอเค แต่ว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วในกฎหมายลูกที่เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาตินั้นไปกำหนดจะแก้ไขได้ต้องแก้ไขได้ทุก ๕ ปี ซึ่งผมเห็นว่ามันเป็นกฎหมายที่แข็งมาก เนื่องจากว่าสถานการณ์ของเราในปัจจุบันนั้นมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก โดยเฉพาะเรากำลังก้าวสู่ยุคดิจิทัลเทคโนโลยี บทบาทของ artificial intelligence ก็มีบทบาทสูงมากในสังคมโลกที่เกี่ยวข้องทั้งระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยของเราด้วย ฉะนั้นบทบาท

[๖๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ของเทคโนโลยีเหล่านี้นั้น มันเกิดทั้งเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่และเป็น Disruptive technology มันเกิดขึ้นรวดเร็วมาก ตามกฎของมัวร์ ลอว์ที่บอกว่าเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงทุก ๒ ปี ซึ่งจริง ๆ ไม่ถึง ๒ ปีด้วยซ้ำไป แค่ ๑๘ เดือน เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ชัดว่าอีกไม่ช้าไม่นานคนงานระดับ Intensive labor จะถูกแทนที่ด้วย Robot ไม่น้อยกว่า ๓๐ เปอร์เซ็นต์ และต่อไปคนงานระดับ Medium skilled labor ก็จะต้องถูกแทนที่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นแม้แต่อาจารย์มหาวิทยาลัย นักกฎหมายต่าง ๆ นักบัญชีก็จะถูกแทนที่ด้วยเช่นเดียวกัน จะเหลือเพียงพวก High skilled technology เท่านั้นที่จะอยู่ได้ ฉะนั้นยุทธศาสตร์ชาติต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องมีความอ่อนตัวที่สามารถจะเปลี่ยนแปลงทันสถานการณ์ได้ ไม่ใช่ ๕ ปีเปลี่ยนทีหนึ่ง ผมว่าเป็นยุทธศาสตร์ชาติที่ล้าหลังไปแล้ว กี่ปีก็ล้าหลัง เพราะฉะนั้นผมว่าไม่ทันกาล นอกจากยุทธศาสตร์ชาติแล้ว เรื่องแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็เช่นเดียวกัน มียุทธศาสตร์ชาติแล้ว ยังมีแผนที่พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ๒ อย่างนี้ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร ขัดแย้งกันหรือเปล่า แล้วทำไมต้องมีทั้ง ๒ อันด้วย ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นที่สับสนของประชาชนมาก ผมเคยถามในที่ประชุมท่านรองนายกรัฐมนตรีท่านหนึ่งตอบว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติอยู่ใน Umbrella ของยุทธศาสตร์ชาติ ทำไม ไม่รวมเป็นอันเดียวกัน ทำไมต้องแยก และอีกอย่างหนึ่งการที่จะพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองได้นั้น ตัวแทนของประชาชนคือพรรคการเมืองนั้นย่อมมีนโยบาย มีเป้าหมาย ที่จะใช้ความรู้ความสามารถของตัวเองนั้นมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ย่อมมีความเป็นพลวัตที่สามารถที่จะนำความรู้ความสามารถเทคโนโลยีต่าง ๆ ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในปัจจุบันเข้ามาแก้ไขปัญหาของประเทศชาติบ้านเมือง มาพัฒนาบ้านเมืองตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะฉะนั้นควรจะให้ทางพรรคการเมืองเขามีอิสระในการที่จะกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาพัฒนาประเทศ ไม่ใช่มาอยู่ในกรอบของยุทธศาสตร์ชาติที่แข็ง ที่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ทันสถานการณ์ เพราะฉะนั้นแทนที่จะเกิดเป็นผลดีกับประเทศชาติบ้านเมือง มันกลับจะส่งผลร้ายโดยไม่รู้ตัวผมคิดว่ายุทธศาสตร์ชาตินั้นแทนที่จะเป็นจุดสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนประเทศ อาจจะเป็นอุปสรรคก็ได้ ผมคิดว่าน่าจะมีการทบทวนอย่างที่เมื่อกี้ท่านได้กล่าวไปแล้วว่า อาจจะไม่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่อาจจะเขียนไว้ในกฎหมายลูก หรือกฎหมายอื่นที่มีความอ่อนตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ บางครั้งอาจจะต้องแก้ไขทุกปียังได้เลยแล้วแต่สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ขอบคุณครับท่านประธาน ประเด็นของผม ก็อยากจะเรียนที่ประชุมว่า ประเด็นคือผมไม่ได้ขัดข้องเรื่องการมียุทธศาสตร์ชาติ แต่ประเด็น ของผมคือว่า การที่จะสามารถปรับแก้ แก้ไขปรับปรุงยุทธศาสตร์ชาติได้ต้องกระทำทุก ๕ ปี ๕ ปีไปแล้วถึงจะแก้ไขได้ ผมมองว่ามันเป็นเวลาที่ค่อนข้างจะนาน เพื่อที่จะปรับสถานการณ์ของโลกที่มันเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว มันทำให้ยุทธศาสตร์นั้นมีความแข็งตัว ยิ่งในภาวการณ์ที่มีพลวัตสูงของโลกนั้น การที่จะ Focus ล่วงหน้าไป แม้แค่ ๕-๖ ปี ความไม่แน่นอนและ Uncertainty มันก็สูง ถ้าเราสามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้เร็วขึ้น แทนที่จะเป็น ๕ ปี อาจจะเป็นสักปี ๒ ปี มันก็สามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ของเราให้เข้ากับสถานการณ์ของโลก ที่เปลี่ยนแปลงไปได้เร็วขึ้น สามารถที่จะก้าวทันโลกได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น นี่คือประเด็นของผมที่เสนอมา และอีกอย่างหนึ่งที่บอกว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและแผนยุทธศาสตร์ชาติ มันน่าจะมีการบูรณาการที่เป็นเรื่องเดียวกัน แทนที่จะแยกออกมา ๒ ส่วน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน จะบูรณาการอย่างไรก็แล้วแต่ตามความเหมาะสม แต่มี ๒ ส่วน ซึ่งประชาชนเองก็เกิดความสับสนว่าเราจะทำอย่างไรกันแน่นะครับนี่คือประเด็น ขอบคุณมากครับ

ขอบคุณครับ ผมขอ Respond อาจารย์เล็กน้อยนะครับว่า ถึงแม้มันจะปรับเปลี่ยนได้ภายในภาวะการณ์ที่เหมาะสมก็ตาม แต่คณะกรรมการ ผู้มีอำนาจในการปรับเปลี่ยนแผนนั้นก็ค่อนข้างจะมีความแข็งตัว ดูองค์ประกอบของคณะกรรมการแล้วนี้ ผมไม่ได้บอกว่าฝ่ายราชการไม่มีความรู้ความสามารถ แต่ผมมองเห็นว่าน่าจะให้ทุกภาคส่วนมีบทบาท มีส่วนร่วมอย่างจริง ๆ ภาคเศรษฐกิจ ภาคประชาชน ภาคสังคมต่าง ๆ ได้มีบทบาท มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่บทบาทสำคัญไปอยู่ที่ภาคราชการเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นมุมมองของภาคราชการอาจจะมองอีกแบบหนึ่งภาคเศรษฐกิจ ภาคสังคมก็จะมองอีกแบบหนึ่ง ผมคิดว่าน่าจะเปิดกว้างให้นักวิชาการ ผู้มีความรู้ความสามารถแล้วก็ผู้มีประสบการณ์ตรงจริง โดยเฉพาะภาคเศรษฐกิจ ภาคประชาชนได้มีบทบาทส่วนร่วมอย่างแท้จริง มากกว่าจะไปอยู่ในกลุ่มของข้าราชการ เป็นหลักโดยตำแหน่ง อย่างนี้ผมคิดว่าการพิจารณาการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ นั้น อาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก ที่เปลี่ยนไปก็ได้นะครับ น่าจะมีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบเสียใหม่ให้เหมาะสมครับ”[๖๘]

นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการ

“ผมขอย้อนกลับไปที่เรื่องยุทธศาสตร์ชาติ นะครับ อยากจะเรียนประการแรกว่า ผมเห็นด้วยว่าควรจะมีการทำยุทธศาสตร์ชาตินะครับ ประการที่ ๒ การทำยุทธศาสตร์ชาติควรอย่างยิ่งที่จะให้ภาคประชาชนและนักวิชาการ มีมากกว่าฝ่ายผู้ที่มีอำนาจอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมือง กองทัพ ข้าราชการประจำนะครับ ซึ่งเป็น ๒ ฝ่ายที่ผลัดกันถ่ายเทอำนาจแล้วก็ทำให้ประเทศชาติเสียหายมาจนปัจจุบัน ผมอยากจะเรียนนะครับว่า ข้อมูลของสหประชาชาติในอีก ๓๐ ปีข้างหน้า ประชากรโลก จาก ๗,๐๐๐ ล้านคน จะเพิ่มขึ้นอีก ๑๐,๐๐๐ ล้านคน นั่นเพิ่มขึ้น ๕๐ เปอร์เซ็นต์นะครับ แต่ในอีก ๓๐ ปีข้างหน้าเช่นกันนะครับคนไทยจาก ๗๐ ล้านคน จะลดเหลือ ๖๐ ล้านคนหรือ ๖๑ ล้านคนโดยประมาณ คนจะลดลงเกือบ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ สภาพการณ์ ความเปลี่ยนแปลงนี้มันจะส่งผลกระทบความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีแล้วก็สภาพอากาศที่เกิดขึ้น ในขณะนี้เรามีจำนวนครัวเรือนที่ทำเกษตรอยู่นี้ ๗,๐๐๐,๐๐๐ ครัวเรือน มีชาวนาอยู่ ๑๓ ล้านคน เวลาเราพูดเรื่องยุทธศาสตร์เราไม่ได้คิดหรือพิจารณาในสิ่งเหล่านี้ว่าเราจะนำพายุทธศาสตร์ของชาติไปในทิศทางไหน ซึ่งมันต้องตั้งหลักก่อนนะครับว่า เราจะแข่งขันกับนานาชาติหรือเราจะตั้งหลักให้ประเทศชาตินี้ ยืนอยู่ที่จุดไหน ในชาวนา ๑๓ ล้านคน ทำนาอยู่ ๖๐ กว่าล้านไร่ เราผลิตข้าวได้ปีละประมาณ ๓๐ ล้านตันข้าวเปลือก เราขายข้าวอยู่ประมาณ ๗-๘ บาท ในขณะที่ต้นทุนชาวนาอยู่ที่ ๘ บาทเศษถึง ๙ บาท เป็นอย่างนี้มาทั้งปีทั้งชาติครับท่านประธาน ถามว่าเวลารัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายทหารหรือฝ่ายนักการเมืองเข้ามา สิ่งที่จะทำก็คือไม่ทำโครงการประกัน ราคาข้าวก็จำนำข้าว แต่ท่านประธานทราบไหมครับว่า ข้าวเปลือก ๒ กิโลกรัม จะสีเป็นข้าวสารได้ ๑ กิโลกรัม วันนี้ท่านกินข้าวสารหอมมะลิอยู่นี้ประมาณกิโลกรัมละ ๕๐ บาทชาวนาขายข้าวหอมมะลิได้ ๑๕ บาท รัฐบาลโฆษณาด้วยความยินดีว่ามีความสำเร็จความจริงมันมีส่วนต่างนะครับ อีก ๑๐ กว่าบาทที่หายอยู่ในมือพ่อค้ารายใหญ่ค้าข้าว ในประเทศ ซึ่งอัดฉีดเงินให้กับพรรคการเมืองหรือรัฐบาลทหารเข้ามา ก็ส่งเสริมให้กับรัฐบาลทหารที่เป็นอยู่ สภาพการณ์เหล่านี้มันเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำยุทธศาสตร์ชาติ นี่ผมยกตัวอย่างให้เห็นเป็นตัวอย่างเท่านั้นว่าสิ่งที่หมักหมมและทำให้ประเทศชาติเราเสียหาย ชาวนาเป็นรากฐานของประเทศ

---

[๖๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ในระยะเวลาอีก ๓๐ ปีต้องเดินไปข้างหน้า โลกจะขาดอาหารอย่างรุนแรงนะครับ แต่เราได้ความสนใจน้อย มีแต่ความสนใจในการพูดเชิงนโยบายที่อัดฉีดลงไปเท่านั้น แต่ไม่ได้แก้ไขปัญหาลงไปถึงรากฐานนะครับ เพราะฉะนั้นข้อเสนอผมนะครับ ควรมียุทธศาสตร์ชาติ ที่ชัดเจนว่าจะนำชาติไปทางไหนและให้ประชาชนกับฝ่ายวิชาการเป็นเสียงส่วนใหญ่ที่มาจากทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องแล้วก็เป็นของคนส่วนใหญ่ที่เป็นโครงสร้างรากฐานของประเทศ ขอบคุณครับ”[๖๙]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ทศพล เพ็งส้ม ในฐานะ กรรมาธิการครับ ผมแยกเป็น ๒ ส่วนนะครับ ส่วนแรกก็คือส่วนที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๕ อันนี้ผมเห็นด้วย แต่ถ้าเกิดจะมามองตาม พ.ร.บ. ยุทธศาสตร์ชาติ ปี ๒๕๖๐ เราต้องยอมยกตัวอย่างว่า คณะกรรมการอย่างที่หลาย ๆ คนคิด ที่ยังไม่มีก็คือประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอันนี้เกิดขึ้นหลังจากที่มี พ.ร.บ. ขึ้นมาแล้ว แต่ถ้าเกิดมาตรวจสอบการวางแนวนโยบายหลักใน พ.ร.บ. ยุทธศาสตร์ชาติตามพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ผมเห็นอยู่อย่างหนึ่งว่า กระบวนการที่เราจะสร้างบุคลากรที่จะมาทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ อย่างน้อย ๆ ประธานสภาผู้แทนราษฎรเข้ามา ถ้าเป็นไปได้ผมก็เชื่อว่าทางประธาน สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ท่านก็มีแนวความคิดอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าตอนที่ออก พ.ร.บ. ฉบับนี้ท่านประธานยังไม่มี ฉะนั้นผมถึงบอกว่าถ้ายุทธศาสตร์ชาติมันก็เหมือนเข็มทิศในการที่จะนำประเทศชาติไปสู่แนวคิดต่าง ๆ อย่างกรรมาธิการหลายท่านที่พูดถึง การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก็เป็นส่วนหนึ่ง แต่จะสังเกตนะครับ ไม่ว่าประธานหอการค้าก็ดี ประธานอุตสาหกรรมก็ดี มันก็คือตัวกำหนดทิศทางเศรษฐกิจ ของประเทศชาติอยู่เหมือนกัน ที่เราจะต้องรับฟังเขาเหมือนกัน ซึ่งเขาก็จะเปลี่ยนตัวตลอดแต่ถามว่าทำไมต้องกำหนดแบบนี้ เพราะมันต้องมีความหลากหลายทางความคิด เศรษฐกิจสังคมและการเมือง และความมั่งคง อย่าลืมนะครับเขาก็ไม่ได้กำหนดโดยเฉพาะนะครับว่า จะเป็นใคร เพียงแต่ตำแหน่งต่าง ๆ อย่างนี้ถ้าเราคิดว่าความพึงพอใจเราบอกอย่างนี้ ควรจะมีการเปลี่ยนแปลง ผมว่าเราก็ควรจะเสนอเสียว่า ควรจะมีตำแหน่งอื่นอีกหรือไม่ ดู พ.ร.บ. เป็นหลัก เราก็ไม่ต้องไปแตะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๕ เลยท่านประธาน เพราะเราดู พ.ร.บ. เลย ผมก็เห็นด้วยนะครับ ถ้าเอา พ.ร.บ. มันก็แก้ง่ายถ้าเกิดคิดจะแก้จริง ๆ อย่างนี้ จะสะดวกกว่า ขอบคุณครับท่านประธาน”[๗๐]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ขออนุญาตเสนอเรื่องของมาตรา ๖๕ เรื่องยุทธศาสตร์ชาตินิดหนึ่ง คือหลาย ๆ ท่านอภิปรายในเรื่องที่บอกว่า จริง ๆ แล้ว ไม่ได้มาจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่จริง ๆ อยากที่จะให้เรียนทุกท่านเป็นข้อมูลนะคะ จริง ๆ แล้วยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นแนวทาง เป็นเป้าหมาย ในอนาคตที่วางเอาไว้ และที่จริงมันไม่ใช่เรื่องใหม่หรอกนะคะ อยากที่จะเรียนเพื่อเป็นข้อมูลกับคณะกรรมาธิการทุกท่านด้วยว่า ยกตัวอย่างเช่น ประเทศมาเลเซียก็มียุทธศาสตร์ชาติ ท่านมหาเธร์พูดเอาไว้เมื่อ ๒๕ ปีที่แล้วว่าจะให้เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และจากนั้น ก็เกทั้งประเทศ ทุกหน่วยงาน ไม่ว่าภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม แล้วก็มีหน่วยงาน ที่ขับเคลื่อนเรียกว่าเปอมันดู ขับเคลื่อนทั้งประเทศเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนและให้เป็น

---

[๖๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๗๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ประเทศที่พัฒนาแล้ว นั่นหมายความว่า มีรายได้ตั้งแต่ ๑๒,๐๐๐ ยูเอสดอลลาร์ขึ้นไปต่อคนต่อหัวต่อปี ซึ่งอันนี้ละค่ะที่เป็นเป้าหมายและมาเลเซียก็ทำสำเร็จ ตอนนี้ ๑๑,๐๐๐ กว่า จะเหยียบ ๑๒,๐๐๐ แล้ว ดังนั้นในอนาคตเขาก็เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว นี่เขาทำก่อนเราประมาณ ๒๕ ปี ดังนั้นตอนที่เป็นรัฐบาลท่าน พลเอก ประยุทธ์ เมื่อ ๕ ปีที่แล้ว ท่านก็เลย ทำเรื่องนี้ขึ้นมา แต่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่มาเลเซียนะคะ ถ้าเราไปดูตัวอย่างของเกาหลีใต้ ก็เช่นเดียวกัน เกาหลีใต้ก็หาตัวตนของตัวเองเกิดก่อนเรา ๓๐ ปี เมื่อก่อนนี้เขาได้แค่ ๑,๐๐๐ ยูเอสดอลลาร์ต่อคนต่อหัว แต่ตอนนี้เขาไปถึง ๓๐,๐๐๐ ยูเอสดอลลาร์ต่อคนต่อหัว ด้วยการที่เขาก็มียุทธศาสตร์ชาติ เพราะว่ามันเป็นเรื่องของการพัฒนาที่มีทิศทาง ไม่สะเปะสะปะ แต่หมายความว่าที่ผ่านมาไม่ใช่ว่าเราทำงานแบบสะเปะสะปะนะคะ หมายความว่าเราไม่ได้นำทิศทางประเทศไปร่วมกันในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นยุทธศาสตร์ชาติเกิดขึ้นมาด้วยประเด็นเรื่องความจำเป็นแบบนี้ว่า ถ้าเรายังไร้ทิศทางอยู่ เราไม่สามารถที่จะขับเคลื่อนประเทศชาติของเราให้มันเกิดผลและเห็นว่าเราจะมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน แล้วก็มีรายได้สูงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไหม อันนี้คือ เป็นภาพใหญ่ ๆ กว้าง ๆ ว่าอีก ๒๐ ปีข้างหน้าจะเกิดสิ่งเหล่านี้ แต่ในทางปฏิบัติที่บอกว่า มี พ.ร.บ. ลูกออกมาว่า เป็นข้อบังคับให้เกิดขึ้น นั่นหมายความว่าเป็นข้อบังคับของหน่วยงานราชการที่จะเกิดสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นว่า ทำอย่างไรจะสอดคล้องเวลาทำงบประมาณก็ทำงบประมาณเชิงยุทธศาสตร์ ไม่สามารถขอเป็นราย Project ที่เป็นเบี้ยหัวแตกและไม่เกาะกลุ่มกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาใน ๖ ยุทธศาสตร์หลักของยุทธศาสตร์ชาติ อันนี้ขอเรียนเป็นข้อมูลนะคะว่า คือเผอิญว่าทำวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ ก็เลยคิดว่าตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญว่าถ้าประเทศเราไม่มีทิศทางที่แน่นอน เหมือนเราเลี้ยงลูกค่ะ เราตั้งเป้าหมายว่าในอนาคต เราอยากให้เขาเป็นอะไร แต่เราก็ไม่เคยสร้างสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างสภาวะแวดล้อมเพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านั้นขึ้น ลูกเราก็ไม่ได้เป็น สมมุติว่าอยากให้เป็นหมอนะคะ เขาก็จะเป็นไปตามอย่างที่เขาคิดเองอะไรเอง แต่ว่าจริง ๆ แล้วทุกอย่างมันอยู่ในการวางแผน ซึ่งในทางปฏิบัติ ถ้าจะมีการทบทวน อันนี้พูดถึงการปฏิบัติของยุทธศาสตร์ชาติ ถ้าจะมีการทบทวนและ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น อันนี้เป็นสิ่งที่ดี เห็นด้วยนะคะ แต่ในส่วนของทิศทาง ประเทศต้องมีทิศทางค่ะ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ถ้าไปดูสิงคโปร์เขาทำก่อนเรา มาเลเซียทำก่อนเราและสำเร็จไปแล้ว เกาหลีใต้ก็ทำก่อนเรา อันนี้คือประสบการณ์ คือเคยสัมภาษณ์ท่านทูตด้วย อินโดนีเซียก็กำลังทำอยู่เช่นเดียวกัน ท่านทูตอินโดนีเซีย ท่านทูตเกาหลีใต้ ไปสัมภาษณ์ด้วยตัวเองท่านก็บอกเลยว่า การมีทิศทางมันเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกประเทศในการพัฒนาเพื่อเข้าสู่เป้าหมาย การทำงานก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นกับยุทธศาสตร์ชาติ ถ้าในส่วนของการปฏิบัติคิดว่าน่าจะต้องมีการปรับปรุงในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วม แต่ถ้าเป็นทิศทางใหญ่ในส่วนตัวแล้วเห็นด้วยกับการมียุทธศาสตร์ ๒๐ ปี แล้วก็คิดว่ามาตรานี้เป็นมาตราที่สำคัญในการที่จะขับเคลื่อน หน้าที่แนวนโยบายของรัฐที่เป็นระบบ แต่ว่าในรายละเอียด ในบางประเด็นที่มีอุปสรรคในเรื่องของการทำ ที่มันค่อนข้างลำบากในทางปฏิบัติก็อาจจะมาปรับปรุงและแก้ไข อันนี้ก็ขอให้ความเห็นเอาไว้ ณ ที่นี้ ขอบคุณคะ

เรียนท่านประธานนะคะ วลัยพร กรรมาธิการ ที่จริงแล้วเมื่อสักครู่อาจจะพูดไม่ละเอียด ขออนุญาตนำเสนอนิดหนึ่ง ก็เรื่องยุทธศาสตร์ชาติ มาตรา ๖๕ เหมือนเดิม หลาย ๆ ท่านได้อภิปราย บางเรื่องเป็นเรื่องของขั้นที่เรียกว่า Policy formulation คือช่วงที่เป็นตอนที่กำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติ ในเรื่องของขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน แล้วใช้เวลาทำก็คือประมาณปีหนึ่ง แต่จริง ๆ แล้วคนที่เป็นฝ่ายเลขานุการก็คือสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วก็ได้มีการรับฟังตามภูมิภาคต่าง ๆ แต่อาจจะเป็นด้วยความเร่งรีบ

ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมน้อย แต่หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาคเอกชนและประชาสังคมเข้าอยู่ในเวทีของสภาพัฒน์เสมอ แต่ขออนุญาตนำเรียนอย่างนี้ อย่างที่ท่านวรรณรัตน์ท่านให้ความเห็นเอาไว้ว่า แผนเยอะไปหมดเลย แล้วเกี่ยวข้องอะไรกันอย่างไรบ้าง ยุทธศาสตร์ชาติเขาเรียกว่าเป็นแผนระดับที่ ๑ คือเป็นหมวกร่มใหญ่เลย ส่วนแผนของสภาพัฒน์ที่เรียกว่า ตอนนี้เราใช้แผนที่ ๑๒ อยู่ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ นี่คือแผนภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในอนาคตคือทีละ ๕ ปี แล้วใน ๕ ปีก็จะมีแผนที่เรียกว่า Action plan ของแผนยุทธศาสตร์ของแต่ละอัน คือแผนปฏิบัติ ซึ่งแผนปฏิบัติการ แผน Action plan ทบทวนทุกปี แต่ยุทธศาสตร์ชาติที่บอกว่าเป็นกรอบใหญ่ ๆ ที่บอกว่าเราจะมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อันนี้คือ ๒๐ ปี ซึ่งอันนี้ผูกพันกับรัฐบาลทุกรัฐบาล การที่เป็นอย่างนี้ก็คือให้มีเป้าหมาย แล้วจริง ๆ แล้วไม่ว่าใครเป็นรัฐบาลก็ไม่พ้นเรื่องเหล่านี้ในการที่เราจะวางทิศทางแบบนี้ แล้วแตกออกมา ๖ ยุทธศาสตร์ ซึ่งก็เป็นเรื่องของคน พัฒนาคน ไม่มีรัฐบาลไหน ไม่พัฒนาคน อันที่ ๒ เป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อม เรื่องความเหลื่อมล้ำ เรื่องเกี่ยวกับระบบราชการ เรื่องความมั่นคง เรื่องเกี่ยวกับขีดความสามารถในการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจ ไม่มีนโยบายพรรคการเมืองใดหรือรัฐบาลใดไม่ทำ ๖ เรื่องนี้ ดังนั้นทุกพรรคการเมืองไม่ว่าเวลาเปลี่ยนแปลงอะไรก็ต้องทำเรื่องพวกนี้ แต่ว่าถ้าจะเพิ่มก็สามารถเพิ่มได้ เพียงแต่ว่ากรอบใหญ่ข้างบนเท่านั้นที่จะไม่เปลี่ยน เพราะว่าเราอยากให้มีทิศทาง เราอยากให้ประเทศของเรามั่นคงไหม ก็ต้องมี มั่งคั่งไหม ก็ใช่ ยั่งยืนไหม ก็ต้องยั่งยืน เพราะว่าอะไรที่มันมั่นคงกับมั่งคั่งแล้ว ชั่วคราวคงเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นก็คือยั่งยืน อันนี้คือกรอบใหญ่ที่เรียกว่าระดับบนสุด นอกจากนี้แล้วยังมีแผนปฏิรูปประเทศ ส่วนแผนของกระทรวง แผนของจังหวัดต่าง ๆ ที่เราเรียกว่าแผนพัฒนาจังหวัด พวกนี้คือแผนในระดับ Action plan ทั้งสิ้น เปลี่ยนทุกปี เปลี่ยนตามประเด็น ตามความจำเป็น ซึ่งมีทั้ง Area based และเรื่องของ Agenda based แล้วก็ Function based ที่ของบประมาณรายกระทรวง ทุกกระทรวงก็เกลี่ยกันเข้าไปในการที่จะของบประมาณ เหล่านี้คือเส้นโยงใยในระดับข้างล่างทั้งสิ้น ซึ่งเปลี่ยนทุกปี ปรับปรุงทุกปี ทบทวนทุกปี แต่ถามว่าแผนยุทธศาสตร์ชาติที่เมื่อสักครู่หลายท่านอภิปรายว่า เวลาทำไม่ได้พูดถึงเรื่องความท้าทาย หรือเรื่องเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ เรื่องสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เรื่องของเทคโนโลยี จริง ๆ แล้วก่อนที่จะทำมีคณะทำงานในชุดที่เขาเรียกว่า Scan environment ของทั้งโลกเลยก็ว่าได้ แล้ว Support ด้วยข้อมูลทั้งเรื่องของประชากรสิ่งแวดล้อม โรคภัยไข้เจ็บการก่อการร้าย เรื่องเกี่ยวกับการก่อการร้ายที่ในโลกใบนี้และในภูมิภาคนี้ และในประเทศไทย ก็อยู่ในข้อมูล Support ก่อนที่จะมาเป็นยุทธศาสตร์ชาติ ส่วนกรณีที่เกิดขึ้นที่โคราช พอดีเป็นคนโคราชด้วย ได้ไปงานศพด้วย จริง ๆ ไม่มีใครคาดคิดว่าจะเกิดขึ้น แต่ก็เกิดขึ้น แต่เรื่องนี้อยู่ในความมั่นคงมาโดยตลอด แต่ไม่คิดว่าจะเป็น Lone work หมายความว่าวางแผนคนเดียว ลงมือคนเดียว กระทำการคนเดียวแล้วพลีชีพ อันนี้ยากแก่การป้องกันของทุกประเทศ แล้วเกิดขึ้นกับหลาย ๆ ประเทศ เป็นสิบ ๆ ประเทศเลยที่เกิดขึ้นแบบนี้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะเป็นต้นแบบประชาธิปไตยหรือเปล่า คือลงมือโดยที่ไม่มีใครคิด พลีชีพ ไปเลย พกระเบิดเข้าไปในศูนย์การค้า หรือพกระเบิดเข้าไปในสถานที่ราชการแล้วก็ระเบิดตัวเอง แล้วก็จะมีคนล้มตายเต็มไปหมด อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วยากแก่การป้องกัน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นตรงนี้ทำให้เราต้องมาตระหนักว่าสิ่งที่เราไม่คิดว่ามันจะเกิดมันก็อาจจะเกิด แต่เราก็ป้องกันได้ระดับหนึ่ง แล้วก็ต้องทำให้สังคมนี้ Aware ด้วยว่ามีความตระหนักรู้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความท้าทายใหม่ต่อความมั่นคงของประเทศที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่แค่โรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นในสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนว่า แล้วยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีทำอะไรได้จากตรงนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีทำอะไรได้จากตรงนี้ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ถ้าในระดับปฏิบัติการคงทำไม่ได้ แต่ถ้าในระดับปฏิบัติการก็ต้องมีการทบทวน แล้วก็วางแผนปฏิบัติการเพื่อที่จะรองรับ สิ่งเหล่านี้

ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ปีต่อปีเห็นในเรื่องของปัจจุบัน แต่ถ้า ๕ ปี ๑๐ ปี ๑๕ ปี ๒๐ ปี จะเห็นในเรื่องของอนาคตด้วย อันนี้ขออนุญาตนำเรียนว่าจริง ๆ ทั้งหมดนี้มีแผนของประเทศเยอะมากเลยในระดับต่าง ๆ กัน แล้วก็อาจจะสร้างความสับสนด้วยว่าแผนไหนจะใช้อะไร จริง ๆ แผนปฏิบัติการเป็นแผนที่เราสัมผัสมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นจากหน่วยงานกระทรวงที่เรียกว่า Function based เป็นเรื่องภารกิจของกระทรวง ๒๐ กระทรวง แต่ถ้าเป็น Agenda based ก็เป็นเรื่องของนโยบายและยุทธศาสตร์ แต่ถ้าเป็นเรื่องของ Area based คือพื้นที่ อันนี้คือพื้นที่เขาจะส่งเสนอขอแผนจังหวัดกับแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนภาคเข้ามา แล้วก็นำไปสู่การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๖ ยุทธศาสตร์ชาติ ตัวยุทธศาสตร์ชาติไม่ได้ทำอะไรเพราะอยู่ข้างบน แต่คนที่ขับเคลื่อนอยู่ข้างล่างตรงนี้เป็นผู้ที่ดำเนินการเพื่อที่จะทำให้ทิศทางสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกัน อันนี้คือยุทธศาสตร์ชาติที่พึงมีและตั้งใจว่าอยากจะให้เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเพิ่งมีเป็นครั้งแรก บทเรียนและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของระบบที่ทุกอย่างเป็นเรื่องของครั้งแรก ดังนั้นก็อาจจะมีความติดขัดอยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นเราก็ต้องแก้ไขกันไป บางเรื่องเห็นด้วยเลยว่าถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น จะสามารถทำให้เราได้รับฟังในเรื่องของความคิดเห็น ความต้องการและปัญหาเชิงพื้นที่ได้มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันยุทธศาสตร์ชาติมันเป็นร่มใหญ่ มันไม่ใช่ Action Plan แต่เป็น Strategic Plan เป็น Master Plan อยู่ข้างบน อันนี้อยากที่จะเรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้กับทุกท่านด้วย พอดีว่า ได้จับเรื่องพวกแผนยุทธศาสตร์นี้มาโดยตลอด ๑๐ กว่าปีที่ทำเรื่องกับยุทธศาสตร์นี้นะคะ ดังนั้นจึงพอเข้าใจว่า การที่มีแผนนี้มันมีลำดับขั้นตอนและแผนแต่ละแผนนี้สัมพันธ์กัน อย่างไรบ้างนะคะ อันนี้ก็อยากที่จะให้เป็นข้อมูลเฉย ๆ ว่าแผนยุทธศาสตร์ชาติมีการวิเคราะห์ข้อมูล Scan Environment ในภาพใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศมากพอสมควร ส่วนในเรื่องของนวัตกรรมนะคะ อยากที่จะให้เป็นข้อมูลเช่นเดียวกัน คือเรื่องของเงินวิจัย จริง ๆ ตัวเองก็อยู่ในสถาบันการศึกษา คือพูดง่าย ๆ ว่า อยู่มหาวิทยาลัยเอกชนไม่ได้รับการ Support จากรัฐบาลอยู่แล้วในเรื่องต่าง ๆ แต่เราก็สามารถทำได้ เราขอทุน เขาได้ แต่ว่าเราไม่ได้ต้องการเงิน Support ของเขา เพราะเอกชนเขาดูแลตัวของเขาเองนะคะ แต่ว่านวัตกรรม เวลาที่เราพูดถึงนวัตกรรมทางสังคม แน่นอนค่ะ นวัตกรรมทางสังคมได้รับทุนน้อยกว่านวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะตอนนี้พยายามที่จะขับเคลื่อนทิศทางไปในแนวทางนั้น แต่ว่าท่านรัฐมนตรี อว. เน้นความสำคัญเรื่องของนวัตกรรมสังคมด้วยเช่นเดียวกัน สามารถเสนอขอทุนได้ เช่นเดียวกันไม่แตกต่างกันเลย เพียงแต่ว่าขั้นตอนในการที่จะอนุมัติทุน ในการที่จะอธิบายให้เขาเข้าใจ บางครั้งสายสังคมจะยากกว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพราะว่ากระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีบวกกับอุดมศึกษา เข้าไปนี้ จะมีคนที่อยู่ในวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น แต่ก็มีช่องทางของนวัตกรรม ทางสังคมค่อนข้างมาก แล้วก็เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำด้วย เพราะว่ากระทรวงนี้ลงพื้นที่ แผนงานยุวชนสร้างชาตินี้ ลงพื้นที่ไปลดความเหลื่อมล้ำให้กับประชาชนในพื้นที่ด้วย อันนี้ถือว่าเป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ส่งเสริมให้กับบัณฑิตอาสา คนที่จบแล้ว คนที่กำลังเรียน ลงพื้นที่ทั้งหมด รวมทั้งศิษย์เก่า ที่ไม่มีงานทำลงพื้นที่ทั้งหมด แล้วก็สร้างงานอยู่ที่พื้นที่ สร้างการพัฒนายกระดับรายได้ให้กับพื้นที่และเขาก็ทำสำเร็จ ตอนนี้กำลังทำอยู่ คาดว่าวันนี้น่าจะอยู่ที่จังหวัดอุดรธานีด้วยนะคะ ตอนนี้ลงพื้นที่กันหมดเลย ดังนั้นกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สร้างนวัตกรรมในพื้นที่ด้วย อันนี้อยากที่จะเรียนเป็นข้อมูลให้ทราบว่านี่คือส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งเริ่มต้นแล้วในช่วงรัฐบาลนี้ ขอบคุณค่ะ

ให้ข้อมูลเฉย ๆ เสริมท่านทศพลค่ะ เคยเป็นคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดของจังหวัดหนึ่งนะคะ แล้วก็พูดกันเรื่องมีนักเรียนเขาไม่เข้าเรียน เขาหายตัวไปจากการเรียน หายไปอย่างนี้ คือพอครูไปตามปรากฏว่าพ่อแม่ให้ไปทำงาน แบบนี้จะเยอะมากเลย ดังนั้นถ้าสมมุติว่าเราไม่ได้กำหนดเป็นหน้าที่ แต่เรากำหนดเรื่องของการใช้สิทธิ เขาอาจจะไม่ใช้สิทธิก็ได้ แต่ถ้าบังคับหมายถึงว่าพ่อแม่ถ้าไม่เอาลูกเข้าเรียนหนังสือ ถือว่ามีความผิด อันนี้ก็ต้องมีบทลงโทษเหมือนกัน เพราะเขาไม่ให้ลูกเรียน เรียน ๆ อยู่ก็เอาออก หายตัวไปแล้วก็เอาไปรับจ้างทำงานเพื่อหารายได้ให้กับพ่อแม่ อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในต่างจังหวัดนะคะ พอดีอยู่ในกรรมการศึกษาธิการจังหวัดของจังหวัดหนึ่งค่ะ และปัญหานี้เข้ามาทุกครั้งเลยที่มีการประชุม”[๗๑]

มาตรา ๗๕

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผมว่ามันเป็นเสาหลักและเป็นปัญหาหลักของประเทศนะครับ ผมขออนุญาตออกความเห็น ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตดังนี้ผมไม่ทราบว่าใครรับผิดชอบนะครับ ว่าได้พูดถึงประเด็นนี้ไปบ้างหรือเปล่า โดยเฉพาะปัจจุบันนี้เราจะเห็นการใช้ทรัพยากรของชาติ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับสัมปทานได้รับสิ่งที่เขาเรียกว่าเป็นการผูกขาดตัดตอนต่าง ๆ ทั้งหลายของกลุ่มบริษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย อันนี้มันเป็นความเหลื่อมล้ำที่เห็นได้ชัดเจนมากกว่าหลาย ๆ เรื่อง เพราะฉะนั้นท่านก็จะเห็นนะครับ ไม่ว่าจะเรื่องพลังงาน Duty Free แล้วก็เรื่องการใช้บุคลากรของประเทศ หลายท่านที่ไปเรียนจบมาเป็นนักวิจัย ไม่ว่าเรื่องพืช เรื่องสัตว์ เรื่องอะไรต่าง ๆ ทั้งหลาย พอจบมาแล้วถูกซื้อตัว แล้วก็เอาเงินไปชดใช้แทน ทำให้ชาตินี้เสียหายเยอะแยะหมายถึงกลุ่มบุคคลเหล่านั้นที่เรียนรู้มีประสบการณ์แล้วกลับไปใช้บริการกับภาคเอกชน เอกชนเหล่านั้นก็ผูกขาดตัดตอน มีการจด Patent ด้วย อะไรต่าง ๆ นานาเหล่านี้ท่านก็จะเห็นนะครับ ซึ่งเป็นเรื่องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก อันนี้เป็นเรื่องทั่วไป ผมก็เลยขอเสนอในที่ประชุมว่าบทบัญญัติในมาตรา ๗๕ โดยเฉพาะแนวนโยบายด้านเศรษฐกิจน่าจะมีการเพิ่มเติมบัญญัติในเรื่องของการผูกขาด การรับสัมปทาน การใช้ทรัพยากรของแผ่นดิน ควรจะต้องระบุให้ชัดเจนเสียว่าควรทำได้มากน้อยแค่ไหนอย่างไร เพราะวันนี้ในประเด็นนี้ไม่ค่อยมีรายละเอียดเท่าไรผมว่าถ้าเติมตรงนี้ลงไป ต่อไปนี้แม้กระทั่ง พ.ร.บ. ว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า ซึ่งเราได้ตรากฎหมายมาตั้งแต่ก่อนปี ๒๕๔๐ แล้ว จนบัดนี้ผมยังไม่เห็นใครติดคุกติดตะรางหรือได้รับลงโทษเลยนะครับ แต่การผูกขาดตัดตอนทั้งหลายวันนี้ทำกันโครม โครม โครม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มันก็จะเห็นนะครับ นี่คือตัวอย่าง ผมก็เลยบอกว่าถ้าเราเติมอีกสัก ๒-๓ ประโยค นิด ๆ หน่อย ๆ ผมก็คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในการที่จะกระตุ้นให้เกิดการพิจารณาเรื่องของพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่จะมีผลบังคับใช้ต่อไป”[๗๒]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“เรื่องเศรษฐกิจ มีความเห็นเดียวก็คือว่า รัฐไม่ควรไปประกอบกิจการแข่ง ก็คืออย่างไฟฟ้าอะไรแข่งกับเอกชน เขียนไว้แค่นี้ ทีนี้ประเด็นที่ท่านประธานได้ให้ความเห็นไว้ ท่านยงยุทธ มันเป็นอีกมิติหนึ่งเลยก็คือว่าที่เราให้ความเห็นและเป็นข้อสังเกตของกรรมาธิการที่บันทึกไว้ก็คือว่า อย่าไปดำเนินกิจกรรมแข่งกับประชาชนเขา แต่ตรงนี้คือการเอาคล้าย ๆ ว่าสัมปทานไปให้กับเอกชน เพราะฉะนั้นมันต้องมีพินิจพิจารณาเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าถ้าเป็นการเพิ่มและท่านประธานอนุญาตก็เติมไม่กี่คำได้ ก็คือว่ามัน

---

[๗๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๗๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

๒ มิติ ๑. อย่าไปทำเอง ๒. ไม่ทำเองให้สัมปทาน แต่ว่าการสัมปทานนั้น คือการไม่ทำเองมันเป็นการบังคับให้เอกชนสัมปทานใช่ไหมครับแต่การสัมปทานนั้นมันต้องมีกรอบมีอะไรที่ท่านยงยุทธพูดเมื่อสักครู่นี้ มันเหมือนกับเตะหมูไปปากใครก็ไม่รู้ ถ้าอย่างนั้นก็คือว่าไม่ให้ทำ อย่างไฟฟ้ายกตัวอย่าง รัฐทำ ผมเองเห็นว่าพวกนี้รัฐต้องทำเพราะว่าเพื่อความมั่นคงทางด้านพลังงาน สมมติว่าไปให้คนอื่นทำมันก็เป็นประเด็นมันเหวี่ยงไปอีกมิติหนึ่ง”[๗๓]

มาตรา ๗๖

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมก็เห็นด้วยกับท่าน คืออย่างที่ท่านยกตัวอย่างมาตรา ๗๖ อะไรพวกนี้มันเป็นเรื่องนโยบาย แนวนโยบาย แต่ปัญหาก็คือถ้าไม่ไปปฏิบัติแล้วผลมันเป็นอย่างไร มันก็ไม่เคยมีบอกว่าถ้าไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญภายในเมื่อไรหรืออะไรผลมันเป็นอย่างไร มันก็เลยเหมือนกับตัวหนังสือลอย ๆ อย่างนั้น อย่างที่ท่านโภคินบอกนะครับ มีประชาชนหลากหลายกลุ่ม หลากหลายประเภทที่เขามีผลกระทบจากกฎหมาย แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย พอถึงเวลาจะพิจารณาก็ไปเข้าระบบราชการ ผมยกตัวอย่างอันหนึ่งที่เป็นปัญหาอยู่ตอนนี้ ผมก็เสนอไปให้เร่งก็คือยกตัวอย่างเรื่องการเก็บภาษีธุรกิจ E-Commerce ซึ่งยังเป็นปัญหาอยู่ ตอนนี้กฎหมายติดอยู่ที่กฤษฎีกานานมาก แล้วครับ ผมก็ยังไม่เข้าใจเหมือนกันว่าในระบบแบบนี้ทำไมต้องกลายเป็นว่าจะผ่านกฎหมายอะไรต้องไปรอกฤษฎีกาพิจารณาอยู่คนเดียว ทั้ง ๆ ที่เขาจะปรับแก้อย่างไรก็แล้วแต่ พอมาเป็นร่างรัฐบาลเข้าสภาก็ร่างกันใหม่อีก มาพิจารณากันใหม่เหมือนพวกเรานี้อีก มันเยิ่นเย้อจนเกินกว่าเหตุไหม อย่างนี้ผมคิดว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาเสนอแนะเราด้วย นะครับว่ากระบวนการขั้นตอนในการออกกฎหมาย เมื่อกี้ท่านโภคินพูดเรื่องประชาชน แต่ผมเสริมท่านอีกว่าส่วนภาคราชการก็เถอะมันกลายเป็นมีกระบวนการราชการกันเองที่ทำให้แม้แต่กฎหมายรัฐบาลเองอย่างนี้ออกไม่ได้ ผมถามไปหลายแห่งก็ยังตอบผมไม่ได้ว่า คุณจะไปทบทวน จะเข้ากี่คณะที่กฤษฎีกา สุดท้ายเข้าสภาคณะสุดท้ายอยู่ที่นี่ แล้วไปเสียเวลากันอยู่ทางโน้นไม่รู้เพื่ออะไร และสุดท้ายกฤษฎีกาก็ต้องมีตัวแทนมาชี้แจงในกรรมาธิการของสภาพวกเรา เสร็จแล้วหลายมาตราก็สู้ไม่ได้ก็ต้องเปลี่ยน ไม่ได้เป็นไปตามกฤษฎีกาอีก แต่ว่าทั้งหมดนี้กลายเป็นว่าไปถูก Lock อยู่ที่กฤษฎีกา ก็ฝากเป็นข้อสังเกต ไว้ด้วยครับสำหรับในส่วนนี้

ผมว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญครับ ไม่อย่างนั้นกลายเป็นว่าคนที่ควบคุมการบริหาร ควบคุมเรื่องสิทธิเสรีภาพประชาชนอะไรต่าง ๆ มันไม่ใช่รัฐบาล ตัวจริงหรือเปล่า ผมก็ไม่เข้าใจทำไมรัฐบาลเป็นผู้บริหารประเทศแต่ถูก Lock ว่าไม่ได้นะ ถ้าคุณไม่ผ่านกฤษฎีกาไม่ได้ เพราะว่าผมก็เห็นเขาเข้ามาตั้งแต่ต้น บางกระทรวงเองตั้งแต่ตอนเริ่มต้นร่างกฎหมายที่กระทรวงก็จะเชิญทั้งกฤษฎีกามาเป็นตัวแทนช่วยร่างอยู่แล้ว ถ้าคนที่กฤษฎีกาส่งมาเป็นตัวแทนมันใช้ไม่ได้ต้องกลับไปทบทวนใหม่ก็จะส่ง ก็ส่งมา พอร่างเสร็จ ร่างที่ตัวแทนกฤษฎีกาช่วยร่างเสร็จกลับไปเข้ากรรมาธิการกฤษฎีกาใหม่ชุดใหญ่อีก แล้วจะส่งมาทำไมผมก็ไม่เข้าใจ แล้วก็มานั่งติดกันไปติดกันมา มันก็ไปล็อกอยู่ อย่างนี้ แล้วสุดท้ายบางครั้งกฎหมายดี ๆ ก็ออกไม่ได้จนหมดอายุรัฐบาล

ผมเคยเห็นในรัฐธรรมนูญครับ เขาก็มีการกำหนดบางเรื่องที่มีเงื่อนเวลาเอาไว้ได้ ความจริงถ้าเราจะพูดประเด็นเรื่องนี้แล้วเราไม่ต้องไปกล่าวถึงกฤษฎีกา เราก็บอกว่ากฎหมายของรัฐบาลแต่ละฉบับถ้าจะเสนอเมื่อผ่าน ครม. แล้วต้องเสนอสภาภายในกี่วัน เพราะฉะนั้นกฤษฎีกาจะไปตรวจสอบอะไร รัฐบาลมีหน้าที่เสนอ

---

[๗๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เข้ามาภายใน กี่วันตามรัฐธรรมนูญ ไม่อย่างนั้นก็ขัดรัฐธรรมนูญ อันนี้เราก็ไม่ต้องไปพูดถึงกฤษฎีกาครับ เราก็กำหนดเวลาได้เลยว่าจะต้องเข้ามาเมื่อไร ก็รัฐบาลผ่านแล้ว ผ่านคณะรัฐมนตรีแล้ว ผ่านทุกอย่างแล้ว แต่กลายเป็นว่าคนที่ใหญ่กว่าคณะรัฐมนตรีคือกฤษฎีกา ตั้งแต่ขั้นตอนกระทรวงก็เร่งกันน่าดู ยกร่างกันมา กฎหมายจะต้องเข้าสภา ผ่าน ผ่าน ผ่าน เสร็จปั๊บ ไม่ได้เข้า ไปล็อกอยู่ที่โน่น เหมือนที่ท่านพงศ์เทพกรุณายกเรื่อง วิ. แพ่ง กับท่านชำนาญครับ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นหนึ่งซึ่งเป็นประโยชน์ส่วนรวมของประเทศและของประชาชน ผมฝากไว้ด้วยนะครับคนที่จะต้องพิจารณาเรื่องนี้

ผมคิดว่าต้องดูตรงนี้ด้วยนะครับว่าองค์กรต่าง ๆ สถานะเขาเป็นอย่างไร ถ้าสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญอย่างนี้ อันนี้มันเหมือนเขาเป็นเอกเทศใช่ไหมครับ แต่ถ้าไม่ได้อะไรที่กำหนดไว้เป็นองค์กรอิสระก็ต้องดูอีกว่ามันเป็นองค์กรที่ขึ้นกับ รัฐบาลไหม หรือว่าเป็นองค์กรที่ควรจะได้รับการดูแล ขอโทษครับ สถานะก็คือไม่ได้ถึงระดับอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่คล้าย ๆ กับปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาลไหม แล้วก็ตรงนี้จะเป็นตัวกำหนดได้ว่าวิธีที่มาของผู้ที่เกี่ยวข้องในนั้นมันควรจะมาจากไหน ไม่ใช่ว่า หน่วยงานไหนนึกจะทำแบบไหนก็ทำกันเอง คิดขึ้นเอง อันนี้ผมว่าถ้าระบบบ้านเราเราปล่อยอย่างนี้มันก็เป็นอย่างนี้ ผมถึงเรียนว่าบางทีบางเรื่องนี่บางเรื่องที่ผมเรียนว่ามันไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญ แต่ถ้าเราคิดว่ามันน่าจะมีเพื่อกำหนดสิ่งเหล่านี้หรือป้องกันปัญหาหรือแก้ปัญหาพวกนี้ไว้มันควรจะใส่ไว้บ้างไหม

ผมคิดว่าถ้าเราเอาเรื่องนี้เป็นประเด็นศึกษาด้วยจะเป็นประโยชน์ แล้วก็อย่างที่ผมเรียนนะครับว่าในความเห็นของผม ข้อมูลการศึกษาของเราจะทำได้อย่างที่ท่านประยุทธ์บอก เช่น อย่างที่ผมยกตัวอย่างว่าถ้าเรากำหนดระยะเวลาว่ากฎหมายรัฐบาลต้องเข้าสภาภายในกี่วันหลังจากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบ อย่างนี้มันจะเป็นตัวล็อก พอจบ ไม่จบคุณเข้ามาแล้วก็ไปว่ากันต่อไปในสภา ส่วนในเรื่องที่ท่านนิกรเสนอผมก็เห็นด้วยนะครับถ้าทำได้ แต่ประเด็นคือพอมาเป็นอย่างนั้นปั๊บคนที่มีความรู้ความสามารถเขาก็ต้องมีอนาคต ถ้าไม่มีอนาคตเขาก็ไม่อยู่ ก็ไปเป็นที่สถาบันต่าง ๆ ที่เขามีความเจริญก้าวหน้า ที่ผมเห็นด้วยเพราะอะไรครับจากประสบการณ์ของผม แล้วก็ขอยกตัวอย่าง ขออภัยเอ่ยนาม ท่านประยุทธ์ เราก็เป็นกรรมาธิการกันมาในคณะกรรมาธิการกฎหมายมาไม่รู้กี่คณะกันแล้วนะครับก็ต้องมานั่งเถียงกับกฤษฎีกา ประเด็นหลักอันหนึ่งที่เถียงกันคือพวกเราที่เป็นผู้แทนราษฎรเวลาเรามองกฎหมายเราจะมองในมุมว่าประชาชนได้ประโยชน์อะไรหรือว่าประชาชนได้รับผลกระทบอะไรตรงนี้ไหม ส่วนกฤษฎีกาเขาเป็นตัวแทนรัฐบาล เขาไม่ได้มองอย่างเราเขามองว่ารัฐบาลจะบริหารโดยอาศัยอำนาจนี้คล่องตัวไหม ใช้อำนาจได้เต็มที่ไหม ถ้าใช้อำนาจตามกฎหมายดำเนินการโน่นนี่นั่นเป็นประโยชน์ไหมสำหรับรัฐบาล แต่พวกเรามองในมุมของสังคม มองในมุมของประชาชนมันถึงได้เถียงกันอยู่หลายครั้งเพราะแค่ตรงนี้ สุดท้ายส่วนใหญ่นะครับก็แพ้เพราะว่ากรรมาธิการก็เสียงข้างมากกว่ารัฐบาล รัฐบาลก็ฟังกฤษฎีกา ก็เป็นไปตามนั้นอีก เพราะฉะนั้นถ้าหากข้อเสนอเหมือนท่านนิกรว่านี่เรามีหน่วยงานของเราเป็นหลัก เพราะว่าทุกคนรู้สึกว่าความรู้กฎหมายสู้กฤษฎีกาไม่ได้ ไปเถียงเขามากเดี๋ยวก็ผิดพลาดมากลายเป็นความผิดเราอีก ถ้าเรามีหน่วยงานแข็ง ๆ อย่างท่านนิกรว่ามันก็สามารถเป็นมุมมองของทางด้านผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาได้ แต่ประเด็นคือ มันจะต้องเป็นหน่วยงานที่เขามีอนาคต มีความเจริญก้าวหน้ามันถึงจะเกิดขึ้นมาได้ ไม่อย่างนั้นเราก็ไม่ได้คนดี ๆ มีความรู้ เขาก็ไปกันหมด

ผมมองเรื่องนี้มานานแล้วครับ เรื่องคอขวดอยู่ตรงนี้ ขออภัยท่านทศพลนิดหนึ่งครับ คือถ้าตามภารกิจหน้าที่ ถ้าเหมือนเดิมนะ วันนี้ผมก็ไม่ได้ดูกฎหมาย มานานแล้ว กฤษฎีกากับรัฐบาลเขามีความสัมพันธ์กันตรงที่ว่ากฤษฎีกาคือที่ปรึกษากฎหมาย ของรัฐบาล เพราะว่ารัฐบาลจะต้องออกกฎหมาย รัฐบาลจะต้องตีความ

กฎหมายก็เลยต้องมีกฤษฎีกาเป็นที่ปรึกษา เพราะอะไร เพราะคณะรัฐมนตรีไม่ได้รู้กฎหมายไปหมดทุกคน เหมือนกัน ก็เลยบอกก็มีกฤษฎีกาเป็นที่ปรึกษากฎหมาย แต่ว่าสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภานี่คือองค์กรออกกฎหมายโดยเฉพาะเลยนะ เป็นนิติบัญญัติ และพวกเราก็เป็นผู้แทนราษฎร ก็ไม่ได้ต่างกับคณะรัฐมนตรีคือไม่ได้รู้กฎหมายไปหมดทุกคน แต่ทำไมเรากลับไม่มีที่ปรึกษากฎหมายของสภา ทั้ง ๆ ที่ทำหน้าที่เหมือนกัน คณะรัฐมนตรีมีที่ปรึกษาเป็นกฤษฎีกา แล้วก็เป็นตัวอะไรต่าง ๆ หมด แต่สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นองค์กรออกกฎหมายโดยเฉพาะทำไม ไม่มีที่ปรึกษากฎหมายเป็นสำนักงานพิเศษเหมือนเขาได้บ้างเพื่อเป็นที่ปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร ของสมาชิกบ้างของใครบ้าง อันนี้ก็เป็นแนวทางแนวคิดเหมือนท่านนิกร ก็ฝากท่านไพบูลย์หรือใครนะครับไว้พิจารณาด้วย เดี๋ยวรายละเอียดค่อยว่ากันอีกที

ฝากไว้ ผมว่าเป็นไปได้ไหม เราตั้งเป็นสำนักที่ปรึกษากฎหมาย รัฐสภา หัวหน้าใหญ่ก็ตำแหน่งเลขาธิการแล้วก็โอนเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายทั้งหมดของสภา ไปอยู่ที่นี่ ก็เหมือนกับกฤษฎีกา เขาก็ส่งตัวแทนมาประชุม ครม. เวลาเราประชุมกรรมาธิการ ก็ให้สำนักที่ปรึกษานี้เขาส่งตัวแทนมาอย่างนี้ เสร็จแล้วเราจะได้หาคนดีมีความรู้ เขาได้ มีอนาคต ก็คืออยู่ที่นี่จนเติบโตไปเป็นเลขาธิการ จะได้มีคนที่มีความรู้ความสามารถ และมุมมองทางด้านประชาชน มุมมองในการใช้กฎหมายเพื่อความเป็นธรรม เพื่อความถูกต้องที่ประชาชนได้รับความเป็นธรรมทางกฎหมาย คนละมุมกับการบังคับใช้กฎหมาย แบบของทางโน้นนะครับ ก็ฝากไปพิจารณาดู

ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญสามารถช่วยปฏิรูประบบราชการ ซึ่งส่งผลเรื่องการบริหารปกครองประเทศแล้วก็เรื่องของประโยชน์ของประชาชน แล้วก็สามารถปฏิรูประบบรัฐสภาให้มีความแข็งแกร่งทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นภารกิจหลักนะครับ ก็ฝากไปพิจารณานะครับ อย่างที่ท่านโภคินเสนอ ผมขออนุญาตแสดงความเห็นนิดหนึ่งนะครับ ผมเองก็คิดเหมือนท่านมานาน คือสมัยโบราณประเทศไทยเราพึ่งระบบราชการ พวก Technocrat ต่าง ๆ ก็อยู่ในระบบราชการ เราก็เอาราชการนำร่อง แต่วันนี้มันไม่ใช่แล้ว เพราะฉะนั้นทุกอย่างมันเลยไปถูกคุม ถ้าเปรียบเทียบ ให้เห็นง่าย ๆ เราเหมือนกับพ่อปกครองลูก ลูกไปไหนก็ต้องขออนุญาตพ่อ รอพ่อเอาโน้นมาให้นะ แต่วันนี้โตหมดแล้ว พ่อแก่ชราแล้ว มันควรจะให้ภาคเอกชนเขาดูแลตัวเอง อะไรที่ทำได้ โดยไม่ต้องมาล็อก ต้องขออนุญาต และราชการก็ตามไปตรวจสอบเสีย ตามหลักเกณฑ์ที่มีอยู่ถ้าผิดพลาดคุณมีโทษหนักแล้ว เพราะโตแล้ว และคุณยังมาโกงอีก คุณยังมาทำผิดอีก ใช่ไหมครับ แทนที่ทุกอย่างจะต้องไปล็อก รอราชการอนุมัติ อนุญาตจะอะไร แล้วก็ไม่มีใครเคยไปรู้ว่า มันมีกฎหมายหรือระเบียบเข้ามาเกี่ยวข้องกี่ฉบับ แม้แต่ราชการด้วยกันเอง บางครั้งนึกว่า จบแล้ว ผ่านนะ แค่นี้อนุญาตไปแล้ว ไม่ได้ไปติดตรงโน้นตรงนี้อีก สุดท้ายก็เลยเป็นอุปสรรคไปหมด อันนี้ผมว่าถ้าเราเขียนรูปแบบปฏิรูประบบราชการไว้ในเรื่องของกฎหมายหรือ การบริหารราชการไว้ด้วยในรัฐธรรมนูญ ผมว่าน่าจะเป็นประโยชน์และเป็นของใหม่เป็นการปฏิรูปจริง ๆ คราวนี้ ก็ฝากไว้นะครับ

กรณีนี้ความจริงที่ท่านไพบูลย์ยกตัวอย่างฟิลลิป มอร์ริส นี้ ผมกับท่านทวีบั๊มกันมาเลย ทีนี้ถ้าท่านจะยกเลิกตัวนั้นและประเด็นเรื่องพวกนี้ท่านต้องยกเลิกพระราชบัญญัติศุลกากรด้วย เพราะว่าในนั้นเขามีกำหนดและมีกฎหมายอีกหลายฉบับที่เขากำหนดเรื่องค่าตอบแทน เรื่องรางวัลนำจับของเขาไว้เป็นการเฉพาะไม่ใช่อยู่แค่นั้น มากเลยครับ และนี่คือเหตุผลว่าทำไมคนไม่อยากย้ายจากอธิบดีกรมศุลกากร ถ้าจะยกเลิกต้องไปดูกฎหมายให้เขาด้วย ใช่ไหมครับท่านทวี และนั่นก็คือเหตุผลที่ว่าทำไมปล่อยแล้วก็จับปล่อยแล้วก็จับปล่อยไปก่อนจับภายหลัง แล้วก็เป็นปัญหาคาราคาซังมา เพราะมีกฎหมายเขียนให้ตัวเองได้สินบนตัวเอง

นะครับ แล้วก็ความจริงแล้วต่างประเทศ องค์กรศุลกากรระหว่างประเทศเขาก็ต่อว่ามาด้วยนะ ที่อื่นเขาไม่มี มีแต่ประเทศไทย เขาเคยร้องเรียน เพื่อขอให้ยกเลิก เพราะเราเป็นอุปสรรคของเขานะครับ

ผมเคยคิดและเคยเสนอไปหลายแห่ง แต่ก็ไม่เกิดอะไรขึ้นมา อย่างที่ท่านโภคินพูดเรื่อง One Stop ความจริงคนจำนวนมากเดือดร้อนเพราะทำผิดกฎหมายโดยไม่รู้ว่ามีกฎหมายตัวนี้ แล้วคนที่เกี่ยวข้องในราชการก็ไม่รู้เหมือนกัน แต่ความจริงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดูว่าอะไรครบถ้วนหรือไม่ ความจริงวันนี้ก็มีระบบออนไลน์ มีระบบราชการคอมพิวเตอร์ สมมุติว่าเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงอุตสาหกรรม ความจริงยื่นเรื่องที่อุตสาหกรรมนี่ล่ะ แล้วอุตสาหกรรมต้องตรวจสอบว่าเรื่องนี้มันเกี่ยวข้องกับใคร แล้วก็ต้องเป็นตัวแจ้งให้ทุกหน่วยว่าบัดนี้มีนาย ก มาขอทำตรงนี้ แล้วคุณก็ต้องติดต่อเขาไปว่าคุณต้องมาขอ ๑ ๒ ๓ ๔ ด้วย ถ้าคุณไม่แจ้งหรือคุณไม่ไปตรวจทำได้ หรือถ้าคุณจะต้องให้เขามาทำคุณไปแจ้งเขา ลักษณะอย่างนี้ แต่มันไม่เกิดสักทีเสร็จแล้วก็พอไปยื่นขอที่นี่ เอาแล้วจะทำอีกหน่วยหนึ่งมาแล้ว คุณยังไม่ได้ไปขอที่โน่น พอขอที่โน่นเสร็จเดี๋ยวอีกหน่วยมาโผล่แล้ว อันนี้คุณยังไม่ได้ไปเลย อันนี้มันเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ มาเป็นตัวสร้างอุปสรรคให้กับบ้านเมือง”[๗๔]

มาตรา ๗๗

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“๓. กฎหมายที่มันเป็นปัญหาล้าหลังเป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากิน ถ้าสิ่งเหล่านี้ไม่ถูกขจัดไปไม่มีทางไปสู่จุดหมายนั้นได้เลย ดังนั้นไม่ว่านโยบายจะดีขนาดไหน วันนี้นโยบายไม่ต้องดีเขียนตามรัฐธรรมนูญอย่างเดียว เพราะมันล็อกไว้หมดแล้ว รัฐบาลทำอะไรไม่ได้ถ้าไม่เอาตามก็มีปัญหาผิดอีก สรุปแล้วก็คือว่าแม้คุณจะมีความคิดดีวิสัยทัศน์ดีนโยบายดี แต่บริหารโดยกลไกที่ล้มเหลวทั้งหมด โดยระบบกฎหมายที่ล้มเหลวทั้งหมดมันไปไม่ได้ รัฐธรรมนูญถ้าเราจะมีใหม่มันจะต้องปฏิรูปกลไกเหล่านี้ไม่ให้ล้มเหลว แล้วในด้วยฉบับนี้มีนักพูดในแนวนโยบายแห่งรัฐแล้วก็แค่แนวทางว่าต้องอย่างโน้นอย่างนี้กฎหมายล้าหลังต้องเลิกแต่ฉันไม่ได้ทำ แทนที่รัฐบาลจะออกว่าฉันเลิกกฎหมายล้าหลังไปแล้วกี่ฉบับ ฉันจะบอกว่าฉันออกกฎหมายได้มากฉบับกว่าสมัยประชาธิปไตย มันตลกหมดแล้วครับ อย่างครั้งนี้ผมคิดว่ามันถึงยุคขนาดนี้แล้ว ชาวบ้านทำมาหากินร้านเสริมสวยท่านเชื่อไหมว่าต้องขออนุญาตครอบครองวัตถุอันตรายคือพวกสเปรย์ คนทำมาหากินยังต้องขออนุญาตให้ครบหมดแต่ถ้ามีใครไปหาเรื่องก็ผิดกฎหมาย ดังนั้นคนที่จะเริ่มทำมาหากินเริ่มต้นก็อุปสรรคเต็มไปหมดโดยเฉพาะคนตัวเล็ก ไม่พูดถึงไปหาแหล่งเงินกู้ มันนอกระบบหมดอยู่แล้ว ประเทศนี้มันต้องตายหมดเพราะระบบกฎหมายตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงไป เราเขียนแบบนั่งเทียนเขียน นั่งหอคอยงาช้าง ไม่ดูถึงคนที่เขาอยู่ข้างล่าง จริง ๆ เขาต้องการเขาอยู่ตรงไหม ผมยังคิดว่าถ้าเราเขียนอย่างนี้เรื่องที่เป็นภาระกับชาวบ้าน นับปีหน้าที่ยกเลิกมาประกวดกันปีนี้ยกเลิกทั้งหมด ปีหน้ายกเลิกหมดให้คนทำมาหากินเขารวมตัวเขาควบคุมกันเองดูแลกันเอง รัฐเข้าไปส่งเสริมหนุนให้เขาทำในสิ่งที่ดีถูกต้อง ต้องสันนิษฐานทุกคนก็อยากทำมาหากินโดยสุจริต มีคนไม่สุจริตอยู่ไม่กี่คน ท่านออกกฎหมายคนที่อยากทำสุจริตเลยต้องมาผิดเพราะว่าผิดไม่ได้ขออนุมัติบ้าง ไม่ได้ขออนุญาต จ้างแรงงานต่างด้าวมันออกไปเอามาใหม่มันยังไม่มีใบอนุญาตก็เลยจับมันอยู่ทะเลเกือบทุกคนประเทศนี้ทำมาหากิน รัฐธรรมนูญนี้เป็นหัวใจ ถ้าเราไม่เลิกจากตัวนี้ยังเขียนแบบเจ้าขุนมูลนายอย่างนี้ แล้วก็เถียงกันเรื่องถ้อยคำบ้าบอคอแตกไม่ได้แก้อะไร ผมคิดว่าเราต้องคิดใหม่ ผมจะเขียน

---

[๗๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

มาให้กรรมาธิการด้วยนะครับ แต่เอาล่ะ ผมลงรายละเอียดไม่ได้ แต่รายละเอียดเราไปลง ถ้าเราเปลี่ยน Mind set ตรงนี้เสียใหม่ ข้อมูลมันต้อง Facilitate ผู้คนต้องมีที่ทำมาหากิน พ่วงสันนิษฐานว่าผู้สุจริต รัฐต้องมีอำนาจน้อยลง เป็น Facilitator ให้มากขึ้น ไม่ใช่รัฐยิ่งมีอำนาจมาก คนมันก็ยิ่งไม่มี มันไม่มีความหวังไม่มีกำลังใจจะทำมาหากิน จะเริ่มต้นทำอะไรก็ลำบากหมด โดยเฉพาะคนตัวเล็ก ผมเลยอยากจะเรียนเสริม ผมจะเขียนมาให้นะครับ ขอบพระคุณครับ”[๗๕]

หมวด ๗ รัฐสภา

หมวด ๗ รัฐสภา

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ความจริงท่านพงศ์เทพเปิดประเด็นไว้มันเหมือนบันไดขั้นที่ ๑ คือก่อนที่เราจะบอกว่าให้เขามีไว้อำนาจแบบไหน มาอย่างไร มีไว้เพื่ออะไร ซึ่งท่านนิกร ก็ตอบโจทย์ว่ามีไว้เพื่อช่วยกลั่นกรองกฎหมาย ทีนี้ถ้าหากว่าเราบอกว่ามีไว้เพื่อกลั่นกรองกฎหมาย ผมพูดตามเหตุผลของท่านนิกรนะครับ ขออภัย เพราะว่าผู้แทนซึ่งเป็นสภาหลักต้องทำหน้าที่หลากหลายเลย รวมถึงเรื่องดูแลประชาชน แต่หนึ่งในนั้นคือหน้าที่ออกกฎหมาย แต่ว่าคนที่เป็นผู้แทนไม่ได้เป็นนักกฎหมายหมด เราก็เลยต้องมีวุฒิสภา เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยเหมือนกัน แต่หน้าที่คนละอย่าง หน้าที่ของเขาหลักก็คือกำกับดูแลช่วยตรวจทานกฎหมาย ถ้าเราดูอย่างนี้มันก็ต้องต่อไปว่าถ้าอย่างนั้นเพื่อให้ต่างจาก สภาผู้แทนราษฎรเขาต้องมีคุณสมบัติมีความรู้กฎหมายไหม ถ้าไม่มีคุณสมบัติความรู้กฎหมายมันก็ไม่ได้ตอบโจทย์ของท่านนิกร สุดท้ายก็ต้องวนกลับมาเหมือนเป็นผู้แทนคนที่ ๒ อีก ทีนี้ถ้าเราดูในประเทศหลัก ๆ ที่มี ๒ สภาเขามีที่มาที่ไป ผมยกตัวอย่างท่านพงศ์เทพยกอเมริกา เพราะว่าเขาเป็น มลรัฐกับ Federal ของเขาก็เลยเป็นระบบ ๒ สภา แต่อันนั้นโจทย์ที่มาคือเนื่องจากระบบปกครองของเขาเป็น ๒ ระดับ ถ้าผมจำไม่ผิดอังกฤษก็มี ๒ สภา แต่ว่าสภาของอังกฤษเขาเป็นสภาสูง เป็นสภาขุนนาง ก็มีที่มาจากประวัติศาสตร์ของประเทศของเขาว่ามันมาอย่างนั้นแล้วก็เก็บเอาไว้ แต่แทบไม่มีบทบาทอะไรเท่าไร ทีนี้ถ้าเราจะมาบอกว่า แล้วประเทศไทยเราจะใช้แบบไหน ถ้าอย่างประเทศหลักเขามีเหตุผลที่มาว่าทำไมเขาถึงมี ๒ สภา ทีนี้ของเรา ๑. เราไม่ได้ปกครองแบบมลรัฐแบบอเมริกา และ ๒. เราไม่มีระบบ สภาขุนนาง เราก็ต้องมาตั้งโจทย์ของเราเหมือนที่อาจารย์ชัยธวัชยกตัวอย่างบอกว่ามันเริ่มต้นจากการเรียกว่าพฤฒิสภา สมัยก่อน ก็เพราะบอกว่าต้องมีสภาที่มีความรู้มีคุณสมบัติทางด้านคุณวุฒิ วัยวุฒิอะไรต่าง ๆ เพื่อมาเป็นพี่เลี้ยงดูแลหน่อย นั่นคือเหตุผลของเราถ้าผมจำไม่ผิดมันเริ่มต้นมาจากอย่างนี้ ถ้าเรายึดตรงนี้มามันก็เหมือนกับสภาที่ ๒ คือวุฒิสภาก็เหมือนกับจะทำหน้าที่คล้าย ๆ กับที่ท่านนิกรว่ากับที่ท่านพงศ์เทพว่ามีไว้เพื่ออะไร ก็เพราะตรงนี้ แล้วก็ตอบคำถามตรงนี้ได้ ประเด็นต่อไปก็คือว่าแล้วถ้าอย่างนั้นคุณสมบัติมันจะต้องตอบสนองไหม”[๗๖]

---

[๗๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๗๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ในหมวดที่เกี่ยวกับทั้ง ๒ สภานี้ เมื่อตอนต้นที่ท่านประธานบอกว่าผมเคยอภิปรายไว้ ที่ผมคิดว่ามีความสำคัญก็คือ ไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องจะมีระบบแบบไหนของสภา แต่เวลาเรามี ๒ สภานี้ เราก็มีสำนักงานที่ดูแลแค่สภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภาและจะพบว่า ๒ สภานี้ทำงานซ้ำซ้อนกัน เช่น ในเรื่องรักษาความปลอดภัย เรื่องภาษาต่างประเทศ เรื่องระบบคอมพิวเตอร์ ก็ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำนะครับ ผมได้เคยเสนอไว้ว่า มันควรจะมีสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา อะไรที่เป็นเรื่องร่วมกันไปที่รัฐสภา งานหลักของแต่ละสภาคืองานประชุม งานกรรมาธิการ แต่ละสภาก็ทำไป เจ้าหน้าที่ก็จะได้ไม่เหนื่อยยาก คนที่ทำงานด้านประชุม ด้านกรรมาธิการแต่ละสภาก็จะเก่ง แต่บางทีย้ายไปอยู่ฝ่ายโน้นฝ่ายนี้บ้าง มันก็จะทำให้สับสน หรือรวมตลอดถึงว่ากฤษฎีกาเขามีคนที่ยกร่างกฎหมาย สภาเองก็ควรจะมีตรงนี้ ซึ่งอาจจะอยู่ในแต่ละสภาหรือจะไปไว้ที่รัฐสภาก็ได้ จะได้ใช้ร่วมกันทั้ง ๒ สภาเลย เพราะถ้าแต่ละสภาก็ซ้ำซ้อนกันอีก อย่างงานที่จะเตรียมร่างกฎหมาย เพราะวุฒิสภาก็เสนอร่างกฎหมายได้ ไม่ใช่เสนอไม่ได้ ในบางกรณี แม้แต่ร่างรัฐธรรมนูญถ้ามีข้อสังเกตตรงนี้ของกรรมาธิการไว้ด้วยก็จะเป็นประโยชน์ในแง่ที่ว่า ต่อไปใครก็ตามมาบริหารรัฐสภาจะได้จัดระบบงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น และไม่ซ้ำซ้อนระหว่างแต่ละสภาก็อยากจะขออนุญาตเติมตรงนี้ไว้”[๗๗]

“ข้อสังเกตว่า คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่าควรพิจารณาความเหมาะสมว่าประเทศไทยควรเป็นระบบสภาเดี่ยวหรือสภาคู่ ผมอยากเติมไปอีกวรรคว่า และในกรณีที่เป็นแบบสภาคู่ ควรมีการปรับปรุงงานตรงนี้ เดี๋ยวผมไปใส่รายละเอียดให้ ถ้าทางที่ประชุมโอเคก็จะได้บันทึกเอาไว้ในการไปทำงานต่อไปครับ”[๗๘]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“ผมเรียนท่านประธาน ส่วนใหญ่ผู้ใหญ่หลายท่านได้พูดไปแล้ว แต่ว่าสิ่ง ที่สำคัญที่สุดคือพรรคการเมือง ถ้าจะเข้มแข็ง มันต้องเป็นสถาบันการเมืองให้เข้มแข็งได้ก่อน ไม่อย่างนั้นก็จะเกิดปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกันมาตลอดเวลาคือความเป็นพรรคการเมือง ซึ่งสามารถใช้ อำนาจหน้าที่ทำแล้วเกิดปัญหาขึ้นมาทุกวันนี้ ทำให้ประชาชนเดือดร้อนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ทำไมเรา ไม่ทำว่าเวลานี้คืออยากให้ประชาชนเข้มแข็ง ทำไมไม่บรรจุเข้าการศึกษาเลยว่า หน้าที่ของพลเมือง การเลือกตั้งทุกครั้งครอบครัวคุณจะเดือดร้อนเพราะทางการเมืองหรือเปล่า หรือพรรคการเมืองที่ดี มันเกิดขึ้นมาทำให้หน้าที่ประชาชนโดยตรงไหม แต่ปัญหามันเกิดขึ้นคือมันมีการติดคุกติดตะราง ไม่เคารพกฎหมายกันมาตลอด ถ้านักการเมืองยังไม่เคารพกฎหมาย ถามว่าสถาบันทางการเมืองมันจะเกิดขึ้นไหม ทุกวันนี้มันเกิดจากการไม่เคารพกฎหมายใช่ไหม ศาลจึงต้องทำหน้าที่หนักที่สุดไม่ใช่ตัวแทนประชาชนแล้วมาตัดสินทางการเมืองทั้งหมด นี่คือปัญหาของสังคมที่เราได้คำนวณถึงว่าทำไมเราอ่อนแอทางการเมืองเมื่อการอ่อนแอทางการเมือง ใครจะมาลงทุนประเทศไทย ทำไมระบบคอมมิวนิสต์ทำไมเขาเกิดขึ้น ทั่วโลกเขายอมรับ ทำไมระบบคอมมิวนิสต์ที่มันมีความเข้มแข็ง เพราะเขาได้ทำเจตนารมณ์ให้กับประชาชนของเขา แต่เราไม่มีความสามัคคีกันเลย นี้คือปัญหาหนักที่สุดคือความแตกแยกที่มันเกิดขึ้นทุกวันนี้มันเกิดจากอะไรครับ ทางการเมืองหรือเปล่า เราไม่ได้คำนึงถึงว่า พรรคการเมืองทุกพรรคการเมืองที่จะบรรลุผลได้ก็คือต้องมีหลักในการบริหาร คือพรรคการเมืองของตัวบุคคลกับพรรคของเขานโยบายที่ออกไปแล้วก็ ๑. คือวันนี้สถาบันการเมือง ผมยังไม่เคยเห็นว่าวันนี้สถาบันการเมืองที่เข้มแข็งทางการเมืองเกิดขึ้นไหม เวลาพูดอะไรมันถูกต้องหมดแล้วครับ แต่เจตนารมณ์ของประชาชนได้อะไรประโยชน์กับการเมือง ความอ่อนแอเกิดขึ้น ผลสุดท้ายคือความยากจนก็ตามมาความวุ่นวายก็ตามมา ผมถามว่าวันนี้ถ้าการท่องเที่ยวไม่ดีขึ้น

---

[๗๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๗๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ประเทศเราจะอยู่อย่างไร เก็บภาษีอย่างไร นี่ผมย้อนไปนิดเดียวว่าถ้าการท่องเที่ยวดีขึ้น แต่ทำไมรู้ไหม ว่าอย่างต่างประเทศ อย่างประเทศญี่ปุ่น หรือประเทศเกาหลี เขาจะมีคือโครงการของว่าต้องไปเที่ยวที่ไหน ที่รัฐบาลเป็นเจ้าภาพมีเงินเข้าประเทศโดยที่ว่าตรงนั้นก็คือชุมชนเข้มแข็งคือพัฒนาโดยตรงนี้เกิดขึ้น ผมย้อนไปนิดเดียวคืออยากให้การเลือกตั้งเป็นพวงเล็กคือ ๓ เบอร์แต่ละจังหวัด มันจะมีความแตกต่างเกิดขึ้นในเรื่องของระบบการที่ประชาชนพึงพอใจในตัวบุคคลด้วยครับ ขอบพระคุณท่านประธานครับ”[๗๙]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ระบบการปฏิรูปรัฐสภา ทั้ง ๒ อย่าง ก็คือว่าระบบกฎหมายที่เราคุยกันถึงว่ากฤษฎีกาเราควรจะมีเจ้าหน้าที่ ๒ อย่างใช่ไหม เจ้าหน้าที่เรื่องงบประมาณที่ว่าตอนนี้ตั้งเป็นหน่วยขึ้นมาแล้ว และอีกหนึ่งก็คือว่าฝ่ายกฎหมายที่เป็นแบบ Upper ไม่ใช่กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อจะได้ทำงานร่วมกับกฤษฎีกา จะได้ไม่เสียเปรียบและกฎหมายจะได้เร็ว และส่วนนี้ก็คือว่าอาจารย์โภคินพูดไว้จริงตรงนั้น แต่เป็นเรื่องการบริหารจัดการสภา ทีนี้ความเห็นตรงนี้ต้องฝากพิจารณาว่าถ้าจะเขียนไว้มันเป็นการบริหารจัดการสภา ไม่ใช่หมวดหรือว่ามาตราในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญก็คือว่ามีสภาหรือสองสภา เพราะฉะนั้นถ้าความเห็นตรงนี้อาจจะอยู่ในหมวดบทหลักไม่ได้ อาจจะต้องไปอยู่ในหมวด ๆ หนึ่ง”[๘๐]

“ความเห็นนี้กรรมาธิการพิจารณาแล้วเห็นควรจะเหมาะสมจะเป็นสภาเดี่ยวหรือสภาคู่ สรุปไว้แล้ว ความเห็นนี้ของท่านพงศ์เทพ สรุปไว้ตอนการเข้าหมวด คือเข้าหมวดมองทั้งหมวดเลยว่าหมวดว่าด้วยเรื่องรัฐสภา ควรจะเป็นสภาเดี่ยวหรือสภาคู่ ความเห็นตรงนั้นไปอยู่ในหมวดต้นคือเป็นการอภิปรายตอนเข้าหมวดนึกออกไหมครับ แต่พอตอนเป็นวุฒิมันก็เลยแยกตามที่ว่าวุฒิสภาที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ท่านพงศ์เทพ ควรจะคล้าย ๆ ว่าให้ดำรงอยู่หรือว่าให้หมดอำนาจไปในบทเฉพาะกาล มันเป็นส่วนย่อย วุฒิสภาที่มีอยู่ หน้า ๓๕ ประเด็นมีความเห็นว่าระบบรัฐสภาไทยควรจะใช้ระบบสองสภา โดยสภาที่ ๒ อาจจะมีการกำหนดมาจากการเลือกตั้งกึ่งหนึ่งหรือมาจากบุคคลโน้นนี่ และข้อสังเกตก็พิจารณาเห็นว่า ควรพิจารณาความเหมาะสมของประเทศไทยควรเป็นสภาเดียวหรือสภาคู่ มันเป็นการเข้าหมวด สรุปไว้แล้วท่านพงศ์เทพ และส่วนนั้นไปพูดถึงวุฒิปัจจุบันว่ามันควรจะมีไว้ บทเฉพาะกาลดีดออกไปเลยไหม หรือว่าให้อยู่จนครบ เป็น ๒ ความเห็น ถูกต้องแล้วครับ”[๘๑]

มาตรา ๗๙

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ระบบสภาเดียว ๒ สภาในหลักอุดมการณ์จริง ๆ แล้วนะครับ ถ้าไม่พูดถึง วิวัฒนาการประเทศหรือบริบทของโครงสร้างประเทศเป็นระบบสหพันธ์ หรือ Confederation หรือ Federation สภาเดียวดีที่สุดที่ไหน ๆ ก็ใช้สภาเดียว จุดสุดท้ายก็ต้องไปหาสภาเดียว เพราะ ๒ สภา มัน ๑. เป็นการซ้ำซ้อนสิ้นเปลืองเฉพาะกรรมาธิการก็ชนวุ่นวายเจ้าหน้าที่ในพื้นที่งงแล้ว เมื่อวานก็เพิ่ง มาคณะกรรมาธิการนี้ พรุ่งนี้มาอีกแล้วชุดหนึ่งคนละสภาอีก ชื่อก็ใกล้ๆ เคียง ๆ กัน บางทีชื่อ เดียวกันด้วยซ้ำไป แล้วก็เรื่องว่าการรอบคอบไม่รอบคอบกรองกฎหมายอะไรต่าง ๆ เผด็จการรัฐสภา จริง ๆ แล้วมันก็ไม่ใช่เรื่องข้ออ้าง แต่ว่าถ้าในระบบมันเป็นอย่าง Federation หรือ Confederation มันก็มีความจำเป็น เพราะว่าเสียงมันจำเป็นต้องคานกันระหว่าง Area

---

[๗๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๘๐] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๘๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

base กับเสียง Corporation ทั้งหมดคานกันไป แต่ว่าแน่นอนถ้าของไทยเราท่านทำหน้าที่ประธานก็พูดอยู่เสมอว่า อย่าไปแตะ เรื่องนี้ ถ้าแตะเรื่องนี้เมื่อไรไม่ต้องพูดถึงเลย แต่อันนี้พูดถึงหลักการอุดมการณ์ว่าจริง ๆ แล้ว วิวัฒนาการมันต้องกลับไปสู่อย่างนั้น คือสภาเดียว ในที่สุดจะแบ่งเป็นสภาเดียวแล้วแบ่ง ๒ ประเภท แบบ ๒๔๗๕ ก็ได้ก็แล้วแต่ขอให้มี ๒ องค์ประกอบก็แล้วแต่”[๘๒]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ทวี สอดส่อง คือ อาจจะข้ามไปนิดหนึ่งผมมาดูคือรัฐสภาโดยเฉพาะบททั่วไป ผมอยากจะเชิงเป็นเสวนาธรรม และเป็นประเด็นในเวทีต่าง ๆ ที่ผมไป มีข้อเสนออยากให้มีสภาเดียว แต่มีสมาชิก ๒ ประเภท ซึ่งในประเด็นนี้ผมเองก็คิดว่าวันนี้หลักจริง ๆ เราจะมาแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือมาศึกษา สิ่งที่เราขาดไปคือ การประเมินผลการใช้รัฐธรรมนูญ เราต้องยอมรับว่าของประเทศไทยถ้าเราดูจริง ๆ ดูอายุระบบรัฐสภาเราเป็นสภาเดียวมากกว่า ๒ สภาเพราะเราจะอยู่ในช่วงเวลาของการรัฐประหาร ว่ามีการรัฐประหารเราก็จะมีสภาเดียว ซึ่งถ้าเราไปศึกษาในหลาย ๆ ประเทศ วันนี้แม้เรามี ๒ สภา แต่ว่าจะเป็นรูปลึก ๆ ก็คล้าย ๆ สภาเดียว ส่วนสภาที่ ๒ อาจจะมีสมาชิก ๒ ประเภท อันนี้ผมไม่ได้ว่า จะไปทางเลือกสภาเดียวหรือ ๒ สภา แต่ว่าผมเองกำลังคิดว่าความเข้มแข็งของสภา เนื่องจากสภาไม่มีกฤษฎีกาของสภา เวลาเราจะมีเรื่องอะไรเราก็จะโยนไปให้กฤษฎีกาของรัฐบาล แล้วเราก็ต้องยอมรับ ว่าในกฤษฎีกาก็มีผู้ทรงคุณวุฒิแต่ก็อาจจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในลักษณะของผู้หวังดีไม่ใช่รู้ดี คนที่จะรู้ดี ปัญหาพี่น้องประชาชนคือเราต้องยอมรับวันนี้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนก็คือ สภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นผมอยากจะทำให้เป็นประเด็นไปอีกสักหนึ่งว่า กรณีบททั่วไปเราอาจจะมีประเด็นของสภา อาจจะมีสภาเดียว หรือ ๒ สภาเป็นประเด็นที่คณะที่ ๑ คงจะต้องไปถามความเห็นของประชาชนด้วย อันนี้ผมเพียงแต่ยกเป็นประเด็นเพื่อให้เกิดในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครับ ขอบพระคุณมากครับ”[๘๓]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ทวี สอดส่อง ความจริงผมเคยเสนอประเด็นไว้เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ในเรื่องจะมีสภาเดียวหรือสองสภา เพื่ออยากให้เป็นประเด็นในการถกเถียง ซึ่งในการครั้งนั้นนอกจากท่านพงศ์เทพแล้ว ก็ยังมีท่านอาจารย์บัณฑิต ท่านชำนาญ ท่านวัฒนา หลายคน ก็มองไปว่าระบบสภาเดียว ในบันทึกการประชุมนั้นน่าจะมีความเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้ผมเคยผ่านได้หลายเวที คุณจะมีสภาเดียวหรือสองสภาหรือสามสภาไม่สำคัญ ขอให้สภานั้นมีความยุติธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชน ผมดีใจที่ท่านกฤชบอกว่าวันนี้เราแก้ปัญหาประเทศด้วยความรู้สึก เราไม่ค่อยแก้ด้วยความรู้ การจะแก้ด้วยความรู้นี้ มันต้องเกิดจากการประเมินผลและการวิจัย เราต้องยอมรับว่าใน ส.ว. ที่เป็นปัจจุบันนี้ เวลาไปทำโพลอะไรมา ถ้าเป็นเสียงก็คือคนไม่ชอบ เพราะว่าเต็มไปด้วยข้าราชการบำนาญและราชการบำนาญอย่างเดียวไม่พอ เป็นข้าราชการทหารและตำรวจ เรายอมรับว่าผู้สูงอายุอายุ ๖๐ กว่าปีขึ้นไป เป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นที่ยอมรับวันนี้เรามี ๑๑ ล้านคน แต่คนใน ๑๑ ล้านคนนี้ ไม่มีโอกาสได้มาเป็น ส.ว. ในปัจจุบัน ภาพลักษณ์ของ ส.ว. ก็เลยดู ในสายตาประชาชน ผมก็อยากให้ทำวิจัยนะครับ และเราก็อยากประเมินผลว่า ส.ว ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ มาถึงปัจจุบันนี้มีคุณค่ากับประชาชนแค่ไหน ตัวผมเองนี้ผมยังสนับสนุนไปเรื่อง มีสภาเดียว แล้วก็ให้มีสมาชิก ๒ ประเภทนะครับ ซึ่งผมก็ศึกษามาระดับหนึ่ง ประเทศไทยส่วนใหญ่มีสภาเดียว แต่ประเด็นนี้ผมคิดว่า

---

[๘๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๘๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ถ้าหยิบมาแบบที่ท่านนิกรพูดนี้ก็มีประโยชน์นะครับ เพราะวันนี้อำนาจของประชาชนในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มีนิดเดียวจริง ๆ คืออำนาจ ของประชาชนก็คือเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ส. ของตัวเองแทบไม่มีอำนาจเลย ท่านศุภชัยนี้ ก็แทบไม่มีเลย สามารถถูกถอดถอนได้ตลอดเวลาเลย และคนที่ถอดถอน ส.ส. ของประชาชนคือองค์กรที่ไม่มีอำนาจของประชาชนเข้ามา ดังนั้นที่ผมพูดนี้อยากให้มีบันทึกไว้ น่าจะเป็นประเด็น ขอบพระคุณมากครับ”[๘๔]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผม ชัยเกษม นิติสิริ คือเรื่องนี้จริง ๆ แล้วมันเป็นปัญหาที่เถียงกันอย่างไรก็ไม่จบหรอกครับ ต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่งเพราะว่า มันก็ต่างมีข้อดีข้อเสียด้วยกันทั้งสิ้นนะครับ แต่ว่าถ้าพูดถึงตามระบบจริง ๆ ผมก็ยังเห็นด้วยกับท่านพงศ์เทพว่า ตามหลักการแล้ว ประเทศเรานี้สองสภา แต่เราก็มีความจำเป็นที่จะต้องหาคนที่มาทำหน้าที่บางอย่าง เช่น ในเรื่องขององค์กรอิสระในการแต่งตั้งถอดถอนอะไรทั้งหลาย ที่เวลานี้เราใช้วุฒิสภาอยู่ ในเรื่องการกลั่นกรอง ความจริงก็มีความสำคัญครับ เพราะก็ยอมรับว่าสภาเรากฎหมายยังมีปัญหาแบบที่ท่านนิกรได้ว่า แต่ว่าในเมื่อเวลานี้เรากำลังจะพัฒนาปรับปรุงสภาของเราเองเพื่อให้การออกกฎหมายมีคุณภาพมากขึ้น ถ้าทำไปพร้อม ๆ กันและทำได้ดีนะครับ มันก็สามารถจะไปได้หรือถ้าไม่ดีจะพึ่งพากฤษฎีกาเขาไปพลางก่อนมันก็ไปได้ เพราะเวลานี้มันก็ออกโดยลักษณะที่ให้กฤษฎีกานั่นละเป็นผู้ดูแล ในการใช้วุฒิสภาจะเห็นว่าบทบาทของวุฒิสภาในการที่จะไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลง กฎหมายอะไรที่เสนอจากสภาผู้แทนราษฎรไปที่ผ่านมาก็ไม่ได้มีบทบาทอะไรมากมาย เพราะฉะนั้น ก็คงต้องชั่งน้ำหนักดูว่าข้อดีข้อเสียในที่สุดเราจะเอาอย่างไร แต่ว่าถ้าสมมุติว่าเราจะมี สภาเดียว บทบาทที่ควรจะให้ในเรื่องของการดูแลเรื่ององค์กรอิสระหรือพวกนั้นก็อาจจะใช้หน่วยงานที่เรามีอยู่ในปัจจุบัน คือถ้าเราไว้ใจหน่วยงานองค์กรอิสระซึ่งแม้บางคนอาจจะว่ายังไว้ใจไม่ค่อยได้เท่าไร แต่มันก็เหมือนกันทั้งนั้นท่านจะเอามาจากทางไหนมันก็ไว้ใจไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ดังนั้นเช่น ถ้าสมมุติว่าจะทำการแต่งตั้ง ถอดถอนผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งหลาย ท่านก็อาจจะเอาประธานศาลฎีกา ประธานศาลปกครองสูงสุด เอาอัยการสูงสุด หรือจะเอาองค์กรอิสระ ประธานองค์กรอิสระบางคนบางหน่วยเข้าไป อันนี้ก็แล้วแต่จะดูกัน ก็สามารถจะทำได้ และถ้าทำอย่างนี้ที่แน่ ๆ ก็คือว่าทุ่นเงินของรัฐบาลไปปีละมากมายในการที่จะมีสภาที่ ๒ แต่ว่าถ้าสมมุติไม่ทำอย่างนั้นแล้วเราจำเป็นจะต้องมี ๒ สภา ถ้ามติบอกว่ามี ๒ สภาจริง ๆ ผมก็เห็นว่าอย่างไรสภาที่ ๒ ต้องมาจากประชาชนเพราะว่าถ้าเป็นอยู่ไม่ใช่มาจากประชาชนนี่มันไม่รู้จะมีคำอธิบายอย่างไรได้ และถ้ามาจากประชาชนที่จริงแล้วที่ผมไม่เห็นด้วยเท่าไรกับการมี ๒ สภาก็คือว่าแม้จะมาจากประชาชน แต่จริง ๆ แล้วในที่สุดก็หนีไม่พ้นนักการเมืองหรอกครับ แล้วก็หนีไม่พ้นพรรคการเมืองที่จะมาเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง แม้จะมีการเลือกตั้งอย่างที่ท่านนิกรต้องการว่ามาจาก ท่านเรียกว่าอะไร กลุ่มอาชีพ ในที่สุดเวลาที่จะได้มา พรรคการเมืองก็จะเป็นคนอยู่เบื้องหลังทุกครั้ง เพราะว่าในที่สุดผลประโยชน์ในการที่จะได้อำนาจที่แท้จริงทั้ง ๒ สภาก็คือนักการเมืองนั่นเอง เพราะฉะนั้นก็ต้องเลือก Choice กับชั่งน้ำหนักก็แล้วกัน แต่ผมชั่งแล้ว ผมขอเป็นสภาเดียวเป็นเบื้องต้นก่อนครับ”[๘๕]

---

[๘๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

[๘๕] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

ส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานผมขออนุญาตเสนอความเห็นเป็น ๒ ส่วนเช่นกัน เห็นกับท่านทวี คือรัฐธรรมนูญในช่วงหลังของเรา โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับสภาเดียวหรือ ๒ สภาถ้าดูการสร้างรัฐสภาก็ดูเหมือนว่าเราจะให้มี ๒ สภา เพราะว่าที่เรากำลังนั่งที่ทำการสภาสูงไปแล้ว อันนี้ประเด็นถ้าจะมี ๒ สภาเราก็ได้ผ่านการทดลองมาทั้ง ๓ ระบบแล้ว ระบบแรกก็คือการเลือก ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ก็คือรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ระบบที่ ๒ ก็คือเลือกครึ่งหนึ่ง ตั้งครึ่งหนึ่งก็คือ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ระบบสุดท้ายวันนี้ก็คือตั้งกัน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เลย ถ้าคิดว่าจะมี ๒ สภาก็ลองไป ถามประชาชนดูว่าแบบไหนที่ประชาชนเห็นว่าเหมาะสม แต่ถ้าตามความเห็นของผม ผมเห็นด้วยกับ คุณทวีว่าประเทศไทยมันเหมาะที่จะมีสภาเดียว เพราะเราเป็นราชอาณาจักรไม่ได้เป็น State เหมือนกับในหลาย ๆ ประเทศที่ใช้ระบบ ๒ สภา ส่วนที่ ๒ ท่านประธาน ผมขออนุญาตแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวข้องกับในเรื่องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ หลักการ หลักการของการเลือกตั้ง ต้องทำให้ประชาชนเข้าใจง่ายที่สุด แล้วก็ตอบสนองเจตนารมณ์ของประชาชนมากที่สุด เราจะเห็นว่า การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เป็นการเลือกตั้งที่ประชาชนมีความเข้าใจยากไม่รู้เลือกใครแล้ว จะได้ใครก็เห็นแบบนี้อยู่ สร้างความสับสน อย่างที่ ๒ ก็คือไม่สนองต่อเจตนารมณ์ของประชาชน ตรงนี้ก็เป็นเรื่อง เพราะฉะนั้นการเลือกตั้งที่มันจะเป็นอย่างนั้น ผมเห็นด้วยเรื่องบัตรเลือกตั้งมันควรจะ มี ๒ ใบ เพราะประชาชนเข้าใจง่าย แล้วมันก็จะนำมาซึ่งการนับคะแนนที่มันไม่มีอะไรสลับซับซ้อนได้ แค่ไหนก็เท่านั้นประชาชนช่วยกันคำนวณได้ ไม่ต้องไปใช้สูตรที่มันพิสดารเหมือนอย่างที่กำลังเป็นอยู่ ส่วนอีกเรื่องหนึ่งที่เราต้องพิจารณาก็คือเรื่องของสัดส่วนระหว่างสภาผู้แทนราษฎรแบบเลือกตั้งกับ แบบบัญชีรายชื่อก็ดูเหมือนว่าเราจะยอมรับว่าประเทศไทยก็ควรจะมีผู้แทนราษฎรทั้ง ๒ ระบบ โดยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ สัดส่วนจะเป็น ๔๐๐ กับ ๑๐๐ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ จะเป็น ๓๗๕ กับ ๑๒๕ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ ๓๕๐ กับ ๑๕๐ ซึ่งในความเห็นของผม ผมคิดว่าสัดส่วน ๔๐๐ กับ ๑๐๐ ดูจะเป็นสัดส่วนที่มีความเหมาะสม เพราะเราให้เกียรติกับประชาชนที่เขาเลือกตั้งโดยตรงกับผู้แทนราษฎรในพื้นที่แล้วก็การแบ่งมันค่อนข้างจะลงตัว ตรงนี้ก็ลองฟังประชาชนดู เพราะของเรามันทดลองมาทั้ง ๓ ระบบแล้ว และก็ส่วนบัตรเลือกตั้งก็ได้แสดงความเห็นแล้วก็ทำแบบปี ๒๕๔๐ หรือ ปี ๒๕๕๐ ที่ประชาชนเขาจะมีความเข้าใจง่าย นอกจากนี้ผมเห็นด้วยคือการสร้างพรรคการเมืองระบบการเมืองมันต้องทำให้ระบบที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องในทุกระบบมันมีความเข้มแข็ง แล้วเราสร้าง กลไกตรวจสอบคู่ขนานกันไปมันเป็นเรื่องที่ถูกต้องไม่ใช่ว่าไปออกแบบเพื่อให้การเมืองมันอ่อนแอ แล้วมันแข็งเกินไปแล้วเป็นอย่างนั้นปัญหาการเมืองเข้มแข็งมันไม่ได้ตรวจสอบไม่ได้ ผมเห็นด้วยว่า ต้องทำให้การเมืองมีความเข้มแข็ง แล้วมันจะมาซึ่งรัฐบาลที่มีความเข้มแข็ง เพราะในสังคมไทยเวลา การเมืองอ่อนแอ สถาบันที่มันขึ้นมาเข้มแข็ง อันตรายมากคือกองทัพมันขึ้นมาแข็งแทนที่ แล้วมันหาสมดุลไม่ได้ ขอบพระคุณครับ”[๘๖]

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ส่วนที่ ๒ ผมคิดว่าจากการฟังดูที่เพื่อนสมาชิก ได้อภิปรายมาเบื้องต้นก็ดี หรือแม้แต่พูดคุยกันก็ดี เราพบว่าความเป็นจริงว่าการส่งมอบอำนาจและการจัดระบบอำนาจโดยรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ค่อนข้างจะมีปัญหา ความจริง ผมได้พูดถึงอาจารย์ป๋วย อึ้งภากรณ์ ได้เขียนไว้เอาไว้เมื่อปี ๒๔๙๒ ว่าในท้ายที่สุดเขาก็ยังมาถกเถียงกันอยู่ถึงวันนี้ ๗๐ ปีว่าเราจะเลือกตั้งแบบไหน อย่างไร แต่ผมเองในฐานะ เคยผ่านระบบแบบเขต

---

[๘๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรียงเบอร์ เขตละคน บัญชีรายชื่อ แล้วมาถึงขณะนี้มาเป็น ระบบสัดส่วน ผมคิดว่าระบบนี้เป็นระบบที่มีปัญหาอยู่เห็นได้ชัดเจน เช่นในท้ายที่สุดเรา ก็มีระบบที่เป็นรัฐบาลที่มีพรรคร่วมผสมถึง ๑๙ พรรค เป็นระบบที่วันนี้เวลาจะคิดสัดส่วน ของจำนวนผู้แทนราษฎรก็มีปัญหากันอยู่แล้วก็ถกเถียงกัน แล้วก็เป็นระบบที่ทำให้ การซื้อเสียง พูดอย่างตรงไปตรงมาว่ามีมากขึ้นด้วยซ้ำไป เพราะว่าทุกพรรคทุกคะแนนมีความหมาย เพราะฉะนั้นก็ทำให้การแข่งขันค่อนข้างจะรุนแรง เพราะฉะนั้นการส่งมอบอำนาจในส่วนนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นที่ทุกพรรคการเมืองก็เห็นตรงกันว่าเราควรที่จะจัดระบบให้เกิดดุลยภาพในทางการเมืองโดยเร็วที่สุดก็คือโดย การแก้ไขกฎหมาย รัฐธรรมนูญนั่นเอง”[๘๗]

“ท่านประธานครับ ผม ชินวรณ์ บุณยเกียรติ พรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะกรรมาธิการนะครับ ตามจริงต่อประเด็นนี้ผมได้อภิปราย แสดงความคิดเห็นไว้ในชั้นวาระที่ ๑ อยู่แล้วนะครับ แล้วก็ผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นประเด็น สำคัญและเป็นประเด็นหลักที่ได้พูดถึงปัญหาของกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ส่งผลต่อ ระบบการเลือกตั้งในช่วงที่ผ่านมา และเราก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่าระบบเลือกตั้งที่ถูกเรียกว่า ระบบจัดสรรปันส่วนนี่มันก็ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง ต่อผู้มีสิทธิ เลือกตั้ง และหลังสุดก็ต่อการคำนวณ ส.ส. แต่ละพรรค ซึ่งก็ทำให้ความรู้สึกของประชาชน ต่อระบบนี้ เหมือนกับว่ามีความสับสนอ่อนแอแล้วก็นำไปสู่รัฐบาลที่อ่อนแอด้วย เราต้องยอมรับความเป็นจริงว่าระบบนี้ก็นำไปสู่รัฐบาลผสมที่มีถึง ๑๙ พรรคนะครับ เพราะฉะนั้นผมอยากจะแสดงความเห็นผมเพิ่มเติมสั้น ๆ เท่านั้นเองว่าผมคิดว่าเราศึกษา เรื่องนี้กันมาหลายยุคหลายสมัยนะครับ ว่าเราจะจัดระบบการส่งมอบอำนาจจากประชาชน มาให้ผู้แทนอย่างไรที่จะเหมาะสมกับประเทศไทย แล้วเกิดดุลยภาพในทางการเมืองที่ดีที่สุด พวกผมก็เคยผ่านระบบแบบเรียงเบอร์แบบรวมเบอร์แบบแบ่งเขตละคน และต่อมาก็ แบ่งเขตละคนและมีระบบบัญชีรายชื่อพรรค และหลังสุดนี้ก็คือระบบสัดส่วนผสม เราก็ต้องยอมรับความเป็นจริงครับว่าที่ได้พูดคุยกับนักการเมืองส่วนใหญ่ก็พบว่าระบบ สัดส่วนผสมนี้ในทางทฤษฎีก็มีคนพูดกันเยอะว่าในปัจจุบันนี้ก็ไม่ได้มีการใช้กันในประเทศ อื่น ๆ แล้ว แต่ว่าประเทศไทยเรานำมาใช้เพราะผู้ร่างก็อาจจะคิดเอาเองว่าในยุคหนึ่งเรา ต้องการที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งและในท้ายที่สุดก็เกิดปัญหา และต่อมาทำอย่างไรที่จะให้พรรคการเมืองไม่เข้มแข็งก็เกิดความล้มเหลวตามที่เราได้เห็นกัน เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจุดเริ่มต้นของระบบสภาผู้แทนราษฎร โดยส่วนตัวผม ผมคิดว่าอยากจะให้มีการเปลี่ยนกลับไป เพื่อตอบโจทย์ในการเลือกตั้งที่ให้พี่น้องประชาชนสามารถที่จะเลือกตัวแทนของเขาในแต่ละเขต เขตละคน ได้ อย่างตรงไปตรงมาแล้วก็เต็มที่ ในขณะเดียวกันเมื่อสังคมเรายังมีทางออกว่าต้องการที่จะให้มีตัวแทนของพี่น้องประชาชนที่มีความรู้ ที่มีความประสงค์ที่ต้องการจะไปเลือกตั้งในเขตพื้นที่ ก็กลับไปสู่ระบบบัญชีรายชื่อ ผมคิดว่าระบบนี้ยังเป็นระบบที่เมื่อเปรียบเทียบกับหลายระบบที่ผ่านมาก็เป็นการเลือกตั้ง ที่เรียกว่าสร้างดุลยภาพในทางการเมืองแล้วก็ทำให้ผู้เลือกตั้งมีความเข้มข้นมากในการที่จะตัดสินใจ ในการเลือกตั้งระหว่างเลือกคนกับเลือกพรรค เพราะฉะนั้นก็ในระบบเลือกตั้งเบื้องต้นผมก็อยากแสดง ความคิดเห็นในส่วนนี้ไว้ครับ แล้วเมื่อเปลี่ยนระบบก็จะถูกโยงไปถึงเรื่องต่าง ๆ ที่ท่านประธานได้พูดถึง ก็คือทั้งเรื่องการเลือกตั้ง เรื่องบัตรเลือกตั้ง เรื่องคิดคำนวณสัดส่วนก็จะตามมาทั้งระบบหมดเลย ผมจึงอยากจะขอความเห็นร่วมในประเด็นนี้ว่าก็จะเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายคาดหวังว่าจะนำไปสู่ที่จะแก้ไขได้จริง เพราะทุกคนประสบปัญหาในทางการเมืองเหมือนกันแล้วก็เข้าใจว่าในระบบสัดส่วนผสมนี้ถ้าหากว่าปล่อยให้มีการเลือกตั้งเป็นครั้งที่ ๒ ผมคิดว่าเราจะเห็นพรรคการเมืองเป็น ๑๐๐ พรรคเกิดขึ้นในเขตพื้นที่ผมเดี๋ยวนี้มีการเตรียมการของแม้แต่กลุ่มทางการเมืองในระดับท้องถิ่น

[๘๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ก็เตรียมการที่จะจดทะเบียนตั้งพรรคการเมืองถามว่าผิดหรือถูกอันนี้มันไม่ใช่เรื่องผิดหรือถูก ผมว่าเป็นเรื่องดุลยภาพในการทางการเมืองที่ผมอยากแสดงความคิดเห็นไว้เป็นเรื่องแรกก่อนครับ”[๘๘]

นายวิเชียร ชวลิต รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า

“ผม วิเชียร ชวลิต กรรมาธิการ ขออนุญาตเรียน ๒ ส่วน ส่วนแรกในแง่หลักการต้องเรียนว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ต้องถือว่าเป็นกฎหมายที่แก้ยาก ที่ไหนในโลกก็เป็นกฎหมายที่แก้ยากทั้งนั้น เราคงจะมีหลักการไปไม่พ้น เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญไทยเราก็เลยไม่แก้เราก็เลยเลิกยกร่างใหม่สารพัดฉบับจนเรากำลัง ทำสถิติ เป็นประเทศที่มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เยอะที่สุดก็เป็นได้ แล้วก็เป็นผลพวงอีกอย่างหนึ่งที่ผมอยากจะเรียนก็คือว่าทำให้เราเคยคิดว่าฉบับที่เราใช้อยู่ตรงไหนที่เป็นปัญหา และ เราจะปรับแก้อะไรให้มันสอดคล้องกับเศรษฐกิจที่มันขับเคลื่อนประเทศต่อไป ประเด็นนี้ ผมอยากจะเรียนว่าในที่สุดเราก็เลยยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาอีกฉบับหนึ่ง แล้วก็ดำเนินการ แล้วเราก็ดีใจว่าเรามีรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ซึ่งเราก็อ้างอิงและก็พูดถึงกันบ่อยครั้ง แต่สิ่งหนึ่ง ผมอยากจะเรียนในความรู้สึกว่าปมสัมผัสเหตุการณ์ตอนรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ประกาศ แล้วก็ผลลัพธ์จากการที่เรามีปัญหามาก่อนรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เราก็เลยมามี ๒๕๔๐ สิ่งที่เราเกิดขึ้นแล้วก็ทำให้เป็นวิกฤติการครั้งแล้วครั้งเล่า เรามีองค์กรอิสระเกิดขึ้น จำนวนมาก เราลดอำนาจของรัฐสภาคือผู้แทนของปวงชนเกือบทั้งหมด สภามีอำนาจหน้าที่ เพียงออกกฎหมายนิติบัญญัติอย่างเดียว แต่ว่าในที่สุดเราก็หาองค์อิสระที่เป็นอิสระจริง ๆ ตามหลักคิดก็หาไม่ได้ และอีกส่วนหนึ่งเมื่อสภาถูกลดอำนาจ แต่เราก็อยากให้นายกรัฐมนตรี มาจากสภา ซึ่งจริง ๆ ระบบรัฐสภาที่นายกรัฐมนตรีมาจากสภาก็คือระบบรัฐสภาจริง ๆ ที่ไม่ใช่นายกมาจากการเลือกตั้ง พอเรามี ๒ อย่างขัดแย้งกันผลลัพธ์มันก็จะเกิดความขัดแย้ง อยู่ตลอดไป เราก็เริ่มตัดอำนาจของสภาลง จนในที่สุดเวลานี้เราก็สงสัย โดยเฉพาะในรอบนี้ เราก็สงสัยว่าสมาชิกสภาที่รับเลือกจากประชาชนมาแม้แต่จะบอกว่าชาวบ้านมีปัญหาก็ยัง บอกไม่ได้เพราะว่ากลัวว่าจะผิดกฎหมายไปก้าวล่วงไปทำในสิ่งผิดกฎหมาย เราจะทำอะไร ก็เกือบจะทำไม่ได้ งบประมาณเพิ่งพิจารณาผ่านไป ตอนในกรรมาธิการเราก็โดนมาตรา ๑๔๔ Lock คอเราว่าทำการแปรญัตติไม่ได้ จะพูดก็ต้องคอยบอกพวกเราทุกคนว่า อย่าพูด อย่าเสนอเดี๋ยวจะผิดกฎหมาย อะไรประมาณนี้ นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้น ผมก็เรียนว่า ประเด็นนี้อยากจะให้เราคิดกันแล้วก็ทบทวนกัน ปกติกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็น ปรัชญาทางการปกครองประเทศมีภูมิหลัง มีที่มา มีเป้าหมาย แต่ของเราไม่มี เราคิดแล้วก็ยกขึ้นมาแล้วก็ทำไป แล้วมีปัญหาเราก็รื้อทิ้ง แล้วก็ทำใหม่ นี่คือสิ่งที่อยากจะเรียนถึงความรู้สึกถ้าเราจะทำให้มันเป็นหลักการก็คือปรัชญาการปกครองของเราอยู่ตรงไหน ปัญหาเรามีอะไรแล้วเราแก้ทำให้สภามีอำนาจอย่างแท้จริง นี่คือหลักการประการหนึ่ง”[๘๙]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ผมขออนุญาตใช้เอกสารประกอบด้วยที่ทำมาใช้ขึ้นเอกสารก่อนครับ ก่อนที่จะขึ้นเอกสารก็เกริ่นให้ฟังนิดหนึ่งก่อนว่าเวลาที่เรามองเกี่ยวกับการทำงานของเรานี่เราคงมอง ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ ปัญหาการแก้ ส่วนที่ ๒ ปัญหาของรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็เหมือนกันไก่กับไข่ว่าถ้าจำเป็นจะต้องแก้มันก็ต้องรู้ก่อนว่าจะแก้อะไร และเป็นปัญหาเป็นความเดือดร้อนที่จำเป็นต้องแก้จริงหรือไม่ เท่ากับปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเล็ก เป็นปัญหาซึ่งไม่ได้สำคัญมันก็ไม่ได้แปลว่าต้องไปแก้ที่การแก้ เพราะฉะนั้นการเริ่มต้นในการบอกปัญหาของตัวรัฐธรรมนูญจึงเป็นหัวใจที่สำคัญ ทีนี้ปัญหาต่าง ๆ มีเยอะมีมากมาย แล้วแต่แต่ละมุม แล้วแต่คนละคนจะมองไป สิ่งสำคัญคือการ

---

[๘๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๘๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

จัด Priority หรือการจัดปัญหาจำเป็นเร่งด่วนที่จะเป็นจะต้องมีการแก้ไขก่อน คำว่า Priority ดังกล่าวก็คือหมายความว่ามันต้องแก้ ณ ปัจจุบัน เพราะว่าถ้าหากว่าไม่แก้ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่าการเลือกตั้งครั้งใหม่หรือสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตไม่มีหลักประกันอะไรว่าสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ในปัจจุบันนี้จะมีการแก้ไขหมดไป ดังนั้นก็เป็นเรื่องของการที่ผมใช้คำว่า มาตรา ๒๕๖ ถ้าอยากจะแก้ก็แก้ไป แต่ในส่วนที่เป็นปมปัญหาในส่วนของ Content เนื้อหารัฐธรรมนูญซึ่งทุกคนเห็นร่วมตรงกัน และถือว่าเป็นสำคัญเร่งด่วนก็ควรจะต้องจับในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ผมพยายามที่จะเลือกเอาประเด็นที่ผมเห็นอาจจะไม่ครบถ้วนทั้งหมด ยกตัวอย่าง เรื่องของบัตรใบเดียวคะแนนไม่ตกน้ำ อันนี้ทุกคนก็เห็นตรงกันว่ามันเป็นการบังคับให้ประชาชนเลือก แล้วก็ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างเขตกับบัญชีรายชื่อ ส.ส. บัญชีรายชื่อ ผู้สมัครบัญชีรายชื่อก็ภาวนาให้ ส.ส. เขตแพ้ พอแพ้เมื่อไรเก็บคะแนนเข้ากระเป๋าบัญชีรายชื่อ อย่างนี้เป็นต้น เป็นการออกแบบที่ประหลาด แล้วก็เวลาที่ประชาชนจะเลือกขณะนี้เป็นการเลือกโดยที่ไม่ได้มองตัว ส.ส. เขตแล้ว จะมองว่าใครเป็นนายก ใครเป็นรัฐบาล เพราะฉะนั้นมันก็จะกลายเป็นเรื่องของการที่ว่าไม่สามารถได้ ส.ส. ที่สามารถเข้าถึงหรือดูแลประชาชนได้อย่างแท้จริง[๙๐]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการ ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่าในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ต้องมาดูว่ากลไกที่สร้างขึ้นมาแล้วมันส่งผลลัพธ์อะไร เมื่อสักครู่ทางท่านกฤชซึ่งได้เอารายงานของ กกต. ที่ให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำวิจัยมันส่งผลลัพธ์ที่สับสนวุ่นวายแล้วก็ตรง ๆ กันหลายท่านก็คือระบบเลือกตั้งมันต้องเข้าใจง่าย แล้วก็ผลที่มันออกมาก็ต้องแปลความได้ง่าย ผมอยากเรียนอย่างนี้เบื้องต้นก่อนได้ไหมครับว่า เดิมทีเดียวเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเรามีสภาเดียว ก็คือสภาผู้แทนราษฎร เพียงแต่สมาชิกมี ๒ ประเภทคือแต่งตั้งครึ่งหนึ่ง แล้วก็เลือกตั้งครึ่งหนึ่ง พวกแต่งตั้งถ้าประชาชนสอบ ป. ๔ ได้ครึ่งประเทศก็จะหมดไป แต่ภายในไม่เกิน ๑๐ ปีต่อมาก็มีการขยายตอนช่วงสงครามโลกเป็น ๒๐ ปี ก็ว่ากันไป เรามีเริ่ม ๒ สภาครั้งแรกคือรัฐธรรมนูญปี ๒๔๘๙ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้บอกว่า สภาที่ ๒ ซึ่งเรียกว่า พฤฒสภา ก็คือจะมาจากการเลือกตั้งทางอ้อม แล้วกฎหมายก็จะไปกำหนดแต่ยังไม่ได้กฎหมายกำหนดในบทเฉพาะกาลก็ให้ ส.ส. เป็นคนเลือกสมาชิกพฤฒสภา ต่อมาก็ถูกรัฐประหาร ในปี ๒๔๙๐ ปี ๒๔๙๐ ก็จะมี ๒ สภา ดังนั้นอยากจะเรียนว่าประเทศที่มี ๒ สภาจะมี ๒ แบบเท่านั้นคือ ประเทศที่เป็นสหพันธรัฐ เพราะจำเป็นต้องมีตัวแทนของมลรัฐ กับตัวแทนของประชาชนทั้งหมด แบบที่ ๒ คือพวกที่มีประวัติศาสตร์เคยมีสภาของกษัตริย์มาก่อนก็อยากจะดำรงไว้อย่างเช่น ประเทศอังกฤษ หรือประเทศฝรั่งเศสเองก็คิดไปคิดมาสุดท้ายก็มีสภาสูง แต่เมื่อมีสภาอีกแห่งหนึ่งแล้วเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยสภาที่ ๒ เขาจึงให้มาจากการเลือกตั้ง แต่ถ้าเลือกตั้งโดยตรงแบบสภาผู้แทนราษฎรมันจะซ้ำซ้อน เขาก็ให้เลือกตั้งทางอ้อม ผมไม่ลงรายละเอียด กลุ่มประเทศบางประเทศ เช่น กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย ก็เถียงกันมาจะมีสภาเดียวหรือ ๒ สภาสุดท้ายปี ๑๙๖๐ กว่า ๆ มีสภาเดียวดีกว่า อันนี้ก็เป็นประวัติศาสตร์แต่ละประเทศ ซึ่งผมอยากจะเรียนว่าไม่ใช่ประเด็นที่เราจะมาดูว่าอันไหนถูกอันไหนผิด ของเรานั้นเราก็ใช้ ๒ สภาตลอดเรื่อยมา โดยสภาที่ ๒ เป็น สภาแต่งตั้งแล้วก็ยังไม่เคยมีสภาที่เป็นวิชาชีพเลย จนกระทั่งรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ จึงเป็นครั้งแรกที่สภาที่ ๒ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มาจากการเลือกตั้งนี้

ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรการเลือกตั้ง เมื่อสักครู่ท่านชินวรณ์ได้พูดไปแล้ว เราได้ทดลองมาหลากหลายแบบ เลือกตั้งแบบเขตละ ๑ คนก็มี รวมเขตทั้งจังหวัดก็มี ท่านคงจำสมัยท่านพลเอก เปรม ได้ทั้ง

---

[๙๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

จังหวัดมันจะยุ่ง เพราะว่ามันกินก็กินทั้งจังหวัดไปเลยก็เลย Spread มาเป็นเขตละ ๓ คน เราก็ทดลองมาทุกอย่างหมดแล้ว พอมาปี ๒๕๔๐ เราก็เลย Spread สภาผู้แทนราษฎรออกเป็น ๒ ส่วนก็คือมาจากเขต เขตละ ๑ คน ก็ประมาณ ๔๐๐ คน อีก ๑๐๐ คนมาจาก Party List ก็คือเลือกพรรค ซึ่งเข้าใจว่าผู้ร่างขณะนั้นท่านพงศ์เทพก็เป็น สสร. อยู่ก็คงมองว่าถ้ามาจากเขตทั้งหมด ส่วนหนึ่งที่ผมเห็นว่าเหตุผลอันนี้ดีก็คือว่าผู้คนก็จะแบบมาจากพื้นที่แล้วก็ต้องผูกพันกับพื้นที่ คนที่ทำงานให้ระบบประเทศหรือเป็นตัวแทนของทั้งประเทศมันก็ไม่ปรากฏชัดเจน สมมุติว่าผู้แทนเขตอย่างน้อยจังหวัดไหนมี ๑ คน ก็เลือกตั้งกันไปใน ๑ คนนั้น แต่จำนวนของผู้ที่เลือกตั้งให้คนเป็น ส.ส. อาจจะ Vary ไปตั้งแต่หลักหมื่นจนหลายหมื่นบางทีก็หลักเฉียดแสนรัฐธรรมนูญหรือทั้งโลกก็ต้องมากำหนดว่าให้ถือว่าเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยเหมือนกันไม่ว่า คะแนนจะมามากมาน้อย

ขณะเดียวกันพรรคการเมืองความจริงเราพิจารณามันสัมพันธ์กับกฎหมาย พรรคการเมืองด้วยเพราะว่ามันไปด้วยกัน ผมพูด Point ตรงนี้ก่อน พูด Point ก่อนว่าเดิมทีเดียวเรา ไม่มีกฎหมายพรรคการเมืองตั้งแต่คณะราษฎร์มาก็คือเป็นกลุ่มการเมือง เป็นองค์กรทางการเมือง ซึ่งจะตรงกับต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศอย่างของประเทศฝรั่งเศสก็ถือว่าเป็นสมาคมประเภทหนึ่ง แต่เป็นสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง ของเราสมาคมทั้งหลายมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองไม่ได้ จนกระทั่ง จอมพล ป. ปี ๒๔๙๘ จึงมีกฎหมายพรรคการเมือง จากนั้นก็มีความเข้มข้นมีความอลหม่านจนกระทั่งทุกวันนี้พรรคการเมืองเหมือนอะไรก็ไม่รู้ คือสรุปแล้วก็คือมันยุ่งยากไปหมด ในการตั้งพรรค ในการบริหารจัดการพรรค ในการเป็นสมาชิกเลยไม่รู้ว่าใครเป็นคนคุมพรรคการเมือง คือแทนที่ประชาชนจะเป็นคนคุมพรรคการเมืองกลายเป็นเจ้าหน้าที่ กลายเป็น กกต. จนสับสน อลหม่าน เมื่อกี้ทางท่านกฤชผู้แทน กกต. กกต. ก็ปวดหัวในฐานะบริหารจัดการกลไกมัน Freeze ในขณะนี้มันก็เลยเกิดปัญหามากนะครับ

ผมเรียนต่อไปเรื่องเลือกตั้ง ในที่สุด Concept เรื่องของการ มีParty List ขึ้นมามันก็เป็นข้อดีที่ว่าจะมีสมาชิกส่วนหนึ่ง ซึ่ง Represent ทั้งประเทศขนาดที่พื้นที่สมาชิกเหล่านั้นก็ Represent พื้นที่แต่การ Represent พื้นที่หมายถึงเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยไม่ใช่ผู้แทนของพื้นที่ ซึ่งผมว่าก็เป็น Communication ที่ดี ปัญหาที่ตามมาก็คือแล้ววิธีเลือกตั้งจะเลือกแบบไหน ผมว่าเขาทำ Simple มาก ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ก็คือคุณก็เลือก ส.ส. พื้นที่ไป Party List คุณก็เลือก Party List เป็นที่มาของบัตร ๒ ใบ แล้วเพื่อให้ Simple มากขึ้นก็คือว่าเบอร์ใช้เบอร์เดียวกันเลย คนจะได้ไม่สับสน ขณะเดียวกันก็ใช้หลักเยอรมันเหมือนกันที่ท่านกฤชว่าเยอรมันเขาคุมจำนวนเสียงขั้นต่ำคือคุณต้องไม่น้อยกว่า ๕ เปอร์เซ็นต์ จึงนำมาคำนวณ Party List ไม่อย่างนั้นแล้ว ก็จะเป็นแบบปัจจุบันก็คือเป็นแบบอนาคตคราวหน้าอาจจะมีพรรคการเมืองที่ได้ ๑ ที่นั่ง ๒ ที่นั่ง อาจจะ ๔๐-๕๐ พรรคเลยกระจัดกระจายหมดโดยอาศัยฐานจากท้องถิ่นเป็นหลัก ของ นายก อบจ. ลงมีฐานะท้องถิ่นหน่อยตั้งพรรคขึ้นมาตรงนั้นได้มาเท่าไร ๒๐,๐๐๐ ๓๐,๐๐๐ คะแนนปัญหาที่มันตามมาก็คือว่าแล้วสิ่งที่พยายามทำมาตลอดประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญไทย ท่านจะเห็นว่าก่อนหน้า รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เขาเรียกร้องอะไร เรียกร้องว่านายกต้องมาจากการเลือกตั้ง คือมาจาก ส.ส. เขาเรียกร้องว่าประธานรัฐสภาต้องเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร เขาเรียกร้องว่าอายุผู้เลือกตั้งต้อง ลดลงจนเหลือ ๑๘ ปี คือทำอย่างไรให้ประชาชน เมื่อบอกประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ให้ประชาชนมีบทบาท มีสัดส่วนต่าง ๆ มากขึ้น รวมตลอดถึงบทบาทไม่ใช่เป็นแค่เลือกตั้งเราถึงเพิ่มประเด็นที่ให้ผู้คนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายได้ ตรวจสอบต่าง ๆ ได้มากขึ้น ผมไม่ลงรายละเอียดตรงนั้นพอดูจากประเด็นเหล่านี้แล้ว เราจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ตอบโจทย์ของแนวคิดใหม่ แล้วก็เคลียร์ชัดเจน ปี ๒๕๕๐ ก็ใช้อันเดิม เพียงแต่ว่าจำนวน Party List อาจจะขยับขึ้น ขยับลงก็คือ เกินกว่า ๑๐๐ คน อันนี้ก็ไม่เป็นไร ก็ไปดูอีกทีว่าความเหมาะสมอยู่ตรงไหน พอมาปี ๒๕๖๐ มันก็เกิดคำถามว่าแล้วไปตอบโจทย์อะไร ซึ่งผมดูแล้วคงไม่พูดย้อนกลับอดีตมากมาย คือ มันไม่ได้ตอบโจทย์สำหรับประเทศ ตอบโจทย์สำหรับประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจเลย ตอบโจทย์คนร่างซึ่งอะไรก็ไม่รู้แล้ว

เราจะเห็นว่าที่เราพูดถึงงูเห่าจนกลายเป็นเรื่องปกติไปหมดแล้ว งูเห่ามันเกิดตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๔ ซึ่งครั้งสุดท้ายแก้ไขปี ๒๕๓๘ ผมอยู่ในเหตุการณ์ทุกอย่าง แต่คงไม่ขอเล่าแล้วกันนะครับ แต่ทั้งหมดประเด็นมันก็คือว่าที่เราต่อสู้กันมาตลอดประวัติศาสตร์ที่วนไปวนมาก็คือ

๑. ทำอย่างไรให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันและเข้มแข็ง พอมีพรรคการเมืองที่อาจจะดูว่าถูกครอบงำโดยคนบางคนหรือบางกลุ่ม เราก็มองว่าไม่ได้แล้วเป็นของนาย ก นาย ข เราต้องพยายามทำอย่างไรก็ได้ให้ไม่เป็นอย่างนั้น แต่การทำนี่ไม่ใช่เลยเถิดไปถึงขนาดทำให้ระบบเลือกตั้งมันพังพินาศ ความเข้าใจของประชาชนพังพินาศ ได้รัฐบาลซึ่งมีเสียงวันนี้ขนาดนี้นะครับ สมัยก่อน ๗ พรรคเราก็ปวดหัวแล้วนี่ขนาดนี้นะครับ แล้วก็ต่อรองกันในทุก ๆ อย่าง คือการเมืองผมพูดคำว่า ต่อรอง ไม่ได้หมายแปลว่าเลวร้ายนะครับ เป็นเรื่องปกติที่ต้องพูดคุย ต้องพูดจากันในสิ่งที่มันถูกต้องสิ่งที่มันสมควรพึงดำเนินไป ดังนั้นโจทย์ของปี ๒๕๖๐ จึงไม่รู้ว่าคืออะไร สิ่งได้มาผลของมันคือรัฐบาลที่อ่อนแอ ถ้าไม่มีพลังอำนาจอย่างอื่นสนับสนุนรัฐบาลไม่มีทางอยู่ได้เลย เปิดอภิปรายมาอย่างไรก็วุ่นแล้วมันก็จะกลายเป็นส่งเสริมให้มีการเรียกว่าสลับไปสลับมาได้ง่ายมากนะครับ ตรงนี้ที่มันค่อนข้างจะต้องแก้ไข

๒. ก็คือว่าแม้แต่อย่างเช่นการควบรวมพรรค รัฐธรรมนูญก็ห้ามไว้ว่าในระหว่างสมัยที่ ส.ส. ยังมีวาระห้ามควบรวมพรรคโดยเด็ดขาด ผมก็ไม่เข้าใจว่าเพื่ออะไรมันก็เลยกลายเป็นเรื่องประหลาดว่าแล้วถ้าเขาจะควบรวมก็เป็นเรื่องของเขา ความเห็นผมนะครับมันก็เป็นอย่างนั้นไป ถ้าอย่างนี้ไม่ได้มันก็จะเกิดแปลกไปอีกแบบหนึ่ง สรุปแล้วก็คือว่ามันเขียนโดยฝืนธรรมชาติหลากหลายมากมาย สุดท้ายมันเป็นไปไม่ได้เป็นไปไม่ได้ก็ต้องหลับหูหลับตาบ้างหรือต้องตีความให้มัน พิลึกกึกกือไปหมด เพราะฉะนั้นระบบกฎหมาย ระบบนิติธรรมที่เราเขียนด้วยรัฐธรรมนูญ ตั้งหลายจุด มันก็เลยกลายเป็นว่าแล้วแต่ฉันจะตีความเพื่อให้มันพ้น ๆ ไปอย่างนี้เป็นต้น ผมคิดว่าตรงนี้ที่เราต้องแก้กลับไป อยากจะเรียนสั้น ๆ ว่าเมื่อสักครู่ทาง กกต. ที่ได้พูด นี่ผมว่าเป็นข้อมูลที่ดีมาก ก็คือว่าทั้งประชาชนก็สับสน คนบริหารจัดการเองก็ปวดหัว คนคุม หน่วยเลือกตั้งก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ก็วุ่นวายไปหมดคือไม่ได้คิดว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นระบบ ที่เราทำมาอันนี้คนที่ทำอันนี้อาจจะต้องการผลลัพธ์ก็คืออยากเห็นรัฐบาลที่ไม่ใช่พรรคเดียว หลายๆ พรรค แต่ไม่คิดว่ามันจะมากมายวุ่นวายขนาดนี้

๓. ก็คือว่าดีว่าบทเฉพาะกาลบอกว่า เอา ส.ว. มาโหวตนายกด้วยนะ ถ้าปล่อยให้ส.ส. โหวตกันเองนี่นะครับ แล้วเสียงมันก้ำกึ่งคงจะวุ่นวายกันไปหมดโน่นย้ายไปนี่ นี่ย้ายไปทางนั้นต้องต่อรองกันตายเลย ถามว่านี่คือเป้าหมายที่เราต้องการไหม ผมว่ามันไม่ใช่เลยนะครับ แม้แต่การที่แรก ๆ ก็ผู้ใหญ่หลายท่าน ในนี้อยู่ในพรรคการเมืองก็มีปัญหาสมัยก่อนไม่พอใจก็ท้าก็ไล่ผมออกสิผมก็ไปอยู่พรรคใหม่เลย ก็มีการเขียนให้กฎหมายพรรคการเมืองมีเรื่องวินัยมีอะไรต่าง ๆ มากขึ้น เราก็ห่วงว่าเดี๋ยวคนที่ควบคุมพรรคก็จะใช้ตรงนี้บางคนก็บอกให้เซ็นใบลาออกไว้ก่อนต่าง ๆ นานา ก็จริงบ้าง เท็จบ้างก็ว่ากันไปนี่นะครับ ซึ่งมันก็เป็นไปตามกลไกต่าง ๆ

แต่ถามว่าแม้มันมีอย่างนั้น วิธีแก้ต้องแก้แบบที่เราทำอย่างนี้หรือ เลยส่งผลประหลาดไปทั้งระบบ มันก็ต้องแก้ตรงที่มัน ควรจะเป็นปัญหา ซึ่งเราก็มาแก้ว่าต่อไปนี้ ส.ส. นี่สามารถที่ไม่ต้องฟังมติพรรคได้นะ ถ้าเห็นว่ามันเป็นเรื่องที่พรรคสั่งให้ทำในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรนะครับ จริง ๆ แล้วนี่ถ้าท่านไปดู นะครับ ระบบวินัยในยุโรปอย่างยกตัวอย่างในอังกฤษไม่ได้มีอะไรบังคับเลยนะ แต่มันบังคับโดยประชาชนว่าถ้าคุณทำอย่างนี้คุณไปไม่ได้ ในอเมริกาท่านจะเห็นนะครับว่าระบบวินัยไม่เข้มงวด แต่อาจจะเป็นระบบประธานาธิบดีก็ได้ ดังนั้นท่านเคยเห็นว่ากรณีบางที ส.ส. ทางใต้คนละพรรคกันแต่โหวตไปในทางเดียวกันหมด เพราะมันเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของประชาชนทางใต้ทั้งหมดหรือทางเหนือก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นผมว่าตรงนี้เราไม่อดทนพอให้มันพัฒนาของมันไปจนถึงจุดที่ประชาชนเขาเข้าใจ แล้วผมเชื่อวันนี้ประชาชนเขาเข้าใจ มีทั้ง Social มีทุกอย่างที่เขาจะหาข้อมูลได้ ผมยังคิดว่าในที่สุดแล้วอันนี้มันต้องแก้ไข แล้วจะใช้ฐานปี ๒๕๔๐ ไม่ได้เลวร้ายนะครับ คือใช้บัตร ๒ ใบ จำนวน ส.ส. จะ ๓๗๕ จะ ๔๐๐ กับ ส.ส. พื้นที่กับ ส.ส. Party-list สัก ๑๐๐ หรือ ๑๒๕ ผมว่าไม่เป็นไร

ทำระบบเลือกตั้งให้เรียบง่ายเข้าใจง่าย ง่ายต่อประชาชน ง่ายต่อผู้บริหารจัดการ และง่ายต่อแม้แต่คน ที่ไปคุมไปดูแลต่าง ๆ ผมเชื่อว่าถ้าทำอย่างนี้มันเวิร์ค

สภาผมก็เห็นว่าควรมี ๒ สภา เอาว่าถ้าพูดแบบสุด ๆ ถ้ายังกังวลอย่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ว่าไปแล้วก็คือมาจากเลือกตั้งเสียครึ่งหนึ่งผมว่าเอาทุกจังหวัดส่วนที่เหลือนี่นะครับ ก็จะเป็นวิชาชีพบ้างอะไรบ้าง แต่การคัดสรรวิชาชีพนี่มันต้องเป๊ะนะไม่ใช่ไปกลายเป็น Lobby ง่ายกว่าไปลงเลือกตั้ง อย่างนี้ผมว่าถ้าเราเห็นปัญหา สมมุติเราเห็นว่าต้องเป็นวิชาชีพก็ต้องวางมาตรการกลไกที่ควบคุมไม่ให้มีการฮั้วกันในกลุ่มวิชาชีพหรือข้ามวิชาชีพต้องไปแก้ตรงนั้นแทน ก็อยากจะฝากสิ่งเหล่านี้ไว้ครับ”[๙๑]

“คือในหมวด ๗ โดยเฉพาะบทบัญญัติที่ใช้กับสภาทั้ง ๒ เขียนมานี่เพื่อจะลดอำนาจสภาทั้งนั้นเลยเขียนเพื่อตอบโจทย์ข้าราชการกับให้องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญเป็นใหญ่ตามรัฐธรรมนูญนี้ คิดว่าหลายท่านได้พูดมาแล้วก็ตรงกันคือมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่เป็นปัญหามาตรา ๑๓๐ เป็นปัญหามาตรา ๑๓๒ เป็นปัญหามาตรา ๑๔๒ เป็นปัญหามาตรา ๑๔๔ เป็นปัญหา นี่ที่พูด ๆ กันมานะครับ ซึ่งปกติเขาจะไม่เคยทำกันแบบนี้ แต่อันนี้จะเขียนอย่างนี้สุดท้ายไม่ว่าใครมาเป็นรัฐบาลก็บริหารประเทศไม่ได้ ท่านประธานก็พูดแล้วว่าเรื่องของงบประมาณนั้นเป็นเรื่องตลกที่สุด ทุกคนกลายเป็นกลัวกันหมดไม่ว่าฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน ไปพูดจาแปรญัตติที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ถ้าเงินไปตกกับใครก็กลายเป็นปัญหาไปหมด ผมคิดว่าอยากให้เราไปโฟกัส ๔-๕ มาตราที่ผมเรียน แล้วทำอย่างไรที่เราจะทำให้เห็นได้ว่าสภาเป็นองค์กรที่มีอำนาจ เป็นองค์กรที่สามารถใช้ตรวจสอบองค์กรต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับที่ถูกเขาตรวจสอบ นี่คือการถ่วงดุลที่ถูกต้อง เราตรวจสอบในบริบทแบบสภานี่คือหลักการ ศาลก็ตรวจสอบในบริบทแบบศาล แต่ศาลทำงานของศาลแล้วไม่ถูกต้อง สภาก็ตรวจสอบในบริบทของสภาได้ ตรงนี้เดี๋ยวผมจะช่วยเติมมาให้ว่ากระบวนการตรวจสอบของสภานั้นน่าจะมีอะไรได้บ้างนอกจากที่เราเห็น ๆ กันอยู่ขอบพระคุณครับ”[๙๒]

“ความจริงมันจะมีมากมายอีกหลายประเด็น ผมขอสั้น ๆ เท่านั้นเอง อย่างยกตัวอย่างเช่นระบบเลือกตั้งอย่างนี้ พวกเราหลายคนก็ยังปวดหัวหน่อย เพราะว่ามันค่อนข้างจะ ผมไม่ต้องอธิบายรายละเอียดนะเราทราบดีอยู่แล้ว หรือแม้แต่การทำงานของรัฐบาลไม่ต้องพูดถึงเมื่อสักครู่ท่านนิกรพูดถึงเรื่องงบประมาณเรื่องอะไรต่าง ๆ ซึ่งเอาละมันออกแบบอะไรมาแบบไหนก็ไม่รู้ละ แต่ที่แน่ ๆ ก็คือเราอยากเห็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้รัฐบาลไม่ว่ามาจากไหนต้องเป็นรัฐบาลผสมจำนวนมากมายอ่อนแอ หรืออยากให้เขาเข้มแข็ง แต่รัฐบาลที่เข้มแข็งได้ไม่ใช่เพราะประเด็นเรื่องของการมีเสียงในสภานะครับ มันเป็นเรื่องอาศัยอย่างอื่นเข้ามาเสริม ซึ่งถ้าเกิดมันไม่มีระบบแบบนี้มันอยู่ไม่ได้เลยนะครับ ๒. ก็คือว่าเราพยายามให้สิทธิกับ ส.ส. ที่จะไม่ต้องฟังพรรค ซึ่งความจริงผมขี้เกียจไล่เรื่องยาว มันผ่านมาหมดแล้ว เดิมก็ไม่ฟัง ท้าไล่ข้าพเจ้าเลยเดี๋ยวไปอันโน้นก็ได้ ก็พยายามจะให้มันมีวินัย มีระบบ พอมีวินัย มีระบบก็บอกออกนอกระบบดีกว่า มันวนอยู่อย่างนี้นะครับ ผมจึงคิดว่าเราประเด็นนี้ตั้งปั๊บในเนื้อหาบางส่วนเราต้องคุยให้เห็นว่ามันมีปัญหาจริง ๆ แล้วมาดูสิว่าจริง ๆ มันควรจะทำแบบไหน มันจึงจะถูกต้องตามหลักประชาธิปไตยตามหลักการต่าง ๆ แต่ผมเห็นว่าท้ายที่สุดเราต้องเชื่อมั่นในประชาชนเชื่อมั่นในคนที่มาจากประชาชน เห็นไหมครับว่าเราก็ฉีกรัฐธรรมนูญ และร่างใหม่มันง่ายดายเลย พวกเรากว่าจะทำอะไรปัญหามันเยอะไปหมดเลย”[๙๓]

“ประการต่อมาระบบเลือกตั้งท่านพูดแล้วรัฐบาลทำงานไม่ได้”[๙๔]

---

[๙๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๙๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ ศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๙๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๙๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“แล้วก็แก้รายละเอียดแบบท่านนิพิฏฐ์แบบที่ผ่าตัดเล็กนะครับ เพื่ออีกแนวทางหนึ่งแก้มาตราที่พวกเราเห็นว่าเป็นปัญหาเฉพาะหน้าไม่ว่าจะวิธีเลือกตั้งก็ดี วิธีคำนวณคะแนนก็ดี”[๙๕]

นายสุทัศน์ เงินหมื่น ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ประธาน : ก็ขอบคุณท่านสนธิญาณนะครับ ที่ได้อภิปรายแสดงความคิดเห็น สร้างความหลากหลายเป็นประโยชน์ต่อการรายงานของคณะกรรมาธิการต่อสภาผู้แทนราษฎร ที่ท่านจะส่งเอกสารนั้นก็ฝ่ายเลขาไปรับแล้วก็นำมาบันทึกไว้ประกอบการอภิปรายของท่าน นะครับ ก็อยากจะเรียนว่าทุกท่านที่อภิปรายมานั้นก็เป็นประโยชน์กับคณะกรรมาธิการที่จะ นำเสนอสภานะครับ ท่านสนธิญาณด้วย ซึ่งแม้จะเป็นความเห็นต่างก็เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ ถ้าเป็นความเห็นทางเดียวกันหมดเลย ผมก็ว่ามันไม่เป็นประโยชน์เท่าที่ควรนะครับ ต่อมาอยากจะเรียนว่ามีท่านสุทัศน์ท่านกรุณาขอว่าอย่างนี้ครับ ท่านขอให้ช่วยบันทึกสั้น ๆ ไว้เท่านั้นเองว่าท่านขออภิปรายว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้แก้ไขเหมือนกับรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ การให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งระบบบัญชีรายชื่อ และแบบแบ่งเขต การแบ่งเขตให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละ ๓ คน ท่านขอให้ อภิปรายบันทึกไว้เพียงเท่านี้นะครับ ในส่วนของท่านนะครับ ก็ฝ่ายเลขาบันทึกไว้ด้วยว่า เป็นความเห็นของท่านสุทัศน์นะครับ ต่อไปเป็นท่านอาจารย์บัญญัติครับ ขอเรียนเชิญท่าน อภิปรายในส่วนที่ ๒ ว่าด้วยสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอยู่ในหมวดที่ ๗ รัฐสภา เรียนเชิญเลยครับ”[๙๖]

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“อีกประการก็คือกระบวนการเลือกตั้ง ผมคิดว่าวันนี้ปัญหาของประชาชนก็คือมีความสับสน ในเรื่องของการเลือกตั้งดังนั้นในกระบวนการทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่อาจารย์สมชัย ได้พูดนี้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าควรจะต้องมีการพูดคุยกัน”[๙๗]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“นอกจากในเรื่องของระบบการเลือกตั้งแล้วในการถอดบทเรียนก็จะมีพูดถึงเรื่องจริง ๆ แล้วในปัญหาที่เราถอดบทเรียนกับปัญหาที่ได้จากการวิจัย เราแบ่งเป็น ๓ ระดับ ที่จะมีการแก้ไข ในระยะสั้นก็คือ การแก้ไขแนวทางปฏิบัติซึ่งในส่วนนี้ กกต. สามารถดำเนินการได้เอง ระยะปานกลางคือแก้ไขระเบียบ กกต. ก็สามารถดำเนินการได้เอง แต่ระยะยาวคือต้องแก้ไขกฎหมายนอกจากในเรื่องของระบบการเลือกตั้งที่มีผลการวิจัยออกมาแล้ว มันก็ยังมีกฎหมายอื่นอีก ซึ่งเป็นกฎหมายประกอบ ผมยกตัวอย่างเช่นอะไรบ้าง เช่นในเรื่องกำหนดหมายเลขผู้สมัครในมาตรา ๔๘ ของ พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. ซึ่งตอนนี้หมายถึงผู้สมัครกับหมายเลขพรรคคนละหมายเลขกัน หมายเลขพรรคไม่มีแล้ว เพราะว่ามันไม่มีการสมัครแบบพรรคใช่ไหมครับ มันเลยทำให้มันเกิดความสับสนกันว่า ผู้สมัครพรรคเดียวกัน แต่อยู่ต่างเขตกันมันก็ทำให้การลงคะแนนบางทีมันจะเกิดปัญหาขึ้น ก็เห็นว่าถ้า เกิดว่าให้มีการเลือกตั้งใน ๒ แบบ แบบแบ่งเขต แบบบัญชีรายชื่อ หมายเลขผู้สมัครแบบแบ่งเขตของพรรคนั้นก็ควรจะตรงกับหมายเลขพรรค ที่เป็นต้นสังกัดของผู้สมัคร อันนี้คือมาตรา ๔๘

---

[๙๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๙๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๙๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

นอกจากนั้นยังมีการเสนอให้มีการปรับปรุงแก้ไขมาตรา ๑๐๗ ของ พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. ที่มีการขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งในเขตและก็นอกเขต บอกว่าในครั้งต่อไปขอให้เป็นเฉพาะนอกเขตจังหวัดได้ไหม อันนี้เป็นข้อเสนอจากการผลถอดบทเรียน อีกประเด็นหนึ่งคือในเรื่องของ ระยะเวลาในการออกเสียงลงคะแนนนะครับซึ่งแต่เดิมในกฎหมายเดิมคือ ๐๘.๐๐-๑๕.๐๐ นาฬิกา แต่มากฎหมายใหม่ในมาตรา ๙๖ ของ พ.ร.บ. เลือกตั้ง ส.ส. กำหนดไว้ที่ ๐๘.๐๐-๑๗.๐๐ นาฬิกา เขาบอกว่ามันทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากเพราะมันจะมีกระบวนการหลังจากปิดหน่วยที่ต้องมีการ กรอกเอกสารมีการนับคะแนน มีการกรอกแบบพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งมันจะทำให้เกิดภาระกับกรรมการ ประจำหน่วย ซึ่งมีเพียง ๕ คน ตอนนี้ก็มีข้อเสนอว่าควรจะมีการย่นระยะเวลาการเปิดการลงคะแนน ลงมานะครับ อาจจะถึงที่เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ นาฬิกาโดยประมาณ เพราะว่าถึงขยายเวลาไปถึง ๑๗.๐๐ นาฬิกาก็ไม่ได้แปลว่าคนจะมาใช้สิทธิในช่วง ๑๗.๐๐ นาฬิกา ปกติคนเขารู้อยู่ว่าจะปิดช่วงไหน เขาก็จะมาช่วงนั้นอยู่แล้ว อีกประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องจำนวนของกรรมการประจำหน่วย ซึ่งเป็นไปตาม พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. ในมาตรา ๑๙ (๑) เขียนไว้ ๕ คน โดยตอนนั้นเรามีสมมุติฐานเชื่อว่าพอมีบัตรเลือกตั้งใบเดียวมันจะทำให้ภาระของกรรมการ ประจำหน่วยน้อยลง แต่จริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ เนื่องจากผู้สมัครมาก การนับคะแนนการขานคะแนนมัน ยุ่งยากขึ้นมีกรรมการ ๕ คน ต้องทำงานตั้งแต่ ๐๖.๐๐ นาฬิกาของวันเลือกตั้งจนถึงนับคะแนนเสร็จ มันเป็นภาระ แล้วเขาไปไหนไม่ได้เลย ตรงนี้ก็มีความเห็นว่าควรจะมีการเพิ่มกรรมการประจำหน่วยขึ้น อาจจะไม่น้อยกว่า ๗ คน เหมือนเดิมที่เคยมีกรรมการประจำหน่วยอยู่ ๗ คน แล้วก็จะมีประเด็นย่อย ๆ อีกเยอะนะครับ ในส่วนของการแก้ไขกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งผมเข้าใจว่าเดี๋ยวคงจะมีการ อภิปรายกันในส่วนต่อไปด้วย อันนี้คือผมนำเรียนว่าสิ่งที่ผมนำเสนอทั้งหมด ไม่ได้เป็นความเห็นไม่ได้ เป็นมติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เป็นผลจากการศึกษาวิจัยที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ไปทำการวิจัยแล้วก็มีการเสนอปัญหาขึ้นมา แล้วก็ทั้งหมดนี้จะนำสู่ที่ประชุมคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อพิจารณาให้ความเห็น ถ้าท่านเห็นชอบ ว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรก็จะมีการเสนอไปยังส่วนงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการต่อไป ในส่วนนี้ขออนุญาตนำเสนออย่างนี้ครับ”[๙๘]

“แล้วก็ประเด็นสุดท้ายครับ ที่กรรมาธิการบางท่านได้พูดถึงเรื่องกรณีที่มี ส.ส. ย้ายพรรค การย้ายพรรคมีหลายสาเหตุนะครับ ถูกขับออกจากพรรค หรือแม้กระทั่งพรรคสิ้นสุด พรรคถูกยุบนี่สามารถที่จะย้ายพรรคได้ในกฎหมายเขียนไว้มันมีข้อจำกัดคือพูดถึงว่า ส.ส. ย้ายไปได้ แต่ไม่ได้พูดเรื่องคะแนนเลยนะครับว่าคะแนนที่มันติดตัวอยู่นี่ ถ้าเป็น ส.ส. แบบแบ่งเขตไปตรงไหน หรือถ้าเป็น ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อคือบัญชีรายชื่อของพรรคที่ถูกยุบ นี่มันหมดไปแล้วตามพรรค แต่ไม่ได้พูดว่าเวลาเขาไปแล้วเขาจะไปเป็น ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อของอีกพรรคหนึ่งหรือเปล่า เพราะว่าเขาพูดแต่เพียงว่า ส.ส. ไปได้ย้ายพรรคได้ ตัวนี้มันเป็น ปัญหาในข้อกฎหมายเหมือนกัน ซึ่ง กกต. เองก็เห็นปัญหานี้อยู่แต่ว่ากฎหมายไม่ได้เขียน เรื่องคะแนนให้เอาไปคำนวณใหม่ ตัวนี้ก็ขออนุญาตเรียนเป็นเหตุผลที่ชี้แจงประกอบ จะได้บันทึกไว้ด้วยครับ”[๙๙]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผมก็คิดว่า ทุกคนได้ตีโจทย์แต่ละปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ถามว่าประเทศไทยระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ใช้กันมานานมันถูกต้องไหมเวลาไปกล่าวหา แล้วประชาชนที่เขาไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมันก็มีปัญหามาตลอด

---

[๙๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๙๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

แล้วกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งที่เราต้องควรระมัดระวังคือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แต่ทำอย่างไรให้มันดีขึ้น ปรับปรุง ป้องกันอย่างไรให้มันเกิดความยุติธรรมอย่างท่านประธานพูด แล้วท่านบัญญัติพูด วันนี้บ้านเมืองต้องไปสู่ระบบสภา ถ้าระบบสภายังไม่แข็งแรงพอที่จะสามารถทำกลไก ให้ระบบของบ้านเมืองดีขึ้นเราต้องหัดโทษตัวเราเองที่เป็นนักการเมืองบ้างว่าเราจะทำอย่าง ไรให้บ้านเมืองมีแผนป้องกันที่ดีที่สุดของประชาชนของเรา และประเทศของเรา ไม่อย่างนั้นก็วนอยู่ตรงที่กับดักต่าง ๆ ที่ว่าทางการเมืองใช้อำนาจ ถูกต้องไหมกับข้าราชการหรือประชาชนทั้งหมดต้องมามองตัวเราเองเหมือนกัน ตลอดระยะเวลาที่เราเป็นนักการเมืองมาตลอดคือปัญหาอุปสรรคก็คือประชาชน เวลาเลือกตั้งทีหนึ่งก็มีปัญหามาตลอด แล้วพรรคการเมืองเริ่มอ่อนแอลง ตัวบุคคลสำคัญกว่า เอาตัวบุคคลตั้งขึ้นหมด ประชาชนที่เขาเดือดร้อนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติหรืออะไรต่าง ๆ จะทำอย่างไรให้มันคู่กันไปได้ วันนี้คือปัญหาของเราคือเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องปัญหาโรคระบาดอะไรมันก็ตามกันมาหมดแล้ว ผมคิดว่าตรงนี้เพื่อให้ระบบรัฐสภากลับไปหาระบบรัฐสภาให้มีความเข้มแข็งขึ้น ให้มีความเชื่อถือด้วย ถ้าระบบศาลอย่างเดียวผมคิดว่า เราก็คือสร้างปัญหาทั้งหมดคือไปกดดันที่ว่าทุกคดีทั้งหมดวันนี้คดีล้นหมดแล้ว นักโทษ เป็นจำนวนเท่าไรที่ติดคุก มันมีความเข้มแข็งกับประชาชนไหมว่า องค์กรที่จะช่วยเหลือ ให้ประชาชนมีความสุขได้อย่างไร การกระจายอำนาจที่แท้จริงคืออะไร ผมก็เป็นห่วง เรื่องนี้ว่า ทำอย่างไรให้ระบบรัฐสภาเข้มแข็งขึ้น นั่นก็คือวาระของมีสภาแล้วทำไมไม่ใช้สภา ให้พรรคการเมืองไปรวมกันที่สภาว่า ใครพูดดี ใครทำดีให้ประชาชน เขาเลือกขึ้นมา แล้วคนดีจะอยู่ไม่ได้เพราะอะไร ถ้าคนดีอยู่ไม่ได้ก็คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ประสบความสำเร็จอยู่นั่น มันก็วนอยู่ตรงนี้ว่าข้าราชการบ้าง นักการเมืองบ้าง ศาลบ้าง ก็วนอยู่ตรงนี้ไม่ได้ครับ มันต้องให้ประชาชนมีความสุขบ้างครับ ผมฝากไว้แค่นี้ครับ”[๑๐๐]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ในเรื่องของ ศาลยุติธรรมผมเน้นเป็นกรณีพิเศษสำหรับเรื่องของการที่จะไปใช้ดุลยพินิจแล้วก็รู้สึกว่า มันขัดต่อความรู้สึกของประชาชนแล้วก็ผู้ที่รู้เห็นทั้งหลายแล้วก็ไม่สามารถที่จะไปวิพากษ์วิจารณ์อะไรได้ ผมคิดว่าอย่างน้อยที่สุดที่เราควรจะทำก็คือว่าผู้แทนของปวงชนคือสภาควรจะต้องมีสิทธิที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือดูว่าคำพิพากษาของศาลนั้นถูกต้องตามกฎหมายไหมถูกต้องเป็นธรรมไหม แม้ว่าผล ผมคิดว่าผมไม่ต้องการไปล้มล้างความเป็นอิสระของศาล นั่นคือผล ศาลก็จะมีการตัดสิน แต่ว่าเมื่อคำพิพากษาออกมาแล้วถ้าสภาทักท้วงประการใดประชาชนก็จะได้เห็นว่าสิ่งที่ศาลทำนั้นไม่ถูกต้อง คือมันต้องตรวจสอบได้ โดยสภาซึ่งเป็นของประชาชน ซึ่งก็อาจจะเป็นคณะกรรมาธิการคณะใดคณะหนึ่งก็ได้ เพราะว่าเวลานี้เราจะเห็นว่าที่ผ่านมาเราทำอะไรไม่ได้เลย จะกลายเป็นเรื่องหมิ่นศาล เรื่องละเมิดอำนาจศาลไป ซึ่งผมคิดว่าน่าจะเป็นหลักการที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง”[๑๐๑]

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมเข้าใจว่าถ้าจะได้รับฟัง ผลงานวิจัยของทาง กกต. ซึ่งต้องถือเป็นคนกลางพร้อม ๆ กับรับฟังความเห็นของเพื่อน กรรมาธิการหลายต่อหลายท่านในวันนี้แล้วนี่ยังคิดว่าบางทีเช้านี้คงไม่ต้องพูดกันมาก สักเท่าไร ยกเว้นความเห็นที่ดูจะแตกต่างจากคุณสนธิญาณเท่านั้นเองครับ ที่พาดพิงถึงคุณสนธิญาณเพราะว่าผมกับคุณสนธิญาณปกติก็ถกเถียงกันบ่อยอยู่แล้ว ผมคิดว่าถ้าผล จากการรับฟัง ๒ ส่วนแรกแล้ว

---

[๑๐๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๐๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

นี่วันนี้แทบจะไม่ต้องสงสัยเลยว่าข้อยุติน่าจะออกมาในทำนอง ว่าคงจะได้เวลาแล้วที่ระบบการเลือกตั้งในระบบจัดสรรปันส่วนผสมนี่น่าจะได้สิ้นสุดลงได้แล้ว เพราะไม่เพียงแต่ความยุ่งยากของทางฝ่ายผู้ปฏิบัติแล้ว ผมคิดว่าถ้าเราถือว่าเจตนารมณ์ ของการเลือกตั้งที่สำคัญที่สุดก็คือความสามารถที่จะสนองความต้องการของผู้เลือกตั้งได้แล้วผมยังมีความมั่นใจว่าถ้าจะมีการทำโพลหรือทำประชามติหยั่งเสียงความรู้สึกของประชาชน ในเรื่องความพึงพอใจของระบบเลือกตั้งบัตรใบเดียวกับบัตร ๒ ใบ ผมมีความมั่นใจเลยว่า ระบบบัตร ๒ ใบต้องมาก่อนอย่างไม่ต้องสงสัยเลย คนหาเสียงที่คุ้นเคยกับการหาเสียง เลือกตั้งมายาวนานอย่างกระผมหรืออย่างใครต่อใครหลายต่อหลายคน เราจะพบความจริงว่า ระบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบนั้นดูจะเป็นทางออกที่ประชาชนโล่งใจมากเป็นพิเศษ แล้วที่สำคัญ ไปกว่านั้นก็คือว่าดูจะเป็นระบบที่ทำให้ประชาชนตระหนักในความสำคัญของพรรคการเมือง มากยิ่งขึ้น ผมคิดว่าจุดนี้สำคัญมากที่บอกว่าประชาชนเริ่มตระหนักเป็นอันมากก็คือว่า เราพบความจริงทีเดียวว่าในบางเขตเลือกตั้งที่เราส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่คุณสมบัติดูจะสู้ คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคอื่นเขาไม่ได้ ประชาชนจะกล้าพูดอย่างตรงไปตรงมา เลยว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคท่านไม่ค่อยดี แต่ว่าด้วยความชื่นชมพรรคด้วยความตระหนัก ในการต่อสู้อันยาวนานของพรรคของท่านนี่เรายังลงคะแนนพรรคให้ท่าน แต่ขอลงคะแนน ผู้สมัครรับเลือกตั้งให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคอื่น ซึ่งถือว่ามีคุณสมบัติที่ดีกว่าผู้สมัคร รับเลือกตั้งของพรรคท่าน เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นเรื่องยืนยันเลยครับ เป็นเรื่องยืนยันอย่างเห็นได้ชัดว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกของประชาชนคนเลือกตั้งอย่างไม่มีปัญหาเลย ความเรียบง่าย ความไม่ยุ่งยากต้องถือว่าเป็นความสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการเลือกตั้ง ในระบอบประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นถ้าจะว่าไปแล้วผมคิดว่าระบบการเลือกตั้งแบบใช้บัตร ๒ ใบน่าจะเป็นระบบเลือกตั้งที่น่าจะได้นำกลับมาใช้อีก ความยุ่งยากมากเรื่องของผู้ปฏิบัติ ซึ่งเราก็เห็นกันอยู่แล้ว แต่ว่าที่น่ากังวลมากที่สุดก็คือความล่าช้าอย่างชนิดที่ไม่เคยปรากฏ มาก่อนในประวัติศาสตร์การเลือกตั้ง ซึ่งดูผมจะได้มีโอกาสสะท้อนปัญหาเหล่านี้ในวันที่มีการอภิปรายเรื่องแต่งตั้งคณะกรรมาธิการคณะนี้ในสภาอย่างค่อนข้างชัดเจนแล้วครับ ๕-๖ เรื่องซึ่งข้ามากแต่ว่าเรื่องสำคัญที่สำคัญมากที่สุดก็คือว่าทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ ผมคิดว่าตรงนี้สำคัญครับ ความจริงรากฐานอันเป็นที่มาของเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ ถ้าทุกคนจำได้เป็นอย่างดีก็คือว่ารากฐานที่มาจริง ๆ มาจากแนวความคิด ของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองที่มีอาจารย์หมอประเวศเป็นประธาน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากประธานรัฐสภาเมื่อประมาณปี ๒๕๓๖ หรือปี ๒๕๓๗ ผมจำปีนั้นไม่ได้ ผมเป็นรองประธานคนหนึ่งครับ คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตยมานั่งพินิจพิจารณากันแล้วมี ความรู้สึกว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศไม่สามารถจะกระทำต่อไปอย่างต่อเนื่องได้ มากเท่าที่ควรก็คือความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาล พรรคการเมืองอ่อนแอ พรรคการเมือง ไม่เข้มแข็ง แล้วตรงนั้นล่ะครับซึ่งทำให้เกิดที่มาของการแบ่งสมาชิกสภาออกมาเป็น ๒ ประเภทด้วยกัน คือในระบบเขตเลือกตั้งซึ่งมีความผูกพัน มีความยึดโยงกับประชาชน ในพื้นที่อย่างค่อนข้างจะใกล้ชิด แล้วก็มีบุคลากรอีกประการหนึ่งที่อาจารย์โภคินใช้คำว่า เป็นการสะท้อนถึงตัวพรรคการเมือง ถือเขตใหญ่ของประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง แต่อันหนึ่ง ที่จะค่อนข้างจะชัดเจนมากซึ่งดูในเวลาต่อมาจะไม่มีการพูดถึงมากเท่าที่ควรก็คือว่า เดิมทีเดียวหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบบัญชีพรรคคือนอกเหนือจาก จะสะท้อนตัวพรรคเพื่อยึดโยงกับประชาชนแล้วก็คือว่ามีความเห็นว่าบุคลากรในส่วนนี้อาจจะ เป็นบุคลากรที่จะอยู่ในฐานะที่เป็นคลังสมองของพรรคได้อีกในฐานะหนึ่ง มีเวลามาคิดเรื่องใหญ่ ๆ คิดเรื่องนโยบายรวมของประเทศ แทนที่จะมีสมาชิกแทนที่จะทำให้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไปตระหนักในปัญหาของพื้นที่อย่างเดียวเท่านั้น จนไม่มีเวลา มาคิดเรื่องใหญ่ ๆ ผมคิดว่าต้องยอมรับความจริงว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เมื่อถึงเวลาปฏิบัติ เข้าจริง ๆ ก็ต้องถือว่าได้ผลมาก พอหลังจากนั้นเป็นต้นมาในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนหนึ่งยึดโยงกับพื้นที่ใกล้ชิดกับประชาชน นำปัญหาเล็กน้อยของประชาชนมาเสนอรัฐบาล บุคลากรทางฝั่งระบบบัญชีรายชื่อพรรค แม้ว่าในหลายครั้งหลายหนอาจจะมีการกล่าวอ้างว่า

มีคนที่เป็นทุนพรรคเข้ามาเกี่ยวข้องบ้างหรือไม่ก็สุดแท้แต่ แต่คนเหล่านี้ก็มีเวลามาทำนโยบายใหญ่ ๆ ของพรรคได้มากขึ้น นโยบายพรรคกลายเป็นเรื่องสำคัญที่มีการรณรงค์ ขับเคี่ยวในการแข่งขันกัน แล้ววันหนึ่งเราก็เห็นพรรคการเมืองแข็งแรงมากขึ้น ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า พอแข็งแรงมากขึ้น ก็แน่นอนครับ บางครั้งก็ลืมตัวกันไปบ้าง ก็มีการใช้อำนาจทางการเมือง เบี่ยงเบนกันไปบ้าง แต่ผมคิดว่าการแก้ปัญหาตรงนี้ไม่ใช่การแก้ปัญหาโดยการกลับไปทำให้ระบบพรรคการเมืองอ่อนแออีก ถ้าพรรคการเมืองเข้มแข็งแล้วใช้อำนาจเบี่ยงเบน ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้านเมือง ต่อประเทศ ผมคิดว่าเราต้องสร้างมาตรการอีกมาตรการหนึ่ง มาถ่วงดุลหรือมาตรวจสอบกันอย่างไร เพื่อทำให้การใช้อำนาจในส่วนนี้ได้เป็นไป อย่างถูกต้องเป็นธรรมมากขึ้น ผมคิดว่านั่นคือทางออกครับแล้วเมื่อเราหันมาดูระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมนี่ ผมคิดว่านอกเหนือจากปัญหา ๑๐๘ พันประการที่ได้รับจากผู้แทน กกต. แล้ว สิ่งที่เราเห็นได้อย่างชัดเจนก็คือว่า รัฐสภาอ่อนแอ แล้วรัฐบาลก็อ่อนแอมาก รัฐบาลประกอบด้วยพรรคการเมืองมากถึง ๑๘ พรรค ๑๙ พรรค อาจจะ เรียกว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยก็เห็นจะกล่าวเช่นนั้นได้ ยกเว้นในเวลา ที่กฎหมายพรรคการเมืองเปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงสมัครรับเลือกตั้งอิสระ แล้วก็มีคน อิสระจำนวนหนึ่งไปหนุนรัฐบาล แต่ว่าหลังจากมีพรรคการเมืองเป็นตัวเป็นตนเป็นต้นมาต้องยอมรับ ว่าครั้งนี้เป็นครั้งที่ก่อสร้างความสับสนวุ่นวายให้เกิดความอ่อนแอเกิดขึ้นเป็นอันมาก ทั้งใน ตัวรัฐสภาเอง ในสภาผู้แทนราษฎรเอง แล้วในตัวรัฐบาลด้วย ปัญหาของเราวันนี้ก็คือว่า เราพร้อมจะ ปล่อยให้ภาวะแห่งความยุ่งยากเช่นนี้ดำเนินต่อไปอย่างนั้นอีกหรือในเมื่อผลกระทบมันชัดเจนอยู่แล้ว ปัญหาหนึ่งที่ไม่ได้มีการพูดถึงกันมากก็คือว่า ทุกคะแนนมีความหมาย ทุกคะแนนไม่ตกน้ำเลย จะเป็น แรงจูงใจอย่างสำคัญที่ก่อให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียงมากขึ้น อันนี้ปฏิเสธไม่ได้ในเวลาที่แล้วมา เขตเลือกตั้ง ๑ เลือกตั้งใด ถ้าพรรคการเมืองพิจารณาแล้วว่าเห็นจะสู้เขาไม่ได้ ก็มักจะถอยเสียเอง หรือก็ส่งลงไปสมัครรับเลือกเช่นนั้นเอง แต่ว่าในเวลาที่ทุกคะแนนมีความหมายแพ้ก็มีความหมาย ซึ่งมองในแง่สิทธิก็เป็นเรื่องดีครับ แต่ถ้ามองในแง่ว่าถ้าเรายังถือว่าการซื้อสิทธิขายเสียง ยังเป็นปัจจัย หลักที่สำคัญที่ทำลายระบบพรรคการเมืองของเรา ผมคิดว่าระบบการเลือกตั้งใดก็แล้วแต่ ถ้ามีเหตุ จูงใจให้มีการซื้อสิทธิขายเสียงมากขึ้น เราก็น่าจะได้บทสรุปว่าระบบเลือกตั้งเช่นนั้นเป็นระบบที่ไม่ควร นำมาใช้กับการเลือกตั้งในประเทศของเราต่อไปอีก เพราะฉะนั้นท่านประธานครับ ผมคิดว่าถึงเวลา แล้วที่ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ซึ่งได้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างมากมาย ในทาง ทฤษฎีก็อธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทำลายระบบพรรคการเมืองให้อ่อนแอ ทำลายรัฐสภา ทำให้รัฐบาลมีปัญหา ก็ถึงเวลาที่จะต้องจบลงได้แล้ว คุณสนธยาพูดถึงว่าระบบเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียว เป็นระบบที่สามารถที่จะเชื่อมโยงกับประชาชนในพื้นที่ได้มาก ผมคิดว่าระบบบัตร ๒ ใบก็ไม่ใช่ระบบ ที่มีปัญหาเลย ถ้าท่านอยากจะยังคงตัวบทกฎเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ซึ่งท่านมีความมั่นใจว่าเป็นการเชื่อมโยงกับประชาชนได้ ผมคิดว่าระบบบัตร ๒ ใบก็ดำเนินการต่อไป ความจริงการฟังเสียง ในพื้นที่ของพรรคการเมืองในเวลาที่แล้วมานั้น ผมคิดว่าโดยปกติพรรคการเมืองก็คำนึงถึงกันอยู่แล้ว เพราะเวลาที่มีการรณรงค์หาเสียงในพื้นที่ถ้าเรากำหนดตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งลงไปในพื้นที่ โดยไม่ฟัง คนในพื้นที่เลย ร้อยทั้งร้อยเครือข่ายในพื้นที่ก็ไม่พร้อมที่จะสนับสนุน เพราะโดยหลักใหญ่ใจความแล้ว ไม่ว่าจะมีกฎหมายกำหนดไว้มากมายถึงขนาดต้องทำ Primary Vote หรือไม่ทำ Primary Vote ที่แล้วผมคิดว่าจากการพัฒนาทางการเมืองของพรรคการเมือง การฟังเสียงเครือข่ายในพื้นที่ก็นับวัน จะต้องฟังมากขึ้นเป็นลำดับ ยิ่งในเวลาที่เราพบความจริงว่าประชาชนก็ต่างตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น เพราะผลกระทบที่เขาได้รับในทางเศรษฐกิจดูจะเป็นปัจจัยหลักที่มีความสำคัญประการหนึ่ง ให้เห็นความสำคัญของพรรคการเมือง เห็นความสำคัญของนโยบาย ผมคิดว่าเรื่องเหล่านี้ก็เป็นเรื่องที่คำนึงถึงกันอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นท่านประธานครับ ผมคิดว่าคงถึงเวลาแล้วที่จะต้องหยุดยั้งการเดินต่อของ ระบบจัดสรรปันส่วนผสมในระบบบัตรเลือกตั้งใบเดียวแล้ว แล้วระบบบัตรเลือกตั้งแบบ ๒ บัตรที่แล้วมา จากการใช้การ

เลือกตั้งจากปี ๒๕๔๔ เป็นต้นมาจนมาสิ้นสุดครั้งสุดท้าย จากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ พบความจริงว่าเป็นระบบที่สามารถเดินไปข้างหน้าได้อย่างดียิ่ง ประชาชน เข้าใจครับ พรรคการเมือง ก็จัดระบบได้ถูกต้อง พรรคการเมืองเข้มแข็ง พรรคการเมืองมีประสิทธิภาพ มากขึ้น ส่วนถ้าเข้มแข็งมากขึ้นแล้วมีปัญหาอย่างไร ผมคิดว่าถ้าคณะอนุกรรมาธิการของท่านไพบูลย์ เองจะไปคิดค้นหาวิธีที่จะสร้างอำนาจตรวจสอบอำนาจ ถ่วงดุล เพื่อป้องกันไม่ให้มีการใช้ความเข้มแข็ง ที่ว่านี้ไปในทางที่เสียหายได้ ผมคิดว่านั่นก็น่าจะเป็นหลักการที่ถือเป็นวิธีการที่เพื่อนคณะกรรมการ ของเราก็คงพร้อมที่จะรับฟังแล้วก็เห็นคล้อยตามได้ แต่ว่าความจำเป็นที่จะต้องทำให้พรรคการเมือง เข้มแข็งภายใต้หลักการว่าประชาธิปไตยจะเข้มแข็งต่อเมื่อมีพรรคการเมืองที่เข้มแข็งเท่านั้น ผมคิดว่า ก็มีความสำคัญเป็นอย่างมากแล้วก็บัดนี้ก็ถึงเวลาแล้วครับ ผมคิดว่าเราปล่อยให้บ้านเมืองของเรา อ่อนแอไปมากมายหลายเรื่องแล้วในขณะนี้ ถ้ายังจะปล่อยให้เรื่องเหล่านี้เดินหน้าต่อไปอีก ผมคงไม่มั่นใจว่าวันข้างหน้าชาติบ้านเมืองจะเสียหายมากน้อยขนาดไหนอย่างไร เพราะฉะนั้นด้วยความเห็นส่วนตัวของผม ผมสนับสนุน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ที่จะให้กลับไปสู่ระบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ อีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ หรือ ปี ๒๕๕๐ ก็ตามครับ ผมยังคิดว่าย่อมจะดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้อย่างแน่นอนครับ ผมขออนุญาตอภิปรายสั้น ๆ เท่านี้ครับ”[๑๐๒]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“กราบขอบพระคุณท่านประธานครับ ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ นะครับ ผมมีความเห็น ๒-๓ เรื่อง เกี่ยวกับประเด็นที่เรากำลัง ถกเถียงกันอยู่นะครับ ในเรื่องของตัวโครงสร้างรัฐสภา ขออนุญาตก้าวข้ามไปพูดถึงในเรื่องของสภาเดียวกับ ๒ สภา ขออนุญาตให้ความเห็นในเชิงวิชาการนิดหนึ่งก็แล้วกัน นะครับว่าเวลาเราพูดถึงโลกในปัจจุบันนี่นะครับ การเคลื่อนตัวไปสู่ระบบการเมืองที่กระชับ รวดเร็วเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่จะออกแบบระบบการเมือง สถาบันการเมือง ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ฉับพลันทันใดของโลกในหลาย ๆ แห่ง ในหลาย ๆ ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ในเครือจักรภพเองก็ได้ปรับโครงสร้างของสภา ที่เคยเป็น ๒ สภาให้เหลือเพียงสภาเดียว วิวัฒนาการของระบบการเมืองการปกครอง ของแต่ละแห่งแต่ละที่ก็คงมีความจำเป็นแตกต่างกันออกไป เพียงแต่ว่าผมอยากจะนำเรียน ว่าทิศทางที่เกิดขึ้นและมีแนวโน้มสูงขึ้นก็คงจะเป็นระบบสภาเดียว ด้วยเหตุที่ว่าการมีระบบ สภาเดียวนั้นเป็นระบบการเมืองซึ่งกระชับเป็นขั้นตอนเดียว เป็นการกระชับไม่ต้องผ่านกระบวนการเยอะ มีการประหยัดซึ่งงบประมาณในการดำเนินงาน ลองเทียบดูนะครับว่า ยิ่งเรามีสภามาก มีจำนวนคนมาก ต้นทุนในการบริหารราชการแผ่นดินก็สูงขึ้นหากได้มีสภาเดียวก็อาจจะทำให้กระบวนการเหล่านี้ลดน้อยถอยลงรวดเร็วขึ้น ตอบสนองต่อ ความเปลี่ยนแปลงได้มากขึ้น อันนี้ก็ขออนุญาตนำเรียนเพื่อพิจารณาเท่านั้นเองนะครับ

ทีนี้ถ้าเราพูดถึงในส่วนที่ว่าด้วยพรรคการเมืองในโลกปัจจุบันนั้น ท่านประธานครับ คนที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดเห็นจะเหลือเพียงแค่พรรคการเมือง สถาบันการเมืองเดียวที่ประชาชนสัมผัสได้ร่วมทำงานด้วยอย่างใกล้ชิด เป็นสถาบัน ซึ่งประชาชนส่งผ่านอำนาจอธิปไตยให้ไปใช้อำนาจแทน คงจะเหลือเพียงสถาบันเดียวเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้นะครับ เราต้องดูธรรมชาติของระบบการเมืองที่มันวิวัฒนาการมาโดยลำดับ ในโลกของเราที่วิวัฒนาการจากเดิมที่เราใช้กำลังห้ำหั่นกันนี่นะครับ เราก็ใช้ตัวแทน เราใช้ระบบการเมืองเข้ามา เราออกแบบมันนะครับ ท่านอาจจะเรียกคนเหล่านี้ว่า เป็นนักปรัชญาการเมือง เป็นนักรัฐศาสตร์ เป็นนักนิติศาสตร์ เป็นนักกฎหมายรัฐธรรมนูญ ก็แล้วแต่ คนเหล่านี้ร่วมกันสร้างระบบการเมืองที่ต้องใช้ต้นทุนของสังคมใช้เลือดเนื้อเป็นร้อย ๆ ปี กว่าระบบการเมืองที่เราจะเห็น แต่ว่าในเนื้อนาบุญของเรานะครับ

---

[๑๐๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เรามีความเปลี่ยนแปลง ในรอบ ๘๐ กว่าปีนี่นะครับ เราคงมีบทเรียนพอสมควรในด้านหนึ่งเราอยากจะให้พรรคการเมืองนั้นมีความเข้มแข็ง เราก็ออกกฎออกระเบียบเหมือนกับดัดบอนไซนะครับ คือบังคับให้เติบโต แต่พอบังคับให้เติบโตนี่นะครับท่านครับ ท่านก็จะเห็นว่าการบังคับให้มี ส.ส. ขั้นต่ำในการลงสมัคร ก็จะทำให้ระบบการเมืองต้องใช้ต้นทุนสูงขึ้น เมื่อต้องใช้ต้นทุน สูงขึ้นโอกาสที่จะเกิดพรรคขนาดเล็ก พรรคขนาดกลางก็น้อยลง คนที่จะดำเนินการบริหาร พรรคการเมืองขนาดใหญ่ก็ต้องใช้ทุนมากขึ้นตามลำดับ ผลเช่นนี้นี่นะครับ โดยธรรมชาติ ของระบบการเมืองไม่เอื้อให้เกิดพรรคการเมืองขนาดกลาง ไม่เอื้อให้เกิดพรรคการเมืองใหม่ ๆ เมื่อเทียบกับระบบการเมืองอื่นที่มีเสถียรภาพ ท่านอาจจะบอกว่าสหรัฐอเมริกามีระบบ การเมืองที่เสถียรภาพเพราะอยู่มา ๒๐๐ กว่าปีมีพรรคใหญ่ ๒ พรรค เราก็อยากจะให้เป็น อย่างนั้นครับ แต่ว่าโดยที่พรรคการเมืองของสหรัฐอเมริกาเติบโตมาเช่นนี้นี่นะครับ เพราะว่าระบบการเมืองของเขามันเกิดจากสภาพภูมิประเทศที่มันกว้างใหญ่ไพศาล การจะรวบรวมคน รวบรวมคะแนน รวบรวมความคิดเห็นนั้นจะกระทำได้ในวันเดียวเป็นเรื่องที่ยากมาก ในยุคสมัยซึ่งเทคโนโลยีมันไม่เอื้อ ผลก็คือเขาออกแบบให้พรรคการเมืองมีระบอบการเมือง รูปแบบของการเลือกตั้งเป็นชั้น ๆ เป็นทอด ๆ หรือกระทั่งในตำแหน่งประธานาธิบดีเองก็ตาม ผลพวงของระบบการเมืองนี้หลายประเทศหลายชาติก็เห็นว่าเป็นความสำเร็จนะครับ แต่ในบางครั้งนี่นะครับ ด้วยความเคารพครับ เราพูดกันในหมู่นักวิชาการว่าระบบการเมือง ของเรานี่ยิ่งเขียนนี่นะครับ มันไปคล้ายคลึงกับระบอบประธานาธิบดีมากขึ้นเรื่อย ๆ ผมถาม ท่านที่อยู่ในที่นี้ลองพิจารณาดูว่าถ้าเราปิดหมวด ๑ หมวด ๒ นี่นะครับ เราจะเหลืออะไร ลองพิจารณาดูการบังคับให้พรรคการเมืองเติบโตอย่างบอนไซหรือเติบโตแบบก้าวกระโดดนั้นไม่เป็นผลดีต่อธรรมชาติของระบบการเมืองนะครับ ในส่วนที่ได้นำเรียนหลายท่านถกเถียง ไปแล้วว่าระบบ Primary Vote นั้นนี่นะครับ มันก็เป็นเรื่องที่ดี ในทางวิชาการผมขอนำเรียน ว่าเราปล่อยให้มันเป็นเรื่องภายในของพรรคการเมืองจะดีกว่าไปเขียนกฎหมายกำกับ เพราะว่าถ้าเราไปกำกับในตัวกฎหมายมันก็จะทำให้พรรคการเมืองมีกระบวนการที่ไม่จำเป็น ถ้าเกิดเป็นพรรคขนาดเล็กนี่นะครับ โอ้โฮมันต้องใช้เงินขนาดไหนถึงจะไปทำ Primary Vote ได้ เป็นพรรคขนาดกลางมันต้องใช้ต้นทุนขนาดไหน มันเท่ากับว่าเราไม่เปิดโอกาสให้มี พรรคการเมืองหน้าใหม่ ๆ ในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ท่านดูพรรคการเมืองขนาดเล็ก หลายพรรคนี่นะครับ เป็นพรรคซึ่งพยายามที่จะเชื่อมโยงกับประชาชน ขออนุญาตเอ่ยชื่อ อย่างพรรคสามัญชน เพียงแค่กระบวนการตั้งพรรคก็เป็นเรื่องที่ยากเย็นแสนเข็ญแล้ว แล้วเรายังหวังว่าจะให้เกิดการแข่งขันสมบูรณ์เป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก แล้วก็อันนี้ก็สะท้อน ปัญหาของระบบการเมืองเราก็คือว่าเราเหมือนจะไว้ใจพรรคการเมือง แต่เราไม่ไว้ใจ พรรคการเมืองเต็มที่ ทุกครั้งที่พรรคการเมืองแสดงท่าทีที่จะเข้มแข็งนะครับ มันก็มักจะมีพลังแปลกประหลาด พลังที่ไม่ได้ยึดโยงกับประชาชนไปเกาะ ไปเกี่ยว ไปดึง ไปรั้ง หรือกระทั่งทำลายพรรคการเมือง ในรอบ ๘๐ กว่าปีที่ผ่านมาการรัฐประหารแต่ละครั้ง สิ่งแรกที่คณะรัฐประหารทำก็คือห้ามพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมือง อันนี้ก็เป็นภาพสะท้อนให้เห็นชัดว่าตัวพรรคการเมืองนั้นเป็นสถาบันที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด แต่การที่เราไปกำหนดให้พรรคการเมืองบังคับให้ต้องมีขนาดใหญ่นะครับ อาจจะไม่เป็นผลดี นะครับ

ขออนุญาตกล่าวเลยไปถึงในเรื่องของระบบการเลือกตั้งที่ผ่านมา ในเรื่องของระบบ การให้มีบัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ในฐานะผู้ใช้สิทธินะครับ ผมเองมีความคับข้องใจมาก เพราะว่าในเขตที่ผมอยู่ผมชอบผู้สมัครท่านหนึ่ง แต่ในระดับของนโยบายผมชอบอีกท่านหนึ่ง นะครับ สิ่งเหล่านี้ชวนให้คิดนะครับว่าการใช้สิทธิของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองนั้น ไม่ควรจะถูกจำกัดด้วยบัตรลงคะแนนเพียงใบเดียว ควรจะกำหนดกรอบให้ประชาชนมีสิทธิ ในการใช้สิทธิเลือกคนและเลือกพรรคแตกต่างกัน ทำไมผมนำความเห็นเสนอเช่นนี้ ประเด็น หลักอยู่ที่ว่าปกติแล้วในการเติบโตของระบบการเมืองนี่นะครับ เราควรจะให้ประชาชน สามารถใช้สิทธิลงคะแนนในทำนองที่เรียกว่า Strategic Vote ก็คือไม่ควรจะไปบังคับ ให้ประชาชนนั้นต้องเลือกพรรค

และบุคคลในเวลาเดียวกัน เพราะว่าธรรมชาติของระบบ การเมืองนั้นประชาชนอาจจะเลือกบุคคลในเขตที่เขาชื่นชอบ แต่ว่าในเชิงนโยบายนั้น ก็อาจจะมีพรรคบางพรรคซึ่งเขาเห็นควรเห็นพ้องต้องตาม เมื่อเป็นเช่นนี้มันก็จะสร้างสมดุล ให้ระบบการเมืองมีการตรวจสอบถ่วงดุลในตัวเอง ประชาชนไม่ได้เลือกโดยไม่ลืมหูลืมตา ประชาชนเลือกโดยมีตรรกะบางอย่าง สิ่งที่ Operate หรือปฏิบัติในกระบวนการเลือกตั้งนั้น เป็นผลพวงของการขบคิด แน่นอนครับหลายท่านบอกว่ารอจนถึงก่อนวันเลือกตั้งประชาชน ถึงตัดสินใจ หรือกระทั่งหน้าหีบเลือกตั้งหน้าคูหาเลือกตั้งประชาชนก็ยังใช้สิทธิเลือกตั้งได้อยู่ เพราะฉะนั้นการที่จะเปิดช่องให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการเลือกทั้งพรรคและคน ในระบบการเลือกตั้ง ในการออกแบบให้บัตรแตกต่างกันนี่นะครับน่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า การบีบบังคับให้ประชาชนต้องเลือกเพียงคนและพรรคเดียวกัน สิ่งเหล่านี้ผมคิดว่ามันชวนให้ เราคิดนะครับว่าในระบบการเมืองของโลกที่เราเรียนรู้กันมา หลายคนชอบจะเข้าใจผิด ๆ ว่าฮิตเลอร์มาจากการเลือกตั้ง ในความเป็นจริงฮิตเลอร์ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่มาจาก การบีบบังคับให้ประชาชนเลือกตั้งนะครับ การที่ฮิตเลอร์ได้อำนาจสูงสุดผ่านการประชามตินั้นมาจากบัตรเลือกตั้งที่ออกแบบโดยแท้ บัตรที่บอกว่าเห็นด้วยเป็นวงกลมที่ใหญ่กว่า คนเห็นปุ๊บนี่นะครับ สมัยนั้นอัตราการรู้หนังสือก็น้อย วิธีการเลือกมันก็ถูกอคติของการออกแบบ หรือว่าเล่ห์กลในการออกแบบบัตรเลือกตั้งนะครับ ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้เราเรียนรู้มาพอสมควร ว่าในท้ายที่สุดการใช้เล่ห์กระเท่เหล่านั้นนำมาซึ่งความเสียหายของประเทศอย่างเยอรมนี นับ ๑๐ ปี จนถึงทุกวันนี้บาปเคราะห์อันนี้ก็ยังติดอยู่กับประเทศเยอรมนีมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้เขาต้องเที่ยวไปไถ่บาป เที่ยวไปอธิบายให้คนทั้งโลกรู้ว่าเขาพัฒนาแล้ว เขาเปลี่ยนแปลงแล้ว เขาไม่เอาระบบการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรง เขาไม่เอาระบบการเมืองที่นำไปสู่การทำลายล้าง มนุษยชาติ เห็นไหมครับเพียงแค่บัตรเลือกตั้ง บัตรลงประชามติก็มีผลนะครับฉะนั้นการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของเขาอย่างเต็มที่ในความเห็นทางวิชาการที่กระผม นำเรียนมาเบื้องต้น จึงนำเสนอว่าควรจะแยกแล้วก็ให้ประชาชนได้ให้สิทธิของเขาอย่างเต็มที่ ขออนุญาตยกตัวอย่างขยายไปอีกนิดหนึ่งก็คือว่าในระบบการเลือกตั้ง แบบที่เราบีบบังคับให้พรรค การเมืองต้องโตทำให้พรรคการเมืองนั้นหนีไม่พ้นที่จะต้องแสวงหาการสนับสนุนจากผู้มีทรัพย์ทั้งหลาย อันนี้เราคงไม่ต้องพูดกันมาก เพราะว่าผมเชื่อว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ทราบดีกว่าผมแน่ ๆ นะครับ ว่าในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง แต่ละเขตให้เงินทุนมากน้อยขนาดไหน สิ่งที่จะทำให้อำนาจของพรรคการเมืองยึดโยงกับประชาชนมากที่สุดก็คือปล่อยให้มีพรรคขนาดเล็ก และพรรคขนาดกลาง ได้เติบโตขึ้น ขออนุญาตก้าวล่วงไปประเด็นสุดท้ายนิดเดียวก็คือว่า การเติบโตของพรรคอนาคตใหม่ ผมขออนุญาตมีความเห็นต่างจากท่านอาจารย์ชำนาญนิดหนึ่งก็คือนี่พูดกันเล่น ๆ ว่าในทางวิชาการที่ เราถกเถียงกันก่อนเลือกตั้งเราก็ประเมินว่าพรรคอนาคตใหม่ได้สัก ๓๐-๔๐ เสียง แต่ผลของสถาปนิก ผลจากการสถาปนิกทางอำนาจของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ไปยุบพรรคไทยรักษาชาติก็เป็นอุบัติเหตุ ทางการเมืองอันหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองอย่างพรรคอนาคตใหม่ได้เติบโต เพราะฉะนั้นการออกแบบ ระบบการเมืองถ้าสถาปนิกทางการเมืองมุ่งมั่นที่จะเอาชัยทางการเลือกตั้งอย่างเดียว โดยที่ไม่คำนึงถึง เจตนารมณ์ก็อย่าไปคิดนะครับว่าสิ่งที่ตัวเองออกไว้มันจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ตัวเองต้องการอยู่เสมอไป มันจะนำมาซึ่งระบบการเมืองที่นำไปสู่ Deadlock เงื่อนตายทางการเมืองในที่สุดเหมือนกัน ดังที่เรา ได้เห็นเป็นประจักษ์แล้วว่าในปัจจุบันท่านจะลาจะป่วยคงจะยากลำบากในซีกทางรัฐบาล แล้วมันก็จะ กลับมาในประเด็นเดิมเหมือนกับที่หลายท่านได้กล่าวไปแล้วว่าเสถียรภาพของพรรคการเมือง ของระบบการเมืองในรัฐบาล

ขอบพระคุณ เพราะฉะนั้นเสถียรภาพ ทางการเมืองถ้าเทียบกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่เราบีบให้พรรคการเมืองใหญ่เมื่อเทียบกับปัจจุบัน เราก็จะเห็นทั้งข้อดี ข้อเสียโดยลำดับการบีบให้มีพรรคการเมืองที่โตผิดปกติ โดยใช้อำนาจการเมือง โดยใช้หลักคิดสถาปนิกทางการเมืองออกแบบก็จะทำให้มันผิดธรรมชาติ และเมื่อมันผิดธรรมชาติ ความตรึงเครียดทางการเมืองมันก็เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติเหมือนกันวิธีที่ดีที่สุดก็คือ

ปล่อยให้อำนาจ ทางการเมืองมันต่อรองมันประนีประนอมกันเอง ระบบการเมืองที่ดีที่สุดก็คือให้พรรคการเมืองขนาด กลางและขนาดเล็กได้มีโอกาส แต่มันก็ควรจะคิดไปถึงในเรื่องของการคำนวณสูตรเลือกตั้งด้วย ซึ่งจะขออนุญาตนำเรียนในโอกาสต่อไป แต่ว่าโดยสรุปเลย อย่างที่ท่านประธานได้ถาม ขอสนับสนุน ให้มีระบบการเลือกตั้งที่มีกำหนดให้เป็นบัตร ๒ ใบครับ ขอบพระคุณครับ”[๑๐๓]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ท่านประธานครับ กระผมเองเห็นด้วยกับท่านกรรมาธิการส่วนใหญ่ที่ได้ อภิปรายไปแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องของระบบการเลือกตั้ง ก็อาจจะมีความเห็นต่างจากท่านสนธิญาณ ท่านเดียว ในส่วนกระผมเองพยายามที่จะไม่ให้ซ้ำกับที่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ กรรมาธิการได้อภิปราย ไปแล้ว แต่กระผมเองอยากจะชี้อย่างนี้ครับท่านประธานครับ ระบบการเลือกตั้งเท่าที่ฟังในขณะนี้ก็จะ มีระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ กับระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ก็คือแต่ละเขตมี ส.ส. ได้คนเดียว แล้วก็มีระบบบัญชีรายชื่อแยกกันเด็ดขาด ซึ่งกระผมเข้าใจว่าท่านกรรมาธิการส่วนใหญ่ท่านผู้อาวุโสท่านกรรมาธิการบัญญัติเองก็เห็นด้วยกับระบบการเลือกตั้งแบบรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ในขณะที่ระบบการเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ สร้างปัญหาต่าง ๆ มากมายทั้งในช่วงเวลาการเลือกตั้งสร้างความสับสนแก่ประชาชนก่อให้เกิดรัฐบาลที่ไม่มีเสถียรภาพ แล้วก็จะเกิดปัญหามากขึ้น ๆ ไปเรื่อย ทีนี้ ประเด็นหนึ่งที่มีการอภิปรายกันก็คือระบบการเลือกตั้งแบบปี ๒๕๖๐ ซึ่งใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว ระบบที่สร้างปัญหาเมื่อเทียบกันกับระบบการเลือกตั้งแบบรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ คือบัตรใบเดียว ท่านประธานครับ ท่านประธานเองก็คงจะทราบดีว่าระบบการเลือกตั้งที่จะมีการทุจริตอะไรกันได้มาก ส่วนใหญ่จะเป็นระบบการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต เพราะผู้สมัครแบ่งเขตมีส่วนได้เสียโดยตรง โอกาสที่จะ กระทำการไม่ชอบในการเลือกตั้งจะมีมากกว่าการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ซึ่งไม่มีใครรู้ไม่เห็น ประโยชน์ในการที่จะไปทุจริตทำไม ทุจริตแล้วตัวเองไม่มีโอกาสรับเลือกตั้งมันห่างไกลกันมาก แต่ขณะนี้ระบบการเลือกตั้งแบบใช้บัตรใบเดียว มันทำให้กรณีการทุจริตการเลือกตั้งในเขตเข้ามามีผลต่อคะแนนรวมของ ส.ส. ทั้งหมดของพรรค เพราะฉะนั้นอันนี้ยิ่งเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นนะครับ ทำให้เกิดปัญหาความไม่สุจริตไปในระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อด้วย ในขณะเดียวกันครับ ระบบ การเลือกตั้งแบบ MMP ของเยอรมันเมื่อเทียบกับ MMA ของประเทศไทย MMP ของเยอรมัน ให้ผู้สมัครลงสมัครได้ทั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ ของเราให้ลงสมัครได้บัญชีก็บัญชี หรือเขตก็เขตของเขาให้ได้ทั้ง ๒ ประเภท ผู้สมัครบางคนซึ่งเขาคิดว่าเขาอยากจะเข้าไปนั่งสภา เขาให้ลงทั้งแบ่งเขตและอยู่ในบัญชีรายชื่อด้วย อย่างกรณีของพรรคประชาธิปัตย์คราวนี้เกิดการผิดทางเทคนิค ถ้าเกิดไม่ผิดพลาดทางเทคนิคพรรคประชาธิปัตย์ควรได้ ส.ส. แบ่งเขตมากกว่านี้เยอะ อย่างท่านประธานสภา ท่านรองบัญญัติก็จะไม่ได้เข้ามาในสภา ซึ่งมันทำให้เกิดปัญหาที่ว่าแต่เดิม ถ้าแบบปี ๒๕๔๐ ๒. ผู้สมัครเขตและบัญชีรายชื่อสามัคคีกัน พร้อมเพียงกันช่วยกันหาเสียงแต่ปัจจุบัน อย่างที่ท่านเข้าใจว่ามีความขัดกันซึ่งผลประโยชน์ ถ้าบัญชีรายชื่อ ถ้าเขตได้เยอะบัญชีรายชื่อไม่ได้ อันนี้ไม่มีปัญหาทำให้ความสามัคคีของผู้สมัครในพรรคเดียวกันจะแตกต่างจากของเดิม นอกจากนี้ครับท่านประธานครับ สมัยหลังเราจะเห็นได้ว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ความสำคัญกับนโยบายของพรรคการเมือง พรรคการเมืองก็แข่งขันกันเสนอนโยบาย แต่ถามว่าถ้าระบบการเลือกตั้งแบบ ปี ๒๕๖๐ เราได้พรรคประเภทที่เรียกว่าพรรคนาโนเยอะมากเลย มีพรรคการเมือง ซึ่งมี ส.ส. ท่านเดียวเป็น ๑๐ แล้วต่อไปอย่างที่ท่านกรรมาธิการบางท่านอภิปรายไปแล้ว เมื่อเห็นว่า ๒๐,๐๐๐ คะแนน ๓๐,๐๐๐ คะแนนมี

---

[๑๐๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

โอกาสได้ ส.ส. คนหนึ่งจะเกิดพรรคซุปเปอร์นาโนอีกเยอะเลย ถามว่า พรรคนาโนเหล่านี้ที่นำเสนอนโยบาย จะสามารถผลักดันนโยบายได้อย่างไร เป็นไปไม่ได้หรอกครับ เพราะมี ส.ส. ท่านเดียวจะไปผลักดันนโยบาย อย่างไร ตรงนี้ครับเป็นผลที่พูดง่าย ๆ ไปเสนอนโยบาย คนเขาเลือกไปก็เหมือนกับถูกหลอก เพราะสุดท้าย ทำไม่ได้ ท่านประธานครับอีกส่วนหนึ่ง ที่ข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ จะเห็นได้ว่าอย่างประเทศ เยอรมันเขามีขั้นต่ำว่า พรรคการเมืองที่จะได้ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อรู้สึกถ้าผมจำไม่ผิด เขาคิด ๕ เปอร์เซ็นต์ เขาไม่ต้องการ ให้มี ส.ส. พรรคละคน ๒ คน เขาดูแล้วมันไม่เกิดประโยชน์ผลดีต่อระบบการเมือง เขากำหนดว่า คุณต้องได้คะแนนอย่างน้อย ๕ เปอร์เซ็นต์ คุณถึงจะได้ ส.ส. บัญชีรายชื่อ เพราะฉะนั้นได้ไปดู การเลือกตั้ง ในเยอรมัน ซึ่งผมเข้าใจว่าจะมีพรรคการเมืองที่มี ส.ส. อยู่ประมาณ ๗-๘ พรรค แต่พรรค การเมืองจำนวนเป็น ๑๐ ๆ พรรคเลย ที่ได้คะแนนเป็น ๑๐๐,๐๐๐ ก็มีแต่เขาไม่ให้ ส.ส. บัญชีรายชื่อเลย ของเราไปหยิบนิดหยิบ หน่อยเอามาบางส่วนไม่หยิบมาทั้งหมด แล้วก็เลยเกิดปัญหาอย่างที่เห็น ท่านประธานครับ อีกประเด็นหนึ่ง ที่ผมอยากจะนำเสนอก็คือในเรื่องของการสร้างความเข้มแข็งให้กับ พรรคการเมือง เพราะถือว่าพรรคการเมือง เป็นหัวใจสำคัญในระบบการเมืองไทย แต่รัฐธรรมนูญฉบับ ปัจจุบันและกลไกกฎหมายลูกทำให้พรรคการเมือง แทนที่เข้มแข็งกลับอ่อนแอครับ อย่างแรกเลยครับ พรรคการเมืองควรจะมีสมาชิกพรรคเยอะ ๆ ถ้าเรา ไม่ต้องการให้ใครเป็นเจ้าของพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องมีสมาชิกพรรคเยอะ ๆ แต่กลไกที่สร้างมา ในครั้งนี้บอกให้ประชาชนมีส่วนร่วม แต่กลับทำในทางกลับกันในหลาย ๆ เรื่อง เช่น การไปกำหนดในกฎหมาย พรรคการเมืองว่าคนเป็น สมาชิกจะต้องเสียเงินบำรุงพรรคทุก ๆ ปี ปีละ ๑๐๐ บาท คนไทยไม่คุ้นเคยครับ เพราะฉะนั้นพรรค การเมืองเองจะมีสมาชิกพรรคน้อยลง แล้วถามว่าการมีสมาชิกพรรคน้อยลงเป็นประโยชน์ อะไรเราอยากให้มีสมาชิกพรรคเยอะ ๆ พรรคจะได้เป็นของมหาชนไม่ใช่หรือ แต่เขาทำในทางกลับกันแล้ว อย่างระบบ Primary vote ที่ตั้งขึ้นมาเขียนไว้ลอย ๆ ในรัฐธรรมนูญเฉพาะบัญชีรายชื่อ แต่กฎหมายลูกไปใช้กับ ส.ส. เขต อะไรเขตด้วย สุดท้าย Primary vote ทั้งหลายกลายเป็นเรื่องที่กับทำลาย ทั้งพรรคการเมืองและ ระบบการมีส่วนร่วมหนักเข้าไป ทำไมครับท่านประธานครับก็ลองคิดดูสิครับว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งถ้าบอกว่า สมาชิกพรรคในเขตมีสิทธิจะลงคะแนนให้คนเป็นผู้สมัครได้ปรากฏว่าคน ที่อยากจะลงสมัครแล้วเขาไปหา สมาชิกก็พยายามจะหาสมาชิกให้น้อย ๆ ครับ มีประมาณเขตหนึ่ง ร้อยกว่าคนตามกฎหมายกำหนดพอแล้ว เพราะถ้าเยอะๆ ไม่รู้ว่าคนเหล่านั้นจะไปเลือกใคร เพราะพรรคการเมืองทั้งหลายไปดูครับท่านประธานครับ แต่ละเขตสมาชิกจะน้อยลงไปเยอะเลย ที่ไปบอกว่าประชาชนมีส่วนร่วมสุดท้ายกับมีส่วนร่วมน้อยลง ในส่วน ของ ส.ส. ท่านประธานครับ ส.ส. เมื่อสังกัดพรรคจะบอกให้ ส.ส. สามารถทำอะไรตามใจชอบ อย่างไรก็ได้ หรือไม่ ถ้า ส.ส. สามารถจะ สังกัดพรรคทำอะไรตามใจชอบแล้วจะให้สังกัดพรรคทำไม ทีนี้ที่ผ่านมาท่าน ประธานครับ รัฐธรรมนูญ ฉบับนี้บอกว่าถ้าพรรคขับ ส.ส. ออกไม่ว่า ส.ส. คนนั้นทำอะไร เลวร้ายขนาดไหน ก็ตาม เขาสามารถไป หาพรรคอื่นอยู่ได้ ไปหาพรรคอื่นอยู่ได้ เพราะฉะนั้นกรณีนี้ก็เท่ากับว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็น รัฐธรรมนูญฉบับส่งเสริมงูเห่า รัฐธรรมนูญก่อนหน้านั้น เขาก็กลัวว่าพรรคจะใช้อำนาจในการไปกดขี่ ส.ส. แต่เขาให้ตรวจสอบครับว่า ถ้า ส.ส. ถูกพรรคขับแล้วการที่พรรคขับออกนั้น ไม่มีเหตุผล เช่น ขัดต่อการปฏิบัติ ที่เป็น ส.ส. ของเขา อย่างศาลรัฐธรรมนูญถึงบอกให้เขาไปหาพรรคการเมืองใหม่ได้ แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ใช่ ครับท่านประธาน ผมไปสมัครกับพรรคท่านประธาน ผมด่าหัวหน้าพรรค ทุกวันไปทำโน่น ทำนี่ แล้วพรรคจะ ไล่ผมออกผมก็ไปอยู่พรรคอื่น นอกจากนั้นท่านประธานครับ กรณีของการยุบสภา การยุบสภารัฐธรรมนูญฉบับ นี้เปิดโอกาสให้ส.ส. ย้ายพรรคได้ทุกครั้งที่มีการ ยุบสภา เพราะว่าการจะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองสมัครได้ ต้องเป็นสมาชิกพรรค ถ้าเป็นการยุบสภา ต้องเป็นสมาชิกพรรคไม่น้อยกว่า ๓๐ วันแต่ยุบสภาแล้ว การเลือกตั้ง จะอยู่ในระหว่าง ๔๐-๕๐ วัน ก็เป็นการทำให้ ส.ส. เกิดการย้ายพรรคเหมือนในอดีตที่เราคิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี

ท่านประธานครับผมเองผมขออนุญาตใช้เวลาสั้น ๆ เพียงเท่านี้ เพราะว่าส่วนใหญ่ที่ผมนำเสนอความเห็นอยู่ในชั้นของ อนุกรรมาธิการไปแล้วครับ ขอบพระคุณครับท่านประธานครับ”[๑๐๔]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ นะครับ ผมจะขออนุญาตใช้เวลาสั้น ๆ เท่านั้นนะครับ เพราะว่าผมคิดว่าประเด็นเรื่อง การเลือกตั้งนั้นเป็นประเด็นที่มีท่านกรรมาธิการอภิปรายจำนวนมากแล้ว แต่ผมอยาก อภิปรายเพื่อให้มีการบันทึกว่าผมก็เป็นคนหนึ่งที่เห็นด้วยในการที่ควรจะต้องกลับมาทบทวนปัญหาเรื่องของการเลือกตั้งนะครับ ผมกราบเรียนอย่างนี้ครับว่าหากจะมีการแก้ไข รัฐธรรมนูญในอนาคต สิ่งที่ควรกระทำเบื้องต้นเรื่องแรกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งหมดก็คือ ระบบการเลือกตั้ง ผมคิดว่าเราได้เจอปัญหาเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาที่ผ่านมาที่เป็นปัญหา แล้วทุกคนตั้งคำถาม แล้วเราก็มีคำตอบจะเป็นคำตอบที่ทุกคนตอบแล้ว ทุกคนก็ยังสงสัยต่อไปนะครับ นั่นแปลว่าความคลุมเครือและความไม่ชัดเจนของกติกานี้มันทำให้เกิดความขัดแย้งกันในทางการเมืองไปโดยปริยาย ดังนั้นผมคิดว่าประเด็นปัญหาทั้งหลายครับที่เป็นปัญหาเชิงประจักษ์วันนี้เช่นกรณี ต้องขออภัยที่เอ่ยนามท่านประธานที่เพิ่งลุกไปนี่ นะครับ ท่านย้ายพรรค คะแนนอยู่ที่ไหน คะแนนไปไหน จะอยู่ที่ใคร นี่ก็เป็นปัญหาครับ ถ้าท่านเกิดลาออกบัญชีเลื่อนไหม ไปเลื่อนจากบัญชีใด ถ้าไม่เลื่อนก็จะมี ๔๙๙ เป็นปัญหาไหม เพราะรัฐธรรมนูญเขียนให้มี ๕๐๐ นี่คือปัญหาเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนแล้วนะครับ แม้กระทั่ง ปัญหาเรื่องของวิธีการนับคะแนน แล้วก็แม้กระทั่งเรื่องของการใน ๑ ปี คะแนนไม่นิ่ง ทั้งหมดนี้ผมคิดว่าเป็นปัญหาเชิงประจักษ์ที่ทุกคนเห็นต้องกัน ถ้าเราแก้กติกาเรื่องนี้ให้เกิดความชัดเจนเสียนะครับ คราวหน้ามีการเลือกตั้งจะเมื่อไรก็แล้วแต่ ทุกคนก็จะอยู่บนกติกา ที่ทุกคนไม่มีข้อกังขา ดังนั้นผมจึงเสนอว่าประเด็นที่ควรจะพิจารณาก็คือ คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์

๑. เรื่องของระบบบัตรใบเดียว ซึ่งผมจะไม่อภิปรายเหตุผลแล้วนะครับ เพราะผมถือว่าทุกท่านได้พูดเรื่องบัตรใบเดียวแล้ว แล้วก็เห็นปัญหาที่เกิดขึ้น

๒. ก็คือเรื่องวิธีนับคะแนนครับ เพื่อนำมาสู่คำว่า ส.ส. พึงมี ปกติแล้วถ้าผม เข้าใจไม่ผิดถ้าเป็นบัตรเดียวนี่ต้องมี Overhang คือพึงมีขีดเท่าไรแล้วได้เท่าไรก็จบเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องดันขึ้นไปให้ถึง ๕๐๐ คน พอดันถึง ๕๐๐ คน ก็ทำให้เกิดพรรคเล็กแบบที่ ท่านพงศ์เทพพูด แล้วก็ต่อไปแนวโน้มคนก็จะตั้งพรรคเล็กหมดล่ะครับ เพราะว่าจะมี ส.ส. ๑ คนแล้วก็จะทำหน้าที่ได้ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าอันนี้คือเรื่องแรกที่ผมคิดว่าจำเป็นต้อง ทบทวน ซึ่งไม่ใช่อยู่เฉพาะในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่ไปเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งด้วยนะครับ”[๑๐๕]

นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการ

“อยากจะเรียนว่าประเด็นที่ผมอยากจะให้ทำการศึกษานี้นะครับ ซึ่งเขียนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญนี่น้อยมาก คือเรื่องของพรรคการเมืองนะครับแต่ประเด็นที่เชื่อมโยงกับพรรคการเมืองนี่นะครับ ก็คือระบบแล้วก็กลไกการเลือกตั้ง ตามที่ท่านกรรมาธิการหลายท่านได้อภิปรายไปแล้วนะครับ มาตราที่เกี่ยวข้องนะครับก็เรียนว่าตั้งแต่มาตรา ๔๕ มาตรา ๘๕ มาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ มาตรา ๒๕๘ (๒) (๓) ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องของพรรคการเมือง ผมคิดว่านะครับ ทำข่าวการเมืองมาเกือบ ๔๐ ปี ได้ฟังเรื่องประชาธิปไตยจากผู้ที่ผ่านชีวิต

---

[๑๐๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๐๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

การเลือกตั้งนี่มามากนะครับ ประชาธิปไตยที่แท้จริงนี่นะครับพื้นฐานต้องมาจากพรรคการเมืองที่เป็นของประชาชน ต้องยึดโยงกับประชาชนและประชาชนมีส่วนที่จะกำหนดได้จริง ไม่ใช่ประชาชนมาเกี่ยวข้องตอนที่ถึงเวลาจะหย่อนบัตร และไประดมหาสมาชิกพรรคมาเพื่อต้องการเงินสนับสนุนพรรคการเมืองนั้น ๆ พรรคการเมืองที่ผ่านมาเป็นพรรคที่มีเจ้าของ เพราะรัฐธรรมนูญและกฎหมายพรรคการเมืองเอื้อเอาไว้เป็นพรรคการเมืองที่มีเจ้าของ เป็นสิ่งที่สังคมรู้ดี ส่งต่อ สืบทอดอำนาจ มอบอำนาจ ส่งต่อกันได้จากพี่ไปน้องจากเครือญาติ นั่นก็คือประเด็นที่เราได้เห็นในพรรคการเมืองนะครับ ในช่วงระยะเวลา ๔๐ ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่เราบอกประชาธิปไตยครึ่งใบ จนเต็มใบ จนยึดอำนาจแล้วก็มาประชาธิปไตยอีกนะครับ ส.ส. แต่ละคนรู้แล้วก็สัมผัสได้ดี บางพรรคการเมือง ส.ส. ยังต้องยอมกับเจ้าของพรรคการเมืองหรือผู้บริหารพรรคการเมืองเขียนใบลาออกเอาไว้ล่วงหน้าเพื่อที่จะต้องทำตามเจ้าของพรรคการเมือง เหตุผลเพราะพรรคการเมืองไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน ส.ส. ที่ผ่านมานะครับ ในแต่ละพื้นที่ส่งต่อจากพ่อแม่ลูก ท่านอาจจะบอกว่าเพราะทำดีประชาชนจึงเลือก ในระบบครอบครัว ในแต่ละพื้นที่ ในแต่ละเขตเลือกตั้ง แต่ความจริงคนใหม่ ๆ แทรกเข้าไปไม่ได้ เพราะวงจรของพรรคการเมือง วงจรของรัฐสภา วงจรคณะรัฐมนตรีมันเอื้อในการที่จะเชื่อมโยงกันบางพรรคการเมืองผูกขาด บางภาคมา ๑๐ ๒๐ ๓๐ ปี คนอื่นแทรกเข้าไปไม่ได้หรอกครับทำอย่างไรล่ะครับที่จะทำให้คนใหม่ ๆ สามารถที่จะเดินเข้าไปในพื้นที่เวทีเลือกตั้ง เดินเข้าไปในพรรคการเมืองและทำให้พรรคการเมืองนั้นมีความหมาย ประชาชนเป็นเจ้าของเพราะฉะนั้นผมอาจจะเป็นเสียงข้างน้อย ระบบ Primary vote การเลือกตั้งแบบสัดส่วนผสมนะครับ ท่านจะมีใบเดียวหรือ ๒ ใบก็ตามแต่ แต่ควรให้ประชาชน สมาชิกพรรคการเมืองนี่เขาได้มีพื้นฐานการกำหนดมาตั้งแต่เบื้องต้นให้มีโอกาสคนใหม่ ๆ เข้าไปแทรก คนใหม่ที่อยากไปแทนคนเก่าลงไปหาเสียงในพื้นที่แข่งกัน ไม่ใช่เลือกตั้งที ๔ ปี ท่านไปหาเสียงกันใหม่ แต่ถ้าเป็นแบบนี้นะครับจะเกิดการหาเสียงในพื้นที่ตลอดเวลาระหว่างในพรรคการเมืองด้วยกันเอง จะมีการแสวงหาสมาชิกเข้ามาทำให้สมาชิกมีกระบวนการมีส่วนร่วมกับพรรคการเมือง และประชาชนจะเป็นเจ้าของพรรคการเมืองจริง ๆ ซึ่งในประเด็นเหล่านี้นะครับผมจะทำเป็นเอกสารเสนอกับคณะอนุกรรมาธิการของท่านไพบูลย์ต่อไปนะครับ ก็จึงเปิดประเด็นที่เป็นประเด็นใหม่นะครับ เพื่อที่จะได้ให้คณะกรรมาธิการได้ทำการศึกษานะครับว่าเรื่องที่ผมพูดนี้ครับว่าในประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผ่านมานี่เป็นจริงหรือไม่ และเพราะเจ้าของพรรคการเมืองมีเจ้าของนี่ครับจึงทำให้เกิดวิกฤติซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนนำพามาสู่การชุมนุมของประชาชน แล้วก็ลากจูงมาให้ทหารยึดอำนาจ ขอบคุณครับ”[๑๐๖]

“ขอบพระคุณครับท่านประธานครับ ผม สนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการนะครับ ผมขอเรียนว่าความเห็นผมก็ไปในทางที่สวนทางกับที่กรรมาธิการทั้งหลายนะครับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองได้ให้ความเห็น นะครับ เพราะผมเป็นประชาชนแล้วก็เป็นสื่อมวลชนที่อยู่กับการทำข่าวการเมืองมาเกือบ ๔๐ ปี จะขออนุญาตเรียนแบบนี้ว่าผมเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าควรจะต้องมีบัตรเลือกตั้งใบเดียว เหตุผลนะครับ เนื่องจากว่าในทางการเมืองที่ผ่านมา ๘๘ ปี ในระบบประชาธิปไตย เรามีรัฐประหารนี่ ๑๓ ครั้ง มีรัฐธรรมนูญมา ๒๐ ฉบับ มีกฎหมายพรรคการเมือง ๗ ฉบับ ผมต้องเอาตัวเลขเหล่านี้มาให้เห็นนะครับ มีพรรคการเมืองที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาแล้ว ๓๔๑ พรรค วันนี้เหลืออยู่ ๑๐๓ พรรคที่ดำรงอยู่นะครับ ต่อเนื่องมีพรรคเดียวคือพรรคประชาธิปัตย์ ในการรัฐประหาร ๑๓ ครั้งนี่นะครับ เกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมืองแค่ ๔ ครั้ง คือการรัฐประหาร ในปี ๒๔๙๐ แล้วก็ปี ๒๕๓๔ ที่ยึดอำนาจ พลเอก ชาติชาย ยึดอำนาจจาก พลเรือตรี ถวัลย์ แล้วก็มาในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ นอกเหนือจากนั้นนะครับ การรัฐประหารนี่เป็นรัฐประหาร ในการชิงอำนาจของผู้มีอำนาจที่ในขณะนั้น คือในระหว่างกองทัพกันเองนี่เกือบจะทั้งสิ้นการรัฐประหารที่ทำมาอย่างต่อเนื่อง แล้วที่

---

[๑๐๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ฝ่ายการเมืองโจมตีกองทัพก็ไม่ใช่เรื่องแปลกหรอกครับ แต่ข้อเท็จจริงในระหว่างที่เราพูดกันถึงเรื่องความเข้มแข็งทางการเมือง แล้วเราพูดถึงการเลือกตั้งนี่นะครับ เราพูดถึงประชาชนแต่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยเหลือเกิน ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มแข็งและจริงจัง การรัฐประหารนี่นะครับจะเกิดขึ้นในประเทศไม่ได้จะถูกการต่อต้านจากประชาชนอย่างเข้มแข็ง ทำไมครับถึงเกิดขึ้น ไม่ได้ ก็เพราะว่าเราไม่ได้มีพรรคการเมืองที่เป็นรากฐานที่มาจากประชาชนที่แท้จริง พรรคการเมืองที่มีรากฐานจากประชาชนที่แท้จริงและเข้มแข็งต่อสู้กับอำนาจรัฐได้ นำพามวลชนต่อสู้อำนาจรัฐได้ คือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนะครับ ถามว่าทำไม ผมต้องเอ่ยอ้างถึงพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพราะระบบการทำงานของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยยึดโยงกับประชาชน ให้การจัดการศึกษา ให้การมีส่วนร่วม ในระดับต่าง ๆ ในภาพรวมข้างนอกอาจจะดูเหมือนว่ามันเป็นพรรคเผด็จการคอมมิวนิสต์ แต่การมีประชาธิปไตยรวมศูนย์การแลกเปลี่ยน การให้การศึกษานี่สำคัญ ดังนั้นนี่นะครับ ผมถึงจะเรียนว่าเราได้ผ่านการเลือกตั้งมาทั้งสิ้น ๒๘ ครั้ง สิ่งที่ผมจะเรียนท่านประธาน กับท่านในที่ประชุมทั้งหมดนี่นะครับ ผมกำลังทำเอกสารทั้งหมดนี่มันต้องกลับมาในการที่รัฐธรรมนูญนี่จะต้องเดินตามแนวทางที่ได้กำหนดว่าต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นอกเหนือจากทางตรงในเรื่องสิทธิเสรีภาพต่าง ๆ แล้วนี่นะครับ ก็คือการมีส่วนร่วมผ่านพรรคการเมือง ที่ผ่านมาพรรคการเมือง ไม่ได้เป็นของประชาชนที่ผ่านมาพรรคการเมืองที่ถูกจัดตั้งขึ้นนะครับ ๑. มาจากกลุ่มทหาร ที่รัฐประหารแล้วต้องการที่จะผ่อนคลายแรงกดดัน เปิดการเลือกตั้งขึ้นก็จัดตั้งพรรคการเมือง พรรคเหล่านี้ตั้งขึ้นมาก็วิบัติฉิบหายหมดอยู่ไม่ได้หรอกครับ อันนี้คือเป็นข้อเท็จจริง ๒. คือพรรคที่ได้ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการมีอำนาจ อย่างพรรคชาติไทยขออภัยนะครับ ตอนนี้เขาเปลี่ยนแล้วเป็นชาติไทยพัฒนา ตั้งเพื่อรองรับกลุ่มซอยราชครูซึ่งถูก จอมพล สฤษดิ์ขจัดอำนาจไป จากซอยราชครูมาถึงบ้านฝั่งธนนะครับ ต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันพรรคชาติไทย ก็ไม่เคยเป็นของประชาชน ต่อมาพรรคไทยรักไทยวันนี้จะพัฒนามาเป็นพรรคอะไรก็ตามแต่ละครับหัวหน้าพรรคทนอยู่พรรคพลังธรรมไม่ได้ เพราะพรรคพลังธรรมเป็นพรรคที่มีประชาธิปไตย ต้องออกมาตั้งพรรคเองเพื่อควบคุมอำนาจได้อย่างเต็มที่ แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือการสะท้อน ในการนำพาไปสู่การต่อต้านของประชาชน แล้วก็นำไปสู่การรัฐประหารในปี ๒๕๔๙ ซึ่งไม่เป็นผลดี แล้วผมก็ไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารนะครับ ดังนั้นสิ่งที่ผมเรียนเสนอว่า เมื่อรัฐธรรมนูญที่ผมเสนอบัตรเลือกตั้งใบเดียวจะเรียนเป็นรูปธรรมแบบนี้ครับ ในมาตรา ๔๕ กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในมาตรา ๙๐ วรรคสามนี่ก็ชัดเจน ดังนั้นกฎหมายพรรคการเมืองจึงไปเขียนกระบวนการของ Primary Vote ซึ่งเป็นเรื่องที่พรรคการเมืองที่มีอยู่กลัว กลัวการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบ Primary Vote ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ในระบบแบ่งเขต กรรมการบริหารเท่านั้นที่มีอำนาจส่ง เราจะเห็นนักการเมืองที่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันไม่สามารถที่จะเกิดนักการเมืองหน้าใหม่เกิดขึ้นได้ ยากมากนะครับ การเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาอย่างยิ่งนะครับ ว่าคนรุ่นใหม่คนกลุ่มหนึ่งเขาจะมีอุดมการณ์เหมือนหรือแตกต่าง กับผมหรือไม่นี่เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่การเกิดขึ้นของพรรคอนาคตใหม่คือบทเรียน ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่านั่นคือการเปิดโอกาสให้คนหน้าใหม่เข้ามาสู่ในกลไกอำนาจทางการเมือง ซึ่งเขาจะมีนโยบายการเคลื่อนไหวจะผิดจะถูกอย่างไรก็ตามแต่ แต่ก็ทำให้พรรคการเมืองพรรคนี้มีบริบททางการเมืองที่สำคัญที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นอกเหนือจากนักการเมืองเก่า ๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมา ระบบการเลือกตั้งด้วยบัตรใบเดียวกับ Primary Vote นี่นะครับมันจะเชื่อมโยงกัน เมื่อแต่อดีตการส่งสมัคร ส.ส. Party-list อยู่ที่เจ้าของพรรคหรืออยู่ที่กรรมการบริหารพรรคใครใกล้ชิดสนิทสนมก็ได้อยู่ลำดับต้น ใครเป็นนายทุน มีเงินเยอะให้การสนับสนุนครั้งละ ๕๐๐ ล้าน ๗๐๐ ล้านพันล้าน ก็จะได้อยู่ลำดับต้นลำดับดี ใครที่ระดมทุนกันในพรรคให้พรรคเยอะก็จะได้อยู่ Party-list ลำดับต้นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ในกฎหมายพรรคการเมืองฉบับนี้อย่างนั้นไม่ได้ ต้องให้ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ทั่ว

ทั้งประเทศ มีสิทธิพิจารณาเป็นขั้นต้นว่าถ้าใครจะลง Party-list พรรคไหนก็ตามแต่จะต้องลงไปหาเสียงกับประชาชนทั่วทั้งประเทศในเขตเลือกตั้งในสาขาพรรคที่ตัวเองจะต้องไปจัดตั้ง ส.ส. เขตก็เช่นเดียวกันต้องทำ Primary Vote สิ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้นครับ ในการเลือกตั้งครั้งนี้นี่นะครับ สะท้อนให้เห็นในระหว่างที่ท่านบอกว่าประชาชนยุ่งยากนี่นะครับ ต่อไป ส.ส. เขตนี่จะมี คะแนนประมาณ ๒๐,๐๐๐ หรือไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ คะแนน ในผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ๑๕๐,๐๐๐ คน และใช้สิทธิมาประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ถึง ๑๒๐,๐๐๐ คน คะแนนจะกระจายไปที่ ส.ส. คนละ ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ จากแต่เดิมเป็นอะไรครับ สู้กัน ๒ พรรค ประชาธิปัตย์ เพื่อไทย โน่นภูมิใจไทยกับนี่สู้กัน ๒ พรรค ไม่มีโอกาสให้พรรคอื่นได้เข้าไปต่อสู้ การที่ประชาชนเลือก แล้วกระจายนี่นะครับ ผมเห็นพรรคภูมิใจไทยไปเกิดที่ภาคใต้ดีใจ ไม่ได้เกลียดพรรคประชาธิปัตย์หรอกครับ แต่มันเปิดโอกาสทางเลือกจากระบบการเลือกตั้งที่เป็นอยู่ ส.ส. ที่ไม่เกิน ๒๐,๐๐๐ นี่การเลือกตั้งครั้งหน้านะครับ คนที่จะลง Primary Vote ของเขตนี่นะครับ จะต้องลงไปเคลื่อนไหวหาเสียงสมาชิกและเคลื่อนไหวในเขตเลือกตั้งของตัวเอง ท่านประธาน ลองนึกดูนะครับ ถ้าทุกพรรค ๕ พรรค เอา ๕ พรรคหลักนี่นะครับ ต้องลงไปเคลื่อนไหว กับประชาชนตลอดเวลาทั้ง ๔ ปี ประชาชนจากที่เคยมีส่วนร่วมทางการเมืองในการหย่อนบัตร เพียงครั้งเดียวกับการมีโอกาสที่จะใช้เลือก Primary Vote ในการถูกหาเสียงต่าง ๆ มันจะเกิดการตื่นตัวขึ้นหรือไม่ การหาสมาชิกของแต่ละพรรคแล้วก็จะยึดโยงในการแข่งขัน กับอีกหลายพรรค กระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นมันมีโอกาสที่จะทำให้เกิด ส.ส. หน้าใหม่ขึ้น มีโอกาสของการมีส่วนร่วม ซึ่งจะสัมพันธ์กับบัตรเลือกตั้งใบเดียว เพราะบัตรเลือกตั้งใบเดียว คือเสียงทุกเสียงของประชาชนมีความหมายนะครับ เราเพิ่งผ่านการเลือกตั้งมาครั้งหนึ่ง สิ่งที่อภิปรายคือความยุ่งยากของการจัดการเลือกตั้งนั่นไม่ใช่ประเด็น คุณมีหน้าที่จัดการเลือกตั้งก็ไปจัดการเลือกตั้ง เป้าหมายคือความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม ของประชาชน ที่ผมเรียนไปนี่เป็นส่วนหนึ่งที่ผมจะนำเสนอเป็นเอกสารให้ท่านประธาน ได้บันทึกไว้ในการลำดับเรื่องราวทางการเมืองตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน การพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของพรรคการเมืองในแต่ละพรรคที่ไม่มีโครงสร้างความเป็นประชาธิปไตย นะครับ ขอโทษนะครับ มีมากสุดก็พรรคประชาธิปัตย์ที่ต่อเนื่องมาพรรคเดียว แต่ถามว่าทำไมความไม่ต่อเนื่องต่าง ๆ มันถึงเกิดขึ้น และการที่เราจะทำให้การเมืองเข้มแข็งนี่นะครับ คือทำให้ประชาชนตระหนักและสำนึกในทางการเมืองนะครับ ขอบคุณครับ”[๑๐๗]

นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ กรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธานครับ นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ กรรมาธิการ ผมเห็นด้วยกับที่ท่านอาจารย์โภคิน ท่านได้อภิปรายในส่วนของเรื่องที่เรากำลังหารือกันอยู่ขณะนี้นะครับ เรื่องที่ผมต้องการที่จะพูด กับในคณะกรรมาธิการก็จะสอดคล้องแล้วก็เป็นไปตามที่ท่านอาจารย์โภคินได้พูดไปนะครับ อย่างไรก็ดีจะไม่พูดซ้ำแต่จะขอพูดเพิ่มสนับสนุนนิดเดียวนะครับ ผมเองก็เป็นผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งตั้งแต่มีสิทธิเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิ แล้วตัวเองก็เป็นผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งนะครับ ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญหลายฉบับด้วยกันนะครับ กราบเรียนท่านประธานอย่างนี้ครับว่า รัฐธรรมนูญเองนั้นได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่ง ส.ส. แล้วก็ ส.ว. นี่มาหลายแบบเหลือเกิน ซึ่งจะบอกว่าแต่ละแบบแบบไหนดีแบบไหนไม่ดีก็พูดยาก แต่ละแบบก็มีทั้งผู้ที่สนับสนุน แล้วก็มีผู้ที่เขาไม่เห็นด้วย ผมอยากทิ้งท้ายนิดเดียวครับว่าอย่างไรก็ตามแบบไหนที่เหมาะสม มันคงจะต้องสอดคล้องกับบริบทของประเทศ แล้วที่ผมอยากให้พวกเราเน้นแล้วมันเป็นหัวใจ ของเรื่องนี้ก็คือมันต้องสอดคล้องกับความต้องการของพี่น้องประชาชนในห้วงนั้น ๆ นะครับ คือเท่าที่ผ่านมานะครับ สนับสนุนที่ท่านอาจารย์โภคินพูด เมื่อสักครู่นี้ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับใดก็แล้วแต่โดยเฉพาะฉบับที่ไม่ได้ยึดโยงกับพี่น้องประชาชน ผมคิดว่า

---

[๑๐๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

มีน้อยมากที่ระบบการเลือกตั้งมันจะสอดคล้อง แล้วก็เป็นไปตามความต้องการของพี่น้องประชาชน ส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการหากระบวนการวิธีการนี่นะครับ เพื่อให้สอดคล้องต้องกันกับผู้ที่เขามีอำนาจในการที่จะเขียน แล้วก็กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนะครับ เพราะฉะนั้นผมจึงอยากขอเสนอความเห็นไว้ในคณะกรรมาธิการของเรานี่ล่ะครับว่าท่านจะ ทำอะไรกันอย่างไรก็แล้วแต่ สุดท้ายปลายทางมันควรให้โอกาสพี่น้องประชาชนได้มีส่วนร่วม แล้วก็มีสิทธิในการแสดงความเห็นแล้วก็เลือกระบบการเลือกตั้งแบบที่มันสมเหตุสมผล แล้วก็ เป็นไปตามความต้องการของเสียงส่วนใหญ่นะครับ ผมคงขออนุญาตแสดงความเห็นเพียงเท่านี้ครับ ขอบพระคุณครับ”[๑๐๘]

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม เอกพันธุ์ ปิณฑวณิช ผมพยายามจะไม่ใช้เวลามาก พอดีเรื่องระบบเลือกตั้งผมได้โอกาสทำงานร่วมกับ international idea หรือ International Institute For Democracy And Electoral Assistance ๑๐ กว่าปี ก็ทำการศึกษา เรื่อง ระบบเลือกตั้งทั่วโลก รวบรวมมาประมาณ สัก ๑๐ กว่าระบบแต่ว่าในช่วงที่มี การร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เราก็มีการเปรียบเทียบ ระบบการเลือกตั้ง ๒ รูปแบบก็คือว่ารูปแบบ ที่เราเคยใช้มาในอดีต ถ้าเป็นภาษาไทยเขาเรียกระบบคะแนนนำกำชัยก็คือใครที่ได้คะแนนเยอะ ก็ได้ไปเลย แต่ว่าจำนวนคนก็มีลักษณะ ๒ แบบก็คือรูปแบบแรกก็คือ ตอนที่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เราใช้ ๒๕๔๐ ก็จะเป็น One man one vote ก็คือ ๑ คนเลือกได้ ๑ เสียง ในเขตเลือกตั้ง แต่ว่าใน รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็เปลี่ยนเป็นระบบพวง แต่ว่าระบบ ๑ คนเลือกได้ ๒-๓ คน มันไม่มีความสมดุล เพราะว่าเราแบ่งเขตตามจำนวนประชากร บางคนไปเลือกได้แค่ ๒ คน บางคนเลือกได้ ๓ คน แสดงว่าสิทธิและเสรีภาพมันไม่เท่ากัน อันนี้ก็อาจจะเป็นปัญหา ขออนุญาตพูดถึงระบบการเลือกตั้งที่ควรจะมีในรัฐธรรมนูญก็ต้องเป็นระบบการเลือกตั้งที่สะท้อนความต้องการของผู้ใช้สิทธิอย่างแท้จริงแล้ว ระบบเลือกตั้งก็ต้องเป็นระบบที่มีความเสรีและเป็นธรรม นั้นเวลามีการพูดถึงเรื่องระบบ MMP ซึ่งท่านอาจารย์ชำนาญได้พูดไปแล้วว่า จริง ๆ แล้วประเทศไทยไม่ใช่ MMP แต่เป็น MMA แต่ว่าผมก็ ยังไม่ค่อยเห็นด้วย แต่ว่ามัน MMP แบบเพี้ยนๆ เพราะอะไรครับ แต่ระบบ MMP จริง ๆ แล้วมันมี การให้ความใส่ใจกับ Popular Vote แต่ก็คือว่าเป็นคะแนนนิยมของพรรคเป็นตัวตั้งเพราะฉะนั้น ระบบ MMP ก็จะต้องไปนับคะแนนที่พรรคแต่ละพรรคได้ แล้วแบ่งเป็นสัดส่วนก่อน แล้วค่อยมาลบ จากจำนวน ส.ส. เขต เพราะว่าเขาตั้งใจว่า พรรคขายนโยบาย นั้นคนทั้งประเทศเลือกพรรคเหล่านี้ เป็นรัฐบาลหรือเป็นพรรคที่ตัวเองจะเลือก เขาก็เลือกที่นโยบาย เพราะมันเป็นการให้ความสำคัญกับ นโยบายของพรรคก่อน เพราะฉะนั้นระบบนี้ถ้าเป็น MMP จริง ๆ แล้ว อย่างไรก็ตามแต่บัตรเลือกตั้ง ต้องเป็น ๒ ใบ เพราะต้องนับคะแนนที่คนเลือกพรรคเป็นตัวตั้งก่อนครับ แต่ขณะเดียวกันระบบ MMP ก็มันก็มีจุดด้อยอยู่นะครับ เพราะว่าในกรณีบางกรณีคะแนนพรรคเยอะมาก แต่ว่าไม่สามารถที่จะมี ส.ส.ที่เป็นตัวแทนในพื้นที่เลยนะครับ อันนี้ก็จะทำให้ขาดการยึดโยงระหว่างประชาชนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบางระดับนะครับ ในแต่ละระบบมันก็จะมีข้อดีข้อเสีย ซึ่งเวลาเรามาใช้เป็นระบบบัตรเลือกตั้งใบเดียวครั้งนี้เป็นครั้งที่เลือกตั้งที่ผมใช้เวลาในคูหาเลือกตั้งนานที่สุด ตั้งแต่เคยเลือกตั้งมา เพราะว่าผมก็ไปหาในเว็บไซต์ว่าคนที่ลงพรรค ผมอยากจะเลือกเขาคือใคร หาก็ไม่เจอเขา คือใคร No Name มาก ๆ ในขณะที่อีกคนหนึ่งที่รู้จักมักจี่กันอยู่ ไปอยู่อีกพรรคหนึ่ง เพราะฉะนั้น มันไม่ได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผมแน่ ๆ นั้นถ้ามีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบไม่ยากเลย ผมก็กาให้ พรรคที่มีนโยบายที่ผมชอบ ในขณะเดียวกันผมก็เลือกคนสมัยก่อน กกต. เองมีสโลแกน เลือกคนที่รัก เลือกพรรคที่ใช่อะไรอย่างนี้ นั้นมัน

---

[๑๐๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

เปิดโอกาสให้ประชาชนได้สะท้อนความต้องการที่แท้จริงของตัวเขา ของคนที่เลือก ก็อันนี้ก็คือปัญหาของระบบการเลือกตั้งปัจจุบัน ซึ่งแน่นอนครับ มันเป็นไปไม่ได้ แต่ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นครับ ในช่วงที่ผ่านมา ผมมี Background เป็นนักวิทยาศาสตร์เก่า แล้วก็คำนวณพอเป็นบ้าง รัฐธรรมนูญก็กำหนดไว้ว่าวิธีการคำนวณคะแนนต้องทำอย่างไร ก็ตัวพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญก็กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการคำนวณคะแนน ซึ่งถ้าเราเปรียบเทียบดูว่า ในระบบ Party List ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ พรรคการเมืองต้องมีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕ ถึงจะได้ ส.ส. บัญชีรายชื่อ สามารถเอาคะแนนไปคำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบเหมือนกัน แต่ว่าไม่มีการกำหนดคะแนนขั้นต่ำ แต่ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ พรรคต่าง ๆ ต้องมีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๐.๒ ถึงจะได้ ส.ส. พึงมี ก็คือหารด้วย ๕๐๐ ถึงจะมี ส.ส. พึงมี เพราะฉะนั้นจริง ๆ แล้ว มันคำนวณไม่ยากเลยครับ เพราะว่า ส.ส. พึงมี คณิตศาสตร์ ปกติเลยก็คือว่าเอาคนที่เลือกตั้งทั้งประเทศหารด้วย ๕๐๐ มันก็จะได้ ส.ส. พึงมี ไม่มีปัญหาเลยครับ ในขณะที่ตัวเลขที่ กกต. ประกาศ ณ วันนั้น วันนี้อาจจะมีการคลาดเคลื่อนเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่ ณ วันนั้น ๓๕,๕๖๑,๕๕๖ คน หารด้วย ๕๐๐ มันได้ ๗๑,๑๒๓.๑๑๒ เพราะฉะนั้น ส.ส. พึงมี ๑ ท่าน ต้องมีคะแนนเสียงที่ได้รับเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๗๑,๑๒๓ เพราะฉะนั้น No question ไม่มีครับ ไม่ต้องไปตอบคำถามอื่นใด แต่ผมก็ไม่ทราบว่า กกต. ไปคิดอย่างไรถึงเป็น ๒๐,๐๐๐-๓๐,๐๐๐ ออกมาได้ เพราะฉะนั้นอันนี้อาจจะไม่ใช่ปัญหาของตัววิธีการคำนวณ แต่ว่าตัวการคำนวณคะแนนของ คณะกรรมการเลือกตั้งอาจจะมีปัญหา แต่บังเอิญในพระราชบัญญัติประกอบการเลือกตั้งก็ให้อำนาจ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ชี้ขาดเพราะฉะนั้นนอกจากตัวรัฐธรรมนูญมันมีปัญหาด้วยตัวมันเองแล้วนะครับ เราเอาสิ่งที่มันมีปัญหามาใช้แบบมีปัญหาด้วย ก็คือไปสร้างปัญหาบวกเข้าไปกับกระบวนการที่มีปัญหา ต้องขออภัยที่เอ่ยอ้างถึงบุคคลภายนอกนะครับ ท่านรองนายกก็ออกมาบอกว่าท่านก็รู้สึกว่า มันมีปัญหาแต่ว่าก็ถ้าอยากจะได้นั่นไปฟ้องร้องเอาเอง ท่านก็บอกอย่างนั้นนะครับ ซึ่งหลาย ๆ คน ก็คิดว่าระบบมันมีปัญหา เพราะฉะนั้นผมคิดว่าระบบการเลือกตั้งที่อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถ้ามีการเลือกตั้งครั้งหน้านะครับ มันจะยุ่งมากไปกว่านี้หรือแม้กระทั่งสูตรคำนวณ ที่ กกต. ออกมาให้ตอนนี้นะครับ ผมก็คิดว่าเอาคำนวณกันจริง ๆ ตอนนี้ก็ยังมีปัญหานะครับ ถ้าเกิดการย้ายพรรคนะครับ เกิดการย้ายพรรคเปลี่ยนพรรคคะแนนจะไปอยู่ที่พรรคไหน คะแนนที่ได้รับการเลือกตั้งจะไปอยู่ที่พรรคไหน จะไปเอารวมคะแนนไหมหรือว่าจะไป ต่อท้าย Party-list ของเดิมไหม คืออันนี้ กกต. ไม่เคยออกมาบอกเลยว่าตกลงแล้วมันคือ อะไรนะครับ ก็ใช้อำนาจข้อสุดท้ายก็คือ กกต. เป็นผู้ชี้ขาดแต่เราแน่ใจไหมครับว่าการชี้ขาดเหล่านั้นมันตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มีข้อมูลหรือมีหลักการอะไรบางอย่างที่มันเป็นหลักการ พื้นฐานอยู่ ผมก็คิดว่านอกจากรัฐธรรมนูญในหมวดของเรื่องของการเลือกตั้งมีปัญหา อย่างมากแล้วนะครับ เราก็ยังเอาสิ่งที่มันมีปัญหามาทำให้เกิดปัญหาเพิ่มด้วยครับ ขอบพระคุณครับ”[๑๐๙]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ขอบคุณครับ ประเด็นแรกที่เข้ามานี้ก็คงเสนอหลัก ๆ ก็คือว่า พยายามจะแยกที่มาของรัฐธรรมนูญกับตัวรัฐธรรมนูญจริง เพื่อไม่ให้สับสน เพราะไม่อย่างนั้น เราตั้งเป้าว่าถ้าเมื่อไรที่มาไม่ชอบตัวรัฐธรรมนูญก็ไม่ชอบ คือผมมองว่าถ้าเมื่อไรตัวรัฐธรรมนูญ เราแยกแล้ว พอดีผมจะพูดเรื่องตัวรัฐธรรมนูญอย่างเดียว แต่สิ่งที่จะเสนอก็คือ ในช่วง ระยะเวลาที่เราทำงานการเมืองมา ๓๐ กว่าปีนี้มันก็เห็นอะไรหลาย ๆ อย่างเช่น โดยเฉพาะเราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าเราเป็น ส.ส. เขต คิดเหมือนกันว่าเวลาเราออกกฎหมายนี้ ท่านประธานเคยเป็นผู้พิพากษามา หลายท่านเป็นอัยการมา ไปออกกฎหมายว่า ให้ข้าราชการเฉพาะผู้พิพากษา อัยการนี่ก็

[๑๐๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

อายุ ๗๐ ปีแต่เราไม่เคยกำหนดว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรจะมีอายุทำงานเท่าไร เราออกกฎหมายเพื่อไปกำหนดคนอื่น เขา คือชาวบ้านเขาก็พูดกับผมมาอย่างนี้ผมก็สะท้อนความเห็นอย่างนี้

อีกประเด็นหนึ่งที่จะเสนอ ก็คือว่าต้องขอโทษอาจารย์สมชัยครับ ผมไม่เห็นด้วยที่หลังจากที่เป็นคณะกรรมการการ เลือกตั้งแล้วจะไปอยู่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง เพราะมันทำให้ประชาชนชนเขามองสะท้อน เหมือนกันว่าแล้วผมจะเชื่อใจได้อย่างไรว่าตอนที่คุณเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินคดี เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพราะบางอย่างอาจจะถูกจำกัดสิทธิแต่เราก็ต้องยอมรับว่าในเมื่อเลือก ที่จะไปตัดสินเกี่ยวกับการเลือกตั้งแล้วถ้าจะสนับสนุนก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่การไปสมัครสมาชิก พรรคการเมืองควรจะมีกรอบทิ้งไว้สัก ๓ ปี ๕ ปีก็ได้ก็คือประเด็นง่าย ๆ ในส่วนนี้ที่อยากจะ เสนอต่อกรรมาธิการครับ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๑๑๐]

“ขออนุญาตเรียนอาจารย์สมชัยนิดหนึ่งนะครับว่า ผมก็ยังยืนยันนะครับว่าที่ของผมนี่ที่เห็นว่ายังไม่แก้นะครับมันก็เป็นย้อนมาที่เดิมก็คือว่าผมต้องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อนว่าที่เราจะให้ประชาชนเขาศึกษานี่มีผลออกมาใน Facebook ก็ดี หรือในกระบวนการอื่นก็ดี ผมต้องการฟังตรงนี้ก่อน ฉะนั้นในประเด็นตอนนี้ ผมก็ยังยืนยันว่าผมยังไม่เห็นในการแก้นะครับ

เหตุผลข้อที่ ๒ ครับ เนื่องจากว่าสมมุติว่ามีการแก้เรื่องวุฒิ มันก็เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกา ขอโทษคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญที่อาจารย์ไพบูลย์พูดเมื่อสักครู่นี่๑๘/๒๒/๒๕๕๔ ที่บอกว่าถ้าสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวนี่มันจะเหมือนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมเป็นเหมือนสภาเดียวกัน อันนี้กระบวนการแบบนี้ที่ผมคิดอยู่นี่ เราต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนก่อน ดูข้อกฎหมายก่อน ฉะนั้นในเบื้องต้นเหตุผลที่ผมเรียนท่านประธานในกรรมาธิการในชุดอนุนี่ ก็ยังยืนยันกับอาจารย์ไพบูลย์ อาจารย์สมชัยว่าผมก็ยังไม่เห็นด้วย แต่เหตุผลก็คงมีเพิ่มเติมว่าเนื่องจากมีข้อกฎหมายหลาย ๆ ข้อที่เรายังไม่ลึกซึ้งพอ และเราเองเราก็ต้องการฟังความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ เพราะไม่อย่างนั้นพอถึงเวลาแล้วนี่ เราคิดทั้งหมดเสร็จแล้วประชาชนบอกที่กรรมาธิการชุดเราคิดนี่เขาไม่เอา เราก็คิดว่าควรจะรับฟังเสียก่อนนะครับ”[๑๑๑]

นายจตุพร เจริญเชื้อ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“ผม จตุพร เจริญเชื้อ กรรมาธิการครับ ผมขออภิปรายใน หมวด ๗ ในส่วนที่ ๒ คือสภาผู้แทนราษฎร ผมมองว่าระบบเลือกตั้งแล้วก็ที่มาของ ส.ส. จากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีปัญหาหลายประการ ทั้งต่อเป็นปัญหาต่อตัวผู้สมัครเอง เป็นปัญหา ต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเอง แล้วก็เป็นปัญหาต่อ กกต. ด้วย มันมีความสับสนหลาย ๆ เรื่องอย่างที่ท่านกฤช ว่าเมื่อสักครู่ ผมคิดว่าระบบเลือกตั้งที่ดีในความเห็นของผม อันที่ ๑ คือไม่มีความยุ่งยาก ไม่สลับซับซ้อนแล้วก็ตรงไปตรงมา อันที่ ๒ คือต้องสนองต่อเจตนารมณ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งผมมองว่าระบบเลือกตั้งที่ไม่สลับซับซ้อนแล้วก็สนองต่อเจตนารมณ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผมคิดว่าที่เราเคยใช้กันมาในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ก็คือมีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ ประชาชนสามารถเลือกได้ว่าชอบพรรค ก็เลือกพรรคชอบผู้สมัครในเขตไหนของตัวเองก็เลือกผู้สมัครคนนั้น ผมคิดว่าอันนี้มันตรงไปตรงมาตามเจตนารมณ์ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนะครับ แล้วก็เบอร์ที่ผู้สมัครใช้เป็นเบอร์เดียวกันทั่วประเทศ มันก็ไม่เกิดความสับสน หาเสียงไปไปเขตไหน ข้ามถนนไปตรงไหนก็เบอร์ของพรรคนั้นก็พรรคนั้น เดียวกันหมดทั่วประเทศ ดังนั้นผมจึงขอเสนอว่าระบบการเลือกตั้งถ้าหากจะมีการเปลี่ยนแปลง ผมขอเสนอเปลี่ยนแปลงไปใช้ที่เคยใช้กันมาในรัฐธรรมนูญ

---

[๑๑๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๑๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

ปี ๒๕๔๐ แล้วก็รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ซึ่งประชาชนมีความเคยชินคุ้นเคยกันอยู่ดีนะครับ แล้วก็มันตรงไปตรงมาตอบโจทย์กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ด้วยนะครับ”[๑๑๒]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธาน วลัยพร กรรมาธิการ ก็เดี๋ยว สั้น ๆ ก็คือจริง ๆ อยากที่จะพูดถึงเรื่องของหมวด ๗ ที่เราคุยกันตรงนี้ก็คือ ระบบการเลือกตั้งที่ หลาย ๆ ท่านได้อภิปราย คือมันสะท้อนให้เห็นถึงอะไรบ้าง ประเด็นที่ ๑ ก็คือเรื่องของสะท้อนเจตนารมณ์ของผู้ใช้สิทธิถ้าเราออกแบบการเลือกตั้งอย่างไร สิ่งที่ผู้ใช้สิทธิได้ลงไปกาแล้วก็เลือกตั้งออกมามันก็ง่ายต่อความเข้าใจของพวกเขาแล้ว ก็สะท้อนเจตนาจริง ๆ ของพวกเขาในการที่ต้องการที่จะมีจุดยืนทางการเมือง ไม่ว่าจะเลือกตรงไหนก็ตาม เลือกพรรค เลือกคนก็แล้วแต่ อันนี้คือต้องสะท้อนเจตนารมณ์

ประเด็นที่ ๒ ก็คือสะท้อนดุลยภาพในมิติต่าง ๆ ของการเมืองและสังคมถึงใน ขณะนั้นด้วย ตัวนี้ก็คือในเรื่องของการออกแบบ

ประเด็นที่ ๓ สะท้อนการแก้ไขปัญหาของการบริหารประเทศในโครงสร้างและ การเมืองของสังคมไทยที่ผ่านมา และในอนาคต ซึ่งประเด็นนี้ท่านสุทินก็พูดในบางส่วน รวมทั้ง ท่านชินวรณ์ก็พูดในบางส่วน

ประเด็นที่ ๔ สะท้อนการบริหารจัดการเลือกตั้งที่สามารถจัดการได้อย่างมี ประสิทธิภาพชัดเจนไม่สิ้นเปลืองมีคำตอบให้กับสังคม อย่างที่ท่านกฤชท่านได้อธิบายให้เราฟังใน เรื่องของปัญหาต่าง ๆ ดังนั้นสิ่งที่เราออกแบบเรื่องระบบการเลือกตั้งควรที่จะต้องสะท้อนถึง การบริหารจัดการเลือกตั้งที่ดีได้ด้วย แล้วก็มีคำตอบให้กับสังคม

แล้วก็ในส่วนที่สุดท้ายคือส่วนที่ ๕ สิ่งนี้ก็คือเรื่องของการสะท้อนกระบวนการ สร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งจริง ๆ แล้วยังไม่ค่อยมีท่านใดได้พูดเรื่องนี้ เรื่องของการเติบโตและการเรียนรู้ของสังคมไทย ผ่านการออกแบบระบบการเลือกตั้ง ซึ่งมันชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างต่าง ๆ พรรคการเมืองระบบการเลือกตั้ง หรือแม้แต่เมื่อสักครู่ที่ทานโกวิทย์พูดถึงเรื่องของประชาชน เรื่องของการเรียนรู้เรื่องการ Educate ตรงนี้ยังไม่เห็นถึงการออกแบบในส่วนนี้ แล้วถามจริง ๆ แล้ว ในที่สุดแล้วสิ่งที่มันเปลี่ยนแปลงยากแล้วเราไม่เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องนี้เลย การออกแบบก็คือเรื่องของวิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงใน Structure ต่าง ๆ เราก็ต้องถามกลับไปเมื่อกันว่า ไม่ว่าเราจะออกแบบการเลือกตั้งแบบไหนที่เราลองผิดลองถูกกันมา ทุกประเทศในโลกนี้จะอยู่ใน รัฐธรรมนูญไทย ในรัฐธรรมนูญต่าง ๆ เราออกแบบกันมาเราเคยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือพฤติกรรมใน ทุกฝ่ายในสังคมการเมืองของเราบ้างหรือเปล่า พรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไหม ประชาชน ของเราได้ Educate ได้เรียนรู้ในเรื่องของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย มีความเห็น แต่ปราศจากในเรื่องของข้อมูลและความรู้ไหม อันนี้เราน่าจะต้องถามเหมือนกัน แม้แต่ตัวตนของเราก็เช่นเดียวกัน การที่บรรจุมีบางท่านที่ระบุมาเรื่องของคอร์รัปชัน มันก็เป็นเรื่องของการออกแบบที่สะท้อนปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีตแล้วในปัจจุบัน ว่าทำไมต้องบรรจุเรื่องพวกนี้เต็มไปหมดไม่มีความไว้วางใจเลย แล้วก็ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอลง สนิมเหล็กก็เกิดจากเหล็ก แล้วสิ่งที่คนออกแบบเขาก็ออกแบบ ตามสิ่งที่เป็นปัญหาแล้วสังคมที่เกิดขึ้น ดังนั้นเคยเรียนมาแล้วว่า รัฐธรรมนูญหรือการออกแบบในหมวดต่าง ๆ เป็นเรื่องของผลผลิตของกระบวนการทางการเมืองทั้งสิ้นของสังคมที่เกิดขึ้น ดังนั้นสิ่งนี้ ในบางประเด็นเห็นด้วยกับการออกแบบที่น่าจะต้องทำให้ง่ายขึ้น เข้าใจได้ง่าย แล้วสามารถที่จะ ตรวจสอบ โปร่งใสมีคำตอบให้กับสังคมมากขึ้น แต่บางประเด็นถ้าเราคิดว่ามันเป็นเรื่องของการแก้ไข ที่ไม่มาก หรือมันเป็น

---

[๑๑๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ประเด็นที่ยังสามารถทำได้ก็ยังคิดว่ายังสามารถจะต้องเอาไว้อยู่ในบางประเด็น บางเรื่องแต่บางเรื่องที่สับสนวุ่นวายมาก แล้วก็มีข้อปัญหาในเชิงปฏิบัติคิดว่าควรจะต้องปรับปรุง แต่ไม่ใช่ยกเลิก ขอบพระคุณ”[๑๑๓]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“เรื่องระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมหน้า ๓๕ ครับ คือผมจำได้ว่าผมได้เข้าร่วมการประชุมรอบนี้ด้วย และน่าจะมีอาจารย์ปริญญามาด้วยครั้งหนึ่ง คือผมเข้าใจว่าสิ่งที่น่าจะเห็นร่วมกันมากเลยก็คือ ควรจะมีการเลือกได้ทั้ง ส.ส. เขตและ ส.ส. Party-list แทนที่จะกาช่องเดียวนะครับ แต่ผมเข้าใจว่ามีกรรมาธิการบางส่วนน่าจะเห็นว่า ปัญหาของระบบการเลือกตั้งครั้งนี้ คือมันมีปัญหาการเอาระบบจัดสรรปันส่วนมาใช้แบบไม่ถูกต้องด้วย ก็คือบางท่านก็เสนอว่าให้เลือกทั้งParty-list ทั้งเลือกเขต แต่ให้ไปใช้ระบบจัดสรรปันส่วนแบบเยอรมันไปเลย อันนี้ไม่แน่ใจว่ามันมีอยู่ในบันทึกประชุมไหมนะครับ”[๑๑๔]

มาตรา ๘๓

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ผลที่ตามมาประการที่ ๒ ก็คือเรื่องของการเสนอ ส.ส. บัญชีรายชื่อที่สับสน อันนี้มีเกณฑ์อยู่ แต่ว่าก็ยังเถียงกันไม่จบแล้วก็ไม่รู้ใครถูกใครผิด การปัดเศษควรจะมีหรือไม่ ๓๐,๐๐๐ คะแนน ควรจะได้ส.ส. หรือไม่ แล้วถ้าเป็นอย่างนี้จริงยังอาศัยกฎเกณฑ์แบบนี้อยู่ ผลที่เกิดขึ้นก็คือ อนาคตข้างหน้าจะมีการตั้งพรรคใหม่มากมาย เพราะว่ามีแค่ ๑๐๐ เสียง ในแต่ละเขตก็ได้แล้วที่จะได้ ๓๕,๐๐๐ คะแนน อย่างนี้เป็นต้น ในข้อ ๒ นี้ถ้าข้อ ๑ เปลี่ยนเป็นบัตร ๒ ใบ จบครับ[๑๑๕]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“เรื่องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อกับแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มีการสรุปว่าคณะกรรมาธิการวิสามัญเห็นว่าควรแก้ไขให้มี พูดง่าย ๆ ครับ ส.ส. แบ่งเขต ๔๐๐ คน แล้วก็ ส.ส. บัญชีรายชื่อ ๑๐๐ คน ทีนี้ผมไม่แน่ใจนัก เพราะว่ามีการอ้างอิงถึงรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๕๐ นี้ ๓๗๕ ต่อ ๑๒๕ ส่วนปี ๒๕๖๐ คือ ๓๕๐ ต่อ ๑๕๐ ผมเข้าใจว่าที่ชัดเจนที่สุดคือเราเห็นว่าควรจะมีแบ่งเขตกับบัญชีรายชื่อแยกกัน แต่ที่บอกว่าเป็น ๔๐๐ กับ ๑๐๐ ผมไม่ค่อยแน่ใจจากการที่ฟังวันนั้นนะครับท่านประธาน ผมไม่คิดว่าเสียงส่วนใหญ่จะบอกว่า ๔๐๐ กับ ๑๐๐ นะครับ”

สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน ๔๐๐ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๑๐๐ คน ถ้าจะใส่ ก็ต้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน ๑๐๐ คน” [๑๑๖]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“หมายความว่าเรามีความเห็นกันมาว่า พูดเรื่อง Party-list แล้วก็เรียงว่า จริง ๆ แล้ว ส.ส. เขตควรจะมีมากแล้วก็ยกตัวอย่างว่าและไล่มา ๑๓๕ ๑๐๐ อะไรแบบนี้ และสุดท้ายมีความเห็นว่ากลับไปแบบปี ๒๕๔๐

---

[๑๑๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๑๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๑๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ก็จะดี ก็คือว่ามี ๑๐๐ เพื่อให้เกียรติกับพื้นที่ แล้วก็ Party-list ให้คงไว้มีสัก ๑๐๐ มีรายละเอียดตามนี้ครับ หมายถึงตอนปลายของการอภิปราย ผมดูรายละเอียดดูแล้ว เพราะฉะนั้นความเห็นนี้คือเป็นความเห็นที่ไล่มายืนยันตามนั้นครับ มันมีความเห็นที่ไล่ ไล่ ไล่ต่อมา แล้วก็มีความเห็นว่าเน้น ส.ส. เขตนี้ให้มากขึ้นนิดหนึ่ง เป็นประเภท ๑๕๐ ๓๕๐ แบบนี้ มัน Party-list มากเกินไปครับ”[๑๑๗]

มาตรา ๘๕

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“แล้วอีกอันหนึ่งคือระบบการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งแน่นอนผมเข้าใจว่า คงคิดเห็นตรงกันทั้งหมด MMP ของเยอรมัน อันหนึ่งกับ MMA ของเราซึ่งมันขัด วัตถุประสงค์ซึ่งมันไม่มีวัตถุประสงค์ซึ่งไม่เคยมีที่ไหนมาก่อน ของเยอรมันจริงอยู่ถึงเขา จะเป็นใบเดียวก็จริงแต่เขาก็แบ่ง ๒ ข้าง พรรคข้างหนึ่ง เขตข้างหนึ่ง แต่ว่าของเรามีใบเดียว แล้วก็มีเบอร์เดียว ที่ผมเรียนเมื่อสักครู่นี้ว่าในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๑ ไม่ได้เขียนขนาดนั้นว่าจะต้องใช้ใบเดียว แก้ระบบเลือกตั้งได้ก็ควรจะแก้ แล้วมันก็กระทบถึงการคำนวณอัตราส่วน อะไรต่าง ๆ การเขียนเรื่องการคำนวณอัตราส่วนก็ยังไม่ชัดไปทำให้ตีความได้หลายอย่าง ทำให้เกิดผลที่มันประหลาด ๆ”[๑๑๘]

“ขอบคุณครับ ผม ชำนาญ จันทร์เรือง ขออภัยขาดประชุม คราวก่อนไปประเทศพม่ามา ไปของรัฐสภาอาเซียน ก็ผมคงจะพูดในส่วน ๓ เรื่อง ก็คือเรื่องของระบบ การเลือกตั้ง เรื่องระบบรัฐสภา สภาเดียว ๒ สภา แล้วก็ระบบพรรคการเมือง ก็คงสั้นกว่า ท่านบัญญัติหน่อยหนึ่ง จริง ๆ แล้วหลาย ๆ คนมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนแล้วส่วนหนึ่งผมได้อภิปราย ไปในสภาแล้วบ้าง จะอธิบายนิดหนึ่ง มีการพยายามอธิบายว่า ระบบการเลือกตั้งที่เราใช้อยู่ปัจจุบันนี้ ระบบจัดสรรปันส่วนผสมว่าเอามาจากเยอรมันจริง ๆ ไม่ใช่ เยอรมันเขา MMP Mixed Member Proportional ของเรามัน MMA mix member apportionment คนละอย่างกันเลยจริงครับ เยอรมันใช้แบบเลือกตั้งแบบบัตรเดียว แต่เขาแบ่ง ๒ ข้าง ข้างหนึ่งเลือกคน ข้างหนึ่งเลือกพรรค วัตถุประสงค์เขาไม่มีอะไร เพียงแต่ว่าสะดวกในการศึกษาวิจัยว่า คนที่เลือกพรรคกับเลือกคน ไปด้วยกันกี่เปอร์เซ็นต์ อะไรทำนองนั้นไม่ได้เกี่ยวกัน เพราะฉะนั้นข้ออ้างที่ว่าเอามาจากเยอรมันใช้ บัตรใบเดียวมันก็ถูกครึ่งเดียวเท่านั้นเอง แล้วก็ระบบที่ใช้แบบบัตรเลือกตั้งใบเดียวแบบของเรา ระดับรัฐ ระดับประเทศยังไม่มีที่ไหนในโลก มีการพยายามยกแคว้น แคว้นหนึ่งในยุโรปขึ้นมาก็เป็น ระบบการเลือกท้องถิ่น ซึ่งก็ไม่ใช่ อันนี้ก็คงเห็นตรงกันทั้งหมดนะครับว่าระบบการเลือกตั้งแบบนี้ ผมเชื่อว่าในนี้คงเห็นด้วยว่ามันไม่เหมาะสมแม้แต่หลาย ๆ ท่านคิดว่าพรรคอนาคตใหม่ได้ประโยชน์ จากระบบนี้นะครับ ขออนุญาตสนธยาทีท่านพูดถึงเรื่องระบบนี้พรรคอนาคตใหม่ จริง ๆ แล้วถ้าใช้ ระบบที่ไม่ใช่ระบบนี้ใช้ระบบเลือกตั้ง ๒ ใบ แบบปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ เราเชื่อว่าพูดแบบไม่ได้โม้ เราน่าจะได้มากกว่านี้ด้วยซ้ำไป เอาเรื่องจริง เพราะว่าหลาย ๆ คนมันไปดูบัตรใบเดียวชอบพรรคอนาคตใหม่มาก แต่คนนี้ไม่ไหวจริง ๆ เลือกไม่ลงจริง ๆ ก็เสียคะแนนไปนะครับ คือกาให้ไม่ได้จริง ๆ เลย ไม่ไหวคนนี้ให้ไม่ได้จริง ๆ แต่ถ้าระบบ ๒ ใบหรือใบเดียว ๒ ข้าง ก็เลือกทั้งคนทั้งพรรค ก็ระบบนี้ขึ้นมา แน่นอนอย่างที่เราทราบกันพอคำนวณมาแรก ๆ พรรคอนาคตใหม่ได้ ๘๗ ใช่ไหมครับ ระบบคำนวณไปคำนวณมาเหลือแค่ ๘๑ อย่างนี้เรารู้กัน อันนี้ระบบเลือกตั้งในโลกนี้ก็มี ๒ อย่าง ใหญ่ ๆ ก็คือระบบเลือกตั้งเขต ระบบอังกฤษ British System ประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบ อังกฤษทั้งหลายอย่างประเทศมาเลเซียอะไรต่าง ๆ นานาก็ใช้เขตเดียว คนเดียวจบไม่มี Party List ไม่มีอะไร แต่ว่าในพัฒนาการของระบบการเลือกตั้งไทยเรามา เริ่มคุ้นชิน

---

[๑๑๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๑๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เริ่มเห็นความจำเป็นเริ่ม เห็นคิดว่าน่าจะมีระบบบัญชีรายชื่อด้วย ผมก็ยังเห็นด้วย ก็จะใช้ ๒ ระบบด้วยกันเลยก็ได้ ระบบบัญชี รายชื่ออันหนึ่งแล้วก็ระบบเลือกตั้งเขตอันหนึ่งด้วย แต่ถ้ามัน Frank กันจริง ๆ Fair กัน แล้วก็เขต เดียวคนเดียวก็จบ แต่อันนี้มันคงกลับไปอย่างนั้นไม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้นก็เห็นด้วยว่า ระบบการ เลือกตั้งต้องใช้ระบบเลือกคนกับเลือกบัญชีรายชื่ออาจจะ ๒ ใบหรือใบเดียวก็ไม่รู้ แต่เลือกได้ ๒ เสียง เลือกได้ ๒ Choice แล้วกัน”[๑๑๙]

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ก็จะให้ติ่งเพิ่มผมอาจจะคิด Micro เกินไปคือผมอยากได้ สสร. บวกมาตรา ๒๕๖ แล้วก็บวกแก้ระบบเลือกตั้งไว้เลย วันนี้ที่เขาเรียกร้องให้ยุบสภาไม่ใช่อะไรหรอก เขาอยากเลือกตั้งใหม่ เด็กอาจจะพูดไม่ครบถ้าเลือกตั้งใหม่ก็คือควรจะเลือกตั้งภายในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังไม่ได้ก็ให้มันได้ระบบเลือกตั้งใหม่ยังดี ใจผมแล้ว สสร. บวกมาตรา ๒๕๖ บวกระบบเลือกตั้ง บวกตัวที่ ๔ คือบวกเวลาที่เหมาะสม”[๑๒๐]

“ท่านประธานที่เคารพครับ ผม สุทิน คลังแสง อนุกรรมาธิการนะครับ ที่จริงประเด็นที่ผมจะพูดก็ไม่ต่างจากที่ท่านพูดมาแล้วล่ะ แต่ว่า ถ้าไม่ต่างกันแล้วพูดทำไม ผมตั้งใจจะเรียนย้ำว่าให้มันมีความชัดเจนขึ้นว่าประเด็นที่ หลายท่านอาจจะเห็นคล้อยกันแล้วล่ะมันก็จะชัดยิ่งขึ้น ประเดี๋ยวผมกลัวมันฟื้นคืนชีพมาเป็นอีกแบบหนึ่ง หลักเรื่องของระบบเลือกตั้งเป็นเรื่องที่เราจะต้องคุยและเคลียร์ให้ผ่านไป โดยชัดเจน ก่อนอื่นก็คงจะเหมือนท่านอาจารย์สมชัยคือต้องมาคิดก่อนว่าการเลือกตั้งนี่หลัก มันจริง ๆ คือเพื่ออะไร แล้วหลักคิดที่จะต้องออกแบบเลือกตั้งจะต้องออกแบบบนพื้นฐาน และหลักอะไรก่อน เรื่องแรกที่ใหญ่ที่สุดก็คือเรื่องจะต้องสะท้อนเจตนารมณ์ของผู้เลือก เป็นเรื่องใหญ่ ประการที่ ๒ มันต้องง่าย ง่ายไม่พอ ต้องให้ผู้เลือกนี่เขาได้หวังและเห็นต่อผล นั้นได้ง่าย ไม่ใช่ว่าเลือกด้วยความมืดมน เข้าคูหาแล้วเลือกอย่างนี้ไม่รู้จะเกิดอะไรในอนาคต คำนวณไม่ได้คิดไม่ออกว่าจะได้รัฐบาลจากใคร ไม่ได้นายกคนไหนเขาก็ดูไม่ออก อย่างนั้น ไม่น่าจะดีแล้วหลักสำคัญที่สุดคืออิสระ ให้อิสระทางความคิดกับผู้เลือก เพราะฉะนั้นข้อหลัง นี่ผมขอพูดก่อนในรัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนไว้แต่ว่าผมว่าถ้าจะแก้คราวนี้ผมอยากจะให้บัญญัติ ไว้ตรงไหนก็ได้ว่าในการเลือกตั้งนี่มันจะต้องไม่มีอำนาจพิเศษมาครอบงำ มันต้องสร้างบริบท เลือกตั้ง สร้างบรรยากาศให้ประชาชนอิสระจริง ๆ หลายครั้งหลัง ๆ มานี่เราเลือกตั้งภายใต้ กฎหมายพิเศษ พูดง่าย ๆ หลัง ๆ ก็คือมาตรา ๔๔ นั่นล่ะ ทั้ง กกต. ซึ่งเป็นกรรมการ ทั้งผู้สมัคร ทั้งผู้เลือก อยู่ภายใต้อำนาจพิเศษนี้ทั้งสิ้น การจะพูด การแสดงออกอะไรทั้งสิ้น มันมีข้อจำกัดเพราะฉะนั้นผมว่าบัญญัติไว้ในมาตราใดหรือหมวดไหนหมวดหนึ่งว่าก่อนจะเลือกตั้ง มันต้องยกเลิกอำนาจพิเศษ ต้องไร้ภาวการณ์กดดันครอบงำทั้งหมด นี่ที่ผมอยากเห็นครับ

ทีนี้กลับมาที่หลักของการสื่อเจตนาของผู้เลือกใบเดียวนี่ถ้าไปถามชาวบ้านจริงๆ นะครับ ภาษาชาวบ้านจริงๆก็คือเข้าใจคำว่าไปข่มขืนใจเขามาก ไปข่มขืนชาวบ้านเลยเขาไม่ชอบเลย ส.ส. คนนี้แต่เขาต้องเลือก ในขณะที่ชอบคนนี้แต่ไม่ชอบพรรคนี้มาก ๆ เลย แต่ก็ต้องเลือก เพราะชอบ ส.ส. คนนี้แล้วในขณะเดียวกันเขาก็ข่มขืนอะไรเขาครับ ข่มขืนในขณะที่เขาไม่เคยรู้จักไม่เคยเห็น ส.ส. พอหลังจากเลือกตั้งจบเขาถึงรู้ว่าอ๋อนี่ได้คนนี้หรอแล้วพอมาอยู่ในสภาเขายังผิดหวัง ที่เราเลือกไปแล้วได้คนนี้หรือคะแนนเรา แล้วในที่สุดมาเกิดประติมากรรมตัดต่อ พันธุกรรมอีกครั้งหนึ่งในสภา แล้วกลายเป็นว่าคะแนนที่เขาให้กลับกลายว่าเขาให้คนนี้ กลับโยกของเขาไปให้เป็นอีกพรรคหนึ่งด้วย ซึ่งอันนี้มันหลักนี้มันบิดเจตนาเขาแบบชนิดไม่รู้ กี่รอบกี่ชั้น

---

[๑๑๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เขาเจอ ๒ เด้ง ๓ เด้งด้วย ซึ่งอันนี้ต้องคิดให้มาก ๆ เลยหลักของการสื่อเจตนา ทีนี้ ๒ ใบนี่มันสื่อมากนะครับ สื่ออย่างไรรู้ไหมครับ บางครั้งเขาสอนพรรคการเมืองด้วย บางเขตเลือกตั้งเขาบอกว่าผลออกมาแล้วคะแนนผู้สมัครมันสูงกว่าพรรคด้วยทั้ง ๒ ใบนะ พรรคต้องกลับมาพิจารณาตัวเองว่าเขตของคุณสุทินนี่ผู้สมัครมันสูงจริง ๆ แต่คะแนนพรรค มันนิดเดียว พรรคต้องกลับมาคิดใหม่ได้ว่าตัวเองต้องปรับปรุงอะไร หรือบางเขตผู้สมัครคะแนนต่ำมาก แต่คะแนนพรรคสูงมาก ผู้สมัครก็จะได้ปรับปรุงตัวเองว่าได้เพราะพรรคนะ ตัวเองไม่ได้เรื่องนะ เพราะฉะนั้นจะต้องปรับปรุงตัวเอง เพราะฉะนั้น ๒ ใบนี่มันสื่อได้นะ จริง ๆ ผมยังอยากจะให้เพิ่ม ๓ ด้วยซ้ำไป ใบหนึ่งเลือกพรรค ใบหนึ่งเลือกคน ใบหนึ่งเลือก นายกรัฐมนตรีด้วยซ้ำไป แต่มันอาจจะบรรเจิดเลิศเลอไป ถ้าจะสื่อชาวบ้านจริง ๆ ต้องเลือก นายกด้วยใบหนึ่ง แต่เอาล่ะถ้ามันทำไม่ได้ก็กลับมาที่ ๒ ใบ อันนี้หลักของการสื่อนะครับ

ทีนี้มาที่เรื่องของการนับคะแนนแล้วง่ายไหม วันนี้ท่านคงยอมรับนะครับว่า เป็นการเลือกตั้งน่าจะประเทศเดียวในโลกกระมัง ที่เลือกเดือนมีนาคมไปประกาศผลคะแนน ผู้แทนได้ ๒๕ พฤษภาคม อีก ๓ เดือนนะครับ เมื่อก่อนนี้เราเลือกปั๊บวันนี้ ๒ ทุ่มรู้เลยว่า ใครจะได้เป็นนายก พอนับคะแนนเสร็จปั๊บคนที่เป็นนายกออกนั่งแถลงแล้วรู้ตัวนายกแล้วนี่ใน ๒ ทุ่ม แต่นี่ ๓ เดือนยังไม่รู้ใครจะได้เป็นนายก แล้ว ๓ เดือนที่ประกาศนี่ท่านคิดว่ามันเคลียร์ไหมล่ะ ๓ เดือนประกาศไปด้วยความคลุมเครือมืดมนนะ ยังติดใจข้องใจคะแนนกันอยู่ไม่รู้ชัดไม่ชัด พรรคนี้ควรจะได้คนนี้ควรได้ มันไม่บริสุทธิ์เลย แล้วหลักการนับคะแนนท่านครับ ยาวเท่าไรนี่โอกาสทุจริต โอกาสเบี่ยงเบน ผลคะแนนยิ่งมาก ถ้าเลือกตั้งเสร็จในเวลาที่เร็วที่สุด ประกาศผลได้นี่โอกาสไปบิดคะแนน โอกาสไปยกตู้ย้ายหน่วย ย้ายหีบ นี่ถ้านานเท่าไรมันมี โอกาสเกิดขึ้นทั้งนั้นล่ะ เพราะฉะนั้นความเชื่อใจความมั่นใจมันไม่เกิด ๓ เดือนซึ่งประกาศได้ มันมีครั้งแรกเลย เราเคยเห็นในประเทศที่มันเผด็จการมาก ๆ ประเทศป่าเถื่อน ๒-๓ เดือนนี่มาเจอกับเราเอง แล้ว ๓ เดือนวันนี้ยังมืดมนนะครับว่าคะแนนคำนวณคะแนนกันอย่างไร แล้วอะไรที่เกิดขึ้นรู้ไหมครับ ผมไม่ได้เจตนาจะไปพาดพิงหรือเสียดสีใครนะ โดยเฉพาะ ท่านประธาน ผมพยายามเลาะเลี้ยวที่จะถนอมน้ำใจที่สุดนะครับ เลาะเลี้ยวนะนี่จะเลาะเลี้ยวอย่างไร มันไม่พ้นนะ”[๑๒๑]

“๓ เดือนนับคะแนนได้ถึงประกาศแล้วพอนับคะแนนได้แล้ว ๓ เดือนแล้ว พอมาเลือกนายกอีกกี่วันครับ อีกเดือนหนึ่งนะ ๕ มิถุนายนมาสรรหานายกนะ อีกเดือนหนึ่งมาสรรหานายกได้ถึงจะได้ตัวนายก ได้นายกวันที่ ๕ ในสภานึกออกนะครับ วันที่ ๙ โปรดเกล้าฯ ขั้นตอนโปรดเกล้าฯ ไม่นานนะครับ คือท่านก็โปรดเกล้าฯ ให้เร็วนะ แต่หลังจากโปรดเกล้าฯ แล้ว ท่านรู้ไหมว่าตั้ง ครม. ๑๐ กรกฎาคม จาก ๙ มิถุนายนได้ตัว นายกแล้วชื่อประยุทธ์โปรดเกล้าฯ เรียบร้อย ๑๐ กรกฎาคมถึงได้รัฐบาล รวมความแล้วตั้งแต่ ๒๔ มีนาคม แล้วมาตั้งรัฐบาลได้ บริหารประเทศได้ เกือบ ๕ เดือนนะ แล้วใน ๕ เดือนนี้ เกิดอะไรขึ้นอีกนับต่อครับ ใน ๕ เดือนนี้พอได้นายกได้ครม. แล้วกว่าจะได้แถลงนโยบายอีก เกือบเดือนนะแถลงนโยบาย แถลงนโยบายเสร็จท่านรู้ไหมครับ ผมจะไล่เส้นทางเป็น Case ให้ดู Case เดียวนี่ล่ะ กว่าจะทำ พ.ร.บ. งบประมาณได้เข้าสภาได้จากมิถุนายนจากกรกฎาคม ตั้งรัฐบาล พฤศจิกายนเสนอ พ.ร.บ. งบประมาณ อีก ๕ เดือนได้งบประมาณเข้าสภานะ พฤศจิกายนงบประมาณเข้าสภาวาระแรก พอเข้าวาระแรกปั๊บก็ผ่าน ปั๊บ ปั๊บ แล้วมาเกิด อะไรขึ้น ก็อย่างที่เราเห็นนี่สะดุดเพราะอะไรครับ ก็ไปเสียบบัตรแทนกันใช่ไหมครับ ทำไมถึงเสียบ ถ้าไล่ไปจริงๆก็คือเป็นอาการที่เสียงมันไม่เด็ดขาดมันปริ่มน้ำ ทำไมมันปริ่มน้ำก็มัน ๑๙ พรรค ทำไม ๑๙ พรรคแล้วมันยุ่งอะไร ๑๙ พรรคมันก็ไม่มีเอกภาพ จนวันนี้มาเกิดเหตุการณ์ ขายหน้าคือเสียบบัตร เสียบบัตรแล้วปั๊บมานับกันใหม่ แล้วก็กว่าจะผ่านก็อิหลักอิเหลื่อ แล้วเมื่อไรจะได้ใช้งบประมาณ จนจะใช้งบประมาณปีนี้ ๒๕๖๓ จะได้ใช้นี่ ๒๕๖๔ เข้ามาทับ

---

[๑๒๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

พอดี นี่ผมยกตัวอย่างให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการบริหารประเทศ ถ้าไล่เลียงไปจริง ๆ มันเกิดจากโครงสร้างสภานั่นล่ะ โครงสร้าง ส.ส. นั้นล่ะ ถ้าโครงสร้างสภามันออกมาแบบนี้ มันเกิดพรรคเยอะแยะเบี้ยหัวแตกอย่างนี้ มันก็ได้รัฐบาลที่ตุปัดตุเป๋แล้วก็เสียงปริ่มน้ำ แล้วพอมาโหวตในสภามันก็เกิดการ มันไม่เป็นเอกภาพ จนวันนี้นี่เพื่อนเรา ผมก็ถือว่า เป็นเพื่อนนะรัฐบาลนี้ยังเดินมาหาผมอยู่วันนี้ก็ยังเดินมาหากันอยู่ ช่วยประคับประคองกันหน่อยนะ อย่าหนักนะ เพราะวันนี้ป่วนกันแล้วนะ ซีกผมนี่ไม่ธรรมดาแล้วนะ นี่ถ้าคิดว่า ไม่ประคับประคองกันมันก็จะเกิดอะไรขึ้น เหล่านี้ที่ผมยกตัวอย่างมาคือมันเกิดผลกับ การบริหารประเทศแล้ว แต่ถ้ามองย้อนกลับไปในอดีตระบบเลือกตั้งแบบเดิม ๒ ใบ ไม่เคยมี หรอกครับที่มันจะลากประเทศยาวขนาดนี้แต่ละขั้นตอนมันไม่เคย Delay ขนาดนี้นะ มันไปได้ เพราะฉะนั้นผมถึงกราบเรียนว่าระบบเลือกตั้งแบบบัตรเดียวมันเกิดมรรคผลให้เรา เห็นแล้วล่ะ ได้ประจักษ์ต่อกันแล้วล่ะ ได้เห็นชัดเจนแล้วล่ะ เราก็อย่าลากมันต่อเลยครับ ท่านบัญญัติพูดถูกแล้วว่ามันน่าจะถึงจุดสิ้นสุดแล้ว ต่อไปเราก็มาหาวิธีการใหม่ แต่ผมฝากให้ เพิ่มด้วยว่าเลือกตั้งหลักใหญ่ใจความจริง ๆ ต้องอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อิสระนี่สำคัญความไม่อิสระ คราวที่แล้วมันเกิดอะไรตามมาเยอะแยะอธิบายไปมันไปกระทบจิตใจกันเปล่า เลยขอสนับสนุนว่ากลับมาเลือกตั้งระบบใหม่เถอะ เป็น ๒ ใบกันเถอะ แล้วถ้าจะเป็น ความเห็นส่วนตัวผมนะ ๓ ใบผมยังรับได้ขอบคุณครับ”[๑๒๒]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม กฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ ขออนุญาตพูดในฐานะกรรมาธิการ ไม่ได้พูดในฐานะที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง อย่างที่ผมเคยได้เรียนที่ประชุมแห่งนี้ให้ทราบว่าในส่วนของสำนักงานเองได้มีการถอดบทเรียนใน ปัญหาของการเลือกตั้งได้มีการทำการศึกษาวิจัย ในส่วนของปัญหาของระบบการเลือกตั้ง เราแยกกัน ๒ ส่วนในส่วนที่เป็นทางการปฏิบัติปัญหาในการบริหารจัดการเลือกตั้งสำนักงานเรามีการประชุมถอดบทเรียนในส่วนที่เป็นปัญหาเรื่องระบบการเลือกตั้ง ซึ่งจะเป็นปัญหาที่ใหญ่กว่าเราให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาทำการวิจัย ซึ่งมีผลการศึกษาวิจัยแล้วก็มีผลการถอดบทเรียน ออกมาแล้วตอนนี้อยู่ระหว่างการเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งอย่างไรก็ตามผมเห็นว่าเพื่อไม่ให้มันหายไปในเนื้อหาที่เรากำลังจะพิจารณาในวันนี้ผมก็คิดว่าน่าจะมีการนำเสนอในส่วนของผลการศึกษา แล้วก็ผลการถอดบทเรียนในบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเลือกตั้ง ในประเด็นแรกที่ผมอยากจะ ขอนำเสนอในเรื่องของผลการศึกษาวิจัยที่มีผลออกมาว่าในเรื่องของรูปแบบการเลือกตั้งในระบบจัดสรรปันส่วนผสม ซึ่งมันสะท้อนในมาตรา ๘๕ กับ มาตรา ๙๑ ของรัฐธรรมนูญ ที่มีการลงคะแนนด้วยบัตรเลือกตั้งใบเดียว แล้วก็มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต คิดคะแนนแบบแบ่งเขต ซึ่งมันปรากฏอยู่ในมาตรา ๘๕ ปัญหาที่พบหลัก ๆ ที่จากการวิจัยพบว่ามันมีปัญหาอยู่ ๒ ประเด็นหลัก ๆ ประเด็นแรก ก็คือประชาชนสับสนในการลงคะแนน ระหว่างการเลือกผู้สมัครรับสมัครแบบแบ่งเขต กับการเลือกพรรคการเมืองในแบบบัญชีรายชื่อรวมไปถึงการเลือกนายกรัฐมนตรีที่พรรคการเมืองเสนอชื่อที่เราเคย มีการพูดกันว่าเลือกครั้งเดียวได้ ๓ ใน ๑ ประชาชนหลายพื้นที่มีความสับสนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตพื้นที่ที่ผู้สมัครกับพรรคการเมืองอาจจะอยู่คนละพรรคที่มีอยู่ในใจประชาชนต่างกัน สมมุติว่า ประชาชนชอบผู้สมัครคนนี้แต่ไปชอบอีกพรรคหนึ่ง ซึ่งมันทำให้คนเขาต้องเลือก และพฤติกรรมการเลือกของประชาชนในแต่ละเขต ก็จะแตกต่างกันออกไป บางเขตเลือกผู้สมัครแบบแบ่งเขต บางเขตบอกไปเลือกพรรคการเมือง ซึ่งตรงนี้ผลการวิจัยเขาชี้มา เขาวิเคราะห์มาว่าตรงนี้เห็นได้ว่ามัน อาจจะไม่สะท้อนเจตจำนงที่แท้จริงของประชาชนได้ซึ่งประเด็นนี้มันต่างกับของประเทศเยอรมนี ซึ่งมีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกันที่เยอรมนีมีใบเดียว แต่ว่าเขาแบ่งการเลือกตั้งออกเป็น ๒ ขา ในขาแบบแบ่งเขตกับแบบบัญชีรายชื่อ

---

[๑๒๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

แล้วคนสามารถไปลงคะแนนได้ทั้ง ๒ ขา คือสามารถลงได้แบบแบ่งเขตก็ได้ แบบบัญชีรายชื่อก็ได้ การคำนวณ ส.ส. พึงมีเขาก็คิดจากคะแนนในแบบขาแบบบัญชีรายชื่อ เมื่อได้คะแนนตรงนั้นมาแล้ว จำนวน ส.ส. พึงมีแล้วก็ไปลบจำนวน ส.ส. แบบแบ่งเขต ที่แต่ละพรรคได้ก็จะเป็น ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคนั้นได้รับเพิ่มเติม ซึ่งมันต่างจากของเรา ของเราใช้แบบแบ่งเขตเลย ซึ่งตรงนี้ก็มีการวิเคราะห์กันว่า ถ้าเราอยากคงในเรื่องของการระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม คือ เอาคะแนนมาคิดปันส่วนผสมกันก็น่าจะใช้ในระบบนี้ เพราะว่าการให้เขาลงคะแนนแบบบัญชีรายชื่อมันสะท้อนคำว่า ส.ส. พึงมีของพรรคการเมืองมากกว่า ที่เป็นแบบแบ่งเขต”[๑๒๓]

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ผม กฤช กรรมาธิการครับ ขออนุญาตผมจะไม่ได้พูดถึงเรื่องตัวระบบเลือกตั้ง เพราะว่าในช่วงแรกนี่ผมได้อภิปราย ไปแล้วนะครับ แต่ว่าในช่วงนี้ในช่วงที่ ๒ ผมจะขออนุญาตจะได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย เพราะว่ามีกรรมาธิการหลายท่านนะครับ ท่านได้พูดถึงในเรื่องของการนับคะแนน เรื่องสูตรคำนวณ เรื่องการย้ายพรรคต่าง ๆ นี่นะครับ แล้วก็มีบางส่วนก็พาดพิงถึงการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผมจะขออนุญาตชี้แจงเป็นประเด็นสั้น ๆ ๓ ประเด็นนะครับ

ประเด็นแรกก็คือในเรื่องของที่พูดถึงเรื่องการประกาศผลการเลือกตั้งนะครับ ที่มีการกล่าวอ้างขออนุญาตท่านสุทินท่านได้พูดว่าที่ผ่านมา กกต. ใช้เวลานานในการประกาศผลการเลือกตั้งถึง ๙๐ วันนะครับ เป็นคำพูดที่ท่านพูดไว้ ผมขออนุญาตเรียนอย่างนี้ครับว่าตามกฎหมายในมาตรา ๑๒๗ นี่นะครับ เขาเขียนไว้ว่าในการเลือกตั้ง ทั่วไปให้ กกต. ประกาศผลการเลือกตั้งเมื่อตรวจสอบเบื้องต้นแล้วมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผลการเลือกตั้งไม่ได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ ซึ่งการประกาศผลต้องไม่ช้ากว่า ๖๐ วันนับแต่วันเลือกตั้ง ซึ่งตรงนี้มันมีเงื่อนไขอยู่การประกาศ ผลนี่นะครับ มีอยู่ ๓ เงื่อน ๑. ประกาศผล ผมเรียนอย่างนี้ครับ ประกาศผลกับประกาศคะแนนนี่ไม่เหมือนกันนะครับ เขาบอกประกาศผลนี่มันจะต้องมีการตรวจสอบว่า ผลการเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยสุจริต เที่ยงธรรม มีหลักฐานอันควรเชื่อได้ แต่ในขณะนั้น หลังเลือกตั้งมีเรื่องร้องคัดค้านการเลือกตั้งเข้ามา ๕๙๐ เรื่อง ซึ่งมันก็เป็นเหตุที่ กกต. ต้องตรวจสอบก่อนตามกฎหมายเลย อันนี้คือเงื่อนไขที่ ๑ เงื่อนไขที่ ๒ ก็คือต้องประกาศ จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ เราไม่สามารถประกาศเป็นรายเขตได้ เพราะในกฎหมายเขียนว่า ต้องจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ แล้วก็อีกเงื่อนไขหนึ่งก็คือภายใน ๖๐ วันนับแต่วัน เลือกตั้งนะครับ ผมเรียนว่าเราเลือกตั้งวันที่ ๒๔ มีนาคมนะครับ ประกาศผลคะแนน วันที่ ๒๗ มีนาคม แล้วก็ประกาศผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตวันที่ ๗ พฤษภาคม กับแบบบัญชีรายชื่อ ถ้านับเวลาจริง ๆ นับแต่วันเลือกตั้งไปถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง แบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อนี่ประมาณ ๔๕ วันเท่านั้นนะครับ ขออนุญาตเรียนว่า อันนี้เป็นไปตามกฎหมายในมาตรา ๑๒๗”[๑๒๔]

มาตรา ๘๘

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ คือรันให้มันจบไม่อย่างนั้นจะผ่านไปโดยไม่มีความเห็นเพิ่มเติมก็คือว่าทางกรรมาธิการชุดใหญ่จะต้องมีความเห็นเพื่อเคาะประเด็นนี้ว่าอนุของเราเสนอเรื่องนี้ขึ้นมาเสียงส่วนใหญ่เห็นว่านายกรัฐมนตรีนี่หลังบทเฉพาะกาลแล้วควรกลับไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่นี้กรรมาธิการ

---

[๑๒๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ชุดใหญ่จะเห็นอย่างไรก็เห็นกันไป ตรงนี้ถือเป็นหลักการที่เราเสนอ ทีนี้ผมกำลังรันว่าจริง ๆ ระบบการพิจารณาของเราควรจะเป็นอย่างนี้คือ อนุกรรมาธิการเสนอประเด็นเป็นหมวดเข้ามาแล้วเราก็เคาะ ๆ มันจะได้จบเป็นเรื่อง ๆ ไป อันนี้ค้างไว้”[๑๒๕]

“ผู้ที่อภิปรายว่านายกรัฐมนตรีไม่ว่าอย่างไรควรจะมาโดยตรงจากพรรคการเมือง หมายถึงว่าจากการเลือกตั้ง เป็นผมอภิปรายเอง แต่เป็นเหตุผล แต่ว่าในการนำเสนอผมนำเสนอในสภาพปัญหาว่ามันควรจะเป็นอย่างนี้ ซึ่งตอนปลายมีว่า การได้รับเลือกตั้งจากประชาชน คือมันเป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม เลือกตั้งไปแล้วก็มีชื่อลอยอยู่ แต่ถ้ามาจากตรงนั้นมันโดยตรงตามปี ๒๕๓๕ ผมยังพูดว่าในปี ๒๕๓๕ ที่มันเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ เกิดจากการเรียกร้องที่จะให้มีนายกรัฐมนตรีโดยตรง ผมให้ความเห็นไว้ว่าชื่อนายกรัฐมนตรีควรจะมาจาก ส.ส. โดยตรง เป็นความเห็นผม”[๑๒๖]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“เรื่องของการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีโดยพรรคการเมือง ซึ่งในหน้า ๓๙ เองก็ให้เหตุผลต่าง ๆ นะครับว่ามีข้อดีในการที่ให้พรรคการเมืองเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีอย่างไร เต็มหน้าเลย แต่ว่าในหน้า ๔๐ ในผลการศึกษาเราบอกว่าคณะกรรมาธิการเห็นว่า ที่กำหนดให้พรรคการเมืองต้องเสนอรายชื่อบุคคลที่ได้รับการสมควรแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เป็นการสร้างภาระให้แก่พรรคการเมืองและสร้างภาระให้แก่คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก ผมคิดว่าเขียนแค่นี้มันทำให้รู้สึกว่าคณะกรรมาธิการของเรานี้ไปเห็นอย่างนี้ ด้วยเหตุผลว่าสร้างภาระก็ไม่เห็นว่าจะสร้างภาระอย่างไร พรรคการเมืองก็ชี้เอาสิว่าคุณจะเอาใครเป็นนายกรัฐมนตรี มันไม่ดูว่าเป็นภาระมากส่วนคณะกรรมการการเลือกตั้งเองก็ไม่เห็นมีหน้าที่ภาระอะไร เพียงแค่รับเอกสารเท่านั้นเองผมว่าเราต้องใส่เหตุผลมากกว่านี้ ถ้าเราบอกว่าไม่เห็นด้วยนะครับท่านประธาน ถ้าใส่อย่างนี้ปั๊บมันดูเหมือนว่าคณะกรรมาธิการของเรานี้ไปศึกษาเรื่องนี้แล้วใช้เหตุผลซึ่งไม่มีน้ำหนักมาหักล้างเขาครับ

คือถ้าเกิดมีการอภิปรายว่าปัญหาของการที่เขียนว่าให้พรรคการเมืองเสนอคนที่เป็นนายกรัฐมนตรีมีปัญหาอย่างไร ผมว่าเป็นเหตุผลแล้วว่ามีปัญหาตรงนั้นเป็นเหตุผลแล้ว เราก็อ้างปัญหาเหล่านั้นเป็นเหตุผลว่าทำไมถึงไม่ควรจะต้องให้มีระบบนี้ต่อไป เมื่อเป็นระบบนี้ต่อไปก็คือให้นายกรัฐมนตรีมาจาก ส.ส. ซึ่งผมเข้าใจมีคนอภิปรายว่าการมาจาก ส.ส. ต้องใกล้ชิดกับประชาชน สัมผัสกับประชาชนหรืออย่างในกรณีถามว่าพรรคการเมืองคุณมีเสนอนโยบาย แล้วคุณไปเสนอใครก็ไม่รู้เป็นนายกรัฐมนตรี แล้วเขามาเป็นนายกรัฐมนตรีเขาบอกว่าเขาก็ทำตามใจเขา ไม่ทำตามนโยบายของพรรคการเมืองใช่ไหม เขาก็มีสิทธิจะทำ เพราะเขาบอกว่าเขาไม่ใช่พรรคการเมือง ตรงนี้ผมว่าจะเป็นสิ่งที่อภิปรายกัน ซึ่งถ้าเราเอามาเขียนไว้ตรงนี้อาจจะเป็นเหตุผลที่ทำให้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นครับ”[๑๒๗]

มาตรา ๙๑

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ขอบคุณครับ ท่านประธานครับ ผม สมชัย กรรมาธิการ คือเกี่ยวกับเรื่องการออกแบบการเลือกตั้งซึ่งปรากฏในส่วนที่ ๒ เรื่องเกี่ยวกับ สภาผู้แทนราษฎร ในส่วนนี้โดยหลักการผมคิดว่าเราต้องจับหลักให้ได้ก่อน

---

[๑๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๒๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๒๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ว่า การออกแบบดังกล่าว มันจะตอบหลักการอะไร หลักการประการที่ ๑ ก็คือหลักการว่าเมื่อประชาชนไปใช้สิทธิ สิ่งที่เป็นผลของการใช้สิทธินั้นจะต้องสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนที่แท้จริง ว่าประชาชนนั้นเขาต้องการ ใครมาทำหน้าที่เป็นผู้แทนของเขา มาทำหน้าที่เพื่อที่จะไปจัดตั้งฝ่ายบริหารไปปกครองบ้านเมือง เพราะฉะนั้นการเลือกตั้งที่ดีต้องออกแบบให้ได้สิ่งนี้ออกมาก่อน อย่างที่ ๑ อย่างที่ ๒ การออกแบบ ดังกล่าวก็ต้องเอื้ออำนวยต่อการจัดการเพื่อทำให้ประชาชนเกิดความสะดวก สามารถไปใช้สิทธิได้ ถ้าเขาประสงค์จะใช้สิทธินะครับ จะช่วงเวลาใดที่เขาสะดวกหรือในสถานที่ที่เขาสามารถไปใช้สิทธิ โดยสะดวก แล้วก็ในขณะเดียวกันก็ต้องสามารถอำนวยการเพื่อที่จะป้องกันเรื่องราวพิจารณาคดี ต่าง ๆ ได้ นี่คือประการที่ ๒ ประการที่ ๓ ก็คือว่าต้องมองไกลไปถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่า หลังจากการเลือกตั้งแล้ว นำไปสู่การที่มีรัฐบาลที่ดี มีรัฐบาลที่เข้มแข็ง แล้วก็สามารถผลักดันประเทศ ให้เดินหน้าต่อไปได้ เราเลือกตั้งขึ้นมา เราคงไม่ต้องการเลือกตั้งแล้วทำให้ไม่ได้รัฐบาลหรือได้รัฐบาล ที่อ่อนแอหรือต้องยุบแล้วก็เลือกตั้งใหม่ อยู่เรื่อย ๆ ประเทศก็จะเดินไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นภายใต้ ๓ หลักการดังกล่าวก็ต้องมาทบทวนดูครับว่า สิ่งซึ่งถูกออกแบบไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ เป็นอย่างไร สิ่งซึ่งเป็นแกนหลักของการออกแบบก็คือการใช้บัตรใบเดียวพอใช้บัตรใบเดียว สิ่งที่ตามมาก็คือว่าต้องคำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อ โดยใช้ระบบการจัดสรรปันส่วนผสมต้องมีการคำนวณเพื่อปัดเศษหรือไม่ปัดเศษก็แล้วแต่ นี่คือเป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ถ้าไม่ใช่บัตรใบเดียวเป็นบัตร ๒ ใบการคำนวณ ส.ส. พึงมีก็ไม่ต้องมี การที่จะต้องมาบวกลบกันว่าพรรคใดจะมี ส.ส. บัญชีรายชื่อ เท่าไรก็ไม่ต้องมีเรื่องของการที่จะต้องปัดเศษ ควรปัดไม่ควรปัด เศษเท่าไรจะได้เป็น ส.ส. ๑ คน มันก็ จะไม่เกิดขึ้น นี่คือการออกแบบที่นำไปสู่ปัญหาที่เกิดขึ้น ตอนนี้ Scenario ที่ต่อเนื่องจากเรื่อง บัตรใบเดียวนั้น แล้วพอเราใช้ระบบการปัดเศษ ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่า ๓๐,๐๐๐ ถึง ๔๐,๐๐๐ คะแนน ก็จะมีโอกาสได้ ส.ส. ๑ คน โดยระบบของการคำนวณ ซึ่งอันนี้ท่านชินวรณ์ได้พูดแล้วครับว่า จะส่งเสริมให้เกิดพรรคการเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย เพราะทุกคนเห็นชัดเจนครับว่า ๓๐,๐๐๐ กว่าคะแนนได้ ส.ส. ๑ คน ดังนั้น ถ้าหากว่าส่งเขตได้เกือบทุกเขต เขตละ ๑๐๐ เสียงก็เพียงพอ นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น ประเทศก็จะมีพรรคการเมืองเยอะ ในสภาก็จะมีพรรคการเมืองจำนวนมากรัฐบาลเอง ก็จะต้องประกอบด้วยพรรคการเมืองจำนวนมากมาร่วมเป็นรัฐบาลความมีเสถียรภาพก็จะน้อยลง อีกส่วนหนึ่งซึ่งผมคิดว่าหลายท่านมองเห็นปัญหาก็คือว่าภายใต้ระบบบัตรใบเดียว คะแนนของผู้ชนะ ในแต่ละเขตจะกลายเป็นคะแนนซึ่งเป็นปัญหากับ ส.ส. บัญชีรายชื่อ ขออนุญาตเอ่ยนามท่านสนธยา พูดว่า ๒๐,๐๐๐ กว่าคะแนนก็ได้เป็น ส.ส. เขตแล้วในอนาคต อะไรที่เกิดขึ้นต่อจากนี้ ทุก ๒๐,๐๐๐ คะแนนที่ชนะ คือ ขาดทุน ๕๐,๐๐๐ คะแนน ผมใช้ประโยคนี้ ทุก ๒๐,๐๐๐ ๓๐,๐๐๐ คะแนน ที่ท่านชนะคือขาดทุน ๕๐,๐๐๐ คะแนนที่ท่านจะต้องหาคะแนนที่แพ้ในเขตอื่น ๆ มาสมทบ ถ้าท่านหาไม่ได้ ส.ส. บัญชีรายชื่อท่านจะไม่ได้แม้แต่รายเดียว อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้น ที่ปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นกับพรรคเพื่อไทยแล้ว เพราะฉะนั้นในแง่ของการเลือกตั้งภายใต้ระบบบัตรเดียวนั้น ส.ส. บัญชีรายชื่อ จะนั่งลุ้นให้ ส.ส. เขตสอบตกนะครับ แล้วก็ ส.ส. เขตก็จะกลับมารู้สึกว่าเวลาเขาหาเสียง ไปเขาหาเสียงให้ใคร เพื่อให้ ส.ส. บัญชีรายชื่อหรือเปล่าในส่วนนี้นะครับ ซึ่งก็จะกลายเป็นปัญหาของ ความเป็นเอกภาพความสามัคคีคือการทำงานภายในพรรคการเมือง เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นสิ่งที่ จะต้องไตร่ตรองให้ดีครับว่า ภายใต้ระบบดังกล่าว มันก่อให้เกิดผลดีต่อการเมืองจริงหรือไม่นะครับ แล้วก็ในลักษณะของการที่สะท้อนความต้องการของประชาชนนั้นภายใต้ระบบบัตรใบเดียว พูดยากครับว่าประชาชนจะเลือกโดยคิดอะไรท้ายสุดผลของการเลือกตั้งในหลาย ๆ พื้นที่พิสูจน์แล้วว่า ประชาชนแทบไม่ได้สนใจตัวผู้สมัครในเขตอย่างแท้จริง ผู้สมัครเองอาจจะเป็นคนซึ่งไม่เคยหาเสียง มาก่อน ในช่วงหาเสียงก็ไม่มีหาเสียงด้วยซ้ำ แต่ก็มีโอกาสที่จะได้เป็น ส.ส. เขตได้เนื่องจากประชาชน ถึงจุด ๆ หนึ่งแล้วก็ต้องเลือกเขาต้อง

ตัดสินใจเลือกว่า จะเอาใครเป็นนายกหรือจะไม่เอาใครเป็นนายก อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นบัตรใบเดียว ไม่สะท้อนความต้องการไม่ได้สะท้อนเจตนาของประชาชน อย่างแท้จริงครับ นี่คือประเด็นที่ ๑”[๑๒๘]

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ท่านครับ ๓๐,๐๐๐ ได้คะแนน ๑ คน ใช่ไหมครับ เราคิดกันเมื่อสักครู่นี้ คร่าว ๆ นะ ๓๐,๐๐๐ คะแนนน่าจะได้ ๑ คน ก็มีพรรคที่ได้จริง ๆ ๓๐,๐๐๐ แต่ท่านรู้ไหมว่า มีพรรคหนึ่งน้อยใจมากวันนี้ติดใจมากครับ ๘๐,๐๐๐ กว่าก็ได้คนเดียว เท่ากับ ๓๐,๐๐๐ นะ พลังปวงชนไทย ๘๐,๐๐๐ กว่า คุณนิคม บุญวิเศษ ได้คนเดียวนะ เอาอะไรมาคิด ถ้าคิดหลัก ง่ายๆคือถ้า ๓๐,๐๐๐ ได้ ๑ คนใช่ไหมครับ ๖๐,๐๐๐ มันต้องได้ ๒ ใช่ไหมครับ แต่พลังปวงชนไทย ๘๐,๐๐๐ ได้ ๑ คน เท่ากับพรรค ๓๐,๐๐๐ ครับ นี่คิดได้อย่างไร แล้วระบบไหนคณิตศาสตร์ไหนเอามาคิด เพราะฉะนั้นมันเป็นระบบการเลือกตั้งที่มันวันนี้ยังสาละวนกัน ผมเชื่อว่าวันนี้ให้ใครไปอธิบายวิธีนับคะแนนวิธีการหาคะแนน ส.ส. พึงมีนี่ หาคนอธิบาย ได้ชัดเคลียร์ที่สุดไม่มีหรอก ชาวบ้านถามผมมั่ว ๆ ไปเลย มันไม่เคลียร์มันไม่ชัด เพราะฉะนั้น ระบบนี้ถ้ายังมีต่อไปอีก ท่านเชื่อไหมครับว่าวันนี้มี ๑๙ พรรค รอบหน้าถ้ายังเป็นระบบนี้นะ ท่านชำนาญอาจจะเห็น ๓๐ พรรคนะและพรรคร่วมรัฐบาลนะครับ เพราะอะไรรู้ไหมครับ วันนี้เคลื่อนไหวตั้งพรรคกันมาก ตั้งไม่หวังอะไร ก็หวังเอา ส.ส. คนหนึ่ง ๒ คน หวังเอาคะแนนวันนี้คิดได้นับหัวกันแล้ว โยกย้ายแล้วเอาสัก ๓๐,๐๐๐ คนเท่านั้น ไม่ได้ตั้งหวังอะไรเลย ผมขอเป็นหัวหน้าพรรคแล้วหวังเอา ๓๐,๐๐๐ ผมจะได้เป็น ส.ส. แล้วพอต่อไปพรรครัฐบาล ผมว่า ๓๐ พรรค ไม่ได้เกินความจริง แล้วทีนี้มันนำมาซึ่งอะไรครับ นำมาซึ่งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการบริหารประเทศ”[๑๒๙]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ปัญหาอีกอันหนึ่งที่พบก็คือว่าจากรูปแบบการเลือกตั้งที่เปลี่ยนไปมีการนำทุกคะแนนในแบบแบ่งเขตมาคิดคำนวณ ส.ส. พึงมีของแต่ละพรรค และโดยไม่มีการกำหนดคะแนนขั้นต่ำ ของแต่ละพรรคด้วย ทำให้ทุกพรรคการเมืองต้องพยายามส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตให้ได้จำนวนมากที่สุด เพื่อรวบรวมคะแนนให้มากที่สุด หลายพรรคการเมืองในหลายเขตที่ส่งผู้สมัครไม่ได้มุ่งหวังที่จะชนะการเลือกตั้งในเขตนั้น เพียงแต่มุ่งหวังที่จะไปเก็บคะแนนในแต่ละเขตออกมา ประเด็นนี้ทำให้เกิด ปัญหาอะไรครับ ทำให้เกิดปัญหาคือผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมีจำนวนมาก บอกว่ามากขึ้นเป็น ๔ เท่าของจำนวนผู้สมัครในการเลือกตั้งครั้งหลังสุดเมื่อปี ๒๕๕๔ เมื่อปี ๒๕๕๔ มีผู้สมัครแบบแบ่งเขต ๒,๔๒๒ คน แต่ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ มีผู้สมัครแบบแบ่งเขตถึง ๑๑,๑๘๑ คน เฉลี่ย ๒๘ คนต่อ ๑ เขต มีเขตเลือกตั้งที่มีสมัครสูงสุดอยู่ถึง ๔๖ คน สิ่งเหล่านี้เกิดปัญหาอะไรครับ เกิดปัญหาเวลาที่เราไปทำบัตรเลือกตั้งมันจะต้องมีผู้สมัครจำนวนมาก ทำให้ช่องทำเครื่องหมายมันเล็ก ลงเกิดความผิดพลาดในการทำเครื่องหมาย แล้วประชาชนก็สะท้อนมาว่ามันมองไม่ค่อยเห็น โดยเฉพาะบัตรเลือกตั้งที่เราออกแบบมา จะต้องมีทั้งหมายเลขผู้สมัครต้องมีทั้งชื่อพรรค มีทั้ง Logo พรรค แต่มีถึง ๔๖ ช่อง เป็นอย่างน้อย ตรงนี้ก็เป็นปัญหาแล้วก็ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของ กระบวนการในการบริหารจัดการเลือกตั้งทีมีความยุ่งยาก แล้วก็สิ้นเปลืองมากขึ้น สิ้นเปลืองเรื่อง อะไรบ้าง เช่น เอกสารแนะนำตัวผู้สมัคร การจัดทำที่ปิดป้ายหาเสียงของผู้สมัครแต่ละคน ซึ่งเราต้องไปจัดทำที่ปิดป้ายหาเสียงไว้ทุกแห่ง แล้วก็การนับคะแนนด้วย มันทำให้เกิดปัญหา ในเรื่องของภาระในการดำเนินการ ซึ่งในส่วนนี้ผลการวิจัยก็มี

---

[๑๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๒๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

การเสนอแนะมาว่า ถ้ายังคงให้มีการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ก็ควรจะนำระบบอย่างที่ผมได้กราบเรียนไปไว้ก็คือว่าให้คนสามารถ ลงคะแนนแบบแบ่งเขต และแบบบัญชีรายชื่อ แล้วก็การคิดคะแนนให้ ส.ส. พึงมีแต่ละพรรคให้คิดจากข้างบัญชีรายชื่อแล้วก็ไปลบจาก ส.ส. แบบแบ่งเขต แล้วก็จะเหลือ ส.ส. ที่พรรคนั้นควรได้รับ”[๑๓๐]

“ประเด็นที่ ๒ ที่มีการกล่าวอ้างไปถึงเรื่องสูตรคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ โดยบอกว่าเป็นสูตรคำนวณของ กกต. นี่ผมขออนุญาตเรียนอย่างนี้ครับว่าจริง ๆ แล้ว สูตรคำนวณนี้มันเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่มาตรา ๙๑ แล้วก็ พ.ร.บ. ประกอบในมาตรา ๑๒๘ มาตรา ๑๒๙ มาตรา ๑๒๘ คือประกาศครบทุกเขต มาตรา ๑๒๙ คือประกาศไม่ครบทุกเขต มันมีวิธีการคิดอยู่ ซึ่งวิธีการคิดนี่นะครับ เราก็ไปดูเจตนารมณ์ที่ กรธ. เขาเป็นคนร่าง ซึ่งมันก็ตรงนะครับ ที่เราคิดออกมามันก็ตรงมันไม่ได้เป็นสูตรคำนวณที่เราไปคิดเองนะครับแล้วก็ที่แตกต่างไปจาก กรธ. ไม่ใช่นะครับ แต่ถ้าสูตรตัวนี้วิธีคิดแบบนี้มันผิดไปจากหลัก คณิตศาสตร์มันก็ต้องไปว่ากันในชั้นการแก้ไขอีกทีหนึ่งถ้าเกิดเห็นเป็นอย่างนั้นนะครับ”[๑๓๑]

“อีกส่วนหนึ่งก็คือ เมื่อกี้ที่พูดถึงเรื่องของสูตรคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ หลายท่านชอบพูดว่าขออนุญาตแก้คำว่า ชอบพูด หลายท่านได้พูดว่า สูตรคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อเป็นของ กกต. ขออนุญาตเรียนนะครับ ขออนุญาตเรียนเพื่อแก้ไขข้อความ ตรงนี้ว่าจริง ๆ สูตรคำนวณนี้มันอยู่ในกฎหมาย ตั้งแต่กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมาย ประกอบว่าด้วยการเลือกตั้ง ส.ส. ซึ่งคนที่ออกกฎหมายตัวนี้ก็คือ กรธ. ซึ่งเวลาที่ กกต. จะคิด คำนวณ เราก็คิดคำนวณตามสูตรคำนวณที่เขาเขียนไว้ให้ ในทุกข้อทุกมาตราเราไม่สามารถคำนวณได้เองได้ เขียนว่าอย่างไรก็คำนวณไปตามนั้น เราไม่ได้คำนวณเอง ถามว่ามีการชี้แจง เรื่องสูตรคำนวณในช่วงก่อนการเลือกตั้งไหม มีการชี้แจงครับ ผมยันยันว่ามีการชี้แจง เรามี การประชุมพรรคการเมืองหลายครั้งในช่วงก่อนการเลือกตั้งมีการถามเรื่องสูตรคำนวณ เรามีการอภิปราย แล้วก็เพื่อความมั่นใจเราได้เชิญทาง กรธ. มาพูดคุยด้วยเพื่อให้เข้าใจ ตรงกันว่าสิ่งที่ กรธ. ได้คิดในเรื่องของสูตรคำนวณตาม พ.ร.บ. ประกอบ มันตรงกับที่เรากำลังจะประกาศใช้หรือไม่ ซึ่งก็ปรากฏว่าวิธีที่ กรธ. คิดก็ตรงกับที่เราเอามาดำเนินการในการคิดคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ ก็ขออนุญาตเรียนว่าสูตรคำนวณนี้มันไม่ใช่เป็นสูตรคำนวณของ กกต. ที่เราคิดขึ้นเอง เราก็ว่าไปตามกฎหมาย ทั้งหมดนี้ผมกำลังจะบอกว่า หลายเรื่องก็ปรับแก้ได้ถ้าเกิดเราเห็นว่าอะไรบ้างที่ไม่เหมาะสม แต่ว่าทั้งหมดนี้เรียนยืนยันว่า องค์กรอิสระเช่น กกต. เราก็ไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหมือนกับที่ทุกคนคิดว่าเราเป็นเหมือนกับทุกอย่างทำได้โดยตัวของเราเอง ก็ขออนุญาตเรียนครับ ขอบคุณครับ”[๑๓๒]

มาตรา ๙๘

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ประการที่ ๓ เราก็ยังเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่าเรื่องของคุณสมบัติ ส.ส. ที่เขียนไว้ว่าห้ามโน่นห้ามนี่ ห้ามต่าง ๆ มากมาย แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่ยังค้างคาอยู่ อย่างเช่นเรื่องของหุ้น ถือหุ้นได้หรือไม่ได้เรื่องของการที่จะสามารถกันคนที่มีประวัติไม่ดีออก ได้จริงหรือ หรือแม้กระทั่งเรื่องของคุณสมบัติว่าการจบปริญญาตรี ส.ส. ส.ว. ไม่ต้องจบ แต่ในขณะที่สมัครท้องถิ่นต้องจบ อันนี้ก็เป็นประเด็นที่ต้องคิดต้องไตร่ตรองกัน

---

[๑๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๓๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประการที่ ๔ คือการทำหน้าที่ของฝ่ายการเมือง ผมเห็นภาพที่เกิดขึ้นคือ ขณะนี้รัฐมนตรีหลายคนก็ยังเป็น ส.ส. อยู่ มาจาก ส.ส. ได้แต่ไม่ควรเป็น ส.ส. ในขณะเดียวกัน ไม่เช่นนั้นท่านก็วิ่งไปวิ่งมาทำงานรัฐมนตรีไม่ได้เต็มที่อย่างนี้เป็นต้น หรือเรื่องประเด็นที่เราเห็นว่าการลงมติที่ให้ลงอย่างเป็นอิสระไม่จำเป็นต้องอิงมติพรรค ผลที่เกิดขึ้นก็คือจะขับก็ไม่กล้าขับ ถ้าขับก็ต้องไปหาพรรคใหม่ ก็เป็นการที่จะเข้าทาง อีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นกรณีแบบนี้อาจจะต้องคิดทบทวนใหม่ว่าดีหรือไม่ดี”[๑๓๓]

นายเทพไท เสนพงศ์ กรรมาธิการ

“ท่านประธานที่เคารพ ผม เทพไท กรรมาธิการ ขอแสดง ความเห็นในส่วนที่ ๒ ที่เกี่ยวกับสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจริง ๆ ผมก็ได้แสดงความเห็นไว้ใน วาระ ๑ อยู่หลายประเด็นแต่ว่าบางประเด็นก็ยังตกอยู่ ก็จะขอพูดในที่ประชุมของกรรมาธิการ เรื่องระบบการเลือกตั้งผมคิดว่า ท่านบัญญัติได้แสดงความเห็นต่อระบบการเลือกตั้งค่อนข้างที่จะสมบูรณ์แล้ว และผมก็เห็นด้วยกับความคิดเห็นของท่านบัญญัตินะครับ แต่ว่าถ้าหากว่าหลายคนยังรัก คำว่าจัดสรรปันส่วนผสมอยู่ ผมก็สนับสนุนแนวความคิดของท่านกฤช เอื้อวงศ์ ถ้าออกในทางแบบ ที่ กกต. ศึกษามาก็มีความเป็นไปได้ ส่วนที่ผมจะแสดงความเห็นในส่วนที่ ๒ ของสภาผู้แทนราษฎรที่ยังไม่มีใครพูดเลยผมคิดว่าในส่วนของมาตรา ๙๘ ที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัคร ก็ต้องเรียนว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนคุณสมบัติผู้สมัครเหมือนกับตัดสิน ตัดสิทธิคนที่เคยกระทำผิดมาตลอดชีวิต คือผมเข้าใจว่ามันอาจจะเขียนด้วยวาทกรรมที่บอกว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นรัฐธรรมนูญปราบโกง เพราะฉะนั้นพยายามจะสร้างประเด็นอะไรให้มันเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ปราบโกงจริง ๆ นั่นก็คือเอาไปใส่ในคุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ส. คือใครก็ตามถ้าหากว่าทำผิดกฎหมาย ป.ป.ช. ก็คือหมดสิทธิตลอดชีวิต ทำผิดกฎหมายการเลือกตั้งก็ตลอดชีวิตหมดเลยนะครับ ซึ่งผมก็คิดว่าก็ไม่เป็นธรรมกับบางคน บางคนมีความผิดกฎหมาย ป.ป.ช. เล็กน้อย สมมุติเรื่องแจ้งบัญชีทรัพย์สิน หลงลืมไป แล้วก็โดนตัดสิทธิก็ถือว่าผิดกฎหมาย ป.ป.ช. ก็โดนเข้ามาตรานี้เช่นเดียวกัน ผมอยากจะให้กลับไปใช้คุณสมบัติตาม รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ซึ่งผมคิดว่าการตัดสิทธิเขาตลอดชีวิตหรือกี่ปี คนที่มีสิทธิหรือว่าคนที่เหมาะสมที่สุดคือ ศาล วันนี้เราก็เห็นศาลที่จะตัดสินพวกที่กระผมผิดกฎหมาย ตั้งแต่กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมาย ป.ป.ช. หรือกฎหมายอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับการเมือง ศาลจะตัดสิทธิตามดุลยพินิจของศาล และตามข้อหาหรือว่าตามความผิดเราจะเห็นว่าตัดสิทธิ ๑ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๗ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง เพราะว่านี่โทษต่ำที่สุด ถ้าใช้บรรทัดฐานของศาล แต่ว่าถ้าคุณเขียนแบบนี้ตลอดชีวิต อย่างนี้ผมก็คิดว่า กฎหมาย คำวินิจฉัยของศาลก็ไม่ต้องมีเลยตัดสิทธิกี่ปี เพราะตัดสิทธิกี่ปีก็คือตลอดชีวิต นั่นผมคิดว่า ตรงนี้ก็น่าจะเปิดกว้างให้ใช้เป็นดุลยพินิจของศาลเหมือนรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ซึ่งผมคิดว่ามันก็เป็นธรรมถ้าหากว่าคุณเขียนแบบนี้ผมคิดว่าก็ต้องไม่มีผลย้อนหลังกับคนที่ผ่านมา ถ้าย้อนหลัง ต้องเป็นคุณ แต่นี้มันก็ย้อนหลังหมดเลย อาจจะมีบทเฉพาะกาล คนต้องผิดตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปก็ว่ากันไป แต่นี้มันย้อนหลังไปหมดเลย คราวนี้ผลที่ตามมาก็คือว่าเมื่อรัฐธรรมนูญเขียนแบบนี้กฎหมาย อื่น ๆ เช่นเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับก็จะล้อรัฐธรรมนูญเกือบทั้งสิ้น ก็จะทำให้คนเหล่านี้เสียสิทธิไปเยอะมากนั้น ผมก็เลยแสดงความเห็นว่าในหมวดนี้เรื่องคุณสมบัติก็น่าจะไปใช้คุณสมบัติที่เป็นสากล ที่เป็นมาตรฐานแบบรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ดีที่สุด ผมคิดว่าจะปราบโกงได้หรือไม่ได้ มันไม่ได้อยู่ที่เรื่องนี้เรื่องเดียว มันอยู่ปัจจัยอื่นด้วย เพราะฉะนั้นก็เลยขอแสดงความเห็นเพิ่มเติมจาก ที่เคยแสดงความเห็นไว้ในการพิจารณาวาระที่ ๑ ไว้ท่านประธาน ขอบคุณครับ”[๑๓๔]

---

[๑๓๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๓๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“อันที่ ๒ ก็คือว่าข้อห้ามที่กำหนดไว้คุณสมบัติหลัก ๆ ก็คือว่าเรื่องที่คุยกันและเป็นปัญหาเยอะคือคุณสมบัติการเป็นเจ้าของและถือหุ้นที่กำหนดไว้มันไม่ชัดเจน อยากให้ชัดเจนกว่านี้เพราะว่ามีปัญหาเยอะทั้ง ส.ส. ด้วยอะไรด้วย ถือหุ้นแล้วก็ในข้อบังคับของบริษัทเป็นอย่างนั้น คือจะอย่างไรก็พูดมาให้ชัด นี่ความเห็นที่ ๒ ความเห็นต่อมาก็คือเรื่องยุทธศาสตร์ชาติมีประเด็นหลักที่เสนอโดยอนุกรรมาธิการก็คือว่าควรจะชี้ที่มาของเงินด้วย เป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ เราก็เสนอว่าเรื่องชี้ที่มาของเงินนี่เป็นนโยบายในการประกาศนโยบายไม่ต้องมี พอมีแล้วมันส่งผลเยอะ เพราะประกาศก็ไม่ได้เพราะเป็นนโยบาย พูดถึงงบประมาณก็ไม่ได้ นี่เป็นความเห็นจากตรงนั้นมา”[๑๓๕]

ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา

นายสุทัศน์ เงินหมื่น ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมได้แสดงความคิดเห็น เป็นเอกสารส่งท่านประธานก่อนแล้วเกี่ยวกับเรื่องวุฒิสภา ผมมีความเห็นว่า น่าจะย้อนกลับไปถึงที่มา อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาโดยให้เหมือนกับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ผมขออนุญาตยืนยันตรงนี้ก่อนและรายละเอียดก็จะยกไปพูดในคราวต่อไปครับ”[๑๓๖]

มาตรา ๑๐๗

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ จะขออนุญาตพูดอะไรตรง ๆ ไม่เป็น Diplomacy Talk แล้วกันครับ จริง ๆ ส.ว. ถูกตั้งขึ้นมาด้วยการเมืองมาตลอด แม้แต่ในปี ๒๕๔๐ ที่ตั้งมาก็การเมือง คือลด Pressure จากที่เราเปลี่ยนจากการเลือกตั้ง เป็นพวงใหญ่มาเป็นเขตเดียวเบอร์เดียวเพื่อระบายคนจำนวนหนึ่งซึ่งเขาไม่มีช่องทางนี้ไปลง ส.ว. เสีย อันนี้ที่มามันเป็นอย่างนี้จริง ๆ ก็คือแก้ปัญหาการเมือง ไม่ต้องไปแข่งกัน แข่งกันเป็นแข่งกันตายนะครับ และพอจากนั้นมา ส.ว. ก็ถูกใช้เป็นฐานทางการเมือง แม้แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เอามายกมือไว้หนุนคนจะมาเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะฉะนั้นที่ผ่านมา ส.ว. ผมจำได้ตั้งแต่มีประเทศไทยมาก็ถูกใช้มาเพื่อ Objective ทางการเมืองทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นถ้าเราจะเริ่มต้นตรงนี้ถ้าเราจะเอาเหตุผลกันตรง ๆ ก็เห็นด้วยกับทุกท่านบอกว่าประเทศไทยเป็นรัฐเดี่ยว มันไม่มีความจำเป็นหรอก แล้วก็ผู้แทนราษฎรเรา Require คุณสมบัติไว้จบการศึกษาขั้นต่ำปริญญาตรีอยู่แล้ว รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ Require ไว้ ซึ่งความจริงแล้ว ส.ว. กลั่นกรองในเมื่อมันมีกฤษฎีกาดูแลให้อยู่แล้ว กฎหมายมันก็ไม่ได้มีความจ้าเป็นอะไร ก็ต้องกลับมาตรงนี้ครับว่าเราจะแก้ปัญหาทางการเมือง หรือเราจะเอา การทำงาน ถ้าเราจะแก้ปัญหาทางการเมืองก็คือลด Pressure ตรงนี้ แล้วก็วันนี้มันเลยถึงขนาดว่าอาคารสภาผู้แทนราษฎร วันนี้มันมีอาคาร ส.ว. แล้ว มันเหมือนเราจะ Justify ว่าประเทศไทยต้องมี ส.ว. เพราะมันสร้าง นี่ที่เรานั่งนี่ก็คืออาคารของ ส.ว. เขา เขาอยู่ตรงนี้ ขอบพระคุณครับ”[๑๓๗]

---

[๑๓๕] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๓๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๓๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ผม กฤช กรรมาธิการครับ ขออนุญาตชี้แจงในส่วนของเรื่อง ส.ว. เบื้องต้นคิดว่าในรายละเอียดคงจะในครั้งต่อไปนะครับ เรียนว่าอย่างนี้ครับ ในส่วนของสำนักงาน กกต. เรามีงานวิจัยเรื่องการเลือก ส.ว. ครั้งที่ผ่านมาเหมือนกัน ซึ่งในรายละเอียดผมคงจะขออนุญาตนำเสนอในครั้งต่อไป แต่ตอนนี้ผมมีความเห็นอยู่ ๒ ประเด็น ก่อนที่จะพูดถึงรายละเอียดงานวิจัยนะครับ ประเด็นแรกก็คือ ถ้าเราจะพิจารณาในเรื่องของ ส.ว. มันต้องพิจารณาควบคู่กันไประหว่างอำนาจหน้าที่กับที่มา จะพูดแค่ที่มาอย่างเดียวไม่ได้ ว่าจะยึดโยงหรือไม่ยึดโยงกับประชาชน มันต้องอยู่ที่อำนาจหน้าที่ มันต้องย้อนดูอดีตด้วยอดีตเป็นอย่างไร ซึ่งทั้ง ๒ ส่วนนี้ อำนาจหน้าที่กับที่มามันต้องควบกันมาไป อันนี้ประเด็นที่ ๑ ผมคิดว่าเวลาที่เราจะวิเคราะห์กันในโอกาสต่อไปนะครับ ประเด็นที่ ๒ ครั้งนี้เป็นความยากลำบากในการทำงานวิจัย เนื่องจากว่า เราไปทำงานวิจัย ไปประเมินผลในการได้มาซึ่ง ส.ว. ตามบทเฉพาะกาล ซึ่งมันไม่ได้ใช้แล้ว มันใช้ครั้งนี้ครั้งเดียว ครั้งต่อไปเป็นบททั่วไปแล้ว บททั่วไป กระบวนการ วิธีการแตกต่าง ออกไป ดังนั้นในการที่เราจะพูดมาถึงปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดต่าง ๆ ต้องแยกให้ชัด ระหว่างบทเฉพาะกาลซึ่งมันหมดไปแล้ว กับบททั่วไปในอนาคตซึ่งมันยังคงมีอยู่ ในการเลือกครั้งต่อไปจะใช้บททั่วไป ซึ่งตรงนี้เวลาที่เราจะพูดถึงปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดนี้ ต้องแยก ให้ชัดว่าอันนี้คือบทเฉพาะกาล อันนี้คือแบบทั่วไป ที่คาดว่าจะเป็นปัญหาในทำนองเดียวกันอันนี้ก็เป็นความเห็นประเด็นที่ ๒ ส่วนในเรื่องของรายละเอียดงานวิจัยผมเรียนอย่างนี้ครับว่าผมยินดี ที่จะเปิดเผยข้อมูลในเรื่องของปัญหาข้อจำกัด เพราะว่าในวัตถุประสงค์งานวิจัยที่ทาง กกต. ให้ทางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทำเหมือนกัน เราวางไว้อยู่ ๓ ประเด็น ในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งตัวงานวิจัยออกมาแล้วแต่ว่าอยู่ระหว่างการเสนอ กกต. เช่นเดียวกัน มันมี ๓ ประเด็น เรื่องวัตถุประสงค์ ๑. คือเราจะหาเรื่องความรับรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับ เรื่องการได้มาซึ่ง ส.ว. ตามรัฐธรรมนูญ ๒. คือเรื่องของความเชื่อมั่น ความพึงพอใจ ๓. คือปัญหาอุปสรรคในกระบวนการให้ได้มาซึ่ง ส.ว. ซึ่งทั้ง ๓ วัตถุประสงค์นี้ก็มีการตอบคำถามไปพอสมควร ผมยกตัวอย่างประเด็นปัญหาที่พบง่าย ๆ ที่เป็นรูปธรรมที่สุด มันมีกระบวนการในการที่จะลงสมัครแล้วก็การเลือกกันเอง ไต่ระดับขึ้นมาจากอำเภอ ไปจังหวัดแล้วก็มาสู่ระดับประเทศ ใช่ไหมครับในกระบวนการได้มาซึ่ง ส.ว. ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งใน ๙๒๘ อำเภอนี้ในข้อเท็จจริงพบว่า มีอำเภอที่มีการเลือกจริง ๆ แค่ ๑๙๗ อำเภอเท่านั้นเอง ๕๒ อำเภอ ไม่มีผู้สมัครเลย แล้วก็อีก ๖๗๙ อำเภอ มีผู้มาสมัครไม่ถึงจำนวน ที่เขาให้กำหนดให้มีด้วยซ้ำ เท่ากับว่าไม่มีการเลือก ก็กลับไปสู่ข้อเท็จจริงที่ว่าใน ๙๒๘ อำเภอนี้มีอำเภอที่มีการเลือกแค่ ๑๙๗ อำเภอ ซึ่งตัวนี้มันสะท้อนอะไรในงานวิจัย ก็มีคำอธิบายเหมือนกัน ซึ่งจะขออนุญาตมานำเสนอในโอกาสต่อไป อันนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ขออนุญาต เกริ่นนำให้ทราบไว้ก่อนครับ[๑๓๘]”

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“อีกอันหนึ่งก็คือว่าเรื่องสมาชิกวุฒิสภา การได้มาของสมาชิกวุฒิสภาตอนนั้น เขียนก็ไม่สะเด็ดน้ำครั้งที่แล้ว ก็คือการที่ว่ามันแยกกลุ่ม ส่วนตัวถ้ามีการเลือกโดยตรงผมยัง เห็นว่ามันจะกลายเป็น ๒ Layer ก็คือตัวแทนประชาชนเป็น ๒ มิติ แล้ววุฒิเขาก็บอก เป็นตัวแทนของพี่น้องประชาชน อยากให้มาจากเป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพ แต่การที่บอกว่า ให้เลือกแบบห้ามเลือกกลุ่มเดียวกัน มันคงว่าเขาจะรู้จักกันได้อย่างไร เพราะฉะนั้นผมคิดว่า เขาเขียนมาไม่เคลียร์ก็ไปช่วยเคลียร์ให้เขาเสียก่อน ชุดนี้ไม่ต้องไปพูดถึงมาจากการ

---

[๑๓๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

แต่งตั้ง โดยตรง แล้วมีประเด็นตามนั้น คือแก้ให้แก้ได้ แล้วก็หลักสำคัญก็คืออำนาจของประชาชน อยากจะไปเพิ่มไว้ในหมวด ๓ ครับ”[๑๓๙]

“ท่านประธานครับ เรื่องนี้ก่อนที่เราจะพิจารณานี้ เราต้องตั้งหลักให้ถูกว่า เรากำลังพูดถึงวุฒิสภาในบทปกติหรือวุฒิสภาในบทเฉพาะกาล ตรงนี้ เป็นปัญหาใหญ่มาก ไม่อย่างนั้นมันจะพันกันยุ่งไปหมดเลย เพราะว่าวุฒิสภาในภาวะปกติเอง การได้มา ผมติดตามเรื่องนี้ตอนยกร่าง ผมเห็นว่าการยกร่างหมายถึงว่าหมวดปกตินะครับ ในหลักการการได้มานี้ ผมว่ายังมีปัญหาอยู่มาก ตรงที่ว่า ๒๐ อาชีพอะไรตรงนั้น ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเอง มันมีปัญหาและมีการเลือกไขว้กันและที่ไขว้กันต้องเอาคนที่ไม่รู้จักกันนี้ มันมีปัญหาไปหมด ทีนี้ผมยังคิดว่าพอมีบทเฉพาะกาลขึ้นมานี้คนก็เลยไม่ไปสนใจเรื่องที่มาของวุฒิสภา และในตอนนั้นเองผมยังเบาใจว่า ตอนที่มีการเลือกตั้งที่อาจารย์มีชัยเขาขอไปว่าเอาไว้สัก ๒๐๐ มันเป็นการเทสระบบคราวที่แล้วที่ได้มา ส่งไปให้ คสช. เลือก สิ่งที่ได้ก็คือ จริง ๆ ไม่ได้หรอก แต่ที่ได้ก็คือได้ความบกพร่องของระบบในการเลือก ซึ่งเราเห็นเยอะ การใช้เงินจำนวนมากมายมหาศาลและไม่รู้ไปอยู่ที่ไหนอะไรพวกนี้ ผมเห็นว่าอาจารย์มีชัย ก็ได้ Model ของปัญหามา ดังนั้นเราสมควรที่จะมองตรงนี้ว่าในการกำหนดในการเลือกซึ่งกึ่งเสมือนจริงในคราวนั้นมีปัญหาอะไรบ้าง และเราก็เห็นกันอยู่ ทีนี้ในส่วนนี้เอง อย่างอาชีพที่กำหนด ผมเห็นว่ามีปัญหาแล้วก็อาชีพในการกำหนด เช่นบางอาชีพมันมีล้มหายตายจากไปตามรัฐธรรมนูญเรา เราไม่ได้เปลี่ยนแปลงกันบ่อย แต่อาชีพถ้าเรากำหนดขึ้นมาปั๊บมันควรจะอ่อนตัวไปตามสภาวะของสังคม เช่น อาชีพบางอย่างมันจะเริ่มหายไป อาชีพใหม่มันมีมาอะไรพวกนี้ มันควรจะอนุวัติไปตามนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องอาชีพที่กำหนดในกลุ่มอาชีพของวุฒิสภา ไม่ควรจะ Fix มันต้องมีบทบัญญัติที่สามารถจะปรับปรุงไปตามความเป็นไปในอนาคตได้ และอาชีพอันนั้นกลายเป็นหายไปในอนาคต มันก็ไม่มีหรืออย่างไร นั่นส่วนหนึ่งส่วนเรื่องการเลือกผมยังเห็นว่าและถ้าคุณไม่รู้จักกันเลยแล้วคุณจะเลือกกันอย่างไร คุณจะรู้ได้อย่างไรว่าคนไหนเป็นอย่างไร และถ้าเกิดการบล็อก นี่เขากันการบล็อกโหวต มันกันไม่ได้หรอก เรื่องบล็อกโหวต อย่างไรมันต้องไปหาวิธีอื่นไม่ใช่ว่าไปเอาคนที่ไม่รู้จักกันนี้และให้มาเลือกมันจะได้ของไม่ดี คือไปป้องกันการมี แต่ว่าไปทำลายสิ่งดี ๆ ที่ควรจะมี มันไม่ถูกครับ มันกลายเป็นหางไปบล็อกหัวอยู่แบบนี้ ผมไม่เห็นด้วย ดังนั้นที่มาของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญนี้ ผมเห็นว่ายังไม่สะเด็ดน้ำ แต่ที่เราไม่เห็นปัญหาเพราะมันไม่ได้ใช้จริง ที่ผ่านมาเท่านั้นเองฉะนั้นเราสมควรที่จะไปศึกษา อาจจะไปวิเคราะห์ดูว่าที่ผ่านมามันมีปัญหาอย่างไร จากตำบลไปสู่อำเภอจากอำเภอไปสู่ตัวแทน ต้นแบบความบกพร่องมีอยู่แล้ว นั่นส่วนนั้น ส่วนเรื่องวุฒิสภาที่อยู่ในบทเฉพาะกาลเดี๋ยวเราไปถึงบทเฉพาะกรรมาธิการ ชุดบทบัญญัติเราจะไปดูบทเฉพาะกาลว่าวุฒิสภาที่กำหนดในบทเฉพาะกาลตรงนี้สมควร จะทำอย่างไร ไม่อย่างนั้นเราจะสับสนไปหมด สับสนกับว่าตามบทเฉพาะกาลให้เลือกเราจะพูดว่าวุฒิสภาให้เลือกนายกรัฐมนตรีด้วย มันไม่ได้อยู่แล้วถ้าไม่ใช่บทเฉพาะกาล หรือตัวนั้นเองเพราะฉะนั้นผมอยากให้แยก ๒ ส่วนนี้ออกจากกัน ไม่อย่างนั้นเราจะสับสนต่อตัวเองครับ

ท่านประธานครับ ผมจะพูดเรื่องนี้ ขอเวลานิดเดียว พูดให้ถึงรากเลย คือมันเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกันมา ผมพูดในเชิงรัฐศาสตร์ ในเชิงระบบการเมือง ๑. ความจำเป็น เรายอมรับกันไหมว่า ส.ส. ในระบบของเรานี้ สมรรถนะในการออกกฎหมายมีปัญหา ต้องยอมรับตัวเองก่อน ผมเคยพูดเสมอว่าเราเป็น ส.ส. ผมคลุกอยู่กับประชาชนโดยเฉพาะเขตนะ แล้วก็ขึ้นเครื่องบินบินมาเพื่อจะมาประชุม กฎหมาย ผมได้โดยเฉพาะเวลายังไม่หลับเท่านั้นในเครื่องบิน พอมาถึงก็เข้าและกฎหมายเราออกไปยังประชาชน มันเบาความเกินไป ความรู้ที่เรามี เพราะว่าไหนเราจะต้องรักษา Status ของ ส.ส. ไว้ ต้องยืนให้อยู่เพื่อจะเป็น ส.ส. คราวหน้า น้อยมากที่จะมีเวลา และ Specialist โดยเฉพาะตอนหลังนี้มันมีปาร์ตี้ลิสต์ก็ยังดีไม่ต้องดูแล คือความอยู่รอดของ ส.ส.

---

[๑๓๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

นี่คือ ความจริงของชีวิตของระบบรัฐสภาไทย ของ ส.ส. ไทย ดังนั้นเรากำลังสุ่มเสี่ยงในการออกกฎหมายที่ไม่มีคุณภาพให้ประชาชน เพราะฉะนั้นเราจำเป็นต้องมีคนมาช่วยกลั่นกรองกฎหมาย ความเห็นผมคือจำเป็นจะต้องมีวุฒิสภานะครับ มาช่วยกันกลั่นกรองกฎหมายทีนี้ผมยังเห็นว่ามีความจำเป็นอยู่ ผมแย้งกับท่านพงศ์เทพเพราะว่าผมพิจารณาตัวเองว่า ผมไม่มีความสามารถ เพราะผมไม่ได้จบกฎหมายเลย ถ้าท่านประธานโอเคได้ ท่านประธาน มีความรู้เฉพาะทาง เรามาดูความเป็นจริงของสภาเราว่าเป็นอย่างไร เราไม่ได้ออกกฎหมายเพื่อตัวเองเรา ออกไปบังคับประชาชน ถ้าเราพลาดมันบาปเยอะนะครับ ทีนี้เอาละจำเป็นต้องมีที่มา ที่มาผมเรียนว่าอย่างนี้ครับ เราเคยเสนอ ผมว่าปัญหาการยึดอำนาจ หลังปี ๒๕๔๐ เพราะ ส.ว. มาจากการเลือกตั้งนั่นละในกลไกจริง ๆ คือถ้าเราดูตื้น ๆ มันอาจจะดูดีเป็นระบบประชาธิปไตย คำถามที่มีก็คือว่า ใครเป็นตัวแทนประชาชนกันแน่ ส.ว. เองเขาก็บอกเขาเป็นตัวแทนประชาชน เขามากกว่าคุณอีก เขาเป็นตัวแทนทั้งจังหวัดคุณมันเฉพาะเขตใช่ไหม และในการหาเสียงเลือกตั้งที่เราป้องกันว่า ส.ว. ไม่ควรจะไปยุ่งกับพรรคการเมืองไม่มีทาง เขาต้องไปอยู่กับ ส.ส. แล้วก็ให้ ส.ส. ช่วยหาเสียงอย่างโน้นอย่างนี้ มันก็ไปใต้อาณัติของ ส.ส. อยู่ดีอย่างไรมันก็พัน ไม่มีทางแยกออกจากกัน เพราะคุณต้องหาเสียง พอหาเสียงแล้วนี้ การหาเสียงก็ต้องสัญญากับประชาชนว่าผมจะเอาแหล่งน้ำมานะเกิดขึ้นแน่ ประธานก็เชื่อว่าเป็นอยู่ ไปขอใครละ ก็ไปขอรัฐมนตรีเพื่อจะได้มาดำรงตำแหน่งเอาตัวรอด เพื่อ Survive ตำแหน่งอยู่เหมือนกัน สุดท้ายมันก็พันกันหมด พอพันกันไปพันกันมาและมันเกิดปรากฏการณ์สภาผัวสภาเมียใช่ไหม แล้วก็เกิดปัญหาขึ้น ทีนี้กลายเป็นโยงคลุมทั้งสองสภาเละไปหมดนะครับ พอเละไปหมดแล้วก็เกิดปัญหาขึ้น คราวที่แล้วผมมองว่า จริง ๆ แล้วในระบบของไทยเราไม่ได้มี ๓ เสาหลัก นิติบัญญัติ ตุลาการ ของเรานี้มันอยู่ บนดินอ่อน เราตอกเข็ม ๓ เข็ม แล้วยันตัวอาคารคือประเทศไม่ได้ เราต้องตอกเข็มกลุ่ม เข็มกลุ่มที่ว่ามีทั้ง Labor บ้าง มีทั้งทหารบ้าง เข้ามาแชร์เกี่ยวกับระบบการเมืองของเรา ผมไม่ได้ยอมรับตรงนี้แต่ว่ามันเป็นความจริง

ทีนี้พอเราไปผูกขาดเสียหมด ระบบการเมืองเราไปผูกขาดทั้ง ส.ว. ส.ส. เขาก็ดิ้น เดิมอาจจะมีนายทหาร อดีตนายทหารมาอยู่ในวุฒิสภา เขาได้ Exercise อำนาจบ้างเขาก็ไม่รู้จะทำอย่างไร พอเราพลาดนิดเดียวเขาก็เอารถถังออกมาเลยทีนี้ มันเป็นปัญหาอยู่คือเราต้องดูบริบทของประเทศ ผมเป็นฝ่ายประชาธิปไตย แต่ประชาธิปไตยที่ถูกยึดอำนาจ บ่อย ๆ แบบนี้ผมไม่ชอบ และมีความสูญเสียต้องฆ่า แบบนี้ผมไม่ชอบ มันมีทางออก ทีนี้ประเด็นก็คือว่าที่มานี้นะครับ ผมเห็นว่า ๑. มีความจำเป็นจะต้องมี ๒. ที่มา ให้มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม โดยอ้อมก็คือกลุ่มอาชีพที่เรากำลังพูดถึงนี้ ผมพอใจนะที่เขาออกเป็นกลุ่มอาชีพแต่ว่ากลุ่มอาชีพที่มีกำหนด ๒๐ ผมยังไม่พอใจ แต่มาจากกลุ่มลักษณะแบบนี้ เลือกตั้งโดยอ้อม ซึ่งมันยังไม่สมบูรณ์ แต่ผมชอบ ว่าอย่ามาจากการแต่งตั้ง การแต่งตั้งที่ดีไม่ใช่ไม่มี ตอนสมัยท่านบรรหารเอง ชุดนั้นจะเป็นชุดที่ดี ผมโทรศัพท์ไปหาท่านบัญญัติ คุณสุธรรม วิชชุไตรภพ เพราะว่าป๋าแนะนำมาว่าเห็นว่าคนนี้เป็นคนดี ผมเป็นคนโทรศัพท์ ไปเองเพื่อชวนเขามาเป็นวุฒิสภา ลูกสาวเขาบอกว่าพ่อยังอยู่ในสวนยางพารา เดี๋ยวออกมาตอนเย็นก่อน เขาได้มาเป็นวุฒิสภา เขาอยู่ในสวนยางพารานะ และต่อจากนั้นปัจจุบันนี้ เขาก็ยังดูแลเกษตรกรอยู่ เขาเป็นคนดี ดีจนปัจจุบัน เพราะฉะนั้นคนดีจากการแต่งตั้งไม่ใช่ไม่มี แต่กับคณะกรรมการในการแต่งตั้งมันต้องแฟร์ ชุดของท่านบรรหารเอง คนของท่าน กรรมการเขาไม่เอา ท่านก็ไม่ว่าอะไร ชุดนั้นดีนะครับ แต่ว่าเราไม่เอาหรอกมันแทรกแซงได้ เอามาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม ๑. ต้องมีการเลือกตั้งโดยอ้อม อำนาจหน้าที่นะครับ อำนาจหน้าที่ตอนอยู่พรรคชาติไทยเราเสนอไปว่า ถ้ามีอำนาจในการถอดถอนประชาชนคุณต้องมาจากการเลือกตั้ง คุณจะมาจากการแต่งตั้งและมาถอดถอนคนที่มาจากการเลือกตั้งไม่ได้ ถ้าคุณมาจากการเลือกตั้ง ก็ถึงจะให้ถอดถอนได้ ไม่อย่างนั้นอำนาจในการแต่งตั้งต้องไม่มี ให้กลั่นกรองกฎหมายเท่านั้นและสุดท้ายกลับคำเสียเถอะ เราอย่าเรียกสภาสูง สภาล่างเลย นะครับ

ดังนั้น ผมสรุปว่าอย่างนี้ครับ ผมเห็นว่าเพื่อจะลด Pressure แต่ผมไม่เห็นด้วยกับว่ามีผู้นำฝ่ายกองทัพมานั่งในสภา ผมเตือนแล้วว่าถ้าคุณไปอยู่ในบังเกอร์ไม่ปลอดภัยกว่าหรือที่คุณมาอยู่ในสภา คุณนั่งหลับมันก็เป็นประเด็นเสียหายแล้ว ก็คือว่าดังนั้นผมสรุปว่า อย่างนี้ครับ มีความจำเป็น ที่มา มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมจากกลุ่มอาชีพซึ่งเราต้องเคลียร์กันตรงนั้น ๓. อำนาจหน้าที่ ให้เฉพาะกลั่นกรองกฎหมายเพื่อช่วยให้กฎหมายมันดี อันนี้ เราต้องยอมรับตัวเอง ดังนั้นนี่เป็นความเห็นของผมต่อวุฒิสภา และในรายละเอียดก็ว่ากันไป เป็นเรื่อง ๆ กัน ขอบคุณครับ

ผมมี Last Work จริง ๆ แล้วผมพูดถึงเรื่องการเมืองมา เรื่องการเมืองคือสารัตถะ จริง ๆ แล้วเรื่องการไปช่วยแก้กฎหมายมันเป็นสิ่งที่เราปรับได้อย่างที่ว่า ที่อาจารย์ว่า แต่บริบทจริง ๆ ส.ส. เราจะต้องดูแลประชาชน ไม่อย่างนั้นพวก ซื้อเสียงมันรวบไปหมด ถูกไหมครับ มันเป็นบริบทในการดำรงอยู่ของสภาเหมือนกัน ต้องไปงานศพ งานบวช ไม่อย่างนั้นหอบกันมาซื้อไปหมด แล้วก็จะได้แต่พวกสภาที่มาจากธุรกิจแต่พอไปท้าตรงนั้นโอกาสมันไม่มี ทีนี้เรื่องกฎหมายที่ผมพูดถึงมันเน้นนิดเดียว ความชำนาญเฉพาะทางไม่ใช่เก่งกฎหมายที่ท่านประธานพูดอย่างเดียว กลุ่มที่จะเป็นตัวแทน ส.ส. ที่เป็นตัวแทนเกษตรกรมันเป็นการเมืองแต่เกษตรกรที่เป็นเกษตรกรโดยแท้เขามีมิติอีกแบบหนึ่ง ไม่ใช่ ส.ส. นะ ส.ส. หาเสียง ที่เป็นตัวแทนเกษตรกรหาเสียงเกษตรกร แต่กลุ่มเกษตรกรเขามีมิติมีปัญหา เพราะฉะนั้นถ้าออกกฎหมายเกี่ยวกับเกษตรกรเราต้องการ Knowhow แล้วก็ปัญหาจริง ๆ ของตรงนั้นเหมือนกัน ไม่ใช่จาก ส.ส. ที่เป็นเกษตรกร นั่นเรื่องหนึ่ง ดังนั้นกลุ่มอาชีพผมมองว่ายังมีความจ้าเป็นอยู่ เรื่อง IT เราเก่งกันไม่เท่าไร ณ ปัจจุบันยังเป็น อย่างนั้นอยู่ ทีนี้ประเด็นเรื่องการเมืองเป็นอย่างนี้ครับ ประเด็นก็คือว่าระบบการเมืองเรายัง ไม่สมบูรณ์แบบนี้ พอเป็น ส.ส. เข้าไปเรามักจะถูกตราหน้าว่าเรายึดอำนาจมาหมด อีกฝ่ายหนึ่งก็เลยอ้าง แล้วก็รวบเลยก็คือยึดอำนาจเลยที่เป็นมาตลอด ทีนี้ในทางการเมือง มันไม่ใช่เฉพาะในช่วงนั้นก็คือว่าการเปิดช่องให้เขา Exercise หมายถึงว่ากลุ่มอื่น ทีนี้รัฐธรรมนูญของเราเราไม่ใช่แบบอเมริกาที่เขียน Once and Forever อีก ๑๐ ปีเราค่อยแก้ ก็ได้แต่ในระหว่างนี้ ณ บริบทนี้ผมยังเห็นว่าเราจะไปคุยกับวุฒิสภาให้มาช่วยแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เราต้องการจะแก้ไหม หรือเราจะศึกษาเพื่อเป็นวิชา ถ้าเราคิดจะแก้เราไปบอกว่า เราจะแก้รัฐธรรมนูญโดยการยกเลิกมีสภาเดี่ยว ท่านจะเดินทางนั้นก็ได้ แต่ผมอยากจะแก้ ถูกไหมครับ บทเฉพาะกาลที่ผมแยกไว้คือผมจะแก้ให้มีผลหลัง ๕ ปี จะได้เขามาช่วยเพราะมันผูกแบบนี้ เพราะฉะนั้นใน ๑๐ ปีข้างหน้าเราค่อยแก้กันอีกทีก็ยังทันแล้วค่อยปรับ แต่ถ้าตอนนี้ถ้าอยากจะแก้ก็มีสภาเดี่ยวก็เชิญเลย ผมจะช่วยให้ความเห็นในเชิงรัฐศาสตร์ไป แต่สรุปไปว่าเราไม่ต้องแก้กันหรอกรัฐธรรมนูญที่เราท้า บทสรุปของเราก็คือว่าเสนอไปแล้วก็ไม่มีใครมาร่วมแก้เพราะแก้อย่าว่าแต่เล่นงานเขาเลย ยกเลิกทั้งวุฒิสภาทั้งหมด แล้ววุฒิสภาที่ไหนจะมาแก้กับเราล่ะ นี่คือการเมืองแท้ ๆ เพราะฉะนั้นจะเอาไหมแบบนั้น ถ้าจะเอาก็ได้เพื่อเป็นว่าเราจะได้เป็นกรรมาธิการที่เป็นประชาธิปไตยเต็มรูป ดีไหมครับอย่างนั้น นี่ผมพูดไปตามเนื้อผ้า ว่าไปตามความเป็นจริง ชีวิตจริง ๆ เป็นแบบนี้ ผมเลือกเอาแบบนี้ เลือกเอาที่ว่าไม่ได้ดีทั้งหมด แต่ขอให้ค่อย ๆ ดีไป ดีไป ดีไปนะครับ ขอบคุณครับ”[๑๔๐]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการครับ กระผมก็เห็นด้วยกับท่านนิกรกับท่านอาจารย์วุฒิสารนะครับว่า วุฒิสมาชิกซึ่งมีทั้งในส่วนบทเฉพาะกาลกับบทที่เป็นหลักนี้ การพิจารณาอาจจะต้องแยกกันอย่างไรก็ตามประเด็นเรื่องการพิจารณาในส่วนของวุฒิสภานั้นก็ควรจะเริ่มจากเราจะมี วุฒิสภาไว้ทำไม เพราะว่ามันไม่จำเป็นหรอกที่ประเทศจะต้องมีสองสภา เราก็ไม่ใช่ เป็นประเทศที่เป็นสาธารณรัฐ

---

[๑๔๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

อย่างบางประเทศที่เขาต้องมีสองสภา อย่างสหรัฐอเมริกา มันต้องมีสองสภา เพราะว่าแต่ละมลรัฐที่มารวมกันนี้เขาถือว่าเขาเท่ากัน สภาผู้แทนราษฎรของเขารัฐใหญ่ก็มีสมาชิกเยอะ แต่วุฒิสภาแต่ละมลรัฐก็มีสมาชิก ๒ คนเท่ากัน ทีนี้อย่างประเทศไทยเราจะมีวุฒิสภาไว้ทำไม ตอนที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ตอนนั้น ก็ต้องให้วุฒิสภาเป็นเหมือนสภาตรวจสอบ ทีนี้ขณะนี้ถ้ายังมีวุฒิสภาต่อไปจะทำหน้าที่อะไรถามว่าวุฒิสภามากลั่นกรองกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎร ไปดูสิว่าที่ผ่านมาบทบาท กลั่นกรองเป็นอย่างไร ถ้าไม่มีบทบาทอะไรมากมายมันก็ไม่มีเหตุผลต้องไปอีกสภาหนึ่ง อำนาจหน้าที่สำคัญของวุฒิสภาในขณะนี้เท่าที่กระผมเห็นนะครับ ก็เป็นเรื่องให้ความเห็นชอบบุคลากรในองค์กรอิสระแล้วก็ในศาลใช่ไหมครับ ว่าใครจะไปเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ต้องผ่านวุฒิสภา และบทบัญญัติอำนาจเรื่องการถอดถอนไม่มีเสียแล้ว ซึ่งจริง ๆ ผมคิดว่า บทบัญญัติเรื่องอำนาจการถอดถอนบุคลากรไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายข้าราชการประจำ ฝ่ายองค์กรอิสระ เป็นเรื่องที่ควรจะมี แต่ในกรณีนั้นวุฒิสมาชิก วุฒิสภาทั้งหลายต้องมาจากประชาชนนะครับ เพราะถ้าไม่ได้มาจากประชาชนจะเอาอำนาจถอดถอนฟังดูมันไร้เหตุผล เพราะฉะนั้นตรงนี้กระผมคิดว่าจุดสำคัญก่อน ถ้าเกิดเราจะเริ่มหารือกันก่อนว่าวุฒิสภาถ้ามีควรจะมีอำนาจหน้าที่อะไร จากนั้นเราจะเห็นว่าด้วยอำนาจหน้าที่ที่เราเห็นใกล้เคียงกัน ที่มาเขาควรจะเป็นอย่างไรครับท่านประธาน”[๑๔๑]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“เรื่องที่ ๒ ที่ผมอยากกราบเรียนก็คือว่าในเรื่องของวิธีการได้มาของสมาชิก วุฒิสภา ผมคิดว่าในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเขียนไว้สั้นครับ มีเพียงหลักการเท่านั้น แต่ว่า ในรายละเอียดที่ไปเขียนวิธีการนั้นได้ถูกเขียนอยู่ในพระราชบัญญัติประกอบ ผมคิดว่าถ้าเรา ศึกษาในเชิงประจักษ์จริง ๆ ว่าในการทดลองสรรหา ส.ว. ๕๐ คน ผ่านระบบนี้นี่มีปัญหาอะไร แล้วเราลองเอาตรงนั้นมาดูว่าระบบควรจะเป็นอย่างนี้ต่อไปไหมในการจะได้ ส.ว. ชุดต่อไป หรือควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงอะไร ผมคิดว่า ๒ ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผมอยากอภิปราย เพื่อสนับสนุนว่าถ้าจะมีการปรับปรุงแก้ไขในเชิงสาระ ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นการวางกติกาที่จะเป็นกติกาที่ Fair สำหรับทุกพรรคการเมือง ในอนาคต ใครชนะใครแพ้ก็เล่นตามกติกาที่ชัดเจน แล้วที่สำคัญมากก็คือจะไม่มีข้อกังขาของ ประชาชน ผู้สนับสนุนทุกพรรคนะครับว่าตกลงจะเป็นอย่างไร หรือแม้กระทั่งบทบัญญัติใน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง เรื่องการออกกติกาที่ไม่ทำให้ พรรคการเมืองเติบโตอย่างอิสระ นี่ผมก็คิดว่าเป็นการควบคุมพรรคการเมืองที่มากเกินไปแล้วก็ไม่สามารถทำให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองได้ หลายเรื่องมี ความขัดแย้งกันเอง ท่านกรรมาธิการหลายท่านได้อภิปรายแล้ว ผมจะไม่ขออภิปรายเพิ่มเติม เพราะฉะนั้นผมก็คิดว่า ๒-๓ เรื่องที่ผมนำกราบเรียนนี่เป็นเรื่องที่ซ้ำครับ แต่ผมอยากอภิปราย”[๑๔๒]

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ ผมขออนุญาตอภิปรายสนับสนุนท่านนิกรเล็กน้อยนะครับ ผมคิดว่าประเด็นเรื่องวุฒิสภา ถ้าเรามองเฉพาะในกรอบของปี ๒๕๖๐ เราไม่ได้มองเรื่อง ๒๕๐ นะครับ ผมคิดว่าข้อมูล เชิงประจักษ์ที่เราพบแล้วในการทดลองทำ ๕๐ คนนี้ ผมคิดว่าเราเห็นปัญหาอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเลือกกลุ่ม แบ่งกลุ่ม ตั้งแต่อำเภอลงมานะครับ ผมคิดว่าข้อมูลชุดนี้ผมไม่แน่ใจว่าทาง กกต. ซึ่งเป็นฝ่ายเลขาดำเนินการนี้จะมีดำเนินการชุดนี้ไหม แต่ว่าในส่วนของสถาบัน เรามีข้อมูลของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบวุฒิสภา ซึ่งถ้าท่านประธานจะอนุญาต คราวหน้าผมจะขออนุญาตนำมาแจกจ่ายให้กับกรรมาธิการเป็นงานวิจัยที่เราทำไว้ แล้วก็บทวิเคราะห์ที่อาจจะเกี่ยวข้องกับคราวนี้ด้วย แต่ผมเห็นด้วยครับว่าน่าจะต้องมี

---

[๑๔๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๔๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

การทบทวนเรื่องระบบ การได้มาเฉพาะในส่วนของที่เขียนในบทหลักในรัฐธรรมนูญเลยครับ และผมคิดว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ของ กกต. เองที่ได้ทำแล้วนี้ ผมคิดว่าจะมีประโยชน์มาก ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งกลุ่มอาชีพ การ Identify แล้วก็การกำหนดกันในอำเภอและมาเลือกจนถึงจังหวัดและมีการบล็อกข้ามจังหวัดกันได้นี้ ผมคิดว่าปัญหาพวกนี้เป็นข้อมูลที่ทุกคนรู้แต่ว่าอาจจะไม่ได้ถูกเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ผมคิดว่าด้วยข้อมูลแบบนี้ผมว่าเราพออนุมานได้ว่าระบบนี้เป็นระบบที่เหมาะสมที่ควรจะใช้ถาวรหรือไม่ครับท่านประธานก็ขออนุญาตอภิปรายสนับสนุนว่าเราควรมีการทบทวนเรื่องนี้ครับ”[๑๔๓]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ผมอยากอภิปรายสนับสนุนอาจารย์พงศ์เทพนะครับผมคิดว่าถ้าเราไปเริ่มในรายละเอียดก่อนในเชิงว่าที่มาควรจะมาจากการสรรหาทั้งหมดเลือกตั้งทั้งหมดหรือจะผสมผสานแบบนี้ มันจะค่อนข้างหลงทิศหลงทางนะครับ เพราะแม้แต่จะกลับไปที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หลายคนเห็นด้วยว่าอาจจะจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งหรือยึดโยงกับประชาชน แต่มันก็เกิดคำถามอยู่ดีว่าและถ้าเลือกเหมือนกันกับ ส.ส. จะมีประโยชน์อะไร ทำนองนี้นะครับ มันก็จะไปเถียงกันในรายละเอียดเยอะ ผมคิดว่าสุดท้ายมันถึงเวลาเหมือนกันที่จะต้องกลับไปตั้งแต่จุดรากเหง้าเลยว่าเราจะมี ส.ว. หากจะมีนะครับไว้ทำไม หรือจำเป็นต้องมีไหม เพราะว่าสำหรับระบบรัฐสภาไทยตอนเริ่มต้นเป็นระบบ สภาเดี่ยวถูกไหมครับ ไม่ได้มี ส.ว. เลย แม้แต่มีผู้แทน ๒ ประเภทก็ตามมันมาเริ่มมี ส.ว. ตอนที่สมัยปี ๒๔๘๙ ถูกไหมครับ ตอนนั้นหลังจากสงครามโลกแล้วอาจารย์ปรีดีก็เสนอเรื่องพวกนี้ขึ้นมา เป็นพฤฒสภา อย่างไรก็ตามก็ไม่ใช่ ส.ว. ในสิ่งที่เรารู้จักกัน ส.ว. ที่เรารู้จักกันจริง ๆ ต้องพูดว่าเป็นผลผลิตของการรัฐประหาร ปี ๒๔๙๐ นะครับ อันนี้คือ ส.ว. อย่างที่เราคุ้นเคยกันจริง ๆ แล้วก็มาเปลี่ยนอีกครั้งก็คือเป็นการเลือกตั้งตอนปี ๒๕๔๐ ถูกไหมครับ อันนี้ก็คุยกันไปคุยกันมาก็พัฒนาไปเรื่อยลงรายละเอียดไปเรื่อย แต่สุดท้าย ผมว่าต้องกลับมาคุยกันจริง ๆ ว่าเราจำเป็นต้องมีไหม เพื่อทำอะไร ทั้งในเชิงปรัชญา ในเชิงระบบการเมืองว่าอย่างไร แล้วก็อาจจะดูพัฒนาการของต่างประเทศควบคู่กันไปด้วยนะครับจริง ๆ ผมเคยเห็นงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าอยู่เหมือนกันที่ทำเรื่องนี้ ใช้ประโยชน์ได้ มีวิทยานิพนธ์ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บางเล่มมีประโยชน์มาก ค้นคว้าเรื่องนี้โดยละเอียด จริง ๆ ผมเข้าใจว่าแม้กระทั่งเราเองหลายท่านยังไม่เคยไปอ่านการประชุมเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ ตอนนั้นที่พูดถึงว่าทำไมต้องมีพฤฒสภา ทำไมถึงต้องมี ส.ว. ในสมัยแรก ๆ นะครับ พวกนี้เป็นข้อมูลที่เราน่าจะเปิดประเด็นสาธารณะเพื่อถกเถียงกันได้ มีประโยชน์กว่าก่อนที่จะไปลงรายละเอียด ผมสนับสนุนอาจารย์พงศ์เทพครับ”[๑๔๔]

มาตรา ๑๒๔

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธาน กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ กระผมเข้าใจว่ามาตรา ๑๔๔ ก็มีท่านกรรมาธิการอภิปรายไปเยอะแล้ว กระผมเองคงไม่เข้าไปแตะมาตรา ๑๔๔ อีก แต่กระผมเองอยากจะอภิปรายใน ๒ ประเด็น ประเด็นแรกอยู่ในมาตรา ๑๒๔ ก็เกี่ยวกับเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภา คือสภานั้นเป็นที่ที่เขาให้คนมาพูดคำแปลมาจากภาษาฝรั่งเศสมาจากคำกริยาแปลว่าพูด ทีนี้การที่จะให้สมาชิกรัฐสภาทั้งหลายได้สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ก็ต้องมีเอกสิทธิ์คุ้มครอง ของเราก็ให้เอกสิทธิ์เต็มที่ถ้าเป็นการอภิปราย

---

[๑๔๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๔๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

แสดงความคิดเห็นอะไรที่ไม่มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์หรือทางอื่นใด แต่ขณะนี้การประชุมสภาปกติมีการถ่ายทอดทุกนัด ถ้ามีอะไรที่เข้าไปกระทบบุคคลภายนอกเขาก็สามารถที่จะฟ้องทั้งคดีอาญา คดีแพ่งแก่สมาชิกผู้อภิปรายได้ ซึ่งตรงนี้มันก็เป็นการปิดกั้นการที่สมาชิกจะแสดงความคิดเห็นอะไรมากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าโดนฟ้องคดีอาญาไม่มีใครอยากจะไปเสี่ยงโดยไม่จำเป็น และที่ประหลาดไปกว่านั้น สมาชิกรัฐสภาถ้าเขาวิพากษ์วิจารณ์หน่วยงานของรัฐ วิพากษ์วิจารณ์หน่วยงานของรัฐว่าหน่วยงานนั้นทำอะไรไม่ถูกต้อง แล้วปรากฏว่าหน่วยงานนั้นฟ้องคดีอาญาสมาชิกรัฐสภา ยิ่งเป็นเรื่องตลกเลย ถามว่าถ้าเป็นอย่างนั้นแล้วสมาชิกรัฐสภาจะไปตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐได้อย่างไร ตัวอย่างมีแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญถูกสำนักงานเลขาธิการศาลรัฐธรรมนูญฟ้องคดีตลกร้ายเลย เพราะฉะนั้นตรงนี้เอกสิทธิ์ผมคิดว่าไม่ว่าจะมีการถ่ายทอดหรือไม่เราต้องกลับไปคิดต้องให้สมาชิกเขามีเอกสิทธิ์เต็มที่ในกรณีที่ไปกระทบบุคคลภายนอกในวรรคสามมันเปิดอยู่ว่าให้บุคคลภายนอกสามารถจะร้องขอให้มีการโฆษณาคำชี้แจงอะไรส่วนของเขาได้ แต่ไม่ให้ไปฟ้องคดีต่อศาล ถ้าไปฟ้องคดีต่อศาลสมาชิกรัฐสภาจะทำหน้าที่เต็มที่ผมคิดว่าเป็นอุปสรรคมาก แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นหน่วยงานของรัฐไม่ต้องมาพูดเลย ท่านต้องถูกตรวจสอบอยู่แล้ว จะมาใช้สิทธิตรงนี้ไม่ได้”[๑๔๕]

มาตรา ๑๒๙

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมเห็นว่าเรื่องนี้เราน่าจะเคาะแล้วก็เอาตามความเห็นท่านประธาน ที่ท่านบอกว่ามันควรจะไปอยู่ในกฎหมายลูก คือเรากลับไปเป็นปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ก่อน คือเราเดินเลยไปมันก็คงไม่ยอม ชี้ให้ชัดว่ากลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ มันก็ป้องกันแล้ว และเสนอให้ส่วนนี้ไปอยู่ในกฎหมายลูกแล้วเราไปสู้กันต่อไปแต่ว่าให้มีเหมือนกับเจตนารมณ์อยู่บ้างว่าลักษณะตรงนี้การทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกกระทบกระเทือน เพราะฉะนั้นเราทำอย่างไรก็ได้ไม่ให้สูญเสียการทำหน้าที่ในฐานะปากเสียงของประชาชน เพราะเป็นหน้าที่หนึ่งของ ส.ส.ประเทศนี้ ไม่ใช่ ส.ส. อังกฤษ เราสงวนตรงนี้ไว้แล้วค่อยไปสู้กันในกฎหมายลูก เพราะถ้าอยู่ในรัฐธรรมนูญนี่จบแล้ว คือถ้าเรายกทิ้งไปเลยเดี๋ยวเขาหาว่าอย่างนั้นอย่างนี้ เดินไปทีละก้าวคือเอาตามที่ท่านประธานพูดเมื่อกี้ว่าเป็นมติของกรรมการกลางไปอยู่ในกฎหมายลูกเขียนอย่างไรก็ได้ แล้วเราก็ไปสู้กันอีกทีตรงนั้น ทั้งนี้ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อการทำหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา เพราะวุฒิก็อาจจะรับเรื่องร้องเรียนมาเหมือนกันก็ได้ในการทำหน้าที่ในฐานะสมาชิกรัฐสภา เป็นปากเสียงของประชาชน คำนี้ใช้ได้อยู่คือ Remark เอาไว้และยกไปทั้งแผงให้เป็นข้อสรุปตรงนี้เดี๋ยวเราขอมติกันแบบนี้ทีนี้ผมขอพูดในฐานะเลขานุการนะครับ ที่จริงผมไม่ได้เข้าตอนนั้นผมไม่อยู่ผมไปสวีเดน สวีเดนไม่ใช่พื้นที่เสี่ยง ก็คือว่ามีอนุกรรมาธิการให้ความเห็นไว้ ซึ่งตรงนี้จะต้องเคาะประเด็นนี้ผมยกมาก็แล้วกัน ๑. ก็คือว่าในส่วนที่ ๔ อนุกรรมาธิการมีความเห็นว่ากลไกการถ่วงดุลของศาลและองค์กรอิสระ มีบันทึกว่าควรจะมีการบัญญัติไว้ในตรงนี้ว่าควรจะให้กรรมาธิการมีอำนาจเรียกเอกสารหรือของที่เรียกผู้พิพากษา ตุลาการ หรือดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระมาชี้แจงได้บ้างเขียนบันทึกไว้อย่างนี้ ซึ่งส่วนนี้ผมเห็นว่าในอนุเราจะไปพิจารณาที่เราพิจารณากรณีพิเศษอยู่แล้วที่ท่านประธานรับไปพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับอำนาจความยุติธรรมตรงนี้ เราจะยกตรงนี้ไปดูในโน้นก็แล้วกัน ก็คือว่า

---

[๑๔๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ท่านอาจารย์เกษมอาจจะเสนอตรงนี้ขึ้นมา หรือเราไปดูกันตรงโน้นว่าอำนาจตรงนี้ควรจะให้กับทางสภา มีอำนาจบ้างของกรรมาธิการ ไม่ใช่ขาดไปเลยคุณเป็นรัฐอิสระเลยแบบที่ท่านหัวหน้าจุรินทร์พูดไม่ได้”[๑๔๖]

นายประยุทธ ศิริพานิชย์ กรรมาธิการ

“ท่านประธาน ในหมวดนี้ผมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรา ๑๒๙ กับมาตรา ๑๓๐ มาตรา ๑๒๙ ดูเหมือนจะเป็นการที่จะให้อำนาจสภามีอำนาจในการตรวจสอบถ่วงดุล เท่าที่ผ่านมารัฐธรรมนูญมีการแก้ไขฉบับปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ ก็จะมีเรื่องแปลก เพราะว่าในมาตรา ๑๒๙ สภาจะแต่งตั้งคณะกรรมาธิการสามัญวิสามัญเพื่อศึกษาหรือกระทำการใด ๆ ตามที่สภามอบหมายได้ แต่ในวรรคสี่ของมาตรา ๑๒๙ มีการยกเว้นเกี่ยวกับการที่จะเรียกบุคคลจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับศาลหรือคณะกรรมการขององค์กรอิสระมาให้ข้อเท็จจริงและให้ความเห็นในกิจการทำไม่ได้ผมกราบเรียนท่านประธานว่าใน ๓ อำนาจไม่ว่านิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการนั้น ถ้าสิ่งที่มันชอบที่สุดก็คือการตรวจสอบถ่วงดุลซึ่งกันและกัน ในการตรวจสอบถ่วงดุลมาตรา ๑๒๙ ก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการที่สภาจะทำหน้าที่นั้น ผมจึงกราบเรียนท่านประธานว่าที่มันโผล่มาในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ นั้น มันน่าจะเกินเลยกับการทำ หน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ”[๑๔๗]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ขอบพระคุณครับท่านประธาน ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ เรื่องแรกผมอยากจะขออภิปรายในเรื่องที่ท่านวัฒนาได้เสนอไว้ก่อนนะครับ คือสิ่งที่ท่านวัฒนา ได้ยกขึ้นมา จริง ๆ มันเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับเรื่องของการแบ่งแยกอำนาจเป็น ๓ อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และฝ่ายของเราเองก็มีอำนาจที่ ๔ ขึ้นมา ก็คือองค์กรอิสระ ซึ่งเมื่อมีการแบ่งแยกอำนาจแล้วจุดสำคัญที่สุด มันต้องมีการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และมีการถ่วงดุลที่เหมาะสม ในขณะนี้ปฏิเสธไม่ได้ครับว่ากระบวนการในการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และการถ่วงดุลที่เหมาะสมตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันไม่มี เพราะว่าอำนาจนิติบัญญัติ โดยเฉพาะนิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ไม่มีโอกาสไปตรวจสอบฝ่ายตุลาการ ตรวจสอบได้แต่ ฝ่ายบริหาร ในขณะที่ฝ่ายตุลาการ องค์กรอิสระทั้งหลายตรวจสอบฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารได้อย่างเข้มข้น กระบวนการตรงนี้อย่างที่ท่านวัฒนาเสนอมันก็จะก้าวหน้ามากเลย แต่จะคิดรูปแบบมาอย่างไรผมว่าเป็นเรื่องน่าสนใจ แต่ขณะเดียวกันยังไม่ต้องไปถึงจุดนั้น จุดที่เราแก้ได้ก่อนเลยครับก็คือมาตรา ๑๒๙ มาตรา ๑๒๙ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามีอำนาจตั้งคณะกรรมาธิการเข้ามาตรวจสอบศึกษาเรื่องต่าง ๆ ถ้าท่านประธานดูใน มาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ จะเห็นได้ว่ากรรมาธิการซึ่งมีอำนาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด เรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริง แสดงความเห็นต่าง ๆ ถูกตัดครับ ไม่ให้บังคับแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือแม้แต่การบริหารงานบุคคลของแต่ละศาล แล้วก็ยังห้ามไปด้วยว่า ไม่ให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง องค์กรอิสระต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรง ในแต่ละองค์กร อย่างที่ท่านวัฒนาถูกลงโทษละเมิดอำนาจศาล ถ้ากรรมาธิการของสภาเรียกผู้พิพากษาที่ลงโทษ ละเมิดพิพากษาท่านวัฒนามาได้ เหตุการณ์ตรงนี้ก็จะได้ทราบว่าทำไมท่านถึงลงโทษท่านวัฒนา ละเมิดอำนาจศาล และหลาย ๆ เรื่องครับท่านประธาน คดีประหารชีวิตท่านให้ประกัน คดีโทษดูแล้วจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี ผู้ต้องหา ขออภัยครับเป็นพระราชาคณะระดับสูงไม่เห็นจะหนีอะไรทำไมท่านไม่ให้ประกัน ถ้าเรียกมาถามท่านได้ปี๊ปผมเชื่อว่า การใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการจะไม่เหมือนเดิม แล้วถ้าเกิดเราฟังแล้วว่าท่านใช้อำนาจของท่านถูกต้องแต่ว่าอย่างนี้ มันต้องถูกจำกัดอำนาจสภาเองก็มีอำนาจที่จะตรากฎหมายขึ้นมาจำกัดอำนาจตรง

---

[๑๔๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๔๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

นี้ ไ ด้
แต่ถ้าเราไม่ทราบเหตุผลตรง นี้สภาก็ไม่มีโอกาสที่จะไปปรับปรุงกฎหมายอะไรเพื่อจะควบคุมการใช้อำนาจตรงนี้ ท่านประธานครับ”[๑๔๘]

มาตรา ๑๓๐

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ข้อที่ ๙ คือเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ ซึ่งนำไปสู่พระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญที่เป็นปัญหาต้องพิจารณาไปพร้อมกันหรือไม่ นั่นก็คือว่ามันอาจจะไม่จบแค่ รัฐธรรมนูญ แต่เป็นปัญหาของกฎหมายประกอบ ยกตัวอย่างเช่นการรับสมัคร ส.ส. ที่เบอร์ ต่างกันแต่ละเขต อันนี้อยู่ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ เรื่องของปัญหาพรรคการเมือง ต่าง ๆ ที่ต้องส่งหลักฐาน กู้ได้กู้ไม่ได้อันนั้นอยู่ในกฎหมายประกอบ เพราะฉะนั้น เรื่องของการทำหน้าที่ของ กกต. ก็ดีองค์กรอิสระต่าง ๆ ก็อาจจะต้องคิดควบคู่กันไป คือไปดูถึง กฎหมายประกอบทั้ง ๑๐ ฉบับ”[๑๔๙]

นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ กรรมาธิการ

“ในส่วนที่ ๒ ในมาตรา ๑๓๐ ในเรื่องของกฎหมายลูก ผมกราบเรียนท่านประธานตามปกติถ้าแม่ตายลูกก็ต้องตายตามไปด้วย ไม่เหมือนกฎหมายทั่วไป แต่มันพิสดารที่เมืองไทยถ้าในกรณีที่มีการปฏิวัติรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญ แต่กฎหมายลูกยังอยู่เป็นการชอบหรือไม่ที่เขียนแค่นี้ แต่ความหมายยังอยู่ ผมกราบเรียน ๒ ประเด็นครับท่านประธาน”[๑๕๐]

มาตรา ๑๓๑

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ทวี สอดส่อง ครับ คือในหมวดนี้มันยังไม่มีคนพูดถึงนะครับ ผมก็อยากจะให้มีการบันทึกไว้ สักหน่อยก็คือในส่วนที่ ๔ การเสนอกฎหมาย ซึ่งโดยปกติก็เสนอโดย ครม. เราก็รู้ว่า ครม. เชื่อมโยงกับประชาชนโดย ส.ส. และโดยประชาชน แต่ตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาถึงปี ๒๕๖๐ นี่จะมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งโดยเฉพาะในปี ๒๕๖๐ นี่มีถึง ๑๐ ฉบับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี่ตอนหลังเราให้ศาล ศาลฎีกา องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญนี่เสนอกฎหมายได้ ซึ่งในตัวผมเองถ้าในอำนาจอธิปไตย ผมคิดว่าอำนาจสูงสุด ต้องเป็นของสภาผู้แทนราษฎรที่กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนี่ไปตัด สิทธิประชาชนด้วย ตรงนี้ผมค่อนข้างคิดว่าการเสนอกฎหมาย ไม่ว่ากฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญก็ดี หรือกฎหมายทั่วไปก็ดี น่าจะตามมาตรา ๑๓๑ ก็คือน่าจะมีได้แค่ ๓ ช่องทาง ก็คือ ครม. ส.ส. และประชาชน อันนี้ผมอยากให้บันทึกไว้น่าจะเป็นประเด็นในการไปรับฟัง ความเห็นด้วยครับ”[๑๕๑]

---

[๑๔๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๔๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๕๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๕๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

“กราบเรียนท่านประธาน ผม ทวี สอดส่องผมมีประเด็นอยากจะให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๑ ก็โดยคณะรัฐมนตรีโดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลยุติธรรมและองค์กรอิสระ ข้อ ๒ คือสภาผู้แทนราษฎรซึ่งการเปิดช่องให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรตุลาการมีส่วนในการเสนอกฎหมาย ถ้าตรวจสอบย้อนไปก็เริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ ผมเองผมยังคิดว่าในระบบรัฐสภาเราน่าจะมีการถ่วงดุล เราจะพบว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญจำนวนมาก โดยเฉพาะในกฎหมายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ออกมา ๑๐ ฉบับแล้วเราต้องยอมรับว่าหลายฉบับอาจจะล้อจากตัวรัฐธรรมนูญ แต่จะมีถ้อยคำที่เติมโดยเฉพาะที่มีการพูดกันมากคือ เช่น พ.ร.บ. พรรคการเมือง หรือพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการคิดคำนวณ ส.ส. ถ้าดูในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมันจะมีถ้อยคำที่เกินรัฐธรรมนูญ พอเกินไปนี่ก็มีคนพูดว่าคะแนนเสียง ๓๐,๐๐๐ ชนะ ๗๐,๐๐๐ ก็ยังมี นี่ผมพูดทางความเห็นนะครับ ดังนั้นผมคิดว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมันก็คือพระราชบัญญัติหนึ่ง จริงอยู่เราเชื่อว่าความหลากหลายหรือความเป็นตัวแทนของสภาผู้แทนราษฎรจะกรองกฎหมายจากศาลฎีกาก็ดีกรองกฎหมายจากองค์กรอิสระก็ดี แต่ผมยังอยากให้มีการเปิดช่องให้ประชาชนมีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วย และความจริงถ้าย้อนไปปี ๒๕๔๐ จะดีกว่าซึ่งไม่ให้ตุลาการมาออกกฎหมาย เพราะตุลาการมีหน้าที่ต้องวินิจฉัยกฎหมาย ขอแสดงความเห็นไว้ครับ”[๑๕๒]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“อีกประเด็นหนึ่งท่านประธาน จะอยู่ในมาตรา ๑๓๑ ก็เป็นเรื่องการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๑ เขียนไว้ประหลาด เขียนไว้ใน (๑) ว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจะเสนอได้โดย ๑. คณะรัฐมนตรีโดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง ไปเขียนไว้อย่างนี้เท่ากับอะไร เท่ากับว่าถ้าเกิดศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องไม่เสนอเข้ามา คณะรัฐมนตรีก็คงจะเสนอแก้ไข เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้ใช่หรือไม่ ถามว่าการใช้กฎหมายคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร เห็นการใช้กฎหมายบางอย่างมีปัญหา เช่น กฎหมาย ป.ป.ช. มีปัญหา แล้วต้องรอให้คณะกรรมการป.ป.ช. เสนอเรื่องแก้ เขาก็ไม่เสนอ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าถ้าจะเขียนว่าให้เขาเสนอเข้ามาได้ก็ไม่ว่ากัน แต่อย่างน้อยคณะรัฐมนตรีถึงแม้ว่าไม่มีข้อเสนอของทางศาลฎีกาศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรศาลที่เกี่ยวข้อง คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรต้องเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือแก้ได้ ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีปัญหาเขาเขียนว่าให้เปิดโอกาส แต่โดยปกติการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีโอกาสเข้าไปเห็นปัญหาลึก ๆ แล้วเขียนกฎหมายขึ้นมาไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่ามาตรา ๑๓๑ ต้องเขียนให้ชัดเจนว่าคณะรัฐมนตรีสามารถจะเสนอได้เองหรือโดยมีข้อเสนอของศาลฎีกาศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรศาลที่เกี่ยวข้องครับ”[๑๕๓]

---

[๑๕๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๕๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

มาตรา ๑๓๓

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“อีกอันหนึ่งเรื่องการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย แต่เดิมในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ประชาชนสามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้หมวดสิทธิเสรีภาพกับ หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ แต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เสนอเข้าชื่อได้เฉพาะหมวดสิทธิเสรีภาพ กับหมวดหน้าที่ของรัฐเท่านั้น ผมก็จะขอเสนอให้แก้ รวมไปถึงหมวดแนวนโยบายของรัฐด้วย ในนั้นข้อสัญญาว่าไม่ได้ทำหรือกำหนดไว้ไม่ได้ทำประชาชนก็ไม่มีสิทธิที่จะเสนอได้”[๑๕๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“อย่างประชาชนเสนอร่างกฎหมายไม่เคยได้ผ่านการพิจารณาของสภาเลย เพราะมันไปบรรจุอยู่ไกลแล้วไม่มีใครเลื่อนมาให้ก็พอดียุบก่อน ยึดอำนาจก่อน ก็ตกไปตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ผมว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่เราจะเสนอนี้ก็ไม่ทำให้อำนาจของประชาชนมันโดดเด่นขึ้นมา ว่าไม่ใช่เข้ามาแค่วันเลือกตั้ง แต่วันที่พวกเราไปใช้อำนาจทั้งหลายประชาชนเขาก้าวเข้ามาตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ” [๑๕๕]

มาตรา ๑๔๔

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ในมาตรา ๑๔๔ มีปัญหาเยอะมากที่เราเคยถกกันมาก่อนหน้านี้มีท่านอื่นอีกไหมครับ คือผมขออนุญาตนิดหนึ่งมาตรานี้จริง ๆ แล้วคล้าย ๆ ที่ท่านวรรณรัตน์ว่า ผมเข้าใจว่าผู้ร่างเขาคงตั้งใจจะไม่ให้มีการเข้าไปแทรกแซงใช้งบประมาณในทางไม่ถูกและมีส่วนได้เสียมีผลประโยชน์ แต่วิธีการเขียนมันทำให้ทำงานกันไม่ได้เลย แล้วก็ความผิดของเจ้าหน้าที่อะไรพวกนี้ความจริงก็เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาด้วย มันก็เป็นความผิดตามกฎหมายอื่นอยู่แล้วแต่เอามาใส่ไว้ในนี้อีกก็ไม่ทราบเหตุผลอย่างไร อันนี้ผมคิดว่าเราเอาเป็นข้อเสนอได้ว่ามาตรานี้ต้องปรับปรุงแก้ไข อันนี้คงเห็นพ้องกันหมดนะครับ คือเขาเขียนจนทำอะไรกันไม่ได้เลย แล้วครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่สำนักงบประมาณก็ไม่ยอมเป็นเลขานุการด้วยทำให้เกิดความวุ่นวายในกรรมาธิการด้วย

ผมว่านอกจากอภิปรายในสภาแล้วแม้แต่นอกสภาที่จะต้องติดต่อประสานงานให้ประชาชนก็ไม่ได้อันตรายไปหมด มันก็ไม่ใช่ ส.ส. แล้วสิครับ ผมก็ยังงง ๆ อยู่เพราะเวลาเราทำหน้าที่กันไปเยี่ยมราษฎรเขาก็ต้องมีเรื่องร้องทุกข์ แต่ไม่ใช่ว่าเราจะไปแทรกแซงไปใช้จ่ายงบประมาณ เราก็ต้องมีหน้าที่เอาเรื่องเหล่านี้ทุกคนที่เป็น ส.ส. มาก็ทำแบบนี้ แต่มันเข้าเงื่อนไขไปหมดเลยก็เลยไม่รู้ให้ทำอะไร เราไปเยี่ยมแล้วก็ทำอะไรไม่ได้ทุกคนก็กลัวกันหมด

ความเห็นของผมนะที่เขาเขียนมานี่โดยหลักการมันไม่ควรอยู่ในรัฐธรรมนูญ ควรจะอยู่ในกฎหมายลูกเรื่องอื่นไป เพราะตามหลักของรัฐธรรมนูญเขาจะไม่เขียนรายละเอียด เขาจะเขียนแต่หลักการให้ทำอะไรแบบไหน ส่วนวิธีการและขั้นตอนอยู่ในกฎหมายลูก อันนี้ผมพูดถึงตามหลักที่ผมเรียนรัฐธรรมนูญมาเป็นแบบนี้ ฉะนั้นถ้าถามผมการเขียนมาตรา ๑๔๔ แบบนี้ผิดหลักการเขียนรัฐธรรมนูญ ๒. นอกจากผิดหลักรัฐธรรมนูญแล้วถึงแม้ไปเขียนในกฎหมายลูกลักษณะอย่างนี้ก็ทำให้ผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ไม่ได้เลย คือหลายคนก็จบ

---

[๑๕๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๕๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ต่างประเทศ เขาบอกว่า ส.ส. ส.ว. เกี่ยวอะไรมีหน้าที่ออกกฎหมาย แต่เมืองไทยไม่ใช่ต้องรู้จักว่าแต่ละประเทศแต่ละสภาพมันไม่เหมือนกัน เมืองไทยประชาชนเขายังต้องการการช่วยเหลือต้องการที่พึ่งเพราะเขาไม่สามารถเข้าถึงระบบราชการศูนย์อำนาจที่จะมาช่วยดูแลเขาได้ เขาก็ต้องหวังผู้แทนของเขาเป็นปากเสียงไปดูแลให้ เราจะไปเลียนแบบต่างประเทศ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ตามทฤษฎีมันไม่ได้หรอกครับในความเป็นจริงของประเทศไทย ทีนี้สมมุติว่าเราจะช่วยเหลือราษฎรเราให้เขามีความเป็นอยู่สภาพสังคมดีขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น งบประมาณมาไม่ถึงเราจะเป็นปากเป็นเสียงว่าทำไมถนนในหมู่บ้านนี้ไม่มาทำสักที หลุมบ่อ ๕ ปี ๑๐ ปีก็ยังเป็นหลุมอยู่ ก็ผิดแล้ว แล้วจะทำหน้าที่ได้อย่างไร แม้ใส่ในกฎหมายลูกแบบนี้ผมก็ไม่เห็นด้วย หลักการเขียนมาตรา ๑๔๔ แบบนี้ผิดหลักการเขียนรัฐธรรมนูญ และถึงแม้จะใส่ในกฎหมายลูกก็ผิดหลักการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก หรือวุฒิสภา ผมคิดว่ามาตรานี้กลับไปใช้แบบเดิมก็หนักแล้วนะผมว่าก็อันตรายแบบเดิมก็ไม่ได้ถ้ามีหลักฐานก็ผิดอยู่แล้ว

มาตรา ๑๔๔ นี้เท่าที่ผมฟังแล้ว ท่านที่เป็นสมาชิกรัฐสภา ไม่ว่า ส.ส. ส.ว. ก็เห็นปัญหาตรงกันทั้งหมด ทีนี้เพียงแค่การแก้ปัญหานั้นมันมีการแก้ ๒ ระดับ ระดับที่ ๑ ก็คือกลับไปใช้ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๔๐ ซึ่งก็ยังมีกลไกการตรวจสอบเรื่องการพิจารณานั้นจะอย่างโน้นอย่างนี้มีปัญหาแต่ถ้าไปสู่รัฐธรรมนูญที่ฉบับก่อนหน้านั้นก็คือฉบับ ๒๕๓๔ ก็เท่ากับว่ามาตรา ๑๔๔ เหลือวรรคแรกเหมือนกันกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ ซึ่งเรื่องที่เกิดว่าจะตรวจสอบอะไรต่าง ๆ กันนั้นมันก็เป็นเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ซึ่งก็เป็นอำนาจของ ป.ป.ช. อะไรต่าง ๆ ที่จะตรวจสอบก็ไปว่ากัน คือถ้าจะตัดถึงระดับนั้นมันก็จะจบปัญหาไป แต่ว่าถ้าจะตัดไปแค่ปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ปัญหาก็ยังอยู่ ยังมีการตีความยุ่งยากกันพอสมควร ผมก็ฝากประเด็นให้ท่านไว้ว่าการเสนอปัญหาในประเด็นเรื่องงบประมาณน่าจะเสนอเต็มรูปแบบได้เพราะว่ามันเป็นประเด็นที่ทำให้มีอุปสรรคในการไปดูแลประชาชน ผมก็ฝากประเด็นไว้เท่านั้นเอง

ขอบพระคุณท่านอาจารย์บัญญัติท่านผู้อาวุโสที่ให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ก็คือในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ นั้นเขียนสอดรับกันแล้วก็ท่านอาจารย์บัญญัติได้กรุณาแนะนำว่าต้องเพิ่มเติมตรงท้ายในเรื่องคุ้มครองผู้สุจริตอะไรต่าง ๆ ก็เป็นประเด็นที่น่าจะตอบโจทย์ได้ครอบคลุม การที่จะถอยไปจนถึงปี ๒๕๓๔ นั้น ก็อย่างที่ท่านอาจารย์บัญญัติได้กล่าวไป ก็จะตอบคำถามหลายฝ่าย สังคมหลายฝ่ายไม่ได้ก็ขออนุญาตบันทึกไว้ตามที่ท่านอภิปราย”[๑๕๖]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ พอดีเมื่อกี้ผมจะออกความเห็นในเรื่องมาตรา ๑๔๔ ก็ขออนุญาตพูดประเด็นนิดเดียวครับ ที่มันเป็นปัญหาก็เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้เขาไม่ได้ดีไซน์มาให้ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่แรก มันถูกดีไซน์มาเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งคือมาทำให้การเมืองอ่อนแอ มีองค์กรหนึ่งจะมาควบคุมการทำงานของรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลทำงานไม่ได้นั่นแหละเป้าหมาย เขาถึงออกแบบมาแบบนี้ แต่พอนาทีสุดท้ายเกิดอยากจะเป็นนายกรัฐมนตรีขึ้นมาก็เลยไปแก้คำถามพ่วงแต่ไม่ได้มาแก้ไส้ในมันก็เลยเกิดปัญหาคาราคาซังแบบนี้ เพราะฉะนั้นทางออกทางเดียวคือต้องแก้รัฐธรรมนูญแต่ปัญหาคือจะแก้แบบไหน มันผูกยึดโยงไปหมดเพราะมันออกแบบมาเพื่อวัตถุประสงค์หนึ่งถ้าอยากให้เป็นกติกากลางก็ต้องกลับมานับหนึ่งใหม่ เพราะถ้าเราแก้ไขตรงนั้นมันก็ไปโยงบตรงนี้ แก้ตรงนี้ก็ไปโยงตรงนั้นมันไม่จบไม่สิ้น ทางออกที่ดีที่สุดก็คือการเริ่มนับหนึ่งใหม่กับบทบัญญัติตั้งแต่แรกด้วยการมี ส.ส.ร. ซึ่งหมวด ๑

---

[๑๕๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

หมวด ๒ เราไม่ต้องไปแตะมัน มันSensitive ก็ตั้งแต่หมวด ๓ ก็ว่ากันไปตามที่หลาย ๆ ฝ่ายต้องการ ซึ่งผมเชื่อว่าวันนี้การเมืองมัน Escalate เลยไปตรงนี้แล้วถ้ามานั่งฝืนนั่งขวางอยู่สุดท้ายผมไม่รู้อะไรจะเกิดกับประเทศเหมือนกัน ขอบพระคุณครับ”[๑๕๗]

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ความจริงก็เตรียมประเด็นนี้ไว้แสดงความคิดเห็นต่อคณะกรรมาธิการ เพราะผมคิดว่าตั้งแต่เราคุยกันเบื้องต้นก็มีความเห็นว่าการพิจารณาของกรรมาธิการชุดนี้จะต้องเป็นทางออกหรือแนวทางที่ทำให้ผู้ที่สนใจเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญได้เห็นว่าจะมีการแก้ไขประเด็นใดบ้างที่มีความสำคัญ ซึ่งได้พูดไปหลายประเด็นแล้ว ส่วนประเด็นมาตรา ๑๔๔ ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่เพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณมาแล้ว ผมจึงอยากจะกราบเรียนว่าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เราจะต้องเสนอความเห็นไว้ในกรรมาธิการให้เห็นว่าเราจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เพราะต้องการให้การเมืองในระบบรัฐสภาที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยึดโยงต่อประชาชนอย่างแท้จริง การยึดโยงกับประชาชนอย่างแท้จริงการพิจารณางบประมาณก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่สุด เพราะจะได้เอาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนมาพิจารณากันในชั้นการเสนอก็ดี แปรญัตติก็ดี แต่ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มาตรา ๑๔๔ กลับไม่ให้สภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาไปกระทำการใด ๆ ที่มีผลให้เกิดการได้เสียทางตรงและทางอ้อมในการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งเขียนไว้กว้างแบบนี้ก็จะมีปัญหาต่อเนื่องตามที่ท่านประธานได้พูดถึงแล้ว เพียงแต่อยากจะชี้ประเด็นว่าในชั้นของคณะกรรมาธิการผมคิดว่าเราจะต้องมีบทบัญญัติที่ชัดเจนที่จะให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าไปเป็นคณะกรรมาธิการได้มีส่วนสำคัญในการเสนอการแปรญัตติ ที่ผ่านมาแม้แต่กรรมาธิการเองก็ไม่สามารถเสนอการแปรญัตติได้ และในครั้งนี้ก็ปรากฏชัดเจนผู้อำนวยการสำนักงบประมาณไม่กล้าที่จะมาเป็นเลขานุการเพราะกลัวว่าเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าไปเป็นกรรมาธิการจะกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔ อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ห่วงเป็นอย่างยิ่ง และแน่นอนประเด็นที่ตรงกับท่านพงศ์เทพอภิปรายไปแล้ว แต่ว่ากรณีที่มีบทบัญญัติที่จะให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดจัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง อันนี้ต้องทำบันทึกโต้แย้งไว้เป็นหนังสือหรือมีหนังสือแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทราบให้พ้นจากความรับผิดผมคิดว่าการเขียนไว้แบบนี้จะเป็นการทำให้แม้แต่เรื่องการร้องทุกข์ของประชาชนที่ผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะยื่นไปยังหน่วยงานราชการต่าง ๆ ก็ทำไม่ได้ด้วยไม่เพียงแต่อยู่ในชั้นของการพิจารณางบประมาณเท่านั้น ถ้าดูตามบทบัญญัตินี้แล้วเราจะเห็นได้ชัดเจนว่าแม้แต่เอาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนไปดำเนินการก็ไม่สามารถทำได้อันนี้อยากจะกราบเรียนท่านประธานเพื่อเห็นชอบตามข้อเสนอของเพื่อนกรรมาธิการหลายท่าน และได้บันทึกไว้ว่าเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นข้อเสนอของผมที่เห็นด้วยในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ถ้าหากว่าจะได้มีการพิจารณาในบางประเด็นขอบคุณครับ”[๑๕๘]

นายวิเชียร ชวลิต รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า

“ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานด้วยความเคารพจากการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณที่ผ่านมาเป็นที่หวาดกลัวของกรรมาธิการทุกท่าน รวมทั้งผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ

---

[๑๕๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๕๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ก็เป็นห่วง เพราะว่าหลักการใน ๑๔๔ ที่กำหนดเอาไว้ซึ่งสืบเนื่องมาจากปี ๒๕๔๐ ไม่ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปเกี่ยวเนื่องหรือมีผลประโยชน์กับงบประมาณแผ่นดิน เดิมทีถ้าสังเกตใน ๑๔๔ ปี ๒๕๔๐ เขียนจำกัดเอาไว้แต่ว่ามีความชัดเจนในถ้อยคำ แต่ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เขียนเอาไว้หลายวรรคแล้วก็ขยายความ แต่ก็ยังปนไว้ด้วยความคลุมเครือว่าความผิดมากน้อยขนาดไหนเกี่ยวโยงกันอย่างไร ถ้อยคำใน ๑๔๔ ปี ๒๕๖๐ ถูกโยงตั้งแต่วรรคที่หนึ่ง วรรคที่สอง วรรคที่สาม วรรคที่สี่ วรรคที่ห้า วรรคที่หก พันกันไปหมด ก็เลยทำให้มีข้อสังเกตว่าถ้ามีความชัดเจนภายใต้หลักการว่าไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับงบประมาณ ผมคิดว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกท่านรับได้ แต่พอไปเขียนในรายละเอียดที่อาจจะตีความได้ว่า ไปพูดก็ยังไม่ได้มันทำให้เป็นปัญหา เพราะฉะนั้นการแปรญัตติหรือเพียงแต่จะให้ความเห็นที่เกี่ยวกับการแปรญัตติถึงขนาดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประสงค์จะอภิปราย เพียงพูดว่าอยากจะให้หน่วยไหนได้รับงบประมาณเพิ่มก็ยังต้องบอกขอถอน ก็ขออนุญาตเรียนว่าถ้าจะบันทึกความเห็นไว้ว่าควรจะปรับแก้ให้มีความชัดเจนจำกัดขอบเขตไว้ว่าไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ก็น่าจะเพียงพอ แต่การอภิปรายโดยอิสระที่จะให้ความเห็นเพื่อประโยชน์ของประชาชนในการพิจารณางบประมาณน่าจะเปิดโอกาสให้สมาชิกให้ความเห็นครับ”[๑๕๙]

นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“มาตรา ๑๔๔ ที่ท่านนิกรได้พูด ซึ่งผมก็เห็นด้วย เพราะว่าตอนแรกพรรคพวกชวนไปเป็นกรรมาธิการงบประมาณผมก็ไม่เป็นเพราะว่าเป็นไปก็ ๓ เดือนไม่ได้นอนเลยนะครับ แล้วก็ทำอะไรไม่ค่อยได้ มาตรา ๑๔๔”[๑๖๐]

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“เหมือนกับในเรื่องของ งบประมาณ มาตรา ๑๔๔ นั่นเอง อีกสิ่งหนึ่งก็คือในเรื่องของปัญหาที่เราได้เจอแล้วก็มีปัญหา อยู่ในสภาของเรา”[๑๖๑]

นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ โฆษกคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม นิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ เรากำลังพูดถึงเรื่องการถ่วงดุลในองค์กรอิสระหรือในระบบศาลก็แล้วแต่ เมื่อสักครู่หลายท่านได้พูดขึ้นมา ท่านอาจารย์โภคินได้พูด ผมขออนุญาตแสดงความเห็นต่อแล้วกันนะครับ หลายท่านก็พูดเรื่องนี้อยู่ คือผมคิดว่านอกจากเราจะดูเฉพาะการตรวจสอบถ่วงดุล การใช้ดุลยพินิจขององค์กรอิสระหรือศาล หรืออะไรก็แล้วแต่ มีหลายท่านพูดขึ้นมาเรื่องระบบราชการก่อนที่ผมจะเข้าประชุมเมื่อสักครู่ผมมาสายนิดหนึ่ง ผมเล่าให้ท่านประธานฟัง ผมเป็นรองประธานอนุกรรมการพิจารณางบบูรณาการ หรืองบยุทธศาสตร์ภาคใต้ที่ทำเนียบรัฐบาลเมื่อสักครู่ ผมสนับสนุนหลายท่านที่แสดง ความเห็นว่า ระบบราชการเราแข็งเกินไป วันนี้ผมไม่เป็นนักการเมืองผมพูดได้ วันที่ผมเป็นนักการเมืองผมพูดคนก็จะบอกว่าเราพูดเพื่อประโยชน์ของนักการเมืองหรือผู้แทนราษฎร ที่ผมกำลังจะเปรียบเทียบให้ท่านประธานฟังก็คือ ท่านที่นั่งอยู่ตรงนี้ท่านที่เป็นผู้แทนราษฎร ในพื้นที่ หรือระบบบัญชีรายชื่อก็แล้วแต่ ท่านมีโอกาสที่จะเสนอแนะการพัฒนาจังหวัด หรือพื้นที่ของท่านบ้างหรือเปล่า ผมว่าไม่มี

---

[๑๕๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๖๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๖๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

วันนี้เฉพาะภาคใต้ผมพิจารณางบเกือบ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท แล้วงบ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาทที่ทำขึ้นมาเป็นกระบวนการเขาทำจากจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดนั่งเป็นประธาน นักการเมืองไม่มีโอกาสเข้าไปดูแล เข้าไปเสนอแนะ การพัฒนาจังหวัดของเขาเลย แล้วเวลาส่งขึ้นมาซึ่งชุดผมอยู่เราก็ทำอะไรไม่ได้หรอกครับ ทุกอย่างส่งมาแล้วแก้ก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ ถ้าเราจะเข้าไปแทรกแซงเราต้องเข้าไปแทรกแซงตั้งแต่ตอนต้น หลังจากนี้เขาเข้าไปสู่การพิจารณาของคณะที่มีท่านนายกรัฐมนตรีเป็นประธานก็กำลังสรุปว่านอกจากเราจะดูการตรวจสอบถ่วงดุลกับองค์กรอิสระแล้ว เราต้องถ่วงดุลระบบราชการด้วย เพราะระบบราชการแข็งเกินไป เวลาผู้แทนราษฎรหรือนักการเมืองจะไปพัฒนาจังหวัดเอางบ ๒-๓ ล้านบาทไปทำตรงนั้นตรงนี้ ท่านไปแทรกแซงเขาท่านถูกถอดถอนได้ เราเลยต้องทำแบบลับ ๆ ล่อ ๆ กัน อาจจะมีงบแปรญัตติบ้าง นู่น นี่ นั่น ในทางปฏิบัติใต้ดินมันก็ยังมีอยู่แต่ทำไมเราไม่ทำสิ่งเหล่านี้ ให้มันโปร่งใส ให้นักการเมืองเข้าไปดูได้บ้างว่าพื้นที่เขามันควรจะมีการแก้ไขตรงไหนอย่างไร เราไปถ่วงดุลระบบราชการได้ไหม ในระบบที่เป็นอยู่ปัจจุบันเราถ่วงดุลไม่ได้เลย พอเราถ่วงดุลไม่ได้ เราทำอะไรไม่ได้เวลาเขาเลือกมาแล้ว ชาวบ้านเลือกมาแล้ว ชาวบ้านก็ต่อว่านักการเมืองนี่แหละว่าเลือกไปแล้วก็ทำอะไรไม่ได้ อาจจะแก้ปัญหาเรื่องน้ำ เรื่องถนน สัก ๒-๓ ล้านบาทยังทำไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเลือกตั้งเสร็จแล้วก็ใช้เงินดีกว่า เอาเงินดีกว่า จากนักการเมือง ผมก็เลยสนับสนุนว่านอกจากเราจะดูระบบการถ่วงดุลกับองค์กรอิสระแล้ว มันต้องทำให้ระบบราชการอ่อนตัวขึ้นแล้วการเมืองเข้าไปมีส่วนในการดูแลพื้นที่ โดยการดูแลทุกข์สุขของประชาชนได้มากกว่าในปัจจุบันด้วย หลายท่านบอกว่ามันต้องทำให้ระบบรัฐสภาหรือการเมืองเข้มแข็งก็ถูกต้อง เราก็ต้องทำให้สิ่งเหล่านี้เข้มแข็งขึ้นเพื่อบ้านเมืองจะเดินไปได้ครับ”[๑๖๒]

“ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานครับความจริงเรื่องนี้ผมยกขึ้นมาบ้างแล้วเมื่อวานโดยผมยกตัวอย่างว่าเมื่อวานผมไปประชุมอนุกรรมการบูรณาการแผนพัฒนาภาคใต้ ซึ่งผมเป็นรองประธานอยู่ เมื่อวานมีการอนุมัติงบประมาณบูรณการภาคใต้ไปประมาณ ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท งบเหล่านี้ผมอยากกราบเรียนท่านประธานว่ามันมีการเริ่มต้นมาจากจังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดก็เสนอมาเป็นงบยุทธศาสตร์ของจังหวัด กระบวนการเหล่านี้ฝ่ายการเมืองไม่สามารถดำเนินการได้เลยเป็นเรื่องของข้าราชการประจำซึ่งเขาเสนอมาตามลำดับชั้น ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายการเมืองถ้าเรายอมรับความจริงว่าเรารู้ปัญหาของประชาชน แต่เราไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องในงบประมาณเหล่านี้เลย สิ่งเหล่านี้ควรจะอยู่ในระบบประชาธิปไตยหรือเปล่า ผมคิดว่าเราก็ต้องทบทวน แล้วก็ในความเป็นจริงผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัดก็มีงบในการบริหารงานงบยุทธศาสตร์ของจังหวัดอีก อย่างน้อยก็ ๙-๑๕ ล้านบาท ข้าราชการทำได้หมด แต่ฝ่ายการเมืองทำอะไรไม่ได้เลย ผมยกตัวอย่างอย่างนี้ว่าตอนที่ผมเป็นผู้แทนราษฎรอยู่ อันนี้เรื่องจริงเลย มีสะพานอยู่อันหนึ่งในเขตพื้นที่ผม หัวสะพานมันชำรุด คนก็ขับมอเตอร์ไซค์ไปตกลงตรงนี้ก็เสียชีวิต ผมก็ทำหนังสือถึงทางหลวงชนบทว่าหัวสะพานชำรุดคนเสียชีวิตแล้วขับรถมอเตอร์ไซค์ไปขอให้รีบไปซ่อมด่วน หนังสือที่ผมทำไปถึงทางหลวงชนบท ผมต้องขออภัยที่เอ่ยนามความจริงเรื่องนี้มีการอภิปรายกันในสภาสมัยนั้นก่อนยึดอำนาจ สำเนาหนังสือที่ทำไปขอให้ซ่อมหัวสะพานตรงนี้ สำเนาหนังสือตกไปอยู่ในมือของท่านสุนัย จุลพงศธร ขออภัยที่เอ่ยนาม ท่านก็ไปร้องผมที่ ป.ป.ช. ว่าผมไปแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำข้าราชการเขารู้ว่าควรจะซ่อมถนนตรงไหน สะพานตรงไหน ผมไปทำและหลังจากผมมีหนังสือไปถึงทางหลวงชนบท ภายใน ๓ วัน ทางหลวงชนบทเขาไปซ่อมเรียบร้อย ผมก็มีเรื่องคาอยู่ที่ ป.ป.ช. แต่ว่าบังเอิญมีการยึดอำนาจเสียก่อนเรื่องเลยตกไป ผมคิดว่าเรายอมรับความจริงถ้าเราไม่ยอมรับความจริงมันก็อึมครึมกันอย่างนี้ แล้วเราก็พยายามใช้งบประมาณที่มันปกปิดกันอยู่ แปรญัตติมีหรือเปล่าผมไม่รู้ ซุกซ่อนงบแปรญัตติหรือเปล่าไม่รู้ สิ่งเหล่านี้จะอยู่

---

[๑๖๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

ต่อไปอย่างไรเอาไว้บนดินเถอะครับ ทำให้มันถูกต้องแล้วก็กำหนดว่า ส.ส. ทำอะไรได้บ้างไม่ได้บ้าง ถ้าทำได้นี่ทำในโครงการอะไรบ้าง ผมว่าวันนี้ต้องยอมรับความจริง ผมเห็นด้วยว่าต้องทบทวนในส่วนนี้ด้วย ขอบพระคุณครับ”[๑๖๓]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผมก็คิดว่า ทุกคนได้ตีโจทย์แต่ละปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ถามว่าประเทศไทยระบบกล่าวหาเป็นระบบที่ใช้กันมานานมันถูกต้องไหมเวลาไปกล่าวหา แล้วประชาชนที่เขาไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมันก็มีปัญหามาตลอด แล้วกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งที่เราต้องควรระมัดระวังคือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน แต่ทำอย่างไรให้มันดีขึ้น ปรับปรุง ป้องกันอย่างไรให้มันเกิดความยุติธรรมอย่างท่านประธานพูด แล้วท่านบัญญัติพูด วันนี้บ้านเมืองต้องไปสู่ระบบสภา ถ้าระบบสภายังไม่แข็งแรงพอที่จะสามารถทำกลไก ให้ระบบของบ้านเมืองดีขึ้น เราต้องหัดโทษตัวเราเองที่เป็นนักการเมืองบ้างว่าเราจะทำอย่างไรให้บ้านเมืองมีแผนป้องกันที่ดีที่สุดของประชาชนของเรา และประเทศของเรา ไม่อย่างนั้นก็วนอยู่ตรงที่กับดักต่าง ๆ ที่ว่าทางการเมืองใช้อำนาจ ถูกต้องไหมกับข้าราชการหรือประชาชนทั้งหมดต้องมามองตัวเราเองเหมือนกัน ตลอดระยะเวลาที่เราเป็นนักการเมืองมาตลอดคือปัญหาอุปสรรคก็คือประชาชนเวลาเลือกตั้งทีหนึ่งก็มีปัญหามาตลอด แล้วพรรคการเมืองเริ่มอ่อนแอลง ตัวบุคคลสำคัญกว่า เอาตัวบุคคลตั้งขึ้นหมด ประชาชนที่เขาเดือดร้อนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติหรืออะไรต่าง ๆ จะทำอย่างไรให้มันคู่กันไปได้ วันนี้คือปัญหาของเราคือเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องปัญหา โรคระบาดอะไรมันก็ตามกันมาหมดแล้ว ผมคิดว่าตรงนี้เพื่อให้ระบบรัฐสภากลับไปหาระบบรัฐสภาให้มีความเข้มแข็งขึ้น ให้มีความเชื่อถือด้วย ถ้าระบบศาลอย่างเดียวผมคิดว่า เราก็คือสร้างปัญหาทั้งหมดคือไปกดดันที่ว่าทุกคดีทั้งหมดวันนี้คดีล้นหมดแล้ว นักโทษ เป็นจำนวนเท่าไรที่ติดคุก มันมีความเข้มแข็งกับประชาชนไหมว่า องค์กรที่จะช่วยเหลือให้ประชาชนมีความสุขได้อย่างไร การกระจายอำนาจที่แท้จริงคืออะไร ผมก็เป็นห่วงเรื่องนี้ว่า ทำอย่างไรให้ระบบรัฐสภาเข้มแข็งขึ้น นั่นก็คือวาระของมีสภาแล้วทำไมไม่ใช้สภา ให้พรรคการเมืองไปรวมกันที่สภาว่า ใครพูดดี ใครทำดีให้ประชาชน เขาเลือกขึ้นมา แล้วคนดีจะอยู่ไม่ได้เพราะอะไร ถ้าคนดีอยู่ไม่ได้ก็คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ประสบความสำเร็จอยู่นั่น มันก็วนอยู่ตรงนี้ว่า ข้าราชการบ้าง นักการเมืองบ้าง ศาลบ้าง ก็วนอยู่ตรงนี้ไม่ได้ครับ มันต้องให้ประชาชนมีความสุขบ้างครับ ผมฝากไว้แค่นี้ครับ”[๑๖๔]

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“ท่านประธานที่เคารพครับ ผม ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการนะครับ ผมขออนุญาตเพิ่มเติมเล็กน้อยนะครับ ในประเด็นหน้า ๒ (๖) เมื่อสักครู่ท่านพงศ์เทพได้กรุณาพูดไปแล้ว เท่าที่เขียนมานี่อ่านแล้วแปลว่ามันเกี่ยวข้อง กับมาตรา ๑๔๔ ทำให้คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ แล้วก็มาตั้งปลัดกระทรวงอะไรทั้งหลายทั้งปวง จริง ๆ แล้วเท่าที่อภิปรายกันเมื่อวานนี้ ผมคิดว่ามันแยกเป็น ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ ก็คือว่ากรณีที่มีการกระทำฝ่าฝืนบทบัญญัติในมาตรา ๑๔๔ คณะรัฐมนตรีอาจจะพ้นจากตำแหน่งถ้ามีการไปเข้าชื่อร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แล้วท้ายสุดเราก็วิเคราะห์กันว่าบทบัญญัติในมาตรา ๑๔๔ ผมก็ทราบมาว่าในคราวที่แล้วกรรมาธิการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปี ๒๕๖๓ มันก็เหมือนว่าทุกคนก็ไม่กล้าทำอะไรกันหมด

---

[๑๖๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๖๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

ปรับลดงบประมาณลงมา ท้ายสุดไม่รู้ว่าจะไปไว้ที่ไหน ทราบมาว่าก็ไปฝากไว้ที่กระทรวงแรงงานทั้งก้อนอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นกราบเรียนว่าน่าจะขยายความให้มันชัดเจนว่า เรื่องของ ๑๔๔ ที่เป็นเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของ ส.ส. ส.ว. รวมทั้งคณะรัฐมนตรีด้วยนั้น คณะอนุกรรมาธิการมีความเห็นว่าบทบัญญัตินี้น่าจะต้องเข้าไปทบทวนดูว่าการเขียนลักษณะเช่นนี้ การใช้ถ้อยคำเช่นนี้ มันเหมาะสมมากน้อยเพียงไรหรือไม่ ยกตัวอย่างไปถึงขั้นว่า ในการพิจารณางบประมาณคราวที่แล้วนี่สำนักงบประมาณไม่กล้าแม้กระทั่งคนอื่นจะมาเป็นเลขานุการของกรรมาธิการงบประมาณ มัน Panic กันไปหมด เพราะฉะนั้นก็เห็นว่าน่าจะแยกว่าเรื่องของ ๑๔๔ จริง ๆ เป็นเรื่องหนึ่งที่ทำให้ความสิ้นสุดของคณะรัฐมนตรี แต่ว่าประเด็นซ้อนก็คือว่าเราเห็นว่าบทบัญญัติมันค่อนข้างเป็นปัญหาสำหรับทางปฏิบัติครับ”[๑๖๕]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“อีกประเด็นหนึ่งก็คือที่อภิปรายและผมไม่มีโอกาสได้อภิปราย เรื่องงบประมาณมาตรา ๑๔๔ มันเป็นการมีปัญหากับการบริหารราชการแผ่นดินอย่างรุนแรงมากผมตั้งใจจะอภิปราย แต่ว่ารัฐบาลก็ไม่ให้อภิปราย คราวที่แล้วก็ไม่เป็นไร ประเด็นก็คือว่า ที่ไปเขียนเพิ่มเอาไว้ในกรณีที่ ส.ส. หรือสมาชิกสภาไปกระทำการโดยตรง หรือโดยอ้อม คำว่าโดยอ้อมไม่พูดให้ชัด มันเป็นอะไรก็ได้ คุณจะต้องขาดจากเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไปเลยแล้วก็ ครม. ถ้าไปเห็นด้วยตามนี้ ครม. หลุดทั้งคณะ และแถมลามต่อไปอีกว่าข้าราชการเองถ้าใครมีส่วนเรื่องพวกนี้ คุณจะต้องจ่ายเงินคืน คุณจะต้องมีความผิด อายุความ ๒๐ ปี และในนั้นเขียนว่าจัดสรร จัดสรรก็คือสำนักงบใช่ไหมครับ สำนักงบประมาณมีหน้าที่ต้องจัดสรร แสดงว่ามาตรา ๑๔๔ ที่ออกมาทำให้ระบบงบประมาณล้มเหลวทั้งระบบ นี่เป็นการป้องกัน เขากันพวกสมาชิกสภาเอาไว้ไม่ให้เข้าไปยุ่ง แต่มันกันกลายเป็นว่าเงินไม่ถึง ตัวที่ Proof ชัดท่านประธาน การแปรญัตติการจัดทำงบประมาณปีนี้ ท่านดูสิล้มเหลวทั้งระบบเงินได้มา ๑๖,๐๐๐ ล้านบาท เอาไปยังประชาชนไม่ได้สักบาท เอาไปให้ใคร เอาไปให้กับกองทุนสวัสดิการ เพราะกองทุนสวัสดิการให้ได้โดยอำนาจตามกฎหมายใน (๓) ตามรัฐธรรมนูญ ทีนี้ในส่วนอื่นก็เอาไปให้ศาล เอาไปให้สภาของเราเอง คือเงินบาทเดียวส่งไปยัง ประชาชนทำไม่ได้ กรรมาธิการก็ไม่กล้าทำ เพราะทำแล้วกลัวจะถูกเสียบนะครับ แล้วก็ทาง สำนักงบประมาณไม่เป็นเลขาเห็นไหมครับ เราเป็นเลขากันเองหมดเลย เขาไม่อยากมายุ่ง เพราะมันพันไปถึงเขา ๒๐ ปี และต้องจ่ายเงินต้องคืน สมมุติอนุมัติเขาไปพันล้านบาท ทางสำนักงบประมาณเขาจะเอาสตางค์ที่ไหนมาจ่าย เขาเป็นข้าราชการ ผมเลยเห็นว่า เรื่องนี้ล้มเหลวทั้งระบบในข้อนี้จะต้องแก้ เพราะว่าถ้าไม่แก้ มันกลายเป็นระบบงบประมาณจะใช้ไม่ได้หมดเลย และมันจะกระทบกับประชาชนโดยตรง คล้าย ๆ แบบนี้นะครับ ประเด็นหลักผมขอเสนอแค่ ๒ ประเด็น คือการกระจายอำนาจซึ่งไม่มีเลย เป็นไปได้อย่างไร อันที่ ๒ ก็คือระบบงบประมาณ ซึ่งเขียนมามาตราเดียวล้มทั้งระบบงบประมาณเลย มีปัญหาแน่นะครับ เราเห็นชัดอยู่แล้วที่ทำไป ได้ไปที่ไหนบ้าง รัฐบาลก็ไม่กล้าอนุมัติ ครม. ตกลงเอาเงินไปวางไว้ที่ไหนสักแห่งหนึ่ง ๑๖,๐๐๐ ล้านบาท แค่เอาไปวางไว้ และสถานการณ์ เศรษฐกิจประเทศเป็นแบบนี้ เงิน ๑๖,๐๐๐ ล้านบาท ถ้าเอาไปช่วยในภาคของประชาชน มันจะหมุนกลับมาได้ ตกลงไม่ได้ใช้อะไรสักอย่างเดียว ล้มเหลวมาก ฝากความเห็นไว้ ๒ ๓ ประเด็นว่า ๑. ก็คืออย่างไรก็แล้วแต่ให้เป็นของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วม เขาจะได้มีความรู้สึกรักรัฐธรรมนูญฉบับนี้ อันที่ ๒ ก็คือว่าแก้ให้แก้ได้ ในอนาคตมันยังมีเรื่องราว ต้องเปลี่ยนแปลงอีกเยอะ ก็คือว่าเอาอำนาจ เอาสิทธิของประชาชนในเรื่องการ

[๑๖๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๙ วันพฤหัสบดีที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓

กระจาย อำนาจ เอาอำนาจเขาคืนมาแล้วก็ ๓. ระบบงบประมาณแก้เสีย และสภาเราก็ทำอะไรไม่ได้ มันมีปัญหามากครับ ก็นำเรียนประเด็นที่ทั้งหลักการแล้วเนื้อหาครับ ขอบคุณครับ”[๑๖๖]

“ท่านประธานครับ ๑๔๔ ผมมองว่าเป็นเหมือนความกังวลและสร้างปัญหาใหญ่มาก ชัด ๆ คือในการพิจารณางบประมาณปีนี้มีแปลก ๆ อยู่หลายอย่างผมดูว่าเป็นความผิดพลาดอย่างรุนแรงก็คือว่างบที่เราตัดมาได้ ๑๖,๐๐๐ ล้านบาทท่านสังเกตดูเราไปอนุมัติส่งไปยังหน่วยที่ไม่ต้องการเงินนั้นเลย ในส่วนเงินสวัสดิการที่เราให้ไป คือให้ใครก็ได้ที่ไม่มีประชาชนอยู่หลักการ คือให้รัฐสภา ให้ ป.ป.ช. ให้นู้นนี่ หมายถึงเงินที่เราตัดมาได้ เดิมเราส่งกลับให้รัฐบาล ก็กลัวอีกรัฐบาลไปแล้วเจอประชาชนสมมุติอนุมัติไปจังหวัดก็มีประชาชนอยู่จังหวัดอื่นไม่ได้จะมีปัญหาอีก ก็เลยกลายเป็นว่าถ้าอย่างนั้นอย่าเอาทั้งหมดเลย เอามาก็มาวางให้กับกองทุนที่ว่า ๑๒,๐๐๐ ล้านบาทเอาไป กองทุนนี้รู้ว่าเป็นหนี้มันอนุมัติได้ แต่มันไม่ได้จำเป็นต้องใช้ตอนนี้ เพราะถ้ามันจำเป็นอย่างยิ่งยวดเขาเสนอขอมาแล้ว เราผลักไปที่ไม่มีประชาชนเป็นความผิดพลาดอย่างรุนแรงของระบบงบประมาณเกิดจาก ๑๔๔ แล้วมันจะเป็นอย่างนี้ต่อไปอีก ปัญหาต่อมาคือ ส.ส. ไม่กล้าพูดนั่นเรื่องหนึ่ง ทีนี้ประเด็นอยู่ตรงที่ว่า เขาเขียนว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาการแปรญัตติสมาชิกมีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม คำว่า ทางอ้อม มีปัญหา ถ้าหากว่าอย่างชัดเจนคล้าย ๆ ว่ามีส่วนได้ส่วนเสียแม้แต่หาเสียงเราก็เขียนได้ แต่พอเขียนว่าทางอ้อมปั๊บเป็นปัญหาเลย เหมือนเขียนเช็คเปล่าไว้สำหรับการระบุความผิด ตรงนี้มันต้องแก้คำว่าทางอ้อมเพราะทางอ้อมมันไม่มีนัยว่าคืออะไรอันตรายมาก อีกอันหนึ่งผมเรียนตรง ๆ เลยข้าราชการระดับสูงของสำนักงบประมาณมาคุยกับผม ผมถามว่าทำไมครั้งนี้เลขานุการถึงไม่เป็นสำนักงบประมาณเพราะเดิมเราทำกันแบบนี้เพราะเขามีความรู้มาก แล้วเขาสามารถจัดการงบประมาณได้เพราะเป็นงานในหน้าที่เขา แต่ไม่มีใครกล้ามาเป็นสักคน มันมีในหมวดนี้ คือพวกนักการเมืองทั้งวุฒิสภาและ ส.ส. ไม่ให้ไปยุ่งแล้ว ก็มาดูว่ามีใครที่เกี่ยวข้อง คือเริ่มหาแล้ว คนที่เกี่ยวข้องคือข้าราชการ ถ้าอย่างนั้นเอาข้าราชการด้วยก็แล้วกันเราก็เลยระบุว่าถ้าข้าราชการมีส่วนเกี่ยวข้องโดยรู้เห็นให้มีความผิดด้วยและให้จ่ายเงินนั้นคืนมีอายุความ ๒๐ ปี ท่านไปดูสิครับ เจ้าหน้าที่รัฐผู้ใดจัดทำโครงการอนุมัติหรือจัดสรรงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการ การรู้ว่านี่ มันเลื่อยขาเก้าอี้กันเองในระบบก็ทำกันได้มันสร้างปัญหามากแล้วจะต้องบันทึกโต้แย้งไว้ไม่อย่างนั้นไม่พ้นผิด แล้วก็มีการเรียกเงินคืนตามวรรคสามหรือวรรคสี่ ๒๐ ปี สมมุติว่างบประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านบาท คุณจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายอายุความ ๒๐ ปี คำถามก็คือว่าแล้วเราจะแกว่งเท้าไปหาเสี้ยนทำไม เราจะเอามือไปซุกหีบทำไม ดังนั้นข้าราชการจะไม่ให้ความร่วมมือกับการจัดการงบประมาณอย่างสิ้นเชิงเพราะเขากลัวเพราะฉะนั้นทั้ง ๒ ส่วนนี้ที่เขียนไว้มีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อระบบงบประมาณ คือไม่ให้มีส่วนไปเกี่ยวข้องผมเห็นว่าเจตนารมณ์เดิมคือไม่ให้สมาชิกรัฐสภาไปยุ่งกับเรื่องนี้เพื่อป้องกันผลประโยชน์ อันนั้นถูกต้องเขากันไว้ แต่เขียนไว้โดยอ้อมมันกว้างอันตรายคล้าย ๆ เกิดผล Impact อย่างรุนแรงแล้วก็เขียนต่อไปยังระบบราชการด้วย ต่อจากนี้ระบบงบประมาณจะลมเหลวทั้งหมดเพราะมาตรา ๑๔๔ ผมเห็นว่าเรื่องนี้จำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องแก้ ไม่ใช่แก้ว่าให้เรามีส่วนสามารถทำได้ก็เขียนให้ชัดสิว่าจะทำอย่างไร อย่าเขียนลอย ๆ แบบนี้มันสร้างปัญหามากมาย ปีนี้ก็ชัดเจนแล้วว่าระบบงบประมาณเราล้มเหลวทั้งหมดในกรรมาธิการก็นำเรียนท่านประธานด้วยความเคารพ

นิดเดียวครับ คือจากการที่ดูเปรียบเทียบปี ๒๕๔๐ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๔๐ ก็มีโดยอ้อมที่ผมให้ความเห็นเมื่อกี้ แต่ท่อนหลังที่ท่านพงศ์เทพพูดเมื่อกี้แล้วก็เรื่องคณะรัฐมนตรีก็โดนรวบด้วยตามที่ท่านพงศ์เทพว่า แล้วก็ไปพันเจ้าหน้าที่ของรัฐเพิ่มเติมเข้ามาอีก คือเขียนในเชิงอาวุธมีกี่เล่มก็ใส่เข้ามาเลยบนหลังช้างมีง้าว มีหอกก็มีแล้วแต่จะใช้อะไรได้หมดมันน่ากลัวเกินไป ถ้าเป็นแบบนี้ถามว่าการป้องกัน

---

[๑๖๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

มีตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ปี ๒๕๕๐ แล้ว ก็สมควรที่จะกลับไปแบบนั้นก็แย่อยู่แล้ว อย่ามาเขียนรายละเอียดอย่าเอาอาวุธมาโชว์กันเลย มันทำให้ไม่มีใครกล้าเข้าใกล้และจะสร้างปัญหาใหญ่มากมายในเรื่องงบประมาณก็นำเรียนครับ”[๑๖๗]

“เรื่องที่ ๒ ประเด็นมาตรา ๑๔๔ การที่กำหนดเรื่องนี้ตรงกัน ตรงกันว่าที่ท่านพงศ์เทพเสนอแล้วเมื่อสักครู่ ทางอนุกรรมาธิการได้เสนอไว้ซึ่งกลับมาเสนอใหม่ในชุดนี้จะได้ไม่ต้องมาพิจารณาอีกแล้วเรื่องนี้ก็คือเสนอว่าการที่จะให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาในเวลา ๑๕ วันนั้นไม่สามารถกระทำได้ แต่ในเมื่อเรายกออกไปทั้งแผงแล้ว ถ้าสมมุติเรายกได้ ถ้ายกไม่ได้ตรงนี้ก็ต้องแก้ไขใช่ไหมท่านพงศ์เทพที่ว่า ๑๕ วัน”[๑๖๘]

“ต่อจากนั้นก็เป็นเรื่องหลัก ๆ ที่ขอเสนอย้อนไปอีกทีก็คือว่า การปฏิบัติหน้าที่แทนของปลัดกระทรวงผิดมาตรา ๑๔๔ เมื่อกี้เราคุยมาตรา ๑๔๔ ว่าเราถอดออกกลับไปใช้ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ ยืนไว้อาจจะมีเติม เพราะฉะนั้นรัฐมนตรีถูกออกมีเฉพาะ ๑๔๔ ท่อนปลาย แล้วปลัดมาแทนก็ไม่มี ถ้าหากว่าเราไปยืนตามนู้นตรงนี้ก็ไม่ต้อง Code ก็ได้เพราะถ้าเรา Code ก็แสดงว่าเรายอมรับที่จะมี ๑๔๔ ตามนั้นไม่ใช่ที่เราเสนอกันเมื่อกี้ ก็มีประเด็นหลัก ๆ ๓ อย่างจากความเห็นของอนุกรรมาธิการนี่ผมพูดในฐานะเลขานุการ ๑. นายกรัฐมนตรีควรจะมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ หมายถึงว่าเป็นบทเฉพาะกาล ๒. เกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติต่าง ๆ เขียนให้ชัดกว่านี้ อาจจะอยู่ในกฎหมายลูกก็ได้ อีกข้อหนึ่งคือการถวายสัตย์ไม่ครบ ตรงนี้ผมว่าเป็นประเด็นการเมืองไม่ใช่เป็นข้อเรียกร้องตามกฎหมาย แล้วก็การแถลง ไม่ต้องมีการเสนอที่มาของเงิน เพราะว่ามันเป็นเรื่องที่ทำไม่ได้ในความเป็นจริง แค่เขียนไว้ป้องกันการทำนโยบายประชาพิจารณ์ดักพรรคการเมืองบางพรรคเท่านั้น อันนี้เราทราบกันอยู่ แต่มันส่งผลเยอะต่อการบริหารราชการแผ่นดิน แล้วก็เรื่องอื่นก็ไม่มีแล้วครับ ๑๔๔ ถ้าเราตั้งใจจะถอดออกก็ไม่ต้องมีเพราะว่ามันเป็นส่วนควบใน ๑๔๔ ของฉบับนี้ อันนี้เป็นความเห็นของอนุกรรมาธิการที่นำมาเข้าสู่การพิจารณาของชุดนี้ครับ”[๑๖๙]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ มาตรา ๑๔๔ ความจริงตอนที่ยกร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มีบทบัญญัติคล้าย ๆ กัน แต่ตอนนั้นจุดประสงค์คือต้องการที่จะให้ไม่มีงบ ส.ส. เพราะก่อนหน้านั้นเราเคยมีงบ ส.ส. ให้ท่านละ ๑๐-๒๐ ล้านบาท แล้วท่านก็ไปจัดสรรดูว่าความต้องการในท้องถิ่น ตรงไหนต้องการถนนบ่อน้ำสะพานอะไรท่านก็ไปจัดการ ปี ๒๕๔๐ ไม่ให้มีงบ ส.ส. แต่ว่าบางประเทศเขาก็มีงบ ส.ส.เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็น ทีนี้มาตรา ๑๔๔ เขียนกว้างเสียจนตีความประหลาดมากจนกระทั่งทุกคนไม่กล้าทำอะไรแล้วก็สร้างปัญหาในทางปฏิบัติมาก ซึ่งแน่นอนที่สุดมันต้องแก้ไข แต่นอกจากประเด็นในเรื่องถ้อยคำของมันที่ทำให้ทุกคนไม่กล้าทำอะไรแล้วอีกส่วนหนึ่งที่ผมอยากจะชี้ให้เห็นก็คือในเรื่องของวิธีพิจารณาในเรื่องนี้เขาให้ ป.ป.ช. สอบสวนเป็นทางลับโดยพลัน และหากเห็นว่ากรณีมีมูลให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการต่อไป โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ศาลรัฐธรรมนูญ หรือบุคคลใดจะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งไม่ได้ ท่านประธานครับพอไม่เปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผู้แจ้งนี่ทางหนึ่งคิดว่าดี ทำให้คนที่แจ้งเขาไม่กังวล แต่ขณะเดียวกันคนที่แจ้งความเท็จ คนที่ถูกกล่าวหาก็ไม่สามารถนำพยานอะไรมาสืบหักล้างได้เลยว่าคนนี้เป็นคนไม่น่าเชื่อถืออย่างไรเป็นคนที่มีสาเหตุที่จะมาให้การเท็จกลั่นแกล้ง

---

[๑๖๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๖๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๖๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ผมอย่างไร ไม่มีโอกาส แล้วที่แย่ไปกว่านั้นเขาให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นผมถามว่าศาลรัฐธรรมนูญจะไปหยั่งทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ได้อย่างไรใช้เวลา ๑๕ วัน จะมีโอกาสมาฟังคนที่เขาถูกกล่าวหาในเรื่องสำคัญขนาดที่ว่า ส.ส. ส.ว. ทั้งสภาพ้นหน้าที่หมด คณะรัฐมนตรีทั้งคณะพ้นหน้าที่หมด ไม่มีทางเป็นไปได้ครับ ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญที่ไหนในโลกจะสามารถหยั่งทราบมีตาทิพย์เห็นได้ภายใน ๑๕ วัน ผมคิดว่ามาตรานี้จริง ๆ เป็นเครื่องมือเป็นอาวุธลับที่เก็บซ่อนไว้เพื่อปลดคณะรัฐมนตรี หรือจะปลดสภาทั้งสภา เพราะคนที่มีสติสัมปะชัญญะต้องรู้ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญที่ไหนจะสามารถให้ความยุติธรรมได้ภายใน ๑๕ วัน”[๑๗๐]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผมขออนุญาตเสนอความเห็นเกี่ยวกับมาตรา ๑๔๔ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้วรรคสองที่บัญญัติไว้ว่า ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะกรรมาธิการ การเสนอการแปรญัตติ หรือการกระทำ ด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการ มีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายจะกระทำมิได้นั้นผมคิดว่ามันน่าจะขัดต่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะว่าฝ่ายนิติบัญญัติก็ดี ฝ่ายบริหารก็ดีได้อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน เขาก็น่าจะมีอำนาจในการบริหารงบประมาณแผ่นดิน ไม่ว่าจะงบประมาณแผ่นดินที่นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านความเห็นชอบไปแล้วและงบแปรญัตติแต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้กลับห้ามมิให้ไปมีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับงบแปรญัตติทั้งสิ้น แล้วถ้าเกิดไปดำเนินการเข้ามีโทษที่รุนแรงมากถึงขนาดหมดสมาชิกภาพทั้ง ครม. ทั้ง ส.ส. ผมคิดว่ามันเป็นหลักการที่ไม่น่าจะชอบธรรมตามหลักการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผมเข้าใจว่าเจตนารมณ์ของการเขียนมาตรานี้อาจจะต้องการป้องกันไม่ให้มีการทุจริตคอรัปชันเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการไปห้าม ครม.ไม่ให้บริหารงบแปรญัตตินี่ผมว่ามันน่าจะขัดหลักการไม่ถูกต้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ตรงกันข้ามกลับไปให้ข้าราชการ มันเลยกลายเป็นว่าการจัดทำงบประมาณแผ่นดินนั้นเริ่มต้นก็มาจากข้าราชการกระทรวง ทบวง กรมเสนอขึ้นมาผ่าน ครม. ครม. เสนอเข้าสภา พอแปรญัตติเกิดขึ้นคุณต้องกลับไปฝ่ายราชการใหม่ กลายเป็นว่าฝ่ายราชการเป็นคนพิจารณาจัดทำงบประมาณและบริหารงบประมาณเอง โดยที่ฝ่ายบริหารก็ดี ฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถทำอะไรได้ ถ้าขืนทำจะกลายเป็นความผิด ผมคิดว่ามันน่าจะแก้ไขโดยหลักการแล้วน่าจะให้ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเขามีอำนาจตามปกติเหมือนรัฐธรรมนูญฉบับก่อนที่ผ่านมา หรือถ้าเกรงว่าเกิดให้ ส.ส. ส.ว. ไปเกี่ยวข้องอาจจะเกิดการทุจริตเกิดขึ้นก็ควรจะให้อำนาจ ครม. สามารถบริหารงบแปรญัตตินั้นได้ ขอแสดงความเห็นอย่างนี้ขอบคุณครับ”[๑๗๑]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“เรียนท่านประธาน ก็ขออภิปรายในมาตราเดียวกัน มาตรา ๑๔๔ ในภาพรวม ที่จริงหลาย ๆ ท่านก็อภิปรายไว้แล้ว จริง ๆแล้วงบประมาณเป็นเรื่องของเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาแล้วก็พัฒนาประเทศ แต่ว่าในเรื่องของงบประมาณทั้งหลายมันสะท้อนหลายตัวในภาพรวม จริง ๆ แล้วมันสะท้อนในเรื่องของการที่เราใช้งบประมาณในการที่จะเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างประโยชน์ส่วนรวมให้เกิดกับประเทศกับประชาชน ทีนี้ตัวนี้ต้องสะท้อน ตัวที่ ๒ ก็คือหลักของการป้องกัน ซึ่งในมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญ

---

[๑๗๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๗๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ปี ๒๕๖๐ ใช้หลักอันนี้มาก มีการป้องกันมากจนไม่มีใครกล้าทำอะไร อันนี้ก็คือเป็นประเด็นที่ ๒ คือมีดีแต่ว่ามีแค่ไหนที่จะต้องสามารถใช้หลักต่อไปได้คือหลักปฏิบัติได้ คือถ้าป้องกันแล้วปฏิบัติไม่ได้ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมก็แล้วแต่ถ้ามีแล้วก็ยังไม่สามารถที่จะป้องกันได้หรือป้องกันไม่ให้มีใครทำอะไรได้เลยก็คือไม่ทำอะไรแบบนี้ก็คิดว่าน่าจะใช้หลักป้องกันที่น่าจะไม่ค่อยตรง ประเด็นที่ ๔ เรื่องของงบประมาณที่ควรจะต้องเป็น คือหลักของการตรวจสอบได้ มีแนวความคิดหนึ่งในทางหลักวิชา แล้วก็ในทางปฏิบัติที่มีบางประเทศใช้ เขาบอกว่าจะเสนอโครงการอะไรก็เสนอไป แต่ว่าฉันจะตรวจสอบแล้วก็จับแหลก อันนั้นเป็นหน้าที่ของคนที่ตรวจสอบ แล้วก็เป็นหน้าที่ของคนจับจับไป อยากเสนอโครงการอะไรอยากจะทำอะไรทำ แต่ฉันจับ แล้วก็ทำได้ผลดีมาก ป.ป.ช. ที่อินโดนีเซียเขาปล่อยให้ท้องถิ่นทำเลยเขาบอกอันนี้เป็นกรณีศึกษาเฉย ๆ ไปดูงานมาเขาบอกว่าอยากทำอะไรก็ทำฉันจับหมดเลย คือคดีที่จับนี่จับเยอะมากและจับเร็วด้วย แล้วก็จับแล้วขึ้นศาลแล้วก็เข้าคุก เขาเลยบอกว่าเขาใช้นโยบายแบบนี้ว่าทำก็ทำแต่ฉันจับแล้วจับจริงด้วย แล้วจับแบบจับเยอะ เลยไม่มีใครกล้าทำอะไร อันนี้ก็เป็นอีกมุมคิดหนึ่งในเรื่องของการตรวจสอบ จริง ๆ แล้วควรจะมีการตรวจสอบที่อยู่ในกฎหมายลูกก็ดีหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ไม่ต้องมาเขียนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญมันเยอะมากจนไม่มีใครทำอะไร แต่ก็เป็นความระแวดระวังที่จะต้องตระหนักส่วนอีกประเด็นหนึ่งที่หลาย ๆ ท่านก็พูดถึงเรื่องหลักที่ต้องเชื่อมโยงกับพื้นที่ ซึ่งอันนี้ก็จะเป็นเรื่องของท่านผู้แทนราษฎรที่มีหน้าที่ที่จะต้องตอบโจทย์ของพื้นที่ว่าจะสนองตอบต่อปัญหาของเชิงพื้นที่อย่างไรบ้าง แต่ในขณะเดียวกันก็จะมีเรื่องของหลักอันหนึ่งที่ท่านบัญญัติท่านกรุณาพูดเมื่อสักครู่นี้ก็คือเรื่องของการมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์กับเรื่องดังกล่าว อันนี้ต้องในเชิงของการที่โปร่งใสได้ในระดับหนึ่ง เพราะว่าถ้าเราใช้หลักเชื่อมโยงกับพื้นที่แล้วตอบโจทย์ปัญหาเป็นเรื่องของการพัฒนาจริง ๆ เรื่องนี้ก็ไม่น่าที่จะมีปัญหาได้เพราะว่างบประมาณเป็นเครื่องมือในการที่จะแก้ไขแล้วก็พัฒนาพื้นที่อยู่แล้ว ดังนั้นหลักนี้ก็เป็นหลักที่จะต้องมานั่งคิดว่าถ้าเราแก้ไขหรือปรับปรุงในมาตรา ๑๔๔ ไม่ว่าจะถอยกลับไปที่ปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ซึ่งในประเด็นปี ๒๕๔๐ ค่อนข้างสอดคล้องกัน เราน่าจะต้องตอบโจทย์ในหลาย ๆ หลักตรงนี้ให้ได้ด้วยว่าหลักที่เราใช้ถ้าเราเอาขึ้นมาเป็นเรื่องของการทำงานยากหรือปฏิบัติไม่ได้ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงอย่างเดียวเราก็อาจจะถูกเขาวิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นนี้แต่ควรจะต้องชี้ให้เห็นว่ามาตรานี้มันไม่สามารถเข้ากับหลักอะไรได้ในประเด็นต่าง ๆ เช่นป้องกันมากจนปฏิบัติไม่ได้เลยในทุก ๆ ระดับไม่ใช่เพียงแค่ระดับเดียว อันนี้เป็นประเด็นที่น่าจะสำคัญ ส่วนในเรื่องของการที่เราจะนำเสนอเราก็ต้องเขียนในเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้นในภาพรวมว่าเกิดขึ้นแล้วคนที่เกี่ยวข้องไม่สามารถทำอะไรได้เลย แล้วเราจะสร้างโครงการดี ๆ โครงการที่ตอบโจทย์ของพื้นที่โครงการที่ตอบโจทย์ของการพัฒนาประเทศเราทำได้อย่างไรในเมื่อเราทำอะไรแล้วมัดตัวเองไปหมดก็ไม่มีใครอยากที่จะทำอะไรเพราะว่ากลัวผิดเพราะจริง ๆ แล้วก็คือการตรวจสอบที่เขามีการวางมาตรการในการป้องกันที่ค่อนข้างเข้มข้น เป็นใครใครก็ไม่อยากทำ อันนี้เป็นประเด็นที่ทำให้คนไม่กล้าคิดอะไร ไม่กล้าทำอะไรด้วยอันนี้เป็นประเด็นที่น่าจะต้องเหมือนกับเขาเรียกอะไรขัดขวางไม่ให้คนมีความคิดในการที่จะทำอะไร ในการตอบโจทย์พื้นที่หรือว่าในเชิงของนวัตกรรมในการที่จะพัฒนาประเทศเหมือนที่เมื่อสักครู่ท่านนิพิฏฐ์พูดเมื่อถึงเรื่องของแผนยุทธศาสตร์ของที่ต่าง ๆ ทั้งของจังหวัดของกลุ่มจังหวัด ทั้งในเรื่องของภาค เผอิญก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการพวกนี้ด้วยเลยพอทราบว่าที่จริงแล้วถ้าในทางอ้อมที่สามารถกระทำได้โดยที่อาจจะต้องเขียนในเรื่องของการนำเสนอข้อการแก้ไขตรงนี้ก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลายหรือภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการที่จะนำเสนอโครงการตั้งแต่ ก.บ.จ. ของจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการเป็นประธาน ส.ส. ไม่ได้เข้าไปอยู่ในนั้น จะเป็นกรรมการที่มาจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ แล้วก็จะเป็นภาคประชาสังคมที่ทำงานกับเขาจนคุ้นเคยกันก็ถูกเชิญมา แล้วก็มีภาคเอกชน แต่ ส.ส. จะไม่ได้เข้าประชุมด้วยเลย ดังนั้นอาจจะเป็นไปได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตัวแทนของภาคประชาชนมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบ

บูรณาการ ก็จะทำให้ตรงนี้สามารถทำได้ แต่ในนี้ก็ไม่ได้เขียนอะไร ไม่ทราบว่าจะเขียนอยู่ในกฎหมายลูกหรือเปล่า อันนี้ก็พูดเป็นประเด็นที่เป็นภาพรวม ก็ขอบพระคุณท่านประธานค่ะ”[๑๗๒]

มาตรา ๑๔๖

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธาน คือผมดูข้อนี้แล้ว ที่ท่านพงศ์เทพเสนอคือมันมีซ้อนกันอยู่เมื่อสักครู่ผมดูไปก็คือการปรึกษาร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมันไปอยู่ในข้อโน้นแล้ว ทั้งปี ๒๕๔๐ ก็อยู่ ปี ๒๕๕๐ ก็อยู่ (๘) ก็ยังมีอยู่การปรึกษาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือร่างพระราชบัญญัติตามมาตรา ๑๔๖ มีข้อนี้แทรกเข้ามา ผมเห็นว่าควรจะตัดออก มันเป็นหน้าที่โดยตรงของสภาผู้แทนราษฎร ไม่ใช่ไปรวมกันมา นี่จะเป็นเหมือนประเด็นที่ผมพูดเมื่อสักครู่ที่ท่านประธานบอกว่ามันเป็นบทเฉพาะกาลในกฎหมายปฏิรูปที่ ๑๐๐ กว่าฉบับที่ผมยอมเอาเป็นบทเฉพาะกาล แต่ตรงนี้เป็นบททั่วไปแล้ว เพราะฉะนั้นบททั่วไปก็ควรจะตัดออกแล้วไปคงตรงนั้นไว้ (๘) ก็คือในอันอื่นมีมาตลอดก็คือการปรึกษา ก็ปรึกษากันสิประชุมร่วมเพื่อปรึกษาก็ว่าไป แต่ไม่ควรจะมีอำนาจตามที่ท่านพงศ์เทพบอกคือตาม (๗) ให้พิจารณาร่างไปด้วย อย่างนี้ไม่น่าจะถูกต้อง ถ้าไปอยู่บทเฉพาะกาลโอเค แต่มาอยู่บทนี้ไม่น่าจะเห็นด้วยกับท่านพงศ์เทพครับ”[๑๗๓]

มาตรา ๑๕๐

นายวิเชียร ชวลิต รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่ห้า

“ประการที่ ๒ ที่ผมอยากจะเรียนคือเนื้อหา เวลานี้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๐ กำหนดให้มีการตั้งกระทู้ถาม แต่เราก็นำปรัชญาของอังกฤษมาใช้ แต่เราบอกว่า คณะรัฐมนตรีไม่อยู่ในสภา แต่เราบอกว่าเราจะตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีโดยไม่บอกว่าเรา จะถามใคร แล้วก็ไม่บอกว่าจะถามเรื่องอะไร ผมก็สงสัยว่าถ้าเขียนอย่างนั้นแล้วเราจะหาใครมาตอบ แล้วคนที่จะมาตอบจะรู้ไหมว่าใครจะต้องมาตอบ แล้วจะตอบเรื่องอะไร ซึ่งอันนี้ มันเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าเราเขียนอยู่บนหลักการที่ไม่ได้ไปอยู่บนความจริงที่จะสามารถ ดำเนินการได้ เป็นต้น นอกจากนั้นก็มีประเด็นหลายประเด็น ขออนุญาตยกตัวอย่าง แล้วก็ ขอเรียนหลักการที่คิดดังนี้ครับ ขอบพระคุณครับ”[๑๗๔]

มาตรา ๑๕๖

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“เรื่องที่ ๓ ในส่วนนี้ยังไม่ได้พูดถึงในส่วนของสภาทั้งสอง ทางอนุกรรมาธิการซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ ผมไม่รู้อยู่ในบทเฉพาะกาลหรืออยู่ในบททั่วไป มันกลายเป็นว่ากฎหมายที่ออกโดยสภาผู้แทนราษฎรและไปวุฒิสภา เพราะเราไม่มีบนและมีล่างแล้ว ถูกลิดรอนเขียนไว้ชัด ถูกลิดรอนอย่างไร ถูกลิดรอนโดยที่ว่า

---

[๑๗๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๗๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๗๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

กฎหมายบางประเภท เช่นกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูป ให้พิจารณาโดยการประชุมรัฐสภา ซึ่งตรงนี้มันผิดรูปผิดร่าง คือเป็นการบังคับไว้ในกฎหมายปฏิรูปที่มีเป็นร้อยฉบับตอนนี้ ที่ว่าเรียงมาแล้วก็ถ้าเข้ามันไม่ได้เข้าตามกลไกปกติ มันไม่ได้เข้าสภาผู้แทนราษฎร และพิจารณาเสร็จแล้วเสนอไปวุฒิสภาเพื่อให้ความเห็นชอบแล้วก็กลับมา กลไกไม่เป็นอย่างนี้ มันให้ประชุมร่วมเลยในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผมไม่ทราบท่านผู้รู้ที่ได้ดูว่านี่เป็นบทเฉพาะกาลหรือเปล่า อยู่ในมาตรา ๑๕๖ คือการประชุมร่วมที่เขาเรียงมาจากของเดิมนั่นแหละก็คือคงไล่มาตั้งแต่สมัยโบร่ำโบราณ มาตรา ๑๙๓ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ แล้วก็มาตรา ๑๓๖ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ในนี้ ๑๕๖ ก็มีการประชุมอะไรบ้างที่ประชุมร่วมแต่ที่แปลกก็คือว่ามีข้อ ๑๖ ในของปีนี้ เขียนว่ากรณีอื่นตามที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญนี่รัฐธรรมนูญหรืออะไรกันนี่ ที่เขียนนี่คือไปเขียนลอยเอาไว้ มันไม่ใช่รัฐธรรมนูญนะแบบนี้คือต้องเขียนไปเลยว่าประชุมร่วมเรื่องอะไร ไม่ใช่กรณีอื่น ๆ เหมือนเป็นระเบียบที่เขียนลอยเอาไว้ตรงท้ายว่าและกรณีอื่น ๆ มันหลวมที่จะเป็นรัฐธรรมนูญ ผมดูแล้วมันไม่น่าจะอยู่ตรงนี้อันอื่นไม่มี ของปีไหน ๆ ก็ไม่เคยเห็น นี่ก็ให้ประชุมร่วมกันได้ ข้อ ๑๖ กรณีอื่นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แล้วกรณีอะไรล่ะ คือพอไปแย้งกันว่ามันมีบัญญัติตรงโน้นแล้วก็มีการเสนอให้ประชุมร่วมมันจะยุ่งไปหมด ผมเห็นว่าไม่ควรอยู่ตรงนี้ ควรจะตัดออก ทำให้รัฐธรรมนูญไม่เป็นรัฐธรรมนูญ คือท่านประธาน ผมเห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่ควรเขียนแบบนี้ที่ผมเทียบ คือผมแดกดันไปว่ามันเป็นประกาศของกระทรวงหรืออย่างไรที่จะเขียนลอยไว้เผื่อมีเหตุอื่นใด มันไม่ใช่ รัฐธรรมนูญก็ต้องชี้ไปเลยว่าอะไร ๆ อันนี้กฎหมายแม่นะไม่ใช่กฎหมายหลาน”[๑๗๕]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธาน กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนากรรมาธิการ ผมมีนิดเดียวท่านประธาน ถ้าท่านประธานดูในมาตรา ๑๕๖ (๗) การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๓๒ ผมเข้าใจว่าเป็นครั้งแรกที่มีการเขียนไว้ให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แทนที่จะต้องพิจารณาผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อน แล้วค่อยไปวุฒิสภา เขามาเขียนให้ว่าผ่านรัฐสภาเลย ทำนองคล้าย ๆ กับรัฐธรรมนูญเลย ในขณะเดียวกันถ้าเกิดวุฒิสภาเป็นสภาที่มาจากการเลือกตั้งเชื่อถือได้ก็คงไม่ค่อยมีปัญหา แต่ว่าเมื่อวุฒิสภาที่มีที่มาจากขณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันการเขียนไว้อย่างนี้ผมว่าผู้ร่างวัตถุประสงค์ก็คือให้วุฒิสภาเป็นตัวที่จะแก้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้มากน้อยแค่ไหนก็ต้องอยู่กับวุฒิสภาเป็นหลัก เพราะว่ามีจำนวนถึง ๒๕๐ ท่านด้วยกัน ซึ่งตรงนี้จริง ๆ ตามหลักนี่ผมคิดว่าร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก็ต้องพิจารณาเหมือนกับร่างพระราชบัญญัติอื่นนั่นแหละ มันสิทธิบางอย่างแตกต่างกันก็จริง แต่มันต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎรก่อน จากนั้นถึงไปวุฒิสภา ไม่ใช่ว่าให้วุฒิสภาเข้ามานั่งรวมกันตั้งแต่ต้น คือเสียงวุฒิสภา ๒๕๐ ซึ่งถ้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากสามารถจะชี้ให้ได้เลยว่าจะให้แก้หรือไม่แก้ตรงไหนครับ”[๑๗๖]

---

[๑๗๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๗๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี

นายดำรงค์ พิเดช กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ปัญหาเรื่องรัฐมนตรีตอนเป็น สปท. ผมก็เสนอไปแล้วแต่ก็ไม่ได้ทำอะไร คือทุกพรรคการเมืองต่อไปนี้ใครจะมาเป็นรัฐมนตรีท่านต้องเสนอให้ประชาชนเห็นก่อนอย่างน้อย ๓ ท่าน ทุกกระทรวงเลยรวมทั้งนายกรัฐมนตรีด้วยพรรคท่านเลือกตั้งมาแล้วถ้าหากเสียงถึงท่านจะเอาใครเป็นนายกรัฐมนตรีต้องระบุให้ประชาชนเห็นก่อนเลย รัฐมนตรีกระทรวงนี้บุคคลใดจะเสนอเป็นใครมี ๓ คน กันตายด้วย ไม่อย่างนั้นก็เสร็จพ่อค้าหมด มีเงินทุนเข้ามาก็เป็นรัฐมนตรีหมด คนไม่มีสตางค์ก็ไม่มีโอกาส คือถ้าแก้จุดนี้ผมว่าจะช่วยได้เยอะ กลุ่มทุนก็ไม่ต้องมายุ่งมากเป็นไม่ได้เพราะไม่ได้ระบุชื่อ พรรคการเมืองก็ต้องเสนอคนดี ๆ มีความรู้ความสามารถให้ประชาชนเห็นเออกระทรวงการคลังคนนี้เขาเก่งเรื่องเศรษฐกิจต้องคนนี้ ไม่ใช่ไปเอาเถ้าแก่ เอาอาแปะที่ไหนมาก็ไม่รู้เป็นตามพิธี ผมอยากให้เสนอแต่จะแก้ได้หรือเปล่าอีกเรื่องหนึ่งครับ ผมขอแค่นี้ก่อน”[๑๗๗]

มาตรา ๑๕๘

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“เรื่องการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีซึ่งผมไม่ทราบว่าการตั้ง สสร. นั้นจะสำเร็จหรือไม่ หรือว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะเป็นอย่างไร แต่ว่าในเบื้องต้นผมขอออกความคิดเห็นนะครับ ในวรรคสอง การแต่งตั้งบุคคลเป็นนายกรัฐมนตรีจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๕๙ ผมก็ขอออกความเห็นเพิ่มเติมนะครับ ก็คือเพิ่มเติมว่า และจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้ง ส.ว. ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ทราบว่ามีผู้ใด

ผมได้ฝาก Short Note ไว้ในที่ประชุมด้วยครับ เพราะผมเกรงว่าการแก้รัฐธรรมนูญมันจะไม่สำเร็จเรียบร้อยดี ผมก็ขอออกความเห็นฝากไว้ว่ามาตรา ๑๕๘ นั้น พูดถึงการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีให้เป็นไปตามมาตรา ๑๕๘ การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งผมก็ขอเพิ่มเติมอย่างนี้ ออกความเห็นเพิ่มเติมในฐานะเป็นกรรมาธิการว่า และจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้ง ส.ว. ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวผลัดกันเกาหลังจะเป็นปัญหา แค่นั้นเองครับ”[๑๗๘]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ในหมวดคณะรัฐมนตรี อันนี้อาจจะเป็นเชิงเสนอ คือนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๕๘ มีไม่เกิน ๓๕ คน ผมว่ามันเยอะไป น่าจะมีสักไม่เกิน ๒๕ คน เพราะไม่อย่างนั้นจะมีหน่วยงานเยอะมาก อยากจะล็อกไว้สักหน่อย เพราะไม่อย่างนั้นงบประมาณขณะนี้มาขอ ๑๗๐ หน่วยยังไม่นั่นเลย แล้วก็มีสร้างอาณาจักรขยายเต็มเลย อันนี้เป็นเพียงแตะไว้สักหน่อย แต่อาจจะเป็นข้อสังเกตทีหลังก็ได้ครับ”[๑๗๙]

---

[๑๗๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๗๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๗๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

มาตรา ๑๖๒

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ประเด็นว่า ๑๖๒ ปัจจุบันมันมีกฎเกณฑ์หลักเกณฑ์ของการแถลงจนมีปัญหา เราคิดว่ามันควรจะต้องผ่อนคลายไม่ใช่แบบนี้ หรือเราคิดว่าไม่ต้องให้มีการแถลงไม่เป็นบทบังคับตามรัฐธรรมนูญว่าจะต้องแถลง คือถ้ามี ๑๖๒ คือ เป็นบทบังคับอย่างไรต้องแถลง แต่ถ้าเอาออกไปเลยก็ไม่มีผลบังคับตามรัฐธรรมนูญก็อาจจะไม่แถลงก็ได้ แต่ว่าถ้าหากถ้อยคำของ ๑๖๒ ปัจจุบันนี้ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างเหมือนที่ท่านโภคินหรือกรรมาธิการท่านอื่นแสดงความเห็นไว้หลักก็คือต้องปรับปรุงถ้อยคำ

คือมาตรา ๑๖๒ เป็นนโยบายของรัฐบาล แต่ที่เราคุยกันพูดถึง พ.ร.บ. พรรคการเมืองเป็นนโยบายของพรรคการเมืองในตอนหาเสียง มันคนละอันกัน ทีนี้ในส่วนของมาตรา ๑๖๒ หลักการเดิมคือแถลงนโยบายว่าจะบริหารราชการแผ่นดินอย่างไรไม่ใช่แถลงว่าจะเอาเงินที่ไหนมาบริหารราชการแผ่นดิน เพราะพอตั้งคำถามว่าแล้วจะเอาเงินมาจากที่ไหน รัฐบาลทุกรัฐบาลก็ต้องบอกมาจากงบประมาณแผ่นดินสิครับ นโยบาย

รัฐบาลที่จะแถลงตรงนี้ก็แถลงตามรัฐธรรมนูญเขาก็ต้องบริหารนโยบายก็ต้องเอาเงินมาจากงบประมาณแผ่นดิน งบประมาณแผ่นดินก็มี ๒ อย่าง มาจากภาษีกับแหล่งเงินกู้ก็จบ ถ้าเป็นผมผมแถลงแค่นี้แต่มันไม่ใช่ตรงจุดนี้ที่เป็นหน้าที่จะต้องมาแถลง ควรจะแถลงว่าจะทำอะไรให้กับบ้านเมืองให้กับประชาชน ท่านสมาชิกฟังเสร็จก็ซักถามเกี่ยวกับนโยบาย ทีนี้พอใส่อย่างนี้ดีไม่ดีกลายเป็นมานั่งเถียงกันว่าเงินที่จะเอามาเอาจากไหน งบประมาณเป็นอย่างไรเก็บภาษีเท่าไร มันไม่ใช่เป้าหมายของการแถลงนโยบาย เพราะฉะนั้นที่เราเห็นกันว่า ๑๖๒ ไม่ควรมีแหล่งที่มาของงบประมาณ ผมว่ามันก็ไปทางนั้น แต่ว่าจะไปอยู่ที่ไหนเราไม่ต้องเป็นข้อสังเกตของเรา เราเห็นแต่เพียงว่ามันไม่ควรจะอยู่ตรงนี้ก็จบ”[๑๘๐]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“คือหลักการของการแถลงนโยบาย การทำนโยบายพรรคการเมืองก็ต้องฟังประชาชนที่เขาไป Commit กับประชาชนไว้ในระหว่างการหาเสียงแล้วก็เอามาทำเป็นนโยบายที่เราปฏิบัติกันมา ทีนี้การแถลงนโยบายรัฐธรรมนูญฉบับนี้อย่างที่ผมกราบเรียนแต่แรกว่ามันไม่ได้ออกแบบมาเพื่อมาสร้างรัฐราชการออกแบบมาเพื่อให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งขี่คอการเมืองให้คุณทำไม่ได้ เพราะการแถลงนโยบายมันเป็น Policy มันจะกำหนดแหล่งที่มารายได้ไม่ได้เพราะมันไม่ใช่ Project ที่จะกำหนดแหล่งที่มาของเงินได้เขาเรียก Project ซึ่งเวลาการทำนโยบายของรัฐบาล แม้ว่าจะแถลงนโยบายแล้วก็ตามในขั้นตอนเสนอ Project สภาพัฒน์เขาจะเป็นคนดูให้รัฐบาลว่ามัน Feasible หรือเปล่าถ้ามันไม่ Feasible สำนักงบประมาณเขาก็อนุมัติงบประมาณให้ไม่ได้ มันมีกฎหมายคุมกันอยู่แล้วแต่ที่ไปเขียนพวกนี้คือเขาต้องการสร้างรัฐราชการสร้างอำนาจให้คนใดคนหนึ่งไปนั่งคุมหัวกบาลของนักการเมือง ผมใช้คำนี้แล้วกัน เพื่อทำไม่ได้ ดูสิครับกระทั่ง สตง. ยังมีอำนาจไป Object การเสนองบประมาณเลย ทุกอย่างนี่มันบิดเบือนไปหมด เพราะฉะนั้นโครงสร้างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อตอบสนองประชาชน มันออกแบบมาเพื่อตอบสนององค์กรที่สามารถสั่งซ้ายสั่งขวาได้ เพราะฉะนั้นการที่ถ้าเราไปอธิบายทีละประเด็นที่เราได้คุยกันเห็นด้วยครับเราชี้ให้เห็นปัญหา แต่ถ้าจะรื้อทำใหม่ถ้าจะมานั่งแก้ทีละประเด็นแก้กันไม่จบหรอกครับ มันทุกเรื่องมีปัญหาหมดต้องมานับหนึ่งกันใหม่แหละครับท่านประธาน

ผมเห็นด้วยที่ถอด แต่ก็ไม่เห็นด้วยกับท่านนิกรที่จะใส่ไว้ในกฎหมาย กกต. เพราะว่าคณะกรรมการ

---

[๑๘๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

การเลือกตั้งไม่ได้มีความรู้ทางด้านนโยบายต่าง ๆ จะมานั่งดู Feast ว่ามีความเหมาะสม เพราะเรื่องของนโยบายมันมีความComplication มันเยอะกว่า ๑ บวก ๑ คำว่านโยบายประชานิยม ความจริงก็ไม่เข้าใจ ผมกราบเรียนอย่างนี้นะครับ รู้ไหมว่านโยบาย ๓๐ บาทรักษาทุกโรคนี่เป็นนโยบายเศรษฐกิจผมเชื่อว่าคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ ที่เราคิดว่า ๓๐ บาทรักษาทุกโรคก็คือ ถ้าให้ประชาชนเก็บเงินไว้เพื่อความเจ็บป่วย เก็บเท่าไรไม่รู้จะพอ คนก็ไม่กล้าใช้เงิน ออกนโยบาย ๓๐ บาทรักษาทุกโรคเพื่อให้คนมั่นใจว่าหาได้เท่าไรใช้ไปเถอะมีแค่ ๓๐ บาทก็พอ นี่คือนโยบายเศรษฐกิจถามว่า กกต. รู้เรื่องไหมไม่มีทางเข้าใจหรอกครับถ้าไม่พูดให้ฟัง มันมีหลายเรื่องที่มีComplication มากกว่านี้เรื่องนโยบายทางด้านเศรษฐกิจมันมีความละเอียดอ่อนเพราะฉะนั้นไปให้พรรคการเมืองเขากำหนดนโยบายประชาชนมีวิจารณญาณท่านเชื่อผมเถอะครับ อะไรที่มันเกินเลยเอาแค่กฎหมาย กกต. อย่างที่ท่านนิกรพูดก็มีนะครับพรรคการเมืองไปออกเสียงยาง ๖๕ บาทอะไรวันนี้ยังไม่ทำเลยครับ กกต. ไม่เห็นทำอะไรได้ใช่ไหมครับ ยาง ๖๕ บาท ปาล์ม ๕ บาททำได้ทันทีอะไรทุกอย่างผมก็ยังมีอยู่แล้ววันนี้ผมก็ไม่เห็นมันมี Effective อะไร กกต. ก็อยู่ในที่นี้ก็ไม่เห็นแก้ปัญหาทำอะไรได้ จนกระทั่งบัดนี้ประชาชนก็ทำ อะไรไม่ได้ ผมว่าปล่อยในเรื่องการทำ Project แต่ละ Project มันมีพระราชบัญญัติบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีอยู่ผมจำได้ปี ๒๕๔๒ แล้วเวลาคุณจะเสนอ Project อะไร สภาพัฒน์เขาจะดู Feasibility ว่ามันมีความเป็นไปได้หรือเปล่า ถ้าไม่Feasibility สำนักงบประมาณจัดสรร Allocate budget ให้ไม่ได้หลักการมันมีอยู่แล้วครับหลักการมันมีอยู่แล้วเพราะฉะนั้นไม่ต้องไปกลัวว่าออกนโยบายอะไรจะพาประเทศพินาศสภาพัฒน์ไม่ผ่านให้หรอกครับ มันผ่านไม่ได้โดยหลักวิชาการครับ”[๑๘๑]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“มาตรา ๑๖๒ วรรคแรกมันประหลาดครับไปบังคับต้องทำนู้นทำนี่ทำนั่น แล้วถ้าเกิดมีคนเล่นงานท่านประธานไปดูรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับป.ป.ช. มาตรา ๒๓๔ ถ้าจงใจปฏิบัติหน้าที่ขัดรัฐธรรมนูญ ไปกันใหญ่โตเลยนะครับติดคุกติดตารางพังกันหมดเลย คือให้ ป.ป.ช. มาคุม สรุปแล้วใครจะมีหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญไม่ทำโดน ป.ป.ช. จัดการหมด มันเพี้ยนไปหมดแล้วล่ะครับ เพราะฉะนั้นเห็นด้วยกับท่านทวีว่า ๑๖๒ วรรคแรกเอาออกไปเลย เขาแถลงนโยบายก็ต้องแถลง ถ้าเขาแถลงไม่ดีเขาปฏิบัติตามนโยบายไม่ดีคราวหน้าคนก็ไม่เลือก”[๑๘๒]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ทวี สอดส่อง คือผมอยากจะเรียนในภาพรวม คือในหมวดหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายของรัฐ ในความเป็นจริง มันไปผูกกับมาตรา ๑๖๒ ก็คือใครก็ตามที่จะมาเป็นรัฐบาล ถ้าไปแถลงนโยบายไม่อยู่ในหมวดหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายของรัฐ ให้รัฐบาลเก่งเลอเลิศเป็นเทวดาก็ไม่สามารถทำได้ คราวนี้ผมมาดูว่าผลกระทบของแนวนโยบายของรัฐจากการที่คุยคราวที่แล้ว ขอยกตัวอย่าง สัก ๒ ตัวอย่างนะครับ ตัวอย่างที่ ๑ ในเรื่องการกระจายอำนาจไปให้องค์กรปกครองท้องถิ่น ในแนวนโยบายของรัฐไม่มีสักตัวเรื่องการกระจายอำนาจและเราก็จะผลักดันให้ไปสู่ การกระจายอำนาจ ซึ่งผมก็คิดว่าไม่มีรัฐบาลชุดไหนถ้ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่แก้ การที่เราต้องการจะให้จังหวัดพึ่งตนเองได้ จัดการตนเองได้ อันนี้ก็จบไปเลยครับหรืออีกสักหมวดหนึ่งนะครับ ในเรื่องการจะช่วยเหลือเกษตรกรเราก็จะพบว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้เกษตรกรผลิตในต้นทุนต่ำและขายในราคาตลาด ราคาตลาดคือยิ่งต่ำยิ่งดี แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ เขาจะเขียนว่า

---

[๑๘๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๘๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ ศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

รัฐต้องรักษาประโยชน์ของเกษตรกรในการผลิตและหาตลาด โดยให้เกษตรกรได้ผลประโยชน์สูงสุด วันนี้ขอโทษนะครับ อย่างเราไปทำประกันราคา ถ้าหยิบรัฐธรรมนูญ มาจับทำไม่ได้นะครับ แต่ว่าไม่มีใครไปสามารถแตะเกษตรกรเพราะว่ามันเป็นปากท้อง ดังนั้นผมยังอยากจะเรียนว่า อาจจะต้องไปแก้มาตรา ๑๖๒ ก็ได้นะท่านวิเชียร คือกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่สามารถปฏิรูปประเทศได้นะครับ นโยบายเท่านั้นที่จะสามารถปฏิรูปประเทศได้ และในเรื่องหน้าที่ของรัฐเราไปต้อนเอาสิทธิของประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาหวงแหนที่สุดให้มาอยู่ในอุ้งมือของรัฐ ท่านประธานเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมาก่อนนี้ การฟ้องรัฐแต่ละคน ๒๐ ปี ยังฟ้องไม่ได้เลย ค่ารถจะไปสถานีตำรวจ ไปแจ้งความ บางครั้งต้องเรี่ยไร่กันทั้งอำเภอนะครับ ขณะที่ฝ่ายที่เป็นรัฐหรือนายทุนจ้างทนายครั้งละ ๑๐ ล้านบาทยังมีเลย อันนี้ก็อยากจะมองในภาพรวม แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นพวกนี้ผมคิดว่า คงจะเปิดโอกาสให้คณะกรรมาธิการได้ทำความเห็นเป็นเอกสาร เพื่อส่งให้ทางอนุกรรมาธิการนี้ได้พิจารณา ผมยกตัวอย่างแค่ ๒ อันนะครับ กราบขอบพระคุณมากครับ”[๑๘๓]

“กราบเรียนท่านประธานครับ กรณีมาตรา ๑๖๒ ผมเองยังมีวิธีคิดว่าเรื่องนโยบายการปฏิรูปประเทศ การพัฒนาประเทศ แต่เรื่องรัฐธรรมนูญที่เราไปล็อกมันทำประเทศหยุดอยู่กับที่เป็นหลักธรรมาภิบาล ผมยังไม่เห็นด้วยว่าสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐในรัฐธรรมนูญนี้ เพราะมีหน้าที่ของรัฐหลายอย่างที่มันไม่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน แนวนโยบายของรัฐยิ่งร้ายใหญ่ เพราะแนวนโยบายของรัฐไม่มีเรื่องการกระจายนโยบายงบประมาณไปยังท้องถิ่นเลย แล้วทีนี้ถ้ารัฐบาลต้องการเห็นว่าการแก้ไขปัญหาต้องกระจายอำนาจ คำว่ากระจายอำนาจไม่อยู่ในนโยบายเลย ใครมาแถลงก็ต้องติดคุกว่าจะทำอย่างนั้น ผมคิดว่าในมาตรานี้ถ้ายกเลิกได้ควรยกเลิก ถ้ายกเลิกไม่ได้รัฐบาลแถลงนโยบายให้คำนึงถึงเรื่องนี้ด้วย แล้วก็ให้เติมสิทธิเสรีภาพของประชาชนไปด้วย ผมอยากให้บันทึกตรงนี้ไว้ครับ”[๑๘๔]

นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ผมขออนุญาตแสดงความเห็นในมาตรา ๑๖๒ ในเรื่องขั้นตอนการชี้แจงนโยบายของรัฐบาล ซึ่งตรงนี้ในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ ซึ่งผมมองว่าในเรื่องการแถลงนโยบายเป็นเรื่องการกำหนดยุทธศาสตร์ยังไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการดำเนินงานหรือ Operation ฉะนั้นผมเสนอว่าตอนแถลงนโยบายที่ต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ควรจะตัดออก ขั้นตอนการทำงานจริง ๆ อยู่ในมาตรา ๑๔๒ ซึ่งขั้นตอนการทำงบประมาณก็จะต้องมีการชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้อยู่แล้วฉะนั้นในทางปฏิบัติผมมองว่า ๑๕ วันที่จะต้องแถลงนโยบาย รัฐบาลอาจไม่มีเวลาเพียงพอที่จะแถลงว่ารายได้มาจากแหล่งใดซึ่งการแถลงแหล่งรายได้อาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร ผมคิดว่ามาตรา ๑๖๒ ในส่วนการชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้น่าจะตัดทิ้ง ขอบคุณครับ”[๑๘๕]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ท่านประธาน ผม กฤช กรรมาธิการ ขออนุญาตอีกนิดเดียวต่อเนื่องจากที่ทางกรรมาธิการหลายท่านได้พูดถึงมาตรา ๑๖๒ เรื่องนโยบายของคณะรัฐมนตรี ผมเรียนอย่างนี้ว่าจริง ๆ มันมีนโยบายอยู่ ๓ ระดับด้วยกัน นโยบายพรรคการเมือง อันนี้เป็นไปตามมาตรา ๕๗ ของ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ซึ่งในตัวนี้เขาก็เขียนไว้

---

[๑๘๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๗ วันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๘๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๘๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ว่าการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองมันต้องมีเงื่อนไขอยู่ ๓ ประการด้วยกันประการแรกก็คือวงเงินที่ต้องใช้ ที่มาของเงินที่จะต้องใช้ในการดำเนินการ แล้วก็ความคุ้มค่าประโยชน์ในการดำเนินการแล้วก็ผลกระทบและความเสี่ยง เขียนไว้ใน พ.ร.บ.พรรคการเมือง มาตรา ๕๗ ซึ่งตัวนี้คือนโยบายพรรค อีกนโยบายหนึ่งคือนโยบายที่ใช้ในการหาเสียง หมายถึงพรรคการเมืองใช้ในการหาเสียง ซึ่งจะอยู่ใน พ.ร.บ. ว่าด้วยการเลือกตั้ง ว่าจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบายพรรค มาตราที่ผมได้กล่าวอ้างไปแล้ว แล้วก็อีกส่วนหนึ่งก็คือนโยบายของคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๒ ซึ่ง ๓ ส่วนนี้มันคนละระดับกันคนละ Level กัน การบังคับใช้ก็เป็นคนละส่วน ถ้าคิดว่าจะแก้ในส่วนของมาตรา ๑๖๒ อาจจะต้องไปยึดโยงต้องมองไปที่มาตรา ๕๗ ของ พ.ร.บ. พรรคด้วย เพราะมีการพูดถึงเรื่องของวงเงิน มีการพูดถึงเรื่องของความคุ้มค่า มีการพูดถึงความเสี่ยงด้วย มันเขียนไว้ตั้งแต่ พ.ร.บ. เลยด้วยซ้ำ ตัวนี้ผมเลยขออนุญาตว่าทั้งหมดนี้มันเชื่อมโยงกันอยู่ แต่ว่ามันเป็นนโยบายที่มันคนละระดับกัน คนละ Level กัน ก็ขออนุญาตว่ามันผูกโยงกันอยู่ ต้องดูกฎหมายประกอบด้วยครับ”[๑๘๖]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ข้อนี้ ๑๖๒ ในอนุกรรมาธิการเราเสนอว่าไม่ควรกำหนดที่มาของรายได้ ทีนี้มันมีทางออก เรื่องนี้จริง ๆ แล้วคล้าย ๆ ว่าชัด ๆ เลยออกมาป้องกันประชานิยม ซึ่งประชานิยมถ้าหนัก ๆ มันก็ส่งผลต่อประเทศเหมือนกัน คือย้อนไปแก้ปัญหาในอดีต ทีนี้มันสร้างปัญหาในอนาคตรุนแรงมาก ข้อนี้จริง ๆ ควรจะไปอยู่ที่ไหน ในกฎหมายพรรคการเมืองมันควรจะเป็นช่วงหาเสียง อย่างเราเป็นรัฐบาลผสมมารวมกันพอเราเสนอนโยบาย นโยบายที่เราแถลงมันจะผูกมัดเราเอง ถ้าเราหาเงินมาไม่ได้ เราจัดการระบบงบประมาณไม่ได้รัฐบาลจะพังเอง กลไกของการบริหารราชการแผ่นดินมันมีอยู่แล้ว ดังนั้นข้อนี้ผมเห็นว่าถอดออกแล้วไปไว้ในเรื่องนโยบายที่เป็นจริง ควบคุมโดย กกต.ควบคุมโดย พ.ร.บ. พรรคการเมืองว่านโยบายเหล่านั้นอาจจะให้ชี้แจงคร่าว ๆ ถึงที่มาของเงินมันเคยมีอยู่เดิมไม่มีปัญหา คือเวลาออกนโยบายว่าข้าวนึ่งตันละ ๓๐,๐๐๐ บาท ผมพูดได้แต่ถ้าผมชี้แจงหลักการไม่ได้ผมประกาศมันเป็นนโยบายที่ไม่จริง กกต. ควบคุมได้ในการหาเสียงมันมีอยู่แต่เดิมแล้ว เพราะฉะนั้นผลักไปไว้ตรงนู้นดีกว่า ในช่วงหาเสียง พอเป็นรัฐบาลแล้วแถลงนโยบายไประบบงบประมาณ ระบบการบริหารราชการแผ่นดินจะกำกับดูแลคุณเอง แล้วถ้าคุณพูดผิดไปคุณก็โดน Attack ในสภาเอง กลไกรัฐสภาจัดการตัวมันเองได้ไม่ใช่เขียนไว้แบบนี้ ก็เห็นว่าน่าจะถอดออกไปครับ

ท่านประธานครับ ประเด็นเรื่องของ ๑๖๒ ท่อนที่เราคิดว่าควรจะตัด จริง ๆ เราเสนอให้ตัด ๒ ท่อน ยุทธศาสตร์ชาตินี่มันคลุมเครือก็คือว่าเราเสนอยุทธศาสตร์ชาติก็เป็นปัญหาเหมือนกัน แต่ว่าการแถลงเรื่องที่มาเป็นปัญหามากกว่า ในระบบมีกลไกบริหารราชการแผ่นดินอยู่แล้ว พ.ร.บ. งบประมาณมีอยู่แล้ว ถอดออกไปเถอะ ทีนี้ตรงนี้จะต้องมีมติไม่อย่างนั้นเราต้องกลับมาอีกว่าที่ประชุมของกรรมาธิการชุดนี้มีความเห็นอย่างไรต่อเรื่องนี้ ถ้าเราเห็นว่าควรตัดออกก็ตัดไปเลยครับ ถ้าอย่างนั้นตรงนี้ประเด็นเรื่องที่ว่าไปอยู่ตรงไหนก็ต้องผลักไป พ.ร.บ. เลือกตั้งที่ออกมาที่ต้องกำหนดตรงนี้เขากำหนดตามหมวดปฏิรูปที่เขาหยิบยกตรงนี้ ถ้าเราถอดทางพวกผมจะไปพิจารณาในหมวดปฏิรูปประเทศ คือเรื่องนี้ที่อยู่ในพ.ร.บ. การเลือกตั้งมันมาจากหมวดปฏิรูป หมวดปฏิรูปที่ ๑๖ นี่เรื่องพรรคการเมืองก็บอกว่าจะต้องมีกลไกในความรับผิดชอบ ข้อ ๓ นะครับ เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ประกาศนโยบายโฆษณา วิเคราะห์ผลกระทบความคุ้มค่าและความเสี่ยงรอบด้าน พอไปถึงหมวดนี้เดี๋ยวผมค่อยไปดัดจากตรงนู้นออกอีกที คือที่เขามีไม่ใช่มีจากหมวดนี้ แต่ตอนนี้เราถอดจาก ๑๖๒ ของรัฐบาลที่ว่าให้ประกาศที่มาของเงินให้ถอดออกไปเพราะว่ามันมีปัญหาทำไม่ได้ แล้วเดี๋ยวพอไปถึงบทเฉพาะกาล

---

[๑๘๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

เดี๋ยวไปเสนอรื้อตรงนั้นด้วยที่ท่านวัฒนาพูด นำเรียนด้วยความเคารพ ขอบคุณครับ”[๑๘๗]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานผมต้องขออนุญาตนำเสนอความเห็นในทางวิชาการว่าเราพูดถึงกรอบการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ถ้ามาดูเฉพาะมาตรา ๑๖๒ จริง ๆ ต้องดูภาพรวมด้วย เพราะว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกร่างขึ้นมาโดยความไม่ไว้วางใจในฝ่ายการเมืองว่าจะนโยบายเพื่อการหาเสียง วิธีการก็คือใช้งบประมาณของประชาชนในโครงการซึ่งตรวจสอบได้ยาก แล้วก็ไม่มีการประเมินผลกระทบ เมื่อเป็นเช่นนี้ตอนร่างก็พยายามใส่ทุกอย่างเข้ามา เมื่อใส่ทุกอย่างเข้ามาปุ๊บก็ลงไปถึงตรงนี้ว่าเวลารัฐบาลใด ๆ ที่จะเข้ามาภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ต้องแถลงนโยบายต้องระบุว่าจะเอาเงินจากไหน แล้วถ้าไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์แห่งชาติก็จะถูก Politicize เอาไปเป็นประเด็นทางการเมืองก็คือพูดง่าย ๆ นำประเด็นสู่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระอื่นใดที่สัมพันธ์กับเรื่องแนวนโยบายแห่งชาติ ซึ่งตรงนี้มันสะท้อนให้เห็นว่าในระยะยาวแล้วนี่รัฐบาลใด ๆ ก็ตามจะมาบริหารประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ จะไม่สามารถที่จะตอบสนองต่อความผกผันของโลกได้ กระผมได้นำเรียนต่อที่ประชุมในโอกาสอื่นแล้วว่าเวลาเราพูดถึงยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ขณะที่ผมเองทำงานทางวิชาการไปช่วยเขียนแผนให้กับหน่วยของรัฐบางแห่งเราก็ยังต้องบอกเลยว่าจะต้องมีการ Revise แผนทุก ๓ ปี ๕ ปี ไม่ใช่ว่าใช้ไป ๒๐ ปีโดยที่ไม่ Revise คือสิ่งเหล่านี้เพราะอะไร เพราะว่าเราต้องการความยืดหยุ่น เมื่อเราต้องการความยืดหยุ่นก็กลับมาดูโครงสร้างหลักของตัวรัฐธรรมนูญว่าเวลาเราพูดถึงการชี้แจงแหล่งรายได้อะไรต่าง ๆ เจตนารมณ์มันมีอย่างเดียวเราไม่ไว้วางใจ ทีนี้ถามว่าโดยหลักการมันเป็นอย่างไร ผมเชื่อว่าหลายท่านได้กล่าวไปแล้วว่าหลักการสำคัญของการเป็นตัวแทนของประชาชนก็คือว่าในระหว่างการหาเสียงได้ผูกพันอะไรไว้บ้างแล้วเมื่อผูกพันแล้วก็ต้องเอามาเป็นแนวนโยบาย ในระบบการเมืองของอังกฤษถ้าพรรคไหนได้เป็นรัฐบาลพรรคไหนได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล สิ่งใดที่เป็นนโยบายระหว่างการหาเสียง ตัววุฒิสภาหรือ Out of law จะไม่แตะต้องเลย เพราะถือว่าได้ทำพันธสัญญากับประชาชนผู้มีอำนาจสูงสุด แต่กลายเป็นว่าการเขียนล็อกไว้แบบนี้มันทำให้มีองค์กรอื่นใดที่นอกเหนือจากอำนาจประชาชนมา Overrule สิ่งที่ประชาชนตัดสินใจไประหว่างทำพันธสัญญาหรือ Social Contract ระหว่างการเลือกตั้ง เมื่อเป็นเช่นนี้ระบบการเมืองของเราจึงค่อนข้างพิกลพิการ ก็คือเราไปฝากความหวังไว้กับคนดีคนที่เราเชื่อว่าดี แต่ว่าในการเป็นคนดีกับการใช้อำนาจที่ผูกพันตามกฎหมาย บางทีมันไม่อนุญาตให้คนดีเป็นคนดี แถมมันจะบังคับให้คนดีต้องทำอะไรที่ตัวอักษรมันกำหนดไว้โดยไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ เรื่องนี้ทำให้ผมอยากจะนำเรียนต่อกรรมาธิการว่าขอได้โปรดพิจารณา เห็นด้วยว่าในส่วนของการชี้แจงแหล่งรายได้ก็เอาออกไปเถอะในส่วนที่เป็นยุทธศาสตร์ชาติในความเป็นจริงแล้วอย่างที่หลายท่านได้นำเสนอไว้เรามีสภาพัฒน์ อันนี้ในความเป็นจริงต้องกลับไปดูตั้งแต่ยุคสมัยของ ขออนุญาตเอ่ยชื่อ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ในสมัยนั้นเรามีวินัยทางการคลัง เราไม่ใช้งบประมาณเกินดุล เราใช้งบประมาณค่อนข้างแบบอนุรักษ์นิยมมันทำให้ฐานเศรษฐกิจมันยืนยาวนานมาระยะหนึ่งก็จริง แต่มันถึงจุดที่ประเทศไทย ณ เวลานั้นต้องรู้จักใช้เงินเกินดุล นักเศรษฐศาสตร์การคลังเองก็บอกว่าเราต้องอัดฉีดระบบเศรษฐกิจเมื่อไรก็ตามที่เศรษฐกิจมีแนวโน้มหยุดนิ่ง ชะงักงันตายตัวรัฐบาลต้องรู้จักใช้เงิน ไม่ใช่เอาเงินไปหว่าน อันนี้คือนัยสำคัญของการบอกว่าเมื่อไรก็ตามที่รัฐบาลจะใช้งบประมาณจะผูกพันกันนโยบายหาเสียงก็ดี จะผูกพันกับกรอบงบประมาณรายได้ รายจ่ายก็ดี สิ่งเหล่านี้จะต้องอยู่ที่อื่น มันไม่ได้อยู่ตรงนี้ ถ้าอยู่ตรงนี้เท่ากับว่าเราให้เจตนารมณ์ของ

---

[๑๘๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ประชาชนนั้นถูก Overrule โดยองค์กรอื่นที่ไม่ได้ผูกพันหรือยึดโยงกับประชาชน ซึ่งในทางการออกแบบรัฐธรรมนูญในสมัยที่ผมเรียนปริญญาเอกก็เรียนเรื่องพวกนี้มาบ้าง ถึงไม่ใช่นักกฎหมายแต่ก็เรียนมาบ้าง เพราะฉะนั้นเวลาเราออกแบบ Conditional Design จะไปออกแบบตามตัวกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงหลักการพื้นฐานไม่ได้ เพราะว่าถ้าเป็นอย่างนั้นปุ๊บผมพูดในหลายแห่งหลายที่ว่าปิดหมวด ๑ หมวด ๒ มันใกล้ Presidential องค์กรที่ออกแบบขึ้นมาโดยไม่ยึดโยงกับประชาชนนี่กลายเป็นองค์กรที่ขาลอยไปหมดเลย ไม่นับว่าถูกแต่งตั้งโดยคณะรัฐประหารในหลายรอบหลายครั้ง ในความเป็นจริงในทางวิชาการจึงปรากฏเช่นนี้เวลาเราปลูกต้นไม้จะให้ต้นไม้มันงอกงามนี่ แต่เราเอาลวดไปดัดให้มันเป็นบอนไซ จะโตปุ๊บตัดราก มันจะแตกกลุ่มปุ๊บตัดหน่อตัดกอ ประเทศชาติจะเจริญงอกงามไม่ได้เลยถ้าเราเอาสิ่งที่ประชาชนไม่ได้เห็นพ้องต้องตามมากำกับ แรงปรารถนา ความต้องการที่จะเห็นสังคมเปลี่ยนแปลงของประชาชนในส่วนนี้ขอนำเรียนว่าควรจะพิจารณานำส่วนที่สัมพันธ์กับการวางยุทธศาสตร์ยาวนานจนไม่อาจปรับเปลี่ยนได้ และถูก Politicize หรือถูกนำเป็นประเด็นทางการเมืองให้ยุบพรรคก็ดี ให้รัฐบาลพ้นสภาพออกไปก็ดีออกไปเสีย ส่วนที่ ๒ ก็คือการพูดถึงการชี้แจงแหล่งรายได้ ตรงนี้มีเงื่อนไขในกระบวนการทางการคลังอยู่แล้ว พ.ร.บ.Good Governance ซึ่งท่านอาจารย์วิษณุได้ร่างไว้แล้วเมื่อหลังปี ๒๕๔๐ เราพูดเรื่องนี้มานานแล้ว เราไม่ได้เพิ่งมาตั้งไข่กัน อย่าให้เราต้องไปนับศูนย์กันครั้งแล้วครั้งเล่าขอบพระคุณครับ”[๑๘๘]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผมขอสนับสนุนความเห็นมาตรา ๑๖๒ ว่า ควรจะตัดเรื่องต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ของนโยบายต่าง ๆเพราะว่าในทางปฏิบัติแทบไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย กลับเป็นพิธีกรรมที่สร้างความยุ่งยากแก่พรรคการเมืองหรือรัฐบาลด้วยซ้ำไป ในทางปฏิบัติควรออกกฎหมายลูกมารองรับกฎหมายพรรคการเมือง ถ้าผมจำไม่ผิดคือมาตรา ๕๘ ที่บอกว่าการกำหนดนโยบายของพรรคที่มาหาเสียงต้องบอกแหล่งที่มาของรายได้ ความคุ้มค่า ความเสี่ยงของนโยบายต่าง ๆซึ่งแต่ละพรรคการเมืองก็ต้องทำเพื่อไม่ให้ผิดกฎหมาย แล้วก็ต้องส่ง กกต. ในทางปฏิบัติกกต. ก็ไม่มีปัญญาไปตรวจสอบหรอกครับว่านโยบายของพรรคไหนมันเป็นจริงหรือเปล่าเหมาะสมหรือเปล่า เป็นไปได้หรือเปล่า ไม่มีใครมีปัญญาไปตรวจ แล้วเมื่อรัฐบาลเองเขียนนโยบายของรัฐบาล วันนั้นผมได้ถามในที่ประชุมของพรรคร่วมรัฐบาลว่าการกำหนดนโยบายของรัฐบาลมีการกำหนดเรื่องแหล่งที่มาของรายได้หรือเปล่า ก็มีการพูดกันว่าไม่จำเป็นไม่จำเป็นต้องเขียนก็ไม่ผิดกฎหมาย ฉะนั้นสรุปแล้วการเขียนไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรเลยเป็นพิธีกรรมที่สร้างความยุ่งยากในทางปฏิบัติให้แก่พรรคการเมืองและรัฐบาลด้วยซ้ำไปด้วยเหตุผลอย่างที่หลายท่านได้กล่าวมาแล้ว ผมเห็นว่าควรจะตัดทิ้งครับ”[๑๘๙]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“มาตรา ๑๖๒ เหมือนกันสนับสนุนที่จะตัดคำว่าชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ เพราะจริง ๆ แล้วเวลาที่เรานำเสนอนโยบายต่าง ๆ คือกรอบคิดเขาดีแต่มันปฏิบัติไม่ได้ หลักคิดที่บอกว่า Uses of fund Source of fund ต้องเอาให้ชัดว่าจะมาจากไหน ที่ไหน แล้วที่จริงแล้วการป้องกันประชานิยมจริง ๆ ก็ป้องกันไม่ได้ คือประชานิยมมันเป็นถ้อยคำที่ไม่ว่าใคร คือถ้าเราเห็นไม่สอดคล้องกับเขาเขาก็จะบอกว่าเราเป็นประชานิยม แต่จริง ๆ แล้วทุกที่เขาทำไม่ใช่เฉพาะประเทศไทย ประเทศอื่นก็ทำเพียงแต่ว่าเขาทำอยู่ในกรอบที่สามารถ

---

[๑๘๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๘๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ตอบโจทย์ว่าแก้ไขปัญหาได้ คือนโยบายที่ทำให้ถูกใจประชาชน กับถูกต้องของประชาชน ถูกต้องในแง่ของหลักการมันเอามาคิดคนละตัว แต่ถ้ามันไปด้วยกันได้ก็ดี แต่คำว่าถูกใจบางทีก็เป็นประโยชน์ในเชิงของการยกระดับรายได้เชิงเศรษฐกิจอย่างที่ท่านวัฒนาพูด จริง ๆ มันมีหลักของตัวนโยบาย ๓๐ บาท ขออนุญาตยกมากกว่าแค่จะบอกว่าหลักของเศรษฐกิจ มันมีหลายหลักอยู่ในนโยบายเดียวกันหรือนโยบายอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นถ้าเราไปกำหนดกรอบว่าให้เรากำหนดเรื่องของที่มาของรายได้ทั้งหลายมาจากไหน แต่แท้ที่จริงแล้วทางผู้แทนของ กกต. ท่านก็ไม่ทราบหรอกค่ะว่าจริง ๆ แล้วแหล่งที่มาจะมาจากนี้จริงหรือเปล่า คือ อย่างไรก็ต้องงบประมาณของรัฐอยู่แล้ว แต่ในทางรายละเอียดเรายังไม่รู้เลยว่าตอนที่เสนอใครจะได้เป็นรัฐบาลหรือเปล่า แล้วแหล่งรายได้มันจะเหมาะสมและถูกต้องตามสถานการณ์ที่เราคิดล่วงหน้าไปข้างหน้าในเรื่องที่มาของงบประมาณได้อย่างไร คือถ้าบอกว่าสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐหรือยุทธศาสตร์ชาติอันนี้โอเค สามารถตรวจสอบได้ว่ามีความเชื่อมโยงไหม แต่พอบอกว่าแหล่งที่มาของรายได้ ทุกที่ก็ต้องนั่งปั้นตัวเลขจินตนาการกันว่าเราจะไปเอาที่มาของรายได้กรมไหน กระทรวงไหนดีที่จะมาตอบตรงนี้ นโยบายที่เราจะหาเสียงออกไป เพราะบางทีนโยบายหาเสียงนี่เพิ่งเริ่มตอนที่กำลังอยู่ในระหว่างหาเสียงแล้วประชาชนขอมาก็มาคิดนโยบาย พอคิดนโยบายเสร็จส่งไปที่ กกต. ว่าเป็นนโยบายเพิ่มเติมอะไรแบบนี้ ซึ่งมันยากแก่การปฏิบัติและปฏิบัติไม่ได้ด้วย ดังนั้นขอสนับสนุนว่าถ้อยคำประโยคนี้ควรที่จะต้องเอาออกจากมาตรา ๑๖๒ ค่ะ

คือจริง ๆ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติจริง ๆ บอกว่าไม่ใช่เป็นแผน ๕ ปี ก็คือจริง ๆ ในยุทธศาสตร์ชาติก็คือยังเป็น ๒๐ ปีอยู่เพียงแต่ว่าสภาพัฒน์ สศช. เขามาทำเป็นแผน ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ เพื่อขับเคลื่อนในช่วง ๒๐ ปีแล้วก็ปีนี้เป็นแผน ๑๒ อยู่ แล้วพอสิ้นสุดของ ๑๒ ๕ ปีนี้เขาก็จะ Revise กันใหม่อีกรอบหนึ่งแล้วก็จะไปโผล่ที่แผน ๑๓ ต่อไปว่าจะขับเคลื่อนอย่างไรบ้าง ดังนั้นในตัวของแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีไม่ได้มีอะไรมากก็มีแค่ตัววิสัยทัศน์ แล้วก็จะมีแค่ยุทธศาสตร์ ๖ ด้าน ซึ่งเป็นกรอบใหญ่ ๆ แต่ตัวกลไกในการขับเคลื่อนก็คือสภาพัฒน์ในการที่เขาเขียน Detail ใน Content ต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนอีกที พอดีอยู่ในกระบวนการทั้งหมด ทั้งระดับชาติ แล้วก็ระดับพื้นที่ด้วยดังนั้นขออนุญาตที่จะเรียนว่าคือเรื่องของยุทธศาสตร์ชาติที่อยากให้บรรจุเอาไว้ยังอยู่แต่ขอให้ตัดเรื่องแหล่งที่มารายได้ คือยุทธศาสตร์ชาติมันเป็นทิศทางในการกำกับประเทศเท่านั้นเอง ส่วนรายละเอียดนี่สามารถที่จะ Review อะไรได้อยู่ตลอดอยู่แล้วโดยกระบวนการต่าง ๆ อยากเรียนท่านประธานและทุกท่านอย่างนี้ว่าคือสิ่งแวดล้อมหรือบริบทต่าง ๆ มันเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แล้วถ้าเราคิดแบบเดิมและเราทำแบบเดิมและเราต้องการผลสำเร็จแบบใหม่มันจะไม่เกิดขึ้น ดั้งนั้นการที่ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนี้ก็คือผ่านการวิเคราะห์ในทุก ๆ มุม แต่ว่าคือ จริง ๆ แล้วที่ทุก ๆ ท่านพูดเขาก็วิเคราะห์กันมาหมดในบริบทโลก ยกเว้นอย่างเดียวที่ไม่ได้วิเคราะห์ก็คือเรื่องไวรัสที่ไม่ได้วิเคราะห์ ที่ไม่มีข้อมูลตอนที่ทำไม่มีเรื่องนี้ แต่มีแค่เรื่องว่าจะเผชิญหน้ากับภัยต่าง ๆ ที่เป็นภัยเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บรุนแรงมากขึ้น แต่ไม่ได้วิเคราะห์เรื่องไวรัสอันนี้ไม่มี ดังนั้นเขาก็ต้องเข้าไปทบทวนกันใหม่ในเรื่องตรงนี้ และเป็นเรื่องของความมั่นคงของชาติด้วย อันนี้ก็เรียนที่ประชุมว่ามันสามารถที่จะปรับแต่งในเรื่องของกระบวนการในการขับเคลื่อนได้ตลอดเวลา ขอบคุณค่ะ”[๑๙๐]

---

[๑๙๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๒ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

มาตรา ๑๖๖

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการครับ ท่านประธานครับ ท่านนิกรได้กรุณาโยนลูกในส่วนของหน้า ๒ นะครับ ที่ข้อ ๕ มาให้ผม คือที่เขียนไว้นี่นะครับ คือการเขียนที่อ่านในข้อ ๕ ถ้าอ่านแล้วอาจจะไม่ค่อยเข้าใจเท่าไรว่าคืออะไร ความหมายคืออย่างนี้ครับท่านประธานครับ ตามรัฐธรรมนูญขณะนี้เขาบอกว่าการออกเสียงประชามติจะไปขอให้ออกเสียงประชามติในเรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมิได้ ทีนี้ยกตัวอย่างครับท่านประธาน ถ้าเกิดมีการขอให้ประชาชน ออกเสียงประชามติในเรื่องที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ เช่น ควรจะให้มีการได้มาซึ่ง ส.ว. โดยการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนหรือไม่ ก็จะมีปัญหาว่าการขอให้ออกเสียงประชามติอย่างนี้เป็นเรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเรื่องที่ควรจะปรับแก้ตรงนี้ที่ผมเสนอในคณะอนุกรรมาธิการนี่นะครับ ก็คือควรจะบอกว่าเรื่องที่จะไม่ขอให้ออกเสียงประชามติ เฉพาะในหมวด ๑ หรือหมวด ๒ รัฐธรรมนูญเท่านั้น หมวดพระมหากษัตริย์กับหมวดบททั่วไปนี่ไม่ให้ขอออกเสียงประชามติว่าจะแก้อันโน้นอันนี้ อย่างไร ไม่ให้ขอ แต่หมวดอื่นรัฐธรรมนูญแล้วค่อยขอออกได้ครับท่านประธานครับ”[๑๙๑]

มาตรา ๑๖๘

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“นอกจากนั้นแล้วนี่นะครับ ผมขอเพิ่มเติมนิดหนึ่งครับ ในข้อ ๖ ที่บอกว่า เรื่องที่ให้ปลัดกระทรวงมาทำหน้าที่แทนคณะรัฐมนตรีไปในบางกรณีนี่ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในรัฐธรรมนูญไทยนะครับประธาน การเขียนไว้อย่างนี้มันจะเปิดโอกาสให้เกิดการยึดอำนาจ โดยรัฐราชการ แล้วที่ผ่านในอดีตนี่นะครับมันมีความพยายามมาแล้ว พยายามที่จะให้คณะรัฐมนตรีซึ่งรักษาปฏิบัติหน้าที่อยู่นี่ลาออกทั้งคณะนะครับ มันมีความพยายามมาแล้ว ตรงนี้การเขียนบทบัญญัติมาตรานี้ไว้มันเปิดให้เกิดการยึดอำนาจโดยรัฐราชการ ซึ่งไม่ควรจะมีครับท่านประธานครับ”[๑๙๒]

มาตรา ๑๗๖

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ในหมวดคณะรัฐมนตรีครับ คือมาตรา ๑๗๖ ที่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งอำนาจในการประกาศใช้และยกเลิกกฎอัยการศึก คือคราวนี้พอข้อความในวรรคสองนี่นะครับ คือในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่ง เป็นการรีบด่วนให้เจ้าหน้าที่ทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก ทีนี้ที่อยากกราบเรียน ก็คือกฎอัยการศึกนี่ประกาศโดยทหาร ยกเลิกโดยพระมหากษัตริย์ คราวนี้มันก็เป็นปัญหาติดมือในภาคใต้ร้อยกว่าปี ถ้ากฎอัยการศึกประกาศโดยคณะรัฐมนตรีจะได้ไหม อะไรอย่างนี้ คือ

---

[๑๙๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๙ วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓

[๑๙๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๙ วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓

ตรงนี้จะเป็นเหมือนคำว่า ทหาร พอใน พ.ร.บ. มันก็จะแค่แม่ทัพภาค ผบ.พัน อะไร อันนี้มันก็จะฝังอยู่ในรัฐธรรมนูญนะครับ”[๑๙๓]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ส่วนในอีกประเด็นหนึ่ง คือเรื่องกฎอัยการศึก กฎหมายกฎอัยการศึก เป็นกฎหมายเก่ามากนะครับ แต่ในรัฐธรรมนูญนี่ไปเขียนไว้รับรองให้ผู้บังคับบัญชาฝ่ายทหาร สามารถที่จะประกาศกฎอัยการศึกได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารกระทำได้ตามกฎหมายกฎอัยการศึก คือพูดง่าย ๆ ให้เช็คเปล่าไปเลย กฎหมาย กฎอัยการศึกเขียนอย่างไรก็ได้ แล้วที่ผ่านมา ก็เขียนคือระดับนายพันก็ประกาศกฎอัยการศึกได้ ซึ่งเพราะฉะนั้นการประกาศกฎอัยการศึก เราเข้าใจครับว่าในบางสถานการณ์นี่ต้องให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่อยู่ในพื้นที่ประกาศกฎอัยการศึกเฉพาะแห่ง แต่ขณะเดียวกันเราเห็นการใช้อำนาจตรงนี้เกินเลย เพราะฉะนั้นกฎอัยการศึก ในรัฐธรรมนูญควรจะเขียนไว้ว่าให้คุณประกาศได้เฉพาะแห่งนะครับ มีผลใช้บังคับไม่เกินเวลาเท่าไร อย่างมากที่สุดไม่เกิน ๗ วัน แล้วก็หลังจากนั้นต้องดูเป็นเรื่องของคณะรัฐมนตรีว่า จะเห็นอย่างไร แล้วคณะรัฐมนตรีย่อมสามารถจะยกเลิกการประกาศกฎอัยการศึกที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารทำไปเมื่อไรก็ได้ ตรงนี้นะครับก็จะทำให้ปัญหาเรื่องการประกาศ กฎอัยการศึกต่าง ๆ ที่มีปัญหาในอดีตนี่หมดไปครับท่านประธานครับ”[๑๙๔]

หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์

มาตรา ๑๘๕

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“มาตรา ๑๘๕ (๑) ผมได้เรียนต่อ ที่ประชุมหลายครั้งแล้ว เป็นประเด็นที่ผมได้รับฟังปัญหาแล้วก็สัมผัสด้วยตัวเองจากการ ที่ได้เห็นเพื่อนสมาชิกที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะต้องดูแลพื้นที่ก็พบปัญหาเรื่องมาตรา ๑๘๕ (๑) ซึ่งเขียนไว้เคร่งครัดมาก ซึ่งเขียนมาในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ตอนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ไม่มีรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เขียนเฉพาะป้องกันไม่ให้ไปก้าวก่าย แทรกแซงเรื่องของการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการเท่านั้น แต่พอรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ไปเพิ่มว่าไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ประจำของข้าราชหรือของพนักงาน รัฐวิสาหกิจ คือการเขียนอย่างนี้ก็ดีบางเรื่องคือไม่ให้นักการเมืองไปแทรกแซงข้าราชการ ในเรื่องการทำงานต่าง ๆ แต่มีปัญหาเวลาประชาชนได้รับความเดือดร้อนไม่สามารถ ที่จะแก้ไขได้ก็ไปหา ส.ส. ให้ไปช่วย ซึ่ง ส.ส. ก็สามารถช่วยได้ถ้าไปพบกับผู้ว่าราชการจังหวัด ไปพบกับหัวหน้าหน่วยราชการ ไปพบก็จะกลายเป็นสุ่มเสี่ยงที่จะเข้าข่ายฝ่าฝืน โดยขัด รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๘๕ (๑) ดังนั้นจึงเสนอว่าควรจะเติมไว้ต่อท้ายใน (๑) เว้นแต่คือการ จะไปก้าวก่ายแทรกแซงข้าราชการประจำในหน้าที่ประจำนั้นทำไม่ได้ เว้นแต่เป็นการเพื่อช่วยเหลือประชาชน ความเดือดร้อนของประชาชน ซึ่งส่วนจะใช้วิธีเขียนในถ้อยคำ ทางกฎหมายอย่างไรนั้นคืออีกเรื่องหนึ่งนี่คือประเด็นที่นำเสนอ ทีนี้ส่วนที่ผมนำเสนอก็คือ ในลักษณะที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์กับประชาชน รวมทั้งส่วนความเห็นอย่างอื่นนั้นผมก็คง จะเอาไว้ในโอกาสต่อไป แต่ประเด็นสำคัญ

---

[๑๙๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๑๙๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๙ วันพฤหัสบดีที่ ๕ มีนาคม ๒๕๖๓

ผมก็เป็นห่วงแค่ว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ ถ้าบรรยากาศเป็นในลักษณะที่เราผ่านมานั้นผมว่าก็จะเกิดประโยชน์กับประเทศแน่นอน แต่ถ้ามีการแก้ไขไปสู่ความขัดแย้งก็จะเป็นปัญหา ขอบคุณครับ”[๑๙๕]

มาตรา ๑๘๗

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ประเด็นสุดท้ายผมเรียนว่า ในเรื่องของการขัดกันแห่งผลประโยชน์มันเป็นสิ่งหนึ่งที่ผมเองคิดมานานในฐานะที่เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เราคิดว่าทำไมเราต้องเขียนกฎหมายในลักษณะที่เหมือนกับ เราเป็นคนที่ไม่โปร่งใส เป็นคนร้าย ดังนั้นในเรื่องของการที่จะเขียนในลักษณะนี้มันน่าจะต้อง มีการปรับปรุงแล้วก็แก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการทำหน้าที่ก็มีบางท่านได้พูดไปแล้ว”[๑๙๖]

“ยกตัวอย่างมาตรา ๑๘๗ เรื่องการถือหุ้นก็ดีสิ่งเหล่านี้ผมคิดว่าเราต้องมา นั่งทบทวนกันใหม่ว่าจะเป็นอย่างไร ผมขออนุญาตสั้น ๆ เพียงเท่านี้ครับท่านประธานครับ”[๑๙๗]

หมวด ๑๐ ศาล

หมวด ๑๐ ศาล

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“โดยหลักการก็ต้องเป็นอย่างนั้นนะครับ แล้วในระบบของ รัฐธรรมนูญที่เรายึด ๓ อำนาจหลักก็ต้องมีระบบ Check and Balance ต้องตรวจสอบกันได้ แต่วันนี้ของเราเป็นปัญหา ท่านอาจารย์โภคินพูด หรือที่ท่านวัฒนาพูดอยู่อย่างก็คือว่าสุดท้าย ใครตรวจสอบศาล ซึ่งผมคิดว่าหลักการก็คือเราก็ต้องเชื่อก่อนว่า เขาสุจริตใจ แต่เมื่อมีพฤติการณ์อะไรขึ้นมาแล้วมันจะต้องมีระบบที่ตรวจสอบได้ เรามีอำนาจหลักอยู่ ๓ อย่าง เรามีสภา มีรัฐบาล แล้วก็มีศาล แต่จะเห็นว่าสภากับรัฐบาลถูกตรวจสอบยิบเลย แต่ว่าในส่วนของ การใช้อำนาจตุลาการบางระดับเราไม่ได้ไปตรวจสอบเขายิบ แต่ว่ามันน่าจะมีอะไรที่สามารถตรวจสอบได้บ้าง เหมือนที่ผมเคยยกตัวอย่างไปก็ฝากท่านไพบูลย์ไปดูด้วย”[๑๙๘]

“ในหมวด ๑๐ ที่อนุกรรมาธิการเราได้ไปพิจารณามา ในส่วนนี้ทางคณะกรรมาธิการเราได้พูดกันไปในประเด็นหลักอันหนึ่ง ซึ่งผมคิดว่าเป็นเรื่องใหม่ก็คือว่าเราคุยกันบอกว่าการใช้ดุลยพินิจของศาลต้องได้รับการตรวจสอบได้ เพราะเราพูดกันว่าระหว่างองค์กรหลักของรัฐธรรมนูญของประเทศมี ๓ อย่าง คือ ฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ ซึ่งระหว่างนิติบัญญัติกับบริหารที่ผ่านมาก็มีระบบตรวจสอบซึ่งกันและกัน แต่ว่าในส่วนของศาลมีประเด็นเรื่องการตรวจสอบ อันนี้เราได้เคยพูดแนวทางกันไว้”[๑๙๙]

“ผมเรียนท่านไพบูลย์ว่า ไปศึกษาเอาภาพรวมดีกว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทั้งหมด ถ้าอย่างนั้นเดี๋ยวกลายเป็นว่าเราทำไมต้องไปยกเว้นทั้ง ๆ ที่หลายท่านก็เห็นว่ามันเป็นปัญหาอยู่ ผมคิดว่าเราศึกษา

---

[๑๙๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๙๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๙๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๑๙๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๑๙๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

ในภาพรวม เราไม่ได้บอกว่าคนนั้นดี คนนี้ไม่ดี เราพูดว่าปัญหามันคืออะไรที่ทำให้คนไม่มั่นใจ แล้วทำอย่างไรมันถึงจะทำให้รู้สึกมั่นใจขึ้น ในระบบศาลไม่ว่าจะเป็นศาลไหนก็แล้วแต่ในความเห็นผมสิ่งที่เป็นปัญหาคือคำว่าดุลยพินิจ ถ้าเราไม่ให้ศาลมีดุลยพินิจได้มันไม่มีทางตัดสินคดีได้ แต่ประเด็นคือว่าศาลต้องพิสูจน์ได้ หรือพูดได้ว่าใช้ดุลยพินิจโดยชอบ โดยชอบอย่างไรต้องอธิบายได้ ไม่ใช่ว่าอันนี้คุณยุ่งฉันไม่ได้มันเป็นดุลยพินิจของฉัน ตรงนี้ที่เป็นประเด็นปัญหาไม่ว่าในศาลไหนทุกวันนี้ที่ไม่สามารถจะบอกว่า ทำไมความเห็นคนทั้งโลกบอกมันเป็นสีเขียว ศาลบอกว่าดุลยพินิจผมมันเป็นสีน้ำเงิน ทำไมมันเป็นน้ำเงิน เพราะมันเป็นดุลยพินิจของผม อย่างนี้ผมว่าที่ทำให้เกิดปัญหา เราไม่ได้ไปพูดถึงปัญหาของว่าอำนาจเขา หน้าที่เขา แต่เรากำลังจะพูดว่าเวลาที่มีข้อสงสัยเราอาจจะจำกัดว่าในประเด็นหลัก ๆ ประเด็นใหญ่ ๆ ก็ได้ ไม่ใช่ว่าเหวี่ยงแหไปหมด แต่บางประเด็นที่มันเป็นประเด็นจริง ๆ ผมขออนุญาตถือโอกาสนี้พูดบ้างนะครับ ขอยกตัวอย่าง เราพูดกันเมื่อกี้เรื่ององค์กรหลายอย่าง วันนี้บางศาลผมไม่เอ่ยชื่ออะไรทั้งนั้นสามารถใช้มติที่ประชุมใหญ่ ไม่ใช่ระเบียบด้วย แก้กฎหมายอย่างเช่นการเริ่มนับอายุความกฎหมายเขียนว่าให้เริ่มนับแต่วันรู้ หรือควรจะรู้ นับ ๑ แต่ไปออกเป็นมติของศาลบอกว่าไม่เอา ให้นับแต่วันเปิดทำการ อย่างนี้มันไม่ใช่เป็นดุลยพินิจแล้ว มันเป็นการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมาย แต่ถามว่าวันนี้ไม่มีองค์กรไหนบอกดูรัฐธรรมนูญแล้วไม่อยู่ในอำนาจใครเลยที่จะไปตรวจสอบตรงนี้ได้ อย่างนี้ถูกต้องไหมครับ พวกเราเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเรายังไม่มีอำนาจอย่างนี้เลยครับ ต้องมานั่งในกรรมาธิการถกเถียงกัน แต่องค์กรศาลใช้มติที่ประชุมบอกไม่เอา สภาผ่านมาอย่างนี้ฉันไม่เอา ฉันจะเอาแบบนี้ แล้วก็บังคับใช้อยู่อย่างนี้ลักษณะอย่างนี้ในศาลยุติธรรมที่ผมกับท่านพงศ์เทพอยู่กันมาทุกวันนี้ก็ไม่เหมือนเดิมเมื่อก่อนนี้ในหลักการของศาลยุติธรรมคือว่าไม่ให้ไปยุ่งกับใคร เพราะเขาไม่ต้องการให้มีข้อครหานินทาเลยว่า คนนั้นไปรู้จักกับศาล คนนี้ไปรู้จักกับศาล ศาลเองก็ทำตัวแบบนั้นแต่วันนี้ไม่ใช่ กลายเป็นว่าศาลต้องไป Associate กับทุกคนเลย แล้วก็เป็นปัญหาข้างในเช่นโครงการหลักสูตรอะไร ไปเลียนแบบภาคราชการ แล้วก็ทำให้เกิดปัญหา องค์กรตรวจสอบภายในศาลเองวันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เมื่อก่อนระบบ กต. วางระบบไว้ให้ผู้หลักผู้ใหญ่ของศาลดูแลปกครองน้อง ๆ วันนี้ก็เอาระบบเลือกตั้งเข้าไป คนที่อยากเป็น กต. ก็เลยต้องไปเอาใจผู้พิพากษา แม้แต่บางคนเป็นผู้หลักผู้ใหญ่แล้วก็ต้องไปคอยเดินเอาใจเด็ก เพราะคะแนนส่วนใหญ่อยู่กับผู้พิพากษาเด็ก ๆ ระบบมันวุ่นไปหมดเลยทุกวันนี้ในศาล ก็เลยทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการตรวจสอบกันเองภายในขึ้นมา เพราะว่าบางครั้งก็ต้องไปเกิดความเกรงใจเพราะเดี๋ยวต้องลงเลือกตั้งเป็น กต. ระบบแบบนี้ผมคิดว่า ขออภัยท่านไพบูลย์นิดหนึ่งที่บอกว่า ไปเข้ามาตรา ๒๕๖ (๘) หรือเปล่า อันนี้เราไม่ได้ไปพูดเรื่องอำนาจศาล หรือเราไปพูดเรื่องการให้ศาลทำงานไม่ได้ แต่เรากำลังจะพูดเรื่องการถ่วงดุลการใช้อำนาจ คดีสำคัญอันหนึ่งที่เป็นปัญหาของบ้านเมืองวันนี้ ตามหลักยุติธรรมต้องให้พิจารณาให้ครบถ้วน แล้วก็ให้คนที่ได้รับผลกระทบมีสิทธิถูกตรวจสอบ หรือตรวจทาน Review คำพิพากษาของศาลต้นได้อีกสัก ๑ ครั้ง แต่ศาลกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าศาลสูงชี้ขาดได้เลย ให้ทำได้ แต่ทางปฏิบัติไม่ทำกัน เพราะว่าต้องส่งไปให้ศาลต้นดูอีกรอบหนึ่งในสิ่งที่ศาลต้นยังไม่ได้พิจารณา แต่คดีที่กำลังเป็นปัญหาอยู่วันนี้คดีหนึ่งศาลต้นยังไม่เคยพิจารณาเลย ศาลสูงชี้ ถามว่าทำไมศาลสูงชี้ก็กฎหมายไม่ได้ห้ามผมแต่เขาไม่ทำกัน แต่ผมจะทำเพราะเป็นดุลยพินิจผม สรุปประเด็นที่ให้ชี้ว่าให้รัฐจ่ายเท่านั้นเท่านี้บาทยังไม่เคยมีการสืบพยาน ใช้อำนาจชี้เองนี่คือความเสียหายกับบ้านเมืองซึ่งผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้มันไม่ใช่เรื่องทำงานได้ ไม่ได้ แต่คุณต้องอธิบายสังคมได้ว่าทำไมคุณใช้ดุลยพินิจแบบนี้ กรรมาธิการเราเคยเรียกมาในระบบยุติธรรม ไม่ใช่ศาลที่รองลงไปแต่เป็นอำนาจชี้ขาดว่าทำไมคุณถึงชี้เป็นเงินเท่านั้นเท่านี้ ไม่มีหลักฐานเลย ยังไม่ได้สืบพยานยังไม่ได้ดูเลย เป็นอำนาจผม

ตรงนี้เป็นช่องโหว่ที่ทำให้เกิดกระบวนการทุจริตโดยพัฒนาไปใช้ระบบกระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือ เพียงแค่คำว่าดุลยพินิจ เพราะฉะนั้นถ้าเราคิดว่าเราต้องการให้เกิดการตรวจสอบความใช้อำนาจที่ถูกต้องแล้ว ไม่มีอะไรที่เป็นลักษณะอย่างนี้อีก ผมคิดว่ามันต้องวางระบบเรื่องการถ่วงดุลจริง ๆ แล้วเรื่องของการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจได้ เพียงแต่ว่าไม่ใช่ตรวจสอบพร่ำเพรื่อไปหมด ต้องเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ แล้วก็มีผลกระทบอะไรก็ว่ากันไป ไม่อย่างนั้นก็กลายเป็นว่าศาลทำอะไรไม่ได้เหมือนกัน ทำปั๊บถูกตรวจสอบอย่างนี้ก็ใช้ไม่ได้ มันต้องมีกฎเกณฑ์ กติกา แต่บอกว่าทุกอย่างเป็นสิทธิของผม เป็นดุลยพินิจของผม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ทุกเรื่อง แม้ว่าบ้านเมืองจะเสียหายย่อยยับอย่างไร เป็นดุลยพินิจส่วนตัวคนเดียวของผม นี่เปิดช่องให้เกิดการทุจริตอย่างรุนแรงทุกวันนี้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมก็ขออนุญาตฝากท่านไพบูลย์ไปดูด้วยนะครับ”[๒๐๐]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตแสดงความเห็น เรื่องนี้สั้น ๆ คือสรุปที่ทุกท่านพูดมา ตอบท่านนิกรด้วย ประเด็นมันไม่ได้อยู่ที่ความรู้ความสามารถอะไร ประเด็นของปัญหาวันนี้ปัญหาของสังคมไทยจากผลการศึกษาของ คอป. มันเกิดปัญหาความขัดแย้งมาจาก ๔ เรื่องเท่านั้น คือ เรื่องการเมือง การปกครอง กฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมายที่มันไม่ได้อยู่บนหลักนิติธรรม สิ่งที่มันไม่ได้อยู่บนหลักนิติธรรม ของกฎหมายไทยมันตั้งแต่ตัวสาระบัญญัติคือเราไปเขียนกฎหมายที่มันฝืนกับหลักนิติธรรม เช่น เอากฎหมายไปย้อนหลังบ้าง กฎหมายทำทุกอย่างเพียงเพื่อเป้าประสงค์ที่เราจะทำฝืนหลักการเขาทั้งโลก หรือไปเลี่ยงโดยวิธีเอาตัวนี้ห้ามใช้เข้าไปหมกไว้ในวิธีศัพท์บัญญัติ เรื่องอายุความจริง ๆ มันเป็นเรื่องของสาระบัญญัติก็ไปหมกไว้ในศัพท์บัญญัติว่า เราทำได้ ทั้งหมดปัญหาใหญ่ของมันก็กลับมาที่ว่า กระบวนการตรวจสอบและกระบวนการลงโทษ ผู้ที่เกี่ยวข้องทำอย่างไร ตัวอย่างเห็นได้ชัดในกรณีสภาผู้แทนราษฎรเราไปสร้างกฎเกณฑ์การตรวจสอบจนกระทั่งวันนี้ผู้แทนราษฎรกระดิกตัวไม่ได้ แต่เราละเลยกระบวนการตรวจสอบองค์กรอิสระและศาลที่ทำหน้าที่เขาใช้อำนาจต่าง ๆ ถามว่าวันนี้ถ้าศาลทำผิดใช้ดุลยพินิจผิดใครตรวจสอบศาลก็ตัดสินกันเอง ผมก็บอก วันนี้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ผมว่ามันไม่มีอะไรที่ไม่ดี แต่สิ่งที่มันจะนำไปสู่การปฏิบัติว่าจะทำอย่างไรที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ แล้วคนที่ไม่ปฏิบัติต้องรับโทษทำอย่างไร ปัญหาในสังคมไทยวันนี้มันเป็นปัญหาของระบบอุปถัมภ์ ไปหวังพึ่งพาตำรวจดูแลอัยการดูแลกันไปถึงเวลามีเรื่องก็ช่วยกันไป ถ้าเราทำให้คนทุกคนติดคุกได้ด้วยกันหมด ผมเชื่อว่ามันจะไม่มีปัญหาการใช้ดุลยพินิจ ที่มันบิดเบือนอย่างที่เราเห็น ถ้าเราทำให้ตำรวจติดคุกได้จากการที่ถูกสั่งแล้วไม่ทำ ก็ไม่มีใครกล้าไปใช้ตำรวจ หรือใช้เขาก็ไม่ทำเพราะเขาติดคุกได้ ถ้าเราทำให้ศาลติดคุกได้ จากการใช้ดุลยพินิจแบบที่ท่านประธานบอก ศาลก็ไม่กล้าใช้ดุลยพินิจที่เฮงซวย คดีนี้ให้ประกัน คดีนี้ไม่ให้ประกัน ถ้าเรื่องแบบนี้ถ้าประชาชนฟ้องมันขึ้นศาลประชาชนเมื่อไร ผมเชื่อว่าทุกอย่างมันจะเข้าสู่ระบบของมัน ประเด็นปัญหาวันนี้มันไม่ได้อยู่ที่ตัวกฎหมาย มันอยู่กระบวนการที่จะดำเนินคดีกับคนที่เกี่ยวข้องอย่างไร ประเด็นอยู่ตรงนั้นเองครับ วันนี้ถ้าเราฟ้องศาลว่าผู้พิพากษา ก ใช้ดุลยพินิจไม่ถูกต้อง ใครตัดสินเขา ก็ผู้พิพากษา ข ก็เพื่อนเขานั่นแหละ แล้วเขาก็ต้องปกป้องกันเพราะมันเป็นเรื่องของการปกป้องอำนาจ ของเขาในการใช้ดุลยพินิจไปตัดสินว่าผิดต่อไปตัวเองก็ใช้ไม่ได้ เรื่องนี้มันต้องให้คนอื่นที่ไม่ใช่พวกคุณตัดสิน ผมถึงเสนอหลักการที่สำคัญว่า ในคดีที่รัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐเป็นคู่ความ ต้องเข้าสู่ระบบไต่สวนโดยประชาชน ถ้ามีลูกขุนโดยประชาชนทุกอย่างมันแก้ปัญหาได้ ผมเชื่อว่าถ้าประชาชนเป็นคนตัดสินข้อเท็จจริงเป็นคนใช้ดุลยพินิจ ผมเชื่อว่าเจ้าหน้าที่รัฐ จะเชื่องกับประชาชน ไม่มีใครกล้าใช้อำนาจที่มันขัดต่อดุลยพินิจกับประชาชนเด็ดขาด

---

[๒๐๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓.

แล้วมันไม่ได้แก้ยาก คือเดิมเราใช้ระบบกล่าวหา ปัจจุบันเราใช้ระบบไต่สวนในศาลฎีกา แต่ใช้ผู้พิพากษา ๙ คน ฟังข้อเท็จจริง แล้วก็ใช้ดุลยพินิจพิจารณาข้อเท็จจริงในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาก็เช่นกัน ศาลรัฐธรรมนูญก็เช่นกัน ถ้าเราเปลี่ยนวันนี้เราเปลี่ยนจากการรับฟังข้อเท็จจริงให้ประชาชนรับฟัง ประชาชนชี้เลยว่าอย่างนี้ผิด คดีนี้ติดคุก ๕ ปีทำไม ไม่ให้ประกัน กลัวหนี ไอ้นี้ติดคุกตลอดชีวิตดันไม่กลัวหนีอย่างนี้ ถ้าฟ้องขึ้นมาขึ้นศาลประชาชน ประชาชนบอกอย่างนี้ผิดติดตะรางรับรองไม่มีใครกล้าใช้ดุลยพินิจที่มันฝืนรับรองไม่มีใครกล้าไปสั่งใครเพราะว่ามันติดคุกได้หมด กล้าไหม กล้าก็เปลี่ยน หลักการเอาอำนาจตรงนี้คือการเอาอำนาจคืนให้กับประชาชน ซึ่งผมเชื่อว่าไม่ว่าจะเขียนกฎหมายดีอย่างไร ถ้าคนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจนั้นไม่สามารถจะติดคุกได้มันไปไม่ได้หรอกครับ สุดท้ายมันก็วนไปวนมาที่เราพูดกันตรงนี้ แต่ถ้าเราทำให้ทุกคนติดคุก ติดตะรางได้ทุกคนจะไม่มีใครกล้าใช้อำนาจตามอำเภอใจ ขอบพระคุณครับ”[๒๐๑]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ สั้น ๆ นะครับ คือขณะนี้เราก็พิจารณาว่ากระบวนการในการตรวจสอบ การใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการนั้นที่เป็นอยู่ในขณะนี้คือฝ่ายตุลาการ ตรวจสอบกันเอง แต่ว่าไม่มีกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายอื่นจะเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยเฉพาะการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายตุลาการ จุดสำคัญที่สุดที่ทำให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้นในวงการตุลาการก็ดี ในการที่ตุลาการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งเรื่องต่าง ๆ ก็ดีทำไมมันมีความลักลั่นกัน ยกตัวอย่างสมมุติกรณีที่ศาลบางศาลพิจารณาคดีแล้วไม่ให้โอกาสคู่ความเลยในการ ที่นำพยานเข้ามาสืบ ไม่ฟังเขาเลยอย่างนี้ ทำไมท่านทำอย่างนั้น เราไม่สามารถจะทราบว่า เหตุผลนั้นคืออะไร เพราะว่าไม่มีโอกาสที่กรรมาธิการของสภาจะเข้าไปสอบถามศึกษาได้เลย ซึ่งกรณีตรงนี้ต้องแก้ตรงรัฐธรรมนูญที่ไม่ให้อำนาจกรรมาธิการในการที่จะเรียกให้ฝ่ายตุลาการมาให้ความเห็น หรือมาสอบถามเกี่ยวกับการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการ โดยเฉพาะในเรื่องของการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ถ้าเรียกท่านมาถามได้ปั๊ปเราจะรู้เลยว่าการที่ท่านใช้อำนาจอย่างนั้นมันชอบหรือไม่ ถูกหรือไม่ แล้วก็จะได้มีการดำเนินการในการแก้ไขต่อไป แล้วครั้งที่ ๒ กระบวนการในการตรวจสอบฝ่ายตุลาการ ซึ่งแต่เดิมเคยมีการถอดถอนได้ คือวุฒิสภาถอดถอนทั้งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งฝ่ายตุลาการ ทั้งองค์กรอิสระ แต่ปัจจุบันอำนาจการถอดถอนตรงนี้ไม่มีแล้ว เพราะฉะนั้นกลไกในการที่จะตรวจสอบการใช้อำนาจ การใช้ดุลยพินิจฝ่ายตุลาการมันก็เลยเป็นเรื่องที่เราเห็นปัญหาอยู่ แต่ว่าไม่มีใครรู้ว่าเบื้องหลังมันเป็นอะไร แล้วจะแก้อย่างไร อันนี้คือปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งรัฐธรรมนูญเขียนไว้เป็นอุปสรรคอยู่หลายประการครับ”[๒๐๒]

“เกี่ยวกับเรื่องที่ห้ามมิให้ผู้สมัคร ก.ต. ขอรับการสนับสนุน ซึ่งพูดง่าย ๆ เมื่ออะไรก็ตามที่มีการเลือกตั้งนี้ ผมไม่แน่ใจมีการอภิปรายตรงนี้หรือไม่นะครับ แต่ว่าโดยปกติเวลาที่มีการเลือกตั้งแล้วไปห้ามหาเสียง มันเป็นสิ่งที่มันไปห้ามในสิ่งที่ฝืนกับความเป็นจริง มันก็จะเป็นการหลอกกัน เพราะที่ผ่านมาสมัยที่ท่านประธานอยู่ในศาลเอง ท่านประธานก็คงทราบดีใช่ไหมครับ ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นเลยก็มีการหาเสียง แต่เป็นการหาเสียงด้วยวิธีที่แบบจะแนบเนียน แต่ก็หาเสียงใช่ไหมครับ ทีนี้เราไปบอกว่าห้ามหาเสียง มันจะไปห้ามในสิ่งที่มันห้ามไม่ได้”[๒๐๓]

---

[๒๐๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๐๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๐๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ประเด็นที่ ๒ เราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าในกระบวนการยุติธรรมบ้านเรานี้ ได้มีผู้พิพากษาถูกไล่ออกจากราชการบ้าง ทุจริตบ้าง แต่ไม่เคยมีกฎหมายที่บอกให้ผู้เสียหาย ที่มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับผู้พิพากษาคนนั้นถูกตัดสินไปฟ้องร้องว่าตรวจสอบว่า ผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีนั้นมีความยุติธรรมแค่ไหน และมีกฎหมายอยู่ฉบับเดียวครับก็คือ กฎหมายที่บอกว่าให้ พ.ร.บ. ฟื้นฟูคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่ ผมว่าอันนี้ฉบับเดียว แต่อย่าลืมว่าผู้พิพากษาที่โดนไล่ออกจากราชการนี่ประชาชนเขาก็สงสัยเหมือนกันว่าที่ตัดสิน คดีเขานี้ได้รับความยุติธรรมไหม รัฐธรรมนูญควรเขียนกรอบหรือแบบ ถึงประชาชนไม่ร้อง ก็ต้องมีการตรวจสอบกลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง และจะเป็นการตรวจสอบการทำงานของคนที่ตัดสินคดีแทบทุกคดีเลย ท่านประธานคงเห็นนะครับว่าผู้พิพากษาหลายท่านที่ถูกออกจาก ราชการก็ถือว่าเงียบไป ไม่มีใครสนใจคดีที่เขาตัดสินเลย ถ้าในรัฐธรรมนูญเขียนไว้ชัด ก็เป็นการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง”[๒๐๔]

มาตรา ๑๘๘

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ในหมวดนี้ก็พิจารณากันค่อนข้างลึก ทีนี้จริง ๆ แล้วรายละเอียดก็มีอยู่ เรื่องศาล เราได้นำประเด็นของท่านผู้พิพากษาที่เพิ่งเสียชีวิตไปในการประท้วงซึ่งมันเป็นอะไรที่มี Impact ต่อส่วนของศาลมากก็นำมาพิจารณา ทีนี้มีประเด็นอยู่ที่ท่านได้อ้างถึงในคำสั่งเสียพันไปถึงรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ว่าไม่เหมือนกันกับรัฐธรรมนูญปัจจุบันก็ได้พิจารณาตรงนี้ ทีนี้มันก็มีประเด็นจริง ๆ ก็คือว่าในหมวด ๓ บททั่วไป ซึ่งคราวที่แล้วในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เขียนไว้ชัดมาก ในหลายประเด็นเรื่องตรงนี้ ประเด็นที่เราพิจารณาก็คือว่าซึ่งจะเป็นประเด็นสอดคล้องกับความรู้สึกของท่านผู้พิพากษาที่เสียชีวิตไป ก็คือว่าเหมือนกับว่าไปถูกแทรกแซงจากหน่วยเหนือกว่าเข้าไปเกี่ยวกับเรื่องคดีที่ท่านพิจารณาอยู่ ทีนี้ประเด็นก็คือว่าในมาตรา ๒๔๙ ประเด็นที่สำคัญก็คือเราจะเทียบว่าของฉบับปัจจุบันเขาเขียนไว้ไม่ใช่ไม่เขียนว่า ผู้พิพากษา และตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไป โดยรวดเร็ว เป็นธรรม คือเดิมเขียนไว้เป็นชุดเขียนไว้ละเอียดมากตั้งแต่เรื่องมีอิสระ แล้วก็เขียนย่อยลงไปเป็นวรรคว่า การพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้ การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น หมายความว่าการบังคับบัญชาในตัวของศาลเอง แต่ที่นี้ ต่อจากนั้นการจ่ายสำนวนยังพูดไปถึงว่า ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ คือลงไปถึงสำนวนเลยในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ แล้วก็พูดถึงการโยกย้ายด้วยว่า ไม่ได้รับ คำยินยอม คือเขียนไว้เหมือนจะละเอียดเกินไป แต่มีประเด็นสำคัญก็คือว่าอิสระจะเป็นสาระสำคัญที่เราพิจารณากัน แต่ทีนี้อิสระตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเขียนไว้มีอิสระ เช่น เราก็เคารพก็คืออย่างเช่นศาล สภาเข้าไปยุ่งถ้าไม่ใช่การบริหารไม่ได้ เหมือนกับว่าเราให้เกียรติท่านหมายถึงว่าเป็นอิสระมาก แต่ปัญหาขณะนี้ก็คือว่าอิสระจากในระบบของท่านเองตามลำดับชั้นเป็นประเด็น เพราะฉะนั้นความเห็นก็คือว่า ส่วนอื่น ๆ ที่เป็น รายละเอียดตามปี ๒๕๔๐ อาจจะไม่ต้องมี มีแค่นี้ แต่ว่ารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอิสระ จากลำดับชั้นเองเป็นประเด็นค่อนข้างเห็นว่าอาจจะต้องเขียนกลับไปหรือไม่ อย่างไร เพราะว่าถ้าเป็นอย่างนั้นเท่ากับว่าในการพิจารณาอรรถคดีเขาต้องมีอิสระตามสมควร ไม่ใช่อิสระจากบุคคลภายนอก จากตำรวจ จากสภา จากหน่วยอื่น แต่ว่าไม่เป็นอิสระจากผู้บังคับบัญชาอย่างนี้ก็ไม่ถูก ก็เป็นประเด็นเนื้อหาที่สำคัญจะเป็นตรงนั้น จะได้ไม่ต้อง กลับมาอีก”[๒๐๕]

---

[๒๐๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๒๐๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

มาตรา๑๙๕

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“มาตรา ๑๙๕ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการก้าวก่าย แทรกแซงอะไรต่าง ๆ ซึ่งมันทำให้เกิดการทำงานโดยที่ไม่เต็มที่ กลัวจะเจอปัญหาการขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ”[๒๐๖]

หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมขอฝากว่าอย่าเน้นเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญเลยครับเดี๋ยวจะเป็นเรื่องการเมือง เรื่องนี้ผมว่ามันเรื่องกระบวนการยุติธรรมของประเทศเลยว่ามันควรจะต้องทำอย่างไรให้ประชาชนมั่นใจในระบบนี้ แล้วก็ถ้ามีข้อสงสัยต้องตรวจสอบได้เป็นการถ่วงดุลกันเหมือนฝ่ายอื่นอย่างไร ผมคิดว่าประเด็นน่าจะเป็นในภาพรวม”[๒๐๗]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ซึ่งก็ตรงกับที่ท่านพงศ์เทพบอกว่าศาลตรวจสอบได้ทุกองค์กร แต่วันนี้เราตรวจสอบศาลไม่ได้เลย อย่างที่ท่านอาจารย์พงศ์เทพพูดใช่เลยครับ คดีที่มีโทษสูงประหารชีวิต ท่านให้ประกันหน้าตาเฉยไม่กลัวแต่ว่ากับพระราชาคณะท่านบอกกลัวหนี แล้วถามว่าใครจะไป ฟ้องศาลได้ไหม ฟ้องได้อย่างไรก็ตัดสินกันเอง ถ้ามีอย่างที่ผมกราบเรียนว่าถ้าคดีที่คู่ความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ประชาชนเป็นคนชี้ถูกหรือผิดโดยระบบลูกขุน ซึ่งเราก็พัฒนาไปแล้วครับ ไต่สวนโดยองค์คณะ ๙ คน ผมเชื่อว่าจะไม่มีใครกล้าสั่งให้ใครใช้อำนาจตามอำเภอใจอีก เพราะมันติดคุกได้ทุกคน ที่สำคัญสิ่งสุดท้าย ก็คือแม้แต่ในรัฐธรรมนูญเองก็ยังไปเขียน Lock ห้ามตรวจสอบศาล Lock ห้ามตรวจสอบองค์กรอิสระ ทั้งศาลและองค์กรอิสระมันจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง แล้วมันก็นำมาซึ่งความขัดแย้งในวันนี้ คำว่า Double Standard สองมาตรฐาน สามมาตรฐาน มันจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยครับ ถ้าทุกคนที่ใช้ อำนาจมันติดคุกได้เสมอกันหมด ผมถึงสนับสนุนหลักการเรื่อง Accountability สำคัญที่สุดครับ ท่านประธาน Supremacy of the parliament สภามันต้องมีอำนาจสูงสุด มันเป็นอำนาจของประชาชน ประชาชนต้องตรวจสอบการใช้อำนาจของประชาชนได้ทุกกรณีอำนาจตุลาการ อำนาจนิติบัญญัติหรือ อำนาจบริหาร มันคืออำนาจของประชาชน ต้องให้ประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจของประชาชนได้ ขอบพระคุณครับ”[๒๐๘]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ประการที่ ๕ คือเรื่องของการได้มาและการทำหน้าที่ขององค์กรศาล รัฐธรรมนูญ ไปกำหนด Spec ตั้งแต่ Spec กรรมการสรรหา กรรมการสรรหาต้องมี Spec เหมือนกับองค์กรอิสระ คือกรรมการสรรหาทำงาน

---

[๒๐๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๒๐๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓.

[๒๐๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ไม่ได้ปลูกมะนาวก็ไม่ได้ทำอะไรก็ไม่ได้ คือต้องไม่มีอาชีพ ถามว่าจะหาจากที่ไหน แล้วก็ในขณะที่ตัว Spec ขององค์กรอิสระเองก็เป็น Spec เทพ ท้ายสุดก็ไม่ได้คนที่เชี่ยวชาญจริง มีตำแหน่ง มีประสบการณ์ในเชิงของระดับตำแหน่งแต่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานที่ตรง ผมใช้คำว่าผลัดกันเกาหลังหรือไม่ เราให้สรรหาองค์กรหนึ่งก็เอาองค์กรอื่นเสนอชื่อมา แล้วพอถึงสรรหาองค์กรตัวเองก็กลับไปกลับมาทำนองแบบนี้องค์กรอิสระก็จะกลายเป็นที่อยู่ของข้าราชการหลังเกษียณ ปัญหาที่ว่าท่านทำงานด้วยความกล้าหาญ ด้วยความเที่ยงธรรมจริงหรือเปล่า ตอบโจทย์ปฏิรูปการเมือง หรือไม่”[๒๐๙]

“กระผม สมชัย กรรมาธิการ ก็ขออนุญาตพูดในประเด็นศาลรัฐธรรมนูญซึ่งได้มีการอภิปรายไปแล้วในขั้นของอนุกรรมาธิการ ประเด็นที่ผมนำเสนอก็คือว่าผมดูจากสิ่งที่เป็นเสียงวิพากษ์วิจารณ์หรืออาจจะเป็นสิ่งที่เคลือบแคลงสงสัยของประชาชนถึงการตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งถูกผิดเราไม่ทราบ แต่ว่าก็มีความเห็นเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ ออกมาในระดับหนึ่ง ซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นซึ่งชี้ให้เห็นว่าเราไม่มั่นใจนักว่าหากศาลทำในสิ่งที่ผิด การที่จะไปตรวจสอบถ่วงดุลจะทำได้อย่างไร ซึ่งประเด็นที่ผมยกขึ้นมาก็คือกรณีของการยุบพรรคอนาคตใหม่ ว่าศาลใช้อำนาจของศาลตาม พ.ร.ป. ว่าด้วยวิธีการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๕๘ บอกว่า หากว่าคดีใดเป็นปัญหาข้อกฎหมายหรือมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ศาลอาจจะพิจารณาแล้วก็วินิจฉัยโดยไม่มีการไต่สวนก็ได้ อันนี้คือการใช้อำนาจของศาลตาม พ.ร.ป. วิธีการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งถ้าหากว่าเราไปดูตัว พ.ร.ป. พรรคการเมือง พ.ร.ป. พรรคการเมืองมาตราซึ่งนำไปสู่การยุบพรรคคือมาตรา ๙๒ ในมาตรา ๙๒ บอกว่าถ้ากรรมการการเลือกตั้งมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองกระทำความผิด ๑ ๒ ๓ ๔ หลังจากนั้นในวรรคสุดท้าย ใครอยู่อดีตพรรคอนาคตใหม่ช่วยฟังด้วยนะครับ ในวรรคสุดท้ายของมาตรา ๙๒ ได้พูดถึงว่า เมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการไต่สวนแล้วและมีหลักฐานอันควรเชื่อว่าพรรคการเมืองกระทำตามวรรคดังกล่าว ให้ศาลมีคำสั่งยุบพรรคได้ เพราะฉะนั้นใน พ.ร.ป. พรรคการเมืองเขียนไว้ชัดเจนว่าศาลต้องไต่สวนก่อนจึงจะมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคได้ แปลว่าอะไร แปลว่า กฎหมาย ๒ ฉบับนี้ขัดกัน ศาลใช้ตัว พ.ร.ป. ของศาล บอกว่าไม่ไต่สวนก็ได้ แต่ตัว พ.ร.ป. พรรคการเมืองนั้นบอกว่าถ้า กกต. ยื่นเรื่องนี้เข้ามา มาตรา ๙๒ ศาลต้องไต่สวนก่อน เพราะใช้คำว่าเมื่อศาลดำเนินการไต่สวนแล้วมีหลักฐาน ดังนั้นแปลว่าอะไร ในกรณีนี้กฎหมาย ๒ ฉบับมีศักดิ์และสิทธิเท่ากัน เนื่องจากว่าเป็น พ.ร.ป. ทั้งคู่ การที่จะใช้กฎหมายของตัวเองบอกว่าไม่ต้องไต่สวน ในขณะที่กฎหมายฉบับหนึ่งซึ่งมีศักดิ์และสิทธิเท่ากันบอกว่าต้องไต่สวน อันนี้อาจจะ ผมใช้คำว่า อาจจะเป็นการที่ศาลรัฐธรรมนูญกระทำผิดกฎหมายเสียเอง ผมคิดว่าตรงนี้ละครับมันเป็นสิ่งซึ่งประชาชนพูดไม่ออก หรือแม้กระทั่งคนเห็นกฎหมายก็พูดไม่ได้ เพราะถ้าพูดไปแล้วเดี๋ยวจะกลายเป็นว่าไปหมิ่นอำนาจศาล ดังนั้นในการออกแบบของศาลรัฐธรรมนูญนั้นจึงจำเป็น ผมยกตัวอย่างขึ้นมาให้เห็น แต่ว่าท่านจะไปดำเนินการอย่างไรต่อแล้วแต่ท่าน ท่านจะไปร้อง ป.ป.ช. หรืออย่างไรแล้วแต่ท่านผมไม่เกี่ยว แต่ผมยกตัวอย่างนี้ขึ้นมาเพื่อให้เห็นว่ากระบวนการในการตรวจสอบถ่วงดุลต้องออกแบบให้มีเกิดขึ้นในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ว่าถ้าหากว่าศาลรัฐธรรมนูญทำผิดให้ไปร้อง ป.ป.ช. ซึ่งการร้อง ป.ป.ช. นั้นก็เป็นการร้องในระดับเดียวกันหรืออาจจะต่ำกว่าด้วยซ้ำ เพราะเราอาจจะมองว่าศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะที่สูงกว่าแล้วก็ทำให้เหมือนกับว่ากระบวนการที่จะเป็นความหวังของประชาชนหรือว่าผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการวินิจฉัยดังกล่าวก็อาจจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่กระทำได้โดยยาก ดังนั้นกระบวนการออกแบบในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดการถอดถอนผู้กระทำความผิดในแง่ของการที่ว่าจะเป็นศาลรัฐธรรมนูญก็ดี หรือองค์กรอิสระก็ดีต้องมีการออกแบบเกิดขึ้น นั่นก็คือต้องออกแบบว่าจะต้องมีองค์กรที่

---

[๒๐๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ถอดถอนได้ ประชาชนต้องมีอำนาจในการเข้าชื่อกัน หรือผู้ได้รับความเดือดร้อนสามารถที่จะไปร้องได้ ซึ่งที่ผ่านมาในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หรือรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ นั้นร้องต่อวุฒิสภา ซึ่งอันนี้ก็คือเป็นกระบวนการถอดถอน แต่ว่าในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นั้นเป็นเรื่องของการร้องต่อ ป.ป.ช. นี่คือจุดหนึ่งที่ผมอภิปรายไว้แล้วผมก็เชื่อมโยงต่อไปว่า ในเมื่อ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจถือว่าสูงสุดเพราะว่าเรื่องราวต่าง ๆ คำวินิจฉัยของท่าน ถือว่าเป็นที่สุดแล้วก็ผูกพันทุกองค์กร ดังนั้นเมื่อเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดขนาดนี้ การออกแบบในเชิงของที่มาก็ดี การออกแบบในเชิงของจำนวนก็ดี หรือการออกแบบในเชิงของวาระการดำรงตำแหน่งก็ดี ต้องคิดโดยรายละเอียดมากกว่านี้ ที่มาจะทำอย่างไรให้เกิดการที่ว่าเชื่อมโยงกับฝ่ายต่าง ๆ ไม่ใช่ที่มาซึ่งมาจากกรรมการสรรหา ซึ่งก็มาจากทางสายศาลเป็นส่วนใหญ่ หรือองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญก็จะมาจากสายศาล สายนักวิชาการ แล้วก็สายข้าราชการประจำระดับสูงซึ่งเกษียณมาแล้วก็มาอยู่ตรงนี้ได้ มันก็ทำให้องค์ประกอบแล้วก็ที่มานั้นเป็นองค์ประกอบที่เราอาจจะรู้สึกว่าอาจจะไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่สามารถสร้างความรู้สึกเชื่อมั่นว่าจะทำหน้าที่ได้อย่างเที่ยงธรรมเท่าที่ควร ในแง่ของจำนวน ถ้าเราศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของจำนวนศาลรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ ซึ่งเมื่อวาน ผมพยายามพลิกดูว่าประเทศต่าง ๆ จำนวนของศาลรัฐธรรมนูญตุลาการมีจำนวนเท่าไร ส่วนใหญ่เยอะครับ เกินกว่า ๑๐ คนขึ้นไป บางประเทศมี ๑๒ คน บางประเทศมี ๑๕ คน บางประเทศมี ๑๖ คน อันนี้ก็เป็นข้อเสนอหนึ่งที่ผมเสนอไปว่าขอให้สถาบันพระปกเกล้าช่วยศึกษาเปรียบเทียบในแง่ของจำนวนแล้วก็ที่มา ถามว่าจำนวนน้อยกับจำนวนมากอะไร ดีกว่ากัน โดยความเห็นผม ผมมองว่าจำนวนมากดีกว่า เพราะว่าจำนวนมากนั้นยิ่งมากคน ยิ่งมีโอกาสที่จะถ่วงดุลตรวจสอบซึ่งกันและกันแล้วก็คิดให้รอบคอบได้มากขึ้น ดังนั้นจำนวน ๙ คนอาจจะไม่เหมาะ ซึ่งท่านประธานอนุกรรมาธิการท่านไพบูลย์ก็บอกว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ มีถึง ๑๕ คนใช่ไหมครับ ที่ท่านพูดเมื่อวานนี้ มีถึง ๑๕ คนแล้วก็ลดเหลือ ๙ คน ส่วนวาระการดำรงตำแหน่ง อันนี้ก็อาจจะต้องขอให้สถาบันพระปกเกล้าช่วยศึกษาในเชิงเปรียบเทียบว่าแต่ละที่เป็นอย่างไร แต่ส่วนตัวผม ผมเห็นว่ายิ่งตำแหน่งใดที่มีอำนาจมากการดำรงตำแหน่งไม่ควรให้เขาอยู่นานเกินไป คนมีอำนาจมากและอยู่ในอำนาจนานเกินไปมันก็จะทำให้เกิดกระบวนการที่ทำให้เกิดขาดการที่จะไปตรวจสอบถ่วงดุลหรือว่าจะทำให้เกิดการสร้างอำนาจอิทธิพลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมามากมายเกินไป ดังนั้นการออกแบบ ในเชิงของวาระของศาลรัฐธรรมนูญนั้นควรมีการทบทวนว่าจำเป็นหรือไม่ หรือจะต้องยอมหรือไม่ที่จะให้เวลาถึง ๗ ปีหรือ ๙ ปีผมจำไม่ได้แล้วของศาล ตัวเลขนี้ถือว่าค่อนข้างมาก ก็ขออนุญาตที่จะอภิปรายตามนี้ครับ”[๒๑๐]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“สุดท้ายที่ผมอยากพูดก็คือว่าองค์กรอิสระและศาลนั้นก็สับสน แม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็เอาบทบัญญัติละเมิดอำนาจศาลมา อันนี้เราเข้าใจ แต่ไม่ใช่ว่าละเมิดอะไรก็ได้หมด มันต้องความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาลเป็นหลักเพื่อให้ศาลท่านทำงานได้ ละเมิดเพื่อให้ศาลทำงานได้ไม่ใช่ว่าเอาไปจับคนเข้าคุกเพราะว่าเธอมาวิจารณ์ฉันถูกไหมครับ”[๒๑๑]

“ขอบคุณครับท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล ในฐานะกรรมาธิการนะครับ ความจริงเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ผมว่าสำคัญมากแล้วก็บ้านเมือง ที่มันเป็นปัญหาทุกวันนี้ก็เพราะว่ากระบวนการยุติธรรมแทบทั้งระบบเลยไม่ได้ทำหน้าที่อย่างที่ควรจะเป็น ผมเองก็เคยเป็นรองประธานศาลปกครองสูงสุดมา ก็ได้อยู่ในระบบของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ตอนนั้นบางท่านบ่นบอกว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ที่เขียนว่า ศาลทั้งหลายการนั่ง

---

[๒๑๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๑๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

พิจารณาองค์คณะสำคัญใด ใครที่ไม่ได้นั่งในองค์คณะจะไปตัดสินคดีไม่ได้ ผมเองก็พยายาม Defend ตรงนี้อย่างมาก บอกว่ามันจริงเพราะไม่อย่างนั้นก็จะอยู่ภายใต้การกดดัน การแทรกแซงต่าง ๆ เปลี่ยนองค์คณะก็มีหรือบางทีก็ยังตัดสินไม่ได้ก็ย้ายบางคนไปต่างจังหวัดไปโน่นไปนี่ สุดท้ายพอไปถามเรื่องราวว่าตอนนั้นเคยทำความเห็นไว้อย่างไรมันก็เปลี่ยนไปได้อีก สิ่งเหล่านี้มันค่อนข้างมีความสำคัญ ผมคิดว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ตระหนักตรงนี้ดี เข้าใจว่าท่านพงศ์เทพอยู่ในขณะนั้นก็คงได้เห็นอยู่นะครับ ผมอยากจะขอพูดรวม ๆ อย่างนี้แล้วกันว่า องค์กรที่เรียกว่าศาลและองค์กรอิสระมันเป็นปัญหาตรงที่ว่า

๑. ที่มา ที่มานี่การยึดโยงต่อประชาชนน้อย ดังนั้น Accountability ที่จะมียิ่งไม่มีเข้าไปอีก มันก็ยิ่งไปกันใหญ่เลยกลายเป็นประเทศนี้ปกครองโดยคนซึ่งมาจากระบบแบบนี้ แล้วก็ที่สำคัญก็คือว่าเมื่อเป็นลักษณะที่ว่าไม่ได้เป็นประชาธิปไตยอีก คนเหล่านี้ก็เป็นไปได้สูงที่จะตอบแทนคนที่ตั้งตัวมา ผมเพิ่งให้สัมภาษณ์ไปบอกว่าในระบอบประชาธิปไตยเราจะเห็นว่าแต่ก่อนองค์กรอิสระที่มาก็มีตัวแทนจากพรรคการเมือง ความหลากหลาย เราก็บอกว่าพรรคการเมืองจะไปครอบงำจะเป็นของคนนั้นคนนี้ จริง ๆ แล้วท่านประธาน มันหนีไม่ได้หรอกครับที่คนคนหนึ่งก็ต้องวิ่งไปเจอคนโน้นคนนี้เต็มไปหมด แต่ถ้าผู้มีบุญคุณต่อเขาเยอะเกินไปเขาต้องยืนบนหลัก แต่ถ้ามีคนเดียวก็ตอบแทนคนคนเดียวนั่นแหละ ในโลกก็เป็นอย่างนี้ทั้งหมด ท่านจำสมัย นิกสัก ได้ใช่ไหม ตั้งศาลสูง ๕ คนใน ๙ คน แต่ถึงเวลาช่วยนิกสันไม่ได้หรอก เขาต้องยืนสิ่งที่ถูกต้องผมอยากเห็นระบบอย่างนี้ อย่างนั้น Accountability มันจึงสำคัญ ผมอยากจะเรียนอย่างนี้ ครับว่า ขอประการแรกก่อนก็คือองค์กรอิสระ ผมก็ไม่เข้าใจ รัฐธรรมนูญเขาบอกว่ามาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้น ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ปัญหาคือองค์กรอิสระ อยู่ในอำนาจไหน ใช่เป็นอำนาจอธิปไตย แต่เป็นรัฐสภา เป็นคณะรัฐมนตรี เป็นศาลใช่ไหม คือไม่ใช่ ไม่ใช่แล้วในมาตราของศาลปกครอง มาตรา ๑๙๗ วรรคสาม บอกว่า อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ ก็แปลว่าองค์กรอิสระถ้าใช้อำนาจชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญแปลว่าศาลปกครองตรวจสอบไม่ได้ก็เลยเป็นปัญหาว่าแล้วศาลใดตรวจสอบได้ ศาลยุติธรรมบังเอิญกฎหมายเขียนบอกว่ามีอำนาจพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง ยกเว้นคดีที่กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลอื่นท่านจะเห็นว่าเมื่อเร็ว ๆ นี้ ศาลยุติธรรมก็บอกว่าฉันตรวจสอบ ป.ป.ช. ได้นะ แต่ก็ไม่รู้ว่าความหมายคือแค่ไหนเพราะว่ารัฐธรรมนูญเปิดกว้างให้กับศาลยุติธรรม แต่ปิดสำหรับศาลปกครอง ผมไม่ได้หมายความว่าจะให้ศาลปกครองไปตรวจสอบหรือไม่ แต่ดังนั้นมันต้องเขียนในลักษณะที่ว่าองค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรของรัฐอยู่ตามรัฐธรรมนูญแต่ตรวจสอบไม่ได้ถ้าเขาใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ขณะที่คณะรัฐมนตรีก็ดี รัฐสภาก็ดีเข้าไปตรวจสอบได้หมดเลย มิหนำซ้ำอย่างศาลรัฐธรรมนูญเร็ว ๆ นี้ยังบอกว่าประชุมวาระ ๒ วาระ ๓ สั่งให้ไปประชุมต่อเนื่องอย่างนี้ ก็ได้อีกโดยไปอาศัยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญแทน ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญเองเลยทีนี้ประเด็นมันก็ตามมาต่ออีกว่าในมาตรา ๓ เป็นมาตราใหญ่ แต่เรากลับไม่ใส่ใจ กลับไป เขียนในรายละเอียดซึ่งทำให้เป็นปัญหา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายและหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ปัญหาก็คือถ้าองค์กรบางองค์กรเช่นศาลรัฐธรรมนูญไม่ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายหรือตามรัฐธรรมนูญผลเป็นอย่างไร ไปร้อง ป.ป.ช. ทีนี้ไปร้อง ป.ป.ช. ว่าท่านตัดสินคดีอย่างนี้ท่านผิด ท่านไปเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ ปัญหา ก็คือ ป.ป.ช. จะโอเคไหม กลายเป็น ป.ป.ช. เป็นคนต้องไต่สวนศาลรัฐธรรมนูญ ระบบมัน พิลึกกึกกือหมด

ดังนั้นผมจึงคิดว่าวิธีแก้ปัญหาคือ เดิมทีเดียวก่อน ปี ๒๕๔๐ ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่เริ่มต้นเราก็ไม่มีองค์กรมาวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นกฎหมายขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๔๗๕ ถึงได้เกิดคดีอาชญากรสงครามว่า รัฐธรรมนูญบอกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญสูงสุด กฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งไม่ได้

พอเกิดปัญหาคดีอาชญากรสงครามว่าที่ออกกฎหมายมาแล้วให้ย้อนหลังไปลงโทษคนที่ก่ออาชญากรสงครามขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ในสภาก็พูดกันแล้วว่ามันน่าจะขัด สุดท้ายให้ดำเนินคดีในศาลฎีกาเลย ศาลฎีกาก็ต้องไปอ้างคดีของศาลสูงสุดของสหรัฐว่าศาลมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด แต่รัฐธรรมนูญเองก็บอกว่าการตีความรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเรื่องของรัฐสภา ตอนนั้นมีสภาเดียวเป็นคนตีความ แต่ศาลตีความไปแล้ว สภาก็มาตั้งคณะกรรมาธิการก็บอกว่าที่ศาลตีความนั้นไม่ถูก ไม่ใช่อำนาจของศาล แต่เรื่องมันจบไปแล้ว จึงเป็นเหตุให้จอมพล ป และพวกซึ่งต้องถูกดำเนินคดีอาญาฐานอาชญากรสงครามไม่เป็นไร มันก็เลยผลประหลาดต่าง ๆ ตามมา ต่อมารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๙ ถึงกำหนดให้มีองค์กรมาชี้ขาด ก็คือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งองค์ประกอบต่อมาก็จะดีก็คือว่าจะมีตัวแทนจากฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายศาล ฝ่ายสภา แล้วก็มีอัยการด้วย แต่เป็นเรื่องของการตีความตัวบทรัฐธรรมนูญเท่านั้น ไม่มีอำนาจไปชี้ขาดว่าใครถูกใครผิด เมื่อตีความแล้วองค์กรที่เกี่ยวข้องก็เอาผลการตีความไป Applied ของเราพอมีศาลรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรต่าง ๆ บางทีไปชี้ขาดในสิ่งที่เขาไม่ได้เป็นปัญหา หรือในคำวินิจฉัยก็เขียนเกินเลยไป จนกระทั่งคนอาจจะไปอ้างไปอาศัยว่าไม่ใช่ประเด็นแห่งคดี แต่เขียนความเห็นเพิ่มเติมเข้าไปในนั้น สิ่งเหล่านี้ก็เลยเป็นปัญหาไปหมด ผมจึงคิดว่าระบบอย่างนี้ถ้าเราไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ประเทศนี้มันก็กลายเป็นอะไรก็ไม่รู้ตั้งแต่พอมีตุลาการภิวัฒน์มานี้ มันก็เลยเพี้ยนไปหมด ผมจึงคิดว่าดังนั้น

๑. ต้องชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผมเองเห็นด้วย กับเมื่อกี้ท่านกรรมาธิการบางท่านที่ได้กล่าวมาว่าการตีความรัฐธรรมนูญมันไม่ได้เป็นเรื่องกฎหมายเพียว ๆ ต้องเข้าใจการเมือง เข้าใจบริบทต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นถ้าว่าไปแล้ว มันก็เป็นกฎหมายการเมือง คุณจะไปตีความแบบแพ่ง อาญา วิ.แพ่ง วิ.อาญาไม่ได้อีก ต้องเข้าใจบริบทตรงนี้ ถ้าไม่เข้าใจแล้วคนที่ไม่ได้มาจากบริบทเหล่านี้ไปนั่งตีความกัน อย่างยกตัวอย่างเช่น การออกกฎหมายที่ให้มีผลย้อนหลังเป็นผลร้ายต่อบุคคลกระทำได้หรือไม่ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญขณะนั้นเป็นอาจารย์อยู่ที่ธรรมศาสตร์บอกว่าทำได้ถ้าไม่ใช่ทางอาญา ผมว่ามันทำไม่ได้ทั้งนั้นถ้าเป็นผลร้าย สถานะบุคคลวันนี้เป็นอย่างหนึ่ง วันหน้าไปออกกฎหมายอีกอย่างหนึ่ง มันก็ไม่ได้ถ้ากระทบต่อสถานะของเขา แต่เขาบอกว่าทำได้เฉพาะอาญาเท่านั้น อย่างนี้มันก็ไปกันใหญ่ เห็นภาพไหมครับ ดังนั้นตรงนี้ผมจึงคิดว่าผมยังเห็นด้วยว่ามันควรกลับไปใช้ระบบตุลาการรัฐธรรมนูญ ๓ ฝ่าย มีอัยการด้วยก็เข้ามาร่วมกันพิจารณาว่าเรื่องนี้ควรตีความอย่างไร แล้วก็แค่อำนาจตีความ ตีความแล้วก็ไปปฏิบัติตามที่เขาตีความอันนั้นต่อไป แต่ไม่ใช่ตีความแล้วบอกว่าใครถูก ใครผิด มันก็จะยุ่งไปหมด แล้วมิหนำซ้ำวันนี้มาตีความว่าสภาถูกหรือผิดเข้าไปอีกเลยกลายเป็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญนั้นใหญ่กว่า แล้วก็สามารถสร้างรัฐธรรมนูญใหม่ด้วยอาศัยการตีความ อาศัยการวินิจฉัยของตัวเองได้ เมื่อกี้ที่บางท่านได้กล่าวไปแล้ว ฉะนั้นผมว่าตรงนี้สำคัญ ผมจึงอยากกล่าวต่อมาว่าที่มา ตอนผมทำกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองถึงพยายามให้เห็นว่า แม้จะมาจากระบบราชการ ใช้คำรวมแล้วกันเหมือนศาลยุติธรรมมาจากระบบราชการ ศาลทหารมาจากระบบราชการ แต่กระบวนการที่จะให้เกิดศาลสูง คนที่จะเป็นตุลาการศาลปกครองสูงสุดทุกคนต้องผ่านความเห็นชอบจากวุฒิสภา ซึ่งเวลานั้นวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งเพราะเป็นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และควรจะเป็นประธานศาลปกครองสูงสุด ต้องผ่านอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้มีการตรวจสอบ วันนี้คณะกรรมาธิการของสภาก็ไปตรวจสอบศาลไม่ได้ เช่นมีคนมาร้องหรือเห็นเองว่าการพิจารณาวินิจฉัยคดีใดก็ตามเป็นไปโดยมีข้อสงสัย ทั้งกระบวนพิจารณาทั้งอะไรต่าง ๆ ก็ไปแตะต้องไม่ได้ ฉะนั้นผมจึงเห็นว่า สภาสามารถตรวจสอบได้ถ้าเห็นว่ามันไม่ถูกต้องอย่างไร เอาหลักก่อน เดี๋ยวค่อยว่าต่อไปว่าแล้วผลจะเป็นอย่างไร ประการต่อมาเมื่อกี้ท่านพงศ์เทพได้กล่าวว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ให้ถอดถอนตุลาการได้แต่ตอนนี้ไม่มี ดังนั้นถ้าถูกถอดถอนได้ท่านประธาน เราเป็นตุลาการ ประชาชนเข้าชื่อมาขอถอดถอนเราก็ต้องกังวล พวกศาลถูกฟ้องคดีจะเป็นจะตายทั้งนั้น เพราะไม่เคยถูก ท่านประธานคงทราบดีเพื่อนฝูงท่านรับรองว่าแค่ถูกฟ้องคดีธรรมดาเท่านั้น ทำตัวไม่ถูกหาทนายวุ่นเลย ว่าความเองก็ไม่เป็นเพราะ

ไม่เคยทำมาก่อน เพราะมันมีขั้นตอน มันมีความยุ่งยากเยอะ ฉะนั้นถ้ารู้ว่าถูกตรวจสอบจากการถอดถอนได้ เขาจะระมัดระวังว่า เดี๋ยวใครมายื่นถอดถอนฉันจะทำอย่างไร ประการต่อมา

ผมว่าเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งก็คือ เรื่องละเมิดอำนาจศาล ผมคงไม่ต้องอธิบายยาว ละเมิดอำนาจศาล วัตถุประสงค์ก็คือ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีมันอยู่ในบริเวณที่ศาลกำหนดเป็นไปโดยเรียบร้อย นี่เราไปไกลถึงขนาดใครมาวิจารณ์คำพิพากษาจะจับติดคุกหมด ผมเองก็ประสบเรื่องนี้มาตอนอยู่ศาลปกครองสูงสุด ขนาดที่กฎหมายจัดตั้งศาลปกครองเขียนว่าการวิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาให้กระทำได้ถ้าเป็นไปในทางวิชาการและเป็นไปโดยสุจริต ก็มีคนที่วิจารณ์บอกว่าตัดสินคดีอย่างนี้พวกตัดสินไม่รู้เรื่อง หรอกเพราะมาจากที่ไหนบ้างก็ไม่รู้ ไม่ใช่ผู้พิพากษาอาชีพ อันนี้มันก็เกินล่ะก็จะจับลงโทษ เอาทั้งปรับทั้งจำคุก ผมก็ต้องไปขอร้องว่าเขาอาจจะยังไม่เข้าใจ แล้วความจริงที่เขาพูดมามันก็ถูกนะก็คือมาจากหลากหลาย ก็ไม่ใช่ผู้พิพากษาอาชีพก็ถูกของเขา ถูกไหมในข้อเท็จจริง แต่ไปพูดแบบเหยียดหยามอย่างนี้มันก็ไม่ได้ ก็คุยกัน ในที่สุดก็เรียกเขามาตักเตือนไป ประเด็นก็คือว่าบางที กรณีที่ตัดสินละเมิดอำนาจศาลถ้ามันเกิดขณะนั้นเพื่อดูแลความเรียบร้อยในศาล ต้องให้องค์คณะเขามีอำนาจ แต่ถ้าไปเล่นเขาทีหลังมันควรจะเป็นองค์คณะอื่นได้ สมมุติไปเล่นงานในเรื่องว่าคุณวิจารณ์คำพิพากษาที่ดูถูกเหยียดหยามฉัน หรือดูหมิ่นฉันอย่างนี้ ก็ไม่ใช่องค์คณะมาตัดสินเองอีก ผมว่ากระบวนการเหล่านี้เราต้องมาออกแบบให้ค่อนข้างละเอียดไม่อย่างนั้นมันจะเป็นปัญหาไปหมด

สุดท้ายผมอยากจะเรียนว่าการแทรกแซงศาล ความเป็นอิสระมันเกิดจาก ๒ ประการ ประการแรกอคติของศาลเอง อันนี้ไม่มีใครไปทำได้ เช่นมีความเชื่อแบบหนึ่ง พอคดีอย่างนี้มาก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ผมอยากเรียนอันนี้เห็นชัดเจนผมเห็นตอนนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดอกเตอร์บุญสนอง บุณโยทยาน อยู่พรรคสังคมนิยมแกก็ได้ทุนฟุลไบรท์ไปก็ไปศึกษาเสร็จกลับมาแกก็มาเป็นอาจารย์ ต่อมาพรรคสังคมนิยมนึกถึงภาพเวลานั้นแล้วกันนะครับ แกก็ออกไปสมัคร ส.ส. แต่ไม่ได้ ก็ขอกลับเข้ามารับราชการแล้วก็ถูกยิงเสียชีวิตไปก่อน ในที่สุดมหาวิทยาลัยก็ฟ้องทายาทเพื่อเรียกเอาเงินที่ต้องใช้คืน เขาก็ต่อสู้อันนี้เป็นทุนฟุลไบรท์ไม่ได้ทุนรัฐบาลไทยนะ ทำสัญญาไว้ว่าให้มาใช้ธรรมศาสตร์ก็ขอต่อรองทุกอย่าง ท่านเชื่อไหมครับว่าถึงศาลฎีกาตัดสินไม่ลดแม้แต่สตางค์แดงเดียว ผมก็ไม่อยากจะบอกว่ามันเพราะอะไร เพราะว่าการปะทะระหว่างความคิดในเวลานั้นเวลานั้นมันก็คือซ้ายกับขวา วันนี้มันเหลืองกับแดงนี่จะจางลงแล้ว กลายเป็นประชาธิปไตย กับเผด็จการไปแล้ว ผมไม่อยากเห็นว่าฝ่ายประชาธิปไตยตัดสินเผด็จการก็ตัดสินด้วยอคติ แบบประชาธิปไตย หรือกลับกันมันต้องตัดสินบนพื้นฐานของหลักกฎหมายของหลักความ ยุติธรรมที่มันถูกต้องจริง ๆ ตรงนี้ซึ่งเราต้องทำ เราต้องดูให้เห็นว่าถ้าคุณตัดสินด้วยอคติ อย่างเห็นชัดเจน คุณถูกตรวจสอบได้นะ

๒. จากการแทรกแซง แทรกแซงก็มี ๒ แบบ จากองค์กรเอง เช่นอันนี้ไม่ยอมเดี๋ยวย้ายคราวนี้ไปโน่นเลยกาฬสินธุ์ ไปปัตตานี คนก็ไม่อยากไป บางทีลูกเรียนอยู่ตรงนี้ ท่านประธานก็ทราบว่ากดดันอย่างนี้มันมีไปหมด กับกรณีที่จากภายนอกศาลอีกทีหนึ่ง ซึ่งอันนี้เมื่อกี้หลายท่านพูดแล้วว่าหลักสูตรบางอย่างพอรู้จักกันเยอะก็เริ่มมีคนที่เข้ามาแทรกแซงได้มากขึ้นด้วยรูปแบบต่าง ๆ นานา ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ ผมว่าเราต้องมาดูทั้งระบบ แล้วรัฐธรรมนูญอาจจะไม่สามารถไปเขียนได้ทั้งหมด แต่ทำอย่างไรจะวางหลักแล้วเขาต้องมี Accountability เขาจะใช้อคติแบบเพลินตามใจชอบไม่ได้ เขาต้องระวังที่มาของเขาไม่ใช่ว่าเขาตอบโจทย์นาย ก คนเดียว หรือกลุ่ม ก กลุ่มเดียว ก็ได้แล้ว ถ้าคุณมีคนมีบุญคุณกับคน ๑๐ คนคุณไปตอบทั้ง ๑๐ คนไม่ได้ คุณก็ต้องตอบตามหลักนี่คือธรรมชาติของมนุษย์ ผมถึงอยากเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เราต้องพิจารณากันให้จริงจัง เพราะว่าถ้าระบบศาล ระบบความยุติธรรมอยู่ไม่ได้ รัฐธรรมนูญเขียนดีเหลือเกิน หลักโน่น หลักนี่ หลักนิติธรรม ผมอ่านของอาจารย์ธงชัย วินิจจะกุล เขาบอกว่าเขาไม่อยากแปล Rule of law ว่าหลักนิติธรรม เขาอยากจะแปลว่าหลักที่กฎหมายเป็นใหญ่ กับหลักที่ Rule by law อย่างนี้เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นอะไร

แต่คนมันเริ่มรู้สึกว่ารับไม่ได้กับสิ่งเหล่านี้ แล้วถ้าบ้านเมืองไม่มีความยุติธรรมองค์กรที่จะให้ความยุติธรรมเองกลับไม่ให้ความยุติธรรมเสียแล้ว ผมว่าบ้านเมืองมันก็ถึงทางตันแล้วก็ไม่มีอนาคต ผมจึงคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่สุดที่เราต้องดูกัน ไม่นับเรื่องการเมืองอื่น ๆ ที่เราได้พูดกันมาแล้ว ขอบคุณครับท่านประธานครับ”[๒๑๒]

“ผม โภคิน พลกุล ต้องขอบคุณท่านประธาน แล้วก็ ท่านไพบูลย์ที่จะลงไปดูรายละเอียด จริง ๆ แล้ว ผมคิดว่ามันค่อนข้างสำคัญมาก แล้วก็ เป็นมิติที่ดีที่ว่าพวกเรา Concern กับสิ่งที่เป็นปัญหาจริง ๆ ผมเรียนหลักการโดยย่อ ๆ อย่างนี้ว่า ทั้งหมดบ้านเราที่มันมาถึงจุดอับเพราะมันเป็นรัฐราชการ รัฐราชการที่ครั้งที่แล้วเราพูดกันถึงว่าเป็นราชการบริหารโดยกระทรวง ทบวง กรมทั้งนั้น คนที่มาเป็นฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะมาจากภาคประชาชน หรือภาคทหารก็ไม่รู้เรื่องหรอก ก็แล้วแต่พวกนี้เขาบอกให้ทำอะไร ฉะนั้นระบบมันก็อยู่ของมันอย่างนี้ แล้วภาคราชการถ้ากฎหมาย ต้องถามกฤษฎีกา กฤษฎีกาก็มาจากข้าราชการอีก ศาลเกือบทั้งนั้นก็วินิจฉัยไปตามประสบการณ์ของตัวเองซึ่งไม่ได้รู้ระบบทั้งหมด

ประการที่ ๒ ที่ผมห่วงคือภาคราชการเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะศาลทั้งหลาย องค์กรอิสระ อันนี้จะมาจากภาคราชการเกือบทั้งนั้นอีก เพราะฉะนั้นประเทศนี้บริหารก็โดยรัฐราชการ ตัดสินชี้ขาดก็โดยรัฐราชการอีก พวกเราซึ่งเป็นนักการเมืองก็เลยเป็นปัญหาหมด เมื่อสักครู่ประเด็นย่อย ๆ ที่เราบอกว่าสภากลายเป็นเดี๋ยวนี้ด้อยค่าหมด ถูกองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมาจากระบบราชการกำหนดหมด สมัยก่อนรัฐธรรมนูญเขาเขียนว่า การตีความรัฐธรรมนูญให้ใช้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เดิมเขาใช้คำว่า วงงาน หรือใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐสภาเป็นเรื่องของรัฐสภามีอำนาจตีความของตัวเอง พอมาปี ๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบันนี้มันกลายเป็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนตีความหมด มองรัฐสภาทั้ง ๒ สภาเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นก็จะตีความเลยกลายเป็นว่าถ้าวุฒิกับสภาผู้แทนราษฎรมีปัญหากันศาลรัฐธรรมนูญเป็นคนชี้ว่าใครถูกใครผิด แย่ไปกว่านั้นคือในสภาเดียวกันมีฝ่ายที่เสียงข้างมากกับเสียงข้างน้อย ข้างน้อยไปร้องศาลรัฐธรรมนูญ เคยเกิดมาแล้วร้องผ่านประธานสภาผู้แทนราษฎรคือประธานรัฐสภา ท่านก็ส่งศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าข้างมาก ข้างน้อยใครถูก ใครผิด มันไปขนาดนี้ได้อย่างไรก็ไม่ทราบ สรุปแล้วเสียงซึ่งตามรัฐธรรมนูญ ตามข้อบังคับเราใช้เสียงข้างมาก กลายเป็นว่าถ้าเสียงข้างน้อยคิดว่าไม่ถูกต้องศาลบอกว่าเสียงข้างน้อยถูก เสียงข้างมากผิด แล้วมติมันจะเป็นอย่างไรต่อไป เราเลยเถิดถึงขนาดนี้มาแล้ว แล้วเราก็ดูเหมือนปล่อย วันนี้เราเห็นว่าบ้านเมืองมีปัญหา วิธีแก้ปัญหาก็คือสร้างรัฐราชการให้มันหนักขึ้น รัฐบาล หมดวาระเอาปลัดกระทรวงมาดูแลนี่บ้าไปกันใหญ่แล้ว ผมว่าตรงนี้เราต้องมาแก้กันให้หมด เราปล่อยสิ่งนี้ไปนานนมแล้ว ถ้าปล่อยต่อไปมันล่มสลายหมด คนพวกนี้ไม่ต้องรับผิดชอบต่อใครทั้งสิ้น แล้วก็อย่างไรมาก็ไม่รู้ ผมคิดว่าตรงนี้ต้องฝากท่านไพบูลย์แล้วว่าเราต้องรีบแก้ด่วน แล้วเมื่อกี้ที่ท่านนิกรพูดใช่ไหมครับ รัฐธรรมนูญผมพูดตอนต้นแล้วว่า อำนาจ อธิปไตยใช้รัฐสภา รัฐมนตรี แล้วก็ศาล ไม่ได้พูดถึงองค์กรอิสระเลย ก็เลยไม่รู้อันนี้อยู่ที่ไหน ผมพูดไปตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ แล้ว เขียนอย่างนี้ถามว่าอยู่ที่ไหน เดิมคุณอยู่กับฝ่ายบริหารทั้งนั้น แต่พอขึ้นมากลายเป็นองค์กรอิสระ แล้วยังไปห้ามศาลปกครองบอกว่าห้ามไปตัดสินคดีจากคำวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระ เพราะว่าเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ นี่ถ้าศาลยุติธรรมไม่ตีความเรื่อง ป.ป.ช. องค์กรเหล่านี้แตะต้องไม่ได้ แม้ทำผิดก็แตะต้องไม่ได้เลย แล้วครั้นจะไปร้อง ป.ป.ช. หรือว่าจงใจใช้อำนาจขัดรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างศาลรัฐธรรมนูญเอง ป.ป.ช. ก็ต้องบอกเขามีอำนาจตีความ เขาเห็น ก หรือ ข ก็เรื่องของเขาอีก มันไปไม่ได้ด้วยกันทั้งหมด เดี๋ยวผมจะขออนุญาตท่านประธาน หรือท่านไพบูลย์ด้วยเดี๋ยวผมจะไปเขียนย่อ ๆ คงไม่ได้ไปเขียนมาตราอะไร อย่างไร แต่ปัญหามาอย่างนี้ อดีตเป็นอย่างนี้ แล้วผมคิดว่าปัญหาที่มันเกิดเพราะอย่างนี้ อย่างนั้นเราควรจะใช้หลักการอะไรจึงจะถูกต้อง คือต้องให้เกียรติทุกองค์กร สภาผู้แทนราษฎร ไม่ใช่องค์กรด้อยค่า

---

[๒๑๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

วุฒิสภาเอาล่ะจะมาอย่างไรก็ตามเขาก็ต้องเป็นองค์กรที่มัน Smart ไม่ใช่เป็นองค์กรที่แล้วแต่ใครจะชี้ไปซ้าย ไปขวา ก็ต้อง Smart พอที่ใครจะตั้งเขามาก็ตาม จะมาจากไหนก็ตาม แต่เมื่อเขาทำหน้าที่ก็ต้องทำหน้าที่อย่างที่วุฒิสภาควรทำหน้าที่ ก็ต้องเป็นอย่างนั้นถูกไหมครับ ผมอยากเห็นระบบมันเป็นอย่างนี้ ที่ผมพูดให้ท่านประธาน ฟังว่า นิกซ์ซันส์ตั้งไป ๕ คน แต่ถึงเวลานิกซ์ซันส์จะถูก Impeach ศาลสูงไม่ช่วย เพราะถ้าช่วยศาลสูงพังทั้งศาล เพราะว่ามันเห็นชัดเจน ข้อเท็จจริงปรากฏชัดเจน แต่บ้านเราดูเหมือนว่ามันไม่ใช่อย่างนั้นเสียแล้ว ทำให้บางคนรู้สึกได้ว่าอย่างนี้มันไม่ใช่ หรือท่านอาจารย์สมชายบอกว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญของศาลรัฐธรรมนูญบอก ฉันไม่ต้องมาสืบพยานก็ได้ แต่กฎหมายเขากำหนดจะต้องทำศักดิ์มันเท่า แต่โดยหลักแล้วไม่ว่าจะเป็นผลร้ายต่อใครต้องให้สิทธิเขาโต้แย้งต่อสู้ เราต้องใช้หลักอันนี้ตีความ ผมก็ถูกตัดสิทธิ ๑๑๑ มา ปรากฏว่าคดีที่หาว่าไปจ้างพรรคเล็กไปสู่ศาลยุติธรรมยกฟ้องหมด แต่ผมถูกตัดสิทธิ เอาล่ะแม้จะจริง แต่ผมไปถูกตัดสิทธิเพราะอะไร เพราะว่าสมมุติมีเพื่อนคนหนึ่งไปจ้างพรรคเล็กเขาเรียกว่า Guilt to by association คือคุณผิด เขาว่าคุณดันอยู่ร่วมกัน ซึ่งมันไม่ใช่มันต้องให้โอกาสผมต่อสู้ว่าผมมีส่วนร่วมรู้หรือเปล่าถูกไหมครับ ระบบอย่างนี้เราปล่อยต่อไปไม่ได้หรอกที่จะเขียนตามใจชอบ แล้วครั้งนั้นที่ตัดสิทธิไปออกประกาศคณะปฏิวัติย้อนหลัง ศาลก็ตีความบอกย้อนหลังได้ เพราะว่าย้อนหลังไปตัดสิทธิไม่ได้ย้อนหลังทางอาญา ไปได้ถึงขนาดนั้น ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ผมว่า ต้องแก้ไขทั้งหมด ผมก็จะขออนุญาตไปเขียนแล้วจะส่งให้ท่านอาจจะสักอาทิตย์ ๒ อาทิตย์ ขอบคุณครับ”[๒๑๓]

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม สุทิน คลังแสง กรรมาธิการ ผม สั้น ๆ เพราะว่าเห็นท่านกรรมาธิการทุกท่านได้คิดไปในทางที่สอดคล้องต้องกันแล้ว โดยเฉพาะเรื่องที่มาและการตรวจสอบ ผมอยากย้ำเรื่องการตรวจสอบและถ่วงดุล โดยหลัก ผมจำไม่ได้ว่าอ่านมาจากไหน แต่ทราบว่าองค์กรที่มีอำนาจ ยิ่งมากยิ่งต้องตรวจสอบมาก ยิ่งสร้างผลกระทบต่อคนจำนวนมากยิ่งต้องถ่วงดุลเยอะ จำเป็นต้องถ่วงดุลมาก ๆ ด้วย องค์กรอิสระประเทศไทยเราที่ออกแบบมา ถามว่าอำนาจมากไหม เกินบรรยายเลยครับ ก็ปลดนายกรัฐมนตรีได้แบบในพริบตาเลย แค่ทำกับข้าวออกยังมีปลดนายกรัฐมนตรี มันไปกระทบกับสิทธิของประชาชนมหาศาล ไปยุบพรรคไม่รู้กี่พรรคในพริบตา แล้วก็เป็นพรรคการเมืองซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของไม่น้อย แค่นี้มันเพียงพอจะอธิบายได้ว่าองค์กรอิสระประเทศไทยมันอำนาจมหาศาล แล้วก็สร้าง Impact สร้างผลกระทบให้กับประชาชน บางครั้งแม้แต่เรื่องง่าย ๆ แต่ว่าถ้าเรามองดี ๆ มันเป็นเรื่องประชาชนเขาเป็นเจ้าของพรรคการเมืองอยู่ดี ๆ เสียค่าสมัครด้วยอยู่ดี ๆ หายวับไปเลย เขาไม่ได้เป็นเจ้าของพรรคเลย แล้วเขาไม่รู้ไปที่ไหน เร่ร่อนเลยทีนี้ ประชาชนตอนนี้เคว้งคว้าง อย่างนี้ผมว่ามันเป็นสิทธิที่ล้ำลึกมาก เพราะฉะนั้นเราปล่อยกันได้อย่างไรว่าองค์กรเหล่านี้ตรวจสอบไม่ได้ถ่วงดุล ก็ไม่ได้ด้วย พวกผมเองก็โดน อย่างหลาย ๆ เรื่องที่ตัดสินมา ผมก็คิดว่าไปคิดหาช่องทางที่จะ แม้แต่จะเตือนสติเองก็ยังไม่กล้าเตือน ไม่ต้องไปคัดค้าน ขัดแย้งกับคำชิน ๆ หรอก อยากจะเตือนสติ อยากจะทำตัวเป็นจิ้งจกยังไม่กล้าทำเลย ผมพูดในสภาคราวก่อนที่มีมติแถลง ออกมาว่าเรื่องคนประเทศนั้นนี่ล่ะ ผมก็พยายามระมัดระวังแบบตัวลีบ พูดจบปั๊บก็มีเพื่อนไปยื่นศาลให้ดำเนินคดีแล้ว อย่างนี้ผมว่ามันไม่น่าเลย ตรวจสอบไม่ได้แล้วก็ถ่วงดุลไม่ได้ ถึงเวลาแล้วครับผมว่าเราก็ควรจะมีข้อสรุป จะมีเราไม่ว่าหรอก แต่ขอให้ถ่วงดุลและตรวจสอบ โดยผมขอให้เหตุผลว่าอำนาจยิ่งมากยิ่งต้องตรวจสอบ สร้างผลกระทบต่อคน มากเท่าไรก็ยิ่งตรวจสอบมากเท่านั้น ขอบคุณครับ”[๒๑๔]

---

[๒๑๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการจริง ๆ ผมคงใช้พื้นที่นี้สั้น ๆ แล้วก็จะพยายามพูดให้ไม่ซ้ำกับกรรมาธิการท่านอื่น จริง ๆ แล้ว ถ้าเราไปดูวัตถุประสงค์ของการมีศาลรัฐธรรมนูญ หน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญก็คือ การพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ผมมีแง่มุมแง่คิดว่าในการรัฐประหารเมื่อปี ๒๕๔๙ การรัฐประหารครั้งนั้นปรากฏว่าได้มีการออกประกาศหรือคำสั่งของ คปค. ให้ศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับรัฐสภา และ ครม. แสดงให้เห็นว่าในการรัฐประหารครั้งนั้นผู้ที่กระทำรัฐประหารคงมีแง่มุมว่าศาลรัฐธรรมนูญน่าจะเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบของคณะรัฐประหารที่กำลังจะสถาปนาขึ้น อย่างไรก็ดีศาลรัฐธรรมนูญก็กลับมาอย่างน้อย ๆ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็เป็นเครื่องยืนยันว่าศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีต่อไป ปรากฏว่าในรัฐประหาร ปี ๒๕๕๗ ศาลรัฐธรรมนูญกลับยังคงสามารถทำหน้าที่ได้อยู่ ผมจึงมีข้อสังเกตว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่การรัฐประหารในปี ๒๕๕๗ ผู้ที่กระทำรัฐประหารจะไม่ได้มองว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นปฏิปักษ์กับระบอบของ คสช. แล้วพอเราไปดูในที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจนถึงวันนี้ ผมก็สรุปออกมาได้ทันทีว่ามีรูปแบบออกมาน่าจะ ๓ รูปแบบ รูปแบบที่ ๑ ก็คือผ่านกระบวนการตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ รูปแบบที่ ๒ ก็คือผ่านกระบวนการโดย สนช. รูปแบบที่ ๓ ก็เป็นรูปแบบที่เข้าใจว่ามีการต่ออายุขยายให้กับตุลาการรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่อยู่เดิม เราจึงไม่แปลกว่าตุลาการเหล่านี้ก็ทำหน้าที่และดูเหมือนจะเข้ากันได้ดีกับระบอบการปกครองที่เป็นอยู่ จนมันเกิดความน่าสงสัยว่าเมื่อเรามีการฉีกรัฐธรรมนูญแล้วนี่ รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิ่งล้ำค่าที่องค์กรอย่างตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องทำหน้าที่ในการพิทักษ์เมื่อมันหายไปแล้วทำไมองค์กรเหล่านี้จึงอยู่ได้ แสดงว่าการพิทักษ์ของเขาไม่ได้จำกัดอยู่แค่ตัวรัฐธรรมนูญแต่อาจจะมากหรือขยายไปมากกว่านั้น ดังนั้นเวลาเราเห็นองค์กรทางการเมืองหรือพรรคการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กับระบอบ คสช. มันจึงมีความเป็นไปได้หรือไม่ว่า การที่องค์กรทางการเมืองหรือพรรคการเมืองที่เป็นปฏิปักษ์กับ คสช. อาจจะมีความขัดแย้งกับศาลรัฐธรรมนูญที่เข้ากันได้ดีกับระบอบของ คสช. ด้วย ผมก็ยืนยันข้อเท็จจริง ก็คงต้องไปดูกันตามแต่ละคนจะมองเห็น ดังนั้นผมคิดว่าปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญ เครื่องยืนยันที่ผ่านมาผมคิดว่ามีปัญหาหลายอย่าง แล้วก็มีข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาจริง ๆ อย่างน้อย ๆ ในเชิงที่มาที่หลายท่านก็พูดไปแล้ว อย่างน้อย ๆ ในสิ่งที่เป็นเนื้อหาสาระที่เกิดขึ้น ผมคิดว่าโดยความเห็นผมและโดยจุดยืนผม ผมว่าบางทีเราอาจจะต้องกลับมาทบทวนว่าบางทีประเทศไทยอาจจะไม่เหมาะกับการมีองค์กรประเภทนี้ เมื่อดูจากประวัติศาสตร์ดูจากสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วผมคิดว่าความเสียหายของประเทศเรามันก็คงไม่ได้จำกัดอยู่แค่การรัฐประหาร แต่เราก็ต้องยอมรับว่าองค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ อย่างศาลรัฐธรรมนูญ ก็ดูเหมือนจะเป็นองค์กรหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยอยู่ในวิกฤตต่อไป อย่างไม่รู้จบ ขอบคุณครับ”[๒๑๕]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“ส่วนในเรื่องศาลรัฐธรรมนูญนั้น ผมมีความเห็นว่าศาลรัฐธรรมนูญเวลานี้เราให้เป็นเหมือนกับผู้มีอำนาจสูงสุดในประเทศนี้ ตัดสินชี้ขาดในเรื่องต่าง ๆ ที่ระบุไว้ ความจริงความเห็นผมแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญน่าจะทำหน้าที่ไม่ใช่เป็นศาลหรอกครับ เป็นเสมือนหนึ่งคณะกรรมาธิการคณะหนึ่งเท่านั้นเองที่ดูว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมันมีเรื่องอะไรที่จะต้องมีการตีความ และการตีความของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัตินั้นไม่ถูกต้อง ก็เหมือนจะเป็นผู้เสนอแนะว่าสิ่งที่ถูกต้องนั้นคืออย่างไร แต่ไม่ใช่ตัดสินชี้เป็นชี้ตายถึงขนาดไปยุบพรรค อย่างเรื่องที่เกิดขึ้น แล้วมีปัญหา แล้วก็ตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นก็คงไม่ใช่มีองค์ประกอบในลักษณะนี้ แต่เป็นเหมือนคณะกรรมการที่มีผู้ที่มีความรู้หลากหลายในหลาย ๆ สาขาที่มีความ

---

[๒๑๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

เชี่ยวชาญ เพราะจะได้สามารถที่จะดูแลวิพากษ์วิจารณ์ได้ในทุกเรื่องไม่ใช่เฉพาะในเรื่องของกฎหมาย หรือการที่จะขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นก็เป็นความเห็นที่อาจจะเลยไปนิดในความเห็นผม แต่ผมว่าต้องทำแต่ว่า Design ยากนิดหนึ่งครับ”[๒๑๖]

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ ผมอยากจะกราบเรียนท่านประธานและที่ประชุมเพิ่มเติมจากที่ท่านพงศ์เทพ ได้กรุณาอภิปรายไปแล้ว สรุปไปแล้ว ที่พูดกันมากเมื่อวานนี้ก็คือเรื่องของความเป็นอิสระ ของตุลาการ ความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาอรรถคดีทั้งหลาย เราคิดว่า ปัญหาใหญ่ก็คือว่าการที่รัฐธรรมนูญเคยกำหนดว่า การพิจารณาคดีนั้นไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาตามลำดับชั้นอะไรต่าง ๆ ก็เป็นหลักการทั่วไป แต่ที่ให้ความสำคัญมากที่สุด เมื่อวานนี้ก็คือ เราคิดว่าปัจจุบันนี้ปัญหาในเรื่องความเป็นอิสระของศาลจากปัจจัยภายนอก จากเหตุสภาพแวดล้อมภายนอกเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ แล้วมีการยกตัวอย่างที่สำคัญก็เช่นเรื่องของการที่มีการแต่งตั้งตุลาการทั้งหลายทั้งปวง ไปดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งในหน่วยงานภายนอก ผมเองโดยส่วนตัวยกตัวอย่างเช่น การที่ กกต. อนุญาตให้แต่งตั้งตุลาการไปเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยของหลายแห่ง ผมคิดว่า อาจจะมองในเหตุผลว่าเป็นเรื่องของวิชาการไม่เกี่ยวข้อง แต่ที่ประชุมคงทราบดีว่ามหาวิทยาลัยนั้นเป็นองค์กรทางการศึกษา แต่ก็มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับกฎบัตร กฎหมาย เกี่ยวข้องกับทางการเมืองมากพอสมควร เหล่านี้จะมีผลกระทบต่อเรื่องของความเป็นอิสระจากปัจจัยภายนอก ท่านประธานก็คงเกี่ยวข้องได้มีการพูดถึงหลักสูตรที่ศาลทำขึ้น แล้วก็เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์มากมาย เมื่อวานนี้ว่าหลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นในการนำเอกชนทั้งหลายทั้งปวง พ่อค้า นักธุรกิจทั้งหลายทั้งปวงเข้ามาอบรมในหลักสูตร ใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนสูงมีการเลี้ยงดูปูเสื่อกันพอสมควร ไปต่างประเทศอย่างนี้เป็นต้น ซึ่งเรื่องนี้ท่านประธานก็อยู่ในแวดวงนี้มาก็เข้าใจว่าสังคมโดยเฉพาะสังคมในกระบวนการยุติธรรมวิพากษ์วิจารณ์มานานแล้ว เพียงแต่ว่าไม่มีใครกล้าเข้าไปแตะต้องอะไรต่าง ๆ เป็นต้น เพราะฉะนั้นก็คิดว่าที่พูดมากเมื่อวานนี้ก็คือเรื่องของการที่ว่าจะทำอย่างไรให้ตุลาการมีความเป็นอิสระโดยแท้จริง อันนี้เป็นเรื่องใหญ่ เพราะระยะหลังก็ต้องยอมรับ ท่านประธานเองก็ต้องยอมรับว่าวงการนี้เขาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์สูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของมาตรฐานทั้งหลายทั้งปวง เรื่องศาลที่พูดถึงเรื่องของ ศาลรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมส่วนใหญ่ก็จะมีความเห็นสอดคล้องไปในทางที่ว่า อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในขณะนี้มีมากจนเกินไป อำนาจบางเรื่องเป็นเรื่องที่องค์กรเหล่านั้น สามารถจะวินิจฉัยชี้ขาดกันได้เอง เช่น รัฐสภา แต่ที่เราไปเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญก็ทำให้ เหมือนว่าศาลรัฐธรรมนูญนั้นคือ Super องค์กร มีอำนาจเหนือองค์กรนิติบัญญัติ องค์กรฝ่ายบริหาร เพราะเราไปให้อำนาจเขาวินิจฉัย เพราะฉะนั้นที่ผ่านมาคำวินิจฉัย ก็มีลักษณะที่สร้างรัฐธรรมนูญขึ้นเสียเอง ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมากเรื่องมากกรณี ที่ประชุมก็เลยมีความเห็นโดยส่วนหนึ่งว่า น่าจะมีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง น่าจะมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นใหม่ให้มีอำนาจเฉพาะเช่นควรจะมีเรื่องของคณะกรรมการตุลาการรัฐธรรมนูญที่เราเคยใช้ในอดีตมาบังคับใช้อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็โดยภาพรวมที่อยากกราบเรียนท่านประธานครับ ขอบพระคุณครับ”[๒๑๗]

---

[๒๑๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๑๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

นายดำรงค์ พิเดช กรรมาธิการ

“เรื่องที่ ๒ ปัญหาเรื่องศาลรัฐธรรมนูญ เราจะมีองค์กรอะไรคัดค้านได้ไหม หรืออำนาจมันมากเกินไปไหม ไปผูกพันทุกวงการหมด ท่านลองฟังตอนนี้ทั้งประเทศสิ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โอ้โฮขนาดเราใจเป็นธรรมนะ เอ๊ะมันอย่างไร ๆ อดคิดไม่ได้หรอก ทำไมเป็นอย่างนี้เป็นอย่างนี้ บ้านเมืองเป็นอย่างนี้เป็นอย่างนี้ก็พยายามจะปรองดองกัน กลายเป็นแตกแยกกันเลอะเทอะกันไปหมด อย่างนี้ถ้าเราจะไปปล่อยอย่างนี้บ้านเมืองไม่ได้หรอกครับ จริง ๆ ศาลฎีกาใหญ่สุดแล้วของประเทศ ทุกคนหวังจะพึ่งศาลนี้ได้ ๓ ศาลได้อะไรได้ ไม่รู้ล่ะผมก็เสนอไปอย่างนี้ ส่วนจะทำได้หรือไม่ได้อีกเรื่อง ขอบคุณครับ”[๒๑๘]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ที่คุยกันเยอะมากก็คือศาลรัฐธรรมนูญที่คิดว่าเป็นหมวดหนึ่งเป็นอำนาจที่ห้าไป ก็ที่อาจารย์ชูศักดิ์เสนอว่าเป็น Super Power ไปตรงนั้น ประเด็นที่เกี่ยวกับสภาชุดนี้ ผมก็ยกขึ้นมาเองก็คือว่า ในรัฐธรรมนูญเดิมจะมีเรื่องจริยธรรมแต่เป็นหมวด ๑ แต่ตอนนี้ จริยธรรมถูก Drop ไปในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วไปอยู่ในหมวดศาลรัฐธรรมนูญ หลักการตามศาลรัฐธรรมนูญก็คือว่าให้ศาลรัฐธรรมนูญพร้อมกับองค์กรอิสระ Setup หมายถึงว่าเขียนจริยธรรมขึ้นมา ทีนี้เขียนนำโดยศาลรัฐธรรมนูญ แล้วก็ให้ใช้บังคับโดยทั่วไป ซึ่งท่านประธานก็ทราบว่าในจริยธรรมของเรามีผลบังคับรัฐสภาด้วย รัฐมนตรีด้วย คือบังคับหมดเลย เท่ากับว่าจริยธรรมทั้งหลายไปอยู่ภายใต้ของศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร แล้วตรงนี้มีความเห็นว่าอย่างในจริยธรรมของ ส.ส. เรา เราเลยเอาบังคับ ตามมาตรา ๒๑๙ ไปบังคับให้เป็นภาคผนวก คืออย่างไรก็ต้องบังคับเราอยู่แล้ว แต่เราก็เขียน ของเราขึ้นมา เท่ากับว่าเราเขียนได้ตามนั้น เพราะฉะนั้นประเด็นปัญหาก็คือว่าทำไม ต้องไปอยู่ตรงนั้นด้วย สภาเองก็เลยเอาไปแขวนไว้ข้างหลังแล้วก็เขียนใหม่ขึ้นมาก็เป็นประเด็นอยู่มาก นั่นเป็นเรื่องศาลรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจหลายมิติมาก เหมือนดูแลจะเป็น คนดูแลเรื่องจริยธรรมของทุกองค์กรในประเทศหรืออย่างไร ไม่ใช่ผูกพันแต่เหมือนมีอำนาจเหนือ นี่เป็นความเห็นในที่ประชุม ก็คงจะเป็น ๒ ประเด็น แต่ที่สำคัญผมเห็นว่า ท่านประธานอาจจะให้ความเห็นเรื่องเกี่ยวกับอิสระในการพิพากษาอรรถคดีในตรงนี้ เป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญ ขอบคุณครับ

ท่านประธานครับ ประเด็นก็คือว่างานของเราคณะที่เราศึกษามาคืออนุกรรมาธิการพิจารณาบทบัญญัติ แล้วเราก็พิจารณาเป็นหมวด ๆ ขณะนี้ ชัดเจนแล้วว่าการพิจารณาที่ผ่านมาทั้งศาลทั้งอะไรพวกนี้เราพบว่า ศาลรัฐธรรมนูญ มีประเด็นคือเรากำลังค้นหาว่ามีประเด็นที่จะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญไหม เราพบแล้วว่าตรงนี้มี มีปัญหาตรงที่ว่าอำนาจที่ผูกพันเป็นเหนือหรือว่าผูกพันกันแน่ แล้วก็จากเดิมที่เป็นตุลาการกลายมาเป็นไม่ใช่ศาล ตอนนี้กลายเป็นหมวดหนึ่งเลย กลายเป็นมีอำนาจที่ผมยังเรียกว่าเป็นอำนาจที่ ๕ ไม่ใช่อำนาจที่ ๔ อำนาจที่ ๔ คือองค์กรอิสระ นี่ก็เป็นปัญหาที่ ๒ ปัญหาเรื่องหน้าที่ไม่ชัดเจนในการดำเนินการ ที่มาก็มีปัญหาเรื่องที่มาอาจจะไม่เหมาะสม แล้วก็อายุอาจจะอยู่ยาวไปตามความเห็น ดังนั้นโดยสรุปเราจะสรุปแบบนี้ได้ไหม คือกรรมาธิการเห็นแล้วที่เรากำลังหาว่าเราจะแก้รัฐธรรมนูญเพราะมีประเด็นหรือไม่ มี นี่คือประเด็น แต่ขณะนี้เราไม่ได้พิจารณาว่าเราจะแก้อย่างไร ไม่ใช่หน้าที่เรา คือแค่ชี้ว่านี่คือ ๑ ประเด็นในหลายประเด็น อำนาจหน้าที่ประชาชนอิสระก็เป็นประเด็น ศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นประเด็นที่เข้ามาสู่ Keep in mind ว่าเวลาเราเสนอไปก็คือว่ามันมีประเด็นเหล่านี้ ในศาลรัฐธรรมนูญด้วย แต่ถ้าเราไปลงรายละเอียดว่าเราจะแก้อย่างไร จะเลือกอย่างไร มันจะเลยไปไกลแล้วก็ทำไม่ได้เพราะว่าในการแก้ตรงนี้เราต้องถามเขาอยู่แล้วใน ๒ประเด็น มันจะไปพันกับมาตรา ๒๕๗ เราต้องถามเขาด้วย แล้วถ้าเราจะไปพิจารณาว่าเราจะยกคุณออกไปเขาจะผ่านให้หรือ นั่นเรื่องหนึ่ง เพราะว่าเรื่องนี้

---

[๒๑๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ต้องไปผ่านในวาระในการพิจารณารัฐธรรมนูญ อันต่อมาคือเรื่องนี้จะต้องผ่านประชามติด้วยถ้าตามอันนี้ ผมเห็นว่า เกี่ยวกับเรื่องนี้ผมมีความเห็นว่าเราได้ข้อสรุปแล้วว่านี่คือ ๑ ประเด็นที่เห็นสมควรจะต้อง มีการพิจารณาแก้ในนี้ แต่ส่วนเดี๋ยวถ้าเราลงไปรายละเอียดเราจะกลายเป็นกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญไป อย่างนั้นหรือเปล่าผมไม่ทราบครับ จะได้ไปต่อครับ ขอบคุณครับ

ท่านประธานครับ ประเด็นย้อนมาที่ท่านบัญญัติ คือเราต้องยอมรับว่าโครงสร้างของเราเป็น ๓ อำนาจมาแต่เดิม ปี ๒๕๔๐ เราไปดีไซน์ อำนาจที่ ๔ ขึ้นมาก็คือองค์กรอิสระ ทีนี้ถ้าเรายอมรับกันเราจะเห็นว่าองค์กรอิสระเข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมเป็นอย่างมากต่อประเทศไทย ผมไม่พูดถึงประเทศอื่น ทีนี้พอมาแล้วศาลรัฐธรรมนูญเองเดิมไม่ใช่อะไรสักอย่าง ไม่ใช่ศาลและไม่ใช่องค์กรอิสระ เป็นแค่ตุลาการ แล้วก็พัฒนาตัวเองมา ขณะนี้ผมย้ำอีกทีว่าเป็น หมวดหนึ่งแล้วเป็นหมวดใหม่ ทีนี้ประเด็นก็คือว่าผมตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ถูกตั้งเป็น ประธานอนุกรรมาธิการพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับองค์กรอิสระ เห็นมุมต่าง ๆ ที่มันคล้าย มันต่างมันอะไร เราต้องยอมรับว่าองค์กรอิสระขณะนี้มีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ตอนนั้นมันกลายเป็นธรรมดาไปแล้ว ศาล สภา นิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร กลายเป็นเรื่องธรรมดา แต่ตรงนี้มา Play อยู่หนัก ฉะนั้นผมเห็นว่าถ้าปล่อยไปเรื่อย ๆ เราต้องทบทวนกันบ้าง ฉะนั้นผมเห็นด้วยที่ท่านบัญญัติเสนอว่าศึกษาเรื่องนี้โฟกัสเฉพาะเรื่ององค์กรอิสระ ทีนี้ศาลรัฐธรรมนูญตรงนี้เขาไม่อยู่ในหมวดศาล หมวดศาลเราอย่าไปยุ่ง กับเขาเลย ศาลก็ไว้มีประเด็นเรื่องอำนาจอิสระที่เราคุยกันตอนต้นก็เอาไว้เป็นเรื่องของศาล อย่าไปแตะท่านมาก เพราะมันกลายเป็นเราไปก้าวก่ายเขาเอง แต่องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญซึ่งไม่ได้เป็นศาล ผมย้ำอีกที เราก็ควรจะมาดูทั้งระบบว่าประเด็นที่เมื่อกี้ ที่มา Impact เป็นอย่างไร ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ ปี ๒๕๔๐ คือศึกษาในเชิงวิเคราะห์ เราไม่ยกเลิกหรอก เราจะทำให้ดีกว่านี้ ให้หนามที่มันติดมาด้วยลิดหนามออกไปเพื่อจะได้นับไปต่อในอนาคต ผมก็เห็นด้วยว่าน่าจะตั้งเป็นคณะทำงานเพื่อศึกษา เพราะว่าในอนุกรรมาธิการเราทำไม่ทัน คือเป็นคณะทำงาน แล้วก็ตรงนี้พอกรรมาธิการจบไปแล้ว ตอนแรกเราจับเป็นประเด็นเท่านั้น ให้ชัดกว่าที่เราเสนอกันตรงนี้แล้วก็นำเสนอไปสู่กรรมาธิการ สู่สภา แล้วชุดนี้ก็ศึกษาต่อไป ฐานสำคัญเป็นฐานองค์ความรู้ก็อยากให้สถาบันพระปกเกล้าช่วยดู คือแต่งอีกนิดหน่อย คือเปรียบเทียบกับของในประเทศเราเองคือศึกษาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ จนถึงปัจจุบัน มันมีมิติ อะไรบ้าง นำไปสู่ความขัดแย้งอะไรบ้าง คือความขัดแย้งมันนำไปสู่ความเสื่อมเอง คือเรา ไม่เข้าข้างใคร ผมถูกยุบพรรคมาแล้วผมยังไม่พูดถึงเรื่องนั้น เพียงแต่ว่าประเด็นที่ผมไม่ได้ แถลงเลยในการพิจารณานี้ผมถือ ส่วนประเด็นแถลงผิดถูกอีกเรื่องหนึ่ง แต่การพิจารณา โดยที่ไม่อนุญาตให้ผู้ถูกผลได้พูดเลย ตรงนี้เป็นประเด็น ดังนั้นการตั้งคณะทำงาน ทีนี้เรามีทางเลือกว่าเราจะตั้งเป็นอนุกรรมาธิการ ถ้าเป็นอนุกรรมาธิการใครจะมาเป็นประธาน ก็คิดว่าถ้าท่านไพบูลย์เห็นด้วยเป็นคณะทำงาน แล้วก็ฐานทางวิชาการให้อยู่ที่สถาบันพระปกเกล้าท่านอาจารย์วุฒิสารจะช่วยกรุณา คือรวบรวมเป็นความเห็นแล้วก็ทำเป็น Package ในเชิงเปรียบเทียบ เป็นคณะทำงานก็ได้แล้วเสนอเรื่องนี้เข้ามาอีกทีหนึ่งประกอบไป แต่ว่าตัวหลักก็คือประเด็นเราน่าจะได้จากอนุกรรมาธิการแล้วล่ะแต่คณะทำงานลงเจาะไป ผมเชื่อว่าคุ้มนะ เพราะองค์กรอิสระอย่างที่บอกแล้วมันจะส่งผลต่อพวกเราต่อทุกอย่าง ในประเทศนี้ไปอีกไกลมาก ถ้าเราไม่คัดท้ายให้ดี ไม่มานั่งดูมันดี ๆ ไม่ใช่เข้าไปแทรกแซง อะไรเขาแล้วก็ประเด็นในการควบคุมมันมีอยู่ข้อหนึ่งในการกำกับดูแล จริยธรรม ซึ่งมันมีอยู่ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วเจ้าหน้าที่รัฐ แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้เอาหายไปเลย ยกออกไป เดิมมันมีในปี ๒๕๕๐ แล้วดันมาอยู่ในมาตรา ๒๑๙ อยู่ในหมวดศาลรัฐธรรมนูญ หมายความว่าจริยธรรมมาอยู่ศาลรัฐธรรมนูญหรือ ผมยังเห็นว่ามันควรจะแยกไปแล้วมัน ครอบทั้งหมด ครอบศาลรัฐธรรมนูญด้วย ครอบทุกส่วน เพราะว่าคุณเป็นหน้าที่รัฐและ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วก็กรอบตรงนี้ ตรงนี้มันจะเป็นแซงชั่นได้ ถ้าผิดตรงนี้ อาจจะ เพราะว่าเรา

เข้าไปยุ่งกับเขาไม่ได้ใช่ไหมครับ เรากันเสีย ถ้าใช้จริยธรรมมาครอบอาจจะมีทางในการจัดแถว จัดแนวให้เคลียร์ให้คลีนกว่านี้ ผมเลยเห็นว่าน่าจะตั้งเป็นคณะทำงานตามที่ ท่านบัญญัติเสนอ

ท่านประธานครับ ขออนุญาตว่าที่ผมให้ความเห็น ไปแล้วว่าเราอย่าไปยุ่งกับศาลท่านเลย หมายถึงศาลหมวดศาล เราเริ่มตั้งแต่ว่าองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญจริง ๆ แล้วองค์กรอิสระอยู่ก่อน แต่ถ้าเราไปเริ่มจากศาลรัฐธรรมนูญ มันกลายเป็นเหมือนกับเรารู้สึกแบบมีอคติ ผมก็คิดว่าองค์กรอิสระมีหลายส่วนก็คืออาจจะ ศึกษาเรื่ององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ คืออย่างที่ผมเรียนแล้วมันเป็นประเด็นนิดเดียว เรื่องที่ว่า เรายกให้ท่านเป็นอิสระไปก็แล้วกัน คือที่ท่านเสนอว่าองค์กรอิสระ และศาลรัฐธรรมนูญ ผมขอตัดศาลออก เหลือแต่องค์กรอิสระ”[๒๑๙]

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตนิดเดียวครับ ก็คงคล้าย ๆ ที่ท่านอาจารย์วุฒิสารท่านแสดงความคิดเห็นไว้ว่าในท้ายที่สุดคณะกรรมาธิการ คณะเราคงหนีไม่พ้นว่าในเวลาที่ทำรายงานเสนอสภาไปนอกเหนือจากจะสะท้อนปัญหา สะท้อนผลกระทบแล้วเราก็ควรจะได้มีข้อเสนอถึงทางออกว่าควรจะเป็นอะไร อย่างไร อย่างที่ท่านประธานสรุป แล้วก็โดยเรื่องที่เราพูดกันวันนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก แล้วหลายท่านก็ดูจะได้มีการศึกษาเรื่องเหล่านี้มาค่อนข้างจะละเอียด เพราะฉะนั้นถ้าตอนนี้เราจะมีเจ้าภาพสักคณะหนึ่งจะเป็นไปได้หรือไม่ เป็นต้นว่าโดยที่ประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็น ที่มีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น อาจจะหมายรวมไปถึงองค์กรอิสระอื่น ๆ ด้วย ควรจะได้มีคณะทำงานสักคณะหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นคณะทำงานในกรรมาธิการนี้ หรือเป็นคณะทำงานในคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งความจริงตรงนั้นหน้าที่ก็ชัดเจนอยู่แล้วว่าต้องศึกษา ต้องวิเคราะห์ ต้องเสนอทางออก แน่นอนครับสถาบันพระปกเกล้าก็อาจจะเป็นหลัก เป็นตัวยืนกันอยู่แล้ว แต่ว่าถ้าคณะนี้จะได้ประกอบกับคณะกรรมาธิการของเราบางท่านอย่างท่านอาจารย์โภคิน อาจารย์พงศ์เทพ หรือใครต่อใครที่ดูจะศึกษาเรื่องเหล่านี้มาเป็น อย่างดีเข้าไปเป็นองค์ประกอบด้วย ผมคิดว่าบางทีเราจะได้มีทางออกที่ค่อนข้างจะมีความชัดเจนซึ่งสามารถจะนำไปสู่การปฏิบัติในการปรับปรุงแก้ไขวันข้างหน้าได้ เรื่องสำคัญก็คง หนีไม่พ้น ๓ เรื่องด้วยกัน คือ ๑. ที่มาที่ไปองค์ประกอบ ๒. อำนาจหน้าที่ และ ๓. การตรวจสอบถ่วงดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถจะยึดโยงกับอำนาจหนึ่งอำนาจใด ๑ ใน ๓ ได้ ผมคิดว่าอย่างนี้ดูจะมีความรัดกุมมากขึ้น ผมอยากเสนอไว้ให้พิจารณาครับ เพราะไม่อยากให้สูญเปล่าในเรื่องที่พูดจากันในวันนี้”[๒๒๐]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“อีกประเด็นหนึ่งทำให้กลไกการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจเสียไป ก็คือเรื่องของการถอดถอนตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ วุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนมีอำนาจจะถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์การตุลาการและองค์กรอิสระได้ ก็เป็นการที่ประชาชนเข้ามาตรวจสอบ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ วุฒิสภานั้นมาจากประชาชนกว่าครึ่งหนึ่ง อีกเกือบครึ่งหนึ่งมาจากการแต่งตั้งก็ยังมีอำนาจถอดถอนฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระได้ แต่ฉบับปัจจุบันผมก็เข้าใจนะครับว่าท่านได้ไปทำลายระบบการตรวจสอบ เพราะว่าวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่สุดท้ายก็เลยไม่มีกระบวนการตรวจสอบโดยการถอดถอนสำหรับฝ่ายตุลาการ และองค์กร

---

[๒๑๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม

[๒๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

อิสระเลย”[๒๒๑]

มาตรา ๒๐๐

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ในเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมันมีทางเลือกอยู่ ๒ ทาง ซึ่งไทยเองเราก็เคยใช้มาแต่เดิมเราใช้ในคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งมีองค์ประกอบที่หลากหลาย เราก็ไม่ได้ทำงานแบบศาล พอรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เราก็มากำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญในรูปแบบของศาล ทีนี้ประเด็นซึ่งท่านกรรมาธิการหลายท่านอภิปรายไปแล้วผมขออนุญาตไม่ไปทบทวนเกี่ยวกับเรื่องที่ว่าเราควรจะมีในขั้นตุลาการรัฐธรรมนูญแทนหรือไม่อีกเรื่องหนึ่ง ทีนี้ถ้าเกิดสมมุติเรายังอยู่ในรูปแบบของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ผมเองก็อยากจะชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่มันเป็นข้อบกพร่องหรือเป็นปัญหาของศาลรัฐธรรมนูญในขณะนี้ ท่านประธานลองดูองค์ประกอบของตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากไหน มาจากผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม มาจากตุลาการในศาลปกครอง มาจากท่านอาจารย์ทั้งหลายที่สอนนิติศาสตร์ หรือท่านอาจารย์ที่สอนคณะรัฐประศาสนศาสตร์ หรือไม่ก็เป็นระดับข้าราชการ เป็นอธิบดี หรือว่าอัยการสูงสุด แต่ถามว่าการที่มาตีความบทบัญญัติต่าง ๆ จะเห็นว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องส่วนหนึ่งคือเกี่ยวข้องกับฝ่ายบริหาร อีกส่วนหนึ่งคือเกี่ยวข้องฝ่ายนิติบัญญัติ ตุลาการรัฐธรรมนูญที่ตามโครงสร้างนี้ไม่ได้มีประสบการณ์ในส่วนของฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารเลย ซึ่งจริง ๆ ถ้าถามผมว่าถ้าเรายังมีศาลรัฐธรรมนูญอยู่มันต้องมีแนวความคิดจากคนที่อยู่มีประสบการณ์ในฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารเข้ามาเสริมในศาลรัฐธรรมนูญ หรือไม่ ยกตัวอย่างคนที่เคยเป็นสมาชิกรัฐสภามาแล้วมีประสบการณ์อย่างน้อยกี่ปี หรือเป็นรัฐมนตรีมาแล้วกี่ปี อย่างน้อยถ้ามีคนซึ่งอดีตเคยเป็นอย่างนี้เข้ามาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญบ้าง ผมว่ามันจะช่วยมุมมองของศาลรัฐธรรมนูญ ทีนี้หลายท่านอาจจะสงสัยว่า แล้วคนเหล่านี้เข้ามาเขาจะถือฝักถือฝ่ายหรือเปล่า ผมคิดเร็ว ๆ ยกตัวอย่าง ถ้าถามว่าคนที่เข้ามาได้รับความเห็นชอบจากเสียง ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ ของสมาชิกรัฐสภา เรามั่นใจได้ไหมว่าเป็นคนที่ได้รับการยอมรับว่าเขาทำหน้าที่ได้ อย่างที่ ๒ ที่เป็นปัญหามาก ของศาลรัฐธรรมนูญในขณะนี้ ตอนที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ มีการพูดกันว่าถ้าเราเขียนไม่ดีศาลรัฐธรรมนูญจะกลายเป็น Super องค์กรเหนือองค์กรทั้งหมด ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็น Super องค์กรทั้งที่ตัวเองไม่มีความสามารถ มือไม่ถึง แล้วไม่สามารถทำหน้าที่ได้ มีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ อยู่มาตราหนึ่งบอกว่า ในกรณีมีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ความหมายจริง ๆ คือ เช่น ป.ป.ช. กับ กกต. มีปัญหาว่าเรื่องนี้เป็นอำนาจของใครก็ให้ส่งไปให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญก็ไปอาศัยการตีความมาตรานั้นขยายอำนาจตัวเอง กลายเป็นว่าไม่มีปัญหาระหว่างองค์กร ป.ป.ช. ทำอย่างนั้นถูกต้องหรือเปล่า ศาลรัฐธรรมนูญจะเข้าไปวินิจฉัยก็เท่ากับว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเหนือ ป.ป.ช. เป็น ป.ป.ช. เสียเองแล้ว ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเขาก็ไปเขียนไว้ในอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในมาตรา ๒๑๐ ที่บอกว่าพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ กลายเป็นว่าศาลรัฐธรรมนูญสามารถจะบอกได้หมดว่า สภาทำอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ คณะรัฐมนตรีทำอย่างนี้ถูกต้องหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญกลายเป็น Super องค์กรโดยสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทั้งที่ความจริงตัวเองแล้วองค์ประกอบของท่าน ประสบการณ์ของท่าน ท่านไม่มี

[๒๒๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ความสามารถตรงนี้เลย ท่านประธานครับ เรื่องของศาลรัฐธรรมนูญนี้ผมคิดว่ามันจะเป็นเรื่องสำคัญ แล้วเป็นเรื่องใหญ่ แล้วจะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ไม่จบ ถ้าเราไม่สามารถที่จะไปจำกัดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญที่ท่านประธานกำลังศึกษาอยู่นี้ครับ”[๒๒๒]

มาตรา ๒๐๗

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“เรื่องที่ ๒ ก็คือ เรื่องของพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณา โดยเฉพาะเรื่องประมวลกฎหมาย ประมวลแพ่ง หรือเรื่องอาญาต่าง ๆ ที่ไม่มีบทบัญญัติไว้ ในรัฐธรรมนูญนั้นท่านก็ไปพิจารณาด้วยเช่นกัน ซึ่งวันนี้ขอบข่ายของตุลาการรัฐธรรมนูญเป็น Universal แล้ว ซึ่งครอบจักรวาลเกือบทั้งหมดเลย ผมก็คิดว่าแล้วก็ต้องมีผลผูกพันกับทุกองค์กรอย่างที่เพื่อนสมาชิกได้พูดถึง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่ให้เห็นชัดเจนว่า คณะชุดนี้ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง ซึ่งผมก็เห็นเพื่อนสมาชิก เพื่อนกรรมาธิการหลายท่านได้เห็นด้วยว่า มีแต่จุดอ่อน จุดด้อย จุดบกพร่อง อะไรต่าง ๆ ผมก็จึงขออนุญาตยกตัวอย่างแล้วขอสรุปว่า วันนี้กระบวนการตรวจสอบแล้วก็ที่มา วาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นควรจะได้รับการพิจารณาจากกรรมาธิการ ผมก็เลยขอถือโอกาสนี้เสนอในที่ประชุมว่า ผมว่าวาระการดำรงตำแหน่ง ๗ ปี มันนานเกินไป ผมว่าอย่าให้เกิน ๕ ปีเลย ผมว่าถ้าเกินไปมันก็มากไป เพราะเราก็รู้อยู่แล้วว่าการดำรงตำแหน่งที่เกิน ๒ วาระในหลายประเทศ หรือหลายองค์กรนั้น ๔ ปี ๒ ครั้ง ก็ต้องพักสักช่วงหนึ่งแล้วกลับมาใหม่ไม่อย่างนั้นรากจะงอก อันนี้ก็คือเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งเป็นเรื่องของอำนาจ ๒. กระบวนการตรวจสอบเนื่องจากการอ้างการยึดโยงประชาชนทั่วไป อันนี้ก็เป็นปัญหาความขัดแย้งอย่างหนึ่งที่ประชาชนกำลังถกเถียงกันว่า ตุลาการหรือ ศาลรัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่ได้ยึดโยงอะไรกับประชาชนเลย แต่งตั้งโดยกลุ่มคนที่ยึดอำนาจมา แล้วที่ไปที่มาไม่ได้ยึดโยงประชาชน จู่ ๆ ก็สามารถที่จะตัดสินวินิจฉัยอะไรต่าง ๆ ที่ตรงข้ามกับประชาชนได้อันนี้เป็นอย่างไร ซึ่งคนก็บอกว่าท่านเป็นผู้พิทักษ์คุณธรรม ความดี หรือรับผิดชอบอะไรต่าง ๆ แต่อยู่นานไปการเกิดมาเป็นคนมันก็เลยถูกวิพากษ์วิจารณ์ เรื่องของพฤติกรรมอะไรต่าง ๆ โดยเฉพาะท่านกรรมาธิการหลายท่านได้พูดถึงเรื่องนี้กันไปแล้วซึ่งผมจะไม่เอ่ยต่อ เพราะฉะนั้นกระบวนการที่ไปที่มา กระบวนการตรวจสอบผมก็ เลยอยากเสนอว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นหากเราแก้ไขได้จริงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมก็คิดว่าตุลาการหรือองค์กรอิสระอื่น ๆ ก็ควรจะต้องพ้นตำแหน่งไปโดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วก็รักษาการชั่วคราวแล้วก็หากันใหม่ แล้วก็มีที่มาที่ไปที่ยึดโยงกับประชาชน แล้วเรื่องที่ ๒ นั้นก็ขอยืนยันว่าการกล่าวอะไรใด ๆ ก็ตามที่เป็นเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งอย่าไปใช้กระบวนการเหมือนศาลยุติธรรมเลยที่พูดถึงเรื่องของการหมิ่นศาลไม่ได้ ผมว่า ตุลาการรัฐธรรมนูญนั้นเป็นองค์กรที่ลอยขึ้นมาไม่ใช่เป็นองค์กรที่มาพิจารณาเป็นงาน Routine ส่วนใหญ่มันเป็นงานข้อขัดแย้งเป็นเรื่ององค์กรต่าง ๆ ซึ่งที่ผมได้พูดไปแล้วมันก็ควรจะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันได้ตามสมควร แล้วหากมันกล้าเกินอะไรไปผมก็คิดว่าน่าจะใช้กฎหมายหมิ่นประมาทตามปกติผมว่าก็น่าจะทำได้ ซึ่งอันนี้ผมว่าไม่ต้องไปถึงขั้นเขียนอะไรให้คนกลัวจนไม่กล้าวิพากษ์วิจารณ์แล้วคนก็จะวิจารณ์หนักขึ้นไปว่า องค์กรนี้เป็นองค์กรที่รับใช้ใบสั่งหรืออะไรมันก็จะเป็นปัญหา ซึ่งเป็นข้อขัดแย้งของพี่น้องประชาชน ต่อไป อันนี้ผมขอฝากเป็นข้อคิดเห็นไว้ครับ ขอบคุณครับ”[๒๒๓]

---

[๒๒๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๒๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

มาตรา ๒๑๐

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ส่วนอีกอันหนึ่งซึ่งผมคิดว่าสำคัญก็คือว่า เรื่องการละเมิดศาล คือตอนที่ผมทำกฎหมายจัดตั้งศาลปกครองเราใส่ไว้เลยว่า การวิพากษ์วิจารณ์คำนี้ในศาลปกครองในทางวิชาการและโดยสุจริตนั้นทำได้ คือ วัตถุประสงค์ก็คือต้องการให้เห็นว่าการละเมิดอำนาจศาลนั้นควรคุ้มครองเพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด แต่ไม่ใช่กลายเป็นว่าใครวิจารณ์อย่างสุจริตและในทางวิชาการ ศาลก็เล่นงานละเมิดอำนาจศาล ท่านประธานก็เป็นผู้พิพากษามาก่อน เราก็เห็นว่าประเด็นนี้ไม่ใช่ ตอนผมอยู่ที่ศาลปกครองก็มีกรณีเช่นเดียวกัน คือบางคนเขาไม่รู้ ไม่เข้าใจเขาบอกว่าศาลปกครองนี่ไม่ใช่ศาลแท้ ๆ มาจากไหนก็ไม่รู้ไม่น่าเชื่อถือ เขาก็จะเล่นงานฐานละเมิดอำนาจศาล บางทีบางคนจะเอาติดคุกก็มี เราก็บอกว่าอย่าเพิ่งขนาดนั้นเลยเพราะบางทีเขาไม่เข้าใจ แค่เรียกเขามาพูดให้เขาเข้าใจว่าเรื่องราวเป็นอย่างไรแล้วก็อาจจะตักเตือนไปก็พอซึ่งหลายท่านก็เห็นด้วย แต่ตอนหลังนี้มันก็มีปัญหาโดยเฉพาะ แม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญเอง ความจริงศาลรัฐธรรมนูญเองที่มาก็คือเริ่มต้นก็มาจากตุลาการรัฐธรรมนูญ มาเปลี่ยนในปี ๒๕๔๐ ที่เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญสมัยก่อนก็เพราะว่าเขามองว่าปัญหาที่ต้องมาวินิจฉัยชี้ขาดกันมันเป็นปัญหาในทางรัฐธรรมนูญ เขาจึงพยายามให้มีตัวแทน ๓ ฝ่ายก็คือฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการให้เข้ามา มันจึงไม่ใช่เป็นการใช้กฎหมายแบบทั่ว ๆ ไปที่เราเจอกัน แต่มันเป็นการใช้กฎหมายเพื่อให้พูดง่าย ๆ ว่าเป็นกฎหมายการเมืองต้องเข้าใจสิ่งเหล่านี้ด้วย ทุกอย่างมันจะได้เดินไปได้โดยไม่มีข้อติดขัด ไม่ใช่ว่าไปตีความในลักษณะที่ไม่เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ทีนี้พอเป็นอย่างนี้ปั๊ป เดิมศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่มีบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาล แต่พอครั้งใหม่นี้มีมันก็เป็นปัญหาอีกว่าถ้าไปใช้บทบัญญัตินี้ในทำนองว่าใครวิจารณ์คำวินิจฉัยของฉันล่ะก็ละเมิดอำนาจศาลนะ สรุปแล้วในสิ่งที่ท่านทำโดยไม่มีเหตุผลพอสมควร หรือเขาวิพากษ์วิจารณ์ในเชิงวิชาการได้ว่าอันนี้ไม่ถูกหลักวิชาการและกระทำไม่ได้เลย ผมคิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญ”[๒๒๔]

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ยงยุทธ ติยะไพรัช ผมขออนุญาตเล่าที่มาที่ไปสักนิดหนึ่งว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ มานี่เรามีปัญหาก็คือมีข้อกังวลใจว่า ถ้ามีความขัดแย้งระหว่างองค์กร หรือขัดแย้งในประเด็นไหนที่ไม่ได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเราจะต้องมีคณะชุดหนึ่งที่เรียกว่า ตุลาการรัฐธรรมนูญ แม้กระทั่งผมเผลอไปเรียกว่าศาลรัฐธรรมนูญก็ยังมีผู้ใหญ่คอยกระซิบบอกว่า ไม่ต้องเรียกศาล ขอให้เรียกคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ อันนี้ผมขอทบทวนเรื่องเก่า ที่ผ่านมา ๒๐ ปี เรื่องที่ ๑ ก็คือเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติต่าง ๆ ทั้งหลายในปี ๒๕๖๐ ท่านเห็นได้ชัดเจนว่า ๑. อะไรที่มันเป็นประเด็นการออกพระราชบัญญัติหรือกฎหมายใดที่ไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ หรือมีข้อขัดแย้งต่าง ๆ ก็ส่งเรื่องนี้ไปให้ตุลาการหรือศาลรัฐธรรมนูญปัจจุบันนี้ เรื่องที่ ๒ ถ้าหากเป็นความขัดแย้งระหว่างองค์กรก็ให้ตุลาการเป็นผู้พิจารณา เรื่องที่ ๓ เป็นเรื่องอื่นใดที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ อันนี้หมายถึงรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ทีนี้ในหลายเรื่องโดยเฉพาะเรื่องกรณีการยุบพรรค การพิจารณาไต่สวนเรื่องต่าง ๆ ผมต้องขออนุญาตย้อนกลับไปนิดหนึ่งก็คือ เรื่องของการกู้ยืมเงินของพรรคการเมืองก็ดี หรืออะไรก็ตาม ซึ่งการยุบหรือการดำเนินการใด ๆ มันไปอยู่ในกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ทีนี้ปัญหาที่ตามมาก็คือว่า

---

[๒๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ มันไม่ได้เขียนไว้เลยว่า การพิจารณานั้นให้พิจารณาเป็นไปตามข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ หรือข้อ ๔ รวมทั้งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญด้วยไม่ได้เขียนไว้ตามนั้น ทีนี้พอเราไป เอาบทบัญญัตินี้ไปไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วย มันก็เลยทำให้เห็นว่าการพิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญทำเกินอำนาจที่ให้ไว้ อันนี้คือเรื่องที่ ๑ ซึ่งประเด็นนี้ ยังไม่มีการพูดคุยกัน เพราะฉะนั้นการไปร่างข้อความใด ๆ หรือเนื้อหาใด ๆ ที่เกินจากการลงประชามติ หรือข้อความใดที่ไม่ได้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้น ผมก็ถือว่า ตุลาการก็มีปัญหาที่ทำเกินหน้าที่ของตัวเอง อันนี้เรื่องที่ ๑”[๒๒๕]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร ผมมีประเด็นสั้น ๆ ๓ ประเด็น ประเด็นแรก ผมเห็นด้วยกับท่านนิกรเรื่องประเด็นว่าเราดีเบตได้ เรื่องรายละเอียดของประเด็นแต่ละเรื่อง แต่ว่าผมกำลังนึกถึงตอนที่เรากำลังจะรายงานสภาว่า ประเด็นที่เราหารือผมยังคิดว่ามีความจำเป็นในกรรมาธิการว่าต้องจัดลำดับว่า ประเด็นอะไรที่เป็นประเด็นสำคัญเป็นประเด็นที่เร่งด่วนที่ถ้าแก้แล้วจะทำให้ความขัดแย้ง หรือปัญหาความไม่ชัดเจนต่าง ๆ ในสังคมมันดีขึ้น เพราะฉะนั้นผมคิดว่าในที่สุดกรรมาธิการน่าจะต้องมีเวทีสำหรับการหารือในเรื่องนี้ เพราะจริง ๆ เราพูดรายละเอียดทุกประเด็น แต่บางประเด็นรอได้ บางประเด็นถ้าไม่แก้จะทำให้นำมาซึ่งปัญหาที่เพิ่มเติม ผมคิดว่าประเด็นเหล่านี้น่าจะมีการพิจารณากันในระหว่างกรรมาธิการด้วยกันหลังจากที่เราได้พิจารณาประเด็นในเชิงเนื้อหาครบถ้วนแล้วครับท่านประธาน ประการที่ ๒ ผมขออนุญาต อธิบายเรื่องประเด็นองค์กรอิสระและศาล โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญนิดเดียวครับว่า ผมคิดว่าปัญหาวันนี้เราพูดกันบ่อยเรื่องการยึดโยงประชาชน สิ่งสำคัญคือการออกแบบ การออกแบบว่าองค์กรอิสระแต่ละแห่งศาลควรมีขอบเขตอำนาจแค่ไหนและระบบความสัมพันธ์ในอำนาจนั้นอยู่กันแค่ไหน ผมคิดว่าอันนี้ คือผมใช้คำว่าเป็นแกรนด์ดีไซน์ที่ต้องมองทั้งระบบนี้ว่า ตกลงแล้วเราจะให้องค์กรใดกลไกใดเป็นเมนแล้วก็ให้ทำแค่ไหน ดังนั้น กระบวนการของการออกแบบอันนี้ผมคิดว่า พอเราไปพิจารณาแต่ละอันมันก็จะไปละเอียดขึ้นแล้วเพิ่มอำนาจมากขึ้นโดยที่ไม่ได้ไปมองกลับ ยกตัวอย่างเช่นกรรมาธิการสมชัย ยกตัวอย่างเรื่อง พ.ร.ป พรรคการเมืองกับ พ.ร.ป. วิธีของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าขัดแย้งกันจะเป็นอย่างไร ผมคิดว่าประเด็นพวกนี้เป็นประเด็นที่เป็นรายละเอียดที่เราต้องโน้ตว่า ขอบเขตอำนาจและวิธีการในการดำเนินงานรวมไปถึงระบบความสัมพันธ์ขององค์กรทั้งหลาย แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือเรื่องของการตรวจสอบถ่วงดุล การตรวจสอบถ่วงดุลผมมองเป็น ๒ เรื่องว่า การตรวจสอบถ่วงดุลภายในองค์กรเอง ผมยกตัวอย่างศาลยุติธรรม ผมคิดว่ามีกระบวนการของการตรวจสอบกันเองอยู่มากพอสมควร แต่ก็อาจจะเป็นคำถามหลายคำถามที่สังคมกำลังสงสัยกันว่าเรื่องการใช้ดุลยพินิจ เช่นเหตุการณ์ที่เพิ่งผ่านมา อันนั้น ก็ไปคลี่คลายได้ เพราะฉะนั้นการตรวจสอบกันเองภายในผมคิดว่าหลายองค์กรวันนี้ที่เป็นองค์กรอิสระใหม่ ๆ ไม่มีระบบการตรวจสอบภายในเท่าที่ควร ถ้าเปรียบเทียบกับศาลยุติธรรม ประการที่ ๒ คือการตรวจสอบจากภายนอก ซึ่งอันนี้ผมคิดว่ามันโยงกับ ประโยคที่เราพูดกันเรื่องการยึดโยงกับประชาชน ผมคิดว่าเวลาเราพูดเรื่องการยึดโยงกับประชาชนเราห่วงกันอยู่ ๓ คำ ๑. อิสระ ๒. ตรวจสอบได้ ๓. แทรกแซง ตรงนี้คือ ความห่วงใยแล้วก็ทำให้มันแกว่งไปแกว่งมาของการออกแบบเรื่ององค์กรอิสระในเรื่องของที่มาและอำนาจ เพราะฉะนั้นถ้าเราชัดเจนว่าการยึดโยงกับประชาชนไม่ได้แปลว่าต้องมาจากที่มาอย่างเดียว คือต้องเป็นมาจากสภา มาจากประชาชนอย่างเดียว แต่มันหมายถึงว่ากลไกที่มาจากประชาชนสามารถกลับไปตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระได้ เช่นประเด็น อย่างที่ขออภัยที่เอ่ยนามท่านอาจารย์พงศ์เทพพูดถึงประเด็นเรื่องของอำนาจของสภา ในการตรวจสอบการทำงาน การตรวจสอบการใช้ดุลย

---

[๒๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

พินิจหรือการสอบทานสิ่งที่ได้ตัดสินผมคิดว่าเราต้องขีดเส้นให้ชัดว่านี่ไม่ใช่การแทรกแซงแต่มันเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบเพื่อให้รู้สึกว่าไม่ว่าจะตัดสินอะไรไปแล้วก็ยังมีกลไกอื่นที่จะสามารถมา Recheck สิ่งที่ทำได้ ดังนั้นผมคิดว่าคำว่าการยึดโยงประชาชน ซึ่งนั่นหมายถึงกลไกของระบบสภาผู้แทนราษฎรเป็นหลัก ผมยังคิดว่ามันไม่จำเป็นต้องพูดเรื่องเฉพาะที่มาคือผู้โหวต แต่พูดเรื่องอำนาจของกลไกต่าง ๆ ในการที่จะเข้าไปตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้ดุลพินิจหรือแม้กระทั่งกระบวนการได้ ซึ่งจะมากจะน้อยจะได้สัดส่วนแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญขององค์กรนั้น ๆ เป็นหลัก ซึ่งวันนี้เราพูดกันเยอะว่าศาลรัฐธรรมนูญดูจะกลายเป็นองค์กรที่เป็น Super power เลย ทำอะไรแล้วใครก็ตรวจไม่ได้ แถมตัดสินอะไรแล้วผูกพันแล้วบังคับ ไม่ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร ผมคิดว่าประเด็นเหล่านี้น่าจะเป็นประเด็นรายละเอียด ซึ่งเราอาจจะโน้ตว่าประเด็นเหล่านี้ คือสิ่งที่เรา Concern แต่ว่าในรายละเอียดว่าจะออกมาเป็น ๑ ๒ ๓ ผมคิดว่าอาจจะไกลไปสำหรับกรรมาธิการชุดนี้ครับท่านประธาน ขออนุญาต ๓ ประเด็นครับ”[๒๒๖]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผมเห็นอย่างนี้ว่าเราพูดถึง องค์กรอิสระ แต่ผมจะมองอีกมุมหนึ่งก็คือเราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าวันนี้เราพูดถึงศาลรัฐธรรมนูญแล้วก็ศาลอื่น ๆ ยกตัวอย่างง่าย ๆ เราพูดถึงศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีการออกข้อกำหนดแต่ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญออกตามวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งมาตรา ๖ ก็ดี แล้วก็มาตรา ๒๘ ก็ดี แต่ถ้าเกิดว่า ท่านกรรมาธิการจะดูจริง ๆ แล้วอำนาจไปอยู่มาตรา ๒๘ ซึ่งพอออกเสร็จประธานศาลสามารถจัดการได้เลย แต่มาตรา ๖ เขาใช้มติที่ประชุมแต่ครั้งแรกที่ออกข้อกำหนดใช้ทั้งมาตรา ๖ และมาตรา ๒๘ แต่พอออกข้อกำหนดครั้งที่ ๒ ไม่ได้ใช้เลย ผมมองว่าทำไมต้องมองแบบนี้ แม้กระทั่งศาลยุติธรรมเอง ผมถามว่าเราเองเราเป็นทนาย หรือนักกฎหมายเราก็ถูกข้อกำหนดของศาลซึ่งไม่ผ่านสภาแต่เราต้องยอมรับก่อนว่าข้อกำหนดของศาลมันก็คือกฎหมายแต่กฎหมายที่ไม่ได้ผ่านสภาเลยแต่เราก็ถูกบังคับใช้ ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ที่บางท่านอาจจะสงสัยก็คือ ๑. เช่น การละเมิดอำนาจศาล การละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญมันเกิดขึ้นในข้อกำหนด ซึ่งตรงนี้ผมบอกว่าเป็นไปได้ไหม ถ้าเราแก้วิธีพิจารณาคดีต่าง ๆ ในการออกข้อกำหนดของศาลอย่างน้อย ๆ การออกอย่างนี้ถ้าศาลออกข้อกำหนดเรามีวิธีการอย่างไรที่มาตรวจสอบข้อกำหนดของศาลให้เป็นธรรม ตรงนี้ผมว่าเราก็สามารถทำให้องค์กรอิสระต่าง ๆ ข้อกำหนดของศาลเท่านั้นที่สามารถใช้บังคับได้กับทุกคน แต่ปรากฏว่าเวลาองค์กรอิสระคนอื่นเขาอาจจะออกระเบียบบ้างอะไรบ้าง นั่นอีกเรื่องหนึ่ง ที่น่าสังเกตก็คือว่าข้อกำหนดพวกนี้มันเป็นระเบียบวิธีปฏิบัติ ท่านอาจจะบอกว่าข้อกำหนดนี้เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จะสังเกตว่า ข้อกำหนดของศาลแต่ละศาลมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอด แต่ไม่ได้เคยถูกตรวจในองค์กรใด ๆ เลย คือศาลอยากจะออกข้อกำหนดศาลก็ออกข้อกำหนดไป ฉะนั้นผมบอกว่าเราจะทำอย่างไรให้ข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมให้เป็นธรรมกับประชาชน ก็ขอบคุณท่านประธานในฐานะที่เป็นอดีตผู้พิพากษา ข้อกำหนดของศาลออกเสร็จแล้วพอประกาศปั๊ปบังคับได้เลย ซึ่งบางคนยังไม่รู้ว่ามีข้อกำหนดนี้อยู่ ผมถามว่าแล้วข้อกำหนดที่มันไม่เป็นธรรมหรือแย้ง อย่างที่ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ระหว่างมาตรา ๖ กับมาตรา ๒๘ ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ บอกต้องมีมติของคณะตุลาการในการออกระเบียบ แต่ปรากฏว่าในมาตรา ๒๘ บอกประธานได้เลย ตรงนี้ต่างหากที่แม้กระทั่งกฎหมายที่อยู่กันมันก็ยังแย้งกันอยู่เลย ฉะนั้นอำนาจของประธานศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจใหญ่กว่ามติของตุลาการรัฐธรรมนูญอีก ตรงนี้ต่างหากที่ผมบอกว่าถ้าเป็นกฎหมายแบบนี้ เราก็ต้องมาดูว่ากฎหมายที่ใช้บังคับกับองค์กรอิสระในแต่ละฉบับจริง ๆ แล้วมันขัดหรือ

---

[๒๒๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

แย้งกับรัฐธรรมนูญอย่างไรบ้าง อันนี้ต้องเรียนท่านประธานก็คงต้องมีการศึกษาลึกลงไปอีก แล้วที่สำคัญเมื่อวานที่ในอนุกรรมาธิการของท่านไพบูลย์ผมยกตัวอย่างไว้สั้น ๆ ก็คือว่ามันมี Case ที่เราจะตรวจสอบคำพิพากษาของศาลอย่างไรในคดีที่ศาลบางท่านถูกไล่ออก ปลดออกที่มีทุจริต เราก็ควรจะไปตรวจสอบคำพิพากษาของท่าน แล้วผมจะเชื่อใจได้อย่างไรว่าในคดีที่ผู้พิพากษาที่ตัดสินแบบนี้จะไม่ถูกก้าวล่วงหรือถูกอิทธิพลอย่างอื่น มันก็ควรจะให้ตรวจสอบได้คำพิพากษาที่เกิดขึ้นจากผู้พิพากษาที่ถูกไล่ออก หรือปลดออก เมื่อวานก็เสนอไปอย่างนี้ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๒๒๗]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม ทศพล เพ็งส้ม กรรมาธิการ ท่านประธานครับผมขอเสนอต่อกรรมาธิการว่าในกระบวนการที่รัฐธรรมนูญ เขียนไว้ตั้งแต่มาตรา ๕ ว่ากฎหมายห้ามขัดรัฐธรรมนูญแล้วก็มีคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ หลายฉบับที่บอกว่ากฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ แต่ปรากฏว่าหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาว่า กฎหมายขัดรัฐธรรมนูญแล้วกระบวนการต่อไปมันไม่มีไว้ มันคือปัญหาทันที ยกตัวอย่างง่าย ๆ พ.ร.บ. ว่าด้วยการฮั้วประมูล ศาลรัฐธรรมนูญก็เขียนไว้อยู่แล้วว่าเรื่องข้อสันนิษฐาน ของกฎหมายที่ให้กรรมการเป็นผู้รับผิด ศาลรัฐธรรมนูญก็เขียนว่าบทบัญญัติอย่างนี้ใช้บังคับไม่ได้ แต่ปรากฏว่าพอหลังจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำพิพากษาแล้วกระบวนการต่อไปไม่มีแล้ว มันก็เลยคากันอยู่ว่าตกลงกฎหมายบางฉบับที่ตามมาตรา ๕ ของรัฐธรรมนูญ ที่ศาล รัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายฉบับนี้หรือมาตรานี้ใช้ไม่ได้มันไม่มีกลไกอะไรต่อ ซึ่งในรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้เขียนไว้ว่าจะทำอะไรต่อ จะต้องมีการร่างใหม่หรือกระบวนการที่จะมาจัดดำเนินการใหม่ มันไม่มีในเมื่อเราอยู่ในหมวดที่จะต้องมีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องการ พัฒนาด้านบริหารด้านกฎหมายก็ดี ที่ท่านนายกแต่งตั้งไปผมก็ขอเสนอนะครับว่าก็ควรจะมี กระบวนการในการที่หลังจากที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายฉบับหนึ่งฉบับ ใดขัดรัฐธรรมนูญแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไรต่อโดยจะกำหนดไว้ในรูปแบบ อาจจะไป ออกเป็นพระราชบัญญัติใหม่ก็ดีหรือกำหนดในรัฐธรรมนูญตามแผนของที่ปฏิรูปประเทศต่อไปก็ได้ครับ ขอบคุณท่านประธาน”[๒๒๘]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“เรียนท่านประธานค่ะ วลัยพร ในฐานะกรรมาธิการค่ะ ก็ฟังจากท่านกรรมาธิการหลาย ๆ ท่านพูดคุยเรื่องขององค์กรอิสระ โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญเป็นพิเศษ อยากเสนอประเด็นว่าที่เราคุยกันทั้งหมดนี้ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในลักษณะว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นของศาลรัฐธรรมนูญที่ท่านนิกรพูดว่าเราจะศึกษาแล้วเราจะเสนอแนวทางในการที่จะแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างไรบ้าง ในประเด็นตรงนี้ก็เห็นว่ามันมีเรื่องของอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ สมมุติว่าเป็นศาลรัฐธรรมนูญการใช้อำนาจหน้าที่แค่ไหน เพียงไรแต่จริง ๆ แล้วศาลรัฐธรรมนูญอำนาจหน้าที่คือควบคุมกฎหมาย ไม่ให้ขัดแย้ง หรือขัดต่อรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดเอาไว้ในรัฐธรรมนูญของเรา อันนี้คือปี ๒๕๖๐ กำหนดเอาไว้ก็ทำตามนั้น แต่ในปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๔๐ ก็มีบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ที่แตกต่างกันไป แล้วจริง ๆ แล้วรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จริง ๆ เราก็เป็นมรดกเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้ว แล้วที่เรามีตุลาการ ๙ ท่าน ก็เอามาจากฝรั่งเศส แนวคิดนี้มาจากออสเตรียตั้งแต่ปี ๑๙๒๐ แล้วว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่นี้นานมากเกือบร้อยปีมาแล้ว ดังนั้นสิ่งตรงนี้ก็คือเรื่องของอำนาจหน้าที่ แต่ในขณะเดียวกัน เราก็ยังคุยกันเรื่องของโครงสร้าง กลไกต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยว่า ตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญ ที่มาศาลรัฐธรรมนูญ กลไกต่าง ๆ ภายในศาลรัฐธรรมนูญ แล้วก็คุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่า ที่มา มาอย่างไร แล้วมีบางท่านท่าน

---

[๒๒๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เสนอว่า เราควรจะต้องมีความเป็นตัวแทนกับไม่เป็นตัวแทน ก็จะมี Debate กันเรื่องนี้ด้วย แล้วยึดโยงกับประชาชนกับ ไม่ยึดโยงกับประชาชน ซึ่งมันตอบโจทย์คำตอบอยู่ตัวหนึ่งก็คือว่า ถ้าเราเป็นตัวแทนแล้วยึดโยงกับประชาชนหรือภาคส่วนที่เป็นนักบริหาร หรือว่าอดีตนักบริหารที่เป็นรัฐมนตรีอันนี้จะตอบไม่ได้ว่ามันอิสระ หรือไม่อิสระอย่างไรบ้าง ดังนั้นองค์กรพิเศษเหล่านี้ถ้าเราไปดู ที่ฝรั่งเศสที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเขาจะมาจาก ๓ ฝ่าย เขามาจากประธานาธิบดี ๓ ท่าน มาจากประธานสภา ส.ส. อีก ๓ ท่าน มาจาก ส.ว. ๓ ท่าน แต่หมายความว่าแนะนำดังนั้นที่มาของเขาเขาจะลอยขึ้นมาจากคำแนะนำขององค์กรทั้ง ๓ แต่ของประเทศไทยเรา ก็มีที่มาที่เราระบุว่ามาจากส่วนใหญ่ก็คือสายศาล แล้วก็ตอบประเด็นอีกเรื่องหนึ่งคือบริบทของสังคมไทยค่อนข้างเห็นด้วยกับทางท่านโภคินที่บอกว่า มันต้องอยู่ในภายใต้บริบทของสังคมไทยด้วย ไม่ใช่อยู่เฉพาะแค่หลักนิติธรรมอย่างเดียว หรือนิติศาสตร์อย่างเดียว อย่างไรก็ตามในองค์ประกอบของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีผู้ที่เชี่ยวชาญทางด้านรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งตรงนี้ทั้ง ๒ สาขานี้จะเป็นเรื่องของสายที่มองว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นมันต้องตอบโจทย์ของสภาวะความเป็นจริงของสังคม แต่ตอนนี้ถ้าเรามีโจทย์ว่าถ้าเราจะออกแบบให้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมันก็ไม่ใช่แค่เพียงว่าตอบโจทย์ในปัจจุบัน หรือตอบโจทย์ว่า ขออนุญาตนะคะ ยุบพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง แต่เราต้องตอบปัญหาของสังคมได้ ตอบโจทย์ในอนาคตได้ที่มันจะไม่เกิดปัญหาขึ้นในอนาคตได้อีก เราคงไม่ได้บอกว่าเราปรับปรุงเพื่อที่จะตอบโจทย์ในปัจจุบันเพียงอย่างเดียว อันนี้ เป็นประเด็นที่คิดว่าน่าจะต้องเติมด้วย ส่วนในเรื่องของประเด็นกระบวนการที่หลาย ๆ ท่าน ก็คุยกันในเรื่องของการพิจารณาคดี ซึ่งตรงนี้ก็คือหลักอิสระกับไม่อิสระ จำได้ว่า เมื่อตอนปี ๒๕๔๐ ตอนที่ศาลรัฐธรรมนูญชุดแรกที่ท่านพิพากษาก็จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เช่นเดียวกันว่า ซุกหุ้น ๑ ซุกหุ้น ๒ ถ้าท่านจำได้ หลาย ๆ ท่านคงจำได้ก็จะมีแบบนี้ คนที่ได้รับผลกระทบจากพิพากษาคดี หรือคนที่ไม่เห็นด้วยก็จะเป็นความขัดแย้งลงมาว่า ไม่ใช่ ไม่จริง ไม่ถูก ไม่เป็นธรรม ส่วนท่านที่ได้รับสิ่งที่มันตอบโจทย์ของฝ่ายเดียว หรือฝ่ายท่าน ท่านก็บอกว่าใช่ ลักษณะนี้เกิดมาโดยตลอดทั้งของปี ๒๕๔๐ ทั้งของปี ๒๕๖๐ ที่เป็นปัจจุบัน ถ้าท่านดูในอดีตด้วย ดังนั้นองค์กรอิสระที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอื่น ๆ มันมีความเป็นมาที่เป็นแบบนี้ มีความขัดแย้งของประเด็นเรื่องอิสระ กับไม่เป็นอิสระ แล้วถ้าจำไม่ผิดตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในรุ่นแรกถูกยื่นถอดถอน ด้วย ๕๐,๐๐๐ ชื่อ แต่ว่าก็ไปติดอยู่ที่วุฒิสภาหลายปีแล้วก็ทำไม่สำเร็จ ทำไปทำมาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญฟ้องกลับหมดเลยของคนที่ไปฟ้องท่าน แล้วก็เป็นคดีความกันเป็นสิบปี อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้น ดังนั้นมีประเด็นเรื่องการตรวจสอบได้แล้วมีการถอดถอน อันนี้ถ้าจะมีการออกแบบต่อไปมันก็ลงรายละเอียด อันนั้นก็หน้าที่ของคนที่จะออกแบบในรายละเอียดแต่อันนี้คือมันเป็นประเด็นที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ถ้าเราดูบทเรียนของปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ แล้วก็มาออกแบบปี ๒๕๖๐ แล้วก็เพื่อที่จะก้าวต่อไปว่าเราจะแก้ไขประเด็นเหล่านี้อย่างไร สุดท้ายแล้วถ้าเราออกแบบ ถ้าเราตั้งโจทย์ว่าเราออกแบบรัฐธรรมนูญต่อไปในเรื่องของการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว เราสามารถแก้ไขในเรื่องของตัวบุคคลได้ไหม อันนี้เป็นประเด็นใหญ่ คือนอกจากมีโครงสร้างกลไกกระบวนการที่ดี มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนแล้ว สิ่งหนึ่งก็คือเรื่องของตัวบุคคล ความโน้มเอียงที่เกิดขึ้นของตัวบุคคลเป็นเรื่องใหญ่เรื่องประเด็นหลัก แล้วมันไม่มีอะไรพิสูจน์ได้หรอกค่ะว่าใครจะโน้มเอียงอะไร อย่างไรบ้าง ก็คือความแตกต่างของเรื่องของตัวบุคคล ท่านนิกรพูดใช่ไหมคะเรื่องจริยธรรม รู้สึกองค์กรอิสระจะเหมือนกับไปมีบทบัญญัติไหมว่าเรื่องจริยธรรมขององค์กรอิสระของทุก ๆ องค์กรอิสระด้วยตัวองค์กรเอง แต่ว่าไม่ได้มีบรรทัดฐานร่วมหรือสามารถที่จะตรวจสอบได้ อันนี้ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งถ้าจะมีการกำหนดมันก็ควรจะมีความชัดเจนในเรื่องนี้เพราะมันเป็นเรื่องของการสร้าง Governance ที่เกิดขึ้นให้กับองค์กรอิสระ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องตรวจสอบจากภาคอื่นได้ในระดับหนึ่ง แต่ถ้าตรวจสอบได้ทั้งหมด อันนี้ก็เป็นเรื่องของความอิสระอีก ตกลงไม่ต้องทำอะไรเลย แล้วเราก็ไม่ได้ตอบโจทย์ว่าเราควรจะมีองค์กรอิสระนี้

หรือไม่ แต่ตราบใดที่ยังมีองค์กรอิสระนี้ซึ่งเป็นองค์กรพิเศษเราควรจะต้องทำแค่ไหน อันนี้เป็นเรื่องของการออกแบบ จริง ๆ อันนี้ฝากประเด็นเอาไว้เฉย ๆ แล้วก็ที่ท่านกฤชถามเอาไว้ว่าอยากให้นำเรื่องเกี่ยวกับข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่กรรมาธิการหลาย ๆ ท่านนำไปสู่การที่เราจะรับฟังความคิดเห็นในวันที่ ๒๔ มีนาคม ที่จริงเราก็จะมีคำถามในกลุ่มหนึ่ง อันนี้ทางสถาบันพระปกเกล้าจะเป็น Facilitator ให้ คือมีคำถามว่าสิ่งอะไรที่เป็นปัญหาอยู่ในองค์กรอิสระ หรือกระทั่งศาลรัฐธรรมนูญก็แล้วแต่ว่าอะไรที่เป็นปัญหา แล้วท่านคิดว่าควรจะแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างไร หรือควรที่จะเป็นองค์กรอิสระในสิ่งที่ท่านคิด คำว่า ควร คือสิ่งที่ท่านคิดว่าจะต้องเป็นแบบนี้อะไรบ้าง แล้วก็ให้เขียน ให้ประเด็น แล้วก็มีการพูดคุย ซึ่ง Communication องค์ประกอบของคณะที่มาคุยเป็นบุคคลที่เชิญมา เป็นลักษณะของ Experty หรือเป็นคน ที่เป็น Stake holder ในเรื่องนี้จริง ๆ และเป็นวงปิด เพราะว่าจะพูดได้อย่างอิสระแล้ว เต็มที่ อันนี้เป็นประเด็นที่อยากจะนำเรียนว่าความเห็นทุกความเห็นจะเอาไปต่อเติมแล้วก็ เรียนทางสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งจริง ๆ แล้วท่านอาจารย์วุฒิศาลท่านอยู่ตรงนี้ ท่านเป็นหัวหน้าทีมในการดำเนินการในการรับฟังความคิดเห็น ท่านอาจจะนำเสนอได้ชัดเจนมากกว่า ขอบพระคุณค่ะ”[๒๒๙]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ใช้โอกาสอาจารย์สมชัยพาดพิงนะครับ ผมคิดว่า เห็นด้วยว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ เรื่ององค์กรอิสระโดยเฉพาะเรื่องศาลรัฐธรรมนูญ คือองค์กรเหล่านี้เราออกแบบมาเพื่อหวังว่าจะมาแก้ปัญหาการใช้อำนาจโดยฉ้อฉลในระบบการเมือง แต่ปรากฏว่าองค์กรที่มีที่มาโดยไม่ยึดโยงจากประชาชนเลย แล้วก็บอกว่าตัวเองมีอำนาจผูกพันกับคนทุกองค์กรแต่ตรวจสอบไม่ได้ องค์กรแบบนี้ ถ้าเราออกแบบองค์กรแบบนี้นี่เป็นสุดยอดของการฉ้อฉลและการคอรัปชันในการใช้อำนาจอย่างยิ่ง คือจริง ๆ เฉพาะปัญหา เรื่องศาลรัฐธรรมนูญก็หลายท่านก็พูดแล้วว่าตั้งคำถามตั้งแต่ปัญหาใหญ่ว่าตกลงศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่นี้เป็นอำนาจอะไรกันแน่ ไม่ใช่อำนาจตุลาการด้วยในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังไม่นับว่ามีการตั้งคำถามเยอะแยะว่าตกลงศาลรัฐธรรมนูญชุดนี้ตั้งขึ้นมาโดยอาศัย พ.ร.บ. อะไร แล้วเมื่อปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนดก็ทำอะไรไม่ได้เพราะอ้างว่าคำวินิจฉัยผูกพันกับทุกองค์กร กรณีอย่างที่อาจารย์สมชัยพูดถึงข้อกังขาต่อการที่ กกต. น่าจะปฏิบัติโดยมิชอบ ปรากฏว่ามันมีการยึดโยงอย่างเป็นกระบวนการ พูดง่ายสุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ไปรับรองให้หมดเลยว่าทุกอย่างถูกหมด ทำให้ปิดช่องทางในการตรวจสอบทั้งหมด ผมคิดว่าเรื่องนี้มันต้องคุยกันยาว ๆ ประเด็นสำคัญก็คือว่าเรื่องแนวคิดเรื่ององค์กรอิสระมันเกิดขึ้นมาจากช่วงที่ปฏิรูปการเมืองตอนปี ๒๕๔๐ ตอนนั้นในสังคมไทยก็คิดว่าเอาล่ะเราเห็นว่าพรรคการเมือง นักการเมือง ระบบการเมืองต่าง ๆ มีการคอร์รัปชันกันมาก แล้วก็มีความคิดเสนอว่าต้องมีกลไกตรวจสอบ สมัยนั้นก็มีคำขวัญว่าปิดทุจริตของอาจารย์หมอประเวศ ก็เป็นแนวคิดขึ้นมาว่าจะต้องออกแบบองค์กรอิสระเต็มไปหมด แล้วก็หวังว่ากลไกตรวจสอบเหล่านี้จะทำให้ลดการคอร์รัปชันการใช้อำนาจอย่างมิชอบโดยมิชอบในระบบการเมือง แต่ว่าเมื่อมันพัฒนาไปเรื่อย ๆ พัฒนาไปเรื่อย ๆ ปัญหาใหญ่ตอนนี้ของระบบการเมืองไทยก็คือว่าองค์กรและกลไกที่เราออกแบบมาเพื่อที่จะแก้ปัญหาเรื่องการคอร์รัปชันออกมาตรวจสอบถ่วงดุล ตอนนี้กลับคอร์รัปชันเสียเอง นี่คือเป็นปัญหาใหญ่ในเชิงหลักการว่ามันเป็นไปได้อย่างไรกลไกที่ออกมาตรวจสอบถ่วงดุลกลับคอรัปชันเสียเอง และตรวจสอบถ่วงดุลองค์กรเหล่านี้ไม่ได้เลย ผมคิดว่าอันนี้เป็นโจทย์ใหญ่ ผมไม่อยากจะลงรายละเอียดเพราะหลายท่านลงรายละเอียด ไปเยอะแล้วเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญเองหรือองค์กรอิสระอื่น แต่ผมคิดว่าเรื่องนี้ในการจะแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปเรื่องนี้ต้องเป็นเรื่องใหญ่ เป็นหัวข้อใหญ่ ว่าเราจะยอมให้กลไกที่ออกแบบ

---

[๒๒๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

มาเพื่อตรวจสอบถ่วงดุลคอร์รัปชันเสียเองถูกตรวจสอบถ่วงดุลไม่ได้ แบบนี้ไม่ได้นะครับ

ผมคิดว่าเรื่องนี้มันต้องตั้งหลักว่าผมเข้าใจว่าทุกท่าน เราเห็นด้วยกันทั้งหมดเป็นฉันทามติว่าในระบบการเมืองเราต้องการระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่ดี ผมคิดว่ามันต้องตั้งอย่างนี้ก่อน ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวจะมาเถียงกันว่าตกลงเราจะเอาอิสระ ไม่อิสระอะไร อย่างไร แต่ว่าหลังจากที่เราใช้ระบบพวกนี้มาตั้งแต่ ปี ๒๕๔๐ แล้วก็ ผ่านการรัฐประหาร ๒ ครั้ง มันต้องยอมรับว่ามันมีข้อเท็จจริงหรือมีปรากฏการณ์ที่องค์กรอิสระ รวมทั้งศาลรัฐธรรมนูญมันถูกตั้งคำถามจริง ๆ อันนี้มันเป็นข้อเท็จจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ แน่นอนทุกคำวินิจฉัยในระบบยุติธรรมมันมีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มีคนได้ มีคนเสีย ถูกไหมครับเพราะมันมีคู่กรณี คำถามก็คือว่าทำไมเรื่องเหล่านี้ไม่เกิดขึ้นกับระบบศาลยุติธรรมปกติ อันนี้ไม่อย่างนั้นเราจะบอกว่าเมื่อมีคำวินิจฉัยแน่นอน มีคนได้ คนเสีย ก็ต้องมีคนไม่เห็นด้วย แต่ต้องยอมรับว่าไม่เกิดขึ้นกับกระบวนการศาลยุติธรรมปกติ แล้วมันก็หนักขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งแม้กระทั่งนักกฎหมายก็ตั้งคำถาม แม้กระทั่งเมื่อกี้หลายท่าน อาจารย์สมชัยยกกรณีคำวินิจฉัยเรื่องพรรคอนาคตใหม่ ถึงขนาดที่นักกฎหมายหลายท่าน ซึ่งไม่ได้ชอบพวกผมเลย ยังอดรนทนไม่ไหวก็ต้องมีความเห็นว่ามันอธิบายไม่ได้เลยโดยหลักกฎหมาย อันนี้มันเป็นประเด็นว่ามันไม่ใช่ประเด็นว่าเราจะไปยกเลิกระบบการตรวจสอบถ่วงดุล ไม่ใช่เรื่องว่าจะมาเถียงกันเรื่องอิสระไม่อิสระอย่างเดียว อันนี้ก็เป็นรายละเอียด แต่ที่ผมพูดเนื่องจากว่าท่านนิพิฏฐ์ยกประเด็นหนึ่ง แล้วผมคิดว่าผมก็อยากจะให้เราพูดถึงกันด้วย ผมเห็นด้วยว่าเราต้องยืนยันว่าองค์กรอิสระรวมทั้งศาลรัฐธรรมนูญยังตรวจสอบได้ถ่วงดุลได้ก็ว่ากัน อีกอันหนึ่งที่เราควรจะ โดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎรควรจะยืนยันเรื่องนี้ และเมื่อพูดถึงประเด็นนี้ผมคิดว่าหากมีการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ผมคิดว่าต้องยืนยันอำนาจของสภานิติบัญญัติ อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรด้วยว่า สภาผู้แทนราษฎรควรจะมีสิทธิในการตีความแล้วก็ใช้รัฐธรรมนูญโดยที่ไม่จำเป็นต้องเห็นตรงกับศาลรัฐธรรมนูญด้วย เราควรจะมีอำนาจด้วยตนเอง ผมยกตัวอย่างกรณีที่มีปัญหาในสภาเรื่องกรณีเสียบบัตร ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชัดเจนว่ากระบวนการตราร่างพระราชบัญญัติมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ชัดเจนว่าในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่ากระบวนการตรากฎหมาย ไม่ชอบมันต้องตกไปทั้งฉบับ ไม่สามารถตีความเป็นอื่นได้เลย แต่คำวินิจฉัย ความเห็นของ ศาลรัฐธรรมนูญที่ส่งมายังสภา

ขออภัยครับ ผมยืนยันว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องการเมือง ผมจะยกตัวอย่างกรณีปัญหาที่มันเกิดขึ้นว่าเมื่อมีกรณีที่เราสงสัยว่าหรือเราเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยโดยมิชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และมันอยู่ในเขตอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรอย่างนี้ ต่อไปผมคิดว่ามันต้องออกแบบให้ดีว่าตกลงความสัมพันธ์ระหว่างสภาผู้แทนราษฎรกับองค์กรอิสระกับศาลรัฐธรรมนูญมันคานอะไรกันได้บ้างไหม โดยเฉพาะ มันก็มีหลักคิดว่าจริง ๆ แล้วตัวสภาผู้แทนราษฎรเองในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยมีสิทธิ ที่จะตีความและบังคับใช้รัฐธรรมนูญในขอบเขตอำนาจของตัวเองอย่างนี้เป็นต้น ผมว่า มันต้องเอาให้ชัด”[๒๓๐]

หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ซึ่งก็ตรงกับที่ท่านพงศ์เทพบอกว่าศาลตรวจสอบได้ทุกองค์กร แต่วันนี้เราตรวจสอบศาลไม่ได้เลย

[๒๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

อย่างที่ท่านอาจารย์พงศ์เทพพูดใช่เลยครับ คดีที่มีโทษสูงประหารชีวิต ท่านให้ประกันหน้าตาเฉยไม่กลัว แต่ว่ากับพระราชาคณะท่านบอกกลัวหนี แล้วถามว่าใครจะไป ฟ้องศาลได้ไหม ฟ้องได้อย่างไรก็ตัดสินกันเองถ้ามีอย่างที่ผมกราบเรียนว่าถ้าคดีที่คู่ความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ประชาชนเป็นคนชี้ถูกหรือผิดโดยระบบลูกขุน ซึ่งเราก็พัฒนาไปแล้วครับ ไต่สวนโดยองค์คณะ ๙ คน ผมเชื่อว่าจะไม่มีใครกล้าสั่งให้ใครใช้อำนาจตามอำเภอใจอีก เพราะมันติดคุกได้ทุกคน ที่สำคัญสิ่งสุดท้าย ก็คือแม้แต่ในรัฐธรรมนูญเองก็ยังไปเขียน Lock ห้ามตรวจสอบศาล Lock ห้ามตรวจสอบองค์กรอิสระ ทั้งศาลและองค์กรอิสระมันจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง แล้วมันก็นำมาซึ่งความขัดแย้งในวันนี้ คำว่า Double Standard สองมาตรฐาน สามมาตรฐาน มันจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยครับ ถ้าทุกคนที่ใช้ อำนาจมันติดคุกได้เสมอกันหมด ผมถึงสนับสนุนหลักการเรื่อง Accountability สำคัญที่สุดครับ ท่านประธาน Supremacy of the parliament สภามันต้องมีอำนาจสูงสุด มันเป็นอำนาจของประชาชน ประชาชนต้องตรวจสอบการใช้อำนาจของประชาชนได้ทุกกรณีอำนาจตุลาการ อำนาจนิติบัญญัติหรือ อำนาจบริหาร มันคืออำนาจของประชาชน ต้องให้ประชาชนตรวจสอบการใช้อำนาจของประชาชนได้ ขอบพระคุณครับ”[๒๓๑]

“ท่านประธานครับ ผมมีประเด็น ๓ ประเด็นสั้น ๆ ประเด็นแรกก็คืออยากให้เรายอมรับว่าการเมืองคือการเมือง สถาบันการเมืองมีพระอรหันต์ ไม่ได้ แต่ว่าคุณสมบัติที่เราจะเขียนนี่เหมือนเอาพระอรหันต์มาทำหน้าที่ในการเมือง อันนี้ ยอมรับความจริงนะครับ ประเด็นที่ ๒ ผมอยากให้องค์กรอิสระทั้งหลายแหล่มีความยึดโยงกับ ประชาชน เพราะเราไม่ได้เอาคนเหล่านี้มาเป็น Technician เหมือนกรรมาธิการครับ อาจจtเป็นกรรมาธิการเศรษฐกิจ กรรมาธิการอะไรก็แล้วแต่ เราไม่ได้ Require ว่าคุณจะต้องมี ความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น มันคนละเรื่องนะครับ เขาไปทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ ประชาชน ในแต่ละหน่วยงานเขามี Technician ของเขาอยู่แล้ว เหมือนกรรมาธิการมาดูแล กฎหมายไม่ได้แปลว่าท่านต้องจบกฎหมาย ท่านมาดูแลในภาพรวม ตรงนี้ผมอยากให้ มองภาพให้ออกว่ากรรมาธิการ ป.ป.ช. ก็ไม่ได้แปลว่าต้องมีความรู้กฎหมายไปเป็นตัวแทน ประชาชนในการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน เพราะแต่ละหน่วยงานเขามีเจ้าหน้าที่ที่เป็นทางเทคนิคอยู่แล้ว ขอให้นึกภาพคนไปเป็นรัฐมนตรี หรือคนที่ไปเป็นกรรมาธิการไม่ได้ แปลว่าเขาต้องรัฐมนตรียุติธรรมไม่ได้แปลว่าต้องจบกฎหมาย มันไม่จำเป็น เขาไปเป็น นักบริหาร เพราะฉะนั้นผมอยากให้ได้พิจารณาตรงนี้ ได้ Concern ตรงนี้ว่าให้มีความใกล้ชิด ให้มีความยึดโยงกับประชาชน เพราะแต่ละคนไปทำงานนี่ไปทำงานเพื่อปกป้องผลประโยชน์ ของประชาชน อย่าไปกำหนดสเปกไปกำหนดอะไรจนกลายเป็นว่ามันเป็นที่ทำงานของ ข้าราชการเกษียณที่กลับบ้านไม่ถูกอะไรทำนองนั้นครับ ขอบคุณครับ”[๒๓๒]

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“แล้วก็เรื่ององค์กรอิสระอะไรต่าง ๆนานาประชาธิปไตยเขาเต็มที่เขาไม่มี”[๒๓๓]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร : ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการครับ ก็มีประเด็นที่ผมจะใช้คำว่าเป็นสิ่งที่อัปลักษณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องขององค์กร อิสระ ก็คือส่วนหนึ่งซึ่งผมคิดว่าเกี่ยวข้องกันก็คือเรื่องของการออกกฎหมายลูกที่แตกต่างกัน ไปในแต่ละองค์กรอิสระ ซึ่งตรงนี้อาจารย์อุดมอาจจะช่วยตอบผมว่าเหตุ

---

[๒๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๓๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๓๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ใดจึงปล่อยให้ เกิดปรากฏการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นได้ ยกตัวอย่างเช่นว่าหลังจากที่มีการประกาศรัฐธรรมนูญออกมามาตรา ๒๓๗ บอกว่าการดำรงตำแหน่งอยู่ต่อไปเพียงใดให้เป็นไปตามกฎหมายลูก กฎที่เกิดขึ้นคือแตกต่างกันสารพัด ๒ องค์กรถูก Set zero คือ กกต. กับกรรมการสิทธิ ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญอยู่ต่อแล้วยังเกินวาระ แล้วก็ยังอยู่ รวมแล้วถึงประมาณ ๑๒ ปี หรือแม้กระทั่งว่า ป.ป.ช. คนที่เป็นประธาน ป.ป.ช. ขาดทั้งคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามคือคุณสมบัติไม่พอ ขาดลักษณะต้องห้าม ก็คือเคยดำรงตำแหน่งเป็นตำแหน่งทางการเมือง เป็นรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ้นออกมาไม่ถึง ๕ ปี ก็ยังสามารถดำรงตำแหน่งเป็น ประธาน ป.ป.ช. ได้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในกฎหมายลูกซึ่งเท่ากับว่ามีการเขียนแตกต่างกัน นี่คือความเป็นอัปลักษณ์ที่มันเกิดขึ้น ณ วันที่ยังไม่ออกกฎหมายลูกทุกคนบอกว่ามาตรฐาน ต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน วันที่จะยุบ กกต. ก็บอกว่าปลาสองน้ำอยู่ด้วยกันไม่ได้ แต่ว่า พอถึงองค์กรอื่น ๆ ก็จะมีข้อยกเว้นต่าง ๆ นานา ดังนั้นผมคิดว่าประเด็นขององค์กรอิสระ อย่างเดียวมันคงไม่ได้อยู่ในกฎหมายรัฐธรรมนูญอย่างเดียว แต่จะต้องไปมองถึงกฎหมาย ต่าง ๆ ว่าจะทำอย่างไรให้เกิดความเป็นมาตรฐาน แล้วท้ายที่สุดถ้าหากว่าองค์กรบางองค์กรมีข้อยกเว้นตลอด ความผูกพันที่เกิดขึ้นในเชิงของการที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมันก็จะเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่นสิ่งที่ประชาชนเองตั้งข้อเคลือบแคลงสงสัยเกี่ยวกับการวินิจฉัยเรื่องของที่ยืม แล้วก็คืนรูปเดิมได้อย่างนี้เป็นต้น อันนั้นคิดเห็นโดย ป.ป.ช. ซึ่งก็เท่ากับว่าเป็นการทำให้ ประชาชนเกิดความเคลือบแคลงสงสัย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นซึ่งคงจะต้องคิด ต่อเนื่องกันด้วยว่าต้องมองไปถึงกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้อง ทำอย่างไรให้ไม่เป็นหลายมาตรฐาน”[๒๓๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“อย่างนี้ผมว่าเราต้องแก้องค์กรอิสระก็เหมือนกัน ถูกตรวจสอบไม่ได้ถ้าท่านไปดูมันพิลึก ตรงไหนรู้ไหมครับ เดิมทีเดียวคือถามว่าศาลปกครองตรวจสอบองค์กรอิสระได้ไหม ในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญตีความบอกไม่ได้เพราะเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ผมถามว่า ฝ่ายบริหารสภามีไหมใครไม่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญบ้างถูกตรวจสอบได้หมด รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็เลยเขียนบอกว่าศาลปกครองห้ามตรวจสอบองค์กรอิสระเพราะเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นเรื่องที่ตลกศาลยุติธรรมบอกฉันตรวจสอบได้เพราะรัฐธรรมนูญบอกว่าศาลยุติธรรมมีอำนาจว่าคดีทั้งปวง ยกเว้นที่รัฐธรรมนูญบอกไม่ให้เธอว่า ท่านเห็นไหมครับ ที่ศาลเพิ่งมีมติไปสรุปฟ้อง ป.ป.ช. ได้มันเลยกลายเป็นเรื่องพิลึกหมด อย่างนี้เป็นต้น พิลึกกึกกือเหล่านี้ผมว่าเดี๋ยวเราต้องมาช่วยกันดูรวม ๆ ทั้งหมด แล้วสิ่งสำคัญขอให้เป็น Route map รวมกันของพวกเราทุกคนที่เราเดินหน้าไปด้วยกัน Convince ทุกคนที่คิดว่า จะสืบทอดอำนาจทั้งหลาย ท่านทำไปก็มีแต่ความวุ่นวายหมด ก็ขอให้พวกเราช่วยกันตรงนี้ ขอบคุณครับ”[๒๓๕]

“ขอบพระคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการ ที่อาจารย์ปิยบุตรพูดมานี้มันจะตรงกับที่ผมอยากจะพูดถึงอยู่หลายประเด็นมากโดยเฉพาะเรื่ององค์กรอิสระนั้นก็มี ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ นั่นก็คืออำนาจหน้าที่ ที่มา แล้วก็การตรวจสอบองค์กรอิสระนั้น ๆ ประเด็นจริง ๆ เราคงจะมาดูรัฐธรรมนูญเป็นฉบับ ๆ ไม่ได้เพราะว่าฉบับปี ๒๕๔๐ เป็นจุดเริ่มต้นขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ ผมจำได้ว่าช่วงนั้นเองแม้ผมไม่ได้อยู่กรรมาธิการแต่อยู่ในสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ยกร่างขึ้นมา แต่ก็มีส่วนได้แลกเปลี่ยนกันพอสมควร แล้วก็กังวลมาก ๆ ว่าพอเราตั้งองค์กรเหล่านี้ขึ้นมาแล้วมันไม่ Synchronize กัน มันจะค่อนข้างยุ่ง เมื่อกี้อาจารย์ปิยบุตรบอกเรื่องกรณีที่องค์กรเหล่านั้นถูกตรวจสอบโดยศาลได้หรือไม่ ในเวลานั้นก็มีปัญหามาก็เอาไป

---

[๒๓๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๓๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ศาลปกครอง ทางฝ่ายองค์กรอิสระก็ต่อสู้เลยว่าเขาใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญศาลตรวจสอบเขาไม่ได้ ซึ่งในที่สุดก็ไปศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็บอกว่าใช่ ประเด็นก็คือว่ารัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ บอกไว้บอกว่าอำนาจอธิปไตยใช้ในศาลทุกศาลเท่านั้น คือทางฝ่ายบริหารจะต้องให้ทางฝ่ายตุลาการนั่นคือศาลทั้งหมด และสุดท้ายคือทางสภาหรือรัฐสภา ไม่มีตรงไหนบอกเลยว่ามีอำนาจที่ ๔ แต่ประเด็นก็คือว่ากรณีที่เป็นฝ่ายบริหาร ท่านก็ใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญนั้น แต่ท่านถูกตรวจสอบได้หมด แต่พอเป็นองค์กรอิสระใช้อำนาจนี้ตามรัฐธรรมนูญถูกตรวจสอบไม่ได้ เพราะเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยตรงก็ถูกตรวจสอบได้เฉพาะเรื่องของการบริหารงานบุคคล หรืองบประมาณซึ่งมันก็มีปัญหามาก ขณะนั้นเองแม้แต่องค์กรหลาย ๆ องค์กรที่ตั้งขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็เอา Concept ของ Ombudsman เข้ามา หลายท่านก็ยังไม่เข้าใจแต่ไปสมัครกัน มาถามผมว่าอาจารย์ช่วยติวหน่อยว่า Ombudsman มันคืออะไร แต่พออยู่ในฐานะที่คุณสมบัติ Qualify ไปได้ก็อยากไปเป็น เมื่อกี้ที่บางท่านบอกท่านสมชัย เลยเป็นแหล่งของคนเกษียณข้าราชการต่าง ๆ ก็อยากไปเป็นองค์กรเหล่านี้ต่อไป โดยไม่ได้มีองค์ความรู้ ไม่ได้ใส่ใจในระบบ หรือที่มาที่ไปต่าง ๆ ฉะนั้นก็เกิดปัญหาขึ้นมาอีกมาก

อันที่ ๒ เรากลัวเรื่องทุจริตคอร์รัปชันจนกระทั่งว่าไม่รู้จะทำอะไรก็โยนอำนาจ ให้ ป.ป.ช. ไปเรื่อย ๆ จนเวลานี้ทุกคนกลัว ป.ป.ช. แล้ว เดี๋ยวผมจะเรียนต่อว่าทำไมการเขียนรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ ฉบับ พอปี ๒๕๔๐ ที่มาของคนที่จะไปเลือก หรือไปสรรหาองค์กรอิสระค่อนข้างจะ Democratic มากกว่า เปิดมากกว่า ก็หาว่าฝ่ายการเมืองไปแทรกแซงผลสุดท้ายก็เลยพยายามเอา พ.ร.บ. ปี ๒๕๕๐ พยายามเอาตุลาการเข้ามาเป็นคนเลือกเป็นหลัก พอฉบับนี้ก็ปน ๆ กันไป ก็ได้ประธานสภาผู้แทนราษฎรกับผู้นำฝ่ายค้านเข้ามาบ้าง ฉะนั้นการเลือกอันนี้ ๙ คนนี้ ๘-๙ คนก็ถูก Lobby หมดโดยผู้ที่เป็น Candidate ต้องบอก ผมว่าไม่มีการ Lobby นั้นผมไม่เชื่อทุกครั้งมีหมด ไม่ว่ากรณีอะไรก็ตามแต่การ Lobby ผมให้ความคิดอย่างเดียวว่าถ้าคน ๆ เดียวเป็นคนตัดสินใจคนที่ Lobby แล้วได้เขาจะไปวิ่งคน ๆ นั้นอยู่คนเดียว เขาจะถามคน ๆ นั้น แต่ถ้าเขาต้อง Lobby ทุกคน ทุกองค์กร ๘-๙ องค์กร ถึงเวลาเขาต้องตัดสินใจตามความยุติธรรมเพราะเขาติดหนี้คนเยอะ จนกว่าเขาจะเรียกช่วยกันคนใดคนหนึ่งได้นี่เอาตามธรรมชาติที่เป็นจริงก่อน แต่ถ้าเขาติดหนี้คน ๆ เดียวเขาก็ช่วยเหล่านั้น ปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ถือว่าเขาติดหนี้คน ๆ เดียว เขาติดหนี้คนกลุ่มเดียวเพราะว่าเขียนมาดูดี แต่ระบบพอเรา Apply ลงไปคุณสืบจาก สนช. คุณสืบจากที่คุณเป็นมาแล้ว คุณสืบจากการต่ออายุคุณมาสืบต่อ ส.ว. แต่งตั้งอีก ท่านนึกภาพออกไหมครับ เขียนให้ดีมันพันอยู่ที่กลุ่มเดียวหรือคน ๆ เดียว ดังนั้นท่านไปหวังความถูกต้อง หวังความที่เราเรียก Persistency ความที่มันมีมาตรฐานมันหาไม่ได้ ยิ่งมาได้ช่องว่างอย่างในมาตรา ๒๐๔ ที่บอกว่าคำวินิจฉัยกรรมการเป็นที่สุด เพราะท่านจะวินิจฉัยอย่างไรก็ได้ เรื่อง ก ก็แบบหนึ่ง เรื่อง ข ก็แบบหนึ่ง เรื่อง ค จะอีกแบบหนึ่งก็ได้ เอาตามใจชอบ ทั้งหมดที่มันตามมันถึงขาดการตรวจสอบแล้วเมื่อปี ๒๕๔๐ ให้มีการถอดถอนได้ด้วย ไม่ประสานในองค์กรอิสระอะไรก็ตาม แต่วันนั้น ส.ว. ที่จะถอดถอนมาจากการเลือกตั้ง วันนี้ก็ยังดีอย่างที่ไม่ยอมเอาอำนาจถอดถอนไปให้ ส.ว. ซึ่งมาจากการแต่งตั้งทั้งหมด ก็จะกลายเป็นเรื่องตลกอีก เราจะไปถอดถอนถ้าเป็นพวกเดียวกันก็ไม่ถอดถอนอีกอาจจะเป็นอย่างนั้นก็ได้ เพราะฉะนั้นประเด็นนี้มันจะเป็นประเด็นที่มันพันไปพันมาอยู่ตลอดเวลาเลยนะครับ ถ้าไปนั่งแก้แต่ละประเด็นแต่ละอย่างผมว่ามันก็คงไปไม่ได้ เราต้องตั้งต้นให้ชัดเจน ผมพูดในครั้งก่อนแล้วว่าศาลรัฐธรรมนูญพอเราไปคัดคนมาจากคุณสมบัติดังกล่าว องค์กรอิสระคุณสมบัติอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ โดยหลักมันจะเป็นอย่างนั้นเลย เพราะมันถูกจำกัดคนอยู่กลุ่มเดียวเท่านั้นเองคือข้าราชการเกษียณเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความเข้าใจต่าง ๆ อันนี้จะมีพอเพียงหรือไม่ก็ไม่มีปัญหาอะไรเลย ศาลปกครองเองตอนที่เราทำใหม่ ๆ เขาก็เปิดโอกาสให้มีคนนอกเข้ามาที่จะเข้ามาเสริม เพื่อจะได้เอาความรู้จากหมวดว่าด้วยการสรรหาที่ฉุกเฉินนั้นเข้ามาสู่ระบบศาล แต่อยู่ไป ๆ มันกลายเป็นว่าสิ่งที่ Freeze ศาลก็คือระบบรับราชการที่เขาคุ้นเคย แทนที่จะเป็นการตรวจสอบราชการได้ทั้งหมด

ควรกลับรับราชการเสีย ระบบมันเสียหายตรงนี้ ดังนั้นเราต้องคิดตรงนี้ให้ตกว่าเราจะทำอย่างไรดี ผมยังคิดว่าในเรื่องอำนาจ คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ หน้าที่นั้นก็เขียนให้มันพอสมควร แต่ไม่ใช่ถึงขนาดเป็นที่สุดแล้วไปแขวนที่ศาลรัฐธรรมนูญอีก ประเด็นใหญ่ศาลรัฐธรรมนูญคุณทำผิดใครตรวจสอบคุณ เขาบอกคำวินิจฉัยคุณทุกองค์กรต้องปฏิบัติตามอีกมันก็ถล่ม สรุปแล้วพอฉันรู้สึกว่าฉันถูกตรวจสอบไม่ได้ฉันจะตัดสินแบบใหม่ก็ได้ เรื่องเดียวกันห่างกันไม่กี่ปีฉันเอาอีกแบบก็ได้ไม่ต้องสนใจสิ่งที่เป็นมาตรฐานใด ๆ ทั้งสิ้น นี่สิ่งที่เราเผชิญจากช่วง ๒๐ ปี และ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ เราต้องปลดล็อกตรงนี้ความเห็นผมนะครับ ถ้าจะแก้ตรงนี้แล้วผมคงไม่สามารถลงรายละเอียดได้หมด แต่เท่าที่ดูแล้ว

๑. ที่มาต้องดูให้ชัดเจน กรรมการสรรหาเองไม่ใช่ว่าเป็นลักษณะอย่างนี้ แต่ที่สำคัญที่สุดคือระบบตรวจสอบองค์กรเหล่านี้ ผมคิดว่าถ้าไม่มีระบบตรวจสอบที่ดีและอินกับประชาชนนะครับ สมมุติว่า ส.ว. ไม่ได้มาจากกลุ่มเดียวหรือใครคนใดคนหนึ่ง ก็มาจากความหลากหลาย แล้วไม่ได้ถูกแทรกแซงอะไรได้ง่าย ถ้าเราให้องค์กรเหล่านี้ศาลทุกศาล ศาลรัฐธรรมนูญก็ถูกถอดถอนได้โดยเข้าชื่อกัน ผมว่าเขาต้องระวังเพราะว่าอำนาจในส่วนตรงนี้มีแต่ก็ไม่ทำให้มันยากเย็น อย่างประชาชนเสนอร่างกฎหมายไม่เคยได้ผ่านการพิจารณาของสภาเลย เพราะมันไปบรรจุอยู่ไกลแล้วไม่มีใครเลื่อนมาให้ก็พอดียุบก่อน ยึดอำนาจก่อน ก็ตกไปตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้ผมว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่เราจะเสนอนี้ก็ไม่ทำให้อำนาจของประชาชนมันโดดเด่นขึ้นมา ว่าไม่ใช่เข้ามาแค่วันเลือกตั้ง แต่วันที่พวกเราไปใช้อำนาจทั้งหลายประชาชนเขาก้าวเข้ามาตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผมถึงเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ค่อนข้างสำคัญ และสุดท้ายผมอยากจะเรียนว่าประเทศนี้ชอบวาทกรรมชอบเขียนให้ดูดี แต่ไม่ทำ ผมยกตัวอย่างเช่นในยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี บวกด้วยแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๒ เขาบอกว่าอย่างไรรู้ไหมครับ เขาบอกว่ามันไม่มีทางสำเร็จถ้าไม่พูดถึงการเมือง เขาบอกการเมืองมันต้องดี”[๒๓๖]

“แล้วก็ท่านวัฒนาอาจจะเสนอที่ไปถึงระดับที่ว่าแล้วใครจะตรวจสอบจะให้องค์กรประชาชนอันนั้นก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่เราต้องไปดูว่าเราจะหาวิธีการตรงนั้นอย่างไร ผมจึงคิดว่าคณะรัฐมนตรีก็ดี แม้แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาถูกตรวจสอบอย่างค่อนข้างเข้มงวดทุกแบบเลย แต่กรณีขององค์กรอิสระและศาลนี่มันเป็นปัญหา ที่ผมเคยเรียนในครั้งก่อนก็คือว่าเดิมทีเดียวรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ไปเขียนไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ นะครับ ก็เขียนว่าการที่องค์กรอิสระทำหน้าที่ของตัว ถ้าเป็นการทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญตีความว่าตรวจสอบไม่ได้เลยนะครับ เพราะตอนนั้นศาลปกครองจะเข้าไปตรวจสอบ มันก็เลยเกิดเป็นปัญหาว่าเขาใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญเหมือนกันทำไมคณะรัฐมนตรีหรือฝ่ายนิติบัญญัติเขาถูกตรวจสอบได้ แต่ทำไมพอเป็นองค์กรอิสระตรวจสอบไม่ได้ ฉบับนี้ก็เลยไปเขียนว่าห้ามศาลปกครองไปตรวจสอบ แต่บังเอิญไม่ได้เขียนล็อกศาลยุติธรรม รัฐธรรมนูญบอกว่าศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ศาลก็เลยบอกว่าฉันตรวจสอบ ป.ป.ช. ได้ ก็ถือว่าก็ดีไปอย่าง ก็คือสรุปแล้วไม่ใช่ศาลปกครองตรวจสอบนะ แต่กลายเป็นศาลยุติธรรมไปตรวจสอบ เธอฟ้อง ป.ป.ช. ได้ ดังนั้นผมคิดว่า ตรงนี้ต้องดูให้ดีว่าทุกองค์กรในรัฐธรรมนูญต้องถูกตรวจสอบได้ และองค์กรสุดท้ายที่จะตรวจสอบก็คือศาล เพียงแต่ว่าศาลถ้าทำหน้าที่ไม่เที่ยงธรรม การให้เหตุผลนั้นไม่ชอบเราจะตรวจสอบอย่างไร เพราะทางสังคมมันตั้งอยู่บนจุดนี้ได้ด้วยกัน หลายท่านห่วงเรื่องความปรองดองอะไรผมว่าประเด็นใหญ่อันหนึ่งคือความยุติธรรม ไม่ว่าคุณจะอยู่ตรงไหน ถ้าได้รับความยุติธรรมเหมือนกัน ผมว่าเราไม่ทะเลาะกันมากมายหรอกครับ เพราะยอมรับว่า มันจบแบบนี้ ไม่ถูกก็คือแบบนี้ แต่ถ้ามันไม่เหมือนกันเมื่อไรอย่างไรก็เยียวยาความยุติธรรม ได้ยากเลยอยากจะฝากพวกเราทุกคนว่าช่วยกันตรงนี้มันเป็นปัญหาทั้งเทคนิคและปัญหา ทั้งในทางที่ว่าอย่าให้มีใคร

---

[๒๓๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ได้รับการยกเว้นโดยไม่ถูกต้อง ขอบคุณครับ[๒๓๗]”

“สืบเนื่องนิดเดียวครับ ผมว่าที่ท่านอาจารย์อุดมไปพูดนี้ถูกต้อง เพียงแต่ที่ผมพูดในทีนี้ตลอดเวลาก็คือว่าทุกคนนี้จะเป็นรัฐบาลจะเป็นรัฐสภาใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญทั้งสิ้นถูกไหมครับ รัฐบาลก็ถูกตรวจสอบได้ รัฐสภาก็ถูกตรวจสอบได้หมด แล้วเราก็บอกว่าอำนาจอธิปไตยนี้มันใช้ผ่าน ๓ ทางนะครับ คืออำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ และเราก็บอกว่ามีองค์กรอิสระ ซึ่งองค์กรอิสระนั้นไม่รู้ว่ามันอยู่ในอำนาจไหนไม่บอกไว้ แต่บอกว่าถูกตรวจสอบไม่ได้เพราะว่าใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ที่ผมเรียนท่านกรรมาธิการก็คือมันไม่ Logic ส่วนที่ว่าศาลไหนจะเหมาะสมในการตรวจสอบนั้นมันอีกประเด็นหนึ่ง แต่เมื่อถ้าคุณใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแล้ว บอกถ้าใช้อำนาจตรงตามรัฐธรรมนูญและตรวจไม่ได้ สภาใช้อำนาจตรากฎหมาย ตรารัฐธรรมนูญนี้ ตรงเลยนะครับ แต่ถูกตรวจสอบได้ แล้วทำไมองค์กรอิสระซึ่งใช้อำนาจตรงแล้วถูกตรวจสอบไม่ได้ ตอนผมอยู่ศาลปกครองเราบอกว่าต้องถูกตรวจสอบได้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญตีความตรวจสอบไม่ได้ในปี ๒๕๔๐ ศาลก็มาย้ำตรงนี้แต่อันนี้ก็ประหลาด มาตราที่เกี่ยวกับศาลปกครองบอกว่าห้ามไปตรวจสอบการใช้อำนาจโดยตรงขององค์กรอิสระ แต่ในมาตรา สตง. วรรคถัดมาวรรคท้ายก็บอกว่าถ้าไปสั่งลงโทษทางปกครองไปอุทธรณ์กับศาลปกครองสูงสุด ได้ภายใน ๙๐ วันท่านเห็นไหมครับ ตีความตามอันไหนนี่ อันนี้บอกว่าให้ทำได้แต่อันหลังบอกว่าถ้าใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญแล้วนี้ฟ้องศาลปกครองไม่ได้ แต่เอาละที่เขาให้เขียนไปศาลอุทธรณ์ได้เพราะมองว่านี่ก็เหมือนเป็นศาลชั้นต้นแบบหนึ่ง คือ คณะกรรมการในการวินิจฉัยลงโทษก็ลงอุทธรณ์ซึ่งเขียนอย่างนี้มันขัดกัน ที่ผมเรียนกรรมาธิการก็คือประเด็นผมเขียนอย่างนี้ต้องเขียนให้มันสอดคล้องกัน สมมุติว่าเกิดมาเถียงบอกว่าหลักการห้ามเด็ดขาดแล้วคุณมายกเว้นให้ตรวจสอบได้ตกลงถืออันไหนครับ ใครจะตีความ ศาลรัฐธรรมนูญตีความงงนะ ถูกไหมครับ หลักอันนี้ก็คือบอกห้ามเด็ดขาดมาตลอด แต่พอช่องนี้ให้ตรวจสอบได้แล้วมันอย่างไร คือประเด็นอย่างนี้คนก็จะสับสน ประเด็นผมก็คือว่าไม่ได้แปลว่าใครถูกใครผิดแต่อย่างนี้เราต้องแก้ไขครับท่านประธาน”[๒๓๘]

นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

“เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์โรม กรรมาธิการ นะครับ ขอใช้เวลาตรงนี้ในการที่จะมีความเห็นต่อเรื่องขององค์กรอิสระ ความจริงแล้วถ้าเรา อยากจะไปดูว่าองค์กรอิสระมันเป็นอย่างไร ผมอยากให้เรากลับมาที่เรื่องของรัฐธรรมนูญว่า การออกแบบรัฐธรรมนูญของเรามันมีลักษณะอย่างไรก่อน การออกแบบรัฐธรรมนูญของเรา มีลักษณะคือการออกแบบให้บทบาทขององค์กรที่เป็นเสียงข้างน้อยมีความสำคัญ ไม่ใช่แค่ทำหน้าที่เข้าไปตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารเพียงอย่างเดียว แต่องค์กรเสียงข้างน้อย เหล่านี้กลับมีอำนาจในการกำหนดชะตากรรมขององค์กรเสียงข้างมาก นี่คือสภาพที่มัน เกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มันจึงไม่แปลกที่เราจะเห็นว่าองค์กรอิสระต่าง ๆ ถึงมีอำนาจมาก และอำนาจเหล่านี้คืออำนาจที่สามารถกำหนดความเป็นไปจะอยู่หรือตาย จะทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ไม่ได้ องค์กรอิสระมีอำนาจสามารถทำตรงนั้นได้จริง ๆ Concept แบบนี้มัน เป็น Concept ที่ไม่ใช่รุ่นใหม่ ในภาษาอังกฤษมันมีคำหนึ่งว่า At time majority institution ซึ่งถ้าเราไปดูในเอกสารวิชาการของต่างประเทศก็จะมีมหาวิทยาลัยเอลฟ์เขาทำเรื่องนี้อยู่ เพียงแต่ว่าปัญหาที่มันเกิดขึ้นเรากำหนดอำนาจให้กับองค์กรอิสระ แต่เรากลับไม่มีความรับผิดทางการเมืองให้กับองค์กรอิสระ รากฐานปัญหาที่มันเกิดขึ้นต่อเรื่องนี้มันก็เกิดมาจากการที่เราไม่ไว้วางใจต่อนักการเมือง เราไม่เชื่อว่า

---

[๒๓๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๓๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประชาชนจะสามารถเลือกผู้แทนของพวกเขาได้ เราไม่เชื่อว่าประชาชนมีความสามารถที่จะหารัฐบาลที่จะมาบริหารชีวิตประจำวันของพวกเขาได้ รากฐานความคิดแบบนี้มันทำให้เราละเลยในเรื่องของ ๑ สิทธิ ๑ เสียง หรือ ความเป็นคนเท่ากันออกไป เราเชื่อว่ามีประชาชนจำนวนหนึ่ง อาจจะเป็นกลุ่มเล็ก แต่เราคิดในเชิงคุณภาพ โดยไม่สนใจว่ารัฐบาลหรือว่ารูปแบบของรัฐธรรมนูญที่มันออกมามันอาจจะไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นอยู่หรือว่าทิศทางของประชาชนส่วนใหญ่ เราเชื่อว่ามีประชาชนกลุ่มหนึ่งฉลาดกว่าประชาชนกลุ่มใหญ่ นี่คือสภาพที่มันเกิดขึ้นและเป็นรากฐานของปัญหา แล้วมันเด่นชัดตั้งแต่วิกฤติการณ์ของการรัฐประหารเมื่อปี ๒๕๔๙ มาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมันมีรากฐานแบบนี้เราจึงพบเห็นกระบวนการในการทำลายเสียงข้างมากอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่ การรัฐประหาร การยุบพรรค หรือบางทีเราก็อาจจะพูดถึงว่าการรัฐประหารโดยองค์กรตุลาการก็เกิดขึ้น การรัฐประหารแบบนี้ชัดเจนว่าเป็นการกระทำโดยเสียงข้างน้อยเพื่อทำลายเสียงส่วนมากที่ถูกเลือกมาโดยประชาชน ผลที่ตามมาถ้าเราไปดูวิวัฒนาการของรัฐธรรมนูญ เราจึงเห็นพัฒนาการแบบนี้ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๙ แล้วรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มันก็คือ มรดกของการกระทำที่เกิดขึ้นตลอดมาตั้งแต่แรก รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จึงเป็นรัฐธรรมนูญ ที่เราอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตของการรัฐประหาร เป็นผลผลิตของเสียงข้างน้อย และ เป็นผลผลิตของการทำงานเสียงข้างมาก และทำให้เสียงของประชาชนไม่มีความหมาย นี่คือ สภาพปัญหาที่ผมได้เรียนให้เห็น เราจึงไม่ต้องแปลกใจว่าวันนี้องค์กรอิสระซึ่งโดยหลักจะต้องเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการ Balance กับเสียงส่วนใหญ่ วันนี้เขาไม่ใช่องค์กรที่ทำหน้าที่ Balance หรือตรวจสอบ เวลาเราพูดคำว่า อิสระ จริง ๆ มันคืออิสระจากฝ่ายบริหาร แต่วันนี้องค์กรอิสระกำลังทำหน้าที่ร่วมกับ ส.ว. ร่วมกับศาลรัฐธรรมนูญ ในการเลือกรัฐบาล เลือกตัวแทนที่จะไป Present พวกเขา โดยที่คนหรือรัฐบาลที่เป็นตัวแทนพวกเขาไม่ได้ทำ หน้าที่ร่วมกันเราจึงเห็นปรากฏการณ์การยุบพรรคโดยศาลรัฐธรรมนูญทั้งที่พรรคการเมืองที่ถูกยุบไม่เคยได้ทำหน้าที่บริหารหรือเป็นรัฐบาลด้วยซ้ำไป แต่โดนยุบ เราจึงเห็นปรากฏการณ์ นาฬิกา ซึ่งถ้าเกิดเราถือเป็นตามบรรทัดฐานนี้คำถามก็คือว่าถ้านักการเมืองทำตามนี้เรารีบทำลายตัวเอง เพราะมันจะทำให้การเกี๊ยะเซียะผลประโยชน์สินบนต่าง ๆ มันจะปรากฏกายอยู่ในรูปของการยืม ถ้านักการเมืองทำแบบนั้นทำตามมาตรฐานที่ ป.ป.ช. ชี้ เราจะทำลายตัวเอง นี่คือสิ่งที่เป็นทั้งกับดักทางการเมือง เป็นมาตรฐานพวกองค์กรอิสระกระทำขึ้น ไม่ใช่เพื่อให้พวกเรามีอิสระในการไปแจ้งบัญชีทรัพย์สิน แต่เพื่อปกป้องคนไม่กี่คนที่เลือกพวกเขามา ดังนั้นในความเห็นผมนะครับ สิ่งที่เราควรจะทำหลังจากนี้ เราจึงต้องกลับไปสู่หลักที่เรียกว่า หลักรัฐสภาเป็นใหญ่ หรือภาษาอังกฤษเราเรียกกันว่า Supremacy of Parliament หลักการนี้เป็นหลักการของอังกฤษ เป็นหลักการที่ผมคิดว่าแน่นอนนักการเมืองมีที่มา หลากหลายเหมือนกับที่ ผมเข้าใจว่าเป็นท่านวัฒนาพูด เรามีที่มาหลากหลาย แต่สิ่งสำคัญก็ คือว่าเรามีความรับผิดชอบทางการเมือง เราเป็นตัวแทนของประชาชน เราคือคนที่บอกว่า ประชาชนต้องการอะไร เราสามารถที่จะ Design ให้เป็นองค์กรอิสระได้ครับ แต่องค์กร อิสระควรจะต้องทำหน้าที่และมีความรับผิดชอบทางการเมือง และการรับผิดชอบทางการเมืองที่ดีที่สุดก็คือการรับผิดชอบของพวกเรา นี่คือสิ่งที่ผมคิดว่าเราควรจะต้องทำ ถัดไปผมเห็นด้วยที่หลายท่านได้พูดว่าองค์กรอิสระจะต้องมีการตรวจสอบ ซึ่งการตรวจสอบหนึ่ง ที่สามารถทำได้โดยการตรวจสอบโดยศาลปกครอง ผมคิดว่าไม่มีปัญหาเลยครับที่ศาลปกครองจะเข้ามาตรวจสอบการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระ แล้วจริง ๆ นี่คือกระบวนการที่ทำ ให้เกิดความมั่นใจด้วยซ้ำไปว่าองค์กรอิสระ ถึงแม้จะอิสระฝ่ายบริหารแต่คุณก็มีความโปร่งใส ที่สามารถถูกตรวจสอบได้ ไม่ได้มีอำนาจมากมายไปทำลายสายบริหารโดยที่คุณไม่มีความรับผิดชอบอะไร ดังนั้นสรุปให้เกิดรูปธรรม ผมขอเสนอ ๓ ข้อ ข้อที่ ๑ ผมคิดว่าเราจำเป็นที่

จะต้องเลิกองค์กรอิสระในแบบที่เป็นอยู่ เราต้องทำให้คนเหล่านี้กลับมายึดโยงกับประชาชน อีกครั้ง ข้อที่ ๒ เราต้องกำหนดให้ชัดเจนเลยว่าศาลปกครองจะต้องมีอำนาจในการตรวจสอบ องค์กรอิสระ ข้อที่ ๓ เราต้องเลิกความคิดที่จะเอาศาลมาเป็นคนเลือกองค์กรอิสระ แต่เราต้องทำให้องค์กรอิสระกลับมายึดโยงกับสภา กลับมายึดโยงกับประชาชน ถ้าเราไม่ทำสิ่ง เหล่านี้เราก็จะได้รัฐบาลที่เป็นขององค์กรอิสระ แต่ไม่ใช่ของประชาชน ขอบคุณครับ”[๒๓๙]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม กฤช กรรมาธิการ ก็ขออนุญาตว่าจะมาในนามขององค์กรอิสระหรือ กกต. ก็ตาม แต่วันนี้ขออนุญาตพูดในนามของกรรมาธิการ เรื่องที่พูดกันฟังมานานพอสมควร ผมเห็นด้วยกับหลาย ๆ ท่านว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ แล้วก็ปัญหาที่มันเกิดขึ้นส่วนหนึ่งก็มาจากปัญหาในเรื่องของบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ด้วย ซึ่งผมขออนุญาตเรียนว่าเจตนาของการมีองค์กรอิสระ หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญจริง ๆ ผมเข้าใจว่าคงไม่ได้ประสงค์ให้เป็น อำนาจที่ ๔ หรืออำนาจที่ ๕ เจตนาคือต้องการให้มาตรวจสอบถ่วงดุลเรื่องการใช้อำนาจรัฐ ผมเข้าใจว่าอย่างนั้นของจุดเริ่มต้นที่ให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเริ่มขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ผมฟังดูกรรมาธิการหลายท่านที่ได้อภิปรายให้ความเห็นกันมามันก็จะมีประเด็น อยู่ประมาณ ๓ ประเด็นหลัก ๆ ที่พูดกัน

ประเด็นแรกคือเรื่องของที่มากับองค์ประกอบขององค์กรอิสระว่าแต่งตั้งโดยใคร ต้องยึดโยงกับประชาชนหรือไม่อย่างไร ซึ่งตรงนี้ผมขออนุญาตเรียนว่า พยายามอยากจะให้แยกกันว่า การแต่งตั้งโดยใครจริง ๆ มันมีบทบัญญัติของกฎหมายเขียนไว้อยู่ แต่ว่าการแต่งตั้งในข้อเท็จจริงที่ผ่านมามันไม่ใช่เป็นการแต่งตั้งโดยบทบัญญัติของกฎหมาย พยายามแยกแยะให้ดีว่ามันไม่ได้แต่งตั้งโดย คสช. ตามรัฐธรรมนูญกับตามกฎหมายประกอบ แล้วคำว่ายึดโยงกับประชาชนมันต้องตอบคำถามให้ได้ว่าแปลว่าอะไรคำว่ายึดโยงหมายความว่าต้องมาจากการเลือกของประชาชนหรือเปล่า ซึ่งผมเข้าใจว่าไม่น่าจะต้องไปถึงตรงนั้น ผมเข้าใจว่ามันน่าจะมีกระบวนการในการแต่งตั้งต่างหากที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชน อันนี้คือประเด็นในเรื่องของที่มากับเรื่ององค์ประกอบ องค์ประกอบก็ว่ากันไปจะเป็น ๗ จะเป็น ๙ จะเป็น ๑๕ ท่านสามารถที่จะให้ความเห็นได้

ประเด็นที่ ๒ ที่ฟังหลาย ๆ ท่านได้พูดกันก็พูดเรื่องของการใช้อำนาจว่า ใช้อำนาจเป็นอย่างไร ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายประกอบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นการใช้อำนาจที่ก้าวล่วงไปถึงอำนาจ ๓ ฝ่าย หรือไม่ อย่างไร ซึ่งอันนี้ ก็อภิปรายกันไปเยอะ

ประเด็นที่ ๓ เท่าที่ฟังดูก็จะมีเรื่องของการตรวจสอบถ่วงดุล แล้วก็เรื่องของ การถอดถอนด้วย ซึ่งก็บอกว่ากฎหมายมันมีสาระที่เปลี่ยนไปใน ๓ ประเด็นผมว่ามันเป็น ประเด็นสำคัญที่จะต้องมาอภิปรายกันในเรื่องขององค์กรอิสระ ซึ่งรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญด้วย แล้วผมก็ดูจากกำหนดการที่เราจะไปรับฟังความคิดเห็นเขาทราบว่า ในวันที่ ๒๔ มีนาคม จะมีการรับฟังความคิดเห็นในกลุ่มเป้าหมายคือองค์กรอิสระกับ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ผมไม่แน่ใจว่าองค์กรอิสระในความหมายตรงนี้รวมถึงศาลรัฐธรรมนูญด้วยหรือไม่ เพราะว่ามันไม่มี ผมมีความเห็นอย่างนี้ว่า ผมอยากให้ผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินการในการที่จะจัดระดมความเห็นท่านช่วยเก็บประเด็น ที่เป็นประเด็นสำคัญอย่างที่ผมพูดถึงไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่มา องค์ประกอบ เรื่องการใช้อำนาจ เรื่องการตรวจสอบถ่วงดุล การถอดถอนต่าง ๆ หยิบเข้าไปในประเด็นในการสัมมนา รับฟังความเห็นเขาในวันนั้นเพื่อฟังความเห็นที่เป็นลักษณะการ

---

[๒๓๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

สะท้อนกลับมาด้วยว่า เขามีมุมมองอย่างไร มันจะได้มีความรอบด้านยิ่งขึ้น ผมจะไม่อภิปรายในลักษณะที่จะไปตอบแทนองค์กรอิสระทั้งหมดว่า สิ่งที่ท่านพูดมามันถูกหรือมันผิด แต่วันนี้ผมเห็นประเด็นแล้วแล้วผมก็อยากจะให้เอาประเด็นเหล่านี้เข้าไปในเวทีสัมมนาวันที่ ๒๔ ด้วย อันนี้คือข้อเสนอที่ผมเสนอครับ ขอบคุณครับ”[๒๔๐]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“อีกประเด็นหนึ่งทำให้กลไกการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจเสียไป ก็คือเรื่องของการถอดถอนตามรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ วุฒิสภาซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนมีอำนาจจะถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์การตุลาการและองค์กรอิสระได้ ก็เป็นการที่ประชาชนเข้ามาตรวจสอบ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ วุฒิสภานั้นมาจากประชาชนกว่าครึ่งหนึ่ง อีกเกือบครึ่งหนึ่งมาจากการแต่งตั้งก็ยังมีอำนาจถอดถอนฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระได้ แต่ฉบับปัจจุบันผมก็เข้าใจนะครับว่าท่านได้ไปทำลายระบบการตรวจสอบ เพราะว่าวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่สุดท้ายก็เลยไม่มีกระบวนการตรวจสอบโดยการถอดถอนสำหรับฝ่ายตุลาการ และองค์กรอิสระเลย”[๒๔๑]

มาตรา ๒๑๕

นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ โฆษกคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ ผมเข้ามาตอนหลังขออนุญาตที่จะแสดงความเห็นเรื่องประเด็นองค์กรอิสระไว้นิดหนึ่ง องค์กรอิสระเวลาแสดงความเห็นเราค่อนข้างแสดงความเห็นได้ยาก เพราะว่ามันมีความรู้สึกว่าองค์กรอิสระนี้มันมีผลกระทบเฉพาะนักการเมือง อย่างเช่น กกต. ก็ดี หรือ ป.ป.ช. ก็ดี ส่วนใหญ่แล้วประชาชนเขาห่างจากองค์กรอิสระตรงนี้ พอเราไปพูดแต่องค์กรอิสระดูเหมือนนักการเมืองกำลังทำเพื่อตัวเองหรือเปล่า ปกป้องตัวเองหรือเปล่า มันก็ยากที่จะพูดให้สาธารณะเข้าใจ แต่ว่าในความรู้สึกของกระผมรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่กำลังพิจารณากันอยู่ ผมคิดว่าเราไปแตะองค์กรอิสระยากมาก แล้วก็องค์กรอิสระบางองค์กรใช้อำนาจตามอำเภอใจเหมือนกับคำวินิจฉัยของเขาเป็นที่สิ้นสุด ผมกำลังจะฟ้อง กกต. อยู่เรื่องหนึ่ง ผมจะทำให้เป็นคดีตัวอย่างเลย มันเหมือนกับว่าองค์กรอิสระ หรือ กกต. ตัดสินอะไรแล้ว มันยุติ มันไม่ใช่ ผมเคยเอา กกต. ติดคุกมาแล้วเรื่องของท่านประธานนี่แหละ แล้วจะทำให้ดู เป็นเคสที่ ๒ ผมยกตัวอย่างให้ท่านประธานดูว่ามันมีอำนาจใช้อำนาจตามอำเภอใจเหมือนเราจะถ่วงดุลแล้วตรวจสอบไม่ได้ แต่ว่าในกระบวนศาล ผมไม่ค่อยติดใจศาลเท่าไร ศาลยุติธรรม มันมี ๓ ศาล เราไม่พอใจศาลชั้นต้นแล้วก็อุทธรณ์ได้ เราไม่พอใจศาลอุทธรณ์เราก็ฎีกาได้ แต่ว่าถ้าเราไม่พอใจองค์กรอิสระเราทำอย่างไรล่ะครับ เรามีความรู้สึกว่ามันถึงที่สุดแล้ว แต่ไม่ใช่ครับ องค์กรอิสระก็ไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ เพียงแต่นักการเมืองกลัว นักการเมืองสันหลังหวะ นักการเมืองมันสีเทา เลยมันไม่สู้กับองค์กรอิสระ พอองค์กรอิสระว่าอย่างไรมันก็ว่าตามนั้น เรากลัวองค์กรอิสระมากกว่ากลัวศาลยุติธรรมเสียอีก เพราะฉะนั้น ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความคุ้มครององค์กรอิสระมากไป แต่องค์กรอิสระก็ต้องติดด้วยคำพิพากษาศาลฎีกา ผมศึกษามาเยอะแล้ว ศาลฎีกาบอกว่าแม้องค์กรอิสระ แม้กระทั่งอัยการใช้อำนาจตามอำเภอใจไม่ได้ ผมยกตัวอย่างให้ท่านประธานดูนะครับว่า อย่าคิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวนะครับ เราใช้ดูการใช้ดุลพินิจของ

---

[๒๔๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

[๒๔๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

องค์กรอิสระ สมมุติว่ามีเรื่องที่ กกต. อนุไต่สวน ไต่สวนแล้วให้แดง ถ้า กกต. ชุดใหญ่ไม่พอใจเขาให้สอบสวน เพิ่มเติม สอบสวนเพิ่มเติมครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ แล้วเขาเชื่อคำให้การพยานในครั้งที่ ๓ ท่านประธานเป็นผู้พิพากษาท่านประธานรู้ว่าเวลาพยานเบิกความพยานให้การในระยะที่ใกล้ชิดกับความเป็นจริง เขาเชื่อครั้งแรก เราไม่มีโอกาสจะไปเสกสรรปั้นแต่งได้ว่ามันจะไม่เป็นจริงอย่างไร ครั้งแรกเขาจะเชื่อให้น้ำหนักมากกว่าครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ เขาเลยให้แดงไป แต่มีการสอบสวนเพิ่มเติมจนกระทั่งว่าเชื่อครั้งที่ ๓ ซึ่งห่างจากข้อเท็จจริงเยอะมาก อันนี้ละครับ ผมคิดว่าเรามีวิธีอะไรที่จะไปตรวจสอบดุลยพินิจขององค์กรอิสระ องค์กรอิสระไม่ใช่ท่านมีอำนาจตามอำเภอใจ แต่ท่านสามารถที่จะถูกตรวจสอบได้ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมคิดว่ามีน้อยไป เช่น การถอดถอนอะไรทั้งหลายท่านก็คงได้อธิปรายไปแล้ว เราไม่มีตรงนั้นเสีย แล้วก็มันต้องยอมรับความจริงว่าองค์กรอิสระเหมือนที่ผมกราบเรียนท่านประธานว่า มันเกี่ยวข้องกับนักการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ แล้วนักการเมืองเราส่วนใหญ่ก็ไม่สู้กับองค์กรอิสระ มันก็เลยทำให้มีอำนาจล้นฟ้า อำนาจมากกว่าศาลยุติธรรมเสียอีก ผมว่าใครจะออกแบบอย่างไรก็แล้วแต่ แต่ว่าเรื่องของการตรวจสอบถ่วงดุลกับองค์กรอิสระต้องมีมาตรการเพิ่มขึ้นครับ”[๒๔๒]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการครับ ผมอยากจะนำเรียนต่อท่านประธานในความเห็น ทางวิชาการว่าเวลาเราพูดถึงวิวัฒนาการของรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระเกิดขึ้นตามหลัก แนวคิดของรัฐธรรมนูญ สมัยที่ ๔ ยุคนี้เราสู้กันมานาน ในเรื่องต่าง ๆ เราก็ออกแบบ รัฐธรรมนูญมา ถ้าพูดถึงสมัยก่อนเราก็บอกเป็นลายลักษณ์อักษรกับไม่มีลายลักษณ์อักษร ก็วิวัฒนาการมาจนมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบเพื่อไม่ให้ฝ่ายบริหารได้ใช้อำนาจเกินเลย ประกอบกับหน่วยราชการได้ใช้อำนาจเกินเลยไป มันถึงต้องมีศาลปกครอง มันถึงต้องมี ศาลรัฐธรรมนูญ เดิมทีตัวศาลรัฐธรรมนูญไม่เคยตั้งออกมา แยกออกมาเป็นศาลอิสระ แต่อยู่ในโครงสร้างของรัฐธรรมนูญ เราเรียกว่าตุลาการรัฐธรรมนูญ อยู่ในนั้น ทีนี้ในชั้นหลังเองตอนที่เราร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ท่านอาจารย์ปิยบุตร ขออนุญาตเอ่ยชื่อท่าน ท่านได้กล่าว ไว้แล้วว่าเราคิดกันหลายรอบว่าจะทำอย่างไร ในการออกแบบรัฐธรรมนูญครับ มันมีหลัก พื้น ๆ อยู่ ๒-๓ อย่าง ในทางรัฐศาสตร์เองเราไม่ทำทุกอย่างให้มันซับซ้อนจนเกินไป หลักง่าย ๆ ก็คือ ๑. ยึดโยงกับประชาชน ซึ่งหลายท่านพูดไปแล้ว แต่หลักการที่ ๒ คือ การไม่ขัดกันของผลประโยชน์ ทำอย่างไรจะไม่ให้เกิดอัฐยายซื้อขนมยาย ผลัดกันเกาหลังผมเลือกคุณ คุณเลือกผม ทำอย่างไรถึงไม่ให้เกิดความตีบแคบของการเข้าสู่ตำแหน่งใน องค์กรอิสระ ท่านจะเห็นได้ว่าทุกวันนี้มีการผูกเอาตำแหน่งทางวิชาการ ทางรัฐศาสตร์และ ทางนิติศาสตร์เข้าไปด้วย ด้วยความเคารพ ผมเองอยู่ในภาควิชาการ ผมคิดว่าตรงนี้มีปัญหา อยู่ไม่น้อยเหมือนกัน เพราะว่าถึงที่สุดแล้วการเข้าสู่ตำแหน่งสูงสุดในทางวิชาการนั้นก็บีบ แคบไม่แพ้กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาขารัฐศาสตร์ ในขณะเดียวกันท่านจะเห็นได้ว่าโครงสร้าง ของสถานศึกษาฝ่ายกองทัพก็ได้เปิดตำแหน่งทางวิชาการในระดับเดียวกันกับสถาบันทางอุดมศึกษา กลายเป็นว่าทุกวันนี้คนที่อยู่ในกองทัพเองก็มีสถานศึกษาที่ผูกกับตำแหน่ง ทางวิชาการซึ่ง Qualify สำหรับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการในองค์กรอิสระ ดังนั้นเราพูด กันมาตลอดว่าทำอย่างจะให้กองทัพเป็นทหารอาชีพ ไป ๆ มา ๆ เราออกแบบโครงสร้าง แบบนี้ เราอนุญาตให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ เราเพิ่มบทบาทของกองทัพอย่างที่ไม่เคยมี มาก่อน รัฐวิสาหกิจเราก็เห็นแล้ว หลังพฤษภาคม ปี ๒๕๓๕ ตายไปเท่าไรครับ เราถึงได้เอา กองทัพออกจากการเมือง แต่หลังรัฐประหารปี ๒๕๕๗ มีแต่ผู้ทรงคุณวุฒิมานั่งแล้วกองทัพ จะปราศจากการเมืองได้อย่างไรในเมื่อเราดึงเข้ามาหรือเราเปิดช่องให้เขาเข้ามา อย่าไปมอง ว่าเรา

---

[๒๔๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๑ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๓

ต้องเอากองทัพมาอยู่ในโครงสร้างเพื่อที่จะทำให้ระบบการเมืองของเราเกิดรัฐประหาร อันนี้ก็ผิดครับ อย่างที่ผมนำเรียนไปครั้งก่อนว่าโอ้โฮมีอย่างที่ไหนล่ะครับ ให้ผู้ที่มีอำนาจ ในองค์กรบริหารฝ่ายใช้อำนาจฝ่ายบริหารในกองทัพมานั่งอยู่ในวุฒิสภาถึง ๖ ตำแหน่ง แล้วสมัย ๑ ปีท่านมานั่งทำกี่วัน มันคุ้มกันไหม เพราะฉะนั้นประการแรก หลักสำคัญ ในการร่างการเข้าสู่ตำแหน่งในองค์กรอิสระคือ ๑. ต้องยึดโยงกับประชาชน ๒. ไม่ให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ และประการที่ ๓ ต้องคิดด้วยว่าเจตนารมณ์ของการตรวจสอบนั้น เป็นไปเพื่ออะไร อย่า Politicize องค์กรตรวจสอบจนเกินไป ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วมันจะ กลายเป็นจุดที่จะต้องปะทะเอาชนะคะคานกันอย่างเด็ดขาด ตรงนี้ผมอยากจะนำเรียนว่า จากที่ได้นำกล่าวเสนอว่าวิวัฒนาการของรัฐธรรมนูญในโลกนี้มันเดินมาถึงการสร้างสถาบัน อิสระ องค์กรอิสระเพื่อตรวจสอบ สถาบันการเมืองเหล่านี้เราเห็นได้ชัดอย่างประเทศ เกาหลีใต้ ซึ่งในช่วงการประท้วงการใช้อำนาจของประธานาธิบดี Park Geun-hye เราก็จะเห็นได้ว่าฮึ่ม ๆ เกือบรัฐประหารแล้ว แต่ท้ายที่สุดกองทัพก็มีสิทธิที่เรียกว่า Forbearance หรือความยับยั้งชั่งใจไม่ก้าวล่วงฝ่ายนิติบัญญัติ ไม่ก้าวล่วงอำนาจของประชาชน จะทำ อย่างไรครับเราถึงจะมีองค์กรอิสระซึ่งทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ ของประชาชนเป็นหลัก

ประการที่ ๓ ครับ ผมอยากจะนำเรียนว่าวิวัฒนาการของการเมืองโลก ปฏิเสธไม่ได้นะครับว่ารัฐธรรมนูญในสมัยที่ ๔ เราได้รับอิทธิพลจากรัฐธรรมนูญและการเมือง ของอเมริกันมามาก การเมืองของอเมริกันก็เคยผ่านสิ่งที่เรากำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ครับ ก็คือ การจัดการฝ่ายตรงข้ามให้ตาย เมื่อวานเห็นมีข่าวว่านักกิจกรรมโดนอุ้มที่เขมร อันนี้ก็เป็น เรื่องใหญ่มาก ๆ ที่เราต้องคิดกันว่าเมื่อไรก็ตามที่ฝ่ายการเมืองคิดว่าเราต้องสังหาร ฝ่ายตรงข้ามให้ตายให้แดดิ้นในทางการเมือง ยุบพรรคไปแล้ว ต้องตามบี้ให้มันตายคาเว ที ไม่ให้ผุดให้เกิด ต้องคิดด้วยนะครับว่าทุกวันนี้เรากำลังทำลายอนาคตของเรา จะทำลายผู้นำ ทางการเมือง ว่าที่ผู้นำทางการเมืองในอนาคต ไปจำกัดสิทธิเขาไว้ ๕ ปี ๑๐ ปี ทำไมรายนี้ ๑๐ ปี ทำไมรายนี้ ๕ ปี ทำไมรายนี้โต๊ะจีนไม่เป็นไร คือผมคิดว่ามันเกิดความลักลั่นและ มันเกิดความสงสัย และมันกลับมาที่ตัวเดิมครับ การขัดกันของผลประโยชน์และไม่ยึดโยงกับ ประชาชน

ในการเมืองสหรัฐอเมริกาครับท่านประธาน มีอยู่ ๒ ส่วน ๒ คำที่ต้องท่อง ไว้เลย คำแรกก็คือ Forbearance คือความยับยั้งชั่งใจ อันนี้ผมเอามาจากหนังสือของ เพื่อนผมที่มหาวิทยาลัย Harvard เขียนเรื่อง How Democracy Style ผมเอาไปแปลเอง ไม่ได้โฆษณาขายของนะครับ แต่ว่ามันมีหลักวิชาการรองรับ

คำที่ ๒ ก็คือมันจะต้องมี Visual Torrance หรือความมีขันติธรรมร่วมกัน ในการเมืองอเมริกันมันมียุคหนึ่งครับที่เรารุกไล่ฝ่ายตรงข้ามกันแบบที่เรากำลังทำกันอยู่จนถึง ทุกวันนี้ และเขาพบว่ามันปีกแคบ ถ้าปล่อยกันแบบนี้พังกันทั้งประเทศ ชนชั้นนำอเมริกันเอง ก็บอกว่าไม่ได้แล้ว เราต้องกลับมาหาหลักบรรทัดฐานเดิมก็คือความยับยั้งชั่งใจ ไม่เอา ทุกเรื่องไปฟ้องศาลรัฐธรรมนูญ ไม่เอาทุกเรื่องไปฟ้ององค์กรอิสระ เขาเรียกสังหารทำลาย ฝ่ายตรงข้ามอย่างถึงที่สุด เรามีไหมครับ เราไม่มี เรากำลังอยู่ในช่วงที่เรากำลังจัดการฝ่าย ตรงข้าม และมิหนำซ้ำต้องพูดถึงนะครับ ตอนนี้ในระบบราชการท่านขยายอายุถึง ๗๐ ปี ภาคตุลาการท่านขยายไปถึง ๗๕ ปี ใช่ไหม ประทานโทษถ้าผมผิด ท่านขยายโอกาสนี้นะครับ คนรุ่นผมไม่ต้องพูดถึงครับ เตรียมหลับตาตายอย่างเดียว ไม่ต้องทำอะไรแล้ว ท่านไม่เปิด โอกาสให้คนรุ่นอนาคตเข้ามาสืบทอดเลย อันนี้คือสิ่งที่อันตรายที่สุดของระบบการเมืองก็คือ ว่า เราจะเต็มไปด้วยไม่เพียงแค่ Aging Society นะครับ แต่เรากำลังจะเต็มไปด้วย Aging Politician ที่ขาดซึ่งวิสัยทัศน์ในการนำพาประเทศและการบริหาร และความขัดแย้ง ทางสังคมจะไม่เป็นที่ยุติเลย เพราะว่าสิ่งที่ท่านตั้งขึ้นมา Constitutional Design ของท่าน นั้นตั้งอยู่บนฐานของความขัดแย้งกับผลประโยชน์ ๒. ไม่ยึดโยงกับประชาชน ๒ ประการนี้ จะนำมาซึ่งความขัดแย้ง ซึ่งโชคดีของรัฐบาลนี้ได้ COVID เป็นของขวัญ เพราะว่าอะไร เพราะในช่วงที่ผ่านมาน้อง ๆ นิสิต นักศึกษาทั่วประเทศยังฮึ่ม ๆ กันอยู่ ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการของเราต้องขอบพระคุณทางท่านประธานและประธานอนุกรรมาธิการ ที่อนุญาตให้น้อง ๆ

ได้มาเสนอความเห็น ถ้าไม่เกิด COVID นะครับผมว่าตอนนี้ประท้วงกัน ทั่วประเทศ เพราะว่าอะไร เพราะว่าความคับข้องใจของคนหนุ่มสาวที่มีต่อทิศทางของ ประเทศ COVID ครั้งนี้นะครับ ผมขออนุญาตเลยไปนิดเดียว คือเรื่องยุทธศาสตร์ ซึ่งพูด ไปแล้วในครั้งก่อน จะไม่พูดมาก ๆ อย่าเอาแค่ว่ายุทธศาสตร์ ๒๐ ปีมันถึงต้องเลิกรา เพราะว่านี่คือสิ่งที่เป็นมหาวิกฤติเศรษฐกิจ ตอนนี้กำลังเผชิญตรงนี้ เพราะฉะนั้น ถ้ารัฐธรรมนูญของเราที่ออกแบบมาในคราวนี้มันไม่ดี จะต้องกลับไปยึดโยงหลักพื้นฐาน ๑. ก็คือต้องยึดโยงกับประชาชน ๒. คือไม่ให้เกิดความขัดกันของผลประโยชน์อย่างสิ้นเชิงและในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงวิวัฒนาการของการเมืองโลกด้วย เขาเอากองทัพออกจาก การเมืองอย่างไร ไม่ใช่อัญเชิญมานั่งรับเงินเดือนเต็ม แต่มาทำงานน้อย อย่างนี้ไม่ถูกต้องครับ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๒๔๓]

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

“ประเด็นที่ ๒ คือเรื่องเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบถ่วงดุลองค์กรอิสระเรายอมรับกันดีนะครับว่าในรัฐเสรีประชาธิปไตยต้องมีการตรวจสอบการใช้อำนาจฝ่ายการเมืองกลายเป็นองค์กรที่เป็นเป้าหมายหลักในการถูกตรวจสอบอยู่เสมอมา ทั้งรัฐสภาทั้งตัวรัฐบาล แต่ปัญหาที่ต้องถามต่อไปว่าแล้วใครตรวจสอบองค์กรตรวจสอบ ใครเป็นคนตรวจสอบองค์กรตรวจสอบ ทุกวันนี้ฝ่ายการเมืองถูกองค์กรถูกตรวจสอบตรวจสอบตลอด แต่ใครล่ะครับที่จะมาทำหน้าที่ตรวจสอบองค์กรตรวจสอบ ต้นแบบที่เราไปเอามาในองค์กรอิสระ ผมคิดว่าถ้าเราศึกษารายงานการวิจัยชุดที่อาจารย์หมอประเวศเป็นประธานเรื่องเล็ก ๆ สมัยก่อนที่เราจะทำรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เรามีนักวิชาการเขียนกันคนละเล่มหลายคน เล่มหนึ่งที่เป็นคนรับผิดชอบเรื่องนี้คือท่าน รองศาสตราจารย์ ดอกเตอร์วิษณุวรัญญู ซึ่งปัจจุบันท่านเป็นตุลาการศาลปกครองสูงสุด ท่านทำงานวิจัยชื่อว่า องค์กรอิสระองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ความคิดนี้ก็ไปหยิบยืมมาจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสภาษาอังกฤษเขาเรียกกันว่า Autorite Administrative Independente หรือตัว AAI หน่วยงานแบบนี้มันมีสถานะเป็นหน่วยงานทางปกครอง แต่มีความเป็นอิสระจากรัฐบาลรัฐบาลไปสั่งไม่ได้ แต่คุณยังมีสถานะเป็นหน่วยงานทางปกครอง นัยนี้หมายถึงอะไรครับหมายความว่าองค์กรอิสระเหล่านี้มีคำวินิจฉัย มีคำสั่งใด ๆ ไปแล้วจะถูกโต้แย้งได้ที่ศาลปกครอง จะถูกโต้แย้งตรวจสอบได้ที่ศาลปกครอง แต่กรณีของประเทศไทยพอเรานำมาใช้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้วก็ด้วยแนวทางของศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยไปว่ายกระดับให้พวกนี้เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ นั่นหมายความ ว่าเทียบเท่ากับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่นทั้งหมด สภา รัฐบาลทั้งหมด ทำให้ศาลปกครองไม่ยอมเข้าไปตรวจสอบเรื่องนี้ จริง ๆ มีความพยายามของศาลปกครองที่เข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต.สมัยท่านอาจารย์โภคินเป็นรองประธานศาลปกครองสูงสุด แต่ในท้ายที่สุดศาลรัฐธรรมนูญไปReview อีกรอบหนึ่งบอกว่าตรวจสอบไม่ได้ กกต. เป็น องค์กรระดับรัฐธรรมนูญเพราะฉะนั้นตอนนี้ก็เลยเป็นปัญหาค้างเติ่งอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันคือ เวลา กกต. ก็ดี ป.ป.ช. ก็ดี ซึ่งมีอำนาจมหาศาล วินิจฉัยสั่งการอะไรแล้วมันเป็นที่สุด ไม่มีใครตรวจสอบได้เลยครับ และคน ๕ คน คน ๗ คนชี้ขาด เปรี้ยงเดียวจบโต้แย้งอะไรไม่ได้เลย เวลา กกต.แจกใบส้ม แจกใบแดงทีหนึ่งหมดอนาคตทางการเมืองทันที ไม่มีการตรวจสอบ Review ทบทวนใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นถ้าเป็นไปได้ในอนาคตอาจจะต้องคิดกันถึงเรื่องนี้เลยว่าเราจะยอมให้องค์กรอิสระยกระดับขึ้นมาเป็นอำนาจที่ ๔ เหมือนที่พูด ๆ กันในปัจจุบันไหมหรือจริง ๆ แล้วมันเป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นอิสระ แต่ยังถือว่าเทียบเท่ากับพวกสถานะในทางการปกครองอยู่และคุณถูกตรวจสอบได้โดยศาลปกครอง

---

[๒๔๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรื่องที่ ๓ เรื่องของอำนาจหน้าที่ พอเราเติมอำนาจหน้าที่ให้กับองค์กรอิสระมากขึ้น ๆ เรื่อย ๆ มันทำให้องค์กรอิสระมันแปรสภาพกลายเป็นเดิมพันในการต่อสู้แย่งชิงกันในสมัยที่ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ก็มีการกล่าวหากันว่าเสียงข้างมากในเวลานั้นพยายามเข้าไปแทรกแซงองค์กรอิสระจนเป็นอีกหนึ่งในการรัฐประหารปี ๒๕๔๙ แต่หลังจากรัฐประหารปี ๒๕๔๙ กลับมาปุ๊บก็เห็นได้ชัดอีกเช่นเดียวกันว่าพลังอีกฝ่ายหนึ่งก็เข้าไปมีบทบาทในการกำหนดคนเข้าไปดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระ ในนัยนี้หมายความว่าทุก ๆ ฝ่ายที่เข้ามาอยู่ในสนามนักการเมืองพยายามเพ่งเล็งองค์กรอิสระเอาไว้ เพราะอำนาจมันเยอะจริง ๆ ถ้าอำนาจไม่เยอะไม่มีใครไปยุ่งหรอกครับ ในหลากหลายประเทศนี่อำนาจเขาไม่เยอะถึงขนาดออกใบแดง ใบเหลืองแบบนี้ ทาได้ก็คือทำ Report รายงาน แต่ Report รายงานของเขาส่งผลกระทบกระเทือนในสาธารณะมาก หน่วยงานไหนที่ถูกคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทำรายงานส่งสภาว่าใช้งบไม่ชอบ หน่วยงานนั้นอยู่ไม่ได้เลยครับ ผู้บริหารหน่วยงานนั้นอยู่ไม่ได้แล้ว เพราะใช้งบไม่มีประสิทธิภาพ แบบนี้เป็นต้น ทั้งหมดที่ผมพูดมาทั้งหมดคือว่าผมคิดว่าโอกาสที่ท่านจะต้องทบทวนแก้ไขรัฐธรรมนูญเรื่ององค์กรอิสระจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาทบทวนทั้งในเรื่องของการได้มา เรื่องของระบบการตรวจสอบถ่วงดุลองค์กรอิสระ เรื่องของอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระเอง ทั้งหมดนี้ยืนยันสิ่งที่ผู้แทนราษฎรหรือกรรมาธิการหลายท่านที่เป็นผู้แทนราษฎรอยู่จำเป็นจะต้องพูดไม่ใช่พูดเพราะว่าตัวเองกลัวตรวจสอบ อย่างไรนักการเมืองอยู่ในที่แจ้งโดนตรวจสอบตลอดอยู่แล้ว ต่อให้ไม่มีองค์กรพวกนี้ก็โดนสื่อมวลชน โดนฝ่ายค้าน โดนพรรคต่าง ๆ ตรวจสอบด้วยกันเองอยู่แล้ว ผมเชื่อว่านักการเมืองประสงค์อยากจะแก้เรื่องนี้ ไม่ได้ต้องการแก้เพื่อกลัวการตรวจสอบ แต่แก้เพื่อสร้างดุลภาพของอำนาจให้ได้มาตรฐานมากขึ้นครับ ขอบคุณครับท่านประธานครับ”[๒๔๔]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย : ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ ผมมีประเด็นสั้น ๆ ๒ ประเด็นเกี่ยวกับเรื่ององค์กรอิสระ ความจริงผมได้พูดเรื่องนี้ในประเด็น เรื่องศาลรัฐธรรมนูญไปแล้ว ผมคิดว่าสิ่งสำคัญคือการสร้างความสมดุล อย่างไรก็ตามองค์กรอิสระเราอยากเห็นการทำงานที่มีอิสระโดยไม่มีการแทรกแซง แล้วก็สิ่งที่ผมคิดว่าตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ มา สิ่งห่วงใยก็คือห่วงใยเรื่องการแทรกแซงทางการเมือง ซึ่งแน่นอนครับว่าองค์กรอิสระอาจจะต้องมีความปลอดทางการเมือง แต่สิ่งที่ต้องได้ดุลคือกลไกการตรวจสอบที่ยึดโยงกับกลไกที่มาจากการเมือง ผมคิดว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้นการจะได้ดุลระหว่าง ความมีอิสระ ซึ่งความมีอิสระนี้ผมคิดว่ามันมี ๒ เรื่อง คือ ๑. คือเรื่องของที่มา กับอันที่ ๒ คือ เรื่องของคำวินิจฉัย ผมค่อนข้างเห็นด้วยกับท่านทศพลว่าคำวินิจฉัยหลายเรื่องมันไม่ใช่เป็น เรื่องสิ้นสุด เราตัดทิ้งไปได้เลย เพราะว่ามันไม่แน่หรอกครับว่ามันถูกหรือผิด อันนี้เราไม่ได้ พูดถึงความรู้สึก แต่เรารู้สึกว่าความไม่สอดคล้องต้องกันในสิ่งที่ผ่านมานี่มีปัญหา เพราะฉะนั้นผมคิดว่าผมยังคิดไม่ออกว่าเราจะทำอย่างไร แต่ว่าเนื่องจากกรรมาธิการนี้มีหน้าที่ศึกษา และผมคิดว่าชุดของท่านไพบูลย์ที่ดูเรื่องเนื้อหาก็น่าจะไปดูว่าเราจะ Design อย่างไรในเรื่องของการตรวจสอบเรื่องที่มาและอิสระ แต่อีกอันหนึ่งก็คือว่ากลไกการตรวจสอบการทำงานนั้นผมคิดว่าสำคัญมาก เพราะว่าวันนี้เราไม่สามารถตรวจสอบอะไร ได้เลย ผมค่อนข้างเห็นด้วยกับท่านอาจารย์โภคินว่าสภาก็ถูกตรวจสอบ แล้วทุกท่านก็ถูก ตรวจสอบ ศาลก็ยังถูกตรวจสอบกันเองด้วย เป็น Internal Audit เป็นการตรวจสอบกันเอง แต่องค์กรอิสระนี้ไม่มีใครเข้าไปตรวจสอบได้ อันนี้ผมไม่ทราบว่าจากประสบการณ์ว่าเราจะ Design ได้อย่างไร”[๒๔๕]

---

[๒๔๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๔๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ข้อสังเกตความเห็นและข้อเสนอแนะใน (๓) ได้สรุปว่าองค์กรอิสระและศาลควรมีองค์กรเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรี (๓) นะครับ องค์กรอิสระและศาลควรมีองค์กร เราบอกแล้วว่าข้อเสนอแนะควรมีองค์กรเข้ามาตรวจสอบศาลนะครับ แต่ทีนี้ปรากฏว่าในหน้า ๙๔ (๓) เช่นเดียวกัน ในบรรทัดที่ ๓ บรรทัดที่ ๔ เราบอกว่า ให้สภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยควรมีอำนาจตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจการทำคำพิพากษา อย่างนี้ท่านประธานอันนี้ในหน้า ๙๕ มันเป็นเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญใช่ไหมครับ แต่ทีนี้เป็นไปได้ไหมว่าถ้าเกิดใน (๓) เราเติมคำว่า องค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ มันจะไม่แยกกัน”[๒๔๖]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“วลัยพร กรรมาธิการนะคะ ฟังหลาย ๆ ท่านก็เห็นด้วยกับหลาย ๆ ท่าน ทีนี้มีอยู่ประเด็นหนึ่งอยากที่จะเรียนทุกท่าน ดีกว่า เล่าให้ฟังนะคะว่าที่ ๗๐๐ กว่าหน้า ที่รับฟังความคิดเห็นมา สิ่งหนึ่งที่อยากจะพูดถึงว่า เป็นความคาดหวังดีกว่านะคะ พอดีท่านอาจารย์วุฒิสารท่านออกแบบไว้ว่าในแบบสอบถามนี้ จะมีเรื่องของความคาดหวังว่าท่านคาดหวังในองค์กรอิสระ สมมุติว่าเป็นเรื่องนี้นะคะ อย่างไรบ้าง แล้วก็พบว่าความคาดหวังก็คือองค์กรอิสระที่เป็นอิสระที่แท้จริง ปลอดจากการ แทรกแซง ส่วนใหญ่ที่อ่าน แล้วสิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเสนอแนะว่าควรจะต้องดำเนินการอย่างไร เห็นที่ทุกท่านในที่นี่อาจจะพูดบ้าง แต่ก็อาจจะไม่ใช้คำพูดที่ตรงกัน คือการมีส่วนร่วมค่ะ คือ อาจจะใช้คำว่า ยึดโยงกับประชาชน หรืออาจจะว่ายึดโยงกับประชาชนที่ไม่ใช่โดยตรง โดยอ้อม เช่น ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ ของท่านอาจารย์ปิยบุตรก็ได้ แต่ว่าจริง ๆ แล้วเขาก็ คิดว่ากระบวนการในการวิเคราะห์จะเป็นการตรวจสอบหรือว่ามีส่วนร่วมในกระบวนการ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระได้ อันนี้เราอาจจะต้อง Rethink กันใหม่ ว่าเราจะออกแบบ Redesign อย่างไรในการที่จะสร้างการมีส่วนร่วม ไม่ใช่เฉพาะภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่น ภาคการเมืองหรือว่าภาคส่วนที่เข้าไประบบศาลหรืออะไรก็แล้วแต่ แต่อาจจะเป็นภาคส่วน ที่ว่าเรามองว่าเราอาจจะต้องเปลี่ยน Mindset ว่าการที่เรามองและเราให้ความคาดหวังหรือ ว่าความหวังอยู่ที่ผู้แทนของภาคประชาชนในสภาก็ดี ตรงนั้นก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ แต่ในส่วนที่เขาสามารถใช้โดยตรงเองได้บ้างหรือไม่ ในเรื่องขององค์กรอิสระ อันนี้เล่าข้อมูลให้ฟังว่า การมีส่วนร่วมทุกประเด็นที่เสนอมาเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม ในการแก้ไขปัญหาทั้งสิ้นเลย ดังนั้นนี่คือความคาดหวังของสังคมในเรื่องของการมีส่วนร่วม อาจจะไม่เฉพาะแค่องค์กรอิสระนะคะ ในประเด็นอื่น ๆ ดังนั้นจริง ๆ แล้วการเปลี่ยนแปลง Model มันเป็นพลวัตรมันเป็นเรื่องของการยืดหยุ่นสูงมาก แต่ในขณะที่เรามีข้อกฎหมาย ที่ถูกกำหนดเอามาเป็นแบบเป๊ะ ๆ ค่อนข้างแข็ง แล้วก็ไม่สามารถที่จะยืดหยุ่นได้ในบางเรื่อง แต่บางเรื่องเราน่าจะเปิดช่องกลไกลต่าง ๆ เพื่อให้ภาคประชาชนเขาได้มีส่วนร่วมได้ มากกว่านี้ ในขณะเดียวกันเราคงไม่ต้องการให้ประชาชนไม่ได้เรียนรู้ในการที่เขาจะใช้สิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วยตัวของเขาเอง ไม่อย่างนั้นเขาก็จะต้องพึงพิงภาคส่วนอื่น ที่เกี่ยวข้องทั้งภาคการเมืองภาครัฐอยู่ตลอดเวลา เขาจะต้องเติบโตขึ้นสักวันหนึ่ง เราก็น่า จะต้องเปิดช่องให้เขาได้เติบโตและได้เรียนรู้ว่าเขาสามารถใช้กระบวนการมีส่วนร่วมภายใต้ กฎหมายที่เขาจะทำได้อย่างถูกต้อง ในขณะที่บนข้อมูลที่ถูกต้องด้วยนะคะ อันนี้ก็ยังไม่ทราบ เหมือนกันว่าเราจะสามารถ Readjust แล้วทำการ Redesign แล้วก็สร้าง New Balance ให้เกิดขึ้นระหว่างความเชื่อมั่นที่ท่านอาจารย์อุดมพูดเมื่อกี้ว่า องค์กรอิสระก็ต้องสร้างความ เชื่อมั่นเชื่อถือได้ด้วย สมมุติว่าเราเอาใครสักคนหนึ่งที่ไม่เคยมี Background หรือ No name มากเลย ไม่ทราบว่าท่านจะ Just อย่างไรกันแน่ ตรงนี้เข้าไป

---

[๒๔๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

จะสร้างความเชื่อมั่นให้องค์กร ได้หรือเปล่า อันนี้ Balance ตรงนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ต้องเป็นเทพเป็นมหาเทพ แต่ก็ต้องมี อะไรที่มีความโดดเด่นถึงจะเข้าไปสู่ในคณะที่อยู่ในองค์กรอิสระได้ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ Balance ส่วนนี้ก็จะต้องดำเนินการในการที่ Rethink เหมือนกัน ในส่วนที่ ๒ ความเป็น อิสระในมิติตรงนี้ตามหลักการที่ทุกท่านก็ได้พูดไปเยอะ ทั้งเรื่องของการตรวจสอบเอง เรื่อง ของการถ่วงดุลเอง อันนี้ก็เห็นด้วย แต่ก็อยากคิดแบบท่านอาจารย์วุฒิสาร ก็ยังคิดไม่ออก เหมือนกันว่ารูปแบบมันควรเป็นอะไร แต่สิ่งที่เราคิดกันขึ้นมาก็คือประเด็นที่สำคัญที่เราควรที่ จะมีการศึกษาต่อไป และเสนอให้มีการไปทบทวนแล้วออกแบบมาว่า ออกแบบในสิ่งที่มัน น่าจะเหมาะสม และเราต้องไม่คิดว่าเฉพาะปัจจุบัน โลกปัจจุบันนี้มันเปลี่ยนแปลงเร็ว เราน่าจะคิดไปดักรอในอนาคตด้วยว่าสิ่งที่มันอาจจะเกิดขึ้น อย่างกรณีโควิดที่เกิดขึ้นเราจะ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างไร ซึ่งตอนนี้ไม่มีใครสนในเรื่องการมีส่วนร่วมก็สนใจเรื่อง โควิด แต่โควิดมันเป็นแค่ Event หนึ่งสถานการณ์หนึ่งที่มันเข้ามา แต่ในอนาคตอาจจะมีเป็นสิบ ๆ สถานการณ์ก็ได้ แต่ในขณะที่กฎหมายเราเราก็จะบอกว่าเราจะเอาแบบนี้ตลอดเวลา ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปก็คิดว่ามันไม่เหมาะสม แล้วก็คิดว่ามันต้องมีการยกเลิก กฎหมายมีการปฏิรูปกฎหมาย แล้วก็ระบบบริหารราชการอย่างที่ท่านโภคินเสนอมานะคะ อันนี้เป็นประเด็นหนึ่งที่อยากจะฝากแล้วก็เล่าให้ฟังถึงความคาดหวังของสังคมที่ตอบมา ในบางส่วน ขอบพระคุณค่ะ”[๒๔๗]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ขอบคุณครับ คือผมขออนุญาตไม่ลงรายละเอียดเรื่อง องค์กรอิสระ เพียงแต่ว่าฟัง วันนี้มีคนอภิปรายเยอะมาก แต่ว่ามันสะท้อนอันหนึ่งครับว่า จริง ๆ เรื่องนี้ต้องยอมรับว่ามันเป็นปมความขัดแย้งสำคัญมาก ผมคิดว่าตั้งแต่ก่อน รัฐประหาร เป็นผมที่แก้ไม่ตกตั้งแต่หลังจากที่ออกแบบรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมาจนเกิดรัฐประหาร ๒ ครั้ง คือประเด็นผมก็คือว่าอาจจะต้องคิดว่าบทบาทของคณะกรรมาธิการชุดนี้ควรจะให้ความสำคัญกับประเด็นนี้เป็นประเด็นสำคัญมาก ทำอย่างไร ที่เราจะหยิบยกประเด็นนี้มาทำความเข้าใจเปิดเป็นประเด็นอภิปรายสาธารณะให้ได้ เพราะ ถ้าแก้ความเข้าใจเรื่องนี้ หาข้อตกลงร่วมกันเรื่องนี้ไม่ได้ผมเชื่อว่าการเมืองไทยจะตกอยู่ ในความขัดแย้งมีปัญหา ผมว่าวิเคราะห์เป็นโจทย์ร่วมกัน เพราะว่าเราต้องยอมรับว่าเรามีคน จำนวนมากที่ไม่ไว้ใจไปจนกระทั่งเกลียดนักการเมือง ก็นำไปสู่ความคิดที่จะออกแบบองค์กรอิสระกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลต่าง ๆ แต่มันก็ออกแบบไปไกลจนกระทั่งหลุดลอยหนี ยิ่งออกแบบยิ่งหนีออกจากประชาธิปไตยไปไกล แต่ผมก็เชื่อว่าหลายคนที่อาจจะถูกมองว่า สนับสนุนทหารก็ตามที สนับสนุนรัฐประหารก็ตามที จริง ๆ เขาเองเขาไม่ได้คิดว่าเขา ไม่สนับสนุนประชาธิปไตย แต่ปมปัญหาความเข้าใจเรื่องนี้ว่าเราจะสร้างกลไกตรวจสอบ ถ่วงดุลโดยยึดโยงกับประชาธิปไตยได้อย่างไร แต่ผมคิดว่ามันสามารถที่จะหาข้อตกลงร่วมกัน ก็แค่คิดว่าทำอย่างไรกรรมาธิการชุดนี้จะสามารถหยิบยกประเด็นสำคัญแบบนี้ให้มันเป็นที่ ถกเถียงในทางสาธารณะกว้างขวางเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันว่าเรามีทางออกได้ เรามีกลไก ตรวจสอบที่ไม่มีกรอบจากประชาธิปไตยไปเรื่อย ๆ ได้ เพราะถ้าไม่หาข้อสรุปเรื่องนี้ผมว่ามัน ก็ไม่จบ ผมเชื่อว่าไม่จบ”[๒๔๘]

---

[๒๔๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๔๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

มาตรา ๒๑๖

นายเทพไท เสนพงศ์ กรรมาธิการ

“ท่านประธานที่เคารพ ผม เทพไท กรรมาธิการครับ ผมมีประเด็นสั้น ๆ นิดเดียวครับ เรื่องประเด็นขององค์กรอิสระ ซึ่งผมก็คาดหวังเหมือนกับ อาจารย์วุฒิสารว่ามา ทุกคนก็คาดหวังที่อยากจะให้มันอิสระ พอฟังชื่อว่าองค์กรอิสระ เริ่มต้นใหม่ ๆ สังคมไทยก็เฮโลสนับสนุนว่ามันมีองค์กรนี้แล้ว มันก็คงจะให้ความเป็นธรรมกับ ทุกฝ่ายได้ แต่ว่าในโลกความเป็นจริงมันไม่อิสระจริง แต่ผมก็เชื่อว่าในประเทศไทยไม่มี ความเป็นอิสระ แต่ทำอย่างไรก็แล้วแต่ ความอิสระมันจะไม่มี เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าในโลก ความเป็นจริงมันไม่มี เพราะฉะนั้นเราก็เลิกคิดเรื่องที่มาองค์กรอิสระที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นไหน ๆ มันไม่อิสระจริง เราก็ไปคิดแบบอาจารย์ปิยบุตรว่า ก็คือให้มันยึดโยงกับประชาชนไป จะได้จบ มันได้อธิบายได้ว่ามันยึดโยงกับประชาชน แต่ว่ามาตรการการยึดโยง มันก็ต้องเข้ม อย่างสัดส่วนที่อาจารย์ปิยบุตรเสนอ ผมก็คิดว่ามันก็เป็นไปได้ ไม่ใช่เสียงข้างมาก เอาสามในสี่ เอาสี่ในห้า เอาอะไรก็แล้วแต่ เพราะฉะนั้นตรงนี้มันจะตอบคำถามได้ ผมก็เลยฝากสั้น ๆ แค่นี้ครับ”[๒๔๙]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ประเด็นที่ ๒ คือประเด็นเรื่องที่เราพูดกันเรื่องปัญหาความไม่สอดคล้องกัน ของกฎหมายลูกกับความไม่สอดคล้องเรื่องการตีความเรื่องคุณสมบัติ ผมคิดว่าเราไม่น่าไป ถูกประเด็นครับ เพราะว่าจริง ๆ ผมนั่งข้างท่านอาจารย์อุดมผมก็บอกว่าถ้ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ขีดเส้นชัด ๆ เลยก็จบแล้ว ก็คือพูดง่าย ๆ ว่า สนช. จะเป็นต่อได้ไหม เพราะเจตนาจริง ๆ ก็อยากให้เป็น แต่ว่าไปเขียนค้างไว้ให้ตีความ แล้วมันก็มีปัญหาว่า กสม. เนื่องจาก คนตีความเป็น Outsider หลายคน มาจากภาคสภาทนายความบ้าง องค์ประกอบไม่เหมือนก็ทำให้ตีความไม่หมด กับอันที่ ๒ คือหลายเรื่องเราไปเขียนว่าให้ไปเขียนกฎหมายประกอบ เอาเองว่าจะอยู่หรือจะไป อันนี้เป็นปัญหาแน่นอน ที่ท่านอาจารย์สมชัยพูดว่าทำไมมีหลาย ลักษณะ อันหนึ่งปลาสองน้ำ อันหนึ่งปลาน้ำเดียวกัน อันหนึ่งยังอยู่ได้ ก็เพราะว่าเราไปให้ รัฐธรรมนูญให้อำนาจในการไปออกแบบกฎหมายประกอบให้เขียนอย่างไรก็นั่นล่ะครับ ฉะนั้นประเด็นผมเลยคิดว่ามันไม่ใช่เป็นประเด็นหลัก แต่ประเด็นหลักมันจะอยู่ที่ว่า การ Redesign องค์กรอิสระใหม่ในเรื่องของขอบเขตอำนาจ แล้วก็กลไกในการตรวจสอบถ่วงดุล ที่ไม่เสียความเป็นอิสระ แต่เขาสามารถต้อง Accountable ต่อการตรวจสอบนี้ได้ด้วย ผมคิด ว่าประเด็นนี้จะเป็นประเด็นสำคัญในการที่จะเราน่าจะมีข้อเสนอในรายงานในเรื่องของอันนี้ ขอบพระคุณครับ”[๒๕๐]

มาตรา ๒๑๗

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ผมทบทวนว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ที่ท่านนรนิติ เป็นประธาน อนุกรรมาธิการศึกษา เรื่องนี้องค์กรอิสระ คือศึกษาทั้งระบบเท่าที่มีอยู่ตอนนั้น ว่ามีปัญหา เราก็พบว่ามีปัญหาที่มา ที่มาเหมือนกันก็คือที่มากรรมการ กกต. ก็ศาลล้วน ๆ เลย แล้วก็อีก ๓ คน ก็มาจากที่ศาลเลือก ก็คือศาลนั่นเอง คือที่มาไม่เคลียร์ไม่ชัด แล้วก็ การ Weight ที่มาคือองค์กรในการจัดตั้งในการสรรหาของพวกองค์กรสรรหาไม่ใช่ที่มาในระบบสรรหา

---

[๒๔๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๕๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ต่อจากนั้นก็คือว่าคุณสมบัติ คุณสมบัติอย่างเช่น สตง. ก็มีคุณสมบัติเรื่อง บัญชีบ้าง แต่ละเรื่องคือเราเอามาจากคนที่คิดว่าดี ดี ดี แต่ว่าไม่มีความสามารถด้านนี้เลย อย่าง กกต. ตอนหลังมันมีเรื่องการเมืองบ้าง เมื่อก่อนก็เป็นศาลมาหมดกฎหมายหมด ทางด้านฝ่ายการเมือง ฝ่ายวิชาการก็ไม่มี ส่วนที่ ๒ จุดที่มีปัญหาก็คืออายุ อายุตอนนั้นมัน ลักลั่นมัน มี ๔ ปีบ้าง ๖ ปีบ้าง ๙ ปี เพราะฉะนั้นอายุยิ่งอยู่นานยิ่งตะไคร่ขึ้น แล้วก็ยิ่งมี ปัญหา แล้วมีปัญหาคนก็พลอยเกลียดไปด้วย เพราะฉะนั้นอายุ Period เคาะหรือมีการ เปลี่ยนแปลงใหม่คราวนี้ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยาวจนนับไม่ถ้วน นึกไม่ออกว่าที่มาที่ไปเป็น อย่างไร เรื่องอายุนี้เป็นส่วนสำคัญ เรื่องที่ ๓ ที่เรากำลังกันอยู่ก็คือ Check and Balance ทีนี้ประเด็นปัญหาก็คือว่าไม่เป็นอำนาจพิเศษ ศาลรัฐธรรมนูญอนุมัติที่ ๕ ที่ว่าเรื่องมีใหม่ เขาตั้งมาเพื่อ Check and Balance พอเช็กตัดมันเช็กไม่ได้ไม่รู้ใครเช็กใคร อย่างที่ท่านนิโรธ พูดก็มีความไม่ไว้วางใจกัน ระบบการตรวจสอบไม่มี ไม่รู้อยู่ที่ไหน ทีนี้ประเด็นปัญหาตรงนี้ ผมก็มีความเห็นว่าเราต้องคิดเรื่องนี้ เราปล่อยเป็นอิสระไม่ได้ คือพอชื่อเป็นอิสระและเป็น อิสระแบบ Everything คือนอกโลกนั่นล่ะ มาอยู่โลกนี้หรืออยู่ประเทศนี้ก็ไม่ควรจะได้ ทีนี้ ประเด็นหนึ่งมันเป็นเรื่องยากมาก ผมมีความเห็นอย่างนี้ครับ คืนการตรวจสอบไปยังผู้มี อำนาจสูงสุดคือประชาชน หมายความว่าถ้าเราเอาสมมุติศาลรัฐธรรมนูญตรงนี้เขามีอำนาจ สูงสุด เพราะเขาผูกพันทั้งหมดนี้เขาเป็น Super องค์กรอิสระแล้ว Super อำนาจ พอเราใช้ ข้างล่างไปตรวจสอบเขามันกลายเป็นเขาก็ไม่ยอมอยู่แล้ว ไม่มีทางไป ดังนั้นถ้าบอกว่าเราถ่าย อำนาจคืนไปยัง Origin เราต้องเรียกมาดู Origin ที่ว่าก็คือประชาชน สมมุติว่า ๕๐,๐๐๐ ชื่อจากประชาชน เพื่อกดดันจากประชาชนอย่างไรมันก็กระทบ อาจจะไม่ถูกโดยการที่ว่าไล่ออก แต่ถ้าประชาชนมีตัวแทนให้ประชาชนตรวจสอบ คือไม่ใช่ว่าหน่วยใดหน่วยหนึ่งเหนือใคร เหนือไปเลย เหนือศาลรัฐธรรมนูญไปอีกไปอยู่ที่ประชาชนแล้ว Design ตรงนี้ ให้ประชาชน สามารถตรวจสอบเราเองทั้ง ๔ อำนาจ ๓ อำนาจ แล้วก็ ๔ อำนาจ คุณจะมีกี่อำนาจก็ให้ ประชาชนเป็นตัวสร้าง แล้วโยนกลไก กลไกที่ผมนึกออกขณะนี้ก็คือมาตรฐานจริยธรรม มันเป็นกลไก คือในนี้มันมีการกำหนดไว้ แล้วก็รัฐธรรมนูญฉบับมีการร่างในเรื่องจริยธรรม เป็นเรื่องใหม่ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีที่เขาร่างมาแล้วตอนนี้ก็ยังเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญก็คือศาลรัฐธรรมนูญและหน่วยงานอิสระเป็นคนยกร่างขึ้นมาแล้วมาบังคับเราด้วย ท่านคงจำได้ ทีนี้ตรงนี้พอเขายกร่างขึ้นมาตรงนี้เราก็อาจจะต้อง Design ตรงนี้แล้วก็ใช้ประชาชนคือ ตรงนี้ในการตรวจสอบตรงนี้ ใช้จริยธรรมให้ประชาชนปลอมตัวขึ้นมาแล้วทิ่มไปตรงนี้เลย มันถึงใช้จริยธรรมเป็นตัววาง แล้วถามว่าจะไปไหนต่อ ก็ต้องไปเหมือน ๆ เราก็เหมือนกัน สมมุติว่ากรรมการจริยธรรมของสภาชี้ว่าเราผิด เราต้องเคาะไปที่ ป.ป.ช. ป.ป.ช. ไม่ใช่รับ เรื่องจากหน่วยบนหรือหน่วยล่าง แต่ว่าหมายถึงรันหน้าที่ไปจากความเห็นตรงนี้ ทีนี้ ความเห็นตรงนี้ถ้าอย่างในของ ส.ส. เอง จริยธรรมของเรามันเกิดได้ ๒ อย่าง คือจาก การร้องเรียนของสมาชิกก็ดี จากคณะกรรมการก็ดี และจากประชาชนร้องเรียนด้วยอีก สมมุติว่าเป็นองค์กรอิสระที่เหนือขึ้นไปให้ประชาชนร้องเรียน พอร้องเรียนก็เข้าไปยังกลไก จริยธรรม พอไปกลไกจริยธรรมมันก็ต้องรันเข้าไป ป.ป.ช. ถ้าตรวจสอบ ป.ป.ช. แค่เป็น ผู้ตรวจสอบถ้าจริงก็ออกไป แต่ถามว่า Origin ของการ Check and Balance อยู่ที่ไหน คืนกลับไปให้ประชาชน มีทางเดียว เราไปวางที่ใครไม่ได้ พอไปวางที่ใครมันจะเป็นกลไก ย้อนกลับ แล้วก็มันมีปัญหา ไม่ยอม เพราะไม่รู้ใครดำเนินการผมเสนอความเห็นไว้ว่าเรื่องนี้ จะสำคัญมากแค่เรามี Voice เป็นกรอบครอบเราไว้ เท่ากับเขาก็อยู่ใต้ฟ้า ไม่อย่างนั้นก็อยู่ ในอวกาศเลยมันไม่ได้ ปล่อยไม่ได้ นำเรียนด้วยความเคารพ”[๒๕๑]

[๒๕๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

นายนิโรธ สุนทรเลขา กรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธาน ผม นิโรธ สุนทรเลขา นะครับ ประเด็นเรื่ององค์กรอิสระในเรื่องการสรรหา ผมเห็นด้วยกับหลักการของท่าน อาจารย์ปิยบุตรนะครับ ก็คือใช้คำว่า กรรมาธิการ เพราะกรรมาธิการมีสัดส่วนของพรรคการเมืองแต่ละพรรค ผมเข้าใจว่าแล้วมันจะไปโยงถึงคุณสมบัติ ประเด็นเรื่องคุณสมบัติ คุณสมบัติผมเห็นด้วยกับท่านวัฒนา ขออนุญาตท่านรัฐมนตรีวัฒนาครับ ว่า Spec มันไม่จำเป็นต้องสูงมาก เอาแค่ความจริงใจแล้วก็มีความรู้พอสมควร ความซื่อสัตย์สุจริต ส่วนเรื่อง ประเด็นการตรวจสอบ ในการตรวจสอบองค์กรอิสระนั้นผมก็เห็นด้วยว่าต้องอยู่ที่ศาล ศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองก็ได้ในส่วนนี้ตรง แต่ทั้งหมดทั้งนี้ทั้งนั้นมันจะ Double check กันไปอยู่เรื่อย เพราะมันไม่มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพราะอะไรครับ ภาคประชาชนไม่เข้าใจกัน เกิดความแตกต่าง ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ประเด็นทั้งหมดมันต้องแก้ที่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเข้าใจซึ่งกันและกัน มันอยู่บนโต๊ะนี้ละครับ ถ้าโต๊ะนี้มีความเข้าใจกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ไม่ว่าประเด็นไหนจะตรวจสอบเรื่องคุณสมบัติหรือที่มา หรืออะไร มันก็จะได้รับความไว้วางใจ สมมุติศาลรัฐธรรมนูญตัดสินตรวจสอบองค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากคนไหนอีกก็เกิดความไม่ไว้วางใจ เพราะฉะนั้นทั้งนี้ทั้งนั้นผมว่า ประเด็นอยู่ที่โต๊ะนี้ พี่น้องประชาชน ภาคประชาชนมีความเข้าใจกันและไว้วางใจกัน กระบวนการสรรหา คุณสมบัติ กระบวนการตรวจสอบก็จะไม่มีปัญหาครับ ที่มาทั้งหมด ขอบพระคุณครับ

ผม นิโรธครับ เห็นด้วยกับท่านอาจารย์ทศพลครับ มีเหตุผลครับ แต่ว่ามันเป็นองค์กรอิสระ ถ้าเราไปออกกฎระเบียบหรืออะไรซ้ำซ้อนมันก็ไม่อิสระ จะไปตรวจสอบเขาเขาก็ไม่อิสระ ในที่สุดต้องทำอย่างไรครับ ต้องมี Computer หรืออย่างไรครับ เสียบเข้าไปเลยผิดหรือถูก ประเด็นนี้ผิดหรือถูก ถูกออกมา ผิดออกมา มันตรวจสอบไม่ได้ ตั้งคณะอะไรขึ้นไปตรวจสอบองค์กรอิสระที่มาก็มีปัญหาอีกครับ สรุปแล้ว ก็คือความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน เพราะฉะนั้นไม่ต้องไปซับซ้อนอะไรเลยนะครับ ผมกราบเรียนท่านนะครับ ที่มามันก็มีปัญหาที่มาแต่ละองค์กรก็มีปัญหา ถ้าเราใช้ชื่อว่าองค์กรอิสระมันก็คับเลย คับแผ่นดินเลย ก็เอาต่อท้ายรัฐธรรมนูญองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญต่อท้าย อะไรก็ว่าไป ท่านอาจารย์ทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญ ก็ไปเขียนอิสระ แล้วก็ไปเลย แล้วใครจะไปตรวจสอบครับ เอา Computer มา เดี๋ยวก็มี Programmer มีปัญหาอีก คุณวางโปรแกรมมาอย่างไร ประเด็นมันเป็นอย่างนี้ครับ เพราะฉะนั้นมันอยู่ที่ความไว้วางใจ กันของพวกเรานะครับ ท่านคณาจารย์ทั้งหลาย ท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลาย ไม่ว่าคุณสมบัติ อย่างไรมันอยู่ที่พวกเราต้องไว้วางใจกัน ฉะนั้นหลักการทั้งหมด ๑ ๒ ๓ ๔ ตั้งแต่สรรหาแบบ อาจารย์ปิยบุตรนี่เป็นหลักการที่ผมว่าเป็นกลางและดีที่สุด ฉะนั้นคุณสมบัติก็อย่างที่ ท่านรัฐมนตรีวัฒนา ขออนุญาตเอ่ยนามท่าน ก็เป็นหลักการที่ดี ไม่เช่นนั้นท่านต้องใช้ Computer เป็น New Normal แบบใหม่ และการดำรงชีวิต การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ หรือองค์กรอิสระ ตัดคำว่า อิสระ เป็นองค์กรอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญก็ได้ ไม่อย่างนั้นก็ต้องมี ระเบียบพิจารณาออกระเบียบพิจารณาของ ป.ป.ช. ออกระเบียบวิธีพิจารณาของ กกต. อะไรมา มันก็ไป เขาบอกว่าอิสระ มันก็ต้องเกาะกลุ่ม ก็ต้องเป็นความลับ การสืบสวน สอบสวนอะไร ใช่ไหมครับ ท่านประธาน ตัดคำว่า อิสระ ออกกับ องค์กร เอาเป็นองค์กร อื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ แค่นี้ครับ เพราะฉะนั้นเข้าใจครับ อย่าขัดแย้ง ผมว่าทุกอย่างจบ ไว้วางใจซึ่งกันและกันนะครับ ทุกอย่างมันก็ไม่มีปัญหา”[๒๕๒]

[๒๕๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธานครับ ขออนุญาตอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกรณีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับองค์กรอิสระ ผมมีอยู่ทั้งหมด ๓ ประเด็นครับ ประเด็นแรกก็คือเรื่องเกี่ยวกับการได้มาซึ่งบุคคลในการมาดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระต่าง ๆ กรรมาธิการหลายท่านได้อภิปรายเรื่องนี้ไปแล้ว ก็เห็นร่วมกันว่ากรณีที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี่มันไม่มีจุดเชื่อมโยงใด ๆ กับประชาชน หรือผู้แทนประชาชน ดี ๆ ชั่ว ๆ ตอนปี ๒๕๔๐ ที่เราทำ พยายามผลักดันกันมา อย่างน้อย ส.ว.เป็นคนเลือก และ ส.ว. มาจากการเลือกตั้ง ในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรก็มีตัวแทนจากผู้แทนราษฎรเข้าไปอยู่ในกรรมการสรรหาด้วย แต่พอปี ๒๕๕๐ เปลี่ยนไป ปี ๒๕๖๐ ไม่เหลือเค้าลาง ก็ยังมีนิด ๆ หน่อย ๆ คือประธานสภากับผู้นาฝ่ายค้านไปนั่งอยู่ในกรรมการสรรหา แต่ ส.ว. ที่มาเป็นคนคัดเลือก ทุกท่านก็ทราบดีว่า ส.ว. ปัจจุบันมีที่มาอย่างไร แม้ ส.ว.บทเฉพาะกาลจะหมดไป ส.ว. ชุดใหม่ก็ยังคงเป็น ส.ว. ที่มาจากการสรรหาอยู่ดีนั่นเอง ณ จุดนี้เป็นจุดสำคัญ

ทีนี้ปัญหาก็เกิดขึ้นอีกครับ ถ้าเราแก้กลับมาให้สภาผู้แทนราษฎรเข้าไปมีส่วนเลือก ก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อีกเช่นเดียวกันว่าอย่างนี้การเมืองเข้าไปแทรกแซงถ้าอย่างนี้เสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรก็ไปจิ้มเลือกได้เลยใช่ไหมว่าใครมาดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระ มันมีวิธีการทางแก้อยู่นะครับ ต้นแบบขององค์กรอิสระที่เรามาใช้มันก็มาจากหลากหลายประเทศในภาคพื้นยุโรป วิธีการแก้คือว่าเขาใช้วิธีการลดทอนดุลพินิจของตัว ส.ส.ลง ไม่ให้มีมากจนเกินไป เพื่อจะไม่ใช่ให้ไปเลือกใครมาก็ได้ แต่ในสภาจะมีคณะกรรมาธิการซึ่งคำนวณกันตามสัดส่วน แล้วก็ไม่ได้จิ้มใครมาก็ได้ แต่มันจะมี List รายชื่อบุคคลที่เข้าข่ายว่าเหมาะสมในการเปลี่ยน บางทีทางตุลาการ ก.ต ทางอัยการ ก.อ หรือหน่วยงานต่าง ๆ เขาก็ส่ง List เข้ามาให้อยู่ใน List นี้ กรรมาธิการจะสรรหาจากใครต่าง ๆ จะไปเอาหมูหมากาไก่ที่ไหนมาไม่ได้ ต้องเอาจาก List นี้ไป ทีนี้พอ List นี้ไปเสร็จปุ๊บ ได้ชื่อเข้าไปสู่สภา เวลาเขา Vote กันเขาจะไม่ใช้เสียงกึ่งหนึ่ง เพราะถ้าเสียงกึ่งหนึ่งเมื่อไร รัฐบาลเสียงข้างมากจะยึดหมด เราก็ใช้ ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ พอเสียงมันเป็นลักษณะแบบนี้มันก็เกิดการประนีประนอมกันโดยปริยาย มันต้องมีตัวแทนของฝ่ายค้าน คนที่ฝ่ายค้านเล็งเอาไว้เข้าไปแน่นอน เพราะฉะนั้นมันก็จะสอดประสานตรงนี้ไปได้ทันที และถ้าประเทศไทยมี ๒ สภาเราก็เอา ส.ว. เข้ามาร่วม Vote ด้วยตอนสุดท้ายอีกก็ได้ แบบนี้จะช่วยลดทอนข้อครหาที่บอกว่าเดี๋ยวฝ่ายการเมืองไปครอบงำได้ นี่คือทางออกที่หลากหลายประเทศมา แต่ทางออกที่สุดโต่งไปเลยคือตัดฝ่ายการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนประชาชนออกไปเลย ผมว่าไม่ใช่ทางแก้ปัญหาที่ถูกต้อง มันวนกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้วก็มาแก้ปี ๒๕๕๐ กับปี ๒๕๖๐เป็นแบบนี้ก็ยังวนปัญหาอยู่ที่เดิม ดังนั้นผมว่าตัวต้นแบบที่เราไปเอามาก็น่าจะพิจารณาอีกทีครับ”[๒๕๓]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม อุดมกรรมาธิการครับ ผมขออนุญาตพูดใน ๒ ประเด็น ประเด็นแรกคือที่มาของการยกร่างรัฐธรรมนูญ กฎเกณฑ์ในเรื่องของการสรรหาคนที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการองค์กรอิสระ แล้วก็อันที่ ๒ เรียกว่าข้อเสนอแนะในเรื่องที่กรรมาธิการจะมีข้อแก้ไข ในประเด็นที่มาผมกราบเรียนว่าเรื่องขององค์กรอิสระนี่มันถกเถียงกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ แล้วก็มามีปัญหาเมื่อเรามีการยกร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ อีกว่าองค์กรอิสระซึ่งถ้าพูดไปแล้ว เราไปเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เราก็พบว่าไม่มีประเทศไหนที่ไปยกองค์กรเทพมาทำหน้าที่ไปตรวจสอบ หรือกดดันรัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติอะไร นอกจากเป็นศาล ทีนี้พอเราสร้างกลไกเหล่านี้ขึ้นมาเราก็พยายามให้มีลักษณะที่เป็นที่เชื่อถือได้ เพราะต้องยอมรับ ว่าตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ องค์กรอิสระก็มีส่วนที่เข้าไปทำให้เกิดความปั่นป่วนเกิดปัญหาในระบบการทำงานของ

---

[๒๕๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ผู้ที่เป็นตัวแทนอำนาจ อย่างน้อยก็ทั้ง ๓ ฝ่ายที่พูดมาเพราะฉะนั้นการกำหนดคุณสมบัติของคนที่จะมาทำหน้าที่เป็นกลไกตรวจสอบไปทำอะไรต่าง ๆ มันก็เลยกลายเป็นเรื่องที่ว่าถ้าไม่ดีจริงมันจะกลายเป็นปัญหา อันนี้คือข้อที่เราพูดกันมาโดยตลอด และผมคิดว่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ที่ทำไมถึงมีการปรับเปลี่ยนคนที่จะมาทำหน้าที่สรรหาเรื่องคนที่มีคุณสมบัติที่จะมาเป็นกรรมการสรรหาอันนี้คือประการแรกที่ผมคิดว่าในทางความเป็นจริงก็คงต้องอยู่ที่ว่าเราอยากเห็นองค์กรอิสระนี้มันมีลักษณะที่เป็นคนที่ดีพอที่จะไปตรวจสอบคนที่เป็นผู้แทนปวงชนไหม ส่วนเรื่องการเชื่อมโยงกับประชาชนผมเรียนว่าการร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาก็เห็นดีด้วย เพียงแต่ว่าไม่อยากให้มันมีส่วนถึงขนาดไปครอบงำเท่านั้นเอง

ประการที่ ๒ เมื่อถามว่าจริง ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นในการสรรหาของ ป.ป.ช.แล้วก็ของ กสม. มันเกิดขึ้นจากเราไม่สามารถไปกำหนดองค์ประกอบของกรรมการสรรหาในส่วนของ กสม. ให้เหมือนกับองค์กรอิสระอื่นได้ เพราะ กสม. มีลักษณะที่เราต้องการให้มีมาตรฐานที่นานาชาติ หรือองค์การระหว่างประเทศเขารับรอง เพราะฉะนั้นส่วนประกอบขององค์กร ของกรรมการสรรหาจึงมีโครงสร้างที่แตกต่างกันไป ไม่เป็นไปตามที่องค์กรอิสระอื่นกำหนดหรือวางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีตัวแทนของภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง NGO ตัวแทนวิชาชีพที่เข้ามา เราจะสังเกตว่าที่ตีความแล้วเห็นว่าคนที่เป็น สนช. ไม่สามารถมีคุณสมบัติต้องห้ามนี่เป็นคนในกลุ่มอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะฉะนั้นคนที่เป็นโดยตำแหน่งเขาเคยเป็นคนเลือก ป.ป.ช. เขาตรวจสอบอะไรมาแล้ว เขาเห็นอย่างหนึ่ง อันนี้เป็นเรื่องที่เนื่องจากองค์ประกอบของกรรมการไม่เหมือนกัน ซึ่งผมคิดว่าตรงนี้อาจจะต้องมานั่งพิจารณากันว่าแล้วท้ายที่สุดการกำหนดให้กรรมการสรรหามีความเห็นในเรื่องคุณสมบัติอย่างไรนั้น ที่สุดซึ่งเดิมเราคงเห็นปัญหากันมาว่าพอบอกว่าใครมีคุณสมบัติ หรือไม่มี มันมีความวุ่นวาย เราเลือกกันไม่ได้สักที ตอนนี้ร่างรัฐธรรมนูญเราเลยบอกว่าให้เป็นยืดหยุ่น แต่พอเขาเหลื่อมให้ถึงที่สุดปุ๊บมันก็เลยกลายเป็นว่าแล้วถ้าขัดแย้งกับประเด็น วันนี้ผมเสนอว่าให้ใครก็ได้ไปส่งเรื่องว่า ส.ว. ที่มีคุณสมบัติแบบนี้ขัดต่อ มีปัญหาว่ามีคุณสมบัติหรือเปล่า เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความสักทีว่าคนที่เป็น ส.ว. นี้เป็น สนช. และเป็น ส.ว. ได้ไหม เพื่อว่าอย่างน้อยสิ่งที่จะไปกระทบความเป็นที่สุดของคุณสมบัติของคนที่เป็นกรรมการองค์กรอิสระจะได้มีข้อคิดออกมาว่าศาลรัฐธรรมนูญท่านว่าอย่างไร เพราะว่าท้ายที่สุดมีคนไปร้องว่าถ้าอย่างนี้มีผลัดไปร้องผู้ตรวจการได้ไหม เพื่อให้ผู้ตรวจการส่งเรื่องไปให้ศาลรัฐธรรมนูญว่ากรรมการสรรหาเห็นไม่ตรงกัน อันนี้เป็นข้อหนึ่ง ผมมองว่าเรื่องนี้มีที่มา เพราะฉะนั้นสุดท้ายถามว่ามีข้อเสนออะไร ผมคิดว่าผมเห็นด้วยกับท่านกรรมาธิการที่เสนอความเห็นมาว่าเราอาจจะต้องมาทบทวนว่าตกลงเราอยากเห็นองค์กรอิสระที่จะไปถ้าพูดไปคือไปสร้างความขุ่นเคือง อาจจะไปตรวจสอบคนที่ถืออำนาจแทนประชาชนว่าเขาควรที่จะมีคุณสมบัติอย่างไร เพราะว่าในท้ายที่สุดหลายเรื่องเขาทำหน้าที่คล้าย ๆ ตุลาการ เป็น กกต.เป็น ป.ป.ช. มีปัญหากับฝ่ายการเมืองตลอด หรือว่าอาจจะแม้กระทั่งตรวจสอบนโยบายของรัฐบาลอะไรต่าง ๆ ได้ มันก็เป็นเรื่องที่สำคัญไม่น้อย อันนี้เราต้องทบทวนว่าคือเราอยากเห็นองค์กรอิสระ ผมเรียนกับท่านนะครับ ตอนที่กรรมการร่างรัฐธรรมนูญถึงขนาดมีคนเสนอว่าควรยุบองค์กรอิสระเสีย ไม่ต้องมีหรอก คือเพราะว่าให้ใช้องค์กรอื่นหรือว่าสร้างอะไรต่าง ๆ เพราะว่ามันเป็นปัญหา แต่ว่าแน่นอนเมื่อมีแล้ว ไปยุบ เป็นปัญหาแน่นอน เพราะว่ามีองค์กร มีคนที่มีความรู้สึก เพราะฉะนั้นในท้ายที่สุดก็ต้องมาทบทวน และผมเห็นด้วยกับท่านว่าในทางความเป็นจริงปัญหาเรื่องการกำหนดคุณสมบัติ ซึ่งเห็นต่างกันเป็นปัญหาแน่นอน เพียงแต่ข้อเสนอในเรื่องที่ว่าจะให้มันเป็นบรรทัดฐานเดียวกันก็คงอาจจะต้องมีการรื้อว่าการตีความของกรรมการสรรหานี่ยึดอะไร อันนี้คือผมคิดว่าถ้าออกมาแบบนั้นมันก็จะแก้ปัญหาได้ ขอบพระคุณครับ”[๒๕๔]

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผมมี ๒ ประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ประเด็นแรกคือที่ท่าน

---

[๒๕๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ขออนุญาตที่เอ่ยนาม ท่านอาจารย์โภคินว่าเรื่องของการให้อำนาจกับองค์กรอิสระที่จะใช้อำนาจโดยตรงแล้วไม่ถูกศาลควบคุม มันมีมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ที่เขียนในเรื่องนี้ไว้ชัดเจน มันก็มีเหตุผลว่าทำไมรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ถึงไปเขียนว่าถ้าองค์กรอิสระใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญแล้วนี่ไม่ให้ศาลปกครองไปตัดสินเขาอีกทีหนึ่ง ซึ่งเรื่องนี้มันก็เกิดมาตั้งแต่เรื่องของ กกต. เวลาให้ใบเหลืองใบแดงว่าถ้าเขาใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญแล้วก็ยังมีศาลไปครอบเขาอีก มันก็ไม่จบไม่สิ้น มันเป็นเหตุผล ทีนี้ประเด็นผมไม่ได้คิดว่าเรื่ององค์กรอิสระควรจะอยู่มีอำนาจอิสระอยู่ภายใต้ศาลหรือไม่ แต่ว่ามันอยู่ที่เราออกแบบว่าอยากเห็นองค์กรอิสระเขาทำหน้าที่ที่มันมีความชัดเจนแล้วก็อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรใดหรือไม่ คือเราอาจจะมีความรู้สึกว่าศาลน่าจะเป็นองค์กรสุดท้าย ซึ่งก็เป็นวิธีคิด แต่ว่าหลายครั้งที่ออกแบบรัฐธรรมนูญแล้วเราบอกว่า กกต. ควรจะมีความเป็นอิสระแล้วก็สามารถตัดสินใจได้ในกรณีหลายกรณี อันนี้ก็เป็นปัญหาของหลักการในการทำงานว่าต้องการความรวดเร็ว แต่ว่าในองค์กรอื่นจำเป็นหรือไม่ อันนี้คงเป็นเรื่องที่ต้องไปพิจารณากันนะครับ”[๒๕๕]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ก็คงจะมีประเด็นที่เพิ่งจะเกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ เท่านั้นเองนะครับ เพราะว่า มันเกี่ยวกับเรื่องของคณะกรรมการสรรหา ซึ่งรัฐธรรมนูญเองก็ให้อำนาจสิทธิขาดมาก พอสมควรในการที่จะพิจารณาว่าผู้สมัครคนใดมีคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม รวมทั้งให้มีอำนาจต่อเนื่องไปหลาย ๆ ประการ ถึงแม้ว่าเขาจะแต่งตั้งเป็นกรรมการองค์กรอิสระ แล้วที่ผ่านมาท่านประธานกับท่านคณะกรรมาธิการอาจจะเคยได้ฟังข่าวใช่ไหมครับที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ปรากฏว่าคณะกรรมการสรร หาท่านไปตัดผู้สมัครคนหนึ่ง โดย ป.ป.ช. บอกว่าคนที่เคยเป็นอดีต สนช. สมัคร ป.ป.ช. ได้ ในขณะที่คณะกรรมการสรรหาในส่วนของคณะกรรมการสิทธิมนุษย์บอกไม่ได้ ซึ่งเป็น การตีความกฎหมายเดียวกันเลย แต่คนละลู่คนละทาง อันนี้มันเกิดขึ้นแล้วก็คงจะเป็นปัญหาหนึ่งว่าถ้าเราปล่อยให้คณะกรรมการสรรหามีอำนาจอย่างนี้มันก็จะเกิดปัญหาอย่างที่เราเห็น อยู่ในการตีความของกฎหมายนะครับ

ผมเข้าใจว่าถ้าเกิดในส่วนของเรื่องตรงนี้ มันต้องกลับมาดูว่าการให้อำนาจคณะกรรมการสรรหาอย่างที่ตอนนี้ก็มีการพูดว่ามันควร จะต้องทบทวนอย่างไรได้หรือไม่ ไม่เช่นนั้นแล้วท่านประธานของคิดดูรัฐธรรมนูญเขียน อย่างเดียวกันว่าคุณสมบัติ ป.ป.ช. เป็นอย่างนี้ คุณสมบัติ กกต. เป็นอย่างนี้ แต่ปรากฏว่ากรรมการสรรหา ๒ ชุดนี้ตีความกฎหมายต่างกัน ท่านประธานอาจจะเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ได้ แต่เป็นกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ ซึ่งจริง ๆ มันจะเกิดเหตุการณ์อย่างนั้นไม่ได้ ทีนี้ ความที่กรรมการสรรหาคนละชุดกัน แล้วเขาก็ใช้อำนาจเด็ดขาด มันต้องถูกทบทวน ผมคิดว่าการทบทวนที่ดีที่สุดมันไม่มีทางเลื่อนหรอกครับท่านประธานครับ ก็ต้องถูกทบทวน โดยศาลรัฐธรรมนูญได้

ผมเข้าใจว่าถ้าเกิดในส่วนของเรื่องตรงนี้ครับ ท่านประธานครับ มันต้องกลับมาดูว่าการให้อำนาจคณะกรรมการสรรหา อย่างที่ตอนนี้ก็มี การพูดว่ามันควรต้องถูกทบทวนอย่างไรได้หรือไม่ เพราะฉะนั้นแล้วท่านประธานลองคิดดู นะครับรัฐธรรมนูญเขียนอย่างเดียวกันว่าคุณสมบัติ ป.ป.ช. เป็นอย่างนี้ คุณสมบัติ กกต. เป็นอย่างนี้ แต่ปรากฏว่ากรรมการสรรหา ๒ ชุดตีความกฎหมายต่างกัน ท่านประธานอาจจะ เป็นกรรมการ ป.ป.ช. ได้ แต่เป็นกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้ ซึ่งจริง ๆ มันจะเกิดเหตุการณ์ อย่างนั้นไม่ได้ ทีนี้ความที่กรรมการ

[๒๕๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

สรรหาคนละชุดกัน แต่เขาก็ได้อำนาจเด็ดขาด มันต้องถูก ทบทวน ผมคิดว่าการทบทวนที่ดีที่สุด มันไม่มีทางเลือกหรอกครับท่านประธาน ก็ต้องถูก ทบทวนโดยศาลรัฐธรรมนูญได้

ท่านประธานครับ ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา คือจริง ๆ กรรมการสรรหา ๒-๓ ชุดเขาจะไม่ได้ขัดแย้งกันนะครับท่านประธาน คือ การทำงานเขาไม่ขัดแย้งกัน แต่ว่าการที่เขาใช้กฎหมายออกมาแล้วนั้นมันเห็นเลยว่าการใช้ กฎหมายทำให้เกิดความขัดแย้งกัน ซึ่งตรงนี้แต่เดิมที่เขาบอก เขียนรัฐธรรมนูญว่ากรรมการ สรรหา ตัดสินอะไรต้องเป็นเด็ดขาด ความเป็นเด็ดขาดของเขาต้องเปิดโอกาสให้มีการถูก ทบทวนโดยศาลได้ครับท่านประธาน

ท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนากรรมาธิการ ความจริงเรื่ององค์กรอิสระผมเองก็มีส่วนผิด เพราะว่าองค์กร อิสระเริ่มมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ซึ่งผมก็เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคนหนึ่ง ตอนที่ยกร่าง รัฐธรรมนูญให้มีการเสนอเรื่ององค์กรอิสระเข้ามา ท่านประธานครับ สมาชิกสภา ร่างรัฐธรรมนูญตอนนั้นก็ได้รับทราบว่าจะต้องมีคนที่มีความรู้มีความสามารถ มีคุณธรรม มีความเที่ยงธรรม เป็นคนที่ฟังแล้วก็ได้คนอย่างนั้น ภารกิจต่าง ๆ ในการจัดการเลือกตั้งก็ดี ในการปราบปรามการทุจริตก็ดี มันคงเสนอลวก ๆ มาได้อย่างน่าชื่นชม อย่างที่ปรากฏให้เขา มีโอกาสทำกัน แต่ก็ต้องยอมรับท่านประธานครับ ถ้าท่านประธานดูผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง องค์กรอิสระได้คนอย่างที่มีการพูดกันไว้ในชั้นสภาร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หรือเปล่า ทั้งเก่งทั้งดีน่าเชื่อถือ ก็ต้องยอมรับว่ามันหายากครับคนอย่างนั้น ในเมืองไทยหายาก ถ้ามีเขาจะสมัครใจมาอยู่ในองค์กรอิสระหรือเปล่าก็อีกเรื่องหนึ่ง เพราะเห็นคนที่มันหลากหลายที่มา อยู่ในองค์กรอิสระ แม้กระทั่งในศาลที่ท่านประธานเคยอยู่มาก่อนท่านประธานคง ทราบดีครับ ตอนแรกเราคิดว่าศาลจะส่งผู้พิพากษาที่เป็นระดับสุดยอดเป็นที่ยอมรับเข้ามาปรากฏว่าผู้พิพากษาที่มาอยู่องค์กรอิสระจำนวนหนึ่งก็คือถ้าอยู่ในศาลต่ออนาคตไม่ค่อยดี ไปไม่ได้ไกล บางคนมีปัญหา ก็ต้องอยู่องค์กรอิสระ ทีนี้ท่านกรรมาธิการก็อภิปรายกันเยอะ ผมมีประเด็นเรื่ององค์กรอิสระนิดเดียวครับที่จะขอเสนอแนะก็คือ ท่านประธานอาจจะเห็น ได้ว่าอย่าง ป.ป.ช. เรามี ป.ป.ช. มาประมาณ ๒๐ ปี ที่เปลี่ยนจากสมัยเดิม ซึ่งไม่ใช่เป็น ป.ป.ช. เปลี่ยนมาประมาณ ๒๐ ปี ถามว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของเมืองไทยดีขึ้นหรือว่า เหมือนเดิมหรือแย่ลง จากสถิติที่เราดูไม่ได้ดีขึ้นเลยครับเรื่องการแก้ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของเมืองไทย แล้วถามว่าในเมืองไทยขณะนี้องค์กรไหนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการ แก้ปัญหาการทุจริตคอรับชัน สมัยเดิมรัฐบาลต้องรับผิดชอบใช่ไหมครับ ถ้ามีการทุจริตคอร์รัปชันเยอะ ๆ รัฐบาลรับผิดชอบ ฝ่ายค้านตรวจสอบรัฐบาลประชาชนไม่เลือกรัฐบาล แต่ถามว่า ขณะนี้อำนาจในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอรับชันส่วนใหญ่ไปอยู่ ป.ป.ช. ครับ แล้วถามว่า ถ้าประชาชนไม่พอใจว่าทำไมทุจริตคอร์รัปชันเยอะขนาดนี้ ทำอย่างไรครับ ป.ป.ช. แต่ละท่าน ต้องอยู่ ๗ ปี ท่านอยู่มา ๔ ปียิ่งแย่ลง ๆ ประชาชนทำอะไรได้ไหม ทำไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ตรงนี้เองผมว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ขาด แต่เดิมมันมีการถอดถอน ป.ป.ช. ได้ แต่การถอดถอน ป.ป.ช. ก็ต้องมีเข้าหลักเกณฑ์ว่าเขาทำอะไรผิดกฎหมาย เขาไม่ได้ทำอะไรผิดกฎหมาย แต่ว่า ผมเช้าชามเย็นชามไม่ทำอะไร กรณีอย่างนี้ผมคิดว่ามันต้องมีเหมือนกันว่า ถ้าคุณทำอะไรไม่ได้ตามผลสัมฤทธิ์บางอย่าง มันก็ต้องถามว่าจะให้คุณอยู่จนครบ ๗ ปีอย่างนั้นหรือ อันนี้ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งผมคิดว่าเราปล่อยปัญหาสำคัญบางเรื่องอยู่ในกองสลาก แล้วเราไม่สามารถที่ จะทำให้เห็นผลงานได้หรือติดตามงานได้ ตรงนี้เป็นส่วนที่ขาดไป และควรจะต้องมีเพิ่มเติม ครับท่านประธานครับ”[๒๕๖]

[๒๕๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

มาตรา ๒๑๙

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ในประเด็นที่ท่านนิกรพูดถึงว่ามีเรื่องของจริยธรรมที่จะไปบังคับให้กับทาง องค์กรอิสระแล้วก็สามารถร้องที่ ป.ป.ช. ได้ ผมก็พยายามนึกว่ากระบวนการดังกล่าวนี้เป็น กระบวนการที่ได้ผลหรือไม่ได้ผลมากน้อยเพียงไร ผมนึกย้อนไปที่กรรมการการเลือกตั้ง ท่านหนึ่งซึ่งถูกร้องเรื่องจริยธรรมในสมัยผม กรรมการการเลือกตั้งท่านหนึ่ง ซึ่งวันนี้ก็ยังไม่มี การตัดสินอะไรออกมา ท่านพ้นจากตำแหน่งไปเป็นเวลายาวนานพอสมควรแล้ว ก็แสดงว่า ในกระบวนการของ ป.ป.ช. เองก็เป็นกระบวนการซึ่งสามารถจะทำให้เร็วหรือให้ช้าได้ มันก็กลายเป็นเรื่องของการที่ว่าอาจจะก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ดังนั้นการเชื่อมโยงกับ ป.ป.ช. แต่เพียงอย่างเดียวไม่น่าจะถูกต้อง ผมก็ยังยืนยันว่าคงจะต้องให้ประชาชนมีสิทธิในการที่จะ เข้าชื่อกัน แล้วก็ใช้กลไกของวุฒิสภาในการที่จะถอดถอนเพื่อจะทำให้องค์กรเหล่านั้นเกิด ความรู้สึกว่ามีช่องทางที่จะไปกำกับเขา อย่างของผมเอง ผมนึกถึงกรณีที่การปฏิบัติหน้าที่ของ กกต. ชุดปฏิบัติ ณ ที่เร่งรัดในการที่จะพิจารณาในเรื่องของพรรคการเมืองที่กู้เงิน ซึ่งก็เร่งรัด รวดเร็วมาก แต่ถึงปัจจุบันก็มีอีกหลายพรรคที่กู้เงินหรือมีรายการเงินกู้ปรากฏอยู่ในงบ คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์การเงิน กกต. เองก็ไม่ได้เร่งรัดที่จะดำเนินการอย่างรวดเร็ว ผมตั้งใจว่าถ้าหากว่า พ.ร.ก. ฉุกเฉินหมดไป ช่องทางที่ผมทำได้ก็คือร้องต่อ ป.ป.ช. แต่คำถามว่าในกรณีแบบนี้เราจะมั่นใจ ได้ไหมครับ ป.ป.ช. จะใช้เวลาเท่าไรในการดำเนินการ อันนี้ผมคิดว่าเป็นปัญหาครับ ขอบคุณครับ”[๒๕๗]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ผมขอหารือ ไม่รู้เป็นปัญหารัฐธรรมนูญหรือปัญหาอะไร เมื่อวานนี้เราผ่านมาได้ด้วยความยากลำบาก คือมาตรา ๒๑๙ นี่ ความเห็นผมขณะนี้ต้องแก้แล้วล่ะ คือ ๒๑๙ ตอนนั้นที่ออกมานี่ก็คือเรื่องจริยธรรม แล้วผมค้านตั้งแต่ สปท. แล้ว คือเขามาคุยกัน ผมบอกว่าแล้วคุณจะเขียนจริยธรรมกันได้อย่างไร ในเมื่อไม่มี ส.ส. เพราะในรัฐธรรมนูญ ๒๑๙ ระบุไว้ชัดว่าเอาล่ะเขายกขึ้นมามันเหมือนกฎหมาย ป.ป.ช.มาครอบคนอื่น ให้ยกขึ้นมาโดยศาลรัฐธรรมนูญ แล้วก็ไปเอาองค์กรอิสระ เขามาเซ็นชื่อกันหมดแล้วนะครับ ทีนี้เขาก็ยกขึ้นมาแล้วพอถึงตอนที่ในนี้กำหนดว่าเอามาบังคับใช้กับสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภา แล้วก็ ครม. แล้วเขียนไว้ว่าโดยจะต้องฟังความเห็นนะครับ จากสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาและคณะรัฐมนตรี ทีนี้ตอนที่เขาทำกันเขาก็อ้างว่าเขาไปใช้บทเฉพาะกาล บทเฉพาะกาลข้างหลังบอกว่าในระหว่างที่ไม่มีสภาผู้แทนราษฎร ให้ถือว่า สนช. บทเฉพาะกาลนี้เป็นอำนาจพิเศษล้วน ๆ เลยให้ใช้ตรงนี้ไป พอใช้ตรงนี้เสร็จนี่จริยธรรมของ ส.ส. เดิมปี ๒๕๕๓ นี่มาใช้ เราก็มาไว้ห้องหนึ่งเราก็ไม่ยุ่งกับใคร เอาทุกคำเราก็เลยเอาไปไว้ข้างหลังเลย หลังบ้านเลย แยกเรือนไปเลย แต่ว่าเราออกจากรั้วแห่งอำนาจนี้ไม่ได้ รั้วที่ครอบเราอยู่นี่ เพราะฉะนั้นพออยู่ตรงนั้นนี่คำถามผมก็คืออย่างนี้ ตรงนี้มันจะอยู่ไปอีกนานแค่ไหน แล้วเราสามารถเปลี่ยนได้ไหม เพราะว่า ๑. ตอนนี้เรามี ส.ส. แล้ว เราสามารถจะไปทำเขียนกันใหม่ได้ไหม อย่างน้อย ๆ ก็เอาคำที่ว่าการไปสุงสิงกับคู่กรณีเอาออกไป มันจะได้ไม่ยุ่งกับเรา อันนี้ผมยกตัวอย่างเล่น ๆ นะ ทีนี้ถ้าเราแก้ตรงนั้นไม่ได้นี่ ก็เหลือทางเดียวคือแก้รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๙ นี่ เพราะว่าการที่ว่าเราจะเอาองค์กรอื่นนี่ อย่างผมบอกว่าศาลรัฐธรรมนูญ ผมถือว่าเป็นอำนาจที่ ๕ บวกกับอำนาจที่ ๔ ก็คือองค์กรอิสระ แล้วมาครอบอำนาจที่ ๑ ที่ ๒ นี่มันไม่ถูกนะครับ ผมก็เลยลอยประเด็นนี้ไว้จะถามว่าเรื่องนี้ถ้าเราไม่แก้รัฐธรรมนูญเราสามารถย้อนไปแก้โดยการเข้าชื่อกัน อย่างสภาผู้แทนราษฎร

---

[๒๕๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

เราเข้าชื่อกันหมด แล้วไปขอให้เขียนใหม่โดยมาฟังความเห็นเรา เพราะเราเป็นหน่วยนั้นตามรัฐธรรมนูญกำหนด ตอนที่คุณทำมันไม่มี ส.ส. จริง ๆ เขารอไว้ให้มี ส.ส. ก่อน เขาทำได้แต่เขาไม่รอนะครับ มันก็เลยเป็นปัญหานี่ประเด็นที่ ๑ ก็ฝากไว้ว่าเป็นประเด็นที่ผมอยากจะแก้ด้วย ยกเว้นว่าสามารถจะแก้ได้โดยไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญนะครับ[๒๕๘]

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม เอกพันธ์ ปิณฑวณิช มีประเด็นเสริมแค่ประเด็นเดียวครับ ก็คือว่าในเรื่องของกระบวนการการตรวจสอบ ผมก็ เห็นด้วยกับท่านกรรมาธิการหลาย ๆ ท่านที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้แล้ว แต่ว่ามันจะมี ประเด็นก็คือว่าในกรณีที่องค์กรอิสระ รัฐธรรมนูญจะให้อำนาจไว้ในการที่จะเป็นผู้วินิจฉัย ในกรณีที่เกิดความเห็นไม่ตรงกัน หรือว่าเกิดความขัดแย้งด้วยข้อกฎหมายต่าง ๆ แต่ว่า บางกรณีที่ตัวองค์กรอิสระเองก็เป็นผู้ที่มีความขัดแย้งในประเด็นเหล่านั้นด้วยตัวเองด้วย ยกตัวอย่างเช่นกรณีที่สูตรคำนวณอันพิสดารของ กกต. เรา คือ ส.ส. ปาร์ตี้ลิสท์ ซึ่งหลาย ๆ องค์กรท่านก็มีความขัดแย้งกับวิธีการคำนวณของ กกต. แล้วก็พยายามที่จะนำเสนอวิธีการ คำนวณที่เป็นไปตามหลักคณิตศาสตร์ทั่วไป ให้ กกต. ได้เห็น แต่ว่าท้ายที่สุดแล้ว กกต. เอง ก็มีอำนาจในการที่จะเป็นผู้ชี้ขาด ทั้งนี้ทั้งนั้นในกรณีช่วงนั้นผมจำได้ว่าก็เป็นหลาย ๆ คน ที่พยายามจะนำเสนอกระบวนการวิธีการคำนวณโดยหลักการคณิตศาสตร์ทั่วไป กกต. เองเป็นองค์กรเดียวเท่านั้นเองในช่วงนั้นที่ไม่ได้ออกมาชี้แจงวิธีการคำนวณ หรือว่าอธิบาย หลักการคำนวณเลย เพียงแต่ว่าออกมาวินิจฉัยข้อกฎหมายโดยออกมาตรการต่าง ๆ ภายใต้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญเพื่อที่จะ Justify สูตรที่ตัวเองออกมา ทั้ง ๆ ที่ก็ยังมี ข้อกังขาว่าสูตรคำนวณเหล่านั้นมันยังไม่ได้มี คือมันไม่สามารถจะอ้างอิงได้ตามหลัก คณิตศาสตร์ทั่ว ๆ ไป เพราะฉะนั้นหลาย ๆ กรณี ซึ่งอันนี้ผมยกตัวอย่างเฉพาะของ กกต. แต่ว่าหลาย ๆ กรณีที่คำวินิจฉัยขององค์กรอิสระเองก็มีส่วนในความขัดแย้ง แต่ว่าเราไม่สามารถจะมีอำนาจได้ รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการที่จะไปตรวจสอบ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากองค์กรอิสระเอง ก็ขออนุญาตฝากประเด็นนี้ไว้ด้วยครับ ขอบพระคุณครับ”[๒๕๙]

ส่วนที่ ๒ คณะกรรมการการเลือกตั้ง

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม กฤช เอื้อวงศ์ ครับ กรรมาธิการ ขออนุญาต ผมไม่ได้ฟังในช่วงต้นนะครับ แต่มาจับตรงท้ายก็เผอิญได้ยินการ พูดถึงองค์กรอิสระ ซึ่ง กกต. ก็เป็นหนึ่งในองค์กรอิสระที่ถูกพาดพิงด้วยนะครับ ขออนุญาต เรียนว่าไม่ได้พูดเพื่อแก้ต่างหรือแก้ตัวในส่วนของ กกต. นะครับ แต่มีประเด็นอยากจะให้ท่านกรรมาธิการได้มีการมองต่างมุมด้วยนิดหนึ่ง ผมเห็นด้วยกับกรรมาธิการหลาย ๆ ท่าน ที่พูดว่ามันต้องกลับไปย้อนดูว่าเจตนารมณ์ของการที่ให้มีองค์กรอิสระเขาต้องการอะไร ตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกคือปี ๒๕๔๐ คือต้องการให้มีองค์กรเพื่อมาทำหน้าที่เป็นอิสระ เพื่ออะไรครับ เพื่อตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้นถ้าเจตนารมณ์เป็นอย่างนี้ ถ้าเราเอาไปผูกโยงต่าง ๆ ไว้ ทำให้ความเป็นอิสระเสียไปนี่มันก็ไม่บรรลุตามเจตนารมณ์ของการ ให้มีองค์กรอิสระในชั้นต้นนะครับ แต่ไม่ได้แปลว่าการมีองค์กรอิสระจะต้องไม่สามารถที่จะมีองค์กรไหนมาตรวจสอบถ่วงดุลได้ ผมยกตัวอย่างในส่วนของอำนาจ การใช้อำนาจขององค์กรที่ผมอยู่ใน

---

[๒๕๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๒๕๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถามว่าอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งปัจจุบันเบ็ดเสร็จเด็ดขาดไหม บางอย่างใช่ แต่โดยส่วนใหญ่ไม่ใช่ ยกตัวอย่างเช่น อะไรครับ เรื่องของการยุบพรรค กกต. ไม่ได้ยุบพรรคเองนะครับ มีหน้าที่ที่ให้เสนอสำนวนไปเป็น ๓ ส่วนเรื่องยุบพรรค อำนาจในการให้ใบเหลือง ใบแดง ในการที่จะลงโทษกับผู้ที่กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งออก ถ้าเป็นระดับชาติในส่วนของ ส.ส. ส.ว. อำนาจจะอยู่ที่ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง เราเองเรามีอำนาจแค่ถอดถอนประกาศออกเท่านั้นเอง ซึ่งขณะเดียวกัน ในเรื่องของการใช้อำนาจในการให้ใบเหลือง ใบแดงกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น อำนาจสุดท้ายก็อยู่ที่ศาลอุทธรณ์เหมือนกัน กกต. ไม่ได้มีอำนาจ เบ็ดเสร็จเด็ดขาดไปทั้งหมด ซึ่งถ้าเปรียบเทียบกับตอนที่เรามี กกต. ขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ตอนนั้น อำนาจ กกต. เบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากกว่านี้ด้วยซ้ำ แต่ว่าก็เห็นแล้วว่า ถ้าการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดนั้นอาจจะทำให้เกิดปัญหาได้นะครับ ก็เลยมีการดำเนินการปรับแก้ในส่วนของกฎหมาย ตรงนี้ก็ถอยมาแล้ว การใช้อำนาจ กกต. ผมก็ยืนยันว่าก็ไม่ได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยังมีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ เข้ามาตัดสินใจในขั้นสุดท้ายด้วย

อีกประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องที่ทางกรรมาธิการบางท่านท่านพูดถึงเรื่องของ ระเบียบ หรือประกาศที่ออกตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่า กกต. หรือแม้กระทั่ง องค์กรอิสระหลายองค์กรออกเองโดยไม่ได้ผ่านสภาก็ขออนุญาตเรียนว่าตรงนี้มันเป็น กฎหมายระดับรอง ซึ่งปกติในหน่วยราชการด้วยกันก็มีกฎกระทรวงมีอะไรต่าง ๆ ก็ไม่ได้ผ่านสภาเหมือนกัน แล้วก็ต้องกลับย้อนกลับไปว่าถ้าเกิดว่าระเบียบทุกอย่างต้องออกโดยผ่านสภา ฐานะของกฎหมายจะเป็นอย่างไร แล้วก็มันก็จะย้อนกลับไปดูว่าแล้วเจตนารมณ์ของการให้มีองค์กรอิสระนั้นมันจะสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่อย่างไร อันนี้ก็เป็นประเด็นที่อยากจะนำเรียน”[๒๖๐]

มาตรา ๒๒๒

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“แล้วอีกนิดหนึ่งผมข้ามไปนิดหนึ่งว่าเรื่องระบบเลือกตั้ง ก็เช่นเดียวกันหรือองค์กรอิสระอย่างประเทศอเมริกา ไม่มี กกต. เขามีแต่เพียง SEC เท่านั้นเอง เขาดู เฉพาะเรื่องการใช้จ่ายเงินอุดหนุนกับเงินที่ใช้ นอกนั้นจะไม่มีลงมาจัดการเลือกตั้งไม่มี”[๒๖๑]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ประเด็นที่ ๒ การออกแบบที่จะนำสู่ความง่ายและความสะดวกของประชาชน อันนี้เชื่อมโยงถึงกฎหมายลูก เนื่องจากว่าท่านไปเขียนกฎหมายลูกว่าให้ผู้สมัครไปสมัคร ในแต่ละเขตและมีเบอร์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละเขต ผลที่เกิดขึ้นคือความสับสน ของประชาชน สับสนแม้กระทั่งของ กกต. ด้วยซ้ำว่าตรงนี้เขตพื้นที่ใคร เว้ากันอย่างไร พื้นที่เป็นอย่างไรบ้าง อันนี้ก็ก่อให้เกิดความยากลำบาก ยากล าบากต่อพรรคการเมืองด้วยซ้ำ ในแง่ของการที่จะหาเสียง หัวหน้าพรรคไม่สามารถบอกได้ครับว่าพรรคของเขานี่หมายเลขอะไร เพราะว่ามันไม่เหมือนกันในแต่ละเขต ส่วนที่เป็นย่อยลงไปกว่านั้นเรื่องเกี่ยวกับเวลาต่าง ๆ ที่ท่านกฤชได้พูดขึ้นมานะครับ ผมก็ยังคิดว่าการที่จะต้องให้ประชาชนได้รับความสะดวก ในการเลือกตั้งเป็นหัวใจสำคัญมากกว่าความสะดวกสบายของกรรมการจัดการเลือกตั้ง หรือกรรมการในระดับเขต ท่านไปดูสิครับในหลาย ๆ ประเทศ ผมยกตัวอย่างญี่ปุ่นก็ได้นะครับ เขาขยายเวลาเลือกตั้งถึง ๒ ทุ่มถึง ๓ ทุ่ม เพราะว่าอะไร เพราะว่าคนของเขา

---

[๒๖๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๖๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ประชาชนของเขา ทำงานเลิกมาดึก ๆ ก็สามารถมาใช้สิทธิเลือกตั้งได้นี่คือการให้โอกาสประชาชนมากที่สุด เรื่องของการจัดการเป็นหน้าที่ของ กกต. ที่ต้องไปคิดวิธีการในการจัดการ ถ้าคนไม่พอ ก็ขอคนเพิ่ม ถ้าเงินไม่พอก็ขอเงินเพิ่ม แต่หาวิธีการที่ให้ประชาชนสะดวกที่สุดนะครับ การเลือกตั้งล่วงหน้าในญี่ปุ่นเขาให้เวลาเต็ม ๆ ๒ สัปดาห์ประมาณ ๑๐ วันถึง ๑๔ วัน นะครับ ให้เวลาเต็ม ๆ คือมาวันไหนก็ได้ไม่ใช่แค่วันสองวัน อย่างที่เราคิดอย่างที่เราจัดด้วยซ้ำ นะครับ เพราะฉะนั้นโจทย์ในเรื่องนี้ถ้าหากจะออกแบบระบบในการจัดการเลือกตั้ง ก็ต้องคิดถึงวิธีการที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงการเลือกตั้งได้โดยสะดวกได้โดยง่ายนะครับ ไม่ใช่ เอาเรื่องของการจัดการความสะดวกของกรรมการในการจัดการเป็นที่ตั้ง อันนี้ก็ขออนุญาต ที่จะพูดในประเด็นที่ ๒ ตามนี้นะครับ”[๒๖๒]

ส่วนที่ ๓ ผู้ตรวจการแผ่นดิน

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ผู้ตรวจการแผ่นดิน ผมคิดว่าเอาไปอยู่ในสภาเสียดีกว่า เพราะตอนมาชี้แจงงบประมาณ ๒ หน่วยนี้แยกกันไม่ออกเลย แย่งกันทำงาน ถ้ามาอยู่กับสภาแล้วทำให้สภามีความเข้มแข็งขึ้นและรวมทั้งมีกฤษฎีกาในสภาขึ้นมาครับ”[๒๖๓]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ผมเป็นคนให้ความเห็นเองว่า Ombudsmen นี้ มันแตกไปไม่ถูก ควรจะกลับมาอยู่และมีความเห็นอยู่แล้วในหน้า ๑๐๑ ผมให้ความเห็นไว้เองว่า ข้อสังเกตให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอยู่ภายใต้รัฐสภา เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการแก้ไขปัญหาประชาชน ผมให้ความเห็นนี้ไว้เองและมีบันทึกอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นสิ่งที่ท่านทวีพูดนี้บรรจุไว้แล้วไปเป็นหลักการสำคัญ”[๒๖๔]

มาตรา ๒๓๔

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“เรียนท่านประธานคณะกรรมาธิการ ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะประธานอนุกรรมาธิการต่อข้อเสนอของท่านอาจารย์โภคิน ผมก็ไปตรวจทานเบื้องต้นแล้ว เมื่อเราพิจารณาไปถึงหมวดเรื่ององค์กรอิสระ จะมีมีมาตรา ๒๓๔ การไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. นั้น มีอำนาจไต่สวน ปรากฏว่าไต่สวนในเรื่องที่มีการปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อะไรต่าง ๆ มีเฉพาะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนไว้ว่าเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการศาลปกครอง ก็เป็นประเด็นที่ผมจะนำไว้เมื่อพิจารณาถึงตรงส่วนนี้ก็จะนำข้อเสนออาจารย์โภคินไปอภิปราย ในอนุกรรมการนี้อีกครั้งหนึ่ง”[๒๖๕]

---

[๒๖๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๒๖๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๖๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๖๕] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่าน ผม ทศพล เพ็งส้ม ผมเสนอในฐานะที่ ประสบการณ์ตรงในการ ป.ป.ช. ผมมีแนวความคิดในส่วนกระบวนการที่มาของ คณะกรรมการสรรหาก็ดี คุณสมบัติของคณะกรรมการสรรหาก็ดี แต่ส่วนที่ผมจะพูดก็คือว่า การเพิกถอนคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระที่มันน่าจะมี แต่ปรากฏว่าเท่าที่ดูกฎหมายทั้งหมดเรา ไม่มีเลยนะครับ กฎหมายที่จะมาใช้ในการเพิกถอนคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระ ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่า เช่น ครูที่โดน ป.ป.ช. ชี้มูล พอชี้มูลเสร็จออกจากราชการเลย แล้วก็ตายใน ๑๐ ปี จนกว่าคดี พอถึงเวลาแล้วก็ค่อยมาว่ากันใหม่ เช่นเดียวกับคนที่เลือกตั้ง ส.ส. ไปนี้ โดนใบแดง แต่พอโดนใบแดงผมบอกก็ผมจะพิสูจน์ว่าผมถูก ผมเองไม่มีหนังสือแต่คนที่อยู่ ปฏิบัติก็ฟ้อง กกต. มาแล้ว เราก็มองอยากว่ากระบวนการที่มันเดินไปแล้ว ผลที่มันออกไปแล้วจนเขาเสียหายแล้วมันไม่มีใครมาตอบรับ ฉะนั้นถ้าเป็นไปได้เราควรจะมีแนวความคิดที่ จะบอกว่าการเพิกถอนคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระ มันจะได้เห็นชัดเลยว่ามีวิธีการใดที่ สามารถเพิกถอนคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระได้ จริงอยู่ถึงแม้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาบอกว่าให้ ฟ้อง ป.ป.ช. ได้ แต่ก็ต้องมองก่อนว่าการฟ้อง ป.ป.ช. ถ้าเกิดว่าคนที่เขาไม่ลงมติเขาก็มีสิทธิ ต่อสู้ แต่อย่างนี้มันก็ไม่เป็นธรรมกับคนที่ถูกคำวินิจฉัยของ กกต. หรือเขาอยากพบของ ป.ป.ช. ก็อยากจะฝากอาจารย์สมชัยในฐานะที่ตัวเองเป็น กกต. มาช่วยวางแนวทางในการ ตรวจสอบ กกต. หน่อย ๑. แนวทางการตรวจสอบ กกต. ๒. วิธีการเพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มันชัดเจน จะใช้ในกระบวนการศาลหรืออะไรก็ได้ แต่มันควรจะมี ถ้าไม่อย่างนั้นเท่ากับว่าองค์กรอิสระเฉพาะที่จะพูดก็คือ ป.ป.ช. กกต. ไม่ถูกตรวจสอบ แล้ว ผมมีวินิจฉัยเสร็จ ผมมีมติเสร็จแล้วจบ ไปว่ากันที่ศาล พอศาลเสร็จแล้วพอถึงเวลาแล้ว วิธีพิจารณาก็บอกแล้วว่าให้เอาสำนวนจากการไต่สวนมาเป็นหลัก เฉพาะโจทก์นะครับ ตัวจำเลยคุณจะให้การผู้กล่าวหาอย่างไรศาลไม่ได้เอามาฟังเป็นหลักนะครับ ศาลฟังเฉพาะ คนที่ฝ่ายโจทก์เท่านั้นมาเป็นหลักในการวินิจฉัยคุณ ตรงนี้ต่างหากที่ผมบอกว่าถ้าอย่างนี้ ถ้าเมื่อไรแก้กฎหมายที่มาที่ไปไม่สำคัญล่ะครับ สำคัญที่ว่าเราจะมีสิทธิเพิกถอนคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระได้อย่างไร ขอบคุณครับท่านประธาน

ขอบคุณท่านประธานครับ ผม ทศพลครับ ในประเด็น ที่จะเพิ่มเติมก็คือว่าเราต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่าในส่วนขององค์กรอิสระมีอำนาจ ในการออกระเบียบ และระเบียบที่องค์กรอิสระออกไม่เคยถูกตรวจสอบจากสภา มันไม่ เหมือนกับศาล ศาลเวลาออกวิธีพิจารณานี่ไม่ต้องผ่านสภา แต่ถ้าประธานจะดูว่าวิธีการ สืบสวน สอบสวนก็ดี เฉพาะของ ป.ป.ช. ก็ดี เราเองเราไม่รู้เรื่อง เพราะตรงนี้ต่างหากที่ ถ้าเป็นไปได้การออกระเบียบ การสืบสวน สอบสวนก็ดี การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัย ถ้ามัน ผ่านสภาผู้แทนราษฎรก็ดีมันก็จะสามารถยึดโยงกับสภาผู้แทนราษฎร หรือยึดโยงกับ ประชาชนได้ แต่เท่าที่ตรวจสอบมา ป.ป.ช. ก็ดี กกต. ก็ดี หรือระเบียบต่าง ๆ ในการวินิจฉัย สั่งคดีนี่ไม่ผ่าน เหตุที่ไม่ผ่าน ท่านจะเปลี่ยนแปลงระเบียบข้อบังคับอย่างไรก็ได้ วันนี้ เจ้าหน้าที่สืบสวน สอบสวนมา เปลี่ยนใหม่แล้วกัน แต่ผมก็คิดอยู่อย่างหนึ่งว่าถ้าระเบียบที่ออก ไม่ว่าจะเป็นออกระเบียบเฉพาะงานธุรการ ไม่ใช่ออกระเบียบวินิจฉัยในการสั่งคดี การวินิจฉัยสั่งคดีพวกนี้มันต้องผ่านกฎหมายที่ถูกรองรับโดยสภาผู้แทนราษฎร เช่นเดียวกัน ศาลอาจจะออกระเบียบต่าง ๆ แต่ระเบียบพวกนี้ถึงแม้จะประกาศในราชกิจจานุเบกษา ก็ตาม แต่ผมก็ไม่เคยเห็นมีใครฟ้องเพิกถอนระเบียบที่องค์กรอิสระออกให้ ถึงแม้เราจะดูว่า อาจจะไม่เป็นธรรมกับคนที่ถูกดำเนินคดีก็ตาม ความเห็นของผมคือว่าระเบียบที่องค์กรอิสระ ออกในการวินิจฉัยคดีควรจะผ่านสภาผู้แทนราษฎร ขอบคุณครับท่านประธาน”[๒๖๖]

[๒๖๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

ส่วนที่ ๖ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ประเด็นกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คือตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จะต่างกับปี ๒๕๔๐ มาก ปี ๒๕๖๐ โดยเฉพาะอำนาจหน้าที่เหมือนกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นโฆษกแก้ต่างให้กับรัฐบาล โดยเฉพาะใน (๔) คือชี้แจงรายงานข้อเท็จจริงที่ถูกต้องไม่ชักช้า ในกรณีที่สถานการณ์สิทธิมนุษยชนไม่ถูกต้องหรือเป็นธรรม มันเหมือนว่าภาพไปรายงานให้รัฐบาล แต่ถ้าในปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ก็บอกว่าให้จัดทำรายงานประจำปีสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภา คือในภาพตรงนั้น แต่ผมเองกลับมองว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนถ้าให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมที่สามารถที่ฟ้องคดีอาญาบางเรื่อง โดยเฉพาะที่กระทบกับสิทธิมนุษยชน ก็คือถ่วงดุลสำนักงานอัยการ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสาธารณประโยชน์หรือละเมิดสิทธิมนุษยชนสำคัญ ๆ มันจะทำให้กระบวนการยุติธรรมและประชาชนมีช่องหาทางออกได้ แต่คำว่าฟ้องนี้อาจจะให้สำนักงานอัยการฟ้องหรือถ้าถ่วงดุลเหมือน ป.ป.ช. แต่ว่าเป็นกรณีเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติใหญ่ ๆ แต่ผมส่งเป็นข้อสังเกตไว้ในส่วนนี้[๒๖๗]

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมขออนุญาตเรียนหมวดที่ค่อนข้างสกัดยากมากเหมือนกัน คือหมวดที่ ๑๓ เรื่องอัยการ ปรากฏว่าเราคุยกัน วันนั้นท่านอาจารย์เอกพันธุ์ที่เป็นคณะทำงานก็คุยกันเหมือนกันว่าเราคุยกันนะเรื่องอัยการมีพูดหลายประเด็นเลยเหมือนกัน แต่มันกลายเป็นว่ามันไปผสมอยู่ในหลายจุดเลยครับ ผมลองสกัดออกมา ผมก็เอาสิ่งที่คุยกันมาทั้งในห้องประชุม นอกห้องประชุม แล้วก็ที่ท่านไพบูลย์เคยพูดในเรื่องของอนุกรรมาธิการบางส่วนที่จะเอาไปศึกษา ก็เลยมาปรับเป็นหมวด ๑๓ เรื่องอัยการนะครับ คือในหมวด ๑๓ ปัจจุบันนี้มีอยู่มาตราเดียว แต่ไม่มีอะไรเลย พูดถึงแต่เรื่องโครงสร้างและอำนาจ แต่ไม่พูดเรื่องการตรวจสอบอำนาจเหมือนที่เราเคยคุยกันในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเรื่องอะไรเลยแล้วก็ความเป็นจริงเมื่อเขามีฐานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญและอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเหมือนศาล ปรากฏว่าไปดูในหมวดศาล ยังมีกฎเกณฑ์กติกาอะไรเยอะแยะไปหมดเลย แต่ในส่วนของอัยการนี้ไม่มีเลยนะครับ โดยเฉพาะมีถ้อยคำอยู่อันหนึ่งในหมวดนั้นที่ผมดูก็คือเรื่องมอบอำนาจให้พิจารณานะครับ บอกว่ามอบอำนาจให้พิจารณาเป็นกรณี ๆ ไม่ได้ ก็แปลว่าถ้ามอบไม่เป็นกรณีได้ แต่ที่สำคัญอันหนึ่งคือมอบเรื่องอะไร มอบให้พิจารณาเพราะว่าองค์กรนี้มันมีทั้งด้านบริหารใช่ไหมครับ แล้วก็มีทั้งสั่งคดี ทีนี้ไม่ได้บอกให้ชัดเจนว่ามอบให้พิจารณานี้หมายถึงมอบให้พิจารณาในเชิงบริหารหรือว่าในเชิงสั่งคดีนะครับ ซึ่งในเชิงสั่งคดีผมคิดว่าถ้าเทียบกับองค์กรที่ใช้ลักษณะอย่างนี้ของศาลเจ้าของสำนวน เป็นคนใช้สั่งคดี แต่เจ้าของสำนวนมอบอำนาจให้คนอื่นมาสั่งคดีตัวเองแทนนี้ มันไม่ได้นะครับ เพราะฉะนั้นอันนี้ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง หลายอย่าง ซึ่งเคยคุยกันไว้แล้วก็มันผสมอยู่ในหลายเรื่อง ไปพูดโผล่ตรงโน้นทีตรงนี้ที”[๒๖๘]

---

[๒๖๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๖๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

“มีคนเคยตั้งข้อสังเกตเหมือนกันครับ ไม่รู้มีเหตุผลอะไรที่ต้องเอามาใส่ ไม่เคยมีนะครับ รัฐธรรมนูญทุกฉบับไม่เคยมีอัยการมาเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญนะครับ เพิ่งจะมีปี ๒๕๖๐ นี้ ที่เอาอัยการมาเป็นองค์กรแล้วก็เขียนอยู่มาตราเดียวโดยไม่มีอะไรเลย ที่ผมเรียนไปเมื่อสักครู่ แต่ว่าก็ไม่ทราบว่าเหตุผลอะไร”[๒๖๙]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ผมมองว่าองค์กรอัยการอยู่ในหมวด ๑๓ เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ อาจจะไม่ใช่ชื่อองค์กรอิสระหรือไม่ใช่ศาล ในความเห็นผมก็เลยเสนอว่า ควรจะกลับไป ไม่ได้อยู่ในรัฐธรรมนูญ ไม่ต้องเขียนไว้ให้เป็นองค์กรคล้าย ๆ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพราะบทบาทของอัยการในทางปฏิบัติจริง พอไปเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ การอำนวยความยุติธรรม ในความเห็นผมนะครับ ว่ามันจะด้อยไป ก็คล้าย ๆ กลับไปก่อนปี ๒๕๕๐ แล้วก็อาจจะมีกระบวนการ อันนี้เป็นความเห็นส่วนตัวเท่านั้นเอง”

นายสุทัศน์ เงินหมื่น ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ความจริงประเด็นนี้ผมไม่ได้อภิปรายและไม่ได้แสดงความเห็นไว้ แต่ก็คงจะต้องขออนุญาตปรึกษาอย่างนี้ว่า ท่านประธานได้พูดครั้ง ๒ ครั้งอยู่ว่า อยู่ ๆ คำว่าองค์กรอัยการก็เข้ามาอยู่ในนี้ ทั้ง ๆ ที่ความจริงก็มี พ.ร.บ. อัยการอยู่แล้ว ผมไม่แน่ใจว่าเพราะมาอยู่ตรงนี้หรือเปล่าจึงทำให้การสั่งคดีของอัยการเป็นอิสระมากจนไม่แน่ใจว่าจะถูกฟ้อง แต่ถูกฟ้องทางปกครองไม่ได้อยู่แล้ว แน่นอนที่สุดที่ผ่านมาการใช้ดุลยพินิจสั่งคดีของอัยการก็ขึ้นสู่ศาลฎีกาอยู่ว่า ถ้าสั่งโดยไม่ปกติ สั่งโดยไม่ชอบก็ย่อมจะถูกดำเนินคดีได้ แต่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีคดีใหญ่ ๆ อยู่ไม่น้อยกว่า ๓ คดี เป็นข้อเท็จจริง คือการสั่งคดีอัยการสูงสุดจะมอบให้รองเป็นคนสั่ง มอบก็อย่างที่ท่านประธานว่า ไม่ได้มอบว่าให้สั่งแต่ก็มอบ เมื่อสั่งแล้วผมก็เคยสอบถาม ท่านก็ชี้แจงว่าเป็นอำนาจการใช้ดุลยพินิจโดยชอบนะครับ แต่มันสวนกับความเป็นจริงหลาย ๆ เรื่อง เมื่อสั่งโดยชอบแล้วพอกลับไปยังตำรวจ ตำรวจก็ไม่แย้ง ผมไม่ยกตัวอย่างคดี แต่ก็ทราบกันทั่วไปอยู่ เมื่อวานก็เจออีกเรื่องค้ามนุษย์ ตรวจสอบเส้นทางการเงินของ ปปง. เป็นเส้นทางการเงินไปสู่ผู้มีอำนาจในการสั่งคดี ซึ่งแน่นอนที่สุดท่านก็คงจะต้องพิสูจน์แล้วว่ามันมาอย่างไร แต่ขณะนี้ก็ยังไม่ได้มีการพิสูจน์ เป็นข้อพิรุธ ซึ่งจะเป็นเพราะมีคำว่าองค์กรอัยการอยู่ในรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่จึงทำให้อำนาจดังกล่าวเหล่านั้นรู้สึกสับสนและมีเคสตัวอย่างที่เกิดขึ้นชัดเจนมาก แล้วก็หลาย ๆ เรื่องที่อัยการท่านนั้นสั่ง ก็ได้มอบจากอัยการสูงสุดให้ศาล มอบให้ท่าน ๆ เดียวนะครับ เรื่องใหญ่ ๆ ๒-๓ เรื่อง ผมก็ขอเรียนเป็นข้อเท็จจริง ซึ่งน่าจะหยิบเรื่องนี้มาศึกษาเหมือนกันว่าจะปล่อยตรงนี้หรือไม่”[๒๗๐]

หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๒๔๙

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ในเรื่องของการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ผมถือว่าเป็นเรื่องนโยบายหลักของพรรคผมที่ต้องการจะเห็นการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งเดิมนั้นเรายึดหลักว่าต้องมีส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น แต่ว่าส่วน

---

[๒๖๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๒๗๐] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ท้องถิ่นนั้นได้รับการพัฒนาจริง ๆ ก็คิดว่าในรัฐธรรมนูญช่วงหลัง ๆ มาที่ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และกำหนดให้มีกฎหมายท้องถิ่นที่มีหลักการในเรื่องของความเป็นอิสระในเรื่องของการมีอำนาจในการที่จะดูแลการบริการสาธารณะของท้องถิ่น มีหน้าที่ในการที่จะบริหารเขตบริการของตัวเองได้ แล้วก็มาจากการเลือกตั้งโดยตรง และหลังสุดเราจะเห็น การพัฒนาที่ให้มีแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ แต่ว่าเราก็ต้องยอมรับความเป็นจริงจากการที่รับฟังความคิดเห็นมาก็ดี หรือจากการที่พวกผมติดตามเรื่องนี้มาก็ดี แต่ว่าเวลาไปสู่กระบวนการในการออกกฎหมายลูก และกระบวนการในการบริหารจัดการก็จะถูกข้อจำกัดตลอดมา แม้แต่ในช่วงแรกที่พวกผมทำแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่จะกระจายอำนาจทางด้านการเงินการคลังให้กับท้องถิ่น และให้จัดสรรงบประมาณ ถึงร้อยละ ๓๕ แต่จนมาถึงวันนี้ก็ไม่สามารถที่จะเป็นจริงได้ และเมื่อประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบัน ผมคิดว่าพวกเราที่เป็นกรรมาธิการควรจะมาทบทวน ควรที่จะต้องมาถ้าพูดให้ทันสมัยก็คือ New design ใหม่ให้ท้องถิ่นในบางเรื่องที่ให้ทันสมัย โดยเฉพาะในยุคหลังโควิดนี้เราจะเห็นการที่รัฐบาลได้มอบอำนาจให้กับจังหวัดแต่ละจังหวัดบริหารจัดการในเรื่องของการแก้ไขปัญหาโรคระบาดแล้วก็ได้ผลในระดับหนึ่ง อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นตัวชี้วัดว่าประชาชนมีความพร้อมมากขึ้นในการที่จะให้มีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น แล้วก็มีหลักความเป็นจริงของหลักการในการบริหารส่วนท้องถิ่นว่าไม่มีใครที่จะรู้จักท้องถิ่นของตนเองดีเท่ากับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะฉะนั้นผมจึงมีประเด็นวันนี้ที่จะเสนอทั้งในเรื่องความคิดเห็นและในเรื่องหลักการพร้อมไปเลยทีเดียว เพราะเวลาเข้าหมวดโน้นก็ไม่ต้องพูดอีก ผมจะเสนอในเรื่องหลักการจริง ๆ สำคัญก็คือผมคิดว่าในขณะนี้หลังจากที่เราได้มีการพัฒนามาตามลำดับแล้ว แต่ว่าหลักการเรื่องความอิสระผมคิดว่ายังไม่เกิดความเป็นจริงได้ ในความหมายของท้องถิ่นที่ผ่านมาคือความหมายที่มุ่งเน้นไปเรื่องของการให้มีการจัดการเลือกตั้ง แต่ในความหมายของผมก็คือต้องการที่จะมีอิสระในการที่เขาจะบริหารจัดการตนเอง ที่ผ่านมาแม้แต่แผนการบริหารจัดการท้องถิ่นในขนาดเล็กก็ต้องผ่านกระบวนการ ที่จะต้องควบคุมโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และถ้ามาดูแผนในขนาดใหญ่ก็มาขึ้นกับคณะกรรมการนะครับ กรรมการการกระจายอำนาจช่วงหลังมีการวิ่งเต้นจนมาถึงคณะกรรมการการกระจายอำนาจที่มีข่าวในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณ ในจุดตรงนี้มันจึงไม่เกิดความเป็นอิสระที่แท้จริงในเรื่องหลักการ ผมจึงฝากประเด็นนี้ไว้ว่าเราจะทำอย่างไร ทั้งระดับบน ระดับล่างให้มีความจริงใจแล้วก็ให้ท้องถิ่นได้มีโอกาสที่เป็นอิสระ อย่างแท้จริงไม่ใช่อิสระเพียงแต่ว่าปล่อยให้มีการเลือกตั้ง แต่อิสระจากกระบวนการในทาง ที่จะไปให้เขาได้มีอำนาจในการบริหารจัดการตนเอง

อันที่ ๒ คือเรื่องรูปแบบ ผมคิดว่าวันนี้เราได้พูดถึงรูปแบบที่ผ่านมาในหลายรูปแบบ แล้วก็ยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ และกฎหมายของเราที่ผมมีส่วนด้วย คือกฎหมาย อบต. ที่เราเห็นว่าสักวันหนึ่งที่มีความเจริญและมีความพร้อมก็ควรจะยกฐานะเป็นเทศบาล แต่ว่าวันนี้ก็ยังไม่มีความชัดเจน ผมคิดว่าวันนี้ในระดับท้องถิ่นที่เล็กที่สุดเราควรจะทำเป็นรูปแบบเดียวได้แล้วหรือยัง อันนี้ก็จะเป็นคำถามที่เป็นประเด็นในเรื่องรูปแบบ และที่ผมจะเสนอต่อไปก็คือว่ารูปแบบระดับจังหวัด ผมคิดว่าจังหวัดที่มีความพร้อม วันนี้เราจะต้องปล่อยให้มีการบริหารจัดการตนเอง ให้เป็นจังหวัดที่บริหารจัดการตนเอง พูดง่าย ๆ คือต้องให้มี การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ในความหมายของผมว่าไม่ใช่ปล่อยมือเพียงการเลือกตั้งครับ เราควรที่จะให้การบริหารจัดการตนเองนั้นอยู่ภายใต้หลักการที่ผมพูดไปแล้วอย่างจริงจังซึ่งผมคิดว่าถ้าเราสามารถที่จะทำโครงสร้างหรือรูปแบบที่เราจะมีบทบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญต่อไป ให้เห็นว่านี่คือการปรับปรุงครั้งสำคัญในการที่เราจะกำหนดรูปแบบของเราที่ให้เป็นท้องถิ่นขนาดเล็กก็เป็นเทศบาลทั้งหมด พอท้องถิ่นขนาดใหญ่ก็จะเป็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดไปเลย ผมคิดว่าอย่างนี้จะทำให้การบริหารจัดการในเรื่องของการกระจายอำนาจลงไปสู่พี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง และพร้อมกันนั้นก็คือต้องกระจายอำนาจหน้าที่ลงไปด้วย ในหลายเมืองที่เราได้ศึกษากันเราก็พบความเป็นจริงว่าเขาบริหารจัดการได้หมดตั้งแต่เรื่องความยุติธรรม เรื่องตำรวจ เรื่อง

สิ่งแวดล้อม เรื่องการเงินการคลังที่ท้องถิ่นนั้น ๆ จะบริหารจัดการ รัฐบาลกลางมีส่วนที่จะเข้าไปดูแล และวันนี้เราก็มีข้อเรียกร้องที่จะให้นักการเมืองในระดับชาติมาทำงานระดับชาติเพิ่มมากขึ้น แม้แต่ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องงบประมาณทั้งโดยตรงโดยอ้อมก็ทำไม่ได้แล้ว เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเราก็ต้องมีบทบัญญัติ ที่ชัดเจนที่จะให้ท้องถิ่นเขามีความพร้อมที่จะทำในภารกิจเหล่านี้ที่เป็นประโยชน์กับพี่น้องประชาชน

ประการสุดท้ายที่เป็นข้ออ่อนของท้องถิ่นมาก แล้วก็เป็นข้อที่ทำให้ถูกหยิบยกขึ้นมาในเรื่องของการกระจายอำนาจ ก็คือการบริหารจัดการที่ดีในระดับท้องถิ่น อันนี้เราจะออกรูปแบบหรือทำกฎหมายอย่างไรที่จะให้ท้องถิ่นของเรานั้นได้มีระบบที่จะตรวจสอบ ผมก็ยังมาคิดอยู่ว่าการที่เราให้เลือกตั้งโดยตรงทุกระดับ อันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ท้องถิ่นนั้นได้รับการตรวจสอบจากพี่น้องประชาชน และแน่นอนที่สุดผมคิดว่าในกระบวนการของท้องถิ่นเราควรจะมีองค์กรที่เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือเรียกว่าองค์กรประชาคมที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้ให้ได้มามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ในระดับประเทศเรายังเรียกร้องกันอยู่ทุกวันนี้ ผมฟังเมื่อวานในสภาที่พูดถึงเรื่องตั้งคณะกรรมาธิการ เราก็ไปเรียกร้องว่าต้องมีผู้เชี่ยวชาญทางด้านโน้นทางด้านนี้ ต้องมีสมาคมเข้ามามีส่วนร่วม เพราะท้องถิ่นยิ่งมีความจำเป็นเลย ถ้าเราสร้างโครงสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี ผมคิดว่าการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองของเราก็จะตอบโจทย์ ที่เราพูดกันมา ๓๐ ปี และมีหลายเรื่องที่ผมคิดว่าในวันนี้เราก็ไม่ควรที่จะหยิบยกมาพูดในระดับชาติแล้ว ควรที่จะให้ท้องถิ่นเขาสามารถที่จะบริหารจัดการตนเอง เพราะฉะนั้นผมจึงขอสนับสนุน ท่านประธานหลังจากรับฟังความคิดเห็นอะไรแล้ว ผมคิดว่าน่าที่จะตั้งคณะทำงานชุดหนึ่งหรือมอบหมายเพื่อที่จะได้มาดูรายละเอียดในตัวบทกฎหมายทั้งหมดว่าเราจะออกรูปแบบของท้องถิ่นอย่างไร ควรที่จะเขียนถึงไหมว่าเราต้องมีการเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ชัดเจนอยู่ในรัฐธรรมนูญ อันนี้ผมขออนุญาตเรียนแค่นี้ก่อนครับ ขอบคุณครับ”[๒๗๑]

“ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมขอต่อเนื่องจากการอภิปรายคราวที่ผ่านมานะครับ วันนั้นผมได้ทิ้งท้ายในประเด็นว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ว่าด้วยหมวดการปกครองท้องถิ่นนั้นมีหลายประเด็นที่ทำให้เกิดปัญหามาถึงปัจจุบันนี้ เพราะว่าไม่ได้มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเหมือนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หรือรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ที่พูดถึงเรื่องความเป็นอิสระ แล้วก็พูดถึงเรื่องแผนขั้นตอนการกระจายอำนาจตลอดพูดถึงเรื่องรายได้ วันนั้นผมได้ทิ้งท้ายไว้ว่าเมื่อความคิดหลากหลายแล้วก็ยังมีปัญหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเหมือนท่านนายแพทย์วรรณรัตน์ ขอประทานโทษที่เอ่ยนามได้พูดถึง ผมคิดว่าเราน่าจะตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อจะปรับปรุงในหมวดของการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพิเศษ คือจะต้องพูดถึงเรื่องความเป็นอิสระเพิ่มเข้ามาให้มีความชัดเจน เพราะเราพบว่าในขณะนี้ไม่เพียงแต่ความไม่เป็นอิสระในตัวเอง แต่ว่าความไม่เป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง ความไม่เป็นอิสระจากคณะกรรมการส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หรือแม้แต่กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น ผมคิดว่ามันถึงเวลาที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ถ้าหากจะมีการร่างควรจะมีความก้าวหน้าในเรื่องของความอิสระของท้องถิ่นไปอีกระดับหนึ่ง อันที่ ๒ ที่พูดกันมากในวันนั้นผมเข้าใจว่าสอดคล้องกันก็คือเรื่องรูปแบบว่ารูปแบบนั้นเราจะต้องพูดถึงรูปแบบที่เป็นรูปแบบพิเศษเพิ่มมากขึ้น ซึ่งวันนั้นผมก็พูดแค่เพียงว่าในระดับจังหวัด แต่ความจริงพรรคประชาธิปัตย์เองเราพูดถึงเรื่องมหานครที่จะต้องกระจายอำนาจเป็นเรื่องของการที่จะส่งเสริมการกระจายอำนาจในเชิง Function ที่เพิ่มมากขึ้น เช่นเหมือนภูเก็ตเหล่านี้เป็นต้นเป็นเมืองท่องเที่ยวก็มีรายได้ด้วยตัวเอง ผมคิดว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญควรจะเขียนรองรับเพื่อให้เห็นถึงการพัฒนาขึ้นมาถึงขนาดนั้น หรือบางพื้นที่ ผมคิดว่ามันไม่จำเป็นจะต้องเป็นเทศบาลเมือง ผมยกตัวอย่าง ทุ่งสงบ้านผม เป็นศูนย์กลางชุมชนแล้วต่อไปจะเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ ถ้าเราจะเป็นรูปแบบพิเศษเป็นท้องถิ่นเรื่องการมีรูปแบบเรื่องศูนย์กลางการคมนาคม แล้วก็จัดเขตอำนาจในการบริหารจัดการของท้องถิ่นให้มีความ

---

[๒๗๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

คล่องตัวในฐานะท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น หรือในกรณีบางท่านที่ผ่านมายกถึงเมืองชายแดนก็เป็นกรณีพิเศษเช่นเดียวกัน แล้วอีกประการหนึ่งที่ผมคิดว่าเราจะต้องมี การพูดถึงก็ต้องมีความชัดเจนควรจะมีความก้าวหน้าขึ้นมาคือเรื่องรายได้ของท้องถิ่น คือรายได้ของท้องถิ่นก็มีแนวโน้มที่จะดีขึ้นที่จะให้ท้องถิ่นสามารถที่จะเสนองบประมาณอุดหนุนจากรัฐบาลกลางขึ้นมาด้วยตนเอง แต่ว่าส่วนหนึ่งที่เรายังไม่เห็นความชัดเจนในการที่จะต้องกระจายอำนาจทางการคลังให้ท้องถิ่นสามารถที่จะจัดเก็บได้เองเพิ่มมากขึ้น หรือในหลายเรื่องกฎหมายหลักควรจะมอบอำนาจให้เป็นรายได้ของท้องถิ่นไปเลยเหล่านี้เป็นต้น ผมคิดว่าก็จะทำให้ท้องถิ่นมีความเป็นตัวเองที่จะบริหารกิจการสาธารณะในพื้นที่ของตัวเองได้มากยิ่งขึ้น เมื่อพูดเช่นนี้ผมเข้าใจว่าแต่ละท่านได้พูดถึงในมุมที่ต่างกันตั้งแต่ท่านพงศ์เทพผมจำได้ก็พูดถึงเรื่องความอิสระในรัฐธรรมนูญจนมาถึงพูดถึง รายละเอียดลงไปเหมือนท่านนายแพทย์วรรณรัตน์ แต่ว่าเราไม่สามารถที่จะรวบรวมเป็นประเด็นหลักได้ว่าวันนี้ เราควรจะออกแบบในเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความก้าวหน้าเพื่อรองรับไปสู่อนาคตได้อย่างไร ผมคิดว่าควรจะมีผู้เชี่ยวชาญ หรือท่านจะมอบให้ทางด้านสถาบันพระปกเกล้า ลองไปยกร่างมา เพื่อที่จะทำให้เราได้เห็นภาพในการประมวลความเห็นของเพื่อนสมาชิก ที่เสนอมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ในการที่เราจะนำเสนอเพื่อไปสู่บทบัญญัติต่อไป ซึ่งผมค่อนข้างเห็นด้วยกับอาจารย์เมื่อสักครู่ได้ทิ้งท้ายไว้ว่าเราน่าจะมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นว่าเราจะนำไปสู่กระบวนการต่อยอดในเรื่องของการศึกษาและแนวทางอย่างไรผมเห็นด้วยนะครับ ไม่ใช่มาพูดกันไปแล้วก็ได้แต่รายงาน แต่เราไม่ได้ต่อยอดให้เห็นว่ามันมีประเด็นที่เห็นพ้องต้องกันประเด็นใดบ้างที่ควรจะมีการแก้ไข เหมือนท้องถิ่นที่ผมฟังดู เขาเห็นพ้องกันเกือบหมด หรือจะนำไปสู่ สสร. ก็ควรจะเขียนไว้เพื่อเตรียมการในการต่อยอดผมคิดว่าก็จะเป็นประโยชน์ในการที่ทำให้ข้อเสนอของพวกผมของพวกเราในกรรมาธิการ ซึ่งผมคิดว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งจากหลาย ๆ ท่านที่ผมฟังมาล้วนกลั่นกรองมาจากประสบการณ์แต่ว่าเราจะทำอย่างไรให้ขมวดเป็นประเด็นที่ให้สังคมรับรู้และคนเห็นว่ามันมีความจำเป็นที่ต้องแก้ไขจริง ๆ ไม่ใช่มาศึกษากันเฉย ๆ แล้วในท้ายที่สุดสังคมถึงจะให้จัด Opening จัดอะไรก็แล้ว แต่ถ้าไม่มีประเด็นหลักที่เป็นจุดสำคัญผมคิดว่ามันไม่สามารถที่จะสร้างกระแสที่เป็นภาพรวมของสังคมได้ครับ ขอบคุณครับท่านประธาน[๒๗๒]”

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ก็ต่อจากอาจารย์โภคินแทบจะไม่เหลืออะไรพูด แต่ก็อยากจะให้ความเห็นอย่างนี้ว่าในส่วนการไปดูรัฐธรรมนูญในหมวด ๑๔ เราจะเห็นว่าตัวมาตรา ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน้อยมาก ๖ มาตรา แล้วผมอยากจะบอกว่ามันเป็นการร่าง เป็นการเขียนรัฐธรรมนูญในส่วนนี้ ผมใช้คำว่าแปลกพิกล แปลกพิกลอย่างไร ก็คือ ส่วนใหญ่แล้วจะพูดถึงหลักการกว้าง ๆ แล้วก็บอกว่าที่เหลือให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติแล้วแต่กฎหมายบัญญัติ นั่นก็คือหมายความรายละเอียดต่าง ๆ ไปว่ากันในกฎหมายระดับรอง ซึ่งการไปว่ากันในกฎหมายระดับรองนั้น พอเราไปดูกฎหมายระดับรองแล้วหลายเรื่องบิดเบือนเปลี่ยนเจตนาทำให้กลายเป็นข้อจำกัดในการทำงานของท้องถิ่นแทบทั้งสิ้น ก็แปลว่ากฎหมายรองใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญแล้ว ยกตัวอย่างอันที่ ๑ ตัวอย่างเช่นว่า พ.ร.บ. ว่าด้วยขั้นตอนและวิธีการกระจายอำนาจ ออกมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ แล้วก็บอกครับว่าภายใน ๕ ปีนับตั้งแต่ปี ๒๕๔๔ ก็คือปี ๒๕๔๔ ๒๕๔๙ จะต้องมีการจัดสรรงบประมาณแผ่นดินไปให้แก่ท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๕ พูดว่า ๕ ปีต้องทำ แต่พอครบ ๕ ปี ในปี ๒๕๔๙ ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่ามีการออก พ.ร.บ. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ฉบับที่ ๒ ออกมาบอกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์ไม่ได้กำหนดเวลาแล้ว ขอยืดออกไปเมื่อถึงเวลาที่พร้อม ใช้ประโยคนี้ นั่นก็คือหมายความว่าไม่มีกรอบกติกา ไม่มีเรื่องของการกำหนดเวลาที่

---

[๒๗๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ชัดเจนแล้ว ๓๕ เปอร์เซ็นต์เมื่อไรก็ได้ ชาตินี้ก็ได้ ชาติหน้าก็ได้ ซึ่งอันนี้ก็เท่ากับว่าตัวกฎหมายลูก กฎหมายระดับรองดังกล่าวกลายเป็นกฎหมายที่กำหนดทิศทางใหญ่ของทางการปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะว่าถ้าท่านไม่บอกเงินที่แน่นอน ไม่ให้เขามีเงินถามว่าเขาจะทำงานต่าง ๆ อย่างไรได้ ก็ทำไม่ได้ อันนี้คือสิ่งที่กลายเป็นว่ากฎหมายฉบับย่อยกลายเป็นส่วนที่ครอบงำแนวความคิดใหญ่ของการปกครองส่วนท้องถิ่น หรือกฎหมายฉบับรองอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติของท้องถิ่นแต่ละที่ จะเป็น อบจ. จะเป็นเทศบาล จะเป็น อบต. ท่านทราบไหมครับว่า ผมพูดในที่ประชุมอนุกรรมาธิการว่า ในวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๒ ก็คือ หลังวันเลือกตั้งวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ แล้ว สภานิติบัญญัติยังผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เป็นกฎหมายของท้องถิ่นองค์กรเหล่านั้นทุกฉบับพร้อมกัน ออกวันเดียวกัน ในวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๒ และให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ให้อำนาจแก่นายอำเภอในการกำกับดูแลตรวจสอบ สอบสวน ถอดถอน ยุบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ นี่ก็กลายเป็นว่าเราใช้กฎหมายระดับรองมารวมอำนาจการบริหารไว้ที่ส่วนกลาง แทนที่จะกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ให้เขามีความเป็นอิสระที่มากขึ้น และที่น่าเกลียดคือเลือกตั้งวันที่ ๒๔ มีนาคมแล้ว สนช. ก็ยังส่งท้าย ในการออกกฎหมายอย่างเงียบ ๆ โดยไม่มีใครรู้ วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๒ ออกกฎหมายออกมาแล้วก็ผ่านทุกฉบับ ทุกท้องถิ่น ๖ ฉบับในวันเดียวกัน ไล่ไปเลย อบจ. อบต. เขาทำงานเก่งมาก สภาชุดนี้ทำงานสู้ไม่ได้ ชุดนั้นเขาเก่งมาก ๖ ฉบับในวันเดียว ซึ่งอันนี้ผมคิดว่า เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น ผมคิดว่าในแง่ของการคิดในเรื่องของการที่จะต้องเขียนให้ชัดเจนลงไปในตัวรัฐธรรมนูญนั้นมันจะต้องมีเรื่องของการที่จะต้องระบุถึงการกระจายอำนาจ ระบุถึง การกำกับดูแลโดยประชาชน และระบุถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการของท้องถิ่น ผมคิดว่า ๓ หัวข้อนี้ คือ ๓ หัวข้อที่สำคัญที่เป็นหัวใจของการปกครองส่วนท้องถิ่น กระจายอำนาจกระจายเรื่องอะไรบ้าง ๑. ก็คือเรื่องของการบริการสาธารณะ หาเส้นแบ่งที่ชัดเจนว่าอะไรคือสิ่งที่ท้องถิ่นจะเป็นผู้รับทำ อย่างที่ท่านพงศ์เทพ ขออนุญาตเอ่ยนาม ท่านบอกว่าทางหลวงให้เขาทำได้ไหม แทนที่จะเป็นทางหลวงชนบท ตำรวจให้เขาทำเองได้ไหม ดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ต่าง ๆ ได้หรือเปล่า ไม่เช่นนั้นแล้วก็จะเกิดปัญหาของการหวงอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ส่วนกลางไม่ปล่อย ส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจ เรื่องของครู เรื่องการจัดการศึกษา เรื่องของสาธารณสุข เพราะฉะนั้นเส้นแบ่งที่ชัดเจนว่าบริการสาธารณะเรื่องใดที่ทำในท้องถิ่นแล้วเขารู้ปัญหาของเขา และเขาสามารถจัดการได้ดี แล้วก็สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างฉับพลัน ที่ท่านชินวรณ์พูดว่าวิกฤติโควิดเป็นตัวสะท้อนว่าเวลาเราให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถที่จะจัดการได้ดีกว่า การฟังรอคำสั่งจากส่วนกลางด้วยซ้ำ นี่เป็นตัวอย่างให้เห็น เพราะฉะนั้นการกระจายอำนาจนั้นจะต้องคุยกันให้ชัดว่าขอบเขตของการบริการสาธารณะในเรื่องใดที่จะให้กับทางท้องถิ่น เขียนไปเลยในรัฐธรรมนูญ ระบุด้านต่าง ๆ เลยว่าเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นหน้าที่ของท้องถิ่น ขณะที่เราบอกว่าแล้วแต่กฎหมายกำหนด แล้วแต่กฎหมายบัญญัติอยู่นั่นละ เรื่องของ กระจายอำนาจทางด้านงบประมาณเช่นกัน เคยเขียนไว้ในปี ๒๕๔๐ ที่บอกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ที่บอกว่าต้อง ๕ ปี แต่ว่าพอมาฉบับหลัง ๆ ออกหมด อาจจะเกรงว่าไม่มีเงินในกระเป๋า ตราบใดก็ตามถ้าที่ส่วนกลางยังคิดว่าตัวเองจะเก็บเงินไว้ท้องถิ่นก็ไม่มีทางโต อันนี้ก็ต้องคุย ให้ชัดเจน เขียนให้ชัดเจน

อันที่ ๒ เรื่องของการกำกับดูแลโดยประชาชน ขณะนี้วิธีการคิดของ การปกครองส่วนท้องถิ่นคือกำกับดูแลโดยข้าราชการประจำ มีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกำกับ มีผู้ว่าราชการจังหวัดกำกับ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นคนกำกับ เอะอะอะไรใช้อำนาจคนเหล่านี้ในการตั้งกรรมการสอบสวน เอะอะอะไรใช้คนเหล่านี้ ในการใช้อำนาจในการที่จะยุบองค์กรท้องถิ่น ยุบสภาท้องถิ่นต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งถอดถอนคนซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้บริหารของท้องถิ่น คืนอำนาจนี้ให้ประชาชนได้ไหม ให้ประชาชน เขาดูแลจัดการเองได้ไหม ให้เป็นกลไกของสภาท้องถิ่นได้ไหม ให้เป็นระบบประชาชน เข้าชื่อกัน แล้วก็สามารถกำกับดูแลถอดถอนคนเหล่านี้ได้ด้วยตัวเองได้หรือเปล่า ไม่ใช่ไปฝากอำนาจไว้ที่คนของกระทรวงมหาดไทย แล้วก็

กลายเป็นว่าคนเหล่านี้ก็จะมีอำนาจในการที่จะไปกำกับแล้วก็ทุกอย่างต้องขึ้นอยู่กับคนเหล่านี้ ผมว่าอันนี้เป็นประเด็นของการกำกับ โดยประชาชน

อันที่ ๓ คือส่วนที่เรียกว่าการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น เรื่องใดที่ต้องฟังประชาชน เรื่องใดที่ต้องขอความเห็น เรื่องใดที่ต้องทำประชาพิจารณ์ เรื่องใดที่จะต้องให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการให้ความเห็นก่อนที่จะดำเนินการ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผมคิดว่าก็ควรที่จะต้องมีการเขียนให้ชัดเจนในตัวรัฐธรรมนูญเลย ไม่ใช่ เขียนกว้าง ๆ แล้วก็บอกว่าทุกอย่างเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ แล้วก็ออกกฎหมายบัญญัติ ก็ออกกฎหมายบัญญัติแล้วกลายเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการปกครองท้องถิ่น และที่สำคัญตอนนี้ไม่เลือกตั้งเสียทีไม่ทราบใครจะไปกระตุ้นทางด้านไหน เพราะว่าถาม กกต.กกต. ก็บอกว่า กกต. ไม่ได้เป็นคนเริ่ม คนเริ่มคือคณะรัฐมนตรี ถ้าคณะรัฐมนตรีไม่เคาะ ไม่ไฟเขียว ไม่บอกว่าให้มีการเลือกตั้ง กกต. ก็ไม่ได้กำหนดวันเลือกตั้ง ดังนั้นถึงวันนี้ประชาชนถูก ผมใช้คำว่า ฉ้อโกงอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่น คนที่อยู่ในท้องถิ่น อยู่นานกี่ปีครับอาจารย์ชำนาญ ๘ ปี ยิ่งอยู่นานยิ่งสร้างอิทธิพล ยิ่งอยู่นานยิ่งสร้าง ความได้เปรียบในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ยิ่งอยู่นานยิ่งทำให้ประชาชนไม่มีโอกาสที่จะเสนอความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ เพราะฉะนั้นส่วนหนึ่งซึ่งผมคิดว่าคงจะต้องพูด กันดัง ๆ ว่าเลือกตั้งท้องถิ่นได้แล้ว จะบอกว่ามีวิกฤติโควิดและไม่เลือกตั้ง ไม่ใช่ครับ ลำปางก็ยังเลือกตั้งได้ และทำไมท้องถิ่นถึงเลือกตั้งไม่ได้ จะบอกว่าไม่มีสตางค์ เอาสตางค์ไปใช้ ทั้งหมดแล้ว คำตอบก็ไม่ใช่ครับ เพราะว่างบประมาณที่ใช้ในการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นอยู่ที่ท้องถิ่น และเขาก็เตรียมการจัดการมาเป็นเวลานาน เพราะฉะนั้นทุกอย่างขึ้นอยู่กับ ครม. ก็ขออนุญาตเท่านี้ ขอบคุณครับ”[๒๗๓]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร ขออนุญาตว่าตอนแรกไม่คิดว่าจะมีประเด็นพูดแต่พอได้ยิน ท่านอาจารย์อุดม ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมงานที่รัก ทำงานด้วยกันมาหลายสิบปี พูดถึงการทำงานของ กรธ. ผมก็เลยขออนุญาตที่จะให้ความเห็นต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในวิธีการเขียนรัฐธรรมนูญโดยภาพรวมของ กรธ. ว่าวิธีการเขียนรัฐธรรมนูญของ กรธ. นั้น มักจะคิดเป็น ๒ ขั้นตลอด ขั้นที่ ๑ ก็คือเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ขั้นที่ ๒ ก็คือการที่จะให้ไปอยู่ในเนื้อหาสาระของกฎหมายระดับรอง คือจะคิดเป็น ๒ ขั้นตลอด ต้องบอกว่าคนธรรมดาคิดไม่ได้ แต่ท่านคิดเป็น ๒ ขั้นตลอดเวลา การคิด ๒ ขั้นดังกล่าว ผลที่เกิดขึ้นก็คือว่าสิ่งที่หน้าตาดีเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่สิ่งซึ่งเป็นปัญหาถูกเอาไปซ่อนไว้ในกฎหมายลูก ผมใช้ประโยคนี้ อาจารย์อุดมฟัง อาจจะแก้ตัวก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องยุทธศาสตร์ชาติเขียนกว้าง ๆ แต่พอไปออกกฎหมายการกระทำยุทธศาสตร์ชาติที่แตกออกมาเป็น ๒๐ ปี ที่เราคุยกันว่าคิดอะไรกันยาวนานขนาดนั้น นั่นคือกฎหมายลูก กฎหมายระดับรองรัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนหรอกครับ ว่า ๒๐ ปี แต่พอไปตัวรองไปเขียน ๒๐ ปี ทำให้โดนด่าทุกวันนี้ว่าแค่ปีเดียวก็เจ๊งพังพินาศแล้ว เนื่องจากโควิดเข้ามาต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสารพัดอย่างนี้เป็นต้น นี่คือตัวอย่างที่เห็น หรืออย่างที่ ๒ ส.ว. เรื่องของ ส.ว. นั้น ในตัวบทก็เขียนไว้ดีแต่พอมาเป็นปัจจุบันมันก็เป็นไปโดยบทเฉพาะกาล ที่บอกว่า กรธ. ไม่เกี่ยวเนื่องจากเขาขอมาว่าขอให้เป็น ๒๕๐ คน หรือเรื่ององค์กรอิสระ ท่านก็บอกว่าทุกอย่างก็ให้เป็นไปตามที่กฎหมายลูก การคงอยู่ การอยู่ต่อไป การอย่างไร ก็แล้วแต่เป็นไปตามกฎหมายลูก เช่นเดียวกันตัวท้องถิ่นท่านเขียนน้อยมาก ท่านเขียน เพียงแค่ ๖ มาตรา และใน ๖ มาตรา แทบจะทุกมาตราในช่วงท้ายเขียนว่าให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ นั่นก็คือว่าแล้วแต่สภาจะว่าอย่างไร หน่วยราชการจะไปร่างกฎหมายที่จะรองรับต่าง ๆ อย่างไรก็ว่ากันไป ซึ่งกฎหมายบัญญัติต่าง ๆ เหล่านี้ ที่ท่านทศพลบอกว่าไม่มีการปรับปรุงมาเป็นเวลานานผมต้องเรียนว่ามีครับ เขาปรับปรุงมาเป็นระยะ และการปรับปรุงครั้งสุดท้าย คือการปรับปรุงเมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๒ ที่ผมเคยอภิปรายไปแล้ว เป็นการปรับปรุง ที่ยิ่งรวบอำนาจเข้าไปที่ส่วนกลางมากขึ้น ท่านอาจารย์ชำนาญท่านบอกว่า ๖ ฉบับ ผมนับดู ๖ ฉบับจริง ๆ ครับ ออกวันเดียวกัน ๖ ฉบับ ทั้ง อบต. อบจ.

---

[๒๗๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เทศบาล กทม. พัทยา และกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น ออกวันเดียวกัน ๖ ฉบับ ทั้ง ๖ ฉบับออกมาในทิศทางเดียวกันก็คือว่ารวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางให้อำนาจแก่รัฐมนตรีมหาดไทยในการที่จะดำเนินการที่จะถอดถอนก็ได้ ยุบสภาก็ได้ ถ้าหากว่าผู้บริหารท้องถิ่นเป็นปัญหา ผู้ว่าราชการจังหวัดมีการสอบสวน ส่งถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สามารถสั่งให้พ้นจากตำแหน่งได้ นั่นคือสิ่งที่เขียนเอาไว้ ซึ่งกฎหมายก่อนหน้านี้ไม่ได้เขียนไว้ชัดเจนขนาดนั้น นี่คือความน่าเกลียด นี่คือความเลวร้ายของรัฐราชการที่ใช้กฎหมายระดับรอง ทำให้ปรัชญา แนวคิดของการกระจายอำนาจนั้นล้มเหลวไปหมด และ ณ วันนี้ที่เขาไม่เลือกตั้งเพราะอะไรครับ เพราะเขามีอำนาจ เขาสั่งซ้ายหันขวาหันได้หมด ท้องถิ่นต้องกลัว ไม่เช่นนั้นแล้ว เขาอาจจะถูกปลด ถูกถอดถอนได้ เพราะฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผมคิดว่า กรธ. เรื่องที่สมควรจะเขียนให้ชัดกลับไม่เขียนให้ชัด และกลายเป็นว่าไปปล่อยให้ไปอยู่ในมือของกฎหมายระดับรอง ที่ผมพูดไปคราวที่แล้วอีกฉบับหนึ่งที่เป็นกฎหมายฉบับรอง คือ พระราชบัญญัติแผนการจัดทำแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ก็แก้ไขจนกระทั่งกลายเป็นว่าไม่รู้อนาคตแล้วว่าจะให้ไปถึง ๓๕ เปอร์เซ็นต์เมื่อใด เพราะไปแก้กันครั้งสุดท้ายเมื่อปี ๒๕๔๙ บอกว่าจะให้เป็นสาระประเด็นนั้นในจังหวะโอกาสที่เหมาะสม ซึ่งไม่รู้เลยครับว่าคือเมื่อไหร่ อย่างนี้เป็นต้น ดังนั้นถ้าจะเขียนให้ดีในตัวรัฐธรรมนูญในหมวดนี้ผมขอว่า ๑. กรอบในเชิงของหน้าที่ภารกิจต้องชัดเจนว่าท้องถิ่นทำอะไร ส่วนกลางทำอะไร นี่คือกรอบที่ชัดเจนกรอบที่ ๑ อันที่ ๒ คือต้องมีกรอบเวลาที่ชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรภายในเมื่อไหร่เพื่อเป็นการบังคับไปเลย ไม่เช่นนั้นแล้วก็แล้วแต่เขาจะเสนอกฎหมายอย่างไร แล้วแต่คนที่เป็นรัฐบาล แล้วแต่ว่าข้าราชการจะชงอย่างไรขึ้นมายาวนานแค่ไหนไม่รู้ และเขามีความพึงพอใจที่จะให้เป็นแบบนี้ คือรวมไปที่ส่วนกลาง เพราะว่าที่ส่วนกลางนั้นคือเรื่องของทุกอย่าง ทั้งอำนาจ ทั้งงบประมาณ เพราะฉะนั้นเขาจะไม่มีกระจายออกไป อย่างที่ ๓ คือ กรอบในเชิงของสัดส่วนงบประมาณก็ต้องพูดให้ชัด ท่านคิดว่าตัวเลขที่มันสมควรจะเป็นไปอย่างเหมาะสม คือเท่าไหร่ ก็ต้องเขียนให้ชัดเจนไม่ใช่บอกว่าแล้วแต่เท่าไหร่ก็ได้ในเวลาที่เหมาะสม เวลาที่เหมาะสม เมื่อไหร่ ชาติไหน ไม่มีใครรู้ อีกส่วนหนึ่งก็คือเรื่องรูปแบบการได้มา ผมคิดว่า ในมาตราที่เขียนไว้มีการเขียนเอาไว้ว่ารูปแบบของการได้มาจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนจะมาจากการเลือกตั้งจากสภาอีกทีหนึ่ง หรือจะเป็นรูปแบบอื่นก็ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด อันนี้คือมาตรา ๒๕๒ เขาเขียนว่า ผู้บริหารท้องถิ่นจะเลือกตั้งโดยตรงหรือจะมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือจะมาจากอื่น ๆ ก็แล้วแต่กฎหมายบัญญัติ อันนี้ที่เขียนอย่างนี้ เท่ากับว่าคุณเปิดทุกอย่าง เปิดให้กับรูปแบบแม้กระทั่งของการแต่งตั้งก็ได้ ผมไม่เข้าใจว่าเขียนอย่างนั้นทำไม เราต้องการท้องถิ่นที่มาจากการแต่งตั้งหรือครับ ผมคิดว่าวิธีการคิดต้องไปสู่การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ไม่ใช่รูปแบบของการที่ว่าเป็นเรื่องของเลือกตั้ง ๒ ขั้น เลือกสภา และสภาไปเลือกผู้บริหารท้องถิ่น ผมคิดว่ามันต้องคิดให้ออก และเป็นกรอบแบบนี้ก็ขออนุญาตที่จะให้ความเห็น ผมเขียนบทความในหนังสือพิมพ์มติชนสุดสัปดาห์ วางแผงวันนี้ เรื่องนี้ผมส่งให้ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายเลขานุการอาจจะขออนุญาต ช่วยนำเสนอต่อทางกรรมาธิการด้วยนะครับ เผอิญในนั้นจะมีการพาดพิงนิดหนึ่งว่า เข้าใจว่า กรธ. น่าจะเขียนมาถึงบทนี้เป็นหมวดท้าย ๆ เลยหมดแรง ไม่รู้จะเขียนอะไรต่อก็คงขออนุญาตที่จะนำเสนอเท่านี้ ขอบคุณครับ”[๒๗๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการ ก็ขอขอบคุณทางผู้แทน สตง. ที่ได้กรุณามารับฟังต่าง ๆ จริง ๆ แล้วมันมี ๒ ประเด็นของ สตง. ประเด็นแรก ผมคิดว่าอันนี้มันเป็นในทางปฏิบัติซึ่งสำคัญก็คือว่ารัฐธรรมนูญก็ดี หรือกฎหมาย สตง. ก็ดี ซึ่งเดี๋ยวนี้เขายกระดับเป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญแล้วครับ

[๒๗๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ก็ได้ให้อำนาจ สตง. ไว้ที่กว้างแล้วก็หลากหลาย ทีนี้ในทางปฏิบัติที่ผมเห็นที่เกิดขึ้นก็คือว่า ยกตัวอย่างเช่น ชาวบ้านขุดถนนท้องถิ่นกลบแล้วไม่เรียบร้อยก็ไปร้อง สตง. สตง. ก็ไปเล่นงานท้องถิ่นว่านี่คุณทำไม่เรียบร้อย ซึ่งมันไม่ใช่ประเด็น คุณแค่ดูว่าใช้จ่ายเงินถูกต้องไหม นี่หลักการตรงนั้นก่อนถูกไหมครับ อันนี้มันเป็นอำนาจทางอ้อม คนก็เลยไปใช้ สตง. ไปตรวจสอบเสีย หรือบางกรณีที่ผมเจอ เช่นคนนี้ก่อสร้างยังไม่มีใบอนุญาตอีกคนไม่ชอบก็ไปร้อง สตง. ให้ไปถามท้องถิ่นว่าทำไมเป็นอย่างนี้ สตง. ก็เข้าไปดูว่าทำไมคุณไม่มีใบอนุญาตก่อสร้าง รวมถึงเรื่องโรงแรมเช่นเดียวกัน เพราะในท้องถิ่นมันมีโรงแรมระดับชนบทเยอะแยะไปหมด อาจจะทะเลาะกันก็อาศัย สตง. อันนี้เราต้องระวังว่าไม่ให้เป็นเครื่องมือของธุรกิจ ที่ทะเลาะกันแล้วยืมมือ สตง. ไปกดดันท้องถิ่น คือบังเอิญท้องถิ่นคงทราบว่าบางทีก็มี ๒ กลุ่ม หรือ ๓ กลุ่ม ส่วนใหญ่ไม่กลุ่มนี้ก็กลุ่มนั้น ก็จะวนกันไปวนกันมา และประเทศไทย ก็เลยกลายเป็นประเทศที่หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเครื่องมือ เราต้องระวังไม่เป็นเครื่องมือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออะไรก็ตามแต่ มันต้องเป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นเครื่องมือของกฎหมาย ตรงนี้ผมว่าสำคัญ เพราะว่าเจ้าหน้าที่เวลาอยู่ห่างไกลไปเรื่อย ๆ ก็จะเข้าระบบนี้หมด

ประเด็นที่ ๒ ก็เป็นเรื่องรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็ต้องขอฝากท่านกรรมาธิการทุกท่าน ก็คือว่าในมาตรา ๒๔๐ ก็บอกว่าคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีหน้าที่และอำนาจอะไรบ้าง ๑. วางนโยบายตรวจเงินแผ่นดิน ๒. กำหนดมาตรฐาน เมื่อสักครู่ท่านทศพลพูดไปแล้ว เกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน ๓. กำกับการตรวจเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วย ข้อ ๑ ข้อ ๒ และกฎหมายวินัยการเงินการคลังของรัฐ ๔. สำคัญก็คือให้คำปรึกษาแนะนำ เสนอแนะให้จ่ายเงินแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลัง รวมทั้งให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน ไม่ใช่เกี่ยวกับการที่เขาไปอนุญาตหรือไม่อนุญาตใคร ทีนี้ประเด็นสำคัญมันอยู่ตรงนี้ครับว่า พอไปทำอย่างนี้อำนาจมันกว้างมากหรือ สุดท้ายข้อ ๕ สั่งลงโทษทางปกครองกรณีมีการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐก็แสดงว่าเข้าไปกำกับดูแลแล้ว และถ้ามีการผิดกฎหมายวินัยการเงินการคลังก็สั่งลงโทษทางปกครองได้ ดังนั้นก็กลายเป็นองค์กรควบคุมกำกับท้องถิ่นอีกองค์กรหนึ่งในเชิงของกฎหมายวินัยการเงินการคลัง ขณะที่การควบคุมกำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะเป็นเรื่องของรัฐส่วนกลาง ซึ่งโดยหลักก็คือกระทรวงมหาดไทย แต่ถ้า กทม. ก็ไปถึงคณะรัฐมนตรี ถ้าจะถอดถอนผู้ว่า กทม. อย่างนี้ เป็นต้น กระทรวงมหาดไทยก็แล้วแต่ ก็จะเป็นผู้ว่า เป็นรัฐมนตรีก็แล้วแต่ระดับของท้องถิ่น ฉะนั้นพอเป็นตรงนี้ก็จะเห็นว่าถ้าวินัยการเงินการคลัง สตง. เป็นคนกำกับและลงโทษ ขณะเดียวกันถ้าเป็นเรื่องบริหารอื่น ๆ ก็คือกระทรวงมหาดไทยเป็นคนกำกับแล้วก็ลงโทษ โทษทางปกครองเหมือนกัน จะถอดถอน อาจจะปลดอะไรก็ว่าไป ที่ไม่ใช่โทษอาญานะครับ ประเด็นนี้ผมคิดว่าเราต้องมาดูว่ารัฐธรรมนูญสับสนไหม หรือถ้า สตง. พบก็ควรจะแจ้ง เจ้าหน้าที่หรือองค์กร เช่น ผู้ว่า รัฐมนตรีที่เขามีอำนาจกำกับโดยตรงว่าให้ดำเนินการอย่างไร เพราะไม่อย่างนั้นมันจะมีคนกำกับหลายคนและคนละมาตรฐาน อันนี้โทษ สตง. ไม่ได้ เพราะรัฐธรรมนูญไปเขียนอย่างนั้น ทีนี้ประเด็นที่มันตามต่อมาอยากให้ท่านกรรมาธิการ ได้กรุณาดูก็คือว่าในมาตรา ๑๙๗ วรรคสาม เขียนไว้เลยบอกว่าอำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระ ซึ่งใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญ ปัญหาก็คือว่าถ้าคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินใช้อำนาจตามมาตรา ๒๔๐ ตั้ง ๕ ข้อ เช่น สั่งลงโทษทางปกครองกรณีทำผิดวินัยการเงินการคลัง อันนี้เป็นการใช้อำนาจโดยตรง ตามรัฐธรรมนูญใช่ไหม ถ้าใช่ศาลปกครองตรวจสอบไม่ได้ และถามว่าศาลไหนตรวจสอบ ผมไม่ทราบผู้ร่างรัฐธรรมนูญคิดอย่างไร มันถึงเกิดปัญหากรณี ป.ป.ช. ที่ศาลยุติธรรม ก็เลยอ้างมาตรา ๑๙๔ ว่าศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง ถ้าอย่างนั้น ข้าพเจ้าตรวจสอบได้ มันเลยผิดฝาผิดตัว เรื่องนี้มันควรจะให้ศาลปกครองตรวจสอบ แต่กลายเป็นว่าไปห้าม ห้ามในที่นี้คือห้ามตรวจสอบเด็ดขาดเลย จริง ๆ ความมุ่งหมายก็คงอยากจะห้าม

ทุกศาล แต่บังเอิญไปเขียนศาลยุติธรรม เขียนเหมือนกรณีก่อน ๆ คือมีอำนาจ พิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่รัฐธรรมนูญและกฎหมายจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น ศาลยุติธรรมอย่างนั้นฉันก็ตรวจสอบได้เพราะทุกคนจะหนีการตรวจของศาลไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราต้องเขียนรัฐธรรมนูญให้ Clear cut ว่าเป็นอย่างไร ทุกองค์กรจะหนีการตรวจสอบของศาลไม่ได้ ส่วนศาลจะไม่ดีตรวจสอบอีกประเด็นหนึ่งที่เราพูดกันในอนุกรรมาธิการของท่านไพบูลย์ว่ากระบวนการยุติธรรมที่มันผิดเพี้ยนเราจะมีวิธีตรวจสอบศาลอย่างไร แต่กรณีนี้หน่วยงานทุกหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐต้องถูกตรวจสอบได้โดยศาล แต่นี่มันกลายเป็นว่าไปยกเว้นการตรวจสอบของศาลปกครอง ตอนนี้ศาลยุติธรรมก็ยังไม่รู้ว่า ถ้ามีคนไปฟ้องว่าการลงโทษทางปกครองกรณีวินัยการเงินการคลังไม่ชอบ ศาลปกครองไม่มีอำนาจอยู่แล้ว เพราะใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญเลย ห้ามเลย ถามว่าฟ้องศาลยุติธรรมได้ไหม ถ้าเทียบเคียงกับ ป.ป.ช. ก็น่าจะต้องได้ อันนี้มันจะไปกันใหญ่เลย เพราะเข้าศาลยุติธรรมก็ไม่ได้เข้าผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ กลายเป็นศาลธรรมดา ซึ่งอาจจะไม่รู้เรื่องวินัยการเงินการคลัง เพราะไม่ได้มีแผนกนี้ มันก็จะไปกันใหญ่แล้วทีนี้ นี่ก็คือสิ่งที่ผมคิดว่าเราต้องมาดูให้ละเอียดว่ามันเป็นอย่างไร ครั้นจะไปศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญนี่วินิจฉัยคือปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่อำนาจของสภา คณะรัฐมนตรีและองค์กรอิสระ ไม่ใช่เป็นกรณีที่องค์กรอิสระใช้อำนาจไม่ถูกต้องแล้วศาลรัฐธรรมนูญจะไปตรวจสอบได้ ประเด็นเหล่านี้ ผมคิดว่ามันเป็นช่องว่างที่เราต้องทำให้ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นจะไปโทษองค์กร โทษหน่วยงานบางทีก็ลำบาก เพราะไปเขียนให้เขาอย่างนี้ เขาก็คิดว่าข้าพเจ้าก็มีแล้วตั้ง ๕ ข้อ ตามรัฐธรรมนูญ ก็ว่ากันตามสบาย นี่ไม่นับผู้ว่าอีกนะ ผู้ว่าก็มีอำนาจอีกให้ทำได้อิสระ รับผิดชอบเฉพาะกรรมการเท่านั้น คือเราพยายามจะให้เป็นอย่างนี้หมด ในที่สุดประเทศนี้ ก็เลยกลายเป็นว่าทุกคนอยากใหญ่หมด ทุกคนอยากไปก้าวล่วงคนอื่นหมด โดยไม่รู้ว่ากรอบมันมีอยู่ตรงนี้ ผมว่าตรงนี้ที่เราจะต้องทำรัฐธรรมนูญให้เกิดความชัดเจน เพราะไม่อย่างนั้นคนชวยคือประชาชน แล้วกลายเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานของรัฐ เป็นเครื่องมือในการที่จะให้เลือกปฏิบัติ ก็อยากจะฝากตรงนี้ไว้ท่านประธานครับ ขอบคุณครับ”[๒๗๕]

“เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่พวกเราให้ความสนใจกันมากแล้วเป็นประเด็นที่พูดกันมามากกว่า ๓๐ ปีแล้ว สมัยก่อน ๓๐ กว่าปีที่แล้วก็เถียงกันว่าควรจะเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดไหม คือประเด็นส่วนมากบางทีก็เอาเรื่องของรัฐรวมมาปนกับรัฐเดี่ยว เรานี่เป็นรัฐเดี่ยว สมมุติสหรัฐอเมริกามันมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวสหพันธรัฐกับมลรัฐท้องถิ่นเป็นเรื่องของสัมพันธ์รัฐกับมลรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมลรัฐเขา เมื่อเราดูของเราอย่างนี้มันมีความซ้ำซ้อนตรงไหนบ้าง เรามีกลางภูมิภาค ท้องที่ ท้องถิ่น ท้องที่นี้เกิดสมัยรัชกาลที่ ๕ ก็เพื่อจะช่วยให้ส่วนกลางในการที่จะดูแลเพราะว่าส่วนกลางนั้นส่งผู้ว่าฯ ส่งนายอำเภอไป แต่ตำบลหมู่บ้านพวกนี้ก็อาศัยคนในพื้นที่ขึ้นมาเป็นตัวแทนของส่วนกลางเป็นหูเป็นตาให้กับรัชกาลที่ ๕ เราก็ยังเอามาถึงทุกวันนี้ แล้วมันก็เกิดปัญหาซ้ำซ้อนในกรณีที่เห็นชัดก็คือว่าถ้าเป็นเทศบาลแล้วกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหายไปแต่ กทม. กำนันผู้ใหญ่บ้านยังอยู่ในเขตชาย ๆ กทม. ทั้งหมด ซึ่งก็เห็นชัดเจนว่าเป็นเรื่องของการเมืองเก็บเอาไว้สำหรับเป็นหัวคะแนน ผมคิดว่าประเด็นที่เราควรจะต้องดูกันน่าจะมีด้วยกันทั้งหมด ๗ ประเด็น

ประเด็นแรก คือเรื่องรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เราจะเขียนอย่างไรก็ตามเดี๋ยวเรามาดูว่ารูปแบบมันน่าจะมีอะไรบ้าง

ประเด็นที่ ๒ เรื่องอำนาจหน้าที่ ผมขออนุญาตเรียกอำนาจหน้าที่แล้วกัน ไม่อยากเรียกหน้าที่และอำนาจ เพราะว่าสับสนไปหมด คือพอนึกนวัตกรรมคำอะไรออกมาก็ไปใส่เข้าไป แต่มันไป Conflict กับสิ่งที่มันดำรงอยู่มาทั้งหมด

ประเด็นที่ ๓ คือเรื่องรายได้

---

[๒๗๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประเด็นที่ ๔ คือเรื่องบุคลากร

ประเด็นที่ ๕ คือการกำกับดูแล

ประเด็นที่ ๖ คือการตรวจสอบ

ประเด็นที่ ๗ คืออุปสรรคจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้

ถ้าเราไล่ตามหัวข้อ เดี๋ยวพวกเราซึ่งผมเข้าใจว่าท่านนิกรจะเป็นหลักในการทำจะได้ไปดูว่าแต่ละเรื่องเราน่าจะมีข้อตกลงหรืออะไรต่าง ๆ เป็นอย่างไร แล้วจากนั้นจะไปเขียนในรัฐธรรมนูญเพื่อที่จะกำหนดหลักการต้องไปมีกฎหมายลูกเพื่อตอบสนองตรงนี้อย่างไรจะได้ว่ากันต่อไปนะครับ รูปแบบนี่ผมคงขอไปสั้น ๆ ให้เห็นว่าปัจจุบันนี้ที่เป็นรูปแบบทั่วไปในทุกจังหวัด เราก็จะมีสูงสุดก็คือองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองลงมาก็คือพวกเทศบาลทั้งหลาย ตั้งแต่นครเมืองจนตำบล เขตที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทั้งหลายเป็นเทศบาลเมืองหมดโดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีความหนาแน่นหรือจะมีรายได้เท่าไร แล้วก็ไปเทศบาลตำบล อันนี้ล่ะที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็เอามาเขียนไว้ในมาตรา ๒๔๙ ก็เอามาจากกฎหมายตั้งเทศบาลทั้งหลาย ก็คือความหนาแน่นของประชากร รายได้ รวมทั้งพื้นที่รับผิดชอบ อันนี้ก็เป็นสิ่งที่เราใช้เกณฑ์อันนี้มานาน ก่อนหน้านั้นก็มีความพยายามจะให้ ทุกพื้นที่มีการปกครองท้องถิ่น อันไหนยังใช้ไม่ได้ แต่ก่อนมีสุขาภิบาลก็เอานายอำเภอเป็นหลักแล้วก็ตั้งมาทั้งนั้น เมืองพัทยาก็เหมือนกับเขตเศรษฐกิจพิเศษในยุคโบราณตั้งแต่ปี ๒๕๑๘ ก็อยากเป็นเมืองท่องเที่ยวก็คิดระบบบริหารจัดการแบบปลัดเมืองพัทยา สภาเมืองพัทยา พูดง่าย ๆ ว่าเลือกตั้งมาส่วนหนึ่งรัฐตั้งมาส่วนหนึ่ง จำนวนใกล้เคียงกัน ก็เท่ากับรัฐเข้าไปแทรกแซงเยอะมากโดยกระทรวงมหาดไทย ส่วน กทม. นี่ก็บังเอิญมีประกาศคณะปฏิวัติ บอกว่าต่อไปนี้ กทม. ให้ปกครองตนเองทั้ง กทม. ไปเลย ถ้าไม่มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนั้น กทม. ไม่ได้เป็นอย่างนี้ เราก็เลยเอา กทม. เป็น Model ว่านี่คือจังหวัด ดังนั้น ถ้าจังหวัดอื่นเอาแบบ กทม. ไหมเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ถ้าเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังอยู่เหมือน กทม. อีก ก็อีนุงตุงนังกันไปหมด เราก็มีรายจ่ายเรื่องบุคลากรของประเทศมหาศาลโดยที่ว่าก็ไม่รู้ใครทำงานตรงไหนกันบ้าง

ดังนั้นผมจึงอยากจะเสนออย่างนี้ครับว่า เรามาดูอย่างนี้ว่าพวกที่เป็นกรณีพิเศษไปแล้วอย่าง กทม. ก็ดี เมืองพัทยานั้นพอมาปรับปรุงแก้ไขใหม่ก็เอาระบบเทศบาลมาใช้นี่ละครับ แต่ไม่อยากไปอยู่ในใต้กฎหมายเทศบาล ก็เขียนให้เป็นระบบเทศบาลแบบเมืองพัทยาขึ้นมา ก็มีสภา มีฝ่ายบริหาร ซึ่งก็เหมือนเทศมนตรี เพราะถือว่ามีตัวตนขึ้นมาแล้วฉะนั้นก็ขอเป็นกฎหมายพิเศษของตัวเองไป แต่อำนาจหน้าที่ทั้งหลายก็ไม่ได้แตกต่างจากพูดง่าย ๆ ว่าเทศบาลระดับนครเท่าไรนัก ทีนี้ มาดูว่าเราก็พยายามให้มีการปกครอง พอไม่เอาสุขาภิบาลเราก็ให้ทุกตำบลมีการปกครองตนเองในรูปสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล เบ็ดเสร็จก็เกือบ ๘,๐๐๐ คือทุกตำบลเป็นอย่างนั้น ต่อมาก็มองว่าถ้าสภาตำบลมันก็ไม่ได้ทำอะไรแค่มานั่งคุยกัน ก็เอาเป็น อบต. ทั้งหมด วันนี้ก็มีนายก อบต. ร่วม ๆ ๘,๐๐๐ คน ก็เป็นปัญหาอีกเพราะว่าแต่ละ อบต. นี่มันเล็กมาก เดี๋ยวนี้พอเจริญมันก็ติดกันหมดเลย ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายตรงนี้มหาศาลอีก ดังนั้นผมอยากจะเสนอว่าเราลองดูอย่างนี้ดีไหมครับเทศบาลเราเอาไว้ เทศบาลนครเมือง ตำบล ส่วน อบต. เอามารวมกันเสียเป็นเทศบาลชนบท เดี๋ยวผมจะเรียนต่อไปว่าอำนาจหน้าที่ มันควรจะมีอะไรบ้าง ฉะนั้นเราก็จะมีรูปแบบพื้นฐานในแต่ละจังหวัด ก็คือเทศบาลชนบท เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร นอกจากจังหวัดนั้นจะยกเป็นทั้งจังหวัด อย่างกรุงเทพมหานคร หรือชลบุรีก็อาจจะมีเมืองพัทยาเพราะเป็นประวัติศาสตร์มาแล้ว ก็มีตัวนี้ กับกรณีที่อาจจะต้องมีท้องถิ่นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ อันนี้ก็จัดตั้งอาจจะเป็นในรูปเทศบาลหรืออะไรก็ตามแต่ แต่ในที่สุดก็จะต้องมีสิ่งที่ให้อำนาจกรณีเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษว่าต้องทำอะไรเป็นอย่างไรเพิ่มเติมไป รวมทั้งระบบบริหารจัดการด้วย ไม่ใช่เขียนแบบรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ก็คือว่าสรุปแล้วไม่ต้องมาจากการเลือกตั้งก็ได้ อย่างนี้เป็นต้น มันก็จะพันกันไปพันกันมา นี่กรณีที่ ๑

ถัดมาก็คือว่าเรื่องอำนาจหน้าที่ ทั้งหมดก็คือการจัดทำบริการสาธารณะ ทีนี้บริการสาธารณะเขาแยกออกได้เป็น กรณีแรกคือของท้องถิ่นแท้ ๆ ที่เขาต้องดูแลในพื้นที่ เขาเองมีอะไรบ้างก็เขียนไป กับกรณีที่ท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องร่วมทำกับท้องถิ่นอื่น เช่นร่วมทำกับเทศบาลด้วยกันที่เขาเรียกว่าสหการ หรือร่วมทำกับ อบจ. ก็ว่าไปต้องเป็นลักษณะไหน กรณีที่ ๓ คือที่ท้องถิ่นต้องร่วมทำกับรัฐ เช่นอะไรบ้าง อย่างยกตัวอย่างเรามักจะให้ท้องถิ่น มีอำนาจเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องการศึกษา แต่ปัญหาก็คือว่ามันจะแบ่งกันอย่างไร ทีนี้พอมันมีอำนาจหน้าที่ตรงที่มันซ้อนกัน มันก็เกิดภาระกับประชาชนเหมือนกันว่าเรื่องสิ่งแวดล้อม บางทีต้องหาทั้งท้องถิ่นหาทั้งรัฐ ก็เป็นปัญหาอีก ฉะนั้นตรงนี้เราก็จะต้องมาเขียนกฎหมายให้มัน Soft ปัญหาเหล่านี้ด้วย คือบางท่านไม่เข้าใจบอกว่าพื้นที่ซ้ำซ้อน สมัยก่อนก็งงนะครับ อบจ. แต่ก่อนมีพื้นที่ทั้งจังหวัดยกเว้นเขตเทศบาล ก็หมายความว่าถ้าคนทั้งจังหวัดเลือก สภา อบจ. แต่ไม่ได้คลุมพื้นที่เทศบาล ก็เลยแก้กฎหมายว่าต่อไปนี้ อบจ. คลุมทั้งจังหวัด แต่ถ้าตรงไหนต้องไปทำกับเทศบาลก็เป็นเรื่องที่จะต้องไปดูกันว่า สมมุติถนนถ้าต้องทำร่วมกันอย่างนี้ แหล่งน้ำต้องทำร่วมกัน ก็ไปว่ากันต่อไป ดังนั้นพื้นที่มันซ้ำซ้อนกันหมด แต่อำนาจหน้าที่มันแตกต่างกัน ถ้าท้องถิ่นเฉพาะเล็กมาก อย่างสมมุติเทศบาลตำบลอย่างนี้คุณก็ดูแลว่าตำบลที่เป็น By nature มันมีอะไรบ้างที่ต้องดูแลในตำบลนั้น ๆ ถ้าอย่างนี้ปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่เราก็สามารถมาเขียนได้

ต่อมาคือเรื่องรายได้ รายได้มาจากไหนบ้าง อันแรกคือภาษีท้องถิ่น ซึ่งรัฐก็กำหนดให้ ที่ผมเรียนเลยว่าภาษีท้องถิ่น ท้องถิ่นไม่ค่อยกล้าเก็บเพราะกลัวเขาไม่เลือก แม้กฎหมายเปิดช่องก็ไม่กล้าเก็บ ก็จะมาร้องสมัยผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมาบอกว่าให้กระทรวงมหาดไทยริเริ่มหน่อย ให้ผลักดันจากรัฐจะได้เก็บได้ จะได้มองว่านี่ไม่ใช่ข้าพเจ้าไปเก็บเพิ่มนะ เป็นรัฐมาอยากจะทำทั้งหมด อันนี้ก็ต้องมาดูทางเทคนิคว่าเป็นอย่างไร

อันที่ ๒ ก็คือภาษีที่แบ่งกับรัฐ อาจจะให้รัฐเก็บมาแล้วก็แบ่งให้ท้องถิ่น

อันที่ ๓ คือเงินอุดหนุน ซึ่งตรงนี้ก็ใช้เงินอุดหนุนอยู่พอสมควร ที่เป็นเงินอุดหนุนเยอะก็เพราะเนื่องจากว่า เมื่อสักครู่ท่านชินวรณ์พูดใช่ไหม สัดส่วนของงบประมาณของประเทศสมมุติตีว่าร้อยหนึ่งหลังรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ผมเองเป็นคนทำวิจัยแล้วก็ผลักดันว่ามันควรจะ ๖๕ ๓๕ คือท้องถิ่นควรจะได้อย่างน้อย ๓๕ เพราะไม่อย่างนั้นมันเป็นไปไม่ได้ที่เราจะกระจายงาน กระจายความรับผิดชอบ แต่ไม่กระจายเงิน แต่ปัญหากระจายเงินกระจายอย่างไร ตรงนี้ขออนุญาตไปดูรายละเอียดอีกทีหนึ่งว่าในภาษีหลาย ๆ ตัวมันจะสามารถทำได้อย่างไร ซึ่งต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมการเมือง วัฒนธรรมการบริหารแบบไทยด้วย แน่นอนทุกคนมาอยากเอาใจประชาชนหมด สตางค์ฉันไม่เก็บฉันจะแจกอย่างเดียวและต่อไปมันจะเอาสตางค์มาจากไหน นี่ก็คือปัญหาซึ่งเราต้องมาดู

เรื่องบุคลากรมันก็มี ๒ ส่วน บุคลากรการเมือง คือฝ่ายบริหารกับฝ่ายสภาก็น่าจะมาจากการเลือกตั้งเป็นหลัก ผมมีข้อเสนอว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบพิเศษ ที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษให้มาจากการเลือกตั้ง แต่อาจจะให้มีสภาที่ปรึกษาซึ่งมาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่รู้เรื่องเศรษฐกิจทั้งหลาย และกำหนดเงื่อนไขว่าเรื่องนี้ต้องผ่านความเห็นชอบสภาที่ปรึกษาด้วย มันก็จะมีส่วนร่วมแบบนี้ เพราะถ้าไม่อย่างนั้นเขาคิดว่าเขาจะไปเขียนว่าสรุปแล้วอันนี้แบบพิเศษไม่ต้องมาจากเลือกตั้งก็ได้ ทำแบบสุขาภิบาลในอดีตก็ได้ ถ้าอย่างนี้สภาที่ปรึกษาก็จะสำคัญ แต่ไม่ใช่แค่ให้คำปรึกษาและเขาไม่เอาตามก็ได้ แต่หลายอันจะต้องผ่านต้องฟังสิ่งเหล่านี้ เรื่องเจ้าหน้าที่ประจำมันเป็นปัญหาค่อนข้างมาก วันนี้ทุก อบต. มีเจ้าหน้าที่ประจำหมด ๘ คน ๑๐ คน ทั้งประเทศอ่วมมหาศาลเลย แล้วก็ไม่ได้ทำอะไร ส่วนใหญ่ญาติพี่น้องของสมาชิกสภาหรือไม่ก็นายก อบต. ทั้งนั้นที่เข้าไปนั่งเป็นเจ้าหน้าที่ของ อบต. อันนี้ต้องมาจัดระบบ Pool กันใหม่ แต่เป็นการ Pool ที่มีคำว่าสับเปลี่ยน แลกเปลี่ยน แต่ไม่ใช่ว่าเอาใต้ข้ามไปเหนือ เหนือไปอีสานอะไรอย่างนี้เป็นต้น ถ้าตรงนี้ต้องมาจัด Pool เพราะว่าบุคลากรถ้ามันเล็กมากมันไม่แข็งแรงหรอก แล้วก็ทำงานไม่ได้ กับในเรื่องของระบบคุณธรรม

เรื่องระบบอะไรต่าง ๆ ก็ว่ากันไป จะเรียกข้าราชการเรียกอะไร เป็นเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เขาต้องมีระบบที่จะดูแลเขาอย่างไรบ้าง การกำกับดูแลตราบใดที่ยังเป็นหน่วยงานของทางรัฐก็ต้องมีการกำกับดูแล เพียงแต่กำกับดูแลในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ บอกเท่าที่จำเป็น ปรากฏเท่าที่จำเป็นมันไม่รู้ว่าขนาดไหน รัฐก็เข้าไปดูแลค่อนข้างเยอะ แต่ที่ดูแลเยอะคือไปตรวจสอบในเรื่องของพูดง่าย ๆ ระเบียบเรื่องเกี่ยวกับการเงินท้องถิ่นมหาดไทยออกทั้งนั้น มิหนำซ้ำ สตง. เข้าไป ผมเจอแล้วบางที ไปถามอาคารนี้เขามีใบอนุญาตหรือยัง คือไม่ใช่หน้าที่ สตง. ก็เป็นเรื่องของท้องถิ่นเข้าไปดู คือเข้าไปดูกระทั่งว่าคุณทำงานดี ไม่ดีอย่างไร จริง ๆ ที่ท่านชำนาญพูดถูก ต้องไปดูว่า คุณทำงานถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร ดี ไม่ดี เหมาะ ไม่เหมาะ เป็นเรื่องท้องถิ่นเขา ซึ่งตรงนั้นก็เป็นเรื่องที่เขาต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ต่อการกำกับจากหน่วยงาน จากส่วนกลาง ซึ่งอาจจะไปดูว่าตรงนี้มันเป็นอย่างไร ดังนั้นตัวกำกับดูแลตรงนี้ปัญหาใหญ่ก็คือว่าความเป็นอิสระต้องสมดุลในการกำกับ เรายกตัวอย่างเช่น กทม. ที่มันอยู่ตรงนี้ ท่านเชื่อไหมกำกับคือคณะรัฐมนตรี ท่านจะปลดผู้ว่า กทม. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต้องทำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรีปลด ทำไมมันต้องต่างกับคนอื่นหมด ถ้าเล็ก ๆ ส่วนใหญ่ก็ระดับจังหวัด ตรงนี้ต้องมาจัดระเบียบใหม่ให้ดี และการกำกับมันไม่ใช่แค่คนคนเดียว ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งมันก็จบ ถ้าอำนาจไปกระจุกที่ผู้ว่าราชการจังหวัดอีก ระบบกำกับอาจจะต้องมีระบบที่มันเป็นกลุ่มเป็นคณะอะไรไหมและเสนอต่าง ๆ ผมว่าตรงนี้ต้องมาคิดมันถึงจะเป็นอิสระที่แท้จริง การตรวจสอบก็มาจาก ๒ ส่วน คือส่วนจากประชาชน ส่วนมากเราไม่ได้เขียนหรอกประชาชนจะตรวจสอบอะไรบ้าง มีรัฐธรรมนูญบอกให้ถอดถอนได้ แต่กระบวนการถอดถอนก็ยังไม่รู้ว่ามันคืออย่างไร ยุ่งยากขนาดไหน แล้วก็ต้อง Reasonable ไม่ใช่คนละกลุ่มทะเลาะกัน อ้ายนี่ถอดถอนกันทั้งวี่ทั้งวัน ใครจะเป็นคนพิจารณาสิ่งเหล่านี้ มันก็ค่อนข้างจะมีเหตุมีผล และหน่วยงานอื่นของรัฐที่เข้าไปตรวจสอบก็ต้องให้มันเหมาะสมอย่างที่เมื่อสักครู่พูดกันแล้วว่าตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายเป็นหลัก ไม่ใช่ไปตรวจสอบดุลพินิจในการที่จะทำงานดีไม่ดีอย่างไร หรือไม่ทำงานอย่างไร จากนั้นแล้วค่อยมาดูสุดท้ายคืออุปสรรคในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันอยู่ตรงไหนบ้าง อะไรจะต้องเขียนในเรื่องของหน้าที่ของรัฐ อะไรจะต้องเขียนในหมวดเรื่องท้องถิ่น อะไรจะโยนเป็นกฎหมายลูก ถ้าเราตกลงใน ๗ ประเด็นหลักที่ผมเรียนตอนต้นได้มันก็จะชัดเจนขึ้น เราก็จะเขียนต่าง ๆ ได้ง่าย ก็ขอฝากท่านนิกร ผมยินดีที่จะเข้าร่วมไปช่วยด้วยนะครับ ขอบคุณครับ”[๒๗๖]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล ครั้งที่แล้วเราก็ได้อ่านรายงานที่รับฟังความคิดเห็นแล้ว หลายท่านได้แสดงความคิดเห็นไปแล้ว แล้วเข้าใจว่าก็ได้มอบให้ท่านนิกรช่วยไปยกร่างทั้งระบบ คือผมเรียนไปครั้งที่แล้วว่าคือถ้าเราไปดูแต่ตัวบทรัฐธรรมนูญก็ดี หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องมันไม่เป็นระบบ ผมเรียนครั้งที่แล้วว่ามันมี ๖ เรื่องใหญ่ ๆ ที่เราต้องหา Solution ให้กับท้องถิ่น

เรื่องแรก เรื่องรูปแบบมันควรจะมีรูปแบบแบบไหนบ้าง เมื่อสักครู่ท่านชินวรณ์ ก็พูดไป ครั้งที่แล้วผมเสนอว่าปัจจุบันนี้ใน ๑ จังหวัด มันมี ๑. อบจ. ก็มีกฎหมาย อบจ. ๒. ก็คือเทศบาล ก็คือมีกฎหมายเทศบาลมี ๓. ระดับ นครเมือง แล้วก็ตำบล ที่ใดที่ตั้งศาลากลางตรงนั้นจะเป็นเทศบาลเมืองอย่างน้อยนะครับ หลักการก็คือใช้เหมือนที่รัฐธรรมนูญเขียน ก็คือใช้ความหนาแน่นใช้รายได้เป็นตัวกำหนด แม้รายได้ไม่ถึงแต่ถ้าเป็นเขตที่ตั้งของจังหวัดก็แปลว่าเป็นแล้ว สมัยนั้นก็ต้องการเป็นอย่างนี้ แล้วเราก็พยายามสร้างเทศบาลแบบชนบท แต่ก่อนเราก็มีสภาตำบลกับองค์การบริหารส่วนตำบล ตอนหลังก็ยุบหมดให้มาเป็น อบต.ทั้งหมด มีเกือบ ๘,๐๐๐ อบต. ปัญหาตรงนี้ที่มันยุ่งก็คือใจผมคิดว่าที่เสนอไปครั้งที่แล้ว ก็คือว่าถ้าต่ำกว่าเทศบาลตำบลเราเรียกเทศบาลชนบทได้ไหม คือ อบต. ทั้งหลายแล้วเอาชนบท อบต. มารวมกัน เพราะวันนี้บางทีถนนหนทางมันดีแต่แยกกันแค่ถนนเท่านั้นเองในหลายพื้นที่ แต่อันหนึ่งที่เราควรจะเพิ่มก็คือว่าอาจจะต้องออกกฎหมายกลาง ๑

---

[๒๗๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ ศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

ฉบับ ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นที่เป็นเขตเศรษฐกิจ หรือเขตสังคมพิเศษยกตัวอย่างอย่างนี้เป็นต้นเหมือนเทศบาล แล้วเราก็ตั้งจะเป็นตัวขนาดกลาง ขนาดเล็ก ลักษณะเฉพาะอะไรไป อันนี้ก็คงไม่จำเป็นต้องอยู่ในรัฐธรรมนูญก็ได้ แต่แตะไว้ในรัฐธรรมนูญว่าอาจจะมีรูปแบบของเศรษฐกิจพิเศษ เพราะทุกวันนี้พอเป็นอย่างนั้นก็ต้องออกกฎหมาย EEC ซึ่งจริง ๆ ไม่ใช่ การปกครองท้องถิ่นกลายเป็นรัฐเข้าไปจัดการเกือบทั้งหมดทุกอย่าง ท้องถิ่นตรงนั้นก็ไม่ได้มีส่วนร่วมอะไรมากมายเลยอย่างนี้เป็นต้น มันก็สับสนไปหมด อันนี้เรื่องแรก เรื่องรูปแบบ

เรื่องที่ ๒ ก็คือเรื่องอำนาจหน้าที่ ผมใช้คำนี้แล้วกัน บางหน่วยก็เรียกหน้าที่อำนาจ ก็มาดูว่ามันควรจะเป็นอย่างไร ที่มันสับสนตอนนี้ก็คือว่าคุณทำบริการสาธารณะ ใช้คำนี้ก่อนแล้วกันนะครับ ต้อง Define ให้ชัดเจนว่าอะไรที่เป็นบริการสาธารณะของท้องถิ่นท่านจะเห็นว่ากฎหมายเทศบาลตำบลเขาก็ให้ทำน้อยหน่อย เมืองก็มากขึ้น นครก็มากขึ้นไปอีก แต่แน่นอนมันจะไปซ้ำซ้อนกับรัฐ เพียงว่าเมื่อมันซ้ำซ้อนกันเราจะจัดการอย่างไร จะทำร่วมกันอย่างไรถูกไหมครับ อันนี้ก็เป็นเรื่องท้องถิ่นซ้ำซ้อนกัน อันนี้ก็จัดการไปได้ด้วยดี ก็คือสามารถจะไปได้ แต่ก่อนมันทำไม่ได้ต้องไปตั้งรูปสหการเรื่องยุ่งไปอีกเป็นต่างหากออกไปอีก อันนี้มันสามารถร่วมเชิงโครงการเชิงอะไรได้เลยมันก็จะ Flexible มากกว่า ถัดมาก็คือว่าเรื่องของรายได้ ผมเรียนแล้วว่าตรงนี้มันเป็นปัญหาหนึ่ง ๑ ก็คือท้องถิ่นมีรายได้จากภาษีท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นไม่อยากขึ้นภาษีของตัวเอง เพราะเดี๋ยวเขาไม่เลือก ก็มักจะขอให้มหาดไทยช่วยออกกฎระเบียบเลยว่าให้ขึ้นอย่างนี้ไปเลย ถือว่าส่วนกลางเป็นคนขึ้นให้ตัวเองไม่ได้ขึ้น ตรงนี้ก็เป็นปัญหา อันที่ ๒ ก็คือที่รัฐจัดเก็บและแบ่งให้ท้องถิ่น อันที่ ๓ คือเงินอุดหนุน แต่รวม ๓ ตัวแล้วมันต้องแคปตัวเลขไว้ว่าต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓๕ ของงบประมาณทั้งประเทศ ยกตัวอย่างอย่างนี้เป็นต้น สมมุติงบประมาณของรัฐและของท้องถิ่นมี ๔,๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ท้องถิ่นต้อง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ต้อง ๔,๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาทนะ ถ้าไม่แคปรัฐก็จะไม่ให้ ทำไมกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะซื้อของอะไรต่าง ๆ เอารวมไว้ที่กรมซื้อแล้วค่อยให้ท้องถิ่น เพราะฉะนั้น การประมูลทีมันก็มโหฬารก็มั่วกันอยู่ตรงนั้น ท้องถิ่นก็ต้องนั่งกราบไหว้ว่าอยากได้อย่างโน้นอย่างนี้ ตรงนี้ความไม่เป็นอิสระมันมีประเด็นอย่างนี้ค่อนข้างเยอะ

ถัดมาก็คือเรื่องของบุคลากร อันนี้ปัญหาเยอะมาก เพราะว่าบุคลากร เราไม่พูดถึงการเมืองนะครับ จะฝ่ายบริหารหรือฝ่ายสภาก็ตามของท้องถิ่นก็ว่าไป แต่ผมเสนอครั้งที่แล้วว่าถ้าเป็นรูปแบบเศรษฐกิจพิเศษมันควรจะมีสภาที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและคนในพื้นที่แล้วให้มีอำนาจในแง่ที่ว่าถ้าคุณจะบริหารจัดการอย่างนี้ หรือออกกฎระเบียบของท้องถิ่นอย่างนี้เรื่องนี้ต้องผ่านสภาที่ปรึกษาให้ความเห็นชอบด้วยสภาที่ปรึกษาไม่ใช่คนบริหารจัดการ ไม่ใช่คนผ่านข้อบัญญัติท้องถิ่น แต่คุณต้องฟังเขาเพราะในเขตเศรษฐกิจพิเศษมันอีกแบบหนึ่ง เราต้อง Design รูปแบบนี้ขึ้นมา บุคลากรที่เป็นปัญหามากคือบุคลากรประจำที่ผมเรียนแล้วว่าวันนี้ อบต. ทั้งหลาย แม้แต่เทศบาลญาติโยมทั้งนั้นของผู้บริหาร อบต. ท่าน ส.ส. ท่านลองบอกสิว่ามันไม่จริงมันเป็นอย่างนี้หมด ดังนั้นประสิทธิภาพมันไม่มี กระบวนการต่าง ๆ ก็ใช้ไม่ได้ ยิ่งถ้าลูกจ้างทั้งนั้นเลย อย่างนี้เราก็ต้องมาแก้ไขไม่อย่างนั้นอุ้มคนไว้เต็มไปหมดเลย แต่ไม่มีประสิทธิภาพ เหมือนระบบราชการใหญ่ของเรา ดังนั้น รัฐราชการวันนี้มันลงไปสู่รัฐท้องถิ่น คือล้มเหลวพอ ๆ กัน ไร้ประสิทธิภาพ พอ ๆ กัน แม้เราอยากให้ท้องถิ่นทำโน่นทำนี่ทำนั่น แต่ผ่านระบบราชการท้องถิ่นกำกับ โดยรัฐราชการอีกมันไม่เวิร์คเกือบหมดเลย กลายเป็นพรรคพวกเล่นเส้นสายแล้วส่วนหนึ่ง คนที่อยู่ตรงกลางก็ไม่ไว้ใจท้องถิ่น เพราะเธอเล่นพวกกันเธอก็ไร้ประสิทธิภาพทั้งที่ตัวเอง ก็ไร้ประสิทธิภาพมันเลย Double ซึ่งตรงนี้เราต้องหาวิธีแก้ ซึ่งมันทำได้ทั้งนั้น

ถัดมาก็คือในเรื่องของการกำกับดูแล ตรงนี้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ บอกทำเท่าที่จำเป็นพอมันเขียนลอย ๆ แต่ท่านไปอ่านในกฎหมายลูกละเอียดยิบเลย แล้วเรื่อง สตง. ที่ท่านพูดไม่ได้เกิดจากปี ๒๕๖๐ เท่านั้นนะครับ คือพอเป็นสมัยก่อนที่ไม่เป็นองค์กรอิสระ ก็จะค่อนข้างไม่ค่อยไปยุ่งกับท้องถิ่นมากนัก พอเป็นองค์กรอิสระ

ทุกองค์กรของประเทศกำลังจะบอกว่าข้าพเจ้าใหญ่ ข้าพเจ้าจะไปดูหมด ที่ผมเจอนี่ ขออนุญาตใช้ภาษาไม่สุภาพ คือไปบี้เขาอาจจะมีปัญหาเอกชนร้องกัน เช่น โรงแรมนี้ไปร้องรีสอร์ทอันนั้น สตง. ก็เข้าไปตรวจรีสอร์ทอันนั้นแล้วไปบี้ท้องถิ่นว่าทำไมไม่ดำเนินการตามกฎหมาย ท้องถิ่นเลยกลายเป็นเครื่องมือ บ้านเราส่วนมากผู้ประกอบการเขาทะเลาะกัน คนนี้มีใบอนุญาต คนนี้ไม่มีใบอนุญาต ยกตัวอย่างท้องถิ่นที่อยู่ในเขตพื้นที่สีเขียวมันสร้างโรงแรมไม่ได้เลย ได้แต่เป็นอย่างแม่ฮ่องสอนที่พักได้แค่ ๔ ห้องเท่านั้น เป็นโฮมสเตย์ ถามว่าถ้าคุณจะโปรโมทการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปพักได้แค่ ๔ ห้องใครมันจะไปถูกไหมครับ ก็อ้างว่าพื้นที่สีเขียวความจริงมันทำได้คุณก็สามารถวางกฎกติกาให้ออกแบบให้มันสอดคล้องกับพื้นที่นั้น ดูแลเรื่องขยะเรื่องสิ่งแวดล้อม ถ้าเขาทำได้ต้องให้เขา แต่อาจจะลิมิตไว้บ้าง แล้วทั้งหมดออกเป็นกฎของมหาดไทย ดังนั้นเกิดมีโรงแรมเถื่อน ๒๐,๐๐๐ กว่าโรงแรม ในที่สุดนายกรัฐมนตรีประยุทธ์ก็มาออกประกาศคณะ คสช. ว่าให้มาขออนุญาต แล้วให้ถึงปี ๒๕๖๔ พอหมดปี ๒๕๖๔ ทำอย่างไรต่ออีก ผิดต่อหรือเปล่า ตรงนี้หน่วยงานก็เข้าไปตรวจอีก แล้วในการตรวจก็อ้างว่าแผนงานของรัฐบาล ของกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ ต้องการ จะปราบโรงแรมเถื่อนก็ไปไล่บี้ท้องถิ่น แต่การที่บี้นี่บี้ตามที่เอกชนอีกคนหนึ่งร้องอีกคนหนึ่งกลายเป็นหน่วยงานของรัฐเป็นเครื่องมีแบบนี้เกือบทั้งนั้นเลย อย่างนี้เราเห็นภาพมันพิกลพิการทางระบบราชการ ตรงนี้ก็ต้องไปดูอีกทีว่าควรจะมีความเหมาะสมแค่ไหน วันนี้ สตง. เข้าไปดูหมดเหมือนที่ท่านสัมพันธ์พูดของจังหวัดฉันก็จะไปดูใช้ตรงนี้ถูกต้องไหมอะไรไหมครั้งที่แล้วผมเสนอว่าหน่วยงานไปตรวจสอบต้องดูความชอบด้วยกฎหมายเป็นหลัก ของท้องถิ่นไม่ใช่ไปดูดุลยพินิจไปดูว่าเรื่องนี้เป็นงานสาธารณะไหม อันนี้ใช่ไม่ใช่ต่าง ๆ มันจะยุ่งอุตลุดไปหมด อันนี้ก็ต้องไปดู สตง. วันนี้ถือว่าฉันเป็นคนตรวจสอบการใช้เงินของทุกหน่วยงานฉันจะไปดูว่าใช้ถูกต้องไหม

ประเด็นสุดท้ายก็คือว่าการตรวจสอบจริง ๆ ถ้าเป็นเรื่องความเหมาะสม ในการบริหารงานไม่ว่าจะมีงบประมาณหรือกิจกรรมต่าง ๆ มันต้องโดยประชาชน ก็คือผ่านการตรวจสอบอาจจะเป็นการถอดถอนการเลือกตั้งอะไรต่าง ๆ ก็ดีถ้าคุณทำดีเข้าท่าคนเขาก็เลือก แต่กรณีที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ว่าไปตามระบบ ผมคิดว่าถ้าแต่ละประเด็นเราได้ข้อยุติมันจะง่ายขึ้นเพื่อมาเขียนในรัฐธรรมนูญ หรือเขียนในกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป ยกตัวอย่างเช่น รูปแบบถ้าเราได้ข้อยุติว่ารูปแบบทั่วไป ๑. อบจ. คลุมทั้งจังหวัดถูกไหมครับ รูปแบบถัดมาคือเทศบาล ซึ่งต่อไปนี้อาจจะมี ๔ แบบ เทศบาลชนบท เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง เทศบาลนคร ไม่นับเมืองพัทยา กทม. ซึ่งมันเป็นแบบนี้ไปแล้ว หรืออาจจะเรียกว่าเทศบาลท้องถิ่นเศรษฐกิจ เทศบาลเศรษฐกิจพิเศษ ใช้คำเหล่านี้ไปก่อน หรือจะเรียกชื่ออะไรก็ตามแต่มันก็จะฟีซอฟมากขึ้น ตอนที่ผมเป็นรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรีครั้งแรกก็เสนอให้มีองค์การมหาชน เพราะบ้านเราการบริหารงานภาครัฐก็คือราชการส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น ไม่นับท้องที่ และบวกกับรัฐวิสาหกิจทุกอย่างก็รีก็อตหมด พอคุณจะทำกิจการอย่างนี้แต่ต้องอยู่ภายใต้ระบบรัฐราชการที่มันเต็มไปด้วยกฎระเบียบ เต็มไปด้วยต้องอนุมัติมันก็ไม่เวิร์ค ก็เลยขอให้มีอันนี้ก็เอามาจาก Concept ฝรั่งเศสองค์การมหาชน อยากจะให้คล่องตัว แต่ปรากฏว่ารัฐราชการก็ทำเจ๊งอีกคือบอร์ดกลายเป็นข้าราชการเกษียณ ข้าราชการผู้ใหญ่ไปนั่ง แล้วก็หาคนมา ๑ คน บริหาร เงินเดือน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ๓๐๐,๐๐๐ บาท ทำงานแทบก็ไม่ได้ เพราะบอร์ดจะเอาอย่างโน้นอย่างนี้หมด ในที่สุดองค์กรนี้ก็ล้มเหลวอีก อย่างฝรั่งเศสเขาจัดโอลิมปิกเขาตั้งองค์การมหาชน เพื่อจัดโอลิมปิกแล้วจบ มีทั้งแบบชั่วคราวและแบบถาวร มันเหมือนกรณีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรามีตั้งแต่คุณจะทำธุรกิจด้วยตัวคุณเองก็ได้จะเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล ห้างหุ้นส่วน จำกัด บริษัท จำกัด หรือ บริษัท (มหาชน) จำกัด ถ้าทำพวกกุศลก็ไปทำมูลนิธิ ถ้ารวมตัวก็เป็นสมาคม มันมีความหลากหลายที่จะเปิดให้การทำกิจกรรม แต่พอเป็นรูปแบบของรัฐมันรีก็อตหมดแล้วจะถูกควบคุมโดยกระทรวงการคลัง โดย สตง. แบบเดียวกันหมด แม้แต่ควบคุมรัฐวิสาหกิจ ระบบราชการยุคก่อนมันอยู่ได้ เพราะโลกมันไปช้า พอยุคนี้มันไปไม่ได้เลย เยียวยาก็เจ๊ง เพราะทุกหน่วยงานต่างมีข้อมูลของตัวเองแล้วไม่ Synchronize กัน คนหนึ่งมันก็เป็นหลายอาชีพเป็นทั้งคนตกงาน

เป็นทั้งเกษตรกรก็ไม่รู้จะจ่ายสตางค์กันอย่างไร แล้วถ้าระบบยังเดินอย่างนี้ต่อไปมันไม่เวิร์ค หรือแม้แต่จะทำอะไรสักอย่างต้องขออนุมัติอนุญาตจนเหนื่อยแรง แต่เจ้าสัวไม่เหนื่อยเพราะว่าถึงแม้ไม่ขอก็ไม่มีใครกล้าไปแตะ แต่ถ้าชาวบ้านอาจจะไม่ใช่เจ้าหน้าที่ไปแตะบางทีชาวบ้านด้วยกันมันแข่งกันอีกคนก็ไปแจ้งอีกคนหนึ่งมันพันอยู่อย่างนี้หมด ผมว่าทางระบบต้องรีบแก้ไขโดยด่วน เพราะไม่อย่างนั้นไม่ว่ามีความคิดดีเพียงใดวิสัยทัศน์ดีเพียงใดใส่กับระบบที่ล้มเหลวอันนี้ลงไปรัฐธรรมนูญเขียนให้ดีให้ตายไม่มีความหมายหรอกครับ เขียนนั่งเทียนเอาแต่ระบบจริง ๆ มันไม่ตอบสนอง แล้วท้องถิ่นพอเรา Design ก็ต้องคู่ไปกับการที่เราต้องแก้ปัญหาเรื่องของรัฐราชการไปด้วย ที่ผมเรียนครั้งที่แล้วว่าในแผนพัฒนาฉบับปัจจุบันนี้สิ้นสุดปี ๒๕๖๔ ในยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ในรัฐธรรมนูญทุกอย่างเขียนไว้หมด แต่ในสิ่งที่เป็นกลไกไม่ได้แก้ปัญหาอะไรเลย นอกจากซ้ำเติมกันเข้าไปอีก แล้วมันจะไปสู้อะไรต่ออะไรได้ แก้ปัญหาเศรษฐกิจยิ่งแก้ไม่ได้ ถ้าคนคิดวันนี้พรุ่งนี้อาจจะทำลอยโขงไปอีกปีก็ยังไม่อนุญาต มันเป็นไปไม่ได้โดยตัวมันเองอยู่แล้ว ผมอยากให้พวกเราโฟกัสตรงนี้ เราต้องมองประเด็นใหม่เลย ผมยังเสนอ ท่านวัฒนาบอกถ้าเป็นผมนะผมจะออกกฎหมายบอกว่าใบอนุญาตที่เขาต้องมาขอเว้นไป ๒ ปี ไม่ต้องขอทำเลย ยกเว้นที่มันอันตรายจริง ๆ ถามว่าทำไม ก็เขาต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายอยู่แล้ว แต่พอมาขอถ้าได้รับใบอนุญาตก็โอเค ถ้าไม่ได้รับหรือระหว่างรออยู่แล้วไปทำธุรกิจนั้นคุณผิด เพราะยังไม่ได้รับใบอนุญาตไม่ใช่ผิดเพราะว่าเขาปฏิบัติผิดกฎหมายนะมันเลย ๒ ต่อ ถ้าเขาทำถูกกฎหมายก็ทำไปสิจริง ๆ ก็เหมือนที่วันนี้กรมอนามัยให้โรงแรม ให้หลายธุรกิจทำคำรับรองพอคุณเข้าไปใน web Check รับรองว่าข้าพเจ้าปฏิบัติตามมาตรการโควิดอย่างนี้ก็ได้รับการรับรอง ผู้ว่าราชการจังหวัดบางจังหวัดก็ออกรับรองให้เพราะคุณได้มาตรฐานตามที่คุณ Checklist แต่ถามว่าใครรับรอง ผู้ประกอบการรับรองตัวเองว่าฉันจะทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่วันนี้แม้จะทำถูกต้องดูสิว่ารัฐจะอนุญาตคุณไหม แล้วพอจะอนุญาตก็ขั้นตอนมันยาวมันไถสตางค์ ก็ อย. ลองสิครับมีใครไม่จ่ายสตางค์บ้าง ก็รอไปเป็นปีในที่สุดมันก็ออกมารีวิวกันไปจนกว่าจะถูกจับเราถึงรู้ว่าขายไม่มี อย. เลยประเทศมันอยู่อย่างนี้ครับ แล้วเราเขียนรัฐธรรมนูญทั้งทีเราดูทั้งทีผมว่าน่าจะพูดประเด็นเหล่านี้ด้วย ไม่ใช่มานั่งเขียนเขียนบ้าบอถ้อยคำ แต่ไม่แก้ปัญหาประเทศเลยแล้ว แล้วซ้ำเติมเข้าไปหนักแล้วหนักอีก ผมคงคิดว่าอยากให้เป็นอย่างนี้ ยินดีเรื่องปฏิรูปราชการกฎหมาย มันไม่ได้ยากแต่ปัญหาคือเราไม่ตั้งใจทำ แค่เขียนวาทกรรมให้ดูสวยงามเอาไว้พูดมาก ๆ ผมตั้งใจดีแต่ไม่ทำ แต่บางทีเขาไม่ทำอาจจะไม่เข้าใจหรืออะไรก็ไม่ทราบ แล้วก็ทำไม่ได้เรื่องยากเย็น แต่เวลาออกกฎหมายลิดรอนเสรีภาพมันออกง่ายมากคิดวันนี้พรุ่งนี้ออกแล้ว แต่พอจะออกกฎหมายที่ให้อำนาจประชาชน ให้ประชาชนทำมาหากินอย่างคล่องตัวมันออกยากออกเย็นหน่วยงานเถียงกันอยู่นั้น แล้ว One stop service มีที่ไหน มันไม่มี มีแต่ One Windows ไปช่องนี้แล้วก็แจกไปอีก แล้วออกกฎหมายปฏิบัติราชการปกครองให้เสร็จเท่านั้นเท่านี้วันมันไม่เสร็จ ถามว่าทำไมเอกชนไม่ไปฟ้อง เขาก็กลัวเดี๋ยวไม่ได้งาน นอกจากมีใครมันบ้ามันก็จริง ๆ เหมือนเสมียนกรมสรรพาวุธมันต้องถึงจุดที่มันมีคนบ้าขึ้นมาจึงจะรู้ว่ามันมีความฟอนเฟะแต่มันเฟะทั้งระบบเลย อยากฝากพวกเราตรงนี้ผมว่ามันค่อนข้างสำคัญมากเพราะฉะนั้นทุกประเด็นที่เราจะปรับปรุงจะแก้ไขมันต้องมาตอบโจทย์ประเทศมันต้องดีขึ้นด้วยเฟรมจากตัวนี้ ขอบคุณครับ”[๒๗๗]

“ท่านประธานครับ ผมคิดว่าตรงนี้ มันจำเป็น ผมมีวิธีเขียน คือไม่อย่างนั้นเราก็เขียนแบบเดิมไปอย่างครั้งนี้มาตรา ๗๗ แม้แต่เรื่องปฏิรูปก็บอกว่ากฎหมายที่ล้าหลังที่ไม่จำเป็นที่ไม่เอื้อกับประชาชนเราต้องถูกขจัด ผมใช้คำง่าย ๆ ก่อน แล้วก็มีกฎหมายอำนวยความสะดวกที่ออกมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ ก็บอกหน่วยงานทุก ๆ ๕ ปีมา Review ทีว่าจะขจัดกฎหมายอะไรบ้างที่มันล้าหลัง ถ้า ๕ ปี มานั่งเถียงกันล้าหลังจริงไหมจน ๑๐ ปียังไม่ได้เลิก ถูกไหมครับ คือมันเป็นระบบราชการโดยแท้เลย อย่างนั้นต้องมีวิธีเขียนตรงนี้ว่าถ้าเราจะ

[๒๗๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ ศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ปฏิรูป หรือในนี้ก็เขียนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีจิตวิญญาณต้องรับใช้เขียนไปอย่างนี้ มันแค่เป็นวาทกรรม มันไม่ต้องการจะทำจริง หรือทำจริงต้องต่ออีกหน่อยหรือสมมุติว่าเราอยากป้องกันการรัฐประหาร รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๗ เขียนบอกว่าการนิรโทษกรรมการรัฐประหารทำไม่ได้ ปัญหาก็คือพอจะฉีกแล้วมันไม่มีข้อห้าม มันก็ต้องเขียนใหม่ว่าการนิรโทษกรรมทำไม่ได้และมาตรานี้ให้ถือเป็นบทบัญญัติหลักของประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ปัญหาคือต้องให้อำนาจศาลที่จะกล้าสวน ถ้าศาลไม่กล้าสวน คนนั้นรัฐประหารก็ฉีกเมื่อไหร่ก็จบ นิรโทษกรรมอย่างไรก็ได้ ฉะนั้นต้องหาวิธีคิดวิธีเขียนที่ทำให้สิ่งนี้ยังอยู่ต่อ คนที่จะมาจัดการในวันข้างหน้าเขาหาอำนาจจากตรงนี้ได้ เขาอ้างอันนี้ได้โดยที่มันชอบอย่างนี้เป็นต้น อย่างเรื่องนี้เหมือนกัน ปฏิรูประบบราชการหรือเรื่องกระจายอำนาจมันมีวิธีเขียนที่เราจะต้องสอดแทรกแล้ว สมมุติเรื่องใบอนุญาตที่ท่านประธานว่าที่ผมกังวลมาเป็นสิบ ๆ ปี พอมันขลุกขลัก คอร์รัปชันมาจากอันนี้ทั้งสิ้น เรียกว่าร้อยละ ๙๐ ท่านดูพวกโรงนวดทั้งหลายมันมีใบอนุญาตสักโรง ไม่มี ไม่มีเลย คนที่จะทำปกติขอไม่ได้ ที่เปิดคือไม่ต้องขอก็อยู่กันไปจนกว่าจะมีเรื่องและกว่าจะมีเรื่องบางทีมันนานและเดี๋ยวก็เปลี่ยนชื่อตึกเดิมก็มาใหม่ มันอยู่อย่างนี้ ดังนั้นถ้าเราเขียนในเชิงสันนิษฐานว่าในที่สุดจะเด่น เขียนในเชิงที่ว่าเรื่องการขออนุมัติ อนุญาต ให้ประชาชนดำเนินการไปได้ก่อน และคุณค่อยไปตรวจสอบ คนที่รับรองคือคนที่ประกอบการนั่นเอง คุณสุจริตและถ้าเราออกกฎหมายยกตัวอย่างสมมุติ SME ขึ้นมา ให้เขารวมตัวกัน วันนี้คุณรวมแบบไหน สภาอุตสาหกรรม หอการค้า คนใหญ่โตทั้งนั้น ตัวเล็กมันไม่มีเสียง อันนี้สมาคมร้านเสริมสวย ผมเรียนท่านประธาน ร้านเสริมสวยต้องขอใบอนุญาตครอบครองวัตถุอันตรายหรือสเปรย์ ไม่รู้ใครขอบ้างหรือเปล่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกันจะจ้างของตัวเองไปหมด ท่านค้าขายปกติไปจดกระทรวงพาณิชย์เสร็จถ้าท่านไปแถม Online หรือต้องไปจดคุ้มครองผู้บริโภคอีก บางรายถูกจับยังงงมันต้องมีอย่างนี้อีกหรือนี่ คือเขาก็ไม่รู้ มันเยอะจนกระทั่งไม่รู้อันไหนถูก อันไหนผิด คือสรุปแล้วผิดเพราะว่าไม่ได้ขอหรือขอแล้วแต่ยังไม่ได้รับอนุมัติ ผมก็มีเรื่องบางเรื่อง อย่างเราเข้า CITES พอดีผมเลี้ยงสัตว์ใช่ไหมครับ พูดง่าย ๆ ว่า พอควบคุมก็ต้องไปให้ CITES ของเรารับรอง แต่มีเจ้าหน้าที่อยู่ไม่กี่คน คนจะเอาไปทีสมมุตินก ๑๐๐ ตัว ความจริงคุณต้องไปตรวจ เดี๋ยวนี้คุณต้องยกมาตรวจ คืออยากมีอำนาจแต่เครื่องมือไม่พอเจ้าหน้าที่ไม่พอเธอก็รอไป แต่บอกยุค ๔.๐ คิดวันนี้ พรุ่งนี้ต้องทำ แต่พรุ่งนี้ทำก็ผิดทั้งนั้น ท่านเห็นไหมมันพันกัน ฉะนั้นเราจะต้องมาออกแบบตรงนี้ไหม เราสันนิษฐานเลยว่าคุณรับรองจบและที่ท่านประธานบอกว่าถ้าเราไปตรวจเขาผมว่าครั้งแรกต้องเตือนและ Recommend เขาว่าคุณควรแก้ไขอะไรภายในกี่วัน แต่ถ้าเขาทำก็โอเค แต่ถ้าคุณไม่ทำ ขอเตือนอีกสักทีคือต้อง Owner เลย และในที่สุดผู้ประกอบการเขาจะไปกดดันอ้ายนี่เองว่าถ้าเอ็งทำอย่างนี้พวกเราอยู่ไม่ได้ อย่างนี้รัฐถึงจะเล็กลง ท่านอยากให้รัฐเล็กลง เจ้าหน้าที่น้อยลง แต่ท่านจะควบคุมเขามากขึ้นมันก็เป็นไปไม่ได้ถูกไหมครับ ดังนั้นต้องให้เขาควบคุมกันเอง แต่เราไปตรวจสอบแล้วก็ดูและแนะนำถึงที่สุดที่ท่านประธานว่าถ้ายังเลอะเทอะ อันนี้แรงไป ถูกไหมครับ ถ้าอย่างนี้ทุกคนจะบอกว่า Happy จริง ๆ มันแก้ไม่ยาก แต่มันต้องมี Guideline ที่เป็นตัวหลักใหญ่ ผมว่าต้องหาวิธีเขียนและพอไปลงรูปมันง่ายขึ้น พอไม่เขียนในนี้เดี๋ยวมันเขียนในนี้ พอเราสันนิษฐานคุณทำเองได้หมด มันง่าย ที่มันอืดอัดมันยกไปเลยที่เหลือก็ค่อยไปไล่ดู ท่านจำได้ไหมครับตอนที่ญี่ปุ่นเขาอยากจะ Promote ท่องเที่ยว และเขาจะจัดโอลิมปิกเขายกเลิกวีซ่ากับหลายประเทศ แม้แต่ประเทศไทย ก่อนหน้านั้น ถ้าจะไปญี่ปุ่นท่านรอคิววีซ่า ตอนหลังคือรอคิวตั๋วเครื่องบินนี่ไม่พูดถึงก่อนโควิด แรก ๆ ก็มีปัญหาเยอะ คือทุกอย่างพอเรา Implement ใหม่ มันยังขัดข้องเดี๋ยวค่อยปรับค่อยแก้ แต่ถ้าเรายัง Static คือฉันค่อยคิดใหม่ทำใหม่ ฉันจะอยู่แบบนี้ ผมว่าประเทศนี้ไปไม่รอดเพราะกลไกมันพังหมดก็เลยอยากฝากตรงนี้ว่าเดี๋ยวเรามาดูทุกบททุกหมวดมันมีตรงไหนที่ประชาชนต้องใหญ่ท้องถิ่นต้องอิสระ แต่มันต้องลงไปได้จริงในนี้ คือเราพูดลอย ๆ มันได้ แต่ไม่มีใครทำหรือเราบอกว่าปฏิรูปมีแผนแผนเต็มไปหมดเลยครับ ท่านไปอ่านในแผน ยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี แผน ๑๒ บอกว่าอย่างไรรู้ไหมครับ ประเทศนี้จะอยู่ได้ ๑. การเมือง ถ้าเป็นประชาธิปไตย ๒. ระบบราชการต้องเล็กมีประสิทธิภาพ วันนี้ล้มเหลวหมดเป็น

รัฐบาลดิจิทัล ก็เห็นแล้วดิจิทัลก็มั่วกันอุตลุต ๓. กฎหมายล้าหลังต้องไปให้เยอะไม่ให้ทำอะไรสักอย่างมันจะอยู่อย่างไรครับ”[๒๗๘]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธาน เหตุที่มาแสดงทัศนะนี้ ก็คือในฐานะเหมือนกับอาจารย์วุฒิสารพูดครับ ผมอาจจะเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมาอยู่ช่วงหนึ่ง ก็คือเลขาธิการ ศอ.บต. ต้องเรียนว่าในหมวดที่ ๑๔ ถ้ามองในหลักการประชาธิปไตย ที่เราว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนนี้ ถ้ามีในหมวด ๑๔ เป็นอยู่ปัจจุบัน นอกจากรัฐธรรมนูญจะไม่ส่งเสริมเรื่องการกระจายอำนาจแล้ว คนที่มาเป็นรัฐบาล ก็ไม่สามารถที่จะส่งเสริมการกระจายอำนาจได้ เพราะเรามีรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๖๒ นโยบายของรัฐจะต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายของรัฐ หลายท่านได้พูดออกมาแล้วว่าเมื่อ ๒ ข้อไม่มีคำว่ากระจายอำนาจเลยนี้ รูปแบบองค์กรปกครองท้องถิ่น จึงไม่สามารถที่จะตอบสนองได้ ผมอยากจะกราบเรียนว่าในช่วงที่ไปอยู่มีปัญหาวิกฤติ เรื่องเหตุการณ์ภาคใต้ ผมให้มหาวิทยาลัยทำการสำรวจว่าใครที่จะสามารถแก้ปัญหาความไม่สงบเรื่องความมั่นคงของภาคใต้ได้ มหาวิทยาลัยได้ทำขึ้นมา เขาตอบว่าอย่างไรคนที่จะแก้ปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ได้นี้คือ อสม. กับผู้นำศาสนา ในขณะนั้นต้องยอมรับว่า ๓ จังหวัดเขาจะเชื่อผู้นำศาสนา ผมก็เปลี่ยนคำถามข้อ ๒ ว่าใครที่จะพัฒนาภาคใต้ให้เจริญได้ เขาก็ตอบว่า อสม. กับผู้นำศาสนา แสดงว่าสิ่งที่เราส่งไปให้ผู้ว่าองค์กรส่วนภูมิภาคกับทหาร ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่น นี่แสดงให้เห็นว่าคนที่รู้ปัญหาของชาวบ้านดีที่สุดก็คือชุมชนท้องถิ่น เพราะ อสม. นอนในหมู่บ้าน ดังนั้นผมคิดว่าจากการที่ร่วมรับฟังพี่วิเชียรกับท่านชำนาญ องค์กรปกครองท้องถิ่นทุกคนมาบอกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้แก้อะไรไม่ได้เลยก็ไม่เป็นไร ขอให้คืนอำนาจไปให้องค์กรปกครองท้องถิ่น เพราะดูในหลายมาตราที่แม้แต่ที่จะให้ท้องถิ่นจะได้มีอิสระก็ไปผูกไว้กับเรื่องความหนาแน่นในเรื่องรายได้ ถ้าความหนาแน่นในจังหวัดยะลาอย่างนี้ไม่หนาแน่น เบตงมีที่ไม่ใช่เป็นที่ของรัฐเหลือ ๙ เปอร์เซ็นต์ ทั้งที่เจริญแค่ไหน ความหนาแน่นเพิ่มขึ้นไม่ได้เพราะที่ดินในประเทศพิกลพิการมันเป็นที่ของรัฐหมด และประชาชนเกิดไปอยู่ในที่ของรัฐก็ถูกจับ ไม่แม่ฮ่องสอน ไม่มีสิทธิที่จะพัฒนารูปแบบนี้ได้ ดังนั้นผมยังเห็นว่าในหมวดมาตรานี้ ท่านชินวรณ์หรือหลายท่านพูดว่าผมคิดว่าต้องเป็นเรื่องใหญ่ แล้วไม่ควรเอาหมวด ๑๔ แยกมา ผมคิดว่ายังคงเป็นหมวด ๑ คล้าย ๆ เป็นองค์กรอิสระ วันนี้คนกลัวผู้ว่าราชการจังหวัดมากที่สุด คือเมื่อรัฐบาลส่งงบไป ทุกคนก็วิ่งไปหาผู้ว่าฯ พอวิ่งไปหาผู้ว่าฯ แม้แต่โครงการ ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาทนี้ เสนอขึ้นมาไปหาผู้ว่าฯ แต่คนก็อยากว่าเอ๊ะทำไมส่งไปให้กองทุนหมู่บ้านแล้วชุมชนเมือง ซึ่งวันนี้เกิดมา ๒๐ ปี ใครจะล้มผลการวิจัย ก็ปรากฏว่าวันนี้สินทรัพย์เหลือ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ แล้วผู้นำที่เป็นอยู่ชุมชนเขารู้ปัญหาชุมชนท้องถิ่นหรือสมัยให้มหาวิทยาลัยทำวิจัย ก็จะมีประโยชน์ ผมยังคิดว่าวันนี้การแก้ปัญหาของชาติรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เราได้สู่การกระจายอำนาจ กระจายงบประมาณ แล้วทำอย่างไรจะตัด การสั่งการจากส่วนกลางหรืองบดำเนินการ อันนี้ผมคิดว่าในส่วนขององค์กรปกครองท้องถิ่นนี้ มีความจำเป็น แต่ว่ารูปแบบอาจจะไม่ล็อกอยู่ อาจจะมีคล้าย ๆ EEC ไปในบางพื้นที่ EEC ก็มีข้อจำกัด เพราะ ๒๑ คนของ EEC ไม่เอาคนชลบุรี ไม่เอาคนฉะเชิงเทรา ไม่เอาคนในพื้นที่ระยองมาสักคนหนึ่ง แล้วเวลาพัฒนาก็เอาคนที่อยู่ห้องแอร์ไปชิงทรัพยากรเขา แต่ถ้าเอาคนในพื้นที่ขึ้นมารูปแบบ EEC ก็อาจจะเป็นรูปแบบพิเศษอย่างที่ท่านวุฒิสารพูด

[๒๗๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ ศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ดังนั้นผมคิดว่าถ้ารัฐธรรมนูญเปิดช่องให้มีการกระจายอำนาจได้นี้จะเป็นการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง”[๒๗๙]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ทวี สอดส่อง ประเด็นของ สตง. เท่าที่ผมได้ทราบว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็ทราบถึงปัญหา ที่ สตง. เข้าไปควบคุมท้องถิ่นจนท้องถิ่นขาดอิสระ ก็เลยได้มีคำขึ้นมาคำหนึ่งในมาตรา ๒๕๐ ก็คือว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจจัดทำบริการสาธารณะอันที่ ๑ อันที่ ๒ กิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น คำพูดคำนี้เป็นคำใหม่ไม่เคยมี ในรัฐธรรมนูญฉบับไหนมาก่อน ถ้าเราลองไปดูข้างหน้าโต๊ะของทุกท่านจะมีเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เขาก็เขียนว่าที่ใช้คำว่ากิจกรรมสาธารณะขึ้นมาเพื่อประสงค์จะแก้ปัญหา สตง. ไปรุกล้ำท้องถิ่นเกินไปสามารถที่จะทำกิจกรรม เมื่อก่อนกิจกรรม เทียนเข้าพรรษา ประเพณีชักพระอะไรต่ออะไร เมื่อก่อนทำไม่ได้เพราะ สตง. ได้ระบุว่าเนื่องจากไม่มีกฎหมายรองรับหรือให้อำนาจองค์กรท้องถิ่นทำได้ในอดีต ปัญหาหนึ่งก็คือ ผมคิดว่าถ้าเป็นไปได้แบบที่ท่านสัมพันธ์พูด ขออนุญาตเอ่ยนาม เชิญผู้ว่า สตง. มาฟังสิว่า การตีความกฎหมายของท่านทำไมใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญอันที่ ๑ แต่ส่วนเรื่องท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบผมยืนยันว่าเป็นความจริง เพราะหลังจากไปผมก็สอบถามแล้วมีมากมาย ไม่สามารถกระดิกตัวได้เลย เพราะ สตง. เองอาจจะไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ อันนี้ผมเพียงแต่ว่ามันมีคำพูดใหม่ที่ไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญย้อนไปทุกฉบับเพิ่งมามีบรรจุ ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ส่วนประเด็นในเรื่องท้องถิ่นที่มีปัญหาอุปสรรค ผมอยากจะให้ ท่านกรรมาธิการลองไปอ่านของที่เรารับฟังความคิดเห็นของตัวแทนท้องถิ่นที่ท่านประธานก็เข้าไปคือก็จะมีค่อนข้างหมดแล้ว ซึ่งวันนั้นเราก็เชิญมา เพียงแต่ว่ามาจัด Group อย่างไร อย่างเช่นมาตรา ๒๔๙ ที่เราไปเขียนวรรคสองขึ้นมาที่วรรคแรกมีความอิสระ พอวรรคสองไปพูดถึงรายได้ท้องถิ่นจำนวนความหนาแน่นของประชากรพอท้องถิ่นมาชี้แจงบางทีมันถูกกำหนดโดยที่ดินของรัฐ อย่างบางพื้นที่มีที่ดินที่ประชาชนอยู่ได้แค่ ๙ เปอร์เซ็นต์ อีก ๙๒ เปอร์เซ็นต์ เป็นที่ดินของรัฐหมด เช่น พวกจังหวัดน่าน พอเอาตัวนี้ไปบังคับท้องถิ่นก็โตไม่ได้ จริง ๆ รัฐธรรมนูญก่อน ๆ ไม่มีวรรคสอง วันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนหลักการวรรคแรกดี พอวรรคสองไม่ไว้ใจประชาชนหมดมันจะเป็นรูปแบบนี้ครับ ก็จึงกราบเรียนเพิ่มเติมครับ”[๒๘๐]

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม สุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ กรรมาธิการ ก็ขอเรียนไม่ยาวนักว่าสิ่งที่ได้รับฟังมันเป็นความรู้และเป็นประโยชน์ค่อนข้างมาก ในมุมหนึ่งผมเองมองรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่เป็นอำนาจหน้าที่ของเราว่าเรามาดูปัญหามาดูหลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไข เรามานั่งคิดมุมหนึ่งว่าการเขียนรัฐธรรมนูญจะดีแค่ไหนก็ตาม ผมเองไม่มั่นใจว่าในทางปฏิบัติมันจะสามารถทำได้แค่ไหนอย่างไร การศึกษาของเรามันเป็นแนวทางหนึ่งซึ่งผมคิดว่าถ้าเราแก้ไขเพิ่มเติมไว้ดีที่สุดแล้วมันจะสามารถที่จะทำให้สิ่งที่เราได้นำเสนอได้ถูกแก้ไขหรือไม่ ผมก็ไม่แน่ใจในประเด็นนี้ แต่อย่างไรก็ตามผมเองมีมุมมองในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่นว่าถ้าเราดูบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ ผมว่าถ้อยคำน่าจะสมบูรณ์และดีกว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ด้วยซ้ำ การกำหนดหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นแนวทางที่มีความชัดเจนในเรื่องของ อำนาจหน้าที่ ซึ่งปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ กำหนดไว้ว่ารัฐบาลเองจะต้องดำเนินการในเรื่องของกฎหมายลูกที่ออกไปคือพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ แต่ว่าที่ผ่านมา รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐

---

[๒๗๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๘๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

จนถึงปัจจุบัน อย่าไปบอกว่ากระจายอำนาจนะครับ อาจจะบอกว่าแบ่งอำนาจมาก็ได้ การที่จะแบ่งอำนาจให้กับท้องถิ่นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เราจะสังเกตว่าที่ผ่านมาการปกครองท้องถิ่นมันมีการพัฒนาอย่างเชื่องช้า แม้ว่าวันนี้อาจจะมีการพูดว่าท้องถิ่นรูปแบบที่ดีที่สุดคือเทศบาลก็ตามแต่ว่าการพัฒนาในหลาย ๆ รูปแบบที่มีอยู่ มันอาจจะไม่เอื้ออำนวย โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ใช่รัฐธรรมนูญอย่างเดียวแต่ผมคิดว่าสิ่งสำคัญ ก็คือกฎหมายลูก ดังนั้นผมเรียนว่าปัญหาวันนี้ก็จะเป็นปัญหาหนึ่งที่เราจะรวบรวมส่งไปในรายงานแต่นอกเหนือจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งผมเห็นด้วยกับการที่จะมีชุดทำงานไปร่างมาเพื่อให้มันมีความครบถ้วนสมบูรณ์ให้มากยิ่งขึ้นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่สิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าวันนี้นอกเหนือจากการที่เราจะร่างรัฐธรรมนูญให้มีความสมบูรณ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมมากยิ่งขึ้นแล้ว วันนี้ผมอยากจะเห็นข้อสังเกตต่อการที่เราจะต้องมีการขับเคลื่อนกฎหมายลูกไปพร้อม ๆ กัน ผมเรียนว่าวันนี้แม้ว่าเราจะแก้รัฐธรรมนูญได้ แต่ถ้าเราไม่แก้ไขกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย อบจ. เมืองพัทยา กทม. เทศบาลและ อบต. ผมอยากให้มีแนวทางในการแก้ไขด้วยว่าควรจะแก้อะไร เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ประการที่สำคัญที่สุด นอกเหนือจากการแก้ไขกฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องแล้ว อย่างกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ แทนที่จะไปอยู่ใน พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ก็จับมาอยู่ในกฎหมายลูกแต่ละฉบับไปเลย ผมว่ามันก็จะมีความชัดเจน”[๒๘๑]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“ผมคิดว่าท้องถิ่น เป็นเรื่องสำคัญ คือทำให้ประเทศและประชาชนเจริญได้ เพราะว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของแต่ละประเทศที่เขาทำท้องถิ่นให้มีความหมาย คือทุกอย่างที่กรรมาธิการพูดไปเป็นสิ่งที่ดีทั้งหมดละครับ แต่อยู่ที่ว่าเราใช้กฎหมายมากเกินไปก็จะมีปัญหาเกิดขึ้น มันอยู่ที่บุคลากรของประเทศทั้งหมดด้วยว่าทำอย่างไรให้เขาเข้าใจในเรื่องของการมาพัฒนากันจริง ๆ สิ่งสำคัญที่สุดก็คือเขาจะไม่พูดเรื่องสิ่งแวดล้อมและผังเมือง เมื่อคนที่มีความรู้ ความสามารถที่จะไปอยู่ท้องถิ่นได้ต้องมีความรู้เรื่องผังเมือง แล้วก็ขอบเขตของแต่ละท้องถิ่นเขา ถ้าไม่เข้าใจตรงนี้เจริญไม่ได้หรอกครับ มันต้องเข้าบรรจุการศึกษาว่าให้ทุกคนเป็นหน้าที่ว่าพร้อมกับประเทศได้ ตราบใดถ้า ๑๐ จังหวัดเอาเงินงบประมาณไปให้แต่ละจังหวัดนี่ รู้ไว้ว่าคุณค่าของประเทศไม่สิ้นสุดหรอกครับเพราะว่ามันไม่มีความเจริญ ปัจจุบันนี้ประเทศไทย เก็บภาษีอย่างไรครับ แล้วต่อไปนี้หนี้สาธารณะจะเกิดขึ้นอย่างไรก็อยู่ที่ท้องถิ่น ถ้าท้องถิ่น ใช้ไม่เป็นอีกก็เกิดปัญหาวนกลับไปที่เก่าก็คือความเสียหายกับท้องถิ่นจะเกิดขึ้นเพราะว่าบุคลากรของประเทศ เวลานี้ท้องถิ่นจริง ๆ แต่ละจังหวัดผมให้ความสำคัญนะครับแต่ว่าเดินทางมาอยู่ในเมืองหลวงกับประเทศที่เป็นแรงงานทั้งหมด ความเหลื่อมล้ำมันเกิดขึ้น เพราะว่ามันไม่ได้กระจายมาจริง จะทำอย่างไรให้ท้องถิ่นมีความรู้ ความสามารถ เขาสามารถทำให้ท้องถิ่นเขาโตพร้อมกับจังหวัดเขา เศรษฐกิจพอเพียง นโยบายต่าง ๆ ที่จะเป็นแผนพัฒนาก็ยังไม่มีว่าโครงการที่ใช้แล้วทำให้เกิดผลจริง ๆ ในด้านที่ว่าเป็นตัวอย่าง มีไหมครับ ต้องทำท้องถิ่นตัวอย่างให้เกิดขึ้นก่อน อย่างมหานครที่จะเกิดขึ้น จังหวัดเชียงใหม่นี่พูดกันมาตลอดเวลาครับ แต่ถ้าไม่ริเริ่มให้เกิดจริง ๆ จังหวัดอุบลราชธานีไม่เกิดจริง โคราชไม่เกิดจริง คือหน้าด่านของแต่ละจังหวัดที่เกิดจริงนี่ หรือจังหวัดขอนแก่นที่มีความเจริญอย่างนี้ให้เกิดขึ้นจริง ต้องเอาสิ่งที่เกิดขึ้นจริงให้เกิดขึ้นจริงให้ได้ก่อนแล้วจะกระจายไปถึงท้องถิ่นโดยอัตโนมัติของมัน ไม่ว่าจะเป็นจังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การแบ่งส่วนให้มันเกิดท้องถิ่น ที่ว่าพิเศษให้จริงเสียก่อนทำไมไม่ทำ ต้องมีตัวอย่างให้เห็นก่อนแล้วจังหวัดเล็กเขาถึงจะพัฒนาให้เกิดขึ้นจริง หมายความว่าจังหวัดเล็กเขาจะดูว่าจังหวัดใหญ่เกิดขึ้นจริง จังหวัดเล็กก็แข็งแรงขึ้นตามมาเป็นพี่เลี้ยงกัน ถ้างบประมาณไม่พอก็จะเกิดปัญหาว่า คุณจะเอาอย่างไรครับ คุณจะเอาประชาชนเป็นหลักก็ถูกต้อง แต่ว่าความเหลื่อมล้ำถ้ามีแต่แรงงาน แล้วแรงงานที่จะตกงาน

---

[๒๘๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ทั้งหมด ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเก่งไหม หางานให้เขาทำได้ไหม ไม่ใช่ย้ายกันไปย้ายกันมาแบบนี้ แล้วย้ายกันไปย้ายกันมาแบบนี้ให้ท้องถิ่นไม่ได้ หรอกครับ เพราะมันสลับด้วยหัวของมันโดยอัตโนมัติว่าหัวไม่แข็ง หัวไม่มีคนดีไปบริหาร ตรงนั้น สลับไปเถอะครับกี่เดือน ๖ เดือน ๘ เดือนนี้เปลี่ยนกันตลอด ถามว่าเขาจะรู้พื้นที่เขาไหม ไม่รู้ครับ วิศวกรที่มีความสามารถเก่ง ๆ แต่ละจังหวัด หรือกลุ่มเกษตรที่เก่ง ๆ ที่มาพัฒนาที่จังหวัดเขามีเกิดขึ้นจริงไหม เวลาเราจะพูดถึงเรื่องกฎหมายนี่ มันเป็นเรื่องกฎหมายใช้บังคับเมื่อไร Mark เมื่อไร ความเจริญไม่เกิดหรอก วันนี้ต้องคิดว่าความต่าง นอกกรอบทำอย่างไรให้เกิด เกิดนอกกรอบแล้วทำได้ผล แล้วเอากฎหมายพิเศษที่ให้กับเขาจริง ๆ ถ้าเอากฎหมายแม่ไปทำให้เขาไม่มีความเจริญมันก็ Lock หมด ไป Lock ผู้ประกอบการทั้งหมดจะทำอย่างไร สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่สำคัญที่สุด คือถ้าจะให้บรรจุ เข้าการศึกษาเมื่อไรคุณภาพชีวิตจะดีขึ้น เพราะว่าท้องถิ่นมาจากประชาชน พอพูดถึงประชาชนปุ๊บก็จะมีปัญหาว่าประชาชนปลดท้องถิ่นได้ไหมที่เขาทำผิดกฎหมาย เรื่องทุจริต เรื่องอะไรต่าง ๆ จะทำอย่างไร คือให้งบประมาณโปร่งใสที่สุด วันนี้งบประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ผมจะยกตัวอย่างนะครับ ถ้าให้ท้องถิ่นเขาไปทำ ๑๐ ล้านบาท แล้วเขาโดนจับเองอะไรเอง โดยหน่วยงานไม่เกี่ยวข้อง มันก็โปร่งใสของเขาเอง คือ สตง. หรือองค์กรที่ไปควบคุม องค์กรอิสระก็มีปัญหา เวลานี้องค์กรอิสระ NGO ก็มีปัญหา ไปควบคุมหมดละครับว่าตรงนี้ทำได้ ไม่ได้ พอภัยแล้ง น้ำท่วมบอกว่าทำไม่ได้ครับ ทำเขื่อน ทำอะไรไม่ได้ ก็ต่อต้านกันมาอย่างนี้ กฎหมายที่ใช้บังคับจริง ๆ จะใช้กฎหมายตรงไหน ล่ะครับ เพราะมันมีการต่อต้านด้วยระบบของมันโดยที่ไม่รู้ว่าประชาชนต้องการอะไร อันนี้คือข้อจำกัดของประชาชน วันนี้คนทั้งหมดในท้องถิ่นจริง ๆ อยู่ประมาณเท่าไรครับ คุณดูง่าย ๆ เวลาสงกรานต์ ปีใหม่กลับบ้านที่เกิดอุบัติเหตุไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นเลย มันไปอยู่ในจังหวัดที่มีความรุ่งเรือง แล้วก็ไปเช่าบ้านเขาราคาแพง แล้วเขาจะเอาเงินกลับบ้านได้อย่างไร มันต้องดูปัญหาให้เป็นความจริงก่อน กลับไปบ้านหมดครับ เหลือท้องถิ่นคือตากับยายกับหลาน คุณภาพชีวิตเมื่อ ๖๐ ปีขึ้นไปต้องมีความสุขอย่างไร ไม่มีความสุข เริ่มต้นด้วยชีวิตคือหนี้สินสาธารณะที่เกิดขึ้นทั้งหมดเกิดจากเราทำ หรือว่ากฎหมายทำ หรือผู้บริหารทำ ใครทำให้กับประชาชนต้องเดือดร้อน ต้องมองให้ชัดตรงนี้ครับ กราบขอบพระคุณ ท่านประธานครับ”[๒๘๒]

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผมเห็นกับกรรมการทุกท่าน ในเวลานี้ มีความรู้ความสามารถซึ่งสามารถจะทำให้ประเทศเดินหน้าได้ทุกท่าน แต่สิ่งสำคัญคือวันนี้การมีส่วนร่วมกับประชาชนเป็นเรื่องหลักสำคัญที่สุด คือ วันนี้ผมเห็นนโยบายของรัฐบาลคือเศรษฐกิจชุมชน นั่นก็คือกระจายอำนาจแท้จริง แต่ว่าการใช้เงินให้กับประชาชนเขามีความรู้ แต่ละตำบลเขาถึงประชาชนโดยตรงแม้ว่าไม่ได้กำหนดทิศทางมาจากข้าราชการไปกำหนดเขา เพราะท้องถิ่นจริง ๆ ปราชญ์ชาวบ้าน วิถีชีวิตชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถไม่ว่าทุกคน วันนี้เขาไม่มีเงิน ไม่มีกำลัง ถ้าเราให้เขาโดยตรง สมมุติว่าให้เขา ๑๐ ล้านบาท โดยตรงแต่ละชุมชนที่มี ๗๐,๐๐๐ กว่าชุมชนแล้วก็ไปทำกันเอง และ SMEs เกิดขึ้นในตัวเขา เขาก็บริหารจัดการเขาเอง ถ้าเขาผิดตรงนั้นเขาก็ติดคุกหมด เพราะว่าหน่วยงานคือมีนักศึกษาควบคุม เขาก็ได้ความรู้ด้วยว่าเวลาเขาจะทำปริญญาตรี ปริญญาโท ต่อไปเขาเป็นอนาคตของชาติ ถ้าคุณไปกำหนดทิศทางที่คุณเอางบประมาณส่วนหนึ่งไปโดยที่ว่าจากการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอที่ทำขึ้นไป คืองบที่คุณทำไม่ได้ แต่คุณเอาที่เขาตัดออกและเอาไปทำเป็นทุกวงการเกิดขึ้นมันไม่ได้ผลคือเบี้ยหัวแตก เพราะมันไม่มีเข้มแข็ง ชุมชนที่เกิดขึ้นเลย เพราะอะไร เพราะคุณไปลิดรอนสิทธิของเขาชุมชนที่จะโตด้วยตนเองไม่มี อันนี้ก็คือเศรษฐกิจพอเพียงที่คุณต้องรู้ว่าเขารวมตัวกันเพื่อของเขาเอง เขาจะตั้งตัวไม่ว่ารายใหญ่รายเล็กที่จะไปครอบงำเขาที่เขาเกิดจากพิมพ์เขียววันนี้ผู้ประกอบการที่มีเงินเหลือเขาไปจัดการพื้นที่และให้ชาวบ้านเป็นลูกจ้าง เขาอยู่ไม่ได้หรอกครับ เพราะอะไรรู้ไหมครับ เขาโตไม่ได้เขาก็ต้องหนีเข้าเมือง เมื่อมีพี่น้องเขาหนีเข้าเมืองค่าใช้จ่ายเขาเท่าไหร่ และวันนี้ทุกอย่าง

---

[๒๘๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

มันอยู่ในเมืองที่มีความเจริญหมด พอไปอยู่ในความเจริญหมดค่าใช้จ่ายเขาสูงขึ้นเขาจะเอาเงินที่ไหนไม่อยู่ในบ้านเขา มันก็คือขาลีบในตัวจังหวัดเขาเอง คือ ๑. ครอบครัวเขาไม่มีความสุข คือเหลือแต่ปู่กับย่า ตายกับยายหลาน นี่คือการอนุญาตที่คุณมองเห็นกันทุกคน แต่ทำไมไม่เอาตรงนี้ให้เขาริเริ่มตัวเขาเอง เขารักษาสิ่งแวดล้อมเขาเอง เขารู้เรื่องน้ำเขาเอง วันนี้พูดแต่เรื่องน้ำ แต่เวลานี้ถ้าฝนตกตอนนี้ไม่เก็บน้ำ สมมุติว่าไม่เก็บน้ำไว้เลยมันก็แล้ง มันก็เสื่อมโทรมไปธรรมชาติของมัน มันก็ต้องหนีเข้ามาอยู่ในเมือง วิถีชีวิตคือ เป็นลูกจ้างเขาตลอดชีวิตไม่มีทางที่จะโตได้เลยในชนบท ถ้าชนบทไม่รู้จักว่าวันนี้หน้าที่ที่คุณให้โอกาสเขามันโตไม่ได้หรอกครับ แต่พวกนี้พูดดีไปหมดล่ะครับว่าภาคปฏิบัติจะให้มันโตอย่างไร มีความรู้ความสามารถและจังหวัดที่โตแล้วอย่างเชียงใหม่ต้องเป็นมหานคร ในที่ประชุมกล้าไหมครับ อุบลราชธานี นครราชสีมา หน้าด่านทั้งหมดเลย หรือขอนแก่น ที่มีมหาวิทยาลัย อุดรธานี สงขลา นครศรีธรรมราชที่ท่านพูดมา แต่มันไม่มีคิดโครงการอันนี้ให้เห็นชัดเจน และจังหวัดเล็กก็เลียนแบบเขาหรือกรุงเทพมหานครเป็นต้นแบบว่าสิ่งที่ดีมีอะไร อบต. อบจ. มาเรียนรู้จากกรุงเทพ เขาเรียกแลกเปลี่ยน การท่องเที่ยวมันก็เป็นระบบของมัน เพราะอะไรรู้ไหม มันแลกเปลี่ยนความคิด ชาวเขาได้มาเที่ยวทะเล คนทะเลได้มาเที่ยวภูเขามันกลับกันนั่นคือภูมิปัญญาของชาวบ้านที่แท้จริงและสิ่งแวดล้อมก็จะดี ธรรมชาติดีขึ้น และพื้นที่จริง ๆ ที่ชาวบ้านเหลืออีกเท่าไหร่เคยสำรวจไหมครับ ไม่เคยสำรวจว่าชาวบ้านขายที่ดินไปหมดแล้ว เป็นของผู้ประกอบการที่ดีที่สุดก็คืออยู่ตามแม่น้ำทั้งหมด ก็คือของผู้ประกอบการเขาเคยไปซื้อที่ที่กันดารไหม และผู้ประกอบการต่างประเทศเวลาที่จะมาลงทุนประเทศไทยกฎหมายที่พูดกันเขาก็ไปลงทุนประเทศที่เอาผลกำไร เราก็ซื้อของมาจากต่างประเทศมาจำหน่ายกันเอง คนงานตกงานจะทำอย่างไร นี่คือสิ่งสำคัญกรรมการชุดนี้จะต้องเห็นว่าถ้าคิดนอกกรอบเมื่อไหร่ หนี้สินของประชาชนก็จะเหลือน้อยก็คือเขตปกครองพิเศษที่เกิดขึ้นจริงและไปดูคนจน และให้คนจนเขาโตด้วยฐานะของเขามีความรู้ความสามารถ ถ้าคิดอยู่ในกรอบใช้กฎหมายบังคับประเทศเจริญไม่ได้หรอกครับ เพราะหนี้สินฐานมันมหาศาล วันนี้ครัวเรือนก็มหาศาลจะทำอย่างไร ก็กราบเรียน ท่านประธานว่าทำอย่างไรให้เป็นสิ่งที่ว่าทุกคนคิดดีทำดีตรงนี้และเป็นวาระที่เราได้ทำหน้าที่ของเราที่สมบูรณ์ที่สุดให้ประชาชนได้มีความสุขในบั้นปลายชีวิตหรือคนแก่และเด็กที่เกิด ในอนาคตได้มีความรู้ตรงนี้ กราบขอบคุณครับ” [๒๘๓]

“กราบเรียนท่านประธาน และผู้ทรงเกียรติที่มา ณ ที่นี้ ผมคิดว่า สตง. ต้องทำหน้าที่ สิ่งสำคัญที่สุดคือคดีที่ตกค้างว่ามันมีคดีเท่าไรครับขอเอกสารหน่อยได้ไหมครับว่าที่ท้องถิ่นได้ทำผิดกฎหมาย และท้องถิ่นได้รู้เรื่องงบประมาณของแผ่นดิน ด้วยความเคารพ ท้องถิ่นมีความสามารถอยู่แล้ว แต่ว่าเรื่องงบประมาณรู้ไหมส่วนที่ไม่รู้ สตง. ต้องจัดอบรม อบรมให้เขารู้เรื่องงบประมาณและมันจะไปด้วยกันได้หมด และถ้าเขาไม่รู้ต้องให้เรียนรู้ตรงนี้ ไม่ต้องเอาไปตรวจหรอกครับ มีหน้าที่คือบริการเขาในเรื่อง งบประมาณแผ่นดินที่จะใช้ไปว่าวันนี้ถ้าเกิดมีความผิดในเรื่องของท้องถิ่นท่านไม่สามารถทำได้หมด ท้องถิ่นมันมากจนท่านรับไม่ไหว จะทำอย่างไร แก้ไขให้เป็นระบบเสียที่ให้มีความคล่องตัวกับท่าน ทำได้ กับทำไม่ได้ เพราะคิดว่าถ้าลงไปตรวจที่เขาอ้างมานี่ หมายความว่าท่านเริ่มต้นด้วยการไปตรวจเขาก่อน ไปทำในสิ่งที่น่าจะเกินเลย ผมไม่คิดว่าตรงนั้นจะมีความสำคัญ แต่ว่าวันนี้ที่สำคัญที่สุดที่ท้องถิ่นเอาเงินไปกู้ทั้งหมดจะคืนออมสินอย่างไร ท่านปล่อยให้เกิดเรื่องได้อย่างไร การกู้มันคือ ๔ ปีพบกันที ทำไมไม่สร้างระเบียบกันขึ้นมาว่าใครกู้ และกู้ที่ไปทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญแต่ชาวบ้านเดือดร้อน ตรงนี้มันต้อง Balance ความเป็นจริง เพราะว่าถ้าไม่ทำอย่างนี้ ผมถามตรงนี้จะแก้ไขอย่างไรที่คนสร้างบรรทัดฐานที่ผิด ๆ ไว้ตลอด นี่คือสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าอยากจะเรียนรู้จริง ๆ ท้องถิ่นตรงไหนที่เจริญท่านยกตัวอย่างไปเลยให้เขาไปดูงานกัน แล้วก็ต้องแลกเปลี่ยนกับ กทม. กทม. ก็คือท้องถิ่นที่มีสภามีทั้งการตรวจสอบ ทั้งระบบทำให้ถูกต้อง ถ้ามีการอบรมแลกเปลี่ยนท้องถิ่นก็จะไปทำงานได้

---

[๒๘๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

เร็วด้วย คือเอาหลักก่อน เอาหลักความเป็นจริงว่าท่านจะเอาตรงไหนยกมา ประเด็นนี้สำคัญ และสำคัญที่สุด คือท้องถิ่นที่จะตรวจสอบไม่ได้ก็คือเวลานี้ DSI ได้ข่าวนะครับว่าไปรู้กับท้องถิ่น ท่านจะทำงานยาก เพราะว่าท่านทำงานในส่วนของตรงนี้ ถ้ามีคดีไปถึง DSI ถ้า DSI ไปรู้กับท้องถิ่นอีกถามว่าประชาชนได้ประโยชน์ตรงไหน คดีก็ไม่เกิดขึ้น ด้วยความเคารพท่านนะครับว่าอยากจะเห็นคดีของท่านที่มีคดีที่สะสมไว้ทั้งหมดท่านทำได้หมดไหม คดีที่เกิดขึ้นผมยืนยันว่าท่านทำไม่หมดหรอก เพราะว่าท่านมีหน่วยงานแค่นี้ แต่ว่างบประมาณแผ่นดินลงไปท้องถิ่นมหาศาลอย่างนี้ คือต้องให้ความรู้ครับ หลักก็คือให้ความรู้ ทั้งหมดมันจะจบด้วยความรู้ที่ท่านชี้แจงว่าอันนี้อันตรายสำหรับท่าน ไปทำนะครับ ไม่ใช่ว่าไปจัดซื้อจัดจ้างแล้วเกิดปัญหาท่านก็ต้องโดนมาตรา ๑๕๗ เหมือนกัน ด้วยความเคารพท่านประธานครับ”[๒๘๔]

“มีนิดหน่อยครับ ผมคิดว่า สตง. ก็ชี้แจงตามกฎหมายชัดเจน แต่ว่ามันติดขัดที่ว่าระบบสภาที่จะไปแก้เรื่องพิษสุนัขบ้านี้กับเรื่องของยุงลายที่จะเกิดขึ้นนี้ แล้วก็โรคภัยไข้เจ็บทั้งหมดนี้ต้องเป็นที่สภาเข้าไปแก้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับ สตง. นี้ ผมคิดว่าอันนี้ท้องถิ่นจะลำบากในการเข้าถึงในความรู้ความสามารถที่จะพึงมีเป็นประเด็นสำคัญ แต่ว่าอีกประการหนึ่งผมจะถาม สตง. ถ้าเงิน ๔ แสนล้านบาทนี้ออกไปการจัดการงบประมาณผมเห็นว่าทุกโครงการมหาศาล ทำไมไม่ให้ชาวบ้านโดยตรง ถ้ากระจายอำนาจว่าเศรษฐกิจชุมชนนี้ชาวบ้านรับไปคนหนึ่ง สมมุติว่า ๑๐ ล้านบาท เกิดขึ้นโดย SME นี้แล้วจะทำอย่างไรให้ชาวบ้านเขาดูกันเองแล้วก็ถ้าเขาทำผิดก็จับกันเองเลย นั่นคือปราชญ์ชาวบ้านแล้วให้ความรู้กับนักศึกษาที่เข้าไปดูงานด้วยว่าเขาโตขึ้นเขาจะได้มีประสิทธิภาพเขารู้ว่าท้องถิ่นนี้ต้องการอะไร แล้วท้องถิ่นนี้จะโตด้วยท้องถิ่นตัวเอง ถ้าเป็นระบบว่าสั่งงานจากผู้ที่ไม่ได้ดูงานนี้ก็เอางบทดแทนที่อยากขอไปไม่ได้แล้วไปทำนี่มันก็หัวแตก ถามว่าวันนี้มันจะเกิดปัญหากับ สตง. ว่า สตง. คุณจะควบคุมเงินมหาศาลตรงนี้ที่จะทำให้แผนงานใหม่จะ ควบคุมอย่างไรทั้งหมดแผนงานเก่าก็มีปัญหา แผนงานใหม่จะเกิดขึ้นที่ให้ประชาชนรับรู้และท้องถิ่นที่โตด้วยท้องถิ่นตัวเองแบบที่การพัฒนาท้องถิ่นตัวเอง โดยคล่องตัวเอง ไม่ว่าพ่อค้าคนกลางเอาผลประโยชน์ไปหมดที่ดินทำมาหากินมี เรื่องน้ำไม่มี เรื่องภัยแล้ง เรื่องระบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะว่าท้องถิ่นทำได้เอง เพราะว่าท้องถิ่นนี้อยู่กับท้องถิ่นมาโดยตลอดจะรู้ปัญหาของเขาเอง และความสุขของท้องถิ่นก็จะเกิดขึ้นโดยที่ว่าท้องถิ่นควบคุมตัวเองและ ๑. ในปัญหาความแตกแยกก็น้อยลง เพราะทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบกันหมด ถ้าตราบใดประชาชนมีความรับผิดชอบกันหมดว่าการตกงานว่างงานคนขี้เกียจจะไม่มีหมด เพราะว่าเราได้เสนอในสิ่งที่เป็นคุณให้กับเขาไปแล้ว แล้วเขาปฏิบัติได้แล้วเขาไปดูท้องถิ่นไหนที่เจริญ แล้วเอาตัวอย่างของเขา ไม่อย่างนั้นมันก็จะสับสน คือ ๑. คือคุณให้เงินไปทั้งหมดคือ เหมือนกับให้ละลายไปเฉย ๆ ไม่ได้แล้ว เพราะว่าประเทศมันต้องการคือการพัฒนารูปแบบใหม่อยู่แล้ว ถ้าจะคิดแบบเก่า ๆ ก็คือใครขอมาให้หมดมันไม่มีทางที่จะทำให้ประเทศพัฒนาได้เลย เพราะว่ามันมีเจ้าของ พอไม่มีเจ้าของปุ๊บตอนนี้ต่างประเทศก็ได้เปรียบอย่างจีนจะมาเอากล้วยหอมจะเอาการเกษตรเราไปหมด มันก็จะมีปัญหาหมดไม่ว่าจะมะม่วงหรือจะเป็นทุเรียนทั้งหมดนี้ราคามันก็ตกกับคนกิน ทำอย่างไรให้เขาขายสินค้าตามฤดูกาลคือของเขากับสินค้าที่ผลิตออกใหม่นี้ต้องวางกรอบให้ดี ไม่อย่างนั้นจะมีปัญหา สตง. อยากจะให้ สตง. ที่มีความรู้นี้ในเรื่องของงบประมาณอยู่แล้วว่าทำอย่างไรช่วยกันเขียนแผนมาด้วย ไม่ใช่ว่าพอวันนี้บอกว่าไม่ใช่หน้าที่ผมตามรัฐธรรมนูญอย่างเดียวไม่ได้แล้วครับ เพราะท่านก็อยู่ตรงนี้มารู้ ปัญหาหมดแล้ว ขอบพระคุณท่านประธานครับ”[๒๘๕]

“ผมนิดเดียวครับ คือผมคิดว่ากฎหมายที่อาจารย์อุดมพูดถ้าใช้โดยตรงและทุกอย่างไปล็อกประชาชนเมื่อไร มันจะเกิดปัญหาว่าจะเก็บภาษีอะไร ที่เราจะไปดู ๑๐ จังหวัด กับที่เรานำภาษีไป ๖๐ กว่าจังหวัด ถามว่า

---

[๒๘๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๘๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เราจะอยู่อย่างนี้ไปตลอดไหม คนก็อพยพมาอยู่ในเมืองหมด ค่าใช้จ่ายมันก็สูงเงินก็ส่งบ้านไม่ได้ ถ้าการกระจายอำนาจที่แท้จริงผมคิดว่าจะต้องไปสู่ท้องถิ่น คือวันนี้ให้เป็นสิทธิของเขา มันก็จะกระจายโดยตรง และภาษีมันก็จะเวียนไปตามระบบของเขา และคนก็มีความรู้เพิ่มขึ้น ผมฝากอาจารย์อุดมด้วยครับว่าอย่าไปใช้กฎหมายที่มันทำอะไรแล้วประชาชนไม่ได้ผลประโยชน์ ถ้าประชาชนได้ผลประโยชน์ที่สุด ประเทศเจริญได้ที่สุด ขอเถอะครับว่าหาทางออกให้กฎหมายฉบับนี้ กฎหมายที่ท่านสร้างกันมาไว้เพื่อผลประโยชน์ของชาติเสียที ไม่อย่างนั้นหนี้สาธารณะหรืออะไรต่าง ๆ มันจะเอาเงินที่ไหนมาดูแลคน เมื่อเก็บภาษีไม่ได้มันก็จบหมดแล้ว ทำไมจีนเขาใช้กฎหมายคอมมิวนิสต์ทำไมเขารุ่งเรืองที่สุดในโลก เรากำลังจะหลงประเด็นเรื่องกฎหมายมากไป ให้ประชาชนเขามีสิทธิของเขามากที่สุดนั่นก็คือกฎหมายแล้ว แต่ผมเห็นด้วยกับการเคารพกฎหมายคือไม่ทุจริตอย่างเดียว”[๒๘๖]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ท่านคณะกรรมาธิการทุกท่าน และท่านที่อภิปรายและท่านที่ปรึกษาเป็นสิ่งที่ดีมากครับ แต่ผมวิตกกังวลคือ หนี้ทั้งหมดที่ผูกพันในการกู้ทั้งหมด วันหนึ่งก็จะมีปัญหาแบบท่านโภคินพูด เพราะอะไรไหมครับ เพราะว่าพลเมืองไทยทั้งหมด วันนี้เข้ามาอยู่ ในเมืองหลวงทั้งหมดแล้ว ดูจากการกลับบ้านในเทศกาลต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นตัวเอง แล้วก็เดินทาง พวกพ่อค้าลอตเตอรี่ทำนาเสร็จก็ฤดูกาลหรือมาขับ Taxi มันวนอยู่ในระบบ คือสิ่งที่สำคัญที่สุดคือค่าครองชีพอยู่ไม่ได้ครับ มาอยู่เมืองหลวงค่าเช่าบ้าน ค่าอาหารการกินทั้งหมด มันก็ผูกพันหนี้ไปสู่ต่างจังหวัด คือท้องถิ่นตัวเองทั้งหมดที่ว่าเขาไม่ได้ไปอยู่ตรงนั้นแล้วการใช้งบประมาณของท้องถิ่น จำนวนอัตราประชาชน ท่านคำนึงหรือเปล่าว่าที่เขาสร้างใหญ่โตคนในพื้นที่ท่านอยู่เท่าไร การศึกษาไปอยู่ในตัวเมืองหมด แย่งกันเข้ามาหมด แล้วคุณภาพชีวิตเขาจะอยู่อย่างไรครับ สิ่งแวดล้อมจะอยู่อย่างไร เพราะฉะนั้นสิ่งที่จะทำได้ ก็คือจังหวัดที่มีความพร้อมต้องเป็นพี่เลี้ยงจังหวัดที่เขามีปัญหาอยู่ เอาเงินจำนวนนั้นไป ไม่ว่าโรงเรียนเอกชน โรงเรียนรัฐบาลที่โรงเรียนใหญ่ต้องไปดูโรงเรียนเล็กให้ได้ คือ มีความผูกพันกัน คือการมีส่วนร่วม ถ้าตราบใดไม่มีการมีส่วนร่วมให้เขาทำกันไม่กี่คน แล้วไปกู้อย่างนี้นะครับ ปัญหาจะเกิดกับท้องถิ่นตลอด เพราะว่าคนที่มีอิทธิพลจะเกิดขึ้นทันทีเลย เพราะว่าอะไรรู้ไหมครับ อำนาจเงินเป็นอำนาจที่ใหญ่ที่สุด กู้แล้วเอาไปทำอะไรครับ ไม่ได้ทำความเจริญครับ คือให้ชาวบ้านส่วนตรงนั้นนะครับทำอะไรไม่ได้เลย ต้องให้ประชาชนเป็นเจ้าของตรงนั้นครับเงินทั้งหมดว่าเขาจะให้ทำ ไม่ให้ทำ แล้วปราชญ์ชาวบ้านก็เก่งอยู่แล้ว นั่นคือกระจายอำนาจที่แท้จริง ผมจะยกให้ท่านดูตัวอย่างว่า ผลสำเร็จของท้องถิ่นที่เจริญ คือท้องถิ่นที่อยู่ที่มีการเก็บภาษีรายได้ แต่ท้องถิ่นที่ไม่เก็บภาษีรายได้ และเขาเอาเงินที่ไหนมาใช้ครับ การบริหารงบประมาณแผ่นดินต้องคำนึงถึงพื้นที่ ผังเมือง ปัญหาน้ำ ปัญหาเรื่องภัยแล้ง น้ำท่วมทั้งหมดวันนี้ก็คือชาวนาก็เดือดร้อน คือวันนี้ต้องไปประกันราคาทั้งหมดแล้ว สินค้าทุกตัวต้องไปประกันทั้งหมด เราเอาเงินที่ไหนไปประกันครับ ไปจำนำครับ หนี้มันก็เพิ่มขึ้นตลอดเวลา แล้วการบริหารจัดการอย่างนี้ถามว่าเงินทั้งหมด ๑๐ กว่าจังหวัดไปดู ๘๐ จังหวัด วันนี้เอาง่าย ๆ จังหวัดที่มีปัญหาคือพัทยาน้ำยังท่วมเลย แล้วการท่องเที่ยวจะอยู่กันอย่างไรถ้าเกิดฝนตกจะทำอย่างไร การท่องเที่ยวจะทำอย่างไร เมื่อวานระยองก็น้ำท่วม ทุกอันเกิดปัญหาจากน้ำท่วมตัวจังหวัดทั้งหมดแล้วนะครับ ภัยแล้ง น้ำท่วม อันนี้คืออุปสรรคทั้งหมดที่ท่านต้องไปคำนวณใหม่หมดว่าทำอย่างไรให้ท้องถิ่น คนที่มีความรู้สามารถมีส่วนร่วมกับตัวเงินงบประมาณของแผ่นดินทั้งหมด นี่คือความสำคัญและคนไทยเก่งแทบทั้งนั้น ๗๐ ปีที่โครงการของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทำไว้คือปราชญ์ชาวบ้านทั้งหมดเลยนะครับ ให้ความรู้ แต่มันก็ขาลีบหัวโตหรือพิการกันหมด จะทำอย่างไรครับ ผมเป็นห่วงเรื่องนี้มากว่าทำอย่างไรให้ท้องถิ่น ท้องถิ่นไหนที่ไม่มีการกู้ ไปดูท้องถิ่นที่เขาเล็กขนาดนี้จะเกิดขึ้นอย่างไรดีกว่า และขอประเมินผลว่าทำอย่างไรว่า ที่ประสบความสำเร็จกี่ท้องถิ่นที่ไม่กู้เลยมีไหมครับ”[๒๘๗]

---

[๒๘๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๘๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“ประเด็นที่ ๒ ผมคิดว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นที่เราพูดกันมาสิ่งที่เราเห็นว่ามันเป็นปัญหาแล้วก็ยังแก้กันไม่ตกอยู่พอสมควร ก็คือเรามีการปกครองส่วนท้องถิ่นหลายรูปแบบแล้วก็ยอมรับกันว่ามันมีความซ้ำซ้อนในแง่ของพื้นที่ ซ้ำซ้อนในแง่ของการบริหารจัดการ ซ้ำซ้อนอะไรต่าง ๆ มากมายแล้วเราก็บริหารกันไป จนขณะนี้มีการจัดประเภทจัดลำดับของการปกครองส่วนท้องถิ่นมีหลายระดับหลายประเภท มันเหมือนกับว่าเราก็ปล่อยมันไปทั้ง ๆ ที่รู้ว่ามันซ้ำซ้อนอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ผมคิดว่ามันน่าจะต้องไปเขียนไว้คล้าย ๆ ทำนองเปิดช่องว่าการที่เราจะยกเลิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การที่เราจะควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นในระดับเดียวกันหรือจะเป็นในระดับต่างกันก็ตามทีก็ให้ทำได้ โดยอาจจะเขียนไว้ในหลักทั่วไปอีกอนุมาตราหนึ่งก็ได้เป็นทับอะไรก็สุดแต่ การยกเลิก การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเดียวกันหรือต่างระดับก็ตามให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ มันก็หมายความว่าเปิดช่องว่ารัฐธรรมนูญก็เปิดโอกาสให้ทำในเรื่องเหล่านี้ได้ มันก็จะทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความคล่องตัวและคำนึงถึงประสิทธิภาพมากกว่า กราบเรียนท่านประธานด้วยความเคารพครับ”[๒๘๘]

“ขออนุญาตอภิปรายเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยสรุป เบื้องต้นก็เห็นด้วยกับท่านวุฒิสารท่านนิกรได้อภิปรายไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการสำคัญในเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ก็หายไปหลายเรื่อง อันนี้เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่อยากกราบเรียนท่านประธานสรุปเรื่องสำคัญก็คือว่า ผมคิดว่าเรื่องสำคัญที่เราน่าจะต้องคุยกันพอสมควรก็คือเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งหลายท่านได้อภิปรายไปแล้ว เรามาพบที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนไว้ก็คือ ในมาตรา ๒๕๒ วรรคสอง โดยไปเขียนว่าผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้ได้มาโดยวิธีอื่นก็ได้แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แปลว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษไว้ในวรรคสอง ของมาตรา ๒๕๒ แต่ว่าถ้าเราไปดูมาตรา ๒๔๙ ซึ่งเป็นเรื่องหลักของการปกครองส่วนท้องถิ่นเขาจะเขียนไว้ว่าการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวน และความหนาแน่นของประชากรและพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน แปลว่าหลักการทั่วไปแล้วการจะจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใด ก็ไม่ได้กำหนดไว้ว่ามันจะมีรูปแบบใดบ้าง ให้คำนึงถึงความต้องการของประชาชน ผมคิดว่าถ้าเราคิดว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษมันมีความสำคัญ เราพูดเรื่องนี้กันมานานและในอนาคตผมคิดว่าเราก้าวไม่พ้นที่จะต้องมีการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบนี้น่าจะเขียนรองรับไว้รัฐธรรมนูญเสียเลยอย่างน้อยเป็นการเปิดโอกาสว่ารัฐธรรมนูญได้รับรอง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าจังหวัดใดมีความพร้อม ที่จะเป็นท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีความพร้อมที่จะปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ อาจจะเขียนไว้ทำนองนี้ในมาตรา ๒๔๙/๑ แปลว่าอะไรครับ แปลว่ารัฐธรรมนูญสูงสุดนั้นรับรองให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ แล้วก็ตราเป็นพระราชบัญญัติ ไม่ใช่ไปเขียนไว้ลอย ๆ ในวรรคสองของมาตรา ๒๕๒ แถมมีตำหนิเสียด้วยว่าผู้บริหารท้องถิ่นอาจมาโดยวิธีอื่นก็ได้ ไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง การเลือกตั้งโดยตรงและลับในอดีตหายไป อันนี้ผมเสนอเป็นประเด็นที่ ๑ ให้เพิ่มการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษไว้ในหลักทั่วไปของการปกครองส่วนท้องถิ่นในมาตรา ๒๔๙ แล้วก็ตัดเรื่องมาโดยวิธีอื่นก็ได้ อย่างนี้เป็นต้น”[๒๘๙]

---

[๒๘๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๘๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ผมจะให้ความเห็นเรื่องการกระจายอำนาจในเชิงวิเคราะห์จากรัฐธรรมนูญ คือผมเรียนว่ามารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีรายละเอียดเยอะแยะ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยืนยันไปเลยว่าไม่มีเรื่องกระจายอำนาจเลย ทำนามธรรม รูปธรรม แล้วทิศทางต่อไปไม่มี Absolutely not คือที่ผมทราบ ผมถูกเชิญไปบรรยายเรื่องนี้ แล้วผมใช้วิธีเอา Google search หาคำว่า กระจายอำนาจ ผมตกใจมากไม่มีแม้แต่คำเดียวในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มัน Amazing มาก แล้วผมไปคุยกับอาจารย์ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ท่านก็บอกว่า จริง ๆ คำที่มีก็คือ กระจายอำนาจการปกครอง ไม่ใช่กระจายอำนาจ Technical term ที่อาจารย์ได้กรุณากล่าวแล้วไม่มี ทีนี้เจตนารมณ์ไม่มี ไม่มีคำว่า กระจายอำนาจ หลักการกระจายอำนาจ ท่านประธานครับ คือมีหลักการกระจายอำนาจรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ในหมวด ๕ แนวนโยบายพื้นฐาน หลักการกระจายอำนาจถูกดูดออกไปหมดเลย จากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากไม่มีคำแล้ว ตัวหลักก็หายหมด ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ หมวด ๕ แนวนโยบายแห่งรัฐ ในมาตรา ๗๖ เขียนว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจการเมือง การวางแผนพัฒนาการเมือง คือระบุไว้ในมาตรา ๗๖ ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ในมาตรา ๘๗ ก็มีการเขียนว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบาย ในการมีส่วนร่วมของประชาชน แล้วก็เขียนไว้ละเอียดมากกว่า (๑) (๒) (๓) (๔) เขียนไว้รายละเอียด มีรายละเอียดเลย นอกจากมีหลักการแล้ว ทำแล้วมีเขียนรายละเอียดไว้ ในหมวดว่าด้วยเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของปี ๒๕๖๐ เขียนไว้เหมือนกันในหมวด ๖ เป็นหน้าที่ของรัฐ หน้าที่ของรัฐที่เขียนคือคำในมาตรา ๖๐ ก็แตกเป็น ๒ ส่วน ส่วนหนึ่ง ที่อาจารย์มีชัยเคยอธิบายแล้วเป็นหน้าที่ของรัฐ คือคำว่า ต้อง บังคับให้รัฐแยกเป็นส่วนหนึ่ง เดิมที่ผมพูดเมื่อสักครู่ที่มี มีคำว่า ต้อง อยู่ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ มีคำว่า ต้อง เขาคงกลัวว่าจะฟ้องรัฐได้ ก็ถอดออกจากหน้าที่ของรัฐ แต่สมควรที่จะไปอยู่แนวนโยบายแห่งรัฐไม่มีเลย เพราะอาจจะเป็นคำว่า ต้อง หนักไป แต่พอไปอยู่แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเขียนคำว่า พึง เหมือนใช้คำว่า พึง มี พึงก็เล็กไป กลายเป็นว่าหายไปเลยตรงนั้น เท่ากับหลักการเรื่องการกระจายอำนาจหายไปหมดทั้งหน้าที่ของรัฐ และนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐหายไป ทีนี้คงคิดว่าคงจะไปเขียนไว้ในหมวดการกระจายอำนาจแต่ปรากฏว่าอย่างนี้ ผมพูดเมื่อสักครู่นี้เป็นเรื่องของนามธรรมเพราะรูปธรรมแล้ว ไม่มีรูปธรรมอีก และนามธรรมเป็นหลักการไม่มี หลักปฏิบัติในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ในหมวดว่าด้วยเรื่องการปกครองท้องถิ่น มาตรา ๒๘๒ เขียนไว้ว่าภายใต้หมวด ๑ รัฐต้องให้ความอิสระแก่ท้องถิ่น อันนี้เขียนไว้ชัดเจนแล้วก็มาตรา ๒๘๒ เพื่อพัฒนาการกระจายอำนาจ ให้มีกฎหมายกำหนดแผนและวิธีการ อันนี้เป็นหลักปฏิบัติมีชัด ในปี ๒๕๕๐ นี้ เขียนไว้มาตรา ๒๘๒ ในวรรคสองว่า ให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจเพื่อการกำหนดแล้วก็ไล่ ๆ ไปเรื่อย เท่ากับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ แล้วปี ๒๕๕๐ มีระเบียบและมีแผนเขียนเป็นกฎหมาย รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ไม่มี เท่ากับว่าแผนปฏิบัติไม่มี หลักการก็ไม่มี ในปี ๒๕๖๐ มีอยู่ใน ๒๔๙ เขียนถึงคำว่า ให้ภายใต้บังคับหมวด ๑ ให้มีการจัดการปกครอง แต่เมื่อสักครู่ที่เราพูดให้มีอิสระของบุคคล อีกอันหนึ่งให้มีอิสระส่วนองค์กร ๒ มิติ ปี ๒๕๔๐ นั้นบุคคล ส่วนตรงนี้คือการปกครอง แต่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ให้มีการจัดการปกครองท้องถิ่นคือเอาอำนาจไปบังคับให้มี ผิดหลักมาก แล้วนอกจากนั้นไม่มีกฎหมายกำหนดแต่กลายเป็น มีกฎหมายที่เป็นอุปสรรค เป็นอุปสรรคอย่างนี้ มีอุปสรรคก็คือว่าในมาตรา ๒๕๐ นี้ ของปี ๒๕๖๐ เขียนว่าต้องมีบทบัญญัติในการป้องกันขัดกันแห่งผลประโยชน์ ซึ่งมาตรานี้เองที่ สตง. เอามาทิ่มจนพังไปหมด เพราะเขาไปบอกว่าเรื่องหมาบ้าที่ฉีดยาวัคซีนไม่ใช่หน้าที่ขัดกัน คือการเหลื่อมล้ำเขาเขียนว่า ป้องกันการขัดกันผลประโยชน์ แล้วการป้องกันการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น แทนที่จะมีการส่งเสริมไปเขียนล็อกเอาไว้ แล้ว สตง. ก็ใช้อำนาจนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เสี่ยงเข้าคุกกันเป็นแถวตอนนี้ แล้วก็หมาบ้าที่หายไปเป็นสิบปี ที่กลับมาเพ่นพ่านตามเดิม เพราะว่าจากวัคซีนที่เดิม

ท้องถิ่นใช้อยู่ไม่กล้า เพราะว่ากลัวถูกฟ้องเป็นปัญหาจนกระทั่งมีการโจมตีกันมาก ผมเรียนในที่ประชุมว่า รถพยาบาล รถฉุกเฉินนี้ ท้องถิ่นทำก็ไม่ได้ สตง. ชี้ว่าไม่ใช่หน้าที่เป็นการก้าวก่ายเพี้ยนไปหมด ต่อจากนั้นเองเรื่องการพัฒนา พัฒนาอาจจะยังมาไม่ถึงแต่อาจจะไปอยู่ในหมวด ๑๗ ว่าด้วยการปฏิรูป การปฏิรูปที่เราเขียนในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นหมวด ก ก็คือหมวด ๑ การปฏิรูปการเมืองมีอยู่ทั้งหมด ๕ ข้อ ข้อ ๑ ให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมือง ข้อ ๒ คือการพรรคการเมือง มีพรรคการเมืองที่ดี ข้อ ๓ ไม่มีกลไกความรับผิดชอบของพรรคการเมือง ข้อ ๔ มีกลไกในการกำกับการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้อ ๕ มีกลไกป้องกันความขัดแย้งไม่มีเรื่องการสนับสนุนเรื่องการกระจายอำนาจเลย หมายความว่าปฏิรูปก็ไม่มี ทีนี้ถ้าการกระจายอำนาจหรือการเมืองท้องถิ่นไม่พัฒนาแล้วอย่าไปหวังการเมืองระดับชาติจะพัฒนาได้ เพราะว่ารากฝอยลึก ๆ ไม่ได้พัฒนา สุดท้าย ท่านประธาน เรื่องปัญหาที่มีอยู่จริงเรื่องการปกครองท้องถิ่น ผมเคยศึกษาเรื่องนี้ ความเหลื่อมล้ำขององค์กรปกครองท้องถิ่นมีทั้งหมด ๗,๐๐๐ ๘,๐๐๐ แห่ง เอาตัวไม่รอดตั้ง ๘๐ เปอร์เซ็นต์ คือรายได้ที่ได้จากภาษีท้องถิ่นเอามาช่วยไม่ได้ เราไม่รวมถึง กทม. ไม่รวมถึงเมืองใหญ่ ๆ อย่างพัทยา เมืองเล็ก ๆ ไม่พอพอไม่พอแล้วไม่มีหลักการใด ๆ ที่จะเอางบประมาณในเรื่องการกระจายอำนาจ การเงินการคลังไปให้ แม้แต่เงินที่เขาเก็บสำรองไปไว้ก็ใช้ไม่ได้ ไม่สามารถจะเอาเงินกองทุนมาใช้ได้เลย เพราะตกลงสรุปสุดท้ายไปมีแล้วให้ทำลายตัวเอง ก็คือไม่มีการส่งเสริม ดังนั้นผมเรียนว่าถ้าเราจะไปแก้ไขนี้ เราต้องไปเริ่ม เราคงไม่ย้อนกลับไปยังหมวดสิทธิไว้มีสิทธิเรื่องการเมือง เราคงไม่ย้อนกลับไปยังแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเพราะยุ่งยากวางที่หมวด ๑๔ เลย หมวดว่าด้วยเรื่องการกระจายอำนาจแล้ววางให้มีหลักการให้มีกฎหมายในแนวปฏิบัติกลับไปเหมือนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ เพราะตัวนี้เป็นตัวหลักการว่าจะมี แล้วก็ให้มีแนวทางในการพัฒนาไว้ด้วย เอาไว้ในหมวดนี้หมดเลย เพราะว่าหมวดนี้อาจารย์ชัยเกษมก็ดูแล้วคือมันโบ๋หมดเลย จากเดิมมีเป็นแพ็กใหญ่กลายเป็นว่าหลวมแล้วมีน้อยนิดเดียว แสดงว่าไม่มีความจริงใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าเรื่องนี้เรามาเก็บประเด็นเล็ก ๆ ไว้ได้ก็ฟาดไปที่หมวด ๑๔ ทั้งหมวดเลย แล้วก็ขอแก้เลยตรงนี้ มีปัญหาเพราะหายไป ต้องมีการแก้ไขใหม่ นำเรียนประธานครับ”[๒๙๐]

“ท่านประธานครับ ผม นิกร จำนง กรรมาธิการ ประเด็น เกี่ยวเนื่องกับเรื่องนี้ก็สักครู่ท่านวรรณรัตน์ก็พูดชัดในเรื่องที่มีปัญหาเยอะ ผมทำเรื่องสุนัขบ้าอย่างที่บอกกระทบแรง คือมากระทบผมด้วย ก็คือว่ากระผมทำเรื่องทารุณกรรมสัตว์ดูแลเรื่อง สัตว์กฎหมายทารุณกรรมสัตว์นี้ผมเป็นประธานยกร่างทำเป็นกฎหมายมา ประเด็นก็คือว่าเรื่องสุนัขบ้ากับหมาจรจัดนี้ก็ปรากฏว่าท้องถิ่นนี้เขาดูแลเรื่องพิษสุนัขบ้าไปฉีดยาอยู่แล้วถูกกระทบก็คือว่าไม่ใช่ภารกิจก็เลยไม่ทำ พอไม่ทำนี่พิษสุนัขบ้ามันก็ระบาดพอระบาดจากนี้เราล็อคไว้ ๑๐ ปี คือไม่มีแล้วพิษสุนัขบ้าน้อยมากมันก็แพร่ไปทั่ว พอแพร่ไปแล้วหยุดไม่ได้ พอหยุดไม่ได้ก็จำเป็นจะต้องจัดการกับสุนัขจรจัด ทีนี้การจัดการนี้มีอยู่บางจังหวัดเอาไปแล้วก็ฆ่าเลย มันกระทบผมก็ไปตามดูเรื่องนี้แล้วก็รู้สึกไม่สบายใจ ทีนี้ประเด็นก็คือที่ทราบกันแล้ว ว่าการกระทบจุดหนึ่งแต่มันส่งไปอีกจุดหนึ่งแล้วก็โรคมันกลับมาอีก แล้วไม่รู้ว่าเมื่อไรจะหมดแล้วทีนี้ก็มีปัญหา ผมหมาข้างบ้านกระทบถึงตัววิ่งไปวิ่งมาผมก็เป็นห่วง ผมเอาไปฉีดยาแล้วก็เอาปลอกคอมาใส่ เพราะกลัวว่า กทม. จะมาจับไป ผมไม่รู้ว่าจะได้กลับมาอีกหรือเปล่า คล้าย ๆ ปัจจุบันก็ ๓ ตัวก็เลยต้องเลี้ยงมันต่อมา ๒ ปีแล้วกระทบถึงตัว

อีกเรื่องหนึ่งผมทำเรื่องความปลอดภัยทางถนนแล้วได้ข้อสรุปว่าข้อสุดท้ายในหลัก ๕ E ก็คือ EMSS ก็คือ Emergency Medical System Service ก็คือเรื่องรถพยาบาล ก็คือถ้าเราป้องกันแล้วอย่างไรก็ยังชนอยู่ป้องกันหมดแล้ว พอชนแล้วเอาไปถึงโรงพยาบาลให้เร็วที่สุด สมัยก่อนหน้านี้กราบเรียนท่านประธานว่าเราไม่มีรถพยาบาลผมใช้งบกองทุนเลขสวยนี้เอาเอาพวกมูลนิธิต่าง ๆ เขามาอบรมเหมือนท่านหม่อมราชวงศ์เจตจันทร์

---

[๒๙๐]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประวิตรอยู่ ก็เอาไปอบรมว่า เพราะบางทีมูลนิธิเวลาไปยกคนนี้ไม่รู้ว่ายกอย่างไร บางทีไปทำให้คนพิการ มันมีหลักในการยกผมก็ไม่ทราบ วันหลังเอามาเคลมว่าเวลารถของปอเต็กตึ๊งร่วมกตัญญูพอเจอรถชนเข้าไปช่วย ตอนหลังนี้พัฒนามาก็ปรากฏว่าท้องถิ่นเริ่มจะใช้รถ คือมันซื้อจากส่วนกลางไม่ได้ คือรถพยาบาลจ่ายไปไม่ได้มันมีรถฉุกเฉิน ท้องถิ่นก็เลยซื้อรถหมายความว่าใช้ งบท้องถิ่นสร้างเป็นรถพยาบาลรถฉุกเฉินขึ้นมาต อนหลังนี้ทำไม่ได้เพราะว่าถูกชี้ว่าเหมือนไม่ใช่เป็นภารกิจระบบนี้ก็เลยล็อค ทีนี้เราก็ทำโดยการทำเป็นนโยบายแล้วก็เข้าเกี่ยวกับเรื่องคณะกรรมการความปลอดภัยทางถนนแล้วก็ขอไปว่าขอเจรจาเรื่องนี้ เพราะว่าเราอยากให้ท้องถิ่นทำ เพราะท้องถิ่นทำนี้เขาจะได้ดูแลพื้นที่ของเขามันมีอย่างเช่น จังหวัดมุกดาหาร หลายจังหวัดที่ทำได้ดีมาก จังหวัดสงขลาก็ทำได้ดี ทีนี้ตรงนี้มันเป็นอำนาจที่ในท้องถิ่นที่จะดูแลประชาชนเขาได้ แล้วมันดีมาก แต่ว่าไปมีข้อจำกัดอย่างนี้ผมก็เลยจะถามประเด็นนี้ว่า ตอนนี้ได้เคลียร์เรื่องนี้หรือยัง แล้วก็ลักษณะปัญหาคล้าย ๆ กันกับที่ทำให้เกิดปัญหาท้องถิ่น ก็มีอำนาจเขามีภารกิจแต่ว่าทำไม่ได้ ก็เป็นประเด็นนำเรียนสอบถามด้วยครับ

ท่านประธานครับ คือที่เราคุยกันเรื่อง สตง. เป็นประเด็นที่เป็นแค่ตัวอย่างหนึ่งของการกระจายอำนาจที่มีปัญหา ทีนี้ประเด็นที่สำคัญก็คือว่า สตง. คุณก็มีอำนาจไป แต่ว่าการกระจายอำนาจเราต้องคิดศูนย์กลางอยู่ที่ประชาชนเป็นหลัก ทีนี้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ได้มีการ Mention ถึงแล้วว่า ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ชัดว่ารัฐต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นเป็นหลัก ทั้งปี ๒๕๔๐ ทั้งปี ๒๕๕๐ ทีนี้ถ้าหากว่า สตง. ไปก้าวล่วงท้องถิ่นเขา Sanction ได้ หมายถึงเขาร้องได้ว่าคุณผิดรัฐธรรมนูญ แต่ขณะนี้ มาตรานี้มันหายไป มันเป็นปัญหาว่าเรื่องการกระจายอำนาจกลายเป็นว่ามาเขียนไว้ว่าภายใต้บังคับให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น คำว่าให้อิสระ หายไปตรงนั้น เอาละ สตง. อาจจะพลาดพลั้งมาแทรกแซงก้าวล็กไปเขา Sanction ไม่ได้ แถมไปเขียนขมวดปลายไว้อีกมาตราหนึ่งก็คือว่า คือไม่ส่งเสริมแล้ว ผมพูดถึงรัฐธรรมนูญ สตง. เป็นแค่ส่วนหนึ่งมีบทบัญญัติกับการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์และป้องกันการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญอีก คือนอกจากไม่ให้อิสระแล้วเพื่อป้องกันตัว คือเราไม่ได้พูดถึง ท้องถิ่นมีอิสระ มันเป็นอิสระของประชาชน เจตนารมณ์ของประชาชน แล้วก็มีการปกครอง ตรงนี้ต้องมีอิสระพอสมควร มันไม่ได้เป็นหน่วยงานของรัฐ ท้องถิ่นนี่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐเลย เขามีอิสระในการบริหารจัดการ เขามีเป้าหมาย เขามีหลักการในการบริหาร มันเป็นอิสระของเขาโดยแท้ เพราะฉะนั้นเราไปดูเรื่องการใช้จ่ายเงินว่าคุณใช้เงินจากงบประมาณตามไปดูได้ แต่ไปก้าวล่วงเรื่องวิธีคิดเขาไม่ได้ เขาอาจจะผิดก็เรื่องของเขา ประชาชนจะจัดการเขาเอง มันเป็นเรื่องของเขาโดยแท้ ทีนี้ประเด็นผมยกตัวอย่างว่า ที่ท่านยกตัวอย่างมาเมื่อสักครู่นี้ ผมสรุปว่า ๑. อิสระตามรัฐธรรมนูญเดิมไม่มีแถมไปเขียนตัว Off ก๊กเขาอีก ตามที่บอกแล้ว สมมุติ สตง. บอกว่านี่มันเป็นการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่น เขาชี้ไปตรงนี้เขาก็เข้าไปแทรกได้แล้ว เท่ากับไม่มีภูมิคุ้มกัน ทีนี้ประเด็นที่เป็นหลักการโดยแท้ที่ท่านพูดเมื่อสักครู่ ผมออกกฎหมายป้องกันทารุณกรรมสัตว์ เรากำลังคุยว่าท้องถิ่นคุณไปยุ่งอะไร คุณสั่งวัคซีนมา เขาทำแบบนี้มาก่อนนานแล้ว หลักการก็คือว่าในท้องถิ่นเราจะเห็นว่าแม้แต่บ้านคนที่มีหมา แต่ว่ามันอยู่ในเทศบาล เทศบาลบอกว่าเราจะฉีดวัคซีนให้ฟรี ผมเป็นเจ้าของหมา ไม่ใช่หมาจรจัดนะ หมาเขาจะนัดมาว่าหลังวัดเราก็ไป และเขาก็มาฉีดให้เป็นกรมปศุสัตว์บ้าง แต่ท้องถิ่นจะทำซึ่งทำมาก่อนแล้ว ส่วนที่มันจะมีการคอร์รัปชันกันไปซื้อวัคซีนมากลายเป็น ๓,๐๐๐ โดส โน่นนี่นั่น หรือว่าเป็นหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ที่เราออก พ.ร.บ. ป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ ก็คือว่าเราให้กรมปศุสัตว์ช่วยดู กรมปศุสัตว์ไม่มีคน คนน้อยมาก ดังนั้นไปดูแลไม่ได้ พอกรมปศุสัตว์ไปดูแลไม่ได้ท้องถิ่นเคยดูแลอยู่เดิมเราก็ไปชี้ว่าคุณไปรู้เรื่องอะไรของหมา และมันหมาใคร เป็นหมาจรจัด ต้องใช้ พ.ร.บ. ป้องกันโรค ให้กรมปศุสัตว์ดูโน่นนี่มันกลายเป็นเราไปก้าวล่วง มันเป็นวิถีของเขาในชุมชน เขารู้ว่าเขาจะดูแล ในเทศบาลนี้ จะดูแลสัตว์ และเราก็ไปตั้งสวัสดิการสัตว์ก็คือว่าถ้ามีเอกชน ผมยกตัวอย่าง ไปตั้งศูนย์ดูแลหมาจรจัด ตรงนี้รัฐโดยกรมปศุสัตว์มีกองทุนไปดู และท้องถิ่นจะช่วยไปฉีดยาให้ที่เขาช่วยเลี้ยงหมา เพื่อไม่ให้เป็นหมาจรจัด เพื่อจะได้มีการทำหมัน

มันเป็นกลไกเดิมของเขา เราจะไปคิดว่าสั่งมาเท่าโน้น เท่านี้ มันเป็นการลึกเข้าไปในกิจกรรมของเขามากเกินไป และมันสร้างอะไร เขาไม่กล้า พอเขาไม่กล้าเขาก็ไม่กล้าสั่งวัคซีนมา กรมปศุสัตว์ก็ไม่มีเงิน มันก็เลยกลายเป็นโรคพิษสุนัขบ้าที่มันหายไป ๑๐ ปี มันก็กลับมาทีนี้เรื่องใหญ่ พอเรื่องใหญ่ตรงนี้ ก็ไปจับหมาจรจัดเข้าไปล็อกไว้ ประกาศเป็นเขตโรคติดต่อแล้วเอาหมาไปฆ่า มันก็ไปอีก เรื่องหนึ่งเลย

ส่วนเรื่องรถ ๑๖๖๙ ท่านบรรหารเสียชีวิตเพราะโครงสร้างเรื่องรถพยาบาล คุณกาญจนาโทรศัพท์ไปที่โรงพยาบาลโดยไม่รู้ คือมันมีกลไกว่าในโซนนี้รถ ๑๖๖๙ ของโรงพยาบาลนี้มันข้ามเขตไม่ได้ แต่ท้องถิ่นที่เขาทำเขาย่อมรู้ว่าในจังหวัดนี้ ในเทศบาลนี้คนจะมีรถและรถมาเชื่อมกับ ๑๖๖๙ เป็นของท้องถิ่น แต่ว่า ๑๖๖๙ งบประมาณไม่พอ ก็ไปช่วยกับท้องถิ่นเป็นการเชื่อมกันระหว่างท้องถิ่นกับ ๑๖๖๙ ไม่ใช่ ๑๖๖๙ ล้วน ๆ และเขาไม่มีงบกลไกตรงนี้ที่ว่าในเมื่อท้องถิ่นเองเขาอยากจะมีรถเพื่อดูแลคนของเขามันเป็นอิสระ ของเขาโดยแท้ ลองไปดูว่าซื้อรถมามันโกงหรือเปล่า มันเอา Commission หรือเปล่า แต่ถ้าไม่ใช่ ถ้าเป็นความเห็นของท้องถิ่นเขาต้องมีอิสระเต็มที่ที่จะทำ ดังนั้นผมแย้งไว้ตรงนี้เองว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ถอดอำนาจในการ Sanction ของการกระจายอำนาจออกไป แล้วก็ไปใส่บทที่เป็นการแทรกแซง ซึ่งผมย้ำอีกทีว่านี่ไม่ใช่หน่วยราชการ นี่คือการปกครองส่วนท้องถิ่น นี่คืออิสระของการกระจายอำนาจ เราจะใช้กลไกเดียวกับที่ใช้กับหน่วยราชการ ไม่ได้เลย มันเป็นการผิดหลักการเป็นอย่างยิ่ง ก็นำเรียนด้วยความเคารพครับ

ท่านประธานครับ ผมแค่จะพูดหลักการไม่ต้องการคำตอบ หลักการที่ว่าคือขณะนี้ผมคาใจมาก รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่มีคำว่า กระจายอำนาจไม่มีเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจเลย จริง ๆ แล้วกฎหมายหรือความเปลี่ยนแปลง เรื่องหมา เรื่องแมวในอนาคตเราไม่รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นอีกมากมาย ประเด็นปัญหาก็คือว่า สตง. เป็นหน่วยงานอิสระต้องไม่ลืมว่าท้องถิ่นก็อิสระเหมือนกัน ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ไม่ใช่เลย ทีนี้ถ้ามันมีปัญหากันภายในประชาชนเขาจัดการกันเอง นโยบายผิดพลาดมันก็หมุน ไปตาม Dynamic ของมันเอง ตรงนี้หมายความว่าพอมีปัญหาขึ้นมาขอแค่ Shield หรือโล่ อำนาจที่กระจายคือประชาชน องค์กรปกครองนั้นเป็นของประชาชน ให้เขาสามารถต่อสู้ได้ ถ้าเขาจะคิดจัดการเรื่องหมา เรื่องแมว หรืออะไร ถ้าเป็นของเขาเราไปจี้เขาได้ แต่เขาสามารถจะร้องได้ คือเขา Sanction ได้ ตอนนี้อำนาจนี้ไม่มีในรัฐธรรมนูญ ผมพูดถึงรัฐธรรมนูญ ทีนี้ก็ขอทาง สตง. ว่าต้องคิดวินไมนด์ว่าอันนี้คืออิสระ เราอย่าลงลึกไปถึงว่าจะต้องฉีดใต้ผิวหนังตรงโน้นตรงนี้เลย งานก็เยอะอยู่แล้ว คือให้เขาจัดการเองและอำนาจ ของเขาว่าเขามีอำนาจในการฉีดไหม มันมี พ.ร.บ. ก็ให้เขาไปว่ากันเองก็แล้วกัน ปัญหาก็คือว่าท่านอ้างถึงกฎหมาย กฎหมายเราต้องยอมรับว่ากฎหมายที่ออกเรื่อง สตง. ที่เพิ่ง ปรับใหม่ประชาชนไม่มีส่วนรู้สักเท่าไร และท้องถิ่นเองก็ไม่มีส่วนรู้ ดังนั้นผมแค่ต้องการว่าเราต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มันมี Shield ไว้ป้องกัน แล้วมันจะ Dynamic ไปเองในอนาคต และกฎหมายตรงนี้หมายความว่าก็ต้องพิจารณาว่ามันค่อยปรับเปลี่ยนไป แต่ผมเชื่อว่ากฎหมายที่ออกมาขณะนี้ไม่ได้ฟังความเห็นของประชาชนสักเท่าไร ก็คือว่าเราแก้ไป ผมมีแค่ ๒ อย่างนี้ ก็คือขอ สตง. ว่าอย่าลืม เฉพาะท้องถิ่นนะ เขามีอำนาจอิสระของเขาให้เขาเรียนรู้จากข้อผิดพลาดอะไรของเขาให้ประชาชนควบคุมเขาเอง เราอย่าไปคล้าย ๆ ว่าสอดเข้าไปข้างในจนมากเกินไป และมันจะทำให้ไม่พัฒนา ขอร้องในการเคารพกันระหว่างกันเท่านั้น ขอบคุณครับ”[๒๙๑]

“กฎหมายบอกว่าทุกคนคนไทยต้องรู้กฎหมาย จริง ๆ มันไม่ใช่ เพราะว่าอะไร อย่างแค่ท้องถิ่นพวกเราก็ซับซ้อนแล้ว เอาตรงโน้นมาปะตรงนี้ เอาตรงนี้มาอุดตรงโน้น มันซับซ้อนมาก แล้วไปเกี่ยวอะไรกับเรื่องท้องถิ่นครับ มันไปเกี่ยวกับมาตรา ๒๔๙ วรรคสอง คือความสามารถในการปกครองตนเอง เพราะส่วนใหญ่แล้วในท้องถิ่น ทั้งผู้บริหาร ทั้งสมาชิก อบต. หรือ อบจ. ขาดความรู้ทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น

---

[๒๙๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เรากระจายอำนาจให้เขา ให้เขาเป็นอิสระ กระจายอำนาจต่าง ๆ กฎหมายเราซับซ้อนมาก ยิ่งออก ยิ่งซับซ้อน แต่เราไม่ได้ติดอาวุธทางปัญญา เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในท้องถิ่นเลย หลาย ๆ ส่วนต้องโทษ มีปัญหาในการบริหารเพราะอะไรครับ เพราะขาดความรู้ตรงนี้ พอขาดความรู้ตรงนี้ถูกการชี้นำจากปลัดนี่ข้าราชการ ชี้นำไปที่ดีมันก็ดี พอชี้นำไม่ดีติดคุกกันหมด ถูกฟ้องไปในส่วนของคดีอาญาทางการเมือง ตรงนี้ต่างหากละครับ ถ้าเราไม่ได้คำนึงถึงตรงนี้ เรามองข้ามตรงนี้ ไม่ว่าท่านจะออกระเบียบอย่างไร ออกกฎหมายอย่างไร มันก็ไปติดตรงนี้ละครับ ก็จะเกิดปัญหา แล้วยิ่งไปให้มันซับซ้อนเข้ายิ่งไปใหญ่เลยครับ เพราะฉะนั้นถ้าในหลักการแล้ว Model ที่ต้องการครับ อย่างที่เราทำพระพุทธเจ้าบอก เป็นทวิลักษณ์ ทีนี้ตรงนี้ถ้าหลักการจริง ๆ Model ที่จะทำเรื่องท้องถิ่น ผมว่าเอา Model ของอาจารย์พงศ์เทพชัดเจน สั้น ๆ ชัด ชัด ชัดอย่างนี้ผมว่าไหน ๆ จะทำแล้วทำแบบนี้ดีกว่าจะได้มีความคิดก้าวหน้าเข้าไปด้วย ถ้าวนเวียนไปวนเวียนมาอยู่ตรงนี้เอาตรงนี้มาอุดตรงนี้ เอาตรงนั้นไปปะตรงนี้ มันก็วนเวียนอยู่อย่างนี้ละครับ แล้วบุคลากรในท้องถิ่นไม่พร้อมในเรื่องตรงนี้ ไม่ใช่เขาไม่มีความสามารถ แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่ากรมการปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้าอะไรนี่ ตรงนี้ละครับไม่ไปติดอาวุธทางปัญญาให้เขา คือก่อนที่เขาจะเข้ามาสมัคร ก่อนเขาจะเป็นต้องติดตรงนี้ ไม่ใช่ว่าเขาเป็นแล้วมาติดก็ติดคุกไปก่อนแล้วเพราะปลัดชี้นำใช่ไหมครับ เพราะฉะนั้นท้องถิ่นจริง ๆ บางท่านเรื่อง วุฒิการศึกษาอาจจะไม่มากไม่เป็นไร แต่เขามีความดีใช่ไหมครับ คนนับหน้าถือตา ทำงานขยันหมั่นเพียร แต่ขาดตรงนี้ ติดคุกครับ ผมเห็นแล้วมีปัญหา ดิ้นรนเสียเงินเสียทองจ้างทนายความอะไรกันเยอะแยะ ถ้าไหน ๆ จะปฏิรูปตรงนี้เรื่องท้องถิ่นเอา Model ของอาจารย์พงศ์เทพนี่ ผมว่าก้าวหน้าและชัดเจนสั้น ๆ แล้วการบริหารงานผมว่าก็ดีใช่ไหมครับ อาจารย์พงศ์เทพร่าง Model เลยครับ นำเสนอที่ประชุมผมเห็นด้วยนะครับ ชัดเจน และก้าวหน้าด้วยครับ ไม่ใช่วนเวียนไปวนเวียนมา ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ ปี ๒๕๔๐ อะไรก็ไม่รู้ วนไปวนมาอยู่อย่างนี้ ตัดตรงนี้ออก เพิ่มตรงนั้นเข้า ก็วนอยู่อย่างนี้ละครับ แล้วทุกคนบอกต้องรู้กฎหมายอย่างนี้ จะไปรู้ได้อย่างไรวนไปเวียนมาอย่างนี้ มันซับซ้อนและมากเยอะเพราะฉะนั้นผมแสดงความคิดเห็นสั้น ๆ แค่นี้ครับ”[๒๙๒]

นายนิโรธ สุนทรเลขา กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธาน ผม นิโรธ สุนทรเลขาในฐานะกรรมาธิการ ผมขอกราบเรียนท่านประธานและกรรมาธิการทุกท่าน ผมเป็นผู้แทนในพื้นที่ เพราะฉะนั้นผมจะใกล้ชิดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผมจะรู้กระบวนการการดำเนินงานและความรู้ความสามารถของท้องถิ่นเขา อย่างที่ผมเคยกราบเรียนไป ในเบื้องต้นในคราวประชุมครั้งที่แล้วว่าเราไม่ได้ติดอาวุธทางปัญญาให้กับท้องถิ่นเขา ฉะนั้นเขาจึงไม่ค่อยได้รับรู้เรื่องระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพราะว่าท้องถิ่นส่วนมากก็มาจากคนในพื้นฐานข้างล่าง บางคนเป็นชาวไร่ชาวนาเป็นคนอัธยาศัยดีนิสัยดีชาวบ้านนิยม แต่ความรู้น้อย จบ ป. ๖ อย่างนี้ จบ ป. ๖ ความรู้ความสามารถในเรื่องข้อกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ ก็ไม่ทราบ แต่เมื่อมีการกระทำความผิดก็ถูกการชี้นำจากปลัด ส่วนมากจะถูกการชี้นำจากปลัด อบต. ปลัด อบต. มีความรู้บางคนก็เพิ่งจบมาใหม่ ๆ ปลัดไม่ได้เป็นคนเซ็นหนังสือ แต่นายกเป็นคนเซ็น พอมีอะไรนายกก็จะถามปลัด ปลัดเอาได้ครับ ได้หรือไม่ได้ ก็เซ็นไป เพราะฉะนั้นความผิดจะตกอยู่กับนายก แล้วจะไปโทษ สตง. ก็ไม่ได้ เพราะเมื่อ สตง. ชี้ว่ามีความผิดลักษณะตรวจแล้วคุณผิดระเบียบวินัยการเงินการคลัง เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๐ (๔) ก็กำหนดให้เขามีอำนาจในการแนะนำให้คำปรึกษาต่าง ๆ แล้วก็จะไปชี้ว่า อันไหนคุณผิดวินัยการเงินการคลัง พอบอกอันนี้มันน่าจะผิดทำไม่ได้ ท้องถิ่นก็ไม่กล้าทำไม่ใช่เขาไปบอกเลยว่าคุณทำไม่ได้ เพราะท้องถิ่นต้องวิ่งไปหา สตง. ว่าอันนี้ถูกไหม อันนี้ผิดไหม นี่ละครับ

[๒๙๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

กระบวนการก็จะวนเวียนไปอย่างนี้ ผมฝากทางหน่วยงานที่เกี่ยวกับระบบการศึกษาให้ความรู้ทางประชาธิปไตย ไม่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือทางหน่วยงาน ที่ทางสภาให้งบประมาณไป ผมว่าไปดูแลให้ความรู้หลักสูตรพวกนี้กับเขา ไม่อย่างนั้นมันก็จะวนเวียน พวกเราจะมาเขียนให้ลึกลับซับซ้อนหนักเข้าไปยิ่งไปทำโทษเขาหนักเข้าไปใหญ่ เพราะฉะนั้นเวลาการกระจายอำนาจมันต้องใช้เวลาในการให้ความรู้ การศึกษามันถึงจะเติบโตได้ เราก็อย่าไปซีเรียสกับเรื่องพวกนี้ ไม่อย่างนั้นเราก็วนเวียนอย่างนี้ ถ้าจะปฏิรูปจริง ๆ เอาแบบ Model อาจารย์พงศ์เทพ ถ้าจะทำให้มันชัดเจนผมว่ารัฐบาลทุกรัฐบาลเขาอยากจะทำในสิ่งที่ดี อย่าไปมองในภาพที่ว่ารัฐบาลนี้มาจากโน่น รัฐบาลนี้มาจากนี่ เขียนให้มันดีเลยถ้าจะทำนะครับ นี่วนไปเวียนมาอย่างนี้ พระปกเกล้าหน่วยงานสำคัญ ไม่ใช่ไปจัดหลักสูตร เอาพวกผมไปเรียนบ้าง ใครไปเรียนบ้าง ไม่มีประโยชน์เพราะพวกผมรู้กันบ้างแล้ว ลงไปข้างล่างรากหญ้าสิครับ ได้เงินจากสภาไปเท่าไร ผมเคยกราบเรียนท่านชวนไปนี่พระปกเกล้าสำคัญ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น อาจจะกำหนดว่าถ้าใครจะสมัคร ท้องถิ่นอาจจะมีหลักต้องผ่านหลักสูตรนี้หน่อย เปิดให้กว้างอย่าไปปิด ตรงนี้ผมว่าเป็นต้นเหตุ และสำคัญ ที่เรามาคุยกันนี่คำสองคำแก้ตรงโน้นคำสองคำมันปลายน้ำ และหลักจริง ๆ คือ สตง. เขาให้คำแนะนำ เพราะท้องถิ่นต้องวิ่งหาเขาเพราะเขาเดือดร้อนเดี๋ยวโดนโน่นโดนนี่ เพราะมันมีตัวอย่างให้เห็นว่าเขาถูกลงโทษ ปลัดนี่ก็ตัวสำคัญ ผมกราบเรียนท่านประธาน และท่านกรรมาธิการนะครับว่าเรื่องตรงนี้ต้องแก้ที่ต้นเหตุด้วย ให้ความรู้ติดอาวุธเขา ขอบพระคุณครับ

ขอบคุณท่านประธานครับ ผมกราบเรียนท่านประธานนิดหนึ่งว่า สตง. จริง ๆ นี้เขามีอำนาจตามมาตรา ๒๔๐ (๔) และเวลาไปตรวจหน่วยงานใหญ่องค์กรใหญ่เขาก็ให้อำนาจตามนี้คำแนะนำระเบียบวินัยการเงินการคลังแล้วก็ทำรายงาน ทีนี้เขาก็รู้ตัวอยู่ว่าเขาก็ไม่มีอำนาจที่จะไปลงโทษอะไรก็รายงานไปตามปกติ แต่หน่วยงานต่อมานี้ก็ต้องไปดำเนินการ แต่เวลาไปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขาก็ให้คำแนะนำเช่นกัน แต่เนื่องจากความด้อยองค์กรเล็กเขาก็กลัว เขากลัวเขาก็ไม่กล้าทำไม่กล้าอะไร ท้องถิ่นก็ออกมาโวยวายว่าอย่างโน้นอย่างนี้ไม่ให้ทำนี่ก็คือข้อเท็จจริงครับ เพราะฉะนั้น นี่คือมันเป็นรายละเอียดของการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงาน เพราะฉะนั้นผมถึงบอกว่าถ้าท้องถิ่นก็ต้องให้ความรู้เขา สตง. ก็จะไม่กล้า ก็แค่ให้คำแนะนำคุณทำถูกไหม พอไปการบินไทยเขาก็บอกอย่างนี้ผิดหรือเปล่ามันก็ไม่ผิดเกิน ค่าตอบแทนผู้บริหารเกินนี้แต่ได้ของดีของประเทศไทยท่านประธานไปใช่ไหมครับ เห็นว่าตัดหรือเปล่าครับ ลดลง ค่าตอบแทน ค่าน้ำมัน ค่าอะไร ตรงนี้มันเป็นปัญหาของการปฏิบัติงานของหน่วยงาน สตง. ที่เป็นระดับบิ๊ก เขาก็หน่วยงานต่าง ๆ ก็กลัวแต่จริง ๆ เขาก็อย่างนี้ท่านประธานจะเอาอย่างไร แล้วเราจะวนเวียนในเรื่องรัฐธรรมนูญวันนี้คิดแบบนี้ก็จะมาแก้ที่รัฐธรรมนูญ สมัยหน้ามีหน่วยงานมีคน มีความคิดใหม่ก็จะมาแก้ที่รัฐธรรมนูญพอใจจะแก้ตรงไหนก็จะแก้ตรงนั้น ผมว่ามันไม่ใช่ ผมไม่ได้นั่นนะครับ ผมพูดแบบในเรื่องความเป็นจริงว่ามันเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้นเราอย่ามาถกเถียงกันเรื่องพวกนี้ให้เยอะ เพียงแต่ว่าพวกนี้ให้มันเป็นสากลปกติแล้วก็มันอยู่ที่การปฏิบัติของหน่วยงานใช่ไหมครับ ตรวจการบินไทยแล้วมันมีอะไรครับ ก็รายงานไปตามปกติ ให้คำแนะนำไป ท้องถิ่นก็เหมือนกันท้องถิ่นวิ่งไปหาเพราะกลัวไม่มีความรู้เขาก็ให้คำแนะนำไป เรื่องวินัยการเงินการคลังเขาก็ไม่กล้าทำแค่นี้ กราบขอบพระคุณครับท่านประธาน

ผมประโยคเดียวเลยครับ ขอบคุณท่านประธาน ครับ คือเรื่องทั้งหมดทั้งมวลนี้ไม่ว่าของท่านนิกรนี้ผมก็เห็นด้วย ของท่านนายแพทย์วรรณรัตน์ ผมก็เห็นด้วย ท่านโกวิทย์ผมก็เห็นด้วย ของท่าน สตง. ผมก็เห็นด้วย แต่ของท่านประธานที่เมื่อสักครู่นี้สรุปประเด็นถูกต้องครับ ระหว่างกฎหมายในการปฏิบัติของท้องถิ่นกับของ สตง. แต่ สตง. คุณมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๔๐ (๑) เขาให้คุณวางนโยบาย คุณก็ต้องวางนโยบายในการตรวจสอบให้มันยืดหยุ่นสอดคล้องกับปัญหาที่เกิด และสรุปของคุณคือท้องถิ่นได้ประโยชน์สูงไม่มีการทุจริตทำได้ คุณต้องกำหนดตรงนี้สิครับ แล้วทั้งหมดมันก็จะจบ แต่ทีนี้คุณเดินตามราง

รถไฟอย่างนี้แล้วมันจะไปสอดคล้องได้อย่างไร คุณมีอำนาจนะครับ ไม่ใช่คุณไม่มีอำนาจ รัฐธรรมนูญให้อำนาจคุณเมื่อมีปัญหาระหว่างท้องถิ่นตรงนี้คุณก็วางนโยบายการตรวจสอบให้มันสอดคล้องยืดหยุ่นรับรองประเพณีที่เคยปฏิบัติเขาเคยทำ ท้องถิ่นเคยทำคุณจะไปรอให้ประกาศโรคพิษสุนัขบ้าท้องถิ่นจะไปตั้งงบซื้อวัคซีนใช่ไหมครับ คุณก็ควบคุมการซื้อวัคซีนแค่ไหน ๆ ระดับจำนวนประชากรสุนัขแค่ไหน วัคซีนแค่ไหนแล้ว คุณจะไปดูเขาตรวจฉีดใต้ท้องผิวหนังอะไรเราก็ไม่มีเวลาไปดูเขาหรอกครับ เพราะฉะนั้นคนที่ฉีดพิษสุนัขบ้าของท้องถิ่นนี้เขาฉีดเป็นอยู่แล้ว เขาได้รับการอบรมจากปศุสัตว์หรืออะไรเขาต้องเป็น แล้วใครกล้าจะไปจับหมาใช่ไหมครับ เพราะฉะนั้นคุณวางนโยบายตรงนี้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๐ (๑) ทุกอย่างจบหมดครับ แล้วเราก็ไม่ต้องมาเถียงกันแล้วมันก็อยู่ที่คุณมีตรงนี้ อย่างไรในการทำงานเพื่อให้มันสอดคล้องแล้วไม่ให้เกิดปัญหา แล้วคุณไปควบคุมระบบการซื้อใช่ไหมครับ ขอบคุณครับ

ท่านประธานนิดเดียว คือคราวก่อนเราเคยพูดเรื่อง คำว่า อิสระ ทีนี้คำว่า อิสระ กรรมาธิการก็กลัวกันมากไม่สามารถควบคุมได้ เพราะฉะนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ไม่ควรมีคำว่า อิสระ มันก็ใช้งบของแผ่นดินเหมือนกันนะครับ เมื่อสักครู่ท่านนิกรว่าจะต้องให้ใส่ถูกตัดไปอะไรอย่างนี้ เพราะเรากลัวคำว่า “อิสระ”[๒๙๓]

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ

“ผม บัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ ก็ต้องขอเรียนท่านประธานว่าฟังการประชุมในเรื่องปกครองท้องถิ่นมา ๒ วัน ต้องถือว่าได้ประโยชน์มากเหลือเกินครับ เมื่อสัปดาห์ก่อนโน้น วันศุกร์ที่แล้วฟังไปแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหันไปดูรายงานของอนุกรรมาธิการรับฟังความคิดเห็นแล้ว ผมคิดว่าดูจะได้บทสรุปที่ตรงกันหมดเลยว่าคงได้เวลาที่จะต้องกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจัง ผมคิดว่านั่นเป็นประการที่ ๑ ในประการที่ ๒ อย่างไรก็แล้วแต่ผมคิดว่าที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือว่ามีการต่อว่าต่อขานกันมาก พอสมควรว่าบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ นั้น ค่อนข้างที่จะล้าหลังไปมาก และวันนี้ก็เพิ่งพบความจริงจากท่าน กรธ. คือท่านอาจารย์อุดมบอกว่าที่เขียนไว้เช่นนั้นเพราะว่ามีการซ่อนบางประเด็นไว้ ผมว่าวันนี้ซ่อนไม่ได้แล้วครับ อันที่ ๒ ก็คือว่าต้องการโยนไปยังอำนาจนิติบัญญัติ ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจที่มาจากประชาชนโดยแท้ ผมคิดว่าตรงนี้ เอาแน่ไม่ได้ เพราะว่าฐานที่มาของฝ่ายนิติบัญญัติในบางครั้งบางเวลาก็ดูเป็นเรื่องที่ชวนให้ไม่ค่อยจะมั่นใจนัก อันที่ ๓ ท่านอาจารย์อุดมว่าที่เขียนเช่นนั้นเพราะไม่ต้องการไป ลอกเลียนแบบการเขียนรัฐธรรมนูญที่เขาเขียนไว้ก่อนแล้ว ผมอยากจะบอกว่าพอมาถึงตอนนี้แล้วไม่อยากให้คิดเช่นนั้น ที่ผมพูดเช่นนั้นก็คือว่าในขณะที่เราวิพากษ์วิจารณ์รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ค่อนข้างมาก ถ้าเราเหลียวกลับไปดูรัฐธรรมนูญ ๒ ฉบับ คือ ปี ๒๕๔๐ ฉบับหนึ่ง กับ ปี ๒๕๕๐ ฉบับหนึ่ง ผมคิดว่าเราคงสามารถกล่าวได้ทีเดียวว่าบัญญัติไว้ครบถ้วนหมด ชัดเจน และสำคัญคือว่าลงลึกไปถึงทางปฏิบัติที่เป็นแนวทางที่ปฏิบัติได้ถ้าเราต้องการจะทำเช่นนั้นอย่างจริงจัง ดูที่มา ดูอำนาจ ได้มีการรับรองอำนาจอิสระของท้องถิ่น ไว้ค่อนข้างจะชัดเจน เขียนลงไปชัดถึงขนาดว่าการกำกับดูแลในส่วนนี้ไม่ควรให้ไปกระทบกับหลักการอิสระของการปกครองตนเองท้องถิ่น แต่ที่เถียงกันมากเป็นพิเศษและเถียงกัน ทุกยุคทุกสมัยก็คือเรื่องอำนาจหน้าที่ ผมว่าตรงนี้ชัดเจนมากเหมือนกัน แล้วเขียนกว้างไปกว่าฉบับปี ๒๕๖๐ ซึ่งต้องการวางหลักการให้ไปว่าในฝ่ายนิติบัญญัติ ฉบับปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ นี่เขียนชัดมาก เขียนชัดไปไกลถึงขนาดว่าให้มีอำนาจกำหนดนโยบายในเรื่อง การปกครอง การบริหารงานบุคคล และที่สำคัญคือการเงินการคลังด้วย ผมคิดว่าตรงนี้ชัดเจนมาก วันนี้เราพูดถึงการทำหน้าที่ของ สตง. ในบางเรื่อง ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าได้รับการโอดครวญจากผู้บริหารท้องถิ่นมาเป็นอันมากตลอดช่วงระยะเวลา ๒-๓ ปีที่ผ่านมา คือเรื่อง อำนาจอิสระนั่นประการหนึ่ง แต่ว่าเรื่องความรู้สึกอคติต่อท้องถิ่น

---

[๒๙๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ผมคิดว่าคงมีอยู่ไม่น้อย ประกอบกับข้อร้องเรียนที่อาจารย์โภคินท่านพูดถึง ผมคิดว่านั่นก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง แต่ว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ สตง. ของเราก้าวล่วงลงไปเล่นในระดับท้องถิ่นได้ คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นเพราะความชัดเจนของรัฐธรรมนูญในการกำหนดบทบาท กำหนดอำนาจหน้าที่ของปี ๒๕๖๐ ค่อนข้างจะคลุมเครือมาก ผมว่ากลไกที่สำคัญประการหนึ่งและยังคิดว่าถ้ากรรมาธิการคณะนี้จะมีความเห็นว่าเราจะจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ โดยการไปดึงเอาจุดแข็งของปี ๒๕๔๐ กับ ปี ๒๕๕๐ รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติมาทำด้วย ผมคิดว่าก็อย่าไปกังวลเลยครับว่า เป็นการลอกเลียนแบบ จุดแข็งที่สำคัญอีกจุดแข็งหนึ่ง ซึ่งผมคิดว่าสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ คือทั้งฉบับปี ๒๕๔๐ กับ ปี ๒๕๕๐ กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เพื่อทำหน้าที่อะไรครับ ทำหน้าที่ประการที่ ๑ คือกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่นหรือระหว่างท้องถิ่นด้วยกันเอง ผมคิดว่าตรงนี้สำคัญมาก ในเวลาที่แล้วมาเราจะพบความจริงอย่างหนึ่งว่าอุปสรรคของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่ไม่ค่อยจะบรรลุผลสำเร็จตามสมควรก็คือว่าความพยายามที่จะไม่มีการถ่ายโอน ทั้งส่วนกลางส่วนภูมิภาคค่อนข้างที่จะหวงอำนาจของตัวเองไว้ ไม่ยอมถ่ายโอนงานหลายเรื่อง ซึ่งอยู่ในวิสัยที่ท้องถิ่นสามารถจะทำได้ลงไปให้ท้องถิ่นเลย ผมคิดว่าตรงนี้ก็สำคัญมาก เพราะฉะนั้นจุดแข็งของปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ อยู่ตรงนี้ ผมคิดว่าในเวลาที่คณะกรรมาธิการคณะนี้จะมากำหนดไว้เลยว่างานนั้น ต้องถ่ายโอน งานนี้ต้องถ่ายโอน ผมคิดว่าตรงนี้จะเป็นแรงผลักดัน เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญ ซึ่งทำให้ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไม่สามารถที่จะหวงอำนาจที่มีอยู่ของตัวเองไว้ได้ โดยไม่ยอมถ่ายโอนให้ท้องถิ่น แต่อำนาจสำคัญประการที่ ๒ ซึ่งผมคิดว่าสำคัญมากก็คืออำนาจทางการเงินการคลัง ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ค่อนข้างชัดเจนมากไม่ว่าใช้ภาษาที่ต่างกัน คือทำไปไกลถึงขนาดว่าให้อำนาจของคณะกรรมการคณะนี้มีอำนาจในการกำหนด จัดสรรสัดส่วนภาษีอากรที่จะมีการแบ่งสันปันส่วนกัน ระหว่างรัฐส่วนกลางกับ รัฐท้องถิ่น หรือระหว่างท้องถิ่นด้วยกันเอง ผมคิดว่าตรงนี้สำคัญมาก ท้องถิ่นไปไม่ได้หรอกครับ ผมคิดว่าถ้าตราบใดอำนาจทางการเงินการคลังยังไม่ได้รับการกระจายลงไปอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นวันนี้ผมถึงมีความเห็นว่า ๑. คงสรุปได้แล้ว ไม่ว่าการจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับปี๒๕๖๐ จะทำขึ้นด้วยเจตนาดีประการใดก็แล้วแต่ แต่วันนี้เห็นชัดว่ามันไม่พอแล้ว ความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้ลงไปอยากให้ชัดเจนมากขึ้น ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ เราอย่าอายเลยครับ ถ้าใครจะบอกว่าคณะกรรมาธิการคณะนี้ หรือแม้แต่คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์จะไปลอกเลียนแบบของเขา ก็ในเมื่อของเก่ามันดี ของเก่ามันมีประโยชน์ ของเก่ามันกว้างขวาง ของเก่ามันมีแนวทางที่สามารถจะปฏิบัติได้ ผมคิดว่าเราก็ควรจะลอกของเขามาทั้งดุ้นก็ยังไหว และถัดไปเรื่องรูปแบบที่อาจารย์โภคินพูดก็เป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะว่าหลายปีมาแล้วอาจจะเรียกว่าหลายสิบปีด้วยซ้ำไป มีการถกเถียงกันเป็นอันมากกว่าอำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ ซึ่งมีกันหลายรูปแบบ บางทีอำนาจเหลื่อมกัน ซ้อนกันพื้นที่ทับกันจะทำอย่างไร ผมคิดว่าถ้าคณะกรรมาธิการคณะนี้จะถือโอกาส คือ ๑. จัดทำรัฐธรรมนูญที่มีมาตรฐานมากขึ้น กระจายอำนาจมากขึ้น มีแนวทางที่ชัดเจนมากขึ้น ปฏิบัติได้มากขึ้น และถือโอกาสจัดทำกฎหมายลูกที่เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรวมทั้งอำนาจหน้าที่ รวมทั้งอำนาจในการจัดสรรปันส่วนเรื่องการเงินการคลังลงไปด้วยเวลาเดียวกันผมคิดว่าก็เป็นเรื่องที่ทำได้ คราวที่แล้วเราเห็นชัดว่าในเวลาที่ กรธ. ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว กรธ. ก็ยังมีบทบาทอย่างสำคัญในการทำกฎหมายลูก เพราะฉะนั้นวันนี้ผมคิดว่าถ้าคณะกรรมการคณะเราหลังจากที่ตกลงใจกันว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นอย่างแน่นอน แล้วจะกระจายอำนาจมากขึ้น ปฏิบัติได้อย่างชัดเจน แล้วหลังจากนั้นก็ทำกฎหมายลูกตามไปด้วย ผมคิดว่าก็เป็นเรื่องที่น่าจะเป็นประโยชน์ในเวลาที่ไปรายงานสภาผู้แทนราษฎร คือนอกเหนือจากรายงานในรัฐธรรมนูญแล้ว รายงานเลยไปถึงกฎหมายลูก ผมคิดว่าก็คงจะทำให้คนฟังมีความหวังมากขึ้น แล้วหลังจากนั้นผมคิดว่าเป็นหน้าที่ของพวกเราอีกเช่นกัน ที่พยายามผลักดันกฎหมายลูกให้เป็นไปในแนวทางที่เราได้ตกลงกันไว้แล้วหรือเรากำหนดกันไว้แล้ว ผมว่าวันนี้ถึงเวลาแล้วครับที่จะต้องกระจายอำนาจของอย่างจริงจัง

เพราะไม่เพียงแต่ความรู้สึกของคณะกรรมาธิการคณะเราเท่านั้น ดูรายงานของอนุกรรมาธิการรับฟังความความคิดเห็น ชัดเจนมาก หน่วยต่าง ๆ ที่มาให้ความคิดความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกันหมดเลยว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ต้องแก้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ต้องกระทำให้มีมาก แล้วผมคิดว่าบัดนี้มันถึงเวลาที่เราจะต้องเลิกคิดกันได้แล้วว่าท้องถิ่นไม่มีความพร้อมผมคิดว่าท้องถิ่นพร้อมครับ เพียงแต่ว่าเจตนารมณ์ที่เราจะให้เขา แนวทางที่เป็นไปได้ โครงสร้างเป็นอย่างไรเท่านั้นเอง วันนี้เราค่อนข้างจะมีความภาคภูมิใจเป็นอันมากว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในการขจัดการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ได้ แน่นอนครับมันมีหลายปัจจัยแต่ว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งเรามองข้ามไปไม่ได้เลยคือว่าความแข็งแกร่งของท้องถิ่นตรงนี้ชัดเจนมากครับ ข้อมูลที่ครบถ้วนมีแต่คนในตำบล ในหมู่บ้าน หรือในชุมชนเท่านั้นเองที่รู้ว่าใครไปใครมา กลุ่มเสี่ยงมีกี่กลุ่มใครบ้างที่อยู่ในฐานะเป็นกลุ่มเสี่ยงและจากการดูแลเอาใจใส่ของคนในพื้นที่ แน่นอนครับ อสม. เป็นหลักใหญ่มาก แต่ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือท้องถิ่นเองซึ่งมีบทบาทช่วยในเรื่องนี้อย่างสำคัญ ผมคิดว่าทำให้ชัยชนะของโควิดมันเกิดจากพื้นที่ก่อน แล้วถึงจะทำให้ผลรวมเกิดความสำเร็จขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นปัจจัยนี้มันเป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นเหมือนกันว่าถ้าเราทำให้ท้องถิ่นเขาเข้าใจว่าอะไรสำคัญ อะไรไม่สำคัญ แล้วกำหนดรูปแบบอำนาจ หน้าที่อย่างชัดเจน พร้อมกับมีการอำนวยความสะดวกในเรื่องการเงินการคลังตามสมควร ผมเชื่อว่าการปกครองท้องถิ่นของเราเป็นไปได้อย่างไม่น่ากังวลเลย คงต้องขอฝาก คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์ในเวลาที่มีการจัดทำรายงานหรือมีการจัดทำร่างในส่วนที่เกี่ยวกับรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นว่ากรุณาเดินตามนี้เถอะครับ อย่าไปกังวลว่า รัฐธรรมนูญใหม่ที่เขียนขึ้นมาใหม่จะเป็นการลอกเลียนแบบของเก่า ถ้ามันดีอยู่แล้วมันปฏิบัติได้แน่นอนมันเป็นกรอบที่ทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติต้องเดินตามอีกด้วยผมว่าทำเถอะครับ แล้วมันก็จะเป็นประโยชน์ ผมขออนุญาตเสนอความคิดความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาเท่านี้ครับท่านประธาน”[๒๙๔]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นผมตั้งแต่เกิดมาก็เห็น การปกครองส่วนท้องถิ่นมาแล้ว ในขณะที่ตอนนั้นเองการเมืองระดับชาติยังล้มลุกคลุกคลานเลย ยึดอำนาจเลือกตั้งแป๊บเดียวยึดอำนาจอีก แต่ท้องถิ่นอยู่มาตลอด ผมเชื่อว่ากรรมาธิการทุกท่านที่นั่งอยู่เราจะเห็นว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะในรูปเทศบาลต่อเนื่องมาตลอด มีการเลือกตั้งทุก ๔ ปี เพิ่งจะมีช่วงนี้เท่านั้นเองที่การเลือกตั้งท้องถิ่นถูกระงับไว้แต่ก่อนไม่เคยมี เพราะฉะนั้นถามว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นในบางรูปแบบเขามีรากฐานที่ทำไว้ มีประสบการณ์ยาวนาน แม้กระทั่งขณะนี้ท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยมาจากไหนครับ มาจากนายก อบจ. ใช่ไหมครับ การปกครองส่วนท้องถิ่นนายก อบจ. หลายท่านเคยเป็นรัฐมนตรีมาแล้วนะครับ ท้องถิ่นเองผมเชื่อว่าถ้าถามว่าเขามีความพร้อมไหม ผมว่าเขามีความพร้อม ในขณะเดียวกันผมคิดว่าปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือผู้ร่างเองไม่ได้มีเจตนารมณ์จะให้มีการกระจายอำนาจอยู่แล้วชัดเจนนะครับ ไม่มีเจตนารมณ์เลย แล้วถามว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นการกระจายอำนาจตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ถ้านับแค่ปี ๒๕๔๐ มาถึงปัจจุบัน ๒๐ กว่าปีแล้ว มันมีความคืบหน้าไหม ถ้าลองบอกว่าไม่ได้มีความคืบหน้าอะไร ผมคิดว่าปัญหาสำคัญถ้าจะพูดถึงการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วให้มีการกระจายอำนาจ ต้องกลับมาถามดัง ๆ ครับว่าราชการส่วนภูมิภาคมีความจำเป็นแค่ไหน ราชการส่วนภูมิภาคความจริงแล้วต้องบอกเลยครับว่าต้องค่อย ๆ สลายไป อำนาจหลายอย่างของราชการส่วนภูมิภาคแม้กระทั่งตำรวจ ถ้าเกิดกระจายตำรวจส่วนหนึ่งให้ท้องถิ่น แล้วตำรวจส่วนกลางทำหน้าที่เหมือนกับ FBI ถ้าท้องถิ่นมีปัญหาถึงเข้าไปจัดการ ถ้าอย่างนั้นจะมีความแตกต่างกันเยอะ ถามว่า

---

[๒๙๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ในกรุงเทพฯ ท่านประธานดูสิครับในต่างจังหวัดมีอำเภอ ในกรุงเทพฯ ท่านประธานเป็น ส.ส. เขตอยู่มาก่อน ท่านทราบดีว่าในกรุงเทพฯ มีแต่เขต เขตขึ้นอยู่กับ กทม. แล้วทำไมต่างจังหวัดถึงต้องให้นายอำเภอไปขึ้นผู้ว่าราชการจังหวัด ภารกิจของอำเภอทำไมยังต้องมีอยู่ถ้าเกิดในกรุงเทพฯ ไม่จำเป็นต้องมีอำเภอแล้วมีแต่เขตของพวกนี้ผมคิดว่าต้องกลับมาดูว่าถ้าเราบอกได้ว่าราชการส่วนภูมิภาคไม่ควรจะมี ค่อย ๆ สลายตัวไป ท้องถิ่นเข้มแข็งขึ้นแน่นอน แล้วก็ดูด้วยว่าท้องถิ่นควรจะต้องทำหน้าที่อะไร ยกตัวอย่างบางเรื่องซึ่งผมขำแม้กระทั่งชื่อกรมก็ขำ กรมทางหลวงชนบท มันจะมีทำไมกรมทางหลวงชนบท มันเรื่องท้องถิ่นเขา มันอยู่ในชนบทของเขา ท้องถิ่นในจังหวัดว่ากันเอง ถ้าเป็นทางหลวงชนบทต้องมีกรมทางหลวงชนบทจากส่วนกลางไปทำอะไร ผมเชื่อว่าถ้าเกิดเรามาจัดภารกิจหน้าที่จริง ๆ ว่าส่วนกลาง ที่ไปอยู่ในส่วนต่างจังหวัดอะไรยังต้องมีอยู่ แน่นอนครับศาลต้องมีอยู่ ภารกิจหลาย ๆ อย่างไปขึ้นอยู่กับส่วนท้องถิ่นเลย จากนั้นแล้วนายก อบจ. เขาต้องทำภารกิจอะไร ส่วนการประสานงานระหว่างหน่วยงานของส่วนกลางซึ่งอยู่ในภูมิภาคผมเชื่อว่าระบบใหม่ทำได้ไม่ได้มีปัญหาอะไร ก็เช่นเดียวกันกับใน กทม. กระทรวงเขาก็ดูแลหน่วยงานของเขาอยู่โดยตรงได้ ซึ่งถ้าเกิด ทำอย่างนี้ผมเชื่อว่าเราจะเห็นการกระจายอำนาจที่ลงไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง แล้วการปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะมีการพัฒนาและเข้มแข็งครับ”[๒๙๕]

“ท่านประธานครับ ผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ สั้น ๆ ครับท่านประธาน เท่าที่ฟังดูท่านกรรมาธิการทั้งหลายเองก็เห็นควรว่าจะต้องให้มีการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ทีนี้ประเด็นก็คือในฐานะของกรรมาธิการชุดนี้เราควรจะมีบทบาทอย่างไร แน่นอนว่าเรามีการพูดถึงรัฐธรรมนูญแล้วก็มีการพูดถึงกฎหมายลูก แต่กฎหมายลูกนั้นเกือบจะบอกได้เลยครับว่ากฎหมายลูกซึ่งปกติจะร่างโดยหน่วยงานของภาครัฐส่วนกลางยากมากที่จะกระจายอำนาจให้ส่วนท้องถิ่น เพราะนั้นเท่ากับทำให้ตัวเขาเองสูญเสียอำนาจไป แล้วปฏิเสธไม่ได้ ฝ่ายการเมืองเองก็ไม่อยากกระจายอำนาจหรอกครับ เพราะถ้ากระจายอำนาจฝ่ายการเมืองซึ่งคุมข้าราชการส่วนกลาง ก็เสียอำนาจเหมือนกัน เพราะฉะนั้นถ้าไปหวังกฎหมายลูกเราเห็นอยู่แล้วกฎหมายลูกไม่มีทางหรอกที่จะกระจายอำนาจ เราเคยเห็นตัวอย่างครับท่านประธานว่าในรัฐธรรมนูญ ซึ่งปกติผู้ซึ่งมาร่างอาจจะยังไม่ใช่เป็นผู้มีอำนาจในทางภาครัฐเต็มที่ ไม่ใช่อยู่ในส่วนราชการเต็มที่แต่ถ้าคิดว่าเรื่องนี้เป็นสิ่งดีเขาเขียนไว้รัฐธรรมนูญ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ครับ อย่างเรื่องของการแยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรม เกิดขึ้นได้เพราะเขียนเป็นรัฐธรรมนูญ หลาย ๆ อย่างที่อยู่ในรัฐธรรมนูญไทย หลาย ๆ คนคงสงสัยว่ามันอยู่ในรัฐธรรมนูญได้อย่างไร มันควรอยู่ในกฎหมายทั่ว ๆ ไป แต่เรารู้ว่ารัฐอยู่ในกฎหมายทั่ว ๆ ไปมันเกิดไม่ได้ แต่พอเขียนพูดง่าย ๆ เปิดช่องทางไว้ในรัฐธรรมนูญแล้วมันเกิดขึ้นได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็เช่นกันครับท่านประธาน ถ้าเราอยากจะเห็นอะไรเกี่ยวกับเรื่องการกระจายอำนาจที่เป็นรูปธรรม เขียนแนวทางที่ชัดเจนไว้ในรัฐธรรมนูญ ยกตัวอย่างง่าย ๆ ท่านบอกว่าต่อไปนี้ไม่มีราชการส่วนภูมิภาค เขียนรัฐธรรมนูญปั๊บทุกอย่างมันตาม แค่นี้ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ”[๒๙๖]

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานและผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่าน ผมรับฟังมาหลายท่าน ซึ่งส่วนใหญ่ปัญหาที่มองก็คล้าย ๆ กัน แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นและเป็นร่องรอยที่เห็นชัดเจนก็คือปัญหาที่เราเห็นตรงกันเกือบทั้งนั้นแต่ทรรศนะของการกระจายอำนาจของแต่ละท่านก็ลำบากที่จะให้เห็นสอดคล้องกัน แต่สิ่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจนก็คือว่าทุกครั้งหลังการยึดอำนาจเราจะเห็นร่องรอยของรัฐธรรมนูญที่พูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจ

---

[๒๙๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๒๙๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

มันจะอยู่ในส่วนกลางส่วนใหญ่ อำนาจก็ยังคงรักษาไว้ผมมองเป็นอย่างนั้นจริง ๆ นะครับ แต่สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้ผมคิดว่าสิ่งที่เราน่าจะรักษาไว้และให้บรรลุเป้าหมาย ๑. เรื่องความเป็นอิสระ ๒. แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ไม่ว่ารัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการยึดอำนาจ พอถึงเวลามาปี๊บก็เถียงกันอยู่นั่นว่าปีนี้ การกระจายอำนาจทางการคลังจะให้ได้กี่เปอร์เซ็นต์ เพราะเราขาดงบตรงนั้นตรงนี้ก็ว่ากันไป ก็แก้ตัวกันมาตลอด อันนี้คือสิ่งที่ตรงกันไม่ว่ารัฐบาลชุดไหน อันนี้คือปัญหาเรื่องการคลัง สู่ท้องถิ่น เรื่องที่ ๒ ก็คือ เรื่องของการแบ่งปันอำนาจ โดยเฉพาะการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ทัศนคติก็จะเห็นแตกต่างกัน อันนี้คือสิ่งที่ผมสังเกตเห็น ทีนี้ผมคิดว่าเมื่อถึงเวลานี้ผมคิดว่า เราคงจะต้องคิดอยู่ข้อเดียวว่าเมื่อร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายลูกแล้ว ผลที่เราต้องการให้การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นประสบความสำเร็จมันคืออะไร เพราะวันนี้ ไปใช้คำเดียวว่าเป็น Law Enforcement อย่างเดียวก็ไม่ได้อีก เพราะทุกคนก็ไม่อยากที่จะไปรับผิดชอบ อันที่ ๒ ผมฝากข้อสังเกตก็คือต้องแยกระหว่างเรื่องของการกระจายอำนาจกับเรื่องของการทุจริตออกจากกัน เมื่อก่อนตอนที่เรากระจายอำนาจใหม่ ๆ ก็มีการถกเถียงกันแบบคุณพ่อรู้ดี ที่หลายท่านพูดถึงก็คือบอกว่าชาวบ้านยังโง่อยู่ วันนี้ท่านเห็นไหมครับว่า ผู้นำท้องถิ่นหลายท่านพอผ่านขั้นตอนของการฝึกอบรมการกล่อมเกลาในฐานะผู้บริหาร ท่านจะเห็นว่าบุคลิกภาพของผู้นำท้องถิ่นที่เรากลัวโจรผู้ร้าย นักเลง มือปืนมาเป็นผู้นำ วันนี้ท่านจะเห็นบุคลิกภาพเหล่านั้นเป็นบุคลิกภาพที่เป็นผู้บริหารเยอะขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าเราให้โอกาสกับประชาชนผมเชื่อว่าการกระจายอำนาจก็จะดีวันดีคืนขึ้นเรื่อย ๆ แต่ถ้าทัศนคติบอกว่ามันทุจริตกันเยอะไปอย่างนั้นอย่างนี้ อันนั้นขั้นตอนของการปราบทุจริตก็ว่ากันไปแต่ขั้นตอนของการกระจายอำนาจจะต้องเกิดขึ้น อย่าเอาเป็นข้ออ้าง ๒ เรื่อง ๑. เรื่องระดับการศึกษา ความรู้ของประชาชนกับเรื่องการทุจริตอย่าเอามายุ่งถ้ามายุ่งเมื่อไหร่มันจะเป็นสีเทาทันที ไม่อยากจะกระจายอำนาจเลย อันนี้คือทัศนคติที่ผมบอกว่าเราต้องล้างหัวเทปตรงนี้ออกก่อน แล้วหลังจากนั้นเราก็มาพูดถึงเรื่องปัญหาว่าทำไมมันถึงไม่ Success ในปัญหาบางเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องอำนาจการคลังสู่ท้องถิ่นเหมือนที่บัญญัติได้พูดถึงและพูดถึงเรื่องการแบ่งปันหน้าที่กัน ซึ่งผมคิดว่าตัวอย่างดี ๆ ในหลายประเทศที่มีอยู่นั้น เราจะเห็นชัดเจน เพราะฉะนั้นผมว่าถ้าเราไม่ผูกตรงนี้ไว้กับ ๒-๓ เรื่อง มันคุยแค่ปัญหา ขอบคุณครับ”[๒๙๗]

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผมนั่งใกล้กับท่านรองผู้ว่าการนะครับ เดี๋ยวผมไปพูดถึงเรื่อง สตง. จะกลายเป็นว่าจะเข้าข้างเขา ผมมองสังคมไทยอย่างนี้ครับ มองวันนี้ที่เลวร้ายที่สุดก็คือสังคม Connection วันนี้ถ้าให้ไปดู สตง.ที่อยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ เราจะเห็นได้ว่าบางคนนี้เดินตามผู้บริหารท้องถิ่นบ้างก็มีนะครับ มันแปลว่าอะไรครับ มันแปลว่าวันนี้ถ้าเราไม่แยกปัญหาระหว่างเรื่องบุคคลกับเรื่องโครงสร้าง อำนาจหน้าที่นี้เราแก้ปัญหาไม่ได้ ปัญหาเรื่องบุคคลทำถูกทำผิดอันเนื่องมาจากความเป็นพรรคพวกกันนี้ผมก็เชื่อว่านี่คือเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งเราก็จะต้องใช้กฎหมายลูกนี้ไปแก้ว่าจะทำอย่างไรบ้าง จะตรวจสอบอย่างไรทำโครงสร้างเพื่อหา Solution

เรื่องที่ ๒ นี้ก็คือเรื่ององค์กรที่ใช้อำนาจหน้าที่นี้ผมก็จะเห็นว่า สตง. นี้ถูก Lobby ซึ่งผมคิดว่าอีกไม่นานก็คงจะมีเรื่องใหญ่ที่เกิดขึ้นเรื่องระหว่างองค์กรซึ่งมีการ Lobby กันแล้วก็ปรากฏว่ากระทำผิดกฎหมายซึ่งผมจะไม่ขอเอ่ยในทีนี้ แต่ว่าถูกใช้กันเป็นเรื่องของอำนาจระหว่างกระบวนการตุลาการกับอำนาจในเรื่องการตรวจสอบขององค์กรอิสระซึ่งอันนี้เดี๋ยวไปคุยกันข้างนอกครับมันยาว เพราะการถูก Lobby นั่นเอง แต่ว่าวันนี้ก็จะทำ ให้องค์กรต่าง ๆ นี้จะมีปัญหาเป็นผลตามมา

เรื่องที่ ๓ ก็คือการถูกใช้เป็นเครื่องมือประมูลจัดซื้อจัดจ้างสู้กันไม่ได้ก็จะมีการไปร้อง สตง. สตง. นี้สามารถเอาผลของการตรวจสอบไปยื่นต่อ ป.ป.ช. ได้เพราะถือว่าเป็นหลักฐานอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น สตง.

---

[๒๙๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

มีหน้าที่ในการคุ้มครองรักษาผลประโยชน์ของแผ่นดินเพื่อที่จะได้ใช้เงินให้อย่างถูกต้องแล้วก็มีประสิทธิผล ประสิทธิภาพอะไรต่าง ๆ เพื่อเป็นหน้าที่ของ สตง. ไปตรวจสอบ แต่บังเอิญในขณะที่ตัวเองเข้าไปตรวจสอบนั้นไปเจอสิ่งที่ผิดกฎหมายหลายเรื่องก็จะมีความคิดเห็นต่าง ๆ ส่งไปหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เพราะฉะนั้นสุจริตชนทั้งหลาย ทุจริตชนทั้งหลายนี้ก็จะใช้ช่องทางนี้เป็นเครื่องมือเพราะฉะนั้นผมก็มองเห็นเรื่องของ Solution เรื่องการแก้ปัญหาต่าง ๆ เรื่องที่ ๑ เมื่อสักครู่ นี้ก็แอบถามท่านรองผู้ว่าการว่ากระบวนการ Educate คือการให้การศึกษาความรู้กับผู้นำองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นนี้ปีหนึ่งเรามีการฝึกอบรมให้รับรู้ไหมว่าอันไหนทำได้อันไหนทำไม่ได้ เพราะความจริงก็คือว่าผู้บริหารท้องถิ่นถ้าสนิทสนมกับ สตง. ระดับล่าง ระดับบนก็ตามก็จะถามว่าอย่างนี้ผมทำได้ไหม อย่างนี้ผิดกฎหมายไหมอะไรไหม ความคิดเห็นของ สตง. นี้ก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานผู้นำท้องถิ่นก็จะบอกว่าอันนี้ สตง. ไม่ให้ทำนะ มันก็เลยกลายเป็นที่ไปที่มาบอกว่า สตง. ไปห้ามเสียหมด จริง ๆ ถ้าจะไม่ต้องถาม สตง. ทำไปเลยแต่ว่าถ้าผิดแล้วหรือไม่ถูกต้องก็ถูกดำเนินคดีหรือถูกสอบสวนก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะฉะนั้นอันนี้คือที่ผมบอกว่ามัน Victim เป็นเหยื่อเรื่องของการบริหารจัดการ ส่วนเรื่องตัวบุคคลนั้นในทุกองค์กรไม่ว่าสถาบันไหนมันมีทั้งคนดีและคนไม่ดีเรื่องการทุจริตนี้อันนั้นเราแยก ๒ ส่วนนี้ออกจากกันก็คิดว่าการแก้ไขเรื่องของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการตรวจสอบการใช้เงินทองอะไรต่าง ๆ ทั้งหลายของ สตง. นั้นผมว่าจะเกิดประโยชน์มากกว่า เพราะว่าวันนี้ปัญหาแต่ละเรื่องที่เป็นดุลยพินิจที่ทาง สตง. ใช้นั้นกับเรื่องของการใช้ตามอำนาจหน้าที่นั้นวันนี้ถ้าเรา Clarify ไม่จัดให้มันชัดเจนเสียมีดุลยพินิจนะครับพอผู้บริหารชุดใหม่มาก็ดุลยพินิจอย่างหนึ่งชุดเก่ามาก็อีกอย่างหนึ่งมันก็เลยทำให้เกิดปัญหาขึ้นและเราไปตามไล่แก้นะครับ เพราะว่ามันแก้ตามหลังของผู้บริหารมากกว่าแล้วในการใช้ดุลยพินิจนี้เอง เพราะฉะนั้นผมก็เลยขอเสนอในที่ประชุมว่าถ้าหากเราจะแก้ไขในบทบัญญัติ หมายถึงเสนอที่จริงผมก็เชื่อมั่นว่ายังแก้ไขไม่ได้รัฐธรรมนูญ แต่ว่าก็เสนอไว้ก่อนว่าเรามาถกกันสนทนาธรรมกันแล้วเอาประเด็นเหล่านี้มาเก็บไว้เป็นเรื่อง ๆ ไว้ เก็บไว้เป็นช่อง ผมก็เลยอยากจะขอเสนอว่าขอให้แยกแยะระหว่างอำนาจหน้าที่ขององค์กรที่เราจะต้องแก้ไขที่มันเป็นสากลให้มันเป็นมาตรฐานเป็นอย่างไร ๒. การใช้ดุลยพินิจของส่วนบุคคลที่ได้ประโยชน์หรือมีทั้ง Connection ด้วยนี้มันเป็นปัญหาที่เราจะต้องทำอย่างไรบ้าง อันนี้ผมก็ขอตั้งเรื่องไว้”[๒๙๘]

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผมขออนุญาต ในที่ประชุมนะครับว่า ถ้าเรามองภาพรวมประเทศขณะนี้ที่เราเถียงกันไม่จบ โดยเฉพาะเรื่องวินัยการคลังซึ่งมีการเถียงกัน ๒ ทฤษฎี ทฤษฎีแรกก็คือเรา Cap อย่าไปให้หนี้มันเกิน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP แต่ในขณะประเทศอื่น ๆ มันเกิน ๑๐๐ : ๒๐๐ บางประเทศถึงขั้นจะล้มละลาย แต่ว่าพื้นฐานเศรษฐกิจของแต่ละประเทศมันไม่เหมือนกัน ความสามารถในการใช้หนี้ เหมือนกับบริษัทเอกชนนี่นะครับ บางบริษัทมีความสามารถในการใช้หนี้ได้สูง เขาก็สร้างหนี้ได้ แต่บางประเทศนั้นหรือบางท้องถิ่นเขาไม่มีปัญญาที่จะใช้ก็ Cap ไว้ที่ ๑๐ เปอร์เซ็นต์อย่างที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ชี้แจงทีนี้เพื่อให้การพิจารณาเรื่องนี้ให้มันจบ ผมก็มอง Solution อยู่ ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ ก็คือการแก้ปัญหาพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น มันแก้ไขได้ แก้ไขเรื่องอะไรบ้างครับ ก็คือพิจารณาในหลักเกณฑ์ก็คือการ Cap ในแต่ละท้องถิ่นหมายถึงว่าวงเงินที่จะกู้มันควรจะต้องมี Flexibility ก็คือความยืดหยุ่น เรื่องที่ ๑ โดยพิจารณา ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ก็ว่ากันไป เรื่องที่ ๒ การจัด Priority เหมือนที่อาจารย์วุฒิสารพูดถึงก็คือ ส่วนใหญ่ที่กู้แล้วที่ผมดูจะเห็นเรื่อง การไปสร้างสำนักงาน การไปซื้อที่ดิน มันไม่เกิด Productivity ก็คือมันมีปัญหา ซึ่งในยามนี้ผมก็คิดว่าน่าเห็นใจและสงสารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนี้มาก เพราะเนื่องจากมันไม่มีคู่มือ ในการพิจารณาว่าสิ่งไหนควรจะ Cap ไว้เท่าไร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไหน

---

[๒๙๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ควรจะทำอย่างไร วันนี้ก็เลยต้องอาศัยแม่บทของกฎหมายใหญ่ไป Cover ไว้ มันก็เลยทาให้เกิดปัญหาตีความในบางเรื่องหลายเรื่อง ซึ่งผมคิดว่าถ้าเรา Set ลำดับความสำคัญหรือ Priority ไว้ มันจะแก้ปัญหาได้เยอะมาก อันนี้ผมก็ฝากเป็นข้อสังเกตเพื่อที่เราจะได้พิจารณาว่าการสร้างภาระหนี้เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่น เช่น ผมขอยกตัวอย่างนะครับ เรื่องการแก้ปัญหาเรื่องขยะ Waste to energy อย่างการเอาขยะมาเผาเป็นพลังงาน ท้องถิ่นบางท้องถิ่นเขามีขยะไม่พอแต่ต้องการสร้างให้มันใหญ่ มันก็ต้องรวมกันในหลายท้องถิ่น เพราะฉะนั้นมันก็ต้องมีระบบการกู้เงิน เราควรจะต้องมีมาตรฐานอย่างไร แต่ถ้ากฎหมายตามไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงมันก็จะเกิดปัญหาอีกครับว่า ปัญหาเหล่านี้ก็ยังค้างและสะสมอยู่หนี้ก็เพิ่มมากขึ้น เพราะฉะนั้นอันนี้ผมตั้งข้อสังเกตนะครับควรจะพิจารณาเรื่องการคลังท้องถิ่นไม่ใช่เฉพาะเรื่องการกู้เงินเท่านั้นนะครับ การดูขีดความสามารถและการจัด Priority ของท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ซึ่งเรื่องนี้เราศึกษาดูได้จากญี่ปุ่นอย่างวันนี้ก็เหมือนกันนะครับอย่างเรื่องการกีฬาในต่างประเทศ ในอังกฤษ ในญี่ปุ่น ที่ไหนเขาส่งเสริม วันนี้ถ้าท้องถิ่นไหนไปส่งเสริมผิดเพี้ยนไปนิดเดียวก็ติดคุกเลยนะครับ ซึ่งมันเป็น Prevention ของการแก้ไขปัญหาเรื่องสุขภาพด้วยอะไรด้วย ซึ่งผมคิดว่าเรื่องนี้น่าจะนำมาปฏิรูปอีกทางหนึ่งในเรื่องของการสร้างความแข็งแกร่งให้กับพี่น้องประชาชน ผมขอฝากเป็นข้อสังเกตไว้ครับ ขอบคุณครับ”[๒๙๙]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“อีกเรื่องหนึ่งเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ก็เห็นด้วยกับหลาย ๆ ท่านที่กล่าวมาว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้นั้นไม่ได้กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนว่าจะมี การกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่นอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมอย่างไร เพื่อให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งสามารถที่จะแก้ไขปัญหาพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญเติบโต ให้คุณภาพชีวิตของคน ในท้องถิ่นได้ดีขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมลง ตรงกันข้ามในทางปฏิบัติหลังจากมี คสช. ขึ้นแล้ว กลับกลายเป็นว่าท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระและถูกดึงอำนาจกลับไปอยู่ที่ส่วนกลางมากขึ้น เป็นการ Centralize มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบในการบริหารงบประมาณแผ่นดินของท้องถิ่นคือ สตง. อย่างที่หลายท่านได้กล่าวไปแล้ว คือแทนที่จะใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าการใช้จ่ายเงินของท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นมันถูกต้องกับระบบการจ่ายเงินหรือไม่กับไปใช้ดุลพินิจในการพิจารณาว่าภารกิจใดที่สมควรที่ท้องถิ่นควรจะทำหรือไม่ อย่างไร ทั้ง ๆ ที่กฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ได้กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจหน้าที่อันหนึ่งของท้องถิ่นแต่ สตง. กลับไปวินิจฉัยเสียเองว่าอันไหนทำได้ ทำไม่ได้ หรือกลายเป็นว่าท้องถิ่นไม่สามารถทำอะไรได้เลยต้องฟัง สตง. หรือไม่อย่างนั้นถ้าไม่มีมติ ครม. ออกมา ไม่มีคำสั่งจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นออกมาท้องถิ่นก็ทำอะไรไม่ได้ กลายเป็นท้องถิ่นทำงานได้เพียง อย่างเดียวคืองาน Routine จะขอเพิ่มเติมตัวอย่างของท่านนิกร อย่างกรณีการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งโรคพิษสุนัขบ้าถือว่าเป็นโรคติดต่ออันตรายที่สำคัญอันหนึ่ง ของประเทศ เพราะคนที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าแล้วไม่สามารถรักษาได้ตายทุกราย ผมจบแพทย์มาใหม่ ๆ เมื่อ ๓๐ กว่าปีที่แล้ว ปีหนึ่งคนไทยตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้าประมาณ ๓๐๐ กว่าคนปี ๒๕๒๓ ก็ยังตายอยู่ ๓๗๐ คน เพิ่งจะเริ่มลดมาอยู่ระดับ ๕ - ๖ คนเมื่อปี ๒๕๕๓ เหตุผล ก็เนื่องจากความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ รวมทั้งท้องถิ่นที่ช่วยกันรณรงค์ป้องกันด้วยการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขต่าง ๆ โดยเฉพาะสุนัขที่ไม่มีเจ้าของหรือสุนัขจรจัด แต่หลังจาก คสช. สตง. บอกว่าไม่ใช่ภารกิจของท้องถิ่นที่จะต้องไปซื้อวัคซีนมาฉีดให้สุนัขที่ไม่มีเจ้าของ ก็เลยไม่มีการฉีดวัคซีนโดยท้องถิ่น สตง. บอกว่าเป็นภารกิจของกรมปศุสัตว์

---

[๒๙๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ซึ่งอำเภอหนึ่งมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อยู่เพียง ๓ คน ไม่สามารถที่จะดำเนินการฉีดวัคซีน ในสัตว์จรจัดในอำเภอหนึ่ง ๆ ตั้งหลายร้อยหรือเป็นพันตัวได้ เพราะฉะนั้นในช่วงปี ๒๕๕๘ ปี ๒๕๕๙ ปี ๒๕๖๐ จึงไม่มีการฉีดวัคซีนให้แก่สุนัขจรจัดทั่วประเทศ ผลที่ตามมาคือ เกิดการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าเกิดขึ้น หลังจากที่มันเงียบสงบไปตั้งนาน มีการประกาศเขตโรคติดต่อโรคพิษสุนัขบ้า ๑๓ จังหวัดทั่วทั้งประเทศ ๔๒ จังหวัดเป็นเขตเฝ้าระวัง อัตราการตายของประชากรไทยจากโรคพิษสุนัขบ้าจากปีละ ๕ ๖ คน เพิ่มขึ้น ๒ ๓ เท่าตัว ปีที่แล้วตาย ๑๘ คน เห็นได้ชัดเจนเลยว่าเพราะการตัดสินใจของ สตง. แท้ ๆ ทำให้เกิดปัญหา ทั่วทั้งประเทศขึ้นมา ประชาชนต้องล้มตายกันด้วยโรคที่ควรจะป้องกันได้ อย่างนี้เป็นต้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง ผมยกตัวอย่างกรณีของเทศบาลตำบลสูงเนิน เขาเห็นว่าผู้สูงอายุที่นอนติดเตียงก็ดี ช่วยตัวเองไม่ได้ก็ดีนั้นไม่มีคนดูแลรักษา ลูกหลานที่อยู่ก็เป็นเด็กเล็ก ๆพ่อแม่ก็ไปทำงานต่างจังหวัด เขาก็จัดอาสาสมัครและเอาไปอบรมดูแลผู้สูงอายุไปป้อนข้าว ป้อนน้ำ ไปพลิกตัว ไปเปลี่ยนแพมเพิสให้ สตง. บอกว่าไม่ใช่หน้าที่ของท้องถิ่น เป็นหน้าที่ของกระทรวง พม. เป็นหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุข หนสุดท้ายก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ไม่สามารถเอางบของท้องถิ่นไปซื้อแพมเพิส ไปซื้อน้ำยาฆ่าเชื้อต่าง ๆ ซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุได้ เขาก็ไม่สามารถทำได้ อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นการที่จะทำนวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อดำเนินภารกิจของท้องถิ่นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๖ ของ พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ทำไม่ได้ สรุปง่าย ๆ ว่า สตง. เองกลับเป็นตัวอุปสรรคสำคัญของการปฏิบัติภารกิจของท้องถิ่น ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อพี่น้องประชาชนในท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศ เพราะฉะนั้น ก็ควรจะมีการทบทวนบทบาทหน้าที่การปฏิบัติหน้าที่ของ สตง. เสียใหม่ว่าขอบเขต การทำหน้าที่ของ สตง. ในการตรวจสอบการใช้เงินของแผ่นดิน ของท้องถิ่นนั้นควรจะอยู่แค่ไหน ไม่ใช่ก้าวล่วงไปเกินขอบเขตที่พึงกระทำ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของท้องถิ่น แต่ สตง. บอกว่าไม่ใช่หน้าที่ของท้องถิ่น ท้องถิ่นไม่สามารถทำได้ เพราะขืนทำ ก็จะต้องถูกเรียกเงินคืน เวลานี้ท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นหยุดกันหมด ไม่กล้าทำอะไร ทำงาน Routine อย่างเดียว จ่ายเงินเดือนกับเก็บขยะ ผมเห็นว่าสมควรที่จะมีการสังคายนาเรื่อง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างจริงจังอย่างเป็นระบบ ผมเห็นด้วยกับท่านพงศ์เทพว่าควรจะลดบทบาทของการปกครองส่วนภูมิภาคลงไปเรื่อย ๆ ให้ท้องถิ่นเขาเข้มแข็งจริง ๆ ถ้าเรามาดูประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายจะเห็นได้ว่าท้องถิ่นเขาเข้มแข็ง หัวใจของการพัฒนาประเทศที่สำคัญอันหนึ่งคือการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง ถ้าท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีความพร้อมในด้านทรัพยากรต่าง ๆ แล้วสามารถที่จะแก้ไขปัญหาให้ท้องถิ่น พัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญเติบโตได้ ก็จะส่งผลโดยตรงกับการพัฒนาประเทศโดยรวมแม้แต่ประเทศใหญ่ ๆ ที่ปกครองโดยระบอบสังคมนิยม ท้องถิ่นเขาก็มีความเข้มแข็ง มากกว่าเรา มีการกระจายอำนาจเป็นรูปธรรมมากกว่าเราด้วยซ้ำไป เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญน่าที่จะมีการทบทวนพิจารณาเรื่องการปกครองท้องถิ่นขึ้นใหม่ ทั้งระบบว่าควรจะจัดระบบการปกครองท้องถิ่นแบบไหน ควรจะมีการควบรวมท้องถิ่นไหม หรือองค์กรปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กที่สามารถช่วยตัวเองได้งบประมาณรายได้ของท้องถิ่นแต่ละเดือนนั้นใช้ไปเพื่อการจ่ายเงินเดือนก็หมดแล้ว ไม่มีงบที่จะมาพัฒนาท้องถิ่น มีงบลงทุนที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนได้ อย่างนี้เป็นต้น ก็ควรจะมีการทบทวน ในการที่จะควบรวมอย่างไรจึงจะจัดตั้งท้องถิ่นรูปแบบพิเศษอะไรตามแต่ละบริบทของท้องถิ่น เช่นเวลานี้อย่างจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยว จังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยว ควรจะมีการบริหารจัดการแบบพิเศษเช่นเดียวกับพัทยาหรือไม่ หรืออย่างเช่นหลายท่าน พูดมาแล้วนะครับว่าพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษต่าง ๆ นั้นควรจะมีการจัดการปกครองท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นนั้น ๆ หรือไม่ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาท้องถิ่นในทุก ๆ มิติ เช่นพื้นที่เขต EEC ควรจะมีการปกครองแบบพิเศษหรือเปล่า พื้นที่เขตเศรษฐกิจชายแดน ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมาพัฒนากันใหม่ ในเรื่องของท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถ

ที่จะแก้ไขปัญหา พัฒนาท้องถิ่น สร้างความเจริญเติบโตแก่ท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำของคนในท้องถิ่นกับคนเมืองที่เจริญแล้วได้ ขอบคุณมากครับ”[๓๐๐]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม นายแพทย์วรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณท่านรองผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินทั้ง ๒ ท่านที่ได้กรุณามาให้ข้อมูลกับเราในวันนี้ ก็อย่างที่ท่านประธานได้เรียนไปแล้วว่าขณะนี้เรากำลังพิจารณาถึงเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วกำลังคุยกันถึงเรื่องของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเราก็ได้รับการร้องเรียนมาจากผู้บริหารท้องถิ่นหลายแห่งด้วยกันว่าในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นบางครั้งไม่สามารถปฏิบัติภารกิจบางภารกิจได้ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นก็ตาม มันทำให้ท้องถิ่นเองรู้สึกว่าเกิดปัญหาอุปสรรคเกิดขึ้นทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าในการไปตรวจสอบของ สตง. ต่อท้องถิ่นนั้นนอกเหนือจากการจะตรวจเรื่องการใช้จ่ายเงินรายได้รายรับต่าง ๆ ทางระบบการเงินการคลังของท้องถิ่นแล้ว บางครั้งเจ้าหน้าที่ สตง. เองก็ไปให้คำแนะนำแก่ท้องถิ่นว่าภารกิจใดเป็นภารกิจหน้าที่ของท้องถิ่น ภารกิจใดที่มิใช่เป็นภารกิจของท้องถิ่น ทั้ง ๆ ที่ภารกิจนั้นมีการกำหนดไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องถ้าหากท้องถิ่นขืนไปดำเนินกิจกรรมตามภารกิจที่ สตง. แนะนำว่าไม่ควรทำแล้วนี้ก็จะเกิดปัญหากับท้องถิ่น เพราะอาจจะถูก สตง. เรียกเงินคืนบ้าง หรือถูกดำเนินการทางวินัยบ้าง หรือดำเนินคดีทางอาญาก็แล้วแต่กรณีบ้างอย่างนี้เป็นต้น ทำให้ท้องถิ่นนั้นเกิดความเกร็งไม่สามารถที่จะตัดสินใจในการจัดให้บริการสาธารณะบางอย่างที่ ควรจะทำให้แก่ท้องถิ่นได้ เพราะเกรงว่าจะถูกลงโทษอันนี้เป็นต้น มีกรณีหลายกรณีผมขอยกตัวอย่างสักกรณีหนึ่ง กรณีการที่ท้องถิ่นจัดทำงบประมาณในการจัดหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเพื่อฉีดให้แก่สุนัขและแมวทั้งที่สุนัขและแมวที่มีเจ้าของและที่ไม่มีเจ้าของซึ่งก็ทำมาเป็นประจำทุกปีก่อนหน้านั้น ต่อมาในปี ๒๕๕๖ สตง. ได้แนะนำท้องถิ่นว่าการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้านั้นไม่ใช่เป็นภารกิจของท้องถิ่น เพราะมันเป็นภารกิจของกรมปศุสัตว์ เพราะฉะนั้นท้องถิ่นก็เลยไม่มีใครกล้าที่จะดำเนินการเหมือนกับที่เคยปฏิบัติมาพูดง่าย ๆ ว่าไม่มีการรณรงค์ฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขและแมวเหมือนที่เคยปฏิบัติมาในอดีต ผลที่เกิดขึ้นตามมาหลังจากปี ๒๕๕๖ ก็เกิดการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าหลังจากที่มันสงบไปนานแล้วในปี ๒๕๕๘ ปี ๒๕๕๙ ปี ๒๕๖๐ ปี ๒๕๖๑ ปี ๒๕๖๒ นะครับ ทำให้มีผู้เสียชีวิต จากโรคพิษสุนัขบ้านี้จากเดิมปีละประมาณ ๕-๖ คน ในปี ๒๕๕๓ เป็นต้นมา พอมาเข้าปี ๒๕๕๘ ปี ๒๕๕๙ ปี ๒๕๖๐ ปี ๒๕๖๑ นี้จำนวนผู้เสียชีวิตจากโรคพิษสุนัขบ้าเพิ่มขึ้นเป็น ๒-๓ เท่าตัวอย่างนี้เป็นต้น ก็เลยอยากจะเรียนถามทาง สตง. ว่าท่านมีอำนาจอะไรในการที่จะไปให้คำแนะนำแก่ท้องถิ่นว่าภารกิจใดควรเป็นของท้องถิ่น ภารกิจไม่ใช่ภารกิจของท้องถิ่นทั้ง ๆ ที่กฎหมายได้กำหนดไว้แล้วหรือว่าท่านมีหลักเกณฑ์อย่างไรในการที่ใช้ดุลยพินิจ พิจารณาตีความกฎหมายที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น ซึ่งอย่างกรณีที่ผมยกตัวอย่างนี้ ผลสุดท้ายกฤษฎีกาได้ตีความว่าท้องถิ่นมีอำนาจที่จะดำเนินการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าร่วมกับกรมปศุสัตว์ได้อย่างนี้เป็นต้น ตามกฎหมายโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. ๒๕๓๕ ก็อยากจะขอคำชี้แจงจากท่านว่าท่านมีหลักการหรือเหตุผลใดที่จะไปตีความตามอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น ขอบคุณครับ

ผมฟังท่านชี้แจงแล้วรู้สึกว่าท่านยังไม่ตอบ คำถามผมเท่าที่ควร ประเด็นที่ท่านกระบวนหลักเกณฑ์วิธีการในการตรวจสอบเงินแผ่นดินของท่านไม่มีใครติดใจ ไม่มีปัญหา ประเด็นที่ผมหยิบยกขึ้นมาคือว่าท่านมีอำนาจ หรือหลักการเหตุผลอะไรในการไปตีความอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เรียบร้อยแล้ว เสมือนหนึ่งท่านไป Over rule กฎหมาย นี่ประเด็นอันนี้ โดยผมยก Case study ขึ้นมาคือ Case โรคพิษสุนัขบ้าเป็นกรณีตัวอย่างว่าในกรณีนี้ สตง. ไปตีความว่าไม่ใช่อำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น เป็นอำนาจหน้าที่

---

[๓๐๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

ของกรมปศุสัตว์ จนกระทั่งมีการสอบถามมาที่กฤษฎีกา กฤษฎีกานั้นตีความว่าท้องถิ่นมีอำนาจทำได้ประเด็นอยู่ตรงนี้ อันนี้เป็นเพียง Case study เฉย ๆ และมีอีกหลายกรณีที่ สตง. ไปตีความอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายแล้วไม่ใช่หน้าที่ ทำให้ท้องถิ่นก็ไม่สามารถดำเนินการภารกิจนั้นได้ ทำให้ประชาชนขาดโอกาสที่ได้รับการบริการสาธารณะจากท้องถิ่น โดยใช่เหตุ ยกตัวอย่างอีกกรณีหนึ่งท้องถิ่น ๆ หนึ่งเขาต้องการที่จะไปดูแลอำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสทั้งหลาย คือมีคนสูงอายุที่นอนติดเตียงลูกหลานก็ไม่สามารถที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง เขาก็ตั้งอาสาสมัครขึ้นมาเพื่อที่จะไปช่วยดูแลบุคคลเหล่านี้ ตั้งงบประมาณเพื่อที่จะไปหาซื้อแพมเพิร์ส ซื้อน้ำยาต่าง ๆ มาดูแลช่วยเหลือดูแลแทน ลูกหลาน ซึ่งบางทีมีเด็กเล็ก ๆ พ่อแม่ก็ไปทำงานต่างจังหวัดมีแต่ยายแก่ ๆ ตาแก่ ๆ อย่างนี้ เขาจะไปช่วย ทาง สตง. ก็ตีความว่าไม่ใช่ภารกิจของท้องถิ่น ซึ่งในมาตรา ๑๖ (๑๐) ของกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ปี ๒๕๔๒ ก็ระบุไว้ชัดเจนว่า สงเคราะห์เยาวชน สตรี เด็ก คนชรา และผู้ด้อยโอกาส แต่ สตง. ก็ไปตีความว่าไม่ใช่หน้าที่ของท้องถิ่น แต่เป็นหน้าที่ของกระทรวงสาธารณสุขกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ พม. อย่างนี้เป็นต้น ท้องถิ่นก็ทำไม่ได้ ไม่กล้าทำ เพราะขืนทำก็จะโดนถูกเรียกเงินคืนบ้างอะไรบ้างแล้วแต่อย่างที่กล่าวมาแล้วในเรื่องกระทำผิดวินัยเขาก็ไม่กล้าทำนี่อีกตัวหนึ่งให้เห็นนะครับ ประเด็นก็คือว่า สตง. มีอำนาจหน้าที่อะไรหรือใช้เหตุผลอะไรในการที่จะไปตีความกฎหมายที่ระบุว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น นี่คือประเด็นคำถามผมครับ

บางครั้งภารกิจนี้มันเป็นภารกิจของหน่วยงานหลายกระทรวง หรือกฎหมายหลายฉบับ เพราะฉะนั้นบางทีมันไม่สามารถที่จะบอกได้ ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานหลักอยู่ก็ตามแต่ในท้องถิ่นจะเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งก็อยากจะฝากว่า ก็น่าจะคำนึงถึงประโยชน์สุดท้ายคือประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรในการพิจารณาว่าสมควรทำหรือไม่สมควรทำ ไม่ใช่ไปดูว่าหน้าที่หลักเป็นของกระทรวงนี้คุณเป็นหน้าที่เสริม คุณไม่ควรทำ บางทีหน่วยงานหลักนี้อาจจะไม่มีความพร้อม เพราะว่าอาจจะคนน้อย งบประมาณไม่มีแต่ท้องถิ่นอาจจะมีความพร้อมกว่าก็อยู่ที่ประชาชนมีงบประมาณพอเพียงนี้ ประชาชนอาจจะได้รับประโยชน์จากท้องถิ่นมากว่าหน่วยงานหลักด้วยซ้ำไปในบางกรณีบางพื้นที่บางบริบท เพราะฉะนั้นก็อยากจะฝากว่าท่านน่าจะพิจารณาโดยหลักความอะลุ้มอล่วยหรือคำถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักด้วย แทนที่จะคำนึงถึงตัวบทกฎหมายอย่างเดียวนะครับ ขอบคุณครับ”[๓๐๑]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ต่อประเด็นเรื่องในหมวด ๑๔ การปกครองท้องถิ่น ผมมีความเห็น ที่อยากเสนอแนะประมาณ ๕ ประเด็น

ประเด็นแรก ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๔ ได้เปลี่ยนแปลงเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่เคยปรากฏในเรื่องของการปกครองท้องถิ่นตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็คือการเปลี่ยนแปลงเรื่องของการกำหนดเรื่องของทิศทางของการกระจายอำนาจ เราจะเห็นว่าในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เป็นจุดเริ่มต้น แล้วก็กำหนดให้มีกฎหมาย แล้วกระบวนการกระจายอำนาจก็เริ่มต้นขึ้นมา ปี ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ออกแบบให้ยืนเดินตามในเรื่องของทิศทางการกระจายอำนาจที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ปี ๒๕๖๐ ไม่ได้พูดถึงเรื่องของทิศทางนี้เลยว่าควรจะกระจายอำนาจอย่างไร และที่สำคัญมากคือถ้าท่านกลับไปอ่านดูจะไม่เห็นคำว่ากระจายอำนาจเลย ในหมวด ๑๔ ของรัฐธรรมนูญว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น นี่คือประเด็นที่ ๑

---

[๓๐๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประเด็นที่ ๒ ผมคิดว่าหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญในการวางหลักประกันเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น หลักสำคัญคือหลักประกันเรื่องความมีอิสระของการปกครองส่วนท้องถิ่น ฉะนั้นเท่าที่เราปรากฏล่าสุดในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ จะเริ่มต้น ด้วยภายใต้บังคับมาตรา ๑ และรัฐต้องส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ หลักความมีอิสระนั้น หรือการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไปกำกับเอาไว้ด้วยเงื่อนไขครับ มาตรา ๒๔๙ วรรคสองพูดว่าการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชน ใช่ครับ ความสามารถในการปกครองตนเอง ใช่ครับ แต่ว่าพูดว่าในด้านรายได้และความหนาแน่นของประชากร พอพูดเรื่องรายได้นี่จบแล้ว เพราะว่าเราไม่เคยมีระบบปฏิรูปเรื่องรายได้ ให้ท้องถิ่นมีรายได้ก่อนที่จะเติบโต เพราะฉะนั้นถ้าเอารายได้เป็นเงื่อนไขโอกาสของการพัฒนาท้องถิ่นและหลักความมีอิสระจะหายไปเลย เพราะฉะนั้นการเอาเรื่องรายได้มาปรากฏอยู่ ทั้งในมาตรา ๒๔๙ วรรคสอง และมาตรา ๒๕๐ วรรคสอง นอกจากนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้กลับทางคำคำหนึ่งซึ่งน่าสนใจมาก ก็คือว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในมาตรา ๒๕๐ เขียนว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะ และกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น บริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะใดสมควร เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ ให้ถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นหน่วยงานหลัก กระผมมีความเข้าใจว่าของเดิมเราพูดเรื่องมีอำนาจก่อนแล้วก็ไปกำหนดให้มีหน้าที่ แต่พอเราพูดว่ามีหน้าที่ก่อนแล้วจึงจะมีอำนาจ แปลว่ากฎหมายต้องให้หน้าที่เสียก่อน แต่เราจะเห็นว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทั้งหมดมันเป็นหน้าที่ของราชการส่วนกลางและภูมิภาคทั้งหมด เพราะฉะนั้นในการปรากฏหรือในการตีความกฎหมายในเรื่องของอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏ อยู่ในกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ต้องหมายถึงเป็นอำนาจหน้าที่ที่รองจากหน้าที่หลักของส่วนราชการ เพราะฉะนั้นเมื่อเอาคำว่าหน้าที่และอำนาจขึ้นมาวางก่อน จึงขึ้นอยู่กับว่ารัฐจะให้ทำหน้าที่อะไร และตรงนั้นคุณจึงเป็นหน่วยงานหลัก อันนี้มันก็สะท้อน ให้เห็นถึงเจตนาหรือทิศทางของการที่ต้องการจำกัดขอบเขตของความมีอิสระในการทำหน้าที่ ถ้าเราเอาประเด็นอย่างที่ท่านชินวรณ์ ขออภัยที่เอ่ยนามท่าน ว่าท้องถิ่นเป็นหน่วยที่รู้ปัญหาและแก้ปัญหาได้ การปกครองส่วนท้องถิ่นคือการทำที่แตกต่าง การทำที่ไม่เหมือนกัน การทำที่ตอบโจทย์ภูมิสังคมที่เป็นปัญหาที่ไม่เหมือนกัน แต่ว่าถ้ากำหนดด้วยรัฐกำหนดหน้าที่ก่อนก็จะเป็นมาตรฐานเดียวครับ นั่นคือประการที่ ๒ ที่ผมขออนุญาตกราบเรียน

ประการที่ ๓ ผมคิดว่าในอนาคตข้างหน้าเรื่องของการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คำว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ วันนี้ไม่ได้หมายความถึงเรื่องจังหวัดจัดการตนเองแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่ให้อำนาจพิเศษในการบริหารจัดการพื้นที่นั้น ๆ เพื่อตอบโจทย์ ผมยกตัวอย่างเช่นเมืองพัทยา ควรเป็นรูปแบบพิเศษที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว แปลว่าเขาต้องมีอำนาจในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยวเป็นพิเศษไม่เหมือนเมืองอื่น ๆ นั่นแปลว่าอำนาจของความเป็นเมืองพิเศษนั้นเป็นอำนาจเชิงหน้าที่พิเศษเพื่อตอบโจทย์พื้นที่นั้น เมืองการค้าชายแดน เมือง Logistics ควรเป็นเมืองที่มีอำนาจหน้าที่นั้น ดังนั้นรูปแบบเมืองพิเศษ เราอาจจะไปกลัวว่าพอเขียนแบบนี้จะกลายเป็นจังหวัดจัดการตนเองทั้งหมด แต่จริง ๆ แล้วเมืองพิเศษเฉพาะพื้นที่ และผมคิดว่าในอนาคตจะมีความจำเป็นมากขึ้น ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ พูดเรื่องเมืองพิเศษ แล้วก็พูดเอาไว้ว่าเมืองพิเศษอาจจะทำได้และอาจมีโครงสร้าง ที่แตกต่างจากที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ผมกราบเรียนรายละเอียดว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ กำหนดเรื่องโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีสภาและผู้บริหารเท่านั้น นั่นทำให้ผลของการมีสุขาภิบาลขัดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ระบบ Commissioner หายไป เป็นระบบเดียวคือสภากับผู้บริหาร เมืองพัทยาซึ่งเคยเป็นระบบ City Manager ต้องยกเลิกเพราะว่าไม่ตรงกับรัฐธรรมนูญ แต่พอมาพูดเรื่องเมือง

พิเศษที่กระผมกราบเรียนว่าเป็นเมืองพิเศษตามอำนาจหน้าที่ มันแปลว่าเป็นการเอาอำนาจของส่วนราชการบางส่วน มาให้เมืองเมืองนี้บริหารจัดการ ทีนี้การบริหารจัดการอันนี้สิ่งสำคัญก็คือว่าความไม่ไว้วางใจของส่วนราชการที่เป็นเจ้าของอำนาจเดิม ในรัฐบาลชุดท่านนายกอภิสิทธิ์เคยยกร่างกฎหมายเรื่องเมืองพิเศษแม่สอด และเราก็เสนอว่าให้มีสภาปกตินี่ละครับ คือเมืองพิเศษแม่สอดจะมีอำนาจ ๒ อำนาจ ๒ มาตรา มาตราที่ ๑ เหมือนกับเมืองทั่วไปคือเทศบาล กับมาตราที่ ๒ คือเขียนว่ามีอำนาจอะไรที่เรื่องของการจัดการค้าชายแดน แปลว่ากำลังดึงอำนาจจาก ส่วนราชการหลายกระทรวงมาให้โดยที่เอามาให้อยู่เฉพาะเมืองเมืองนี้ แต่สิ่งสำคัญก็คือ การคัดกรอง ก็แปลว่าต้องมีการออกแบบคณะกรรมการนโยบายที่จะควบคุมการใช้อำนาจของนายกที่จะใช้อำนาจของอำนาจใหม่นี้ ซึ่งอันนี้ถ้ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ไม่เขียนไว้โครงสร้างนี้ก็จะเกิดไม่ได้ ดังนั้น รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ จึงไปเขียนว่าอาจมีโครงสร้าง ที่แตกต่างกันได้ แต่ว่าอาจจะมี Layer ที่เพิ่มเติมขึ้นมาได้ เพื่อกลั่นกรองเฉพาะเมืองพิเศษนั้น ไม่ใช่มีแต่สภาที่มาจากการเลือกตั้งอย่างเดียว แต่ที่สำคัญมากคือในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ เขียนไว้ครับว่า แต่ผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน อันนี้ คือยืนยันว่าแต่งตั้งไม่ได้ แต่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ พูดเรื่องเมืองพิเศษครับ แต่พูดถึงเมืองพิเศษซึ่งปรากฏอยู่ในมาตรา ๒๕๒ พูดเรื่องเมืองพิเศษว่าในกรณีองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะให้มาโดยวิธีอื่นได้ คือพูดประเด็นเดียวเลยครับว่าผู้บริหารจะมาอย่างไรก็ได้ แปลว่าอันนี้เขียนให้แต่งตั้งผู้บริหารเมืองพิเศษได้ ซึ่งอาจจะขัดกับหลักพื้นฐานประชาธิปไตยเลย เพราะฉะนั้นประเด็นเรื่องเมืองพิเศษผมคิดว่าในอนาคตจะมีความหมายมากกับการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้นเราอย่าไปกลัวเฉพาะเรื่องเมืองพิเศษคือจังหวัดจัดการตนเอง แต่เมืองพิเศษในมุมของพิเศษเชิงอำนาจหน้าที่ที่จัดการตามพื้นที่จะมีความสำคัญ เพราะฉะนั้นใน ๓ ประเด็นนี่เป็น ๓ ประเด็นหลัก สุดท้ายก็คือผมคิดว่าในเรื่องของรายได้ของท้องถิ่นเขียนเอาไว้ค่อนข้างเบา เพราะว่าเป็นการจัดแบ่ง แต่ไม่ได้พูดถึงเรื่องของการสร้างแหล่งรายได้ใหม่ให้กับท้องถิ่นเลย อันนี้ก็จะเป็นปัญหาในเชิงของทิศทางเลยว่า ถ้าเราจะไปพัฒนากฎหมายระดับรอง เช่น กฎหมายรายได้ท้องถิ่น เราไม่มีฐานอะไรเลยที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ ส่วนประเด็นเล็กน้อย เช่น เรื่องของการบริหารงานบุคคลที่สมาคมข้าราชการพูดเรื่องกรรมการพิทักษ์คุณธรรม ผมคิดว่าเราอาจจะโยงกลับไปได้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในมาตรา ๗๐ กว่า ๆ ผมจำมาตราไม่ได้ ที่พูดเรื่องการบริหารราชการแผ่นดิน และพูดเรื่องการบริหารงานบุคคลที่ต้องมีระบบคุณธรรม อันนี้สามารถ Apply มาใช้กับท้องถิ่นได้ เพราะฉะนั้นประเด็นหลัก ๆ ที่ผมอยากสรุปก็คือว่า

๑. รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ในหมวดนี้ไม่ได้ให้ทิศทางเชิงการกระจายอำนาจในทิศทางที่เพิ่มขึ้น

๒. มีความพยายามที่เขียนกรอบที่จำกัดการขยายตัวและการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสะท้อนความเป็นอิสระ

๓. คือข้อจำกัดในเรื่องของเมืองพิเศษ ซึ่งผมคิดว่าในอนาคตจะมีความจำเป็น ผมมี ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ ขอบคุณครับ”[๓๐๒]

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการครับ ก่อนอื่นผมต้องเรียนว่า สตง. วันนี้ก็พยายามปรับตัวนะครับ ก็คือมีความพยายามที่จะ ทำความเข้าใจแล้วก็โดยกฎหมายใหม่ก็พยายามที่จะทำ แต่ว่าผมยังมีข้อเท็จจริงที่อยากจะเรียนหารือกับฝ่ายผู้แทน สตง. ท่านรอง ๒ ประเด็นนะครับ ประเด็นแรกเลยคือหลักการของการตรวจของ สตง. นี้โดยหลักแล้วโดย กฎหมายนี้มันเป็นเรื่องของการ Post-audit ก็คือปล่อยให้เขาทำแล้วก็ไปตรวจว่าทำทุจริตผิดวินัยการเงินการคลังผิดระเบียบหรือไม่ แต่ระยะหลัง ๆ มาผมเข้าใจว่าบทบาทของ สตง. นี้มาทำในส่วนที่เรียกว่าเป็น Pre-audit คือการไปวินิจฉัยก่อนเลยว่า มีอำนาจหน้าที่ใช่อำนาจหน้าที่ของ

---

[๓๐๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

ท้องถิ่นหรือไม่ ซึ่งอันนี้ผมคิดว่าในหลักการแล้วถ้าเอาตามกฎหมายตรงไปตรงมานี้ ผู้ที่มีอำนาจวินิจฉัยว่าเป็นอำนาจหน้าที่หรือไม่กรณีก้ำกึ่งมันคือผู้กำกับดูแล เพราะฉะนั้นผู้กำกับดูแลวันนี้ก็คือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ เราจะดูว่าการเป็นอำนาจหรือไม่นี้ผมคิดว่าการที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอในฐานะผู้กำกับดูแลนี้ Endorse เรื่องข้อบังคับงบประมาณ ก็แปลว่าโครงการนั้นเขามองแล้วว่ามันเป็นอำนาจหน้าที่ทีนี้หลายครั้งที่ สตง. อาจจะเข้ามาวินิจฉัยว่าเรื่องนี้ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ซึ่งทำให้ผมนี้รู้สึกว่า บทบาทอันนี้มันค่อนข้างเบลอ ตกลงมันควรจะเป็นบทบาทใคร เพราะผลที่ตามมาก็คือว่าพอ สตง. วินิจฉัยภายหลังว่าไม่ใช่คนที่มีอำนาจคนแรกคือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอต่อไปท่านก็ไม่วินิจฉัยแล้วครับ เพราะว่าท่านไม่อยากจะมีปัญหาด้วย เพราะว่าท่านจะมา เกี่ยวโยงด้วยนี่ถึงเวลาเรียกเงินคืนนี้เป็นหางว่าวมาเลยบัญชีถึงท่านด้วย ท่านก็จะไม่วินิจฉัย อันนี้ก็จะเป็นความยากลำบากอันหนึ่งของการทำงาน เพราะฉะนั้นตรงประเด็นเรื่องของการวินิจฉัยเรื่องอำนาจหน้าที่นี้ผมอยากให้มีความชัดเจนว่าตกลงแล้วขอบเขตอำนาจของ สตง. ควรทำแค่ไหน อย่างไร ทีนี้พอมาเรื่องการวินิจฉัยว่าเป็นอำนาจหน้าที่หรือไม่นี้ผมคิดว่าในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มี ๓ เรื่องที่ขยาย แล้วก็ผมเชื่อว่า สตง. ก็น่าจะต้องเอากลับไปคิดดู เพราะว่าหลายเรื่องเวลาเราวินิจฉัยว่าทำได้ไม่ได้เรามักจะอ้างอิงระเบียบกระทรวงมหาดไทย ผมเองว่าระเบียบกระทรวงมหาดไทยนี้ในที่สุดไม่มีทางออกระเบียบได้ตอบโจทย์ปัญหาทั้งหมดหรอกครับ ผมยกตัวอย่างวันนี้กระทรวงมหาดไทยออกระเบียบว่าด้วยการช่วยเหลือ ประชาชนคนตกงานกลับไปพื้นที่แต่บอกว่าระเบียบนี้ให้ไปช่วยตามระเบียบ พม. คนตกงานไม่อยู่ในข่ายของ พม. นะครับ คือไม่ใช่คนเร่ร่อน คือสุดท้ายช่วยไม่ได้เพราะฉะนั้นพออิงระเบียบนี้เนื่องจากระเบียบมันเยอะมากก็ทำให้การทำงานนี้ไม่ตอบโจทย์ หัวใจสำคัญมันคือเรื่องประโยชน์ของประชาชนมันขาดโอกาส ทีนี้ผมเรียนว่าในรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๐ ขยาย ๑ คำ คือบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะ ถามว่ากิจกรรมสาธารณะตอนที่ไปเขียนนี้เพื่ออะไร จริง ๆ ความหมายมีคนถามผมว่ามันแปลว่าอะไรกิจกรรมสาธารณะเขาบอก ผมก็บอกว่าก็คือกิจกรรมที่เคยทำแล้ว สตง. เรียกเงินคืน นั่นก็คือแห่เทียน บรรพชาสามเณรหมู่ ทั้งหมดนี้มันถือเป็นกิจกรรมสาธารณะไปแล้ว ทีนี้วันนี้ผมก็เกรงว่าในกฎหมายของท้องถิ่นคือกฎหมายจัดตั้งนี้อาจจะไม่ได้ขยายความเรื่องกิจกรรมสาธารณะมากนัก แต่ว่าความเข้าใจในความหมายของกิจกรรมสาธารณะซึ่งผมเข้าใจว่า สตง. ออกระเบียบหลายเรื่องแล้วเกี่ยวกับเรื่องของประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีแต่ก็ต้องเรียนว่าค่อนข้างละเอียดมากนะครับ หยุมหยิมมากเลย ๑๓ ข้อ ๑๘ ข้อ ซึ่งสุดท้ายแล้วมันขัดหลักใหญ่ที่สุดคือหลักอิสระและหลักต่อวัฒนธรรมและภูมิสังคมของพื้นที่

เรื่องที่ ๒ คือในมาตรา ๒๕๐ วรรคสี่ พูดเรื่องของการจัดทำบริการสาธารณะ กิจกรรมสาธารณะนี้หากท้องถิ่นใดเห็นว่ามอบให้รัฐทำหรือเอกชนทำแทนและเกิดประสิทธิภาพกว่าย่อมทำได้ หลักนี้คือหลัก Contestability ทีนี้คำว่าเอกชนนี้ในความหมายของรัฐธรรมนูญไม่ได้แปลว่าบริษัทอย่างเดียว มันหมายถึงชุมชน อาสาสมัครภาคประชาสังคม เพราะฉะนั้นกิจกรรมประเภทนี้ในอนาคตถ้าท้องถิ่นสมมุติการดูแลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงให้กลุ่มแม่บ้านเป็นคนดูแลแล้วจ่ายเงิน ถ้าตามรัฐธรรมนูญนี้ทำได้เลย ผมก็คิดว่าอันนี้ก็คือการขยายแล้วว่าอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและรัฐธรรมนูญนี้มันขยาย ไปไกลขึ้น

ประการสุดท้ายที่เป็นเรื่องอำนาจหน้าที่คือในมาตรา ๗๕ ในมาตรา ๗๕ ของเดิมเราจะเขียนไว้เสมอว่ารัฐพึงจัดบริการระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วม แล้วก็ไปทั่วถึง เป็นธรรม เสรี และวรรคสองจะเขียนประจำครับ ก็คือรัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่จำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์ความมั่นคง การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เติมอีกคำหนึ่งคือ หรือการจัดทำบริการสาธารณะ เมื่อเติมคำนี้มันแปลว่า อะไรก็ตามที่เป็นบริการสาธารณะที่ท้องถิ่นจัดอยู่และเป็นอำนาจหน้าที่ไม่ถือว่าแข่งกับเอกชน อันนี้ผมเรียนเผื่อไปเพราะว่าปัญหาของท้องถิ่นเคยมีมาแล้วว่าไปทำ Counter service กฤษฎีกาวินิจฉัยว่าแข่งกับเอกชน เพราะแข่งกับเซเว่น

อีเลฟเว่น แต่ว่าถ้าวันนี้ Counter service เป็นอำนาจหน้าที่เป็นบริการสาธารณะที่ถูกเติมในมาตรานี้ในนโยบายแห่งรัฐ ต้องถือว่าไม่แข่ง เพราะถ้าไม่เติมแบบนี้ในอนาคตตลาด โรงรับจำนำ เอกชนเขาทำครับ และถ้าตีความตรงไปตรงมาว่าถ้าเอกชนทำแล้วท้องถิ่นทำไม่ได้เพราะแข่ง จะแก้ปัญหา เรื่องของการขยายความไม่ได้เลย ผมก็เรียนว่านี่คือการขยาย ซึ่งผมเชื่อว่าทาง สตง. อาจจะต้องได้เตรียมการสำหรับเรื่องนี้ เพราะในอนาคตก็จะได้ทำความเข้าใจ

ประเด็นที่ ๒ เล็ก ๆ ก็คือ เมื่อสักครู่ได้เรียนหารือส่วนตัวกับท่านรองผู้ว่าไปแล้วว่ามาตรฐานการตรวจ มาตรฐานการใช้ดุลพินิจของแต่ละพื้นที่ควรมีบรรทัดฐาน วันนี้บางแห่งทำได้ บางแห่งทำไม่ได้ในเรื่องเดียวกัน มีความเห็นแตกต่างกันของผู้ตรวจเอง ซึ่งตรงนี้ผมคิดว่ามันไม่ควรเกิดขึ้น ถ้าทำความชัดเจนและทำความเข้าใจของผู้ตรวจ และในขณะเดียวกันทำความเข้าใจกับผู้กำกับดูแลคือกระทรวงมหาดไทยว่าเรื่องใดต้องออกระเบียบ เรื่องใดไม่จำเป็นหรอก คือวันนี้ผมเรียนว่าระเบียบที่สั่งการลงไปที่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ผมคิดว่าเป็นหลายร้อยฉบับ วันหนึ่งไม่รู้กี่ฉบับ ผมเคยบอกกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นว่าวันท้องถิ่นไทยควรประกาศว่าปีนี้จะลดหนังสือสั่งการกี่ฉบับ ไม่ใช่เพิ่มหนังสือสั่งการ เพราะฉะนั้นปัญหาวันนี้คือปัญหาที่เกิดขึ้น ผมก็อยากเรียนเป็นข้อสังเกต เพื่อให้ท่านผู้แทน สตง. ได้กรุณาไปพัฒนาต่อครับ ผมเข้าใจและเข้าใจอำนาจหน้าที่และบทบาทของท่าน และหลายเรื่องที่ท่านทำเป็นเรื่องที่ดีในการที่จะเป็นการ Safeguard asset ของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคิดถึงประโยชน์ที่ประชาชนพึงได้รับ แล้วก็ความอิสระของท้องถิ่นที่เขาต้องคิดวิธีการ ผมกราบเรียนเป็นประโยคสุดท้ายครับว่าเสน่ห์ ของการปกครองส่วนท้องถิ่นคือทำไม่เหมือนกันครับ อย่าไปให้เขาทำเหมือนกัน ถ้าเขาทำเหมือนกันเขาคือสาขาของจังหวัด อำเภอ มันเป็นเรื่องที่เขาต้องไปคิดเอาเองตามภูมิสังคมของเขา เพราะฉะนั้นก็ขออนุญาตฝากข้อความเห็นนี้ ซึ่งจริง ๆ ก็ได้เรียนกับท่านรองผู้ว่าไปแล้ว แต่ขออนุญาตเพื่อเป็นบันทึกไว้ ขอบพระคุณครับ”[๓๐๓]

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ ผมฟังท่านผู้แทนกรมบัญชีกลางอธิบายเรื่องก่อหนี้นะครับว่าต้องการความสมดุล ผมอยากฝากข้อสังเกตว่าในอนาคตองค์กรท้องถิ่นไม่ใช่เป็นองค์กรท้องถิ่นมีทั้งองค์กรท้องถิ่นเดี่ยว ๆ องค์กรท้องถิ่นขนาดใหญ่ และองค์กรท้องถิ่นที่ร่วมมือกันทำงานในรูปสหการ ผมยกตัวอย่างวันนี้ เช่น ขอนแก่น ๕ แห่งที่เป็นเรื่องของขอนแก่นโมเดลที่รวมกัน ๕ แห่ง แล้วทำเรื่องของรถไฟฟ้ารางเบา ทั้งหมดนี้เป็นความพยายามขององค์กรท้องถิ่น ที่จะพัฒนาเมืองของเขาเอง เพราะฉะนั้นหลักการสำคัญคือถ้าเราเห็นว่าการพัฒนาเมือง ควรเป็นหน้าที่ขององค์กรในพื้นที่ เรื่องของเงินกู้ก็จะเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่จะทำให้เขามีโอกาสทำ เพราะว่าด้วยความจำกัดเรื่องรายได้เป็นไปไม่ได้อยู่แล้ว เรื่องที่ ๒ เรื่องร่วมทุนเอกชนก็ทำได้ยากนะครับ เพราะฉะนั้นเรื่องกู้นี่ผมยังคิดว่าเป็นช่องทางสำคัญ ผมก็ดีใจว่าท่านพยายามอธิบายเรื่องว่าความมีอิสระ แต่ผมฟังการออกระเบียบและแนวทางดูว่า มันจะค่อนข้างที่จะเข้มข้นเรื่อย ๆ แทนที่จะปล่อยให้เขามีอิสระ และจริง ๆ การพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้จริง ๆ วันนี้ อบต. ก็กู้ไม่ได้ทั้งหมดอยู่แล้ว อันนี้ก็เป็นเหตุผลอันหนึ่ง ในยุคหนึ่งที่ อบต. อยากยกฐานะเป็นเทศบาลเพราะจะได้กู้เงินได้ ซึ่งจริง ๆ แก้ไม่ยากเลยด้วยการไปออกระเบียบของกระทรวงมหาดไทยให้ อบต. สามารถกู้เงินได้ก็สามารถทำงาน ได้แล้วนะครับ เพราะฉะนั้นประเด็นแบบนี้ผมคิดว่าอยากให้มองเป็นภาพใหญ่ว่า ถ้าเราออกเงื่อนไขของการกู้ที่เข้มข้นเกินไปมันก็เป็นการตัดโอกาสของการพัฒนาพื้นที่ โครงการจำนวนมากที่ท้องถิ่นอยากทำ เช่น ขยายเขตไฟฟ้า ขยายเขตประปาทำไม่ได้หรอกครับเพราะว่าเงินไม่พอ และก็รัฐวิสาหกิจวันนี้ก็บอกว่าให้ออกเงินเอง แต่ว่าทำเสร็จแล้วให้ยกให้รัฐวิสาหกิจ กฎเกณฑ์พวกนี้มันทาให้การพัฒนาสะดุด

---

[๓๐๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ผมจึงอยากกราบเรียนว่าถ้าการกู้นี่เป็นช่องทางหนึ่ง และสิ่งสำคัญวันนี้ถ้าเรามองแบบระบบปกติเวลา Bank จะให้ใครกู้ เขาก็ไปดูความเป็นไปได้ของโครงการอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ผมคิดว่าควรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้ให้กู้เป็นคนพิจารณาหลักเกณฑ์เรื่องความเป็นไปได้ให้มากขึ้น ออกพันธบัตรก็ทำไม่ได้ เพราะว่าต้องขอคณะรัฐมนตรี ซึ่งยังไม่เคยมีใครกล้าออกพันธบัตร เพราะฉะนั้นโครงการประเภทที่จะหารายได้หรือจะพัฒนารายได้ของท้องถิ่นจึงถูกจำกัด เพราะฉะนั้นช่องทางเงินกู้จะเป็นช่องทางหนึ่งที่มีความสำคัญ เพียงแต่ว่าเราดูวัตถุประสงค์ว่าถ้าไปเพื่อการพัฒนาเมืองก็ควรจะส่งเสริมและไปดูเรื่องของความเป็นไปได้ในเรื่องของผลตอบแทน แต่แน่นอนครับผมก็ไม่เห็นด้วยกับการกู้สร้างอาคาร การกู้ซื้อที่เพื่อสร้างอาคารอย่างนี้ เราก็ไม่ค่อยเห็นด้วยอยู่แล้ว แต่ว่าถ้าไปเพื่อการพัฒนาพื้นที่ผมคิดว่าอันนี้ควรเป็นเงื่อนไขที่เอามาพิจารณาแล้วก็เปิดโอกาสให้ยืดหยุ่นให้เขาสามารถทำงานได้มากขึ้นครับ ขอบพระคุณครับ

ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ ผมมีข้อสังเกต ๒ ประเด็นนะครับ ประเด็นแรกที่ผู้แทนกรมส่งเสริมพูดเรื่องการพิจารณาวงเงินและกรอบเงินกู้ เราไปดูเฉพาะหลักเกณฑ์เรื่องความสามารถในการใช้คืน คือเรื่องรายได้ คือเฉลี่ย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ความจริงแล้วโครงการจำนวนมาก ท้องถิ่นที่มี ขนาดเล็กแต่เขาทำโครงการประเภทที่เป็น Productive คือเวลานี้ผมคิดว่าบริษัทเอกชน นี่เงินน้อย แต่ทำโครงการใหญ่ก็ได้ เพราะว่ามันขึ้นอยู่กับว่าตัวโครงการนั้นเป็นโครงการที่มีคุณค่า และมีโอกาสที่จะเกิดรายได้หรือไม่ คือถ้าเราไม่ไปจำกัดแบบนี้นะครับ ท้องถิ่นก็จะกู้ได้แค่ไปทำอย่างที่ท่านประธานพูดนะครับ คือไปสร้างตึก เพราะว่ามันทำอย่างอื่นไม่ได้แล้ว แต่ถ้าผมจะลงทุนเรื่องของรถไฟฟ้า เรื่องของโรงเผาขยะขนาดใหญ่ ผมทำไม่ได้เลยครับ แต่ถ้าเราคิดว่าโครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่ก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเรื่องเป็น Non tax revenue นะครับ เป็นโครงการที่เขาไปทำและก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า วิสาหกิจท้องถิ่น ซึ่งแปลว่าเป็นการสร้างรายได้ให้เขา แล้วอันนี้ก็จะลดภาระของรัฐบาลในเรื่องเงินอุดหนุน”[๓๐๔]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ ผมกราบเรียนว่าในการร่างรัฐธรรมนูญผู้ร่างมี Style ของแต่ละคนไม่เหมือนกันกรรมาธิการในชุด ๔๐ ก็มี Style ของตัวอง ๕๐ ก็มี Style ของตัวเอง ๖๐ เขาก็บอกว่าเขาไม่ต้องการไปลอกรัฐธรรมนูญของคนก่อน ๆ หรือชุดของอาจารย์บวรศักดิ์มาที่เป็นกรรมาธิการ เพราะฉะนั้น Style ของแต่ละชุดก็ไม่เหมือนกัน ผมกราบเรียนว่าวิธีการเขียนของกรรมาธิการที่ไปทำรัฐธรรมนูญทุกคนก็บอกว่า ๔๐ ดี เขาบอกว่า ๕๐ ดี แต่ท่านสังเกตดูไหม เวลาเราไปบังคับใช้ ๔๐ ก็ดี ๕๐ ก็ดี ปัญหามันอยู่ที่ไหนที่ท่านบอกว่าดี คือ ๖๐ ถามว่า จะเขียนอะไรที่มันแตกต่างไปจาก ๔๐ หรือ ๕๐ ได้ไหม บอกมันเขียนไม่ได้หรอกครับ เราจะไปเขียนว่าปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่กระจายอำนาจ ต้องกระจายให้น้อยหรือว่า ต้องไม่ให้เป็นอิสระมันเขียนไม่ได้ เรามีแต่บอกว่าจะเขียนอย่างไรเพื่อให้สิ่งที่มันเคยเป็นปัญหามันไม่เป็นปัญหา ผมยกตัวอย่างเช่น เราบอกพยายามจะเขียนรัฐธรรมนูญให้สั้น ไม่อยากเขียนให้เหมือนกับ ๔๐ หรือ ๕๐ ที่ไม่ไว้ใจรัฐ เพราะฉะนั้นต้องเขียนให้ละเอียดเพื่อจะไปบังคับให้เขาทำ เราก็บอกว่าเรื่องอย่างนี้ทะเลาะกันตาย เพราะยิ่งเขียนมากก็มีปัญหาว่าที่เขียนอย่างนี้ตกลงจะให้ทำอย่างไร รัฐธรรมนูญ ๖๐ ก็เลยบอกว่าเอาอย่างนี้แล้วกันที่จะไปตกลงเรื่องแบบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบจะเป็นอย่างไร เพราะบางคนก็บอกว่ามันเล็กเกินไปมันไม่ประหยัดควรจะมีระดับเทศบาลเท่านั้น ไม่ควรจะมี อบต. จะไปเถียงกันอย่างไรก็แล้วแต่ ก็ให้ฝ่ายนิติบัญญัติเป็นคนไปจัดการเรื่องรูปแบบ เรื่องพวกนี้ผมคิดว่าเรื่องหน้าที่เรื่องอะไรต่าง ๆ ของ

---

[๓๐๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผมคิดว่าประสบการณ์ของเรามีมานาน เราไม่สามารถที่จะยื้อกลับมาให้ท้องถิ่นทำได้หรือทำไม่ได้ ปัญหามีแต่เพียงว่าจะฝ่ายนิติบัญญัติ ในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจ ผมคิดว่าส่วนนี้มาตรา ๒๔๙ พูดชัดเจน หลักคือว่า อำนาจคืออำนาจของส่วนกลาง แต่ที่กระจายไปให้ท้องถิ่นที่กระจายไม่ได้อยู่ที่ว่าคนส่วนกลางคือ ฝ่ายนิติบัญญัติเขาจะยอมไหม คือทุกวันนี้ที่เถียงกันและเป็นปัญหาถามว่าเราเป็นรัฐ ราชการเราก็พูดว่า ฝ่ายการเมืองก็โทษว่าข้าราชการหวงอำนาจไม่ยอมให้ ทั้งเงินทั้งบุคลากรทั้งอำนาจอะไรต่าง ๆ ไม่จัดการให้ ผมถามว่าส่วนเหล่านี้คืออะไร จริง ๆ มันคือกฎหมายลูกทั้งนั้น แต่เราไปบอกว่านี่คือรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญไม่เขียนรายละเอียดก็เลยปฏิบัติไม่ได้ ท่านอาจารย์วุฒิสาร ซึ่งเป็นนักกระจายอำนาจก็พูดลักษณะอย่างนี้ว่าขนาด ปี ๒๕๔๐ เขียนละเอียด ปี ๒๕๕๐ เขียนละเอียด ยังทำไม่ได้เลย และถ้าปี ๒๕๖๐ ไม่เขียนอะไรเลยหรือเขียนแบบปล่อยให้เป็นกฎหมายลูกมันจะทำได้หรือ ผมบอกอันนั้นเป็นเรื่องทัศนะของท่าน วิธีเขียน ทุกวันนี้ผมคิดว่าท่านทั้งหลายที่อยู่ในกรรมาธิการหลายคนบอกว่าอยู่ในทิศทางเคยทำเรื่องกระจายอำนาจมาแล้วทั้งนั้นว่าอยากเห็นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แต่ที่ทำไม่ได้ผมเรียนว่า ล้วนแล้วแต่เป็นอำนาจที่ท่านจะไปตรากฎหมายหรือว่าจะไปบังคับให้มันเกิด เพราะฉะนั้น ที่เขียนมาอย่างนี้ไม่ใช่มีลักษณะที่จะไปปิดกั้นเลย ตรงกันข้ามกลับบอกว่าถ้าท่านจะเถียงกันไปเถียงกันให้จบแล้วบอกว่าจะทำอะไรหรือไม่ทำอะไรไปตราเป็นกฎหมายเสีย อันนี้จะได้จบ แต่ว่าจุดที่ผมเห็นด้วยกับท่านในการอภิปรายอาจจะมีอยู่บางประเด็นก็คือว่าการเขียนบางเรื่องที่เป็นเรื่องหลักการ บางทีเราไปซ่อน เช่น เรื่องของความเป็นอิสระ เรื่องของการที่จะต้องมีการกระจายซึ่งท่านทั้งหลายพูดเขียนไม่เห็นมีคำว่ากระจายอำนาจเลยจริง ๆ มันอาจจะไปซ่อนอยู่แล้วมันเป็นคำที่เขียนไม่ชัด อย่างไปเขียนไว้อยู่ในมาตรา ๒๕๐ บางทีคนไปอ่านแล้วมีความรู้สึกว่ามันไม่ใช่สาระที่คนจะมาคอยจับเรื่องนี้ หรือว่าเรื่องความเป็นอิสระ อันนี้อยู่ในวรรคท้ายของมาตรา ๒๕๐ อันนี้เป็นเรื่องที่ผมเข้าใจได้เป็น Style ซึ่งเป็นวิธีการเขียนซึ่งทำให้คนอาจจะมีความรู้สึกว่าสาระสำคัญตรงนี้มันควรจะเน้น ทำไมมันกลายเป็นไปอยู่ในส่วนท้ายของมาตรา อันนี้คือ Style ซึ่งผมคิดว่าเราปฏิเสธไม่ได้ว่าตรงนี้อาจจะต้องเขียนให้ชัด ผมเรียนอีกอันเป็นข้อเสนอว่าในกรณีนี้ท่านเห็นว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเรื่องสำคัญแต่ทุกครั้งเราก็จะไปบัญญัติไว้อยู่ในหมวดท้าย ๆ ไม่มีอะไรที่เขียนให้เห็นถึงความสำคัญตรงนี้ อาจจะไปเขียนไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ ทำไมท่านไม่ไปเขียนอยู่ในบททั่วไปเลยว่าเรื่องของการกระจายอำนาจเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องทำ เป็นสิ่งที่จะต้องทำ เพราะไม่อย่างนั้นทุกครั้งเราก็จะเห็นว่าสิ่งนี้ไปอยู่ในหมวดท้าย ท่านจะทำหรือไม่ทำเราก็มาพูดกันอยู่อย่างนี้ตลอด คือคล้าย ๆ กับว่าเป็นเหมือนกับส่วนกลางขึ้นมาอภิปรายแล้วก็มาบ่นพึมพำว่าทุกครั้งเราถูกขัดข้องมีข้อจำกัดอะไรต่าง ๆ เสมอ ผมยังเสนอว่าถ้าเป็นไปได้ ถ้าท่านเห็นว่าเรื่องของการกระจายอำนาจเป็นเรื่องสำคัญท่านไปเขียนไว้ในหมวดทั่วไปเลย เห็นเลยว่านี่เป็นหลักการสำคัญที่รัฐจะต้องทำให้เป็นหลักการทั่วไปสำหรับแผ่นดินนี้เลยว่า การกระจายอำนาจเขาได้ นี่คือข้อเสนอผมว่าในฐานะในส่วนนี้ ผมขอบพระคุณท่านทวี ขออภัยที่เอ่ยนาม คือท่านได้กรุณาบอกว่าจริง ๆ คนร่างก็เอา สตง. อันนี้เป็นประเด็นมาดูว่าคนบ่นกับ สตง. อะไร ก็เรื่องที่ท่านยกขึ้นมา เราถึงไปเขียนว่าถ้าบริการสาธารณะ สตง. ตีความไม่ถึงเราก็บอกเอากิจกรรมสาธารณะไป เรื่องที่เราเห็นว่าเป็นปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นประเด็นซึ่งเกี่ยวกับเงินไม่พอ อิสระอย่างไรไม่มีเงินทำไม่ได้อยู่แล้ว อยากจะทำมันก็ทำไม่ได้ ถามว่าใครมีอุปสรรคที่ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถทำกิจกรรมอะไรได้ เพราะส่วนกลางไม่อนุมัติรายได้ภาษีไม่ยอมให้เงิน ถามว่า ใครล่ะที่จะเป็นคนผลักดันให้ส่วนกลางกระจายเงินไปให้ส่วนท้องถิ่น ผมคิดว่าอยู่ที่รัฐสภาเพราะเป็นคนที่อนุมัติงบประมาณ อยู่ที่กระทรวงมหาดไทยอยู่ที่รัฐบาลที่จะต้องจัดสรรในส่วนนี้ว่าจะกำหนดภาษีและกระจายไปให้เขาเท่าไหร่ ถ้าท่านจำได้คณะกรรมการแผนกระจายอำนาจ เดิมบอกว่าจะให้ถึง ๓๕ และที่สุดแล้วแก้กฎหมายบอกว่าเอา ๒๕ พอ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าทั้งหลายทั้งปวงมันอิสระหรือมันกระจายได้มันอยู่ที่ท่านทั้งหลายที่อยู่ด้วยว่าท่านจะยอมไหมเวลาเขาแก้กฎหมายเวลาเขาบอกว่าไม่ให้

ไปไกลท่านจะเอาด้วยไหม อันนี้คือส่วนที่ผมเรียนว่าที่เราบ่นกันว่าองค์กรกระจายอำนาจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีบทบาท ผมคิดว่าบางทีรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้ทำอะไรให้เขามาก เพราะเหตุที่ว่าในท้ายที่สุดก็ต้องไปออกกฎหมายลูกต้องไปหาคนที่มาเป็นคนบังคับให้เป็นไปตามนั้น ผมเห็นด้วยกับท่านอาจารย์โภคินที่ว่าเราอาจจะต้องมีวิธีการเขียนที่ทำให้คนเห็นว่าไปขัดขืนไม่ได้ หลักการนี้ต้องทำ ซึ่งผมคิดว่าถ้าเราช่วยกันเขียนตรงนี้ได้ก็จะเป็นเรื่องที่ดี ขอบพระคุณครับ

เรียนท่านประธาน ผมต้องขออภัยที่ต้องพูดอีกครั้งหนึ่ง เพราะเหตุที่ว่าการนำเสนอประเด็นวิธีการยกร่างรัฐธรรมนูญอาจจะทำให้ที่ประชุมนี้เข้าใจผิดว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญ หรือ กรธ. ต้องการจะก๊อกอะไรไว้บางอย่าง ซึ่งผมกราบเรียนว่าวิธีหรือ Style ในการทำมันแตกต่างกัน ผมขออนุญาตที่ท่านบัญญัติได้กรุณาพูดถึงเรื่องว่า เราอ้างถึงสิ่งที่ผมพูดว่าเราไม่อยากลอกเลียนแบบ จริง ๆ ที่บอกว่าลอกเลียนแบบหมายถึงในส่วนที่เราเห็นว่ามันยังคลุมเครือ มันมีปัญหาและเราเขียนไปตามนั้น แต่อะไรที่ดีผมเรียนว่าเราก็คงไม่รีรอที่จะเขียนตาม ไม่ได้มีปัญหา แต่ที่บอกว่าไม่ลอกก็คือเพราะว่าต้องมานั่งคิดว่าที่เขาเขียนไว้อย่างนี้มันหมายถึงอะไร และมันเคยมีปัญหาไหม ผมถึงเรียนกับท่านว่า ในทางความเป็นจริงเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเรื่องที่เราเขียนกันมาในรัฐธรรมนูญหลายฉบับแต่ไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งผมคิดว่าในที่ประชุมนี้ทุกคนยืนยันท่านบัญญัติ ท่านโภคิน เคยเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยมาแล้ว ซึ่งผมคิดว่าท่านพบปัญหาในเรื่องของการปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ใช่เพราะรัฐธรรมนูญไม่เขียนเปิดช่อง แต่เป็นเรื่องที่เพราะสำนึก เพราะทัศนคติของคนที่ปฏิบัติหน้าที่ว่าเรื่องของอำนาจ เรื่องของการมองว่าความรับผิดชอบของแต่ละคนใครควรจะต้องเป็นคนทำ ซึ่งผมเข้าใจว่าเราอยู่ส่วนกลางเราอาจจะมีความรู้สึกว่าคนอื่นที่จะมาดูแลอาจจะดูแลไม่ทั่วถึงหรือว่าอาจจะมีการเข้าพกเข้าห่ออะไรต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีคนคิด และผมคิดว่าในที่ประชุมนี้ก็คงได้ยินข่าวเป็นประจำว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหามาก และในขณะเดียวกันก็ทะเลาะเบาะแว้งถึงกับฆ่ากันตาย ซึ่งในส่วนเหล่านี้ไม่ใช่หมายความว่ามันไม่มีปัญหาเลย มันเป็นแต่เพียงว่าปัญหาเหล่านั้นควรจะต้องหาทางออกร่วมกันอย่างไร ไม่ใช่หมายความว่าเขียนรัฐธรรมนูญแล้วเราไปบังคับให้ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ โดยที่ไม่เปิดช่องให้คนที่รับผิดชอบได้มาดูแล ผมเรียนว่าที่บอกว่า ไม่ไปเขียนตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ไม่ได้หมายความว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ผิด เราคิดในเชิงของเราว่าถ้าเกิดเขียนแล้วทำอย่างไรให้ทางออกของคนที่จะมาปฏิบัติตามกฎหมาย ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญสามารถทำได้ ไม่เกิดข้อพิพาทบาดหมาง หรือทำให้เกิดความรู้สึกว่าเกิดข้อติดขัด ผมเรียนว่าวิธีที่เขียนหลายครั้งเมื่อสักครู่นี้ ท่านอาจารย์สมชัยได้กรุณาบอกว่าเพราะ Style ของ กรธ. ไปเขียนประเภทโยนไปออกกฎหมายลูกหมด ในทางความเป็นจริง ผมยกตัวอย่างมาตรา ๒๕๐ Style การเขียน ถ้าเห็นว่าหลักการอะไรเป็นเรื่องที่กฎหมายลูกจะต้องระบุเอาไว้ จะต้องคำนึงถึงเขาก็จะเขียน เช่น บอกว่ากฎหมายตามวรรคหนึ่ง และกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะหรือส่งเสริมการสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง หมายถึงว่าพูดในลักษณะที่ไปโยนให้ว่าท่านอยากจะไปเขียนอะไรก็เขียนไป แต่ตรงกันข้ามได้พยายามจะเอาแนวความคิดที่คิดว่าจำเป็นจะต้องให้กฎหมายลูกเดินตามวางเอาไว้นี่เป็น Style ในการเขียน ไม่ได้หมายถึงว่าโยนไปเลย บอกว่าท่านอยากจะเขียนอะไรก็ตามใจชอบ อันนี้รัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนใน Style ที่โยนไปแบบนั้น เช่นเดียวกันท่านจะพูดถึงเรื่องวาระ เรื่องอะไรต่าง ๆ ของพวกองค์กรอิสระ อย่างที่เรียนว่า กรธ. ไม่ได้มีปัญหา คือผมไม่ได้มาเพื่อ พอดีเป็น กรธ. ผมเรียนว่าคนร่างกฎหมายลูกต่างหากที่จะต้องเป็นคนที่ปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และผมเรียนยืนยันว่าความคิดของคนที่ร่างรัฐธรรมนูญกับคนที่เป็น สนช. ก็ดี หรือ ศาลรัฐธรรมนูญก็ดี บางทีเราเขียนอย่างนี้แต่เขาคิดไม่เหมือนเราซึ่งตรงนี้ในส่วนเหล่านี้ เป็นเรื่องที่ต้องยอมรับว่ามีหลักฐานยืนยัน ไม่ใช่ว่าผมมาอ้างลอย ๆ เวลาเขาถามมาเราคิดอย่างไร แต่เวลาเขาตัดสินเขาตัดสินอีกแบบหนึ่ง เพราะฉะนั้นผมกราบเรียนว่าไม่ใช่เป็นเรื่อง

ไม่รับผิดชอบแต่ทุกอย่างมีหลักฐานยืนยันตรงว่าที่พูดอย่างนี้คิดอย่างไร และในส่วนท้ายที่ผมเรียนยืนยันว่าหัวใจของการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนอกเหนือจากเรื่องคนก็มีเรื่องเงิน ซึ่งผมคิดว่าเรื่องนี้สำคัญและรัฐธรรมนูญก็บอกว่าต้องจัดสรรให้ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ อาจจะต้องมีแหล่งรายได้ที่ทำให้เขามีรายได้ที่เพียงพอ สิ่งที่เรากังวลคือว่าพอให้อำนาจแล้วอำนาจเหล่านี้ไปใช้ในทางอีรุ่ยฉุยแฉก ก็บอกว่าต้องมีการกำกับ ต้องมีวิธีการในการตรวจสอบไม่ให้เกิดการทุจริต อันนี้หมายถึงว่าสิ่งที่เราพยายามจะหาทางแล้วก็ชี้ประเด็นในส่วนเหล่านี้ไว้ ส่วนกฎหมายที่จะออกมารองรับในเรื่องเหล่านี้ หรือคนที่จะเป็นคนไปปฏิบัติจะมาอ้างอิงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือไม่ อันนี้ผมคิดว่ามันเกินกว่าที่ผู้ร่างจะไปทำได้ เพราะท้ายที่สุดถ้าเกิดมีการยกประเด็นขึ้นมาว่าไม่ได้เขียน ผมก็เรียนว่ามันเขียนอยู่ใน มาตรา ๒๕๐ และในมาตราอื่น ๆ เกือบทั้งนั้น เพียงแต่เราจะคิดว่ามันไม่ชัด ซึ่งผมคิดว่าตรงส่วนเหล่านี้มันเป็นเรื่องมิติที่แต่ละฝ่ายจะไปตีความจะไปบอกว่าเขียนไว้แค่นี้มันไม่พอ อันนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องแต่ละท่าน ที่จะคิด ขอบพระคุณครับ”[๓๐๕]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธาน ผม ทศพล เพ็งส้ม คือ กราบเรียนท่านประธาน เมื่อสักครู่ก็ได้หาข้อมูลว่าตั้งแต่ที่รัฐธรรมนูญใช้ มาตรา ๒๔๙ จนกระทั่ง มาตรา ๒๕๔ กฎหมายลูกไม่ได้ออกเลย โดยเฉพาะเราก็ทราบกันดีกฎหมายเทศบาลออก ตั้งแต่ ๒๔๙๖ ทั้งหมดที่เราพูดกันอยู่ผมในฐานะประสบการณ์ตรง บางทีหน่วยงานรัฐอย่างที่ท่านอาจารย์โภคินพูดเมื่อสักครู่มันก็เป็นจริงก็คือว่าอย่างของผมเองที่ทำงานอยู่กระทรวงพลังงาน มันก็มีปัญหาเรื่องใบอนุญาต ปรากฏว่าในพื้นที่เองแค่ไม่ปิดใบอนุญาต ของเทศบาล โดนปรับ ๑๕,๐๐๐ บาท และใบอนุญาตอันหนึ่ง หรือหลาย ๆ ที่ ที่ประกอบการ มันก็เป็นปัญหาในทางตรงข้ามผมก็กลับมาย้อนว่าจริง ๆ แล้วเราควรจะออกกฎหมายที่เป็นปัจจุบัน เพราะเทศบาลตั้งแต่ ปี ๒๔๙๖ เรามีแต่ตัวหลักแล้วก็แก้ไปเรื่อย ๆ แต่ในทางตรงข้ามถ้าเราจะทำจริง ๆ ตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ถ้ายังแก้ไขทั้งหมดก็คือ ปรับเสียเลย เพราะว่าอย่าง อบต. ก็ดี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็น อบต. มันก็เกิดมาประมาณปี ๒๕๓๘ ถ้าจะมีการแก้ไขปรับเปลี่ยนเป็นเทศบาลทั้งหมดก็ควรจะออกกฎหมายทั้งหมด แต่ในทางตรงข้าม ตอนนี้เราไม่มีกฎหมายลูกที่ออกเกี่ยวกับเรื่องปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าเป็นไปได้ผมอยากเสนอ ท่านประธานว่าก็ให้มีแนวคิดว่าในรัฐธรรมนูญก็ส่วนหนึ่ง แต่ปรากฏว่า เมื่อไม่มีกฎหมายลูก เราก็มองปัญหาไม่ออกหรอกครับ แต่ทีนี้เรารู้แล้วว่าแต่ละท่าน มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องการบริหารในส่วนท้องถิ่นอย่างไร กระจายอำนาจอย่างไรก็ แก้เสียทีเดียว ซึ่งแทบจะไม่ต้องแตะรัฐธรรมนูญเลย ตรงข้ามเราก็เสนอความเห็นไว้ว่า ในกระบวนการอย่างนี้ คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีการเสนอแนวคิดหรือออกกฎหมายในการปรับปรุงของปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ขอบคุณท่านประธาน”[๓๐๖]

“ขอบคุณครับ ผม ทศพล เพ็งส้ม คือประสบการณ์ตรงช่วงที่ทำงานเป็นประธานสภาเทศบาล เวลา สตง. ไปตรวจทีก็มีการจ่ายใต้โต๊ะ พูดตรง ๆ นะครับ เพราะอะไร เขาบอกว่าจ่ายง่ายหน่อยเพราะเขาจะตรวจผ่าน ทีนี้ ก็อยากจะถามตรง ๆ ว่าตกลงนโยบาย คือผมให้บันทึกเลย เพราะว่าผมประสบการณ์ตรง ผมก็ถามเจ้าหน้าที่ว่าทำไมต้องให้ เขาบอกว่าพี่เขาจะเกษียณแล้วครับ ตอนนั้นผมเป็นประธานสภาอยู่มันหลายปีแล้วครับ เขาบอกว่าท่านครับต้องให้ ต้องไปดูแลเลี้ยงดูเขา ไปกินข้าว อ้าวแล้วทำอย่างไร เดี๋ยวพอกลับจากกินข้าวเสร็จเขาก็เซ็นให้เลยครับว่าตรวจแล้ว คือกระบวนการอย่างนี้เราต้องยอมรับความจริงอย่างว่าเราไม่มีเวลามานั่งประดิดประดอยว่า ท่านทำถูกหรือไม่ถูก แต่สิ่งที่สำคัญก็คือว่าท่านต้องมีทัศนะคติเสียก่อนว่าการ

---

[๓๐๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๐๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ตรวจเงินแผ่นดินมันต้องตรวจว่าประชาชนได้ประโยชน์จากนโยบายที่ทางส่วนราชการเขาทำมาหรือไม่ เพราะในหน้าที่ของท่านตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๐ ก็บอกอยู่แล้วว่าให้คำปรึกษาแล้วก็ลงโทษ แต่ทางตรงข้ามเป็นการกำกับดูแล ที่บอกกำกับดูแลการตรวจเงินให้เป็นไปตามนโยบายของท่าน มันเหมือนกับว่า ๑. ท่านวางนโยบาย ๒. กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐาน แต่ในทางตรงข้ามท่านก็มีหน้าที่กำกับการตรวจเงินให้เป็นไปตาม (๑) (๒) แต่ท่านไม่มีหน้าที่ไปกำกับนโยบายเขา อย่างที่ท่านอาจารย์วุฒิสารพูดเมื่อสักครู่นี้ ผู้ว่าแต่ละท่านบอกว่าพอ สตง. มาบอกไม่เอาผมกลัวเรียกเงินคืน ปรากฏมันก็มีปัญหาว่าตกลงใครเป็นคนชี้ขาดอำนาจ สตง. กับอำนาจที่ดูแลประชาชน เขาบอกพื้นที่เขาไม่ต้องอะไรครับ อย่างช่วงโควิด บางคนบอกบ้านนี้ผมจะซื้อแพมเพิร์สไปแจก บอกไม่ได้ไม่ใช่ภารกิจ มันไม่เกี่ยวนะครับ ถามว่าประชาชนเขาได้ไหม ได้ในสิ่งที่เขาต้องการไหม ไม่ใช่ได้ในสิ่งที่ สตง. ต้องการ มันไม่ใช่นะครับ ถ้าเมื่อไร สตง. วางกรอบว่างบประมาณที่ใช้ในการบริหารประเทศ ในการดูแลประชาชน ประชาชนได้ใช้จริง แต่ถ้าเกิดท่านไปตรวจสอบว่าปกติแพมเพิร์สเขาซื้อ ๕๐ บาท แต่ปรากฏว่าอันนี้ซื้อ ๒๐๐ บาท อันนี้ผิด อันนี้ได้ ท่านต้องเลือกเอาว่าตกลง เป็นภารกิจหรือเงินที่ใช้ ถ้าเลือกภารกิจผมว่าอย่างที่อาจารย์วุฒิสารว่า ฉะนั้นมันมีความหลากหลายอยู่แล้ว เช่นอะไรครับ เทศบาลนครนนทบุรีติดแอร์ให้โรงเรียนทั้งหลังเลย แต่ปรากฏว่าในบางพื้นที่เขาติดไม่ได้ อย่างนี้มันลักลั่นกัน เพราะเขาเก็บเงินมาได้ไม่เหมือนกัน จะบอกเขาว่าใช้เงินผิดประเภทก็ไม่ได้ ผมถึงบอกว่าก็ในเมื่อพื้นที่ชุมชน ของจังหวัดนนทบุรีมันมีฝุ่นละอองเยอะ ชาวบ้านต้องการผ่านสภา ตรงนี้ต่างหาก ท่านควรไปตรวจว่าสิ่งที่เขาใช้ลงไปประชาชนได้ประโยชน์ไหม มีการทุจริตไหม มากกว่าที่จะมองเรื่องนโยบายว่าอันนี้ทำได้ อันนี้ทำไม่ได้ เพราะไม่อย่างนั้นไม่มีใครชี้ขาดหรอกครับ พอ สตง. บอกไม่ได้ทุกคนเลิกหมดเลย แต่บางพื้นที่บอกตอนนั้นนโยบายเปลี่ยนแล้ว เปลี่ยนผู้ว่า สตง. ใหม่ ตอนนี้ทำได้ เพราะมาตรฐานตรงนี้ท่านต้องมีทัศนคติเสียก่อนว่าตกลงตรวจเงินแผ่นดินเพื่อให้ได้ประโยชน์สูงสุดของประชาชน แต่ถ้าทุจริตก็ดำเนินคดีไป ขอบคุณท่านประธาน”[๓๐๗]

“ขอบคุณท่านประธาน ผม ทศพล เพ็งส้ม กรรมาธิการ คือกราบเรียนท่านประธานผ่านไปยังผู้ชี้แจง สิ่งที่ผมอยากแนะนำก็คือว่าปกติ ส่วนราชการที่ผมถาม ๆ ดู อย่างสถาบันพระปกเกล้าเขาเคยรวบรวม ผมก็ตามอ่าน พวกงานวิจัยเขาต่าง ๆ มันเป็นมาตรฐานความคิดครับว่า ในการที่คิดว่าปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะผมแนะนำนะครับที่สถาบันพระปกเกล้าเขาทำก็คือคำพิพากษาในคดีปกครอง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถามว่าทำไมมัน Search ง่ายนะครับ แต่ผมเคยถามเพื่อน ๆ ผมที่อยู่ในกรมบัญชีกลางก็ดี หรือในสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินไม่ค่อยอ่าน ถามว่าทำไม เพราะตรงนั้นเป็นมาตรฐานในการใช้ดุลพินิจในการปกครองท้องที่มันจะได้ไม่มีปัญหา ถามว่าอย่างไร เพราะเวลาศาลปกครองเขามอง เขามองลึกซึ้งว่าในกระบวนการอย่างที่อาจารย์วุฒิสารพูดว่า ในปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะมี Vision อย่างไรบ้างในการทำงาน และที่สำคัญมันจะได้เป็นมาตรฐาน มันจะได้ไม่มีคดีขึ้นสู่ศาล ผมตัวอย่าง ง่าย ๆ อย่างจังหวัดนนทบุรีอย่างกองขยะตอนนี้ทำสัญญาที่จะทำเป็นโรงไฟฟ้าขยะ แต่ปรากฏว่าอย่างไรครับ คนที่ประมูลยังทำไม่ได้ มันก็เป็นปัญหาทุกวันนี้ ทำสัญญามา หลายปีแต่ทำไม่ได้ ทำไม่ได้ทำอย่างไรเรื่องก็คาราคาซังอยู่ เปิดประมูลใหม่ก็ประมูลไม่ได้ คนที่ประมูลแล้วก็ยังทำไม่ได้เพราะมีเงื่อนไขอื่นติดเยอะแยะ อย่างนี้มันเสียโอกาสเยอะเลยนะครับ ๓ ๔ ปีที่เซ็นสัญญาในการที่จะทำเงื่อนไขในการทำโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ ตรงนี้ต่างหากที่ผมบอกว่าบางที Vision หรือคนที่ทำงานที่ดูแลงบประมาณที่จะให้กรมไปกำหนดกติกาของปกครองส่วนท้องถิ่นเขาทำ พอมันไม่ชัดเจนปั๊บ คดีก็ขึ้นสู่ศาลเยอะ ผมถึงบอกว่าฝากท่านที่ดูแลจริง ๆ ศึกษาและวางแนวทางให้มันชัดเจน

---

[๓๐๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

แล้วท่านมีความสามารถอยู่ แล้วพอท่านศึกษาจากคำพิพากษานี่นะครับ จากบทวิเคราะห์ดีนะครับ หรืองานวิจัยของสถาบันต่าง ๆ ท่านจะรู้แนวทางเลยว่า Vision ที่จะเดินต่อไปข้างหน้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การครอบงำกับการตรวจสอบต้องแยกก่อนครับ ต้องแยกให้ชัดเจน ครอบงำคืออย่างน้อย ๆ ไม่ให้เขาออกนะครับ แต่ตรวจสอบได้ก็คือมันมีช่องทางที่เขาเดินแล้วท่านสามารถตรวจสอบได้ ฝากท่านนิดเดียวว่าไปดูงานวิจัยต่าง ๆ กับคำพิพากษาศาลปกครอง ที่เขาวางแนวทางในการใช้ดุลพินิจ ของท่านอาจารย์โภคินก็มีคำวินิจฉัยไว้หลายเรื่องเหมือนกันที่มองให้เห็นว่าการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมันละเอียดอ่อนมากกว่ารัฐบาลเยอะ ก็คือถึงบ้านเลยอย่างนี้นะครับ ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวทุกคนจะมีปัญหา พอช่วง COVID ซื้อถุงยังชีพได้ไหม ได้แค่ไหน ได้อย่างไร มันก็จะมีปัญหา ท่านก็รับงานหนัก เพียงแต่ว่าวันนี้ในเมื่อท่านเข้ามาแล้ววางกรอบให้มันชัดเจน เพราะอะไรไหมครับ พอกรอบท่านชัดเจนคนที่เขาลงเลือกตั้งปกครองส่วนท้องถิ่น เวลาเขาหาเสียงเขาจะได้รู้ว่าเขาทำอะไรได้ ไม่ได้ มันจะไม่มีปัญหากับ กกต. เองว่านี่เกินอำนาจเขาไหม อันนี้ทำได้ไม่ได้นะครับ ขอบคุณท่านประธาน”[๓๐๘]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ที่จริงแล้วทุกท่านพูดมามีประเด็นที่น่าสนใจ ได้มาทบทวนแล้วก็เห็นด้วยในหลาย ๆ ส่วน แต่ว่าอยากที่จะนำเสนอในสิ่งที่ชวนคิดค่ะ ท่านประธานและท่านกรรมาธิการคะ คืออยากที่จะเรียนว่าถ้าเราจะออกแบบหรือทบทวนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นอยากที่จะมองไปว่าเราอยากเห็นอะไร ให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นในอนาคต สิ่งที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นตอนที่เกิดสถานการณ์โควิดชี้ให้เห็นว่าท้องถิ่นบางแห่งมีศักยภาพสูงมากในการที่จะเป็นผู้ช่วยผู้ว่าราชการจังหวัดในการจัดการพื้นที่ตรงนั้นกรณีที่เกิดเหตุฉุกเฉินในเรื่องของโรคภัยขณะนี้แล้ว และจริง ๆ แล้วเป็นผู้ช่วยพระเอกตลอดเลยท้องถิ่น แม้แต่ว่าเรื่องของการอนุมัติงบประมาณช่วยท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องการซื้ออุปกรณ์การแพทย์ต่าง ๆ ท้องถิ่นก็เป็นคนดำเนินการมาให้ ในช่วงแรกที่รัฐบาลยังไม่ได้ส่งเงินให้กับท่านผู้ว่าราชการจังหวัด อันนี้คือส่วนที่ท้องถิ่นทำหลายเรื่องค่ะ คือพอดีว่าได้มีโอกาสไปสัมภาษณ์ท่านนายกเทศมนตรีนคร แล้วก็เทศบาลหลายแห่ง คือท่านนายกเทศมนตรีต่าง ๆ ที่เรามาพูดกันวันนี้อำนาจบ้าง หน้าที่บ้าง พร้อม ไม่พร้อม แต่ในเวลาสถานการณ์โควิดจริง ๆ แล้วไม่มีคำเหล่านี้เลยค่ะ เพราะว่ามันเป็นเรื่องว่าจะต้องทำตามความคาดหวังของทุกผู้คน และด้วยจิตใจที่อยากจะช่วยเหลือพวกเขาและช่วยกันพาชุมชนพาทุกคนรอด อันนี้เป็นประเด็นสำคัญ มันเป็น Soft side มาก ๆ เลยที่ทำให้เกิดความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับสังคม และมันสะท้อนอะไร มันสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นเขาสามารถดำเนินการกันเองได้ในกรณีของภัยพิบัติที่มีขณะนี้เขาก็ทำได้ แต่ในยามปกติจะมีเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วทำให้ไม่เกิดขึ้น ดังนั้นอยากที่จะเรียนกับทุกท่านอย่างนี้ค่ะ ถ้าเราคิดว่าเราอยากเห็นอะไรในอนาคต อันนี้เป็นคำพูดของท่านอาจารย์ ดอกเตอร์สกลนะคะ เพราะว่ามารับฟังด้วยวันนั้น ท่านบอกว่าอยากเห็นอะไร แล้วท่านก็บอกว่าท่านอยากเห็นท้องถิ่นสามารถที่จะรองรับการพัฒนาในอนาคตได้ ซึ่งตอนนั้นโควิดเบาบางอยู่ แต่อยากที่จะนำเสนอแบบนี้ค่ะ ภาพในอนาคตที่จะเกิดขึ้น เรามีท้องถิ่นมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เพิ่งจะก่อร่างสร้างตัว เพิ่งจะเริ่มหัดเดินก็ล้มลุกคลุกคลานบ้าง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ก็ได้รับการสนับสนุนมาดีเติบโตมากขึ้น พอปี ๒๕๕๐ ก็เติบโตมากขึ้น มีการพัฒนามากขึ้นมีกฎหมายรายได้ท้องถิ่น พอปี ๒๕๖๐ ถูกจำกัดกรอบไปบ้างอันเนื่องมาจากเรื่องของผล การปฏิบัติงาน หรืออาจจะมีข้อร้องเรียน หรืออาจจะเป็นเรื่องของความเข้าใจต่าง ๆ และยังมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคที่ลงไปที่

[๓๐๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ท้องถิ่นที่ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ดี ในเหตุผลของการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ก็คงมีเหตุผลและมีบริบทที่อยู่ตรงนั้นนะคะ ท่านกรรมาธิการ ท่านอาจารย์อุดม แต่ในขณะนี้สถานการณ์บริบทถ้าเรามองในอนาคต สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตคืออะไร ทุกท่านก็คงทราบดีแล้วว่าการพึ่งตนเอง จะมากขึ้นทั้งในระดับของประเทศและในระดับภูมิภาค แล้วไม่แตกต่างกันเลยในระดับท้องถิ่น แล้วเราจะสร้างท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเอง เป็นที่หวัง และเป็นไปตาม ความคาดหวัง สามารถมีความพร้อมที่จะรองรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างไร เราพูดมา ๒๐ กว่าปีแล้วในเรื่องของท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มันเปลี่ยนมากขึ้น โลกอนาคตก็มาเร็วมากยิ่งขึ้น เปลี่ยนแปลงและเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา เราจะทำให้เขาหยุดนิ่งหรือเปล่า เราจะทำให้เขาเป็นกลไก เป็นเครื่องจักรกลสำคัญที่เป็นฟันเฟืองในการที่จะเดินหน้า ประเทศไทยในลักษณะของ Area-based หรือพื้นที่ได้หรือไม่ หรือเราจะหยุดเขาเอาไว้แค่นี้ เพราะว่า Post โควิดหรือหลังโควิดไม่ได้บอกว่าจะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บที่อาจจะมาแบบโควิด อีกก็ได้ หรือเราจะต้องรองรับกับภัยโลกร้อนที่เกิดภัยแล้ง เกิดภัยธรรมชาติ สาหัสสากรรจ์ ที่ทาให้คนยากจนและแร้นแค้น อันนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ว่าท้องถิ่นต้องตอบโจทย์ในสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ แล้วเป็นส่วนที่จะผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่รองรับกับพื้นที่ชุมชน ส่วนกลาง ไปไม่ถึงหรอกค่ะ ดังนั้นจังหวัด อำเภอ พื้นที่ต่าง ๆ มีความสำคัญเป็นกลไกตัวหนึ่ง แต่ก็อยากจะเรียนทุกท่านว่าถ้าจะมีการทบทวนด้วยเหตุผลต่าง ๆ ต้องคิดถึงเหตุผล ในอนาคตในสิ่งที่จะเกิดขึ้นและเผชิญ เราต้องทำให้เขาแข็งแรงมากขึ้นเพื่อเขาจะสามารถทำงานในพื้นที่และเป็นความคาดหวังของพื้นที่ได้ด้วย เพราะเขาเป็นองค์กรกึ่งรัฐเขาเลือกตั้งมา ในขณะเดียวกันรัฐกำกับดูแลเขา แต่ต้องกำกับดูแลให้เขาเติบโตค่ะ ไม่อย่างนั้นเขาก็จะไม่สามารถทำอะไรได้ แต่อย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งเติบโตที่เราสามารถเข้าไปดูแลกำกับเขาได้ระดับหนึ่ง อันนี้ยังเห็นว่ามีความสำคัญ เพราะว่า ท่านประธานและท่านกรรมาธิการจะเห็นได้ว่าช่วงโควิดมีสัดส่วนหรือมีความบาลานซ์ ที่สำคัญระหว่างส่วนกลางที่ส่งไป ในส่วนท้องถิ่นที่มีปัญหาแล้วส่วนกลางแก้ไขให้ เช่นเทศบาลหรือว่านายกเทศมนตรีต่าง ๆ ไม่สามารถที่จะแจกถุงยังชีพได้ในพื้นที่ถ้าหมู่บ้านนั้นไม่ถูกสั่งปิดโดยผู้ว่าราชการจังหวัดในกรณีที่มีผู้ติดเชื้อโควิด ต่อให้อยากช่วยก็ทำไม่ได้เพราะติดกฎหมายอีกเหมือนกัน ดังนั้นเป็นเรื่องที่เป็นข้อกฎหมายหรือข้อสั่งการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่การเบิกงบกลางมาใช้จ่ายในเรื่องของโควิดท้องถิ่นทำไม่ได้ จนกระทั่งปลัดกระทรวงมหาดไทยท่านต้องมีหนังสือสั่งการไปว่าใช้ได้ถึงจะทำได้ทั่วประเทศ ดังนั้นในกรณีแบบนี้มีกฎหมายและเราเห็นข้อจุดด้อยบางจุดที่จะต้องได้รับการพัฒนาในการที่ จะแก้ไขว่ามีกฎข้อบังคับไปมัดแขนมัดขาเขาในระดับหนึ่งที่เขาไม่สามารถทำได้ แล้วทำให้เขาไม่สามารถที่จะช่วยเหลือ แก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นได้ นั่นคือส่วนหนึ่งที่ท้องถิ่นควรที่จะต้องแข็งแรงมากขึ้น เราเสียเวลาทำมา ๒๐ ปีจนเขาเติบโตขนาดนี้ เราจะทำต่ออีกสักหน่อยเพื่อให้เขาแข็งแรง แต่ไม่ได้หมายความว่าหลุดลอยออกจาก การบริหารราชการ คือความสมดุลของการพึ่งตนเองกับการกำกับดูแลยังจำเป็นอยู่ เพียงแต่ว่ามากขนาดไหนที่จะทำให้เขาไม่ต้องถูกมัดแข้งมัดขา มัดมือ แต่ว่าให้เขาสามารถสั่งการได้ระดับหนึ่ง แล้วเราตรวจสอบ เรากำกับดูแล แต่ไม่ได้หมายความว่าหลุดลอยแบบของประเทศสหรัฐอเมริกานะคะ หลุดลอยแบบนั้นท้องถิ่นไม่สามารถที่จะ Sustain ในการแก้ไขปัญหาได้เลย เพราะว่าเขาหลุดลอยเกินไปจริง ๆ จนเขาจัดการตนเอง แต่ว่าเขาไม่สามารถ Scale ของเขามันเล็กเกินกว่าที่เขาจะรองรับกับปัญหาใหญ่ ๆ ได้ดังนั้นของเรามีโครงสร้างที่เป็นกลางส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น แต่เราก็ต้องมีความสมดุล ของแต่ละส่วนที่จะสามารถให้ประเทศ Move ไปได้ และสามารถแก้ปัญหาในกรณีวิกฤติแบบนี้ และโลกปัจจุบันต่อไปในอนาคตจะมีความที่พึ่งตนเองแล้วก็ต้องเผชิญกับเรื่องร้าย ๆ หนัก ๆ อีกหลายเรื่อง ถ้าเราไม่สร้างให้ตรงนั้นแข็งแรงและเป็นเครื่องมือให้กับการบริหารประเทศ เท่ากับเราเสียเปล่าค่ะ อันนี้ก็คืออยากที่จะเรียนว่าบทบาทของท้องถิ่นในอนาคต มันไม่เพียงตอบโจทย์แค่ว่าเขาทำบริการสาธารณะตามมาตราทั้งหลายที่ทุกท่านได้กล่าวมา แต่เขาต้องมีการรองรับในหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญยิ่ง เขาต้องมีบทบาทในเรื่องของการสร้าง

งานในชุมชนของเขาเอง อาจจะเป็นหน้าที่ของส่วนกลาง แต่ส่วนกลางก็ทำไม่ได้อยู่ดีถ้าท้องถิ่นที่อยู่ตรงนั้นเขาต้องดูแลกันได้ การว่างงาน การช่วยเหลือคนยากจน การช่วยเหลือที่ทำให้เขาสามารถเป็นหน่วยในการที่จะสร้างตัวตนขึ้นมาแล้ว Sustain ด้วยตัวเอง อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญค่ะท่านประธานและท่านกรรมาธิการ อยากจะฝากเอาไว้ว่าถ้าเราจะออกแบบเราควรที่จะคิดถึงบทบาทหน้าที่ในอนาคตเรื่องอำนาจ เรื่องความเป็นอิสระ เรื่องของการตรวจสอบเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่เขาจะต้องรองรับในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย อันนี้ก็อยากเรียนนำเสนอค่ะ ขอบพระคุณค่ะ

ประเด็นที่เกี่ยวข้องนะคะ คือเห็นด้วยกับท่านประธานทุกประการ ปล่อยแต่ว่าลงโทษต้องแรงค่ะ และที่จริงแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทั้งหมด ๗,๖๐๐ กว่าแห่ง แต่ว่าถูกร้องเรียนไม่ถึง ๑๐๐ แห่ง ๕๐ ๖๐ แห่ง ดังนั้นเอาให้หนักถ้าเขาผิดจริง เพื่อเป็นกรณีตัวอย่างเลยว่าสิ่งที่เกิดขึ้นถ้าเราปล่อยเขาก็ต้องถูกลงโทษถ้าเขาทำผิด อันนี้เห็นด้วย แล้วก็อยากชวนคิดอีกอันหนึ่งค่ะว่าถ้าเราต้องการเห็นสิ่งใหม่ในอนาคตที่ดีกว่า แต่เรายังมีรูปแบบในการดำเนินการเหมือนเดิมทุกประการ ตลอดมา ๒๐ ปีเราจะสูญเสียมากกว่าที่เราจะได้ ดังนั้นถ้าเราอยากได้ผลลัพธ์ใหม่เราก็ต้องมีวิธีการใหม่ กฎหมายหรือกติกา บทลงโทษก็ต้องเป็นแบบใหม่ด้วย แต่ถ้าเรายังใช้แบบเดิม ขออนุญาตท่านปลัดกระทรวง ท่านวิเชียร ถ้าเรายังคิดแบบเดิมของกระทรวงมหาดไทย ๑๐๐ กว่าปี ไม่สามารถทำอะไรได้ค่ะ ขออนุญาตนะคะ ไม่ได้เป็นท้องถิ่นอะไรหรอกค่ะ แต่พอดีว่าอยู่ในสายงานที่มันต้องสอนหนังสือแล้วก็ทำวิจัยเกี่ยวกับด้านนี้

คือไม่ใช่แค่กาลสมัยค่ะ ต้องคิด ดักรอในอนาคตเลยค่ะ คิดทันปัจจุบันไม่พอ แต่เราต้องไปดักรออนาคตที่คาดว่ามันน่าจะเกิด เราต้องมี Scenario based ด้วย และเราก็ไปดักรอไว้ เราจะได้ไม่เสียท่า คำว่ารู้ทันไม่เท่า ต้องรู้ก่อนด้วยค่ะ”[๓๐๙]

“ท่านประธาน วลัยพร กรรมาธิการ ครั้งที่แล้วเราก็พูดประเด็นนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว และมีหลายท่านก็เสริมในประเด็นต่าง ๆ ที่จริงที่ท่านอาจารย์โภคินพูดเมื่อสักครู่นี้ก็จะถูกใจมากนะคะ ตรงประเด็นที่บอกว่าจริง ๆ แล้วโลกมันเปลี่ยนแปลงเร็วมาก ถ้าเรายังเป็นระบบราชการแบบเดิม เราไม่สามารถที่จะปฏิรูปการบริหารภาครัฐที่มันจะทันกับเหตุการณ์ได้ อย่างไรมันก็เหมือนเดิม อย่างที่เรียนครั้งที่แล้วว่าถ้าเราอยากได้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นใหม่แต่เราใช้วิธีการเดิมมันไม่เกิดขึ้นหรอกผลลัพธ์ใหม่ มันก็เหมือนเดิมทุกครั้งอย่างที่ทุกท่านพูดมาเมื่อสักครู่นี้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือเหมือนเดิมทุกอัน ไม่ว่าจะปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ ดังนั้นเราจะพูดถึงเรื่องการศึกษา ประเด็นในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญอยากที่จะเรียนอย่างนี้ว่ารัฐธรรมนูญมันตั้งอยู่บนบริบทที่สามารถเกิดขึ้นได้ เป็นจริงได้ ไม่อย่างนั้นรัฐธรรมนูญก็เขียนไป กฎหมายลูกก็เขียนตามไป แต่สิ่งที่เป็นปัญหาก็ยังเป็นปัญหาอยู่แบบนั้นโดยตลอด ดังนั้นที่ท่านโภคินพูด จริง ๆ เป็นเรื่องของ Bureacratization คือความเป็นราชการ แล้วมันก็มีการปะทะกันกับ Democratization มาตลอด คือเรื่องของความเป็นประชาธิปไตยในเรื่องของการกระจายอำนาจ เรื่องท้องถิ่นก็ดี คู่นี้ปะทะกันมาโดยตลอด ไม่ว่าจะมีฝ่ายการเมืองซึ่งไปอยู่ในลักษณะของเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ ในระดับที่สูงของระบบราชการ ก็คือคุมระบบราชการอยู่ก็ตาม ดังนั้นถ้าเราจะเปลี่ยนแปลงตรงนี้อยากที่จะมีการออกแบบโครงสร้างที่มันยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการที่เราจะทำให้มันเกิดเป็นจริงได้ เกิดการปฏิรูปบริหารภาครัฐได้จริง ๆ คือเราพูดมาโดยตลอด ได้ยินมาตั้งแต่สมัยเรียนหนังสือจนสมัยนี้ ตอนนี้เป็นคนไปสอนหนังสือเขาก็ยังได้ยินอยู่แบบนี้และไม่เคยได้ประสบความสำเร็จสักทีหนึ่งอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงของประเทศจริง ๆ ว่าเราจะสามารถปฏิรูปบริหารภาครัฐแล้วสามารถทำให้ผลลัพธ์เกิดขึ้น ถ้าในกรณีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครั้งที่แล้วเรียนเอาไว้แล้วว่าในโลกอนาคตที่เราจะต้องเจอถ้าเราไม่ทำให้ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพของการจัดการพื้นที่ ที่เราสามารถทำงานร่วมกันกับ

---

[๓๐๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

หลาย ๆ ส่วนได้ เป็นตัวหลักเป็นตัวพึ่งเพราะเขาต้อง Self Reliance มากขึ้นในพื้นที่ เขาต้องพึ่งตนเองมากขึ้น เพื่อเผชิญกับสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ถ้าเราไม่สร้างเขาไม่ไปปิด Lock มาตราโน้น มาตรานี้ เต็มไปหมดให้กับเขาเขาจะไม่สามารถเป็นที่พึ่งของพื้นที่ได้ อย่างที่ผ่านมาคือไม่ค่อยโต ก็โตไปเล็ก ๆ น้อย ๆ โตบ้าง ไม่โตบ้าง ดังนั้นก็คิดว่าอยากให้ทุกท่านอาจจะช่วยกันระดมสมองและออกแบบว่ารูปแบบ อำนาจหน้าที่ หรือแม้แต่ที่มารายได้ ในเรื่องของบุคคล การครองตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น การกำกับดูแลก็ดี เรื่อง สตง. ก็เป็นโจทย์ใหญ่นะคะท่านวรรณรัตน์ เคยอยู่ในคณะอนุกรรมการปฏิรูประบบบริหาร พูดกันว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดของประเทศไทยในการบริหารงานภาครัฐคืออะไร เขายก สตง. อันดับที่ ๑ มาเลยค่ะ ทุกคนพูดเหมือนกันหมด เหมือนเป็นโจทย์ใหญ่ของประเทศ และมีคนที่พูดถึง สตง. ในลักษณะว่า ถ้า สตง. เป็นแบบนี้ประเทศไทยก็จะเป็นอัมพาต เพราะไม่มีใครกล้าทำอะไร คือกลัวการตรวจสอบเป็นที่สุด นี่ก็แตะไม่ได้ พอทำไปแล้วถูกมาตรวจสอบแล้ว ก็เอาผิดย้อนหลัง คืนเงินย้อนหลัง ซึ่งตรงนี้ทำให้เป็นอัมพาตกันไปหมด อันนี้ สตง. นี่พูด ภาพใหญ่เลยนะคะ ไม่ใช่เฉพาะแค่ท้องถิ่น คือท้องถิ่นไม่ใช่แค่เรื่องสุนัข ไม่ใช่แค่เรื่องไข้เลือดออก เรื่องยุง คือเยอะมากทุก ๆ เรื่อง ดังนั้นน่าจะเป็นวาระใหญ่ทีเดียวเรื่อง สตง. ถ้าพูดถึงเรื่องปฏิรูปบริหารราชการ เพราะว่าเคยคุยกับเลขาธิการ สตง. ในงานสัมมนา ปะทะกันมาเหมือนกันว่าท่านบอกว่าท่านมีกฎหมายของท่าน ท้องถิ่นจะมีกฎหมายอย่างไรไม่รู้ แต่ว่าของท่านท่านมีกฎหมายแบบนี้ ก็เลยบอกทำไมท่านไม่ทำให้วิธีเดินหน้าไปข้างหน้าด้วยการที่ท่านพูดคุยกันและตั้งกรรมการร่วมคุย คุยกันก่อนที่จะออกมาเป็นมาตรการต่าง ๆ ไม่อย่างนั้นออกมามันก็ทำแบบนี้ อัมพาตเกิดขึ้น ท่านก็เลยบอกว่าไปแก้ไขกฎหมายมาก็แล้วกันประมาณนั้น ดังนั้นเรื่อง สตง. มันเป็นโจทย์ใหญ่ให้กับทุกหน่วยงานของภาครัฐจริง ๆ ดังนั้นถ้าเราจะมามีมิติใหม่ ซึ่งก็ดีใจที่ท่านนายกบอกว่าจะมีการประเมินผลภาครัฐที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฝั่ง Bureacratization ในแง่ของ Concept ในเรื่องของแนวคิดมีการรุกคืบขึ้นไปในฝั่ง Democratic ก็จะน้อยลง คือมันมีเรื่องแบบนี้คู่กันมาโดยตลอด ถ้าอำนาจรัฐมาก ภาคประชาชนหรือภาคที่เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือเรื่องของการกระจายอำนาจจะน้อยลง เพราะถูกกุมกันอยู่แบบนี้ แต่ถ้าฝั่งนี้สูงฝั่งนี้ก็จะลดน้อยลง จริง ๆ แล้วเราควรที่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมและมีเรื่องของประเด็นที่จะต้องรับฟังมากมายที่ท่านนายกท่านเพิ่งกล่าวเมื่อสัก ๒-๓ วันมานี้ เป็นสิ่งที่ตอบโจทย์สังคมในอนาคตได้เหมือนกัน แต่ส่วนหนึ่งก็ดีใจที่เริ่มมีมิติใหม่เป็น New Normal สำหรับเรื่องการบริหารภาครัฐและผู้นำประเทศเป็นคนพูด อันนี้พูดในแง่ของหลักวิชา ดังนั้นก็เลยฝากขอย้ำไว้อีกอันหนึ่งว่าอยากที่จะเรียนว่ารูปแบบการบริหารงานภาครัฐ ปฏิรูปทั้งในเรื่องของการกระจายอำนาจ ทั้งในเรื่องของปฏิรูประบบบริหารภาครัฐในภาพรวมด้วยขอบคุณค่ะ”[๓๑๐]

“วลัยพร กรรมาธิการค่ะ ขออนุญาตเรียนถามทางท่านรอง สตง. จริง ๆ แล้วท่านกรรมาธิการหลาย ๆ ท่านคงได้ซักถามพูดคุยแลกเปลี่ยนกันไปเยอะแล้ว พอดีเข้ามาทีหลัง แต่อยากที่จะเรียนถามท่านว่าถ้าในส่วนของ สตง. จริง ๆ แล้ว คือเท่าที่ฟังดูมันมีปัญหาเรื่องของการตีความตามตัวบท กฎหมาย รองรับไม่รองรับ มี ไม่มี ทำได้ ทำไม่ได้ อันนั้นเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นระหว่าง ท้องถิ่น แล้วก็ สตง. แล้วก็ในองค์กรอื่น ๆ ด้วยนะคะ

ประเด็นที่ ๒ ก็คือปัญหาในระดับปฏิบัติงาน ในระดับที่เรียกว่าการบริหาร จัดการที่ท่านอาจารย์อุดมพูดเมื่อสักครู่นี้ ก็คือเรื่องของผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ไหม มีปัญหาในเรื่องของว่าจำเป็นต้องมีโครงการนี้ไหม ยกตัวอย่างนะคะ เคยรับฟังจากนายกบางท่านบอกว่าซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ช่วยชีวิตเพราะว่าเขาดูแล เขามี โรงพยาบาลด้วย ก็บอกว่าไม่ควรซื้อฟุ่มเฟือยแล้วก็ใช้เงินไปโดยเปล่า

---

[๓๑๐]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ประโยชน์ ยังไม่ได้ดำเนินการ คือยังไม่เคยช่วยชีวิตใครเลย ทางนายกก็บอกว่าและถ้าได้ช่วยชีวิตเขาสักครั้งหนึ่ง ก็ถือว่าคุ้มค่าแล้ว อันนี้ก็เป็นประเด็นอีก อันนี้ก็เป็นเรื่องของการตีความโดยตลอด ชุดใหญ่ ๆ เป็นอย่างนี้ คืออยากที่จะเรียนถามว่าถ้าในฐานะที่ท่านดูแลเรื่องตรงนี้และตีความเรื่องตรงนี้ ทาง สตง. มีข้อแนะนำไหมคะ หรือข้อเสนอแนะไหมว่าถ้าจะมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขทั้งในเชิงกฎหมายในส่วนของ สตง. เองก็ดี หรือในส่วนของหน่วยงานอื่น ๆ หรือของท้องถิ่นก็ดี ท่านคิดว่าควรที่จะมีข้อเสนอใดในการที่จะปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายนั้น ๆ หรือในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของ สตง. อันนี้อยากที่จะเรียนถามแล้วก็มีข้อเสนออื่นไหมที่จะช่วยในการที่จะปรับปรุงหรือพัฒนาข้อขัดแย้งตัวนี้ที่จะทำให้สามารถเป็นไปได้ เพราะว่าท้องถิ่นก็เป็นองค์กรกึ่งรัฐต้องตอบสนองต่อประชาชนในพื้นที่ตามกฎหมายของเขา แล้วถ้ามี กฎหมายหรือการตีความที่เป็นอุปสรรคในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องตอบโจทย์ของตรงนั้นจะมีส่วนที่จะยืดหยุ่นหรือมีรูมให้กับพวกเขาได้สามารถดำเนินการเพื่อตอบโจทย์ของประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก ตรงนี้ที่อยากจะรับฟังข้อเสนอที่เป็นไปได้ที่ สตง. จะแนะนำว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่จะเป็นไปได้และทำได้ จะต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกฎหมายใด หรือปรับเปลี่ยนแปลงในเรื่องของกระบวนการทำงานใด หรือปรับเปลี่ยน ในเรื่องของวิธีคิด หรือ Mindset ของทั้งหลาย ๆ หน่วยงาน หรือแม้แต่ สตง. เองนะคะ ขอบพระคุณค่ะ”[๓๑๑]

“เรียนท่านประธานค่ะ วลัยพร กรรมาธิการนะคะ ก็เห็นด้วยกับหลาย ๆ ท่านที่อภิปรายก่อนหน้านี้แต่ว่าจริง ๆ แล้ว มีข้อสังเกตอยู่ ๒ ๓ ข้อค่ะ

ประเด็นแรก ก็คืออย่างของกฎหมายฉบับนี้ค่ะที่ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ ก็ประมาณว่าปี ๒๕๖๑ ๒๕๖๒ ปีนี้ ๒๕๖๓ ขออนุญาตเรียนถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ตั้งแต่ดำเนินการมาได้มีการรวบรวมข้อมูลบ้างไหมในลักษณะที่ว่าท้องถิ่นทั้งหมดที่กู้ไปแล้ว กู้ไปในลักษณะใดเป็นข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๔ เข้าในลักษณะใดมากที่สุด แล้วได้มีการระบบติดตามประเมินผลอย่างไรว่าสิ่งที่เขากู้ไป มันสร้าง Productive หรือ Non productive ขนาดไหน อันนี้ประเด็นที่ ๑ คืออยากรู้ว่าข้อมูลกลางจริง ๆ แล้วตรงนี้มีใครรวบรวมข้อมูลไหมนอกจากการพิจารณาว่า ควรที่จะก่อหนี้สาธารณะหรือไม่ก่อหนี้สาธารณะ แต่มีการรวบรวมตรงนี้เอาไว้เป็นข้อมูลในการที่เราจะต้องใช้ประโยชน์ในการที่จะบริหารหนี้สาธารณะจากท้องถิ่นเพียงใด อันนี้ประเด็นที่ ๑ แล้วหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ประเมินผลของหนี้สาธารณะของท้องถิ่นคือหน่วยงานใด อันนี้คือขอข้อมูลเพิ่ม

ประเด็นต่อไปก็คือ เรื่องของบทบาทท้องถิ่นในอนาคต ถ้าข้อกฎหมายอันนี้ Cover ครอบคลุมถึงว่ากู้ในประเด็นต่าง ๆ ได้ ๕ ๖ ข้อในประเด็นที่อยู่ในกฎหมาย ขออนุญาตเรียนถามว่า บทบาทของท้องถิ่นในอนาคตจะต้องมีลักษณะของการพึ่งพาตนเองมากยิ่งขึ้น ควรจะเป็นแบบเปิดให้เขาสามารถที่จะมีความอิสระในการที่กู้เงินเพื่อให้เห็นว่า จะสร้างประโยชน์ในอนาคตได้อย่างไร ขออนุญาตเรียนนิดหนึ่งว่าแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นข้อหนึ่งที่บอกว่า โครงการดังกล่าวที่ขอกู้ต้องอยู่ในแผนพัฒนาท้องถิ่น เคยไปตรวจแผนพัฒนาท้องถิ่นของท้องถิ่นจังหวัดหนึ่ง มีประมาณ ๖๔ ๖๕ ท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่นแต่ละที่เป็นเรื่องของงบไม่มากนัก การที่จะสร้างอะไรที่ก่อให้เกิดเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นแทบจะไม่มีเลย และยิ่งไปกว่านั้นบุคลากรในส่วนของแผนพัฒนาท้องถิ่นเขียนในลักษณะปีที่แล้วเคยทำอะไรก็ต่อยอดในประเด็นเหล่านี้ เราจะไม่เห็นเลยว่าท้องถิ่นสามารถดำเนินงานที่จะสร้าง Productive ที่ก้าวหน้ามากขึ้นในข้อเสนอท่านอาจารย์วุฒิสารเห็นด้วยทั้ง ๒ ข้อเลย ในเรื่องของการสร้าง Productive ถ้ามีการรวมตัวกันของ

---

[๓๑๑]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ท้องถิ่นหลาย ๆ ท้องถิ่นแล้วสามารถที่จะสร้าง เห็นให้เกิด Impact ที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นดีกว่าที่เป็นเบี้ยหัวแตกไปทั้งหมด อันนี้เป็นประเด็นหนึ่ง ที่คิดว่าในส่วนของแผนพัฒนาท้องถิ่นก็ต้องปรับเปลี่ยน บุคลากรของท้องถิ่นในเรื่องของการเขียนแผนเพื่อตอบโจทย์สังคม ตอบโจทย์ปัญหาของพื้นที่ บางครั้งเขามองเฉพาะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าให้กับประชาชนในพื้นที่ แต่เขาไม่เห็นว่ามันจะสร้าง Productive ในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนได้อย่างไร อันนี้เป็นประเด็นหนึ่งนะคะ

แล้วก็อีกประเด็นหนึ่ง ก็คือด้วยความที่มันมีความแตกต่างกันของท้องถิ่น ในรูปแบบ ท้องถิ่นใหญ่ ๆ ก็คงสามารถมองเห็นหน้าเห็นหลังได้ อย่างเช่น ขอนแก่นอย่างนี้ที่ทำรถไฟรางเบา คือพอมองเห็นได้ว่าเขาจะเกิดอะไรขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่ถ้าไปในท้องถิ่นถ้าเราไม่เกียร์ให้ ถ้าเราไม่เปิดช่องให้กับเขา เขาก็ไม่สามารถทำอะไรได้เลย ดังนั้นความลักลั่นของตัวนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญว่า มันก็จะเหมือนกระจายไปแล้วก็หายไป ไม่ก่อให้เกิดอะไรเกิดขึ้น แล้วทั้งหมดในระบบของข้อมูลของการกู้หนี้สาธารณะตัวนี้ ถ้าเราเอามาดูเป็นราย Sector เป็นรายภาคพื้น เป็นรายกลุ่มของการสร้างพัฒนาของเศรษฐกิจและสังคม เราจะสามารถขับเคลื่อนประเทศนี่ไปได้ด้วยการผ่านท้องถิ่นด้วยซ้ำไป คือความอิสระต้องมี ก็ใช่ค่ะ แต่ว่าทิศทางที่จะสร้างเศรษฐกิจให้เขาเป็นเหมือนกับ Multiple growth pole ขึ้นมา เป็นการกระจายตัวของการเจริญเติบโต ท้องถิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนตรงนี้ปิดกั้นเขาคงไม่ได้นะคะ แต่ว่าจะทำอย่างไรให้เขาเติบโตที่มีทิศทางและมีวินัยมีกติกา ตรงนี้คือ Balance ระหว่าง ๒ เรื่องนี้ซึ่งก็เห็นด้วยกับท่านอาจารย์วุฒิสารเลยว่าหลักเกณฑ์ควรเพิ่มเติม ควรปรับเปลี่ยน และข้อกฎหมายก็ควรไม่เป็นลักษณะที่ไปเป็นอุปสรรคในการที่จะเติบโตของเขา เพียงแต่ว่าเรามีกติกาให้เขาเดินว่าทำอย่างไรจะมีวินัย และต้องสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้น ดังนั้นที่เขียนบอกว่าเป็นข้อเป็นโครงการในเรื่องของอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปของท้องถิ่นก็เป็นเรื่องของงบประจำ เรื่องงบอะไรเยอะแยะ ดังนั้นคิดว่ามันควรจะมีเงื่อนไขในเรื่องการสร้างการเจริญเติบโตเป็นเรื่องของ Agenda พิเศษมากกว่าในการที่จะ กู้หนี้สาธารณะ แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องของทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายประจำต่าง ๆ อันนี้ก็เป็นประเด็นที่ตั้งข้อสังเกตเอาไว้ค่ะ ก็ขออนุญาตทั้งเรียนถามแล้วก็ข้อสังเกตด้วยค่ะ ขอบพระคุณค่ะ”[๓๑๒]

มาตรา ๒๕๐

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ขออนุญาตต่อจากท่านโภคินนิดหนึ่ง ความจริงประเด็นที่ท่านโภคินเสนอประเด็นสำคัญของบ้านเมืองวันนี้เลย เรียนให้ฟัง คือในระบบปัจจุบันนี้เรายึดแนวทางที่ผ่านมาตั้งแต่โบราณเลยว่าทุกอย่าง ขออนุญาตหมดเลย เพราะว่าสมัยก่อนมันอาจจะไม่ได้เป็นปัญหาเพราะว่าภาคประชาชนอาจจะไม่ค่อยได้มีประสบการณ์หรือความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ก็เลยให้ภาครัฐตรวจสอบเสียก่อน ไม่อย่างนั้นถ้าไม่ตรวจสอบ ไม่อนุญาต เดี๋ยวปล่อยให้ทำอะไรกันไปผิดพลาด ก็เลยเป็นระบบอย่างนี้ แต่ว่าวันนี้มันไม่ใช่แล้ว คนที่มีความรู้ความสามารถอะไรต่าง ๆ เดี๋ยวนี้มาอยู่ภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐ ผมยกตัวอย่างให้เห็นชัด ๆ อันหนึ่ง เรื่องการขอใบอนุญาตก่อสร้าง เวลานี้ผมเจอหลายท่านซึ่งผมก็เคยประสบด้วยตัวเอง คนที่เขียนแบบก่อสร้างเป็นระดับปรมาจารย์ แต่คนที่มาตรวจแบบอนุมัติว่าจะอนุมัติให้หรือไม่ ความรู้ต่ำกว่าลูกศิษย์อาจารย์อีก กลายเป็นว่าคนที่จะมาตรวจสอบว่าให้สร้าง ไม่ให้สร้างความรู้ยังสู้คนเขียนแบบไม่ได้ ฉะนั้นของบางอย่างมันน่าจะเป็นระบบว่าอะไรที่ไม่ได้กระทบ

---

[๓๑๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

หรือให้คนที่เขาทำธุรกิจเขารับผิดชอบได้ก็ให้เขาทำไปแล้วหน่วยงานของรัฐก็มีหน้าที่ไปตรวจว่าถูกไหม ถ้าไม่ถูกก็ยกเลิกแต่ลักษณะนี้โทษต้องหนัก เพราะเหมือนกับคุณโตแล้วคุณต้องรับผิดชอบตัวเอง คุณต้องรับผิดชอบสังคม ให้คุณทำแล้วคุณไม่ทำ คุณทำไม่ดีความเสียหายโทษหนัก แต่ว่าประเด็นอย่างนี้มันจะตัดหลายเรื่องที่สำคัญที่สุดคือเรื่องการทุจริตประพฤติมิชอบ เพราะว่าต้องขอใบอนุญาต ยังไม่ได้ออกใบอนุญาตให้คุณไปทำได้อย่างไร แต่พอถามว่าแล้วทำไมคุณยังไม่ออกใบอนุญาต ผมยังไม่ว่าง ยังไม่เสร็จ ยังไม่ถึงคิวและเมื่อไหร่จะถึง ไม่ทราบ มันก็มีปัญหากันหมด ตอนนี้ที่กำลังมีปัญหาอีกอย่างหนึ่งนะครับในประเด็นที่ท่านอาจารย์โภคินว่า ตอนนี้ก็ลุกลามไปในพวกวงการธุรกิจค้ารถยนต์ จะต้องมี มอก. ปรากฏว่ารถยนต์ที่เขาเอาเข้ามา เขาได้รับมาตรฐานจากโรงงานผู้ผลิต ต่างประเทศใช้กันได้ ใช้ใบนี้ แต่มาถึงเมืองไทยบอกใช้ไม่ได้ ต้องไปขอใหม่และขอใหม่ไปยื่นกี่เดือนก็ไม่เสร็จ บอกเครื่องมือไม่พอตรวจ มันจะเป็นอย่างที่ท่านโภคินว่าทุกอย่างมันหยุดชะงัก ต้องการเร็วต้องมีค่าใช้จ่าย เดี๋ยวนี้ก็มีเพิ่มอีกนอกจากไป มอก. ต้องไปตรวจอีกอันหนึ่งคือจะมีการสร้างเงื่อนไขมาตรวจไม่จบ ไม่เลิก ทั้ง ๆ ที่รถประเภทเดียวกันเขาใช้กันทั่วโลก แต่เมืองไทยใช้ไม่ได้มาถึงท่าเรือก็ออกไม่ได้ ถ้าออกได้ก็เอาเงินไปวางเป็นพันล้าน ถามว่าวางเสร็จแล้วอย่างไรก็ไม่มีเวลาตรวจ เพราะฉะนั้นเงินเขาจะวางทิ้งไปเรื่อย ๆ คือผมคิดว่าระบบบางอย่าง ที่ผมยกตัวอย่างเมื่อสักครู่ก็ให้เขารับประกันตนเองหรือใช้ใบที่ทั่วโลกเขารับรอง Warranty ที่เขารับรอง ทั่วโลกอยู่แล้ว จากนี้ถ้าหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องคุณก็ไปตรวจถ้าคุณว่ารถเขา ไม่ผ่าน CEO บ้างอะไรบ้าง ถ้าคุณตรวจพบเขาโทษหนัก ไม่ใช่บอกว่าให้เขามาพิสูจน์ตัวเอง เขาจะไปมีอุปกรณ์เครื่องมืออะไรครับประชาชนทั่วไป เขามีแต่ใบรับประกันหรือใบอะไรที่ต่างประเทศที่เขาออกมา หลักฐานออกมา แต่เมืองไทยบอกไม่รับต้องเอาเครื่องมือมาตรวจ และเครื่องมืออยู่กับผม ผมก็ไม่มีเครื่องมือพอคุณก็รอไปเรื่อย ๆ ระบบอย่างนี้มันเป็นปัญหาแต่ผมก็ไม่แน่ใจว่ามันจะเขียนหรือแก้ไขในรัฐธรรมนูญอย่างที่โภคินเสนอได้หรือเปล่าแต่ถ้าทำตรงนั้นได้วางเป็นหลักการในการออกกฎหมายหรือในการบริหารราชการแผ่นดินว่า มันจะต้องเป็นการเอื้อประโยชน์ให้ธุรกิจหรือการประกอบสัมมาอาชีพของประชาชนเขาเป็นไปโดยความสะดวกและภาครัฐไปกำกับพูดง่าย ๆ ทุกวันนี้ระบบราชการเราเหมือนกับระบบอะไรรู้ไหมครับ คือควบคุม คุมมันทุกเรื่อง มันต้องเปลี่ยนเป็นระบบกำกับดูแลในบางประเภทได้ไหม อันนี้ผมเห็นด้วยแต่ว่าผมไม่แน่ใจว่าเราจะใส่ไปในเงื่อนไขรัฐธรรมนูญ ได้แบบไหนอย่างไร อันนี้ก็ฝากเป็นประเด็นไว้ด้วย ถ้าใส่ไว้เป็นฐานมันน่าจะเป็นประโยชน์กับประชาชนและชาติบ้านเมือง แล้วจะไม่เคยมีลักษณะนี้ในรัฐธรรมนูญที่ไหน ถ้ามีได้ก็จะเป็นฉบับแรกเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับอย่างนี้น่าจะเป็นประโยชน์”[๓๑๓]

“มีประเด็นปัญหาเกิดขึ้น เรื่องงบประมาณ และเรื่องการใช้จ่ายของท้องถิ่น เนื่องจากว่าเงินที่เราจัดสรรไปให้ท้องถิ่นมาจากงบประมาณกลางตามปกติ ซึ่งตามหลักการเงินจากงบประมาณกลางจะต้องอยู่ในระเบียบของกระทรวงการคลัง เรื่องการใช้จ่าย เรื่องการกำกับดูแลก็จะเป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลังทุกหน่วยงานทั้งประเทศ ทีนี้มันเกิดปัญหาผิดพลาดขึ้น ตั้งแต่ตอนที่เราตั้งรูปแบบการปกครองท้องถิ่น บริหารราชการแผ่นดินแบบนี้ออกมาตั้งแต่ต้นเลย ผมเรียนถามทางกระทรวงการคลัง เรื่องนี้ผมได้รับการร้องเรียนมา แต่ผมขออภัยผมจำไม่ได้ว่าคณะกรรมาธิการชุดไหน ผมอยู่ในหลายชุดกรรมาธิการสภาเราก็มีการตรวจสอบ ถ้าผมจำไม่ผิดช่วงปี ๒๕๕๕ ปี ๒๕๕๖ ก่อนที่จะเกิดการยุบสภาช่วงนั้น ปรากฏว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะจะเป็น อบจ. ไปก่อหนี้สาธารณะ ปีนี้ผมไม่รู้เท่าไหร่ แต่ช่วงปีนั้นอยู่ระหว่าง ๔๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐

---

[๓๑๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ล้านบาท และไม่เคยเอาเงินก้อนนี้มารวมเวลาสรุปแถลงต่อสภาว่าเรามีหนี้สาธารณะอยู่เท่าไหร่ ถ้าสรุปก็คือว่ายอดตัวเลขที่เคยชี้แจงต่อสภาหรืออะไรก็แล้วแต่ว่า ณ ปีนั้นปีนี้เรามีหนี้สาธารณะอยู่เท่านั้นเท่านี้ผิดทุกปีเลยครับ เพราะไม่เคยเอาส่วนขององค์กรปกครองท้องถิ่นมารวม ถามว่าถ้ามันเกิดอะไรขึ้นมันถึงได้ผิดพลาดขนาดนี้ เป็นเพราะว่า ทางกระทรวงการคลัง ซึ่งกำกับดูแลเรื่องนี้อยู่ทางสำนักหนี้สาธารณะกับทางกรมบัญชีกลาง เขาบอกว่ามันเป็นข้อผิดพลาดตอนที่เริ่มตั้งขึ้นมา ทางกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีอะไรก็แล้วแต่เขาเกิดความเกรงใจกันกับรัฐมนตรีในส่วนของกระทรวงมหาดไทย แล้วทางกระทรวงมหาดไทยไม่ค่อยยอมปล่อยก็เลยเอาอำนาจในการออกระเบียบเกี่ยวกับเรื่องของการกำกับดูแลการแจ้งหนี้สาธารณะการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับส่วนนี้นะครับ ไปอยู่ในส่วนของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งในส่วนของกระทรวงมหาดไทยเองก็เปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนแปลงมา จนเขาก็งงไปหมด เดี๋ยวก็ไปอยู่ในอำนาจในเรื่องกำกับดูแลไปอยู่อำนาจของรัฐมนตรี เดี๋ยวก็โยนกลับไปให้ผู้ว่า โยนกันไปโยนกันมา แต่ที่ผมเรียนปัญหาคืออย่างนี้ครับ ปัญหายอดหนี้สาธารณะขององค์กรปกครองท้องถิ่นที่ไม่เคยปรากฏตัวเลขในที่สาธารณะเลย แล้วไม่เคยเอามารวมแถลงกับ Public เกือบทั้งหมดเกิดจากการกู้ยืมเงินครับ ปัญหาที่ เราเคยเห็นในระดับประเทศ เราจะเห็นว่าเวลาที่หน่วยงานไหนจะกู้เงินก็จะต้องขอ ครม. กระทรวงการคลังรับประกันให้บ้างอะไรบ้าง กลายเป็นว่าปกครองท้องถิ่นจะกู้เงินบางครั้ง ขอผู้ว่าครับ บางครั้งขอไปที่รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย แล้วแต่ช่วงปีที่จะแก้ไขระเบียบ แก้กันไปแก้กันมาจนกระทรวงการคลังเองเขาบอกเขาตามไม่ทันไม่ถูกนะครับ ปัญหาที่ตามมาเป็นประการที่ ๒ ก็คือไม่มีการกำกับดูแลที่ชัดเจน บางครั้งขออนุมัติไป ขอกู้เงินที่ธนาคารกรุงไทย ทางผู้มีอำนาจ ณ ขณะนั้นอนุมัติแต่เวลาเอาไปกู้จริง เอาไปกู้ธนาคารออมสิน เพราะว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งในท้องถิ่นเอง ทั้งในระดับกำกับบอกว่าก็เห็นว่าอนุญาตแล้ว มันไม่ใช่ครับขออนุญาตธนาคารกรุงไทย คุณก็ต้องไปธนาคารกรุงไทย นี่ขออนุญาตธนาคารกรุงไทยแต่ไปธนาคารออมสิน ทางธนาคารออมสินก็บอกไม่รู้เรื่อง ก็ถือว่าอนุญาต คือระเบียบไม่มีเลย ประเด็นที่ ๒ ก็คือว่าแล้วการกู้ไม่เคยมีใครกำกับว่าแค่ไหน แล้วเอาอะไรค้ำประกัน ปัญหาที่ตามมาที่กระทรวงการคลังเคยอธิบายชี้แจงบอกว่า อันนี้จะเป็นปัญหาว่าสมมุติว่าองค์กรปกครองท้องถิ่นไหน ที่ไปเป็นหนี้ไปกู้แล้วเกิดชำระหนี้ไม่ได้จะมีปัญหามาก เพราะว่าจะถูกบังคับคดีอย่างไรก็เลยเป็นปัญหาคาราคาซังมา แล้วส่วนใหญ่ที่เขาตรวจสอบมักจะเกิดช่วงไหนรู้ไหมครับ ช่วงที่จะครบวาระมีการเลือกตั้งใหม่ ก็กลายเป็นว่าพอเกิดเลือกตั้งใหม่ขึ้นมา สมมุติว่าชุดเดิมแพ้ ชุดใหม่ที่เข้ามาไม่รู้เรื่องก็ต้องไปแบกภาระที่ชุดที่แล้วไปกู้ไว้ครับ ซึ่งผมไม่แน่ใจอันนี้เป็นปัญหาใหญ่นะครับ แต่ไม่เคยออกมาสู่สาธารณะเท่าไร เมื่อปีประมาณ ๒๕๕๕ ๒๕๕๖ ยอดตัวนี้อยู่ที่ประมาณระหว่าง ๔๐,๐๐๐ ถึง ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท แต่จากวันนั้นมาวันนี้ประมาณ ๗ ๘ ปีแล้วผมไม่แน่ใจว่ามันขึ้นไปเท่าไร เพราะฉะนั้นผมคิดว่า ประเด็นเรื่องนี้เหมือนที่ท่านยงยุทธ์ว่า ผมคิดว่าเราต้องหาทางควบคู่กันไปด้วย ระหว่างการ กระจายอำนาจให้อิสระในการดูแลท้องถิ่น แต่เรื่องวิธีการงบประมาณควรจะต้องกลับไปอยู่กระทรวงการคลังไหม หนี้สาธารณะพวกนี้ควรจะต้องให้ไปรวมยอดไหม เราจะได้รู้สถานะที่แท้จริงและความรับผิดชอบของหนี้ตัวนี้มันจะอยู่กับใคร แล้วถ้าหากต้องไปกู้หนี้ยืมสินแบบที่ผ่านมา หลักเกณฑ์ควรจะเป็นแบบไหน การค้ำประกันควรจะเป็นใครค้ำ ใครรับผิดชอบ ผมคิดว่าเราน่าจะเชิญทางหน่วยงานที่เขาเกี่ยวข้องตรงนี้ คือกระทรวงการคลัง ผมไม่แน่ใจว่าจะเป็นสำนักหนี้สาธารณะหรือว่ากรมบัญชีกลางเดี๋ยวจะให้เจ้าหน้าที่ประสานดู เราจะได้เห็นประเด็นนี้ด้วย ถ้าจะต้องเขียนกำกับดูแล

ผมว่าต้องดูแลเรื่องนี้ ไม่อย่างนั้นบานทะโหล่ไปเรื่อยและไม่มีใครทราบ อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ ผมก็เลยคิดว่าเรื่องนี้น่าจะให้ต่อจากเรื่อง สตง."[๓๑๔]

"มีกฎหมายของกระทรวงการคลังว่ากฎหมายการเงินว่าอะไรก็แล้วแต่ที่ใช้เงินหลวงไปดำเนินการรายได้ต้องส่งคลังหมดด่วน เพราะฉะนั้นสมมุติว่าหน่วยราชการเขาต้องการสร้างสนามกอล์ฟหรือสระ ว่ายน้ำหรืออะไรมาเพื่อเป็นสวัสดิการของพนักงานเขา อันนี้ก็คือเป็นเรื่องที่เขาดูแลองค์กร แต่ถ้าไปเปิดให้คนภายนอกแล้วมารับเงินรับค่าบริการนี้ผมเข้าใจว่ามันต้องส่งเงินเข้าคลังตามกฎหมายนั้นหรือเปล่า

ทำอย่างไรจะดูเรื่องนโยบายที่กำหนดให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของ สตง. กับทางหน่วยงานองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกันในทางที่เป็นประโยชน์กับประชาชน แต่แน่นอนครับ ท่านต้องดูแลเรื่องที่ท่านพูดไว้ เรื่องการทุจริต เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ว่าอย่าเข้ม เสียจนทำอะไรไม่ได้ ท่านลองดูแนวทางอะไรที่มันผ่อนปรนที่เขาทำงานได้ แต่ท่านต้อง ไม่หย่อนเรื่องการตรวจสอบ เรื่องทุจริต อาจจะต้องไปกำหนดวิธีกำกับดูแลอย่างไรไว้ด้วย"[๓๑๕]

"วันนี้เราได้เรียนเชิญทางหน่วยราชการมา ๓ แห่ง ก็มีกรมบัญชีกลาง สำนักงานหนี้สาธารณะ แล้วก็กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ๓ หน่วยงานนะครับ ในส่วนที่เราจะพิจารณาวันนี้ก็พอดีทางกรรมาธิการได้พิจารณาศึกษาเรื่องแก้ไขรัฐธรรมนูญมาถึงหมวดที่ว่าด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ๓ หน่วยราชการที่เชิญมาวันนี้ เนื่องจากว่ามีข้อมูลว่าทาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกู้ยืมเงิน ซึ่งในอดีตในกรรมาธิการในอดีตได้มีการศึกษาเรื่องนี้กันไว้ ไม่ใช่ชุดนี้นะครับ ซึ่งก็หลายปีแล้ว วันนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะได้เรียนเชิญมาเพื่อขอข้อมูลที่เป็นปัจจุบันนะครับว่า มันเป็นอย่างไร แต่ในอดีตที่เคยศึกษาเอาไว้ก็คือว่า ทางกระทรวงการคลังเขาเห็นว่าการกู้ยืมเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในความเป็นจริงแล้วโดยหลักการควรจะเป็นหนี้สาธารณะ ซึ่งจะต้องนำมารวมกับ หนี้สาธารณะที่อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการคลังด้วย แต่เนื่องจากว่ากฎระเบียบ กฎหมายในช่วงที่ผ่านมาในช่วงนั้นไม่ได้เอื้ออำนวย ก็เลยทำให้เกิดแยกเงินก้อนนี้ไปอยู่ที่กระทรวงมหาดไทย แล้วกระทรวงการคลังก็ไม่ได้นำมารวมเป็นหนี้สาธารณะ ซึ่งทางกระทรวงการคลังเองก็ได้พยายามที่จะดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะนำเงินยอดนี้มารวมเป็นหนี้สาธารณะตามปกติด้วย ซึ่งวันนี้ไม่รู้ว่ากฎหมายฉบับนี้ไปถึงไหน แต่ว่าเห็นมีระเบียบที่ออกมาปี ๒๕๖๑ ผมก็ไม่รู้ว่าออกมาทดแทนหรือชดเชยหรือเป็น Interim ของการออกกฎหมาย แต่ว่าโดยหลักการที่กระทรวงการคลังเคยมาชี้แจง กระทรวงการคลังเคยชี้แจงว่าโดยหลักการต้องเป็นกฎหมายแล้วก็นามารวมกันไว้ แล้วก็กำลังพยายามทำกฎหมายอยู่ แต่ไม่เสร็จสักที อันนั้นถ้าจำไม่ผิดก็ปี ๒๕๕๖ นะครับ นี่ก็ ๒๕๖๓ แล้ว ไม่ทราบว่า ๗ ปีเสร็จหรือยังกฎหมายฉบับนี้ ทีนี้ประเด็นต่อไปก็คือว่าพอแยกกันอยู่ระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงการคลังในเงินก้อนนี้ กระทรวงการคลังก็ไม่สามารถที่จะไปติดตามกำกับดูแลได้ ในส่วนของกระทรวงมหาดไทยเองก็มีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ หลักเกณฑ์อยู่เนือง ๆ เกี่ยวกับเรื่องของการอนุมัติอนุญาตให้กู้ยืมเงิน เดี๋ยวก็เป็นอำนาจของรัฐมนตรี เดี๋ยวก็เป็นอำนาจผู้ว่าราชการจังหวัด เดี๋ยวเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ทีนี้มันก็เกิดประเด็นที่ตามมาก็คือว่า เมื่อไม่มีการไปติดตามเงินก้อนนี้อย่างเป็นระบบเหมือนในหนี้สาธารณะประเภทอื่นโดยกระทรวงการคลัง ซึ่งเขาต้องรับผิดชอบดูแลหนี้สาธารณะของประเทศโดยรวม ก็เลยเกิดปัญหาไม่ค่อยได้ไปตามยอดตัวนี้มา เมื่อปี ๒๕๕๖ ที่มีการศึกษามันก็นาน ผมจำไม่ได้แน่ แต่ว่าตัวเลข อยู่ระหว่างนี้

---

[๓๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๑๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ปรากฏว่าการกู้ยืมเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งควรจะเป็น หนี้สาธารณะมารวมกับประเทศด้วย มีอยู่ประมาณ ๔๐,๐๐๐ กว่าล้านบาทหรือ ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท ปี ๒๕๕๖ แต่ปีนี้ผมไม่รู้เท่าไรแล้ว ก็ขอ Update ด้วย แต่ประเด็น ที่สำคัญที่สุดในเรื่องนี้ก็คือว่า ในการกู้ยืม มันขาดการติดตามตรวจสอบ ต้องเรียนว่า ที่เขาแจ้งกัน บอกเป็นหน้าที่ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แต่เกิดข้อบกพร่องมากเลย ผมยกตัวอย่างเช่น บางแห่งขอกู้ยืมเงินไปที่ธนาคารแห่งหนึ่ง ทางผู้มีอำนาจ ณ เวลานั้น ก็อนุมัติให้กู้ธนาคารนั้น แต่พอไปกู้จริงไปอีกธนาคารหนึ่ง แล้วก็ไปอาศัยอ้างอิง หนังสืออนุญาตที่ไปอีกธนาคารหนึ่ง ธนาคารนั้นก็บอกว่าอนุญาตแล้ว ประเด็นก็คือว่า ถ้าเอากันจริง ๆ นี่ ต้องถือว่าเป็นการกู้ยืมที่ผิดด้วย เพราะว่าไม่ได้ไปธนาคารที่ระบุใน หนังสืออนุญาต แต่ก็มั่วกันไปมั่วกันมาแบบนี้ ก็เลยมีเงินอยู่ ๔๐,๐๐๐ ๖๐,๐๐๐ ล้านบาท ผมจำไม่ได้เมื่อปี ๒๕๕๖ ที่ปรากฏเป็นตัวเลขกู้ยืมเงินกัน ประเด็นที่ ๒ ก็คือว่าเงินที่มีการกู้ยืมเงินกันจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมากเกิดขึ้นก่อนที่จะครบวาระ ปรากฏว่าพอมีการเลือกตั้งท้องถิ่นใหม่ ชุดเก่าเกิดเสียท่าแพ้ ชุดใหม่มาปั๊บ แบกหนี้เลย นึกออกไหมครับ แล้วก็เป็นกันแบบนี้ต่อมาเป็นงูกินหางมาแก้ไม่ตกนะครับ ชุดใหม่ก็กลายเป็นบอกว่า ไม่มีเงินจะไปทำงานให้ชาวบ้านแล้ว เพราะว่าเงินที่ได้มาต้องไปแบกหนี้เก่าอีก ประเด็นที่ ๓ ที่ตามมาอีกก็คือว่า แล้วหนี้เหล่านั้นใครค้ำ ใครค้ำประกัน หลักประกันคืออะไร ใช้อะไรเป็นหลักประกัน ใช้อะไรเป็นค้ำประกันก็ไม่มีความชัดเจน แล้วก็ธนาคารส่วนใหญ่ที่ไปให้กู้ก็จะเป็นธนาคารของรัฐ ก็เกิดปัญหาว่าถ้าหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไหนเกิดชำระหนี้ไม่ได้จะทำอย่างไร ผมไม่ทราบว่าปัญหาที่ผมนำเสนอนี้ ปัจจุบันได้มีการปรับปรุงแก้ไข ไปถึงไหนแล้ว ก็อยากจะให้ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยลำดับชี้แจงตั้งแต่อดีตจนสถานะปัจจุบัน แล้วถ้าท่านกรรมาธิการมีข้อสงสัยสอบถามอย่างไร จะได้เป็นแนวทางของพวกเราด้วย ถ้าเรื่องไหนจาเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมจะได้เขียนไว้ให้ถูกต้องชัดเจน เพราะว่ามันเกิดปัญหาพวกนี้เกิดขึ้นมานะครับ

ในสมัยหนึ่งทางกระทรวงการคลังผมไม่แน่ใจว่าจะเป็นกรมบัญชีกลางหรือสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะที่เคยเห็นว่าการกำกับดูแลเงินกู้ยืมเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ถูกต้องและเป็นในแนวทางเดียวกันจะต้องแก้ไขกฎหมายเพื่อให้อยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกันกับเรื่องหนี้อื่น ๆ ผมไม่ทราบไปถึงไหนแล้ว กฎหมาย ฉบับนี้แล้วระเบียบที่ออกมาปี ๒๕๖๑ อันนี้ออกมาแค่ชั่วคราวเพื่อรอกฎหมายหรือว่ากฎหมายมันเสร็จแล้วหรืออย่างไร”[๓๑๖]

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“เรื่องที่ผมอภิปรายสืบเนื่องจากท่านวรรณรัตน์กรุณาได้นำเสนอปัญหาการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตาม พ.ร.บ. กำหนดแผนละขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ ในส่วนมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๖ (๑๐) ในเรื่องของการสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ท่านอภิปรายว่าแม้จะเขียนไว้ในกฎหมายแล้วแต่ก็ดำเนินการไม่ได้ เพราะ สตง. ไปบอกว่า ทำไม่ได้ ผมก็ไปสอบถามท่านว่ามีหนังสือจาก สตง. มาไหม เพราะผมจะได้ตรวจดูว่า สตง. ไปอ้างกฎหมายอะไร แต่ปรากฏว่าไม่มี ดังนั้นในฐานะที่ผมอยู่ในกรรมาธิการชุดนี้ก็ทราบ อยู่แล้วว่าเราต้องศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์ แล้วก็แนวทางที่จะแก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญ แต่บางครั้งรัฐธรรมนูญเขียนดีแล้ว กฎหมายก็เขียนดีแล้ว แต่องค์กรที่ไปปฏิบัติหรือตีความกฎหมายไปสร้างปัญหาอุปสรรคขึ้น ถ้าเรายิ่งแก้รัฐธรรมนูญ ยิ่งไป

---

[๓๑๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เติมอะไรต่าง ๆ ผมไม่ได้หมายถึงห้ามท่านแก้นะครับ หมายถึงเฉพาะประเด็นนี้ มันก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร ถ้าตราบใดองค์กรที่มีหน้าที่บางหน้าที่เขาดำเนินการไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างในรัฐธรรมนูญก็เขียนไว้อยู่แล้ว มาตรา ๒๕๐ ในวรรคสองว่า ต้องมีกฎหมายบทบัญญัติขั้นตอนการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย อันนี้ผมต้องเรียน คำว่า กระจายอำนาจ มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ในมาตรา ๒๕๐ แต่มีอยู่ที่เดียว แต่ว่ามีที่เดียวมันก็มีความหมายสอดรับกับ พ.ร.บ. ที่ผมเรียนไปเมื่อสักครู่นี้ ที่ยกตัวอย่างขึ้นบางครั้งถ้า สตง. ไปใช้ความเข้าใจของตัวเอง และไปหยุดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขาดำเนินการ เพียงแค่นี้สร้างความเสียหายให้กับระบบบริหารราชการแผ่นดินในการที่เรามุ่งที่จะกระจายอำนาจออกสู่ท้องถิ่น แน่นอนผมยืดอยู่เสมอว่าการกระจายอำนาจออกไป งบประมาณออกไปต้องควบคู่กับการกระจายอำนาจในการตรวจสอบด้วย แต่ว่าการตรวจสอบนั้นทัศนะผม ผมไม่ค่อยหวังไว้กับองค์กรรัฐ อย่างเช่น สตง. แต่ฝ่ายเดียว เพราะบางครั้งทำอะไรมันอาจจะมีปัญหา แต่ว่าที่หวังไว้คือ การตรวจสอบโดยประชาชน ซึ่งมาว่ากันทีหลัง”[๓๑๗]

“ขออนุญาตเรียนอย่างนี้ว่าพอดี ท่านประธานได้มอบหมายให้ผมดำเนินการต่อ วัตถุประสงค์ของท่านประธานที่นาเรื่องนี้ เข้ามา ก็คงอยากจะดูว่ากรอบเรื่องเงินกู้ขององค์กรส่วนท้องถิ่นนั้นได้นำเข้ามารวม อยู่ในการบริหารหนี้สาธารณะหรือไม่ เท่าที่ผมฟังอยู่ตอนนี้ก็คือเอามารวมแล้วถูกต้อง ไหมครับรวมแล้วนะครับ

ทีนี้ส่วนประเด็นเรื่องการตรวจสอบการใช้เงินกู้ขององค์กร ส่วนท้องถิ่นนั้น ก็เป็นส่วนที่ท่านอาจารย์วุฒิสารได้กรุณาได้อภิปรายเมื่อสักครู่ก็คือ มีข้อเป็นห่วงเรื่องของความคล่องตัว เรื่องกลไกการตรวจสอบ ผมก็ต้องขอถามทางฝ่าย กรมส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก่อนที่จะไปท่านกรรมาธิการอภิปรายนะครับว่าเงินกู้เหล่านี้ก็ยังอยู่ในอำนาจการตรวจสอบของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินอยู่ใช่หรือไม่ครับ ขอก่อนไปกรรมาธิการนะครับ”[๓๑๘]

“ผมขออนุญาตเรียนเพื่อที่จะเชื่อมการพิจารณานะครับ ทางท่านประธานนำเรื่องนี้มา ข้อเป็นห่วงก็คือคิดว่าไม่มีกฎหมาย แต่ตอนนี้ก็ทราบแล้วว่ามีกฎหมาย พ.ร.บ. ว่าด้วยวินัยการเงินการคลัง และเขียนไว้ ๓ มาตรา แต่ทีนี้กรรมาธิการทศพลที่ท่านเป็นห่วงก็คือ กลัวว่าสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะจะเข้าไปเกี่ยวข้องต้องพิจารณาเป็นผู้อนุมัติหรือเป็น ผู้อะไรต่าง ๆ ซึ่งมันจะทำให้รัฐธรรมนูญที่ต้องการจะกระจายอำนาจออกไปสู่ท้องถิ่น ต่าง ๆ นั้นก็กลายไปติด Lock ขึ้นมานะครับ เดี๋ยวท่านค่อยตอบเอาทีเดียวก็แล้วกันนะครับแต่ผมพยายามที่จะเชื่อม ๆ เข้าไปเท่านั้นเองก่อนนะครับ”[๓๑๙]

“ขอบคุณครับ ท่านอาจารย์โภคินได้กรุณาอภิปรายตั้งคำถาม ตั้งประเด็นไว้ ผมขอทางฝ่ายเจ้าหน้าที่นะครับ เริ่มจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อยากจะสรุปประเด็นสั้น ๆ นิดหนึ่งนะครับว่า คือกรรมาธิการชุดนี้เป็นชุดรัฐธรรมนูญ เราก็มาจากรัฐธรรมนูญ น่าจะ มาตรา ๒๕๐ นี่นะครับ ที่ว่าด้วยการกระจายอำนาจซึ่งอาจารย์โภคินได้กล่าวไปถึงเมื่อสักครู่ และให้กำกับแต่พอประมาณอะไรอย่างนี้

แต่ประเด็นที่ข้อเป็นห่วงก็เกิดขึ้น คือถ้าให้อิสระ มันก็จะมีปัญหา แต่ไปกำกับ กำกับมากไปก็กลายเป็นมีปัญหา ขัดรัฐธรรมนูญด้วยซ้ำนะครับ ดังนั้นทั้งหมดก็คงจะเป็นเรื่องที่ท่าน จะต้องตอบคำถามแล้วละครับ มีประเด็นสั้น ๆ ที่ผมอยากจะให้ท่านตอบเพื่อเข้าประเด็น ก็คือ เช่น การจำกัดวงเงินกู้ อย่างเรามีรัฐบาลเดียวก็ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ไม่เกินนะครับ ได้แต่ถ้าเป็นท้องถิ่น ถ้าไปกู้เต็มแล้วนี่นะครับ ในคราวเดียว วางไว้ที่อันเดียวอย่างนี้ มันก็จะมีปัญหา ท่านได้วางแยกเป็นปี ๆ ไหม ปีหนึ่งได้ไม่เท่าไร ไม่เกินเท่าไร หรือ ๒. เรื่อง

---

[๓๑๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

[๓๑๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๑๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๖๔ ๖๕๕๖๓

การใช้เงินกู้นั้น ท่านได้วางลำดับ เขาเรียกว่าขั้นตอนความสำคัญของเรื่องของการที่จะใช้เงินกู้หรือไม่ หรือท่านจะใช้แค่ว่าเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ก็แล้วแต่อะไรอย่างนี้ ก็สุดแล้วแต่ ท่านก็ชี้แจงเลยนะครับ และส่วนที่อื่นท่านก็ฟังประเด็นที่กรรมาธิการอภิปรายกันนะครับ ส่วนผม เมื่อสักครู่ผมก็สรุปเท่าที่ผมฟังเหมือนกันก็ประมาณนี้ รู้สึกกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะต้องตอบเป็นหลักนะครับ ส่วนสำนักงานบริหารหนี้ถ้าท่านมีประเด็นจะเสริมทางกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ท่านก็กรุณายกมือ แล้วก็ช่วยด้วยนะครับ”[๓๒๐]

“ผมขอฝากประเด็นไว้กับทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนะครับท่านกรรมาธิการที่อภิปรายกันล้วนแล้วแต่เป็นห่วง ก็คือเรื่องของการที่ท่านไม่มีมาตรการ ที่จะไปมีหลักเกณฑ์อะไร การกู้เงินเลยนะครับ ที่น่าจะมีประสิทธิภาพ อย่างเช่น ผู้บริหารท้องถิ่นมาถึงก็กู้ชนเพดานไว้เลย แล้วก็ไปกู้ในเรื่องสำนักงาน ซึ่งมันเป็นภาระให้กับองค์กรส่วนท้องถิ่นต่อเนื่องไป ในส่วนผมในฐานะเคยเป็นผู้บริหารต่าง ๆ ผมก็มองว่า ท่านน่าจะมีหลักเกณฑ์นะครับ อันนี้ฝากประเด็นก่อนไปที่อาจารย์วุฒิสาร เช่น ห้ามไม่ให้ กู้เงินเพื่อที่จะมาสร้างสำนักงาน ผมว่าเป็นประเด็นที่ควรจะห้าม เพราะว่าสำนักงาน ก่อสร้างอะไรทั้งหลายนั้นให้กู้งบปกติ หรือดำเนินการไปตามปกติน่าจะดีกว่า การใช้เงินกู้ควรจะพิจารณาว่า ให้ไปใช้ในเงินกู้ส่วนที่มีความจำเป็นจริง ๆ เพื่อที่จะช่วยเหลือประชาชน บริการสาธารณะ อย่างนี้เป็นต้น อันนี้เป็นประเด็นที่ฝากให้ท่านเตรียมตอบ เพราะว่าผมว่าอาจารย์วุฒิสารก็จะถามตรงนี้อีกเหมือนกัน”[๓๒๑]

“ขออนุญาตฝากประเด็นกรมส่งเสริมว่า ที่ท่านอาจารย์วุฒิสารได้กล่าวเมื่อสักครู่ ตอนนี้ขัดรัฐธรรมนูญไปแล้วนะครับระเบียบ ของท่าน (๓) ท่านต้องกลับไปแก้ไขโดยด่วนเลย แล้วก็เป็นประเด็นสำคัญที่ทาให้การกระจายอำนาจหรือกระจายต่าง ๆ ที่เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจะติดขัดไปหมดนะครับ ก็ขอฝากเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งผมอาจจะต้องกล่าวว่าเป็นการฝากในนามคณะกรรมาธิการด้วยซ้ำนะครับในประเด็นนี้เพราะขัดรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้ง”[๓๒๒]

“การตอบก็จากกรมส่งเสริมก่อนใช่ไหมครับ ผมอยากจะฝากอย่างนี้ครับ ที่ท่านกรรมาธิการอภิปรายนั้นจริง ๆ แล้วอยู่ในเรื่องของระเบียบคณะกรรมการ ระเบียบที่ส่งมา หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในข้อที่ ๗ ซึ่งท่านต้องไปปรับปรุง ข้อที่ ๗ กับข้อที่ ๘ อย่างเช่นกรณีข้อที่ ๗ ท่านบอก (๑) เรื่องการดำเนินการโครงการลงทุน แล้วท่านก็ไปบอกในข้อที่ ๘ โครงการลงทุน ข้อ ๗ (๑) ต้องมีลักษณะโครงการเป้าหมายพัฒนาเศรษฐกิจอะไรต่าง ๆ แล้วก็ที่เหลือไล่มา แล้ว (๓) ก็มีปัญหาอย่างที่ว่าที่อาจารย์วุฒิสาร ได้กรุณาชี้ไว้ชัดเจนแล้ว ก็ขอกรมส่งเสริมช่วยตอบด้วยว่าแล้วที่ผมได้รับจากกรรมาธิการกล่าวไปเมื่อสักครู่ เช่น เอาไปลงทุนอาคารของสำนักงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น มันไปอยู่ตรงไหน หลักเกณฑ์มันไม่ได้อยู่แล้วนะครับ แล้วทำไมเขาไปสร้างได้ถ้าท่านจะทำอย่างนี้ท่านต้องไปปรับปรุง ส่วนผมเท่าที่ฟังดูนะครับก็คงไม่มีใครมีความประสงค์อยากให้ไปกู้เงินสร้างสำนักงานแน่ ท่านควรจะเขียนให้มันชัดแจ้งไปเลย ก็ขอเชิญชี้แจงท่านกรรมาธิการอาจารย์วุฒิสาร อาจารย์วลัยพร และท่านอาจารย์โภคิน และท่านอาจารย์ชำนาญนะครับ ส่วนท่านโกวิทย์ท่านตั้งเป็นข้อห่วงใย OK นะครับ เชิญครับ”[๓๒๓]

“ก็ขอบคุณครับทางฝ่ายกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าอย่างนั้นต้องกลับมาที่สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ เพราะว่าท่านเป็นเจ้าของระเบียบอันนี้ใช่ไหมกระทรวงการคลัง และประเด็นข้อที่ ๗ ข้อที่ ๘ ผมเข้าใจว่าทางสำนักงาน บริหารหนี้สาธารณะก็อาจจะออกหลักเกณฑ์นี้ไปตามภาระหน้าที่ของ

---

[๓๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

[๓๒๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

[๓๒๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

[๓๒๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

กระทรวงการคลัง นะครับ แต่ว่าเมื่อสักครู่ที่ท่านอาจารย์วุฒิสาร ท่านอาจารย์วลัยพร หรือท่านอาจารย์โภคิน สะท้อนมานั้นเป็นความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการที่จะเป็นประโยชน์ต่อการกระจายอำนาจออกสู่ท้องถิ่น และรวมทั้งภารกิจของท้องถิ่นด้วย อยากจะขอท่านช่วยอธิบายตรงนี้ด้วยนะครับว่าสิ่งที่ทางกรรมาธิการเสนอ อภิปรายกันมานั้นท่านจะไปพิจารณาปรับปรุงอะไรแบบไหนได้หรือไม่อย่างไรนะครับ เพราะว่าเป็นข้อที่อาจจะกลายเป็น หลักเกณฑ์นี้ ไปเป็นอุปสรรคเสียเองนะครับ ซึ่งทั้งที่ออกมาจากกระทรวงการคลัง ไม่ใช่ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องโดยตรง”[๓๒๔]

“สำหรับในวันนี้นะครับเพื่อให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ก็อยากจะขอทางท่านตัวแทนจากสานักงานบริหารหนี้สาธารณะได้กรุณา คือกรรมาธิการอยากจะให้เนื่องจากว่าเรายังมีเวลาในการที่ดำเนินการอยู่อีกพอสมควร ผมอยากจะฝากประเด็นเมื่อสักครู่ที่ท่านได้กล่าวเสนอต่อที่ประชุมว่า ท่านจะเอาไปศึกษาแล้วก็พิจารณานั้น อยากจะ ขอให้ท่านไปดำเนินการเป็นรูปธรรม เป็นเอกสาร เป็นหนังสือที่ทำถึงผู้บังคับบัญชา หน่วยงานรัฐมนตรีคลังหรืออะไรก็สุดแล้วแต่นะครับ และถ้าทางด้านรัฐมนตรีหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีความเห็นอะไรเพิ่มเติมช่วยกรุณาส่ง ส่งทั้งหนังสือของท่านและส่งทั้งหนังสือ ที่ตอบกลับมาให้กรรมาธิการด้วยนะครับ เพื่อที่เราจะได้ติดตามต่อ เพราะว่าเรื่องนี้ผมว่า เป็นประเด็นที่ เป็นภารกิจของกรรมาธิการในการที่จะทำให้รัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้นั้น มีผลอย่างแท้จริงนะครับ เป็นตัวอย่างอันหนึ่งในการติดตามก็อยากจะขอท่านด้วย แต่ถ้าท่านเห็นว่าจำเป็นจะต้องให้มีหนังสือของกรรมาธิการไปเพื่อที่จะเป็นตัวต้นเรื่องนะครับ ท่านก็แจ้งมาได้นะครับ แต่ถ้าท่านสามารถอ้างได้ อ้างถึงแล้วก็ตั้งเรื่องไปได้เลยก็สุดแล้วแต่นะครับ แต่ทั้งหมดขอช่วยกระชับเรื่องเวลานิดหนึ่งเท่านั้นเองนะครับ ก็ขอขอบคุณท่าน มีท่านกรรมาธิการท่านอื่นมีอีกไหมครับ ถ้าไม่มีผมก็ขอเรียนเรื่องฝ่ายกรมบัญชีกลางนะครับ ผมได้สอบถามแล้วว่าท่านบอกว่ากระบวนการใช้เงินของจากเงินกู้ของท้องถิ่นทั้งหลายนั้น ก็เป็นไปตามระเบียบนะครับ การที่จะใช้เงินก็ต้องเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกใช่ไหมครับ ก็ต้องมีการประมูล มีการจัดซื้อจัดจ้างอะไรต่าง ๆ ตามระเบียบหมดนะครับ ดังนั้นก็ไม่ได้ มีปัญหาอะไรมีไหมครับ เชิญครับ”[๓๒๕]

“ถ้าอย่างนั้นถือว่ายังอยู่ในกรอบการตรวจสอบ ที่ผม ต้องขอถามเรื่องนี้เพราะว่าท่านประธานได้นำเรื่องนี้เข้ามาโดยเหตุที่เป็นห่วงประเด็นหลัก ๆ ข้อที่ ๑ ก็คือห่วงว่าจะไม่มีการควบคุม การกู้เงินขององค์กรส่วนท้องถิ่นในลักษณะเข้ามารวมเป็นการบริหารหนี้สาธารณะ ซึ่งอันนี้รวมแล้วนะครับ ๒. ห่วงเรื่องการควบคุมว่าจะมีการตรวจสอบมีหลักเกณฑ์หรือไม่ ก็มีมาแล้วนะครับ ซึ่งของท่านประธานครบนะครับ แต่ไปมีปัญหากับของท่านกรรมาธิการส่วนที่ต้องการให้กระจายอำนาจ ส่วนที่ต้องการให้ไปบริการสาธารณะได้ตรงกับวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ที่ออกมานั้นกลายเป็นอุปสรรคขึ้นมาระดับหนึ่ง กรรมาธิการก็เลยขอให้ท่านกรุณานำไปปรับปรุง แต่ว่าเพื่อการติดตามซึ่งผมก็คงจะต้องตามเรื่องนี้ต่อ แล้วก็อาจารย์วุฒิสารซึ่งเป็นเจ้าของเรื่องนี้ก็อยากจะตามด้วย ดังนั้นขอหนังสืออย่างที่ว่านะครับ เราจะได้ติดตามความคืบหน้าเป็นลำดับ ๆ ไป เพราะว่ามันจะต้องมีการ ถ้าเป็นไปได้ก็จะมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ดังกล่าวเกิดขึ้นนะครับ มีท่านอื่นอีกไหมครับ ถ้าไม่มีผมถือว่าการพิจารณาในระเบียบเรื่องนี้ก็ถือว่าได้ข้อยุติตามที่ผมได้เรียนไปเมื่อสักครู่นะครับ ทั้งหมดที่ผมขอไปขอเป็นในนามของคณะกรรมาธิการนะครับ และต้องขอขอบคุณ ทางสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ ทางสำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งกรมบัญชีกลางที่ท่านกรุณาสละเวลามาร่วมการประชุมและให้ข้อมูลกับทางคณะกรรมาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านครับ”[๓๒๖]

---

[๓๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

[๓๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๒๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“แต่ว่าผมให้เพิ่มเรื่องกระจายอำนาจครับว่าในรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ ทั้งฉบับเลยไม่มีคำว่าการกระจายอำนาจแม้แต่ประโยคเดียวมันต้องสอดรับกัน สมัยปี ๒๕๕๐ ยังมีมาตรา ๗๗ จังหวัดไหนที่มีความพร้อมก็ยังสามารถตั้งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นพิเศษได้ ”[๓๒๗]

“ในฐานะที่ผมได้เข้ามาร่วมรับฟังในการรับฟังความเห็นในเวทีที่คณะกรรมาธิการเราจัด ซึ่งมีผู้เข้าร่วมให้ความเห็นเยอะ มีตั้งแต่สมาคม สมาพันธ์ท้องถิ่น มีข้าราชการส่วนท้องถิ่นอะไรต่าง ๆ ซึ่งผมจะพูดเพียง ๓ ประเด็น ก็คือ ประเด็นของการกำกับดูแล ประเด็น การตรวจสอบ แล้วก็เรื่องจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งผมจับมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่เริ่มร่าง พ.ร.บ. เชียงใหม่มหานคร เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่แล้ว ผมจะเริ่มด้วยหลักการที่ว่า No state without city หลักการก็คือว่าไม่มีรัฐประชาธิปไตยไหน พูดง่าย ๆ แล้วกัน ที่จะมีความมั่นคงเจริญได้ โดยปราศจาก City City ในที่นี้หมายถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีครับ แม้แต่จีนซึ่งเป็นระบบสังคมนิยมการปกครองส่วนท้องถิ่นเขาก็เข้มแข็งกว่าเรา ส่วนแบ่งรายได้ภาษีก็ ๖๐ ๔๐ ๖๐ เป็นของมณฑล

ผมจะเริ่มด้วยประเด็นของการกำกับดูแล การกำกับดูแลซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มาตรา ๒๕๐ วรรคท้ายก็ได้เขียนไว้ชัดว่าการกำกับดูแลทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น แต่ทีนี้ในการรับฟังความคิดเห็นและในความเป็นจริงนี่นะครับ ซึ่งมีความคับข้องใจของคนท้องถิ่นมาก และยังมีความเข้าใจผิดกันอีกมาก ในฐานะการกำกับดูแล การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอแล้วแต่กรณี ไม่ได้หมายความว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสังกัดกระทรวงมหาดไทย หลายคนยังเข้าใจผิดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสังกัดกระทรวงมหาดไทย แม้แต่การเสนอวิธีการงบประมาณปีที่ผ่านมา ปี ๒๕๕๓ แม้แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ก็ยังไม่ทราบด้วยซ้ำไป ไปปะว่าสังกัดกระทรวงมหาดไทย จริง ๆ ไม่ใช่ แล้วก็ยังมีการเข้าใจผิดไปถึงว่าจะมีการตั้งกระทรวงใหม่แยกสังกัดออกจากกระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงท้องถิ่น จริง ๆ แล้วมันเป็นการแก้ปัญหากันผิดฝาผิดตัว กระทรวงมหาดไทยหรือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอยู่ในสถานะเป็น Staff ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น กรุงเทพมหานครนี่ชัดเลยนะครับ ไม่ได้สังกัดกระทรวงมหาดไทยเลยนะครับ การกำกับดูแล พอดีท่านโภคินก็อยู่เคยเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมา ฉะนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ

๑. ความเข้าใจผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ความเข้าใจผิด หรือแกล้งเข้าใจผิดของกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในสังกัดของตนเอง อันนี้คือความเข้าใจผิดอันที่ ๑

๒. ก็คือว่าเวลามีหนังสือสั่งการ หนังสือแจ้ง หรือแม้แต่กระทรวงอื่นใด เช่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม บางทีก็ไปตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผิดหลักในการกำกับดูแล หรือบางครั้งหลาย ๆ ครั้งในฐานะที่ผมเป็นอาจารย์สอบวิทยานิพนธ์ของคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการวิจัยเขียนชัดเลยว่าเกินกว่าครึ่งหนึ่งที่หนังสือสั่งการจากจังหวัดหรืออำเภอไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้แต่กระทรวงหรือกรมด้วยซ้ำไปไม่อาศัยฐานอำนาจใด ๆ เลย สั่งดื้อ ๆ เลย ท่านสังเกตให้ดีนะครับ เดี๋ยวนี้หลัง ๆ เริ่มรู้เลี่ยงไปใช้คำว่า ประกาศ เมื่อก่อนจะถือเป็นคำสั่งเลย หรือบางทีหนังสือสั่งการไม่ได้อาศัยอำนาจอะไร แต่สั่งให้ทำนโยบายนั้นนโยบายนี้ เผลอ ๆ บางทีสั่งให้ตั้งงบประมาณ ตั้งโครงการผิดด้วยนะครับ อันนี้คือปัญหาใหญ่ เพราะฉะนั้นในหมวดของกรรมาธิการที่ผมจะเสนอก็คือว่าเขียนให้ชัดไปเลยว่าการกำกับดูแลทำได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร

---

[๓๒๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

หลักการที่ ๒ ที่ท่านวิเชียรพูดถึง แล้วก็มีปัญหาเยอะมาก ผมทำเรื่องท้องถิ่นมานานเกือบ ๒๐ ปีได้แล้วก็ไปทุกเวที และมีการบ่นเยอะมาก คือเรื่องการตรวจสอบ และจะโดนจับผิด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะถูกเล่นงานเยอะ และบางทีทางองค์กรตรวจสอบไม่ว่าจะเป็น สตง. ป.ป.ช. ป.ป.ท. อะไรก็แล้วแต่ จะไปตีความทำเกิน แทนที่จะตรวจสอบในแง่ระเบียบกฎหมายว่าทำถูกหรือไม่ถูก ไปตรวจสอบความเหมาะสม ซึ่งไม่ใช่นะครับเพราะคำพิพากษาศาลปกครองหลายคำพิพากษา ศาลปกครองสูงสุดนะครับที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความกล้าหาญนำไปฟ้อง เขาบอก สตง. ทำได้เพียงดูแค่ถูกหรือไม่ถูก จะไปดูเรื่องความเหมาะสมไม่ได้ คือเขาฟ้องแย้งละเมิดเจ้าหน้าที่ เขาไปสั่งให้ใช้เงิน นายก อปท. แห่งหนึ่งเขาก็ไม่ยอมใช้ เขาบอกสภาท้องถิ่นอนุมัติเขามาแล้ว สตง. มีหน้าที่ตรวจอย่างเดียวถูกหรือผิดระเบียบเท่านั้นเอง โดยหลักการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วปัญหามันเยอะมาก อย่างอาจารย์อุดมก็ทราบดี หลาย ๆ ท่านก็ทราบดี คือหลักกฎหมายมหาชนมันจะเขียนว่า ถ้าไม่มีอำนาจมันทำไม่ได้เพราะฉะนั้นหลักการปกครองท้องถิ่นที่จะให้แก้ปัญหาเรื่องการตรวจสอบให้ได้ต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเลยว่าอันไหนที่ไม่ได้ห้ามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ทำได้จบ เพราะไม่เช่นนั้นเสร็จ อย่างนี้ทำอะไรก็ไม่ได้สักอย่าง และลึกไปถึงขนาดว่าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ร.บ. จัดตั้ง อบจ. อบต. เทศบาลอะไรต่าง ๆ มีหน้าที่ตามนี้ ๒๐ ๓๐ แห่ง ถ้าเกิดมีหน่วยงานปกติทำอยู่แล้ว ทำไม่ได้อีก แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะตกเป็นแพะรับบาปว่าทำไมถึงไม่ทำหน้าที่เขียนไว้อยู่ เพราะฉะนั้นผมเสนอใน หมวดกรรมาธิการที่เราจะแก้ไขปัญหาศึกษา หลักเกณฑ์ การแก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญ ให้รัฐธรรมนูญระบุไว้เลยว่าอันไหนที่ท้องถิ่นทำไม่ได้ นอกเหนือจากนั้นให้ทำได้ และวิธีการเขียน คือหลักเดียวของอเมริกา เราก็ไม่ได้ไปไกลถึงอเมริกาหรอก แต่ว่าเช่น การทหาร การต่างประเทศหรือการเงินการคลังระดับชาติ แต่ถ้าไทยเราก็เอาเสริมอีกหน่อยก็ได้ จะไม่มีปัญหาเรื่องศาลก็จบแค่นั้นเอง

ทีนี้เรื่องสุดท้ายที่ผมจะพูดก็คือเรื่องของจังหวัดจัดการตนเอง อันนี้เป็น Argument เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมาก และฝากหลาย ๆ คนมองว่าแยกรัฐบ้าง กระทบความมั่นคงหรืออะไรต่าง ๆ เยอะ จริง ๆ คำว่า จังหวัดจัดการตนเอง เป็นคำที่ติดปากติดคำ คือพูดง่าย ๆ คำนี้ติดแล้ว มันเริ่มจริง ๆ เริ่มจากชุมชนหรือท้องถิ่นจัดการตัวเอง ชุมชนพึ่งตนเองก่อน แล้วก็เกิดเหตุวิกฤติทางการเมือง สมัยปี ๒๕๕๑ ปี ๒๕๕๒ ถ้าใครจำได้ที่เกิดกีฬาสีเกิดขึ้น ไม่บอกว่าสีไหน สีไหนก็แล้วกันก็เลยทำให้เกิดการร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเชียงใหม่มหานครเกิดขึ้น ก็มีการลงรายชื่อได้ เสนอเป็นกฎหมายภาคประชาชนขึ้นมา แล้วคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายนำไปเป็นกฎหมายกลาง แล้วกฎหมายฉบับนั้นก็เสนอ เข้าสู่สภานี้แต่ว่ามีการยุบสภา แล้วมีการรัฐประหารเสียก่อน กฎหมายฉบับนี้ก็เลยตกไป แต่ว่าอย่างไรก็ตามจังหวัดจัดการตนเอง หลักการนี้ก็ยังไม่หยุดไปในหลักการที่ครั้งเมื่อผม ยังเป็นกรรมาธิการอยู่ แล้วผมก็ทำหน้าที่เป็นประธานอนุกรรมาธิการทำเรื่องนี้เฉพาะคือ ร่าง พ.ร.บ. จังหวัดจัดการตนเอง คือคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ตอนเชียงใหม่ทำก็ฉบับเดียว จังหวัดอื่นก็จะทำตามบ้าง คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่าถ้าแต่ละจังหวัดต้องมี ๗๖ ฉบับ ถ้ารวมกรุงเทพฯ ด้วยก็เป็น ๗๗ ก็คงใช้เป็นกฎหมายกลางดีกว่า แต่ว่าแทนที่จะใช้คำว่าจัดการตนเอง ก็เลยใช้คำว่าปกครองตนเอง เพราะรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๘๑ เขาเขียนชัดว่า ปกครอง ก็เลยเปลี่ยนคำว่า จัดการไปเป็นปกครอง แต่ว่าพอไปรณรงค์ เรื่อง พ.ร.บ. บริหารจัดหวัดปกครองตนเองซึ่งเป็นกฎหมายกลางนี้ฝ่ายความมั่นคงก็ไม่ค่อย Happy โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคใต้สามจังหวัดก็พยายามจะไปใช้ ก็ข้อความเป็นในเชิงที่สะเทือนต่อความมั่นคงอะไรต่าง ๆ เพราะฉะนั้นพอกลับมาใหม่ก็เลยกลับไปสู่หลักการเดิมจัดการตนเอง แต่ดูคำ Soft ลง แล้วก็มีความหมายเชิงบวกขึ้น แล้วก็ขณะนี้ในส่วนของสภาเรา ก็ยังมีการดำเนินการต่อในอนุกรรมาธิการปกครองท้องถิ่น แล้วก็บริหารรูปแบบพิเศษ ของกรรมาธิการว่าด้วยการกระจายอำนาจของสภาเรา ฉะนั้นหลักการต่าง ๆ ที่ผมเสนอ โดยสรุปก็คือว่า ๑. เรื่องการกำกับดูแล ระบุ

ให้ชัดแล้วการตรวจสอบบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญว่าให้เขียนชัดว่าอันไหนห้ามไม่ให้ท้องถิ่นทำ นอกนั้นให้ทำได้ แล้วอันที่ ๓ ก็คือหลักการจัดการตนเอง แล้วผมเชื่อว่าทุกพรรคการเมือง ทุก ส.ส. ทุกท่านต่างไปรณรงค์หาเสียง หรือเป็นนโยบายของทุกพรรคมากหรือน้อยเท่านั้นเอง เรื่องการกระจายอำนาจไม่มีใครไม่เห็นด้วย เพียงแต่ว่าจะแตกต่างกันไปเท่านั้นเอง ขอบคุณครับ”[๓๒๘]

“เรื่องที่ท่านประธานพูดถึง เท่าที่ผมทราบยังมีหลาย อปท. ส่วนใหญ่ก็คือเทศบาล บาง อปท. พอมีผู้บริหารใหม่ขึ้นมา ไม่ยอมตั้งข้อบัญญัติจะใช้เงินเก่า ข้อมูลนี้น่าจะเชิญกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมาด้วย ยังมีค้างเยอะอยู่ แถวเชียงใหม่ก็มี เคยร้องเรียนกันเยอะ”[๓๒๙]

“ผมขออนุญาตให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกนิดหนึ่งประเด็นที่ของท่านอาจารย์โภคินกับท่านอาจารย์อุดม เรื่องการตรวจสอบองค์กรอิสระที่ถือว่าเป็นที่สุดนะครับ แต่แน่นอนครับ รัฐธรรมนูญเขียนไปแล้วก็ต้องตามนั้น แต่ว่าโดยหลักทั่วไป ก็คือกระผมยืนยันอยู่เสมอว่าองค์กรอิสระคือองค์กรฝ่ายบริหาร แต่เป็นองค์กรฝ่ายบริหารที่ไม่ขึ้นอยู่กับรัฐบาล ไม่ขึ้นการบังคับบัญชาท่านนายกรัฐมนตรีเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น หลักนิติรัฐเขาก็บอกชัดก็คือว่าการกระทำของฝ่ายบริหารซึ่งรวมถึง คตง. สตง. ด้วยจะต้อง ชอบด้วยกฎหมายเราก็ท่องกันมีใครเรียนกฎหมายมหาชนมา ๑. การกระทำของฝ่ายบริหารชอบด้วยกฎหมาย ๒. กฎหมายที่ว่านี้จะต้องออกโดยสภา นิติบัญญัติอาจารย์อุดม ออกข้อสอบ เพราะฉะนั้น ๑ กับ ๒ นี้หมายความว่าไม่ว่าจะเป็นการกระทำของฝ่ายบริหารก็ตาม ซึ่งการกระทำของฝ่ายบริหารรวมถึงการออกกฎหมายลำดับรองด้วยนะครับ กฎกระทรวงระเบียบกระทรวงหรือการออกกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัตินี้จะต้องสามารถตรวจสอบได้โดยฝ่ายตุลาการ ยกเว้นการกระทำเชิงนโยบายหรือการกระทำทางรัฐบาล หรือ Act of government เพราะฉะนั้นผมจึงไม่เห็นด้วย หมายความว่าก็คือบัญญัติแล้วก็บัญญัติเลยที่มักจะตรวจสอบโดยองค์กรอื่นไม่ได้เลยถือว่าเสร็จเด็ดขาดนี้ อันนี้ผมว่าขัดต่อหลักนิติรัฐ ขอรบกวนช่วยบันทึกตัวนี้ถ้าหากว่าจะมีการแก้ไขในอนาคตข้างหน้าถ้าจะมี การร่างใหม่หรือแก้ไข ขอบคุณครับ”[๓๓๐]

“ผมมีประเด็นเดียวครับ เป็นข้อแนะนำแล้วก็ข้อที่ ได้รับการ Complain บ่นมาจากทางท้องถิ่นก็คือว่าเรื่องการตอบข้อหารือที่ต้องตอบภายใน ๓๐ วัน ซึ่งมันต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร ทีนี้ประเด็นส่วนใหญ่ที่ร้องโอดโอยก็คือถามแล้ว โทรศัพท์ไปถาม เดินไปถาม แล้วก็เกิดการอบรมวิทยากร สตง. มาอบรมอะไรอย่างนี้ ผมก็ถามแล้วอะไรต่าง ๆ ผมคิดว่าน่าจะวางนโยบายลงไปถึงขนาดนั้นดีกว่า มันจะได้เกิดประสิทธิภาพจริง ถ้ามีบันทึกหลักฐานมีอะไรต่าง ๆ นานาถือเป็นการรับรองในชั้นหนึ่ง เพราะว่าเดี๋ยวนี้เทคโนโลยีทันสมัยถ้ารอลายลักษณ์อักษรอย่างเดียวนี้มันไม่ทันการครับ ขอบคุณครับ”[๓๓๑]

“ขออนุญาตท่านประธาน ผมขออนุญาตเรียนถาม ๑. ประเด็นข้อกฎหมาย ๒. เรื่องความเหมาะสม เพื่อให้บันทึกไว้ เพราะว่าวาระนี้เราเป็นการพิจารณาเพื่อจะศึกษาหลักเกณฑ์แก้ไขรัฐธรรมนูญที่จะเชื่อมโยงไป ประเด็นแรกก็คือว่าผมจะเรียนถามทางผู้แทนจาก สตง. นะครับ ก็คือกรณีสั่งใช้เงิน เรียกเงินคืน สตง. เรียกเงินคืน จำเป็นหรือไม่ว่าจะต้องตั้งคณะกรรมการว่าด้วยความรับผิดทางละเมิดก่อนหรือไม่ เพราะเห็นหลาย ๆ ครั้งทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติรีบตาลีตาเหลือกไปหลาย ๆ อย่าง หลาย ๆ ครั้งก็รีบเอาสตางค์ไปใช้ จำเป็นหรือว่าอาศัยอำนาจของ สตง. เองได้เลยหรือไม่ โต้แย้งได้หรือไม่

ประเด็นที่ ๒ เข้าใจว่าเป็นเรื่องใหม่ แต่ผมเข้าใจว่าทาง สตง. คงทราบแล้ว เมื่อปีที่แล้วมี

---

[๓๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๒๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

คำพิพากษาของศาลปกครองที่มีการฟ้องโต้แย้งจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในกรณีสั่งให้ใช้เงินคืนนี่นะครับ เรื่องว่าด้วยความรับผิดทางละเมิด โดยถูกทักท้วงประเด็นเรื่องความเหมาะสม แต่ว่าคำพิพากษาของศาลปกครองอธิบายว่าเรื่องความเหมาะสมนั้นเป็นประเด็นที่ผู้บริหารท้องถิ่นได้รับความเห็นชอบ ได้รับการพิจารณาจากสภาท้องถิ่นแล้ว เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องของหน่วยตรวจเงินแผ่นดินที่จะมาทักท้วงหรือว่าให้ความเห็นในเรื่องนี้ อันนี้ผมฝากศึกษาเพิ่ม มีแค่ ๒ ประเด็น ขอบคุณครับ”[๓๓๒]

“ผมขออนุญาตถามก่อนเลย เพื่อจะได้ตอบทีเดียวทั้ง ๓ ท่าน ต่อจากท่านประธานนะครับ เผื่อเป็นความรู้ของผมและท่านอื่นด้วยนะครับ ประเด็นที่ ๑ คือการกู้ยืมเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีกรณีไหนบ้าง ที่จะต้องผ่าน หรือไม่ผ่านคณะรัฐมนตรี ออกพันธบัตรต้องผ่านนะครับ ๒. กรณีที่นายก อปท. ใหม่ ไม่ตั้งข้อบัญญัติชดใช้ ข้อบัญญัติหมายถึงเทศบัญญัติด้วย ชดใช้เงินคืนจะทำอย่างไร ๒ ประเด็นครับ”[๓๓๓]

“ขออนุญาตนิดเดียวนะครับ ฟังอาจารย์โภคินพูด นิดเดียวประเด็นเรื่องไม่ค้าขายกับแข่งกับเอกชนจริง ๆ แล้วมันไม่ได้เพิ่งแก้นะครับ มันแก้ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ แล้วนะครับ ปี ๒๕๔๐ ก็มี แต่มันไม่รวมการบริการสาธารณะ ไม่รวมเรื่องสาธารณูปโภค แต่ก็ทำได้เพื่อประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความมั่นคงก็ได้ พอปี ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔ (๑) ก็เพิ่มเรื่องการบริการสาธารณะเข้ามา เรื่องการจัดให้มีสาธารณูปโภคด้วย สรุปแล้วทำได้เกือบทุกอย่าง ไหน ๆ พูดถึงเรื่องนี้แล้วผมฝากถามประเด็นอีกหนึ่งนะครับ ผมสงสัยนิดหนึ่งเป็นไปได้ไหม อปท. รูปแบบอื่นนอกจาก กทม. จะทำระเบียบการใช้เงินใช้เองได้ ของ กทม. มีระเบียบการใช้เงินด้วยตนเองได้ เพราะที่ผมพูดอย่างนี้เพราะว่า อบจ. เทศบาล หรือ อบต. มันมี Character ที่ไม่เหมือนกันเลย คนละอย่าง องค์ประกอบก็ไม่เหมือนกัน ที่มาของสภาท้องถิ่นก็ไม่เหมือนกันต่าง ๆ นี่นะครับ เพราะฉะนั้นอย่างน้อยที่สุดถ้ากระทรวงมหาดไทยจะคงที่จะทำระเบียบไว้น่าจะแยกเป็น ๓ ประเภทนะครับ ใจจริง ๆ ผมอยากให้เขาทำเองด้วยซ้ำไป เพราะไม่มีใครรู้ปัญหา ในท้องถิ่นในลักษณะของเขาดีกว่าของเขากระทรวงมหาดไทยทำ แต่เชิญเขามาและแยกเป็น ๓ ระเบียบเลยนะครับ ขอบคุณครับ”[๓๓๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบพระคุณท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการ ก็ขอขอบคุณทางผู้แทน สตง. ที่ได้กรุณามารับฟังต่าง ๆ จริง ๆ แล้วมันมี ๒ ประเด็นของ สตง. ประเด็นแรก ผมคิดว่าอันนี้มันเป็นในทางปฏิบัติซึ่งสำคัญก็คือว่ารัฐธรรมนูญก็ดี หรือกฎหมาย สตง. ก็ดี ซึ่งเดี๋ยวนี้เขายกระดับเป็นกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญแล้วครับ ก็ได้ให้อำนาจ สตง. ไว้ที่กว้างแล้วก็หลากหลาย ทีนี้ในทางปฏิบัติที่ผมเห็นที่เกิดขึ้นก็คือว่า ยกตัวอย่างเช่น ชาวบ้านขุดถนนท้องถิ่นกลบแล้วไม่เรียบร้อยก็ไปร้อง สตง. สตง. ก็ไปเล่นงานท้องถิ่นว่านี่คุณทำไม่เรียบร้อย ซึ่งมันไม่ใช่ประเด็น คุณแค่ดูว่าใช้จ่ายเงินถูกต้องไหม นี่หลักการตรงนั้นก่อนถูกไหมครับ อันนี้มันเป็นอำนาจทางอ้อม คนก็เลยไปใช้ สตง. ไปตรวจสอบเสีย หรือบางกรณีที่ผมเจอ เช่นคนนี้ก่อสร้างยังไม่มีใบอนุญาตอีกคนไม่ชอบก็ไปร้อง สตง. ให้ไปถามท้องถิ่นว่าทำไมเป็นอย่างนี้ สตง. ก็เข้าไปดูว่าทำไมคุณไม่มีใบอนุญาตก่อสร้าง รวมถึงเรื่องโรงแรมเช่นเดียวกัน เพราะในท้องถิ่นมันมีโรงแรมระดับชนบทเยอะแยะไปหมดอาจจะทะเลาะกันก็อาศัย สตง. อันนี้เราต้องระวังว่าไม่ให้เป็นเครื่องมือของธุรกิจ ที่ทะเลาะกันแล้วยืมมือ สตง. ไปกดดันท้องถิ่น คือบังเอิญท้องถิ่นคงทราบว่าบางทีก็มี ๒ กลุ่ม หรือ ๓ กลุ่ม ส่วนใหญ่ไม่กลุ่มนี้ก็กลุ่มนั้น

---

[๓๓๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๓๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๓๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ก็จะวนกันไปวนกันมา และประเทศไทย ก็เลยกลายเป็นประเทศที่หน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นเครื่องมือ เราต้องระวังไม่เป็นเครื่องมือของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออะไรก็ตามแต่ มันต้องเป็นเครื่องมือของรัฐเป็นเครื่องมือของกฎหมาย ตรงนี้ผมว่าสำคัญ เพราะว่าเจ้าหน้าที่เวลาอยู่ห่างไกลไปเรื่อย ๆ ก็จะเข้าระบบนี้หมด”[๓๓๕]

“ขอบคุณครับ ท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการนะครับ วันนี้ก็เป็นเรื่องที่ดีมาก เพราะว่าเรื่องเกี่ยวกับการเงินนี่เป็นปัญหาค่อนข้างมาก และได้ฟังหลาย ๆ ท่านได้อภิปรายมาแล้วนี่เป็นประโยชน์มาก ผมเรียนภาพรวมเบื้องต้นอย่างนี้ก่อนนะครับว่า ที่เรากังวลก็คือรัฐธรรมนูญนี่บอกว่า ต้องมีการกำกับดูแลท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น ปัญหาก็คือคำว่า เท่าที่จำเป็น นี่มันขนาดไหน อย่างไร เราก็มีปัญหาในการกำกับดูแลอยู่ด้วยกัน ๓ เรื่องใหญ่ ๆ เรื่องแรกก็คือ การบริหารจัดการภารกิจของท้องถิ่น เรื่องที่ ๒ ก็คือ เรื่องของการเงิน เรื่องที่ ๓ ก็คือ บุคลากร ผมเข้าใจว่าหลายท่านได้พูดรวมทั้ง ๓ ด้านนี้ไปแล้วนี่นะครับ ผมอยากเรียนว่าการกำกับดูแลตรงนี้ ถ้าพูดถึงเรื่องของกิจการทั้งหลายของท้องถิ่นก็ดี หรือแม้แต่เรื่องบุคลากรนี้ก็ไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของทางกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่นายอำเภอก็ช่วยดูแล้ว จนกระทั่งผู้ว่าราชการจังหวัด รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นก็เป็นหน่วยงานสำคัญที่จะได้มีข้อมูลแล้วก็ดูแลประสานเป็นส่วนใหญ่ ถัดมาก็คือว่า พอเรามีในเรื่องของกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลัง มีสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะซึ่งก็มีมาก่อนหน้านี้แล้วนี่นะครับ ก็มีการเปิดโอกาส เอาในเรื่องของการกู้เงินที่พวกเราพูดกันเมื่อสักครู่นี้ก่อนว่า ท้องถิ่นนั้น ๑. อาจจะเงินสะสมของตัวเอง บางท้องถิ่น สมัยผมเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยนี่ภูมิใจกับการมีเงินสะสมเยอะ ๆ ไม่ได้เอาออกมาใช้ บางทีผู้บริหารท้องถิ่นมาเปลี่ยนแบงก์ก็มีในการฝากนี่ยุคก่อนจะเป็นอย่างนั้น ตอนนี้ก็พูดง่าย ๆ ว่าถ้ามีเงินสะสม คุณก็ใช้สบาย ขณะเดียวกันถ้าคุณไม่พอ คุณก็มีแหล่งเงินกู้ ความจริงแล้วมีแหล่งที่จะได้เงินอุดหนุน ๓ ทาง อันแรกก็คือ ขอเงินอุดหนุนจากรัฐบาล ซึ่งท้องถิ่นเขาทำเป็นประจำ ประการที่ ๒ ก็คือว่าขอกู้ พูดง่าย ๆ จากกระทรวงมหาดไทย ซึ่งระเบียบของกรรมการนโยบายและกำกับหนี้สาธารณะก็ยกเว้นไว้แล้วในข้อ ๔ บอกว่า การกู้เงินจากกองทุนส่งเสริมของ อบจ. ก็ดี เทศบาลก็ดี นี่นะครับ หรือองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่น ก็เป็นเรื่องของกระทรวงมหาดไทยเขาของกรณีกระทรวงการคลังนี้ก็เป็นเรื่องที่คุณไปกู้นอกเหนือจากอันนี้ ทีนี้ประเด็นที่เราต้องมาดูตรงนี้ ก็คือว่าจริง ๆ มันก็ดูดีนะครับ คล้าย ๆ กับว่าท้องถิ่นนั้นก็สามารถที่จะกู้จากมหาดไทยได้ แล้วก็กู้จากธนาคารหรือแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ได้ ถ้ากู้จากแหล่งเงินทุนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่มหาดไทย คณะกรรมการบริหารหนี้ก็จะเข้ามาดูถูกไหมครับ ทีนี้ประเด็นใหญ่มันอยู่ตรงนี้ว่า ถ้ากู้จากทั้งมหาดไทย กู้จากที่อื่น ๆ การที่เราจะ Cap ว่ากี่เปอร์เซ็นต์ของรายได้ท้องถิ่น ใครเป็นคนดูภาพรวม อย่างรัฐบาลนี้มองว่า ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP ยกตัวอย่างอย่างนี้นะครับ สำนักหนี้ก็จะดูว่ามันเกิน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ GDP หรือเปล่า อันตราย การจะกำหนด ๕๐ เปอร์เซ็นต์ ๖๐ เปอร์เซ็นต์นี่ก็คงจะดูจากความสามารถในการเติบโตของ GDP ถ้าความสามารถเติบโตมันต่ำไปกำหนด ๖๐ เปอร์เซ็นต์นี่อาจจะไปไม่รอด อาจจะต้องเหลือ ๓๐ ๒๐ แล้วแต่ ถูกไหมครับ ปัญหาท้องถิ่นนี้ใครดูตรงนี้เดี๋ยวช่วยกรุณาตอบนิดหนึ่ง ที่เป็นภาพรวมทั้งหมด ผมไม่แน่ใจว่ากระทรวงมหาดไทยก็ดูตรงนี้ด้วยหรือเปล่า เพราะว่ามันก็ต้องใกล้เคียงกันว่าท้องถิ่นนั้น ความสามารถในการหาเงิน หรือพูดง่าย ๆ GDP ท้องถิ่นนี้ คุณมีเท่านี้ คุณจะกู้เงินต่าง ๆ ได้เท่าไร อย่างไร ส่วนประเด็นเรื่องที่ว่ากู้ไปทำอะไร ผมว่าทั้ง ๒ กรณีนี่ตรงกัน ก็คือว่า หลัก ๆ ก็คือกู้ไปทำงานตามที่กฎหมายเขากำหนดให้ท้องถิ่นทำงาน และเท่าที่ดูนี่ก็มักจะกู้ไปในเรื่องของงบลงทุนเป็นหลัก ไม่ได้เป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายประจำ ทีนี้ประเด็น ก็อยู่ที่ว่ามันมีส่วนของการกู้เอาไปทำค่าใช้จ่ายประจำด้วยหรือไม่ แต่ตรงนี้บางทีมันแฝงนะครับ งบลงทุน บางทีมันนำมา

---

[๓๓๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ซึ่งค่าใช้จ่ายประจำที่เพิ่มขึ้น ยกตัวอย่าง อันนี้พูดของระดับรัฐบาล คุณซื้อเรือดำน้ำเสร็จ ต้องซื้อเรือลำเลียงเอาทหารเรือจากเรือดำน้ำมาขึ้น ก็ต้องมีกำลังเสริมมาขับเรือลำเลียง จากนั้นต้องมีบ้านพักให้นายทหารเรือดำน้ำ นี่มันไปกินงบประจำเข้าไปแล้ว มันไม่ใช่ว่าลงทุนเรือดำน้ำแล้วมันจบ ท้องถิ่นมีลักษณะอย่างนี้ไหมว่าลงทุนไปแล้ว มันไปเพิ่มรายจ่ายประจำขึ้นมาโดยที่มันไม่ได้ Productive หรือสร้างรายได้ให้ท้องถิ่นขึ้นมาอย่างนี้เป็นต้น หรือไปบริการประชาชน ทีนี้ประเด็นผมว่าที่มันตามต่อมาก็คือว่า ในส่วน ๓ อย่างต่าง ๆ นานานี้ที่มันปนกันนี่นะครับ มันไม่มีใครไปกำหนดได้ว่าอะไรเป็นอะไร เท่าไร กระทรวงที่รับผิดชอบก็กำกับดูแลในบทบาทของตน กระทรวงการคลังโดยหน่วยงานต่าง ๆ ก็จะเข้ามากำกับดูแลในส่วนของตน นี่ไม่นับ อาจจะมีอื่น ๆ เข้ามาอีก ฉะนั้นระบบที่มันเกิดขึ้นทุกวันนี้ ท่านประธานครับ ก็คือว่าเราจำลองรัฐราชการมาเป็นรัฐราชการท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น เมื่อสักครู่ท่านมนูญพูดไว้ดีก็คือ อบต. มันมีตั้งแต่ขนาดจิ๋วจนกระทั่งขนาดใหญ่ อย่าง อบต. ตรงสุวรรณภูมินี้ใหญ่กว่าหลายเทศบาลเมือง เงินมหาศาล เพราะว่าสนามบินอยู่ตรงนั้น เงินไม่รู้จะทำอะไรก็เลยสร้างเสาไฟฟ้าเสริมเข้าไปเป็นรูปอะไรครับ ผมจะเรียกว่ารูปอะไรดี แบบพวกในรามเกียรติ์อะไรทั้งหลายแหล่นี่นะครับ ไม่รู้จะทำอะไรกับถนนนั้นก็ใส่เข้าไปเต็มถนนเลย โดยอาจจะไม่มีความจำเป็นอะไร เพราะเงินมันเยอะมาก แล้วก็มีปัญหาว่าที่ทำนี่ขออนุญาตไฟฟ้าหรือเปล่า ก็มีปัญหาเรื่องไป ป.ป.ช. อะไรอย่างนี้เป็นต้น นี่ก็คือสิ่งที่ท้องถิ่นก็มองว่า ฉันอยากจะทำอะไรให้มันดูดีสำหรับท้องถิ่นตรงนั้น ทีนี้ประเด็นใหญ่ของเราที่มันเกิดขึ้นก็คือ เราก็ล็อกระบบรัฐราชการ เช่น ถ้าราชการมีตำแหน่งนี้ ท้องถิ่นก็ควรจะมีอย่างนี้ ๆ ตามลงไปหมด มันก็เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายประจำอย่างมหาศาล วันนี้ท่านประธานก็เห็นว่างบประมาณแผ่นดินเรานี่เกือบ ๗๕ เปอร์เซ็นต์เป็นค่าใช้จ่ายประจำ ซึ่งเกือบจะพอดี ๆ กับภาษีที่เก็บได้ แปลว่าภาษีที่เก็บได้นี้ไม่สามารถเอาไปลงทุนได้ ต้องไปกู้เงินเพิ่มเติมเข้าไปเพื่อเอาไปลงทุน ทีนี้ท้องถิ่นเอง ผมก็ไม่แน่ใจว่า อีกอันที่ต้องตอบก็คือมีการผูกพันข้ามปีงบประมาณด้วยไหม เวลาตั้งงบประมาณต่าง ๆ เพราะว่าของเราเวลานี้เราห้ามเกิน ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของงบประมาณทั้งหมด สมมติเรามี ๓.๓ ล้านล้านบาท ก็ห้ามเกิน ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยประมาณนะครับ เราก็ผูกพันไป ๗.๕ เปอร์เซ็นต์ ทีนี้ถ้าผูกพันเยอะนี่ มันก็จะกลายเป็นว่างบลงทุนปีถัดไปมันก็เหลือนิดเดียว เผลอ ๆ เหลือ พูดง่าย ๆ ว่า ถ้า ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์นี้อาจจะเหลือแค่ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ไปผูกพันเข้าไปหมดแล้ว ของปีก่อน ๆ ที่ไล่กัน ผมไม่รู้ว่าท้องถิ่นนี้เกิดปัญหาเดียวกันด้วยหรือไม่ ถ้าเกิดปัญหาเดียวกันนี้ก็แปลว่า โครงสร้างของเรา ที่มีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่มาจากประจำนี้ เงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ จิปาถะทั้งหลายแหล่นี่ มันกินไปเกือบหมดแล้ว คนที่ทำงานหาเงินมันน้อยลงทุกวัน คนที่จะจ่ายภาษีมันน้อยลง มีแต่คนที่กินจากภาษีทั้งสิ้น ทั้งระบบรัฐราชการและระบบรัฐราชการท้องถิ่น ตรงนี้ถ้าไม่แก้ไปด้วยกัน มองภาพไปด้วยกัน มันไปไม่ได้เลย ท่านประธาน มันจะจนทั้งรัฐราชการใหญ่จนทั้งรัฐราชการท้องถิ่นซึ่งยังต้องพึ่งการช่วยเหลือทางด้านการเงิน โดยเฉพาะท้องถิ่นเล็ก ๆ ที่อ่อนแอไม่มีรายได้ตัวเองเพียงพอนี่ แต่ต้องมาอุ้มค่าใช้จ่ายประจำ ก็อยากทราบข้อมูลเหมือนกันว่าอย่างนี้มีเท่าไรที่รัฐต้องลงไปช่วยเป็นค่าใช้จ่ายประจำของท้องถิ่น เพราะว่ามันไม่พอ งบลงทุนไม่ต้องพูดเลย ต้องขอเสริมอย่างเดียวเลย ขอจากส่วนกลางอย่างเดียว ที่ช่วยตัวเองได้ ทั้งรายจ่ายประจำและลงทุนนี่อาจจะเหลือไม่มาก แต่หลักเกณฑ์ที่เราวางไว้ทั้งหมด มันเป็นหลักเกณฑ์ที่เมื่อสักครู่คุณมนูญพูดน่ะ ดี คือมันใช้กันทุกแห่ง ตั้งแต่ขนาดจิ๋วจนขนาด กทม. อย่างนี้เป็นต้นนี่นะครับ ผมว่าอันนี้คณะกรรมาธิการเราถ้าได้ดูรายละเอียด แล้วก็เข้าใจว่าท่านชำนาญคงต้องช่วยด้วยกับท่านนิกรใช่ไหมครับ ผมว่าต้องดูทั้งระบบ ถ้าเราไล่ทีละเรื่อง ๆ นี่นะครับ ท่านประธาน มันไม่จบไล่อันนี้ไปติดอันนั้น แล้วก็หน่วยงานนี่ สมมติสำนักหนี้เขาก็ดูได้แค่ตรงนี้ ถ้าคุณกู้นอกระบบ มหาดไทยก็มาที่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็ดูแบบนี้ กู้อยู่ในกรอบ อันนี้มาอยู่ในแผนไหม ต้องทำอะไรมาบ้าง ให้ข้าพเจ้าดูนะครับ ก็ไปตรวจสอบ ผมก็ถึงไม่แน่ใจตอนต้นที่บอกว่า แล้วยอดรวม แล้วยอดความสามารถต่าง ๆ นี่ใครเป็นคนดูในภาพรวมทั้งหมดของท้องถิ่น ของรัฐบาลนี่ไม่เป็นไร มันองค์รวม ก็มีหน่วยงานที่ดูแล แต่พอท้องถิ่นมันกระจัด

กระจายหมด อย่างสิ่งเหล่านี้ แม้แต่ปัญหาเรื่องการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่หรือการอนุมัติอนุญาตต่าง ๆ ซึ่งต้องขอทั้งท้องถิ่น ขอทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ประชาชนนี่แบกอึ้งตรงนี้หมดเลย เป็นภาระอย่างมหาศาลในการที่จะทำมาหากิน สิ่งเหล่านี้ผมว่าเป้าอันแรกที่ผมอยากเห็นก็คือว่า ทั้ง ๒ ระบบ นี่ต้องลดภาระของประชาชน โดยเฉพาะตัวเล็ก ๆ ให้หมด ในเรื่องที่มันยุ่งยากซับซ้อนมหาศาล วันนี้คนนี่ทำมาหากิน แม้ทำถูกกฎหมายหมด ถ้ายังไม่ได้รับอนุญาตก็จะผิด เพราะยังไม่ได้รับอนุญาต มันจึงทำมาหากินไม่ได้ ประเทศนี้จึงทำแบบ Gray เกือบทั้งประเทศ อย่างไรก็ต้องทำไปก่อน แล้วก็รอลุ้นเอาว่าใครมาตรวจ มาอะไร ก็ค่อยไปคุยกันไป และจะขออนุญาตคิดวันนี้ พรุ่งนี้ทำ วันนี้ไม่มา พรุ่งนี้ว่าอีกปี อีก ๖ เดือน อีกสารพัดไปหมด ถ้าไม่ดูทั้งรัฐราชการรวมรัฐราชการท้องถิ่นไปด้วยกัน ให้ Inline กันนี่ ประเทศนี้ผมว่ามันจะอับจนในเร็ววันนี้ เพราะจะไม่มีคนหารายได้อีกต่อไปแล้ว มีแต่คนนี่ ขอว่าแรง ๆ นิดหนึ่ง แม้แต่เรื่องยืดอำนาจทีก็ไปเพิ่มวันทวีคูณให้ข้าราชการทั้งหลาย เป็นภาระรายจ่ายประจำอย่างมหาศาล เมื่อวานลูกน้องผมมาเจอคนหนึ่งเป็นนายตำรวจเป็นนายพลแล้วจะเกษียณ ผมก็ถาม นี่เกษียณรับบำนาญเท่าไร ๖๐,๐๐๐ กว่าบาท ทำไม มันมากขนาดนั้น ผมได้อายุราชการ ๔๐ กว่าปีครับ บวกวันทวีคูณ มันยืดอำนาจกันหลายรอบ นี่อย่างนี้ต้องพูดให้พวกเราฟังนะครับ มันไร้สาระ ตกลงคนทำมาหากินแทบตาย ภาระก็เยอะ ลำบากก็แสนลำบาก หาเงินมาจ่ายให้กับสิ่งเหล่านี้ทั้งสิ้น ก็ต้องย้อนลงไปดู ในส่วนของท้องถิ่นนี่เหมือนกันว่า อย่าให้มันเกิดปัญหาทำนองอย่างนี้ ก็เดี๋ยวฝากพวกเราน้อง ๆ ช่วยชี้แจงหน่อยนะครับ ขอบคุณครับ”[๓๓๖]

“คืออย่างนี้ครับน้อง ประเด็นนี้ ระเบียบของน้องในนิยามคำว่า ภาระหนี้ไว้ ซึ่งอันที่ไปใช้ก็คือในข้อ ๒๓ (๔) ก็คือว่า เวลาคุณจะกู้นี่ คุณต้องให้ข้อมูลอะไรบ้าง ถูกไหมครับ ก็ต้องบอกภาระหนี้ แต่ประเด็นก็คือว่า ระเบียบนี้ ใช้กับหนี้นอกกระทรวงมหาดไทย ทีนี้ปัญหาน้องจะไปดูภาพรวมได้อย่างไร ถ้าเขาไม่กู้เงินตามระเบียบนี้ ผมพูดอย่างนี้พอเข้าใจไหมครับ คือภาพรวมของการเป็นหนี้เขาทั้งหมด เช่น คุณต้องไม่เกิน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP ของท้องถิ่น สมมตินะครับ ใครจะเป็นคนดูอันนี้ เพราะอันนี้น้องไปดูไม่ได้ น้องดูต่อเมื่อเขามากู้นอกเหนือจากของกระทรวงมหาดไทย น้องจึงจะดูว่า คุณมีภาระหนี้อยู่เท่าไร ถ้าภาระหนี้คุณเกินน้องก็ไม่ให้เขากู้ ถูกไหมครับ มันไม่ใช่ประเด็นที่ว่า ภาพรวมของท้องถิ่น ด้านการเงินนี่ใครดู ของรัฐบาลนี้สำนักบริหารหนี้ดูว่า คุณจะไปกู้เงินนี่อย่าเกิน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP นะ และผมไม่แน่ใจว่าของเรามีการทำ GDP ท้องถิ่นไหม อย่างจีนเขาทำ GDP ท้องถิ่นหมด เขาก็จะดูว่าภาระที่คุณจะกู้นี่ เขาก็ดูว่าคุณกู้ได้เท่าไรของ GDP อันนี้ผมไม่เคยเห็น GDP ท้องถิ่นไทยนะครับว่า มันมีการอนุมัติกันขนาดไหน องค์กรไหนเป็นอย่างไรบ้าง เพราะถ้าเป็นอย่างนี้ปั๊บนี่ อันหนึ่งถ้าเขาไม่มากู้ทางน้อง กู้ทางอื่นนี่นะครับ อาจจะกำหนดไม่เกิน ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของรายได้ อะไรก็ตามแต่นี่นะครับ แต่โดยรวมแล้วใครเป็นคนดูภาพใหญ่ ผมดูมันไม่มี”[๓๓๗]

“ขอบพระคุณครับท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการ คือประเด็นที่ผมคิดว่าเราพูดกันมันมี ๒ ประเด็นใหญ่ที่ท่านอาจารย์วุฒิสารพูดก็คือ การลงทุนมันไม่จำเป็นต้องไปดูสัดส่วนว่าคุณมีความสามารถในการใช้หนี้เท่าไร ถ้าดูว่า Project นั้น ๆ มันไปได้ดี คุณก็น่าจะ Support ประเด็นที่ ๑ ประเด็นที่ ๒ เขาบอกว่า ห้ามไปลงทุนแข่งกับเอกชน ซึ่งเมื่อสักครู่ท่านประธานก็พูด ประเด็นนี้มันก็มี ที่ต้องพิจารณาก็คือว่า มันเกิดตั้งแต่ช่วงแรก ๆ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองมา ก็มีประเด็นว่าคือช่วงนั้นเราต้องเข้าใจว่าระบบเสรีนิยมมันวางหลักแรงว่า รัฐไม่มีหน้าที่ไปทำธุรกิจแข่งกับเอกชน มีเรื่องไปศาลฎีกา ศาลฎีกาก็ตัดสินว่ารัฐไปแข่งขันกับเอกชนไม่ได้ พอหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ก็เกิดประเด็นข้าวยากหมากแพงต่าง ๆ รัฐเข้าไปช่วยเหลือ ศาลฎีกาก็กลับคำวินิจฉัยบอกว่า ถ้าเป็นการไปช่วยเหลืออย่างนั้นรัฐแข่งขันได้ เราถึงเห็นธงฟ้า

---

[๓๓๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๓๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ทุกวันนี้ ที่กระทรวงพาณิชย์ขายของโดยตรง Retail แข่งกับเอกชน ทีนี้ประเด็นใหญ่ มันอยู่ตรงที่อย่างนี้ครับท่านประธานครับ เราถ้าดูจากยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ดูจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เรามองอุปสรรคใหญ่ของการพัฒนาประเทศคือระบบราชการที่ใหญ่โตและไร้ประสิทธิภาพ และต้องลดขนาดของราชการลง เอาเทคโนโลยีมาเสริมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งอันนี้ก็น่าจะทำกับท้องถิ่นด้วย ไม่ใช่ว่ากลายเป็นว่าราชการส่วนกลาง สมมุติทำสำเร็จแต่ท้องถิ่นกลายเป็นอุ้ยอ้ายแทน มันก็จะขัดกันไปขัดมานะครับ ผมจึงคิดว่าตรงนี้อาจจะต้องดูให้รอบคอบ จริงอยู่รัฐธรรมนูญมาตราในเรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐก็บอกว่า โดยหลักไม่ควรไปแข่ง แต่ถ้าเป็นเรื่องบริการสาธารณะเป็นเรื่องจำเป็นก็สามารถทำได้ ประเด็นมันอยู่อย่างนี้ครับท่านประธาน ผมเห็นว่ามันควรจะทำได้ถ้าเป็นเรื่องบริการสาธารณะ แต่ถามว่าต้องไปทำเองหรือจะ Contract out วันนี้เราบอกราชการส่วนกลางส่วนใหญ่ไม่ควรไปทำเอง ไม่ควรไปเอาข้าราชการมามากมายก่ายกองไปนั่งทำอันนี้นะครับ เพราะฉะนั้นเราต้องลดภาระในเรื่องอนุมัติ อนุญาตให้มากที่สุด ๒. อาจจะไม่จำเป็นต้องทำเอง แล้วเราอาจจะต้องมาดูว่าถ้าคุณจะทำเอง สิ่งที่คุณทำก็คือว่า รับคนมาเพิ่มไปดูต่าง ๆ สำหรับ Project นั้นและพอ Project นั้นมันจบมันเริ่มไปบริหารจัดการธรรมดาคนที่คุณเอามาพอกจะเอาไปไว้ไหนอีก ผมว่าตรงนี้ต้องดูภาพรวมใหญ่ทั้งหมดเข้าใจว่า ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะดูภาพย่อยที่ตัวมีอำนาจหน้าที่ ฉันก็ว่าของฉันไปตามอย่างนี้แล้วมันก็ขัดกันบ้างอะไรกันบ้างจนอีรุงตุงนังไปหมด จนกระทั่งการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น ไม่รู้ตรงไหนมันจำเป็นแค่ไหนอย่างไร ผมยังคิดว่าครั้งนี้คณะกรรมาธิการเราอาจจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องภาพใหญ่ในเรื่องขององค์รวมและลงไปย่อย ๆ เพราะทั้ง ๒ ระบบ มันอันเดียวกันคือไปบริการประชาชนไม่ว่าระบบของรัฐหรือระบบของท้องถิ่น มันต้องทันสมัยพอ ๆ กัน ไม่ใช่ว่ารัฐทันสมัย ท้องถิ่นไม่ทันสมัย ก็เละตุ้มแป๊ะเลยทีนี้ถูกไหมครับ อันนี้อยากจะฝากตรงนี้ก็ฝากน้อง ๆ ที่มาชี้แจงด้วยว่าคงต้องให้ผู้ใหญ่เข้าใจด้วยเหมือนกันอย่างนี้ยกร่างมาผมก็ไม่เข้าใจว่าคำนี้มันมาอย่างไร แต่ความจริงมันมี Debate มามากมายกับคำ ๆ นี้นะครับขอบคุณครับ”[๓๓๘]

นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม สัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ กรรมาธิการและที่ปรึกษา ผมขออนุญาตพูดที่ท่านประธานได้หยิบยกขึ้นมาพูดความจริง ผมควรจะพูดในวาระองค์กรอิสระ ไหน ๆ ก็พูดกันแล้วผมก็จะขอเสริมของท่านคุณหมอวรรณรัตน์พูด นอกจากข่าวที่เราได้ทราบแล้วว่า สตง. ไปยุ่มย่ามแล้วกันจะได้เข้าใจง่ายขึ้น ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีมากกว่าที่พวกเราหลายท่านอาจจะไม่ทราบหรือทราบแล้ว สตง. ขึ้นไปที่จังหวัดที่ศาลากลางเกือบทุกจังหวัด แล้วก็ทำให้การทำงานของจังหวัดเกือบจะทำไม่ได้ โดยเฉพาะเรื่องจัดซื้อจัดจ้างไปตรวจสอบตลอด แล้วคนที่จะเซ็นสัญญา ท่านผู้ว่าราชการจังหวัด หรือท่านผู้ว่าราชการจังหวัดที่มอบหมายก็ไม่กล้าเซ็นทั้งที่ทำเสร็จแล้วจะเบิกค่าใช้จ่ายก็เบิกไม่ได้ เพราะว่าเจ้าหน้าที่ไม่กล้าเซ็น ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไม่กล้า สั่งการ ผมจะพูดจังหวัดอื่นก็คงจะไม่ถูกต้อง ก็พูดเฉพาะจังหวัดเชียงรายที่ผมคุ้นเคยแล้วกันนะครับโครงการเยอะมากเลยหลาย ๑๐ โครงการ จะเรียกว่าผู้รับเหมาหรือบริษัทที่รับงานเบิกสตางค์ไม่ได้เลย ถึงเวลานี้ประมาณ ๓ ปี คิดเป็นเงินหลายสิบล้านบาทเป็นร้อยล้านบาท ผมไม่ทราบว่าคณะกรรมาธิการของเราจะควรหรือมีสิทธิที่จะเชิญ สตง. มาชี้แจง เรื่องอะไรบ้าง แต่หากว่าเชิญได้ผมก็เห็นด้วยครับท่านประธาน”[๓๓๙]

“ท่านประธานที่เคารพ ผม สัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ กรรมาธิการและที่ปรึกษา ในฐานะที่เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองและที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรีที่กำกับดูแลกระทรวงมหาดไทย ผมก็ได้รับการร้องเรียนในเชิง

---

[๓๓๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๓๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

ปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ประจำของฝ่ายประจำในจังหวัดภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ ภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ก็เป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายแดน แล้วก็เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละอำเภอ แต่ขณะนี้การพัฒนาก็ยังไม่ไปไหน เพราะเนื่องจากมีโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนา ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายประจำที่ได้ทำลงไปแล้วทาง สตง. ก็จะมาตรวจ ผมกล้าพูดเลยว่าเกือบทุกจังหวัด และอำเภอ งานที่กำลังพัฒนาอยู่ สตง. บางจังหวัดที่ขึ้นไปตรวจและบอกว่าให้หยุดไว้ก่อนก็มี ผู้รับเหมากับทางเจ้าหน้าที่ก็ต้องหยุดทำเพื่อรอ สตง. ตรวจความเห็นชอบว่าควรทำหรือไม่ ควรทำในโครงการเหล่านี้ ผมอยากจะพูดอีกอย่างที่ท่านอาจารย์วุฒิสารได้พูดไปแล้วว่า การใช้กฎหมายของ สตง. ผมว่าต้องอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม เพราะฉะนั้นจังหวัดที่พัฒนา อย่างนี้ผมพูดจังหวัดที่ผมอยู่ประจำแล้วกัน จังหวัดที่มีผู้ว่าหมูป่า เปลี่ยนเป็นผู้ว่าหมู่บ้านไปแล้ว ๒ ปีการพัฒนาไม่ไปไหนเลย เพราะการที่เขาเปลี่ยนแปลงผู้ว่าจากหมูป่าไปที่อื่น ผมก็เห็นด้วย ผมยังคิดว่าทำไมผู้ว่าไม่พัฒนาเลย พอเข้ามาดูทีหลังคิดว่าผู้ว่าไม่กล้าลงนาม มอบรองรองก็ไม่กล้าลงนาม มอบปลัดจังหวัดทางจังหวัดก็ไม่กล้าลงนาม อำเภอก็ไม่กล้าลงนาม เพราะเกรงว่า สตง. จะตรวจสอบและเอาความผิด ผมอยากจะพูดอย่างท่านทศพลว่า มันก็เป็นลักษณะแบบนี้ แต่ว่าเราก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ก็จะหารือไปทางท่านประธาน ผ่านไปทางผู้บริหาร สตง. ว่า อันนี้เกิดขึ้นเกือบทุกจังหวัดเลย แต่ว่าไม่ค่อยมีคนพูด เพราะเนื่องจากว่าทางฝ่ายประจำจะไปร้องเรียนหรือจะไปอะไรก็ไม่ค่อยเหมาะสม แล้วก็ไม่ค่อยกล้าทำ มันจะเกิดอย่างนี้ เพราะฉะนั้นผมอยากจะพูดอีกครั้งหนึ่งอย่างที่ ท่านอาจารย์วุฒิสารได้พูดถึงเรื่องกฎหมาย แต่ผมว่าอาจารย์พูดชัดกว่าผมอยู่แล้ว ก็อยากจะให้ ทาง สตง. ได้พิจารณาเรื่องนี้ด้วยครับ ขอบคุณครับ”[๓๔๐]

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม สัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ กรรมาธิการและที่ปรึกษา ผมกรณีเดียวกันคล้าย ๆ กับที่คุณหมอวรรณรัตน์แต่ว่าผมไม่พูดเรื่องของมาตราหรือกฎหมายต่าง ๆ ผมจะถามความเป็นจริงว่า สตง. มีอำนาจหรือมีอะไรมีสิทธิที่จะไปยับยั้งโครงการที่เขายังไม่ได้ทำ หรือทำไปแล้วยังไม่เสร็จนี้ให้หยุดชะลอไว้ก่อนได้ไหมตรงนี้ครับ”[๓๔๑]

“อันเดียวกันนะครับต่อเมื่อสักครู่นี้ ผมขออนุญาต ผ่านท่านประธานว่างบประมาณต่าง ๆ งบอุดหนุนนี้อาจจะโครงการมันยังไม่มาหรอกหรือมาไม่ครบ หรือเงินมาน้อยกว่าโครงการก็มี เพราะฉะนั้นเมื่อเงินไปแล้วนี้ทางท้องถิ่นหรือทางจังหวัดเขาก็จะพิจารณาโครงการเลย ผมพูดประเด็นว่าโครงการเขาเสร็จแล้วไปเบรกเขาว่า อันนี้คุณอย่าทำไม่ถูกนะ ไม่ควรทำนะ หรือทำไปแล้วครึ่งทางอย่างไปจ่ายเงินงวด ๒ งวด ๓ นะ ตรงนี้จะแก้ปัญหาอย่างไร ท่านรองผู้ว่าการถ้าพูดกันตามหลักการทั่วไปนี้ผมเห็นด้วยอยู่แล้วถ้ามีการฮั้วมีการประมูลราคาเกินราคาจริงอย่างนี้โอเคเลย สตง. ก็ว่าไป แต่กรณีเขากำลังทำงานอยู่หรือว่ากำลังจะเป็นโครงการหรือว่าทำไปครึ่งทางแล้วนี้ไปเบรกเขาได้ไหม ท่านบอกเองว่าท่านไม่มีอำนาจ แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ท่านไปทำอย่างนี้ท่านจะแก้จะปัญหาอย่างไร ให้กับพวกเราที่ทำโครงการกันที่ดูแลพี่น้องประชาชนอยู่ เพราะโครงการมันคาอยู่ มันไปไม่ได้เลย เพราะ สตง. บอกว่าอย่านะ ถ้าคุณจ่ายงวด ๓ นี่คุณโดนนะอย่างนี้ตรงนี้ผมอยากพูดส่วนตัวอยู่แล้วว่าเรื่องนี้จะถามว่าแก้ปัญหาอย่างไร จะพูดเพื่อให้กรรมาธิการทุกท่านที่อยู่ในพื้นที่นี้จะรู้ว่าตรงนี้ สตง. เขามีอำนาจ แต่ถ้า สตง. แต่ละคณะในจังหวัดไปทำอย่างไรซึ่งถูกหรือไม่ถูกก็แล้วแต่ท่านจะแก้ปัญหาตรงนี้อย่างไร เพราะขณะนี้จังหวัดต่าง ๆ นี้ เขาทำงานยากอยู่แล้ว มีทั้ง DSI มี ป.ป.ช. จังหวัด และ สตง. อีกไม่รู้กี่คณะ ซึ่งผมบอกตรง ๆ ว่าผมก็เห็นใจทางเจ้าหน้าที่เขา เขาทำงานยากอยู่

---

[๓๔๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๔๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๔๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับผม พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง กรรมาธิการ กรณีของ สตง. นี้ต้องยอมรับว่าวันนี้ สตง. เป็นองค์กรอิสระแล้วก็ที่สำคัญก็คือผมอยากจะเรียนว่า สตง. หน่วยรับการตรวจของ สตง. นี้ตั้งแต่กระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการส่วนภูมิภาค ส่วนราชการท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ กองทุน หมุนเวียน และหน่วยงานของรัฐอื่น เราจะเห็นว่าวันนี้ สตง. คือเหมือนทำหน้าที่แทนประชาชนทั้งประเทศที่ไปตรวจเงินภาษีอากรและเงินของแผ่นดิน ผมเห็นว่าถ้า สตง. คืออยากจะเรียนว่ามันคงไม่มีองค์กรใดทำงานสมบูรณ์แล้วก็ทำงานเก่งกว่าคนอื่น อันนี้เป็นองค์กรที่เราพยายามอยากสร้างองค์กรมา เช่น เราคิดว่าถ้ามี ป.ป.ช. และคอร์รัปชันจะหมด เราก็จะเห็นว่ามันไม่ใช่อย่างนั้น หรือว่าถ้ามี สตง. แล้วการตรวจเงินแผ่นดินนี้จะไปควบคุมได้ ผมอยากจะกราบเรียนว่าตรงนี้ถ้า สตง. ทำไม่ได้ สตง. อาจจะต้องทำคล้าย ๆ ป.ป.ส. ป.ป.ส. นี้มีหน้าที่ปราบยาเสพติดทั้งประเทศ แต่ ป.ป.ส. ก็ทำหน้าที่แค่วางนโยบายวางหลักเกณฑ์ที่ เป็นมาตรฐานแล้วก็ต้องเป็นหลักเกณฑ์ทางวิชาการ ซึ่งตรงนี้ผมอยากจะฝาก สตง. โดยเฉพาะท้องถิ่นเมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดถึงจากค่าบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะนี้ งานอันนี้มันอาจจะมากกว่าความรู้ของ สตง. และที่ผมอยากจะฝากที่ท่านสัมพันธ์ได้เรียนอันนี้แค่ท้องถิ่นต้องปรับปรุงและยังมีเรื่องอื่น ๆ ผมขอเป็นตัวอย่างที่รู้สึกไม่ค่อยสบายใจกับการตรวจของ สตง. อยู่ ๒ เรื่อง ก็คือ ๑. เรื่องของกองทุน สตง. ต้องตรวจกองทุน เช่น กองทุนกู้ยืมการศึกษานี้เมื่อ สตง. เดินไปเห็นว่าวันนี้มีค่าทนายความที่เด็กไม่สามารถส่งเงินได้แล้วก็ กยศ. ไปฟ้อง ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน ค่าทนายความตั้งแต่สมัยท่านเป็นรัฐมนตรียุติธรรม ๕,๕๐๐ บาท วันนี้ค่าทนายความที่ กยศ. ต้องจ่ายให้ทนายนี้ ๘,๕๐๐ ล้านบาท ค่าบังคับคดีอีก ๑,๐๐๐ กว่าล้านบาท ทั้งหมด ๑๕,๐๐๐ ล้านบาท กับเงินที่เด็กส่งมานี้ซึ่ง ๓๐,๐๐๐ กว่าล้านบาทก็ต้องให้ กยศ. เอาไปให้ใครก็ไม่รู้ อันนี้ก็ไม่รู้หมื่นกว่าล้านบาท ถ้าเงินหมื่นกว่าล้านบาทนี้ ทั้งที่การศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชน เดี๋ยวนี้อุดมศึกษาต้องเรียนฟรีนะ วันนี้ ๖๐,๐๐๐ คนต้องตายเพราะหนี้ กยศ. เพราะขาด วันนี้ผมดู สตง. รายงานการตรวจ ก็ไปถึงปี ๒๕๖๒ ทำไมตรงนี้ถ้าเป็นค่าทนายความคุณไม่ส่งให้อัยการได้ลดเงินหมื่นล้านบาทจริง ๆ ไปลด Haircut ให้เหมือนคนรวยก็ได้ให้เหลือ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เพราะวันนี้คุณจบไป พร้อมกับความทุกข์ของเขา อันนี้คือตัวอย่าง แล้วอีกอันหนึ่งที่เห็นก็คืออย่างการบินไทยที่ท่านประธานเป็น เห็นรายงาน สตง. ไหมทุกปีเลยบอกค่าตอบแทนกรรมการและผู้บริหารนี้มันเยอะไป ไม่กี่คน ๑๐ กว่าล้านบาท แล้วเงินต่างหาก ปรากฏว่า สตง. ก็รายงานอยู่วันนี้ น่าจะถึงเวลาแล้วบางเรื่องทำไม สตง. ไม่ให้ผู้สอบบัญชีแข่งกัน B100 ก็ได้ EY ก็ได้หรือ ๔ กลุ่มนี้เพราะผมเองนี้ผมสอบคดีมาเยอะ มาตรฐาน สตง. นี้ต่ำกว่ามาตรฐานของผู้ตรวจสอบบัญชีมืออาชีพ แล้ววันนั้นเราจะปกป้องเงินของแผ่นดินได้เยอะ แล้วผมก็ยังฝากถ้า สตง. ทำตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๐ งานในหน้าที่ทำให้ดีก่อนว่าตรวจเงินแผ่นดินของบคุณที่วางนโยบายมีแค่ไหน หลักเกณฑ์ตรวจเงินแผ่นดินมีแค่ไหน ไม่ควรที่จะเข้าไปแล้ววันนี้ สตง. ก็คือภาพพจน์ สตง. ในเงามืดของสังคมของท้องถิ่น ก็อยากจะฝากไว้ครับ ผมคิดว่าผู้บริหาร สตง. นี้หลายคนคนใน สตง. มีวิชาชีพส่วนดีเยอะมากเลย เพราะ สตง. เก็บเงินได้สักบาทนี่ก็เก็บเงินให้พวกเราแต่ลองไปดูผมเห็นรายงานมาสภานี้ท่านไปดูรายงานทุกรายงานนี้ สตง. ยังไม่ทำหน้าที่โดยหมายเหตุ สตง. ถ้าบอกว่าอันนี้ไม่รับเขาคอร์รัปชัน สตง. ต้องกล้า เขียน ไม่ใช่ปล่อย ๆ ไว้เพราะงบการเงินนี้คือหน้าต่างของการดูว่าจะมีการทุจริตไหม เวลาผม ดูงบการเงินผมก็ดูข้อสังเกต ถ้าไม่มีข้อสังเกตก็ชมว่าดี แต่ถ้ามีข้อสังเกตแล้วมีเหตุผลอันนั้น

คือต้องลุยเข้าไปจับตรงไหนก็ทุจริต ก็กราบเรียนอยากจะให้นอกจากเรื่องท้องถิ่นนี้ควรจะถอยมาอย่างไร แต่ว่าอยากให้ สตง. กลับไปอยู่ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๔๐ ทำหน้าที่ตรงนั้นให้ดีก่อนครับ”[๓๔๓]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ทวี สอดส่อง บังเอิญเมื่อสักครู่ สตง. ยังไม่ได้ตอบผมนิดหนึ่ง เนื่องจากว่า สตง. ดูเงินงบประมาณ เงินนอกงบประมาณแล้วองค์กรทั้งรัฐวิสาหกิจแล้วก็หน่วยงานของรัฐอื่นนี้ที่ผมถามไปว่า การสอบบัญชีตามมาตรฐานทางบัญชีของ สตง. หรืองบการเงินของ สตง. นี้เป็นไปได้ไหมว่า ถึงวันหนึ่งนี้ สตง. บางเรื่อง สตง. จะจับมือหรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยที่เขามีความรับผิดชอบ เช่น ใน กลต. นี้มีผู้ตรวจบัญชีเพราะว่าผมเองไม่ได้นั่น ผมเคยดูมาตรฐานของ สตง. กับหน่วยงานอื่นไม่ว่าจะเป็น B100 BY หรือของ กลต. ที่มาร้องทุกข์นี้ต้องยอมรับว่ามาตรฐานของ สตง. นี้มันอาจจะลูบหน้าปะจมูกไปหน่อย อันนี้ฝากเป็นไปได้ไหมว่าอย่างเช่น บางหน่วยงานของรัฐที่ขาดทุนรัฐวิสาหกิจ อย่างเช่น การบินไทยที่ท่านประธานดูหรืออะไรนี้ ถ้าส่งไปให้ผู้ตรวจสอบบัญชีที่เป็นวิชาชีพและมีกฎหมายอยู่ พวกนี้โทษจำคุกสูงด้วย ถ้าทำเงินขาดไปสักสลึงหนึ่งก็ติดคุกเลย ส่งให้ตรวจเพราะอันนี้เป็นเงินแผ่นดินเราจะได้รู้นะครับก็ฝากไว้อันที่หนึ่ง

อีกอันหนึ่งผมยังอยากสนับสนุนท่านนิโรธว่าในรัฐธรรมนูญนี้วันนี้พอฟัง สตง. ไปทำเกินรัฐธรรมนูญหรือเปล่า เรามีหน้าที่วางนโยบาย ท่านอาจจะมีกฎหมายลูกที่ใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญวางกฎเกณฑ์แต่ท่านบอกว่าไปตีความในกฎหมายอื่นโดยใช้ช่องของเงินแผ่นดิน ผมเองก็อยากจะฝากดูตรงนี้ เพราะว่าวันนี้ความอยู่รอดของมนุษย์หรือท้องถิ่นนี้อาจจะสัมพันธ์กับความรู้สึกของ สตง. อันนี้ก็ฝากประเด็นที่ ๒

และอีกเรื่องหนึ่งก็คืออยากจะฝากท่านว่าเนื่องจาก สตง. มีหน้าที่ ๓ อย่าง ๑. คือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เงินงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด อันที่ ๒ ก็คือ การตรวจสอบและถ่วงดุล ดังนั้นประการที่ ๓ ก็คือเรื่องตัวคนผมคิดว่าถ้าผู้ตรวจสอบนี้ถ้าผมเทียบก็เปรียบเสมือนหนู สตง. นี้เปรียบเสมือนแมวปกตินี้หนูต้องสิ่งเร็วกว่าแมว ถ้าแมววิ่งเร็วกว่าหนูเมื่อไรคือหนูตาย หรือถ้าแมวเป็นเพื่อนกับหนูเมื่อไรนี้ความวิบัติจะเกิดกับสังคมไทย คือการวางตัวของ สตง. นี้ผมยังชื่นชมสมัยก่อนเป็นองค์กรอิสระ สตง. มีศักยภาพมีคุณค่า แต่พอเป็นองค์กรอิสระมีอำนาจแฝงนี้อำนาจตามรัฐธรรมนูญผมอยากได้รายงานการประเมินผลของ สตง. ในช่วงต่าง ๆ เพื่อคณะกรรมาธิการชุดนี้เหมือนเรามาทำหน้าที่ ก็อยากจะทำกติกาสากลเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือกติกาของประเทศไทย อันนี้ฝากขอรายงานการประเมินผลของ สตง. ได้ก็จะดีนะครับ”[๓๔๔]

นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผม มนูญ สิวาภิรมย์รัตน์ ในฐานะกรรมาธิการ ผมมี ๓ - ๔ ประเด็นเรื่องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องแรกคือ เรื่องขนาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะว่าในประเทศไทย ท้องถิ่นก็มีหลายขนาด ที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็น อบต. หรือ อบจ. ขนาดใดก็ตาม โครงสร้างจะเหมือนกัน คือตำแหน่งทุกตำแหน่งจะใกล้เคียงกัน ฉะนั้น Fix cost ที่เป็นค่าใช้จ่ายของ อบต. ทุกแห่งไม่ว่าเล็กไม่ว่าใหญ่เท่ากันหมดเลย ฉะนั้นสิ่งที่มีปัญหาคือ อบต. ขนาดเล็กจะไม่มีเงินเหลือหลังหักค่าใช้จ่าย Fix cost ไปแล้ว เพราะว่าด้วยโครงสร้างที่มันเหมือนกันหมดทั่วประเทศ ตำแหน่งมีเท่ากัน เหมือนกับบริษัทใหญ่บริษัทเล็กครับ ค่าใช้จ่ายเท่ากัน สมมติว่าเขามีรายได้ ๑๐ ล้านบาทนี่ครับ โครงสร้างที่ต้องไปจ่ายพวกนี้เดือนละ ๘ ล้านบาท เหลือ ๒ ล้านบาท สุดท้ายไม่มีเงินไปทำอะไร พอไม่มีเงินไปทำอะไร ก็ต้องของบจากส่วนกลาง งบส่วนกลางที่ลงไปให้ อปท. ผมเข้าใจว่ามีการบังคับให้ อปท. ต้องสมทบงบประมาณอีก

---

[๓๔๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๔๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

๑๐ เปอร์เซ็นต์ ของเงินที่ลงไปสนับสนุนเพื่อแสดงความมีส่วนร่วมในโครงการ ซึ่งถ้าเป็น อบต. ขนาดใหญ่ เขาก็จะไม่มีปัญหาอะไร ถ้าเป็นขนาดเล็ก อบต. จะไม่มีเงินเพียงพอที่จะสมทบ ลงไป ๑๐ เปอร์เซ็นต์นี่ ไม่เหลืองบประมาณที่จะทำอะไรแล้วนะครับ ฉะนั้นผมคิดว่าหลักเกณฑ์ที่ อปท. ออกมา ควรจะมีการกำหนดขนาดของ อบต. นะครับ ช่วยเหลือเขานิดหนึ่งนะครับ อบต. ขนาดใหญ่หรือ อบต. ขนาดเล็ก เพราะว่า อบต. ขนาดใหญ่ ระเบียบทั้งหลายที่ท่านออกมานี่ครับ เขาไม่มีปัญหาอยู่แล้ว เขามี Resource เขามีทุกอย่าง แต่ อบต. ขนาดเล็กนี่ครับ ทำอะไรก็ไม่ได้ ขยับไม่ได้นะครับสิ่งแรกที่อยากจะฝากก็คือ ที่ให้ อบต. จ่ายสมทบ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ก็ลองดูว่าสามารถ ช่วยเขาอย่างไรได้ ถ้าเป็น อบต. ขนาดเล็ก อาจจะลด หรือว่ายกเลิกส่วนนี้ไป

ในส่วนที่ ๒ ก็คือเรื่องของเงินกู้ ก็อย่างที่ท่านประธานกล่าวนะครับ ก็คือผมดูจากข้อ ๑๓ ของกฎหมายแล้วครับมันไม่มี การกำหนดว่าเงินนี่กู้เสร็จ และต้องเอาไปทำอะไร เวลาเขียนโครงการก็ทำสวยหรู พอได้เงินมานี่เอาไปใช้อะไร มันไม่มีการกำหนดที่ผูกพัน ที่ชัดเจน อันนี้อาจจะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนว่า เงินตรงนี้ ท่านกู้เงินมาเพื่อไปดำเนินการโครงการลงทุนอันนี้ อันที่ไม่เกี่ยวข้องนี่ไม่น่าจะเอาไปใช้ได้ การต้องมีกฎเกณฑ์นิดหนึ่งมากำหนดนะครับว่า เงินกู้เอามาใช้ทำอะไร ไม่ใช่กู้มาเสร็จแล้วเอาไปใช้ผิดประเภท แล้วก็ในเรื่องของเงินกู้อันนี้ ต่อเนื่องนะครับ ก็คืออย่างที่ผมเรียนเมื่อสักครู่นะครับว่า อบต. มีหลายขนาด กฎหมายหรือระเบียบทุกอย่างที่ท่านทำขึ้นมานี่นะครับ เพื่อบังคับ อบต. ขนาดใหญ่ อบต. ขนาดเล็กนี่ทำไม่ได้อยู่แล้ว เขาไม่มี Resource เขาไม่มีอะไรทั้งนั้น ฉะนั้น เวลาท่านออกระเบียบ อยากให้ท่านช่วยดูช่วยเหลือ อบต. ขนาดเล็กนิดหนึ่งนะครับ อาจจะกำหนดเงื่อนไขที่มันอ่อนลง หรือกำหนดวงเงินกู้ เวลากู้เงินท่านอาจจะกำหนดวงเงินกู้เอาไว้ว่า ถ้ากู้วงเงินเท่าไร เงื่อนไขอาจจะหย่อนขึ้นมานิดหนึ่ง แต่ว่าตรงนี้ก็มีปัญหาในเรื่องของ อบต. ขนาดใหญ่ก็อาจจะซอยโครงการเล็ก ๆ เพื่อให้มันผ่านตรงนี้ ฉะนั้นระเบียบของท่านก็อาจจะต้องดูทั้งเรื่องของวงเงินกู้ แล้วก็ขนาด รายได้ของ อบต. เทียบเคียงกัน แล้วก็ช่วย อบต. ขนาดเล็กให้เขาสามารถดำเนินการต่อไปได้ ไม่ใช่ว่าระเบียบ เงื่อนไขนี่เป็นระเบียบเดียว สุดท้าย อบต. เล็กทำไม่ได้สักอย่างนะครับ อบต. ใหญ่นี่ ทำได้หมด ไม่มีปัญหา ขนาดเล็กนี่ทำไม่ได้ เพราะว่าเงื่อนไขมันเยอะมาก แล้วก็ส่วนสุดท้าย ก็เรื่องของอย่างที่เราทราบกัน ก็คือต่างประเทศก็จะมีพวกหน่วยงานท้องถิ่นที่เขาก็มีออก Bond ออกเป็น Municipal bond สุดท้ายวันดีคืนดีล้มละลาย อันนี้ก็อยากให้ท่านมีกระบวนการหรือขั้นตอนที่คอย Monitor นะครับว่า เขากู้เงินเกินตัวหรือยัง เพราะว่าสุดท้ายถ้าวันดีคืนดีเราตื่นขึ้นมานะครับ มี อบต. เมืองไทยประกาศล้มละลายอย่างนี้ มันก็อาจจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนัก ฉะนั้นเวลากู้เงินนี่นะครับ คือ อบต. นี่มันหลากหลายมาก บางคนก็อาจจะประหยัด ใช้เงินเท่าที่จำเป็น บาง อบต. นี่เขาเป็นสมัยเดียว เขาไม่สนใจอะไรกู้อย่างเดียว เพราะสุดท้ายแล้วก็ไม่ใช่ภาระเขานะครับ ช่วยดูนิดหนึ่งนะครับว่า สุดท้ายนี้ผมก็ไม่อยากเห็น อบต. เมืองไทยหรือ อบจ. นี่วันดีคืนดีประกาศล้มละลายครับ ขอบคุณครับ”[๓๔๕]

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“วันนี้ผมเรียนว่าในมาตรา ๒๕๐ วรรคท้าย ได้มีการกำหนดให้มีการดำเนินการอนุวัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็คือการมีประมวลเรื่องอำนาจหน้าที่และในเรื่องการเงินการคลังในวรรคท้าย แต่วันนี้ยังอยู่ในขั้นตอนของกฤษฎีกา ซึ่งเราก็ไม่รู้ว่ามันจะมีความครอบคลุมมากน้อยขนาดไหน ผมจึงอยากจะฝากคณะกรรมาธิการชุดนี้โดยเฉพาะ ท่านสมาชิกสภาผู้แทนของแต่ละพรรคต้องไปช่วยกันดูฉบับนี้ด้วยว่าจะเป็นอย่างไร”[๓๔๖]

---

[๓๔๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๗ วันศุกร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๔๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

“กราบเรียนท่านประธาน ผม สุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ กรรมาธิการ ขออนุญาตที่จะสนทนาธรรม แล้วก็ขอแสดงข้อสังเกตสักเล็กน้อยนะครับ จากการที่ได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ผมมีความคิดอย่างหนึ่งนะครับว่า โดยรัฐธรรมนูญ ๒๐ ฉบับที่ผ่านมา เราเขียนบทบัญญัติโดยที่ไม่ได้เขียนถึงวิธีการในการที่จะแก้ทั้งฉบับเลยในรัฐธรรมนูญเลยไม่มี คือเรามีแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีบทบัญญัติที่บอกว่าทำอย่างไรจะแก้ทั้งฉบับได้ อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ซึ่งผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้มันควรมี แต่ถ้าเราจะใส่ในครั้งนี้ใส่ได้ แต่ผมคิดว่าไม่ควรที่จะให้มีการใช้ในขณะนี้ เพราะว่ามันอาจจะเป็นการนอกเหนือจากสิ่งที่เรารับมอบหมายมา เพราะการรับมอบหมายจาก ๖ ญัตตินี้อย่างที่ท่านประธานว่าเรารับมอบหมายมาเฉพาะในเรื่อง ของการแก้ไขเท่านั้นเอง เราจะทำนอกเหนือจากนั้นไม่ได้ แต่ว่าบทบัญญัติเหล่านี้ ผมมีความคิดว่าถ้าเราจะเขียน และไม่ต้องให้ใช้บังคับในขณะนี้อาจจะไปบังคับใช้ในอนาคต ก็ได้วางถึงแนวทางในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ คือผมไม่อยากเห็นรัฐธรรมนูญ ที่มีการล้มไปทั้งฉบับในช่วงของการปฏิวัติรัฐประหารอย่างเดียว ในช่วงที่ร่างโดยประชาชน ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้เราควรจะเขียนเอาไว้เพื่อให้เกิดความรอบคอบ ผมอยากเรียนประการที่ ๒ โดยรัฐธรรมนูญที่เราได้มีโอกาสได้เห็นได้ดู ผมคิดว่าสิ่งที่มันเป็นปัญหาไม่ใช่ตัวร่างของรัฐธรรมนูญ แต่มันเป็นปัญหาของคนมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีที่เขาเรียกว่าจุดเป้าหมายที่เกิดจากบางสิ่งบางอย่าง แล้วก็เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญที่จะชิงเอาความได้เปรียบ หรือไม่ได้เปรียบก็ดี มันเป็นการตีความกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาค่อนข้างเยอะมากประการที่ ๓ ผมอยากเรียนว่าสิ่งที่เป็นแนวคิดอีกอย่างหนึ่งที่ผมอยากจะ ฝากทางคณะกรรมาธิการไว้ด้วยก็คือการแก้กฎหมาย เราอาจจะไม่ใช้วิธีการแก้อย่างเดียว แต่ผมอยากเรียนว่าในบางส่วน การแก้ไขโดยการตัดถ้อยคำในรัฐธรรมนูญที่เขียนรายละเอียดไว้เยอะ ๆ มันอาจจะเป็นสิ่งจำเป็น เพราะว่าเราจะสังเกตว่าปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิดปัญหาจากตัวรัฐธรรมนูญอย่างเดียว แต่เกิดปัญหาจากสิ่งที่เป็นอนุบัญญัติลงไปสู่กฎหมายเลือกตั้งก็ดี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งวุฒิสภาอะไรต่าง ๆ มันเกิดขึ้นจากอนุบัญญัติ ดังนั้นผมมองว่าในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องมีมากมาย ผมอยากให้เขียนหลัก ๆ แล้วก็ไปอยู่ในอนุบัญญัติ เพราะมันจะสามารถที่จะแก้ไขได้ง่ายกว่า เราสามารถใช้กระบวนการนี้แก้ในสภาได้ง่าย ดังนั้นผมจึงคิดมาตลอดนะครับว่า ทำไมเราต้องมีรัฐธรรมนูญเขียนมาตราไว้เยอะแยะเลย ในขณะที่ผมได้มีโอกาสอภิปรายว่า อย่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเขามี ๗ หมวด ๒๔ มาตรา ๒๐ กว่ามาตรามานาน แสนนานนะครับ บทบัญญัติเหล่านี้ถ้าเขียนไว้มันก็ก่อให้เกิดกลัวจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงเขียนอนุบัญญัติแบบต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ดังนั้นอีกข้อหนึ่งที่ผมอยากจะฝากเป็นข้อสังเกตนะครับ อย่างไรก็ตามผมอยากเรียนว่าในการเสนอญัตติทั้ง ๖ ญัตติ กับการอภิปรายในสภาที่ผมได้มีโอกาสได้ฟัง ก็มีพูดอยู่ ๒ ประเด็นก็คือหลักเกณฑ์และวิธีการ แก้ไขตามมาตรา ๒๕๖ แล้วก็ประการที่ ๒ ก็คือปัญหาของเนื้อหารัฐธรรมนูญบางเรื่อง ที่คุยกันนะครับ ผมเองก็จะเห็นในเรื่องของที่มาของ ส.ว. ของนายกรัฐมนตรีอะไรต่าง ๆ แล้วก็ในบางประเด็นเท่านั้น ซึ่งใน ๑๖ หมวด มันมีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเองที่มีการพูดถึง ผมถึงเรียนว่าโดยสิ่งที่สภาได้มอบหมายให้คณะกรรมาธิการเรามาทำ เราก็คงทำได้เพียง ที่จะแก้ไขในบางเรื่องที่เป็นปัญหาเท่านั้น และผมเองก็เห็นด้วยกับกรรมาธิการบางท่านว่า ในการแก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือผมคิดว่าควรจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ถ้าเราดำเนินการมากเกินไป ผมเชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ในเรื่องของความเห็นชอบของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลก็ดี ฝ่ายบริหารก็ดี ฝ่ายสภา รัฐสภาซึ่งมีทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ก็อาจจะเป็นจุดหนึ่งที่เราจะเห็นอุปสรรคจากการให้สัมภาษณ์บางส่วนแล้ว ดังนั้นผมคิดว่าการแก้ไขที่ ค่อยเป็นค่อยไป มันคือสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าน่าจะดีที่สุดนะครับ ในการพิจารณาในครั้ง

นี้ ประการสุดท้ายส่วนในเรื่องการรับฟังความคิดเห็น ผมยังคิดอีกอย่างว่า ถ้าหากว่าเรากำหนดแนวทางที่จะแก้ไขก่อนแล้วรับฟังความคิดเห็น ผมคิดว่าจะเป็นสิ่งที่ดี ถ้าเราเปิดกว้างเลยอย่างน้อยที่สุดถ้าพี่น้องประชาชนส่งมาเยอะเกินไปนะครับ ความจริงมันก็ไม่สามารถที่จะแก้ได้ครบถ้วนอยู่แล้ว แล้วก็จะเป็นปัญหาว่ากรรมาธิการของเราไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ดังนั้นกรอบของการรับฟังความคิดเห็น ผมยังคิดว่าน่าจะกำหนดกรอบ ที่มันแคบกว่านะครับ อันนี้คือความคิดเห็นครับ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๓๔๗]

“ผมเรียนอีกอย่างหนึ่งว่านอกเหนือจากกฎหมายลูกที่เกี่ยวข้อง ปัญหาประการหนึ่งที่ทุกท้องถิ่นประสบปัญหาก็คือในเรื่องขององค์กรตรวจสอบคือ สตง. วันนี้ผมมีแนวคิดอย่างหนึ่งว่าถ้าจะเจอปัญหาอย่าง สตง. ทำไมเราไม่คิดที่จะแก้กฎหมายของ สตง. ไปเลย เพราะวันนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นผมเชื่อว่าทุกท้องถิ่นเจอแนวคิดของ สตง. เอง มองว่าอะไรที่กฎหมายไม่ให้อำนาจไว้ชัดเจนทำไม่ได้ ซึ่งความจริงมันขัดกับหลักของการปกครอง ที่มีความเป็นอิสระที่เขียนไว้ทั้ง ๓ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ แต่โดยความเป็นจริงก็ไม่ใช่ มันไม่ได้มีอิสระจริง ดังนั้นผมคิดว่าเพื่ออนุวัติในสิ่งเหล่านี้มันควรที่จะเป็นว่าท้องถิ่น ทำได้ทุกอย่างเว้นแต่สิ่งที่ห้าม การที่เราจะไปแก้กฎหมายที่เกี่ยวข้องก็คือกฎหมายของ สตง. มันเป็นสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าวันนี้ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๑ สิ่งที่จะแก้ได้มี ๒ ทาง ก็คือคณะรัฐมนตรี กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร๑ ใน ๑๐ แต่ว่าคณะรัฐมนตรีนั้น ผมว่ามีข้อจำกัด เพราะว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๑ (๑) ถ้าเป็นคณะรัฐมนตรีก็จะต้องโดยข้อเสนอแนะ ทำได้ก็คือโดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญหรือองค์กรอิสระถึงจะทำได้ ดังนั้นข้อจำกัดผมเชื่อว่าคณะรัฐมนตรีคงไม่สามารถดำเนินการได้แน่นอน ผมจึงเรียนว่า ณ วันนี้นอกจากการที่เราจะมีขอสรุปในแนวทางเดียวกันพูดถึงในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เป็นประโยชน์แล้ว ผมคิดว่าวันนี้เราน่าจะมีข้อสังเกตในการที่จะแก้ไขกฎหมายลูกหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ก็เป็นที่ผมอยากนำเสนอไว้ ขอขอบคุณท่านประธานครับ”[๓๔๘]

“ท่านประธานที่เคารพ กระผม สุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณท่านประธานที่ได้เรียนเชิญทาง สตง. มา ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าในวันนี้ส่วนใหญ่ทางคณะกรรมาธิการนี้ได้มีการสะท้อนความคิดปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง สตง. กับท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่มากกว่าในส่วนราชการอื่น ๆ ซึ่งผมคิดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศเป็นเรื่องของการกระจายอำนาจ และเป็นเรื่องของการบริหารงานที่แก้ปัญหาแล้วก็พัฒนาในท้องถิ่นที่สัมผัสกับพี่น้องประชาชนมากที่สุด จึงเป็นสิ่งหนึ่งที่พวกเราทุกคนนี้จะนำปัญหาของท้องถิ่นมาสะท้อนให้ สตง. ได้รับทราบ ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นนี้ผมคิดว่ามันมีนานแม้กระทั่งวันนี้ถ้าหากว่าเราพูดกันไปแล้วผมยังเชื่อว่าปัญหา สตง. กับท้องถิ่นนี้ยังคงมีต่อไป แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคณะกรรมาธิการชุดนี้เราอยากจะเห็นก็คือตามที่เราจะมีโอกาสได้มีการปรับปรุงกฎหมายไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ ก็แล้วแต่นี้เพื่อให้การทำงานมีความราบรื่นใน ขณะเดียวกันนี้ผมคิดว่าในระบบตรวจสอบท้องถิ่นมันจำเป็นต้องมี เพราะว่าเงินภาษีของประชาชนนั้นเป็นเงินของแผ่นดินที่ผมเชื่อว่าทาง สตง. เองก็มีความมุ่งมั่นที่จะให้เงินเหล่านี้ได้ใช้อย่างถูกต้องมากที่สุดแล้วมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผมเองอยากเรียนว่าทุกครั้งที่มีการประชุมกันนี้เราจะสะท้อนความคิดของท้องถิ่นที่เป็นปัญหาสู่ สตง. แต่สิ่งที่เราไม่ค่อยได้ยินก็คือว่าวันนี้ สตง. คิดอย่างไร สตง. ผมเองอยากจะฟังว่า สตง. คิดว่าถ้าให้การทำงานที่มันเป็นทั้งการรักษาผลประโยชน์ของประเทศและการทำงานของท้องถิ่นให้เป็นไปโดยราบรื่นนี้ ผมอยากเรียนถามว่าท่านคิดจะแก้รัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอย่างไร ท่านคิดว่าท่านจะมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการ

---

[๓๔๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๔๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

แบ่งอำนาจหน้าที่ในส่วนของท้องถิ่นแต่ละองค์กรนี้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของกฎหมายที่เกี่ยวข้องการแบ่งอำนาจ พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ท่านคิดว่าควรจะต้องมีการปรับปรุงให้มีความชัดเจนอย่างไร เพื่อให้มันสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่น เพราะผมเชื่อว่าในการพัฒนาท้องถิ่นแต่ละพื้นที่นั้นไม่เท่าเทียมกัน ความรู้ความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่นแต่ละที่ก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้นผมอยากเรียนถามว่าท่านคิดว่าจะแก้กฎหมายท้องถิ่นนี้ การแบ่งแยกอำนาจหน้าที่แล้วก็ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับว่าอำนาจหน้าที่ท้องถิ่นจะมีมากน้อยแค่ไหน ใครเป็นผู้ที่จะวินิจฉัยในด้านนี้ให้มีความชัดเจน แล้วก็การดำเนินการของท้องถิ่นนี้ในการที่จะให้สอดคล้องกับการทำงานเพื่อที่จะขจัดในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชันของท้องถิ่นนี้ท่านคิดอย่างไร ผมอยากสะท้อนแนวคิดในส่วนนี้ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๓๔๙]

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“เรากำลังพูดกันเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น ผมมีความรู้สึกว่าเรากำลังคิดกันที่เรื่องปลายน้ำ เราไม่ได้คำนึงหรือพูดถึงน้อยถึงเรื่องกลางน้ำและต้นน้ำ วันนี้เราเห็นว่าท้องถิ่นมันอ่อนแอ เพราะฉะนั้นเรากำลังบ่นว่าน้ำที่แปลงนามันไม่มี ไม่มีเพราะว่ากลางน้ำเขาไม่ส่งน้ำมา คือการกระจายอำนาจไม่ได้พูดถึง แล้วการกระจายอำนาจทำไมไม่พูดถึง ก็เพราะต้นน้ำมันไม่เป็นประชาธิปไตย ผมคิดว่าวันนี้ถ้าจะพูดเรื่องนี้จริง ๆ มันต้องไล่เลียงมาตั้งแต่ต้นน้ำจริง ๆ คือประเทศเราจะเอาไหมประชาธิปไตย ถ้าจะเอาประชาธิปไตยแล้วไม่กระจายอำนาจ ไม่ส่งเสริมท้องถิ่น มันหลอกตา แต่ถ้าคิดให้จบว่าถ้าจะเป็นประชาธิปไตยแล้วนี่ แน่นอนผมว่าเรื่องกระจายอำนาจมันเรื่องง่ายมากเขาจะต้องเขียนแน่นอน แล้วเมื่อเขียนกระจายอำนาจแล้ว แน่นอนท้องถิ่นไม่ต้องพูดถึงหรอกครับ เรื่องที่เราพูดถึงเรื่องหลักการอิสระ หลักการให้อำนาจท้องถิ่นมันจะง่ายแล้วเป็นไปได้ วันนี้ผมคิดว่าปัญหาของท้องถิ่น มันมาจากต้นน้ำคือคนไม่อยากให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง จึงไม่ละเว้นเลยที่จะเขียนเรื่องกระจายอำนาจไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นเจตนา เพราะฉะนั้นต้นทางจริง ๆ คือเราจะเอาประชาธิปไตยไหม ถ้าบอกว่าจะเอาประชาธิปไตยแล้วไม่มีกระจายอำนาจมันเป็นไปไม่ได้ วันนี้จึงเกิดเหตุแล้วข้อเท็จจริงที่เกิดในชุมชนวันนี้ก็คือความพยายามที่เห็นชัดคือนอกจากไม่กระจายอำนาจแล้ว วันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนทุกอย่างให้กลับหลังหัน ๓๖๐ องศาคือทุกอย่างกลับสู่ส่วนกลาง ตรงกันข้ามเลยคือกลับสู่ส่วนกลางเกือบทั้งหมด ปลายทางเลยผมจะชี้ให้เห็นวันนี้ถ้าท่าน ลงไปดูในหมู่บ้าน อบต. ที่มีอยู่ทุกหมู่บ้านอำนาจสู้ผู้ใหญ่บ้านไม่ได้แล้ว ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นฝ่ายปกครองเท่านั้นวันนี้ไปจัดซื้อจัดจ้าง ไปเสนองบพัฒนาแข่งกับ อบต. หมดเลย อบต. ตกงานเลย ทำไมผู้ใหญ่บ้านถึงมีอำนาจมากขึ้น เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นลูกพระยา กระซับอำนาจส่วน อบต. เป็นลูกใครครับ เป็นลูกเมียน้อยที่ต้องถูกกำจัดอำนาจ เพราะฉะนั้นวันนี้ อบต. จึงแห้งเหี่ยวลงอำนาจถูกโยกไปให้ผู้ใหญ่บ้าน แล้วจะเห็นชัด อีกอย่างหนึ่งคือไม่เฉพาะสายการปกครองด้วย ไปดูกระทรวงศึกษาธิการ ที่จริงคุยกันมากว่าอำนาจมันต้องไปที่โรงเรียนแล้ว ใช่ไหมครับท่านรัฐมนตรี อำนาจมันต้องไปที่โรงเรียน ในการบริหารตัวเอง แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปเพิ่ม นอกจากเขตพื้นที่ซึ่งเดิมมีกันเขาไว้แล้วไปตั้งศึกษาธิการเขต ศึกษาธิการจังหวัด ไม่พอ ไปตั้งศึกษาธิการภาค แทนที่จะหมดไปแล้วภูมิภาคนี่ ไปตั้งเพิ่มอีก แล้วยิ่งไปดูหลาย ๆ กระทรวงก็จะเห็นว่าทิศทางรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันกลับหลังหันดึงอำนาจกลับสู่ส่วนกลางหมด อบต. เทศบาลจึงเป็นเรื่องไม่แปลก ไม่ใช่เรื่องใหญ่ด้วยเพราะที่อื่นเขาดึงกลับหมดทุกกระทรวงทบวง กรมเพราะฉะนั้นวันนี้ถ้าจะมาพูดเรื่องนี้ ผมคิดว่าก่อนที่จะพูดเรื่องปกครองส่วนท้องถิ่น ท่านไพบูลย์

---

[๓๔๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

ต้องไปพูดเรื่อง การกระจายอำนาจก่อน ก่อนจะพูดเรื่องการกระจายอำนาจเราต้องกลับไป Set ให้จบก่อนว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้กล้าออกแต่ไม่เป็นประชาธิปไตยจริงไหม เพราะการกระจายอำนาจก็คือการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน แล้ววันนี้ไม่เท่านั้นนะครับ เราจะเห็นภาพชัดอีก ความไม่เป็นประชาธิปไตยในโครงสร้างส่วนบนมันส่งผลไปถึงปลายทางก็คือแม้แต่ สภาผู้แทนราษฎรวันนี้ปฏิเสธไหมครับว่าถูกแบ่งอำนาจไปให้ที่อื่นเยอะเลย อำนาจของ สภาผู้แทนราษฎรวันนี้ต้องถูกแบ่งไป รวบไปให้กับ ส.ว. เยอะเลย จะตั้งนายกรัฐมนตรี ยังตั้งไม่ได้เลยวันนี้ เพราะฉะนั้นการพิจารณาการกระจายอำนาจเรื่องการปกครอง ส่วนท้องถิ่นของเราวันนี้ ผมอยากจะให้พวกเราคิดเชื่อมโยงกันระหว่างประชาธิปไตยโครงสร้างใหญ่ที่เราจะออกเป็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วก็คิดเชื่อมมาที่การกระจายอำนาจ เราจะเขียนอย่างไร แล้วค่อยมาถึงที่การปกครองส่วนท้องถิ่น และผลการศึกษาของเรา เราจะกล้าศึกษาสรุปไหมว่าความไม่เป็นประชาธิปไตยของประเทศจริง ๆ มันมีหรือไม่มี แล้วยิ่งไปสรุปว่าการกระจายอำนาจไม่มีท้องถิ่นจึงไม่แข็งแรง แล้วพอไปถึงการจะแก้รัฐธรรมนูญจริง ๆ พอเป็นร่างแก้รัฐธรรมนูญในสภาจริง ๆ ถามพวกเราหรือถามสังคมนี้จะกล้าเขียนให้เป็นประชาธิปไตยจริง ๆ ไหม ถ้ากล้าเขียนรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยกระจายอำนาจไม่ต้องไปลำบาก ท้องถิ่นไม่ต้องไปคิดมากมันโตเอง เพราะฉะนั้นวันนี้ เรากำลังไปคุยเรื่องที่มัน Micro มาก แต่ Macro ซึ่งเป็นตัวกำหนดเราต้องกล้าพูดแล้วก็คิดเชื่อมโยงกัน แล้วก็สรุปการศึกษาให้เป็นระบบต่อเนื่องกันถึงจะเกิดท้องถิ่นที่เข้มแข็งได้ เรียนสรุปเท่านี้ครับ”[๓๕๐]

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“ท่านประธานที่เคารพครับ ผม ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ ผมคิดว่าเรื่องการกระจายอำนาจของบ้านเราจริง ๆ ก็มีมาช้านานพอสมควร แต่ที่ให้การยอมรับถึงกับบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเมื่อปี ๒๕๔๐ เรามีรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เขียนเรื่องการกระจายอำนาจไว้เป็นหมวด ๑ แปลว่าให้ความสำคัญต่อการกระจายอำนาจการปกครองเป็นอย่างยิ่ง ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ มีการอบรม มีการสัมมนา มีการพูดคุยกันเรื่องของการกระจายอำนาจมากมาย ผมเองจำได้ว่าเข้าร่วมสัมมนาหลายครั้งหลายหน ก็นึกพยายามทบทวนดูว่าสิ่งที่ได้จากการเข้าไปอบรมสัมมนาทั้งหลายทั้งปวง ก็พบว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นมีปัญหา มีอุปสรรคว่าไปแล้วก็ ๒๐ กว่าปี ปัญหาอุปสรรคเหล่านั้นผมว่ายังคงมีอยู่ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อ ๒๐ ปีที่แล้วเท่าไหร่ ผมเลยมาทบทวนเมื่อสักครู่นี้ว่าพอจะจำได้ว่ามันมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง ข้อ ๑ ผมคิดว่าคล้าย ๆ กับที่ท่านบัญญัติ ท่านผู้อาวุโสได้พูดไปแล้ว ผมว่าเราต้องคิดกันว่าเราจะกระจายอำนาจอย่างไรเพียงไร ผมคิดว่าเราต้องคิดว่าหลักการของการกระจายอำนาจที่แท้จริงนั้นมันควรจะต้องทำอย่างไร ผมสรุปว่าที่ผ่านมา ผมว่าเป็นการกระจายอำนาจแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่ใช่เป็นการกระจายอำนาจโดยแท้จริง

การปกครองส่วนภูมิภาค การปกครองส่วนกลางนั้นยังคงมีอำนาจมากและมีอำนาจเหนือการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่มากมาย เรามีกระทรวงมหาดไทย มีการปกครองส่วนภูมิภาค เมื่อมีความพยายามจะกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น ปี ๒๕๔๕ กระทรวงมหาดไทยมีการปรับโครงสร้างตั้งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อปี ๒๕๔๕ ชื่อมันดูเหมือนจะสวย ๆ นะครับ ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ถ้าเราไปดูอำนาจหน้าที่ของกรมเหล่านี้ พูดง่าย ๆ เป็นกรมที่เข้าไปควบคุมกำกับ สั่งการเอากับการปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลาย ต้องงบประมาณเท่านั้นเท่านี้ ต้องให้อธิบดีอนุมัติ ต้องตรวจสอบอย่างโน้นอย่างนี้เป็นต้น พูดง่าย ๆ มันเป็นการกระจายอำนาจแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ ส่วนกลางหรือมหาดไทยยังคงมีอำนาจ

---

[๓๕๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

เหนืออยู่ ไปควบคุมอะไรครับควบคุมสันนิบาต เทศบาล ควบคุมยังไม่พอยังไปตกอยู่ในจังหวัดก็คืออำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด อำนาจของนายอำเภอ ยังคงมีอำนาจควบคุมการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่หลายระดับ ผมคิดว่าเรื่องแรกคือเรื่องหลักการของการกระจายอำนาจนั้น เรามองอย่างไร มองแค่ไหน ผมใช้คำว่ามันครึ่ง ๆ กลาง ๆ อำนาจยังอยู่ที่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคมากกว่า ผลจากข้อนี้ มันทำให้ไปถึงข้อ ๒ ที่เราเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะที่ผมจำไม่ผิด การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีความเป็นอิสระ ปีไหนเขียนไว้ว่าการกำกับดูแลส่วนท้องถิ่นให้ทำเท่าที่จำเป็น เขียนไว้อย่างนี้ แต่แท้ที่จริงเมื่อเราไปดูจริง ๆ ผมคิดว่าความเป็นอิสระของการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีจริงหรือไม่ หรืออิสระแค่ไหน จริง ๆ แล้วเราเอาคำตอบมันอยู่ติดขัดด้วยอำนาจหน้าที่ ติดขัดด้วยกฎหมาย ติดขัดด้วยกฎระเบียบ ติดขัดด้วยการควบคุม สั่งการ สั่งครู่นี้ท่านประธานได้ใช้คำว่าควบคุมมากกว่าการกำกับดูแลมันก็ชัดเจน เพราะฉะนั้นอำนาจ สตง. อำนาจใครต่อใครมันเป็นอำนาจควบคุมไม่ใช่เรื่องของการกำกับดูแล ทุกวันนี้มันเป็นเรื่องของการควบคุม ผลจากข้อนี้ผมคิดว่าปัญหาใหญ่ที่จะเกิดขึ้นก็คือว่าความลักลั่นในการกระจายอำนาจ ความทับซ้อนของการกระจายอำนาจ ความทับซ้อนของพื้นที่มันก็ติดตามมา ถ้าเราจำลองภาพว่าในจังหวัดเรามีผู้ว่าราชการจังหวัด มีท้องถิ่นและมีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เรามีนายอำเภอ มีเทศมนตรี มีนายกเทศมนตรี เรามีนายก อบต. มีกำนันมีผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหมดรวมอยู่ในจังหวัดนี้ เป็นทั้งภูมิภาค เป็นทั้งท้องถิ่นและท้ายที่สุด ในท้องถิ่นเองเราก็มีทั้ง อบจ. มีทั้งเทศบาลมีอะไรเต็มไปหมด ปัญหาใหญ่ของการจัดองค์กรประเภทนี้คืออยู่ที่ว่าเราจะจัดสรรแบ่งอำนาจ หรือจัดสรรองค์อำนาจขององค์กรเหล่านี้ ตัวบุคคลเหล่านี้อย่างไร คราวที่แล้วผมอภิปรายว่าเมื่อเรามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอะไรต่าง ๆ มากมายในจังหวัด ปัญหาใหญ่ที่ตามมาคือเรื่องของการทับซ้อนของพื้นที่ทับซ้อน ในแง่ของอำนาจหน้าที่ มันควรจะต้องเขียนไว้ในกฎหมายลูกหรืออะไรก็ตามทีว่าการยุบเลิกการควบรวม องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสามารถกระทำได้เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกจังหวัด ทุกอำเภอว่าเป็นเช่นนั้นเป็นเช่นนี้

ปัญหาถัดไปผมคิดว่าเรามีปัญหาในเรื่องความล่าช้าในการกระจายอำนาจ ความล่าช้าในการกระจายอำนาจเราโอนกิจการ ท่านทั้งหลายคงจำได้ว่ามีมาช้านานแต่ก็ทำไปไม่ถึงไหน แค่ไหนไม่สำเร็จ ที่สำคัญมันก็อาจจะเกิดปัญหาด้วย เช่น เราเคยมีปัญหาทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข ว่าจะกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นหรือไม่ ก็เกิดปัญหาว่าข้าราชการใครต่อใครไม่ยอมโอนย้ายไปอย่างนี้เป็นต้นก็มี โดยรวมแล้วผมคิดว่าทั้งหมดมันเป็นเรื่องที่เราต้องดูโครงสร้างโดยรวม และต้องตัดสินใจว่าถึงเวลาหรือยังที่คิดว่าการกระจายอำนาจ สู่ท้องถิ่นนั้นควรจะต้องทำกันอย่างจริงจัง และให้มีการกระจายอำนาจโดยแท้จริง ไม่ใช่ทำกันแบบครึ่ง ๆ กลาง ๆ เหมือนที่ผ่านมา ขอบคุณครับ”[๓๕๑]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ความจริงสิ่งที่ผมจะอภิปรายนี้อาจจะไม่ได้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น แต่เกี่ยวกับทาง สตง. ก็อยากจะขอความรู้เพราะว่าท่านรองผู้ว่าการได้ตอบคำถามต่าง ๆ นี้ชัดเจนมากฟังแล้วเข้าใจมาก ก็เลยเนื่องจากทางคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้ต้องมีการศึกษาเรื่องพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วย ก็เลยอยากจะขอเรียนถามความรู้จากท่านรองผู้ว่าการนี้ผ่านท่านประธาน ๒ ประการ ครับ

ประการแรก นี้ก็คือท่านอาจารย์วุฒิสารได้หยิบยกรัฐธรรมนูญมาตรา ๗๕ ขึ้นมา มาตรา ๗๕ ในวรรคสองบอกว่า รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขัน กับเอกชนบทบัญญัติตรงนี้เขียนไว้ใน

---

[๓๕๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๕ วันศุกร์ที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๖๓

รัฐธรรมนูญมาหลายฉบับแล้ว ทีนี้สิ่งที่ผมอยากจะขอความรู้จากท่านรองผู้ว่าก็คือขณะนี้สิ่งที่เราเห็นมีหน่วยงานของภาครัฐซึ่งทำกิจการหลาย ๆ และผมก็ไม่แน่ใจว่าเขาเอาเงินจากไหนไปทำ แต่ผมสันนิษฐานว่าเอาเงินงบประมาณไปทำ ยกตัวอย่างง่าย ๆ อย่างหอประชุมกองทัพอย่างนี้ มีการสร้างหอประชุมใหญ่โตขึ้นมาใช่ไหม ซึ่งผมก็สันนิษฐานว่าเป็นงบประมาณจากทางราชการ แต่เสร็จแล้วเปิดให้คนทั้งหลายนี้ สามารถเข้าไปใช้บริการโดยเก็บค่าบริการได้ ในขณะที่เอกชนทั้งหลายเขาก็มีการจัดทำห้องจัดเลี้ยงอะไรต่าง ๆ พวกนี้ ทีนี้ประเด็นคำถามของผมก็คือว่ากรณีอย่างนี้เป็นกรณีที่พูดง่าย ๆ ว่าอย่างน้อยไม่ควรจะทำหรือเปล่า เพราะว่าเป็นการประกอบการแข่งขันกับเอกชนหรือเปล่า หรืออย่างสนามกอล์ฟนี้เอกชนลงทุนสนามกอล์ฟต้องไปซื้อที่ดินครับเอาเงินตัวเองลง ปรากฏว่ามีส่วนราชการของทางราชการนี้เอาที่หลวงใช้งบหลวงทำสนามกอล์ฟแล้วก็เปิดเก็บค่าบริการจากเอกชนเหมือนกัน ตรงนี้อยากจะกราบเรียนถามนะครับว่าทาง สตง. มองตรงนี้อย่างไร แล้วได้แนะนำเขาหรือเปล่าว่าสิ่งที่นี้คุณไม่ควรจะทำนะ หรือไม่ควรจะทำ ในอนาคตนะ

ประการที่ ๒ นี้เป็นเรื่องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมาตรา ๙๒ ซึ่งเขียนไว้บอกว่าการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินราชการลับหรือเงินที่ลักษณะคล้ายกับเงินราชการลับให้เป็นตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด กระผมเชื่อครับว่าท่าน กรรมาธิการทุก ๆ ท่านเองนี้ที่ผ่านมาก็คงมีความข้องใจสงสัยกับเรื่องการใช้งบราชการลับ เพราะขนาดงบเปิดเผยที่ดูแล้วก็ยังน่าแคลงใจน่าสงสัยและงบราชการลับนี่ซึ่งที่ผ่านมามันถูกปกปิดโดยตลอดไม่รู้ว่าจะทำอะไร ใช้จริงหรือเปล่าก็ไม่รู้ ตรงตามวัตถุประสงค์หรือเปล่าก็ไม่รู้ ตรงนี้ที่ผ่านมาทาง สตง. ได้ตรวจสอบงบลับนี่ท่านสามารถบอกเราตรง ๆ ได้ไหมว่าเขาใช้งบอย่างดีเยี่ยมเลย ดูแล้วฟังเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หรือว่าท่านตรวจสอบไม่ได้เพราะว่าเขา ไม่ให้ข้อมูลท่าน หรือว่าท่านตรวจสอบแล้วพบว่ามันมีอะไรที่ดูแล้วไม่ชอบมาพากล แต่ว่าคนนอกไม่รู้ครับท่านประธาน”[๓๕๒]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ประการแรกในเรื่องที่มาของผู้บริหารท้องถิ่น ก็เห็นด้วยกับท่านวุฒิสารว่าความจริงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ก็ได้เขียนไว้ดีแล้วว่าได้แก้ไขปัญหาที่มาของผู้บริหารท้องถิ่นจากการมาจากสภาท้องถิ่นซึ่งมันมีปัญหามากมายในอดีตที่ผ่านมา จากการที่ผู้บริหารต้องมาเอาอกเอาใจสภาท้องถิ่น เพราะสภาท้องถิ่นอาจจะคิดว่า อยากจะปลดผู้บริหารเมื่อไรก็ได้ ถ้าผู้บริหารมาจากสภาท้องถิ่น และการต่อรองผลประโยชน์ก็เกิดขึ้น อยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้นการที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ เขียนให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ที่เรียกว่าเป็นแบบ Strong Executive ก็เป็นเรื่องที่ดีแล้ว เป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดในอดีต แต่มาตรา ๒๕๒ วรรคสอง กลับเขียนเปิดช่องให้ที่มาของผู้บริหารท้องถิ่นมาทั้งจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และมาจากวิธีอื่น ซึ่งเท่ากับเป็นการถอยหลังเข้าคลอง ผมจึงเห็นว่าไม่เหมาะสมอย่างยิ่งและควรจะแก้ไขให้ที่มาของผู้บริหารท้องถิ่นนั้นไม่ว่าจะเป็นการปกครองท้องถิ่นแบบไหน แบบปกติ หรือแบบพิเศษ ก็ควรจะมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเช่นเดียวกัน”[๓๕๓]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“ประการที่ ๒ คือผมคิดว่าในส่วนของ สตง. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ในการยกร่างรัฐธรรมนูญได้มีการถกเถียงแล้วก็เป็นประเด็นแบบเดียวกับที่ท่านกรรมาธิการได้พูดกันนี่นะครับว่ามันมีปัญหาในเรื่องของการตรวจสอบ ในการยกร่างเราจึงเน้นกับ คตง. หรือว่าตรวจเงินแผ่นดินว่า

---

[๓๕๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๕๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

อย่าเป็นองค์กรจับผิด ก็คือเป็นองค์กรที่เน้นเรื่องของการให้คำปรึกษา ในกรณีนี้ในเรื่องของอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินจึงมีเรื่องที่เขียนเรื่องเกี่ยวกับการให้คำปรึกษาแล้วก็ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนี้ มาตรา ๕๗ ก็เขียนชัดเจนว่าในกรณีที่หน่วยงานเขาขอคำปรึกษาเขาสอบถามนี้ แล้วได้รับการให้ความเห็นให้ข้อคิดอะไรต่าง ๆ มาแล้วนี้ แล้วเขาปฏิบัติตามความเห็นหรือข้อแนะนำแล้วนี้ไม่ให้ถือว่าไม่ชอบในกรณีที่เขาปฏิบัติตาม นี่หมายถึงว่าพยายามจะแก้ปัญหาเรื่องที่ว่าหน่วยงานเห็นไม่ตรงกับ สตง. นี้ต้องพยายามหาทางออกที่เป็นกลาง ๆ ให้ มาตรา ๕๗ จึงพยายามจะเขียนอย่างนั้น แต่แน่นอนว่าเวลาคนหนึ่งให้ความเห็นให้ข้อแนะนำแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปปฏิบัติและมันเกิดความไม่ชัดเจนจริง ๆ นี้ก็ขอให้ สตง. โดยผู้ว่าการได้ไปดูแลว่าจะมีวิธีการในการแก้ไขอย่างไรในกรณีที่หลังจากให้คำแนะนำกับเขาไปแล้ว แล้วไปบอกว่าเขาผิดนี่มันจะได้มีทางออกด้วยกัน อันนี้คือข้อที่ผู้ร่างต้องการจะหาทางออกให้กับกรณีที่มีความเห็นหรือว่าทัศนะที่อาจจะแตกต่างกันในการใช้กฎหมาย ขอบพระคุณครับ”[๓๕๔]

“ผมขออนุญาตพูดสั้น ๆ ว่าเรื่องที่เราพูดกันนี้มันปนกันระหว่างเรื่องของการบริหารจัดการกับเรื่องของกฎหมาย แต่ว่าในประเด็นที่เราพูดถึงความเป็นอิสระขององค์กรอิสระ เราพูดถึงความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหลายเรื่องเราไปปนกับเรื่องที่กฎหมายให้หรือไม่ให้ เพราะว่าเวลาเราพูดถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทาง สตง. ก็ยืนยันตลอดว่าเป็นองค์กรที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นไม่ใช่ว่าพอเขามีอิสระแล้วเขาอยากจะทำอะไรตามใจก็ได้อันนี้ต้องยืนยันหลักการนี้เพราะว่าเป็นการใช้อำนาจสาธารณะ ไม่ได้เป็นเรื่องของว่าพอใครได้รับเรื่องมาเป็นนายกเทศมนตรี ใครมาเป็นนายก อบจ. แล้วมีอำนาจทำอะไรก็ได้ไม่ใช่ เพราะเป็นเรื่องของการบริหารกิจการสาธารณะซึ่งส่วนกลางให้อำนาจไปโดยกฎหมายให้อำนาจไป ต้องยืนยันตรงนี้ก่อน เพราะฉะนั้นที่ สตง. พยายามไปตรวจสอบผมคิดว่าเขาก็ทำในส่วนที่หน้าที่ของเขา เราพยายามจะบอกว่าความเป็นอิสระคุณใช้ให้ถูกอย่าไปใช้ในลักษณะที่ทำให้เองทั้งหลายมันเสียผล อันนี้ผมเห็นด้วย แต่ว่าในขณะเดียวกันเรื่องของการที่เราจะบอกว่าเขาควรจะต้องทำ อย่างนั้นทำอย่างนี้ ผมยังมีความเห็นว่าก็ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่ทางสภาจะออกไปว่ารัฐธรรมนูญ บอกอย่างนี้นโยบายให้วางกฎหมายที่จะบอก สตง. นี้จะให้ สตง. มีข้อที่จะยืดหยุ่นอะไร อย่างไรบ้าง แต่ท้ายที่สุดผมว่าความยืดหยุ่นที่จะให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้มันเป็นปัญหา ๒ เรื่องอยู่ด้วยกัน ก็คือ ๑. กฎหมายมีไหม ๒. ก็คือกฎหมายอย่างนี้จะไปตีความ หรือว่าจะไปทำอย่างไรให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด ขอบพระคุณครับ”[๓๕๕]

มาตรา ๒๕๒

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ผมตั้งใจเข้ามาทำงานช่วงนี้ในรัฐธรรมนูญที่ผม ติดใจที่สุดก็แน่นอนหลายคนคงทราบผมทำเรื่องกระจายอำนาจ ทำเรื่องการปกครองท้องถิ่นมา ผมอยากจะแก้หมวดการปกครองท้องถิ่นทั้งหมดที่ Rearrange ใหม่ หลาย ๆ มาตรา อย่างมาตรา ๒๕๒ แน่นอนเรื่องที่มาของผู้บริหาร คือสมาชิกสภามาจากการเลือกตั้ง แล้วก็ไม่ได้บอกด้วยว่าเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อม และผู้บริหารจะมาจากการเลือกตั้ง ก็ได้ หรือที่สภา

---

[๓๕๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

[๓๕๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๓

เห็นชอบก็ได้ สภาเห็นชอบหมายความว่าใครก็ได้ไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิก สท. หรือ สจ. อปท. อันนี้มันกว้างและมันมีโอกาสเยอะไป แล้วก็เรื่องรายได้ แล้วก็หมวด” [๓๕๖]

“ขออนุญาตท่านประธานนิดเดียวครับ พอดี จะเสริมท่านสมชัยกับ Correction นิดหนึ่ง ท้องถิ่น อบต. หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ต้องจบปริญญาตรีนะครับ ผมยืนยัน แล้วก็คุณสมบัติของผู้เลือกตั้งท้องถิ่นอย่าง ส.ส. นี่ ยังมีการศึกษาใช่ไหม เคยเรียน เกิดที่นี่ แต่ท้องถิ่นไม่มีเลย ๑ ปีอย่างเดียว คือเขาเอารัฐธรรมนูญไปใช้ตีวงแคบ นี่คือปัญหาครับ”[๓๕๗]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตมีความเห็นในส่วนของหมวด ๑๔ ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นนะครับ ในหมวดนี้ถ้าพูดถึงตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมี ๖ มาตรา มาตรา ๒๔๙ ถึงมาตรา ๒๕๔ ผมขออนุญาตพูดเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับขอบเขตอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ซึ่งจริง ๆ แล้วมีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นกฎหมายเฉพาะอยู่ ในนั้นมีรายละเอียดที่มากกว่านั้น แต่ถ้าพูดถึงในส่วนของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเรื่องของการเลือกตั้ง ผมขออนุญาตพูด ๒ ประเด็น

ประเด็นแรก ก็คือในมาตรา ๒๕๒ ว่าด้วยการเลือกตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่น จะพูดว่าเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ในมาตรา ๒๘๕ และมาตรา ๒๘๔ ตามลำดับ จะเห็นว่าในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ชัดเจนในวรรคสี่ ทั้ง ๒ มาตราว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แล้วก็ให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับเขียนไว้ชัดเจนในวรรคสี่ แต่ว่าในมาตรา ๒๕๒ ของรัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่มีข้อความเหมือนกับในวรรคสี่ของมาตรา ๒๘๕ กับมาตรา ๒๘๔ ซึ่งผมไม่ทราบเจตนาของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่าตัดข้อความนี้ออกไปเพื่ออะไร ซึ่งถ้าตัดว่า ให้ใช้วิธีการออกเสียงโดยตรงและลับ ออก ให้มาจากการเลือกตั้ง ในที่นี้อาจจะเป็นไปได้ว่าถ้าเกิดกฎหมายลูกไปเขียนว่าให้มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมและเปิดเผย ก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน ตรงนี้ผมจึงเห็นควรในประเด็นแรก ในมาตรา ๒๕๒ เห็นควรให้มีการบัญญัติให้ชัดเจนเช่นเดียวกับในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นกับผู้บริหารท้องถิ่นต้องใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ แล้วก็ไม่ควรยกเว้นท้องถิ่นรูปแบบพิเศษด้วย ท้องถิ่นรูปแบบพิเศษก็ต้องหลักการเดียวกัน ต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนเหมือนกัน ไม่อย่างนั้นกลายเป็นว่าจะมีการแต่งตั้งผู้บริหารท้องถิ่นในรูปแบบพิเศษขึ้นมา ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการในเจตนารมณ์ของการมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการให้เขาปกครองตนเอง อันนี้คือประเด็นแรกในส่วนของมาตรา ๒๕๒ ที่เป็นความเห็นของผมนะครับ”[๓๕๘]

มาตรา ๒๕๔

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“อีกประเด็นหนึ่งก็คือในมาตรา ๒๕๔ ว่าด้วยเรื่องการเข้าชื่อเพื่อเสนอข้อบัญญัติ หรือการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เช่นเดียวกันครับ เมื่อเราไปดูจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ซึ่งอยู่ใน

---

[๓๕๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๕๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๕๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

มาตรา ๒๘๖ แล้วก็รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งอยู่ในมาตรา ๒๘๕ มีการอธิบายโดยระบุถึงจำนวนผู้เข้าชื่อ แล้วก็เหตุผลในการเข้าชื่อ โดยเฉพาะเรื่องการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นกับผู้บริหารท้องถิ่น เขียนไว้ชัดเจนในตอนนั้นว่าถ้าเกิดสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน อปท. นั้นสามารถเข้าชื่อถอดถอนได้ แต่ในมาตรา ๒๕๔ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้เขียนบัญญัติตรงนี้ไว้ ซึ่งผมว่าถ้าเขียนไว้ตรงนี้จะเป็นเหมือนข้อเตือนใจให้กับสมาชิกสภาท้องถิ่นกับผู้บริหารท้องถิ่นได้คำนึงถึงในการทำงานของเขาว่า ถ้าเกิดทำไม่ดีประชาชนสามารถเข้าชื่อถอดถอนได้ด้วย ตรงนี้ผมจึงเห็นว่าถ้าเขียนไว้อย่างนี้มันจะเป็นประโยชน์มากกว่า ๒ ประเด็นครับ เรื่องของการเลือกตั้ง อปท. กับเรื่องของการเข้าชื่อกันถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ก็ขออนุญาต ๒ ประเด็นครับ ขอบคุณครับ”[๓๕๙]

หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๕๖

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมขออนุญาตอย่างนี้ได้ไหมครับ ต้องทำความเข้าใจกันนะครับผมเข้าใจทุกท่านนะครับ แต่ต้องเข้าใจว่าคณะเราทำหน้าที่ศึกษา เราไม่ได้เป็นคนที่จะไปแก้ว่ารัฐธรรมนูญที่เราใช้กันอยู่วันนี้หมวดไหน มาตราไหน เรื่องไหนมันถูกต้องหรือยังสมควรต้องแก้ไขหรือไม่ ซึ่งถ้าหากเราทบทวนกันเราจะเห็นว่าที่ผ่านมาเราก็มีข้อเสนอแทบจะทุกหมวดเลยครับว่าต้องแก้ไข เรื่องนั้น เรื่องนี้ เรื่องโน้น ที่ผมบอกให้เจ้าหน้าที่สรุปอย่างล่าสุดเมื่อวานนี้ก็พูดเรื่องต้องแก้เรื่องปฏิรูป และเราจะไปปฏิรูปเองในนี้ แปลว่าอะไรแปลว่าต้องแก้อยู่แล้ว ทีนี้มาตรา ๒๕๖ เพียงเป็นอีก ๑ มาตราในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญซึ่งเรากำลังพิจารณา มาตรา ๒๕๖ ถ้าดูแล้วมันเป็นวิธีทำงาน วิธีแก้รัฐธรรมนูญ ซึ่งถ้าในความหมายมันหมายถึงการแก้รัฐธรรมนูญเป็นเรื่อง ๆ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ๘ ข้อ ๙ ข้อผมจำไม่ได้ ประเด็นคือผมคิดว่าเราต้องพิจารณา ถ้าเราจะแก้มาตรา ๒๕๖ ผมไม่ติดใจและผมก็คิดว่าต้องแก้นะ แต่เราต้องอธิบายได้ว่ามาตรา ๒๕๖ ที่กำหนดตั้งแต่ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๔ แต่ละข้อเขาลำดับวิธีการแก้ไว้ แต่ละข้อ ข้อไหนไม่เหมาะ ไม่ดีอย่างไร เราต้องบอกได้ก่อน และเมื่อตรงนั้นเป็นอย่างนั้นเราถึงคิดว่าต้องแก้ข้อนั้น ข้อนี้ อันนี้คือเนื้อหาที่เราต้องทำ แต่พอเราจะสรุปของเราจะบอกว่าแต่ทั้งหมดที่เราเสนอมานอกจากมาตรา ๒๕๖ ไม่ดีตรงนั้น ตรงนี้ ต้องแก้ข้อนั้น ข้อนี้แล้ว แต่ที่เราทำมาทั้งหมดเลยจะเห็นได้ว่ามันต้องแก้เยอะไปหมดเลยและแทบจะแก้ทั้งฉบับ เพราะฉะนั้นเราอาจจะมีความเห็นว่าควรจะต้องตั้งคณะ สสร. หรือตั้งใครก็แล้วแต่ คณะอะไรก็สุดแล้วแต่มายกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับหรือไม่ อันนี้เป็นแค่ความเห็น แล้วเราก็เสนอสภา ถ้าสภาเห็นด้วยกับเราเขาก็ส่งไปที่รัฐบาลหมดหน้าที่เราแล้ว แต่การแก้จะไปติดขัด ส.ว. หรือไม่ จะต้องใช้งบประมาณเท่าไร จะอะไรมันไม่ใช่หน้าที่เราต้องมาพิจารณา เป็นหน้าที่ของคนที่รับช่วงจากเราไป ถ้าหากว่าสภาเห็นด้วยกับเราว่ารายงานเราเสนอแบบนี้เขาก็ส่งไปรัฐบาล รัฐบาลพิจารณาเขาไม่เห็นด้วยเขาก็รับผิดชอบเอา ถ้าเขาเห็นด้วยเขาก็ต้องคิดเองว่าเขาจะดำเนินการต่อไปอย่างไร ใช้จ่ายงบประมาณแบบไหน จะแก้ปัญหา ไม่ใช่หน้าที่เราแล้วครับ เป็นหน้าที่ของคนที่เขามีอำนาจดำเนินการต่อจากเราอีกที หน้าที่ของเราเป็นเพียงแต่พิจารณาว่าแต่ละบท แต่ละเรื่องที่เราพิจารณามาเราเห็นด้วยกันหรือไม่ว่าเรื่องนี้ต้องเพิ่มตรงนั้น อย่างที่เราคุยกับท่านอาจารย์โภคิน เรื่องหลักกฎหมายต้องเปลี่ยน แล้วตรงนั้น

[๓๕๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๔ วันศุกร์ที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๓

ต้องปรับวิธีทำอย่างไรให้ประชาชนมีอำนาจมากขึ้น ที่เราคุยกันทั้งหมดที่ผมจะให้เจ้าหน้าที่สรุปมา รวมถึงมาตรา ๒๕๖ ถ้าเราจะแก้เราก็ต้องบอกว่า ข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๔ ที่ลำดับชั้นการแก้ไว้มันไม่เหมาะสม ไม่สะดวกตรงนั้น ตรงนี้ เพราะนั้นมาตรา ๒๕๖ ควรจะต้องปรับแก้เป็นอย่างนั้น อย่างนี้ นี่คือมาตรา ๒๕๖ แต่ทั้งหมดทั้งฉบับถ้าเราคิดว่าที่เราเห็นมาต้องแก้ เราก็เสนอ แต่เหตุผลที่เราเสนอแทบจะทั้งฉบับเลย เพราะฉะนั้นนอกจากแต่ละมาตราเรียงมาแล้วพวกเราก็เห็นตรงกันว่าควรจะยกร่างใหม่ทั้งฉบับมันจะดี และสะดวกกว่าหรือไม่ เท่านั้นละครับผมว่า บทสรุปของกรรมาธิการเราก็มีเท่านี้ แล้วพอเราส่งสภา เราก็อธิบายสภาแบบนี้ ชี้แจงแบบนี้ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเห็นด้วยกับแนวทางของเราเขาก็โหวตรับรายงานเรา รับรายงานเราเสร็จประธานก็ส่งไปรัฐบาล ทีนี้ก็ไปรอรัฐบาลตัดสินใจก็รับผิดชอบไป เพราะเขาเป็นคนลงมือ ไม่ใช่เรา

เท่าที่ผมฟังเสียงข้างมากส่วนใหญ่แทบจะทุกคนบอกว่ามาตรา ๒๕๖ ต้องแก้ แต่ผมคิดว่าเราต้องอธิบายเพิ่มว่าทำไมต้องแก้และว่ามันยาก เพราะเหตุที่ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญยาก เพราะอะไร ตรงไหน และเราจะแก้อย่างไร นี่คือไอเดียความเห็นของกรรมาธิการ ทีนี้อย่างที่ท่านโภคินบอก อันนั้นกรรมาธิการเราเท่านั้นเอง แต่ทางปฏิบัติพรรคการเมือง พวกเราอยู่ในสังกัดแต่ละพรรคก็แล้วแต่ก็อาจจะกลับไปหารือ อาจจะเสนอยื่นแก้มาตรา ๒๕๖ ตามกระบวนการปัจจุบันไปก่อนก็ได้ ถูกไหมครับ อันนั้นคือภาคปฏิบัติ แต่มันไม่ใช่หน้าที่ที่กรรมาธิการเราไปสั่งให้พรรคนั้นทำแบบนี้ ก็พวกเราแต่ละคนก็ต้องกลับไปเสนอที่พรรคเรากันเอง แต่ในส่วนของกรรมาธิการเราผมคิดว่าหน้าที่ที่เราต้องทำรายงานมีอย่างนี้

ผมคิดว่าที่ฟังมาผมก็เห็นว่าพวกเราส่วนใหญ่ก็คิดว่าอย่างนั้น แล้วที่ทำงานกันมาผมก็เห็นว่าถ้าไม่แก้แล้วที่เราคุยกันมามันจะทำได้อย่างไร มันเป็นไปไม่ได้ เพียงแต่ผมคิดว่าต้องอธิบายได้ไม่ใช่เพราะว่าเหตุผลทางการเมือง อย่างนี้ผมว่ามันไม่เหมาะ มันจะต้องมีเหตุผลอะไรในตัวของมันที่มันเป็นความชอบธรรมที่เราเห็นว่ามันต้องแก้เพราะอะไร ไม่ใช่เพราะเหตุผลทางการเมืองอยากจะให้มีเหตุผลรองรับว่ามันไม่เหมาะไม่ควรเหมือนที่เราทำกันมาในหมวดอื่น มาตราอื่นผมอยากให้เป็นรูปแบบนั้น”[๓๖๐]

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะกรรมาธิการนะครับ ผมก็รู้สึกชื่นชอบกับบรรยากาศในการประชุมคณะกรรมาธิการชุดนี้อย่างยิ่งครับ รู้สึกบรรยากาศเป็นไปอย่างที่โดยส่วนตัวอยากเห็นนะครับ ก็คือกรรมาธิการแต่ละท่านก็เสนอเหตุผลแนวคิดของตนเองอยู่ในข้อของหลักคิดส่วนตัว ก็ได้นำเสนอกันแล้วก็มีทั้งฝ่ายที่มีความคิดเห็นแตกต่างก็เสนอกันโดยเป็นวิชาการ เป็นเรื่องบรรยากาศที่ดี ต้องขออนุญาตที่จริงน่าจะต้องพูดต่อจากคุณรังสิมันต์ด้วยซ้ำ แต่ว่าขออนุญาตเมื่อสักครู่ ๒ ท่านแล้ว ผมก็ขอเป็นอีกท่านหนึ่งนะครับ ที่จะพูดถึงเรื่องที่ท่านอาจารย์สมชัยได้กล่าวไปเมื่อสักครู่เป็นตัวตั้ง ก็คือขอแสดงความคิดเห็นในบางส่วนเพื่อที่จะได้ให้สื่อมวลชนที่ท่านนั่งฟังอยู่นี้ได้สะท้อนมุมมองอีกมุมมองหนึ่งต่อการนำเสนออย่างเป็นระบบ ของท่านอาจารย์สมชัยที่เสนอไปเมื่อสักครู่ ไม่ว่ากรณีของเรื่องที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกัน แต่ละส่วนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในที่แสดงออกมานั้นก็จะเห็นว่ามี ๓ ฝ่าย ประกอบด้วยฝ่ายรัฐบาล แล้วก็ฝ่ายค้าน แล้วก็ประชาชน ซึ่งผมขอท้วงว่า ในตามกฎหมายแล้ว ในรัฐธรรมนูญที่บังคับอยู่ปัจจุบัน ฝ่ายที่จะพิจารณานั้นเป็น ๔ ฝ่ายนะครับ ก็คือประกอบด้วยอาจจะ ส.ส. เสียงข้างมากก็คือซีกรัฐบาล แล้วก็ ส.ส. ฝ่ายค้านก็คือ เป็นเสียงข้าง

---

[๓๖๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

น้อย และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือวุฒิสภาครับ สมาชิกวุฒิสภา แล้วก็ประชาชน เป็น ๔ ฝ่ายครับ ขอแย้งตรงส่วนนี้ เพราะถ้าท่านไปเขียนแต่ฝ่ายรัฐบาล แล้วก็หมายถึงรวมของวุฒิสภาไปนั้น มันก็ยิ่งจะทำให้การแก้ไขของท่านลำบากเข้าไปอีก เพราะเขาก็ต้องยอมรับไม่ได้ว่าเขาจะเป็นรัฐบาลได้อย่างไร สมาชิกวุฒิสภานะครับ ถ้าสมาชิกวุฒิสภานั้นท่านก็ต้องดู ๒ ส่วนด้วยนะครับ ส่วนแรกก็คือสมาชิกวุฒิสภา ตามบทเฉพาะกาล และในส่วนที่ ๒ ก็จะเกิดขึ้นในปี ๒๕๖๗ ก็ประมาณเดือนพฤษภาคม ก็จะเกิดวุฒิสภาที่มาจากการสรรหาจากสาขาอาชีพต่าง ๆ ทั้งประเทศ ซึ่งมีความหลากหลายมาก ดังนั้นก็ขอท่านอาจารย์สมชัยช่วยกรุณาปรับปรุงเพื่อให้เป็นไปตามหลักวิชาการ ก็จะประกอบด้วย ๔ ฝ่ายนะครับ

ส่วนในส่วนที่ ๒ จากตารางของอาจารย์สมชัยนั้นเพื่อให้ง่ายขึ้นนะครับ เรื่องที่จะพิจารณานั้นอาจารย์สมชัยเสนอมา ๓ ประเด็น ก็จะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรา ๒๕๖ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือจะแก้มาตรา ๒๕๖ ไปแก้เป็น ๒ ประเภทนะครับ ประเภทแรกก็คือแก้เพื่อนำไปสู่การตั้ง สสร. ส่วนประเภทที่ ๒ ก็คือแก้ให้ง่ายขึ้น ซึ่งเอาอย่างนี้ก่อน ส่วนถ้าแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อไปสู่ ๒ อย่างนี้ ก็คงจะเป็นประเด็นหลักในการอภิปราย ซึ่งผมก็อยากจะเรียนว่าเรื่องการแก้ไข สสร. นั้น เป็นเรื่องที่ไม่ใช่เพิ่งเกิดครับ ก็ทำกัน ผมก็อยู่ในเหตุการณ์ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งผ่านประชามติแล้วก็มีการพยายามจะเสนอตั้ง สสร. ขึ้น โดยพรรคเพื่อไทยในขณะนั้นนะครับ จนกระทั่งมีเรื่องที่ไปถึงศาลรัฐธรรมนูญและศาลรัฐธรรมนูญก็ได้วินิจฉัยออกมาตั้งแต่วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๕ คำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๘ ๒๒/๒๕๕๕ ซึ่งลงเป็นราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๕ ประเด็นสำคัญก็คือ ศาลได้พิจารณาเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ต้องการ ที่จะ ยกเลิกไปแล้วก็ตั้ง สสร. เหมือนอย่างที่ท่านอาจารย์สมชัยได้นำเสนอเมื่อสักครู่นี้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยไว้ว่า รัฐธรรมนูญที่ลงประชามติของประชาชนก็ควรจะต้อง ให้ประชาชนผู้ที่มีอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญได้ลงประชามติเสียก่อน ว่าสมควรจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่นะครับ คงจะไม่ใช่ให้ใช้ศาลก็วินิจฉัยว่า อำนาจในการก่อตั้งองค์กรสูงสุดทางการเมืองหรืออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญเป็นอำนาจของประชาชน อันมีที่มาโดยตรงในการให้กำเนิดรัฐธรรมนูญนะครับ ซึ่งองค์กรที่จัดตั้งมีเพียงอำนาจตามรัฐธรรมนูญบัญญัติให้ไว้ก็คือ ในบรรดาของสมาชิกสภาทั้งหลายนั้น จะไปถึงขนาดยกเลิกรัฐธรรมนูญเลยนี้ทำไม่ได้ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยนี้เป็นที่สุดและมีการผูกพันอยู่ปัจจุบัน ดังนั้นในการที่ท่านจะเสนอว่าให้แก้มาตรา ๒๕๖ เพื่อจะยกเลิกรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน สมาชิกรัฐสภาก็ดำเนินการไม่ได้ ก็จะขัดกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ผูกพันทุกองค์กร เว้นเสียแต่ท่านต้องไปดำเนินการจัดทำประชามติเสียก่อนนะครับ เมื่อทำประชามติก่อน ซีกรัฐบาลต้องเห็นด้วยนะครับ แล้วก็ผมก็เรียนเลยครับว่า ผมดูแล้วถ้ารัฐบาลไปจัดทำประชามติในขณะที่มีการว่าจะต้องจัดทำประชามติตรงท้าย รัฐบาลก็จะถูกถอดถอนเอาด้วยนะครับ ผิดกฎหมายในการทำประชามติอย่างนั้นนะครับ ก็อยากจะฝากเป็นข้อมูล ให้ท่านสื่อมวลชนฟังด้วย เพราะท่านอยู่ในห้องที่ประชุมนี้นะครับว่า การแก้ไขโดยตั้ง สสร. นั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องของความไม่เคยเกิดขึ้น เคยเกิดขึ้นมาแล้วแล้วก็เป็นเรื่องที่มีปัญหาถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ต้องย้อนไปในปี ๒๕๕๕ ต่อเนื่องมาปี ๒๕๕๖ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็น เรื่องข้อเท็จจริงที่จะต้องนำเสนอมาพิจารณากันก่อนนะครับ ก่อนที่จะถกกันต่อไปถึงว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี้มันไม่ดีอย่างโน้นอย่างนี้อะไรต่าง ๆ ต้องรื้อกันทั้งฉบับอะไรต่าง ๆ ต้องดูว่าความเป็นไปได้กฎหมายจะไปอย่างไร และเรื่องนี้ไม่ใช่เพิ่งเกิดนะครับ ผมก็เรียนเพื่อเป็นข้อมูลให้ท่านกรรมาธิการบางท่าน ไม่ใช่ทุกท่านนะครับ เพราะหลายท่านทราบอยู่แล้วนะครับ แล้วก็โดยเฉพาะให้สื่อมวลชนทราบว่า

ในการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อไปสู่ สสร. นั้น สำหรับความเห็นส่วนตัวผมว่าเป็นไปไม่ได้นะครับ เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ขัดกฎหมาย หลายประการแล้วก็ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง นี่เป็นความเห็นส่วนตัวเท่านั้นนะครับ

ส่วนการแก้มาตรา ๒๕๖ ให้ง่ายขึ้นนั้น ผมขออนุญาตแสดงความคิดเห็นไว้ว่า ในส่วนผม ผมเห็นว่าการออกมาตรา ๒๕๖ มาในครั้งนี้ ก็เนื่องจากเกิดเหตุปัญหา ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ แล้วก็ตั้งแต่ย้อนไปนะครับ ก็มีปัญหาเมื่อรัฐธรรมนูญแก้ไข ง่ายเกินไปโดยใช้สมาชิกรัฐสภาเพียงเสียงข้างมาก ก็แก้ไขรัฐธรรมนูญได้นั้น เป็นที่มา ของความขัดแย้ง เป็นที่มาของการใช้เสียงข้างมากของรัฐสภาในการที่จะลากให้กระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญไปเพื่อเอื้อประโยชน์ฝ่ายตนนะครับ อันนี้ปรากฏมาแล้ว จึงเป็นที่มาของการร่างรัฐธรรมนูญในปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ ที่ให้อำนาจกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่ผมเรียนไปเมื่อสักครู่นี้มี ๔ ฝ่าย ได้มีส่วนร่วมในการที่จะพิจารณาให้มีการแก้ไขได้ ก็เช่นสมาชิกวุฒิสภาโดยปกติก็มีส่วนร่วมอยู่แล้วในฐานะสมาชิกรัฐสภา แต่เมื่อกระบวนการไปอยู่ในใช้เสียง ข้างมากปกติ สมาชิกวุฒิสภาก็กลายเป็นเสียงไม่มีความหมายไป รัฐธรรมนูญนี้ก็เลยเขียนให้ว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภา ๑ ใน ๓ นะครับ ไม่ใช่กึ่งหนึ่งด้วย ซึ่งก็เป็นสากลนะครับ น้อยกว่าสากลด้วย สากลอื่นเขาจะต้องให้พิจารณากันทีละสภาด้วยซ้ำ ต้องให้ ส.ส. สภาผู้แทนราษฎรเห็นด้วยก่อนและถึงค่อยไป ส.ว. เห็นด้วย และเสียงอาจจะต้องใช้ เสียงข้างมากปกติหรือเสียงข้างมากพิเศษด้วยซ้ำ อันนั้นเป็นประเด็นรายละเอียด ซึ่งเอาไปอภิปรายกันภายหลังนะครับ แต่ในส่วนผม ผมยังเห็นว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ ให้ง่ายขึ้นนั้น อาจจะยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณากันเยอะ เพราะว่าการออกแบบไว้นั้น ก็เป็นการถ่วงดุลที่ทำให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ไม่ว่า ส.ว. หรือฝ่ายค้าน หรืออาจจะเรียกว่าเสียงข้างน้อยในสภานะครับ ก็สามารถที่มีสิทธิที่จะทักท้วงการแก้ไขรัฐธรรมนูญไปได้ เพื่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องเป็นไปโดยการเห็นร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่ก็ไม่ได้เห็นร่วมกันแบบประเภทต้องเสียงเอกฉันท์นะครับ ซึ่งผมก็เห็นว่าการที่ ส.ว. ๑ ใน ๓ นั้น มันก็ไม่ได้เยอะอะไร ส่วน ส.ส. ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ให้ท่าน ๒๐ เปอร์เซ็นต์นะครับ มันไม่ไหวจริง ๆ ท่านก็ค้าน ก็ควรจะต้องฟังนะครับ ดังนั้นในส่วนผมเบื้องต้นในประเด็นนี้ก็ได้เรียนไปว่า การแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้ง่ายขึ้นนั้น ก็อยู่ที่ว่าท่านจะแก้เป็นอย่างไร อะไรอย่างไรก็ว่ากัน แต่ผมก็อยากเรียนถามเหมือนกัน ผมก็คงต้องถามอยู่แล้วละครับว่า ที่ว่าแก้ยากนี้มันก็ต้องคุยกัน มันไปแก้ตรงไหนก็จะแก้ยาก หรือตรงไหนมันถึงจะแก้ง่าย แล้วก็เมื่อสักครู่อาจารย์สมชัยผมก็ต้องพูดถึงนะครับ ท่านไปแสดงว่าแต่ละฝ่ายถือกุญแจอยู่ อันนั้นเห็นด้วย แต่ตารางที่ท่านบอกว่าคืนกุญแจนี้ ผมไม่เห็นด้วยครับ ว่าไปบอกว่าวุฒิสภาเขาต้องคืนกุญแจนะครับ เขาจะต้องไปคืนทำไม กุญแจนั้นมันเป็นส่วนของเขาอยู่แล้ว เขาไม่ได้คืนนะครับ แต่ดังนั้นเขาก็มีเอกสิทธิ์ของเขา ดังนั้นตารางที่บอกว่าสมาชิกวุฒิสภา จะคืนกุญแจหรือว่าจะอะไรต่าง ๆ นั้น ผมยังเห็นว่ามันไม่ใช่เรื่องที่สอดรับกับข้อเท็จจริง เพราะว่าสมาชิกวุฒิสภาเขามีเอกสิทธิ์ที่จะต้องร่วมพิจารณาในการร่างรัฐธรรมนูญ อยู่โดยตลอดอยู่แล้ว แต่เป็นเพียงแค่จะร่วมในขณะเดียวกัน เป็นในฐานะสมาชิกรัฐสภาเลยหรือใช้เสียงในฐานะเป็น ส.ว. เฉพาะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ ผมรบกวนเวลาท่านไปพอสมควร แต่ผมยังมีประเด็นอื่น ๆ เช่น ที่อยากจะเสนอต่อไปว่า ผมยังเห็นว่า รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ขออนุญาตที่เมื่อสักครู่ท่านอาจารย์วลัยพรได้กล่าวมานั้น ผมบอกเลยว่า พัฒนาการมาจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ โดยส่วนใหญ่แล้วอันไหนดีก็คงไว้ แต่ว่าอันไหนที่มีปัญหาในปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ ก็ได้มีปรับปรุงขึ้น โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่ผมอยากจะเรียนให้สื่อมวลชนทราบก็คือ ในเรื่องหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทย ในมาตรา ๒๕ ก็คือเขียนไว้ในวรรคสองว่า สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรา

กฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สิ่งนี้เป็นข้อดีของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ที่เพิ่มเติม เพื่อแก้ปัญหาที่การใช้สิทธิเสรีภาพของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๔๐ ไม่มีเขียนอะไรก็เอาไปใช้ไม่ได้ ปี ๒๕๕๐ เขียนว่าให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ กฎหมายบัญญัติก็ไม่มี ปี ๒๕๖๐ เลยแก้บอกว่า ถ้าเขียนเป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ แต่กฎหมายยังไม่มีก็เอาไปบังคับใช้ได้เลย เรื่องนี้ถือเป็นข้อดีที่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน นะครับ ที่ผมขออนุญาตกล่าวไว้ในที่ประชุมในเบื้องต้น ต่อกรรมาธิการ ผมขอจบเพียงเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๓๖๑]

“เรียนท่านประธานคณะกรรมาธิการนะครับผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะเป็นประธานอนุกรรมาธิการ อาจจะต้องขอโอกาสนี้ที่จะแสดงความคิดเห็นในส่วนที่เป็นเรื่องของคณะอนุกรรมาธิการ เพราะว่าหลาย ๆ ท่านที่เป็นกรรมาธิการที่ท่านแสดงความคิดเห็นนั้น ผมเห็นว่าท่านยังมีวาระที่ ๔ ของคณะกรรมาธิการที่จะพิจารณาเรื่องมาตรา ๒๕๖ โดยตรงอยู่ แต่ผมก็ขออนุญาตนำประเด็นเรื่องเกี่ยวกับของคณะอนุกรรมาธิการอยากจะเรียนว่าที่เรานำเสนอเฉพาะประเด็นมาตรา ๒๕๖ มานั้นเพราะเราอยากจะให้เท่าที่รับฟังมาแล้วมีกรรมาธิการ แล้วก็อนุกรรมาธิการสนใจประเด็นนี้เป็นหลัก แล้วก็ยังมีการพูดถึงว่าชื่อของคณะกรรมาธิการนั้นต้องพิจารณาแต่เรื่องแนวทางแก้ไขปัญหา แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญเลย แล้วก็รวมทั้งบอกว่าญัตติต่าง ๆ ก็พูดมาแต่เรื่องนี้ดังนั้นจะไปศึกษาเรื่องอื่นไม่ได้นะครับ ก็พูดกันอย่างนี้ ดังนั้นผมเพื่อที่จะไม่ให้มีข้อโต้แย้งก็เลยหยิบเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญขึ้นมาเริ่มในคณะอนุกรรมาธิการก่อนแต่จริง ๆ แล้วกรอบของงานของคณะอนุกรรมาธิการ แล้วก็แนวคิดก็คงจะเป็นอย่างที่ท่านประธานคณะกรรมาธิการได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ เราก็คงจะต้องศึกษาไปถึงประเด็นที่ท่านกรรมาธิการอภิปรายไปไม่ว่าเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพิ่มสิทธิให้ และรวมทั้งแก้ไขประเด็นสำคัญต่าง ๆ ซึ่งผมก็จะถามคณะกรรมาธิการชุดนี้อยู่แล้วละ และผมฟังแล้วผมก็คิดว่าในเบื้องต้นผมก็คงจะนำไปเสนอในที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการก็คือพิจารณาเรื่องมาตรา ๒๕๖ ต่อ แต่ว่าในวาระถัดไปก็จะบรรจุว่าพิจารณาเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตราอื่น และกฎหมาย พ.ร.บ. ประกอบ เพื่ออาจจะสรุปประเด็นหัวข้อก่อนแล้วก็เพื่อที่จะได้นำมาเสนอกรรมาธิการในคราวหน้า และผมเข้าสู่ประเด็นสำคัญของผมแล้วนะครับประเด็นสำคัญของผมนั้นในฐานะเป็นประธานอนุกรรมาธิการ และในฐานะเป็นกรรมาธิการและในฐานะส่วนตัว ก็ขออนุญาตเรียนว่าจากการที่ได้ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหารัฐธรรมนูญนั้น ผมอยากจะแสดงความคิดเห็นเพื่อจะเป็นประโยชน์กับท่านกรรมาธิการ แล้วก็โดยเฉพาะหลาย ๆ ท่านที่อยากจะรู้ว่าจริง ๆ แล้วความเป็นไปได้อะไรต่าง ๆ เป็นอย่างไร ในฐานะที่ผมอยู่ในส่วนที่อาจจะมีการได้มองเห็นแนวทางต่าง ๆ ได้เยอะมากพอสมควร ก็เลยอยากจะกล่าวถึงความเป็นจริงของความเป็นไปได้ของการแก้ไขรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ ผมต้องเรียนก่อนนะครับว่าผมเห็นว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้ได้ทำการศึกษาและมีประเด็นที่มีการนำไปแก้ไขรัฐธรรมนูญผมเชื่อว่าเกิดขึ้นแน่ โดยผมจะเรียนอย่างนี้ครับว่า เรื่องความเป็นจริงและความเป็นไปในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นก็มีได้๓ ประเด็น ๓ ลำดับ ในลำดับที่ ๑ แก้ไขได้เลยครับ หลังผลการศึกษาคณะกรรมาธิการชุดนี้เสร็จแล้วก็จะนำเสนอเข้าไปสู่ร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญเข้าสู่รัฐสภาได้เลย ประเด็นดังกล่าวนั้นก็ประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเพิ่มเติมขึ้นหรือประเด็นที่มีความเห็นร่วมกันที่แก้ไขปัญหา เช่นในเรื่องกรณีการนับคะแนน ส.ส.หรือกรณีเรื่องเกี่ยวกับมาตรา ๑๔๔ หรือกรณีเรื่องอื่น ๆ ที่ผมเคยนำเสนอผมยังเชื่อว่าหลายท่านสนใจก็คือเรื่องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๘๕ (๑) เป็นต้น ซึ่งอันนี้สามารถแก้ไขได้เลยอันนี้เป็นความเห็นผมอยู่นะครับเพื่อเป็นประโยชน์กับท่านกรรมาธิการนำไปประกอบการพิจารณา

---

[๓๖๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓.

ส่วนในลำดับที่ ๒ ก็คือแก้ไขโดยจะต้องใช้เวลาเข้าใจกันในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพรรคการเมือง ก็เช่นกรณีบัตรเลือกตั้ง ระบบเลือกตั้งท่านอยากจะได้บัตรใบเดียว บัตร ๒ ใบ ท่านก็คงต้องใช้เวลาพูดคุยกันในพรรคการเมืองให้เห็นพ้องต้องกันก่อน เพราะว่ามันเป็นไปไม่ได้ที่จะมีความเห็นร่วมกันเพราะมีความเห็นต่างกันอยู่ แต่เรื่องนี้ ส.ว. ไม่เกี่ยว ส.ว. เขาไม่เกี่ยว ถ้าท่านเห็นว่าตกลงกันได้นะครับผมก็เชื่อว่า ส.ว. ก็เอาด้วยแล้วแต่ ส่วนประเด็นแรกนั้น ส.ว. เห็นด้วยอยู่แล้ว ดังนั้นในประเด็นที่ ๒ อาจจะต้องเข้าใจกันปีสองปีทำความเข้าใจกัน สุดท้ายอาจจะได้หรือไม่ได้ก็อีกเรื่องหนึ่งปีสองปี

ส่วนประเด็นที่ ๓ ผมเรียนให้ท่านทราบว่า อย่างเช่นการแก้ไขโดยที่ในประเด็นสำคัญที่ไปเกี่ยวกับอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล หรือในเรื่องบทเฉพาะกาลหรือการไปแก้มาตรา ๒๕๖ ในส่วนที่จะตัดสิทธิของสมาชิกวุฒิสภาหนึ่งในสามออกไปแล้วใช้เสียงข้างมาก ไม่ว่าจะกึ่งหนึ่งหรือสองในสามก็ตาม ผมต้องเรียนเลยครับว่าความเห็นผมสมาชิกวุฒิสภาบทเฉพาะกาลนั้นไม่มีทางเห็นด้วย แล้วก็จะยกเหตุผลต่าง ๆนานา รวมทั้งไม่ว่าคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งสุดท้ายก็จะยกเรื่องของงบประมาณแผ่นดินมาก็คือตกลงก็ไม่เห็นด้วยเฉพาะวุฒิสภาบทเฉพาะกาล แต่ก็จะเกิดขึ้นในเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้เท่านั้นซึ่งก็จะสิ้นสุดไปตามบทเฉพาะกาล แต่ว่าเมื่อสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา ๑๐๗ ซึ่งมาจากการเลือกสรรเข้ามา ท่านก็อาจจะเสนอแนวคิดเรื่องการที่จะแก้ไขมาตรา ๒๕๖ นำไปสู่ สสร. หรือการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้ง่ายขึ้น ผมเชื่อว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดที่มาจากตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๗ ซึ่งเป็นการเลือกสรรนั้นจะมีความเห็นที่อาจจะมีจำนวนหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามอาจจะเห็นด้วยกับท่านก็ได้ ดังนั้นในส่วนที่ ๓ นี้ไม่ใช่หมายความว่าผมว่าเป็นไปไม่ได้นะครับ ผมหมายความว่าต้องใช้เวลานานกว่าในส่วนที่ ๑ และส่วนที่ ๒ ส่วนที่ ๑ ทำได้ทันที ส่วนที่ ๒ ทำได้อีกสักปีสองปี ส่วนที่ ๓ รอให้พ้นระยะบทเฉพาะกาล รอวุฒิสภาชุดใหม่ ผมนำเสนอเพื่อที่จะให้สอดรับกับที่ท่านกรรมาธิการอาวุโส ขออนุญาต ท่านบัญญัติ บรรทัดฐาน ท่านได้ถามไว้แล้วเรื่องความเป็นไปได้ แต่เมื่อสักครู่นี้ที่ผมเรียนไปเป็นเรื่องความเห็นส่วนตัวเท่านั้น ก็เพียงแค่บันทึกไว้ในที่ประชุมว่าผมได้กล่าวไว้แล้ว ส่วนสำหรับอนุกรรมาธิการผมได้รับฟังแล้ว ผมก็จะนำไป มาตรา ๒๕๖ นั้นในประเด็นของคณะอนุกรรมาธิการผมก็ยังอยากจะฟังในวาระที่ ๔ และเอาไปพิจารณาต่อในที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการแล้วก็ส่วนประเด็นที่ท่านอาจารย์วลัยพรกล่าวไว้เมื่อสักครู่นี้ผมบรรจุเป็นวาระต่อไปนะครับในคณะอนุ แล้วก็จะพิจารณาเฉพาะประเด็นก่อนว่ามีประเด็นอะไรบ้าง แล้วจะนำเสนอคณะกรรมาธิการในคราวหน้าครับ ขอบคุณครับ”[๓๖๒]

“แล้วก็สุดท้ายในความเห็นรายงานนั้นเป็นความเห็นของผมในฐานะอนุกรรมาธิการ ซึ่งในส่วนความเห็นของผมนั้น ผมขออนุญาตนำเสนอต่อที่ประชุม คือความเห็นส่วนตัวของผมนั้นเสนอไว้ในที่ประชุมอนุกรรมาธิการ ก็คือเห็นว่าหมวดว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหมวดที่ ๑๕ นั้นต้องแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ก็คือมีกลุ่มที่เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติหมวดที่ ๑๕ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญและดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และมีกลุ่มที่ ๒ เสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญสามารถทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งทั้ง ๒ ประเด็นนั้นในความเห็นส่วนผมที่แสดงไว้แล้วก็ปรับปรุงไว้มีเหตุผลประกอบดังนี้

ในประเด็นที่หนึ่ง ก็คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อที่จะให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญและดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น ผมเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อเสนอให้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งคาดว่าจะต้องมีการออกเสียงประชามติของประชาชนจำนวน ๔ ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งจะใช้งบประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท รวมใช้งบประมาณแผ่นดินทั้งสิ้นประมาณ ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท

---

[๓๖๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓.

ซึ่งจะต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การใช้เงินจำนวนดังกล่าว และต้องใช้เวลาในการดำเนินการยาวนาน รวมทั้งการจัดทำประชามติแต่ละครั้งอาจจะผ่านหรือไม่ผ่านซึ่งไม่อาจคาดเดาได้โดยมีข้อมูลและเหตุผลอื่นประกอบ ๓ ประการ

ซึ่งเหตุผลข้อมูลอื่นนั้นเนื่องจากปรากฏในเอกสารผมก็จะกล่าวเพียงย่อ ๆ เหตุผลข้อที่ ๑ ก็คือการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นเคยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๘-๑๒/๒๕๕๕ ซึ่งวินิจฉัยว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญถ้าเพื่อจะให้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้นศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเห็นว่าอำนาจในการก่อตั้งองค์กรสูงสุดทางการเมือง หรืออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญเป็นอำนาจของประชาชน ซึ่งอันเป็นที่มาโดยตรงของการกำหนดรัฐธรรมนูญโดยถือว่ามีอำนาจเหนือรัฐธรรมนูญที่ก่อตั้งขึ้น คือโดยรายละเอียดในประเด็นคำวินิจฉัยนั้นเนื่องจากมีพอสมควรผมก็อยากจะขอโดยสรุป ก็คือศาลรัฐธรรมนูญได้มีความเห็นไว้ว่าหากจะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นมาทั้งฉบับก็จะต้องไปลงประชามติของประชาชนก่อน ให้ประชาชนผู้มีอำนาจในการสถาปนารัฐธรรมนูญได้ลงประชามติเสียก่อนว่าสมควรจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ หรือรัฐสภาจะใช้อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราเพื่อความเหมาะสม ซึ่งคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนั้นผูกพันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๑ วรรคเก้า วรรคสิบ ก็คือมีผลผูกพันทุกองค์กร ดังนั้นจึงผูกพันว่าหากจะทำประเด็นยื่นญัตติเพื่อให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้นจะต้องทำประชามติเสียก่อนว่าจะยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ หรือไม่ แล้วถึงค่อยยื่นญัตติไปพิจารณาในรัฐสภาได้ อันนี้เป็นความเห็นส่วนผมนะครับ

ส่วนที่ ๒ ในเรื่องการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ในปี ๒๕๕๖ ก็มีการพยายามขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งวุฒิสภาจำนวนหนึ่งได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยการแก้ไขรัฐธรรมนูญดังกล่าว ปัจจุบันสมาชิกวุฒิสภาที่ยื่นคำขอก็ไปดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล ซึ่งมีอยู่หลายท่านกลุ่มนี้อาจจะไม่เห็นด้วย อันนี้ให้เป็นข้อมูลเฉย ๆ

ในประเด็นที่ ๓ หลักการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ ถ้าจะมีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญก็รวบรวมไว้ก็มีขั้นมีตอนเป็นจำนวนมาก บางครั้ง อย่างเช่น สเปนจะต้องผ่านความเห็นชอบสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ใช้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด และมีขั้นตอนอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารหน้าที่ ๑๐ และหน้าที่ ๑๑ ดังนั้นท่านก็อาจจะอ่านในเอกสารของรายงานที่ปรากฏได้

ผมก็ขออนุญาตเพื่อกระชับก็มาสู่ประเด็นที่ ๒ เลย ก็คือปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ โดยให้กลับไปใช้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็คือให้ง่ายขึ้นให้ใช้เฉพาะเสียงข้างมากของรัฐสภา ในความเห็นผมมีปัญหาก็คือจะต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติ ซึ่งต้องใช้งบประมาณแผ่นดินประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งอาจจะต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์ในการใช้เงินจำนวนดังกล่าว แล้วก็ต้องใช้เวลาดำเนินการยาวนานขึ้น แล้วก็อาจจะผ่านหรือไม่ผ่านก็ไม่สามารถคาดเดาได้ มีข้อมูลและเหตุผลอื่นประกอบ ๒ ประการ

ก็คือประการที่ ๑ หลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในระบบรัฐสภาของต่างประเทศที่เป็นสากลนั้นมีกระบวนการที่แก้ไขยากกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ด้วยซ้ำ ส่วนในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ นั้นถือว่าจากการตรวจสอบแล้วง่ายกว่าประเทศอื่น คือไม่เป็นสากลคือ ง่ายเกินไป สากลเขายากกว่าปี ๒๕๖๐ ด้วยซ้ำ ดังนั้นก็เป็นเหตุผลประการหนึ่งก็คือการที่ถ้าจะไปกล่าวว่าการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๕๖ นั้นเพื่อให้เป็นสากลก็เกรงว่าจะไม่สอดรับกับข้อมูลที่ผมได้ศึกษามาไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารหน้าที่ ๑๑ หน้าที่ ๑๒

แล้วในประการที่สองในประเด็นนี้ก็เช่นเดียวกันกับเหตุผลแรก ก็คือมีวุฒิสมาชิกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในส่วนที่จะไม่เห็นด้วยในเรื่องนี้ ก็เป็นแค่จำนวนหนึ่ง แต่ส่วนสุดท้ายจะเป็นอย่างไรก็สุดแล้วแต่ ดังนั้นผมจึงสรุป

ความเห็นเฉพาะส่วนตน ความเห็นของผมว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทาได้ง่ายขึ้น ก็อาจมีปัญหาและอุปสรรค เนื่องจากจะต้องทำประชามติหลายครั้ง เสียงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากถึง ๑๒,๐๐๐ ล้านบาท หรือ ๓,๐๐๐ ล้านบาท แล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การใช้เงินจำนวนดังกล่าวและต้องใช้เวลาดำเนินการยาวนาน รวมทั้งจัดทำประชามติแต่ละครั้งอาจผ่านหรือไม่ผ่านซึ่งไม่อาจคาดเดาได้ จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ บัญญัติไว้เป็นรายมาตรา แต่ควรยกเว้นส่วนที่เป็นรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๘) ซึ่งบัญญัติให้ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไปหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่อำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาล องค์กรอิสระ ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่หรืออำนาจได้ จะต้องดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติ ซึ่งอันนี้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ (๘) ปรากฏรายงานที่สรุปนั้นอยู่ในหน้าที่ ๑๓ และหน้าที่ ๑๔ และผมสรุปลงท้ายว่า เห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในส่วนของบทเฉพาะกาลแม้เป็นรายมาตราที่ไม่ต้องทำประชามติ แต่เชื่อว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากบทเฉพาะกาลซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๕ ปี จะไม่เห็นชอบกับญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในส่วนบทเฉพาะกาลนั้น ความเห็นส่วนตนของผมจบเพียงเท่านี้”[๓๖๓]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ ผมมองอย่างนี้ว่ารัฐธรรมนูญ คือกติกาการอยู่ร่วมกันของประชาชน แต่กติกาการอยู่ร่วมกันมันจะได้รับการยอมรับก็คือ ทุกคนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา ผมมองว่าที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นการกำหนดฝ่ายเดียว ไม่ว่าอย่างไรจะดีอย่างไรก็แล้วแต่มันก็จะสร้างการไม่ยอมรับ อันนี้ คือสิ่งที่ผมมอง ที่ผ่านมาเราเคยมีรัฐธรรมนูญที่ผ่านประชามติมา ๒ ฉบับ คือรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๔๐ คือคนที่เขียนก็ไม่ได้มาจากประชาชนโดยตรง แต่ว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ แม้จะผ่านประชามติก็เขียนโดยคณะรัฐประหารตั้งเหมือนกัน ปี ๒๕๖๐ ก็เช่นกัน ผมมองว่า ถ้าเราจะทำรัฐธรรมนูญสักฉบับหนึ่งประชาชนเขียน แล้วก็ผ่านประชาชนก็จะเป็นฉบับแรก ของประเทศ แล้วก็น่าจะได้รับการยอมรับมากกว่า นั่นหมายถึงสิ่งที่ผมมอง ทีนี้ตัวรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ จริง ๆ แล้วการ Design รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้ Design เพื่อให้การเมืองมันเดินไปอย่างมีพัฒนาการ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เป็นปัญหาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ที่เห็นหลาย ๆ เรื่อง เรื่องแรกคือโครงสร้างทางอำนาจผิด เขาไม่ได้วางโครงสร้างอำนาจ เป็นของประชาชน แต่เอาองค์กรอิสระทั้งหลายแหล่ก็ด้วยวัตถุประสงค์ของคนร่างตั้งแต่แรก ที่ไม่ได้คิดจะมาอยู่ในการเมืองก็เลยสร้างรัฐราชการและองค์กรอิสระทั้งหลายแหล่มาขี่คอ ประชาชน บทบัญญัติที่เห็นง่าย ๆ ในเรื่องของการดูแลงบประมาณการแปรญัตติ คนที่จะรู้ดีที่สุดก็คือผู้แทนราษฎรแต่ไม่มีอำนาจ กลายเป็นราชการ ทุกอย่างต้องให้ราชการจัดการให้ อันนี้ก็เป็นปัญหาหรือเรื่องของอันหนึ่งที่ผมไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งที่ว่าความซวยซ้ำซ้อน หรือว่า Double jeopardy การไปห้ามคนที่ถูกคำพิพากษาแล้วมาทำโน่นทำนี่ไม่มีเหตุผล อะไรเลยถ้าประชาชนเลือกเขา ก็ในเมื่อศาลพิพากษาเขาเขาถูกรับโทษมาจนจบแล้ว ยังมาห้ามเขา ซึ่งตรงนี้ไม่ควรจะเกิดขึ้น แล้วก็เขียนป้องกันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง แต่ไปดูสิครับว่าบทบัญญัติคือการไม่เคารพหลักนิติธรรม แล้วก็ไม่เคารพประชาชนทั้งสิ้น อันนี้ผม Strongly opposed เลยว่าบทบัญญัติคนที่เขาเคยต้องทำพิพากษาให้จำคุกแล้ว ห้ามมาเป็นโน่นเป็นนี่ผมคิดว่า

---

[๓๖๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓.

ไม่ควรมี มันควรจะเคารพเจตนารมณ์ของประชาชนมากกว่า แล้วถ้าเกิดเราไม่เอาตัวนี้ออกไป เราแค่ขออนุญาตยกตัวอย่างลงรายละเอียดคนที่โดนคำสั่ง ๓/๕๘ ทั้ง ๆ ที่เป็นคำสั่งที่ขัดกับรัฐธรรมนูญไปชุมนุมถูกศาลพิพากษาห้ามเล่นการเมือง ทั้ง ๆ ที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมเลยมันจะต้องมีการแก้ไข หรือเรื่องของการสร้างกลไกการบริหารราชการมีปัญหา การแถลงนโยบายที่ต้องบอกแหล่งที่มารายได้ ที่มารายได้มันทำได้แค่ Project แต่นโยบาย Policy กำหนดไม่ได้แต่ก็ไปเขียนเอาไว้เพื่อให้คนที่จะเข้ามา บริหารไม่ได้ แต่ท้ายที่สุดรัฐบาลนี้ก็บริหารไม่ได้เอง หรือการ Allocate budget ตามกรณี มาตรา ๑๔๔ ทั้งหมดเป็นปัญหาในรัฐธรรมนูญนี้ทั้งสิ้น ไม่รวมถึง Organic law ๑๐ ฉบับ กฎหมายพรรคการเมืองทุกพรรคการเมืองก็เจอด้วยตัวเอง การนับคะแนนการเลือกตั้ง กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายพรรคการเมือง หรือแม้แต่ศาลรัฐธรรมนูญ ทุกองค์กรอิสระ ๑๐ ฉบับนี้มีปัญหาทั้งสิ้น เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ Design เพื่อสร้างรัฐอะไรสักอย่างที่ไม่ใช่รัฐ ของประชาชน เพราะฉะนั้นผมก็เลยคิดว่าถ้าเราจะแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เรามาช่วยกันสร้าง รัฐประชาชนช่วยลดความขัดแย้ง เอาอำนาจที่ควรเป็นของประชาชนคืนให้ประชาชนไป ถ้าเกิดในมุมของผมอาจจะทำได้เป็น ๒ Stage คือ พิจารณาเป็นรายมาตราที่เป็นปัญหา ก็แก้ก่อนได้กรณีเรื่องนั้นเป็น Common determination ที่เห็นพ้องต้องกัน ผมเชื่อว่า เห็นเหมือน ๆ กัน ไม่ว่าจะกฎหมายพรรคการเมือง วันนี้ผมว่าทุกพรรคการเมืองปวดหัวหมดแก้วันนี้ผมเชื่อว่าทุกพรรคโอเค แล้วก็ศึกษาในอีกเรื่องคือการที่เราจะทำใหม่ทั้งฉบับนี้เพื่อตัดข้อครหาเรื่องที่มาของมัน ซึ่งทำใหม่ทั้งฉบับมันก็อาจจะไม่แตกต่างจากฉบับนี้ ขณะเดียวกันเรียนเป็นข้อมูลว่าการทำใหม่ทั้งฉบับนี้มันไม่ได้ทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็ยังคับใช้อยู่ สุดท้ายแล้วถ้าทำมาไม่ดีไปให้ประชาชนเขาลงมติ ประชาชนไม่เอาฉบับนี้ก็ยัง Enforce ต่อไปไม่ได้มีอะไรเสียหาย อันนั้นคือสิ่งที่ผมมองครับ ขอบพระคุณครับ”[๓๖๔]

“แนวคงไปอย่างนั้น คือผมจะใช้เวลาไม่มากคือจะเรียนว่าข้อเสนอของเด็กมีเหตุผล และผมพูดด้วยประสบการณ์ ผมจึงมีคดีที่พูดว่าไม่รับรัฐธรรมนูญเหลืออยู่อีก ๑ คดี เพราะฉะนั้นเรื่องตรงนี้ถ้าเรายอมรับกันและที่ผมกลัวมันจะ Encourage ไปก็คือเรายังใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือกับเด็กอยู่ ยกเลิกการชุมนุม แต่ว่าศาลก็ยังไปตีความว่ามาตรา ๓ ประมวลกฎหมายอาญาไม่ Apply ก็ยังดำเนินคดีอยู่ เพราะว่าทั้ง ๆ ที่ไม่มีกฎหมายรองรับ ตรงนี้ล้วนจะนำไปสู่ความขัดแย้งที่มันมากขึ้น องค์กรของรัฐเพราะฉะนั้นผมก็เห็นด้วยกับทุกท่านว่าถึงเวลาที่เราต้องปล่อยลม ทางออกคือแก้รัฐธรรมนูญจะแก้อย่างไรก็แล้วแต่พอเริ่มต้นปั๊บคือการปล่อยลมทำให้ทุกคนกลับบ้าน อย่างเมื่อสักครู่น้องที่มายื่นหนังสือก็คืออดอาหารประท้วงแล้ว ถ้าเราจะปล่อยไปอย่างนี้มันก็จบอย่างที่เราคิดกัน เพราะฉะนั้นเรายอมรับกันทุกคนแล้วว่าเนื้อหารัฐธรรมนูญทุกอย่างมีปัญหาคงไม่ต้องไปพูดซ้ำอีก อยู่ที่ว่าเราจะปล่อยลมอย่างไรอย่างที่ท่านประธานบอก คือวันนี้ถ้ากรรมาธิการของเราออกไปมีท่าทีที่ชัดเจนว่าเราจะทำอย่างนี้ ผมก็คิดว่ามันก็เป็นหนึ่งในการปล่อยลมเหมือนกัน ขอบพระคุณครับ”[๓๖๕]

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ประเด็นที่ ๒ ก็คือเรื่องการรับฟังความคิดเห็น ก็มีอยู่ ๒ ประเด็นก็คือว่า เรื่องวิธีการในการรับฟังความคิดเห็น การนำความเห็นมาปฏิบัตินะครับ วิธีการ มันหลากหลายมากนะครับ ไม่ว่าจะเป็นการออกเวทีไปและเราก็บรรยายให้เขาฟัง ๒ ชั่วโมง ให้เขาแสดงความคิดเห็น ๑ ชั่วโมงแล้วก็จบเลี้ยงข้าวอาหารกลางวัน หรือเว็บไซต์ซึ่งคนก็เข้าได้น้อยนะครับ น้อยมากกฎหมายบางมาตราสมัย สนช. ที่ผ่านมา มีคนให้ความคิดเห็น ๘ คน อะไรอย่างนี้นะครับ ซึ่งอันนี้ผมว่ามันเป็นวิธีการสำคัญซึ่งเราจะต้องดีไซน์กันใหม่ ซึ่งท่านประธานก็บอกแล้ว

---

[๓๖๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๖๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ว่าเราจะคุยกันตอนท้าย หรือครั้งต่อไปใช่ไหมครับ แล้วก็ประเด็น ที่สำคัญที่สุดในวันนี้ที่ผมเสนอเรื่องการรับฟังความคิดเห็นก็คือ การนำความเห็นมาปฏิบัติ จริงอยู่เรารับฟังความคิดเห็นมามันหลากหลายมาก และบางทีเสียงส่วนใหญ่เขาจะเอา อย่างนั้นนะครับ แต่บางทีมันก็อาจจะขัดหลักวิชาการ ขัดหลักทฤษฎีรัฐธรรมนูญนิยมอะไรก็ว่าไปนะครับ ตัวอย่างมีให้เห็นเยอะนะครับอย่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ผู้สมัคร ส.ส. จบปริญญาตรีอย่างนี้นะครับ เสียงส่วนใหญ่เอาอย่างนั้นไปรับฟังที่ไหนก็เอาปริญญาตรีหมด แต่ปรากฏว่าทีหลังก็ต้องแก้ เพราะมันขัดหลักความเสมอภาคกันอะไรก็แล้วแต่หลายอย่าง หรืออย่าง EU ประชาชนส่วนใหญ่ก็ไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกโทษประหารชีวิตนะครับ แต่รัฐสภา EU ทำ รัฐสภาแต่ละประเทศก็ไปให้การสัตยาบัน เพราะฉะนั้นประเด็นที่ผม ยกขึ้นมาก็คือหมายความว่า ถึงแม้ว่าเราจะไปรับฟังความคิดเห็นมาทั้งหมดทั้งปวงก็ตาม ไม่ใช่เขาไม่สำคัญนะครับเขาสำคัญ แต่ว่าสุดท้ายมันต้องมีความเห็นของกรรมาธิการ เพราะไม่เช่นนั้นผมก็เห็นกรรมาธิการหลาย ๆ ชุดที่ผมศึกษามา คนโน้นว่าอย่างโน้น คนนั้น ว่าอย่างนี้ คนนี้ไม่ว่าอะไรเลยอะไรอย่างนี้นะครับ ผมไม่อยากเห็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น กรรมาธิการเราต้องมีมติ และต้องมีข้ออธิบายด้วยว่าทำไมเราไม่เอาเขา เขาเอาอย่างนี้ **ทำ**ไมเราไม่เอา อย่างเช่น ส.ว. จากข้าราชการประจำมีไม่มีอะไรต้องอธิบายเหตุผลด้วย มันถึงจะสมบูรณ์ ผมเสนอสั้น ๆ เท่านี้ครับ”[๓๖๖]

“ประเด็นสุดท้ายที่ผมติดใจทั้งฉบับเลย วันนั้นผมก็ไปฟังท่านรองวิษณุไปเรื่อง ของกรรมการวันนั้นการกระจายอำนาจท่านก็พูดอยู่ เรื่องหน้าที่อำนาจกับอำนาจหน้าที่ ดูแล้วฟังเผิน ๆ อาจจะไม่ค่อยสละสำคัญอะไรเท่าไร ผมก็เคยถามหลาย ๆ ครั้ง กรรมการร่าง หลาย ๆ คนบอกว่าทำไมไปเปลี่ยนคำเดิมเขาซึ่งเขาศัพท์ทาง Public administration หรือ รัฐประศาสนศาสตร์เขาใช้อำนาจหน้าที่หรือ Authority มาตลอด แต่พอมารัฐธรรมนูญฉบับนี้เปลี่ยนใหม่เสียกลายมาเป็นหน้าที่และอำนาจ Duty and Power ทำให้รวนหมดเลย ผมมายกร่างข้อบังคับสภากับท่านวิเชียรหรือหลาย ๆ ท่านในนี้ ท่านนิกร ต้องรื้อทั้งหมด แล้วก็ความหมายไม่ตรงกับ Authority ไม่ตรงกับอำนาจหน้าที่ ท่านรองวิษณุหรือหลาย ๆ ท่านก็พยายามอธิบายผมว่าต้องมีหน้าที่ก่อนถึงมีอำนาจ ผมว่าไม่ใช่ แล้วคำศัพท์พวกนี้ ไม่ใช่ศัพท์ทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่จะมาเขียน ถ้ามันคู่กันมันก็ต้องเป็นอำนาจหน้าที่ ฉะนั้นถ้ารื้อได้อย่างนั้นดีกว่าผมก็จะให้แปลงกลับมา ผมไม่แน่ใจว่าในการประชุมกรรมการ ร่างได้มีการท้วงหรือไม่ในศัพท์คำนี้ ดูเหมือนจะเป็นประเด็นเล็ก แต่ว่ามีนัยสำคัญทางรัฐประศาสนศาสตร์มากปรากฏว่าก็ให้กลับไปใช้อำนาจหน้าที่ตามปกติ ขอบคุณครับ”[๓๖๗]

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผมมีประเด็นสั้นๆ ๒ ประเด็น ประเด็นแรกคือประเด็นต่อจากที่ท่านไพบูลย์กับท่านโภคินพูดไว้คือมาตรา ๒๕๖ และประเด็นที่ ๒ ก็คือการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนะครับเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไข มาตรา ๒๕๖ ที่ท่านไพบูลย์ได้พูดไว้ว่าศาลรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๕ ได้มีคำวินิจฉัยไว้นะครับ ซึ่งผมเห็นต่างจากท่านไพบูลย์ และเห็นตรงกับท่านโภคินแต่ว่าผมจะเสริมที่ท่านโภคิน ไม่ได้พูดไว้นะครับ ก็คือจริง ๆ แล้วศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ ผมยืนยันนะครับ ผมจะใช้คำว่าอำนาจหน้าที่ไปตลอดถึงแม้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จะเขียนว่าหน้าที่และอำนาจก็ตาม ซึ่งผมไม่เห็นด้วย เสียดายอาจารย์อุดมไม่มาเหมือนกันคือมีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย เพราะฉะนั้นคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญจริง ๆ แล้วครึ่งหนึ่งก็อยู่กับชุดนี้นะครับ ไปวินิจฉัยว่าควรจะทำประชามติก่อนในการจะแก้ไขทั้งฉบับ อันนั้นไม่ผูกพันนะครับ ไม่ผูกพันต่อองค์กร ทุกองค์กรถือเป็นเด็ดขาดอะไรไม่ใช่ เพราะว่ามันเป็นความเห็น ถือว่าเป็นการเขียน รัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ในทางวิชาการทำไม่ได้นะครับ เพราะว่ารัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็น ปี ๒๕๕๐ หรือปี ๒๕๖๐ ก็ตาม รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี้เห็นชัดนะครับ

---

[๓๖๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๖๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

มาตรา ๒๕๖ (๘) ก็เขียน Overrule ไว้แล้วนะครับ เพราะฉะนั้นมาตรา ๒๕๖ นี้แก้ได้แต่ว่าแก้หรือไม่อีกเรื่องหนึ่งถ้าจะทำประชามติก็หมายความว่าเสนอร่างแล้วก่อนใช้ถึงไปทำประชามติ ไม่อย่างนั้น จะไปทำประชามติ ๒ อันซ้อนกัน และรัฐบาลก็ไม่มีทางทำให้อยู่แล้วนะครับ”[๓๖๘]

“ขออนุญาตครับ ผม ชำนาญ ในฐานะกรรมาธิการ เสนอความเห็นต่อท้าย ไม่รู้จะ Left wing หรือ Right wing โดยหลักการแล้วการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยธรรมชาติของมันเองต้องขัดรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ก็ไปแก้ไข อย่างไรก็ต้องขัดคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญปี ๑๘-๒๒/๒๕๕๔ ปัญหาในตัวของมันอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามตามที่ท่านประธานไพบูลย์ยกขึ้นมา ผมไม่ปฏิเสธว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมันเสร็จเด็ดขาดผูกพันทุกองค์กร แต่มันผูกพันโดยพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ตอนนี้เรากำลังใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เพราะฉะนั้นพื้นฐานในการตีความและพิจารณาต้องพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ในคำวินิจฉัยที่ยาวเหยียดนี้นะครับที่เราจะต้องไปถามประชาชนถามอะไรก่อน อะไรต่าง ๆ อันนั้นใช้ไม่ได้กับปี ๒๕๖๐ ตัวนี้แล้วก็การประชามติพอดีอาจารย์สมชัยอธิบายไปก่อนแล้ว ๒ ครั้งเท่านั้น อีก ๒ อันเป็นภาษาพูดเท่านั้นเอง คือถามประชาชน ถามโดยการหย่อนบัตร ซึ่งเป็นถามไม่ใช่ประชามติหรอก ใช้จริง ๆ แค่ ๒ แล้วก็เหมือนอาจารย์วุฒิสารบอก ก็คือเรื่องค่าใช้จ่ายเราคงไม่ต้องอ้างนะครับ เพราะหมดอย่างอื่นเยอะแยะไป

อีกอันหนึ่ง เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ว่ายากกลับง่าย โดยหลักของการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ต้องทำให้ยากอยู่แล้วแต่ว่าด้วยบนพื้นฐานเหมือนที่อาจารย์ปิยบุตรเคยเสนอเข้ามาซึ่งเห็นตรงกัน เพราะว่าการแก้ไขในพื้นฐานที่คณะกรรมการร่างที่มาจากอำนาจสถาปนาที่มาจากประชาชน ก็ต้องแก้ไขยากเพราะเป็นฉันทามติในครั้งหนึ่งมาแล้วแต่ว่าของเราที่มาพื้นฐานจึงอยู่เราจะอ้างประชามติอย่างไรก็แล้วแต่ แต่ว่าคณะกรรมการร่างที่มาจากคณะรัฐประหารจะชอบหรือไม่ชอบก็แล้วแต่ มันต้องแก้ให้ง่ายเพราะตอนนี้เป็นช่วงของประชาชนแล้ว ช่วงของการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแล้ว และอีกอันหนึ่งถ้าเราจะไปแก้เฉพาะมาตราใดมาตราหนึ่งหรือทำออกไป มันโยงกันทั้งหมด อาจารย์อุดมก็อยู่นะครับเราไปแก้ทีละมาตราก็พันกันไปหมดอยู่ดีเพราะฉะนั้นอย่างไรเสียก็ต้องแก้ทั้งฉบับ ผมก็เสนอต่อท้ายว่ายกร่างเป็น สสร. ไปเลยแล้วก็ไม่ผูกพันด้วย คุณจะยุบสภา คุณจะลาออก คุณอะไรก็แล้วแต่ สสร. ก็ยังมีอยู่ ใช้เวลาอีกนิดเดียวไม่เป็นไรหรอกครับ เพราะว่ากว่าจะทำเสร็จวุฒิสภาก็ครบพอดี ก็ไม่เป็นไรขอให้ได้ทำ ขอบคุณครับ”[๓๖๙]

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ขอบพระคุณครับท่านประธาน ผมขออนุญาต ที่จะได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นในเรื่องที่พวกเราจะต้องมาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นะครับ ผมอยากจะกราบเรียนว่า ตอนในวาระที่ ๑ นั้น ผมได้หยิบยกความคิดของผมในเรื่องการมีสัมมาทิฐิในการศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผมหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมา ก็เพราะเห็นว่า ในปัจจุบันก็มีการเรียกร้องจากพี่น้องประชาชนว่า ทำไมสภาไม่แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องประชาชนก่อน ทำไมมาทำเรื่องการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ และผมคนหนึ่งก็ยืนยันว่า การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทำไป พร้อมกันได้แล้วก็นำไปสู่การแก้ไขปัญหาปากท้องของพี่น้องประชาชน ถ้าเมื่อไรการเมือง มีเสถียรภาพ การแก้ไขปัญหาของประชาชนโดยรัฐบาล หรือแม้แต่โดยสภาก็จะเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นในประเด็นเรื่องนี้ผมคิดว่าคณะกรรมาธิการของเรา ก็ต้องตระหนักนะครับว่า

---

[๓๖๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๖๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เราจะต้องสร้างจุดเริ่มต้นในการที่จะแสวงหาความเห็นร่วม ในคณะกรรมาธิการอย่างไรนะครับ วันนี้ผมก็ดีใจนะครับที่ฟังข้อเสนอของ เพื่อนคณะกรรมาธิการ ก็เห็นว่ามีแนวทางหลักที่ค่อนข้างจะไปในทางเดียวกันสอดคล้องต้องกัน โดยเฉพาะในแง่หลักการก็คือว่า ต้องการจะเห็นการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของนักการเมือง แต่เพื่อประโยชน์ของประชาชน และต้องการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ อันนี้ก็เพื่อนสมาชิกที่อภิปรายมา ส่วนใหญ่ก็ย้ำเน้นในจุดนี้ ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องนะครับ แล้วก็ตรงกับที่ผมได้อภิปรายไว้ว่า ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา บ้านเมืองของเราก็มีบทเรียนจากผลของรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ และแม้แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เราก็พบความจริงว่าก็มีปัญหาอยู่ในการใช้รัฐธรรมนูญ จนมีการพูดว่าบางครั้งคนที่ร่างไม่ได้ใช้ คนใช้ไม่ได้ร่าง ก็ได้มีการพูดถึงตรงนี้นะครับ เพราะฉะนั้นวันนี้ผมคิดว่าผมอยากจะเสนอเป็น ๒ ส่วนสำคัญนะครับ ผมคิดว่า ๑. ก็คือว่าเราจะต้องมาวางหลักในเรื่องของการศึกษาปัญหา แนวทางและหลักเกณฑ์ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี้ให้ชัดเจน เพราะจะได้เป็นสัมมาทิฐิร่วมกันว่าปัญหาที่แท้จริง คืออะไร ปัญหาที่มาในการที่จะต้องแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ปัญหาในการแก้ไขเพื่อที่จะ ขจัดปัญหาที่เราเห็นว่าขัดแย้งต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเราก็ต้องยอมรับความเป็นจริงนะครับเหมือนท่านนิกรหยิบยกขึ้นมาในกรณีที่อาจจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของคนทั่วไปว่าขัดแย้งกับระบอบประชาธิปไตย เช่น ผบ. เหล่าทัพมาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้เป็นต้น หรือการแม้แต่ให้อำนาจในบทเฉพาะกาลในบางเรื่องซึ่งขัดและแย้งกัน ซึ่งผมคิดว่าก็เป็นจุดที่เราต้องแสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน หรือแม้แต่ปัญหาเรื่องสิทธิ และเสรีภาพของพี่น้องประชาชนที่ได้หยิบยกขึ้นมาอภิปรายหลายเรื่องนะครับ ตลอดถึงการยึดโยงของอำนาจประชาชน เราก็เพิ่งอภิปรายพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ก็เห็นได้อย่างชัดเจนว่า มาตรา ๑๔๔ นี้ เป็นมาตราที่ไม่ยึดโยงกับอำนาจประชาชนแล้วก็ไม่ได้คำนึงถึงการที่ตัวแทนของประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการมาดูแลภาษี ของพี่น้องประชาชน แม้แต่ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณก็ยังไม่กล้าที่จะเป็น ฝ่ายเลขานุการ เป็นครั้งแรกในชีวิตทางการเมืองที่ผมประสบมาในรอบ ๓๐ ปี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผมคิดว่าก็เป็นปัญหาที่เราจะต้องศึกษากันอย่างกว้างขวางในฐานะเราเป็นกรรมาธิการตรงนี้ และแน่นอนครับหลักเกณฑ์ก็จะไม่พ้นในเรื่องที่ท่านอาจารย์สมชัยได้พาดพิงถึงว่า พรรคประชาธิปัตย์ได้พูดถึงว่า ให้แก้เฉพาะมาตรา ๒๕๖ ก็ยอมรับความเป็นจริงว่าพวกผม ได้พูดกันว่าเราจะทำอย่างไรในการสะเดาะกลอน ในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อนำไปสู่การแก้ให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น แต่ก็ไม่ได้ปิดกว้างว่าเราจะไม่ได้ศึกษาสาระหรือสำคัญของกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพื่อมาประกอบในการที่จะแก้ไขมาตรา ๒๕๖ นะครับ เพราะฉะนั้นเมื่อพูดมาถึงตรงนี้ก็ไปถึงชั้นแนวทาง ผมคิดว่าแนวทางก็มี ๒ ส่วนเท่านั้นเองวันนี้ที่เราจะต้องมาคุยกันว่า เราจะศึกษาหลักเกณฑ์เพื่อไปสู่แนวทางว่าเราจะแก้ไข เป็นรายมาตราหรือเราจะแก้ไขทั้งฉบับ ซึ่งก็มีข้อคิดเห็นที่น่ารับฟังหลายท่านนะครับ เช่นท่านอาจารย์โภคินก็บอกว่า ถ้าแก้ไขทั้งฉบับเพื่อขจัดปัญหาความคิดเห็นที่อาจจะขัดแย้งกัน ก็อาจจะระบุไปชัดเจนว่าหมวดไหนบ้างที่ไม่ควรจะหยิบยกมาเป็นการแก้ไข เพราะเป็นการขจัดความขัดแย้งและความเห็นที่ตรงกันแล้ว อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ผมคิดว่าคณะกรรมาธิการก็ต้องไปศึกษาครับ และประเด็นที่ ๒ ที่ผมอยากเสนอว่า คณะกรรมาธิการต้องไปศึกษา และแสวงหาความเห็นร่วมกัน ก็คือการมีกลไกในการรับฟังความคิดเห็น แน่นอนที่สุดทุกคนก็เรียกร้องว่าทำอย่างไรให้รัฐธรรมนูญนี้ยึดโยงกับประชาชน มันก็มีหลักอยู่ ๒ หลักใหญ่ ๆ ละครับ หลักที่ ๑ คือรับฟังความคิดเห็นโดยทั่วไปที่นำมาสู่การแก้ไขในสาระสำคัญ ของกฎหมาย หรือหลักที่ ๒ ให้มีส่วนร่วมโดยการตั้งตัวแทนของประชาชนหรือภาคส่วนจากประชาชนมาร่วมในการแก้ไข ที่เราเรียกว่า สสร. นะครับ เพราะฉะนั้นกลไกในการรับฟังความคิดเห็น

ผมคิดว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้เราต้องมาศึกษากันให้ครอบคลุมนะครับ เพราะเรามีเทคโนโลยีที่จะรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นจากพี่น้องประชาชนตั้งแต่ขั้นต้นว่า มันมีปัญหาอย่างไร หลักเกณฑ์ที่แก้ไขควรจะเป็นอย่างไร หรือแนวทางแก้ไขควรจะเป็นอย่างไร หรือถ้าคณะกรรมาธิการชุดนี้จะเห็นว่า เราควรจะรับฟังถึงสาระสำคัญที่เราควรจะนำมาเป็นประเด็นสำคัญในการแก้ไข โดยเฉพาะต่อประเด็น ที่เราเห็นพ้องต้องกันว่าจะมีการแก้ไขเป็นรายมาตรา ผมคิดว่าก็สามารถหยิบยกเอาประเด็นเหล่านี้ที่คณะกรรมาธิการมีความเห็นร่วมไปแสวงหาความคิดเห็นได้ ถ้าเราสามารถทำได้อย่างนี้ ผมเชื่อมั่นว่านี่คือความเป็นจริง ผมไม่ได้พูดในเชิงทฤษฎีนะครับ แต่พูดในความเป็นจริงว่า เราสามารถที่จะแสวงหาความคิดเห็นร่วมและนำไปสู่การแก้ไขได้จริง ในยุคหนึ่ง ที่ท่านอาจารย์โภคินพูดถึงว่าท่านเป็นรองประธาน ท่านชุมพลเป็นประธาน ผมก็เป็นกรรมาธิการด้วย ในยุคนั้นผมยังติดใจมาตราหนึ่งที่เราสามารถแก้ไขได้ก็คือ ให้เด็กอายุ ๑๘ ปี มีสิทธิในการเลือกตั้งแล้วก็มีผลมาจนถึงทุกวันนี้ ผมคิดว่าก็เช่นเดียวกันนะครับ ในการแก้ไขครั้งนี้ เราก็อยากจะให้การแก้ไขเพื่อนำประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่อนาคต และเราก็คาดหวังว่าสิ่งที่เป็นบทเรียนในทางการเมืองที่ผ่านมา ก็จะทำให้การเริ่มต้นของพวกเราในที่ประชุมนี้ จะเป็นการเริ่มต้นในการที่จะสร้างความสมานฉันท์ โดยการใช้กลไกในการที่จะแสวงหา ความร่วมมือ สัมมาทิฐิในการที่จะศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เรากำลังศึกษาอยู่นี้ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๓๗๐]

“และประการที่ ๓ คือกระบวนการในการที่จะนำไปสู่ความเป็นจริง ผมใช้คำนี้นะครับ เมื่อกี้ก่อนหน้านี้ผมก็ได้การแสดงความคิดเห็นว่าถ้าหากเราคุยกันได้ว่า ประเด็นใดที่เราเห็นตรงกันก็ควรที่จะได้หยิบยกขึ้นมาเพื่อให้มีการแก้ไข เราก็ไม่จำเป็น จะต้องไปแก้ไข มาตรา ๒๕๖ ก็ได้ แต่ว่าเราไม่สามารถที่จะตกลงกันได้เลยดีที่สุดก็คือ เราต้องแก้ไข มาตรา ๒๕๖ เพื่อสะเดาะกลอนให้มีการแก้ไขที่ง่ายขึ้น อันนี้ก็เป็นส่วนที่ ในนามของพรรคประชาธิปัตย์เราก็ได้เสนอแนวคิดนี้มาตลอด แต่ผมเรียนว่าถ้าหากว่า มีประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่เราเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของเรา มีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารราชการแผ่นดินหรือมีประโยชน์ ต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผมก็อยากจะเรียกร้องอีกครั้งหนึ่งที่ผมได้ใช้คำพูดตั้งแต่ เบื้องต้นว่าถ้าเรามีสัมมาทิฐิในฐานะที่เป็นกรรมาธิการมาแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ก็จะเกิดความเป็นจริงขึ้นได้ว่า ผลจากการที่เราศึกษาเป็นการแสวงหาความเห็นร่วม ปัญหาความขัดแย้งก็ลดลง อุปสรรค ปัญหาก็ได้รับการแก้ไข แล้วที่สำคัญที่สุดก็คือว่าทุกพรรคที่เห็นว่าควรจะได้มีการแก้ไข ก็จะได้ทำตามเจตนารมณ์ของตัวเอง และประโยชน์สุดท้ายก็คือว่าพี่น้องประชาชน ได้ประโยชน์จากการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผมย้ำอยู่เสมอไม่ว่าจะไปออกรายการก็ดี หรือที่จะไปพูดกับพี่น้องประชาชนก็ดีว่าถ้าหากเราแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญของเราให้เป็น ประชาธิปไตย ให้การเมืองมีเสถียรภาพ มีเอกภาพก็จะสะท้อนกลับไปที่พี่น้องประชาชน จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นครับ ขอบคุณมาก

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“สุดท้ายครับสไลด์สุดท้าย ก็คือถามว่าแล้ว กรธ. ชุดนี้ควรจะต้องดำเนินการต่าง ๆ อย่างไรบ้าง อย่างที่ ๑ ที่ผมอยากเสนอก็คือว่า เราต้องมี ตารางการทำงานที่แน่นอน เรามีเวลาเพียงแค่ ๑๒๐ วัน คือ ๔ เดือน ทุกวันมันขยับเข้าใกล้ Deadlineไปเรื่อย ๆ ดังนั้นสิ่งที่ต้องคิดก็คือว่าต้องมีตารางการทำงานว่าถ้าเราจะประชุม

---

[๓๗๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๗๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

กี่ครั้ง ๆ ในแต่ละครั้ง ๆ เราจะประชุมเรื่องอะไร แล้วก็ที่สำคัญการกำหนด Output ที่ชัดเจนในแต่ละเดือน เดือนที่ ๑ จะต้องอะไรเสร็จ เดือนที่ ๒ อะไรต้องเสร็จ เดือนที่ ๓ อะไรต้องเสร็จ ต้องมี Output ต้องสื่อสารกับประชาชนตลอดเวลาในการทำงาน ซึ่งอันนี้ ก็เป็นสิ่งที่ดีนะครับว่าที่ประชุมเราเมื่อเช้านี้เราก็เห็นชอบร่วมกันว่าเราเปิดเผยเป็นหลัก ก็คือทุกครั้งเราให้สื่อมวลชนสามารถเข้ามาสังเกตการณ์การประชุมได้ ยกเว้นเพียงแค่บางจังหวะบางช่วง ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องซึ่งจำเป็นต้องขออนุญาตที่จะเป็นการคุยกันภายใน เพราะฉะนั้นหลักการของเราคือเปิดเผยเป็นหลักอันนี้ก็ถูกต้องแล้ว อย่างที่ ๓ คือการสร้างกลไกในการรับฟังความเห็นจากประชาชน ซึ่งกรรมาธิการหลายท่านได้เสนอขึ้นมาต้องฟังประชาชน ผมก็เห็นชอบด้วยครับว่าต้องฟังประชาชน แต่จะฟังอย่างไร วิธีการอย่างไร และเป็นการฟังที่แท้จริง ไม่ใช่เป็นการฟังแบบพิธีกรรมจะทำได้อย่างไร เพราะว่าที่ผ่านมาหน่วยราชการต่าง ๆ ฟังเป็นพิธีกรรมครับ กฎหมายบอกว่าต้องทำประชาพิจารณ์ ต้องฟังความเห็นประชาชน ก็ประกาศขึ้นมาในเว็บไซต์ แต่ว่าหาทางเข้าไปยังหาไม่เจอ ไม่มีการประชาสัมพันธ์ และพอครบเวลามีคนมา Comment ๒ ๓ คนบอกฟังแล้วอย่างนี้เป็นต้น อย่างนั้นก็ไม่ได้เป็นการรับฟังความเห็นอย่างแท้จริง ต้องจริงใจในการฟังและเปิดกว้างอย่างแท้จริงนะครับ ผมมองในแง่ของข้อสรุปที่จะเป็นคำตอบส่งสภา สภาให้การบ้านเราในการทำ ผมมองว่าเรื่องนี้ความเห็นผมนะครับ ควรจะต้องมีเอกสาร ที่เป็นข้อสรุปภายในสิ้นเดือนที่ ๓ ก็คือหมายความว่า ตัว Paper เบื้องต้นว่าเราจะมีความคิด มีแนวทางอย่างไร ควรจะต้องทำให้เสร็จภายในสิ้นเดือนที่ ๓ เพื่ออะไรครับเพื่อเดือนที่ ๔ เราจะได้ฟังความเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวางว่าชุดของเรา เรามีข้อสรุปแบบนี้แล้วนะ เปิดกว้างออกไปจะทำแบบนี้ ๆ ประชาชนคิดอย่างไรมีเวลา ๑ เดือนเต็ม ๆ ครับในเดือนที่ ๔ เพื่อฟังเสียงประชาชน และเมื่อประชนให้ความเห็นออกมาอย่างเป็นระบบแล้ว เราก็จะมากรองกันว่าอะไรจะเป็นข้อมูล ซึ่งเอามาปรับในสิ่งที่เป็นข้อสรุปของเราเพิ่มเติม แล้วก็สุดท้าย ผมใช้คำว่าอย่าขอขยายเวลา แม้ว่าเรามีสิทธิครับ ว่าพอถึงเวลาครบ ๔ เดือน แล้วงาน มันไม่เสร็จ เราจะไปขอต่อสภาบอกว่าขอขยายเวลาในการทำงาน ผมคิดว่าเราต้องมีจุดยืนที่ชัดเจน ณ วันนี้ว่าเราจะไม่ขอขยายเวลา เพราะว่าอะไรครับเพราะว่าขณะนี้เรามีโอกาสในการทำงานอย่างเต็มที่ เรามีทรัพยากรอย่างเต็มที่ในการทำงาน มีบุคลากรที่มีความพร้อม ต้องตั้งใจทำงานให้เสร็จ ถ้าไม่เสร็จผมถือว่าเป็นภาระ ถือว่าเป็นปัญหาของกรรมาธิการชุดนี้ ซึ่งคงจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการที่จะตัดสินใจอะไรบางอย่างถ้าหากว่าทำไม่เสร็จ ก็ขออนุญาตนำเสนอเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๓๗๒]

ส่วนประเด็นที่ ๓ บอกสารบัญตอนต้นแล้วว่ามี๓ เรื่อง เวลาอภิปรายได้พูด ถึงสารบัญตอนต้นไปแล้วว่ามี ๓ เรื่อง ก็ว่าไปทีละเรื่อง ในเรื่องที่ ๓ นี่ก็คือผลที่เกิดขึ้นต่อ รัฐบาลหลังการเลือกตั้ง การออกแบบการเลือกตั้งที่ดีต้องคิดต่อไปครับว่าหน้าตาของรัฐบาล ที่เกิดขึ้นหลังการเลือกตั้งเป็นอย่างไร ผลที่มันเกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นการพิสูจน์แล้วครับว่าเราได้รัฐบาล ๑๘-๑๙ พรรค เราได้รัฐบาลที่เสียงปริ่มน้ำ เราได้รัฐบาลที่ขาดเสถียรภาพ เราได้รัฐบาลซึ่งต้องมีอำนาจพิเศษมาสนับสนุนไม่เช่นนั้นไม่สามารถทำงานในฐานะรัฐบาลได้ เรายังพึงประสงค์สภาพการณ์แบบนี้ต่อไปใช่หรือไม่ แต่ถ้าเราคิดว่าเราต้องการเปลี่ยนไปสู่ รัฐบาลที่เข้มแข็ง ไม่ต้องมากังวลในการที่จะต้องประชุมสภาให้ได้คะแนนเสียง ทุกวันนี้นะครับ ผมเรียนตามตรงรัฐมนตรีทำงานที่กระทรวงไม่ได้ในวันที่ประชุมสภาจริงไม่จริงนะครับ รัฐมนตรีต้องแอบมาตั้ง War Room แถว ๆ นี้ในการทำงานของกระทรวงแฟ้มทุกแฟ้ม ต้องส่งมาเซ็นที่นี่นะครับ วันประชุมสภาทุกวันนี้รัฐมนตรีต้องมาอยู่ ที่ไม่ได้ลาออกจากส.ส. นะ รัฐมนตรีที่ไม่ได้ลาออกจาก ส.ส. ถ้าท่านลาออกจาก ส.ส. ไม่เป็นไร แต่ท่านไม่ยอมลาออก

---

[๓๗๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

จาก ส.ส. นะครับ ไม่ทราบพรรคใดนะครับ นี่เป็นปัญหา นั่นก็คือเรื่องของการที่ความไม่มั่นคง ในเสถียรภาพ ดังนั้นนะครับ ปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นจากบัตรใบเดียวก็คงจะต้องแก้ไขในเรื่องนี้ นะครับ ขอบคุณครับท่านประธานครับ[๓๗๓]

“ท่านประธานครับ ผม สมชัย กรรมาธิการนะครับ ผมคิดว่าสิ่งที่ท่านไพบูลย์ได้นำเสนอเป็นการพูดโดยเป็นการประเมินสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อเอาเข้ามาประกอบถึงความเป็นไปได้ในการที่จะแก้ส่วนไหนได้แล้วก็เป็นความเห็นส่วนตัวนะครับ แต่ว่าสิ่งที่ผมคิดแล้วก็อยากจะให้ท่านกรรมาธิการท่านอื่น ๆ ได้มีโอกาสเห็นด้วยก็คือว่าการทำงานของเรา เราได้รับมอบหมายให้มาดูถึงสิ่งที่เป็นปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทาง ดังนั้นสิ่งที่เราต้องมองก็คือต้องมองเนื้อหาของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นปัญหา รวมถึงเนื้อหาของวิธีการแก้ที่เป็นปัญหาแล้วนำเสนอถึงสิ่งที่ถูกต้องว่าอะไรคือหลักการ อะไรคือสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่จำเป็นจะต้องไปคำนึงถึงว่าใครจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ผมคิดว่าหลักการอยู่ตรงนี้ กระบวนการในการเจรจาต่อรอง กระบวนการในการที่จะต้องไปพูดคุยทำความเข้าใจของฝ่ายต่าง ๆ อันนั้นเป็นหน้าที่ของคนอื่น ก็คือเมื่อเราทำการบ้านส่งสภาแล้ว สภาจะทำอย่างไรให้เกิดความสำเร็จนั่นเป็นเรื่องของสภานั่นเป็นเรื่องของฝ่ายการเมือง แต่โดยฐานะแล้วก็บทบาทหน้าที่ของกรรมาธิการชุดเราผมคิดว่าเราน่าจะต้องเดินหน้าในแง่ของการหาสิ่งที่ถูกต้องให้แก่บ้านเมืองครับ”[๓๗๔]

“เรื่องแรกนะครับก็คือการที่จะมองถึงบทบาทหน้าที่ คือผมมองว่าเราเริ่มจาก ชื่อของกรรมาธิการก่อน กรรมาธิการชุดนี้ชื่อกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ เพราะฉะนั้นบอกว่าคำที่เป็น key word มี ๓ คำคือ คำว่าปัญหา หลักเกณฑ์ แล้วก็แนวทางแก้ไขเพิ่มเติมนะครับ คำว่าศึกษานั้นเป็นกระบวนการเป็น Verb เป็นกิริยา แต่สิ่งซึ่งเป็นตัวที่ต้องศึกษามี ๓ อย่าง คือ ๑. ปัญหา ๒. หลักเกณฑ์ ๓. แนวทางแก้ไขเพิ่มเติม ในขณะเดียวกันจะต้องตีกรอบเฉพาะรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เท่านั้น เพราะว่าเราคงไม่ได้ไปมองถึงอดีตว่าเป็นอย่างไร เราเอาปัจจุบันขณะนี้นะครับ คำถามว่าเมื่อเรามีคำว่าปัญหา ซึ่งเป็นโจทย์ ๆ หนึ่งแล้ว ปัญหาของเราคืออะไร ปัญหาคืออะไร และปัญหาของใคร ผมขออนุญาตนำเสนอวิธีการมองปัญหามองได้ ๒ แบบ ๑. คือมองแบบกว้าง การมองแบบกว้างคือการมองปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ทุกหมวดทุกมาตราว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ข้อขัดข้องในการทำงานต่าง ๆ อย่างไรบ้างหรือก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาอย่างไร อันนี้คือการมองปัญหาอย่างกว้าง แต่ถ้ามองปัญหาแบบแคบ ก็จะตีกรอบเพียงแค่ว่าคือปัญหาข้อขัดข้อง ข้อจำกัดของการแก้ไขรัฐธรรมนูญภายใต้การออกแบบของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนะครับ นี่คือการตีแบบแคบต้องมองได้ ๒ แบบ ถัดไปครับถ้ามองในเรื่องของปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้น ผมใช้คำว่ามันมีมุมมองที่แตกต่างกัน ผมเอารูปนี้ให้ดูให้เห็นนะครับว่าถ้าคุณยืนอยู่คนละจุดคนหนึ่งก็เห็นเป็น เลข ๖ คนหนึ่งก็เห็นเป็นเลขเลข ๙ แต่ละคนก็จะมองปัญหาที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ไม่จบได้โดยง่ายที่บอกว่าปัญหารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นอย่างไร ถัดไปครับ ซึ่งคนแต่ละกลุ่มจะมีมุมมองที่แตกต่างกัน นั่นก็คือเป็นมุมมองของสิ่งที่เขามองว่าเป็นประโยชน์ที่เขาเห็นเฉพาะหน้า ถ้ารัฐบาลได้เปรียบรัฐบาลก็จะมองปัญหาว่าส่วนใดที่ทำให้เขาเสียเปรียบ ถ้าฝ่ายค้านเช่นเดียวกันครับ ส่วนใดที่เห็นว่าเป็นปัญหาก็อาจจะมองว่าส่วนนี้เป็นปัญหาของเขา หรือประชาชนก็จะมองปัญหาที่แตกต่างกัน รัฐบาลอาจจะมองปัญหาเรื่องบัตรเลือกตั้งใบเดียว เรื่องของการคำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อ การปัดเศษ เพราะว่าทำให้เกิด

---

[๓๗๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๘ วันศุกร์ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๓๗๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓

พรรคการเมืองเยอะ ๆ ซึ่งตอนแรกก็อาจจะรู้สึกว่าดี แต่ว่าอยู่ไปอยู่มาแล้วก็อาจจะเป็นเรื่องของการที่ว่ามันทำให้เกิดการไร้เสถียรภาพ แล้วก็ทำให้เกิดการต่อรองอะไรอย่างนี้เป็นต้นนะครับ หรือปัญหาการคำนวณ ส.ส. ใหม่ตอนนี้ก็มานั่งเกร็งกันว่าถ้ามีการต้องเลือก ส.ส. ใหม่ขอให้พ้นปีก่อนได้ไหม อย่างกรณีของ สมุทรปราการ เป็นต้น ถ้าหากว่าอยู่ในช่วง ๑ ปี เดี๋ยวก็จะเกิดปัญหาว่าต้องมาคำนวณกันใหม่อีก อย่างนี้เป็นต้นนะครับ อันนี้คือมุมของทางฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้านก็จะมีบางอย่างที่อาจจะตรงกัน แต่อาจจะมีบางอย่างซึ่งเพิ่มเติมขึ้นมา เช่น ฝ่ายค้านอาจจะมองเรื่องเกี่ยวกับองค์กรอิสระว่าเป็นปัญหา ฝ่ายค้านอาจจะมองเรื่อง ส.ว. ว่าเป็นปัญหา แล้วก็เรื่อง การที่ ส.ว. มีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีนี่เป็นปัญหา นี่คือการมองที่อาจจะแตกต่างกัน นี่คือเลข ๖ นี่คือเลข ๙ ที่อาจจะมองแตกต่างกัน ในมุมของประชาชนนั้น เขาก็ไม่ได้มองเรื่องของการเมือง แต่เขามองเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน เรื่องของอำนาจในการตรวจสอบรัฐบาล เรื่องของการคัดสรรบุคลากรทางการเมืองที่มีคุณภาพไม่ด่างพร้อยเข้ามา หรืออาจจะมองว่าต้องการออกแบบการเมืองซึ่งเป็นการเมืองซึ่งมีความมั่นคง แล้วก็สามารถทำให้เกิดพัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาประเทศไปอย่างยั่งยืน เพราะฉะนั้นมุมในการมองปัญหาของแต่ละคนจะไม่เหมือนกันครับ ถัดไปนะครับตอนนี้ปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องของการแก้ไขฉบับปัจจุบัน ก็อันนี้ก็เป็นไปตามสิ่งที่เราเรียกว่ามีกุญแจหลายดอก นั่นก็คือการออกแบบไว้ ในมาตรา ๒๕๖ ซึ่ง กรธ. ได้ออกแบบไว้นะครับว่ามันจะต้องมีกระบวนการมีขั้นตอนที่ทำให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันทั้งหมด ไม่ว่าจะต้องมี ส.ว. ๑ ใน ๓ เห็นด้วยในวาระ ๑ และวาระ ๓ หรือถ้าหากว่ามาจากการที่ประชาชนร่วมกันเสนอชื่อในการร่วมกันลงชื่อ ในการแก้ไขก็จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในวาระที่ ๒ ด้วย หรือในแง่ของฝ่ายค้านเอง ก็มีกุญแจอีกดอกหนึ่ง ก็คือจะต้องให้ฝ่ายค้านร้อยละ ๒๐ เห็นชอบในวาระที่ ๓ ด้วยนะครับ แล้วก็ยังมีเงื่อนไขที่เป็นเงื่อนปมใหญ่ ๆ เช่น ถ้าแก้เกี่ยวกับวิธีการแก้ แก้เกี่ยวกับองค์กรอิสระต้องทำประชามตินี่คือปัญหาข้อขัดข้องของการแก้ เหมือนกับว่าเราใส่กุญแจหลายดอก เหมือนกับไม่ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกันว่าทุกคนต้องเห็นชอบร่วมกัน จึงจะมาทำการแก้ไขได้ สิ่งที่ผมมองถัดไปครับ คือผมมองว่าขณะนี้เรามองเพียงแต่ว่าต้องปลดกุญแจ ต้องลดกุญแจออกให้น้อยลง แต่คำถามคือใครจะคืนกุญแจก่อน กุญแจหลัก ๆ ขณะนี้มีคน ๒ กลุ่ม ซึ่งถือกุญแจคนละดอกในแต่ละขั้นตอน ส.ว. ถือกุญแจในวาระที่ ๑ ต้องมีเสียง ๑ ใน ๓ ของ ส.ว. เห็นด้วยและวาระ ๓ ๑ ใน ๓ ต้องเห็นด้วย ฝ่ายค้านก็ถือกุญแจอีกดอกหนึ่ง ก็คือว่าถ้าคุณจะแก้ถึงวาระ ๓ จะต้องมีฝ่ายค้านอย่างน้อย ๒๐ เปอร์เซ็นต์เห็นด้วย ซึ่งอันนี้ก็จะมีมุมมองที่แตกต่างกันอีก ส.ว. ก็อาจจะมอง หรือหรือฝ่ายรัฐบาลเองอาจจะ มองว่าฝ่ายค้านไม่ต้องถือกุญแจก็ได้ ในขณะที่ฝ่ายค้านอาจจะมองว่าและ ส.ว. จะถือกุญแจไปทำไมนะครับ ถ้าเราไปแก้บอกว่าให้ ส.ว. คืนกุญแจ ส.ว. ก็จะบอกว่าหากผมคืนกุญแจแน่ใจอย่างไรว่าคุณจะไม่แก้เพื่อประโยชน์ของพวกคุณเอง ส.ว. ก็จะคิดทำนองแบบนี้ ในขณะเดียวกันถ้าบอกว่าให้ฝ่ายค้านคืนกุญแจ ไม่มีเรื่องของ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของฝ่ายค้าน ฝ่ายค้านก็จะบอกว่าหากผมคืนกุญแจแน่ใจอย่างไรครับว่ารัฐบาลจะแก้เฉพาะในเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่าได้ประโยชน์เท่านั้น เนื่องจากว่ารัฐบาลเองก็มีเสียงข้างมาก ดังนั้นถ้าเอาดุลของฝ่ายค้านออกไป คืนกุญแจของฝ่ายค้านมาในเรื่องนี้ ผลที่เกิดขึ้นคือการแก้รัฐธรรมนูญในเชิงของเนื้อหาที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้ารัฐบาลก็จะแก้ตามใจชอบของตัวเอง นี่คือปัญหาของการที่ไม่ยอมมีคืนกุญแจซึ่งกันและกัน ถัดไปนะครับ ผมถามว่าแล้วถ้าไม่มีใครยอมคืนกุญแจอะไรเกิดขึ้น สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันก็จะดำรงสภาพต่อไป รัฐบาลก็จะไร้เสถียรภาพต่อไป การเลือกตั้งครั้งต่อไปก็จะวุ่นวาย พรรคการเมืองก็จะไม่เข้มแข็ง ประเทศชาติก็จะเดินหน้าลำบากนะครับ เราก็จะประสบภาวะแบบนี้ จะเลือกตั้งกี่ครั้ง ๆ ก็แล้วแต่ผลที่เกิดขึ้นก็จะเป็นเหมือนกับสิ่งที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ก็คือจะได้รัฐบาลเป็น สิบ ๆ พรรคที่มาร่วมกัน แล้วก็ทำให้การเดินหน้าของประเทศเดินหน้าลำบาก ถัดไป

นะครับ ๓ แนวทางในการที่จะตอบคำถามที่เป็นการบ้านจากสภานะครับ ผมพยายามที่จะฟังเสียง ฟังอารมณ์ความรู้สึก แล้วก็ดูจากการให้สัมภาษณ์ของคนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการที่จะเสนอ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งในและนอกนะครับ ผมคิดว่ามันมีอยู่ ๓ แนวทางหลัก ๆ ที่ปรากฏ ออกมานะครับ แต่ถ้าหากว่าจะมีมากกว่านี้ค่อยว่ากันอีกทีนะครับ แต่ผมจับอารมณ์ ความรู้สึกจับจากข้อมูลข่าวสารมี ๓ แนวทาง

แนวทางที่ ๑ ก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียว นั่นก็คือว่าแนวทางนี้คือแนวทางที่ประชาธิปัตย์พูดใช่ไหมครับ เพราะว่าผมเคยฟังการให้สัมภาษณ์ต่าง ๆ ออกมาก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียว นั่นก็คือมาคุยกันใหม่ว่าใครควรจะเป็นคนถือกุญแจ ที่ออกแบบให้มีคนถือกุญแจมากมายไปหมด มันไม่จำเป็น มันมากเกินไป มันแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ดังนั้นแก้เฉพาะมาตรานี้อย่างเดียว อันนี้คืออย่างที่ ๑ นะครับ

อย่างที่ ๒ อีกแนวทางหนึ่งก็คือแนวทางที่ว่าแก้มาตราที่เป็นปัญหา โดยไม่แตะมาตรา ๒๕๖ นั่นก็คือคงสภาพของการที่จะให้มีคนถือกุญแจแบบเดิมต่อไป แต่เอาปัญหาที่เกิดขึ้นในมาตราอื่น ๆ ที่เราเห็นพ้องต้องกัน คำว่าเห็นพ้องต้องกันคือ ส.ส. อาจจะเห็นด้วยทั้งสภาว่านี่เป็นปัญหา หรือแม้กระทั่ง ส.ว. ก็อาจจะสามารถไปโน้มน้าวจูงใจเขาให้เขาเห็นว่านี่เป็นปัญหา และต้องแก้ไข อันนี้คือการแก้เพียงบางมาตราที่เป็นปัญหา โดยไม่แตะมาตรา ๒๕๖ อันนี้ผมก็จับอารมณ์ความรู้สึกจากสิ่งที่ท่านอาจารย์ไพบูลย์ได้มีการที่จะนำเสนอต่อสาธารณะ บอกว่าก็ดูสิเอามาตราที่มีปัญหาอยากแก้ตรงไหนก็แก้ ไม่ต้องแตะมาตรา ๒๕๖

อีกแนวทางก็คือการแก้มาตรา ๒๕๖ และให้มี ส.ส.ร. เพื่อร่างกติกาใหม่ แนวทางนี้ก็คือหมายความว่าก็ต้องมาคุยกันเรื่องของกุญแจกันใหม่ว่าใครจะถือ แล้วก็ยกเลิกสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นไป หลังจากนั้นเรื่องของมาตราที่เป็นปัญหาอย่าเพิ่งไปแตะ เพราะว่าเราคิดว่ามันควรจะต้องให้กลไกที่ใหญ่กว่าคนจำนวนเล็ก ๆ นะครับเป็นคนที่จะมาคิด นั่นก็คืออาจจะต้องเปิดโจทย์นี้ โยนโจทย์นี้ไปให้กับประชาชนทั้งประเทศ โดยให้ประชาชนประเทศนั้น เป็นคนช่วยกันร่างกติกาใหม่ ก็คือให้มี ส.ส.ร. เพื่อร่างกติกาใหม่ อันนี้เป็น ๓ แนวทาง ใน ๓ แนวทางนี้ ผมมองสิ่งที่เรียกว่าเป็นผลที่เกิดขึ้น หรือเป็นการมองปัญหา ที่ต่อเนื่องจาก ๓ แนวทางนี้แตกต่างกันนะครับ

แนวทางที่ ๑ ขออนุญาตไปแนวทางมาตรา ๒๕๖ ก็คือถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียวสิ่งที่ผมมองก็คือว่า อย่างที่ผมใช้คำว่า ส.ว. หรือจะส่งคืนกุญแจ คือถ้าคุณบอกว่าคุณจะแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียว โดยเอา ส.ว. ออกไป ไม่มีทางหรอกครับ ขณะนี้การให้สัมภาษณ์ของ ส.ว. หรือแม้กระทั่งประธาน ส.ว. ก็บอกว่ามันเป็นไปไม่ได้ เพราะว่ารัฐธรรมนูญออกแบบมาเพื่อให้ ส.ว.มีอำนาจในการถ่วงดุล ในการที่จะช่วยดูแลกำกับเพื่อทำให้ไม่เกิดการแก้ไขอะไรที่เป็นไปตามใจฝ่ายการเมือง ดังนั้น ส.ว. หรือจะส่งคืนกุญแจอันนี้ก็เป็นสิ่งที่ผมปรารภขึ้นมา อย่างที่ ๒ เช่นเดียวกันครับฝ่ายค้านก็กริ่งเกรงว่าเสียงข้างมากจะลากไปในอนาคต เราบอกให้ฝ่ายค้านคืน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่เอาในวาระที่ ๓ ฝ่ายค้านไม่ต้องมีเสียงหรอกที่จะต้องมาเห็นชอบ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ คำถามคือถ้าให้ฝ่ายค้านคืนกุญแจฝ่ายค้านก็จะบอกว่าฉันก็ไม่คืนอยู่ดี เพราะว่านี่คืออำนาจของฉันในการที่จะตรวจสอบ ในการที่จะถ่วงดุลกับทางฝ่ายรัฐบาล ถ้าคุณแก้อะไรมากพวกมากลากไปในอนาคตตามใจชอบ ถ้าแก้คุณก็ลากไปได้ในอนาคตนะครับ ดังนั้น ถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียวผลที่เกิดขึ้นก็คือว่า จะไม่มีใครไว้วางใจใคร และจะไม่สามารถแก้แล้วประสบความสำเร็จ นี่คือมุมมองของผมว่าถ้าเราแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียวจะเป็นอย่างไร ถัดไปนะครับถ้าแก้มาตราที่เป็นปัญหาโดยไม่แตะมาตรา ๒๕๖ นั่นก็คือการที่เรามามองสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน ว่ามันมีสิ่งที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับนี้แล้วก็อยู่ในไส้ใน และถ้าแก้สภา รัฐสภาไม่ว่าจะเป็น ส.ส. หรือ ส.ว.ก็น่าจะเห็นด้วย แล้วก็ช่วยกันแก้ไขได้ ดังนั้นกลไกมาตรา ๒๕๖ ก็ยังคงอยู่ตามเดิม ให้แก้ยาก ๆ ตามเดิม ถือกุญแจคนละดอกเต็มไปหมด แต่ว่าเอาสิ่งที่เป็นปัญหาในมาตรา ในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญนี้มาแก้ไข

คำถามก็คือมันจะเป็นปัญหาในมุมมองของใคร อันนี้คือเลข ๖ อันนี้คือเลข ๙ อันนี้คือฉันว่าเป็นปัญหา อันนี้คือฉันว่าไม่เป็นปัญหา แต่ละคนก็จะคิดแตกต่างกันนะครับ นึกถึงภาพที่ผมฉายเมื่อสักครู่นี้ เลข ๖ กับเลข ๙ มองคนละมุมกัน ก็จะมองไม่เหมือนกันจะเกิดปัญหาของความไม่ไว้วางใจในประเด็นที่นำไปสู่การได้เปรียบเสียเปรียบ นั่นก็คือหมายความว่าถ้าคุณเสนอเรื่องนี้ขึ้นมา ถ้าฝ่ายรัฐบาลเสนอเรื่องนี้ขึ้นมานี่รัฐบาลมองจะเอาประโยชน์หรือเปล่า เมื่อก่อนตัวเองเกรงว่าพรรคใหญ่จะได้เปรียบ ก็เอาละหาวิธีการแกล้งพรรคใหญ่ แต่ว่าถ้าหากว่ากรณีซึ่งตัวเองขณะนี้ต่อไปจะเป็นพรรคใหญ่ ขอแก้กติกาตรงนี้จะได้พรรคใหญ่ไม่เสียเปรียบอะไรอย่างนี้เป็นต้น นั่นคือ ความระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันว่าถ้าแก้แล้วจะนำไปสู่ความได้เปรียบเสียเปรียบในอนาคต แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง ผมใช้คำว่าข้อเสนอในการแก้ อาจจะเป็นข้อเสนอ ที่อีกฝ่ายรับยาก สมมุตินะครับว่าโยนโจทย์ขึ้นมาไม่มี ส.ว. โยนโจทย์ขึ้นมาว่า ส.ว. ไม่มีสิทธิ เลือกตั้งนายกรัฐมนตรี อะไรทำนองนี้นะครับ ข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ คือการเสนอในไส้ใน ของรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพราะฉะนั้นข้อเสนอ Extreme Extreme คือหมายความว่ารุนแรง แล้วก็สุดขั้ว แล้วก็อาจจะทำให้อีกฝ่ายยอมรับยากมาก อันนี้ก็เป็นอย่างที่ ๒ นะครับ ถัดไปนะครับ สไลด์ที่ ๑๒ คือถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ แล้วเปิดให้มี ส.ส.ร. อะไรเกิดขึ้น อย่างที่ ๑ คือต้องผ่านด่าน ส.ว. นั่นก็คือจะต้องไปทำให้ ส.ว. เกิดการเห็นชอบด้วยนะครับว่า เอาละขอคืนกุญแจนะ แต่เมื่อคืนกุญแจแล้ว เราจะไม่แตะเนื้อหาข้างใน แต่ขอให้เนื้อหาข้างในนั้นเป็นเรื่องซึ่งให้ประชาชนทั้งประเทศมีส่วนในการคิด ว่าเนื้อหาข้างในจะเป็นอย่างไรนะครับอันนี้ก็คงจะต้องไปทำให้ ส.ว. เกิดการคล้อยตาม ผมบอกว่าถ้าเปิดทางให้มี ส.ส.ร. กรธ. อาจจะเสียหน้านะครับ อันนี้พูดแบบไม่ไว้หน้า กรธ. ก็คือ กรธ. จะเสียหน้าว่าแปลว่าอะไร แปลว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เราทำมา กรธ. ทำมา ๘ เดือนนี้ไม่ดี แล้วก็เป็นอะไรที่ใช้ไม่ได้ ต้องมีการตั้ง ส.ส.ร. กันใหม่ แต่ไม่เป็นไรครับ คนเสียหน้าไม่กี่คนและขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องของการที่ว่าต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน ต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนานคือหมายความว่า กระบวนการดังกล่าวอย่างน้อยที่สุด ผมเชื่อว่าอาจจะต้องใช้เวลาถึง ๒ ปี ในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ แล้วก็เวลา ๒ ปีดังกล่าวจะเป็นเวลาที่ปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองมันจะขยายตัวเกิดความรุนแรง แล้วก็ก่อให้เกิดผลต่าง ๆ อย่างไรบ้าง การตั้ง ส.ส.ร. จะทันหรือไม่ที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวนะครับ อันนี้ก็เป็นมุมมองที่ผมมองออกไปนะครับ”[๓๗๕]

“ขออนุญาตนำเสนอนะครับ ท่านเปิดรัฐธรรมนูญที่อยู่ต่อหน้าท่านในหน้า ๑๘๖ มาตรา ๒๕๖ ใน (๖) พูดถึงวาระที่ ๓ ว่าในวาระที่ ๓ นั้น ในการออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๓ ขั้นสุดท้ายให้ใช้วิธีการเรียกชื่อลงคะแนนโดยเปิดเผยอะไรก็ว่าไปนะครับ จะต้องมีเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของ ๒ สภา ก็คือครึ่งหนึ่ง เกินกว่าครึ่งหนึ่งของ ๗๕๐ คน ในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน อันนี้แปลว่าอะไรครับ แปลว่าในกรณีของการลงมติวาระ ๓ นั้น ได้เพิ่มกุญแจอีก ๑ ดอกขึ้นมา คือกุญแจที่มอบให้แก่ฝ่ายค้าน โดยนิยาม ฝ่ายค้านว่าพรรคการเมืองซึ่งไม่ได้เป็นรัฐมนตรี พรรคการเมืองซึ่งไม่มีตำแหน่งเป็นประธานแล้วก็รองประธานสภาผู้แทนราษฎร พรรคทั้งหมดนี้ที่ไม่มีเข้าเงื่อนไขนี้มี ส.ส. เท่าไร ร้อยละ ๒๐ ของจำนวนดังกล่าวนี้ต้องยกมือเห็นชอบในการที่จะลงมติในวาระ ๓ ด้วย นั่นคือการให้กุญแจอีก ๑ ดอกแก่ฝ่ายค้านครับ”[๓๗๖]

“ข้อที่ ๑๐ คือเรื่องของความยุ่งยากในกระบวนการการแก้ไข ผมใช้คำว่า ระบบของการแก้ไขดังกล่าวนี้ที่การออกแบบมานั้นเป็นการออกแบบที่ไม่มีใครไว้วางใจใคร เอากุญแจไปฝากไว้ที่ทุก ๆ คน แล้วจะต้องเดินมาพร้อม ๆ กันจึงจะปลดกุญแจ ไขกุญแจ ต่าง ๆ ได้แล้วก็ยังมีเรื่องของการกำหนดเงื่อนไขการทำประชามติที่

---

[๓๗๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๗๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

สิ้นเปลือง ถ้าหากว่า จะแก้เกี่ยวกับวิธีการแก้ถ้าจะแก้เกี่ยวกับองค์กรอิสระ ต้องทำประชามติอย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการสิ้นเปลืองเกินไป ทุกครั้งที่ทำประชามติต้องใช้เงินถึงประมาณ ๒,๐๐๐-๓,๐๐๐ ล้านบาท เราจำเป็นจะต้องสิ่งนี้หรือไม่

เพราะฉะนั้นจุดยืนของผมก็คือว่าในบทบาทหน้าที่ของทางกรรมาธิการชุดนี้ นอกเหนือจากการมองแนวทางในการแก้ไขแล้วนี้ในประเด็นของเนื้อหาสาระที่เราคิดหรือ เราประเมินว่ามันเป็นหัวใจสำคัญ เป็นอะไรที่สำคัญ แล้วถ้าเห็นพ้องต้องกันอาจจะเลือก หยิบยกขึ้นมา ไม่จำเป็นต้องครบทุกเรื่อง ผมคิดว่าเอาเรื่องที่สำคัญเรื่องใหญ่ ๆ เรื่องที่เห็น ตรงกันแล้วก็เพียงไม่กี่เรื่องเพื่อให้เรื่องราวดังกล่าวได้รับการแก้ไข แล้วก็สามารถทันท่วงทีกับ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นครับ ขอบคุณครับ”[๓๗๗]

“ท่านประธานครับ ผม สมชัยกรรมาธิการนะครับ ในฐานะอนุกรรมาธิการ ขออนุญาตที่จะกล่าวถึงการให้ความเห็นของผมที่ปรากฏในรายงานฉบับนี้นะครับว่าในส่วนที่สรุปมานี่ ผมอ่านดูแล้ว ผมก็ยังรู้สึกว่าเข้าใจยากอยู่เรื่องหนึ่งก็คือแนวทางที่ ๓ นะครับ ในแนวทางที่ ๓ ที่อยู่ในหน้า ๓ นะครับเจตนาเนื้อหาที่ผมต้องการนำเสนอก็คือว่าถ้าจะแก้มาตรา ๒๕๖ นี่ อาจจะต้องแก้ตรงไปที่เรื่องของการทำประชามติ ให้เหลือการทำประชามติในเรื่องที่จำเป็น คำว่า ในเรื่องที่จำเป็นความหมายคืออย่างไร ก็คือเอาละ ถ้าเป็นหมวด ๑ หมวด ๒ ต้องทำประชามติ แต่ถ้าเรื่องที่นอกเหนือจากนั้น ยกตัวอย่างเช่น เรื่องแก้ วิธีการแก้ ก็ต้องเอาเรื่องประชามติออกไปหรือแก้เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือการทำงานขององค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญ ก็กำหนดว่าต้องทำประชามติ ผมก็บอกว่าก็ควรจะต้องแก้เพื่อเอาเรื่องนี้ออกไปนะครับ เหตุผลนี่ก็คือบอกว่าเพื่อที่จะให้ครั้งต่อ ๆ ไป ถ้าหากเราเห็นว่ามันมีความจำต้องแก้ในเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ก็ไม่ต้องไปทำประชามติอีกนะครับไม่เช่นนั้นแล้วทุกครั้งที่ทำ ทุกครั้งที่มีการแก้ ยกตัวอย่างเช่น เราอาจจะไปเห็นวันหนึ่งข้างหน้าว่าการกำหนด Spec มหาเทพขององค์กรอิสระนั้นมันไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เพราะ Spec มหาเทพนั้นมันไม่ได้เป็น Spec ที่กำหนดต่อองค์กรอิสระฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นตัวกำหนดต่อกรรมการสรรหาองค์กรอิสระด้วยคุณต้องหามหาเทพมาคัดหามหาเทพอีกทีหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้าจะไปแก้ตรงนี้ในอนาคตข้างหน้าก็ต้องทำประชามติอีก ดังนั้นถือโอกาสว่าถ้าจะแก้ในมาตรา ๒๕๖ นี่ก็ต้อง deleteหรือเอาออกในส่วนที่เป็นการประชามติที่ไม่จำเป็นออกไปเพื่อประโยชน์ในเชิงงบประมาณในอนาคตนะครับ อันนี้คือสาระสำคัญของที่ผมนำเสนอ แต่เขียนแล้วอาจจะเอาเรื่องของเหตุผลความจำเป็นงบประมาณขึ้นมาก่อน ก็เลยงง ๆ ขออนุญาตอาจจะปรับการแก้กันอีกนิดหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งนะครับ ผมขออนุญาตถามกลับไปยังทางท่านทศพลนะครับว่าท่านอยู่ในซีกไม่เห็นด้วยจริงหรือเปล่า ก็จะได้บันทึกได้ถูกต้องนะครับ เพราะว่าผมฟังคำอภิปรายของท่านแล้วนี่ท่านบอกว่าถ้าจะแก้ ถ้าจะแก้ ก็ต้องตกลงเนื้อหากันก่อนว่าจะแก้อะไร ซึ่งคำว่า ถ้าจะแก้ต้องตกลงเรื่องเนื้อหาก่อน ผมไม่แน่ใจว่าท่านอยู่กลุ่มไหนกลุ่มที่ ๓ หรือเปล่า เพราะถ้าอยู่กลุ่มที่ ๒ ไม่เห็นด้วยนี่มันเป็นการเพิ่มสัดส่วนของคนที่ไม่เห็นด้วยเพิ่มขึ้นจาก ๑ คนเป็น ๒ คนนะครับ เลยขออนุญาตว่าท่านต้อง Define ตัวเองว่าอยู่ในกลุ่มไหนครับ[๓๗๘]

“ท่านประธานครับ ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการครับ ต้องบอกว่ากระบวนการที่เราทำความเห็นที่ปรากฏตามเอกสารเป็นการให้ความเห็นที่เกิดขึ้นในการประชุมครั้งแรก ๆ ซึ่งเหมือนกับว่าให้แต่ละคนได้ให้ความเห็นออกมาว่าจะมีแนวทางต่าง ๆ อย่างไร ซึ่งอย่างที่ ๑ ผมตั้งข้อสังเกตก็คือว่าอาจจะเป็นการประชุมแรก ๆ ซึ่งอาจจะยังไม่เห็นถึงความคิดของคนอื่นว่าความคิดของคนอื่นเป็นอย่างไร ก็เป็นการแสดง

---

[๓๗๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๗๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓

จุดยืนของตัวเอง แต่ถ้าหากว่าประชุมผ่านไปหลายต่อหลายครั้งและยิ่งมีการที่จะพูดถึงปัญหาของรัฐธรรมนูญในรายละเอียด ในรายมาตรา รายหมวดต่าง ๆที่เกิดขึ้นผมก็ยังไม่แน่ใจว่าสิ่งที่เป็นจุดยืนหรือวิธีการคิดของแต่ละคนยังจะเหมือนเดิมหรือไม่นี่คืออย่างที่หนึ่ง อย่างที่สองก็คือผมให้ความเห็นว่ากระบวนการของอนุกรรมาธิการชุดนี้เรียกว่าให้เกียรติแก่อนุกรรมาธิการแต่ละท่านที่จะเอาความเห็นมานำเสนอ แต่ไม่ยอมสรุปก็คือหมายความว่าไม่ยอมที่จะเป็นความเห็นรวมออกมาว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับอะไร ซึ่งอันนี้ผมคิดว่าทำให้ที่ประชุมชุดใหญ่อาจจะเห็นภาพลำบากนิดหนึ่ง แต่ถ้าเราสามารถสรุปได้ว่าส่วนใหญ่บอกว่าต้องแก้มาตรา ๒๕๖ ถ้าบอกว่าส่วนใหญ่เห็นว่าต้องมีสภาร่างรัฐธรรมนูญอย่างนี้อาจจะทำให้ที่ประชุมชุดใหญ่สามารถที่จะอภิปรายแล้วก็มีความเห็นที่ง่ายขึ้น อันนี้ก็ถือว่าเป็นการให้เกียรติอนุกรรมาธิการแต่ละคนในการนำเสนอ ตอนนี้หน้าที่ผมที่ต้องนำเสนอก็คือว่า ณ วันนั้นผมพูดอะไรบ้าง อย่างที่ ๑ ก็คือผมคิดว่าผมเสนอเป็น ๔ แนวทางความจริงมันก็เป็นสิ่งที่ต่อเนื่องกันทั้งหมด อย่างที่ ๑ ก็คือว่ามาตรา ๒๕๖ นั้นแข็งตัวเกินไปในการแก้รัฐธรรมนูญ สร้างกลไกกุญแจต่าง ๆ หลายด่านมากมาย ทั้ง ส.ว. ทั้งสมาชิกของพรรคการเมืองซึ่งไม่มีตำแหน่งในคณะรัฐบาล ไม่มีตำแหน่งเป็นประธาน รองประธานสภา ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ในวาระ ๓ อันนี้ก็คือเป็นการสร้างกลไกที่ค่อนข้างแข็งตัว แล้วก็ยังจะต้องไปทำประชามติ ดังนั้นก็เห็นควรว่าควรจะต้องมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้อ่อนตัวมากขึ้น อย่างที่ ๒ ก็คือลงไปในรายละเอียดว่าส่วนที่เป็นปัญหาคืออะไร ก็คือเรื่องของ ส.ว. ๑ ใน ๓ ที่จะต้องให้ความเห็นในวาระเห็นชอบในวาระที่ ๑ และวาระที่ ๓ อันนี้ก็คิดว่าเป็นส่วนที่เพิ่มเติมออกมาแล้วก็อาจจะเป็นปัญหาอุปสรรคในการแก้ รวมถึงเรื่องของการที่จะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมือง ซึ่งไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธาน เห็นชอบไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ เห็นชอบในวาระที่ ๓ อันนี้ก็สมควรที่จะเอาออก อย่างที่ ๓ ก็คือผมเห็นปัญหาของประชามติที่ฟุ่มเฟือย นั่นก็คือไปกำหนดไว้ว่าถ้าจะแก้ไม่ว่าจะแก้เกี่ยวกับบททั่วไปพระมหากษัตริย์ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ คุณสมบัติลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่หรืออำนาจได้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องประชามติ ผมก็ใช้คำว่าเป็นการทำประชามติที่ฟุ่มเฟือยต่อจากนี้ไปจะแก้ไขอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามดังกล่าวนี้ก็ต้องไปประชามติหมด ก็เห็นสมควรว่าให้ยกเอาเรื่องประชามติออก ยกเว้นหมวด ๑ หมวด ๒ แล้วก็ข้อสุดท้ายเรื่องของการที่ว่าถ้าจะแก้ก็ควรจะต้องมีหลักประกันว่าสิ่งที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ใช่เป็นการแก้บนประโยชน์ของฝ่ายการเมือง ดังนั้นการมีองค์กรขึ้นมาเพื่อดูแลในการแก้ไข ซึ่งอาจจะต้องแก้ไขใหม่ทั้งฉบับก็สมควรที่จะต้องมี สสร. สิ่งที่ผมเสนอก็เป็น ๔ เรื่อง แต่ผมขออนุญาตให้ความเห็นตามที่บอกไว้ครับว่าความเห็นต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความเห็นที่เกิดขึ้นในการประชุมครั้งที่ ๑ อย่างไรก็ตามสำหรับผมเองผมยังยืนยันความเห็นเดิม แต่ท่านอื่นจะเปลี่ยนหรือเปล่า ผมไม่ทราบนะครับ ผมยังอยากให้ที่ประชุมของอนุกรรมาธิการมีการทำข้อสรุปที่เป็นหนึ่งเดียวว่า ส่วนใหญ่คิดอย่างไร แก้มาตรา ๒๕๖ หรือไม่เป็นส่วนใหญ่ จะมีสภาร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่เป็นส่วนใหญ่ด้วย อันนี้อาจจะต้องมีการทำมาเป็นในเรื่องนี้ครับ ขอบคุณครับ

ขออนุญาตให้ข้อมูลเรื่องประชามติว่าที่ท่านไพบูลย์พูดว่า ๔ ครั้งนี้ ผมว่าท่านเข้าใจผิด เพราะอย่างน้อยที่สุดที่ในเอกสารที่ท่านเขียนว่าประชามติ ครั้งที่ ๓ เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ อันนั้นไม่ใช่ประชามตินั่นคือการเลือกสมาชิก สสร. นะครับ ประชามติก็ประชามติ เลือกก็เลือก คนละเรื่องกันเพราะฉะนั้นเหลือ ๓ แล้วนะครับ ถัดไปก็คือครั้งที่ ๒ ที่ท่านบอกว่าเป็นการทำประชามติเมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่และผ่านการพิจารณาของรัฐสภาแล้ว ผมก็ไม่เห็นว่าจำเป็นจะต้องทำในครั้งที่ ๒ นะครับ เพราะว่าไปทำใน

ครั้งของการร่างเสร็จแล้ว แล้วก็ทำประชามติครั้งนั้นก็ได้ ดังนั้น ความเห็นของผมคือแค่ ๒ ครั้ง ครั้งที่ ๑ ก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ ซึ่งถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ เมื่อไร ไม่ว่าจะแก้อย่างไรก็แล้วแต่ต้องทำประชามติ และครั้งที่ ๒ คือเมื่อร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วต้องทำประชามติเพื่อให้เกิดการยอมรับทั่วไป ส่วนอีก ๒ ครั้งน่าจะไม่ใช่

ขออนุญาตให้ความเห็นต่อท้ายด้วยเช่นเดียวกัน ขอบคุณครับขออนุญาตท่านประธาน ผมดูสิ่งต่าง ๆ ที่พวกเราได้มีโอกาสนำเสนอความเห็นนะครับ ผมคิดว่าถ้าเรียงจากความเห็นที่อ่อนสุดไปจนถึงแรงสุด แล้วตรงกลางคืออะไร อ่อนสุด ก็คือบอกว่าไม่แตะมาตรา ๒๕๖ แต่แตะในมาตราที่อาจจะเป็นข้อขัดข้องต่าง ๆ ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้ นี่คือข้อเสนอของท่านไพบูลย์ ถ้าเป็นข้อเสนอนี้ผมคิดว่าไม่ต้องมีกรรมาธิการชุดนี้ เพราะกรรมาธิการชุดนี้ต้องหาแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติม หลักเกณฑ์ในการแก้ไขเพิ่มเติม สิ่งที่ท่านไพบูลย์เสนอที่บอกว่าให้แก้ในมาตราที่เป็นปัญหาโดยไม่ต้องแตะมาตรา ๒๕๖ นั้นก็ไม่จำเป็นหรอกครับเราไม่ต้องทำงานมันก็เป็นไปตามกลไกอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นข้อเสนออ่อนสุดตรงนี้ต้องตีตกอย่างที่ ๑ ข้อเสนอที่แรงขึ้นมาคือแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างเดียว อันนี้ฟังจากท่านเทพไท แต่ท่านก็บอกว่ายอมที่จะมี สสร. แล้ว เพราะฉะนั้นผมคิดว่าประเด็นมาตรา ๒๕๖ อย่างเดียวก็ไม่มีแล้ว ข้อเสนอตรงกลางที่สุดก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ บวก สสร. ข้อเสนอที่แรงขึ้นมาอีกก็คือมาตรา ๒๕๖ พ่วงกับประเด็นซึ่งเป็นข้อขัดข้องทางการเมืองที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการแต่งตั้ง ข้อเสนอที่แรงที่สุดจากคุณรังสิมันต์ โรม ก็คือบอกว่าแก้มาตรา ๒๕๖ และแก้ประเด็นที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทั้งหลายให้หมดไป เช่น เรื่อง ส.ว. ไม่ต้องมี จำกัดอำนาจ ส.ว. ด้วย แล้วก็เรื่องของอำนาจการรับรองความชอบธรรมของ คสช. ก็ต้องไม่รับรองความชอบธรรม นี่คือข้อเสนอที่แรงที่สุด ดังนั้น ผมถามว่าเป็นไปได้หรือไม่ฝ่ายที่แรงท่านจะลดดีกรีลงมาแล้วให้มาอยู่ตรงกลางเหมือนกัน ถ้าท่านยอมลดลงมาให้เป็นกลางเหมือนกันได้วันนี้เรามีเอกภาพแล้ว เรามีข้อสรุป มีข้อยุติ เพราะประเด็นที่บวกเข้าไปเพิ่มเติมนี้คือประเด็นว่าแก้ไขกลไกทางการเมืองที่ยังขัดข้องอยู่ อันนั้นก็ให้เป็นหน้าที่ สสร.ไปสิ่งที่ให้เขาไปคิด จะได้เป็นคำตอบซึ่งไม่มีใครได้เปรียบ เสียเปรียบ หรือประเด็นที่อาจจะแรงที่สุดที่บอกว่า เลือก ส.ว. จำกัดบทบาท ส.ว. แล้วก็ไม่รับรองความชอบธรรมของ คสช.ประเด็นเหล่านี้ก็เป็นประเด็นแตกหักซึ่งอาจจะตรงใจคนบางคน แต่ท้ายที่สุดแล้วมันก็จะนำไปสู่ความไม่สำเร็จในการแก้ไข ดังนั้นสมมุตินะครับว่าฝ่ายที่เกิน ผมเรียกว่า ฝ่ายที่เกินฝ่ายที่ลดนี่ไม่มีแล้วนะครับ เพราะผมคิดว่าฝ่ายที่ลดลงมา อย่างกรณีของท่านไพบูลย์ไม่ต้องมีกรรมาธิการชุดนี้ก็ได้ เพราะว่าไปแก้เนื้อหาข้างใน แต่ฝ่ายที่เกินถ้าท่านยอมลดลงมาในระดับที่เป็นกลาง ก็คือ ที่ว่าแก้มาตรา ๒๕๖ แล้วมี สสร. ได้ เพราะว่าวันนี้เรามีเอกภาพ และถ้ามีเอกภาพเมื่อไรเราสามารถพูดกับสังคมได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งซึ่งเป็นข้อสรุป หรือยังไม่จำเป็นต้องไปรอถึงวันที่เราจะต้องไปยื่นต่อสภาว่าวันนี้เราเสนอญัตติเข้าสภาแล้วเป็นแบบนี้ ณ วันนี้พูดออกไปทันทีก็ลดระดับความรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ในระดับหนึ่ง ผมคิดว่าเราหาคำตอบ มีคำตอบต่อบ้านเมืองในลักษณะแบบนี้น่าจะดีกว่า ผมคิดว่าปัญหาของการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในอดีตที่จะต้องมีการลงถนนทั้งหลาย ก็เพราะเขาเห็นว่าการเมืองในสภานั้นเป็นการเมืองซึ่งไม่มีทางออก เมื่อใดก็ตามถ้าท่านสามารถสร้างทางออกที่เป็นการเมืองในสภาได้ การเมืองบนท้องถนนจะไม่เกิดขึ้น นี่คือหัวใจ ทุกครั้งที่ผ่านมาเป็นแบบนี้ แต่ถ้าไม่มีคำตอบจากการเมืองในสภา กรรมาธิการก็ตั้งขึ้นมาเพื่อชะลอเวลาไปเรื่อย ๆ แล้วก็รอดูกระแสว่าจะเป็นอะไร ก็พูดมาสักครั้งหนึ่ง ทำนองแบบนี้ ประชาชนเขาก็ไม่เอาด้วย แล้วที่น่ากลัวที่สุดในอายุของผม ที่วันนี้ผมต้องยอมรับว่าผมอายุมากแล้ว ที่ผมเห็นก็คือว่าการเมืองบนถนนมันเปราะบางมาก ๆ ยิ่งการชุมนุมครั้งนี้ผมใช้คำว่าไม่มีผู้นำเลยครับ ไม่มีกระบวนการจัดตั้งที่ดีเลยครับ ไม่มีกระบวนการในการควบคุมม็อบที่ดีเลย ห่วยที่สุดพูดตามตรง ถ้ามองในเชิงของการชุมนุม เครื่องเสียงดี ๆ คุณยังไม่มีด้วยซ้ำ อะไร

ๆ ก็เกิดขึ้นได้ภายใต้การชุมนุมซึ่งไร้ระบบแบบนี้ นี่คือความน่ากลัว ผมถึงขอร้องว่าสำหรับท่านที่เกินท่านยอมได้ไหม ถ้าท่านยอมได้ผมคิดว่าประธานจะสรุปได้ง่ายขึ้น คือท้ายที่สุดก็คือสรุปเป็นกลางอันเดียวก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ และมี สสร. ขอบคุณครับท่านประธาน[๓๗๙]

นายศุภชัย ใจสมุทร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่เจ็ด

"ผมมีความเห็นว่าในแง่ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ นี้ ผมไม่เคยเชื่อเรื่องของการทำประชามติผมคิดว่าในห้วงเวลานั้นพวกเราคงจำกันได้ว่าทุกคน ไปลงประชามติด้วยเหตุผลประการเดียวคือจะไปการับเพื่ออยากเลือกตั้ง อยากให้คสช. หมดอำนาจไป โดยลืมคิดไปว่า ณ เวลานั้นรัฐธรรมนูญฉบับนั้นถูกออกแบบมาให้เอื้อกับคสช. ในการครองอำนาจอย่างยาวนาน ผมมองว่าเมื่อรัฐธรรมนูญออกมาแล้วมีสูตร เรื่องการเลือกตั้งซึ่งเราคงรับรู้กัน ผมว่าตัวนั้นแหละเป็นตัวอันตรายที่จะทำให้บ้านเมืองเรา เป็นปัญหาจนถึงปัจจุบัน มันส่งผลอย่างยิ่งที่ทำให้พรรคการเมืองซึ่งพวกเราอยู่กันนี้ถอยหลัง กลับไปอ่อนแออย่างยิ่งทีเดียว รวมถึงว่าวันนี้รัฐบาลมีอยู่ตั้ง ๑๙ พรรค ผมว่ามันมาจากกลไกตรงนั้น กฎหมายลูกจำนวนมากมายที่หลายท่านได้มีการพูดไปแล้วผมเห็นพ้องต้องกัน เหมือนกันหมดว่ามันถึงเวลาที่จะต้องแก้ไข ผมเป็นนายทะเบียนพรรคอยู่นี่ผมปวดหัวมากเลยกับการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นกฎหมายลูกที่โยงมาจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมว่า การที่รัฐธรรมนูญได้มีการกำหนดเรื่องการมีส.ว. สามารถที่จะมาเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ก็อาจเป็นผลทำให้เห็นได้ว่าผู้นำประเทศอาจจะไม่ยึดโยงกับประชาชน ความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนก็เป็นปัญหา ภาพรวมที่ผมคิดก็คือว่าวันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญซึ่งผ่าน สสร. ในอดีตทุกอย่าง ยกตัวอย่างปี ๒๕๔๐ หรืออะไรนี่เป็นรัฐธรรมนูญ ที่ได้เข้ามาควบคุมลดทอนยึดพื้นที่ทางการเมือง พื้นที่การใช้อำนาจของประชาชน ไม่ว่าจะโดยตรงโดยอ้อมไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้การเมืองถูกสงวนไว้กับกลุ่มบางกลุ่ม กลุ่มคนบางคน ซึ่งอาจจะเป็นพวกเรานี้เท่านั้น แต่ประชาชนไม่สามารถที่จะเข้าถึง ผมคิดว่าคำว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนมันเป็นถ้อยคำที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในที่สุดพวกเราก็รู้ดีว่า ประชาชนไม่สามารถที่จะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงในทางปฏิบัติได้เลย ผมว่าฉบับนี้มันลดทอนไปมาก แล้วผมคิดว่าเป็นหน้าที่พวกเราว่าจะต้องทำอย่างไรที่จะหาทางเรียกคืนสิ่งเหล่านั้นกลับมา ก็ขออนุญาตเสนอสั้น ๆ ครับ"[๓๘๐]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

"เพื่อให้งานเราเดินไปได้นะครับ โดยสืบเนื่องจากครั้งที่แล้ว ผมอยากเสนอท่านประธานอย่างนี้ครับว่าใน ๒ ครั้งแรก เราคุยกันครั้งที่แล้วว่าเราจะเป็นการแสดงความคิดเห็นแบบกว้าง ๆ ก่อน เพื่อให้เราตกผลึกซึ่งผมเสนอว่าเราก็คงแสดง ความคิดเห็นใน ๒ ประเด็นใหญ่ ๆ ประเด็นแรกคือกระบวนการวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งทำได้ ๒ แบบอยู่แล้ว คือจะเป็นรายมาตราหรือทำทั้งฉบับเราก็มาดูว่า ทั้ง ๒ กรณีนี้ ถ้าทำทั้งฉบับควรจะมีกระบวนการ วิธีการอย่างไร ถ้าแก้รายมาตราก็ไม่ได้เป็นปัญหาอยู่แล้ว ประเด็นไหนที่เป็นเนื้อหาที่เราคิดว่าสมควรแก้ไขเราก็มาพิจารณากันนะครับ พอครั้งที่ ๓ และต่อ ๆ ไปผมคิดว่าก็จะไปสู่การสรุปของแต่ละด้าน ทั้งในแง่ของกระบวนการแล้วก็เนื้อหา ที่จะตกผลึกมากขึ้นว่าเราควรจะเป็นอย่างไร ส่วนอันที่เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ทั้งจากองค์กรที่เกี่ยวข้องประชาชน ผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่สามารถทำได้เพราะว่าถ้ากระจุกอยู่ที่เราเท่านั้น ก็จะดูเหมือนว่าเราไม่ให้มี Participation จากข้างนอกเลย ก็จะดูไม่ดีนะครับ เพราะว่าการที่เรารับฟังมานี้มาประกอบการทำรายงานของเราว่า จากที่เราคุยกันในระหว่างพวกเรา

---

[๓๗๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๘๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

กันเองตกผลึกกันเองเป็นอย่างนี้และฟังจากข้างนอกแล้วเราก็มีข้อเสริมเพิ่มเติมเข้าไป ผมคิดว่ารายงานของเราที่จะเสนอต่อสภาก็จะมีความสมบูรณ์มากขึ้นต่อการนำไปปฏิบัติ ถ้าที่ประชุมจะกรุณาเห็นด้วยเราก็จะทำงานได้ง่ายขึ้นแล้วก็เดินไปตามขั้นตอนเหล่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๓๘๑]

“ดังนั้นผมจึงคิดว่าประเด็นที่เราจะแก้ไขต่าง ๆ ตอนที่ผมทำตอนนั้นเราก็ต้องเป็น ๒ ประเด็นใหญ่ ๆ คือ ๑. เราควรทำใหม่ทั้งฉบับ แต่เราไม่แตะต้องหมวด ๑ หมวด ๒ เสีย เพื่อให้มัน Synchronize กัน เพราะถ้าเราแก้ทีละมาตรา ๒ มาตรา และถ้าแก้แก้แบบไม่ Synchronize มันก็จะยุ่งไปอีกแบบหนึ่ง ยกเว้นประเด็นที่มันขัดแย้งกันเองอย่างที่ผมยกตัวอย่างเมื่อสักครู่นี้ คุณรับรองเสรีภาพ แต่ถ้าประกาศคำสั่ง คสช. การกระทำทั้งหลายมันขาดเสรีภาพ อันนี้ใหญ่กว่านะมันไปไม่ได้ด้วยตัวมันเองนะครับ ผมจึงคิดว่าในส่วนเหล่านี้เราน่าที่จะพิจารณาร่วมกันได้”[๓๘๒]

“ผมอยากจะฝากพวกเราทุกคนว่าเรามาช่วยกันดูอย่างนี้ดีไหมครับ อันไหนไปได้ผมเชื่อว่าผมก็ไม่อยากไปแตะอำนาจวุฒิสภาที่ ๑ ใน ๓ เขาจะบล็อกได้ ไม่เป็นไรแต่ถ้าเห็นพ้องร่วมกันว่าอย่างนี้มันเป็นปัญหาต่อบ้านเมืองจริง ๆ นะ เราทำร่วมกัน และผมก็เชื่อว่าฝ่ายค้าน หรืออาจจะไม่ได้เป็นฝ่ายค้านทั้งหมด สำหรับพรรคการเมืองที่ไม่ได้มีผู้แทนมีตำแหน่งต่าง ๆ ก็รับรวมเข้าไปด้วยยิ่งยุ่งไปใหญ่สำหรับรัฐบาล เพราะแม้แต่คนร่วมรัฐบาลเองต้องเอามานับอีก สัดส่วนแทนที่จะ ๔๐-๕๐ จะกลายเป็น ๖๐ ก็ยิ่งแก้ยากเข้าไปอีก ผมว่าตรงนี้ถ้ามองให้ดีแล้ว จริง ๆ พูดอย่างยุติธรรมมันไม่ได้ถ่วงดุลกันหรอก มันทำให้เกิดการเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราก็ต้องมาดูว่าจะทำอย่างไรให้มันเกิดการเป็นไปได้ที่มันเหมาะสม แล้วก็เป็นไปตามระบบปกติเราอยู่กันมา ๘๐ กว่าปี เพิ่งมีครั้งแรกที่เป็นระบบแก้รัฐธรรมนูญที่มันประหลาดได้ขนาดนี้ผมจึงคิดว่าเราควรมาดูตรงนี้ให้ชัดเจนแล้วเปิดใจให้กว้าง แล้วมาช่วยกัน และตั้งประเด็น ผมว่าคราวหน้าถ้าเราตั้งได้ว่าถ้าจะทำใหม่ทั้งฉบับจะทำแบบไหน รายมาตราที่เป็นปัญหา ได้แก่เรื่องอะไรบ้าง และควรจะแก้ไขกันอย่างไรต่อไป ถ้าอย่างนี้ผมคิดว่าเราจะเดินหน้าได้ ขอบคุณครับ”[๓๘๓]

“ผมคิดว่าส่วนใหญ่เราน่าจะเห็นตรงกันเกือบหมดนะครับ เพียงแต่ว่าอยากจะขอเรียนท่านประธานสรุปเป็นย่อ ๆ อย่างนี้ได้ไหมครับ เพื่อจะได้ไปสู่การดำเนินการต่อไปนี่

ประเด็นแรก ก็คือการศึกษาของคณะกรรมาธิการนี่ผมได้เรียนย้ำแล้วว่าเรามีหน้าที่ศึกษา แล้วก็เสนอแนวทางว่าจะทำแบบไหนกันบ้าง พร้อมด้วยเหตุด้วยผลว่าเพราะอะไรจึงทำเช่นนั้นนะครับ เราไม่ได้เป็นคนเสนอแก้รัฐธรรมนูญนะครับ ทีนี้ถ้าเป็นอย่างนั้นนี่ผมคิดว่าเมื่อครู่นี้ที่ฟังนี่หลายท่านก็จะบอกว่าก็ควรมีการแก้ไขประเด็นที่เป็นปัญหานะครับ ผมใช้คำว่าประเด็นแล้วกัน ถ้ามาตราบางทีมันอาจจะไม่ครบถ้วน ประเด็นที่เป็นปัญหานี่ก็มีหลากหลาย อย่างยกตัวอย่างเช่น ที่มาของนายกรัฐมนตรี เรื่องของที่มาอำนาจและการตรวจสอบองค์กรอิสระและศาล สิทธิเสรีภาพประชาชน ระบบเลือกตั้งพวกนี้ก็เป็นประเด็นต่าง ๆ ที่จะต้องไปดูกัน

อันที่ ๒ ก็คือการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ของตัวเขาเอง คือปัจจุบันเรามองว่ามันทำให้การแก้ไขนั้นมันไม่เป็นไปตามที่เคยเป็นตามปกติ ดังนั้นมันก็จะยุ่งยากหน่อยถ้าเราจะชี้แจงว่าเพราะว่าอยากให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกัน ถ้าอันไหนไม่ยอมมันก็ไปไม่ได้อันนี้ก็แล้วแต่ก็เป็นเหตุเป็นผลไป

ส่วนประการที่ ๓ ก็คือว่าที่เราบอกให้มี สสร. ขึ้น ซึ่งบางท่าน ผมอยากจะเรียนว่าอาจจะยังไม่เข้าใจว่ามันจะใช้เวลายืดยาวเนิ่นนานอะไรหรือเปล่า ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่าการดำเนินการแก้ไขที่แน่ ๆ คือต้องแก้มาตรา คือถ้าเห็นพ้องกันในประเด็น มาตรา ๒๕๖ อาจจะไม่ต้องแก้ เพราะว่ารัฐบาลเห็นชอบได้เสียงข้าง

---

[๓๘๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๘๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๘๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

มาก ส.ว. ๑ ใน ๓ เห็นด้วย ฝ่ายที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลก็แล้วกันนะครับก็ไม่ได้คัดค้านถึงจำนวน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ มันก็สามารถแก้ได้เลยถ้าทุกคนเห็นตรงกันว่าประเด็นเหล่านี้มันเป็นปัญหาต้องแก้ไขนะ มันก็ผ่านไปได้เลย ถูกไหมครับ ก็ไม่ต้องไปแตะมาตรา ๒๕๖ หรือการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้เป็นไปตามปกติที่เคยเป็นมา ถ้าทุกคนเห็นพ้องต้องกันมันก็เป็นไปได้เลยนะครับนี่ยกตัวอย่าง ขณะเดียวกันนี่ที่เขาทำในเรื่องของ สสร. ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๙ นี่ เขาก็แก้มาตราว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี่ละ แต่แทนที่จะไปแก้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยตรง เขาไปเพิ่มหมวดที่ว่าด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ไว้ในหมวดว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในระหว่างที่ไปสมมุติกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญทั้งฉบับไปเลือก สสร. มาให้ สสร. ไปยกร่างนี่ท่านก็ทำของท่านไป ขณะเดียวกันรัฐสภาก็ยังมีอำนาจจะแก้ไขรายประเด็นได้ตลอดเวลาตามบทแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ปัจจุบัน ซึ่งถ้าไปแก้มาตรา ๒๕๖ ให้เป็นไปตามปกติกระบวนการแก้ไขก็จะง่ายขึ้น แต่ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นก็ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะแก้ได้ เพราะฉะนั้นทั้งหมดนี่มันเดินไปพร้อมกันได้หมด เป็นการศึกษาเพื่อให้คนที่จะไปดำเนินการต่อนี่คุณจะทำแบบไหน ถ้าเห็นว่า ยกตัวอย่างนะครับที่ผมมอง ถ้าเห็นว่าในอนาคตนี่ สมมุติว่ารัฐบาลนี้อยู่ครบ ๔ ปี แต่พอการเลือกตั้งครบปีที่ ๔ จะเลือกตั้งครั้งต่อไปนี่เป็นการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นะที่ร่างโดยประชาชนเห็นชอบโดยประชาชนคนก็จะมองอย่างมีความหวัง หรือคนที่ต่อว่าว่าการสืบทอดอำนาจมันต่อไม่จบ แก้ประเด็นโน้นก็ติดประเด็นนี้ประเด็นนั้น นี่ก็สบายใจว่าถ้าครบ ๔ ปี สืบทอดอำนาจแปลว่าจบลงนะ ต่อไปนี้เป็นฉบับประชาชน ทุกคนเดินตาม Road map นี่ร่วมกันนะ รัฐประหารก็จะเกิดยากเพราะว่ามันทำทั้งประเทศละอันนี้ เพียงแต่ว่าการรณรงค์ของ สสร. นั้นขอให้เป็นการรณรงค์ที่มันเป็นบรรยากาศของการเปิดและเสรีจริง ๆ มันก็จะไม่มีใครไปต่อว่าต่อขานได้ และกรณีนี้ไม่มีใครได้เปรียบเสียบเปรียบเพราะไม่รู้ว่าเขาจะร่างออกมาหน้าตาเป็นอย่างไร สมมุติร่างมาเหมือนฉบับปัจจุบันเป๊ะ ทุกฝ่ายยอมรับนะว่ามันแบบนี้นะมันก็จะจบสิ้น เพราะว่ามันเป็นความชอบธรรม นี่คือประเด็นที่ ๑

ประเด็นที่ ๒ ผมคิดว่าก็คือบทบาทของพวกเราเองนี่นะครับ ประการแรก ก็คือว่าเอาละเราก็ต้องทำให้เสร็จในเวลาที่เรากำหนด แล้วก็ขอความกรุณาอนุที่เกี่ยวข้องนั้นนี่ เพื่อรวดเร็วผมได้เรียนตอนต้นแล้วว่ามันมีความเห็นของ ส.ส. ที่เสนอญัตติ มีความเห็นของกรรมาธิการ มีความเห็นของภาควิชาการ ภาคประชาชน เราก็สรุปเป็นประเด็นร่วมกันไปก่อนเลย แล้วก็ถามความคิดเห็นแล้วก็มาสรุปอีกทีหนึ่งว่าประเด็นเหล่านี้ประชาชนคิดเห็นกันอย่างไรบ้าง ก็ทั้งหมด เพื่อไป Support Paper เรานะ ไม่ใช่เพื่อเราจะไปยกร่างเสนอเอง เพราะเราไม่มีอำนาจไปยกร่างแก้ไข ไม่ว่ากฎหมายลำดับไหนก็ตามแน่นะครับ และผมว่าสุดท้ายนี้ที่เห็นด้วยกับอาจารย์ปิยบุตร หัวใจของความสำเร็จนี่มันคือความร่วมมือของทุกฝ่าย ถ้าเราเห็นว่าบ้านเมืองเดินไปแบบนี้ไปในวันข้างหน้านี่มันตันด้วยกันทุกฝ่าย เราต้องหาทางออกหาลมหายใจให้ มันก็จะเห็นว่าเอาละที่แน่ ๆ คือครบ ๔ ปีเมื่อไรนี่มันมีแสงสว่างตรงนั้นนะ เราเดินแบบนี้ร่วมกันนะ ผมคิดว่าคนก็โอเคได้นะครับ ส.ว. ท่านเองท่านก็สมมุติ ถ้ามันเป็นอย่างนั้นนี่ท่านก็มีอำนาจ ๔ ปีเต็ม ถ้า ส.ว. ใหม่ตามที่เขาร่างมันก็ยังไม่รู้ว่าหน้าตาเป็นแบบไหน ถ้าเกิดเป็นแบบแต่งตั้งเหมือนเดิมแบบนี้อีกก็ถือว่าเป็นไปตามนี้ ก็อยู่ที่บทเฉพาะกาลที่คนเขาไปร่างเขาจะเขียนว่าอย่างไร ดังนั้นประเด็นที่หลายท่านห่วงว่าจะไม่มีความเป็นกลางนี่อันนี้มันจะเกิดโดยตัวของมันเอง ทุกอย่างก็จะเป็นไปด้วยดีสุดท้ายก็คือว่าถ้าพวกเราร่วมมือกัน สิ่งที่จะต้องร่วมมือต่อไปคือแสวงความร่วมมือจากพรรคการเมือง จากรัฐบาล จากท่าน ส.ว. ว่าเดินอย่างนี้ร่วมกันไหม ความขัดแย้งที่ดำรงมาแล้วดูเหมือนว่ามันไม่มีวันจบสิ้นนะ มันจบเพราะว่ากติกาที่ทุกคนมารับร่วมกันอย่างแท้จริง ไม่ใช่ว่าเป็นของใครคนใดคนหนึ่ง ไม่ได้ถูกกล่าวอ้างได้ว่าต้องการสืบทอดอำนาจของคนนั้นคนนี้ ผมคิดว่าอันนี้คือการปลดล็อก

ทุกอย่างได้หมดนะครับ ก็เลยอยากกราบเรียนว่าถ้าเห็นด้วยเราเดินอันนี้ได้ เพราะว่าเราเป็นการศึกษาเราไม่ได้เสียหายอะไรนะครับ ก็ขอความกรุณาท่านประธาน และท่านกรรมาธิการทุกท่านด้วยครับ”[๓๘๔]

“อีกนิดเดียวครับเสริมท่านประธาน เพราะว่าอยากให้พวกเราลงไปสู่เรื่องปฏิบัติที่เป็นจริง ก่อนหน้านั้นกฎหมายทั้งหลายเมื่อไม่ผ่านสภา คือสภาถูกยุบ หรือว่าหมดวาระไปอะไรก็ตามแต่ หรือถูกยึดอำนาจ กฎหมายมันตกและกลับไปที่เก่าหมด เริ่มจากกรมใหม่บางฉบับเดินทางเป็น ๑๐ ปียังไม่เข้าสภาเลย สุดท้ายตอนนั้นผมเป็นรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรีก็เลยเสนอรัฐบาลท่านบรรหารบอกว่าเอากฎหมายที่เพิ่งตกสภามาเสนอเลย เพราะอะไรรู้ไหมครับอย่างน้อย ๑ เดือนแรกไม่มีกฎหมายรัฐบาลเสนอเพราะต้องรอจากกระทรวง ทบวง กรม แต่ ส.ส. ก็เสนอได้เลย แต่พอ ส.ส. เสนอ สิ่งที่รัฐบาลทำคืออะไรรู้ไหมครับ ขอรับไปพิจารณาก่อน รับหลักการ ๓๐ วัน ก็คือ ๓๐ วันไม่ต้องพิจารณาอะไร เราก็บอกทำอย่างนี้ในที่สุดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ก็มาแก้ว่าตกตรงไหนต่อตรงนั้นโดยถ้ารัฐบาลเห็นชอบ มันก็เร็วขึ้นถูกไหม เพราะบางอันมันจำเป็นแต่ก็วนอยู่อย่างนี้ แต่ประเด็นสำคัญของเราที่เมื่อกี้ท่านประธานพูดอีกอันก็คือ อยู่ตรงนี้ครับคือ กฎหมายพอผ่านจากกระทรวง ทบวง กรมมารัฐบาล รัฐบาลส่งกฤษฎีกา ไม่มีอะไรไปกำหนดว่ากฤษฎีกาจะต้องทำให้เสร็จภายในกี่วัน เธอก็แล้วแต่นโยบายจะดอง หรือไม่ดอง ถ้าดองก็อยู่อย่างนั้น แล้วพอกลับมากลับมาเสร็จมาเข้าคณะรัฐมนตรี ส่งไปวิป ก็รอวิปพิจารณาจะส่งเข้า ส่งเข้าไปต่อคิว สมัยก่อนก็มีปัญหาก็คือรัฐบาลก็จะเลื่อนคิวขึ้นมาเพราะมีเสียงข้างมากก็จะเถียงกันเป็นชั่วโมงเรื่องเลื่อนไม่เลื่อน ตอนผมเป็นประธานสภา ก็ขอตอนนั้นท่านพงศ์เทพเป็นผู้ขอว่าถ้าจะเลื่อนนี่บอกล่วงหน้า ๑ อาทิตย์จะได้ให้ฝ่ายค้านเขาเตรียมตัว เพราะเลื่อนลำดับ ๖๐ ขึ้นมามันไม่มีข้อมูล เขาจะไปพูดอะไรได้เพราะแต่ก่อนสภาเขาจะทำข้อมูลให้ ผมว่ากระบวนการอย่างนี้อยากให้พวกเราเข้าใจเหมือนกันเราจะได้ ช่วยกันในความเป็นจริง ไม่อย่างนั้นใครจะมาเป็นนายกรัฐมนตรีก็ตามแต่ จะมาจากประชาธิปไตยหรือมาจากอะไรก็ไม่รู้เรื่องเลย พอไม่รู้เรื่องก็ถูกครอบงำโดยระบบราชการรออย่างนี้วนไปวนมาวนมาวนไปสุดท้ายประเทศทั้งประเทศเสียหายมาก ถึงอยากจะว่าเรื่องแนวนโยบายที่ผมเรียนเมื่อสักครู่นี้มันจะต้องมีผลในระดับหนึ่ง แต่ถ้าเอาไว้เป็นแนวทางตรากฎหมายก็ฉันไม่ตรา ฉันไม่ปฏิบัติก็ไม่เป็นไร ไม่รู้จะเขียนไปทำอะไร ดูเหมือนกับประเทศนี้ประชาชนได้รับความคุ้มครองดีเหลือเกิน สุดท้ายไม่มีอะไรเลย นี่มันเป็นอย่างนี้ อยากให้ช่วยตรงนี้ครับ”[๓๘๕]

“ท่านประธานครับ สิ่งที่ผมอยากฝากก็คือ ที่เคยเรียนตอนต้นแล้วว่า คือเรานี้เป็นผู้ที่เสนอในทางวิชาการที่ถึงแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ทีนี้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้มันทำได้ ๒ วิธี วิธีแรกก็คือยกร่างใหม่ทั้งฉบับกับวิธีที่ ๒ ก็คือแก้รายประเด็น เท่าที่ผมฟัง ๆ ที่พวกเราอยากแก้รายประเด็นมันเยอะแยะและมันพันกันไปพันกันมาหมด ดังนั้นถ้าแก้รายประเด็นซึ่งมีปัญหามากมายนี้นะครับ มันก็ต้องไปยกร่างกันใหม่เกือบทั้งหมดอยู่แล้ว เพราะไม่อย่างนั้นมันจะไปแก้บางประเด็น และไปติดอีกบางประเด็น เขาจะยุ่งไปหมดเลยนะครับ ผมจึงคิดว่ารายงานการศึกษาของเรานี้หรือที่ท่านวัฒนาจะไปช่วยสอบถามหาข้อมูลต่าง ๆ นะครับ คงจะมีประเด็นเรื่องใหญ่ก็คือว่าถ้าจะทำใหม่ทั้งฉบับนี้พวกเราเห็นว่าดีไหม ที่ผมเรียนตอนต้นว่ามันดีก็เพราะว่ามันมีทั้งเรื่องของกระบวนการและเนื้อหา คือกระบวนการนี้ถ้าทำใหม่ทั้งฉบับเป็นกระบวนการของประชาชนโดยสมบูรณ์ ทั้งร่างโดยประชาชน ผมใช้คำง่าย ๆ ก่อนนะครับ เห็นชอบโดยประชาชนนี้ มันก็จะมีความชอบธรรมสูงที่สุดที่เราเคยมีมา เนื้อหาก็ว่ากันไป ช่วงรณรงค์ว่าอยากได้เนื้อหาอะไรอย่างไรนั้นก็ขอให้ Free and Fair ก็รับเอาข้อมูลที่พวกเรามีทุกวันนี้เข้าไปด้วย เหมือนเมื่อครั้งที่เราทำในปี ๒๕๓๙ และเป็นรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ นั่นละนะครับ ประเด็นต่อมาก็คือว่า ขณะเดียวกันเราก็ไม่ได้ปิดกั้นของเราที่จะเสนอการแก้รายประเด็น

---

[๓๘๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๘๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

เพราะอะไรรู้ไหมครับ สมมุติว่าทั้งสังคมจะเดินหน้าไปสู่การทำฉบับใหม่ แต่ระหว่างที่ทำฉบับใหม่นี้ เราเห็นประเด็นไหนมันเป็นปัญหาต่อการบริหารประเทศเราแล้วกันนะครับ หรือที่คนอยู่ในประเทศและมันติดขัด ก็แก้เป็นรายประเด็นไปก็ไม่ได้เสียหายอะไร ซึ่งรายประเด็นเราก็เคยพูดกันแล้วว่ามี ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกคือที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกันอันนี้ไม่จำเป็นต้องไปแก้มาตราเรื่องแก้รัฐธรรมนูญก่อนเลย เพราะไม่มีอะไรติดขัด ผมเองไม่เห็นด้วยกับคำชี้แจงตอนแรกที่บอกว่ากรณีแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องเป็น Consensus ถ้าทุกฝ่ายไม่เห็นชอบเราก็แก้ไม่ได้เลย ในโลกนี้ไม่มีหรอกครับ Consensus ยิ่งสังคมขนาดใหญ่จะให้ทุกคนเห็นพ้องกันหมดก็คือไม่ต้องทำอะไร แล้วก็ตายไปกับซากมัน ดังนั้นมันจะต้องมีระบบ เราจะต้องใช้ Majority ระบบเดิมแม้ใช้ Majority แล้วก็ไม่ได้ง่าย แล้วก็ยอมให้ประชาชนสามารถเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้ด้วย ซึ่งผมอยู่เป็นประธานสภามาร่างกฎหมายประชาชน ผมอยู่วาระไกลมากไม่มีใครเลื่อนให้ก็อยู่ค้างอย่างนั้นจนสภายุบไป หรือสภาถูกยึดอำนาจไป ตรงนี้เราต้องมาดูเหมือนกันว่าร่างประชาชนเสนอเข้ามามันมีโอกาสเข้ามาอย่างไร บางทีอยู่อันดับ ๖๐ ๗๐ เดี๋ยวมีคนโน้นก็แซง คนนี้ ก็แซง ก็อยู่ตรงนั้นล่ะครับไม่มีใครไปเลื่อนให้หรอก อย่างนี้เราต้องมาดูว่าเราเขียนไว้แล้ว มันไม่มี Effective มันไม่มีประสิทธิภาพจะให้ประชาชนนั่นเลย แค่คุณมีสิทธิเท่านั้น แต่โอกาสจะเกิดมันแทบไม่มี อย่างนี้เราก็มาดูกัน ดังนั้นผมคิดว่าในส่วนเหล่านี้อยากให้ทางท่านวัฒนาช่วยกรุณาไปทำแบบสอบถาม คือต้องเปิดกว้างหมด ผมดูจากที่น้อง ๆ นิสิต นักศึกษาเรียกร้อง ส่วนหนึ่งหรืออาจจะเป็นส่วนใหญ่เขาเรียกร้องอยากมีฉบับใหม่ เพราะว่าเขาอยากเห็นโครงสร้างของทั้งประเทศเป็นโครงสร้างที่ประชาชนออกแบบนะ เห็นชอบนะ อันนี้ก็ไม่ใช่หมายความว่าเขาจะถูกทั้งหมดนะ มันก็เป็นแนวคิดอันหนึ่ง ขณะเดียวกันฉบับนี้มันก็มีข้อดี สิทธิเสรีภาพหลายเรื่องเป็นข้อดี ผมยกตัวอย่างเช่น มาตรา ๗๖ มาตรา ๗๗ แต่ไม่มีใครทำ เขียนไว้ได้ดีมาก คือพูดถึงระบบราชการ ระบบขจัดกฎหมายที่ไร้สาระไม่จำเป็น ใบอนุมัติ อนุญาตที่ไม่จำเป็นทั้งหลาย แต่ปรากฏว่าไม่ได้ทำเลย มันกลายเป็นสร้างและหนักกว่าเดิมเข้าไปอีกอย่างนี้ และอันนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ยุทธศาสตร์ ๒๐ ปีพูดหลายเรื่อง แต่เรื่องที่สำคัญที่สุดบอกว่าอุปสรรคใหญ่ของการปฏิรูปประเทศไทยคือระบบราชการ แล้วก็กฎหมายที่ไร้สาระทั้งหลาย แต่ปรากฏว่าพอครบ ๕ ปี คสช. บอกว่า ฉันออกกฎหมายได้มากกว่ารัฐบาล ๗ ปี ก็เลยไม่รู้ว่าตกลงเอาอะไรกันแน่ มันตรงกันข้าม กันหมด ฉะนั้นผมคิดว่าเราต้อง Focus ในสิ่งเหล่านี้ให้ชัดเจนว่าเราจะลงไปทำตรงนี้ เขียนอะไรก็ตามแต่มันต้อง Effective ในทางปฏิบัตินะ ไม่ใช่เขียนดูสวย ๆ แต่ไม่มีใครทำได้ เพราะมันเป็นขั้นตอนกระบวนการที่เยิ่นเย้อไปหมด สรุปครับประเทศนี้ทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากหมด เพราะว่ามันดูศักดิ์สิทธิ์ มันยุ่งยากไปหมด ต้องมาหาระบบราชการ เราต้องทลายระบบราชการลงไม่ใช่เพื่อใครคนใดคนหนึ่งนะครับ แต่มันสำหรับทั้งประเทศ ยิ่งในยุคใหม่ถ้าขั้นตอนกฎหมายมันยุ่งยากเยอะแยะหมด คนตัวเล็กตายหมดก่อน คนตัวใหญ่ เขาไม่แคร์หรอกเพราะเขาเส้นสายถึง พวกเรารู้ดีอยู่ เขาถึงรัฐมนตรี ถึงผู้บริหารทุกอย่างหมด เรื่องยากเป็นเรื่องง่าย แต่คนตัวเล็กนี่เรื่องง่ายเป็นเรื่องยากหมด และเป็นภาระ เป็น Cost ของเขามหาศาล ผมว่าถ้าเราตั้งเป้าอย่างนี้เราจะได้เห็นอะไร ท่านประธานก็อยากเห็น คนตัวเล็กมีเสรีภาพมากขึ้น คล่องตัวมากขึ้นในการทำมาหากิน รัฐธรรมนูญช่วยได้เยอะ เขียนไว้นี่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์หมดแต่ไม่ได้ปฏิบัติเลย ปัญหามันอยู่ตรงนี้ครับ ขอบคุณครับ”[๓๘๖]

“ท่านประธานครับ ฟังจากทั้ง ๒ อนุแล้วนะครับ ก็คงเป็นประเด็นปัญหาไม่ได้มากนักแล้วเพราะว่าจากที่พวกเราพูดคุยกันผมคิดว่าประเด็นแรกที่ผมอยากเรียนในทางวิชาการก่อนก็คือว่าที่เราบอกว่ารัฐธรรมนูญแก้ไขยากมันเป็นหลักของรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ผมเรียนอย่างนี้ได้ไหมครับว่าเฉพาะประเทศที่เป็นรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรถามว่าทำไมเขาต้องกำหนดวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้มันพูดง่าย ๆ ว่าลำบากกว่าการแก้ไข

[๓๘๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

กฎหมายธรรมดาก็เพราะว่าเรามองว่านี่เป็นกฎหมายสูงสุดดังนั้นกระบวนการจะปรับปรุงแก้ไขต่าง ๆ ก็จะมีวิธีการที่ยุ่งยากขึ้น ถามว่าแต่ละชาติที่กำหนดนั้นเราเอาเป็นแบบแผนได้ไหมก็คงตอบได้ยากมาก เพราะว่าก็มีเหตุผลที่มาความจำเป็นที่แตกต่างออกไป รัฐธรรมนูญไทยฉบับแรกปี ๒๔๗๕ และตามด้วย ๒๔๘๙ ๒๔๙๒ เอาเฉพาะฉบับที่ไม่ใช่เกิดจากการยึดอำนาจนะครับ ๒๔๗๕ ก็ใช้เสียง ๓ ใน ๔ พอ ๒๔๘๙ กับ ๒๔๙๒ ใช้เสียง ๒ ใน ๓ ของทั้ง ๒ สภาตอนวาระ ๓ ทีนี้ก็ต้องไปดูอีกว่าประเทศที่จะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ ๑. เป็นรัฐเดี่ยวหรือรัฐรวม ๒. มีสภาเดียวหรือ ๒ สภา มันไม่ได้แปลว่า สวิส ฝรั่งเศส ไม่ใช่ว่าแปลว่าเราจะเอามาได้พอไล่ลงไปดูแล้วมันจะมีรายละเอียดอีกมากมายที่ผมอยากเรียนประการแรกก็คือเป็นอย่างนี้ ถามว่ารัฐธรรมนูญไทยฉบับที่เริ่มมามีวาระ ๑ ใช้เสียงเกินกึ่งหนึ่งและวาระ ๓ ใช้เกินกึ่งหนึ่ง วาระ ๒ เสียงข้างมากธรรมดาว่าไปแล้วก็มีมาถ้าเราเห็นชัดเจนก็คือตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ก่อนหน้านั้นก็มีแล้ว ก็คือต้องการให้เห็นว่าวาระ ๑ แต่ต้องทำ Roll-call นะ คือต้องออกเสียงลงคะแนนเปิดเผยนะครับที่เรา Roll-call หรือพูดง่าย ๆ ว่าเรียกชื่อแล้วก็มาลงคะแนนเพื่อให้เห็นว่าการแก้รัฐธรรมนูญนั้นเป็นไปโดยเปิดเผยแล้วก็ชัดเจน ก็นับไป Roll-call ใช้วาระ ๑ และวาระ ๓ เพียงแต่ว่าวาระ ๓ เมื่อเราจะ ครั้งฉบับปัจจุบันก็บอกว่าถ้าไปเกี่ยวพันกับที่ต้องไปลงประชามติก็ไปลงประชามติเสียก่อนก่อนทูลเกล้าฯ ขึ้นไป แต่ก่อนพอเสร็จวาระ ๒ แล้วรอไว้ ๑๕ วัน มันก็เป็นกระบวนการที่มันไม่ได้ปกติเหมือนกฎหมายธรรมดาอยู่แล้ว เพียงแต่ครั้งนี้มันยุ่งกว่าเยอะเท่านั้นเอง เราก็มองความที่มันยุ่งกว่าเยอะถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบล็อกเสียมันก็จะแก้ไขไม่ได้เลยไม่ว่าในทางใด ๆ ก็ตาม รวมทั้งต้องไปประชามติอีกก็จะไม่จบ แต่ละฝ่ายก็จะไปรณรงค์กันอีกว่าให้รับหรือไม่ให้รับอีก เรื่องมันก็จะยืดยาวมากจนกระทั่งความเห็นที่จะพร้อมกันมันแทบไม่มีเลย ก็จะมีแต่ ๒ ฝ่ายเสนอว่าเอาหรือไม่เอาตลอดเวลานะครับ ตรงนี้ก็เป็นปัญหาที่ผมคิดว่าที่มีการเสนอญัตติต่าง ๆ มาก็คงจะชัดเจน ผมอยากเรียนว่าทุกญัตติยกเว้นมีญัตติเดียวเท่านั้นที่ไม่ได้ตรงประเด็นก็คือเหมือนหัวข้อ และบางญัตติยังระบุด้วยซ้ำไปบอกว่านโยบายรัฐบาลนั้นกำหนดให้มีการสนับสนุนให้มีการศึกษาการรับฟังความเห็นของประชาชน และการดำเนินการเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในส่วนที่ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอันนี้คือพรรคพลังประชารัฐซึ่งไป Refer นโยบายรัฐบาลประเด็นนี้มาก็แสดงว่าความมุ่งหมายก็คือเห็นแล้วว่ามันเป็นปัญหา ก็ต้องมีการแก้ไข แต่จะแก้ไขอย่างไรแบบไหน ก็ขอชุดเราช่วยไปศึกษา ซึ่งผมเรียนตอนนั้นว่าคณะเราที่ศึกษาต้องศึกษาอย่างรอบด้านที่สุด เจาะจงบางส่วนบางประเด็นนี่มันไม่ได้ ส่วนที่เมื่อศึกษาอย่างรอบด้านให้ทั้งข้อดี ข้อเสียแล้ว ก็อยู่ที่ผู้ที่จะไปดำเนินการต่อไปจะทำอย่างไร คือถ้าเราตกลงอย่างนี้คำถามที่จะไปถามต่าง ๆ มันจะไม่ยากเย็น อย่างกรณีของพระปกเกล้า อาจารย์ชมพูนุทที่เขียนมานี่นะครับก็บอกว่านี่รูปแบบแก้ไขเพิ่มเติมมันก็มี ๒ แบบ คุณจะไปทำใหม่ทั้งฉบับหรือจะแก้เป็นรายมาตรา คือรายประเด็นที่มันเป็นปัญหา ผมก็คิดว่าเราตรงนี้น่าจะตรงกันว่าถ้าเราจะทำใหม่ทั้งฉบับมันมีข้อดีข้อเสียอย่างไร ข้อสนับสนุนเป็นอย่างนี้ ข้อไม่สนับสนุนเป็นอย่างนี้ และถ้าจะทำเป็นอย่างนี้ รวมทั้งใครอยากมีต้นร่างก็ข้อเสนอเข้ามาแนบเป็นเอกสารประกอบไป ก็อยู่ที่ผู้ที่เขาจะไป Action ต่อไปว่าเขาเอาหรือไม่เอาอย่างไร

ประเด็นต่อมาของที่ท่านไพบูลย์พูดเสมอคือประเด็นที่มันเป็นปัญหา มันก็คงมีอยู่ ๓ ลักษณะ ทุกคนตรงกันหมด ตรงกันหมดก็แก้ไปเลยนะครับ อันที่มันยังตรงบ้างไม่ตรงบ้างก็คุยกัน อันที่ไม่ตรงกันเลยก็ไว้ก่อน ผมว่าถ้าอย่างนี้มันก็ง่าย ส่วนประเด็นที่ว่าการเมืองจะเป็นอย่างไรอันนี้ก็อย่างที่ท่านสมชัยพูด ที่ท่านไพบูลย์พูดก็เป็นเรื่องของเราวิเคราะห์ วันนี้อาจจะวิเคราะห์อย่างนี้ ไม่แน่เหตุการณ์ผ่านไปอีกเดือนมันอาจจะปรับไปอีกอย่างก็ได้ ตรงนี้เราก็ถือว่าเอาประกอบไป แต่เราอย่าเอาประเด็นนี้มากำหนดว่าข้าพเจ้าก็เลยจะแก้หรือไม่แก้ หรือจะแก้แบบ ก หรือแบบ ข เท่านั้น มันจะทำให้รายงานมันไม่สมบูรณ์ ผมว่าเราทำให้สมบูรณ์ที่สุดไปนะครับ นี่ผมอยากเรียนสั้น ๆ ง่าย ๆ เพื่อจบก็จะบอกว่าจริง ๆ รัฐธรรมนูญมันมี ๒ ส่วน ส่วนแรกก็คือว่าที่มา กับส่วนที่ ๒ คือเนื้อหา ที่มานี่ถ้ามันชอบธรรมหมดคนจะบอกว่าโอเค แม้เนื้อหาบางอย่างอาจจะไม่ถูกใจ แต่ถ้าที่มามันชอบ

ธรรมมาจากประชาชนทั้งฉบับ ทั้งเขียน ทั้งประชามตินี่ แม้เนื้อหาอาจจะแตกต่างไม่ชอบใจแต่มันจบแล้ว แต่ถ้าที่มาส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ชอบธรรมนี่มันคาใจตลอด เหมือนอย่างยกตัวอย่างเช่นฉบับที่ท่านพงศ์เทพพูดไปนี่นะครับ ว่าเอาละร่างโดยฝ่ายที่ยึดอำนาจแต่ได้ประชามติแต่กระบวนการประชามตินี่ก็ถูกต่อว่ามันไม่แฟร์ไม่เปิด คุณเล่นรณรงค์ฝ่ายเดียวเป็นหลักมันก็คาใจตลอด ผมว่าชุดเรานี่มีหน้าที่ศึกษาแล้วคลายความคาใจเหล่านี้ลงไป เมื่อเหมือนที่บางท่านพูดแล้ว คือเราไม่ได้เอาแพ้ชนะกันที่นี่ เรามาดูว่าปัญหาที่มันเกิดขึ้นแล้วนี่เราจะร่วมมือกันแก้ไขต่อไปอย่างไรให้ได้ผลดีที่สุด ซึ่งบางท่านก็เคยเสนอก่อนหน้านี้ เข้าใจท่านยงยุทธบอกว่ามันไม่ได้คุยเฉพาะบนโต๊ะนี้เท่านั้นนะ มีอื่น ๆ เราไปช่วยกัน Convince ได้ว่ามาเดินอย่างนี้ร่วมกันไหมหรือไม่ได้มันก็เป็นผลดีต่อทุกฝ่าย และผมเชื่อว่าประชาชนอยากเห็นสิ่งที่ทุกคนเดินไปด้วยกันได้ในระดับที่รับกันได้หมด ผมถึงอยากจะเน้นในเรื่องของที่มาหรือความชอบธรรมเป็นหลัก รัฐธรรมนูญอเมริกานี่นะครับ จริง ๆ เรื่องมันยาว ที่อาจารย์ท่านว่ามานี้ก็ถูกมีปัญหาเยอะแยะ แล้วก็เกิดสงครามอังกฤษในปี ๑๘๗๒ก่อนนะครับ อังกฤษมาบุกที่ทางภาคตะวันออก สุดท้ายไปบุกที่นิวออร์ลีนส์ แต่ไปรบแพ้ที่นั่นเรื่องมันยุ่งยากหลายอย่าง มีความอะไรต่าง ๆ มากมาย แต่ความที่ภาคสังคมมันเดินไปสู่จุดนี้คนอเมริกันทั้งที่ประวัติศาสตร์สั้นที่สุดแต่รู้สึกว่าภูมิใจของความเป็นอเมริกันไม่ว่าคุณจะผิวสีอะไร แต่สิ่งนี้ไม่ได้เกิดขึ้นในวันเดียว กว่าคุณจะมีประธานาธิบดีเป็นผิวดำได้ ๒ สมัยไม่ได้ง่าย คนผิวดำถูกกดขี่อย่างมหาศาล วันนี้คนผิวเหลืองก็ถูกมองว่าไม่ค่อยไว้วางใจเพราะการขึ้นมาของจีน อย่างนี้เป็นต้น ช่วงสงครามโลกนี่นะครับมีกองพันญี่ปุ่นที่รบให้อเมริกานะครับเพราะถือว่าเขาเป็นอเมริกัน อย่างนี้มันมีความหลากหลายสูง ซึ่งถ้าเราลงไปในรายละเอียดหมดมันจะมึนหัวมากว่าเป็นอย่างไร ผมว่าเราเอาแบบหลัก ๆ แล้วมาดูของเราว่าที่เราเดินมาต่าง ๆ มันเป็นอย่างไร ถ้าอย่างนี้มันจะง่ายขึ้นครับ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๓๘๗]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล ก็ได้ฟังหลาย ๆ ท่าน ท่านอาจารย์สมชัยก็พยายามนำเสนอมุมมองในกึ่งวิชาการ โดยเฉพาะประเด็นที่ว่าการจะทำให้สำเร็จนั้น มันมีอุปสรรคอยู่พอสมควรโดยเฉพาะ การแบ่งเป็นฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน หรือจะ ส.ว. ต่าง ๆ ซึ่ง ก็เป็น Fact มันเป็นอย่างนั้น จริง ๆ ผมคิดว่าที่เราพูดกันตั้งแต่ครั้งแรกก็คือว่า พอเราเห็นอะไรตกผลึกร่วมกันแล้ว ไม่ว่าจะทำใหม่ทั้งฉบับ หรือจะทำรายมาตรา มาตรา ๒๕๖ ที่เขียนอยู่ในปัจจุบันนั้น ไม่ใช่ปัญหาถ้าตกลงร่วมกันได้ถูกไหมครับไม่ว่ามันจะยากเย็นแค่ไหนก็ทำได้ ที่ผมอยากจะเคลียร์อย่างนี้นะครับ ไม่อยากจะใช้เวลานานมาก ผมเองมีส่วนร่วมครั้งสำคัญก็คือ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๔ ซึ่งแก้ไขครั้งใหญ่ในปี ๒๕๓๘ แล้วมาแก้ไขเราเรียกว่ามาตรา ๒๑๑ ขณะนั้น จนกระทั่งเกิดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ขึ้น ในแฟ้มที่สภาแจกมานั้นมีสภาร่างรัฐธรรมนูญมา ๔ ครั้งแล้ว อยากทำความเข้าใจนิดหนึ่งว่า เมื่อปี ๒๔๙๑ นั้น ก็มีสภาร่าง ๔๐ คน ๑๐ มาจาก ส.ส. ๑๐ มาจาก ส.ว. อีก ๒๐ ก็มาให้สภาขณะนั้นเลือกจาก บุคคลภายนอกอีก ๒๐ คน ส่วนปี ๒๕๐๒ กับปี ๒๕๕๐ เพราะเป็นสภานิติบัญญัติ แต่ใช้ชื่อว่าสภาร่างก็ออกทั้งกฎหมายร่างรัฐธรรมนูญไปด้วย เพราะฉะนั้นกรณีนี้ไม่ใช่กรณีเป็นกรณีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน ก็มีเพียงการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญใน ปี ๒๕๓๔ ในครั้งนั้นซึ่งนำมาซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ซึ่งก็มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง เพียงแต่ว่าในครั้งนั้นการที่เข้ามาเป็น สสร. ไม่ใช่เป็นเรื่องที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง แต่เป็นการที่ผู้ที่สนใจไปสมัครในแต่ละจังหวัดแล้วก็เสนอชื่อเข้ามา จังหวัดก็คัดก็ไปเลือกกันเองเหลือ ๑๐ คน จากนั้นที่เขาส่งมาให้รัฐสภาเลือก ๑ คน ก็ได้ทั้งหมดประมาณ ๗๐ กว่าคน บวกกับนักวิชาการอีก ๒๐ กว่าคน รวมแล้วเป็น ๙๙ คน ตัวเลขเป็นอย่างนั้น ครั้งนั้นที่เกิดเหตุการณ์นี้ขึ้นก็เพราะว่ามีข้อเสนอการปฏิรูปการเมือง จากนายแพทย์

---

[๓๘๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

ประเวศ วะสี และอาจารย์บวรศักดิ์ ท่านบรรหารท่านก็หาเสียง ท่านก็รับ บอกว่าถ้าท่านได้เป็นรัฐบาล ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีท่านจะทำตามข้อเสนอเหล่านี้ พอท่านได้เป็นนายกรัฐมนตรีท่านก็มาตั้งคณะกรรมการที่เรียกว่า คปก. คือคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง ซึ่งมีท่านอาจารย์ชุมพลเป็นประธาน มีผมเป็นรองประธาน ก็มาดำเนินการต่าง ๆ ขอย่อ ๆ เท่านั้นเองว่า ก็ดำเนินการยกร่าง พูดง่าย ๆ ว่าแก้ไขรัฐธรรมนูญบัญญัติ ที่ว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญขณะนั้นคือมาตรา ๒๑๑ ด้วยการให้มีการจัดทำใหม่ทั้งฉบับ และร่างนี้ก็เป็นร่างที่เมื่อไปถึงสภาผู้แทนราษฎรแล้วก็มีการตั้งคณะกรรมาธิการก็เป็นปกติ ก็ปรับปรุงแก้ไขกันไปจนกระทั่งกลายเป็นรัฐธรรมนูญในปี ๒๕๓๔ ที่เพิ่มเติมตรงนี้เข้าไป แล้วก็ไปดำเนินการตามกระบวนการนี้จนกระทั่งเกิด สสร. เกิดการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ขึ้นแล้วก็มีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ต่อไป ขณะเดียวกันในคำสั่งแต่งตั้งนั้นเองก็บอกว่านอกจากจะต้องทำอย่างนี้แล้วก็ให้ปรับปรุงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ กฎหมายระเบียบข้อบังคับคำสั่งวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปทางการเมือง ผู้ที่เป็นกรรมการขณะนั้นก็ไม่อยากจะเอ่ยชื่อก็มีนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐธรรมนูญ ทางด้านรัฐศาสตร์มากมาย อาจารย์บวรศักดิ์เองก็ร่วมอยู่ในครั้งนั้นด้วย มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติอีกมากมายหลายฉบับ เช่น วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ละเมิดข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเมื่อสักครู่ที่ท่านอาจารย์นิกรพูดบอกว่าเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีการผลักดันให้มีการเสนอร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับท้องถิ่นมากมายหลายฉบับ ครั้งนั้นก็คือมองว่ามองทั้งระบบอันไหนต้องเป็นรัฐธรรมนูญก็ไปแก้รัฐธรรมนูญ ซึ่งแก้รัฐธรรมนูญ ก็คณะกรรมการก็ประชุมก็บอกว่ามี ๒ กรณีเท่านั้น คือเราจะยกใหม่ทั้งฉบับ กับรายมาตรา ที่เป็นปัญหาก็แก้ไขกันไป และขณะเดียวกันจะต้องมีกฎหมายอื่น ๆ ที่เข้ามาประกอบ เพื่อให้การดำเนินการให้การปฏิรูปเดินไปได้ ก็ไปยกร่างกัน มีการตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ หรือพูดง่าย ๆ ว่าที่เราพูดกันว่าเราจะรับฟังความเห็นจากประชาชนขึ้นมาแล้วก็ดำเนินงานเลย ครั้งนั้นเราเริ่มต้นประมาณเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๘ ประมาณมีนาคม ๒๕๓๙ เสร็จหมด ก็ถือว่ารวดเร็วมาก คณะกรรมการประชาสัมพันธ์นั้น เขาทำงาน ก็ตั้งขึ้นมามันเริ่ม ๘ พฤศจิกายน วันที่ ๑๐ กว่า ๆ ตั้งเขาก็ไปออกแบบ ทำแบบสอบถาม ซึ่งผมคิดว่าถ้าคราวหน้าเราน่าจะตั้งชุดนี้ได้ เพราะเขาจะต้องไปตั้งต้นทำงานอีกเหมือนกันว่าเขาจะต้องทำแบบอะไรต่าง ๆ อย่างไร ทีนี้ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับ ว่าที่ท่านอาจารย์สมชัยเสนอและท่านไพบูลย์ได้ท้วงติงในประเด็นเรื่องการแก้ไข มาตรา ๒๕๖ ซึ่งไม่ว่าจะแก้รายมาตรา หรือจะเขียนให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ท่านไพบูลย์บอกว่าถ้าทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ ศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี ๒๕๕๕ บอกว่าไปถามประชามติมาก่อน ผมเข้าใจว่าเขาใช้คำว่า ควร ไม่ได้ใช้บังคับว่าต้องไปถามประชามติ เขาใช้คำว่าควรนะครับ แต่อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็ดี ปี ๒๕๔๐ ไม่มีบทบัญญัติ อย่าง (๘) ของมาตรา ๒๕๖ มาตรา ๒๕๖ (๘) นั้น ถ้าคุณจะแก้ไขบทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญคือแก้ไขมาตรา ๒๕๖ คุณต้องไปทำประชามติ รัฐธรรมนูญที่เราทำมาตรา ๒๑๑ นั้นจนเกิดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ร่างโดยประชาชน ใช้คำนี้ก็แล้วกัน แต่ไม่ได้เห็นชอบโดยประชาชน กลไกที่เขียนไว้ก็คือว่าถ้ารัฐสภาให้ความเห็นชอบจบ ไม่ต้องไปประชามติแต่ถ้ารัฐสภาไม่ได้ให้ความเห็นชอบ จึงจะไปประชามติ ดังนั้นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ จึงขาดประเด็นที่ว่าขาดประชามติ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ นั้นได้ประชามติแต่ว่าร่างโดยเผด็จการประเด็นมันกลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ถ้าถามผมผมว่า (๘) มัน Overrule คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไปแล้ว เพราะมันบังคับไว้เลยว่าถ้าคุณแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ว่าแบบไหน คุณไปแตะมาตรา ๒๕๖ เมื่อไรต้องประชามติเสมอไป เพราะฉะนั้นถ้าประชาชนเห็นด้วยจะเป็นวิธีการแก้ไขให้มันเป็นปกติธรรมดาเหมือนที่ผ่านมา หรือจะจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องไปประชามติอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นการไปถามก่อนว่าแก้ไหม

เสร็จแล้วก็มาเอาใหม่อีก ผมว่าไม่ใช่ประเด็น ผมว่าตรงนี้เราสามารถที่จะเข้าใจร่วมกันได้ เพื่อให้การตีความกฎหมายนั้นมันเดินหน้าไปได้อย่างราบรื่น”[๓๘๘]

“ขอบคุณท่านประธานครับ ความจริง ผมก็ได้เคยพูดไปบ้างแล้ว ผมอยากจะขอไม่ยาวมากว่าผมมองประเด็นสำคัญคือเห็นด้วยกับ ท่านศุภชัย เห็นด้วยกับท่านวัฒนา คือรัฐธรรมนูญมันต้องเป็นเครื่องมือเพื่อลดความขัดแย้ง และเป็นเครื่องมือของการอยู่ร่วมกัน แต่ฉบับนี้มันเป็นเครื่องมือที่สร้างความขัดแย้ง ถามว่าตรงไหน เมื่อกี้ศุภชัยพูดก็คือว่าอำนาจไม่ได้เป็นของประชาชน อำนาจจะต้องเขียนมาเพื่อให้อันนี้ต่อไปเรื่อย ๆ นี่คือประเด็นสร้างความขัดแย้งที่สำคัญที่สุด และยิ่งนานวันก็จะยิ่งเป็นปัญหา ฉะนั้นผมถึงได้เสนอว่าทำอย่างไรเราจะมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ร่างโดยประชาชน เห็นชอบโดยประชาชน แล้วถือเป็น Route map ร่วมกัน ต้องทำให้ผู้ที่ต้องการสืบทอดอำนาจเข้าใจว่าถ้าท่านยังพยายามเดินแบบนี้อยู่ต่อไปท่านกำลังนำความยุ่งยากมาสู่บ้านเมืองในอนาคตแน่นอน เพราะอะไร ปี๒๕๔๐ แม้ไม่ผ่านประชามติ แต่มันมีที่มาชอบหมดตอนจบก็รัฐสภาให้ความเห็นชอบ แต่ปี๒๕๕๐ ปี๒๕๖๐ ที่ผมกล่าวว่าร่างโดยเผด็จการแต่บังคับให้ประชาชนเห็นชอบผ่านประชามติด้วยกระบวนการประชามติ เอาว่าที่ไม่แฟร์ไม่อะไรทั้งปวง แล้วเพื่อจะมาอ้างบอกว่าผ่านประชามติมันยิ่งกดดันให้คนรู้สึกนี่มันบังคับกันขนาดนี้หมดเชียวหรือ ฉะนั้นผมคิดว่าเรามีหน้าที่ Defuse ตัวนี้ ถ้าเราเดิน Route map ร่วมกันว่ามีรัฐธรรมนูญฉบับ สสร. ใหม่ฉบับประชาชน ผมถึงเรียนตอนต้นเมื่อสักครู่นี้ว่าไม่เป็นไรถ้าท่านจะอยู่ให้ครบ ๔ ปีผมว่าท่านจะทำงานง่ายขึ้นด้วย แต่พอครบ ๔ ปีเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญที่ สสร. เขาร่างใหม่นะ ซึ่งยังไม่มีใครรู้ว่าหน้าตาเนื้อหาจะเป็นอย่างไร ก็เป็นหน้าที่พวกเราทุกคนไปบอกว่าอยากเห็นเป็นอย่างไร แฟร์ต่อทุกคน ถ้าเราถอยกันแบบนี้ได้ผมเชื่อว่าบ้านเมืองไปได้ท่านที่เป็นอยู่ปัจจุบันก็จะสบายใจว่าถ้าครบสิ่งที่ท่านเป็น ๙ ปีแล้วนะ จะต่ออีก ๔ ปีใช่ไหม เป็น ๑๓ ปีเหรอ จะอยู่ให้ครบอีก ๑๗ ปี ตามยุทธศาสตร์ชาติหรือมันไปกันใหญ่ความยอมรับมันจะหมดไป ฉะนั้นผมจึงคิดว่าเรื่องนี้สำคัญมาก ดังนั้นรัฐธรรมนูญเมื่อกี้ท่านวัฒนาพูดไว้นี่ดี ๑. มันต้องสร้างความเป็นธรรม หลักนิติธรรมต้องได้รับการเคารพอย่างแท้จริงไม่ใช่มั่วไปมั่วมา ผมชอบท่านประธานตรงที่ว่าไม่ใช่เรื่องความเป็นธรรมในหลักนิติธรรม แต่ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ถ้ามันสร้างไม่ได้ไม่ว่าใครมาก็อย่าไปหวังว่าจะเรียบร้อย วันนี้เราเห็นแล้วว่าความเหลื่อมล้ำมันไปหมดแล้ว ผมถึงเรียนตอนต้นว่าความไม่เป็นธรรมตรงนี้ถ้าบอกเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐไม่มีใครทำนี่ขนาดเขาเขียนว่ากฎหมายที่ล้าสมัยให้เลิกไป พอครบรอบ ๕ ปี คสช. เขาบอกว่าเขาอยู่แค่ ๕ ปีเขาออกกฎหมายมากกว่ารัฐบาล ๗ ปีก่อนหน้านั้น ตกลงเอาแบบไหนแน่ จะเอาเยอะหรือจะเอาน้อย วันนี้รัฐธรรมนูญไม่ได้ดูแลคนตัวเล็กในรูปธรรมเท่าที่ควร ผมไปพบคนมาเยอะแยะนะครับ คนตัวเล็กทำงานยากหมด ทำธุรกิจยากหมด แค่ขออนุมัติอนุญาตก็ตายแล้ว ๖๗ ไปทั้งนั้น แล้วไปไม่รู้กี่หน่วยงาน แต่คนมีเส้นสายนายทุนใหญ่นี่มันได้หมด ตรงนี้ต่างหากที่มันเหลื่อมล้ำตั้งแต่เริ่มต้นไปหมดแล้ว ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องตอบ โจทย์ตรงนี้ให้ได้”[๓๘๙]

“มีข้อสังเกตของท่านไพบูลย์ที่เคยพูดไว้ว่ามันจะต้องไปทำประชามติ ครั้งแรกไปถามประชาชนก่อนว่าจะแก้รัฐธรรมนูญไหม ถ้าเป็น ๓ ฉบับ โดยอ้างศาลรัฐธรรมนูญ ของผมนี่ชัดเจนว่าหมวด ๑ หมวด ๒ เราไม่แก้มันก็ไม่ได้ทำทั้งฉบับอยู่แล้วมันก็ทำส่วนที่เหลือ ดังนั้น ไม่ต้องไปถามประชามติก่อนเราก็สามารถทำได้เลยครับ”[๓๙๐]

---

[๓๘๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๘๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๙๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล นะครับ เสริมท่านอาจารย์ชูศักดิ์นิดเดียวครับว่า คำวินิจฉัยอันนั้นมันก็ประหลาด เพราะถ้าผมแก้ทีละประเด็นไปเรื่อย ๆ ไม่ขัด แต่ถ้าแก้ทุกประเด็นพร้อมกันขัด ผมเป็นพยานปากเอกในคดีนั้นเอง ที่จะชี้ให้เห็นว่ามันเลอะเทอะไปหมดเลย เมื่อสักครู่ท่านสมชัยพูดไปแล้ว ผมเห็นด้วยกับท่านสมชัยว่ากรณีที่เราจะทำ มันประชามติแค่ ๒ ครั้ง เพราะว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ บังคับไว้ว่าถ้าคุณแก้รัฐธรรมนูญคุณต้องแก้ประชามติ ครั้งถัดไปถ้าได้ฉบับใหม่ ก็อยู่ที่ว่าเราเขียนให้ไปประชามติหรือไม่ เราคงต้องเขียนอย่างนั้นอย่างมากก็ ๒ ครั้ง มันไม่มีทางเป็น ๔ ครั้งไปได้ ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่าผมเองได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไปที่ฝ่ายเลขานุการแล้ว ยกร่างมา ในนั้นจะแก้ไปพร้อมกันคือให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และประการที่ ๒ คือแก้มาตรา ๒๕๖ ที่ว่ามันแก้ไขยากไปในตัวนั่นก็หมายความว่าถ้าเรารับอันนี้ไป หรือพวกเราไปนำเสนอที่จะเป็นทางออก ๑. ก็คือว่าหลายท่านที่อยากเห็นการแก้รัฐธรรมนูญใน (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) เราแก้อันนั้นไปในตัวเลยถ้าร่างนี้ผ่านก็แปลว่าเราจะเกิดอะไรขึ้นครับ ๑. เรามีสภาร่างรัฐธรรมนูญที่จะไปเลือกคนไปร่างรัฐธรรมนูญ ตุ๊กตาเรามี ๒๐๐ คน อย่างน้อยจังหวัดหนึ่งก็มี ๑ คน จังหวัดไหนประชากรเยอะก็มีมากหน่อย เขาไปร่างของเขาไป คุณจะยุบสภาคุณจะอะไรต่าง ๆ สภาร่างนี้เขาก็อยู่เขาทำหน้าที่ของเขาไป อันที่ ๒ ถ้าอันนี้มันผ่านเงื่อนไขในการแก้รัฐธรรมนูญมันจะง่าย ไม่ใช่เป็นไปไม่ได้แบบทุกวันนี้ พอง่ายสภาเองก็สามารถแก้ในประเด็นต่าง ๆ ระหว่างรอสภาร่างที่เราเห็นว่ามันไม่ชอบธรรม มันไม่ถูกต้องไม่เอาไหนทั้งหลายยังไปได้ในตัวด้วย ไม่ต้องยุ่งยากมาก ดังนั้น ถ้าเราผ่านอันนี้เรื่องเดียว เพราะการแก้มาตรา ๒๕๖ อันนี้คือการแก้ยากให้มันเป็นปกติ อันที่ ๒ เพิ่มหมวดว่าด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา ถ้าผ่านตรงนี้ท่านเห็นภาพไหมครับว่าหนทางมันเปิดแล้ว สิ่งที่เป็น Road Map ของสังคมว่าเดินไปด้วยกันนะ ประชาชนยกร่างเราไม่รู้ว่าเขาจะร่างว่าอย่างไร แต่ทุกคนเดินอันนี้ด้วยกันไหม ร่างมาเสร็จไปประชามติแล้วจบตามนี้นะ ผมเชื่อว่าอันนี้ความขัดแย้งความอะไรต่าง ๆ มันยุติได้ด้วยการมีกติการ่วมกัน ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจแต่มันจบตามนี้เพราะมันเขียนโดยประชาชนและเห็นชอบโดยประชาชน ขณะเดียวกันระหว่างที่ยังมีสภานี้อยู่ต่อไป ทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาคุณเห็นว่าประเด็นไหนมันสมควรแก้ไขเพื่อให้มันดีขึ้นเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นก็แก้ได้เลย โดยไม่มาติดขัดว่าต้อง ส.ว. ๑ ใน ๓ ต้องอีก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของฝ่ายที่ไม่ได้เป็นรัฐบาลเห็นด้วยนะ ตรงนี้ก็จะหายไปหมด และรวมไปถึงที่เขียนไว้นี่ แล้วก็ออกไปด้วยว่าแก้แล้วต้องมาประชามติ แก้เรื่องศาล เรื่ององค์กรอิสระต้องทำประชามติหมดก็ตัดออกไป เพียงแต่ว่าในนี้เราก็ลดแต่เพียงว่าเราไม่แก้หมวด ๑ หมวด ๒ ก็ตั้งแต่หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพจะว่ากันอย่างไรก็แล้วแต่ สสร. ก็ว่ากันไป ผมคิดว่าน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสม แล้วเราแก้ครั้งเดียวมันก็จะทำให้ทุกอย่างมันไหลลื่นหมด ก็อยากจะฝากพวกเราทุกคนว่าถ้าเราสนับสนุนอันนี้แล้วที่น้อง ๆ นักศึกษาผมว่าเขาไม่ได้มีอะไร เขาก็มีความรู้สึกว่าอยากเห็นบ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย อยากเห็นเจ้าของอำนาจเขามีสิทธิมีเสียง เขามีสัดส่วนต่าง ๆ ที่เขาจะพูดเขาจะอะไรบ้าง เขาสามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ถ้าเราสามารถร่วมกันทำอันนี้ได้คงไม่รอถึงกรรมาธิการกว่าจะศึกษาเสร็จกว่าจะส่งสภาสมัยหน้าจะมารับรองรายงาน แล้วยังไม่รู้ใครจะไปทำหรือเปล่า เมื่อสักครู่ผมว่าที่คุณชัยธวัชพูดไปมันก็มีเหตุผล วันนี้เราควรไหมที่เราจะทำอันนี้มันตอบโจทย์ ผมเข้าใจว่าที่เรามีความเห็นจากคณะอนุกรรมาธิการ คือส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการแก้ทั้งสิ้นทั้งฉบับบวกกับเงื่อนไขที่มันแก้ได้ยาก ถ้าเราทำไปพร้อมกันทีเดียวมันน่าจะเปิดให้เราสามารถทำอะไรให้กับบ้านเมืองและอธิบายกับน้อง ๆ นักศึกษา อธิบายกับประชาชนที่เขาอึดอัดได้ว่าเราเดินไปร่วมกันได้นะ ขอบคุณครับ”[๓๙๑]

---

[๓๙๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

“ผมมีนิดเดียวครับท่านประธาน ที่ท่านประธานสรุปนี้ก็ถูกต้องทั้งหมดแล้ว ก็เป็นเรื่องที่เราต้องทำรายงานเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรต่อไป แต่ผมเข้าใจว่าวันนี้ที่หลายท่านพูดจาหารือ ในส่วนของกรรมาธิการเราซึ่งก็มาจากพรรคการเมืองแทบทุกพรรค เขาอยากจะเห็นว่าระหว่างนี้กว่าจะรอเราส่งรายงานไปสมัยประชุมหน้า กว่าเราจะเสร็จ กว่าจะกระบวนการเข้าบรรจุเพื่อสภารับทราบรายงาน เขาอยากจะว่าบ้านเมืองกำลังเกิดวิกฤตอย่างนี้ ประเด็นที่เราเห็นตรงกันว่าเราแก้มาตรา ๒๕๖ ทั้งให้แก้ง่ายขึ้น และให้มี สสร. ถ้าพรรคการเมืองเห็นพ้องกันอยากไปดำเนินการก่อนผมก็คิดว่าไม่มีอะไรไปติดขัด ก็ดำเนินการกันไปก็เห็นพ้องกันไป แล้วก็มีหน้าที่อย่างเดียวก็ต้องไป Convince ส.ว. ให้เขาเห็นด้วย แต่ทั้งหมดคงหารือที่เขาไปจากกรรมาธิการเราว่าตราบใดตรงนั้นยังไม่เสร็จ แต่ตรงนี้เป็นเรื่องเร่งด่วนอยากทำตรงนี้ก่อนผมว่าก็เดินไปได้ไม่น่าจะติดขัดอะไร”[๓๙๒]

นายสัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานกรรมาธิการครับ ผม สัมพันธ์ เลิศนุวัฒน์ กรรมาธิการและที่ปรึกษา ก็ฟังดูหลายท่านแล้วผมว่าประเมินได้เกือบทุกท่านว่า ควรแก้หลายมาตรานะครับ บางท่านพูดถึงโครงสร้าง บางท่านพูดถึงรายละเอียดวิธีการแก้ไข ผมก็ว่าอย่างที่ท่านประยุทธ์ว่าก็มีสิทธิพูด ในความเห็นผม ผมว่าเราศึกษาปัญหาของ รัฐธรรมนูญนะครับ ไม่ใช่ศึกษาวิธีแก้ ถ้าความเห็นผมนะครับ ศึกษาปัญหาของรัฐธรรมนูญ แล้วก็ศึกษาวิธีแก้ด้วย เพราะฉะนั้นเพื่อรวบรัดผมอยากจะเสนอที่ประชุมว่าเตรียมการแก้ มันทั้ง ๒ อย่างนี่ละ อย่างแรกก็แบบที่ท่านอาจารย์โภคิน ผมเชื่อว่าในที่นี้เรามีหลายท่าน ที่มีประสบการณ์ แล้วก็มีตำแหน่งพอสมควรกันมาแล้ว สูงสุดก็เป็นมาอย่างเช่น อาจารย์โภคินก็ดี ท่านยงยุทธก็ดี เป็นประธานสภามาแล้ว ผมว่าก็ตั้งแนวทาง ๒ แนวทาง ๑. แก้มาตรา ๒๕๖ ซึ่งหลายคนบอกว่าไม่อยากให้แก้ หลายคนบอกว่าอยากแก้ หลายท่านบอกว่าอยากแก้ ผมว่าเราทำแนวทางเลยถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ แก้อย่างไรนะครับ”[๓๙๓]

“จะเป็นมาตรา ๒๕๖ จะเป็นมาตรา ๒๗๙ หรือแม้กระทั่งบทเฉพาะกาลก็แล้วแต่ ถ้าหากเราต้องการแก้ในเรื่องของปลีกย่อย เพื่อให้แก้แล้วสำเร็จเหมือนที่อาจารย์นิพิฏฐ์ว่านะครับ เพราะฉะนั้นผมเสนอแนวทางว่าเราเตรียมการทำทั้ง ๒ แนวทางเลย ๑. แก้ทั้งฉบับแบบท่านอาจารย์โภคินแล้วก็อีกแบบหนึ่งก็ท่านนิพิฏฐ์นะครับ ผมขอแค่นี้นะครับท่านประธาน”[๓๙๔]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธาน ท่านสมาชิก ผม ทวี สอดส่อง คือวันนี้เรามาพูดในเรื่องของกฎหมายสูงสุดของประเทศนะครับ ผมคิดว่า การพูดวันนี้คงไม่ใช่พูดในห้องนี้ เพราะเราพูดในเรื่องของกติกาของคนทั้งประเทศ เพราะกฎหมายถ้าออกแล้ว คงไม่ได้ใช้เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง พ่อแม่และลูกเราก็ต้องใช้ อันนี้ด้วยนะครับ ดังนั้นผมคิดว่าเรามีขีดจำกัดเยอะ ท่านสมชัยก็พูดว่าเวลาเรามีแค่ ๔ เดือน ในมุมมองของผม วันนี้มันจะทำอย่างไรจะให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เพื่อประชาชนให้ได้นะครับเราต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ถ้าจะพูดคนก็ไม่อยากให้พูดเรื่องบาดแผล เราต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ นั้นไม่ไว้ใจประชาชน

---

[๓๙๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๓๙๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๓๙๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

รวมถึงไม่ไว้ใจนักการเมืองด้วยนะครับดังนั้นผมคิดว่าวันนี้ถ้าหัวข้อญัตติทั้ง ๖ หัวข้อ มันคงไม่ได้แคบ มันก็รวมทั้งหมด ถ้าไปอ่าน ในญัตตินะครับ แล้วก็ในคณะที่เข้ามาผมก็ได้อ่านผู้อภิปรายที่สภาแจก ก็รู้วิธีคิดของแต่ละท่าน แต่หลายท่านถ้าท่านประธานได้กรุณาให้ทุกคน คือผมคงไม่ได้พูดอีกแล้วนะครับในช่วงนี้ ได้แสดงสัก ๓ นาที หรือ ๕ นาที ว่าวิธีคิดเป็นอย่างไร เพราะโดยเฉพาะแค่เรื่องปัญหา วันนี้คือปัญหาของใคร คือเขาบอกว่ามนุษย์เรื่องที่อันตรายที่สุดคือความคิดและปัญญา ความคิดมันจะเปลี่ยนเป็นคำพูด คำพูดก็เป็นการกระทำ การกระทำก็จะเป็นนิสัย นิสัยก็จะเป็นบุคลิกลักษณะ และหลายปัญหา ปัญหาที่เกิด ขึ้นมันไม่ใช่ปัญหาของประชาชน มันเป็นปัญหาของความคิดของคนที่เข้าไป อย่างยกตัวอย่างนะครับ ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ถ้าท่านประธานไปดูรัฐธรรมนูญปัจจุบัน มาตรา ๑๗๖ เขาบอกในภาวะความจำเป็นทหารก็ประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ อันนี้มันคงจะมีมานานแล้ว อันนี้จะให้เห็นว่าใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญ ใหญ่กว่าอำนาจของประชาชนนะครับ ผมเองก็คิดว่า ในเรื่องที่เร็ว ๆ ใน ๔ เดือนนี้ เมื่อความคิดของแต่ละคนต่างกันเป็นไปได้ไหมว่าคณะเราอาจจะมียอมให้มีการศึกษาวิจัยประเมินผลการใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ โดยองค์กรต่าง ๆ เข้าไป อย่างน้อยการศึกษาโดยไม่ใช่พวกเราเข้าไป ถ้ายอมรับสถาบันพระปกเกล้าอยู่ในที่นี้หรือมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็เป็นคู่ขนาน เพราะผมเชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลกระทบต่อปัจจัย ๔ คือการกระจายอำนาจ จะเห็นว่าการของบประมาณทุกคนก็วิ่งมาระบบราชการหมด เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่สร้างระบบราชการ ไม่สร้างความสำคัญของประชาชน เรื่องสิทธิเสรีภาพ ผลกระทบต่อการศึกษา เศรษฐกิจอะไรอย่างนี้ ผมคิดว่าถ้าพวกเราใจกว้างพอ ให้คณะ คือเราอยากจะแก้ปัญหาด้วยความรู้นะครับ เราไม่อยากแก้ปัญหาด้วยอารมณ์

ในประการต่อมาต้องยอมรับว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถึงอย่างไรก็ตาม ผ่านประชามติ แม้แต่ประชามติ ๓๘ เปอร์เซ็นต์ที่รับรัฐธรรมนูญนะครับ แต่ส่วนที่ไม่รับ และไม่มาเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม เราก็ต้องเคารพประชามติ ผมก็คิดว่าเราไม่อยากแก้ไป เพื่อสร้างความขัดแย้ง ก็ต้องคิดในประเด็นนี้ด้วยนะครับ ผมเองถ้าได้ฟังผู้ที่เข้ามาแล้วก็ลองดูแนวทาง คือเราจำเป็นต้องศึกษา ทุกคนเสนอนี้ผมเห็นด้วยหมดนะครับ จะจัดกรอบอย่างไร แต่ถ้ามันเพิ่มเรื่องการวิจัย ประเมินผลการใช้รัฐธรรมนูญเข้ามาโดยองค์กรใครก็ได้ และเราก็จะได้รับรู้ เพราะว่าอย่างน้อยก็เป็นการยอมรับว่าเป็นเรื่องของความรู้ครับ ขอบคุณมากครับ”[๓๙๕]

“ขอบคุณท่านประธานครับ คือในมุมมองของผม กรณีนี้เราต้องเอาความเป็นจริงทางสังคมมาตั้ง สังคมไทยเรามีความเหลื่อมล้ำค่อนข้างมาก ความเหลื่อมล้ำส่วนหนึ่งถ้าเราแก้ด้วยวิธีอื่นเราใช้เงินเยอะ แต่ถ้าเราแก้โดยสร้างกติกา ทำกฎหมายมันไม่ต้องใช้เงินมาก ทีนี้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันทุกคนก็ได้พูดก็เป็นประโยชน์แต่ว่าเนื่องจากเวลาไปทำเวทีทุกวันนี้คือผมเคยไปศึกษาในมาเลเซียในการเลือกตั้งครั้งสุดท้ายนี้เขาจะไม่เอาความรู้สึกในการแก้เขาต้องเอา Research ในการช่วย ของประเทศไทยก็เหมือนกัน ในช่วงที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้มาสัก ๒ ปีแต่ว่าจริง ๆ รัฐบาลก็สัก ๖ เดือน เราก็พบว่าเมื่อมีการไปสำรวจ พวกเราก็เห็นตรงกัน ไปสำรวจโดยให้ ๒๙ มหาวิทยาลัยในพื้นที่ ไม่นานมานี้ก็พบว่า ๙๕ เปอร์เซ็นต์อยากให้แก้รัฐธรรมนูญ แต่สถาบันพระปกเกล้า อาจจะต้องไปทำอีกทีนะครับ อันนี้ผมคิดว่านักวิชาการที่มาทั้งจุฬาฯ ธรรมศาสตร์ทั้งหมด ก็เข้าไปทำ แล้วเขาก็พบว่าสถานการณ์ปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการคอร์รัปชัน ด้านการพัฒนาประเทศ ด้านกระบวนการยุติธรรมมันตกหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านต้องยอมรับความจริงทุกคนอาจจะฟังไม่ได้ว่า ๑. การทำหน้าที่ของ กกต. องค์กรอิสระนี้ถือว่าสอบตกเลย การนับคะแนนที่เอา

[๓๙๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

๓๐,๐๐๐ คะแนนไปชนะ ๗๐,๐๐๐ คะแนน จริง ๆ ถ้าคนอ่านมาตรา ๙๑ มันชัดอยู่แล้ว แต่เนื่องจากไปกฎหมายลูก ที่มันแอบแฝงหรือคลุมเครือ มันเลยทำให้ปัดคะแนนลบ ๒๕ ของพรรคเพื่อไทยมาเป็น ๐ ทำให้คะแนนข้างล่างไหลมา ซึ่งจริง ๆ กฎหมายของระบบลายลักษณ์อักษรมันต้องตีความตามลายลักษณ์อักษร มันต้องทำให้ผู้พิพากษากับประชาชนที่อยู่บน เขาสามารถใช้กฎหมายโดยลายลักษณ์อักษร แต่อันนี้ปรากฏว่าเราก็ต้องยอมรับว่าวันนี้กฎหมายของเราตีความขยายไปเยอะ อย่างนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งครับ ผมคิดว่าในวันนี้การที่เราจะมาทำรัฐธรรมนูญฉบับนี้เราคงไม่พูดเรื่องอดีตที่ผ่านมา แต่เราจะทำอย่างไรว่าเมื่อเรามาศึกษานี้เราจะมาทำให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนมีความเท่าเทียมกัน เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้ประชาชน เขากำหนดชะตาชีวิตตัวเองได้ไม่เช่นนั้นผมไปทุกเวทีตอนนี้ประชาชนอยากเสียภาษีน้อย อยากให้ลดภาษี VAT สัก ๑ หรือ ๒ เปอร์เซ็นต์เพราะลด ๑ เปอร์เซ็นต์ก็ ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ลดเหลือ ๕ บาทก็ ๒๐๐,๐๐๐ ล้านบาท เพราะเงินมันเข้ากระเป๋าประชาชน แต่ให้เก็บได้ เป็น ๖,๐๐๐,๐๐๐ ล้านบาท พอมาจัดงบประมาณประชาชนไม่ได้อะไร เพราะเราไม่ไว้ใจ คือรัฐธรรมนูญเกิดจากความไม่ไว้ใจประชาชน เราก็สร้างระบบราชการอยู่ตลอดเวลา เหมือนอย่างพวกเราก็อาจจะถูกมอง ท่านประธานเคยอยู่กระทรวงยุติธรรมก็ยังเหมือนเดิม ประชุม สัมมนา อบรม แถลงข่าว แล้วก็จบ การเข้าไปช่วยเหลือประชาชนไม่มี วันนี้ผมจึงคิดว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้แค่เอาหมวดหน้าที่ เอาสิทธิของประชาชนให้เป็นหน้าที่ของรัฐ แล้วประชาชนมีปัญหาก็ต้องมาฟ้องรัฐ กระบวนการยุติธรรมเรา อำนาจรัฐอยู่ในมือหมดเลย แล้วยิ่งไปเขียนรัฐธรรมนูญบอกว่าจะให้ยกเลิกกฎหมาย เมื่ออำนาจมันอยู่กับรัฐ มันยิ่งสร้างกฎหมายมากขึ้น ดังนั้นผมคิดว่าในวาระที่สำคัญอันนี้เหมือนอาจารย์โภคินพูดนี้ กระจายอำนาจท่านอาจารย์ชำนาญไม่มีสิทธิเลย เพราะรัฐบาลต้องไปบริหารรัฐธรรมนูญใหม่ ต้องไปแนวนโยบายของรัฐ แนวนโยบายของรัฐมันไม่มีอยู่ในกระจายอำนาจ ไม่เคยเห็นหัว กระจายออกไปเลย แล้วคุณลองมาทำกระจายอำนาจสิรัฐบาลก็ติดคุก ทั้งที่คนที่รู้ท้องถิ่นดีก็คือท้องถิ่น แล้วในท้องถิ่นหลายแห่งจบปริญญาเอกมากครับ นั่งในห้องเรานี่ครับ ผมจึงคิดว่าเป็นโอกาสดีในรัฐธรรมนูญ ทีนี้ผมคิดว่าถ้าเราระดมศักยภาพของพวกเราทุกคน แล้วมาทำ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ ๒ คณะที่ ๒ ของท่านไพบูลย์มีความสำคัญ และเราก็ต้องไม่มีอคติกับใคร อย่าไปคิดว่าเขาจะคิด ผมเชื่อว่า ส.ว. เดินเข้าไปนี้เขาก็อยากแก้เพราะเขาก็เป็นห่วง บ้านเมือง เพราะทุกคนเป็นคนไทยด้วยกัน ผมยังเชื่อมั่นว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ต้องยาวนัก เอาอะไรที่เป็นหลักสากล ความไม่ไว้วางใจประชาชนควรจะไปอยู่เรื่องไหนไม่ไว้วางใจก็ไปอยู่ในกฎหมายลูกเสีย คือจะทำให้รัฐธรรมนูญไม่ยาวมากและเป็นสากล แล้วก็จะสามารถ พัฒนาประเทศแข่งกับคนอื่นได้ครับ ขอบคุณครับ”[๓๙๖]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ขอบพระคุณมากครับ คือผมคงไม่ยาวหนัก แต่เพื่อเป็นการบันทึกต่อท้ายของท่านไพบูลย์คือในตัวผมมีความเห็นว่า เห็นควรจะแก้มาตรา ๒๕๖ ให้แก้ไขง่ายอันที่ ๑ แล้วก็ถ้าเป็นไปได้ผมเห็นด้วยกับท่านอาจารย์โภคิน ท่านอาจารย์ปิยบุตร ท่านบัญญัติ และหลาย ๆ ท่านที่ได้แสดงทัศนะไว้ ก็คืออาจจะมีเป็นร่างของท่านโภคินหรืออาจจะเพิ่มหมวดที่ ๑๗ หมวดจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ จำได้ว่าท่านพงศ์เทพเคยพูดแรก ๆ ที่เจอท่าน ซึ่งอันนี้ก็เป็นการเพิ่มเข้ามา แต่จะอย่างไรก็ตามคือในภาพข้างนอกเราจะแก้ไขอย่างไรมันจะถูกมองว่าเราทำเพื่อตัวเองก็เยอะ คือวันนี้เราเอาความรู้สึกของเราในห้องก็ยังไม่พอมันต้องทำอะไรประชาชนได้ประโยชน์แค่ไหน แล้วก็ต้องยอมรับในสังคมขณะนี้ถ้าเดินออกไปข้างนอกความเห็นแตกต่างแล้วไม่รู้จำนวนใครมากกว่าใคร คือเราไม่สามารถคำนวณได้ในจิตใจ ผมเองเวลาสถานการณ์และโอกาสถ้าเราปล่อยไว้มันอาจจะทำลายสังคมไปก็ได้ เพราะว่าวันนี้หลายคนก็มองความหวังมาที่พวกเรา ดังนั้น

---

[๓๙๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ผมก็คิดว่าตอนนี้เวลาสถานการณ์โอกาสต้องเร็ว บังเอิญผมอยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมเท่านั้นที่จะไปสู่การแก้ความขัดแย้ง บางทีการใช้ช่องทางที่คนอาจจะไม่พอใจมันอาจจะทำยาก แต่อาจจะต้องทำเมื่อความขัดแย้งเยอะ ๆ อย่างนี้เป็นไปได้ไหม คือเราก็เอาตรงนี้ คือแก้มาตรา ๒๕๖ มีหมวดขึ้นมาจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ คืนอำนาจไปให้เจ้าของอำนาจเขาร่าง เขาจะร่างกี่วันก็ช่าง แต่แก้มาตรา ๒๕๖ เราก็แก้รัฐธรรมนูญ แล้วก็เอาสิทธิเสรีภาพประชาชนเข้ามา ผมเชื่อว่าเราออกอย่างนี้ก็มีคนต้าน กล้าหาญเสียหน่อยไหม แก้ พ.ร.บ. ประชามติส่งไปประชามติเสียก่อน หลายคนอาจบอกว่าจะใช้เงินเยอะ ค่าโง่โฮปเวลล์ ๒๔,๐๐๐ ล้านบาท มันไม่เยอะกว่าหรือครับ แล้วถ้าเราทำประชามติแบบทุกคนมีสิทธิเสรีภาพและสามารถให้แต่ละคนเสนอจุดดี ๆ ได้ ฝากเป็นแง่คิดนะครับอันนี้ผมเป็นแง่คิดเพื่อไม่ให้เกิดการนองเลือดเท่านั้นเองครับ แล้วก็ความอยู่รอดของมนุษย์ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศมันน่าจะสำคัญกว่าสิ่งที่เราจะใช้อคติต่อกัน แต่อย่างไรก็ตาม ผมไม่คิดว่าเราจะทิ้งเวลาให้เกินสัก ๑-๒ อาทิตย์กับสถานการณ์ข้างนอก เพราะเวลาผมไปรับฟังปัญหา ชอบเดินทาง ผมชอบดูที่เกิดเหตุชอบสัมผัสด้วยตัวเองไม่ชอบฟังพยานบอกเล่าความขัดแย้งค่อนข้างสูงนะครับ แล้วมันมากกว่าที่เราจะใช้ความรู้สึกมาประมาณนะครับก็ขอบันทึกว่า เห็นด้วยว่าต้องแก้มาตรา ๒๕๖ คือหน้าที่ของเราก็ต้องแก้มาตรา ๒๕๖ แล้วก็ทำให้สั้น แล้วก็ทำหมวดการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมา แล้วก็ส่งให้เจ้าของอำนาจเขาไปร่างจะเป็น สสร. รูปแบบไหนก็ได้ จะใช้เวลาเท่าไรก็ได้ อันนี้เป็นความเห็นของผมครับ ขอบพระคุณมากครับ”[๓๙๗]

นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธาน ผม สุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ กรรมาธิการ ขออนุญาตที่จะสนทนาธรรม แล้วก็ขอแสดงข้อสังเกตสักเล็กน้อยนะครับ จากการที่ได้มีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ผมมีความคิดอย่างหนึ่งนะครับว่า โดยรัฐธรรมนูญ ๒๐ ฉบับที่ผ่านมา เราเขียนบทบัญญัติโดยที่ไม่ได้เขียนถึงวิธีการในการที่จะแก้ทั้งฉบับเลยในรัฐธรรมนูญเลย ไม่มี คือเรามีแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข รัฐธรรมนูญ แต่ไม่มีบทบัญญัติที่บอกว่าทำอย่างไรจะแก้ทั้งฉบับได้ อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ซึ่งผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้มันควรมี แต่ถ้าเราจะใส่ในครั้งนี้ใส่ได้ แต่ผมคิดว่าไม่ควรที่จะให้มีการใช้ในขณะนี้ เพราะว่ามันอาจจะเป็นการนอกเหนือจากสิ่งที่เรารับมอบหมายมา เพราะการรับมอบหมายจาก ๖ ญัตตินี้อย่างที่ท่านประธานว่าเรารับมอบหมายมาเฉพาะในเรื่อง ของการแก้ไขเท่านั้นเอง เราจะทำนอกเหนือจากนั้นไม่ได้ แต่ว่าบทบัญญัติเหล่านี้ ผมมีความคิดว่าถ้าเราจะเขียน และไม่ต้องให้ใช้บังคับในขณะนี้อาจจะไปบังคับใช้ในอนาคต ก็ได้วางถึงแนวทางในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ คือผมไม่อยากเห็นรัฐธรรมนูญ ที่มีการล้มไปทั้งฉบับในช่วงของการปฏิวัติรัฐประหารอย่างเดียว ในช่วงที่ร่างโดยประชาชน ผมคิดว่าสิ่งเหล่านี้เราควรจะเขียนเอาไว้เพื่อให้เกิดความรอบคอบผมอยากเรียนประการที่ ๒ โดยรัฐธรรมนูญที่เราได้มีโอกาสได้เห็นได้ดู ผมคิดว่าสิ่งที่มันเป็นปัญหาไม่ใช่ตัวร่างของรัฐธรรมนูญ แต่มันเป็นปัญหาของคนมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีที่เขาเรียกว่าจุดเป้าหมายที่เกิดจากบางสิ่งบางอย่าง แล้วก็เกิดจากการใช้รัฐธรรมนูญที่จะชิงเอาความได้เปรียบหรือไม่ได้เปรียบก็ดี มันเป็นการตีความกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาค่อนข้างเยอะมากประการที่ ๓ ผมอยากเรียนว่า สิ่งที่เป็นแนวคิดอีกอย่างหนึ่งที่ผมอยากจะ ฝากทางคณะกรรมาธิการไว้ด้วยก็คือการแก้กฎหมาย เราอาจจะไม่ใช้วิธีการแก้อย่างเดียว แต่ผมอยากเรียนว่าในบางส่วน การแก้ไขโดยการตัดถ้อยคำในรัฐธรรมนูญที่เขียน รายละเอียดไว้เยอะ ๆ มันอาจจะเป็นสิ่งจำเป็น เพราะว่าเราจะสังเกตว่าปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ได้เกิด

---

[๓๙๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ปัญหาจากตัวรัฐธรรมนูญอย่างเดียว แต่เกิดปัญหาจากสิ่งที่เป็นอนุบัญญัติลงไปสู่กฎหมายเลือกตั้งก็ดี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการได้มาซึ่งวุฒิสภาอะไรต่าง ๆ มันเกิดขึ้นจากอนุบัญญัติ ดังนั้นผมมองว่าในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องมีมากมาย ผมอยากให้เขียนหลัก ๆ แล้วก็ไปอยู่ในอนุบัญญัติ เพราะมันจะสามารถที่จะแก้ไขได้ง่ายกว่า เราสามารถใช้กระบวนการนี้แก้ในสภาได้ง่าย ดังนั้นผมจึงคิดมาตลอดนะครับว่า ทำไมเราต้องมีรัฐธรรมนูญเขียนมาตราไว้เยอะแยะเลย ในขณะที่ผมได้มีโอกาสอภิปรายว่า อย่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาเขามี ๗ หมวด ๒๔ มาตรา ๒๐ กว่ามาตรามานาน แสนนานนะครับ บทบัญญัติเหล่านี้ถ้าเขียนไว้มันก็ก่อให้เกิดกลัวจะขัดต่อรัฐธรรมนูญ จึงเขียนอนุบัญญัติแบบต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ดังนั้นอีกข้อหนึ่งที่ผมอยากจะฝาก เป็นข้อสังเกตนะครับ อย่างไรก็ตามผมอยากเรียนว่าในการเสนอญัตติทั้ง ๖ ญัตติ กับการอภิปรายในสภาที่ผมได้มีโอกาสได้ฟัง ก็มีพูดอยู่ ๒ ประเด็นก็คือหลักเกณฑ์และวิธีการ แก้ไขตามมาตรา ๒๕๖ แล้วก็ประการที่ ๒ ก็คือปัญหาของเนื้อหารัฐธรรมนูญบางเรื่อง ที่คุยกันนะครับ ผมเองก็จะเห็นในเรื่องของที่มาของ ส.ว. ของนายกรัฐมนตรีอะไรต่าง ๆ แล้วก็ในบางประเด็นเท่านั้น ซึ่งใน ๑๖ หมวด มันมีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้นเองที่มีการพูดถึง ผมถึงเรียนว่าโดยสิ่งที่สภาได้มอบหมายให้คณะกรรมาธิการเรามาทำ เราก็คงทำได้เพียงที่จะแก้ไขในบางเรื่องที่เป็นปัญหาเท่านั้น และผมเองก็เห็นด้วยกับกรรมาธิการบางท่านว่า ในการแก้ปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือผมคิดว่าควรจะต้องค่อยเป็นค่อยไป ถ้าเราดำเนินการมากเกินไป ผมเชื่อว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ในเรื่องของความเห็นชอบของทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลก็ดี ฝ่ายบริหารก็ดี ฝ่ายสภา รัฐสภาซึ่งมีทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ก็อาจจะเป็นจุดหนึ่งที่เราจะเห็นอุปสรรคจากการให้สัมภาษณ์บางส่วนแล้ว ดังนั้นผมคิดว่าการแก้ไขที่ ค่อยเป็นค่อยไป มันคือสิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่าน่าจะดีที่สุดนะครับ ในการพิจารณาในครั้งนี้ ประการสุดท้ายส่วนในเรื่องการรับฟังความคิดเห็น ผมยังคิดอีกอย่างว่า ถ้าหากว่าเรากำหนดแนวทางที่จะแก้ไขก่อนแล้วรับฟังความคิดเห็น ผมคิดว่าจะเป็นสิ่งที่ดี ถ้าเราเปิดกว้างเลยอย่างน้อยที่สุดถ้าพี่น้องประชาชนส่งมาเยอะเกินไปนะครับ ความจริงมันก็ไม่สามารถที่จะแก้ได้ครบถ้วนอยู่แล้ว แล้วก็จะเป็นปัญหาว่ากรรมาธิการของเราไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ดังนั้นกรอบของการรับฟังความคิดเห็น ผมยังคิดว่าน่าจะกำหนดกรอบ ที่มันแคบกว่านะครับ อันนี้คือความคิดเห็นครับ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๓๙๘]

“ท่านประธานครับ ผม สุรสิทธิ์ กรรมาธิการในฐานะที่เป็นอนุกรรมาธิการชุดที่ท่านไพบูลย์เป็นประธานด้วยนะครับ ในส่วนของความคิดเห็นของผมนี่ ผมขออธิบายเพิ่มเติมนิดเดียวเพื่อให้เกิดความชัดเจน เพราะว่าจากการสรุปของเจ้าหน้าที่นี่อาจจะฟังแล้วสับสน ความจริงแล้วมันมี ๒ ประเด็นที่เป็นแนวคิดของผมก็คือในเรื่องของการนำเสนอการแก้ไข ทุกอย่างในการนำเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มันต้องผ่านกระบวนการตามมาตรา ๒๕๖ อยู่แล้ว แต่ผมได้แยกเป็น ๒ ส่วนส่วนแรกก็คือส่วนของการแก้ไขที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขในกระบวนการที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่นในกระบวนการที่เกี่ยวข้องที่จะต้องใช้วิธีจำนวนพิเศษหนึ่งในสามก็ดี จำนวน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของสมาชิกพรรคการเมืองก็ดี หรือว่าในกระบวนการที่มันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการที่จะต้องไปรับฟังความคิดเห็นก่อน อันนี้ส่วนแรกก็คือเป็นการแก้ไขในประเด็นที่จะไม่มีความยุ่งยากแต่ประเด็นที่ ๒ ก็คือเป็นประเด็นที่อาจจะติดเงื่อนไขในหลาย ๆ ตัวที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้า ดังนั้นผมจึงแยกใน ๒ ประเด็น ก็คือส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติมทั่วไปกับการแก้ไขเพิ่มเติมที่อยู่ในหลักเกณฑ์มาตรา ๒๕๖ (๓) (๖) แล้วก็ (๘) ซึ่งผมได้ยกตัวอย่างกรณีบางกรณีอย่างเช่น กรณีถ้าสมมุติว่าเราจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมตัดหนึ่งในสามของวุฒิสภาออกสมมุตินะครับ ถ้ากรณีอย่างนี้ ผมเองก็มีแนวทางสอดคล้องกับท่านนิกร ก็คือว่าถ้าหากเราจะแก้ใน

---

[๓๙๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ส่วนนี้อาจจะให้มันมีผลในระยะเวลาที่เหมือนกับมีบทเฉพาะกาลว่าให้มีผลเมื่อครบระยะเวลาของวุฒิสภาชุดแรกอะไรอย่างนี้ อันนี้ผมขออธิบายเพิ่มเติมให้เกิดความเข้าใจครับขอบคุณครับท่านประธานครับ”[๓๙๙]

“ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตเสนอประเด็น ที่เราจะมีการร่วมกันในการศึกษานะครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นแรกก็คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอภิปรายในสภาทั้งญัตติไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่มา ส.ว. เรื่องของการเปิดประตู ๒๕๖ ก็ดีในการแก้ไขรัฐธรรมนูญอันนี้คงต้องมีอยู่แล้ว”[๔๐๐]

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม สุทิน คลังแสง กรรมาธิการครับ ผมเป็นคนหนึ่งที่ให้สัมภาษณ์ไปเมื่อ ๒-๓ วัน ว่า วันนี้อยากจะเสนอให้กรรมาธิการหาข้อยุติหรือมีความชัดเจนก็ได้ว่าเราจะทำผลการศึกษาของเราเสร็จได้เมื่อไร แล้วก็อยากให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วก็อยากให้ข้อสรุปว่าเนื้อหาสาระที่เราศึกษามาอันไหนพอที่จะบอกสังคมได้ก็อยากจะให้สรุปวันนี้แล้วบอกเขาไป อันนี้เป็นส่วนหนึ่งของการที่จะทำให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาทางสังคมซึ่งกำลังจะเกิด แล้วในขณะเดียวกันก็เป็นการเสนอเพื่อที่จะให้กรรมาธิการของเราเป็นความหวังได้ วันนี้ต้องยอมรับนะครับว่ากรรมาธิการของเราถูกดูแคลนแล้วนะ ถูกดูแคลนว่ากรรมาธิการชุดนี้หวังพึ่งอะไรไม่ได้หรอก ๑. ไม่รู้จะจบเมื่อไร ๒. สาระก็เริ่มจะหลงทิศหลงทางแล้ว มีหลายคนตั้งข้อสังเกตว่าจริง ๆ เขาให้เรามาศึกษาแนวทางแก้ไขเท่านั้นไม่ได้ให้ลงไปในเนื้อหาแต่เราเริ่มหลงทาง เหล่านี้มันก็เกิดการดูแคลนและไม่คาดหวังกับกรรมาธิการเราแล้ว แล้วที่สำคัญที่สุดวันนี้ผมกำลังจะบอกว่าถ้ากรรมาธิการของเราไม่มีอะไรชัดเจนทั้งเงื่อนเวลาและเนื้อหา ผมเชื่อว่าจะมีการนำเสนอเข้าแก้ไขรัฐธรรมนูญแซงหน้าผลการศึกษาไปหลายพรรคหลายกลุ่มจะทำ แต่ตรงนั้นไม่สำคัญเท่าไรครับ แต่สำคัญว่าวันนี้ผมมีความรู้สึกว่าการมาเป็นกรรมาธิการชุดนี้อยากให้ทุกท่านคิดว่าเรากำลังเขียนประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์อันนี้อาจจะเป็นประวัติศาสตร์ว่าเราได้ช่วยแก้ไขทำให้บ้านเมืองพัฒนาขึ้น แก้ไขความขัดแย้ง ขณะเดียวกันผมกำลังหวั่น ๆ ว่าเรากำลังจะสร้างประวัติศาสตร์เป็นผู้ทำให้เกิดความขัดแย้งใหญ่ขึ้นในสังคมด้วย ถ้าเราเขียนพลาด เพราะตัวรัฐธรรมนูญซึ่งเราจะทำถ้าไปดูแล้วหลักวิชาการมันก็ให้คุณประโยชน์อยู่ ๒ ด้าน ๑. มันทำให้เกิดการพัฒนาประเทศได้ ๒. คุณลักษณะของรัฐธรรมนูญคือสยบความขัดแย้งให้คนมีความสามัคคีในชาติ ขณะเดียวกันมันก็ทำให้เกิดความขัดแย้งใหญ่ในชาติได้ถ้าทำผิด เพราะฉะนั้นวันนี้เราจะเขียนประวัติศาสตร์แบบไหน ผมอยากให้พวกเราตระหนักมาก ๆ ผมเรียนอย่างนี้ครับ ก่อนจะเข้าเนื้อหาว่าผมศึกษารัฐธรรมนูญมาหลายประเทศ ศึกษาประวัติศาสตร์ทางสังคมหลายประเทศอยู่ รัฐธรรมนูญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งมีอยู่ ๓ หลัก ถ้าผิดไป ๓ หลักนี้ หรือทำ ๓ หลักนี้ผิด มันจะได้ผลต่างกันเลย ๑. ใครเขียน หมายความว่าที่มาของรัฐธรรมนูญถ้ายอมรับกันเรื่องที่มาโอเคไปเปลาะหนึ่งแล้วถ้าตัวนี้ไม่ยอมรับกันก็มีปัญหามาถึงตัวที่ ๒. คือเนื้อหา ถ้าที่มาดีเนื้อหาดีก็ไปได้ แต่อันที่ ๓ ซึ่งคนมักไม่พูดถึงหรือพูดถึงน้อยก็คือโอกาสแก้ไขมันข้อ ๑ ที่มายอมรับกันแล้วเนื้อหามันจะดีหรือไม่ดี แต่ถ้าเปิดไว้ให้มีการแก้ไขได้ง่ายพอสมควรรัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็จะเป็นทางออกของสังคมได้ ดีไม่ดีถ้าคนคิดว่าแก้ไขได้มันก็จะทำให้เย็นลง แต่ถ้าดีหรือไม่ดีแล้วมองเห็นโอกาสจะแก้ไขไม่ได้จะมีปัญหาแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้เราต้องยอมรับว่าที่มามีปัญหากันอยู่ ไม่ยอมรับกันอยู่ว่าคนทั้งประเทศไม่ได้มีส่วนร่วม แม้จะมีประชามติก็ว่ากัน ส่วนเนื้อหาวันนี้เราพูดกันเยอะเลย อำนาจ ส.ว. ก็ดีระบบเลือกตั้งก็ตาม สิทธิประโยชน์ของประชาชนก็พูดกันมาก เพราะฉะนั้นเนื้อหาก็มีปัญหา แต่ที่มีปัญหาใหญ่เลยวันนี้ผมเชื่อว่าผมให้ความสำคัญตัวหลังนะครับ การแก้ไขที่ยาก มาตรา ๒๕๖ ผมเชื่อว่าถ้าไม่แก้ตัวนี้ในความเชื่อ

---

[๓๙๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๐๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ส่วนตัวถ้าตัวนี้ไม่แก้เราจะแก้รัฐธรรมนูญไม่ได้ ถ้าแก้ไม่ได้อะไรจะเกิดขึ้นครับ มี ๒ อย่าง ๑. สังคมนี้ก็ลุกขึ้นเกิดโกลาหลและวิกฤต เพราะน้ำมันเดือดเต็มที่ไม่มีระบายให้มันก็ระเบิด อันที่ ๒ ที่สำคัญมากและประเทศไทยเกิดขึ้นได้ง่ายด้วยคือจะมีคนมาทุบกาน้ำร้อน คือยึดอำนาจถ้าเราอัดอั้นกันมาก ๆ บอกว่ามันแก้อย่างไรก็แก้ไม่ได้จะมีคนมาอ้างยึดอำนาจเพื่อที่จะให้แก้รัฐธรรมนูญ ซึ่งวันนั้นเราไม่ต้องมาถามกันหรอกว่าเราจะได้อะไรไหม ถามเพียงว่าเราจะเหลืออะไรไหม ในทางการเมืองจะเหลืออะไรไหม เพราะฉะนั้นวันนี้ผมถึงกราบเรียนว่าถ้าจะให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถ้ามองเฉพาะมิติแก้ไขความขัดแย้ง เอาที่มา วันนี้ต้องแก้ให้คนมามีส่วนร่วมรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะต้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมถึงจะเป็นยันต์กันผีได้ เพราะวันนี้ประเทศไทยเราเดินมาถึงจุดว่ามันแบ่งกันจริง ๆ ซีกนั้นซีกนี้ เพราะฉะนั้นเราจะแก้อะไรก็ตามวันนี้ถ้าซีกหนึ่งพูด อีกซีกหนึ่งไม่ยอม จะดีขนาดไหนถ้าฝ่ายนั้นพูดฝ่ายนี้ไม่ยอม เพราะฉะนั้นทางออกที่ดีที่สุดยันต์กันผีที่ดีที่สุดก็คือให้ทุกคนมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของทุกคน ผมก็นึกเห็น สสร. ครับ ผมว่า สสร. จะช่วยเราได้เยอะช่วยรัฐบาลได้ด้วย ถ้ารัฐบาลอยากอยู่ยาวอยู่นานวันนี้มี สสร. ขึ้นมาแล้วรัฐบาลอยู่ได้สบายมากเลย มีอะไรก็ไปโยนให้ สสร. รัฐบาลก็อยู่ได้ เพราะฉะนั้นการมี สสร. ผมเชื่อว่าวันนี้แม้ผมจะคิดว่ามันยาวผมไม่อยากได้ แต่จำเป็นต้องมี สสร. เพราะสังคมไทยเดินมาถึงจุดที่ใครพูดมันไม่ยอมรับกันแล้ว ส่วนมาถึงตัวเนื้อหาวันนี้หลายคนอยากแก้ระบบเลือกตั้ง หลายคนอยากแก้อำนาจ ส.ว. อยากแก้ที่มานายกรัฐมนตรีที่มา ส.ว. ก็ตามใครพูดขึ้นวันนี้จะเป็นวิกฤตไม่ยอมรับกัน ระแวงกันและจะเป็นปัญหาด้วยแต่ถ้าให้ สสร. พูดโยนเข้าไปที่ สสร. มันไม่มีฝ่ายใด ผมคิดว่าของดีก็จะเป็นของดี แต่ถ้าไม่ใช่ สสร. ของดีขนาดไหนฝ่ายหนึ่งก็จะมองว่าเป็นของไม่ดี ผมจึงคิดว่า สสร. คือยันต์กันความแตกแยกได้ มี สสร. เถอะ ทีนี้เมื่อมี สสร. แล้วทำอย่างไรอีก จะมี สสร. ได้ ก็หนีไม่พ้นจะต้องแก้มาตรา ๒๕๖ เพราะฉะนั้นมาตรา ๒๕๖ ถ้ามันแก้วันนี้มันก็จะได้ผลวันนี้คือแก้ปัญหาวันพรุ่งนี้ที่กำลังจะก่อตัวขึ้นแล้ววันข้างหน้าผมว่ามาตรา ๒๕๖ มันก็จะเป็นรูระบายความร้อนให้สังคมไว้ได้อีกนาน แล้วสิ่งสำคัญต่อมาคือเมื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมแล้วโดย สสร. ซึ่งจำเป็นต้องไปแก้มาตรา ๒๕๖ แล้ว ถ้าจะเล็งไปที่ข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมให้ยุบสภาบ้างก็ไม่รู้จะเลือกทางไหนสำหรับผู้บริหารประเทศ ก็จะให้ติ่งเพิ่มผมอาจจะคิด Micro เกินไป คือผมอยากได้ สสร. บวกมาตรา ๒๕๖ แล้วก็บวกแก้ระบบเลือกตั้งไว้เลย วันนี้ที่เขาเรียกร้องให้ยุบสภาไม่ใช่อะไรหรอก เขาอยากเลือกตั้งใหม่ เด็กอาจจะพูดไม่ครบ ถ้าเลือกตั้งใหม่ก็คือควรจะเลือกตั้งภายในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ยังไม่ได้ก็ให้มันได้ระบบเลือกตั้งใหม่ยังดี ใจผมแล้ว สสร. บวกมาตรา ๒๕๖ บวกระบบเลือกตั้ง บวกตัวที่ ๔ คือบวกเวลาที่เหมาะสม จะดีขนาดไหนจะได้ ๔ ข้อที่ผมพูด แต่ถ้าไปเลื่อนช้ามากกว่าถั่วจะสุกงาก็ไหม้ไม่ทันปัญหา ของดีจะต้องทันเวลาด้วย ผมจึงเห็นว่าควรเร่งรัดกระบวนการหรือกระชับการทำงานของเราให้เข้ามาเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ แล้วก็ได้ สสร. ได้ ๒๕๖ ในเวลาที่ทันกาลทันเวลา ๑. คลี่คลายปัญหาวันนี้ได้ด้วย ๒. ก็เป็นหลักประกันในอนาคต ส่วนจะไปตัดอำนาจใครมากอำนาจใครน้อยไปกระทบใคร ไม่กระทบใคร ถ้า สสร. พูดโอกาสกระทบกันน้อย แต่ถ้าร่างของพรรคนี้เป็นคนพูดมีโอกาสชนกันร่างของพรรคนั้นเป็นคนพูดเรื่องอำนาจนี้ไม่ยอมกันแน่ สสร. พูด มีโอกาสยอมกัน ผมจึงเรียนเสนอ ส่วนเงื่อนเวลาเดี๋ยวคงได้คุยกันต่อไป ผมคุยกับท่านไพบูลย์แล้ว ประเดี๋ยวจะเสนอ หรือจะเสนอเลยครับ ถ้าใจผมแล้วผมขอบที่ท่านประธานให้สัมภาษณ์นะครับ ท่านประธานคิดว่ากระบวนการทำของเราไม่น่าจะเกินกลางเดือนสิงหาคม ผมเห็นด้วยเลย ถ้ากลางเดือนสิงหาคมมันจบที่เรา เสนอเข้าสภาปั๊บผมยังเล็งเห็นว่าภายในสมัยประชุมนี้ ซึ่งจะจบปลายเดือนกันยายนได้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เข้าไปแล้วทุกอย่างสงบนิ่งลงหน่อย ตัวนี้ทุกคนจะมาโฟกัสที่สภาแล้ว ที่ร้อนมันก็จะเย็นลง แต่ถ้าเราเข้าช้ากว่านี้ผมไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นบ้าง แล้วยิ่งเราไม่มีความชัดเจนให้สังคมวันนี้มันก็จะขึ้นพึ่บพั่บในที่สุดสิ่งซึ่งท่านอาจารย์บอกว่าถ้าเราเอาเสียก่อนที่มันจะสาย

เกินไป มันอาจจะเป็นอย่างนั้นจริง ๆ โดยสรุปครับ สสร. บวกมาตรา ๒๕๖ บวกระบบเลือกตั้งใหม่บวกเงื่อนเวลาที่กระชับพอสมควร ขอบคุณครับ”[๔๐๑]

นายธนกร วังบุญคงชนะ โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับในเรื่องของการแก้รัฐธรรมนูญ ผมมองว่าวันนี้ผมไม่อยากให้เราตั้งต้นว่ารัฐธรรมนูญนี้มันเป็นผลมาจากการสืบทอดอำนาจหรือร่างไว้เพื่อสืบทอดอำนาจหรืออะไรนะครับ เพราะผมมองว่าถ้าเรามองตั้งต้นแบบนี้การแก้มันจะยากมาก แต่ผมอยากให้เรามองว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มันมีปัญหาหลายอย่าง เช่น ในเรื่องของระบบการเลือกตั้งก็ดีหรือในเรื่องของที่มาขององค์กรอิสระก็ดี เพราะฉะนั้นแล้ววิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายได้ ผมเห็นด้วยกับอาจารย์ปิยบุตรว่าสุดท้ายแล้วมันอยู่ที่การพูดคุยเจรจากันว่าความเป็นไปได้มันมากน้อยแค่ไหน แล้วผมเห็นด้วยกับท่านผู้อาวุโสอย่างท่านบัญญัติว่า วันนี้อยากให้มองว่าสิ่งไหนที่มันมีความเป็นไปได้ วันนี้เราต้องยอมรับความจริงว่าแม้ว่ารัฐธรรมนูญมันมีปัญหา แต่การแก้ไขมันยากมาก แต่ว่าถ้ามีการพูดคุยเจรจากันในวงตรงนี้ ผมเชื่อว่าผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องก็อาจจะมีการเห็นด้วยก็เป็นไปได้ แต่ว่าถ้าเราตั้งต้นว่ามันร่างเพื่อสืบทอดอำนาจเมื่อไร การเจรจามันเกิดขึ้นได้ยากมากนะครับ เพราะฉะนั้นแล้วผมอยากให้เราได้มองถึงความเป็นไปได้นะครับ แล้วก็หลายสิ่งหลายอย่างข้อแนะนำหรือว่าจุดด้อยหรืออะไรต่าง ๆ วันนี้ผมเชื่อว่าทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นสถาบันพระปกเกล้าหรือในสภาผู้แทนราษฎรเอง มีการศึกษาไว้มากมายถึงแนวทางแก้ไขหรือรัฐธรรมนูญที่เป็นประโยชน์กับพี่น้องประชาชนมาก ข้อมูลทุกอย่างมันมีหมดแล้วนะครับและคงทันเวลาตามที่ท่านประธานบอก เพราะฉะนั้นแล้วผมเชื่อว่าวันนี้ถ้าเราถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้วก็มีการพูดคุยกันความสัมฤทธิ์ผลในการที่จะไปสู่เป้าหมาย มันจะเกิดขึ้นได้นะครับผมขออนุญาตฝากไว้แค่นี้นะครับ ขอบคุณครับ”[๔๐๒]

นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

“เรียนประธาน ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการ จริง ๆ ผมอยากให้ชัดเจนในเรื่องของประชามติก่อนนะครับ เนื่องจากว่าได้มีท่านกรรมาธิการหลายท่านได้กรุณาพูดถึงเรื่องของการทำประชามติว่า ประชาชนเขาได้มีมติออกมาแบบนี้ และเราก็ควรจะรับฟังนะครับ ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากว่ามันเป็นการลงประชามติที่มีประชาชนเข้าร่วม แล้วก็จำนวนมากพอสมควร และผมก็คิดว่าเราก็ต้องเคารพเสียงของประชาชน แต่ผมอยากจะวางหลักอย่างนี้ครับว่าในการลงประชามติหรือการที่ประชาชนมีความคิดเห็นอย่างไร มันมีเหตุปัจจัยอะไรบ้างที่เกิดขึ้นในยุคนั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เรามีข้อเท็จจริงหลายเรื่องหลายเหตุการณ์นะครับที่ยืนยันได้ว่าการลงประชามติมีเหตุปัจจัยที่มาจากฝั่งรัฐบาลในเวลานั้น ค่อนข้างมากในขณะที่คนที่เห็นต่างบอกว่ารัฐบาลบอกว่ามาตรานี้ดีอย่างนี้ แต่ว่าคนที่เห็นต่างเขาไม่เห็นแบบนั้น สุดท้ายถูกจับกุมดำเนินคดีเป็นคดีความจนถึงทุกวันนี้หลายท่าน เอาละถึงที่สุดภายใต้เงื่อนไขแบบนั้น ก็มีประชามติเกิดขึ้น แล้วก็ลงประชามติซึ่งอย่างที่ทุกท่านทราบว่าสุดท้ายการลงประชามติออกมาก็คือรับร่างรัฐธรรมนูญ แต่ว่าผมอยากจะเรียนด้วยความเคารพอย่างนี้ว่า วันนั้นประชาชนอาจจะเห็นแบบนั้นครับ แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาชนจะต้องเห็นแบบนั้นตลอดไป และนี่คือสิ่งที่เราพยายามจะทำขึ้นมา ก็คือทำอย่างไรให้กระบวนการ

---

[๔๐๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๐๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

มันเสรี สร้างเงื่อนไขที่เปิดกว้างที่สุด และถามประชาชนว่าตกลงแล้วประชาชนจะยังคงเห็นแบบเดิมไหม ดังนั้น หลักการที่สำคัญก็คือว่าประชาชนเปลี่ยนใจได้เสมอครับ ประชาชนคือเจ้าของประเทศ เจ้าของอำนาจอธิปไตย เจ้าของอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ ดังนั้นประชาชนผิดไม่ได้ วันนั้นเงื่อนไขแบบนั้นประชาชนเห็นแบบนั้น แต่ไม่ได้หมายความว่าสถานการณ์วันนี้เงื่อนไขจะเหมือนเดิม ดังนั้นผมเรียนด้วยความเคารพว่านี่คือหลักการที่สำคัญ เมื่อพูดถึงการเดินหน้าประเทศไทยผมเองก็ต้องเรียนด้วยความเคารพว่าเราอย่าไปกดดันตัวเองขนาดนั้น ทุกท่านที่เป็นสมาชิกของประเทศนี้ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ เรามีหน้าที่ที่จะต้องทำให้ประเทศเดินหน้าอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าโดยบทบาทของเรา เราก็อาจจะมีหน้าที่พิเศษหน่อยในการที่ต้องทำเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นซึ่งในวันนี้หน่วยที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐสภา ก็ประกอบไปด้วยสภาผู้แทนราษฎร และ ส.ว. การเดินหน้าประเทศไทย ผมก็คิดว่าก็เป็นบทบาทที่ต้องอาศัยทั้งเรา แล้วก็ ส.ว. แล้วก็สมาชิกอื่นๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของประเทศไทยของเรา ประเด็นก็คือว่าถ้าเราศึกษาเราใช้กรรมาธิการนี้ในการศึกษา และได้ผลออกมาสรุปว่าปัญหาที่มันเป็นอุปสรรคในการเดินหน้ามันมีว่าอย่างไร การเดินหน้าประเทศมันก็ง่ายเราสามารถที่จะโยนกลับเข้าไปที่สภา และให้ประชาชนเขารับรู้รับทราบ และฟังเสียงของประชาชนว่า นี่คืออุปสรรคที่เราไปศึกษามันเป็นแบบนี้ ประชาชนเมื่อฟังอุปสรรคแบบนี้แล้ว ท่านเห็นว่าอย่างไร หากประชาชนเห็นด้วยเราก็สามารถที่จะเดินหน้าได้ทันที ผมยกตัวอย่างให้ชัดเจนว่าถ้าเกิดว่าสมมุตินะครับสมมุติว่าเราได้ข้อสรุปออกมาว่า ส.ว. เป็นอุปสรรคต่อการเดินหน้าประเทศไทยและประชาชนเห็นด้วยกับเรา ถ้า ส.ว. ไม่ยอมรับผลแบบนี้ ไม่ยอมฟังเสียงแบบนี้สุดท้ายใครเป็นอุปสรรคต่อการเดินหน้าประเทศไทยครับ ไม่ใช่สภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นการวางพื้นฐานบนหลักการว่าเราจะไม่แตะเรื่องนั้น เราจะไม่แตะเรื่องนี้ เราจะเอาเรื่องที่กลางที่สุด โดยที่ไม่ได้คิดว่าประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย สุดท้ายคนที่เป็นอุปสรรคต่อประเทศชาติ วิธีคิดแบบนี้คือพวกเรานะครับ ดังนั้นผมจึงกลับไปที่หลักใหญ่ใจความที่สุดว่ากรรมาธิการนี้จะต้องเริ่มจากการฟังเสียงของประชาชนก่อน ฟังเสียงพวกเราก่อนเพราะพวกเรามาจากประชาชน ดังนั้นถ้าเราฟังแบบนี้ เราได้สรุปปัญหาแบบนี้ออกมาแล้ว และเราก็มาคิดกันว่าเราจะมาแก้ปัญหาให้ประชาชนได้อย่างไร นี่คือประเด็นสำคัญ สุดท้ายผมก็ไม่รู้ว่าสุดท้ายปัญหาที่เราศึกษาเป็นอย่างไร และสุดท้ายผมก็ไม่รู้ว่าเมื่อเราศึกษา มาแล้วประชาชนจะเอาด้วยไหม แต่ถ้าประชาชนเอาด้วยกับเรา เราต้องทำ ๆ และถ้าใคร ไม่ยอมรับก็แสดงว่าเขาก็คืออุปสรรคของการเดินหน้าประเทศไทยหรือเปล่า ดังนั้นครับ ท่านประธานผมเลยคิดว่า เราไม่ว่าจะอย่างไรเราอยากเพิ่งไปคิดว่าการแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มันยากหรือง่าย ถ้าพูดแบบที่ท่านอาจารย์สมชัยพูด ขออนุญาตที่พาดพิงว่ามันมีเรื่องของการแก้ยากแก้ง่าย ผมคิดว่าถ้าเราคิดแบบนี้ตั้งแต่ต้น สุดท้ายเราก็ทำอะไรไม่ได้หรอกครับ มันก็มีมุมมองของเราก็อาจจะมองจากวันนี้เราก็อาจจะมองว่ามันยากนะ แต่มุมมองอีกฝ่าย หนึ่งก็อาจจะบอกว่ามันง่ายนะ อย่างผมในฐานะที่เป็นฝ่ายค้าน แล้วก็คงเป็น ๑ ใน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของรัฐธรรมนูญ ผมก็มองว่าเราคุยกันได้ และผมก็คิดว่า ส.ว. ถ้าเกิดว่า เสียงของประชาชนดังเพียงพอ ผมก็เชื่อว่า ส.ว. ต้องยอมจำนนต่อความต้องการของประชาชนเหมือนกัน และสุดท้ายเรื่องยากง่ายผมว่าไม่ใช่ประเด็นครับ เพราะที่สุดแล้ว ถ้าประชาชนเอาด้วยกับพวกเรา หน้าที่ที่เราต้องทำก็คือทำให้ความต้องการของประชาชน มันบรรลุผล แล้วผมก็เชื่อว่าถ้าถึงเวลานั้นเราแก้รัฐธรรมนูญได้ครับ เพียงแต่ว่า ณ วันนี้ กรรมาธิการนี้จะต้องจริงใจในการศึกษาปัญหาให้เกิดขึ้น และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญมาก เพราะว่าถ้าเราไม่เอาการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นหลักในการดำเนินงานของกรรมาธิการแล้ว เราทำหน้าที่ไม่ได้หรอกครับ ขอบคุณมากครับ”[๔๐๓]

---

[๔๐๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

“เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการ จริง ๆ ถ้าพูดถึงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมเองก็มีความเกี่ยวข้องมาตั้งแต่ร่างออกใหม่ ๆ เราต้อง ยอมรับว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ในเชิงการได้มามีปัญหาจริง ๆ เราลองจินตนาการว่ารัฐธรรมนูญ ที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือประชาชนจะต้องใช้ แต่ปรากฏว่า ยังไม่ทันได้ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญกลับมีประชาชนถูกดำเนินคดีเอาไปขังจำนวนมากมาย ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นต่างได้ ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญที่มาจากการจับกุมคนเห็นต่าง เป็นรัฐธรรมนูญที่มีปัญหาแน่นอน ดังนั้นในการประชามติรัฐธรรมนูญจึงไม่ได้เป็นเครื่องการันตีว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นจะเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน สิ่งสำคัญที่จะทำให้รัฐธรรมนูญเป็นของประชาชนจะต้องเป็นรัฐธรรมนูญที่นอกจากทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเปิดกว้างที่สุด แต่รัฐธรรมนูญนั้นจะต้องมีเนื้อหาสาระที่เคารพต่อประชาชนด้วย ผมอยากให้ทุกท่านจิตนาการว่าวันนี้เรามาจากสภาผู้แทนราษฎร จำนวนหลายท่านมาจากตรงนี้ หลายท่านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็มาจากการเสนอชื่อของสภาผู้แทนราษฎรผ่านพรรคการเมืองต่าง ๆ แต่ปรากฏว่าในความเป็นจริงพอเรา ไปดูเนื้อหาสาระเรากลับพบว่าองค์กรอิสระ รวมถึงศาลรัฐธรรมนูญกลับมีอำนาจที่เหนือกว่าสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนด้วยซ้ำไป รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงเป็นรัฐธรรมนูญที่เราอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ต่อต้านเสียงข้างมาก หรือต่อต้านเสียงที่ประชาชนเลือกเข้ามา ซึ่งในความหมายนี้ทำให้พบว่าองค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง เป็นใหญ่กว่าองค์กรที่มาจากการเลือกตั้ง เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ผมคิดว่าเป็นปัญหาที่สำคัญมากของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นอกจากองค์กรเหล่านี้เราก็ต้องพูดต่อไปว่าอย่าง ส.ว. ส.ว. เอง ใช้อำนาจนับวันจนถึงวันนี้อำนาจน้อง ๆ สภาผู้แทนราษฎรบางเรื่องเหนือกว่า สภาผู้แทนราษฎรด้วยซ้ำไป แต่ประชาชนไม่มีคนใดคนหนึ่งเลยที่สามารถไปเลือก ส.ว. ได้ ดังนั้นพอเราอยู่ในสภาพที่มีโครงสร้างทางการเมืองแบบนี้มันจึงไม่แปลกครับในวันแรก ๆ ก็ยังอยู่ไม่ถึง ๑ ปีของสภาแทนราษฎรด้วยซ้ำไปเรากลับต้องมาพูดถึงเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้วด้วยซ้ำ ดังนั้นนี่คือปัญหาที่เป็นเรื่องสำคัญที่เราจะต้องกลับมาปรับปรุง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผมคิดว่าโจทย์ที่สำคัญของการคิดว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไรคือ เราจะทำให้รัฐธรรมนูญนี้เป็นของประชาชนอย่างแท้จริงได้อย่างไร เรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ผมคิดว่าเราจะต้องวางประชาชนเป็นศูนย์กลาง แล้วทำให้ทุก ๆ องค์กรที่ อยู่ในรัฐธรรมนูญจะต้องตอบให้ได้ว่าตัวเองมีความยึดโยงกับประชาชนอย่างไร ทุกสาย ที่ใช้อำนาจจะต้องเป็นอำนาจเมื่อหาเส้นสายกลับไปมันต้องยึดกลับไปที่ประชาชน ผมคิดว่านี่คือเรื่องที่เป็นสาระสำคัญที่สุดของการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อีกเรื่องหนึ่งครับ ผมคิดว่าทุกท่านก็เคยผ่านประสบการณ์ที่มากกว่าผม โดยเฉพาะประสบการณ์ในเรื่องของการรัฐประหาร เรามีประสบการณ์ของการสร้าง รัฐธรรมนูญที่เป็นของประชาชนมาแล้ว แต่ปรากฏว่าใช้ไม่เท่าไรก็ถูกฉีกทิ้ง ผมคิดว่า ถ้าเราฝันได้ เราฝันว่าเราอยากจะสร้างรัฐธรรมนูญที่เป็นของประชาชน แต่บางทีเราอาจจะต้องคิดด้วยว่าเราจะทำอย่างไรให้รัฐธรรมนูญฉบับที่เป็นของประชาชนอยู่รอดต่อไป ขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย เพราะมิเช่นนั้นแล้วพอเกิดวิกฤติการทางการเมืองในอนาคตทหารก็เอารถถังเอากำลังพลเข้ามาในเมืองหลวงแล้วยึดอำนาจอีก สุดท้ายเราก็กลับไปสู่วังวนแบบเดิม ผมคิดว่าโจทย์อีกโจทย์หนึ่งนอกจากทำให้รัฐธรรมนูญเป็นของประชาชนแล้วเราจะต้องคิดถึงว่ารัฐธรรมนูญฉบับต่อไปนี้จะเป็นรัฐธรรมนูญที่นำไปสู่การปฏิรูปการเมืองอย่างไร แล้วการปฏิรูปการเมืองนี้ไม่ใช่การปฏิรูปแค่นักการเมือง นักการเมืองวันนี้อาจจะต้องช่วยกัน ทำให้ภาพลักษณ์กลับมาดูดี แต่อีกด้านหนึ่งเราต้องมาช่วยกันเหมือนกันว่าจะทำอย่างไร ให้องค์กรที่วันนี้เหมือนกับเป็น Untouchable institution สามารถที่จะแตะต้องได้ ด้วยเสียงของประชาชนผ่านองค์กรที่ใช้อำนาจแทนประชาชน ดังนั้นผมคิดว่าเป็นโจทย์ใหญ่ ที่การสร้างรัฐธรรมนูญ

ฉบับนี้ นอกจากเป็นของประชาชน แต่เราต้องเข้าไปสู่การปฏิรูป การเมืองด้วย ไม่ว่าจะเป็นกองทัพ องค์กรตุลาการ และอาจจะรวมถึงสถาบันของราชการ ขอบคุณครับ”[๔๐๔]

“เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการครับ ก็น่าเสียดายที่ทางอาจารย์อุดมไม่ได้นั่งอยู่ตรงนี้ จริง ๆ ตัวท่านเองก็เป็นอาจารย์สอนผมมา แต่ก็เข้าใจว่าลูกศิษย์กับอาจารย์ไม่ได้จำเป็นต้องเห็นด้วยกันทุกเรื่องนะครับ ก็ขอใช้โอกาสนี้ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่มันเป็นประเด็นปัญหา จริง ๆ ต้องเรียนกับท่านประธานด้วยความสัตย์จริงว่าวันนี้จะเป็นโอกาสที่เราได้คุยกันถึงวัตถุประสงค์ของการมีกรรมาธิการนี้มากที่สุดแล้ว เพราะว่ากรรมาธิการของเรามุ่งศึกษาในเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งวันนี้ก็น่าจะตรงกับวัตถุประสงค์มากที่สุด ก่อนที่จะไปลงในเนื้อหาผมอยากจะเรียนต่อท่านประธานว่าสภาพปัญหาของรัฐธรรมนูญนี้ก็ต้องบอกว่ามันเป็นมรดกที่มาจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ปี ๒๕๕๗ นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา หลังจากมีการรัฐประหารก็มีการตั้งในส่วนของกรรมการเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งการตั้งกรรมการชุดนี้ก็เป็นการตั้งโดยใช้อำนาจที่ไม่ได้มีส่วนใดส่วนหนึ่งยึดโยงกับประชาชนแม้แต่น้อย หลังจากร่างมาแล้วได้รัฐธรรมนูญก็นำไปลงประชามติ ซึ่งการลงประชามติก็ลงโดยอาศัยตัว พ.ร.บ. ประชามติที่มาจาก สนช. มากไปกว่านั้นกระบวนการที่เกิดขึ้นก็ปรากฏข้อมูลหลักฐานชัดเจนว่ามีการควบคุมมีการกดดันเพื่อให้ฝ่ายที่ต้องการโหวตไม่รับร่างรัฐธรรมนูญไม่สามารถที่จะรณรงค์ได้ หลังจากนั้นรณรงค์ไม่ได้ไม่พอ ก็ยังมีการตั้งคำถามพ่วงที่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงว่าประชาชนจำนวนมากไม่เข้าใจว่าคำถามพ่วงนั้นมันหมายถึงอะไรกันแน่ ซึ่งคำถามพ่วงนั้นก็คือการให้ ส.ว. ไปโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ยิ่งไปกว่านั้นพอเรามีการเลือกตั้งเราก็พบว่า ส.ว. เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองหลายพรรคการเมืองที่หาเสียงว่าจะไม่เลือก พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรีกลับลำ แล้วสุดท้ายสิ่งที่ปรากฏและผมว่าเป็นเรื่องที่ Surprise ชัดเจนของคนที่ทำงานการเมืองคือมันเป็นไปได้อย่างไรที่ ส.ว. ๒๔๙ คน ตัดประธาน ๑ คน ออกไป โหวตเลือกคนคนเดียวกันเป็นนายกรัฐมนตรี คือถ้าในฐานะที่ผมเป็นวิปด้วย เรียกว่านี่คือสุดยอดวิปครับ คือคุณสามารถทำให้คน ๒๔๙ คน ซึ่งอาจจะมีที่มาแตกต่างกันบ้างเลือกคน ๆ เดียวกันได้โดยที่ทุกคนเห็นเป็นเอกฉันท์ สภาพปัญหาแบบนี้มันก็เป็นปัญหาที่แสดงให้เห็นถึงว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย เป็นรัฐธรรมนูญที่บรรทัดฐานในทางความเป็นประชาธิปไตยในความหมายสากลไม่สามารถยอมรับได้ แน่นอนว่าถ้าเราไปดูเนื้อหาของรัฐธรรมนูญในการแก้ไขรัฐธรรมนูญเทียบกับต่างประเทศ ต่างประเทศยากกว่าแต่เราก็ต้องยอมรับว่าสภาพแบบนี้มันเป็นสภาพที่เมื่อเราดูในบริบทของเรา มันคือสภาพที่ยอมรับไม่ได้เลย เพราะเราปล่อยให้มีกลุ่มคนถึง ๒๕๐ คน ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง มาจากไหนก็ไม่รู้แต่สามารถที่จะโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีได้ แต่สามารถที่จะหยุดยั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นี่ยังไม่นับว่าองค์กรนี้ยังมีอำนาจในการไปเลือกองค์กรอิสระต่าง ๆ ที่ให้คุณให้โทษกับองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งได้ สภาพแบบนี้เป็นสภาพที่ไม่สามารถยอมรับได้ นี่คือสภาพปัญหาในอดีต

สภาพปัญหาปัจจุบันผมขออนุญาตท่านประธานใช้เวลาเพิ่มอีกนิดหนึ่ง เราจะพบว่าสภาพปัญหาปัจจุบันคือคนหมดความหวังต่อการเมืองในปัจจุบันแล้ว เราจะพบว่าการชุมนุมทางการเมืองคือจุดเดือดที่ปะทุออกมา ซึ่งผมขอใช้คำว่าระลอกแรกมันก็เกิดจากการที่ว่าบทบาทขององค์กรอิสระ บทบาทของศาลรัฐธรรมนูญเข้ามามีส่วนได้เสียในทางการเมืองและทำลายความหวังของประชาชน นี่คือคลื่นระลอกแรกของการชุมนุมที่เกิดขึ้นก่อนสถานการณ์โควิด แต่เมื่อมีสถานการณ์โควิดเกิดขึ้นประชาชนที่เคยชุมนุมก็ไม่ชุมนุมเพราะเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดี รัฐบาลมีการประกาศใช้ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ประชาชนจำนวนมากก็ไม่ได้ที่จะคัดค้านอะไร ก็รอดูว่าท่าทีของรัฐบาลจะเป็นอย่างไร แต่ปรากฏว่าพอเกิดโควิดที่ระยอง เกิดสถานการณ์ในเรื่องของคดี

---

[๔๐๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

กระทิงแดง สิ่งเหล่านี้มันทำให้คนยิ่งหมดหวังต่อการเมือง แล้วก็โหยหาความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และความเปลี่ยนแปลงหนึ่งที่คนเขาต้องการก็คือว่าเขาต้องการเห็นร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เขาก็หวังว่ามันจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็น ส.ว. ไม่ว่าจะเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งวันนี้เราก็เป็นคณะกรรมาธิการ แล้วก่อนหน้านี้เราก็มีญัตติในเรื่องของนักศึกษา เราจะเห็นว่ามี ส.ส. หลายคนก็พูดว่าจำเป็นที่จะต้องแก้รัฐธรรมนูญก่อน อย่าเพิ่งยุบสภาอะไรต่าง ๆ แต่ผมอยากจะเรียนต่อท่านประธานด้วยความเคารพว่าในการทำงานของกรรมาธิการเรา แล้วเมื่อผนวกกับสิ่งที่ประชาชนต้องการ ผมก็อยากจะเรียนด้วยความสัตย์จริงและตรงไปตรงมาว่าเราล้มเหลว สิ่งที่เราทำเราอาจจะมีการพูดถึงเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเรียงหมวดต่าง ๆ แต่การพูดของเราไม่ได้แตกต่างกับเพื่อนสมาชิกคนอื่นที่เขาพูดอยู่ในสภาเลยครับ จริง ๆ ถ้าเรามีกรรมาธิการเราก็พูด ๆ แล้วก็ส่งไปให้นายกรัฐมนตรี นี่คือสิ่งที่เราก็ทำแบบที่เพื่อน ๆ เราก็ทำอยู่ เราไม่ได้นำไปสู่ข้อสรุปอะไรเลยของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มีเรื่องไหนที่เราคุยกันแล้วได้ข้อสรุปบ้างไม่มี ถ้าจะมีอันไหนที่เป็นพื้นฐานแล้วที่ผมเพิ่งไปเห็นเมื่อสักครู่ก็คือเราบอกว่าเราจะแก้แล้วนะ

ดังนั้น ผมจึงอยากจะขอให้ท่านประธานอาจจะช่วยในเรื่องของการกำหนดประเด็นเพื่อให้เกิดข้อสรุปว่า ตกลงกรรมาธิการของเราจะมีข้อสรุปที่เป็นคำตอบให้กับสังคมอย่างไร ผมเสนอว่าข้อเสนอที่ท่านโภคิน แล้วก็อาจารย์ปิยบุตรเสนอ ซึ่งประกอบไปด้วย ๑. สสร. บวกการแก้มาตรา ๒๕๖ ๒. ยกเลิกในส่วนของ ส.ว. เฉพาะกาล คือมาตรา ๒๖๙ จนถึงมาตรา ๒๗๒ ๓. ในเรื่องของมาตรา ๒๗๙ ที่รับรองคำสั่งและประกาศของ คสช. จะต้องถูกยกเลิก ผมคิดว่าในเนื้อหาแบบนี้ หลักการ ๓ ข้อแบบนี้จะเป็นคำตอบระยะสั้นให้กับสังคมไทยผ่านบทบาทของกรรมาธิการ ในเรื่องของกรอบเวลาผมคิดว่าเราก็สามารถเสนอได้ว่าเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ของบ้านเมืองการริเริ่มในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นให้ได้ภายในก่อนวันที่ ๒๒ กันยายนนี้ซึ่งจะเป็นวันปิดสมัยประชุม อันนี้คือการริเริ่ม ผมคิดว่าถ้าเราเสนอแบบนี้มันจะช่วยทำให้สถานการณ์บ้านเมืองดีขึ้น แล้วก็เรียนอีกนิดเดียวกับท่านประธานถึงกรรมาธิการทุกท่านว่า ทุกท่านคงทราบว่าผมเองเคยมีบทบาทในการชุมนุมทางการเมืองมาก่อน และหลายท่านก็คงเคยมีบทบาทเหมือนกัน ธรรมชาติของการชุมนุม ถ้าเขาไม่ได้ในสิ่งที่เขาเรียกร้องมันก็มีแต่จะเพิ่มแรงกดดัน วันนี้เราอยู่ในบทบาทที่สามารถพูดหรือให้คำแนะนาหรือเสนอบางอย่างให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับบ้านเมืองได้อยู่ที่พวกเราแล้วว่าจะทำอะไร ถ้าเราไม่ทำประชาชนเขาก็เพิ่มแรงกดดัน วันนี้เขากำลังบอกว่ารัฐบาลไม่มีความหวังสำหรับพวกเขา แต่เขายังไม่ได้หมายความรวมถึงพวกเรานะครับว่าไม่มีความหวังสำหรับพวกเขา แต่ถ้าหากสุดท้ายกรรมาธิการนี้ทำอะไรไม่ได้สุดท้ายเราไม่มีรูปธรรมอะไรออกมา วันหนึ่งเราก็คงจะถูกตั้งคำถามว่าตกลงแล้วการมีสภาผู้แทนราษฎรแบบนี้จะมีประโยชน์อะไร ซึ่งผมคิดว่าถ้าถึงสถานการณ์แบบนั้นการเมืองก็ยิ่งวุ่นวาย การเมืองก็ยิ่งวิกฤต แล้วพวกเราก็ได้แต่นั่งดูบ้านของเราไฟไหม้ ดูทุกอย่างพังทลายโดยที่เราไม่ใช่ว่าทำอะไรไม่ได้ แต่ไม่ทำ สุดท้ายวันนี้เราก็มีนักศึกษาออกมาชุมนุมและคงจะชุมนุมเรื่อย ๆ และผมเข้าใจว่าก็มีนักศึกษาอยู่ที่หน้าทำเนียบอดอาหารประท้วง เราในฐานะที่เป็น ส.ส. เราในฐานะที่ได้รับอาณัติบางอย่างจากประชาชนเพื่อมาทำหน้าที่ของกรรมาธิการตรงนี้เรากำลังจะทำอะไรกันแน่ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๔๐๕]

นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธาน ท่านสมาชิกครับ ความจริงหลายท่านก็อยู่ในบรรยากาศของการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาหลายครั้งแล้วนะครับ ผมก็อยู่ในบรรยากาศเหล่านี้มาร่วม ๆ ๒๐ ปีแล้ว แล้วก็ต้องกราบ

[๔๐๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรียนท่านประธานว่า นอกจากเราอยู่ในบรรยากาศของการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว ครั้งหนึ่งผมก็ยังอยู่ในบรรยากาศของการยับยั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งมีการแก้ไขตอนนั้น ผมก็เป็นคนหนึ่งนะครับ อันนี้เล่าให้ท่านประธานฟังว่า ก็ไปยื่นว่ามันไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไข กระบวนการแก้ไขมันไม่ถูกต้อง และผมก็เดินเข้าไปเบิกความต่อศาลรัฐธรรมนูญ และในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในขณะนั้นก็มีคำเบิกความของผมเป็นเหตุผลหนึ่งที่ศาลรัฐธรรมนูญบอกว่า เราไม่สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยรัฐสภาได้ในขณะนั้น ท่านประธานไปดูจะมีเหตุผลอยู่ ที่ผมกราบเรียนท่านประธานอย่างนี้เพราะว่าบรรยากาศในการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ดี บรรยากาศในการยับยั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ดี ประเทศนี้ เราผ่านบรรยากาศเหล่านี้มาเยอะแล้ว ผมเลยพยายามที่จะนั่งฟังเพื่อฟังความเห็น ของท่านสมาชิกหลายท่านว่าเราจะมีประเด็นอย่างไรที่จะไม่สร้างความขัดแย้งขึ้นมาใหม่ แต่ว่าในอดีตผมเรียนท่านประธานว่า เราก็เคยมีคณะกรรมการที่แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศ ตอนนั้นสถาบันพระปกเกล้าเป็นเจ้าภาพ ผมก็อยู่ในคณะกรรมการชุดนั้นด้วย มันก็มีหลักที่ถือเป็นข้อยุติได้จากความขัดแย้งของประเทศทุกประเทศในโลกนี้นะครับ เวลามีความขัดแย้งขนาดใหญ่เกิดขึ้น กติกาในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศเหล่านั้นมันหนีไม่พ้นการวางกติกาในการอยู่ร่วมกันก็คือการวางรัฐธรรมนูญที่เป็นที่ยอมรับ เมื่อเราวางหลักการของรัฐธรรมนูญเป็นที่ยอมรับ ความขัดแย้งในประเทศทั้งหลายในโลกนี้ส่วนใหญ่แล้วพูดได้ว่า ๘๐ เปอร์เซ็นต์ ก็สามารถยุติความขัดแย้งได้ นั่นเป็นหลัก แต่ว่าในประเทศไทยผมคิดว่าเป็นข้อยกเว้น ที่ผมเรียนท่านประธานว่าเป็นข้อยกเว้น เพราะเวลาเมื่อไรก็ตามที่เราพูดถึงเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เราจะจุดประเด็นความขัดแย้งเกิดขึ้นมาทันที ประเทศเรานี้ต้องยอมรับความจริงนะครับ เราอย่าว่าประเทศเราเลยแต่ว่าความเป็นจริงก็คือเวลาพูดถึงรัฐธรรมนูญมันจะสร้างความขัดแย้ง มันไม่เหมือนส่วนใหญ่ในโลกนี้ที่เวลาพูดถึงรัฐธรรมนูญ เวลาพูดถึงกติกาการอยู่ร่วมกัน เขาจะยุติความขัดแย้งได้ เราก็ต้องปรับเข้าไปสู่หลักใหญ่ก็คือต้องยุติความขัดแย้งด้วยการสร้างกติกาหรือ สร้างรัฐธรรมนูญที่เป็นที่ยอมรับ รัฐธรรมนูญก็เหมือนผู้ป่วย ผมอาจจะพูดผิด ท่านคุณหมอวรรณรัตน์อาจจะชี้แจงได้นะครับ คือรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันก็เหมือนผู้ป่วย ที่กำลังเดินเข้าสู่ห้องตรวจของหมอ หมอก็ต้องวินิจฉัยว่าผู้ป่วยในขณะนี้เราจะผ่าตัดย่อย หรือผ่าตัดใหญ่ ถ้าดีที่สุดอาจจะเป็นการผ่าตัดใหญ่ แต่ผลที่ตามมาผู้ป่วยจะตายคาเตียงเอาก็ได้ เพราะฉะนั้นในขณะนี้ผมกำลังจะบอกท่านประธานว่า เราเอาสิ่งที่เป็นไปได้ ถ้าเราพยายามแก้ไขปัญหาผู้ป่วยแล้วแต่มันเป็นไปไม่ได้ ทำแล้วมันตายขึ้นมา มันก็ไม่มีประโยชน์ เพราะฉะนั้นเวลาพูดถึงรัฐธรรมนูญตอนนี้ปัญหาก็คือรัฐธรรมนูญไม่ได้เป็นที่ยอมรับ ผมก็อยู่ในฝ่ายที่ไม่รับรัฐธรรมนูญนะครับ รัฐธรรมนูญมันอาจจะดีที่สุดหรืออาจจะไม่ดีก็ได้นะครับ แต่เมื่อมันไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนหนึ่งแล้วรัฐธรรมนูญนั้นก็ไปไม่ได้ละครับ ความขัดแย้งมันดำรงอยู่ตรงที่บางส่วนไม่ยอมรับรัฐธรรมนูญ แต่ผมไม่ไปถึงเนื้อหาว่าดีหรือไม่ดีนะครับ แต่เมื่อไม่ยอมรับแล้วความขัดแย้งก็ซ่อนอยู่ในเรื่องของ การไม่ยอมรับตรงนั้นละครับ เพราะฉะนั้นก็ต้องกลับไปสู่ปัญหาที่ต้องทำให้รัฐธรรมนูญนี้ได้รับการยอมรับ ได้รับความเชื่อมั่น ผมมองว่าในที่ประชุมนี้เรากำลังจะตกผลึกอยู่ กำลังเดินไปสู่จุด ๆ หนึ่งนะครับ ซึ่งคล้าย ๆ ว่ากำลังเดินไปสู่จุดนั้นแล้วก็คือ ๑. เราจะทำทั้งฉบับ หรือ ๒. เราจะทำรายมาตรา ผมยังไม่ได้วินิจฉัยและจะไม่มีความเห็นไปถึงตรงนั้นนะครับว่า เราจะทำใหม่ทั้งฉบับโดยมี สสร. ขึ้นมาใหม่ หรือเราจะแก้ไขบางมาตราในส่วนที่มันเป็นปัญหาอยู่ก่อน แต่ไม่ว่าเราจะทำอย่างไรก็แล้วแต่นะครับ ผมคิดว่าประชาชนเขาฟังเราอยู่ ขณะนี้เขาเงี่ยหูฟังเราอยู่ว่าที่เรากำลังจะแก้ไขนี้มันเป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์ ของนักการเมืองหรือเป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์ของประชาชน ถ้าเราแก้ไขเพื่อประโยชน์ ของนักการเมือง ไม่ว่าแก้ใหญ่หรือแก้เล็ก มันไม่มีประโยชน์เลย และมันก็จะไม่ได้รับ การยอมรับเหมือนเดิม เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะแก้ใหญ่หรือแก้เล็ก เวลาพูดถึงการแก้ไขผมก็พยายามฟังที่ท่านนิกรก็พยายามพูดถึงอยู่นะครับว่า ประโยชน์ทั้งหมดก็ต้องตกอยู่กับประชาชนด้วย ผมก็สนับสนุนนะครับว่า ไม่ว่าจะเป็นการแก้ใหญ่ แก้เล็ก สสร. หรือจะเป็นการแก้รายมาตราอะไรก็ตาม แต่มันต้องมีความ

เป็นไปได้ ถ้ามันไม่มีความเป็นไปได้ เราก็เสียเวลาเปล่า เราก็ปาหี่เท่านั้นเอง เรามาประชุมกันให้ครบ ๙๐ วัน ๑๒๐ วัน แล้วก็ไม่มีอะไรเกิดขึ้น ประชาชนก็ยิ่งไม่ยอมรับรัฐสภา ประชาชนก็ยิ่งไม่ยอมรับเรา มากเข้าไปอีก เพราะฉะนั้นประเด็นของกระผมก็คือ ถ้าเป็นไปได้นะครับ ผมกำลังเดินไปถึงจุดที่ว่าเราน่าจะวาง TOR ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หมายความว่าสมมุติว่ามติส่วนใหญ่ บอกว่าเราแก้ทั้งฉบับ ในเมื่อเราไม่ไว้วางใจใครนี่ แก้แล้วมันไปถึงไหนแล้วครับ ก็มีปัญหาอีก มันเป็นไปได้ไหมครับว่าเราศึกษาแต่ละประเด็น ๆ ว่า เอาเถอะใครจะแก้รายมาตราก็ว่าไป เอาเถอะใครจะแก้ทั้งฉบับก็ว่าไป แต่มันควรอยู่ในกรอบนี้เท่านั้นเอง ไม่อย่างนั้นแล้ว มันก็เลยเตลิดไปจนกระทั่งไม่มีการยอมรับขึ้นมาอีกนะครับ ผมกำลังใช้คำว่า เราวาง TOR รัฐธรรมนูญที่เรากำลังจะเห็นขึ้นมาใหม่ดีกว่า ไม่ว่าจะรายมาตราหรือทั้งฉบับ แล้วก็ต้องได้รับการยอมรับจากประชาชน แล้วก็ต้องเป็นไปได้ด้วย ขอบพระคุณครับ”[๔๐๖]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม กฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการขออนุญาตเสนอความเห็นในที่ประชุมนะครับใน ๒ ประเด็นนะครับประเด็นแรกจะขออนุญาตนำเรียนว่า ชื่อคณะกรรมาธิการบอกว่าเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจริง ๆ ดูเหมือนว่าจะจำกัดอยู่เฉพาะเรื่องของการศึกษาเรื่องของแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่จริง ๆ แล้วผมว่าถ้าจะจำกัดแค่นั้นมันแคบไปนะครับ ก่อนที่เราจะไปตอบคำถามว่า จะแก้ไขอย่างไร มันต้องมีคำตอบที่มีแนวทางชัดเจนพอสมควรว่า และมันมีประเด็นไหนที่จะแก้ไขในเนื้อหาสาระอะไร ผมว่าตรงนี้มันต้องทำคู่ขนานกันไป ในเรื่องของวิธีการแก้ กับเนื้อหาสาระที่จะแก้ในประเด็นไหนบ้าง อันนี้คือประเด็นที่ ๑ ที่ผมขออนุญาตให้ความเห็นนะครับประเด็นที่ ๒ ผมเห็นด้วยกับทางกรรมาธิการหลาย ๆ ท่านที่พูดว่าควรจะ มีการรับฟังความเห็นของประชาชนนะครับ เช่นเดียวกันผมก็มีความเห็นว่า การรับฟังความเห็นของประชาชนกับการพิจารณาในชั้นกรรมาธิการควรทำคู่ขนานกันไป โดยเฉพาะ ในส่วนการรับฟังความเห็นของประชาชน ผมเห็นว่าควรจะแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงนะครับ ซึ่งช่วงแรกอาจจะเป็นการรับฟังความเห็นแบบกว้าง ๆ นะครับ ให้ประชาชนได้เสนอ ความเห็นเข้ามา ในช่องทางที่เหมาะสมไม่ว่าจะเป็นทางจดหมาย ทางสื่ออะไรต่าง ๆ ก็สุดแท้แต่ เพื่อเราจะรับทราบว่าคนทั่วไปเขาเห็นอย่างไรกันเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นี่คือการรับฟังความเห็นแบบกว้าง ๆ ขณะเดียวกันในช่วงที่ ๒ หลังจากที่มีการคุยกัน ในชั้นกรรมาธิการแล้วตกผลึก สามารถกำหนดประเด็นได้ว่ามีประเด็นไหนบ้างที่ควรจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ รวมทั้งประเด็นเรื่องวิธีการแก้ตามมาตรา ๒๕๖ ด้วย เมื่อกำหนด ประเด็นได้ในช่วงนี้เราก็ควรจะเอาประเด็นที่เราเสนอเข้าไป เข้าไปรับฟังความเห็นของประชาชนทีละประเด็นว่าเขาเห็นด้วยกับแนวทางของเราหรือไม่อย่างไรนะครับ แล้วในชั้นนี้อาจจะมีการตั้งอนุกรรมาธิการตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ก็สุดแท้แต่นะครับเพื่อที่จะให้กระบวนการรับฟังความเห็นมันชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อจะนำมาสู่การพิจารณา ของกรรมาธิการนะครับ ก็ขออนุญาตเสนอความเห็นครับ”[๔๐๗]

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม กฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ ขออนุญาตให้ความเห็นต่อท้ายจากความเห็นของทางอนุกรรมาธิการนะครับประเด็นแรก ถึงเวลานี้คงไม่มีใครปฏิเสธว่าไม่เห็นด้วยกับการแก้รัฐธรรมนูญเพราะจริง ๆ ที่มาของการตั้งกรรมาธิการชุดนี้ก็เห็นความสำคัญเห็นปัญหามันอยู่ แล้วก็ยิ่งสถานการณ์ขณะนี้ผมว่ามันน่าจะเป็นทางเดียวกันว่ามันต้องมีการแก้ไข แต่จะเป็นการแก้รายมาตรา หรือ

---

[๔๐๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๐๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

จะเป็นการแก้มาตรา ๒๕๖ เพื่อนำไปสู่การตั้ง สสร. เพื่อจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่อย่างไร มันเป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งยังเถียงกันอยู่ บางท่านอาจจะเห็นว่าน่าจะแก้รายมาตรา บางท่านบอกต้องแก้มาตรา ๒๕๖ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการแก้รายมาตราหรือแก้มาตรา ๒๕๖ ก็ตามมันต้องผ่านด่านความเห็นชอบของ ส.ว. ก่อนที่เขาเขียนไว้คือ ๑ ใน ๓ ดังนั้น ประเด็นนี้ผมมองอย่างนี้ครับ คือก่อนที่จะไปสู่กระบวนการในการทำประชามติต้องผ่านด่านความเห็นชอบของ ส.ว. ก่อน ผมมองในแง่ของเป้าหมายว่าถ้าอยากให้งานตรงนี้มันสำเร็จได้ ผมขออนุญาตหยิบยกความเห็นของทางท่านนิกร ขออนุญาตเอ่ยนาม ที่ท่านพูดว่าชวน ส.ว. เข้ามาร่วมในการทำตรงนี้ในการแสดงความเห็นตรงนี้ไหม ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการในการตั้งกรรมาธิการร่วมของ ๒ สภา เพื่อจะถามความเห็นเขาว่าเขามีความเห็นอย่างไร ถ้าความเห็นไปในทางเดียวกันไปในทิศทางเดียวกันว่าควรจะมีการแก้ทั้งฉบับ ควรจะมีการแก้มาตรา ๒๕๖ ก็ไปตามนั้นมันก็จะผ่านได้ง่าย ถ้าความเห็นว่าควรจะเป็นการแก้รายมาตราเนื้อหาที่เราคุยกันไปตั้งแต่ตอนต้นที่เรามีการประชุมกันมาตั้งแต่ตอนต้นมีการตั้งอนุกรรมาธิการเพื่อมาศึกษาเนื้อหาด้วย เพื่อรับฟังความคิดเห็นด้วยก็เป็นเนื้อหาที่ประกอบได้ว่าเรามีข้อเสนอที่จะแก้รายมาตราอย่างไรบ้าง ดังนั้นในชั้นนี้ผมมีความเห็นว่าถ้าอยากให้เห็นผลสำเร็จของการแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้มันต้องชวน ส.ว. เขาเข้ามาร่วมในการพิจารณาความเห็นตรงนี้ด้วยก่อนจะเข้าไปสู่กระบวนการในการที่จะเสนอเข้าไปสู่การแก้ ก็ขออนุญาตเสนอความเห็นครับ”[๔๐๘]

“เรียนท่านประธาน ผม กฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการครับในฐานะที่ปรึกษาของอนุกรรมาธิการชุดนี้ด้วย ขออนุญาตเรียนเพื่อที่จะอธิบายเพิ่มเติมแล้วก็ขออ้างอิงคำพูดของท่านไพบูลย์ที่ได้สอบถามว่าตกลงในความเห็นของผมนี่มันอยู่ข้างไหนกันแน่ระหว่างให้แก้หรือไม่ให้แก้ในมาตรา ๒๕๖ นะครับ ผมเรียนอย่างนี้ครับว่าผมยืนยันในหลักการเดิมที่ผมได้เคยแถลงไว้ตอนที่ประชุมคณะอนุว่ารัฐธรรมนูญนี่เป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้นหลักการแก้ไขควรจะยากกว่ากฎหมายธรรมดา ซึ่งตอนนี้กฎหมายธรรมดาหรือกฎหมายทั่วไปนี่โดยส่วนใหญ่ระบุว่ากึ่งหนึ่ง เสียงกึ่งหนึ่งของสองสภาใช่ไหมครับ นี่คือกฎหมายทั่วไป แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี่โดยเฉพาะในมาตรา ๒๕๖ กำหนดให้ยากขึ้นเช่นต้องมีหนึ่งในสามของเสียง ส.ว. ต้องมี ส.ส. มาจากพรรคการเมืองที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภา รองประธานสภา ร้อยละ ๒๐ ต้องทำประชามติในหมวด ๑ หมวด ๒ หมู่ ๑๕ แล้วก็เรื่องคุณสมบัติขององค์กรอิสระแล้วก็ศาล แล้วก็ต้องผ่านศาลรัฐธรรมนูญด้วย อันนี้คือทำให้มันยากขึ้น กระบวนการในการทำให้ยากขึ้นนี่ผมไม่ได้ติดใจทั้งหมดทั้งกระบวนการว่าประเด็นไหนบ้างควรตัดควรแก้ ที่ผมติดใจคือผมติดใจใน (๘) ในเรื่องการทำประชามติ โดยเฉพาะในหมวด ๑๕ หมวด ๑ หมวด ๒ ไม่ติดใจว่าควรทำประชามติในหมู่ ๑๕ เรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี่ทำไมต้องไปทำประชามติ เรื่องคุณสมบัติทำไมต้องไปทำประชามติ ซึ่งถ้าผมติดใจในประเด็น (๘) ถ้าถามความเห็นผมตรงนี้ก็แสดงว่าผมก็เห็นว่าในมาตรา ๒๕๖ ก็ควรจะมีการปรับแก้โดยเฉพาะใน (๘) ใช่ไหมครับ อันนี้คือสิ่งที่ผมขออนุญาตยืนยันว่าผมก็มีความเห็นด้านนี้นะครับ”[๔๐๙]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผมคิดว่านักกฎหมาย เจ้าหน้าที่นี้กับทุกกองกรรมาธิการมีความสำคัญกับการที่เลือกนำเสนอในเรื่องของประชุม วันนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ผมเห็นท่านโภคินพูดชี้ประเด็นสำคัญคือกฎหมายนี้ล้าสมัย ไม่ปรับปรุงถือว่าประเทศนี้ล่าสุด อันนี้คืออันตรายต่อประเทศด้วยเพราะว่ามีกลุ่มทุกกลุ่มเอาผลประโยชน์ตัวเองไปยึด วันนี้คือไม่ต้องอะไร กฎหมายคาสิโนไม่เคยแก้ เป็นช่องทางทำมาหากินอย่าง

---

[๔๐๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๐๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

มหาศาลกับหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างนี้ แล้วก็กฎหมายคือกฎหมายอีกอันหนึ่ง ที่สำคัญที่สุดก็คือระหว่างปากกับมนุษย์ที่ทำกัน ระหว่างที่เขาไปทำโครงการหมู่บ้านจัดสรรโดนทำลายแล้วเวลานี้ท่องเที่ยวจะไปอยู่ตรงไหน เขาต้องทำเขตพิเศษทั้งหมด อย่างภูเก็ตก็ต้องเป็นเขตพิเศษ ถ้าเอาระดับน้ำทะเลหนุนหรือทั้งหมด ผมถามว่าไม่แก้ก็ทำอะไรไม่ได้ ก็เป็นเรื่องของวิถีชีวิตของคนภูเก็ตไม่ว่าจะตัดสินใจในเรื่องกฎหมายอันนี้ เพราะว่ามันคือ การเก็บภาษีมหาศาล แล้วทรัพยากรธรรมชาติเรื่องแร่เรื่องอะไรทั้งหมดที่อยู่มันไม่มีทางที่จะ Lock หมด ถ้าใครได้เปรียบก็ได้เปรียบ ก็คือกับดักทั้งหมด จะทำอย่างไรให้บ้านเมืองไป ได้ก็คือต้องเอากฎหมายทุกฉบับมากันดู แล้วก็ช่วยกันวิเคราะห์ว่าอะไรที่ให้ผลประโยชน์กับประชาชนทั้งหมด ดังนั้นคนจนทั้งหมดหนี้สินสาธารณะหรือหนี้สินประเทศมันมหาศาล ถ้าไม่ทำกันหนี้สินสาธารณะ Lock ไว้หมด เพราะว่ารวยเร็ว ๑๐ ปี รวยเพราะอะไร รวยเพราะอะไรครับ รวยเพราะว่าใครเอาผลประโยชน์ของประชาชนไปหมด รัฐบาลก็เป็นหนี้เป็นสิน จะชดใช้อีก ๑๐๐ ปี ๒๐ ปี มันไม่ใช่ มันต้องหาทางออกทั้งระบบ ไม่ว่าสายการบินหรืออะไรทั้งหมดมันต้องให้เกิดการที่ว่าการท่องเที่ยวจะมาอย่างไร จะต้องมีอะไรที่เพิ่มเติม ให้กับพวกเราอยู่ได้ ถ้าเราคิดเฉพาะว่าเราอยู่เฉพาะว่าวันนี้คือเก็บภาษีไม่ได้ประชาชนเดือดร้อนประเทศเดือดร้อน เราจะให้เหมือนกลุ่มอะไรไม่ได้แล้ว เราต้องพัฒนาของเราว่าวันนี้ก็คือฮ่องกงก็มีปัญหา ทำไมลอนดอนอังกฤษทำไมต้องอยากได้คนที่คนรวยไปอยู่ประเทศ เพราะฉะนั้นคนรวย ๆ เขาไม่ลงทุนประเทศไทยต้องให้โอกาส ทำอย่างไรให้โอกาสเขาหมอเราก็อันดับหนึ่ง อาหารก็ดี โฆษณากันหมด การท่องเที่ยวก็ดี แต่มัน Lock ด้วย อะไรครับ เพราะเหตุอะไรประเทศไทยถึงจน ทุกวันนี้ใครเอาผลประโยชน์ของชาติไป ตรงนี้คือสำคัญที่สุดว่าเราต้องมามองตัวว่าทำวิจัยอย่างไรก็ได้ให้ออกมาเป็นรูปธรรมว่า เอากฎหมายก็เอากฎหมายพิเศษว่าเราเอาไหม ให้คนไทยอยู่ได้ ทรัพยากรอยู่ได้ อันนี้คือสิ่งที่สำคัญของไทยในอนาคต พลเมืองก็มากขึ้น ผู้สูงอายุก็มากขึ้น แต่ทุกอย่างนี้หนี้สินทั้งหมดมันจะเกิดขึ้นมหาศาลจะทำให้มันแก้โดยระบบกฎหมาย ถ้ากฎหมายให้มันคล่องตัวได้มีทางออกได้ ประเทศไปได้ ประชาชนไปได้ นี่คือกฎหมายที่เราต้องเอาตรงนี้เป็นหลักในการพิจารณาตรงนี้ด้วย”[๔๑๐]

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม โกวิทย์ ธารณา ฐานะกรรมาธิการครับ โจทย์ที่สำคัญนี่ทุกคนก็ได้พูดกันมาเยอะแล้วครับ และโจทย์ที่ควรที่มีมาตรฐานต่อโจทย์อื่นที่จะตามมานี่มันเป็นเรื่องของประชาชนทั้งหมดแล้ว วันนี้เราต้องเอาภาคประชาชนเป็นตัวตั้งว่าเขาจะอยู่อย่างไรกัน ในฐานะที่ว่าเขาลำบากตรงไหน หรือว่าจะช่วยเหลือว่าระบบสากลที่ว่าการเปลี่ยนแปลงของระบบตรงนี้ ต่างประเทศเขาแข่งขันในระบบเทคโนโลยีทั้งหมดแล้ว คนไทยทั้งหมดจะสู้ได้ไหม วันนี้เอาง่าย ๆ ว่าเวียดนามที่มาอาศัยประเทศไทยอยู่นี่เขาได้ความรู้ไปเท่าไร พม่าได้ความรู้ไปเท่าไร เขมรได้ความรู้ไปเท่าไร ลาวได้ความรู้ไปเท่าไรที่เขาอาศัยประเทศไทยมานี่วันหนึ่งเขาแข็งแรงขึ้นแต่คนไทยยังมีปัญหาในเรื่องของระบบรัฐสภาเรา ระบบการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่จะเกิดขึ้นเราคำนึงถึงไหมว่าเขาขยันทำงาน แต่เรากำลังจะมีปัญหาเรื่องคือความแตกแยกของประเทศสำคัญที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าใครจะเป็นเจ้าภาพ โดยห้ามอีกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตัดสินแทนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเรื่องสำคัญนะครับ นี่คือปัญหาของการที่จะทำให้รัฐธรรมนูญนี่ไปสู่ความสำเร็จด้วย ถามว่าวันนี้การพัฒนาประเทศนี่สู้เขาได้ไหม วันนี้เรามีทรัพยากรธรรมชาติที่ดีกว่าคนอื่นเขา อันดับ ๖ ของโลกว่าการเกษตรที่ส่งไปนอกนี่ แต่คนยังจนอยู่เพราะอะไร นี่คือโจทย์สำคัญว่าคนไทยทั้งหมดนี่ที่จะอยู่ร่วมกันไปในอนาคตนี่ว่ารองรับไหมว่าเขาเรียนหนังสือจบนี่เขามีงานทำไหม เราสู้เขาได้ไหม นี่คือโจทย์สำคัญของอีกอันหนึ่งที่ว่าเรานี่โดนล็อกด้วยอะไร หมายความว่ากฎหมายบางตัวนี่ล็อกให้ผู้ประกอบการไม่สามารถดำเนินการได้ การลงทุนทั้งหมดจะทำอย่างไร นี่คือโจทย์ที่ทุกคนเป็นห่วงเป็นใยไหมว่าทำไมไม่มาลงทุนเมืองไทย เพราะอะไร เพราะเหตุผลว่ากฎหมายเรานี่ใช้มากเกินไปไหม แล้วก็เลือกปฏิบัติไหม นี่คือโจทย์ที่ทุกคนต้องเอาไปช่วยกันคิดว่าทำอย่างไรให้

---

[๔๑๐] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓

รัฐธรรมนูญผ่านไปด้วยว่าความปรองดอง ความสามัคคี ๑. ชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ที่คงไว้นี่มีความสำคัญกับพี่น้องชาวไทยทั้งหมด ผมถึงบอกว่าวันหนึ่งเวียดนามเขาเหนือกว่าไทยเมื่อไร วันนั้นคือเขามาดูความสำเร็จของประเทศไทย วันนี้ผมดีใจที่ผมได้ไปดูศึกษาที่เมืองจีนนะครับ เขาพูดแต่โครงการที่ดี ๆ ของไทยแล้วก็เอาไปปฏิบัติ แต่เรายังมุ่งว่าทำไมคนไทย ๓ จังหวัดภาคใต้นี่ เอาอย่างนี้ยกตัวอย่างว่ายังไม่จบกันเลยนะครับ นี่คือโจทย์ที่สำคัญที่เรามองต่างกับอีกโจทย์หนึ่งว่าทำไมมีปัญหาว่าใช้งบประมาณสิ้นเปลืองกว่าจังหวัดอื่น ปริมณฑลส่วนอื่นที่ไม่ได้เลย พรมแดนทุกพรมแดนโดยงบประมาณตกไปอยู่ ๓ จังหวัดภาคใต้ทั้งหมด ทำไมว่าไม่ให้แล้วมันเลิกรากันไหมว่าไม่มีการฆ่าฟันกันนี่ นี่คือสิ่งสำคัญนะครับ ว่าต้องมองรอบด้านว่ากฎหมายทุกฉบับที่ออกไปแล้วนี่ไปรังแกประชาชนหรือเปล่า หรือไปให้กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เขาเรียกว่าทำให้เขาร่ำรวยจนเป็นเศรษฐีแล้วแต่ว่าประเทศมันเดินไม่ได้ คือความจนมันเกิดขึ้นเพราะอะไรด้วยความเคารพท่านประธานนะครับว่าเรามาศึกษาตรงนี้เพื่อให้แนวทางนี่มันปฏิบัติได้แล้วก็อย่าไปคิดว่าเรื่องเก่าทั้งหมดนี่ที่เอามาพูดกันแล้วมันจะลงตัวนะครับว่าไปกล่าวร้ายซึ่งกันและกันว่าเป็นอย่างโน้นอย่างนี้นะครับ เพราะมันเป็นเรื่องความเห็นส่วนตัว ผมถามว่าวันหนึ่งใครที่ทำอาเซียนนี่อับอายขายขี้หน้าเขาครับ มันก็เป็นโจทย์อีกโจทย์หนึ่งที่เรานี่ไม่ได้คำนึงถึงตรงนี้ว่าวันที่เสียหายที่สุดคือวันที่ประเทศไทยเสียคือวันที่อาเซียน เป็นโจทย์ที่ร้ายแรงที่สุดคือหน้าตาของประเทศเสียหายทั่วโลกนะครับ แล้วทุกอย่างต้องเอาถึงฐานว่าอะไรที่ไม่สำคัญที่สุดคือสื่อมวลชนทั้งหมดหรืออะไรทั้งหมดอย่าเอาข่าวของประเด็นทางการเมืองทำให้ขัดแย้งกันมากขึ้น คือสื่อมวลชนกำลังจะทำว่าทำอย่างไรให้ขัดแย้งกันมากขึ้น นี่คืออันตรายกับประเทศ และสื่อสารทุกอันการที่ออกไปทั้งหมดนี่คือทำให้ประชาชนสับสน วันนี้ก็คือสิ่งสำคัญอีกอันหนึ่งครับ เรียนท่านประธานที่เคารพครับ”[๔๑๑]

“กราบเรียนท่านประธานกรรมาธิการที่เคารพทุกท่าน ผมก็เข้ามาเป็นส่วนร่วมของกรรมาธิการแก้ไขรัฐธรรมนูญนครั้งนี้เป็นเรื่องใหญ่ครับ ผมคิดว่า ปัญหาของชาติเป็นเรื่องสำคัญ ต้องคำนึงถึงพรรคการเมืองว่าพรรคการเมืองทุกวันนี้เป็นสถาบันทางการเมืองจริงหรือไม่ ถ้าตราบใดยังไม่จริงและยังไม่มีแรงศรัทธาของประชาชนมันอยู่ตรงไหน คำว่าศรัทธาก็คือผู้นำทุกคนต้องมีศรัทธาให้ประชาชนเห็น วันนี้ เป็นสิ่งที่สมควรที่จะทำเรื่องนี้ เพราะประชาชนสับสนในเรื่องคือกระบวนการทั้งหมด คือความแตกแยกสูงมาตลอด ไม่มีทางที่จะหมดไปได้ เพราะว่าไม่ได้เดินไปในส่วนของการมีส่วนร่วม ตราบใดที่การศึกษายังเป็นระบบอย่างนี้อยู่ วันนี้คุณบอกว่าประชาพิจารณ์กับประชาชนในเรื่องรัฐธรรมนูญ ถามว่าประชาชนส่วนมากเกิดอะไรขึ้นครับ มันล้มเหลวมาตลอด แล้วองค์กรทุกองค์กรไม่ว่าบรรดาข้าราชการไม่มีความชัดเจนกับพี่น้องประชาชน คือความเสื่อมมันเกิด เมื่อความเสื่อมมันเกิดมันก็ต้องมีที่มาของการทุกวันนี้ทุกคนไปสู่อำนาจ อยากมีอำนาจ อยากให้กลุ่มทุนสูงสุดได้อย่างไร เอาผลประโยชน์ของชาติไปหมด ต้องดูสิครับวันนี้สัญญาที่ไม่เป็นธรรมมันเกิดทุกอันที่มีค่าโง่แล้วเราจะโง่ต่อไปไหม สัญญาทุกสัญญาที่จะต้องเรียกคืนมาไหมให้กับประเทศชาติว่าทรัพยากรธรรมชาติของคนไทยจะทำ เมื่อไร นี่คือปัญหาที่สำคัญที่เราจะเอาทรัพยากรธรรมชาติกับมนุษย์ต้องคู่กัน วันนี้ภัยแล้ง น้ำท่วม น้ำลงทะเลหมดตอนท่วม ไม่มีใช้ ใครได้ผลประโยชน์ครับ งบประมาณตกไปอยู่หน่วยราชการแล้วทำถึงประชาชนจริงไหม วันนี้ที่แล้งที่สุดข้างหน้าการศึกษามาจบการศึกษา ถามว่าลงทุนการศึกษาพ่อแม่ลงทุนไปแล้วถามว่าจริง ๆ ว่าวันนี้จะไปประกอบอาชีพอะไร เทคโนโลยีต่างประเทศกินประเทศไทยทั้งหมดแล้วครับ วันนี้เด็กรุ่นใหม่ต้องเห็นใจครับว่า เขากำลังเปลี่ยนแปลงให้กับประเทศ แต่มันทำได้จริงไหมว่าต่างประเทศมาเอาทรัพยากรธรรมชาติไปเสียหมดในเรื่องของการลงทุน ค่าครองชีพสูงขนาดนี้ ค่าเดินทางรถ ทั้งหมดแพงขนาดไหน เคยให้ความเป็นธรรมไหมว่าที่ให้เขาไปแล้วเรียกคืนมาเลยว่าทุกสาย เหลือ ๓๐ บาทได้ไหม มันไม่มีเรื่องจริงเกิดขึ้นเลยว่าเราจะทำอย่างไร เราไปพูดเนื้อหาว่า วันนี้คือตัวรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นมันเป็นตัวอักษร

---

[๔๑๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

แต่คนทั้งหมดที่ไปประชุมกันทั้งหมดผมเห็น ว่าที่มาตรงนี้มีความสามารถจำเป็นจะต้องแก้ได้เลยแต่ก็ต้องไปทำประชาพิจารณ์อยากให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม แล้วผลสุดท้ายวันนี้ก็คือทรัพยากรธรรมชาติจะมีอยู่ ๒ อย่าง คือ วันนี้มนุษย์กับธรรมชาติของสัตว์ป่า ใครบุกใครครับ เมื่อมีความจนก็ต้องไปบุกป่า ป่าไม่มีทรัพยากรที่โลกร้อนหรือที่สังคมก็บอกว่าธรรมชาติลงโทษเรา เรากลับไปรู้ว่าธรรมชาติ ลงโทษเรา เพราะว่าเรารู้อยู่แล้ว เราไม่เริ่มต้นสามัคคีกันวันนี้ถ้าเอาการเมืองตั้งวันนี้ปัญหา ไม่จบหรอก ถ้าเราเอาประเทศตั้ง เอาประชาชนตั้ง ที่เขารักประเทศของเขาเกิดขึ้นเมื่อไร แล้วรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์วันนั้นจะสำเร็จครับ ไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญมันอยู่ที่คน มันมีสูตรอยู่อันหนึ่งว่าวันนี้ โง่ เจ็บ จนและกับดัก ถามว่าโง่เพราะอะไร คุณทำให้ประชาชน เขาฉลาดอยู่แล้วทำให้เขาโง่เพราะว่าคุณเอาผลประโยชน์เขาไปหมด เพราะเมื่อผลประโยชน์เขาหมดคือการทุจริตที่เกิดสูงที่สุดคือการที่มาเล่นการเมืองแล้วเอาผลประโยชน์ของชาติไปหมด ถามว่ามันเกิดขึ้นอย่างนี้ได้อย่างไร ถึงที่มาของการเขียนรัฐธรรมนูญว่ามีความต่าง หรือไม่ต่างมันเขาก็ต้องไปวางแผนชาติเกิดขึ้นเพื่อให้เดินไปข้างหน้าได้ เขาไม่ได้ Lock อะไร มากครับ เขา Lock อยู่ที่คน คนไม่มีทำความผิดไว้ไม่มีเรื่องนี้เกิดขึ้น อย่างน้องรุ่นใหม่ ผมเห็นใจครับ ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ถ้าทำผิดกฎหมายโดนลงโทษหมด ถ้าเริ่มต้นชีวิตใหม่ว่าคุณเป็นนักต่อสู้ที่จริง ๆ คืออย่าไปทำผิดกฎหมายกันหมด ทุกอย่างอยู่ที่ทำผิดกฎหมายหมดครับ รอติดคุกกันเป็นระนาวเลย มันหนีไม่พ้นหรอกครับ เพราะกฎหมาย เมืองไทยมันศักดิ์จริงที่ว่าใครโกงใครอะไร อย่างผมยังยกย่องท่านไพบูลย์ทำเรื่อง พระพุทธศาสนาเงินของวัดจำนวนมหาศาลถ้ามาเล่นการเมืองก็จบแล้ว วันนี้ศาสนาดีขึ้นครับ บ้านเมืองก็จะดีขึ้นเพราะว่าเราก็มีคุณธรรม นี่คือหลัก ไม่ใช่น้องเจ็บวันนั้นที่โดนจับลูกผม ๓ คน ยกตัวอย่างให้ฟัง บริจาคให้พรรคประชาธิปัตย์ ๓,๐๐๐ บาท คนละ ๑,๐๐๐ บาท โดน DSI เอาไปสอบ ผมเจ็บกว่าคุณอีกเพราะว่าตอนนั้นเขาจะสอบ Entrance เพื่อเข้ามหาวิทยาลัยผมยังยอมให้ลูกผมไปเลย นี่คือกระบวนการซึ่งตรวจสอบว่าองค์กรอิสระ มีแท้จริงไหม ไม่มีครับ วันนี้ตำรวจต้องแบ่งเป็น ๔ ภาค แต่คนที่ไปประชุมทั้งหมดนี้ผมเห็นใจว่าที่มาตรงนี้มีความสามารถแทบจะไม่ต้องแก้ได้เลย แต่ก็ต้องทำประชาพิจารณ์อยากให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม แต่ผลสุดท้ายก็คือวันนี้ ทรัพยากรธรรมชาติก็มีอยู่ ๒ อย่างวันนี้คือมนุษย์กับธรรมชาติของสัตว์ป่า ใครบุกใครครับ เมื่อมีความจนก็ต้องไปบุกป่า ป่าไม่มีวันนั้นก็คือทรัพยากรที่บนโลกร้อนหรือที่สังคมเขาบอกว่า นี่คือธรรมชาติลงโทษเรา เรากลับไปรู้ว่าธรรมชาติจะลงโทษเราเพราะรู้อยู่แล้ว เราไม่เริ่มต้นสามัคคีกันวันนี้นะครับ ถ้าเอาการเมืองตั้งวันนี้ก็ปัญหาไม่จบครับ ถ้าเราเอาประเทศตั้ง เอาประชาชนตั้ง แบบที่เขารักประเทศของเขานี้เกิดขึ้นเมื่อไร แล้วรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์นี่วันนั้นจะสำเร็จครับ มันไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มันอยู่ที่คนครับ มันมีสูตรอยู่อันหนึ่งว่าวันนี้โง่ เจ็บ จน แล้วกลับดัง ถามว่าโง่เพราะอะไร คุณทำให้ประชาชน เขาฉลาดอยู่แล้วทำให้เขาโง่เพราะอะไร เพราะคุณเอาผลประโยชน์เขาไปหมด เพราะเมื่อ ผลประโยชน์เขาหมดคือการทุจริตที่เกิดสูงที่สุดก็คือการที่มาเล่นการเมืองแล้วเอาผลประโยชน์ของชาติไปหมด แล้วถามว่ามันเกิดขึ้นอย่างนี้ได้อย่างไร ถึงที่มาของการเขียน รัฐธรรมนูญซึ่งว่าจะมีความต่างไม่ต่างนี่เขาก็ต้องวางแผนชาติเกิดขึ้นเพื่อให้เดินไปข้างหน้าได้ เขาไม่ได้ล็อกอะไรมากครับ เขาล็อกอยู่ที่คน มนุษย์นี่ถ้าไม่ได้ทำความผิดมันไม่มีเรื่องนี้เกิดขึ้น อย่างน้องคนรุ่นใหม่ผมเห็นใจครับทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ถ้าทำผิดกฎหมาย โดนลงโทษหมด ถ้าเริ่มต้นชีวิตใหม่ว่าคุณเป็นนักต่อสู้ที่จริงๆคืออย่าไปทำผิดกฎหมายกันหมด ทุกอย่างอยู่ที่ทำผิดกฎหมายหมดครับ รอติดคุกกันระนาวเลยมันหนีไม่พ้นหรอกครับ เพราะกฎหมายเมืองไทยมันศักดิ์สิทธิ์จริงที่ว่าใครโกงใครอะไร อย่างผมยังยกย่องท่านไพบูลย์ เลยครับเรื่องพระพุทธศาสนานี่ เงินของวัดจำนวนมหาศาลนี่ถ้ามาเล่นการเมืองก็จบแล้ว วันนี้ศาสนาดีขึ้นครับ บ้านเมืองก็จะดีขึ้นเพราะเราก็มีคุณธรรมเกิดขึ้น นี่คือหลัก ไม่ใช่น้อง เจ็บ วันนั้นที่โดนจับ ลูกผมนี่แฝด ๓ คนยกตัวอย่างให้ฟังนะครับ บริจาคเข้าพรรคประชาธิปัตย์๓,๐๐๐ บาท คนละ ๑,๐๐๐ บาท โดน DSI เอาไปสอบ เจ็บกว่าคุณอีกเพราะว่าตอนนั้นเขาจะสอบ Entrance เพื่อเข้ามหาวิทยาลัย ผมยังยอมให้ลูกผมไปเลย นี่คือกระบวนการ

ซึ่งตรวจสอบว่าองค์กรอิสระมีแท้จริงไหม ไม่มีครับ วันนี้ตำรวจต้องแบ่งเป็น ๔ ภาค ถ้าตำรวจไม่มี๔ ภาค ก็จะเป็นอย่างนี้ตลอด ให้เขาแข่งขันกัน ระบบกระจายอำนาจ ต้องเพิ่มอีก ๘ มหานคร คุณกล้าทำกันไหมกรรมการชุดนี้เชียงใหม่ พิษณุโลก นครราชสีมา อุบลราชธานีแล้วก็ขอนแก่น อุดรธานี ใต้อีก ๒ มหานคร คือสงขลากับนครศรีธรรมราช แล้วนอกนั้นเป็นเขตพิเศษเลย แข่งขันกัน ถ้าที่ไหนมีการแข่งขันมันจะโตเร็ว ถ้าที่แห่งไหนพูดว่ากระจายอำนาจแล้วไม่ทำจริงมันพูดเหมือนเพ้อฝันครับ ลองกล้าทำสิครับกรรมการเรากล้าทำแล้วมีการแข่งขันกันเอง วันนี้เราวนอยู่ตรงไหนครับ วนอยู่ที่รัฐธรรมนูญ วนอยู่ที่ประชาชนของเรา แต่ไม่มีใครว่าทำอย่างไรให้คนรักชาติรักสถาบัน คือให้คนอื่นเขาไม่ดูถูกประเทศไทย ผมไปดูงานที่มณฑลของจีนทุกมณฑลครับ ประมาณ ๕ มณฑล เขาพูดถึง สถาบันสูงสุดเรา รัชกาลที่ ๙ เขาบอกว่าประเทศไทยดีที่สุด แล้วก็เอานโยบายเราไปทำ เราไม่คำนึงถึงว่าวันนี้คือหลักของเราที่จะเอาอะไรที่เป็นอันดับ ๑ หรืออันดับ ๒ อันดับ ๓ ไม่มีเกิดขึ้นเลยครับ มีแต่เรื่องว่าวันนี้คือการเมืองทั้งนั้น ใครได้ชนะคืออำนาจ พวกใครพวกมัน ทีใครทีมัน ไม่ใช่ครับ มันต้องเอาความจริงมาพูดกันว่าจะทำอย่างไรให้เราพัฒนา ทุกคนที่พูดมานี้ดีหมดแต่ทำให้มันเกิดขึ้นจริงได้ไหม วันนี้มาตรา ๒๗ ความเสมอภาคทำได้จริง แค่นั้นก็จบหมด มันไม่มีเกิดเรื่องจริง น้องผมนี่ลูกผมอยากจะไปอยู่พรรคอนาคตใหม่ผมบอกว่า ให้เขานิ่งก่อนแล้วค่อยอยู่ ผมเข้าใจในความรู้สึกว่าวันนี้เรานำเสนอในสิ่งที่ถูกต้องหมด เพราะว่าค้นคว้ามาแล้วว่าต้องการให้เปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่ดีครับ แต่ต้องใช้ เวลาคือวัฒนธรรมประเพณีไทยครับ แล้วอันสุดท้ายคือระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้น มันก็ทำให้เกิด คุณแก้ไม่ได้ครับ ถ้าแก้ไม่ได้ตรงนี้คุณจะไปแก้ระบบอะไรต่าง ๆ ยากมาก ด้วยความเคารพ ท่านประธานครับ ขอบคุณมากครับ”[๔๑๒]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม ชัยเกษม ในฐานะกรรมาธิการนะครับ แล้วต้องขออภัยว่าความจริงผมควรจะพูดเรื่องเหล่านี้ในคณะอนุแล้วแต่ว่าครั้งที่แล้วเผอิญมีการเปลี่ยนวันแล้วกระผมเลยติดไม่ได้เข้าในการประชุมคราวที่แล้วคืออย่างนี้นะครับท่านประธาน ผมก็นั่งฟังมาหลายครั้งทั้งในอนุแล้วก็ ณ ที่นี้ ผมก็เกรงว่าการทำงานของเรานี่จะไม่สามารถที่จะเป็นไปได้ตามที่ได้รับมอบหมายจากสภาในระยะเวลาที่กำหนด เพราะจะเห็นว่าเราเป็นองค์ประกอบที่มาจากหลายพรรคการเมือง มีความเห็นที่แตกต่างกันทุกเรื่องในประเด็นต่าง ๆ การที่จะให้เป็นความเห็นเดียวกัน Consensus นี่แทบจะเป็นไปไม่ได้ เมื่อสักครู่ท่านชัยธวัชได้เสนอแนวทางไว้บางประการแล้ว ซึ่งบางส่วนผมก็เห็นด้วยนะครับว่าเราคงต้องมองดูว่าเราได้รับมอบหมายให้ทำอะไร แล้วในที่สุดเราสามารถจะบรรจุเป้าหมายนั้นในระยะเวลาที่ควรจะเป็นหรือไม่ ถ้าดูจากสิ่งที่ได้รับมอบหมายนี่ผมมองว่ามันมี ๒ ประเด็น ๑. คือให้ศึกษาปัญหาของรัฐธรรมนูญที่มันมีอยู่ซึ่งอันนี้ปัญหาต่าง ๆ ผมคิดว่ามันหลากหลายประเด็นมากมาย ทั้งใหญ่และเล็ก ทั้งสำคัญและไม่สำคัญทั้งที่มาจากพรรคการเมืองมาจากประชาชน ในเรื่องของประเด็นที่ ๒ คือจะเป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไข ซึ่งเราก็จะต้องมีวิธีการ แนวทางต่าง ๆบางคนบอกว่าไป สสร. บางคนบอกให้แก้โน่นนี่ก่อน บางคนบอกให้เจรจากับวุฒิเสียก่อน ซึ่งมันมากมาย ผมว่าจบไม่ได้ ผมเลยคิดว่าหลังจากที่เราแสดงความคิดเห็นกันแล้ว มันน่าจะเป็นลักษณะที่ว่าเราอาจจะมีการโหวตในบางประเด็น แล้วเสียงข้างมากว่าอย่างไรก็อย่างนั้นเสียงข้างน้อยก็บันทึกเอาไว้ว่าเป็นอย่างนี้แล้วก็นำเสนอไป เช่นปัญหานี่ ถ้าเรารวบรวมได้ว่าปัญหามันคืออะไรบ้าง ก็รวบรวมไปหมดละครับว่ามีปัญหาอะไร มาจากไหน มาจากประชาชน หรือมาจากพรรค มาจากเรื่องอะไรรวบรวมไปให้เขา แล้วก็บินต่อไปก็ไปดูแนวทางแก้ไข ซึ่งผมก็คิดว่าหลากหลาย แล้วก็ทำเป็นอย่างนี้ทีละเรื่อง ๆ นะครับ มันมีโอกาสที่จะเห็นว่าผลสุดท้ายเราจะมีผลสำเร็จที่จะไปเสนอสภาได้ เพราะไม่อย่างนั้นเราจะพูดแล้วเราก็จะวน เพราะว่ามัน

---

[๔๑๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

จะหาทางออกที่เป็นทางเดียวไม่ได้ ผมก็เลยเรียนเสนอแนวทางเพื่อท่านและท่านกรรมาธิการจะโปรดพิจารณาครับ”[๔๑๓]

“ผมมองเรื่องสิ่งที่เราจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินการนั้นนะครับ กรรมาธิการจะได้รับมอบหมายให้ดูแลอยู่ ๒ เรื่องด้วยกันนะครับ

๑. ก็คือปัญหาของรัฐธรรมนูญที่มีอยู่นะครับ

๒. ก็คือหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งในเรื่องปัญหานั้นนะครับก็กำลังอยู่ในระหว่างที่อนุกรรมาธิการกำลังรวบรวมอยู่ว่ามีปัญหาอะไรบ้าง แล้วก็จะรวมในเรื่องหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นนี่นะครับ อนุกรรมาธิการ ที่ประธานได้นำเรียนแล้วว่าจะเริ่มที่การแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เป็นหลัก เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเวลานี้เราเดินมาได้พอสมควรแล้วนะครับ ในเรื่องปัญหานี่วันนี้จะเห็นว่าได้มีการสรุปประเด็นของการอภิปรายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วนะครับ นี่คือประเด็นปัญหาที่มาจากสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเราจำเป็นที่จะต้องตอบปัญหานี้นะครับ เพราะว่าเป็นประเด็นที่ได้รับมอบหมายว่าทำให้มีการตั้งกรรมาธิการขึ้นมา นอกจากนั้นนี่นะครับต่อไปก็คงจะต้องมีการรวบรวมปัญหาที่จะมาจากกรรมาธิการนี้ อนุกรรมาธิการ แล้วก็จากการที่จะได้ทำถามความคิดเห็นของประชาชนนะครับ ส่วนหลักเกณฑ์ในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นนี่นะครับ ผมคิดว่าอนุกรรมาธิการจะได้ประชุมกันแล้วก็คงจะได้ทราบในเวลาอันสั้น เพราะฉะนั้นประเด็นพวกนี้ผมจะไม่กล่าวถึงอีกแล้วนะครับ แต่ว่าเมื่อครู่นี้ท่านบัญญัติได้พูดถึงเรื่องของการที่เรามีปัญหาในปัญหาเร่งด่วน และจำเป็นต้องทำให้เสร็จกับปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งมันสะสมอยู่ในทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ แล้วก็กฎหมายที่ประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นผมเห็นด้วยกับท่านบัญญัติอย่างยิ่งนะครับ ที่ว่าการทำงานของกรรมาธิการชุดนี้นี่เราควรจะเร่งทำในปัญหาเร่งด่วนให้เสร็จภายในระยะเวลา ๑๒๐ วันที่ได้รับมอบหมาย และปัญหาเร่งด่วนประการแรกที่จะต้องทำนั้นก็เห็นด้วยกับท่านอีกเหมือนกันนะครับว่าจะต้องดูในเรื่องของหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมให้สำเร็จไปก่อน ก็คือดูการแก้ไขมาตรา ๒๕๕ มาตรา ๒๕๖ ให้สำเร็จไป เพราะถ้าเราทำแนวทางนี้ไม่สำเร็จนี่นะครับมันก็จะไม่สามารถจะเดินต่อไปได้ แต่ว่าการตั้ง สสร. นั้นก็เป็นสิ่งที่ผมคิดว่ามันมีความจำเป็นแต่อาจจะเป็นเรื่องของระยะยาวนะครับ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราเสนอนะครับหรือทำ ให้สำเร็จใน ๑๒๐ วันนี่ควรจะเป็นเรื่องของที่ท่านบัญญัติได้เสนอ ก็คือทำในเรื่องของประเด็นที่สำคัญ ๆ ซึ่งเราจะกำหนดกันอีกทีในคณะอนุกรรมาธิการแล้วนำเสนอคณะกรรมาธิการนี้นี่นะครับว่าอะไรที่ควรจะทำเสร็จภายใน ๑๒๐ วัน แล้วที่เหลือจะเป็นการตั้ง สสร. ก็ยังสามารถกระทำได้แล้วก็เสนอต่อสภาต่อไปครับ ผมมีความเห็นแค่นี้ครับ ขอบคุณครับ”[๔๑๔]

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ชูศักดิ์ ศิรินิล กรรมาธิการ กระผมขออนุญาตที่จะแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่มีการหยิบยกขึ้นมาในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการนะครับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือการยกคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ ซึ่งวินิจฉัยเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับที่อยากจะขออนุญาตชี้แจงพอสมควร และอยากจะทำความเข้าใจก็คือว่า คดีนี้มีการร้องพรรคเพื่อไทยที่ขอเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญว่ามีการกระทำเป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พูดง่าย ๆ ก็คือว่าแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับถือว่าเป็นการล้มล้างการปกครอง ผมรับหน้าที่เป็นประธานคณะทำงานฝ่ายกฎหมายแล้วก็ต่อสู้คดีนี้ด้วยตัวเองพร้อมทั้งลูกทีมเข้าไปชักค้านพยานหลายปาก ชักค้านไป

---

[๔๑๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ซักค้านมาตุลาการท่านหนึ่งขอถอนตัวออกจากองค์คณะประเด็นก็คือ ท่านเคยพูดว่ารัฐธรรมนูญแก้ได้ง่ายนิดเดียวแก้มาตราเดียวเหมือนกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ แก้ได้ อย่างไรก็แก้ได้ ผมก็ซักค้านไปซักค้านมาท้ายที่สุดตุลาการท่านนั้นถอนตัว ที่อยากจะกราบเรียนท่านประธานที่เคารพก็คือว่า คำวินิจฉัยนี้ไม่มีอะไร มีเพียงสาระก็คือว่าถ้าคุณจะแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เกิดขึ้นจากการทำประชามติของประชาชน เพราะฉะนั้นถ้าคุณจะแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ แม้คุณจะมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙๑ ที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ แต่คุณก็ควรไปทำประชามติเพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาโดยประชามติ แต่คำวินิจฉัยมันขัดแย้งกันอยู่ในตัวเหมือนกันแต่ถ้าคุณอยากจะแก้รายประเด็นก็เป็นความชอบธรรมของรัฐสภาที่จะแก้ได้ ผมก็คิดว่าถ้าจะแก้รายประเด็นแปลว่าไม่ต้องทำประชามติ เพราะฉะนั้นที่คุณบอกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เกิดขึ้นจากประชามติเหตุผลตรงนั้นหายไปไหน คำวินิจฉัยมันก็ดูขัดแย้งกันอยู่ในตัว ทีนี้ที่ยกตรงนี้ขึ้นมาอยากกราบเรียนว่าถ้าเราจะแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มาตรา ๒๕๖ เขากำหนดว่าให้ทำประชามติอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นท่านจะยกร่างมาอย่างไร ยกร่างโดยให้มีแก้ไขมาตรา ๒๕๖ บวก สสร. ทั้งหลายทั้งปวง ท้ายที่สุดยกร่างเสร็จผ่านรัฐสภาคุณก็ต้องไปทำประชามติตามบทบัญญัติของมาตรา ๒๕๖ เพราะฉะนั้นความวิตกความห่วงกังวลว่ามันจะไปขัดต่อคำวินิจฉัยทั้งหลายทั้งปวงที่ผ่านมาไม่มี เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดไว้แล้วว่าต้องทำประชามติก็กราบเรียนเพื่อทำความเข้าใจให้ชัดเจนครับ เรื่องนี้ผมก็มีประสบการณ์โดยตรงเข้าไปต่อสู้คดีจนท้ายที่สุดเขาก็วินิจฉัยว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่ใช่การล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ที่ผมเสียใจก็คือว่าแก้ไขกฎหมายถือเป็นการล้มล้างการปกครองไม่รู้จะร้องกันไปทำไม เอาอะไรไปคิดก็ไม่รู้ จนกลายเป็นขณะนี้ ป.ป.ช. มาวินิจฉัยการแก้ไขกฎหมาย แก้ไขกฎหมายนั้น แก้ไขกฎหมายนี้ ว่าเป็นการกระทำโดยไม่ชอบ คดีค้าง ป.ป.ช. อยู่มากมายก่ายกอง ซึ่งการกระทำเช่นนี้มันเป็นการล้มล้างหรือลดทอนอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการลดทอนอำนาจของรัฐสภาโดยหารู้ไม่ว่าคุณทำร้ายตัวคุณเอง ขอบพระคุณครับท่านประธาน”[๔๑๕]

“เรื่องแรก ผมคิดว่าเรื่องที่เราควรจะให้ความสำคัญมาก ๆ ก็คือว่า ผมใช้คำว่ารัฐธรรมนูญที่ดีนั้นต้องมีความเป็นกลาง ถ้าเราจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญที่ดูประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญแล้วนี่ส่วนใหญ่แล้วรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่ก็คือว่าร่างขึ้นโดยมีเป้าประสงค์ที่สำคัญบางสิ่งบางอย่าง แต่ผมเชื่อว่ารัฐธรรมนูญที่ดีนั้นนี่ต้องมีความเป็นกลาง หมายความว่าสร้างองคาพยพทั้งหลายทั้งปวงที่มีความเป็นกลางในทางการเมือง ด้วยความสัตย์จริงด้วยความเคารพผมไม่อยากจะย้อนอดีต แต่ว่าก็ต้องพูดกันตรงไปตรงมาว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่มีความเป็นกลางในทางการเมือง เป็นรัฐธรรมนูญที่ต้องการจะสืบทอดอำนาจอันนี้ก็ชัดเจนที่สุดถ้าเราไปดูในหลายเรื่อง หลายหมวด เราจะเห็นความเป็นมาของความพยายามในการสืบทอดอำนาจซึ่งไม่เป็นกลาง ตั้งแต่การที่กำหนดว่านายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนะครับ ตั้งแต่การกำหนดเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่เรื่องของการกำหนดเรื่องความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจต่าง ๆ รวมไปถึงการกำหนดเรื่องของระบบเลือกตั้งที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดรัฐบาลที่อ่อนแอ ทำให้เกิดรัฐบาลผสมหลายพรรค อย่างนี้เป็นต้นซึ่งความเป็นกลางของรัฐธรรมนูญตรงนี้มันคงจะต้องไปดูหลายบท หลายมาตราที่เกี่ยวข้องผมอยากจะกราบเรียนในประเด็นที่ ๒ ก็คือผมคิดว่าความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นรู้สึกว่าจะมีความด้อยค่า ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กำหนดองค์กรอิสระและศาลให้มีอำนาจมากมายก่ายกองเหนืออำนาจอธิปไตยที่ประชาชนเลือกมา หลายเรื่องย้อนยุคไปในสิ่งที่ไม่ควรจะต้องทำ การกำหนดให้ กกต. ให้ใบส้มแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในที่ผ่านมาก็ให้ใบส้มไปรายเดียวนะครับ รายอื่นไม่มี ก็คือรายของ

---

[๔๑๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

พรรคเพื่อไทย ใบส้มอะไรครับ ก็คือไปถวายเงินกับพระนะครับ อย่างนี้เป็นต้น ในอดีตเราวิจารณ์กันว่าการให้อำนาจตุลาการแก่ กกต. นั้นไม่สมควรจะให้ ท้ายที่สุดเราก็ย้อนยุคไป การให้อำนาจ ป.ป.ช. สามารถจะฟ้องคดีได้เอง ทั้ง ๆ ที่อัยการสูงสุดสั่งไม่ฟ้อง หรือไม่เห็นควรจะฟ้อง ล่าสุดก็ไปจ้างทนายฟ้องคดีได้เอง ผมว่าความสำคัญในทางอำนาจเหล่านี้เป็นปัญหาสำหรับรัฐธรรมนูญฉบับนี้นะครับ ทีนี้ผมเข้าสู่ประเด็นว่าผมฟังดูแล้วนี่หลาย ๆ ท่านก็คิดว่าควรจะแก้มาตรา ๒๕๖ เป็นประเด็นที่ ๑ เป็นประเด็นแรก ผมคิดว่าถ้าเราแก้มาตรา ๒๕๖ ได้สำเร็จ ก็นำไปสู่การแก้มาตราอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น แต่ว่าฟังดูแล้วนี่มาตราอื่น ๆ ที่จะแก้นี่ ถ้าเราดูรัฐธรรมนูญทั้งระบบ ผมคิดว่าไม่ใช่เป็นมาตราหนึ่งมาตราเดียว คงแก้กันไปทั้งโขยงทั้งพวงนี่เป็นต้น การแก้มาตรา ๒๕๖ แล้วสามารถที่จะแก้ไขเพิ่มเติมโดยพ่วงให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นตัวแทนของประชาชน ผมว่ามันจะทำให้ได้ผลพร้อมกันไปทีเดียว สาระสำคัญที่ผมอยากจะเสนออย่างนี้ ผมคิดว่าการที่มีตัวแทนประชาชนมายกร่างรัฐธรรมนูญนั้นผมคิดว่าเป็นประเด็นที่น่าจะเป็นที่ยอมรับได้ในตัวอย่างของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ถ้าเรามาแก้กันเองก็จะเป็นปัญหาในอดีตเหมือนกันว่านักการเมืองมาแก้รัฐธรรมนูญกันเอง อย่างนี้เป็นต้น การแก้มาตรา ๒๕๖ พ่วงด้วยการมี สสร. ผมคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้มากกว่าครับ ก็กราบขอบพระคุณครับท่านประธานครับ”[๔๑๖]

นายเทพไท เสนพงศ์ กรรมาธิการ

“ท่านประธานที่เคารพ กระผมเทพไท เสนพงศ์ กรรมาธิการครับ ก็ได้ฟังรายงานจากอนุกรรมาธิการแล้วผมก็มีความเห็นคล้อยตาม และเห็นว่าส่วนใหญ่ก็เห็นด้วยกับการแก้มาตรา ๒๕๖ ความเห็นของผมก็คือว่าผมอยากให้แก้มาตรา ๒๕๖ ไปก่อนให้จบ และเสียงที่แก้มาตรา ๒๕๖ ก็ใช้เสียงข้างมากของ ๒ สภา แต่ว่าให้มันไปล็อกด้วยประชามติ ต้องถามประชามติ เพราะฉะนั้นถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ ได้เหตุการณ์วันข้างหน้ามันจะเลยไปถึงการตั้ง สสร. หรือไม่ หรือว่าแก้เป็นรายมาตรา ผมคิดว่ามันเป็นเรื่องของอนาคต แต่ถ้าหากว่าผูกว่าแก้มาตรา ๒๕๖ แล้วไปตั้ง สสร. ผมเกรงว่าเดี๋ยวจะเป็นปัญหา เดี๋ยวจะต่อต้านขึ้นมาอีก เราเอากันล็อกเดียวก่อน คือก้าวทีละก้าวกินข้าวทีละคำไปก่อน เมื่อแก้มาตรา ๒๕๖ ได้แล้วผมคิดว่าต่อไปสังคมคิดได้ว่าจะแก้อะไรต่อจะมี สสร. หรือไม่มี หรือจะแก้หมวดไหน หรือจะแก้มาตราไหน ผมคิดว่าค่อยไปว่าตอนนั้นเอาง่าย ๆ ก่อนถ้าหากว่าเสนอเป็น Package ผมเกรงว่าจะตกม้าตายเสียก่อนและจะไม่ได้แก้ความเห็นของผมก็คือผมเห็นเสียงส่วนใหญ่แก้มาตรา ๒๕๖ ซึ่งผมเห็นด้วย และถ้าลงลึกไปอีกก็เรื่องตั้ง สสร. หลายท่านก็เห็นด้วย แต่ผมเกรงว่าถ้าเสนอในตอนนี้จะเป็นปัญหาเพราะฉะนั้นความเห็นของผมก็อยากให้แก้มาตรา ๒๕๖ ให้สำเร็จก่อนครับ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๔๑๗]

“ท่านประธานที่เคารพ ผม เทพไท กรรมาธิการ ต่อประเด็นท่านประธานหารือ ผมก็ไม่ทราบรายละเอียดว่ามีเนื้อหาอะไรมากขนาดไหน แต่ใจผมผมคิดว่าถ้าได้เร็วก็จะยิ่งดีมาก ถ้าหากว่าเร็วกว่านี้ก็จะดีเพราะเราสามารถที่จะให้คำตอบกับสังคมได้ คือสังคมก็รอเราอยู่ว่าเราจะสรุปอย่างไร เพราะถ้าหากว่าเราไม่สรุปให้มันชัดเจนโดยเร็ว เครดิตของเราก็จะเสียไป เห็นจากกรณีที่เราตั้งกรรมาธิการรับฟังความเห็นของนักศึกษา คือสังคมเห็นว่าเหมือนกับเป็นพิธีกรรม มันตลกไปอะไรอย่างนี้ ทั้ง ๆ ที่สภาก็ตั้งใจจริง กรรมาธิการของเราก็เหมือนกันเราก็ยืดเยื้อมาพอสมควร ถ้าเราจบได้และเรามีคำตอบให้กับสังคมได้วันนี้ผมคิดว่าผมก็อยากจะให้ท่านประธานได้มีข้อสรุปกับสังคม คือจุดสำคัญผมว่าที่สังคมต้องการก็คือมาตรา ๒๕๖ นี้ละครับ มาตรา ๒๕๖ กับ สสร. นี้ละครับ คือถ้าเราให้คำตอบกับสังคมได้ว่าแนวโน้มหรือความเป็นไปได้ของ

---

[๔๑๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๑๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

กรรมาธิการชุดนี้เห็นด้วยกับการแก้มาตรา ๒๕๖ และมี สสร. ผมว่าถ้าพูดแบบนี้ออกไปหรือว่าธงเป็นแบบนี้ ผมว่ากระแสจะลดลงไปเยอะเลย แล้วก็ความชอบธรรมของการชุมนุมที่จะไปกดดันข้อเรียกร้อง ๓ ข้อ ก็จะเบาลง แล้วสถานการณ์ก็จะคลี่คลาย ส่วนกระบวนการทางราชการจะดำเนินการไปอย่างไรก็แล้วแต่ท่านประธานที่จะเห็นว่าเหมาะสม แต่ความเห็นผมคิดว่า ๑. เราต้องมีข้อสรุปให้กับสังคม ๒. กระบวนการทางราชการ กระบวนการเสนอสภาก็อยากจะให้เร่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ”[๔๑๘]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ประเด็นที่ ๒ การแก้ไขรัฐธรรมนูญผมเป็นห่วงมากตอนนี้ภาพนี่ คือโดยนิตินัยเรากำลังจะไปค้นกันสัปดาห์หน้านี่ อนุจะไปดูแล้วก็เอาความเห็นของท่านทั้งหลายไปดูแต่โดยพฤตินัยเป็นอีกอย่าง โดยนิตินัยก็คือมันมีมาตราโน่นนี่นั่น แต่โดยพฤตินัยแก้ไม่ได้ เพราะวุฒิสภาไม่ให้แก้ แค่นี้ก็ไม่ผ่านแล้ว คือวาระ ๑ ไม่ผ่าน ทีนี้นี่คือพฤตินัยนี่คือความเป็นจริง เขาไม่ยอมให้แก้หรอก ทีนี้ประเด็นถามว่าทำไม อำนาจที่เขาวางเอาไว้ช่วงรอยต่อก็คือช่วงบทเฉพาะกาลนี่ เขาวางไว้ ๕ ปี เขายังไปผูกไว้กับหมวด ๑๗ ในเรื่องการเข้าไปกำกับดูแลเรื่องการปฏิรูปโน่นนี่นั่นด้วยใช่ไหมครับ แล้วก็ที่สำคัญคือการโหวตนายกรัฐมนตรี ตรงนี้สำคัญที่สุด ๕ ปีทีนี้ ๕ ปีเวลาเขาเขียนการแก้รัฐธรรมนูญ เขาเขียนโดยขายืนอยู่ตรงนี้ ขายืนอยู่ที่ว่าการต่อยอดอำนาจไป ๕ ปีคือจะโดยเหตุผลอะไรก็แล้วแต่แต่เขียนแบบนี้ ทีนี้การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เขียนไว้นี่ เขียน Block ตรงนี้ พอมันเลยไปสมมุติว่ามันเลยไป ๕ ปีไป เราจะต้องแก้รัฐธรรมนูญกันแบบนี้หรือ นึกออกไหม คือมัดวันนี้ไว้แต่มันมัดในอนาคตด้วย คือกลัว กลัวว่าฝ่ายการเมืองจะเข้ามาแก้ก็เลยมัดไว้ในนี้ ปี ๒๕๕๖ มัดเลยไปในอนาคต ซึ่งเขาไม่อยู่แล้ว ตรงนี้ผมว่าต้องพิจารณาว่าอย่างน้อยถ้าคุยกันว่าเอาล่ะระหว่างนี้ แล้วทีนี้ในฝ่ายเราที่จะแก้ ถ้าเราจะแก้ในช่วงบทเฉพาะกาลซึ่งเขาบอกว่าเหลือ ๓ ปีนี่ เขาก็ดึง ดึงไปให้มันพ้น พอพ้นแล้วไม่ต้องแก้ สมมุติว่าการโหวตนายกรัฐมนตรีพอเลย ๕ ปีไป มันก็ไม่มีแล้วเพราะมันเป็นบทเฉพาะกาลถูกไหม วุฒิสภาก็ไม่มีแล้วแบบนี้นะครับก็นำเรียนว่าเวลาพิจารณาอาจจะต้องพิจารณาทั้งนิตินัยแล้วก็พฤตินัย คือ System ในการแก้ในความเป็นจริงในเชิง Practical ไม่อย่างนั้นเราก็ได้แต่นั่งฝันกันไป สรุปไปแล้วก็แก้ไม่ได้เลย เพราะวุฒิสภาไม่ยอมให้แก้นะครับ มันจะไปติดกับตรงนี้แล้วสุดท้ายเรื่องกรรมาธิการชุดนี้นะครับ คือตอนนี้งบประมาณที่มีผมทราบเลา ๆ ว่าเป็น ๖๐ ล้านบาท ๖๐ ล้านบาทนี่ First-come-first-served หมายความว่า เอามาเกลี่ยให้กับกรรมาธิการวิสามัญ และวิสามัญนี่สามารถตั้งอนุได้ ๓ ถูกไหมครับ ตามความเห็นของท่านชวน ท่านชวนที่กำหนดไว้ ถ้ากรรมาธิการสามัญได้ ๒ เท่านั้นนะครับ ยกเว้นว่าถ้าจะมีมากกว่านั้นก็ต้องไปขอท่านประธานเป็นเรื่อง ๆ ไป แต่ตอนนี้เรามีสิทธิอยู่ ๓ ทีนี้ถ้าหากว่าเป็นแบบนี้ ๖๐ ล้านบาทตรงนั้น เขาไม่ได้หมายความว่าเฉลี่ยเท่ากัน ๖๐ หารด้วย ๓๐ เขากะว่าจะมีวิสามัญนี่ ๓๐ คณะ แล้วถ้ามันเฉลี่ยก็คือชุดละ ๒ ล้านบาทถูกไหมครับ แต่ถ้าหากว่าเรามีประเด็น เราไปก่อนเราก็สามารถเบิกเงินจากกองกลางตรงนั้นออกมาได้เพราะในตรงนั้นอาจจะไม่มีครบ ๓๐ ก็ได้ ชุดอื่นอาจจะไม่ใช้เงินก็ได้เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าที่ต้องคิดต่อจากนี้ก็คือเราเห็นว่ามี ๒ คณะ ซึ่งเป็นความจำเป็นแล้ว ถ้าจะมีคณะไหนก็รีบคิดเสียให้เร็ว แล้วรีบทำงานเสียให้เราเพราะว่าเรายังมีโอกาสอยู่ก็คือว่าเรา First come ก็แล้วกัน เพราะว่าเรื่องนี้เราถือว่าเป็นเรื่องสำคัญไม่ใช่เอาเปรียบคนอื่นท่านประธาน แต่ว่ามันเป็นเรื่องสำคัญของสภาก็เลยนำเสนอ ๓ ประเด็น มาตรา ๒๑๙ ในความเห็นว่าถ้าแก้ได้ก็ไม่ต้องแก้ แต่ถ้าแก้ไม่ได้ต้องไปแก้รัฐธรรมนูญ คือขอแค่แก้อันเดียวเราก็รื้อตรงนี้ได้แล้ว อันที่ ๒ ก็คือการแก้ไขอย่าดูแต่พฤตินัยให้ดูพฤตินัยในความเป็นจริงไม่อย่างนั้นเราก็ฝันไปเรื่อย ๆ แล้วสุดท้ายทำอะไรไม่ได้สักอย่างนะครับ อันที่ ๓ ก็คือการบริหารกรรมาธิการผมเห็นว่าถ้าเราคิดจะทำ

[๔๑๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

กรรมาธิการหรือว่ามีกิจกรรมอื่นของคณะ คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น ผมเชื่อว่าระหว่างนี้เราสามารถเคลื่อนไปได้งบประมาณ เราไม่ได้แคปอยู่ที่สองล้านบาท ถ้าเรามีเหตุผลจริง ผมก็ว่าเอาได้ ก็นำเรียน ๓ ประเด็นครับ ขอบคุณครับ”[๔๑๙]

“ท่านประธานครับ ในฐานะกรรมาธิการนะครับ ความเห็นนี่ผมจะเสนอมาเป็นคนแรก ผมเห็นว่าควรจะแก้นะครับ แต่ผมเสนอความเห็นที่สามารถจะทำได้ คือผมเชื่อด้วยความบริสุทธิ์ใจว่าถ้าดันกันแล้ววุฒิไม่มาร่วมด้วย ๘๔ คน ไม่มีทางแก้ได้ พอแก้ไม่ได้มันก็จะดันกันไปจนแตกกันไปข้างหนึ่ง แล้วก็สถานการณ์ที่เกิด ผมเชื่อว่าจะมีความรุนแรงเกิดขึ้นอีกเสียเปล่า ๆ ทีนี้เราก็เลือกทางออกที่ผมยอมประนีประนอมอยู่แล้ว ชอบให้มันมีทางออกก็เลยเสนอว่าอย่างนี้ เสนอว่า ที่ผมเสนอคือแก้ แก้หารือท่านประธานว่าเป็น ๒ Layer นี่เอา Layer เดียว ก็คือว่าแก้ตอนนี้ แก้เสียเลยตอนนี้ แต่แก้โดยที่วุฒิยอมหมายความว่าแก้แล้วให้มีบทเฉพาะกาล เพราะผมเชื่อว่าเขาจะดึงไปจนกระทั่งเลยอีก ๔ ปีแน่นอน แล้วก็พอข้ามไปตรงนั้นเขาก็บอกว่าคุณไม่ต้องแก้แล้ว เพราะว่ารัฐธรรมนูญมันแก้ตัวมันเอง เพราะจุดที่เราต้องการจะแก้อยู่ในบทเฉพาะกาล ทีนี้ถ้าเราเอาอย่างนั้นก็คือว่าเราจะรอทำไม ชวนเขามาแก้เสียเลย ก็คือว่าให้เขามาร่วมแก้โดยการเสนอแก้ไขว่าพอหมดบทเฉพาะกาล ขณะนี้การเขียนรัฐธรรมนูญไม่ให้แก้ยากนี่เขียนคาบครอบวุฒิไว้ด้วยทีนี้ตอนนั้นเขาไม่อยู่แล้วใช่ไหม เขาก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะไปขึงพืดรัฐธรรมนูญไว้แบบนี้ ดังนั้นผมเสนอว่าอย่างนี้ครับ เสนอว่าให้มีการแก้ไข ทีนี้แก้ไขเดิมนี่ผมย้อนไปเอา ๒๕๕๐ ตามรายงานแล้ว ๒๕๕๐ ก็ใช้เสียงสองในสาม แล้วก็ในนี้มีรายละเอียดอยู่แล้วครับ ๒๕๕๐ ก็คือว่าใช้เสียงหนึ่งในห้าในการเสนอ ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ด้วย๕๐,๐๐๐ ชื่อเอาไว้การรับหลักการ ตรงนี้ใช้เสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสองสภา ตรงนี้ผมขอเปลี่ยน ผมขอเปลี่ยน ผมพูดไว้ในอนุว่าผมจะดักจากตรงนี้ คือมันเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นแบบนั้นใช้เสียงกึ่งหนึ่งท่านประธาน สองสภาในระยะถาวรนี่ เราจะมี ๕๐๐ บวก ๒๐๐ กึ่งหนึ่งก็เท่ากับ ๓๕๐ หมายความว่าสภาผู้แทนราษฎรแค่รวมกัน ๓๕๐ เราก็แก้รัฐธรรมนูญได้แล้วมันทำให้เขารู้สึกว้าเหว่ เพราะว่าเราอาจจะลุแก่อำนาจก็ได้ ดังนั้นผมขอเปลี่ยนไปใช้ตอนต้น ๆ ของที่เราเขียนรัฐธรรมนูญ คือสองในสาม สองในสามจากสองสภา สองในสามเป็นเท่าไรท่านประธานผมขอแก้ตรงนี้นะครับ สองในสามก็เท่ากับ ๒๖๗ หมายความว่าถ้าเราตั้งใจจะแก้จริง ๆ เสียงสภาผู้แทนราษฎรของเรา ๔๖๑ ก็คือเกือบเต็มสภา เราก็ต้องมีสิทธิแก้เพราะเรามาจากประชาชนแต่ว่าเขาก็มีสิทธิจะรั้ง มันคล้าย ๆ ว่าเหมือนกับเราให้โอกาสเขาบ้างด้วย ไม่อย่างนั้นผมว่ามันไม่แฟร์เหมือนกัน คือถ้าเรารวมกัน ๓๕๑ คน แล้วก็เราจะแก้อะไรก็ได้ มันเกินไปเหมือนกับมันง่ายเกินไป ดังนั้นกลับไปใช้สองในสาม สองในสามของสองสภา แต่อย่าล็อกไว้ ๘๔ เพราะถ้าล็อก ๘๔ เท่ากับ ๘๔ มายันของเรา ๕๐๐ ได้มันไม่ถูกแบบนั้น คือทำว่าเหมือนหนึ่งในสามน้อยกว่าครึ่ง ไม่ใช่ หนึ่งในสามมันถูกล็อกแบบนี้ไม่ได้ มันเป็นเงื่อนไข ถ้าอย่างนั้นตกลงว่าผมจะขอว่าให้ชวนวุฒิเขามาแก้ตอนนี้ แล้วให้มีผลหลังบทเฉพาะกาลก็อีก ๔ ปีนะครับ ๑. ก็คือว่าใช้หนึ่งในห้าแล้วก็ประชาชนยังยืนอยู่ รับหลักการใช้เสียงสองในสามของสองสภาคือ ๔๖๗ ส่วนการทำประชามตินี่ผมยืนตามฉบับนี้นะครับ ฉบับนี้ก็คือว่าหมวด ๑ กับหมวด ๒ ก่อนที่จะเสนอแก้ต้องขอประชามติก่อน จะได้ไม่ต้องไปคุยกันทีหลังก็คือว่าถ้าเราจะขอแก้หมวดที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และประเทศนี่ต้องขอประชามติถึงจะยกร่างในการแก้ แต่หลังจากนั้นเฉพาะ๒ หมวดนี้ หมวดอื่นที่หมวด ๑๕ ที่เป็นเรื่องศาลนี่ไม่เกี่ยว คุณไม่เกี่ยว คุณไม่มีอำนาจขนาดที่จะต้องทำประชามติ แต่ว่าในส่วนนี้ ในส่วนต่อไปในการทำประชามติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผมยังไม่เคาะว่าอะไรบ้าง ต้องทำประชามติ เพราะเราออกรัฐธรรมนูญเกี่ยวข้องประชาชน เราก็ต้องถามความเห็นของประชาชนเขาใช่ไหมครับ เราจะมาสมาชิกรัฐสภามันเป็นเรื่องใหญ่ เพราะฉะนั้นเราต้องถาม แต่ว่าเรื่องอะไร เดี๋ยวค่อยคุยกันว่า

---

[๔๑๙]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

หมวดไหน หมวดกระจายอำนาจอะไรพวกนี้ พวกนี้ต้องทำประชามติหมด แต่ไม่ต้องทำทุกอัน ไม่ใช่ว่าผิด ตกยกเว้นอยู่มาตราเดียวแล้วต้องทำประชามติเสีย ๓,๐๐๐ ล้านอย่างท่านไพบูลย์ว่ามันก็ไม่คุ้มแต่ถ้าหากว่าจะต้องทำประชามติเพื่อประชาชนยอมรับในรัฐธรรมนูญ ๖,๐๐๐ ล้านก็คุ้มเพราะการที่ว่าเศรษฐกิจมันก็จะดี ประเทศมันจะได้นิ่ง ๆ มันคุ้มพูดถึง จะกี่พันล้านก็คุ้ม เวลาเสียหายไม่รู้กี่หมื่นล้านเราไม่พูดนะครับ

ประเด็นต่อมาก็คือว่าในการทำประชามติผมเสนอผูกไว้ด้วยว่าจะต้องแก้ตรงนี้ คือการทำประชามติตามปัจจุบันนี้มันทำโดยมาตรา ๑๖๖ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๖๖ ถามว่าใครเป็นคนทำ มาตรา ๑๖๖ ก็คือเมื่อมีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีขอให้มีการออกเสียงประชามติ นั่นมันเป็นเรื่องนโยบายของรัฐในการขอประชามติของ ครม. ของฝ่ายบริหาร แต่ถ้าเราจะแก้รัฐธรรมนูญนี่ ขอแก้รัฐธรรมนูญนี่ให้สภาขอทำประชามติเรื่องนี้ ให้สภาขอ ไม่ใช่มาตรา ๑๖๖ เพราะฉะนั้นมันต้องเพิ่มหมวดทำประชามติที่อยู่นอกเหนือ ต้องไปอยู่ในหมวดรัฐสภา รัฐสภาเสนอว่าถ้าเราจะแก้รัฐธรรมนูญก็ให้ทำประชามติ โดยการ Request จากสภาได้ ไม่ใช่ถ้า ครม.เขาไม่เห็นด้วย เขาไม่ทำประชามติให้ก็จบ นี่เป็นประเด็น แล้วก็ที่เหลือนี่ครับท่านประธานผมเชื่อว่าอย่างนี้ถ้าตกลงกันได้ว่าจะแก้ ซึ่งผมเชื่อว่าเขามีโอกาสที่จะแก้ เราก็ต้องคิดว่าเขาก็มีความรักประเทศเหมือนกัน เรามองในแง่ดีอย่างนี้ ทีนี้ถ้าเราตกลงกันได้นี่ ข้ออื่น ๆ เช่น เรื่องการเลือกตั้ง เรื่องโน่นเรื่องนี่ เราก็ชวนเขามาแก้ เขาแก้ให้ถ้าเขามีปัญหาจริง ๆเพราะว่าแก้เพื่อแก้ปัญหาในช่วงนี้ เท่ากับว่าเราไม่ต้องรอ ๔ ปี เราแก้ข้ออื่น ๆ ได้ตามบทเฉพาะกาลตามโน่นตามนี่ ผมเชื่อว่าเขาจะแก้ แต่ถ้าเราไปแก้บอกว่า พี่ ยกเลิกพี่ไปเลยถอดอำนาจพี่หมด เขาไม่ยอมเห็นด้วย ๘๔ คนแรก เราก็ฝันไปเปล่า ๆ ไม่มีประโยชน์ที่จะเสนอความเห็น เพราะมันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เหมือนพยายามจะให้ดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันตก มันทำอย่างไรก็ไม่ได้ ผมเลยเสนอไว้เป็นรายละเอียดตามนี้และขอที่ว่าปี ๒๕๕๐ ผ่อนคลาย ผมเสนอสองในสาม และการทำประชามติ ถ้าหมวด ๑ กับหมวด ๒ ให้ทำก่อนเสนอ ถ้าประชาชนไม่เห็นด้วยก็เลิก ไม่ต้องไปทำ หมายถึงหมวด ๑ กับหมวด ๒ ที่เหลือที่มันเป็นความจำเป็นเราจะต้องพิจารณากันอีกที และที่เกี่ยวกับประชาชนอย่างมีนัยสำคัญต้องทำประชามติก่อน หมายถึงว่าหลังจากยกร่างขึ้นมาแล้วครับแล้วก็แก้ในเรื่องประชามติให้เป็นอำนาจของรัฐสภา ไม่ใช่คณะรัฐมนตรีนะครับ ก็เป็นประเด็นตามนั้น ขอบคุณครับ”[๔๒๐]

“ท่านประธานครับ ผมใช้โอกาสในการให้ความเห็น เกี่ยวกับเรื่องหลักเกณฑ์แล้วก็ประเด็น คือความเห็นโดยองค์รวม สิ่งที่ไม่มีใคร จะแก้ปัญหาให้ผมได้ คือรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่เป็นของประชาชน มันยกขึ้นมาโดยมีการตั้ง กรธ. ตรงนี้ไม่มีใครแก้ได้ เพราะว่ามันย้อนเวลาไม่ได้ ซึ่งตรงนี้ผมมีความเห็นว่าในฐานะที่เคยร่วมทำรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ มา มันเป็นเรื่องใหญ่มาก ดังนั้นที่จะต้องทำทุกมาตราก็ได้ ให้เหมือนเดิมหมดก็ยังเอา แต่ให้ผ่านประชาชนมีส่วนร่วม เพราะว่ามันเกี่ยวกับเรื่อง เป็นกฎหมายสูงสุดการยอมรับประชาชน ๑๐ ล้าน ๑๓ ล้านมันมีปัญหามาก หมายความว่า การยอมรับของประชาชน ๖๐ เปอร์เซ็นต์ กับ ๓๐ เปอร์เซ็นต์ มันเกี่ยวกับอำนาจ ของรัฐธรรมนูญที่ได้รับการยอมรับเป็นเรื่องใหญ่ที่สุด ดังนั้นผมอยากให้มีการแก้ไข เพื่อให้เป็นของประชาชน ประเด็นที่หนึ่ง

ทีนี้พอเข้าไปสู่การแก้ไขก็คือมาตรา ๒๕๖ อย่างที่ผมบอกแล้วเป็นทุกมาตรา เหมือนเดิมเป๊ะก็ได้ แต่ต้องผ่านประชาชนก่อน มันจะต่างกันเยอะการยอมรับ อย่างน้อย มันก็เปลี่ยนจากสีหนึ่งเป็นสีหนึ่ง ทีนี้พอประเด็นพอขอเข้าไปสู่มาตรา ๒๕๖ มาตรา ๒๕๖ ประเด็นเรื่องวุฒิสภาคือเขาผูกไว้อยู่แล้ว มันเป็นลักษณะที่ว่าเป็นการผูกเอาไว้ เพื่อไม่ให้แก้นะครับ ไม่ให้แก้เลยโดยสรุป ผมแย้งมาตั้งแต่ สปท. แล้วว่าแบบนี้ไม่ได้ ทีนี้เรามาดูว่ามีทั้งส่วนที่ ๑ กับส่วนที่ ๓ ของวุฒิสภา ทีนี้เรามาดูเนื้อในครับ มันมี ๒ ส่วนที่เราต้องพิจารณาคือบทเฉพาะกาลกับบทถาวร ถ้าเราเคาะตรงนี้ไม่แตก เราไปไม่ได้แน่ ๆ คือบทเฉพาะกาล เช่น ผมเคยให้ความเห็น

---

[๔๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

ว่าผมไม่เห็นด้วยกับการที่ว่า ผบ. เหล่าทัพมานั่งประจำอยู่ตรงนี้ การชี้ตรงนี้ นี่คือบทเฉพาะกาล เพราะหลังจากนี้ไม่มีแล้ว ถูกไหมครับ หรือวุฒิสภาที่จะ เข้ามาเลือกนายกรัฐมนตรีมันเป็นบทเฉพาะกาล เพราะบทถาวรไม่มีแล้ว พอไปสู้กันตรงนี้สมมุติว่าเขาดึง ๆ กันไปเรื่อย พอเลยไปครบ ๕ ปีเขาไม่ต้องแก้แล้ว เพราะมันหายไปเอง ถูกไหมครับ ตรงนี้ที่เราจะต้องพิจารณากันโดยละเอียดมันเป็นกับดัก ๒ ชั้นอยู่นะครับ ซึ่งตรงนี้เอง ผมเชื่อว่าถ้ามีการคุยกันดี ๆ เราก็น่าจะมีโอกาสได้ ทีนี้ก็ต้องคุยกันในประเด็น แล้วว่าประเด็นไหน ประเด็นที่สำคัญอยากจะเรียนว่าในมาตรา ๒๕๖ ตรงนั้นคือ (๓) วุฒิสภา ในส่วนที่ ๑ กับส่วนที่ ๓ นั้น จะต้องมี ๑ ใน ๓ ซีเรียสมาก แค่ไม่มาร่วมก็เราไม่ต้องทำแล้ว ไม่ต้องไปพูดกันเรื่องการแก้ ทำไม่ได้แน่ ๆ ทีนี้ไปดู (๘) ผมแย้งมาตลอดว่าการทำประชามติมันเป็นอำนาจของประชาชน ผมดูว่าเป็นการซ่อนอะไรเอาไว้ ผมเห็นด้วยกับการทำประชามติในหมวด ๑ หมวด ๒ หมวดทั่วไปกับหมวดพระมหากษัตริย์ อย่างไรก็ต้องทำประชามติก่อน แต่หมวด ๑๕ ที่เขียนไว้ในนี้ผมมองว่าเป็นการอาศัยตรงนี้ไว้ โดยไม่ชอบ ก็คือบอกว่าในหมวด ๑๕ เขียนว่าอย่างไร หมวด ๑๕ ซึ่งตรงนี้เราจะขยับเข้าไปทางนี้ ในกรณีที่เป็นหมวด ๑๕ มีการแก้ไขเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติ ลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับศาล องค์กรอิสระ หรืออะไรต่าง ๆ เหล่านี้ทำไมจะต้องลงประชามติด้วย ทำไมสภาแก้ไม่ได้หรือ เพราะฉะนั้นคุณจะไปหลบอยู่กับหมวด ๑ หรือหมวดพระมหากษัตริย์ ได้อย่างไรมันคนละเรื่อง ทีนี้ตรงนี้ผมเห็นว่าถ้าอย่างนั้นเราพลิกกลับตรงนี้ เอามาเป็นคือ มันเป็นจุดด้อยเอามาเป็นจุดเด่น ถ้าเราจะแก้โดยการที่ว่าหลายหมวดที่เกี่ยวกับปัญหา ประชาชน ถ้าเช่นนั้นทำประชามติกันไหม ทำประชามติกัน ไม่ใช่เฉพาะหมวด ๑ หมวด ๒ หรือหมวด ๑๕ ที่เกี่ยวกับเรื่องของคุณ คือเรื่องขององค์กรอิสระ ส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับประชาชนมาทำประชามติกันไหม ถ้าประชาชนเห็นด้วยก็คือแก้ไปเลยตรงนี้ ผมเห็นว่าตรงนี้ มันเป็นจุดอ่อนจุดด้อยในการแก้มาตรา ๒๕๖ แต่เป็นจุดแข็งถ้าเราพลิกกลับ มันมีมุมใบอยู่ ทีนี้ประเด็นที่ว่าถ้าอย่างนั้นมันก็ต้องคุยกันว่าเรื่องนี้เป็นไก่กับไข่ ถ้าไม่มีประเด็นจะแก้ และจะแก้ทำไม ถึงมีประเด็นถ้าแก้ไม่ได้ แล้วจะแก้อย่างไรมันกลับไปกลับมา เพราะฉะนั้น เราก็ต้องค้นหาในเนื้อหาภายใน ผมเห็นว่ามีอยู่ ๒ เรื่อง ๑. รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผมเคย แย้งท่านชาติชายไปไม่มีคำว่ากระจายอำนาจแม้แต่คำเดียว มันเป็นรัฐธรรมนูญชนิดไหน คือไม่มีเลยเขียนแต่ว่ากระจายอำนาจการปกครอง คือมันเป็นการปกครองท้องถิ่นก็คืออำนาจที่มาจากส่วนกลางเอาไปให้ประชาชน ไม่ใช่อำนาจเป็นของประชาชน ตรงนี้ที่จะต้องแก้เพราะว่าไม่มีการกระจายอำนาจไปยังประชาชนเลย เราต้องแก้ตรงนี้ เพราะมันเป็นอำนาจของประชาชน เราแก้ให้ประชาชน ไม่ใช่แก้ให้พวกเรา อันนี้เรื่องใหญ่ มาก ซึ่งจะต้องหาทางแก้ให้ได้เรื่องนี้ ผมเรียนยืนยันว่าไม่มีท่านไปหาดู ก็แล้วกันคำว่ากระจายอำนาจไม่มีนะครับ”[๔๒๑]

“ความตั้งใจมีอย่างเดียวคือว่าแก้ให้แก้ได้ ประเด็นผูกเอาไว้ ไม่ให้แก้แต่แรกแล้ว ทีนี้ประเด็นตรงนี้จะมีการฉีกรัฐธรรมนูญอีกแน่นอนในอนาคตไม่ไกลนัก ถึงตรงนั้นวิธีการฉีกมันจะนำไปสู่ปัญหามันร้าวฉานไปมากแล้วก็กระทบกระเทือน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอีกแน่ ๆ ผมก็เลยอยากจะแก้ให้แก้ได้เสียก่อน ทีนี้ตรงนี้ เองก็อยากจะเรียนว่ามีบทเฉพาะกาลกับบทถาวร ๒ อันที่เราต้องดูให้ดี การเหลื่อมกัน ๒ อันบทเฉพาะกาลของเราจะไปขอแก้ พูดกันตรงไปตรงมาไปขอวุฒิสภาเขาก็บอกรออีกนิดหนึ่ง ก็หมดบทเฉพาะกาลแล้ว เพราะฉะนั้นตรงนี้จะเหลื่อมกันตรงนี้เราจะทำอย่างไร ทีนี้ ผมยังมองว่าถ้าอย่างนั้นให้ประชาชนตัดสินดีกว่าแก้คือวัดใจกันไปเลยดีกว่าเพราะว่า ใช้อำนาจอาวุธมาบังคับ แล้วก็แก้ให้ทำประชามติว่าจะแก้ไหม คือถ้าประชาชนเห็นด้วยก็จบ แต่ว่าคราวนี้ให้อธิบายกันชัด แล้วเราก็ให้อยู่ในมือประชาชน นี่คือไม้ตายในการจะแก้ถ้าไม่ใช่ หมวด ๑ หมวด ๒ แต่ว่าวางเป็นประเด็นว่าจะแก้ไหม แล้วก็เสนอไปด้วยว่าจะเป็น เรื่องอะไรบ้างไม่มี

---

[๔๒๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

รายละเอียดมากนัก ผมว่าวัดกันตรงนี้ มีทางเดียวที่จะแก้ได้ ไม่อย่างนั้น วุฒิสภาไม่ยอมไม่ได้แก้หรอก ถ้าอย่างนั้นไปถามประชาชนกันไหม เอาแบบนี้เลย นั่นเป็นหลักในแนวทาง”[๔๒๒]

“ท่านประธานครับ ในฐานะกรรมาธิการ ผมเห็นว่าอย่างนี้ครับ เห็นว่าเรื่องที่อนุเสนอมามันมี ๒ มิติ มิติที่ ๑ ในเชิงวิชาการ ทางสถาบันพระปกเกล้ารวบรวมให้เราครบแล้วละทั้งในประเทศ ต่างประเทศ ความเป็นมาคือสามารถจะใช้ประโยชน์ได้ในการประชุมสภาตอนเข้าสภาใหญ่รวมทั้งชุดนี้ ส่วนความเห็นของอนุที่มาคือเราพิจารณามาตรา ๒๕๖ กันไปแล้ว ผมให้ความเห็นส่วนตัวผมไปยืนไว้ในนี้แล้วท่านประธานไม่เห็นด้วยท่านก็ยืนของท่านไปแล้ว เป็นความเห็นของอนุที่เสนอกรรมาธิการชุดใหญ่ ทีนี้อนุเองถ้ายังไม่ได้เสนอมีหลายท่านที่บอกว่าจะมาเสนอที่นี่ก็อยากจะให้เสนอเราจะไม่ย้อนกลับแล้วเพราะว่ามาตรา ๒๕๖ ได้ประเด็นแล้ว ส่วนกรรมาธิการชุดใหญ่ไม่จำเป็นต้องตัดสินใจตอนนี้ เรื่องนี้ต้องแขวนใช่ไหม ต้องแขวนไปตัดสินใจทีหลัง เพราะตอนนี้ที่เราพิจารณาอยู่มาตรา ๒๕๖ มันเป็นเรื่องไข่ เรายังไม่มีไก่สักตัวหนึ่ง ทีนี้ประเด็นที่อาจารย์เสนอมาคือเรื่องมันต้องมีทั้งไก่และไข่งานนี้ไม่อย่างนั้นแก้ไม่ได้ ไม่มีประเด็นแก้ท่านก็ไม่เอาด้วยแล้ว ท่านทศพล เพ็งส้ม ก็ไม่เอาแล้ว ดังนั้นผมเห็นว่าประเด็นที่กรรมาธิการชุดอนุในความเห็นผมที่ต้องศึกษาต่อ มาตรา ๒๕๖ จบแล้ว คือท่านอนุเสนอความเห็นนี้และท่านที่ไม่มาก็เสนอเสียเลยว่าท่านจะเอาอย่างไรก็ว่ามา ณ ขณะนี้เราไม่ได้เสนอมันจะมัดเรา ผมเปลี่ยนใจไปได้เรื่อย ๆ ตามความเห็นของที่ประชุม อาจารย์ชำนาญทราบดี ผมจอมหลายใจคือเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามความเห็นของพวกเรา เราก็แขวนไว้ ทีนี้ประเด็นที่เราอนุน่าจะศึกษาต่อเห็นด้วยว่าประเด็นเรื่องไก่ มันมีไก่ตัวไหนบ้างที่เราจะเลือก ผมมีความเห็นว่าอย่างนี้จริง ๆ เรื่องการเลือกตั้งก็มีปัญหาแต่ผมอยากจะเอาเสรีภาพของประชาชนก่อนและโดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจเพราะถ้าเรานำเสนอระหว่างนี้มันจะเป็นประโยชน์ต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้น คือเราสามารถใช้ประโยชน์ได้เลยในความเห็นของกรรมาธิการชุดเรา เรา Release ออกไปมันจะเป็นประโยชน์ เพราะฉะนั้นอนุชุดโน้นน่าจะมาศึกษาเรื่องเสรีภาพของประชาชน อาจจะรวมถึงการกระจายอำนาจซึ่งไม่มีอยู่สักคำเดียวในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผมก็พยายามจะเอาไปใส่ในเสรีภาพทางด้านการเมือง นอกเหนือจากที่เป็นสมาชิกพรรคและตั้งพรรคการเมืองได้ เสรีภาพส่วนตัว ในการปกครองท้องถิ่นในการกระจายอำนาจไม่มี เป็นการปกครองท้องถิ่นไปหมด ก็คือเอาอำนาจไปให้ไม่ยอมรับในอำนาจประชาชน ทีนี้ถ้าเราศึกษาเรื่องนี้ค่อยเอากลับมาให้ท่านได้ดูกันนี่คือไก่ตัวแรกมันต้องเริ่มตรงนั้นก่อนคือเป็นไก่ไข่ให้ประชาชนก่อน ส่วนไก่ชนก็คือเรื่องที่เราจะชนกันเรื่องการเลือกตั้งการนับคะแนนเอาไว้ทีหลัง และตรงนี้ทางกรรมาธิการสอบถามความเห็นของประชาชนจะได้เอาเรื่องเสรีภาพของเขาไปถามเขา ส่วนเรื่องมาตรา ๒๕๖ เราเองก็ยังไม่สะเด็ดน้ำเราอย่าเพิ่งเอาไปถามเขาเลย ไปถามแล้วเราเองก็จบไม่ได้ เราก็รอดูไปก่อนว่ามีไก่ครบแล้วก็เอาเดินหน้ากัน ก็คิดว่าถ้าอย่างนั้นมันจะ Harmony ไปด้วยกันในเชิงระบบการทำงานครับ ก็นำเรียนด้วยความเคารพครับ”[๔๒๓]

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ในฐานะเลขานุการ ผม นิกร จำนง นะครับ คืออยากจะเรียนว่าข้อสรุปตรงนี้เป็นข้อสรุปที่เราจะมีไว้ในรายงานของอนุกรรมาธิการโดยละเอียด ที่มาก็คือว่าวิธีการรวบรวมคือเราเอาความเห็นของอนุกรรมาธิการทุกคนที่เกี่ยวกับมาตรา ๒๕๖ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจ ตั้งแต่คราวที่แล้ว แล้วก็คราวอื่น ๆ ที่พูดไว้ แล้วก็สรุปสุดท้ายให้กรองให้แก้เป็นบทสรุปสุดท้าย ก็คือเป็นหลักการ Proof แล้วตรงนี้ให้ความเห็นแล้วว่าท่านจะแก้ตรงไหน ก็ได้สรุปอย่างนี้ครับ วิธีการจัดวางผมเรียงไว้ก็คือว่าเรียงตั้งแต่ด้านซ้าย ก็คือว่าเหมือนวิ่ง Left Wing Right Wing แต่ไม่เกี่ยวกับระบบการเมือง หมายความว่าที่เห็นด้วยด้านนี้แล้วก็เห็นด้วยน้อยลงแล้วมาไม่เห็นด้วยมีอุปสรรคมาก ก็คือจากซ้ายไปขวา ถ้าท่านอยู่ก็จะให้ท่านนำเสนอเองโดยสรุป

---

[๔๒๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๒๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

เพราะว่าข้อมูลมีอยู่แล้วก็เริ่มตั้งแต่ท่านอาจารย์โภคิน ท่านอาจารย์โภคินสรุปว่าควรจะมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ โดยการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ นี่เป็นความเห็นด้านซ้ายสุดที่เริ่มเป็นหลักการ ยกเว้นหมวด ๑ หมวด ๒ และต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามแบบ สสร.นี่ความเห็นอาจารย์โภคิน พอทำเสร็จแล้วให้ประชาชนออกเสียงประชามติ ซึ่งตรงนี้อาจารย์ได้เสนอว่าประเด็นที่มีการแก้ไขเอาที่มีปัญหามาแก้ก่อน เช่น ที่มาของนายกรัฐมนตรีที่มาของอำนาจ การตรวจสอบองค์กรอิสระและศาล โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญอาจารย์จี้ไว้ตรงนี้ เสรีภาพประชาชนที่ถูกจำกัดโดยมาตรา ๒๗๙ แล้วนอกจากนั้นอาจารย์เสนอว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ โดยแก้ไขไปตามกระบวนการที่เคยเป็นมา คือที่เป็นมาตรา ๒๕๖ ปัจจุบันนี้ อาจารย์เห็นว่าใช้ไม่ได้ มันบล็อกหมด ก็ให้กลับไปใช้แบบที่เคยเป็นมา นี่เป็นความเห็นอาจารย์โภคิน ส่วนรายละเอียดด้านอื่น กล่าวโดยสรุปก็คือว่าให้แก้ทั้งฉบับดำเนินการโดยใช้สภาร่างรัฐธรรมนูญ การแก้ไขเป็นรายประเด็นนั้นโดยการดำเนินการรัฐสภาตามกลไกของฉบับปัจจุบันไม่อย่างนั้นแก้ไม่ได้ นี่เป็นประเด็นของอาจารย์โภคิน

ต่อไปก็เป็นอาจารย์ปิยบุตรซึ่งถัดมา อาจารย์ปิยบุตรก็มีความเห็นไว้วันนี้อาจารย์ไม่ได้มาผมต้องนำเสนอเอง ก็คือเห็นว่าไปเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้วก็คือว่ามันเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายต้องมีฉันทามติแล้วเห็นว่าการแก้ก็แก้ยากก็ดี ไม่ใช่ไม่ดีเพราะว่าต่างประเทศก็แก้ยาก แต่เห็นว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มีรากฐานมาจากการยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร จึงควรกำหนดกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ทำไว้เป็นการไม่เหมาะสมที่ตามฉบับปัจจุบันนี้ เพราะเป็นการล็อกไว้จากคณะรัฐประหาร อาจารย์มีความเห็นอย่างนั้น ดังนั้นความเห็นเกี่ยวกับหมวดพระมหากษัตริย์ก็มีความเห็นอยู่ในนี้อยู่แล้ว ท่านดูก็แล้วกัน ทีนี้ก็เลยคิดว่าจะต้องมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้กระบวนการแก้ไขได้ง่ายขึ้นและจำเป็นต้องผลักดันให้ประสบความสำเร็จ คือการตั้ง สสร. อาจารย์ปิยบุตรเห็นว่าควรตั้ง สสร. แล้วต่อจากนั้นก็มาเป็นท่านอาจารย์สมชัย อาจารย์สมชัยอยู่ที่นี่แล้ว อาจารย์สรุปนะครับ ของอาจารย์มียาวอยู่อาจารย์นำเสนอเองครับ เชิญครับ

ท่านประธานครับ ขออนุญาตต่อนะครับ คือท่านอาจารย์สมชัยพูดไม่ถูก คือประเด็นความเห็นที่ผมเรียนแล้วว่าตั้งแต่ครั้งแรกเราก็รวบรวมมาแล้วก็ Last Call เมื่อคืน คือ Last Call ก็บอกอาจารย์แล้วอาจารย์จะแก้ตรงไหนว่ามาเลย คือเรา Update อาจารย์จะมาเปลี่ยนตรงนี้ก็ได้ แต่ว่าในบทสรุปคือสรุปถึงเมื่อคืน ไม่ใช่สรุปครั้งเดิม เพราะฉะนั้นอันนี้ไม่ถูก อันที่ ๒ ที่อาจารย์บอกว่าไม่ทำเป็นสรุป ผมเสนอทำแล้วท่านประธานครับ คือทำเป็นตารางว่าเห็นด้วย สสร. ไม่เห็นด้วย เรียงมาหมดแล้ว ผมทำไว้เสร็จแล้ว ที่ประชุมอนุกรรมาธิการมีความเห็นว่าถ้าทำแบบนั้นเป็นการติ๊กเหมือนลงคะแนนไม่ดี เพราะฉะนั้นที่ประชุมอนุกรรมาธิการก็เลยมีความเห็นว่าให้ทำมาเสนออย่างนี้ ที่ผมทำไว้แล้วที่เป็นตารางมีอยู่ค่อยมาสรุปในชุดใหญ่ คือเนื่องจากที่ประชุมอนุกรรมาธิการมีความเห็นว่าให้ทำ คือมันเป็นเหมือนเรื่องปรองดองคราวที่แล้วที่พัง เพราะว่าไปโหวตกันคือตรงนี้เป็นความเห็นเชิง Controversy ให้วางเอาไว้แล้วให้พิจารณากันไป คือมัน Swing ผมก็เห็นด้วยกับความเห็นของที่ประชุมอนุกรรมาธิการว่ามีมติอย่างนั้น ถ้าอาจารย์จะแย้งก็ต้องกลับไปที่อนุกรรมาธิการแล้วก็ไปรื้อความเห็นตรงนั้น สรุปได้ ผมสรุปไปแล้วเสียด้วยซ้ำเพราะฉะนั้นก็เลยใช้คำว่าอาจารย์พูดไม่ถูก เพราะว่าเราเคลียร์กันถึงเมื่อคืนแล้ว

ท่านประธานครับ ต่อไปก็เป็นความเห็นของท่านจตุพร เจริญเชื้อ ซึ่งท่านไม่ได้มา ท่านเห็นด้วยกับการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ และมีการยกร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับใหม่ แล้วก็เห็นว่านอกจากนั้นการแก้ไข มาตรา ๒๕๖ ควรกำหนดให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับหลักการของปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๕๐ นี่ใช้เสียง ๒ ใน ๓ ของ ๒ สภา ท่านก็มีความเห็นว่าควรจะแก้มาตรา ๒๕๖ ของเราให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ และต่อจากนั้นก็เป็นความเห็นของท่านประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ขออนุญาตเชิญ ท่านประยุทธ์ครับ

ท่านประธานครับท่านต่อไปเป็นความเห็นของ ส.ส.ภราดร เช็กครั้งสุดท้ายแล้ว ส.ส. ภราดรเห็นด้วยกับการแก้ไข ส่วนประเด็นการแก้ตรงไหนก็เป็นไปตามกรรมาธิการโดยทั่วไป แต่เห็นว่าควรจะมีการแก้ไข และต่อจากนั้นก็เป็นความเห็นของท่านอาจารย์ชัยเกษม ขออนุญาตท่านประธานเชิญอาจารย์ชัยเกษมครับ

ความเห็นต่อไปเป็นความเห็นของท่านสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ เมื่อเช้าท่านมาแล้วท่านฝากไว้นะครับ ก็คือเห็นว่ามาตรา ๒๕๖ นั้นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีผลบังคับหลังจากหมด ๕ ปี หมายความว่าหลังจากบทเฉพาะกาลถึงจะไปแก้นะครับ คือเอาตามวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล เพราะว่าถ้าเสนอตรงนี้แล้วก็ในการเสนอแก้ไขควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

๒. การแก้ไขเพิ่มเติม ประเด็นปัญหาต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลังจาก ๕ ปี คือหลังบทเฉพาะกาล ท่านเห็นว่าควรจะแก้แต่หลังบทเฉพาะกาล

ต่อจากนั้นก็เป็นความเห็นของผมครับ ผมเห็นว่าอย่างนี้ครับ ผมเสนอไว้ตั้งแต่ต้นแล้วก็ยืนยันความเห็นมาตลอดก็คือว่าผมประสงค์ต่อผลครับท่านประธาน คือถ้าเสนอความเห็นที่ไม่เป็นผล และผมเสนอบน Base ของการประนีประนอม คือการปรองดอง ผมเลยเสนอว่า การแก้ไขเพิ่มเติมผมแยกเป็น ๒ ระยะ ระยะตามบทเฉพาะกาลขณะนี้คือถ้าเรารอจนหมดบทเฉพาะกาล ถั่วไหม้หมด งาไหม้หมด เราต้องแก้ตรงนี้ ดังนั้นเราต้องชวนวุฒิสภามาแก้ตรงนี้ก่อน ประเด็นสำคัญ ๆ เรื่องการเลือกตั้งก็ดี อะไรก็ดี แต่ว่าเราชวนเขาไม่มาเพราะเขากลัวจะไปกระทบกับอำนาจหน้าที่เขา ผมก็เลยคิดว่าในช่วงบทเฉพาะกาลเอามาแก้ ชวนมาแก้ เป็นบทเฉพาะกาลซ้อนบทเฉพาะกาล ในระหว่างนี้คุยกันว่าเราจะมาแก้แล้วก็ให้มาแก้เรื่องที่จำเป็น แล้วก็แก้มาตรา ๒๕๖ เสียด้วย มาตรา ๒๕๖ เป็นแบบนี้ไม่ได้คือมาตรา ๒๕๖ ล็อกไว้ในช่วงนี้ แต่ว่าพอเลยบทเฉพาะกาลไปมันยังล็อกอยู่อีก มันเป็นล็อกข้ามกาลเวลาแล้ว เป็นแบบนี้ไม่ได้ ดังนั้นเอามาแก้มาตรา ๒๕๖ เป็นมีบทเฉพาะกาลหลังบทเฉพาะกาลซ้อนกัน หมายความว่ามาตรา ๒๕๖ ให้แก้เสียตอนนี้เลย แต่ให้มีผลหลังจากบทเฉพาะกาลของอันนี้ หลักการก็คือ มาตรา ๒๕๖ ให้ยืนตามปี ๒๕๕๐ ก็คือว่าใช้เสียง ๒ ใน ๓ ผมคำนวณดูแล้วเสียง ๒ ใน ๓ แค่สภาผู้แทนราษฎร Only หรืออย่างเดียวก็สามารถที่จะแก้รัฐธรรมนูญได้แล้ว หมายถึงว่าตอนนั้นของเขามี ๒๐๐ คน นะครับ ของเรา ๕๐๐ คน ๒ ใน ๓ พอ แล้วรัฐธรรมนูญก็แก้ยากตามสมควร และถ้าเป็นความเห็นเบ็ดเสร็จเด็ดขาดของสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากประชาชน อย่างไรก็ต้องแก้ให้ได้ ดังนั้นข้ออื่นเอาออกหมด ข้อที่ว่าเสียงวุฒิสภา ๑ ใน ๓ ของพรรคฝ่ายค้านโน่น นี่ นั่น เอาออกหมด คือกลับไปใช้ ปี ๒๕๕๐ ทีนี้ประเด็นที่จะแก้ไขเพิ่มเติมตรงนี้ ประเด็นเร่งด่วนระหว่างที่เราชวนมาแก้มาตรา ๒๕๖ ให้มีผลหลังจากบทเฉพาะกาล เป็นบทเฉพาะกาลซ้อนบทเฉพาะกาล หลังจากนั้นผมเชื่อว่าเราจะสามารถชวนเขาแก้ประเด็นเร่งด่วนได้ เช่น ประเด็นเรื่อง การเลือกตั้งประเด็นเรื่องอำนาจประชาชนที่มีปัญหาอยู่ การกระจายอำนาจ คือเขาแก้หมด ผมเชื่อว่ายกเว้นที่ไปบอกว่าขอแก้ให้คุณไม่อยู่ ใครเขาจะมาแก้กับเรา ตรงนั้นผมว่าจะเป็นไปไม่ได้ส่วนอำนาจในการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีเป็นประเด็นที่ผูกเอาไว้ ตรงนี้มาพิจารณากันอีกครั้งแต่หมายความว่าให้ท่านอยู่ เพราะไม่อย่างนั้นวุฒิสภาจะอ้างจะยืนยันว่าท่านต้องดูแลเรื่องการปฏิรูปประเทศ ซึ่งมันผูกเอาไว้ ซึ่งอ้างตรงนี้เขาก็ยืนต่อ เขาก็ไม่มา พอไม่มา ๑ ใน ๓เราก็ไม่ต้องแก้ ก็นั่งคิดกันไปได้แต่ว่าแก้ไม่ได้ ผมก็เลยเสนอเป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ ก็คือระยะนี้ต้องแก้ เพราะว่าเรารอไม่ได้ ก็ต้องชวนมาแก้ โดยไม่ให้กระทบกระเทือนกับอำนาจหน้าที่ตามบทเฉพาะกาล พอเลยบทเฉพาะกาล แก้มาตรา ๒๕๖ ทั้งหมดเลยไปใช้ปี ๒๕๕๐ นั่นเป็นความเห็นของผมนะครับ มีรายละเอียดอยู่แล้ว

ต่อจากนั้นก็เป็นความเห็นของท่านทศพล เพ็งส้ม ก็คือเห็นว่ามาตรา ๒๕๖ นั้นต้องมีความชัดเจนในประเด็นที่แก้ไขเพิ่มเติม คือเมื่อมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ แล้วจะต้องมีกรอบเนื้อหาความชัดเจนว่าดำเนินการแก้ไขทั้งฉบับหรือจะแก้ไขเพียงบางมาตราซึ่งถ้าหากยังไม่มีความชัดเจนในแบบใดแล้วก็เห็นว่าไม่ควรแก้ไข

เพิ่มเติม หมายความว่าต้องชัดว่าเฉพาะบทก็ให้เคาะมาเลยว่ามาตราไหน อะไรอย่างไร หรือจะแก้ทั้งฉบับ ถ้าไม่ชัดตรงนี้ก็อย่าแก้ดีกว่าเดี๋ยวมีปัญหา

แล้วต่อจากนั้นก็เป็นความเห็น Right wing ของท่านไพบูลย์ ก็เสนอไปแล้วก็มีแค่นั้นครับท่านประธาน ขอบพระคุณครับ

ขอใช้สิทธิดีกว่า ผมเสนอไว้เป็น ๒ ขยัก ผมจะเอาขยักเดียวแล้ว จริง ๆ ผมเสนอว่าพอเลยระยะเวลาตามบทเฉพาะกาลที่มีอยู่ก็ให้ตั้ง สสร. เลยแต่ตอนนี้คงจะไม่ทันแล้ว ก็ถอยมาอย่างนี้ เสนอ Solution ด้วย ก็คือว่าแก้มาตรา ๒๕๖ ตั้ง สสร. ที่เราเคยตั้งกัน แต่ระหว่างนี้ก็ต้องคุยกับทางวุฒิสภา เพราะเราต้องฟังความเห็นท่านด้วย คือ สสร. จะเป็นตัวหน่วงเอง ก็คือมันอาจจะยืดเลยเวลาไปก็ได้ ๒ ปีใช่ไหมครับระบบเลือกตั้ง ตรงนั้นจะเป็น Buffer ตัวรับแรงกระแทกได้แล้วก็ยังไม่จบ แต่ผมเสนอว่ายอมจ่ายเงินเพื่อจะเปิดหัวเปิดท้ายที่ท่านไพบูลย์เป็นกังวล คือพอเป็นแบบนี้ปั๊บทำประชามติก่อนมันจะเป็นไปตามอันนี้ ก็คือว่าถ้าจะแก้อันนี้ นี่ก็คือการแก้รื้อทั้งฉบับแล้วเหมือนกัน สสร. ก็คือว่าทำประชามติก่อน แล้วพอเสร็จ สสร. ทำประชามติอีกครั้ง ยอมสัก ๖,๐๐๐ ก็ต้องยอม เพราะว่าตัวนี้เป็นการเปิดเพื่อรับแรงกระแทก คือไม่ต้องไปฟังความเห็นใคร ถ้าประชาชนเห็นว่าไม่แก้ก็เลิกกันใช่ไหมครับ ผมเชื่อว่าประชาชนให้แก้ พอแก้มันก็เข้าล็อกมาตั้ง สสร. สสร. ตั้งโดยประชาชนเห็นว่าควรจะตั้ง นั่นคือทำประชามติเปิดเพื่อจะซีลทุกอย่างไม่ให้กระแทกกัน มันจะเป็นความเห็นของประชาชนโดยรวม แล้วเข้าสู่กระบวนการ สสร. พอเสร็จแล้วประชามติอีกครั้ง เพื่อการ Endorse ผมว่าคงไปจบอย่างนั้นและทางวุฒิสภาเองเขาก็รู้สึกปลอดภัย แต่ว่าข้อเสนอที่บอกว่าปลดเขาทิ้งไปนี่ผมไม่เห็นด้วย เพราะถ้าเสนออย่างนั้นเขาไม่มา เขาไม่มาเราจะไปหักเขาด้วยอะไร ไม่ใช่ด้ามพร้าด้วยซุงทั้งท่อนเลย คุยกันแบบนี้เขาก็จะรู้สึกปลอดภัยแล้วฝ่ายที่มีอำนาจอยู่ขณะนี้เขาก็คิดว่าเขาอาจจะไปล็อบบี้ประชาชนได้ ก็เชิญช่วยกันไป สถานการณ์จะไปอยู่ที่ประชาชนหมด ไม่ได้อยู่ที่ฝ่ายภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่ง เอาประชาชนมาทั้งเปิดและปิดประเด็นเลย ผมเห็นว่าน่าจะคลี่คลายได้ ผมก็เลยเสนอว่าแก้มาตรา ๒๕๖ มี สสร. และในจุดตรงนี้เรื่องเร่งด่วนที่ขอเหน็บเข้าไปด้วยก็คือเรื่องระบบการเลือกตั้ง เพราะว่าเราเองที่อยู่เราอยู่ตามรัฐธรรมนูญ ถ้าหากว่ามีนายกรัฐมนตรียุบสภาเราก็รันไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ไม่ได้ เปลี่ยนตรงนี้เสียให้ดีกว่าเดิม มันก็ค่อยพัฒนาไปในเวลานี้ ก็มีแค่นั้นเองครับ

ผมขอปรับ Logic นิดหนึ่ง คือมาตรา ๒๕๖ เป็น ๑ มาตรา คือตอนแรกเราสรุปกันว่าเราจะค้นหาว่าถ้าจะแก้มันมีเหตุผลอะไรบ้างที่จะต้องแก้เราพบเยอะแยะไปหมดทุกหมวด มีน้ำหนักพอที่จะแก้ มาตรา ๒๕๖ เป็น ๑ มาตราที่จะต้องแก้ แต่ในขณะเดียวกันมันเป็นกุญแจด้วยนะ เพราะฉะนั้นเหตุผลที่จะต้องแก้มาตรา ๒๕๖ เพราะเนื่องจากมีหลายอันที่จะต้องแก้ เราก็เลยต้องขอแก้มาตรา ๒๕๖ เพื่อแก้ ไม่ใช่แก้ตัวมันเอง ไม่ใช่แก้เพราะว่าข้อ ๑ ข้อ ๒ ข้อ ๓ ข้อ ๔ ล็อกตรงโน้น ตรงนี้ คือมันต้องแก้พอแก้ตัวมันปั๊บ ดังนั้น ในเมื่อมันมีเยอะไปหมดเราก็เสนอว่าตั้ง สสร. เพราะว่ามันมีหลายประเด็น นี่เป็นเหตุผลที่เป็นซีรีส์”[๔๒๔]

นายนิโรธ สุนทรเลขา กรรมาธิการ

“รัฐธรรมนูญจึงเป็นสิ่งที่หายาก ผมเลยไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะทำให้พี่น้องประชาชนนั้นเห็นด้วยกับผม ผลปรากฏว่ารับร่าง ๖๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ในพื้นที่ผม ไม่รับร่าง ๓๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ เมื่อมาเป็นเช่นนี้ เราในฐานะที่เป็นนักประชาธิปไตย เราก็ต้องยอมรับเสียงส่วนใหญ่ของพี่น้องประชาชน ว่าพี่น้องประชาชนนั้นรับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เหมือนสัญญาประชาคมระหว่างพี่น้องประชาชนกับรัฐบาลฝ่ายบริหารว่าให้เอารัฐธรรมนูญฉบับนี้นำไปใช้ดูก่อน จนมาถึงวันนี้อย่างไรก็ดี เมื่อสภามีมติอยากจะให้มีการศึกษาวิธีการ

---

[๔๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

กระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญว่าจะไปในทิศทางใด พวกเราในฐานะกรรมาธิการที่มาจากสภา เราก็ต้องมาศึกษาในส่วนตรงนี้ จะเห็นได้ว่าผมไม่สามารถนำเสนอให้พี่น้องประชาชนเห็นด้วยกับผมว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้มีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของเขาอย่างไร และผมก็ไม่สามารถนำเสนอให้เห็นว่า เมื่อนำรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาใช้แล้วฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลจะนำไปใช้และมีปัญหาอย่างไร ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางอ้อมคือเมื่อบริหารแล้วไปกระทบกับวิถีชีวิตของพี่น้องประชาชนอย่างไร วันนี้ผมรู้สึกยินดีที่คณะกรรมาธิการชุดนี้มีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านกฎหมายและด้านประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก บางท่านก็เป็นอาจารย์สอนรัฐธรรมนูญ ผมก็เคย เรียนหนังสือ เรียนกฎหมายกับอาจารย์หลายท่านในที่นี้ ผมหวังว่าการที่เรามีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอย่างสูงในขณะนี้เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันที่สภาจัดสรรมาให้วันนี้ จะสามารถชี้ให้พี่น้องประชาชนเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มันมีผลกระทบกับชีวิตความเป็นอยู่เขาอย่างไร เมื่อใช้มาได้ชั่วขณะหนึ่งแล้ว และมีผลกระทบทางอ้อมอย่างไรในการบริหารราชการแผ่นดินและไปกระทบกับวิถีชีวิตเขา ผมจึงคิดว่าเมื่อดูช่องทางแล้ว ช่องทางที่จะเข้าไปแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นมันแคบ แต่ก็ยังมีช่องเดิน แต่เมื่อเดินเข้าไปแล้วก็ยังเจอด่านอรหันต์ อีก ๓ ด่าน เมื่อ ๓ ด่านแล้วก็ยังมีโอกาสไปเจอศาลรัฐธรรมนูญอีก และอาจจะต้องนำเข้าสู่ให้พี่น้องประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอีก ผมจึงคิดว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้น่าจะศึกษาแต่ละหมวดหมู่ แต่ละข้อ ผมสรุปนะครับ เพื่อนำเสนอในที่ประชุมว่า

ประเด็นแรก เราศึกษาว่ามันกระทบกับผลการดำเนินชีวิตของพี่น้องประชาชนอย่างไร

ประเด็นที่ ๒ นั้นคือ เมื่อบริหารราชการแผ่นดินแล้วมันจะกระทบกับ การบริหารราชการแผ่นดินอย่างไร ทางตรงและทางอ้อมที่ไปกระทบกับพี่น้องประชาชน และคุยกันตรง ๆ ตรงนี้ สิ่งที่เราเข้ามาวันนี้ พ.ร.บ. การเลือกตั้งมันทำให้หลายท่าน ไม่ได้กลับเข้ามา ทำให้หลายท่านได้กลับเข้ามา มันมีผลกระทบอย่างไร ผมว่าเราต้องศึกษาแต่ละหมวดหมู่และถึงจะนำเสนอไปชี้ให้พี่น้องประชาชนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เพราะว่าไม่มีทางใดเลยถ้าเราจะนำเสนอ ไม่ว่าท่านจะตั้ง สสร. ใครมีอำนาจตั้ง ไม่ว่าท่านจะแก้รัฐธรรมนูญข้อใดก่อนเพื่อเปิดช่อง ใครมีอำนาจ ต้องผ่านด่านอรหันต์ทั้งนั้น ฉะนั้น สิ่งที่สำคัญต้องชี้ให้ประชาชนเห็นด้วยและทุกภาคส่วนฝ่ายบริหารก็ต้องเห็นด้วย และที่สำคัญคือรัฐสภาต้องเห็นด้วย

ประเด็นที่ ๓ คือต้องเสนอให้วุฒิสภานั้นตั้งกรรมาธิการศึกษาแก้ไขรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับเราหรือไม่ตั้งร่วม หรือว่าต่างฝ่ายต่างตั้งก็มาประชุมร่วมกันหารือ มันจึงจะประสบความสำเร็จ อย่านำเรื่องเศร้า ๆ ๒ มือที่กำแต่เรื่องอดีต และเราจะเอามือที่ไหนไปไขว่คว้าอนาคต ขอบคุณครับ

ท่านประธานครับต่อเนื่องสั้น ๆ ด้วยความเคารพนะครับ หลักเกณฑ์การแก้ไข เมื่อสักครู่ผมได้นำเสนอไปในภาพรวมคือ ๑ ต้องเห็นพ้องต้องกัน ทุกส่วน ๑. ภาคประชาชน ๒. ฝ่ายบริหาร ๓. รัฐสภา ถ้าไม่เห็นพ้องต้องกันมันจะเข้าไป แก้ไขอะไรไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นภาคประชาชนจะทำอย่างไรเห็นพ้องต้องกัน คณะกรรมาธิการต้องศึกษาก่อนว่ารัฐธรรมนูญแต่ละหมวด แต่ละหมู่นั้นกระทบกับผลชีวิต เขาอย่างไร แล้วจึงให้เขานำเสนอข้อต่าง ๆ เข้ามา คือเราต้องศึกษาก่อนครับ ฝ่ายบริหาร บริหารรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้วมีผลสะดุดอย่างไร ไปไม่ได้อย่างไร ทางตรง ทางอ้อมคือเมื่อบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ไปกระทบกับพี่น้องประชาชน หมายความว่า บริหารราชการแผ่นดินแล้ว มีผลที่จะไปช่วยเหลือพี่น้องประชาชน หรือกระทบกับ พี่น้องประชาชนอย่างไร เพราะฉะนั้นต้องมีทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกันนะครับ ฉะนั้นกรณีนี้ ผมนำเสนอนะครับว่า กรรมาธิการต้องศึกษาก่อนครับว่าจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร ปัญหา มันคืออะไร เพราะฉะนั้นวิธีแก้ไขคือทุกส่วนต้องเห็นพ้องต้องกัน และนำเสนอปัญหาว่า ปัญหาของท่านอย่างนี้ ๆ เมื่อเห็นพ้องต้องกันแล้ว จึงให้

พี่น้องประชาชนแสดงความคิดเห็นเข้ามา หรือว่าเราจะตั้งอนุกรรมาธิการทีหลังได้ ถ้าเราไปตั้งเลยก็มาทั่วสารทิศ ทุกประเด็น ทุกหมวดหมู่มันเป็นไปไม่ได้ ใช่ไหมครับท่าน ผมนำเสนออย่างนี้ครับ ทำอย่างไรให้ทุกภาคส่วนเห็นพ้องต้องกัน ๑. พี่น้องประชาชนเป็นภาคใหญ่ ๒. รัฐสภา รัฐสภาคือ สมาชิก วุฒิสภาด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ๓. ฝ่ายบริหาร ผมนำเสนออย่างนี้นะครับ และกรุณาอย่านำเรื่องเศร้า ๆ มาคุยในกรรมาธิการอีกเลยครับ”[๔๒๕]

“ท่านประธานครับ ผมจะขออนุญาตสั้น ๆ นะครับ ไม่ลงในรายละเอียด ยามเมื่อผมเป็นเด็กน้อย จิตวิญญาณผมมีอิสระเสรีภาพในแนวความคิด ว่าผมฝันว่ารัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศนี้จะไม่ถูกประชาชนเพิกเฉย หรือรัฐเพิกเฉย ในขณะนั้นกฎหมายรัฐธรรมนูญสูงสุดถูกเพิกเฉยโดยประชาชนและรัฐบาล ฝ่ายบริหาร ผมฝันว่าจะมีศาลปกครองให้มีการตั้งศาลปกครองเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับพี่น้อง ประชาชนที่ถูกข้าราชการหรือฝ่ายรัฐกดขี่ข่มเหง ผมฝันว่าจะมีศาลรัฐธรรมนูญที่สามารถชี้ แนวทางออกเมื่อมีความขัดแย้งไม่เข้าใจในเรื่องตัวกฎหมายของรัฐธรรมนูญ วันนี้ผมไม่สงสัย ในคุณวุฒิความสามารถของกรรมาธิการทุกท่านในเรื่องกฎหมาย ในเรื่องรายละเอียด ผมไม่สงสัยเลย แต่ผมกังวลเรื่องจิตวิญญาณ ผมจะเสนอหลักคิดในความคิดของผมว่าในการ ที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือร่างรัฐธรรมนูญหรือบางส่วนหรือทั้งฉบับก็แล้วแต่อย่างไรก็ต้องทำให้เป็นสากล แต่การเป็นสากลนั้นต้องให้สอดคล้องกับจารีตประเพณีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยเรา แม้แต่รัฐธรรมนูญหลาย ๆ ฉบับของต่างประเทศหลาย ๆ ประเทศก็เช่นกัน เขาทำเป็นสากลแต่เขาสอดคล้องในชีวิตความเป็นอยู่ของชนชาติเขา ชาติพันธุ์เขา ยกตัวอย่างเช่นสหรัฐอเมริกามีหลายชาติพันธุ์ มีหลายมลรัฐ แต่เขาสามารถร่างรัฐธรรมนูญของเขาให้อยู่ยาวนานได้และประสบความสำเร็จอยู่บนโต๊ะพูดคุยกัน เมื่อมันสอดคล้อง ไม่ว่า เราจะคิดอย่างไรท่านกรรมาธิการที่จะคิดในเรื่องเกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ไม่ว่า ส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับพี่น้องประชาชน เกี่ยวข้องกับฝ่ายบริหารหรือเกี่ยวข้องกับที่มาของอำนาจรัฐ ผมหวังว่าต้องเป็นสากลและสอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ จารีตประเพณีของ คนไทย ยกตัวอย่างได้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ สากลมากว่าเป็นรัฐบาลที่มีสิทธิและเสรีภาพ มากที่สุด แต่มันก็ไม่สอดคล้องเต็มที่สำหรับชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๖๐ ก็เช่นกัน ถึงร่างมา เพื่อจะปิดล้อม แต่มันก็ไม่สอดคล้องกับชีวิตของคนไทยเช่นกัน ผมอยากให้มีรัฐบาลที่บริหาร ประเทศ เป็นรัฐบาลของพระมหากษัตริย์แล้วมีรัฐสภามีอำนาจสูงสุดที่จะควบคุมการบริหาร ของรัฐบาล แล้วจะทำอย่างไร อย่างเช่นท่านกรรมาธิการรังสิมันต์โรม ยามผมเป็นเด็กน้อย ผมคิดอย่างท่านว่าเมื่อมีอำนาจพิเศษเข้ามา พูดคำว่าปฏิวัติปฏิวัติอย่างไรถึงจะไม่ฉีก รัฐธรรมนูญ ท่านต้องคิดท่านผู้ทรงคุณวุฒิปฏิวัติโดยไม่ฉีกรัฐธรรมนูญจะทำอย่างไร เช่น อาจจะยกเว้นการใช้รัฐธรรมนูญก่อนหรืออย่างไรก็แล้วแต่ผมถึงกราบเรียนว่าอย่างไรก็แล้วแต่ เราต้องมีรัฐบาลที่เป็นของพระมหากษัตริย์และเราต้องมีรัฐสภาที่มีอำนาจสูงสุดดูแลควบคุม การบริหารของรัฐบาล ขอบพระคุณครับ”[๔๒๖]

“กรอบที่เราได้รับมอบหมายมาจากสภาผู้แทนราษฎรคือหลักการความคิดที่ว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไร ฉะนั้นกรอบทั้งหมดมันอยู่ในมาตรา ๒๕๖ ทั้งนั้น เพราะฉะนั้นจะทำอย่างไรได้เมื่อมันล็อกแบบนี้ จะทำอย่างไรได้ให้บุคคลที่อยู่ในมาตรา ๒๕๖ นี้ เขาเชื่อใจไว้วางใจว่าเราจะทำแค่ไหนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถ้ากรอบที่วางไว้มันกว้างเป็นการแสดงเหตุผลประกอบ ผมว่าโอเคนะครับ แต่ทั้งหมดนี้ถ้ากรอบมันกว้างแล้วยังมีการบอกว่า เช่น ในกรณีสภาผู้แทนราษฎรเสียศักดิ์ศรี ก็คงจะหมายความถึงมาตรา ๑๔๔ เหตุผลที่ผมเข้าใจว่าที่เขาไปร่างมาตรา ๑๔๔ เพราะอะไร เพราะล้อมกรอบที่จะปิดผู้แทนราษฎรบางท่านที่ไปกระทำมิดีมิร้ายกับงบประมาณมันจึงมีมาตรา ๑๔๔ ออกมาล้อมกรอบไว้ อันนั้นมันเป็นผลการกระทำของเราทั้งนั้น แต่ทั้งนี้

---

[๔๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๒๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ทั้งนั้นผมกราบเรียนว่าต้องใช้หลักคิดตามที่ท่านอาวุโสคือ ๑. มันมีกรอบผลกระทบกับพี่น้องประชาชนอย่างไร ๒. กรอบที่กระทบกับการเมือง การปกครองอย่างไร เช่น ระบบการเลือกตั้ง ระบบสัดส่วนผสมนับคะแนนอะไรแบบนี้ ๓. มาตรา ๒๕๖ ต้องให้เขาไว้วางใจครับ ฉะนั้นมันจะจบได้ด้วยการเจรจาอยู่บนโต๊ะไปพูดคุยว่าเราจะทำเพียงแค่นี้ก่อน ถ้าเราจะไปทำเกินกว่านี้คุณต้องผ่านมาตรา ๒๕๖ แล้วคุณจะเปลี่ยนมาตรา ๒๕๖ คุณก็ต้องไปเข้ามาตรา ๒๕๖ อีก มันไปไม่ได้ล่ะครับ อย่างที่อาจารย์ปิยบุตรว่า ฉะนั้นผมกราบเรียนว่าเรื่องนี้มันต้องจบด้วยการพูดคุยบนโต๊ะหลาย ๆ ประเทศการร่างรัฐธรรมนูญหรืออะไรเขาก็จบด้วยการพูดคุยบนโต๊ะ ฉะนั้นผมขอกราบเรียนสนับสนุนหลักคิดนี้ ถ้าเราเอามากไปก่อน สสร. ผมก็เห็นด้วยนะครับจะตั้ง แต่ใครมีอำนาจตั้งล่ะครับ มันก็ไปไม่ได้อีกล่ะครับ แต่ถ้าเราเอาภายใน ๑๒๐ วัน ตามกรอบที่ได้รับมอบหมายมาจากสภามันก็คือมาตรา ๒๕๖ เราต้องศึกษามาตรา ๒๕๖ เราจะไปอย่างไร อันดับแรกผมว่าต้องชี้ให้เขาเห็นกลุ่มคนที่อยู่ในมาตรา ๒๕๖ เห็นพ้องต้องกันถึงจะไปได้ครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๒๗]

“ผม นิโรธ สุนทรเลขาคณะกรรมาธิการนะครับ คราวนี้ผมอยากจะเสนอหลักคิดนิดหนึ่งนะครับว่าเรากำลังมุ่งไปตรงไหนในหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขที่ได้รับมอบหมายจากสภาผู้แทนราษฎรหลักเกณฑ์นี้ถ้ามันไปพูดถึงมันก็ไปพูดถึงมาตรา ๒๕๖ ถ้าเราไปแตะมาตรา ๒๕๖ เพียงนิดเดียวก็ต้องเข้าประชามติเลยไม่ว่าจะแก้สัดส่วนใช่ไหมครับ สัดส่วนในการโหวตวาระ ๒ วาระ ๓ อย่างไรมันก็ต้องไปประชามติแล้ว ทีนี้ผมอยากมีหลักคิดเสนอตรงนี้ว่าทำไมเราไม่ลองมองมุมกลับว่าการที่เขาเขียนมาตรา ๒๕๖ มานี่เพื่ออะไร เพื่อที่จะทำให้รัฐธรรมนูญนั้นแก้ไขยากใช่ไหมครับเพราะเป็นกฎหมายสูงสุด แต่เผอิญเนื้อในนี่มันอาจจะยังไม่สมบูรณ์แบบใช่ไหมครับ แต่มาตรา ๒๕๖ เขียนมาเพื่อป้องกันการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ง่ายถ้าแก้ง่าย ๆ มันก็ไม่ใช่เป็นกฎหมายสูงสุด ทีนี้บางท่านอาจจะนำเสนอแนวทางว่าจะต้องมี สสร. นี่ ผมว่าทำไมเราไม่คิดเสียอย่างนี้เลยละว่าเวลาเราจะตั้ง สสร. นี่มันก็ต้องนำเสนอในสภาอีก ก็ต้องตั้งขึ้นมา ก็เหมือนตั้งกรรมาธิการวิสามัญแบบนี้ทำไมกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกฎหมายมหาชน กฎหมายต่าง ๆ ทำไมไม่เป็น สสร. กลาย ๆ เสียเองกรอบระยะเวลาในการที่จะเป็น สสร. และในการดูแลเรื่องรัฐธรรมนูญนั้น มันก็มีกรอบ ๒๕๔๐ ๒๕๕๐ ๒๕๖๐ มาประกอบแผล็บเดียวเสร็จอยู่แล้วผู้เชี่ยวชาญทั้งนั้นเลย บางท่านก็เป็นอาจารย์สอนรัฐธรรมนูญใช่ไหมครับ อย่างท่านประธานก็ถือว่าเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และเป็นน้ำดีของประเทศไทยคนหนึ่ง ของดีของประเทศไทย ถ้ากรรมาธิการชุดนี้คิดเสียว่าตัวเองเป็น สสร. กลาย ๆ แล้วนำเสนอกรอบที่เราไปให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรืออะไรนี่ จริง ๆ อย่างท่านประธานว่าเราเปิดกว้างไม่เปิดกว้างก็ได้เปิดกว้างแล้วเอามาประกอบ ๒๕๔๐ ๒๕๕๐ ๒๕๖๐ อะไรอย่างนี้ ผมว่าท่านแปลงได้ทันทีเลยแล้วนำเสนอเพราะว่าไหน ๆ เราจะต้องประชามติ เราก็นำเสนอรัฐบาลใช่ไหมครับ พูดคุยกับกลุ่มคนในมาตรา ๒๕๖ เสียว่าแบบนี้ดีไหมครับ ถ้าเป็นไปได้ก็เอาแบบนี้ เพราะไม่ว่าเราจะไปแก้เล็ก แก้น้อย แก้ใหญ่ แก้เพียงสัดส่วนของที่มาของในการโหวตวาระ ๒ วาระ ๓ มันก็ไปไม่ได้หมดละ เราก็ไม่ต้องไปเสียเวลา ถ้าท่านตั้งใจจริงนะครับว่าจะบริสุทธิ์ใจในการที่จะแก้รัฐธรรมนูญจริง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ของประเทศชาติ ผมอยากพูดด้วยความรู้สึกจริง ๆ ว่าการเมืองของประเทศไทยมาถึงวันนี้มาจากรากเหง้าเดียวกันทั้งนั้น ผมขออนุญาตย้อนนิดเดียวนะครับ สมัยเราต่อสู้กับเผด็จการ รัฐประหาร หลายฝ่ายเข้าป่า พอเข้าป่าเสร็จออกมา ออกจากป่าก็แยกเป็น ๒ ทาง ทางหนึ่งก็ไปกลุ่มทุนใหม่ ประชานิยมขวาทุน อีกทางหนึ่งก็ไปกลุ่มทุนอนุรักษ์ ซึ่งความเห็นต่างกันทั้ง ๆ ที่เป็นคนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน แต่อุดมการณ์นั้นมันมีทั้งดีและไม่ดี ถูกและไม่ถูกทำไมเราไม่หล่อหลอมคน ๒ ฝั่งนี่ซึ่งเป็นรากเหง้าเดียวกันให้มีอุดมคติเดียวกันละ ไม่ต้องโยนไปโยนมานะครับ ผมดูแล้วบางทีก็โยนคำถามที่มันไม่นั่น โยนไปโยนมาให้มันป่วน ผมเลยไม่รู้ว่าจริงใจ บริสุทธิ์ใจที่จะแก้รัฐธรรมนูญจริงหรือไม่

[๔๒๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

อย่างเมื่อตอนเริ่มต้นประชุมก็บอกว่าฝ่ายโน้นฝ่ายนี้ มันก็ยังเป็นฝ่ายอยู่ แต่จริง ๆ เป็นรากเหง้าเดียวกันที่ท่านมากัน ผมอาจจะเป็นส่วนหนึ่งเล็ก ๆ ในสมัยนั้น ถ้าอย่างนั้นผมขอเสนอหลักคิดตรงนี้นะครับว่ามาตรา ๒๕๖ ดีอยู่แล้ว ถ้าเราทำรัฐธรรมนูญให้มันสมบูรณ์แบบ กรอกไส้ในให้มันสมบูรณ์แล้วใครจะมาแก้รัฐธรรมนูญก็แก้ยาก แต่อยากนำเสนออีกนิดว่าถ้ามีอำนาจพิเศษเข้ามานี่ห้ามฉีกรัฐธรรมนูญถ้าเราทำให้มันสมบูรณ์แล้ว ทำอย่างไรคิดตรงนี้เถอะครับ ว่ามีอำนาจพิเศษเข้ามาเมื่อไรไม่ว่าฝ่ายไหนเรียกร้องแต่ห้ามฉีกรัฐธรรมนูญอาจจะงดเว้นการใช้รัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์แบบที่เราได้ทำมาไว้แล้วไปเป็นรัฐธรรมนูญเฉพาะกาลหรืออะไรก็แล้วแต่นะครับ บทเฉพาะกาลรัฐธรรมนูญเราจะได้มั่นคงถาวร ไม่เช่นนั้นเข้ามามันก็เป็นแบบนี้ แล้วท่านทั้งหลายที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายนี่มาจากรากเหง้าเดียวกันนะครับ อย่าโยนไปโยนมา โยนไปโยนมาไม่ได้แก้หรอกครับแบบนี้ แล้วทำให้มันสมบูรณ์แบบ แล้วไปคุยกับกลุ่มคนที่อยู่ในมาตรา ๒๕๖ เสีย แล้วก็ประชามติเสียทีเดียว ไม่ว่าท่านจะแก้มาตรา ๒๕๖ อย่างไร นิดเดียวท่านก็ต้องไปทำประชามติ ไปแก้ (๘) (๙) ซึ่งท่านจะเห็นได้ว่ามันมีหลายล็อก มันเป็นไปไม่ได้เลย ถ้ายังคิดตรงนี้นะครับ ผมฝากหลักคิดตรงนี้ด้วยความจริงใจ และความตั้งใจ อยากให้เห็นประเทศชาติมีรัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์แบบ และเดินทางไปด้วยดี ฝ่ายบริหารก็สามารถดำเนินการปกครองบริหารประเทศได้ดี ไม่ใช่แบบนี้ครับ ถึงแม้ฝ่ายบริหารปัจจุบันนี้ท่านจะว่าอย่างไรก็แล้วแต่ แต่เขาผ่านการมีอำนาจมาด้วยการผ่านการเลือกตั้ง แล้วต่อสู้ระบบทางการเมือง แข่งขันทางการเมืองมา ฉะนั้นอย่าไปต่อว่าตรงโน้นตรงนี้เลยครับ บางทีตอนเรามีอำนาจประชาธิปไตยมาก รัฐบาลมีอำนาจเบ็ดเสร็จ มันก็ใช้อำนาจแบบเบ็ดเสร็จเหมือนกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมว่าข้อดีคือทำให้รัฐบาลมีเสียงปริ่มน้ำ ทำให้รัฐบาลนี่ไม่เหิมเกริม ไม่เหิมเกริมนะครับ มีการต่อต้าน มีการพูด มีฝ่ายค้านอะไร ผมว่าเป็นเรื่องดีเป็นสีสัน แต่ถ้าอำนาจรัฐบาลมีเสียงข้างมากแบบขาดลอยเลยก็อย่างที่เคยผ่านมา ทักท้วงก็ไม่ได้เหมือนกันเช่นกัน ต่างฝ่ายต่างอึดอัดแล้วก็มาระเบิดกันตรงนี้ ขออนุญาตนะครับท่านอาจารย์พงศ์เทพ ผมเคยเห็นท่านพูดในที่เวทีไหนก็แล้วแต่ ท่านนุ่มนวล สุภาพอ่อนละมุน แต่มาเวทีนี้ผมเห็นท่านระเบิดน้ำเสียงเพราะท่านอึดอัด ในสมัยนั้นอีกฝ่ายหนึ่งก็อึดอัดก็ระเบิดน้ำเสียง เห็นไหมครับ เพราะฉะนั้นอย่าทำให้มันอึดอัดในกรรมาธิการคณะนี้หล่อหลอมให้เป็นอุดมคติเดียวกันครับ อย่าไปเอาเลยอุดมการณ์นะ แล้วอย่าไปคุยกันด้วยเหตุผล ไม่ต้องคุยแล้วเหตุผล เพราะต่างฝ่ายต่างหาเหตุผลมาสนับสนุนเหตุผลของตัวเองคุยด้วยอารมณ์เลย แต่เป็นอารมณ์แห่งความรัก มันจะได้จบนะครับ ผมเสนอหลักคิดนี้ผมจะไปงานปู่ชัยแล้วครับ ถ้ายังคิดว่าผู้อาวุโสคุณวุฒิทั้งหลายยังไปกันอย่างนี้ โยนไปนิดโยนไปนิด ต่างคนต่างโยน โยนไปโยนมา อ้ายย้อยเก็บฉาก เลิก ท่านไม่ต้องนำเสนออะไรเลยไม่ได้ แตะนิดเดียวก็ประชามติแล้ว ท่านก็เห็นแล้วมาตรา ๒๕๖ เขียนอย่างไร ตั้งแต่ (๗) (๘)(๙) (๙) ก็จะดักอีกทีอีก Lock หนึ่ง ฝากท่านประธานนะครับ ท่านเป็นของดีของประเทศไทยนะครับ แล้วของสภานี้ด้วยครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๒๘]

“ผมขออนุญาตต่อเนื่อง ผมเห็นด้วยกับท่านประธานที่สรุปเมื่อสักครู่นะครับ แต่จริง ๆ ผมขอย้อนไปมาตรา ๒๕๖ นิดหนึ่งครับ เจตนารมณ์ มาตรา ๒๕๖ ออกมาเพื่ออะไรครับ ตอนที่ผมเยาว์วัยเรื่องรัฐธรรมนูญเอ๊ะ ทำไมมันแก้ง่ายเป็นนั่นเลยรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นเจตนารมณ์ มาตรา ๒๕๖ ออกมาก็คือให้แก้รัฐธรรมนูญยาก แต่เผอิญผมอ่านรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกับฉบับที่ผ่าน ๆ มาแต่ละมาตราความจริงไม่ต่างกันเท่าไร มีสร้อยคำนิดหนึ่ง ตัวอักษรบ้าง อะไรบ้าง แต่ที่มันต่างจริง ๆ ก็คือ คำถามพ่วงเท่านั้นเองใช่ไหมครับที่ดูแล้วมันไม่เป็นประชาธิปไตย ถ้าเราอยากจะแก้จริง ๆ ก็ตรงนี้ มาตรา ๒๕๖ คงไว้นะครับ แล้วในอนาคตข้างหน้าถ้าบ้านเมืองเข้าสู่ระบบที่เป็นสากลเต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์แล้วค่อยมาขยับว่ามาตราไหนยังไม่สมบูรณ์ แต่ในขณะนี้บ้านเมืองเกิดวิกฤติหลายเหตุการณ์ ไม่ว่าเศรษฐกิจ โรคภัย แล้วก็เสียงเรียกร้อง หลาย ๆ เรื่อง

[๔๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

ถ้าจะให้เร็วเราก็ตัดบทเฉพาะกาลตรงนี้ แก้ตรงนี้ แล้วมาตรา ๒๕๖ เราก็คาไว้เพื่อให้รัฐธรรมนูญแก้ไขยากไม่อย่างนั้นใครก็อยากจะแก้ถ้อยคำโน้นถ้อยคำนี้ เหมือนในกรรมาธิการเปลี่ยนถ้อยคำนั้นเปลี่ยนถ้อยคำนี้ ซึ่งผมว่ามันไม่ใช่รัฐธรรมนูญแล้วครับ เพราะฉะนั้นคำถามพ่วงคือเป็นคำถามที่ดูไม่ประชาธิปไตย แต่ว่าเราจะอดกลั้นกันได้แค่ไหน ยินยอมกันแค่ไหนให้เขาอยู่ต่อ ๕ ปีได้ไหมใช่ไหมครับ ตรงนี้ก็เป็นไปได้นะครับ จะทำให้บ้านเมืองสงบสุขและทำให้เราเกิดความสามัคคี ปรองดอง ประเทศเป็นที่ตั้งอย่างที่ ท่านยงยุทธและท่านประธานว่า ผมว่าน่าจะเป็นตรงนี้นะครับ เพราะฉะนั้นอย่าไปเถียงกันเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เลยครับ อดกลั้นกันหน่อยครับ”[๔๒๙]

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ

“ผมยังคิดว่าวิธีการง่าย ๆ ที่สุดที่น่าจะดำเนินการไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญได้สำเร็จน่าจะตั้งหลักอยู่ประมาณ ๓ ประการเท่านั้นครับ ถ้าเอาหลักสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญสัก ๓ หลัก สาระสำคัญมานั่งพิจารณาแล้วแล้วดำเนินการเพียงเท่านั้น ผมคิดว่าเป็นเรื่องเป็นไปได้

หลักสาระสำคัญประการที่ ๑ ผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งครับที่หลายท่านพูดถึงสิทธิประโยชน์ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ว่ายังมีปัญหาที่ควรจะได้รับการแก้ไขเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้านำเอารัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปเปรียบเทียบกับฉบับปี ๒๕๔๐ หรือแม้กระทั่งปี ๒๕๕๐ ที่ใกล้ ๆ กัน เห็นชัดว่าด้อยกว่ามากครับ เพราะฉะนั้นถ้าเราตั้งหลักว่าแก้ตรงนี้เป็นประเด็นที่ ๑ สิทธิประโยชน์เรื่องใดของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือสิทธิประโยชน์อันใดของประชาชนที่ด้อยไปกว่าสิทธิประโยชน์ที่รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ กำหนดไว้ ก็กลับไปใช้บทบัญญัติในเรื่องเดียวกันนี้ ใน ๒ รัฐธรรมนูญฉบับที่ว่าผมคิดว่าตรงนี้จะชัดเจนมาก

หลักสาระสำคัญประการที่ ๒ ก็คือหลักสาระสำคัญในเรื่องการเมืองการปกครอง ผมคิดว่าตรงนี้ก็น่าจะมีอยู่ ๒ ส่วนเท่านั้นเอง เท่าที่ได้รับฟังเสียงวิพากษ์วิจารณ์โดยทั่ว ๆ ไป ข้อแรกก็คือระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ผมว่าเรื่องนี้ถ้าสดับรับฟังกันโดยทั่ว ๆ ไปไม่ว่าจะเป็นคนเลือกตั้งหรือแม้กระทั่งประชาชนเองที่พากันไปใช้สิทธิการเลือกตั้ง หลายคนอึดอัดเป็นอันมาก นี่เราก็รู้ ๆ กันอยู่ครับ แล้วที่ผมคิดว่าเราคงละเลยส่วนนี้ไปไม่ได้ก็คือว่าผลจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ในเรื่องระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม เราก็เห็นได้ชัดว่าปัญหาเกิดขึ้นมากมายครับ นับตั้งแต่การประกาศผลการเลือกตั้งที่ล่าช้าที่สุดมากที่สุดเป็นประวัติการณ์นับตั้งแต่สูตรการคำนวณ ส.ส. ที่พึงมีตามรัฐธรรมนูญ หรือแม้กระทั่งความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการคำนวณใหม่ทุกครั้งทุกระยะ นี่ยังไม่นับประเด็นอื่น ๆ ที่จะตามมาเป็นอันมากในวันข้างหน้า ผมคิดว่าประเด็นนี้น่าจะเป็นประเด็นที่สำคัญที่ไม่ควรจะละเลยเป็นอันขาด ในเรื่องการเมืองการปกครองผมคิดว่าส่วนเดียวกันก็คือว่าต้องยอมรับความจริงว่าถ้าเรานำเอารัฐธรรมนูญฉบับนี้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นเพียงแต่นำไปเปรียบเทียบกับฉบับปี ๒๕๕๐ ซึ่งใกล้ ๆ กัน เราจะเห็นว่าอ่อนกว่าเยอะครับการกระจายอำนาจก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ควรได้รับการแก้ไขเช่นเดียวกัน

แล้วประเด็นที่ ๓ ก็คือประเด็นที่มีความสำคัญมากคือมาตรา ๒๕๖ ผมว่ามาตรานี้ไม่แก้คงไม่ได้แล้วนะครับ ต้องยอมรับความจริงว่าบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ ที่พูดถึงหลักเกณฑ์และวิธีการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น พูดได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่านับตั้งแต่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นต้นมา มีการเลือกตั้งเป็นต้นมา หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกตั้งของมาตรา ๒๕๖ นั้น ต้องถือว่ายากที่สุด ยากจนเกือบไม่อยากให้มีการแก้ไขครับ ผมคิดว่าผมพูดไว้อย่างชัดเจนในสภาว่า ในขณะที่หลักประชาธิปไตยเราถือหลักเสียงข้างมาก

---

[๔๒๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

เป็นตัวกำหนดเป็นตัวชี้ขาด แต่ถ้าเรามองลงไปให้ลึก ๆ ในมาตรา ๒๕๖ มาตรา ๒๕๕ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วเราจะเห็นอย่างชัดเจนว่าแทนที่ฝ่ายข้างมากจะเป็นตัวกำหนด กลายเป็นฝ่ายข้างน้อยเป็นตัวกำหนดเสียด้วยซ้ำไป ลองคำนวณดูเถอะครับ ถ้านำเอาคะแนนเสียงโดยรวมของทั้ง ๒ สภามารวมกันมีเสียงเห็นด้วยกับการแก้ไข ๓ ใน ๔ ในขณะที่ ๑ ใน ๔ ไม่เห็นด้วย แก้ไม่ได้ แล้วอย่างนี้จะเรียกว่าประชาธิปไตยได้อย่างไร ผมคิดว่าตรงนี้เป็นความสำคัญมากครับ ผมคิดว่าวิธีง่าย ๆ ที่จะเป็นไปได้ก็คือว่าถ้าเราจับเอา ๓ หลักนี้มาเป็นตัวตั้ง แล้วตีกรอบว่าเราจะทำกันแค่นี้เอาหลักสิทธิประโยชน์ของประชาชนมาเป็นหลักที่ ๑ หลักของการเมืองการปกครองเป็นหลักที่ ๒ แล้วเอามาตรา ๒๕๖ คือหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่มันยากที่สุดเป็นประวัติการณ์มาเป็นข้อที่ ๓ ผมว่าถ้าตีกรอบจำกัดลงแค่นี้ผมมีความมั่นใจว่าไม่ต้องถึง ๑๒๐ วันครับ คณะอนุกรรมาธิการทำงานอย่างเข้มแข็งเป็นพิเศษ รับฟังก็ต้องรับฟังไปในขณะเดียวกัน หรือถ้าจำเป็นมากนักก็กำหนดให้มีระยะที่ ๑ ระยะที่ ๒ กำหนดระยะที่ ๑ ไว้แค่นี้ก่อน ตีกรอบไว้เท่านี้ก่อน ผมคิดว่าในเวลาเพียง ๑๒๐ วัน เราก็สามารถจะได้บทสรุปที่นำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญได้เลย มีการพูดถึงมาตรา ๒๕๖ ท่านประธานครับ ผมเข้าใจดีครับว่าคงเกิน ๕ นาทีไปแล้วหลักง่าย ๆ ไม่ต้องไปดูที่อื่นที่ไกลมากครับ ผมคิดว่าวันนั้นผมก็พูดชัดเจนในสภาผู้แทนราษฎรว่าเพียงแต่นำเอารัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงฉบับสุดท้ายที่เราใช้อยู่ในส่วนที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาวางไว้เป็นหลัก เราก็จะพบความจริงว่าในเวลาที่แล้วมาเราใช้หลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์เท่านั้นครับ ครึ่งหนึ่งของสภาเดียวก็ยังมีในเวลาที่เรามีสภาเดียว เกินกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้ง ๒ สภา เป็นตัวชี้ขาดได้ก็เคยใช้กันมาแล้ว ๒ ใน ๓ ก็เคยใช้กันมาแล้ว ๓ ใน ๔ ก็เคยใช้ ซึ่งนั่นอาจจะยากมากหน่อย เพราะฉะนั้นผมคิดว่าแนวทางในการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ก็คือว่าเราย้อนไปใช้หลักการเดิมที่เราเคยใช้กันมาเท่านั้นละครับ จะใช้หลักเกินครึ่งเหมือนกฎหมายธรรมดาทั่วไปผมเองก็ค่อนข้างจะไม่เห็นด้วยว่ามันอาจจะง่ายเกินไปดูกระไรอยู่ เพราะเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ๓ ใน ๕ เป็นอย่างไรครับ ๒ ใน ๓ เป็นอย่างไรครับของจำนวนสมาชิกทั้ง ๒ สภารวมกัน ผมว่าถ้าตีกรอบกันได้อย่างนี้โอกาสที่จะนำไปสู่การแก้ไขให้เป็นผลสำเร็จได้ภายในช่วงระยะเวลา ๑๒๐ วันอย่างที่ว่าก็เป็นเรื่องเป็นไปได้ทั้งนั้น การแก้ไขมาตรา ๒๕๖ พร้อม ๆ กับแก้ไขหลายประเด็นอย่างที่เราเห็นสมควรผมคิดว่าน่าจะทำไปในเวลาเดียวกันครับ คือนอกเหนือจากจะเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องทำแล้วการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้ได้วันนี้ก็อาจจะเป็นความหวังต่อไปในอนาคตว่าถ้าผลจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ นี้เกิดมีผลกระทบในบางบท บางมาตรา บางประเด็น เมื่อมาตรา ๒๕๖ ได้รับการแก้ไขให้ลงมาอยู่ในระดับที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยความเห็นพ้องต้องกันแล้ว ผมคิดว่าโอกาสที่เราจะแก้ไขปัญหาผลกระทบจากหลายบท หลายมาตรา ซึ่งอาจจะยังไม่เห็นผลในวันนี้ แต่อาจจะเห็นผลในวันข้างหน้า ผมคิดว่านั่นก็จะเป็นทางออกที่ทำให้คนในสังคมนี้มีความหวังจะอย่างไรก็ตามครับ ผมยังยืนยันว่าต้องแก้กันให้ได้นะครับภายใน ๑๒๐ วันครับ สังคมว้าเหว่ครับ แต่อันตรายที่สุดก็คือว่าถ้าสังคมเกิดความรู้สึกว่าเราไม่เอากันจริงเพียงทำงานซื้อเวลาไปวัน ๆ ผมคิดว่าความขัดแย้งแตกแยก ความระแวงแคลงใจในสังคมไทยทุกวันนี้ซึ่งมีมากกันอยู่แล้วก็นับจะทวีจำนวนมากขึ้น ตรงนี้ก็เป็นประเด็นที่ค่อนข้างจะน่าเป็นห่วง ผมคิดว่าภายใต้เวลาที่จำกัดเท่าที่เสนอทั้งประเด็นปัญหา ๓ ประเด็น และแนวทางแก้ไขที่ควรจะเป็นไปได้ ถ้าได้รับความเห็นพ้องต้องกันหรืออาจจะมีความเห็นเพิ่มเติมแปลกแยกไปอย่างไรก็น่าจะได้ช่วยเสนอกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขให้เป็นจริงให้ได้ ผมคิดว่านี่คือภารกิจหลักที่เราไม่ควรละเลยครับ ขอบพระคุณท่านประธานครับ”[๔๓๐]

“ท่านประธานครับ ผม บัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการครับ ก็ขอเรียนท่านประธานว่าคงจะด้วยเหตุผลคล้าย ๆ กับที่ท่านศาสตราจารย์อุดมท่านพูดไปบ้างครับว่า เราคงจะต้องรับฟังความเห็นของทุกฝ่าย

---

[๔๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ประกอบกันครับ ก็คงด้วยหลักนี้ละมังครับ ผมจำได้ว่าในวันแรกที่ท่านประธานได้กรุณาเปิดโอกาสให้ท่านกรรมาธิการได้แสดงความคิดความเห็นได้แสดงวิสัยทัศน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในคราวนี้ ผมถึงได้เรียนท่านประธานในวันนั้นว่าโดยปกติแล้วถ้าพูดเรื่องรัฐธรรมนูญผมเป็นคนที่ค่อนข้างจะมีความโลภอยู่ในหัวใจเหมือนกัน นั่นก็หมายถึงว่าก็คงจะมีความปรารถนาที่จะเห็นรัฐธรรมนูญที่มีฐานที่มาจากประชาชนจริง ๆ มีเนื้อหาสาระที่ครบถ้วน ควรแก่การที่จะยึดถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่ว่าในขณะเดียวกันผมเรียนท่านประธานว่า บรรยากาศการเมืองในช่วงนั้นกระผมไม่มั่นใจเหมือนกันว่าเราจะสามารถทำได้ในทุกอย่างที่เราต้องการ หรือเพียงแต่ทำได้ในส่วนที่พอจะทำได้เท่านั้น ที่ผมพูดเช่นนี้ก็คงเหตุผลคล้าย ๆ กับท่านกฤชกับท่านนิกร ว่าความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากสมาชิกวุฒิสภาซึ่งดูจะมีบทบาทอย่างสำคัญในการให้ความเห็นชอบร่วมด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วันนั้นกระผมจึงตั้งหลักสาระสำคัญที่คิดว่าพอจะเอาได้อยู่ ๔ ประการด้วยกันครับ

ประการที่ ๑ แน่นอนครับคงไม่มีใครปฏิเสธว่าบทบัญญัติ มาตรา ๒๕๖ ซึ่งเป็นบทแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นเป็นบทบัญญัติที่ดูจะเขียนเอาไว้ ในทำนองที่เกือบจะไม่ยอมให้แก้ไขเลย ก็ต้องขอประทานโทษท่านศาสตราจารย์อุดมด้วยครับ เพราะว่าถ้าจะนำเอารัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ ของประเทศไทยของเราซึ่งมีมาแล้วถึง ๑๙ ฉบับ ใน ๑๙ ฉบับมีบทบัญญัติให้แก้ไขเพิ่มเติมได้อยู่ ๑๓ ฉบับ ๘ ฉบับ เพียงใช้เสียงข้างมากของทั้ง ๒ สภาเท่านั้นก็แก้ไขได้ ๔ ฉบับ ยากขึ้นมานิดหนึ่ง ซึ่งอาจจะโดยอาศัยหลักว่าในฐานะที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ การแก้ไขจึงควรจะยากกว่าการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดาตามสมควร ก็แค่ใช้เสียง ๒ ใน ๓ ของทั้ง ๒ สภาเท่านั้น แล้วก็มีฉบับเดียวที่ยากไปกว่านั้น ก็คือฉบับถาวรปี ๒๔๗๕ ซึ่งใช้เสียงข้างมากถึง ๓ ใน ๔ ถึงจะแก้ไขได้ อย่างไรก็ตามที่คิดว่ามันยากขึ้นไปมากกว่านั้นก็คือว่ายังไม่เคยปรากฏว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญใน ๑๓ ฉบับในเวลาที่ผ่านมาจะไปลากเอาเสียงข้างน้อยเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการชี้ความเป็นไปได้ของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ นั่นก็คือ มาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ นั้นเขียนไกลไปถึงขนาดว่าจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ก็ต้องได้รับเสียงสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภาไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ซึ่งก็คือ ๘๔ เสียง แล้วยังเขียนเลยไปไกลถึงขนาดว่าต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกพรรคการเมืองที่ไม่มีตำแหน่งในรัฐสภาหรือในคณะรัฐบาลอีกร้อยละ ๒๐ กระผมคิดว่าการเขียนในลักษณะเช่นนี้มันไม่ใช่เพียงการแก้ไขยากเท่านั้นครับ มันเป็นการเขียนในลักษณะว่าไม่ยอมให้แก้ไขเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะยอมรับกันได้ครับ เพราะฉะนั้น มาตรา ๒๕๖ นี้ผมคิดว่าแม้ว่าจะจำเป็นต้องทำประชามติ แม้ว่าจำเป็นจะต้องเสียงบประมาณเพื่อการนี้สักเพียงใดก็ตามก็ไม่ควรนำมาเป็นอุปสรรค ในทางตรงกันข้ามผมคิดว่าถ้าตราบใดยังคงมาตรา ๒๕๖ ไว้ก็อาจจะเป็นทางตันอย่างหนึ่ง ซึ่งผมจำได้ว่าวันนั้นผมได้ยกเอาคำสอนของท่านศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ หยุด แสงอุทัย มายกให้เห็นเป็นตัวอย่างด้วยซ้ำไป ท่านบอกว่าโดยที่รัฐธรรมนูญนั้นเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ การแก้ไขจึงควรจะยากกว่ากฎหมายธรรมดา แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าการแก้ไขนั้นยากจนเกินไปอาจจะก่อให้เกิดทางตัน เกิดวิกฤติรัฐธรรมนูญได้ วันนี้เป็นทางตันหรือไม่เป็นทางตัน ผมคิดว่าบรรยากาศแวดล้อมทั่ว ๆ ไปก็พอมองเห็นกันอยู่แล้ว ผมมีความเห็นว่าบทบัญญัติ มาตรา ๒๕๖ ต้องแก้ไขแต่แน่นอนครับ นอกเหนือจากบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ แล้ว ไหน ๆ จะแก้กันแล้วก็น่าจะได้หยิบเอาบทบัญญัติที่ควรได้รับการแก้ไขในเวลาเดียวกันด้วย ผมพูดถึงระบบการเลือกตั้ง พูดให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการเลือกตั้งในลักษณะแบบจัดสรรปันส่วนผสมนั้นได้ก่อให้เกิดวิกฤติมากมายร้อยแปดพันประการและเห็นว่าแท้ที่จริงแล้วระบบเลือกตั้งในระบบบัตร ๒ ใบ คือบัญชีรายชื่อใบหนึ่ง บัตรเลือกตั้งสมาชิกของเขตเลือกตั้งก็เป็นอีกบัตรหนึ่งน่าจะเป็นระบบเลือกตั้งที่ประชาชนค่อนข้างจะคุ้นเคยเป็นอย่างดีกันอยู่แล้ว ก็น่าจะได้กลับไปสู่จุดนั้นอีกครั้งหนึ่งที่สำคัญก็คือปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบเลือกตั้งที่คิดค้นกันขึ้นมาใหม่เป็นนวัตกรรมใหม่ ในลักษณะที่เรียกว่าเป็นการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมนั้น ดูจะเป็นระบบที่ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ ผมมีความเชื่ออยู่

เสมอว่าประชาธิปไตยจะเข้มแข็งได้ต้องมีพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง เพราะฉะนั้นถ้าตราบใดระบบเลือกตั้งยังเป็นระบบที่ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ ผมคิดว่าระบบนั้นก็ไม่ควรจะดำรงคงอยู่ ควรจะได้รับการแก้ไข แก้มาตรา ๒๕๖ แล้ว แก้ระบบเลือกตั้งแล้ว สิ่งที่ผมค่อนข้างจะหวั่นใจเป็นพิเศษก็คือว่าอาจจะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเราแก้เพื่อประโยชน์ของพรรคการเมือง ของนักการเมืองเท่านั้นหรือ ก็เลยมีความเห็นอยู่ ๒ ส่วนว่าเราควรจะได้รับการแก้ไขไปในเวลาเดียวกันด้วย เพราะต้องยอมรับว่าถอยหลังไปกว่ารัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ เป็นอันมาก ก็คือสิทธิประโยชน์ของประชาชนในหลายส่วนของรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ก็ตาม ปี ๒๕๕๐ ก็ตาม ก็ควรจะได้รับการแก้ไขไปด้วย ระบบการกระจายอำนาจซึ่งถือว่าถอยหลังไปกว่าฉบับปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ เป็นอันมากก็ควรจะนำเอาจุดแข็งของปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ในเรื่องการกระจายอำนาจมาสู่การแก้ไขใหม่ในเวลาเดียวกัน ผมคิดว่านั่นคือวิสัยทัศน์ นั่นคือความคิดความเห็นที่กระผมได้แสดงเอาไว้ในวันเวลาที่ท่านประธานได้กรุณาเปิดโอกาสให้พวกเราได้แสดงความคิดความเห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญไปด้วยกันในวันนั้น ผมยืนยันว่าใจจริงก็อยากได้ใหม่ทั้งฉบับ แต่เกรงว่า ๑. แนวร่วมที่จะร่วมด้วยกับเราในการยกมือให้ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะทำได้หรือไม่กับ ๒. เป็นไปได้หรือไม่ถ้าไปเลือกทาง สสร. เวลาจะเพียงพอแก่การที่จะได้รับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะไม่แน่ว่าวิกฤติรัฐธรรมนูญจะเกิดขึ้นเมื่อไร การยุบสภาจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็เป็นเรื่องไปได้ทั้งนั้น แล้วถ้ายุบสภาภายใต้รัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ผมคิดว่านั่นอาจจะเป็นความเจ็บปวดซ้ำสองที่เราอาจจะต้องเจ็บปวดมากไปกว่าเดิม แต่ว่าอย่างไรก็ตาม หลังจากที่ได้มีโอกาสนั่งรถย้อนรอยถอยหลังว่า ในเวลาที่เราจะจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ คือฉบับปี ๒๕๔๐ นั้นกลับไปพลิกรัฐธรรมนูญดูแล้วมันก็เพียงแต่ไปเพิ่มบทบัญญัติในเรื่องการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นมา เป็นอีกหมวดหนึ่งนอกเหนือจากหมวดการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหมวด ๑๑ ตรงนั้น เพราะฉะนั้นถ้าใช้หลักนี้มาเป็นตัวจับ ผมคิดว่าเราสามารถจะทำได้พร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกันเลย คือ ๑. ในหมวดแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เราก็แก้มาตรา ๒๕๖ ให้มันง่ายขึ้นกว่าเดิมตามที่เราประสงค์ ส่วนเราจะพ่วงบทบัญญัติในเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นสาระสำคัญซึ่งควรจะได้รับการแก้ไขไปในเวลาเดียวกันด้วยนั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าอย่างไรก็ตามก็ไม่ได้มีความขัดข้องกับการจะเพิ่มหมวดอีกหมวดหนึ่งในเรื่องการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพิ่มเติมขึ้นมา ผมคิดว่าถ้าเป็นเช่นนี้ก็คงสามารถจะเสนอทั้ง ๒ เรื่องไปในเวลาเดียวกันได้เลยครับ เพราะฉะนั้นวันนี้ก็เห็นด้วยว่าวิธีการที่ท่านอาจารย์โภคินเสนอขึ้นมา หรือท่านอาจารย์ปิยบุตรเสนอขึ้นมา คือตามไป ๒ เรื่องพร้อม ๆ กัน ผมคิดว่าเป็นเรื่องที่สามารถจะเป็นไปได้ เรื่องของสมาชิกวุฒิสภานั้น ไหน ๆ ท่านศาสตราจารย์อุดมท่านพูดแล้วก็อยากจะพูดต่อเหมือนกันว่าในส่วนที่เกี่ยวกับบททั่วไปนั้นผมคิดว่าส่วนใหญ่คงไม่มีใครขัดข้องเท่าไรครับ เพราะเคยพูดกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วว่าถ้าเราเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เราก็ไม่จำเป็นต้องมี ๒ สภา มีการพูดถึงกันมาเป็นเวลาที่ใช้นานพอสมควรว่าเป็นไปได้หรือไม่ว่า วันหนึ่งจะมีผู้แทนกลุ่มสาขาอาชีพในประเทศนี้เข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิก วุฒิสภาเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับสมาชิกวุฒิสภาให้ดูมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาอาชีพที่พวกเขาประกอบกันอยู่ ผมคิดว่าตัวนี้มีเหตุผล แต่ว่าอย่างไรก็ตามผมคิดว่าเพียงไปให้กลุ่มสาขาอาชีพเลือกกันมาเอง อย่างในคราวที่แล้วก็ปฏิเสธไม่ได้เหมือนกันว่ามันมีอะไรค่อนข้างสลับซับซ้อน เพราะฉะนั้นความเห็นผมนี่เป็นไปได้หรอไม่ว่า ๑. เรายังคงคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาให้เลือกตั้งมาจากสาขาอาชีพเป็นเบื้องต้น แล้วเพื่อให้มีการยึดโยงกับประชาชนเราสามารถทำให้การเลือกตั้งเป็น ๒ ระดับได้หรือไม่ คือ ๑. กลุ่มสาขาอาชีพเลือกกันมาเองในรอบ ๑ รอบที่ ๒ ก็อาจจะกำหนดไว้เป็น ๔ เท่าหรือ ๕ เท่าของจำนวนที่สมาชิกกลุ่มสาขาอาชีพเขาเลือกตั้งกันมาเอง โยนลงมาบนเวทีเลือกตั้งให้ประชาชนทั้งประเทศเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง คล้าย ๆ ในระบบบัญชีพรรค ผมคิดว่าถ้าทำได้เช่นนี้เราก็จะได้สมาชิกวุฒิสภาที่ค่อนข้างจะมีความสมบูรณ์แบบ คือ ๑. เป็นตัวแทนที่มีความรอบรู้ของกลุ่มสาขาอาชีพต่าง ๆ

อย่างแท้จริง ๒. มีความยึดโยงกับประชาชน เพราะประชาชนได้ช่วยกลั่นกรองมาอีกครั้งหนึ่ง ในส่วนของบททั่วไปผมคิดว่ายังพอไปกันได้ แต่ว่าถ้าได้รับการพิจารณาว่าลองให้ยึดโยงกับประชาชนอย่างที่ผมเสนอจะเป็นประโยชน์มากกว่าหรือไม่ แต่ว่าในส่วนบทเฉพาะกาลนั้นจริง ๆ ก็ต้องยอมรับความจริงเหมือนกันว่ามีปัญหามากเหลือเกิน แต่ที่ยังกังวลกันอยู่ว่าถ้าเราแตะตรงนั้นแล้วมันจะมีอะไรติดตามมาหรือไม่ สิ่งที่เราอยากได้จะเป็นไปได้หรือไม่ ผมคิดว่าปัญหานี้ก็น่าจะเป็นประเด็นที่เราจะได้ถกเถียงกันอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่งในส่วนของท่านกรรมการหลายท่านที่ค่อนข้างจะกังวลว่า เมื่อมีคนชุมนุมเรียกร้องเรื่องรัฐธรรมนูญกันมาก ๆ ขณะนี้ก็น่าจะต้องเป็นหน้าที่ของคณะกรรมาธิการคณะนี้ตามสมควรที่จะต้องทำให้คนเหล่านั้นมีความหวัง ว่าที่อยากได้ที่อยากเป็นมีสิทธิจะเกิดขึ้นได้เหมือนกัน ความจริงถ้าจะว่าไปแล้วผมถือว่าท่านประธานคณะนี้ก็พยายามทำสิ่งนี้ด้วยความรวดเร็วเป็นพิเศษ ยังนึกชื่นชมท่านประธานด้วยซ้ำไปว่าในเวลาที่เข้ามารับหน้าที่ดูจะมีความเห็นพ้องต้องไปกับพวกเราทุกคนว่ากรรมาธิการคณะนี้ไม่น่าจะต้องขยายเวลาเลย ได้มา ๑๒๐ วันก็จะทำให้เสร็จภายใน ๑๒๐ วัน แต่ว่าในท้ายที่สุดเมื่อเกิดวิกฤตโควิดขึ้นมาก็คงปฏิเสธไม่ได้เหมือนกันว่าความล่าช้าความจำเป็นต้องขยายเวลาก็เกิดขึ้น และเวลาที่ขยายจริง ๆ ไม่ใช่เวลาที่เกี่ยวข้องกับความไม่ค่อยขยันขันแข็งของกรรมาธิการ แต่มันเป็นเพราะว่ากระบวนการในการรับฟังความคิดเห็นจากข้างนอก โดยเฉพาะจากบรรดานักศึกษาเองก็ดูจะเป็นปัจจัยหนึ่งเหมือนกันที่เราไม่สามารถจะทำได้ ถึงทำให้มาขยายเวลามาจนถึงบัดนี้ผมคิดว่าถ้าประเด็นเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดไปสู่คนเหล่านั้น ผมเชื่อว่าเขาก็คนเห็นด้วยว่ามันเป็นเรื่องที่ไม่สามารถที่จะทำได้เร็วจริง ๆ แต่ว่าอย่างไรก็ตาม เมื่อมาถึงบัดนี้ผมคิดว่า ถ้าคณะกรรมาธิการของเราจะได้ยืนยันวันเวลาที่ค่อนข้างจะรวดเร็วขึ้นมาตามสมควรว่าจะแล้วเสร็จวันไหน อย่างไร เป็นต้นว่าภายในสิ้นเดือนนี้เป็นไปได้หรือไม่ หรือต้นเดือนกันยายนต้องแล้วเสร็จ ผมคิดว่าถ้าประเด็นเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดออกไปสู่ความเข้าใจของบรรดาผู้คนที่มาชุมนุมกัน ซึ่งไม่เพียงแต่จะประกอบด้วยนักเรียน นิสิต นักศึกษา เท่านั้นผมยังคิดว่าคนเหล่านั้นก็คงจะก่อให้เกิดความหวังตามสมควร ผมยืนยันว่ามาตรา ๒๕๖ ต้องแก้ไขให้ได้แล้วก็คิดว่าถ้าดูที่มาที่ไปของปี ๒๕๔๐ เพียงแต่เพิ่มอีกหมวดหนึ่งในเรื่องของการจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่เข้าไป ผมคิดว่าเราสามารถทำ ๒ สิ่งนี้ควบคู่กันไปได้ในเวลาเดียวกันด้วย ขอบคุณครับท่านประธาน

ท่านประธานครับ ผมคิดว่า ความจริงเรื่องความคิดความเห็นของคณะกรรมาธิการทั้งคณะนี้ดูจะเห็นตรงกันแล้วว่ามาตรา ๒๕๖ ต้องแก้แน่นอน ส่วนเหตุผลในเรื่องจะแก้มาตรา ๒๕๖ ผมว่ามีเยอะแยะมากมาย กระบวนการในมาตรา ๒๕๖ ก็เห็นชัดกันอยู่แล้ว

ประการที่ ๑ ก็คือว่ามันยากกว่ารัฐธรรมนูญที่เรามีมาทุกฉบับ

ประการที่ ๒ เอาเสียงข้างน้อยมาตัดสินเสียงข้างมาก เสียงข้างมากเห็นด้วย แต่ไม่ได้วุฒิสภา ๘๔ เสียงแก้ไม่ได้ อันนี้มันชัดเจนมาก อธิบายง่ายครับ สิ่งที่ผมอยากเห็นก็คือว่าก่อนที่เราจะจัดทำรายงาน ซึ่งเราก็น่าจะคาดหมายได้ว่ารายงานจะเป็นเช่นไร ผมอยากเห็นท่านประธานชี้แจงเลย ว่าบัดนี้จากการพิจารณากันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร ซึ่งความจริงเราก็อยากให้เสร็จเร็วกว่านี้แต่ทำไม่ได้ เพราะเหตุการณ์อย่างที่ว่าก็ดูคณะกรรมาธิการที่เห็นพ้องต้องกันแล้วว่ามาตรา ๒๕๖ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นเป็นบทที่ควรแก้เป็นประเด็นแรกเลยเพราะว่าผลจากการที่อนุกรรมาธิการของเราซึ่งไปทำหน้าที่รับฟังความคิดความเห็นของหลายวงการของประชาชนข้างนอก พบความจริงว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทที่ควรแก้มากมาย แต่จะแก้ได้ก็อยู่ที่มาตรา ๒๕๖ แต่ว่าในขณะเดียวกันกรรมาธิการก็มีความเห็นร่วมกันเหมือนกัน ก็ไม่อยากจะพูดว่ารากฐานที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นอย่างไร แต่ว่ารัฐธรรมนูญที่จะมีความศักดิ์สิทธิ์มากเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าถ้าสามารถจัดทำให้มีรากฐานที่มาจากประชาชน คือประชาชนมีส่วนร่วมด้วยว่าน่าจะเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความศักดิ์สิทธิ์มากพอควรแก่ความเป็นรัฐธรรมนูญของประเทศ คณะกรรมาธิการก็มีความเห็นพ้องต้องกันเช่นเดียวกันว่าในขณะที่แก้มาตรา ๒๕๖ เพื่ออาจจะแก้ประเด็นอื่นตามมา

อย่างง่ายดายแล้วเจตนารมณ์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือว่าอยากเห็นมีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เกิดขึ้น ซึ่งกรณีเช่นนี้ก็ไม่ใช่ของแปลกใหม่ ในอดีตเราก็เคยทำกันมาแล้ว ก็เลยมีความเห็นว่าจะเพิ่มบทบัญญัติอีกบทหนึ่งในเรื่องการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยการตั้ง สสร. ขึ้นมาทำหน้าที่ ก็จะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างมีความครบถ้วนบริบูรณ์มากขึ้น สสร. ที่ตั้งขึ้นมาก็จะได้มีโอกาสมาทบทวนความคิดความเห็นที่กรรมาธิการคณะนี้รับฟังมาส่วนหนึ่ง กับ สสร. อาจจะจัดดำเนินการให้มีการรับฟังโดยตรงอีกส่วนหนึ่งก็เป็นได้ ทั้ง ๒ ประเด็นนี้คือความเห็นพ้องต้องกันของกรรมาธิการคณะนี้ ผมคิดว่าเพียงเท่านี้ก็จะได้สบายใจทั่วหน้ากันแล้วว่า แอกที่อยากปลดหรืออะไรที่มันอึดอัดคับข้องอยู่ในหัวใจก็คงจะได้รับการแก้ไข เบื้องต้นก็มาตรา ๒๕๖ ไปก่อน ช้าไปกว่านั้นหลักประกันที่แน่นอนก็คือว่า เมื่อ สสร. มาจากประชาชนก็น่าจะเป็นที่คาดหมายได้ว่าความอึดอัดคับข้องใจของประชาชน หรืออะไรที่ประชาชนแบกรับอยู่ก็คงได้รับการแก้ไขไปในทางที่ดีในที่สุด ผมคิดว่าเพียงเท่านี้ก็คงทำให้สังคมมีความหวังมากขึ้น”[๔๓๑]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ จากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นกรรมาธิการ นะครับ ผมขออนุญาตพูดในทางวิชาการนิดหนึ่ง เพราะว่าสอนหนังสือด้านรัฐศาสตร์นะครับ คือประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญมันเป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจของคนในสังคม บางกรณีคนในสังคมไม่มีส่วนร่วมแต่มีรัฐธรรมนูญ บางคนเขาก็เรียกว่าเป็น Facade Constitution เป็นรัฐธรรมนูญ เป็นฉากบังเฉย ๆ แต่กระบวนการเนื้อหาสาระไม่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้นถ้าเรามีโอกาสในการพูดถึงการจัดสัมพันธภาพทางอำนาจ ก็คงจะต้องคิดนะครับว่า การจัดวางอำนาจควรจะเน้นย้ำไปอยู่ส่วนไหน ถ้าเราบอกว่ายึดโยงกับประชาชน อำนาจก็ควรจะมาสัมพันธ์กับการใช้สิทธิเลือกตั้ง การมอบอำนาจผ่านกระบวนการของประชาชนให้มากที่สุด แต่ถ้าเราบอกว่าเป็นเรื่องของอภิชน เป็นเรื่องของคนที่มีความรู้ความสามารถมากกว่าคนอื่น เหมือนกับที่เราพูดกันมาหลายปี วันนี้ก็ควรจะต้องขบคิดกันว่ามันจะนำไปสู่ความตึงเครียดทางสังคมหรือไม่ การวางอำนาจ การออกแบบรัฐธรรมนูญ จึงสำคัญ ว่าเราจะให้อำนาจในส่วนไหนของสังคม

ทีนี้ในส่วนของการปฏิบัตินะครับ ผมเชื่อว่าท่านกรรมาธิการหลายท่าน ได้นำเสนอไปแล้ว ผมก็อยากจะมีความเห็นในส่วนที่นำเรียนดังนี้นะครับ เพราะว่าการใช้รัฐธรรมนูญในแง่ของการปฏิบัติจริงมีส่วนที่จะต้องพิจารณาอย่างน้อย ๔ ส่วน คือในส่วน ที่เป็นเจตนารมณ์ตอนเราร่างเราก็มีบันทึกไว้ใช่ไหมครับ เราเขียนไว้หมดเลยว่าเจตนารมณ์ของมาตรานี้ ขั้นตอนนี้เพื่ออะไร แต่เราก็พบว่าเมื่อเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรและนำไปใช้จริงก็เกิดปัญหาอีก เพราะว่าการใช้บางครั้งท่านก็บอกว่าอันนี้เป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน เจตนารมณ์ให้วางไว้ก่อน อันนี้ก็เป็นเรื่องที่ผมคิดว่าจะต้องขบคิดกันให้ชัดเจนนะครับว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นมันไม่ควรจะถูกเขียนไว้เพียงเพื่อบันทึก แต่ควรจะนำมาใช้ ในกระบวนการทางการเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำผูกพันพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในรอบหลายปีมานี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงไม่น้อยนะครับ

ในส่วนที่ ๓ เป็นเรื่องของกระบวนการทางการเมือง รัฐธรรมนูญ มีกระบวนการทางการเมืองหลายท่านก็พูดถึงเรื่องของการใช้สิทธิทางตรง การมีส่วนร่วม ทางตรง ก็คือยกตัวอย่างเช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย มันก็ไม่ง่ายนะครับ กว่าจะได้ ๑๐,๐๐๐ ชื่อ กว่าจะได้ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ ไม่ใช่เรื่องที่ง่ายเลย

---

[๔๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ถ้ากระบวนการเหล่านี้ใช้ไปแล้ว มันไม่ยึดโยงกับประชาชน มันไม่ทำให้กระบวนการทางการเมืองเป็นไปโดยสันติ โดยสงบ ก็ควรจะต้องปรับคิดนะครับ

ส่วนที่ ๔ ดังที่นำเรียนไว้ว่า เมื่อใช้ไปแล้วเกิดปัญหา เราจะยึดตรงไหน เราจะยึดเจตนารมณ์หรือจะยึดเหตุผลการเมืองเฉพาะหน้า ในหลาย ๆ ครั้งคนที่มีสายตาสั้นก็จะทำให้เกิดปัญหาแล้วก็เชื่อมโยงถึงปัจจุบันถึงอนาคต รัฐธรรมนูญจึงมีส่วนที่มองเห็น และมองไม่เห็น ส่วนที่มองเห็นก็คือลายลักษณ์อักษร ตัวที่ถูกตีความบางครั้งก็ถูกยึดโยงว่ามันต้องเคร่งครัดตามตัวอักษรนะครับ แต่ก็จะลืมเจตนารมณ์ ดังนั้นฝากเรียนตรงนี้นะครับ ทีนี้เมื่อใช้ไปแล้วเกิดปัญหาก็ต้องแก้ไข มันจึงเกิดปัญหาว่าแก้ง่ายหรือแก้ยากนะครับ ในทางวิชาการก็จะบอกว่ารัฐธรรมนูญที่แก้ง่ายก็ดี เพราะว่าสังคมสามารถปรับตัว ต่อความเปลี่ยนแปลงได้ สามารถทำให้สังคมนั้นยืดหยุ่นกับความไม่แน่นอนในอนาคต ในยุคที่เราเรียกว่า The edge of disruption นะครับ มันมีความพลิกผันฉับพลัน มันก็ต้อง มีความเสี่ยงสูงนะครับ ศัพท์ทางการบริหารหลายท่านก็คงได้ยิน Agility องค์กรปรับตัวไว สังคมไทยคงต้องเผชิญกับความท้าทายอีกไม่น้อย ไม่เพียงแต่ในประเทศนะครับ แต่ว่าต้องดูบริบทเพื่อนบ้านของเราด้วยเหมือนกัน การมีรัฐธรรมนูญที่ผูกพันยาวนานและมียุทธศาสตร์ชาติยาวนานก็เป็นเรื่องที่ต้องขบคิดครับท่าน

ในส่วนสุดท้ายเป็นเรื่องของการประชามติ แน่นอนครับ ในทางประชามติ ในหลักการบอกว่าเป็นเรื่องของการให้คนทั้งสังคมมานั่งตัดสินใจกันว่าเราจะเอาแบบไหน แต่ผลของมัน การประชามติก็จะทำให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน ในการศึกษา ทางรัฐศาสตร์จำนวนมากยืนยันแล้วว่าการทำประชามตินั้นรัฐบาลจะใช้เป็นเครื่องมือ เมื่อตัวเองเป็นฝ่ายชนะนะครับ เพราะฉะนั้นฝากไว้ด้วยว่าถ้าจะนำไปซึ่งการประชามตินั้น เราอาจจะไม่ได้เห็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของพี่น้องประชาชนซึ่งรอรับฟังความเห็น จากกรรมาธิการชุดนี้ ผมเองอยากจะนำเรียนว่า เมื่อเราพิจารณาเห็นเพดาน เห็นขีดจำกัดเหล่านี้ เราอาจจะต้องพิจารณาเรื่องของวิถีใดที่จะทำให้เรามีส่วนร่วมจากภาคประชาชน การตั้งอนุกรรมการขึ้นมารับฟังและเผยแพร่สื่อสารกับประชาชนตลอดจนถึงการขอเวลาจากวิทยุรัฐสภา ทีวีรัฐสภา รายการโทรทัศน์ของทางรัฐบาลนั้นก็เป็นสิ่งที่จำเป็นครับเพื่อที่จะแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ว่ารัฐบาลนี้มีความสนใจ มีความใส่ใจต่อแนวทาง การพิจารณาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ขอบพระคุณครับ”[๔๓๒]

“ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ อนุกรรมาธิการ และรองคณบดีฝ่ายวิจัยรัฐศาสตร์ จุฬานะครับ ในความเห็นในส่วนของอนุกรรมาธิการ ต้องขอเรียนประทานโทษนะครับว่าผมได้นำเรียนท่านประธานอนุว่าวันนั้นติดภารกิจที่คณะ ก็เลยไม่ได้มีโอกาส อยากจะขอนำเรียนอย่างนี้ในเอกสารที่ผมได้นำเสนอต่อคณะอนุเป็นหนังสือที่ผมเขียนให้กับสถาบันพระปกเกล้าเป็น PDF File หน้า ๒๙ บอกว่า ในเรื่องของรัฐธรรมนูญในโลกนี้มันก็มีรัฐธรรมนูญที่ถูกเขียนให้แก้ยากกับถูกเขียนให้แก้ง่าย ข้อดีของประเทศที่มันเขียนให้แก้ยากก็คือประเทศมันมีเสถียรภาพ ระบบการเมืองมันอยู่อย่างนั้นละ มันจะไม่เปลี่ยน ประเทศที่แก้ง่ายมันก็จะมีระเบียบวิธีที่สามารถที่จะตอบสนองต่อปัญหาหาความท้าทายในแต่ละยุคแต่ละสมัยประเทศที่มันแข็งกระด้างมาก ๆ เช่น ออสเตรเลียนะครับ มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ไม่กี่ครั้งในรอบ ๙๐ ปี แก้ไข ๔๒ ครั้ง สำเร็จเพียง ๘ ครั้งเท่านั้นเอง อันนี้บทเรียนนะครับ ทีนี้ในส่วนที่บางประเทศ ด้วยความเคารพนักวิชาการจากสถาบันพระปกเกล้าคุณชมพูนุทตั้งถาวร เขียนมาในเอกสารภาคผนวกหน้า ๒๐ ที่บอกว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นต้องใช้ความเห็นชอบไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกทั้งหมด คือด้วยเหตุที่ว่าญี่ปุ่นแพ้สงครามแล้วก็มีรัฐธรรมนูญมาตราหนึ่งที่สำคัญคือการเข้าร่วมสงคราม การมีกองทัพประจำการ อันนี้คือรัฐธรรมนูญที่พูดง่าย ๆ คนอื่นเขาเขียน

---

[๔๓๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

ไม่ให้มันแก้ง่าย แต่ของเรานี่เราไม่จำเป็นจะต้องไปยึดถือเขาหรอก เพราะว่าเราก็มีความท้าทายของเรา คนละระเบียบการเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้ขอได้ฝากท่านกรรมาธิการ อนุกรรมาธิการทั้งหลาย แล้วก็ท่านกรรมาธิการได้โปรดพิจาณาว่ากระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เราอาจจะต้องมีความเห็นในเชิงประวัติศาสตร์ ในเชิงรัฐศาสตร์ ในเชิงเจตนารมณ์ประกอบด้วย ไม่ใช่พูดกันว่าแก้ง่าย แก้ยากมันต้องดูเจตนารมณ์การใช้กฎหมาย ในเชิงลายลักษณ์อักษรนั้นไม่ก่อให้เกิดผลดีในระยะยาวขอได้โปรดพิจารณาเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญว่ามันถูกเขียนมาเพื่ออะไรด้วยนะครับ ด้วยความเคารพขอบพระคุณครับ”[๔๓๓]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ ผมมีบทความที่นำเสนอต่อที่ประชุมนะครับ ต้องกราบขอบพระคุณท่านประธานที่ได้อนุญาตให้นำเสนอข้อเสนอผ่าทางตันประเทศไทย ท่านประธานครับ ผมได้เขียนบทความนี้ในช่วงเวลาที่ไม่ปกติ นั่นคือช่วงเวลาที่การแพร่ระบาดของโควิดจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทยในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า เราเห็นปรากฏการณ์ของแฟลชม็อบรายวัน ไม่ว่าจะเป็นม็อบแฮมทาโร่เสาร์นี้ก็จะมีม็อบแฮรี่ พอตเตอร์อีก และเราก็จะเห็นอีกเยอะ เพราะว่านี่เปิดเทอมแล้วตอนแรกในฐานะครูบาอาจารย์คนหนึ่งซึ่งสอนหนังสือมานาน และก็อยู่ใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษา ผมคิดว่าการยืนระยะการชุมนุมของนิสิตอาจจะไม่นาน ผมขอกราบเรียนว่าผมคิดผิด ผมเชื่อว่าการชุมนุมของนิสิต นักศึกษาจะมีอยู่อย่างต่อเนื่องและถี่มากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ในความเป็นจริงของสังคมไทย ผมคิดว่าสิ่งที่รัฐบาลกำลังกระทำต่อนิสิต นักศึกษานักเรียน ลูกหลานของเรา กำลังทำสิ่งที่เรียกว่า Criminalization การดำเนินคดีได้เล็กน้อยเป็นตราบาปต่ออนาคตของลูกหลานของเราอย่างยิ่ง และในทางกลับกันเราจะผลักให้เขาเป็นศัตรูกับประเทศชาติของใครก็ไม่รู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ถ้ากรรมาธิการชุดนี้ ผมขออนุญาตเรียกร้องพอจะส่งเสียงถึงรัฐบาลได้ ขอได้โปรดยุติกระบวนการไล่ล่า กดดัน ดำเนินคดีใด ๆ กับลูกหลานของเรา ถ้าไม่เช่นนั้นท่านจะเผชิญกับปฏิกิริยาที่ยากจะควบคุม สิ่งที่เราเป็นห่วงผมเชื่อว่าเราไม่พูดออกมาดัง ๆ เท่านั้นละว่ามันไปกระทบเรื่องอะไร ผมถึงได้เขียน ๑ บรรทัดในนี้ว่า เรารู้กันอยู่ว่าสิ่งที่มันจะเป็นปราการต่อไปที่จะต้องเผชิญกับความท้าทายนี้คืออะไร เราไม่พูด เพราะเรารู้ว่ามันมาถึงแล้ว ทีนี้สิ่งที่เกิดขึ้นจากบทเรียนประวัติศาสตร์ ผมขออนุญาตข้ามไปส่วนที่ ๒ ก็คือการเสนอเรื่องกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ แน่นอนครับในฐานะนักวิชาการเรามีกระบวนการทางวิชาการมากมายนะครับ แต่บังเอิญในช่วงนี้เป็นสถานการณ์พิเศษ ในอดีตนั้นเรามี ๒ เหตุการณ์ที่นำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ จริง ๆถ้าจะนับไปก็ต้องนับหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ด้วยฉบับ ๒๔๘๙ แต่บทเรียนแรกที่ผมยกขึ้นมาก็คือ ๑๔ ตุลาคม เพราะว่าหลังเหตุการณ์ความรุนแรงนั้นบรรดาสมาชิกสภานิติบัญญัติลาออกทั้งหมดเลยและลาออกปุ๊บเกิดกระบวนการที่เรียกว่า ราชประชาสมาศัย คือในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีสมัชชาแห่งชาติ ๓,๐๐๐ กว่าคนเลือกสมาชิกสภานิติบัญญัติชุดใหม่ขึ้นมา แน่นอนครับไม่มีใครคัดค้านไม่มีใครขัดแย้งเลยเพราะว่านั่นคือกระบวนการใหม่ และเกิดสภานิติบัญญัติชุดใหม่ซึ่งเปิดโปรดเกล้าฯ ขึ้นจากการเลือกกันเองของสมาชิกเหล่านั้น ผมกำลังเสนอประเด็นทางการเมือง ข้อเสนอทางการเมือง ฉะนั้น กระบวนการที่ ๒ ที่มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ก็คือหลังกรณีพฤษภาคม ๒๕๓๕ แต่นั่นใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๓ ปี ต้องขออนุญาตเอ่ยชื่อท่านบรรหาร ศิลปอาชาในยุคนั้นท่านเป็นรัฐบาลซึ่งผลักดันให้เกิดการแก้ไขจนมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งส่วนนี้เราก็จะเห็นได้ว่าผลของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้น คือฉบับ ๒๕๔๐ นั้นเกิดมาในจังหวะที่พอดีกับวิกฤตการณ์เศรษฐกิจโลก ซึ่งเริ่มจากประเทศไทยที่เราเรียกว่า ต้มยำกุ้ง การมีรัฐธรรมนูญที่ดีเป็นหลักประกันต่อชีวิตต่ออนาคตของสังคมและแน่นอนทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในขณะเดียวกันกลับมาดูบทเรียน ๒ อันนี้กับห้วงเวลานี้ คำถามก็คือว่า เราจะปล่อยให้สถานการณ์ลุกลาม

[๔๓๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

เกินกว่าจะควบคุมได้หรือไม่ ตัดสินใจตอนนี้ยังจะดีกว่ารอให้เกิดความรุนแรง รอให้เกิดการทุบตีลูกหลานของเรา ผมไม่ทราบว่าจดหมายบันทึกคำสั่ง ๒ ฉบับที่ให้ตำรวจ ตชด. เตรียมการเตรียมอาวุธยุทโธปกรณ์ เตรียมสถานที่สำหรับผู้ชุมนุมนั้นเป็นคำสั่งที่จริงหรือไม่ ถ้าเป็นคำสั่งที่จริงก็แสดงว่านี่คือกระบวนการที่คิดกันไว้แล้ว เตรียมกันไว้แล้วใช่ไหมว่าจะทำแบบนี้ ถ้าจะทำแบบนี้ผมคิดว่านี่คือสิ่งที่พวกเราควรจะส่งเสียงไป ที่อยู่บนท้องถนนนั้นลูกหลานของเรา อนาคตของเราทั้งสิ้นนะครับ และผมบอกไปอีกด้วยว่า บางท่านอาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าลูกหลานท่านไปชุมนุม เพราะเด็กเหล่านั้นเขาบล็อก Facebook พ่อแม่เรียบร้อยวงศ์ตระกูลไม่ให้รู้ วิ่งม็อบแฮมทาโร่นั้นลูกท่าน หลานท่าน สักคนหนึ่งละ ถ้าเราปล่อยแบบนี้สถานการณ์ไม่พึงประสงค์จะเกิดขึ้นภายใต้ข้ออ้างต่าง ๆ นานา และวิธีการที่มีคนพูดถึงแม้ว่าจะไม่เกิดขึ้นจริง ๆ ณ วันนี้เรายังหัวเราะกันว่าม็อบอาชีวะอะไรอายุ ๓๐ ปี ๔๐ ปีแต่คนเหล่านั้นมีอยู่จริง และมีเส้นด้วย จอดรถสองแถวบนถนนราชดำเนินไม่มีตำรวจหน้าไหนไปไล่เหมือนกับที่ไล่ลูกหลานของเรา ข้อเสนอของผมจึงอยากจะเรียกร้องในหน้าสุดท้าย เป็นเรื่องของการร่างสัญญาประชาคมใหม่ เป็นเรื่องธรรมดาครับท่านประธานเรื่องของการร่างสัญญาประชาคมใหม่เกิดขึ้นทุกวิกฤตการณ์ของสังคม ไม่ใช่เรื่องยากเย็นไม่ใช่เรื่องที่แก้ไม่ได้ และในหลักฐานทางประวัติศาสตร์เราก็แก้กันมาตลอด เราก็ร่างใหม่กันมาตลอด เพราะฉะนั้นความเห็นที่บอกว่าอย่าไปร่างเลย ผมคิดว่าอันนี้ไม่ใช่แน่ ๆ และแน่นอนกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ก็มาโดยฉันทามติของสภาผู้แทนราษฎรว่าควรจะต้องพิจารณาแล้ว แต่บังเอิญสถานการณ์ที่เรากำลังเผชิญอยู่ไม่ใช่สถานการณ์ปกติ เพราะฉะนั้นผมในฐานะที่เป็นนักวิชาการ และมองความเป็นไปได้ทางการเมืองที่เป็นรูปธรรมผมคิดว่าข้อเรียกร้องที่ชัดเจนควรจะออกไปที่ตัววุฒิสภา ให้สมาชิกวุฒิสภาลาออกทั้งหมดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ๖ คนจากสายกองทัพ ไม่มีประโยชน์อะไรที่ท่านจะมานั่งในฝ่ายนิติบัญญัติในเมื่อท่านเป็นข้าราชการประจำ และแน่นอนหากท่านลาออกจะเป็นหมุดหมายที่ดีว่าทหารจะถอยออกจากการเมือง จะให้พลเรือนคุยกันเอง จะไม่มีการเข่นฆ่ากัน จะไม่มีการใช้กองทัพรองรับอำนาจใครอีกต่อไป การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถามว่าเมื่อ ส.ว. ลาออก ถ้า ๖ ท่านยอมลาออกในเบื้องต้น และมีท่านอื่น ๆ ถอยมันก็จะงดงาม เพราะว่าในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น เราพูดกันมาโดยตลอดว่าวุฒิสภาเป็นอุปสรรคใหญ่ เพราะว่าเป็นเรื่องของอำนาจของท่าน จะไปแก้อำนาจของท่าน ไปตัดทอนอำนาจของท่านเป็นเรื่องที่ยากที่สุด แต่ก็นั่นละครับ เราจะรอให้นองเลือด เราจะรอให้ลูกหลานของเรากลายเป็นอาชญากร มีคดีคนละ ๒ คดี ๓ คดี ตั้งแต่อายุสิบกว่า ๆ ถูกจับเข้าสถานกักกันอย่างนั้นหรือ การลาออกของวุฒิสภาสายทหารและวุฒิสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง จะได้รับเสียงสรรเสริญว่าท่านเห็นแก่อนาคตของชาติและรักชาติ

ประการที่ ๒ เมื่อปลดล็อกวุฒิสภาแล้วก็ให้รัฐบาลมี ๒ ทางเลือกนะครับให้ออกเสียงประชามติเพื่อให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยผลแห่งการประชามตินี้จะต้องไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญและผูกพันให้องค์กรต่าง ๆ นั้นต้องปฏิบัติตาม หรือไม่อย่างนั้นรัฐบาลก็เริ่มได้เลยครับ ที่กรรมาธิการหลายท่านบอกว่ามันเปลืองเงินเท่านั้น เท่านี้ ท่านลองดูอนาคตที่เราเสียไปแต่ละวินาที มันมีต้นทุนทั้งนั้นนะครับ และถ้าจะประหยัดรัฐบาลริเริ่มเลย ไม่ต้องรอให้เราไปนั่งทำประชามติหรอก รัฐบาลก็เสนอญัตติในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเองได้ประหยัดไป ๓,๐๐๐ ล้านบาทเห็น ๆ ครับ ไม่ต้องรอให้เจ็บ ไม่ต้องรอให้มีใครเป็นอาชญากรอีก ในช่วงเวลาเดียวกันให้สภาร่างรัฐธรรมนูญสรรหา กกต. เสีย กกต. ก็ต้องลาออก เพราะว่าท่านสร้างสูตรพิสดารท่านต้องลาออก จากนั้นก็ให้ สสร. ดำเนินการร่างจนเสร็จแล้วให้สภาพิจารณาโดยกระบวนการประชามติ ขอโทษนะครับ หรือถ้าแก้รัฐธรรมนูญก็ให้รัฐบาลลาออกเป็นรัฐบาลรักษาการเท่านั้น อำนวยความสะดวกให้ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จโดยเร็วในความเป็นจริงผมคิดว่าเรารู้อยู่แก่ใจการร่างรัฐธรรมนูญ ๓ วันก็เสร็จ เพราะอะไร มันมีหมวดที่ต้องแตะต้องแก้ไม่กี่หมวดหรอกครับ ประเด็นที่ถกเถียงกันมานานมันเห็นพ้องต้องกันจนไม่ต้องพูดกันมาก หลัก ๆ ก็คือสถาปัตยกรรมทางการเมืองที่ใช้อำนาจหลัก ๓ อันเท่านั้นประเด็นอื่นที่เราพูดกันยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี

การปฏิรูปประเทศอันนั้นคือส่วนเกินของรัฐธรรมนูญปกติทั้งสิ้น เมื่อใช้รัฐธรรมนูญแล้วก็ให้จัดการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญใหม่โดย กกต. ชุดใหม่ ผมคิดว่าข้อเสนอเหล่านี้เป็นข้อเสนอเพื่อให้ถกเถียงยังถกเถียงกันได้แล้ว ผมเชื่อว่านิสิตนักศึกษาเยาวชนที่กำลังเคลื่อนไหวขณะนี้ได้เห็นข้อเสนอนี้พร้อม ๆ กับท่าน ขอบพระคุณครับ”[๔๓๔]

นายประยุทธ ศิริพานิชย์ กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ คงจะมีความเห็นตรงกันระหว่างพวกเรากับสังคมภายนอกว่ารัฐธรรมนูญมีปัญหาที่จะต้องแก้ ทีนี้ในบทถาวรของมาตรา ๒๕๖ ยกตัวอย่างเฉพาะ (๓) ก็บอกว่า จะต้องให้ ส.ว. มีความเห็นด้วย ๑ ใน ๓ เมื่อมองมาตรา ๒๕๖ โดยภาพรวมแล้วมันก็ยากยิ่งขึ้นในสภาวการณ์อยู่ปัจจุบันก็ต้องยอมรับว่าที่มาจาก ส.ว. มาจากไหน การที่จะระดมให้มีความเห็นด้วย ๑ ใน ๓ ในวาระที่ ๑ ใน ๓ ของมาตรา ๒๕๖ นั้นก็คงเป็นไปไม่ได้ แล้วในส่วนอื่น ๆ ก็เหมือนมีเจตนาที่จะไม่ให้มีการแก้ไข เพราะฉะนั้นผมเห็นว่ามาตรา ๒๕๖ จะต้องแก้ไขก่อน เพราะเป็นบทถาวรที่จะต้องบังคับใช้โดยทั่วไป จะมาแก้ไขน้อยแก้ไขมากก็อีกส่วนหนึ่ง แต่ต้องเปิดช่องตรงนี้ไว้เพื่อเป็นการแก้ไขในครั้งต่อไปถ้าหากมีความจำเป็น นั่นประการที่ ๑

ประการที่ ๒ กระผมมีความคิดเห็นว่าการแก้ไขใด ๆ ก็ตาม หรือการที่จะได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับใดก็ตามขอให้ประชาชนมีส่วนร่วม มันก็จะดับประเด็นของการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามาจากเผด็จการหรือมาจากองค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งไม่ชอบมาพากลอย่างนี้เป็นต้น กระผมไม่อยากให้กระแสในสังคมมีความขัดแย้งในเรื่องตัวกฎหมายซึ่งเป็นหลักดังกล่าว จะแก้ไขยากหรือง่าย แต่ก็ต้องเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขดังประเด็นที่ได้สรุปแล้วในเอกสารครับท่านประธาน ตามที่ท่านประธานสรุปนั้นผมคิดว่าเป็นเหตุเป็นผล

ประการที่ ๑ เราคำนึงถึงว่าเราได้รับมอบหมายจากสภาให้มาทำหน้าที่อะไร ประเด็นที่เราพิจารณาว่ามาตรา ๒๕๖ เป็นประเด็นแรกที่เราจะต้องหาคำชี้แจงหรือเหตุผลประกอบนั้นคงไม่ยาก คงตรงกัน นี่เป็นประเด็นที่ ๑

ประเด็นที่ ๒ ถ้าเรามี สสร. ด้วย เราจะฟันธงว่ามาตรานั้น มาตรานี้ประเด็นนั้น ประเด็นนี้คงไม่ได้แล้ว เพราะถ้ามี สสร. เขาก็มีอำนาจ มีหน้าที่ที่จะต้องเขียนเราจะให้ธงว่าเป็นแบบนั้น แบบนี้ ใน สสร. ที่จะทำแบบเราก็เป็นไปไม่ได้ ก็คงจะตรงกันครับท่านประธาน ผมสรุปง่าย ๆ คงไม่มีปัญหาสลับซับซ้อน ส่วนเหตุผลประกอบผมคิดว่าเราสามารถอธิบายได้ครับท่านประธาน”[๔๓๕]

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธานพีระพันธุ์ครับ เรื่องเกี่ยวกับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นนะครับ ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญ จริง ๆ ตั้งแต่เรายกร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ เอกลักษณ์จุดเด่นที่สำคัญที่สุด ก็คือการร่างรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ ครั้ง เราไปดำเนินการรับฟังความคิดเห็นทั่วประเทศ เรามีคณะกรรมาธิการโดยเฉพาะที่จัดรับฟังความคิดเห็นเรื่องนี้เลยนะครับ ในช่วงบรรยากาศแบบนี้ผมว่าทุกท่านก็ทราบกันดีว่าการแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำได้ยากมาก แล้วก็การตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่เราตั้งกันขึ้นมา ทุกท่านก็คงทราบกันอยู่ในใจว่านี่คือการตั้งขึ้นมา เพื่อผ่อนหนักให้มันเป็นเบา เพราะว่าเรารู้อยู่แล้วว่าเสนอร่างเข้าไปในที่ประชุมร่วมของรัฐสภาเดี๋ยวก็สะดุดอยู่ดี เพราะ ส.ว. เพียง ๘๔ ท่านก็สกัดไว้แล้วนะครับ เราก็เลยพยายามจะสร้าง

---

[๔๓๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๓๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

กรรมาธิการชุดนี้ขึ้นมาเพื่อจะพยายามลดความตึงเครียดของการแก้รัฐธรรมนูญให้มันผ่อนคลายลง อย่างน้อยที่สุดก็ได้มีข้อเสนอออกมาว่าอยากจะให้แก้ แก้เรื่องอะไร แก้ประเด็นไหน แก้วิธีการแก้หรือไม่อย่างไร และโดยมีเสียงของพี่น้องประชาชนคอยสนับสนุน อย่างน้อยที่สุดจะได้ค่อย ๆ ขยับกันละทีก้าว ๆ นะครับ ทั้ง ๆ ที่ถามว่าเสียงในสภาของพวกเรา เรายื่นร่างแก้ได้เลยไหม ยื่นได้แน่นอนครับ และมันก็จะตกภายในไม่กี่วันทันที เราเลยเลือกใช้ช่องทางแบบนี้แทนเพื่อผ่อนคลายลง ดังนั้นผมจึงคิดว่า เพื่อจะทำให้ผลงานของคณะกรรมาธิการชุดนี้ได้สัมฤทธิผลตามที่เราตั้งขึ้นมาจริง ๆ ปฏิเสธไม่ได้เลยครับว่ามันจำเป็นต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนะครับ ในช่วงเวลานี้หลายท่านมักจะพูดกันว่าเรากังวลว่าจะเกิดการเมืองบนท้องถนน จริง ๆ แล้วการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมันควบคู่กันไปอยู่แล้ว ทั้งในรัฐสภา รัฐบาล สถาบันการเมือง แล้วก็การเรียกร้อง การชุมนุมของพี่น้องประชาชน มันเป็นเรื่องปกติอยู่แล้ว แต่อะไรจะมีมากมีน้อย ปัจจัยสำคัญอยู่ที่รัฐสภาครับ ถ้าเกิดว่ารัฐสภา รัฐบาล ตอบสนองความต้องการของข้อเรียกร้องของประชาชนได้ การเมืองบนท้องถนนก็จะลดลงโดยอัตโนมัติ แต่ถ้าเราตอบสนองข้อเรียกร้องของประชาชนไม่ได้ บนท้องถนนก็เกิด มันเป็นเรื่องปกติ ดังนั้นผมคิดว่าคณะกรรมาธิการชุดเรานี้จะสามารถทำให้การเมืองบนท้องถนนลดลง ก็คือเราจำเป็นต้องเข้าไปหาประชาชนเพื่อรับฟังความคิดเห็น ต่อให้เราไม่ทำผมก็เชื่อว่าพี่น้องประชาชน ภาคประชาสังคมต่าง ๆ เขาก็ทำของเขาอยู่ดีนะครับ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าส่วนนี้อย่างน้อยที่สุดมันเป็นการลดทอนความตึงเครียดในบรรยากาศที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ แก้ยาก ผมจึงสนับสนุนให้มีการเดินหน้ารับฟังความคิดเห็นของประชาชน ส่วนจะกังวลใจกันว่าจะเสียเวลาไหม เพราะชุดของเรามีอายุไม่นาน ผมคิดว่าเราทำพร้อมกันได้อยู่แล้ว แล้วก็ ตั้งอนุกรรมาธิการไปรับฟังความคิดเห็น ในขณะเดียวกันเราก็สามารถประชุมชุดใหญ่ ได้ทุก ๆ สัปดาห์อยู่แล้วนะครับ ขอบคุณครับ”[๔๓๖]

“ผมคิดว่าเห็นด้วยกับหลายท่านที่พูดกันไป คือก็ต้องยอมรับความเป็นจริงว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี่มันก็คือผลพวงของรัฐประหาร ปี ๒๕๕๗ และมันก็ถูกกลายมาเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอำนาจนะครับ ดังนั้นถ้าเราพิจารณาดูสถานการณ์ปัจจุบันนี่วัตถุประสงค์ของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มันเริ่มเดินหน้าไปแล้วก็คือบรรลุวัตถุประสงค์แล้วเพราะเขาได้สืบทอดอำนาจเรียบร้อย ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามันมีพลังทางการเมือง พลังทางสังคมอยู่กลุ่มหนึ่ง ซึ่งสะสมเอาไว้มาตั้งแต่หลังรัฐประหาร ปี ๒๕๔๙ แล้วนะครับ คือต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญนะครับ ดังนั้นพลังฝ่ายที่อยากจะแก้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี่ยังคงดำรงอยู่แล้วก็สะสมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แน่นอนที่สุดครับคนที่ครองอำนาจอยู่ปัจจุบันนี่ไม่อยากให้แก้นะครับ หรืออาจจะยอมให้แก้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะว่ารัฐธรรมนูญเป็นกลไกสำคัญของเขา ในขณะที่ฝ่ายตรงกันข้ามฝ่ายที่ต่อต้านนี่ก็ต้องอยากแก้ แล้วก็อยากจะแก้ใหญ่นะครับ พร้อม ๆ กันนั้นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ดันไปเขียนวิธีการแก้ให้มันแก้ยากมาก ๆ อีกเสมือนเป็นกุญแจที่ล็อกประตูปิดตายไว้สุดท้าย สถานการณ์แบบนี้มันสุ่มเสี่ยงที่จะนำมาซึ่งความขัดแย้งได้มากนะครับ ดังนั้นพวกเราสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและคณะอนุกรรมาธิการจึงต้องทำหน้าที่ในการช่วยกันถอดสลักอันนี้ให้ได้ แต่จะทำอย่างไรครับ สมมุติเราบอกว่าเราอยากจะแก้โดยการให้ยกเลิก ส.ว. ส.ว. ก็ไม่ยอมให้แก้แน่นอน เราอยากจะให้แก้ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ คนที่มีอำนาจอยู่ปัจจุบันก็ไม่ยอมให้มีแน่นอนนะครับ มันก็เลยต้องมานั่งคิดกันว่าสุดท้ายในท้ายสุดผลลัพธ์นี่ต้องการอะไรโดยพิจารณาถึงความเป็นจริง สถานการณ์ในทางการเมือง ดุลอำนาจต่าง ๆ ที่อยู่ตอนนี้มันก็มีอยู่แค่ ๒ ทางครับ ก็คือเดินหน้า เดินหน้าอย่างเดียว สำเร็จไม่สำเร็จไม่รู้เดินหน้าอย่างเดียวกับอีกทางหนึ่งคือหาทางเจรจาพูดคุยกันต่อรองกันนะครับ ผมคิดว่า เพื่อนสมาชิกแล้วก็กรรมาธิการนี่นะครับน่าจะเห็น

---

[๔๓๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

กันเป็นแบบหลังนะครับ เราถึงเสนอญัตติให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ขึ้นมา เพราะถ้าเดินหน้าอย่างเดียวจริง ๆ เสียง ส.ส. หลายพรรครวมกันนิดเดียวก็เสนอแก้ได้แล้วครับ แต่แก้เสร็จก็จะตกทันทีนะครับ ก็จะทำไม่สำเร็จนะครับ ผมคิดว่าพวกเราตัดสินใจเลือกกันทางหลัง คือพยายามหาทางเปิดช่องพูดคุยเจรจากัน ในระยะหลังนี่ผมไปศึกษารูปแบบ Model ในการค่อย ๆ เปลี่ยนผ่านจากเผด็จการทหารกลับไปสู่ประชาธิปไตยในหลากหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลาตินอเมริกา ซึ่งมีสภาพแวดล้อมคล้าย ๆ กับเรา คือรัฐประหารบ่อย และทหารครองอำนาจยาวนะครับ เขาก็มีการต่อสู้ตลอดเวลา ตอนที่ทหารครองอำนาจ สู้ทีไรก็แพ้ครับ ถูกจับ ถูกติดคุกกันตลอด ในท้ายที่สุดเปลี่ยนได้ ก็คือการเจรจานะครับ ก็คือทหารตัดสินใจจะค่อย ๆ ออกจากอำนาจแล้วก็มาเจรจาว่าจะจัดการอย่างไรนะครับ พม่าเพื่อนบ้านเราซึ่งเมื่อก่อนเราเป็นตัวแบบเขาเดี๋ยวนี้เขาอาจจะต้องมาเป็นตัวแบบเราแล้วนะครับ ก็คือว่าพม่านี่ตั้งแต่ปี ๘๘ ที่ SLORC ขึ้นมามีอำนาจนี่นะครับแล้วสู้อย่างไรก็แพ้ ต่างชาติกดดันอย่างไรก็ไม่ยอม จนนายทหารพม่าตัดสินใจจะค่อย ๆ ทยอยลงจากอำนาจถึงเริ่มเปิดการเจรจา แล้วก็มีการทำรัฐธรรมนูญใหม่ และรัฐธรรมนูญใหม่ก็มีทหารคุมเชิงเอาไว้อยู่นะครับ แต่ในท้ายที่สุดสภาเข้าไปก็ค่อย ๆ ขยับก็ขยับแก้จนพัฒนาไปได้เรื่อย ๆ ทีนี้มาถึงของเราครับท่านประธานและเพื่อนกรรมาธิการ คือผมคิดว่าพูดถึงตัวรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มันก็จะมีอยู่แค่วิธีการกับเนื้อหา เนื้อหาเราต่างคนต่างวิจารณ์กันเต็มที่ ผมว่าหลายประเด็นก็สอดคล้องกัน หลายประเด็นอาจจะเห็นแตกต่างกัน แต่เราพูดถึงเนื้อหาให้ตายอย่างไร พอสรุปได้เสร็จไปถึงการแก้ก็จะแก้ไม่ได้อีกอยู่ดี เพราะวิธีการแก้มันล็อกเอาไว้ แก้ยากมากนะครับ ดังนั้นมันก็เลยต้องคุยกันทั้ง ๒ เรื่อง ทั้งวิธีการแก้และตัวเนื้อหาที่ต้องการจะแก้ วิธีการแก้เรื่องมาตรา ๒๕๖ เท่าที่ผมฟังทั้งในชั้นสภาผู้แทนราษฎรและในชั้นกรรมาธิการแล้วก็เสียงของพี่น้องประชาชนด้านนอกก็เหลืออยู่แค่ ๒ วิธีใหญ่ ๆ ก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ ให้กลับไปเป็นแบบเดิม ก็คือใช้กึ่งหนึ่งของรัฐสภาซึ่งประเทศไทยเราใช้อย่างนี้มาโดยตลอดตั้งแต่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๑๗ จนมาถึง ปี ๒๕๕๐ หรือแก้มาตรา ๒๕๖ เพื่อไปเปิดทางให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมาทำให้ทั้งฉบับเหมือนตอนที่เราเปลี่ยนผ่านไปสู่รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ก็เหลืออยู่แค่ ๒ ทางนี้เท่านั้น แต่ทั้ง ๒ วิธีการนี้ผมก็เชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ยอม เพราะว่าหัวใจสำคัญที่สุดของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ในสายตาเขาคือเรื่องวิธีการแก้ครับ ไม่อย่างนั้นไม่มีทางออกแบบมาล็อกแน่นแบบนี้หรอก ก็เพราะทราบดีว่าถ้ากลับไปสู่ระบบเลือกตั้งแบบปกติเดี๋ยวจะมีคนมาแก้รัฐธรรมนูญของเขาอีก เขาก็เลยต้องเอากุญแจล็อกกันเอาไว้ บทเรียนจากปี ๒๕๕๐ เคยผ่านมาแล้ว ทีนี้พอเวลาเรามานั่งพูดคุยกันในกรรมาธิการ เราก็มักจะบอกว่าต้องไปศึกษาก่อนตั้งไปอย่างนั้นอย่างนี้ก่อน ผมเรียนว่าองค์ความรู้เรื่องการแก้รัฐธรรมนูญประเทศไทยมีอยู่เรียบร้อยแล้ว ตอนที่เราประชุมกันในสภาฝ่ายเลขานุการทำเอกสารมาให้เป็นปึกเลยครับสรุปวิธีการแก้ของรัฐธรรมนูญไทยทุกฉบับเอาไว้ให้เรียบร้อยแล้ว งานวิจัยของวิธีการแก้ศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ก็มีออกมาหมดแล้ว ผมเลยคิดว่าเรื่องการศึกษาเรื่ององค์ความรู้น่าจะใช้เวลาไม่นานหรอกครับ มันเหลืออยู่อย่างเดียวครับ คือเรื่องเจตจำนงครับ เรื่องเจตจำนงอย่างเดียวคือเจตจำนงของผู้มีอำนาจในทางการเมืองตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ อันนี้อาจจะต้องขออนุญาตเอ่ยชื่อกันตรงไปตรงมาคือท่านนายกรัฐมนตรีนี่ล่ะครับ คือถ้าท่านนายกรัฐมนตรีตัดสินใจว่าเอาเมื่อไร ผมว่าทุกอย่างง่ายหมด ปัญหาคือเวลาเราพูดคุยกันเสร็จหมดเรียบร้อยสุดท้ายผมคิดว่าการตัดสินใจก็คือคนที่ครองอำนาจอยู่ปัจจุบันว่าเขาพร้อมที่จะแก้หรือยังด้านหนึ่งก็ทำได้เพียงแค่พลังกดดันไป ในท้ายที่สุดผมเรียนคณะกรรมาธิการแบบนี้ครับ เรามีเวลาอยู่เพียง ๑๒๐ วัน ถ้าหากในท้ายที่สุดจบ ๑๒๐ วัน แล้วเราไม่ได้อะไรออกไปเลยผมว่าจะถูกติฉินนินทาจากสังคมแน่นอนนะครับ ผมคิดว่าอย่างน้อยที่สุดต้องคุยกันให้ได้ว่า กรรมาธิการเห็นด้วยกับการแก้ วิธีการแก้แบบใดนะครับ แล้วก็ในส่วนของเนื้อหาอาจจะลงทุกเรื่องไม่ได้ แต่ก็ดีเป็นกรอบเอาไว้ว่าคุยเฉพาะเป็นกรอบนะครับ วันนั้นในชั้นอนุกรรมาธิการผมก็เสนอในอนุกรรมาธิการไปแล้วว่าคุยกัน ๔ กรอบใหญ่ ๆ นั่นก็คือเรื่องสิทธิและเสรีภาพกระจายอำนาจ กรอบที่ ๑ กรอบที่ ๒ คือสถาบันการเมือง รัฐสภา การเลือกตั้ง

พรรคการเมือง กรอบที่ ๓ คือระบบการตรวจสอบ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญา องค์กรอิสระ และกรอบสุดท้ายสำคัญที่สุดก็คือ ๓ กรอบแรกจะไม่มีวันได้แก้แน่ถ้าไม่คุยกรอบสุดท้าย นั่นก็คือวิธีการแก้ ผมคิดว่าเราคุยกันประมาณนี้ เพราะไม่อย่างนั้นต่อไปเรื่อย ๆ เราก็จะไล่ทีละมาตรากันไปเรื่อย ๆ แล้วผมว่า ๑๒๐ วัน ไม่พอแน่นอน อาจจะต้องมาเป็นประเด็นเป็นหลัก แล้วก็อาจจะไม่ถึงขั้นยกร่างให้เขาด้วยก็ได้ เอาเป็นประเด็นว่าเราอยากจะให้แก้อย่างไรนะครับ ขอบคุณครับ”[๔๓๗]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ก่อนอื่นต้องขออนุญาตขออภัยที่ประชุมนะครับ พอดีผมเข้ามาช้านิดหนึ่ง พอดีติดเรื่องการยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจ เพิ่งเสร็จเรียบร้อยเมื่อสักครู่นะครับ ผมขออนุญาตอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ นะครับ บางส่วนผมก็ได้พูดในที่ประชุมอนุกรรมาธิการไปแล้วนะครับ แล้วก็ท่านประธานอนุบอกว่าน่าจะมานำเสนอในกรรมาธิการชุดนี้ด้วยครับผมขอเรียนแบบนี้ครับ การศึกษาเรื่องเกี่ยวกับวิธีการแก้รัฐธรรมนูญนี่ แน่นอนที่สุดในวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเราต้องยืนยันว่าการแก้รัฐธรรมนูญต้องทำได้ยากกว่าการแก้พระราชบัญญัติ ไม่อย่างนั้นเรายืนยันไม่ได้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้นวิธีการแก้รัฐธรรมนูญอย่างไรมันต้องไม่เหมือนกับการแก้พระราชบัญญัติแน่นอน อันนี้ต้องเห็นตรงกันหมด แต่ทีนี้พอเรามาดูนี่ แล้วเราก็วิพากษ์วิจารณ์ว่ารัฐธรรมนูญไทยในอดีตที่ผ่านมาแก้ง่ายเกินไปดังนั้น ๒๕๖๐ จึงต้องทำให้มันแก้ยาก และนี่เป็นเหตุผลที่ทาง กรธ.พยายามพูดมาโดยตลอดบอกว่าครั้งนี้ที่ต้องให้แก้ยากเพราะเมื่อก่อนมันแก้ง่ายเกินไปที่ไหน ๆ เขาก็แก้ยากทั้งนั้น ผมเรียนว่าการศึกษาเปรียบเทียบวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญกับต่างประเทศกับประเทศไทยนี่ แน่นอนครับ รัฐธรรมนูญต่างประเทศหลายฉบับแก้ยากกว่ารัฐธรรมนูญไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ในช่วง ๒๔๗๕ จนมาถึง ๒๕๕๐ แล้วพอมา ๒๕๖๐ นี่แก้ยากสุด ๆ เลยนะครับ จึงมีคนกล่าวกันว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แก้ไขยากแบบนี้ถูกต้องแล้วครับเป็นไปตามหลักสากล เป็นไปตามมาตรฐานของต่างประเทศ แต่ผมคิดว่าการเปรียบเทียบแบบนี้อาจจะทำให้เข้าใจผิดและเปรียบเทียบแบบผิดฝาผิดตัวได้เพราะอะไรครับ ข้อที่ ๑ ครับ รัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่เขาเขียนเอาไว้ให้แก้ยากนี่นะครับ รัฐธรรมนูญฉบับนั้นมันมีความชอบธรรมในทางประชาธิปไตยของมัน เช่น บางประเทศอยู่ในสภาวะสงคราม ความขัดแย้งทางการเมือง จนกระทั่งเจรจายุติปรองดองได้แล้วหาฉันทามติใหม่ร่วมกันจนทำมาเป็นรัฐธรรมนูญ อย่างนี้เขาเลยทำให้มันแก้ยากเพราะตกลงร่วมกันได้เรียบร้อยแล้วว่าเอาแบบไหน ก็เลยทำให้มันแก้ยากนะครับหรือบางต่างประเทศเคยอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์ วันนี้กลับมาสู่เสรีประชาธิปไตย เช่น ในยุโรปตะวันออก พอเขาตกลงกันได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญแบบใหม่ แบบเสรีประชาธิปไตย เขาเลยเขียนให้มันแก้ยาก หรือบางประเทศเป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านการตกผลึกร่วมกันของคนในสังคมจนได้ Consensus ฉันทามติมา ก็เลยเขียนตกลงกันว่าในเมื่อเราตกลงกันได้อะไรแบบนี้แล้วนะอย่าให้ใครมาแก้ให้มันง่าย ๆ อีก ก็เขียนให้มันแก้ยาก ตรงกันข้ามกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ของเรา รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เรานี่ มันมีฐานที่มาสืบทอดอำนาจจากการรัฐประหาร หากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีฐานที่มาชอบธรรมมาก ทำนองเดียวกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ นี่ ผมคิดว่าการเขียนให้แก้ยากคงจะไม่เป็นปัญหา แต่พอที่มาของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีลักษณะแบบนี้ แล้วพอไปเขียนแก้ยากมันกลับกลายเป็นปัญหาแทนคือข้อที่ ๑

ข้อที่ ๒ ผมคิดว่าการเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญต่างประเทศจำเป็นต้องดูบริบทของเขาด้วย เมื่อสักครู่นี้ท่านอาจารย์โภคินได้พูดไปแล้วนิดหนึ่ง ก็คือว่าบางประเทศที่เขาเป็นสหพันธรัฐ พอเป็นสหพันธรัฐนี่เวลาจะแก้รัฐธรรมนูญต้องเอาวุฒิสภาซึ่งเป็นผู้แทนของพวกตัวแทนจากมลรัฐต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้รัฐธรรมนูญด้วย แบบนี้เป็นต้นดังนั้นมันต้องดูบริบทของต่างประเทศด้วย หรือบางประเทศมีชนกลุ่มน้อยมีหลายเชื้อชาติอยู่เยอะ ก็ต้องเอาคนเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้รัฐธรรมนูญด้วย

---

[๔๓๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ประการที่ ๓ ครับ ผมคิดว่าต้องประเมินถึงความเป็นจริงในทางการเมืองว่าองค์กรทางการเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมแก้รัฐธรรมนูญนั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร อย่างของเรานี่นะครับ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถ้ากล่าวกันให้สั้น ๆ ก็คือว่าคุณจะแก้รัฐธรรมนูญได้ต้องมีวุฒิสภา สมาชิกวุฒิสภาสนับสนุนประมาณ ๘๔ คนขึ้นไป ในขณะที่วุฒิสภามีที่มาจากหัวหน้าคสช. ดังนั้นพอคุณเขียนรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แบบนี้มันก็เลยแก้ยาก โดยปริยาย ไม่ต้องอะไรเลยครับ ต่อให้วันนี้เรากลับไปให้แก้โดยใช้กึ่งหนึ่งของรัฐสภาเหมือนปี ๒๕๕๐ เหมือนปี ๒๕๔๐ นะครับ แล้วภายใต้ ส.ว. แบบนี้นี่ยังแก้ยากเลยครับ ณ วันนี้ต่อให้กลับไปเป็นแบบ ๒๕๕๐ แบบ ๒๕๔๐ นี่ แล้วเป็นแบบนี้ ผมว่าจะแก้แต่ละทีก็แก้ยากครับ เพราะ ส.ว. มีที่มาแบบนี้ ดังนั้นเช่นเดียวกันก็มีคนกล่าวกันบอกว่าสมัยหนึ่งตอนที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ใช้เสียงข้างมากพรรคเดียวของสภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภาอีก กลายเป็นว่าพรรคการเมืองพรรคเดียวในเวลานั้นสามารถแก้รัฐธรรมนูญได้หมดเลย เพราะฉะนั้นมันต้องดูเหตุปัจจัยประกอบด้วยว่าองค์กรทางการเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมแก้ตอนนั้นมีลักษณะแบบไหน ผมเรียนว่าทุกวันนี้แม้กระทั่งเราจะ Back กลับไปสู่แบบเดิมกึ่งหนึ่งของรัฐสภาผมยังคิดไม่ออกเลยว่าเราจะเอา ส.ว. จากไหนมาร่วม เราจะเอา ๓๗๕ เสียงจากไหนภายใต้โครงสร้างทางการเมืองแบบปัจจุบัน ส่วนเรื่องกรณีประชามตินี่นะครับ ผมคิดว่าโอเคละเราถกเถียงกันได้ว่าพี่น้องประชาชนอยากเอารัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือไม่ อย่างไรแต่ต้องยอมรับว่าตอนรณรงค์นี่ ฝ่ายที่เขาไม่อยากให้แก้มันรณรงค์ยากกว่าจริง ๆ นะครับ มันมีคนถูกดำเนินคดีเยอะ แล้วผมเชื่อว่าพี่น้องประชาชนจำนวนมากที่ไปโหวตรับรัฐธรรมนูญส่วนหนึ่งก็เพราะคิดว่า พลเอก ประยุทธ์ จะออกจากอำนาจแล้ว จะได้กลับไปสู่การเลือกตั้งระบบปกติแล้ว ไม่มีใครคิด บางท่านยังเพิ่งมาตอนโหวตเลือกนายกรัฐมนตรีต้นเดือนมิถุนายน คนก็เพิ่งจะมาเห็นนี่ว่า ส.ว. ในท้ายที่สุดมีฤทธิ์เดชแบบนี้ด้วยในการเลือกนายกรัฐมนตรี เพราะฉะนั้นผมว่าการกล่าวอ้างเรื่องประชามติก็เป็นความเห็นที่แตกต่างกัน แต่มันต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มันมีที่มาไปเชื่อมโยงกับการสืบทอดอำนาจจริง ๆ ครับ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าด้านหนึ่งต้องยอมรับตรงนี้ก่อนว่าพอรัฐธรรมนูญมันมีปัญหาแล้วมันมีคนที่อยากจะแก้จำนวนมาก และเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพมากขึ้นเรื่อย ๆ แล้วก็มีคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ไม่อยากแก้ สถานการณ์นี่ปล่อยกันไว้แบบนี้ไม่ได้วันหนึ่งมันนำมาสู่การปะทะขัดแย้งกันแน่นอนนะครับ ดังนั้นวิธีการหนึ่งซึ่งผมคิดว่าน่าจะช่วยได้ คือต้องช่วยกันถอดสลักเรื่องนี้ คือให้วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมันง่ายขึ้น อย่างน้อยที่สุดหม้อนี้ หม้อน้ำที่น้ำมันกำลังเดือดนี่อย่าเอาฝาหม้อไปปิดจนมันทะลักออกมาเปิดรูระบายให้สักเล็กน้อยก็ยังดีโดยผ่านการเปลี่ยนวิธีการแก้รัฐธรรมนูญให้มันง่ายขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ครับ”[๔๓๘]

“เรียนท่านประธานและกรรมาธิการทุกท่านครับ ผมขออนุญาตชี้แจงใน ๓ ประเด็นทั้งหมด ประเด็นแรก คือขอชี้แจงเกี่ยวกับความเห็นของผมที่อภิปรายไว้ในชั้นอนุกรรมาธิการเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ประเด็นที่สองคือ เรื่องเกี่ยวกับการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในท้ายที่สุดมันทำได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราเคยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญในอดีตมาแล้ว และประเด็นที่สาม คือเกี่ยวกับกรณีของข้อเสนอของนักศึกษาต่าง ๆ ที่รวบรวมกันเข้ามา

ประเด็นแรก เรื่องเกี่ยวกับความเห็นผมที่อภิปรายไว้ใน ชั้นคณะอนุกรรมาธิการคือในชั้นคณะอนุกรรมาธิการได้เชิญนักวิชาการ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มาให้ความรู้เราทั้งในเรื่องของกฎหมายเปรียบเทียบจากต่างประเทศว่าเขามีวิธีการแก้รัฐธรรมนูญอย่างไรแล้วก็ประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญไทยในอดีตว่ากำหนดวิธีการแก้รัฐธรรมนูญเอาไว้อย่างไรบ้าง บทสรุปของมันก็คือว่าแน่นอนที่สุดรัฐธรรมนูญมันต้องแก้ไขยากกว่าพระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญ มันต้องมีวิธีการตราที่ไม่เหมือนพระราชบัญญัติ เพราะถ้าเหมือนกันรัฐธรรมนูญมันก็ไม่ได้เป็นกฎหมายสูงสุด ดังนั้น จึงเป็นธรรมดาอย่างที่วิธีการเขียนรัฐธรรมนูญแก้รัฐธรรมนูญจะไม่เหมือน

---

[๔๓๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

พระราชบัญญัติ ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเราใช้กึ่งหนึ่งของรัฐสภามาโดยตลอดเพิ่งมามีครั้งนี้ที่แก้ยากมาก ผู้ร่างก็พยายามอธิบายกันว่าประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ แล้วมันแก้ง่ายกว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องจริงนะครับ เวลาเราไปดูรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นมันแก้ยากกว่าของเราจริง ๆ แต่เขามีเหตุผลของเขาครับ ก็คือว่ารัฐธรรมนูญของหลากหลายประเทศที่กำหนดให้แก้ยากมันเป็นรัฐธรรมนูญที่มันผ่านฉันทามติร่วมกันของคนในสังคมมาแล้ว เช่น มันสิ้นสุดสงครามโลกแล้วเขากำลังสร้างประเทศใหม่แล้วตกลงกันได้ใช้รัฐธรรมนูญแบบนี้ พอเป็นแบบนี้ปุ๊บก็เลยทำให้มันแก้ยากขึ้นหรือเป็นประเทศที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ประชาธิปไตยเรียบร้อยแล้วก็เลยกำหนดให้รัฐธรรมนูญมันแก้ยากขึ้น ทีนี้ของประเทศไทย ๒๕๖๐ มันกลับตาลปัตรมันเป็นรัฐธรรมนูญที่สืบเนื่องมาจากการยึดอำนาจของ คสช. แล้วพอคุณยึดอำนาจเสร็จแล้วคุณมาเขียนรัฐธรรมนูญกันเอง เสร็จแล้วคุณก็เลยเขียนให้มันแก้ยาก เพราะกลัวว่าถ้าเลือกตั้งแล้วฝ่ายที่ได้รับเลือกตั้งมาจะเข้ามาแก้มันอีก ก็เลยสกัดให้มันแก้ยากขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น ถ้าอธิบายกับกฎหมายเปรียบเทียบจากต่างประเทศผมว่าผิดฝาผิดตัว ในทางกลับกันในต่างประเทศเองก็เคยมีประสบการณ์แบบเราคือประเทศที่เขียนรัฐธรรมนูญโดยผู้ชนะ ผู้ชนะก็พยายามจะสกัดไม่ให้ฝ่ายข้างน้อยขึ้นมาเปลี่ยนรัฐธรรมนูญของตัวเอง เขาก็เขียนไว้แก้ยาก ๆ เหมือนกัน แต่ผลลัพธ์ที่ตามมาคืออะไร ความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้น เหตุการณ์นองเลือดหรือบางครั้งก็ไปจบด้วยวิธีการฉีกรัฐธรรมนูญแบบผิดปกติ เพราะฉะนั้นนี่คือบทเรียนที่ต่างประเทศเขาให้ไว้อยู่เหมือนกัน ดังนั้น เวลาเราจะเปรียบเทียบจากต่างประเทศต้องพิจารณาด้วย ดังนั้นในความเห็นของผมคือ ผมเห็นว่าด้วยสภาพรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งมันสืบเนื่องมาจากการยึดอำนาจ มันไม่ใช่เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็น Consensus หรือฉันทามติร่วมกันของคนไทยทั้งประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ดังนั้น รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ควรจะใช้วิธีการแก้กลับไปเป็นแบบเดิม คือกึ่งหนึ่งของรัฐสภาก็เพียงพอ แล้วถ้าวันใดเราได้รัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์จริง ๆ เป็นฉันทามติร่วมกันของคนทั้งประเทศจริง ๆ ไม่ได้สืบเนื่องมาจากการยึดอำนาจแบบนี้จะเขียนให้แก้ยากก็ไม่ว่ากัน แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้มันเขียนให้แก้ยากแบบนี้ไม่ได้ นี่คือความเห็นประเด็นที่หนึ่งครับ

ประเด็นที่สอง เรื่องเกี่ยวกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่เคยพูดกันไว้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้บอกว่าการแก้รัฐธรรมนูญทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับทำไม่ได้ เขาเขียนแค่เป็นความเห็นแทรกเข้าไปในคำวินิจฉัยเท่านั้นเอง ในทางทฤษฎีวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความรัฐธรรมนูญ ผลของคำวินิจฉัยที่จะผูกพันทุกองค์กรจะผูกพันเฉพาะตัวคำบังคับของคำวินิจฉัย ผูกพันเฉพาะคำบังคับเท่านั้น แต่ในส่วนที่ศาลรัฐธรรมนูญพูดเป็นความเห็นประกอบ ในกฎหมายต่างประเทศเขาเรียกกันว่า โอบีเทอดิกตูม เป็นภาษาละติน คือมันเป็นความเห็นประกอบเท่านั้น ความเห็นประกอบส่วนนี้มันไม่ผูกพันทุกองค์กร ความเห็นที่ว่านั้นก็คือ ข้อแนะนำบอกว่าถ้าอยากจะไปทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ควรผ่านประชามติก่อน นั่นคือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้นแล้วถ้าเราพิจารณาในอดีตประเทศไทยเราเคยทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มาแล้วด้วยวิธีการแก้รัฐธรรมนูญเพื่อทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ๒ ครั้งคือจากวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ กลายไปเป็นรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ ครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ คือการแก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๓๔ กลายมาเป็นรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ นั่นก็คือใช้กระบวนการแก้ในรัฐธรรมนูญของเก่าเพื่อนำไปสู่การเขียนรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ดังนั้นมันจึงไม่มีทางเป็นเรื่องการล้มล้างการปกครองหรือว่าทำไม่ได้แต่อย่างใด อยู่ที่ว่าจะทำหรือไม่เท่านั้นเอง

ประเด็นสุดท้ายครับท่านประธาน เกี่ยวกับเรื่องข้อเสนอของนักศึกษาก็ขอบคุณทางฝ่ายเลขานุการที่รวบรวมเอกสารมาถือว่าเป็นประโยชน์มาก ก็คือได้รวบรวมข้อเสนอต่าง ๆ ที่องค์กรภาคประชาชน แล้วก็นิสิตนักศึกษา การชุมนุมต่าง ๆ เขาเรียกร้องกันแต่เท่าที่ผมฟังเท่าที่ผมติดตามคือข้อเสนอของเขาเฉพาะที่เกี่ยวกับการแก้รัฐธรรมนูญ ก็พูดกันตรงไปตรงมามันยังไม่ได้เป็นเอกภาพ ส่วนหนึ่งบางฝ่ายก็บอกว่าขอใหม่ทั้งฉบับ บางฝ่ายก็บอกว่าไม่เอา ส.ว. บางฝ่ายก็บอกว่าให้แก้มาตราสุดท้าย มาตรา ๒๗๙ บางฝ่ายก็บอกว่า

ให้แก้เรื่ององค์กรอิสระ บางฝ่ายบอกว่าให้แก้เรื่องระบบการเลือกตั้งต่าง ๆ ดังนั้น ความเห็นมันกระจัดกระจายมากยังไม่ได้เป็นเอกภาพ ทีนี้เวลาเราพิจารณาถึงข้อเรียกร้องของนักศึกษาหรือการชุมนุม ผมเองมีประสบการณ์คือใช้ชีวิตอยู่กับนิสิตนักศึกษามามากกว่า ๑๐ ปีก็รู้ลักษณะความคิดอารมณ์ของเขาเวลาเขาต้องการอะไรบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งมีการใช้โซเชียลมีเดีย มีการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วกว่าแต่ก่อนจำนวนมาก ดังนั้น จากหลากหลายครั้งเวลาการเรียกร้องต่าง ๆ ผมคิดว่าเวลาเราปฏิบัติกับข้อเรียกร้องของเขาตอบสนองต่อข้อเรียกร้องของเขาใช้วิธีการแบบเดิม ๆ ที่ทำกันมาในยุคนี้ผมคิดว่าอาจจะไม่สำเร็จ ยกตัวอย่างเช่น ใช้วิธีการประเภทบอกว่ามีใครไปอยู่เบื้องหลังไหม มีใครสั่งการไหม อย่างเช่น มีคนติดต่อผมมาหลายคนบอกให้ผมไปเตือนนักศึกษา ให้ห้ามหน่อยคำถามคือนักศึกษายุคปัจจุบันผมเชื่อว่าห้ามไม่อยู่ครับ ไม่มีทางห้ามอยู่ คือมันเป็นกระแสความร้อนแรงต่าง ๆ ซึ่งมันเป็นปฏิกิริยาเกิดขึ้นจากสถานการณ์ปัจจุบัน ถ้าสถานการณ์ปัจจุบันไม่เป็นแบบนี้นักศึกษาก็ไม่ขึ้นมาแบบนี้หรอกครับ ดังนั้นมันสืบเนื่องกัน ฉะนั้นวิธีการถ้าเรามองว่าการชุมนุมเรากังวลว่ามันจะเลื่อนไถลไปสู่ในจุดที่เราคาดหมายไม่ได้ว่ามันจะจบอย่างไรดังนั้นในช่วงเวลาที่มันยังไม่ได้ไปถึงสถานการณ์เช่นนั้นใครที่ยังพอทำอะไรได้ต้องช่วยกันทำ สถาบันการเมืองซึ่งมีอำนาจตามรัฐธรรมนูญอยู่ในระบบต้องช่วยกันทำ ทำเพื่อจะป้องกันไม่ให้มันลื่นไถลไปจนเราควบคุมไม่ได้ สุภาษิตง่าย ๆ คือเมื่อคุณยังมีโอกาสควบคุมอยู่คุณต้องควบคุม คุณต้องใช้โอกาสนั้นในการควบคุม แต่ถ้าคุณปล่อยลื่นไถลไปแล้วคุณมองย้อนกลับหลังมาคุณไม่มีโอกาสจัดการมันใหม่แล้ว ผมยังเห็นว่า ๒ เดือนนี้ยังมีโอกาสอยู่ครับ อายุของสภา วาระนี้จะปิดสมัยประชุมเข้าใจว่าเดือนกันยายนยังมีเวลาอีกประมาณสิงหาคมกันยายน ๒ เดือน แน่นอนครับ ถ้าเราอ่านมาตรา ๒๕๖ เราก็บอกว่ามันเป็นไปไม่ได้ แต่ทุกท่านก็ทราบว่าเวลาการแก้รัฐธรรมนูญเรื่องใหญ่ ๆ มันไม่ใช่ดูจากตัวอักษรว่ามาตรา ๒๕๖ บอกได้ ไม่ได้ มันคือการพูดคุยกันของทุกฝ่ายแล้วบอกว่าจะเอา พอจะเอาเมื่อไรดีดนิ้วแป๊บเดียวไม่กี่วันเสร็จเลยครับ เพราะฉะนั้นข้อเสนอของผมก็คือถ้าจะประมวลจากข้อเรียกร้องที่นิสิตนักศึกษาชุมนุมเรียกร้องกันมา ข้อเสนอของผมก็คืออย่างน้อย ๆต้องแก้รัฐธรรมนูญใน ๓ กรณี กรณีแรกเหมือนที่ท่านอาจารย์โภคินพูดไปนั่นก็คือแก้เรื่องวิธีการแก้มาตรา ๒๕๖ ให้กลับไปเป็นกึ่งหนึ่งของรัฐสภา พร้อมกันนั้นก็เติมหมวดใหม่ว่าด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อกำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งอันนี้คล้าย ๆ กับตอนทำ สสร. ปี ๒๕๔๐ อันนี้กรณีแรก กรณีนี้มันจะไปจบที่ประชามติแล้วกว่าจะเลือก สสร. มาใหม่ กว่าจะเข้ามาทำรัฐธรรมนูญใหม่ กว่าจะได้รัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับน่าจะกินเวลาเป็นปี แต่ในระหว่างที่เรารอจนจะไปถึงวันนั้นผมคิดว่ามันมีบางมาตราหลายเรื่องที่ควรจะแก้ไปพร้อม ๆ กันได้ เพราะถ้าแก้เรื่องพวกนี้มันจะสนองตอบต่อข้อเรียกร้องด้วย นั่นก็คือเรื่องของมาตราสุดท้าย มาตรา ๒๗๙ ที่ให้การรับรองเอาไว้ว่าการกระทำใด ๆ ประกาศ คำสั่งของ คสช. ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คือมาตรานี้ถ้าเรายกเลิกไปไม่ได้หมายความว่าเอาผิดคุณประยุทธ์ได้นะครับ มันยังคนละประเด็นกัน ไม่ได้หมายความว่าคุณประยุทธ์ยึดอำนาจมาถือว่าผิดกฎหมายอะไรต่าง ๆ ไม่ใช่นะ มาตรานี้เป็นแต่เพียงคุ้มกันประกาศคำสั่งว่ามันไม่มีวันขัดรัฐธรรมนูญ ถ้าคุณมั่นใจจริง คุณยกตรงนี้ออก มาตรา ๒๗๙ ออกต่อไปใครสงสัยว่าประกาศคำสั่งคุณประยุทธ์น่าจะขัดรัฐธรรมนูญ ก็โต้แย้งไปที่ศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญอาจจะบอกว่าไม่ขัดก็ได้ครับ แต่อย่างน้อยคุณเปิดทางให้คนได้โต้แย้งก่อนก็ยังดี เอามาตรา ๒๗๙ ออกไป คือมาตรา ๒๗๙ ในทางหลักการมันผิดทฤษฎีด้วย คือมันเป็นมาตราที่ไปยกเว้นรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๘ มาตราก่อนหน้านั้นหมดเลย หมายความว่าคุณกำลังจะอ้างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เพื่อจะโต้แย้งกับประกาศคำสั่งของท่านประยุทธ์ ศาลก็จะบอกว่าไม่ได้ เพราะมาตรา ๒๗๙ บอกไว้แล้วว่าทุกอย่างถูกหมด ดังนั้นยกอันนี้ออกไปก่อนอันนี้อีกเรื่องหนึ่ง อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องของสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๐ คน ผมเข้าใจดีครับว่าในความเห็นของชั้นกรรมาธิการหลากหลายท่านก็มองเห็นว่าถ้าเราไปแตะไปต้องตรงนี้อย่างนี้เขาก็ไม่ร่วมมือกับเราใช่ไหม เขาก็จะไม่มาร่วมแก้กับเรา ดังนั้นหมายความว่าการแก้รัฐธรรมนูญทุกครั้งเราจำเป็นจะต้องทำ

ตามใจ ส.ว. อยู่เสมอ ซึ่งถ้าต้องทำตามใจ ส.ว. อยู่เสมอในท้ายที่สุดเราจะแก้รัฐธรรมนูญอะไรไม่ได้เลยครับ ส.ว. ก็จะให้ท่านแก้ประเภทระบบเลือกตั้ง เรื่องพรรคการเมือง แต่จะไม่ยอมให้แก้ตามสิ่งที่นอกสภากำลังเรียกร้องอยู่ ดังนั้น ผมเห็นว่าวิธีการผ่อนหนักผ่อนเบาสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้ ๒๕๐ คน มาตามบทเฉพาะกาล พูดกันตรงไปตรงมาก็คือเอามาเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรีรอบนี้ละ ทีนี้เราดูสถานการณ์การเมืองในปัจจุบันก็มีการเลือกท่านประยุทธ์เป็นนายกรัฐมนตรีไปแล้วรัฐบาลท่านก็สืบทอดอำนาจได้เรียบร้อยแล้วประกอบกับเสียงข้างมากของฝ่ายรัฐบาลมันทิ้งขาดไปมากแล้วครับผมยังไม่เห็นความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องง้อ ส.ว. อะไรเท่าไรแล้วตอนนี้คือไม่จำเป็นต้องยืมเขามาช่วย เพราะว่าคุณเสียงข้างมากคุณขาดลอยขนาดนี้แล้ว ตรงกันข้าม ถ้าเลิก ส.ว. ๒๕๐ คนไป กลับไปใช้ ส.ว. ระบบปกติรัฐบาลชุดนี้จะสง่างามกว่าเดิมด้วยคราวนี้ท่านประยุทธ์พูดได้ตลอดครับว่าท่านไม่ได้มาจาก ๒๕๐ คนแล้ว ท่านมาจากเสียงข้างมากในสภาจริง ๆ ดังนั้น เลิกตรงนี้ไป ทีนี้เลิกเรื่องตรงนี้ไปถามว่ามันรุนแรงเกินไปไหมเหมือนอยู่ดี ๆ ไปไล่เขาออกหมด ผมก็คิดว่ามันยังมี ส.ว. ระบบปกติอยู่ทั้ง ๒๕๐ คน ท่านก็มาเข้าช่องหลากหลายอาชีพสิครับ คัดสรรให้มันเป็นระบบปกติเสีย อย่างน้อยที่สุดข้อเรียกร้องที่นักศึกษากำลังเรียกร้องอยู่มันจะได้บรรเทาเบาบางลงทีนี้ในทางปฏิบัติท่านก็อาจจะถามแล้ว ส.ว. จะยอมไหมไปแก้เลิกเขา เขาจะยอมไหม ผมเห็นไปไกลถึงขนาดที่ว่าไม่แน่ลงมติไม่ได้ด้วยนะครับ เพราะว่าคุณลงมติเลือกตัวเอง ๒๕๐ คน คุณมาลงมติเลือกตัวเองเพื่อให้คุณอยู่ต่อ ดังนั้นก็น่าจะทดลองทำดู ผมเชื่อลึก ๆ จริง ๆ ว่าถ้าผลักดันเรื่องพวกนี้ได้อย่างน้อยที่สุดการชุมนุมมันจะบรรเทาเบาบางลง แล้วเรื่องที่หลายท่านห่วงใยกันเรื่องอ่อนไหวต่าง ๆ ที่หลายท่านห่วงใยกันมันจะเริ่มบรรเทาเบาบางลง เพราะว่าอะไรครับคือหมายความว่าในเมื่อสถาบันทางการเมืองในระบบจัดการแก้ไขให้แล้ว ตราข้อเรียกร้องพอสมควรยังเป็นรูปธรรม ดังนั้น การชุมนุมมันก็จะเริ่มหมดข้อเรียกร้องแล้ว ข้อเรียกร้องมันจะเริ่มหมดไป แต่ตรงกันข้ามถ้าไม่ทำอะไรเลยใช้วิธียื้อไปยื้อมาไปเรื่อย ๆ ผมเดาไม่ออกจริง ๆ ว่าเหตุการณ์หลังจากนี้มันจะเป็นอย่างไร ขอบคุณครับท่านประธาน”[๔๓๙]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ กระผมได้เคยเขียนบทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญไว้ ซึ่งให้เวลาวันนี้ ๕ นาที มันไม่สามารถจะวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ ๒๐๐ กว่ามาตราได้หมด ก็จะขออนุญาตที่จะนำส่งเอกสารให้ฝ่ายเลขานุการเพื่อจะได้ไปสรุปรวม กระผมคงใช้เวลาในวันนี้สั้น ๆ ในบางประเด็นที่กระผมคิดว่ามีความสำคัญนะครับอย่างที่ท่านอาจารย์ปิยบุตรกับท่านอนุดิษฐ์ได้ยกขึ้นมาว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ตอนที่ยกร่างขึ้นมามีเป้าหมายอะไร มีเป้าหมายเพื่อจะร่างกติกาที่เป็นประชาธิปไตยเพื่อที่จะให้สังคมไทยเดินหน้าไปได้ ใช้บังคับแก่คนไทยทุกคนเท่า ๆ กันหรือไม่ หรือว่าเขายกร่างขึ้นมาโดยมีเป้าหมายเพื่อสืบทอดอำนาจ เพราะปฏิเสธไม่ได้ครับท่านประธานครับ ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เขาเขียนมาเพื่อจะวางการสืบทอดอำนาจ แล้วเมื่อวางการสืบทอดอำนาจมันก็เลยมีการโยงใยมาตราต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เยอะแยะเต็มไปหมด เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายก็คือการสืบทอดอำนาจ การแก้รัฐธรรมนูญถ้าจะแก้เป็นรายมาตรายากมากเลยครับ เพราะโครงสร้างมันวางมาอย่างนี้อย่าง ส.ว. นี่นะครับท่านประธานลองคิดดู ที่มาของ ส.ว. ใน ๕ ปีนี้ซึ่งไม่ได้มาจากประชาชนเลย แต่จะมีอำนาจต่าง ๆ เยอะแยะเต็มไปหมด ในการให้ความเห็นชอบองค์กรอิสระทั้งหลาย ในการให้ความเห็นชอบฝ่ายตุลาการลองคิดดูครับ ส.ว. ๕ ปี บวกกับอำนาจขององค์กรอิสระต่าง ๆ ซึ่งท่านจะอยู่ในวาระ ๗ ปี มันจะผูกยาวไป ๑๒ ปีครับระบบการตรวจสอบของไทยล้มเหลวหมดครับ ในเวลา ๑๒ ปีข้างหน้า อันนี้ผลพวงที่เขาวางไว้นะครับแล้วผมเรียนได้เลยครับ ว่าไปดูได้ครับ ถ้าเป็นรัฐบาลที่มาจาก คสช. กลไกการตรวจสอบจะทำงานเกือบจะ

---

[๔๓๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ไม่ได้เลย เพราะว่าท่านจะเข้ามาเป็นองค์กรอิสระได้ ถ้า คสช. เขาไม่เห็นชอบ ไม่มีทางครับ เพราะ สนช. ก็มาจาก คสช. ส.ว. ก็มาจาก คสช. ฉะนั้นคนที่เข้ามาองค์กรอิสระทั้งหลายต่าง ๆ ได้ ตรวจสอบรัฐบาลที่มาจาก คสช. ไม่ได้ ถ้าเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจาก คสช. ก็จะประสบปัญหาอีกว่าองค์กรอิสระเหล่านี้เป็นกลางหรือเปล่า จะสร้างปัญหาให้ท่านหรือเปล่า ท่านประธานครับ ในส่วนของเรื่องที่เกี่ยวกับประชาชนเราฟังดูเหมือนกับรัฐธรรมนูญที่แถลงกัน ถกกัน ไม่ได้เกี่ยวกับประชาชนจริง ๆ แล้วกลไกการบริหารจัดการประเทศกระทบต่อประชาชนอย่างยิ่งเลยครับ ถ้ามีรัฐบาลที่ไร้ประสิทธิภาพมีสภาทำงานไม่ได้ ผลเสียตกกับใคร ตกกับประชาชนทั้งสิ้น ท่านประธานครับ สิ่งที่ผมดูในประเด็นหนึ่งซึ่งท่านสมาชิกท่านกรรมาธิการอาจจะไม่ได้ยกขึ้นมาก็คือเรื่องของการถ่วงดุลระหว่างสถาบันการเมืองต่าง ๆ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ตรวจสอบองค์กรอิสระ ตรวจสอบฝ่ายตุลาการได้ขนาดไหน เกือบจะไม่ได้เลยล่ะครับ เว้นแต่ ส.ว. นะครับท่านประธาน แม้กระทั่งคณะกรรมาธิการจะเรียกตุลาการหรือองค์กรอิสระเขามาสอบถาม ทำไมเรื่องนั้นท่านทำอย่างนี้เรียกไม่ได้ มันเป็นไปได้อย่างไรครับ ในเมื่อสิ่งที่เราเห็นทุกวันนี้ก็เกิดปัญหาจากการใช้อำนาจองค์กรอิสระและศาลทั้งหลาย ผมจะถามไม่ได้เลยครับว่าทำไมคดีดูแล้วเหมือนกันนะครับทำไมคดีนี้ให้ประกันกันเต็มไปหมด อีกคดีไม่ให้ประกัน แต่ถ้าสอบถามได้ฝ่ายตุลาการจะทำงานต้องระมัดระวัง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ขณะเดียวกันครับท่านประธาน ฝ่ายของตุลาการและองค์กรอิสระมีอำนาจตรวจสอบฝ่ายบริหารขนาดไหน อย่างแรกเลยครับศาลรัฐธรรมนูญให้คณะรัฐมนตรีออกทั้งคณะได้นะครับ ให้ ส.ส. หรือ ส.ว. จำนวนมากพ้นจากตำแหน่งภายในเวลาพิจารณาคดีเพียง ๑๕ วันครับ ถ้าเขาเห็นว่าการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. งบประมาณมีการกระทำใดที่ ส.ส. ส.ว. หรือกรรมาธิการมีส่วนไม่ว่าโดยตรงหรือโดยทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาครับ ให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ส.ส. ส.ว. ว่าท่านปฏิบัติขัดมาตรฐานจริยธรรมหรือไม่ แต่เวลาที่ผู้พิพากษาศาลฎีกาทำอะไรฝ่าฝืนจริยธรรมถามว่าฝ่ายตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารไปตรวจสอบเขาหรือเปล่าไม่ใช่ครับ กลายเป็น กต. ครับ แล้วมันจะประหลาดมากว่าในฝ่ายตุลาการเองเวลามีปัญหาเรื่องผิดวินัยคณะกรรมการตุลาการตัดสิน ไม่ใช่ศาลฎีกา แต่ศาลฎีกามาตัดสินว่าท่าน ส.ส. ส.ว. นายกรัฐมนตรีฝ่าฝืนจริยธรรมหรือไม่ ท่านประธานครับ เรื่องเหล่านี้มันมีปัญหาต่าง ๆ มากมาย อีกส่วนหนึ่งอย่างที่กราบเรียนครับว่าเมื่อเขียนรัฐธรรมนูญมาไว้เพื่อจะประสงค์สืบทอดอำนาจก็เขียนไว้ไม่ให้แก้ครับ ผมเคยพูดไว้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่เขาเขียนไว้ เขาไม่เขียนให้แก้เขาเขียนให้ฉีก เขาเขียนให้ฉีกจริง ๆ เพราะฉะนั้นกรณีตรงนี้การที่จะแก้ไขซึ่งจะต้องได้รับความเห็นชอบจาก ส.ว. ด้วย มันต้องไม่ใช่เฉพาะความเห็นจากทางคณะกรรมาธิการชุดนี้หรือสภาผู้แทนราษฎร แต่ผมเชื่อว่าถ้าเป็นเรื่องของประชาชนเรียกร้องเราอาจจะได้ ส.ว. จำนวนหนึ่งที่มาสนับสนุนให้เกิดการแก้ไข ส่วนจะเป็นการแก้ไขเป็นรายมาตราคือมาตรา ๒๕๕ มาตรา ๒๕๖ ก่อน หรือว่าถึงขนาดที่ว่าจะได้คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาชุดใหม่เลยได้สภาร่างรัฐธรรมนูญมาก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๔๐]

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ กระผมพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ตอนแรกคงต้องระวังเสียงหน่อยนะครับเดี๋ยวท่านนิโรธจะตำหนิกระผม ประการที่ ๒ ก็ต้องกราบขออภัยท่านประธานอนุกรรมาธิการนะครับท่านไพบูลย์เพราะว่าเมื่อวันพุธที่ผ่านมาผมไม่ได้มาแสดงความคิดเห็น เดี๋ยวท่านจะบอกว่าวันพุธไม่มาแสดงความคิดเห็นวันศุกร์มาพูดอะไร ก็ต้องกราบเรียนอย่างนี้จริง ๆ ครับอยากจะมาเผอิญแพทย์ไม่ให้มาเขาจับผมไปตรวจโคโรนาไวรัสอยู่ผลยังไม่ออก ผมก็เลยกลัวว่าเดี๋ยวจะแพร่ ไม่มีปัญหาครับไม่มีปัญหาโคโรนาไวรัสนะครับ

---

[๔๔๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ท่านประธานครับ กระผมได้กราบเรียนไปแล้วว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคือเวลาเขียนบทบัญญัติต่าง ๆ มีปัญหามากมาย รัฐบาลเองทำงานลำบาก ฝ่ายค้านเองก็ไม่ใช่ทำงานสบายนะครับท่านประธานครับ ถ้าองค์กรอิสระและศาลทำหน้าที่แบบใช้มาตรฐานเดียวกัน ผมรับประกันครับรัฐบาลไหนมาก็จะทำอะไรแต่ละครั้งกังวลตลอดครับ เพราะมันมีความไม่แน่นอนมากมายเสียเหลือเกิน และบทบัญญัติหลายอย่างก็เขียนมาเราไม่รู้จะปฏิบัติอย่างไร เราเห็นปัญหาซึ่งผมคิดว่าปฏิเสธไม่ได้ครับท่านประธานครับ ว่าปัญหาที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันมีต้องให้แก้เยอะมากและมันผูกโยงกันหมด ทีนี้บทบัญญัติเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ ที่บัญญัติไว้ท่านประธานครับ เกือบจะบอกได้ว่าโอกาสที่จะแก้ยากมากครับท่านประธานยากมาก แล้วอย่างกรณีที่หลายท่านเองกังวลเรื่องเสียเงินงบประมาณแผ่นดินซึ่งมาจากภาษีอากรของประชาชนครั้งละ ๓,๐๐๐ ล้านบาท ในการทำประชามติก็เพราะมาตรา ๒๕๖ ไปเขียนไว้ว่าถ้าแก้เรื่องนั้นเรื่องนี้แม้กระทั่งเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ครับท่านประธาน เรื่องของอำนาจที่เกี่ยวกับศาลหรือองค์กรอิสระแก้ตรงนั้นทีไรต้องประชามติทุกที อาจจะต้องมีการทำประชามติเป็น ๑๐ ครั้งหรือเปล่า แต่ตรงนี้อย่างที่มีท่านกรรมาธิการบางท่านได้เสนอความเห็นไว้แล้วนะครับ ถ้าเราแก้มาตรา ๒๕๖ยกตัวอย่างเฉพาะในเรื่องของการทำประชามติ แน่นอนครับว่าผมเห็นด้วยว่าหมวด ๑ หมวด ๒ ถ้าจะแก้ต้องทำประชามติ แต่ถามว่าเรื่องอื่น ๆ ถ้าเราแก้ตรงนี้เสียว่าถ้าแก้เรื่องอื่นไม่ทำประชามติ ความกังวลในเรื่องที่ต้องเสียเงินภาษีอากรครั้งละ ๓,๐๐๐ ล้านบาทมันหมดไปเลยครับ มันหมดไปเลย

ประการที่ ๒ ท่านประธานครับ เราดูรัฐธรรมนูญต่างประเทศว่าเขาแก้มีประเทศที่ตัวอย่างของการแก้ยาก แต่ว่าดูว่าเขาเขียนแก้ยากไม่พอครับ เราต้องมาดูว่าที่มาของรัฐธรรมนูญเขาเป็นอย่างไร ถ้าที่มาของรัฐธรรมนูญเขากว่าเขาจะสร้างมาอย่างสหรัฐอเมริกาเขารวมประเทศกันเข้ามา ตกลงกันเป็นสหพันธรัฐหลายรัฐแล้วมาตกลงกันการจะแก้ไขมันต้องแก้ยากเพราะว่าต้องให้รัฐที่เข้ามารวมกันเห็นชอบ รัฐธรรมนูญแต่ละประเทศที่เขียนมันมีที่มาซึ่งจะแตกต่างจากเราครับท่านประธาน ของเรารัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ที่มาแบบเขาหรือเปล่า หรือเขียนเพื่ออะไรวัตถุประสงค์ของการเขียนรัฐธรรมนูญ๒๕๖๐ ซึ่งผมเองก็ต้องใช้เสียงเบา ๆ นะครับ ผมเห็นเหมือนเดิมครับท่านประธานว่าเขาเขียนไว้เพื่อสืบทอดอำนาจ แต่การเขียนให้แก้ยากมันทำให้อะไรครับ มันทำให้สืบทอดอำนาจไปได้ยาว ๆ ท่านประธานครับ ก็มีข้อเสนอซึ่งผมได้ฟังกรรมาธิการบางท่านอภิปรายซึ่งกระผมเห็นด้วยว่านอกจากการแก้ไขวิธีแก้ไขรัฐธรรมนูญคือมาตรา ๒๕๖ แล้วจากนั้นก็จะไปแก้มาตราไหนก็ง่ายขึ้น อีกทางหนึ่งก็คือการที่จะให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมายกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ยกเว้นหมวด ๑ หมวด ๒ ตรงนี้นะครับ พูดง่าย ๆ เขาจะแก้ปัญหาต่าง ๆที่ผูกไว้เป็นเครือข่ายโยงใยเป็นได้หมดเลยซึ่งกระผมคิดว่าเป็นทางออกที่ดีของประเทศไทยแต่ส่วนวิธีการครับท่านประธาน วิธีการทำอย่างไรที่จะให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีที่มาจากที่เดียวท่านเห็นด้วยอันนี้ก็เป็นศาสตร์และศิลป์ละครับ กระผมเชื่อครับว่าถ้ามีผลประโยชน์ของตัวเองเข้ามาเกี่ยวข้องคนทั้งหลายอดไม่ได้ที่เราจะคิดถึงประโยชน์ ของเราเองเพราะฉะนั้นถ้าเราทำอย่างไรที่จะให้ผู้ที่มีส่วนในการที่จะผลักดันให้เกิดการแก้ไขรัฐธรรมนูญเขารู้สึกว่าเขาไม่สูญเสียประโยชน์มากจนเกินไป โอกาสที่เราจะสร้างรัฐธรรมนูญที่เป็นกติกาที่เหมาะสมที่ประชาชนคนไทยจะอยู่ด้วยกันและประเทศไทยขับเคลื่อนมาได้อย่างเต็มศักยภาพเกิดขึ้นได้ครับ”[๔๔๑]

“ท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ในประเด็นเรื่องของกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นความเห็นโดยสรุปของผมก็คือ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในการยกร่างเขามีการผูกโยงกลไกต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน คือจะไปดูเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งหรือมาตราใดมาตราหนึ่งไม่เพียงพอหรอกครับท่านประธานจะเห็นได้ ยกตัวอย่างเวลาเราพูดถึงอำนาจของวุฒิสภาที่มีอำนาจในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

---

[๔๔๑]รายการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

ในเรื่องของการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีนั้นมันต้องไปดูด้วยว่าวุฒิสภานั้นมีที่มาอย่างไร วุฒิสภาที่มีที่มาจากกลไกซึ่งพูดง่าย ๆ ว่ามาจากคณะ คสช. แล้วมาทำหน้าที่ต่าง ๆ เต็มไปหมดมันโยงใยยึดโยงไปหมด รวมทั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย เพราะฉะนั้นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นถ้าจะไปแก้เฉพาะบางมาตราเราคิดดูเสนอแก้ไป ๘๐ มาตรา ถ้าสุดท้ายแล้วบางมาตราไม่แก้ตามนั้นความมุ่งหมายทุกอย่างมันเสียหมดเลยครับ เพราะฉะนั้นตรงนี้กระผมก็ดูว่าถ้ามันจะแก้พูดง่าย ๆ ว่ามันก็ต้องเกือบจะยกร่างใหม่ทั้งฉบับ เว้นแต่หมวด ๑ หมวด ๒ เพราะมันจะไปแก้ไขเพียงรายมาตราในขณะที่บางมาตราสำคัญมันไม่แก้ตาม มันไม่ได้จริง ๆ ครับท่านประธาน มันเป็นไปไม่ได้ ซึ่งการที่จะเกิดการยกร่างใหม่ทั้งฉบับได้ ถ้าปล่อยให้กลไกการแก้ไขตามปกติก็คือรัฐสภาแก้เองนั้นยากมาก อย่างกลไกที่มีการเสนอมาซึ่งสร้างความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายได้ ก็คือกลไกในการที่จะให้ได้มาซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญตามหลักการ แต่ว่าที่มาสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเป็นอย่างไรนั้นต้องไปช่วยกันดู ทีนี้อีกส่วนหนึ่งถามว่าแล้วถ้าเกิดเราจะแก้อย่างนั้นจะต้องเริ่มกันอย่างไร แน่นอนครับมันก็หลีกไม่พ้นหรอกครับที่จะต้องเริ่มจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในบางมาตราก่อน ฉะนั้นมาตราที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือการเพิ่มหมวดที่ว่าด้วยการให้ได้มาซึ่งมีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งตรงนี้แน่นอนครับหลายท่านเองก็อาจจะกังวลว่าตัวเงื่อนไขที่เขาตั้งไว้ว่าต้องได้เสียง ส.ว. สนับสนุนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ต้องได้เสียงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งไม่ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาล หรือในสภาผู้แทนราษฎรอีกไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ มันก็เป็นอุปสรรคอยู่ แต่ผมก็ไม่คิดว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่เราจะบอกว่าสุดท้ายคงเดินไปไม่ได้ ถ้าเราบอกว่าตรงนั้นเป็นเงื่อนไขที่ดูแล้วไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะคุณมีชัยที่เขียนไว้ตั้งใจไม่ให้เกิดขึ้นแต่มันยังพอมีทางเดิน และผมก็เชื่อว่าด้วยกระแสสังคมที่เรียกร้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมันก็คงจะทำให้ ส.ว.ซึ่งเราอาจจะคิดว่าได้เสียงของท่านยาก มันก็มีเสียงได้เหมือนกันนะ ๑ ใน ๓ ความเห็นโดยสรุปของผมประมาณนี้ครับท่านประธาน ขอบพระคุณครับ”[๔๔๒]

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“วันนี้บรรยากาศช่วงที่แก้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หลายท่านอาจจะไม่ได้อยู่ในบรรยากาศช่วงนั้นมันเป็นบรรยากาศหลังการรัฐประหาร แล้วก็มีการเรียกร้องประชาธิปไตย และใครไม่พูดถึงคุณค่าประชาธิปไตยตอนนั้นจะอยู่ไม่ได้นะครับ เพราะฉะนั้นนี่การไขกุญแจมาตรา ๒๑๑ ในขณะนั้นมันก็เป็นเรื่องที่ทุกคนเห็นชอบและไปได้ดี แต่บรรยากาศ ณ วันนี้มันเป็นบรรยากาศที่เลือกข้าง แบ่งข้าง แล้วก็มีระบบไอโอ แล้วก็มีหลายเรื่องที่ซับซ้อนมากนะครับ แล้วก็ผมขออนุญาตใช้เวลาสักเล็กน้อยว่ามาตรา ๒๕๖ นั้น ต้องใช้เสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ๒ สภานะครับ แล้ววุฒิสภาต้องเห็นชอบ ๑ ใน ๓ นะครับ อย่างน้อยก็ต้อง ๘๐ อันนี้ ผมขออนุญาตนิดหนึ่งนะครับ วาระที่ ๒ นะครับ เมื่อเรียงมาตราและเห็นชอบด้วยเสียงข้างมากแล้วรอ ๑๕ วัน ในช่วงนั้นนะครับถ้าเป็นมาตราไหนที่เกี่ยวข้องกับศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเกี่ยวข้องกับลักษณะต้องห้าม หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี่ครับ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้นะครับ หมายถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ นี้ จะต้องไปลงประชามตินะครับ มันไม่ได้ง่ายอย่างที่เราว่าไว้ พอผ่านประชามติแล้ว หรือไม่ผ่านก็แล้วแต่ถ้าไม่ผ่านก็แปลว่าสิ่งที่ทำมานี้ก็แท้งหมดนะครับ พอไปผ่านวาระ ๓ แล้ว สิ่งที่สำคัญก็คือยังมีอนุญาตให้สมาชิกของวุฒิ หรือของ ส.ส. หรือทั้ง ๒ สภา ๑ ใน ๑๐ ไปคัดค้านว่าสิ่งที่ทำมาทั้งหมดนี่ไม่ได้ไปลงประชามติตาม (๘) เพราะฉะนั้นนี่ก็ต้องไปส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญนะครับ ที่จริงก็ไม่อยากเรียกว่าศาลนะครับ ไปส่งให้ตุลาการรัฐธรรมนูญไปพิจารณาภายใน ๓๐ วัน ช่วง ๓๐ วันนั้นนายกก็ไม่มีสิทธิที่จะเสนอทูลเกล้า ฯ พระปรมาภิไธยนะครับทุกขั้นตอนนี้ครับมันมีหลุมพรางหมดนะครับ กว่าจะถึงจุดนั้น วันนี้ผมเห็นด้วยกับท่านบัญญัติ ก็คือว่าถ้าเราไม่

---

[๔๔๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

สร้างบรรยากาศในการพูดคุยถึงเรื่องมาตรา ๒๕๖ ไปเจรจากัน คุยกันนะครับ ไม่ใช่เราคุยกับทั้งหมดมาหมดแล้วนะครับในโต๊ะนี้ แต่ว่าในที่ห้องประชุมนี้ แต่ที่อยู่นอกห้องประชุมนั้นไม่เห็นด้วยนะครับ แค่ ๑ ใน ๑๐ นี่มันเดินไม่ได้ ทีนี้ผมก็เห็นใจนะครับหลายท่านที่เราจะเอาเข้าไปทั้งยวงนะครับ บางท่านก็เห็นว่าเราเอาเข้าไปเป็นบางส่วนเพื่อถอดสลักตรงนี้เสียก่อนนี่มันจะเลือกทางไหนนะครับ แต่บรรยากาศเหมือนที่ท่านดำรงพูดเมื่อสักครู่นี้ ก็คือพูดถึงเรื่องมาตรา ๒๕๖ นี่เราทำควบคู่กันไปนี่มันก็กลายเป็นควบคู่ระหว่างข้างนอกที่ไกลนะครับ ก็หมายถึงพี่น้องประชาชนนี่เป็นเรื่องที่ดีนะครับที่จะเป็นกลุ่มของพี่น้องที่จะได้เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนที่เราเห็นด้วย แต่พอเข้ามาในสภานี่เสียงข้างน้อยในรัฐสภาไม่เห็นด้วยนี่ สิ่งที่เราทำมานี่สูญเปล่าหมดเลยนะครับ วันนี้สิ่งที่สำคัญก็คือผมก็เชื่อว่าการสร้างบรรยากาศที่จะต้องทำให้เกิดการแก้ไขนะ ไขกุญแจเข้าไปก่อนในมาตรา ๒๕๖ พอไขได้เรียบร้อยแล้วเราก็มาพูดกันว่าตรงไหนที่เราแก้บ้างนะครับ วันนี้แม้กระทั่งท่านวัฒนาเองต้องเอ่ยชื่อท่านนะครับ เพราะว่าไม่เสียหาย ห้ามเลยนะครับ ห้ามอนุด้วยนะครับ เมื่อวานนี้ห้ามไปพูดถึงเรื่องการแก้ไข เรื่องเกี่ยวข้องกับวุฒิสภา เพราะเวลาไปพูดแล้วมันจะทำให้เกิดปัญหา อย่างนี้เป็นต้นนะครับ เพราะอะไรครับ เพราะอะไรก็แตะไม่ได้สักอย่าง พูดไม่ได้สักอย่าง กลัวว่าจะไปทับกับประโยชน์อื่นใดกับกลุ่มคนต่าง ๆ และมันจะทำให้เกิดปัญหา วันนี้ผมว่าเรารีบไขกุญแจแล้วก็เข้าไปอยู่ตรงนี้เสียก่อนแล้วก็ส่วนรายละเอียดปลีกย่อยค่อยว่ากันนี่ซึ่งจะทำด้วยวิธีไหนนั้นผมก็คิดว่าในที่ประชุมแห่งนี้ก็น่าที่จะเป็นความเห็นชอบที่ร่วมกันทั้งหมดเสียก่อนนะครับ อันนี้ในทางปฏิบัตินะครับ ผมเห็นด้วยกับท่านบัญญัตินะครับว่ามันอาจจะไม่ค่อยเท่มากนักนะครับในการพูดลักษณะของการปฏิบัติเช่นนี้ แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ถ้าเดินไปได้มันก็จะทำให้เราได้บ้างนะครับ ไม่ใช่ None of some นะครับ ไม่ได้ก็เสียทั้งหมดนี่ผมว่าจะสูญเปล่าอันนี้ผมขออนุญาตนำเสนอเท่านี้ครับ”[๔๔๓]

“ขอบคุณท่านประธานครับ พอฟังท่านบัญญัติพูดแล้วทุกคนก็เริ่มรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัวอยากจะคุยกัน ผมขออนุญาตเอาภาพรวมเพื่อที่จะทบทวนอีกครั้งหนึ่ง เพราะว่ารายละเอียดต่าง ๆ ที่ท่านกรรมาธิการหลายท่านได้พูดคุยกันแล้ว เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำกันนะครับ ผมจะใช้เครื่องมือ ๒ ตัว ก็คือทัศนะที่เป็นไปได้หรือทำได้ และอันที่ ๒ ก็คือโลกแห่งความเป็นจริง ชีวิตจริง ถ้าเรามามองตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าเรามีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเสร็จก็มีการยึดอำนาจ แล้วก็จะมีการร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราว เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ตั้งรัฐบาลที่มาจากการยึดอำนาจไว้ แล้วก็ถูกกดดันเพื่อให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ กดดันเพื่อให้รัฐบาลอยู่ไม่ได้ อยากมีการเลือกตั้งเสร็จเรียบร้อยแล้วรัฐบาลที่ได้มาจากการเลือกตั้งก็มาบริหารประเทศ สุดท้ายมาก็มีเงื่อนไขเหมือนท่านถึงเมื่อสักครู่นี้นะครับ ที่บอกว่าเกิดจากความขัดแย้ง เงื่อนไขความขัดแย้งเงื่อนไขคอร์รัปชันเงื่อนไขอะไรต่าง ๆ นานาทั้งหลายเหล่านี้ เป็นข้ออ้างที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลานะครับ ซึ่งเราก็ไม่ค่อยได้ใช้สิ่งที่เขาเรียกว่า Solution หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ถ้าเอกซเรย์เข้าไปแล้วเราจะเห็นนะครับว่าข้างในยังมีกลไกลแห่ง เขาเรียกว่าเงื่อนงำอีกเยอะแยะไปหมด ซึ่งเรื่องนี้ถ้าจะพูดกันแล้วมันจะไม่จบ เพราะเรามีคณะกรรมการการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สันติวิธีก็ไม่ได้มีบทบาท มีคณะกรรมการนั่น คณะกรรมการนี่สุดท้ายมาก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไรเลย ก็นำมาซึ่งการยึดอำนาจโดยตลอด วันนี้ที่ผมกราบเรียนที่ประชุมก็คือ เรื่องขั้นตอนวงจรชีวิตของอำนาจการเมืองไทยนั้น จะเห็นว่าวันนี้เราอยู่ในขั้นตอนของการร่างรัฐธรรมนูญภายใต้การบริหารจากรัฐบาลที่ยังมีอำนาจต่อท่อมานะครับ คำว่า ต่อท่อ ก็หมายถึงการมี ส.ว. ๒๕๐ คนนั่นเอง ซึ่งวันนี้ขั้นตอนต่อไปนี้ก็จะถูกรุกเร้ากดดันจากพี่น้องประชาชนทั้งหลาย วันนี้ถ้าเรามาดูตรงนี้แล้วผมก็เชื่อว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญทุกครั้งจะแก้โดยผู้มีอำนาจที่มาจากการยึดอำนาจ และส่วนใหญ่จะถูกกดดันจากภาคประชาชนเสียเป็นส่วนใหญ่ อันนี้รัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับนะครับ ทีนี้สิ่งที่เกิดขึ้นที่ผมอยากจะขอกราบเรียนในที่ประชุม

---

[๔๔๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ก็คือว่า เป็นข้อสังเกตนะครับ เผื่อเราจะได้เห็นภาพรวมร่วมกัน โดยเฉพาะการแก้รัฐธรรมนูญนั้น ในสมัยที่ผมเป็น ส.ส. แรก ๆ มา ๒๐ ปี ๓๐ ปีที่แล้ว เราถูกวิพากษ์วิจารณ์เรื่องการมีพรรคเล็กพรรคน้อย แล้วไปยกมือเมื่อไรก็รับสตางค์ ก็ถูกพูดอย่างนี้ เสร็จแล้วรัฐบาลก็ไม่มีเสถียรภาพ พอมีการยึดอำนาจเกิดขึ้นก็บอกว่าจะมีการปฏิรูป จนมาถึงปี ๒๕๔๐ หลังจากที่เราได้ดีไซน์แล้วว่าเราอยากมี Strong executive คือรัฐบาลที่เข้มแข็ง แต่ก็ปรากฏว่ารัฐบาลเข้มแข็งนั่นคือมีสภาที่เข้มแข็งในพรรคก็จะมีเสียงข้างมาก ก็จะถูกกล่าวว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา อันนี้ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นมาก็รับไม่ได้ว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา สุดท้ายมาก็มีเงื่อนไขแห่งความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งเราไม่พูดถึงรายละเอียดก็จะนำดูเรื่องการยึดอำนาจต่อมาอีก พอรัฐบาลเข้ามาบริหารเสร็จเรียบร้อยที่มาจากการยึดอำนาจ ก็ต้องการรักษาอำนาจ เพราะฉะนั้นการร่างรัฐธรรมนูญ เขียนรัฐธรรมนูญที่เรากำลังมาแก้ไข มาชำระล้าง มาทำความสะอาดกันตรงนี้ผมก็ถือว่ามันก็เป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งเรากำลังบอกว่าจะทำแบบไหนดี ซึ่งหลายท่านก็บอกว่าปี ๒๕๔๐ ก็ดีนะหรือจะผลัดใหม่ แต่ว่าวันนี้โลกมันเปลี่ยนแปลงไปเยอะมากแล้ว ก็ต้องฝากข้อสังเกตเราก็ถือโอกาสนี้ปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผมก็เห็นด้วยกับท่านอาจารย์ปิยบุตรนะครับบอกว่าทัศนคติเรื่องว่าการแก้รัฐธรรมนูญแก้เพื่อให้มันยากขึ้น ภายหลังสงครามเย็นนั้นผมก็คิดว่าวันนี้ทัศนคติต่าง ๆ มันก็ควรจะต้องเปลี่ยนกันไป เพราะระบบที่ผลัดกันเกาหลังตั้ง ส.ว. เสร็จ ส.ว. ก็ไปตั้งผู้บริหารต่อ ผมคิดว่าตรงนี้เป็นปัญหาใหญ่ ปัญหาเรื่องที่ ๒ ก็คือการเกิดอำนาจที่ ๔ ผมขอเน้นนะครับ อำนาจที่ ๔ ก็คือองค์กรต่าง ๆ ทั้งหลายที่มีการตั้งพรรคพวกตัวเองขึ้นมา เพื่อจัดการฝ่ายตรงกันข้าม ในขณะนี้ระบบ เราใช้ระบบคนเข้ามาโดยที่ไม่มีมโนธรรม ที่เรียกว่า มือปืนรับจ้าง นี่คือปัญหาใหญ่ ซึ่งเราไม่ค่อยได้พูดถึงเราเราจะไปพูดถึงเรื่องของเงื่อนไขอื่น ๆ ผมก็คิดว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่เกิดขึ้นมา ถ้าเราไม่รีบแก้ไข โดยเฉพาะเห็นด้วยกับท่านบัญญัติเรื่องเกี่ยวกับมาตรา ๒๕๖ แล้วก็การแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตั้ง สสร. ผมคิดว่าอันนี้เป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการบูรณาการในรัฐธรรมนูญมาตราต่าง ๆ ซึ่งมันเกี่ยวโยงกันหมดเป็นเฉพาะส่วน ผมก็คิดว่ามันก็คงจะแก้ไขไม่ได้ ก็ขอถือโอกาสนี้ ในเมื่อวิกฤติเป็นโอกาสแล้ว ผมก็ว่าน่าจะใช้วิกฤตินี้มาช่วยกันแก้ปัญหาทั้งการเมืองระยะสั้น ระยะยาว สร้างศรัทธาตรงนี้ไว้ และผมก็เชื่อว่าท่านประธานกรรมาธิการท่านนั่งฟังอยู่ตลอดเวลาแล้ววันนี้ ผมเชื่อว่าท่านก็คงจะได้เป็นส่วนสำคัญในการที่จะช่วยในการที่ไปคุยกับผู้มีอำนาจเพื่อที่จะได้เห็นพ้องต้องกันว่าเริ่มแรกมาก็ขอมีกุญแจไขเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ อะไรต่าง ๆ ทั้งหลายเสียทีหนึ่ง ขอขอบคุณครับ”[๔๔๔]

รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธานผมรงค์ บุญสวยขวัญในฐานะกรรมาธิการนะครับ ผมมาจากโลกของวิชาการ เพิ่งมาสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเมื่อไม่กี่เดือนมานี้นะครับ มองเรื่องการแก้รัฐธรรมนูญ มองเรื่องรัฐธรรมนูญ ในมุมมองของสังคมวิทยาการเมืองที่คล้าย ๆ กับท่านนิพิฏฐ์พูดเมื่อสักครู่ ว่ารัฐธรรมนูญถ้าแก้ ถ้าสร้างกันขึ้นมาแล้ว มันจะนำไปสู่เรื่องของการแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือการสมานฉันท์ได้อย่างไรอันนี้เป็นเรื่องใหญ่เห็นด้วยกับอาจารย์วลัยพรก็คือว่ารัฐธรรมนูญของไทยหลังปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ก็คือพัฒนาการทางการเมืองชนิดหนึ่ง ที่เอารัฐธรรมนูญเป็นแกนและนำไปสู่ปรากฏการณ์ของความขัดแย้งอยู่ตลอดเวลาประเด็นก็คือว่าแล้วรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ที่เรากำลังจะแก้ไขหรือเรากำลังศึกษาปัญหา หาหลักเกณฑ์ หาแนวทางแก้ไข มันจะนำไปสู่ความขัดแย้งหรือสมานฉันท์ หรือจะทำให้ประเทศไปได้หรือไม่ สิ่งนี้ผมคิดว่าเป็นเรื่องใหญ่ โครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจของ actor ต่าง ๆ ในทางการใช้อำนาจสำคัญแน่นอน แต่สุดท้ายแล้วประเทศชาติบ้านเมือง สังคมการเมืองของเราจะขัดแย้งไหม จะนำไปสู่สมานฉันท์

[๔๔๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ไหม อันนี้ผมคิดว่าเป็นเป้าหมายปลายทางที่สำคัญที่เราจะต้องพินิจพิจารณาในการแก้รัฐธรรมนูญหรือในการศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์นะครับ ท่านประธานและท่านกรรมาธิการครับ ผมนี่มาจากชาวบ้าน มาจากอาจารย์ รับร่างนะครับ ต้องเคารพเสียงเขารับร่างด้วยใน ๑๖ ล้านคน ผมก็เคารพเสียง ของคนที่ไม่รับร่าง อันนี้เป็นเรื่องปกติ แล้วก็เคารพเสียงของคนที่ไม่ไปออกเสียงนะครับ เพราะฉะนั้นการวิพากษ์วิจารณ์ของฝ่ายรับร่างว่าถูกรับร่างประชามติโดยการ Mobilize ของรัฐด้วยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือการไม่ร่าง คือเป็นคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตย อันนั้นเป็น Discord ที่สำคัญ สิ่งเหล่านี้ไม่ควรที่จะนำเข้ามาในกระบวนการที่เราจะศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางแก้ไขเรื่องรัฐธรรมนูญ อันนี้เป็นเรื่องใหญ่นะครับท่านประธานและท่านกรรมาธิการครับ ผมนี่ได้มีโอกาสอภิปรายในช่วงของการที่สภากำลังตั้งกรรมาธิการตั้งชุดเรานี่นะครับ ผมบอกว่า การที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้เห็นด้วย ทำ แต่ว่าช่วงของการแก้ไขรัฐธรรมนูญมันจะต้อง เป็นช่วงที่ทำให้ประชาชนมีความสุข การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็น Public Space เป็นพื้นที่สาธารณะที่ให้คนมีความสุข มีคนได้ถกแถลง ได้แสดงความคิดความเห็นโต้แย้ง แต่ไม่ขัดแย้งกันนะครับ ให้ถกแถลงโต้แย้งความคิดซึ่งกันและกัน แต่ไม่ใช่พกความคิดชุดหนึ่งแล้วก็ไปห้าหั่นความคิดอีกชุดหนึ่งในห้วงเวลาของการแก้รัฐธรรมนูญ แล้วก็บอกว่าถ้าไม่ได้ตามความคิดของชุดของเรา นั่นคือตรงกันข้าม อันนี้มันจะไม่เป็นผลดีในทางการแก้ไข สังคมวิทยาการเมืองต้องการสมานฉันท์ไหม หรือว่าสังคมวิทยาการเมืองของไทยต้องการ ที่จะบ่มเพาะความขัดแย้งต่อไปภายใต้บรรยากาศของการแก้รัฐธรรมนูญ วันนี้เป็นเรื่องใหญ่นะครับ ขณะที่เราจะถกเถียงกันว่า Participation จะเอาอย่างไร เราจะเริ่มต้นจากประชามติไหม หรือจะเป็นอย่างไร ก็เต็มไปหมดแล้วนะครับ เพราะฉะนั้นการแก้รัฐธรรมนูญครั้งนี้ ผมยังเชื่อมั่นว่าจะต้องให้ประชาชนได้ถกแถลง ให้เขาได้พูดคุย ให้เขาได้คิด ส่วนคำว่าประชาชนหยาบมากนะครับ ถ้าบอกว่าประชาชนเป็นก้อนเดียวกลม ๆ ประชาชนในสังคมไทย ๖๐ กว่าล้านคน มันมีกลุ่ม มีพวก มีก้อน มีการแบ่งแยกด้วยตัวของเขาเอง เราจะทำอย่างไร ตรงนี้คือเป็นสังคมวิทยาการเมืองอีกแล้ว ว่าเราจะ Classification เขาอย่างไร ให้เขาอยู่กลุ่มไหน เขาจะได้พูดกันอย่างไร เพื่อได้สะท้อนของเขาเอง ท่านประธาน ท่านกรรมาธิการครับ ผมนี่กลับมาจากปักษ์ใต้เมื่อวาน ชาวบ้านเขาบอกว่าตอนนี้เขาต้องการให้ยางราคาขึ้น ทำอย่างไรถึงให้ราคาปาล์มที่กิโลกรัมละ ๗ บาท ดำรงอยู่ต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญเราจะแก้หรือไม่แก้อย่างไร สิ่งเหล่านี้จะต้องมีนัยไปถึงสิ่งเหล่านั้นด้วย เป็นปรารภของชาวบ้าน เป็นปรารภของเขา เพราะฉะนั้นกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่จะเกิดขึ้นนี้ต้องใช้กลไกที่หลากหลาย ผมยังเห็นด้วยกับท่านผู้ทรงคุณวุฒินะครับ ท่านอดีตผู้อำนวยการ ศอ.บต. นะครับ ประเมิน ใช้งานวิจัย มหาวิทยาลัยในประเทศไทย มี ๘๔ มหาวิทยาลัยครับท่านประธาน มีคณะหรือหลักสูตรที่เปิดสอนรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ พัฒนาชุมชน พวกนี้เกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง ใช้กลไกตรงนี้อีกช่องทางหนึ่ง ช่องทางหนึ่งนะครับ ผมบอกว่าการรับฟังความคิดเห็นมันต้องใช้กลไกที่หลากหลาย เป็นกุศโลบายที่แยบยลจากชุดเรา อย่าเอาชุดเราทั้งหมดและเราถือว่า เราเป็นคนทำแทน หรือ Representative Democracy แบบที่เราคิดแทนอย่างเดียว ไม่พอครับ เราต้องผสมผสานระหว่าง Direct กับ Representative เหมือนที่อาจารย์วลัยพรพูด ไม่อาจจะ Direct ได้โดยตรง เพราะพอบอก Direct ปั๊บลงประชามติ พอบอกประชามติปั๊บก็เกิด Discord ว่าเป็นการ Mobilize ซึ่งไม่เหมาะ ผมคิดว่าเราต้องใช้กุศโลบายที่แยบยล ให้มีการพูดคุย ให้เขามีความสุขอยู่ใน Period ที่จะแก้รัฐธรรมนูญ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ องค์กร ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน นักพัฒนาเอกชน องค์กรโน้นองค์กรนี้ ใช้เขาเถอะครับ ผมคิดว่าวันนี้สังคมไทยมันเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในการรวมกลุ่มอยู่แล้ว ใช้กลไกของกลุ่มเหล่านั้นให้เขาได้พูดคุย เราในฐานะ

กรรมาธิการจะเชื่อมต่อกับกลไกเหล่านั้น ให้เขาได้พูดคุย ไปฟังความคิดเห็นคู่ขนานกับการทำงานของชุดเรา ผมคิดว่าตรงนี้ จะเป็นบรรยากาศที่ก่อให้เกิดสมานฉันท์มากกว่าความขัดแย้งนะครับ ความขัดแย้งมีปกติบอกว่าความขัดแย้งนำไปสู่ Growth แต่ผมคิดว่าความสมานฉันท์ก็จะเป็นเรื่องสำคัญสุดท้ายจริง ๆ นะครับท่านประธาน ผมยังเชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ ถ้าเราต้องการที่จะสมานฉันท์ไปข้างหน้า ถ้าจะแก้ทั้งฉบับกับแก้บางจุด ผมชอบท่านนิพิฏฐ์พูด เราจะเอาทั้งหมดเลย แก้ทั้งหมดเลย เหมือนยกผู้ป่วยขึ้นเตียง เอาเทคโนโลยีทางการแพทย์มาทั้งหมด ระดมกันมาเต็มที่ เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เอามาหมดและผ่าตัด เสร็จแล้วตายอย่างนี้ครับ ขัดแย้งกันต่อสังคมไปไม่ได้ เอาไหมครับ สำหรับผม ผมไม่เอา แบบนั้นนะครับ ผมยืนยันว่าผมไม่เอาแบบนั้น ผมจะเอาในสิ่งที่สังคมมันจะไปไม่ได้ สังคมการเมืองมันจะไปได้ภายใต้บริบทของประเทศเราเป็นอย่างนี้ รัฐธรรมนูญเราจะเขียนอย่างไร เราก็เอาไม่อยู่ เพราะว่าประเทศไทยเรากำลังอยู่ในส่วนหนึ่งของ Global Village อยู่แล้ว เพราะฉะนั้นเราต้องไปให้ได้ ประคับประครองในช่วงเปลี่ยนผ่านเพื่อที่จะเดินกันไปนะครับ ผมจึงเห็นด้วยกับการแก้เป็นจุด ๆ เป็นส่วน ๆ แบบเช่นสมมุติท่านนิกรพูดมาก็เป็นประเด็น เราก็ว่าลงไปนะครับ และใช้กลไกที่แยบยลหาภาคส่วนต่าง ๆ หากลยุทธ์ต่าง ๆเพื่อที่จะนำไปสู่คำว่า People Participation ให้มากที่สุดตรงนี้ผมคิดว่าสมานฉันท์ จะเกิดขึ้นภายใต้สิ่งที่เรากำลังดำเนินการอยู่นะครับ ขอบคุณมากครับท่านประธาน”[๔๔๕]

“ท่านประธาน ท่านกรรมาธิการครับผม รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ ในฐานะกรรมาธิการนะครับ ผมต้องขออนุญาตเมื่อคราวประชุมอนุนี่ผมไม่ได้อยู่นะครับ แล้วก็ขออนุญาตที่จะคุยตรงนี้ในเรื่องของเนื้อหาสาระนะครับ แล้วจะขอนำเสนอแนวคิดที่จะเห็นด้วยกับอาจารย์ดอกเตอร์วลัยพรกับสาระสำคัญส่วนหนึ่งที่ท่านนิกรได้พูดว่าเราควรจะตั้งไก่ไว้ก่อนนะครับ คืออย่างนี้ท่านประธานครับ ผมคิดว่าเรามองถึงเรื่องการแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ตอนนี้ เป้าหมายคือต้องการถอดสลักความขัดแย้งทางการเมือง ต้องการที่จะถอดสลักคำว่า การสืบทอดอำนาจ ต้องการที่จะให้ความขัดแย้งตรงนั้นไม่เป็นเหตุนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่ง Debate ตรงนี้เยอะมาก ฝ่ายที่บอกว่าสืบทอดอำนาจ แย่งอำนาจมันมาจากไหน มันก็เป็นวัวพันหลักกันอยู่ตลอด ประเด็นก็คือว่าเราจะพูดถึงการแก้รัฐธรรมนูญโดยใช้คำว่า อำนาจการสืบทอดอำนาจ หรือการรัฐประหาร ตรงนี้มันจะเป็นการอธิบายที่ออกจากอะไรคือเป็นเหตุอะไร อะไรเป็นเหตุอะไร ฝ่ายโต้แย้งฝ่ายสนับสนุนก็จะมีอยู่ตลอดเวลา แต่ว่าก็จำเป็นต้องพูด จำเป็นที่จะต้องคิดกันไว้ว่าเราจะต้องแก้มาตรา ๒๕๖ เพื่อที่จะถอดสลักอันนี้ก็เห็นด้วย เห็นชอบด้วย แต่ผมคิดว่ามัน ที่อ ๆ เกินไปถ้าหาก เราจะมอง Approach เดียว คือมอง Approach ผ่านอำนาจ แต่ผมคิดว่าสิ่งที่ท่านอาจารย์วลัยพรกับท่านนิกรพูดเมื่อสักครู่ ก็คือว่าเรามีการพูดถึงการแก้รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น ๆ พร้อม ๆ กับการแก้ มาตรา ๒๕๖ เป็นการถอดสลักแห่งความขัดแย้งไปในตัวด้วย ไก่ของท่านนิกรนี่ควรจะตั้งตรงไหน ท่านอาจารย์วลัยพรบอกว่ามันจะมีประเด็นอื่น ๆ อีกทั้งสิทธิเสรีภาพของประชาชน วันก่อนท่านดำรงค์ พิเดช ก็พูด ท่านอาวุโส ท่านบัญญัติก็พูด มันมีประเด็นเรื่องอะไรบ้างที่ยังมีปัญหาอยู่ อะไรที่ทำให้ราคายางเขายังเดินไม่ได้ อะไรที่ทำให้ประมงริมฝั่งขนาดเล็กมันขัดแย้งกันอยู่ อะไรที่ทำให้เรื่องที่ดินที่กำลังเข้าสภานี่มันเป็นประเด็น ถ้าเราแก้แค่เฉพาะมาตรา ๒๕๖ ประเด็นทางสังคมเหล่านั้น ประเด็นทางคุณภาพชีวิตของพี่น้องประชาชนนี่ได้รับการแก้ไขไหม ผมคิดว่าในสถานการณ์ที่เรากำลังเสนอการแก้รัฐธรรมนูญมันจะต้องไปเพิ่มสาระสำคัญที่ให้ประชาชนเห็นว่าการแก้รัฐธรรมนูญคราวนี้ อ๋อเขายังหยิบเอาประเด็นของเขา เรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ เรื่องความเหลื่อมล้ำทางคุณภาพชีวิตเรื่องความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาที่มันมีโซนโน้น โซนนี้ โซนนั้น ตรงนั้นโซนนั้นได้รับการ

[๔๔๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

พัฒนา ตรงโซนนี้งบเยอะ ตรงโซนตรงนี้ทำไมงบมันมีน้อย พวกเหล่านี้มันมีประเด็นประเด็นตรงนี้ผมคิดว่าไก่ที่ความหมายของท่านนิกรถ้าผมจำได้นะครับ มันควรจะต้องหยิบยกมา ผมคิดว่าสัปดาห์หน้าประเด็นนี้ในฐานะกรรมาธิการ อนุที่จะต้องวิเคราะห์นี่ก็ต้องหยิบกันขึ้นมาเพิ่ม วันนี้ต้องแขวนไว้ในคำว่า มาตรา ๒๕๖ ว่ากันต้องแก้ แต่ประเด็นอื่น ๆ การปฏิรูปประเทศเป็นของใหม่ ผมก็ฟังน้อง ๆ ฟังหลายที่นะครับ เป็นของใหม่ผมเองก็สนใจพวกเหล่านี้ เอ๊ะ มันเดินได้ไหม ผมชอบนะครับในฐานะที่เป็นคนสอนรัฐศาสตร์สอนการเมืองการบริหาร เห็นประเทศมีเป้าหมาย ๒๐ ปีข้างหน้ามีเป้าหมาย ๑๕ ปีข้างหน้ามีเป้าหมายแต่เป้าหมายที่ว่าตรงนั้นเราไปถึงได้หรือเปล่า มีหลักประกันไหม เราจะต้องมาทบทวนกันไหม ตรงนี้เรื่องใหญ่ เรื่องการเลือกตั้ง เรื่องท้องถิ่น การกระจายอำนาจ ไม่มีคำว่าการกระจายอำนาจที่เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แต่มีคำว่าการปกครองท้องถิ่นการกระจายอำนาจที่ว่าทำไมไม่ใส่ มันเป็น Variety Concept ใช่ไหม การกระจายอำนาจแบบไทย การกระจายอำนาจแบบ Unitary State หรือเป็น Federal State มันเป็นกระจายอำนาจแบบไหน ตรงนี้เป็นเรื่องใหญ่ที่ผมคิดว่าต้องเอามาใส่กันไว้ ผมจึงเห็นว่าถ้าหากเราจะแก้รัฐธรรมนูญ ไม่ใช่ถ้าหากต้องคิดกันเรื่องนี้ แก้อันที่ ๑ ถอดสลักมาตรา ๒๕๖ ก็ต้องว่ากันไป ซึ่งยาก มันก็จำเป็นต้องทำเรื่องยาก เพื่อที่จะถอดสลัก ไม่ให้นำความขัดแย้งไปสู่ความรุนแรง ซึ่งผมคิดว่าในที่ประชุมนี้ไม่มีใครเห็นด้วย แต่อันที่ ๒ ต้องควบคู่กันไปคือประเด็นอื่น ๆ ที่เป็นสาระสำคัญ เรื่องการปฏิรูป เรื่องการกระจายอำนาจเรื่องสิทธิประโยชน์ แม้กระทั่งเรื่องศาสนาครับท่านประธาน มีประเด็นอยู่เต็มไปหมดเรื่องอุดมการณ์ของชาติ สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่เป็นสาระสำคัญที่ผมคิดว่าเป็นเหมือนสายใยที่มากกว่าโครงสร้าง เป็นความรู้สึก เป็นความเชื่อซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งเหล่านี้มีประเด็นอะไร ผมคิดว่าว่าทางอนุต่อไปจะต้องหยิบสิ่งเหล่านี้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เป็นเพิ่มประเด็นเข้ามานะครับ เพิ่มนอกเหนือจากมาตรา ๒๕๖ นะครับ ผมขออนุญาตนำเสนอเพียงเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๔๔๖]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“เพื่อไม่ให้เสียเวลาของที่ประชุม ผมขอพูดสั้น ๆ ว่าผมก็เห็นด้วยกับแนวทางของหลาย ๆ ท่าน โดยเฉพาะท่านอาจารย์โภคินว่าควรจะมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อเปิดช่องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ง่ายขึ้น สามารถที่จะกระทำได้เช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายเขาทำกัน โดยการมี สสร. และหรือระบบรัฐสภาที่สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ และเห็นด้วยกับท่านประธานว่าเราควรจะมีการสรุปโดยเร็วและส่งรายงานให้กับสภาโดยเร็ว เพราะขณะนี้ทางประชาชนเขากำลังรอคำตอบว่าผลสุดท้ายแล้วคณะกรรมาธิการของเรานั้นสรุปว่าอย่างไร จะดำเนินการอย่างไร ผมคิดว่าเขากำลังรอเราอยู่ ถ้าเราได้คำตอบเป็นที่พอใจของทุกคนโดยส่วนใหญ่ของสังคมแล้วนั้นองศาทางการเมืองอาจจะคลี่คลายในทางที่ดีขึ้นได้ครับ ขอบคุณมากครับ”[๔๔๗]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ครั้งที่แล้วผมได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องระบบรับฟัง แต่คราวนี้ผมอยากจะขออนุญาตเรียนความเห็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสาระในการแก้รัฐธรรมนูญนะครับ ผมมีโจทย์เบื้องต้นว่าการที่เราจะทำงานเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถ้าเราวางโจทย์แล้วก็ทำให้สังคมและผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นชัดว่าเราวางโจทย์เพื่อแก้ปัญหาสำหรับอนาคตที่กำลังจะมีในอนาคต ดังนั้นแน่นอนว่าต้องกระทบกับหลายฝ่าย ผมคิดว่าอันนี้เป็นมูลเหตุสำคัญเราอาจจะห่วงวิธีการแก้ไขว่าถ้าอยู่ในหมวด ๑ หมวด ๒ หมวด ๑๕ แก้ยากขึ้น เพราะต้องประชามติ แต่แม้แต่

---

[๔๔๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

[๔๔๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

มาตราธรรมดาเราก็ห่วงถูกไหมครับว่ามันเป็นการแก้ไขที่ต้องอาศัยเสียงสนับสนุนจาก ๒ สภา แต่ไม่ใช่เป็นระบบรัฐสภา แต่เป็นการแบ่งแยกสภาด้วย คือการนับจำนวนในวาระ ๓ แต่ผมก็ยังคิดว่าความยากลำบากอันนั้นถ้าเราจะคิดแก้ไขด้วยการอธิบาย ๒ อย่างครับ ๑. ก็คือเหตุผลในทางวิชาการที่อธิบายได้ กับอันที่ ๒ คือเหตุผลเชิงประจักษ์หรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เป็นข้อเท็จจริงแล้วว่าการบังคับใช้รัฐธรรมนูญนั้นก่อให้เกิดปัญหาอะไร ก่อให้เกิดความคลุมเครือความไม่ชัดเจน ต้องตีความ แล้วก็ทำให้สามารถมีโอกาสที่จะขยายไปสู่ความเห็นที่ขัดแย้งกันของคนในสังคมนี้ ถ้าเราทำกลับมาให้เกิดความชัดเจนเสีย ผมคิดว่าเหตุผลแบบนี้ไม่ว่าใครก็ตามที่มีส่วนที่จะทำหน้าที่ยกมือในการแก้รัฐธรรมนูญ ผมคิดว่าก็ต้องพึงระมัดระวังที่จะตอบสาธารณะว่าทำไมถึงไม่เห็นด้วยกับสิ่งนี้ ดังนั้นเหตุผลเชิงประจักษ์และปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ผมคิดว่าจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนในการที่จะเสนอในการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ง่ายขึ้น แม้ว่ายังไม่ต้องแก้หมวด ๑๕ คือหมวดที่ว่าด้วยเรื่องของวิธีแก้ แล้วก็ไปถึงเรื่องของการต้องทำประชามติซึ่งต้องใช้เวลา ในส่วนสาระที่ผมอยากจะขออนุญาตกราบเรียนแล้วก็ขออนุญาตเห็นพ้องกับท่านกรรมาธิการหลายท่านที่ว่าปัญหาที่เป็นปัญหาเชิงประจักษ์แล้ว แล้วก็ความไม่ชัดเจน ผมคิดว่า ๒-๓ เรื่องที่ชัด ๆ เลย ก็คือ ๑. เรื่องระบบเลือกตั้งที่เป็นปัญหา ที่เป็นปัญหาวันนี้แล้วก็เป็นปัญหาอยู่จนปัจจุบัน แล้วก็จะเป็นปัญหาในอนาคตถ้าไม่มีการปรับปรุงแก้ไข ให้เกิดความชัดเจนซึ่งนั่นหมายความถึงพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วยนะครับ เรื่องที่ ๒ ที่ผมคิดว่าเป็นเรื่องสำคัญคือเรื่องของการตรวจสอบถ่วงดุล ซึ่งหลายท่านได้พูดไปแล้วว่าการให้อำนาจขององค์กรอิสระ โดยไม่มีการตรวจสอบเลยหรือถ่วงดุลไม่ได้ก็ดูจะเป็นปัญหา หรือแม้กระทั่งการยึดโยงกับการได้มาของอำนาจวุฒิสภานะครับ เราอาจจะไม่ได้พูดถึงวุฒิสภา ๒๕๐ ท่าน แต่เรากำลังพูดถึงวิธีการได้มาของวุฒิสภาซึ่งถูกออกแบบในรัฐธรรมนูญ และได้มีการทดลองใช้อย่างน้อย ๕๐ ท่านในกระบวนการ ซึ่งผมคิดว่าวันนี้ถ้าเรากลับไปตรวจสอบวิธีการและการดำเนินการ ก็จะเห็นว่าอาจจะมีปัญหาในทางปฏิบัติจริง ซึ่งอันนี้ผมคิดว่าเราก็มีโอกาสที่จะเสนอเพื่อปรับปรุงแก้ไขนะครับ อีกส่วนหนึ่งที่ผมคิดว่ายังไม่เป็นปัญหาแต่มองเห็นแล้วว่าเป็นความก้าวหน้าที่ถดถอยลง ผมเห็นด้วยกับท่านบัญญัตินะครับ คือเรื่องการกระจายอำนาจสู่องค์กรท้องถิ่น ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนการกระจายอำนาจไว้ในมุมที่เป็นลักษณะ Recentralize คือเอาอำนาจกลับมากกว่าเรื่องของการส่งเสริมการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ดังนั้นผมคิดว่าเรื่องนี้ก็จะเป็นเรื่องหนึ่งถ้าเราสามารถส่งเสริมเรื่องนี้ได้ ปัญหาต่าง ๆ ในประเทศจะถูกแก้ไขได้เยอะผ่านองค์กรที่ทำหน้าที่ในระดับพื้นที่นะครับ เรื่องสุดท้ายที่ผมคิดว่าดูจะเป็นปัญหาอยู่ก็คือเรื่องของการจำกัดในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชน แล้วก็สิทธิมนุษยชนที่อาจจะดูจะถดถอยไป ซึ่งวันนี้ผมเข้าใจว่ามีหน่วยงานจำนวนมากแล้วก็มีการศึกษาไว้จำนวนมากที่พูดถึงความถดถอยในเรื่องนี้นะครับ ใน ๓-๔ ประเด็นนี้ครับท่านประธาน ผมคิดว่าถ้าเราจะเริ่มศึกษาแล้วก็มีข้อเสนอ เราคงไม่ได้ไปแก้ในเชิงสาระในเชิงมาตรา แต่เราคิดว่าเป็นประเด็นที่ควรต้องพิจารณาประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ประกอบกับผลงานทางวิชาการต่าง ๆ ที่นักวิชาการหรือสถาบันต่าง ๆ ได้ศึกษา ก็น่าจะมีเหตุผลที่จะช่วยทำให้เกิดการยอมรับระหว่างผู้ที่อาจจะยังไม่เห็นด้วยในเบื้องต้น แต่ว่าสิ่งเหล่านี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่าเรากำลังออกแบบเพื่ออนาคตครับท่านประธาน ขอบพระคุณครับ”[๔๔๘]

“ท่านประธานครับ ผม วุฒิสาร กรรมาธิการ ต้องขออภัยท่านอนุกรรมาธิการ ผมมีความเห็นนิดเดียวครับ คือผมฟังประเด็นที่ท่านประธานอนุกรรมาธิการ ท่านไพบูลย์ Comment เรื่องประชามติแล้วบอกว่าเป็นความสิ้นเปลือง แล้วก็ต้องใช้เงิน เพราะฉะนั้นจึงพยายามหลีกเลี่ยงในความเห็นผม ผมคิดว่าถ้าจะแก้มาตรา ๒๕๖ ไม่ว่าจะไปทิศทางไหนก็ต้องประชามติ เพราะฉะนั้นผมไม่อยากเห็นว่าคณะเรา

[๔๔๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ได้พิจารณาด้วยข้ออ้างเรื่องการใช้เงินประชามติเป็นเงื่อนไขของการแก้หรือไม่แก้ในทิศทางใด เพราะฉะนั้น ผมคิดว่าอันนี้เราทำตามกติกาที่รัฐธรรมนูญเขียน เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะแก้ออกมาในทิศทางใดจะเป็นรายมาตรา หรือจะเป็นการมี สสร. อย่างไรก็ต้องประชามติ เพราะฉะนั้นผมอยากจะตั้งข้อสังเกตนี้ไว้ครับว่าไม่อยากเห็นว่าเราใช้เงื่อนไขนี้ก่อนแล้วก็ทำให้เราพิจารณาได้ยากขึ้น ขอบพระคุณครับ”[๔๔๙]

นายสฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง กรรมาธิการ

“ครับ กราบเรียนท่านประธาน ท่านคณะกรรมาธิการ ผม สฤษฏ์พงษ์ เกี่ยวข้อง ในฐานะกรรมาธิการครับ ก็ยังไม่เคยพูดนะครับในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นนะครับ กราบเรียนท่านประธานว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ถ้าเนื้อหามันเหมือนกับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ นี่ผมคิดว่าคงไม่มีคณะกรรมาธิการชุดนี้ในวันนี้นะครับ ในวันนี้ผมขออนุญาตแบ่งในเรื่องของการพูดในส่วนของรัฐธรรมนูญนะครับ ออกเป็น ๔ เรื่อง คือ

เรื่องที่ ๑ เป็นที่มา

เรื่องที่ ๒ เนื้อหา

เรื่องที่ ๓ ความเชื่อมั่น

เรื่องที่ ๔ ความทันสมัยและก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชน

เรื่องที่ ๑ นะครับ ที่มานี่ ที่มาของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ที่ทำให้เกิดคณะกรรมาธิการชุดนี้ขึ้นมานี่ เนื่องจากว่าการไม่มีส่วนร่วมหรือที่มาของรัฐธรรมนูญนี่มันไม่ได้ใจมันไม่ได้ความรู้สึกของประชาชน ที่มาของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี่อาจจะมีส่วนร่วมในเรื่องของการที่จะให้ประชาชนนี่เข้ามาแสดงความคิดเห็นผ่านจังหวัดทุกจังหวัด ก็มันมีเหมือนกับความชอบของที่มา แต่ในความได้ความรู้สึกของพี่น้องประชาชนนี่มันไม่ได้ เพราะฉะนั้นอันนี้ต้องฝากอนุกรรมาธิการด้วยว่าที่มาของรัฐธรรมนูญนี่มันจะต้องให้ภาคประชาชนนี่เข้ามามีส่วนร่วมให้มากและเป็นที่ยอมรับ แล้วก็ผ่านความรู้สึกของประชาชนให้ได้ รัฐธรรมนูญที่จริงแล้วนี่การที่เราจะไปดูประเทศใดประเทศหนึ่งว่าเป็นประชาธิปไตยหรือไม่นะครับ ผมว่าองค์ประกอบสำคัญที่สุดก็ดูที่รัฐธรรมนูญได้ว่าเนื้อหารัฐธรรมนูญมันเป็นอย่างไร ที่มาเป็นอย่างไร แล้วก็คณะกรรมาธิการชุดนี้นี่อาจารย์ของผมก็คืออาจารย์โภคินก็สอนรัฐธรรมนูญ อาจารย์ชูศักดิ์ก็เป็นอาจารย์ของผมเช่นกัน หลาย ๆ คนก็เป็นอาจารย์ มีความเชี่ยวชาญมาก และอนุกรรมาธิการ ท่านประธาน ท่านวัฒนาก็ดี ท่านไพบูลย์ก็ดี เท่าที่ผมเห็นนะครับเป็นคนขยันนะครับ เพราะฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่อยากฝากอนุกรรมาธิการก็คือใน ๑๒๐ วันนี่นะครับ จะทำความรู้สึกให้ประชาชนนี่มีความเข้าใจว่าเราทำงานทุกวันนะครับในเรื่องของรัฐธรรมนูญอย่างไร อันนี้ก็ถือว่าเป็นประโยชน์นะครับ

เรื่องที่ ๒ ครับ เรื่องเนื้อหา เนื้อหาวันนี้นะครับ ด่านแรกคือมาตรา ๒๕๕ มาตรา ๒๕๖ ผมคิดว่ากรรมาธิการชุดนี้ทำ โดยการไปถอดกลอนประตูไว้แต่ยังไม่เปิดนี่ผมคิดว่าก็น่าจะสำเร็จแล้ว แต่ผมเชื่อว่าเราไปถอดกลอนประตูนี่กำลังโดยของคณะกรรมาธิการนี่คงจะเปิดประตูไม่ได้ ผมว่าคงจะต้องรอให้พลังของประชาชนนี่เข้ามาเปิดประตู ก็หมายความว่า ในการแก้เนื้อหานอกเหนือจากมาตรา ๒๕๕ แล้วก็มีมาตราอื่น เช่น มาตรา ๑๔๔ ก็จะต้องไปดู มาตรา ๑๐๗ ที่มาของวุฒิ ในเรื่องของการกระจายอำนาจต่าง ๆ นี่ก็อีกหลายเรื่อง แต่เรื่องแรกก็คงจะต้องไปฝ่าด่าน ๔ ด่านสำคัญในส่วนของมาตรา ๒๕๖ ให้ได้ อันนี้ก็คือเนื้อหานะครับว่าเป็นเนื้อหาที่ดีเป็นประชาธิปไตยอย่างไร ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปนะครับ เข้าใจง่าย ครบทุกเรื่องอะไรอย่างนี้ครับ

---

[๔๔๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่องที่ ๓ ครับ เรื่องความเชื่อมั่น เรื่องความเชื่อมั่นนี่ก็คือความเชื่อมั่นของประชาชนที่เห็นด้วย เช่น ครบองค์ประกอบทุกอย่าง เป็นการสร้างความสามัคคี มีความเป็นกลางนะครับ แล้วก็ทำอย่างไรให้มันมีการปฏิวัติยากขึ้น อันนี้ก็ถือว่าเป็นความเชื่อมั่น

ข้อสุดท้ายคือข้อที่ ๔ คือความทันสมัยและก่อให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชนนี่ ก็คือความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันนะครับ ผมคิดว่าความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันนี่มีองค์ประกอบหลายเรื่องนะครับ แล้วก็รัฐธรรมนูญนี่อาจจะเขียนไม่มากในส่วนของมาตรา แต่สิ่งที่ตามมาก็คือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนะครับซึ่งมีหลายฉบับอันนี้ก็ต้องขอฝากอนุกรรมาธิการไว้นะครับ สิ่งสำคัญที่สุดนะครับเน้นย้ำว่าทำอย่างไรใน ๑๒๐ วันนี่ครับต้องทำงานทุกวันให้มันมีความรู้สึกของภาคประชาชนว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้นี่ได้เข้าถึงแล้วก็ทำงานทุกวัน แล้วก็ไม่เห็นด้วยในเรื่องของการขยายเวลา ๑๒๐ วันครับขอบคุณท่านประธานครับ”[๔๕๐]

นาวาอากาศเอก อนุดิษฐ์ นาครทรรพ กรรมาธิการ

“ผมเชื่อเป็นอย่างยิ่งนะครับ ว่ารัฐธรรมนูญนั้นถือว่าเป็นกติกาสำคัญของประเทศ เพราะฉะนั้นตัวของรัฐธรรมนูญเองนั้นจึงจะต้องเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้พี่น้องประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่า ผมย้ำนะครับว่าทุกหมู่เหล่าจะต้องใช้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ใช้กติกาดังกล่าวนี้นะครับเพื่อให้ทุกคนในประเทศของเราสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก แล้วก็ปราศจากความขัดแย้ง แต่ก็ดูเหมือนจะตรงข้ามนะครับ รัฐธรรมนูญฉบับนี้หลังจากที่ประกาศใช้มาแล้วนั้นก็ดูเหมือนไม่ได้ถูกใช้นะครับ หรือใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ เราก็คงเห็นนะครับว่าเรามีความขัดแย้งจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้มาเป็นลำดับอีกอันหนึ่งนี่ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญเองนั้นนี่นะครับ คงจะต้องเป็นกติกาของประเทศต้องไม่ใช่กลายไปเป็นเครื่องมือที่ไปขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเรื่องนี้ผมเห็นว่าในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรของเรานั้นนี่นะครับ ก็คงจะเห็นตรงกันว่าในส่วนของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหลายประเด็น หลายมาตราที่ถูกออกแบบมาแล้วมันกลายไปเป็นอุปสรรคขัดขวางการบริหารประเทศ แล้วก็ความเจริญรุ่งเรือง และการพัฒนาของพวกเรานะครับ ผมเห็นว่ารัฐธรรมนูญนั้นนี่นะครับที่บอกว่าเป็นกติกาของประเทศนี่นะครับ มันควรจะต้องเป็นรัฐธรรมนูญที่ทุกคนควรที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนะครับ มันไม่ควรจะถูกใคร กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้นเป็นผู้ที่กำหนดกติกาของคนไทยทั้งประเทศ เพราะเมื่อเป็นเช่นนั้นมันก็เป็นรัฐธรรมนูญที่ขาดการคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ซึ่งผมเชื่อนะครับว่ามาจนถึงขณะนี้นะครับ ทุกคนจะเห็นได้เลยว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้นั้นไม่ได้ถูกออกแบบให้โครงสร้างอำนาจนั้นเป็นของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นตรงนี้ผมคิดว่ามันเป็นปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้และสุดท้ายนะครับ รัฐธรรมนูญนั้นเป็นกติกาของประเทศที่ผมเชื่อว่าทุกคนนะครับ คนไทยทุกคนควรจะมีส่วนร่วมและมันควรจะต้องเป็นบทบัญญัติที่ได้รับการยอมรับจากคนไทยส่วนใหญ่ ซึ่งหลายคนก็บอกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มันผ่านประชามติมาเป็นที่เรียบร้อยแล้วนะครับ เพราะฉะนั้นมันก็ควรจะมีความชอบธรรม เพราะเสมือนว่าได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่อย่างไรก็ดีการดำเนินการในส่วนของประชามติที่ผ่านมานั้นนี่ก็ต้องถือว่ามันไม่ได้เป็นการเปิดให้มีการทำประชามติที่ทุกฝ่ายนั้นสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นหรือว่าติชมในเรื่องของเนื้อหาและหลักการได้อย่างเต็มที่ ก็คงต้องยอมรับด้วยซ้ำนะครับว่าคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องในช่วงดังกล่าวนั้นนี่นะครับได้มีความประสงค์อยากจะแสดงความคิดเห็นก็ดี ติชมก็ดีนี่ถูกปิดกั้นด้วยซ้ำไปนะครับ เพราะฉะนั้นทั้งหมดนี่นะครับก็คงเป็นความเห็นของผมนะครับ ซึ่งผมเชื่อว่าสอดคล้องกับคณะกรรมาธิการหลายท่านทีเดียวนะครับ ก่อนจบผมเหลืออีก ๔๐ วินาทีนะครับ ก็อยากจะบอกว่าผมเห็นด้วยกับที่ท่านผู้อาวุโสนะครับ

---

[๔๕๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ท่านบัญญัติ บรรทัดฐาน ท่านได้แสดงความเห็นไว้เมื่อสักครู่นะครับ ผมเชื่อว่าพี่น้องประชาชนคนไทยทั้งประเทศตั้งความหวังกับท่านประธานแล้วก็คณะกรรมาธิการทุก ๆ คน ผมเชื่อว่า ๑๒๐ วันที่เราได้อำนาจจากสภาผู้แทนราษฎรเราคงจะทำหน้าที่กันอย่างเข้มแข็ง แล้วก็ทำให้จบภายในเวลา ๑๒๐ วัน กราบขอบพระคุณครับ”[๔๕๑]

ศาสตราจารย์อุดม รัฐอมฤต กรรมาธิการ

“ผมมีประเด็นที่จะกราบเรียนอยู่ ๒-๓ เรื่อง

เรื่องแรก ผมคิดว่าผมขอบพระคุณท่านสฤษฏ์พงษ์ที่กรุณาเอ่ยถึงที่มาของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ซึ่งผมคิดว่าที่ประชุมนี้อาจจะเข้าใจไม่ตรงกันทีเดียวนักว่าทำไมเราถึงต้องมีการยกร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ด้วยข้อความหรือเนื้อหาแบบนี้ ผมเชื่อว่าพื้นฐานของที่มาของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มันคือความขัดแย้งในทางการเมือง ซึ่งหลายคนก็โยนไปให้บอกว่าก็เป็นปัญหาของฝ่ายคุมอำนาจที่มายึดอำนาจที่อ้างความขัดแย้งของประชาชน ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องที่ถกเถียงกันแล้วมันก็ไม่จบ เพราะว่าวันนี้แล้วทุกคนที่มาทำหน้าที่ผมเชื่อว่าก็มาจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ด้วยกันทั้งหมด ส่วนใหญ่ที่เป็น ส.ส. เป็นกรรมาธิการ ก็เพราะเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเรื่องนี้เรากลบเกลื่อนไม่ได้ว่ามันมีเบื้องหลังมันก็คือพื้นฐานของความขัดแย้งในทางการเมืองที่เราพยายามที่จะให้สิ่งเหล่านี้มันค่อย ๆ พัฒนาให้มันออกมาในรูปที่ว่าพอจะคุยกันได้

ประการต่อมาผมขออนุญาตเข้ามาสู่ในประเด็นที่ว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้เราทำหน้าที่ในฐานะเป็นกลไกของสภาผู้แทนราษฎร ในฐานะที่มอบหมายให้มาดูแล ว่าถ้าเกิดเราจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมันมีปัญหา มันมีหลักเกณฑ์ หรือว่าแนวทางอย่างไร ถ้าจะทำให้แนวทางที่หลายฝ่ายอยากจะเห็นการแก้ไขแล้วบรรลุผลหรือว่าอย่างน้อยตอบโจทย์ของสังคมได้ ซึ่งผมคิดว่าในประเด็นนี้ผมขออนุญาตพูดเป็น ๒ ประการ ก็คือประการแรกถามว่าทำไมมาตรา ๒๕๖ จึงทำให้แก้ยาก ผมคิดว่ามันมีประเด็นซับซ้อนอยู่ ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ เงื่อนไขของมาตรา ๒๕๖ เอง ถ้าเราดูแล้วแล้วไม่เอาไปเกี่ยวกับเรื่องของ ส.ว. ๒๕๐ คน เกณฑ์ตรงนี้มันจะซับซ้อนน้อยลง ก็ถามว่า ๑ ใน ๓ ของ ส.ว. ถ้าหากเป็น ส.ว. ที่มาจากการที่ประชาชนเลือกกันเอง มันไม่ใช่สิ่งที่ยากเย็นเลยครับ แล้วผมคิดว่าตรงนี้คือโจทย์ที่ผมคิดว่าเราเจอกันวันนี้เพราะฉะนั้น กรธ. ที่ยกร่างมาตรา ๒๕๖ ไม่ได้เป็นคนที่ไปทำให้เงื่อนไขเรื่องของการที่บอกว่ามาตรา ๒๕๐ เป็นเรื่องบทเฉพาะกาล เพราะฉะนั้นในทางความเป็นจริงถามว่ามาตรา ๒๕๖ ต้องการอะไร บอกว่าต้องการที่จะให้พี่น้องประชาชนหรือว่าผู้แทนทุกหมู่เหล่าเห็นว่ารัฐธรรมนูญสมควรที่จะแก้ไขจริง ๆ ไม่ใช่เสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นอยากเห็นทั้ง ๒ สภา เพราะว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างน้อย ๒ สภา มีความเห็นไปในทิศทางใกล้เคียงกันหรือว่าอย่างน้อยไม่ใช่คะแนนเสียงใช้ ส.ส. ที่มาจากการเลือกตั้งแต่ละครั้งเป็นคะแนนเสียงข้างมากแล้วเป็นผู้แก้รัฐธรรมนูญ อันนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่ผู้ร่างต้องการเห็นเช่นนั้นประการต่อมาผมในฐานะที่ไม่ได้เห็นต่างนะครับ ถ้าหากว่าอยากจะเห็นมีการแก้ไขเพิ่มเติมในเนื้อหา ผมอยากให้มีการศึกษา ๒ เรื่องครับ ก็คือ ๑. การรับฟังความคิดเห็นของพี่น้องประชาชน ในฐานะที่มองว่ารัฐธรรมนูญนี้มีปัญหาในส่วนไหนบ้าง อันนี้คือประการแรกที่ผมคิดว่าเป็นส่วนที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมของเราก็คือรับฟัง ประการที่ ๒ ก็คือผมคิดว่าต้องศึกษามาตรา ๒๕๖ ว่าตรงนี้ถ้าจะให้เหมาะสมจริง ๆ แล้วอยากเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มันพอรับได้ที่ทุกฝ่ายพอมองเห็นว่าเจตนารมณ์ที่อยากเห็นความร่วมมือกันที่น่าจะเป็นไปได้ควรจะเป็นอย่างไรผมเห็นพ้องด้วยว่าสมควรที่จะมีการรับฟังความคิดเห็นของพี่น้องประชาชน อย่างน้อยได้เห็นแล้วว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐

---

[๔๕๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ใช้มาแล้ว เขารู้สึกว่าอย่างไร มีประการไหนที่อยากให้มีการแก้ไขซึ่งผมเห็นคล้อยตามว่าควรจะต้องใช้เวลาที่ไม่มากจนเกินไป เพื่อให้อย่างน้อยการแก้ไขเพิ่มเติมนี้บรรลุผลครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๕๒]

“ผมขออนุญาตกล่าวสั้น ๆ ในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการยกร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ผมคิดว่าเราคงต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มันเกิดขึ้นมาจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๗ ก็คือฉบับชั่วคราว คนยกร่างรัฐธรรมนูญต้องว่าตามมาตรา ๓๕ ในรัฐธรรมนูญชั่วคราว ปี ๒๕๕๗ ว่าเนื้อหาในส่วนไหนทำไมถึงต้องมีการบัญญัติเรื่องมาตรา ๒๕๖ ที่มีลักษณะล็อกขนาดนี้ พูดไปก็คือรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๗ เกิดขึ้นจากความขัดแย้งซึ่งถ้าพูดไปฝ่ายการเมืองจะยอมรับหรือไม่ยอมรับก็แล้วแต่ ว่าความขัดแย้งในทางการเมืองซึ่งนำมาซึ่งการยึดอำนาจ สมัยก่อนเราก็บอกว่าเพราะทหารอยากจะยึดอำนาจอยู่แล้วเลยสร้างความขัดแย้งขึ้นมา อันนี้คือข้อที่เราพูดกันเป็นแผ่นเสียงตกร่องตลอดว่า ถ้ายึดอำนาจเมื่อไรเป็นเพราะว่าทหารอยากจะเข้ามาบริหารประเทศ ซึ่งผมคิดว่าเหตุการณ์บ้านเมืองในช่วงนั้นมันคงไม่ใช่สถานการณ์แบบในอดีตแล้ว มันเป็นความขัดแย้งที่ต้องยอมรับว่าฝ่ายการเมืองแต่ละฝ่ายก็มีข้อที่ไม่สามารถที่จะลงรอยกัน แล้วก็นำมาซึ่งข้อที่บอกว่าเราจะแก้ไขรัฐธรรมนูญในช่วงนั้น คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญในช่วงนั้นเป็นสาเหตุประการหนึ่ง เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๗ จึงพยายามที่จะล็อกว่าสาเหตุของการที่พยายามจะแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องที่สำคัญไม่ควรที่จะให้ทำได้ง่าย ๆ เพราะเป็นตัวที่ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ในบ้านเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ถามว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ การไปบอกว่าเอา ส.ว. เข้ามาร่วมในการแก้ไขด้วย จริง ๆ ถ้าจะว่าไปมันมีความซับซ้อนของเรื่องมันอยู่ที่ว่าดั้งเดิม ส.ว. ที่ทาง กรธ. ร่างมันคือ ส.ว. ๒๐๐ คน กระบวนการในการคิดเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญถ้าเราคิด ส.ว. ๒๐๐ คน ตามหลักปกติก็คือตัวแทนของพี่น้องประชาชนนั่นละครับที่เข้ามาอยู่ร่วมด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงแค่เอาผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเข้ามาแค่นั้น แต่มีคนที่มาเติมเต็มในส่วนของ ๒๐๐ คน แต่พอมันมาซับซ้อนเข้า โดยเฉพาะในช่วงบทเฉพาะกาลที่มี ๒๕๐ คน มันก็เลยกลายเป็นเรื่องล็อกที่ยากขึ้น อันนี้คือผมกราบเรียนว่าเข้าใจถึงความรู้สึกลำบากใจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ กรธ. ตอนที่พูดถึงเรื่องว่าแก้ไขยาก ท่านทั้งหลายก็คงเห็นตรงกันว่าเราก็คงอยากให้ไม่ใช่เหมือนกับกฎหมายธรรมดา แต่พอบอกว่าถ้ารวม ส.ว. เข้ามาด้วยพี่น้องประชาชนซึ่งเขาไม่ใช่เป็นคนฝักใฝ่ฝ่ายใดแล้วถ้าเขาเห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ ส.ส. เสนอหรือว่าฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งเสนอมันก็เป็นความชอบธรรม อันนี้คือในความคิดของ กรธ. ที่ยกร่าง ไม่ได้มีความประสงค์ที่จะบอกว่าทำให้การแก้ไขยาก แต่เรามองถึงว่าถ้าพี่น้องประชาชนเขาเห็นพ้องต้องกันในเรื่องเหล่านี้ แต่ประเด็นเรื่องของการลงประชามติ ผมกราบเรียนว่ามันก็คงเป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากอดีตที่มาอีกนั่นละว่าในกรณีนี้เราก็เคยมีบทเรียนมาแล้วว่าแก้ไขข้ามวันข้ามคืนอันนี้เป็นเรื่องที่เรายอมรับกันมาว่ามันก็เป็นการที่เราไปฝืนกระแสของคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะฉะนั้นผมอยากกราบเรียนว่าบ้านเมืองมีทั้งนักศึกษา มีทั้งพี่น้องประชาชน มีทั้งคนหลายวัย มีทั้งคนที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน แน่นอนถ้าเมื่อไรคนฝ่ายหนึ่งบอกว่าฉันไม่ยอมมันก็จะมีอีกฝ่ายหนึ่งที่มาบอกว่าฉันก็ไม่ยอมเหมือนกันกระแสที่เราเจออยู่ทุกวันนี้มันจึงเป็นเรื่องที่ถามว่าแล้วเราจะเอาอย่างไร แน่นอนผมเห็นด้วยกับที่ประชุมนี้ พยายามจะบอกว่าเอาละ มีคนที่ไม่พอใจก็น่าจะฟังเขา แต่ผมอยากกราบเรียนว่ามันก็ควรจะฟังทุกฝ่ายว่าฝ่ายไหนเขาพอใจไม่พอใจอย่างไร ม็อบก็เป็นส่วนหนึ่งที่เราควรจะฟังเพื่อไม่ให้บ้านเมืองมันเกิดกระแสลุกลามใหญ่โตอะไรต่าง ๆ ไป แต่ในขณะเดียวกันผมอยากกราบเรียนว่าฝ่ายที่เขาเห็นว่าควรจะแก้แค่ไหนอย่างไรที่เห็นต่างก็ควรจะต้องรับฟังเขาด้วย อันนี้ผมมองในมุมนั้นถึงแม้เขายังไม่ได้มาก่อม็อบก็เป็นเรื่อง

---

[๔๕๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

ในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของพี่น้องประชาชนผมอยากให้ท่านมองทั้ง ๒ ด้านประกอบกันไปครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๕๓]

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม เอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการนะครับ ผมขออนุญาตสนับสนุนแนวความคิดที่ควรจะมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตั้งแต่ตอนต้นเลยอย่างเป็นระบบ เพราะว่าการรับฟังความคิดเห็น ของประชาชน มันไม่ใช่แค่เฉพาะการมีส่วนร่วมนะครับ เพราะว่าเราต้องมีความเข้าใจว่าจริง ๆ แล้วรัฐธรรมนูญเป็นของประชาชนคนไทยทั้งประเทศ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วม ของประชาชนคือการแสดงความเป็นเจ้าของของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ การแสดงความเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตยตามหลักการประชาธิปไตยของประเทศเรา เพราะฉะนั้นกระบวนการ การรับฟังความคิดเห็นควรจะมีระบบที่ชัดเจนว่ามีกระบวนการอย่างไรแล้วก็สามารถ ที่จะมีช่องทางอะไรที่ประชาชนสามารถจะแสดงความคิดเห็นได้นะครับ เพราะว่า ๑. คือว่า ในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นนี้ทำไมต้องรับฟังตั้งแต่ต้น เพราะว่าตอนนี้ผมคิดว่าทั้งพรรคฝ่ายค้านและรัฐบาลต่างก็เห็นว่าตอนนี้รัฐธรรมนูญเป็นปัญหาใช่ไหมครับ เราถึงต้องมาศึกษาว่าทำไมต้องแก้ เพราะว่าจริง ๆ ถ้ามันไม่มีปัญหาก็คงไม่ต้องแก้ แต่ว่าปัญหานี้ ก็แบ่งเป็น ๒ ประเภทนะครับ ก็คือปัญหาที่เป็นเรื่องของตัวเนื้อหาของรัฐธรรมนูญเอง กับปัญหาของกระบวนการในการแก้นะครับ ปัญหาที่เป็นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ ถึงแม้คณะกรรมาธิการจะประกอบไปด้วยภาคส่วนหลายภาคส่วน รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากทุกฝ่ายนะครับ แต่ว่าผมคิดว่าปัญหาจริง ๆ ของเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ ที่เป็นเรื่องของหลักการโดยทั่ว ๆ ไป เช่น หลักการประชาธิปไตย หลักการเคารพสิทธิของประชาชนของเรานี้ สิ่งเหล่านี้ผมคิดว่าประชาชนเจ้าของประเทศจะเป็นผู้ที่จำแนกแยกแยะปัญหาเหล่านี้ได้ดีกว่าพวกเรามากและมีรายละเอียดต่าง ๆ ซึ่งจริง ๆ แล้ว มันเป็นความสำคัญของการเข้าใจปัญหาเพื่อที่จะนำไปสู่การแก้ไข ในขณะเดียวกันกระบวนการในการแก้ไขที่สำคัญมากก็คือว่า อุปสรรคของการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ ผมคิดว่าประชาชนเองก็ควรจะมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นตรงนี้ด้วยครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๕๔]

“เรียนท่านประธานครับ พอดีอาจจะเป็น คนสุดท้ายที่จะพูดก็เลยเห็นด้วยกับเกือบทุกท่านที่จะแก้ในมาตราต่าง ๆ ก็เลยทำให้ผม สามารถจะสรุปได้กับตัวเองว่าจริง ๆ ก็แก้เกือบทั้งฉบับนะครับ ฉะนั้นการแก้เกือบทั้งฉบับ ที่คาดหวังไว้ก็คือเราอาจจะหาช่องทางที่จะทำให้เกิดการร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่เป็น ประชาธิปไตยแล้วก็เป็นของประชาชน ในขณะเดียวกันก็เห็นความจำเป็นว่ากระบวนการ ในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่อาจจะต้องใช้เวลาสักระยะหนึ่ง เพราะฉะนั้นก็อาจจะมีความจำเป็น ที่อาจจะต้องแก้ไขบางมาตราเพื่อที่ทำให้กระบวนการในการบริหารประเทศในการออกกฎหมายต่าง ๆ สามารถจะดำเนินต่อไปได้ด้วย ถ้าอย่างนั้นก็จะเป็น ๒ ส่วน แต่ว่า ความคาดหวังที่แท้จริงคือคาดหวังว่าจะได้มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนนะครับ แต่ว่า หลาย ๆ ท่านลงรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องของว่าประเด็นในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่เป็นปัญหา ผมก็เห็นด้วยกับทุกประเด็นแล้วผมก็ไปทำวิจัยมาเล็กน้อย ตอนนี้ก็น่าจะสัก ๕๐-๖๐ หน้า ที่พูดถึงรายละเอียดในมาตราต่าง ๆ ว่ามีความน่าจะเป็นหรืออาจจะมีปัญหาในประเด็นใด มาตราใด แต่ผมอาจจะไม่ลงรายละเอียดในตอนนี้แต่ว่าอยากจะเรียนว่าจริง ๆ แล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้อาจจะมีปัญหาในส่วนที่เป็นปรัชญาและแนวคิดของมัน ถ้าเราเปิดรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในอารัมภบท จริง ๆ อารัมภบทก็คือแนวคิดและปรัชญาของการร่าง รัฐธรรมนูญ หลาย ๆ คนข้ามอารัมภบทไป

---

[๔๕๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๕๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

เวลาเปิดเพราะว่ามันไม่ค่อยมีอะไร ก็จะไปดูที่หมวดต่าง ๆ มาตราต่าง ๆ แต่อารัมภบทของรัฐธรรมนูญ ปี๒๕๖๐ ผมก็ไปพลิกดูหลาย ๆ รัฐธรรมนูญ อารัมภบทของรัฐธรรมนูญปี๒๕๖๐ เป็นอารัมภบทเดียวเท่าที่ผม เจอที่ตำหนิ ประชาชนตำหนิว่าไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทะเลาะเบาะแว้งกัน อะไรหลายอย่าง เยอะแยะมากมาย ลุแก่การใช้อำนาจ มีการตำหนิประชาชนอยู่จำนวนมากเลยในอารัมภบท คือถ้าผมอ่านอย่าง นี้ตอนที่ผมเป็นเด็ก ๆ ผมคงคิดว่าเรากำลังถูกทำโทษด้วยรัฐธรรมนูญ ฉบับนี้หรือเปล่าเพราะว่าขึ้นต้นก็เป็น เรื่องของการตำหนิว่าเราไม่ดีอย่างไร เพราะฉะนั้น ปรัชญาของการร่างรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับหรือการร่าง กฎหมายแต่ละฉบับก็จะอยู่ในตัว อารัมภบท แล้วก็จะทำให้เนื้อหาของตัวรัฐธรรมนูญเป็นไปตามแนวคิดและ ปรัชญาดังกล่าว ฉะนั้นผมคิดว่าถ้าอารัมภบทของรัฐธรรมนูญทำให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญจะเคารพกฎหมาย อย่างไร จะปกป้องสิทธิมนุษยชนอย่างไร ปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไร อันนี้ผมก็คิดว่าอาจจะ เป็นแนวคิดปรัชญาที่น่าจะเป็นตัวหลักในการที่จะทำให้ร่างรัฐธรรมนูญ ได้ดีขึ้น ถามว่าแล้วความสำคัญของ รัฐธรรมนูญสำหรับผมคืออะไร ความสำคัญของรัฐธรรมนูญนอกจากเรื่องปรัชญาที่ว่าแล้ว ตัวรัฐธรรมนูญจริง ๆ ก็คือพันธสัญญาระหว่างรัฐ กับประชาชน พันธสัญญาว่าอะไร สัญญาว่าประชาชนจะใช้อำนาจของประชาชน อย่างไร ในฐานะเจ้าของประเทศ ประชาชนจะใช้สิทธิเสรีภาพอย่างไร จะมีสิทธิเสรีภาพอย่างไรแล้วตัวรัฐต้อง รับผิดชอบต่อการใช้อำนาจต่อประชาชนอย่างไร ฉะนั้นมันเป็นพันธสัญญา ซึ่งกันและกัน พันธสัญญาเวลาปกติ เราทำสัญญาก็ต้องมีการเจรจากัน มีเงื่อนไขของฝ่ายรัฐ เงื่อนไขของประชาชน ฉะนั้นมันก็เลยทำให้กลับมาถึง ตรงจุดที่ว่าในกระบวนการที่จะได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญที่เป็นของประชาชนมันก็มี ๒ ส่วน หลายท่านก็พูดไปแล้ว ก็คือส่วนที่เป็นกระบวนการกับส่วนที่เป็นเนื้อหา กระบวนการเราบอกว่าถ้าเป็นกระบวนการที่เป็นพันธสัญญา ระหว่างรัฐกับประชาชน เราจะทำอย่างไรให้กระบวนการเป็นที่ยอมรับของ ประชาชน ฉะนั้นกระบวนการ ที่เป็นที่ยอมรับมากเท่าไร ผลของการที่เกิดจากกระบวนการ นั้น ๆ ก็จะเป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้น ในขณะที่เนื้อหาของตัวรัฐธรรมนูญอย่างน้อย ๓๐-๔๐ มาตราในนี้มีปัญหาในเรื่องของความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์อะไรที่ผมกล่าวถึง ความสัมพันธ์ของ ๓ อย่างครับ ก็คืออำนาจหรือ Authority หน้าที่ ความรับผิดชอบหรือ Responsibility แล้วก็ความสามารถในการตรวจสอบได้หรือ Accountability ก็คือว่า หลาย ๆ ส่วนในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้อำนาจกับคนบางคนหรือกลุ่มคนบางกลุ่ม หรือองค์กร บางองค์กร โดยที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบไม่สมดุลกัน คืออำนาจเยอะมาก หน้าที่ ความรับผิดชอบส่วนหนึ่ง แต่ที่มี ปัญหาหนักก็คือว่าการตรวจสอบได้น้อยมาก กล่าวคือ คนปกติแล้วคนที่มีอำนาจมาก ๆ ก็ต้องมีความ รับผิดชอบมากและก็ต้องถูกตรวจสอบมาก แต่ของเรากลับกัน เรามีอำนาจมาก ความรับผิดชอบค่อนข้าง ไม่มากนัก แล้วบางอันแทบจะ ตรวจสอบไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่สำคัญก็คือ จำเป็นต้องกลับไป ดูว่าความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบแล้วก็การตรวจสอบได้มันควร จะต้อง มีความสมดุลกันมันถึงจะเป็นพันธสัญญาที่รัฐกับประชาชนยินยอมพร้อมใจที่จะอยู่ภายใต้ บริบท ของมันครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๕๕]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธาน ผม ทศพล เพ็งส้ม ครับ ท่านประธานครับ คือเราต้องดูญัตติทั้ง ๖ ญัตติ เสียก่อนในหลักการที่หลายท่านเสนอมา มันเป็นเรื่องหลัก ที่ศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เราไม่ได้ศึกษาปัญหาการบังคับใช้นะครับ แต่ส่วนที่จะรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในเรื่องการบังคับใช้มี ปัญหาอย่างไร รัฐธรรมนูญมีที่มาอย่างไร มีผลกระทบกับประชาชนอย่างไร นั่นเรื่องหนึ่ง แต่ตอนนี้เรายัง

[๔๕๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ไม่ศึกษาเลยนะครับว่า วิธีการหรือปัญหาในการแก้ไขอย่างที่ท่านนิกรพูดเมื่อสักครู่นี้ มาตรา ๒๕๖ มันมีปัญหาในการแก้ไขอย่างไร ถ้าไม่อย่างนั้นเดี๋ยวจะออกนอกกรอบไป ก็ไปไกลเลยครับ เท่ากับว่าเราถามประชาชนว่าไปร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ แต่กลับมาบอกว่าวิธีการไม่ได้ ญัตติที่เสนอมาทั้งหมด ๖ ญัตติ เป็นเรื่องศึกษาว่าวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มันมีปัญหาอย่างไร วันนี้เรายังไม่รู้เลยนะครับว่า วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมันมีปัญหาอย่างไร ผมว่าศึกษาตรงนี้เสียก่อน และส่วนท่านจะไปถามประชาชนว่าวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มีปัญหาอย่างไร ผมว่าประชาชนเขาไม่ทราบหรอกครับ เราต่างหากที่กรรมาธิการต้องศึกษาว่าวิธีการแก้ไขตามมาตรา ๒๖๕ มันมีปัญหาในการแก้ไขปัญหาอย่างไร และเราก็มาวางแนวทางว่าถ้ามีปัญหาอย่างนี้เราควรจะแก้ไขอย่างไร แต่ตอนนี้เรายังไม่รู้ปัญหาเลยนะครับถ้าไปถามประชาชนก็ถามได้อย่างเดียวว่าผลกระทบการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มีปัญหาในการบังคับใช้อย่างไร อันนั้นคือง่ายครับ เพียงแต่ว่าเราหาวิธีการเสียก่อนว่าถ้าเกิดว่าประชาชนเขาบอกว่าควรจะแก้อะไรแล้ว แต่ปรากฏว่าเรายังหาวิธีการแก้ไม่ได้เลย วันนี้กรรมาธิการชุดนี้ยึดในญัตติทั้ง ๖ ญัตติเสียก่อนว่าเราวางหลักเกณฑ์วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ก่อนว่ามันมีปัญหาไหม ถ้ามีปัญหาแล้วควรจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร วางกรอบเสียก่อนท่านประธานครับ ขอบคุณครับ”[๔๕๖]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“วลัยพร กรรมาธิการนะคะ ขออนุญาตต่อนะคะ ไม่ทราบว่าจะเรียกว่าสนทนาธรรมหรือจะเรียกว่าความคิดเห็นดี เดี๋ยวขอฟัง ๆ ไปก่อน เมื่อสักครู่นี้ที่ท่านอาจารย์สมชัยพูดค่ะ มีประโยคหนึ่งที่ค่อนข้าง จะถูกใจมากเลยก็คือคำว่า แล้วประเทศจะเดินต่อได้อย่างไร หรือว่าจริง ๆ แล้วคาพูดนี้ เป็นประโยคที่บอกว่า ประเทศเดินหน้าลำบาก สิ่งนี้มันตอกย้ำในความคิดของพวกเราไหมคะว่า ถ้าไม่ว่าเราจะแก้ไขอะไรก็ตาม ประเด็นไม่ว่าจะเป็นรายมาตราหรือว่าจะทั้งฉบับก็ตาม แล้วประเทศเราจะเดินหน้าต่อได้อย่างไร ดังนั้นสิ่งนี้มันทำให้เราต้องตระหนักเหมือนกันว่า ทุก ๆ เรื่องที่เราจะคุยกันตรงนี้คิดถึงด้วยว่าเราเดินต่อภายใต้บริบทที่มันทำได้ไหม ในตัวรัฐธรรมนูญเองมีปัญหาอยู่ใน ๒ ตัวด้วยกัน ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ นะคะ ขอกลับไปที่ปี ๒๕๔๐ ด้วย ปี ๒๕๕๐ ด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือปัญหาของตัวรัฐธรรมนูญเองในบางส่วนที่เป็นประเด็นปัญหากับอันที่ ๒ รัฐธรรมนูญนั้นสามารถที่จะตอบรับกับบริบทของสังคมไทยได้หรือเปล่า เวลาที่เราปรับหรือแก้ ดังนั้นไม่มีรัฐธรรมนูญประเทศไหนหรอกค่ะที่ไม่มีข้อบกพร่อง เพราะในแต่ละช่วงเวลาที่ผ่านไปของในช่วงเวลาต่าง ๆ มันมีการแปรเปลี่ยนตลอด ถ้าเราดูอย่างที่ท่านประธานกรุณาให้ทางฝ่ายเลขานุการทำเรื่องความเป็นมาของรัฐธรรมนูญต่างประเทศ เราจะพบว่าเขาแก้ไขมา อเมริกาเขาแก้เป็นร้อยปีนะคะ กว่าจะแก้ไขมาเรื่อย เรื่อย เรื่อย มันก็มีความขัดแย้งกันมา แต่สิ่งคำตอบที่เรา สำคัญมากที่สุดคือ ผลลัพธ์สุดท้ายแล้วประเทศไทยเราได้อะไรกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญทุกรัฐธรรมนูญ อยากที่จะเรียนอย่างนี้นะคะว่า ปี ๒๕๖๐ ที่หลาย ๆ ท่านก็ได้ให้ความเห็นว่าเป็นอย่างไรบ้าง แต่อยากที่จะพูดถึงนิดหนึ่งในฐานะที่ก็เป็นอาจารย์ ไม่ได้สอนทางรัฐธรรมนูญหรอกนะคะ แต่ว่าทางรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์จะดีกว่า ปี ๒๕๔๐ เราเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วก็เป็นรัฐธรรมนูญที่เราบอกว่าเป็นรัฐธรรมนูญของฉบับประชาชน เพราะประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมทั้งกระบวนการ แต่ในขณะเดียวกันก็มีบริบทของการเมืองที่ทำให้ส่งผล ต่อปี ๒๕๕๐ นั่นก็คือความสมดุลของกลไกในการตรวจสอบซึ่งกันและกันของ ๓ สถาบันหลักของประเทศมีปัญหา และนำไปสู่ความคิดที่บอกว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา อันนี้ ต้องขอประทานโทษ

---

[๔๕๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

นะคะ อันนี้เป็นคำที่เป็นการศึกษาของฝ่ายวิชาการเขาก็ศึกษากันมา เป็นระยะ ๆ และพอมาถึงปี ๒๕๕๐ ก็จะมีกระบวนการที่เราได้ ๑๐ ปีให้หลังมานี้ เราก็มี การสร้างรัฐธรรมนูญขึ้นมาอีก แต่อันนี้มีประชามติแล้วก็มอบเป็น Empowerment ให้กับประชาชน ให้ประชาชนอยู่ในหลาย ๆ มาตรามากเลยของปี ๒๕๕๐ และพอมาท้ายที่สุด และเราเกิดปัญหาไหมคะ ปี ๒๕๔๐ ๒๕๕๐ ๑๐ ปีแรกหรือทศวรรษช่วงนี้แล้วก็เกิดกีฬาสีกันพักหนึ่ง พอปี ๒๕๕๐ ๒๕๖๐ ก็เกิดกีฬาสีภาค ๒ ภาคนี้ยิ่งบรรเจิดเพริศพิไลนะคะ เป็นอมตะนิรันดร์กาล และเราก็ได้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ขึ้นมา อยากที่จะเรียนกับทุกท่านอย่างดีด้วยว่า รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรในความเห็นของหลาย ๆ ท่าน ก็ตาม แต่ก็เป็นผลผลิตของการเมือง การบริหารที่ผ่านมาทั้งหมด ความหมายก็คือว่า เราส่งผลต่อว่าเราจะทำอย่างไรกับประเทศเราให้ออกแบบประเทศในการบริหารประเทศผ่านรัฐธรรมนูญในหลาย ๆ บท สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือผลพวงในอดีตแล้วก็มาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าในแต่ละเรื่องนะคะ อันนี้ไม่ลงในรายละเอียด ในสาระ ดังนั้นก็อยากที่จะพูดว่า นั่นละค่ะสิ่งที่เราจะพูดกลับไปที่คาพูดของท่านอาจารย์สมชัย ว่าเดินหน้าลำบาก ดังนั้นสิ่งที่เราจะคิดจากต่อไปนี้ ก็อยากจะเชิญชวนนะคะว่า แล้วประเทศเราจะลำบากอีกครั้งหรือไม่ในการที่เป็นข้อเสนอของพวกเรา แล้วก็เป็นที่น่ายินดีว่าทุกท่านก็เสนอว่ารับฟังประชาชนมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่กระบวนการของเรา และเราอาจจะต้องมีประชามติอีกรอบเพราะมันมีหลาย ๆ เรื่อง ที่เราต้องผ่านประชามติก่อนด้วยซ้ำในการที่เราจะมาปรับปรุงหรือแก้ไขรัฐธรรมนูญกันนะคะดังนั้นในส่วนนี้เราก็เลยคิดว่าถ้าดูรัฐธรรมนูญนะคะ มีบางส่วนของปี ๒๕๖๐ ที่ไม่เคยมี ในรัฐธรรมนูญของปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ มีเรื่องใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งถามจริง ๆ แล้ว จะมีคนเข้าใจสักกี่ท่านก็ยังไม่ทราบ เช่น มาตรา ๖๕ ในเรื่องของยุทธศาสตร์ชาติ หรือมาตราที่ว่าด้วยเรื่องบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดไม่เคยมีในรัฐธรรมนูญ ในขณะเดียวกัน มาตรา ๗๘ ก็เหมือนกัน รัฐส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ให้มีความรู้ในระบอบการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข อันนี้ ก็มีความชัดเจน ในรายมาตราเหล่านี้เป็นมาตราใหม่ ๆ และยุทธศาสตร์ชาติที่หลาย ๆ ท่าน ก็คงโจมตีเยอะแยะเลยว่าเขียนให้คนอนาคตเขาทำ เขาอยู่ จริง ๆ แล้วยุทธศาสตร์ชาติ ก็มีความจำเป็นอย่างหนึ่ง เพราะว่าเวลาที่เราวางยุทธศาสตร์หรือเราวางเป้าหมาย ของประเทศเรามองไกล เราไม่ได้มองแค่วันนี้ เหมือนวันนี้ถ้าทุกท่านมีลูกหรือมีหลานเกิดวันนี้อีก ๒๐ ปี เราอยากให้เขาเป็นอะไร เราไม่ได้บังคับเขา แต่ว่าเราวางกรอบไว้เฉย ๆ ถ้าเป็นไปได้ก็ดี แต่ถ้าเป็นไปไม่ได้ อย่างน้อยก็อยู่ในกรอบ อยู่ในทิศทาง ไม่อย่างนั้นสะเปะสะปะของยุทธศาสตร์ชาติ อันนี้ก็คือมาตรา ๖๕ นะคะ ดังนั้นจะบอกว่าสิ่งที่ผ่านมามันก็บ่งบอก เหมือนกับว่าเราเอาสิ่งที่เราเป็นปัญหาในอดีตและเราก็มาแก้ปัญหา ปัจจุบันเพื่อวางสู่ในอนาคต ที่ท่านอาจารย์สมชัยบอกว่าขอตีกรอบเฉพาะปี ๒๕๖๐ เท่านั้นอยากที่จะเรียนนิดหนึ่งว่าจริง ๆ ปัจจุบันก็มาจากอดีต และปัจจุบันกำหนดอนาคต ดังนั้น ก็ไม่อยากให้ตีกรอบเฉพาะว่าปี ๒๕๖๐ เท่านั้น บางเรื่องบางประเด็นที่มันเชื่อมโยง และมันเป็นผลพวงจากอดีตค่อนข้างมาก เราก็ต้องมาดูเรื่องว่าตรงไหนจะส่งผลต่อไปให้ คนรุ่นหน้าที่เขาจะต้องอยู่กับสังคมไทย ได้รับอะไรไปบ้างจากตรงนี้ ดังนั้นอยากที่จะเรียนเสนอเป็นความเห็นเฉย ๆ นะคะ ไม่ลงในรายละเอียดว่ามันมีประเด็นอะไรบ้าง เอาไว้เราค่อยคุยในเรื่องของรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง แต่เท่าที่สรุปที่ได้พูดคุยกันนี้นะคะ ชวนสนทนาแล้วก็ชวนคิดคำไว้เฉย ๆ นะคะ แต่ว่าไม่ได้ลงในรายละเอียด มันจะมีข้อที่เราได้คุยกัน มีเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนกับเรื่องของประชามติ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มีคนที่ลงประชาติและเห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ประมาณ ๑๖ ล้านคน ไม่เห็นด้วยประมาณ ๑๐ ล้านคนอะไรคือการเคารพสิทธิของประชาชน ตรงนี้เราก็ต้องตระหนัก เราอาจจะเห็นด้วยว่า เรามีการปรับแก้ไข แต่ในขณะเดียวกันก็มีอีก ๑๖ ล้านคน ไม่ว่า

จะผ่านแบบกระบวนการไหนก็ตาม เราก็ต้องให้ความเคารพในสิทธิและความคิดเห็นของคน ๑๖ ล้านคน พร้อม ๆ กับคนอีก ๑๐ ล้านคน แล้วก็อีกจำนวนที่เหลือที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิด้วย อันนี้คือประเด็นหนึ่งและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เราจะออกแบบกัน มีการออกแบบ หลายแบบมาก คือถ้าสมมุติว่าเรารับฟังความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งที่เราทำไปรับฟัง ความคิดเห็นโดยตรง แต่ทำอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะเป็นรายบุคคลได้ทุกคน แต่การลงประชามติเกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญของปี ๒๕๔๐ ในเรื่องของ Direct Democracy หรือประชาธิปไตยโดยตรง ที่เป็นการใช้สิทธิโดยสมบูรณ์ของบุคคลคนนั้นไม่ผ่านใครเลย อันนี้มันมีความศักดิ์และสิทธิ์ที่โดยตรงและสำคัญยิ่ง เพราะว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ มีมาตราใหม่ ๆ ในเรื่องของการ Recall ก็ดี การถอนถอนก็ดี ในเรื่องของการตราพระราชบัญญัติเสนอกฎหมายใหม่ก็ดี อันนี้เป็นการใช้ Direct Democracy Balance กับ Representative Democracy ที่หลาย ๆ ท่านในที่นี้เป็น ส.ส. ผ่านผู้แทน เป็นลักษณะของผู้แทนของประชาชนแต่ไม่ใช่ประชาชนจริง ๆ นะคะ ดังนั้นจึงใช้ควบคู่กันไป ดังนั้น เราก็จะมี Balance ความสมดุลของใน ๒ ประเด็นนี้ค่ะ ที่เป็นตัวหลักที่เราคุยกัน นอกจากนี้เราก็มีเรื่องว่าเราจะแก้รายมาตราหรือแก้ใหม่ทั้งหมด และถ้าแก้ใหม่ทั้งหมดเราจะมีสถาบันอะไรมา ก็คือ สสร. ซึ่ง สสร. ก็มีสภาร่างรัฐธรรมนูญของที่เคยทำมาก็มีอยู่หลายรูปแบบ ซึ่งไม่เหมือนกันนะคะ แต่เป้าหมายเดียวกันก็คือ เอามาจากภาค เอามาจากจังหวัด เอามาจากตัวแทนของประชาชนเช่นเดียวกันอันที่ ๓ เราก็จะมาคุยสิ่งสำคัญที่สุดว่า ไม่ว่าเราจะบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญในอนาคตอย่างไร สิ่งสำคัญที่สุดก็คือ บริบทสังคมการเมืองไทย บริหารประเทศ เราอยู่ได้ไหมภายใต้ภาวะที่เราเสนอ ดังนั้นสิ่งนี้เป็นเหตุผลที่น่าจะสำคัญด้วยว่า ทั้งที่ท่านอาจารย์ได้พูดเมื่อสักครู่นี้นะคะ คือถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือคนส่วนใหญ่ หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มันก็จะนำไปสู่ความขัดแย้งในอนาคต และมันจะเป็นไปได้ในการที่เราจะบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญหรือข้อเสนออะไรก็แล้วแต่ ถ้ามันมีการสร้างวาทกรรมทางการเมือง และนำไปสู่ความขัดแย้งในอนาคต ข้อเสนอของพวกเราอาจจะไม่มีประโยชน์ในการเอาไปใช้เลยก็ได้ เพราะคือจะได้ความขัดแย้งชุดใหม่ขึ้นมาอีก เหมือนอย่างที่ผ่านมาในปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ แล้วก็ปี ๒๕๖๐ บางครั้งเราก็เริ่มเรียนรู้จากประสบการณ์ในอดีตด้วยว่า ไม่ให้มันเกิดขึ้นในอนาคตอีก อันนี้ก็อยากที่จะเรียนเป็นความเห็นส่วนตัว ขอบพระคุณค่ะ”[๔๕๗]

“วลัยพร กรรมาธิการ ที่จริงพูดมา เรื่อย ๆ พูดทุกครั้งเรื่องสนทนาธรรมหรือประเด็นต่าง ๆ แต่ทีนี้ที่ฟังจากทุกท่านก็บังเอิญ ได้รวบรวมข้อมูลเหมือนกันว่าที่มาของคณะเราตอนที่มีอภิปรายกันในสภาก็จะพูดถึงมาตราต่าง ๆ ที่น่าจะเป็นปัญหาหรือข้องใจหรืออึดอัดใจ หรือว่าการปฏิบัติใช้ที่ไม่สามารถ ทำได้ก็มีกฎหมายมาตราอยู่ที่พูดคุยกันในขณะนั้นประมาณ ๓๐ กว่ามาตรา แล้วก็บางท่าน ก็จะพูดซ้ำกันในบางมาตราที่ท่านค่อนข้างให้ความสำคัญ แล้วก็รู้สึกว่าไม่ถูกต้อง ดังนั้น ในส่วนต่าง ๆ ที่เราพูดคุยกันอย่างที่จะนำเสนอในส่วนหนึ่งก็คือท่านรังสิมันต์ท่านพูดถึง เรื่องเจตนารมณ์ เรื่องของที่มา เรื่องของกระบวนการในการสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น เรื่องของรัฐธรรมนูญในเรื่องของ Democratization จริง ๆ ในเรื่องของกระบวนการที่ทำให้ เป็นประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของรัฐธรรมนูญ แต่มันก็ยังมีส่วนอื่น ๆ ด้วย เช่น กระบวนการในการที่เราจะทำให้รัฐธรรมนูญเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศในทั้ง มิติการเมือง การปกครอง ทั้งในเรื่องของสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าเศรษฐกิจเมื่อกี้บางท่าน ทวีท่านก็พูดถึงเหมือนกัน ดังนั้นเราพูดกันในเรื่องของกระบวนการสร้างประชาธิปไตย เป็นเรื่องใหญ่ แต่จริง ๆ แล้วเรื่องของเศรษฐกิจก็เป็นเรื่องหลักทีเดียว แล้วที่จริงแล้วถ้า ถามว่าอะไรสำคัญกว่าใคร อะไรเราก็คงตอบไม่ได้เหมือนกัน ไม่รู้ว่าประชาธิปไตยสำคัญ หรือว่า

---

[๔๕๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

ปากท้องของประชาชนสำคัญมันก็ต้องไปด้วยกัน ดังนั้นอยากที่จะพูดว่าจริง ๆ แล้ว รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ที่เคยพูดมาก่อนแล้วว่าเป็นผลิตของสังคมการเมืองการปกครอง ในตอนนั้น เป็นผลพวงกันมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๖๐ เมื่อสักครู่นี้ที่ท่านรังสิมันต์พูดถึงว่า ประสบการณ์ของรัฐประหาร ที่จริงหลาย ๆ ท่านในที่นี้มีประสบการณ์รัฐประหารมากเลย หลายครั้ง รวมทั้งตัวเองด้วย แล้วก็ที่มีประสบการณ์ก่อนที่มีรัฐประหารในแต่ละครั้ง ก็จะมีมวลมหาประชาชนออกมาเต็ม โดยเฉพาะครั้งสุดท้าย ซึ่งก็คงอยู่ในเหตุการณ์ทุกท่าน แต่ว่าอยู่มากน้อยขนาดไหน แต่ว่าด้วยความที่บ้านตัวเองอยู่ในเมือง อยู่ในพื้นที่เป็นพื้นที่ ที่เดินขบวนหรือว่าอยู่ในความเคลื่อนไหว อันนั้นเกิดภาวะที่เรียกว่าความหวาดกลัวเกิดขึ้น ให้กับสังคม และเราก็ไม่อยากกลับไปเป็นแบบนั้นอีก ดังนั้นที่มาที่ไปของการทำรัฐประหารแต่ละครั้งเราต้องไปดูว่าสิ่งที่สร้างกันขึ้นมาอาจจะเข้าเรื่องความหวาดกลัว ต้องการ สร้างความมั่นคง แล้วในขณะที่เป็นรูปแบบแบบที่เป็นข้าราชการประจำในมุมของเครื่องแบบ ก็จะออกมาเป็นแบบนี้ ดังนั้นเวลาที่ศึกษาเรื่องนี้หรือการที่ให้ความคิดเห็นน่าจะต้องกลับไปดูเรื่องพวกนี้ด้วยเหมือนกันว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญผู้ที่ร่างหรือคนที่เกี่ยวข้องข้อง เป็นมาอย่างไรเราก็จะเข้าใจมากขึ้น อันนี้เพื่อความมั่นใจ แต่อย่างที่ ๒ ที่อยากให้เสนอ มากกว่าก็คือเป็นเรื่องของการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพราะว่าจะได้เป็นมุม ที่แตกต่างกับหลาย ๆ ท่านก็เลยมาดูที่มาตรา ๗๒ ท่านคิดว่าอยากที่จะแก้ก็แก้ถ้อยคำ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนว่ารัฐพึงดำเนินเกี่ยวกับที่ดิน น้ำก็ดี พลังงานก็ดีต้องเป็นไปด้วยกัน เพราะว่ามันเชื่อมโยงเป็นลูกโซ่ผลกระทบซึ่งกันและกันทั้งหมด และเราก็ต้องถามว่า สังคมตอนนี้ไม่ว่าประเทศไทยหรือต่างประเทศก็ตามเราเผชิญในเรื่องภาวะแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงด้วย แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เขียนค่อนข้างจำกัดในเรื่องดังกล่าวจะเขียนแค่เฉพาะเรื่องที่ดิน เรื่องน้ำ พลังงาน แล้วก็ จะมีลักษณะที่ว่าอาจจะประหยัดถ้อยคำไปนิดหนึ่ง ยังมองไม่เห็นว่าพูดถึงเรื่องของการเข้าถึงการใช้ประโยชน์และการดูแลรักษาให้ยั่งยืนอย่างไรบ้าง ซึ่งข้อนี้มีความสำคัญมากเลย เพราะว่าเป็นรากที่สำคัญมากในการที่เราจะสร้างเรื่องของอาหาร น้ำ พลังงานในอนาคต อันนี้เป็นตัวที่เรียกว่าเป็นของจริงแล้วยิ่งถ้าเกิดภัยข้างหน้าสมมุติว่าอย่างที่เขามีภาพ ของป่าไม้ในประเทศไทยทั้งหมด ขนาดภาคเหนือก็ลดเสียจนไม่รู้จะลดอย่างไร ผลกระทบ ทั้งน้ำท่วม น้ำแล้ง แล้วสิ่งที่เราเผชิญกันตอนนี้คือน้ำวิกฤติมากในเรื่องของการขาดแคลนน้ำ อันนี้คือสิ่งสำคัญถ้าเราไม่ทำตรงนี้ให้ดี ตรงนี้คือสิ่งที่ประชาชนเผชิญอยู่ในทุก ๆ วัน และ ในวิถีชีวิตของเขา ดังนั้นเรื่องนี้น่าจะเป็นเรื่องที่เร่งด่วนด้วยซ้ำไปในการที่จะต้องทำก่อน เพราะว่ากระบวนการประชาธิปไตย Democratization ที่เราถกเถียงกันและพูดคุยกัน ตอนนี้เป็นเรื่องที่ไกลตัวกับประชาชน แต่เรื่องที่ใกล้ตัวคือเรื่องเหล่านี้ เขาไม่มีน้ำก็ไม่มี ที่จะเพาะปลูกพืชเกษตรต่าง ๆ ก็ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมและปัญหา อาชญากรรมตามมาอีก และส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ แม้ว่าเศรษฐกิจของเขา GDP ของเขาที่ส่งให้กับประเทศไม่ถึง ๑๐ เปอร์เซ็นต์ก็ตาม แต่ก็เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยังอยู่ของภาคเกษตรกรรมา อุตสาหกรรมจะส่งไม่ได้เหมือนกันถ้าประเทศต่าง ๆ เขาก็ไม่มี Order ยิ่งถ้าเกิดสงคราม Order เรายิ่งลดลง เศรษฐกิจยิ่งจะดิ่งวูบลงไปอีก อันนี้ส่งผลกระทบ เป็นลูกโซ่ ตัวเองคิดว่ามาตรานี้เป็นมาตราที่สำคัญที่น่าจะต้องปรับถ้อยคำและปรับ เรื่องราวต่างๆ ให้เห็นถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ การดูแลรักษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ดีกว่านี้ อันนี้คงเฉพาะเรื่องนี้เรื่องเดียวก่อน ขอบพระคุณค่ะ”[๔๕๘]

“วลัยพร กรรมาธิการนะคะ ก็ฟังหลาย ๆ ท่านอภิปรายเรื่องมาตรา ๒๕๖ นะคะ ตามที่ท่านอนุกรรมาธิการชุดบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้นำเสนอก็ขอขอบพระคุณนะคะ ชัดเจนแล้วก็มีข้อมูลเยอมากเลย

[๔๕๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ในขณะเดียวกันก็มีข้อโต้แย้งกันเยอะมากเช่นเดียวกันนะคะ ตั้งแต่ในเรื่องของเนื้อหาซึ่งมีคนพูดว่าเราจะต้องปรับให้ไปเป็นเนื้อหาให้แก้ง่ายขึ้นเหมือน ๒๕๔๐ บ้าง เหมือน ๒๕๕๐ บ้างมีทั้งในเรื่องของกติกาที่ต้องมีประชามติเข้ามาในลำดับขั้นตอนของกระบวนการแก้ไขอยู่หลายช่วง แล้วก็ยังมีกระบวนการในการที่จะต้องสร้างมีส่วนร่วมของประชาชนอีก รวมทั้งงบประมาณที่เกี่ยวข้องอันนั้นคือเป็นสภาพความยากของเรื่องนี้ แต่ก็เห็นด้วยกับท่านพงศ์เทพนะคะ ถ้าเรื่องของรัฐธรรมนูญจริง ๆ ก็เคยเรียนในที่ประชุมแห่งนี้แล้วว่ารัฐธรรมนูญก็คือผลผลิตทางการเมืองการปกครองของประเทศทุกประเทศในโลกใบนี้ค่ะแม้แต่ประเทศไทยเองถ้าเราจะพูดถึงที่มาของรัฐธรรมนูญเราก็คงต้องพูดถึงที่มารัฐธรรมนูญไทยตั้งแต่ฉบับแรกด้วยซ้ำไปจนปัจจุบันนี้ และที่มาของสมมุติว่าของประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มแรกคือ ๑๓ มลรัฐรวมกันแล้วก็เขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมา แล้วก็บัญญัติว่าทั้ง ๑๓ มลรัฐจะต้องมีความเห็นเอกฉันท์ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ต่อมาก็มีการขับเคลื่อนในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้เป็น ๙ มลรัฐ ถือเป็นมติเอกฉันท์ และเขาก็มีการแก้ไขเรื่อยมาจนทั้งหมด ๒๐๐ กว่าปีนี้แค่ ๑๑ ครั้ง ที่จะสามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้ ส่วนรัฐธรรมนูญของญี่ปุ่นเองก็เช่นเดียวกันที่มาก็คือสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ที่นำเสนอแล้วก็ร่างให้ แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ไปกำหนดมาตรา ๙ เอาไว้ว่าไม่ให้มีเรื่องของกองกำลังเอาไว้สำหรับป้องกันประเทศของเขา หรือเรื่องของการเข้าสู่สงคราม จนปัจจุบันก็มีการเคลื่อนไหวเพื่อที่จะแก้ไขมาตรา ๙ เช่นเดียวกัน แต่ถามว่าตั้งแต่เขาแพ้สงครามมาตั้งแต่ ๑๙๔๕ เป็นต้นมาเขาก็ไม่สามารถแก้มาตรา ๙ ได้เลยจนกระทั่งปัจจุบันนี้ แต่สิ่งสำคัญที่สุดของกระบวนการประชาธิปไตยหรือ Democratization ที่พวกเราถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการประชาธิปไตยอย่างหนึ่งก็คือความอดทนและอดกลั้นต่อกติกาต่าง ๆ แล้วก็ใช้วิธีการในการสันติในการที่จะแก้ไขและปรับปรุง ญี่ปุ่นยังไม่เคยปรับปรุงและแก้ไขมาตรา ๙ ได้เลย แล้วถามว่าเขามี Democratization น้อยกว่าประเทศไทยหรือ ประชาธิปไตยเขาพัฒนาน้อยกว่าประเทศไทยไหม แต่สิ่งที่เขาน่าจะมากและเป็นตัวอย่างมากก็คืออดทน อดกลั้นในการที่จะแก้ไขมาตรา ๙ เพราะเขาต้องเอาให้รอบคอบว่าถ้าเขาใช้ความสนใจ ความตั้งใจหรือว่าเจตนารมณ์ในการที่จะมีกองกำลังแบบนั้นเพื่อคิดว่าอาจจะนำไปสู่สงครามได้ในอนาคตมันเป็นเรื่องที่ต้องรอบคอบ ดังนั้น ก็อยากเรียนท่านประธานแล้วก็ท่านกรรมาธิการทุกท่านว่าเรื่องของรัฐธรรมนูญมันเป็นเรื่องของความที่เราต้องรอบคอบด้วยเพราะมันมีผลกระทบต่อทุก ๆ ชีวิตในประเทศไทย ไม่เพียงแค่คนนะคะ สัตว์ก็ยังกระทบด้วยเหมือนกันเพราะว่าอยู่ในบทบัญญัติเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งหนึ่งที่เราค่อย ๆ คิด อยากให้มันมีประเด็นที่โต้แย้งหรือว่าอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งท่านประธานท่านไพบูลย์ท่านก็ได้นำเสนอในเรื่องของเห็นด้วยไม่เห็นด้วยมาก็มีรายละเอียดค่อนข้างเยอะ แต่ว่าจริง ๆ แล้วอยากที่จะฝากทางท่านอนุกรรมาธิการแก้ไขบทบัญญัติด้วยค่ะว่าอยากที่จะนำข้อคิดและหลักการที่ท่านผู้อาวุโสท่านบัญญัติที่ท่านเคยพูดเอาไว้ว่าสิ่งที่อยากได้เราก็จะได้เท่าที่เราอยากจะได้ นั่นก็คือท่านพูดในเรื่องของ ๓ ประเด็นใหญ่ ๆ อันแรกก็คือเรื่องของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัติในเรื่องของสิทธิประโยชน์ของประชาชน สิทธิเสรีภาพ และเรื่องที่ ๒ ก็คือเรื่องของการเมืองการปกครองเรื่องระบบการเลือกตั้ง หรือแม้แต่พวกมาตรา ๑๔๔ เรื่องงบประมาณเรื่องอะไรพวกนี้ค่ะ ซึ่งมันส่งผลกระทบมาก ๆ เลย และท่านพูดมาตรา ๒๕๖ เป็นประเด็นสุดท้าย ซึ่งท่านก็รู้ว่าเป็นไปได้ค่อนข้างยากอย่างที่พวกเราก็รู้แต่ว่าเราศึกษาแล้วก็โฟกัสกันมาที่มาตรา ๒๕๖ แต่อยากที่จะนำเรียนอย่างนี้ในฐานะที่เป็นเลขานุการของคณะอนุรับฟังความเห็นนะคะท่านประธานด้วยความเคารพค่ะ ขอนำเสนอว่าในระหว่างที่เราทำมาตรา ๒๕๖ นี้ในชุดนั้น เป็นไปได้ไหมคะว่าจะมีการศึกษาในอีก ๒ ประเด็นด้วย เพราะว่ามันกระทบกับชีวิตของประชาชน และเรามี Issue based เช่นระบบเลือกตั้งเป็นอย่างไรนี่ โน่น นั่น ที่ท่านประธานท่านก็อยากให้มีคำถามที่เกี่ยวข้องกับ Issue based อยู่แล้วเราจะได้เอามาเป็น Source ในการที่เราไปรับฟังความคิดเห็นด้วยอยากที่จะให้ทำในมาตราอื่นที่ส่งผลกระทบแบบนี้ เช่น ส.ว. จะเป็นอย่างไร นี่ โน่น นั่น การกระจายอำนาจเป็นอย่างไรบ้างสมมุตินะคะ ซึ่งก็จะรับลูกกับว่าเดี๋ยวเราก็จะมีเรื่องของการเลือกตั้งท้องถิ่นในอนาคต

อยู่จะได้เป็น Source ในการที่เราไปรับฟังความคิดเห็นเขา เพราะไม่อย่างนั้นถ้าเราสมมุติว่าเราตั้งต้นตรงนี้มาตรา ๒๕๖ แล้วเราก็จะออกไปรับฟังเพราะตอนนี้กำลังออกแบบการรับฟังซึ่งก็อยู่ในคณะทำงานของท่านอาจารย์วุฒิสารเราจะต้องออกแบบคำถามนี้เรื่องต่าง ๆ แต่ปรากฏว่าถ้าเราจะไปออกแบบในเรื่องมาตรา ๒๕๖ เลย อย่างเดียวก็ดูรู้สึกว่าจะแข็งมากเลยค่ะ ดังนั้นอยากที่จะมีในเรื่องของอื่น ๆ ด้วยที่ไม่ใช่เฉพาะมาตรา ๒๕๖ เป็นมาตราอื่น ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับที่ท่านบัญญัติท่านเสนอไว้สิทธิเสรีภาพของประชาชน เรื่องของระบบการเมืองการปกครอง เรื่องการกระจายอำนาจที่ท่านชำนาญท่านก็พูดในครั้งที่แล้วด้วย อันนี้อยากให้เป็นประเด็นที่อยากให้ทางอนุกรรมาธิการว่าด้วยการแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญให้ความสำคัญด้วยในการที่จะทำคู่ขนานก็ได้นะคะ ขอบพระคุณค่ะ

คณะแก้ไขบทบัญญัติค่ะ ในเรื่องมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพ ในเรื่องเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ เรื่องเกี่ยวกับระบบการเมือง การปกครอง เรื่องเลือกตั้ง เรื่องพรรคการเมือง เรื่องวุฒิสภาเรื่องอะไรอย่างนี้ค่ะนำเสนอมาด้วย นอกเหนือจากมาตรา ๒๕๖ ค่ะ ที่ตอนนี้ท่านนำเข้าที่ประชุมแห่งนี้อยู่ค่ะ”[๔๕๙]

นายภราดร ปริศนานันทกุล ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“ท่านประธานครับ ภราดร กรรมาธิการครับ ขอใช้เวลาสั้น ๆ แสดงความคิดเห็น เมื่อวันก่อนชอบใจสิ่งที่อาจารย์ไพบูลย์พูด ท่านบอกว่า ทันทีที่มีการหยิบเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญขึ้นมามันจะนำมาซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่าง และนำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม ทั้งคนที่เห็นด้วยและคนที่ไม่เห็นด้วย ทีนี้ก็บอกที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะว่าการเริ่มต้นมันเริ่มต้นมาผิด เริ่มต้นบนความที่ทุกฝ่ายไม่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งมันผิดหลักของรัฐธรรมนูญมาก รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายมหาชน เป็นกฎหมายของทุกคน เพราะฉะนั้นการเริ่มต้นของมันเป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าหากว่าทุกคนไม่เห็นด้วย หรือเห็นพ้องต้องกัน แน่นอนครับทันทีที่มีการหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมามีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ผมจึงอยากจะบอกว่าถ้าหากว่าเราคิดที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญกันจริง ๆ มันจะต้องเริ่มต้น บนกติกาที่ทำให้ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน วิธีการมันจะทำอย่างอื่นไม่ได้เลยครับถ้าหากว่ามาตรา ๒๕๖ มันยังมีอยู่แบบนี้ เพราะฉะนั้นกุญแจดอกแรกจะต้องดำเนินการจะต้อง ปลดล็อก มาตรา ๒๕๖ ให้ได้ก่อน แล้วไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะรายมาตราตามที่ท่านอาจารย์สมชัยหรือกรรมาธิการหลายท่านได้บอกไปในประเด็นที่เป็นปัญหาที่เราใช้มา สักพักหนึ่งแล้วเห็นถึงปัญหา ประเด็นย่อย ๆ เหล่านั้นผมมีติดใจแล้วครับถ้าหากว่า จะไปแก้ไข ผมบอกว่าการจะแก้มันควรจะต้องไปถามประชาชนว่าเขาอยากจะแก้อย่างไรเขาเห็นอย่างไร ไม่ใช่เรานึกอยากจะแก้แต่เราไม่รู้ว่าประชาชนเขาเห็นอย่างไรเราต้องไปถามเขาครับ เพราะฉะนั้นทางที่ดีสุดผมยังคิดถึงเรื่องการตั้ง ส.ส.ร. มาแก้ไข มาตรา ๒๕๖ ไขกุญแจเข้าไปแล้วเปิดให้มีการตั้ง ส.ส.ร. ขึ้น ส.ส.ร. มีหน้าที่ที่จะไปรับฟังความคิดเห็น รอบด้านจากพี่น้องประชาชนให้เขาแสดงความคิดเห็นออกมาในประเด็นต่าง ๆ พวกเรา มีหน้าที่เสนอมุมมองที่แตกต่างกัน บางคนเห็นด้วยกับการเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียว บางคนเห็นด้วยกับการเลือกตั้งแบบบัตร ๒ ใบ เราก็ไป Debate กันในวงสังคมให้กว้างขึ้น สุดท้ายแล้วประชาชนเขาก็จะเป็นคนเลือกครับ ใครจะไปคิดครับเราอาจจะไม่เห็นด้วยกับคะแนน ที่บอกว่าทุกคะแนนมีความหมาย เราไม่เห็นด้วยที่พรรคการเมืองที่ได้คะแนนที่ได้ คะแนนเพียงแค่ ๓๐,๐๐๐ คะแนน แต่ได้ผู้แทนราษฎรมา ๑ คนเท่ากับพรรคการเมืองที่มี ๗๐,๐๐๐ คะแนน อันนี้คือส่วนที่ท่านอาจารย์สมชัยไม่เห็นด้วย เราจะไปรู้ได้อย่างไรครับว่า ประชาชนเขาเห็นด้วยกับประเด็นนี้หรือเปล่า ก็ต้องโยนกลับไปถามเขาครับ ประเด็นอื่น เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นหน้าที่ที่ผมคิดว่ากรรมาธิการในการศึกษามันจะต้องมาดู ถึงแนวทางแล้วก็วิธีการแก้ไขซึ่งประเด็นหลักมันน่าจะอยู่ที่ มาตรา ๒๕๖ เป็นหลัก และความเห็นของผม

---

[๔๕๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

นี่ผมอยากจะให้ดูในประเด็นนี้เป็นหลักคือ มาตรา ๒๕๖ แล้วก็ ถ้าเป็นไปได้อาจจะต้องเดินหน้าไปถึงการตั้ง ส.ส.ร. แล้วก็มีการพูดคุย มีการถกแถลงกัน ในสังคมอย่างเปิดกว้าง ที่ผ่านมาเราอาจจะไปอ้างว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ผ่านการทำประชามติมาแล้วแต่ผมเชื่อว่าทุกคนในห้องนี้รู้ว่าการทำประชามติแบบนั้นไม่ใช่เป็นการทำประชามติที่ควรจะเป็น มันเกิดขึ้นบนสถานการณ์ทางการเมืองอย่างไร ผมก็เชื่อว่ากรรมาธิการทุกคนเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะฉะนั้นทางที่ดีที่สุดก็คือทำอย่างไร ที่จะทำให้รัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายมหาชนมันเป็นของประชาชน แล้วก็ให้เขาเป็นคนเขียนเอง ให้เขากำหนดกติกาชีวิต ให้เขากำหนดวิถีชีวิตของเขาเองโดยเขียนลงไปในรัฐธรรมนูญ ผมคิดว่าอันนี้จะเป็นแนวทางที่ทำให้รัฐธรรมนูญไม่ถูกยกเลิกหรือถูกฉีกง่าย ในอนาคต ถ้าหากว่าพี่น้องประชาชนเขาเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นของเขา มันเป็นสิ่งที่เขาเขียนขึ้นมามันจะยากขึ้นในการที่จะให้ใครสักคนมายกเลิกหรือดำเนินการ ฉีกรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา ที่ผ่านมาประชาชนไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เมื่อไรก็ตาม ที่ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของผมเชื่อว่าการล้มล้างในการฉีกรัฐธรรมนูญจะยากขึ้นครับ”[๔๖๐]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ขอบคุณครับ ผมคงไม่ไปลงรายละเอียดรายประเด็น หรือว่ารายมาตรา อยากจะพูดภาพใหญ่มากกว่า ประเด็นแรกคือผมคิดว่าเราพูดถึง การแก้รัฐธรรมนูญในที่นี้ เราคงไม่ได้เป็นการพูดถึงการแก้รัฐธรรมนูญในลักษณะทั่วไป หมายความว่าเรานั่งคุยกันว่าการแก้รัฐธรรมนูญที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไรใช่ไหมครับ เพราะว่าถ้าคิดกันภายใต้โจทย์แบบนี้การแก้รัฐธรรมนูญโดยทั่วไปต้องแก้ยาก อย่างน้อย ต้องแก้ยากกว่าพระราชบัญญัติ อันนี้เป็นหลักการทั่วไปต้องใช้ Super majority อยู่แล้ว ดังนั้นถ้าพูดกันให้ตรงที่สุดเรากำลังพูดถึงการแก้รัฐธรรมนูญซึ่งมีปัญหามากในทางการเมือง เป็นการเฉพาะ ไม่ได้มาคุยกันเรื่องหลักการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ควรจะเป็น ถึงที่สุดแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ปัญหาที่สำคัญที่สุดหลายท่านก็พูดตรงกันแล้วว่าเป็นปัญหาที่ประชาชน สังคมเราส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับหรือว่ามองว่าเป็นข้อตกลงที่เราจะอยู่ร่วมกันหรือยอมรับร่วมกัน นี่คือเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด ซึ่งมันก็ยึดโยงกับปัญหาของที่มาของรัฐธรรมนูญด้วย อันนี้ผมคิดว่าเป็นโอกาสดีที่เราเมื่อเรามีสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแล้วเรา จะได้มาจัดการปัญหานี้ กรรมาธิการหลายท่านเอง ผมขออนุญาตพาดพิงแม้จะอยู่มาจาก ฝั่งรัฐบาลเองก็ยอมรับว่าการประชามติกระบวนการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีปัญหาจริง ๆ คนจำนวนมากมายยอมลงประชามติเพื่อให้รัฐธรรมนูญผ่านก็ด้วยเหตุผล ไม่ใช่เนื้อหาของรัฐธรรมนูญ แค่ต้องการให้มีการเลือกตั้งเร็ว ๆ แค่นั้นเอง อันนี้ เป็นข้อเท็จจริงที่เราต้องยอมรับกันอย่างตรงไปตรงมา ทีนี้พอเป็นอย่างนี้ผมก็ไม่อยากจะให้ เราใช้โอกาสนี้อย่างสูญเปล่าในลักษณะที่ว่าถ้ามีการเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ หรือว่าไปพูดถึงเนื้อหาสาระบางอย่าง แล้วเราจะกลัวว่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้งไปเสียหมด เพราะไม่อย่างนั้นเราก็พูดคุยกันทำในสิ่งที่เล็ก ๆ น้อยเป็นแค่การแต่งหน้าทาปาก แล้วก็ซุกปัญหาไว้ใต้พรม แล้วเอาเข้าจริง ๆ วิธีการแบบนี้จะยิ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งใหญ่มากกว่านี้อีกในอนาคตก็เป็นได้ เป็นเหมือนกับซุกระเบิดเวลาไว้เฉย ๆ เลื่อนปัญหาไปเรื่อย ๆ ดังนั้น เวลาเราพูดถึงการแก้รัฐธรรมนูญคงต้องอยู่บนฐานความเป็นจริง แล้วก็ไม่ต้องกลัวที่จะเผชิญกับความขัดแย้ง คงต้องคิดว่าเราต้องจัดการกับความขัดแย้งอย่างไร แล้วก็มองเห็น ความเป็นไปได้ใหม่ ๆ ที่จะแก้ปัญหาที่มันสั่งสมมาหลายปี สุดท้ายผมคิดว่าเวลาเราพูดถึง เรื่องรัฐธรรมนูญ หรือจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อะไรก็แล้วแต่มันคงเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้อง เอาโจทย์ที่เป็นจริงของสังคมนั้น ๆ มาตั้ง แล้วก็คุยกัน เป็นไปไม่ได้ที่เราจะไป ลอกเลียนประเทศโน้นประเทศนี้แล้วก็ทำเป็นรัฐธรรมนูญของเรา ทีนี้เรามีโจทย์อะไรบ้าง ในรอบหลายปีที่ผ่านมา หลายคนพูดถึง

---

[๔๖๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

ปี ๒๕๔๐ ตอนนั้นเรามีโจทย์ว่าเราต้องการรัฐสภา และรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพ คงต้องตั้งคำถามว่าโจทย์นี้ยังเป็นโจทย์ที่เป็นความต้องการ ร่วมกับสังคมอยู่หรือเปล่า และรัฐธรรมนูญฉบับนี้เปลี่ยนจากปี ๒๕๔๐ เป็นปี ๒๕๕๐ เป็นปี ๒๕๖๐ ตกลงทำให้ปัญหานี้ดีขึ้นหรือแย่ลง ปัญหาเรื่องความโปร่งใส การเมือง ที่โปร่งใส การแก้ปัญหาคอร์รัปชัน เคยออกแบบกันมาว่ามีกลไกอิสระในการตรวจสอบ ถ่วงดุล พอมีขึ้นมาแล้วปัญหาแบบนี้ดีขึ้นหรือแย่ลง หรือองค์กรอิสระที่ถูกออกแบบมา กลับเป็นคนที่ฉ้อฉลอำนาจเสียเองด้วย ซ้ำเติมปัญหาความโปร่งใสเข้าไปอีก อย่างนี้เป็นต้น ปัญหาสิทธิเสรีภาพของประชาชนแก้ปัญหาหรือยัง สุดท้ายที่สำคัญมาก ๆ เลย เรื่องโครงสร้างอำนาจ อำนาจประชาชนที่บอกว่าเป็นอำนาจสูงสุดยิ่งเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ จากปี ๒๕๔๐ มาถึงปี ๒๕๖๐ มันแย่ลงหรือดีขึ้น หลายคนเห็นตรงกันว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีปัญหากันมาก เพราะอำนาจของประชาชนถูกลดทอนลงไปเรื่อย ๆ อยู่ภายใต้อำนาจที่ไม่ได้ ยึดโยงประชาชนเสียมากกว่า อย่างนี้เป็นต้น ผมคิดว่าสำหรับผมคือหลักคิดโดยทั่วไป ก็จะเป็นแบบนี้”[๔๖๑]

“เรียนประธานกรรมาธิการครับ ประเด็นที่ผมจะพูดนี่จะสอดคล้องต่อเนื่องจากอาจารย์โภคินนะครับ ผมคิดว่าฟัง ๆ วันนี้นะครับ ผมคิดว่าประเด็นที่สำคัญด้วยอันหนึ่งก็คือน่าจะอยู่ที่ว่าตอนนี้เรามองเห็นตัวการบ้านที่เราจะส่งให้สภาว่ามันคืออะไรกันแน่ ไม่อย่างนั้นเดี๋ยวมันคล้าย ๆ ไม่มีเข็มทิศในการทำงานของกรรมาธิการผมคิดว่าเรื่องนี้สำคัญที่ต้องคุยกันเพื่อไม่ให้การทำงานของกรรมาธิการชุดใหญ่ นี่เป็นการเสวนาธรรมไปเรื่อย ๆ เพราะเราก็จะพูดกันไปเรื่อย ๆ อยู่แล้ว มีหลายความเห็นที่นี้ในความเข้าใจของผมเองนี่กรรมาธิการชุดนี้เราไม่ใช่กรรมาธิการแก้รัฐธรรมนูญถูกไหมครับ เราศึกษาการแก้ใช่ไหมครับ ดังนั้นหมายความว่าในความเข้าใจของผมนี่การบ้านที่เราจะส่งให้แก่รัฐสภานี่ไม่ใช่เป็นข้อสรุปว่าเราจะแก้หรือเราจะไม่แก้หรือถ้าจะแก้คือจะแก้อย่างไรถูกไหมครับ เราจะไม่ได้ลงมติกันแบบนี้ถูกไหมครับ อันนี้ความเข้าใจของผมนั่นคือประการที่ ๑ ทีนี้เมื่อเราทำหน้าที่ศึกษาการแก้นะครับ ผมก็ย้ำอีกทีว่าในความเห็นของผม ผมเคยเสนอไปแล้วว่าเวลาเราพูดเรื่องการแก้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ นี่มันไม่ใช่การมาศึกษาหลักเกณฑ์ทั่วไปในการแก้รัฐธรรมนูญนะครับ เพราะถ้าเราทำแค่นี้ผมคิดว่ารัฐสภาไม่จำเป็นต้องตั้งกรรมาธิการครับ เรามอบหมายให้สถาบันพระปกเกล้าหรือคณะรัฐศาสตร์ไปทำ Paper มาก็ได้มันจบ หลักเกณฑ์ในการแก้รัฐธรรมนูญมันมีอยู่แล้วแก้ทำไมต้องแก้แบบยาก ทำไมต้องเป็น Super Majority หรืออะไรทำนองนี้ครับ แต่ว่ามันก็ต้องยอมรับว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้มันถูกตั้งขึ้นด้วยปัญหาทางการเมืองที่เป็นจริงของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ว่ามันมีคนจำนวนมากมีปัญหาหรือไปถึงขั้นไม่ยอมรับ ขณะที่มีอีกฟากหนึ่งที่ต้องการปกป้องรัฐธรรมนูญฉบับนี้อย่างสุดจิตสุดใจ นี่มันเกิดแรงเสียดทานแรงตึงเครียดในสังคมมากต่อเรื่องนี้นะครับ ดังนั้นมันไม่ใช่แค่การมานั่งบอกว่าหลักการในการแก้รัฐธรรมนูญที่ถูกต้องควรจะเป็นอย่างไรโดยทั่วไป ทีนี้พอพูดอย่างนี้แล้วผมก็มองเห็นว่าแล้วอะไรเป็นการบ้านที่เราควรจะทำส่งสภา ผมเห็นด้วยกับอาจารย์โภคินที่บอกว่าเราควรศึกษาให้รอบด้านแบบกว้างนั่นหมายความว่าเรื่องแรกที่เราควรจะส่งก็คือ Option ในการแก้รัฐธรรมนูญแบบนี้ เอาไปตั้งแต่ว่าไม่แก้ไปจนถึงแก้ทั้งฉบับระหว่างกลาง แก้เล็ก แก้น้อยนี่ แต่ละ Option นี่มันเป็นอย่างไร มีข้อดีข้อเสียอย่างไร มีอุปสรรค มีความเป็นไปได้ มีโอกาสจะแก้แบบนั้นอย่างไร คล้าย ๆ ทำ SWOT Analysis อะไรทำนองนั้นออกไปเลยก็ได้นะครับ ให้เห็นว่าแต่ละ Option มันเป็นอย่างไร อันที่ ๒ ซึ่งเชื่อมโยงกันแน่นอน ถ้าไม่พูดเรื่องนี้ก็พูดเรื่องแรกไม่ได้ ก็คือว่าเรื่องเนื้อหารัฐธรรมนูญถูกไหมครับว่าทำไมควรแก้หรือทำไมไม่ควรแก้ เรื่องนี้ก็มีตั้งแต่ขวาสุดยันซ้ายสุดเหมือนกันก็คือว่าทุกอย่างสมบูรณ์แล้ว ไปถึงคิดว่ามีข้อบกพร่องเฉพาะบางส่วน

[๔๖๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

บางประเด็น ไปถึงฝ่ายที่มองว่ามีปัญหาทั้งระบบถูกไหมครับควรแก้ทั้งฉบับ อย่างนี้ผมคิดว่าในความเห็นผมนี่คือน่าจะเป็นการบ้านของกรรมาธิการที่เราจะนำส่งกับสภาหลังจากที่เราหมดกรรมาธิการนะครับ”[๔๖๒]

“ขอบคุณครับ ก็มีความเห็นต่อท้ายอนุกรรมาธิการ แต่ประเด็นแรกที่อยากยกขึ้นมาก่อนด้วยความเป็นห่วงความเห็น และสายตาของสาธารณชนต่อกรรมาธิการชุดนี้ของเราด้วยว่า วันนี้ ตอนนี้เรากำลังพูดคุยเหมือนกับว่าเราอยู่ในสถานการณ์ที่ปกติเหมือนกับว่าตอนที่เราเริ่มทำงานกันมาในช่วงแรก ๆ นะครับ อันนี้ผมก็ฝากท่านประธานพิจารณาว่า ประเด็นในการพูดคุยถึงบทบาทของเราควรจะปรับอย่างไรหรือไม่ให้เข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นจริง ที่ความขัดแย้งทางการเมืองข้างนอกกำลังแหลมคมมากขึ้นเรื่อย ๆ และผมก็เชื่อว่าทุกท่านก็เป็นห่วงไม่อยากจะให้ความขัดแย้งทางการเมืองไปไกลถึงจุดที่ถอยกลับไม่ได้และสร้างความสูญเสีย เพราะฉะนั้นผมก็คิดว่าหลังจากที่มีการชุมนุมของนักศึกษามากขึ้นเรื่อย ๆ และมีข้อเรียกร้องทางการเมือง ๓ ข้อหลักชัดเจน ซึ่งหนึ่งในนั้นรวมถึงข้อเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ด้วย เขาเรียกร้องให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นะครับไม่ใช่แก้บางมาตรา เรานำประเด็นนี้มาหารือกันหลังจากนี้นะครับ ซึ่งถ้าเป็นวันนี้ได้ก็จะดีหลังจากที่หมดวาระนี้ไปแล้ว ว่าเราควรจะมีบทบาทอย่างไรเพื่อช่วยให้เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยหาทางออกจากวิกฤตทางการเมืองที่กำลังจะเกิดขึ้น เพราะผมเชื่อนะครับว่าสุดท้ายถ้าเราเห็นว่าทางออกอย่างหนึ่งคือการเปิดช่องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรืออะไรก็แล้วแต่นะครับ เพื่อให้เป็นข้อเสนอทางการเมืองที่หลาย ๆ ฝ่ายรับกันได้ผมคิดว่าคุ้มครับ เพราะว่าถ้าเราไม่ทำอะไรเลยที่เป็นทางออกได้จริง ๆ ราคาที่ต้องจ่ายของสังคมไทยอาจจะแพงกว่าค่าทำประชามตินะครับแพงกว่าแน่นอน อันนี้เป็นอันแรกที่ผมอยากเรียนฝากหารือท่านประธานด้วย

ต่อความเห็นบางส่วนของอนุกรรมาธิการ ก็พูดกันถึงเรื่องความเป็นสากลว่าไม่ควรจะแก้รัฐธรรมนูญง่ายจนเกินไป ผมก็ยินดีนะครับที่เราเอาเรื่องความเป็นหลักความเป็นสากลมา แต่เวลาพูดอย่างนี้ก็ต้องพูดทั้งหมดว่าถ้ายึดหลักความเป็นสากลแล้วเราอาจจะไม่สามารถนับรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญได้ด้วยซ้ำเพราะในความเป็นสากลในปัจจุบันนี้ไม่มีใครยอมรับรัฐธรรมนูญที่มาจากการรัฐประหารแล้ว ไม่มีใครยอมรับกระบวนการประชามติที่อ้างว่าฟังเสียงของประชาชนแล้ว อย่างครั้งที่ผ่านมาว่าเป็นไปตามหลักสากล ไม่รวมหลักการเนื้อหาหลายประการในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งไม่สามารถยอมรับได้ในการสากลแน่นอนนะครับ ไม่ว่าอำนาจของ ส.ว. ที่ไม่ได้ยึดโยงกับประชาชนแต่มีอำนาจมากเกินไป ไม่สอดคล้องกับหลักการแน่นอน จนกระทั่งรวมถึงอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีได้ อย่างนี้นะครับ และอีกหลาย ๆ อย่าง ผมไม่อยากลงรายละเอียด แต่แค่จะบอกว่าเมื่อพูดกันแล้วไม่ควรจะพูดเพื่อที่จะมาพูดแค่บางส่วนบางเสี้ยวเพื่อที่จะไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้

สุดท้ายมีการพูดถึงเรื่องอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญว่าต้องเป็นของประชาชน ดังนั้น ต้องฟังเสียงของประชาชนก่อน อันนี้ผมก็ดีใจเช่นกันนะครับ แต่ผมก็ไม่อยากจะให้เอาเรื่องนี้กลายมาเป็นข้อเหตุผลที่สนับสนุนว่าเราไม่ควรจะให้ประชาชนลงประชามติตัดสินว่าจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ กลัวจะเสียค่าใช้จ่ายมากเกินไป ผมยังเชื่อว่าหากจะมีผมว่าคุ้มกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นแน่ถ้าสังคมไปถึงความขัดแย้งทางการเมืองที่สูญเสียมากกว่านี้ และเวลาเราพูดเรื่องนี้ อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญของประชาชนถ้าจะพูดกันจริง ๆ ก็แก้ได้ทุกมาตราทุกหมวดด้วย แล้วอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญของประชาชนโดยหลักการแล้วก็ส่งผลให้กับอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรเป็นอำนาจสูงสุดในแง่สถาบันทางการเมืองด้วย เวลาเราพูดเราก็พูดตลอดเป็นแบบนี้ด้วยหลายอย่าง โดยสรุปนะครับผมค่อนข้างเห็นด้วยและเสนอให้เราถกเถียงกันอย่างจริงจังว่าเราควรจะมีบทบาทในการเสนอทางออกเรื่องนี้ในขณะนี้โดยที่ไม่ช้าจนเกินไป ให้ทันท่วงทีต่อสถานการณ์

---

[๔๖๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๕ วันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓

โดยเฉพาะข้อเสนอในการแก้ไขหมวดว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะด้วยแก้ไขมาตรา ๒๕๖ และเปิดทางเพิ่มหมวดให้มีการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับโดย สสร. โดยส่วนตัวผมเองและส่วนตัวของพรรคก้าวไกลเองสนับสนุนแนวทางนี้ ก็คือแก้มาตรา ๒๕๖ พ่วงกับ สสร.ไปเลย เราจะได้ทำประชามติครั้งเดียว ผมเห็นว่าเรื่องนี้เนื่องจากว่าถ้าแก้มาตรา ๒๕๖ พ่วงกับการเปิดให้มี สสร. มันถูกบังคับให้ต้องทำประชามติอยู่แล้ว ดังนั้นเสียงประชามติจะเป็นข้อยุติโดยสันติที่สุด ถ้าเราเปิดให้มีกระบวนการทำประชามติอย่างเสรีเป็นธรรมจริง ๆ ผมเชื่อว่าสังคมยอมรับได้ และเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนว่าอย่างไรก็ว่าอย่างนั้น ไม่ใช่บอกว่า ส.ส. ฝั่งนี้ไม่เห็นด้วย ส.ว. ฝั่งนี้ไม่เห็นด้วย อันนี้ผมค่อนข้างเห็นว่าเป็นทางออกที่สันติที่สุด และสร้างความยอมรับได้นะครับ

ขอบคุณครับ ผมเห็นดีด้วยนะครับที่เราจะเลื่อนระยะเวลาในการทำงานของเราให้เร็วขึ้น ก็คือทำรายงานเสนอต่อสภาให้เร็วขึ้นกว่ากำหนดการเดิม ซึ่งคุณสุทินก็บอกแล้วว่าระยะเวลาที่ทันท่วงทีก็มีความสำคัญ อันนี้ก็ไม่ขัดข้องครับเห็นด้วย สนับสนุน ถ้าเร็วกว่า ๒๗ ได้ก็ดี ผมก็คิดว่าหลายท่านคงไม่ขัดข้องเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ผมก็ยังอยากจะหารือทั้งท่านประธานและสมาชิกกรรมาธิการทุกท่านว่าในสถานการณ์ที่พิเศษ หลายท่านก็บอกแล้วว่าสถานการณ์พิเศษอย่างไรกรรมาธิการสามารถที่จะมีบทบาทที่พิเศษตามสถานการณ์ได้บ้างหรือไม่อย่างไร เช่น ถ้าเราเห็นพ้องต้องกันว่าควรจะมีการเสนอให้แก้มาตรา ๒๕๖ บวก สสร. เพื่อเป็นการผ่าทางตันเพราะสุดท้ายอย่างไรก็ตามข้อเสนอนี้มันจะไปยุติที่ประชามติอยู่ดี ไม่ใช่ความเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นข้อเสนอที่กลางที่สุดและยังไม่ไปแตะเนื้อหาของรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ซึ่งเนื้อหาของรัฐธรรมนูญในแต่ละรายละเอียดเราจะไปอยู่ในรายงานใช่ไหมครับ ซึ่งมีความเห็นแตกต่างกันไปในแต่ละหมวด ดังนั้นถ้ามาตรา ๒๕๖ กับ สสร. มันเป็นความเห็นที่น่าจะเห็นพ้องต้องกันมากที่สุดและชัดเจนแล้วมันเป็นประเด็นสำคัญที่จะสามารถทำให้สถานการณ์ทางการเมืองคลี่คลายลงได้ เป็นไปได้หรือไม่ที่กรรมาธิการจะแสดงบทบาทอะไรขึ้นมาก่อนโดยที่ไม่ต้องรอให้มีการเสนอรายงานต่อสภา เพราะว่าผมเองก็มีความกังวลใจจริง ๆ ว่าผ่านไปแต่ละสัปดาห์ผมก็ไม่รู้ว่าน้ำผึ้งหยดเดียวจะเกิดขึ้นเมื่อไร และทำให้เกิดสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนานะครับ ก็หารือแบบนี้ครับ”[๔๖๓]

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

มาตรา ๒๕๘

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ฟังดูนะครับก็คือผมคิดว่าเราพูดเรื่องนี้มา ๒ ครั้ง คราวที่แล้วกับคราวนี้ ส่วนใหญ่ก็เห็นตรงกันว่าเรื่องยุทธศาสตร์ชาติต้องมี การปฏิรูปประเทศมันต้องมี แต่ประเด็นคือมันสำคัญขนาดต้องมาเขียนในรัฐธรรมนูญหรือเปล่า การเขียนในรัฐธรรมนูญมันสร้างภาระ แล้วมันเป็นไปได้แค่ไหน ซึ่งเมื่อเทียบกับการที่ไม่ต้องเขียน แต่ออกไปอยู่นอกรัฐธรรมนูญ แต่มีแนวทางให้เขาต้องไปปฏิบัติรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งน่าจะเป็นผลดีกว่า แต่ผมคิดอย่างนี้นะครับ อีกส่วนหนึ่งก็คือว่าหลายเรื่องที่เราคุยกันเรื่องปฏิรูปประเทศ อย่างเช่นที่อาจารย์โภคินและอีกหลายท่านยกตัวอย่างเรื่องการทำอย่างไรจะให้ภาคประชาชนเขาสามารถทำมาหากินได้คล่องตัวขึ้นมากขึ้นจากบทบัญญัติของกฎหมายอย่างนี้ ถ้าเราผ่อนคลายอย่างที่เราเคยคุยกันว่าหลักกฎหมายต่อไปมันควรจะเปิดช่องให้ประชาชนเขาสามารถทำมาหากินได้เลย ภาคราชการก็ไปกำกับดูแล ไม่ใช่มานั่ง

[๔๖๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันศุกร์ที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

มัวเขียนทุกอย่างเป็นกฎหมายแล้วขออนุญาตจนไม่ต้องทำมาหากินกันอย่างนี้ ถ้าเราทำเรื่องอย่างนี้เขียนไปเลยในรัฐธรรมนูญ นี่เราปฏิรูปแล้วนะครับ โดยไม่ต้องไปมีคณะกรรมการปฏิรูปหรืออะไรเลย เราก็สามารถปฏิรูปได้โดยตัวของเราในการเขียนรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นหลายอย่างถ้าเราคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น เราไม่จำเป็นต้องไปเดินตามรูปแบบการเขียนรัฐธรรมนูญ เขาเขียนกันมากี่สิบปี อะไรที่เป็นรูปแบบใหม่ที่สามารถกำหนดได้ เรื่องการใช้จ่ายงบประมาณหรืออะไรต่าง ๆ ผมคิดว่าเป็นแนวทางที่ควรจะเป็นแม่บทของประเทศ โดยที่ไม่ต้องไปตั้งคณะกรรมการปฏิรูปอะไรหรอก พวกเราเป็นผู้ที่ศึกษากันอยู่แล้ว เราก็สามารถเสนอแนะได้ว่าบทบัญญัติแต่ละเรื่องของรัฐธรรมนูญควรจะปรับปรุงตรงไหนให้การปฏิรูปประเทศ ตัวรัฐธรรมนูญเองผมคิดว่าควรจะเป็นตัวที่ปฏิรูปประเทศเลยโดยไม่ต้องไปมีคณะกรรมการขึ้นมาต่างหาก รัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดทิศทางประเทศว่ามันควรจะไปแบบไหน อย่างไร หรืออย่างที่หลายท่านบอกว่าทำอย่างไรจะให้ภาคเอกชนเขามามีส่วนร่วมในการดูแลพัฒนาประเทศมากขึ้น ผมคิดว่าอยู่ที่หลักเกณฑ์ ความจริงหลายเรื่องผมคิดว่ามันไม่ต้องอยู่ในรัฐธรรมนูญเลยครับ แต่ถ้าไม่อยู่นี่สำหรับประเทศไทยเราผมคิดว่าเป็นไปได้ยาก เพราะว่าระบบราชการแข็งแรง แล้วก็กว้างใหญ่เหลือเกิน สุดท้ายแม้แต่คณะกรรมการปฏิรูปก็ต้องไปให้ผู้ที่จะถูกปฏิรูปเสนอความคิดมา แล้วมันจะปฏิรูปได้อย่างไร เพราะฉะนั้นผมคิดว่ามันเป็นสิ่งที่พวกเราน่าจะพิจารณาด้วยนะครับว่าเราเองนี่ล่ะคือคนที่จะปฏิรูปประเทศจริงหรือเปล่า ถ้าเราคิดว่าเรามีส่วนที่สามารถปฏิรูปได้โดยอาศัยรัฐธรรมนูญ การปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญในความเห็น ผมคิดว่าเราควรจะเสนอรูปแบบใหม่ ๆ แต่เน้นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ เน้นเรื่องโอกาสในการดำรงชีวิต การทำมาหากิน การครองชีพของประชาชน และการกำกับ การดูแลการใช้อำนาจรัฐ ไม่ใช่ให้ไปรังแกคน ลักษณะอย่างนี้ผมว่าถ้าเราเขียนรัฐธรรมนูญออกไปเสนอแนะไปในแนวทางนี้น่าจะเป็นรูปแบบของการปฏิรูปประเทศ แล้วก็เป็นรูปแบบใหม่ของรัฐธรรมนูญด้วย ผมคิดว่าในหมวดนี้คงจะออกมาลักษณะเช่นนี้ บัญญัติอย่างนี้ดีกว่าไหมครับ”[๔๖๔]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ วัฒนาครับ ขออนุญาตพูดความจริง อาจจะไม่ค่อยน่าฟัง แต่เราต้องยอมรับกันว่าประการแรกท่านประธานครับ คำว่าปฏิรูปนี่ ผมถือว่าเป็นวาทกรรม เป็นข้ออ้างของการยึดอำนาจเท่านั้นแหละไม่ได้คิดกันจริงจังหรอก แล้วสิ่งที่ยืนยันก็คือรายชื่อคณะกรรมการปฏิรูปล่าสุด ผมดูรายชื่อเหมือนการชุมนุมศิษย์เก่า กปปส. อย่างใดอย่างนั้นนะครับ แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิรูปไม่ตั้งใจปฏิรูป ถ้าปฏิรูปเอาคนแบบนี้ มานั่งไม่ได้เพราะมันนำมาซึ่งความขัดแย้ง แล้วมันจะได้รับการยอมรับได้อย่างไร อันนั้น ประการแรกนะครับ มันก็มาพร้อมคู่กับวาทกรรม คำว่า คนดีนะครับ สำหรับผมก็คือ เป็นเพื่อช่องทางให้พวกโง่ได้ขึ้นมามีอำนาจบ้างโดยอ้างว่าความเป็นคนดีทีนี้ถ้าเราจะต้อง ยอมรับกันท่านประธานครับ คือกระบวนการทางประชาธิปไตยนี่มันเป็นเครื่องมือ สร้างความเชื่อมั่น ผมจะพูดคู่กับตัวเลขทางเศรษฐกิจซึ่งมันไม่หลอกใครนะครับ ถ้าเราจะดูการจัดเก็บภาษีมันจะฟ้องนะครับ ตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ เป็นต้นมา ปี ๒๕๕๗ จัดเก็บภาษีได้ต่ำกว่าประมาณการ ๒๕๐,๐๐๐ ล้านบาท ปี ๒๕๕๘ ๒๒๐,๐๐๐ ล้านบาท จนกระทั่ง มาบัดนี้นะครับ ตั้งแต่ยึดอำนาจมาจนวันนี้เราจัดเก็บภาษีได้ต่ำกว่าประมาณการประมาณ ๑ ล้านล้านบาท ตัวเลขทางเศรษฐกิจมันไม่หลอก มันบอกความจริงเสมอ เหมือนผลแล็บ ในร่างกายท่านนี่ เวลาตรวจมามันบอกค่าเลือดอย่างนี้มันจะบอกได้เลยประเทศมันจะไป อย่างไร ท่านจะเป็นอะไร ตัวเลขทางเศรษฐกิจก็เช่นกัน เห็นปั๊บมันจะบอกเลยประเทศ เป็นอย่างไรนี่คือประเทศกำลังขาดความเชื่อมั่น ในยามที่บ้านเมืองปกครองในระบอบประชาธิปไตยนี่นะครับ การจัดเก็บ

---

[๔๖๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ภาษีทุกอย่างเศรษฐกิจมันจะดีคือมันมีความเชื่อมั่นทีนี้สิ่งที่เราต้อง Concern ในวันนี้คือตัวโควิดมันเป็นตัวบังคับให้คุณจะต้องปรับปรุง จะต้องปฏิรูป จะต้องทำอะไร ปฏิรูปที่ยกกันมา ๗-๘ เรื่อง วาทกรรมอย่าไปคิดมันเลยครับ วันนี้สิ่งที่ต้องทำให้ได้คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อนำประเทศกลับไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย อย่าไปบิดเบือนมัน นั่นคือเครื่องมือสร้างความเชื่อมั่นราคาถูกที่สุด ท่านประธานครับ ผมยกตัวอย่าง ผมยกตัวเลขที่มันน่าเป็นห่วงสำหรับประเทศนี้นะครับ บังเอิญได้เป็น กรรมาธิการงบประมาณ อธิบดีกรมบัญชีกลางชี้แจงตัวเลขข้าราชการให้ผมฟังนะครับ ผมไปเห็นโครงสร้างงบประมาณปีนี้แล้วผมก็มีความเป็นห่วง งบประมาณปี ๒๕๖๔ โครงสร้าง มันเป็นอย่างนี้ครับว่าเรามีรายรับจากการประมาณว่าจะจัดเก็บภาษีได้ถ้าจัดเก็บได้นะครับ ๒.๖ ล้านล้านบาท ถ้าเก็บได้ตามเป้านะ ซึ่งผมไม่เชื่อว่ามันจะเก็บได้แต่เรามีรายจ่ายประจำอยู่ ๒.๕ ล้านล้านบาท บวกด้วยจ่ายที่ต้องชำระเงินกู้เขาอีก ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ๒.๖ ล้านล้านบาท Square พอดีนี่คือตัวเลขโครงสร้างงบประมาณของปี ๒๕๖๔ แปลว่า รายจ่ายประจำกับรายรับของเรามันมาชนกันแล้ว แล้วผมก็ย้อนกลับไปดูตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ รายจ่ายประจำจะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ก็คือรัฐราชการมันโตขึ้นเรื่อย ๆ ผมก็ไปถามอธิบดี กรมบัญชีกลางนะครับว่าจำนวนข้าราชการในประเทศมีเท่าไร เรามีข้าราชการพลเรือนในประเทศรวมครูรวมอะไร ๑.๗ กว่าล้านคน มีตำรวจประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน มีทหารประมาณ ๖๐๐,๐๐๐ คน ซึ่งทหารนี่ตลกมากนะครับ ทหารประเทศไทยประเทศเดียว ๖๐๐,๐๐๐ คน มากกว่าอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมนี ๓ ประเทศรวมกัน ๓ ประเทศ มีทหารรวมกัน ๕๐๐,๐๐๐ กว่าคน แต่เราประเทศเดียวมีทหารรวมกัน ๖๐๐,๐๐๐ กว่าคน อันนี้มันบอกแล้วนะครับว่าประเทศนี่รัฐราชการมันใหญ่ขึ้น แล้วถ้าเราไม่ปฏิรูป อย่างแรกสิ่งที่ต้องทำคือลดราชการประจำลงโดยเร่งด่วน ตัวเลขทางเศรษฐกิจมันบอกแบบนั้น ตั้งแต่ปี๒๕๕๐ เป็นต้นมานี่นะครับ รายจ่ายประจำเราโตขึ้นประมาณ ๒.๒ เท่า แต่รายจ่าย เพื่อการลงทุนเมื่อเทียบสัดส่วนมันโตขึ้นแค่ ๑ เท่ากว่า ๆ แปลว่ารายได้ที่มันไม่ก่อให้เกิด เงินได้นี่มันโตขึ้นเรื่อย ๆ สำหรับประเทศนี้แต่รายจ่ายเพื่อการลงทุนซึ่งมัน Create Tax มันไม่เกิด

ความน่าเป็นห่วงประการที่ ๒ ครับ ผมดูจากวงเงินงบประมาณ วงเงิน งบประมาณ เราพูดว่าเรามี GDP ๑๖. ล้านล้าน แล้วเราก่อหนี้สาธารณะได้ประมาณ ๖๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP ถ้าเราไปดู GDP จริง ๆ มัน Tax ได้ไม่ถึง ๑๖. ล้านล้าน เพราะมันมี การส่งออกจำนวนหนึ่ง ซึ่งได้รับ BOI ซึ่งมันไม่ต้องเสียภาษีเพราะเรา Weight tax ให้เขา บางรายการ ๘ ปี ๑๐ ปีแล้วตัวเลขส่งออก ๑๐ อันดับแรกมันเป็น FDI ไป ๙ อันดับ FDI คือ Foreign Direct Investment ซึ่งส่วนใหญ่มันได้ BOI แปลว่า GDP ของเราที่เราเอาเป็นฐานเงินกู้เราไม่ได้มีรายได้มาจากเต็มตามนั้นนะครับ เหมือนกับเราไป Declare กับ แบงก์ว่าเงินเดือน ๓๐๐,๐๐๐ แต่เพื่อนฝากรับ ๒๐๐,๐๐๐ บาท เงินเดือน ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่แบงก์ให้กู้จากฐาน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ประเทศไทยมันกำลังเป็นอย่างนั้นนะครับ ความน่าเป็นห่วงต่อมานะครับ การประเมินการตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๖๔ มันไป Based on ตัวเลขซึ่งมันไม่มีความแน่นอนเลย สภาพัฒน์ฯ Predict ว่าเศรษฐกิจปี ๖๓ จะ ติดลบ ๕ เปอร์เซ็นต์ แต่ขณะนี้แบงก์ชาติบอกอย่างต่ำ ๘ เปอร์เซ็นต์ ทุกคนบอกเกิน ๑๐ ทั้งนั้นแล้วตัวเลขมันก็ไปอย่างนั้นแน่นอนการ Predict ของสภาพัฒน์ฯ ว่าติดลบ ๕ เปอร์เซ็นต์มันจึงทำให้หนี้สาธารณะนับปี ๒๕๖๔ ที่ ๕๘ เปอร์เซ็นต์ ที่นี่พอ Predict ผิดไป ๕ เปอร์เซ็นต์ มัน ๘๐๐,๐๐๐ ล้านนะครับมันก็จะทะลุขึ้นเกิน ๖๐ เปอร์เซ็นต์แล้ว เกิดอะไร มันก็คือกรอบวินัยความยั่งยืนทางการคลัง มันเสียแล้วมันก็จะมาสะท้อนกลับเรื่อง การทำงบประมาณซึ่ง พ.ร.บ. วินัยการคลังบอกว่าการจัดทำงบประมาณต้องมีงบลงทุนอย่าง ๒๐ เปอร์เซ็นต์ พอหนี้สาธารณะมันทะลุ ๖๐ เปอร์เซ็นต์คุณก็กู้ไม่ได้ เมื่อกู้ไม่ได้แล้วคุณจะ ทำงบได้อย่างไร ทำงบไม่ได้ก็จ่ายได้เฉพาะรายจ่ายประจำลงทุนไม่ได้ลงทุนไม่ได้คุณจะเอา เงินมาจากไหนที่จะมา Late Income ให้คุณนี่คือประเทศมันไปถึงทางตันแล้วนะครับ เพราะฉะนั้นการจัดทำงบประมาณของรัฐบาลนี้อยู่บนความสุ่มเสี่ยงมากไปถามสำนักบริหาร หนี้สาธารณะเขาก็บอกว่าไม่เป็นไร ๓ ปีเราก็รีวิว หนี้สาธารณะ

อาจจะขยายเพดานก็ได้ซึ่ง ตอบแบบนี้ถ้าภาษาผมก็ว่ามันน่าตบปาก คือมันไม่ได้ดูฐานรายได้ของคุณว่า ณ วันนี้ ฐาน Tax ของคุณซึ่งอยู่ประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ คุณจะไปเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นที่เขามีหนี้ สาธารณะได้ ๒๐๐ เปอร์เซ็นต์เพราะฐานภาษีเขาใหญ่และในญี่ปุ่นไม่มี FDI หรือไม่มีรายได้เทียมได้เท่าไหร่ก็ Tax ได้เท่านั้น เพราะฉะนั้นเขาก็ก่อหนี้ได้แต่ประเทศไทยมันมี GDP ที่ เทียมเยอะ เพราะฉะนั้นที่ผมกราบเรียนท่านประธานมาทั้งหมดเพื่อจะบอกว่าเรามีความ จำเป็นที่เราจะต้องปฏิรูปซึ่งจริง ๆ ง่าย ๆ คือลดราชการโดยเร็ว ลดรายจ่ายที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยเร็ว กองทัพลดรายจ่ายลงตัวนี้เป็นภาระมาก เพราะเรื่องการใช้งบประมาณของ กองทัพครับท่านประธานมันไม่ใช่แค่เสียเงินซื้อนะครับ ซื้อมาเสร็จมันต้องเสียเงินรักษาอีก อันนี้มันเป็นภาระมาก แล้วก็ดูเหมือนรัฐบาลยังไม่ได้ตระหนัก ตัวที่จะต้องทำตรงนี้สิ่งที่ จำเป็นจะต้องทำวันนี้ผมคิดว่าต้องยอมรับร่วมกันคือรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันเป็นปัญหามาก ไม่อย่างนั้น ขอโทษพรรคของท่านรองประธานคนที่หนึ่ง คงไม่ยุบมารวมกับพรรคประชารัฐ หรอก เพราะมันไปไม่ได้วันนี้ผมเชื่อว่ามันมีปัญหาจะต้องหาสมาชิกเพิ่ม ต้องเก็บสตางค์ต้องอะไร เพราะประชากรมีเท่านี้แล้วพรรคการเมืองเกิดขึ้นแล้วทุกพรรคต้องหาสมาชิกเพิ่มมันทำไม่ได้ ถามว่าวันนี้มาชวนแก้รัฐธรรมนูญ แก้เรื่องแก้เรื่องกฎหมายพรรคการเมือง ผมว่าทุกพรรคยกมือให้ผมหมดวันนี้ มันเขียนรัฐธรรมนูญมามันเป็นเครื่องมือเพื่อสืบทอดอำนาจ เท่านั้นแหละยอมรับความจริงกันเถอะแล้วก็มาแก้ไม่ตำหนิกัน ยึดอำนาจมาเพราะอะไรก็ไม่ตำหนิกัน แต่ว่าสิ่งที่ต้องยอมรับคือวันนี้มาทำประเทศไปสู่ความที่มันควรจะเป็นกันไหม ถ้าคุณไม่ทำต่อไปผมว่าผมดูโครงสร้างของบประมาณแล้วประเทศมันเดินไปไม่ได้หรอก แล้ว ขอโทษนะครับพาดพิงคนนอก หัวหน้ารัฐบาลคนนี้จะนำพาประเทศออกจากวิกฤตนี้ได้ท่าน เชื่อผมเถอะครับ ผมไม่เชื่อนะครับขอบพระคุณครับ”[๔๖๕]

นายชำนาญ จันทร์เรือง รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม

“แล้วก็หมวด ที่อยากจะแก้อันหนึ่งคือหมวดการปฏิรูปประเทศ ผมอาจจะคิดใหญ่ไปคือเรื่องหมวดการปฏิรูปประเทศ หมวดเรื่องยุทธศาสตร์ชาติอะไรต่าง ๆ เป็นการเขียนรัฐธรรมนูญ ที่แปลกประหลาดที่สุดในโลกเป็นมาตราเดียวอยู่ประมาณ ๑๔ หน้า เป็นข้อความลักษณะ เป็นการเรียงความเสียมากกว่า แต่ไม่เป็นไรก็คงคิดว่ามันลำบากที่จะไปรื้อขนาดนั้นทั้งหมด”[๔๖๖]

“ผมน่าจะเป็นคนสุดท้ายแล้ว แล้วก็คงใช้เวลาน่าจะไม่เกิน ๑ นาทีเท่านั้นครับ เพราะว่าในฐานะที่เป็นกรรมาธิการพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ผมจะไม่พูดเรื่องปฏิบัตินะครับ ผมคิดว่าข้อเสนอของผมน่าจะถูกใจสภาพัฒน์ เพราะสภาพัฒน์ก็ไม่ค่อยอยากทำเท่าไรหรอก เรื่องนี้ข้อเสนอของผมก็คือว่าผมเสนอให้ยกเลิกไปทั้งหมวดเลยนะครับ หมวด ๑๖ แล้วก็โยงไปถึงมาตรา ๒๗๐ ในบทเฉพาะกาลด้วย เพราะมันโยงกัน ที่ผมเสนอเพราะว่ามันซ้ำซ้อนไม่ว่าจะเป็นแผนชาติของสภาพัฒน์ และแผนแม่บทด้านต่าง ๆ มันมีหมดแล้ว สิทธิมนุษยชนอะไรต่าง ๆ มันมีหมด แล้วก็มันปฏิบัติไม่ได้ มันทำไม่ได้ อันนี้ผมดูรายงานตัวสีแดงเยอะเลย แล้วประเด็นสำคัญที่สุดก็คือว่ามันเป็นการเขียนกฎหมายที่ผมคิดว่าไม่มีที่ไหนในโลก มาตราเดียวเข้าไปตั้ง ๘ หน้า ไปดูสิครับมาตรา ๒๕๘ เวลาอ้าง ปกติมาตรา ๑ (๒) (๓) หรือวรรคสาม วรรคท้ายอะไรอย่างนี้ อันนี้ไม่มี เวลาอ้างไม่รู้จะอ้างอย่างไร มันผิดหลักการบัญญัติกฎหมายนะครับ ผมเสนอให้บันทึกไว้เป็นข้อเสนอของกรรมาธิการว่าถ้าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมก็ยกไปเลย เพราะมันมีกฎหมายทำอยู่แล้ว คือเจตนาแฝง ผมรู้ว่าอาจารย์ปิยบุตรก็พูดไปหมดแล้ว เช่น กฎหมายจะต้องให้ กฎหมายไหนถ้าเกรงจะมีปัญหาสภาผู้แทนราษฎรก็ให้เสนอผ่าน เป็นการประชุมร่วมกันของรัฐสภาอะไรต่าง ๆ รอคิวอยู่ตั้ง

---

[๔๖๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๖๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

๒๐๐ กว่าฉบับ ซึ่งอันนี้มันผิดเจตนารมณ์ ไหน ๆ ก็จะแก้กันแล้วก็ยกอันนี้ขึ้นไปด้วยนะครับ ขอบคุณครับ”[๔๖๗]

นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“กราบเรียนท่านประธานครับ ผม ชินวรณ์ บุณยเกียรติกรรมาธิการ ผมมีอยู่ ๓ ประเด็นนะครับ ประเด็นแรก คือในเรื่องของเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศ ในหมวด ๑๖ นั้น ผมคิดว่ามีหลายประเด็นที่รัฐธรรมนูญได้เขียนเอาไว้แบบกว้างมากเกินไปนะครับ เพราะว่าในวันนี้มันถึงจุดสำคัญที่เราจะต้องให้มีการปฏิรูปประเทศจริง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๗ ก็คือให้ประเทศชาติมีความสงบ เรียบร้อย สังคมมีความสงบสุข เป็นธรรม มีโอกาสทัดเทียมเพื่อขจัดความเหลื่อมล้ำและประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ทีนี้เมื่อมาดู มาตรา ๒๕๘ นี่นะครับ ก็ได้แยกส่วนในการดำเนินการในการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ไว้นะครับ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมืองนะครับ ด้านการบริหารราชการต่าง ๆ ด้านกฎหมาย ด้านการศึกษา ด้านยุติธรรม เหล่านี้เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ซึ่งทั้งหมดนี้ในช่วงที่ผ่านมา ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการปฏิรูป ผมคิดว่าถึงแม้ว่าหลังสุดนี้ท่านนายกรัฐมนตรี จะตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศขึ้นมาแล้ว ก็เพิ่งตั้งได้ครบหมดนะครับ แต่ว่าเนื่องจาก Focus ที่เราต้องการจะปฏิรูปจริง ๆ ยังไม่เกิดขึ้น และการปฏิรูปนั้นผมคิดว่าไม่ใช่เป็นเพียงที่จะจัดทำรายงาน แต่ต้องเป็นการนำในการเปลี่ยนแปลง คือจะต้อง ประกาศโดยผู้นำในทางการเมืองที่มีความชัดเจนนะครับ

ตลอดระยะเวลาที่เราเรียกร้องให้มีการปฏิรูปตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้ง จนมาถึง ในขณะนี้ที่เราต้องการให้มีการปฏิรูปประเทศ ต้องยอมรับจริง ๆ ว่ายังไม่มีการปฏิรูป อะไรเลย ยังไม่เห็นอะไรที่เป็นชิ้นเป็นอันหรือเป็นจุดหลักสำคัญว่าประเทศของเรา เริ่มปฏิรูปแล้ว ผมยกตัวอย่างเรื่องการศึกษาก็ได้สักเรื่องหนึ่ง ซึ่งผมพอถนัดเรื่องนี้ ผมอยากถามในที่ประชุมนี้ครับ ท่านเห็นว่าการศึกษาได้ปฏิรูปอะไรบ้าง นอกจากไม่ปฏิรูป ผมว่าถอยหลังด้วยซ้ำไป เพราะอะไรครับ เพราะขาดการนำในการเปลี่ยนแปลง ขาดปัจจัยที่รัฐธรรมนูญจะต้องไปส่งเสริมอย่างไรให้มีการนำในการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง แน่นอนที่สุดว่ามีความต้องการที่จะให้มีคณะกรรมการปฏิรูป และให้มีการรายงานต่อสภา อันนี้ผมก็เพิ่งพูดในสภาไปเมื่อ ๒ สัปดาห์ที่แล้ว ที่รายงานของคณะกรรมการปฏิรูปเข้าสู่สภา แล้วให้รายงานตามมาตรา ๒๗๐ ครับท่านประธาน ว่าคณะรัฐมนตรีต้องแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบ ทุก ๓ เดือน ปฏิรูปประเทศแล้วให้รายงานทุก ๓ เดือน ในท้ายที่สุดก็รายงานแต่เรื่องงานประจำครับ นี่ต้องยอมรับความเป็นจริงครับ ท่านชำนาญบอกว่าเปลี่ยนปกก็อาจจะแรงเกินไป แต่ว่าปกก็สวยขึ้นนะครับ ทำดีขึ้น แต่ว่ามันก็จะเป็นประเด็นที่ทำให้มีการเรียกร้องกันว่าหลังสุดนี้ตอนแรกก็เรียกร้องกันว่าต้องให้รัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีที่รับผิดชอบมาร่วมชี้แจง ต่อมาก็บอกว่าเอาแค่คณะกรรมการปฏิรูปมาชี้แจง ครั้งหลังสุด กลายเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการมาชี้แจงแล้วครับ เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ผมอยากจะกราบเรียนว่า ในฐานะที่ผมเป็นพรรคร่วมรัฐบาลด้วย ผมอยากเห็นรัฐบาลนี้โชว์ผลงานในเรื่องนี้แต่ว่า เนื่องจากว่าวันนี้เรามาทำเรื่องรัฐธรรมนูญ ก็ต้องมาคิดว่ารัฐธรรมนูญจะเป็นตัวเร่งอย่างไร ที่จะให้มีการปฏิรูปอย่างจริงจังนะครับ และแน่นอนที่สุดครับ ในมาตรานี้ก็ยังไปเกี่ยวโยง กับเรื่องที่ ๓ ที่ผมจะพูดถึงก็คือว่าในเรื่องของการที่จะให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปครับ ซึ่งในขณะนี้ก็มีปัญหาถกเถียงกันอยู่ว่าในชั้นสภาผู้แทนราษฎร ถ้าเราต้องการที่จะมีการนำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศ กระบวนการ ที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดเอาไว้ก็จะเป็น

---

[๔๖๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ข้อจำกัดในการที่จะสภาผู้แทนราษฎรดำเนินการ ในการที่จะเสนอกฎหมายประกบเข้ามา ซึ่งผมคิดว่าแน่นอนที่สุดครับ บางครั้งเราก็ไม่สามารถ ที่จะทำกฎหมายในเรื่องการปฏิรูปได้พร้อมกันหมดนะครับ บางส่วนก็อาจจะเสนอโดย คณะรัฐมนตรีบางส่วนก็อาจจะเสนอโดยสมาชิกวุฒิสภา หรือบางส่วนอาจจะเสนอโดยสภาผู้แทนราษฎร และบางส่วนก็อาจจะเสนอโดยพี่น้องประชาชนนะครับ แต่ผมคิดว่า รัฐธรรมนูญก็ควรที่จะเปิดกว้างในการที่จะให้กฎหมายในการปฏิรูปประเทศนั้นให้ส.ส. ซึ่งมีส่วนสำคัญในการเลือกตั้งจากพี่น้องประชาชนได้มีส่วนร่วมด้วยนะครับ เพราะฉะนั้น ในช่วงแรกนี้ผมอยากจะเสนอเป็น ๓ ประเด็นก่อนนะครับว่า

ประการที่ ๑ ประเด็นที่เกี่ยวกับหมวดปฏิรูปประเทศ ผมก็ต้องการที่จะเห็นว่า เมื่อเราได้มีบทกำหนดไว้ในมาตรา ๒๕๗ เพียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแล้ว ผมอยากเห็นกลไก หรือว่าตัวเร่งอย่างไรที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ เกิดการมีผู้นำ ผู้นำในขณะนี้ ก็อาจจะเป็นรัฐบาลหรือว่าฝ่ายรัฐสภาที่ต้องเข้าไปมีกลไกในการที่จะทำให้กระบวนการ ในการปฏิรูปเป็นไปอย่างจริงจังนะครับ

ประการที่ ๒ ที่ผมพูดถึงก็คือเนื้อหาสาระในเรื่องของการปฏิรูป ด้านต่าง ๆ นะครับ ซึ่งผมคิดว่าควรที่จะมีคณะทำงานเรามาดูกันอีกครั้งหนึ่งนะครับว่า ที่เขียนมาทั้งหมดนั้น วันนี้สถานการณ์ของประเทศเปลี่ยนแปลงไป สถานการณ์ของโลก เปลี่ยนแปลงไป เราควรจะมีการปฏิรูปอะไรบ้าง ผมขอยกตัวอย่างในเรื่องการศึกษา เป็นต้นนะครับ

ประการสุดท้าย ก็คือในเรื่องมาตรา ๒๗๐ ที่รายงานต่อสภา ขอบคุณครับ ท่านประธานครับ”[๔๖๘]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ฟังเรื่องเกี่ยวกับการปฏิรูปแล้วก็รู้สึกเป็นห่วง แล้วก็หนักใจพอสมควร เพราะว่าอย่างที่ ๑ ก็คือสิ่งที่เป็นแม้กระทั่งขั้นต่ำของการดำเนินการ ผมเรียกว่าขั้นต่ำของการดำเนินการ เอาล่ะ เราจะยังไม่พิจารณาในแง่ของเนื้อหาว่าเนื้อหาถูกต้องเหมาะสม หรือดำเนินการไปดี ไม่ดีเพียงไร แต่ว่าแม้กระทั่งขั้นต่ำ คำว่า ขั้นต่ำ ก็คือการรายงานให้เป็นไปตามกำหนดการก็ยังทำไม่ได้ อันนี้ไม่ทราบจริง ไม่จริงนะครับ เพราะว่าผมไล่ดูว่ารัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ หากนับถึงปัจจุบันแล้วจะต้องมีรายงานทั้งสิ้น ๕ ฉบับ ฉบับสุดท้ายที่ต้องรายงานคือฉบับที่ ๕ เดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน ๒๕๖๓ ก็ยังไม่ได้มีการรายงานฉบับที่ ๔ เพิ่งเห็นเมื่อสักครู่นี้ ที่ส่งมาให้ก็เป็นของเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ เพราะฉะนั้นส่วนที่ ๑ ก็คือเรื่องของการที่ว่าการดำเนินการตามกรอบเวลาที่กำหนดนั้นทางสภาพัฒน์เอง หรือทางวุฒิสภาเองได้มีการดำเนินการในการที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามสิ่งที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๐ ที่บอกว่าจะต้องรายงานต่อรัฐสภาทุก ๓ เดือนหรือไม่ นี่คืออย่างที่ ๑

อย่างที่ ๒ ก็คือในส่วนของเนื้อหา ผมคิดว่าสิ่งที่ควรจะต้องเป็นผลงานของทาง ส.ว. ก็คือว่าการวิเคราะห์ออกมาให้ได้ว่าในส่วนของเนื้อหาที่นำเสนอตามรายงานดังกล่าวผลออกมาเป็นอย่างไร อย่างน้อยที่สุดรายงานประจำปี ๒๕๖๒ มีแล้วตลอดทั้งเล่ม ๔๕๔ หน้า อันนี้เป็นสิ่งซึ่ง ส.ว. เองอาจจะต้องให้ความเห็นก็คือว่าประเด็นของการที่จะดำเนินการตามแผนปฏิรูปดังกล่าวเป็นสิ่งซึ่งถูกต้อง เหมาะสม หรือเป็นเพียงแค่รายงานที่ดูว่างเปล่า ตื้นเขิน อันนี้ผมคิดว่าเป็นสิ่งซึ่งคงจะต้องมีคำตอบนะครับ ไม่รวมทั้งรายงานทุก ๓ เดือนซึ่งจะต้องมีการวิเคราะห์ แล้วก็ดำเนินการทันทีว่าจะมีข้อเสนอที่จะให้เกิดการปรับปรุงต่าง ๆ อย่างไร เพราะเจตนาของการให้มีการรายงานทุก ๓ เดือน ผมเข้าใจว่าต้องการที่จะให้เกิดการ Monitor อย่างรวดเร็วว่าเมื่อคุณทำ ๓ เดือนผลเป็นแบบนี้ คืบหน้าแบบนี้ แล้วเราก็มีความเห็นที่จะตอบกลับไปทันทีว่าสิ่งที่ทำนั้นถูกต้อง เหมาะสมหรือเปล่านี่คือเจตนาของการที่ต้องให้ Report ทุก ๓ เดือน แต่ว่ากลับกลายเป็นว่าตัว

---

[๔๖๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

๓ เดือนก็ไม่มี ความเห็นออกมา ตัว ๑ ปีก็ยังไม่มีความเห็นออกมา อันนี้เลยกลายเป็นสิ่งที่ค่อนข้างจะน่าเป็นห่วง ทีนี้ประเด็นคงจะคล้ายกับที่ท่านนิกรพูดว่าการกำหนด ๓ เดือนผิดหรือเปล่า ซึ่งผมคิดว่าอาจจะเจตนาดี แต่ว่าในท้ายที่สุดแล้วมันเป็นภาระ แล้วก็ภายใต้กลไกที่เป็นอยู่นี้มันไม่ตอบโจทย์ หรือเครื่องมือต่าง ๆ ที่จะให้เกิดการรายงาน ที่เราเรียกว่า eMENSCR หรืออีเมนเซอร์ อะไรก็แล้วแต่ ที่บอกว่าเป็นโปรแกรมที่จะให้ส่วนราชการกรอกเข้าไป แล้วก็เห็นผลของการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมต่าง ๆ คนกรอกก็ยังไม่รู้เรื่อง ไม่ต้องพูดถึงคนอ่าน คนอ่านที่จะคอยติดตามว่าจะต้องอ่านอย่างไร เข้าไปดูอย่างไร อันนี้ก็ยังเป็นปัญหา คงต้องพยายามที่จะดำเนินการในเรื่องพวกนี้นะครับ ตอนนี้สิ่งที่มันเกิดขึ้นคือหลังจากผ่านไปเกือบ ๓ ปีก็มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปชุดใหม่ขึ้นมา ประกาศเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๓ แล้วก็มีผลตั้งแต่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ แปลว่าอะไร แปลว่าเกือบ ๓ ปีที่ผ่านมานี่ไม่มีความคืบหน้าในการทำงาน หรือทำงานผิดทิศทางหรืออย่างไร เลยต้องตั้งใหม่หมดทั้งชุด ๑๓ ชุด แล้วก็อย่างที่เมื่อสักครู่นำเสนอว่าเพิ่งจะมามีการกำหนดแผนที่จะ Review แผน ทบทวนแผน แล้วก็ทำใหม่ แล้วก็บอกว่ากว่าจะเสร็จก็อีกประมาณหลายเดือนถึงจะเสร็จในส่วนนั้น คำถามคือ ณ วันนี้เท่ากับว่า ๓ ปีที่ผ่านมาว่างเปล่าใช่ไหม หรือมีสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมออกมาได้อย่างไรบ้าง อันนี้เลยกลายเป็นประเด็นที่ผมคิดว่าค่อนข้างน่าจะเป็นห่วงในการปฏิรูปประเทศนะครับแล้วก็ถ้าหากว่าคำสั่งชุดแรกเป็นคำสั่งที่มีวาระการทำงาน ๕ ปี แปลว่าชุดที่ ๒ เหลืออีก ๒ ปีใช่ไหม หรือชุดที่ ๒ นี้ยังบวกอีก ๕ ปีไปเรื่อย ๆ อันนี้ผมคิดว่าเป็นคำถามอย่างหนึ่งว่า ถ้าบอกว่าชุดที่ ๒ บวกอีก ๕ ปีไปเรื่อย ๆ พอเราทำงานไปอีกสัก ๒-๓ ปีแล้วเหลวเราก็จะออกคำสั่งตั้งกรรมการชุดที่ ๓ แล้วบอกว่าปฏิรูปต่อไปอีก ๕ ปีอย่างนั้นหรือเปล่า ผมคิดว่า Point อยู่ตรงนี้ครับว่าชุดที่ ๑ ชุดที่ ๒ ไม่สำคัญ สำคัญคือ รัฐบาลเป็นฝ่ายรับปากว่าจะมีการปฏิรูปประเทศ และเริ่มนับ ๕ ปีตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ ก็คือตั้งแต่ท่านเข้ามารับหน้าที่เป็นรัฐบาล ๑๐ กรกฎาคม ดังนั้นจะแต่งตั้งกี่ชุด ชุดที่ ๑ ชุดที่ ๒ ชุดที่ ๓ อย่างไรก็แล้วแต่นี่กรอบ ๕ ปีต้องจบตั้งแต่การแต่งตั้งชุดแรก ไม่เช่นนั้นแล้วจะเกิดการหาเรื่องไปเรื่อย ๆ ชุดที่ ๒ ทำแล้วไม่ได้ผล ลาออกไปเป็น ส.ว. บ้าง ลาออกไปเป็นรัฐมนตรีบ้าง ลาออกไปทำตำแหน่งโน้นตำแหน่งนี้บ้าง ท้ายที่สุดก็บอกว่ากรรมการไม่มีขอแต่งตั้งชุดใหม่ ชุดที่ ๓ แล้วบอกขยายไปอีก ๕ ปี อย่างนี้ไม่ถูกต้องนะครับ ผมคิดว่าหลักเกณฑ์จะต้องเป็นแบบนี้ ดังนั้น ทางสภาพัฒน์ต้องตอบนะครับว่าเหลืออีก ๒ ปีใช่ไหมถ้าเหลือ ๒ ปี ๓ ปีที่ผ่านมาประเมินแล้วท่านทำงานได้ความคืบหน้าเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ ความคืบหน้าดังกล่าวนี้ผมยังคิดว่าแม้กระทั่งตัวชี้วัดเองก็ต้องชัดเจนด้วยว่าไม่ใช่ตัวชี้วัดที่วัด Output เท่านั้น จะต้องวัดสิ่งที่เป็น Outcome ด้วย วัด Output คือท่านคืบหน้าว่า มีโครงการที่ทำแล้วประสบความสำเร็จกี่โครงการ แล้วท่านให้สัญลักษณ์สีเหลือง สีส้ม สีแดงอะไรก็แล้วแต่ แต่สิ่งที่สำคัญคือจะต้องมองในเชิงของ Outcome คือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ถ้าทำโครงการเสร็จแล้วบอกว่าสำเร็จ นั่นคืองานแบบราชการทั่ว ๆ ไป ราชการมีงบประมาณ มีโครงการ ทำโครงการเสร็จถือว่าประสบความสำเร็จ แต่ไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใด ๆ ในเชิงของการปฏิรูป เพราะฉะนั้นถ้าตัวชี้วัดทั้งหลายทั้งปวงของท่านเป็นตัวชี้วัดที่เป็นเพียงแค่รูปธรรมที่เป็น Output ผมคิดว่าอันนั้นผิดทิศทางแน่นอน แล้วก็ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรเท่าที่ควรนะครับ ก็เลยขออนุญาตที่จะให้ความเห็น แล้วก็ฝากบทบาทหน้าที่ให้กับทางวุฒิสภาด้วยนะครับว่าท่านเองต้องมีบทบาทในกำกับ ติดตาม และบอกต่อประชาชนด้วยว่าการปฏิรูปประเทศที่รัฐบาลทำนั้นมีความคืบหน้ามากน้อยเพียงไร ขอบคุณครับ

เผอิญช่วงอธิบายรอบแรกตัว Paper รายงานความคืบหน้าในการทำงานดำเนินการตามแผนปฏิรูป เดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคมยังมาไม่ถึงผม แต่พอมาถึงปั๊บมีความรู้สึกหลายอย่างเกิดขึ้น แล้วก็อยากจะสะท้อนว่าอันนี้คือสิ่งซึ่งอาจจะต้องปรับในเชิงของวิธีทำงานกันหรือไม่ อย่างที่ ๑ พอไปดูในส่วนของส่วนที่เรียกว่าเป็นรายงานทางด้านกิจกรรมสำคัญทางด้านการเมือง ตัวที่เป็น Paper สรุปนะครับ ปรากฏว่าท่านยกเอาเรื่องการทำสารคดีภาพยนตร์สั้นเรื่องฝุ่นหรือหยดน้ำ บอกว่านี่คือกิจกรรมที่สำคัญที่ทำใน ๓ เดือน คือ

กสทช. ทำสารคดี ๑ เรื่อง เรื่องฝุ่น เรื่องหยดน้ำ แล้วบอกว่านี่คือปฏิรูปทางการเมือง ถ้าเป็นคนทั่วไปอ่าน ผมบอกว่าประเทศไทย ๓ เดือน ปฏิรูปการเมืองคืบหน้า คือมีสารคดี ๑ เรื่อง เรื่องฝุ่นหรือหยดน้ำ ผมว่ามันอับอายขายหน้า คำถามก็คือว่าเออมันคือกิจกรรมสำคัญเท่านั้น แล้วก็อาจจะมีสิ่งอื่น ๆ ที่ได้ทำแล้วก็เผอิญไม่ได้เขียนขึ้นมา ไม่ได้ Highlight ขึ้นมาหรือเปล่า ก็ปรากฏว่าไปดูหลัก ๆ ที่เป็น Paper สมบูรณ์ขึ้นมานี้ ก็ปรากฏว่ากิจกรรมอื่น ๆ ก็ไม่ได้เป็นกิจกรรมอะไรที่โดดเด่น แล้วก็เป็นกิจกรรมซึ่ง กกต. ก็จะไปทำสร้างจิตสำนึก อาสาพัฒนาการเมือง เลือกตั้งสถิตเที่ยงธรรมก็ยังเป็นนามธรรมอยู่มาก ๆ ไม่ได้มีรูปธรรมว่าต้องทำอะไรอย่างไร อะไรทำนองนี้ ผมเลยคิดว่าปัญหาของการปฏิรูปอยู่ตรงไหน ผมกำลังคิดว่าเรากำลังมีสิ่งที่เป็นกรอบใหญ่กฎหมายใหญ่ที่จะกำหนดทิศทางของประเทศไทยให้เดินไปข้างหน้าอยู่ในมือแล้ว แต่คนใช้อำนาจไม่รู้จักในการอำนาจ แต่กลับไปพึ่งพาระบบราชการในการทำงาน นั่นก็คือบอกไว้ว่า เอาล่ะ ผมมีกรอบอะไรให้คุณ แล้วคุณก็ไปคิดดูสิว่าคุณจะมีกิจกรรมมีโครงการอะไรที่สอดคล้อง เมื่อไรก็ตามถ้าสอดคล้องถือว่าใช่ แล้วก็สามารถทำต่อไปได้ เพราะฉะนั้นหน่วยราชการต่าง ๆ ก็จะทำแผนงานโครงการงบประมาณที่เรียกว่าสอดคล้อง คือติ๊กให้ได้ว่าอยู่ในหัวข้อไหนของยุทธศาสตร์ชาติ ติ๊กให้ตรงว่า อยู่ตรงไหนในแผนปฏิรูป แล้วก็ถือว่าเสร็จ เสร็จแล้วก็มีระบบในการรายงาน eMENSCR แล้วก็บอกว่าคุณ Report มานะ Report มาเราก็จะมารวมกัน แล้วก็จะเสนอต่อคณะกรรมการติดตามชุดต่าง ๆ ไปว่ามีความคืบหน้าต่าง ๆ อย่างไร มันก็จะออกมาเป็นหน้าตาแบบนี้ ซึ่งท้ายที่สุดมันกลายเป็นสิ่งซึ่งผิดตั้งแต่ต้น แล้วก็ตามมาก็กลายเป็นเรื่องไม่มีใครบอกว่ามันผิด แล้วก็หลงในการที่จะตามไปเรื่อย ๆ วุฒิสภาก็จะดูมีเรื่องนี้แล้วครบถ้วนตามนี้แล้วอย่างนี้เป็นต้นนะครับ ดังนั้นผมคิดว่าปัญหาหลักที่สุดก็คือว่าเราไม่มีสิ่งที่เป็นทิศทางที่กำหนดลงไปจากบนลงล่างที่ชัดเจนหรือแม้กระทั่งสิ่งที่ท่านรองนายกพูดว่าเป็น Big lock Big lock ก็คือบอกว่าเป็นกิจกรรมใหญ่ กิจกรรมสำคัญ ผมว่าก็หลงทางอีก เพราะว่าดู Paper ของเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ที่บอกว่า Big lock แล้วบอกว่าทางด้านการเมืองนี้ Big lock ไปอันเดียวครับ ทำ Application การเลือกตั้งท้องถิ่น มันไม่ใช่ปฏิรูปการเมืองล่ะครับ มันคืออะไรก็ไม่รู้ มันคือกิจกรรมเล็ก ๆ ย่อย ๆ ซึ่งเพียงแค่ว่าพอบอกมีเรื่องใหม่ขึ้นมา แล้วก็บอกว่านี่คือปฏิรูปทางการเมืองแล้ว แม้กระทั่งคำจำกัดความของปฏิรูปทางการเมืองผมก็เข้าใจว่าท่านไม่เข้าใจความหมายของคำว่า ปฏิรูปทางการเมืองคืออะไร แล้วกลายเป็นว่านี่คือทั้งหมดมายา แล้วก็บอกว่าเป็นแผนปฏิรูปทางการเมืองหรือรายงานแล้วนะครับ ผมว่าหนักหนาสากรรจ์นะครับ ขอบคุณท่านประธานครับ”[๔๖๙]

นายศุภชัย ใจสมุทร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่เจ็ด

“กราบเรียนท่านประธานครับ ศุภชัย ใจสมุทร กรรมาธิการ พอดีเมื่อสักครู่ท่านทวี สอดส่อง ได้ยกคำพูด คำบางคำออกมานี้ ผมต้องเรียนปรึกษาที่ประชุมว่า รายงานนี้เป็นรายงานที่เป็นทางการนะครับ ผมคิดว่าอย่างนั้น เดี๋ยวท่านวิเชียรก็คงจะเสนอต่อ ประเด็นก็คือว่าคำบางคำ เช่นคำว่า วิสามัญฆาตกรรม ปัจจุบันมันไม่ได้ใช้ในกฎหมายใดเลย มันเคยใช้อยู่ในพระบัญญัติซันสูตรพลิกศพ ปี ๒๔๕๗ อะไรแบบนั้นนะครับ เพราะฉะนั้นเราควรจะต้องเอามาใช้ไหม มันเป็นภาษาปากแล้ว คำว่า วิสามัญฆาตกรรม เพราะฉะนั้นเรียนปรึกษาว่าถ้าจะต้องใช้นะครับ”[๔๗๐]

---

[๔๖๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๗๐]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม โภคิน พลกุล กรรมาธิการนะครับ หลายท่านพูดมาก็คงจะตรงผมว่าประเด็นสำคัญมันอยู่ที่ว่ามันซ้ำซ้อนกันหมดวันนี้ใครเป็นรัฐบาลก็ปวดหัวตายแค่ทำนโยบายท่านต้องคำนึงถึงหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติแล้วก็ยังมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แผนความมั่นคง แล้วก็เรื่องปฏิรูปอีก ยังไม่นับนโยบายของรัฐบาลพรรคหรือร่วมรัฐบาลนะครับ ผมไม่รู้ว่านี่บ้าไปขนาดไหนแล้ว ไปรับอำนาจจากประชาชนมาประชาชนเขาอยากเห็นอย่างโน้นอย่างนี้ทำไม่ได้ เรื่องบ้า ๆ อย่างนี้เขียนนี้ไว้หมดแล้วก็เขียนขัดกันไปขัดกันมาไม่สอดคล้องกัน ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับ หรือแม้แต่เมื่อกี้นี้ที่ท่านนิกรว่ามาแล้ว ผมดูก็ประหลาด กรรมการปฏิรูปเอามาเพิ่มเป็น ๑๓ ด้าน เบ็ดเสร็จเข้าไปเกือบ ๒๐๐ คน ประชุมเสร็จไปเสนอกรรมการยุทธศาสตร์ นายกเป็นประธาน แล้วจากนั้นจึงไป ค.ร.ม. ผมไม่เข้าใจว่าทำไมทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากที่ท่านวัฒนาพูดยกตัวอย่างรูปธรรมวันนั้นชัดเจน ก็คือวันนี้ถ้าไม่ปฏิรูปงบประมาณนะครับ ผมว่าปีหน้าหรือปีถัดไปจะไม่มีเงินเดือนจ่ายข้าราชการ ระบบจะย้อนกลับไปสู่ยุคปี ๒๔๗๓ ๒๔๗๔ อีกครั้งหนึ่ง ถามว่าทำไม เมื่อกี้นี้ท่านวัฒนาพูดไปแล้วก็คือว่ารายได้ที่มีทั้งหมดวันนี้ซึ่งประมาณการโม้ทั้งนั้นนะครับ จ่ายประจำหมด เมื่อจ่ายประจำหมดแล้วรายได้เมื่อมันโม้หมดมันไม่เป็นจริงจะเอารายได้ที่ไหนมาจ่ายงบประจำทั้งหลายแหล่ ผมว่าไม่อีกกี่เดือนข้างหน้า ท่านไปดูนะครับว่าท่องเที่ยวซึ่งเกือบ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของ GDP ประมาณ ๓ ล้านล้าน ต้นปีมานี้รายงานของกระทรวงท่องเที่ยวมีคนมาท่องเที่ยวประมาณ ๖ ล้านกว่าคน มีรายได้ประมาณ ๓๐๐,๐๐ กว่าล้าน นั่นหมายความว่ามกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน จากเมษายนมานี้แทบจะไม่มีเลย แต่เราพยายามประมาณการว่าอีกเดือนละ ๓๐๐,๐๐๐ ให้ถึง ๑๐ ล้านให้ได้ท่านไปดูทั้งโลกวันนี้สิครับว่ามีใครเดินทางไปไหนกันบ้าง มันไม่มี เพราะสายการบินยังแทบจะไม่บินกันก็จะเจ๊งเกือบทุกสายในโลกแล้วมันจะมาอย่างไร เมื่อตรงนี้หายไปแล้วนักท่องเที่ยว ๓ ล้านล้าน หายไป ๒.๕ ล้านล้าน คนหาเงินตายหมดแล้ว แต่เราก็ไม่อาทรนะเพราะจะใช้เงินต่อไป แล้วผมเชื่อว่าจะเอา Superman ที่ไหนมาถ้าไม่ตัดรายจ่ายวันนี้นะครับไม่ลดราชการวันนี้นะผมว่าไม่เกิน ๑ ปีจะเห็นความพินาศเหมือนการบินไทยครับท่านประธานคือรู้อยู่แล้วว่ามันไปไม่รอดเป็น ๑๐ ปีแล้วนะแต่ข้าพเจ้าก็จะไปฉกฉวยไปกินมันทุกคน มากน้อยแล้วแต่ฐานะแล้วแต่ความสามารถในการจะเข้าไปกอบโกย วันนี้การบินไทยก็ต้องล้มละลาย ประเทศนี้กำลังจะล้มละลาย พวกนักปฏิรูปก็พูดเพ้อเจ้อกันไปเหมือนท่านวัฒนาพูดก็ท่านดูสิครับ พอปฏิรูปในมาตราอะไรด้านเศรษฐกิจมันมาอย่างไร ส่งเสริมสหกรณ์ทำไมเราต้องไปเขียนในรัฐธรรมนูญด้วย ส่งเสริมสหกรณ์ผมยังไม่เข้าใจเลยถ้าสหกรณ์ดีประเทศเราจะดีอย่างนั้นหรือ ซึ่งอาจจะจริงแต่ถามว่าต้องเขียนรัฐธรรมนูญนี่มันเรื่องอะไรกัน ผมถามหลายท่านมันก็เหมือนกับเกาหลัง นั่งกันเยอะก็เอาอันนั้นใส่คนนี้ใส่นั่นแล้วแต่ว่าใครผลักดันใส่ได้มากแล้วมันกลายเป็นรัฐธรรมนูญ ผมว่ามันก็เพี้ยนไปทั้งหมดแล้วนะครับ ต่อมาถ้าเรามาดูเรื่องเวลาอีกยุทธศาสตร์เริ่มปี ๒๕๖๑ ไปจบปี ๒๕๘๐ มีรีวิวทุก ๕ ปี พอท่านไปดูแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผน ๑๒ จะหมดปี ๒๕๖๔ พอไปดูปฏิรูปเขาให้ทำ ๕ ปี เพื่อที่จะให้มันแม็ทช์กันก็เลยทำ ๓ ปีก่อน ก็จะหมดปี ๒๕๖๕ สุดท้ายสภาพัฒน์ต้องเสนอแก้กฎหมายสภาพัฒน์ให้จบปี ๒๕๖๕ เหมือนกัน ยุทธศาสตร์นี่ก็ต้องมารีวิว ๕ ปี ผมว่าบ้าไปกันใหญ่แล้วคือเวลามันไม่ตรงกันสักเรื่องหนึ่ง สุดท้ายต้องมา Adjust เวลาให้ตรงขยายโน่นดึงนี่ นี่มันจะปฏิรูปอะไรเริ่มต้นก็มั่วขนาดนี้แล้วนะครับผมก็ไม่รู้ว่าเขียนไปได้อย่างไร ดังนั้นพอเป็นตรงนี้เสร็จก็ไปไม่รอดหรอกครับ เมื่อมันเป็นอย่างนี้ผมว่าง่ายสุดนะครับก็คือยกเลิกหมวดนี้ไป แม้แต่เรื่องยุทธศาสตร์ก็ยกเลิกไปเสีย เป็นเรื่องของรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการ เขาไม่ดำเนินการประชาชนก็ลงโทษเขาด้วยการไม่เลือกเขาถูกต้องที่สุด เราอยากเห็นพรรคการเมืองเป็นสถาบัน อยากเห็นนักการเมืองสมาร์ท เหมือนในปฏิรูปราชการนะในนี้ ผมอ่านแล้วผมจะเป็นลม เขียนว่าอย่างไรรู้ไหมครับ คืออย่างนี้ครับเขาบอกว่า เราจะได้ข้าราชการที่ทั้งเก่ง ทั้งดี ทั้งกล้าหาญที่จะบอกอะไรถูกอะไรผิดรวมทั้ง Innovative อีกต่างหาก มันก็วาทกรรม

จริง ๆ เลย แต่มันจะมาอย่างไรผมยังนึกไม่ออก แล้วก็บอกไม่ต้องกลัวนะจะมีระบบ ถ้าผู้บังคับบัญชารังแกคุณสามารถที่จะปกป้องตัวคุณเองได้ ท่านถามว่าวันนี้มันเป็นจริงไหม ก็คือแค่รีวิวเรื่องทุจริต คนรีวิวซวยทั้งนั้นถูกไหมครับ ตัวเล็ก ๆ นี่นะครับ เพราะฉะนั้นทุกคนมันอึดอัดหมดแล้วผมว่าพวกเราต้องคิดแล้วว่าสิ่งเหล่านี้เขียนอย่างนี้ไม่ใช่หรอกเราจะปรับเขียนอย่างไรหมายความว่าเราต้องโยนให้กับรัฐบาลที่มาจากประชาชน ผู้แทนที่มาจากประชาชน ผิดถูกเขารับผิดชอบต่อประชาชน แล้วเมื่อประชาชนเลือกแบบไหนมาได้แบบนั้นแล้วไม่พอใจประชาชนเป็นคนรับผิดชอบ คราวหน้าก็เลือกใหม่ให้มันดี ถ้าเราไม่เชื่อในระบบนี้นะครับมีใครมาจากไหนมาตัดตอน ตัดตอนแล้วบอกของข้าพเจ้าดีกว่ารัฐธรรมนูญนี่ ประทานโทษนะครับผมอยู่ผมไปเอารายชื่อมาแต่ผมไม่อยากพูดวันนี้ คนร่างที่เป็นตัวหลัก ๆ ย้อนหลังไป ๒๐ ปี ชุดเดิมทั้งนั้นครับมีเติมมาอีกนิดหน่อยถามว่าชุดเดิมร่างอย่างไรบอก แล้วแต่โผว่าจะเอาอย่างไร ที่จุกจิก ๆ ว่ากันไป มีส่วนร่วมกันเยอะแยะใครดันมากก็ได้เข้ามาก ใครดันน้อยก็ได้เข้าน้อยแต่หลักการสรุปแล้วก็คือสืบทอดอำนาจ

แต่เรียนท่านว่าวันนี้พวกเราลองคิดสิว่าถ้าไม่แก้ เรื่องงบประมาณ ไม่เกิน ๑ ปีครึ่งข้างหน้าไม่มีสตางค์จ่ายเงินเดือนข้าราชการแน่นอน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เพราะความสามารถในการหารายได้มันตกต่ำ ผมเจอพวก SME มันตายไปเกือบหมดแล้วครับ เสริมนิดหนึ่งผมก็เลยบอกเขาบอกว่าสงสัยประเทศนี้เราต้องทำอะไรรู้ไหมครับ เราต้อง liberate และ M Power ประชาชนที่ทำมาหากิน วันก่อนกับท่านอาจารย์วลัยพร นั่งฟังข้าราชการถือว่าระดับกลาง สูง ทั้งนั้น รวมทั้งเลขากฤษฎีกาซึ่งเคยนั่งใน ก.พ.ร. ด้วย ทุกคนคิดก็เหมือนกับผมตอนหนุ่ม ๆ ก็คิดอย่างเดียวว่าเราจะทำอะไรให้ประชาชนในฐานะข้าราชการเราจะลดรับราชการ เราจะทำอะไรต่าง ๆ ทุกคนยอมรับจนถึงวันนี้นะครับไม่มีอะไรลดลงเลย ไม่ว่าจะเงิน ไม่ว่าจะบุคลากร เข้าใจว่าเลขากฤษฎีกาบอกด้วยซ้ำว่าตอนเขา อยู่ ก.พ.ร. เขาลองถาม มันมีบางเรื่องซึ่งพยายามอยากจะให้มันง่าย มันสะดวกพอมันมีช่องว่างหน่อยเจ้าหน้าที่ก็ไปเติมอำนาจตัวเข้าไปอีก เจอระดับซี ๓ ซี ๔ ซี ๕ กลายเป็นว่าเขาบอกน่าตกใจคือคนเหล่านี้กลับหวงอำนาจยิ่งกว่าซีใหญ่ ๆ อีก ถ้าวัฒนธรรมเป็นอย่างนี้มันไปไม่รอดผมก็เลยบอกต้องคิดกลับแล้วล่ะ ก็คือว่าต้องให้ประชาชนเขาเป็นคนจี้รัฐ จี้ราชการ ถามว่าทำอย่างไร ผมก็เลยคิดว่าทุกวันนี้คนทำมาหากินอย่างที่เคยเรียนกับท่านประธาน มันติดขัดบางทีเรื่องมันยากหมด เรื่องอนุมัติ อนุญาต เรื่องจิปาถะไปหมดแล้วคนคุณก็ไม่พอ คิดวันนี้พรุ่งนี้อยากทำต้องรออีกปีหนึ่งเพื่อให้ใบอนุญาตครบก็ไม่ต้องทำกันสมมุติว่าให้ทำไปก่อน ทำไปก่อนมันก็เกเรหมด ก็วนกันอยู่อย่างนี้ครับก็เป็นช่องทางทำมาหากิน ผมอยากให้คนร่างรัฐธรรมนูญคิดตรงนี้ก่อนเลย ถ้าประเทศคนตัวเล็กต้องทำมาหากินได้อย่างอื่นมันดีเอง พอทำมาหากินไม่ได้มันเป็นภาระเต็มไปหมดก็ถดถอย จริง ๆ เรื่องเงินที่เราจะช่วย SME สำคัญ แต่ผมว่ายังเป็นเรื่องรองจากความสะดวก ความง่าย ในการที่เขาคิดวันนี้พรุ่งนี้เขาทำ ผมก็เลยคิดว่าจะลองเปรียบเทียบกับในต่างประเทศเขาใช้ เขาเรียกว่าเป็น Sandbox ยกตัวอย่างเช่น กิจการใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในเรื่อง Fintech มันไม่รู้จะกำหนด หลักเกณฑ์อย่างไรจึงจะถือว่าใช้ได้ เขาก็ให้ฝ่าย Regulator ให้ Entrepreneur Customer ลงมาคุยกันในบริบท พยายามให้ตรงนี้มันหลวม อย่างทางกฎหมายเขาทำเขาเรียก Regulatory Sandbox เพราะว่ายังไม่รู้เป็นอย่างไร ในอเมริกาเขาทำว่าสำหรับตรงนี้ การให้บริการทางกฎหมายที่มันเป็นลักษณะดิจิทัลสมัยใหม่ตรงไหนมันจะเหมาะสม แค่ไหนทำได้ อะไรอย่างไร สมมุติเราเอา ID มาเทียบเคียงถ้าผมบอกว่าเราออกกฎหมายว่า ๓ ปีนี้คุณจะ ทำมาหากินยังไม่ต้องยื่นขอใบอนุญาต คุณทำมาหากินได้เลยอันนี้ที่ผมเรียกว่ามัน Liberate แล้วนะครับ แต่ถามว่าคุณต้องทำแต่ไม่ใช่ว่าให้ทำผิดกฎหมายได้นะแต่คุณต้องทำคำรับรอง ว่าคุณจะทำถูกต้องตามกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่ไปทำ เจ้าหน้าที่ไปตรวจสอบ เจ้าหน้าที่ต้องสุ่มอยู่แล้วเพราะว่าตรวจสอบทุกรายไม่ไหว ไม่อย่างนั้นคุณต้องมีข้าราชการอีก ๕ ล้านคน ก็ไป ตรวจสอบถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้องให้แนะนำให้ทำให้ถูกต้อง ไปดูอีกครั้งยังไม่ถูกต้องเตือน ครั้งที่ ๓ ก็ลงโทษ แล้วต้องสร้างกฎหมายอีกอันหนึ่งคือให้เขารวมตัวกันได้เพราะโลกต่อไปในอนาคตคนกำหนดมาตรฐานคือคนในอาชีพเดียวกัน

ตาม scale ของเขา วันนี้เราใช้เรื่องเดียว ทุก Scale ตั้งแต่เล็กจนใหญ่มันก็ไม่แม็ทช์กับความเป็นจริงทั้งหมด ดังนั้นมันก็เลยเป็นช่องทางเจ้าหน้าที่รีดไถได้ทุกขั้นตอนทุกเรื่องราว ถ้าเราแก้ตรงนี้ได้นะครับตรงนี้ ท่านเห็นไหมครับว่า ๑. เรา Liberate ๒. พอเรา M Power ให้เขารวมตัวเขามีพลังเขา Voice ออกมา รัฐต้องฟัง ท่านจะช่วย SME ท่านรู้ไหมว่าเขาต้องการอะไร ท่านเห็น พ.ร.ก. แบงก์ชาติแล้วใช่ไหมครับ ไม่ได้นิยาม SME คืออะไรนะ นิยามว่าคนที่มีวงเงินสินเชื่อกับธนาคาร ๕๐๐ ล้านบาทลงมา กี่ธนาคารก็ได้แล้วมัน SME อย่างไรไม่เข้าใจ มันต้องนิยามจากขนาดจากรายได้ที่เขามีจากสินทรัพย์ถาวรที่เขาได้ ไม่ใช่นะ ทั้งหมดคือต้องการจะช่วยไหมแต่ใส่ SME เข้าไปแล้วถามว่าจะช่วยไหวไหมมันก็ NPL กันหมด นี่โพสต์โฟนไป ๖ เดือน นะ เดี๋ยวกันยายนนี้ครบใช่ไหมครับอาจจะต้องโพสต์โฟนต่ออีก ๖ เดือนหรือเปล่าก็ไม่รู้ แต่ถ้าทั้งโลกเขาโพสต์โฟนไม่เป็นไรนะ ถ้าใครโพสต์โฟนอยู่เจ้าเดียวนะล่มสลายไปอีกแบบหนึ่ง แบงก์จะล้มเลย วันก่อนเจอผู้ใหญ่ท่านหนึ่งก็บอกว่าเขาดูแล้วถ้าภายใต้สถานการณ์อย่างนี้ แล้วแบงก์กล้าเปิด NPL อาจจะถึง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของสินเชื่อทั้งหมด จึงเป็นเหตุว่าทำไมผู้ว่าแบงก์ชาติจึงบอกว่าแบงก์อย่าจ่ายเงินปันผลหุ้นนะ เพราะกลัวเดี๋ยวไม่มีเงินที่จะมารองรับสิ่งเหล่านี้ นี่คือเรื่องใหญ่หมด พูดง่าย ๆ ว่าภูเขาน้ำแข็งกำลังจะทลายลงมาในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้านะแต่เหมือนเราไม่รู้ร้อนรู้หนาวมันนะครับ วันนี้ที่พูดมันเป็นตัวเลขหมดไม่ใช่อยู่ ๆ เราไป Imagine เอานะ จริง ๆ ภาพมันเห็นตั้งแต่ตอน สนช. แล้วล่ะเพราะเศรษฐกิจมัน Down Trend มาตลอด เพียงแต่โควิดมันมาช่วยเติมให้หนักหนาสาหัสเร็วขึ้น แล้วเราก็ยังนั่งพูดง่าย ๆ ว่ารำละครกับเรื่องไร้สาระ แต่เรื่องหลักใหญ่ ๆ เราไม่ได้ Attract มันนะครับผมก็เลยด้วยความเป็นห่วงและคิดว่ามันคงจะวุ่นเร็ว ๆ นี้ละที่วุ่นเพราะอย่างเดียวมันไม่มีเงินอย่าลืมนะครับบ้านเมืองวันนี้ความยุติธรรมคืออะไรนี่ไม่รู้อยู่แล้ว คนสัมผัสสิ่งที่เขาคิดว่ามันไม่ยุติธรรมเกือบทั้งนั้นแล้วถ้าคนอดอีกครับท่านประธาน ๒ สิ่งมาเจอกัน ความอยุติธรรมบวกความอดอยากผมก็นึกไม่ออกจะเกิดอะไรขึ้น ท่านที่ทำ ๆ ทิ้งไว้ต้องรับผิดชอบทั้งนั้นนะ เพราะท่านไม่กล้าต่อสู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่กล้าเชื่อถือประชาชนว่าเขานั่นแหละกำหนดชีวิตเราเองผิดถูกดีเลวเขารับผิดชอบ แต่เราไปแบกเสียเองคิดว่าต้องเป็นอย่างโน้นอย่างนี้เองมันถึงเป็นที่มารัฐธรรมนูญแบบนี้แล้วเห็นว่าสร้างปัญหากับทุกฝ่ายแม้แต่คนที่ให้มีอันนี้ขึ้นมาเองก็ปวดหัวกับกติกาตัวเองแล้วในที่สุดก็ให้องค์กรทั้งหลายตีความทำนองถูไปไถมาจนหลักมันไม่มีแล้วคืออะไรก็ได้หมดตรงนี้ครับถ้าเราไม่ช่วยกันไม่รีบแก้ทุกฝ่ายนะครับบ้านเมืองมันไป ไม่ได้จริง ๆ ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ”[๔๗๑]

“ความจริงแล้วผมเห็นใจหน่วยงานค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะสำนักงานปฏิรูป สภาพัฒน์ หรือแม้แต่กฤษฎีกาเอง ตั้งแต่ยุคไหน ๆ มาก็ต้องรองรับนี้ไป กฤษฎีกาก็ไปร่างกฎหมายปฏิรูปที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เข้ามาดูเรื่องนี้ สภาพัฒน์ตอนนี้ก็อ่วมเพราะแผนมันเยอะเหลือเกิน เดิมก็ดูเฉพาะแผนตัวเองก็เหนื่อยอยู่ นี่ไม่รู้กี่แผนต่อกี่แผนซ้อนกันไปซ้อนกันมา ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่าเรื่องปฏิรูป อยากยกตัวอย่าง พอดีผมเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างเต็มที่ก็คือในสมัยท่านนายกบรรหาร ท่านหาเสียงไว้ว่าถ้าท่านชนะเลือกตั้งท่านจะมาปฏิรูปการเมือง ปฏิรูปตามแนวทางของคุณหมอประเวศ วะสี ตอนนั้นคนที่เป็นไอเดียที่สุดสำคัญก็คืออาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป้าหมายก็คือทำอย่างไรให้การเมืองนี้เป็นเรื่องของประชาชนให้มากขึ้น ไม่ใช่เรื่องของนักการเมืองและระบบราชการ ในการดำเนินงานครั้งนั้นก็มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปขึ้นมาท่านอาจารย์ชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน ผมเป็นรองประธาน แล้วก็มีอนุหลายอนุ อนุอันหนึ่งที่ผมมาเป็นประธานอนุเองก็คือการจะต้องปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวทั้งหมด การปฏิรูปการเมืองยุคนั้นไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเรื่องการเมืองทุกเรื่อง แม้แต่การศึกษาระบบราชการทุกอย่าง เพราะทุกอย่างเป็นเรื่องการเมือง ทุกเรื่อง แม้แต่การศึกษาระบบราชการทุกอย่าง ทำทุกอย่างเป็นเรื่องการเมืองให้มันดีขึ้น

---

[๔๗๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ท่านประธานเชื่อไหมครับว่าเราสามารถที่จะเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในหมวดว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แล้วก็มี สสร. ขึ้น แล้วก็มีการเลือก สสร. จนมีรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ ใช้เวลาปีเศษ ๆ อันนี้เข้าไป ๓-๔ ปี แล้ว ปี ๒๕๖๕ ยังไม่รู้จะเป็นอย่างไรเลย ท่านเห็นหรือยังว่าปัญหาทั้งหมดมันมาจากทำเรื่องง่ายให้เป็นเรื่องยากหมด แล้วไม่มีใครรับผิดชอบจริงจัง กระจัดกระจายกันไปหมด คนที่ออกไอเดียผมเรียนเรื่องปฏิรูป รัฐธรรมนูญเขียนเร่งรัดหมด เร่งรัดจะต้องการเสนอกฎหมายเสนอรัฐสภาเลย ไม่ได้ไปทีละสภานะครับ แต่ไม่ทำอะไร วนไปวนมาอยู่อย่างนี้ สงสารหลายท่านแม้แต่ ส.ว. ท่านก็แค่มากำกับมาตามมาดูแล แต่ถ้าคนต้นเรื่องเขาไม่ทำมามันก็ไม่รู้จะทำอย่างไร คณะรัฐมนตรีเองให้รายงานทุก ๓ เดือน ก็เป็นไปไม่ได้อยู่แล้วถูกไหมครับ คือทั้งหมดมันเป็นเรื่องที่ว่าเป็นวาทกรรมในรัฐธรรมนูญ เหมือนกับว่าจะเป็นคนดีเหลือเกิน แต่ไม่ทำหรอก แล้วก็ไปติดข้อขัดข้องเต็มไปหมด อ้างโน่นอ้างนี่อ้างนั้น สมัยรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐-๒๕๕๐ มีประเด็นที่รัฐธรรมนูญบังคับว่าต้องเสร็จภายในเท่านั้นเท่านี้ปี มีคนตั้งประเด็นขึ้นมาถ้าไม่ทำตามนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญไหม ผิดรัฐธรรมนูญท่านประธานต้องเข้าใจว่ามันมีผลต่อเนื่องไป ไม่ได้แปลว่ามีโทษทางอาญาอะไรต่าง ๆ จากนั้นมันมีความผิดทางอาญาไหม หรือความรับผิดอื่น ๆ ตามมาไหม เพราะไม่อย่างนั้นรัฐธรรมนูญเขียนแล้วหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตามเลยก็ไม่เป็นอะไร แล้วจะไปเขียนรัฐธรรมนูญทำไม นี่คือประเด็นใหญ่ ผมอยากเรียนอย่างนี้ว่าเรื่องนี้มันมีอยู่ ๒ เรื่องใหญ่ ๆ ก็คือว่า ๑. เรื่องของขั้นตอนกระบวนการทั้งหลายแหล่ ซึ่งหลายท่านพูดไปแล้ว ยิ่งเราไปจมปลักกับว่าอันโน้นทำไมไม่ได้วันนี้ อันนี้ไม่ได้วันนั้น ผมว่ายิ่งเลอะเทอะไปกันใหญ่เลย เพราะมันไม่ได้อยู่แล้ว เพราะคุณไปเขียนขั้นตอนกระบวนการที่มันแทบจะทำไม่ได้บวกกับไม่รู้กี่แผนต่อกี่แผน ครั้งก่อนน้องมาจากสภาพัฒน์แล้วก็มีท่านเลขากฤษฎีกาด้วย พอดีผมเป็นประธานรับฟังความคิดเห็นเรื่องของการปฏิรูประบบราชการ ผมก็ถามบอกว่าแผนสภาพัฒน์มันไม่ลงตัว เขาบอกแก้กฎหมายแล้วครับ สรุปแล้วก็คือให้ลงตัวทุก๕ ปีสอดคล้องกัน คือเริ่มต้นคิดยุทธศาสตร์ คิดแผนต่าง ๆ วันเวลาก็ไม่ลงตัว ต้องมาแก้กฎหมายเพื่อให้วันเวลาลงตัว ก็แสดงว่าตอนเริ่มคิดไม่ได้มี Synchronization ใด ๆ เลย ต่างคนต่างวันกันไปถูกไหมครับ ปฏิรูปเกิดก่อน ตามด้วยยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ต้องมานำปฏิรูปอีก ท่านประธาน ดังนั้นมันจึงไม่ Work อยู่แล้ว ที่พูดถึงกระบวนการขั้นตอนที่พวกเราพูดมานะครับในเรื่องเนื้อหาท่านประธานครับ คือถ้าแตะเนื้อหาไม่รู้จะกี่ด้านต่อกี่ด้าน แม้แต่รัฐธรรมนูญเขียนปฏิรูป บางอันมันก็ประหลาด อย่างผมยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของเศรษฐกิจเราเขียนบอกว่า ฉ เศรษฐกิจ (๔) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการให้มีขนาดเหมาะสม ยังงงว่าอย่างนี้มันต้องเป็นหลักในรัฐธรรมนูญในการปฏิรูปสหกรณ์หรือ คือเขียนไปแบบวันนั้นใครมีแรงผลักดันให้ใส่อะไรก็ใส่เข้าไปมันไม่ได้สัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นเรื่องใหญ่โตอะไรเลย มันเริ่มอย่างนี้มันก็ไปไม่ได้อยู่แล้วในเชิงเนื้อหาถูกไหมครับ มันต้อง Grouping หลักใหญ่ ๆ เท่านั้นเอง แต่ผมมองว่าทั้งหมดนี้ ท่านประธาน ปัญหามันมาจากระบบราชการที่ผมเคยพูดหลายครั้งแล้ว วันนั้นฟังน้อง ๆ จากหลายหน่วยงานที่รับผิดชอบก็มองว่าส่วนราชการอยากปฏิรูปอะไร วันนี้แบบเดียวกันเลยครับ น้องจากสภาพัฒน์บอกว่าหน่วยงานส่งไปแล้วมันช้าหมด ไม่มีใครอยากคนโน้นก็มีข้ออย่างโน้นอย่างนี้อย่างนั้น ถ้าถามหน่วยงานว่าอยากปฏิรูปอะไรชาตินึ่งก็ไม่ได้ปฏิรูปครับ ทุกคนก็จะมีข้อจิปาถะไปหมด เมื่อกี้บอกว่ากฎหมายคุ้มครองสัตว์ป่า เผอิญมีคนเขามาปรึกษาผม ผมอ่านดูทั้งหมดแล้ว ท่านประธาน กลายเป็นภาระกับประชาชนมากกว่าเดิมอีก คือคุณปฏิรูปอยากจะคุ้มครองอันนี้ไม่ว่ากันนะครับ แต่ทำไปทำมาอย่างสัตว์ป่าคุ้มครองที่เขาให้ประชาชนเพาะเลี้ยงได้ กลายเป็นต้องแจ้งโน่นแจ้งนี่ แจ้งนั่นขออนุญาตจิปาถะไปหมดอีก แล้วก็มีค่าใช้จ่ายสูงมาก เพราะฉะนั้นคนตัวเล็ก ๆ ที่อยากจะทำมาหากินตรงนี้ทำไม่ได้อีกแล้ว กลายเป็นคือหน่วยราชการพอคิดอะไรออกมาก็คือต้องมาหาฉันให้หมดแล้วเป็นรายตัว แล้วในวันนี้เรามี CITES ผมไม่ต้องอธิบาย CITES นะครับ เราก็ไปกำหนด อันนี้เหมือนกันว่าให้เป็นสัตว์ป่าเหมือนคุ้มครองเหมือนของไทยเข้าไปอีก ทั้งที่ความจริงของเขา เขามีเพื่อให้ค้าขายได้ แต่อย่ากระทบกระเทือน Habitat

National habitat เช่น ท่านประธานเอามาจากแถวบราซิล แต่ต่อไปด้วยในโลกมันเป็นสวนสัตว์มันเป็นเพาะเลี้ยงหมดแล้ว ดังนั้นสมมุติจากไทยจะส่งไปเวียดนามต้องคำนึง Habitat ในประเทศไทยไหม ไม่ต้องมันไม่มีแต่กฎหมายมันเขียนให้คำนึง คือคนออกกฎหมายก็ไม่รู้เรื่อง ตอนนี้พวกเราก็นับเป็นผลงานใหม่ อันนี้เราได้ผ่านอะไรมากมาย อันนี้ร่างกฎหมายลูกจิปาถะมีแต่สร้างภาระหมด เพราะฉะนั้นประเด็นผมเห็นกับท่านบัญญัติว่าต้องจัด Priority ว่าเรื่องอะไรต้องว่ากันก่อนแล้วทุ่มเทอย่างสุดความสามารถ ผมจัด Priority มานานแล้วว่าคือต้องแก้ระบบรัฐราชการให้ได้ก่อน ถ้าแก้ตัวนี้ไม่ได้ ตราบใดมันใหญ่โตขึ้นทุกวัน ตราบใดมันยิ่งสร้างภาระในการทำมาหากินขึ้นทุกวัน อย่างอื่นทำไม่ได้ท่านประธาน รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีข้อดีตรงนี้ต้องทำลายสิ่งที่มันเยิ่นเย้อไร้สาระ ไม่เป็นประโยชน์ต่อการทำมาหากิน จนถึงวันนี้ยังไม่ได้ทำลายอะไรไปเลย มีแต่เพิ่มมากขึ้นไปทุกวัน ออกกฎหมายในปีผมจำไม่ได้ปี ๒๕๕๗ กระมังครับ ว่าด้วยการบริการประชาชน อันนี้ก็น่ารักดี ก็คืออยากให้การบริการดีขึ้น อันนี้ไปประเมินดูหรือยังเขาบอกให้ ๕ ปีประเมินที นี่ก็เกินแล้วหรือเปล่า ว่าให้หน่วยงานมาเจอมาดูกันบ้าง มีอะไรจะลดภาระได้บ้าง ผมยังไม่เห็นการแก้กฎหมายที่ลดภาระ มีแต่สร้างกฎหมาย นี่ปฏิรูปนี่ออกกฎหมายเป็นกระตัก ไปดูหรือยังว่ามันเพิ่มภาระหรือลดภาระ ถ้าไม่ดูตรงนี้นะครับยิ่งปฏิรูปรัฐราชการยิ่งใหญ่โตมโหฬาร ที่ผมเรียนเมื่อสักครู่นี้ สมมุติว่าลูกสัตว์ที่คุณนำเข้ามาต่าง ๆ ต้องเอาไปจดแจ้ง ทุกคนต้องหิ้วลูกสัตว์ไปที่กรมอุทยานหมด ถามว่าทำไม ออนไลน์ไม่มี ๒. ไม่มีเจ้าหน้าที่ไปตรวจได้เพราะฉะนั้นคนตัวเล็ก ๆ ก็ตายหมด รอเช้าเย็นถึงจะได้ แต่เจ้าหน้าที่ก็ทำสุดกำลังเพราะมีอยู่ไม่กี่คน นี่คือปัญหาใหญ่ที่สุด ดังนั้น ผมถึงบอกว่าถ้าเราไม่แก้ตรงนี้ก่อนเป็นไปไม่ได้ ในหลักการอันนี้ผมคิดว่าถ้าเราจะแก้รัฐธรรมนูญหรือจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผมว่าพวกแผนทั้งหลายแหล่เอาออกไปจากในนี้ให้หมดเถอะเป็นแบบเดิมนั่นล่ะ รัฐบาลใครมาเขาก็เสนอไป แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเขาก็มีของเขามาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว ก็เหมือนกับเป็น Guideline อย่างหนึ่งซึ่งจะต้องมา Inline กับนโยบายของรัฐบาลใหม่นี่รัฐบาลใหม่ต้องทำอะไรงงหมดแล้วครับ แค่จะเสนอนโยบายนี้มันไม่รู้ว่าตั้งยุทธศาสตร์ แผนปฏิรูปประเทศหน้าที่ แนวนโยบายแห่งรัฐ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนความมั่นคง ไม่ทำตามอย่างนี้ก็ผิดอีก เพิ่งเห็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่เพี้ยนได้ขนาดนี้ สรุปแล้วก็ทำอะไรไม่ได้เลย ก็มานั่งเสียเงินเสียกำลังคนมากมายเพื่อมานั่งทำเรื่องไร้สาระทั้งหมด แทนที่มันจะเดินหน้าไปได้นะครับท่านประธาน ผมอยากเรียนอย่างนี้อีกว่าการติดตามผลสัมฤทธิ์ผมคงไม่แตะต้องแล้วกันเพราะว่าตราบใดเป็นอย่างนี้มันก็เป็นไปไม่ได้ ปัญหาคือว่าถ้าหน่วยงานไม่ร่วมมือหรือองค์กรอะไรไม่ร่วมมือ Sanction คืออะไร ถ้าหน่วยงานราชการนี้แน่นอนละครับท่านนายกรัฐมนตรีรับผิดชอบต้อง Sanction ถูกไหมครับ แล้วเมื่อกำหนดวันเวลาแล้วต้องทำให้ได้ ถ้าทำไม่ได้คุณต้องรับผิดชอบไป เพราะไม่อย่างนั้นก็สรุปแล้วก็คือกำหนดไว้อย่างนั้น แต่ Sanction ไม่มี พอ Sanction ไม่มี คุณจะทำกี่ปีอ้างติดโน่นติดนี่ติดนั่น มันก็ไหลไปอย่างนี้นะครับ เพราะฉะนั้นประเด็นนี้มันก็ไปไม่ได้ด้วยกันทั้งหมด ทีนี้ผมอยากเรียนประเด็นสุดท้ายก็คือว่าเรามาดูกันใหม่ดีไหมครับว่าปัญหาของประเทศนี้ทั้งหมดคือระบบราชการซึ่งทั้งแผนยุทธศาสตร์ชาติในแผนก็ดี ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติมองประเด็นตรงกันว่าระบบราชการเราใหญ่โตแต่ไร้ประสิทธิภาพ ๒. ไม่มีการบูรณาการข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รัฐธรรมนูญก็เขียนต้องบูรณาการ ท่านจะเห็นว่าแค่เยียวยาก็เละตุ้มเป๊ะแล้ว คือออนไลน์จริง ๆ แต่ไม่ได้บูรณาการข้อมูลเข้าด้วยกัน น้องสภาพัฒน์จะบอกได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจบอกว่าต้องสร้างรัฐบาลดิจิทัลถูกไหมครับ ตรงนี้มันดิจิทัลกระทรวงใครกระทรวงมัน แต่มันไม่ได้มาออนไลน์ข้อมูลของทั้งระบบเพื่อผู้คนจะสามารถนั้นได้ อันนี้คือเป็นปัญหาใหญ่ ถามว่าทำไมก็เพราะว่าต่างคนต่างก็รู้สึกว่าถ้ามา Merge กันเมื่อไรมันขัดกันเองเยอะแยะมากเลย เพราะกฎหมายหลายตัวมันไม่ได้เอื้อตรงนี้ วันนั้นก็คุยกับหัวหน้าส่วนราชการหลายท่านไปบอกว่าเรากลับตาลปัตรได้ไหม คือแทนที่จะให้ส่วนราชการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐให้หน่วยงานมาปฏิรูปเพื่อประชาชน เราสร้างประชาชนให้เขาแข็งแรงผมคิดว่าทำ ๒ อย่าง อย่างแรกก็คือว่า

๑. ผมใช้คำว่า Liberate คือปลอดปล่อยเขาจากพันธนาการของระบบราชการที่ต้องมาขออนุมัติอนุญาตเต็มไปหมด ปลดปล่อยเขา ๓ ปี ได้ไหม บอกว่า ๓ ปีนี้ไม่ต้องมาขออนุมัติอนุญาต แต่คุณต้องทำคำรับรองว่าคุณจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ไปตรวจเห็นว่ายังไม่ถูกต้อง แนะนำให้ถูกต้อง ขณะเดียวกันปรับปรุงกฎเกณฑ์ของตัวเองด้วย บางอันมันแทบปฏิบัติไม่ได้ หรือเขียนล้อ ๆ กันไป อันที่ ๑ ทำได้ อันที่ ๒ มันทำไม่ได้ หรือกฎหมายน้องหลายคนยอมรับว่ากฎหมายออกมาทีใช้กับธุรกิจทุกไซส์ ตั้งแต่จิ๋วจนใหญ่ใหญ่ปฏิบัติได้ จิ๋วเล็กทำไม่ได้ ก็กลายเป็นผิดอีก ในที่สุดธุรกิจในประเทศไทยมัน Gray หมด ต้องวิ่งเต้นเส้นสายเหมือนว่าการขออนุมัติที่หยุมหยิมเต็มไปหมด ถ้าเราฟรีเขาสัก ๓ ปี แล้วจากนั้นเราก็มาปรับปรุงกฎระเบียบต่าง ๆ ภายใต้การหารือกันของ Regulator Entrepreneur แล้วก็ Customer คือคนที่เป็นผู้บริโภคอย่างนี้เป็นต้น เดี๋ยวนี้เขาเป็นระบบอย่างนี้หมดแล้ว เราต้องปรึกษาหารือกันแบบนี้จึงได้กฎเกณฑ์ที่มันเหมาะสมที่ทุกฝ่ายปฏิบัติได้ แล้วก็สังคมปลอดภัย ไม่ว่าจะในแบบไหนก็ตามนะครับ อันที่ ๒ ก็คือท่านประธานจะเห็นว่าคนที่มีเสียงดังในประเทศนี้คือ ๑. ราชการไม่ต้องพูด ๒. คือคนที่รวมตัว สภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้าเศรษฐีใหญ่นี้เสียงดัง หรือไม่ก็เจ้าสัวทั้งหลายเสียงดัง คนตัวเล็กตัวน้อยพูดไม่มีเสียง วิธีจะให้เขามาต่อรองกับระบบราชการต้องให้เขารวมตัวกันได้ ผมถึงเห็นว่าการเสนอกฎหมาย SME เล็กรวมเล็ก กลางรวมกลางใหญ่รวมใหญ่ อย่างนี้นะครับ แล้วให้เขา Voice ออกมาว่าเขาต้องการอะไร เขาอยากให้รัฐส่งเสริมสนับสนุนอะไรอย่างนี้เป็นการเรา Empower เขา ผลพลอยได้ที่จะได้คือ ๑. เขาจะได้ดูแลกันเองให้เกิดมาตรฐาน ๒. มันเกิด Scale ในทางเศรษฐกิจ ถ้าเขาไม่รวมตัว Scale ไม่มี Scale ไม่มีอำนาจต่อรองกับตลาดมันไม่มี เช่นคนผลิตข้าวหอมมะลิมีหมื่นรายต่างคนต่างขายมันไม่มีอำนาจต่อรอง ถ้าเขารวมกันได้ มีคนบริหารจัดการให้ มันก็จะ Work เช่น ๒,๐๐๐ ราย อยากขายวันนี้ แต่ผู้บริหารจัดการบอกว่าขายอีก ๔ วันได้ราคาดีกว่า จะดูแล ๒,๐๐๐ รายอย่างไร ๘,๐๐๐ รายก็โอเคถ้าเราทำอย่างนี้ได้นะครับ รัฐเราจะกลายเป็น Facilitator รัฐมีหน้าที่หาตลาดมีหน้าที่ Facilitate ไม่ใช่มา Dictate ทุกอย่างแล้วสร้างภาระหมด ผมว่าถ้าจะปฏิรูปทำตรงนี้ก่อน ถ้าไปคิดประเด็นเต็มไปหมด ตีกันเองหมดแล้วไม่ทำ แล้วหน่วยงานทุกคนก็จะหวงอำนาจหมด ถ้าไม่คิดกลับด้านเมื่อไรยังคิดแบบเดิม เพราะผมสู้เรื่องนี้ตั้งแต่เป็นอาจารย์หนุ่ม ๆ จนวันนี้เลวร้ายกว่าเดิม ท่านประธาน ผมจึงคิดว่าเรามาตั้งอย่างนี้ดีไหม ในรัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติมาตราที่ให้เห็นว่าเราจะ Liberate และ Empower ประชาชนในการทำมาหากิน ผมเรียนท่านประธานเลยครับว่า วันนี้คนหาเงินให้ประเทศ หารายได้ให้ประเทศกำลังจะตายหมด มีแต่คนใช้เงิน ผมว่ากลางปีหน้า หรือเผลอ ๆ เมษายน พฤษภาคมหน้า ผมว่าไม่มีเงินเดือนจ่ายข้าราชการ ก็คุณตั้งรายได้ไว้ตั้ง๒.๖๕ ล้านล้านบาท จากภาษีนะครับ มันจะเก็บได้อย่างไร ทั้งหมดนี้เป็นรายจ่ายประจำทั้งสิ้น ๖๐๐,๐๐๐ กว่าล้านบาท เป็นงบลงทุน ซึ่งก็ผูกพันไปอีกตั้งเยอะแยะแล้ว รับรองจะเกิดภาวะนี้ขึ้นนี่ไม่พูดถึงที่ท่านบัญญัติพูดมันจะเกิดปัญหาการเมืองอะไรใหญ่โตเสียก่อนเดินไปแบบนี้ สมมุติอดทนเดินกันไปก็ไม่มีเงิน ก็คนจะหารายได้มันตายหมดด้วยความยุ่งยากในการทำมาหากินหมดแล้ว แต่ก่อนหน้านี้ไม่มีโควิดก็เหนื่อยแล้ว พอเจอโควิดอีกต้องปิดกิจการไปอีก เงินสำรองก็ร่อยหรอผมถาม SME หลายคน เขาบอกเรื่องเงินเป็นเรื่องใหญ่ แต่เรื่องความสะดวกในการทำมาหากินมาอันดับ ๑ ถ้าสะดวก เขาคิดวันนี้ พรุ่งนี้ทำ และไม่ผิดกฎหมาย รัฐอะลุ่มอล่วย หลวม ๆ ก่อน แล้วมาหากฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ไม่ใช่คุณวางของคุณไปเรื่อยเปื่อยโดยที่คุณก็ไม่เคยทำ แต่ต้องมาหาฉัน ถ้ายังเป็นอย่างนี้ต่อไปภายใต้เศรษฐกิจปัจจุบันยิ่งถูกซ้ำเติม แล้วโลกทั้งโลกมัน Shutdown หมดอย่างนี้นะครับ ผมคิดว่าไม่รู้จะรอดถึงสิ้นปีไหม แล้วถ้าปีหน้าอย่างไรก็ไม่มีเงินเดือนจ่ายข้าราชการ พวกเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญผมก็จะเดือดร้อนด้วยเหมือนกันเพราะว่าก็รับบำนาญอยู่ท่านประธานก็รับบำนาญเหมือนกับผม ก็จะมีปัญหาตรงนี้ล่ะ ก็อยากจะฝากว่ามองให้ตรงจุดว่าทั้งหมดภาระนี้

คือระบบรัฐราชการ แล้วก็กฎเกณฑ์ที่คุณออกมาทำให้คนทำมาหากินไม่ได้ แก้ตรงนี้ ปลดล็อกก่อน แต่ท่านไปแก้โดยการให้รัฐราชการมาบอกฉันจะแก้อะไร มันทำไม่ได้หรอก ต้องให้เขาขึ้นมานะครับ ขอบคุณครับ”[๔๗๒]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“คือวันนี้เรามาศึกษาปัญหาของรัฐธรรมนูญ ประเด็นของผมก็คือรัฐธรรมนูญเราถูกใส่โดยนโยบายหรือความรู้สึกหรือความเข้าใจ อาจจะเป็นผู้หวังดีต่อประเทศ จนขาดหลักการเบื้องต้น ก็คือหลักพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ ซึ่งผมยังคิดว่ารัฐธรรมนูญควรจะเขียนให้คนมีสิทธิเสรีภาพมีความเสมอภาค มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความยุติธรรม แล้วที่สำคัญก็คือสามารถได้รับกระจายทรัพยากรซึ่งเป็นทุนชีวิตต่าง ๆ ถ้ามากกว่านั้นมันเป็นการเขียนรัฐธรรมนูญ เช่น เป็นรัฐธรรมนูญเพื่อปราบโกงอย่างนี้ เป็นเอาความรู้สึกของการว่าคนอื่นโกงแล้วก็ไปใส่ หรือต้องการจะปฏิรูปประเทศไปใส่ ซึ่งสิ่งนี้ผมคิดว่าการจะเปลี่ยนแปลงประเทศไปให้ทางที่ดีขึ้น ผมเชื่อว่าสถาบันคือพรรคการเมืองทุกพรรคเขามีนโยบายทางการเมืองที่จะดีที่ผมอยากให้บันทึกไว้ก็คือผมเห็นด้วยกับการทำบ้านเมืองให้ดี ผมเห็นด้วยกับการทำอะไรต้องมียุทธศาสตร์ แต่การเอามาใส่ไว้ในรัฐธรรมนูญสิ่งที่ปรากฏก็คือถ้าเราไปดูในการปฏิรูปประเทศ ขึ้นเบื้องต้นก็คือประเทศชาติมีความสงบเรียบร้อย การจะสงบเรียบร้อยก็คือมองคนอื่นไม่สงบเรียบร้อย เสียดาย ท่านประธานได้เชิญเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะเราอยากประเมินผลของผู้ติดตามประเมินผลแผนปฏิรูปประเทศ สรุป ท่านพูดดีว่าหลักการดี แต่สรุปล้มเหลวนะครับ และที่สำคัญคือท่านใช้คำพูดว่าใครไม่ต้องการความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อันนี้ ผมคิดว่าได้ แต่วันนี้ใครมั่นคง ใครมั่งคั่ง ใครยั่งยืน ก่อนใช้รัฐธรรมนูญหรือเข้ามาบริหารประเทศ ในการชี้แจงงบประมาณ คนเรายากจนแค่ ๘,๐๐๐,๐๐๐ คน พอใช้รัฐธรรมนูญ มาวันนี้บัตรประชารัฐที่เกณฑ์ยากจน ๑๔.๖ ล้านคน แล้วที่สำคัญก็คือไปใช้กฎหมายบังคับให้หน่วยของบประมาณจำยอมต้องเขียนให้ไปสู่ยุทธศาสตร์ชาติ เช่น เมื่อเช้ากรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ก็คือคล้าย ๆ สตง. เพื่อไปตรวจสหกรณ์ ๑๐,๐๐๐ กว่าแห่ง เพื่อให้มีธรรมาภิบาล เพื่อให้ถูกต้องปรากฏว่ากรมตรวจบัญชีสหกรณ์ต้องปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์เพื่อการแข่งขัน พอไปนั่นเขาก็ต้องเปลี่ยนคือวันนี้กำลังเปลี่ยนชีวิตคนไทย โดยกฎหมายตามเหตุการณ์ เหตุการณ์หนึ่งอาจจะมีความจำเป็นนะครับ ดังนั้นผมจึงสนับสนุนกรรมาธิการหลายท่าน โดยเฉพาะปฏิรูปประเทศจำเป็นต้องมี แต่ไม่ควรจะเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ เปิดโอกาสให้ศักยภาพของพรรคการเมืองเขาแสดงว่าเขาจะเอาประเทศไปทางไหน เพราะผมยังเชื่อมั่นว่าความสงบเรียบร้อย ไม่ใช่ความสงบเรียบร้อยของทหารไม่ใช่ความสงบเรียบร้อยของตำรวจที่ไปบังคับความสงบเรียบร้อยต้องเกิดจากสติปัญญาที่มีเสรีภาพของประชาชนส่วนใหญ่มาคิดร่วมกัน แล้วเห็นว่ามีความมั่นคงอย่างนี้ อันนั้นก็คือพลังประชาธิปไตย แล้วพอมาดูในการปฏิรูป เรียนทางสภาพัฒน์นะครับ สภาพัฒน์ท่านก็เกิดมาเพื่อการวางแผน แผนระยะสั้น ระยะยาว วางมาตลอด ต้องชื่นชมในการเขียนแผน แต่ท่านต้องไปดูผลลัพธ์ด้วยว่ายิ่งพัฒนาไปทำไมประเทศไทยจึงเหลื่อมล้ำมากที่สุด อันนี้ก็ต้องคิดด้วยนะครับ บางทีตัวเลขท่านก็ดี กระทรวงการคลังมีหน้าที่เก็บภาษี หรือสำนักงานจัดงบประมาณ วันนี้สภาพัฒน์ไปทำหน้าที่จ่ายเงินงบประมาณ ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ไปทำหน้าที่แทนงบประมาณอีก อันนี้เป็นห่วง คืองานท่านก็เยอะอยู่แล้วแล้วที่สำคัญสภาพัฒน์ถ้าท่านทำได้ ๒-๓ อย่างในการประชุม ท่านทำอย่างไรจะกระจายอำนาจ กระจายงบประมาณไปให้ประชาชนให้ได้ วันนี้เงินภาษีเก็บทุกบาท ทุกสตางค์ ทุกสลึงไม่สามารถไปใช้กับประชาชนได้เลย ต้องกู้มาแล้วถึงจะไปใช้ เพราะเป็นเงินเดือน เงินดำเนินการแล้วพอเป็นงบลงทุนก็ไป Outsource

---

[๔๗๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เป็นกลุ่มข้าราชการอีกเอาไปเขียนนิยาม พอไปองค์การมหาชน ๒๐๐,๐๐๐ ล้านบาทก็ไปจ้างอีก พอไปดูเป็นรายกิจกรรมมันเลยทำให้งบประมาณที่เก็บมาไม่ได้ไปสู่การบริหารประเทศ ถ้าท่านกระจายอำนาจไปท้องถิ่น ท้องถิ่นเขามีบังคับเลยนะ เขาจะต้องเป็นงบลงทุน ๔๐ เปอร์เซ็นต์ แต่ของรัฐบาลเรา ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ผมยกตัวอย่างนะครับ คือถ้าท่านสามารถกระจายอำนาจ ถ้าท่านมีตัวชี้วัดว่าแก้ความเหลื่อมล้ำ แก้ความยากจน และในเรื่องความยุติธรรม มันมีทั้งความไม่ยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม ความไม่ยุติธรรมในการบริหาร ความไม่ยุติธรรมใหญ่ที่สุดก็คือ นิติบัญญัติ เราถูกออกกฎหมายที่ทำให้คนไม่เท่าคนเยอะ เราถูกออกกฎหมายอย่างรวดเร็ว โดยคนไม่มีส่วนร่วมเยอะ แล้วก็เหมือนท่านอาจารย์ปิยบุตรพูด กฎหมายจำนวนมากวันนี้กลับเป็นภาระทำให้ประชาชนมีความอ่อนแอ ที่ผมอยากจะให้มีการบันทึกก็คือเราเห็นด้วยกับการทำประเทศให้ดี แต่หมวดปฏิรูปประเทศถ้าเราเสนอการแก้ ตัวผมเองไม่อยากให้อยู่ในรัฐธรรมนูญครับ ขอบพระคุณมากครับ”[๔๗๓]

“กราบเรียนท่านประธานคณะกรรมาธิการขออนุญาตพูดก่อนขึ้นไปงบประมาณนะครับ คือในหมวดปฏิรูปประเทศนะครับ ในเวทีต่าง ๆ ก็ มีการพูดกันเยอะ แต่สิ่งหนึ่งที่ผมอยากเป็นข้อเสนอ คือเนื่องจากการปฏิรูปประเทศใน กฎหมายฉบับนี้มอบให้ ส.ว. เป็นผู้เป็นหลัก เป็นไปได้ไหมท่านประธานลองเชิญ ส.ว. ที่รับผิดชอบในหมวดปฏิรูปประเทศมาเล่าหรือมาแลกเปลี่ยนกับพวกเราเนื่องจากว่าผมทราบว่า เมื่อเช้าผมก็ลองเปิดฟังเขาก็ตั้งเป็นคณะใหญ่ที่มีรองประธาน ส.ว. เป็น อันนี้ประเด็นที่ ๑ ในส่วนตัวผมเองในเรื่องเรื่องหมวดการปฏิรูปประเทศถ้าเราเอามามองถ้ายังคงมีอยู่ผมก็ยัง อยากจะให้กำหนดหัวข้อในการปฏิรูปที่ให้ตรงกับปัญหา เช่น เราอาจจะเอาปฏิรูปในเรื่อง งบประมาณและการจัดเก็บงบประมาณถ้าเราปล่อยไว้อย่างนี้เช่นวันนี้งบประมาณปี ๖๔ ถ้า ๕ เราไปดูจะเก็บภาษีได้เงินทั้งหมดจะเป็นเงินของงบบุคลากร กับงบดำเนินการ พอไปงบ บุคลากร พอแทรกไปงบดำเนินการเงินลงทุนองค์กรมหาชนเป็นบุคลากรหมด Out Source หมดคือแสดงว่าเราเก็บภาษีทุกบาทมาให้ข้าราชการใช้ถ้าเราไม่คิดจะปฏิรูประบบ งบประมาณนะครับ อันที่ ๒ ที่ผมเห็นว่าน่าจะต้องปฏิรูปก็คือ ต้องปฏิรูปในเรื่องการกระจาย อำนาจเรื่องราชการ ไม่ใช่ปฏิรูปแค่ตำรวจและกระบวนการยุติธรรมนะครับ อีกส่วนหนึ่งแต่ ความเห็นส่วนตัว โดยในหมวดปฏิรูปเราจำเป็นต้องปฏิรูปอยู่แล้ว แต่เราอาจจะไม่อยู่ใน รัฐธรรมนูญเราเขียนไว้ให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและแก้ได้ ผมขอเสนอไว้แค่นี้ คือใน รอบหน้าถ้าเป็นไปได้ผมอยากจะฟัง ส.ว. เพราะ ส.ว. เขาก็ได้ประเมินผลว่าใน ๒-๓ ปีที่ใช้รัฐธรรมนูญมันไปถึงไหนแค่นั้นเองครับ ขอบคุณมากครับ”[๔๗๔]

“ขออนุญาตท่านประธานครับ เป็นปรึกษานะครับ หน้า ๑๖ กรณีมาตรา ๓๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญา เป็นไปได้ไหม คือผมอยากจะมี (๙) อีกสักวงเล็บหนึ่ง (๙) ที่ผมอยากให้มี คือในคดีวิสามัญฆาตกรรมอยากให้เพิ่ม (๙) ไปอีกอันหนึ่งนะครับ ในคดีวิสามัญฆาตกรรม หรือการตายที่เกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการควบคุมของรัฐ ให้ศาลเป็นผู้สั่งให้มีการไต่สวนสาเหตุการตาย ต้องไม่ใช่หน่วยงานที่ทำให้ตายไต่สวนสาเหตุการตายให้ดำเนินการไต่สวนอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม คืออย่างนี้ครับ ทุกวันนี้มันมีคดีวิสามัญฆาตกรรมเยอะมาก แล้วก็ต้องยอมรับว่ามันก็เหมือนเป็นการสังหารนอกกระบวนการยุติธรรมโดยใช้กฎหมาย ถ้าให้เป็นสากลหน่อยก็ให้ศาลสั่ง สั่งคนเป็นกลาง ๆ มาไต่สวน ก็ฝากไว้นะครับ คือเดิมตั้งใจอยากคิดว่าจะเขียนเข้าไปแต่ว่าไม่เป็นไร แต่เพียงว่าอย่างนี้ครับ อย่างภาคใต้มีวิสามัญฆาตกรรมถึง ๔๐๐-๕๐๐ คดี ก็คือจริง ๆ ชาวบ้านก็รู้”[๔๗๕]

---

[๔๗๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๗๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๗๕]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

นายสุทิน คลังแสง โฆษกคณะกรรมาธิการ

“การบังคับใช้กฎหมาย ผมว่าต้องเขียนขึ้นอีกหมวดหนึ่งครับ คุมมันหมดเลย ตั้งแต่ระดับกฎหมายเล็กจนถึงรัฐธรรมนูญเลย ถ้าคนไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญทำอย่างไร วันนี้ถ้าการบังคับใช้กฎหมายก็มีเขียนไว้ไปดูเลยปฏิรูปประเทศด้านยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายท่านประธานไปดูท่านเป็นนักกฎหมาย เขาเขียนว่าอย่างไรรู้ไหมครับ ไป Focus เฉพาะตำรวจอย่างเดียวไปอ่านดูเลย (๓) ครับ ต้องจัดการตำรวจอย่างนั้น อย่างนี้ซึ่งมันเล็กน้อยมาก แต่การบังคับใช้กฎหมายที่มันล้มเหลวมากแล้วก็เป็น Impact ใหญ่ที่สุด ก็คือคนละเมิดรัฐธรรมนูญจะบังคับอย่างไร ตำรวจจับได้ไหม คนละเมิดรัฐธรรมนูญ ที่ถวายสัตย์ไม่ครบนี่ตำรวจจับได้ไหม แล้วให้ตั้งกรรมการสรรหา ส.ว. แล้วไม่ตั้งกันเลยตำรวจจับได้ไหม ไม่ได้ไม่ได้แล้วไปเขียนเฉพาะตำรวจนี่ มันจะทำอย่างไร อัยการว่าอย่างไร ผู้พิพากษาละเมิดเองทำอย่างไร แล้วที่สำคัญมากครับ วันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาได้กี่ปีคุณโรม ปี๒๕๖๐ ใช่ไหม”[๔๗๖]

“ท่านประธานที่เคารพครับ กระผม สุทิน คลังแสง กรรมาธิการครับ พูดถึงเรื่องของการปฏิรูป ผมคิดว่าเราเห็นตรงกันทุกเวทีและทุกท่าน ที่พูดขึ้น วันนี้คงยังไม่มีใครชมสักคนว่าปฏิรูปสำเร็จแล้ว ปฏิรูปได้มาไกลแล้วมีความหวังแล้ว ยังไม่มีทีนี่ก็พูดตรงกันว่ายังไม่มีการปฏิรูปที่น่าพอใจ ในสภาสัปดาห์ ที่แล้วก็ระอุเรื่องนี้แหละพวกผมก็ไม่รู้จะทำอย่างไรได้คิดได้อย่างเดียวคือต้องประจานนะ ก็คือ Walk out เลย นับองค์เลย เพราะส่งรายงานมาหลอกพวกผม ๓ รอบแล้ว พวกผมก็ใช้ได้วิธีนี้แหละก็คือประจาน พูดตรง ๆ พอประจานเสร็จวันหลังมาประชุมได้เพื่อนรัฐบาล เขาก็ระดมมาประชุมได้ผมก็นั่งฟังนะ แอบฟังว่าเพื่อนรัฐบาลจะชมรัฐบาลจะเชียร์กันไหม ตรงข้ามกับพวกผมไหม ผมฟังพวกรัฐบาลที่พูดก็ไม่มีใครชมอีกนะ ที่อยากประชุมนี่ ไม่ใช่ว่าชมนะประชุมมาผมก็ปรบมือให้เพื่อน ส.ส. ฝ่ายรัฐบาลเลย ที่อยากประชุม เขาก็อยากด่ารัฐบาลเหมือนกันครับตรง ๆ บ้าง บางคนไม่กล้าด่าตรง บางคนก็อ้อมแอ้ม ๆ โดยสรุปทั้งสภาก็ไม่มีใครคิดว่าปฏิรูปสำเร็จ เอาละผมว่าเราเห็นตรงกันว่าปฏิรูป มันไม่คืบหน้า ผมก็มาคิดว่า มันเพราะอะไร ผมมาฟัง ท่านวัฒนาพูดว่า เป็นวาทกรรม ผมก็นึกถึงทฤษฎีการปฏิรูปองค์กร ซึ่งผมเคยพูดอยู่ว่าการปฏิรูปองค์กรใด ๆ ซึ่งประเทศมันก็เป็นองค์กรเป็นองค์กรขนาดใหญ่ จะสำเร็จมันเริ่มจากที่มาก่อน ทำไมต้องปฏิรูป มีอยู่ ๓ อย่างท่านประธาน สาเหตุนะครับถ้านอกจาก ๓ สาเหตุแล้ว มันมาผิดแปลกแล้ว อย่างไรมันก็ไม่มีทางสำเร็จ

อันที่ ๑ ก็คือปัจจัยภายนอกมันมาบีบบังคับให้องค์กรนั้นต้องปฏิรูป ถ้าประเทศก็คือต่างประเทศก็จะต้องชี้มา ถ้าประเทศคุณอยู่แบบนี้ไม่ปฏิรูป ผมก็ไม่คบค้าสมาคม ไม่ค้าขายด้วย นั่นคือปัจจัยภายนอกบีบให้เราปฏิรูป

อันที่ ๒ ก็คือปัจจัยภายนอกไม่มีแต่คนภายในเองสำนึกตระหนักขึ้น คนในประเทศ คนในองค์กรนั้นพนักงานบริษัทลุกขึ้นพูดเองว่าไม่ไหวแล้วบริษัทเรา ไม่อย่างนั้นเจ๊ง ไม่ไหวแล้วประเทศเราเจ๊ง ก็มาดูว่าคนไทยตระหนักแล้วลุกขึ้นเรียกร้อง ปฏิรูปไหม ก็มีนะครับ แต่ว่ามันถูกฉีดยาชาหลายรอบ ก็เลยเป็นว่าเฉย ๆ แล้วไม่ถึงกับสุกงอมถึงขั้นลุกขึ้นมาเรียกร้องปฏิรูป ก็มีเสียงบ๊องแบ๊ง ๆ ขึ้นมาบ้าง ปัจจัยที่ ๓ คืออะไรที่นี้ถ้าภายนอกไม่บีบ ภายในไม่ตระหนัก

อันที่ ๓ หลายประเทศสำเร็จคือเกิดผู้นำที่ตาสว่าง เกิดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เป็นโชคขององค์กรนั้นเลยลุกขึ้นมานำปฏิรูปเอง ข้างนอกไม่ว่า ข้างในไม่สน แต่ผู้นำเห็น ผู้นำก็ลุกขึ้นมาเลย นำปฏิรูปประเทศเลยซึ่งอันนั้นเขาโชคดีถ้าผู้นำแบบนั้น ผมก็มานั่งวินิจฉัยดูตอนแรกพยายามเข้าใจท่านประยุทธ์ดีนะ เราจะเป็นปัจจัยที่ ๓ หรือเปล่า ผู้นำลุกขึ้นเรียกร้องปฏิรูปหรือเปล่า พอดูไปดูมาพอมาถึงวันนี้ผมว่าไม่ใช่ ไป ๆ มา ๆ จะเหมือนท่านวัฒนาพูด เป็นวาทกรรมหรือเปล่า นี่เราไม่ได้พูดเพื่อให้กระทบกระทั่งกัน แต่มันเป็นความจริง

---

[๔๗๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ก็เลยดูแล้วนี่ปฏิรูปของเราคราวนี้มันไม่เข้าทฤษฎีเลย มันมาจากอะไรก็ไม่รู้ มันก็ไปเสียแบบไม่มีคนสนใจแล้วมันปรากฏออกมาอย่างไรครับ วันนี้จึงบ่นกันหลายท่าน แม้แต่ท่านยงยุทธ ท่านโภคิน หรือใครต่อใครที่พูดไปนี้มันจะอยู่ที่ ๓ เรื่อง ความล้มเหลวมันจะให้เห็น ๑. ไม่มีความตั้งใจจริง ไม่เห็นความตั้งใจจริงเลย ๒. ไม่คิดปฏิรูปให้มันครอบคลุมเลย วันนี้ที่พูดกันมาก ไม่ครอบคลุมทุกด้าน หรือทุกด้านแต่มันไม่ได้ลงตรงจุด ท่านยงยุทธพูดเรื่องความเหลื่อมล้ำ โครงสร้างเศรษฐกิจอีก จริง ๆ ถูกต้องมันใหญ่มาก ความเหลื่อมล้ำมันขึ้นทุกวัน ๆ จนวันนี้ผมเชื่อว่า มันจะเอาไม่อยู่แล้ว มันซึมไปโครงสร้างใหญ่ แต่มาดูในเรื่องปฏิรูปเศรษฐกิจผมเห็นอยู่ ๒ ข้อ

๑. ปฏิรูประบบภาษีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ก็ใช่ แต่เท่านั้นไม่น่าจะพอ แต่ก็ไม่ได้ทำนะ เรื่องปฏิรูปภาษีนี่ตรงกันข้ามเลยนะครับ ที่ทำกันอยู่ตอนนี้ตรงกันข้ามเลย ภาษีโรงเรือน ภาษีที่ดิน กลับไปเก็บกับคนจน กลับไปเก็บกับท้องถิ่นเยอะเลย อันนี้ก็ล้มเหลว และอันต่อมาผมดูว่าการจะแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำก็คือสร้าง Bargaining power ก็คือ ไปสร้างความแข็งแกร่งให้กับองค์กรประชาชน ไปทำระบบสหกรณ์ มันก็ไม่ผิดหรอก แต่มันเป็นกลุ่มย่อยมาก สหกรณ์นี่ มันเป็นการแก้ปัญหา เป็นการถ่วงดุลเล็ก ๆ แต่กฎหมาย ผูกขาดตัดตอนที่ท่านยงยุทธพูด ไม่คิดจะทำเลย มันใหญ่ถึงขนาดจะต้องผ่าโครงสร้าง ผูกขาดตัดตอนเลย วันนี้ปลาใหญ่ไล่กินปลาเล็ก ปลาเล็กไล่กินปลาน้อย ห้างใหญ่ไปไล่ทุบทุกอำเภอทุกจังหวัด จนวันนี้ห้างใหญ่ไปทุบเขาทุกอำเภอไม่พอนะ มีรถเร่อีกนะ มีรถเร่ ยี่ห้อซีพีบิ๊กซีโลตัส ทุบชาวบ้านเรียบ แล้วอันนี้แก้ด้วยอะไร ผมไม่เห็นในนี้ไม่มีมันต้องแก้ด้วยระบบผูกขาดตัดตอน แต่ระบบผูกขาดตัดตอน ผมไปดูว่าก็มีกฎหมายเก่านะ ห้ามการผูกขาดมีนะ แต่มันคืออะไร ผมจะตอบข้อสุดท้ายให้ฟังว่าเราลืมอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเราไม่ปฏิรูป เอาละผลที่มันออกมาคือ ๑. ไม่ครอบคลุม อันที่ ๒ ที่เห็นวันนี้นี่ พอคิดจะปฏิรูปเราคิดอยู่มิติเดียวคือต้องปฏิรูปโดยการออกกฎหมาย ออกกฎหมายเลย นี่ทราบว่า จะเรียงคิวกันเข้า ๑๐๐ ฉบับเร็ว ๆ นี้เกือบ ๑๐๐ ฉบับกำลังจะทยอยเข้า แสดงว่า วิธีปฏิรูปเราจะเอาลงตรงกฎหมายอย่างเดียว การสร้างสำนึก การสร้างค่านิยมที่ถูกการปฏิรูปการศึกษา ระบบคิด ระบบไม่คุยกันแล้ว แล้วยิ่งชัดเจนด้วยสัญญาณผู้นำในวันนี้ ปฏิรูปการเมืองได้ทำเป็นตัวอย่างหรือเปล่าไม่รู้การเมืองวันนี้มันพัฒนาขึ้นหรือพัฒนาลงเราก็ไม่ต้องพูดสะเทือนซางกัน แต่รู้เพราะฉะนั้นดูเหมือนว่าจะปฏิรูปโดยวิธีการ ออกกฎหมายอย่างเดียว อย่างอื่นวันนี้ไม่ทำละ ทำตรงกันข้ามเลย ผู้นำทำตรงกันข้าม สร้างสำนึกใหม่ สร้างค่านิยมใหม่ สร้างเรื่องของการแจกหรืออะไรใหม่ อันนี้ผมคิดว่าจะไปไกล แต่เอาละทีนี้เมื่อมาถึงจะปฏิรูปโดยวิธีออกกฎหมายก็ยิ่งหนักอีก กฎหมาย จะออกมาทั้งหมดวันนี้เกือบ ๑๐๐ ฉบับ ท่านนิกรก็บ่นแล้ว ว่าดูเหมือน ส.ส. จะเสนอกฎหมายไม่ได้ถ้าปฏิรูปโดยไม่มีส่วนร่วมมันจะสำเร็จหรือไม่เราก็ห่วง ถ้าจะไปผูกขาดเฉพาะ ครม. เสนอกฎหมายได้อย่างเดียว ส.ส. ไม่สามารถเสนอกฎหมายได้ ปฏิรูปนี่ มันใช่ไหม ผมคิดว่าไม่ใช่ ไม่เพียงแต่ ส.ส. ด้วย มันต้องให้ชาวบ้านเสนอด้วย กฎหมายปฏิรูป ต้องมีส่วนร่วม

และสุดท้ายจริง ๆ นะครับท่านประธาน ที่ผมเห็นว่าพลาดกันใหญ่เลยก็คือ เมื่อคิดจะเอากฎหมายเป็นแนวทางซึ่งก็พลาดแล้ว แต่ขาดอยู่สำคัญตอนสุดท้ายคือ คิดจะออกกฎหมายกันเยอะ ๆ หรือออกมาแล้วก็เยอะแล้วกำลังจะออกอีกนี่ แต่เราขาด การบังคับใช้กฎหมาย ไม่เขียนไว้เลย คือที่จะออกมา ๑๐๐ ฉบับปฏิรูปนี่ออกมาแล้ว ถ้าเกิดไม่ใช้ไม่ทำตามกฎหมายจะบังคับกันอย่างไร ผมดูวันนี้ประเทศไทยนอกจากมันล้มเหลวหลาย ๆ เรื่องแล้ว ที่ล้มเหลวมากที่สุดคือการบังคับใช้กฎหมาย ท่านดำรงค์ พิเดช จะซึ้งดีเลย คนดูแลป่านี่การบังคับใช้กฎหมาย ของเราล้มเหลว ผมยกตัวอย่างเลย ผมฝากเลยนะครับ ที่ล้มเหลวเลยคือในตัวมันเองปฏิรูปนี่แหละ ที่เขียนไว้ว่า ต้องปฏิรูปในรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญมันกำหนดไว้นี่ ต้องรายงานสภาทุก ๓ เดือน ต้องปฏิรูปด้านนั้นด้านโน้นด้านนี้พอไม่ปฏิรูปเฉย ๆ นี่ทำอะไรได้ผมไม่เห็นว่าทำอะไรได้ วันนี้ไม่รายงานตรง ๓ เดือน ไม่รายงานตรงนี่ทำอะไรได้แล้วถ้ารัฐบาลไม่ปฏิรูปเสียอย่าง วันนี้ผมยังไม่เห็นข้ออะไรที่จะไปเอา

รัฐบาลติดคุกหรือบังคับรัฐบาล เพราะฉะนั้น ออกกฎหมายกันเยอะแต่บทบังคับไม่มีพอบทบังคับไม่มีแล้วมันจะไปเกิดอะไรขึ้น วันนี้เอาตรงนี้ก่อน เอาแค่กฎหมายหมวดปฏิรูปหรือรัฐธรรมนูญที่เขียนไว้ถ้ารัฐบาล ไม่ปฏิรูปเสียอย่าง ผมถามว่าใครทำอะไรได้ฝ่ายค้านก็ได้แต่ด่าอย่างเดียว ด่าไปก็หมดแรงหมดแรงก็เป็นโรคดื้อยาก็เฉยต่อไปอีก ผมก็หมดแรงแล้วนะท่านประธาน Walk out ก็ Walk out แล้วจะทำอีกก็อายชาวบ้านอีก เสียทั้งสภาอีกเราก็ไม่อยากทำ เพราะฉะนั้น การบังคับใช้กฎหมาย ผมว่าต้องเขียนขึ้นอีกหมวดหนึ่งครับ คุมมันหมดเลยตั้งแต่ระดับกฎหมายเล็กจนถึงรัฐธรรมนูญเลย ถ้าคนไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญทำอย่างไร วันนี้ถ้าการบังคับใช้กฎหมายก็มีเขียนไว้ไปดูเลยปฏิรูปประเทศด้านยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมายท่านประธานไปดูท่านเป็นนักกฎหมาย เขาเขียนว่าอย่างไรรู้ไหมครับ ไป Focus เฉพาะตำรวจอย่างเดียวไปอ่านดูเลย (๓) ครับต้องจัดการตำรวจอย่างนั้น อย่างนี้ซึ่งมันเล็กน้อยมาก แต่การบังคับใช้กฎหมายที่มันล้มเหลวมากแล้วก็เป็น Impact ใหญ่ที่สุด ก็คือคนละเมิด รัฐธรรมนูญจะบังคับอย่างไร ตำรวจจับได้ไหม คนละเมิดรัฐธรรมนูญ ที่ถวายสัตย์ไม่ครบนี่ตำรวจจับได้ไหม แล้วให้ตั้งกรรมการสรรหา ส.ว. แล้วไม่ตั้งกันเลยตำรวจจับได้ไหม ไม่ได้ไม่ได้แล้วไปเขียนเฉพาะตำรวจนี่ มันจะทำอย่างไร อัยการว่าอย่างไร ผู้พิพากษาละเมิดเองทำอย่างไร แล้วที่สำคัญมากครับวันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาได้กี่ปีคุณโรม ปี๒๕๖๐ ใช่ไหม”[๔๗๗]

“๓ ปีผมดูแล้วละเมิดกันเยอะมาก ละเมิด เรื่องใหญ่ๆ เลย แต่ใครทำอะไรได้ผมยกตัวอย่างเมื่อสักครู่นี้เรื่องถวายสัตย์มันจะมีที่มาที่ไป อย่างไร เอาล่ะไม่ต้องพูดถึง แต่ตายสนิทแล้วคือมาตรา ๑๖๑ ข้อความที่บังคับไว้ว่า จะต้องพูดอย่างนั้นอย่างนี้ต่อไปไม่ต้องแล้วไม่มีคนบังคับแล้ว คือละเมิดกันแล้ว ก็ไม่ต้องมีผลครับ

ต่อมามาตรา ๑๖๒ ที่เขียนไว้ว่าแถลงนโยบายต้องแสดงแหล่งที่มาของ งบประมาณประกอบให้สภาพิจารณาว่าจะทำเรื่องนั้นเงินมาจากไหน ก็ไม่ทำกัน พอไม่ทำกัน วันนี้ไปทำอะไรได้กับคนเสนองบประมาณทำอะไรได้กับรัฐบาล พอทำอะไรไม่ได้ ปีนี้ก็มาเอาอีกแล้ว ปีนี้ก็เฉยเลย ปีหน้าก็จะเฉยอีก ฝ่ายค้านทำอย่างไรได้ด่าก็หมดแรงอีก ในที่สุดมาตรานี้ก็ละเมิดกันไป อีกไม่น้อยเลยที่ไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้เยอะแล้วไม่รวมกฎหมายอื่นอีก ลงไปจนถึงระดับกฎหมายชาวบ้านที่ตำรวจดูแลมันก็มีแหละ ละเมิดกันเยอะ แต่ผมให้ความสำคัญว่าก่อนจะไปบังคับตำรวจ ให้ตำรวจบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรมกับชาวบ้าน มาบังคับคนที่ละเมิดรัฐธรรมนูญก่อนได้ไหม แต่ไม่มีเพราะฉะนั้น วันนี้เราจะพิจารณาเรื่องแก้รัฐธรรมนูญวันนี้มาถึงหมวดปฏิรูปประเทศ ท้ายที่สุดผมยังคิดว่า เราก็จะไปลงตรงที่ว่าควรออกกฎหมายฉบับนั้นฉบับนี้ผูกขาด ตัดตอน การศึกษาต้องออก ๆ แต่เราจะคิดไหมว่าจะบังคับใช้อย่างไรถ้าเขาไม่ทำรายงานการปฏิรูปประเทศมาอีก รอบหน้าก็เปลี่ยนปกมานะท่านนิพิฏฐ์ ท่านทศพล นี่ไม่ได้ว่ากันนะครับ เปลี่ยนปกมาอีก ทำอย่างไร จับได้ไหม ไม่ได้ไล่รัฐบาลได้ไหม ไม่ได้เพราะฉะนั้นผมถึงว่า

๑. เมื่อการปฏิรูปครั้งนี้มันเริ่มต้นมาแบบอำพรางโดยเอาเรื่องปฏิรูป เป็นเหตุผลบังหน้าแล้วทำอย่างอื่นก็ช่างมัน ไหน ๆ มันได้อ้างแล้วก็ทำให้มันเป็นจริงเสีย มันไม่เข้าทฤษฎี ๓ หลักก็ดึงมันเข้า คือเราต้องสร้างคนในประเทศให้ตระหนัก เอาปัจจัยที่ ๒ ปลุกเร้าประชาชนให้ลุกขึ้นมาร่วมกันปฏิรูป ก่อนถึงประชาชนก็สภาเรานี่แหละ ตัวแทนเขาก็เอากันจริง ๆ จัง ๆ ก่อน ทำไป แล้วเลือกใช้กฎหมายก็ทำไป เข้ามาเลย ๑๐๐ ฉบับ ๒๐๐ ฉบับ แต่ผมฝากว่าให้เขียนบทบังคับใช้กฎหมายด้วย กฎหมายปฏิรูปทุกฉบับต้องบังคับ คุณไม่ทำจะทำอย่างไรกับเขา รัฐบาลนี้ไม่ทำหรือใครมาเป็นรัฐบาลเที่ยวหน้าก็ตาม ถ้าเขาไม่ทำจะทำอย่างไรกับเขา นี่ถ้าเราเลือกใช้ วิธีการปฏิรูปโดยกฎหมายนะ เพราะฉะนั้นหมวดปฏิรูปนี่ต้องสังคายนาใหม่เลย มันหน่อมแน้มมาก เอาไม้เรียวไปตีช้างนี่นะ หลายเรื่องเลยนะท่านทศพล มันปัญหาระดับช้าง จะเอาไม้เรียวไปตีความเหลื่อมล้ำมันไปแบบมหึมามาก แต่ส่งเสริมสหกรณ์แล้วเอาสหกรณ์ไปแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำมันก็ไม่ผิดหรอก แต่ไซส์

---

[๔๗๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

มันต่างกัน ทิศทางมันได้อยู่ สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มประชาชน แต่ว่าไซส์มันต่างกัน มันไม่ได้นะครับ ผมก็เลยขออนุญาต ถ้าจะพูดเรื่องนี้มันพูดเยอะ แต่ว่าเอาเวลาเท่านี้แหละ ฝากเรื่องบังคับใช้กฎหมายหน่อยถ้าจะออกกฎหมายมาเยอะ ๆขอบคุณครับ”[๔๗๘]

นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

“เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์โรม กรรมาธิการ จริง ๆ เรื่องการปฏิรูปมันเป็นเรื่องที่ถูกพูดถึงในสมัยที่ผมยังเรียกว่ายังอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัยด้วยซ้ำไปนะครับ คือเรามีการพูดถึงกันมาโดยตลอด แต่เราก็ต้องยอมรับว่า การพูดถึง ณ ขณะนั้นมันเป็นการพูดถึงที่มี Agenda ในลักษณะที่พยายามทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ซึ่ง ณ วันนั้นก็ไม่มีใครรู้จริง ๆ จะบอกว่า ไม่มีใครรู้เสียทีเดียวก็คงไม่ใช่ แต่คนจำนวนมากก็ยังคิดว่าการปฏิรูปตรงนั้นมันอาจจะปฏิรูปได้จริง ๆ นะครับ แต่ว่ากาลเวลามันก็เป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าสุดท้ายมันไม่ได้นำไปสู่อะไรเลย วันนั้นการที่มีคนตั้งคำถามว่าการปฏิรูปประเทศเป็นแค่เพียงวาทกรรม วันนี้ได้ตอบคำถามนั้นแล้วว่ามันเป็นเรื่องจริง อันที่จริงประเทศไทยหรือทุก ๆ ประเทศบนโลก ใบนี้มันต้องการการปฏิรูปอยู่เสมอ มันไม่มีทางบอกว่าเดี๋ยววันพรุ่งนี้เราหยุดปฏิรูปได้ไหม เดี๋ยววันพรุ่งนี้เราหยุดพัฒนาได้ไหม คือการพูดว่าหยุดการปฏิรูปก็เหมือนการพูดว่า หยุดพัฒนาดังนั้นในทุก ๆ วันของการทำหน้าที่ที่เราอยู่ในโครงสร้างของรัฐไม่ว่าส่วนไหนก็แล้วแต่ การพัฒนาเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เลยถ้าเรายังอยากเห็นประเทศชาติเดินไปข้างหน้าซึ่งในต่างประเทศถ้ามันมีวิกฤติอะไรใหญ่ ๆ โอเคมันอาจจะมีการพูดกันบ้างว่าสงสัยเราต้องมีการทบทวนครั้งใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่แล้วผมคิดว่าเราก็อยู่ในวิกฤตินั้น เราก็อยู่ในวิกฤติที่มีการทะเลาะเบาะแว้งมีความขัดแย้งยาวนานซึ่งมันก็สะท้อนให้เห็นผ่านการรัฐประหารโดยศาลรัฐธรรมนูญแล้วก็ผ่านการรัฐประหารโดยทหาร ผมอยากจะเรียนท่านประธานอย่างนี้ว่าจริง ๆ ในต่างประเทศเวลาเขาต้องการปรับเปลี่ยนใหญ่เขาจะใช้วิธีการก็คือว่ารัฐธรรมนูญจะต้องเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเปลี่ยนแปลง ผมขอยกตัวอย่าง อย่างประเทศแอฟริกาใต้ซึ่งมีความขัดแย้งในเรื่องของความแตกต่างเรื่องสีผิวซึ่งความ ขัดแย้งนี้เป็นความขัดแย้งที่หยั่งรากลึกและเป็นความขัดแย้งที่ยาวนานและรุนแรง สิ่งที่เขาทำคือว่าเขามีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีกรอบมีกติกาที่เคารพต่อเสียงของประชาชน และยอมรับกันได้ของประชาชนทุกฝ่ายซึ่งกรอบตรงนี้มันนำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยแล้วพาประเทศออกจากความขัดแย้ง การออกจากความขัดแย้งของแอฟริกาใต้ไม่ได้หมายความว่าวันนี้จะไม่มีความขัดแย้งเลยมันก็คงยังมีซากเดนที่ไม่เคารพต่อความเสมอภาคเท่าเทียมกันมันก็ยังคงอยู่แต่อย่างน้อย ๆ ระบบการเมืองมันเปิดกว้างให้สำหรับทุกคนซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยมีหรือเคยปรากฏก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของแอฟริกาใต้ ฉันใดก็ฉันนั้นครับท่านประธาน ผมคิดว่าเราเองก็อยู่ในความขัดแย้งที่มันเกิดขึ้น ในทุกระดับซึ่งถ้าเราบอกว่าเราจะออกจากความขัดแย้งแบบนี้ผมไม่เห็นหนทางอื่น เราก็ต้องสร้างกลไกทางการเมือง ระบอบการเมืองที่มันเปิดกว้างให้กับทุกฝ่ายแต่ปรากฏว่าในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ สิ่งที่เราเห็นก็คือว่าเราไม่ได้เห็นการเมืองที่เปิดกว้างขนาดนั้นมัน เป็นไปได้อย่างไรที่เรามีกลุ่มคน ๒๕๐ คน มาจากการแต่งตั้ง มันเป็นไปได้อย่างไรอย่างวันนี้ หรือเมื่อวานที่มีการตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติซึ่งพวกเราเป็น ส.ส. นั่งอยู่ในสภามาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนแต่ไม่มีสิทธิเลือกอะไรเลยมันเป็นไปได้อย่างไร ดังนั้นผมคิดว่า เราอยู่ในสภาพการเมืองที่มันไม่เปิดกว้าง เราดีไซน์รัฐธรรมนูญให้องค์กรหลายองค์กรมีอำนาจมากแต่มีความรับผิดชอบทางการเมืองน้อยมาก ในขณะเดียวกันเรากลับดีไซน์ให้องค์กรที่มีความรับผิดชอบทางการเมืองสูงแต่กลับมีอำนาจทางการเมืองต่ำมาก มันเป็นไปได้อย่างไร ดังนั้นผมคิดว่าหนทางของการปฏิรูปที่แท้จริงไม่ใช่การระบุ

---

[๔๗๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ลงไปในหมวดที่ ๑๖ แล้ว บอกว่าให้มีการปฏิรูปแต่มันคือการทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ทำให้โครงสร้างทางการเมืองมันเคารพต่อเสียงของประชาชน ยึดโยงต่อประชาชน อำนาจทางการเมืองสูงก็ต้องมีอำนาจในการบริหารจัดการที่สูงด้วยเพื่อให้มันเกิดความรับผิดชอบ พอถึงที่สุดประเทศนี้จะอยู่ได้หรือ ไม่ได้มันก็ขึ้นอยู่กับประชาชนว่าประชาชนเขาเห็นกันอย่างไร ดังนั้นผมคิดว่าถ้ารายงานของพวกเราออกไปผมก็มีความเห็นว่าเราควรที่จะยุบหมวด ๑๖ แล้วผมคิดว่าสาระสำคัญของ การปฏิรูปประเทศที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าเรื่องไหน ด้านไหนอะไรก็แล้วแต่ เราสามารถทำได้ครับ แต่เราสามารถทำได้ผ่านการปรับเปลี่ยนแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ควรจะมีขึ้นโดยเร็วนะครับ อย่าทำแบบไปตั้งคณะกรรมการศึกษาโน่นศึกษานี่แล้วรายงาน มันไม่มีประโยชน์เพราะสุดท้ายมันพิสูจน์แล้ว มันพิสูจน์ด้วยเวลามันพิสูจน์ด้วยทุก ๆ สิ่ง ทุก ๆ อย่างที่กลไกของเราจะมีได้ ว่าสุดท้ายมันไม่มีประโยชน์มันเปลืองภาษีประชาชนโดยใช่เหตุ ขอเรียนท่านประธานไว้เพียง เท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๔๗๙]

นายกฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ผม กฤช เอื้อวงศ์ กรรมาธิการ ขออนุญาตมีประเด็นที่อยากแลกเปลี่ยนด้วย ในส่วนแรกผมเห็นด้วยนะครับที่ ทางอาจารย์วลัยพรเสนอว่าควรจะมีทางเลขา อาจจะเป็นสภาพัฒน์ที่จะต้องมาชี้แจง แต่ว่า เมื่อกี้ผมหารือกันว่ามันมีรายงานต่อสภาไหมครับที่เขาต้องรายงานถ้ามีสรุปรายงานตัวนี้ ถ้าเป็นเอกสารมาประกอบด้วยเราก็จะได้อ่านไปด้วยแล้วก็รับฟังจากที่เขามาพูดคุยกับเราด้วยก็ น่าจะเป็นประโยชน์มากขึ้น อีกส่วนหนึ่งที่ผมมีความเห็นที่จะแลกเปลี่ยนในเรื่องของการปฏิรูปประเทศโดยเฉพาะในมาตรา ๒๕๘ ในมาตรา ๒๕๘ ที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีอยู่ ๗ ด้าน ผมจะเน้นไปในด้านของการเมืองซึ่งมันเกี่ยวข้องโดยตรงกับงานในหน้าที่ด้วย ในด้านการเมืองมันมีเขียนไว้ว่ามีทั้งหมดอยู่ ๕ เรื่องด้วยกัน ในมาตรา ๒๕๘ หนึ่งในนั้นมีเรื่อง เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง แล้วก็ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองมีการบัญญัติว่าให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในการคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น เพื่อเป็นอะไร เพื่อมาดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมถึงการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคด้วย ผมกำลังจะชี้ไปว่าตรงนี้เป็นที่มาในเรื่องของการไปกำหนดรายละเอียดในมาตรา ๔๗ ของ พ.ร.บ. พรรคการเมืองเรื่อง Primary Vote ซึ่ง Primary Vote เขียนไว้ว่า พรรคการเมืองที่ประสงค์จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตรับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น แปลความว่าอย่างไรครับ แปลความว่าถ้าพรรคการเมืองไม่มีสาขา ๓๕๐ สาขา ในแต่ละเขตส่งไม่ได้ ถ้าพรรคการเมืองไม่มีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้น ๓๕๐ เขตส่งไม่ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง พรรคการเมืองอาจจะมีสาขาอยู่ ๒๐๐ สาขา อีก ๑๕๐ ก็ต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้น ในข้อเท็จจริง มันเป็นไปได้ไหมครับในความเป็นจริงมันเป็นไปไม่ได้ ตอนนี้เราไม่มีบทเฉพาะกาลที่มาคุ้มครองเราแล้ว สมัยก่อนหน้านั้นการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมามีบทเฉพาะกาลบอกว่ายังไม่ต้องเอามาใช้ก็ได้ ก็มีการอนุโลมว่าขอให้มีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดขึ้นมาแล้วก็ สามารถส่งผู้สมัครได้ แต่ตอนนี้ไม่มีบทเฉพาะกาลต้องใช้บทหลักคือบทว่าด้วยมาตรา ๔๗ ตรงนี้ ตอนนี้มีกี่พรรคการเมืองที่มีสาขาพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่มีสาขาสูงสุดตอนนี้มี ๙๓ สาขา ไม่ใช่พรรคใหญ่ปัจจุบันด้วยเป็นพรรคที่มีสาขามากที่สุดคือ ๙๓ สาขา แล้วก็ถาม ว่ามีตัวแทนประจำจังหวัดครบทุก ๓๕๐ เขตไหมก็ไม่ครบ ผมกำลังจะชี้ว่าวันนี้ถ้าเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองมีการยุบสภาเกิดขึ้น ถามว่าตรงจุดนี้จะไปอย่างไร การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองแบบแบ่งเขตจะไปอย่างไร อันนี้เป็นตัวหนึ่งที่ผมจะชี้ให้เห็นว่า

---

[๔๗๙] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

จากประเด็นการปฏิรูปประเทศจากมาตราที่ว่าด้วย ๒๕๘ แล้วก็ลงไปที่เรื่องของการปฏิรูปด้านการเมืองแล้วก็แตกลูกไปเป็น พ.ร.บ. พรรคการเมืองในมาตรา ๔๗ มันก่อให้เกิดปัญหาซึ่งถ้าไม่คลี่คลายตรงนี้มีการพูดกันในหลาย ๆ คณะนะครับ ผมก็เคยไปชี้แจงในคณะกรรมาธิการพัฒนาการเมืองของทางวุฒิสภาด้วยเหมือนกันก็ชี้ให้เห็นว่าตรงนี้เป็นปัญหาถ้าเกิดว่าวันนี้มีการยุบสภาเกิดขึ้นพรรคการเมืองจะทำอย่างไรนะครับ มันก็ทำไม่ได้ ไปไม่ได้ จะส่งผู้สมัครให้ ครบ ๓๕๐ เขตทำได้ไหมมันเป็นเรื่องลำบากเพราะการตั้งสาขามันต้องมีสมาชิก ๕๐๐ คนขึ้น ไปถ้าต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดด้วยมันต้องไปหาสมาชิก แล้วตอนนี้จะเข้าเป็นสมาชิกต้องเสียเงินบำรุงพรรคนะครับ ต้องเสีย ๑,๐๐๐ บาทนะครับ ถามว่าในความเป็นจริงมันเป็นไปได้ไหมครับในความเป็นจริง ตรงนี้เป็นตัวชี้อันหนึ่งว่าแล้วผลสัมฤทธิ์ของการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองตามที่เขียนไว้ ๑ ใน ๕ ตรงนั้นมันไปได้อย่างไร อันนี้ก็เป็นปัญหา หนึ่งในทางปฏิบัติที่ชี้ให้เห็น หลาย ๆ เรื่องมีปัญหาในทางปฏิบัติ หลาย ๆ เรื่องไม่มีเจ้าภาพ ผมยกตัวอย่างเรื่องการปฏิรูปด้านการเมืองไม่มีเจ้าภาพที่แท้จริง เรื่องการให้ความรู้กับประชาชนในวงเล็บแรก (๑) ในด้านการเมืองถามว่าใครเป็นเจ้าภาพก็ตอบไม่ได้ มีอีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องกลไกในการกำหนดความรับผิดชอบของนักการเมืองในการประกาศนโยบายที่ต้องมีการวิเคราะห์ผลกระทบความคุ้มค่าและความเสี่ยงอย่างรอบด้าน เคยมีการอภิปรายในที่ประชุมแห่งนี้ว่าเป็นหน้าที่ใครหลายคนบอกว่าเป็นหน้าที่ กกต. ในการที่จะต้องไปดูนโยบายในช่วงการหาเสียงของเขา ผมถามว่าแล้วมันสามารถทำได้ไหมในความเป็นจริง ในช่วงที่จะมีการเลือกตั้งพรรคการเมืองประกาศนโยบายหาเสียงขึ้นมานี้เราสามารถวิเคราะห์อย่างรอบด้าน สามารถที่จะวิเคราะห์ถึงความเสี่ยง ความคุ้มค่า ผลกระทบอย่าง รอบด้านได้ไหม อันนี้ก็เป็นปัญหาในทางปฏิบัติด้วยเช่นกัน ดังนั้นในการเขียนประเด็นปฏิรูป มันต้องสะท้อนความเป็นจริงในทางปฏิบัติด้วย ๑. ต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบ ๒. ต้องมีมาตรการ มีกลไก มีวิธีการที่ทำให้บรรลุผลด้วยตรงนี้ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ผมขออนุญาตสะท้อนในมุมของการปฏิบัติด้วย ขอบคุณครับ”[๔๘๐]

นายโกวิทย์ ธารณา กรรมาธิการ

“ผมคิดว่าหน่วยงานทุกหน่วยงานไม่ว่า หน่วยข้าราชการต้องมีหน่วยงานประเมินผลให้กับหน่วยงานนั้นประเทศถึงจะไปได้เร็วและหน้าที่ของประชาชนเป็นสิทธิของหน้าที่ประชาชนต้องคำนึงถึงว่าเมืองไทยพร้อมหรือยังในการปฏิรูปทั้งหมดเพราะว่าจากการเลือกตั้งผ่านมามันประสบความสำเร็จทางการเมืองไหมเพราะสถาบันการเมืองมีพรรคการเมืองไหนที่เวลานี้คงไว้ซึ่งสถาบันทางการเมืองอันนี้คือ หัวใจของการที่จะปฏิรูปด้วยถ้าเราปฏิรูป คำว่า ปฏิรูป ที่พูดกันนี้นะเนื้อหาสาระดีหมดครับ แต่การปฏิบัติที่จะปฏิบัติให้กับประชาชนได้ผลประโยชน์มากที่สุดคืออะไร คือกับดักทั้งหมด ในเรื่องของกลุ่มทุนทั้งหมดที่เอาผลประโยชน์ของชาติไปหมดไม่ว่าจะพลังงานหรือการจัด พื้นที่ทำมาหากินเวลานี้พื้นที่ประชาชนมีพื้นที่ทำมาหากินอยู่ส่วนไหนครับเวลานี้ก็คือ เจ้าของพื้นที่แทบจะไม่มีเลยคือการกู้หนี้ยืมสินมหาศาลเลยว่าถ้าเราทำจริง ๆ จะทำอย่างไรให้ประชาชนเข้าใจในหน้าที่ของเขาว่าเขาต้องรับผิดชอบหน้าที่ของเขานั่นคือการปฏิรูปที่แท้จริงไม่ใช่ระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงที่พูดกันปัจจุบันนี้ ระบบที่ประชาธิปไตยที่แท้จริง คือระบบประชาชนที่ได้สิทธิของเขาที่ทำหน้าที่ในการเลือกตั้งหรือเขาตรวจสอบหน่วยงานของรัฐได้ วันนี้ใครคือตรวจสอบหน่วยงานของรัฐได้ที่มีความภาคภูมิใจว่ามันจะมีปัญหาตามมา ผมเห็นด้วยว่าถ้าพรรคการเมืองเข้มแข็ง ระบบรัฐสภาเข้มแข็งที่สุดก็คือการปฏิรูปที่แท้จริงที่เราอยากจะเห็นคือความสำเร็จของหน่วยราชการ ตอนนี้ต่างคนต่างทำแล้วคดีทุกคดีซุกไว้หมดถามว่าบ้านเมืองจะไปอย่างไรนั่นคือเรื่องของคนทั้งหมดเลยว่าทำไมระบบคอมมิวนิสต์เข้ามาไปได้เร็วคือเขาออกนอกกรอบได้แต่ประเทศไทยเอากฎหมายมาใช้มากเกินไปถ้ากฎหมายใช้มากเกินไปนะทฤษฎีไหน

---

[๔๘๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ไม่มีทางสำเร็จได้เลยเพราะทุกคนต่างกลัวว่าติดคุกติดตะราง ใครจะไปสั่งงานก็ไม่ได้พอรัฐมนตรีไปสั่งงานเจ้ากระทรวงไม่ทำมันก็ล่าช้า เพราะฉะนั้นมาตรา ๑๔๔ ผมไม่ค่อยเห็นด้วยเพราะว่าถ้าอยากเอากลไกของรัฐมีมาตรา ๗๔ คุ้มครองกับการเลือกตั้งมันขัดกันโดยตรงอยู่แล้ว แล้วมาตรา ๗๕ ก็เหมือนกันคือเอกชนกับภาครัฐจะทำงานร่วมกันไม่ได้ต้องหาวาระที่สำคัญที่สุดก็คือหาทางออกให้ทั้งเอกชนและของรัฐบาลต้องรวมกันทำช่วยกันทำ และสิ่งที่สำคัญอย่างนี้มันเกิดขึ้นที่ผมคิดไปว่ามันจะต้องปฏิรูปทางการเมืองให้สูงสุดโดยไม่ใช่ปฏิรูปเฉพาะประชาชนหรือปฏิรูปประเทศให้ความสำคัญ ที่เขาจะบรรลุประชาชนให้ความสำคัญคือวันนี้คือให้เห็นว่ารัฐบาลแต่รัฐบาลที่เป็นรัฐบาลผสมเกิดขึ้นมามันมีอำนาจในการที่ใช้อำนาจในการบริหารแล้วผิดพลาดมาตลอด หรือเปล่า เราต้องมองตัวเองให้เป็นก่อนเรา ตัวตนของตัวเองเคยทำเพื่อประเทศชาติอะไรบ้างมีความซื่อสัตย์สุจริตจริงไหม นี่คือความพร้อมของหน่วยงานไม่ว่าองค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะสถาบันการศึกษาต้องไปทำวิจัยเรื่องนี้ก่อนไม่ใช่ว่าวันนี้ใช้ทฤษฎีต่างประเทศอย่างเดียวมันไม่ได้หรอก ต้องดูพื้นฐานของประเพณีวัฒนธรรมของประเทศไทยด้วย สิ่งสำคัญ เหล่านี้คือสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องเอาตัวตั้งให้ดีก่อน อย่าไปเอาพรรคพวกตั้ง อย่าเอาองค์กรของตัวเองไปตั้งมันไม่ประสบความสำเร็จหรอกครับ ขอบคุณท่านประธานมากครับ”[๔๘๑]

“ผมคิดว่าวันนี้การปฏิรูปประเทศหรือการนโยบายแผนพัฒนาประเทศเป็นเรื่องสำคัญนะครับ ผมคิดว่าแผนคนซึ่งแผน ๙ น่ากลับเอามาใช้มากที่สุดคือเศรษฐกิจพอเพียงแล้วการรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วันนี้ทุกคนไม่ได้นึกถึงว่าประชาชนได้อะไรจากการที่ประเทศที่ให้ คือความล้มเหลวของประชาชนค่อนข้างจะชัดเจนเรื่องการพัฒนาคน ถ้าตราบใดมีการปฏิรูปถ้าไม่ได้พัฒนาคนพร้อมกันไปนะครับ ไม่มีทางสำเร็จได้เลย วันนี้อัตราคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าคดีทางการเมืองหรือคดีทางประชาชนมีที่อยู่แทบจะล้มเหลวในทางการเมืองเลยว่าเศรษฐกิจทั้งหมด ประชาชนได้รับผลกระทบมากที่สุดคือความยากจน ผลสุดท้ายก็คือคดีอาชญากรรมจะเกิดขึ้น ผลสุดท้ายก็คือการท่องเที่ยวล้มเหลว เพราะว่าประเทศไทยมีคดีอาชญากรรมมากขึ้นประเทศนั้นจะล้มเหลวในการท่องเที่ยว เหตุอย่างนี้ครับ สภาพัฒน์ต้องคำนวณว่าองค์กรทุกองค์กรถ้าเป็นเอกชนทำได้ไหมถามว่าทำแบบเอกชนได้ไหม แล้วพัฒนาร่วมกันว่าอย่าให้เป็น วันนี้ปัญหาก็คือรัฐข้าราชการจะมีปัญหามากที่สุดที่ทุกคนพูดวิจารณ์กันเป็นเรื่องสำคัญที่สุดว่ามันไปไม่ได้แล้ว หมายความว่ามันถอยหลังเข้าคลอง หรือว่ามันไม่ก้าวหน้าไปข้างหน้ามันเกิดอะไรขึ้นกับประเทศไทย วันนี้ต้องคิดว่าวันนี้คนไทยแทบทุกหน่วยงานใช้เงินล่วงหน้าไปทุกคน แล้วค่าครองชีพมันก็สูง แล้วมันไปแก้ตรงไหนครับ ถ้ามันเกิดเป็นอย่างนี้มาตลอด แล้วคุณเอาแผนอะไรมาใช้กับประเทศไทย เวลาเขียนแผนเขียนถูกหมดครับ แล้วผมคิดว่าการปฏิรูปประเทศแผนนโยบายยุทธศาสตร์ดีมาก แต่แผนคน มนุษย์ที่เกิดมาคุณจะไปแก้ไขอย่างไร เมื่อครูไม่มีคุณภาพคดีข่มขืนก็เกิดขึ้น คุณต้องเลือกสรรเอาออกเอาเข้าให้ได้ ถ้าคิดว่าใครไม่มีคุณภาพต้องออกไป ถ้าคุณปล่อยอย่างนี้มันก็เป็นอย่างนี้ตลอดครับ มันไม่มีการพัฒนาอย่างแท้จริงว่า ทั้งหมดมันอยู่ที่การศึกษาด้วยว่าถ้าการศึกษาเราดีขึ้นแล้วความเหลื่อมล้ำการศึกษามันต่าง ระหว่างเอกชนกับภาครัฐบาลต่างไหมละครับ สอนไม่เหมือนกันนะครับคนที่ได้ดีคือสอนไปได้ดี แล้วถ้าเห็นแก่ตัวปุ๊บคนที่ชนบทก็ไม่ได้อะไร ผมถามว่าคนชนบทที่เก่งที่สุดเหมือนที่ขาดทั้งหมดนี้คือขาดปัจจัยอะไรครับ ที่ไม่ได้โอกาสเลยก็คือความเหลื่อมล้ำ นี่ก็คือปัญหาสังคมที่มันเกิดขึ้นคือว่าเราจะให้คนชนบทเขาไปอยู่ในเมืองค่าครองชีพมันสูงขนาดนี้มันอยู่ไม่ได้วันนี้ที่นโยบายที่ออกไปดีคือเศรษฐกิจชุมชนคุณจะใช้ระบบแผนไหนที่คุณจะเขียนว่าให้ประชาชนได้โดยตรง นั่นก็คือการกระจายอำนาจที่แท้จริงอันนี้ก็คือสิ่งที่สำคัญคุณต้องคิดกรอบเลยว่า อันไหนที่ว่าวันนี้เป็นหลักให้ได้ อันนี้คือของแท้เลย แต่อันนี้คุณจะทำได้จริงไหม นั่นก็คือใช้ทั้งหมด คือคนทั้งประเทศที่เขามีส่วนร่วมในการทำแผนยุทธศาสตร์คือเศรษฐกิจชุมชนมันได้ผลเลย คุณให้ตรงได้ไหมไม่ผ่านองค์กรไหนคุณไปหากรอบ ถ้าคุณไม่ออกที่นอกกรอบคุณให้

---

[๔๘๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ฝ่ายข้าราชการทำ มันก็ต้องทอนเงินอีก มันก็จะมีปัญหาว่าใครทุจริตใครฉ้อราษฎร์บังหลวงต่อไปอีก ถ้าประชาชนรวมตัวกันทำทุกองค์กรมันจะเกิดขึ้นสมบูรณ์ของมัน ทำไมต่างประเทศเขาทำได้ ทำไมประเทศเราทำไมทำไม่ได้ เราจะไปเปรียบกับใครไม่ได้ ประเทศเราดีอยู่แล้ว ทรัพยากรธรรมชาติก็ดีอยู่ทุกอย่าง มันมีความพร้อมอยู่แล้ว แต่ว่าการพัฒนาทางการเมืองก็เหมือนกัน ถ้าการเมืองยังเป็นแบบนี้อยู่ รัฐสภาไม่เข้มแข็ง ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายตุลาการเป็นแบบนี้ มันก็เข้ารอยว่าผู้นำทางรัฐสภามีศรัทธาให้ประชาชนเห็นไหม ถ้าไม่มีเห็นคุณจะไปปฏิรูปอะไรไม่ได้เลย เพราะอะไรรู้ไหมมันอ่อนแอทั้งหมด พออ่อนแอทั้งหมด ใครจะไปปฏิรูป ไม่ว่าองค์กรทุกองค์กรมันก็จะล้มเลวของมัน แล้วใครจะมาลงทุนประเทศไทย แล้วคนผู้ประกอบการที่มีเงินเขาจะลงทุนไหม ถ้าเขาไม่เอาเปรียบ เขาถอยให้ประเทศวันนี้ก็อยู่ได้แล้ว ไม่กี่ปี ไม่เอาผลกำไรสัก ๕ ปีคุณไปดูสิ แต่มันเป็นตัวที่ใหญ่ที่สุดคือปลาใหญ่กินปลาเล็ก ถ้าตราบใดปลาใหญ่กินปลาเล็กปฏิรูปไม่สำเร็จหรอกครับ เพราะว่ามันยุ่งยากกับการที่เสียทรัพยากรธรรมชาติ และเสียบุคลากรของชาติไปทั้งหมด อย่างนี้คือความสำคัญของประเทศเลยว่า สภาพัฒน์ต้องไปคิดหากรอบออกมาว่า จะควบคุมอะไรให้มันได้ผล ประเมินผล ติดตามประเมินผลทุกหน่วยงานว่าทุกหน่วยงานต้องทำเข้ามา ต้องมีแผนประเมินผลแล้วว่าทุกหน่วยงานที่ทำได้ทำไม่ได้ คนเก่งจะได้เข้ามาทำงานแล้วคนที่มีความสามารถจะเข้ามาทำงาน ถ้าไม่มีการประเมินผลก็อยู่กับระบบว่าเช้าชามเย็นชามไม่มีทางที่จะไปพัฒนาประเทศได้ครับ กราบขอบคุณท่านประธานครับ”[๔๘๒]

นายชัยเกษม นิติสิริ กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธาน ผม ชัยเกษม นิติศิริ นะครับ กรรมาธิการ ก็ขอไม่ยาวนักหรอกนะครับท่าน คือผมมองอย่างนี้นะครับว่าในเรื่องของการปฏิรูปประเทศมันเป็นหมวดใหม่ในรัฐธรรมนูญ แล้วหมวดใหม่นี่ความจริงก็เกิดขึ้นมาเนื่องจากการปฏิวัติในครั้งนี้นั่นเอง ในรัฐธรรมนูญนี้มันมีทั้งหน้าที่ของรัฐ มีทั้งแนวนโยบายแห่งรัฐ แล้วก็ยังมีเรื่องของการปฏิรูปอีก ซึ่งเหล่านี้มันก็พูดในเรื่อง คล้าย ๆ กันทั้งนั้น แต่ทุกอย่างทั้งปวง ผมว่าที่เขียนขึ้นมา แล้วดูจากสิ่งต่าง ๆ กฎหมายต่าง ๆ ที่ออกตามมา ก็จะเป็นเรื่องที่เหมือนกับว่ายังให้คงผลของการปฏิวัติ รัฐประหารสามารถที่จะดำเนินการควบคุมประเทศต่อไปได้ซึ่งมันไม่ควรจะเป็นเช่นนั้น เรื่องหน้าที่ของรัฐนั้น ผมเห็นด้วยว่าอะไรที่รัฐควรทำ แล้วถ้าอะไรควรทำ ถ้ามันอยู่ในหมวดที่ควรจะไปอยู่ในเรื่องของการปฏิรูปหรือเรื่องแผนนโยบาย อะไรต่าง ๆ แห่งรัฐนี่นะครับ ก็สามารถที่จะไปใส่ไว้ในหน้าที่ของรัฐเสียเลยถ้ามันจำเป็น แต่ถ้าไม่จำเป็นมันก็ไม่ควรจะอยู่ในรัฐธรรมนูญนะครับ จะเป็นนโยบายของรัฐบาลไหนที่เข้ามาปกครองประเทศ ได้หาเสียงกับประชาชนไว้ก็นำนโยบายนั้นมาปฏิบัตินะครับ ก็เป็นเรื่องของแต่ละครั้งที่จะต้องปฏิบัติเพราะผมว่าเรื่องของการปฏิรูปนะครับ มันเป็นเรื่อง Dynamic มันเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจะไปเขียนอะไรหรือออกกฎหมายอะไร ที่จะบังคับให้มันต้องอยู่นะครับ แล้วก็โดยบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่สามารถจะควบคุม Control ไป ยิ่งถ้าออกข้อบังคับมาไม่ให้สภาผู้แทนราษฎรสามารถจะมีสิทธิมีเสียงอะไรด้วยเป็นเรื่องประหลาดมหัศจรรย์นะครับ ก็แสดงว่าประเทศนี้ก็ยังคงปกครองโดย คณะรัฐประหารอยู่นั่นเองนะครับท่านสามารถจะเอาคนหรือเอาบุคคลที่สามารถ สามารถสั่งได้ครับ พูดง่าย ๆ เอามาเป็นผู้ที่ดำเนินการเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นผมก็ยืนยัน ความเห็นที่ผมแสดงไว้ในคณะอนุกรรมาธิการแล้วว่าเรื่องนี้ควรจะเอาออกไปเลยจากรัฐธรรมนูญ แต่ว่าอย่างที่ว่านะครับ เราแก้รัฐธรรมนูญครั้งนี้หลายท่านก็อาจจะบอกว่ามองความสำเร็จว่ามีโอกาสจะผ่านไหม ทำได้ไหม ผมว่าอย่าไปมองเลยครับ เราเอาอะไร ที่คิดว่ามันเป็นหลักการแล้วให้ประชาชนรู้ว่ามันควรจะทำอะไร ทำอย่างไร สำเร็จ ไม่สำเร็จ ผมไม่สนใจ ผมเชื่อว่ามันไม่สำเร็จเท่าที่เราต้องการหรอก แต่ว่าหลักการนั้นควรจะออกมาจากกรรมาธิการว่าควรจะทำอย่างไรให้บ้านเมืองสามารถ

---

[๔๘๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

จะเดินต่อไปได้ส่วนจะไปทำสำเร็จเมื่อไร อย่างไรนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งนะครับ ก็ขอฝากไว้ในลักษณะนี้หรือถ้าท่านคิดว่า อย่างไรมันก็ไม่มีทางสำเร็จนะครับ อย่างไรก็ต้องอยู่กันอย่างนี้ครับ ผมเสนอแก้เลยนะครับ หมวดนี้ไม่ใช่หมวดการปฏิรูปประเทศเฉย ๆ ครับ ผมบอกว่าเป็นการปฏิรูปเพื่อผลสัมฤทธิ์ ของการรัฐประหาร”[๔๘๓]

“ผมไม่มีอะไรครับ เพราะผมพูดไว้ในอนุแล้ว แล้วผมสนับสนุนความเห็นของท่านอาจารย์ชำนาญ อาจารย์ปิยบุตร คือหมวดนี้ทั้งหมวดยกออกไปเลยครับ ผมมีรายละเอียดอยู่ในความเห็นในอนุแล้วครับ ขอบคุณครับ”[๔๘๔]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมมีประเด็น คือติดตามปฏิรูปมาตั้งแต่ออกกฎหมายแล้วตอนช่วงอยู่ สปท. ประเด็นที่จะสอบถามก็คือว่า สอบถามไปทางท่านสมาชิกวุฒิสภานะครับ เพราะท่านมีอำนาจเต็มในเรื่องนี้ตามรัฐธรรมนูญ บทเฉพาะกาลคือมันไปจบเมื่อไรกันแน่ เพราะว่าในมาตรา ๒๕๙ ระบุว่าออกกฎหมายอีก ๑ ปี ตอนนั้นเร่งกันเต็มที่เลยกว่าจะเสร็จใช่ไหม แล้วก็มันหละหลวมอยู่พอสมควร ฟังความเห็นประชาชนก็ไม่ได้ฟังเท่าไรหรอกจริง ๆ แล้ว ทีนี้ถ้าอย่างนั้น ๑ ปีแล้วก็ให้ปฏิรูปเสร็จภายใน ๕ ปีถ้านั้นนั้นก็หมายถึงว่าอายุตรงนี้จะเหลือถึงวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕ ที่ท่านสภาพัฒน์บอกว่าเหลืออีก ๒ ปี แต่ในบทเฉพาะกาลของมาตรา ๒๗๐ บอกว่าวุฒิสภากำกับ ดูแล ควบคุม ตรงนี้ไม่ได้บอกไว้ คำถามก็คือท่านคิดว่าจะหมดอายุไปถึงวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕ หรือไม่ ตรงนี้มีนัยสำคัญ มันเกี่ยวข้องกับความมีอยู่ของหมวดปฏิรูป เพราะกรรมาธิการรัฐธรรมนูญเรากำลังคิดอยู่ สมาชิกหลายท่านมีความเห็นว่าถ้าอย่างนั้นพอหมดอายุไป มันอยู่ไม่ได้เพราะไม่มีกลไก คือมันอยู่ต่อไม่ได้ ทีนี้กฎหมายที่ท่านปฏิรูป ๒๔๗ ฉบับ ตอนนี้ทำไปเหลืออยู่ ๒๒๑ ฉบับโดยประมาณ เป็นกฎหมายฉบับใหญ่ทั้งนั้น ๒ ปีไม่มีทางเสร็จได้ แล้วก็เรื่องกฎหมายอยากจะฝากไว้ว่าผมเพิ่งไปเคลียร์เรื่องข้อบังคับการประชุมร่วมกันของรัฐสภาก็ยอมกันมา ต้องกราบขอบพระคุณทางวุฒิสภามากนะครับ เพราะว่ามีการตีความว่าทาง ส.ส. ไม่สามารถจะยื่นประกบได้เลย ซึ่งตรงนี้รัฐธรรมนูญมันเบี่ยง ๆ อยู่ ไม่ได้ชี้ว่าตามมาตรา ๑๓๓ เรามีอำนาจยื่นได้ ผมไปยื่นกฎหมายไว้ฉบับหนึ่งเรื่องศาลจราจร ซึ่งรับไปเป็นกฎหมายปฏิรูปแล้ว ผมมายื่นตอนเป็น ส.ส. ปรากฏว่าฉบับนี้เข้าไม่ได้ ซึ่งมันฉบับเดียวกันแท้ ๆ ทีนี้ในกฎหมายตรงนั้นที่มีอยู่จำนวนมากมีฉบับใหญ่ที่เป็นเรื่องของประชาชนซึ่งจะต้องฟังความเห็นของสภาผู้แทนราษฎรด้วย คือเป็นระบบสภาเดี่ยวก็คือว่าพิจารณาทีเดียว ๒ สภา จริง ๆ แล้วไม่ชอบอยู่แล้วมันเป็นเรื่องการ Veto ดังนั้นคำถามของผมตรงนี้มีนัยสำคัญว่าท่านคิดว่าอายุของการกำกับดูแลของท่านถึง ๖ เมษายน ๒๕๖๕ หรือ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ตามอายุของท่าน ตรงนี้ต้องชัด เพราะว่าเรากำลังคิดว่าถ้าเราจะปรับปรุงแก้ไข ความเห็นของผมนี่ผมเห็นว่าปฏิรูปควรจะมีต่อไป ความเห็นส่วนตัวนะครับแต่ต้องเปลี่ยนกลไกทั้งหมด เพราะว่าพอเลยไปแล้วมันไปต่อไม่ได้แล้วโดยรัฐธรรมนูญ

อีกอันหนึ่งก็คือว่าเรื่อง ๓ เดือนครั้งนี่ผมทักแล้ว ถ้าท่านจำได้ว่าทำไม่ได้แล้วตอนนี้เรากำลังจะเข้าเรื่องที่มันเลยไปแล้วและไม่ได้ทำอะไรเลย เพราะกรรมการชุดใหม่ที่เพิ่งตั้งเมื่อสิ้นเดือนมิถุนายนนี้เอง นี่ชุดใหญ่เต็มรูปก่อนหน้านั้นไม่ได้ทำอะไร แล้วจะรายงานอะไร มันก็เลย Lap กัน ตรงนี้ถ้าจะต้องแก้กันในอนาคตก็ต้องแก้ด้วย เพราะ ๓ เดือน ทำอะไรไม่ได้ สำหรับของกรรมาธิการ ส.ส. ท่าน ส.ส. ไม่อยู่แล้ว ผมเป็นผู้เสนอเองเพราะผมเห็นความสำคัญตรงนี้ แต่ผมเป็นกรรมการยกร่างข้อบังคับ เสนอว่าให้ตั้งกรรมาธิการ Parallel ไปกับวุฒิสภาก็คือว่าปฏิรูปกับยุทธศาสตร์ชาติ แต่เราไม่รู้จะเอาไว้ที่ไหน เพราะตอนนั้นเรา Cap ไปที่ ๓๕ คณะ ก็เลยไปอยู่

---

[๔๘๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๘๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ความมั่นคง เพราะฉะนั้นตรงนี้จริง ๆ ก็คือว่าเวลาจะนำเสนอก็ให้ชุดนี้พิจารณาก่อนแล้วนำเข้าสู่สภาเหมือนที่ท่านทำเราไล่ประเด็นได้ทันกว่าของ ส.ส. ทีนี้ของสภาพัฒน์ ผมมีปัญหาอยู่ อยากจะถามว่าอย่างนี้ครับ ประเด็นปัญหาคือเราไม่ทวนกันแล้ว เพราะว่าที่ผ่านมาบางคณะมี ๒ คนมาตลอดไม่ได้ทำอะไรเลย การเมืองก็ทราบกันดีอยู่ คำถามก็คือว่า ครม. มีมติ เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ให้รื้อ นี่เป็นอำนาจ ครม. ตามรัฐธรรมนูญ พอให้รื้อแล้วระหว่างการรื้ออยู่ขณะนี้ เพราะฉะนั้นที่นำเสนอ ก่อนหน้านั้นก็ถือว่าใช้ไม่ได้เพราะว่าถูก Upside Down แล้ว ก็คือถูกสั่งให้ไปพิจารณาใหม่ให้สอดคล้อง เพราะจริง ๆ ตอนเราทำปฏิรูปปรากฏว่าปฏิรูปต้องไปให้ยุทธศาสตร์ชาติแต่ยุทธศาสตร์ชาติเสร็จไปก่อน ปฏิรูปออกมาทีหลัง มันก็เลยไม่ Merge กัน ไม่สอดคล้อง ครม. ก็เลยสั่งเมื่อวันที่ ๓ เดือนธันวาคมว่าให้ไปเขียนใหม่ ไปปรับปรุงมาใหม่ทุกคณะ แล้วมีคณะใหม่ ปัญหา COVID นี่เป็นคำถามผมแล้ว ๑. ก็คือว่าวันที่ ๓ ไปกันแค่ไหนแล้ว ๒. พอมีCOVID แล้วมัน Impact อีกครั้งหนึ่งแล้วเดิม ครม. สั่งให้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พอมี COVID มันต้องปรับปรุงใหม่อีกระบบหนึ่งเลย เช่น เรื่องการศึกษา เรื่องสาธารณสุขเรื่องเศรษฐกิจ มันจะเพี้ยนไปหมดเลยทีนี้ มันไม่เป็นไปตามคำสั่งของ ครม. เมื่อวันที่ ๓ มันต้องไปอีกชั้นหนึ่ง คำถามผมก็คือว่าหลังโควิดต้องปรับใหม่ เราได้ Tune ไปหรือยัง

อันต่อมาก็คือว่าการแก้ไขใหม่ ถ้าเป็นอย่างนั้น ผมเคยถามท่านอาจารย์วิษณุ ในที่ประชุม ป.ย.ป. ว่าจะแก้กันอย่างไร เพราะว่าตามมาตรา ๑๑ ต้องให้กรรมการเป็นคนแก้ ยกเว้นว่า อาจารย์พูดไว้คำนึงว่าถ้าหากว่าสภามีแรงกดมาก ๆ เขาก็แก้เองล่ะ แต่อำนาจในการแก้ไม่ได้อยู่ที่ไหน อยู่ที่กรรมการ ผมยังทักว่ากรรมการเป็นคนเขียนเอง แล้วกรรมการจะแก้เอง ก็แสดงว่าตัวเองผิดสิ ถ้ากรรมการไม่แก้ แก้ไม่ได้ โดยกลไกนี่นะครับ และสุดท้ายผมจะถามทางสภาพัฒน์สักนิดว่าท่านไม่เหนื่อยบ้างหรือ ตอนนี้ท่านไหวหรือ ท่านรับ Overload หรือเปล่า ยุทธศาสตร์ชาติท่านรับเป็นเลขานุการ ปฏิรูปท่านรับ ฟื้นฟูเศรษฐกิจท่านรับ เยียวยาท่านก็รับแผน ๕ ปีท่านก็รับ การดูแลงบประมาณท่านก็รับ ในความเป็นจริงคือไม่ได้ห่วงว่าท่านเหนื่อยหรอก ไม่ได้เห็นใจกลัวว่ากำลังคนขณะนี้และภารกิจขณะนี้พอไม่ไหวแล้วงานมันจะเสียไหม ความเห็นของผม ผมเป็นห่วงตรงนี้จริง ๆ ครับ สุดท้ายก็คือว่าขณะนึ้งบประมาณ ตัวปฏิรูปที่มีปัญหา ในแผนมีระบุงบประมาณด้วย คำถามก็คืองบประมาณที่ให้ไม่สอดคล้องกับแผนปฏิรูปเลย คือพอไม่มีงบประมาณก็ไม่ต้องไปคิดเรื่องปฏิรูป แล้วสุดท้ายจริง ๆ ก็คือว่างบประมาณตรงนี้ ตัวโครงการมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรบ้าง เป็นคำถามของ ๓ หน่วยของ ส.ส. ไม่ต้องแล้ว เพราะท่านไม่อยู่แล้วครับ ขอบคุณครับ”[๔๘๕]

“ท่านประธานครับ เรื่องนี้ผมตามมาตั้งแต่เริ่มทำรัฐธรรมนูญตอนนั้น ผมได้อภิปรายในสภาว่าหมวดนี้จริง ๆ แล้วเป็นหมวดที่แปลกมาก มันเป็นหมวด ๑ แต่ไปอยู่ภายใต้มาตรา ๖๕ ก็คือยุทธศาสตร์ชาตินี่มันทั้งหมวดเลยนะ แต่ว่าต้องไปรายงานกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเหตุเพราะว่านายกรัฐมนตรีเป็นประธานยุทธศาสตร์ชาติเท่านั้นเอง เหตุผลเพียงแค่นี้ตั้งแต่เดิมคือทำกันเสร็จแล้วมันกลับหัวกลับหาง ยุทธศาสตร์มันทำไว้ก่อนแล้ว แอบทำมาก่อน แล้วก็อันนี้ทำทีหลัง แล้วทำแบบเร่งด่วนมาก ผมชี้ว่ากฎหมายนี้ที่มันแปลกคือมันเป็นกฎหมายค้างคาว ไม่รู้เป็นนกหรือเป็นหนูกันแน่ ท่านประธานดูดี ๆ ว่าในหมวดนี้เป็นหมวดถาวรก็ไม่ใช่เพราะมันเขียนไว้ว่าให้ออกกฎหมายแผนและการปฏิรูปให้เสร็จภายใน ๑ ปีซึ่งตอนนั้นเร่งกันหูตูบเลย เร่งกันมากผมอยู่ตอนนั้น เร่งกันแบบจนไม่รู้เหนือรู้ใต้เลยเพื่อจะให้ทันใน ๑ ปีหมายถึงนับตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๐

ในขณะที่กฎหมายส่วนท้ายบอกว่าและให้ดำเนินการปฏิรูปให้เสร็จประมาณ ๕ ปี ๕ ปีถามว่านับจากไหนมันก็ต้องนับจากปีออกรัฐธรรมนูญก็คือปี ๒๕๖๐ หมายความว่า ขณะนี้เรามีเวลาอีก ๒ ปีเพราะถ้านับตามนั้นมันจะไปจบปี ๒๕๖๕ ใช่ไหมครับ ในขณะที่ อายุของวุฒิสภาในการกำกับดูแลไปหมดปี ๒๕๖๗ มันลักลั่น

---

[๔๘๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ทีนี้ประเด็นคำถามที่มี ตอนนี้ก็คือว่าด้วยเรื่องบทบัญญัติก่อน พอถึงครบปี ๒๕๖๕ แล้วหมวดนี้ยังจะอยู่ไหม มันจะอยู่ไหม แล้วถ้ามันไม่อยู่ มันก็เป็นบทเฉพาะกาลสิแล้วการกำกับดูแลหมวดนี้ มันไปอยู่ในหมวดเฉพาะกาล สั่งการให้วุฒิสภาเป็นผู้กำกับดูแล ที่เขาให้รัฐสภาดูเป็นแค่แบบ เหมือนกับแก้บน เราไม่มีสิทธิทำอะไรเลย คนกำกับดูแลมาตรา ๒๗๐ เป็นวุฒิสมาชิก ล้วน ๆ เลย เขาตั้งกรรมาธิการเฉพาะเลย แล้วเขารันตาม แล้วเขามีอำนาจในการกำกับดูแล แล้วคณะกรรมการปฏิรูปมีอำนาจจะสั่งการข้าราชการ มีอำนาจจะลงโทษได้เลย ที่จริง ลงโทษ ครม. ยังได้แต่บังเอิญว่าประธานเป็นคนเดียวกันก็เลยไม่เป็นไร

ทีนี้ประเด็นท่านประธานครับ นี่คือความลักลั่นของตรงนี้ดังนั้นประเด็นก็คือ พอครบแล้วถ้าเราต้องแก้รัฐธรรมนูญก็คือยกทิ้งไปเลย เพราะมันหมดอายุ ในฐานะที่มันเป็นนก ก็คือว่าเป็นกฎหมายบทเฉพาะกาล คือต้องยกทิ้งไป หรือถ้าเราจะให้มันมีอายุต่อไป เราเห็นว่าเป็นส่วนดีซึ่งตอนนี้ท่านอาจารย์ชัยเกษมเห็นว่าควรจะยกทิ้งไปเลย แล้วไปใช้หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ แล้วก็หมวดว่าด้วยเรื่องหน้าที่ของรัฐแทน ซึ่งก็ใช้ได้ แต่ผมนี่เห็นแย้ง ผมเห็นว่าการปฏิรูปเอาไว้แต่ว่าจะเอาไว้มันจะไม่ Work แล้วเพราะว่า รัฐธรรมนูญไม่ให้อำนาจไว้ สมมุติวุฒิสภาไม่อยู่แล้วใครจะมาดูแล มันต้องแก้กฎหมาย ใหญ่มากเลย ก็คือกลไกต่าง ๆ ต้องเปลี่ยนกลไกการมาผมทักไว้ตั้งแต่ตอนออกกฎหมายว่า ๓ เดือนทำไม่ได้คุณอย่าทำนะ เขาก็ยืนยัน ผมก็แพ้อีกแล้ว โหวตกันก็แพ้ก็คือว่าตกลง ตอนหลังพอ ๓ เดือน แล้วเป็นอย่างไร มันทำไม่ได้ในระบบการบริหาร เพราะ ๓ เดือนนี่คุณจะทำอะไรได้นั่นมันเป็นช่องทำให้ฝ่ายค้านด่ารัฐบาลทุก ๓ เดือน นั่นนะได้ตรงนั้น จะมีประโยชน์กับฝ่ายค้าน คือจิ้มไปได้เรื่อย ๆ เลย

ทีนี้ประเด็นท่านประธานครับ ขออนุญาตว่าพอในหมวดที่เขาแยกนี่นะครับ ประเด็นปฏิรูปมี ๑๑ ประเด็น ถามว่ามาจากไหน มันมาจากรัฐธรรมนูญเฉพาะกาล ที่ Shift ผ่านจาก สปช. มาเป็น ๑๑ ด้าน เพราะฉะนั้นตามรัฐธรรมนูญบทเฉพาะกาล ก็มาเรียง ๑๑ ด้านตามรัฐธรรมนูญชั่วคราวที่ คสช. ออกนั่นแหละ แล้วเขาเขียนไว้ว่า และด้านอื่น ๆ พอด้านอื่น ๆ ขณะนี้เพิ่งเมื่อวันที่ ๓๐ หลังจากผ่านมาแล้วหลายปี เพิ่งมาออกเพิ่มอีก ๒ คณะ เพิ่งมาออกเป็นคณะใหม่เลย จาก ๑๑ บวก ๒ จริง ๆ มันเป็น ๑๑ บวก ๒ อยู่แล้วก็คือ ในนั้นมีซ่อนตำรวจอยู่ ปฏิรูปตำรวจ คือเขาเห็นสำคัญเขาก็ แยกออกมา แล้วปฏิรูปการศึกษาก็มีอยู่ในมาตราอื่น ไม่ใช่อยู่ในมาตราว่าด้วยเรื่อง หมวดปฏิรูป ๑๑ ด้าน เท่ากับมี ๑๓ แล้วนะครับ ๑๑ ๑๒ ๑๓ แล้วเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ที่ผ่านมา ออกเพิ่มมาอีก ๒ ก็คือศึกษา แล้วไปซ้อนกับศึกษาเดิม แล้วจะทำอย่างไร แล้วก็ออกเรื่องสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มาอีกคณะหนึ่ง คณะนี้เพิ่งออก มาถอนด้ามเป็นบวก เพราะฉะนั้นการรายงานที่ผ่านมาก็ไม่มีนั่นเป็นคณะ คณะนี่เหวี่ยงไป เหวี่ยงมา แล้วที่สำคัญก็คือว่ากรรมการตอนนั้นลาออกหมดท่านประธาน พอหลังจากมาเป็น ท่านวิเชียรก็ใช่นะครับ อาจารย์เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ก็เป็นประธานคณะการเมืองลาออก เหลือ ๒ คน ประชุมไม่ได้เหลืออาจารย์รณธรรมกับอาจารย์ผมจำชื่อไม่ได้แล้ว อย่าง เศรษฐกิจซึ่งสำคัญนี่ลาออกจาก ๑๑ คน เหลือ ๔ คน ประชุมไม่ได้ตกลงทำอะไรไม่ได้มาตลอด แล้วเพิ่งมาครบรื้อใหม่หมดเมื่อวันที่ ๓๐ ก่อนที่รายงานมาเข้าสภานี่เอง ที่เราทักกันไว้ เท่ากับว่าการปฏิรูปเพิ่งเริ่มมีตั้งเมื่อสิ้นเดือนที่แล้วนี่เองต่อเนื่องไป มีไปถึงเมื่อไร ได้ ๒ ปี ใช่ไหมครับ เพราะมันจะหมดอายุแล้ว อันนั้นเป็นเรื่องของกรรมการนะครับ ซึ่งไม่ Work

ประเด็นต่อมาก็คือ ว่าอำนาจในการกำกับดูแล เป็นอำนาจที่ให้ วุฒิสภาดำเนินการ เมื่อสักครู่ที่ผมพูดมาตรา ๒๕๙ ๑ ปีกับ ๕ ปีมาตรา ๒๗๐ บอกให้วุฒิสภามีการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูป แต่ทีนี้ปัญหาก็คือวุฒิสภานี่ ถ้าตามนี้การปฏิรูปมันจะไปหมดปี๒๕๖๕ แต่วุฒิสภาไปนับ วุฒิสภาเพิ่งมา ถ้าครบ ๕ ปีของวุฒิสภา วุฒิสภาก็เข้าใจว่าต้องไปหมดปี ๒๕๖๗ แล้วคุณไปกำกับดูแลอะไรในเมื่อรัฐธรรมนูญ ให้คุณแค่ปี ๒๕๖๕ ตามมาตรา ๒๕๙ นะครับ ก็จะเป็นปัญหามาก

ประเด็นปัญหาที่ใหญ่มากซึ่งมากระทบเราวันศุกร์ที่จะถึงนี้นะครับ คือตามหมวดปฏิรูปนี้เป็นการ Overrule ระบบกฎหมายของประเทศโดยแท้เพราะเขียนไว้ว่า กฎหมายปฏิรูป คือฟังดูเฉย ๆ ว่าเขาต้องการเร่งรัดทำเป็นแบบเหมือนประชุมร่วมเลย ปกติกฎหมายต้องเข้าสภาผู้แทนราษฎรก่อน แล้วถึงเข้าวุฒิสภากลั่นกรองแล้วกลับมา แล้วเรา Veto ได้ถ้าเรายืนก็ไปได้แต่ขณะนี้เขารวบกฎหมายนี้ถือเป็นกฎหมายเร่งรัดในการปฏิรูปเข้ารัฐสภาเลยคือเข้าทีเดียว เป็นสภาเดียวเลย ปัญหาที่มีท่านประธานครับ ก็คือว่าขณะนี้มีการยกร่าง ผมก็ไม่ได้เข้าไปเป็นกรรมาธิการด้วยนะครับ ยกร่างมาแล้วแล้วจะมีปัญหาในวันศุกร์ที่จะถึงนี้คือในนี้มันมีอยู่ ๒ หมวด ในที่เขาเขียนให้ก็คือในมาตรา ๒๗๐ การดำเนินการตามมาตรา ๒๗๐ ในการออกกฎหมายให้ใช้ตามนี้ทีนี้ขณะนี้มีกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างข้อบังคับเสร็จแล้ว เสร็จแล้วปัญหาคือเขาเขียนไว้ตัดอำนาจ ส.ส. ทิ้งเลย ก็คือในนี้ซึ่งผมว่าเป็นเรื่องใหญ่มาก มันเป็นการคล้าย ๆ ว่าเดิมนี่เรามีปัญหาอยู่แล้ว คือเขาเอาสิทธิในการออกกฎหมายเราไปอยู่แล้ว ขณะนี้มาเขียนไม่ให้เรา แม้แต่เราจะพูดก็ไม่ได้ก็คือเราให้ความเห็นเขาไม่ได้เราเสนอกฎหมายไปประกบไม่ได้เลยนะครับ คือเขาเขียนไว้ในข้อบังคับร่วม ประชุมร่วม ข้อ ๑๐๕ เขียนว่าอย่างนี้ครับ เมื่อประธานรัฐสภา ได้รับร่างพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศแล้ว ตามมาตรา ๒๗๐ ของรัฐธรรมนูญ จากคณะรัฐมนตรีแล้ว เขียนแค่นี้ดังนั้นหมายความว่าความเห็นของวุฒิสภาที่เป็นประธาน ผมโทรศัพท์ไปคุยแล้วแต่ท่านไม่ยอมนะครับ ท่านบอกเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ หมายความว่ากฎหมายที่เป็นกฎหมายปฏิรูปต้องมาจาก คณะรัฐมนตรีเท่านั้น ถ้าไปจาก ส.ส. เข้าไม่ได้เลย เขียนไว้แบบนี้ความเห็นผมก็คือคำว่า รัฐมนตรีต้องตัดทิ้งนะครับ

อันที่ ๒ ไปเขียนล็อกไว้ในข้อ ๑๐๘ ข้อ ๑๐๘ เขียนว่าการพิจารณา ร่างพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นตามหมวด ๑๖ นี่นะครับ ตามมาตรา ๒๗๐ รัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็น ๓ วาระ ตามลำดับนะครับ และให้ใช้ความในหมวด ๔ การพิจารณาประกอบ รัฐธรรมนูญมาใช้บังคับ คือยกเว้น เขามาเขียนในนี้ข้อ ๘๔ ข้อ ๘๕ ข้อ ๘๗ ข้อ ๘๗ หมายความอย่างนี้ครับท่าน คือสมมุติว่าเขามีกฎหมายของ ครม. แล้ว ในการพิจารณา รวมกฎหมายของ ๒ อัน ก็คือให้เอากฎหมายที่มีลักษณะเหมือนกันไปรวมกัน แต่เขาตัด ข้อนี้ทิ้ง หมายความว่ากฎหมายถ้าเป็นของ ส.ส. เข้า รวมไม่ได้คือเขามีคณะกรรมการ ตามนี้มีประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภาแล้วร่วมกันหลายคน แล้วในนั้น ในข้อ ๒๗๐ บอกว่าถ้า ส.ส. มีความเห็น ส.ส. จำนวนของสภาเกินกึ่งหนึ่งนี่นะครับ ๑ ใน ๓ เห็นว่าเป็นกฎหมายปฏิรูปก็ส่งชื่อให้คณะกรรมการ และคณะกรรมการ จะพิจารณา ถ้าเข้าให้พิจารณาตามระบบนี้คือพิจารณาเป็นสภาเดี่ยว ก็คือไม่ ๒ สภา เขาไปเขียนล็อกไว้ตรงนี้ทำให้เราเข้าไม่ได้ทีนี้พอผมทราบเรื่องนี้ขณะนี้คือกำลังจะเข้า วันที่ ๒๔ แล้ว กำลังคุยกันใน ส.ส. ว่าอันนี้มันเป็นการรอนสิทธิของสภาผู้แทนราษฎร ที่มาจากประชาชนเกินไป ผมพูดกับท่านเลิศรัตน์เมื่อวานนี้บอกว่ากฎหมายนี้ มันมัดมือชกเราอยู่แล้ว เราแค่พูดบ้างก็ไม่ได้หรือ ท่านก็บอกว่ามันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ แต่ทีนี้ท่านประธานครับ ผมขอต่ออีกนิดมาตรา ๑๓๓ เมื่อวานผมคุยกับท่านไพบูลย์นะครับ มาตรา ๑๓๓ เป็นอำนาจของเราโดยแท้เป็นอำนาจในการออกกฎหมายของประเทศนี้ ตามรัฐธรรมนูญก็คือว่ามีคณะรัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า ๒๐ คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ คน สามารถเสนอกฎหมายได้นะครับ ถ้าเขาเขียน ข้อบังคับแบบนี้แสดงว่ามารอนอำนาจของ ส.ส. ในการยื่นสภา ส่วนในการยื่นกฎหมาย แบบนี้มันจะยุ่งยากตรงที่ว่าพอเรายื่นแล้วเราต้องเอา ๑ ใน ๓๕๐ คน มายืนยันว่ากฎหมายนี้ ปฏิรูปแล้วเอาเข้าคณะกรรมการเพื่อไปพ่วงกับเขาแต่ตอนนี้พ่วงกับเขาไม่ได้เพราะว่า ในข้อ ๘๗ ถูกตัดทิ้งในข้อบังคับนี้ยกเว้นนะครับ

ดังนั้นท่านประธานที่เคารพครับ ประเด็นนี้เองผมเห็นว่ามันเป็นการขัดรัฐธรรมนูญ ทีนี้เราแย้งไม่ได้เพราะว่าผมเพิ่งทราบนะครับ ไม่ได้แปรญัตติไว้เลย พอถึงข้อนี้ จะทำอย่างไร เมื่อวานคุยกับท่านชลน่าน แล้วก็คุยกันว่าถ้าอย่างนั้นต้องไปให้กรรมการ ยกร่างตรงนี้ Waive เอง ถ้าไม่ Waive เอา เราอาจจะต้องถึงขั้นล้ม คือล้มข้อบังคับนี้ทิ้งเลย ถ้าไม่ยอม หรือถ้าผ่านไปก็ต้องยื่นศาลรัฐธรรมนูญตีความว่ามันมาทำให้อำนาจตามมาตรา

๑๓๓ เราหายไป เรื่องนี้เรื่องใหญ่มาก ทีนี้ท่านประธานครับ สุดท้ายที่เขา ไม่ได้มองกัน ท่านทราบไหมว่ากฎหมายปฏิรูปขณะนี้ที่เรียงมาเป็นกฎหมายอะไรบ้าง เป็น ๑๐๐ ฉบับ เป็นกฎหมายแพ่ง กฎหมายซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าหรืออุปกรณ์ เรื่องนี้เป็นกฎหมายปฏิรูป หมายความว่าเรื่องพวกนี้ ส.ส. ยื่นไม่ได้ใช่ไหมครับ พ.ร.บ. สรรพสามิต ท่านจะต้องแก้มันจะเป็นกฎหมายปฏิรูปเพราะเขา List ชื่ออยู่แล้ว เท่ากับ กฎหมายสำคัญ ๆ ในประเทศเขาเรียงมาแล้ว เขาเคาะมาแล้ว ๑๐๐ กว่าฉบับ ส.ส. ไม่มีสิทธิ ยุ่งเลย เขาใช้สภาแล้ว ก็เสนอโดย ครม. เรา Veto ไม่ได้ผมว่าเรื่องใหญ่มากท่านประธาน เพราะฉะนั้นประเด็นความเห็นผมต่อหมวดนี้ก็คือว่า

๑. เป็น ๒ ทาง ทางเลือกก็คือว่าตัดออกเลยในการแก้รัฐธรรมนูญ หรือถ้าเอาไว้ ก็ต้องแก้กลไกใหม่ให้มันรันต่อไปได้นะครับ

อันที่ ๒ ต้องแก้ปัญหาเรื่องกฎหมาย เรื่องกฎหมายนี่พอได้แล้ว กฎหมายนี่ เราจะมารอนสิทธิ ส.ส. ในการออกกฎหมายไม่ได้ก็ไปประกบกันสิให้คุณนำก็ได้ให้ครม. นำก็ได้แต่ว่าเราต้องมีส่วนในการเสนอความเห็นไว้ ผมยกตัวอย่างชัด ๆ ท่านประธานครับ ขออนุญาตที่ประชุมนิดเดียวว่ามันช้ำใจเหมือนกัน ก็คือว่าตอนผมเป็น สปท. ผมเสนอ ร่าง พ.ร.บ. นะครับ ในฐานะประธานกรรมาธิการปฏิรูปความปลอดภัยทางถนน วิธีพิจารณาความจราจรคือศาลจราจร ผมยื่นแล้ว ครม. ตอนนั้นรับกฎหมายผม แล้วก็ ไปเป็นกฎหมายปฏิรูปขณะนี้เป็น ๑ ในกฎหมายปฏิรูป พอผมมาเป็น ส.ส. ผมก็ยื่น เป็นกฎหมายฉบับแรกของสภานี้ปรากฏว่าตอนนี้ถูกล็อก เพราะว่าเป็นกฎหมายการเงิน แล้วผมคุยกับท่านเลขาธิการทางโน้นแล้ว เลขาธิการนายกรัฐมนตรีว่าเมื่อไรจะตอบ นี่กันเองนะ เขาก็บอกว่ารอกฎหมาย ท่านก็รู้ว่าต้องรอกฎหมายของ ครม. ก่อนเพื่อประกบ ปรากฏว่าผมไม่สามารถจะยื่นได้ถ้าตามข้อบังคับ แล้วผมเป็นผู้ให้กำเนิดกฎหมายนี้ที่มันเป็น กฎหมายปฏิรูป แล้วพอผมมาตรงนี้ผมเสนอในฐานะเป็น ส.ส. ผมเสนอไม่ได้หมายความว่า อย่างไรกฎหมายฉบับเดียวกัน แล้วเรียนท่านประธานว่ารายละเอียดภายในเป็นอย่างนี้ครับ กฎหมายฉบับนั้นผมลงโทษตั้งแต่น้อยไปหามากเพื่อให้คนหลาบจำ แต่พอเขาไปเขียนนี่ตำรวจไปปรับกลายเป็นลงโทษตั้งแต่มากมาหาน้อย ก็คือว่าเอาเข้าคุกเลย ทีนี้มันกลับด้าน ผมก็เสนอขึ้นไป เพราะว่ามันหลักการเดียวแต่คนละมิตินะครับ ก็คือเพื่อไปประกบไปสู้กันข้างหน้า ก็นำเรียนว่าเรื่องเร่งด่วนคือเราจะทำอย่างไร ผมจะเอาเรื่องนี้เข้าที่ประชุมวิปรัฐบาล นะครับว่าเราจะทำอย่างไรกับเรื่องเร่งด่วนที่วันศุกร์นี้เพราะฉะนั้นที่ท่านประธานไม่ประชุม ก็ดีแล้ว ผมจะได้ไปสู้ตรงโน้นครับ ก็นำเรียนท่านประธานครับ

ผมเห็นว่าความเห็นในการยกออกถ้าเราทำการใหญ่ตรงนี้ เราต้องเชิญเจ้าตัวเขามาแล้วล่ะ ไม่มีทางเลือกแล้วคือมาคิดตามลำพังไม่ได้มันฟังความไม่ครบ ตอนนี้กลไกหลักก็คือสภาพัฒน์เข้ามาชี้แจงอยู่วันนั้นผมก็ดังไปครั้งหนึ่งว่าคุณมาเฉพาะคุณ ได้อย่างไรให้เอาประธานปฏิรูปมาก็มากัน ๕-๖ คน ครั้งที่ ๒ พอครั้งที่ ๓ หายหมดเลย ดังนั้น ผมเสนอว่าให้เชิญส่วนอีกท่านจะมาหรือไม่ ทีนี้มันมีกลไก ๒ อัน ก็คือ สภาพัฒน์เป็น เลขา แล้วผู้ที่ Handle เรื่องนี้คือรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เราก็เชิญทั้ง ๒ เลย เผื่อว่าจะคุยกับท่านรัฐมนตรีได้เพราะท่านมาท่านจะได้รวมประเด็นไปด้วยเพราะเขาจะได้ เอาไปคุยกับ ครม. ได้บ้างท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

แล้วประเด็นที่เราอยากจะได้ก็คือ ประเด็นที่ ๑ ก็คือความเชื่อมโยง เพราะว่า ในสภาพัฒน์นี่เขาคุมทั้งยุทธศาสตร์ชาติเขาเป็นเลขาธิการ แล้วเขาคุมทั้งปฏิรูป เพราะฉะนั้น ความเชื่อมโยงของ ๒ อันนี้มันมีมิติอย่างไรนะครับ ๑ เรื่อง

๒. ก็คือว่าความคืบหน้าการปฏิรูป เขาเป็นคนมาชี้แจงหมด ให้เขาวัด ความคืบหน้าเลย

อันที่ ๓ คือเวลาเชิญไป ชี้ไปเลยว่าเราจะเอาอะไรบ้าง

อันต่อมาก็คือต้องการทราบกฎหมายปฏิรูป ผมมีอยู่ปึกหนึ่ง แต่ผมกำลังให้ รวบรวมมีเยอะมากเลยท่านประธาน ขนาดกฎหมายแพ่งยังมีก็เท่ากับว่าถ้าเป็นแบบนี้ สภาไม่ต้องออกกฎหมายแล้ว เขารวบหมด

ขนาดกฎหมายเรื่องตำรวจศาลยังเป็นกฎหมาย ปฏิรูปเลย แล้วมันอะไรกัน เพราะฉะนั้นให้เขาเรียงมาให้หมดเลยว่ากฎหมายที่ On the Track ของปฏิรูปซึ่งมันเคาะไปแล้ว ๑๐๐ กว่าฉบับมีอะไรบ้าง มาแผ่แล้วจะได้รู้ว่ามันเหมาะหรือไม่เหมาะนะครับ

อีกอันก็คือว่างบประมาณ ปรากฏว่าการปฏิรูปตรงนี้ไม่เชื่อมกับ งบประมาณเลย เพราะฉะนั้นเราอยากจะรู้ว่าระบบงบประมาณสิ่งที่มันจะตอบการปฏิรูป สำเร็จหรือไม่นอกจากกลไกกฎหมายก็คือ งบประมาณ ให้เขาชี้มา เพราะว่าขณะนี้เวลาขอ งบประมาณมีการอ้างถึงยุทธศาสตร์ชาติแต่ว่าตัวนี้ไปล็อกในการไม่ให้แต่ถ้าเข้าไม่ให้ นึกออกไหมครับ ก็คือเอาไว้กวาดออกว่าไม่เข้า ๆ แต่ถ้าเข้าไม่มีงบ ข้อมูลเป็นแบบนี้อันนั้นที่ผมเห็นว่าควรจะเชิญ ส่วนปัญหาเรื่องการเลือกตั้งที่ท่านกฤชพูดเมื่อสักครู่ ผมเชิญไปแล้ว หนังสือออกที่ท่านลงนามไปเมื่อสักครู่ผมประสานเป็นการภายในไปแล้ว ก็คือรองเลขาธิการ แสวงก็จะมา ผมคุยกับเลขาธิการแล้วว่าให้มาชี้แจงปัญหาเรื่องพรรคการเมืองที่ว่าสาขา รวมทั้งเรื่องการเลือกตั้งในวันที่ ๒๙ ด้วยนะครับ ก็ประสานหมดแล้ว หนังสือที่ท่านออก เมื่อสักครู่ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เดี๋ยวอนุกรรมาธิการจะเคลียร์ทั้งหมดเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย ทีนี้ผมเข้ามาประเด็นนี้นิดหนึ่งท่านประธานครับ เรื่องการปฏิรูปการเมือง มีอีกเรื่องที่สำคัญก็คือว่าการปฏิรูปคราวนี้ปรากฏว่าพอมาไม่ทำอะไรเลย เมื่อวันที่ ๓ เดือนธันวาคมที่ผ่านมา ครม. ใช้อำนาจ ครม. ส่งให้คณะกรรมการปฏิรูปไปปรับแผนทั้งหมดเพราะเขาเห็นว่า ไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ทีนี้เขาจะเอาวันที่ ๑๕ ก็คือที่ผ่านมา เข้าครม. ก็คือไปปรับมา แต่การสั่งให้ทำแผนในวันนั้นมันคือก่อนโควิด คือสั่งมาแล้ว เท่ากับการปฏิรูปตรงนั้น แผนเดิมที่ออกราชกิจจานุเบกษาไว้ ใช้ไม่ได้เพราะ ครม. สั่งให้ไปรื้อใหม่ แต่พอรื้อมันรื้อก่อนโควิด พอถึงโควิด มันต้องรื้ออีกรอบ เรื่องสาธารณสุขก็ดีเรื่องกฎหมาย เรื่องเศรษฐกิจมันถูกรื้อหมด ปัญหามันเป็นตรงนี้ด้วย นี่เป็นปัญหา

ทีนี้สุดท้ายท่านประธานครับ เรื่องปฏิรูปการเมือง เรื่องปฏิรูปการเมืองนี่ Fail มาก เพราะว่าประธานก็คืออาจารย์เอนก ไม่ได้ Fail ที่อาจารย์เอนกหรอก คือหลักการ แผนปฏิรูปตัวนี้มีปัญหาทุกด้าน ข้อแรกก็คือว่าเขาเน้นเรื่องพรรคการเมือง ก็คือคุมแล้ว ไม่ให้ใช้ Party-list เท่านั้นเอง ก็คือที่ให้ชี้แจงเรื่องงบประมาณที่จริงพรรคการเมืองเป็น Dream version เขาขายฝันได้ส่วนทำได้หรือไม่ได้ก็อีกเรื่องหนึ่งใช่ไหมครับ แต่นี่ไปบังคับหมด ทีนี้ประเด็นก็คือว่าในปฏิรูปการเมืองนี่ เรื่องการกระจายอำนาจไม่มีผมนี่ไปหาอาจารย์อเนกตอนนั้นแล้วไปให้ความเห็นเรื่องนี้ไว้ว่ามันไม่มีการกระจายอำนาจ อาจารย์อเนก แอบใส่เข้าไปข้อหนึ่งในการปฏิรูป มันไม่ตรงกับประเด็นปฏิรูปตามรัฐธรรมนูญ แต่อาจารย์เอนกใส่เรื่องการกระจายอำนาจเข้าไปด้วยนะครับ แต่ปัญหาตรงนี้เป็นเรื่องบวก แต่เรื่องลบก็คืออาจารย์เอนกที่ทำไว้ชุดที่แล้ว งบประมาณอาจารย์แกะแบบนี้ทั้ง ๕ ด้าน ให้งบประมาณด้านละ ๔๔.๘๗ ล้านบาทเท่ากันหมดในเวลา ๕ ปีมีแค่นี้เท่ากับงบประมาณ ในการปฏิรูปทั้งหมดมีงบโดยรวมของ ๕ ด้าน ๒๒๗.๗ ล้านบาท เท่านั้นเอง แล้วทีนี้ หลังจากนั้นพอเลือกตั้ง ชุดนี้ลาออกหมด เหลืออาจารย์วรรณธรรมกับอาจารย์ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ประชุมไม่ได้เลยตั้งแต่วันโน้นจนปัจจุบันนี้นี่เพิ่งตั้งเข้าไป เพิ่งตั้งเข้าไปตอนนี้ ประธานก็คือเป็นเลขานุการอาจารย์บวรศักดิ์แล้วก็เรียงมากรรมการของเรามีคุณสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม ก็เข้าไปเป็นนะครับ ทีนี้ประเด็นก็คือว่าเรื่องการปฏิรูปการเมืองนี่ ผมเรียนว่าผมได้ไปคุยกับอาจารย์วิษณุ เครืองาม ตอนนั้นว่าหน่วยการเมืองนี่ หน่วยอื่น ปฏิรูปเศรษฐกิจ เรามีกระทรวงการคลัง ปฏิรูปการศึกษา มีกระทรวงศึกษาธิการ แต่ปฏิรูป การเมืองไม่มีกระทรวง คือไม่มีหน่วยงานรับทั้ง ๆ ที่เป็นปัญหาใหญ่มาก ก็เลยพยายาม จะไปตั้งหน่วยงาน ทีนี้ก็พยายามแก้กฎหมายแก้กฎหมายก็คือว่าสภาพัฒนาการเมือง นี่แหละก็จะแก้กฎหมายนั้นเอามารับตัวนี้คือเอามารับการปฏิรูป อาจารย์วิษณุเห็นด้วย ก็พยายามไปแก้ผมเป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการไปยกร่าง ปรากฏว่าอาจารย์ธีรภัทร์ขอนินทาหน่อย ท่านไปขยายใหญ่มากเลย เป็นสภาจริงไปเลย ทีนี้ทางรัฐบาลเห็นแบบนั้น เขายุบทิ้งเลย เขายุบสภาพัฒนาการเมืองทิ้ง ผมก็บอกว่ามันไม่มีได้อย่างไร ตอนหลัง เราคิดว่าจะมาใช้ของสถาบันพระปกเกล้า

คือต้องการจะให้สภาเป็นคนดูแลเรื่องการปฏิรูป ตอนหลังสรุปว่าการปฏิรูปขณะนี้ไม่มีทุกอย่างเลย ไม่มีทั้งหน่วยงาน แล้วไปอยู่ที่การเลือกตั้ง การเลือกตั้งทำอะไรได้ กกต. งานหน้าที่คือการเลือกตั้ง การปฏิรูปการเมืองเท่ากับไม่มีหน่วยงานใด ๆ เลย เพราะฉะนั้นจุดล้มเหลวที่สุดของการปฏิรูปอันนี้ข้อที่สำคัญที่สุดในระบบการเมืองก็คือการปฏิรูปการเมือง ไม่รู้จะว่าอย่างไร ก็ว่าไปแล้วละ ขอบคุณครับ”[๔๘๖]

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน กรรมาธิการ

“ก็คงด้วยความห่วงใยเช่นเดียวกับเพื่อนกรรมาธิการทั้งหลาย เราต้องยอมรับความจริงว่าเรื่องของการปฏิรูปเราพูดกันมานานเต็มที หลายยุคหลายสมัย แล้วก็พูดจากันมากขึ้น ๆ ในยุคหลัง ๆ ทั้งก่อนการยึดอำนาจ ทั้งก่อนการมีรัฐบาลใหม่ ก็เข้าใจดีว่าเรื่องของการปฏิรูปไม่ใช่เรื่องง่าย ยุ่งยาก แต่ว่าอย่างไรก็ตาม ผมคิดว่าถ้าปล่อยให้อยู่ในสภาพเช่นนี้ความเชื่อมั่นความศรัทราของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลหรือแม้กระทั่งหน่วยงานของรัฐก็ดูเป็นเรื่องที่น่ากังวลเป็นอย่างยิ่ง ผมคิดว่าทางหนึ่งที่น่าจะทำได้ ซึ่งควรทำอย่างยิ่ง จะถือว่าเป็นข้อเสนอแนะต่อฝ่ายเลขานุการ คือสภาพัฒน์ หรือถ้าตรงตัวที่สุดผมเข้าใจว่าจะเรียกว่าเป็นข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมาธิการติดตามเสนอแนะและเร่งรัดการปฏิรูป ผมคิดว่าก็คงจะกล่าวได้ ผมคิดว่าคงน่าจะมีกระบวนการของการเรียงลำดับความสำคัญของปัญหาเป็นตัวตั้งขึ้นมา ผมคิดว่าตรงนี้น่าจะเป็นประโยชน์ครับ ในส่วนที่ว่ากันไปตามกลไกรัฐอย่างที่ท่านจากสภาพัฒน์พูดเมื่อสักครู่ว่าหลายหน่วยดูจะยังไม่พยายามที่จะปฏิรูป ซึ่งจะเรียกว่าเป็นขาดจิตวิญญาณของการปฏิรูปก็คงจะว่าได้ แต่ก็น่าจะเป็นหน้าที่ของทั้ง ๒ หน่วยที่จะต้องเร่งรัดกันทำต่อไป ที่ผมพูดถึงการจัดลำดับความสำคัญก็คือว่าผมคิดว่าถ้าเรานำเอา ๑. คือปัญหาที่อยู่ในความสนใจของประชาชนมาเป็นตัวตั้ง กับอันที่ ๒ ผมคิดว่าทั้งหน่วยงานน่าจะคาดหมายได้ว่ามันมีปัญหาอะไรที่เผชิญหน้าสังคมอยู่ในขณะนี้ ซึ่งควรจะได้เร่งรัดจัดการให้มีการปฏิรูปเสียที ผมคิดว่าถ้าเอา ๒ หลักการนี้เป็นตัวตั้ง ผลงานที่ออกมาจะปรากฏชัดขึ้นต่อปัญหามากขึ้น แล้วก็ได้รับความเชื่อมั่น ความศรัทธาจากประชาชนมากขึ้น ง่าย ๆ ว่าในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมของประเทศได้รับการพูดจาถึงกันมากเป็นพิเศษ หน่วยงานของรัฐอย่างน้อย ๒ หน่วย คือ ๑. สำนักงานอัยการสูงสุด กับ ๒. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์มาก แล้วถ้าหันมาดูเรื่องราวของการปฏิรูปที่มีอยู่ทั้งในกฎหมายทั้งในรายงานของคณะกรรมการปฏิรูปเองจะเห็นชัดว่ากระบวนการยุติธรรมดูจะเป็นปัญหาหลักปัญหาหนึ่งที่ได้มีการหยิบยกขึ้นมาพูดจาไว้ในรายงานเกือบจะครบถ้วนบริบูรณ์ทีเดียวครับ ได้มีการพูดถึงกำหนดเวลาที่อาจจะต้องกำหนดกันสักทีล่ะมั้งสำหรับกระบวนการบางสิ่งบางอย่าง ว่าต้องสิ้นสุดภายในเวลาเท่านั้นเท่านี้ มีการพูดถึงกระบวนการสอบสวนความเชื่อมรอยต่อระหว่างอัยการกับพนักงานสอบสวนค่อนข้างจะชัดเจนพอสมควร แต่ว่าก็เป็นเรื่องที่มีอยู่ในรายงานเท่านั้นเอง ผมยังคิดว่าถ้ากระบวนการเหล่านี้ได้มีการปฏิรูปอย่างจริงจังในเวลาที่ผ่านมา บางทีจะลดปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ลงได้มากตามสมควร สำคัญที่สุดก็คือว่าคงลดการวิพากษ์วิจารณ์ของทุกภาคส่วนของสังคมในเวลานี้ ซึ่งยังคาดว่าคงจะว่ากันอีกยาวนานพอสมควร แล้วผมคิดว่ากรณีเช่นนี้ถ้าสำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปแห่งชาติไม่ได้มีคำตอบให้สังคมได้รับรู้รับทราบตามสมควรว่าเป็นเรื่องที่กำลังเร่งรัดจัดการกันอยู่ ผมคิดว่าความเชื่อมั่นความศรัทธาของประชาชนก็เป็นเรื่องที่น่ากังวลมาก เพราะฉะนั้นจะถือว่าตรงนี้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับ ๒ หน่วยงาน ผมคิดว่าผมอยากให้คิดเช่นนั้น แล้วอยากให้ลงมือเร่งรัดกันอย่างจริงจัง ในส่วนที่ไม่ค่อยเอาไหนไม่ค่อยมีจิตวิญญาณก็ว่ากันไป แต่ว่าในส่วนประเด็นสำคัญ ๆ ทั้ง ๒ ส่วนนี้ คือ ๑. อยู่ในความสนใจของประชาชน ๒. เป็นปัญหาที่สังคมนี้กำลังเผชิญหน้าอยู่หรืออาจจะเผชิญหน้าเพิ่มขึ้นในเวลาอีกไม่ช้า

---

[๔๘๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ผมดูในรายงานก็มีอีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะสำคัญมากเหมือนกันครับ ได้มีการพูดถึงกลไกของการขจัดความขัดแย้งโดยสันติวิธี ผมคิดว่าตรงนี้ก็สำคัญมากครับ ต้องยอมรับความจริงว่าขณะนี้สังคมไทยของเรายังก้าวข้ามสิ่งนี้ไม่ได้ ความขัดแย้งอย่างรุนแรงซึ่งไม่ใช่สันติวิธีแน่นอน ดูมีทีท่ามีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นขนาดหนักในประเทศนี้ครั้งหนึ่งครับ อาจจะไม่ยิ่งหย่อนกว่าในอดีตที่เคยเป็นมา เพราะฉะนั้นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการให้มีการปฏิรูปในส่วนสำคัญที่ว่านี้ผมคิดว่านี่ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง

ประเด็นสุดท้ายก็คงคล้าย ๆ กับท่านกรรมาธิการวิปนิกรพูดเมื่อสักครู่ ต้องยอมรับว่าสถานการณ์การระบาดของโรคโควิดขนาดหนักทั้งในประเทศทั้งระดับโลกดูจะมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตกันมากมายเป็นพิเศษ เอาง่าย ๆ ว่าในทางเศรษฐกิจก็เห็นทำกันมาเกือบจะครบถ้วนบริบูรณ์ แต่ว่าเมื่อสถานการณ์มันเปลี่ยนเช่นนี้ผมคิดว่าก็น่าจะได้มีการปรับปรุงตามสมควร ผมเชื่อมั่นว่าระบบเศรษฐกิจที่พึ่งหวังอยู่กับการส่งออกกับการท่องเที่ยว ซึ่งดูจะเป็นรายได้หลักของประเทศในเวลาที่แล้วมา ถึงบัดนี้มันเปลี่ยนแล้วเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ผมคิดว่าน่าจะเป็นเรื่องใหญ่สำหรับประเทศไทยเวลานี้ เพราะฉะนั้นเหล่านี้ผมคิดว่าเป็นส่วนที่ทางสำนักงานหรือทางคณะกรรมการรายสาขาที่เกี่ยวข้องน่าจะได้จัดดำเนินการให้มีการปรับปรุงกันอีกมากมายตามสมควร ซึ่งคงไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจอย่างเดียวกับหลาย ๆ เรื่อง ที่เริ่มจะมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตกันใหม่แล้วในประเทศนี้ ผมคิดว่าทั้งหมดนี้ก็อยากให้ถือเป็นข้อเสนอแนะต่อทั้ง ๒ หน่วยงาน เพื่อได้นำเอาหลักการของการเรียงลำดับความสำคัญเข้ามาดำเนินการเพื่อตอบโจทย์ของประเทศก็คงเท่านี้ครับ ขอบคุณมากครับ”[๔๘๗]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“กรรมาธิการ ผมอยากจะนำเรียนอย่างนี้ว่าในส่วน หลักการเขียนรัฐธรรมนูญ ปกติแล้วรัฐธรรมนูญมีหน้าที่เพียงแค่กำหนดผังความสัมพันธ์ ระหว่างการใช้อำนาจในรัฐ การที่จะเอายุทธศาสตร์ชาติก็ดี การปฏิรูปประเทศเข้ามาใส่ก็ดี มันเป็นสิ่งที่เกินความจำเป็นทำไมผมถึงพูดเช่นนั้นก็เพราะว่าปกติแล้วการออกแบบ constitutional design เวลารัฐจะใช้อำนาจแล้วก็มีตัวแทนของประชาชนก็คือสภามีส่วนที่ เป็นรัฐบาลก็คือใช้อำนาจในทางบริหารมีศูนย์อำนาจตุลาการแต่ที่เรากำลังเผชิญอยู่ในรอบ หลายเพราะว่าเราสถาปนาอำนาจที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ เต็มไปหมดเลยแล้วทุกส่วนมีบทบาทอย่าง มีนัยสำคัญต่อการให้กระบวนการทางการเมืองมันยุ่งเหยิง ไม่พอใจตรงนี้ก็ยกไปร้องกับ หน่วยงานนี้ ไม่พอใจใครก็ไปร้องมาตรานี้สิ่งนี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ๑๐๐ ปีก่อน ที่เราเรียกว่า constitutional Hardball โดยการใช้ไม้แข็งทางรัฐธรรมนูญ โดยการใช้รัฐธรรมนูญ เป็นเครื่องเข่นฆ่าทางการเมือง constitutional design แบบนี้แบบที่เอายุทธศาสตร์ ๒๐ ปีไปใส่คนร่างก็ตายไปแล้ว แล้วอย่างที่ผมนำเรียนหลายครั้งว่าสิ่งที่เราเผชิญ เรากำลังเผชิญกับ โลกที่มัน Disruptive มาก ๆ อาชีพหลาย ๆ อาชีพหายไปแล้วใครจะคิดว่าในทางเศรษฐกิจ อาชีพอย่างแอร์โฮสเตสอาชีพอย่างนักบินจะตกงานกะทันหัน ความเปลี่ยนแปลงมันจะมา โจมตีอย่างในวินาทีที่เราไม่ทันตั้งตัวและขณะนี้อย่างที่ท่านกรรมาธิการหลายท่านได้เกริ่น นำไปตอนช่วงแรก ๆ แล้วว่ามันจะสะเทือนมาก ๆ เมื่อการกำหนดนโยบายที่มันกระจัด กระจายแบบนี้มันทำให้การกำหนดนโยบายที่เป็นเอกภาพมันทำไม่ได้แล้วทำไม่ได้ปุ๊บสิ่งที่ เกิดขึ้นก็คือรัฐบาลจะต้องมี Commitment กับหน่วยงาน กับองค์กรที่ผมเรียกว่าอำนาจที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ เหล่านี้ มันกลายเป็นว่ารัฐบาลไม่สามารถที่จะมีความกล้าหาญพอ ถึงมีความกล้า หาญพอก็ไม่สามารถที่จะสร้างอะไรใหม่ ๆ ถ้าลองเทียบกับในระบบของอังกฤษในระหว่างที่ พรรคการเมืองหาเสียงนโยบายต่าง ๆ เมื่อเข้าสู่สภาฝ่ายค้านเองก็จะเคารพสิ่งที่รัฐบาลได้ไป สัญญากับประชาชนไว้ ยิ่ง House of Lord

---

[๔๘๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ไม่ต้องพูดถึงเลยครับแทบจะไม่แตะและไม่แตะ มาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้วในมาตรการที่สัมพันธ์กับประชาชน เขาจะไม่ใช้อะไรพร่ำเพรื่อ แบบนี้จริง ๆ ของประเทศไทยถ้าเราพูดกันตามจริงเราถามว่าดีไซน์ของระบบราชการในรอบ หลายสิบปีที่ผ่านมาสภาพัฒน์เพียงพอหรือไม่ในการกำหนดนโยบายผมว่ามากและเกินพอ สิ่งที่เกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็คือฉบับซึ่งนักวิชาการหลายท่านพยายามอธิบายแล้วว่า มันเป็นความพยายามจะ Recreate สิ่งที่เคยเกิดขึ้นในยุคของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๒๑ แต่แทนที่จะให้บทบาทนั้นกับหน่วยราชการก็ไปเพิ่มเสียใน สภาปฏิรูปในหน่วยที่ต้องทำหน้าที่ปฏิรูปปกติแล้วองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายคือ รัฐบาลเท่านั้นครับ เมื่อเกิดองค์กรที่เป็นอำนาจที่ ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ปุ๊บมันก็จะเกิดความเละตุ้มเป๊ะแบบนี้ครับเหมือนที่ท่านอาจารย์เอกพันธ์ขออนุญาตเอ่ยชื่อนะครับว่าเวลาหน่วยที่ไปปฏิบัติไปเขียนจริง ๆ แล้วมันเหนื่อยมาก แล้วในเวลาที่เรากำลังรอนวัตกรรมในทางวิชาการมันทำไม่ได้เลยเพราะว่าเวลานักวิจัยจะเขียนโครงการเขาบอกไว้เลยว่ามันต้องตอบ ยุทธศาสตร์ชาติข้อไหนอันนี้คือสิ่งที่มันเป็นขีดจำกัด เป็นกรอบจำกัดมิให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแน่นอนครับผมคิดว่าหลายท่านก็คงกังวลว่าสถาบันทางการเมือง สถาบันทาง ประเพณีซึ่งกำลังถูกท้าทายอย่างมากในหลายเวทีจะทำอย่างไรแต่เราไม่มีทางเลยในทางกลับกันไม่มีทางที่จะไปห้ามปรากฏการณ์ที่เรากำลังเกิดขึ้นขณะนี้เมื่อเป็นเช่นนี้ผมคิดว่าขออนุญาตนำเสนอว่าในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศควรจะเอาออกให้ไปอยู่ในส่วนอื่นของกฎหมายที่เราใช้ของระเบียบราชการบริหารแผ่นดินที่เราใช้และนอกจากนี้ผลร้ายของมันก็คือว่าเมื่อกระบวนการของรัฐธรรมนูญยิ่งซับซ้อนมากขึ้นมันก็เปิดช่องให้นักเทคนิคทางกฎหมายมาตีความถูกบ้างผิดบ้าง แล้วผมอยากจะเชื้อเชิญ ท่านลองกลับไปดูงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นนะครับที่บอกว่าจำนวนมาตราของรัฐธรรมนูญไทยมันเริ่มฉบับแรกแค่ ๓๙ มาตรา ฉบับ ๒๔๗๕ ที่ใช้ยาวนานที่สุดแค่ ๖๘ มาตรา ฉบับปี ๒๕๒๑ มีแค่ ๒๐๖ มาตรา ไปยืดยาวมากก็คือปี ๒๕๔๐ คือ ๓๓๖ มาตรา ฉบับปัจจุบันอยู่ที่ ๒๗๙ มาตรา ซึ่งดีขึ้นแต่คำถามคือมันจำเป็นจะต้องมีการปฏิรูปบวกกับยุทธศาสตร์ชาติหรือเปล่า อันนี้ด้วยความเคารพนะครับ ที่กรรมาธิการได้อธิบายไว้ว่ามันเป็นชั้นที่ ๑ ชั้นที่ ๒ ชั้นที่ ๓ ผมยังคิดว่ามันทำให้เกิดเจ้าภาพ มากเกินไป รัฐบาลใด ๆ ที่มาเป็นรัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะไม่สามารถเผชิญกับ ความท้าทาย ความเปลี่ยนแปลง ความผันผวนของระบบเศรษฐกิจโลกได้เลย เพราะฉะนั้นในความเป็นจริงแล้วรัฐธรรมนูญประเทศใด ๆ ก็ตามจะไม่ใส่หรือสถาปนาอำนาจที่ ๔ ๕ ๖ ๗ แบบนี้ เพราะในความเป็นจริงแล้ว Real Politics ของการพัฒนาประเทศก็คือการดำเนินนโยบาย การผลักดันนโยบายของตัวเองให้เป็นวาระแห่งชาติและสามารถ Implement นโยบายนั้นให้เกิดดอกเกิดผลแก่ประชาชน การสร้าง Implementation Structure ที่มัน ซับซ้อนแบบนี้ทำให้เกิด ๑. ความล่าช้า ๒. ความซ้ำซ้อน ๓. โอกาสที่จะนำไปซึ่งการใช้ ประเด็นในการต่อสู้ขับเคี่ยวหักล้างทางการเมืองเอาเป็นเอาตายอย่างไร้สาระดังที่เราเห็นอยู่ เป็นระยะ ๆ ขอบพระคุณครับท่านประธาน”[๔๘๘]

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

“ขออภิปรายแสดงความคิดเห็นตรงนี้เพื่อบันทึกเอาไว้เป็นหลักฐานของรายงานการประชุม เรื่องของยุทธศาสตร์ชาติก็ดี เรื่องแผนการปฏิรูปประเทศก็ดี ผมเห็นด้วยว่าเป็นสิ่งจำเป็น เป็นเรื่องที่ดีมาก หลากหลายประเทศเขาก็ทำกัน ผมเข้าใจว่าทางท่านนายกประยุทธ์ท่านก็ยกตัวอย่างหลายครั้ง ทั้งกรณีของสิงคโปร์ก็ดีของมาเลเซียก็ดี หรือหลากหลายประเทศในยุโรปที่เขาทำกันสำเร็จ ดังนั้นตัวการมีแผนการปฏิรูปมียุทธศาสตร์ชาติผมเห็นด้วย แต่สิ่งที่ผมไม่เห็นด้วยนั่นก็คือ เรื่องของวิธีการที่เราทำกันอยู่ในปัจจุบัน เรื่องวิธีการนั่นก็คือว่ามีหลากหลายเหตุผล ประการที่ ๑ คือเราปฏิเสธไม่ได้ว่ายุทธศาสตร์แล้วก็แผนการปฏิรูปประเทศที่กำลัง

[๔๘๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ดำเนินการอยู่นี้มันเป็นผลพวงสืบเนื่องจากการรัฐประหารโดย คสช. แล้วก็รัฐบาล คสช. เป็นเจ้าภาพตั้งแต่เริ่มต้น แล้วก็สืบเนื่องด้วยการฝังมันเข้าไปอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถ้าเราลองเปรียบเทียบยุทธศาสตร์หรือแผนการปฏิรูปประเทศของหลากหลายประเทศที่ตัวท่านนายกยกมา ไม่ว่าจะเป็นสิงคโปร์ มาเลเซีย หรือหลากหลายประเทศในยุโรปนี้มันเกิดจากรัฐบาลจากการเลือกตั้ง ประเทศจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ต้องมี Roadmap ของประเทศว่าจะเดินไปในทิศทางใด ไม่มีใครปฏิเสธหรอกครับ เพียงแต่ว่าคนที่เขาจะมาทำนั่นคือรัฐบาลจากการเลือกตั้ง มาจากพรรคการเมืองที่คิดกันขึ้นมาแล้วเอาไปลงหาเสียง แล้วได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแล้วก็ผลักดันกัน ไม่ได้มีใครเขาทำโดยวิธีการแบบนี้ ทีนี้ประการที่ ๒ คือผมเห็นว่าการเขียนเรื่องการปฏิรูปประเทศมันไม่มีความจำเป็นต้องใส่ลงไปในรัฐธรรมนูญ ถ้าเราลองดูบทบัญญัติในเรื่องแผนการปฏิรูปประเทศเมื่อกี้ท่านอาจารย์โภคินได้อภิปรายมาแล้ว มันเยอะมากหลากหลายประเทศ หลากหลายเรื่องมากเต็มไปหมดเลย แล้วก็จับมันเข้ามาใส่ในรัฐธรรมนูญ โดยลักษณะของบทบัญญัติในเรื่องการปฏิรูปประเทศมันไม่ใช่เป็น Legal norms มันไม่ใช่กฎเกณฑ์ทางกฎหมาย มันเป็น Policy เป็นนโยบาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเรายอมให้มีเรื่อง Policy ใส่เข้าไปรัฐธรรมนูญอยู่แค่เรื่องเดียวเท่านั้น ซึ่งผมก็เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมี แต่เราใส่กันมาโดยตลอด นั่นก็คือหมวดที่ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เรามีเรื่องนี้ไปแล้ว ณ วันนี้เรามีเพิ่มอีกหมวดหนึ่งครับ เรื่องการปฏิรูปประเทศ มันเลยกลายเป็นเหมือนคุณเอา Policy เอา Roadmap ประเทศใส่เข้าไปในรัฐธรรมนูญมันผิดฝาผิดตัวกัน ธรรมชาติของแผนนโยบายมันไม่ใช่รัฐธรรมนูญโดยตัวมันเอง แต่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ประสงค์เรื่องนี้ใส่เข้าไปก็เพราะว่าอยากจะให้มันศักดิ์สิทธิ์ อยากจะให้มันอยู่สูงสุด อยากให้เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ อยากให้ใครเข้ามาเปลี่ยนมาแก้มันไม่ได้ ให้มันอยู่ในรัฐธรรมนูญ เหตุผลประการที่ ๓ คือการกำหนดเอาไว้อย่าง Strict มาก เขียนเข้าไปถึงระดับรัฐธรรมนูญ มันทำให้ในท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลจากการเลือกตั้งแต่ละชุดขาดความเป็นอิสระในการออกแบบนโยบายในการดำเนินนโยบาย นานวันเข้าผ่านไปเรื่อย ๆ มันจะกลายเป็นระบบ Bureau crazy ระบบอมาตยาธิปไตย รัฐราชการอีกแบบหนึ่ง เราพยายามพูดเรื่องนี้มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๐ เรามีความคิดเรื่องปฏิรูประบบราชการมาตั้งแต่ท่านอาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช มีการปฏิรูปการเมืองสมัยท่านอาจารย์มารุตเป็นประธาน และท่านบรรหารท่านเอาไปปฏิบัติต่อเป็นรูปธรรม เราพูดเรื่องนี้กันมาโดยตลอด แต่วันนี้มันย้อนกลับมา มันทำให้รัฐราชการมันบวมขึ้นมันใหญ่ขึ้น เพราะแผนปฏิรูปนี้ละครับ คือรัฐบาลขาดความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบาย เมื่อก่อนรัฐบาลแต่ละชุดเต็มที่ก็จะถูกคนที่ต้องขี่คอเขาหรือว่าต้องโต้ต้องสู้ด้วยกันบ่อย ๆ ก็เพียงแต่สภาพัฒน์ เดี๋ยวนี้นะครับ มีหลายชั้นมาก มันเหมือนเป็นขนมชั้นอยู่ ๒ ชิ้นใหญ่ ๆ ขนมชั้นชิ้นแรกคือชิ้นที่ว่าด้วยแผนทั้งหลาย บนสุดก็คือยุทธศาสตร์ชาติ เสร็จแล้วท่านก็มีแผนแม่บทในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ เสร็จแล้วท่านก็มีแผนปฏิรูปประเทศ แล้วก็ยังมีแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญอีก แล้วก็มีแผนสภาพัฒน์ที่ออกมาตามกฎหมายของสภาพัฒน์ เสร็จแล้วก็มีนโยบายรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาหลายชั้นมากครับ แล้วไม่รู้อะไรก่อนอะไรหลัง มันสับสนอลหม่านไปหมด ก็กลายเป็นว่าระบบราชการประจำทุกวันนี้ต้องเสียเวลาเสียทรัพยากรกับการทำแผน ขนมชั้นก้อนที่ ๒ มันเป็นองค์กรที่ซ้อนกันเต็มไปหมด มีศาลรัฐธรรมนูญ ศาลต่าง ๆ องค์กรอิสระอยู่บน มีพวกคณะกรรมการยุทธศาสตร์ต่อกรรมการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ แล้วก็มีวุฒิสภา แล้วก็มาคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรนี้น่าจะอยู่ล่างสุด มันเป็นลำดับปิรามิดแบบนี้หลายชั้นหลายตอนมาก มันกลายเป็นว่าองค์กรที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนลงไปอยู่ในระนาบต่ำที่สุด ในขณะที่มีองค์กรที่มาจากราชการประจำ องค์กรที่มาจากการแต่งตั้งอยู่ข้างบน นานวันเข้าบังเอิญว่ารัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลที่สืบทอดอำนาจมาจากครั้งที่แล้วก็ดูเหมือนจะไม่มีปัญหาอะไร หลายเรื่องท่านพูดเอาไว้ตั้งแต่เป็นรัฐบาล คสช. วันนี้ท่านก็ยังไม่ได้ทำ ซึ่งผมเสียดายมากนะครับ คือเรื่อง Guillotine กฎหมาย ที่เมื่อกี้ท่านอาจารย์โภคินพูดไป ผมจาได้ว่าสมัยท่านประยุทธ์ยังเป็นนายกสมัย คสช. ท่านอาจารย์

บวรศักดิ์เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบเรื่องนี้ ท่านกอปศักดิ์ ภูตระกูล ก็สนับสนุนเรื่องนี้ พูดอยู่หลายครั้งตอนที่ท่านเป็นรัฐมนตรีอยู่ แต่ในท้ายที่สุดตอนนี้ยังไม่เกิดขึ้นเลยครับ เรื่อง Guillotine กฎหมาย คือมันมีกฎหมายจำนวนมากที่เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของคนเราก็ไม่ได้เข้าไปรื้อมัน ทั้ง ๆ ที่มีการทำเสร็จหมดแล้ว ผมอ่านดูแล้วเขาเขียนเลยว่าจะเป็นเลิศฉบับนั้นฉบับนี้เต็มหมดเลย หลายอันผมยังหยิบยืมมาใช้ทำนโยบายของพรรคสมัยที่ยังมีพรรคอยู่ แต่ตอนนี้ไม่ได้ทำอะไรเดินต่อหน้าต่อเลยเสียดายมาก เสียงบประมาณไปมหาศาล จ้างนักวิจัยจากต่างประเทศ จ้างวิทยากรจากต่างประเทศมาบรรยายหลายครั้งหลายหน แต่ในท้ายที่สุดทำเสร็จแล้วไม่มีใครเอาไปทำต่อ เพราะฉะนั้นแล้วถ้าสมมุติลองพลิกในมุมกลับ ถ้าเกิดเป็นรัฐบาลจากการเลือกตั้งชุดอื่น ๆ ที่ไม่ได้มาจากการสืบทอดอำนาจนานวันเข้ายุทธศาสตร์ก็ดี แผนการปฏิรูปประเทศก็ดี มันจะกลายเป็นหอกที่มาทิ่มแทง นานวันเข้ามันจะกลายเป็นว่าถ้ารัฐบาลชุดไหนที่มีบางฝ่ายไม่ชอบคุณไม่ทำตาม คราวนี้คุณอาจจะโดนหลุดออกไปจากตำแหน่งได้ เพียงเพราะคุณไม่ได้ทำตามยุทธศาสตร์หรือทำตามแผนการปฏิรูปประเทศ เหตุผลประการที่ ๔ นี่เป็นเหตุผลในเรื่องในทางปฏิบัติ หลังจากที่ผมมีประสบการณ์ได้เข้าไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ ๑๐ เดือน ๒๘ วัน ก็มีแผนปฏิรูปประเทศที่ต้องเข้ารายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรทุก ๆ ๓ เดือน ก็ได้พบเห็นเรื่องพวกนี้ แล้วก็ได้อ่านเอกสารต่าง ๆ ผมพบว่า ในท้ายที่สุดในการปฏิบัติมันกลายเป็นภาระงานหรือ Work load ให้กับข้าราชการประจำเพิ่มมากขึ้น ๆ แทนที่คุณจะไปปฏิบัติไปคิดไปอ่านทำให้มันเกิดผล ทุกวันนี้ต้องมาโม่อยู่กับเอกสาร มาโม่อยู่กับเอกสารทุกวันเลย เพราะ ๓ เดือนมันเร็วมากนะครับ เดี๋ยวมาใหม่ ๆ เสียเวลากับการทำเอกสารจำนวนมาก เสียเวลากับการจัดประชุม เสียเวลากับการเขียนแผน แต่ในท้ายที่สุดมันไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอะไรขึ้นเลย คือ Trend แนวโน้มในการเอาข้าราชการไปโม่อยู่กับงานเอกสารมันเกิดขึ้นมากนะครับ ผมมาจากแวดวงมหาวิทยาลัย พอกฎเกณฑ์ของ กพอ. เอามาใช้กฎเกณฑ์อะไรต่าง ๆ มาใช้ อาจารย์มหาวิทยาลัยหลัง ๆ ก็แทบจะไม่มีเวลาทำวิจัยแล้วครับ ต้องมาปั้นเอกสาร Work load รายปี ประเมินตัวชี้วัดอะไรต่าง ๆ เต็มไปหมด ทุกวันนี้ข้าราชการทุกกระทรวงแทบจะต้องมาเจอเรื่องนี้ ต้องมาทำแผน ทุก ๆ ๓ เดือน แล้วก็รายงานสภาผู้แทนราษฎร มันไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม แล้วต่อไปมันจะกลายเป็นสิ่งที่ผมใช้คำนี้ ผมใช้ในที่ประชุมสภาไปแล้ว นั่นก็คือมันเป็นอุตสาหกรรมการปฏิรูปประเทศ คือมันจะเวียนกันอยู่แค่นี้ คนหน้าเดิม ๆ วนกันอยู่เดิม ๆ ทำรายงาน ก่อนผมเดินทางมาประชุมวันนี้ออกจากบ้านก็นั่งดูว่าแผนการปฏิรูปประเทศที่ผมได้รับแจกมาเอกสาร โอ้โห้ ตั้งไว้สูงมากนะครับ มันเยอะจริง ๆ เต็มไปหมดเลย เพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติสิ่งที่เกิดผลลัพธ์เป็นรูปธรรมมันกลับไม่เกิน มันกลายเป็นภาระงานเรื่องงานเอกสาร เรื่องงบประมาณแผ่นดินมากกว่า แล้วในท้ายที่สุดที่ผมกังวลใจอย่างยิ่งคือถ้าวันข้างหน้าเราจะมีการแก้รัฐธรรมนูญกันต่อ ที่ผ่านมาเวลาเรายกร่างรัฐธรรมนูญนี้ มันจะมีอยู่หมวดหนึ่งที่เปิดทางเอาไว้ให้กับทุก ๆ กลุ่มผลประโยชน์ ทุก ๆ ความต้องการได้เข้ามาใส่เรื่องที่ตัวเองชอบ หมวดนั้นก็คือหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ คนโน้นก็จะเอาอย่างนี้ คนโน้นก็จะเอาอย่างนี้ อาจจะเป็นทางลงของผู้ร่างรัฐธรรมนูญว่าจะทำอย่างไรให้ทุกกลุ่มทุกฝ่ายพอจะรับกันได้กับรัฐธรรมนูญ ก็จะเอาวาระของแต่ละคนใส่เข้าไปอยู่ในแนวนโยบายแห่งรัฐ ตอนนี้เรามีอีกหมวดหนึ่งแล้วครับเรื่องการปฏิรูปประเทศ ก็คือเป็นเหมือนแกงโฮะเลยครับ ทุก ๆ คนต้องการอะไรใส่เข้าไปให้หมด ใส่เข้าไป ๆ ใส่ให้หมด มันเลยกลายเป็นเรื่องประหลาดที่ว่ารัฐธรรมนูญไทยจำนวนตัวอักษร จำนวนหน้ากระดาษ จำนวนมาตราที่มากคือ ๒ หมวดนี้ มันไม่ได้ไปพูดเรื่องดุลยภาพของสถาบันการเมืองต่าง ๆ นี่คือความเห็นผมทั้งหมดนะครับ สรุปก็คือผมเห็นด้วยว่าประเทศต้องมียุทธศาสตร์ ประเทศต้องมีแผนปฏิรูป แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่ทำกันอยู่ในปัจจุบันผ่านช่องผ่านรัฐธรรมนูญและระบบราชการประจำครับ ขอบคุณครับท่านประธาน”[๔๘๙]

---

[๔๘๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“เท่าที่ได้ฟังท่านผู้ชี้แจงผมเองมีความรู้สึกซึ่งไม่แน่ใจว่าถูกต้องหรือเปล่า อาจจะต้องถามท่านผู้ชี้แจงว่าในส่วนยุทธศาสตร์ชาติ แล้วก็มีแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ยังมีแผนปฏิรูปประเทศ แล้วก็มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของสภาพัฒน์เอง ไม่รวมถึงแผนเกี่ยวกับเรื่องความมั่นคง ผมเข้าใจว่าสภาพัฒน์เป็นกลไกสำคัญเลยใช่ไหมครับ เป็นเหมือนกับฝ่ายเลขานุการในการทำให้เกิดแผนเหล่านี้ขึ้นมาซึ่งแน่นอนครับผมเองก็เคยอยู่ฝ่ายเลขานุการตั้งแต่สมัยทำงานใหม่ ๆ เรารู้ดีครับว่าสิ่งที่กรรมการได้พิจารณาต่าง ๆ ก็ถูกชงมาจากฝ่ายเลขานุการทั้งสิ้นนั่นล่ะ ถ้าไม่มีฝ่ายเลขานุการที่เข้มแข็งนะครับกรรมการก็ไม่มีผลงานหรอก เพราะฉะนั้นสิ่งที่ผมเข้าใจก็คือพูดง่าย ๆ ว่า ทุกอย่างขนาดกรณีลูกเกิดก่อนแม่อย่างนี้ แผนปฏิรูปประเทศเกิดก่อนยุทธศาสตร์ชาติถามว่ามันจะขัดกันไหม ผมก็เชื่อว่าไม่ขัดกันเท่าไรหรอก เพราะว่าคนชงคนเดียวกัน แต่ถามว่าในกรณีสภาพัฒน์ซึ่งชงเอง สภาพัฒน์เองก็ไม่ได้ชงเองทั้งหมดหรอกครับผมเชื่อ ก็ต้องอาศัยมือไม้จากกระทรวงต่าง ๆ นั่นล่ะในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ซึ่งสภาพัฒน์อาจจะไม่ชำนาญก็ต้องถามเขา แล้วสภาพัฒน์ก็มาจับรวบรวม ทีนี้สิ่งที่เห็นก็คือแผนสารพัดแผนที่เกิดขึ้นมันเกิดจากกลไกของระบบราชการโดยแท้เลย โดยแท้เลยนะครับ ถามว่าประเทศที่จะเดินไปโดยใช้กลไกระบบราชการมาคิดให้แทนนี่มันจะเดินไปได้ดีขนาดไหน ถ้าเกิดเดินไปได้ดีประเทศไทยก็คงไปไกลมากแล้ว เพราะระบบราชการก็คิดมาให้เรานานมากแล้ว แต่เรายังเห็นว่าระบบกลไกจากภาคประชาชนหรือจากภาคการเมืองถ้าเกิดได้กลไกที่ดี ได้ตัวแทนที่ดี มันมีแนวความคิดมาใหม่ของแต่ละประเทศเห็นไหมครับ รัฐบาลที่มาจากประชาชน แล้วก็มีนโยบายดี ๆ ของแต่ละประเทศซึ่งมาจากผู้ที่ถูกเลือกตั้งขึ้นมานี่มันจะมีความเปลี่ยนแปลงในประเทศเหล่านั้น ทีนี้ของเราขณะนี้ประเด็นคือสารพัดแผนซึ่งเกิดขึ้นโดยระบบราชการ พูดง่าย ๆ ว่างบประมาณแผ่นดินที่มีอยู่ทั้งหมดใช้ไปเฉพาะกับแผนของท่านนี่นะครับ รัฐบาลที่มาไม่ว่ามาจากไหนก็ตามแต่แทบจะไม่ต้องทำอะไรใหม่แล้ว ไม่มีงบประมาณแล้วครับไม่มีแล้ว แล้วถ้าถามถึงว่าแผนต่าง ๆ ที่ทานี่ ถ้าถามผมนะครับ ผมอยู่ระบบราชการมาก่อนถามว่ามีการผ่ากลไกระบบราชการตามที่ควรจะทำหรือเปล่า ยกตัวอย่างง่าย ๆ มีเป้าหมายไหมว่าลดบุคลากรในระบบราชการลงอย่างน้อย ๓๐ เปอร์เซ็นต์ มีไหมครับเป้าหมายอย่างนี้ ใคร ๆ ก็รู้อยู่ว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่มีเยอะแยะระบบราชการกินภาษีอากร รายได้ของระบบราชการที่เราเก็บได้นี่จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายข้าราชการประจำกับค่าใช้จ่ายประจำก็หมดแล้ว ถ้าไม่ลดคนกลไกระบบราชการลงไม่มีทางที่ไปได้รอด แล้วข้าราชการก็ได้เงินเดือนไม่เยอะด้วยเพราะคนเยอะไป ท่านประธานเคยอยู่ราชการท่านประธานก็จะทราบว่าบางหน่วยงานลดลงไปครึ่งหนึ่ง ผลงานทำได้เหมือนเดิม ขอให้ทำเพียงแค่ ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ของเอกชนเท่านั้นเอง บางหน่วยงานทำงานเยอะจริง แต่ว่าหลายหน่วยงานนี่พูดง่าย ๆ เราใช้คนโดยไม่จำเป็น แต่ตรงนี้ถามว่ามีไหมในแผน ซึ่งยากที่จะมีเพราะว่าราชการเป็นคนทำครับ แล้วถามว่ากลไกอย่างที่ท่านอาจารย์โภคินบอก อาจารย์ปิยบุตรพูด Regulatory Guillotine จะเกิดขึ้นไหม ก็ไม่ค่อยเกิดหรอกครับ เพราะว่าถ้าตัดกลไก ตัดกฎหมายนี่อำนาจผมน้อยลงผมไม่อยากทำ ราชการชอบอำนาจเยอะ กฎหมายท่านออกมาเห็นไหมเขียนเพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้น เพิ่มขึ้นแทนที่จะลดกฎหมาย เพิ่มขึ้นก็เพิ่มคน เพิ่มงาน แล้วแน่นอนครับระบบที่ว่าผลิตเอกสารสารพัดชนิดเป็นต้นทุนที่สูงมาก แล้วหลายครั้งพูดง่าย ๆ เหมือนกับเราเอาแบงก์ร้อยไปเผาเพื่อหาเหรียญสิบ ไม่มีประโยชน์หรอกครับหลายอย่างที่ทำไปลงทุนไปเยอะแยะเลยแต่ได้เงินมานิดเดียว ทำทำไม แต่พวกนี้ผมเชื่อว่าอย่างหนึ่งที่ผมคิดว่ามีผมเห็นสิ่งที่บอกต้องทำนี่ดูยังเป็นห่วงนะครับเพราะว่ามันเยอะเกินไป เวลามันเยอะเกินไปสุดท้ายแล้วมันก็เลยเอื่อย ๆ แล้วไม่เกิดหรอก แม้กระทั่งเรื่องกฎหมายต่าง ๆ เขียนกฎหมายยาวเหยียดเต็มไปหมดเลยแล้วกฎหมายหลายเรื่องที่ท่านมาอ้างนี่ พูดง่าย ๆ ครับเป็นกฎหมายซึ่งเขาคิดกันเอง ทำเรื่องอื่นอยู่แล้ว แล้วเอา Sticker ไปติดว่า อันนี้เกี่ยวกับการปฏิรูป หรือเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ ผมคิดว่าสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดการปฏิรูปได้ก็คือเลือกสิ่งที่สำคัญ ๆ แล้วบอกเลยต้องทำภายในเมื่อไรให้จบ บางเรื่องเอง แม้กระทั่งเขียน

ในรัฐธรรมนูญ เรื่องของกฎหมายตำรวจ บอกว่าคณะกรรมการต้องทำให้เสร็จภายใน ๑ ปีใช่ไหมครับ จนบัดนี้แล้วผมยังไม่เห็นกฎหมายตำรวจออกมาเลยขนาดรัฐธรรมนูญเขียนชัดเจนเลยต้องมีกฎหมายตำรวจ ของท่านประธานนี่ครับ นี่มันกี่ปีแล้วยังไม่ออกเลย นับประสาอะไรกฎหมายอื่น ๆ ที่เขียนมาเต็มไปหมด อันนี้ก็ขอฝากข้อสังเกตไว้เท่านั้นเองครับท่านประธาน”[๔๙๐]

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผมขออนุญาตใช้คำว่า รีวิว นะครับในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีข้อสังเกตที่เห็นชัดเจนอยู่ ๒-๓ เรื่อง โดยเฉพาะหมวดว่า ด้วยการปฏิรูปซึ่งการปฏิรูปนั้นถ้าดูรายละเอียดต่าง ๆ เราจะได้เห็นว่ามันเหมือนโครงสร้าง ของร่างพระราชบัญญัติเพราะว่าในรายละเอียดต่าง ๆ จะมีการกำหนดวิธีปฏิบัติไว้เยอะมาก ในแต่ละเรื่อง ๆ แต่สุดท้ายมาก็ทำไม่ได้สักเรื่องนะครับส่วนใหญ่นี่คือสิ่งที่ผมเห็นมานะครับ เพราะการกำหนดไว้ว่าจะต้องตั้งภายในกี่วันแล้วก็จะต้องเสร็จภายใน ๕ ปี วันนี้ยังไม่เห็น แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์นะครับนี่คือสิ่งที่ได้สังเกต เรื่องที่ ๒ ก็คือการปฏิรูปนั้นเป้าหมายคือ อะไร เราสร้างหน่วยงานองค์กรหรือกฎหมายแต่ละเรื่องเป้าหมายคือเรื่องอะไร อย่างเช่น การปฏิรูประบบยุติธรรม เป้าหมายคือประชาชน แต่เนื้อหาสาระจะพูดถึงเรื่องความเป็นไป ของวงการตำรวจ เรื่องของ Law Enforcement บ้างก็คือการบังคับใช้กฎหมาย เพราะฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่หลายท่านได้กล่าวไปแล้วผมก็ขออนุญาตพูดถึงเรื่องว่ามันปฏิรูป ไม่ได้ผลอย่างไรบ้างนะครับซึ่งผมคิดว่าคงจะต้องรื้อหรือว่าอาจจะต้องยกเลิกไปเหมือนที่ อาจารย์โภคินว่าไว้นะครับ เรื่องที่ ๑ ก็คือการให้สัมฤทธิ์ผลในทางปฏิบัติ ท่านไปดูนะครับ เรื่องการบริหารราชการแผ่นดินโดยเฉพาะเอาคนมีความรู้ความสามารถเข้ามาเพื่อที่เอาเข้า มาปฏิบัติสุดท้ายจนถึงวันนี้มามันก็กลายเป็นว่ามันทำไม่ได้ เรื่องที่ ๒ ปฏิรูปเพื่อแก้ไขเรื่อง ต่าง ๆ นานาที่เกิดขึ้นในวันนี้ โดยเฉพาะเรื่องการแก้ไขเรื่องที่ผมได้กล่าวไปเมื่อสักครู่นี้ก็คือ กระบวนการยุติธรรมซึ่งในท้ายที่สุดมาก็จะเอ่ยถึงเรื่องห้ามการเมืองมายุ่งเกี่ยวห้ามเรื่องนั้น เรื่องนี้แต่ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนนั้นหมายถึงปฏิรูปเสร็จก็ยังไม่รู้ว่าประชาชนจะได้อะไร เรื่องที่ ๓ เรื่องระบบการศึกษาวันนี้ไม่ว่าไมโครซอฟ แอปเปิล หรือบริษัทยักษ์ใหญ่ ของโลกทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับซอฟแวร์นั้นเขาไม่ได้ถามว่าคุณจบอะไรมานะครับ เขาไม่ได้เอาใบ Certificate เขาบอกว่าเขา Assign งานมา มี Requirement เขาต้องการอย่างนี้เอา ไปทำดูสิถ้าคุณทำได้ก็รับเป็นพนักงานเลยเพราะฉะนั้นสังคมยุคใหม่มันเป็นเรื่องของ Knowledge ไม่ใช่เป็นเรื่องของ Certificate แต่ว่าในระบบของเราวันนี้การปฏิรูปของเรา ไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้เลยนะครับ เราพูดถึงแต่เรื่องโครงสร้างของครู อาชีพ ปัญหา หนี้สินอะไรต่าง ๆ ซึ่งเรื่องเหล่านี้มันน่าจะเอาไปใช้ในกฎหมายถัดไปก็คือร่างพระราชบัญญัติหรือจะไป แก้ปัญหาในเชิงนโยบายก็ว่าไป แต่เรื่องที่เป็น Bottom Line ของเด็กนักเรียนนักศึกษากับ โลกยุคใหม่ไม่ได้พูดถึงนะครับในรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นการปฏิรูปครั้งนี้มันไม่ทันโลก โดยเฉพาะเรื่องของระบบการศึกษา เรื่องที่ ๔ ก็คือเรื่องของเศรษฐกิจท่านจะเห็นนะครับ วันนี้จีนไปไกลแล้ว พูดถึง Krypto currency โลกยุคใหม่วันนี้มันไม่มีคำว่ารักชาติแล้วไม่ต้อง เอาทองมาสำรองหรือจะเป็นเรื่องดอลลาร์หรือเงินเยนหรืออะไรนะครับ วันนี้พอมี Blockchain ขึ้นมาแล้วเขาก็สามารถที่จะใช้โครงสร้างเหล่านี้ไปบริหารจัดการซึ่งกลายเป็น เงินสากลนับวันก็จะมากขึ้น ๆ จากประเทศที่แอนตี้บอกว่ามันเป็น Lilli Gal นะก็คือมันผิด กฎหมายแต่สุดท้ายมาเราก็จะเห็นโลก Trend มันไปทางโน้นหมดแล้ว อันนี้เรื่องการเงิน นะครับ ส่วนเรื่องเศรษฐกิจนั้นมันกลายเป็น From Farm to Table คือจากชาวไร่ชาวสวน เราส่งเสริมให้เกิด e-commerce เรื่องของโลจิสติกส์ก็คือเรื่องระบบการขนส่งแทนที่เราจะ ปฏิรูปและพัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนต่อประชาชนในการค้าขาย

---

[๔๙๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

กันมากขึ้น ให้ความรู้ ให้การศึกษา มี Wifi วันนี้เราห่วงเกี่ยวกับเรื่องของ Security ก็คือความมั่นคงเราก็เลยปิดกั้น ระบบการพัฒนาการสื่อสาร บางครั้งมีนโยบายออกมาเราสะดุ้งนะครับถึงขั้นจะทำเป็น Single Gateway อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยซึ่งการปฏิรูปเหล่านี้มันเป็นความสูญเปล่า เพราะฉะนั้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจการศึกษา เทคโนโลยีต่าง ๆ วันนี้กับรัฐธรรมนูญที่เราจะปฏิรูปนั้นผมเอาไปทาบดูแล้ว ๒ เรื่องนี้ ๑. ไม่ทันโลก ๒. ถอยหลัง เรื่องที่ ๓ ในเรื่องของหมวดเศรษฐกิจก็คือบอกว่าอยากที่จะให้เกิด ความเท่าเทียมกัน วันนี้ระบบการผูกขาดนะครับผมขอพูดเลยนะครับ ระบบการผูกขาดเรื่องพลังงานอยู่ ๆ เดินด้วยกันมานั่งกินข้าวแกง นั่งกินข้าวอยู่ดี ๆ อีกไม่กี่ปีได้สัมปทานมาปุ๊บกลายเป็นมหาเศรษฐีเลยนะครับ ไม่ใช่อิจฉานะครับเพราะโครงสร้างมันผิดปกติครับมันเป็น เรื่องการผูกขาด

แล้ววันนี้ผมก็ไม่ใช่ว่าไปเชียร์สี่กุมารหรืออะไรนะครับ เดี๋ยวพรรคพลังประชารัฐอาจจะกระทืบผม แต่ต้องบอกให้ท่านรู้นะครับว่าเรื่องโครงสร้างพลังงาน เรื่อง ๗๐๐ เมกะวัตต์ไฟฟ้าชุมชน จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะต้องให้มีสหกรณ์ให้มีนั่น มีนี่ เพื่ออะไรครับ เพื่อเป็น การกระจายโอกาสให้กับคนให้กับชุมชนนะครับ ไม่ใช่ไปผูกขาด ตัดตอนกับคน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างนี้อันนี้เรื่องปฏิรูปพลังงานมันต้องเปลี่ยนโฉมนะครับ อันนี้ ผมยกตัวอย่างนะครับ ส่วนไหนดีผมก็จะยกตัวอย่างให้ฟัง แต่ว่าทุกวันนี้นะครับ ท่านดูสิครับเรื่องการปิดกั้น เรื่องการพัฒนา เรื่องแอลกอฮอล์ท่านเห็นไหมยามที่โลกเรา วิกฤตเรื่องโควิดนี่ ไม่มีใครที่ได้สัมปทานในการทำแอลกอฮอล์จะเอาแอลกอฮอล์มาพัฒนา มาบูรณาการแล้วเอามาแจกประชาชนในยามวิกฤติ เพราะฉะนั้นคนที่ร่ำรวยจากการผูกขาด สัมปทานทั้งหลาย วันนี้มันต้องมีการปฏิรูป เพราะยามวิกฤติเราก็หวังพึ่งคนรวยนะครับ เป็นลูกพี่ เป็นพี่ใหญ่ช่วยเหลือ แต่สุดท้ายมาทุกคนก็พูดถึงเรื่อง Business Model นะครับมันช่วยกันไม่ได้เพราะว่ามันมีปัญหาในฐานข้อมูล อาจจะไปกระทบเรื่องตลาดทุนบ้าง อะไรบ้างเลยช่วยเหลือกันไม่ได้เพราะมีข้อจำกัดอะไรมากมาย เพราะฉะนั้นการผูกขาด ตัดตอนควรจะต้องปฏิรูปเสียทั้งระบบเลยนะครับ เพราะวันนี้โลกมันเปลี่ยนแปลงไปแล้ว เมื่อก่อนนี้เราบอกว่าทุนนี่ถ้าคนหาไม่เก่งก็คือคนยากคนจนทั้งหลาย วันนี้ยังไม่พูดถึง เรื่องที่ดิน แหล่งน้ำอะไร หรือเรื่องการใช้ทรัพยากร เอาเรื่องการผูกขาด ตัดตอนในเรื่องเหล่านี้ผูกขาดกันอย่างไรถึง ๕๐-๖๐ ปีครับ จนมาถึงวันนี้ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีการแก้ไขอะไรเลย เพราะฉะนั้นการกระจายโอกาสต่าง ๆ ให้กับชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาตัวเองมันถึงเวลาแล้วที่รัฐธรรมนูญจะต้องเขียนสั้น ๆ ไว้ให้มีผลในทางปฏิบัติ

เรื่องสุดท้ายนะครับ เพื่อไม่ให้เสียเวลาก็คือเรื่องความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น ในวันนี้อันเนื่องมาจากการผูกขาด ตัดตอน เนื่องมาจากการไม่กระจายโอกาสทรัพยากร ให้ทั่วถึง พูดกันในสภา ๒๐-๓๐ ปีแล้วครับ จนถึงวันนี้มาในทางปฏิบัติยังไม่เกิดขึ้นเลย เพราะฉะนั้นการใช้มาตรการทางการคลัง ทางด้านการเงิน การปฏิรูปการศึกษา การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทั้งหลาย มันควรจะต้องรื้อทั้งระบบเพื่อที่เราจะได้ทำโครงสร้างใหม่ แต่วันนี้หลายท่านได้กรุณาด้วยความเกรงใจนะครับ เกรงใจก็คือว่า ผู้ร่างรัฐธรรมนูญทั้งหลายอาจจะโกรธเพราะดันไปพูดว่ารัฐธรรมนูญนี้ควรจะต้องแก้ ตรงนั้นตรงนี้มันเป็นการตัดแปะทั้งหมด เพราะแต่ละมาตรานี่พอพูดถึงเรื่องนี้มันก็จะไป Relate กับอีกเรื่องหนึ่งนะครับ มันสัมพันธ์กันทั้งหมด มันไม่ใช่เฉพาะหมวดใดหมวดหนึ่ง เพราะฉะนั้นผมก็อยากที่จะให้โครงสร้างทั้งหลายถ้าเรามีบุญวาสนากันจริง ๆ นะครับ วันนี้ผมก็ยังเชื่อและยืนยันว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังแก้ไม่ได้นะครับ พวกเรามานั่งทำงาน ก็ถือว่าเก็บข้อมูลกันไว้ในคลังข้อมูล เมื่อถึงเวลาบ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยเราอาจจะแก้ได้ ท่านประธานก็อย่ามองหน้าผมนะ นี่ผมเดาไว้อย่างนั้นนะครับไม่ต้องไปหาหมอดู ที่ไหนเลยครับ ผมว่ายากในเรื่องของโครงสร้างทั้งหมด อาจจะแก้ได้เป็นบางส่วนเท่านั้นเอง

แต่ว่าทั้งหมดนี้ที่เราต้องทนฝืนมานั่งพูดนั่ง คุย กันตลอดก็เพื่อหวังว่าเราจะเก็บข้อมูลเหล่านี้เอาไว้ใช้ให้เกิดประโยชน์ก็ขอให้กำลังใจนะครับ ขอบคุณครับ”[๔๙๑]

“ปกติผมก็ไม่ได้ค่อยใช้เวลาเท่าไร แต่เรื่องนี้ผมขออนุญาตใช้เวลานิดหน่อยนะครับ ผมดูรายละเอียดต่าง ๆ แล้วก็ดูที่มาที่ไปตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงบัดนี้ผมเป็นห่วงแล้วก็ผิดหวัง แล้วเจ้าหน้าที่สภาพัฒน์ก็อย่าโกรธกันนะครับ เพราะว่าท่านก็ได้รับมอบหมายหน้าที่ในการที่จะให้มีหน้าที่ในการปฏิบัติ ท่านดูเนื้อหาสาระนะครับใครที่อยู่ในสภา อยู่ในระบบบริหารราชการแผ่นดินจะรู้เลยว่านี่คือระบบราชการ มันไม่ใช่งานยุทธศาสตร์สาเหตุที่พูดอย่างนี้เพราะอะไร เพราะว่าสิ่งที่ผมเห็นมา วันนี้สิ่งที่ต้องคำนึงถึงนะครับบางอย่างเป็นเรื่องที่เป้าหมายเราต้องการเพียงแค่นี้ แต่รายละเอียดต่าง ๆ เราไปเขียนมันเป็นลักษณะของหลักการและเหตุผลเพราะฉะนั้นในทางปฏิบัติมันทำได้ยาก เดี๋ยวผมจะยกตัวอย่างตามหลังนะครับ

เรื่องที่ ๒ ก็คือเรื่องตัวชี้วัด Indicator ที่ว่าเราจะให้สภาพัฒน์เป็นผู้ดูแล ผมอยากจะบอกว่าน้องในสภาพัฒน์หลายท่านก็ยังเป็นเด็กน้อย เด็กหนุ่มอยู่ ประสบการณ์ในการที่จะต้องอยู่ในสภาพความเป็นจริงของชีวิตยังยากมาก เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะภาคประชาชนที่เป็นผู้ปฏิบัติ โดยเฉพาะในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ท่านจะเห็นเลยนะครับว่าโลกวันนี้มันเปลี่ยนไปหมด ไม่ใช่ COVID อย่างเดียวนะครับ ทัศนคติหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เราเห็นว่าเรารบกันมาจนแหลกลาญและไม่ไหวแล้วถึงต้องมีองค์กรนั้นองค์กรนี้ขึ้นมาเพื่อ คืออย่าไปรบกันเลย ต่างคนต่างเจ๊งทั้งผู้ชนะและผู้แพ้ ในที่สุดก็มีองค์กรเรื่อง Compromiser เกิดขึ้นทั่วโลก พอพี่เบิ้มไม่ว่าอยู่ในค่ายไหนนี่รู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้เสียสละมาตลอดเศรษฐกิจมันย่ำแย่ไปเรื่อย ๆ ก็เลยต้องคิดถึงตัวเองแล้ว ต้องปล่อยแล้ว วันนี้ Trend ของโลกมันเป็นอย่างนี้ไปแล้วขอโทษนะครับ ผมพูดภาษาไม่ค่อยเพราะ ก็คือว่าต้องเห็นแก่ตัวแล้ว เพื่อเอาชาติไว้ก่อน เพื่อที่ให้ตัวเองมี popularity ในประเทศของตัวเอง เพราะฉะนั้นโลกมันเปลี่ยนอย่างนี้ ผมไปเห็นโครงสร้างที่ท่านเขียนไว้นี่มันไม่สอดรับกับกระแสโลก อันนี้ยังไม่ต้องพูดถึงเรื่อง Covidization นะครับเป็นเรื่องแค่ตัวนี้ก็เป็นปัญหาแล้ว

เรื่องที่ ๒ เหตุที่ผมบอกว่าทำไมมันเหมือนระบบราชการเดิม มันมีคำว่ากรอบเวลา กับมีเรื่องของข้อกฎหมาย เพราะบางเรื่องกรอบเวลาจำกัดไว้ แต่สถานการณ์ภายนอกมันเปลี่ยนแปลงไป มันก็ยากครับที่จะต้องปรับ มันก็ต้องมีชีวิตบ้าง หมายถึงปรับตัวเองได้ แล้วก็ถ้าไม่ทำอย่างนี้ มีกฎหมายบังคับอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านดูสิครับกฎหมายแต่ละอย่าง ๆ ที่ออกมาในท้ายที่สุดมันไม่มีผลบังคับใช้ ท่านไปอ้างถึง ร.ศ. อ้างถึง ๒๔๗๗ ๒๔๘๘ อ้างกันไปแล้ว ปฏิรูปกฎหมายวันนี้ แสดงว่าการจัด Priority หรือการจัดความสำคัญบางเรื่องทำ Parallel คือทำควบคู่ บางเรื่องอันไหนก่อน หลัง บางเรื่องมันมีอุปสรรค ปัญหาแต่ว่าวันนี้ที่ท่านทำนี่มันแยกชิ้นกันไปหมดเลย มันเหมือนระบบราชการ มันไม่สำเร็จหรอกครับแบบนี้ อันนี้ผมขออนุญาตว่าอย่างนี้เลยนะครับ ท่านดูนะครับว่าสิ่งที่ต้องคำนวณมี ๒ สิ่ง วันนี้ความต้องการของประชาชนเรา People Center กับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปวันนี้ ท่านเห็น ๒ อย่างนี้แล้วพอท่านเอามาครอบกับสิ่งที่ทำยุทธศาสตร์มาบางอันมันไปกันไม่ได้นะครับ ขอให้เอาอันนี้ไปพิจารณาด้วย อันนี้ผมฝากเป็นข้อคิดเห็น

ประเด็นที่ ๒ สาระปัจจัยในความพร้อม ผมจะข้ามไปเรื่องการปฏิรูปการศึกษา วันนั้นผมได้พูดมาครั้งหนึ่งว่าภายหลัง Covidization มหาวิทยาลัยในวันนี้เริ่มเจ๊งสถานศึกษาต่าง ๆ คนจีนจะไปเรียนที่ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ต่อต้านกันต่าง ๆ วันนี้วัฒนธรรมเรื่องระบบการศึกษา เมื่อก่อนใครเรียนออนไลน์ก็ไม่น่าเชื่อถือเพราะว่าไม่รู้เรียนจริง ไม่จริง บางคนจบออนไลน์รู้สึกว่าความน่าเชื่อถือมันลดหาย แต่วันนี้กระแสโลกมันเป็นอย่างนั้น เรื่องเกี่ยวกับกระทรวงดิจิทัลที่จะต้องมา Integrate บูรณาการกับระบบการศึกษาเรามีถึงไหนความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยดัง ๆ ของเราเป็นอย่างไรบ้างอย่างนี้ อันนี้ผมยกตัวอย่างในทางปฏิบัติ เรื่องการ

---

[๔๙๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ปฏิรูปการศึกษาถ้าจะเขียนหัวข้อให้มันกว้างขึ้น เพราะเมื่อก่อนเราจะไปเข้าห้องสมุดทีหนึ่งต้องไปนั่งรอ คิว ระบบ Dewey นั่นนี่โน่น วันนี้อยู่ตรงไหนมัน Check ได้ตลอดเวลาอยู่แล้ว มันจะอำนวยความสะดวกเหล่านี้ให้กับคนได้อย่างไร วันนี้เราก็จะเห็น ท่านเชื่อไหมครับว่าแม้กระทั่งวันนี้พอเราปฏิรูประบบการศึกษามีเด็กที่เรียนในมหาวิทยาลัยหลายคน หลายครอบครัวอายครับ เพราะที่บ้านไม่มีฐานะที่จะไปซื้อ ไม่มี Internet ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีอะไรสักอย่าง คนที่มีฐานะเขาไม่เดือดร้อนแต่คนที่ลำบากยากจนจะทำอย่างไร อันนี้คือความไม่เท่าเทียมกัน มันจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของสังคมใช่ไหมครับ เพราะฉะนั้นมันไม่ง่ายเลยนะครับเรื่องที่เราจะแยกเป็นชิ้น ๆ ท่านจะเห็นว่าระบบการบริหารจัดการของเราในขณะนี้เรามักจะพูดถึงว่าบางคนเพิ่งรู้ก็อวดว่า เอ๊ะทำไมพวกคุณไม่รู้ จริง ๆ ชาวบ้านเขารู้กันทั่ว ๒. พอรู้เสร็จเรียบร้อย พออยู่ระยะนานเข้าไปบริหาร เราก็บอกว่า How เพิ่งรู้วิธีการที่จะทำอย่างไรก็ตื่นเต้นยกใหญ่ ก็มาอธิบายให้ประชาชนฟัง แต่จริง ๆ ทุกคนรู้แล้วว่าจะบริการอย่างไร ๓. พอรู้ว่าใช้คนนี้แล้วไม่ได้ผล ใช้เมื่อไรก็ท่องภาษาคำเดิมอยู่นั่นล่ะ เปิดเทปซ้ำ เพราะฉะนั้นพอรู้ว่าจะใช้ใครก็หมดเวลาอีกแล้ว อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้น ผมฝากในทางปฏิบัตินะครับ ทีนี้เมื่อสักครู่ท่านพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับการวินิจฉัยโรค โรคของสังคมไทยทั้งเศรษฐกิจ สังคม ท่านพูดถึงเบาหวาน น้ำตาล โรคเกาต์อะไรของท่านนี่ ท่านลืมนึก ท่านไม่ได้บอกพวกผมเรื่อง Stemcell เพราะ Stemcell วันนี้ DNA ที่มันอยู่ในสังคมไทย มันมีเชื้อโรคเหล่านี้อยู่ติดไปหมดนะครับ วันนี้มันเป็นกรรมพันธุ์ เป็นพันธุกรรม วันนี้ถ้าท่านยังขืนใช้ลักษณะแบบนี้ต่อไปอีกท่านก็จะต้องใช้ยา ใช้วิธีแก้ไขบำบัดปัญหา วันนี้โลกเปลี่ยนเพราะวันนี้อันไหนที่เป็นแหล่งกำเนิดที่ทำให้เกิดเชื้อโรคทั้งหลายเขาก็ตัดทิ้ง ๆ เขาทำใหม่ อันนี้ก็ไปพูดกันผมฝากไว้ ผมกำลังจะอธิบายว่าวิธีคิดที่ทำกันมานั้นผมเชื่อว่ามันเป็นวิธีคิดแบบเดิมอยู่ อยากจะไปแก้ไขในส่วนเหล่านี้นะครับ แล้วผมก็อยากจะบอกว่าวันนี้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับประเทศของเราไม่ว่าการปฏิรูปทางด้านการเมือง คนที่เขาต้องการแค่เสรีภาพ ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความยุติธรรม เอาโจทย์เหล่านี้มาตั้ง เรื่องการเมืองนี่นะครับ แต่ถ้าท่านไปอธิบายรายละเอียดต่าง ๆ นานา มันก็เหมือนรัฐธรรมนูญเราพอทำไปตรงนี้ก็ไปเจอตรงโน้น ทำตรงโน้นก็เจอตรงนี้ เอาหลักการไว้เป็นหลักก่อน อันนี้ผมขอออกความเห็นนะครับ

ผมใช้เวลาอีก ๑ นาที เรื่องการบริหารราชการแผ่นดินเราก็ไม่ต้องไปพูดถึงแล้ว อันนี้ทุกคนรู้ดี อย่างเรื่องข้อกฎหมายวันนี้เราก็ไม่ต้องพูดแล้ว เราเห็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสัปดาห์นี้ เห็นชัดเจนด้านกระบวนการยุติธรรมอะไรต่าง ๆ ซึ่งมันเป็นตัวอย่างด้านเศรษฐกิจก็ว่าแล้วนะครับ เรื่องของทรัพยากรธรรมชาติ ผมต้องขออนุญาตเล่าให้ท่านฟังว่าถูกใจเรื่องเดียวคือเรื่อง People Participation คือการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนวันนี้จุดที่สำคัญที่สุดก็คือวันนี้เขาจะเอา Waste ไปทำอะไร to Wealth to Energy to อะไรอย่างนี้ ท่านทำหัวข้อเรื่องเหล่านี้แล้วมันจะมีข้อต่อมาเยอะแยะหมด แต่พอท่านไปเขียนบังคับเหมือนข้อกฎหมายอย่างนี้มันจะทำให้หลักการต่าง ๆ ในทางปฏิบัติถูกบังคับด้วยข้อกฎหมายหมด มันเดินต่อไม่ได้นะครับ มันกลายเป็นอุปสรรคของสิ่งที่ท่านเขียน Instruction ให้ แต่ว่าโลกยุคใหม่มันพัฒนาไปได้หลายรูปแบบ อันนี้น่าห่วงนะครับ เพราะฉะนั้นผมดูแล้วอีก ๒ ปี ๓ ปี อย่างอาจารย์สมชัยพูดถึงนี่มันจะต้องต่อไปอีก ๑๐ ปี ก็ยังไม่จบ นี่คือกระบวนการที่เกิดขึ้นครับเรื่องอื่น ๆ เรื่องพลังงาน เรื่องสังคม เรื่องการศึกษา ผมก็ไม่ขอใช้เวลา แต่ว่าก็จะเรียนว่า ในท้ายที่สุดเมื่อแผนงานการปฏิรูประบบต่าง ๆ เหล่านี้ ผมอยากให้ฝากความคิดเห็นเหล่านี้ไปยังเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องว่างานทางด้านยุทธศาสตร์และงานปฏิรูปนั้นมันต้องเป็นงานที่มีชีวิต มันไม่ใช่ไปเขียนข้อกำหนดทุกอย่าง จนในท้ายที่สุดแล้วมันทำอะไรไม่ได้เลย เพราะมันไปติดขัดข้อกฎหมาย ติดขัดกฎระเบียบ ท่านเอาหัวเรื่องว่าเราต้องการให้ประเทศไทยไปอย่างไร อย่างที่ผมยกตัวอย่างเรื่องการเมือง เราตั้งหัวเรื่องไว้อย่างนั้น เราก็ปรับไปเรื่อย ๆ แล้วก็ดู แล้วส่วน Indicator ผมก็เชื่อว่ามันเหมือนเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมบอก เราจะเอาตราชูกับคนชั่งเราเชื่อใครมากกว่ากัน วันนี้

พอเราเขียนกฎระเบียบต่าง ๆ มาหมดแล้ว ระบบอะไรต่าง ๆ เราบอกว่าดี แต่คนที่ปฏิบัติมันปฏิบัติไม่ได้ มันก็ไปไม่รอด เพราะฉะนั้นการปฏิรูปมันจึงเป็นปัญหาไม่ใช่เฉพาะตัวหนังสือเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องอีกทั้งระบบแล้วก็ตัวบุคคลด้วย วันนี้รัฐบาล ไม่ว่ารัฐบาลชุดไหน เวลามีปัญหาขึ้นมาในท้ายที่สุดก็กลายเป็นว่าแล้วจะให้ผมใช้ใคร ปัญหามันอยู่ตรงนั้นครับ ขอบคุณครับ”[๔๙๒]

นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล กรรมาธิการ

“ผมขอ ๒ นาทีนะครับ ก่อนหน้านี้ผมเคยอภิปรายไว้แล้วเรื่องยุทธศาสตร์ชาติว่าไม่สมควรที่จะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มันควรอยู่ในกฎหมายลูกอื่น ๆ เช่นเดียวกันครับ เรื่องปฏิรูปผมเห็นด้วยกับทุก ๆ ท่าน รวมทั้งปฏิรูประบบราชการว่ามันเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อน สลับซับซ้อนและมีพลวัตสูง เพราะฉะนั้นการที่จะเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญมันทำให้เกิดความแข็งตัว ยากต่อการที่จะปรับเปลี่ยนแก้ไขให้ทันกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ควรจะเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ควรจะเขียนไว้ในกฎหมายอื่นหรือกฎหมายลูกเช่นเดียวกับยุทธศาสตร์ชาติ แล้วก็ต้องเขียนให้สอดคล้องกับเรื่องอื่น ๆ แผนอื่น ๆ ต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นอิสระอยู่โดด ๆ ของใครของมันแบบ Stand-Alone ซึ่งไม่มีความสัมพันธ์กัน ผมคิดว่าหลายเรื่องมันต้องบูรณาการไปในเรื่องเดียวกัน เพราะฉะนั้นไม่น่าจะต้องมาเขียนไว้ที่รัฐธรรมนูญซึ่งมันแข็งและยากต่อการที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลง ขอบคุณครับ”[๔๙๓]

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับผม วุฒิสารกรรมาธิการ ครับ ผมมีความเห็นต่อหมวดปฏิรูปหมวด ๑๖ นะครับ ความเห็นอาจจะคล้ายคลึงกับท่าน นิกรผมมีความเห็น ๒-๓ ประเด็นครับ ประเด็นครับประเด็นแรกผมเข้าใจว่าหมวดปฏิรูป เป็นที่มา มันมีที่มาจากรัฐธรรมนูญชั่วคราวปี ๒๕๕๗ ที่บังคับว่าต้องมีเรื่องปฏิรูป แต่คำถาม ก็คือว่าเมื่อมาอยู่ในรัฐธรรมนูญนี้หมวดปฏิรูปควรอยู่ตรงไหน ระหว่างการเป็นบทหลักกับการเป็นบทเฉพาะกาล ผมคิดว่าโดยที่อยู่ที่ของหมวดปฏิรูปวันนี้เมื่อกำหนดลงมาเป็นบทหลัก แล้วซึ่งเป็นอยู่ ๑ หมวด แต่ว่าถ้ามาดูในเชิงเจตนาผมคิดว่าเรื่องนี้ก็มีความซ้ำซ้อนอยู่กับ หมวด ๕ และหมวด ๖ คือหมวดหน้าที่ของรัฐและหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ๒ หมวดนั้น อาจจะมีสภาพบังคับที่แตกต่างกันอยู่ เช่นหน้าที่ของรัฐฟ้องกลับได้ถ้ารัฐไม่ทำแต่ แนวนโยบายเขียนเอาไว้เผื่อ ๆ แต่ว่าทั้งหมดนี้กลไกเดิมในรัฐธรรมนูญก่อนหน้านั้นก็จะมีการตรวจสอบในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐโดยที่รัฐบาลต้องมาบอกว่าแผนบริหารราชการแผ่นดิน สอดคล้องอย่างไรกับแนวนโยบาย แต่วันนี้พอมามีหมวดปฏิรูปอีกในเชิงเจตนารมณ์ผมคิดว่า มันคือเรื่องเดียวกันเลย เพียงแต่ว่ามันจำเป็นต้องมีคำว่าปฏิรูปเพราะมันไปเชื่อมโยง ๒ เรื่อง คือ ๑. รัฐธรรมนูญชั่วคราวที่บังคับว่าผู้ร่างต้องมาเขียนไม่มีเรื่องปฏิรูป อันที่ ๒ คือข้อเสนอ จำนวนมากของสองสภาที่ ๑ สภาแรกคือสภาที่คำว่ารัฐธรรมนูญ คือ สปช. และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปทั้งสองสภานะครับ ที่นี้ท่านมาดูในเนื้อหาผมคิดว่าเนื้อหาจำนวนมากในหมวดปฏิรูปมันมีความซ้ำซ้อนอยู่แล้วและที่สำคัญมากคือมันมีวันสิ้นสุดมันมีจุดสิ้นสุดหมด เลยนะครับคำถามว่าถ้ามาอยู่ในหมวดหลัก แล้วพอมันทำจบแล้วมันจะยืนอย่างไรต่อไป ท่านนิกรยกประเด็นว่า ส.ว. มีหน้าที่ติดตามการปฏิรูปแล้ว ส.ว. อยู่ในบทเฉพาะกาล ๕ ปี ส.ว. หมดไปแล้ว แล้วปฏิรูปใครจะดูผมคิดว่าทำให้เป็นปัญหาในแง่ของความเข้าใจของ สังคมพอสมควร เพราะฉะนั้นผมคิดว่าในหมวดนี้จริง ๆ แล้ว

---

[๔๙๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๙๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ทั้งในเชิงเจตนารมณ์และในเชิง เนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อนในการที่จะแก้ใหม่นะครับ ซึ่งกว่าจะแก้ได้ก็คงหมดเวลาพอดีก็ไม่ต้อง มีหมวดนี้ได้ ไม่จำเป็นต้องมีหมวดนี้ได้นะครับ

ประการสุดท้ายที่ผมคิดว่าเป็นปัญหาทางเทคนิคก็คือปัญหาในเรื่องของการพิจารณา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ไปบังคับว่าเป็นการประชุมโดยรัฐสภาเลย แล้วผมคิดว่า ในอนาคตทาง ส.ว. ท่านก็จะต้องพยายามผลักดันให้มีกฎหมายที่ตีความว่าเป็นกฎหมายปฏิรูป คำถามก็คือว่าการปฏิรูปกฎหมายที่มีอยู่เป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการที่จะทำให้ กฎหมายนั้นทันสมัยแต่ไม่ได้แปลว่าตัวกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูป เพราะฉะนั้นผมคิดว่าอันนี้เรื่องนิยามสำคัญมากถ้าไม่อย่างนั้นแล้วจะแก้กฎหมายฉบับใดผม ก็เคลมได้หมดนะครับว่าเป็นกฎหมายปฏิรูป เพราะว่ามันเกี่ยวข้องเพราะว่าหมวดปฏิรูปในหมวดกฎหมายเขียนว่า ให้เร่งรัดการแก้กฎหมายที่เป็นปัญหา เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่า อาจจะไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญโดยตรงแต่ว่ามันเป็นการขยายขอบเขตอำนาจของ สภา ๒ สภาซึ่งจะต้องคานกัน ผมคิดว่าประเด็นนี้ก็เป็นประเด็นที่ตามมาแล้วก็อาจจะเป็น ปัญหาในอนาคตเพราะฉะนั้นผมเห็นว่าในหมวดนี้ทั้งเจตนารมณ์ทั้งเนื้อหามีความซ้ำซ้อน อยู่แล้วและที่สำคัญคือเนื้อหามันมีจุดสิ้นสุดครับก็คิดว่าถ้าเราจะมีการปรับแก้เรื่องนี้ก็ควรที่จะทบทวนแล้วก็อาจไม่จำเป็นต้องมีอีกต่อไป ขอบพระคุณครับ”[๔๙๔]

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการ

“เรียนท่านประธานครับ ผม เอกพันธ์ ปิณฑวณิช ครับ กรรมาธิการ ผมขออนุญาตใช้เวลาสั้น ๆ นะครับ ขออนุญาตเสริม สิ่งที่ท่านอาจารย์โภคินกับท่านยงยุทธพูดถึงเรื่องความเป็นไปได้ในหมวดเรื่องของการปฏิรูปประเทศ อาจจะต้องบวกเรื่องยุทธศาสตร์ชาติไปด้วยนะครับ อาจจะเป็นไปไม่ได้ ในทางปฏิบัตินะครับ ผมก็จะขออนุญาตยกตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผมเอง ซึ่งผมก็เป็นผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐอยู่นะครับ คือผมจะต้องจัดทำงบประมาณแผ่นดิน ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ ปี ๒๕๖๒ แล้วก็ปี ๒๕๖๓ ที่ผ่านมานี่นะครับ ก็เข้าใจว่าการที่เราจะปฏิรูป โดยรัฐมันก็ต้องมีการขับเคลื่อนผ่านหน่วยงาน หรือส่วนราชการ หรือหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้มีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันหลังจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีผลบัง คับใช้นะครับ ตอนจัดทำงบประมาณปี ๒๕๖๑ ผมก็ได้รับเอกสาร เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติแล้วก็เกี่ยวกับเรื่องของการปฏิรูปประเทศ แล้วก็ได้รับคำสั่งว่า ต้องวางกรอบงบประมาณต่าง ๆ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีแล้วก็กระบวนการ ในการปฏิรูปประเทศ แต่เผอิญเอกสารที่ผมไปค้นตอนนั้นมีอยู่ประมาณสักหลาย Version มากนะครับ มี Version สำนักนายกรัฐมนตรีมี Version กระทรวงมหาดไทย Version เยอะแยะไปหมดนะครับ แล้วมันก็ดูเหมือนจะขัด ๆ กัน ก็เลยลองไต่ถามไปทาง กองแผนงานของมหาวิทยาลัยนะครับ เจ้าหน้าที่กองแผนงานไม่มีใครรู้เลยครับว่าตกลงแล้ว เรากำลังจะใช้ Version ไหนในการวางงบประมาณประจำปีตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ มานะครับ ผมก็เป็นประเภทที่อยู่นิ่งเฉยไม่ได้ผมก็พยายามติดต่อไปที่สำนักงบประมาณครับ ก็ถามว่าตกลงแล้วที่บอกว่าให้เราใช้กรอบยุทธศาสตร์ชาติกับการปฏิรูปประเทศนี่นะครับ ในการวางงบประมาณ เราใช้ Version ไหนที่กำลังใช้กันอยู่ทั้งประเทศตอนนี้ระดับ ท่านรองนะครับที่รับโทรศัพท์ผม ก็หันไปถามลูกน้องว่าตกลงเรามีไหม ผมก็ได้ยินเสียงลูกน้อง แกตอบหลุดมาในโทรศัพท์ว่าไม่มีเหมือนกัน ไม่รู้จะใช้นี่ขนาดคนที่เป็นคนสั่งมาให้ใช้นะครับ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ ปี ๒๕๖๒ นะครับ สรุปแล้วเจ้าหน้าที่ หรือผู้ปฏิบัติงาน หรือข้าราชการเอง ก็งมเข็มมาเรื่อย ๆ นะครับ ไม่ได้มีหลักการอะไรที่ใช้เพราะฉะนั้น ตอนวางงบประมาณปี ๒๕๖๓ เจ้าหน้าที่ผมคนหนึ่งก็มาถามว่าพี่เรา Copy page เอาดีไหม จากปีที่แล้ว เพราะว่ามานั่งค้นหาเอกสารอะไรต่าง ๆ มันก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร จริง ๆ จัง ๆ ได้สักทีผมว่าถึงขั้น Copy page มันก็เกินไปหน่อยนะครับ

---

[๔๙๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เพราะฉะนั้น จริง ๆ แล้วหน่วยงานของผมใช้งบประมาณแผ่นดินปีละน่าจะ ๑๐ กว่าล้านบาท เท่านั้นเองนะครับ ผมก็เลยยังแปลกใจว่าถ้า ๓ ล้านล้านบาททั้งประเทศ แล้วถ้าคิดอย่างนี้กันหมด ผมก็ไม่รู้ว่ามันจะมีโอกาสอะไรที่จะไปผลักดันให้เกิดการปฏิรูปประเทศ ตามรัฐธรรมนูญนะครับ ผมก็คิดว่าถ้ามันเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้วมันก็ ป่วยการที่จะมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในรัฐธรรมนูญของเราครับ ขอบพระคุณครับ”[๔๙๕]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“วลัยพร กรรมาธิการค่ะ ได้ฟัง หลาย ๆ ท่านอภิปรายน่าสนใจแล้วก็คล้องตามในหลาย ๆ เรื่อง แต่ขออนุญาตนิดหนึ่งนะคะ ขออธิบายเท่าที่ตัวเองมีประสบการณ์ตรงนี้ด้วยเหมือนกัน จริง ๆ แล้วแผนยุทธศาสตร์ชาติที่เขาลำดับในเรื่องของแผน ของประเทศไทยนะคะ แผนยุทธศาสตร์ชาติเป็นแผนลำดับที่ ๑ ถือว่าสูงสุด ส่วนแผนปฏิรูปประเทศ แผนแม่บท ไม่ใช่แค่มีแผนปฏิรูปอย่างเดียวนะคะยังมี แผนแม่บทอีกนะคะของที่รัฐบาลได้ดำเนินการอยู่ มี ๒๓ ตัว ตัวเป้าหมายที่สำคัญของแผน แม่บท แผนปฏิรูปมี ๑๑ ด้านบวกด้วย ๒ อย่างที่ท่านนิกรพูด นอกจากนี้แล้วก็ยังมีแผน ๑๒ ซึ่งทั้ง ๓ แผนอยู่ในระดับของเรียกว่าเป็นระดับที่ ๒ เหมือนกับเป็นลูกค่ะของแผน ยุทธศาสตร์ชาติ ถ้าเราพลิกดูตรงนี้นะคะของแผนปฏิรูปหมวด ๑๖ ที่เรากำลังคุยกันเราก็จะพบว่าที่นำเสนอมาที่มีหลาย ๆ ท่านพูดว่ามันซ้ำซ้อน มันน่าจะไปอยู่ในแนวนโยบายของรัฐ หน้าที่ของรัฐอันนั้นก็ใช่ค่ะแต่เหมือนกับว่าตรงนี้มีประเด็นอะไรบ้างที่อยากที่จะก่อให้เกิด การปฏิรูปประเทศในลักษณะที่อาจจะซ้ำกันบ้างแต่ก็จะเป็นลักษณะที่มันมี Detail มีรายละเอียดค่อนข้างมาก ท่านลองพิจารณาดูนะคะในหมวด ๑๖ ดังนั้น ณ ตรงนี้เองมันก็ เลยกลายเป็นรายละเอียดที่มีความรู้สึกว่ามันไปขยายกับแผนยุทธศาสตร์ทั้ง ๖ ด้าน ที่มันมี ทั้งหมด ๖ ด้านด้วยกัน อันนี้คือที่เขาจัดลำดับเอาไว้ แล้วก็มีแผนระดับที่ ๓ ก็คือแผนปฏิบัติการคือแผนระดับตั้งแต่กระทรวงต่าง ๆ ลงมาถึงกรมหน่วยงานต่าง ๆ ทุกหน่วยงานอันนั้น เขาเรียกว่าแผนระดับที่ ๓ อันนั้นคือเรียงลำดับของความสำคัญของแผนที่เกิดขึ้น แต่ในส่วน จริง ๆ แล้วก็คือที่ได้ประสบมานะคะก็พบว่ามันมีความสับสนจริง ๆ ของแผนทั้ง ๓ ระดับ แล้วผู้ที่ทำหน้าที่ในการเป็นเลขาทั้งหมดนะคะ ถ้าแผนยุทธศาสตร์ชาติก็ สสช. แผนปฏิรูป ประเทศก็ สสช. แผนแม่บทก็ สสช. เกี่ยวพันหมดเลยดังนั้นหากเป็นไปได้นะคะท่านประธาน จริง ๆ แล้วเราก็คุยกันว่าถ้าสมมุติว่ามีการยกหมวด ๑๖ ล้มเลิกไปเลยหรืออาจจะมีการแก้ไข เพื่อทำให้รู้สึกว่าเรารอบคอบกับตรงนี้นิดหนึ่งเพราะเป็นการยุบหมวด เราเรียนเชิญคนที่ เกี่ยวข้องนิดหนึ่งได้ไหมคะเพื่อให้เขามาอธิบายเพราะว่าตัวเองก็สงสัยเหมือนกันว่าที่บอกว่า ทำมา ๓ ปี อย่างของแผนปฏิรูปนะคะตั้งแต่ปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓ แล้วตกลงเขาประเมินผล สำเร็จขนาดไหนทำไมทุกคนในประเทศไทยโดยเฉพาะกรรมาธิการไม่รู้สึกเลยว่าเขาสำเร็จ สภาผู้แทนราษฎรก็ไม่ได้รู้สึกเลยว่าทำสำเร็จไม่ว่าแต่ละด้านแล้วก็เมื่อวันก่อนได้มีโอกาสไป เข้าร่วมกับแผนยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของ ส.ว. เขาก็มีตัวเป้าหมายตัวชี้วัดเต็มไปหมด ว่าตัวนี้สำเร็จ ตัวนี้ไม่สำเร็จ คือดีไปหมดเลยเพียงแต่ว่าสงสัยเหมือนกันว่าทำไมคนข้างนอกเขาไม่รู้สึกแล้วทำไมเขาไม่ได้มีส่วนร่วม อันนี้เป็นประเด็นที่เราพูดกันมากเลยว่าไม่รู้สึก By End ตั้งแต่ต้นจนจบจะมีการประเมินก็ไม่รู้สึกว่าถูกประเมินไปว่ามันสำเร็จหรือไม่สำเร็จ ด้วยอะไร มันกลายเป็นเรื่องของแผนยุทธศาสตร์ชาติก็ดี แผนปฏิรูปประเทศก็ดี แผนแม่บทก็ ดี เป็นเรื่องของคนที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานที่ทำที่รู้กันเฉพาะแต่ว่ามันไม่ได้ทำให้คนทั้ง ประเทศรู้ว่ามันเกิดขึ้นแล้วว่ามี เพราะตอนที่เขียนแผนปฏิรูปประเทศถ้าคิดว่านะคะมีความ เชื่อมโยงกับตอนที่ท่านนิกรเป็น สปช. มั้งคะที่บอกว่าปัญหาของประเทศไทยมีอยู่ ๒ อันใหญ่ ๆ ก็คือเราต้องทำการซ่อมแซมสิ่งที่มันเป็นปัญหาของประเทศในเชิงโครงสร้างไม่ว่าจะ เป็นเรื่องของความเหลื่อมล้ำ เรื่องเศรษฐกิจ เรื่องความยากจน เรื่องปัญหาความขัดแย้งของ คนในสังคม เรื่องความที่จะต้อง

---

[๔๙๕]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

หาความปรองดองนั่นคือปัญหาที่จะต้องถูกซ่อมแล้วก็เอามาเขียนในแผนปฏิรูปต่อเวลาที่มีรัฐธรรมนูญ อีกอันหนึ่งคือเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่ดีมาก ยิ่งขึ้นในเรื่องของการพัฒนาให้ทันโลกทันสมัย สร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน อันนี้อีก ประเด็นหนึ่งคือเห็นเจตนารมณ์ของการร่างรัฐธรรมนูญแต่ไม่เห็นสิ่งที่มันปรากฏจริงในระบบ ของการประเมินผลในแง่ของผลการปฏิรูปประเทศ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญคือโดยความเห็นส่วนตัวไม่ได้มีความเห็นว่ามันจะมีสักกี่แผนแต่ขอให้เห็นเป็นผลสำเร็จให้มันเกิดขึ้น แต่เรื่อง ความซ้ำซ้อนเงื่อนเวลาหรือทับซ้อนในเรื่องของกิจกรรมต่าง ๆ มันก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีผู้ อภิปรายไว้แล้ว ดังนั้นก็เลยอยากที่จะเรียนเสนอแนะนะคะท่านประธานว่าอยากให้ผู้ที่ เกี่ยวข้องเขามาได้พูดให้พวกเราได้ฟังบ้างค่ะ ถ้าสมมุติเราจะต้องเขียนรายงานเพื่อยุบเลิก หมวดจะได้ดู อย่างน้อยมีเหตุมีผลและมีความครอบคลุมในสิ่งที่ดำเนินการมาด้วยนี่ก็ ๓ ปี เพราะว่าสิ่งที่เขียนก็สะท้อนเจตนาในการที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้เกิดขึ้นในการปฏิรูปประเทศแต่ ว่าเราไม่เห็นในสิ่งที่กระบวนการในการดำเนินการแล้วก็ระบบการประเมินผลของเขาว่าเขาประเมินอย่างไร คือมันก็ไม่มีใครทราบค่ะก็คิดว่าทุกคนควรที่จะต้องรับทราบข้อมูลก่อนที่จะ มีการยุบหรือเราให้ความเห็นว่าเราควรเลิกหมวดนี้เพื่อให้มีความรอบคอบค่ะ อยากจะเรียน ขอเสนอต่อที่ประชุมค่ะ ขอบพระคุณค่ะ”[๔๙๖]

“เรื่องเดียวที่เป็นข้อกังวลใจแล้วเป็นห่วงใยเสมอมาของยุทธศาสตร์ชาติกับแผนปฏิรูปประเทศ คือเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ท่านสิงห์ศึกกรุณาพูดเมื่อสักครู่นี้พอดี คือจริง ๆ สิ่งสำคัญที่สุดของเรื่องนี้เผอิญว่าตัวเองได้มีโอกาสทำงานทั้ง ๓ ระบบเลย ทั้ง ๓ แผนยุทธศาสตร์ชาติก็อยู่ในคณะทำงานของยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความมั่นคง ส่วนแผนระดับ ๒ ก็ได้ช่วย สศช. ด้วย แล้วก็แผนความมั่นคงด้วย แล้วที่ทำมากที่สุดคือแผนระดับ ๓ คือแผนปฏิบัติการในเรื่องของพวกยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดต่าง ๆ กลุ่มจังหวัด ในนั้นก็จะเห็นทั้ง ๓ บริบท สิ่งที่ห่วงใยที่สุดก็คือเรื่องของการที่ยุทธศาสตร์ เป็นยุทธศาสตร์หรือแผนปฏิรูปประเทศเป็นของคนที่ทำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วก็ขาดการมีส่วนร่วมหรือมีส่วนร่วมน้อยอย่างที่ท่านสิงห์ศึกได้กรุณาพูดเมื่อกี้นี้ แต่สิ่งหนึ่งที่อยากจะฝากสภาพัฒน์มากกว่าว่า ถ้าสภาพัฒน์คิดระบบ eMENSCR ได้ในเรื่องของติดตามประเมินผล จะเป็นไปได้ไหมคะ ช่วยออกแบบกลไกในการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน เพราะสิ่งนี้เป็นโจทย์ใหญ่ที่สำคัญจริง ๆ ถ้ายุทธศาสตร์ชาติเป็นยุทธศาสตร์ชาติของคนที่เขียนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือไม่ก็แผนปฏิรูปประเทศก็เช่นเดียวกัน จะไม่ก่อให้เกิดความสำเร็จใด ๆ ได้เลย แล้วก็จะเป็นไปได้ไหมคะว่าถ้ายุทธศาสตร์ชาติทำมาแล้ว ๓ ปี ๓ ปีทำอะไรไว้บ้าง การ Communicate เป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าเราไม่สามารถ Communicate ว่าผลสัมฤทธิ์ที่เราได้ เช่น ๖ เปอร์เซ็นต์บรรลุเป้าหมายอะไรคือการบรรลุเป้าหมาย ไม่มีใครทราบเลยว่าอะไรคือบรรลุเป้าหมาย และที่บอกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์อยู่ระหว่างการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย ดำเนินการอะไรเพื่ออะไร แล้วทำได้ไปได้แค่ไหนความก้าวหน้าคืออะไร และถ้ามีปัญหาอุปสรรค สิ่งเหล่านี้ถ้าเราต้องการให้ภาคอื่น ๆ เขาทราบ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม เอกชน เราจะสามารถเรียกการมีส่วนร่วมได้มากขึ้นว่าเราต้องการให้เขาช่วยอะไร และเขาก็จะรู้สึกว่าเขาบายกับสิ่งเหล่านี้ แต่ตราบใดที่อยู่วน ๆ อยู่แค่ระบบราชการนี้ก็ทำกันเองก็ว่ากันเองกันอยู่นี้นะคะ แล้วในขณะที่ยังไม่ได้ปฏิรูประบบราชการด้วย ต่อให้สำเร็จคนหนึ่งคนส่วนใหญ่ของประเทศก็ไม่ทราบ ดังนั้นเป็นความห่วงใยจริง ๆ ว่าอยากให้มีการ Communicate ๓ ปี ทำอะไรไปบ้าง แล้ว ๒ ปี ที่เราเจอโควิดมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของแผนปฏิบัติการอย่างไรบ้าง และสิ่งที่ต้องการให้ภาคประชาชนหรือภาคเอกชนเขามีส่วนร่วมเขาต้องการ เช่น เขาอยากจะอาจจะเน้นเรื่องความยากจนที่เราอาจจะหยิบ Agenda ขึ้นมาเรื่องหนึ่งเป็น Priority ลำดับต้น ๆ ที่ท่านบัญญัติหรือท่านโภคินได้กรุณาพูดเมื่อกี้เอาขึ้นมา เพื่อชี้ให้เห็นว่าแผนปฏิรูป

---

[๔๙๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ประเทศประชาชนได้อะไรจากตรงนั้น ยุทธศาสตร์ชาติประชาชนได้อะไรจากตรงนั้น มันจะทำให้ความคลุมเครือแล้วก็มีส่วนร่วมที่แบบมัว ๆ แบบนี้เกิดขึ้นแล้วสัมฤทธิผลที่แท้จริงได้ ตราบเท่าที่มันยังอยู่ในมือของท่าน ส.ว. ทั้งหมดก็คือ ส.ว. ทราบ เคยไปประชุมกับทุกท่าน ท่านก็อยู่กันเองของท่าน ท่านก็ทราบท่านก็ทำแบบ Active มากเลย แต่ปรากฏว่าข้างล่างไม่ทราบเรื่องเลย ภาคอื่น ๆ ก็ไม่ทราบ ดังนั้นต้องอาจจะต้อง Design อะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อทำให้รู้ว่ามีการบายเรื่องนี้ ขออนุญาตเล่านะคะ ที่มาเลเซียประสบความสำเร็จในเรื่องของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติมา ๒๕ ปีแล้ว จาก ๓,๐๐๐ กว่ายูเอสดอลลาร์ ตอนนี้เขาเป็นหมื่นกว่าแล้ว แล้ว เขาทำใกล้จะสำเร็จที่เขาจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วย เขามีกลไกที่เรียก เปอมันดู ในการขับเคลื่อนตรงนี้ แล้วมีกลไกตัวหนึ่งในการออกแบบในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วม ทั้งออนไลน์ ออนกราวแล้วก็ออนแอร์ พร้อม ๆ กัน คือจะดี ไม่ดี บวก หรือลบ ก็ให้มีความเห็นมา แล้วก็คัดกรองเอาว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ในการที่จะขับเคลื่อนต่อไป แต่ก็ไม่ปิดกั้นในเรื่องของการที่จะแสดงความเห็นว่าตอนนี้เขายากจนเดือดร้อน เขามีปัญหาเรื่องอะไร และเราไปดูว่าโครงการในสิ่งที่หน่วยงานไหนบ้างที่จะเกี่ยวข้อง แล้วเสนอขึ้นมาแล้วรีบ Move ลงไปตรงนั้น ดังนั้นเขามีการสร้างการมีส่วนร่วมที่สำเร็จ นั่นคือมาเลเซียนะคะ อยากให้ดูว่าถอดบทเรียนยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของมาเลเซียมาดูก็ได้นะคะว่า เขาทำได้ เขามีการ Communicate ตลอดเวลา เขาทำให้รู้สึกว่ายุทธศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของพวกเขาในสังคมของพวกเขา ซึ่งสิ่งนี้น่าจะต้องเป็นความเร่งด่วนที่จะต้องทำก่อน อาจจะทำให้สภาพัฒน์หนักอึ้งขึ้นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะว่ารับแผนไปเยอะแล้วด้วย ก็เห็นใจค่ะ แต่ว่าก็อาจจะต้องเป็นแกนหลักในการที่ขับเคลื่อนเรื่องแผนของประเทศ อันนี้อยากฝากเอาไว้จริง ๆ ว่า ถ้าเราสามารถปฏิรูประบบบริหารราชการได้อย่างที่ท่านโภคินพูด เราก็อาจจะมีการดำเนินการที่มีเรื่องใหม่ ๆ คือเราคิดเรื่องใหม่เยอะ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติก็เป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทย แต่วิธีการในการทำงานเรายังทำแบบเดิมอยู่แล้วเราจะหาผลลัพธ์ใหม่ได้อย่างไร ผลสัมฤทธิ์ใหม่จะเกิดขึ้นมาจากเราต้องเปลี่ยนกระบวนการเราต้องเปลี่ยนรูปแบบในการทำงานใหม่ ไม่อย่างนั้นได้คำตอบเดิม แล้วอาจจะไม่สัมฤทธิผลเท่าที่ควร ดังนั้น ๖ เปอร์เซ็นต์ ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ๔๔ เปอร์เซ็นต์ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ น่าจะต้องมีการชี้แจง แต่ไม่ต้องไปลงรายละเอียดเป็นทีโครงการกิจกรรมนะคะ ประเมินว่าสิ่งที่ผ่านมาได้ทำอะไรกันไปบ้าง ด้วยความอุสาหะของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด หน่วยงานราชการส่วนใหญ่เขายินดีที่จะทำ แต่ข้างล่างเขาจำเป็นต้องขับเคลื่อนตามยุทธศาสตร์ชาติกับแผนปฏิรูปประเทศอยู่แล้ว เพราะไม่อย่างนั้นเขาไม่ได้รับงบประมาณ เขาเป็นหน่วยรับงบประมาณ ถ้าเขาไม่เชื่อมโยงเขาก็จะไม่ได้ ดังนั้นก็ไม่อยากที่จะไปเบรมหน่วยงานราชการเท่าไรนักในเรื่องของไม่มีจิตสำนึกนะคะ จริง ๆ คือถูกบังคับให้มีด้วยซ้ำไป แล้วแถมอาจถูกฟ้องร้องได้ด้วย แต่อาจจะต้องขอความร่วมมือมากขึ้น เพราะเขาขาดความรู้ความเข้าใจมาก ๆ ในบางเรื่อง อันนี้ต้องเป็นเรื่องของการแก้ปัญหาในเรื่องของการสร้าง Awareness ในทุกภาคส่วน ไม่ใช่เฉพาะแค่ภาคราชการ อันนี้อยากจะฝากเอาไว้ว่าด้วยความห่วงใยนะคะ อยากเห็นอะไรดี ๆ ที่ได้ทำมาแล้วด้วย แล้วให้เกิดผลสัมฤทธิ์จริง ๆ เพราะว่าไม่ใช่คนไม่น้อยนะคะ ทั้งประเทศเลยที่ช่วยกันทำ แต่ว่าคนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ได้รับรู้ Awareness เป็นส่วน ๆ ของภาคส่วนจำเป็นต้องทำ แล้วการประชุมที่อย่างทำเรื่องยุทธศาสตร์ทั้งหลายก็จะเชิญประชาชนหรือกลุ่มคนที่ไม่ค่อยมากเรื่องเข้าไป ก็จะไม่ค่อยมีปัญหาในการประชุม แต่ถ้ามากเรื่องก็จะมีปัญหา บางทีต่อให้มากเรื่องเราก็ฟังเขา เพราะว่าการฟัง และเราก็อาจจะได้ยินเขาในบางเรื่องหรือไม่ได้เรื่อง หรือบางเรื่องก็แล้วแต่ แต่มันเป็นสิ่งที่เป็นกลไก กระบวนการที่สำคัญมาก ไม่อย่างนั้นเราไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วม แต่เชื่อว่าสภาพัฒน์คงสามารถทำได้ ฝากออกแบบด้วยนะคะ eMENSCR ยังทำได้เลย ซึ่งมันสลับซับซ้อนทีเดียวนะคะ แต่ออกแบบในการให้ภาคประชาชนภาคเอกชนมีส่วนร่วมด้วย

ในกระบวนการของยุทธศาสตร์ชาติ แล้วก็แผนปฏิรูปประเทศ แผนแม่บท ก็จะเยี่ยมมาก ๆ นะคะ อันนี้ฝากเอาไว้ด้วย ขอบพระคุณค่ะ”[๔๙๗]

บทเฉพาะกาล

บทเฉพาะกาล

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ข้อที่ ๘ บทเฉพาะกาลที่เป็นปัญหาแล้วก็ไม่สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย ควรจะต้องมีการแก้ไขหรือไม่ อันนี้เรื่องอะไรบ้าง ยกตัวอย่างเช่นเรื่องของที่มาของ ส.ว. ชุดปัจจุบัน เรื่องของข้าราชการประจำจะมาเป็น ส.ว. ได้หรือไม่ ที่มีอยู่ ๖ ตำแหน่ง เรื่องของ อำนาจของ ส.ว. ปัจจุบัน อย่างนี้เป็นต้นเราจะว่าอย่างไร[๔๙๘]

“ผม สมชัย กรรมาธิการ ก็ขออนุญาตที่จะอภิปรายเบื้องต้น เพราะเข้าใจว่าน่าจะไม่สามารถที่จะประชุมต่อตอนบ่ายได้ อาจจะค้างไปถึงวันพฤหัสบดีหน้า แต่ผมคิดว่าประเด็นของวุฒิสภานี้ความเห็นของผมจะมีอยู่ ๓ ส่วนที่สำคัญส่วนที่ ๑ ก็คือสิ่งที่อยู่ในตัวบทของรัฐธรรมนูญที่กล่าวถึงที่มาของวุฒิสภา ซึ่งก็เหมือนกับหลายท่านละครับว่า กระบวนการที่เราเปลี่ยนกลับไปกลับมาจากเดิม ปี ๒๕๔๐ เลือกตั้ง ปี ๒๕๕๐ เลือกตั้งครึ่งหนึ่ง สรรหาครึ่งหนึ่ง และพอมาปี ๒๕๖๐ ก็เป็นการเลือกกันเอง กลุ่มอาชีพ แล้วก็มีการทดลองใช้ใน ๕๐ คนแรก ที่ในวุฒิสภาชุดปัจจุบัน แต่ผมคิดว่าการทดลองดังกล่าวนี้ยังไม่สามารถใช้เป็นข้อสรุปหรือข้อยุติได้ว่ามันสำเร็จ หรือล้มเหลว ก็เพราะว่ากระบวนการ ไม่ใช่กระบวนการ หมายถึงว่าวิธีการท้ายสุดของ การเลือกคราวนี้ เรามาจบตรงที่ว่าเลือกกันเอง ๒๐๐ แล้วก็ให้ คสช. เป็นฝ่ายจิ้มเหลือ ๕๐ เพราะฉะนั้นความกระตือรือร้น ความสนใจของประชาชน การที่ประชาชนเขาจะประเมินว่าเขาจะได้ไปต่อหรือไม่จนถึงขั้นท้ายสุดนี้มันแตกต่างกัน ท้ายที่สุดเขาบอกว่าคุณจะต้องใกล้ชิดกับ คสช. คุณถึงจะได้เป็นวุฒิสภา วุฒิสมาชิกนะครับ ซึ่งอันนี้มันก็อาจจะทำให้เกิดความตื่นกลัวในการที่ประชาชนจะไปสมัครในแต่ละขั้น ๆ นั้นลดน้อยลง หลายที่เขาพูดถึงขนาดว่ากรรมการประจำหน่วยที่รับสมัครสมาชิกวุฒิสภานี้มากกว่าคนมาสมัครอันนี้เรื่องจริง ในแต่ละวันนะครับ แต่ว่าก็เป็นเรื่องซึ่งเราคงเอามาเป็นส่วนหนึ่งที่จะบอกว่ามันคือทั้งหมดไม่ได้ คงจะต้องศึกษาวิจัยหรือต้องประเมินนะครับ เพราะฉะนั้นในเรื่องของที่มานั้นก็เป็นเรื่องหนึ่งซึ่งคงจะต้องดูกันนะครับว่าอย่างไรที่จะมา ซึ่งความจริงผมมีสิ่งที่เป็นข้อเสนอ แต่ว่ายังขออนุญาตที่ยังไม่พูดคราวนี้นะครับ ส่วนที่ ๒ คือเรื่องของบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภา ว่าบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภาควรจะทำอะไร ผมดูสิ่งที่หายไปก่อนนะครับ สิ่งที่หายไปในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือบทบาทหน้าที่ในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและองค์กรอิสระ ประชาชนไม่มีช่องทางที่จะไปเข้าชื่อกัน ๒๐,๐๐๐ ชื่อ ๕๐,๐๐๐ ชื่อ เพื่อถอดถอน เพราะว่าในเรื่องนี้เราตัดอำนาจของวุฒิสภาออกไป ก็เลยทำให้อำนาจของประชาชนในการที่จะเข้าชื่อกันเพื่อถอดถอนองค์กรอิสระก็ดีหรือนักการเมืองก็ดีนี้ มันถูกหายตามไปด้วย เราไปมอบอำนาจนี้ให้กับทางป.ป.ช. โดยที่ถ้าหากว่าองค์กรอิสระหรือทางฝ่ายการเมืองกระทำผิดก็ให้ไปร้อง ป.ป.ช. แทนป.ป.ช. ก็ต้องตั้งกรรมการไต่สวนขึ้นมา ถ้าตั้งไต่สวนขึ้นมา ตั้งเมื่อไรก็ยุติปฏิบัติหน้าที่ หรือถ้าผิดก็ไปฟ้องต่อศาลฎีกาแล้วแต่ว่าผิดเรื่องอะไร ถ้าผิดจรรยาบรรณก็ศาลฎีกา แผนกคดีนักการเมือง แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่น ๆ ก็ศาลฎีกาทั่วไป ซึ่งกรณีตรงนี้มันเป็นการจำกัดบทบาทของวุฒิสภา และท้ายที่สุดก็ไปจำกัดอำนาจของประชาชนในการเข้าชื่อการถอดถอนดังนั้นในเรื่องนี้ก็เป็นอีก

---

[๔๙๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

[๔๙๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่องหนึ่งซึ่งจำเป็นจะต้องคุยกันครับว่า เราจะให้มีสิ่งนี้กลับคืนมา ต่อวุฒิสภาหรือไม่ ส่วนที่ ๓ ก็คือเรื่องของบทบาทของวุฒิสภาในบทเฉพาะกาลที่ให้มีอำนาจ ในการที่จะโหวตนายกรัฐมนตรี อันนี้เรื่องใหญ่แล้วก็สำคัญ และผมคิดว่าวุฒิสภาชุดนี้ กำลังทำผิดรัฐธรรมนูญนะครับ รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๓ พูดไว้ว่า สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ฝักใฝ่หรือยอมอยู่ภายใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ นั่นก็คือหมายความว่าถ้าคุณเป็นวุฒิสภาคุณไม่มีสิทธิหรือครับ ในการที่จะมาโหวตนายกรัฐมนตรี เพราะนายกรัฐมนตรีนั้นสังกัด พรรคการเมือง การโหวตนายกรัฐมนตรีคือการฝักใฝ่พรรคการเมือง อันนี้ก็ถือว่าเป็นจุด ที่เป็นปัญหา ดังนั้นถ้าหากว่าจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จะต้องเอาส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การโหวตนายกรัฐมนตรีออกไปจากบทเฉพาะกาลด้วย อันนี้ก็ขออนุญาตที่จะอภิปรายเบื้องต้นนะครับ ความจริงมีรายละเอียดมากกว่านี้ แต่เนื่องจากว่าเวลาจำกัด ขออนุญาตไปเสริมความหน้าถ้ามีอีกเพิ่มเติม ขอบคุณครับท่าน”[๔๙๙]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ เห็นด้วยเลยครับ แล้วผมว่าที่ผมเสนอไปว่าเรา Waive สัก ๓-๔ ปี สมมุติเราแก้รัฐธรรมนูญ อาจจะเขียนในบทเฉพาะกาลก็ได้ คือจะได้เป็นไปตามมาตรา ๗๗ สมมุติว่า ๓ ปี หรือ ๔ ปีนี้ในบทเฉพาะกาล คือคุณสามารถทำมาหากินได้เลย แล้วก็เป็นเรื่องที่คุยกันระหว่างผู้ประกอบการ Regulator แล้วก็ผู้บริโภคว่าตกลงเรามาวางกติกาให้เหมาะสม และในช่วงนั้นอำนาจรัฐที่จะไปบังคับข่มขู่เขา เรียกมามันก็จะถูก Waive โดยรัฐธรรมนูญไปช่วงหนึ่งถูกไหมครับ ถ้าอย่างนี้มันทันทีเลย ไม่ต้องมาแล้วพอเขามี เขาถูกปลดปล่อยจากอันนี้ปั๊บแล้วให้เขารวมตัวกันได้ รัฐต้องออกกฎหมายขนาดเล็ก ขนาดกลาง ให้เขารวมตัวเหมือนสภาอุตสาหกรรม สภาหอการค้าอย่างนี้ พอเขารวมตัวกันได้เขาก็ Voice ส่งมาว่าคุณจะมาช่วย SMEs เขาอยากได้ ก แต่คุณมาให้ ข เขาก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร ก็วนกันอยู่อย่างนี้ ผมว่าแค่ ๒ เรื่อง ท่านประธานครับแล้วเดี๋ยวมันเข้าระบบมันเอง และพอเขาแข็งแรงแล้วใครก็ไปหักเขาไม่ได้อีกต่อไป”[๕๐๐]

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับท่านประธาน ท่านพีระพันธุ์ครับ เรียนท่านประธาน ท่านกรรมาธิการทุกท่านครับ ผม ปิยบุตร แสงกนกกุล ในฐานะกรรมาธิการครับ ขออภิปรายเกี่ยวกับบทบัญญัติในส่วนที่ว่าด้วยบทเฉพาะกาลครับ บทเฉพาะกาลภารกิจ หรือ Function ของบทเฉพาะกาลมันมีไว้เพื่ออะไร ถ้าเราสังเกตดูรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ก็จะมีบทเฉพาะกาลไว้ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ก็จะมีบทเฉพาะกาลเอาไว้เช่นเดียวกัน ดังนั้น ในทางวิชานิติศาสตร์และในบทเฉพาะกาลมันมีภารกิจของมันอยู่นะครับ ประการที่ ๑ ก็คือเป็นบทบัญญัติที่กำหนดเอาไว้ว่าไม่ให้นำบทบัญญัติใน พ.ร.บ. ในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นที่ประกาศใช้ไปแล้ว มีผลใช้ไปแล้ว แต่ยังไม่ให้มีผลในช่วงเวลาหนึ่ง นี่คือภารกิจของมันประการแรก ประการที่ ๒ คือบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญคือกำหนดเอาไว้ให้บรรดาสถาบันการเมืององค์กรที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านั้นยังดำรงอยู่ต่อไป เพื่อรับประกันว่าการเปลี่ยนผ่านครั้งนี้สถาบันการเมืององค์กรที่มีอยู่เดิมยังคงอยู่ต่อไปจนกว่าที่จะมีสถาบันการเมืองหรือองค์กรการเมืองมีการเปลี่ยนที่มาเข้ามาใหม่ชุดใหม่เข้ามาแทน ยกตัวอย่างเช่น สมาชิกสภาก็ยังคงอยู่ต่อ องคมนตรียังอยู่ต่อแล้วก็คณะรัฐมนตรียังอยู่ต่อ อย่างนี้เป็นต้น จนกว่าจะมีชุดใหม่เข้ามาแทนที่ นี่คือภารกิจของมันประการที่ ๒ ภารกิจประการที่ ๓ นั่นก็คือให้บรรดาองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือสถาบันการเมืองที่มีอยู่ปฏิบัติหน้าที่ภายใน

---

[๔๙๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๐ วันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓

[๕๐๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ระยะเวลาที่กำหนด ยกตัวอย่างเช่น สภาต้องออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญภายในกี่วัน จะต้องมีการเลือกตั้งทั่วไปภายในกี่วันนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ใช้บังคับ อันนั้นก็คือภารกิจของบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ มีอยู่ ๓ ข้อใหญ่ ๆ ข้อแรก งดเว้นรัฐธรรมนูญบางมาตราว่าอย่าเพิ่งใช้ในบางช่วงบางเวลาในช่วงเวลาหนึ่ง ข้อสอง คือองค์กรที่มีอยู่เดิมยังคงทำหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีชุดใหม่เข้ามาแทนที่ และข้อสาม บังคับให้องค์กรที่มีอยู่เดิมทำหน้าที่ภายในเวลาที่กำหนด เช่น ออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือให้มีการเลือกตั้ง นี่คือภารกิจของบทเฉพาะกาลครับ

ดังนั้นเมื่อดูจากภารกิจของบทเฉพาะกาลแล้วมันจะต้องมีลักษณะชั่วคราว คือใช้แค่บางช่วงบางเวลาเท่านั้นเอง ใช้บางช่วงบางเวลาในการเปลี่ยนผ่านจากรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งไปสู่อีกฉบับหนึ่ง จากองค์กรตามรัฐธรรมนูญชุดหนึ่งไปสู่องค์กรตามรัฐธรรมนูญชุดใหม่ ทีนี้ลองมาดูบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ครับ ทั้งหมดตั้งแต่มาตรา ๒๖๒ ถึงมาตรา ๒๗๙ รวมแล้ว ๑๘ มาตรา ผมพบว่ามันมีบทเฉพาะกาลจริง ๆ เป็นบทเฉพาะกาลแท้ ๆ ซึ่งเขียนขึ้นมาเพื่อรับภารกิจที่ผมพูดไป ๓ ข้อนี้อยู่เพียงแค่มาตรา ๒๖๒ ถึง ๒๖๘ แล้วก็มาตร ๒๗๓ ถึง มาตรา ๒๗๘ ส่วนมาตรา ๒๖๙ ถึง มาตรา ๒๗๒ และมาตรา ๒๗๙ ไม่ใช่บทเฉพาะกาลครับ เพียงแต่เอามาใส่ไว้ในบทเฉพาะกาลเท่านั้นเอง ลองไล่เรียงกันไปครับ มาตรา ๒๖๒ ถึง มาตรา ๒๖๘ เขาพูดเรื่องอะไร เขาจะเขียนว่า มาตรา ๒๖๒ บอกให้มีองคมนตรีอยู่ต่อไป มาตรา ๒๖๓ ให้ สนช. อยู่ต่อไปจนกว่าจะมี ส.ส. ชุดใหม่ มาตรา ๒๖๔ ให้ ครม. ชุดท่านประยุทธ์ก่อนอยู่ต่อไปจนกว่าจะมี ครม. ชุดใหม่ มาตรา ๒๖๕ ให้ คสช. อยู่ไปก่อนจนมี ครม. ชุดใหม่ มาตรา ๒๖๖ ให้สภาขับเคลื่อนปฏิรูปทำหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ มาตรา ๒๖๗ ให้กรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญ กรธ. ไปออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญมา มาตรา ๒๖๘ กำหนดให้มีการเลือก ส.ส. ภายในกี่วัน มาตรา ๒๗๓ ให้ศาลรัฐธรรมนูญองค์กรอิสระทำหน้าที่ต่อ มาตรา ๒๗๔ ให้ กสทช. ทำหน้าที่ต่อ มาตรา ๒๗๕ ว่าด้วยการเขียนยุทธศาสตร์ชาติ มาตรา ๒๗๖ ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระไปออกมาตรฐานจริยธรรม มาตรา ๒๗๗ และมาตรา ๒๗๘ ให้คณะรัฐมนตรีเสนอออกร่างกฎหมายต่าง ๆ กลุ่มเหล่านี้เป็นบทเฉพาะกาลจริง ๆ หลายเรื่องมันสิ้นผลไปโดยปริยายแล้ว พูดง่าย ๆ มีหรือไม่มี มันก็ไม่ใช้โดยตัวมันเองครับ เขาเรียกว่า สิ้นผลโดยปริยาย ยกตัวอย่างเช่น บทบัญญัติที่ให้คสช. อยู่ต่อ ตอนนี้มันก็ไม่มี คสช. อยู่แล้ว บทบัญญัติให้ สนช. อยู่ต่อ ตอนนี้มันก็ไม่มี สนช. แล้ว เพราะฉะนั้นกลุ่มเหล่านี้จึงเป็นบทเฉพาะกาลโดยแท้ เราจะแตะต้องมันจะไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขมันยกเลิกมันหรือไม่อย่างไรก็ไม่มีประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะมันสิ้นผลโดยตัวของมันเองตามสภาพภารกิจของมัน

แต่มันมีอยู่ ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ ที่ผมยืนยันว่ามันไม่ใช่บทเฉพาะกาลโดยแท้ นั่นก็คือ มาตรา ๒๖๙ ถึงมาตรา ๒๗๒ แล้วก็มาตรา ๒๗๙ ๒ กลุ่มนี้ว่าด้วยอะไร มาตรา ๒๖๙ ถึงมาตรา ๒๗๒ นั่นก็คือวุฒิสภา ๒๕๐ คน ในช่วง ๕ ปีแรกหลังรัฐธรรมนูญใช้ และมาตรา ๒๗๙ คือ มาตราสุดท้ายที่รับรองประกาศคำสั่ง คสช. เอาไว้ ผมขออนุญาตพูดกลุ่มแรกก่อนนะครับ มาตรา ๒๖๙ ถึง มาตรา ๒๗๒ พูดว่าเรื่องสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๐ คนนั้นมีที่มาอย่างไร ก็สรุปกันง่าย ๆ ก็คือหัวหน้า คสช. เป็นคนแต่งตั้งแล้วก็เป็นคนทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศแต่งตั้ง ดังนั้นที่มาจึงไปสัมพันธ์กับหัวหน้า คสช. นั้นเองเป็นคนเลือกมาทั้งหมด ๒๕๐ คน แล้วเรื่องอื่น ๆ ก็จะมีอำนาจหน้าที่เป็น ส.ว. พิเศษ ที่มีอำนาจพิเศษในช่วง ๕ ปีนี้ นั่นก็คือเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีร่วมกับ ส.ส. และหน้าที่ที่สำคัญอีกอันหนึ่ง นั่นก็คือเวลามีพระราชบัญญัติใด ๆ ที่จัดให้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศเราจะใช้กระบวนการนิติบัญญัติแบบพิเศษเข้ามา นั่นก็คือประชุมร่วมกัน ๒ สภา ไม่ต้องผ่าน ส.ส. แล้วค่อยไป ส.ว. ดังนั้นกลุ่มนี้มันชัดเจนเลยว่าเป็น ส.ว. ตามบทเฉพาะกาลตามช่วงเวลา ๕ ปีนี้เข้ามาทำภารกิจในการสืบทอดอำนาจ นั่นก็คือเลือกนายกรัฐมนตรี แล้ววันที่ ๕ มิถุนายน ปีที่แล้วก็ปรากฏชัดเจนว่าเข้ามาเลือกหัวหน้า คสช. กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรี และปีนี้เราก็พบเห็นหลายครั้งแล้วว่ามีการประชุมร่วมกันของรัฐสภา เพราะว่ามันเป็นร่าง

พระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีเสนอมาแล้วบอกว่าเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ ทำให้ต้องประชุมร่วมกัน อำนาจหน้าที่พิเศษเหล่านี้มันทำให้สมาชิกวุฒิสภาขึ้นมาขี่คอเหนือสภาผู้แทนราษฎร ทั้ง ๆ ที่วุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่มาจากการเลือกของคนเพียงคนเดียว ตอนนี้ผิดหลักการอย่างยิ่งชัดเจนนะครับ”[๕๐๑]

นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

“ดังนั้น ผมจึงอยากจะขอให้ท่านประธานอาจจะช่วยในเรื่องของการกำหนดประเด็นเพื่อให้เกิดข้อสรุปว่า ตกลงกรรมาธิการของเราจะมีข้อสรุปที่เป็นคำตอบให้กับสังคมอย่างไร ผมเสนอว่าข้อเสนอที่ท่านโภคิน แล้วก็อาจารย์ปิยบุตรเสนอ ซึ่งประกอบไปด้วย ๑. สสร. บวกการแก้มาตรา ๒๕๖ ๒. ยกเลิกในส่วนของ ส.ว. เฉพาะกาล คือมาตรา ๒๖๙ จนถึงมาตรา ๒๗๒ ๓. ในเรื่องของมาตรา ๒๗๙ ที่รับรองคำสั่งและประกาศของ คสช. จะต้องถูกยกเลิก ผมคิดว่าในเนื้อหาแบบนี้ หลักการ ๓ ข้อแบบนี้จะเป็นคำตอบระยะสั้นให้กับสังคมไทยผ่านบทบาทของกรรมาธิการ ในเรื่องของกรอบเวลาผมคิดว่าเราก็สามารถเสนอได้ว่าเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ของบ้านเมืองการริเริ่มในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้นให้ได้ภายในก่อนวันที่ ๒๒ กันยายนนี้ซึ่งจะเป็นวันปิดสมัยประชุม อันนี้คือการริเริ่ม ผมคิดว่าถ้าเราเสนอแบบนี้มันจะช่วยทำให้สถานการณ์บ้านเมืองดีขึ้น”[๕๐๒]

“เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการครับ ขอโอกาสใช้เวลาตรงนี้ไม่มาก เนื่องจากเข้าใจว่าเวลาของเราก็มีไม่เยอะ แล้วก็ยังมีสมาชิกอีกหลายท่านที่อยากจะอภิปรายในตรงนี้ ในเรื่องแรก จริง ๆ ในเรื่องของบทเฉพาะกาลก็เป็นในส่วนที่น่าจะเป็นส่วนท้ายของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจริง ๆ ผมก็ไม่ได้มีความตั้งใจว่าจะอภิปรายตรงนี้มากเท่าไร เนื่องจากว่าที่ผ่านมาผมก็อภิปราย แล้วก็ไปแตะ ๆ บทเฉพาะกาลค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในเรื่องของ ส.ว. ซึ่งถ้าพูดซ้ำกันอีกครั้งก็คือผมคิดว่าเราจำเป็นต้องยกเลิก ส.ว. ของบทเฉพาะกาลออกไป อำนาจเรื่องนายกรัฐมนตรีในลักษณะแบบนี้สร้างเงื่อนไข สร้างความขัดแย้งด้วยซ้ำ

ประเด็นที่ผมอยากจะเรียนต่อที่ประชุมนะครับ ผมคิดว่าผมติดใจในสิ่งที่ท่านไพบูลย์ได้เอ่ยถึง ต้องขออนุญาตที่พาดพิงนะครับ ผมกับท่านไพบูลย์เราก็เจอกันหลายเวที รวมถึงเวทีนี้ด้วย ประเด็นก็คือว่าถ้าท่านเทียบมาตรา ๓๐๙ กับมาตรา ๒๗๙ ตรง ๆ แล้ว คิดว่าการยกเลิกมาตรา ๓๐๙ จะนำไปสู่ความขัดแย้ง หมายถึงว่ามาตรา ๒๗๙ ถ้าไปยกเลิกจะนำไปสู่ความขัดแย้งเหมือนที่เคยเกิดขึ้นตอนมาตรา ๓๐๙ นี่ ทางการเมืองเราไม่สามารถคิดคณิตศาสตร์แบบนั้นได้ ไม่ใช่หมายความว่าเราไปยกเลิกบทบัญญัติที่มีลักษณะคล้ายกันในวันนี้แล้วสิ่งที่จะเกิดขึ้นจะเกิดขึ้นเหมือนที่เคยเกิดขึ้นเมื่อวันวาน ผมคิดว่าถ้าท่านบวกลบคูณหารแบบนั้นก็คงไม่ใช่ เรารู้กันอยู่ว่าตอนที่ยกเลิก มาตรา ๓๐๙ แล้วมันเกิดความวุ่นวายทางการเมืองมีสาเหตุมาจากอะไร ซึ่งวันนี้สังคมไทยแตกต่างจากเดิมอย่างมาก ถามว่าถ้าเรายกเลิก มาตรา ๓๐๙ แล้วคือสาเหตุของความขัดแย้งจริง ๆ เราไม่มีมาตรา ๓๐๙ มานานแล้ว ทำไมเราไม่มีความขัดแย้งครับ ผมเองคนหนึ่งที่ทำให้ประกาศคำสั่งของ คปค. ถูกยกเลิกไปได้ก็ในวันที่มันไม่มีมาตรา ๓๐๙ ผมไม่เห็นว่าตอนที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ถูกฉีกจะมีใครออกมาปกป้องมาตรา ๓๐๙ เลย ไม่มี ดังนั้นเราก็ต้องพูดกันด้วยความเคารพว่าการยกเลิก มาตรา ๓๐๙ ไม่ใช่สาเหตุของการสร้างความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในภาพรวม เช่นเดียวกันการยกเลิกมาตรา ๒๗๙ ไม่ใช่จะเป็นสาเหตุของการสร้างความขัดแย้งของบ้านเมือง ในทางกลับกันการปล่อยให้มีคำสั่งแบบนี้ต่อไปเรื่อย ๆ จะเป็นการสร้างความขัดแย้งให้กับบ้านเมือง มีประชาชนจำนวนมากที่ถูกละเมิดสิทธิโดยประกาศหรือคำสั่งของ คสช. แล้วไม่มีกลไกอื่น ๆ ใดที่จะมาปกป้องเขาเลย แทนที่เขาจะใช้กลไกอย่างศาลรัฐธรรมนูญ กลไกตุลาการต่าง ๆ มาช่วยใน

---

[๕๐๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๐๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๐ วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

การตรวจสอบถ่วงดุล เขาไม่สามารถใช้ได้เพราะว่ามันติดขัดมาตรา ๒๗๙ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผมคิดว่าการปล่อยให้บ้านเมืองของเราอยู่ภายใต้บทเฉพาะกาล ที่ถูกเขียนโดย คสช. ซึ่งมีจุดประสงค์ในการรัฐประหารเอาอำนาจคืนจากประชาชน ผมคิดว่านี่คือการสร้างความขัดแย้ง ดังนั้นผมจึงเรียนต่อท่านประธานว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องแก้ในส่วนนี้ แล้วก็ไปให้ไกลกว่านั้นนะครับ บรรดาพวกมรดกบาปต่าง ๆ ที่ คสช. ได้บัญญัติเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ ผมคิดว่าเราจำเป็นต้องยกเลิก

ผมเลยอยากจะเรียนหารือท่านประธานอีกนิดหนึ่งครับว่าในกรณีของพวกเรา ที่เราทำหน้าที่ในการเป็นกรรมาธิการศึกษาและแก้ไขรัฐธรรมนูญนี่ Output ที่สำคัญคือรายงาน รายงานฉบับนี้จะเป็นรายงานที่มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งผมประเมินว่า ส่วนหนึ่งมาจากความขัดแย้งที่มีการชุมนุมทางการเมือง ส่วนหนึ่งฝ่ายรัฐบาลก็บอกว่าจะมีการยื่นแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อเมื่อรายงานออกมาแล้ว ส่วนหนึ่งก็มีความเป็นไปได้ว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นรายงานที่ถูกเอาไปอ้างอิง เป็นแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญในชั้นที่ถ้าเป็น สสร. ก็อาจจะถูกใช้ อย่างน้อยก็มาพิจารณาดูความเห็นต่าง ๆ ผมเลยอยากเรียนต่อ ท่านประธานเพื่อหารือว่าหลังจากวันนี้ผมคิดว่าเราควรที่จะเขียนรายงานได้แล้ว เนื่องจากว่าเนื้อหาที่เราพิจารณาในวันนี้ก็เป็นส่วนสุดท้ายของรัฐธรรมนูญ การที่เราจะประวิงเวลาเพิ่มเติมต่อไปไม่มีความจำเป็นเลยครับ ในเมื่อเนื้อหาการพูดคุยของกรรมาธิการเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งเป็นเนื้อหาในขั้นตอนสุดท้าย อนุรับฟังความคิดเห็นเราก็ไปรับฟังทั้งในออนไลน์ และออฟไลน์มาอย่างเพียงพอ ดังนั้นการเร่งรายงานให้แล้วเสร็จโดยเร็วจะเป็นประโยชน์ในการที่จะนำไปสู่การแก้ไขสถานการณ์ ผมเลยอยากหารือกับท่านประธาน แล้วก็ต่อเพื่อนกรรมาธิการในที่นี้ว่าหลังจากวันนี้เราควรที่จะเขียนรายงานแล้วก็รีบส่งเข้าสู่สภาใหญ่ เพื่อให้เกิดการอภิปรายต่อเพื่อนสมาชิกในสภาว่าจะเอากันอย่างไร รายงานนี้จะถูกส่งไปให้รัฐบาลหรือไม่ ผมคิดว่ากรรมาธิการเราถ้าเราได้ทำตรงนี้เรียบร้อยก็จะช่วยทำให้เกิดการเดินหน้า เงื่อนไขของ ส.ว. ที่อยากจะรอดูรายงานจะทำให้ไปได้รวดเร็วขึ้น อย่าปล่อยให้ผู้ชุมนุมเขาชุมนุมทางการเมือง ซึ่งเราไม่รู้ว่าจะนำไปสู่สถานการณ์อะไร สภาควรที่จะเข้ามาเป็นกลไกในการสลายความขัดแย้ง อย่าปล่อยให้ประชาชนเขาพูด ให้เขาออกไปชุมนุมข้างถนน ซึ่งมันมีความเสี่ยงต่าง ๆ มากมาย ถ้าเราเอาเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาของสังคมไทยมาคุยกันในสภา แล้วถ้ามันจบได้ ผมคิดว่าประเทศไทยก็พร้อมที่จะเดินหน้าได้อีกครั้ง ขอบคุณครับ”[๕๐๓]

มาตรา ๒๖๙

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ขอบคุณครับท่านประธาน ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการครับ ถ้าพูดถึงเรื่องบทเฉพาะกาล ผมมีบทความที่เขียนไว้ เดี๋ยวขออนุญาตว่าหลังจากอภิปรายจบผมจะส่งบทความไว้กับทางฝ่ายเลขานุการเพื่อที่จะพิมพ์แจกในที่ประชุมได้ด้วยนะครับ คือสิ่งที่ผมเขียนไว้ผมเขียนบอกว่าสถานะของบทเฉพาะกาลน่าจะเป็นบทกฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อใช้ในช่วงเวลาสั้น ๆ ในช่วงของการเปลี่ยนผ่าน นั่นก็คือหมายความว่ากฎหมายฉบับใหญ่เนื้อในเขียนไว้อย่างไร แต่ว่าในช่วงต้นของการบังคับใช้แล้วอาจจะมีเรื่องบางอย่างที่ขัดข้อง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเขียนไว้ในบทเฉพาะกาลเพื่อให้เกิดระยะเวลาที่เพียงพอในการจะปรับตัวเข้าสู่ตัวบทที่เป็นตัวบทกฎหมายที่อยู่ภายใน แต่ว่าบทเฉพาะกาลที่เกิดขึ้นขณะนี้มี ๒ ลักษณะ ลักษณะหนึ่ง ก็คือบทเฉพาะกาลซึ่งมีไว้แล้วก็ใช้ในเวลาสั้น ๆ แล้วก็สิ้นสุดลงไปเรียบร้อยแล้ว อีกส่วนหนึ่งก็คือบทเฉพาะกาลซึ่งยังมีสถานะเป็นบทถาวรก็คือยังคงบังคับใช้ต่อไปอีกระยะหนึ่ง นี่คือ ๒ ส่วนที่เป็นลักษณะของบทเฉพาะกาลที่มีอยู่ตอนนี้

---

[๕๐๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ในบทเฉพาะกาลที่เป็นปัญหาต่าง ๆ มีส่วนใดบ้างที่เป็นปัญหา เริ่มต้นก็คือมาตรา ๒๖๙ มาตรา ๒๖๙ นั้น ระบุถึงจำนวนและวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาซึ่งแตกต่างจากในตัวบทว่าวิธีการได้มาของ ส.ว. ในตัวบทของรัฐธรรมนูญนั้นมาจากกระบวนการสรรหาตามกลุ่มอาชีพต่าง ๆ แต่ในมาตรา ๒๖๙ นั้น มีจำนวน ๒๕๐ คน ซึ่งมาจาก ๓ ส่วน ก็คือส่วนแรกมาจากการเลือกตามมาตรา ๑๐๗ ๒๐๐ คน แล้วให้ คสช. เลือกให้เหลือ ๕๐ คน ส่วนที่ ๒ มาจากการสรรหาของกรรมการสรรหาไม่เกิน ๔๐๐ คน แล้วก็ คสช. เลือกเหลือ ๑๙๔ คน แล้วก็ส่วนที่ ๓ มาโดยตำแหน่งก็คือเป็นคนที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางราชการเป็น ผบ. เหล่าทัพต่าง ๆ รวมทั้งปลัดกลาโหม ไม่ใช่ปลัด ผบ. สูงสุดนะครับ แล้วก็ในส่วนของ ผบ.ตร. อันนี้ก็ถือว่าเป็นได้มาโดยตำแหน่ง ส่วนในมาตราดังกล่าวนี้มีปัญหาอย่างไร มีปัญหาก็คือว่าเขาจะยังคงทำหน้าที่ต่อไปจนครบ ๕ ปี จนถึงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ ซึ่งการออกแบบการมีสมาชิกวุฒิสภานั้นเรามุ่งหวังให้ได้คนซึ่งมีคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถ แล้วก็เป็นสภาในการกลั่นกรองกฎหมาย แต่ว่า ส.ว. ที่มาจากการแต่งตั้งทั้ง ๒๕๐ คนนั้นประกอบด้วยนายทหาร ตำรวจประจำการ ๖ คน อดีตนายทหาร ตำรวจ ถึง ๑๐๔ คน ที่เหลือเป็นพลเรือน แต่ว่า เคยปฏิบัติหน้าที่ใน คสช. หรือเคยทำงานกับ คสช. ต่าง ๆ เช่นเคยเป็นรัฐมนตรีบ้าง เคยเป็น สภานิติบัญญัติบ้าง เคยเป็นสมาชิกสภาปฏิรูปบ้าง ดังนั้นความหลากหลายที่เกิดขึ้นใน ส.ว. ๒๕๐ คน จึงไม่เกิดแล้วก็อาจจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างดีพอในฐานะที่เป็นสภากลั่นกรอง แล้วก็จะเป็นสภาที่คอยตรวจสอบรัฐบาลเนื่องจากรัฐบาลเองก็มาจาก คสช. เป็นส่วนใหญ่ อันนี้ก็จะเป็นปัญหา”[๕๐๔]

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ กระผม พงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ ในส่วนของบทเฉพาะกาลนั้นมาตราส่วนใหญ่ก็ต้องถือว่ามันจบไปแล้ว เพราะว่ามันสิ้นผลไปแล้วครับ กระทำการตามบทเฉพาะกาลเรียบร้อยไปแล้ว มันจะดี ไม่ดี อย่างไรก็ตามแต่เราก็ไม่สามารถจะไปขุดมันขึ้นมาใหม่ ยกตัวอย่างอย่างเช่นกรณีที่ให้คณะกรรมการร่างยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นจะมีความเหมาะสมเพียงใดหรือไม่ มันก็ออกมาใช้เป็นกฎหมายแล้ว มันก็สิ้นสภาพไปแล้ว กระผมคิดว่าปัญหาในบทเฉพาะกาลที่สำคัญท่านประธานครับ แล้วก็ยังใช้มาจนถึงปัจจุบันแล้วก็กระทบกับสิ่งต่าง ๆ มากมาย ผมคิดว่ามาตราแรกก็คือมาตรา ๒๖๙ ครับ ก็คือการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา เพราะว่าสมาชิกวุฒิสภานั้นถ้าตามรัฐธรรมนูญเรื่องบทเฉพาะกาลก็จะมีบทบาทสำคัญ ๆ มากมาย ไม่ว่าในเรื่องของการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี เรื่องการของให้ความเห็นชอบองค์กรอิสระต่าง ๆ อำนาจต่าง ๆ นี้ ถ้าวุฒิสภานั้นมาตามกระบวนการในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ถ้าถูกต้อง ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญก็ยังเชื่อถือได้ยากแล้ว แต่ถ้าไม่ได้มาตามกระบวนการตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญด้วย ยิ่งเชื่อถือไม่ได้เลยครับท่านประธาน เพราะว่าเรื่องสำคัญจะอยู่ตรงนี้ครับท่านประธานครับ ก็คือในมาตรา ๒๖๙ อนุมาตราหนึ่ง ที่บอกให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาซึ่ง คสช. แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ และมีความเป็นกลางในทางการเมือง จำนวนไม่น้อยกว่า ๙ คน แต่ไม่เกิน ๑๒ คน สรรหาบุคคลขึ้นมาแล้วใน คสช. ไปเลือกเอาจากบัญชีนั้น ถ้าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่จริงมีความเป็นกลางทางการเมืองจริง ก็อาจจะพอถูกไถให้เชื่อถือได้บ้าง ว่า List ที่ส่งไปให้ คสช. เลือกเอาก็น่าจะได้บุคคลที่เหมาะสมที่จะมาทำหน้าที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ แต่สิ่งที่เราเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย คนที่เป็นกรรมการสรรหานั้น ขอโทษครับ ท่านประธานครับ ไม่ได้ตรงกับรัฐธรรมนูญเลยครับ บอกไม่ได้เลยว่าเป็นคนที่มีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่ต้องพูดถึงเรื่องมีความรู้และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ เมื่อเช่นนี้มันก็ผิดฝาผิดตัวไปหมด วุฒิสภาที่ทำหน้าที่อยู่ใน

---

[๕๐๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ขณะนี้ ถามว่าท่านมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี ในการพิจารณากฎหมายต่าง ๆ ร่วมกับ ส.ส. กฎหมายสำคัญ ๆ สารพัดชนิด มันผิดฝาผิดตัวแล้วมันมีปัญหากันหมด ฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าปัญหาที่ต้องแก้ก็อยู่ตรงนี้ครับอย่างแรก แน่นอนครับ ถึงแม้ว่าจะได้วุฒิสภาตามกระบวนการ ที่รัฐธรรมนูญกำหนดถูกต้อง กรรมการสรรหาที่ถูกต้องก็ตามแต่ แต่มันก็ไม่เหตุผลอะไรที่จะให้สมาชิกวุฒิสภาเหล่านั้นมาให้ความเห็นชอบคนที่สมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี คนเหล่านี้ไม่ได้มาจากประชาชนเลย แล้ว คสช. ซึ่งก็เห็นอยู่ว่าท่านต้องการจะกลับเข้ามามีอำนาจเป็นคนชี้ว่าสุดท้ายจะให้ใครเป็นสมาชิกวุฒิสภา แล้วเราจะปล่อยให้สมาชิกวุฒิสภาเหล่านี้มีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรีในอนาคตอีก มันไม่มีเหตุผลอะไรครับท่านประธานที่จะคงมาตรา ๒๖๙ ไว้”[๕๐๕]

“เรื่องของวุฒิสภา เพราะเราสรุปว่ามีแนวทาง ๒ แนวทาง คือเห็นสมควรยกเลิกวุฒิสภาที่ได้มาตามบทเฉพาะกาลและให้มีวุฒิสภาที่มาตามวิธีการปกติ หรือ ๒. ให้วุฒิสภาปัจจุบันมีการตัดอำนาจลง แต่กระผมจำได้ว่ามีบางท่านเสนอว่าเราควรจะมีวุฒิสภาหรือไม่ด้วยใช่ไหมครับ มีท่านกรรมาธิการที่อภิปรายว่า เราควรจะมีวุฒิสภาหรือไม่ หรือมีสภาเดียว แต่ความเห็นตรงนี้มันอาจจะเป็น ๓ แนวทางหรือเปล่า ซึ่งผมไม่แน่ใจว่าอาจารย์ปิยบุตรหรือเปล่า ที่เป็นคนเสนอว่าเราไม่ควรจะมีวุฒิสภามีสภาเดียวเลยนะครับ”[๕๐๖]

มาตรา ๒๗๐

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ประการที่ ๓ ก็คือเรื่องของการให้วุฒิสภามีอำนาจในการกำกับการปฏิรูปประเทศ อันนี้คือมาตรา ๒๗๐ ของบทเฉพาะกาลว่านอกเหนือจากการทำหน้าที่ตามปกติแล้ววุฒิสภายังมีหน้าที่ในการติดตามเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ โดยรัฐบาลแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการปฏิรูปประเทศให้รัฐสภาทราบทุก ๓ เดือน ผมก็ชี้ประเด็นว่าตั้งแต่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นตั้งแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ มีรายงานที่สมควรจะต้องรายงานทั้งหมด ๕ ฉบับ แต่เรื่องราวของการปฏิรูปนั้นประชาชนก็ไม่ค่อยได้รับรู้เท่าที่ควร แล้วก็ โดยข้อเท็จจริงรัฐบาลเองก็เพิกเฉยในการที่จะส่งรายงานการปฏิรูปประเทศตามกำหนด ยกตัวอย่างเช่นรายงานฉบับที่ ๓ ซึ่งเป็นรายงานของเดือนตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒ ส่งมาให้วุฒิสภาในวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓ เท่ากับรัฐบาลก็ละเลย ส่วนรายงานฉบับที่ ๔ ก็เพิ่งเข้ามาก็คือของเดือนมกราคม-มีนาคม อันนี้ก็ถือว่าเป็นปัญหาของการทำงานตามหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาว่าไม่สามารถที่จะไปกำกับ ติดตาม ดูแลเกี่ยวกับเรื่องของการปฏิรูปประเทศอย่างได้ผล ปัญหาที่เกิดขึ้นผมคิดว่าปัญหาจากการไปเขียนว่าให้มีการรายงานทุก ๓ เดือน ซึ่งหลายท่านก็ได้เคยอภิปรายว่าตัวเลข ๓ เดือนดังกล่าวเป็นตัวเลขซึ่งก่อให้เกิดความยากลำบากในทางปฏิบัติของทางฝ่ายราชการประจำ แล้วก็ทางฝ่ายรัฐบาลเองที่จะต้องรายงาน การรายงานทุก ๓ เดือนก็คือกลายเป็นรายงานกระดาษซึ่งบางทีดูแล้วก็เป็นการรวบรวมผลงานต่าง ๆ โดยปราศจากการกลั่นกรองเท่าที่ควร ยกตัวอย่างว่าระบบที่ทางสภาพัฒน์เป็นคนที่ออกแบบในการดำเนินการในเรื่องนี้ก็คือว่าเนื่องจากต้องรายงานทุก ๓ เดือน เขาก็จัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ขึ้นมาโปรแกรมหนึ่งที่ชื่อว่าโปรแกรมอีเมนส์ซึ่งขอให้หน่วยราชการทุกหน่วย ทุกกรม ส่งรายงานเข้ามาทางระบบคอมพิวเตอร์แล้วก็ประมวลผล พอประมวลผลเสร็จก็รวบรวมส่งเป็นตัวเล่มที่เรียกว่ารายงานการปฏิรูปประเทศ ในรอบ ๓ เดือน ผลที่เกิดขึ้นก็คือตัวแทนของสภาพัฒน์เองก็มาเล่าให้ฟังว่ามันเหมือนกับ ศัพท์ที่เราเรียกว่า Garbage In Garbage Out ก็คือขยะเข้ามา

---

[๕๐๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๐๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ก็ขยะออกไป รายงานหลายอย่างที่ปรากฏ ยกตัวอย่างเช่นรายงานฉบับของเดือนมกราคม-มีนาคม ๒๕๖๓ เขียนความคืบหน้าที่เป็นจุดเด่นของการปฏิรูปด้านการเมือง อันนี้คือจากรายงานที่หน่วยงานราชการส่งเข้ามา มีเรื่องเดียวก็คือบอกว่า กสทช. จัดทำ Clip Video เรื่องฝุ่นหรือ หยดน้ำ ผมเคยอภิปรายผมบอกว่าอะไรกันคุณทำงาน ๓ เดือน คุณมีความคืบหน้าเรื่องเดียวหรือ เรื่องปฏิรูปการเมืองคือทำ Video ๑ ชุด ของ กสทช. ยาว ๗ นาที อย่างนี้ก็ถือว่าเป็นอะไรที่ไร้สาระสุด ๆ ในเปเปอร์รายงานดังกล่าว เพราะฉะนั้นตรงนี้ในมาตรา ๒๗๐ ถ้าหากว่ามาพิจารณากันผมคิดว่าอาจจะต้องยกเอาเรื่องของการรายงานทุก ๓ เดือนออกไป จะเป็นรายงานในช่วงจังหวะเวลาที่ห่างจากนั้นจะเป็น ๖ เดือนก็คือต่อสมัยประชุมสภาอะไรอย่างนี้ก็อาจจะเหมาะสมมากกว่า หลัก ๆ ในส่วนของบทเฉพาะกาลผมมีเท่านี้ แต่หลายท่านอาจจะมีไปถึงเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของ กสทช. หรือว่าการรับรองความชอบทาง กสทช. แต่ผมคิดว่าประเด็นนั้นผมยังไม่ติดใจนัก เพราะผมคิดว่าในเชิงของการร่างกฎหมายนั้นถ้าหากว่าไม่รับรองความถูกต้องชอบธรรมของการทำงานในอดีตก็อาจจะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต คือมันจะมีอะไรที่มันต้องไปตามแก้อีกมากมายทีเดียว ก็คิดว่าอันนี้เป็นหลักของการปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไปว่าก็ต้องรับรองความชอบธรรมถูกต้องของการออกกฎหมายในอดีต หรือว่าการใช้อำนาจรัฏฐาธิปัตย์ในอดีตนะครับ โดยหลัก ๆ ของผมก็มีเท่านี้ เดี๋ยวขออนุญาตว่าตัวเปเปอร์ดังกล่าวนี้ผมขออนุญาตส่งให้กับทางฝ่ายเลขานุการแล้วก็พิมพ์แจกครับ ขอบคุณครับ”[๕๐๗]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“นอกจากมาตรา ๒๗๙ แล้วผมยังมีมาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๐ คือให้ ส.ว. มาปฏิรูปประเทศ วันนี้พอในหมวดปฏิรูปประเทศที่ถูก Lock ไว้ในรัฐธรรมนูญมันน้อยเกินไป สิ่งที่ไม่ได้ปฏิรูปคือไม่เขียนปฏิรูปศาล ไม่เขียนปฏิรูปอัยการ และไม่เขียนปฏิรูประบบราชการ เขียนเฉพาะปฏิรูปตำรวจเท่านั้น ถ้าไม่ยกเลิก ส.ว. ก็ยังดูปฏิรูป แล้วก็วันนี้ต้องยอมรับอย่างคดีที่เกิดขึ้นอัยการต้องปฏิรูปไหม โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ระบบราชการเราได้มีอำนาจที่ยิ่งใหญ่มาก โดยประชาชนมีความอ่อนแอ ผมคิดว่าถึงเวลาที่จะปฏิรูป แม้แต่เราพูดกันมาหลายครั้งก็คือการปฏิรูปท้องถิ่น อันนี้ผมเลยอยากจะฝากไว้ให้บันทึก”[๕๐๘]

นายมนูญ สิวาภิรมย์รัตน์ ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ขออนุญาตท่านประธาน ผม มนูญ สิวาภิรมย์รัตน์ ครับ ผมขอแสดงความเห็นในมาตรา ๒๗๐ ก็คือปัจจุบันผมอยู่ในคณะกรรมาธิการความมั่นคงแห่งรัฐ แล้วก็จะมียุทธศาสตร์ชาติการปฏิรูปประเทศ ในเรื่องของการรายงานทุก ๓ เดือน ในทางปฏิบัติทางคณะกรรมาธิการก็ไม่สามารถพิจารณาได้ เพราะมันเยอะมาก ผมก็คุยกับหน่วยงานที่เป็นผู้ปฏิบัติ หมายถึงว่าทางสภาพัฒน์ฯ ทางผู้รวบรวมทั้งหลายเขาก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ผมว่าเงื่อนไขอันนี้มันไม่ Practical ก็คิดว่ามันน่าจะมีการปรับเปลี่ยนจากทุก ๓ เดือน อาจจะเป็นปีละครั้งหรือครึ่งปีครั้งอย่างนี้นะครับ

ในส่วนที่ ๒ ที่ผมอยากแสดงความคิดเห็นก็จะเป็นเรื่องของวรรคที่สองที่บอกว่า ร่างพระราชบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ผมว่าอันนี้มันเป็นสิ่งที่ผิดปกติ เพราะว่าปกติกฎหมายคือถ้าเป็นร่างพระราชบัญญัติมันก็ต้องเข้าสภาผู้แทนราษฎรแล้วก็วุฒิสภา กลับกลายเป็นว่ากฎหมายอันนี้เป็นกฎหมายพิเศษ ซึ่งสุดท้ายมันทำให้ขั้นตอนมันปวดหัวนะครับ เพราะว่าสุดท้ายคือกฎหมายออกมาแล้วถ้าเกิดว่าจะเอาเข้าง่าย ๆ ทุกคนก็ตีว่าเป็นกฎหมาย

---

[๕๐๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๐๘] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ที่เกี่ยวกับการปฏิรูปหมดสุดท้ายมันก็อาจจะไม่มีกฎหมายปกติเข้ามา ผมคิดว่าในส่วนที่ให้มีการพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นเรื่องของการปฏิรูปประเทศ ผมว่าตรงนี้ควรจะตัดออก แล้วก็ทุกร่างพระราชบัญญัติทุกอันก็เข้ากระบวนการตามปกติ ก็ขอแสดงความคิดเห็นเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ”[๕๐๙]

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“บันทึกไว้ก็แล้วกันจะได้เป็นความเห็นประเด็นก็คือว่า เราศึกษาเล่มนี้เปรียบเทียบได้ข้อสรุปว่าบทเฉพาะกาลของปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ มันเทียบกันไม่ได้เลย คือมันเอามาเปรียบเทียบกันไม่ได้เพราะมันต่างกรรม ต่างวาระ ต่างสถานการณ์ คือของใครของมัน ฉบับนี้จะยาวกว่าเพื่อน ทีนี้ส่วนที่อาจารย์สมชัยพูดไปแล้วก็คือว่ามันมีส่วนที่จบไปแล้วก็คือจนถึงวันนี้ไม่มีแล้ว ก็ถือว่าจบกันไป ส่วนที่ ๒ บทเฉพาะกาลที่ยังเหลืออยู่นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ก็คือวันที่ ๖ เมษายน นี่ส่วนหนึ่ง บางอันก็ยัง Run อยู่ อีกอันหนึ่งก็คือนับตั้งแต่วันที่ ๑๑ ตัวนี้เกี่ยวกับวุฒิสภาที่มาการแต่งตั้งที่เป็นบทเฉพาะกาลเหมือนกัน ก็ถือว่าเป็นวุฒิสภาเฉพาะกาล เรียกแบบนั้นก็ได้ เราถือตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒ แล้วจะไปหมดวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗ ที่มัน Cover ไปจนถึง ต่อจากนี้ก็เหลืออีกประมาณก็ไม่กี่ปีมาระดับหนึ่งแล้ว ทีนี้ในประเด็น อื่น ๆ ก็คือตรงนี้การเคลียร์ประเด็นตรงนี้มันต่างกันเยอะ อย่างเช่นเรื่องวุฒิสภาสมมุติ เราถอดออกไปเขาน่าจะอ้างว่าเขาเหลือเวลาเท่านั้นเอง เขาก็หมดไปตามกาลเวลา รวมทั้งอำนาจเขาด้วย พอถึงปี ๒๕๖๗ ก็ไม่มีแล้ว ฉะนั้นเราบอกว่าขอแก้รัฐธรรมนูญก็ดึง ๆ กันไป พอใกล้ปุ๊บก็เหลือปีเดียวมันก็หมดไป นี่เป็นประเด็นที่มันเกี่ยวเนื่องกันอยู่ ส่วนในเรื่องอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีถ้าเราจำได้มันอยู่ในคำถามพ่วง ตอนนั้นเอารัฐธรรมนูญมาวางแล้วก็มีคำถามพ่วงออกมา คำถามพ่วงก็คือถามว่าให้รัฐสภาเลือกใหม่ มันไม่มีอยู่ในบทถาวร แล้วก็ต่อรองกันระหว่างอาจารย์มีชัย เพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นคำถามพ่วง ผมแค่ Remind ว่าที่มามันเป็นอย่างไรเท่านั้นเอง ส่วนประเด็นที่มีปัญหาก็คือมาตรา ๒๗๐ มีปัญหาชัดเจนเมื่อวานก็ Prove แล้วว่าเราสูญเสียไปประมาณ ๓ ปีครึ่งโดยรวม คือครั้งสุดท้ายมีการไปรายงานในวิปโดยสภาพัฒน์ ผมก็จิ้มให้ว่าอีกแล้ว คือจริง ๆ แล้ว เรื่อง ๓ เดือน ผมทักตั้งแต่ยกร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ตอนยกร่างเอาเข้าไป สปท. ผมบอกว่าเขียนไม่ได้ เขียนแบบนี้วุฒิสภามีปัญหาแน่ ผมเคยบริหารราชการเรารู้ว่าระยะเวลา ๓ เดือน มันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้แล้วมันจะม้วนเข้าหากันแล้วคุณมีปัญหาแน่ เขาก็คิดว่าไม่รู้คิดอะไร แต่ว่าเขาก็กำหนดมาแล้ว สุดท้ายมากินตัวเองคืองูกินหาง รายงานครั้งต่อไป ผมยกตัวอย่างรายงานนี่ถึงมีนาคมใช่ไหม เมษายน พฤษภาคม มิถุนายน ๓ เดือนที่จะถึงกำลังจะมาแล้วกรรมการเขาตั้งครบเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน เพราะฉะนั้นมันจะโป่อีก ทีนี้มันซ้อนกันหลายชั้นก็คือว่าตอนนั้นก็ทักกันอยู่ตอนที่ออกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็คือว่าปฏิรูปคือมันทำเสร็จก่อนเพราะกฎหมายบังคับให้เสร็จภายใน ๑ ปี ตามบทเฉพาะกาลนับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญก็เร่งทำกัน ตอนนั้นยุทธศาสตร์ชาติยุทธศาสตร์ชาติจริง ๆ เสร็จแล้ว เสร็จมาก่อนตั้งแต่ ครม. ไปตั้งยุทธศาสตร์ชาติแต่ทักกันขึ้นมาจริง ๆ ผมก็ทักด้วยว่า คุณทำผิดมาตรา ๖๕ ตามรัฐธรรมนูญ คือไปทำให้เสร็จก่อนมันเสร็จก่อนไม่ได้ เพราะว่าต้องฟังความเห็น รัฐธรรมนูญยังไม่มีแล้วคุณจะไปทำเสร็จก่อน ทำเสร็จก่อนได้อย่างไร ก็ทักกันในประชุม ป.ย.ป. อาจารย์วิษณุก็เลยบอกว่ายุทธศาสตร์ชาติ ๖ ด้านที่มานี้เอามาให้ดูไม่ใช่ของจริง จริง ๆ คือของจริงนั่นแหละทำมาตั้งแต่ท่านเลขาธิการนายกรัฐมนตรี คือไปตั้งทีมทำกันมาก่อนแล้ว ก็เลยขวิดไปเป็นว่ายังไม่มีพอยังไม่มีปั๊บมันก็เกยกันก็คือว่าปฏิรูปประเทศมันดันเสร็จก่อน พอเสร็จก่อนยุทธศาสตร์ชาติทำตามหลัง เพราะว่าดราฟท์แรก มันใช้ไม่ได้เพราะผิดรัฐธรรมนูญคือไม่ได้ฟังความเห็น เอามาฟังความเห็นประชาชนใหม่ ทำเสร็จแล้วละจริง ๆ แล้ว ทีนี้พอเป็นแบบนั้นปั๊บปฏิรูปประเทศมันก็ไปเกยกับยุทธศาสตร์ชาติ ครม. ก็เลยสั่งใหม่ไปเมื่อวันที่

---

[๕๐๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

๓ ธันวาคมที่ผ่านมา ให้ไปรื้อใหม่ก็คือปรับให้เข้ายุทธศาสตร์ชาติ การปรับตรงนั้นยังไม่เสร็จ ก็จะเสร็จสิ้นเดือนกันยายนที่จะถึงนี้ พอสิ้นเดือนกันยายน แล้วต้อง Hearing อีก ๒ เดือน ตุลาคม พฤศจิกายน พอพฤศจิกายน แล้วเท่ากับปฏิรูปประเทศตัวดราฟท์จริง ๆ มันต้องไปเสร็จเดือนธันวาคมปีนี้ พอธันวาคมปีนี้ถามว่าอายุของปฏิรูปประเทศมีไปถึงอีกเมื่อไร ทั้งหมดวันนั้นเราเชิญทางวุฒิสภามาแล้วในคณะนี้ ก็ปรากฏว่าเหมือนจะเมื่อวานผมก็อภิปราย ท่านอาจารย์วิษณุก็ไม่พูดเพราะว่าอาจจะเกรงใจกรรมการที่ตั้งเข้ามาใหม่ มันมีอายุถึงวันที่ ๖ เมษายน ปี ๒๕๖๕ ก็หมายความว่า พอประกาศไปหมายถึงว่ามันจะมีผลปฏิรูปจริงคือสิ้นปีนี้ เท่ากับที่ผ่านมาสูญเปล่าเลยถูกไหมครับ การปฏิรูป แล้วมันจะมีผลไปสิ้นปี Cover ไปอีกปี ปี ๒๕๖๔ แล้วก็ปี ๒๕๖๕ เมษายน ก็หมดแล้ว ทีนี้พอมาออกสิ้นปีนี้งบประมาณก็เสร็จพอดีปี ๒๕๖๔ เท่ากับว่าปฏิรูปที่มีผล ปี ๒๕๖๔ ไม่ได้ใช้งบประมาณปี ๒๕๖๔ เลย เพราะงบประมาณปี ๒๕๖๔ เสร็จก่อนถูกไหม แล้วก็ถ้าไปกำหนดงบประมาณปีต่อไปก็เหลือตกลงปฏิรูปที่มีจริงในขณะนี้ ทีนี้ประเด็นปัญหา มันก็เกิดว่าอย่างนี้ พอไปถึงตรงนั้นมาตรา ๒๗๐ เรื่องปฏิรูปแล้วหมวดปฏิรูปทั้งหมด ซึ่งไม่ใช่เป็นบทเฉพาะกาลนะมันก็ยังอยู่ค้างในรัฐธรรมนูญแล้วทำอะไรไม่ได้เลย เพราะกลไกในการบังคับให้ทำมันหมดไปแล้ววันที่ ๖ เดือนเมษายน มันจะหมดตรงนั้นเลย วุฒิสภาอาจจะอ้างว่าเขามีอำนาจจนถึงปี ๒๕๖๗ แต่ว่ามีอำนาจอย่างเดียวถ้าจะสมยอมกันได้ก็คือเรื่องกฎหมาย กฎหมายพอปฏิรูปไว้ ๒๔๐ กว่าฉบับ แล้วผมดูแล้ว ๒-๓ ปีไม่มีทางเสร็จ มันจะคาอยู่ พอคาอยู่ประเด็นปัญหาก็คือว่าก็ต้องทำใจ ที่อาจารย์ชัยเกษมเสนอว่าควรปฏิรูปดึงออกทั้งหมวดเลย ทิ้งไปเลยเพราะว่าไม่มีผลแล้ว หรือต้องแก้รัฐธรรมนูญคือไปเปลี่ยนให้บทเฉพาะกาลเป็นบทถาวรก็คือว่าอาจจะให้รัฐสภาเป็นคนกำกับดูแลเสีย ก็คือว่าเปลี่ยนจากวุฒิเฉพาะวุฒิมาเป็นรัฐสภา ก็เอามาเข้ารัฐสภาแล้วฟังความเห็นประชาชนแล้วรัฐสภาเป็นคนดัน ถ้าเราจะเอาปฏิรูปไว้ ถ้าไม่เอาไว้ก็ต้องยกไปทั้งหมวด คำถามก็คือว่า แล้วจะต้องไปใช้อะไร มันก็ต้องไปใช้บทหน้าที่ของรัฐแล้วแนวนโยบายแห่งรัฐมาใช้แทน คือมาโปรยแล้วก็เอายุทธศาสตร์ชาติ ๖๕ มาใช้แทนก็ได้ ตรงนี้เป็นเรื่องใหญ่ เพราะว่าตัวรัฐธรรมนูญเองคือที่ผมบอกว่าเป็นเหมือนนกก็ไม่ใช่ เป็นหนูก็ไม่ใช่ หมวดปฏิรูปนี่มันไม่ใช่อะไรสักอย่าง มันคาอยู่ตรงกลางอยู่ระหว่างกลาง ตรงนี้จะเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องยกออกหรือ Modify เพื่อให้มันมีผล ไม่อย่างนั้นมันจะคาอยู่อย่างนั้น แล้วมันไม่ใช่บทเฉพาะกาลด้วย แต่มันไม่ผลในเชิงปฏิบัติผมว่าจะเป็นเรื่องใหญ่มาก

ส่วนเรื่องอื่นที่มีปัญหากันปิยบุตรทักก็คือว่าเรื่องการนิรโทษ เรื่องการนิรโทษที่เขียนกันอยู่ในรัฐธรรมนูญจริง ๆ แล้วถ้าเขาฉีกรัฐธรรมนูญมันก็หายไปเอง แต่ไปเขียนไว้ การนิรโทษนิรโทษสิ่งที่ทำมาแล้ว นิรโทษสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้วไปเขียนไว้ ที่มีปัญหาพอสมควรก็คือเป็นการนิรโทษสิ่งที่จะกระทำต่อไปในอนาคต ซึ่งตรงนี้อาจจะต้องมีการปรับเพราะว่ามันไม่รู้ว่าใครจะทำอะไรในอนาคตกันบ้างอาจจะเป็นความกังวล ตรงนี้จะเป็นเรื่องแปลกมันเหวี่ยง ๓ มุมเลย อดีต ปัจจุบัน อนาคตเลย เพราะฉะนั้นถ้าหากว่ามีปัญหาตรงนี้ก็อาจจะเช่นว่าให้ยืนเอาไว้ก็ได้ กลัวจะกลัวกัน เพราะยกไปเดี๋ยวเผื่อมีใครฟ้องย้อนหลัง แต่ว่ามันก็ไม่ควรมีผลไปในอนาคตใช่ไหม แสดงว่าจะทำอะไรก็ได้ในอนาคตที่มันเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็นิรโทษหมด มันไม่น่าจะถูก โดยรวมก็คือเป็นประเด็นตามนั้นนะครับ ก็คือผ่านไปแล้วเราก็ Cut ออกไป ที่กำลังมีอยู่ก็อยู่ แล้วที่กำลังจะมีปัญหาก็คือหมวดปฏิรูปทั้งหมวด แล้วก็มาตรา ๒๗๐ ที่กำลังจะหมดครับ ขอบคุณครับ

ผมเพิ่มประเด็นอีกนิดเดียวท่านประธานครับ คือประเด็นเรื่องที่ผมเป็นกังวลก็คือมาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๐ มันหมดอายุไปปี ๒๕๖๕ วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๕ กฎหมายที่เขาเรียงเอาไว้ตอนนี้เหลือ ๒๒๑ ฉบับ แล้วกฎหมาย ๒๒๑ ฉบับนี้มันออกในกรณีพิเศษ หรือว่าออกโดยรัฐสภาซึ่งเป็นการมัดมือชกพวกเราจริง ๆ แล้วกฎหมายตอนนั้นผมไปดูรายละเอียดหมดแล้วบางอันเป็นกฎหมายใหญ่มาก บางอันก็เป็นเรื่องตำรวจ ศาลที่ผมพูดแล้ว ซึ่งเขาแอบออก ผมไปแอบถามดูแล้วว่าทำไม เขาบอกถ้าออกปกติมันไม่ได้ต้องมาอาศัยจังหวะนี้คือเป็นกฎหมายเยอะไปหมด ทีนี้กฎหมายนั้นถ้ายังอยู่ต่อถามว่าอำนาจที่เราจะต้องแก้ตรงนี้ อำนาจในการออก

กฎหมายโดยรัฐสภาก็คือใช้สภาเดียว สมมุติรัฐบาลไปบวกกับวุฒิสภาออกกฎหมายอะไรก็ได้หมด ค้านให้ตายก็เอาไม่อยู่ ดังนั้นอำนาจตรงนี้ซึ่งเดิมมีปัญหากันในการเขียนข้อบังคับ ที่ผมเคยพูดแล้ว กรรมาธิการยกร่างข้อบังคับไปเขียน Block ส.ส. เอาไว้ คือให้คนที่ยื่นกฎหมายเกี่ยวกับปฏิรูปให้เฉพาะ ครม. อย่างเดียว ผมไม่ยอม ผมก็ขึ้นไปคุยกับห้องวิปวุฒิสภานั่นละ บอกผมไม่ยอม ที่ผมชนะเพราะว่าตอนหลังถอดออกหมด คือกฎหมายของผมเองที่กฎหมายวิธีพิจารณาความจราจรผมยื่นตอนเป็น สวท. เขาก็รับ แล้วเขาทำเป็นกฎหมายปฏิรูป ผมก็ดีใจสิมันจะได้เร็ว ผมก็มายื่น ส.ส. วันเดียวกันเป๊ะเลย มายื่นตอนเป็น ส.ส. ปรากฏว่าถ้าเขียนข้อบังคับแบบนี้ ข้อบังคับร่วมนะครับ เท่ากับของผมเข้าไม่ได้เลย ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้ให้กำเนิดกฎหมายฉบับนี้ ผมเข้าไม่ได้ ผมก็ว่า ว่าแบบนี้คุณจะทำอย่างไร โดย Logic ผมชนะ แต่ประเด็นคำถามก็คือมีความเห็นว่าเรื่องนี้ ส.ส. ยังยื่นไม่ได้ ผมก็บอกว่าเรามันรัฐสภา ถ้าเรายื่นไม่ได้ให้เราไปตายที่ศาลรัฐธรรมนูญโน่น ไปตีความกันสิอย่ามาฆ่ากันเองในนี้ ต้องปล่อยให้ไปว่ากัน แต่เมื่อวานซืนอาจารย์วิษณุพูดแล้วตอนที่เราออกกฎหมายฟังความเห็นใช่ไหม ที่ทางนี้ยื่นไปแล้วไป Lock โดยนายกรัฐมนตรีไม่ลงนามรับ ของผมปีหนึ่งแล้วยังไม่ลงนามเลย เพราะว่าเขารอยื่นเป็นการภายใน เขารอกฎหมายของผมนั่นละที่กำลังยกร่างอยู่ให้เสร็จ เขาจะได้มีกฎหมายมาครอบ เพราะถ้าไม่มีตัวนั้นกฎหมาย ส.ส. เข้าไม่ได้แม้เป็นกฎหมายปฏิรูปก็ตาม ทีนี้การจะผ่านผมต้องทำอย่างไร ผมเอารายชื่อมา ๓๕ คนจาก ส.ส. รวมทั้งท่านประธานสุทิน คลังแสง ด้วย สิ่งที่จะต้องทำพอกฎหมายนั้นมาผมต้องไปล่ารายชื่อในสภาอีก ๑๐๐ คน เพื่อจะยื่นกรรมการ กรรมการประกอบไปด้วยประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา และโน่นนี่นั่น เพื่อจะได้ Approve ว่ากฎหมายฉบับนี้ของผมที่ยื่นไปแล้ว ตอนนี้ สภารับแล้ว ต้องให้กรรมการชุดนี้ Approve ถึงจะเข้าไปได้ แต่ว่าที่วุฒิสภาเขาจะเขียน ที่กรรมาธิการเขียนนี่เขียนไม่ให้เข้าเลย ผมก็ไปแย้งแล้วก็มาคุยกับทางฝ่ายค้านว่าให้มาวัดกันดูว่า ๕๐๐ คนกับ ๒๕๐ คนใครจะมากกว่า คือเราจะประกอบกำลังสู้กันแล้ว คือเราจะยกทั้งข้อบังคับ ทีนี้ข้อนี้ซึ่งเป็นห่วงก็คือว่ามันยังมีอยู่อีก ๒๐๐ กว่าฉบับที่รอ พอมันเลยเวลาไปแล้วมันควรจะอยู่ไหม หรือว่าทางวุฒิบางท่านเขาก็มีความเห็น วันนั้นที่มาชี้แจงเขาก็มีความเห็นว่าเขาก็ยังมีอำนาจพิจารณาต่อไปจนหมดอายุของเขาก็คือไปหมดปี ๒๕๖๗ ใช่ไหม ในตรงนี้ตามนี้ เพราะฉะนั้นความเห็นผมก็คือว่ากฎหมายที่ค้างอยู่ตรงนี้พอหมดปี ๒๕๖๕ มันต้องไปใช้ ๒ สภาแบบปกติ จะใช้ครอบแบบนั้นไม่ได้ ผมว่าเป็นเรื่องใหญ่”[๕๑๐]

รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ กรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผมลงประเด็นนิดหนึ่งนะครับ ค่อนข้างรายละเอียดหน่อย เพราะท่านอื่นพูดไปแล้วจะไม่ให้ซ้ำ ผมขออนุญาตแสดงความเห็นเรื่องการปฏิรูปประเทศนะครับ คือว่าการปฏิรูปประเทศมันเป็นการใช้อำนาจที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ดีพอระหว่างฝ่ายรัฐสภากับฝ่ายคณะรัฐมนตรี เพราะว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญพูดถึงการปฏิรูปประเทศ เราชอบกันหมดล่ะครับ การปฏิรูปประเทศว่าไปทางไหน เพียงแต่ว่าการใช้อำนาจปฏิรูปประเทศอันที่ ๑ เลยเป็นการเพิ่มอำนาจให้กับสมาชิกวุฒิสภามากเลยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาตรา ๒๗๐ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาล อันนี้น่าสนใจมากว่าเป็นการเพิ่มอำนาจ อันที่ ๒ ส.ส. มีอำนาจค่อนข้างน้อยครับ ท่านประธานและท่านกรรมาธิการครับ เพราะว่า ส.ส. เราเพียงแต่รู้ว่าการปฏิรูปประเทศเป็นอย่างไร ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติก็ต่อเมื่อฝ่าย ครม. เสนอรายงานมาให้ ส.ส. รับทราบ ๓ เดือนครั้ง ๓ เดือนก็รับทราบกันทีหนึ่ง ๓ เดือน ก็รับทราบกันครั้งหนึ่ง ใครจะอภิปรายก็ครั้งหนึ่งจะอภิปรายกันเท่าไร ก็ได้แค่นั้นนะครับอาจจะถูกทำเป็นประเพณีปฏิบัติมากกว่าที่จะเป็นกระบวนการตรวจสอบที่แท้จริง อันนี้ถือว่าเรามีอำนาจอยู่เพียงแค่นี้ ส่วนในการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส.ส. เราจะเข้าไปเสนอร่างพระราชบัญญัติใด ๆ

---

[๕๑๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ที่เกี่ยวข้องการปฏิรูปทำได้ยากมากเหมือนกับที่ท่านพงศ์เทพพูดว่าทุกอย่างมันโยงกันไปหมด มันทำได้ยากทุกเรื่องนะครับ เราจะเข้าชื่อร่างพระราชบัญญัติเพื่อไปขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศก็จะต้องให้ ส.ส. เข้าชื่อ ๑ ใน ๕ ก็จริง แต่ว่าจะต้องผ่านการวินิจฉัยของประธานสภาโดยคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง อันนี้คือกระบวนการที่ซับซ้อนที่ทำยากในการใช้อำนาจการปฏิรูปประเทศนะครับ จากทั้งหมดนี้ท่านประธานครับ ผมเชื่อมั่นว่าเวลาพูดถึงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ปัญหาของการใช้อำนาจที่เราพูดกันทั้งหมด เรื่องรัฐประหาร เรื่องอะไรก็ดีอันนั้นเป็นเรื่องสำคัญ แต่ว่ามันฝังเข้าไปสู่การปฏิรูปหรือ Change ประเทศที่ว่านี่ ตรงนี้เรายังจับกันน้อย ทำกันน้อย แล้วบทบาทอันนั้นล่ะยังคงเป็นบทบาทของฝ่ายกลไกของรัฐบาล กลไกสภาเราเข้าไปแตะได้ค่อนข้างน้อย ผมจึงคิดว่าประเด็นนี้มันจะเป็นปัญหานะครับอีกประการ ประการสุดท้ายนี่นะครับ เวลาการปฏิรูปประเทศนี่ไม่ได้พูดถึงบทบาทว่าแผนยุทธศาสตร์ชาติมันจะมีการปรับกันเสียเมื่อไร ทำอย่างไรไม่มีบทบัญญัติ หรือไม่มีนัยอะไรที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่จะไปปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ หรือจะไปปรับเปลี่ยนแนวการปฏิรูป อันนี้ก็ไม่ได้เขียนกันไว้ เพราะตรงนี้สำหรับผมนะครับ ผมไม่พูดถึงระบบว่าการใช้อำนาจอย่างไร แต่จะบอกว่าเราจะเปลี่ยนประเทศนี่มันเปลี่ยนแปลงยากภายใต้อำนาจที่วางไว้แบบนี้ ราชการก็ดี กลไกของฝ่ายบริหารก็ดีมีอำนาจเต็มเลยครับก็ฝากไว้ว่าปัญหาอยู่ตรงนี้ ถ้าจะแก้ไขมันก็ต้องหาหลักเกณฑ์หรือแนวทางตรงนี้ผมคิดว่าอันนี้จะเป็นสาระสำคัญที่ผมสนใจนะครับ ก็ฝากที่ประชุมไว้ครับ ขอบคุณครับ”[๕๑๑]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“พอดีว่าถ้าในทางรัฐศาสตร์ ท่านอาจารย์บัณฑิตที่เป็นกรรมาธิการคงจะให้ข้อมูลได้ว่าผู้ที่ทำรัฐประหารแล้วสามารถที่จะตั้งรัฐบาลหรือว่าดูแลประเทศก็จะไม่ใช้คำว่ากบฏค่ะ กบฏคือทำไม่สำเร็จ อันนี้ขอแก้ไขนิดหนึ่งนะคะ แล้วอีกอย่างหนึ่งคือไม่ใช่เป็นคนที่ดัดจริตอะไรหรอก แต่เป็นคนไม่ค่อยชินกับถ้อยคำแรง ๆ ที่เป็นวาทกรรม ก็เลยอาจจะต้องขอแก้ไขนิดหนึ่ง อันนี้โดยหลักวิชาด้วย แล้วท่านโภคินคะ ด้วยความเคารพนะคะ เรื่องโจรก็เหมือนกันค่ะ โดยเจตนาคือทุกท่านก็คงทราบดีว่าระบบการเมืองการปกครองไทยที่ผ่านมาเราก็มีรัฐประหาร แล้วก็จะมีเรื่องรัฐบาลทหารบ่อยครั้งมากอยู่แล้วตลอดเวลาที่ผ่านมา ดังนั้นด้วยเจตนารมณ์ของผู้ที่เข้ามาทารัฐประหารก็ดี คือจะมีอยู่หลาย ๆ เจตนารมณ์ค่ะ แล้วการที่ผู้ใดผู้หนึ่งก็ตามที่ทำรัฐประหารแล้วอยู่ในเจตนารมณ์ที่จะช่วยบ้านเมืองในการที่จะยุติข้อขัดแย้งของหลายฝ่าย ที่จะนำไปสู่สงครามกลางเมืองต่อไป ดังนั้นก็ไม่คิดว่าท่านจะถูกเรียกว่าโจรนะคะ อันนี้โดยส่วนตัวของความคิดเห็น ด้วยความเคารพท่านจริง ๆ แต่ว่าท่านกรรมาธิการท่านมีวาทกรรมได้เยอะค่ะ ก็เข้าใจนะคะ แต่เชื่อว่าสังคมที่เราเป็น รวมทั้งประชาธิปไตยที่ท่านไพบูลย์พูดว่าผู้ที่เราไม่ได้เห็นเหมือนกันไม่ได้หมายความว่าเราไม่ได้เป็นประชาธิปไตย อันนี้ก็เป็นประเด็นหลักทีเดียว แล้วเข้าใจได้ว่าคำว่าประชาธิปไตยที่เรา ๆ ท่าน ๆ เข้าใจมันไม่ใช่แค่หลักกฎหมาย กติกา หรืออุดมการณ์เท่านั้น แต่มันหมายถึงจิตวิญญาณของทุกคนด้วย และความอดทน อดกลั้นกับสิ่งที่คนเห็นต่างกับความขัดแย้ง มันก็เป็นสิ่งที่จำเป็นในลักษณะของจิตวิญญาณของประชาธิปไตย ดังนั้นประเทศชาติเรารอดมาก็มีสิ่งเหล่านี้อยู่นะคะ แล้วก็เชื่อว่าทุกท่านในที่นี้คนไทยก็มีเรื่องความอดทน อดกลั้นที่จะเป็นประชาธิปไตย ในลักษณะหนึ่งที่สำคัญมาก ๆ ด้วย ดังนั้นเลยอยากให้ท่านกรรมาธิการทุกท่านลดความร้อนแรงลงสักนิดหนึ่งก็ดี อันนี้แบบผู้หญิง ๆ อย่างนุ่ม ๆ หน่อยนะคะ

ทีนี้สิ่งที่จะแลกเปลี่ยนกับท่านกรรมาธิการทุกท่านก็คงเป็นมาตรา ๒๗๐ ค่ะ ซึ่งมาตรา ๒๗๐ ก็จะพูดถึงข้อปัญหาในการที่จะดูแลขับเคลื่อนเรื่องติดตาม เสนอแนะ เรื่องปฏิรูปประเทศ เรื่องยุทธศาสตร์ชาติต่อไป เมื่อ ส.ว. เสร็จสิ้นแล้วกจะมีปัญหาจริง ๆ อย่างที่ท่านนิกรเสนอมา แต่คิดว่าทั้งเรื่องรายงานทุก ๆ ๓ เดือนก็ดี มัน

---

[๕๑๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

เป็นเรื่องของเชิงบริหารจัดการ ถ้ามันมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการก็คงหาคำตอบในการที่จะไปปรับปรุงแก้ไข อาจจะกลับไปที่มาตรา ๖๕ อาจจะกลับไปที่แนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ ในประเด็นเหล่านี้ดังนั้นในส่วนตัวก็คิดว่าถ้าเรามีโครงร่างที่เราจะสร้างบ้านสร้างเมือง อยู่แล้ว และทำมาตั้งเยอะพอสมควรแล้ว ถ้ามันเข้าไปอยู่ในแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐ หรือมาตรา ๖๕ ก็แล้วแต่ แล้วแก้ไขในรายละเอียดของการบริหารก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปยกเลิก เพราะมันตั้งลำมาเรียบร้อยแล้ว เอาเป็นว่าเราไปแก้ไขในเรื่องของการบริหารจัดการดีกว่านะคะ อันนี้คือประเด็นที่ ๑”[๕๑๒]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผมคงสั้น ๆ นะครับ เข้าใจว่ามีหลายท่านอภิปรายไปเยอะแล้ว ก็อยากจะย้ำว่าสำหรับทางพรรคก้าวไกลเอง เราสนับสนุนเห็นด้วยที่ควรจะยกเลิกมาตรา ๒๖๙ ถึงมาตรา ๒๗๒ ในบทเฉพาะกาล เหตุผลคงจะไม่ต่างกันเยอะ มาตรา ๒๗๙ ก็คือแม้จะเป็นบทเฉพาะกาลเพียง ๕ ปี แต่มันเป็นอัปลักษณ์ที่สำคัญมากที่ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถูกต่อต้านและสร้างความไม่ชอบธรรม ดังนั้นเห็นควรที่จะยกเลิกการมี ส.ว. ขึ้นมาจาก คสช. แล้วกลับไปใช้ ส.ว. ตามหมวดปกติ ซึ่งก็ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร สำหรับการยกเลิก มาตรา ๒๗๐ กับมาตรา ๒๗๑ จะทำให้การออกกฎหมายปฏิรูปไม่บิดเบี้ยวตามกระบวนการนิติบัญญัติที่ควรจะเป็น ซึ่งหลายท่านก็น่าจะอธิบายไปแล้ว”[๕๑๓]

มาตรา ๒๗๑

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

“แล้วอีกเรื่องหนึ่งฝากตรงนี้ด้วยครับ ก็คือมาตรา ๒๗๑ มาตรา ๒๗๑ คือ การยับยั้งกฎหมายในนี้เหมือนกัน คือกฎหมายหลายอย่างมากที่มันจะใช้ยับยั้งแล้วมาเข้ารัฐสภา คือมันไม่ใช่ยับยั้งตามวิธีปกติ ท่านลองดู ช่วยบันทึกไว้ด้วยมาตรา ๒๗๑ มันตามมา คือการระงับยับยั้งกฎหมาย กฎหมายบางอย่างถ้าไปตรงนั้น ถ้าหากว่าวุฒิแย้งปี๊บต้องเข้ารัฐสภาเลยไม่ใช่วิธีปกติ เรื่องนี้ก็ไม่ถูก มาตรา ๒๗๑ ก็ไม่ถูก ผมสรุปเรื่องมาตรา ๒๗๙ ตามความเห็นคือผมขอถอน ยกเว้นมีใครอธิบายผมว่าสิ่งที่ทำมีความผิดต่อไปในวันพรุ่งนี้ แล้วก็อีกอันหนึ่งก็คือว่ามาตรา ๒๗๐ ที่เป็นความกังวล แล้วก็ที่จะต้องแก้เพื่อไม่ให้มีผลต่อไปเกินจากที่รัฐธรรมนูญกำหนด แล้วก็มาตรา ๒๗๑ ที่มีปัญหาครับ ขอบคุณครับ”[๕๑๔]

มาตรา ๒๗๒

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ประการที่ ๒ ที่เป็นปัญหาในบทเฉพาะกาลก็คือมาตรา ๒๗๒ ที่ระบุถึงบทบาทของวุฒิสภาในการลงมติเห็นชอบการดำรงตำแหน่งของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีได้กำหนดไว้ว่า ๕ ปีแรกของรัฐสภาชุดนี้ก็คือจนถึงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๖๗ อันนี้คือนับจากวันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งวุฒิสภาซึ่งถือว่ามีองค์ประกอบครบเป็นรัฐสภา รูปแบบดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบซึ่งทำให้การประชุมเพื่อที่จะเลือก

---

[๕๑๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๑๓]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๑๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

นายกรัฐมนตรีนั้นจะต้องทำในที่ประชุมรัฐสภา ซึ่งหลักการดังกล่าวก็เป็นหลักการที่ถือว่าเป็นหลักการที่ไม่เคยดำเนินการมาก่อน แล้วก็เป็นการละเมิดหลักการที่ว่าให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเองเป็นฝ่ายที่จะเลือกเพียงตามลำพังที่เคยดำเนินการมา อันนี้ก็เป็นปัญหา ก็คิดว่าถ้าหากว่าจำเป็นต้องแก้ไขก็ควรแก้ไขเรื่องนี้ด้วย”[๕๑๕]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“และอีกส่วนหนึ่งผมก็ยังเห็นว่ามาตรา ๒๗๒ คือเห็นควรที่ว่าเมื่อประชาชนเขาเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสิทธิเขาแล้ว ก็ไม่ควรให้ ส.ว. มาเลือกนายกรัฐมนตรี ผมจึงอยากให้บันทึกไว้ว่าในบทเฉพาะกาลจริง ๆ ผมไม่อยากให้มีเลยด้วยซ้ำ เพราะว่า ถ้าไปอ่านรัฐธรรมนูญทั้งหมดไม่มีบทเฉพาะกาลมันก็ยังพอไปได้ แต่โอเค ถ้าส่วนไหนที่ไม่ไปทำให้ความเป็นประชาธิปไตยสูญเสียไปเราก็อาจจะให้คงอยู่ครับ ขอบพระคุณมากครับ”[๕๑๖]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“ส่วนมาตรา ๒๗๒ อันนี้ก็หนักเลยนะครับ อำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี เพราะว่าถ้ายังคงอำนาจของ ส.ว. ไว้ หากมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในระหว่างนี้และต้องมีการเลือกนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง การที่ให้อำนาจ ส.ว. มาเลือกนายกรัฐมนตรีด้วยผมเชื่อว่า จะนำมาสู่การขัดแย้งทางการเมืองครั้งใหญ่แน่ แล้วก็ข้ออ้างหลายท่านก็อาจจะบอกว่า แม้ไม่มีมาตรานี้พรรคพลังประชารัฐก็สามารถรวมเสียงจากพรรคอื่น ๆ มาร่วมรัฐบาล เกิน ๒๕๐ เสียงได้อยู่แล้ว อันนี้พูดกันในความเป็นจริงมันไม่เป็นจริงหรอกครับ หลายท่าน รู้ดีว่าในระหว่างที่มีการพูดคุยเพื่อจัดตั้งรัฐบาล สุดท้ายพรรคอันดับ ๑ ไม่สามารถที่จะ รวมเสียงได้ ด้วยข้ออ้างอันนี้ละครับที่พรรคอื่น ๆ บอกว่าสุดท้ายรวมไปก็แพ้เสียง ส.ว. อยู่ดี อันนี้เป็นความเป็นจริงทางการเมืองที่ต้องยอมรับนะครับ”[๕๑๗]

มาตรา ๒๗๙

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการ

“ผมฟังแล้วผมก็เข้าใจ แล้วก็คิดว่าอันหนึ่งที่ผมสรุป ที่ทางหลายท่านเสนอก็คือว่าอยากจะให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถตีความความชอบหรือไม่ชอบ ของคำสั่งเหล่านั้นได้เท่านั้นเอง ไม่ได้ตั้งใจจะให้ไปยกเลิกผลของการบังคับใช้ ถูกไหมครับ ผมฟังหลายท่านพูด ผมคิดว่าหัวใจมันอยู่ตรงนี้ อาจจะพูดไม่เหมือนกันแตกต่าง แต่หัวใจอยู่ตรงนี้ละ เพราะฉะนั้นที่ผมเรียนว่าเรามีความเห็นแตกต่างกันได้ แต่ว่าทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันต้องการให้บ้านเมืองสงบเดินหน้าได้ดี

ในชุดนี้ผมไม่มีอิทธิพลที่ไหนมานะครับ ผมยืนยันนะครับ ไม่ว่าจะเป็นม็อบหรือไม่ม็อบ ผมก็พยายามเอาตามแนวที่ถูกต้องในหลักการ ประการที่ ๑ อย่างที่ท่านสนธิญาณพูดนะ เราเป็นคณะศึกษา ประการที่ ๒ ผมเคารพในความคิดของทุกท่าน ปกตินี่ผมพูดเยอะนะ ผมไม่พูดเลย เพราะผมถือว่าผมเป็นประธาน ผมก็ต้องให้โอกาสทุกท่านพูดให้เต็มที่เลย แล้วก็ตามแนวที่คุยไว้ว่าเราให้ ความเคารพความคิดเห็นของกรรมาธิการ

---

[๕๑๕] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๑๖] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๑๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ทุกท่าน ๒. ให้ความเคารพคนนอกที่เขาเสนอความเห็นมา เพราะฉะนั้นในแต่ละหมวดที่เราคุยกันมาในรายงาน ผมก็จะให้เสนอความเห็นของทุกท่านลงไปว่าแต่ละท่านเห็นว่าอย่างไร เพราะว่าเราศึกษาเราก็ต้องให้คนที่เอารายงานเราไปดูว่าแต่ละท่าน เห็นว่าอย่างไร และเสร็จแล้วคนที่เขามีอำนาจตัดสินใจเขาก็เอาสิ่งเหล่านี้ไปพิจารณาเอง บทพื้นฐานของ ๑. อย่างที่ท่านยงยุทธพูดนะครับ เอาประโยชน์ของประเทศชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง แล้วก็ ๒. เอาบทหลักของวิชาการ ไม่ใช่บทหลักของความต้องการของฝ่ายใดฝ่ายคิดว่ามันก็เป็นไปได้ แล้วผมก็ต้องขอบคุณทุกท่านนะครับ เราทำงานกันมาอย่างราบรื่นแล้วก็ เป็นประโยชน์กับชาติบ้านเมืองมาตลอดในทุกเรื่อง หลายเรื่องที่เราคุยกันอย่าง ๒-๓ ครั้งก่อน เรื่องการปฏิรูปเราจะปฏิรูปเองในนี้แหละไม่ต้องไปให้ใครปฏิรูปแล้ว หรือระบบกฎหมาย ที่เราคิดว่ามันน่าจะปรับใหม่ให้ประชาชนเป็นใหญ่ ทุจริตคอร์รัปชันลดลง ทำมาหากินคล่องขึ้น ไม่ใช่ทุกอย่างไปรอใบอนุญาตไปหมดอะไรอย่างนี้ สิ่งเหล่านี้ผมเชื่อว่ามันไม่เคยเกิดนะครับ ก็คงจะเกิดขึ้น นี่ผมถือว่าวันนี้พอแล้วครับ เดี๋ยววาระที่ ๔ อื่น ๆ นะครับ วาระสุดท้ายอื่น ๆ ก็คือว่าเราได้เคยคุยกันไว้คราวศุกร์ที่แล้วว่าหลังจากเราพิจารณาวันศุกร์ที่แล้วมันจบเร็ว ก็บอกว่ารายงานเราจะเสนอสภาไม่เกิน วันที่ ๓๑ สิงหาคมนี้ แล้วก็วันที่ ๒๗-๒๘ จะเป็นวันที่เราเอารายงานมาสรุปโดยนัดวันพฤหัสบดีที่ ๒๗ ก่อนนะครับ ถ้าหากว่าวันที่ ๒๗ เราคุยกันจบ ก็จบเลย ถ้าไม่จบก็ต่อวันที่ ๒๘ จะได้มีเวลาไว้ ทีนี้ถ้าย้อนหลังมามันก็จะมีเวลาเหลืออีก ๒ สัปดาห์ก็คือสัปดาห์นี้กับสัปดาห์ต่อไป ซึ่งคราวที่แล้วเราคุยกันไว้ว่าถ้าดูแล้วจะไม่พอก็อาจจะต้องประชุมสัปดาห์ละ ๒ วัน ทีนี้วันนี้วันที่ ๗ อีก ๒ สัปดาห์ ก็จะเป็นวันที่ ๑๓-๑๔ กับวันที่ ๒๐-๒๑ ผมก็ฟังหลายท่านวันนี้ผมอยากจะหารือว่าเราจะประชุมเรื่องบทเฉพาะกาลอีกสักครั้งไหมครับ หรือพอแล้ว เอาอย่างไรดีครับ ถ้าพอผมก็จะเริ่มทำงานรายงานเลย ผมคิดว่าเราก็ควรจะมี คณะทำรายงานจะทำงานกับเจ้าหน้าที่ ผมก็ขออนุญาตอย่างนี้ว่าท่านใดที่มีเวลาหรืออยากจะ มีส่วนร่วมในการเขียนรายงานเดี๋ยวช่วยส่งชื่อกับต้นเขา ผมอยากจะขอสัก ๑๕ ท่าน ไปช่วยกัน ถ้าอย่างนี้ผมก็จะเริ่มประชุมวันจันทร์ที่ ๑๐ คณะทำรายงานนะครับ คือถ้าเราถือว่าวันนี้พอแล้ว หมดแล้ว”[๕๑๘]

นายไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง

“กราบเรียนท่านประธานคณะกรรมาธิการ ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะกรรมาธิการ ผมก็ขออนุญาตอภิปรายในส่วนของบทเฉพาะกาล ในส่วนความเห็นผมแล้วบทเฉพาะกาลนี้ตามเจตนารมณ์เมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญ ก็ต้องมีบทเฉพาะกาลกันทุกฉบับนั่นละครับ แล้วก็รวมทั้งพระราชบัญญัติหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก็ต้องมีบทเฉพาะกาล ดังนั้นเรื่องบทเฉพาะกาลการมีไม่ได้ผิดอะไร ถูกต้องตามประเพณีทุกประการ แต่ที่มีปัญหาก็คือสาระในบทเฉพาะกาลที่มีการอภิปรายกัน ซึ่งสาระในบทเฉพาะกาลนั้นก็อย่างที่ท่านกรรมาธิการหลายท่านก็อภิปรายแล้วผมก็เห็นด้วยนะครับ ก็มีแยกกลุ่มออกมาว่ามีบทเฉพาะกาลที่มีผลเฉพาะ ๕ ปี แล้วก็สิ้นสุดลง ซึ่งนี่ก็เป็นกลุ่มที่ ๑ แล้วเป็นกลุ่มหลักนะครับ กลุ่มที่ ๒ ก็เป็นกลุ่มที่อาจจะมีผลต่อเนื่องออกไป ซึ่งอันนั้นก็ยังต้องมาถกเถียงกันก็คือในส่วนของมาตรา ๒๗๙ แต่ส่วนที่สำคัญที่มีอยู่ในบทเฉพาะกาลก็คือจบไปแล้ว จบไปแล้วนี่เป็นส่วนที่มีมากที่สุดนะครับ จบไปแล้วก็คือเป็นบทเฉพาะกาลที่มีผลจบไปแล้ว ดังนั้นในส่วนผมต่อบทเฉพาะกาลนั้นผมก็เห็นตามหลักของรัฐธรรมนูญ ผมก็ยังเห็นว่าเป็นบทที่ใช้เป็นการชั่วคราวโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทเฉพาะกาลในส่วนมาตรา ๒๗๒ ซึ่งได้มีการตั้งคำถามพ่วงไปถามประชาชนแล้วก็เรียกว่าเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน ก็จึงเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ซึ่งจากการที่ได้ดูรัฐธรรมนูญในส่วนบทเฉพาะกาลแล้ว ไม่ว่ามาตรา ๒๗๐ ก็เป็นช่วงที่ให้ดำเนินการเฉพาะระยะสั้น เพียง ๕ ปี

[๕๑๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

หรือไม่กี่ปีอย่างที่ท่านกรรมาธิการนิกรได้กรุณาอภิปรายไป ก็ยังเห็นว่าที่เป็นปัญหาก็คือเรื่องระยะเวลา ๓ เดือน ที่จะมารายงานต่อสภานะครับ ๓ เดือนแรก ในระยะแรก ๆ นั้นอาจจะมีปัญหาเรื่องคณะกรรมการปฏิรูปไม่มี แต่เมื่อมีแล้วก็ต้องดำเนินการนำมารายงานทุก ๓ เดือน ก็จะมีผลของการปฏิรูปมากขึ้น เรื่องนี้ผมเห็นว่ามันเป็นเรื่องปัญหาของฝ่ายบริหารที่ต้องไปจัดการแก้ไขให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ไม่เป็นปัญหาที่จะต้องไปถึงขนาดไปช่วยฝ่ายบริหารไปแก้ยกเลิกให้จาก ๓ เดือน เป็น ๖ เดือน หรือยกเลิกไม่ต้องรายงานหรือว่ายกเลิกอะไรต่าง ๆ ก็สุดแล้วแต่ ผมก็เลยมีความเห็นว่าก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องไปแตะในส่วนนี้ มาตรา ๒๗๒ ผมอภิปรายไปแล้วนะครับ ก็เห็นว่าเป็นส่วนที่ดำเนินการไปแล้วด้วย ก็มีการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยใช้ตามรัฐธรรมนูญมากตรา ๒๗๒ ไปหนึ่งครั้งแล้วนะครับ ดังนั้น การจะมีผลครบตามบทเฉพาะกาล ๕ ปี ซึ่งเกิดจากการที่เป็นคำถามพ่วง ผมก็ไม่ได้เห็น มันจะเปลี่ยนแปลงอะไรนะครับ ก็ไม่เห็นว่าจะต้องไปแก้ไขส่วนนี้ ส่วนเรื่องที่เป็นประเด็นที่อภิปรายกันมากที่สุดก็คือเรื่องมาตรา ๒๗๙ เกี่ยวกับการรับรองประกาศคำสั่งของ คสช. หรือการใดที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญชั่วคราว ๒๕๕๗ นั่นถือเป็นการชอบด้วยรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย แล้วก็ในส่วนมาตรา ๒๗๙ นั้น เขียนออกมาว่า รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าวให้ถือว่าการนั้นกระทำโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย ก็มีกรรมาธิการบางท่านอาจจะเป็นท่านทศพลได้พูดถึงนั้น เนื่องจาก คสช. ได้มีการดำเนินการไม่ใช่สิ้นสุดลงในเฉพาะการออกรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เสร็จ อำนาจ คสช. จบ ก็จะไม่ได้เขียนอย่างนี้ แต่เนื่องจากมีรัฐธรรมนูญบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ให้อำนาจ คสช. ดำเนินการยังมีผลต่อไปจนกว่าจะมีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ดังนั้นก็จึงต้องไปบัญญัติอย่างนี้ แต่ถามว่าแนวทาง การบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗๙ เป็นบัญญัติสุดท้ายนั้น ไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จริง ๆ แล้วก็เกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เช่นเดียวกัน เขียนไว้ในมาตรา ๓๐๙ ว่าบรรดาการใด ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๒๕๔๙ ว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญ รวมถึงการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ไม่ว่าก่อนหรือหลังวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ ก็เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ผมต้องเรียนรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ก็มีการวิพากษ์วิจารณ์มาตรา ๓๐๙ เช่นเดียวกัน แต่ผลที่สุด เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญขึ้นในรัฐสภาในปี ๒๕๕๔ ก็ไม่มีสมาชิกรัฐสภาที่ไปยกประเด็นนี้ ขึ้นมาแล้วมาแก้ไข ก็ไปแก้ไขในประเด็นอื่นหลาย ๆ ประเด็น แต่ประเด็นมาตรา ๓๐๙ ไม่ได้แก้ไข แล้วก็ไม่มีการแก้ไขบทเฉพาะกาลตรงใดเลยในปี ๒๕๕๔ ซึ่งสมัยนั้นก็อาจจะเป็นรัฐบาลในยุคของท่านอภิสิทธิ์เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะฉะนั้นสิ่งที่ผมนำเสนอก็คือว่าบทเฉพาะกาลก็เป็นบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๙ ก็เหมือนมาตรา ๓๐๙ ผมเห็นว่านอกจากเป็นการที่รับรองสิ่งที่ทำไปแล้วให้ชอบด้วยกฎหมายนั้น มันก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีส่วนนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ มา นั่นก็จึงเห็นว่าในส่วนผม ผมขอมีความเห็นในส่วนว่าไม่มีปัญหานะครับ ไม่มีปัญหาในบทบัญญัติ ถึงขนาดที่จะต้องแก้หรือยกเลิกในบทเฉพาะกาล ก็เป็นความเห็นแย้งไว้นะครับ แต่ผมก็คิดว่า เป็นความเห็นส่วนน้อยของกรรมาธิการ แต่ก็ขอเป็นความเห็นเป็นกรรมาธิการเสียงข้างน้อย เพื่อความชัดเจนว่าในบทเฉพาะกาล ส่วนผมในฐานะเป็นกรรมาธิการผมเห็นว่าไม่เห็นด้วย กับการที่จะไปแก้ไขด้วยเหตุที่ผมได้อภิปรายไปตามลำดับเมื่อสักครู่ครับ ขอบคุณครับ”[๕๑๙]

“ขอบคุณครับท่านประธานกรรมาธิการ ผม ไพบูลย์ นิติตะวัน ผมขออนุญาตอภิปรายเป็นครั้งที่ ๒ ตามที่หลายท่านก็อย่างนั้นนะครับ ก็อยากจะเรียนว่าเรื่องของบทเฉพาะกาลในครั้งแรกผมพยายามอภิปรายอยู่ในกรอบของกฎหมาย ก็จะไม่อภิปรายออกไปสู่กรอบของการเมืองหรือไม่พูดถึงการชุมนุมนะครับ แต่มีกรรมาธิการหลายท่าน ท่านได้อภิปรายออกไปสู่กรอบการเมือง ในมิติการเมืองและมิติของมวลชน ประชาชน

[๕๑๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

การชุมนุม ผมก็เลย ต้องขออนุญาตอภิปรายเสริมในประเด็นที่ผมอภิปรายไปก่อนหน้านั้น ในส่วนนี้ผมต้องเรียนก่อนว่าเรื่องบทเฉพาะกาลก็เป็นประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะมาตรา ๓๐๙ เป็นประเด็นที่ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ก็มีฝ่ายที่อยากจะเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรานี้ ทันทีครับ ในปี ๒๕๕๑ ก็มีการชุมนุมของประชาชนเรียกว่าพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตย ออกมาก็เป็นแสน ๆ คน ก็ออกมาคัดค้านให้แก้มาตรา ๓๐๙ เพราะว่าถ้าไปแก้มาตรา ๓๐๙ ประชาชนเขาก็บอกว่าเพื่อที่จะให้มีผลในการไปยกเลิกการดำเนินการตรวจสอบคดีทุจริตต่าง ๆ ซึ่งทำในนามของ คตส. ซึ่งเป็นไปตามคำสั่งของ คมช. ในขณะนั้น ดังนั้นหากยกเลิกมาตรา ๓๐๙ ก็จะมีผลอย่างที่ท่านอาจารย์ปิยบุตร ท่านอาจารย์โภคินได้กล่าวไปถึงนั่น ก็จะมีผลทำให้สิ้นสภาพไป เมื่อสิ้นสภาพไปแล้วการดำเนินการใด ๆ ของ คตส. ก็สิ้นสภาพไปด้วย คดีทุจริตทั้งหลายนั้นที่ คตส. ชี้มูลไปนั้นก็สิ้นผลต้องยกหมด นะครับ เป็นโมฆะไปหมด อันนี้ประชาชนนะครับ พันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยก็ออกมาประท้วงกันจนกระทั่ง เป็นเรื่องเป็นราว เป็นแสน ๆ คนออกมา ซึ่งท่านก็อาจจะทราบอยู่แล้ว แต่ผมอยู่ ตอนนั้นผมเป็นสมาชิกวุฒิสภา ก็เป็นความขัดแย้งครั้งแรกเกิดจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แล้วก็ต่อเนื่องกันไปจนถึงปี ๒๕๕๗ เช่นเดียวกันครับในปี ๒๕๕๓ มีประชาชนออกมาชุมนุมในนามของ นปช. ต้องการให้ยุบสภา แล้วก็ต้องการให้แก้ไขตรงนี้ด้วย มาตรา ๓๐๙ ประชาชน ก็ออกมาชุมนุม มาเรียกร้องเป็นจำนวนหลายแสนคน แต่ผลที่สุดก็คือความขัดแย้ง แล้วก็มีความรุนแรงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ มาจนถึงปี ๒๕๕๓ ก็มีปัญหาหมด ประชาชนเหมือนกัน นี่ละครับ แต่มองคนละมุม ฝ่ายหนึ่งไม่ต้องการให้แก้มาตรา ๓๐๙ อีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้แก้มาตรา ๓๐๙ เป็นประชาชนขัดแย้งกัน ซึ่งในขณะนั้นได้ข้อยุติก็คือทุกฝ่าย ประชาชน ๒ กลุ่มแล้วนะครับ

ต่อมาเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ไปเกิดความขัดแย้งขึ้นในปี ๒๕๕๖ มีการชุมนุมของประชาชนเช่นเดียวกันในนามของ กปปส. ประเด็นนอกจากกฎหมาย พ.ร.บ. นิรโทษกรรมแล้ว สิ่งที่สำคัญก็คือการแก้รัฐธรรมนูญด้วย แก้ที่มาของ ส.ว. การคัดค้านของข้างหลังนี่เป็นล้านก็ประชาชนเหมือนกัน ดังนั้นหลายท่านที่กล่าวถึงสถานการณ์ในปัจจุบันว่ามีนักเรียน นักศึกษา หรือประชาชนออกมาเรียกร้องให้ต้องแก้ยกเลิกมาตรา ๒๗๙ ส่วนที่ว่าการรับรองอำนาจต่าง ๆ การกระทำใด ๆ ของ คสช. ถ้าไม่นานก็จะมีประชาชนออกมาเหมือนกันครับ ออกมาว่าท่านจะไปยกเลิก มาตรา ๒๗๙ เพื่อจะไปให้มีผลยกเลิกคดีต่าง ๆ อะไรหรือเปล่า ซึ่งมีอยู่มากมายผมไม่พูดในที่นี้ เพราะ คสช. มีเวลาอยู่นานก็มีคดีเยอะ ซึ่งมีผลกันไปหมดแล้วครับ ประชาชนกลุ่มนั้นก็ออกมาคัดค้าน ความขัดแย้งก็ยังดำเนินต่อไป ส่วนได้ผลหรือไม่ได้ผลผมไม่ทราบ ผมเพียงแค่ย้อนให้ทราบถึงประสบการณ์ของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ มีมาตรา ๓๐๙ ซึ่งมาเปรียบเทียบกับมาตรานี้มาตราเดียวกันในลักษณะคล้ายกันก็คือมาตรา ๒๗๙ ไม่สำเร็จหรอกครับ ตกลงก็แก้ไม่ได้ในมาตรา ๓๐๙ ส่วนมาตรา ๒๗๙ ผมยืนยันว่าก็มีปัญหา ไม่ใช่เฉพาะ ส.ว. ไม่ยอมแก้หรืออะไรทั้งนั้น แต่ก็จะมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งมาคัดค้านประชาชนกลุ่มที่เสนอให้แก้มาตรา ๒๗๙ แต่ผมไม่อยากจะให้ใช้คำว่าประชาชนฝ่ายให้ตัด มาตรา ๒๗๙ เป็นประชาชนฝ่ายประชาธิปไตย อันนี้ผมพูดการเมืองแล้วนะครับ ทุกฝ่ายเป็นประชาธิปไตยหมดละครับ ผมไม่อยากให้คำว่าประชาธิปไตยกลายเป็นสมบัติส่วนตัวของพรรคการเมืองใด กลุ่มการเมืองใด ดังนั้นถ้าจะบอกว่าเป็นประชาชนก็คือประชาชน มีทั้ง ๒ ฝ่าย อาจจะมีมากกว่า ๒ ฝ่าย ประเด็นนี้เป็นประเด็นขัดแย้งดังนั้นด้วยเหตุที่หลายท่านอภิปรายถึงผลของการเมืองต่าง ๆ ผมจึงจำเป็น ประเด็นผมก็เสนอชัดเจนว่าการพยายามแก้ไข มาตรา ๓๐๙ ในอดีตถูกโจมตีจากฝ่ายประชาชนที่ออกมาเป็นจำนวนมาก ๆ ว่าเป็นการแก้เพื่อไปยกเลิกคดีทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งเช่นเดียวกันครั้งนี้ก็จะมีคนออกมาอย่างนั้น ผมอภิปรายเพราะว่าผมอภิปรายค้างการแก้ไขบทบัญญัติในส่วนของบทเฉพาะกาล และผมก็เห็นว่าบทเฉพาะกาล รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็ไม่ได้แก้หลายเรื่องก็ผ่านกันไป ไม่ว่าในเรื่องของกระบวนการเรื่องการเลือกนายกรัฐมนตรี หรือมาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๒ อะไร ก็สุดแล้วแต่ เดี๋ยว ๕ ปีก็จบ ต้องยืนยัน ๕ ปีก็จบ จบแน่ ดังนั้นจะไปบอกว่ามันจะอยู่ไปชั่วฟ้าดินสลายมันไม่ใช่แล้ว ๕ ปีมันก็จบ ดังนั้นผมก็ยังมองอยู่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นผมก็ไม่อยากเห็นความ

ขัดแย้งครับ อย่าลืมครับประชาชนไม่ได้มีฝ่ายเดียว ประชาชนมีหลายฝ่าย ผมไม่อยากเห็นประชาชนฝ่ายไหนทั้งสิ้นที่จะต้องมีปัญหา เพราะผมเคยอยู่กับประชาชนมาแล้ว เคยเป็นผู้ชุมนุมมาด้วย และโดนคดีมาด้วย ดังนั้นจึงไม่อยากเห็นความขัดแย้งเกิดจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญ จึงเสนอว่าไม่เห็นด้วยกับการแก้บทบัญญัติในส่วนของบทเฉพาะกาลครับ ขอบคุณครับ”[๕๒๐]

“เรียนท่านประธานครับ ผมขออภัยครับ อาจจะ เสียมารยาทไปที่อาจจะตัดหน้าบางท่าน แต่พอดีเรื่องของผมต่อเนื่องกับท่านอาจารย์โภคิน เพราะเป็นประเด็นที่ผมอภิปรายรอบสองไว้ ผมจดไว้แล้วแต่ว่าผมตกประเด็นนี้ พอดีท่านโภคินยกขึ้นมา ผมก็ต้องขออนุญาตเสริมท่านอาจารย์โภคินในมุมตรงข้ามนะครับ ก็คือในส่วนของ คสช. หรือ คมช. การนิรโทษกรรมเกิดขึ้นตั้งแต่ตอนแรกแล้ว เมื่อนิรโทษกรรมไปแล้วมันจบไปแล้ว ไม่ว่าจะไปยกเลิกกฎหมายหรือไปออกกฎหมายอะไรก็มีผลย้อนหลังไม่ได้ ตามหลักของกฎหมายคดีอาญาก็ไม่มีผลย้อนหลัง ดังนั้นเมื่อนิรโทษกรรมจบไปแล้ว ก็คือจบไปแล้ว ดังนั้นมาตรา ๒๗๙ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการไปปกป้องการนิรโทษกรรมให้กับ คสช. ไม่ใช่ ดังนั้นผมยืนยันว่าโดยหลักกฎหมายไม่ได้กลัวว่ายกเลิกมาตรา ๒๗๙ ไปแล้ว แล้วก็จะไปเล่นงานเอาผิดกับ คสช. ในฐานะรัฐประหาร เป็นกบฏอะไรต่าง ๆ ตามที่มีท่านอภิปราย ทำไม่ได้แล้วละครับ กฎหมายสากลไม่มีทางย้อนได้ แต่สิ่งที่สำคัญผมยังยืนยันว่ามาตรา ๒๗๙ มีคำสั่ง ประกาศหลายฉบับที่มีผลเกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ ซึ่งรวมทั้งคดีที่มีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ด้วย ซึ่งหลายกระบวนการนั้นอาจจะดำเนินการตามคำสั่ง คสช. ในชั้นต้น ก็จะมีผลการต่อสู้ไปยกเลิกเช่นเดียวกัน ผมต้องอภิปรายเพื่อที่จะยืนยันไว้ เพราะถ้าไปแตะมาตรานี้โดยอ้างประชาชนเรียกร้องผมก็ห่วงว่าจะเห็นประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งออกมาคัดค้านเช่นเดียวกัน ความขัดแย้งก็จะลุกลามขึ้น ดังนั้นกรรมาธิการเรามาพูดคุยกันอย่างนี้ดีแล้ว ท่านรังสิมันต์กับผมก็คุยกันตลอดอยู่แล้ว แต่ผมไม่อยากจะเห็นประชาชน ๒ ฝ่ายมาเคลื่อนไหวเรื่องนี้เกิดความขัดแย้งอีกครั้งหนึ่ง จึงพยายามที่จะอภิปรายเพื่อบันทึกไว้ในกรรมาธิการชุดนี้ ขอบคุณครับ”[๕๒๑]

“ขอบคุณครับท่านประธาน ขออนุญาตใช้สิทธิพาดพิง คือท่านอาจารย์สมชัยได้กล่าวถึงผมในประเด็นเหมือนคล้ายว่าที่ผมว่าบอกเฉพาะกาล ๕ ปีนั้น ถ้ามันไม่ดีมันต้องแก้เลยนะครับ ผมก็เลยต้องใช้สิทธิพาดพิงว่าที่ผมพูดถึง ๕ ปีนั้นพูดถึงระยะเวลาเท่านั้นเอง เดี๋ยวก็หมดไป แต่ถ้าถามความเห็นผมว่าเห็นด้วยกับบทเฉพาะกาลนั้นไหม ผมเห็นด้วยไม่ใช่ไม่เห็นด้วยนะครับ ดังนั้นผมเห็นด้วยผมก็เลยเห็นว่าไม่ควรแก้ แต่ว่าอีกประเด็นหนึ่งก็บอกถึง ๕ ปีเท่านั้นเอง จะต่างกับท่านอาจารย์สมชัยอย่างสิ้นเชิง ท่านอาจารย์ไม่เห็นด้วยก็จึงเห็นว่าควรแก้ แต่ส่วนผมผมเห็นด้วยที่คงไว้เพียงแค่ผมพูดไปว่ามันก็มีบังคับแค่ ๕ ปีเท่านั้นเอง เพื่อความชัดเจนครับ ขออนุญาตใช้สิทธิพาดพิงเพียงเท่านี้ครับ”[๕๒๒]

นายวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ท่านประธานครับ ผม วัฒนา กรรมาธิการครับ ในรายละเอียดของกฎหมายผมคงไม่ลงไปก้าวล่วงเพราะว่าทั้งอาจารย์โภคิน อาจารย์ปิยบุตร อาจารย์พงศ์เทพได้พูดชัดเจนแล้ว ผมจะพูดในเชิงการเมืองคือกราบเรียนท่านประธาน อย่างนี้ครับรัฐธรรมนูญคือกติกาการอยู่ร่วมกันของผู้คนในสังคม หัวใจสำคัญของมันอยู่ที่การยอมรับการมีส่วนร่วม มันเหมือนกติกาในครอบครัว ถ้าเมียสั่งอย่างเดียวว่าต้องอย่างนี้ ๆ แล้วเราฝืนทำตามอีกไม่นานก็ต้องเลิกกัน กติกาในสังคมก็เช่นกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้มันไม่ต้องไปพูดถึงมาตราเดียวหรอกครับ ตั้งแต่เริ่มต้นมาก็ขาดความชอบธรรม ผมเป็นคนหนึ่งซึ่งพูดได้ว่าได้รับความอัปยศจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้

---

[๕๒๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

[๕๒๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

[๕๒๒]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓.

มากที่สุดคนหนึ่ง ผมเป็นคนที่ถูกเอาไปฟ้องศาลได้โดยที่คดีอาญาโยนผมเข้าไปศาล ผมฟ้องศาลปกครอง แล้วก็อ้าง มาตรา ๒๗๙ เหล่านี้ยกหมด ไม่เคยได้รับความเป็นธรรม ซึ่งอาจารย์โภคินบอกว่าคนที่เขียนรัฐธรรมนูญถ้าไม่มีสำนึกเป็นประชาธิปไตย ผมว่าไม่มีสำนึกความเป็นคนมากกว่า เขียนออกมาอย่างนี้ได้อย่างไร ถ้าเป็นนักกฎหมายเขียนอย่างนี้ออกมาไม่ได้ ทีนี้ถ้าเราจะไปหวังให้ศาลใช้ความกล้าหาญไม่มีหรอกครับ ผมไม่เชื่อศาลไทยจะใช้ความกล้าหาญ เพราะว่าก็ Comply กับรัฐประหารมาตลอด แล้วไม่ใช่เกิดขึ้นในสมัยนี้ มันเกิดขึ้นมาตั้งแต่ละติน ไม่อย่างนั้นมันไม่มีสุภาษิตกฎหมายว่าท่ามกลางอาวุธกฎหมายไม่มีเสียง นักกฎหมายไทยก็เป็นคนเอาตัวรอดมาโดยตลอด ทีนี้สิ่งเดียวที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ก็คือการที่เรายอมรับ มันคงไปแก้อะไรไม่ได้หรอก ยอมรับว่าอันนี้ไม่ควรจะอยู่ในสังคมไทยแล้ว ยอมรับอำนาจของประชาชน อันนี้ผมพูดในฐานะที่เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการรับฟังความคิดเห็น คนเขาเรียกร้องให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ทั้งฉบับเป็นฉบับของประชาชน นั่นคือทางออกของปัญหาทั้งมวล ความอัปยศอดสูทั้งหมดตรงนี้เราคงไปแก้มันด้วยกระบวนการทางกฎหมายไม่ได้หรอก อย่างที่ท่านกรรมาธิการคนก่อนหน้าผมบอกว่าไปออกกฎหมายโน่นนี่นั่น เสียงในสภาก็ไม่พอครับ มันแก้ไม่ได้หรอก ในเมื่อหัวหน้าคณะรัฐประหาร หัวหน้าคณะปฏิวัติเผด็จการนั่งเป็นหัวตรงนี้จะไปแก้อย่างไร ทางเดียวก็คือคืนอำนาจให้ประชาชนเขาไป แล้วก็การรับฟังความคิดเห็นทุกคนก็พูดเหมือนกันหมดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีปัญหา มันสมควรได้รับการแก้ไข ทางออกทางเดียว ทางที่เราจะช่วยดึงฟืนออกมาจากกองไฟ วันนี้ยิ่งเวลาผ่านไป ๆ ผมว่าสถานการณ์มันก็ยิ่งร้อนขึ้นทุกวัน ไปพูดกันจะลงในรายละเอียดอะไรก็แล้วแต่ สุดท้ายจบไปมันก็กลับไปที่ว่าให้ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องเถอะ คืนอำนาจของเขาไป แล้วก็เขาจะเขียนอย่างไรเราก็ยอมรับตามนั้น มันก็ไม่ต้องไปดูในรายประเด็นแล้ว ผมอยากเสนออย่างนี้ครับท่านประธาน ขอบพระคุณครับ”[๕๒๓]

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก

“ขออนุญาตท่านประธานครับ ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการ ประเด็นที่ผมจะพูดจะเป็นประเด็น มาตรา ๒๗๙ เพราะว่าในรอบแรกที่ผมพูดไปนี่แตะมาตรานี้น้อยมาก แต่ว่าเมื่อฟังหลายต่อหลายท่านพูดแล้วก็ดูในเชิงตัวบทผมคิดว่ามุมที่ผมมองนั้นอาจจะไม่ค่อยไปทางเดียวกับทางกรรมาธิการส่วนใหญ่ที่อภิปรายนะครับ ผมยังคิดว่าประโยคที่บอกว่า มาตรา ๒๗๙ นั้นมีผลรับรองความชอบธรรมของ คสช. ทั้งอดีต ปัจจุบัน อนาคต เป็นคำพูดที่อาจจะกว้างเกินไปนะครับทั่วไปเกินไป เพราะว่าสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการรับรองอนาคตตราบเท่าที่ คสช. ดำรงอยู่ เพราะเนื่องจากว่าตัวรัฐธรรมนูญนี้ออกมาเมื่อ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ในขณะนั้นยังมี คสช. แล้ว คสช. ยังใช้อำนาจในการที่จะบริหารประเทศอยู่ต่อไปอีกระยะหนึ่ง รัฐธรรมนูญเขียนว่า คสช. จะหมดไปต่อเมื่อมีคณะรัฐมนตรีชุดใหม่รับหน้าที่ ดังนั้น คสช. ยังอยู่ต่อจนถึง ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒ เพราะฉะนั้นคำว่าอนาคตตรงนั้นตีกรอบเพียงแค่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ไม่ได้เป็นอนาคตตลอดไป เพราะฉะนั้นการใช้วาทกรรมที่บอกว่าอนาคตตลอดไป ผมก็อาจจะเห็นต่างในส่วนนี้นะครับ การเขียนกฎหมายตรงนั้นก็เป็นการเขียนโดยให้อำนาจ คสช. ซึ่งเป็นวิธีการเขียนตามลักษณะของกฎหมายว่าเมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้วก็ตาม แต่ คสช. ยังอยู่ ก็ยังต้องรับรองความชอบธรรมของสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต แม้ว่าผมเองจะเห็นว่าหลายต่อหลายเรื่องที่ คสช. ทำในอนาคตช่วงนั้นคือหลังจากมีรัฐธรรมนูญแล้วเป็นการทำซึ่งไม่เข้าท่าก็ตาม เป็นการทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบ้านเมืองก็ตาม ยกตัวอย่างง่าย ๆ คสช. ใช้คำสั่งในการที่จะให้ กกต. แบ่งเขตเลือกตั้งตามใจชอบ คือ กกต. แบ่งเขตเลือกตั้งเสร็จแล้ว แต่ คสช. บอกว่าไม่เอา ขอให้ไปแบ่งเขตใหม่แล้วก็ไปแบ่งตามใจชอบโดยไม่ต้องยึดถือกฎหมายใด ๆ หรือกติกาใด ๆ ที่มีอยู่ อันนี้ก็ไม่ดีก็คือเป็นรักษาการ

---

[๕๒๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ที่ว่าเป็นการใช้อำนาจ คสช. อย่างไม่มีเหตุผล หรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวผมเอง คสช. ใช้อำนาจในการที่จะปลดผมในฐานะ กกต. เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๑ ด้วยเหตุว่าผมอาจจะให้ข้อมูลที่เป็นการสับสนต่อประชาชน ซึ่งผมคิดว่ามันไม่ใช่นะครับ อันนี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งซึ่งเราก็คิดว่าเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ คสช. แต่ว่าเอาละ เมื่อคุณเขียนกฎหมายรองรับอำนาจนี้ก็ถือว่าจบกันไปเมื่อคุณหมดสถานการณ์เป็น คสช. นะครับ เพราะฉะนั้นจุดนี้ผมเลยคิดในเชิงของความต่างว่ามันคงจำเป็นต้องมีอยู่ แต่สิ่งต่าง ๆ ที่ออกมาดังกล่าวนั้นหากไม่ดี ไม่ชอบ ไม่เหมาะสม มันก็มีช่องทางที่จะแก้ไข ก็คือถ้าเป็นกฎหมายที่มีฐานะเทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ สภาก็มีสิทธิที่จะออกกฎหมายใหม่เพื่อล้างคำสั่งของ คสช. ได้ ถ้าหากว่าสถานะคำสั่งของ คสช. นั้น เป็นการใช้อำนาจทางการบริหาร นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี ก็มีสิทธิที่จะใช้คำสั่งทางการบริหารในการล้างคำสั่ง คสช. ได้ ดังนั้นคุณไพบูลย์ไม่อยู่ฟังผมพูดเชียร์นะครับ ผมบอกว่าในแง่ของการคงอยู่ต่อไปในอนาคตนั้นอยู่เพียงแค่ คสช. อยู่ คือเพียงแค่วันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ไม่ได้อยู่ตลอดไปนะครับ แล้วก็ถ้าหากว่าคำสั่งบางคำสั่งถ้าเราเห็นว่าไม่ชอบธรรม ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม สภาเองก็มีสิทธิที่จะออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติล้างคำสั่งของ คสช. ได้ หรือถ้าคำสั่งดังกล่าวมีสถานะเป็นคำสั่งทางการบริหาร คณะรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีก็มีสิทธิที่ออกคำสั่งเพื่อจะล้างคำสั่งของ คสช. ได้ ดังนั้น ในประเด็นนี้ผมไม่คิดว่าจะเป็นปัญหา ผมมองแบบนี้

อย่างไรก็ตามผมไม่เห็นด้วยกับท่านไพบูลย์ ในเรื่องที่ว่าเรื่องราวต่าง ๆ มันจะอยู่ต่อไปอีกเพียงแค่ ๕ ปี แค่นั้นเอง เฉพาะกาล ๕ ปี เพราะฉะนั้นอะไรก็ตามที่เขียนไว้ว่าครบ ๕ ปี ก็จะเลิก ก็อย่าไปสนใจ อย่าไปแตะต้องมันเลย ผมว่าวิธีคิดแบบนี้ไม่ถูกต้อง ถ้าหากเราเห็นว่าอะไรก็ตามที่ไม่ดีที่ไม่เหมาะสมแล้วก่อให้เกิดความเสียหาย ยกตัวอย่างเช่น เรื่องของวุฒิสภาที่จะมีอำนาจในการโหวตนายกรัฐมนตรีอีกไม่รู้กี่รอบ ผมไม่รู้นะครับมันแล้วแต่ว่ารัฐบาลจะอยู่นานแค่ไหน จะมีการเลือกตั้งเมื่อไร จะยุบสภากี่ครั้ง แต่คนซึ่งถูกแต่งตั้งโดย คสช. ก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องมาโหวตอีกไม่รู้กี่ครั้ง ผมไม่ทราบจะเลือกตั้งกี่ครั้ง ในช่วง ๕ ปีดังกล่าวนี้ เรายังทนหรือครับ ถ้าว่าไม่ถูกก็ต้องแก้ต้องเอาออกทันที ไม่ใช่ว่าทนอยู่ให้ครบ ๕ ปี อันนี้ ไม่เห็นด้วยนะครับ

ส่วนประเด็นอีกประเด็นหนึ่งซึ่งอาจจะเห็นต่างเหมือนกัน ก็คือการที่บอกว่า ถ้าหากว่าหยิบยกประเด็นอะไรขึ้นมา จะเกิดความขัดแย้งในหมู่ประชาชน ประชาชนจะไม่ชอบ ประชาชนจะแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย ผมเรียนตามตรงครับ เรายึดหลักการที่ถูกต้องอะไรถูกต้องว่าไปตามนั้น ประชาชนอย่างไรก็แล้วแต่ต้องมีฝ่ายเห็นด้วยและฝ่ายเห็นต่าง มีคนที่ได้ประโยชน์และมีคนที่เสียประโยชน์ มีนักการเมืองซึ่งทั้งได้และทั้งเสีย แต่ละคนเขาอาจจะมีมวลชนของเขา ในการที่จะมาปกป้องหลักการที่เขาคิดว่าถูกต้องของเขาในมุมของเขา ดังนั้นอย่าอ้างประชาชน อย่าอ้างว่าจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง หลายต่อหลายเรื่องอาจจะใหญ่กว่านี้ด้วยซ้ำ เช่น เอาหรือไม่เอาวุฒิสภา ๒๕๐ คน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผมว่าเป็นประเด็นใหญ่กว่าด้วยซ้ำ ดังนั้นอยากจะให้กรรมาธิการพิจารณาไปตามหลักเหตุผลอะไรควรแก้ก็แก้ อะไรไม่ควรแก้ก็ไม่ต้องแก้ และอะไรก็ตามที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ก็เอาตามนั้นไป แล้วก็เรื่องอนาคตข้างหน้าใครจะเห็นด้วยกับเรา ไม่เห็นด้วยกับเรา เรามีเหตุผลในการอธิบายของเราเองว่าทำไมเราถึงคิดเช่นนี้ครับ ขอบคุณครับ”[๕๒๔]

รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“ประเด็นที่สองที่ท่านไพบูลย์พูด ผมเห็นด้วยก็คือว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีข้อดี มาตรา ๒๕ ที่บอกว่าแม้จะไม่มีกฎหมายลูก สิทธิท่านเกิดแล้วนะ ซึ่งอันนี้มาจากศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยไว้ และผู้ร่างก็มาเอาอันนี้ตาม แต่อย่างไรก็ตามมันก็เป็นประเด็นอีก มาตรา ๒๗๙ บอกว่าประกาศคำสั่งการกระทำของ คสช. ทั้งหลาย

---

[๕๒๔]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

แหล่ให้ถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญหมด แม้จะขัดต่อบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ มันไปได้อย่างไรครับ ทั้งหมวดสิทธิเสรีภาพคุ้มครองประชาชนให้ทำอะไรก็ได้ แต่ถ้าไปทำอะไรขัดต่อประกาศคำสั่งการกระทำที่มันขัดต่อสิทธิเสรีภาพ ศาลรัฐธรรมนูญบอกว่าพวกนั้นใหญ่กว่าบทเสรีภาพทั้งหมด อย่างนี้เป็นปัญหาไหมครับ ดังนั้นที่ท่านประธานบอกว่าเราอยากจะเน้นเสรีภาพของประชาชนไม่ต้องไปเติมหรอกครับ เอาอุปสรรค มาตรา ๒๗๙ นี้ออกไป เขาก็สามารถมีเสรีภาพได้เต็มกำลังแล้วผมเรียนอันนี้ก่อนนะครับ”[๕๒๕]

“นอกจากนั้นแล้วผมคิดว่าสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาหลายเรื่อง ผมสรุปย่อ ๆ เท่านั้นเองว่า ๑ บทเฉพาะกาลมันขัดต่อบทจริง บทเฉพาะกาลมันควรอยู่ชั่วคราว อย่างผมยกตัวอย่าง มาตรา ๒๗๙ ที่ไปรับรองในเรื่องของประกาศคำสั่ง แม้การกระทำของ คสช. ทั้งหลายนี้ก็ถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญชอบด้วยกฎหมายหมด ศาลรัฐธรรมนูญตีความว่าแม้ไปขัดต่อบทบัญญัติสิทธิเสรีภาพของประชาชนในหมวดของจริง ให้ถือบท ๒๗๙ นี้ใหญ่กว่ามันก็จบ อย่างนี้มันไปไม่ได้มันขัดกันเองหมดในรูปเรื่องของมัน”[๕๒๖]

“๒. ก็คือว่าให้การกระทำทั้งหลายของคณะรัฐประหารชอบด้วยกฎหมายและ ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี่เริ่มเขียนครั้งแรกในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๓๔ เดิมไม่เคยเขียนรัฐธรรมนูญ เวลาจะนิรโทษกรรมจะไปออกกฎหมายต่างหากแล้วตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมา โดยหลักแล้วคนนิรโทษกรรมคือคนที่ถูกกระทำหรือสภา ไม่ใช่ตัวเองกระทำผิดแล้วนิรโทษกรรม ตัวเองแล้วให้ทุกคนถือว่านี่ชอบด้วยกฎหมาย ชอบด้วยรัฐธรรมนูญหมด นั่งเงียบเป็นเป่าสาก ไม่กล้าพูดถึงเรื่องนี้ทำไมเขียนมาตรานี้ออกมาได้ นักวิชาการอยู่ทำไมไม่ขัด นี่มันขัดหลักนิติธรรม เขียนไว้ข้างหน้าต้องเคารพหลักนิติธรรม ในมาตรา ๓ วรรคสอง ต้องทำเพื่อประโยชน์ความผาสุกของประชาชน เขียนอย่างนี้ครับ ที่หนักกว่านั้นศาลรัฐธรรมนูญยัง ตีความว่านี่ยูเขียนในบทเฉพาะกาลนะ ยังตีความว่าหลักคุ้มครองการนิรโทษกรรมและการกระทำที่สืบเนื่องจากการยึดอำนาจชอบด้วยกฎหมายชอบด้วยรัฐธรรมนูญใหญ่กว่าบทจริง ๆที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ ถ้าเอา ๒ อันมาวัดกันนะต้องถือให้ตามเรื่องนี้บทเฉพาะกาล แล้วบทเฉพาะกาลปกติมันจะต้องมีจุดจบของมันอันนี้ไม่มีจุดจบแล้วไปเรื่อย ๆ เขียนอย่างไร เหมือนอย่างเรื่องปฏิรูปมันมีจุดจบอย่างท่านอาจารย์วุฒิสารว่าแล้วจบแล้ว อย่างไรในเมื่อมันไม่ใช่บทเฉพาะกาลมันก็คารัฐธรรมนูญอย่างนี้ แล้วใครจะทำอะไรต่อไป ผมว่ามันพิลึกกึกกือหมดแล้ว”[๕๒๗]

“ขอบคุณครับ ท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล นะครับ ความจริงประเด็นที่จะพูดหลายท่านก็ได้พูดไปแล้ว โดยเฉพาะท่านพงศ์เทพและท่านปิยบุตร ผมขอสรุปสั้น ๆ อย่างนี้แล้วกันนะครับว่าในบทเฉพาะกาลทั้งหมดเห็นด้วยกับอาจารย์ปิยบุตรที่ว่ามันมีบทเฉพาะกาลจริง ๆ กับบทเฉพาะกาลที่มันไม่จริง ตั้งแต่ในอดีตของเราใช้บทเฉพาะกาล เป็นเครื่องมือมาโดยตลอด ผมเรียนอย่างนี้ครับ จริง ๆ มันคือบทเฉพาะกาลที่จะต้องเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน เพราะว่ามันมีความจำเป็นว่าองค์กรใหม่มันยังไม่เกิดหรือมันยังเป็นไปไม่ได้ต้องไปรอกฎหมาย ก็จะต้องให้ของเก่าดำเนินการไปก่อน แต่ในการร่างรัฐธรรมนูญไทยโดยเฉพาะเพื่อตอบโจทย์ทางอำนาจนิยมทั้งหลายก็จะเติมอีก ๒ เรื่องเข้าไปในบทเฉพาะกาล เรื่องแรก ก็คือเพื่อสืบทอดอำนาจ ยกตัวอย่างเช่น รัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๑ เขากำหนดวุฒิสภานั้นเป็นสภากลั่นกรอง แต่ในบทเฉพาะกาลบอกว่าให้มีอำนาจเรียกว่าเท่าสภาผู้แทนราษฎรแล้วกัน ยกเว้นขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจไม่ได้ แต่ลงมติได้ อันนี้ก็เพื่อที่จะให้ผู้ที่จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับนั้นสามารถอยู่ได้โดยอาจจะเสียวุฒิไปในช่วงบทเฉพาะกาล

---

[๕๒๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒ วันอังคารที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๖๓

[๕๒๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

[๕๒๗]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ประการต่อมาก็คืออย่างในมาตรา ๒๗๙ คือไปเอาเรื่อง ๒ เรื่องมาไว้ในบทเฉพาะกาล เรื่องแรกก็คือการที่ให้ประกาศคำสั่งการกระทำของคณะรัฐประหาร ครั้งนี้เติมไปนะครับ ปกติในอดีตเขาจะใช้ว่าในทางนิติบัญญัติบริหารตุลาการ ครั้งนี้เติมในทางรัฐธรรมนูญด้วย นั่นหมายความว่า Overrule ทุกอย่างได้หมด ก็ให้ถือว่าชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญหมด อีกเรื่องก็คือเรื่องนิรโทษกรรม ในมาตรา ๒๗๙ วรรคสอง ผมอยากเรียนอย่างนี้ครับว่าสิ่งเหล่านี้มันไม่เป็นสิ่งที่ถูกต้องเลย ดังนั้นบทเฉพาะกาลที่แท้ต้องเป็นบทเฉพาะกาล สำหรับช่วงเปลี่ยนผ่าน เพราะเป็นเหตุผลความจำเป็นจากองค์กรหนึ่งไปอีกองค์กรหนึ่ง ระบบหนึ่งไปอีกระบบหนึ่ง อันนี้ถูกต้อง ปัญหาใหญ่ของมาตรา ๒๗๙ ก็คือว่าการที่กำหนดให้ประกาศคำสั่งการกระทำของรัฐประหารชอบด้วยกฎหมายและชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มันกลายเป็นบทจริงที่ถาวรเท่านั้นนะครับ เมื่อสักครู่อาจารย์ปิยบุตรพูดไปแล้วว่าบทที่รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ เมื่อมาเผชิญกับมาตรา ๒๗๙ ศาลก็จะหนักใจ ศาลรัฐธรรมนูญก็เลยตีความว่าการลิดรอนเสรีภาพที่เกิดขึ้นมาก่อน เมื่อมาเผชิญกับบทบัญญัติจริงในหมวดเรื่องสิทธิเสรีภาพ ถามว่าอันไหนใหญ่กว่ากัน กลายเป็นมาตรา ๒๗๙ มันใหญ่กว่า ดังนั้นการเขียนอย่างนี้มาตรา ๒๗๙ ในบทเฉพาะกาล ประเด็นแรกที่มันเป็นปัญหาในทางกฎหมายก็คือว่าอย่างนี้เป็นบทเฉพาะกาลได้หรือไม่ ผมว่ามันเป็นบทเฉพาะกาลไม่ได้ เพราะเป็นบทเฉพาะกาลที่ไม่มีวันสิ้นสุด คือไปเรื่อย ๆ บทที่เกี่ยวกับวุฒิสมาชิกตั้งแต่มาตรา ๒๖๙ ถึงมาตรา ๒๗๒ ถือเป็นบทเฉพาะกาลก็ยังได้ ในเรื่องระยะเวลามันมีวันสิ้นสุด แต่มันเป็นบทเฉพาะกาลผมเรียนว่าเพื่อต่ออำนาจไปอีกประมาณจะ ๔-๕ ปี แล้วแต่รัฐธรรมนูญจะเขียนไว้ ส่วนมาตรา ๒๗๙ นี่คือไม่มีวันสิ้นสุดตลอดกาลไป คำถามก็คือว่ามันจำเป็นต้องเขียนอย่างนี้หรือไม่ ผมอยากเรียนอย่างนี้นะครับว่าเดิมทีเดียว ไม่จำเป็นต้องเขียนอย่างนี้ เพราะว่าศาลยุติธรรมไทยก็ได้กรุณาต่อคณะรัฐประหารมาโดยตลอด คือตีความว่าถ้าใครยึดอำนาจสำเร็จก็เป็นรัฏฐาธิปัตย์ แปลว่าทำอะไรก็ถูกหมดแล้ว ใครมาฟ้องศาลก็ยกไปหมด เคยไปถึงขนาดที่ว่าสมัยจอมพลสฤษดิ์ท่านมีมาตรา ๑๗ แต่ในมาตรา ๑๗ มันมีเงื่อนไขในการใช้อำนาจไปถึงศาล ศาลที่ประชุมใหญ่ก็บอกว่าการจะดูว่ามันไม่เข้าเงื่อนไข ในการใช้อำนาจตามมาตรา ๑๗ นี้ ดูอย่างไร ศาลบอกก็อยู่ที่นายกรัฐมนตรีผู้ใช้อำนาจเป็นคนดู คนอื่นไม่มีสิทธิไปดู สรุปก็คือว่าศาลไม่ต้องตรวจสอบเพราะศาลก็ไม่มีอำนาจไปดูตรงนั้นอีก นี่ก็คือสิ่งที่เราทำมาโดยตลอดนะครับ เมื่อสักครู่ท่านพงศ์เทพพูดการยึดอำนาจจริง ๆ มันผิดกฎหมายแล้วมันก็นำมาซึ่งความยุ่งยากตามมาอีกมากมาย เพราะว่าระบบที่คนคาดหวังว่า มันจะจบแบบนี้ มันไม่จบ มันไปจบอีกแบบ เราถึงบอกว่ากฎหมายมันเป็นมาตรฐาน และเราจะไม่ออกกฎหมายย้อนหลังในทางที่เป็นโทษไม่ว่าในทางใด ๆ เพราะว่า ณ ขณะหนึ่ง เรารู้เรามีสิทธิอะไร ไม่มีสิทธิอะไรอยู่ นี่คือความเป็นมาตรฐานทางกฎหมายเรารู้ว่าอะไรเป็นอะไร แต่ไม่ใช่ว่าในวันข้างหน้ามาออกย้อนกลับมาไม่ว่าในทางใด ๆ ก็ตาม แล้วถ้าไม่ใช่ทางที่เป็นคุณแล้วเราจะรู้ได้อย่างไรว่าวันหนึ่งจะมีกฎหมายซึ่งมาทำให้เราเสียหายไม่ว่าในทางอาญาหรือไม่ ในวันที่เราไม่รู้เลย นี่คือเป็นหลักกฎหมายที่ผมคิดว่าคงไม่ต้องอธิบายหลักอะไร มันเป็นธรรมชาติแน่นอน แบบนี้มันเป็นไปไม่ได้ แต่การที่เรากระทำอย่างนี้มาโดยตลอดทำให้ระบบมันแปรปรวนไปหมด หรือแม้แต่พอเราไปตีความอย่างนั้นโดยศาลแล้วก็เลยกลายเป็นเรื่องนี้หมด สมัยท่านอุทัยพอยึดอำนาจเสร็จ ท่านอุทัยไปฟ้องศาล ศาลไม่ได้อ้างว่าเป็นรัฏฐาธิปัตย์ ศาลอ้างรัฐธรรมนูญไทยไม่มีส่วนได้เสียคือไม่ใช่ผู้เสียหาย บอกว่าถ้าถือว่าท่านอุทัยเป็นผู้เสียหาย ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้เสียหายด้วย แต่ท่านอุทัยชี้แจงชัดเจนว่าท่านเป็น ส.ส. อยู่ สมาชิกภาพสิ้นสุดลง เงินเดือนท่านไม่ได้ ท่านจะไม่เสียหายอย่างไร รุ่งขึ้นก็เลยจับท่านอุทัยและพวกขังคุกฟรีไปเลยโดยคำสั่งของคณะรัฐประหาร ผมว่าอย่างนี้อยากให้พวกเราซึ่งเป็น ส.ส. มองร่วมกัน ทางออกต้องเป็นทางออกที่มันยุติธรรมและเป็นระบบที่ปกติ พอไม่ปกติท่านเห็นไหมครับจนถึงวันนี้มันนำมาซึ่งความสับสนอลหม่าน นำมาซึ่งความขัดแย้งมากมายที่เรายาก

จะไปแก้ แล้วพอเราติดขัดเราก็ตีความบ้าบอคอแตกอะไรไปก็ได้เพื่อให้มันเดินไปได้ โดยมันขัดต่อหลักทุกอย่าง ตรงนี้ที่ผมคิดว่าค่อนข้างจะเป็นอันตราย แล้วถ้าเราไม่ช่วยกันแก้ไขก็เป็นไปไม่ได้

แม้แต่ในวรรคสองเรื่องนิรโทษกรรม ผมเคยบรรยายหลายครั้งแล้วว่า ครั้งแรกสุดคือเมื่อคณะราษฎรไปขอพระราชทานอภัยโทษจากในหลวง รัชกาลที่ ๗ เนื่องในการทำรัฐประหารในครั้งนั้น ในหลวง รัชกาลที่ ๗ ทรงให้อภัย ทรงลงพระปรมาภิไธยด้วยพระองค์เอง ไม่มีผู้รับสนอง คือผู้กระทำขอโทษผู้ถูกกระทำแล้วก็จบ ต่อมาก็จะเป็นการออกกฎหมายโดยสภาเพื่อจะนิรโทษกรรมการกระทำต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำรัฐประหาร จนกระทั่งผมถ้าจำไม่ผิดมาเริ่มเขียนรัฐธรรมนูญอาจจะปี ๒๕๒๑ แต่ปี ๒๕๓๔ แน่นอนผมถือว่าเอามาเขียนรัฐธรรมนูญเสียเลย ฉบับนี้ความจริงเขียนตั้งแต่รัฐธรรมนูญชั่วคราว แต่เอามาบอกว่าที่เขียนในชั่วคราวก็ยังใช้ได้ คือกลัวมาก แต่ในศาลบอกแล้วว่าท่านเป็นรัฏฐาธิปัตย์ ศาลไม่กล้าแปลอย่างอื่นแล้ว ท่านยังกลัว ยังต้องเขียนในฉบับชั่วคราว และยังมาเขียนในฉบับจริง คือกลัวว่าวันหนึ่งศาลจะบอกว่าไม่ใช่รัฏฐาธิปัตย์ อย่างนี้ถามว่าทำไปทำไม ดังนั้นถ้ามั่นใจท่านทำถูกต้องและศาลก็ยืนยันว่าแม้จะผิดกฎหมายอาญา แต่เมื่อทำสำเร็จก็กลายเป็นถูกก็แล้วกัน ก็ไม่เห็นจำเป็นจะต้องเขียนอย่างนี้ การเขียนอย่างนี้ผมยังมองว่าท่านไม่มั่นใจว่าการกระทำทั้งหมดถูกต้อง แล้วแม้มาเขียนอย่างนี้ถ้าวันหนึ่งศาลตีความเป็นอีกอย่างหนึ่ง ถ้าผมเป็นศาลผมจะตีความว่าคุณจะเขียนอย่างไรก็ตามแต่ แต่การที่ผู้กระทำผิด เช่นบุกไปปล้นบ้านเขา แล้วออกมาบอกว่าฉันนิรโทษกรรมการกระทำของฉัน และบอกว่าให้ถือว่าเจ้าของบ้านที่ถูกปล้นต้องรับอันนี้ด้วยนะ ท่านรับกันได้ไหมครับลักษณะนี้ ถ้าลักษณะนี้มันรับไม่ได้ศาลก็สามารถตีความใหม่ได้ ผมจึงคิดว่าการจะป้องกันปฏิวัติรัฐประหารหัวใจสำคัญอยู่ที่ศาลด้วย ศาลต้องกล้าหาญพอจะบอกว่าสิ่งนี้มันไม่ถูก ถ้าวันใดศาลกล้าหาญบอกสิ่งนี้ปั๊บผมเชื่อว่าจะไม่มีอีกต่อไป ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าในทางใด ๆ เราจะหาทางแก้กันตามระบบที่เป็นอยู่ ท่านเห็นไหมครับว่าประเทศสหรัฐอเมริกาผ่านมา ๒๐๐ กว่าปีแล้วนะครับ ไม่รู้กี่เหตุการณ์ สงครามการเมืองก็ฟาดกันมาแล้วก็กลับไปที่เดิม สมัยเรแกนท่านคงจำได้นะครับ ตอนนั้นประเทศสหรัฐอเมริกากำลังถดถอยจากสงครามเวียดนามมา เรแกนเป็นประธานาธิบดี ๒ สมัย พยายามจะขอแก้รัฐธรรมนูญให้เป็นสมัยที่ ๓ เขาก็บอกว่าแล้วถ้าเรแกนตายแก้แล้วตกลงใครจะเป็น มันก็จบ คือต้องเอาระบบเป็นหลัก ยกเว้นประเทศจีนนะครับประเทศจีนนี่ไปใหญ่เลย ตอนนี้แก้สีจิ้นผิง ตลอดชีวิต อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ผิดพลาด เรากำลังเอาระบบไปผูกกับคนจริง ๆ แล้วคนต้องมาตามระบบ ตรงนี้ผมคิดว่าเราต้องช่วยกันแก้ไข ถ้าเราปล่อยอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ เราเอาระบบไปผูกกับคนครับ เขียนจนกระทั่งว่า ที่ผมเรียนเมื่อสักครู่นี้ การกระทำในทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ เขากลัวว่าถ้าไปแก้รัฐธรรมนูญจะผิด เลยเติมครั้งนี้ไปเลย คือแปลว่าชอบทั้งนั้น พวกที่ช่วยเขียนให้อันนี้ไม่มีความสำนึกของความเป็นประชาธิปไตยใด ๆ เลย คือเขียนอย่างเดียวว่าปกป้องให้การทำรัฐประหารซึ่งผิดกฎหมายมันถูก จนไม่รู้จะให้มันถูกอย่างไรต่อไปแล้ว เวลาที่ท่านเขียนนี่นะครับ เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่ามาตรา ๒๗๙ มีไม่ได้หรอก มันต้องเอาออกไป ส่วนอื่น ๆ เราก็มาดูสิครับว่ากรณีบทเฉพาะกาลที่มันต้องเปลี่ยนผ่านปกติ อันนี้ก็ว่าไป กรณีที่เพื่อสืบทอดอำนาจมันก็ชัดเจนต้องแก้ไขไป ส่วนกรณีผิดปกติอย่างร้ายแรงมาตรา ๒๗๙ มันก็มีไม่ได้ ก็ปล่อยให้ศาลในอนาคตว่าต่อไป ถามว่าพวกเราอยากเห็นรัฐประหารอีกหรือครับ แต่ถ้าเขียนอย่างนี้ได้และศาลก็ตีความอย่างนี้จะเห็นไม่มีวันจบสิ้นชั่วลูกชั่วหลาน แล้วเราก็มานั่งทำเสียหายทีกว่าจะแก้เป็นประชาธิปไตยได้เหนื่อยกันหมด เสียเวลา เสียเงิน เสียทองมากมาย ผมจึงคิดว่าสิ่งเหล่านี้ถ้าเราสามารถเอาออกไปได้ แล้วก็ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของศาลพิจารณาว่าอย่างนี้มันควรหรือไม่ควร ถ้าศาลท่านไม่กล้าหาญพอ ท่านยังยืนยันแบบสมัยก่อน ๆ อันนี้ก็ช่วยไม่ได้ มันเป็นอย่างนั้นละ ก็ต้องไปดูอีกทีว่าเราจะให้ศาลนั้นยึดโยงกับประชาชนอย่างไร

สรุปแล้วมาตราสำคัญที่สุดก็คืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย แต่ปวงชนชาวไทยถูกยึมอำนาจใช้ตลอดเวลา เราต้องช่วยแก้ตรงนี้ ผมว่าต้องเชื่อในประชาชน ผมฟังนะครับ บางทีทีวีขนาดชาวบ้านผู้ใหญ่ต่าง ๆ พูดจาเดี๋ยวนี้เขามีความรู้ เขาเข้าใจปัญหาหมด ไม่ใช่เราไปมองเขาว่าถูกซื้อเสียงได้ ถูกอย่างโน้นอย่างนี้ได้ วันนี้ที่ถูกได้คือถูกอิทธิพลของอำนาจเท่านั้นเอง ผมว่าเขาเกรงกลัวตรงนั้น แต่ถ้าวันใดความอยุติธรรมถึงสุดขีดแล้วที่คนจะยอมรับ ถ้าความไม่มีจะกินมันตามมาอีก ๒ อย่างนี้เจอกันผมคิดว่า เราเอาไม่อยู่หรอกครับ แล้วมันจะกลายเป็นอนาธิปไตย ผมว่าพวกเราต้องช่วยกันเร็วที่สุด และต้องรีบป้องกันอันนี้แล้วรัฐธรรมนูญที่เป็นกติกาที่ทุกคนยอมรับร่วมกัน ทำร่วมกันนี่ เป็นวิถีเดียวครับ ขอบคุณครับ”[๕๒๘]

“ขอบคุณท่านประธานครับ ผม โภคิน พลกุล ผมว่าที่อาจารย์ปิยบุตรท่านได้กรุณากล่าวเมื่อสักครู่นี้ตรงใจผมที่สุดแล้วละครับ เพราะว่าประเด็นยกเลิกมาตรา ๒๗๙ มันไม่ใช่ประเด็นไปกระทบกระเทือนอะไรอย่างที่ผมเรียนตอนต้นแล้วว่าศาลยุติธรรมไทย แม้แต่ที่ประชุมใหญ่คุ้มครองการยึดอำนาจมาโดยตลอดไม่เคยเปลี่ยนแปลง เพียงแต่ว่าพอไปเขียนอย่างนี้ในรัฐธรรมนูญมันทำให้เกิดปัญหาว่าบทบัญญัติที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพหลังจากการยึดอำนาจเมื่อมาปะทะกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ อันไหนใหญ่กว่ากัน ศาลตีความว่าผู้ที่ลิดรอนแล้วได้คุ้มครองมาตรา ๒๗๙ มันใหญ่กว่า สรุปแล้วสิทธิเสรีภาพที่พึงมีตามระบบปกติมันไม่ได้ นี่คือเรื่องใหญ่ เมื่อสักครู่กรณีของคุณรังสิมันต์ โรม ชัดเจน แล้วทุกคนก็จะอ้างอันนี้ ผมคุยกับศาลอย่างในศาลปกครองที่เป็นน้อง ๆ เอง ก็คือเอาง่ายเข้าว่าคือไม่อยากยุ่งกับ คณะรัฐประหาร ไม่อยากไปแตะว่าอันนี้มันไม่ถูกนะ เพราะมันต้องหาเหตุผลมากมายมาอธิบาย ก็โยนมาตรา ๒๗๙ ไปเลยว่าอันนี้ใหญ่กว่าแล้วก็จบเหมือนศาลรัฐธรรมนูญนึกออกไหมครับ แต่ถามว่าคุณจะหักมาตร ๒๗๙ ได้ไหม ผมหักได้ผมมีวิธีอธิบาย แต่ศาลก็มองแล้วท่านจะไปหาเรื่องใส่ตัวทำไม ฉันก็บอกว่ามาตรา ๒๗๙ ใหญ่กว่ามันก็จบ ผมอยากจะเรียนอย่างนี้ว่า ท่านนิกรนี่ก็เพื่อนรักกันนะครับ คือมองคนยึดอำนาจแบบเข้าใจไม่ว่ากัน แต่ต้องมองประชาชนเจ้าของอำนาจอย่างเข้าใจด้วยนะ คุณขโมยอำนาจเขาไปแล้วบอกต้องเข้าใจหัวขโมยนะว่า หัวขโมยมันต้องทำอย่างนี้ แล้วคนที่ถูกขโมยไปเราไม่เข้าใจหัวใจเขาว่าเขาถูกขโมยแล้วเขารู้สึกอย่างไร เขาต้องการได้สิทธิเสรีภาพเขาคืนมาอย่างไร อันนี้มันก็อาจจะไม่ค่อยถูกต้องนัก

ผมอยากจะเรียนอย่างนี้ว่าแม้ไม่มีมาตรา ๓๐๙ มาตรา ๒๗๙ เลย ยึดอำนาจของเราไม่ได้ เพิ่งมีมานะมีมา ๕๐-๖๐ ปีขึ้นไปนี่นะครับ ทุกครั้งที่มีการยึดอำนาจออกประกาศคณะปฏิวัติรัฐประหาร เอาสมัยท่านถนอม ประภาส แล้วกันเยอะมากเลย สมัยนั้น ๓๐๐ กว่าฉบับ ครั้งนี้ ทำสถิติไปแล้ว ๕๐๐ กว่าฉบับ ยังใช้อยู่ถึงทุกวันถ้าไม่ไปยกเลิกนะครับ แล้วกฤษฎีกาก็ตีความ ผมจำไม่ได้นะว่าถ้ามันไปแก้ระดับพระราชบัญญัติก็แก้โดยพระราชบัญญัติ ไปแก้กฎกระทรวง ก็แก้โดยกฎกระทรวง ถ้าเป็นเรื่องของการบริหารก็แก้ในทางการบริหาร ไม่ต้องเขียนรัฐธรรมนูญหรอกครับ มันเป็นความเข้าใจทางกฎหมายอยู่แล้ว แต่เขียนอันนี้มีปัญหาที่ผมเรียนตรงนี้ ก็คือว่าอันนี้เขาเพิ่มการกระทำในทางรัฐธรรมนูญมา นอกเหนือจากนิติบัญญัติ บริหารและตุลาการท่านลองนึกภาพนะครับ แล้วอันนี้ถ้าให้แก้โดยพระราชบัญญัติไม่นับที่ต่ำกว่านั้น ถ้าเขาไปแก้รัฐธรรมนูญแต่อันนี้มาแก้พระราชบัญญัติแล้วมีผลทางรัฐธรรมนูญ ผมไม่รู้คนเขียน ๆ ได้อย่างไร คือมันกลับกลอกพิสดารไปหมดเลยครับ จริง ๆ ถ้ามันแตะในทางรัฐธรรมนูญก็ต้องไปแก้โดยรัฐธรรมนูญถูกไหมครับ แต่อันนี้ไม่ แก้โดยพระราชบัญญัติก็ได้ แล้วถ้ามีคน Challenge ว่ามันแก้ระดับพระราชบัญญัติใช้ได้ไหม ก็บอกมาตรา ๒๗๙ บอกให้ทำได้ ท่านจะเห็นความ พิลึกกึกกือ มันไม่เป็นเหตุเป็นผลใด ๆ ทั้งสิ้นเลย ฉะนั้นการยกเลิกอันนี้ไปไม่ได้กระทบอะไรเลย อาจารย์ปิยบุตรถูกตรงที่ว่ามันกระทบสิ่งที่มันเป็นผลต่อเนื่องไปในวันข้างหน้า อันนี้มาตรา

---

[๕๒๘]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

๒๗๙ Cover ๒ เรื่อง เรื่องที่ทำมาแล้วหลังจากยึดอำนาจกับเรื่องที่พอมีรัฐธรรมนูญชั่วคราว แล้วก็จะมาต่อเนื่องอันนี้เขายังให้ใช้อำนาจของคณะรัฐประหารได้อยู่ ก็แปลว่ายังถือว่าชอบหมดตั้งแต่ต้นจนจบ เพียงแต่ผลต่อเนื่องที่ตามไปอีกใครจะไปแก้มัน ผมยังจำได้ว่าขนาดประกาศคณะปฏิวัติสมัยจอมพลถนอม ห้ามขายเหล้าตอนบ่ายสองไม่รู้วันนี้ยกเลิกไปหรือยังนะ วันดีคืนดีตำรวจไปจับคนกินเหล้าขายเหล้าตอนบ่ายสอง ถามจากไหนประกาศคณะปฏิวัติ ซึ่งไม่มีใครรู้เลยมันยังดำรงอยู่ สิ่งเหล่านี้จริง ๆ ผมยังเห็นว่ามันไม่ควรดำรงอยู่ด้วยซ้ำไปเมื่อมีรัฐธรรมนูญแบบประชาธิปไตยแล้ว มันควรจะยกเลิกไปทั้งแผง อย่างนั้นรัฐธรรมนูญเขียนมาอะไรที่ออกมาตามนั้นให้ยกเลิกไปเลย แล้วก็ถ้าไม่อยากมีปัญหาก็กลับไปใช้กฎหมายเดิมที่ถูกยกเลิกไป จริง ๆ ต้องทำอย่างนั้นด้วยซ้ำไป แต่กลายเป็นเรื่องยากเย็นเข็ญใจ แม้แต่เรื่องประชามติก็ออกไปบอกว่าต้องมีกฎหมายมารับรองโดยเฉพาะที่มีอยู่ ๕๒ ใช้ไม่ได้ เดี๋ยวผมจะไปโต้แย้งว่ามันใช้ได้เพราะอะไร มันยังไม่มีเวลาพูดในที่นี้นะครับ อยากให้พวกเราเข้าใจตรงนี้ว่าพอฝ่ายประชาธิปไตยซึ่งพวกเราอยู่จากฝ่ายนี้มาจากการเลือกตั้ง อยากทำอะไรกลับไม่เป็นประชาธิปไตย มันยากเย็นเข็ญใจ เรื่องง่ายก็กลายเป็นยาก เรื่องยากก็ไม่ต้องพูด แต่เผด็จการฉีกวันนี้พรุ่งนี้เอาอะไรก็ได้ แล้วคนส่วนหนึ่งก็ไปหนุนสิ่งนี้ เรื่องคนจะดี ไม่ดี ระบบไหนคนละประเด็นนะครับ รู้กติกาก่อน กติกามันต้องรับใช้คนส่วนใหญ่ ถ้ามันไม่รับใช้คนส่วนใหญ่ปกป้องคนส่วนน้อยคนส่วนใหญ่ลำบากอยู่อย่างไร มันก็ทะเลาะกันครับ เขาหวังความยุติธรรมจากตัวบทกฎหมายยังไม่ได้ หวังจากศาลยิ่งไม่ได้ท่านนึกภาพออกไหมครับว่ามันจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป อยากฝากให้พวกเราเข้าใจตรงนี้จริง ๆ ครับ”[๕๒๙]

“ขออนุญาตนิดเดียว พอดีที่อาจารย์วลัยพรมาหาว่าเป็นโจร คือผมเรียนอย่างนี้ครับ ผมพูดประเด็นว่าไม่ควรจะนิรโทษกรรมตัวเอง ประเด็นผมอยู่ตรงนั้น ถามว่าทำไม ถ้าคิดว่าการกระทำนั้นถูกและทำสำเร็จจะนิรโทษกรรมตัวเองไปทำไมครับ ถ้าทำไม่สำเร็จ ทำไม่ถูกสิ ถามว่านิรโทษกรรมตัวเองได้ไหม ไม่ได้ ต้องมีคนเข้าไปนิรโทษกรรมให้ ผมถึงเทียบว่าถ้าโจรปล้นบ้านสำเร็จก็แปลว่าต้องนิรโทษกรรมตัวเองไหม หรือถ้าไม่สำเร็จต้องให้ใครไปนิรโทษกรรมไหม ประเด็นอยู่ตรงนั้นคือเป็นเรื่อง นิรโทษกรรม ก็ในเมื่อทำถูกมาแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทำเพื่อชาติบ้านเมือง แล้วจะไปนิรโทษกรรมตัวเองทำไม แล้วมิหนำซ้ำเขียนยืดยาวไปหมด ทั้งหมดคือประเด็นอยู่ที่ว่าท่านคิดว่าท่านทำไม่ถูกท่านเลยนิรโทษกรรมตัวเอง เพราะในอดีตทั้งหมดมีแต่คนอื่นเขานิรโทษกรรมให้กับคนทำผิด แต่ทีนี้คนทำถูกนิรโทษกรรมคนทำถูกมันก็ประหลาดทั้งนั้นละครับ”[๕๓๐]

“คือมาตรา ๒๗๙ มันมี ๒ วรรค วรรคแรก ก็คือพวกประกาศคำสั่งคณะรัฐประหารมันดำรงอยู่ต่อไปไม่ว่าจะออกมาในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ อันนั้นอยู่ต่อ วรรคสองไปยืนยันตามรัฐธรรมนูญชั่วคราวตอนนั้น ซึ่งนิรโทษกรรมว่าทั้งหมดที่คุณทำอันนี้ยังยืนยันนะ ซึ่งจริง ๆ ที่ผมเรียนแล้วว่าการตีความ ที่ผ่านมาของศาลชอบหมดอยู่แล้ว ที่ใครจะตีความไม่ชอบทีหลังอีกที มันชอบหมดอยู่แล้ว ต้องไปยืนยันทำไมว่าที่ท่านบอกให้ชอบยังชอบต่อนะ ประเด็นอยู่ตรงนั้นเท่านั้นเองครับ”[๕๓๑]

“ผม โภคิน พลกุล ท่านประธานครับ ขอบคุณ ท่านไพบูลย์มากเพราะว่ารายงานที่ทำมานี้ทำมาได้ดีแล้วก็เป็นตารางอะไรต่าง ๆ ทำให้ เข้าใจง่ายขึ้น ผมเองจะเสนอท่านไพบูลย์ก็คือมีอยู่ ๒ เรื่องใหญ่ ๆ เรื่องแรกก็คือประเด็นที่ ถ้าจะจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับเดี๋ยวผมยกร่างและส่งให้ท่าน ท่านจะได้ไปศึกษาดูว่า ในเนื้อหาตรงนั้นมีความเหมาะสมหรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรเพื่อจะได้ประกอบในการจัดทำทั้งฉบับต้องเป็นอย่างไร ประเด็นที่ ๑

---

[๕๒๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๓๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๓๑]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

ประเด็นที่ ๒ เรื่องสิทธิและเสรีภาพผมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีมาก ๆ เพียงแต่ว่าตอนนี้เราไล่มาในหมวดนี้ใช่ไหมครับ ก็อยากฝากท่านว่าที่ผมเคยพูดในคณะกรรมาธิการนี้ในครั้งก่อนก็คือมาตรา ๒๗๙ ซึ่งเป็นบทเฉพาะกาล ที่บอกว่าประกาศ คำสั่ง การกระทำของ คสช. ไม่ว่าในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ก็ให้ถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญและชอบด้วยกฎหมายหมด ประเด็นก็คือว่าเสรีภาพที่เราพยายามจะปรับปรุงให้ดีขึ้นในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพนี่มันมาติดล็อกที่มาตรา ๒๗๙ ว่า ถ้ากฎหมายทั้งหลายที่มีมาก่อนนั้นที่ออกโดย คสช. หรือแม้แต่การกระทำที่มันขัดต่อบทบัญญัติในหมวดสิทธิเสรีภาพมันกลายเป็นพวกนี้มันใหญ่กว่าตรงนั้น ปัญหาตรงนี้อาจจะต้องดูมาตรา ๒๗๙ ประกอบไปด้วยว่าจะปรับปรุงตรงนี้อย่างไร และในนี้เองมันก็ขัดกันเองว่า เช่น การกระทำในทางรัฐธรรมนูญ หรือทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ ประกาศ คำสั่งการกระทำเหล่านั้นให้แก้ไขด้วยการออกเป็นพระราชบัญญัติยกเว้นเป็นในเรื่องทางบริหาร ประเด็นก็จะยุ่งตรงที่ว่าที่เข้าไปแตะเรื่องรัฐธรรมนูญเข้าและมาแก้โดยพระราชบัญญัติมันจะเป็นไปได้หรือไม่อย่างไร ผมว่ามาตรา ๒๗๙ วรรคหนึ่ง มันก็ขัดกัน ขณะที่วรรคสองมันก็ Follow มาก็คือของรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ฉบับปี ๒๕๖๐ ในส่วนที่มันขัดต่อสิทธิเสรีภาพก็ให้ ถือว่าชอบอีกเหมือนกันผมว่าตรงนี้เป็นประเด็นใหญ่ เพราะไม่อย่างนั้นแล้วมาตราที่อยู่ในรัฐธรรมนูญถาวรมันกลายเป็นถูกล็อกโดยบทเฉพาะกาล ซึ่งบทเฉพาะกาลมันกลายเป็นอยู่แบบถาวรยิ่งกว่ารัฐธรรมนูญบทบัญญัติถาวรอีก ผมอยากช่วยกรุณาพิจารณาตรงนี้ให้ละเอียดว่าเราจะปลด Lock ตรงนี้อย่างไร ไม่อย่างนั้นแล้วมันวนไปวนมา เขียนอย่างไรก็มาติดตรงนี้อยู่ คือประเด็นที่ผมคิดว่าอยากจะฝากท่านไพบูลย์และคณะอนุกรรมาธิการ ช่วยดูประเด็นนี้ให้ละเอียดด้วย เพราะถ้าเราดูทุกอันจนจบหมด พอบทเฉพาะกาลสมมุติเราไม่มาดู มาตรานี้มันก็จะกลายเป็นกลับไปขัดกันใหม่ ขอบพระคุณครับ”[๕๓๒]

พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

“กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ทวี สอดส่อง นะครับ เนื่องจากอยากให้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน การพิจารณาครั้งนี้พิจารณาบทเฉพาะกาล ในประเด็นของผม ผมได้ดูรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญเราได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมาตราที่เป็นหลักพื้นฐานก็คือมาตรา ๔ อีกมาตราหนึ่งคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง วรรคสองไม่เคยปรากฏมาก่อน มาตรา ๔ ได้เริ่มมาปรากฏในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ผมไล่นะครับ เขาบอกว่าปวงชนชาวไทยย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน พอมีวรรคสองขึ้นมาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคย่อมหมดไป ตามมาตราสุดท้ายของรัฐธรรมนูญก็คือมาตรา ๒๗๙ เพราะมาตรา ๒๗๙ เราให้บรรดาคำสั่ง ประกาศ คสช. ซึ่งล้วนแล้วแต่ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพยังคงอยู่ ดังนั้นสิ่งที่ผมอยากให้ปรากฏก็คือกรรมาธิการหลายคนได้พูดไปแล้วแต่ว่าสิ่งนี้ก็เป็นสิ่งซึ่งแม้แต่ตัวรัฐธรรมนูญเองก็มีความไม่เป็นประชาธิปไตยและมีความขัดแย้งกันเอง อันนี้ในประเด็นที่ ๑ นะครับ”[๕๓๓]

---

[๕๓๒] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๖ วันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

[๕๓๓] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

นายนิกร จำนง กรรมาธิการ

ท่านประธานครับ เมื่อสักครู่ผมให้ความเห็นไป เรื่องบทเฉพาะกาลว่าส่วนที่ ๑ ที่หมดไปแล้ว ที่กำลังดำรงอยู่ แล้วก็ที่ Itinerary ที่จะไม่มีวันหมดสิ้นกับมาตรา ๒๗๙ ประเด็นนี้ผมเอามาจากท่านปิยบุตรกับท่านพงศ์เทพ เพราะผมไม่ใช่นักกฎหมาย ผมก็ดูแล้วว่าจริง ผมมาดูอีกทีหนึ่ง คือผมเป็นคนแฟร์อยู่แล้ว ผมไม่ใช่นักกฎหมาย ผมว่าไม่ใช่แล้วละ คือมาตรา ๒๗๙ มันจะเป็นเงื่อนตาย จะเป็นจุดตายของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในทางการเมืองมันนำไปสู่ไกลเลยละ ท่านประธานดูอีกที ผมเพิ่งมาดู โดยละเอียด คือจริง ๆ มาตรา ๒๗๙ คือการรองรับคำสั่งของ คสช. ตามมาตรา ๒๖๕ ท่านไปตามดู มาตรา ๒๖๕ เท่านั้น มาตรา ๒๖๕ คือตอนนั้นเขามี คสช. แล้ว คสช. มีคำสั่ง มีประกาศออกโน่นออกนี่เยอะแยะไปหมด เขายอมรับว่าสิ่งที่ทำตรงนั้นไม่มีความผิด คือเขากำลังเป็นองค์ออกกฎหมายโดยสรุปเป็นนิติบัญญัติด้วย เพราะคำสั่ง คสช. เป็นกฎหมายเลย มันก็คือคำสั่งคณะปฏิวัตินั่นเองถูกไหมครับ ที่เป็นกฎหมายเหมือนอดีตที่มานั่นละ ดังนั้นพอออกตรงนั้นแล้วตรงนี้มันไปดักสังคมเยอะ มันเปลี่ยนกฎหมาย ไปแทรกแซงกฎหมายเลือกตั้ง ทุกอย่างที่ทำตรงนั้นต้องไม่มีความผิด นี่คือภาวะของการปฏิวัติปกติ ทีนี้สิ่งเหล่านั้นเองถามว่ามันจะมีต่อไปในอนาคตไหมมีไม่ได้ เพราะไม่มี คสช. แล้วถูกไหมครับ กฎหมาย ตรงนั้น คำสั่งตรงนั้นเป็นกฎหมาย คือเป็นคำสั่งคณะปฏิวัติเดิม วิธีแก้ของเราก็คือที่เขาแก้ไป ๑๐๐ กว่าฉบับให้ตอนปลาย ตอนนี้เหลืออยู่ก็เยอะอยู่เหมือนกัน บางอันก็เป็นเรื่องอายุราชการบ้าง โน่นนี่นั่น ไม่มีผลกระทบอะไร มันเป็นเรื่องที่ดัดมา ดังนั้นจุดตรงนี้เองที่ว่าสามารถจะต่อเนื่องไปในอนาคตได้ ผมมาดูแล้วไม่มี มันต้องไปอิงมาตรา ๒๖๕ เท่านั้น มาตรา ๒๖๕ ขณะนี้ไม่มีแล้ว เพราะไม่มี คสช. แล้ว คือผมก็เข้าใจว่ามันคงอยู่ต่อไปจนกว่า คสช. จะตายหมดถึงจะหมดสิทธิ มันเป็นองค์กร มันคือ คสช. ถ้า คสช. กลับมาอีกอีกเรื่อง ซึ่งไม่มี เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ต้องบอกไปทางมาตรา ๒๖๕ ดังนั้นที่ผมบอกว่าอีกส่วนหนึ่ง มีต่อไปในอนาคต Itinerary องค์กรก่อน เพราะว่าจนกว่าจะมีใครอธิบายกับผมในเชิงกฎหมายว่ามีผลจริงหรือ อะไรบ้างกฎหมายตรงนั้นที่มันออกมีผลอยู่แล้วใช่ไหมครับ แล้ววิธีแก้ของเราเหมือนเราแก้คำสั่งคณะปฏิวัติในอดีต เราก็ต้องไปออกกฎหมายแก้ไปสู้กัน ออกเป็นพระราชบัญญัติอย่างไรก็ล้างหมด แต่ความผิด ณ วันนั้นคือความผิดในอดีตถือเป็นความผิดปัจจุบันและอนาคตไม่ได้ เฉพาะเรื่องที่ออกคำสั่งนั้น ออกกฎหมายนั้นก็คือคำสั่ง คสช. เพราะฉะนั้นมันไม่มีต่อไปในอนาคต มันมีตรงนั้นแล้วไปสู้กันว่าเป็นการ Waive ปกติ เป็นการนิรโทษปกติ ไม่ได้นิรโทษไปในอนาคตเลย เพราะฉะนั้นวันนี้ผมแฟร์นะ ผมมาพิจารณา คือผมไม่ได้ดูมาตรา ๒๖๕ พอไปดูมาตรา ๒๖๕ ไม่มีทางทำอย่างอื่นเลย มาตรา ๒๗๙ ถ้าไม่ไปอิงมาตรา ๒๖๕ แล้วมาตรา ๒๖๕ คืออดีตไม่มีวันกลับมา แต่ส่วนของกฎหมายที่ออกจากมาตรา ๒๖๕ มันมีผลต่อมา เราก็หาทางแก้กันโดยระบบรัฐสภา เสียงเรามากกว่าเราก็แก้ได้อยู่แล้ว เหมือนคำสั่งคณะปฏิวัติปกติที่เราแก้กันมาในอดีต อันนั้น ประเด็นหนึ่ง”[๕๓๔]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการ

“ขอบพระคุณครับท่านประธานครับ ผม บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ กรรมาธิการนะครับ ในฐานะนักรัฐศาสตร์สอนหนังสือ ๑๐ กว่าปีมานี้สอนยากครับ เพราะว่าสิ่งที่ผมสอนตรงกันข้ามกับที่หลาย ๆ ท่านได้พยายาม Defend และนี่คือสาเหตุหนึ่งที่ลูกหลานของเราต้องออกมาบนท้องถนน และนี่คือสาเหตุที่วงจรอุบาทว์ของประเทศไทยไม่จบเสียที เพราะเราใช้วิธีการแบบนี้ละครับซ้ำซาก เราไม่ยอมทำสิ่งที่มันควรจะทำให้ถูกต้อง เราติดกระดุมเม็ดแรกผิด สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นปัญหาไก่กับไข่อะไรเกิดก่อนกันเป็นเวลาช้านาน การเขียนรัฐธรรมนูญนักรัฐศาสตร์ทุกคนก็จะบอกว่าให้ไปอ่านบทเฉพาะกาลก่อนว่าเขาซ่อนอะไรไว้ ภาษาโบราณซึ่งหลายท่านคุ้มดีเขาเรียกกันว่า หมกเม็ด เม็ดนี่ละครับมันทำให้เกิดปัญหาของการบิดเบือนหลักการที่เป็น

---

[๕๓๔] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

สากล บิดเบือนหลักการที่พึงจะเป็นและทำให้ปัญหาของการใช้รัฐธรรมนูญนั้นไม่เป็นไปตามหลักการ มันเหมือนเรามีเทคโนโลยีอย่างหนึ่งที่เราเห็นแล้ว ใช้มาแล้วหลายปี แต่เราจะใช้มันเพื่อการอื่นนะครับ ปัญหาของการกำหนดในมาตรา ๒๗๙ คือการนิรโทษกรรม ซึ่งแน่นอนครับ ในฉบับอื่นก็มีมาตรา ๓๐๙ เหมือนกันนะครับ อันนี้เป็นการกำหนดมาตรการนิรโทษกรรมชั่วนิรันดร์ ผมถามนิดเดียวครับ ถ้าเกิดปัญหาในอนาคตเราพบว่าสิ่งที่ คสช. ทำนั้นสร้างความเสียหายกับประเทศชาติอย่างยิ่งในอนาคต ใครจะเป็นคนรับผิดชอบ ใครจะเป็นคนรับผิด ท่านต้องดูบทเรียนจากเกาหลีใต้นะครับ เขาลากเอาประธานาธิบดีเข้าคุก ลากเอาคนที่กระทำความรุนแรงสังหารประชาชน ทำร้ายประชาชนบังคับประชาชนในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเข้าคุก กรณีที่ชัดเจนที่สุดคือกรณีกวางจูเมื่อปี ๑๙๘๐ นั่นคือจุดเริ่มต้นของการสร้างรัฐธรรมนูญยุคใหม่ของเกาหลีที่ทหารออกจากการเมือง

ปัญหาของรัฐธรรมนูญในปัจจุบันก็คือเราไม่ยอมรับความเป็นจริงการมีหน่วยที่ไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในอำนาจนิติบัญญัติอยู่ เราสร้างปัญหาเพราะเราเชื่อกันว่าทหารนี่คือส่วนหนึ่งของการเมือง อาจารย์ผมบางท่านถึงกับบอกว่าก็เอาทหารมาไว้ในรัฐธรรมนูญในอำนาจของนิติบัญญัติอย่างที่เราเห็นกันก็คือ ๖ ท่าน ด้วยความเคารพ แล้วท่านก็มาประชุมน้อยมาก บางท่านก็มาแบบขอไปที อันนี้คือตัวอย่างหนึ่งของความบิดเบี้ยวของการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้อง การกำหนดนิรโทษกรรมเป็นการชั่วนิรันดร์นะครับ ผมใช้คำว่าชั่วนิรันดร์ แบบนี้ มันจะทำให้การตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในอนาคตเป็นไปโดยยาก เพราะว่าเมื่อไรก็ตามที่เราพบทางตันมันก็จะมีเสียงรัฐประหาร ๆ อันนี้คือสูตรสำเร็จที่แก้ไม่ออก ถ้าเรายอมให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้ ในมาตรา ๒๖๕ มาตรา ๒๗๙ ยังยกเว้นคุณสมบัติให้สมาชิก คสช. สมาชิกสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศสามารถดำเนินการลงสมัครเป็น ส.ส. ได้ อันนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของความพยายามในการขยายช่องในการสืบทอดอำนาจ ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาในการสร้างธรรมเนียมปฏิบัติหรือภาษาอังกฤษเรียกว่า Constitutional Convention และเป็นปัญหาที่จะส่งทอดให้ถึงลูกถึงหลานท่านในอนาคต การจะแก้ตรงนี้ต้องรื้อแนวปฏิบัติที่ผิดพลาดเหล่านี้เสียก่อน สิ่งที่เราพบเราเผชิญมาตลอด ก็คือเราสร้างสภาวะยกเว้นในรัฐธรรมนูญในบทเฉพาะกาล สภาวะยกเว้นแบบนี้ในโลกอื่นเขาจบไปนานแล้ว นี่คือสิ่งที่เรียกว่า ปัญหาบูรณาการชาติ เป็น National Integration ซึ่งไม่จบสมบูรณ์โดยตัวมันเอง เพราะฉะนั้นสิ่งที่เราเผชิญอยู่ทุกวันนี้แล้วเราไปไหนไม่ได้ ก็คือ เราตกหล่มโคลนของ National Integration เพราะเรารู้อยู่แล้วว่ามันไม่ลงรอยกัน เราจะอยู่กันอย่างนี้นะครับ แล้วแน่นอนถ้าปัญหาของการบูรณาการชาติมันไม่จบ เราก็ต้องสู้กันไปแบบนี้ละครับท่าน ปัญหานี้ยังเชื่อมโยงกับการสถาปนารัฐธรรมนูญ ก็คือการสร้างองค์อธิปัตย์ซ้อนองค์อธิปัตย์ การที่คณะรัฐประหารหรือ คสช. สามารถทำความบริสุทธิ์ด้วยวลีเพียงแค่ไม่กี่วลีในรัฐธรรมนูญ ท่านคิดว่ามันถูกต้องหรือครับ ท่านสอนลูกสอนหลานของท่านอย่างไร ท่านสอนได้ไหมครับ ผมนี่มีความยากลำบากมาก ๆ เวลานิสิตถามนะครับ อาจารย์มันถูกต้องหรือเพราะอาจารย์บอกว่านี่คือสิ่งที่เรียกว่า Facade Constitution ก็คือเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยเพียงฉากบังหน้า แต่ในแนวปฏิบัตินั้นเป็นไปด้วยเม็ดทรายที่ถูกสร้างขึ้นมา

นอกจากนี้การกำหนดให้ ส.ว. สรรหา สรรหาแบบไหนจนวันนี้ก็ยังไม่เปิดที่เผยนะครับ ใช้เงินไปพันกว่าล้าน ซ่อนเอาไว้ มันก็จะเกิดวงจรอุบาทว์ซ้ำซากแบบนี้ เพราะว่าท่านก็ลองคิดว่าท่านจะพยายามรักษาอำนาจไว้อีก ๕ ปี การชุกเอามาตรการแบบนี้ก็สร้างสภาวะที่เรียกว่า สภาพบังคับฝ่ายเดียวให้เกิดขึ้น ในสังคมโลกที่เราเรียนรู้กันมาผมเองอ่านตำราความล้มเหลวความสำเร็จในการสร้างชาติ ตำรารัฐศาสตร์พื้นฐานถ้าใครเคยเรียนเราก็จะบอกว่ารัฐจะต้องมีบูรณาการเสียก่อนมันถึงจะเดินไปได้ ถามว่าเราตกหล่มโคลนแบบนี้มาเป็นเวลา ๑๐ กว่าปีแล้ว เรายังไปไหนไม่ได้เลยครับ ถึงจะมีนักรัฐศาสตร์จำนวนหนึ่งถือทฤษฎีว่าผู้ชนะคือธรรม ท่านคงจะไม่ละอายใจ แต่ผมซึ่งสอนวิชารัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง สอนวิชาพรรคการเมืองนับ ๑๐ ปี ผมคิดว่านี่เป็นมาตรการที่สร้างความยุ่งยากแล้วก็ทำให้เกิดแนวปฏิบัติที่ยุ่งยาก เกิดความทรงจำแห่งชาติ

ที่ยุ่งยากว่าในช่วงเวลาที่แสนลำบากของประเทศไทยเรายังพยายามทำสิ่งที่ผิดให้มันเป็นสิ่งที่ถูกได้ด้วยบทเฉพาะกาล เพราะฉะนั้นผมขออนุญาตบันทึกไว้ว่าในบทเฉพาะกาลนี้ในอนาคตถ้าหากมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยสภาที่มาจากประชาชนแล้วจะต้องเปิดพื้นที่เพื่อให้มีการตรวจสอบการกระทำในอดีต แน่นอนครับ ท่านบอกว่ากฎหมายใช้ย้อนหลังไม่ได้ แต่ท่านดูเกาหลีใต้ครับ ถึงท่านไม่บอก ถึงท่านไม่ยอม ลูกหลานของท่านดูซีรีส์ทุกวัน เราเห็นทุกวัน เราเห็นการเอานักการเมืองชั่วเอาคนที่บิดเบือนหลักการมาลงโทษ ในทางรัฐธรรมนูญในทางกฎหมาย ผมเชื่อว่าวันเวลาเหล่านั้นใกล้เข้ามาแล้วครับ ขอบพระคุณครับ”[๕๓๕]

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

ในกรณีของมาตรา ๒๗๙ ก็เสริม ที่ท่านนิกรและท่านอาจารย์พงศ์เทพพูดไปนะครับ นั่นก็คือมันไปรับรองประกาศคำสั่ง คสช. และการกระทำที่เกี่ยวเนื่องให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ พูดง่าย ๆ คือสิ่งที่ทำไปแล้วในอดีต สิ่งที่ทำในปัจจุบันและสิ่งที่จะเกิดในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของ คสช. ทั้งหมดมันถูกเสกให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ทั้งหมด เมื่อสักครู่ท่านพงศ์เทพพูดไปโดยเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติ อันนี้ชัดเจนอย่างยิ่งเลยนะครับ พระราชบัญญัติซึ่งสภาให้ความเห็นชอบแล้วนายกรัฐมนตรีจะต้องทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายให้พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของรัฐ ลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้พระราชบัญญัติซึ่งมีพระปรมาภิไธยอยู่มีโอกาสขัดรัฐธรรมนูญนะครับ ถ้ามีการโต้แย้งไปที่ศาลรัฐธรรมนูญ แต่ประกาศคำสั่ง คสช. ซึ่งมีการลงนามโดยหัวหน้า คสช. เพียงคนเดียวไม่มีการลงพระปรมาภิไธยโดยประมุขของรัฐ ไม่มีวันขัดรัฐธรรมนูญฉบับนี้ นี่เป็นนัยสำคัญอย่างยิ่งว่าตกลงแล้วหัวหน้า คสช. มีอำนาจล้นพ้นถึงขนาดนี้เลยหรือ แล้วเราจะปล่อยให้บทบัญญัติแบบนี้อยู่ต่อไปได้อย่างไร นอกจากนั้นแล้วบทบัญญัติแบบนี้ยังทำลายหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญครับ รัฐธรรมนูญที่เราบอกว่าเป็นกฎหมายสูงสุดนั้นไม่นำมาใช้กับการใช้อำนาจของ คสช. ทั้งหมด ทุกสิ่งทุกอย่างมีโอกาสขัดรัฐธรรมนูญหมดครับ แต่การใช้อำนาจของ คสช. ไม่มีวันขัดรัฐธรรมนูญได้เลย เพราะฉะนั้นเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก ทำให้หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดเสียหาย อีกอันหนึ่งที่เสียหายเป็นอย่างยิ่งคือไปกระทบต่อองค์กรตุลาการครับ ผมเชื่อเหลือเกินว่าศาลรัฐธรรมนูญก็ดี ศาลปกครองก็ดี ศาลยุติธรรมก็ดี หลายครั้งหลายหน ท่านอาจจะอยากวินิจฉัยอยากจะตรวจสอบว่าประกาศคำสั่ง คสช. เหล่านี้มันขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่มันติดล็อกอยู่ที่มาตรา ๒๗๙ มาตรา ๒๗๙ ทำให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญหายไป เยอะมากเลยครับ หายไปเพราะว่าไปตรวจสอบว่าประกาศคำสั่ง คสช. ขัดรัฐธรรมนูญไม่ได้ เวลานี้พี่น้องประชาชนอยากจะโต้แย้ง ศาลรัฐธรรมนูญอยากจะมาตรวจสอบให้ก็ตรวจไม่ได้ เพราะติดมาตรา ๒๗๙ ดังนั้นจากที่ผมให้เหตุผลมาทั้งหมดนี้ผมจึงมีความเห็นว่าถ้าเราแบ่งบทเฉพาะกาล ๑๘ มาตรา เป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่เป็นกลุ่มเฉพาะกาลโดยแท้ไม่ต้องไปยุ่งกับมันครับ มันสิ้นผลโดยปริยายของมันเอง แต่บทเฉพาะกาลไม่แท้ซึ่งมีทั้งหมด มาตรา ๒๖๙ มาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๑ มาตรา ๒๗๒ และ มาตรา ๒๗๙ กลุ่มนี้ล่ะครับต้องเข้าไปจัดการมัน เข้าไปจัดการมันนั่นก็คือเราต้องแก้รัฐธรรมนูญแล้วเสนอให้มีการยกเลิก ๒ เรื่องนี้ แล้วมันเป็นความจำเป็นครับ ทั้ง ๒ เหตุผลครับ เหตุผลแรกคือจำเป็นในทางหลักการ เมื่อสักครู่ผมพูดไปหมดแล้วว่า มันขัดหลักการอย่างไรบ้าง แต่มันก็มีความจำเป็นในทางการเมืองด้วย ถ้าเราพิจารณาถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ก็มีการเรียกร้องการชุมนุมหลายพื้นที่หลายจังหวัด แล้วก็ข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้มันเข้มข้น เบาบาง แตกต่างกันตามแต่ละบุคคล ตามแต่ละกลุ่มนะครับ แต่ผมเชื่อเหลือเกินว่า ถ้าหากสถาบันการเมือง คณะรัฐมนตรีและรัฐสภา ได้ตอบสนองเขาบางสิ่งบางอย่างไม่ต้องทั้งหมดหรอกครับ แค่ทำให้เขาเห็นได้ว่ามันมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง มันมีการรับฟัง มันมีการ

---

[๕๓๕]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

รับฟัง และเอาไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมสักบางเรื่อง ก็จะสามารถบรรเทาเบาบางอุณหภูมิของการชุมนุมที่เกิดขึ้นในเวลานี้ได้ นี่คือประเมินในทางการเมืองด้วยนะครับ ข้อเสนอที่ผมพูดไปพูดตรงไปตรงมาน้อยมากครับ น้อยมากแล้วก็ไม่ได้กระทบกระเทือนกับใครเลยครับ ท่านประยุทธ์ท่านก็ยังเป็นนายกรัฐมนตรีต่อรัฐมนตรีก็ยังเป็นรัฐมนตรีเหมือนเดิมครับ ส.ส. ก็ยังเป็นเหมือนเดิม องค์กรอิสระศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้กระทบเลย ตรงกันข้ามทำให้ท่านกลับมามีอำนาจตามระบบปกติได้ด้วย ไม่ได้กระทบอะไรต่อใครเลย พี่น้องประชาชนก็ไม่ได้ถูกกระทบกระเทือนไม่ได้เสียประโยชน์อะไรไป มีแต่เพียงคนกลุ่มเดียวเท่านั้นที่อาจจะถูกกระทบ นั่นก็คือ ส.ว. ๒๕๐ คน คือท่านจะต้องหลุดออกจากตำแหน่งไป แต่ ส.ว. ๒๕๐ คน ช่วงเวลา ๑๐ เดือน ๒๘ วัน ที่ผมอยู่ในสภา ผมก็มีโอกาสพบปะพูดคุยกับสมาชิกวุฒิสภาหลายท่านก็พบเห็นว่าท่านเป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ แล้วก็มีความหวังดีต่อชาติบ้านเมือง แล้วก็ขยันขันแข็งในการทำงาน เพื่อประเทศชาติและประชาชน แต่ท่านยังมีโอกาสเข้าไปในช่องทางปกติครับ ถ้าท่านอยากเป็นสมาชิกวุฒิสภาท่านกลับไปเป็นวุฒิสภาในระบบปกติ ซึ่งก็ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงเช่นเดียวกัน แต่มาจากการสรรหาทางกลุ่มวิชาชีพต่าง ๆ เพราะฉะนั้นผมพิจารณาดูแล้วข้อเสนอของผมมันน่าจะเป็น Win Win Situation คือชนะได้ด้วยกันทุกฝ่าย ไม่มีใครเสีย แล้วจะทำให้หลักการที่ถูกต้องกลับมาด้วย และทำให้อุณหภูมิในทางการเมืองที่ร้อนแรงอยู่นอกสภานั้นลดน้อยถอยลงไปด้วย นี่คือข้อเสนอของผมทั้งหมดครับ ท่านประธานครับ ขอบคุณครับ

เรียนท่านประธานกรรมาธิการครับ ผมขออนุญาตใช้การอภิปรายอีกสักรอบหนึ่งเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับกรรมาธิการหลาย ๆ ท่านที่พูดถึงเรื่อง กรณีของมาตรา ๒๗๙ เพราะว่าอาจจะเข้าใจไม่ตรงกันนะครับ กรณีที่ท่านทศพล เพ็งส้ม ขออนุญาตเอ่ยนามนะครับ ท่านอภิปรายเรื่องว่าเกี่ยวกับการคงอยู่ของประกาศคำสั่ง คสช. ก็ไปยกเลิกกันตามระบบตามกระบวนการต่าง ๆ นี่นะครับ ผมเรียนอย่างนี้นะครับ การยกเลิกมาตรา ๒๗๙ มันเป็นคนละเรื่องกับการยกเลิกประกาศคำสั่ง คสช. ต่อให้มาตรา ๒๗๙ หายไป ณ วันนี้เลย ประกาศคำสั่ง คสช. ก็ยังอยู่ในระบบกฎหมายไทยครับ ยังอยู่เหมือนเดิมทุกอย่างไม่มีอะไรไปยกเลิกมันเลย ยังอยู่เหมือนเดิม เพียงแต่ว่ามาตรา ๒๗๙ มันไปคุ้มครองให้ประกาศคำสั่งที่อยู่ ณ วันนี้มันชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ดังนั้นถ้าเอามาตรา ๒๗๙ ออกไป หมายความว่าประกาศคำสั่ง คสช. ยังอยู่เหมือนเดิม แต่ไม่มีความคุ้มกันความคุ้มครองเรื่องความชอบด้วยรัฐธรรมนูญอีกแล้ว ตรงกันข้ามถ้าเราทำแบบนี้ดีเสียอีกครับ ศาลรัฐธรรมนูญท่านจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ที่ผ่านมามีความพยายามจะโต้แย้งไปที่ศาลรัฐธรรมนูญมีความพยายามไปโต้แย้งที่ศาลปกครองคดีของท่านวัฒนา ศาลอ้างมาตรา ๒๗๙ หมดเลยครับ จบตรวจสอบอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้นผมยืนยันตรงนี้ว่ามันคนละประเด็นกัน การเลิกมาตรา ๒๗๙ ไม่ได้เท่ากับยกเลิกประกาศคำสั่ง คสช. ทั้งหมด เพียงแต่ยกเลิกการคุ้มครองการรับประกันว่ามันถูกต้อง ชอบด้วยรัฐธรรมนูญชั่วกัลปวสานเท่านั้นเอง

อีกเรื่องหนึ่งนะครับ พอดีท่านนิกรท่านออกไปแล้วนะครับ เมื่อสักครู่ที่ท่านนิกรถามว่ามันเกี่ยวอะไรกับอนาคต เกี่ยวอย่างชัดเจนเลยครับ ก็คือถ้าลองดูมาตรา ๒๗๙ วรรคสอง เขาบอกว่าการใด ๆ ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๗ ว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็ให้ถือว่ามันชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ด้วย การใด ๆ ทั้งหลายที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๗ ก็คือพวกประกาศคำสั่ง คสช. นั่นแหละ ดังนั้นบรรดาประกาศคำสั่ง คสช. ต่าง ๆ จึงชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ทีนี้บรรทัดสุดท้ายในมาตรา ๒๗๙ วรรคสอง เขาเขียนว่า รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว คำนี้ละครับ การกระทำที่เกี่ยวเนื่องมันเกี่ยวเนื่องแค่ไหนเพียงใด ณ เวลานี้ยังไม่มีคดีขึ้นไปสู่ศาล ศาลก็เลยยังไม่เคยบอก แต่ตอนใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่มีมาตรา ๓๐๙ เหมือนที่ท่านไพบูลย์ว่ามานี่ มันเคยเกิดบรรทัดฐานขึ้นมาแล้วที่ศาลรัฐธรรมนูญคดีนั้นผมเข้าใจว่า ท่านพงศ์เทพ ท่านโภคิน น่าจะติดตามเรื่องนี้อยู่ตลอด ตอนนั้น คปค. ของท่านพลเอก สนธิ ท่านยึดอำนาจมา ท่านก็ออกประกาศตั้งคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินหรือ คตส.ทีนี้ออก คตส. ไปมันทำงานไม่เสร็จ ก็เลยให้

สภานิติบัญญัติแห่งชาติไปเขียน พ.ร.บ. ออกมา เพื่อจะขยายเวลา คตส. ออกไปให้ทำงานต่อไปอีก ทีนี้ก็เลยมีการโต้แย้งว่า พ.ร.บ. พระราชบัญญัติที่ขยายระยะเวลาของ คตส. มันขัดรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญบอกว่ามาตรา ๓๐๙ บอกเอาไว้แล้วครับว่าไม่เพียงแต่ประกาศคำสั่งตั้ง คตส. ที่ชอบนะ การกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับประกาศคำสั่งพวกนี้ชอบตามไปด้วย ดังนั้น พ.ร.บ. ฉบับนี้ศาลรัฐธรรมนูญไม่ดูเลยครับ บอกว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญทันที เพราะมาตรา ๓๐๙ บอกเอาไว้ ดังนั้นการกระทำที่เกี่ยวเนื่องจึงเกี่ยวกับอนาคตแน่นอน ชัดเจน หลังรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับผ่านไปอีกกี่ปี ๆ ผมยกตัวอย่างเช่น เกิดวันนี้สภาของเรามีการไปออก พ.ร.บ. แก้คำสั่ง คสช. บางอย่าง พ.ร.บ. ฉบับนั้นจะชอบด้วยรัฐธรรมนูญทันทีเพราะมาตรา ๒๗๙ ยังมีใช้เพราะว่าการกระทำที่เกี่ยวเนื่อง แล้ว ณ วันนี้เราก็ยังไม่รู้ละครับว่าเกี่ยวเนื่องมันเกี่ยวแค่ไหน มันจะเกี่ยวไปถึงขนาดไหนเกี่ยวกับการใช้อำนาจในระดับเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการด้วยหรือไม่อย่างไร อันนี้ต้องรอบรรทัดฐานว่าศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองสูงสุด จะว่าอย่างไรต่อไป แต่พิจารณาจากการใช้มาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามันเกี่ยวไปถึงอนาคตอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นผมยืนยันตรงนี้อย่างชัดเจนเลย นี่ไม่ใช่เรื่องความเห็นทางกฎหมายครับ ถ้อยคำมันชัดและแนวศาลรัฐธรรมนูญก็ชัดมาแล้ว อีกตัวอย่างหนึ่ง ก็ได้ครับ คดีของคุณรังสิมันต์ โรม กรรมาธิการ คือคุณรังสิมันต์เขาเคยถูกจับในช่วง คสช. นี่แหละ เพราะว่าไปรณรงค์เรื่องประชามติ รณรงค์เรื่องอยากเลือกตั้ง ปีนี้ก็วันนี้ครบ ๔ ปีพอดีเรื่องประชามติ ๗ สิงหาคม เขาก็ถูกจับแล้วเขาก็ไปเป็นผู้ถูกกล่าวหา ทีนี้ผู้ถูกกล่าวหาก็จะต้องพิมพ์ลายนิ้วมือ พอต้องพิมพ์ลายนิ้วมือบังเอิญว่าสมัยท่านพลเอก สนธิ ท่านไปออกประกาศ คปค. มาฉบับหนึ่ง กำหนดโทษเพิ่มเข้าไปว่าใครขัดขืนไม่พิมพ์ลายนิ้วมือมีโทษจำคุกและมีโทษปรับ ปรากฏว่าต่อมาเรามีรัฐประหาร ๒๕๕๗ ใช่ไหมครับก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ทิ้งฉบับ ทำให้มาตรา ๓๐๙ ที่เคยรับรองบรรดาการกระทำของท่านพลเอก สนธิมันหายไปเรียบร้อย เราไม่มีมาตรา ๓๐๙ อยู่แล้ว คุณรังสิมันต์เขาก็เลยลองทดสอบดูว่าอย่างนี้จะลองตรวจสอบประกาศ คปค. ได้ไหมว่ามันขัดรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ปรากฏว่าลองทดสอบดู ศาลรัฐธรรมนูญคราวนี้ท่านเลยวินิจฉัยให้เลยครับ เพราะบอกว่ามาตรา ๓๐๙ ที่เคยคุ้มครองประกาศของท่านสนธิมันหายไปแล้วครับ ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญมาตรวจสอบให้ แล้วศาลรัฐธรรมนูญก็วินิจฉัยจริง ๆ ว่าประกาศของท่านสนธิที่กำหนดโทษฐานขัดขืนไม่พิมพ์ลายนิ้วมือขัดรัฐธรรมนูญ เพราะกำหนดโทษเกินกว่าเหตุ มันมีกฎหมายปกติคือขัดคำสั่งเจ้าพนักงานอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องกำหนดโทษเพิ่ม นี่ก็เป็นแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญอีกอันหนึ่ง ดังนั้นยืนยันชัดเจนว่ากรณีบทบัญญัติ มาตรา ๒๗๙ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งเขียนล้อคล้ายกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๐๙ ของ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ถ้าหากเราปล่อยเป็นอย่างนี้ต่อไปมันชัดเจนอย่างยิ่งว่ามันเกี่ยวพันกับการกระทำในอนาคตแน่นอน แล้วชัดเจนว่าถ้ายกเลิกไปบรรดาประกาศคำสั่งก็ยังอยู่ครับ แต่เราเพียงแต่มีโอกาสให้ศาลท่านตรวจสอบว่ามันขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่เท่านั้นเอง คือผมนึกสภาพไม่ออกว่าทำไมเราถึงจะไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกมาตรา ๒๗๙ เพราะมันไม่ได้กระทบกระเทือนอะไรครับ ท่านประยุทธ์ท่านเป็นกบฏในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗ แต่ท่านก็ได้นิรโทษกรรมตัวเองไปเรียบร้อยแล้วว่าท่านไม่ผิดโดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๗ ดังนั้น ไม่มีใครเอาท่านประยุทธ์มาเข้าคุกได้หรอกครับ ไม่ต้องกังวลใจเรื่องนี้ เช่นเดียวกันประกาศคำสั่ง คสช. ก็ยังอยู่ต่อครับ ไม่ได้เลิก เพียงแต่เราแค่มีโอกาสตรวจสอบ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญอาจจะบอกว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญก็ได้ หรือศาลรัฐธรรมนูญอาจจะบอกว่าไม่ชอบด้วยก็ได้ มันเป็นเพียงแค่ฟื้นเอาหลักการที่ถูกต้องหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกลับมาเท่านั้นเองครับ เพราะฉะนั้นความเห็นของผมจึงมีเท่านี้ครับท่านประธาน ขอชี้แจงเพิ่มเติมครับ ขอบคุณครับ”[๕๓๖]

---

[๕๓๖]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา กรรมาธิการ

“ส่วนมาตราที่กระผมคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าอดสูที่สุดน่าอัปยศที่สุดในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็คือ มาตรา ๒๗๙ กระผมเข้าใจครับท่านประธาน คนที่ยึดอำนาจเมื่อยึดอำนาจมาการยึดอำนาจเป็นความผิดฐานกบฏมีโทษประหาร เขาก็ต้องนิรโทษกรรมตัวเองตรงนี้เราเข้าใจว่าจะต้องทำนิรโทษกรรมตัวเองแน่นอน แต่ว่าที่เราเข้าใจไม่ได้ก็คือการไปเขียนรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗๙ ท่านประธานลองดูสิครับ เขาเขียนไว้ความหมายคืออย่างไรให้ประกาศคำสั่งและการกระทำของ คสช. หรือหัวหน้า คสช. ในอดีต ในปัจจุบันและในอนาคต ถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ผมคิดว่าคนที่ร่างรัฐธรรมนูญยกย่อง คสช. มากเกินไปครับท่านประธาน ผมยกตัวอย่างเปรียบเทียบท่านประธานครับ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระราชบัญญัติที่ออกในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์องค์พระมหากษัตริย์เป็นรัฏฐาธิปัตย์นะครับ แต่พระราชบัญญัติเหล่านั้น ถ้ายังคงใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ก็ยังถูกโต้แย้งได้ว่าขัดหลักรัฐธรรมนูญ ซึ่งถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าขัดรัฐธรรมนูญแล้วก็ใช้บังคับต่อไปไม่ได้ แต่ถามว่าประกาศคำสั่งของ คสช. เราไปยกย่องเหนือกว่าพระราชบัญญัติที่ออกขึ้นโดยพระมหากษัตริย์อย่างนั้นหรือครับ หรือแม้กระทั่งกรณีกฎหมายปัจจุบันท่านประธานครับ พระราชบัญญัติผ่านสภา ๒ สภานำขึ้นทูลเกล้าฯ องค์พระมหากษัตริย์มีอำนาจที่จะไม่เห็นชอบด้วย ทรงส่งคืนมาได้ด้วย แต่ถึงขนาดนั้นกฎหมายที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยมาแล้วก็ยังถูกโต้แย้งว่าขัดรัฐธรรมนูญได้ แล้วก็จะใช้บังคับไม่ได้ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเช่นนั้น แล้วทำไมเราถึงมายกย่อง คสช. ที่ว่าประกาศคำสั่งของ คสช. ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายทุกประการ ผมถามหน่อยว่าไปเอาเหตุผลจากไหนมาสนับสนุน คิดไม่ออกจริง ๆ ท่านประธานครับ แต่ที่แย่ไปกว่านั้นนอกจากประกาศคำสั่งไปรวมถึงการกระทำด้วย ท่านประธานครับการกระทำในอนาคต ในอดีต ในปัจจุบัน แม้กระทั่งถ้าตีความกันตรงนี้ก็มีโอกาสจะถูกตีความไปได้ว่าแม้แต่การทุจริตคอรัปชันก็ต้องถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทำอะไรไม่ได้เลยครับท่านประธาน เราจะปล่อยให้กฎหมายอย่างนี้อยู่ในรัฐธรรมนูญไทยอย่างนั้นหรือท่านประธานครับ ผมมีความเห็นว่ามาตรา ๒๗๙ เป็นมาตราที่ต้องถูกตัดออกมากที่สุด ท่านประธานครับ ขอบพระคุณครับ”[๕๓๗]

นายยงยุทธ ติยะไพรัช กรรมาธิการ

“ขอบคุณท่านประธานครับ เรื่องแรกผมอยากจะขอเรียนที่ประชุมว่าผมไปอ่านรายงานเก่าว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การถกเถียงเรื่องประเด็นอะไรต่าง ๆ ท่วงทำนองเดียวกันหมดเลยไม่ได้ต่างเลย จะมีอยู่หลัก ๆ ก็คือเรื่องว่าด้วยการพยายามคงไว้ซึ่งอำนาจของผู้ยึดอำนาจ แล้วก็เป็นเรื่องของการสืบทอดเพื่อจะให้อำนาจมันยืนยาว แล้วคนที่มาล้างชำระสะสางก็พยายามที่จะแก้ไขประเด็นพวกนี้ตลอดเวลา เป็นอย่างนี้เป็นวัฏจักรอย่างนี้ครับ ทีนี้ผมก็มาตั้งคำถามว่าเพื่อนพี่น้องกรรมาธิการทุกท่านในที่นี้เป็นกูรูเป็นปรมาจารย์ทั้งนั้น ไม่มีใครโง่หรอกครับรู้หมด เพียงแต่ว่าจะให้มันออกมาเหลี่ยมไหน อันนี้ต้องใช้คำว่าตรงนี้เลยนะครับว่า จะให้มันออกมาแบบไหน ทีนี้ถ้าผมขอเสนออย่างนี้ว่าทุกคนก็ต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ให้มันไปได้ ก็ต้องขอบคุณท่านประธานนะครับ ที่พูดถึงว่าเราจะให้บรรยากาศนี้มันผ่านไปได้อย่างไร ผมไม่ได้มีพื้นที่ที่จะพูดความจริงกับใครเลยนะครับ แต่ผมก็ขอถือโอกาสตรงนี้ขอพูดความจริงว่าสภาพการณ์ปัจจุบันมันคืออะไร ทุกคนรู้แล้วรัฐธรรมนูญมันเป็นประชาธิปไตยมากน้อย แค่ไหนทุกคนรู้ ไม่ว่าจะเป็นคนอะไรทั้งหลายแหล่เราก็ต้องรู้กันหมดทีนี้เรื่องที่สำคัญก็คือว่า เราจะเดินฝ่าตรงนี้ไปชำระสะสางเพื่อให้บ้านเมืองมันไปได้มันคืออะไรบ้าง ผมก็ฟังท่านแถลงข่าวก็ทะแม่ง ๆ เหมือนกัน ท่านประธานพร้อมอาจารย์โภคินหลายท่านวันนั้นก็บอกว่าในหลักการแล้วก็เห็นด้วยที่จะแก้ไข ในที่นี้ถ้าบอกว่าโหวตเห็นด้วยกับการแก้รัฐธรรมนูญไหม ผมเชื่อ นะครับว่ายกมือเห็นด้วย

---

[๕๓๗] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

กับการแก้ ทีนี้ก็มาถามต่อว่าจะแก้แค่ไหน แก้อะไรบ้าง ก็มาดูข้อที่ ๒ ก็บอกว่ามาตรา ๒๕๖ ทุกฝ่ายก็ค่อนข้างจะเห็นชอบอย่างนั้น พอมาดูข้อที่ ๓ ถามว่าควรจะมี สสร. ด้วยไหม ผมก็เห็น Big brother ข่าวว่าอย่างนั้นนะครับ เรียกคนไปพบบอกว่าไปแก้ สสร. แล้วมันคุมไม่ได้ คุมประเด็นไม่ได้เดี๋ยวจะไปแก้เละเทะหมดอะไรต่าง ๆ นานาอย่างนี้ ซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ เป็นเรื่องเก่าที่ผมพูดอภิปรายหลายครั้งว่าพวกเราที่มานั่งตรงนี้ส่วนใหญ่ ก็เอาความรู้เอาประสบการณ์มาเล่าสู่กันฟัง แล้วเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และมีการบันทึกไว้ทุกครั้ง ที่ผมพูดผมก็จะบอกว่าช่วยบันทึกในสิ่งที่ผมออกความเห็นด้วย ของท่านหลายท่าน แต่มันไม่ได้ไปอยู่ใน Option ของการแก้รัฐธรรมนูญว่าจะแก้ได้ ไม่ได้ ตามที่ท่านพูด

ทีนี้วันนี้ผมก็อยากเสนอในที่ประชุมว่าอยากให้เป็นทัศนะที่เป็นไปได้ ทัศนะที่เป็นไปได้เพื่อให้บ้านเมืองมันคลี่คลาย แล้วก็มันยิ่งช้าก็ยิ่งไม่ทันการณ์ ซึ่งผมก็เห็นว่าท่านประธานก็มีทีท่าที่เห็นด้วยว่าเรารีบแก้ไข รีบปรับปรุงอะไรต่าง ๆ เสียเพื่อให้มันทันได้ใช้ เพราะเรานั่งหลังขดหลังแข็งกันมานาน สุดท้ายมาพอยุบสภาหรือว่าเกิดการรัฐประหารขึ้นมาแล้วเราไม่ได้อะไรกลับบ้านสักอย่างเลยครับ เตรียมตะกร้ามาใส่ผลไม้ก็ไม่ได้อะไรสักอย่าง ผมก็เลยอยากเสนอว่าวันนี้เห็นด้วยกับ รังสิมันต์ โรม ที่บอกว่าเรารีบทำเสียให้มันจบ ๆ สรุปประเด็นศึกษาเสีย แล้ววันนี้เอาใจพูดแล้วเข้าหากันนั้น มันขึ้นอยู่กับว่าภาระหน้าที่ของแต่ละท่านได้รับมอบหมายมาช่วยกัน แหละรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วยผลประโยชน์ของใคร ถ้าเรายึดเอาเรื่องประโยชน์ประเทศชาติร่วมกัน ผมก็ว่าเรื่องการแก้ไขมันก็เป็นเรื่องง่ายแล้ว

เรื่องที่ ๒ เรื่องเกี่ยวกับมาตรา ๒๗๙ นั้น ซึ่งผมโดยส่วนตัวอันนี้ผมก็เห็นค่อนข้างคัดค้านกับสิ่งที่ไม่ให้มีการแก้ไข เพราะว่ารัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ ที่ผ่านมาเขียนถึงขั้นป้องกันการรัฐประหารด้วยซ้ำไปนะครับ สุดท้ายก็ถูกฉีก ก็ไม่มีปัญญาที่จะไปเล่นงานอะไรกับใคร เพราะอะไรเพราะผู้ชนะก็ถือว่าเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ มันก็เป็นอย่างนั้นแหละ เพราะฉะนั้นวันนี้บรรยากาศผมอยากจะเสนอให้เป็นบรรยากาศที่ดีนะครับ ผมว่าดูท่าทีเราชักจะเถียงกันไปจนถึงขั้นที่จะเป็นประเด็นที่ขัดแย้งกัน ซึ่งท่านประธานก็เห็น แต่ผมก็เสนอในที่ประชุมว่าวันนี้มันมาถึงบทเฉพาะกาลแล้วซึ่งเป็นบทสุดท้ายแล้ว บัญญัติสุดท้ายแล้ว ผมขอเสนอที่จะสรุป ผลการศึกษาเหล่านี้และเอาประเด็นข้อคิดเห็นของท่านทั้งหลายบรรจุไว้ ซึ่งผมก็จะได้ไปอ่านต่อเหมือนกับอ่านเล่มเก่า ๆ เหมือนกันอย่างนี้ครับ ไม่ได้มีอะไรต่างกันเลย ท่านไปดูรายงานในที่ประชุมสภาเป๊ะเลย แต่ว่าวันนี้ถ้าขืนชักช้ามีปัญหาแน่นอน เพราะอะไรครับ เพราะยังมีคนเห็นที่ต่างกันประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกัน ต้องเคารพ ผมเชื่อว่าพวกท่านกรรมาธิการทั้งหลาย เราก็ต้องเคารพถึงแม้ว่าเขาจะรู้น้อยกว่าท่าน ประสบการณ์จะน้อยกว่าท่านท่าทีที่บอกว่า มันไม่รู้อะไร ผมรู้ดี บรรยากาศประชาธิปไตยมันไปไม่ได้ ผมก็เลยขอเสนอว่าอะไรที่มันแก้ปัญหาบ้านเมืองได้ทันการณ์เรารีบเร่งดำเนินการ ผมขอเสนอเป็นแนวทางเป็นทัศนะที่ทำได้นะครับ ขอขอบคุณครับ”[๕๓๘]

นายสนธิญาณ ชื่นฤทัยในธรรม กรรมาธิการ

“ขอบคุณครับ ประเด็นแรกก็ขออภิปรายว่าสนับสนุนความเห็นของท่านไพบูลย์ว่าไม่ควรจะแก้ด้วยเหตุผลตามที่ท่านไพบูลย์อภิปราย

ประเด็นที่ ๒ คณะกรรมาธิการชุดนี้เป็นคณะกรรมาธิการศึกษานะครับ ผมไม่อยากให้ในบทของการศึกษาไปเอาการอ้างอิงถึงการชุมนุมของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มมาอยู่บทอ้างอิงในการศึกษา อยากให้ใช้กระบวนการของรัฐสภาดำเนินการไปตามกฎหมาย เพราะว่าผมทำม็อบมาตั้งแต่อายุ ๑๙ ปี จนอายุ ๖๐ ปี เป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องม็อบ ถูกคดีกบฏมาแล้วไม่เคยโวยวาย ไม่เคยออกโวยวายขึ้นศาลมา ๕ ปี คดีกบฏไปนั่งทั้ง

---

[๕๓๘]รายงานการประชุมชวเลข ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

วันตั้งแต่เช้ายันเย็น ถ้าท่านเอาการชุมนุม ของคนอีกฝ่ายหนึ่งมาอ้างในการศึกษา ผมจะบอกว่าท่านจะเจออีกฝ่ายหนึ่งอย่างแน่นอน ไม่มีทางหลีกเลี่ยง และในจำนวนนั้นอาจจะมีผมรวมอยู่ด้วย ผมเป็นคนเปิดเผย เพราะฉะนั้น ขอให้ใช้กระบวนการของสภาในบทศึกษาต้องใช้กระบวนการสภา ท่านอาจจะเคยอภิปรายที่โน้นที่นี่ แต่เวลามันมีม็อบจริงมันไม่สนุก มันมีการบาดเจ็บ มีตาย มีเลือด มีคุก มีตาราง เพราะฉะนั้น ใครก็ตามแต่ที่พยายามปลุกหรือสร้างม็อบขึ้นให้ออกไปยืนอยู่ข้างหน้า เพราะถ้าท่านยังทำอยู่แบบนี้เอาเหตุผลของม็อบมาอ้างในการแก้รัฐธรรมนูญจะได้เจอแน่ ๆ ขอบคุณครับ”[๕๓๙]

นายทศพล เพ็งส้ม เลขานุการคณะกรรมาธิการ

“ท่านประธานครับ ผม ทศพล เพ็งส้ม กรรมาธิการ คืออย่างนี้ครับ ผมตั้งข้อสังเกตนิดหนึ่งว่า มาตรา ๒๗๙ ที่คุยกันอยู่เป็นประเด็นหลัก ๆ เราต้องยอมรับก่อนว่าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรา ๒๗๙ มีคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติประมาณ ๒๑๒ คำสั่ง ประกาศของคณะ ประกาศนะครับ ๑๒๙ คำสั่ง และคำสั่งของหัวหน้าคณะ ประกาศของคณะ แล้วก็คำสั่งของคณะอีก ๒๑๙ คำสั่ง คำสั่งทั้งหมดนี้ที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๗๙ เขาก็มีทางออกอยู่แล้วว่าการยกเลิกต้องแก้ไขเพิ่มเติม โดยทำเป็นพระราชบัญญัติอีกอันหนึ่งเป็นเกี่ยวกับเรื่องทางการปกครอง ทางบริหาร ก็ยกเลิกโดยคำสั่งของคณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีทีนี้เพียงแต่ว่าเท่าที่ผ่านมาทั้งที่คำสั่งของหัวหน้า ๒๑๒ คำสั่ง ประกาศของคณะ ๑๒๙ คำสั่ง คำสั่งของคณะอีก ๒๑๙ คำสั่ง ยังไม่มีใครที่จะเสนอแก้เข้ามาเลย ผมถึงบอกว่าเราต้องให้ความเป็นธรรมตรงนี้ด้วย เพราะเดี๋ยวคนอื่นฟัง ก็ยังไม่เข้าใจ ผมถึงบอกว่าถ้าจริง ๆ เราก็ต้องศึกษาดูก่อนว่าทั้งหมด ๕๐๐ กว่าคำสั่ง ที่ใช้ปัจจุบันมันมีปัญหาอย่างไร ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่าคำสั่งของหัวหน้าคณะรักษา ความสงบแห่งชาติที่ ๔/๒๕๖๒ เกี่ยวกับเรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาการประกอบกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม ตรงนี้เราก็ต้องมาดูว่าคำสั่งแต่ละคำสั่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่แท้จริงมีประโยชน์หรือไปลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างไร ก็มีขั้นตอนกระบวนการที่ชัดเจน ผมถึงบอกว่าอยู่ ๆ จะมาขอเสนอยกเลิก มาตรา ๒๗๙ ผมยังไม่เห็นด้วย เพราะมันมีขั้นตอนอยู่แล้ว คือเราต้องมาดูก่อนว่าคำสั่งหรือประกาศก็ดี ประกาศของหัวหน้าก็ดี ประกาศของคณะก็ดีควรจะมีตรงไหนบกพร่องตรงไหนบ้าง ตอนนี้เรายังไม่เห็นเลยนะครับ เพราะทั้งหมดอยากเรียนท่านประธานว่าถ้าจะยืนยันอย่างนั้นจริง ๆ อย่างน้อย ก็เป็นข้อเสนอว่าเอามาดูก่อน อะไรที่เขาประกาศของหัวหน้าแล้ว เขาปฏิบัติแล้วมีประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชนแล้วก็ควรจะดำเนินการต่อไป แต่ถ้าส่วนไหนที่มีปัญหาประชาชนเดือดร้อน เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพ กรรมาธิการเราก็สามารถเสนอให้แก้ไขความเป็นพระราชบัญญัติได้ หรือแม้กระทั่งเสนอคณะรัฐมนตรีได้ว่าอันนี้ในการบริหารราชการแผ่นดิน ในการยกเลิกก็ควรยกเลิกในขั้นตอนกระบวนการ ไม่ได้หมายความว่ามาตรา ๒๗๙ จะ Fix บังคับว่าจะต้องใช้อย่างนี้ตลอดไป เขาบอกอยู่แล้วครับว่าทางแก้ออกเป็นคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือออกเป็นมติคณะรัฐมนตรี ฝากท่านประธาน ไว้ด้วย ขอบคุณครับ”[๕๔๐]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สอง

“ส่วนประเด็นที่ ๒ ที่หลาย ๆ ท่านพูดในเรื่องของมาตรา ๒๗๙ นี่ค่ะ จริง ๆ มาตรา ๒๗๙ ก็มีทั้งประเด็นที่เห็นด้วย แล้วก็เห็นต่างจากหลายท่าน ก็คือเห็นด้วยว่าบางเรื่องเป็นเรื่องที่อาจจะหมิ่นเหม่ในเรื่องของข้อกฎหมายมากมายที่เป็นปัญหา แต่บางเรื่องอย่างที่ท่านเข้าใจกันว่าไม่มีรัฐบาลที่ขึ้นมาแบบนี้แล้วเขา

---

[๕๓๙]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

[๕๔๐]รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ไม่ทำเรื่องนี้เอาไว้ หลาย ๆ รัฐบาลในต่างประเทศก็เช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่ผ่านมาก็คือเป็นลักษณะของการที่จะทำให้สังคมเป็นไปได้ มันสามารถดำรงอยู่ และมันสามารถที่จะคงอยู่ แต่ถ้ามันคงไม่อยู่ มันมีอะไรที่ต้องแก้ไขก็มีประเด็นที่จะต้องปรับกัน แต่ไม่คิดว่าถึงกับต้องยกเลิก มันอาจจะมีบางประเด็นที่อาจจะต้องปรับ แต่ไม่ใช่ยกเลิก อันนี้คืออยากที่จะยืนเจตนารมณ์ส่วนตัวนะคะ

อยากเล่าให้ฟังเหมือนกันค่ะว่าความขัดแย้งที่รุนแรงของประเทศอาฟริกาใต้ทุกท่านก็คงทราบดี พอดีมีโอกาสได้ไปประเทศนี้บ่อยเมื่อก่อนนี้ แล้วก็ได้รู้จักผู้ใหญ่ที่อยู่ในประเทศนั้นหลายท่าน ท่านก็เล่าให้ฟังว่าสิ่งที่ทำให้ประเทศนี้สามารถเปลี่ยนผ่านมาสู่ปัจจุบันที่ดีได้มิใช่เพราะว่าพวกมากนะคะ แต่เป็นเพราะว่าทุกคนถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รัฐบาลสีผิว ที่เข้ามาได้มีรัฐบาลผิวขาวเป็นพี่เลี้ยงตลอดเวลาตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มตั้ง และเป็นข้อตกลงร่วมกันว่าจะทำเพื่อบ้านเมืองด้วยกัน เพราะประเทศนั้นก็เป็นของคนขาวพอ ๆ กับเป็นของคนผิวสีที่อาจจะอยู่ดั้งเดิมแล้วเขาต้องไปด้วยกัน มันเป็นตัวอย่างของการคงอยู่ที่สำคัญมาก ๆ ในการที่สร้างวิถีประชาธิปไตย ถึงจะมีการต่อสู้ที่ยาวนาน แต่การเปลี่ยนผ่านนั้นก็คือการเรียนรู้ของสังคม ถ้าเราจะมุ่งเอาชนะกันด้วยการหักล้างกันในประเด็นต่าง ๆ การเปลี่ยนผ่าน ก็จะไม่ก่อให้เกิดความสามารถที่ทำให้ประเทศดำรงอยู่ได้ ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญก็คือเรายอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แล้วเรามาหาจุดร่วมกันจะดีกว่านะคะ โดยเฉพาะมาตรา ๒๗๙ ที่สำคัญมากเลย เพราะยังไม่ทราบว่ากรรมาธิการส่วนใหญ่อีกหลาย ๆ ท่าน ที่ยังไม่ได้อยู่ที่นี่เห็นว่าประการใดนะคะ แล้วเราจะต้องเขียนรายงานอย่างที่ท่านรังสิมันต์ โรมพูด ในกติกาตรงนี้ แล้วเราจะต้องส่งให้กับชุดใหญ่พิจารณา ชุดเล็ก อนุกรรมาธิการ ต้องเสร็จก่อน เพิ่งจะเริ่ม Set รูปแบบ เดี๋ยวเราจะคุยกันตอนที่ท่านประธานหารือนะคะ แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะต้องคุยกันอีกในเรื่องของมาตราต่าง ๆ อยากที่จะเรียนจุดยืนเอาไว้ใน ๒ ประเด็นด้วยกันเท่านี้ละค่ะ ขอบพระคุณค่ะ”[๕๔๑]

นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมาธิการ คนที่สี่

“สุดท้ายอีกอันหนึ่งก็คือมาตรา ๒๗๙ อันนี้เห็นด้วยอย่างยิ่ง เหตุผลหลายท่านน่าจะอภิปรายไปแล้ว แต่ผมอยากจะอธิบายเสริมนะครับ เพราะว่าน่าจะมีความเข้าใจผิดอยู่บางประการเหมือนกัน จากที่ฟังท่านกรรมาธิการบางท่านพูดนะครับ ผมคิดว่าการยกเลิกมาตรา ๒๗๙ ไม่ได้เท่ากับการยกเลิกประกาศคำสั่ง คสช. ไม่ได้ยกเลิกประกาศคำสั่งของหัวหน้า คสช. นะครับ ผมว่ามันคนละเรื่องกัน อีกอย่างหนึ่งการยกเลิกมาตรา ๒๗๙ ไม่ได้เป็นการทำให้ประกาศคำสั่ง คสช. หรือของหัวหน้า คสช. ไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยอัตโนมัติ การยกเลิกมาตรานี้เป็นเพียงการคุ้มครองให้ประกาศคำสั่ง คสช. ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและชอบด้วยกฎหมายไปตลอดกาลแค่นั้นเอง ในความหมายรูปธรรมก็คือว่าเช่นระหว่างประชาชนที่มีคดีฟ้องร้องกันหรือเป็นผู้ต้องหา จำเลยจากประกาศ คสช. เขาสามารถยกเรื่องสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญมาต่อสู้ได้ว่าประกาศคำสั่ง คสช. นั้นไม่ชอบ ขัดกับหลักสิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้ เป็นต้น อย่างนี้เป็นตัวอย่าง เพราะว่าที่ผ่านมาถ้ายังคงมาตรา ๒๗๙ ไว้ ประกาศคำสั่ง คสช. จะถูกตีความโดยศาลไม่ว่าจะศาลไหนที่ผ่านมาว่าชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญตลอดเวลาเสมอโดยที่ไม่พิจารณาอย่างอื่นเลย อันนี้มันมีผลตรงนี้นะครับ ไม่ได้มีผลทำให้ยกเลิกประกาศคำสั่ง คสช. หรือไม่ได้มีผลทำให้ประกาศคำสั่ง คสช. ไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญไปเลยนะครับ คนละเรื่องกัน อันนี้ต้องทำความเข้าใจก่อน เพียงแต่เปิดช่องให้ประชาชนสามารถต่อสู้ทางกระบวนการยุติธรรม โดยยกเนื้อหาที่อยู่ในรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่อยู่ในบทเฉพาะกาลมาสู้ได้ว่าประกาศคำสั่งเหล่านั้นไม่ชอบอย่างไร อันนี้ผมคิดว่าเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ขอบคุณครับ”

---

[๕๔๑] รายงานการประชุมชวเลขฯ ครั้งที่ ๒๑ วันศุกร์ที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ความเห็น
เป็นลายลักษณ์อักษร
ของกรรมาธิการที่มิได้เข้าร่วมประชุม
(ในการพิจารณาบางหมวด)

ความเห็นเพิ่มเติม
นายรังสิมันต์ โรม โฆษกคณะกรรมาธิการ

ประเด็นระบบเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งที่ดีจะต้องทำให้ผู้แทนราษฎรสะท้อนถึงประชาชนเลือกพวกเขาเข้ามา กล่าวคือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองจะต้องได้สัดส่วนกับจำนวนคะแนนเสียงของประชาชนที่เลือกพรรคนั้นๆ ให้มากที่สุด และจะต้องเคารพต่อเจตจำนงของเสียงที่ประชาชนเลือกผู้แทนของพวกเขาให้มากที่สุดด้วย

ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แม้จะพยายามทำให้ผู้แทนราษฎรได้สัดส่วนกับประชาชนเลือก แต่กลับบกพร่องอย่างรุนแรงในการเคารพต่อเจตจำนงของประชาชน เนื่องจากระบบการเลือกตั้งแบบ “บัตรใบเดียว” ที่บีบบังคับให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเลือกทั้งผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดในการลงคะแนนเพียงครั้งเดียว ทั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจต้องการเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองหนึ่ง และเลือกพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่ง ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ส่งผลให้เกิดการเหมารวมเจตจำนงของประชาชนที่เลือกผู้สมัครไปเป็นคะแนนให้กับพรรคการเมืองที่เขาไม่ต้องการ หรือเหมารวมเจตจำนงของประชาชนที่เลือกพรรคการเมืองไปเป็นคะแนนให้กับผู้สมัครที่เขาไม่ต้องการ เท่ากับเป็นการบิดเบือนเสียงของประชาชนในรูปแบบหนึ่ง

ผมจึงเห็นว่าต้องแก้ไขระบบการเลือกตั้งให้กลับมาใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบอีกครั้ง ใบหนึ่งใช้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต และอีกใบหนึ่งใช้เลือกพรรคการเมืองเพื่อกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงมีในสภาของแต่ละพรรคให้ได้สัดส่วนกับประชาชนที่เลือกพรรคนั้น ๆ โดยอาจกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในสภาให้ไม่เป็นจำนวนที่ตายตัว แต่มีจำนวนขั้นต่ำ เพื่อประโยชน์ในการทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้สัดส่วนกับประชาชนที่เลือกพรรคจริงๆ

ความเห็นเพิ่มเติม

นายบุญดำรง ประเสริฐโสภา กรรมาธิการ

ประเด็นระบบเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งที่ดีจะต้องทำให้ผู้แทนราษฎรสะท้อนถึงประชาชนที่เลือกพวกเขาเข้ามา กล่าวคือ จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมืองจะต้องได้สัดส่วนกับจำนวนคะแนนเสียงของประชาชนที่เลือกพรรคนั้นๆให้มากที่สุดและจะต้องเคารพต่อเจตจำนงของเสียงที่ประชาชนเลือกผู้แทนของพวกเขาให้มากที่สุดด้วย

ระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แม้จะพยายามทำให้ผู้แทนราษฎรได้สัดส่วนกับประชาชนแต่กลับบกพร่องอย่างรุนแรงในการเคารพต่อเจตจำนงของประชาชน เนื่องจากระบบการเลือกตั้ง “บัตรใบเดียว” ที่บีบบังคับให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องเลือกทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัดในการลงคะแนนเพียงครั้งเดียว ทั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจต้องการเลือกผู้สมัครจากพรรคการเมืองหนึ่ง และเลือกพรรคการเมืองอีกพรรคหนึ่ง ระบบการเลือกตั้งแบบนี้ส่งผลให้เกิดการเหมารวมเจตจำนงของประชาชนที่เลือกผู้สมัครไปเป็นคะแนนให้กับพรรคการเมืองที่เขาไม่ต้องการ หรือเหมารวมเจตจำนงของประชาชนที่เลือกพรรคการเมืองไปเป็นคะแนนให้กับผู้สมัครที่เขาไม่ต้องการ เท่ากับเป็นการบิดเบือนเสียงของประชาชนในรูปแบบหนึ่ง

ผมจึงเห็นว่าต้องแก้ไขระบบการเลือกตั้งให้กลับมาเป็นใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ อีกครั้งหนึ่ง ใบหนึ่งให้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต และอีกใบหนึ่งใช้เลือกพรรคการเมืองเพื่อกำหนดจำนวน ส.ส. พึงมีในสภาของแต่ละพรรคให้ได้สัดส่วนกับประชาชนที่เลือกพรรคนั้นๆ โดยอาจกำหนดจำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อทั้งหมดในสภาให้ไม่เป็นจำนวนที่ตายตัว แต่มีจำนวนขั้นต่ำ เพื่อประโยชน์ในการทำให้จำนวน ส.ส.ของพรรคได้สัดส่วนกับประชาชนที่เลือกพรรคนั้นๆที่เป็นจริงได้

ความเห็นเพิ่มเติม

นายปิยบุตร แสงกนกกุล กรรมาธิการ

หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

๑. บทบัญญัติในหมวด ๔ ว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทย อาจไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ เพราะไม่มีมาตรการบังคับ (sanction) ให้เกิดผลได้จริง โดยหลักแล้ว รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่ก่อตั้งสถาบันการเมือง กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง และประกันสิทธิและเสรีภาพให้แก่บุคคล รัฐธรรมนูญสร้างนิติสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง และกำหนดสิทธิและเสรีภาพที่บุคคลใช้ยันต่อรัฐ รัฐธรรมนูญจึงมิใช่กฎหมายกำหนดหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อรัฐ ในกรณีที่ต้องการกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำการหรือละเว้นกระทำการใด ก็สามารถตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดหน้าที่ต่างๆ และจำกัดเสรีภาพของบุคคลไว้ รวมทั้งอาจกำหนดโทษหรือมาตรการบังคับในกรณีที่บุคคลไม่ปฏิบัติตามก็ได้ ไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒. ยกเลิกบทบัญญัติในมาตรา ๕๐ (๕) “รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ” เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามมาในกรณีที่มีการยกเลิกการเกณฑ์ทหารภาคบังคับและเปลี่ยนไปใช้ระบบสมัครใจแทน

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

๑. ยกเลิกหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เพราะการกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ใดบ้างจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายตามมา กรณีที่องค์กรของรัฐไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดจะส่งผลทางกฎหมายตามมาอย่างไร? ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องหรือมูลหนี้แก่บุคคลที่ใช้ยันองค์กรของรัฐหรือไม่? หากหน้าที่ของรัฐเรื่องหนึ่งขัดหรือแย้งกับหน้าที่ของรัฐอีกเรื่องหนึ่ง จะส่งผลอย่างไร? หากองค์กรของรัฐอ้างว่าปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐในเรื่องหนึ่งแล้ว แต่ไปขัดหรือแย้งกับหน้าที่ของรัฐอีกเรื่องหนึ่ง หรือการปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐในเรื่องหนึ่งแล้วกลับกลายเป็นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของรัฐอีกเรื่องหนึ่งแทน เช่นนี้จะส่งผลทางกฎหมายอย่างไร? ในท้ายที่สุด การบัญญัติหน้าที่ของรัฐและสภาพบังคับในกรณีไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ไว้อย่างไม่ชัดเจนเช่นนี้ อาจเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคลใช้เป็นเครื่องมือในการร้องต่อองค์กรอิสระและศาลต่าง ๆ เพื่อล้มรัฐบาลได้ ดังเช่นที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์ “ตุลาการภิวัฒน์” หรือกระบวนการ “นิติสงคราม” ที่ดำเนินมามากกว่าทศวรรษ จนกลายเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์การเมืองไทย

๒. บทบัญญัติใดในหมวดนี้ที่สมควรมีไว้ต่อไป ให้เปลี่ยนกลับข้างไปเป็นสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เพื่อใช้ยันกับรัฐแทน กล่าวคือ แทนที่จะกำหนดว่ารัฐมีหน้าที่ใด ก็เปลี่ยนเป็นบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพใดบ้างที่ใช้ยันรัฐหรือเรียกร้องกับรัฐ

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

๑. ยกเลิกหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ เพราะไม่มีสภาพบังคับ (sanction) ควรปล่อยให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดทิศทางแนวโยบายต่างๆเอง ตามที่ได้รณรงค์หาเสียงเลือกตั้งไว้

๒. บทบัญญัติใดในหมวดนี้ที่สมควรมีไว้ต่อไป ให้เปลี่ยนเป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยแทน

หมวด ๗ รัฐสภา

๑. กำหนดให้รองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคฝ่ายค้านอย่างน้อย ๑ คน

๒. กำหนดให้ประธานคณะกรรมาธิการสามัญในคณะสำคัญเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคฝ่ายค้าน เช่น คณะกรรมาธิการกฎหมายและสิทธิมนุษยชน คณะกรรมาธิการป้องกันและการปราบปรามการทุจริต คณะกรรมาธิการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น และการแบ่งสัดส่วนประธานคณะกรรมาธิการให้แต่ละพรรคการเมืองนั้น ให้พรรคการเมืองฝ่ายค้านเลือกคณะกรรมาธิการที่สมาชิกของตนประสงค์จะเป็นประธานก่อน

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี

๑. กำหนดให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้าง การจัดองค์กร การประชุม และตำแหน่งอื่นๆ เช่น ผู้ช่วยรัฐมนตรี เลขานุการ ที่ปรึกษา เป็นต้น

๒. กำหนดให้มีตำแหน่งรัฐมนตรีลอยที่ไม่ได้บริหารราชการเฉพาะกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง แต่มีอำนาจในการบริหารในภาพรวมและกลุ่มภารกิจ

๓. เพิ่มเติมบทบัญญัติที่ช่วยให้การปฏิรูประบบราชการ การยุบเลิกกระทรวง ทบวง กรม การถ่ายโอนภารกิจระหว่างกระทรวง ทบวง กรม การถ่ายโอนภารกิจของราชการส่วนกลาง และราชการส่วนภูมิภาค ไปให้ราชการส่วนท้องถิ่น ทำได้ง่ายขึ้น

หมวด ๑๐ ศาล

๑. ประเทศไทยใช้ระบบศาลคู่ ได้แก่ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง โดยแต่ละระบบศาลต่างมีศาลสูงสุดของตน ได้แก่ ศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด ปัจจุบัน จำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาและจำนวนตุลาการศาลปกครองสูงสุดมีค่อนข้างมาก ในขณะที่ภาระหน้าที่ของศาลสูงสุดนั้น คือ การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาของศาลล่าง ไม่ได้พิจารณาประเด็นปัญหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบศาลยุติธรรมที่มีศาล ๓ ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา นั้น บทบาทของศาลฎีกาในการพิจารณาประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงก็ลดน้อยถอยลงไป คงเหลือแต่เพียงบทบาทในการจัดกลุ่มจัดแนวคำพิพากษาของศาลล่างให้สอดคล้องกัน และตรวจสอบว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์นั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เท่านั้น อีกทั้งมีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความเปลี่ยนแปลงจากระบบฎีกาบังคับให้เป็นระบบฎีกาแบบเผื่อเลือกด้วย ทำให้ภารกิจของศาลฎีกาจึงลดลงไป ดังนั้น การลดจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาลงจึงเป็นไป

ได้และเหมาะสมกับระบบวิธีพิจารณาความในปัจจุบัน ในขณะที่ระบบศาลปกครองนั้น มี ๒ ชั้น ได้แก่ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด หากกำหนดให้มีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ ก็เป็นไปได้ที่จะลดจำนวนตุลาการศาลปกครองสูงสุดลง

จากเหตุผลทั้งหมด จึงเสนอให้มีการกำหนดจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาและตุลาการศาลปกครองสูงสุดให้เหลือไม่เกิน ๑๕ คนได้ โดยกรณีศาลปกครองสูงสุดนั้น ให้กำหนดให้มีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ก่อน

๒. กำหนดวิธีการได้มาซึ่งผู้พิพากษาศาลสูงเสียใหม่ให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชนและสอดคล้องกับหลักความชอบธรรมทางประชาธิปไตย โดยให้คณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) และคณะกรรมการตุลาการศาลปกครอง (กศ.ป.) เสนอรายชื่อบุคคลที่สมควรดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาและตุลาการศาลปกครองสูงสุดให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา และเสนอรายชื่อให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบด้วยเสียง ๒ ใน ๓ หากไม่ได้ความเห็นชอบ ให้ ก.ต. และ กศ.ป. เสนอรายชื่อใหม่ให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบอีกครั้ง

๓. กำหนดให้มีบุคคลภายนอกเป็นกรรมการใน ก.ต.และ กศ.ป.

๔. กำหนดให้มีผู้ตรวจการศาลประจำสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของสำนักงานศาลและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการ ตลอดจนจัดทำรายงานประเมินผลงานคุณค่าของคำพิพากษาศาลในประเด็นสำคัญ เพื่อให้ผู้พิพากษาและตุลาการเข้าชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎร

๕. กำหนดให้มีกระบวนการถอดถอนผู้พิพากษาศาลฎีกาและตุลาการศาลปกครองสูงสุด

๖. ยกเลิกศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ใช้กระบวนพิจารณาคดีอาญาตามระบบปกติ

๗. ยกเลิกศาลทหาร บรรดาคดีที่เคยอยู่ในอำนาจศาลทหารให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมและศาลปกครอง แล้วแต่กรณี

หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

๑. ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีปัญหาเรื่องความชอบธรรมทางประชาธิปไตย ไม่มีจุดยึดโยงกับประชาชนหรือตัวแทนของประชาชน ในขณะที่โครงสร้างและที่มาของศาลรัฐธรรมนูญในหลากหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศต้นแบบที่ประเทศไทยนำมาใช้อย่างเยอรมนี ต่างก็มีที่มาเชื่อมโยงกลับไปที่รัฐสภาทั้งสิ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ไของค์ประกอบและการได้มาซึ่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียใหม่ ให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ๙ คน

- ๓ คนมาจากการเลือกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล
- ๓ คนมาจากการเลือกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองฝ่ายค้าน
- ๓ คน ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเสนอชื่อบุคคลมา ๓ คน และที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดเสนอชื่อบุคคลมา ๓ คน แล้วให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติเลือกให้เหลือ ๓ คน โดยใช้คะแนนเสียง ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิก

๒. ศาลรัฐธรรมนูญไทยมีปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่ที่มากจนเกินไปและปราศจากการตรวจสอบถ่วงดุล หากปล่อยไว้เช่นนี้ต่อไป ศาลรัฐธรรมนูญจะกลายเป็นองค์กรที่อยู่เหนือองค์กรของรัฐอื่นทั้งหมด อยู่เหนือรัฐธรรมนูญ หรือกลายเป็นรัฐธรรมนูญเสียเอง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจหน้าที่และระบบการตรวจสอบถ่วงดุลศาลรัฐธรรมนูญเสียใหม่ ดังนี้

• อำนาจหน้าที่หลักของศาลรัฐธรรมนูญ คือ การตรวจสอบกฎหมายระดับพระราชบัญญัติมิให้ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ และการชี้ขาดกรณีเกิดความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ

• ในส่วนของอำนาจการยุบพรรคการเมือง ต้องกำหนดขอบเขตและเหตุแห่งการยุบพรรคเพียงประการเดียว คือ การล้มล้างหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ทั้งนี้เป็นไปตามความคิดเรื่อง “ประชาธิปไตยต่อสู้ป้องกันตนเอง” หรือ militant democracy ที่กำหนดว่าประชาธิปไตยได้รับรองเสรีภาพให้แก่บุคคล แต่บุคคลจะใช้เสรีภาพในการล้มล้างประชาธิปไตยไม่ได้ ส่วนเหตุอื่นๆ ไม่ว่าเป็นเรื่องทะเบียนการเงิน การทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือกฎหมายพรรคการเมือง ทั้งหมดนี้ ไม่ควรนำมาเป็นเหตุให้ยุบพรรคการเมือง แต่ให้กำหนดมาตรการลงโทษด้วยวิธีอื่น เช่น ปรับเงิน หรือดำเนินคดีกับตัวบุคคลผู้กระทำผิดแทน

• ห้ามมิให้มีการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นใดเพิ่มเติมอำนาจให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ

• ห้ามมิให้ศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม เพราะ อำนาจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็น “อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ” (pouvoir constituant) ซึ่งอยู่เหนือกว่าอำนาจที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้ซึ่งเป็น “อำนาจที่รับมาจากรัฐธรรมนูญ” (pouvoir constitué) และการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลกับศาลรัฐธรรมนูญที่มีอำนาจวินิจฉัยคดีแล้วมีผลเป็นที่สุด ผูกพันทุกองค์กร ดังนั้น หากต้องการถ่วงดุลกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คงเหลือเพียงวิธีเดียว คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อตอบโต้กับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้ายอมให้ศาลรัฐธรรมนูญมีโอกาสตรวจสอบการแก้ไขรัฐธรรมนูญอีกกลไกการถ่วงดุลเช่นว่านี้ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้

• กำหนดให้มีกระบวนการถอดถอนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกจากตำแหน่งได้

๓. เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในหมวดศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ให้บุคคลที่ดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในเวลานั้น พ้นจากตำแหน่งทันที และไม่สามารถกลับมาดำรงตำแหน่งได้อีก

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

๑. นำองค์กรอัยการออกจากรัฐธรรมนูญ เพราะ โดยสถานะขององค์กรอัยการไม่ใช่องค์กรตามรัฐธรรมนูญโดยแท้ ไม่ได้ก่อตั้งโดยรัฐธรรมนูญ ไม่มีอำนาจหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แต่องค์กรอัยการมีสถานะเป็นองค์กรฝ่ายปกครอง สังกัดอยู่ในอำนาจฝ่ายบริหาร

๒. หากต้องการให้องค์กรอัยการได้รับหลักประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ ก็สามารถรับรองหลักการและกลไกต่างๆไว้ได้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ

หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

๑. ตราบทบัญญัติในหมวดนี้ใหม่ทั้งหมด โดยนำบทบัญญัติในหมวด ๙ การปกครองส่วนท้องถิ่นของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาใช้เป็นแนวทาง

๒. กำหนดให้การจัดทำบริการสาธารณะระดับท้องถิ่น (Local Public Service) เป็นอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เว้นแต่มีกฎหมายออกมายกเว้นเฉพาะกรณีในภายหลัง

๓. กำหนดให้การแบ่งงบประมาณและรายได้ระหว่างราชการส่วนกลางกับราชการส่วนท้องถิ่น อยู่ในกัตราส่วน ๕๐ ต่อ ๕๐ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถหารายได้และเก็บอัตราภาษีฐานใหม่ ๆ กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจจัดเก็บภาษีขนาดใหญ่หรือตัวสำคัญ โดยให้หักส่วนตามอัตราที่องค์กรปกส่วนท้องถิ่นพึงได้เสียก่อน จากนั้นค่อยส่งคืนส่วนที่เหลือให้กับกระทรวงการคลังต่อไป

๔. กำหนดให้มีสภาพลเมืองท้องถิ่น ประกอบไปด้วยบุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งในท้องถิ่นนั้น โดยใช้วิธีขึ้นทะเบียนรายชื่อและจับสลากเข้ามาเป็นตัวแทนในสภาพลเมืองท้องถิ่น และสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นรอบละ ๑ ปี สภาพลเมืองท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบ สอดส่อง การทำงานและการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และจัดทำรายงานข้อเสนอแนะต่อสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

๕. กำหนดให้การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยราชการส่วนกลาง ต้องมีกฎหมายกำหนดและเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่สภาท้องถิ่นตราข้อบัญญัติท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมีมติหรือคำสั่งใด หากผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ว่าราชการจังหวัดไม่อาจยับยั้งได้ด้วยตนเอง แต่ต้องนำไปฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอเพิกถอนการกระทำเหล่านั้น

๖. กำหนดให้ราชการส่วนภูมิภาคอาจถูกยกเลิกได้

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

---

๑. นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
๒. นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร
๓. นายรัฐภูมิ คำศรี	นิติกรชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ
๔. นางสาวอัจฉรา สวนสมุทร	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
๕. นายสุวัฒน์ สุวิบูลย์	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
๖. นายอัครเดช คนซื่อ	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๗. นางสาวศกิมินาภรณ์ สุวรรณรงค์	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๘. นางสาวฉัตรยาภรณ์ คำผุย	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๙. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๑๐. นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ
๑๑. นายภานุวัฒน์ เถียรชนำ	วิทยากรชำนาญการ
๑๒. นางสาวขวัญประชา ช่วยกลาง	วิทยากรชำนาญการ
๑๓. นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ
๑๔. นายเผ่าพันธุ์ นวลส่ง	นิติกรชำนาญการ
๑๕. นายสกนธ์ พรหมบุญตา	นิติกรชำนาญการ
๑๖. นายกรณ์ ศินารักษ์ ณ จำปาศักดิ์	นิติกรชำนาญการ
๑๗. นายสุรพงศ์ อุทัต	นิติกรชำนาญการ
๑๘. นายณัฐพงษ์ สายวงศ์	นิติกรชำนาญการ
๑๙. นางสาวรจนี ขยันงาน	นิติกรชำนาญการ
๒๐. นางสาวนลินรัตน์ เฉลิมทรัพย์	นิติกรชำนาญการ
๒๑. นายนฤพนธ์ ธุลีจันทร์	นิติกรปฏิบัติการ
๒๒. นางสาวอรรถยา เมฆตะวันฉาย	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๓. นางสาวเอื้อมพร ขอสุข	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๔. นางสาวนราภรณ์ ใจอินทร์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๕. นางสาวตรีทิพยนิภา ธานี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๖. นางสาวสกุลกาญจน์ ตังประพฤทธิ์กุล	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๗. นางสาวอิสริยา ดีโลก	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๘. นางสาวรุจิรา โตชูวงศ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๒๙. นางสาววรรณยา สิงห์วี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๓๐. นางสาวกัญญาณี ทวีเกียรติกำธร	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญการ

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ภาคผนวก

ก

รายงาน ของคณะอนุกรรมาธิการ

ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

- คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น
- คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

สำนักกรรมาธิการ ๒
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายงาน

คณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

ในคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

หน้า

๑. ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะอนุกรรมาธิการ ๑

๒. ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ๑

๓. หน่วยงานที่คณะอนุกรรมาธิการเชิญมาชี้แจง ๒

๔. การดำเนินการของคณะอนุกรรมาธิการ ๓

๕. กรอบการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ ๓

๖. ผลการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๔

ส่วนที่ ๑ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ๕

ส่วนที่ ๒ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ๖

บทสรุป ๑๖

ส่วนที่ ๓ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ๒๕

บทสรุป ๒๗

ส่วนที่ ๔ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ๓๐

บทสรุป ๓๖

ส่วนที่ ๕ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ๓๙

บทสรุป ๔๓

ส่วนที่ ๖ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๗ รัฐสภา ๔๗

บทสรุป ๖๐

ส่วนที่ ๗ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี ๖๓

บทสรุป ๖๘

ส่วนที่ ๘ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ๗๑

บทสรุป ๗๔

ส่วนที่ ๙ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๐ ศาล ๗๖

บทสรุป ๘๓

ส่วนที่ ๑๐ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ ๘๕

บทสรุป ๘๘

ส่วนที่ ๑๑ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ๙๑

บทสรุป ๙๔

ส่วนที่ ๑๒ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ ๙๗

สารบัญ

หน้า

ส่วนที่ ๑๓ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ๙๘
บทสรุป ๑๐๒
ส่วนที่ ๑๔ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๑๐๕
บทสรุป ๑๑๗
ส่วนที่ ๑๕ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ๑๒๐
บทสรุป ๑๓๒
ส่วนที่ ๑๖ ผลการพิจารณาศึกษาบทเฉพาะกาล ๑๓๕
บทสรุป ๑๔๐
ส่วนที่ ๑๗ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๑๔๓
ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐
บทสรุป ๑๕๐
ส่วนที่ ๑๘ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๑๕๕
ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑
บทสรุป ๑๖๔
ส่วนที่ ๑๙ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๑๖๙
ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐
บทสรุป ๑๗๖
ส่วนที่ ๒๐ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ๑๘๑
ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑
บทสรุป ๑๘๔

ภาคผนวก
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (รายมาตรา ๑๒ มาตรา)
เสนอโดย นายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๕๖)
เสนอโดย รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๗๒)
เสนอโดย รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๕๖)
เสนอโดย นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

รายงานของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ตามที่ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น โดยมีหน้าที่และอำนาจศึกษาและวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น เพื่อประกอบการพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น

บัดนี้ คณะอนุกรรมาธิการได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏผลดังนี้

๑. ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะอนุกรรมาธิการ

(๑) นายไพบูลย์ นิติตะวัน	เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) นายชัยเกษม นิติสิริ	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๔) นายสิระ เจนจาคะ	เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๕) นายภราดร ปริศนานันทกุล	เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๖) นายปิยบุตร แสงกนกกุล	เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๗) รองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ	เป็นอนุกรรมาธิการ
(๘) นายทศพล เพ็งส้ม	เป็นอนุกรรมาธิการ
(๙) นายจตุพร เจริญเชื้อ	เป็นอนุกรรมาธิการ
(๑๐) นายนิกร จำนง	เป็นเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

๒. ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

(๑) นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์
(๒) นายเทพไท เสนพงศ์
(๓) รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล
(๔) นายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์
(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์บัณฑิต จันทร์โรจนกิจ
(๖) นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา
(๗) นายกฤช เอื้อวงศ์
(๘) นายชำนาญ จันทร์เรือง
(๙) นายศุภชัย ใจสมุทร

(๑๐) รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล
(๑๑) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน
(๑๒) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก วิเชียร ตันศิริคงคล
(๑๓) นางสาวทิพานัน ศิริชนะ
(๑๔) นายพนัส ทัศนียานนท์
(๑๕) นายนิติธร ล้ำเหลือ
(๑๖) นายเสรี เยาวะ
(๑๗) นายสุรพัศ ประภาพร
(๑๘) รองศาสตราจารย์วีระศักดิ์ เครือเทพ
(๑๙) นายยืนหยัด ใจสมุทร
(๒๐) นายคมสัน โพธิ์คง
(๒๑) นางสาวศิริวัลยา คชาธาร
(๒๒) รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิสรชัย
(๒๓) นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร
(๒๔) นายสหัสชัย อนันตเมฆ

๓. หน่วยงานที่คณะอนุกรรมาธิการเชิญมาชี้แจง

- <u>สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง</u>

(๑) นายแสวง บุญมี	รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
(๒) นายเมธา ศิราพันธ์	รองเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง
(๓) นายสมพล พรผล	ผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมือง
(๔) ร้อยตำรวจเอก ชนินทร์ น้อยเล็ก	ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและคดี
(๕) นายกิตติพล พยัคฆเดชาพัน	รองผู้อำนวยการสำนักกิจการพรรคการเมือง
(๖) นางสาวสง่า ทาทอง	รองผู้อำนวยการสำนักบริหารการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ ๒
(๗) นายอมร รัชตังกูร	ผู้อำนวยการฝ่ายระบบฐานข้อมูลสมาชิกพรรคการเมือง สำนักกิจการพรรคการเมือง
(๘) นายโชคดี ด้วงแป้น	ผู้อำนวยการฝ่ายมาตรการทางปกครอง สำนักกิจการพรรคการเมือง
(๙) นายสุรเดช สุขสุลาภ	พนักงานการเลือกตั้งชำนาญการ
(๑๐) นายกิตติกร บูรณสิทธิเวช	พนักงานสืบสวนและไต่สวนปฏิบัติการ
(๑๑) นายดิรายุ จันทร์คำ	นิติกรปฏิบัติการ

๔. การดำเนินการของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการได้มีการประชุมเพื่อพิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น จำนวน ๑๘ ครั้ง

ครั้งที่ ๑ วันพุธที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๒ วันพุธที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๓ วันพุธที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๔ วันพุธที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๕ วันพุธที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๖ วันพุธที่ ๔ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๗ วันพุธที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๘ วันพุธที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๙ วันพุธที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๐ วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๑ วันพุธที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๒ วันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๔ วันพุธที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๕ วันพุธที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๖ วันศุกร์ที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๗ วันพุธที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓
ครั้งที่ ๑๘ วันพุธที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

๕. กรอบการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการกำหนดกรอบการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น โดยดำเนินการประมวลปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น การศึกษาวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นอกจากนั้น ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น คณะอนุกรรมาธิการจะนำเสนอหลักการที่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการ ทั้ง ๖ ฉบับ

(๒) ประเด็นการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในชั้นการพิจารณาญัตติ

(๓) ประเด็นการอภิปรายของที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๔) ประเด็นการอภิปรายของที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

๖. ผลการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

คณะอนุกรรมาธิการได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น โดยผลการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน ๔ ฉบับ โดยแบ่งออกเป็น ๒๐ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์

ส่วนที่ ๒ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ส่วนที่ ๓ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

ส่วนที่ ๔ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่ ๕ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

ส่วนที่ ๖ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๗ รัฐสภา

ส่วนที่ ๗ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี

ส่วนที่ ๘ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์

ส่วนที่ ๙ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๐ ศาล

ส่วนที่ ๑๐ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๑๑ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

ส่วนที่ ๑๒ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

ส่วนที่ ๑๓ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

ส่วนที่ ๑๔ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ส่วนที่ ๑๕ ผลการพิจารณาศึกษาหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

ส่วนที่ ๑๖ ผลการพิจารณาศึกษาบทเฉพาะกาล

ส่วนที่ ๑๗ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๑๘ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนที่ ๑๙ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๒๐ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนที่ ๑ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์

<u>หมวด ๑ บททั่วไป</u>

คณะอนุกรรมาธิการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑ บททั่วไป เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว

<u>หมวด ๒ พระมหากษัตริย์</u>

คณะอนุกรรมาธิการพิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว

ส่วนที่ ๒ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่าคงความในวรรคสองของมาตรา ๒๕ ความว่า *"สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ"* เป็นการบัญญัติให้ บุคคลหรือชุมชน ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญได้แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายขึ้น ซึ่งดีกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ดังนั้น เห็นว่าควรคงไว้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่งนั้น มีการใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากนำเรื่องความมั่นคงของรัฐมาเกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงเสนอให้ตัดคำว่า "เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย" ออก เนื่องจากอาจถูกนำไปตีความในลักษณะที่จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ แต่ควรคงคำว่า "ศีลธรรมอันดี" ไว้ เนื่องจากเป็นถ้อยคำที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่งบัญญัติว่า

"สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน*** *และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น"*

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง โดยให้ตัดถ้อยคำที่ไม่จำเป็นและอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความออก และเสนอให้ตัดข้อความว่า "หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน" ออก เนื่องจากอาจถูกนำไปตีความอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

"สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น****"*

นอกจากนี้ เห็นว่าในเมื่อมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่งบัญญัติขึ้นต้นว่า *"...การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ"* ดังนั้น หากต้องการจำกัดสิทธิเสรีภาพในเรื่องใด ก็ควรตรากฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นเป็นการเฉพาะ

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เสนอให้ตัดถ้อยคำในมาตรา ๒๕ วรรคแรกออก กล่าวคือ ตัดข้อความว่า “หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” เนื่องจากเป็นการใช้ถ้อยคำที่ไม่จำเป็น ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น****”*

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการแก้ไขมาตรา ๒๕ และเสนอให้ตัดความว่า “ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” ในมาตรา ๒๕ ออก เนื่องจากหากคงความดังกล่าวไว้ก็อาจมีผลทำให้ข้อยกเว้นเปลี่ยนเป็นหลักกฎหมาย ซึ่งสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแต่ละเรื่องมีความต่างกันบางเรื่องอาจจำกัดการใช้สิทธิและเสรีภาพได้ด้วยเหตุผลบางประการ เช่น เพื่อความมั่นคงแห่งรัฐหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่สิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในบางเรื่อง เช่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไม่ควรมีข้อจำกัดหรือข้อยกเว้นในการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นได้ ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น****”*

ความเห็นของนายคมสัน โพธิ์คง ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นการนำหลักการของมาตรา ๒๘ และ มาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ตามลำดับมาบัญญัติไว้ แต่รูปแบบในการบัญญัติเนื้อหาในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ กล่าวคือ บทบัญญัติในมาตรา ๒๕ มีลักษณะการบัญญัติเหมือนการรับรองสิทธิเสรีภาพในกฎหมายเอกชน ซึ่งสื่อความหมายไปในทางที่ว่าสิทธิเสรีภพของประชาชนจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีกฎหมายรับรองเท่านั้น ทั้งที่สิทธิและเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานตามธรรมชาติที่มีอยู่ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญ ในขณะที่การบัญญัติในมาตรา ๒๘ และ มาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญฉบับก่อนนั้นจะมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนกว่าด้วย ดังนั้น จึงควรปรับปรุงบทบัญญัติในมาตรา ๒๕ และ มาตรา ๒๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้มีเนื้อหาเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ คือ

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม"

๒. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๗ วรรคสอง

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ความในวรรคหนึ่ง และวรรคสาม ของมาตรา ๒๗ ได้กำหนดเรื่องความเสมอภาคไว้ครอบคลุมแล้ว การคงความในวรรคสองซึ่งบัญญัติว่า *"ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน"* ไว้ กลับจะกลายเป็นประเด็นให้เกิดการถกเถียงเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ จึงควรตัดความในวรรคสองของมาตรา ๒๗ ออก

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗ ให้ครอบคลุมถึงเรื่องเพศสภาพด้วย และเห็นว่าวิธีแก้ไขที่ดีที่สุดคือตัดความว่า *"ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน"* ในวรรคสองออกทั้งวรรค

๓. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๙

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา ๒๙ มีความครบถ้วนแล้ว ประเด็นเกี่ยวกับการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว อาจไม่จำเป็นต้องนำมาบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๙ เนื่องจากในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติไว้แล้วในหมวดหน้าที่ของรัฐ

ความเห็นของนายสุรพัศ ประภาพร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความในวรรคสาม ของมาตรา ๒๙ โดยเห็นว่าเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ควรนำความในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๔) และ (๗) ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา ๔๐ (๔) และ (๗)

"บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว"

มาเพิ่มในมาตรา ๒๙ วรรคสาม ซึ่งจะทำให้มาตรา ๒๙ วรรคสาม บัญญัติว่า

"ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว"

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการนำความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๔) และ (๗) มาเพิ่มในวรรคสามของมาตรา ๒๙ โดยเฉพาะเรื่องการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยมีความสำคัญกว่าหน้าที่ของรัฐ จึงควรเพิ่มเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๒๙ หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยด้วย ทั้งนี้ สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนก็เป็นหน้าที่ของรัฐอยู่แล้ว ดังนั้น การจะกำหนดเรื่องการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐด้วยก็สามารถกระทำได้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการนำเรื่องการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความมาบัญญัติในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เพราะการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความเป็นสิทธิ และสิทธิเป็นเรื่องหลัก ซึ่งต้องมีสิทธิก่อนหน้าที่จึงจะตามมา

ความเห็นของนายเสรี เยาวะ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์นอกจากนำความในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๔๐ (๔) และ (๗) มาเพิ่มในวรรคสามของมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แล้ว ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของพยานด้วย โดยเสนอให้เพิ่มความในวรรคสามของมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นดังนี้

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ***ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของพยานด้วย”***

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก วิเชียร ตันศิริคงคล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๒๙ เป็นเรื่องสิทธิของบุคคลในคดีอาญา ซึ่งได้นำหลักการของมาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มากำหนดไว้ โดยบทบัญญัติดังกล่าว บัญญัติว่า

มาตรา ๓๙

“บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

มาตรา ๔๐

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอ

ข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ"

ที่สำคัญ จากการรับฟังความเห็นจากประชาชนแล้ว เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับหลักการในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงควรแก้ไขมาตรา ๒๙ ของรัฐธรรมนูญ ให้มีเนื้อหาเช่นเดียวกับมาตรา ๓๙ และมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ดังกล่าวมากกว่า

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไขมิใช่การสันนิษฐานจากข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิด จักกระทำมิได้เท่ากับเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความผิด ทั่งที่เป็นของโจทก์ไปเป็นของจำเลยหรือผู้ต้องหา เท่ากับเป็นการกระทำที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมในระบบกล่าวหาในคดีอาญา เพราะต้องเป็นเรื่องที่โจทก์ต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลย มิใช่ให้จำเลยหรือผู้ต้องหาพิสูจน์ตนเอง

๔. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๓๑

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในการร่างรัฐธรรมนูญอาจมีความเห็นว่าบางศาสนา หรือบางคำสอนอาจสร้างความเชื่อที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือในบางกรณีการตีความคำสั่งสอนของศาสนาที่ผิดเพี้ยนไปอาจทำให้เกิดความไม่สงบได้เช่นกัน ดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา ๓๑ เหมาะสมแล้ว

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในต่างประเทศจะมีการอ้างศาสนาบางนิกาย หรือบางลัทธิ ซึ่งขัดต่อความสงบเรียบร้อย ดังนั้น บางศาสนาจึงอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุม ควรมีการปรับปรุงถ้อยคำให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีการบัญญัติในเรื่องนิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนาด้วย

ความเห็นของนายเสรี เยาวะ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการปรับปรุงถ้อยคำให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่มีการบัญญัติในเรื่องนิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๓๑ ซึ่งเป็นเรื่องเสรีภาพในการถือศาสนา เสนอให้ตัดความว่า“ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ” ออก เนื่องจากการนับถือศาสนาไม่มีเหตุที่จะทำให้เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และเป็นถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม ที่สำคัญ ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาก็ไม่มีการใช้ถ้อยคำในลักษณะเช่นนี้มาก่อน ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติมาตรา ๓๑ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า *“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”* เมื่อเป็นเสรีภาพในการนับถือศาสนาก็ไม่ควรกำหนดความว่า *“แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”* ดังนั้น จึงเสนอให้ตัดความดังกล่าวออก ซึ่งจะทำให้บทบัญญัติมาตรา ๓๑ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน”

๕. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๓๗ วรรคแรก

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ความว่า “สืบมรดก” และ “รับมรดก” ในเชิงความหมายแล้วไม่มีความแตกต่างกัน จึงเห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมความดังกล่าว

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ความว่า “รับมรดก” เป็นสิทธิในการรับในเชิงรูปธรรม ส่วน “สืบทอด” เป็นการรับทั้งในเชิงนามธรรม และรูปธรรม

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” เห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมความว่า “สืบมรดก” เป็นความว่า “รับมรดก” เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่มีการกำหนดเรื่องการรับมรดกไว้แล้ว ซึ่งจะทำให้มาตรา ๓๗ วรรคแรก บัญญัติว่า

*“บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและ**การรับมรดก**”*

๖. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๓๗ วรรคสาม

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนและการได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดรายละเอียดของการเวนคืนและค่าเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ไว้อย่างชัดเจนแล้ว จึงเห็นว่าอาจไม่จำเป็นต้องแก้ไขมาตรา ๓๗ วรรคสาม

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๓๗ วรรคสาม เป็นเรื่องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งที่ผ่านมาประชาชนประสบปัญหาในการได้รับเงินค่าเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ล่าช้า และไม่ได้รับค่าเวนคืนในราคาซื้อขายที่แท้จริงตามปกติในท้องตลาด แต่จะได้รับเงินค่าเวนคืนตามราคาประเมินในขณะที่มีการเวนคืนเท่านั้น จึงควรแก้ไขมาตรา ๓๗ โดยเพิ่มเนื้อหาที่เป็นไปตามมาตรา ๔๒ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดให้อย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงราคาที่ซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ความเสียหายของผู้ถูกเวนคืนและประโยชน์ที่รัฐและผู้ถูกเวนคืนได้รับจากการใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน”

ทั้งนี้ เพื่อให้การกำหนดค่าเวนคืนอสังหาริมทรัพย์มีความเป็นธรรม และทำให้ประชาชนได้รับค่าเวนคืนตามราคาซื้อขายตามปกติในท้องตลาดที่แท้จริงด้วย

๗. ประเด็นพิจารณามาตรา ๔๑

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เรื่องการจะตัดคำว่า “ชุมชน” ออกหรือไม่ ควรเสนอให้คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นผู้พิจารณา

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ดังนั้น ควรตัดคำว่า “ชุมชน” ในมาตรา ๔๑ ออก โดยอาจนำเรื่องชุมชนไปบัญญัติไว้ในหมวดอื่นในรัฐธรรมนูญ เช่น หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ แต่ไม่ควรบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งจะทำให้มาตรา ๔๑ วรรคแรก บัญญัติว่า *“บุคคลย่อมมีสิทธิ”*

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

คำว่า “ชุมชน” ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย และมีการตีความหมายของคำว่า “ชุมชน” แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ชุมชนไม่ได้มีลักษณะเป็นนิติบุคคล จึงอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ เสนอให้ตัดคำว่า “ชุมชน” ออก

๘. ประเด็นพิจารณามาตรา ๔๑ (๓)

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ใน (๓) ของมาตรา ๔๑ กำหนดประเด็นเกี่ยวกับการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ ทั้งนี้ เห็นว่าประชาชนสามารถที่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐได้อยู่แล้วตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ประชาชนสามารถฟ้องหน่วยงานของรัฐได้หรือไม่ แต่เป็นเรื่องความสามารถในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว เสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมความใน (๓) ของมาตรา ๔๑ เป็นดังนี้

“(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ ***และมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและการจัดทนายความให้”***

๙. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๓ วรรคแรก

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนตามมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญนั้น ยังมีข้อสงสัยว่าชุมชนมีความหมายและขอบเขตเป็นอย่างไร การกำหนดให้ชุมชนมีสิทธิตามมาตรา ๔๓ ในเรื่องต่าง ๆ จึงอาจทำให้เกิดปัญหาในเชิงปฏิบัติต่อการที่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งอ้างสิทธิกลุ่มตนเองเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของตนเองหรือกลุ่มตนเอง

ทั้งนี้ เห็นว่าสิทธิชุมชน จะต้องเกิดจากความเชื่อร่วมกันของประชาชนในชุมชนด้วย ถ้าหากประชาชนในพื้นที่ไม่มีความเชื่อร่วมกันแล้ว ไม่ควรถือว่าเป็นสิทธิชุมชนซึ่งการกำหนดให้มีสิทธิชุมชนไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจทำให้กลุ่มคนเพียงบางกลุ่มอ้างสิทธิของกลุ่มตนเองว่าเป็นสิทธิชุมชนก็ได้ เช่น การก่อสร้างสะพานในพื้นที่ซึ่งมีกลุ่มคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการสร้างสะพาน กลุ่มคนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ขัดแย้งกัน อาจอ้างได้ว่าสิทธิหรือข้อเรียกร้องของกลุ่มตนเองเป็นสิทธิของชุมชน การกำหนดให้มีสิทธิชุมชนในลักษณะเช่นนี้จึงอาจทำให้เกิดปัญหาการอ้างอำนาจตามรัฐธรรมนูญในการให้ความเห็นที่แตกต่างต่อการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ ได้

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการใช้คำว่า “ชุมชน” หลายแห่ง และเห็นว่าก่อนที่จะมีการใช้ถ้อยคำใดในรัฐธรรมนูญ จะต้องมีการอภิปรายอย่างกว้างขวางก่อนที่จะใช้ถ้อยคำนั้นในรัฐธรรมนูญ

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

คำว่า “ชุมชน” ถูกใช้มาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากในช่วงเวลานั้นมีกระแสให้มีการรับรองเรื่องสิทธิชุมชนจำนวนมาก ประกอบกับสิทธิชุมชนจะสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย จึงมีการรับรองสิทธิชุมชนไว้ในมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

ความเห็นของนายคมสัน โพธิ์คง ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หลักการในเรื่องสิทธิในการรวมกลุ่มของประชาชน จะมีทั้งการรวมกลุ่มทางธุรกิจ เช่น ห้างหุ้นส่วน บริษัท และการรวมกลุ่มทางสังคมทั้งที่เป็นสมาคมหรือมูลนิธิต่างๆ ซึ่งจะเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนสิทธิชุมชนนั้น ไม่ใช่สิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นเรื่องของสิทธิที่มีอยู่ดั้งเดิมและมีกฎหมาย

หลายฉบับที่กำหนดรับรองสิทธิชุมชนด้วย ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงมีการรับรองสิทธิชุมชนให้ชัดเจน เพื่อวางหลักการให้มีการรวมกลุ่มกันของประชาชนในพื้นที่หรือประชาชนที่มีถิ่นที่อยู่เดียวกัน

ทั้งนี้ การรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ถือเป็นสิทธิชุมชนอย่างหนึ่ง และปัจจุบันศาลปกครองมีส่วนในการพัฒนาเรื่องสิทธิชุมชนเช่นกัน การศึกษาประเด็นเรื่องสิทธิชุมชน จึงควรศึกษาคำพิพากษาของศาลปกครองประกอบด้วย ส่วนปัญหาในเรื่องความชัดเจนของสิทธิชุมชน เห็นว่าอาจไม่ได้เกิดจากชุมชน แต่เกิดจากภาครัฐที่ไม่ได้ให้การรับรองสิทธิชุมชนไว้อย่างชัดเจน

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การรวมตัวกันของชุมชน ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลและไม่สามารถฟ้องคดีได้ ซึ่งสิทธิดังกล่าวบุคคลสามารถใช้ได้ด้วยตนเอง จึงไม่ควรนำเรื่องสิทธิชุมชนมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

คำว่า “ชุมชน” ถูกใช้มาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากในช่วงเวลานั้นมีกระแสให้มีการรับรองเรื่องสิทธิชุมชนจำนวนมาก ประกอบกับสิทธิชุมชุนจะสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย จึงมีการรับรองสิทธิชุมชนไว้ในมาตรา ๔๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม เห็นว่าสิทธิและเสรีภาพ เป็นเรื่องของปัจเจกชนและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ จึงไม่ควรนำสิทธิชุมชนมาบัญญัติไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

๑๐. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๕

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๔๕ กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองซึ่งการกำหนดในลักษณะเช่นนี้อาจมีผลทำให้ประชาชนสามารถแสดงออกทางเมืองผ่านพรรคการเมืองเท่านั้น จึงควรกำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมืองในเชิงปัจเจกบุคคลให้ชัดเจนด้วย เพื่อทำให้ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไม่จำกัดเฉพาะผ่านการจัดตั้งพรรคการเมืองหรือการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเท่านั้น

นอกจากนี้ เสนอให้ตัดความในวรรคสอง ของมาตรา ๔๕ ออกทั้งวรรค แล้วนำไปบัญญัติไว้ในหมวดการปกครองส่วนท้องถิ่นแทน

ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญได้กำหนดเรื่องเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองไว้อย่างชัดเจน แต่ในวรรคสองของมาตรา ๔๕ ซึ่งบัญญัติว่า

“กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมืองซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง”

จะเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดบังคับให้ต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง ซึ่งไม่ควรนำมาบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพ ที่สำคัญ การกำหนดให้มีกฎหมายดังกล่าว

เป็นเรื่องที่ต้องกำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นว่าควรตัดความในวรรคสองของมาตรา ๔๕ ออกทั้งวรรค แล้วนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๑๑. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๖

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๔๖ เป็นการบัญญัติเรื่องสิทธิของผู้บริโภคซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง และเมื่อเป็นเรื่องที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนแล้ว จึงเห็นว่าควรมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภคในมาตรา ๔๖ ด้วย นอกจากนี้ ประชาชนควรมีเสรีภาพในการจัดตั้งองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๖๑ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการขององค์การอิสระดังกล่าวด้วย”

ทั้งนี้ องค์การดังกล่าวจะเป็นองค์กรที่ไม่มีลักษณะเหมือนกับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) โดยจะขอนำเสนอความคิดเห็นต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๑๒. ประเด็นพิจารณาเกี่ยวกับการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้บัญญัติเรื่องการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ มีลักษณะเป็นเรื่องการใช้อำนาจไม่ใช้การใช้สิทธิ และเป็นการใช้อำนาจของประชาชนในกรณีที่ไม่สามารถถอดถอนบุคคลในกระบวนการอื่นได้ ดังนั้น เรื่องการถอดถอนจึงไม่ควรบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ พบว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไม่ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารัฐธรรมนูญกำหนดเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมไว้ในมาตรา ๔๔ และเรื่องเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองในมาตรา ๔๕ ดังนั้น ก็ควรกำหนดเรื่องสิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยด้วย เพื่อให้ประชาชนทราบว่าตนมีสิทธิ ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติหมวด ๗ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีการบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย สิทธิในการถอดถอดบุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ และสิทธิในการออกเสียงประชามติ จึงเห็นว่าควรมีการบัญญัติเพิ่มเรื่องสิทธิในการถอดถอน

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ หรือเพิ่มหมวด ๗ ทั้งหมวดอย่างในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ได้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

เรื่องสิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรมี แต่เห็นว่าไม่ควรนำมาบัญญัติไว้ในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

ความเห็นของนายชำนาญ จันทร์เรือง ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรมีการบัญญัติเรื่องการถอดถอดผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งนี้เห็นว่า เรื่องดังกล่าวควรบัญญัติไว้ในมาตรา ๓ วรรคสอง โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓ วรรคสอง ให้มีข้อความดังนี้

*“รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม**ซึ่งอาจถอดถอนได้โดยประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ**”*

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๒๙ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖

บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า

มาตรา ๒๕

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา ๒๖

“การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลัก

นิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง มีการใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

(๑) อนุกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๕ ดังนี้

แนวทางที่ ๑[๑] : ปรับแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา ๒๕ วรรคแรก โดยให้บัญญัติว่า

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน*** *และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น”*

แนวทางที่ ๒[๒] : ปรับแก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา ๒๕ วรรคแรก โดยให้บัญญัติว่า

“สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ***ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนและไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น****”*

แนวทางที่ ๓[๓] : ปรับแก้บทบัญญัติมาตรา ๒๕ ให้มีข้อความเหมือนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๘ คือ

“การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะกระทำมิได้เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วยโดยอนุโลม”

(๒) อนุกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๖ วรรคสอง ดังนี้

---

[๑] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๒] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ, นายยืนหยัด ใจสมุทร และนายพนัส ทัศนียานนท์

[๓] ความเห็นของนายคมสัน โพธิ์คง

“การตรากฎหมายที่มีผลย้อนหลังกระทบต่อสถานภาพทางกฎหมายของบุคคลไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่ในกรณีที่เป็นคุณ”[๔]

๒. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๒๗ วรรคสอง

บทบัญญัติมาตรา ๒๗ วรรคสอง บัญญัติว่า

“ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติข้อความดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นถกเถียงกันเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ตัดข้อความในมาตรา ๒๗ วรรคสองข้างต้นออก[๕]

๓. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๒๙

บทบัญญัติมาตรา ๒๙ บัญญัติว่า

“บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติในมาตรา ๒๙ ดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลยบางประการ

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

อนุกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบัญญัติดังกล่าว ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง[๖] : เพิ่มสิทธิการมีทนายความ โดยให้บทบัญญัติมาตรา ๒๙ วรรคสามบัญญัติว่า

---

[๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล

[๕] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และนายพนัส ทัศนียานนท์

[๖] ความเห็นของนายสุรพัศ ประภาพร, นายพนัส ทัศนียานนท์, และนายนิกร จำนง

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว”

แนวทางที่สอง[๗] : นอกจากเพิ่มเรื่องสิทธิทนายความแล้ว ควรเพิ่มเรื่องการคุ้มครองพยานด้วย โดยทำให้บทบัญญัติในมาตรา ๒๙ วรรคสาม บัญญัติว่า

“ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ***ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของพยานด้วย”***

แนวทางที่สาม[๘] : แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๙ ให้เหมือนกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๙ และ มาตรา ๔๐ ดังนี้

“บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้”

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

---

[๗] ความเห็นของนายเสรี เยาวะ

[๘] ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก วิเชียร ตันศิริคงคล

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ”

๔. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๓๑

บทบัญญัติมาตรา ๓๑ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

๔.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติในมาตรา ๓๑ มีถ้อยคำบางคำที่ไม่เหมาะสม เช่น การบัญญัติเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา แต่กำหนดว่า “ต้องไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ” อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมถึงนิกาย หรือลัทธิ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

อนุกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง[๙] : ตัดข้อความที่ไม่เหมาะสมออก ซึ่งจะทำให้มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

แนวทางที่สอง[๑๐] : ตัดข้อความที่ไม่เหมาะสมออก ซึ่งจะทำให้มาตรา ๓๑ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน”

แนวทางที่สาม[๑๑] : ปรับปรุงถ้อยคำให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งจะครอบคลุมถึงเรื่องนิกาย และลัทธิทางศาสนาด้วย

---

[๙] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๑๐] ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร

[๑๑] ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ และ นายเสรี เยาวะ

๕. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๓๗ วรรคแรก

มาตรา ๓๗ วรรคแรก บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก”

๕.๑ ประเด็นปัญหา

การใช้คำว่า “สืบ” อาจไม่สอดคล้องกับถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรใช้คำว่า “รับมรดก” แทนคำว่า “สืบมรดก”[๑๒]

๖. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๓๗ วรรคสาม

มาตรา ๓๗ วรรคสาม บัญญัติว่า

“การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรม ภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น”

๖.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวไม่ครอบคลุมถึงเรื่องการกำหนดค่าเวนคืนเหมือนอย่างในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๓๗ วรรคสาม ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่งต้องกำหนดให้อย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงราคาที่ซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน และประโยชน์ที่รัฐและผู้ถูกเวนคืนได้รับจากการใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืน”[๑๓]

๗. ประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๔๑ วรรคแรก

บทบัญญัติมาตรา ๔๑ วรรคแรก บัญญัติว่า

“บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ”

๗.๑ ประเด็นปัญหา

คำว่า “ชุมชน” ไม่มีนิยาม และขอบเขตที่ชัดเจน

---

[๑๒] ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร

[๑๓] ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

ตัดคำว่า “ชุมชน” ออก ซึ่งจะทำให้มาตรา ๔๑ วรรคแรก บัญญัติว่า *“บุคคลย่อมมีสิทธิ”*[๑๔]

๘. ประเด็นเกี่ยวกับมาตรา ๔๑ (๓)

บทบัญญัติมาตรา ๔๑ (๓) บัญญัติว่า

“ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ”

๘.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดประเด็นเกี่ยวกับการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้อยู่ที่ประชาชนมีสิทธิฟ้องหรือไม่ หากแต่ปัญหาคือประชาชนจะสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวได้หรือไม่

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

ข้อให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๔๑ (๓) ให้มีข้อความ ดังนี้

“(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ ***และมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและการจัดทนายความให้”***[๑๕]

๙. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๓ วรรคแรก

มาตรา ๔๓ วรรคแรก บัญญัติว่า

“บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ”

๙.๑ ประเด็นปัญหา

มีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของคำว่า “ชุมชน” ซึ่งอาจถูกนำไปใช้กล่าวอ้างโดยคนเพียงคนเดียว หรือกลุ่มเดียวได้

๙.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๑๖] : ควรมีการทบทวนการจำกัดความและขอบเขตของคำว่า “ชุมชน”

แนวทางที่สอง[๑๗] : ไม่ควรนำเรื่องสิทธิชุมชน มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๑๐. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๕

มาตรา ๔๕ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

---

[๑๔] ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ และ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

[๑๕] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๑๖] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน และ นายพนัส ทัศนียานนท์

[๑๗] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และนายพนัส ทัศนียานนท์

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง”

๑๐.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติมาตรา ๔๕ อาจมีผลทำให้ประชาชนสามารถแสดงออกทางการเมืองผ่านพรรคการเมืองเท่านั้น ที่สำคัญ การบัญญัติให้ต้องมีกฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองไม่ควรนำมาบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

๑๐.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๑๘] : ควรตัดข้อความในวรรคสอง และนำไปบัญญัติในหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางที่สอง[๑๙] : ควรตัดข้อความในวรรคสอง และนำไปบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๑๑. ประเด็นการพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๔๖

มาตรา ๔๖ บัญญัติว่า

“สิทธิของผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง

บุคคลย่อมมีสิทธิรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค

องค์กรของผู้บริโภคตามวรรคสองมีสิทธิรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระเพื่อให้เกิดพลังในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคโดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการจัดตั้งอำนาจในการเป็นตัวแทนของผู้บริโภค และการสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๑๑.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติเกี่ยวกับองค์กรของผู้บริโภคยังขาดรายละเอียดบางประการ

๑๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรบัญญัติมาตรา ๔๖ วรรคสาม ให้มีลักษณะเดียวกับที่บัญญัติในมาตรา ๖๑ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ

“ให้มีองค์การเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตราและการบังคับใช้กฎหมายและกฎ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค รวมทั้งตรวจสอบ

---

[๑๘] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๑๙] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

และรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้งนี้ ให้รัฐสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการขององค์การอิสระดังกล่าวด้วย”[๒๐]

๑๒. ประเด็นการป้องกันการรัฐประหาร

๑๒.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยทั้งในอดีตและฉบับปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติที่เป็นการป้องกันการรัฐประหารด้วยการฉีกรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด

๑๒.๒ ข้อเสนอแนะ

เพิ่มบทบัญญัติเป็นมาตรา ๔๙/๑ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันการรัฐประหาร ดังนี้

“การนิรโทษกรรมการรัฐประหารจะกระทำมิได้

ศาลจะวินิจฉัยว่าการรัฐประหารและการกระทำที่เกี่ยวเนื่องเป็นการชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายมิได้

ให้ถือว่าบทบัญญัติตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นประเพณีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุดและมีผลบังคับใช้ตลอดไป”[๒๑]

๑๓. ประเด็นเกี่ยวกับการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยประชาชน

๑๓.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่บัญญัติให้สิทธิแก่ประชาชนในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

๑๓.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๒๒] : เพิ่มกำหนดเรื่องสิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้โดยเพิ่มเป็นอีกหมวดต่างหากเหมือนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

แนวทางที่สอง[๒๓] : บัญญัติเรื่องการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ในมาตรา ๓ วรรคสอง โดยให้มีข้อความว่า

*“รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม**ซึ่งอาจถอดถอนได้โดยประชาชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ**”*

---

[๒๐] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๒๑] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล

[๒๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายนิกร จำนง และ นายพนัส ทัศนียานนท์

[๒๓] ความเห็นของนายชำนาญ จันทร์เรือง

ส่วนที่ ๓ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การบัญญัติหลักการในหมวดว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทยนั้น ในช่วงของการยกร่างรัฐธรรมนูญที่มีศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้มีการอภิปรายถึงประเด็นสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของปวงชนชาวไทย โดยคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้นได้มีการเพิ่มหมวดว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เนื่องจากในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทย คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญชุดดังกล่าวจึงได้เพิ่มบทบัญญัติว่าด้วยหมวดหน้าที่ของปวงชนชาวไทยขึ้นเพื่อให้มีลักษณะเดียวกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ด้วย

ส่วนประเด็นการบัญญัติถ้อยคำก็มีประเด็นถกเถียงกันตั้งแต่ในชั้นการยกร่างรัฐธรรมนูญในชุดที่มีศาสตราจารย์ ดร. บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ว่าควรใช้คำใด เช่น คำว่า “หน้าที่ของพลเมือง” หรือคำว่า “หน้าที่ของราษฎร” สุดท้ายในร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๘ ที่เสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญใช้คำว่า “หน้าที่ของพลเมือง” แต่ปรากฏว่าในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็บัญญัติคำว่า “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย” เช่นเดียวกับที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

คำว่า “หน้าที่” ตามที่บัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น หมายถึง หน้าที่ (Duty) เป็นสิ่งที่ประชาชนคนไทยในฐานะที่เป็นพลเมืองไทยจะต้องกระทำ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าหน้าที่ที่บัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นั้น ในบางกรณีได้กำหนดบทลงโทษหากไม่กระทำตามหน้าที่ เช่น การเสียภาษีอากร หรือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติ เป็นต้น แต่หน้าที่ในบางกรณีไม่ได้กำหนดบทลงโทษไว้ เช่น ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย มีประเด็นที่ต้องพิจารณาบทบัญญัติว่าการกำหนดให้เรื่องใดเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ควรจะต้องมีบทลงโทษตามกฎหมายกรณีที่ไม่กระทำตามหน้าที่นั้นด้วย ส่วนการกระทำใดที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย แต่ไม่มีบทลงโทษตามกฎหมายในกรณีที่ไม่กระทำตามหน้าที่นั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยตัดบทบัญญัติในส่วนนั้นออก

คำว่า “บุคคล” ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยนั้นย่อมหมายถึงบุคคลทั่วไปทุกคนไม่ว่าจะมีอายุเท่าใดก็ตามจะต้องมีหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยด้วย แต่บทบัญญัติในมาตรา ๕๐ (๗) ในเรื่องหน้าที่ในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามตินั้น บุคคลที่มีสิทธิในการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติจะต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่น้อยกว่าสิบแปดปีบูรณ์ในวันเลือกตั้งหรือวันออกเสียงประชามติ

ซึ่งทำให้เกิดบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งกัน ดังนั้น ควรมีการพิจารณารายละเอียดบทบัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยต่อไป

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในมาตรา ๕๐ (๗) ที่บัญญัติว่า “ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระ...” นั้น การบัญญัติคำว่า “ไป” สะท้อนลักษณะการเป็นสิทธิของประชาชนว่าจะไปหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ได้ และการบัญญัติคำดังกล่าวเป็นการบังคับให้ประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งขัดต่อหลักการในหมวด ๔ ที่กำหนดหลักการในเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ดังนั้น จึงควรตัดคำว่า “ไป” ในมาตรา ๕๐ (๗) ออก นอกจากนั้น มีข้อสังเกตว่าเหตุใดในมาตรา ๕๐ จึงใช้คำว่า “บุคคลมีหน้าที่” เพราะคำว่า “บุคคล” นั้น มิได้หมายถึงเฉพาะประชาชนชาวไทยเท่านั้นแต่อาจหมายความรวมถึงบุคคลที่มิใช่ผู้มีสัญชาติไทยด้วย จึงควรแก้ไขโดยใช้คำว่า “ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อหมวดที่ใช้คำว่า “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย”

ความเห็นของนายเสรี เยาวะ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

สนับสนุนแนวคิดของที่ประชุมที่ได้เสนอความเห็นว่าบทบัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย จะต้องพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมคำว่า “บุคคล” ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในแต่ละเรื่อง

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

รูปแบบการบัญญัติเนื้อหาในเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จะบัญญัติเนื้อหาในหมวดว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทยโดยแบ่งออกเป็นมาตรา ซึ่งแตกต่างจากการบัญญัติเนื้อหาในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งบัญญัติเป็นอนุมาตรา ดังนั้น เห็นว่ารูปแบบการบัญญัติเนื้อหาในหมวดว่าด้วยหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีรูปแบบการบัญญัติกฎหมายที่ดีและสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่ารูปแบบการบัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ในมาตรา ๕๐ (๗) ที่กำหนดว่า *“ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ”* โดยกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยนั้น ไม่เห็นด้วยเนื่องจากในความเป็นจริงการที่ประชาชนจะออกไปเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามตินั้น เป็นเรื่องของ “สิทธิ” ของประชาชนโดยแท้ว่าจะออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติหรือไม่ รัฐไม่มีอำนาจในการบังคับประชาชนว่าจะต้องไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติ ดังนั้น ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนเป็นหน้าที่ แต่ควรกำหนดให้เป็นสิทธิ เนื่องจาก สิทธิในการเลือกตั้งเป็นสิทธิโดยเสรีของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ก็ได้ ดังนั้น การกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่จึงเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในเรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เห็นว่าการที่มาตรา ๕๐ ใช้คำว่า “บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้” มีความเหมาะสมแล้ว ส่วนการกำหนดบทบัญญัติในแต่ละเรื่องตามมาตรา ๕๐ (๑) ถึง (๑๐) นั้น ก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเฉพาะในแต่ละเรื่องในการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลว่าจะมีหน้าที่เมื่อใด เช่น หน้าที่รับราชการทหารก็ต้องเป็นบุคคลที่มีอายุครบ

ยี่สิบเอ็ดปีบริบูรณ์ก็ต้องเข้ารับการตรวจเลือกเพื่อเป็นทหาร หรือกรณีบุคคลที่มีสิทธิในการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติก็ต้องมีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้งหรือวันออกเสียงประชามติ เป็นต้น

ส่วนประเด็นที่ว่าควรกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นสิทธิหรือเป็นหน้าที่นั้น เห็นว่าควรกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นสิทธิ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าควรเป็นสิทธิหรือเป็นหน้าที่นั้นเป็นแนวคิดเริ่มตั้งแต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่และหากไม่ไปทำหน้าที่จะต้องเสียสิทธิในบางประการเป็นเหตุผลเพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากขึ้นแม้จะยังมีการซื้อเสียงก็ตาม แต่ประสิทธิภาพในการซื้อเสียงเลือกตั้งกลับลดน้อยลง อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าเป็นหน้าที่จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการกำหนดให้การไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิอย่างไร

ส่วนบทบัญญัติในหมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยนั้น การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยบางหน้าที่มีบทกำหนดโทษไว้ในกฎหมายเฉพาะในกรณีที่ไม่กระทำตามหน้าที่ เช่น มาตรา ๕๐ (๙) บัญญัติว่าต้อง *“เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ”* หากบุคคลใดไม่เสียภาษีก็มีบทลงโทษ เป็นต้น แต่หน้าที่ในบางเรื่องเช่น ในมาตรา ๕๐ (๑) ซึ่งบัญญัติว่า *“หน้าที่ในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”* หรือในมาตรา ๕๐ (๘) ซึ่งบัญญัติว่า *“ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม”* ไม่มีความชัดเจนว่าหากไม่ปฏิบัติหน้าที่แล้วจะมีสภาพบังคับหรือมาตรการลงโทษอย่างไร

ส่วนประเด็นที่ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการอภิปรายแสดงความเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา ๕๐ ควรเปลี่ยนจากคำว่า “บุคคลมีหน้าที่” เป็นคำว่า “ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่” หรือใช้คำอื่นนั้น ไม่เห็นด้วย เนื่องจากหน้าที่ในบางเรื่อง เช่น หน้าที่ในการรับราชการทหาร ประชาชนมีความเข้าใจกันโดยทั่วไปแล้วว่า “บุคคล” ที่มีหน้าที่รับราชการทหารหมายถึงเฉพาะชายไทยที่มีอายุครบยี่สิบเอ็ดปีบริบูรณ์ มิได้หมายความรวมถึงสุภาพสตรีด้วย ซึ่งหากเปลี่ยนจากคำว่า “บุคคล” เป็นคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ก็จะหมายความรวมถึงทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๕๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๒) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(๓) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

(๔) เข้ารับการศึกษาอบรมในการศึกษาภาคบังคับ

(๕) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม

(๗) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ

(๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

(๙) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๑๐) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ”

โดยได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับคำว่า “บุคคล”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติโดยใช้คำว่า “บุคคล” นั้น ย่อมรวมถึงบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะอายุเท่าใด หรือมีสัญชาติใด ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสม เนื่องจากบางหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๐ ข้างต้นนั้น ถูกจำกัดไม่ได้หมายถึงบุคคลทุกคน

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๒๔] : ปรับคำว่า “บุคคล” ให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในแต่ละเรื่อง

แนวทางที่สอง[๒๕] : ควรใช้คำว่า “ปวงชนชาวไทยมีหน้าที่..” แทนคำว่า “บุคคล” เพื่อให้สอดคล้องกับชื่อหมวด

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ จึงมีปัญหาว่าเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนหรือไม่ และอาจไม่เหมาะสม

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๒๖] : ควรกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นสิทธิ

แนวทางที่สอง[๒๗] : ถ้าหากต้องการให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่แล้ว ก็ควรตัดคำว่า “ไป” ในมาตรา ๕๐ (๗) ออก

---

[๒๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และนายเสรี เยาวะ

[๒๕] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

[๒๖] ความเห็นของนายนิกร จำนง และนายพนัส ทัศนียานนท์

[๒๗] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

๓. ประเด็นเกี่ยวกับผลที่จะต้องได้รับถ้าหากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญกำหนด

๓.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญกำหนดเรื่องหน้าที่ของรัฐ แต่ไม่ได้บัญญัติให้ชัดเจนว่าในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หน้าที่ตาม (๑) (๘) และ (๙) จะเกิดผลอย่างไร หรือจะต้องได้รับโทษอย่างไร

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนว่าในกรณีที่มีการบัญญัติเรื่องหน้าที่ไว้ แต่ไม่ปฏิบัติตาม ควรจะกำหนดผลอย่างไร[๒๘]

[๒๘] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๔ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๑

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

จากความในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ ซึ่งบัญญัติว่า *"ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"* หากพิจารณาประกอบมาตรา ๒๕ วรรคสองที่บัญญัติไว้ว่า *"สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ"* ดังนั้น การใช้สิทธิหรือเสรีภาพย่อมสามารถกระทำได้แม้จะยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด ส่วนกรณีที่ชุมชนฟ้องร้องหน่วยงาน หากไม่สามารถดำเนินการได้ตามมาตรา ๔๒ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ประชาชนหรือชุมชนสามารถดำเนินการตามมาตรา ๔๑ (๓) ประกอบมาตรา ๒๕ วรรคสองได้

ส่วนหลักการตามมาตรา ๒๕ วรรคสองบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ก็ไม่เคยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กล่าวคือ มาตรา ๒๕ กำหนดให้สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองกำหนดให้ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัตินั้น สามารถมีผลใช้บังคับได้เลย ซึ่งในการร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญมีการพิจารณาที่จะนำหลักการดังกล่าวมาใช้เช่นกันให้มีผลบังคับทันที เมื่อมีพิจารณาในหมวดกฎหมายปฏิรูป หรือบทเฉพาะกาลจะเห็นว่าถูกบังคับด้วยเงื่อนเวลา ซึ่งเป็นการบังคับให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการ

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เป็นบทบังคับให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำในเรื่องต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม สิทธิในการฟ้องหน่วยงานของรัฐตามบทบัญญัติในมาตรา ๕๑ ที่บัญญัติความว่า "รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ" ความมุ่งหมายของการบัญญัติข้อความดังกล่าวมุ่งหมายให้สิทธิแก่ประชาชนในการฟ้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้น จะต้องสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนว่ารัฐธรรมนูญได้บัญญัติรองรับการใช้สิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้

รัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ ถือเป็นเรื่องใหม่ที่มีการนำบัญญัติไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะต้องเผยแพร่ให้ประชาชนได้รับทราบถึงสิทธิดังกล่าว กรณีถ้อยคำที่บัญญัติไว้ว่า "ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ" ควรพิจารณาแนวทางของศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เท่านั้น ไม่ควรพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ของศาลอื่น ซึ่งหากประเด็นใด

ที่ยังไม่มีความชัดเจน ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุมสิทธิของประชาชนตามที่มาตรา ๕๑ กำหนดรับรองไว้ โดยประชาชนต้องสามารถฟ้องร้องของรัฐได้ทุกกรณี

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

หลักการที่บัญญัติในมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ กรณีที่รัฐไม่สามารถดำเนินการตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญได้ อย่างไรก็ตาม การบัญญัติความว่า *"รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"* ทำให้เกิดปัญหาในทางวิธีพิจารณาความ เนื่องจากจะต้องมีการพิสูจน์ว่าผู้ฟ้องคดีเป็นผู้เสียหายจริงหรือไม่ ดังนั้น ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ จำเป็นต้องบัญญัติความว่า *"รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ"* ไว้ในมาตรา ๕๑ หรือไม่ เนื่องจากสิทธิของผู้ฟ้องคดีว่าจะสามารถดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีได้หรือไม่จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะด้วย เช่น การฟ้องคดีต่อศาลปกครองสิทธิในการฟ้องคดีจะกว้างกว่าการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรม เป็นต้น ทั้งนี้ บทบัญญัติในมาตรา ๕๑ จึงเป็นเพียงการเปิดช่องทางให้ประชาชนมีสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ แต่ศาลจะรับหรือไม่จะต้องพิจารณาหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะประกอบด้วย

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ บัญญัติว่า "ความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้" เป็นการเปิดโอกาสให้ศาลมีอำนาจตีความเกี่ยวกับความเดือดร้อนหรือเสียหาย ซึ่งบางกรณีตีความอย่างแคบหรือบางกรณีมีการตีความอย่างกว้าง ไม่สามารถวางแนวทางเกี่ยวเรื่องดังกล่าวได้อย่างชัดเจนและส่งผลต่อการรับฟ้องคดีของศาลปกครอง เนื่องจากกระบวนการพิจารณาของศาลปกครองได้รับแนวคิดมาจากประเทศฝรั่งเศสที่มีลักษณะเปิดกว้างโดยให้ศาลปกครองเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ ประกอบกับประโยชน์สาธารณะเป็นเรื่องที่รัฐเป็นผู้ดูแล การที่ประชาชนจะฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ต้องมีการรวมตัวกันเป็นสมาคม หากจะฟ้องหน่วยงานของรัฐโดยประชาชนคนใดคนหนึ่งเพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะมักจะเกิดปัญหาเสมอ ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีของศาลยุติธรรมที่กำหนดแนวทางการฟ้องคดีของประชาชนที่ถูกกระทบสิทธิไว้อย่างชัดเจน โดยประชาชนที่ถูกกระทบสิทธิถือเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมได้

การที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไว้ว่า "ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ" หากยังไม่มีกฎหมายบัญญัติสิทธิดังกล่าวเกิดขึ้นหรือไม่ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดให้สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เกิดขึ้นแม้จะยังไม่มีการบัญญัติกฎหมาย ถือว่าสิทธิตามรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเคยมีแนวคิดที่จะนำคำร้องของที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญของโปรตุเกตหรือลาตินอเมริกามาใช้ คือคำฟ้องแบบ "Omission" เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐสภาออกกฎหมายแต่รัฐสภาไม่ออกกฎหมายตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัตินั้น สามารถนำเรื่องไปร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการให้รัฐสภาดำเนินการตามระยะที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด แต่ถ้าไม่ดำเนินการก็ไม่สามารถมีมาตรการลงโทษแก่สภา แต่โดยหลักสภาก็ดำเนินการ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ความว่า “เพื่อจัดให้ประชาชนและชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด” ในมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ควรพิจารณาเพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าขั้นตอนการร่างรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ ของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้ตรากฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง ซึ่งอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งเท่านั้นหรือไม่ หากต้องการให้ตรากฎหมายขึ้นใหม่เป็นการเฉพาะและเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ได้มีการดำเนินการ หรือมีแนวคิดในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

คำว่า “ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด” ในมาตรา ๕๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นกรณีที่ต้องตรากฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชน ซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลยังไม่ให้ความสำคัญในการตรากฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชนเท่าที่ควร โดยในหมวดหน้าที่ของรัฐได้กำหนดสิทธิของประชาชนไว้เป็นจำนวนมากแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ในทางปฏิบัติ แม้บางเรื่องมีการตรากฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชน แต่กฎหมายดังกล่าวก็จะจำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อไม่ให้ฟ้องหน่วยงานของรัฐได้เช่นเดียวกัน

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การบัญญัติคำว่า “ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด” ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ มีลักษณะเช่นเดียวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่กำหนดว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งกรณีดังกล่าวเคยมีคำพิพากษาของศาลฎีกาพิพากษาในคดีอ่าวมาหยาซึ่งเป็นคดีสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยกำหนดไว้ว่าตราบใดที่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดย่อมถือว่าสิทธิดังกล่าวยังไม่มีการรับรอง ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาในการใช้สิทธิของประชาชนในฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับปัญหาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยตามหลักกฎหมายของสหรัฐอเมริกากำหนดให้ประชาชนทุกคนไม่ว่าจะได้รับความเสียหายหรือไม่ มีสิทธิที่จะฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ทุกคน ซึ่งเดิมการดำเนินการของรัฐที่อาจกระทบต่อสิ่งแวดล้อมกำหนดให้เป็นสิทธิของประชาชนที่จะได้รับทราบข้อมูลก่อนที่รัฐจะดำเนินการ แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดให้เรื่องดังกล่าวเป็นหน้าที่ของโดยมาตรา ๕๘ จะกำหนดให้เรื่องดังกล่าวเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ถ้ารัฐไม่ดำเนินการแล้ว ประชาชนจะใช้สิทธิในการฟ้องร้องอย่างไร จึงเห็นว่าควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ ได้กำหนดเงื่อนไขการเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลปกครองไว้ ทำให้คดีบางเรื่องแม้จะเกิดความเสียหายต่อสาธารณะและสังคมส่วนรวม แต่เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองศาลกลับมีคำพิพากษาว่าผู้ฟ้องคดีไม่ใช่ผู้เสียหาย ซึ่งถือว่าเป็นช่องว่างทางกฎหมายในการปกป้องประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น หากมีการปรับปรุงหลักการในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ หรือการปรับปรุงพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้ง่ายขึ้นก็จะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ คำว่า “ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” กรณีดังกล่าวต้องตรากฎหมายเพื่อมารองรับสิทธิของประชาชนหรือไม่ เนื่องจากสิทธิการฟ้องร้องคดีของประชาชนต่อหน่วยงานของรัฐตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๔๒ ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ วางหลักเกณฑ์การเป็นผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องหน่วยของรัฐไว้ค่อนข้างแคบ บางกรณีไม่อาจถือได้ว่าเป็นผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้หรือไม่สามารถฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐได้หากต้องดำเนินการตรากฎหมายขึ้นใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อให้การใช้สิทธิของประชาชนกระทำได้ง่ายขึ้น ย่อมจะเกิดประโยชน์ต่อประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น ควรพิจารณาและดำเนินการในเรื่องดังกล่าวให้เกิดความชัดเจน

นอกจากนี้ เพื่อไม่ให้การใช้สิทธิของประชาชนในการฟ้องร้องหน่วยงานเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อาจจะเพิ่มความในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๑ โดยกำหนดระยะที่ต้องดำเนินการตรากฎหมายเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องดังกล่าว โดยกำหนดให้ต้องดำเนินการตรากฎหมายภายใน ๒ ปี

๒. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๔

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดระยะเวลาการศึกษาของภาครัฐนั้น ยิ่งนานเท่าใดยิ่งไม่เกิดประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิวัฒนาการของโลกในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป การได้รับองค์ความรู้มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียนหรือห้องเรียนเท่านั้น ประกอบการเข้าถึงความรู้ในปัจจุบันสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้หลายช่องทาง การกำหนดบังคับให้เด็กและเยาวชนจะต้องได้รับการศึกษาเฉพาะในโรงเรียนอาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีแก่ตัวเด็กและเยาวชน ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงควรบัญญัติเฉพาะหลักการกว้าง ๆ ส่วนรายละเอียดควรนำไปกำหนดไว้ในกฎหมายลำดับรองจึงจะมีความเหมาะสมมากกว่า

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาให้แก่เด็กให้ได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐไม่มีงบประมาณที่เพียงพอในการให้เด็กได้รับการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับคือสูงกว่าการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่าขึ้นไป ฉะนั้น การที่คณะอนุกรรมาธิการเห็นว่าควรขยายระยะเวลาการจัดการศึกษาจากเดิมสิบสองปีเป็นสิบสี่ปีเพื่อให้ครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น จะต้องพิจารณาข้อมูลด้วยว่าจะเป็นการสร้างภาระด้านงบประมาณของประเทศจำนวยเท่าใดเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาด้วย

ดังนั้น เห็นว่ารูปแบบการบัญญัติในมาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง ควรแยกการบัญญัติโดยในแต่ละวรรคจะเป็นการบัญญัติที่เกี่ยวกับการศึกษาในแต่ละแบบ เช่น การศึกษาก่อนวัยเรียนจะต้องระบุให้ชัดเจนว่าการศึกษาก่อนวัยเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเริ่มตั้งแต่อายุเท่าใดจนถึงอายุเท่าใด ส่วนการศึกษาภาคบังคับก็ควรให้เป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เป็นต้น

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดหน้าที่ของรัฐในเรื่องการจัดการศึกษาตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๔ ซึ่งบัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” นั้น ถือว่าเป็นแนวคิดที่ดีในเรื่องการกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จะต้องสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กเล็กก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษา

ภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย แต่การกำหนดระยะเวลาในการได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตามที่บัญญัติในมาตรา ๕๔ นั้น เริ่มนับตั้งแต่การศึกษาก่อนวัยเรียนด้วย จึงทำให้การได้รับการศึกษาของเด็กไม่ครบถึงการศึกษาภาคบังคับ ดังนั้น ควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในมาตรา ๕๔ โดยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสี่ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ

ควรเขียนให้ชัดเจนว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสี่ปี โดยเด็กก่อนวัยเรียนได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และได้รับการศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้ แนวทางการแก้ไขปัญหาบทบัญญัติในเรื่องการจัดการศึกษา อาจกำหนดให้เด็กก่อนวัยเรียนได้รับการสนับสนุนในรูปแบบสวัสดิการ ส่วนการศึกษาภาคบังคับให้ใช้รูปแบบเดียวกับที่เคยปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในเรื่องการกำหนดหน้าที่ของรัฐในเรื่องการจัดการศึกษาตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๔ นั้น ควรแก้ไขเป็นว่า

“รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลาสิบสี่ปี”

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในกรณีที่นโยบายของภาครัฐกำหนดปรับลดการศึกษาภาคบังคับต่ำกว่าการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่า ก็จะทำให้เกิดปัญหาแก่เด็กและเยาวชนในการได้รับการศึกษาในอนาคตได้

หลักการในเรื่องการจัดการศึกษา ควรแก้ไขเพิ่มเติมในลักษณะว่า *“รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”*

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การบัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐในการดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น ควรพิจารณาประเด็นการกำหนดการศึกษาภาคบังคับด้วยว่าจะกำหนดไว้เฉพาะการจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่าใช่หรือไม่ ส่วนตัวเห็นว่าในอนาคตอาจมีการขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่า ดังนั้น จึงไม่เห็นด้วยกับการกำหนดระยะเวลาในการได้รับการศึกษาภาคบังคับว่าจะต้องเป็นระยะเวลาสิบสองปี แต่ควรกำหนดหลักการไว้แต่เพียงว่า

“รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย”

โดยไม่ต้องกำหนดระยะเวลา ทั้งนี้ เพื่อรองรับการขยายการศึกษาภาคบังคับในอนาคตที่สูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือเทียบเท่า หรือควรเขียนให้ชัดเจนว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่ปี จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการบังคับให้ภาครัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กได้รับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่ปี

๓. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๖

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในเรื่องการจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการจัดให้มีโครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการจัดให้มีโครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐนั้น จะต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไขที่ว่ารัฐกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้ หากกรณีที่รัฐนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการลงทุนของรัฐ ประโยชน์ที่รัฐและเอกชนจะได้รับและค่าบริการที่จะเรียกเก็บจากประชาชนประกอบกัน ดังนั้น เห็นว่าบทบัญญัติในเรื่องการจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติในมาตรา ๕๖ มีความเหมาะสมแล้ว และเป็นบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของรัฐในเรื่องการจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้มากกว่าที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดให้รัฐมีหน้าที่จัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยการบัญญัติว่า *“ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน”* อาจมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับขอบเขตการพัฒนาอย่างยั่งยืน และกรณีโครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐที่กำหนดว่า “รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้” หากพิจารณาการดำเนินกิจการของรัฐหลาย ๆ อย่าง แม้รัฐจะเป็นเจ้าของกิจการแต่รัฐได้ทำสัญญาสัมปทานกับเอกชนโดยให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนรัฐ กรณีดังกล่าวยังถือว่ารัฐยังมีสถานะเป็นเจ้าของกิจการหรือไม่ ควรพิจารณาเรื่องดังกล่าวให้เกิดความชัดเจนเพราะถือเป็นเรื่องสำคัญ และอาจจะเกิดปัญหาได้ในภายหลัง

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การบัญญัติเรื่องหน้าที่ของรัฐในการจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในมาตรา ๕๖ วรรคสอง ที่กำหนดว่า “โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้” นั้น คำว่า “โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐ” หมายความรวมถึงโรงไฟฟ้าด้วยหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันภาครัฐมีกิจการโรงไฟฟ้าเป็นของตนเองและในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนสามารถดำเนินกิจการโรงไฟฟ้าได้ด้วย เช่นนี้ จะเป็นการขัดต่อหลักการที่บัญญัติในมาตรา ๕๖ หรือไม่ หรือการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในบางประเภทที่รัฐไม่สามารถดำเนินการเองได้ จะสามารถอนุญาตให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการแทนรัฐจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่ ดังนั้น เห็นว่าการบัญญัติข้อความตามมาตรา ๕๖ เป็นข้อจำกัดเกินความจำเป็นหรือไม่

๔. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๙

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๕๙ กำหนดให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายกำหนด โดยหลักการตามมาตราดังกล่าวกำหนดให้รัฐต้องต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ แต่หากมีการตรากฎหมายโดยกำหนดให้ข้อมูลใดเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการจะทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะดังกล่าวได้ ซึ่งถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสาธารณะในความครอบของหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างมากหากพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายในเรื่องดังกล่าวกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา การกำหนดให้ข้อมูลใดเป็นความลับจะกำหนดเงื่อนเวลาของการเป็นความลับไว้ ถ้าพ้นกำหนดระยะเวลาที่กำหนดให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นความลับ ข้อมูลดังกล่าวต้องเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนเข้ามาตรวจสอบได้ เช่น ข้อมูลการสอบสวนการลอบสังหารประธานาธิบดีจอห์น เอฟ. เคนเนดี เป็นต้น ดังนั้น ควรมีการกำหนดเงื่อนเวลาให้เป็นข้อมูลที่เป็นความลับของทางราชการไว้ โดยกำหนดเป็นระยะเวลา ๒๐ ปี

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๕๑ ถึงมาตรา ๖๓ ซึ่งมีประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๑

มาตรา ๕๑ บัญญัติว่า

“การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการรวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

ในส่วนที่มีการบัญญัติว่า “....ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” นั้น ทำให้เกิดคำถามว่าในกรณีที่ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติแล้ว ประชาชนจะสามารถใช้สิทธิฟ้องรัฐตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวได้หรือไม่

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๒๙] : มีความเห็นว่า ถ้าหากอ่านประกอบกับมาตรา ๒๕ ซึ่งรับรองการใช้สิทธิของประชาชนที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าสามารถใช้สิทธิได้แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับก็ถือว่าประชาชนย่อมใช้สิทธิได้

---

[๒๙] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน และนายนิกร จำนง

แนวทางที่สอง[๓๐] : ควรมีการทบทวนบทบัญญัติดังกล่าว และกำหนดให้ชัดเจน

แนวทางที่สาม[๓๑] : ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๑ โดยกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตรากฎหมายดังกล่าวภายใน ๒ ปี

๒. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๔

มาตรา ๕๔ วรรคแรก บัญญัติว่า

"รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย"

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี โดยนับตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษานั้น จะทำให้ไม่ครอบคลุมถึงการศึกษาภาคบังคับ

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๓๒] : ควรกำหนดไว้เป็นหลักกว้าง ๆ ไม่ควรกำหนดปี เพราะยิ่งศึกษาในการศึกษาของภาครัฐนานเท่าใด ก็ยิ่งจะเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะปัจจุบัน ประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้หลายช่องทาง ไม่ควรต้องบังคับให้เยาวชนต้องได้รับการศึกษาเฉพาะจากโรงเรียน

แนวทางที่สอง[๓๓] : ควรบัญญัติให้ชัดเจนแยกตามระดับการศึกษาว่า การศึกษาก่อนวัยเรียนที่รัฐจะจัดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้นมีกี่ปี เริ่มตั้งแต่อายุเท่าใด ส่วนการศึกษาภาคบังคับก็ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

แนวทางที่สาม[๓๔] : ควรบัญญัติให้ชัดเจนว่า *"รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ครอบคลุมการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับเป็นเวลาสิบสี่ปี"*

แนวทางที่สี่[๓๕] : ควรบัญญัติไว้เป็นหลักโดยไม่ต้องระบุจำนวนปี คือ *"รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย..."*

๓. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๖

มาตรา ๕๖ บัญญัติว่า

"รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้

---

[๓๐] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล และความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๓๑] ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชชุกร นาคธน

[๓๒] ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชชุกร นาคธน

[๓๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๓๔] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน และความเห็นของนายนิกร จำนง

[๓๕] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

การจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง รัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร

การนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการลงทุนของรัฐ ประโยชน์ที่รัฐและเอกชนจะได้รับและค่าบริการที่จะเรียกเก็บจากประชาชนประกอบกัน”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติในวรรคสองไม่มีความชัดเจน ว่า “โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน” หมายถึงอะไรบ้าง และคำว่า “ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน” นั้นหมายความเพียงใด

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและบัญญัติให้ชัดเจน[๓๖]

๔. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๙

มาตรา ๕๙ บัญญัติว่า

“รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก”

๔.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวขาดการบัญญัติเงื่อนเวลาสำหรับการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของทางราชการไว้

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดเงื่อนเวลาในการเปิดเผยข้อมูลความลับของทางราชการไว้ โดยกำหนดเป็นระยะเวลา ๒๐ ปี[๓๗]

---

[๓๖] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๓๗] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๕ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติบทบัญญัติเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

จากความที่กำหนดว่า *“เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน”* ซึ่งการใช้ถ้อยคำลักษณะนี้ หมายความว่าบทบัญญัติในหมวดนี้นั้นเป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของรัฐโดยไม่ได้บังคับให้รัฐต้องดำเนินการ และในทางปฏิบัติก็ได้มีการกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ให้รัฐต้องดำเนินการเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงเห็นว่าหากจะคงหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐไว้น่าจะเป็นเรื่องที่ดีมากกว่าที่ไม่มีการกำหนดไว้

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การบัญญัติเรื่องแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐถือเป็นการกำหนดให้รัฐพึงดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในหมวดนี้เฉพาะที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ จึงเกิดคำถามตามมาว่า เรื่องอื่นที่ไม่ได้กำหนดไว้ถือเป็นเรื่องที่รัฐไม่ต้องดำเนินการหรือไม่ ประเด็นดังกล่าวควรทำให้เกิดความชัดเจน หรือหากจะตัดหมวดนี้ทั้งหมดก็ไม่น่าจะเกิดปัญหาเพราะการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลสามารถดำเนินการตามกฎหมายอื่นหรือนโยบายของแต่ละกระทรวงได้

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่าประเด็นที่กำหนดให้รัฐพึงต้องดำเนินการ หากเป็นเรื่องที่ไม่ได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รัฐจะต้องดำเนินการหรือไม่ เป็นประเด็นที่ควรนำพิจารณาต่อไป

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดหมวดว่าด้วยนโยบายแห่งรัฐที่กำหนดให้รัฐพึงดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ทำให้เกิดคำถามตามมาว่า หากรัฐไม่ดำเนินการจะมีมาตรการลงโทษรัฐหรือไม่ ซึ่งถ้าต้องการที่จะบังคับให้รัฐต้องดำเนินการ ควรนำไปบัญญัติไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ การกำหนดหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา เป็นเพียงการกำหนดเพื่อให้รัฐบาลที่แถลงนโยบายก่อนเข้ารับตำแหน่งระบุว่านโยบายของรัฐบาลสอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐเรื่องใด

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

แนวนโยบายของรัฐเป็นเรื่องที่รัฐบาลต้องเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งอาจจะมีที่มาจากความต้องการของประชาชน หรือการรวบรวมปัญหาของหน่วยงานรัฐเสนอให้รัฐบาลเพื่อตัดสินใจในการดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งนโยบายต้องเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยรัฐบาลที่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินในแต่ช่วงเวลาจะต้องกำหนดนโยบายที่เกิดจากการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลานั้น

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตจากถ้อยคำตามรัฐธรรมนูญหมวดนี้ที่ใช้ถ้อยว่า “รัฐพึง” ซึ่งหมายความว่ารัฐจะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการก็ได้ แต่พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรองรับบทบัญญัติมาตรา ๖๕ กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามกำหนดระยะเวลา

ที่กฎหมายกำหนด หากรัฐไม่ดำเนินการจะมีมาตรการลงโทษ ดังนั้น จึงเห็นว่าควรตัดหมวด ๖ นโยบายของรัฐออกทั้งหมด หากเรื่องใดที่กำหนดไว้ในหมวดดังกล่าวและมีลักษณะเป็นสิ่งที่ดีที่รัฐจะต้องดำเนินการก็ควรนำไปบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

หมวดแนวนโยบายของรัฐไม่ควรนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นเรื่องของประชาชนในแต่ละสถานการณ์ โดยสภาผู้แทนราษฎรจะเป็นผู้พิจารณาและเห็นชอบที่จะดำเนินการและเรื่องใดที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้และถือเป็นเรื่องสำคัญก็ควรนำไปบัญญัติไว้ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการ ที่สำคัญ สังเกตจากจากการใช้ถ้อยคำในหมวดนี้ ที่มักใช้คำว่า “รัฐพึง” ย่อมมีความหมายว่ารัฐจะดำเนินการหรือไม่ดำเนินการก็ได้ จึงไม่ควรนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม หากจะคงหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นเดิม ก็ควรบัญญัติไว้เพียงมาตราเดียว โดยกำหนดว่า *“แนวนโยบายแห่งรัฐให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐสภา”*

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

แนวนโยบายของรัฐควรให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ซึ่งรัฐบาลต้องนำมากำหนดเป็นนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและปัญหาของประชาชนโดยตรง และไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น จึงไม่เห็นด้วยในการนำแนวนโยบายของรัฐมากำหนดไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ หากจะกำหนดแนวนโยบายของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดในลักษณะเป็นวิสัยทัศน์ ไม่ควรกำหนดรายละเอียดมากเกินไป เพราะจะทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินการของรัฐ ที่สำคัญ ยุทธศาสตร์ต้องสามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเวลา ณ ช่วงนั้นซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้สามารถทบทวนยุทธศาสตร์ชาติได้ทุกห้าปี และเห็นว่าการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นของประชาชนด้วย

๒. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๖๕ การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศทำให้เกิดการจำกัดว่ารัฐต้องดำเนินการพัฒนาประเทศได้เฉพาะที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติเท่านั้น และการนำเรื่องดังกล่าวมากำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็ทำให้การแก้ไขกระทำได้ยาก หากต้องการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญควรมีลักษณะแบบกว้าง ไม่เคร่งครัดจนเกินไป และสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลา ณ ขณะนั้น ที่สำคัญ การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติควรกำหนดโดยประชาชนไม่ใช่โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ เห็นว่ายุทธศาสตร์ชาติตามที่บัญญัติในมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญดังกล่าวเป็นเพียงวิสัยทัศน์ที่เป็นกรอบและเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน โดยไม่ได้กำหนดระยะเวลาของการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติไว้ ส่วนการกำหนดระยะเวลาที่ต้องดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

ไม่มีการรับฟังความเห็นของประชาชนและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเห็นว่าการจัดทำยุทธศาสตร์ควรต้องดำเนินการภายหลังการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ตามหมวด ๑๖ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งต้องนำความเห็นของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านต่าง ๆ มาเป็นเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้วย

อย่างไรก็ตาม การจัดทำยุทธศาสตร์ที่ผ่านมามีการดำเนินจัดทำไปก่อน และหากจะการแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติก็สามารถดำเนินการได้ ตามมาตรา ๑๑ ของพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยกำหนดให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติจัดให้มีการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติได้ทุกห้าปี แต่ในกรณีที่เกิดสถานการณ์ที่ไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ชาติด้านใดด้านหนึ่งได้ ให้รัฐสภามีอำนาจในการแก้ไขได้ทันที ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติไม่ได้เกิดจากบทบัญญัติมาตรา ๖๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของมาตรา ๖๕

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ในรัฐธรรมนูญอาจจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากโลกปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและไม่สามารถทราบถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยเหตุนี้การกำหนดให้มียุทธศาสตร์ ๒๐ ปีย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศไม่สามารถดำเนินการให้ทันกับสถานการณ์ ณ ขณะนั้น ทั้งนี้ แม้ว่าพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ จะกำหนดให้สามารถทบทวนยุทธศาสตร์ชาติได้ทุกห้าปี แต่การดำเนินการก็ต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการค่อนข้างมาก เห็นควรตัดมาตรา ๖๕ ออกทั้งหมด

นอกจากนี้ จากบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๐ ที่กำหนดว่า “ให้วุฒิสภาตามมาตรา ๒๖๙ มีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ” ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้จัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ หากมียกเลิกมาตรา ๖๕ ก็ไม่มีผลให้พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ต้องสิ้นผลไปด้วย พระราชบัญญัติดังกล่าวยังคงมีผลใช้บังคับอยู่ เพียงแต่สถานะทางกฎหมายอาจจะลดลง เนื่องจากบทบัญญัติมาตรา ๖๕ ในรัฐธรรมนูญที่บัญญัติรองรับการใช้บังคับพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ถูกยกเลิกไป ซึ่งทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติพ.ศ. ๒๕๖๐ ย่อมสามารถดำเนินการได้และจะส่งผลให้การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ถูกยกเลิกไปด้วย ดังนั้น หากมีแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติย่อมจะทำให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติกระทำได้ง่ายเพราะจะมีสถานะเพียงพระราชบัญญัติปกติ

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ควรให้รัฐบาลที่จะเข้ามาบริหารประเทศเป็นผู้กำหนด ไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ยิ่งกว่านั้นการกำหนดไว้เช่นนี้จะทำให้รัฐบาลไม่มีอิสระในการบริหารประเทศเพราะรัฐบาลต้องดำเนินการตามแผนงานที่กำหนดไว้ ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจน แนวนโยบายแห่งรัฐ หรือหน้าที่ของรัฐที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรเปิดโอกาสและให้อิสระแก่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนดนโยบาย จึงเห็นว่าไม่จำเป็นที่ต้องบัญญัติมาตรา ๖๕ ไว้

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

สนับสนุนความเห็นที่เสนอให้ตัดมาตรา ๖๕ ออก

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การแก้ไขเพิ่มเติมหรือการตัดมาตรา ๖๕ ออกนั้น อาจจะไม่มีผลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล เนื่องจากมีการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งหน่วยงานราชการทุกหน่วยงานต้องดำเนินการและถือปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนด ทั้งในส่วนการจัดแผนพัฒนา การกำหนดนโยบายของรัฐบาล หรือการจัดทำคำของบประมาณ และหากไม่ดำเนินการตามที่พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติพ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดไว้ ก็อาจจะถูกฟ้องร้องและดำเนินคดีในฐานความผิดละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ดังนั้น จึงควรจัดทำข้อเสนอแนะโดยการขอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐

นอกจากนี้ การทบทวนยุทธศาสตร์ชาติทุกห้าปี ตามมาตรา ๑๑ ของพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์เป็นผู้มีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโดยบัญญัติว่า *“ให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนดำเนินการทบทวน”* จึงเท่ากับว่าการแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติจะต้องริเริ่มจากคณะกรรมการยุทธศาสตร์ไม่ได้ริเริมโดยรัฐสภา ดังนั้น หากจะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๖๕ ควรเสนอร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ด้วย

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

เป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศชาติเป็นพิมพ์เขียวของประเทศที่สามารถปรับเปลี่ยนได้

๓. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๗๕ แนวนโยบายแห่งรัฐด้านเศรษฐกิจ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

จากความที่กำหนดในวรรคสองว่า *“รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับประชาชน”* ทำให้เกิดคำถามว่ากรณีที่หน่วยงานของรัฐ นำสถานที่ราชการ งบประมาณ ไปดำเนินกิจการเพื่อให้บริการแก่ประชาชนโดยได้รับค่าตอบแทน โดยมีลักษณะของการดำเนินการเช่นเดียวกับเอกชน เช่น การนำสถานที่ราชการให้ประชาชนเช่าจัดงาน หรือสร้างสนามกอล์ฟการดำเนินกิจการลักษณะดังกล่าวของรัฐ ถือได้ว่าเป็นการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชนหรือไม่

๔. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๗๗ การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

จากความของมาตรา ๗๗ วรรคสอง บัญญัติว่า *“รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย”* จากการประกาศใช้บังคับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ควรพิจารณาความคืบหน้าของการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดให้ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับรัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นของประชาชนเป็นหลักการที่ดี แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินการรับฟังความเห็นในการเสนอกฎหมายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่มีแนวทางในการรับฟังความเห็นที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น ควรกำหนดแนวทางการรับฟังความเห็นในการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะผู้มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายให้เกิดความชัดเจน

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๗๗ ในภาพรวมถือเป็นเรื่องที่ดีเพราะจะทำให้กระบวนการตราพระราชบัญญัติมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งส่วนของการจัดทำกฎหมาย การปรับปรุงหรือยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็นหรือเกิดผลกระทบต่อประชาชน โดยหลักการดังกล่าวได้มีการนำไปบัญญัติในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ซึ่งประกาศใช้บังคับแล้ว แต่การดำเนินการเพื่อให้เป็นตามมาตรา ๗๗ หรือพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ ในส่วนการรับฟังความเห็นที่กำหนดให้รับฟังความเห็นเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น กฎหมายบางฉบับมีผู้ที่เกี่ยวข้องน้อยมากทำให้ประชาชนที่ให้ความเห็นมีจำนวนน้อยเช่นกัน ดังนั้น ควรกำหนดรูปแบบการรับฟังความเห็นของประชาชนที่แพร่หลาย การตรากฎหมายหลายฉบับที่ผ่านมา กำหนดให้การรับฟังความเห็นของประชาชนผ่านเว็บไซต์เท่านั้น ไม่มีการประชุมเพื่อรับฟังความเห็นอย่างเป็นทางการ

ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบจากการออกกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment – RIA) เป็นหลักการที่ดี แต่ไม่ควรนำมากำหนดไว้ในหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ ควรนำไปบัญญัติไว้ในหมวด ๗ รัฐสภา ในส่วนกระบวนการตราพระราชบัญญัติ

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

หลักการและเนื้อหาของมาตรา ๗๗ ถือเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์และถือเป็นช่องทางในการที่จะยกเลิกกฎหมายที่ตราขึ้นเป็นจำนวนมากที่สร้างภาระให้กับประชาชน และได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินการตามที่มาตรา ๗๗ กำหนดไว้ จากการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติดังกล่าว ประธานศาลฎีกาได้มีความเห็นที่ไม่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบพระราชบัญญัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการสร้างภาระให้กับฝ่ายตุลาการเป็นอย่างมาก ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากการทำหน้าที่ตรวจสอบกฎหมายควรเป็นหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๖๔ ถึงมาตรา ๗๘ นั้น มีผู้ให้ความเห็นถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติบทบัญญัติเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ

๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติในหมวดนี้หลายมาตราจะบัญญัติโดยใช้คำว่า “รัฐพึง” ซึ่งก่อให้เกิดคำถามตามมาว่า ในกรณีที่รัฐไม่ดำเนินการตามที่บัญญัติไว้นั้นจะมีมาตรการหรือมีบทลงโทษหรือไม่ และการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินในหลายกรณีอาจไม่สามารถกำหนดไว้ล่วงหน้าได้ เพราะเป็นเรื่องที่มีลักษณะเป็นพลวัต

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๓๘] : ประเด็นใดที่บัญญัติในหมวดนี้ ถ้าหากเป็นเรื่องที่เหมาะสมที่รัฐจะต้องดำเนินการ ก็ควรนำไปบัญญัติในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

แนวทางที่สอง[๓๙] : สามารถตัดบทบัญญัติหมวดนี้ได้ เนื่องจากเห็นว่าไม่กระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดิน

แนวทางที่สาม[๔๐] : ถ้าหากจะคงบทบัญญัติในหมวดนี้ไว้ ก็ควรบัญญัติแต่เพียงว่า *“แนวนโยบายแห่งรัฐให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐมนตรีกำหนด โดยความเห็นชอบของรัฐสภา”*

แนวทางที่สี่[๔๑] : การบัญญัติในหมวดนี้ ควรบัญญัติในลักษณะเป็นวิสัยทัศน์ ไม่ควรกำหนดรายละเอียดมากเกินไป

๒. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๖๕ การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ

มาตรา ๖๕ บัญญัติว่า

“รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย

ยุทธศาสตร์ชาติ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้”

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งการดำเนินการจัดทำขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๒) บทบัญญัติมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติจะต้องริเริ่มจากคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ไม่ได้ริเริ่มจากรัฐสภา

---

[๓๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๓๙] ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน

[๔๐] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

[๔๑] ความเห็นของนายนิกร จำนง

๓) การกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติอาจเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนได้

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรแก้ไขพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติมากยิ่งขึ้น[๔๒]

๒) ควรแก้ไขพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๑๑ โดยให้บัญญัติว่า *“ให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนดำเนินการทบทวน”*[๔๓]

๓) ควรตัดบทบัญญัติมาตรานี้ออก[๔๔]

๓. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๗๕ แนวนโยบายแห่งรัฐด้านเศรษฐกิจ

มาตรา ๗๕ บัญญัติว่า

“รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ

รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ

รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน

ในการพัฒนาประเทศ รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประกอบกัน”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

มีปัญหาในการตีความว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า “ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับประชาชน”

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและบัญญัติให้ชัดเจน

---

[๔๒] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๔๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๔๔] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และ นายพนัส ทัศนียานนท์

๔. ประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๗๗ การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

มาตรา ๗๗ บัญญัติว่า

“รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง

ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”

๔.๑ ประเด็นปัญหา

๑) บทบัญญัติมาตราดังกล่าวถือว่าเป็นประโยชน์ แต่อาจมีปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากไม่มีการกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจน

๒) การกำหนดให้ฝ่ายตุลาการมีหน้าที่ในการตรวจสอบกฎหมายที่กำหนดโทษทางอาญาด้วยในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒ นั้นถือว่าเป็นการสร้างภาระให้แก่ฝ่ายตุลาการและไม่เหมาะสม

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการกำหนดรายละเอียดหรือแนวทางในการดำเนินการตามมาตรา ๗๗[๔๕]

๒) ควรยกเลิกบทบัญญัติที่กำหนดให้ตุลาการต้องตรวจสอบกฎหมายที่กำหนดโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. ๒๕๖๒[๔๖]

๓) ควรนำมาตราดังกล่าวไปบัญญัติในหมวด ๗ รัฐสภา ในส่วนที่ว่าด้วยกระบวนการนิติบัญญัติ[๔๗]

---

[๔๕] ความเห็นของนายนิกร จำนง และนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒวรรักษ์

[๔๖] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

[๔๗] ความเห็นของนายพนัส ทัศนียานนท์

ส่วนที่ ๖ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๗ รัฐสภา

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๗ รัฐสภา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อให้มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญมาเพื่อพิจารณาหาระบบการเลือกตั้งและรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสม

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีการเพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีจำนวนมากขึ้น เพราะประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญและใกล้ชิดกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาว่าต้องการให้การเมืองมีเสถียรภาพ หรือประสงค์ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้มติพรรคการเมืองหรือไม่ ทั้งนี้ การพิจารณารูปแบบต้องทำให้เกิดความเหมาะสมและสมดุล ในส่วนระบบการเลือกตั้งนั้นจะต้องเป็นระบบที่ชัดเจนแน่นอนและประชาชนเข้าใจได้ง่าย

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ความในมาตรา ๘๘ และมาตรา ๘๙ ของรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้พรรคการเมืองต้องเสนอรายชื่อบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นการสร้างภาระให้แก่พรรคการเมืองและคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นอย่างมาก เนื่องจากในทางปฏิบัติของพรรคการเมืองแต่ละพรรคจะไม่ทราบว่าพรรคการเมืองของตนจะได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนเท่าใด จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นระบบเลือกตั้งที่มี “นัยซ่อนเร้น” ซึ่งไม่ส่งผลดีต่อส่วนรวม หากใช้ระบบการเลือกตั้งรูปแบบดังกล่าวต่อไปไม่ว่าพรรคการเมืองใดได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ก็จะเป็นรัฐบาลที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใกล้เคียงกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน ส่งผลทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพในการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น มีความเห็นว่าควรกลับไปใช้ระบบการเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ทำให้เกิดปัญหาในการเลือกตั้งตั้งแต่มีการเลือกตั้งทั่วไปจนถึงปัจจุบัน จึงต้องมีการทบทวนว่าระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญนั้น มีความเหมาะสมกับการเมืองของประเทศไทยหรือไม่ ทั้งนี้ ระบบการเลือกตั้งที่ดีควรเป็นระบบที่ประเทศไทยใช้มาช้านานและประชาชนมีความเข้าใจเป็นอย่างดี แต่ระบบการเลือกตั้งปัจจุบันทำให้พรรคการเมืองที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลไม่จำเป็นต้องมีเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร เพียงแต่สามารถรวบรวมจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ และยังทำให้เกิดความ “ผิดเพี้ยน” ในระบบการเมือง นั่นคือ ทำให้มีพรรคการเมืองขนาดเล็กที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมากซึ่งมีผลต่อการจัดตั้งรัฐบาล

นอกจากนั้น วิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อก็ไม่มีความชัดเจนจนก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ยิ่งกว่านั้น การไม่กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยิ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะประเด็นดังกล่าวนี้มีการเรียกร้องและต่อสู้กันทางความคิดเห็นมาอย่างยาวนานว่านายกรัฐมนตรีควรเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนการกำหนดลักษณะต้องห้ามเรื่องการต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้นควรกำหนดยกเว้นเรื่องความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วย และการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบางกรณีมีลักษณะเคร่งครัดมากขึ้นจะเหมาะสมไม่ เช่น กรณีที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกแต่ให้รอการลงโทษไว้ เป็นต้น

ความเห็นของนายจตุพร เจริญเชื้อ อนุกรรมาธิการ

ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบ “จัดสรรปันส่วนผสม” ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก่อให้เกิดความสับสนหลายประการทั้งต่อพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง กล่าวคือ การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองใช้หมายเลขแตกต่างกัน ทำให้เกิดความสับสนต่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากเขตเลือกตั้งที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกันผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองเดียวกันแต่กลับมีหมายเลขแตกต่างกัน

นอกจากนี้ ส่วนวิธีการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองพึงมีและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่พรรคการเมืองจะพึงได้รับทำให้เกิดความล่าช้าในการประกาศผลการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ระบบการเลือกตั้งที่ดีควรเป็นระบบการเลือกตั้งที่ไม่ทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิดความสับสนหรือยุ่งยาก และผลการเลือกตั้งก็ต้องสะท้อนเจตนารมณ์ที่แท้จริงของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับสังคมไทย คือ ระบบการเลือกตั้งแบบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ ใบที่หนึ่งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ส่วนอีกใบหนึ่งเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิเลือกตั้งได้ทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองเดียวกันหรือต่างพรรคการเมืองก็ได้โดยอิสระ นอกจากนี้หมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่มาจากพรรคเดียวกัน

ควรเป็นหมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ เพราะทำให้เกิดความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสะดวกในการจัดการการเลือกตั้ง

ทั้งนี้ เห็นว่าหากมีการแก้ไขระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามรูปแบบที่เคยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ๔๐๐ คน และแบบบัญชีรายชื่อ ๑๐๐ คน ก็ควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ด้วย

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ปัญหาที่เกิดจากระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพรรคการเมือง รวมทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งในการบริหารจัดการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ทั้งนี้ ระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบจัดสรรปันส่วนผสมซึ่งผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้นำมาจากระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนีแต่มิได้นำมาทั้งหมด เช่น วิธีการคำนวณคะแนนเลือกตั้ง เป็นต้น แต่ประเด็นข้อแตกต่างที่เป็นสาระสำคัญ คือ ระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนีใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวโดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองได้ด้วย แตกต่างกับระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมของประเทศไทยที่กำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวและให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น

ส่วนการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ รัฐธรรมนูญได้กำหนดว่าพรรคการเมืองที่จะมีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจะต้องเป็นพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเท่านั้น จึงเป็นการกำหนดระบบเลือกตั้งที่แตกต่างจากระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนี นอกจากนั้น การกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศเยอรมันจะมิได้กำหนดจำนวนที่แน่นอน เนื่องจากการกำหนดวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองพึงมีในระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนีนั้น จำนวนรวมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของทุกพรรคการเมืองอาจมีจำนวนเกินกว่าจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ประเทศเยอรมนีจึงกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้เป็นจำนวนที่ไม่แน่นอนแตกต่างจากการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยที่กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนที่แน่นอน คือ ๕๐๐ คน

ยิ่งกว่านั้น มีข้อพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งว่าการกำหนดระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมของประเทศเยอรมนีที่กำหนดให้ทุกคะแนนเสียงมีความหมายแต่ก็อาจส่งผลให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่าง ๆ จำนวนมาก จึงมีการกำหนดว่าพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจะต้องเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งประเทศ ซึ่งก็มีผู้เสียประโยชน์ร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันในเรื่องดังกล่าวว่าไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ได้นำหลักการดังกล่าวมากำหนดไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม มีความเห็นว่าในประเด็นเรื่องการกำหนดคะแนนเสียงขั้นต่ำที่พรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่าจะต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเท่าใดของจำนวนคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งประเทศนั้น สำหรับระบบเลือกตั้งของประเทศไทยอาจลดจำนวนในการกำหนดว่าพรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

จะต้องได้รับคะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละห้าก็ได้ ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญนำระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมนีมาแต่เพียงบางส่วนจึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งหากยังคงระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมก็ควรใช้ระบบเลือกตั้งของเยอรมนีทั้งหมด

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้น คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญให้เหตุผลในการกำหนดให้นำคะแนนเสียงเลือกตั้งของทุกพรรคการเมืองที่ได้รับจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดมารวมคำนวณเพื่อหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมีไว้ว่า เพื่อไม่ให้คะแนนเสียงเลือกตั้งที่ประชาชนลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละพรรคการเมืองต้องสูญเปล่า และทำให้คะแนนเสียงทุกคะแนนมีความหมาย ด้วยเหตุนี้ จึงมีการกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว ซึ่งการกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียวส่งผลกระทบต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมืองและประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง กล่าวคือ ในส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้นทำให้ประหยัดงบประมาณในการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้งโดยพิมพ์บัตรเลือกตั้งเพียงใบเดียว และลดจำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง อีกทั้งการนับคะแนนเลือกตั้งเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปโดยสะดวกเพราะมีสูตรและโปรแกรมในการดำเนินการอยู่แล้ว

ส่วนผลกระทบต่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง แม้ว่าการใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวจะทำให้ประชาชนมีความสะดวกและไม่สบสน แต่ก็ทำให้การพิจารณาและตัดสินใจของประชาชนลำบากขึ้น เนื่องจากมีประเด็นที่ต้องพิจารณาหลากหลาย ทั้งเรื่องตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง และรายชื่อบุคคลที่จะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่า จากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมา ประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง บุคคลที่จะได้รับการเสนอชื่อให้เป็นนายกรัฐมนตรี และฝ่ายของพรรคการเมืองมากกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส่งผลให้มีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนมาก ในทางกลับกันก็ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งแรกชนะการเลือกตั้งและได้เข้ามาทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมาก ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่ประชาชนให้ความสำคัญกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งน้อยลง ทำให้การพิจารณาของประชาชนเบี่ยงเบนไป

นอกจากนี้ การใช้ระบบเลือกตั้งดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองด้วย กล่าวคือ เกิดปัญหาในการบริหารจัดการภายในของพรรคการเมือง เพราะการกำหนดให้คะแนนเลือกตั้งทุกคะแนนมีความหมาย ส่งผลให้แม้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่ชนะการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้ง แต่คะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตนั้นจะมีผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อในพรรคเดียวกันมีโอกาสได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาในการรณรงค์หาเสียงของแต่ละพรรคการเมือง ที่สำคัญ ยังทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองขนาดใหญ่มีโอกาสได้รับเลือกตั้งน้อยลงอีกด้วย

ยิ่งกว่านั้น การที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๕ และมาตรา ๔๘ กำหนดให้ผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไปสมัครรับเลือกตั้ง ณ สถานที่ที่กำหนดภายในเขตเลือกตั้ง และต้องจับสลากหมายเลขทุกเขตเลือกตั้ง ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองเดียวกันในแต่ละเขตเลือกตั้งได้รับหมายเลขประจำตัวผู้สมัครต่างกัน ซึ่งแนวคิดในการกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญให้เหตุผลในการกำหนดไว้เช่นนั้นว่า เพื่อให้ประชาชนจดจำผู้สมัครรับเลือกตั้งได้มากกว่า

พรรคการเมือง แต่ท้ายที่สุดไม่ได้บรรลุผลดังกล่าว เนื่องจากทำให้เกิดความสับสนแก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นอย่างมาก และความสับสนในการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสับสนแก่พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วย

ส่วนวิธีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองพึงมีและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับนั้น มีการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับวิธีการในการคำนวณ การปัดเศษในการคำนวณที่ส่งผลให้พรรคการเมืองที่ได้รับการคำนวณแล้วได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีน้อยกว่าจำนวนการได้รับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อด้วย จึงมีการตั้งข้อสังเกตว่า วิธีการคำนวณดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร กรณีดังกล่าวอาจส่งผลให้เกิดการตั้งพรรคการเมืองจำนวนมาก ส่วนการกำหนดให้มีการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงมีทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งใหม่เพราะเหตุที่การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และกรณีผู้สมัครกระทำการอันถือว่าเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งแต่ผู้นั้นไม่ได้รับการเลือกตั้งก็ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในเรื่องจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพึงมีของแต่ละพรรคการเมือง

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งหลายครั้ง เช่น ประเด็นการสังกัดพรรคการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เป็นต้น ทำให้เกิดความรู้สึกว่าระบบเลือกตั้งของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีความแน่นอน ทั้งนี้ ประเด็นที่ต้องพิจารณาในการกำหนดระบบเลือกตั้งคือ จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นหลัก เป็นระบบที่ทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ มีความมั่นคงในการบริหารประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงต้องพิจารณาว่าระบบเลือกตั้งในปัจจุบันสามารถตอบโจทย์ของประเทศไทยหรือไม่ หากไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบโจทย์ปัญหาของประเทศได้ ก็จะต้องพิจารณาว่าปัญหาเกิดจากรัฐธรรมนูญหรือเกิดจากสาเหตุใด หากสาเหตุของปัญหาเกิดจากรัฐธรรมนูญก็ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต่อไป ทั้งนี้ มีความเห็นจากหลายภาคส่วนต่างมีความเห็นตรงกันว่าสาเหตุรัฐบาลขาดเสถียรภาพโดยมีเสียง “ปริ่มน้ำ” นั้น ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากปัญหาการออกแบบระบบเลือกตั้งที่ผิดพลาด และส่วนหนึ่งเกิดจากจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งไม่ได้ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อใช้เป็นหลักการที่สำคัญในการปกครองประเทศ แต่ใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลชุดปัจจุบันมีเสี่ยง “ปริ่มน้ำ” ดังนั้น การดำเนินการแก้ไขจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชาติและประชาชนเป็นหลัก

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

โดยปกติประเทศต่าง ๆ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งบ่อยครั้ง เพราะการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งจะทำให้เกิดความสับสน ที่ผ่านมาประเทศไทยคุ้นเคยกับระบบการเลือกตั้งที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ โดยระบบเลือกตั้งดังกล่าวเริ่มใช้ครั้งแรกตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งประชาชนและพรรคการเมืองก็เข้าใจระบบการเลือกตั้งกล่าวเป็นอย่างดีแล้ว ทั้งนี้ เหตุผลในการกำหนดรูปแบบการเลือกตั้งใหม่ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีเจตนาไม่ประสงค์ให้พรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนมาก ถือว่าเป็นเหตุผลที่ไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดความสับสนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ดังจะเห็นได้จากผลการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาที่ประชาชน “ถูกบังคับ” ให้เลือกทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองเดียวกัน

นอกจากนี้ ระบบการเลือกตั้งรูปแบบนี้ยังนำไปสู่การมีพรรคการเมืองจำนวนมากที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เกิดพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลจำนวนมาก ดังนั้น เห็นว่าระบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับการเมืองของประเทศไทย คือ ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่บัญญัติให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเลือกทั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองที่ชื่นชอบ ที่สำคัญ ระบบเลือกตั้งดังกล่าวยังทำให้เกิดความสามัคคีให้การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งตรงข้ามกับระบบเลือกตั้งในรูปแบบปัจจุบันที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองไม่สามัคคีกัน

ยิ่งกว่านั้น รูปแบบการคำนวณคะแนนเสียงก็ไม่เหมาะสม เนื่องจากการคำนวณคะแนนด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองบางพรรคได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองครั้ง

ทั้งนี้ การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองมีมติให้พ้นจากสมาชิกพรรคสามารถไปสังกัดพรรคการเมืองอื่นได้ ก็ถือเป็นการทำลายระบบพรรคการเมือง

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องการถือหุ้นสื่อมวลชนนั้น ก็มีประเด็นต้องพิจารณาว่าจะกำหนดห้ามได้จริงในทางปฏิบัติหรือไม่ เพราะข้อเท็จจริงมีนักการเมืองบางคนแม้ไม่ได้ถือหุ้นสื่อมวลชนแต่ก็ใช้อำนาจของตนควบคุมสื่อบางประเภทได้ รวมทั้งการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๗) การถูกฟ้องคดีหมิ่นประมาทเป็นเรื่องปกติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารซึ่งอาจต้องมีการพูดพาดพิงบุคคลอื่นเป็นประจำ การไม่กำหนดยกเว้นให้บุคคลที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดหมิ่นประมาทไม่มีความเหมาะสม ดังนั้น ควรเพิ่มข้อยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาทในมาตรา ๙๘ (๗) ด้วย

นายกรัฐมนตรีต้องเข้าถึงประชาชน การเสนอรายชื่อบุคคลผู้สมควรได้รับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๘๘ และมาตรา ๘๙ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไม่มีความเหมาะสม จึงควรกำหนดให้ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในส่วนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่กำหนดให้พรรคการเมืองต้องมีสาขาพรรคการเมือง หรือตัวแทนพรรคการเมืองเพื่อส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้พรรคการเมืองทั้งหมดเกิดปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก

๒. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๓ วุฒิสภา

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ตั้งแต่มาตรา ๑๐๗ ถึงมาตรา ๑๑๓ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นบทบัญญัติที่มีความเหมาะสม แต่ประเด็นที่ต้องมีการพิจารณาทบทวน คือ กระบวนการตราพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งจะต้องเพิ่มมาตรการป้องกันมิให้มีการทุจริตในการเลือกสมาชิกวุฒิสภา เนื่องจากพบว่าในการเลือกสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกตามบทเฉพาะกาลตามรัฐธรรมนูญนั้น มีผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาคนหนึ่งได้โทรศัพท์ไปขอคะแนนเสียงจากผู้สมัครในกลุ่มเดียวกันและต่อมาคณะกรรมการการเลือกตั้งได้วินิจฉัยว่าผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวทุจริตการเลือกสมาชิกวุฒิสภา นอกจากนั้น ยังมีความกังวลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา

ในระดับจังหวัดกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตจังหวัดนั้น ๆ ที่อาจมีการแทรกแซงการทำหน้าที่ภายหลังจากได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งจะต้องพิจารณาต่อไปว่าจะมีวิธีการใดเพื่อป้องกันปัญหาในลักษณะดังกล่าว

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

ควรพิจารณาว่าวุฒิสภาควรมีบทบาทอำนาจหน้าที่ใดแล้วจึงค่อยพิจารณาถึงวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาว่าควรมีวิธีการได้มาอย่างไร ส่วนตัวเห็นว่าควรพิจารณาว่า กรณีที่ออกแบบให้ประเทศไทยมีสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว จะสามารถทำให้การเมืองของประเทศไทยมีคุณภาพได้หรือไม่

ความเห็นของนายสุรพัศ ประภาพร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดกลุ่มและที่มาของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้น ควรกำหนดสัดส่วนของสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละกลุ่มอาชีพให้มีความชัดเจนว่ากลุ่มอาชีพแต่ละอาชีพจะสามารถมีสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นตัวแทนของอาชีพนั้นๆ อย่างแท้จริงจำนวนเท่าใด

ความเห็นของนางสาวศิริวัลยา คชาธาร ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ

การพิจารณาบทบัญญัติในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา เบื้องต้นควรพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาก่อนแล้วจึงพิจารณาวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาว่าจะกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาด้วยวิธีการใด เช่น วิธีการสรรหา วิธีการแต่งตั้ง หรือวิธีการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เป็นต้น เพราะอำนาจหน้าที่จะเป็นตัวบ่งชี้กระบวนการถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ ในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาจะกำหนดจำนวนและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแต่ละมลรัฐแตกต่างกัน แต่การกำหนดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาของแต่ละมลรัฐจะกำหนดจำนวนที่เท่ากัน

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นการพิจารณาในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา มีประเด็นที่ต้องพิจารณาสองประเด็น คือ (๑) ความเหมาะสมในการกำหนดจำนวนสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาแตกต่างกัน และ (๒) คุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดว่าจะต้องสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่าซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่ให้ความสำคัญกับบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาของสมาชิกวุฒิสภาไว้ แต่ระบุไว้แต่เพียงว่าเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ ซึ่งในความเป็นจริงไม่สามารถชี้วัดได้ว่าบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละกลุ่มอาชีพจะต้องมีความรู้ความสามารถอย่างไร นอกจากนั้น ลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กำหนดห้ามมิให้ผู้ที่พ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ถึงหนึ่งปีลงสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดว่าจะต้องพ้นจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือพ้นจากการดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี และได้กำหนดว่ากรณีที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องพ้นจากตำแหน่งมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีนับถึงวันสมัครรับเลือกด้วย หรือการกำหนดห้ามมิให้บุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิก

วุฒิสภาในคราวเดียวกันด้วย และกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญสามารถดำรงตำแหน่งได้เพียงครั้งเดียว ดังนั้น มีความเห็นว่ากรณีที่จะคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา การกำหนดข้อห้ามในลักษณะดังกล่าวไว้ในหลายลักษณะจะเป็นปัญหาต่อการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาในอนาคตหรือไม่

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

วิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่กำหนดให้เลือกกันเองจากกลุ่มอาชีพต่างๆ จำนวนยี่สิบกลุ่มนั้น เป็นการกำหนดวิธีการเลือกบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากสังคมไทยยังไม่หลุดพ้นจากพฤติกรรมการสมยอมกัน จึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภานั้น จะต้องพิจารณาเบื้องต้นก่อนว่าการปกครองในระบบรัฐสภาของประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องมีวุฒิสภาหรือไม่ หากเห็นควรมีวุฒิสภาจึงค่อยพิจารณาว่าจะกำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจใด แต่จากประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตที่ผ่านมาสมาชิกวุฒิสภาจะถูกออกแบบเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นสภากลั่นกรองกฎหมาย โดยสมาชิกวุฒิสภาจะมาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทำหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแล้ว จึงมักจะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งหรือสรรหาแล้วแต่กรณี ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการแต่งตั้งบุคคลที่จะเข้าไปทำหน้าที่เป็นองค์กรตรวจสอบ และกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งได้ด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงออกแบบให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดังนั้น มีความเห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นวิธีการที่ทำให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาได้เป็นจำนวนมาก หากมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาโดยมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และกำหนดคุณสมบัติให้เพิ่มสูงขึ้นก็อาจเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

ส่วนสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งห้าปีและมีอำนาจในการลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีด้วยนั้น มีความเห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งต้องยอมรับความจริงว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญมีปัญหาเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการสรรหาจำนวนเก้าคนจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นกลางทางการเมือง แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าคณะกรรมการสรรหาสมาชิวุฒิสภาชุดดังกล่าวไม่มีการประกาศรายชื่อให้ประชาชนได้รับทราบว่าประกอบด้วยบุคคลใดบ้าง แต่สังคมก็รับรู้ได้ว่ามีกรรมการสรรหาบางคนได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วย จึงทำให้เกิดข้อสงสัยถึงความไม่ชอบธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกตามบทเฉพาะกาล

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ระบบการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจหน้าที่กับวิธีการได้มา ซึ่งเดิมวุฒิสภามีหน้าที่เป็น “สภาพี่เลี้ยง” ให้แก่สภาผู้แทนราษฎร แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความรู้และมีประสบการณ์ทางการเมือง ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนมีประสบการณ์ทางการเมืองมากกว่าผู้ได้รับเลือกเป็น

สมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ ในการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ก็มีประเด็นที่พิจารณาว่าควรกำหนดให้มีวุฒิสภาหรือไม่ โดยวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ทำหน้าที่เป็นสภาตรวจสอบ มีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ตุลาการ และข้าราชการระดับสูง การกำหนดอำนาจของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจึงทำให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างองค์กร และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็ได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งเช่นเดียวกัน แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไม่ได้กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ส่วนหนึ่งมาจากการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่ใช้วิธีการให้ผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจากยี่สิบกลุ่มอาชีพเลือกกันเอง ซึ่งก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ไม่กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง แต่ก็ยังคงมีอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลในการดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ซึ่งหากพิจารณาวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแล้ว เห็นว่าไม่ควรกำหนดให้มีอำนาจให้ความเห็นชอบบุคคลในการดำรงตำแหน่งที่สำคัญด้วยเช่นเดียวกัน

ดังนั้น เห็นว่าวุฒิสภาควรมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบเป็นหลัก แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือจะมีวิธีการใดเพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่ไม่เกิดจากการสมยอมกันในการเลือก ซึ่งในอดีตการกำหนดให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดของตนได้หนึ่งคนไม่ว่าในจังหวัดนั้นจะมีวุฒิสภากี่คนก็ตาม มีความเห็นว่าเป็นวิธีการที่ลดอิทธิพลของพรรคการเมืองได้ส่วนหนึ่ง แต่ก็มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเพิ่มเติมว่าหากเปลี่ยนวิธีการจากการกำหนดให้แต่ละจังหวัดมีสมาชิกวุฒิสภาเป็นการใช้กลุ่มจังหวัดแทนก็อาจสามารถลดอิทธิพลของพรรคการเมืองในการแทรกแซงการลงคะแนนเลือกสมาชิกวุฒิสภาได้เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นวิธีการที่ทำให้เกิดความไม่โปร่งใสและเกิดการแทรกแซงการเลือกสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละกลุ่มอาชีพได้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การพิจารณาปัญหาการบังคับใช้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่งบทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีสมาชิกวุฒิสภาก็ควรเปิดโอกาสให้ทำงานให้คุ้มค่ากับเงินเดือน ดังนั้น การทำหน้าที่เป็นสภากลั่นกรองกฎหมายก็ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนบทบาทในการแต่งตั้งหรือถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งนั้น โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลในการดำรงตำแหน่งที่สำคัญ แต่ไม่มีอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ซึ่งการตัดอำนาจของวุฒิสภาในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งนั้น มีความเชื่อมโยงกับการกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา แต่การออกแบบใหม่ดังกล่าวโดยกำหนดให้การถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระกรณีที่กระทำทุจริตต่อหน้าที่เป็นอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการพิจารณาดำเนินการ เท่ากับเป็นการให้อำนาจถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งที่เป็นอำนาจที่มีความสำคัญให้เป็นอำนาจขององค์กรอิสระเพียงองค์กรเดียว ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม และควรนำอำนาจการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งดังกล่าวมาบัญญัติให้เป็นอำนาจของวุฒิสภา

นอกจากนั้น บทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลมีอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าเป็นการออกแบบที่ผิดและขัดต่อมาตรา ๑๑๓ ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า “สมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ฝักใฝ่หรือยอมตนอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ” ดังนั้น การออกแบบให้สมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลสามารถลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีได้เท่ากับเป็นการฝักใฝ่ทางการเมืองแล้ว

ส่วนที่สองวิธีการได้มาและการดำรงอยู่ของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล ที่ผ่านมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้กำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในหลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน การแต่งตั้ง และการสรรหา เป็นต้น แต่แนวคิดการออกแบบวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยใช้วิธีการให้เลือกกันเองจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เป็นความคิดที่ “ไร้เดียงสา” กล่าวคือ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีแนวความคิดว่ากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาด้วยวิธีการให้เลือกกันเองเป็นวิธีการที่ดีสามารถได้สมาชิกวุฒิสภาจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยไม่มีการแทรกแซงจากฝ่ายการเมือง หรือการสมยอมกันระหว่างผู้สมัครในการลงคะแนน ส่วนตัวมีความว่าไม่ว่าจะออกแบบระบบดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถอุดช่องทางในการเข้าสู่ตำแหน่งของผู้สมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มีเจตนาทุจริตเพื่อให้ตนได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาได้ ซึ่งเคยเกิดขึ้นกับการได้มาซึ่งกรรมการในคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีการทุจริตจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อเข้ามาสมัครและมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบุคคลเป็นกรรมการ ซึ่งเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นจริงในประเทศไทย

ดังนั้น ส่วนตัวเห็นด้วยกับการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยใช้เขตเลือกตั้งขนาดใหญ่ เช่น ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง เป็นต้น และเห็นด้วยกับการกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายเพื่อมิให้การเลือกตั้งมีภาระในการจัดทำป้ายหาเสียง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งซึ่งเป็นภาระแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามากจนเกินไปและไม่ให้ผู้สมัครที่มีเงินทุนมากได้เปรียบผู้สมัครที่มีเงินทุนน้อย นอกจากนั้น ควรเปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาสามารถสังกัดพรรคการเมืองได้เช่นเดียวกับสมาชิกวุฒิสภาของสหรัฐอเมริกา และหากการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนก็มีความชอบธรรมที่จะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนผู้อำรงตำแหน่งได้ด้วย ทั้งนี้ ในบทเฉพาะกาลควรตัดอำนาจของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลในการเลือกนายกรัฐมนตรีออก

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาควรเป็นการได้มาโดยการเลือกตั้งทางอ้อม เนื่องจากจากประสบการณ์ที่ได้ลาออกจากราชการเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ที่กำหนดห้ามมิให้ผู้สมัครหาเสียงเลือกตั้ง แต่ให้ใช้วิธีการแนะนำตัวและปราศรัยในเวทีที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเท่านั้น พบว่าประชาชนจะเลือกผู้สมัครจากบุคคลที่มีฐานเสียงของพรรคการเมือง ดังนั้น จึงได้เคยนำเสนอแนวคิดในที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการด้านการเมือง ในคณะกรรมาธิการการเมือง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ เกี่ยวกับการเลือกสมาชิกวุฒิสภาให้มีการเลือกตั้งทางอ้อมโดยใช้รูปแบบเดียวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดให้มีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั่วประเทศเข้ามาทำหน้าที่ในการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละจังหวัด แต่ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กลับกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาจากกลุ่มเดียวกันเลือกกันเอง

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความเห็นว่า ในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ควรแก้ไขวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา โดยกำหนดให้มีคณะผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภาซึ่งให้แต่ละจังหวัดคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภา จำนวน ๙๙๙ คน เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เลือกผู้สมัครรับเลือกสมาชิกวุฒิสภาในแต่ละจังหวัด โดยกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกวุฒิสภาให้สูงขึ้น และกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจะต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคณะผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด ซึ่งวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในลักษณะดังกล่าวจะสามารถป้องกันการสมยอมในการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาได้ และจะได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาทำหน้าที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ตั้งแต่มาตรา ๑๐๗ ถึงมาตรา ๑๑๓ ประกอบกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกจำนวน ๒๕๐ คน ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญนั้น พบว่าทำให้ไม่ได้สมาชิกวุฒิสภาจากบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงมีความเห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่จะต้องเพิ่มคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในบางลักษณะให้เพิ่มสูงขึ้นกว่าที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มีความรู้ความสามารถในสาขาต่าง ๆ เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในสภาสูง

นอกจากนี้ ไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข และการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา จะต้องเร่งดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมบทเฉพาะกาลในส่วนเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งตามบทเฉพาะกาล โดยปรับลดวาระการดำรงตำแหน่งให้สั้นลง

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ปัญหาสำคัญในส่วนที่ ๓ วุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จะต้องเข้าใจหลักการก่อนว่าระบบรัฐสภาไม่จำเป็นต้องมีสองสภาเสมอไป ในต่างประเทศที่ปกครองในระบบรัฐสภามีทั้งสภาเดียวและสองสภา ซึ่งการกำหนดรูปแบบของรัฐสภามีการกำหนดเหตุผลในการกำหนดแตกต่างกันออกไป ได้แก่ เหตุผลทางประวัติศาสตร์ เช่น ประเทศอังกฤษ หรือเหตุผลในเรื่องโครงสร้างรัฐ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี ที่ต้องการให้มีตัวแทนจากมลรัฐต่าง ๆ มาทำหน้าที่ในวุฒิสภา เป็นต้น ดังนั้น การพิจารณาวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาของประเทศไทย จะต้องพิจารณาหลักการพื้นฐานเบื้องต้นก่อนว่าประเทศไทยควรมีสภาเดียวหรือสองสภา หากเห็นควรให้มีสองสภาก็จะต้องพิจารณาว่าสภาที่สองจะทำหน้าที่ใด จึงจะกำหนดถึงวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาว่าควรมีวิธีการได้มาด้วยวิธีการใด เช่น กำหนดให้วุฒิสภาทำหน้าที่ในการถ่วงดุลตรวจสอบหรือให้คำปรึกษา ก็ไม่จำเป็นที่ต้องกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่หากกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจมาก ก็ควรกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เป็นต้น

๓. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

สนับสนุนแนวคิดของที่ประชุมคณะกรรมาธิการที่เสนอให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์หรือตรวจสอบคำพิพากษาของศาลได้ โดยไม่ถือเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เนื่องจากปัจจุบันประชาชนและนักวิชาการจะมีความคิดเห็นต่อคำวินิจฉัยของศาลที่แตกต่างกัน ดังนั้น ควรให้อำนาจของคณะกรรมาธิการ

ในการตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาในประเด็นที่มีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาลได้ แต่การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาล

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นกระบวนนิติบัญญัติที่เกิดปัญหาในปัจจุบัน คือ สภาผู้แทนราษฎรถูกลิดรอนอำนาจลงในอดีต กรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรริเริ่มเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับใดฉบับหนึ่ง คณะรัฐมนตรีก็จะเสนอร่างพระราชบัญญัติในลักษณะเดียวกันต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณา แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสองประเภทที่ทำให้อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรถูกลิดรอนลดน้อยลงอีก คือ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ซึ่งต้องพิจารณาโดยรัฐสภาและองค์กรที่มีอำนาจในการเสนอร่างพระราชบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศก็คือคณะรัฐมนตรี

นอกจากนั้น ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งฉบับใดแล้ว แต่วุฒิสภาเห็นว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ ก็ต้องดำเนินการตั้งคณะกรรมาธิการร่วมกันเพื่อพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปหรือไม่ หากคณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิรูปก็ต้องเสนอให้รัฐสภาพิจารณา ที่สำคัญบทบัญญัติมาตรา ๑๓๒ ยังได้กำหนดกระบวนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้พิจารณาโดยรัฐสภาและภายหลังจากที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้วจะต้องส่งร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไปยังศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องเพื่อสอบถามความเห็นก่อนว่ากระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ ส่วนตัวเห็นว่าเป็นกระบวนการลิดรอนอำนาจนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร

ส่วนงานของคณะกรรมาธิการควรกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกผู้พิพากษาตุลาการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้ ซึ่งการให้อำนาจแก่คณะกรรมาธิการดังกล่าวไม่ถือเป็นการขัดขวางการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลที่ได้พิพากษาไปแล้วได้ ซึ่งหากสามารถเปลี่ยนแปลงให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจดังกล่าวจะเป็นการสร้างระบบการถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายตุลาการได้อย่างแท้จริง

ส่วนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๔ นั้น แต่เดิมเคยมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาจังหวัดของตน ซึ่งได้ถูกยกเลิกไปในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากเห็นว่าการจัดสรรงบประมาณให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนำไปพัฒนาจังหวัดจะเป็นการได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง ส่วนตัวเห็นด้วยในหลักการในการยกเลิกการจัดสรรงบประมาณให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีหน้าที่โดยตรงในการบริหารราชการแผ่นดินหรือการใช้จ่ายงบประมาณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติเพียงหน้าที่เดียว แต่เห็นว่าการกำหนดมาตรการเรื่องข้อห้ามแปรญัตติในมาตรา ๑๔๔ เป็นการกำหนดมาตรการที่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทย

ส่วนการพิจารณางบประมาณของศาลและองค์กรอิสระ จะพบว่าการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ในส่วนของศาลและองค์กรอิสระในวาระที่สอง งบประมาณของสำนักงานศาลสามารถขอเพิ่มงบประมาณได้ ซึ่งต่างกับหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่การพิจารณาในวาระที่สอง

คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการปรับลดเท่านั้นไม่มีอำนาจในการเพิ่มงบประมาณได้ การดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวทำให้กระบวนการนิติบัญญัติสูญเสียดุลยภาพในเรื่องอำนาจ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นกลไกการถ่วงดุลอำนาจและการตรวจสอบในส่วนอำนาจของคณะกรรมาธิการในปัจจุบันฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารถูกฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระตรวจสอบอย่างเข้มงวด แต่ในขณะเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารกลับไม่มีกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ โดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบฝ่ายตุลาการและองค์กรอิสระ ซึ่งต่างจากวุฒิสภาที่มีอำนาจในการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่ง

ด้วยเหตุนี้ จึงควรพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า

“คณะกรรมาธิการตามวรรคหนึ่งมีอำนาจเรียกเอกสารจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้ แต่การเรียกเช่นว่านั้นมิให้ใช้บังคับแก่ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ปฏิบัติตามหน้าที่หรือใช้อำนาจในกระบวนวิธีพิจารณาพิพากษาอรรถคดี หรือการบริหารงานบุคคลของแต่ละศาล และมิให้ใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจโดยตรงในแต่ละองค์กรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี”

ตัวอย่างเช่น ศาลรัฐธรรมนูญที่ได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีหลายคดี โดยเฉพาะคดีทางการเมืองและคดียุบพรรคการเมือง และในหลายคดีสังคมเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีการยุบพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญไม่อนุญาตให้ผู้เกี่ยวข้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบในคดีและแถลงการณ์ต่าง ๆ หรือกรณีเป็นที่สงสัยว่ากลไกการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลรัฐธรรมนูญชอบด้วยกระบวนการตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือประเด็นในเรื่องการแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษาหรือตุลาการหากเกิดกรณีมีการร้องเรียนว่าเป็นการแต่งตั้งโยกย้ายที่ไม่ชอบธรรม เป็นต้น ซึ่งประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องสามารถตรวจสอบได้ ดังนั้น เห็นว่าควรมีการแก้ไขมาตรา ๑๒๙ วรรคสี่ โดยกำหนดให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกผู้พิพากษาหรือตุลาการ และองค์กรอิสระมาแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความเห็นในกิจการที่กระทำหรือในเรื่องที่พิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือศึกษาอยู่นั้นได้

ส่วนประเด็นรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๔ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า

“ในกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา เห็นว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคสองให้เสนอความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา และศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นดังกล่าว...”

เห็นว่าการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนั้นเป็นการกำหนดระยะเวลาการพิจารณาที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาหรือไม่ ศาลจะให้โอกาสคู่ความในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบหักล้างข้ออ้างหรือสนับสนุนข้อต่อสู้ได้มากน้อยเพียงใด

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการตรากฎหมายของประเทศที่เกิดขึ้น ส่วนหนึ่งมาจากระบบการตรากฎหมาย โดยร่างกฎหมายที่คณะรัฐมนตรีเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเป็นร่างกฎหมายที่ต้องผ่านการตรวจพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งร่างกฎหมายแต่ละฉบับอาจจะต้องใช้เวลาดำเนินการไม่น้อยกว่าสองปี ในรายงานของคณะกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การปฏิรูปการปฏิบัติงานในรัฐสภา” พบว่าการเสนอร่างกฎหมายโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเกิดปัญหาในประเด็นร่างกฎหมายที่เสนอนั้น ไม่มีความชัดเจน และต้องเสนอร่างกฎหมายดังกล่าวให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาทบทวนเช่นเดียวกับร่างกฎหมายที่คณะรัฐมนตรีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากบุคลากรของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรยังขาดความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการยกร่างกฎหมาย

การทำหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นฐานข้อมูลและสนับสนุนการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๗ รัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๗๙ ถึงมาตรา ๑๕๗ นั้น มีผู้ให้ความเห็นถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร

๑.๑ ประเด็นปัญหา

๑) ระบบเลือกตั้งที่กำหนดในรัฐธรรมนูญมีความไม่เหมาะสม และส่งผลให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ อีกทั้งการเลือกตั้งโดยใช้บัตรใบเดียวก็ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชนและการกำหนดหมายเลขผู้สมัครก็ทำให้ประชาชนเกิดความสับสน

๒) การกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเคร่งครัดมากเกินไปในบางประเด็น

๓) การกำหนดให้นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้เกิดคำถามเรื่องการยึดโยงกับประชาชน

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการกำหนดระบบการเลือกตั้งใหม่โดยจะต้องเป็นระบบการเลือกตั้งที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่าย และจะต้องมีวิธีการคำนวณคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่ชัดเจน และต้องทบทวนการกำหนดวิธีการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมี[๔๘]

[๔๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล, นายจตุพร เจริญเชื้อ และรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

๒) ควรกำหนดให้พรรคที่จะได้ที่นั่งในบัญชีรายชื่อจะต้องได้คะแนนเสียงคิดขั้นต่ำร้อยละห้าของคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งประเทศ[๔๙]

๓) ควรกลับไปใช้ระบบเลือกตั้งแบบที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐[๕๐]

๔) ควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร[๕๑]

๕) ในส่วนของคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับการได้รับโทษคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ควรยกเว้นความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วย และควรมีการทบทวนข้อห้ามบางประการ เช่น การถือหุ้นสื่อว่าสุดท้ายป้องกันการครอบงำสื่อได้จริงหรือไม่[๕๒]

๒. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๓ วุฒิสภา

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) การกำหนดกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามีความไม่เหมาะสม เนื่องจากอาจทำให้เกิดความไม่โปร่งใส และเกิดการแทรกแซงได้

๒) การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาบางประการไม่เหมาะสม

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

แนวทางที่หนึ่ง[๕๓] : ควรพิจารณาก่อนว่าวุฒิสภาควรมีบทบาทอย่างไร แล้วจึงพิจารณาว่าจะให้วุฒิสภามีที่มาอย่างไร ซึ่งที่มาและหน้าที่กับอำนาจจะต้องมีความสอดคล้องกัน

แนวทางที่สอง[๕๔] : ควรให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง โดยใช้เขตเลือกตั้งขนาดใหญ่และจะต้องกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายในการแนะนำตัว

แนวทางที่สาม[๕๕] : ควรให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งทางอ้อม โดยให้มีคณะผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภามาจากจังหวัดจำนวน ๙๙๙ คน และกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจะต้องได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคณะผู้เลือกสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด

๒) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของวุฒิสภา

ควรมีการทบทวนคุณสมบัติของวุฒิสภา ซึ่งในบางกรณีอาจมีความ “ย้อนแย้ง” กัน เช่น การกำหนดให้วุฒิสภาจะต้องไม่ฝักใฝ่ในการเมือง แต่กลับให้วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งแสดงออกถึงการฝักใฝ่ทางการเมือง เป็นต้น[๕๖]

---

[๔๙] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

[๕๐] ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร, นายจตุพร เจริญเชื้อ และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๕๑] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๕๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๕๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ, รองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล, นางสาวศิริวัลยา คชาธาร และรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๕๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๕๕] ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร

[๕๖] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

๓. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๔ บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

๓.๑ ประเด็นปัญหา

๑) ในส่วนของอำนาจคณะกรรมาธิการ การกำหนดให้คณะกรรมาธิการไม่สามารถตรวจสอบคำพิพากษาของศาลได้นั้นอาจไม่เหมาะสม

๒) อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรถูกลิดรอนไปพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส่วนที่กำหนดให้กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศต้องถูกพิจารณาโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา

๓) การกำหนดข้อห้ามแปรญัตติกฎหมายงบประมาณไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทย

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรให้คณะกรรมาธิการสามารถวิพากษ์วิจารณ์ และตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายตุลาการได้ โดยให้มีอำนาจเรียกผู้พิพากษาหรือตุลาการมาชี้แจง โดยต้องไม่กระทบกับคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาล[๕๗]

๒) ควรทบทวนบทบัญญัติที่กำหนดให้กฎหมายบางประเภทต้องพิจารณาโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่[๕๘]

๓) ควรทบทวนเรื่องการกำหนดข้อห้ามในการแปรญัตติกฎหมายงบประมาณ ว่ามีความเหมาะสมหรือและสอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองหรือไม่[๕๙]

๔) ควรมีการปฏิรูปการปฏิบัติงานในรัฐสภา เช่น การจัดตั้งหน่วยงานของส่วนราชการรัฐสภา เพื่อทำหน้าที่ในการสนับสนุนการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณของรัฐสภา[๖๐]

---

[๕๗] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๕๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

[๕๙] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

[๖๐] ความเห็นของนายนิกร จำนง

ส่วนที่ ๗ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

สนับสนุนแนวคิดของอนุกรรมาธิการที่เสนอว่าควรตัดบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญ ส่วนบทบัญญัติในเรื่องการกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรีว่าจะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์นั้น มีความเห็นว่าเป็นการกำหนดหลักการทั่วไปเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งควรคงบทบัญญัติดังกล่าวไว้

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คุณสมบัติของรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ (๔) ของรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติว่ารัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์นั้น เจตนารมณ์ของผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญต้องการให้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นฉบับปราบโกงแต่จากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญมาจนถึงปัจจุบันพบว่ารัฐบาลยังไม่สามารถทำให้มีการปราบโกงได้อย่างเป็นรูปธรรม ฉะนั้น การกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรีว่าจะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์นั้น จะใช้วิธีการใดในการประเมินว่าบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีนั้นเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ เห็นว่าในการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ควรเป็นรัฐธรรมนูญที่ปราบปรามการก่อรัฐประหาร โดยกำหนดเป็นลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรีว่า จะต้องไม่เป็นผู้เคยกระทำการหรือร่วมกระทำการอันเป็นการล้มล้าง หรือเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งการกำหนดลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรีดังกล่าวจะกลายเป็นประเพณีทางการเมืองเพื่อให้มีผลใช้บังคับกับการกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นรัฐมนตรีในอนาคต

ประเด็นที่สอง การถวายสัตย์ปฏิญาณตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากตีความกฎหมายตามตัวอักษรโดยเคร่งครัด กรณีที่กล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ย่อมถือว่าถวายสัตย์ปฏิญาณยังไม่สมบูรณ์

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่า หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี มีประเด็นพิจารณา ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ซึ่งในอดีตได้เคยเสนอหลักการในการยกร่างรัฐธรรมนูญว่ากรณีที่สภาผู้แทนราษฎรเป็นสภาที่มีที่มาจากประชาชนโดยแท้จริง นายกรัฐมนตรีอาจมาจากบุคคลภายนอกที่มิได้เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ เช่น ในสถานการณ์ประเทศเกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจอาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกที่มิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความรู้ความสามารถด้านเศรษฐกิจเข้ามาทำหน้าที่เป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ เป็นต้น ซึ่งในช่วงการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในอดีต แม้จะมีกระบวนการให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง และต่อมา

มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบนั้น ก็ไม่ถือว่าเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดังนั้น จึงเห็นว่าควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังเช่นที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งจะทำให้นายกรัฐมนตรีมีความใกล้ชิดกับประชาชน โดยกำหนดเงื่อนไขว่าเมื่อครบระยะห้าปีนับแต่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญ ให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากผู้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นที่สอง การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๒ ของรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติว่าการคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาตินั้น เห็นว่าไม่ควรกำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะต้องจัดทำนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และควรมีการปรับปรุงพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้สามารถดำเนินการแก้ไขปรับปรุงแก้ไขยุทธศาสตร์ชาติเพื่ออนุวัติการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนั้น ยุทธศาสตร์ชาติควรกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศไม่ควรกำหนดเป็นแผนอย่างเช่นในปัจจุบัน

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในหมวด ๘ คณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่ต้องพิจารณาเนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ไม่มีความชัดเจนและก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ จำนวน ๓ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง คุณสมบัติของรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประเด็นที่ก่อให้เกิดเกิดปัญหา คือ มาตรา ๑๖๐ (๖) ซึ่งบัญญัติว่ารัฐมนตรีจะต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ การบัญญัติในลักษณะนี้ทำให้สังคมเกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เช่น ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑๐) ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับการกระทำความผิดไว้ในหลายลักษณะ แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนั้น หมายความรวมถึงการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นการกระทำนอกราชอาณาจักรด้วยหรือไม่ ซึ่งมีประเด็นถกเถียงกันเป็นอย่างมากในคุณสมบัติของผู้ที่เป็นรัฐมนตรี ดังนั้น เห็นว่าควรปรับปรุงบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของรัฐมนตรีให้มีความชัดเจนเพื่อลดปัญหาการตีความ

ประเด็นที่สอง การถวายสัตย์ปฏิญาณตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการถวายสัตย์ปฏิญาณว่าจะต้องกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณให้ครบทุกถ้อยคำตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หรือไม่ และในกรณีที่กล่าวถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนจะเกิดผลอย่างไร ดังนั้น มีความเห็นว่าควรบัญญัติให้ชัดเจนว่าการกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณจะต้องกล่าวถ้อยคำถวายสัตย์ปฏิญาณเพียงใดจึงจะถือว่าเป็นการกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณครบถ้วนตามมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

ประเด็นที่สาม การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งได้บัญญัติให้คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาตินั้น หากมองในมุมของลำดับศักดิ์ทางกฎหมายแล้ว ยุทธศาสตร์ชาติได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเท่านั้น แต่มีผลใช้บังคับกับการจัดทำนโยบายของคณะรัฐมนตรีซึ่งจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้วย ทั้งนี้ ในประเด็นเรื่องความเหมาะสมของการมียุทธศาสตร์ชาตินั้น คณะอนุกรรมาธิการได้มีการอภิปรายแสดงความเห็นแล้วว่าการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติมีความ “แข็งตัว” ดังนั้น การกำหนดให้การจัดทำนโยบายของคณะรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จึงมีความเห็นว่าควรพิจารณาความเหมาะสมว่าควรบัญญัติว่าคำแถลงนโยบายจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้วยหรือไม่

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๗ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การกำหนดให้มีนายกรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๕๘ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งได้เคยเสนอความเห็นในชั้นการพิจารณาศึกษาบทบัญญัติในหมวด ๗ รัฐสภา ว่านายกรัฐมนตรีควรมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นหลักการที่กำหนดในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นต้น โดยมีเหตุผลประกอบการพิจารณาข้อเสนอให้มีการแก้ไขโดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็เพื่อให้นายกรัฐมนตรีได้มีความใกล้ชิดกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน และสามารถขับเคลื่อนนโยบายของพรรคการเมืองที่นายกรัฐมนตรีผู้นั้นสังกัดมากำหนดไว้เป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อดำเนินการนโยบายตามที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนในขณะหาเสียงเลือกตั้ง ดังนั้น มีความเห็นว่าการกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสามารถตอบโจทก์การขับเคลื่อนนโยบายของพรรคการเมืองที่ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลที่ได้นำเสนอนโยบายการหาเสียงเลือกตั้งไว้กับประชาชน

ประเด็นที่สอง คุณสมบัติของรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีไว้หลายประการ แต่มีข้อสังเกตเกี่ยวกับคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ (๔) ซึ่งบัญญัติว่า *“มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์”* นั้น จะประเมินด้วยวิธีการใดว่าบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

ประเด็นที่สาม การถวายสัตย์ปฏิญาณตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งหากตีความโดยเคร่งครัดว่าการถวายสัตย์ปฏิญาณจะต้องกล่าวคำให้ครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ จึงจะถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนคณะรัฐมนตรียังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังนั้น มีความเห็นว่าควรกำหนดบทบัญญัติให้ชัดเจนว่ากรณีที่หากรัฐมนตรีกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนทุกถ้อยคำตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรียังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ประเด็นที่สี่ การแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๒ ของรัฐธรรมนูญ มีประเด็นพิจารณาว่าการกำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาภายในสิบห้าวันนับแต่วันเข้ารับหน้าที่นั้น เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป นอกจากนั้น การกำหนดว่านโยบายจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายนั้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ารายได้ที่จะนำมาเป็นนโยบาย

จะประกอบด้วย งบประมาณ เงินกู้ หรือกรณีการดำเนินการร่วมภาครัฐและเอกชน ดังนั้น กรณีที่คณะรัฐมนตรีกำหนดไว้ในนโยบายว่าในการดำเนินนโยบายจะใช้งบประมาณแผ่นดิน แต่เมื่อดำเนินการตามนโยบายแล้วงบประมาณแผ่นดินมีไม่เพียงพอ คณะรัฐมนตรีมีความจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อมาใช้ในการดำเนินนโยบายจะสามารถดำเนินการได้หรือไม่ ดังนั้น มีความเห็นว่าเพื่อความคล่องตัวของคณะรัฐมนตรีในการบริหารราชการแผ่นดิน ควรตัดข้อกำหนดในเรื่องการดำเนินนโยบายจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายออก

ประเด็นที่ห้า การออกเสียงประชามติตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๖ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่บัญญัติว่า *“ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร คณะรัฐมนตรีจะขอให้มีการออกเสียงประชามติในเรื่องใดอันมิใช่เรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือเรื่องที่เกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”* ทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าประเด็นที่ใช้ในการออกเสียงประชามติดังกล่าวนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ เช่น กรณีที่มีการดำเนินการออกเสียงประชามติสอบถามว่าควรให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิในการเลือกนายกรัฐมนตรีหรือไม่ เป็นต้น ดังนั้น มีความเห็นว่าบทบัญญัติในเรื่องการดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติ ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า การดำเนินการออกเสียงประชามติในเรื่องใดที่ไม่เกี่ยวกับหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ให้สามารถดำเนินการได้

ประเด็นที่หก การกำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งบัญญัติว่า *“ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้ตาม (๒) หรือคณะรัฐมนตรีที่อยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปลาออกทั้งคณะ และเป็นกรณีที่ไม่อาจดำเนินการตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙ ได้ไม่ว่าด้วยเหตุใด หรือยังดำเนินการตามมาตรา ๑๕๘ และมาตรา ๑๕๙ ไม่แล้วเสร็จ ให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ๆ เฉพาะเท่าที่จำเป็นไปพลางก่อน โดยให้ปลัดกระทรวงคัดเลือกกันเองให้คนหนึ่งปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี”* เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้มีการยึดอำนาจของคณะรัฐมนตรีรักษาการโดยภาคราชการประจำ ดังนั้น มีความเห็นว่าควรตัดมาตรา ๑๖๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญออก

ประเด็นที่เจ็ด การประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๗๖ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติว่า *“ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก”* เป็นบทบัญญัติที่เปิดช่องให้กฎหมายลำดับรองสามารถบัญญัติในเรื่องเกี่ยวกับการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนโดยให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนได้ ดังนั้น มีความเห็นว่าควรเพิ่มเงื่อนไขว่ากรณีที่มีความจำเป็นจะต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนให้มีผลใช้บังคับได้ไม่เกินเจ็ดวัน โดยให้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาขยายระยะเวลาการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนได้ และมีอำนาจในการยกเลิกประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนเมื่อใดก็ได้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี มีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๙ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การกำหนดให้นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกำหนดกระบวนการให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแจ้งรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อต่อคณะกรรมการ

การเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้ง และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรายชื่อบุคคลดังกล่าวให้ประชาชนทราบ โดยรายชื่อบุคคลซึ่งพรรคการเมืองนั้นมีมติว่าจะเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีไม่เกินสามรายชื่อไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ซึ่งการกำหนดหลักการดังกล่าวอาจกระทบต่อความรับผิดชอบต่อพรรคการเมือง ความรับผิดชอบต่อนโยบายของพรรคการเมือง และเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีอิทธิพลต่อพรรคการเมืองมีอำนาจในการครอบงำพรรคการเมืองได้โดยง่าย

ประเด็นที่สอง กระบวนการเลือกนายกรัฐมนตรี มีความเห็นว่าควรกำหนดให้เป็นอำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการลงมติให้ความเห็นชอบบุคคลเป็นนายกรัฐมนตรีเท่านั้น ไม่ควรบัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี

ประเด็นที่สาม การกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรีไว้หลายกรณี แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือการกำหนดว่ารัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผู้ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นการบัญญัติที่เป็นนามธรรมและจะเกิดปัญหาในการวินิจฉัยของศาลว่าพฤติกรรมเช่นใดจึงจะถือว่าเป็นผู้ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์และเป็นผู้มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง นอกจากนั้นยังเป็นการกำหนดในลักษณะที่เป็นคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม และในขณะเดียวกันก็มีลักษณะเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัวด้วย ดังนั้น มีความเห็นว่าควรตัดการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่กำหนดว่ารัฐมนตรีจะต้องเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ และเป็นผู้ไม่มีพฤติกรรมอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงออก แล้วนำไปบัญญัติไว้เป็นเงื่อนไขความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัวแทน เพื่อให้มีกระบวนการในการตรวจสอบต่อไป ส่วนองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี ควรกำหนดให้เป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาวินิจฉัย และให้เป็นอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรในการตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของรัฐมนตรี

ประเด็นที่สี่ การถวายสัตย์ปฏิญาณเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาในการตีความ มีความเห็นว่าควรกำหนดเป็นมาตรการเชิงลงโทษกรณีที่รัฐมนตรีกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่ห้า การกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๐ ของรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติให้นำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาใช้บังคับกับคุณสมบัติของรัฐมนตรีด้วยนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในเรื่องเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ซึ่งปัจจุบันมีคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ นอกจากนั้น ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้เคยมีคำวินิจฉัยในคดีหนึ่งว่าในหนังสือบริคณห์สนธิจัดตั้งบริษัทเพื่อดำเนินกิจการเกี่ยวกับสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งแม้ว่าในขณะที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีนั้นบริษัทดังกล่าวไม่ได้ดำเนินการกิจการเกี่ยวกับสื่อหนังสือพิมพ์ก็ตาม แต่ในคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งได้วินิจฉัยในลักษณะว่าแม้ในขณะฟ้องคดีบริษัทจะมิได้ดำเนินกิจการเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ก็ตาม แต่ในอนาคตบริษัทอาจดำเนินกิจการเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ก็ได้ เป็นเหตุให้เจ้าของบริษัทไม่สามารถลงสมัคร

รับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ดังนั้น มีความเห็นว่าการบัญญัติถ้อยคำในการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งนำไปใช้บังคับกับคุณสมบัติและลักษณะต้องถามของรัฐมนตรีด้วยนั้น ควรมีการพิจารณาทบทวน

ประเด็นที่หก การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่กำหนดว่าในคำแถลงนโยบายจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบายด้วยนั้น ส่วนตัวเห็นว่าผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญอาจจะบัญญัติหลักการดังกล่าวขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองในช่วงหาเสียงเลือกตั้งโดยเฉพาะนโยบายประชานิยมต่าง ๆ และมีการกำหนดเงื่อนไขไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ไว้ด้วย ว่านโยบายของพรรคการเมืองที่แถลงต่อสาธารณะจะต้องระบุด้วยถึงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินนโยบายของพรรคการเมืองภายหลังชนะการเลือกตั้งและได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ดังนั้น มีความเห็นว่าการกำหนดให้คำแถลงนโยบายจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย ควรตัดออก แต่ควรเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองที่ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการว่างบประมาณที่จะใช้ในการดำเนินนโยบายจะมีที่มาจากแหล่งรายได้ใด หากพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลไม่สามารถหาแหล่งรายได้มาดำเนินการตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสาธารณะ พรรคการเมืองนั้นก็ต้องรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นที่เจ็ด การกำหนดเงื่อนไขให้คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ ถือเป็นบทบัญญัติที่อุดช่องว่างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กรณีมีปัญหาเกี่ยวกับการคณะรัฐมนตรีรักษาการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ และมีความพยายามให้คณะรัฐมนตรีรักษาการลาออกทั้งคณะ

ประเด็นที่แปด การประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๗๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญ นั้น มีความเห็นว่า ควรกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรี ไม่ควรให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน และควรกำหนดให้การประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีด้วย เพราะคณะรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ประเด็นที่เก้า การกำหนดให้รัฐมนตรีที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคราวเดียวกันสามารถลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๖๓ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งกำหนดห้ามมิให้รัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคราวเดียวกัน ดังนั้น มีความเห็นว่าควรกำหนดห้ามมิให้รัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในคราวเดียวกัน

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๘ การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๑๕๘ ถึงมาตรา ๑๘๓ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับการให้นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๑.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่งผลให้ขาดความยึดโยงกับประชาชน

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรี

๒.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรีว่าจะต้องมีความ “ซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์” ซึ่งยากต่อการชี้วัดว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่าซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ อีกทั้งการกำหนดคุณสมบัติเรื่องเกี่ยวกับความผิดที่ต้องห้ามดำรงตำแหน่งก็ไม่มีความชัดเจนว่าครอบคลุมเฉพาะการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ หรือเฉพาะประเทศไทย

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการบัญญัติให้ชัดเจน หรือกำหนดกรอบว่าอย่างไรจึงจะเรียกว่า “ซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์”

๒) ควรกำหนดให้ชัดเจนว่ากรณีที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความผิดนั้นมีขอบเขตครอบคลุมเพียงใด

๓. ประเด็นเกี่ยวกับการแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรี

๓.๑ ประเด็นปัญหา

๑) การกำหนดให้นายกรัฐมนตรีจะต้องแถลงนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาตินั้นทำให้ขาดความยืดหยุ่น เนื่องจากนโยบายความมีความเป็นพลวัตและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในช่วงเวลานั้น ๆ

๒) การกำหนดให้ต้องแถลงนโยบายโดยต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้มีความไม่เหมาะสม

๓) การกำหนดให้แถลงนโยบายภายใน ๑๕ วัน เป็นกำหนดเวลาที่สั้นจนเกินไป

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ไม่ควรกำหนดให้การแถลงนโยบายของนายกรัฐมนตรีจะต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ

๒) ไม่ควรกำหนดให้การแถลงนโยบายจะต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้

๓) ควรทบทวนเรื่องการกำหนดเวลาในการแถลงนโยบายเพื่อให้มีความเหมาะสม

๔. ประเด็นเกี่ยวกับการให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรี

๔.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติให้ปลัดกระทรวงปฏิบัติหน้าที่แทนนายกรัฐมนตรีในกรณีที่คณะรัฐมนตรีไม่สามารถอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้นั้น อาจก่อให้เกิดการ “ยึดอำนาจ” โดยข้าราชการประจำ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรตัดบทบัญญัติดังกล่าวออก (มาตรา ๑๖๘ วรรคสอง)

๕. ประเด็นเกี่ยวกับการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่ง

๕.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติเปิดช่องให้มีการใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งได้ตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นไม่เหมาะสม

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า กรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนให้มีผลใช้บังคับได้ไม่เกิน ๗ วัน โดยให้เป็นอำนาจของคณะรัฐมนตรีในการพิจารณาขยายระยะเวลาการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนได้ และมีอำนาจในการยกเลิกการประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วนเมื่อใดก็ได้

ส่วนที่ ๘ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดว่าการกระทำเช่นใดเป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือไม่จะต้องพิจารณาว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรีมีหน้าที่และอำนาจอย่างไรบ้างเป็นสำคัญ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่และอำนาจในการตรากฎหมาย ตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร รวมทั้งการตรากฎหมายงบประมาณรายจ่ายประจำปี หากรัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยอีกตำแหน่งหนึ่งการพิจารณากฎหมายงบประมาณรายจ่ายประจำปีย่อมเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์

ส่วนสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณากลั่นกรองกฎหมาย ให้ความเห็นชอบบุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ นอกจากนี้ในบทเฉพาะกาลสมาชิกวุฒิสภายังมีหน้าที่และอำนาจในการให้ความเห็นชอบนายกรัฐมนตรีด้วย หากนายกรัฐมนตรีเป็นผู้คัดเลือกสมาชิกวุฒิสภา และต่อมาสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวให้ความเห็นชอบนายกรัฐมนตรีดังกล่าวอีกก็ย่อมเป็นการประทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์

ส่วนรัฐมนตรีก็มีหน้าที่และอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน การใช้จ่ายเงินงบประมาณ การกระทำใดที่เป็นการเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจของตน การใช้จ่ายงบประมาณเพื่อเอื้อประโยชน์ในการหาเสียงเพื่อให้สามารถบริหารราชการแผ่นดินต่อไปได้ประเทศต่อไป หรือเพื่อสร้างคะแนนเสียงให้แก่พรรคการเมืองที่ตนสังกัดก็เป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์ นอกจากนี้ ควรกำหนดการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ขององค์กรที่ใช้อำนาจอื่น ๆ ด้วย เช่น องค์กรอิสระ ข้าราชการ เป็นต้น

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หลักการสำคัญของมาตรา ๑๘๔ และมาตรา ๑๘๕ เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา โดยในมาตรา ๑๘๖ บัญญัติให้นำมาตรา ๑๘๔ และมาตรา ๑๘๕ มาใช้บังคับกับรัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลม ซึ่งจากการพิจารณาบทบัญญัติในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์แล้วมีความเห็นว่าเป็นการบัญญัติหลักการเดียวกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยมีการเพิ่มบทบัญญัติใหม่ในบางเรื่อง คือ เรื่องการขัดขวางแทรกแซงการใช้สิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ ซึ่งเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดไว้เป็นคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดไว้เป็นเหตุสิ้นสุดการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเป็นเหตุสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรี

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นที่มีการเพิ่มขึ้นใหม่อีกประเด็นหนึ่งคือ ข้อห้ามในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ซึ่งในมาตรา ๑๘๕ (๒) บัญญัติว่า *“กระทำการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐเว้นแต่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา”* ดังนั้น จึงมีความเห็นในสองประเด็น คือ (๑) ประเด็นข้อห้ามเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนนั้น ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า

การห้ามเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนนั้นมีขอบเขตเพียงใด และ (๒) ประเด็นข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และกรรมาธิการเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณนั้น จะต้องพิจารณาควบคู่กับมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งแม้มาตรา ๑๘๕ (๒) จะกำหนดข้อยกเว้นกรณีที่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา อันหมายถึงการมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณจะไม่ถือเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ก็ตาม แต่การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณที่ผ่านมาพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่กล้าที่แปรญัตติ รวมทั้งข้าราชการสำนักงบประมาณก็ไม่กล้าเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณเพราะเกรงว่าจะเป็นการขัดต่อมาตรา ๑๔๔ ดังนั้น การพิจารณาความเหมาะสมของมาตรา ๑๘๕ จะต้องพิจารณาควบคู่กับมาตรา ๑๔๔ อย่างเป็นระบบ

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรนำความใน (๑) (๒) และ (๓) ของมาตรา ๑๘๕ ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดสิ่งที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการได้ ไปบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘๖ ของรัฐธรรมนูญ เพราะกรณีดังกล่าวเป็นอำนาจของรัฐมนตรี นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดรายละเอียดของการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินการได้โดยสะดวก

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

การกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีควรกำหนดแยกไว้ให้ชัดเจน เพราะบริบทในการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ดังนั้น การที่ความในมาตรา ๑๘๖ กำหนดให้นำความในมาตรา ๑๘๔ ของรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับกับรัฐมนตรีด้วยโดยอนุโลมอาจทำให้เกิดความสับสน ที่สำคัญ การกำหนดการกระทำบางเรื่องให้เป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์แม้มีความมุ่งหวังให้เกิดผลดีแต่ก็ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีไม่สามารถดำเนินการบางเรื่องได้ทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความในมาตรา ๑๘๕ (๒) ประกอบมาตรา ๑๔๔ ของรัฐธรรมนูญก็เห็นว่าควรกำหนดให้ชัดเจนว่าการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์เกี่ยวกับงบประมาณนั้นควรเป็นเฉพาะกรณีทุจริต หรือมีวัตถุประสงค์ทางการเมืองเท่านั้น

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดเพิ่มเติมเรื่องการให้ความเห็นชอบบุคคลดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ของสมาชิกวุฒิสภา เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของสมาชิกวุฒิสภา เช่นการล็อบบี้ (Lobby) สมาชิกวุฒิสภาในการให้ความเห็นชอบบุคคลใดบุคคลหนึ่งดำรงตำแหน่ง นอกจากนี้ในส่วนหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภา ควรกำหนดเพิ่มเติมให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งด้วย

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๒ เป็นเหตุให้ต้องตัดข้อยกเว้นการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์กรณีรับเงินปีพระบรมวงศานุวงศ์ในมาตรา ๑๘๔ หรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ ข้อยกเว้นดังกล่าวกำหนดไว้เหมาะสมแล้ว ส่วนความในมาตรา ๑๘๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติ

หน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยค่อนข้างมาก ในอดีตที่ผ่านมาประชาชนในพื้นที่จะร้องเรียนปัญหาความเดือดร้อนมายังสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ความในมาตรา ๑๘๕ (๑) ของรัฐธรรมนูญ ทำให้การมีหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าลักษณะเป็นการก้าวก่ายแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานอันเป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์ซึ่งส่งผลกระทบต่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น ความในมาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จึงควรกำหนดไว้เฉพาะการไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภากระทำการใด ๆ อันมีลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในเรื่องกรณีการบรรจุแต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่นเท่านั้น นอกจากนี้ อาจมีการตีความว่าการหารือของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรอาจเข้าข่ายการก้าวก่ายแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการก็ได้

ส่วนความในมาตรา ๑๘๖ วรรคสองซึ่งบัญญัติว่า *“รัฐมนตรีต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งกระทำการใดไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม อันเป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อประโยชน์ของตนเองของผู้อื่น หรือของพรรคการเมืองโดยมิชอบตามที่กำหนดในมาตรฐานทางจริยธรรม”* อาจไม่เหมาะสม เพราะรัฐมนตรีมีหน้าที่และอำนาจในการกำกับดูแลหน่วยงานและบุคลากรในสังกัด การห้ามมิให้รัฐมนตรีมีหน้าที่และอำนาจสั่งการใด ๆ ในกระทรวง อาจทำให้เกิดการดำเนินการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในบางกรณีได้ ทั้งนี้ หากรัฐมนตรีสั่งการใด ๆ อันเป็นมิชอบ ก็สามารถดำเนินการทางกฎหมายหรือเสนอญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจได้อยู่แล้ว เหตุใดความในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ จึงกำหนดห้ามไว้เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรี ไม่กำหนดห้ามตำแหน่งอื่นที่มีหน้าที่และอำนาจตามรัฐธรรมนูญอย่างเช่นศาล องค์กรอิสระ และปลัดกระทรวงด้วย ด้วยเหตุนี้ความในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ของรัฐธรรมนูญ จึงควรกำหนดให้ครอบคลุมตำแหน่งอื่น ๆ ดังกล่าวด้วย

นอกจากนี้ ความในมาตรา ๑๘๗ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่ารัฐมนตรีคู่สมรส และบุตรถูกจำกัดในเรื่องใดให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ที่สำคัญ ค่าตอบแทนของรัฐมนตรีควรกำหนดเพิ่มเติมให้เหมาะสมแก่ภาระหน้าที่และข้อจำกัดในเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ด้วย

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ควรแก้ไขมาตรา ๑๘๕ (๑) โดยบัญญัติข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่า *“หากเป็นกรณีการช่วยเหลือประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาสามารถดำเนินการตามมาตรา ๑๘๕ (๑)”* ได้

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ความในหมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ไม่ควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญควรกำหนดแต่เพียงว่า *“การกระทำใดที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้เป็นตามที่กฎหมายกำหนด”* เพื่อให้มีการตรากฎหมายกำหนดรายละเอียดการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังทำให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกรณีต่าง ๆ ที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้โดยสะดวกด้วย

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญ มีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น แต่การกำหนดเงื่อนไขบางกรณีไว้ในมาตรา ๑๘๕ ก็ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะความในมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๒) ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมากโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเจตนาทุจริตเกี่ยวกับงบประมาณ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก็มีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการได้อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องกำหนดความไว้ในมาตรา ๑๘๕ (๒) ไว้แต่อย่างใด ส่วนความในมาตรา ๑๘๕ (๑) ก็ทำให้เกิดปัญหาต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากเช่นเดียวกัน เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย มีหน้าที่ในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวย่อมจะต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประเทศชาติและประชาชน การกำหนดความในมาตรา ๑๘๕ (๑) ไว้ในลักษณะนี้ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจดำเนินการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชนโดยการประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ เพราะเป็นการกระทำที่ขัดกันแห่งผลประโยชน์ส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องใช้การหารือในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ด้วยเหตุนี้ จึงควรตัดความในมาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ออกเช่นกัน

ความเห็นของนายภราดร ปริศนานันทกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ควรแก้ไขเพิ่มความในมาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญ โดยการตัดความความใน (๑) และ (๒) ออกทั้งหมด

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๙ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๑๘๔ ถึงมาตรา ๑๘๗ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

มาตรา ๑๘๕ บัญญัติว่า

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภากระทำการใด ๆ อันมีลักษณะที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงเพื่อประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) การปฏิบัติราชการหรือการดำเนินงานในหน้าที่ประจำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น

(๒) กระทำการในลักษณะที่ทำให้ตนมีส่วนร่วมในการใช้จ่ายเงินงบประมาณหรือให้ความเห็นชอบในการจัดทำโครงการใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ เว้นแต่เป็นการดำเนินการในกิจการของรัฐสภา

(๓) การบรรจุ แต่งตั้ง โยกย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนหรือการให้พ้นจากตำแหน่งของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ กิจการที่รัฐถือหุ้นใหญ่ หรือราชการส่วนท้องถิ่น”

๑. ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติในเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์เป็นการบัญญัติหลักแต่มีความไม่ชัดเจนเรื่องขอบเขตการบังคับใช้และการตีความ ส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐมนตรี ไม่กล้าดำเนินการเนื่องจากเกรงว่าถ้าหากดำเนินการเรื่องใดไปแล้วจะกลายเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ เช่น เรื่องที่ต้องดำเนินการบางประการเพื่อช่วยเหลือหรือบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน เป็นต้น

๒. ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๖๑] : ควรระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวทางที่สอง[๖๒] : ควรแก้ไขมาตรา ๑๘๕ (๑) โดยกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติมว่า *“หากเป็นกรณีการช่วยเหลือประชาชน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาสามารถดำเนินการตามมาตรา ๑๘๕ (๑)”*

แนวทางที่สาม[๖๓] : เพื่อให้มีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ในหมวดนี้ ควรบัญญัติแต่เพียงว่า

“การกระทำใดที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ให้เป็นตามที่กฎหมายกำหนด”

แนวทางที่สี่[๖๔] : ตัดบทบัญญัติในมาตรา ๑๘๕ (๑) และ (๒) ออก

---

[๖๑] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๖๒] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๖๓] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

[๖๔] ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ และนายภราดร ปริศนานันทกุล

ส่วนที่ ๙ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๐ ศาล

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๐ ศาล โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๑ บททั่วไป

ความเห็นของนายประยุทธ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบบทบัญญัติในหมวดว่าด้วยศาล ตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันแล้ว จะพบว่ามีความแตกต่างค่อนข้างมาก ซึ่งหากจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในหมวด ๑๐ ศาล ก็จะต้องมีการพิจารณาทบทวนในทุกมาตราเพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติหลักการเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นเรื่องหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษา สืบเนื่องจากกรณีที่เกิดเหตุการณ์ผู้พิพากษาใช้อาวุธปืนยิงตัวเองและเขียนจดหมายระบุสาเหตุของการใช้ปืนยิงตัวเองโดยกล่าวถึงรัฐธรรมนูญว่าในช่วงที่บังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งถูกร่างขึ้นโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญและประชาชน รวมทั้งนักวิชาการทั้งหลายต่างยอมรับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดนั้น ได้มีการบัญญัติหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาคดีในมาตรา ๒๔๙ ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น

การจ่ายสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาและตุลาการ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ

การเรียกคืนสำนวนคดีหรือการโอนสำนวนคดี จะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่จะกระทบกระเทือนต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี

การโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้พิพากษาและตุลาการนั้นจะกระทำมิได้ เว้นแต่เป็นการโยกย้ายตามวาระตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เป็นกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัย หรือตกเป็นจำเลยในคดีอาญา”

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัตินี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น รวมทั้งไม่ปล่อยให้ผู้บริหารศาลใช้อำนาจจ่ายสำนวนคดีหรือโอนสำนวนคดีอย่างไรก็ได้แบบที่เคยเป็นมาตลอดจนเป็นการกำหนดหลักการในการจ่ายสำนวนคดีให้แก่ผู้พิพากษาและตุลาการ ว่าจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ และยังบัญญัติห้ามโอนย้ายผู้พิพากษาและตุลาการโดยไม่ได้รับความยินยอมด้วย

ทั้งนี้ จากประสบการณ์ที่เคยรับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา โดยมีหน้าที่ตรวจร่างคำพิพากษาขององค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกานั้น ในทางปฏิบัติกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะไม่แก้ร่างคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริง เพราะถือว่าเป็นเรื่องดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งผู้พิพากษาแต่ละท่านอาจมีความเห็นแตกต่างกันได้ แต่มีคดีปล้นทรัพย์คดีหนึ่งซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาให้ยกฟ้อง แต่ผู้ตรวจร่างเห็นว่าข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานแน่นหนาควรต้องลงโทษจำเลย ผู้ตรวจร่างเรียนผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนแล้วก็ได้รับการยืนยันว่าให้ยกฟ้อง ผู้ตรวจร่างทำบันทึกได้กราบเรียนประธานศาลฎีกาผ่านผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ผ่านรองประธานศาลฎีกา ทุกท่านเห็นด้วยกับผู้ตรวจร่าง ประธานศาลฎีกาจึงให้องค์คณะผู้พิพากษาทบทวน องค์คณะผู้พิพากษายืนยันความเห็นเดิม ประธานศาลฎีกาจึงสั่งโอนสำนวนคดีให้องค์คณะผู้พิพากษาอีกคณะ ซึ่งในทางปฏิบัติจะทราบว่าการโอนสำนวนคดีเกิดจากเหตุใด

กระบวนการลักษณะนี้ทำให้เห็นได้ว่า ผลสุดท้าย คือ ประธานศาลฎีกาเป็นผู้ตัดสินคดีทุกคดีในศาลฎีกา เพราะร่างคำพิพากษาใดหากประธานศาลฎีกาไม่ประทับตราให้ส่งออกไปอ่านได้ก็ไม่มีผลเป็นคำพิพากษา กระบวนการที่ปฏิบัติในศาลฎีกาในช่วงนั้นคงไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีอย่างแท้จริง ซึ่งกรณีดังกล่าวไม่ได้เกิดเฉพาะในศาลฎีกาแต่เกิดในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลชั้นต้นด้วย กล่าวคือ ในศาลอุทธรณ์นั้นร่างคำพิพากษาทุกฉบับจะต้องผ่านความเห็นชอบจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เช่นเดียวกับศาลชั้นต้นที่อธิบดีผู้พิพากษาภาคมีอำนาจตรวจสำนวนคดีและร่างคำพิพากษา ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงบัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้นดังที่ได้กล่าวข้างต้นและอำนาจนี้ก็ได้หมดไป

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบัน อธิบดีผู้พิพากษาภาคกลับมามีอำนาจตรวจสำนวนคดีและตรวจร่างคำพิพากษาเช่นเดิม และเท่าที่ทราบ มีผู้พิพากษารวมทั้งผู้พิพากษาอาวุโสไปปฏิบัติหน้าที่ที่สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาคมากพอสมควรเพื่อช่วยตรวจสำนวนคดีและร่างคำพิพากษา การตรวจสำนวนคดีและร่างคำพิพากษาตามสายการบังคับบัญชาโดยผู้มีตำแหน่งเหนือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจึงยังเป็นประเด็นที่น่าห่วงกังวลว่าจะกระทบต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ ได้มีบทบัญญัติรองรับเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสำนวนคดี หลักเกณฑ์การเรียกคืนสำนวนคดี และการโยกย้ายผู้พิพากษาและตุลาการ ซึ่งอาจไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอีก แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือสมควรมีการบัญญัติหลักการในเรื่องการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของผู้พิพากษาและตุลาการว่าไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หรือไม่

นอกจากนี้ ในส่วนที่มีข้อเสนอให้มีการตรวจสอบคำพิพากษาของผู้พิพากษาที่ถูกลงโทษไล่ออกจากราชการนั้น ประเทศไทยไม่เคยมีมาตรการตรวจสอบในลักษณะดังกล่าว ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศที่มีการตรวจสอบคำพิพากษาของผู้พิพากษาที่ถูกลงโทษไล่ออกจากราชการ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เคยมีคดีเกิดขึ้นในศาลเยาวชนโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนได้รับเงินจากบริษัทซึ่งเปิดสถานฝึกอบรมเยาวชนที่กระทำความผิดโดยได้รับค่าตอบแทนจากรัฐเป็นรายหัวของเยาวชนที่ถูกส่งไปอบรมเพื่อให้ส่งเยาวชนไปเข้ารับการอบรมโดยไม่จำเป็น โดยคดีหนึ่งได้ส่งเยาวชนที่เป็นนักกีฬามวยปล้ำชั้นนำที่ถูกกล่าวหาเพียงมีอุปกรณ์สำหรับซุกซ่อนยาเสพติด แต่ปรากฏว่าเยาวชนดังกล่าวได้ฆ่าตัวตายแล้วมีการสอบสวนจนปรากฏ

ข้อเท็จจริงว่าผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนดังกล่าวรับเงินจากบริษัท ซึ่งต่อมาผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนได้ถูกดำเนินคดีและถูกพิพากษาลงโทษจำคุกเป็นเวลา ๒๐ ปี ต่อมาศาลสูงของมลรัฐเพนซิลเวเนียได้ยกเลิกคำพิพากษาที่ตัดสินโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนดังกล่าวหลายร้อยคดี

นอกจากนี้ ในประเด็นเกี่ยวกับหน่วยธุรการของศาลนั้น เหตุที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีหน่วยธุรการของศาลที่เป็นอิสระนั้น เนื่องจากเดิมศาลยุติธรรมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม เมื่อต้องการแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรมจึงจำเป็นต้องบัญญัติให้มีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ ส่วนศาลทหารยังคงสังกัดกระทรวงกลาโหม บทบัญญัติเรื่องความเป็นอิสระของหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมจึงไม่นำไปใช้บังคับกับศาลทหาร รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้เรื่องหน่วยธุรการนั้นไม่ใช้บังคับกับศาลทหาร

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

หลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ถูกนำไปกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ แล้ว ดังนั้น กรณีที่เกิดเหตุการณ์ผู้พิพากษาใช้อาวุธปืนยิงตัวเองเสียชีวิตนั้น จึงเป็นเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งหากนำหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาบัญญัติไว้ในหมวด ๑๐ ศาล ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็จะเป็นการสร้างความมั่นใจต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการได้และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรม

ทั้งนี้ จึงเห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในส่วนที่ว่าอำนาจบังคับบัญชาตามลำดับชั้นจะเข้าไปแทรกแซงการพิพากษาคดีของผู้พิพากษาไม่ได้ ส่วนการกำหนดในหลักการในเรื่องการจ่ายสำนวนคดีควรกำหนดให้อยู่ในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ แทน

นอกจากนี้ มาตรา ๑๙๓ วรรคหนึ่งซึ่งบัญญัติว่า

“ให้แต่ละศาล ยกเว้นศาลทหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานของแต่ละศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

และวรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้ศาลยุติธรรมและศาลปกครองมีระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนเป็นการเฉพาะตามความเหมาะสมตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จะเห็นได้ว่า บทบัญญัตินี้กำหนดให้แต่ละศาลมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานของแต่ละศาล แต่ไม่รวมถึงศาลทหาร จึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นของศาลทหารบัญญัติอยู่ในกฎหมายใด ทั้งนี้ แม้รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ศาลทหารมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าในระยะหลังนี้นอกจากการพิจารณาพิพากษาคดีวินัยทหารแล้ว พบว่าศาลทหารมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด

ที่ไม่ใช่ความผิดวินัยทหารด้วย ดังนั้น จึงเสนอเป็นข้อสังเกตว่าศาลทหารต้องมีสถานภาพที่มีความเป็นอิสระพอสมควร

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๑ บททั่วไป ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ เรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งหลายทั้งปวง รัฐธรรมนูญในอดีตก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ไม่มีการกำหนดหลักการในเรื่องดังกล่าวส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่ควรบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการไว้ในรัฐธรรมนูญมากเกินไป แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในเรื่องของการปฏิรูปประเทศที่กำหนดไว้ตั้งแต่มาตรา ๒๕๗ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แล้วก็จะเห็นว่าเป็นประเด็นเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศและกระบวนการยุติธรรมด้วย

ทั้งนี้ บทบัญญัติมาตรา ๒๕๘ จะให้ความสำคัญกับขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมในระยะเวลาที่ชัดเจน การปรับปรุงการสอบสวนคดีอาญาซึ่งปัจจุบันภาครัฐได้มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเพื่อดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแล้ว และมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งเพื่อปฏิรูปกระบวนการสอบสวนเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ไม่ได้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมหรือปฏิรูปศาลแต่อย่างใด

นอกจากนี้ ส่วนตัวมีความเห็นในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งหมายความว่าเป็นอิสระอย่างแท้จริง บุคคลใดจะมาแทรกแซงการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและตุลาการมิได้ ส่วนปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการ คือ การจัดองค์กร การบริหารภายในองค์กร และการบรรจุแต่งตั้ง นั้น พบว่าในช่วงที่ผ่านมามีการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลยุติธรรมไปปฏิบัติหน้าที่เป็นนายกสภามหาวิทยาลัย ซึ่งการบริหารภายในมหาวิทยาลัยหลายแห่งก็เต็มไปด้วยเรื่องการเมือง ที่สำคัญ การที่ศาลยุติธรรมมีการจัดหลักสูตรเพื่อให้ผู้พิพากษา ข้าราชการระดับสูงและภาคเอกชนได้เข้ามาศึกษาเป็นการสร้างความสัมพันธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีได้

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญควรบัญญัติแต่เพียงหลักการในแต่ละเรื่องส่วนรายละเอียดให้ไปบัญญัติไว้ในกฎหมาย (ได้แก่ พระราชบัญญัติ) หรือกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายของฝ่ายบริหาร (ได้แก่ กฎกระทรวง ฯลฯ) แทน เนื่องจากกรณีที่มีปัญหาในทางปฏิบัติจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติที่บัญญัติไว้ในกฎหมายดังกล่าวนั้นได้ แต่หากบัญญัติรายละเอียดไว้ในรัฐธรรมนูญก็จะมีปัญหาในเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังเช่นปัญหาที่เกิดขึ้นกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

นอกจากนี้ เห็นว่าเหตุที่ศาลทหารได้รับการยกเว้นในเรื่องการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานของแต่ละศาล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๙๓ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้น เนื่องจากในนายทหารพระธรรมนูญยังต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามสายการผู้บัญชาการ ซึ่งแตกต่างจากหน่วยงานธุรการของศาลอื่นที่ต้องมีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น

ทั้งนี้ ส่วนกรณีที่ศาลยุติธรรมมีหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บยส.) เนื่องจากศาลยุติธรรมมีงบประมาณที่สามารถดำเนินการจัดอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ได้ ดังนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะผู้มีอำนาจตรากฎหมายว่าด้วยงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณจะต้องเข้าไปตรวจสอบถึงความเหมาะสมในการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับงบด้านฝึกอบรมว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ควรบัญญัติเงื่อนไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณให้แก่หน่วยงานของศาลให้มีความเหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องการจัดหลักสูตรอบรมโดยศาลยุติธรรมได้

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ความว่า “ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี” ตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๘๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าสามารถแยกออกได้เป็นสองกรณี คือ (๑) ความเป็นอิสระจากภายนอก ซึ่งในอดีตไม่ว่าจะเป็นอำนาจใดก็ตามก็จะแทรกแซงการทำหน้าที่ของฝ่ายตุลาการไม่ได้ และ (๒) ความเป็นอิสระจากภายใน โดยในปัจจุบันมีปัญหาผู้พิพากษาและตุลาการขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติงานซึ่งเกิดจากภายในองค์กรศาลเอง เนื่องจากในทางปฏิบัติ การพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนนั้นจะต้องถูกตรวจสอบจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อธิบดีผู้พิพากษาภาค หรือผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปที่อาจมีความเห็นแตกต่างจากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน จนอาจมีผลนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้

ทั้งนี้ ถ้าหากพิจารณาในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศแล้ว จะเห็นว่าในประเด็นเกี่ยวกับองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการนั้น นอกจากหลักการในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๘๘ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดกลไกในเรื่องความรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวงด้วย ซึ่งในประเด็นนี้มีความเห็นว่าการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงควรสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์ ส่วนศาลฎีกาจะพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่มีปัญหาวินิจฉัยเกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากศาลสูงมีไว้สำหรับพิจารณาพิพากษาข้อกฎหมายที่เป็นสาระสำคัญแห่งคดีจึงจะขึ้นไปสู่ศาลฎีกา ก็จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเกิดความรวดเร็วขึ้น

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

ควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับกระบวนการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลกรณีที่ผู้พิพากษาถูกลงโทษไล่ออกจากราชการ เพื่อตรวจสอบว่าคำพิพากษาในแต่ละคดีที่ผู้พิพากษาดังกล่าวรับผิดชอบในฐานะผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนว่าเพื่อตรวจสอบว่าคำพิพากษาในแต่ละคดีมีความถูกต้องหรือไม่ด้วย ซึ่งประเทศไทยต้องยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่ากระบวนการยุติธรรมไม่ได้หมายความว่าสังคมจะไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาได้ กระบวนวิธีพิจารณาของศาลในปัจจุบันก็มีความแตกต่างกันไป กล่าวคือ บางศาลใช้ระบบกล่าวหา แต่ศาลบางศาลใช้ระบบไต่สวน ดังนั้น จึงต้องแยกระหว่างการถ่วงดุลกับการตรวจสอบให้ชัดเจนว่าใครจะมีหน้าที่ในการถ่วงดุลจะต้องมีความเป็นอิสระ แต่อิสระก็ต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลได้ และการตรวจสอบต้องอยู่ในกรอบที่จะต้องไม่เป็นการละเมิดอำนาจศาล โดยเฉพาะที่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจดุลพินิจแก่ผู้พิพากษาหากเห็นว่าคำฟ้องไม่มีมูลสามารถสั่งไม่รับฟ้องได้ทันที ซึ่งอาจเป็นการใช้ดุลพินิจที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ฟ้องคดี รวมทั้งกฎหมายที่ตราขึ้นโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติอีกหลายฉบับที่อาจกระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

๒. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม มาตรา ๑๙๔ ถึงมาตรา ๑๙๖ มีประเด็นข้อสังเกตสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นที่สุดห้ามมิให้อุทธรณ์ ซึ่งหลักการดังกล่าวขัดกับอนุสัญญาระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามเข้าร่วมเป็นภาคี ประกอบกับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยศาลเพียงชั้นเดียวนั้น คำพิพากษาอาจมีข้อผิดพลาดที่กระทบต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความได้ จึงควรเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษา ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายในสามสิบวัน ดังนั้น ส่วนตัวเห็นว่าควรกำหนดให้การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรให้ฟ้องคดีต่อศาลอุทธรณ์เป็นชั้นแรก หากคู่ความจะอุทธรณ์คำพิพากษาให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกาโดยองค์คณะที่เลือกมาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ

ประเด็นที่สอง คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ซึ่งมีหน้าที่บริหารงานบุคคลและการพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตุลาการ แต่เดิม ก.ต. ที่เป็นผู้พิพากษาจะมาจากศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น ชั้นศาลละ ๔ คน การลงคะแนนเลือก ก.ต. ผู้พิพากษาทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเลือก ก.ต. ของทุกชั้นศาล ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑ มีการเปลี่ยนระบบการเลือก ก.ต. โดยให้มี ก.ต. จากศาลฎีกา ๖ คน จากศาลอุทธรณ์ ๔ คน และจากศาลชั้นต้น ๒ คน ผู้พิพากษามีสิทธิลงคะแนนเลือก ก.ต. เฉพาะของศาลชั้นที่ตนอยู่เท่านั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่า ระบบการเลือก ก.ต. ในลักษณะดังกล่าวอาจเกิดปัญหาการที่ผู้พิพากษารุ่นเดียวกันซึ่งมีจำนวนมากในศาลฎีการวมกันลงคะแนนเลือก ก.ต. เป็นกลุ่ม จึงเห็นว่าการให้ผู้พิพากษาทุกคนเลือก ก.ต. ของทุกชั้นศาลแบบเดิมน่าจะดีกว่า

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าควรมีการกำหนดมาตรการตรวจสอบถ่วงดุลการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการ โดยกำหนดให้คณะกรรมาธิการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา สามารถวิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาของศาลว่าเห็นด้วยกับคำพิพากษาหรือไม่ โดยไม่ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล ทั้งนี้ การวิพากษ์วิจารณ์จะต้องไม่มีผลเป็นเป็นการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาล

นอกจากนี้ ในประเด็นการจัดอบรมหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูงนั้น ถือว่าเป็นการไม่เหมาะสมและกระทบต่อภาพลักษณ์ของศาลยุติธรรม เนื่องจากเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษา ข้าราชการระดับสูง ทนายความ และนักธุรกิจ ได้เข้ารับการอบรมซึ่งอาจเป็นการสร้างเครือข่ายจนอาจกระทบต่อการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีได้

๓. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๓ ศาลปกครอง

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

อำนาจของศาลปกครองตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๙๗ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น มีประเด็นที่ควรพิจารณาศึกษาเกี่ยวกับปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง เนื่องจากปัจจุบันไม่มีกลไกที่เร่งรัดตรวจสอบการพิจารณาคดีให้ให้เสร็จสิ้นภายในเวลาที่มีการกำหนดดังเช่นที่กำหนดในกระบวนพิจารณาของศาลยุติธรรม ดังนั้น ควรมีการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยกำหนดให้มีการกำหนดเกี่ยวกับเงื่อนเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติอำนาจของศาลปกครองตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๙๗ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติว่า

“อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่ง ไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรอิสระซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระนั้น ๆ”

เช่น กรณีคณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยและมีคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งดังกล่าวไม่สามารถนำคดีไปฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งดังกล่าวได้ ดังนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าการใช้อำนาจขององค์กรอิสระในการวินิจฉัยชี้ขาดโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ควรมีกระบวนการตรวจสอบได้

๔. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๔ ศาลทหาร

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจของศาลทหารตามที่บัญญัติมาตรา ๑๙๙ วรรคแรกของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งบัญญัติว่า

“ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ส่วนตัวมีความเห็นว่า ศาลทหารไม่ควรมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีพลเรือนเป็นจำเลย โดยอาจจะยกเว้นในช่วงที่มีภาวะสงครามที่จะต้องกำหนดให้ศาลทหารมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีบางประเภท

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ศาลทหารควรมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับวินัยทหารและผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทหารเท่านั้น แต่ปัจจุบันพบว่าศาลทหารได้มีคำพิพากษาในคดีที่จำเลยเป็นพลเรือนในหลายคดี ดังนั้น ส่วนตัวเห็นว่าควรกำหนดให้ศาลทหารมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทหาร โดยบัญญัติเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๘๑ ซึ่งบัญญัติว่า

“ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๐ ศาล ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๑๘๘ ถึงมาตรา ๑๙๙ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๑ บททั่วไป

มาตรา ๑๘๘ บัญญัติว่า

“การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง”

มาตรา ๑๙๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ให้แต่ละศาล ยกเว้นศาลทหาร มีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่น โดยให้มีหัวหน้าหน่วยงานคนหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานของแต่ละศาล ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติในมาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการบัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่ไม่ได้มีการบัญญัติให้ละเอียดเหมือนอย่างที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรจะต้องมีการบัญญัติรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาโดยกำหนดให้การพิจารณาพิพากษาคดีไม่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาตามลำดับชั้น เหมือนอย่างที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐[๖๕]

๒. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๒ ศาลยุติธรรม

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) รัฐธรรมนูญกำหนดให้การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถกระทำได้ โดยการอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ซึ่งเป็นชั้นศาลฎีกาเหมือนกัน

๒) องค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามที่บัญญัติไว้จะมีที่มาเฉพาะจากชั้นศาลฎีกาเท่านั้น จึงอาจเกิดปัญหาที่ผู้พิพากษารุ่นเดียวกันซึ่งมีจำนวนมากในศาลฎีการ่วมกันลงคะแนนเลือกคณะกรรมการตุลาการฯ เป็นกลุ่มได้

---

[๖๕] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และ นายนิกร จำนง

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรกำหนดให้การฟ้องคดีเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องฟ้องที่ศาลอุทธรณ์เป็นชั้นแรก แล้วถ้าหากต้องการจะฎีกา ก็ให้ฎีกาต่อศาลฎีกาโดยองค์คณะที่เลือกมาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา[๖๖]

๒) ควรกำหนดให้การเลือกคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมมีความหลากหลาย คือ เลือกมากจากผู้พิพากษาทุกชั้นศาล[๖๗]

๓. ประเด็นบทบัญญัติส่วนที่ ๔ ศาลทหาร

มาตรา ๑๙๙ วรรคแรก บัญญัติว่า

“ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

ศาลทหารควรมีอำนาจพิจารณาเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับวินัยทหารและมีผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการทหารเท่านั้น ไม่ควรมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีพลเรือนเป็นผู้กระทำความผิด

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๑๙๙ วรรคแรก ให้มีข้อความเหมือนมาตรา ๒๘๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งบัญญัติว่า

“ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่ง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”[๖๘]

---

[๖๖] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๖๗] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๖๘] ความเห็นของนายนิกร จำนง

ส่วนที่ ๑๐ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ

ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เนื้อหาในหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ มีข้อสงสัยในประเด็นเรื่องเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ขยายเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไว้มากกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นอกจากนั้น ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ด้วย ส่วนตัวมีความเห็นว่าคณะอนุกรรมาธิการควรพิจารณาเกี่ยวกับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญว่ามีสถานะเป็นศาลหรือไม่

ความเห็นของนายภราดร ปริศนานันทกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ในหมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ มีประเด็นที่ควรพิจารณา คือ ประเด็นเรื่องสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้แยกศาลรัฐธรรมนูญออกจากหมวดศาล จึงอาจทำให้เกิดข้อสงสัยว่าศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นศาลหรือไม่ ส่วนเรื่องหน้าที่ อำนาจ และที่มาของศาลรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๑๐ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดให้มีการขยายหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญมากกว่าที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และในมาตรา ๒๐๔ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญได้รับการแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของวุฒิสภาชุดปัจจุบันและมิได้ใช้วิธีการลงคะแนนลับในการเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความเชื่อมั่นเกี่ยวกับที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้ ส่วนตัวมีความเห็นว่าหากรัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจในลักษณะเช่นนี้แล้ว ควรกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระโดยนำศาลรัฐธรรมนูญไปกำหนดไว้ในหมวด ๑๒ องค์กรอิสระจะเหมาะสมกว่า

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

สนับสนุนแนวคิดการกำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายของรัฐธรรมนูญ แต่องค์กรนี้ไม่ควรมีอำนาจในการตัดสินในลักษณะที่ให้มีการยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจขององค์กรอื่นได้ และเห็นว่าองค์กรที่ทำหน้าที่ในการชี้ขาดรัฐธรรมนูญ ควรมีสถานะเป็นเพียงคณะกรรมการชี้ขาดหรือคณะกรรมการให้ความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเท่านั้น และคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการชุดนี้ ไม่ควรถือเป็นที่สุด และผู้ที่โต้แย้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการชุดนี้สามารถเสนอเรื่องต่อรัฐสภาให้วินิจฉัยอีกครั้งหนึ่งได้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ในอดีตศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้มีสถานะเป็นศาล แต่มีสถานะเป็นเพียงองค์กรชี้ขาดหรือวินิจฉัยปัญหาทางกฎหมายของรัฐธรรมนูญเท่านั้น และการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญก็อาจจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้ แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้การพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะคล้ายคลึงกับ

การพิจารณาคดีของศาลต่างประเทศที่ใช้ระบบคณะลูกขุน แตกต่างกันแต่เพียงการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทยไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อนำเสนอพยานหลักฐานเท่าที่ควร และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยใดแล้วก็จะไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินงานหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๙ ซึ่งบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมให้มีผลใช้บังคับแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ก็อาจมีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรีได้ ทั้งนี้ มาตรฐานทางจริยธรรมที่จัดทำขึ้นโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ไม่ได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน จึงควรแก้ไขมาตรา ๒๑๙ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระสามารถจัดทำมาตรฐานจริยธรรมของตนได้ และกำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นผู้มีหน้าที่และอำนาจในการตรวจสอบการฝ่าฝืนมาตรฐานจริยธรรมของแต่ละองค์กร หรือเพิ่มเป็นหมวดใหม่ว่าด้วยจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ เช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การพิจารณาประเด็นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ ควรพิจารณากรณีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหรือการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาด้วย เช่น กรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองบางพรรคโดยอาจไม่มีกระบวนการในการไต่สวนก่อนมีคำวินิจฉัย ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญใช้อำนาจตามมาตรา ๕๘ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งอาจขัดกับมาตรา ๙๒ วรรคสอง ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่บัญญัติว่าเมื่อศาลรัฐธรรมนูญดำเนินการไต่สวนแล้วมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าพรรคการเมืองกระทำการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง ทำให้เห็นว่ากฎหมายทั้งสองฉบับอาจมีเนื้อหาที่ขัดแย้งกันได้ และอาจทำให้เกิดข้อสงสัยว่าศาลรัฐธรรมนูญอาจกระทำผิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ หรือไม่

นอกจากนี้ ในประเด็นเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๓๔ (๑) กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสามารถตรวจสอบใช้อำนาจของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่อาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้เช่นกัน จึงเห็นว่าเมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการชี้ขาดหรือตัดสินคดีต่างๆ แล้ว การกำหนดรูปแบบและองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความรอบคอบอย่างมาก เช่น การกำหนดองค์ประกอบและจำนวนของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หากกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวนมากพอสมควรและมีความหลากหลายแล้ว ก็จะมีหลักประกันในเรื่องความยุติธรรมมากขึ้น และการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีที่มาที่มีความหลากหลายก็จะทำให้องค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญเกิดการถ่วงดุลและการคานอำนาจกันภายในศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนเรื่องวาระการดำรงตำแหน่งของศาลรัฐธรรมนูญนั้น ในหลักการหากกำหนดให้องค์กรใดมีอำนาจมากแล้ว ไม่ควรกำหนดให้องค์กรนั้นมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานเกินไป

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญมีองค์ประกอบที่มาจากผู้แทนของศาลและหน่วยงานราชการ ที่อาจไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือคณะรัฐมนตรีมากนัก จึงควรกำหนดให้มีสัดส่วนตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและรัฐมนตรีด้วย และเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะได้ผู้ที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแท้จริงในการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือรัฐมนตรี ก็อาจกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรก็ได้

นอกจากนี้ ในประเด็นคุณสมบัติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ก็ควรกำหนดว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีอายุไม่เกินเจ็บสิบปีบริบูรณ์ นอกจากนั้น คณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดให้คณะกรรมการสรรหามีองค์ประกอบที่หลากหลายมากกว่าที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ที่สำคัญ ประเด็นเรื่องที่มาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภานั้น ก็อาจทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความเชื่อมั่นต่อการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญได้

ส่วนเรื่องหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๑๐ (๒) ซึ่งบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ ก็ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไปเพราะสามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจขององค์กรอื่นได้ จึงเสนอให้ตัดความในรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๑๐ (๒) ออกทั้งหมด

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ผ่านมาการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่ได้ใช้หลักการเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานก่อนมีคำวินิจฉัยมากนัก ทั้งนี้ ในการพิจารณายกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้มีการกำหนดให้มีการควบคุมการใช้อำนาจและการทำคำวินิจฉัยส่วนบุคคลของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ อย่างชัดเจน แต่ปรากฏว่าเนื้อหาในส่วนนี้ไม่ได้ถูกเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในขณะพิจารณา และที่ผ่านมา คดีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคการเมืองอาจไม่ได้มีการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองแสดงพยานหลักฐานมากนัก ดังนั้น จึงสนับสนุนให้มีการพิจารณาทบทวนว่าควรกำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญต่อไปหรือไม่ และควรพิจารณาเกี่ยวกับคณะกรรมการสรรหาตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างละเอียดถี่ถ้วนด้วย

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจมากพอสมควร โดยเฉพาะมาตรา ๒๑๐ (๒) ที่กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ ซึ่งอาจทำให้ศาลรัฐธรรมนูญ มีอำนาจในการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อำนาจขององค์กรอื่นได้ทั้งหมด และเมื่อรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นเด็ดขาด และมีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระและหน่วยงานของรัฐแล้ว ก็อาจทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องต่างๆ ได้ เช่น การวินิจฉัยชี้ขาดให้รัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพ้นจากตำแหน่ง หรือการยุบพรรคการเมือง เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเหนือองค์กรต่างๆ แต่ในหลักการทั่วไปนั้น สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ควรมีอำนาจ

ในการวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องหน้าที่และอำนาจขององค์กรตนเองได้ ดังนั้น คณะอนุกรรมาธิการจึงควรพิจารณาทบทวนว่าควรกำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญต่อไปหรือไม่

ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การที่รัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลผูกพันทุกองค์กร แต่ที่ผ่านมาจะคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในหลายเรื่องกลับวินิจฉัยนอกเหนือจากประเด็นแห่งคดีจนส่งผลกระทบต่อหน่วยงานของรัฐต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

กระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะคดีทางการเมือง เช่น คดียุบพรรคการเมือง เป็นต้น ในหลายเรื่องผู้ถูกกล่าวหาไม่มีโอกาสที่จะแสดงพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดี ดังนั้น ควรมีมาตรการในการตรวจสอบคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีผลผูกพันทุกองค์กรนั้น จะมีขอบเขตเพียงใด

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๐๐ ถึงมาตรา ๒๑๔ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับสถานะของศาลรัฐธรรมนูญ

๑.๑ ประเด็นปัญหา

สืบเนื่องจากการกำหนดเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีมากขึ้นจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ จึงเกิดคำถามว่า ศาลรัฐธรรมนูญควรมีสถานะอย่างไร

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๖๙] : ควรกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นองค์กรอิสระและนำไปบัญญัติไว้ในหมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

แนวทางที่สอง[๗๐] : ควรกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นเพียงคณะกรรมการชี้ขาดหรือคณะกรรมการให้ความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญเท่านั้น

แนวทางที่สาม[๗๑] : ควรจะต้องมีการทบทวนว่าจำเป็นจะต้องมีศาลรัฐธรรมนูญต่อไปหรือไม่

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานจริยธรรม

มาตรา ๒๑๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ให้ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมขึ้นใช้บังคับแก่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินและหัวหน้า

---

[๖๙] ความเห็นของนายภราดร ปริศนานันทกุล

[๗๐] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ

[๗๑] ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร และรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

หน่วยงานธุรการของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ และเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ทั้งนี้ มาตรฐานทางจริยธรรมดังกล่าวต้องครอบคลุมถึงการรักษาเกียรติภูมิและผลประโยชน์ของชาติ และต้องระบุให้ชัดแจ้งด้วยว่าการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมใดมีลักษณะร้ายแรง”

๒.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มาตรฐานทางจริยธรรมที่ใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี จะต้องจัดทำโดยศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ซึ่งอาจเกิดปัญหาว่ามีการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ได้

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี ร่วมกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมด้วย[๗๒]

๓. ประเด็นเกี่ยวกับจำนวนและองค์ประกอบของศาลรัฐธรรมนูญกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

๓.๑ ประเด็นปัญหา

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากขึ้น ในขณะที่ที่มาของตุลาการขาดความหลากหลาย

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีองค์ประกอบที่มีความหลากหลาย และไม่ควรมีวาระการดำรงตำแหน่งยาวจนเกินไป อีกทั้ง ควรจะกำหนดให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลและคานอำนาจกันภายในศาลรัฐธรรมนูญ

๔. ประเด็นเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาของหน้าที่และอำนาจขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๑๐ (๒) บัญญัติว่า

“ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(๒) พิจารณาวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ”

๔.๑ ประเด็นปัญหา

๔.๑.๑ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา รัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรอิสระ นั้น เห็นว่าเป็นอำนาจที่มากเกินไป เพราะจะส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจเหนือองค์กรอื่นทั้งหลาย แม้แต่ในเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีความเชี่ยวชาญ

---

[๗๒] ความเห็นของนายนิกร จำนง

๔.๑.๒ การกำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญผูกพันทุกองค์กรตามรัฐธรรมนูญแบบลอย ๆ สร้างปัญหาอย่างมาก บ่อยครั้งวินิจฉัยเกินกว่าประเด็นแห่งคดี และบางครั้งเป็นการแก้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๔.๒.๑ ควรจะตัดความในมาตรา ๒๑๐ (๒) ออก[๗๓]

๔.๒.๒ ต้องมีบทบัญญัติที่วางกรอบผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน รวมถึงคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ขัดแย้งกับศาลอื่น ๆ ไม่ว่าข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย[๗๔]

---

[๗๓] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๗๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล

ส่วนที่ ๑๑ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ

ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติและกรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระ

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การพิจารณาศึกษาหมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ควรพิจารณาว่าองค์กรอิสระมีหน้าที่และอำนาจอย่างไร และมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้มีองค์กรอิสระหรือไม่ ซึ่งในประเด็นนี้เห็นว่าหากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ สามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบระหว่างกันได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ก็อาจไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีองค์กรอิสระอีกต่อไป เช่น การทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากมีความเชื่อมั่นว่าหน่วยงานราชการอื่นสามารถจัดการเลือกตั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็อาจไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือหากมีความเชื่อมั่นว่าฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติมีกลไกในการตรวจสอบการทุจริต การแก้ไขปัญหาเรื่องร้องเรียนของประชาชน และการใช้จ่ายเงินแผ่นดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็อาจไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินก็ได้

อย่างไรก็ตาม หากที่ประชุมเห็นว่ายังคงมีความจำเป็นต้องกำหนดให้มีองค์กรอิสระแล้ว ประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่า ควรกำหนดในเรื่องที่มาและคณะกรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระอย่างไร เพื่อป้องกันไม่ให้องค์กรอิสระนั้นตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เนื่องจากที่ผ่านมา องค์กรอิสระบางส่วนอาจมีที่มาที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายตุลาการทั้งในส่วนของคณะกรรมการสรรหา หรือการเป็นกรรมการในองค์กรอิสระและอาจไม่มีผู้แทนจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสรรหาหรือกรรมการในองค์กรอิสระมากนัก

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหา ที่ผ่านมา อาจมีกรณีที่กรรมการสรรหาและผู้ได้รับเลือกเป็นกรรมการในองค์กรอิสระมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างกัน และการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการสรรหาเทียบเท่าคุณสมบัติของกรรมการในองค์กรอิสระ อาจทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระเข้ามาเป็นกรรมการสรรหาได้ จึงเห็นว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาควรมีรูปแบบเช่นเดียวกับคณะกรรมการสรรหาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

นอกจากนี้ การกำหนดคุณสมบัติของกรรมการในองค์กรอิสระอาจมีลักษณะที่ต้องการส่งเสริมให้ข้าราชการที่เกษียณอายุหรือข้าราชการที่ดำรงตำแหน่งในระดับสูงและอาจมีความใกล้ชิดกับฝ่ายบริหารเข้ามาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระได้ ซึ่งจะทำให้การทำหน้าที่ขององค์กรอิสระขาดความเป็นอิสระ และการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการในองค์กรอิสระที่สูงเกินไปเช่นนี้ อาจไม่สามารถสรรหาผู้ที่มีคุณสมบัติหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงเข้ามาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระได้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

คณะกรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสรรหา ดังนั้น กรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระจึงไม่ควรมีที่มาจากศาลมากเกินสมควร และกรรมการในองค์กรอิสระไม่ควรมีวาระการดำรงตำแหน่งนานเกินไป เพราะเป็นการสะสมอำนาจ และสร้างเครือข่าย นอกจากนี้ควรกำหนดให้มีการพ้นจากตำแหน่งเหลื่อมกัน โดยให้หนึ่งในสามของจำนวนกรรมการในแต่ละองค์กรอิสระผลัดกันพ้นจากตำแหน่งเพื่อไม่ให้ขาดช่วง

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ผ่านมาคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก และเห็นว่าไม่ควรกำหนดให้ประธานศาลฎีกา และประธานศาลปกครองสูงสุดเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ เนื่องจากศาลยุติธรรมและศาลปกครองควรมีความเป็นอิสระและไม่ควรเกี่ยวข้องกับการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งใด ๆ นอกจากนี้ ไม่ควรกำหนดให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการเข้ามาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ ด้วย

๒. ประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น เห็นว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งควรให้ความสำคัญกับงานในด้านให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้มากขึ้นมากกว่างานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้ง

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น เห็นว่าไม่ควรกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวและไม่ควรกำหนดให้คำสั่งเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นที่สุด เพราะอำนาจดังกล่าวเป็นการใช้อำนาจในทางตุลาการ เห็นว่าควรกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งจะมีความเหมาะสมกว่า เนื่องจากที่ผ่านมาการสืบสวนสอบสวนของคณะกรรมการการเลือกตั้งเกี่ยวกับการทุจริตเลือกตั้งค่อนข้างมีปัญหา ส่วนใหญ่จะไม่มีการดำเนินการจนนำไปสู่การลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะมีการยกคำร้องในหลายกรณี

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

อำนาจในการสั่งระงับการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๒๔ (๔) เป็นเรื่องที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใดมาก่อนและเป็นบทบัญญัติที่สุ่มเสี่ยงอาจทำให้เกิดการกลั่นแกล้งกันได้

นอกจากนี้ การแบ่งเขตเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผ่านมาทำให้เกิดข้อครหาว่าเอื้อประโยชน์ให้พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง และการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองจะพึงมี รวมทั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคจะได้รับจะต้องมีกระบวนการที่ให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ความเห็นของนายเทพไท เสนพงศ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ผ่านมาคณะกรรมการการเลือกตั้งปฏิบัติหน้าที่ไม่คุ้มค่ากับเงินเดือนที่ได้รับ และเป็นองค์กรที่เรียกรับผลประโยชน์จากกนักการเมืองได้ง่าย เพราะหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งให้คุณให้โทษแก่นักการเมืองได้ นอกจากนี้ การเลือกตั้งที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการ การเลือกตั้งไม่อาจดำเนินคดีกับนักการเมืองได้เท่าที่ควร นอกจากนี้ ในการเลือกตั้งสามร้อยห้าสิบเขตทั่วประเทศที่ผ่านมา คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการได้เพียงสองกรณีเท่านั้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงควรกำหนดให้กระทรวงมหาดไทยทำหน้าที่ในการเป็นผู้จัดการเลือกตั้งแทน เพราะข้าราชการกระทรวงมหาดไทยจะไม่กล้าเรียกรับผลประโยชน์ หรือให้คุณให้โทษนักการเมือง เนื่องจากเกรงว่าจะถูกดำเนินคดีวินัยในภายหลังได้

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรมีการศึกษาวิจัยว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาคณะกรรมการการเลือกตั้งปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างไร หากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถจัดการการเลือกตั้งให้ดีได้ ก็อาจไม่มีความจำเป็นต้องมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๓. ประเด็นเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดิน

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนโครงสร้างของผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้น ควรกลับไปใช้รูปแบบผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาโดยให้อยู่ภายใต้รัฐสภาเช่นเดิมดังที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการแก้ไขปัญหาของประชาชน ส่วนคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติควรให้ความสำคัญกับงานทางด้านการป้องกันให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสกัดการกระทำทุจริตตั้งแต่ขั้นต้น

ความเห็นของนายยืนหยัด ใจสมุทร ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ที่ผ่านมาผู้ตรวจการแผ่นดินไม่มีบทบาทเท่าที่ควร ในทางปฏิบัติผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่คล้ายกับบุรุษไปรษณีย์ที่ส่งเรื่องต่าง ๆ ไปให้หน่วยงานอื่นดำเนินการ ด้วยเหตุนี้ จึงควรกำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพื่อเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาโดยเฉพาะการดำเนินการต่อการร้องเรียนของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔. ประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนของการดำเนินคดีกับกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติควรแก้ไขเพิ่มเติมให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อฟ้องร้องหรือดำเนินคดีได้สะดวก

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินั้น เห็นว่ามีอำนาจมากเกินสมควร โดยเฉพาะกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้ว คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังมีอำนาจฟ้องคดีเองได้ ที่สำคัญ การยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินที่กำหนดไว้นั้น

ควรกำหนดให้ข้าราชการระดับสูง ทั้งข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล อัยการจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ มีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและต้องกำหนดให้มีการเปิดเผยบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าวให้สาธารณชนรับทราบด้วย เพื่อป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

ทั้งนี้ การที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้กำหนดเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจสอบองค์กรอิสระโดยประชาชนไว้ โดยเฉพาะเรื่องการถอดถอนกรรมการในองค์กรอิสระออกจากตำแหน่ง เพื่อให้ภาคประชาชนเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระได้มากยิ่งขึ้น จึงควรกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอให้มีการถอดถอนกรรมการในองค์กรอิสระให้สามารถออกจากตำแหน่งได้ด้วย

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ส่วนคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งมีอำนาจในการกำหนดตำแหน่งที่มีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินนั้น ที่ผ่านมาเกือบไม่มีการกำหนดตำแหน่งที่ต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินเพิ่มเติมแต่อย่างใด ทำให้ไม่มีการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินของข้าราชการระดับสูง จึงควรกำหนดให้ชัดเจนว่าข้าราชการระดับใดที่ควรมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและต้องกำหนดให้มีการเปิดเผยให้สาธารณะรับทราบด้วย เพื่อให้มีการตรวจสอบมากยิ่งขึ้น และก็ควรกำหนดให้กรรมการในองค์กรอิสระก็ต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินโดยต้องกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ตรวจสอบ เพราะกลไกสมาชิกวุฒิสภาปัจจุบันมีที่มาไม่เหมาะสม

นอกจากนี้ การที่มาตรา ๒๓๕ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้ศาลฎีกาพิจารณาวินิจฉัยการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรงนั้น เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม เพราะโดยปกติศาลฎีกาไม่ได้เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยเกี่ยวกับจริยธรรม เวลาผู้พิพากษารวมทั้งผู้พิพากษาศาลฎีกากระทำผิดจริยธรรมก็เป็นหน้าที่ของคณะกรรมตุลาการศาลยุติธรรมพิจารณาและวินิจฉัย

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๒๑๕ ถึงมาตรา ๒๔๗ นั้น มีผู้ให้ความเห็นถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับคุณสมบัติและกรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระ

๑.๑ ประเด็นปัญหา

ที่มาของคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระขาดความเป็นอิสระ และการกำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการสรรหาฯ ดังกล่าวไม่เหมาะสม

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๗๕] : กำหนดองค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหาให้มีรูปแบบเดียวกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

แนวทางที่สอง[๗๖] : คณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระไม่ควรมีที่มาจากฝ่ายตุลาการ

๒. ประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) รัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ซึ่งเหมือนเป็นการใช้อำนาจตุลาการ ส่งผลให้อาจมีการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกลั่นแกล้งได้

๒) ควรจะให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่จัดการเลือกตั้งต่อไปหรือไม่

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ไม่ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว[๗๗]

๒) ควรมีการทบทวนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งอาจนำไปสู่การพิจารณาถึงความจำเป็นการมีคณะกรรมการการเลือกตั้ง[๗๘]

๓. ประเด็นเกี่ยวกับผู้ตรวจการแผ่นดิน

๓.๑ ประเด็นปัญหา

โครงสร้างและหน้าที่อำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินในรัฐธรรมนูญมีความไม่เหมาะสม

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกลับไปใช้รูปแบบ “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐[๗๙]

๔. ประเด็นเกี่ยวกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

๔.๑ ประเด็นปัญหา

๑) ขาดการกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนกรรมการในองค์กรอิสระ

๒) การกำหนดเรื่องการยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินมีความไม่เหมาะสม

๓) การให้ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยเกี่ยวกับจริยธรรมมีความไม่เหมาะสม

---

[๗๕] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๗๖] ความเห็นของนายนิกร จำนง และรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๗๗] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล และนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์

[๗๘] ความเห็นของนายเทพไท เสนพงศ์ และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๗๙] ความเห็นของนายนิกร จำนง และนายยืนหยัด ใจสมุทร

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบและถอดถอนกรรมการในองค์กรอิสระ[๘๐]

๒) ควรกำหนดให้ข้าราชการระดับสูงและกรรมการในองค์กรอิสระจะต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน และจะต้องเปิดเผยให้สาธารณชนทราบด้วย[๘๑]

๓) ไม่ควรบัญญัติให้ศาลฎีกาทำหน้าที่วินิจฉัยเกี่ยวกับจริยธรรม[๘๒]

---

[๘๐] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๘๑] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๘๒] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๑๒ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

คณะอนุกรรมาธิการได้พิจารณาศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ ไม่พบประเด็นปัญหา

ส่วนที่ ๑๓ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

แม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติคำว่า “กระจายอำนาจ” แต่การบัญญัติถึง “หลักการปกครองตนเอง” ก็ถือเป็นหลักที่สำคัญและยิ่งใหญ่ แต่ก็เห็นว่า ถ้าหากพิจารณารัฐธรรมนูญทั้งฉบับแล้ว ก็ไม่มีการบัญญัติอย่างเป็นรูปธรรม ว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร จึงกลายเป็นว่า ไม่เห็นเจตนารมณ์ในการสนับสนุนการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือการกระจายอำนาจเช่นกัน จึงควรมีการบัญญัติถึงบทบาทที่ชัดเจนกว่านี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญประกอบกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแล้ว พบว่ายังไม่เห็นเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจผ่านความ “กระตือรือร้น” ในการจัดการเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๒๔๙ วรรคแรก ในหมวดที่ ๑๔ ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น บัญญัติว่า

*“ภายใต้บังคับมาตรา ๑ **ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง**ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ”*

ซึ่งการบัญญัติในลักษณะดังกล่าวเหมือนการบัญญัติในลักษณะ “ผู้มีอำนาจ” คือ อำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ที่ส่วนกลาง และให้ส่วนกลางจัดการปกครองส่วนท้องถิ่น ในขณะที่ถ้าหากเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งบัญญัติในมาตรา ๒๘๑ วรรคแรก ว่า

*“ภายใต้บังคับมาตรา ๑ **รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่”*

ซึ่งเริ่มจากคำว่า “เป็นอิสระ” ของประชาชนก่อน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การกระจายอำนาจในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีลักษณะ “Bottom-up” ในขณะที่การกระจายอำนาจในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน นั้นมีลักษณะ “Top-down” นอกจากนี้ ถ้าหากอ่านรัฐธรรมนูญทั้งฉบับแล้ว ก็ไม่ปรากฏคำว่า “กระจายอำนาจ” ในรัฐธรรมนูญเลย ทำให้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้มีเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการกระจายอำนาจ

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติกรอบและขั้นตอนในการกระจายอำนาจ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรมีการพิจารณาเรื่องการให้สิทธิประชาชนในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเองได้โดยตรง เนื่องจากปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่สามารถสนับสนุนการดำเนินการในเรื่องนี้ได้ และเห็นว่าประเด็นนี้เป็นประโยชน์ เพราะการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานของประชาธิปไตย

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

ต้องบัญญัติเรื่องหลักการความเป็นอิสระในการจัดการบริการสาธารณะ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องมีบทบัญญัติขยายสาระสำคัญของคุณภาพของการบริการสาธารณะด้วย และหลักการภาษี นั่นคือ จะต้องบัญญัติเรื่องอำนาจในการจัดเก็บรายได้ให้ชัดเจน ซึ่งจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้มแข็งในการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ และท้องถิ่นจะอยู่ในภาวะที่ต้องพึ่งพาราชการส่วนกลางน้อยลง

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในกรณีที่รัฐธรรมนูญไม่เขียนกรอบชัดเจนเช่นนี้ ทำให้กฎหมายหลักที่ใช้ในการกระจายอำนาจเป็น “กฎหมายลูก” คือ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งมากำหนดกรอบและระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อกระจายอำนาจ และเมื่อไม่สามารถดำเนินการได้ทัน ก็จะขยายไปทุกครั้ง ส่งผลให้การกระจายอำนาจในทางปฏิบัติไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

มองว่าหัวใจของบทบัญญัติในเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การกระจายอำนาจ การกำกับดูแลโดยประชาชน และการมีส่วนร่วม ดังนั้น หนึ่ง ต้องบัญญัติเรื่องการแบ่งภารกิจระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน สอง จะต้องมีการบัญญัติเรื่องการกำกับดูแลโดยประชาชน และการบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยอย่างน้อยจะต้องกำหนดกรอบในเรื่องนี้ และมีการกำหนดหลักการไว้ ไม่ใช่กำหนดเพียง “...เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าสามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ แต่ก็มักจะถูกตรวจสอบโดย สตง. ซึ่งในบางกรณีก็จะมาก้าวก่ายในการใช้ดุลพินิจ ที่สำคัญ ในเมื่อรัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนกรอบอำนาจไว้อย่างชัดเจน ก็จะถูก สตง. ตีความว่าไม่มีอำนาจ ดังนั้น ในส่วนนี้ ก็ควรมีการเขียนกรอบอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน หรืออาจมีการกำหนดไว้ให้บัญญัติในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติอย่างชัดเจนว่า สิ่งใดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำได้ สิ่งใดทำไม่ได้ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ชัดเจนขึ้น

ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรมีการกำหนดอย่างชัดเจนเรื่องกรอบในการกระจายอำนาจ ว่าขั้นต่ำแล้ว รัฐต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง และจะต้องบัญญัติอย่างชัดเจนถึงการออกแบบในการกระจายอำนาจ ว่าจะนำไปสู่อะไรบ้าง และราชการส่วนกลางจะต้องจำกัดการกำกับดูแลแค่ไหน เพียงไร

ควรบัญญัติให้ชัดเจนในเรื่องเงินอุดหนุนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าต้องเป็นสัดส่วนเท่าไหร่

เมื่อมีการบัญญัติให้ภารกิจบางประการต้องกระจายลงสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ก็จะต้องลดบุคลากรของคนส่วนกลาง แต่เพิ่มบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประเด็นนี้ก็ควรมีการบัญญัติกรอบเกี่ยวกับบุคลากรเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจไว้ด้วย

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ถ้าหากเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับมีการกำหนดขั้นตอนในการกระจายอำนาจไว้ เช่น มาตรา ๒๘๓ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งกำหนดให้ต้องมี ดังนี้

- กฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ เพื่อกำหนดการแบ่งอำนาจและหน้าที่
- กฎหมายรายได้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่สำคัญ ในรัฐธรรมนูญฯ ฉบับดังกล่าวยังกำหนดกรอบหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยจะต้องมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่นด้วย แต่ถ้าหากพิจารณาในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ แล้ว จะพบว่าไม่มีการบัญญัติขั้นตอน แผน หรือกรอบในการกระจายอำนาจ และไม่มีการบัญญัติว่าจะต้องมีการออกกฎหมายอะไรเพื่อดำเนินการกระจายอำนาจต่อ

ดังนั้น ควรจะต้องมีการบัญญัติเกี่ยวกับบทบาทของรัฐส่วนกลางในการลดความเหลื่อมล้ำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งด้วย โดยจะต้องกำหนดกลไกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกเกี่ยวกับงบประมาณที่เป็นรูปธรรม

๓. ประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติที่มาของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการตรวจสอบการใช้อำนาจ

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นดังกล่าวนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะบัญญัติเพียงว่าสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นจะมีที่มาอย่างไร และจะมีวาระกี่ปี แต่ในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ กลับมีการบัญญัติเน้นย้ำให้ หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นให้ “คำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ด้วย” ซึ่งเปรียบเสมือนกับการไม่ไว้วางใจการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่บทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตนี้ ก็มีกฎหมายอื่นบัญญัติอยู่แล้ว

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ควรจะมาจากประชาชน แต่ปัจจุบัน ถ้าหากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว พบว่าส่วนใหญ่กฎหมายจะกำหนดให้ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีอำนาจในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าประชาชนในท้องถิ่นเอง เช่น ให้อำนาจในการถอดถอน หรือย้าย ซึ่งเมื่อรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้กำหนดกรอบในเรื่องนี้เอาไว้ ทำให้กฎหมายที่จะบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้จะบัญญัติอย่างไรก็ได้ หรืออาจไม่ได้บัญญัติให้อำนาจเป็นของประชาชนก็ได้ ดังนั้นจึงควรกำหนดกรอบไว้ในรัฐธรรมนูญ ว่าอย่างน้อย ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นของตนเองได้ เพื่อให้ประชาชนได้ตรวจสอบและกำกับดูแลอย่างใกล้ชิด

๔. ประเด็นที่เกี่ยวเนื่องกับบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ และหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

ความเห็นของนายสหัสชัย อนันตเมฆ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ถ้าหากพิจารณารัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ แล้ว จะมีบางมาตรากล่าวถึงสิทธิชุมชน แต่ไม่มีกฎหมายลำดับรองบัญญัติไว้อย่างชัดเจน ก็ควรจะมีการออกกฎหมายที่รับรองการใช้สิทธิเหล่านี้ด้วย ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นน่าจะมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากกว่าการปกครองในระดับอื่น

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ มีหมวดว่าด้วยการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองซึ่งพูดถึงแต่การเมืองระดับชาติ ดังนั้น ในประเด็นเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ เพื่อให้การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจได้รับการพัฒนาและสนับสนุน ก็ควรนำเรื่องนี้ไปบัญญัติไว้ในหมวดที่ ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ในส่วนของการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองด้วย

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติในหมวดที่ ๓ ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยแล้วนั้น พบว่าในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง จะมีเพียงการใช้สิทธิผ่าน “พรรคการเมือง” เท่านั้น แต่ไม่ได้มีการบัญญัติถึงสิทธิเกี่ยวกับการเมืองในระดับท้องถิ่นเลย แต่ถ้าหากจะให้แก้ไขเพิ่มเติมในหมวดที่ ๓ ซึ่งไม่เคยมีการบัญญัติเช่นนี้มาก่อน ก็อาจจะยุ่งยาก จึงควรนำประเด็นเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวกับการเมืองในระดับท้องถิ่นมาบัญญัติไว้ในหมวดที่ ๑๔ ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ด้วย

นอกจากนี้ ถ้าหากพิจารณาในหมวดที่ ๖ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งในแนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จะมีการบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจไว้ด้วย แต่ในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติไว้ อีกทั้งในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ ก็มีหมวดที่ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้รัฐ “ต้อง” ทำ แต่ถ้าหากนำเอาเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไปบัญญัติในส่วนนี้ก็อาจเกิดปัญหาประชาชนฟ้องรัฐได้ ทำให้เห็นว่า ถ้าหากนำไปใส่ไว้ในหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐซึ่งกำหนดให้รัฐ “พึง” ทำ ก็ดูจะมีน้ำหนักน้อยเกินไป แต่ถ้าหากนำไปใส่ในบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่แห่งรัฐที่กำหนดให้รัฐ “ต้อง” ทำ ก็จะตึงเกินไป จึงควรนำเอาประเด็นเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจ ที่เคยบัญญัติในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ ในหมวดที่ ๑๔ ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น

๕. ประเด็นเกี่ยวกับโครงสร้างในการปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหาร และรายได้

ความเห็นของนายสหัสชัย อนันตเมฆ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรกำหนดเรื่องการจัดเก็บภาษีให้สมดุล และจัดแบ่งพื้นที่การจัดเก็บภาษีไม่ให้ซ้ำซ้อน และควรปรับปรุงเรื่องการกระจายภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนกลางไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ไม่ใช่เป็นการบริหารจัดการแบบ “แตกกระจาย” เช่นบางภารกิจมีทั้งส่วนท้องถิ่น และภูมิภาค

ความเห็นของผู้ช่วยศาสตราจารย์วิชชุกร นาคธน

ปัจจุบันเห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากเกินไป เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งที่บางแห่งมีพื้นที่ในการดูแลน้อยมาก จึงควรมีการควบรวม และการปกครองส่วนภูมิภาคควรจะมีขนาดลดลง

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๔๙ ถึงมาตรา ๒๕๔ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับเจตนารมณ์การกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๔๙)

มาตรา ๒๔๙ บัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา ๑ ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากรและพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติข้างต้นมีลักษณะเป็นนามธรรม และไม่สะท้อนให้เห็นเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการกระจายอำนาจ ที่สำคัญ การใช้ถ้อยคำดังกล่าวยังมีลักษณะ “Top-down” มากกว่า “Bottom-up” ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้สะท้อนถึงเจตนารมณ์ในการกระจายอำนาจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น[๘๓] โดยอาจพิจารณาจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ประกอบหรือเทียบเคียงก็ได้[๘๔]

๒. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดกรอบและขั้นตอนการกระจายอำนาจ (มาตรา ๒๕๐)

มาตรา ๒๕๐ บัญญัติว่า

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

---

[๘๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ และรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๘๔] ความเห็นของนายนิกร จำนง

การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ หรือให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการใด ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งต้องสอดคล้องกับรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสี่ และกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกลไกและขั้นตอนในการกระจายหน้าที่และอำนาจ ตลอดจนงบประมาณและบุคลากรที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจดังกล่าวของส่วนราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย

ในการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะใดที่เป็นหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถ้าการร่วมดำเนินการกับเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐหรือการมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการ จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมหรือมอบหมายให้เอกชนหรือหน่วยงานของรัฐดำเนินการนั้นก็ได้

รัฐต้องดำเนินการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ของตนเองโดยจัดระบบภาษีหรือการจัดสรรภาษีที่เหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาการหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามวรรคหนึ่งได้อย่างเพียงพอ ในระหว่างที่ยังไม่อาจดำเนินการได้ ให้รัฐจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปพลางก่อน

กฎหมายตามวรรคหนึ่งและกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหาร การจัดทำบริการสาธารณะ การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา การเงินและการคลัง และการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งต้องทำเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม การป้องกันการทุจริต และการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ และต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์และการป้องกันการก้าวก่ายการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการส่วนท้องถิ่นด้วย”

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้มีการบัญญัติเรื่องการกำหนดให้มีกฎหมายและกรอบการกระจายอำนาจที่ชัดเจนเหมือนอย่างในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

๒) ขาดการบัญญัติเรื่องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นและไม่บัญญัติเรื่องการกำกับดูแลโดยประชาชนไว้

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการบัญญัติขยายสาระสำคัญเกี่ยวกับกรอบการกระจายอำนาจในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนว่าขั้นต่ำจะต้องมีการดำเนินการอย่างไร ซึ่งอาจมีการกำหนดเรื่องกรอบและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้ชัดเจน ตลอดจนควรมีการกำหนดกรอบเกี่ยวกับบุคลากรให้ชัดเจนด้วย[๘๕]

๒) ควรมีการกำหนดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน[๘๖]

---

[๘๕] ความเห็นของนายนิกร จำนง, นายทศพล เพ็งส้ม, รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล

[๘๖]ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

๓. ประเด็นเกี่ยวกับการบัญญัติที่มาของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๒๕๒)

มาตรา ๒๕๒ บัญญัติว่า

“สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

๑) การบัญญัติในมาตรา ๒๕๒ วรรคสาม เป็นการบัญญัติที่เสมือนไม่ไว้วางใจผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) ขาดการบัญญัติให้ประชาชนมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ไม่จำเป็นต้องบัญญัติมาตรา ๒๕๒ วรรคสาม เนื่องจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตก็มีบทบัญญัติเช่นนี้อยู่แล้ว[๘๗]

๒) ควรเพิ่มเรื่องการให้อำนาจประชาชนเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ เช่น การให้อำนาจประชาชนถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นของตนเองได้[๘๘]

๔. ประเด็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เกี่ยวเนื่องกับการบัญญัติเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น

๑) ควรมีการบัญญัติรับรองเรื่องการใช้สิทธิชุมชนให้ชัดเจน ซึ่งเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน่าจะมีความใกล้ชิดกับชุมชนมากกว่าการปกครองในระดับอื่น[๘๙]

๒) ควรมีการนำเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไปบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศด้วย[๙๐]

๓) ควรนำบทบัญญัติเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่เคยบัญญัติในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาบัญญัติในหมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย[๙๑]

---

[๘๗] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๘๘] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๘๙] ความเห็นของนายสหัสชัย อนันตเมฆ

[๙๐] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๙๑] ความเห็นของนายนิกร จำนง

ส่วนที่ ๑๔ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการฯ นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยบทบัญญัติ ๒ มาตรา ได้แก่ มาตรา ๒๕๕ ซึ่งกำหนดข้อห้ามในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และมาตรา ๒๕๖ ซึ่งบัญญัติกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ประเด็นเกี่ยวกับมาตรา ๒๕๕ นั้น ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการได้พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่มีประเด็นต้องพิจารณา ส่วนประเด็นหลักที่มีการอภิปราย คือ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่จะทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ และประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๕๖ โดยอนุกรรมาธิการฯ และที่ปรึกษาอนุกรรมาธิการฯ แต่ละท่าน ได้อภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือการแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ง่ายขึ้น ก็อาจมีปัญหาอุปสรรค เนื่องจากจะต้องทำประชามติและเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เสียงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากถึง ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท หรือ ๓,๐๐๐ ล้านบาทแล้วแต่กรณี ซึ่งจะต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การใช้เงินจำนวนดังกล่าว และต้องใช้เวลาในการดำเนินการยาวนาน รวมทั้งการจัดทำประชามติแต่ละครั้งอาจจะผ่านหรือไม่ผ่านซึ่งไม่อาจคาดเดาได้

จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกระบวนการที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ บัญญัติไว้เป็นรายมาตรา แต่ควรยกเว้นส่วนที่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ (๘) ซึ่งบัญญัติให้ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หรือหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ จะต้องดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติ และเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในส่วนของบทเฉพาะกาล แม้จะเป็นรายมาตราที่ไม่ต้องทำประชามติ แต่เชื่อว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มาตามบทเฉพาะกาลซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่ง ๕ ปี จะไม่เห็นชอบญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในส่วนบทเฉพาะกาลนั้น โดยมีรายละเอียดปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง : ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ เพื่อให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ซึ่งคาดว่าจะต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติ จำนวน ๒ ครั้ง แต่ละครั้งจะใช้งบประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท รวมใช้งบประมาณ ๖,๐๐๐ ล้านบาท และเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีก ๑ ครั้ง ใช้งบประมาณ ๔,๐๐๐ ล้านบาท ดังนั้นการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญใหม่จะใช้งบประมาณรวมไม่น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งจะ ต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การใช้เงินจำนวนดังกล่าว และต้องใช้เวลาในการดำเนินการยาวนาน รวมทั้งการจัดทำประชามติแต่ละครั้งอาจจะผ่านหรือไม่ผ่านซึ่งไม่อาจคาดเดาได้ โดยมีข้อมูลและเหตุผลอื่นประกอบ ๓ ประการ ดังนี้

(๑) การจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้เคยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ ซึ่งวินิจฉัยในประเด็นที่สอง เรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ว่าสามารถแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๙๑ ให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐) ได้หรือไม่ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย ดังนี้ “...มีประเด็นพิจารณาว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙๑ จะนำไปสู่การแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งฉบับได้หรือไม่นั้น เห็นว่าอำนาจในการก่อตั้งองค์กรสูงสุดทางการเมืองหรืออำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญ เป็นอำนาจของประชาชนอันเป็นที่มาโดยตรงในการกำเนิดรัฐธรรมนูญ โดยถือว่ามีอำนาจเหนือรัฐธรรมนูญที่ก่อตั้งระบบกฎหมายและองค์กรทั้งหลายในการใช้อำนาจทางการเมืองการปกครอง เมื่อองค์กรที่ถูกจัดตั้งมีเพียงอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ และอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะให้องค์กรนั้นใช้อำนาจที่ได้รับมอบมาจากรัฐธรรมนูญนั้นเองกลับไปแก้รัฐธรรมนูญเหมือนการใช้อำนาจแก้ไขกฎหมายธรรมดา สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายที่ยึดหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่รัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดวิธีการหรือกระบวนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากกฎหมายโดยทั่วไปการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นกระบวนการที่ได้ผ่านการลงประชามติโดยตรงของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงเป็นผู้สถาปนารัฐธรรมนูญ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๙๑ แม้จะเป็นอำนาจของรัฐสภาก็ตาม แต่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับยังไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มาโดยการลงประชามติของประชาชน ก็ควรจะได้ให้ประชาชนผู้มีอำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญได้ลงประชามติเสียก่อนว่าสมควรจะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ หรือรัฐสภาจะใช้อำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราก็เป็นความเหมาะสมและเป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะดำเนินการดังกล่าวนี้ได้ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ.... ” ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าถ้าหากจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับนั้น จึงต้องมีการทำประชามติถึง ๒ ครั้ง กล่าวคือ ครั้งที่ ๑ ต้องทำประชามติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๘) เมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่และผ่านการพิจารณาของรัฐสภาแล้ว การทำครั้งที่ ๒ เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่จะต้องมีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และการทำประชามติครั้งที่ ๒ เมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเรียบร้อยแล้ว ก็จะต้องมีการออกเสียงประชามติอีกครั้ง รวมแล้วจึงต้องทำประชามติ ๒ ครั้ง แต่ละครั้งจะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท และเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีก ๑ ครั้ง ใช้งบประมาณเป็นจำนวนประมาณ ๔,๐๐๐ ล้านบาท จึงต้องใช้งบประมาณแผ่นดินทั้งสิ้นประมาณ ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท เพื่อให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

(๒) หลักการในการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญในต่างประเทศมีความยุ่งยากกว่ากระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ในต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญสเปน ค.ศ. ๑๙๗๘ มาตรา ๑๖๘ กำหนดให้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต้องผ่านความเห็นชอบจากทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเช่นเดียวกัน แต่ใช้คะแนนเสียงมากขึ้นเป็นไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด นอกจากนี้ ยังกำหนดให้

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องได้รับความเห็นชอบในขั้นตอนสุดท้ายโดยองค์กรอื่นที่ไม่ใช่รัฐสภาชุดเดิม กล่าวคือ หลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้ให้ความเห็นชอบแก่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นแล้ว จะต้องมีการยุบรัฐสภาและเลือกตั้งรัฐสภาชุดใหม่ เมื่อได้รัฐสภาชุดใหม่แล้วก็ให้สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาชุดใหม่ลงมติให้ความเห็นชอบแก่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอีกครั้งหนึ่ง โดยจะต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเช่นกัน เมื่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาชุดใหม่ได้ให้ความเห็นชอบแก่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้นำร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นไปให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติอีกเป็นขั้นตอนสุดท้าย เมื่อร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นผ่านการลงประชามติของประชาชนแล้ว จึงจะบังคับใช้เป็นรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมได้

รัฐธรรมนูญสวิตเซอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๙๙ การริเริ่มแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ นั้นต้องผ่านการลงประชามติเพื่อรับหลักการก่อน เมื่อผ่านการลงประชามติในชั้นรับหลักการแล้วจะมีผลทำให้รัฐสภาต้องถูกยุบไปและสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่ หลังจากนั้นจึงให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาชุดใหม่ในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เมื่อผ่านการพิจารณาของรัฐสภาชุดใหม่แล้วก็ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติอีกครั้งหนึ่งและให้นำไปให้บรรดาเขตปกครองต่าง ๆ ให้ความเห็นชอบในขั้นตอนสุดท้าย แต่หากไม่ผ่านการลงประชามติในขั้นรับหลักการต้องถือว่าการริเริ่มการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับนั้นเป็นอันตกไป

รัฐธรรมนูญรัสเซีย ค.ศ. ๑๙๙๓ มาตรา ๑๓๕ (๑) กำหนดให้บทบัญญัติในหมวด ๑ ว่าด้วยพื้นฐานของระบบรัฐธรรมนูญ หมวด ๒ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและเสรีภาพของมนุษย์และพลเมือง และหมวด ๙ ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่อาจถูกแก้ไขเพิ่มเติมได้โดยรัฐสภา อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๓๕ (๒) และ (๓) กำหนดว่าหากสมาชิกสภาล่าง และสมาชิกสภาสูง จำนวนไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสองสภาลงมติเห็นชอบให้มีการริเริ่มแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในหมวด ๑ หมวด ๒ และหมวด ๙ ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ก็ให้มีการตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” เพื่อให้สภาร่างรัฐธรรมนูญยืนยันว่าจะแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในหมวด ๑ หมวด ๒ และหมวด ๙ ดังกล่าวหรือไม่ ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญทั้งหมด นอกจากนี้ สภาร่างรัฐธรรมนูญอาจดำเนินการยกร่างและให้ความเห็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับได้ด้วย ทั้งนี้ ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนทั้งหมด

ประการที่สอง : ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ โดยให้กลับไปใช้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็จะต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติซึ่งจะใช้งบประมาณแผ่นดินประมาณ ๓,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งจะต้องถูกประชาชนวิพากษ์วิจารณ์การใช้เงินจำนวนดังกล่าวและต้องใช้เวลาในการดำเนินการยาวนาน รวมทั้งการทำประชามติแต่ละครั้งอาจจะผ่านหรือไม่ผ่านไม่สามารถคาดเดาได้ โดยมีข้อมูลและเหตุผลอื่นประกอบ ดังนี้

หลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในระบบรัฐสภาของต่างประเทศที่เป็นสากลจะมีกระบวนการที่แก้ไขยากกว่ากระบวนการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีความเห็นร่วมกันของเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อยในรัฐสภาระดับหนึ่งจึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย การที่รัฐธรรมนูญของหลาย ๆ ประเทศกำหนดให้ต้องใช้เสียงข้างมากพิเศษในการให้ความเห็นชอบแก่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีความสำคัญและกระทำได้ยากกว่าการตราหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายธรรมดาทั่ว ๆ ไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คะแนนเสียงข้างมากพิเศษที่ต้องใช้สำหรับการให้ความเห็นชอบแก่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มีดังต่อไปนี้

(ก) ไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญกรีซ ค.ศ. ๑๙๗๕ มาตรา ๑๑๐ (๔) หรือรัฐธรรมนูญตุรกี ค.ศ. ๑๙๘๒ มาตรา ๑๗๕ วรรค ๔ เป็นต้น

(ข) ไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญออสเตรีย ค.ศ. ๑๙๒๐ มาตรา ๔๔ (๑) รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ ค.ศ. ๑๙๔๘ มาตรา ๑๓๐ (๑) รัฐธรรมนูญลักเซมเบิร์ก ค.ศ. ๑๘๖๘ มาตรา ๑๑๔ วรรค ๒ รัฐธรรมนูญเครน ค.ศ. ๑๙๙๖ มาตรา ๑๕๕ รัฐธรรมนูญโปรตุเกส ค.ศ. ๑๙๗๖ มาตรา ๒๘๖ (๑) เป็นต้น

(ค) ไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญบัลแกเรีย ค.ศ. ๑๙๙๑ มาตรา ๑๕๕ (๒) รัฐธรรมนูญสวีเดน ค.ศ. ๑๙๗๔ มาตรา ๑๗ เป็นต้น

ประเทศที่ใช้ระบบสองสภา โดยปกติแล้วรัฐธรรมนูญมักจะกำหนดให้สภาล่าง และสภาสูงต้องมีการแยกกันพิจารณาและแยกกันลงมติให้ความเห็นชอบแก่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ คะแนนเสียงที่ต้องใช้สำหรับให้ความเห็นชอบแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในแต่ละสภานั้น มีดังนี้

(ก) เสียงข้างมากธรรมดาของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญสวิตเซอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๙๙ เป็นต้น

(ข) เสียงข้างมากเด็ดขาดของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญอิตาลี ค.ศ. ๑๙๔๗ มาตรา ๑๓๘ เป็นต้น

(ค) เสียงข้างมากพิเศษ เช่น ๒ ใน ๓ ของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญเบลเยียม ค.ศ. ๑๘๓๑ มาตรา ๑๙๕ วรรค ๕ กฎหมายพื้นฐานเยอรมนี ค.ศ. ๑๙๔๙ มาตรา ๗๙ (๒) รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ. ๑๙๔๗ มาตรา ๙๖ รัฐธรรมนูญเนเธอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๘๑๕ มาตรา ๑๓๗ (๔) และ (๕) รัฐธรรมนูญโปแลนด์ ค.ศ. ๑๙๙๗ มาตรา ๒๓๕ (๔) เป็นต้น หรือ ๓ ใน ๕ ของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญสเปน ค.ศ. ๑๙๗๘ มาตรา ๑๖๗ (๑) รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ มาตรา ๘๙ วรรค ๓ เป็นต้น

รัฐธรรมนูญของประเทศที่ใช้ระบบสองสภาในบางประเทศก็อาจกำหนดให้สภาล่างและสภาสูง ต้องร่วมกันพิจารณาและร่วมกันลงมติให้ความเห็นชอบแก่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในบางก็กรณีก็ได้ โดยต้องใช้คะแนนเสียง ๓ ใน ๔ ของสมาชิกสภาสูงและสภาล่างร่วมกัน

รัฐธรรมนูญของบางประเทศอาจกำหนดให้เพียงแค่ เสียงข้างมากธรรมดาของสมาชิกรัฐสภาก็เป็นมติที่เพียงพอแล้วสำหรับการให้ความเห็นชอบแก่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เช่น รัฐธรรมนูญเดนมาร์ก ค.ศ. ๑๙๕๓ มาตรา ๘๘ รัฐธรรมนูญไอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๓๗ มาตรา ๔๖ รัฐธรรมนูญไอซ์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๔๔ มาตรา ๗๙ หรือรัฐธรรมนูญสวีเดน ค.ศ. ๑๙๗๔ มาตรา ๑๔ เป็นต้น รัฐธรรมนูญของประเทศเหล่านี้

ก็มักจะกำหนดให้ต้องดำเนินการตามข้อเรียกร้องอย่างอื่นต่อไปด้วย การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นจึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย

รัฐธรรมนูญบางประเทศอาจกำหนดให้การให้ความเป็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้น จะต้องกระทำ ๒ ครั้ง กล่าวคือ โดยรัฐสภาชุดที่ริเริ่มดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญครั้งหนึ่ง และโดยรัฐสภาชุดใหม่ภายหลังจากการยุบรัฐสภาเดิมและเลือกตั้งใหม่แล้วอีกครั้งหนึ่ง กล่าวโดยสรุป คือ ภายหลังจากรัฐสภาชุดเดิมได้ลงมติให้ความเห็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว รัฐธรรมนูญจะกำหนดให้ต้องมีการยุสภาและจัดการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ เมื่อได้รัฐสภาชุดใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว รัฐธรรมนูญก็จะกำหนดให้รัฐสภาดังกล่าวดำเนินการลงมติให้ความเห็นชอบแก่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นอีกครั้งหนึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายก่อนที่จะประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาที่แตกต่างกัน ก็เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในทางอ้อม กล่าวคือ เมื่อมีการยุบรัฐสภาเดิมและจัดการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว พรรคการเมืองต่าง ๆ ก็จะต้องนำประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ได้ดำเนินการไปแล้วโดยรัฐสภาชุดเดิมไปใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงสนับสนุนจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคการเมืองที่เป็นผู้ริเริ่มให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งผลการเลือกตั้งทั่วไปนี้ ก็จะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนต่อประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

สำหรับขั้นตอนการลงมติให้ความเห็นชอบต่อร่างกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของรัฐสภาในต่างประเทศ เช่น ประเทศที่ใช้ระบบสภาเดียวจะใช้คะแนนเสียงข้างมากพิเศษ เช่น ไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญกรีซ ค.ศ. ๑๙๗๕ รัฐธรรมนูญตุรกี ค.ศ. ๑๙๘๒ หรือไม่น้อยกว่า ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญออสเตรีย ค.ศ. ๑๙๒๐ รัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ ค.ศ. ๑๙๔๘ รัฐธรรมนูญโปรตุเกส ค.ศ. ๑๙๗๖ หรือไม่น้อยกว่า ๓ ใน ๔ ของจำนวนสมาชิกรัฐสภา เช่น รัฐธรรมนูญบัลแกเรีย ค.ศ. ๑๙๙๑ รัฐธรรมนูญสวีเดน ค.ศ. ๑๙๗๔ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบสองสภาจะใช้เสียงข้างมากธรรมดา เช่น รัฐธรรมนูญสวิตเซอร์แลนด์ ค.ศ. ๑๙๙๙ หรือเสียงข้างมากเด็ดขาด เช่น รัฐธรรมนูญอิตาลี ค.ศ. ๑๙๔๗ หรือเสียงข้างมากพิเศษ เช่น ๒ ใน ๓ ของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญเบลเยียม ค.ศ. ๑๘๓๑ รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น ค.ศ. ๑๙๔๗ หรือ ๓ ใน ๕ ของสมาชิกในแต่ละสภา เช่น รัฐธรรมนูญสเปน ค.ศ. ๑๙๗๘ รัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๙๕๘ เป็นต้น

๒. ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ นั้น จะต้องมีความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติม กล่าวคือ เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ แล้ว จะต้องมีกรอบเนื้อหาที่มีความชัดเจนว่าจะดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ หรือจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพียงบางมาตรา ซึ่งถ้าหากยังไม่มีความชัดเจนว่าจะดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแบบใดแล้ว ก็เห็นว่ายังไม่ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖

๓. ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นต่าง ๆ นั้นจำเป็นจะต้องแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ ด้วยเพื่อทำให้สามารถแก้ไขบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในประเด็นอื่น ๆ ได้ ที่สำคัญเมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญทั้งฉบับแล้ว เห็นว่ามีทั้งประเด็นที่เร่งด่วนจำเป็นต้องได้รับการแก้ไข และประเด็นที่สามารถแก้ไขในภายหลังได้ ด้วยเหตุนี้แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีโอกาสประสบความสำเร็จจึงจะต้องดำเนินการสองช่วงเวลา ดังนี้

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในช่วงที่มีวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล : เพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นได้จริงในช่วงเวลานี้ จึงยังไม่ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นที่อาจกระทบต่อสถานะหรือหน้าที่และอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล เนื่องจากเมื่อรัฐธรรมนูญกำหนดให้มติหนึ่งในสามของสมาชิกวุฒิสภาถือเป็นเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ จึงจำเป็นต้องชวนสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลนี้มาร่วมแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ยังไม่ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญที่จะจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่เห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ โดยให้มีผลบังคับใช้หลังจากวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗ (ซึ่งเป็นกำหนดเวลาสิ้นสุดการดำรงตำแหน่งของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล) และควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วน โดยแก้ไขภายใต้กระบวนการและเงื่อนไขที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๖ ปัจจุบัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑) การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ : ควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ โดยกำหนดให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมต้องได้รับมติความเห็นชอบไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา และระบุในบทเฉพาะกาลว่า ให้กระบวนการดังกล่าวนี้ มีผลหลังจากวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นเวลาที่วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลพ้นวาระการดำรงตำแหน่ง

๒) การแก้ไขประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วน : ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ควรแก้ไขบทบัญญัติอื่นในรัฐธรรมนูญซึ่งมีความจำเป็นเร่งด่วนไปพร้อมกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้นด้วย โดยประเด็นที่มีความจำเป็นเร่งด่วนจะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ประเด็นเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ประเด็นเกี่ยวกับอำนาจการกำกับดูแลการปฏิรูปประเทศที่กำหนดให้ต้องรายงานต่อรัฐสภาทุก ๓ เดือน ซึ่งในทางปฏิบัติจริงทำได้ยาก เป็นต้น ทั้งนี้ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นที่จำเป็นเร่งด่วนนั้น ให้แก้ไขโดยอาศัยกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖๐ ที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน โดยให้การแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นที่จำเป็นเร่งด่วนนี้มีผลทันที

นอกจากนี้ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญในหมวด ๑ และหมวด ๒ ซึ่งถือเป็นประเด็นที่มีนัยสำคัญ (Sensitive) ก็ไม่ควรแก้ไข ส่วนประเด็นอื่น ๆ ที่เห็นว่าจะต้องแก้ไขเพิ่มเติมนั้น จะต้องหา “จุดร่วมกัน” (Common Ground) ที่ทุกฝ่ายจะเห็นพ้องต้องกันและทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางเรื่องสามารถเดินต่อไปได้

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเมื่อสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลพ้นวาระการดำรงตำแหน่ง : ซึ่งในช่วงเวลานี้ ก็จะสามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยใช้มติความเห็นชอบสองในสามของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยสามารถแก้ไขประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือจากที่แก้ไขไปแล้วในช่วงแรกได้ เช่น อาจแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ ให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยให้บทบัญญัติดังกล่าวให้คล้ายกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๒๙๑ และกำหนดให้เฉพาะการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหมวด ๑ และหมวด ๒ เท่านั้น ที่จะต้องนำไปผ่านการออกเสียงประชามติก็ได้ หรือจะตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือจัดตั้งองค์กรอื่นในรูปแบบอื่นเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็ได้ แต่ไม่ว่าจะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างไร ก็ควรจะมีการพิจารณารายมาตรา โดยจะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนให้ครบทุกประเด็น และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้มากที่สุด

ทั้งนี้ เหตุผลที่จะต้องแบ่งการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นสองช่วง ก็เพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากถ้าหากเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในส่วนที่กระทบถึงหน้าที่และอำนาจ หรือสถานะของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลแล้ว สมาชิกวุฒิสภาก็อาจไม่ให้ความเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยให้เหตุผลว่าสมาชิกวุฒิสภามีภารกิจเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ ซึ่งอาจส่งผลให้ประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนที่ได้กล่าวถึงข้างต้นไม่สามารถแก้ไขได้

๔. ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ควรกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ โดยควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตราดังกล่าวให้มีผลบังคับใช้ภายหลังจากสิ้นสุดระยะเวลา ๕ ปี (ตามวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล) ตามที่บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาล และถ้าหากมีการเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในการดำเนินการก็ควรแยกลักษณะการแก้ไขเพิ่มเติมออกเป็น ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

๒) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมภายหลังจากการสิ้นสุดระยะเวลา ๕ ปี ตามที่บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาล

๕. ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้มีการกล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จึงควรมีการบัญญัติในหลักการว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องรักษาหรือคงไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญ และมีการบัญญัติเป็นหลักการว่าการล้มล้างรัฐธรรมนูญไม่ควรเกิดขึ้นอีกเพื่อให้คณะรัฐประหารไม่สามารถอ้างความเป็นรัฏฐาธิปัตย์ได้อีกต่อไป

๖. ความเห็นของนายภราดร ปริศนานันทกุล อนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖

๗. ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันถือเป็นเรื่องที่จะต้องมีการดำเนินการ แต่จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอื่นประกอบด้วยเพื่อมิให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นกระทบต่อหน่วยงานที่ต้องปฏิบัติงานหรืออยู่ภายใต้การบังคับใช้ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เห็นด้วยกับการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

อย่างแท้จริง และเห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ เพื่อแก้ไขให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ง่ายยิ่งขึ้น

๘. ความเห็นของนายจตุพร เจริญเชื้อ อนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่กระบวนการดังกล่าวเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม ในส่วนประเด็นข้อบกพร่องของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่พรรคการเมืองหลายพรรคมีความเห็นตรงกัน ก็ควรจะมีการพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเหล่านั้นเป็นรายประเด็นด้วย

นอกจากนี้ ในประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ นั้น เห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ โดยกำหนดให้มีกลไกการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับหลักการที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากขั้นตอนและกระบวนการแกไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้น มีขั้นตอนและกระบวนการแก้ไขที่ยุ่งยาก

๙. ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ปัญหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในหมวดว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น มีทั้งปัญหาในระยะสั้นและระยะยาว โดยสิ่งที่เป็นปัญหาในระยะสั้นนั้น คือ บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งก็สามารถดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมไปก่อนได้โดยอาศัยกลไกการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๖ ส่วนปัญหาในระยะยาวนั้น คือ อาจจะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ เพื่อเปิดช่องให้มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทั้งนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ นั้น แบ่งออกเป็น ๔ แนวทาง คือ

แนวทางที่หนึ่ง : ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นมีความ “อ่อนตัว” มากยิ่งขึ้น เพื่อให้มีความเป็นไปได้ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยจะต้องหาสาเหตุที่ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ นั้นเป็นไปได้ยาก และแก้ไขประเด็นดังกล่าว ซึ่งจะต้องเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับต่าง ๆ ในอดีต และรัฐธรรมนูญต่างประเทศประกอบด้วย

แนวทางที่สอง : ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบทถาวร มิใช่นำหลักการที่บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลมาเป็นหลักคิดในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมวาระที่ ๓ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ต้องได้รับความเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา และมีเงื่อนไขเพิ่มเติม คือ ในจำนวนกึ่งหนึ่งนี้ จะต้องมีสมาชิกวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ จึงเห็นว่าควรตัดประเด็นเกี่ยวกับการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบันซึ่งมีที่มาจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติออกไป เนื่องจากการกำหนดให้ต้องมีมติให้ความเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภาถึง ๑ ใน ๓ สำหรับวุฒิสภาที่มีที่มาตามบทเฉพาะกาลนั้น ถ้าหากวุฒิสภาเป็นฐานเสียงของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะกลายเป็นอุปสรรคในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยไม่ให้สมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบัน

ซึ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลมีอำนาจให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา ๒๕๖ เนื่องจากการกำหนดให้ต้องมีมติให้ความเห็นชอบของสมาชิกวุฒิสภาถึง ๑ ใน ๓ และเมื่ออายุของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลสิ้นสุดลง ก็ให้กลับไปใช้วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ ตามเดิม คือ ให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม

นอกจากการกำหนดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่จะให้ความเห็นชอบเป็นเงื่อนไขแล้ว ก็ยังมีเงื่อนไขเพิ่มเติม คือ ในจำนวนเสียงที่ให้ความเห็นชอบมากกว่ากึ่งหนึ่งนี้ จะต้องประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองร่วมกัน ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นได้รับฉันทามติ (Consensus) จากทุกฝ่าย เนื่องจากเงื่อนไขดังกล่าวนั้นถ้าหากพิจารณาแล้วก็เหมือนเป็นการกำหนดสัดส่วนให้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน อย่างไรก็ตาม การบัญญัติเงื่อนไขดังกล่าวนั้นในความเป็นจริงแล้วก็อาจมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคร่วมรัฐบาลรวมอยู่ด้วย เนื่องจากพรรคร่วมรัฐบาลหลายพรรคก็ไม่มีสมาชิกเป็นรัฐมนตรี ซึ่งก็จะไม่บรรลุจุดประสงค์ที่แท้จริงที่ต้องการให้มีความหลากหลาย

แนวทางที่สาม : ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๕๖ ใหม่ ในประเด็นเกี่ยวกับการต้องนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไปผ่านการออกเสียงประชามติ ซึ่งมาตรา ๒๕๖ (๘) ได้บัญญัติให้ต้องมีการนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไปผ่านการออกเสียงประชามติถ้าหากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นมีลักษณะเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังต่อไปนี้

๑) หมวด ๑ บททั่วไป

๒) หมวด ๒ พระมหากษัตริย์

๓) หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

๔) เรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ

๕) เรื่องเกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้

โดยเห็นว่า ในบางประเด็นก็อาจไม่จำเป็นจะต้องมีการออกเสียงประชามติ เช่น การแก้ไขหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือการแก้ไขเกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้าม และการแก้ไขเรื่องหน้าที่อำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ เนื่องจากการจัดทำประชามติแต่ละครั้งก็จะต้องใช้งบประมาณถึง ๒,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งถือเป็นการภาระทางงบประมาณ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ให้คงไว้เฉพาะหมวด ๑ และหมวด ๒ เท่านั้น ที่กำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมจะต้องผ่านการออกเสียงประชามติ

แนวทางที่สี่ : ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้สามารถแก้ไขได้ง่ายขึ้น และต้องมีการสร้างหลักประกันว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในอนาคตต่อไปนั้น เนื้อหาในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องมาจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนกรณีที่มีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็ต้องให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการยกร่างให้มากที่สุด ซึ่งถือเป็นกลไกกำกับให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมีเนื้อหาตรงตามเจตจำนงร่วมกันของประชาชนอย่างแท้จริง โดยอาจกำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ หรือคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ อันมีที่มาจากประชาชนเพื่อทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญ

๑๐. ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การกำหนดกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหมวด ๑๕ ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก หรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย และการตั้งเงื่อนไขบางประการก็มีปัญหา เช่น การตั้งเงื่อนไขให้ในคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งที่ให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้น จะต้องประกอบด้วยคะแนนเสียงจากวุฒิสภาไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่ออ่านบทบัญญัติแล้วจะเห็นว่ามีเจตนาที่จะให้คะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งที่ให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมจะต้องประกอบด้วยพรรคการเมืองที่เป็นพรรคฝ่ายค้านนั้น ในความเป็นจริงก็อาจมีพรรคร่วมรัฐบาลอยู่ด้วย (เช่นเดียวกับที่รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการได้กล่าวถึงข้างต้น) เป็นต้น

นอกจากนี้ ถ้าหากพิจารณาในบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ (๘) ที่กำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางประการจะต้องผ่านการออกเสียงประชามติด้วยนั้น ในหลายเรื่องที่กำหนดก็เห็นว่าอาจไม่จำเป็นต้องเขียนให้มีการออกเสียงประชามติก็ได้ ดังนี้

๑) หมวด ๑ บททั่วไป : ประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑ และ ๒ ด้วย ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองมาตรานี้ รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๕ ได้บัญญัติชัดเจนอยู่แล้วว่าห้ามแก้ไข

๒) หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ : โดยปกติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวดนี้เว้นแต่จะได้รับแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไข และรัฐบาลก็จะเสนอแก้ไข ซึ่งถ้าหากกำหนดให้มีการออกเสียงประชามติเช่นนี้ก็อาจเกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ ดังนั้น การแก้ไขบทบัญญัติในกรณีนี้จึงไม่ควรกำหนดให้ต้องมีการออกเสียงประชามติ แต่จะต้องแก้ไขให้ได้เลย

๓) เรื่องเกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ : ประเด็นนี้ทำให้มีข้อสังเกตว่าถ้าหากเป็นกรณีที่มีการเสนอให้ตั้งองค์กรอิสระเพิ่มขึ้นแล้ว จำเป็นจะต้องมีการออกเสียงประชามติหรือไม่และจะถือเป็นอำนาจอะไร และเห็นว่าประเด็นนี้ไม่จำเป็นจะต้องนำไปผ่านการออกเสียงประชามติ

นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ (๙) ก็มีข้อความที่ทำให้เกิดปัญหาในการตีความ กล่าวคือ มาตรา ๒๕๖ (๙) บัญญัติว่า

“ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยตาม (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๗) ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ ***หรือมีลักษณะตาม (๘)*** *และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง...”*

ทั้งนี้ การบัญญัติดังกล่าวนั้นไม่ชัดเจนและมีปัญหาตีความ เนื่องจากอาจเกิดกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นผ่านการออกเสียงประชามติแล้ว และมีผู้โต้แย้งจะย้อนกลับไปดำเนินกระบวนการใน (๗) (การออกเสียงประชามติ) หรืออย่างไร ดังนั้น จึงควรบัญญัติให้ชัดเจนว่า

“ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยตาม (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี มีสิทธิเข้าชื่อกัน

*เสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๗) ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ **หรือมีลักษณะตาม (๘) <u>และยังไม่ผ่านการลงประชามติ</u>** และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง...”*

นอกจากนี้ เห็นว่าควรมีการเปิดโอกาสให้ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ โดยเห็นด้วยกับการตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) มายกร่าง

๑๑. ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

ถ้าหากพิจารณาการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในต่างประเทศแล้ว จะเห็นว่ารัฐธรรมนูญในต่างประเทศนั้นมีกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมที่ทำได้ยาก แต่ถ้าพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ที่มาของรัฐธรรมนูญเหล่านั้นแล้ว เห็นว่ารัฐธรรมนูญเหล่านั้นผ่านการตกลงกันจนเกิดฉันทามติที่ทุกฝ่ายยอมรับกันได้และมีความชอบธรรม ดังนั้น การกำหนดให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมทำได้ยากจึงเป็นเรื่องที่เหมาะสม ในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีรากฐานที่มาจากการยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร การกำหนดให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยากจึงไม่เหมาะสม

ในส่วนของการแก้ไขเพิ่มเติมกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น ในอดีต รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ซึ่งกำหนดให้พระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ในการยับยั้ง (Veto) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและยังให้พระราชอำนาจในการนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมไปผ่านการออกเสียงประชามตินั้น ถ้าหากนำพระราชอำนาจดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเห็นว่าไม่เหมาะสมเพราะอาจเป็นอันตรายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ได้ โดยเฉพาะกรณีที่ผลการออกเสียงประชามติเห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ง่ายขึ้น และเห็นว่าสิ่งที่จำเป็นจะต้องผลักดันให้ประสบความสำเร็จในอนาคต คือ การตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่

๑๒. ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนการศึกษาประเด็นเรื่องกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของคณะอนุกรรมาธิการฯ นั้น เห็นว่าควรมุ่งศึกษา ๓ ประเด็น ดังนี้

๑) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับยกเว้นมาตรา ๑ และหมวดที่ ๒ โดยต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมายกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และเมื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปให้ประชาชนออกเสียงประชามติ ถ้าทุกอย่างผ่านก็จะได้รัฐธรรมนูญที่ร่างโดยประชาชน และเห็นชอบโดยประชาชน ซึ่งถ้าหากทุกฝ่ายร่วมเดินบน “แผนที่นำทาง” (Road map) นี้ ก็อาจกำหนดว่าให้ใช้กับการเลือกตั้งในอีก ๓ ปีข้างหน้า คือ เมื่อครบ ๔ ปี ของการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฯ ๒๕๖๐ ทั้งสังคมจะมีความหวังว่าการสืบทอดอำนาจและความไม่เป็นประชาธิปไตยไม่เคารพอำนาจประชาชน จะยุติลงเมื่อครบ ๔ ปี ดังกล่าว ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ จะไม่เกิดขึ้น

เพราะทุกฝ่ายร่วมมือกันสร้างความหวังให้ประชาชนโดยไม่มีใครหรือองค์กรใดได้เปรียบเสียเปรียบ ไม่มีใครสืบทอดอำนาจได้เพราะไม่รู้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะมีหน้าตาอย่างไร

๒) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญรายประเด็นที่เป็นปัญหา เช่น ที่มาของนายกรัฐมนตรี ที่มา อำนาจ และการตรวจสอบองค์กรอิสระ และศาล โดยเฉพาะศาลรัฐธรรมนูญ สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ถูกจำกัดโดยมาตรา ๒๗๙ ระบบเลือกตั้งฯลฯ

๓) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ ให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นกระบวนการแบบที่เคยเป็นมา ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ แล้ว จะพบว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกระบวนการที่บัญญัติไว้ในมาตราดังกล่าวนั้นทำได้ยากมาก และมีโอกาสที่จะทำให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ได้เลย มีหลายประเด็นที่มีข้อสังเกต เช่น การกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ และบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ ต้องผ่านการออกเสียงประชามติ ซึ่งทำให้เป็นที่สงสัยว่ารัฐธรรมนูญให้น้ำหนักความสำคัญเรื่องของพระมหากษัตริย์เท่ากับเรื่องของศาลและองค์กรอิสระหรือไม่ ที่สำคัญ ถ้าหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระแล้วและผ่านการออกเสียงประชามติ แต่ปรากฏว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้องค์กรอิสระไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แล้วทำอย่างไร นอกจากนี้ มาตรา ๒๕๖ (๙) ยังกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นองค์กรชี้ขาดว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญใดเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่จะต้องผ่านการออกเสียงประชามติ ไม่ใช่ให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ชี้ชาดว่าจะทำประชามติหรือไม่

ในส่วนของการดำเนินงานของคณะอนุกรรมาธิการฯ นั้น เห็นว่าคณะอนุกรรมาธิการฯ ควรเสนอความเห็นให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาและคณะอนุกรรมาธิการที่เกี่ยวข้องจะต้องสรุปประเด็นคำอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความเห็นของกรรมาธิการฯ ความเห็นของภาควิชาการ ภาคประชาชน จากนั้น ต้องมีการสอบถามและรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ที่สำคัญ พึงตระหนักว่าคณะกรรมาธิการฯ ไม่ใช่องค์กรแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นการศึกษาและเสนอแนะไปยังสภาผู้แทนราษฎร ว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างไร ในเรื่องใด เพราะเหตุใด

นอกจากนี้ หัวใจของความสำเร็จในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น จะมาจาก

๑) ความร่วมมือของทุกฝ่ายในคณะกรรมาธิการเป็นเบื้องต้น โดยไม่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนหรือพรรคการเมือง

๒) แสวงหาความร่วมมือจากพรรคการเมือง รัฐบาล และสมาชิกวุฒิสภา เพื่อให้เป็นไปบนทิศทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์ของสังคม ไม่ใช่ให้ใครได้เปรียบ ต้องมีความเป็นกลาง ดังนั้น ถ้าสามารถมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นรัฐธรรมนูญประชาชนอย่างแท้จริงและเป็น “แผนที่นำทาง” ของทุกฝ่าย บ้านเมืองก็จะมีทางออกร่วมกัน

๓) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญรายประเด็นนั้น ต้องแสวงหาความเห็นพ้องร่วมกัน และสามารถแก้ไขได้โดยอาศัยกลไกตามมาตรา ๒๕๖ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยควรทำคู่ขนานไปกับการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้มีหมวดที่ว่าด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เช่นเดียวกับการแก้ไขมาตรา ๒๑๑ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔

กล่าวโดยสรุป คือ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับนั้นก็ดำเนินการโดยใช้สภาร่างรัฐธรรมนูญ ส่วนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญรายประเด็นนั้น ก็ดำเนินการโดยรัฐสภาตามกลไกในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

จากที่คณะอนุกรรมาธิการได้อภิปรายมาทั้งหมดนั้น สามารถแบ่งประเด็นการอภิปรายได้เป็นสองประเด็นหลัก ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ และประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขเนื้อหาในบทบัญญัติมาตรา ๒๕๖ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยในแต่ละประเด็นนั้น มีประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

๑.๑ ประเด็นปัญหา

อนุกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการที่อภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาในประเด็นดังกล่าว คือ

๑) ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่จำเป็นจะต้องได้รับความเห็นพ้องต้องกันจากทุกฝ่ายตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๖ ซึ่งอาจทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไม่ประสบความสำเร็จ[๙๒]และอาจส่งผลให้เกิดการสิ้นเปลืองงบประมาณได้[๙๓]

๒) ปัญหาเกี่ยวกับความชอบธรรมของที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งฉันทามติจากประชาชน และเห็นว่าบทบัญญัติอื่น ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีปัญหาหลายมาตรา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ นั้น ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแทบจะเป็นไปไม่ได้เลย[๙๔]

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

อนุกรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ได้มีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยได้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๓ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง[๙๕] : ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญรายมาตราที่เห็นว่ามีปัญหาด้วยกระบวนการที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๖ โดยยกเว้นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่จะต้องไปผ่านการลงประชามติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๖ (๘) เนื่องจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๕๖ หรือการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ก็อาจมีอุปสรรคเนื่องจากต้องจัดทำประชามติ หรือเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ส่งผลให้อาจเสียงบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนมากถึง ๓,๐๐๐ ล้านบาท หรือ ๑๐,๐๐๐ ล้านบาท แล้วแต่กรณี

แนวทางที่สอง[๙๖] : เพื่อให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญประสบความสำเร็จ ควรดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยแบ่งเป็น ๒ ช่วงเวลา ได้แก่

---

[๙๒] ความเห็นของนายนิกร จำนง และนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๙๓] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๙๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล, รองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล

[๙๕] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

[๙๖] ความเห็นของนายนิกร จำนง และนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์

๑) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในช่วงที่มีวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล : ซึ่งสามารถทำได้โดยแก้ไขบทบัญญัติรายมาตราที่เห็นว่ามีปัญหาและต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน และแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้มีผลหลังจากวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งเป็นเวลาที่วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลพ้นวาระการดำรงตำแหน่ง

๒) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเมื่อสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลพ้นจากวาระการดำรงตำแหน่ง : ซึ่งสามารถแก้ไขประเด็นอื่น ๆ นอกเหนือจากที่แก้ไขไปแล้วในช่วงแรกได้ แต่ไม่ว่าจะแก้ไขให้เป็นอย่างไร ก็จะต้องเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีการรับฟังความเห็นจากประชาชนอย่างแท้จริง

แนวทางที่สาม[๙๗] : ควรมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๖ นั้น ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยาก หรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย อีกทั้งบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๘) ซึ่งกำหนดประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่จะต้องนำไปผ่านการออกเสียงประชามตินั้น บางประเด็นก็ไม่เหมาะสมที่จะต้องนำไปผ่านการออกเสียงประชามติ[๙๘]

๒) บทบัญญัติในมาตรา ๒๕๖ (๙) มีปัญหาความไม่ชัดเจน ซึ่งอาจเกิดปัญหาในการตีความได้

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำให้กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นทำได้ง่ายยิ่งขึ้น : โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง[๙๙] : แก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เหมือนกับที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

แนวทางที่สอง[๑๐๐] : ในช่วงที่วุฒิสภาเป็นวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลนั้น ควรตัดเงื่อนไขที่กำหนดให้เสียงที่ให้ความเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมนั้นจะต้องมีมติให้ความเห็นชอบจากสมาชิกวุฒิสภาไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดที่มีอยู่

---

[๙๗] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล, รองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล, รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา, นายจตุพร เจริญเชื้อ และนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์

[๙๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล, รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา, นายนิกร จำนง และนายจตุพร เจริญเชื้อ

[๙๙] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล, รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และนายจตุพร เจริญเชื้อ

[๑๐๐] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

แนวทางที่สาม[๑๐๑] : กำหนดให้ร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมจะต้องได้รับความเห็นชอบไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา โดยให้มีผลหลังจากวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๗

แนวทางที่สี่[๑๐๒] : แก้ไขมาตรา ๒๕๖ (๘) โดยกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หน้าที่และอำนาจของศาล และองค์กรอิสระ หรือเรื่องเกี่ยวกับคณะสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ไม่ต้องผ่านการออกเสียงประชามติ

แนวทางที่ห้า[๑๐๓] : แก้ไขมาตรา ๒๕๖ (๘) โดยกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับบททั่วไป พระมหากษัตริย์ หน้าที่และอำนาจของศาล และองค์กรอิสระ หรือเรื่องเกี่ยวกับคณะสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ไม่ต้องผ่านการออกเสียงประชามติ

๒. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ (๙)[๑๐๔] : โดยเห็นว่าควรแก้ไขมาตรา ๒๕๖ (๙) ให้บัญญัติว่า

“ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยตาม (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๗) ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ ***หรือมีลักษณะตาม (๘) <u>และยังไม่ผ่านการลงประชามติ</u>*** *และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง...”*

---

[๑๐๑] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๑๐๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล และรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๑๐๓] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๐๔] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๑๕ ผลการพิจารณาศึกษา หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นบทบัญญัติหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มีประเด็นที่ต้องพิจารณาหกประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง มาตรา ๒๕๙ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ การวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี”

ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ จึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญที่จะแสดงให้เห็นว่าการปฏิรูปประเทศที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น จะมีวิธีการ ขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศอย่างไร นอกจากนั้น ในมาตรา ๒๕๙ วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับ และในมาตรา ๒๕๙ วรรคสอง กำหนดระยะเวลาในการดำเนินการตรากฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับ

ประเด็นที่สอง จากการพิจารณาบทบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มีความเห็นว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการปฏิรูปประเทศที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็นการเขียนที่เป็นนามธรรม เช่น การปฏิรูปประเทศด้านการเมืองที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๑) ซึ่งบัญญัติว่า

“ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด”

โดยข้อสังเกตว่านับตั้งแต่รัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นหรือไม่ ซึ่งพฤติกรรมที่ผ่านมายังไม่พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นแต่อย่างใด ประชาชนยังคงถูกจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๒) ที่บัญญัติว่า

“ให้การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชนซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองร่วมกัน มีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรม

ทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม”

ทั้งนี้ ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองมีกระบวนการให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบอย่างแท้จริงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองและการคัดเลือกผู้มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์สุจริต และมีคุณธรรมจริยธรรม เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมหรือไม่ ดังนั้น หากการปฏิรูปประเทศสามารถทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยเป็นไปตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ในแต่ละด้านก็ถือเป็นเรื่องที่ดี แต่หากไม่เกิดผลเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ ก็จะต้องพิจารณาต่อไปว่าปัญหาทำให้การปฏิรูปประเทศไม่เกิดผลสัมฤทธิ์นั้นเกิดจากสาเหตุใด

ประเด็นสาม การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๑) ที่บัญญัติว่า

“ให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมตลอดทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม”

โดยเฉพาะเรื่องการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้าซึ่งเป็นหลักการที่สังคมไทยได้คิดที่จะกำหนดระยะเวลาการดำเนินกระบวนการยุติธรรมแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนมาแล้ว ซึ่งในอดีตมีแนวคิดว่าสมควรกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลหรือไม่ แต่ก็มีปัญหาที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดและข้อยกเว้นของคดีบางคดีจึงทำให้ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลได้ แต่ในระยะหลังจะพบว่าการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลยุติธรรมจะมีความรวดเร็วขึ้นกว่าในอดีต ทั้งนี้ คดีแต่ละเรื่องจะสามารถพิจารณาพิพากษาคดีได้อย่างรวดเร็วหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาและตุลาการเจ้าของสำนวน ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลต้องดำเนินการพิจารณาคดีต่อเนื่อง จึงทำให้การพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมเกิดความรวดเร็วขึ้น ประกอบกับคดีในศาลสูงมีจำนวนปริมาณคดีลดน้อยลงจึงทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมเกิดความรวดเร็วขึ้น

ประเด็นสี่ การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๒) ซึ่งบัญญัติว่า

“ปรับปรุงระบบการสอบสวนคดีอาญาให้มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการอย่างเหมาะสม กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ และสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา รวมทั้งกำหนดให้การสอบสวนต้องใช้ประโยชน์จากนิติวิทยาศาสตร์ และจัดให้มีบริการทางด้านนิติวิทยาศาสตร์มากกว่าหนึ่งหน่วยงานที่มีอิสระจากกันเพื่อให้ประชาชนได้รับบริการในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอย่างมีทางเลือก”

ซึ่งปัจจุบันมีกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญาอยู่แล้ว ทั้งนี้ มีความเห็นว่าจะมีการกำหนดกระบวนการตรวจสอบและถ่วงดุลการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนกับพนักงานอัยการที่เป็นหลักการใหม่ ๆ อย่างไร นอกจากนั้น การกำหนดหลักการในเรื่องการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๒) ในประเด็น “กำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ชัดเจนเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ” ถือว่าเป็นหลักการที่ดี แต่ปัจจุบันกลับพบว่ามีการตรากฎหมายเพื่อกำหนดให้คดีบางประเภทไม่มีอายุความ ส่วนตัวเห็นว่าการที่มีกฎหมายกำหนดให้คดีบางประเภทไม่กำหนดอายุความเป็นหลักการที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากจะไม่มีเงื่อนเวลาบังคับให้ผู้รับผิดชอบสำนวนคดีต้องเร่งรัดดำเนินคดีให้แล้วเสร็จภายในอายุความที่กฎหมายกำหนดและอาจส่งผลถึงการสืบพยานหลักฐานในคดีซึ่งหากปล่อยระยะเวลาให้เนิ่นนานพยานสำคัญในอดีตอาจเสียชีวิตหรือจดจำเหตุการณ์ในคดีไม่ได้ก็จะส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด

ประเด็นห้า การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๔) ที่บัญญัติว่า

“ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ มีหลักประกันว่าข้าราชการตำรวจจะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมได้รับความเป็นธรรมในการแต่งตั้ง และโยกย้าย และการพิจารณาบำเหน็จความชอบตามระบบคุณธรรมที่ชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาแต่งตั้งและโยกย้ายต้องคำนึงถึงอาวุโสและความรู้ความสามารถประกอบกันเพื่อให้ข้าราชการตำรวจสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีอิสระ ไม่ตกอยู่ใต้อาณัติของบุคคลใด มีประสิทธิภาพและภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตน”

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๐ ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งดำเนินการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แต่หากดำเนินการปรับปรุงกฎหมายยังไม่แล้วเสร็จ การแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการตำรวจให้ดำเนินการตามหลักอาวุโสตามหลักเกณฑ์ที่คณะรัฐมนตรีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งปัจจุบันล่วงเลยระยะเวลาตามที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๐ กำหนดไว้พอสมควรแล้ว จึงเกิดคำถามว่ามีการปรับปรุงกฎหมายปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ ส่วนตัวเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (๔) และมาตรา ๒๖๐ ไม่ใช่การปฏิรูปตำรวจ เนื่องจากหากยังปล่อยให้ตำรวจเป็นองค์กรเดียวที่มีผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดก็จะยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากในอดีตได้ หากจะมีการปฏิรูปตำรวจ ก็ต้องกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่นเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการสืบสวนสอบสวนคดีที่มีอัตราโทษไม่สูง หากเกิดปัญหาในการดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจจากส่วนกลางสามารถเข้าไปดำเนินการเองได้ แต่หากยังคงกำหนดให้การทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นองค์กรเดียวกันทั้งประเทศก็จะยังไม่เกิดการปฏิรูปตำรวจขึ้นได้

ประเด็นหก การปฏิรูปด้านการศึกษาถือเป็นเรื่องสำคัญของประเทศซึ่งในมาตรา ๒๖๑ วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า

“ในการปฏิรูปตามมาตรา ๒๕๘ จ. ด้านการศึกษา ให้มีคณะกรรมการที่มีความเป็นอิสระคณะหนึ่งที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายเพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีดำเนินการต่อไป

ให้คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และให้คณะกรรมการดำเนินการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะและร่างกฎหมายให้แล้วเสร็จและเสนอต่อคณะรัฐมนตรีภายในสองปีนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง”

ทั้งนี้ ส่วนตัวมีความเห็นว่าการปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา มุ่งเน้นการปฏิรูปโครงสร้างองค์กรทำให้บุคลากรในกระทรวงศึกษาธิการเกิดความกังวลกับสถานะการดำรงตำแหน่ง แต่กลับไม่ได้มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญที่จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น ซึ่งแนวโน้มของการปฏิรูปการศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ก็ไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น แต่กลับยังคงมุ่งเน้นที่การปรับโครงสร้างองค์กร

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประเด็นที่ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการจะต้องพิจารณาศึกษาอย่างลึกซึ้งว่า หากประเทศไทยจะมีการปฏิรูปประเทศให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ควรตั้งประเด็นคำถามร่วมกันว่าจะดำเนินการปฏิรูปประเทศโดยไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้หรือไม่ ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ ส่วนตัวมีความเห็นว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันหลายหมวดและหลายมาตราในบทถาวรมีหลักการที่ขัดแย้งกับการปฏิรูปประเทศ เช่น การปฏิรูปด้านการเมือง แต่หากยังคงระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม หรือการคงวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อโดยให้พรรคการเมืองที่มีคะแนนไม่ถึงจำนวนค่าเฉลี่ยต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการกำหนดหลักการในเรื่องนายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือบทเฉพาะกาลที่กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจในการให้ความเห็นชอบบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ เป็นต้น ซึ่งเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวคิดในเรื่องการปฏิรูปประเทศ

ทั้งนี้ ไม่ว่าบทบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ จะมีการบัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศในแต่ละด้านไว้อย่างไรก็ตาม แต่หากในบทถาวรของรัฐธรรมนูญ ยังคงหลักการที่มีลักษณะขัดแย้งต่อการปฏิรูปประเทศ ก็จะทำให้ไม่เกิดการปฏิรูปประเทศได้อย่างแท้จริง นอกจากนั้น ในรัฐธรรมนูญ ยังกำหนดให้มีการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญจำนวนสิบฉบับ แต่กระบวนการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสิบฉบับก็ยังไม่มีกระบวนการจัดสรรการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญให้เกิดความเป็นธรรม การสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่าง ๆ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญบังคับใช้จนถึงปัจจุบันก็ยังคงมีประเด็นปัญหาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ควรเกิดขึ้นและส่งผลต่อแนวคิดการปฏิรูปประเทศที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างร้ายแรงและปรากฏเป็นที่ประจักษ์ในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระสององค์กรที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการสรรหาที่แตกต่างกัน ทั้งที่กฎหมายบัญญัติคุณสมบัติไว้อย่างเดียวกันแต่คณะกรรมการสรรหากลับวินิจฉัยเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการสรรหาแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในหมวดว่าด้วยการปฏิรูปประเทศว่าจะสามารถเกิดการปฏิรูปประเทศได้อย่างแท้จริงหรือไม่

นอกจากนั้น การสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่กำหนดให้มีผู้แทนองค์กรตุลาการเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมทั้งการกำหนดสัดส่วนให้ผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งในองค์กรตุลาการได้เข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระด้วย ซึ่งท้ายที่สุดบุคคลที่ได้รับการสรรหาให้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเป็นบุคคลที่ไม่ได้รับการยอมรับ

ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้เพิ่มอำนาจให้แก่ศาลรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระสูงขึ้นกว่าที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แต่กลับไม่มีการบัญญัติเพิ่มกลไกลหรือกระบวนการตรวจสอบการทำหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่ประการใด หรือการมีบทบัญญัติในเรื่องการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๘ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม แต่จากการตรวจสอบรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กลับพบว่ามีการลดอำนาจการตรวจสอบโดยภาคประชาชนลดน้อยลง เช่น การตัดอำนาจของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการในองค์กรอิสระ และตำแหน่งสำคัญอื่น ๆ เป็นต้น จึงทำให้การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถเกิดผลขึ้นได้หากยังคงมีแนวคิดในการจัดองค์กรดังเช่นที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนแนวคิดในการปฏิรูปกฎหมายและการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้น ตราบใดที่มาตรา ๒๗๙ ยังคงมีการบทบัญญัติรับรองอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติทั้งก่อนและหลังวันที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลใช้บังคับโดยให้ถือเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่กลับมีมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติรองรับไว้แล้วว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ก็อาจทำให้การปฏิรูปกฎหมายและการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริงตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ มาตรา ๒๗๙ ยังเป็นบทบัญญัติที่ฝ่าฝืนต่อหลักนิติธรรมอย่างร้ายแรง ซึ่งในอดีตกรณีที่มีการก่อรัฐประหารภายหลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้วก็จะมีกระบวนการตรากฎหมายขึ้นมาในภายหลังเพื่อนิรโทษกรรมให้แก่คณะผู้ก่อการรัฐประหาร แต่ในระยะหลังจะพบว่ารัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นภายหลังจากการรัฐประหารก็จะมีการเขียนไว้บทบัญญัติรับรองการกระทำของคณะผู้ก่อการรัฐประหารทั้งก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญและหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญ จึงเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา ๒๗๙ ในรัฐธรรมนูญเป็นบทบัญญัติที่สวนทางกับแนวคิดในเรื่องการปฏิรูปประเทศ

ดังนั้น แนวคิดการบัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศไว้ในรัฐธรรมนูญจึงเป็นเพียงการบัญญัติเพื่อให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการบัญญัติหลักการที่ดีกว่าที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน เช่น การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่มุ่งเน้นการปฏิรูปการทำหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจกับพนักงานอัยการ โดยเฉพาะการปฏิรูปองค์กรตำรวจที่กำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาปฏิรูปองค์กรตำรวจและพิจารณาปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับหน้าที่ อำนาจ และภารกิจของตำรวจให้เหมาะสม และแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตำรวจให้เกิดประสิทธิภาพ แต่หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้ว ก็มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจแต่ดำเนินการไม่แล้วเสร็จภายในกรอบระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดจนต้องมีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจคณะชุดใหม่เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาปฏิรูปตำรวจ

ทั้งนี้ ส่วนตัวเห็นว่าการดำเนินการเพื่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศจะไม่สามารถสำเร็จได้หากไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยเห็นว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญบางมาตรามีความขัดแย้งต่อการปฏิรูปประเทศและมีบทบัญญัติที่ไม่เอื้อต่อการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้น หากจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ควรจะต้องมีการปฏิรูปองค์กรศาลด้วย โดยจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้ศาลยุติธรรมไม่ยอมรับการก่อรัฐประหารว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่ที่จะต้องมีการพิจารณาหากจะมีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และจะต้องไม่มีการนิรโทษกรรมแก่คณะผู้ก่อการรัฐประหารอีกต่อไป โดยเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

ความเห็นของรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในครั้งนี้ขอให้ทุกฝ่ายคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ที่สำคัญ ไม่อยากให้แก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นเครื่องมือของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เพราะจะยิ่งสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมมากยิ่งขึ้นและก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางกฎหมายมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบลักษณะเดียวกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ โดยปัญหาความเหลื่อมล้ำทางกฎหมายก็คือการที่ผู้มีอำนาจจะออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มตน ทำให้การทำหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐและองค์กรอิสระต่าง ๆ อาจจะไม่สุจริตและยุติธรรม ทั้งนี้ สิ่งที่อยากเห็นอย่างเป็นรูปธรรมต่อการบังคับใช้รัฐธรรมนูญคือหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม จะทำอย่างไรให้หน่วยงานของรัฐและองค์กรอิสระทุกองค์กรไม่ว่าจะมีที่มาอย่างไรก็ตามได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสุจริตและยุติธรรม ไม่ใช่ทำหน้าที่เพื่อตอบแทนผู้มีอำนาจที่ตั้งตนเข้ามาทำหน้าที่

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการบัญญัติหมวดว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ จากการพิจารณามาตรา ๒๕๘ จะเห็นว่า ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปประเทศแบ่งออกเป็น ๗ ด้าน คือ ด้านการเมือง ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ด้านกฎหมาย ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ซึ่งการบัญญัติหลักการการปฏิรูปประเทศในบางเรื่องยังมีข้อสงสัยว่าจะปฏิรูปด้วยกระบวนการใด เช่น การปฏิรูปด้านเศรษฐกิจในมาตรา ๒๕๘ ฉ. ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งบัญญัติว่า

“(๑) ขจัดอุปสรรคและเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อให้ประเทศชาติและประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกลุ่มเศรษฐกิจต่าง ๆ อย่างยั่งยืน โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี

(๒) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

(๓) ปรับปรุงระบบภาษีอากรให้มีความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มพูนรายได้ของรัฐด้านต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับปรุงระบบการจัดทำและการใช้จ่ายงบประมาณให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิผล และ

(๔) สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมสหกรณ์และผู้ประกอบการแต่ละขนาดให้มีความสามารถในการแข่งขันอย่างเหมาะสม และส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคมและวิสาหกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างกลไกเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน”

จึงมีข้อสังเกตว่าบทบัญญัติในเรื่องการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจเป็นการบัญญัติหลักการที่จะตอบโจทย์การปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างไร ทั้งที่โจทย์ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่แท้จริงคือปัญหาความเหลื่อมล้ำ ซึ่งผู้ประกอบการรายใหญ่เท่านั้นที่มีอำนาจครอบงำระบบเศรษฐกิจและอำนาจการต่อรองด้านเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนผู้ประกอบการรายย่อยและผู้ประกอบขนาดเล็กไม่สามารถดำเนินธุรกิจที่เป็นการแข่งขัน

อย่างเป็นรูปธรรมได้ แม้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และนโยบายของรัฐบาลได้กำหนดทิศทางของประเทศว่าประเทศไทยต้องเป็นประเทศ ๔.๐ แต่ปัจจุบันก็ยังไม่มีการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ บทบัญญัติในเรื่องการปฏิรูปด้านอื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๘ ช. ด้านอื่น ๆ ที่บัญญัติให้มีการปฏิรูป ดังนี้

“(๑) ระบบบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและยั่งยืน โดยคำนึงถึงความต้องการใช้น้ำในทุกมิติ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศประกอบกัน

(๒) จัดให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบกรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดินทั้งประเทศเพื่อแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองที่ดินอย่างเป็นระบบ

(๓) จัดให้มีระบบจัดการและกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านอื่น ๆ ได้

(๔) ปรับระบบหลักประกันสุขภาพให้ประชาชนได้รับสิทธิและประโยชน์จากการบริหารจัดการและการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพและสะดวกทัดเทียมกัน และ

(๕) ให้มีระบบการแพทย์ปฐมภูมิที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสม”

ซึ่งเห็นว่ายังไม่เห็นถึงความจำเป็นที่ต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดการปฏิรูป

ที่สำคัญ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๒๕๙ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศการวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี”

จะเห็นได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจนว่าองค์กรใดมีหน้าที่ในการดำเนินการยกร่างกฎหมายเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติดังกล่าว และหากองค์กรที่มีหน้าที่ไม่ดำเนินการจัดทำกฎหมายให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ผลจะเป็นประการใด ซึ่งจากการตรวจสอบพบว่ากรณีที่ไม่สามารถดำเนินการจัดทำร่างกฎหมายตามที่บทบัญญัติมาตราดังกล่าวกำหนดไว้ให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ไม่มีกี่บัญญัติบทลงโทษแต่ประการใด

ส่วนการปฏิรูปด้านการเมืองตามมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมืองนั้น ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยช่วงแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยสาระสำคัญของข้อเรียกร้อง เช่น การเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือการเรียกร้องให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา เป็นต้น ซึ่งข้อเรียกร้องของประชาชนนั้น มักเป็นข้อเรียกร้องในเชิงสัญลักษณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเท่านั้น เพื่อให้พรรคการเมืองต้องมีวินัยทางการเมือง และเพื่อสร้างความมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาลในการบริหารประเทศ ต่อมาในช่วงหลังตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ก็มีข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เพิ่มมากขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะของที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการที่ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการห้ามมิให้มีการนิรโทษกรรมแก่คณะผู้ก่อการรัฐประหาร ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๗ ก็เคยมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามมิให้มีการนิรโทษกรรมแก่คณะผู้ก่อการรัฐประหารไว้ แต่เมื่อมีการก่อรัฐประหารฉีกรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้ว บทบัญญัติข้อห้ามมิให้มีการนิรโทษกรรมแก่คณะผู้ก่อการรัฐประหารก็สิ้นสภาพบังคับไปด้วย ทั้งนี้ ประเด็นที่จะต้องพิจารณาปัญหาเพื่อมิให้เกิดการรัฐประหารก็ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้อำนาจศาลที่จะสามารถอ้างอิงหลักการในเรื่องการไม่ยอมรับการนิรโทษกรรมแก่คณะผู้ก่อการรัฐประหารได้อย่างไร

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศแล้ว พบว่าการปฏิรูปประเทศในบางเรื่องเขียนเพื่อให้รัฐธรรมนูญดูดีขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนเท่านั้นแต่จะเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากน้อยเพียงใดเป็นอีกประเด็นหนึ่ง เช่น การปฏิรูปด้านการเมือง ตามมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๑) ที่บัญญัติว่า

“ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองรวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน และให้ประชาชนใช้สิทธิเลือกตั้งและออกเสียงประชามติโดยอิสระปราศจากการครอบงำไม่ว่าด้วยทางใด”

มีข้อสังเกตว่าในทางปฏิบัติเกิดขึ้นจริงหรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมาการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองยังต้องพึ่งพาอาศัยอำนาจขององค์กรอิสระที่จะต้องดำเนินการ หรือกรณีในมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๓) ซึ่งบัญญัติว่า *“มีกลไกที่กำหนดความรับผิดชอบของพรรคการเมืองในการประกาศโฆษณานโยบายที่มิได้วิเคราะห์ผลกระทบ ความคุ้มค่า และความเสี่ยงอย่างรอบด้าน”* ซึ่งเป็นการกำหนดแนวทางการปฏิรูปด้านการเมืองที่ขัดแย้งกับบทบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของพรรคการเมืองในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และที่บัญญัติในบทถาวรของรัฐธรรมนูญ หรือกรณีในมาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๕) ที่บัญญัติว่าว่า *“มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธีภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”* ก็เป็นการบัญญัติหลักการที่ไม่มีความชัดเจนในทางปฏิบัติเพื่อให้เกิดการปฏิรูปด้านการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนการปฏิรูปด้านการบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา ๒๕๘ ข. ซึ่งมีลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ที่กำหนดในเรื่องการบูรณาการฐานข้อมูลของหน่วยงานของรัฐเข้าด้วยกัน อีกทั้งในแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ก็ได้กำหนดรัฐบาลเป็นรัฐบาลดิจิทัลโดยให้แต่ละหน่วยงานจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัล แต่ปัญหาที่พบคือความเชื่อมโยงของข้อมูลดิจิทัลของแต่ละหน่วยงานยังไม่มีมาตรฐานเดียวกันจนทำให้เกิดปัญหาในการนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์

ส่วนการปฏิรูปด้านกฎหมายตามมาตรา ๒๕๘ ค. ซึ่งพบว่าปัญหาด้านกฎหมายที่มีความล้าหลังการตรากฎหมายยังคงรูปแบบให้หน่วยงานของรัฐยังคงมีอำนาจ แต่ในทางปฏิบัติหน่วยงานของรัฐกลับไม่มีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจอันเนื่องมาจากปัญหาความพร้อมด้านบุคลากร จำนวนบุคลากรมีไม่เพียงพอที่จะรองรับการปฏิบัติหน้าที่ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐในแต่ละองค์กรยังมีแนวทางปฏิบัติที่ขัดแย้งกันจึงทำให้แนวคิดในเรื่องการพัฒนาประเทศเป็นระบบ ๔.๐

ต้องมาติดขัดที่ระบบราชการ หรือการดำเนินการของภาคเอกชนที่มีความพร้อมดำเนินกิจการแต่ติดขัดที่ปัญหาความล่าช้าในการออกใบอนุญาตของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหากภาคเอกชนดำเนินการไปก่อนได้รับใบอนุญาตก็จะได้รับผลกระทบในภายหลังหากมีการร้องเรียนให้ตรวจสอบการประกอบธุรกิจว่าได้รับใบอนุญาตถูกต้องหรือไม่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบราชการทั้งสิ้น

การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา ๒๕๘ ง. ประเด็นสำคัญ คือ ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และการขาดระบบตรวจสอบ ซึ่งสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากตัวบุคคลผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งรองประธานศาลปกครองสูงสุดได้เคยให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวปฏิบัติการทำงานของตุลาการศาลปกครองว่าเมื่อได้รับคำฟ้องแล้วให้เริ่มพิจารณาตรวจสอบในทันที แต่ในทางปฏิบัติก็จะพบว่ามีตุลาการบางคนไม่พิจารณาในทันทีที่ได้รับคำฟ้องจนเวลาล่วงเลยเป็นปีก็มีหรือคดีบางเรื่องสำนวนคดีหายไปจากระบบ ซึ่งล้วนเกิดขึ้นจากปัญหาขาดระบบการตรวจสอบทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งตุลาการศาลปกครอง ที่แตกต่างจากศาลยุติธรรม กล่าวคือ ในกระบวนการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลปกครองจะมีการเปิดรับสมัครข้าราชการจากหน่วยงานของรัฐต่าง ๆ เช่น กรมที่ดิน เป็นต้น เพื่อสอบแข่งขันบรรจุและแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลปกครอง โดยคาดหวังให้ได้บุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ปกป้องราษฎรที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐ แต่ปัญหาที่พบกลับกลายเป็นว่าตุลาการศาลปกครองกลับทำหน้าที่ปกป้องหน่วยงานที่ตนเคยรับราชการก่อนที่จะบรรจุและแต่งตั้งเป็นตุลาการศาลปกครอง ตัวอย่างเช่น กรณีมีผู้ซื้อที่ดินจากการขายทอดตลาดแต่ปรากฏว่ามีการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมและศาลยุติธรรมมีคำพิพากษาให้เพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ผู้ซื้อที่ดินได้นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อให้เจ้าหน้าที่รับผิดฐานกระทำละเมิด แต่ศาลปกครองกลับมีคำวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้กระทำละเมิด ซึ่งขัดแย้งต่อคำพิพากษาศาลยุติธรรมที่พิพากษาเพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของผู้ซื้อจากเหตุที่ออกโฉนดที่ดินไม่ถูกต้อง หรือกรณีคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลได้ออกระเบียบจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากโรงงานน้ำตาล ต่อมาศาลปกครองสูงสุดได้มีคำวินิจฉัยว่าระเบียบของคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลขัดต่อกฎหมาย และมีประชาชนที่ได้รับผลกระทบนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อเรียกค่าเสียหายจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิด แต่ศาลปกครองกลับมีคำวินิจฉัยว่าคดีเรียกค่าเสียหายเนื่องจากการกระทำละเมิดคดีขาดอายุความคดีละเมิดแล้ว ซึ่งข้อเท็จจริงในคดีนี้ ก่อนที่ศาลปกครองสูงสุดจะตัดสินคดีว่าการจัดเก็บเงินค่าธรรมเนียมจากโรงงานน้ำตาลเป็นการรีบเก็บเงินที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งในขณะที่มีการเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมจากโรงงานน้ำตาลนั้น ยังไม่มีใครทราบว่ามีการกระทำละเมิดหรือไม่ แต่เมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าการเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หน่วยงานที่เก็บค่าธรรมเนียมจะต้องคืนเงินให้แก่ประชาชนที่ถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในทันทีเพราะที่ไม่มีสิทธิในการยึดถือเงินของราษฎรและเป็นการใช้อำนาจโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากหน่วยงานของรัฐไม่คืนเงิน ประชาชนที่ชำระค่าธรรมเนียมก็มีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้หน่วยงานของรัฐคืนเงินดังกล่าวได้ แต่ด้วยความขาดความรู้ด้านกฎหมายของประชาชน ทำให้ประชาชนกลับฟ้องคดีโดยอาศัยมูลเหตุจากการกระทำละเมิดจึงทำให้คดีขาดอายุความ จึงเป็นกรณีที่รัฐใช้อำนาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมทั้งที่ไม่มีอำนาจ และศาลปกครองชั้นต้นก็ยึดถือตามแนวคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด ส่งผลให้หากมีคดีในลักษณะดังกล่าวก็จะพิพากษาว่าคดีขาดอายุความ เป็นต้น ส่วนตัวเห็นว่าไม่ถูกต้องเพราะเมื่อมีมูลเหตุแห่งการกระทำละเมิดเกิดขึ้นและศาลมีคำพิพากษาให้หน่วยงานของรัฐคืนเงินที่เรียกเก็บโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และหากหน่วยงานของรัฐไม่คืนเงิน

ย่อมถือว่าเป็นกระทำละเมิดต่อเนื่อง ประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดย่อมมีอำนาจที่จะฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเพราะเหตุกระทำละเมิดเมื่อใดก็ได้ จึงจะถือว่าเป็นธรรมแก่ประชาชนที่ได้รับผลจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบของผู้พิพากษาและตุลาการที่ไม่ใส่ใจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นการผิดหลักกฎหมายอย่างร้ายแรง หากคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกามีความแตกต่างกันแต่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษา หรือกรณีองค์กรอิสระที่ใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญก็ไม่อยู่ภายใต้การตรวจสอบของศาลปกครองเป็นเหตุให้ศาลปกครองมีอำนาจตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระได้เฉพาะกรณีเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล หรือการใช้จ่ายเงินแผ่นดินเท่านั้น ซึ่งถือเป็นข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญ

ส่วนในมาตรา ๒๕๙ ซึ่งได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการตามมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ โดยบัญญัติว่า *“ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ การวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี”* ซึ่งปัจจุบันรัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้มาเป็นระยะเวลาสามปีเศษ ก็ยังไม่เห็นว่ามีการปฏิรูปให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๕๙ มาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ แต่ประการใด

ความเห็นของนายประยุทธ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นเพียงวาทกรรมที่ไม่สามารถบังคับให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้ ซึ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ มาตรา ๒๕๘ ก. ด้านการเมือง (๑) ซึ่งกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐนั้น มีข้อสังเกตว่าการให้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองแต่กลับมีการกำหนดกระบวนการขั้นตอนจัดตั้งพรรคการเมืองที่ทำได้ยากขึ้น ส่วนกระบวนการยุบพรรคการเมืองกลับกลายเป็นสิ่งที่ทำได้ง่ายขึ้น รวมถึงกระบวนการที่จะได้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่ได้มีการบังคับโดยตรง กล่าวคือ กระบวนการเลือกตั้งขั้นต้น (Primary Vote) ที่มีการนำแนวคิดมาจากสหรัฐอเมริกา แต่สหรัฐอเมริกานั้นมีการรวมตัวกันระหว่างรัฐหลายรัฐ การบังคับใช้กฎหมายจึงไม่เหมือนกัน ดังนั้นการนำแนวคิดของต่างประเทศมาเป็นแบบอย่างกลับนำมาไม่ทั้งหมด เช่น มาตรา ๙๐ ซึ่งมุ่งเน้นการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมากกว่า จึงมีคำถามว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และใช้ได้ผลจริงหรือไม่ หรือเป็น “ภาพลวงตา” ที่จะทำให้พรรคการเมืองต้องตกแต่งความถูกต้องโดยที่ไม่มีข้อเท็จจริง

ปัญหาต่อมา คือ มาตรา ๘๓ ซึ่งบัญญัติให้ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ลงคะแนนใบเดียวเลือกคนเดียว ซึ่งกระทบไปถึงมาตรา ๙๑ ในการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยในอนาคตก็ยังคงมีการถกเถียงประเด็นวิธีคำนวณคะแนนกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และคาดว่าปัญหาจะไปจบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งจะต้องอธิบายว่ามีปัญหาอะไร

ในส่วนของมาตรา ๒๕๘ ค. ด้านกฎหมาย ใน (๑) (๒) (๓) (๔) ซึ่งเป็นเรื่องกลไกด้านกฎหมาย มีประเด็นข้อสงสัยว่ากลไกไหนบ้างที่เป็นกลไกที่เพิ่มขึ้นจากปัญหาที่เคยเกิดในอดีต และปัจจุบันพบว่ามีการเสนอกฎหมาย และเสนอแก้ไขกฎหมายก็น้อยลงมาก

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศในรัฐธรรมนูญนั้น มีลักษณะเป็นการเขียนเนื้อหาที่เป็นการกำหนดการปฏิรูปงานทางด้านธุรการมากกว่า เช่น กลไกการออกกฎหมาย ยกเลิกกฎหมาย การปรับปรุงกฎหมายที่ออกล่าช้า มีกลไกกฎหมายที่ขจัดความเหลื่อมล้ำ มีกลไกตามกฎหมายที่พัฒนากระบวนการพัฒนาร่างกฎหมาย กลไกที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอกฎหมาย ซึ่งกลไกเหล่านี้เป็นงานด้านธุรการ แต่รัฐธรรมนูญกลับไม่มีการปฏิรูปกระบวนการด้านยุติธรรมเลย

นอกจากนี้ ระบบวิธีพิจารณาของศาลของประเทศไทยนั้นมีการใช้ระบบกล่าวหากับระบบไต่สวน แต่ปรากฏว่าระบบไต่สวนไม่มีการปรับปรุงแต่อย่างใด และในกรณีที่นักการเมืองต้องคำพิพากษาถูกตัดสินว่ามีความผิดก็ไม่มีโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงผลของคำวินิจฉัยของศาลได้เลย และหากมีกรณีที่มีผู้ใดต้องการกลั่นแกล้งนักการเมืองโดยการใส่ความเท็จโดยแกล้งยื่นคำร้องให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งตรวจสอบการกระทำผิดของนักการเมืองว่ามีพฤติกรรมซื้อเสียงและก็ไม่สามารถตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ก็จะส่งผลกระทบต่อบุคคลคนอื่นที่อยู่ในพรรคเดียวกันและไม่ได้รับรู้การกระทำของนักการเมืองดังกล่าว กลายเป็นว่าจะต้องรับผิดไปด้วย ที่สำคัญดุลพินิจของศาลก็อาจถูกครอบงำได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมสามารถปฏิรูปได้อย่างแท้จริง ผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิทางการเมืองทั้งชีวิตย่อมมีโอกาสที่จะรื้อฟื้นคดีได้ ทั้งนี้ หากมีการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะกฎหมายต่าง ๆ ที่มีการจำกัดสิทธิทางการเมืองโดยองค์กรอิสระนั้น ควรจะมีการทบทวนตรวจสอบคำวินิจฉัยขององค์กรอิสระด้วย จึงจะเป็นการพัฒนากระบวนการยุติธรรม

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศนั้น หากมองและอธิบายพฤติกรรมในมุมวิชาการกับแนวคิดทฤษฎีแล้ว มั่นใจว่าจะเดินไปได้ระหว่างกลไกในรัฐธรรมนูญกับการพัฒนาประเทศไปสู่รัฐนิยม คือปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโดยภาครัฐมากกว่าภาคสังคม ซึ่งเป็นการให้อำนาจกับรัฐจนเป็นรัฐรวมศูนย์หรือเป็นรัฐเดียว และมีบทบาทเข้มข้นในการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปภายในระยะเวลาที่กำหนด มีกลไกกฎหมายมารองรับ และมีทิศทางที่ชัดเจนเพราะมียุทธศาสตร์ชาติเป็นตัวกำหนด แต่ยุทธศาสตร์ชาติที่ออกมานั้นดูเหมือนไม่ให้ความสำคัญกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง แต่กลับให้ความสำคัญกับสมาชิกวุฒิสภามากกว่า กล่าวคือ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗๐ กำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศเกี่ยวกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทเพียงการรับทราบรายงานการปฏิรูปประเทศ ทุก ๆ ๓ เดือนเท่านั้น ซึ่งก็ถือว่าไม่ยึดโยงกับสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเปรียบเทียบกับวุฒิสภา ความสัมพันธ์กันในเชิงโครงสร้างทางอำนาจระหว่างการปฏิรูปประเทศกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในระดับน้อยมาก ซึ่งจะต้องพิจารณาแก้ไขปัญหาในจุดนี้ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญและมีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน

ดังนั้น การปฏิรูปคือการเปลี่ยนแปลงโดยใช้กลไกยุทธศาสตร์ชาติอันนี้มีแนวโน้มที่จะไปสู่ความเป็นอำนาจรัฐนิยมและมีความหมายในเชิงหลักการ คือ ใช้กฎหมายเป็นตัวกำหนดเพื่อให้ได้ผลเป็นไปตามแผนดำเนินการ ซึ่งระบบการเมืองการปกครองของประเทศต่าง ๆ ปัจจุบันเป็นยุคประชาธิปไตยเสรีนิยม คือพัฒนาแนวคิดไปสู่แนวคิดรัฐนิยม

ส่วนประเด็นเรื่องการปฏิรูปการศึกษานั้น เห็นว่าการปฏิรูปการศึกษานั้นมี ๓ ประการที่ต้องดำเนินการ ได้แก่ ครู เด็กนักเรียน และระบบการศึกษา ถ้าหากไม่เขียนไว้ก็จะถูกลืม และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติการปฏิรูปการศึกษาในมาตรา ๒๕๘ จ. ด้านการศึกษา จะเห็นว่าได้กล่าวถึงความสำคัญของ

ผู้ที่เป็นครูซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูป ครูต้องมีค่าตอบแทนที่เหมาะสม แต่ค่าตอบแทนของครูที่ผ่านมาไม่ว่าการศึกษาในระดับใดก็ตามพบว่าครูมีเงินเดือนน้อย และการที่จะปฏิรูปการศึกษานั้นต้องมีแหล่งผลิตครูหลากหลายแหล่ง ไม่ใช่แต่เพียงมหาวิทยาลัยราชภัฏหรือมหาวิทยาลัยราชมงคลเท่านั้น สถาบันอื่น ๆ ควรเปิดหลักสูตรการผลิตครูอย่างหลากหลาย โดยควบคุมหลักสูตรให้มีความเข้มข้น มีการเปิดกว้าง เช่น ประเทศมาเลเซียได้มีการสร้างชาติโดยวางพื้นฐานจากการศึกษา มีระบบการทดสอบครูที่ดี ผู้ที่เรียนครูจบมาแล้วมีค่าตอบแทนสูง โดยสรุปแล้วการปฏิรูปประเทศที่บัญญัติไว้ก็จะเน้นภาครัฐ ไม่ได้เน้นที่ภาคสังคมมากนัก

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ถูกบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าประเด็นการปฏิรูปแต่ละด้านนั้นยังมีความลักลั่น และเห็นว่าอำนาจในการกำกับดูแลมีปัญหาในสี่ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง มีข้อสังเกตเกี่ยวกับหมวดการปฏิรูประเทศว่าเป็นบทเฉพาะกาลใช่หรือไม่ เพราะหลักการในการจัดทำนี้ได้เขียนไว้ในมาตรา ๒๕๙ ว่ากำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญรวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี แล้วหลังจากนั้นจะดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศอย่างไรซึ่งในรัฐธรรมนูญก็ไม่บัญญัติไว้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณามาตรา ๖๕ ที่กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติ จึงมีข้อสงสัยว่าระหว่างหมวด ๑๖ กับมาตรา ๖๕ มาตราใดมีความสำคัญมากกว่ากันซึ่งเป็นปัญหาระบบโครงสร้างเชิงนโยบายของรัฐธรรมนูญ และถ้าจะคงหมวด ๑๖ ไว้ ก็ควรต้องมีการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นที่สอง ปัญหาความลักลั่นของกฎหมาย เนื่องจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในการปฏิรูปประเทศ ๑๑ ด้านนั้น ซึ่งมีที่มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๗ (ฉบับชั่วคราว) ที่กำหนดให้มีแผนการปฏิรูปประเทศไว้ในการร่างรัฐธรรมนูญด้วย และพบว่าใน ๑๑ ด้านนั้น มีด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การจัดการทรัพยากรน้ำ การกำจัดขยะ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นรายละเอียดที่ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าเหตุใดต้องมาบัญญัติในรัฐธรรมนูญ แล้วหากเรื่องนี้ไปเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมหรือการปกครองส่วนท้องถิ่น ก็กลายเป็นว่าเป็นการก้าวก่ายส่วนงานของการปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังพบเรื่องที่ซ้ำซ้อนอีก คือ เรื่องการปฏิรูประบบตำรวจที่อยู่ในเรื่องกระบวนการยุติธรรม แต่มีมาตรา ๒๖๐ ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้นมาหนึ่งคณะมาปฏิรูปตำรวจ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ได้ตั้งขึ้นมาก่อนคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจอีก ส่วนเรื่องการศึกษานั้นได้กำหนดไว้ในการศึกษาอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในมาตรา ๒๖๑ อีก โดยให้มีคณะกรรมการการศึกษาตั้งก่อนคณะปฏิรูป ถือว่าเป็นเรื่องซ้ำซ้อน ที่สำคัญเรื่องที่เขียนในหมวดการปฏิรูปประเทศหลายเรื่องก็ซ้ำซ้อนกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ประเด็นที่สาม อำนาจในการกำกับดูแลนับว่าเป็นเรื่องน่าห่วงมาก เพราะว่ามีการกำหนดในกฎหมายว่าด้วยการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติและให้นายกรัฐมนตรีเป็นประธานก็นับว่ามีความซ้ำซ้อนกัน และเมื่อได้พิจารณาเรียบร้อยแล้วก็ให้ไปรายงานต่อคณะกรรมการยุทธศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งในท้ายที่สุดก็ไม่ทราบว่าหน่วยงานใดมีอำนาจสูงสุดในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ และการกำกับให้วุฒิสภามีอำนาจในการกำกับติดตามดูแลการดำเนินการเกี่ยวกับตามยุทธศาสตร์ชาติเท่ากับอำนาจเต็มอยู่ที่วุฒิสภา

ประเด็นที่สี่ การตรากฎหมายในการปฏิรูปนั้นมีกฎหมายออกมามากกว่า ๒๐๐ ฉบับ ซึ่งอยู่ในบัญชีรอการออกกฎหมายโดยลักษณะที่ถูกบังคับให้ต้องออกโดยรัฐธรรมนูญ และอยู่ระหว่างที่จะเสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาตามขั้นตอน ซึ่งก็จะมีปัญหาต่อไป เพราะกฎหมายนี้มักจะถูกเสนอโดยกระทรวง ทบวง กรม และกำหนดให้ต้องพิจารณาโดยที่ประชุมร่วมกันของทั้งสองสภา ซึ่งหากสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยแท้ไม่เห็นชอบกับร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศที่เสนอมา แต่การพิจารณาร่วมกันของทั้งสองสภาซึ่งมีวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง ก็อาจทำให้ร่างกฎหมายได้รับความเห็นชอบได้

นอกจากนี้ ยังเห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อรับทราบรายงานการปฏิรูปประเทศซึ่งสภาผู้แทนราษฎรต้องมีการศึกษาและรับทราบข้อมูลรายงานดังกล่าว แต่สภาผู้แทนราษฎรไม่มีเวลาที่จะมาศึกษาได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากต้องพิจารณาเรื่องสำคัญอื่นตลอดเวลา ดังนั้น จึงควรมีระบบศึกษาข้อมูลเบื้องต้นโดยคณะกรรมาธิการ แล้วนำผลการศึกษานั้นมาเสนอต่อที่ประชุมสภา เพื่อให้สมาชิกได้อภิปรายตามประเด็นที่ได้ศึกษาไว้ ไม่เช่นนั้น การอภิรายแสดงความเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่มีกรอบประเด็นการอภิปรายทำให้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาของสภามากขึ้น

ความเห็นของนายสุรสิทธิ์ นิธิวุฒิวรรักษ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ เมื่อพิจารณามาตรา ๒๕๘ ที่กำหนดเรื่องการปฏิรูปประเทศทั้ง ๑๑ ด้านแล้ว พบว่าการปฏิรูปดังกล่าวก็คือนโยบายของรัฐบาลนั่นเอง จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ได้ และถ้าคงบัญญัติไว้เท่ากับว่าเป็นการบัญญัติบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม และในอนาคตถ้ารัฐบาลจะไม่เขียนนโยบายไว้ตามรัฐธรรมนูญก็จะถือว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐบาลนั้นควรจะต้องมีแนวคิดที่เป็นอิสระ นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าการอนุวัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๙ มาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ ในปัจจุบันมีความคืบหน้าอย่างไร ก็เป็นสิ่งที่จะบ่งบอกว่ารัฐธรรมนูญมีประสิทธิภาพอย่างไร เช่น มาตรา ๒๕๙ ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการปฏิรูปตำรวจ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังไม่เห็นมีความชัดเจน ดังนั้น มีความเห็นว่าควรมีการจัดทำสรุปความคืบหน้าการอนุวัติการตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๙ มาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ ว่ามีการดำเนินการไปแล้วอย่างไร เช่น แนวทางการปฏิรูปที่มีความลักลั่นกันอย่างไร ระบบการศึกษาที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กล่าวไว้ เช่น การปรับปรุงหลักสูตร ก็ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถ้าหากการเรียนการสอนไม่มีการปรับปรุงหลักสูตร ก็ไม่สามารถเดินหน้าไปได้อย่างมั่นคง

ส่วนประเด็นการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณากฎหมายให้มีประสิทธิภาพนั้น มีความเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรมีกรอบระยะเวลาที่จะพิจารณากฎหมายอยู่อย่างจำกัด สภาผู้แทนราษฎรจึงควรมีการแบ่งวันการประชุมที่ดีเพื่อได้ประชุมพิจารณากฎหมายให้มีกฎหมายต่าง ๆ เดินไปได้

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๕๗ ถึงมาตรา ๒๖๑ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับความสอดคล้องของรัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปประเทศ

๑.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติเรื่องการปฏิรูปประเทศในหมวด ๑๖ มีลักษณะที่เป็นนามธรรม และมีความ “ย้อนแย้ง” กับรัฐธรรมนูญหลายมาตรา และกฎหมายบางฉบับ เช่น การปฏิรูปด้านกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้ต้องกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายเพื่อมิให้คดีขาดอายุความ แต่กฎหมายบางฉบับกลับกำหนดให้คดีบางประเภทไม่มีอายุความ

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหลายมาตราเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการในการปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องหรือไม่เอื้อต่อการปฏิรูปประเทศ

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการปฏิรูปด้านการศึกษา

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมาเน้นการปฏิรูปโครงสร้างองค์กร แต่กลับไม่มุ่งเน้นหรือให้ความสำคัญที่จะปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น อีกทั้งไม่เน้นเรื่องการพัฒนาครู ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในระบบการศึกษา

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม

๓. ประเด็นเกี่ยวกับการทำให้การปฏิรูปประเทศเกิดผลได้จริงในทางปฏิบัติ

๓.๑ ประเด็นปัญหา

การปฏิรูปประเทศที่กำหนดไว้ในหมวด ๑๖ มีความเป็นนามธรรมค่อนข้างมาก และไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลได้ตามกำหนดเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ อีกทั้งการปฏิรูปประเทศในด้านอื่น ๆ ก็ไม่ได้กำหนดชัดเจนว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม อีกทั้งควรมีการกำหนดมาตรการเพื่อเร่งรัดติดตามว่าถ้าหากไม่สามารถดำเนินการได้ตามกำหนดเวลาที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ จะต้องดำเนินการอย่างไร

๔. ประเด็นเกี่ยวกับการติดตามการปฏิรูปประเทศ

๔.๑ ประเด็นปัญหา

๑) การปฏิรูปประเทศบัญญัติไว้ในหมวด ๑๖ แต่ในส่วนของการติดตาม เร่งรัด และเสนอแนะในการปฏิรูปประเทศกลับบัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลและให้เป็นหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่าถ้าหากวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลนั้นพ้นจากตำแหน่งไปแล้ว จะดำเนินการอย่างไร

๒) การกำหนดให้ต้องรายงานเรื่องการปฏิรูปประเทศต่อสภาผู้แทนราษฎรทุก ๓ เดือน นั้นเป็นภาระในทางปฏิบัติทั้งต่อหน่วยงานที่จะต้องจัดทำรายงาน และต่อสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีภารกิจอย่างอื่นเป็นจำนวนมาก

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรทบทวนและแก้ไขเรื่องการติดตาม เร่งรัด และเสนอแนะในการปฏิรูปประเทศว่าจะดำเนินการอย่างไรหลังจากที่วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลพ้นจากการดำรงตำแหน่งแล้ว

๒) ควรกำหนดระบบการศึกษาข้อมูลที่มีการรายงานต่อรัฐสภาเบื้องต้นโดยคณะกรรมาธิการแล้วนำผลการศึกษาดังกล่าวมาเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกได้อภิปรายตามประเด็นที่คณะกรรมาธิการได้ศึกษาไว้

ส่วนที่ ๑๖ ผลการพิจารณาศึกษา บทเฉพาะกาล

ในประเด็นเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้น คณะอนุกรรมาธิการฯ ได้มีการอภิปราย โดยมีการอภิปรายถึงภาพรวมของประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับบทเฉพาะกาล และอภิปรายถึงบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ในบทเฉพาะกาลเป็นรายประเด็น ดังนี้

๑. ภาพรวมของบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญก็จะมีการบัญญัติบทเฉพาะกาล หรือแม้แต่การตราพระราชบัญญัติ หรือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญก็จะมีการบัญญัติบทเฉพาะกาลเช่นกัน ดังนั้น การที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายลำดับรองมีการบัญญัติบทเฉพาะกาลก็ถือเป็นรูปแบบปกติของการยกร่างกฎหมาย แต่ในส่วนบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่จะมีปัญหาจะอยู่ในส่วนของเนื้อหาสาระที่บัญญัติในบทเฉพาะกาล ซึ่งมีกรรมาธิการได้อภิปรายแสดงความเห็นโดยแยกออกเป็นสามกลุ่มคือ (๑) บทเฉพาะกาลที่มีสภาพบังคับในเวลาห้าปี (๒) บทเฉพาะกาลที่มีสภาพบังคับต่อเนื่องซึ่งมีหลายประเด็นที่จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม เช่น บทบัญญัติมาตรา ๒๗๙ เป็นต้น และ (๓) บทเฉพาะกาลที่สิ้นสภาพบังคับไปแล้ว ดังนั้น มีความเห็นว่าบทบัญญัติในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นเพียงบทบัญญัติที่มีสภาพใช้บังคับเป็นการชั่วคราว โดยเฉพาะมาตรา ๒๗๒ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่เกิดจากประเด็นคำถามพ่วงในการออกเสียงประชามติรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่ประชาชนได้เห็นชอบในประเด็นคำถามพ่วงดังกล่าว จนนำไปสู่การบัญญัติมาตรา ๒๗๒ วรรคหนึ่ง นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในบทเฉพาะกาลเรื่องอื่น ๆ เช่น มาตรา ๒๗๐ เป็นการกำหนดให้ดำเนินการในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาในมาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบทุกสามเดือน เป็นกรอบระยะเวลาที่ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในหลายประเด็น ส่วนตัวมีความเห็นว่าเป็นปัญหาในทางปฏิบัติที่ฝ่ายบริหารจะต้องไปดำเนินการปรับปรุงวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง เพื่อขยายกรอบระยะเวลาหรือการตัดหลักการในเรื่องการในการกำหนดให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภา

ส่วนการดำเนินการให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๗๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับ ก็ได้มีการดำเนินการให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีมาครั้งหนึ่งแล้ว ประกอบกับบทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ มีผลใช้บังคับในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เท่านั้น เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวบทบัญญัติมาตรา ๒๗๐ ก็สิ้นสภาพบังคับไปในตัวเอง

ส่วนประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๒๗๙ ที่เป็นการรับรองบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง รวมทั้งการกระทำ

ที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ให้ถือว่าเป็นการกระทำที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และกฎหมาย เนื่องจากในทางปฏิบัติภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ คณะรักษาความสงบแห่งชาติยังมีอำนาจในการดำเนินการบางตามที่บัญญัติในมาตรา ๒๖๕ ที่กำหนดให้ให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญนี้จะเข้ารับหน้าที่ จึงเป็นที่มาของการที่ต้องมีการบัญญัติรับรองการกระทำที่เกี่ยวเนื่องของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติไว้ในมาตรา ๒๗๙ ไว้ด้วย

ทั้งนี้ บทบัญญัติในเรื่องการรับรองการกระทำของคณะผู้ก่อรัฐประหารมีการบัญญัติเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐๙ ที่บัญญัติว่า *“บรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าวไม่ว่าก่อนหรือหลังวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้”* ซึ่งในขณะที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีผลใช้บังคับก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสมของมาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยในการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นการเสนอญัตติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นอื่นไม่มีสมาชิกรัฐสภาคนใดยกประเด็นปัญหามาตรา ๓๐๙ หรือบทบัญญัติในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มีความพยายามที่จะเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ จนนำไปสู่การชุมนุมของประชาชนในนามพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อคัดค้านมิให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเห็นว่าการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๓๐๙ จะมีผลเป็นการยกเลิกการดำเนินการตรวจสอบคดีทุจริตที่อยู่ระหว่างการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) ซึ่งแต่งตั้งโดยประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๓๐ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๙ ซึ่งหากมีการยกเลิกมาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็จะมีผลกระทบต่อการดำเนินการของคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คดีทุจริตที่ได้มีการชี้มูลความผิดไปแล้วสิ้นผลบังคับไปด้วย โดยเหตุการณ์ชุมนุมดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๕๓ มีการชุมนุมของประชาชนในนามแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ซึ่งมีข้อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นลาออกและยุบสภาผู้แทนราษฎร และมีข้อเรียกร้องให้มีการยกเลิกมาตรา ๓๐๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ มีการชุมนุมของประชาชนในนามคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กปปส.) ซึ่งมีประเด็นเรียกร้องกรณีการตรากฎหมายนิรโทษ-กรรมและมีข้อเรียกร้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

ดังนั้น สถานการณ์การชุมชนของนิสิต นักศึกษา ที่เรียกร้องให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าก็อาจจะมีการรวมตัวของประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่อาจมีผลเป็นการยกเลิกการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในบางกลุ่มหรือไม่ก็อาจนำไปสู่ประเด็นความขัดแย้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย

ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๖๒ ถึงมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีสถานะเป็นเพียงบทเฉพาะกาลที่มีสภาพบังคับเป็นการชั่วคราว ส่วนตัวมีความเห็นว่าเป็นบัญญัติในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีประเด็นปัญหาที่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมและไม่เห็นด้วยที่จะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตั้งแต่มาตรา ๒๖๒ ถึงมาตรา ๒๗๙ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ไม่ควรพิจารณาในบทเฉพาะกาล เพราะหลายมาตราได้มีการดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว จึงควรพิจารณาบทบัญญัติเรื่องอื่นในเชิงลึกว่าบทบัญญัตินั้น ๆ ควรคงอยู่หรือยกเลิกไป และหากเห็นว่าบทบัญญัติใดควรแก้ไขเพิ่มเติม ก็ควรเสนอให้ครบทุกประเด็น ที่สำคัญ หากมีการประชาสัมพันธ์ในประเด็นที่จะแก้ไขเพิ่มเติมให้ประชาชนได้ทราบ ก็อาจจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและนำไปสู่การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติดังกล่าวได้

๒. การอภิปรายบทเฉพาะกาลรายประเด็น

เมื่อพิจารณาจากมาตราต่าง ๆ ในบทเฉพาะกาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้วจะเห็นได้ว่าสามารถแบ่งบทเฉพาะกาลออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ ๆ คือ หนึ่ง บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่ได้สิ้นผลบังคับใช้ไปแล้ว สอง บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่ยังคงมีผลบังคับใช้อยู่แต่จะสิ้นผล ณ เวลาใดเวลาหนึ่งตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ และสาม บทเฉพาะกาลที่ยังมีผลบังคับใช้อยู่และไม่มีกำหนดเวลาในการสิ้นผลบังคับใช้ โดยได้มีการอภิปรายให้ความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขบทบัญญัติทั้งหลายในบทเฉพาะกาล ดังนี้

๒.๑ บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่ได้สิ้นผลการบังคับใช้แล้วแต่อาจจะยังส่งผลกระทบจนถึงปัจจุบัน

คณะอนุกรรมาธิการได้มีประเด็นอภิปรายเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลดังกล่าว ดังนี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

บทบัญญัติในมาตรา ๒๗๓ ที่กำหนดให้ตุลาการรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป และเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องได้ถูกตราขึ้นแล้ว การดำรงตำแหน่งก็จะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งในประเด็นเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรานี้ มีผู้แสดงความเห็นว่าการบัญญัติในบทเฉพาะกาลลักษณะนี้ ส่งผลให้คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ (ซึ่งเป็นผู้ยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ) สามารถร่างกฎหมายได้ตามที่ต้องการ และมีการร่างกฎหมายที่ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการในองค์กรอิสระ ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบางฉบับก็ให้ดำรงตำแหน่งต่อไป บางแห่งก็กำหนดให้สิ้นสภาพลง หรือมีการต่อวาระการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการในองค์กรอิสระ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาอนุกรรมาธิการ

ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไป คือ ถ้าหากยังมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ต่อไป ก็จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับที่มาและวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการขององค์กรอิสระตามบทเฉพาะกาลดังกล่าว ว่าควรจะดำรงตำแหน่งต่อไปหรือไม่ อย่างไร

๒.๒ บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่แต่จะต้องสิ้นผลบังคับใช้ ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

คณะอนุกรรมาธิการได้มีประเด็นอภิปรายเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลดังกล่าว ดังนี้

๒.๒.๑ บทบัญญัติที่จะสิ้นผลเมื่อครบกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล (พระบรมราชโองการแต่งตั้งลงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒)

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๒๖๙ ซึ่งกำหนดให้ให้มีวุฒิสภาที่จะมีขึ้นชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้นั้น มีที่มาที่แตกต่างจากที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยให้มีคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งในประเด็นนี้มีผู้แสดงความเห็นว่า แม้บทบัญญัติจะกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภานั้นจะต้องแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีความเป็นกลางทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงแล้ว การแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ ๑/๒๕๖๒ ยังขาดความเป็นกลางทางการเมือง และที่มาส่วนใหญ่ก็มาจากข้าราชการทหาร และข้าราชการตำรวจซึ่งขาดความหลากหลายในด้านประสบการณ์ อีกทั้งกรรมการสรรหาบางท่านยังได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาด้วย ซึ่งควรมีการพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลบัญญัติไว้หรือไม่

นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติในมาตรา ๒๗๐ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาในบทเฉพาะกาลและกำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ อีกทั้งยังกำหนดให้การตราพระราชบัญญัติที่เป็นไปเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ ปฏิรูปประเทศนั้น จะต้องเสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และยังกำหนดให้คณะรัฐมนตรีจะต้องแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการต่อรัฐสภาทุก ๓ เดือน ซึ่งในประเด็นนี้ ได้มีผู้แสดงความเห็นว่าการที่กำหนดให้ต้องรายงานทุก ๓ เดือนนั้น เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน เพราะในทางปฏิบัติอาจจะต้องใช้เวลาในการจัดเตรียมเอกสารเพื่อรายงาน จึงควรพิจารณาว่าจะคงบทบัญญัตินี้ หรือยกเลิกหรือไม่ อีกทั้งถ้าหากพิจารณาบทบัญญัติของการปฏิรูปประเทศแล้ว เห็นว่า มีเนื้อหาครอบคลุมทุกเรื่อง (หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ร่างพระราชบัญญัติหลายฉบับจะถูกตีความว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศได้ทั้งสิ้น) ซึ่งเป็นการเปิดช่องให้เกิดการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาโดยอ้างว่าเป็นร่างพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในมาตรา ๒๗๑ ยังกำหนดให้เฉพาะภายในอายุของวุฒิสภาในบทเฉพาะกาลเท่านั้น ที่ให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่มีการยับยั้งไว้นั้นกระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ถ้าหากร่างพระราชบัญญัตินั้นเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมโทษหรือองค์ประกอบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ

เฉพาะเมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นทำให้ผู้กระทำความผิดพ้นโทษหรือไม่ต้องรับโทษ ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า การบัญญัติเช่นนี้ ทำให้ดูเหมือนมี “วาระซ่อนเร้น” เพราะกำหนดให้การพิจารณาเช่นนี้คงอยู่เฉพาะวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้การบัญญัติกฎหมายเป็นไปในหลักการที่ถูกต้อง ก็ควรนำบทบัญญัตินี้ไปไว้ในบททั่วไป และต้องมีผลบังคับใช้ตลอดระยะเวลาที่ยังบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่

๒.๒.๒ บทบัญญัติที่จะสิ้นผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด ๕ ปีแรก นับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรก

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ถ้อยคำซึ่งมีการใช้คำว่า “โดยพลัน” ซึ่งไม่ชัดเจนว่ามีแนวปฏิบัติเป็นอย่างไร และดำเนินการได้จริงหรือไม่ ดังนั้น จึงควรใช้คำว่า “โดยเร็ว” หรือ “โดยไม่ชักช้า” ซึ่งน่าจะเพียงพอ

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

การให้สมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นไม่เหมาะสม อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังมีผลบังคับใช้ในระหว่าง ๕ ปีแรก เท่ากับว่าวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลจะได้ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีถึง ๒ ครั้ง ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๒๗๒ ซึ่งกำหนดให้การให้ความเห็นชอบบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีจะต้องกระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และยังอาจเลือกจากบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ก็ได้ ซึ่งมีผู้แสดงความเห็นว่า ควรพิจารณาว่าการกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นผู้พิจารณาและให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีโดยให้สมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตลอดจนกำหนดให้สามารถเสนอชื่อบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองเสนอนั้น เป็นเรื่องที่เหมาะสมหรือไม่ ดังนั้น จึงควรยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าว

๒.๓ บทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่ยังมีผลใช้บังคับอยู่และไม่มีกำหนดเวลาสิ้นผลการบังคับใช้

คณะอนุกรรมาธิการได้มีประเด็นอภิปรายเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลดังกล่าว ดังนี้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ภาพรวมของการเสนอแก้ไขบทเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญ โดยให้ความเห็นว่า การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้น จะต้องอาศัยเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภา จึงควรพิจารณาบทเฉพาะกาลที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกวุฒิสภาประกอบด้วย และบทบัญญัติที่ไม่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาโดยตรง เพราะหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของบทเฉพาะกาล สมาชิกวุฒิสภาอาจกล่าวอ้างความเป็นบทเฉพาะกาลและอาจจะไม่ให้ความร่วมมือในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญควรแก้ไขในประเด็นที่สามารถแก้ไขได้

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

มาตรา ๒๗๙ กำหนดให้ประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติหรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ไม่ว่าเป็นประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำที่มีผล

ใช้บังคับในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ให้ประกาศ คำสั่ง การกระทำตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น เป็นประกาศ คำสั่ง การกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย และมีผลใช้บังคับโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมประกาศหรือคำสั่งดังกล่าว ให้กระทำเป็นพระราชบัญญัติ เว้นแต่ประกาศหรือคำสั่งที่มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้กระทำโดยคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี และวรรคสองยังกำหนดให้การกระทำที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญชั่วคราว ฯ ๒๕๕๗ นั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผู้แสดงความเห็นว่า บทบัญญัตินี้ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ แม้จะมีการทุจริตก็ตาม และแม้แต่พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์เองยังอาจถูกโต้แย้งว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น คำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็ควรถูกโต้แย้งได้เช่นกัน จึงควรยกเลิกบทบัญญัตินี้

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บทเฉพาะกาล ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติมาตรา ๒๖๒ ถึงมาตรา ๒๗๙ นั้น ได้มีผู้ให้ความเห็นว่าการบัญญัติบทเฉพาะกาลนั้นไม่มีประเด็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติม[๑๐๕] และถ้าหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้[๑๐๖] อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้ความเห็นถึงประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งของกรรมการในองค์กรอิสระ

มาตรา ๒๗๓ วรรคแรก บัญญัติว่า

“ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ยังคงอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไป และเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องที่จัดทำขึ้นตามมาตรา ๒๖๗ ใช้บังคับแล้ว การดำรงตำแหน่งต่อไปเพียงใดให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ในระหว่างเวลาที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นตามมาตรา ๒๖๗ การพ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติมาตราดังกล่าวส่งผลให้การดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการองค์กรอิสระในระยะ “เปลี่ยนผ่าน” ในแต่ละองค์กรไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนผลการบังคับใช้ดังกล่าวและแก้ไขให้เหมาะสม[๑๐๗]

---

[๑๐๕] ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๑๐๖] ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และนายนิกร จำนง

[๑๐๗] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

๒. ประเด็นเกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล

มาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า

“นอกจากจะมีหน้าที่และอำนาจตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแล้ว ให้วุฒิสภาตามมาตรา ๒๖๙ มีหน้าที่และอำนาจติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาเพื่อทราบทุกสามเดือน

ร่างพระราชบัญญัติที่จะตราขึ้นเพื่อดำเนินการตามหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ ให้เสนอและพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา”

มาตรา ๒๗๑ บัญญัติว่า

“ในวาระเริ่มแรกภายในอายุของวุฒิสภาตามมาตรา ๒๖๙ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎรยับยั้งไว้ตามมาตรา ๑๓๗ (๒) หรือ (๓) ให้กระทำโดยที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเกี่ยวกับ

(๑) การแก้ไขเพิ่มเติมโทษหรือองค์ประกอบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ เฉพาะเมื่อการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นมีผลให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากความผิดหรือไม่ต้องรับโทษ

(๒) ร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภามีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่ามีผลกระทบต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างร้ายแรง

มติของที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาที่ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของรัฐสภา”

มาตรา ๒๗๒ วรรคแรก บัญญัติว่า

“ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้ดำเนินการตามมาตรา ๑๕๙ เว้นแต่การพิจารณาให้ความเห็นชอบตามมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา และมติที่เห็นชอบการแต่งตั้งบุคคลใดให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๕๙ วรรคสาม ต้องมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา”

๒.๑ ประเด็นปัญหา

๑) ที่มาของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลในทางปฏิบัตินั้นขาดความหลากหลาย อีกทั้งการคัดเลือกสมาชิกวุฒิสภาจากกรรมการสรรหาบางท่านก็เกิดคำถามเรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ แต่กลับให้อำนาจค่อนข้างมาก ทั้งอำนาจในการติดตาม เร่งรัด และเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศตลอดจนการพิจารณาร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศร่วมกับสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการให้อำนาจที่ค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับที่มาของวุฒิสภาแล้ว เห็นว่าน่าจะไม่เหมาะสม

๒) บทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ วรรคแรก ได้ทำให้เห็นว่า วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลนี้จะร่วมเลือกนายกรัฐมนตรีกับสภาผู้แทนราษฎรถึง ๒ สมัย ซึ่งเมื่อเทียบกับที่มาของวุฒิสภาแล้ว ก็เกิดคำถามว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑) ควรมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติในประเด็นที่กล่าวถึงในข้อ ๒.๑ ให้เหมาะสม[๑๐๘]

๒) บทบัญญัติในมาตรา ๒๗๑ นั้น ควรนำมาบัญญัติในบททั่วไป และต้องมีผลบังคับใช้ตลอดระยะเวลาที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังคงใช้บังคับอยู่ มิใช่บัญญัติในบทเฉพาะกาล[๑๐๙]

๓. ประเด็นเกี่ยวกับการรับรองความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

มาตรา ๒๗๙ บัญญัติว่า

“บรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ไม่ว่าเป็นประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำที่มีผลใช้บังคับในทางรัฐธรรมนูญ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ให้ประกาศ คำสั่ง การกระทำตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น เป็นประกาศ คำสั่ง การกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย และมีผลใช้บังคับโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมประกาศหรือคำสั่งดังกล่าวให้กระทำเป็นพระราชบัญญัติ เว้นแต่ประกาศหรือคำสั่งที่มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจทางบริหาร การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้กระทำโดยคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี

บรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พุทธศักราช ๒๕๕๘ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๕๙ ว่าเป็นการชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ให้ถือว่าการนั้นและการกระทำนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมาย”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการรับรองความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยรวมไปถึงกรณีที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย ซึ่งการบัญญัติเช่นนี้มีลักษณะขัดต่อหลักนิติธรรมเพราะส่งผลให้การกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติไม่สามารถถูกตรวจสอบได้

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าว[๑๑๐]

---

[๑๐๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๐๙] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๑๐] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๑๗ **ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐**

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง กระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๖ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

“เมื่อหัวหน้าพรรคการเมืองออกหนังสือรับรองตามวรรคหนึ่งหรือส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่ามิได้มีการดำเนินการตามมาตรา ๕๐ หรือมาตรา ๕๑ แล้วแต่กรณี หรือดำเนินการไม่ครบถ้วน ไม่ทำให้การสมัครรับเลือกตั้งนั้นเสียไป แต่ถ้าคณะกรรมการทราบถึงการไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการที่จะต้องกล่าวโทษหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งมีเขตอำนาจเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

บทบัญญัติดังกล่าวรองรับกรณีที่ไม่มีการดำเนินการตามกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามมาตรา ๕๐ หรือมาตรา ๕๑ ทั้งในส่วนการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมือง หรือการดำเนินกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่ครบถ้วนตามกระบวนการ ก็ไม่ทำให้การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นเสียไป ส่งผลให้การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองนั้นเป็นไปโดยชอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในอนาคตในการตีความกฎหมายได้ว่าเมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดว่าการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองจะต้องดำเนินกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง แต่มาตรา ๕๖ วรรคสอง กลับบัญญัติเป็นข้อยกเว้นว่าแม้ภายหลังจะปรากฏว่าพรรคการเมืองมิได้มีการดำเนินการตามมาตรา ๕๐ หรือมาตรา ๕๑ แล้วแต่กรณี หรือดำเนินการไม่ครบถ้วนไม่ทำให้การสมัครรับเลือกตั้งนั้นเสียไป และในมาตรา ๕๖ วรรคสองตอนท้าย ได้กำหนดให้หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นต้องรับผิดชอบต่อการดำเนินการที่ไม่ครบถ้วนซึ่งอาจจะทำให้เกิดปัญหาการฟ้องร้องดำเนินคดีจำนวนมาก

ประเด็นที่สอง คำว่า “เขตเลือกตั้งในจังหวัดใด” ตามมาตรา ๓๕ วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า

*“**เขตเลือกตั้ง**ในจังหวัดใดที่มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง ถ้าพรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นเกินหนึ่งร้อยคน ให้พรรคการเมืองนั้นแต่งตั้งสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นซึ่งมาจากการเลือกของสมาชิกดังกล่าวเป็นตัวแทน*

พรรคการเมืองประจำจังหวัดเพื่อดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบนั้นและให้นำความในมาตรา ๓๔ มาใช้บังคับแก่ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดด้วยโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติข้างต้น มีความเห็นว่าคำว่า “เขตเลือกตั้งในจังหวัดใด” นั้น หมายถึง “เขตเลือกตั้ง” ที่มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง มิได้หมายถึงจังหวัดใดที่มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง

ประเด็นที่สาม ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๕ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่กฎหมายบัญญัติโดยอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ทำให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ จำเป็นต้องมีการบัญญัติกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕ วรรคสอง เป็นการบัญญัติหลักการในเรื่องเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ส่วนตัวมีความเห็นว่าบทบัญญัติในมาตรา ๔๕ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคแก่พรรคการเมืองแต่ประการใด ส่วนที่เป็นปัญหาจะบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งไปบัญญัติขยายความจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕ วรรคสอง ที่ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ดังนั้น บทบัญญัติในมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติการใด

ทั้งนี้ ในชั้นการยกร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธาน ก็ได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญควบคู่ไปพร้อมกับการยกร่างรัฐธรรมนูญ และในการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองก็ได้มีการเสนอความเห็นในเรื่องการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าควรมีกระบวนการเลือกตั้งขั้นต้น (Primary Vote) รูปแบบเดียวกับการเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วม แต่ก็มีข้อโต้แย้งว่าการเมืองของประเทศไทยและประชาชนมีความพร้อมที่จะนำระบบเลือกตั้งขั้นต้นมาใช้ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหรือไม่ โดยในขณะนั้นมีแนวความคิดว่าหากจะกำหนดให้มีกระบวนการเลือกตั้งขั้นต้นในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็อาจจะต้องหน่วงระยะเวลาการบังคับใช้กระบวนการดังกล่าวออกไประยะหนึ่งก่อน เพื่อให้พรรคการเมืองเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ แต่ปรากฏว่าในการกระบวนการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีนายมีชัย ฤชุพันธ์ เป็นประธานนั้น ได้บัญญัติหลักการในเรื่องการกำหนดให้มีกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

พ.ศ. ๒๕๖๐ ด้วย จึงทำให้เกิดปัญหาดังเช่นในปัจจุบัน และหากเกิดเหตุการณ์ยุบสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน จะส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ไม่ครบทุกพรรคการเมือง เพราะพรรคการเมืองยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมือง ประจำจังหวัดครบทุกเขตเลือกตั้ง

ดังนั้น จึงมีความเห็นว่าหากจะแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการดำเนินการของพรรคการเมือง ควรมุ่งดำเนินการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ส่วนประเด็นการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของสมาชิกพรรคการเมืองไม่มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้มีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเดียวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น มีประเด็นที่จะพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง พรรคการเมืองเป็นกลไกสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีแนวคิดที่ต้องการให้พรรคการเมืองเป็นพรรคการเมืองของประชาชนที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้ก่อตั้งพรรคการเมือง แต่การที่พรรคการเมืองจะเป็นพรรคการเมืองของประชาชนได้ ก็จะต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนมากและก่อตั้งเป็นเวลาพอสมควร เพราะจะทำให้มีความหลากหลายในการเสนอความเห็นต่อการบริหารพรรคการเมือง และจะทำให้ผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองมีบทบาทต่อการบริหารพรรคการเมืองลดน้อยลง

ทั้งนี้ การที่พรรคการเมืองจะเป็นพรรคการเมืองของประชาชนได้จะต้องมีประชาชนสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรค การที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคจึงต้องมีกระบวนการที่ง่าย แต่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง คือค่าบำรุงพรรคการเมืองซึ่งต้องเรียกเก็บจากสมาชิกไม่น้อยกว่าปีละ ๑๐๐ บาท แม้จำนวนเงินค่าบำรุงพรรคการเมืองปีละ ๑๐๐ บาท จะเป็นจำนวนเงินไม่สูงมากแต่ก็เป็นอุปสรรคสำคัญของประชาชนในกลุ่มเปราะบาง (vulnerable group) ที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคการเมืองในอดีตจะมีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนมากเพราะไม่มีการกำหนดในเรื่องการเรียกเก็บเงินค่าบำรุงพรรคการเมือง

ประเด็นที่สอง การยุบพรรคการเมือง ซึ่งจะพบว่าพรรคการเมืองของประเทศไทยถูกยุบได้ง่ายเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ ทั้งนี้ เหตุผลในการยุบพรรคการเมืองในบางกรณีเป็นการตีความกฎหมายอย่างไม่มีเหตุและผล เช่น การอ้างเหตุยุบพรรคการเมืองว่ามีลักษณะเป็นการกระทำที่เป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กรณีพรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยดำเนินการกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่ครบ หัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองจะต้องถูกดำเนินการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจ และในขณะเดียวกันอาจมีผู้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้ยุบพรรคการเมืองดังกล่าวโดยอ้างเหตุมีการกระทำที่เป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นพรรคการเมืองของประชาชน

ประเด็นที่สาม การสมัครสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้กำหนดให้ประชาชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้โดยง่าย แต่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้เพิ่มเงื่อนไขการสมัครเป็น

สมาชิกพรรคการเมืองว่าจะต้องสมัครด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของพรรคการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกับระบบเทคโนโลยีในปัจจุบันที่สามารถออกแบบเพื่อให้สามารถยื่นสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในระบบออนไลน์ก็ได้ โดยไม่จำเป็นที่ต้องไปยื่นใบสมัครด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของพรรคการเมือง

ประเด็นที่สี่ กระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ซึ่งมีประเด็นที่พรรคการเมืองต่าง ๆ จะต้องตัดสินใจว่าจะดำเนินการให้มีสมาชิกพรรคการเมืองเพิ่มมากขึ้นแต่จะต้องรับภาระเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นจากการที่มีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนมาก นอกจากนั้น กระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า จากการดำเนินกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีสมาชิกพรรคการเมืองมาร่วมประชุมในจำนวนที่น้อยมาก บางเขตเลือกตั้งมีสมาชิกพรรคการเมืองมาเข้าร่วมประชุมเพื่อลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะพบว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาซึ่งในแต่ละมลรัฐจะมีจำนวนผู้มีสิทธิที่มาลงคะแนนในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลการลงคะแนนสามารถเป็นตัวกำหนดผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในมลรัฐนั้นได้ เป็นต้น ดังนั้น มีความเห็นว่ากระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นกระบวนการที่สร้างปัญหาให้แก่พรรคการเมือง

ประเด็นที่ห้า การจัดสรรเงินอุดหนุนแก่พรรคการเมืองการ ซึ่งในอดีตจะพิจารณาจัดสรรตามคะแนนเสียงที่ได้จากการเลือกตั้งที่เป็นตัวบ่งชี้ความนิยมของประชาชนต่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๘๓ (๓) ซึ่งบัญญัติว่า

“ร้อยละสี่สิบของวงเงินจัดสรรนอกจาก (๑) ให้จัดสรรให้ตามคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองได้รับจากการเลือกตั้งทั่วไปสำหรับปีถัดจากปีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป โดยแต่ละพรรคการเมืองให้ได้รับตามอัตราส่วนระหว่างคะแนนเสียงที่ทุกพรรคการเมืองได้รับรวมกันต่อคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ สำหรับปีอื่นให้จัดสรรให้พรรคการเมืองตามสัดส่วนที่พรรคการเมืองทุกพรรคได้รับการจัดสรรตามอัตราส่วนเงินบริจาคทั้งหมดตามมาตรา ๖๙ ต่อเงินที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ”

จากบทบัญญัติข้างต้น มีประเด็นพิจารณาว่าการจัดสรรเงินอุดหนุนแก่พรรคการเมืองที่ไม่ใช่ปีถัดจากปีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปซึ่งกำหนดให้จัดสรรให้แก่พรรคการเมืองตามอัตราส่วนของเงินบริจาคทั้งหมดที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ อาจไม่เป็นธรรมแก่พรรคการเมืองขนาดเล็กที่อาจไม่มีผู้บริจาคจนไม่สามารถคำนวณเงินที่จะจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองได้

ประเด็นที่หก มาตรา ๕๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่ใช้ในการประกาศโฆษณาให้คำนึงถึงความเห็นของสาขาพรรคการเมืองและตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดว่านโยบายใดที่ต้องใช้จ่ายเงินการประกาศโฆษณานโยบายนั้น ซึ่งอย่างน้อยต้องมีรายการ (๑) วงเงินที่ต้องใช้ และที่มาของเงินที่จะใช้ในการดำเนินการ (๒) ความคุ้มค่าและประโยชน์ในการดำเนินนโยบาย และ (๓) ผลกระทบและความเสี่ยงในการดำเนินนโยบาย แต่ในความเป็นจริงในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมาไม่มีการดำเนินการตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา ๕๗ แต่ประการใด นอกจากนั้น ในทางปฏิบัติหากพรรคการเมืองมีการประกาศนโยบายที่ต้องใช้

จ่ายเงินตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา ๕๗ แล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีความสามารถที่จะวิเคราะห์นโยบายว่าเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดในมาตรา ๕๗ หรือไม่

ประเด็นที่เจ็ด มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งบัญญัติว่า

*“เขตเลือกตั้งในจังหวัดใดที่**มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง**ถ้าพรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นเกินหนึ่งร้อยคน ให้พรรคการเมืองนั้นแต่งตั้งสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นซึ่งมาจากการเลือกของสมาชิกดังกล่าวเป็นตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดเพื่อดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองในเขตพื้นที่การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด โดยในที่รับผิดชอบนั้นและให้นำความในมาตรา ๓๔ มาใช้บังคับแก่ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดด้วยโดยอนุโลม”*

จากบทบัญญัติข้างต้น มีประเด็นพิจารณาคำว่า “ที่มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง” เป็นคำที่ขยายคำว่า “เขตเลือกตั้ง” หรือคำว่า “จังหวัดใด” ส่วนตัวมีความเห็นว่าหากเป็นคำขยายคำว่า “จังหวัดใด” กรณีที่จังหวัดใดเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมืองแล้วในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นไม่ต้องจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดอีก สำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมืองสามารถที่จะให้ความเห็นชอบในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตจังหวัดนั้นได้ทั้งหมด

ทั้งนี้ การจะเป็นสาขาพรรคการเมืองจะต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าห้าร้อยคน ส่วนการเป็นตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดจะต้องมีสมาชิกพรรคการเมืองจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน ดังนั้น สถานะของสาขาพรรคการเมืองย่อมมีสิทธิเหนือกว่าการเป็นตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด แต่ที่ผ่านมาคณะกรรมการการเลือกตั้งกลับตีความว่าจังหวัดใดมีสาขาพรรคการเมืองตั้งอยู่ในเขตเลือกตั้งใด พรรคการเมืองสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะในเขตเลือกตั้งที่สาขาพรรคการเมืองตั้งอยู่เท่านั้น ส่วนเขตเลือกตั้งอื่นไม่สามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เพราะเหตุไม่มีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด การตีความในลักษณะดังกล่าวยิ่งทำให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

ประเด็นที่แปด มาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้พรรคการเมืองซึ่งประสงค์จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าการที่พรรคการเมืองจะจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองจะมีการระบุขอบเขตพื้นที่ของสาขาพรรคการเมืองนั้นว่ามีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุมอำเภอใดบ้าง ดังนั้น การจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองที่ผ่านมาในจังหวัดหนึ่งจะมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหลายสาขาโดยจะแบ่งพื้นที่เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ภายในจังหวัด แต่กรณีจังหวัดใดมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียงสาขาเดียวก็จะมีพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าพรรคการเมืองมีอำนาจในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งครบทุกเขตเลือกตั้งในจังหวัดที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียงสาขาเดียวได้หรือไม่

ประเด็นที่เก้า รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๓๑ กำหนดให้ผู้มีสิทธิเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย (๑) คณะรัฐมนตรี โดยข้อเสนอแนะของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้อง และ (๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมด

เท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีประเด็นพิจารณาว่าคณะรัฐมนตรีจะสามารถเสนอร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ หรือต้องรอให้องค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องมีข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีก่อน คณะรัฐมนตรีจึงจะสามารถเสนอร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญได้

ประเด็นที่สิบ เดิมพรรคการเมืองสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้แม้ไม่มีการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ตาม แต่ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พรรคการเมืองไม่สามารถส่งผู้สมัครรับตั้งแบบบัญชีรายชื่อโดยไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้นไม่สามารถกระทำได้ ส่วนตัวมีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงแก้ไขโดยเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบบบัญชีรายชื่อโดยไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้ นอกจากนั้น ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ยังสร้างกฎระเบียบกติกาให้พรรคการเมืองและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องปฏิบัติจึงเป็นการสร้างภาระที่เกินความจำเป็นให้แก่พรรคการเมืองและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งทั้งด้านงบประมาณและด้านบุคลากร

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น มีประเด็นที่จะพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง บทบัญญัติมาตรา ๓๕ และมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นบทบัญญัติที่เป็นปัญหาและสร้างภาระให้แก่พรรคการเมือง โดยเฉพาะในเรื่องการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งกรณีที่พรรคการเมืองมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในจังหวัดแล้วกลับมีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เฉพาะเขตเลือกตั้งที่เป็นที่ตั้งของสาขาพรรคการเมืองเท่านั้น แต่การจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ครบทุกเขตเลือกตั้งได้จะต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดครบทุกเขตเลือกตั้งจึงจะสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งครบทุกเขตเลือกตั้งได้

ทั้งนี้ ต้นเหตุของปัญหาเกิดจากตัวบทกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์ให้พรรคการเมืองจะต้องปฏิบัติและเป็นการสร้างภาระให้แก่พรรคการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง และสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น การจะแก้ไขปัญหาที่สร้างผลกระทบให้แก่พรรคการเมืองจึงต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมาย

ประเด็นที่สอง บทบัญญัติในมาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นที่มาของหลักการที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ในหลายมาตรา ดังนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าการที่จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ จะต้องพิจารณาถึงประเด็นในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญประกอบไปพร้อมกันด้วย

ประเด็นที่สาม รูปแบบการบัญญัติหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามารถกำหนดได้หลายรูปแบบ แม้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ จะกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองโดยกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองมีหน้าที่ชำระเงินบำรุงพรรคการเมืองเป็นรายปี การกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมดังกล่าวก็ไม่ถือว่าเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๔๕ อย่างไรก็ตาม มีความเห็นว่าบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ ที่บัญญัติว่า *“ห้ามมิให้พรรคการเมืองยินยอมหรือกระทำการใดอันทำให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่สมาชิกกระทำการอันเป็นการควบคุม ครอบงำ หรือชี้นำ*

กิจกรรมของพรรคการเมืองในลักษณะที่ทำให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกขาดความอิสระ ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม” และมาตรา ๒๙ ที่บัญญัติว่า *“ห้ามมิให้ผู้ใดซึ่งมิใช่สมาชิกกระทำการใดอันเป็นการควบคุม ครอบงำ หรือชี้นำกิจกรรมของพรรคการเมืองในลักษณะที่ทำให้พรรคการเมืองหรือสมาชิกขาดความอิสระ ทั้งนี้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม”* เป็นบทบัญญัติที่มีหลักการตรงกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ และมาตรา ๒๙ แตกต่างไปจากหลักการที่บัญญัติไว้ก็จะทำให้เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญได้

ส่วนบทบัญญัติที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติของพรรคการเมือง เช่น ในเรื่องค่าบำรุงพรรคการเมือง ซึ่งต้องเรียกเก็บจากสมาชิกไม่น้อยกว่าปีละหนึ่งร้อยบาท เป็นบทบัญญัติที่ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งหากกำหนดให้สมาชิกที่ชำระค่าบำรุงพรรคการเมืองจำนวนหนึ่งร้อยบาทแล้วให้มีสถานะเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไปตลอดชีวิต หรือการกำหนดเขตเลือกตั้งหากกำหนดให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หรือกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นกระบวนการที่สะท้อนสภาพความเป็นจริงของการเมืองประเทศไทย ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้

ดังนั้น ประเด็นปัญหาที่เกิดจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ได้มีการอภิปรายแสดงความเห็นเป็นประเด็นที่สามารถเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมได้ทั้งสิ้น โดยจะต้องพิจารณาประกอบกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

ส่วนตัวมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งมีประเด็นปัญหาที่ควรดำเนินการแก้ไขโดยเร่งด่วนในหลายประเด็น เช่น การกำหนดค่าบำรุงพรรคการเมือง หรือการลาออกจากสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งในอดีตกำหนดให้ยื่นหนังสือลาออกที่ทำการของพรรคการเมือง แต่ปรากฏว่าพรรคการเมืองไม่แจ้งการลาออกไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นเหตุให้บุคคลดังกล่าวถูกตัดสิทธิทางการเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ ในเรื่องการดำเนินการตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรแจ้งไปยังพรรคการเมืองต่าง ๆ ว่าจะต้องดำเนินการตามหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขภายในกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดในเรื่องใดบ้างเพื่อมิให้เกิดปัญหากระทำผิดกฎหมายเป็นเหตุให้ต้องถูกยุบพรรคการเมือง

ดังนั้น ส่วนตัวมีความเห็นว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ในประเด็นดังนี้

(๑) เรื่องกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติ โดยควรกำหนดกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งให้มีความชัดเจน และ

(๒) คุณสมบัติของสมาชิกพรรคการเมืองไม่ควรกำหนดคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ไม่ควรกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกพรรคที่สูงเกินไปโดยอาจกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยก็สามารถที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคได้

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

แนวคิดการกำหนดให้มีกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งมีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษาของคณะกรรมาธิการปฏิรูปด้านการเมือง สภาปฏิรูปแห่งชาติ และคณะกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ซึ่งในคณะกรรมาธิการจะมีอดีตผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอดีตสมาชิกวุฒิสภาเพียงไม่กี่คน โดยในขณะที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

อยู่ระหว่างการยกร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ คณะกรรมาธิการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ได้เสนอความเห็นไปยังคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการปฏิรูปการเมือง การปฏิรูปพรรคการเมืองและระบบเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในหลายประเด็น รวมทั้งประเด็นการกำหนดให้มีกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย ส่วนในขั้นตอนการจัดพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองของสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ไม่มีการรับฟังความคิดเห็นจากพรรคการเมืองแต่ประการใด จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในหลายเรื่อง เช่น เรื่องการเก็บค่าบำรุงพรรคการเมืองเป็นรายปี หรือกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง หรือการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งซึ่งพรรคการเมืองจะต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดในเขตเลือกตั้งนั้น เป็นต้น

ดังนั้น มีความเห็นว่าปัญหาที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองเรื่องใดเป็นปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็ควรมีข้อเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ส่วนเรื่องใดเป็นปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็ควรมีข้อเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ต่อไป

นอกจากนี้ สืบเนื่องจากได้มีการจัดสนทนากลุ่มในกลุ่มพรรคการเมืองของคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งมีข้อเสนอในหลายประเด็น เช่น การจัดตั้งพรรคการเมืองควรมีการจัดตั้งได้โดยอิสระ การควบรวมพรรคการเมืองควรกำหนดเงื่อนไขห้ามมิให้มีการควบรวมพรรคการเมืองเพิ่มเติม ระบบสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นระบบที่ล้มเหลว การกำหนดให้สมาชิกพรรคการเมืองจ่ายค่าบำรุงพรรคการเมืองเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม พรรคการเมืองมีความอ่อนแอ นายกรัฐมนตรีควรเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น จึงเห็นว่าควรนำความเห็นส่วนนี้มาพิจารณาประกอบด้วย

ประเด็นที่ควรเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้แก่

(๑) กระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และ

(๒) การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง หากพรรคการเมืองใดมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในจังหวัดใดแล้วให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดนั้นได้ทุกเขตเลือกตั้ง โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดอีก

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น ในประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินการออกหลักฐานการรับสมัคร และการรับรองผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ

มาตรา ๕๖ วรรคสอง บัญญัติว่า

“เมื่อหัวหน้าพรรคการเมืองออกหนังสือรับรองตามวรรคหนึ่งหรือส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแล้ว แม้ภายหลังจะปรากฏว่ามิได้มีการดำเนินการตามมาตรา ๕๐ หรือมาตรา ๕๑

แล้วแต่กรณี หรือดำเนินการไม่ครบถ้วน ไม่ทำให้การสมัครรับเลือกตั้งนั้นเสียไป แต่ถ้าคณะกรรมการทราบถึงการไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการที่จะต้องกล่าวโทษหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้นต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งมีเขตอำนาจเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม[๑๑๑]

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการตีความในบทบัญญัติมาตรา ๓๕

มาตรา ๓๕ วรรคแรก บัญญัติว่า

*“เขตเลือกตั้งในจังหวัดใดที่**มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง** ถ้าพรรคการเมืองนั้นมีสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นเกินหนึ่งร้อยคน ให้พรรคการเมืองนั้นแต่งตั้งสมาชิกซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเลือกตั้งในจังหวัดนั้นซึ่งมาจากการเลือกของสมาชิกดังกล่าวเป็นตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดเพื่อดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบนั้น และให้นำความในมาตรา ๓๔ มาใช้บังคับแก่ตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดด้วยโดยอนุโลม”*

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติข้างต้นทำให้เกิดความสับสนว่า คำว่า “ที่มิได้เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือสาขาพรรคการเมือง” นั้น ขยายคำว่า “เขตเลือกตั้ง” หรือคำว่า “จังหวัดใด” ซึ่งความไม่ชัดเจนดังกล่าวนี้ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น[๑๑๒]

๓. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการนำกระบวนการเลือกตั้งขั้นต้น (Primary vote) มาบังคับใช้

๓.๑ ประเด็นปัญหา

การนำระบบการเลือกตั้งขั้นต้นมาบังคับใช้ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น เห็นว่าประเทศไทยและประชาชนยังไม่พร้อม ซึ่งถ้าหากเกิดการยุบสภาผู้แทนราษฎรชุดปัจจุบัน ก็อาจส่งผลกระทบต่อพรรคการเมืองที่ยังไม่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดครบทุกเขตเลือกตั้ง

---

[๑๑๑] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

[๑๑๒] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และนายไพบูลย์ นิติตะวัน

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการพิจารณาทบทวนเรื่องการนำระบบกระบวนการเลือกตั้งขั้นต้นมาใช้ในประเทศไทย และควรกำหนดกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ชัดเจน[๑๑๓]

๔. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

๔.๑ ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ฯ กำหนดให้ประชาชนที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องจ่ายค่าบำรุงพรรคการเมืองปีละ ๑๐๐ บาท ซึ่งเป็นอุปสรรคของประชาชนกลุ่มเปราะบาง (vulnerable group) ในการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อีกทั้งยังกำหนดให้การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองจะต้องมาสมัครด้วยตนเอง ณ ที่ทำการของพรรคการเมือง ซึ่งเป็นการสร้างอุปสรรค และไม่สอดคล้องกับระบบเทคโนโลยีในปัจจุบัน

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรยกเลิกการจ่ายค่าบำรุงพรรคการเมือง และกำหนดการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองให้ง่ายและสะดวกต่อประชาชน[๑๑๔]

๕. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง

๕.๑ ประเด็นปัญหา

ที่ผ่านมา พรรคการเมืองของประเทศไทยถูกยุบได้ง่าย ซึ่งนอกจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะกำหนดให้มีเหตุแห่งการยุบพรรคการขึ้นกว่าแต่ก่อนแล้ว บางเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง เช่น “การกระทำที่เป็นการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ก็ยังถูกนำมาใช้ตีความเป็นเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองหลายครั้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการพรรคการเมืองของประเทศไทย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนเรื่องการบัญญัติเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง และการตีความในการบังคับใช้[๑๑๕]

๖. ประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

๖.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดกระบวนการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สร้างภาระให้แก่พรรคการเมืองในเรื่องค่าใช้จ่ายมากเกินสมควร

---

[๑๑๓] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์, นายทศพล เพ็งส้ม และนายนิกร จำนง

[๑๑๔] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และนายไพบูลย์ นิติตะวัน

[๑๑๕] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรทบทวนบทบัญญัติดังกล่าวและปรับปรุงให้เหมาะสม[๑๑๖]

๗. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการตีความในบทบัญญัติมาตรา ๔๗

มาตรา ๔๗ บัญญัติว่า

“พรรคการเมืองซึ่งประสงค์จะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ต้องมีสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น

การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใด ให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งจากผู้ซึ่งได้รับเลือกจากสาขาพรรคการเมืองหรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง”

๗.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติดังกล่าวมีความไม่ชัดเจน และส่งผลให้เกิดคำถามว่าพรรคการเมืองสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งครบทุกเขตเลือกตั้งในจังหวัดที่มีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองเพียงสาขาเดียวได้หรือไม่

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้มีความชัดเจนขึ้น ซึ่งควรกำหนดให้หากพรรคการเมืองใดมีการจัดตั้งสาขาพรรคการเมืองในจังหวัดใดแล้วให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในจังหวัดนั้นได้ทุกเขตเลือกตั้ง โดยไม่จำเป็นต้องมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดอีก[๑๑๗]

๘. ประเด็นเกี่ยวกับการจัดสรรเงินอุดหนุนพรรคการเมืองตามมาตรา ๘๓ (๓)

มาตรา ๘๓ (๓) บัญญัติว่า

“ การจัดสรรเงินตามมาตรา ๘๑ ให้แก่พรรคการเมือง ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(๓) ร้อยละสี่สิบของวงเงินจัดสรรนอกจาก (๑) ให้จัดสรรให้ตามคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองได้รับจากการเลือกตั้งทั่วไปสำหรับปีถัดจากปีที่มีการเลือกตั้งทั่วไป โดยแต่ละพรรค การเมืองให้ได้รับตามอัตราส่วนระหว่างคะแนนเสียงที่ทุกพรรคการเมืองได้รับรวมกันต่อคะแนนเสียงที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ สำหรับปีอื่นให้จัดสรรให้พรรคการเมืองตามสัดส่วนที่พรรคการเมืองทุกพรรคได้รับการจัดสรรตามอัตราส่วนเงินบริจาคทั้งหมดตามมาตรา ๖๙ ต่อเงินที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ”

๘.๑ ประเด็นปัญหา

การจัดสรรเงินอุดหนุนดังกล่าวอาจไม่เป็นธรรมกับพรรคการเมืองที่เป็นพรรคเล็กซึ่งอาจจะไม่มีผู้บริจาคจนไม่สามารถคำนวณเงินที่จะจัดสรรให้แก่พรรคการเมืองได้

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนบทบัญญัติดังกล่าวและแก้ไขให้เหมาะสม[๑๑๘]

---

[๑๑๖] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๑๗] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา, นายไพบูลย์ นิติตะวัน และนายนิกร จำนง

[๑๑๘] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

๙. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขต

๙.๑ ประเด็นปัญหา

ระบบเลือกตั้งปัจจุบันกำหนดให้พรรคการเมืองจะไม่สามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ ถ้าหากไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตด้วย ซึ่งเป็นภาระแก่พรรคการเมือง และไม่เห็นเหตุผลที่เหมาะสมสำหรับการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าว

๙.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการปรับปรุงแก้ไขโดยเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองสามารถส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบบบัญชีรายชื่อโดยไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งก็ได้[๑๑๙]

๑๐. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของสมาชิกพรรคการเมือง

๑๐.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองสูงเกินไป

๑๐.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดคุณสมบัติว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทยก็สามารถที่จะสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองได้ก็เพียงพอแล้ว

---

[๑๑๙] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๑๘ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ควรพิจารณาก่อนว่า การออกแบบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ถูกออกแบบมามีวัตถุประสงค์อย่างไร โดยเห็นว่าสามารถแยกออกได้เป็นสามประเด็น คือ (๑) การออกแบบระบบเลือกตั้งจะต้องสะท้อนเจตนารมณ์อย่างแท้จริงของประชาชนในการลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง (๒) การออกแบบระบบเลือกตั้ง จะต้องเป็นการออกแบบที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และ (๓) การออกแบบดังกล่าวจะต้องออกแบบให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มีหลักประกันความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้จัดการเลือกตั้ง โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง รูปแบบการเลือกตั้ง เห็นว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยกลับไปใช้รูปแบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง การกำหนดให้ใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวในแง่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อนั้น เป็นการผูกเชื่อมโยงกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และท้ายที่สุด ก็ทำให้เกิดปัญหาในการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออย่างมาก ดังนั้น จึงควรกลับไปใช้บัตรเลือกตั้งสองใบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๕

ประเด็นที่สอง จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง เห็นด้วยกับการปรับจำนวนให้แต่ละหน่วยเลือกตั้งมีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน ๖๐๐ คน เนื่องจากจะทำให้มีหน่วยเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น และประชาชนจะสามารถเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยสะดวกมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สาม การออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตตามที่บัญญัติในมาตรา ๑๐๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นการให้สิทธิแต่เฉพาะบุคลากรภาครัฐและผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการ ให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งไม่รวมถึงประชาชนทั่วไป จึงทำให้การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมามีผู้มาขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกก่อนวันเลือกตั้งในเขตจำนวนไม่มาก ดังนั้น มีความเห็นว่าควรเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนทั่วไปในการขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกก่อนวันเลือกตั้งในเขตได้ด้วย

ประเด็นที่สี่ การกำหนดหมายเลขผู้สมัคร เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคเดียวกันควรกำหนดให้ใช้หมายเลขเดียวกันทั่วประเทศ ซึ่งจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ทุกฝ่ายทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมือง และประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ประเด็นที่ห้า จำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เห็นว่าควรเพิ่มจำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง และควรมีกระบวนการเพิ่มศักยภาพของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในการจัดการเลือกตั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ประเด็นที่หก ระยะเวลาในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง เห็นว่าไม่ควรปรับลดเวลาในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งโดยกลับไปใช้ระยะเวลาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากการกำหนดระยะเวลาในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งจะต้องคำนึงถึงการให้ประชาชนได้มีโอกาสออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้มากที่สุด ต้องมีระยะเวลาที่เพียงพอเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

ประเด็นที่เจ็ด ควรจะต้องพิจารณาว่า การออกแบบการเลือกตั้งนั้นมีการออกแบบกลไกเพื่อขจัดปัญหาในการทุจริตการเลือกตั้งอย่างได้ผลหรือไม่ ไม่มีการซื้อสิทธิขายเสียงและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ในช่วงการเลือกตั้งหรือไม่ กติกาที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มีกลไกรองรับไว้อย่างเพียงพอหรือไม่ รวมทั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมาธิการการเลือกตั้งมีการดำเนินการที่เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่แปด การแบ่งเขตเลือกตั้ง ทั้งนี้ การแบ่งเขตเลือกตั้งถือเป็นพื้นฐานแรกอันสำคัญที่จะทำให้การเลือกตั้งนั้นเป็นไปโดยสุจริตเที่ยงธรรม และเป็นธรรม ถ้าการแบ่งเขตเป็นการแบ่งเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้สมัครรายใดรายหนึ่ง ก็จะไม่เป็นธรรมตั้งแต่เริ่มต้น ส่วนปัญหาจากการแบ่งเขตเลือกตั้งที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ นั้น เกิดจากกรรมการเลือกตั้งได้ทำการแบ่งเขตออกมาแบบหนึ่ง แต่ปรากฏว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้มีคำสั่งโดยใช้มาตรา ๔๔ เป็นคำสั่งที่ ๑๖/๒๕๖๑ ให้กรรมการการเลือกตั้งแบ่งเขตเลือกตั้งโดยไม่จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงกฎกติกาต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิม แต่ขอให้ฟังเสียงจากประชาชนและนักการเมือง และการที่ไม่ต้องคำนึงถึงกติกาที่มีอยู่เดิมนั้นให้ถือเป็นที่สุด เท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมให้ใช้อำนาจในทางที่ผิด นั้นคือ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถทำตามอำเภอใจได้แล้วกล่าวอ้างว่าที่ทำตามอำเภอใจนั้นไม่ผิดกฎหมาย นี่คือปัญหาที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้ จากการสังเกตเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งในคราวก่อน ขอยกตัวอย่างที่เกิดขึ้นในเขตเลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งมีรูปแบบการแบ่งเขตพื้นที่เป็นรูปนาฬิกาทราย ข้างบนแผนที่ก็คืออำเภอทุ่งเสลี่ยม ส่วนข้างล่างคืออำเภอบ้านด่านลานหอย ซึ่งมีพื้นที่ติดกัน มีความกว้างประมาณ ๒๐๐ เมตรและไม่มีถนน แต่เป็นภูเขาซึ่งจะต้องเดินเท้าขึ้นไปบนภูเขาถึงจะติดต่อกันได้ นี่คือความ “น่าเกลียด” ที่เกิดขึ้นของการแบ่งเขตและยังมีที่อื่นอีกหลายที่ ที่เกิดขึ้นโดยใช้มาตรา ๔๔ ในการทำให้เกิดการแบ่งเขตที่ไม่เป็นธรรม จึงทำให้ต้องทบทวนกติกาที่มีอยู่เดิมในปัจจุบันว่าเพียงพอหรือไม่ที่จะเป็นหลักประกันให้การแบ่งเขตเลือกตั้งเกิดความเป็นธรรม ซึ่งในประเด็นนี้ ถ้าไม่บัญญัติให้ชัดเจน หรือไม่กำหนดกติกาให้ดี ก็จะมีปัญหากับการเลือกตั้งทุกระดับที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากนี้ไป ไม่ว่าจะเป็นการระดับประเทศหรือระดับท้องถิ่น

ประเด็นที่เก้า เรื่องคะแนนหลายหน่วยที่จะต้องประกาศต่อสาธารณะ ซึ่งจะต้องเก็บข้อมูลและประกาศด้วยความรวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดคำถามว่า ประชาชนจะมีโอกาสตรวจสอบคะแนนรายหน่วยได้อย่างไร จึงขอนำเสนอคะแนนรายหน่วยลงในอินเทอร์เน็ตให้ประชาชนได้รับรู้ แล้วก็จะเป็นช่องทางในการตรวจสอบว่ารูปแบบรายการดังกล่าวนี้ถูกต้องหรือไม่ และให้ประชาชนสามารถถ่ายภาพการนับคะแนน หรือถ่ายภาพ

กระดานนับคะแนนอย่างชัด ๆ เพราะที่ผ่านมา มีประชาชนมาถ่ายภาพแล้วโดนเจ้าหน้าที่ไล่ออกจากบริเวณ ซึ่งเป็นกรณีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยกำลังยกกล้องขึ้นมา เจ้าหน้าที่ตำรวจเดินเข้าแจ้งว่าห้ามถ่าย จึงเกิดการโต้เถียงกันว่าต้องห้ามตามกฎหมายมาตราใด ก็ไม่มีคำตอบ สุดท้ายเจ้าหน้าที่ต้องขอร้องพร้อมให้เหตุผลว่าเจ้าหน้าที่เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยต้องทำตามคำสั่ง และขอร้องอย่าถ่ายตามคำสั่งเลยซึ่งไม่ถูกต้อง

ประเด็นที่สิบ การเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งประกอบด้วยการเลือกตั้งล่วงหน้าในเขต การเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขต และการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ทั้งนี้ การเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาจติดภารกิจไม่สามารถไปเลือกตั้งในวันเลือกตั้งได้นั้น ถือเป็นหลักการใหม่ที่บัญญัติเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ แต่กลับไปจำกัดเฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการ ส่วนการเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกเขตเลือกตั้งให้สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ซึ่งเมื่อลงคะแนนเลือกตั้งแล้วจะต้องมีการส่งบัตรเลือกตั้งกลับมายังหน่วยเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนาเพื่อนำมานับคะแนน ส่วนการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศก็จะต้องส่งบัตรเลือกตังกลับมายังเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีภูมิชำเนาเช่นเดียวกับการเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง โดยบัตรเลือกตั้งจะต้องส่งมาให้ทันก่อนปิดการลงคะแนนเลือกตั้งในเวลา ๑๗.๐๐ นาฬิกา อย่างไรก็ตาม ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตนั้น ประชาชนทั่วไปไม่สามารถไปขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าได้ เนื่องจากมาตรา ๑๐๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ให้สิทธิแต่เฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการเท่านั้น แต่มีข้อแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าให้ไปขอใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง ซึ่งเห็นว่าบัตรเลือกตั้งก็ต้องถูกส่งกลับมายังเขตเลือกตั้งที่ผู้นั้นมีภูมิลำเนา จึงเป็นการเพิ่มขั้นตอนและเป็นการสร้างภาระและสิ้นเปลืองงบประมาณโดยไม่จำเป็น

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ส่วนตัวเห็นด้วยกับประเด็นปัญหาที่ได้มีการกล่าวถึงมาเกือบทั้งหมด ได้แก่ ปัญหารูปแบบการเลือกตั้งซึ่งมีประเด็นปัญหาที่มีความเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๘๕ ปัญหาจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง ประเด็นการออกเสียงลงคะแนนเลือกก่อนวันเลือกตั้งในเขตซึ่งเป็นหลักการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประเด็นการกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้ง และเห็นด้วยกับข้อเสนอที่ให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคการเมืองเดียวกันใช้หมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ ตลอดจนประเด็นเกี่ยวกับจำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และเห็นด้วยกับข้อเสนอให้เพิ่มจำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ส่วนประเด็นระยะเวลาในการออกเสียงลงคะแนนเห็นด้วยกับผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เสนอให้กลับไปใช้ระยะเวลาการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

นอกจากนั้น มีความเห็นว่าในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๖ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ ซึ่งบัญญัติในเรื่องการแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องคำนึงถึงเขตติดต่อกันและการคมนาคมสะดวกแต่การแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมากลับไม่เป็นตามหลักการที่ควรจะเป็น ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์การทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งประเด็นวิธีการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

ก็ควรมีความชัดเจนตามที่กำหนดในมาตรา ๑๒๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

ส่วนการแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมา ถือเป็น “รอยด่าง” ของระบบเลือกตั้งของประเทศไทย แม้ในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งกำหนดให้การแบ่งเขตเลือกตั้งจะต้องฟังเสียงของประชาชนและพรรคการเมืองก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการแบ่งเขตเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ผ่านมากลับไม่มีการรับฟังความเห็นจากประชาชนและพรรคการเมืองแต่ประการใด

ความเห็นของนายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่ากรณีที่จะต้องเปลี่ยนระบบเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ ก็จะต้องนำกระบวนการนับคะแนนตามที่เคยบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๕๐ มาใช้ในการนับคะแนนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ

ความเห็นของนายจตุพร เจริญเชื้อ อนุกรรมาธิการ

เห็นด้วยกับข้อเสนอในประเด็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเลือกตั้งโดยให้ประชาชนสามารถลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแยกต่างหาก นอกจากนี้ เห็นว่าควรมีการปรับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นจำนวน ๔๐๐ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นจำนวน ๑๐๐ คน ดังเช่นที่เคยบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ส่วนประเด็นจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อหนึ่งหน่วยเลือกตั้งนั้น เห็นด้วยกับการปรับลดจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่อหนึ่งหน่วยเลือกตั้ง โดยควรยึดหมู่บ้านเป็นหลัก เว้นแต่หมู่บ้านใดมีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิน ๖๐๐ คน ก็อาจกำหนดให้มีหน่วยเลือกตั้งมากกว่าหนึ่งหน่วยเลือกตั้งก็ได้

ทั้งนี้ ในประเด็นเกี่ยวกับการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตนั้น แม้จะไม่คุ้มค่ากับงบประมาณที่ต้องสูญเสียไป แต่ก็เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงเห็นว่าควรคงหลักการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑

ที่สำคัญ ประเด็นการกำหนดหมายเลขผู้สมัครนั้น เห็นว่าหากกลับไปใช้ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ การกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองก็จะใช้หมายเลขเดียวกันทั้งประเทศ ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดปัญหาความสับสนของประชาชนในการลงคะแนนเลือกตั้งและเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ส่วนประเด็นจำนวนกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนั้น เห็นว่าการกำหนดให้มีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหน่วยละ ๕ คน เป็นจำนวนที่น้อยเกินไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนตัวเห็นว่ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งแต่ละหน่วยควรมีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งหน่วยละ ๗ คน

ที่สำคัญ ประเด็นระยะเวลาในการออกเสียงลงคะแนนนั้น เห็นว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ ระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึง ๑๕.๐๐ นาฬิกา เป็นเวลาที่เหมาะสม

นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ในประเด็นการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้ง (ส.ส. ๑๘) ซึ่งจะเป็นใบรายงานผลคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับคะแนนในแต่ละหน่วยเลือกตั้งและมีการติดประกาศไว้หน้าหน่วยเลือกตั้งล่วง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ภายหลังจากนับคะแนนเลือกตั้งเสร็จแล้วกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งก็จะเก็บป้ายประกาศผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งจึงทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบผลการนับคะแนนในแต่ละหน่วยเลือกตั้งได้ ดังนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งควรมีการออกระเบียบกำหนดให้ใบรายงานผลการนับคะแนน (ส.ส. ๑๘) อย่างน้องต้องมีการติดประกาศไว้ทั้งที่บริเวณหน้าหน่วยเลือกตั้งและที่บริเวณเขตเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบผลการลงคะแนนในแต่ละหน่วยเลือกตั้งได้

ความเห็นของนายทศพล เพ็งส้ม อนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง การทำหน้าที่ของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กล่าวคือ ในกรณีที่มีตัวแทนของพรรคการเมืองเข้าไปนั่งในหน่วยเลือกตั้ง ปรากฏว่าบางหน่วยเลือกตั้งมีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งทำหน้าที่โดยให้ความสำคัญไม่เท่ากัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ตัวแทนของพรรคการเมืองบางคนถูกเชิญให้ไปนั่งบริเวณข้าง ๆ หน่วยเลือกตั้ง ทั้ง ๆ ที่ควรจะดำเนินการจัดที่นั่งให้ในฐานะตัวแทนของพรรคการเมืองหรือเป็นตัวแทนผู้สมัคร แต่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งกลับกลายเป็นมองว่าผู้แทนของพรรคการเมืองหรือตัวแทนของผู้สมัคร จะมาคอยจับผิดการทำงานของกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

ประเด็นที่สอง ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเข้าไปร้องเรียนว่ามีการกระทำความผิดเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดก็จะถามต่อผู้ร้องกลับว่า ผู้ร้องได้ร้องเรียนไปที่หน่วยเลือกตั้งแล้วหรือยัง หากยังไม่ได้ร้องไว้ต่อคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งก็หมดสิทธิร้องทันทีเท่ากับไปตัดสิทธิผู้ร้องโดยสภาพ เนื่องจากตัวแทนผู้สมัครรับเลือกตั้งกว่าจะนำเรื่องบันทึกกลับมาที่ศูนย์เลือกตั้ง ก็หมดเวลาเลือกตั้งไปแล้ว แต่เมื่อถึงเวลาไปร้องก็ตอบกลับว่าไม่รับเรื่องไว้เพราะไม่ได้ร้องไว้ เช่นนี้ควรต้องดำเนินการแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพราะความผิดนั้นอาจจะเกิดขึ้นหลังจากวันเลือกตั้งนั้นหรือโดยทราบเรื่องหลังจากเลือกตั้ง ๒-๓ วันไปแล้วก็ได้

ประเด็นที่สาม ในแต่ละหน่วยเลือกตั้งนั้นมีการนับคะแนนไม่เท่ากัน จึงอาจเป็นข้อบกพร่องในการรวมคะแนนได้ โดยบุคคลผู้ทำหน้าที่รวมคะแนนหากใช้ขั้นตอนวิธีรวมคะแนน แต่แอบตัดหน่วยละ ๕ คะแนน คะแนนก็จะหายไปเยอะมาก แล้วกว่าจะมาตรวจสอบก็ได้ประกาศผลการเลือกตั้งไปแล้ว คะแนนที่ประกาศไว้หน้าหน่วยเลือกตั้งเมื่อติดเสร็จยังไม่ข้ามวันก็มีการนำออกแล้ว ซึ่งทุกคนที่เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งก็จะนำเอาคะแนนจากที่ตัวแทนหน่วยเลือกตั้งกลับมาที่ศูนย์ประสานงานเพื่อตรวจสอบว่าได้ยอดคะแนนเท่าไหร่ แต่เมื่อกลับไปที่หน่วยเลือกตั้ง ตัวแทนผู้สมัครพบว่าคะแนนที่นับไม่ตรงกับที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งนับไว้ จำนวนบัตรเสียและบัตรดีก็ไม่ตรงกัน โดยยุคนี้เป็นยุคที่ให้ถ่ายรูปส่งลงไลน์สื่อสารกันได้ก็ยังตรวจได้ไม่ตรงกัน เมื่อมีกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งแย้งประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งว่าไม่ตรงกัน ประธานกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งกลับเห็นด้วยกับกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งว่าไม่ตรงกันตามที่แย้งไว้ หากเป็นแบบนี้ต่อไปก็จะมีมาตรฐานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เช่น บัตรคะแนนลากเส้นตัดอันเดียวก็บอกว่าบัตรดี กลายเป็นไม่มีมาตรฐาน หน่วยเลือกตั้งไหนที่ไม่มีตัวแทนของผู้สมัคร ก็อาจจะมีการขาน

หมายเลขผู้สมัครในบัตรเลือกตั้งกับการทำเครื่องหมายบนกระดานคะแนนไม่ตรงกัน เช่น บัตรดีแต่ขานว่าเป็นบัตรเสีย หน่วยไหนมีผู้สนใจมาลุ้นคะแนนเป็นจำนวนมาก มีผู้คัดค้านมา กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งก็ไม่กล้าทำ แต่หน่วยเลือกตั้งใดที่ไม่มีใครสนใจไม่มีใครไปลุ้นคะแนนก็จะเกิดเหตุการณ์ในลักษณะดังกล่าวขึ้น นับว่ามีเทคนิคเยอะ เช่น บัตรถูกปากกาแต้มติดบัตรนิดเดียวก็บอกบัตรเสีย

ดังนั้น กระบวนการนี้ เมื่อถึงเวลาอบรมผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งก็จะต้องมีความชัดเจน ส่วนตัวได้เคยไปตรวจสอบการนับคะแนนแล้วสอบถามกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งว่าบัตรนี้ทำไมเป็นบัตรเสีย กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งตอบว่ามีการกาเครื่องหมายอื่น อย่างนี้เวลาขอให้ศาลนับคะแนนใหม่ ก็มีปัญหาต่อว่า ศาลบอกว่าไม่มีผลเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นคนละเรื่องกัน การเลือกตั้งมีผลเปลี่ยนแปลงหรือไม่กับเป็นเรื่องทุจริตหรือไม่เป็นคนละเรื่องกัน แต่ส่วนใหญ่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบอกว่านับแล้วนับอีกก็ไม่มีผลเปลี่ยนแปลง แบบนี้ไม่ถูกต้อง ถ้าเป็นการทุจริตก็คือทุจริต ไม่ใช่เรื่องผลของคะแนนไม่มีการเปลี่ยนแปลง ผลคะแนนเปลี่ยนแปลงหรือไม่นั้นไม่สำคัญ แต่สำคัญที่คะแนนที่ได้มาไม่สุจริตและเที่ยงธรรม โดยเฉพาะอาสาสมัครของกรรมการการเลือกตั้ง เคยเสนอให้ขึ้นทะเบียนไว้ล่วงหน้าแต่ละจังหวัดขึ้นทะเบียนกี่คน ไม่ใช่ว่าถึงเวลาใกล้เลือกตั้งไปเกณฑ์กำนันผู้ใหญ่บ้าน แล้วเขาไม่เข้าใจกระบวนการการเลือกตั้ง จึงขอฝากเรื่องการที่ออกระเบียบในการคัดค้านการเลือกตั้งก็ดี กระบวนการออกระเบียบการสืบสวนสอบสวนคดีต้องชัดเจน พยานหลักฐานไหนรับฟังได้หรือไม่ได้ ได้มาอย่างไรก็ต้องชัดเจน แต่ไม่ใช่ว่าต้องออกระเบียบเพื่อเปิดไว้ให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่เห็นด้วย เจ้าหน้าที่มีหน้าที่รวบรวมเอกสารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ไม่ใช่ไปปฏิเสธเอกสารของคนที่เขามีส่วนได้เสียยื่นมาแล้วก็บอกว่าอันนี้ใช้ได้ใช้ไม่ได้ โดยเฉพาะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัด ควรห้ามใช้ดุลพินิจปฏิเสธหลักฐานหรือเอกสารอื่นใดที่ผู้มีส่วนได้เสียได้ยื่นมาแล้ว ก็ควรต้องรับแล้วมาตรวจสอบทั้งหมดไม่ว่ามาจาก

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เรื่องตัวแทนพรรคการเมืองหรือผู้สังเกตการณ์ประจำหน่วยเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่งไป กฎหมายก็บัญญัติไว้คล้าย ๆ กันหลายครั้ง เช่น บัญญัติให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจัดสถานที่ให้ตัวแทนพรรคการเมือง และต้องไปอยู่ในที่ที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งกำหนดไว้ มองเห็นกว้าง ๆ ว่าที่ตรงนั้น ต้องเป็นที่ที่มองเห็นการเลือกตั้งได้ ที่ว่ามองเห็นการเลือกตั้งได้นั้น เคยมีประสบการณ์ไปตรวจหน่วยเลือกตั้ง ก็อาจเป็นกรณีที่ให้ไปนั่งรวมกันในเต็นท์แล้วก็ให้ตัวแทนพรรคการเมืองไปสังเกตการณ์ ซึ่งเป็นการปฏิบัติไม่เหมือนกันจึงต้องแก้ไขเพราะไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย จริง ๆ แล้ววัตถุประสงค์การมีตัวแทนผู้สมัครหรือตัวแทนพรรคการเมือง ก็คือ ต้องการให้เข้าไปดูการเลือกตั้งว่าเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมหรือไม่ เวลาเกิดเรื่อง “ไม่ชอบมาพากล” ก็ต้องทำตามแบบ ต้องยื่นคำร้อง ต้องมีแบบ บางหน่วยก็ห้าม ที่สำคัญคือ ถ้าไปโต้เถียงกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีอำนาจที่จะไล่ออกไปจากที่กำหนดได้ เพราะฉะนั้นถ้าบัญญัติไว้แบบนี้ วัตถุประสงค์ของการมีตัวแทนพรรคการเมืองประจำหน่วยเลือกตั้งหน่วยละ ๑ คน ก็จะไม่เป็นประโยชน์

ประเด็นที่สอง การแต่งตั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้เป็นอำนาจของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ที่ผ่านมามีระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งรองรับ แต่ถ้ากรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

ไม่เที่ยงธรรม ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม จะเกิดปรากฏการณ์การ “ซื้อยกหน่วย” ถ้ากรรมการประจำหน่วยไม่เป็นกลาง ดังนั้น จะมีวิธีดำเนินการอย่างไรเพื่อทำให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีความเป็นกลางและสามารถให้พรรคการเมืองเข้าไปตรวจสอบได้

ประเด็นที่สาม การแบ่งเขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไป ที่ผ่านมาเป็นการแบ่งเขตเลือกตั้งที่มีปัญหา ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ ซึ่งให้อำนาจดุลพินิจแก่คณะกรรมการการเลือกตั้งมากเกินไป ดังนั้น ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ โดยลดอำนาจการใช้ดุลพินิจในการแบ่งเขตเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประเด็นสี่ จากข้อสังเกตในกรณีที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งทั่วไปแล้ว หากมีการเลือกตั้งซ่อมหรือมีการเลือกตั้งใหม่ในบางเขตเลือกตั้ง ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ได้โดยเป็นไปตามมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้เคยมีมติไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมและเป็นการสร้างภาระให้แก่พรรคการเมืองและอาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในการเลือกตั้ง และไม่ควรอ้างแนวปฏิบัติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้เคยมีมติให้ไว้ในอดีต

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง เห็นด้วยกับรูปแบบการเลือกตั้งที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอ คือ กำหนดบัตรเลือกตั้ง ๒ รูปแบบ คือ

แบบที่หนึ่ง กลับไปใช้ระบบเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ใช้บัตรเลือกตั้งสองใบ เนื่องจากคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับคะแนนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแยกออกจากกัน คะแนนที่พรรคการเมืองได้จากการเลือกตั้งกับคะแนนที่พรรคการเมืองได้จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแยกออกกันอย่างชัดเจน

แบบที่สอง การใช้บัตรเลือกตั้งสองใบรูปแบบเดียวกับที่ใช้ในการเลือกตั้งของประเทศเยอรมัน โดยเป็นระบบเลือกตั้งแบบสัดส่วนสมาชิกผสม (mixed-member proportional : MMP) ที่กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งกับแบบบัญชีรายชื่อ โดยจะนำคะแนนที่พรรคการเมืองได้รับจากเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมาคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับว่ามีจำนวนเท่าใด จากนั้นจึงจะไปดูจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่พรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งนำไปหักลบกันส่วนที่เหลือก็จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นจะได้รับ

แต่ถ้าชัดเจนขึ้น ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีข้อกำหนดว่าพรรคการเมืองต้องส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตถึงจะมีสิทธิ์ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้แล้วจะได้คะแนน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เฉพาะในเขตเลือกตั้งที่มีการส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตด้วย คิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีเหตุผล จริง ๆ แล้วควรจะให้พรรคการเมืองที่ต้องการจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเฉพาะแบบบัญชีรายชื่อสามารถจัดส่งเฉพาะผู้สมัครรับเลือกตั้ง

แบบบัญชีรายชื่อแบบที่เคยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน และไม่เห็นเหตุผลที่จะเอาแบบแบ่งเขตกับบัญชีรายชื่อมาผูกไว้ด้วยกัน

ประเด็นที่สอง กรณีมีผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งล่วงหน้าซึ่งมีจำนวนน้อยมาก ใช้สิทธิเลือกตั้งจริง ๆ ๑ คนมี ๒๓ แห่ง และ ๒ คนมี ๒๓ แห่ง ต้องการให้ตรวจสอบว่าข้อมูลถูกต้องหรือไม่

ประเด็นที่สาม มาตรา ๑๐๗ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการ และเจ้าหน้าที่จึงต้องปฏิบัติหน้าที่อื่น รวมถึงคนทั่วไปด้วย ซึ่งวันเลือกตั้งมีความจำเป็นต้องเดินทางไปต่างจังหวัด บุคคลดังกล่าวจะมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนก่อน ซึ่งน่าจะมีจำนวนไม่น้อย แต่เหตุใดข้อมูลที่ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งรายงานต่อที่ประชุมทั่วประเทศมีเพียง ๖๙ รายเท่านั้น ส่วนเรื่องการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า ซึ่งมีความห่วงกังวลเกี่ยวกับการเก็บหีบบัตรว่าเก็บไว้หลายวันกว่าจะไปนับคะแนน ก็เกรงว่าจะมีการเข้าไปทำอะไรกับหีบบัตร ไปเปลี่ยนหีบบัตรหรือไม่ มีการรักษาหีบบัตรอย่างไร แล้วถ้าหากว่าในที่ใดมีบัตรใบเดียว ถ้าเปิดออกมาก็รู้ว่าเขาไม่ลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า ก็รู้แน่นอนว่าเป็นชื่อใครมาลงคะแนน โดยปกติจะมีวิธีการที่จะเอาคะแนนที่ลงล่วงหน้าหลาย ๆ ที่มารวมกัน ซึ่งก็จะคละกันทำให้ไม่สามารถจะรู้ได้ แต่ไม่ทราบว่าในทางปฏิบัติของกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการอย่างไร

ประเด็นที่สี่ การกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งเริ่มมีตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากมีการแบ่งเขตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเขตละหนึ่งคน แล้วก็มีผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ ตอนที่มีการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ได้มีการผลักดันในชั้นของการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผลออกมาคือให้เป็นแบบเบอร์เดียวกันทั้งประเทศซึ่งสะดวกมาก แล้วก็เป็นการให้ความสำคัญกับพรรคการเมือง แต่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไปแก้ไขแบบไม่มีเหตุผลว่าทำไมต้องแก้ ตอนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็มีการแบ่งเขตใหม่ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งอาจจะมี ๒ คนหรือ ๓ คน ก็ใช้เบอร์เดียวกันทั่วประเทศไม่ได้ แต่ถามว่าในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเขตละหนึ่งคน ทำไมไม่ให้ใช้เบอร์เดียวกันทั่วประเทศ กรณีการใช้เบอร์เดียวกันทั่วประเทศทำให้ความสำคัญกับพรรคการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่ควรทำ

ประเด็นที่ห้า มาตรา ๔๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ กรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ต้องไม่เป็นบุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ กล่าวคือผู้สมัครแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจะสมัครแบบบัญชีรายชื่อไม่ได้ แตกต่างกับระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมันที่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งสองแบบ แต่ประเทศไทยซึ่งไปนำระบบเลือกตั้งของประเทศเยอรมันมาใช้กลับกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งลงสมัครได้แบบเดียวเท่านั้น ซึ่งมีประเด็นต่อไปว่า ในการเลือกตั้งซ่อมบุคคลที่เคยสมัครเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแล้วมาสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตสามารถทำได้หรือไม่เป็นปัญหาการตีความ ที่ผ่านมาก็ตีความว่าทำได้ แต่ต้องไปถอนจากบัญชีรายชื่อก่อน ตรงนี้คิดว่าควรบัญญัติให้ชัดเจนเพื่อให้ไม่มีปัญหาในการตีความ

ประเด็นที่หก มาตรา ๖๕ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่บัญญัติว่าหลังจากพ้นระยะเวลาไม่เกี่ยวกับการเลือกตั้งไปแล้ว เช่น หลังวันเลือกตั้งแล้ว พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดให้เงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด

อันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่บุคคลคณะบุคคลหรือนิติบุคคล ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตามมาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยนำไปรวมคำนวณเป็นใช้จ่ายของพรรคการเมืองนั้นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ขอยกตัวอย่างบางเรื่องให้เห็นว่ามีปัญหา คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งท่านหนึ่งไปใช้จ่าย แล้วแจ้งว่าเป็นค่าใช้จ่ายของพรรค แล้วทางพรรคจะทราบได้อย่างไรว่าผู้สมัครใช้จ่ายค่าอะไร หรือกรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและทำในเขตของตน ให้ถือเป็นการใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยนำไปรวมคำนวณเป็นรายจ่ายของผู้นั้นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตของพรรคเพื่อไทย มีค่าใช้จ่ายรายการต่าง ๆ ซึ่งต้องนำมารวมคำนวณเป็นรายการค่าใช้จ่ายครั้งต่อไป เกิดเปลี่ยนใจย้ายพรรคจากพรรคเพื่อไทยเป็นพรรคอื่น กรณีเช่นนี้แล้วค่าใช้จ่ายจะเป็นของใคร ในทางปฏิบัติจะเกิดปัญหาสร้างความสับสนมาก

ประเด็นที่เจ็ด มาตรา ๗๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ คือเรื่องการห้ามการกระทำในการเลือกตั้ง มาตรา ๗๓ (๕) ใช้คำว่า หลอกลวงบังคับ ขู่เข็ญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ใส่ร้ายให้ความเท็จ หรือจูงใจให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ในคำว่าให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครของพรรคการเมือง เป็นการขยายความคำใดขยายเฉพาะคำว่าจูงใจหรือขยายทุกถ้อยคำ การใช้คำว่าการคุกคามให้เข้าใจผิดในคะแนนนิยมของผู้สมัครหรือพรรคการเมืองเข้าใจว่าย่อมเกิดขึ้นได้ แต่คราวนี้ใช้ขยายอย่างไร การจูงใจให้เข้าใจผิดเกี่ยวกับคะแนนนิยมของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครพรรคการเมืองคือแบบไหน หรือแบบที่ว่ามีผู้สมัครบางรายมีคะแนนนิยมดีก็เลยบอกต่อกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่า บุคคลคนนี้เป็นคนไม่มีคะแนน ทำผลสำรวจ (Poll) มาแล้วไม่มีคะแนน เลือกไปก็เป็นคะแนนเสียเปล่า ดังนั้นความหมายคืออะไร

ประเด็นแปด มาตรา ๘๘ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ การไปแจ้งต่อกรรมการ ซึ่งในกฎหมายเลือกตั้งฉบับเดิมนั้น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องประกาศชื่อว่าบุคคลชื่อนี้มาใช้สิทธิ ตัวแทนผู้สมัครจะได้ตรวจสอบว่าผู้มาใช้สิทธิตรงกับชื่อที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งขานหรือไม่ เพราะปกติคนในเขตหน่วยเลือกตั้งจะรู้จักกัน ไม่ให้คนอื่นรู้ว่ามีคนเอามาลงคะแนนแทน เพื่อช่วยป้องกันการเอาคนอื่นมาลงคะแนนได้เยอะ แต่ข้อความในมาตรา ๘๘ ถูกตัดไป จึงเป็นที่สงสัยว่าเหตุใดถึงตัดข้อความดังกล่าวออก ที่สำคัญ ที่ผ่านมา ในทางปฏิบัติกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งไม่ค่อยขานชื่อกัน

ประเด็นที่เก้า มาตรา ๑๒๐ เรื่องการประกาศคะแนนซึ่งเป็นปัญหามาก ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงกันมากมาย และในระบบปัจจุบันมีวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์และสื่อสมัยใหม่ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ แทนที่จะไปติดกระดาษแล้วก็เกิดปัญหากระดาษหายไป ผู้สมัครทุกคนอยู่ที่ไหนก็สามารถตรวจสอบได้ว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีข้อมูลตรงกับที่ให้ดูหรือไม่ จึงมีข้อสงสัยว่าเหตุใดจะต้องใช้กระดาษแบบเดิม ไม่หันมาใช้วิธีอื่นซึ่งสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งได้มากยิ่งขึ้น

ความเห็นของรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ อนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาเรื่องการเลือกตั้งซึ่งยากที่จะอภิปรายหาข้อสรุปได้ เนื่องจากรูปแบบการเลือกตั้ง เขตเลือกตั้ง การกำหนดเวลาเลือกตั้ง มักจะสัมพันธ์กับเงื่อนไขประโยชน์ที่พยายามจะทำให้เกิดขึ้นจากการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีปัญหามาก อย่างเช่นที่ผ่านมา เรื่องเขตเลือกตั้งก็มีการเปลี่ยนแปลง

มากมาย รูปแบบการเลือกตั้ง ๑ เบอร์ แล้วไปคำนวณของบัญชีรายชื่อด้วย ประเด็นปัญหาเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับการมองว่าใครได้ประโยชน์หรือใครเสียประโยชน์ สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องวางหลักปฏิบัติให้ดี เจตนาของการบริหารจัดการเลือกตั้งกับพรรคการเมืองกับการเลือกตั้งต้องแยกให้ออก ปัญหาของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็คือ ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการเลือกตั้งมาเป็นปัญหาภาพรวม ยกตัวอย่างเช่น ที่ได้มีการกล่าวว่าการออกเสียงเลือกตั้ง ตามมาตรา ๑๐๗ ไม่คุ้มค่าเพราะมีผู้ลงทะเบียนขอใช้สิทธิ์เลือกตั้ง อย่างเช่นจำนวน ๑ แห่ง มีกี่ที่ คือ พยายามที่จะมองปัญหาการจัดการเลือกตั้งและใช้หลักเศรษฐศาสตร์ว่าความไม่คุ้มค่า แต่ในขณะที่มาตรา ๘๕ กับมาตรา ๑๒๘ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติว่าเป็นการบังคับประชาชน การบังคับประชาชนนั้นจะเป็นการไม่ได้ให้ประชาชนใช้สิทธิตามเจตนารมณ์ของประชาชน

นอกจากนี้ ก็มีหลักที่ ๒ นี้ที่อ้างขึ้น คือ หลักสิทธิเจตนารมณ์ของประชาชน จึงต้องแยกให้ได้ ต้องยึดสักหลักหนึ่ง ถ้าไปยึดหลาย ๆ หลัก แต่ละมาตรายึดหนึ่งหลัก แต่ละมาตรายึดหนึ่งทฤษฎี ก็จะเป็นปัญหา “วัวพันหลัก” เอง ทุกคนพร้อมจะตีความพร้อมอธิบายเรื่องการเลือกตั้งบนพื้นฐานของตัวเองได้ ประโยชน์และเสียประโยชน์ แต่ที่สำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เจตนารมณ์ของประชาชน และเจตนารมณ์ของรัฐ ว่ารัฐมองกระบวนการพัฒนาทางการเมืองให้เป็นระบบหลายพรรค หรือระบบ ๒ พรรค เจตนารมณ์ของพรรคการเมืองซึ่งเป็นกลไกสำคัญในระบบการเมืองกรรมการการเลือกตั้งจะต้องยึดอยู่ตลอดเวลา จะไปยึดหลักสิทธิเจตนารมณ์ของผู้ออกเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวโดยไม่ไปดูเจตนารมณ์ของรัฐ ก็จะเป็นปัญหาต่อไป

ประเด็นที่สอง มาตรา ๔๘ ที่ทำให้เกิดการสับสนทั้งประเทศ ซึ่งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งจำเป็นจะต้องเน้นเรื่องการบริหารจัดการทำให้ประชาชนหมดความสับสนว่าต้องการแบบไหน เบอร์เดียวทั้งประเทศหรือหลายเบอร์ ถ้าเบอร์เดียววิเคราะห์ว่า ใครได้ประโยชน์ใครเสียประโยชน์ พรรคใหญ่ได้ประโยชน์ มีกระบวนการซื้อเสียง มีกระบวนการชี้นำหรือไม่ ที่บอกว่าควรกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคการเมืองเดียวกันเป็นหมายเลขเดียวทั้งประเทศ ได้ยืนยันด้วยเหตุผลอะไร กระบวนการเลือกตั้งไม่ใช่แค่เรื่องเลือก แต่ระบบการเลือกตั้งหรือกระบวนการเลือกตั้งจะต้องสะท้อนรูปแบบรัฐด้วย ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณาเป็นหลักสำคัญ

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น ในประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบการเลือกตั้ง

๑.๑ ประเด็นปัญหา

รูปแบบการเลือกตั้งและวิธีการเลือกตั้งที่กำหนดไว้ไม่มีความเหมาะสม

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกลับไปใช้รูปแบบและวิธีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งสะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่างแท้จริง[๑๒๐]

๒. ประเด็นเกี่ยวกับจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง

๒.๑ ประเด็นปัญหา

จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละหน่วยมีมากเกินไป ส่งผลให้หน่วยเลือกตั้งน้อย ประชาชนอาจจะเดินทางไปใช้สิทธิเลือกตั้งลำบาก

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรปรับจำนวนให้แต่ละหน่วยเลือกตั้งมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวน ๖๐๐ คน[๑๒๑]

๓. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการออกคะแนนเสียงเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขต

มาตรา ๑๐๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในการเลือกตั้งทั่วไป ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งได้รับคำสั่งจากทางราชการ ให้ไปปฏิบัติหน้าที่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านประสงค์จะใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือนอกเขตเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี ให้ยื่นขอลงทะเบียนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกำหนด”

๓.๑ ประเด็นปัญหา

จากบทบัญญัติข้างต้น จะเห็นว่าให้สิทธิเลือกตั้งเฉพาะกับผู้ที่ได้รับคำสั่งจากทางราชการไม่ใช่ประชาชนทั่วไป

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนทั่วไปในการขอใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกก่อนวันเลือกตั้งในเขตได้ด้วย[๑๒๒]

๔. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้ง

๔.๑ ประเด็นปัญหา

ปัจจุบัน การกำหนดหมายเลขผู้สมัครนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคเดียวกันต่างเขตกันจะได้รับหมายเลขที่ต่างกัน

---

[๑๒๐] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์, นายไพบูลย์ นิติตะวัน, นายจตุพร เจริญเชื้อ และนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๒๑] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ และนายจตุพร เจริญเชื้อ

[๑๒๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์, นายจตุพร เจริญเชื้อ, นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคเดียวกันในแต่ละเขตมีหมายเลขเดียวกัน[๑๒๓]

๕. ประเด็นเกี่ยวกับกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

๕.๑ ประเด็นปัญหา

กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งมีจำนวนน้อยเกินไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้แต่ละหน่วยเลือกตั้งมีกรรมการประจำหน่วยมากขึ้น[๑๒๔]

๖. ประเด็นเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้ง

๖.๑ ประเด็นปัญหา

ที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงการแบ่งเขตเลือกตั้งจนก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับความสุจริตและเที่ยงธรรมในการเลือกตั้ง

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรจะต้องมีการแบ่งเขตการเลือกตั้งโดยยึดถือการแบ่งเขตการเลือกตั้งที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นหลัก[๑๒๕]

๗. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสังเกตการณ์เลือกตั้ง

๗.๑ ประเด็นปัญหา

ที่ผ่านมา มีการห้ามไม่ให้ประชาชนที่สังเกตการณ์เลือกตั้งบันทึกภาพการนับคะแนน

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีความชัดเจนในการปฏิบัติเพื่อให้การเลือกตั้งมีความโปร่งใส[๑๒๖]

๘. ประเด็นเกี่ยวกับเวลาในการออกเสียงเลือกตั้ง

๘.๑ ประเด็นปัญหา

เวลาในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่กำหนดไว้ (๘.๐๐-๑๗.๐๐ น.) ไม่เหมาะสม

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้เป็น ๘.๐๐-๑๕.๐๐ น. เช่นเดิม[๑๒๗]

---

[๑๒๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์, นายพงศ์เทพ เทพกาญจนา และรองศาสตราจารย์รงค์ บุญสวยขวัญ

[๑๒๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายจตุพร เจริญเชื้อ

[๑๒๕] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์, รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๑๒๖] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายทศพล เพ็งส้ม, รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๑๒๗] ความเห็นของนายจตุพร เจริญเชื้อ

๙. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการ “เลือกตั้งซ่อม”

๙.๑ ประเด็นปัญหา

กรณีที่มีการเลือกตั้งซ่อม ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ได้โดยเป็นไปตามมติของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้เคยมีมติไว้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมและเป็นการสร้างภาระให้แก่พรรคการเมือง

๙.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้เหมาะสม[๑๒๘]

๑๐. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับลงสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต

มาตรา ๔๓ บัญญัติว่า

“ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องเป็นผู้ซึ่งพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกส่งสมัครรับเลือกตั้งและได้รับการสรรหาตามวิธีการที่กำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง โดยจะสมัครรับเลือกตั้งเกินหนึ่งเขตมิได้ และต้องไม่เป็นบุคคลที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ”

๑๐.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดดังกล่าวจะทำให้มีปัญหาต่อไปว่าในกรณีที่เลือกตั้งซ่อม บุคคลที่เคยสมัครแบบบัญชีรายชื่อมาแล้ว จะสามารถสมัครเลือกตั้งแบบแบ่งเขตได้หรือไม่

๑๐.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้ชัดเจน[๑๒๙]

๑๑. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการตีความที่ส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

มาตรา ๖๕ บัญญัติว่า

“เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๖๔ แล้ว พรรคการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดให้เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดอันอาจคำนวณเป็นเงินได้แก่บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ให้ถือว่าเป็นการใช้จ่ายเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามมาตรา ๖๓ โดยให้นำไปรวมคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองนั้นในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งต่อไป”

๑๑.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวอาจทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ เช่น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตของพรรคเพื่อไทย มีค่าใช้จ่ายรายการต่าง ๆ ซึ่งต้องนำมารวมคำนวณเป็นรายการค่าใช้จ่ายครั้งต่อไป เกิดเปลี่ยนใจย้ายพรรคจากพรรคเพื่อไทยเป็นพรรคอื่น กรณีเช่นนี้แล้วค่าใช้จ่ายจะเป็นของใคร

---

[๑๒๘] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๑๒๙] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

๑๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติดังกล่าวให้ชัดเจน[๑๓๐]

๑๒. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการประกาศชื่อผู้มาใช้สิทธิ

๑๒.๑ ประเด็นปัญหา

ในกฎหมายเดิมนั้น จะกำหนดให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องประกาศชื่อว่าบุคคลชื่อนี้มาใช้สิทธิ ตัวแทนผู้สมัครจะได้ตรวจสอบว่าผู้มาใช้สิทธิตรงกับชื่อที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งขานหรือไม่ แต่กฎหมายฉบับปัจจุบันไม่ได้กำหนดไว้

๑๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรจะกำหนดการขานชื่อไว้ในกฎหมายเช่นเดิม[๑๓๑]

---

[๑๓๐] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๓๑] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

ส่วนที่ ๑๙ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ผู้ตรวจการเลือกตั้ง โดยในส่วนที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับผู้ตรวจการเลือกตั้งนั้น เห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งตั้งแต่การยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งอาจก่อให้เกิดเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากผู้ตรวจการเลือกตั้งไม่ได้มีภูมิลำเนาในพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถทราบข้อมูลของพื้นที่ที่ต้องปฏิบัติงานจริง ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังนั้น หากสามารถยกเลิกผู้ตรวจการเลือกตั้งได้ ก็ควรยกเลิกและใช้กลไกอื่นแทน และเห็นด้วยหากจะนำคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดมาทำหน้าที่แทน เพราะการไม่มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จะทำให้การใช้อำนาจของผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดขาดองค์กรที่จะมาทำหน้าที่กำกับดูแลการใช้อำนาจดังกล่าว

นอกจากนี้ กระบวนการทำงานของสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งจังหวัดก็จะมีลักษณะเป็นระบบราชการ ดังนั้น หากกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดควรมีที่มาจากหลายหลากอาชีพ และมีสัดส่วนที่มาจากบุคคลด้านต่าง ๆ เนื่องจากที่ผ่านมามีข้อกล่าวหาว่ากรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดไม่มีความเป็นกลางและเป็นคนของพรรคการเมือง อีกทั้งการมีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะทำให้เกิดองค์กรกำกับดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัดได้

ประเด็นที่สอง การตอบข้อสอบถามของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมาตรา ๒๓ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องตอบข้อสอบถามให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวัน เห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่มีความเหมาะสม เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เพราะหากกำหนดให้ขยายเวลาโดยอ้างเหตุอันสมควรได้ ย่อมจะทำให้เกิดการอ้างเหตุดังกล่าวเพื่อขอขยายเวลาได้โดยตลอด อีกทั้ง ในส่วนเหตุสมควรที่จะใช้เป็นข้ออ้างเพื่อขยายเวลาผู้ใดจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าเหตุลักษณะใดจะถือเป็น *“เหตุอันสมควร”* ดังนั้น เมื่อกำหนดระยะเวลาให้ต้องตอบข้อสอบถามของพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันก็ต้องดำเนินการตามระยะเวลานั้น หลักการนี้ถือว่าเป็นหลักการที่ดีแล้ว

ประเด็นที่สาม การส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่มีบทบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ ซึ่งเดิมจะมีการบัญญัติส่งเสริมให้องค์กรองค์กรเอกชนเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้ง โดยมีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้ แต่ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ รวมถึงการเลือกตั้งซ่อมที่ผ่านมา ไม่มีการส่งเสริมให้องค์กรเอกชนเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้งแต่อย่างใด

ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็ควรเพิ่มบทบัญญัติให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้งด้วย

ประเด็นที่สี่ การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วย ที่ผ่านมา เกิดปัญหาในทางปฏิบัติค่อนข้างมาก ซึ่งเห็นว่าอาจจะเกิดจากการสื่อสารหรือการอบรมผู้ที่ต้องทำหน้าที่ดังกล่าวที่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น กรณีการบันทึกภาพ หรือถ่ายภาพวีดิโอทัศน์บริเวณหน่วยเลือกตั้ง และการนับคะแนนที่ซึ่งสามารถดำเนินการได้ โดยหลักการสำคัญของการดำเนินของเรื่องดังกล่าว คือ

๑) การดำเนินการต้องไม่เป็นการล่วงรู้การใช้สิทธิของบุคคลอื่น

๒) ไม่เป็นการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วย และ

๓) ไม่เป็นการก่อความวุ่นวาย หรือสร้างความปั่นป่วนในพื้นที่การเลือกตั้ง

ทั้งนี้ หากได้ดำเนินในลักษณะดังกล่าวก็ย่อมสามารถดำเนินการได้ แต่การดำเนินการเลือกตั้งที่ผ่านมาการบันทึกภาพ หรือถ่ายวีดิโอบริเวณหน่วยเลือกตั้งและการนับคะแนนไม่สามารถกระทำได้ จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนเพื่อสร้างความชัดเจนในเรื่องดังกล่าวนี้

ประเด็นที่ห้า การเผยแพร่ผลการนับคะแนนรายหน่วย ซึ่งตามระเบียบปฏิบัติได้กำหนดให้ประกาศผลการนับคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้งทุกหน่วย แต่ปัจจุบันการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้ง ณ หน่วยเลือกตั้งมีการประกาศในระยะเวลาสั้น และเก็บประกาศผลการเลือกตั้งดังกล่าวโดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบผลการเลือกตั้งได้ และเมื่อมีการร้องขอผลการเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งโดยพรรคการเมือง ก็ดำเนินการจะกระทำได้ยากลำบากเพราะไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับส่วนงานที่ต้องอนุญาตให้ผลการเลือกตั้งดังกล่าวและใช้เวลาดำเนินการค่อนข้างนาน อีกทั้ง ยังมีค่าใช้จ่ายในการถ่ายสำเนาเอกสารเป็นจำนวนมาก ระเบียบปฏิบัติดังกล่าวจึงถือเป็นปัญหาอุปสรรคที่สร้างภาระอย่างมากและยังมีผลต่อความไม่โปร่งใสต่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ดังนั้น หากเผยแพร่ผลการเลือกตั้งได้อย่างรวดเร็วซึ่งสามารถดำเนินการโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในรูปแบบไฟล์ PDF ให้ประชาชนทราบและสามารถตรวจสอบผลการเลือกตั้งได้เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑ เดือน โดยไม่ต้องร้อง ย่อมจะทำให้เกิดความโปร่งใสต่อการปฏิบัติการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ เนื่องจากปัจจุบันการจัดการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ในส่วนของการประกาศผลการนับคะแนนเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งทุกหน่วย ยังไม่เกิดความโปร่งใสเท่าที่ควร ดังนั้นควรต้องมีการส่งเสริมหลักการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อให้การเลือกตั้งมีความโปร่งใส

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง บทบัญญัติมาตรา ๒๗ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับประเด็นอำนาจในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น บทบัญญัติดังกล่าวได้มีความสมบูรณ์แล้ว ไม่น่าจะเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

ประเด็นที่สอง มาตรา ๒๘ และมาตรา ๓๑ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับผู้ตรวจการเลือกตั้ง เห็นด้วยหากจะมีการยกเลิกเพราะการกำหนดให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่โดยไม่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ดังกล่าวนั้นไม่เหมาะสม เนื่องจากหากมีการแจ้งเหตุที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้งไม่รู้ข้อมูลในพื้นที่ย่อมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างเต็มที่ การกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งลักษณะเช่นนี้

ย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด เพราะเป้าประสงค์ของการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการเลือกตั้ง คือ ต้องปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้งให้เกิดประสิทธิผลได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ควรมีการแก้ไขปรับปรุงในประเด็นนี้

ประเด็นที่สาม มาตรา ๔๕ ประเด็นการคุ้มครองพยานในการเลือกตั้ง ก็เห็นว่าเห็นด้วยที่จะกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกมีอำนาจมอบหมายให้หน่วยงานอื่นดำเนินการคุ้มครองพยานก็ได้ เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและเครื่องมือที่ต้องใช้เพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว

ประเด็นที่สี่ มาตรา ๖๑ วรรคสาม ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับการส่งคำขอการเบิกจ่ายงบประมาณต่อกรมบัญชีกลาง โดยให้ระบุจำนวนเงินที่จะต้องใช้ในแต่ละงวด งวดละ ๓ เดือน การกำหนดให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยื่นเบิกจ่ายงบประมาณต่อกรมบัญชีกลางได้งวดละ ๓ เดือน หากระยะเวลาที่กำหนดให้ยื่นคำขอเบิกจ่ายงบประมาณอาจจะไม่สอดคล้องกับความจำเป็นที่ต้องจัดการเลือกตั้ง ก็อาจจะเกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้ ดังนั้น หากไม่มีการเปิดช่องเพื่อดำเนินการเรื่องดังกล่าว อาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งได้

ประเด็นที่ห้า มาตรา ๒๓ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตอบข้อสอบถามของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ระยะเวลาเพื่อตอบข้อสอบถามต้องมีระยะเวลาที่ชัดเจน เพราะประเด็นข้อสอบถามบางประเด็นอาจจะประเด็นข้อต่อสู้ หากการกำหนดระยะเวลาที่ไม่ชัดเจน หรือเป็นระยะเวลานานอาจจะเกิดความเสียหายได้ ดังนั้น ควรคงหลักการไว้เช่นเดิม

ประเด็นที่หก การเผยแพร่ผลการนับคะแนนการเลือกตั้งแต่ละหน่วยเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินการเผยแพร่ผลการนับคะแนนดังกล่าว และจัดทำเป็นเอกสารผลการเลือกตั้งเพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิง เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวไม่ใช่ข้อมูลลับ ซึ่งทุกคนสามารถรับรู้ข้อมูลได้ทั้งในส่วนของผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้มีสิทธิรับเลือกตั้ง

ความเห็นของนายนิกร จำนง เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง มาตรา ๒๘ และมาตรา ๓๑ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับผู้ตรวจการเลือกตั้งนั้น ได้มีการพิจารณาจากสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการเมืองและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเห็นว่าที่มาของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนั้น มีความใกล้ชิดและผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่ ดังนั้น การกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้ แม้ในทางปฏิบัติคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใส แต่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดก็ยังถูกมองว่ามีความใกล้ชิดกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในพื้นที่อยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุนี้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงมีการกำหนดให้บุคคลที่ไม่มีภูมิลำเนาในพื้นที่มาปฏิบัติหน้าที่และหมุนเวียนบุคคลที่มาทำหน้าที่ในพื้นที่เพื่อไม่ให้เกิดความผูกพันและใกล้ชิดกับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือคนในพื้นที่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่

ทั้งนี้ ในส่วนประเด็นปัญหากรณีการกำหนดให้บุคคลที่มิได้มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ต้องมาปฏิบัติหน้าที่ในต่างพื้นที่ ซึ่งอาจไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ได้อย่างละเอียดนั้น ได้มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ โดยการกำหนดให้ผู้ตรวจการเลือกตั้งจำนวน ๒ คนจากผู้ตรวจการเลือกตั้งจำนวน ๕ คน เป็นบุคคลที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ซึ่งจะทราบข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เป็นอย่างดี ดังนั้น การกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้ง แม้จะต้องใช้งบประมาณในการปฏิบัติหน้าที่เป็นจำนวนมาก เพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด ซึ่งเป็นบุคคลในพื้นที่ที่ความใกล้ชิดและผูกพันกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ด้วยการกำหนดให้บุคคลที่มิได้มีภูมิลำเนามาปฏิบัติหน้าที่แทนนั้น ก็เป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสของการปฏิบัติหน้าที่ในระบบการเลือกตั้งซึ่งถือว่ามีความจำเป็นอย่างมาก การใช้งบประมาณเพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าวจึงถือว่าคุ้มค่า ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นว่าควรคงหลักการดังกล่าวไว้เช่นเดิม

ประเด็นที่สอง การกำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง แทนประธานกรรมการการเลือกตั้งเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่เกิดความคล่องตัวมากขึ้นนั้น เป็นประเด็นที่จะต้องทบทวนว่าเป็นผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่

ประเด็นที่สาม การถ่ายภาพและบันทึกวีดิโอเกี่ยวกับบรรยากาศการเลือกตั้งและการนับคะแนนเลือกตั้งบริเวณหน่วยเลือกตั้งนั้น เห็นว่าน่าจะสามารถกระทำได้

ประเด็นที่สี่ มาตรา ๖๑ วรรคสาม ซึ่งกำหนดเรื่องการส่งคำขอการเบิกจ่ายงบประมาณต่อกรมบัญชีกลางโดยให้ระบุจำนวนเงินที่จะต้องใช้ในแต่ละงวด งวดละ ๓ เดือนนั้น เห็นว่าเป็นการดำเนินภายในของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเอง ดังนั้น หากมีประเด็นที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานภายในองค์กร ก็สามารถนำเสนอปัญหาดังกล่าวต่อคณะอนุกรรมาธิการได้ แม้เรื่องดังกล่าวจะไม่ใช่ประเด็นทางการเมืองก็ตาม

ประเด็นที่ห้า มาตรา ๔๕ เรื่องการคุ้มครองพยานในการเลือกตั้ง เห็นด้วยความเห็นและข้อเสนอของผู้แทนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๔๕ โดยให้บัญญัติว่า

“ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจมอบหมายให้หน่วยงานอื่นของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบคุ้มครองพยานด้วย โดยให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานเอง หรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองดำเนินการก็ได้”

ทั้งนี้ เนื่องจากโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ได้กำหนดส่วนงานเพื่อรองรับการทำหน้าที่ดังกล่าว จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ในการของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ มีความแตกต่างกับการปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ โดยการตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดปัจจุบันมีการลงโทษโดยการให้ใบเหลืองหรือใบแดงจำนวนน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ปรากฏข้อมูลพยานหลักฐานการกระทำทุจริตอย่างชัดเจนหลายเรื่อง อีกทั้ง มีการกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ก่อนประกาศรับรองผลการเลือกตั้งมากกว่า และเมื่อเทียบกับการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

ก็พบว่ามีการลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งโดยการให้ใบเหลืองหรือใบแดงเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดปัจจุบันว่าเกิดปัญหาจากข้อกฎหมาย หรือจากระบบการทำงาน หรือจากตัวบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทำให้ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำการทุจริตการเลือกตั้งได้ หากปัญหาดังกล่าวเกิดจากบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ก็ควรมีการพิจารณาเกี่ยวกับที่มา หรือการได้มาของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประเด็นที่สอง ความโปร่งใสของการจัดการเลือกตั้ง ในกรณีการบันทึกภาพและบันทึกวิดีโอการเลือกตั้งและการนับคะแนนการบริเวณหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งไม่ควรปกปิดข้อมูลและไม่ควรห้ามดำเนินการในเรื่องดังกล่าว เพราะการถ่ายภาพการเลือกตั้งหรือการนับคะแนนบริเวณการเลือกตั้ง จะทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งไม่สามารถกระทำการทุจริตเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งให้ได้รับการเลือกตั้งได้ ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งของจังหวัดสมุทรปราการ ก่อนการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเลือกตั้งกระทำการทุจริตการเลือกตั้งโดยการนำบัตรลงคะแนนเลือกตั้งเป็นจำนวนมากไปหย่อนในหีบเลือกตั้ง เพื่อช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏหลักฐานของการกระทำอย่างชัดเจนตามพิพากษาของศาลฎีกาในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น การดำเนินการเรื่องใดของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากมีการปกปิดข้อมูลย่อมจะทำให้เกิดข้อสงสัย ขาดความศรัทธาและความเชื่อถือในการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประเด็นที่สาม มาตรา ๔๑ การสืบสวน การไต่สวน และการดำเนินคดี ซึ่งบัญญัติว่า *“ห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลอันทำให้สามารถระบุตัวตนของผู้แจ้ง”* ซึ่งเป็นกรณีมีการแจ้งว่ามีการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง หรือจะมีผลให้การเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การกำหนดไม่ให้เปิดเผยข้อมูลของผู้แจ้ง จะมีผลต่อการต่อสู้คดีของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งจะกระทำได้ยาก เพราะการไม่ทราบข้อมูลว่าผู้แจ้งเป็นใครย่อมจะทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สามารถพิสูจน์และต่อสู้คดีว่าผู้แจ้งได้แจ้งข้อมูลที่เป็นเป็นจริงหรือเป็นเท็จ หรือเป็นผู้ที่มีเหตุโกรธเคืองกันซึ่งจะทำให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาหักล้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่แจ้งได้ นอกจากนี้ การไม่ทราบว่าผู้แจ้งเป็นใครจะทำให้เกิดการใส่ร้าย เพราะไม่สามารถบอกได้ว่าข้อมูลของผู้แจ้งเป็นข้อมูลจริงหรือเท็จ ซึ่งการลงโทษผู้กระทำการทุจริตการเลือกตั้ง หรือป้องกันไม่ให้มีใส่ร้ายกันนั้นขึ้นอยู่กับพยาน ดังนั้น การไม่เปิดเผยข้อมูลผู้แจ้งจะทำให้เกิดการกลั่นแกล้งกันโดยง่าย แต่ถ้าหากมีการเปิดเผยข้อมูลผู้แจ้งและเรื่องที่แจ้งเป็นความจริงก็มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าจะทำให้ผู้แจ้งข้อมูลได้รับอันตรายหรือไม่ จึงจำเป็นต้องพิจารณาเกี่ยวกับหลักการและแนวทางการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจน

ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาและแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง มาตรา ๒๗ วรรคสอง ซึ่งกำหนดอำนาจในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งเห็นว่าควรบัญญัติความของมาตรา ๒๗ วรรคสองให้มีความชัดเจน โดยกำหนดให้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถจัดการเลือกตั้งได้เอง หรือมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งภายใต้การควบคุมดูแลของคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ระบุความลักษณะเช่นนี้ไว้

ประเด็นที่สอง มาตรา ๒๘ และมาตรา ๓๑ ที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้ตรวจการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ซึ่งเดิมจะกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่ถูกยกเลิกไปและตั้งผู้ตรวจการเลือกตั้งขึ้นแทน โดยกำหนดบทบาท หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการเลือกตั้งต่างจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยผู้ตรวจการเลือกตั้งจะทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งในช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น จากการถอดบทเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประกอบกับผลการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลการปฏิบัติงานของผู้ตรวจการเลือกตั้งในการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งที่จะนำไปสู่การให้ใบเหลืองใบแดงแก่ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่กระทำผิดกฎหมายมีจำนวนน้อยมาก พบว่าการทำหน้าที่ของผู้ตรวจการเลือกตั้งมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะการกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัด ที่กฎหมายกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด จำนวน ๒ คน และผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มิได้มีภูมิลำเนาในจังหวัด จำนวน ๓ คน ทำให้เกิดปัญหาว่า ผู้ตรวจการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มิได้มีภูมิลำเนาในจังหวัด จะไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่และคนในพื้นที่ ส่งผลให้การสืบสวนเพื่อหาข้อมูลในพื้นที่มีข้อจำกัดและจำเป็นต้องขอให้คนในพื้นที่ เช่น ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่ตำรวจ และพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้การช่วยเหลือในเรื่องดังกล่าว นอกจากนั้น ในชั้นการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ นี้ มีความเห็นว่าการกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งจะทำให้ประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายมากกว่าการมีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในข้อเท็จจริงกลับพบว่า การตั้งงบประมาณและค่าใช้จ่ายประจำปีของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ในส่วนค่าตอบแทนรายเดือนของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจังหวัดละ ๕ คน ประกอบด้วยประธานกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จำนวน ๑ คน เป็นเงิน ๓๕,๐๐๐ บาท และกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ๔ คน คนละ ๓๓,๐๐๐ บาท ซึ่งจะใช้งบประมาณทั้งสิ้นประมาณ ๑๕๙ ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณค่าใช้จ่ายของผู้ตรวจการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา มีการตั้งงบประมาณไว้เป็นจำนวนเงิน ๓๕๑ ล้านบาท เพื่อนำไปใช้จ่ายในส่วนค่าตอบแทน ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พักและค่าพาหนะซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก โดยเฉพาะผู้ตรวจการเลือกตั้งที่มิได้มีภูมิลำเนาในจังหวัดซึ่งทำให้ต้องมีค่ายานพาหนะด้วย ทั้งนี้ ยังไม่รวมค่าใช้ของผู้ช่วยปฏิบัติงานของผู้ตรวจการเลือกตั้ง ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนั้นไม่สามารถทำให้ประหยัดงบประมาณได้ และถือเป็นข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของผู้ตรวจการเลือกตั้ง

ด้วยเหตุนี้ จากข้อจำกัดของผู้ตรวจการเลือกตั้งดังกล่าว ในการถอดบทเรียนและการศึกษาวิจัยจึงได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรมีการทบทวนการกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้ง และมีข้อเสนอว่าหากมีแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด มาทำหน้าที่อำนวยการเลือกตั้งและประสานงานในพื้นที่ที่มีการเลือกตั้ง โดยไม่มีอำนาจสืบสวน ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด และมีวาระการดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาที่มีการจัดการเลือกตั้งในลักษณะเช่นเดียวกับคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

ประเด็นที่สาม มาตรา ๔๕ ซึ่งบัญญัติเรื่องการคุ้มครองพยานในการเลือกตั้ง ประเด็นดังกล่าวนี้ถือเป็นเรื่องใหม่ โดยเห็นว่าการคุ้มครองพยานต้องใช้ความรู้และความสามารถเป็นการเฉพาะ ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่มีบทบาทหน้าที่และภารกิจในการคุ้มครองพยาน การกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องดำเนินการคุ้มครองพยานซึ่งมีกระบวนการที่ซับซ้อน อีกทั้ง โครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้กำหนดส่วนงานเพื่อรองรับการทำหน้าที่ดังกล่าวไว้ ก็อาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ดังกล่าว ก็ควรแก้ไขเพิ่มเติมความในมาตรา ๔๕ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองพยานโดยกำหนด *“ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจมอบหมายให้หน่วยงานอื่นของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบคุ้มครองพยานด้วย โดยให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานเอง หรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองดำเนินการก็ได้”*

ประเด็นที่สี่ มาตรา ๖๑ วรรคสาม กำหนดเรื่องการส่งคำขอการเบิกจ่ายงบประมาณต่อกรมบัญชีกลาง โดยให้ระบุจำนวนเงินที่จะต้องใช้ในแต่ละงวด งวดละ ๓ เดือน ซึ่งในทางปฏิบัติจะไม่สามารถดำเนินการได้ทัน เช่น หากเกิดกรณีที่ต้องดำเนินการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างเนื่องจากเกิดเหตุตามกฎหมายซึ่งต้องดำเนินการโดยเร็ว การกำหนดให้เบิกจ่ายงบประมาณเป็นรายงวด งวดละ ๓ เดือน อาจจะไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้คณะกรรมการการเลือกตั้งนำเงินจากการเหลือจ่ายสะสมซึ่งเป็นเงินนอกงบประมาณมาใช้ดำเนินการในส่วนนี้ และขอเบิกจ่ายงบประมาณไปยังสำนักงบประมาณภายหลัง ดังนั้น บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ควรระบุให้มีการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นรายงวด ๆ ละ ๓ เดือน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงบประมาณมากขึ้น

ประเด็นที่ห้า มาตรา ๕๙ ซึ่งกำหนดเรื่องการแต่งตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยบทบัญญัติดังกล่าวบัญญัติว่า *“คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานของสำนักงานเป็นผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในแต่ละจังหวัดเพื่อปฏิบัติหน้าที่...”* จึงเห็นว่าประเด็นดังกล่าวมีความ “ย้อนแย้ง” กับอำนาจเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง กล่าวคือ มาตรา ๕๗ กำหนดให้การแต่งตั้งพนักงานให้ดำรงตำแหน่งใดเป็นอำนาจของเลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งที่ผ่านมา เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยข้อเท็จจริงแล้ว ผู้อำนวยการคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดกับผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจะเป็นบุคคลคนเดียวกัน จึงไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในมาตรา ๕๙ ที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจแต่งตั้งผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จึงมีข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว

ประเด็นที่หก มาตรา ๒๓ ประเด็นการตอบข้อสอบถามของพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นบทบัญญัติใหม่ โดยบัญญัติว่า

“ในกรณีที่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครผู้ใดสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการตอบข้อสอบถามให้แล้วเสร็จโดยเร็วแต่ต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันได้รับการสอบถาม

ในกรณีที่คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตอบข้อสอบถามไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม”

ในประเด็นเกี่ยวกับกำหนดเวลาที่ต้องตอบข้อสอบถามให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งพยายามดำเนินให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าวอยู่แล้ว ซึ่งในชั้นยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ได้ขอเสนอขยายเวลาเป็น ๔๕ วัน โดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญเห็นควรให้กำหนดระยะเวลาไว้ ๓๐ วัน เนื่องจากในช่วงการเลือกตั้งกรณีการเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างซึ่งมีกำหนดระยะเวลาต้องดำเนินการจัดการเลือกตั้ง ๔๕ วัน ถ้าตอบข้อสอบถามช้าอาจจะส่งผลให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ทัน โดยประเด็นปัญหาของบทบัญญัติดังกล่าว คือ การกำหนดบทกำหนดโทษไว้ว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตอบข้อสอบถามไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม” เนื่องจากในความเป็นจริง

จะมีข้อสอบถามจากพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก บางพรรคการเมืองมีการสอบถามในหลายประเด็นและเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนต้องนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรณีเช่นนี้ ระยะเวลา ๓๐ วันที่ต้องตอบข้อสอบถามถือเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัดและอาจนำไปสู่การฝืนฝ่าหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมได้ จึงมีข้อเสนอควรเพิ่มถ้อยในบทบัญญัติดังกล่าวเป็นว่า *"ในกรณีที่คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตอบข้อสอบถามไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง* ***โดยไม่มีเหตุอันควร****"* ซึ่งกรณีนี้หากมีเหตุอันสมควรย่อมสามารถที่จะขอขยายเวลาได้

ทั้งนี้ ความเห็นและข้อเสนอทั้ง ๖ ประเด็นที่นำเสนอข้างต้นนั้นโดยไม่ใช่มติของคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่เป็นประเด็นที่หยิบยกมาจากการถอดบทเรียน รายงานการศึกษาวิจัย และความเห็นของผู้บริหารของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยเห็นว่าเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ จึงได้นำมาเสนอต่อคณะอนุกรรมาธิการ เพื่อพิจารณาต่อไป

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการให้ "ใบส้ม" ซึ่งเป็นการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปี คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจหน้าที่ในการดูแลกำกับการเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริต บริสุทธิ์ยุติธรรม ก็มีข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าอำนาจที่เคยมีในการออกใบเหลืองใบแดงทั้งหลายทั้งปวง จริง ๆ แล้วเป็นอำนาจตุลาการ เป็นอำนาจในการเพิกถอนโดยใช้อำนาจศาล ท้ายสุดก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและก่อนจะมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ศาลจะเป็นผู้มีอำนาจออก "ใบเหลือง" และ "ใบแดง" รัฐธรรมนูญจึงให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวระยะเวลาไม่เกิน ๑ ปีและเป็นที่สุด ซึ่งหมายความว่าโต้แย้งคัดค้านไม่ได้ กลายเป็นการ "ย้อนยุค" ว่าให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งถึงที่สุดก็โต้แย้งคัดค้านไม่ได้

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น ในประเด็นเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับผู้ตรวจการเลือกตั้ง

๑.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดให้มีผู้ตรวจการเลือกตั้งแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนั้นไม่มีความเหมาะสม เพราะผู้ตรวจการเลือกตั้งไม่ใช่คนในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานจริง

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๑๓๒] : ยกเลิกผู้ตรวจการเลือกตั้งและใช้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแทน

---

[๑๓๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการให้องค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง

๒.๑ ประเด็นปัญหา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่มีบทบัญญัติใดที่เปิดช่องให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้งได้

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรเพิ่มบทบัญญัติให้องค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบและสังเกตการณ์การเลือกตั้ง โดยมีการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวไว้ด้วย[๑๓๓]

๓. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วย

๓.๑ ประเด็นปัญหา

ที่ผ่านมา การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำหน่วยเกิดปัญหาในการปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากตีความกฎหมายค่อนข้างมาก

๓.๒ ข้อเสนอแนะ

การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรคำนึงถึงหลัก ๓ คือ

๑) การดำเนินการต้องไม่เป็นการล่วงรู้การใช้สิทธิของบุคคลอื่น

๒) ไม่เป็นการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ประจำหน่วย และ

๓) ไม่เป็นการก่อความวุ่นวาย หรือสร้างความปั่นป่วนในพื้นที่การเลือกตั้ง[๑๓๔]

๔. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเผยแพร่ผลการนับคะแนนรายหน่วย

๔.๑ ประเด็นปัญหา

ปัจจุบัน กฎหมายกำหนดเรื่องการประกาศคะแนนว่าจะต้องดำเนินการในระยะเวลาอันสั้น และเก็บประกาศผลการเลือกตั้งดังกล่าวโดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบ และเมื่อต้องร้องขอดูผลการเลือกตั้งของแต่ละหน่วยเลือกตั้งก็ทำได้ลำบาก อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายในการเก็บสำเนาเอกสารจำนวนมาก

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรเผยแพร่ผลการเลือกตั้งผ่านระบบอินเทอร์เน็ตในรูปแบบไฟล์ PDF เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบได้ โดยจะต้องนำข้อมูลไว้ในระบบไม่น้อยกว่า ๑ เดือน[๑๓๕]

๕. ประเด็นเกี่ยวกับการเบิกจ่ายงบประมาณต่อกรมบัญชีกลาง

มาตรา ๖๑ วรรคสาม บัญญัติว่า

“ในการเบิกงบประมาณที่ได้รับการจัดสรร ให้สำนักงานส่งข้อมูลคำขอเบิกงบประมาณต่อกรมบัญชีกลาง โดยให้ระบุจำนวนเงินที่จะต้องใช้ในแต่ละงวด งวดละสามเดือน และให้กรมบัญชีกลางสั่งจ่ายเงินให้แก่สำนักงานภายในสามวันก่อนวันขึ้นงวดใหม่ แต่ในกรณีที่สำนักงานมีความจำเป็นต้องใช้เงินมากกว่าที่ได้แจ้งไว้ในงวดใด ให้กรมบัญชีกลางจ่ายให้ตามที่สำนักงานร้องขอ”

---

[๑๓๓] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๑๓๔] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร

[๑๓๕] ความเห็นของรองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์

๕.๑ ประเด็นปัญหา

การบัญญัติในลักษณะดังกล่าวอาจจะไม่สอดคล้องกับความจำเป็นที่ต้องจัดการเลือกตั้ง ก็อาจจะเกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการจัดการเลือกตั้งได้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรทบทวนบทบัญญัติดังกล่าว และแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม[๑๓๖]

๖. ประเด็นเกี่ยวกับนายทะเบียนพรรคการเมือง

๖.๑ ประเด็นปัญหา

ปัจจุบัน กฎหมายกำหนดให้เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมืองแทนประธานกรรมการการเลือกตั้งแต่เดิม

๖.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรทบทวนว่าเป็นผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่จริงหรือไม่[๑๓๗]

๗. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

มาตรา ๔๕ บัญญัติว่า

“ให้คณะกรรมการกำหนดมาตรการคุ้มครองพยานมิให้เกิดอันตรายแก่พยานรวมตลอดทั้งมาตรการรักษาความลับให้แก่ผู้เป็นพยาน ในมาตรการดังกล่าวจะกำหนดให้มีการจ่ายค่าที่อยู่หรือค่าเดินทางหรือค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นด้วยก็ได้”

๗.๑ ประเด็นปัญหา

โครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้กำหนดส่วนงานเพื่อรองรับการทำหน้าที่คุ้มครองพยาน อีกทั้งยังไม่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นดังกล่าว

๗.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขข้อความดังกล่าว ให้บัญญัติว่า

“ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่และอำนาจมอบหมายให้หน่วยงานอื่นของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบคุ้มครองพยานด้วย โดยให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่จะดำเนินการคุ้มครองพยานเอง หรือมอบหมายให้หน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองดำเนินการก็ได้”[๑๓๘]

๘. ประเด็นเกี่ยวกับความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง

๘.๑ ประเด็นปัญหา

ในการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา พบว่าการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีข้อน่าสงสัยเกี่ยวกับความโปร่งใสหลายประการ

---

[๑๓๖] ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ และนายกฤช เอื้อวงศ์

[๑๓๗] ความเห็นของนายนิกร จำนง

[๑๓๘] ความเห็นของนายนิกร จำนง, นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ และนายกฤช เอื้อวงศ์

๘.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรทบทวนบทบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง และแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม[๑๓๙]

๙. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการระบุตัวตนของผู้กล่าวหา

มาตรา ๔๑ วรรคสองและวรรคสาม บัญญัติว่า

"การดำเนินการให้มีการสืบสวนหรือไต่สวน การสืบสวนและการไต่สวน และการสั่งระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นการชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

ห้ามมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลอันทำให้สามารถระบุตัวตนของผู้แจ้ง รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ได้มาเนื่องจากการดำเนินการตามมาตรานี้ มาตรา ๓๒ (๓) หรือมาตรา ๔๗ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยข้อมูลเพื่อปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจหรือตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล"

๙.๑ ประเด็นปัญหา

การไม่ระบุตัวตนของผู้กล่าวหา จะส่งผลกระทบต่อการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาได้ และอาจทำให้เกิดการใส่ความกัน

๙.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรมีการทบทวนและปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวโดยจะต้องหาจุดสมดุลระหว่างการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้ กับความปลอดภัยของผู้กล่าวหา[๑๔๐]

๑๐. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับระยะเวลาในการตอบข้อสอบถาม

มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า

"ในกรณีที่พรรคการเมืองหรือผู้สมัครผู้ใดสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง ให้คณะกรรมการตอบข้อสอบถามให้แล้วเสร็จโดยเร็วแต่ต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวัน นับแต่วันได้รับการสอบถาม

ในกรณีที่คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตอบข้อสอบถามไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม"

๑๐.๑ ประเด็นปัญหา

บทบัญญัติดังกล่าวอาจจะไม่สอดคล้องกับทางปฏิบัติเมื่อมีการต้องนำมาปรับใช้

๑๐.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรแก้บทบัญญัติดังกล่าว เป็น

"ในกรณีที่คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตอบข้อสอบถามไม่ทันภายในเวลาที่กำหนดตามวรรคหนึ่ง ***โดยไม่มีเหตุอันควร****ให้ถือว่าเป็นการจงใจฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม"* [๑๔๑]

---

[๑๓๙] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๔๐] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา

[๑๔๑] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

๑๑. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจในการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราว

๑๑.๑ ประเด็นปัญหา

กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นการชั่วคราวได้ไม่เกิน ๑ ปี ซึ่งไม่เหมาะสมเนื่องจากจริง ๆ แล้ว ควรเป็นอำนาจของศาล และการใช้อำนาจดังกล่าวของคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ไม่สามารถโต้แย้งได้

๑๑.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าว[๑๔๒]

[๑๔๒] ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

ส่วนที่ ๒๐ ผลการพิจารณาศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑

ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการฯ ได้อภิปรายแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เมื่อพิจารณาถึงการบัญญัติวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งวุฒิสภาในบททั่วไปและวุฒิสภาในบทเฉพาะกาล ที่ได้บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ แล้ว เห็นว่ามีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายทั้งสิ้น ๔ ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาเรื่องการแบ่งกลุ่มอาชีพ โดยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๙๑ ประกอบมาตรา ๙๐ (๑) (ก) ได้กำหนดให้การคัดเลือกวุฒิสภาในวาระเริ่มแรกซึ่งเป็นวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลนั้น ต้องคัดเลือกโดยแบ่งออกเป็น ๑๐ กลุ่ม และวุฒิสภาตามบททั่วไปจะต้องแบ่งออกเป็น ๒๐ กลุ่ม เช่นนี้ จะก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องการตรวจสอบคุณสมบัติ ตั้งแต่การตรวจสอบคุณสมบัติโดยองค์กรที่เป็นผู้เสนอรายชื่อผู้สมัคร

ประการที่สอง ปัญหาเรื่องการขาดตัวแทนกลุ่มวิชาชีพในบางพื้นที่ กล่าวคือ ถ้าหากในพื้นที่ใดไม่มีตัวแทนกลุ่มวิชาชีพ พื้นที่ดังกล่าวก็จะไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนที่ลงสมัคร ทั้งนี้ จากสถิติการดำเนินการในกระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาคราวก่อน ปรากฏว่ามีผู้สมัครจากทั่วประเทศเพียง ๗,๐๕๖ และมีเพียง ๑๙๗ อำเภอ เท่านั้นที่มีผู้สมัครครบตามเกณฑ์และสามารถจัดให้มีการเลือกกันภายในกลุ่มได้ แต่มี ๕๒ อำเภอ ที่ไม่มีผู้สมัครเลย และมีอีก ๖๗๙ อำเภอ ที่มีผู้สมัครไม่ครบเกณฑ์ ๓ คน จึงไม่ต้องมีการเลือก เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ในกรณีที่มีผู้สมัครไม่เกิน ๓ คนในกลุ่ม หรือมีผู้มารายงานตัวไม่เกิน ๓ คน ให้ถือว่าผู้ที่มารายงานตัวนั้น เป็นผู้ที่ได้รับเลือก ซึ่งปัญหานี้ก็มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาตามบททั่วไป

ประการที่สาม ปัญหาเรื่องขอบเขตวิธีการในการแนะนำตัวผู้สมัคร ซึ่งมีการกำหนดให้ผู้สมัครจะต้องแนะนำตัวเองตามแบบที่ ส.ว. ๑๘ กำหนดเท่านั้น ทั้งที่จริง ๆ แล้ว ผู้สมัครอาจมีช่องทางและวิธีการในการแนะนำตัวเองที่หลากหลายกว่าที่กำหนดไว้

ประการที่สี่ ปัญหาเรื่องการลงคะแนนเลือกกันเอง ทั้งนี้ จากผลการวิจัยได้สะท้อนให้เห็นว่ามีการ “สมยอมกันเอง” ในระหว่างผู้สมัครในกลุ่ม เช่น กำหนดให้แต่ละคนเลือกผู้สมัคร ๒ คน ก็จะกลายเป็นเลือกตนเอง ๑ คน และเลือกเพื่อนอีก ๑ คน แล้วก็แลกคะแนนกัน เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การเลือกไขว้” ซึ่งได้มีการวิเคราะห์ว่าอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ กล่าวคือ ถ้าหากตนเองเป็นผู้สมัคร และจะต้องไปเลือกผู้สมัครต่างกลุ่ม ก็จะเกิดปัญหาเนื่องจากไม่รู้จักผู้สมัครอีกกลุ่มหนึ่ง เช่นนี้ก็อาจไม่สามารถป้องกันการ “บล็อกโหวต” ได้จริง

จากข้อจำกัดและประเด็นปัญหาข้างต้น ก็มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ควรแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาบททั่วไป โดยให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชน โดยให้สมาชิกวุฒิสภามีที่มา ๒ กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มแรก เห็นว่าวุฒิสภาที่กำหนดให้มาจากกลุ่มอาชีพนั้นถือว่าชอบแล้ว แต่ก็ไม่ควรจะให้มีการ “เลือกไขว้” กล่าวคือ ควรให้เลือกจากกลุ่มอาชีพ

ของตนเอง และกลุ่มที่สอง คือ ให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนจังหวัดละ ๑ หรือถ้าหากไม่ต้องการกำหนดให้มีวุฒิสภาสองกลุ่ม ก็อาจใช้วิธีการโดยหลังจากที่สมาชิกวุฒิสภากลุ่มอาชีพได้ดำเนินการเลือกกันเองในกลุ่มอาชีพแล้ว ก็นำรายชื่อของผู้ที่ถูกเลือกในแต่ละกลุ่มอาชีพนั้นมาให้ประชาชนในจังหวัดลงคะแนนรับรอง

ประการที่สอง ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๐๗ วรรคสาม ซึ่งกำหนดให้มีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาเป็นลำดับชั้นคือ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ ซึ่งจากข้อเท็จจริงปรากฏว่าในระดับอำเภอนั้น กว่า ๖๐๐ อำเภอที่ไม่มีการเลือกเนื่องจากได้ผู้สมัครไม่ครบ และเชื่อว่าเมื่อต้องมีการคัดเลือกวุฒิสภาตามบททั่วไป ก็อาจจะประสบปัญหาเช่นเดียวกันเนื่องจากไม่มีกลุ่มอาชีพอยู่ในอำเภอทุกอำเภอและครบจำนวน จึงเห็นว่าควรแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดให้มีการเลือกเพียง ๒ ระดับเท่านั้น คือ ระดับจังหวัดและระดับประเทศ

ประการที่สาม ควรแก้ไขส่วนที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์วิธีการในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเปิดเผยรายชื่อผู้สมัคร ซึ่งที่ผ่านมา เมื่อมีการสมัครแล้วก็จะไม่เปิดเผยข้อมูลว่าผู้สมัครนั้นเป็นใคร สมัครในนามอะไร จึงเห็นว่าควรมีการเปิดเผยให้ประชาชนได้รู้ว่ามีใครสมัครบ้าง ทั้งนี้เข้าใจว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ไม่ต้องการให้ผู้สมัครไปสมัครในกลุ่มที่ไม่ค่อยมีผู้สมัคร แต่การไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวนั้นก็จะกลายเป็นการปิดกั้นการรับรู้ของประชาชน

ประการที่สี่ ควรแก้ไขวิธีการในการลงคะแนนเสียงเลือกกันเอง ทั้งนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครมีสิทธิเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน ๒ คน ทำให้เกิดการ “แลกประโยชน์” กัน และทำให้รู้ว่าใครเลือกใคร จึงเสนอว่าควรแก้ไขปัญหาโดยกำหนดให้ผู้สมัครมีสิทธิเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน ๓ คน ซึ่งอาจจะลดการ “สมยอม” ได้มากยิ่งขึ้น

ประการที่ห้า ควรแก้ไขระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งในเรื่องการกำหนดวิธีการแนะนำตัวเองของผู้สมัคร โดยให้ผู้สมัครสามารถแนะนำตัวเองด้วยวิธีการและช่องทางที่หลากหลาย ไม่ใช่กำหนดให้แนะนำตัวเองเฉพาะในแบบ ส.ว. ๑๘ เท่านั้น และควรกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการช่วยหาช่องทางและวิธีการให้ผู้สมัครแต่ละคนได้มีโอกาสในการแนะนำตัวอย่างเท่าเทียมกันด้วย

ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เห็นว่าระบบรัฐสภาในประเทศไทยยังควรเป็นระบบสองสภา คือ มีสภาผู้แทนราษฎรและมีวุฒิสภาอยู่ โดยมีความเห็นเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ก็เคยกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรง ซึ่งเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภาให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงนั้นซ้ำซ้อนกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น ถ้าหากจะกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงเพื่อให้มีการยึดโยงกับประชาชนแล้ว ก็อาจสามารถทำให้ไม่ซ้ำซ้อนกับการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยไม่ต้องยึดโยงกับกลุ่มจังหวัดเพื่อตัดปัญหาข้อขัดแย้งที่ว่าการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาคล้ายกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ทั้งนี้ ถ้าหากกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีการแบ่งเขตเลือกตั้งที่ซ้ำซ้อนกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกวุฒิสภาก็สามารถมีอำนาจในการถอดถอนซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากจะทำให้สามารถตรวจสอบองค์กรอิสระ รัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และศาลได้

ในขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้บัญญัติให้วุฒิสภามีอำนาจถอดถอน เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้วุฒิสภาชุดนี้มีวิธีการได้มาด้วยกระบวนการที่ “เลือกกันเอง” ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จึงทำหน้าที่ดังกล่าวไม่ได้ ที่สำคัญในส่วนของวิธีการเลือกสมาชิกวุฒิสภาซึ่งให้ “เลือกกันเอง” นั้น ก็อาจทำให้เกิด “การฮั้ว” กันโดย “สมยอมกัน” ลงคะแนนเป็นกลุ่มได้ ส่งผลให้เกิดการซื้อเสียงหรือใช้อิทธิพลต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น

ประเด็นที่สอง การหาเสียงกับการแนะนำตัวของผู้สมัคร โดยประเด็นนี้เป็นเรื่องที่เข้าใจผิดกันตั้งแต่สมัยที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ คือ ประเด็นเกี่ยวกับคำว่า “หาเสียง” และคำว่า “แนะนำตัวผู้สมัคร” ซึ่งจริง ๆ แล้ว เหตุผลที่ใช้ถ้อยคำต่างกันก็เพียงเพื่อทำให้เห็นว่าวิธีการหาเสียงและการรณรงค์ของสมาชิกวุฒิสภากับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้บัญญัติห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาหาเสียง หากแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งในขณะนั้นเข้าใจผิดว่าห้ามหาเสียง เพราะในความเป็นจริงแล้ว แม้แต่การกำหนดให้ผู้สมัครเลือกกันเอง ก็จำเป็นจะต้องให้ผู้สมัครสามารถรณรงค์ได้ การไม่หาเสียงเป็นการผิดวิสัยของการเลือกตั้ง แต่ประเด็นปัญหาที่สำคัญ คือ จะทำอย่างไรที่ไม่ให้เกิด “การฮั้วกัน” มากกว่า

กล่าวโดยสรุป เห็นว่าควรให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เนื่องจากจะทำให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งมาจากประชาชนได้เต็มที่ และสามารถกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจเช่นเดิมได้

ความเห็นของศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในส่วนของประเด็นเกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภานั้น มีความเห็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง บทบาทและหน้าที่ของวุฒิสภา เดิมวุฒิสภามีหน้าที่ช่วยกลั่นกรองกฎหมาย แต่ที่ผ่านมาก็เห็นว่าไม่ได้มีบทบาทช่วยเรื่องเหล่านี้เท่าที่ควร ซึ่งจริง ๆ แล้ว ถ้าหากมีหน่วยงานอื่นที่ช่วยกลั่นกรองกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือรัฐสภาโดยใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาร่วมกลั่นกรองก่อนที่ร่างกฎหมายนั้นจะเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา ก็จะสามารถช่วยกลั่นกรองได้ประการหนึ่ง โดยประเด็นนี้ก็จะโยงกับประเด็นในรัฐธรรมนูญว่าควรมีวุฒิสภาอยู่หรือไม่ และถ้าหากพูดถึงประโยชน์ของวุฒิสภาแล้ว เห็นว่าวุฒิสภาไม่ได้ทำประโยชน์เท่าที่ควร แต่เห็นว่าถ้าหากมีการเรียกร้องหรือเป็นความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการให้ยังคงมีวุฒิสภา ก็ควรจะคงวุฒิสภาไว้

ประเด็นที่สอง การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา โดยเห็นว่าถ้าหากยังคงจำเป็นจะต้องมีวุฒิสภา ก็ควรให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่ต้องกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภาให้สูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยอาจจะแยกประเภทของสมาชิกวุฒิสภาที่ต้องการให้มาช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมาย ด้านการปกครอง เป็นต้น และจะต้องแบ่งสัดส่วนให้ชัดเจน

ความเห็นของนายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับวุฒิสภานั้น มีความเห็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ความมีอยู่ของวุฒิสภา โดยเห็นว่าปัจจุบันวุฒิสภาไม่มีอำนาจถอดถอนเนื่องจากรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้อำนาจในการถอดถอนนั้นเป็นอำนาจของศาล อย่างไรก็ตาม เห็นว่าแนวคิดที่จะแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อไม่ให้มีวุฒิสภานั้นทำได้ยาก เนื่องจากการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจำเป็นจะต้องมีสมาชิกวุฒิสภารับรอง ๑ ใน ๓ จึงควรจะต้องคงวุฒิสภาไว้

ประเด็นที่สอง ถ้าหากกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนก็จะเป็นวิธีการที่ดี แต่จะต้องกำหนดกติกาอย่างระมัดระวังเนื่องจากอาจถูกวิจารณ์ว่าเป็น “สภาผัวสภาเมีย” ส่วนวิธีการที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดนั้น ก็ไม่ควรจะให้ผู้สมัครลงคะแนนเลือกได้ ๓ คน

ความเห็นของรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ในประเด็นเกี่ยวกับวุฒิสภานั้น มีความเห็นสองประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลมาจากการสรรหาและคัดเลือกจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖๙ ก็บัญญัติให้คณะกรรมการสรรหาสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติก็ตั้งบุคคลในคณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นประธานคณะกรรมการสรรหา และก็มีการเลือกบุคคลในคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้วยกันเองเป็นสมาชิกวุฒิสภาหลายคน ซึ่งก็เป็นเหตุผลว่าถ้าหากจะสามารถยกเลิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลได้ ก็ควรยกเลิกไป

ประเด็นที่สอง ที่มาของสมาชิกวุฒิสภาตามบททั่วไป ก็ควรให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน โดยอาจจะกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา และกำหนดวิธีการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาให้รัดกุมและแตกต่างไปจากเดิม ทั้งนี้ จะต้องกำหนดให้บุคคลที่จะเป็นสมาชิกวุฒิสภานั้นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทำประโยชน์ต่อบ้านเมือง และก็สามารถเป็น “ปากเสียง” แทนพี่น้องประชาชนต่าง ๆ ได้ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาได้มีการวิพากษ์วิจารณ์การกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรง และนำประเด็นปลีกย่อยมากล่าวอ้าง เช่น การห้ามเป็น “สภาผัวเมีย” หรือความเกี่ยวโยงกับพรรคการเมือง ซึ่งจริง ๆ แล้ว ความนิยมในชื่อของพรรคการเมืองนั้น ก็เป็นสิ่งที่พบได้ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และถ้าหากมองเป็นเรื่องธรรมดาแล้ว ก็สามารถกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรง และเมื่อวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงแล้ว ก็สามารถกำหนดให้วุฒิสภามีหน้าที่และอำนาจในการสรรหาองค์กรอิสระ การถอดถอนกรรมการองค์กรอิสระได้

จากการอภิปรายของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น นั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ นั้น ได้มีการอภิปรายถึงประเด็นปัญหา และข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ประเด็นเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภา

๑.๑ ประเด็นปัญหา

วิธีการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๖๑ มีความไม่เหมาะสม และอาจก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้

๑.๒ ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่หนึ่ง[๑๔๓] : กำหนดให้วุฒิสภามีที่มาสองทาง โดยส่วนหนึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง และส่วนที่สองนั้น ให้สมาชิกวุฒิสภาเป็นตัวแทนจากลุ่มวิชาชีพ แต่จะต้องกำหนดการเลือกโดยไม่ใช้กระบวนการเลือกไขว้ แต่ให้เลือกกันเองในกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน และการเลือกวุฒิสภาในส่วนนี้ ควรเลือกเฉพาะในระดับจังหวัด และระดับประเทศ ไม่ควรเลือกระดับอำเภอ และในการเลือกในกลุ่มตัวเองนี้ ควรกำหนดให้ผู้สมัครมีสิทธิเลือกบุคคลในกลุ่มเดียวกันได้ไม่เกิน ๓ คน

แนวทางที่สอง[๑๔๔] : กำหนดให้วุฒิสภามีที่มาแบบเดียว โดยให้เริ่มต้นจากการเป็นตัวแทนจากกลุ่มวิชาชีพ ซึ่งให้เลือกกันเองในกลุ่มวิชาชีพเฉพาะในระดับจังหวัดและระดับประเทศ แล้วจึงนำรายชื่อเหล่านั้นไปให้ประชาชนรับรอง

แนวทางที่สาม[๑๔๕] : กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาทั้งหมดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน โดยจะต้องกำหนดเขตเลือกตั้งไม่ให้ยึดโยงกับจังหวัดเพื่อไม่ให้ซ้ำซ้อนกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และอาจต้องกำหนดคุณสมบัติให้สูงกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการแนะนำตัวของผู้สมัครเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา

๒.๑ ประเด็นปัญหา

การกำหนดช่องทางการแนะนำตัวของสมาชิกวุฒิสภานั้นถูกจำกัดมากเกินไป ทั้งที่จริง ๆ แล้ว มีวิธีการและช่องทางแนะนำตัวที่หลากหลายกว่ามาก

๒.๒ ข้อเสนอแนะ

ควรกำหนดให้ผู้สมัครเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภาสามารถแนะนำตัวได้หลากหลาย และให้เป็นหน้าที่ของรัฐในการช่วยหาช่องทางและวิธีการแนะนำตัวให้ผู้สมัครแต่ละคนได้มีโอกาสแนะนำตัวอย่างเท่าเทียมกัน[๑๔๖]

---

[๑๔๓] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

[๑๔๔] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

[๑๔๕] ความเห็นของนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา, ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ชัยเกษม นิติสิริ และรองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล

[๑๔๖] ความเห็นของนายกฤช เอื้อวงศ์

๗. คณะอนุกรรมาธิการได้เสนอรายงานของคณะอนุกรรมาธิการต่อที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้ว

(นายนิกร จำนง)
เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ภาคผนวก

รายงานคณะอนุกรรมาธิการ
ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ
และกฎหมายอื่น

- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (รายมาตรา ๑๒ มาตรา)
  เสนอโดย นายไพบูลย์ นิติตะวัน ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๕๖)
  เสนอโดย รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๗๒)
  เสนอโดย รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
- ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๕๖)
  เสนอโดย นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

เสนอโดย **นายไพบูลย์ นิติตะวัน**
ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

ร่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

.....

.....

มาตรา ๑ รัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พุทธศักราช ....

มาตรา ๒ รัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๙ มาตรา ๔๑ และ มาตรา ๔๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(๑) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(๒) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(๓) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(๔) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(๕) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๖) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(๗) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(๘) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ โดยบุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐในการฟ้องหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๘๓ มาตรา ๘๕ มาตรา ๙๐ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๙๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๘๓ สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวนห้าร้อยคน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวนหนึ่งร้อยคน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสี่ร้อยคน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด และยังมิได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่

ในกรณีที่มีเหตุใด ๆ ทำให้ในระหว่างอายุของสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อมีจำนวนไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ให้สมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๘๕ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับโดยให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ

หลักเกณฑ์และวิธีการการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เขตละหนึ่งคน

ให้ดำเนินการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง และให้ส่งผลการนับคะแนนของหน่วยเลือกตั้งนั้นไปรวมที่เขตเลือกตั้ง เพื่อนับคะแนนรวม แล้วให้ประกาศผลการนับคะแนนโดยเปิดเผย ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งแต่เพียงแห่งเดียวในเขตเลือกตั้งนั้นตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเฉพาะท้องที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดให้นับคะแนน รวมผลการนับคะแนน และประกาศผลการนับคะแนนเป็นอย่างอื่นก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา ๙๐ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้เลือกบัญชีรายชื่อใดบัญชีรายชื่อหนึ่งเพียงบัญชีเดียว และให้ถือเขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง

บัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งตามวรรคหนึ่ง ให้พรรคการเมืองจัดทำขึ้นพรรคการเมืองละหนึ่งบัญชี ไม่เกินบัญชีละหนึ่งร้อยคน และให้ยื่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนวันเปิดสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

รายชื่อของบุคคลในบัญชีรายชื่อตามวรรคหนึ่งจะต้อง

(๑) ประกอบด้วยรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม

(๒) ไม่ซ้ำกับรายชื่อในบัญชีที่พรรคการเมืองอื่นจัดทำขึ้น และไม่ซ้ำกับรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และ

(๓) จัดทำรายชื่อเรียงตามลำดับหมายเลข

มาตรา ๙๑ บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละหนึ่งของจำนวนคะแนนเสียงรวมทั้งประเทศ ให้ถือว่าไม่มีผู้ใดในบัญชีนั้นได้รับเลือกตั้ง และมิให้นำคะแนนเสียงดังกล่าวมารวมคำนวณเพื่อหาสัดส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวรรคสอง

วิธีคำนวณสัดส่วนคะแนนเสียงที่บัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองแต่ละพรรคได้รับ อันจะถือว่าบุคคลซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีของพรรคการเมืองนั้นได้รับเลือกตั้งตามสัดส่วนที่คำนวณได้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งมีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมือง ได้รับเลือกตั้งเรียงตามลำดับจากหมายเลขต้นบัญชีลงไปตามจำนวนสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่คำนวณได้สำหรับบัญชีรายชื่อนั้น

มาตรา ๙๔ ถ้าต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดขึ้นใหม่ เพราะเหตุที่การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม มิให้มีผลกระทบกับการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตาม มาตรา ๙๑”

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๕๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผยเพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน”

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๘๕ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา ต้องไม่ใช้สถานะหรือตำแหน่งการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา เข้าไปก้าวก่ายหรือแทรกแซงการบรรจุ แต่งตั้ง ย้าย โอน เลื่อนตำแหน่ง และเลื่อนขั้นเงินเดือนของข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและมิใช่ข้าราชการการเมือง พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือให้บุคคลดังกล่าวพ้นจากตำแหน่ง”

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๕๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๖๐ และมาตรา ๒๖๑ การปฏิรูปประเทศตามหมวดนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศซึ่งอย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิรูปประเทศ การวัดผลการดำเนินการ และระยะเวลาดำเนินการปฏิรูปประเทศทุกด้าน ซึ่งต้องกำหนดให้เริ่มดำเนินการปฏิรูปในแต่ละด้านภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้รวมตลอดทั้งผลสัมฤทธิ์ที่คาดหวังว่าจะบรรลุในระยะเวลาห้าปี

ให้ดำเนินการตรากฎหมายตามวรรคหนึ่ง และประกาศใช้บังคับภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ และทุกห้าปีให้คณะรัฐมนตรีจัดทำร่างแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนี้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๓

ในระหว่างที่กฎหมายตามวรรคหนึ่งยังไม่มีผลใช้บังคับ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการปฏิรูปโดยอาศัยหน้าที่และอำนาจที่มีอยู่แล้วไปพลางก่อน”

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

ประธานรัฐสภา

เสนอโดย **รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล**
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเพิ่มเติมหมวด ๑๕/๑ การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

เหตุผล

ด้วยมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญไว้อย่างเข้มงวด กล่าวคือการพิจารณาญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการ นอกจากต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ในจำนวนนี้ยังต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา ในวาระที่สามนอกจากต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ในจำนวนนี้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวร่วมกัน และต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภาอีกด้วย นอกจากนี้กรณีเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมในบางหมวด หรือในบางเรื่องตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา ๒๕๖ (๘) ก่อนดำเนินการจะต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติด้วย ทำให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยากจนถึงไม่อาจแก้ไขได้ ซึ่งขัดต่อหลักการทั่วไปของรัฐธรรมนูญที่ดีที่ต้องให้รัฐธรรมนูญมีลักษณะพลวัตร ไม่ใช่การหยุดนิ่ง เพราะเมื่อยามประเทศต้องการให้เกิดการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศหรือสถานการณ์โลกก็สามารถที่จะดำเนินการได้ เฉกเช่นรัฐธรรมนูญที่เคยใช้บังคับมาในอดีต และโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้จัดทำขึ้นภายใต้สถานการณ์พิเศษที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างแท้จริง อีกทั้งมีบทบัญญัติหลายประการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยรวม ประกอบกับมีข้อเรียกร้องของประชาชนหลายภาคส่วนที่ต้องการได้รัฐธรรมนูญที่เป็นของประชาชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำจนถึงการให้ความเห็นชอบ จึงสมควรเพิ่มหมวด ๑๕/๑ การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่มาตรา ๒๕๖/๑ ถึงมาตรา ๒๕๖/๑๔ ด้วยการจัดให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ จึงจำเป็นต้องตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่..) พุทธศักราช .... นี้

ร่าง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

.....

.....

มาตรา ๑ รัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่..) พุทธศักราช ....

มาตรา ๒ รัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๒๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๕๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

(๒) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๔) การพิจารณาในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมด้วย

(๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนั้นแล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

(๘) ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยตาม (๗) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา หรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี มีสิทธิเข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา แล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญตาม (๗) ขัดต่อมาตรา ๒๕๕ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ และให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง ในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยมิได้”

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด ๑๕/๑ การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มาตรา ๒๕๖/๑ ถึงมาตรา ๒๕๖/๑๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๑๕/๑
การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

_____

มาตรา ๒๕๖/๑ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามหมวดนี้ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในแต่ละจังหวัด

การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี ให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวนสองร้อยคน จำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคน

จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคนตามวรรคสอง ให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคน ให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญของแต่ละจังหวัดตามวรรคสองและวรรคสามแล้ว ถ้าจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญยังไม่ครบสองร้อยคน จังหวัดใดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณตามวรรคสองมากที่สุด ให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคน และให้เพิ่มสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสองร้อยคน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๒๕๖/๒ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ในวันเลือกตั้ง

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีการศึกษา หรือเคยรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง แล้วแต่กรณี เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา ๒๕๖/๓ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

(๑) เป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตาม มาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) (๑๕) (๑๖) (๑๗) หรือ (๑๘)

(๒) เป็นข้าราชการการเมือง

(๓) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือรัฐมนตรี

มาตรา ๒๕๖/๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่มีเหตุแห่งการจัดทำร่างรัฐธรรมฉบับใหม่ตามหมวดนี้ การกำหนดวันเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งให้กระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการแนะนำตัวผู้สมัครอย่างเท่าเทียมกัน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญได้หนึ่งคน และจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครผู้ใดหรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามมาตรา ๙๕ และมาตรา ๙๖ ของรัฐธรรมนูญ

หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันเลือกตั้ง โดยให้ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบตามจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่พึงมีในแต่ละจังหวัดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง

มาตรา ๒๕๖/๕ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุด

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖/๒ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๕๖/๓

เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากที่ถึงคราวออกตามมาตรา ๒๕๖/๑๓ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเลื่อนบุคคลผู้ที่ได้คะแนนในลำดับต่อไปในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่าง ภายในกำหนดเวลาสิบห้าวัน เว้นแต่ระยะเวลาการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใดและยังไม่มีการเลื่อนลำดับขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างตามวรรคสอง หรือเป็นกรณีที่ไม่มีบุคคลที่จะเลื่อนลำดับขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างได้ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเท่าที่มีอยู่ แต่ทั้งนี้สภาร่างรัฐธรรมนูญต้องมีจำนวนสมาชิกเหลืออยู่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖/๑

มาตรา ๒๕๖/๖ สภาร่างรัฐธรรมนูญมีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจดำเนินกิจการของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามหมวดนี้ รองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจตามที่ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย และปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญในกรณีที่ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

กรณีประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และไม่มีรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสอง ให้ที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมในคราวนั้น เพื่อดำเนินการประชุมต่อไปได้

มาตรา ๒๕๖/๗ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญแต่งตั้งคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นคณะหนึ่ง ทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญตามแนวทางที่สภาร่างรัฐธรรมนูญกำหนด เพื่อเสนอต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยกรรมาธิการจำนวนสี่สิบห้าคน ซึ่งแต่งตั้งจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน สามสิบคน จากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชนจำนวนห้าคน ผู้เชี่ยวชาญสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวนห้าคน และจากผู้มีประสบการณ์ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดินและการร่างรัฐธรรมนูญห้าคน

การแต่งตั้งกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญในส่วนของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้คำนึงถึงสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในภูมิภาคต่างๆ อย่างเป็นธรรม

มาตรา ๒๕๖/๘ เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นของประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและกรรมาธิการที่สภาร่างรัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๒๕๖/๙ สภาร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่วันที่มีการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก ซึ่งต้องจัดให้มีขึ้นไม่ช้ากว่า

สามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกสภา ร่างรัฐธรรมนูญ

การที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรไม่เป็นเหตุกระทบกระเทือนการปฏิบัติหน้าที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั่วไป และประชาชนในทุกจังหวัดอย่างทั่วถึง โดยให้สภาร่างรัฐธรรมนูญ คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีการเผยแพร่เนื้อหาสาระและความคืบหน้าในการร่างรัฐธรรมนูญ ผ่านสื่อมวลชนและเวทีแสดงความคิดเห็นต่างๆ

การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ และหมวด ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จะกระทำมิได้

กรณีที่รัฐสภาวินิจฉัยว่าร่างรัฐธรรมนูญมีลักษณะตามวรรคสี่ให้ร่างรัฐธรรมนูญเป็นอันตกไป

มาตรา ๒๕๖/๑๐ การพิจารณาและจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ การประชุม การลงมติ การแต่งตั้งกรรมาธิการ และการดำเนินการของกรรมาธิการ การรักษาระเบียบและความเรียบร้อย และกิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามหมวดนี้ ให้นำข้อบังคับการประชุมรัฐสภามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๐ มาตรา ๑๒๔ และมาตรา ๑๒๕ มาใช้บังคับกับการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ และการประชุมของคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ โดยอนุโลม

มาตรา ๒๕๖/๑๑ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วให้นำเสนอต่อประธานรัฐสภาและเมื่อประธานรัฐสภาได้รับร่างรัฐธรรมนูญแล้วให้ส่งร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รัฐสภาได้รับร่างรัฐธรรมนูญนั้นจากสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติของประชาชนว่าจะเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่

ในกรณีไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภา ให้ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญส่งร่างรัฐธรรมนูญไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันออกเสียงประชามติซึ่งต้องไม่เกินหกสิบวัน แต่ไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับร่างรัฐธรรมนูญจากรัฐสภา หรือจากสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วแต่กรณี วันออกเสียงประชามติให้กำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่เวลาแปดนาฬิกาจนถึงเวลาสิบเจ็ดนาฬิกา สำหรับหลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการเผยแพร่เนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนรับทราบเป็นการทั่วไปผ่านสื่อมวลชน เวทีแสดงความคิดเห็น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท โดยให้ผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญได้แสดงความคิดเห็นโดยเสรีภายใต้กรอบของกฎหมาย

เมื่อการออกเสียงประชามติเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการออกเสียงประชามติให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันออกเสียงประชามติ หากคะแนนการออกเสียงประชามติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๕๖/๑๒ ต่อไป แต่หากคะแนน

การออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญ ให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป และให้แจ้งผลการออกเสียงประชามติให้ประธานรัฐสภาหรือประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณีทราบโดยเร็ว

มาตรา ๒๕๖/๑๒ เมื่อผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๔๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลมและให้ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๒๕๖/๑๓ สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงในกรณี ดังต่อไปนี้

(๑) สภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนสมาชิกเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง

(๒) สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๒๕๖/๙ วรรคหนึ่ง

(๓) เมื่อร่างรัฐธรรมนูญตกไปตามมาตรา ๒๕๖/๙ วรรคห้า หรือมาตรา ๒๕๖/๑๑ วรรคห้า

(๔) เมื่อร่างรัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้บังคับเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

มาตรา ๒๕๖/๑๔ ถ้าร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นตามหมวดนี้ตกไป คณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่อยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิเสนอญัตติต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีมติให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามหมวดนี้อีกได้ การออกเสียงลงคะแนนให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องได้เสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ทั้งนี้บุคคลผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีกมิได้

เมื่อรัฐสภามีมติอย่างหนึ่งอย่างใดตามวรรคหนึ่งแล้วจะมีการเสนอญัตติตามวรรคหนึ่งอีกมิได้ เว้นแต่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่แล้ว”

มาตรา ๕ ในวาระเริ่มแรกให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ
ของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

---

๑. กำหนดชื่อเรียกของรัฐธรรมนูญว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่..) พุทธศักราช .... (มาตรา ๑)

๒. กำหนดวันมีผลใช้บังคับของรัฐธรรมนูญให้นับตั้งแต่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (มาตรา ๒)

๓. ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญและให้ใช้ความใหม่แทน (มาตรา ๓) โดยมีสาระสำคัญดังนี้

๓.๑ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาหรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนด จำนวน ส.ส. ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้า หรือ ส.ส. และ ส.ว. รวมกันไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสภาผู้แทนราษฎรหรือของทั้งสองสภาแล้วแต่กรณี)

๓.๒ ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ (เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่)

๓.๓ การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา (ทั้งนี้ โดยตัดส่วนที่ต้องมีเสียงของสมาชิกวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยออก)

๓.๔ การพิจารณาในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมด้วย

๓.๕ เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนั้นแล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

๓.๖ การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สาม ขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา (ทั้งนี้ โดยตัดส่วนที่จะต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงส่วนที่จะต้องให้สมาชิกวุฒิสภาให้ความเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามออก)

๓.๗ เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวแล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม (ซึ่งเป็นไปตามหลักการเดิมที่ใช้บังคับในปัจจุบัน)

๓.๘ ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ให้สิทธิแก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกทั้งสองสภารวมกันมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาหรือของทั้งสองสภารวมกัน แล้วแต่กรณี เข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภา ว่าร่างรัฐธรรมนูญขัดต่อมาตรา ๒๕๕ ได้ ระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าฯ มิได้

๔. ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด ๑๕/๑ การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ตั้งแต่มาตรา ๒๕๖/๑ ถึงมาตรา ๒๕๖/๑๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

๔.๑ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ ทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามหมวดนี้ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๒๐๐ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในแต่ละจังหวัด โดยให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง (มาตรา ๒๕๖/๑)

๔.๒ กำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เช่น ต้องมีสัญชาติไทยโดยการเกิด มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง (มาตรา ๒๕๖/๒)

๔.๓ กำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ โดยนำลักษณะต้องห้ามของผู้สมัคร ส.ส. ในมาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) (๑๕) (๑๖) (๑๗) และ (๑๘) มาใช้บังคับ และต้องไม่เป็นข้าราชการการเมือง หรือเป็น ส.ส. , ส.ว. หรือรัฐมนตรี (มาตรา ๒๕๖/๓)

๔.๔ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้แล้วเสร็จภายใน ๖๐ วัน นับแต่มีเหตุการณ์จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา ให้ใช้วิธีการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ เช่นเดียวกับการเลือกตั้ง ส.ส. ส่วนคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้นำมาตรา ๙๕ และมาตรา ๙๖ ของรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับ (มาตรา ๒๕๖/๔)

๔.๕ กำหนดเหตุของการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ กรณีตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลง (มาตรา ๒๕๖/๕)

๔.๖ กำหนดให้มีตำแหน่งประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และกำหนดหน้าที่และการปฏิบัติหน้าที่ของประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๖/๖)

๔.๗ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญ แต่งตั้งคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสมาชิกสภา จำนวน ๔๕ คน โดยแต่งตั้งจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ๓๐ คน ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชน สาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ และจากผู้มีประสบการณ์ด้านการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินและการร่างรัฐธรรมนูญ สาขาละ ๕ คน เป็น ๑๕ คน (มาตรา ๒๕๖/๗)

๔.๘ กำหนดเงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนของประธานและรองประธาน และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ให้ทำเป็นพระราชกฤษฎีกา (มาตรา ๒๕๖/๘)

๔.๙ กำหนดให้สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา ๑๒๐ วัน นับแต่วันที่มีการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก กรณีครบวาระของสภาผู้แทนราษฎรหรือยุบสภาไม่กระทบการทำหน้าที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญ กำหนดเรื่องการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต้องทำในทุกจังหวัดอย่างทั่วถึง และกำหนดห้ามมิให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญที่มีผลเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ และหมวด ๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (มาตรา ๒๕๖/๙)

๔.๑๐ ให้นำข้อบังคับการประชุมสภา รวมถึงเรื่ององค์ประชุมตามมาตรา ๑๒๐ เรื่องเอกสิทธิ์ตามมาตรา ๑๒๔ และมาตรา ๑๒๕ มาใช้กับการพิจารณาและจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๖/๑๐)

๔.๑๑ กำหนดขั้นตอนภายหลังเมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นให้เสนอต่อประธานรัฐสภา เพื่อส่งให้คณะกรรมการเลือกตั้งดำเนินการเพื่อให้มีการออกเสียงประชามติ และการเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๖/๑๑)

๔.๑๒ กำหนดขั้นตอนการนำร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านประชามติขึ้นทูลเกล้าฯ (มาตรา ๒๕๖/๑๒)

๔.๑๓ กำหนดเหตุของการสิ้นสุดของสภาร่างรัฐธรรมนูญ (มาตรา ๒๕๖/๑๓)

๔.๑๔ กรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญตกไป ให้คณะรัฐมนตรี หรือ ส.ส. หรือ ส.ส. และ ส.ว. ร่วมกันมีสิทธิเสนอญัตติต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีมติให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญตามหมวดนี้อีกได้ (มาตรา ๒๕๖/๑๔)

๕. ให้มีการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ (มาตรา ๕)

เสนอโดย **รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล**
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๕๗ ยกเลิกเติมมาตรา ๒๗๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เหตุผล

โดยที่มาตรา ๒๗๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนั้นเท่ากับให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมิได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนมีสิทธิในการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วย และการให้ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีจำกัดเฉพาะผู้ที่อยู่ในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองเท่านั้น เป็นการไม่สอดคล้องตามหลักการประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อีกทั้งสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกได้รับการคัดเลือกและเสนอชื่อโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งสิ้นสุดลงแล้วตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งต่อๆ ไป จึงควรให้เป็นไปตามมาตรา ๑๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย จึงจำเป็นต้องตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พุทธศักราช ....

ร่าง
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

———————

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

.....

.....

มาตรา ๑ รัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่..) พุทธศักราช ....

มาตรา ๒ รัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๑๕๙ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๑๕๙ ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐ และเป็นผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองแจ้งไว้ตามมาตรา ๘๘ หรือจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะจากบัญชีรายชื่อหรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองที่มีสมาชิกได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิก มาตรา ๒๗๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่มิให้มีผลกระทบกระเทือนต่อการเลือกนายกรัฐมนตรีที่ได้ดำเนินการไปแล้วก่อนวันที่รัฐธรรมนูญนี้มีผลใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

นายกรัฐมนตรี

บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ
ของร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)
พุทธศักราช ....

---

๑. กำหนดชื่อเรียกของรัฐธรรมนูญว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่..) พุทธศักราช .... (มาตรา ๑)

๒. กำหนดวันมีผลใช้บังคับของรัฐธรรมนูญให้นับตั้งแต่ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (มาตรา ๒)

๓. แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๕๙ วรรคหนึ่ง โดยกำหนดให้ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีนอกจากผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีของพรรคการเมืองแล้ว ให้มาจากผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย (มาตรา ๓)

๔. ให้ยกเลิกมาตรา ๒๗๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่มิให้มีผลกระทบกระเทือนต่อการเลือกนายกรัฐมนตรีที่ได้ดำเนินการไปแล้วก่อนวันที่รัฐธรรมนูญนี้มีผลใช้บังคับ (มาตรา ๔)

เสนอโดย **นายประยุทธ์ ศิริพานิชย์**
ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย

ร่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..)

พุทธศักราช.....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

....

.....

มาตรา ๑ รัฐธรรมนูญนี้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่...) พุทธศักราช.....

มาตรา ๒ รัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๕๖ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“ มาตรา ๒๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๒๕๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้กระทำตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติขอแกไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีจำนวน ไมน้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไมน้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไมน้อยกว่าห้าหมื่นคน ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

(๒) ญัตติขอแกไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแกไขเพิ่มเติมและให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนน โดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแกไขเพิ่มเติมนั้น ไมน้อยกว่ากึ่งหนึ่งของ จำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๔) การพิจารณาในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ตองจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างรัฐธรรมนูญแกไขเพิ่มเติมด้วย

การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแลว ให้รอไวสิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แลว ให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนน โดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่ง ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติไดเป็นไปตามที่กล่าวแลว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแกไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ วรรคสอง และมาตรา ๑๔๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๔ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นหมวด ๑๕/๑การจัดทำรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ มาตรา ๒๖๑/๑๔ ถึงมาตรา ๒๕๖/๑๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หมวด ๑๕/๑

การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

มาตรา ๒๕๖/๑ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญทำหน้าที่จัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามหมวดนี้ ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนสองร้อยคนซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในแต่ละจังหวัด

การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีให้ใช้จำนวนราษฎรทั้งประเทศตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเฉลี่ยด้วยจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวนสองร้อยคนจำนวนที่ได้รับให้ถือว่าเป็นจำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคน

จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคนตามวรรคสอง ให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคนจังหวัดใดมีราษฎรเกินจำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคนให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนทุกจำนวนราษฎรที่ถึงเกณฑ์จำนวนราษฎรต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญหนึ่งคน

เมื่อได้จำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญของแต่ละจังหวัดตามวรรคสองและวรรคสามแล้วถ้าจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญยังไม่ครบสองร้อยคน จังหวัดใดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณตามวรรคสองมากที่สุดให้จังหวัดนั้นมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนและให้เพิ่มสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามวิธีการดังกล่าวแก่จังหวัดที่มีเศษที่เหลือจากการคำนวณนั้นในลำดับรองลงมาตามลำดับจนครบจำนวนสองร้อยคน

ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้ใช้เขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง

มาตรา ๒๕๖/๒ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิ์สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งหรือเคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปีการศึกษาหรือเคยรับราชการหรือปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งแล้วแต่กรณีเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าห้าปี

มาตรา ๒๕๖/๓ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิ์สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

(๑) เป็นบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิ์สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๑) (๒) (๔) (๕) (๖) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (๑๓) (๑๕) (๑๖) (๑๗) หรือ (๑๘)

(๒) เป็นข้าราชการการเมือง

(๓) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือรัฐมนตรี

มาตรา ๒๕๖/๔ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๑ พุทธศักราช ๒๕๖๓

การกำหนดวันเลือกตั้งตามวรรคหนึ่งให้กระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งต้องกำหนดให้เป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดให้มีการแนะนำตัวผู้สมัครอย่างเท่าเทียมกัน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับให้ผู้มีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคนละหนึ่งคะแนนโดยจะลงคะแนนเลือกผู้สมัครผู้ใดหรือจะลงคะแนนไม่เลือกผู้ใดเลยก็ได้

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามมาตรา ๙๕ และมาตรา ๙๖ ของรัฐธรรมนูญ

หลักเกณฑ์และวิธีการในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวัน นับแต่วันเลือกตั้งโดยให้ผู้สมัครที่ได้รับคะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบตามจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่พึงมีในแต่ละจังหวัดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง

มาตรา ๒๕๖/๕ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงเมื่อ

(๑) สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๒๕๖/๒ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๕๖/๓

เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากที่ถึงคราวออกตามมาตรา ๒๕๖/๑๓ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการเลื่อนบุคคลผู้ที่ได้คะแนนในลำดับต่อไปในการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นบุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในกำหนดเวลาสิบห้าวัน เว้นแต่ระยะเวลาการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญของสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน

ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใดและยังไม่มีการเลื่อนลำดับขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างตามวรรคสองหรือเป็นกรณีที่ไม่มีบุคคลที่จะเลื่อนลำดับขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างได้ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเท่าที่มีอยู่แต่ทั้งนี้สภาร่างรัฐธรรมนูญต้องมีจำนวนสมาชิกเหลืออยู่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ /๑

มาตรา ๒๕๖/๖ สภาร่างรัฐธรรมนูญมีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภาร่างรัฐธรรมนูญตามมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญและให้ประธานสภาและเป็นผู้ลงนามรับรองรับสนองพระบรมราชโองการ

ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจดำเนินกิจการของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามหมวดนี้รองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมีหน้าที่และอำนาจตามที่ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญมอบหมายและปฏิบัติหน้าที่แทนประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญในกรณีที่ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

กรณีประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้และไม่มีรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญปฏิบัติหน้าที่แทนตามวรรคสองให้ที่ประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานการประชุมในคราวนั้นเพื่อดำเนินการประชุมต่อไปได้

มาตรา ๒๕๖/๗ ให้สภาร่างรัฐธรรมนูญแต่งตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นคณะหนึ่งทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญตามแนวทางที่สภาร่างรัฐธรรมนูญกำหนดเพื่อเสนอต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยกรรมาธิการจำนวนสี่สิบห้าคน ซึ่งแต่งตั้งจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวนสามสิบคน จากผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชนจำนวนห้าคน ผู้เชี่ยวชาญสาขารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวนห้าคน และจากผู้มีประสบการณ์ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดินและการร่างรัฐธรรมนูญห้าคน

การแต่งตั้งกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญในส่วนของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญให้คำนึงถึงสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในภูมิภาคต่างๆ

มาตรา ๒๕๖/๘ เงินประจำตำแหน่งและประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นของประธานและรองประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและกรรมาธิการที่สภาร่างรัฐธรรมนูญแต่งตั้งให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๒๕๖/๙ สภาร่างรัฐธรรมนูญต้องจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่มีการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรกซึ่งต้องจัดให้มีขึ้นไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

การที่สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรไม่เป็นเหตุกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสภาร่างรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง

ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั่วไปและประชาชนในทุกจังหวัดอย่างทั่วถึงโดยให้สภาร่างรัฐธรรมนูญคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการเผยแพร่เนื้อหาสาระและความคืบหน้าในการร่างรัฐธรรมนูญผ่านสื่อมวลชนและวิธีแสดงความคิดเห็นต่างๆ

มาตรา ๒๕๖/๑๐ การพิจารณาและจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ การประชุมการลงมติการแต่งตั้งกรรมาธิการและการดำเนินการของกรรมาธิการ การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยและกิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามหมวดนี้ ให้นำข้อบังคับการประชุมรัฐสภามาบ้ามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๒๐ มาตรา ๑๒๔ และมาตรา ๑๒๕ มาใช้บังคับกับการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญและการประชุมของคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม

มาตรา ๒๕๖/๑๑ เมื่อสภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วให้นำเสนอต่อประธานรัฐสภาและเมื่อประธานรัฐสภาได้รับร่างรัฐธรรมนูญแล้วให้ส่งร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รัฐสภาได้รับร่างรัฐธรรมนูญนั้นจากสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดให้มีการออกเสียงประชามติของประชาชนว่าจะเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่

ในกรณีไม่มีผู้ดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาให้ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญส่งร่างรัฐธรรมนูญไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดวันออกเสียงประชามติซึ่งต้องไม่เกินหกสิบวันแต่ไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับร่างรัฐธรรมนูญจากรัฐสภาหรือจากสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วแต่กรณี วันออกเสียงประชามติให้กำหนดเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักรตั้งแต่เวลาแปดนาฬิกาจนถึงเวลาสิบเจ็ดนาฬิกา หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้

ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการเผยแพร่เนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญให้ประชาชนรับทราบเป็นการทั่วไป ผ่านสื่อมวลชน เวทีแสดงความคิดเห็นและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทุกประเภท โดยให้ผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญได้แสดงความคิดเห็นโดยเสรีภายใต้กรอบของกฎหมาย

เมื่อการออกเสียงประชามติเสร็จสิ้นแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการออกเสียงประชามติให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันออกเสียงประชามติ หากคะแนนการออกเสียงประชามติเห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการตามมาตรา ๒๕๖/๑๒ ต่อไป แต่หากคะแนนการออกเสียงประชามติไม่เห็นชอบกับร่างรัฐธรรมนูญให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นเป็นอันตกไป และให้แจ้งผลการออกเสียงประชามติให้ประธานรัฐสภาหรือประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วแต่กรณีทราบโดยเร็ว

มาตรา ๒๕๖/๑๒ เมื่อผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญให้ประธานรัฐสภาหรือประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญแล้วแต่กรณีนำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย แล้วให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ วรรคสองและมาตรา ๑๔๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๕๖/๑๓ สภาร่างรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) สภาร่างรัฐธรรมนูญมีจำนวนสมาชิกเหลืออยู่ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง

(๒) สภาร่างรัฐธรรมนูญจัดทำร่างรัฐธรรมนูญไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาตามมาตรา ๒๕๖ /๙ วรรคหนึ่ง

(๓) เมื่อร่างรัฐธรรมนูญตกไปตามมาตรา ๒๕๖/๙ วรรคห้าหรือมาตรา ๒๕๖/๑๑ วรรคสี่

(๔) เมื่อร่างรัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้บังคับเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว

มาตรา ๒๕๖/๑๔ ถ้าร่างรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นตามหมวดนี้ตกไป คณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา มีสิทธิ์เสนอญัตติต่อรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภามีมติให้มีการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ตามหมวดนี้อีกได้การออกเสียงลงคะแนนให้ความเห็นชอบของรัฐสภาต้องได้เสียงมากกว่าครึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ทั้งนี้บุคคลผู้ที่เคยเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญจะเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีกไม่ได้

เมื่อรัฐสภามีมติอย่างหนึ่งอย่างใดตามวรรคหนึ่งแล้ว จะมีการเสนอญัตติตามวรรคหนึ่งอีกมิได้เว้นแต่จะมีการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่แล้ว

มาตรา ๕ ในวาระเริ่มแรกให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดให้มีการรับสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....

ประธานรัฐสภา

คณะผู้จัดทำรายงาน

นายไพบูลย์ นิติตะวัน	ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
นายนิกร จำนง	เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ
นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
นายรัฐภูมิ คำศรี	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นางสาวตรีทิพยนิภา ธานี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน (จัดทำรูปเล่มและออกแบบปก)

ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
นายรัฐภูมิ คำศรี	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นางสาวอัจฉรา สวนสมุทร	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นางสาวศกิมินาภรณ์ สุวรรณรงค์	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ
นายภานุวัฒน์ เถียรชนำ	วิทยากรชำนาญการ
นายเผ่าพันธุ์ นวลส่ง	นิติกรชำนาญการ
นายสกนธ์ พรหมบุญตา	นิติกรชำนาญการ
นายสุรพงศ์ อุทัต	นิติกรชำนาญการ
นายนฤพนธ์ ธุลีจันทร์	นิติกรปฏิบัติการ
นางสาวอรรถยา เมฆตะวันฉาย	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวเอื้อมพร ขอสุข	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวนราภรณ์ ใจอินทร์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวตรีทิพยนิภา ธานี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

รายงาน

คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ในคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

สารบัญ

หน้า

๑. องค์ประกอบของคณะอนุกรรมาธิการ

๑.๑ ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะอนุกรรมาธิการ ๑

๑.๒ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ ๑

๒. การดำเนินงานของคณะอนุกรรมาธิการ

๒.๑ ช่องทางและวิธีการดำเนินการศึกษา ๒

๒.๒ เงื่อนไขและข้อจำกัดในการศึกษา ๕

๓. กรอบการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ ๕

๔. ผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ

๔.๑ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๕

๔.๑.๑ ความคาดหวัง ๕

๔.๑.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ๗

๔.๑.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ ๙

๔.๑.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ๑๐

๔.๒ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ๑๓

๔.๒.๑ ความคาดหวัง ๑๓

๔.๒.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ๑๔

๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ ๑๕

๔.๒.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ๑๖

๔.๓ ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ๑๘

๔.๓.๑ ความคาดหวัง ๑๘

๔.๓.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ๑๘

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ ๒๑

๔.๓.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ๒๒

๔.๔ ระบบการตรวจสอบ ๒๔

๔.๔.๑ ความคาดหวัง ๒๔

๔.๔.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ๒๔

๔.๔.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ ๒๖

๔.๔.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ๒๘

๔.๕ ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ๒๙

๔.๖ ความคิดเห็นต่อแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๓๐

รายงานของคณะอนุกรรมาธิการ
ประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ตามที่ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยมีหน้าที่และอำนาจประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น

บัดนี้ คณะอนุกรรมาธิการได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏผลดังนี้

๑. องค์ประกอบของคณะอนุกรรมาธิการ

๑.๑ ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะอนุกรรมาธิการ

(๑) นายวัฒนา เมืองสุข เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) นายวิเชียร ชวลิต เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๔) นายรังสิมันต์ โรม เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๕) นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์ เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๖) นายสุทิน คลังแสง เป็นอนุกรรมาธิการ
(๗) นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๘) นายโกวิทย์ ธารณา เป็นอนุกรรมาธิการ
(๙) นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช เป็นอนุกรรมาธิการ
(๑๐) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ เป็นเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

๑.๒ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

(๑) นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
(๒) นายชัยธวัช ตุลาธน
(๓) พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
(๔) นายยงยุทธ ติยะไพรัช
(๕) นายดำรงค์ พิเดช
(๖) นายพงศกร อรรณนพพร
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ ธรรมใจ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย
(๙) ศาสตราจารย์นิเวศน์ นันทจิต
(๑๐) นายสุทัศน์ เงินหมื่น

(๑๑) นายภูมภัสส์ พงษ์จิรนิธิภร
(๑๒) นายสัญญา สถิรบุตร
(๑๓) ร้อยตำรวจโท อาทิตย์ บุญญะโสภัต
(๑๔) นายนำลาภ เบ้าสุวรรณ
(๑๕) นายพจน์ เจริญสันเทียะ
(๑๖) นายณริช ผลานุรักษา
(๑๗) นายสังข์ ทรัพย์พันแสง
(๑๘) นายดิสทัต คำประกอบ
(๑๙) นายธนชาติ แสงประดับ
(๒๐) นางสาวชุติมา กุมาร
(๒๑) นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล
(๒๒) รองศาสตราจารย์ชลวิทย์ เจียรจิตต์
(๒๓) พันเอก (พิเศษ) เจียรนัย วงศ์สะอาด
(๒๔) ว่าที่ร้อยตรี ถวัลย์ รุยาพร
(๒๕) นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์
(๒๖) นายล่ำสัน เลิศกูลประหยัด
(๒๗) นายณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์
(๒๘) นายคมสัณห์ ฐานะโชติพันธุ์
(๒๙) นายวรภพ วิริยะโรจน์
(๓๐) นายโคทม อารียา
(๓๑) นายพริษฐ์ ชีวารักษ์
(๓๒) นางสาววันยา วงษ์โอภาสี
(๓๓) ร้อยโทหญิง สุณิสา ทิวากรดำรง

๒. การดำเนินการของคณะอนุกรรมาธิการ

๒.๑ ช่องทางและวิธีการดำเนินการศึกษา

คณะอนุกรรมาธิการได้กำหนดให้การรับฟังมีลักษณะที่เปิดกว้าง เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด โดยมีองค์ประกอบที่เป็นเนื้อหาสาระเฉพาะและกรอบที่เป็นการรับฟังความคิดเห็นแบบทั่วไป โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษา กล่าวคือ ให้ประชาชนเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่

๑) ตู้ ปณ. ๙ ปณ.รัฐสภา ๑๐๓๐๕ มีความเห็นจำนวน ๑ ความเห็น

๒) การแสดงความคิดเห็นบนหน้าเว็บไซต์ของคณะกรรมาธิการ URL:constitution๖๐.parliament.go.th มีความเห็นจำนวน ๑๕ ความเห็น

๓) Facebook:ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐ https://www.facebook.com/constitution๖๐ มีความเห็นจำนวน ๓ ความเห็น

๔) LINE@:constitution๖๐ มีความเห็นจำนวน ๔ ความเห็น

๕) E-mail: constitution๖๐@ parliament.go.th มีความเห็นจำนวน ๓ ความเห็น

๖) การยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความเห็นจำนวน ๓ ความเห็น

๗) การจัดทำแบบสอบถามทั้งในรูปแบบแบบสอบถามทั่วไปและแบบสอบถามเฉพาะ

๗.๑) กรณีแบบสอบถามทั่วไป มีผู้ตอบแบบสอบถาม ๔๘๓ ฉบับ

๗.๒) กรณีแบบสอบถามเฉพาะ มีการจัดส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงานของรัฐและเอกชน จำนวน ๑,๒๑๔ ฉบับ และมีการตอบกลับมา จำนวน ๑๒๒ ฉบับ

๘) การจัดสัมมนาของคณะกรรมาธิการในรูปแบบที่เป็นการเฉพาะกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยในส่วนของการจัดให้มีการสนทนากลุ่ม เป็นการรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่สังกัดภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม มูลนิธิ องค์กรเพื่อสังคม และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เห็นถึงประเด็นความคาดหวัง สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไข และกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง รวมทั้งการจัดสัมมนาจากองค์กรอื่นโดยการแสดงเจตจำนงให้คณะอนุกรรมาธิการเดินทางไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเชิญผู้แทนของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของภาคเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เข้าร่วมสนทนากับคณะอนุกรรมาธิการ โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ที่เป็นอนุกรรมาธิการ ที่ปรึกษาอนุกรรมาธิการ และผู้แทนของสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้มีการรับฟังความคิดเห็น ดังนี้

๘.๑) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๗ กลุ่ม ได้แก่

(๑) วันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มผู้พิการ จำนวน ๓๔ คน

(๒) วันอังคารที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มประชาสังคม และกลุ่มสตรี จำนวน ๕๑ คน

(๓) วันพุธที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มแรงงาน จำนวน ๓๔ คน

(๔) วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มนิสิต นักศึกษา และเยาวชน จำนวน ๗๖ คน

(๕) วันจันทร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น และกลุ่มกระบวนการยุติธรรม จำนวน ๗๓ คน

(๖) วันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน ๓๑ คน

(๗) วันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ จำนวน ๕๐ คน

(๘) วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง จำนวน ๔๓ คน

(๙) วันอังคารที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง และกลุ่มนโยบายแห่งรัฐ/การจัดบริการของรัฐ จำนวน ๖๓ คน

(๑๐) วันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ/องค์กรอิสระ และกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน ๔๒ คน

(๑๑) วันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มปฏิรูปกฎมายและปฏิรูประบบราชการ จำนวน ๒๗ คน

(๑๒) วันอังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ได้แก่ กลุ่มสิทธิ/สิทธิชุมชน จำนวน ๓๐ คน

๘.๒) การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค ๕ แห่ง ซึ่งจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นใน ๒ ช่องทาง ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นผ่านการถ่ายทอดสดออนไลน์ผ่าน Facebook Live บนเพจ “ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐” และการรับฟังความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งจัดในแต่ละภูมิภาค จำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ คน ได้แก่

(๑) วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

(๒) วันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมพีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

(๓) วันเสาร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุม KA ๕๐๐ อาคารเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

(๔) วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมอาคาร ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

(๕) วันเสาร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมชั้น ๓ อาคารศูนย์รวมกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๘.๓) การจัดสัมมนาโดยองค์กรอื่นและเชิญคณะอนุกรรมาธิการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็น จำนวน ๔ แห่ง ผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวนประมาณ ๕๐๐ คน ได้แก่

(๑) วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จัดโดยภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.) และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย ณ ห้องราณี โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ ๘๐ คน

(๒) วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุมกาสะลอง ชั้น ๘ อาคารมหาวชิราลงกรณ์ (ตึก ม.) วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก จำนวนประมาณ ๑๐๐ คน

(๓) วันเสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุม ๑ อาคาร ๕ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวนประมาณ ๒๐ คน

(๔) วันอาทิตย์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวนประมาณ ๓๐๐ คน

๒.๒ เงื่อนไขและข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากในช่วงระยะเวลาดำเนินการศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการเพื่อการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นช่วงที่อยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ดังนั้น ในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนช่องทาง กระบวนการ รูปแบบ รวมทั้งการกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วม และระยะเวลาในการแสดงความคิดเห็นในแต่ละครั้ง นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในเรื่องช่องทางการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ที่อาจยังไม่ทั่วถึง

๓. กรอบการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการกำหนดกรอบการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังต่อไปนี้

๓.๑ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๒ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)

๓.๓ ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)

๓.๔ ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน)

๓.๕ ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๔. ผลการพิจารณาศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ปรากฏผล ดังนี้

๔.๑ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานในช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปความคาดหวัง สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

๔.๑.๑ ความคาดหวังที่มีต่อแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ พบว่าโดยส่วนใหญ่คาดหวังและมีความต้องการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดี มีความมั่งคงด้านอาชีพและรายได้ มีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค มีระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศให้ยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจของประเทศเติบโตไปในทิศทางที่มั่งคง ยั่งยืน และไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในระยะยาว ประชาชนในประเทศอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ปราศจากความขัดแย้ง ได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถดำรงชีวิตโดยอาชีพสุจริตทุกสาขาวิชาชีพได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความสุข มีทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมสุขภาวะขั้นพื้นฐานของชีวิต เช่น อากาศบริสุทธิ์ ระบบสาธารณสุขที่ดี การมีแหล่งน้ำสะอาด อาหารปลอดสารพิษ และมีความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน มนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

โดยรัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดต่อภาคการผลิตและบริการ ให้สามารถปรับตัวไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพและมูลค่าสูงขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันเพื่อยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชน

นอกจากนี้ รัฐควรมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกช่วงวัย เด็ก สตรี บุรุษ คนพิการ คนชรา คนไร้ที่พึ่ง ผู้ด้อยโอกาส คนชายขอบ กลุ่มเปราะบาง รวมทั้งกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศได้รับโอกาสและมีโอกาสในการเข้าถึงนโยบายและการบริการของรัฐ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน และควรส่งเสริมกำกับดูแลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความสมดุลของมนุษย์และธรรมชาติภายในสังคมให้เป็นไปด้วยความชอบธรรม เกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกกลุ่มโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ในด้านการดำรงชีวิต รัฐควรดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน คุ้มครองแรงงานให้ได้รับความปลอดภัย มีสุขภาพอนามัยที่ดีในการทำงานอย่างยั่งยืน รวมถึงมีรายได้ สวัสดิการที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ภาครัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและเท่าเทียม โดยที่ประชาชนไม่ต้องเรียกร้องหรือร้องขอ ทั้งในเรื่องการศึกษาภาคบังคับ การบริการสาธารณสุข การบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ด้านศิลปะวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ การใช้ประโยชน์ในคลื่นความถี่ของชาติ การป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ เป็นต้น แนวนโยบายของรัฐด้านเศรษฐกิจนั้น รัฐควรจัดให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และเพิ่มผลิตภาพแรงงาน สำหรับด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรให้ภาคประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนมากขึ้น

การดำเนินการใด ๆ ของรัฐจะต้องดำเนินการบนฐานของสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค ความเป็นธรรม เท่าเทียม สร้างโอกาสในการเข้าถึงการบริการของรัฐให้แก่คนด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ รวมทั้งกลุ่มที่มีความหลากหลายทางเพศ เน้นการสร้างความสมดุล การบูรณาการและดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับ “หลักนิติธรรม” โดยรัฐต้องเปิดโอกาสแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการดำเนินงานด้านต่างๆ โดยรัฐต้องไม่ลิดรอนสิทธิของประชาชน

ในด้านต่าง ๆ เช่น สวัสดิการ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรัฐจะต้องมีระบบการบริหารงานที่มีคุณธรรม เพื่อป้องกันไม่ให้พรรคการเมือง นักการเมืองและผู้มีอำนาจทางการเมืองแทรกแซง เน้นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในนโยบายของรัฐที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในระดับพื้นฐานตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับครัวเรือน

ทั้งนี้ “แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ” ต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและภาวะความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อาทิ วางนโยบายเพื่อรองรับการเป็นสังคมเทคโนโลยีและสังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น

๔.๑.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

๑) ขาดการบังคับใช้กฎหมายลำดับรองเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ แนวนโยบายแห่งรัฐและหน้าที่ของรัฐได้ถูกวางหลักการไว้อย่างเหมาะสม แต่การจะนำไปปฏิบัติเพื่อให้บังเกิดผลนั้นต้องมีกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้เกิดการกำหนดแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการในแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น มาตรา ๕๑ วรรคหนึ่ง “การใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้นเป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๕๗ (๒) ที่บัญญัติว่า รัฐต้อง “อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์อย่างสมดุลจากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง “สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ” ดังตัวอย่างบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินการในกฎหมายลำดับรอง ดังนั้นหากส่วนราชการซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายลำดับรองขาดความเข้าใจในเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้วย่อมไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในอันที่จะนำแนวนโยบายแห่งรัฐและหน้าที่ของรัฐไปเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

๒) ความไม่สอดคล้องในทิศทางการกำหนดแนวนโยบายในแต่ละด้าน ควรกำหนดกรอบหรือแนวทางที่เป็นนโยบายหลักของประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งรัฐและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ และควรจะพิจารณาทิศทางการพัฒนาในแต่ละด้านทั้งด้านการดำรงชีวิต สังคม เศรษฐกิจ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะปัจจุบันแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐบางภารกิจยังไม่มีความสอดคล้องกัน และไม่มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในปัจจุบัน เนื่องจากการดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงานรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มากขึ้น หรือการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เสื่อมโทรม และทิศทางและแนวนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจไม่สอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศที่มุ่งเน้นให้ประเทศมีศักยภาพด้านการแข่งขัน และไม่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตและสภาพการณ์ในปัจจุบัน ประการสำคัญการกำหนดนโยบายของรัฐในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจยังมีความผูกขาด ทำให้มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชาชนในประเทศมากยิ่งขึ้น

๓) การขาดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติและการกำกับดูแล แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความครอบคลุมในประเด็นที่กว้าง แต่ขาดความชัดเจนในแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม อาทิ ทิศทางและแนวทางการดำเนินงานของรัฐในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านที่ดินทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สิทธิของสัตว์ในการรับความคุ้มครอง ควบคุม ป้องกันการทารุณกรรมและการค้าสัตว์อย่างผิดกฎหมาย และการทำหน้าที่ของรัฐบางประการขาดการส่งเสริมการกำกับดูแลที่เป็นรูปธรรมชัดเจนนำมาสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในสังคม ซึ่งเกิดจากระบบเศรษฐกิจระบบการเมืองหรือแนวนโยบายของรัฐที่เกิดช่องว่างบางประการ ไม่ว่าจะเป็นช่องว่างด้านกฎหมายหรือช่องว่างด้านนโยบายที่อาจนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบกันระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือเป็นการเอารัดเอาเปรียบเชิงระบบที่ทำให้เกิดการผูกขาดทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ส่งผลต่อประชาชนทำให้ไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริงและเท่าเทียม

๔) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการกำหนดแนวนโยบายด้านต่าง ๆ รวมทั้งการริเริ่มให้มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละประเด็น หรือเปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ประชาสังคม และประชาชน ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจึงทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินการของรัฐ เพื่อร่วมกันออกแบบแนวนโยบายที่พึงประสงค์โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๕) การแทรกแซงและตีความที่แตกต่าง ในการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติไม่ควรมีการตีความที่แตกต่างในการดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐ และทุกรัฐบาลควรยึดถือเป็นแนวทางที่ต้องปฏิบัติตามและทำให้เกิดขึ้นจริง รวมทั้งจะกำหนดนโยบายหรือการปฏิบัติที่ขัดหรือแย้งกับแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้

๖) แนวนโยบายแห่งรัฐไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้พิการ กลุ่มเปราะบาง และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ปัจจุบันกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศบางส่วนยังคงถูกเลือกปฏิบัติและบังคับไม่ให้แสดงออกตามเพศสภาพของตนเอง เช่น ในกรณีของการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาและการถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้นยังคงมีอยู่ รวมทั้งการถูกสังคมมองว่าเป็นกลุ่มที่ผิดปกติผิดแปลกจากบุคคลอื่นดังกล่าวจึงนำมาสู่การตีตราและการเลือกปฏิบัติอันเนื่องด้วยมาจากสาเหตุแห่งเพศ รวมทั้งในการกำหนดแนวปฏิบัติ หรือการดำเนินการของรัฐ มักจะไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการบริการของรัฐของกลุ่มคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบาง

๗) ความสามารถในการจัดบริการสาธารณะของรัฐ โครงสร้างของระบบราชการมีความซับซ้อน มีขนาดใหญ่ และมีลักษณะรวมศูนย์ รวมทั้งประสิทธิภาพในการบริการของรัฐในบางเรื่องยังไม่มีคุณภาพและประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างสะดวก รวดเร็วเท่าเทียม และทั่วถึง

๔.๑.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

๑) แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ ในหมวดหน้าที่ของรัฐนั้นครอบคลุมอยู่แล้ว แต่ในส่วนแนวนโยบายแห่งรัฐ ควรเน้นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การไม่มีระบบสองมาตรฐาน ไม่เลือกปฏิบัติ ดำเนินการบนฐานสิทธิเสรีภาพ และเน้นความเป็นธรรม ความรวดเร็วในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น

๒) แนวนโยบายแห่งรัฐ และหน้าที่ของรัฐ จะต้องกำหนดให้ชัดเจนโดยให้คำนึงถึงความเท่าเทียม เป็นธรรม วัย สถานภาพ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา เพศ เพศสภาพ และความหลากหลายทางเพศ ครอบคลุมกลุ่มเปราะบางต่าง ๆ โดยให้มีลักษณะ “ถ้วนหน้า” เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างเท่าเทียม เป็นธรรม

๓) การกำหนดหลักการ/สาระของแนวนโยบายแห่งรัฐ หน้าที่ของรัฐ ต้องสอดคล้องเชื่อมโยงกับ SDGs เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง และสามารถวัดผลได้

๔) รัฐจะต้องมีระบบการบริหารงานที่มีคุณธรรม ธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เน้นการตรวจสอบ มีการประเมินผลการดำเนินงานตามแนวนโยบาย เพื่อสร้างความรับผิดชอบให้แก่ส่วนราชการและนักการเมือง และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแทรกแซงระบบการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการ หรือแทรกแซงการดำเนินงานของรัฐ

๕) การกำหนดแนวนโยบายควรจะกำหนดภาพหวังให้ชัดเจน และกำหนดในลักษณะภาพรวม และภาพย่อย และกำหนดแนวทางการดำเนินงานในระดับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน กำหนดความรับผิดชอบร่วม กำหนดตัวชี้วัดร่วม เพื่อให้ง่ายในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามประเมินผลการการดำเนินนโยบายและผลกระทบที่เกิดขึ้น

๖) เร่งบังคับใช้กฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ รวมทั้งการทบทวน ยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความเป็นปัจจุบัน และเกิดผลสัมฤทธิ์ในการนำไปปฏิบัติจริง และไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และควรมีการกำหนดให้ชัดเจนถึงระยะเวลาที่ส่วนราชการจะต้องบังคับใช้กฎหมายในลำดับรองเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

๗) รัฐต้องให้ความสำคัญกับการสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและดำรงชีพได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งต้องส่งเสริมคุ้มครองให้คนมีงานทำ สนับสนุนการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการพัฒนาทักษะ และการพัฒนาความรู้ความสามารถเพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับต่าง ๆ

๘) แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ ควรบัญญัติเพิ่มเติมเรื่อง “สิทธิที่จะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี”

๙) แนวนโยบายแห่งรัฐ ควรจะเพิ่มเติมในเรื่องการแสวงหาพลังงานทดแทนหรือพลังงานสำรองเพื่อความมั่นคงของชาติ

๑๐) ส่งเสริมการกระจายอำนาจทั้งในทางภารกิจและงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะและนำแนวนโยบายแห่งรัฐไปสู่ระดับพื้นที่

๑๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรชุมชน องค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินนโยบาย และดำเนินงานร่วมกับรัฐในด้านต่าง ๆ อาทิ การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนโดยเริ่มจากระดับครัวเรือน ชุมชน สังคม เพื่อลดการเกิดปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและกำหนดนโยบายของรัฐในด้านต่าง ๆ อาทิ สร้างช่องทาง กลไก และเครื่องมือในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อนโยบาย

๑๒) หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีความตระหนักในการให้บริการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น โดยเน้นย้ำว่าภารกิจเหล่านี้เป็นหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ตลอดจนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของประชาชนอย่างยั่งยืน และกำหนดบทลงโทษแก่หน่วยงานของรัฐในกรณีที่ไม่ได้ดำเนินการตามที่กฎหมายหรือรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

๑๓) รัฐควรวางแนวทางและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในสังคมอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม

๑๔) แนวนโยบายแห่งรัฐ ต้องเน้นเรื่องยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษาที่ครอบคลุม ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร สร้างเสริมธรรมาภิบาลและเพิ่มความคล่องตัวในการรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาในแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่มเป้าหมาย

๑๕) ควรมีการปรับโครงสร้างระบบกฎหมายและระบบราชการเพื่อให้ระบบกฎหมายมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และเพื่อให้ระบบกฎหมายส่งเสริมต่อการให้บริการและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีและระบบการบริหารงานที่ทันสมัยมาใช้ในระบบราชการเพื่อยกระดับการบริการให้แก่ประชาชน

๑๖) ปรับปรุงแผนและขั้นตอนการปฏิรูปประเทศ โดยกำหนดระยะเวลาที่ส่วนราชการต่าง ๆ ต้องดำเนินการโดยด่วน และจัดทำบัญชีกฎหมายที่เป็นข้ออุปสรรคในการปฏิรูปและกำหนดให้เป็นแผนนิติบัญญัติแห่งชาติเพื่อการปฏิรูป รวมทั้งกำหนดให้ต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติในทุก ๑ ปี เพื่อให้รัฐสภาเร่งดำเนินการเพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติจริง รวมถึงการปฏิรูประบบราชการที่มีความคล่องตัวในการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่ตอบสนองต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๔.๑.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

๑) เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐหรือในหมวดหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือเกษตรกรไทย

๒) ลดรายละเอียดในหมวดหน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายแห่งรัฐลง ให้เป็นเพียงทิศทางและข้อปฏิบัติที่จำเป็นเท่านั้น และให้มีการกำหนดรายละเอียด ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน ในกฎหมายลำดับรอง

๓) มาตรา ๕๓ รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยเห็นควรเพิ่มเติม “รวมถึงต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นและตามพันธกรณีระหว่างประเทศ”

๔) มาตรา ๕๔

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : มาตรา ๕๔ วรรคสอง โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย ทั้งนี้ ต้องจัดระบบหลักสูตรการศึกษา สถานศึกษา สภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอุปสรรค อันเนื่องมาจากกายพิการ การนับถือศาสนา เพศ”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : แก้ไขมาตรา ๕๔ เรื่องหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาต้องครอบคลุม ๑๒ ปี “ตั้งแต่วัยเรียน” ยกเลิกคำว่า “ก่อน” วัยเรียน

(๓) ข้อเสนอที่ ๓ : เพิ่มเติมคำว่า “และไม่เลือกปฏิบัติ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ในวรรคหนึ่ง และเพิ่มข้อความ “ผู้ยากไร้ คนพิการ ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก และผู้ด้อยโอกาสต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาและให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น” ในวรรคสอง และเพิ่มเติมคำว่า “และกฎหมายอื่น” ในวรรคสี่

(๔) ข้อเสนอที่ ๔ : เพิ่มเติมเนื้อหาในวรรคสองเป็น “บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพอย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและเป็นธรรมด้วย”

(๕) ข้อเสนอที่ ๕ : เพิ่มเติมเนื้อหาในวรรคสามเป็น “รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง”

(๖) ข้อเสนอที่ ๔ : ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย ทั้งนี้ ต้องจัดระบบหลักสูตรการศึกษา สถานศึกษา สภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอุปสรรค อันเนื่องมาจากกายพิการ การนับถือศาสนา เพศ”

๕) มาตรา ๕๖

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงและต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยยึดหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : มาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการอันเป็นสาธารณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงและไม่เลือกปฏิบัติตามหลักการออกแบบที่เป็นสากลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

๖) มาตรา ๕๙

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก โดยคำนึงถึงหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวในรูปแบบ ช่องทาง และวิธีการที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกและไม่เลือกปฏิบัติ”

(๓) ข้อเสนอที่ ๓ : ควรเพิ่มคำว่า “รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ด้วย”

๗) มาตรา ๖๘

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : มาตรา ๖๘ วรรค ๓ เพิ่มเติมคำว่า “ผู้ด้อยโอกาส” โดยบัญญัติความดังนี้ “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : มาตรา ๖๘ วรรคสาม ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเต็มที่แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหารทนายความให้ในทุกกรณี”

๘) มาตรา ๗๑ วรรคสาม เพิ่มเติมคำว่า “จัดสวัสดิการ เสริมพลัง และให้การคุ้มครองทางสังคมแก่เด็ก”

๙) มาตรา ๗๒ ควรเพิ่มเติมให้รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

๑๐) มาตรา ๗๓ ควรเพิ่มเติมในเรื่องการจัดให้มีตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงในการทำอาชีพเกษตรกรรม เมื่อผลิตสินค้าเกษตรแล้วมีความมั่นใจว่าจะมีตลาดรองรับแน่นอน

๑๑) มาตรา ๗๕ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ควรแก้ไขโดยให้รัฐสามารถประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชนได้แต่ต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างทางกฎหมายและมาตรฐานการกำกับดูแลในลักษณะเดียวกัน เพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมและขณะเดียวกันรัฐก็ยังคงมีกลไกในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง

๑๒) มาตรา ๗๗

(๑)ข้อเสนอที่ ๑ : ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าในการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย อาจไม่ต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในลักษณะเช่นเดียวกับการรับฟังความคิดเห็นต่อพระราชบัญญัติอื่นที่มีผลกระทบต่อประชาชน

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : มาตรา ๗๗ วรรคหนึ่ง เพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ “รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ในรูปแบบ ช่องทาง และวิธีการ

ที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง”

๑๓) มาตรา ๒๕๙ แผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ หน่วยงานภาครัฐต้องแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งในมาตราดังกล่าว กำหนดว่า “...อย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง... ” ควรต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ทั้งในส่วนของกระบวนการจัดทำ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนตามสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการรายงานผลเพื่อเป็นการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนโดยมีผลประโยชน์ประชาชนเป็นตั้งอย่างแท้จริง

๔.๒ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)

จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานในช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปความคาดหวัง สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

๔.๒.๑ ความคาดหวังที่มีต่อประเด็นสิทธิเสรีภาพของประชาชน

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ พบว่าโดยส่วนใหญ่เห็นว่าประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ควรได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ สิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และประชาชนควรได้รับทราบถึงสิทธิและเสรีภาพของตนอย่างทั่วถึง มีการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้านั้น

ในรัฐธรรมนูญควรกำหนดว่ารัฐต้องกำหนดให้มีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิทธิในการไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว สิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก สิทธิของผู้บริโภคในการรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของผู้เป็นมารดา โดยรัฐต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคน ประชาชนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

ประชาชนควรมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา การปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนา เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และเสรีภาพในทางวิชาการ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เสรีภาพการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ปวงชนชาวไทยควรมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน และรัฐย่อมต้องเป็นผู้สร้างหลักประกันนั้นให้แก่ประชาชน มิให้เกิดความเหลื่อมล้ำซึ่งกันและกัน ประชาชนควรได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนย่อมเสมอกันต่อกฎหมาย เช่น การได้รับการศึกษา การได้รับการรักษาพยาบาล

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญต้องให้มีการรองรับประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมของรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ

และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิต รวมถึงการที่สิทธิของชุมชนได้รับความคุ้มครองในการฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ การดำเนินการใด ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ ควรกระทำเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ และจะต้องเป็นไปตามกรอบเงื่อนไขที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ และกรอบกติกาสากลที่เกี่ยวข้องว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง ขณะเดียวกันรัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือดำเนินการอื่นใดที่ตนต้องการโดยไม่กระทบละเมิดสิทธิผู้อื่น

๔.๒.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

๑) กฎหมายที่บังคับใช้ปัจจุบันบางฉบับมีลักษณะที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในปัจจุบันยังมีกฎหมายที่ยังจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ไม่เป็นการละเมิดผู้อื่นถูกจำกัดโดยการยกเหตุผลเรื่องความมั่งคงและศีลธรรม

๒) ขั้นตอนและกระบวนการในการได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีขั้นตอนเกินความจำเป็น การขอให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชน กฎหมายกำหนดให้มีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติเกินความจำเป็น ทำให้ประชาชนไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างรวดเร็ว ทันการณ์

๓) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อถูกจำกัดในบางประเด็น แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะรองรับสิทธิของประชาชนและสื่อในการแสดงความคิดเห็น ในสภาพความเป็นจริงแล้วประชาชนถูกลิดรอน จำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ถูกคุกคามโดยอ้างประเด็นเรื่องความมั่นคงของรัฐ นอกจากนี้ บางกรณีรัฐไม่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสิทธิในการตรวจสอบการกระทำของรัฐ จึงทำให้ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญรองรับไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดด้วยกติกาของรัฐและบทกำหนดโทษที่รัฐกำหนดขึ้นเอง

๔) ปัญหาการตีความตามบทบัญญัติ มาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐ กำหนดให้ “...บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น...” การกำหนดในลักษณะเช่นนี้อาจเกิดปัญหาในการตีความกฎหมายว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในเรื่องใดเป็นการกระทบความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทำให้อาจเกิดการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐในการตีความคำดังกล่าว และหรือความเข้าใจในการตีความของประชาชนอันจะนำมาสู่การปิดกั้นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบางกรณี

๕) ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะกำหนดเรื่องสิทธิ และหน้าที่ของรัฐไว้ แต่ในปัจจุบันพบว่ายังมีกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มเปราะบางต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเข้าถึงโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม และ ทั่วถึง รวมทั้งกรณีของผู้ใช้แรงงานที่ไม่สามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้สิทธิไว้ นอกจากนี้ กรณีของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะให้สิทธิเรื่องการเข้าถึง

ข้อมูลข่าวสาร แต่ส่วนราชการก็ไม่ได้ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยง่ายเท่าที่ควร ประชาชนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในทางที่เหมาะสมได้อย่างอิสระ

๖) สิทธิชุมชนไม่ถูกรองรับในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญรองรับสิทธิในระดับปัจเจกบุคคลมากกว่าสิทธิชุมชน ในขณะที่รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมาให้สิทธิแก่ชุมชนในการบริหารจัดการร่วมกับภาครัฐในหลายด้าน อาทิ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการศึกษา การปกครองท้องถิ่น เป็นต้น

๔.๒.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

๑) รัฐธรรมนูญควรกำหนดหลักเกณฑ์การขอให้ได้รับความคุ้มครองที่ไม่ยุ่งยาก ลดขั้นตอน และไม่เกินความจำเป็น

๒) การตราและบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีบทบัญญัติอันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนควรทำเท่าที่จำเป็นและจะต้องจำกัดอำนาจการใช้ดุลพินิจให้มีเท่าที่จำเป็น เพื่อความเป็นธรรม เพิ่มความเท่าเทียมและรักษามาตรฐานของการบังคับใช้กฎหมาย

๓) รัฐควรเพิ่มเติมกลไกที่เป็นการเปิดโอกาส รวมทั้งเป็นการสนับสนุนให้ภาคประชาชนมีสิทธิในการเรียกร้อง หรือคัดค้านการดำเนินโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อให้เกิดการปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ และชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๔) รัฐควรมีมาตรการ หลักประกันหลักสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนในด้านการประกันตัวผู้ต้องหาให้มากกว่าเดิมเพื่อเพิ่มช่องทางในการได้รับความคุ้มครองเรื่องสิทธิในกฎหมายของประชาชน

๕) รัฐควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ ได้รับการคุ้มครองภายในกรอบบทบัญญัติตามกฎหมาย โดยภาครัฐต้องพิจารณาและตีความอย่างถ้วนถี่ รอบคอบในส่วนของการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้อยู่ในกรอบกฎหมาย แต่ทั้งนี้ต้องไม่จำกัดสิทธิของประชาชนจนถึงขั้นเป็นการละเมิดสิทธิอันพึงมีของประชาชน

๖) รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐควรใช้หลักธรรมาภิบาลในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องสำรวจและให้ความช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นให้มากขึ้น เพื่อให้สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองนั้นเกิดผลในทางปฏิบัติจริงอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง

๗) การดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของรัฐควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างครอบคลุม เพื่อให้การดำเนินการของรัฐไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน หรือหากกระทบก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด

๘) ในกรณีที่มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมโดยรัฐ หรือเกิดการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือส่วนราชการควรได้รับการลงโทษ รวมทั้งให้มีการดำเนินคดีทางกฎหมาย

๙) ภาครัฐ องค์กรอิสระ สื่อสารมวลชนและภาคเอกชน รวมถึงองค์การระหว่างประเทศต้องมีการบูรณาการร่วมกันในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ต้องมีการทบทวน

ปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคต่อปัญหาในเรื่องนี้เพื่อให้มีการดำเนินการต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เป็นธรรม ถูกต้องและรวดเร็ว

๑๐) ดำเนินการแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ และควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับให้ชัดเจนและยุติธรรม

๔.๒.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

๑) ควรเพิ่มประเด็นสิทธิในรัฐธรรมนูญให้ชัดแจ้ง โดยเพิ่มเติมให้ครบถ้วน

๒) ควรเพิ่มเติมเรื่องการรับรองสิทธิชุมชน

๓) มาตรา ๒๕ – ๒๗ ควรเพิ่มเรื่องสิทธิเสรีภาพของคนพิการที่ครอบคลุมในทุกประเด็น และมีคุณภาพ

๔) มาตรา ๒๕ กำหนดกรอบแนวทางการใช้สิทธิตามมาตรา ๒๕ ให้ชัดเจน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

๕) มาตรา ๒๗

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : มาตรา ๒๗ วรรคสอง ควรให้เปลี่ยนคำว่า “สมรรถภาพ” เป็น “ประสิทธิภาพ”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : มาตรา ๒๗ วรรคสอง กำหนดรับรองความเท่าเทียมกันของ “ชาย” และ “หญิง” ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบัน เพราะมีความหลากหลายทางเพศ (เพศสภาวะหลายแบบ) การบัญญัติเช่นนี้จึงถือเป็นการเลือกปฏิบัติ ดังนั้น ควรปรับข้อความให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

(๓) ข้อเสนอที่ ๓ : ควรระบุคำว่า "คนพิการ" และ "ความพิการ" ให้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ปรากฏในรัฐธรรมนูญ

(๔) ข้อเสนอที่ ๔ : พิจารณาทบทวนความหมาย แนวทางและการดำเนินการของคำว่า “ความเท่าเทียม” และ “ไม่เลือกปฏิบัติ” ในรัฐธรรมนูญ

(๕) ข้อเสนอที่ ๕ : มาตรา ๒๗ วรรคสอง “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ควรแก้ไขเป็น “บุคคลมีสิทธิเท่าเทียมกัน”

๖) มาตรา ๓๒ รัฐธรรมนูญมีการรับรองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว แต่ก็มีการยกเว้น โดยบัญญัติว่า “...เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ” หรือมาตรา ๓๔ บัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงความเห็น บัญญัติว่า “...เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ...” ดังนั้น ในส่วนนี้จึงไม่ควรมีการยกเว้น หรือยกเว้นให้น้อยที่สุด เพราะข้อยกเว้นอาจทำให้บทบัญญัติหลักได้รับการยกเว้นมากเกินไปโดยกฎหมายลูก (กฎหมายลำดับรอง) ซึ่งอาจส่งผลต่อความไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์หลักในรัฐธรรมนูญ

๗) มาตรา ๔๐ วรรคสาม ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ เพศ การนับถือศาสนา”

๘) มาตรา ๔๒

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน องค์กรภาคประชาสังคมหรือหมู่คณะอื่น โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : การบัญญัติว่า “การรวมตัวที่ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ” ถือเป็นการกีดขวางความเป็นประชาธิปไตยและสิทธิในการรวมตัวของประชาชน รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้มีอำนาจ จึงไม่ควรมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

(๓) ข้อเสนอที่ ๓ : ขยายขอบเขตความหมายของคำว่า “สิทธิในการรวมตัว” ให้หมายรวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

๙) มาตรา ๔๗ ให้ตัดคำว่า “ผู้ยากไร้” ออก เพื่อให้สิทธิครอบคลุมประชาชนทุกคนแบบถ้วนหน้า

๑๐) มาตรา ๔๘ วรรคสอง ให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ และคนพิการย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐอย่างมีคุณภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๑๑) มาตรา ๕๖ ในประเด็นเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ควรมีบทลงโทษเพื่อเป็นหลักในการจัดบริการ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน รวมทั้งการกำหนดให้ครอบคลุมถึงวิธีการในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกที่รัฐจัดให้มีขึ้น และกำหนดเพิ่มเติมว่าการที่ประชาชนชนสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น ต้องไม่ก่อให้เกิดภาระเพิ่มเติมในการเข้าถึง รวมถึงต้องให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระในชุมชนได้

๑๒) มาตรา ๗๑ ให้มีการแก้ไขคำว่า “สงเคราะห์” เป็น “เสริมพลัง”

๑๓) มาตรา ๗๔ วรรคหนึ่ง หญิง-ชาย และเพศสภาพอื่น ๆ (Gender Quota) โดยให้มีเพศใดเพศหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามในองค์กรตัดสินใจทุกระดับ รวมทั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา (ถ้ามี) และกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้งในกระบวนการจัดทำนโยบายและงบประมาณของรัฐทุกหน่วยงานทุกระดับต้องคำนึงถึงเพศสภาพ วัยและสภาพของบุคคล (Gender Responsive Budgeting-GRB)

๑๔) มาตรา ๒๕๖ (๑) กรณีที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประสงค์ที่จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังควรสามารถดำเนินการเข้าชื่อเสนอกฎหมายเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ (๑) โดยเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ต่อรัฐสภา โดยทำการรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามกระบวนการและขั้นตอนของกฎหมาย

๑๕) หมวด ๓

(๑) ข้อเสนอที่ ๑ : ควรเพิ่มสารบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิด้านการศึกษาและสิทธิด้านสุขภาพของประชาชน

(๒) ข้อเสนอที่ ๒ : ต้องมีบัญญัติเรื่องหลักประกันและข้อบัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ สิทธิชุมชน และความเสมอภาคระหว่างเพศอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม

๑๖) หมวด ๓ ควรบทบัญญัติโดยกำหนดสิทธิความหลากหลายทางเพศให้ชัดเจน ทั้งสิทธิด้านการรับบริการและการไม่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม สิทธิทางด้านการสาธารณสุขที่ต้องเป็นสวัสดิการพื้นฐานของรัฐ ดูแลบุคคลให้เข้าถึงบริการเพื่อการได้เป็นเพศสภาพตามที่แต่ละบุคคลต้องการ รวมถึงระบบการศึกษา และสังคมที่รองรับสิทธิเสรีภาพในการเลือกที่จะดำรงอัตลักษณ์หรือเรียนรู้ความเป็นเพศสภาพที่แตกต่างหลากหลายได้อย่างเสรี ไม่ถูกบังคับกำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม

๑๗) หมวด ๓ และหมวด ๔ โดยให้แก้ไขถ้อยคำในหมวด ๓ และหมวด ๔ ซึ่งมีถ้อยคำว่า “ปวงชนชาวไทย” เป็น “ชนชาวไทย”

๑๘) หมวด ๖ ควรเพิ่มให้รัฐมีหน้าที่เกี่ยวข้องคนพิการด้านการจัดการศึกษา จัดหาอาชีพ และสถานพยาบาลให้ชัดเจน และให้มีการจัดตั้งองค์กรคนพิการเป็นองค์กรอิสระ

๑๙) ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพควรจะพิจารณาการใช้คำ ”การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม” โดยควรตัดคำว่า “ไม่เป็นธรรม” ออกจากทุกมาตราทางกฎหมาย

๔.๓ ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)

จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานในช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปความคาดหวัง สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

๔.๓.๑ ความคาดหวังที่มีต่อระบบการเมืองและสถาบันการเมือง

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ พบว่าโดยส่วนใหญ่เห็นว่าระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีความยึดโยงกับประชาชน ชุมชน สังคม ควรมีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพและความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งดีต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุด และดำเนินงานอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงคำนึงถึงประโยชน์สุขโดยรวมประชาชนเป็นสำคัญในฐานะเจ้าของอำนาจ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลการดำเนินงานและร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ และเป็นระบบการเมืองที่ปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจ

อำนาจอธิปไตยและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และตุลาการ รวมทั้งองค์กรอิสระนั้น จะต้องดำเนินงานตามเจตนารมณ์และต้องสามารถตรวจสอบถ่วงดุลได้ระหว่างกัน

ระบบพรรคการเมืองควรเป็นพรรคใหญ่เพื่อให้พรรคการเมืองที่มีคะแนนมากสามารถจัดตั้งคณะรัฐบาลได้อย่างมีเสถียรภาพ สามารถบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อพัฒนาให้พรรคการเมืองมีความเป็นสถาบันการเมือง เป็นที่รวมของบุคคลผู้ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองเหมือนกันและสามารถเป็นผู้แทนกลุ่มผลประโยชน์ได้จริง

กระบวนการได้มาหรือระบบการได้มาของนักการเมือง ผู้บริหารองค์กรภาครัฐ ผู้บริหารของหน่วยงานยุติธรรมควรมีประสิทธิภาพมากเพียงพอ เป็นกระบวนการที่มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม ทำให้สามารถคัดกรองคนดี มีคุณภาพเข้ามาสู่ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองได้ โดยในส่วนของผู้สมัคร

และสมาชิกรัฐสภานั้นจะต้องเป็นคนดีมีคุณภาพ มีการทำงานอย่างมืออาชีพ ยึดถือระเบียบ กฎหมาย ไม่มีการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง

ประชาชนและทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง โดยการปกครองท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายและอำนาจหน้าที่ ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน บริหารและดำเนินงานเพื่อการจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพแก่ประชาชนและชุมชน ภายใต้การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล

๔.๓.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

๑) รัฐสภาที่ขาดประสิทธิภาพ ระบบรัฐสภาของไทยเป็นระบบที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนได้อย่างแท้จริง ไม่สามารถตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติได้อย่างสมบูรณ์

๒) สถาบันการเมืองและองค์กรอิสระไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีคุณภาพ พรรคการเมืองขาดความเป็นสถาบันการเมือง ไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง และองค์กรอิสระต่าง ๆ ยังไม่สามารถดำเนินงานตามเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

๓) ความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางการเมือง เกิดความเห็นต่างในความคิดทางการเมืองอันนำมาสู่ความแตกแยกทางการเมือง ซึ่งกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ

๔) การแบ่งพรรคแบ่งพวกของนักการเมือง การแบ่งฝ่ายของพรรคการเมืองส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารจัดการประเทศและการพัฒนาประเทศอย่างเห็นได้ชัด

๕) นักการเมืองไม่มีคุณภาพ นักการเมืองไม่มีคุณภาพ ทุจริตคอร์รัปชัน ทำให้การเมืองไม่โปร่งใส และทำให้ระบบการเมืองไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชน สังคมได้อย่างเต็มที่

๖) ระบบการเลือกตั้งที่ไม่สามารถคัดกรองคนคุณภาพได้ ระบบการเมืองไทยไม่สามารถคัดกรองนักการเมืองที่ดีมีคุณภาพเข้ามาทำงานในสภาผู้แทนราษฎรได้

๗) ปัญหาการได้มาของสมาชิกวุฒิสภา การออกแบบที่มาของสมาชิกวุฒิสภาทำให้วุฒิสภาไม่ยึดโยงกับประชาชน ไม่สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตย เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภามิได้มีที่มาจากประชาชนส่วนใหญ่

๘) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๗ กำหนดให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตต้องมีสาขาพรรค หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้ครบทุกเขตเลือกตั้ง เนื่องจากไม่สามารถหาสมาชิกพรรคในแต่ละสาขาได้ครบตามจำนวนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด (๕๐๐ คน) เหตุเพราะการกำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไว้สูง และปัจจุบันพรรคการเมืองสามารถถูกยุบได้โดยง่าย ซึ่งไม่เป็นการส่งเสริมระบบพรรคการเมือง นอกจากนี้ ส.ส. ในปัจจุบันมีเอกสิทธิ์ในการออกเสียงในสภาผู้แทนราษฎรโดยไม่จำเป็นต้องทำตามมติพรรค ทำให้พรรคการเมืองในฐานะสถาบันการเมืองไม่เข้มแข็ง

๙) ระบบการเมืองแทรกแซงการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากระบบการเมืองที่ใกล้ชิดกับระบบการบริหารราชการแผ่นดิน จึงทำให้การเมือง นักการเมือง พรรคการเมืองสามารถแทรกแซงการทำงานของส่วนราชการได้โดยง่าย และนโยบายการดำเนินงานของส่วนราชการก็มักจะถูกผลักดันให้เป็นไปตามแนวนโยบายของพรรคการเมือง

๑๐) ระบบการเลือกตั้งที่เป็นปัญหา

(๑) ประชาชนสับสนกับระบบการเลือกตั้งที่มีบัตรใบเดียว ในขณะที่มีผลต่อการเลือกทั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ และนายกรัฐมนตรี

(๒) ระบบเลือกตั้งที่ออกแบบทำให้มีพรรคการเมืองขนาดเล็กจำนวนมากได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาในเรื่องการประสานนโยบาย และทำให้เกิดการต่อรองตำแหน่งทางการเมือง อีกทั้งส่งผลให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพและไม่สามารถบริหารประเทศไปในแนวทางที่เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามมาตรา ๙๑ กำหนดให้การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นมีความซับซ้อน เกิดการตีความที่หลากหลาย ทำให้การนับคะแนน การคำนวณ หรือการคิดอัตราส่วนใช้ระยะเวลานาน กระทบต่อความล่าช้าในการประกาศผลการเลือกตั้ง

(๔) ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม พรรคการเมืองที่ได้จำนวน ส.ส. มากที่สุด อาจไม่ได้จัดตั้งรัฐบาล ระบบการคำนวณจำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยได้เป็น ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ ทั้งนี้ทำให้รัฐบาลหลังการเลือกตั้งเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค ซึ่งอาจมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและประสิทธิภาพในการทำงานของพรรครัฐบาล

(๕) ระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบัน เป็นแบบ “จัดสรรปันส่วนผสม” ส่วนพรรคการเมืองส่วนใหญ่มิได้จัดตั้งขึ้นอันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มของบุคคลผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน หากแต่เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายทุน ดังนั้น การขับเคลื่อนอุดมการณ์ของพรรคการเมืองจึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มทุนที่สนับสนุน มิได้เกิดจากอุดมการณ์ทางการเมือง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติให้ ส.ว. มีอำนาจลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี ดังนั้น กลุ่มทุนสามารถเข้าถึงอำนาจทางการบริหารได้ง่าย ซึ่งขัดกับหลักการด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๖) ระบบการเลือกตั้ง และผลของการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าเสียงของประชาชนไม่ได้รับการจัดสรรเพื่อนำไปตั้งผู้แทนของประชาชนในรัฐสภาอย่างแท้จริง

๑๑) ประชาชนขาดความศรัทธา เชื่อมั่นในระบบการเมือง ประชาชนขาดการยอมรับ เชื่อมั่นในระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองในการเป็นตัวแทนของประชาชน เพราะระบบการเมืองและสถาบันการเมืองไม่สามารถเป็นกระบอกเสียงของประชาชนและไม่สามารถตอบสนองต่อสิ่งที่ประชาชนต้องการได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเกิดความหวาดระแวง กังวลใจ ไม่เชื่อมั่นในระบบการเมือง สถาบันการเมือง และประชาธิปไตย

๑๒) ขาดการกำหนดทิศทางการปกครองท้องถิ่นที่ชัดเจน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่มีการบัญญัติเกี่ยวกับทิศทางของการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่ชัดเจน อีกทั้งยังตัดข้อความ “ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง” ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสูญเสียความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานและส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน และการพัฒนาประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น

๔.๓.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

๑) ควรมีการปฏิรูปการเมือง ซึ่งควรประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดการยอมรับในเบื้องต้นอันจะนำมาสู่ความร่วมมือกันอย่างแท้จริงในการออกแบบระบบการเมืองร่วมกันเพื่ออนาคต โดยรัฐบาลต้องไม่แทรกแซงการทำงานในกระบวนการปฏิรูปการเมือง และทำหน้าที่เพียงแต่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกเท่านั้น และในการปฏิรูปการเมือง ต้องปฏิรูปในภาพกว้างและเป็นองค์รวม คือต้องปฏิรูปทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบ เพราะทุกภาคส่วนมีความเกี่ยวเนื่องกันและต่างได้รับผลกระทบซึ่งกันและกัน

๒) กำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร ควรแยกออกจากกันอย่างชัดเจนเพื่อกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน

๓) การดำเนินการแก้ไขเกี่ยวกับพรรคการเมือง

(๑) ปรับแก้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบที่เกี่ยวข้องโดยส่งเสริมให้มีการตั้งพรรคการเมืองได้โดยง่าย มุ่งเน้นเจตนารมณ์และอุดมการณ์ที่เหมือนกันในทางการเมืองของประชาชนเป็นสำคัญ

(๒) ควรสนับสนุนให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง และไม่ถูกยุบง่ายเพราะเป็นหัวใจของประชาธิปไตย

๔) การทำหน้าที่ขององค์กรอิสระ

(๑) กรณีผู้ตรวจการเลือกตั้ง เห็นควรปรับโครงสร้างในการควบคุมกำกับดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัดในรูปแบบคณะกรรมการ โดยให้ปฏิบัติหน้าที่ในช่วงระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. จนกระทั่งประกาศรับรองผลเลือกตั้ง ทั้งนี้ โดยสรรหาจากบุคคลที่มีความรู้มีประสบการณ์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่เป็นข้าราชการประจำและเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อมิให้ถูกครอบงำและให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม

(๒) องค์กรอิสระต้องทำงานโดยปราศจากการแทรกแซงของนักการเมืองพรรคการเมือง และรัฐบาล

(๓) ควรวางระบบการตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระให้ชัดเจน

(๔) ควรมีหน่วยงานอิสระอื่น หรือมีคณะกรรมการชุดพิเศษ ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการตรวจสอบอีกหนึ่งชั้น โดยอาจมีบทบาทในประเด็นตรวจสอบที่สังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษหรือเป็นประเด็นที่เกิดผลกระทบในวงกว้าง เป็นต้น

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชน

(๑) ควรให้มีการกำหนดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถพิสูจน์ได้ทุกขั้นตอน รวมทั้งขั้นตอนและช่องทางเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้

(๒) ต้องวางหลักเกณฑ์ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงสร้างทางการเมือง โดยเฉพาะการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการมีส่วนร่วมในกลไกทางการเมืองทุกขั้นตอน ทุกระดับ

(๓) สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างความรู้ความเข้าใจระบบการเมืองและสถาบันการเมืองให้กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น

๖) เห็นควรปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ อาทิ กฎหมายรายได้ท้องถิ่น กฎหมายจัดตั้ง กฎหมายที่ให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ ให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดการกำกับดูแลที่ไม่จำเป็น และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิเศษ อาทิ การกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีการเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดของตนเอง เพื่อการพัฒนาได้ตรงตามประสงค์ของพื้นที่ และเป็นระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง

๗) ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทุกหมวด ทุกมาตรา โดยนักวิชาการที่เป็นอิสระและได้รับการยอมรับ และควรที่จะได้ศึกษาและเปรียบเทียบกับรูปแบบของต่างประเทศ เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย

๔.๓.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

๑) กำหนดอำนาจหน้าที่ของสถาบันการเมือง และองค์กรตามรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน โดยยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจ และหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด

๒) เห็นควรแก้ไขรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับที่มาของ ส.ว. หลักเกณฑ์การเลือกตั้ง ส.ส.

๓) กำหนดให้มีสภาเดียว (ยกเลิกวุฒิสภา)

๔) แก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการได้มาของ ส.ว. โดยกำหนดว่าผู้สมัคร ส.ว. ควรมาจากตัวแทนกลุ่มอาชีพตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด และไม่ควรมีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรี

๕) ควรจำกัดสิทธิการเป็น ส.ส. โดยใช้กรอบการดำรงตำแหน่งไม่เกินจำนวนสมัยหรือจำนวนปี และกรอบการจำกัดสิทธิการเป็นสมาชิกสภาทางสายโลหิตหรือสายสัมพันธ์ทางตระกูลติดต่อกันไม่เกินสามชั่วคนหรือตามกรอบที่สามารถป้องกันการสืบทอดและสร้างอิทธิพลในระยะยาว

๖) หากจะมีการกำหนดให้ ส.ว. มีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรี ส.ว. ควรมีที่มาที่ยึดโยงกับประชาชนผ่านการเลือกตั้งจากกลุ่มอาชีพ แบบ Register vote

๗) ควรกำหนดให้ ส.ว. เป็นตัวแทนสาขาวิชาชีพ และ ส.ส. เป็นตัวแทนของพื้นที่ และออกแบบการได้มาให้เหมาะสม

๘) กรณีหากจะใช้การเลือกตั้งแบบบัตร ๒ ใบ ควรให้ ส.ว. มีสิทธิลงคะแนนไม่ไว้วางใจร่วมกับ ส.ส. ได้

๙) รัฐธรรมนูญต้องบัญญัติหลักเกณฑ์การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไว้อย่างชัดเจน ไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถประกาศผลเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลได้โดยเร็ว

๑๐) ควรกำหนดว่าเมื่อพรรคการเมืองถูกยุบ ต้องถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันและไม่สามารถย้ายพรรคได้

๑๑) ควรแบ่งเขตการเลือกตั้งใหม่และกำหนดจำนวนคะแนนเสียงต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ ของประชาชนทั้งหมดในเขตจึงมีสิทธิเป็น ส.ส.

๑๒) การดำเนินการแก้ไขเกี่ยวกับระบบเลือกตั้ง

(๑) แก้ไขระบบการเลือกตั้งให้มีความเป็นสากล โดยเป็นระบบผสมระหว่างเสียงข้างมากและระบบสัดส่วน และบัตรเลือกตั้งต้องแยกเป็น ๒ แบบอย่างชัดเจน

(๒) ควรแก้ไขระบบการเลือกตั้งเพื่อลดปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนในการคำนวณจำนวน ส.ส.

(๓) เมื่อพบการกระทำความผิดต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค และควรมีการดำเนินทางกฎหมายกับการซื้อขายเสียงอย่างจริงจังและมีขั้นตอนที่ถูกต้อง

(๔) พิจารณาทบทวนเรื่อง Primary vote

๑๔) รัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี

(๑) กำหนดวาระของรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี ไม่เกิน ๘ ปี เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรี เพื่อเปิดโอกาสบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถได้เข้าร่วมบริหารประเทศได้

(๒) นายกรัฐมนตรีควรมาจาก ส.ส.

(๓) ควรมีการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรงหรือเปลี่ยนรูปแบบการปกครองมาเป็นระบบประธานาธิบดีอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๑๕) ควรเปิดโอกาสให้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองได้มากขึ้นและเงื่อนไขในการยุบพรรคหรือตรวจสอบการดำเนินการของพรรคการเมืองให้มีความเคร่งครัดมากขึ้น

๑๖) กำหนดโทษสำหรับนักการเมืองที่กระทำผิดวินัย ผิดพฤติกรรม ผิดศีลธรรมจริยธรรม กระทำการให้รัฐเสียหายต้องพ้นจากการเป็นนักการเมือง และควรกำหนดโทษไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเป็นระยะเวลาหนึ่งไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม

๑๗) ให้บัญญัติห้ามมิให้มีกฎหมายยุบพรรคการเมือง โดยหากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกระทำผิด ก็ให้ดำเนินคดีกับผู้นั้นเท่านั้น เพราะพรรคการเมืองเป็นศูนย์รวมอุดมการณ์ของบุคคลที่คล้ายคลึงกัน และเป็นองค์กรสะท้อนความคิดเห็นของคนกลุ่มที่มีเจตนารมณ์เดียวกัน

๑๘) อำนาจหน้าที่และการกระทำของรัฐสภา ควรบัญญัติเรื่องการกระทำของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือกรรมาธิการ ในการเสนอการแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้ ส.ส. ส.ว. หรือกรรมาธิการว่าห้ามมีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายให้มีความชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำผิด

๑๙) มาตรา ๑๒๙ ที่ว่าด้วยการให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจเรียกบุคคลมาชี้แจงควรกำหนดให้ชัดเจนว่า “การเรียกเช่นว่านั้นไม่ให้ใช้บังคับแก่นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี”

๒๐) มาตรา ๑๕๐ ควรตัดถ้อยคำ “โดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า” ออก

๒๑) หมวด ๑๔ การปกครองท้องถิ่น ควรกำหนดหลักความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองและควรมีการกล่าวถึงการกระจายอำนาจเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

๒๒) ยุบเลิกองค์กรตามรัฐธรรมนูญบางองค์กร ที่ไม่ใช่องค์กรตามรัฐธรรมนูญตามหลักการที่แท้จริง

๔.๔ ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ การมีส่วนร่วมของประชาชน)

จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน หน่วยงานในช่องทางต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น สามารถสรุปความคาดหวัง สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้ดังนี้

๔.๔.๑ ความคาดหวังที่มีต่อระบบการตรวจสอบ

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ พบว่าโดยส่วนใหญ่เห็นว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบควรมีการออกแบบเครื่องมือและวางกลไกในการตรวจสอบโดยไม่กระทำการตรวจสอบเกินกว่าอำนาจอันอาจเป็นการแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานของหน่วยงานรัฐ บุคคลและองค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบไม่ควรก้าวล่วงการใช้ดุลพินิจในการบริหารราชการของหน่วยงานรัฐเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ระบบการตรวจสอบควรจะเปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจได้มีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ และการใช้อำนาจของรัฐ

ระบบการตรวจสอบที่ดีควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ รับฟังเสียงของประชาชน ให้ความสำคัญกับกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน มีความเป็นเอกภาพธำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ไร้ซึ่งการแทรกแซง เป็นระบบการตรวจสอบที่โปร่งใส ยุติธรรม มีความทันสมัย สามารถแสดงผลตรวจสอบได้ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าถึงระบบการตรวจสอบดังกล่าวได้อย่างอิสระและเท่าเทียมกัน สามารถทำหน้าที่แทนประชาชนในการตรวจสอบให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อความยุติธรรม เป็นเครื่องมือกำกับให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐแห่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ ระบบการตรวจสอบและบุคคลผู้มีอำนาจตรวจสอบควรมีมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งผลการตรวจสอบต้องสามารถอธิบายหรือชี้แจงให้ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและประชาชนได้รับทราบ ทั้งนี้ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้นโยบายของรัฐให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ องค์กรตุลาการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๔.๔.๒ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น

๑) ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐยังขาดความชัดเจน มีหน่วยงานจำนวนมากและมีเขตอำนาจการตรวจสอบทับซ้อนระหว่างองค์กร และหน่วยงานตรวจสอบบางหน่วยงานที่เป็นองค์กรอิสระอาจใช้อำนาจเกินขอบเขตของการตรวจสอบจนกลายเป็นการแทรกแซงการทำงานของหน่วยงานรัฐ และบางองค์กรใช้จำนวนของการตรวจสอบเป็นตัวชี้วัด ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาของความถูกต้องของการตรวจสอบ และการตรวจสอบในบางครั้งขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน จึงเปิดโอกาสให้เกิดการใช้ดุลพินิจซึ่งถือเป็นความเสี่ยงในระบบการตรวจสอบ

๒) ระบบการตรวจสอบขาดความเป็นอิสระ ระบบตรวจสอบถูกแทรกแซงจากผู้มีอำนาจ ดังนั้น ทำให้การตรวจสอบมีลักษณะที่ไม่เป็นกลาง ยังมีระบบอุปถัมภ์ ในการตรวจสอบหากผู้ที่มีอำนาจในการตรวจสอบไม่เป็นกลาง ใช้ดุลพินิจไม่ชอบ ผู้มีหน้าที่หรือผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ เพราะถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือผู้มีอิทธิพล

๓) การตรวจสอบที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของส่วนราชการ นอกจากการที่ผู้มีอำนาจตรวจสอบได้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายต่อหน่วยงานราชการ บางครั้งก้าวล่วงการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการ เป็นเหตุให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานราชการล่าช้าและส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติราชการและประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ

๔) ระบบการตรวจสอบที่เข้าไม่ถึง รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้บรรดาคำสั่งหรือการกระทำใด ๆ ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งมีสถานะเป็นคำสั่งหรือกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้นไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือหลังวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ เป็นประกาศหรือคำสั่งหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย และชอบด้วยรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด ซึ่งหมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญจะไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบรรดาคำสั่ง ประกาศและการกระทำดังกล่าว ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิ์และเสรีภาพของประชาชน อันเป็นสาระสำคัญของหลักการตรวจสอบและการถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งเป็นหลักสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยของรัฐเสรีประชาธิปไตย และบางกรณีในปัจจุบันยังมีหลายหน่วยงานของรัฐที่ระบบตรวจสอบเข้าไม่ถึงหรือเข้าถึงก็ไม่สามารถตรวจสอบได้จริง

๕) ขาดกลไกในการให้อำนาจประชาชนในการตรวจสอบ ไม่มีการออกแบบระบบ/กลไกในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรอิสระ และแม้มีประชาชนที่ร้องเรียนผ่านระบบต่าง ๆ แต่อำนาจจากประชาชนก็ไม่สามารถมีอำนาจในการสร้างสมดุลของอำนาจขององค์กรอิสระ จนอาจทำให้องค์กรอิสระต่าง ๆ ใช้อำนาจและหน้าที่ ตลอดจนการใช้ดุลพินิจขององค์กรได้อย่างอิสระจนอาจเกินกว่าอำนาจที่ถูกบัญญัติไว้ นอกจากนี้ การที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงระบบการตรวจสอบได้มากพอ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการตรวจสอบ อีกทั้งรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังไม่ให้อำนาจประชาชนเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเช่นในอดีต

๖) ที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ การให้อำนาจ ส.ว. ในการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระทั้ง ๗ หน่วยงาน ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา จึงทำให้เกิดข้อครหาในการเอื้อผลประโยชน์ระหว่างกัน ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในระบบการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมและระบบการตรวจสอบ

๗) ระบบตรวจสอบที่ล่าช้า ระบบการตรวจสอบในปัจจุบันยังมีความล่าช้าไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และบางกรณีใช้ระยะเวลานานในการตรวจสอบ

๘) ระบบตรวจสอบที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการตรวจสอบ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้วางกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไว้เป็นอย่างดี แต่การตรวจสอบเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติเพราะหน่วยงานของรัฐสามารถพิสูจน์ได้โดยการแสดงหลักฐานจากการปฏิบัติงาน ซึ่งโดยทั่วไปหลักฐานนั้นรัฐเป็นผู้จัดทำขึ้นเองเป็นส่วนใหญ่ จึงเกิดความไม่เสมอภาคขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน โดยอาจเป็นช่องว่างทำให้ไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการใช้ดุลพินิจเพื่อประโยชน์ของพวกพ้องโดยไม่ตรวจสอบให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๙) การใช้ระบบตรวจสอบเป็นเครื่องมือในทางที่มิชอบ ปัจจุบันพบว่ามีการใช้ระบบการตรวจสอบกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในระบบการบริหาร รวมทั้งระบบตรวจสอบไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีประสิทธิภาพ อยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ของผู้มีอำนาจในทางการเมือง ขาดความเป็นอิสระอย่างแท้จริง อีกทั้งฝ่ายนิติบัญญัติมีความสัมพันธ์กับฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด

๑๐) ระบบตรวจสอบที่ขาดความน่าเชื่อถือ การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรภายใต้ระบบการตรวจสอบไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน และเริ่มเกิดกระแสขาดความเชื่อมั่นขององค์กรต่าง ๆ ภายใต้ระบบการตรวจสอบ ทำให้กลไกบางประการในระบบการตรวจสอบไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนที่แท้จริง

๔.๔.๓ ข้อเสนอแนะในเชิงหลักการ

๑) สร้างกระบวนการตรวจสอบโดยประชาชน ประชาคม โดยควรมีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อทราบความต้องการหรือความเห็นของประชาชน หรือการแสดงประชามติ ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญ

๒) กำหนดให้มีการตรวจสอบขององค์กรอิสระโดยประชาชน ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาครัฐร่วมกัน โดยในการตรวจสอบในแต่ละด้านควรมีมากกว่าหนึ่งองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ หรือการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้มีตัวแทนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบองค์กรต่าง ๆ ได้มากขึ้น หรือเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามาตรวจสอบ หรือรับทราบ ติดตาม ประเมินผลการทำงานอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม อาทิ กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ประชาชนทั่วไป และเครือข่ายผู้บริโภคที่ทำงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

๓) ประชาชนมีส่วนร่วมในการริเริ่ม เช่น การเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งให้ออกจากตำแหน่ง และการเสนอเรื่องไปยังผู้ตรวจการแผ่นดินโดยองค์กรของรัฐ เช่น การควบคุมโดยองค์กรศาล และการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรอื่น ๆ

๔) หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบ ตามระบบการตรวจสอบต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของตนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ และควรมีการให้ข้อมูลหน่วยงานราชการในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เข้าใจระบบการตรวจสอบไปในทางทิศทางเดียวกัน รวมทั้งควรมีการบูรณาการระบบการทำงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

๕) ควรมีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ขององค์กรอิสระและองค์กรตรวจสอบดังกล่าวต้องเป็นองค์กรที่ยึดโยงกับภาคประชาชนด้วยการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน

๖) ควรมีการทบทวนและปรับปรุงวิธีการสรรหา ส.ว. ซึ่งจะมาทำหน้าที่คัดสรรผู้มาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ จนถึงวิธีการการคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้มีความเหมาะสม โดยรับฟังเสียงประชาชน เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และบรรดาการใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

๗) มีกระบวนการ กลไกในการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบ โดยคัดเลือกคนที่เป็นกลางมาจากหลายภาคส่วน มีกลไกที่จะตรวจสอบความเป็นธรรมาภิบาลของระบบการตรวจสอบ

๘) เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ ความอิสระของการตรวจสอบ ความเชี่ยวชาญของการตรวจสอบ ความโปร่งใสของเอกสารตรวจสอบ ควรเป็นคนที่ประชาชนไว้วางใจและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ระบบการคัดสรรบุคคลที่มีหน้าที่ตรวจสอบต้องเคร่งครัดมากขึ้น และควรมีบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือเลือกปฏิบัติ

๙) ควรพัฒนาหรือนำเทคโนโลยี AI มาช่วยในการตรวจสอบ และเพิ่มช่องทางการตรวจสอบด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ทันการณ์ และแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที

๑๐) แก้กฎหมายให้มีการตรวจสอบการใช้งบลับเพื่อประโยชน์ทางราชการและส่วนรวม ทั้งนี้ อาจไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณชน

๑๑) ผู้ที่จะเข้ามาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระไม่ควรเป็นตำรวจ ทหาร

๑๒) หน่วยงานที่ใช้อำนาจตรวจสอบต้องมีการตรวจสอบที่โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและยอมรับจากผู้ได้รับการตรวจสอบ

๑๓) ปฏิรูปการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ กรรมาธิการต่าง ๆ ต้องสร้างทัศนคติที่ดี ให้คำนึงถึงหลักคุณธรรม คำนึงถึงศักดิ์ศรีของการทำหน้าที่ การกำหนดคุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ ขั้นตอนการตรวจสอบน่าจะกระทำได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านระบบรัฐสภาเพื่อให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพ

๑๔) องค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบ ควรจะมาจากการเลือกตั้งและสรรหาจากผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและประชาชน

๑๕) การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตรวจสอบ ต้องไม่ให้ฝ่ายการเมืองเป็นผู้แต่งตั้ง เพราะจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และทำให้ระบบการตรวจสอบไร้ซึ่งประสิทธิภาพ

๑๖) กำหนดให้องค์กรตรวจสอบปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law) และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด เป็นไปในทางเดียวกันและเสมอภาคต่อประชาชนทุกระดับ

๑๗) ควรมีการตรวจสอบอย่างเปิดเผยและรวดเร็ว โดยจะต้องชี้แจงผลการตรวจสอบให้ประชาชนทราบ โดยปราศจากข้อสงสัย

๑๘) ควรแก้ไขกลไกและกระบวนการตรวจสอบทั้งกระบวนการได้มาและอำนาจหน้าที่ของกระบวนการตรวจสอบที่ให้องค์กรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระอย่างแท้จริง

๑๙) การปฏิบัติหน้าที่ในระบบการตรวจสอบของบางองค์กร ส่งผลกระทบในทางการเมือง ย่อมต้องสร้างความไม่พอใจแก่ฝ่ายที่สูญเสียประโยชน์ ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากทั้งฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลและฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญในการนำเสนอข่าวและถ่ายทอดความเข้าใจให้กับประชาชน ดังนั้น จึงควรให้สื่อมวลชนได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนนำเสนอข่าวในเรื่องการตรวจสอบต่าง ๆ โดยภาครัฐมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่และเสริมสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในทุกระดับ ขณะเดียวกันรัฐต้องกำหนดมาตรการในการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยประชาชนอย่างมีความยุติธรรม

๒๐) แก้ระบบการสรรหาองค์กรอิสระ เช่น ให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบสรรหาและผู้เป็นองค์กรอิสระควรมาจากกลุ่มคนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มระบบตรวจสอบกันเอง เป็นต้น

๒๑) กำหนดแนวทางให้มีระบบการตรวจสอบที่มีมาตรฐานเป็นกลาง โดยต้องเน้นในคุณภาพของการตรวจสอบ อีกทั้งบุคคลากรที่ตรวจสอบต้องมีความรู้ในการตรวจสอบพร้อมกับมีคุณธรรมไปด้วยกัน

๒๒) การตรวจสอบภาครัฐ ควรมีองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ด้านการตรวจสอบไม่ขึ้นกับองค์กรใด/การเมือง/หน่วยงานราชการ เพื่อให้การตรวจสอบมีความโปร่งใส ยุติธรรมแก่ทุกภาคส่วน

๔.๔.๔ ข้อเสนอที่มีต่อบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

๑) มาตรา ๑๗๘ ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะถ้อยคำของมาตรา ๑๗๘ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า “... หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา” และมาตรา ๑๗๘ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า “หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี...” เป็น “... หนังสือสัญญาที่มีเนื้อหาสาระที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเสรีอย่างกว้างขวาง อันจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ หรือส่งผลกระทบต่อการค้า การลงทุนในระดับชาติ” เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และป้องกันไม่ให้หนังสือสัญญาที่เกี่ยวกับการค้าเสรีทุกฉบับต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งจะเป็นภาระและอุปสรรคต่อการทำความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการค้าเสรี

๒) ควรบัญญัติเรื่องการรับรองสิทธิของประชาชนให้มีสิทธิเข้าชื่อร้องเพื่อถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

๓) ควรจำกัดกรอบการใช้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน และควรแก้ไขมาตรา ๗๔ ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๑

๔) ควรปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสรรหา และวิธีการได้มาซึ่งตำแหน่งกรรมการในองค์กรอิสระ โดยสร้างระบบสรรหา แต่งตั้งจากบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในองค์กรดังกล่าวให้สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย กล่าวคือ ต้องทำให้องค์กรอิสระหรือผู้ทำหน้าที่การตรวจสอบมีอำนาจเหนือการเมืองอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

๔.๕ ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ในการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ได้มีการสอบถามในหลายช่องทางดังที่ระบุไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้จัดให้มีการสอบถามความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามทั่วไป ซึ่งมีประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๔๘๓ คน และมีประชาชนได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๑๖๔ ความเห็น โดยในกลุ่มความคิดเห็นเหล่านี้ มีจำนวน ๒๑ ความเห็น หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๒ เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว และจำนวน ๓๒ ความเห็น หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๙ เห็นว่าจำเป็นต้องมีการแก้ไขในบางประเด็น และเห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมถ้อยคำในบทบัญญัติในรายมาตรา หรือหมวดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์มากขึ้น ในขณะที่อีกร้อยละ ๖๒ (จำนวน ๑๐๓ ความเห็น) มีความเห็นว่าให้แก้ทั้งฉบับ

ในการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นความคิดเห็นของประชาชนต่อการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ นั้น พบว่า

๔.๕.๑ รัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมอยู่แล้ว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐธรรมนูญมีความชัดเจนในเรื่องเจตนารมณ์และแนวทางในแก้ไขปัญหาเรื่องการทุจริตคอรัปชั่น และมีเจตนาในการสร้างการเมืองที่โปร่งใส โดยรวมเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่แล้วในสาระสำคัญแต่สิ่งที่ควรดำเนินการแก้ไข คือ การเร่งออกกฎหมายลำดับรองเพื่อให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ และการบังคับใช้ของหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง

๔.๕.๒ เห็นควรแก้ไขในบางประเด็น

ในการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ พบว่า ประชาชนบางส่วนเห็นว่าควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาในบางประเด็น บางหมวดในรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

๑) สิทธิเสรีภาพ

(๑) ควรให้แยกประเด็นสิทธิเสรีภาพในรายละเอียด และกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน และรับรองสิทธิของประชาชนในลักษณะการส่งเสริมให้เกิดการใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองเพื่อเป็นหลักประกันแก่ประชาชน

(๒) รัฐธรรมนูญต้องรับรองสิทธิชุมชน

๒) การได้มาของ ส.ส. โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องวิธีการได้มา การคำนวณคะแนนเลือกตั้งของ ส.ส. ให้เป็นรูปธรรมโดยมีสูตรคิดคำนวณที่แน่นอน

๓) การได้มาของ ส.ว. โดย

(๑) ต้องมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนเท่านั้น และไม่ควรมีอำนาจหน้าที่ในการเลือกนายกรัฐมนตรีโดยเด็ดขาด รวมทั้งไม่ควรมีบทบาทในการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระ

(๒) กำหนดให้ ส.ว. เป็นตัวแทนกลุ่มอาชีพ

(๓) แก้ไขการได้มาซึ่ง ส.ว. มาตรา ๑๐๗ ซึ่งในรัฐธรรมนูญกำหนดให้ “เลือกกันเอง” เป็นการเลือกตั้งโดยประชาชน

๔) หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดให้การดำเนินโครงการใด ๆ ของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังคงต้องได้รับความเห็นประกอบจากองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมก่อน เพื่อเพิ่มแนวทางการป้องกันการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐในการอนุมัติรายงานโดยมิชอบ

๕) กำหนดให้นายกรัฐมนตรี ต้องมาจากการเลือกตั้ง เพื่อป้องกันการสืบทอดอำนาจ

๖) การเพิ่มบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วม โดยรัฐธรรมนูญต้องรองรับบทบาทการทำหน้าที่ของประชาชนในการตรวจสอบโดยการสืบค้น รวมไปถึงให้ข้อทักท้วง และข้อเสนอแนะในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากภาคประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่จะพิสูจน์ข้อสงสัยด้านคอร์รัปชันได้

๗) มาตรา ๑๗๘ เนื่องจากการเจรจาการค้าระหว่างประเทศควรต่องมีมาตรการตรวจสอบก่อนการเจรจา และมาตรการภายหลังที่ได่มีการเจรจาแลว เนื่องจากหลายประเด็นที่มีการเจรจานั้นไดนำผลประโยชนด้านสุขภาพของประชาชนไปแลกกับการค้า ซึ่งควรนำความในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาใช้

๘) หมวด ๑๔ การปกครองท้องถิ่น โดยกำหนดทิศทางการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจให้ชัดเจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๙) กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระให้ชัดเจน เพื่อให้องค์กรอิสระได้ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

๑๐) แก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญทั้งหมด

๔.๕.๓ เห็นควรแก้ทั้งฉบับ

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ พบว่าโดยส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ทั้งฉบับ เนื่องจากที่มาของรัฐธรรมนูญไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ประกอบกับในหลายมาตรา หลายหมวดในรัฐธรรมนูญมีปัญหาในหลายจุด และส่งผลกระทบต่อกันในภาพรวม ดังนั้น จึงควรมีการยกเลิกรัฐธรรมนูญ และให้มีการร่างใหม่ทั้งฉบับเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม ประกอบกับเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน

๔.๖ ความคิดเห็นต่อแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๔.๖.๑ ความคิดเห็นต่อแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๑) ควรแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีขั้นตอนที่ง่ายขึ้น

๒) ควรปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา ๒๕๖ ใช้วิธีการแก้ไขที่ผ่านความเห็นชอบของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) แทนการให้ผ่านรัฐสภา

๓) ให้มีการยุบสภา คืนอำนาจให้ประชาชนและเข้าสู่กระบวนการประชาธิปไตยและการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

๔) การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ใช้คะแนนเสียงร้อยละ ๗๕ ของรัฐสภา และให้การลงประชามติโดยประชาชน ภายใน ๑๒๐ วัน นับแต่รัฐสภามีมติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๕) ควรกำหนดช่องทางให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน สามารถเสนอชื่อเพื่อขอแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นอกเหนือไปจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา โดยมีกระบวนการการตรวจสอบก่อนนำขึ้นทูลเกล้าฯ โดยสามารถให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้นั้นก็เป็นแนวทาง

ที่ต่างประเทศดำเนินการ เพื่อให้วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น เป็นไปตามหลักสากล

๖) ก่อนจะจัดให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ต้องจัดให้มีการทำประชามติเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๔.๖.๒ ความคิดเห็นต่อกระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญ

๑) ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) โดย สสร. ต้องยึดโยงกับประชาชนมาจากทุกภาค ทุกจังหวัด ทุกกลุ่ม สัดส่วนชายและหญิงเท่ากัน

๒) สสร. ต้องดำเนินการการศึกษาและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

๓) สสร. ต้องเปิดให้มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง ซึ่งประกอบด้วยประชาชนทุกเพศสภาพ มีความหลากหลายทางเพศ และทุกภาคส่วน คล้ายคลึงกับสภาร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐

๔) สสร. ต้องมีบทบาทในการรณรงค์ต่อสังคมให้ตื่นตัวในเรื่องการมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ

๕) การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดให้มีกลไก รูปแบบการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม รวมถึงตัวแทนของเด็กและเยาวชน

๖) ควรมีกลไกรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ก่อนร่างรัฐธรรมนูญ ระหว่างร่างรัฐธรรมนูญ และหลังจากร่างเสร็จแล้ว นอกจากนี้ ต้องรับฟังข้อเสนอการรณรงค์ของภาคประชาสังคม

๗) ก่อนจะจัดให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ต้องจัดให้มีการจัดทำประชามติเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และเมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จต้องจัดให้มีการลงประชามติอีกครั้ง โดยต้องเผยแพร่อย่างทั่วถึง และให้ประชาชนมีเวลาศึกษาร่างรัฐธรรมนูญก่อนการลงมติ รวมถึงให้มีเวทีวิพากษ์ได้อย่างเสรี

ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร
นายสุวัฒน์ สุวิบูลย์	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
นางสาวฉัตรยาภรณ์ คำผุย	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ
นางสาวขวัญประชา ช่วยกลาง	วิทยากรชำนาญการ
นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ
นางสาวรจนี ขยันงาน	นิติกรชำนาญการ
นางสาวนลินรัตน์ เฉลิมทรัพย์	นิติกรชำนาญการ
นางสาวสกุลกาญจน์ ตังประพฤทธิ์กุล	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวอิสริยา ดีโลก	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาวรุจิรา โตชูวงศ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
นางสาววรรณยา สิงห์วี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ภาคผนวก

ข

รายละเอียดรายงานการศึกษา

การประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
เกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำนักกรรมาธิการ ๒
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายละเอียดรายงานการศึกษา
การประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
เกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

ระหว่างวันที่ ๑๗ มกราคม – ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

จัดทำโดย
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำนักกรรมาธิการ ๒
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

คำนำ

ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อให้มีหน้าที่และอำนาจประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

คณะอนุกรรมาธิการได้กำหนดแนวทางการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ ประกอบด้วย (๑) ตู้ ปณ. ๙ ปณ.รัฐสภา ๑๐๓๐๕ (๒) การแสดงความคิดเห็นบนหน้าเว็บไซต์ของคณะกรรมาธิการ URL:constitution60.parliament.go.th (๓) Facebook : ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ 60 https://www.facebook.com/ constitution60 (๔) LINE@:constitution60 (๕) E-mail: constitution60@ parliament.go.th (๖) การยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร (๗) การจัดทำแบบสอบถามทั้งในรูปแบบแบบสอบถามทั่วไปและแบบสอบถามเฉพาะ (๘) การจัดสัมมนาของคณะกรรมาธิการในรูปแบบที่เป็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๗ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้พิการ กลุ่มประชาสังคม กลุ่มสตรี กลุ่มแรงงาน กลุ่มนิสิต นักศึกษา และเยาวชน กลุ่มการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น กลุ่มกระบวนการยุติธรรม กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน กลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง กลุ่มนโยบายแห่งรัฐ/การจัดบริหารของรัฐ กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ/องค์กรอิสระ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มปฏิรูปกฎหมาย และปฏิรูประบบราชการ และกลุ่มสิทธิเสรีภาพ/สิทธิชุมชน การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้างในมหาวิทยาลัยจำนวน ๕ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา รวมทั้งการจัดสัมมนาจากองค์กรอื่นโดยการแสดงเจตจำนงให้คณะอนุกรรมาธิการเดินทางไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ การจัดสัมมนาของภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.) และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น และที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภายหลังการรวบรวมข้อมูลจากการรับฟังทุกช่องทาง คณะอนุกรรมาธิการได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาศึกษา วิเคราะห์ เพื่อประมวลผลโดยการคงหลักการและเจตจำนงเดิมของประชาชนที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อคณะอนุกรรมาธิการให้มากที่สุด ซึ่งผลการศึกษาปรากฏอยู่ในรายละเอียดรายงานการศึกษาฉบับนี้

คณะอนุกรรมาธิการขอขอบคุณหน่วยงานภาคราชการ หน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชนที่เข้าร่วมประชุมหรือแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมาธิการ แม้ว่าในช่วงการศึกษาต้องประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID – 19) แต่ทุกภาคส่วนได้ให้ความร่วมมือในการปรับรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ขอขอบคุณสถาบันพระปกเกล้าที่สนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการและบุคลากรเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมาธิการเป็นอย่างดียิ่ง

คณะอนุกรรมาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายละเอียดรายงานการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

นายวัฒนา เมืองสุข
ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
ประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
สิงหาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

รายนามคณะอนุกรรมาธิการ

ภาพรวมรายงานการศึกษา ๑

๑. การรวบรวมความคิดเห็นทางตู้ ปณ. ๙ ปณ.รัฐสภา ๑๐๓๐๕ ๑๐

๒. การรวบรวมความคิดเห็นบนหน้าเว็บไซต์ของคณะกรรมาธิการ
URL:constitution60.parliament.go.th ๑๒

๓. การรวบรวมความคิดเห็นทาง Facebook : ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐ https://www.facebook.com/ constitution60 ๒๓

๔. การรวบรวมความคิดเห็นทาง LINE@ : constitution60 ๒๖

๕. การรวบรวมความคิดเห็นทาง E-mail: constitution60@ parliament.go.th ๓๐

๖. การยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา
ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๓๗

๗. การรวบรวมความคิดเห็นจากแบบสอบถาม

๗.๑ แบบสอบถามกลุ่มทั่วไป ๔๑

๗.๒ แบบสอบถามกลุ่มเฉพาะ ๑๐๖

๗.๒.๑ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ
และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๐๗

๗.๒.๒ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชน
ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ) ๒๔๒

๗.๒.๓ ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง
การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ
ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ) ๓๔๖

๗.๒.๔ ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ
การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ
และการมีส่วนร่วมของประชาชน) ๔๒๑

๗.๒.๕ ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ๔๘๕

๗.๒.๖ เรื่องอื่น ๆ ๕๓๖

๘. การจัดสัมมนาของคณะกรรมาธิการวิสามัญ

๘.๑ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ๕๔๑

๘.๑.๑ กลุ่มผู้พิการ ๕๔๒

๘.๑.๒ กลุ่มประชาสังคม ๕๕๑

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๘.๑.๓ กลุ่มสตรี ๕๕๙
๘.๑.๔ กลุ่มแรงงาน ๕๖๔
๘.๑.๕ กลุ่มนิสิต นักศึกษา และเยาวชน ๕๗๑
๘.๑.๖ กลุ่มการกระจายอำนาจ ๕๗๙
๘.๑.๗ กลุ่มกระบวนการยุติธรรม ๕๙๐
๘.๑.๘ กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๖๐๕
๘.๑.๙ กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน ๖๑๕
๘.๑.๑๐ กลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ ๖๒๙
๘.๑.๑๑ กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง ๖๓๘
๘.๑.๑๒ กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง ๖๕๓
๘.๑.๑๓ กลุ่มนโยบายแห่งรัฐ / การจัดบริการของรัฐ ๖๖๒
๘.๑.๑๔ กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ / องค์กรอิสระ ๖๗๒
๘.๑.๑๕ กลุ่มชาติพันธุ์ ๖๗๙
๘.๑.๑๖ กลุ่มปฏิรูปกฎหมายและปฏิรูประบบราชการ ๖๘๖
๘.๑.๑๗ กลุ่มสิทธิเสรีภาพ / สิทธิชุมชน ๖๙๗
๘.๒ การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ๗๑๑
๘.๒.๑ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดเชียงใหม่ ๗๑๒
๘.๒.๒ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดขอนแก่น ๗๓๓
๘.๒.๓ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดชลบุรี ๗๔๔
๘.๒.๔ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๗๕๒
๘.๒.๕ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดสงขลา ๗๖๑
๘.๓ การจัดสัมมนาโดยองค์กรอื่น ๗๗๔
๘.๓.๑ การจัดสัมมนาของภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.) และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย ๗๗๕
๘.๓.๒ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ๘๐๓

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

๘.๓.๓ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๘๐๘

๘.๓.๔ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๘๒๒

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ประมวลภาพการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ภาคผนวก ข คำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมาธิการ

ภาคผนวก ค คำสั่งแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ภาคผนวก ง รายชื่อผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ของสถาบันพระปกเกล้า

ภาคผนวก จ ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ภาคผนวก ฉ รายละเอียดข้อเสนอของกลุ่มรัฐธรรมนูญก้าวหน้า (CONLAB) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และนายสุคนธ์ สว่างแจ้ง โดยข้อเสนอนี้ได้รับวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ หลังจากที่คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ได้นำเสนอข้อสรุปต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้ว

ดัชนีสืบค้น

รายนามคณะอนุกรรมาธิการ

นายวัฒนา เมืองสุข
ประธานคณะอนุกรรมาธิการ

นายวิเชียร ชวลิต
รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย
รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ
เลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

นายรังสิมันต์ โรม
โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์
โฆษกคณะอนุกรรมาธิการ

นายสุทิน คลังแสง
อนุกรรมาธิการ

นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ
อนุกรรมาธิการ

นายโกวิทย์ ธารณา
อนุกรรมาธิการ

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวนิช
อนุกรรมาธิการ

รายงานการศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ
ประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๑ ครั้งที่ ๑๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) วันพุธที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้พิจารณาญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสุทิน คลังแสงและนายปิยบุตร แสงกนกกุล เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญเพื่อศึกษากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายสมคิด เชื้อคง กับคณะ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญศึกษาและแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายเทพไท เสนพงศ์ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาศึกษาแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายนิกร จำนง และนายณัฐวุฒิ ประเสริฐสุวรรณ เป็นผู้เสนอ) ญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รวมกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายวิเชียร ชวลิต เป็นผู้เสนอ) และญัตติ เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตั้งคระกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (นายจตุพร เจริญเชื้อ เป็นผู้เสนอ) และลงมติตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยได้กำหนดระยะเวลาพิจารณาศึกษาไว้ ๑๒๐ วัน ต่อมาคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ขอขยายเวลาการพิจารณาศึกษาออกไปอีก ๗๐ วัน โดยสิ้นสุดในวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ และขอขยายเวลาอีกครั้งหนึ่งโดยสิ้นสุดในวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๖๓

ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ วันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งอนุกรรมาธิการคณะนี้ประกอบด้วย

(๑) นายวัฒนา เมืองสุข	ประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) นายวิเชียร ชวลิต	รองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) นายสุทิน คลังแสง	อนุกรรมาธิการ
(๔) นายธนกร วังบุญคงชนะ	อนุกรรมาธิการ

(๕) นายรังสิมันต์ โรม อนุกรรมาธิการ
(๖) นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ อนุกรรมาธิการ
(๗) นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์ อนุกรรมาธิการ
(๘) ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย อนุกรรมาธิการ
(๙) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ อนุกรรมาธิการ
(๑๐) นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช อนุกรรมาธิการ

ต่อมานายธนกร วังบุญคงชนะ อนุกรรมาธิการ ขอลาออกจากตำแหน่ง ที่ประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓ จึงมีมติตั้งนายโกวิทย์ ธารณา เป็นอนุกรรมาธิการแทนตำแหน่งที่ว่าง

๑. ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการได้มีมติเลือกตั้งตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

(๑) นายวัฒนา เมืองสุข เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๒) นายวิเชียร ชวลิต เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๓) ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ เป็นเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ
(๕) นายรังสิมันต์ โรม เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๖) นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์ เป็นโฆษกคณะอนุกรรมาธิการ
(๗) นายสุทิน คลังแสง เป็นอนุกรรมาธิการ
(๘) นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ เป็นอนุกรรมาธิการ
(๙) นายโกวิทย์ ธารณา เป็นอนุกรรมาธิการ
(๑๐) นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช เป็นอนุกรรมาธิการ

๒. ที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการได้มีมติตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะด้านวิชาการแก่คณะอนุกรรมาธิการ ดังนี้

(๑) นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
(๒) นายชัยธวัช ตุลาธน
(๓) พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
(๔) นายยงยุทธ ติยะไพรัช
(๕) นายดำรงค์ พิเดช
(๖) นายพงศกร อรรณนพพร
(๗) ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ ธรรมใจ
(๘) ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย
(๙) ศาสตราจารย์นิเวศน์ นันทจิต
(๑๐) นายสุทัศน์ เงินหมื่น
(๑๑) นายภูมภัสส์ พงษ์จิรนิธิภร
(๑๒) นายสัญญา สถิรบุตร

(๑๓) ร้อยตำรวจโท อาทิตย์ บุญญะโสภัต
(๑๔) นายนำลาภ เบ้าสุวรรณ
(๑๕) นายพจน์ เจริญสันเทียะ
(๑๖) นายณริช ผลานุรักษา
(๑๗) นายสังข์ ทรัพย์พันแสง
(๑๘) นายดิสทัต คำประกอบ
(๑๙) นายธนชาติ แสงประดับ
(๒๐) นางสาวชุติมา กุมาร
(๒๑) นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล
(๒๒) รองศาสตราจารย์ชลวิทย์ เจียรจิตต์
(๒๓) พันเอก (พิเศษ) ดร. เจียรนัย วงศ์สะอาด
(๒๔) ว่าที่ร้อยตรี ถวัลย์ รุยาพร
(๒๕) นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์
(๒๖) นายล่ำสัน เลิศกูลประหยัด
(๒๗) นายณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์
(๒๘) นายคมสัณห์ ฐานะโชติพันธุ์
(๒๙) นายวรภพ วิริยะโรจน์
(๓๐) นายโคทม อารียา
(๓๑) นายพริษฐ์ ชีวารักษ์
(๓๒) นางสาววทันยา วงษ์โอภาสี
(๓๓) ร้อยโทหญิง สุณิสา ทิวากรดำรง

๓. หน้าที่และอำนาจของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีหน้าที่และอำนาจประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๔. กรอบระยะเวลาดำเนินการ

คณะอนุกรรมาธิการดำเนินการศึกษาในระหว่าง วันที่ ๑๗ มกราคม – ๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

๕. วิธีการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน

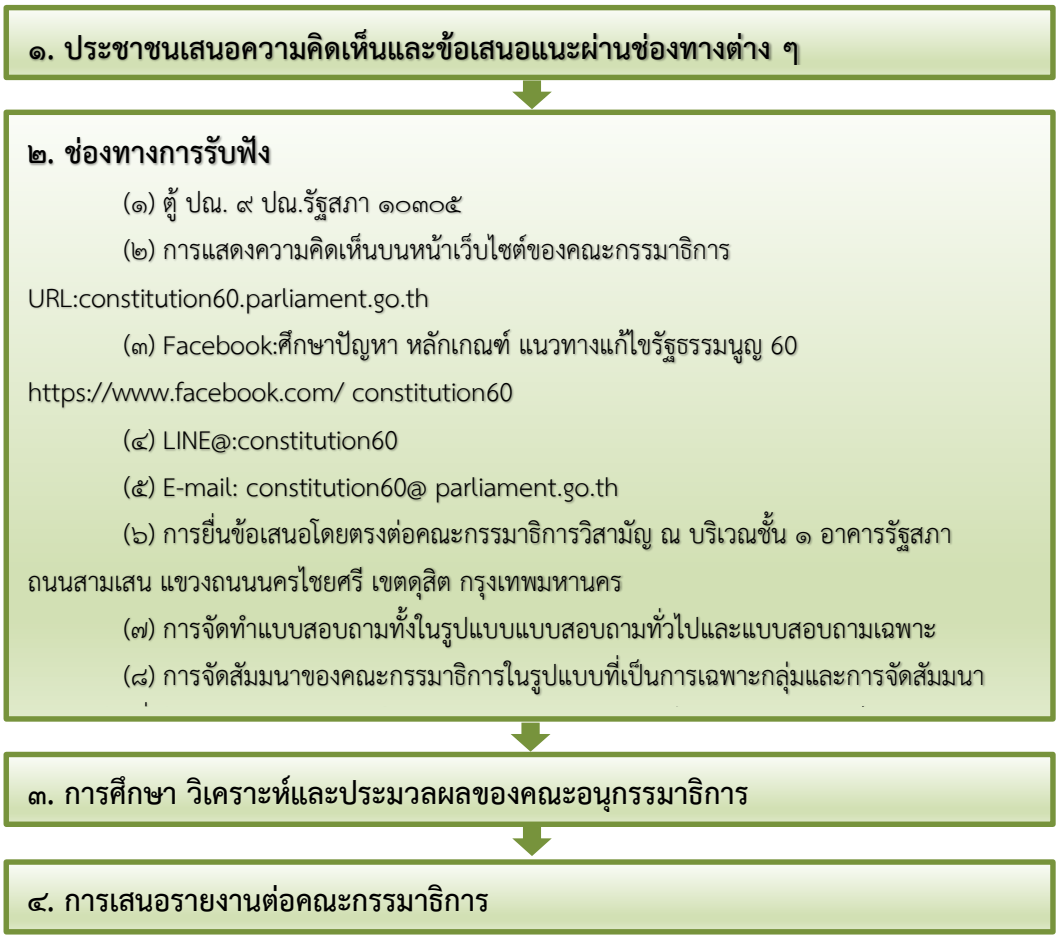

แผนภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดในการศึกษาของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการได้มีการรวบรวมความคิดเห็นผ่านช่องทาง ๘ ช่องทาง ได้แก่

๕.๑ ตู้ ปณ. ๙ ปณ.รัฐสภา ๑๐๓๐๕ มีความเห็นจำนวน **๑ ความเห็น**

๕.๒ เว็บไซต์ของคณะกรรมาธิการ URL:constitution๖๐.parliament.go.th มีความเห็นจำนวน **๑๕ ความเห็น**

๕.๓ Facebook:ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐ https://www.facebook.com/ constitution๖๐ มีความเห็นจำนวน **๓ ความเห็น**

๕.๔ LINE@:constitution๖๐ มีความเห็นจำนวน **๔ ความเห็น**

๕.๕ E-mail: constitution๖๐@ parliament.go.th มีความเห็นจำนวน **๓ ความเห็น**

๕.๖ การยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความเห็นจำนวน **๓ ความเห็น**

๕.๗ การรับฟังความคิดเห็นจากการจัดทำแบบสอบถามทั้งในรูปแบบแบบสอบถามทั่วไปและแบบสอบถามเฉพาะ

๕.๗.๑ แบบสอบถามทั่วไป มีความเห็นจำนวน **๔๘๓ ฉบับ** โดยมีองค์ประกอบของแบบสอบถาม ดังนี้

- แบบสอบถามทั่วไป ประกอบด้วย

(๑) ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาสูงสุด

(๒) ส่วนที่ ๒ : การรับรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ได้แก่ (๒.๑) ท่านเคยอ่านรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) หรือไม่ (๒.๒) ท่านติดตามเรื่องรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางใด (๒.๓) ท่านได้มีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาหรือไม่ (๒.๓.๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ (๒.๓.๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (๒.๓.๓) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

(๓) ส่วนที่ ๓ : ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) (๓.๑) ความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ภายใต้รัฐธรรมนูญ (๓.๑.๑) แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๓.๑.๒) สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ) (๓.๑.๓) ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ) (๓.๑.๔) ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน) (๓.๒) ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) เป็นอย่างไร (๓.๒.๑) เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๓.๒.๒) บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๓.๒.๓) ควรมีการทบทวน / ปรับปรุงทั้งฉบับ (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๓.๒.๔) ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๓.๒.๕) ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

(๔) ส่วนที่ ๔ : ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

๕.๗.๒ แบบสอบถามเฉพาะ มีความเห็นจำนวน **๑๒๒ ฉบับ**

- แบบสอบถามกลุ่มเฉพาะ ประกอบด้วย

(๑) ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน ได้แก่ ชื่อหน่วยงาน / องค์กร / สมาคม / มูลนิธิ / กลุ่ม (โปรดระบุ) ที่อยู่ที่ติดต่อได้ หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อกลับได้กรณีต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงาน (ถ้ามี)

(๒) ส่วนที่ ๒ : ความคิดเห็นของหน่วยงานต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) (๒.๑) ความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆ ภายใต้รัฐธรรมนูญ (๒.๑.๑) แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒.๑.๒) สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่นๆ) (๒.๑.๓) ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ) (๒.๑.๔) ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ

องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน) (๒.๒) ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) เป็นอย่างไร (๒.๒.๑) เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๒.๒.๒) บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๒.๒.๓) ควรมีการทบทวน / ปรับปรุงทั้งฉบับ (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๒.๒.๔) ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ (ระบุเหตุผล / รายละเอียดเพิ่มเติม) (๒.๒.๕) ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

(๓) ส่วนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

๕.๘ การจัดสัมมนาของคณะกรรมาธิการในรูปแบบที่เป็นการเฉพาะกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเป็นรายประเด็นในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง รวมทั้งการจัดสัมมนาจากองค์กรอื่นโดยการแสดงเจตจำนงให้คณะอนุกรรมาธิการเดินทางไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยเชิญผู้แทนของหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานของภาคเอกชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้น ๆ เข้าร่วมสนทนากับคณะอนุกรรมาธิการ โดยมีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ที่เป็นอนุกรรมาธิการ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ และผู้แทนของสถาบันพระปกเกล้าเป็นผู้ดำเนินการสนทนา ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้มีการรับฟังความคิดเห็น ดังนี้

๕.๘.๑ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๗ กลุ่ม ได้แก่

๕.๘.๑.๑ วันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มผู้พิการ จำนวน **๓๔ คน**

๕.๘.๑.๒ วันอังคารที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มประชาสังคม และกลุ่มสตรี จำนวน **๕๑ คน**

๕.๘.๑.๓ วันพุธที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๒ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มแรงงาน จำนวน **๓๔ คน**

๕.๘.๑.๔ วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๐๒ – ๔๐๓ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มนิสิต นักศึกษา และเยาวชน จำนวน **๗๖ คน**

๕.๘.๑.๕ วันจันทร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น และกลุ่มกระบวนการยุติธรรม จำนวน **๗๓ คน**

๕.๘.๑.๖ วันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน **๓๑ คน**

๕.๘.๑.๗ วันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ จำนวน **๕๐ คน**

๕.๘.๑.๘ วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง จำนวน **๔๓ คน**

๕.๘.๑.๙ วันอังคารที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง และกลุ่มนโยบายแห่งรัฐ/การจัดบริการของรัฐ จำนวน **๖๓ คน**

๕.๘.๑.๑๐ วันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ/องค์กรอิสระ และกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน **๔๒ คน**

๕.๘.๑.๑๑ วันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มปฏิรูปกฎมายและปฏิรูประบบราชการ จำนวน **๒๗ คน**

๕.๘.๑.๑๒ วันอังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ได้แก่ กลุ่มสิทธิ/สิทธิชุมชน จำนวน **๓๐ คน**

๕.๘.๒ การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค ๕ แห่ง ผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวนประมาณ ๑,๐๐๐ คน และในแต่ละเวทีมีการถ่ายทอดสดทาง Facebook live ที่สามารถรองรับผู้เข้าร่วมชม จำนวน ๕๐๐ คนได้แก่

๕.๘.๒.๑ วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๕.๘.๒.๒ วันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมพีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๕.๘.๒.๓ วันเสาร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุม KA ๕๐๐ อาคารเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๕.๘.๒.๔ วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมอาคาร ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๕.๘.๒.๕ วันเสาร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมชั้น ๓ อาคารศูนย์รวมกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน

๕.๘.๓ การจัดสัมมนาโดยองค์กรอื่นและเชิญคณะอนุกรรมาธิการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็น จำนวน ๔ แห่ง ผู้เข้าร่วมสัมมนา จำนวนประมาณ ๕๐๐ คน ได้แก่

๕.๘.๓.๑ วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ จัดโดยภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.) และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย ณ ห้องราณี โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ ๘๐ คน

๕.๘.๓.๒ วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุมกาสะลอง ชั้น ๘ อาคารมหาวชิราลงกรณ์ (ตึก ม.) วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก จำนวนประมาณ ๑๐๐ คน

๕.๘.๓.๓ วันเสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุม ๑ อาคาร ๕ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวนประมาณ ๒๐ คน

๕.๘.๓.๔ วันอาทิตย์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓ เวทีถกแถลงแจงรัฐธรรมนูญ จัดโดย สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวนประมาณ ๓๐๐ คน

๖. ผลการรับฟังความคิดเห็นของคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการได้จัดทำรายงานผลการศึกษาเรื่อง การประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยปรากฏผลการรับฟังความคิดเห็นตามที่แนบมาพร้อมนี้

(นายวัฒนา เมืองสุข)
ประธานคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์
และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

การนำเสนอการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยคณะอนุกรรมาธิการมีการรวบรวมข้อมูลจาก ๘ ช่องทางด้วยกัน (หน้า ๔ - ๕) ปรากฏรายละเอียดจากทุกช่องทาง ดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมความคิดเห็นทาง

ตู้ ปณ. ๙

ปณ.รัฐสภา ๑๐๓๐๕

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)	**ความคาดหวัง** - รัฐควรรับรองให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมและเหมาะสม ในทางตรงกันข้าม รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือดำเนินการอื่นใดที่ตนต้องการโดยไม่กระทบ/ละเมิดสิทธิผู้อื่นจนเกินควรและต้องตั้งบนพื้นฐานการนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นการหมิ่นประมาทหรือสร้างความเกลียดชัง - รัฐธรรมนูญ ๖๐ ลดหมวดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นลงและห้ามประชาชนในการใช้สิทธิที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งยังคงมีการตีความไม่ชัดเจน - เรื่องความมั่นคงของรัฐ ควรปรับถ้อยคำให้ชัดเจนไม่กำกวม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น-ตู้ ปณ.๙)

๒. การรวบรวมความคิดเห็นบนหน้าเว็บไซต์

ของคณะกรรมาธิการ

URL:constitution60.parliament.go.th

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)	ปัญหาเดิมคือ การกำหนดให้ร่างกฎหมาย พ.ร.บ. ที่นับเป็นกฎหมายการเงิน ต้องถูกรับรองโดยนายกรัฐมนตรี ทำให้ร่างกฎหมาย พ.ร.บ. ที่ถูกเสนอโดยภาคประชาชน ไม่สามารถเข้ามาสู่กระบวนการนิติบัญญัติของรัฐสภาได้ จากสถิติทั้งหมด มี พ.ร.บ. ที่ผ่านออกมาเป็น กฎหมายได้จริงเพียง ๑๐ ฉบับ จากร่างกฎหมายทั้งหมดที่ถูกเข้าชื่อเสนอต่อรัฐสภา ๘๔ ฉบับ หรือเพียง ๑๒% เท่านั้น. ดังนั้น ควรยกเลิกอำนาจการรับรองร่างพ.ร.บ. การเงินของนายกรัฐมนตรี เพื่อให้ทุกร่างกฎหมาย พ.ร.บ. เข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎร เพราะฝ่ายรัฐบาลยังคงอำนาจในการกำหนดระยะเวลาพิจารณาร่างพ.ร.บ. ในชั้นกรรมาธิการวิสามัญ วาระสอง และยังคง*ส่วนข้างมากในการแปรญัตติ หรือในการลงมติไม่เห็นชอบต่อร่างพ.ร.บ. ในวาระที่หนึ่งหรือสามอยู่ดี ทำให้อำนาจนิติบัญญัติมีความยึดโยงกับประชาชนมากขึ้นและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการนิติบัญญัติ	นายวรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution60.parliament.go.th/

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่นบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)	ยกเลิกการแบ่งเขต และใช้ระบบบัญชีรายชื่อโดยประชาชนจัดลำดับเอง เนื่องจากการใช้ระบบแบ่งเขต จะมีการซื้อเสียงขายเสียง ซึ่งทำให้คนดีไม่ได้เข้าสภา และในบางครั้งการใช้ระบบแบ่งเขต ทำให้ ส.ส. ที่ได้คะแนนห่างจากผู้ชนะ ๔ คะแนน ไม่ได้เป็น สส. เป็นคะแนนตกน้ำ ซึ่งไม่เป็นธรรม ดังนั้น จึงขอเสนอให้ยกเลิกระบบแบ่งเขต และให้ใช้ระบบบัญชีรายชื่อ โดยประชาชนเลือกพรรคที่คิดว่านโยบายนั้นเป็นนโยบายที่ท่านชอบ เหมือนประเทศอิสราเอล ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบดังกล่าว โดยอาจเอามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยให้ประชาชนเลือกพรรคและจัดลำดับบัญชีรายชื่อ	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	รับรองสถานะรัฐบาลให้มีสภาพเป็นนิติบุคคลและรับรองเงินภาษีคือเงินของประชาชนที่มอบให้รัฐเพื่อนำไปใช้บริหารประเทศ การที่รัฐบาลมีสถานะเป็นนิติบุคคล ส่งผลให้การเรียกร้องให้นายกและรมต.ทั้งหลายรับผิดในการเสนอนโยบายที่สุ่มเสี่ยงให้เกิดปัญหาคอรัปชั่นจนรัฐเสียหาย ใช้ภาษีอย่างไม่คุ้มค่า ซึ่งรัฐและประชาชนในฐานะผู้เสียภาษีเป็นผู้เสียหายร่วมกัน ดังนั้น การที่ รัฐบาล มีสภาพบุคคล และคณะรัฐมนตรีมีสภาพเป็นคณะผู้บริหาร ทำให้เวลาฟ้องร้องสามารถฟ้องได้ง่ายขึ้น เช่น เวลาเปลี่ยนนายกก็รัฐก็สามารถไล่ฟ้องกับนายกคนที่เพิ่งออกไปได้เฉกเช่นเวลาบริษัทฟ้องผู้บริหารคนเก่า , เวลามีการใช้ภาษีในทางที่ผิดประชาชนสามารถฟ้องรัฐบาลแทนการฟ้องตัวบุคคลซึ่งกระทำได้ง่ายกว่า การพิสูจน์ความผิดง่ายขึ้นเพียงแสดงให้เห็นว่าประชาชนเดือดร้อนจากการทำงานของรัฐบาลเท่านั้น ซึ่ง กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ ทั้งหลายนั้นเป็นเสมือนบริษัทลูก ดังนั้น ฟ้องบริษัทแม่เลยทีเดียวจบ ง่ายกว่าการฟ้องเป็น	Gintong https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รายบุคคลที่ต้องมีรายละเอียดมากกว่าและฟ้องยากหาหลักฐานยากยิ่งเป็นคนมีอำนาจแล้วโอกาสหาหลักฐานยิ่งน้อย ดังนั้น การรับรองสถานะของรัฐบาลทำให้รัฐมีโอกาสปกป้องตนเองง่ายขึ้น ทำให้ประชาชนเรียกร้องจากรัฐง่ายขึ้นเพื่อรัฐไปเรียกร้องจากคณะรัฐบาลชุดที่ก่อนปัญหาอีกที และการรับรองภาษีนั้นคือเงินของประชาชนที่ส่งมอบให้รัฐเพื่อนำไปบริหารประเทศ เพื่อประโยชน์ของคนทั้งชาตินั้น ก็เพื่อเปิดช่องทางให้ภาคประชาชนสามารถฟ้องร้องในฐานะผู้เสียหายได้	
	ยุบ ส.ว.	Anticoup https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	การเลือกตั้ง วันเลือกตั้งให้เป็นวันเสาร์แทนวันอาทิตย์ เพราะวันอาทิตย์เป็นวันที่ผู้คนจะเดินทางกลับไปทำงาน และให้เวลาเลือกตั้งเป็นเวลา ๐๘.๐๐ ถึง ๑๘.๐๐ และให้สถานเลือกตั้งเป็นที่หน่วยงานราชการ โรงเรียน มหาวิทยาลัยเพื่อให้รัฐบาลเช่าเต็นท์แต่อย่างใดและวิธีการเลือกตั้งให้ใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์แทนการพิมพ์บัตร เพื่อประหยัดงบประมาณ	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	ลดอายุตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้ารัฐบาลคือผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาคณะมนตรี ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกรัฐสภา โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ ๑ - ๑๐ จะสลับหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวาระละ ๑ ปี เพื่อไม่ให้นายกผูกขาดอำนาจมากไป และเพื่อการหมุนเวียนตำแหน่งให้บุคคลท่านอื่นๆ ได้มีส่วนบริหารประเทศ	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรลดกระทรวง ให้สอดคล้องและลดความซ้ำซ้อนภารกิจ ควรลดกระทรวง เพื่อให้สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติในการทำให้ระบบราชการเล็กลง และเป็นการลดการต่อรองเก้าอี้รัฐบาล ซึ่งควรแบ่งได้เป็นดังนี้ ๑. สำนักนายกรัฐมนตรี ๒. กระทรวงกลาโหม ๓. กระทรวงการคลัง ๔. กระทรวงการต่างประเทศ ๕. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ๖. กระทรวงคมนาคม ๗. กระทรวงพาณิชย์ (ควบกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม + กระทรวงพลังงาน + กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ๘. กระทรวงมหาดไทย (ควบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ + กระทรวงแรงงาน) ๙. กระทรวงยุติธรรม ๑๐. กระทรวงศึกษาธิการ (ควบกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม + กระทรวงวัฒนธรรม) ๑๑. กระทรวงสาธารณสุข ๑๒ กระทรวงอุตสาหกรรม (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระจายกรมตามภารกิจที่เหลืออยู่)	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	ที่มาของ ส.ส. ๑. ผู้สมัคร ส.ส.ต้องเคยมีประสบการณ์ทางการเมือง เช่น เคยเป็นสมาชิกสภา อบต.-สภาเทศบาล-สภาจังหวัด-ส.ส.-ส.ว. มาอย่างน้อย ๑ สมัย หรือไม่น้อยกว่า ๒ ปี ๒. จำกัดอายุขของ ส.ส ในวันสมัคร ไม่เกิน ๗๐ ปี	อพิศิษฐ์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ลดอายุผู้เป็น ส.ส. ครม. ปัจจุบัน ผู้ที่เป็น ส.ส. ต้องอายุ ๒๕ ปี และผู้ที่จะเป็น ครม ต้องอายุ ๓๕ ปี ซึ่งหลายประเทศทั่วโลกไม่กำหนดอายุเช่นนั้น ในบางประเทศมีผู้นำที่อายุ ๒๙ ปี เช่น ประเทศออสเตรีย ก็เป็นนายกรัฐมนตรี หรือในรัฐธรรมนูญก่อนปี ๒๕๔๐ กำหนดให้ ครม. ต้องอายุ ๓๐ ปีขึ้นไป แต่เหตุไฉนจึงกำหนด ๓๕ ปี ในขณะเดียวกันผู้ที่เป็น ส.ส. ทำไมต้องอายุ ๒๕ ปีขึ้นไป ดังนั้นขอเสนอให้ผู้ที่เป็น ส.ส. ต้องอายุมากกว่า ๒๐ ปี เพราะเป็นบุคคลบรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย และ ผู้ที่เป็น ครม. ต้องอายุมากกว่า ๒๕ ปี	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	ให้พรรคการเมืองประกาศรายชื่อแคนดิเดทรัฐมนตรีแต่ละกระทรวงและนโยบายพร้อมกัน ๓๐ วัน ก่อนเลือกตั้ง ปัญหาต่อเนื่องจากรัฐบาลผสมคือ การต่อรองของพรรคร่วมรัฐบาลทำให้ รัฐมนตรีในแต่ละกระทรวงบางรัฐมนตรี มีคุณสมบัติ ความเชี่ยวชาญไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง นอกจากนั้น เกิดการเลียนแบบนโยบายหาเสียง ในช่วงหาเสียงเลือกตั้ง ทำให้การแข่งขันด้านนโยบายระหว่างพรรคการเมือง ถูกลดทอนความสำคัญลง และนโยบายรัฐบาลไม่เป็นไปตามที่พรรคการเมืองหาเสียงไว้ เพราะอ้างการเป็นรัฐบาลผสม ไม่มีความรับผิดชอบของพรรคการเมืองต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น ควรกำหนดให้พรรคการเมือง ประกาศแคนดิเดทรัฐมนตรีในแต่ละกระทรวง (ไม่เกิน ๓ รายชื่อ) พร้อมนโยบายแต่ละกระทรวง ก่อนเลือกตั้ง ๓๐ วันพร้อมกันทุกพรรคการเมือง นายกรัฐมนตรีสามารถเลือกหรือปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีแต่ละกระทรวงตามที่แต่ละพรรคแจ้งก่อนเลือกตั้งได้ตลอดเวลา ในกรณีนายกรัฐมนตรีต้องการเสนอชื่อรัฐมนตรีที่นอกเหนือจากรายชื่อที่พรรคการเมืองได้แจ้งไว้จะต้องได้มติเห็นชอบสองในสามจากสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ได้คณะรัฐมนตรีที่มีคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับตำแหน่งมากที่สุดและยุติธรรมต่อผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุดด้วย .	วรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และการกำหนดให้พรรคการเมืองประกาศนโยบาย วงเงิน เป้าหมาย ในวาระ ๔ ปี ของแต่ละกระทรวง ของทุกพรรคการเมือง จะทำให้ทุกพรรคการเมืองให้น้ำหนักในการหาเสียงแข่งขันด้วยนโยบายและแข่งขันกันอย่างยุติธรรม และทำให้ประชาชนมีข้อมูลนโยบายและรวมถึงรัฐมนตรีในแต่ละกระทรวงที่พรรคการเมืองเสนอก่อนตัดสินใจใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างถูกต้อง รัฐบาลต้องนำนโยบายที่รัฐมนตรีว่าการของแต่ละกระทรวงที่ได้หาเสียงไว้บรรจุในนโยบายรัฐบาลเพื่อแถลงต่อรัฐสภา พร้อมวงเงิน เป้าหมาย ในวาระ ๔ ปี ในแต่ละกระทรวง เพื่อให้รัฐบาลทำตามสัญญาที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนอย่างตรงไปตรงมาของแต่ละพรรคการเมือง และให้กระบวนการในรัฐสภาสามารถติดตามและตรวจสอบผลงานของรัฐบาลตามที่ได้แถลงไว้ในนโยบายรัฐบาลได้อย่างยุติธรรมต่อไป ซึ่งนั่นหมายถึงนายกรัฐมนตรีต้องตัดสินใจเลือกพรรคร่วมรัฐบาล ตามนโยบาย วงเงิน ที่พรรคร่วมรัฐบาลได้หาเสียงไว้ มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาตัดสินใจเลือกพรรคร่วมรัฐบาลด้วย	
	เปลี่ยนระบบเลือกตั้งไปใช้ ระบบคู่ขนาน (รธน. ๔๐) เพราะระบบ MMP ทำให้เกิดรัฐบาลผสมอ่อนแอ และไม่มีทางป้องกันกลยุทธ์แตกพรรค รัฐบาลผสมหลายพรรคการเมือง ทำให้เกิดการต่อรองอำนาจและผลประโยชน์จำนวนมาก ทำให้ฝ่ายบริหารอ่อนแอ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงประเด็นสำคัญๆในภาครัฐได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบ MMP บัตรใบเดียว ของ รธน. ๖๐ ทำให้เกิดความสับสนในการคำนวณจำนวน ส.ส. พึงมี หลังการเลือกตั้ง ตลอดเวลา ทั้ง กรณีเลือกตั้งซ่อม, ยุบพรรค, ย้ายพรรค, ใบดำ, ใบส้ม, ใบเหลือง และยังลิดรอนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในการลงคะแนนเลือก ผู้สมัคร ส.ส. แบ่งเขต และพรรคแยกจากกัน ซึ่งในกรณีที่ยังใช้ระบบ MMP ควรปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งของเยอรมัน ที่เป็นต้นแบบสำคัญของระบบ MMP คือ มีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ ใบแรกเลือกผู้สมัคร ส.ส. เขต ใบ	วรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สองเลือกพรรคการเมือง การลงคะแนนใบที่สองพรรคการเมืองจะถูกนำไปคำนวณ ส.ส. พึงมีและสามารถใช้จำนวน ส.ส. พึงมีเป็นหลักได้ตลอดหลังเลือกตั้ง แต่ยังควรต้องกำหนดจำนวน ส.ส. ขั้นต่ำในการนำมาคำนวณหาจำนวน ส.ส. บัญชีรายชื่อ คือนำเฉพาะพรรคการเมืองที่มีคะแนนเสียง ส.ส.พึงมี ๒% (หรือ ส.ส. ๑๐ คน) ขึ้นไป ถึงนำมาคำนวณเพื่อหาจำนวนส.ส. บัญชีรายชื่อตามปกติต่อไป เพราะพรรคการเมืองขนาดเล็กจำนวนมาก จะทำให้เกิดการต่อรองทางการเมืองที่สูง ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ ในระบบ MMP ควรที่จะอนุญาตให้ผู้สมัคร ส.ส. บัญชีรายชื่อ สามารถเป็นผู้สมัคร ส.ส. แบ่งเขตได้ด้วย แต่จะเป็น ส.ส. ได้เพียงตำแหน่งเดียว เพื่อความยุติธรรมต่อพรรคขนาดใหญ่ที่อาจจะไม่ได้มีจำนวน ส.ส. บัญชีรายชื่อเลยจากระบบ MMP อย่างไรก็ดี ระบบ MMP ไม่สามารถป้องกันกรณีพรรคขนาดใหญ่ ใช้กลยุทธ์ในการแตกพรรค เพื่อเป็นพรรคการเมืองสำหรับ ส.ส.แบบแบ่งเขต และ พรรคการเมืองสำหรับ ส.ส. บัญชีรายชื่อได้ ทำให้เกิด Tactical Vote สำหรับพรรคการเมืองและผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง และทำให้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของระบบ MMP และไม่ยุติธรรมต่อพรรคการเมืองที่ไม่เลือกใช้กลยุทธ์แตกพรรคในระบบ MMP ได้ ดังนั้น ระบบเลือกตั้งควรที่จะปรับมาใช้ระบบที่ง่ายสำหรับสังคมเมืองไทย และระบบที่จะทำให้เกิดรัฐบาลที่มีเสถียรภาพสูง เพื่อสามารถขับเคลื่อนประเทศไปในทิศทางเดียวกันได้ดีขึ้น ซึ่งคือระบบคู่ขนาน Parallel System แบบ รธน.๔๐ แต่ยังคงสามารถกำหนด ส.ส. แบบแบ่งเขต ๓๕๐ คน และ ส.ส. บัญชีรายชื่อ ๑๕๐ อยู่ด้วยได้ และควรยังคงกำหนดจำนวน ส.ส. ขั้นต่ำ ๒% ของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือ ส.ส. ๓ คนขึ้นไป ถึงจะนำมาคำนวณเพื่อหาจำนวน ส.ส. บัญชีรายชื่อ	

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และ การมีส่วนร่วมของประชาชน)	เปลี่ยนกระบวนการสรรหาองค์กรอิสระให้มีความเป็นกลางทางการเมือง โดยสรรหาจากตัวแทนพรรคการเมืองทั้งฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ปัญหาใหญ่ของวิกฤตการเมืองไทยหลักคือ ที่มาขององค์กรอิสระ ที่มักจะถูกแทรกแซงโดยฝ่ายที่มีอำนาจรัฐ ทำให้ขาดความเป็นกลางทางการเมือง และใช้อำนาจองค์กรอิสระอย่างไม่ยุติธรรม. ดังนั้นควรปรับเปลี่ยนระบบการสรรหาองค์กรอิสระให้มีความเป็นกลางทางการเมืองและยอมรับจากทุกฝ่ายทางการเมือง ด้วยการให้คณะกรรมการสรรหาเป็นตัวแทนจากพรรคการเมือง ๘ พรรคการเมืองที่มีจำนวน ส.ส. สูงสุด จาก พรรคร่วมรัฐบาล ๔ พรรค และ พรรคร่วมฝ่ายค้าน ๔ พรรคการเมือง เป็น คณะกรรมการสรรหา . .ให้คณะกรรมการวรรหา มีอำนาจเห็นชอบการคัดเลือกบุคคลเป็นกรรมการองค์กรอิสระและลงต้องมีมติเห็นชอบสามในสี่ขึ้นไป ในกระบวนการคัดเลือกองค์กรอิสระ เพื่อสรรหาองค์กรอิสระที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและคงความเป็นกลางทางการเมือง เพื่อใช้อำนาจองค์กรอิสระต่อทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม. ตัวแทนพรรคการเมือง จาก ๘ พรรคการเมือง เป็นคู่แข่งขันทางการเมืองอยู่แล้วดังนั้น ถ้าบุคคลใดถูกเห็นชอบจากอย่างน้อย ๖ พรรคการเมือง ย่อมจะเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีความเป็นกลางทางการเมืองที่สุดนั่นเองในกรณีที่ไม่สามารถคัดเลือกองค์กรอิสระได้ภายใน ๓๐ วัน ให้เป็นอำนาจของ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และ ผู้นำฝ่ายค้าน สรรหาองค์กรอิสระ ที่ทั้ง ๒ ฝ่ายเห็นชอบตรงกันได้	วรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนองค์กรอิสระ ข้าราชการระดับสูง รัฐมนตรี ผู้พิพากษา ได้ การใช้อำนาจขององค์กรอิสระหรืออำนาจตุลาการที่ผ่านมา ถูกครหาว่าไม่ยุติธรรม มีสองมาตรฐาน และไม่มีความยึดโยงกับประชาชน ขาดกลไกรับผิดและรับชอบ และการถ่วงดุลคานอำนาจของการใช้อำนาจขององค์กรอิสระและอำนาจตุลาการมาโดยตลอด ทำให้ประชาชนหมดศรัทธาต่ออำนาจองค์กรอิสระและอำนาจตุลาการได้ และเมื่อสังคมใดขาดความยุติธรรม สังคมนั้นย่อมขาดความปรองดอง ดังนั้น การกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการเข้าชื่อ ๑๐๐,๐๐๐ รายชื่อ เพื่อถอดถอนองค์กรอิสระ ข้าราชการระดับสูง และ รัฐมนตรี เพื่อทำให้เจ้าหน้าที่รัฐ ทุกระดับและทุกตำแหน่ง สามารถถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนได้ ในกรณีที่ประชาชนเห็นว่าทำงานบกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่มีคุณสมบัติ ความชอบธรรมในการดำรงตำแหน่งต่อไป โดยไม่จำเป็นจะต้องส่งต่อให้วุฒิสภาเห็นชอบ แต่ในกรณีผู้พิพากษาทั้งศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อ ๑๐๐,๐๐๐ รายชื่อ หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งในสี่สามารถเข้าชื่อ เพื่อเสนอเปิดประชุมใหญ่ผู้พิพากษาทั้งหมดในการลงมติถอดถอนผู้พิพากษาจากทั้ง ๓ ศาลได้ เพื่อเป็นหลักการถ่วงดุลและคานอำนาจตุลาการ ให้มีความยึดโยงกับประชาชน และยังคงรักษาความเป็นอิสระและป้องกันการแทรกแซงทางการเมืองของผู้พิพากษาอยู่ได้	วรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ยกเลิกโทษยุบพรรคการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจมากเกินไป มีอำนาจเหนือประชาชน ที่เป็นอำนาจสูงสุด ด้วยการใช้บทลงโทษยุบพรรคการเมืองที่ประชาชนเลือกตั้งให้เข้ามาสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ และโทษยุบพรรคการเมืองและการตัดสิทธิทางการเมือง ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองมาโดยตลอด ดังนั้น ควรจะยกเลิกโทษยุบพรรคการเมือง การยุบพรรคการเมืองควรจะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่พรรคการเมืองไม่สามารถหาสมาชิกพรรคการเมืองได้ตามเกณฑ์ที่ กกต.กำหนด การลงโทษตัดสิทธิ์ทางการเมืองให้นับเป็นคดีอาญา โดยต้องเข้าสู่กระบวนการของศาลยุติธรรมโดยปกติ	วรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/
	คืนอำนาจในการเข้าชื่อถอดถอน ส.ส. และองค์กรอิสระให้ประชาชน	Anticoup https://constitution๖๐.parliament.go.th/

๓. การรวบรวมความคิดเห็นทาง

Facebook : ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ 60

https://www.facebook.com/ constitution60

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)	**หมวดรัฐสภา** - ขอเสนอแนวคิดให้ตัดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อออกจากรัฐธรรมนูญ เพราะสส.หรือผู้แทนควรมาจากประชาชนแต่ละพื้นที่โดยตรง (เทียบเคียง มาตรา ๘๓ (๒)	Sanya Chantharut (ที่มาเฟสบุ๊ค ลงวันที่ ๗ ก.พ. ๒๕๖๓)
	หมวดวุฒิสภา - ควรให้มีวุฒิสภาเพื่อให้เป็นตัวแทนสาขาอาชีพแม้ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามหลักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนพื้นที่ ส่วนสมาชิกวุฒิสภาเป็นตัวแทนกลุ่มสาขาอาชีพ (เทียบเคียงมาตรา ๑๐๗) - ถ้าจะใช้การเลือกตั้งแบบบัตร ๒ ใบ เหมือนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ควรให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิโหวตไม่ไว้วางใจร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ **หมวดศาลรัฐธรรมนูญ** - ควรแก้ไขที่มาของศาลรัฐธรรมนูญให้มาจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุด เป็นผู้คัดเลือกแทนวุฒิสภา และกรรมการสรรหามาจากศาล (เทียบเคียง มาตรา ๒๐๔)	Tapranksan Klunkpudsa (ที่มาเฟสบุ๊ค ลงวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๕๖๓)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน)	องค์กรอิสระ ประกอบด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจผู้ตรวจแผ่นดิน และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ให้สรรหาและคัดเลือกโดยวุฒิสภาทั้งสิ้น (เทียบเคียงมาตรา ๒๑๗, ๒๒๒, ๒๒๘ , ๒๓๒ และ ๒๓๘)	Tapranksan Klunkpudsa (ที่มาเฟสบุ๊ค ลงวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๕๖๓)

๔. การรวบรวมความคิดเห็นทาง

LINE@ : constitution๖๐

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)	- นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	Teeraphan Jaiman (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)
	- วุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน	JACK KOM (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	๑. ให้มีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีขั้นตอนที่ง่ายขึ้น ๒. ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) การศึกษาและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และเปิดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง	Teeraphan Jaiman (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
เรื่องอื่น ๆ	ยกเลิกบทเฉพาะกาล ที่ให้อำนาจวุฒิสภาในการเลือกนายกรัฐมนตรี	Teeraphan Jaiman (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

๕. การรวบรวมความคิดเห็นทาง

E-mail: constitution60@parliament.go.th

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หมวดสภาผู้แทนราษฎร ๑. แก้ไขระบบรัฐสภาให้เป็นระบบสภาเดี่ยว โดยให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการแต่งตั้งโดยคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ ๑๑ ด้าน จำนวนครึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแต่งตั้งไม่เกินหนึ่งพันคน ๒. ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ และรองประธานรัฐสภาซึ่งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้ง (เทียบเคียงมาตรา ๑๑๖) ๓. การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตโดยคำนวณ ๒๕๐,๐๐๐ คนต่อ ๑ เขต แต่ไม่เกิน ๕๐๐ คน (เทียบเคียงมาตรา ๙๑) ๔. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระการดำรงตำแหน่งติดต่อกันไม่เกิน ๓ วาระ ๕. เปลี่ยนชื่อ “สภาผู้แทนราษฎร” จากเดิมเป็น “สภาแห่งชาติ” ๖. อายุของสภาผู้แทนราษฎรมีกำหนดคราวละสองปีนับแต่วันเลือกตั้ง ๗. การเลือกตั้งให้เลือกทุกวันเสาร์ เวลา ๐๗.๐๐ ถึง ๑๕.๐๐ นาฬิกา ๘. อายุของผู้สมัครรับเลือกตั้งลดลงเหลือ ๒๑ ปี ๙. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่จำเป็นต้องสังกัดพรรคการเมือง ๑๐. การจัดตั้งพรรคการเมืองต้องเป็นพรรคที่มีชื่อตรงตามอุดมการณ์ เช่น พรรคเสรีนิยม พรรคชาตินิยม เป็นต้น ๑๑. ให้มีการจัดตั้งสภาประชาชนส่วนภูมิภาค **บทที่ใช้แก่สภาทั้งสองสภา** ๑. ให้ยกเลิกสมัยประชุม เพื่อให้การพิจารณากฎหมายเพื่อการปฏิรูปประเทศเป็นไปอย่างต่อเนื่อง	Adhidech Hirunyakan gun-you@hotmail.com (ที่มาจากอีเมล์ ลงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. ให้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นประจำทุกวันพุธถึงวันศุกร์ของทุกสัปดาห์ ๓. ยกเลิกกระทู้ถามสด และกระทู้ทั่วไป (เทียบเคียงมาตรา ๑๕๐) ๔. การเสนอญัตติที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมาธิการเท่านั้น **คณะรัฐมนตรี** ๑. ประธานรัฐสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งจะเป็นผู้วินิจฉัยบุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีโดยต้องสำรวจความคิดเห็นของประชาชนก่อน (เทียบเคียงมาตรา ๑๕๙) ๒. อายุของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีให้ลดลงเหลือ ๓๐ ปี (เทียบเคียงมาตรา ๑๖๐) รัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในขณะเดียวกันมิได้ ๓. นายกรัฐมนตรีมีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละไม่เกิน ๒ ปี ติดต่อกันได้เพียง ๒ วาระเท่านั้น ๔. คณะรัฐมนตรีต้องไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕. คณะรัฐมนตรีประกอบด้วยรัฐมนตรีจำนวน ๑๕ คน แต่ไม่เกิน ๒๕ คน ๖. ยกเลิกการอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่ให้ใช้การถอดถอนรัฐมนตรีรายบุคคลโดยสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการแต่งตั้ง (เทียบเคียงมาตรา ๑๕๑) ๗. ให้มีการยุบกระทรวงที่ซ้ำซ้อน ดังนี้ ๗.๑ กระทรวงพาณิชย์ (ควบกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงพลังงาน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา) ๗.๒ กระทรวงมหาดไทย (ควบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) ๗.๓ กระทรวงศึกษาธิการ (ควบกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกระทรวงวัฒนธรรม)	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การปกครองส่วนท้องถิ่น - ยกเลิกการระบุลงในรัฐธรรมนูญ แต่ให้บัญญัติเป็นพระราชบัญญัติแทน **การปฏิรูปประเทศ** - ตัดหมวดการปฏิรูปประเทศ คงไว้เพียงการแก้กฎหมายเรื่องการปฏิรูปประเทศให้คณะกรรมการปฏิรูปประเทศเป็นผู้แก้ไขเท่านั้น **บททั่วไป** - ให้มีการควบกฎหมาย และตัดทอนข้อความที่ใกล้เคียงกัน เพื่อประหยัดมาตรา โดยนำสองมาตรารวมในบรรทัดเดียวกัน และเจตนารมณ์กฎหมายเหมือนเดิม ตัวอย่างเช่น มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้ มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข - รวมบทบัญญัติมาตรา ๔ และ มาตรา ๒๕ เข้าด้วยกัน เพราะมีเนื้อหาและบริบทคล้ายกัน	

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน)	ยกเลิกองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ดังนี้ ๑. คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นองค์กรอิสระตราตามพระราชบัญญัติ ๒. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรอิสระตราตามกฎหมาย ๓. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	Adhidech Hirunyakan gun-you@hotmail.com (ที่มาจากอีเมล์ ลงวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องใหญ่ เพื่อจะได้เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจะได้เรียกว่า “รัฐธรรมนูญที่มาจากการเลือกตั้ง” มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ มีขั้นตอนดังนี้ ๑. ถวายฎีกาขอพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์ประมุขของประเทศในการที่จะกระทำการใดใดต่อรัฐธรรมนูญ โดยต้องแสดงสาเหตุและมาตราที่จะแก้ไข หรือจะเขียนใหม่ทั้งฉบับ หรือเหตุอื่นใด เพื่อดำรงพระเกียรติต่อเมื่อได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว จึงค่อยกระทำการตามขั้นตอนของรัฐสภาอันสมควร ๒. ตั้งกรรมาธิการทั้งสภาเป็นผู้วินิจฉัย แยกแยะ จะแก้ไขมาตราใด หรือจะเขียนใหม่ทั้งฉบับ เพื่อให้ได้ “รัฐธรรมนูญ” ที่ถูกใจคนทั้งประเทศ ลงมติเป็นเอกฉันท์ เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของประชาชนได้รับการเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน จึงต้องตั้งเป็นกรรมาธิการวิสามัญทั้งสภา โดยมี “ประธานสภาผู้แทนราษฎร” เป็นประธานกรรมาธิการ ๓. แก้ไขในมาตราที่ต้องการ หรือเขียนใหม่ทั้งฉบับ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมกันเสนอในแต่ละมาตรา เอาแบบที่ถูกใจตน เอาแบบที่เห็นว่าเป็นประชาธิปไตย ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ โดยแบ่งวาระการประชุมเมื่อมีการเปิดสมัยประชุม ฯ สามัญจะถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ทรงฯเปิดสมัยประชุมวิสามัญก็แล้วแต่ ๔. เมื่อได้ข้อยุติในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือเขียนใหม่ทั้งฉบับแล้ว ก็เป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรคการเมือง ที่จะนำเอาร่างรัฐธรรมนูญที่ร่วมกันแก้ไข หรือเขียนใหม่นั้น เสนอต่อ ประชาชนที่เป็นฐานเสียงของพรรคตน เพื่อจะได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน เมื่อได้ความคิดเห็นของประชาชนแล้วก็รวบรวมมาพิจารณาว่าจะแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ได้ และเมื่อร่างรัฐธรรมนูญนั้นเสร็จ	นายเทวฤทธิ์ ทูลพันธ์ (sriariya๑@gmail.com)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สมบูรณ์ ก็นำเสนอตามขั้นตอนของรัฐสภา และเมื่อมีการลงประชามติจะได้มีการลงประชามติไปในทิศทางเดียวกันเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ซึ่งย่อมจะมีคนที่มีความเห็นต่างอยู่บ้าง แต่ถ้าการลงประชามติได้คะแนน ๘๐ ถึง ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ก็สมบูรณ์ถือได้ว่า “ร่างรัฐธรรมนูญ” นั้นเป็นประชาธิปไตย ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์แล้ว เหตุที่มี ๔ ขั้นตอนนั้น เป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันเป็นการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งระบบ ไม่มีผู้ใดจะมากล่าวร้ายภายหลังได้ว่าเป็นเผด็จการบ้าง ไม่เป็นประชาธิปไตยบ้าง	

๖. การยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี

เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	รัฐธรรมนูญจึงจำเป็นจะต้องมาจากความเห็นพ้องต้องกันของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีที่มาจากคณะบุคคลที่ก่อรัฐประหาร กระบวนการทำประชามติก็ไม่ได้สะท้อนมติของประชาชน เพราะไม่ได้เปิดให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีตลอดกระบวนการ เนื้อหาข้อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังไม่ได้สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน แต่ตอบสนองกระชับและขยายอำนาจรัฐ ควบคู่ไปกับการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งยังสร้างเงื่อนไขให้สถาบันการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนอ่อนแอ พร้อมกับให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระรวมถึงสมาชิกวุฒิสภาอย่างกว้างขวาง ๑. ให้ตราพระราชบัญญัติ รับฟังความเห็นของประชาชนว่าสมควรจะให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ และให้ความเห็นของประชาชนมีผลผูกพัน ในทางกฎหมายและทางการเมืองต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒. ในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ให้จัดทำร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้ ๒.๑ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้ง โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและใช้จำนวนราษฎรเป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละจังหวัด และให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการรับฟังความเห็นตลอดกระบวนการ ๒.๒ ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ เรื่อง หลักเกณฑ์การแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยเพียงเสียงเห็นชอบจากสมาชิกรัฐสภาจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒.๓ ให้เขียนในบทเฉพาะกาลของร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้ และจัดการเลือกตั้งและให้รัฐบาลใหม่ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญ ๓. หลังจากสภาร่างรัฐธรรมนูญยกร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ให้มีการจัดทำประชามติว่าประชาชนเห็นชอบหรือไม่ หากประชาชนเห็นชอบก็ให้ประกาศใช้ต่อไป สำหรับเนื้อหาในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นหน้าที่ของ ส.ส.ร. ที่จะตั้งขึ้นตามกระบวนการที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน	
	เนื่องจากกระบวนการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ยึดโยงกับประชาชน ขัดต่อหลักการประชาธิปไตย หากพิจารณาจากกระบวนการสรรหาคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ เนื้อหาในรัฐธรรมนูญที่มุ่งสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติผ่านกลไกวุฒิสภา และทำลายพหุวัฒนธรรม ตลอดจนการลงประชามติที่ใช้การฟ้องร้องดำเนินคดีผู้รณรงค์ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ จึงเป็นมูลเหตุไม่ให้สามารถสร้างฉันทามติ (Consensus) ซึ่งเป็นหัวใจของรัฐธรรมนูญ (Constitution) เช่นนี้แล้วจึงย่อมเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความขัดแย้งและความรุนแรงของสังคมอันยืดเยื้อในท้ายที่สุด ด้วยเหตุนี้แนวร่วมนวชีวินจึงขอให้เสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ โดยเปิดให้มีการเลือกตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” สสร. ที่ยึดโยงกับประชาชนทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น โดยไม่มีวุฒิสภาและคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามามีส่วนแทรกแซงกระบวนการคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ	ภูมิวัฒน์ แรงกสิวิทย์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างรายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ ๖๐ หรือไม่ มีผู้ตอบแบบสำรวจในประเด็นนี้จำนวน ๑,๒๘๗ คน ซึ่งผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๑,๒๔๒ คน หรือร้อยละ ๘๘.๑ และไม่ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๔๕ คน หรือร้อยละ ๓.๒ **๒. ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ ๖๐ อย่างไร** มีผู้ตอบแบบสำรวจในประเด็นนี้จำนวน ๑,๓๖๘ คน ซึ่งผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรายมาตราจำนวน ๕๖๕ คน หรือร้อยละ ๔๐.๑๐ และแก้ไขโดยยกร่างใหม่ทั้งฉบับ จำนวน ๘๐๒ คน หรือร้อยละ ๕๖.๙๐	นายพริษญ์ ชีวารักษ์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างรายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐ (ปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล))

๗. การรวบรวมความคิดเห็นจากแบบสอบถาม

๗.๑ แบบสอบถามกลุ่มทั่วไป

ผลการรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐

ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไป

ในการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พบว่ามีผู้แสดงความคิดเห็นรวมจำนวน ๔๘๓ คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน ๒๐๑ คน (ร้อยละ ๔๒) เพศหญิง จำนวน ๒๗๑คน (ร้อยละ ๕๖) และ ไม่ระบุเพศ จำนวน ๑๐ คน (ร้อยละ ๒)

ตารางที่ ๑ แสดงเพศของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

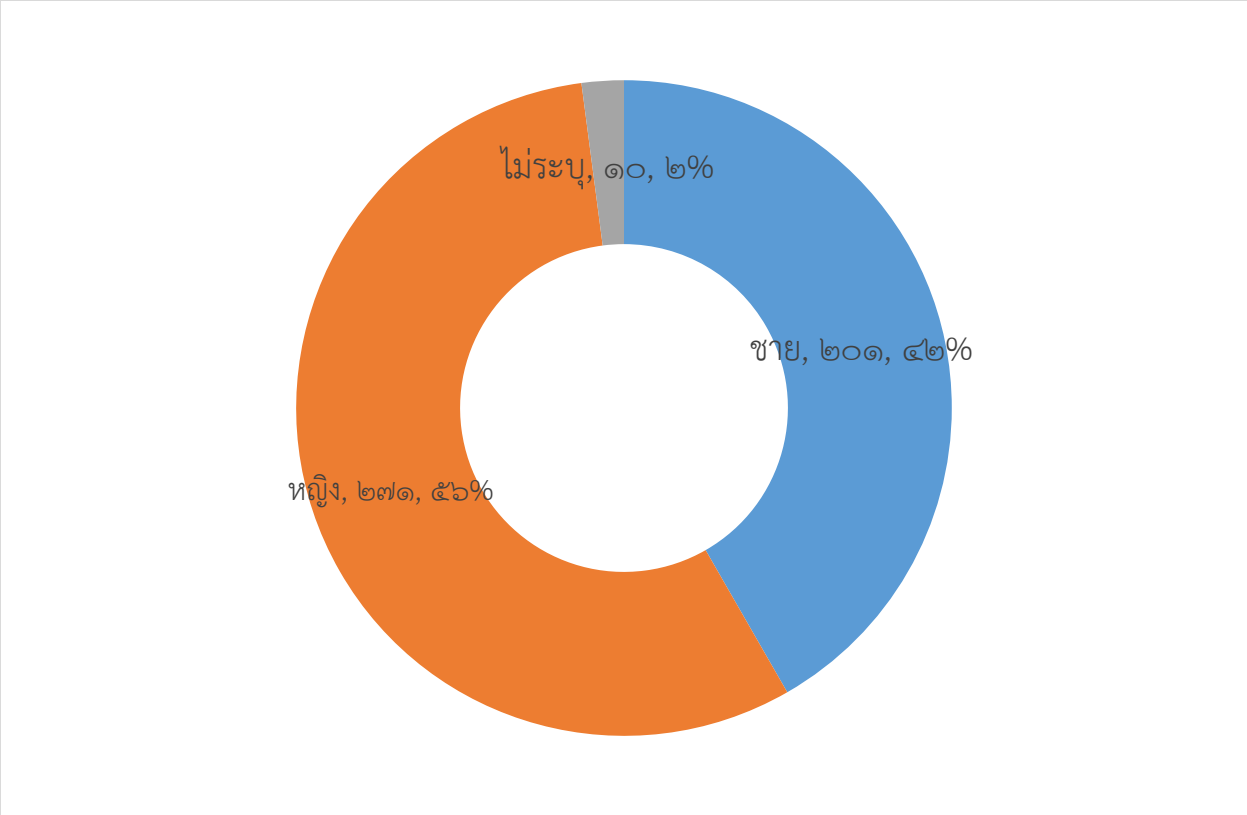

ตารางที่ ๒ แสดงอายุของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

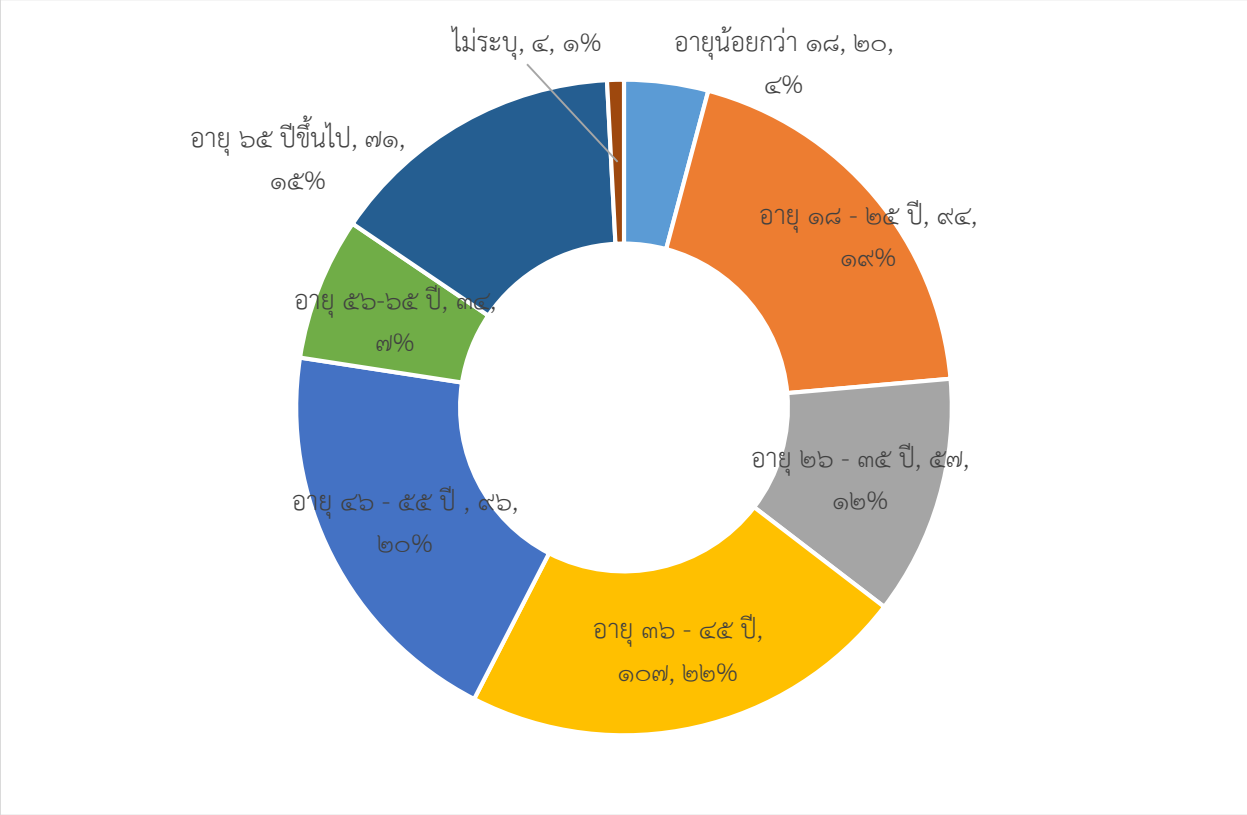

ตารางที่ ๓ แสดงอาชีพของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

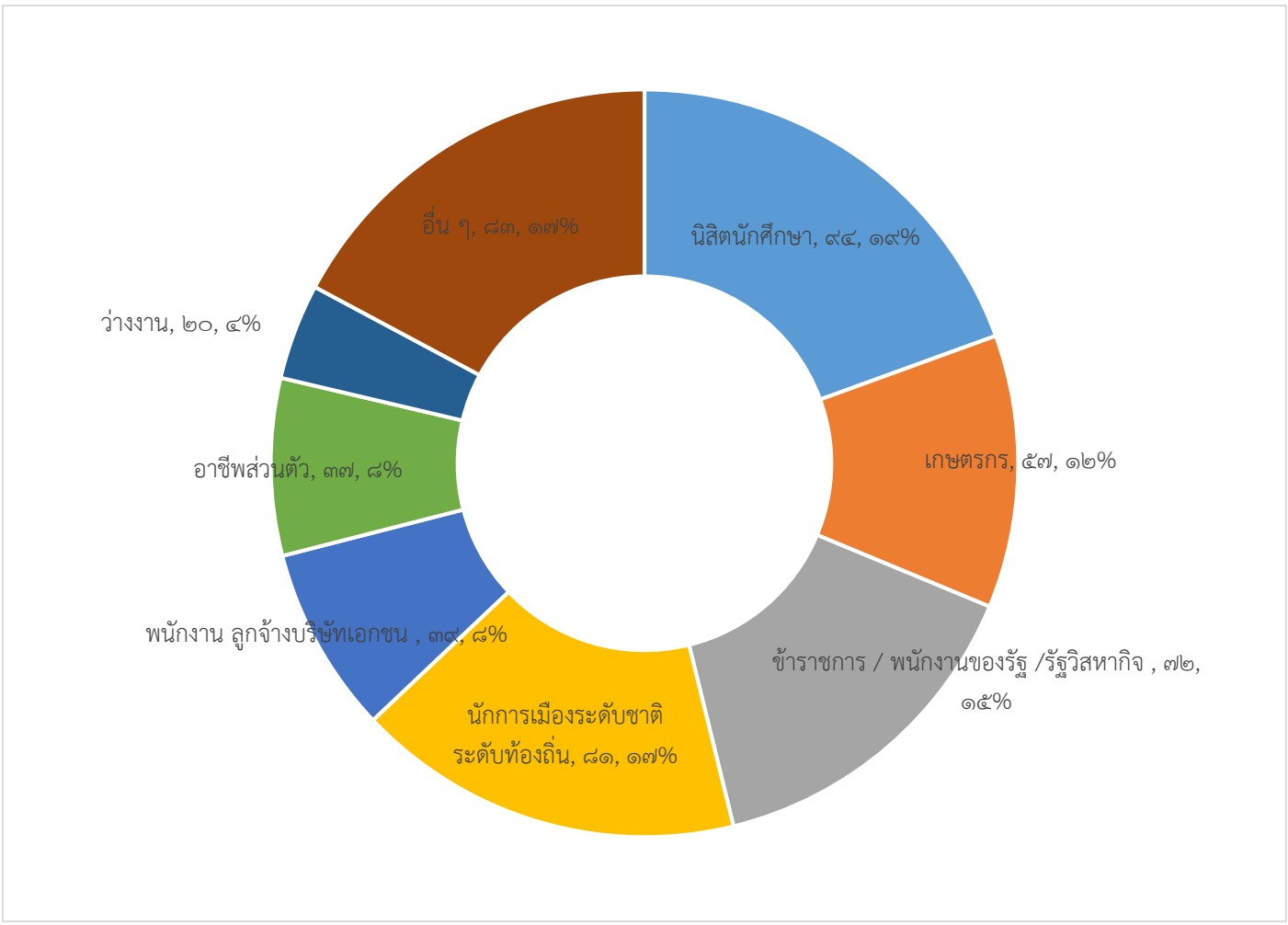

ตารางที่ ๔ แสดงระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

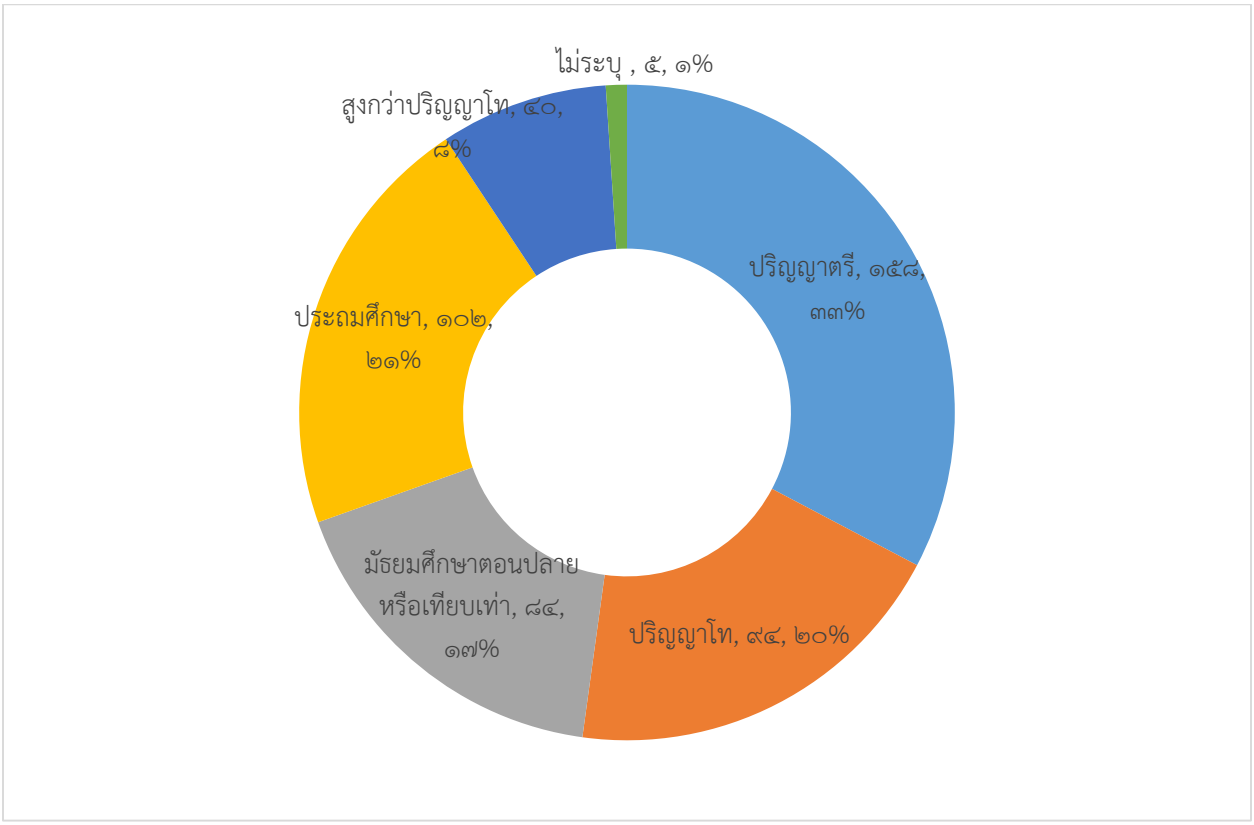

ส่วนที่ ๒ : การรับรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ

จากการสอบถามความคิดเห็นจะพบว่า จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๔๘๓ คน ร้อยละ ๑๙ ให้ข้อมูลว่าตนเคยอ่านรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ และอีกร้อยละ ๒๔ ระบุตนเองเคยอ่านรัฐธรรมนูญในเกือบทุกมาตรา ในขณะที่อีกจำนวนร้อยละ ๑๕ ให้ข้อมูลว่าตนเองเคยศึกษา / อ่านรัฐธรรมนูญในบางมาตรา อย่างไรก็ตาม มีอีกจำนวนร้อยละ ๔๒ (จำนวน ๒๐๑ คน) ระบุตนไม่เคยอ่านรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เลย

ตารางที่ ๕ แสดงการรับรู้ การอ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
ของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

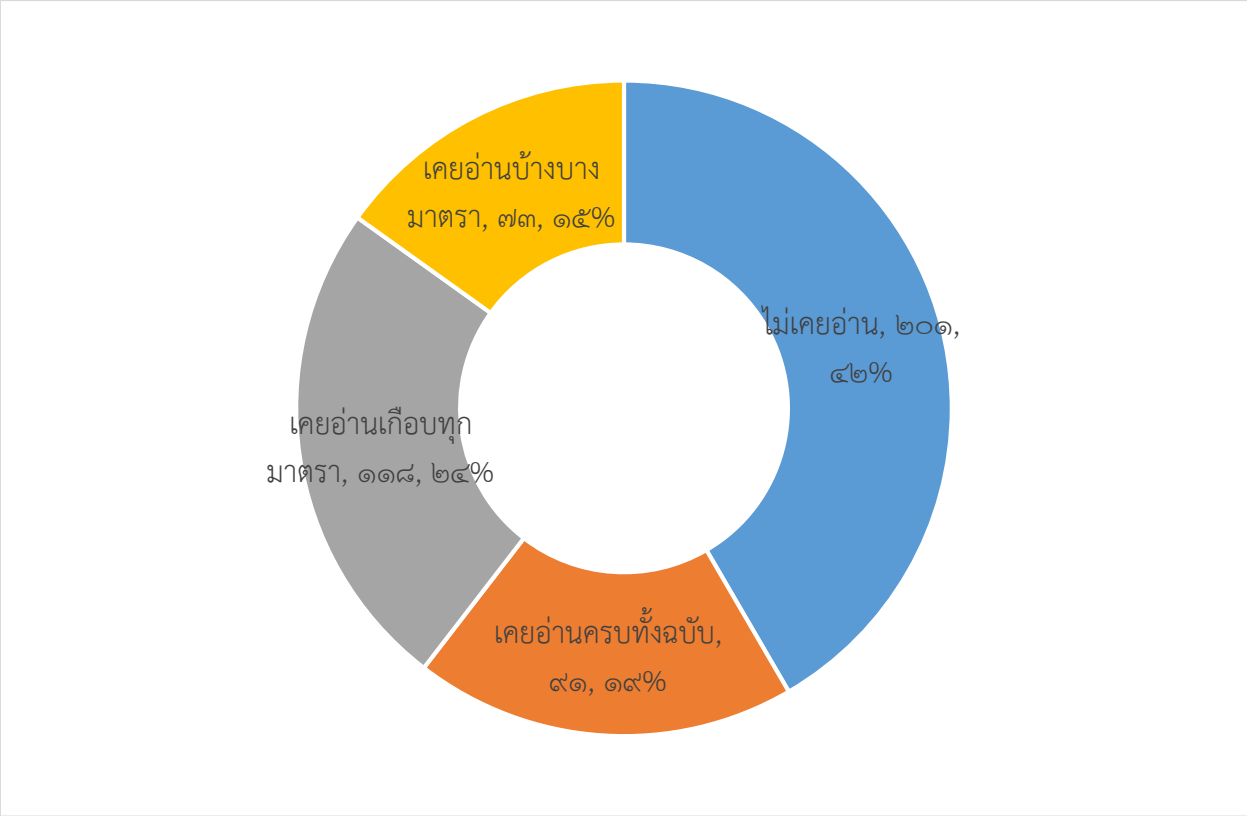

จากการสอบถามความคิดเห็นจะพบว่า จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๔๘๓ คน พบว่าโดยส่วนใหญ่จำนวนกว่า ๑๓๙ คน หรือ คิดเป็นร้อยละ ๒๙ ติดตามความรู้ สาระเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์รูปแบบต่างๆ อาทิ facebook, ข่าวสารทาง line ส่วนอีกจำนวนกว่า ๘๖ คน (ร้อยละ ๑๘) ติดตามข่าวสารในเรื่องดังกล่าวผ่านทางเว็บไซต์ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๖๘ คน คิดตามผ่านทางโทรทัศน์ และ ๗๓ คนติดตามผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ มีจำนวน ๗๓ คน

ตารางที่ ๖ แสดงติดตามข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

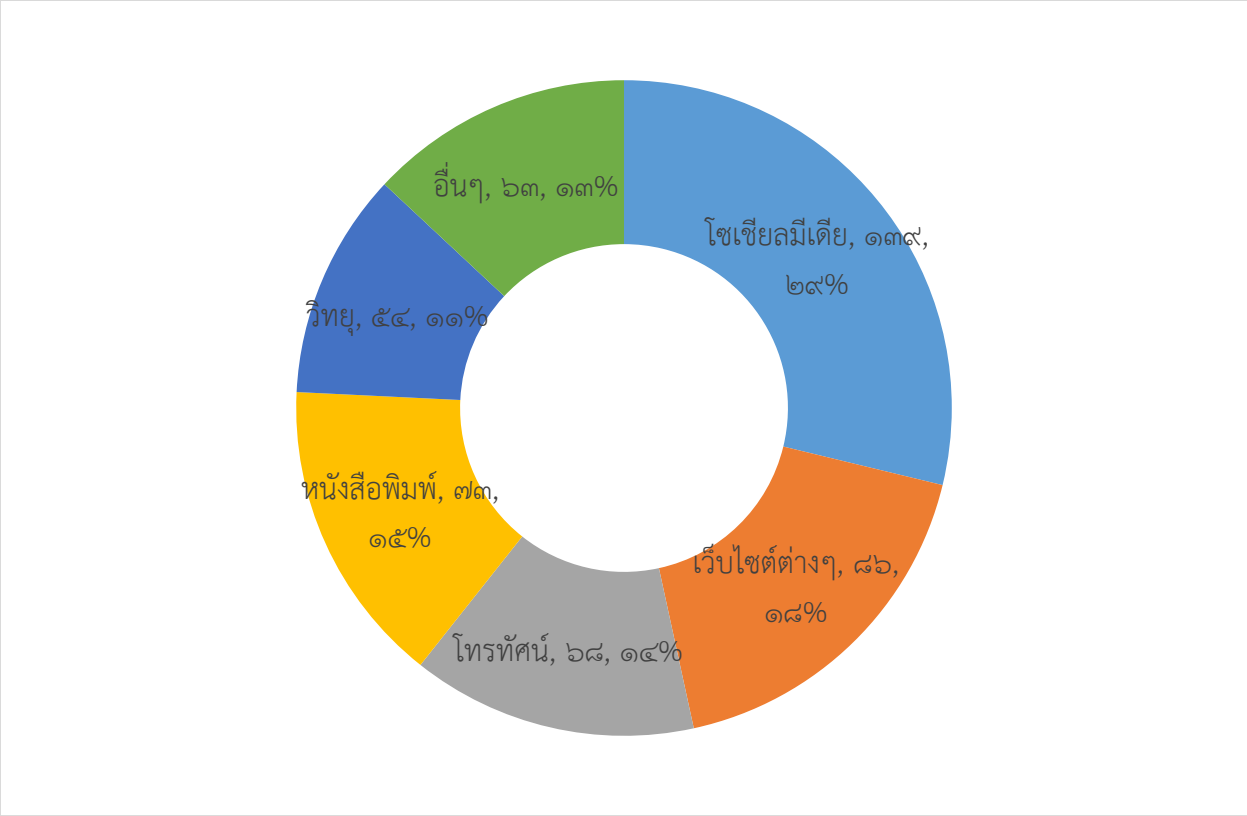

จากการสอบถามความคิดเห็นจะพบว่า จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๔๘๓ คนพบว่าจำนวนเกินกึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง (จำนวน ๒๘๑) คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๕๘ ระบุว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ กลุ่มรองลงมาจำนวน ๗๑ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๕) ระบุว่าตนเองได้เข้าร่วมในการรณรงค์ต่างๆ เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ จำนวนร้อยละ ๙ สะท้อนว่ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการในเวทีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนจำนวน ๓๖ คน (ร้อยละ ๗) ได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอความคิดเห็นโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ ๗ แสดงการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

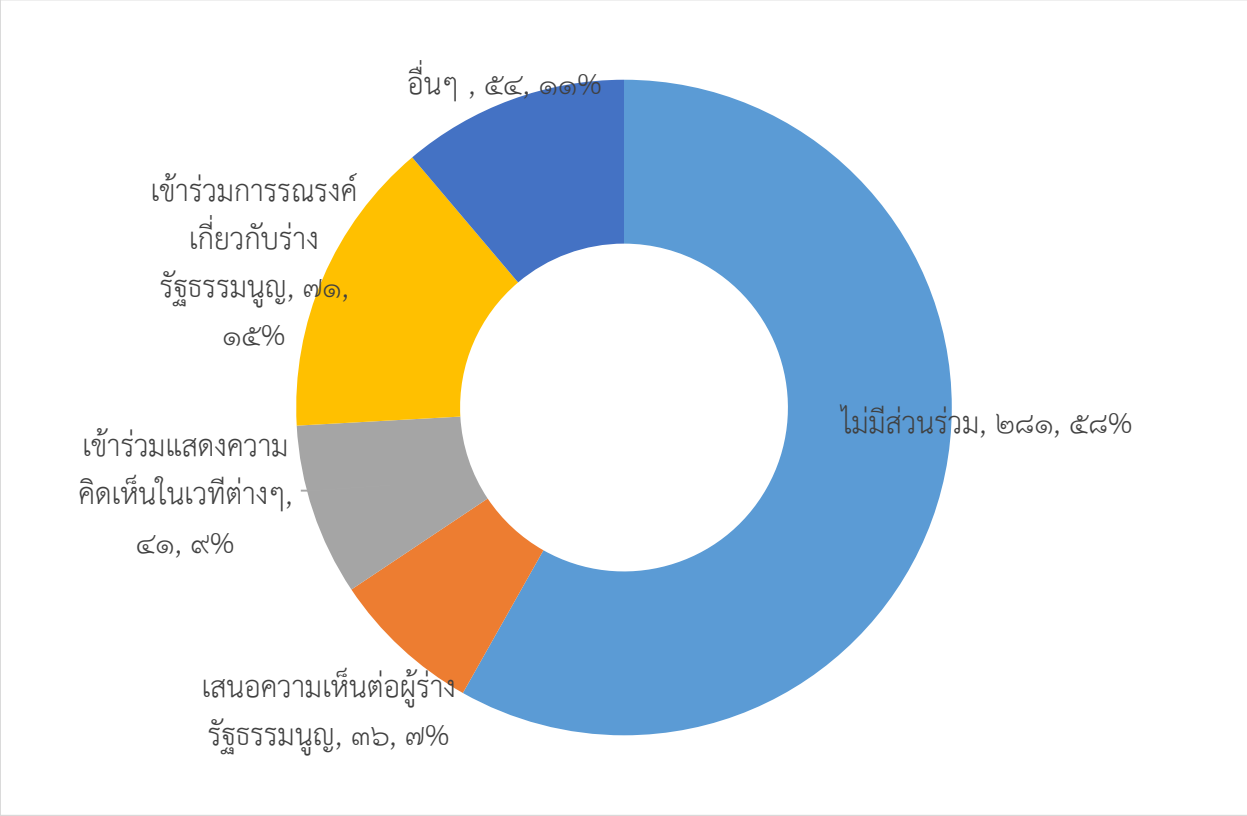

จากการสอบถามความคิดเห็นจะพบว่า จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๔๘๓ คน พบว่าจำนวน ๓๐๑ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๒ ระบุว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ กลุ่มรองลงมาจำนวน ๖๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๓) ระบุว่าตนเองได้เข้าร่วมในการรณรงค์ต่างๆ เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ จำนวนร้อยละ ๑๒ (จำนวน ๕๗ คน) สะท้อนว่ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการในเวทีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนจำนวน ๒๒ คน (ร้อยละ ๕) ได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอความคิดเห็นโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ ๘ แสดงการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

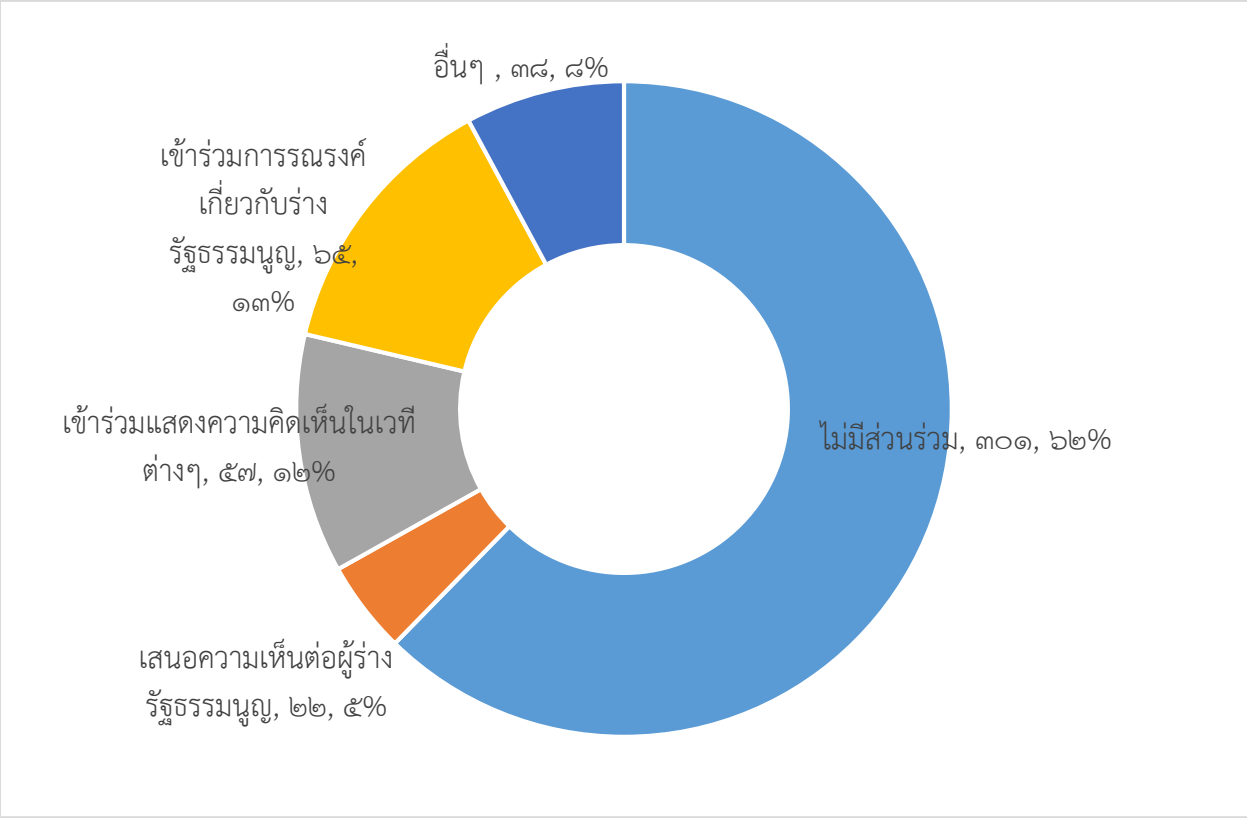

จากการสอบถามความคิดเห็นจะพบว่า จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๔๘๓ คน พบว่าจำนวน ๒๙๑ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ระบุว่าตนเองไม่ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ กลุ่มรองลงมาจำนวน ๕๕ คน (คิดเป็นร้อยละ ๑๑) ระบุว่าตนเองได้เข้าร่วมในการรณรงค์ต่างๆ เกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวนร้อยละ ๑๔ (จำนวน ๖๘ คน) สะท้อนว่ามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอความต้องการในเวทีการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ส่วนจำนวน ๓๗ คน (ร้อยละ ๗) ได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอความคิดเห็นโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ และอีกร้อยละ ๘ สะท้อนว่าตนมีส่วนร่วมในฐานะการเข้าร่วมออกเสียงประชามติต่อร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐

ตารางที่ ๙ แสดงการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ของกลุ่มตัวอย่างในการสอบถามความคิดเห็น

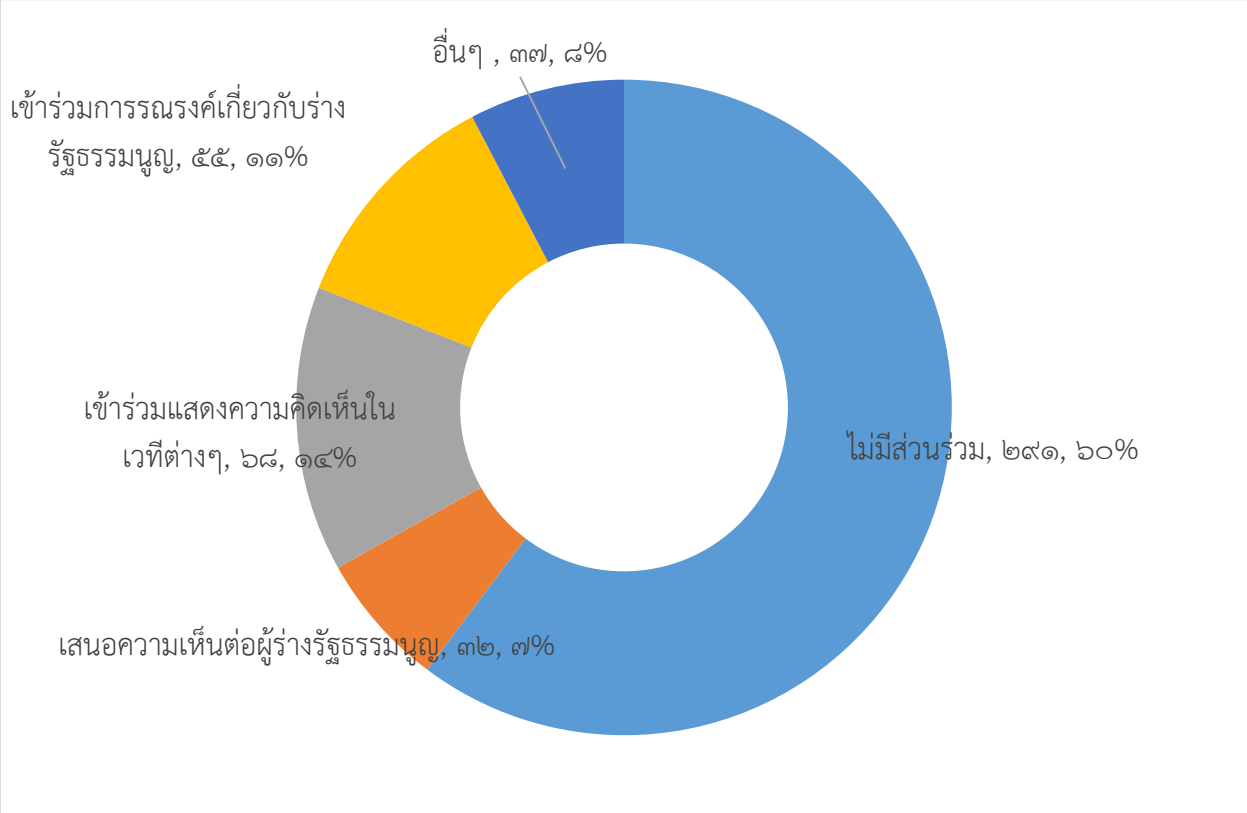

ส่วนที่ ๓ : ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ก. ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ตาราง ๑ สรุปความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ประเด็น	ภาพหวัง	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข
แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-เศรษฐกิจดี ประเทศมั่นคง ประชาชนมีความสุข -ต้องการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค จัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศให้ยั่งยืนมากขึ้น มีการฟื้นฟูทุกปี -ให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรฯ -ให้คนด้อยโอกาสได้ดำรงชีวิต เข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ปกป้องสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง -รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ดำเนินงานโดยเน้นความเสมอภาค เท่าเทียม เน้นการสร้างความสมดุล บูรณาการ และ ยั่งยืน และสามารถนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ / การบังคับใช้ได้จริง	-เกิดสภาวการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย -การดำเนินงานของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดประสิทธิภาพ ขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม และไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องได้จริง	-ตัดเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องออกจากรัฐธรรมนูญ -ตัดออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ใส่เป็น พ.ร.ป. แทน -เอาออกจากรัฐธรรมนูญ แต่ให้รวมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถปรับปรุงแนวนโยบายตามสภาพสังคมปัจจุบัน -ควรปรับปรุงที่การดำเนินงานมากกว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญ -การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และควรมีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม -การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหา
สิทธิและเสรีภาพของประชาชน	-สิทธิในการมีชีวิตที่ดีขั้นพื้นฐานด้วยรัฐสวัสดิการ ๙ ด้าน	-การละเมิดสิทธิที่ไม่มีหลักประกัน -สิทธิเสรีภาพของประชาชน ถูกจำกัดในเรื่องการแสดงความคิดเห็น	-มาตรา ๒๖ ควรให้กฎหมายซึ่งจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนต้องนำไปทำประชามติ

ประเด็น	ภาพหวัง	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข
	-สิทธิชุมชนต้องไม่หายไป สิทธิสตรี เด็ก กลุ่มเปราะบางไม่เกิดจริง ต้องบังคับให้มี -กฎหมายต้องไม่เข้าไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากจนเกินสมควร -สิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ไม่สามารถถูกละเมิดได้ ไม่ว่าจะด้วยกฎหมาย คำสั่ง หรือกฎระเบียบ ของราชการ การจะละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะกระทำได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นว่าจะเกิดภัยอันตรายต่อสาธารณชนอย่างชัดแจ้งเป็นที่ประจักษ์ -ประชาชนควรได้รับสิทธิคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม -สิทธิในการแสดงความคิดเห็น -การบังคับใช้กฎหมายต้องมีการลงโทษอย่างเคร่งครัด -รัฐไม่ควรก้าวก่ายหรือสอดส่อง ห้ามปราม การแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อการสิทธิเสรีภาพในทุกด้าน	-ประชาชนโดนลิดรอนสิทธิ์ จนไม่ได้แสดงความคิดที่แท้จริง -การดำเนินงานของรัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม / เสมอภาค -หน่วยงานที่รับผิดชอบถูกแทรกแซงในการทำหน้าที่	-มาตรา ๒๗ วรรคสอง ควรแก้เป็น "ทุกเพศสภาพย่อมเท่าเทียมกัน" -มาตรา ๔๔วรรคสอง ควรแก้เป็น "บทบัญญัติตามมาตรานี้ จะใช้กฎหมายจำกัดสิทธิมิได้" -แก้รัฐธรรมนูญและกฎหมายลูกที่ปิดกั้นเสรีภาพสื่อ -ควรสั้น กระชับ เน้นหลักการมากกว่าเนื้อหา -ควรเขียนแค่หลักการกว้างๆ และตราเป็นกฎหมายแทนเหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙ -ควรตัดออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ใส่เป็น พ.ร.ป แทน -ลดกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้เหลือเท่าที่จำเป็น -รัฐควรควบคุมดูแลเจ้าหน้าที่รัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด -รัฐไม่ควรแทรกแซง / ลดอำนาจรัฐ -เจ้าหน้าที่รัฐต้องเข้มแข็ง และเคารพสิทธิของประชาชน

ประเด็น	ภาพหวัง	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข
ระบบการเมือง	-เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย -แก้ปัญหาการคอร์รัปชันได้จริงบ้านเมือง -เป็นระบบที่มีความเที่ยงตรง และเป็นตัวแทนของประชาชนในสังคมทุกคนจริง -ระบบการเมืองที่มีธรรมาธิปไตย / มีธรรมาภิบาล -ระบบการเมืองสอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมไทย -น่าเชื่อถือและเป็นธรรม ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน ยุติธรรม -เป็นประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใส ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง -เป็นของประชาชนอย่างแท้จริง -รัฐสภาควรทำหน้าที่เพื่อประชาชน -องค์กรอิสระ / องค์กรตามรัฐธรรมนูญทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ -นักการเมือง/ผู้นำประเทศมีคุณภาพ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศ ให้ดี รักษากระบวนการของกฎหมาย ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม -ระบบการเลือกตั้งต้องยึดโยงกับประชาชน -พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง มีอุดมการณ์ชัดเจน -ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมือง	-เป็นอณาธิปไตย คณาธิปไตย อละธนาธิปไตย -ระบบการเมืองยังไม่เข้มแข็งสถาบันทางการเมืองไม่ได้รับการยอมรับ -เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องของตัวเอง / ไม่มีความโปร่งใสในการบริหาร -ขาดธรรมาภิบาล เอาผลประโยชน์และความอยู่รอดในอำนาจของตัวเองเป็นหลัก -ระบบเลือกตั้งซับซ้อน ไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตย -ระบบเลือกตั้งมีปัญหา / ระบบการเลือกตั้งที่วุ่นวาย -ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง -นักการเมืองไม่มีคุณภาพ ขาดจิตสำนึก หวังผลประโยชน์ -พรรคการเมืองที่ไม่เป็นพรรคของประชาชน แต่เป็นพรรคของนายทุน ไม่คำนึงถึงความเสมอภาคทางเพศ -ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมืองน้อย ถูกปิดกั้น -องค์กรอิสระ/องค์กรตามรัฐธรรมนูญขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน	-พรรคการเมืองควรตั้งยาก ยุบยาก การตั้งต้องสอดคล้องอุดมการณ์ -พรรคการเมืองต้องเน้นบริหาร ส.ส. ต้องเน้นความเป็นอิสระและแยกออกจากการใช้อำนาจบริหาร -บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองอย่างจริงจัง เสมอภาค -ยกเลิกการยุบพรรคการเมืองทั้งหมด และให้เสมือนว่าไม่เคยยุบพรรค -โครงสร้างและกลไกการทำงานของรัฐสภา รวมทั้งอายุของรัฐสภา -ออกแบบระบบเลือกตั้ง และการได้มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เหมาะสม ไม่ซับซ้อน -ออกแบบการได้มาของสมาชิกวุฒิสภาให้เหมาะสม -ออกแบบวิธีการได้มา วิธีวินิจฉัยองค์กรอิสระ / องค์กรตามรัฐธรรมนูญ / ศาลเพื่อป้องกันเรื่องสองมาตรฐาน -กำหนดที่มา อำนาจหน้าที่ วาระการถอดถอนของนายกรัฐมนตรี / คณะรัฐมนตรี

ประเด็น	ภาพหวัง	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข
		-ระบบการติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขาดประสิทธิภาพ บิดเบือน	-พัฒนากระบวนการนิติบัญญัติ
ระบบการตรวจสอบ	-อำนาจที่ใช้ตรวจสอบไม่ควรอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย และเป็นของปวงชนชาวไทย -ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน ในการทำหน้าที่ตรวจสอบการคัดเลือก สรรหา การได้มา และการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ -การทำงานขององค์กรตรวจสอบต้องมีการถ่วงดุล มีความโปร่งใส เป็นกลาง มีความเป็นอิสระ และยึดหลักนิติธรรม -การตรวจสอบจะต้องตรวจสอบอย่างจริงจัง ทันเวลา มั่นคง แน่วแน่ ดำเนินการได้จริง มีความชัดเจน ประชาชนตรวจสอบได้ มีความยุติธรรม ภาครัฐแทรกแทรกไม่ได้ และมีการลงโทษที่รุนแรง	-ระบบการตรวจสอบเอนเอียงเข้าข้างผู้มีอำนาจ / ไม่เป็นกลาง / ไม่น่าเชื่อถือในความเป็นกลาง เลือกปฏิบัติเฉพาะพวกพ้องตน -องค์กรตรวจสอบถูกแทรกแซงในการปฏิบัติหน้าที่ -ระบบตรวจสอบขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการตรวจสอบ / ถ่วงดุล ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน -ที่มา องค์ประกอบขององค์กรตรวจสอบ / คณะกรรมการไม่เหมาะสม -เกิดการคอรัปชันในระบบการตรวจสอบ -ขาดระบบตรวจสอบองค์กรตรวจสอบ	-กำหนดกฎหมายให้เป็นไปตามหลักสากล ไม่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม -เอาออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ตราเป็น พ.ร.ป. หรือ พ.ร.บ -องค์กรตรวจสอบ ระบบตรวจสอบต้องใช้หลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติหน้าที่ -ออกแบบให้องค์กรอิสระมีความเป็นกลาง มีอิสระและมีการคานอำนาจ ทบทวนการคัดสรร ที่มา การถ่วงดุลอำนาจของระบบ -ควรให้ ส.ว. หรือ ส.ส. ประเภทสองมีอำนาจแทนองค์กรอิสระ -ยกเลิกองค์กรอิสระโดยเฉพาะอำนาจตุลาการ มอบอำนาจให้ ส.ว. กระทำการแทน -ควรมาจากการเลือกของประชาชน

ประเด็น	ภาพหวัง	สภาพปัญหา	แนวทางแก้ไข
			-กำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อตรวจสอบองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบ -ในกรณีที่องค์กรอิสระ หรือเกิดความผิดพลาดในระบบการตรวจสอบ ต้องมีการลงโทษที่รุนแรง

๓.๑ ความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ภายใต้รัฐธรรมนูญ

๓.๑.๑ ประเด็นแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ ๑ : ภาพหวัง หรือความคาดหวัง

กรอบการดำเนินงานด้านนโยบายสาธารณะ / เป้าหมาย

ภาพรวม

- เศรษฐกิจดี ประเทศมั่นคง ประชาชนมีความสุข
- ต้องกระจายความมั่งคั่งไปสู่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ
- ต้องการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนอย่างเสมอภาค จัดการทรัพยากรธรรมชาติในประเทศให้ยั่งยืนมากขึ้น มีการฟื้นฟูทุกปี
- ให้สิทธิชุมชนท้องถิ่นเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรฯ
- SDGs ๑๗ เป้าหมาย โดยยึดหลัก SEP for SDGs ประกอบกัน และต้องคำนึงข้อมติเรื่องสภาพภูมิอากาศที่ประเทศไทยเสนอในการประชุมสมัชชารัฐสภาอาเซียน ปี ๒๕๖๒ ในโอกาสไทยเป็นเจ้าภาพการประชุม AIPA ครั้งที่ ๔๐ โดยตรงกับ ข้อ๑๓ ของ SDG. เรื่อง Climate Action โดยทุกภาคส่วนต้องขับเคลื่อนไปด้วยกัน

ด้านสิ่งแวดล้อม

- สิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจต้องไปด้วยกัน (ไม่อยากให้เป็นเศรษฐกิจเติบโตได้เงินมาก แต่สิ่งแวดล้อมเสียหาย ไม่มีผลผลิตทางการเกษตรทำ) และมีเงินแต่ไม่มีของซื้อกิน หรือไม่สิ่งแวดล้อมเสียสุขภาพย่ำแย่ เงินที่ได้มาต้องมารักษาตัวเอง
- ควรให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการ อนุรักษ์
- เน้นทรัพยากรธรรมชาติต้องไม่ถูกทำลายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมบำรุงรักษา

ด้านการจัดสวัสดิการสังคม

- รัฐจำเป็นต้องมีสวัสดิการทางสังคมระดับพื้นฐานให้กับบุคคลทั้งหมดอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านพยาบาล รายได้ ที่อยู่อาศัย
- ให้คนด้อยโอกาสได้ดำรงชีวิต เข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ปกป้องสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง
- ประชาชนควรเข้าถึงสวัสดิการทุกอย่างทั่วถึง มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในสภาพแวดล้อมที่ดี

แนวทางการดำเนินงานของรัฐ

การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ

- ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลจัดการตนเอง มีศักยภาพในการเลี้ยงชีพ สนับสนุนให้ชุมชน ครัวเรือนทำอุตสาหกรรมขนาดย่อมด้วยตนเอง ตลอดจนพัฒนาศักยภาพให้ชุมชนช่วยอนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- รัฐควรกระจายโอกาสให้คนทุกคนได้เข้าถึงการมีสภาวะแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
- รัฐต้องคืนอำนาจการจัดการให้แก่ประชาชน/ชุมชนท้องถิ่นโดยเร็ว / อำนาจควรกระจายมายังท้องถิ่นเพื่อการบริหารประเทศจะได้ตรงจุดมากขึ้น
- ให้ประชาชนมีส่วนร่วม / ฟังเสียงประชาชน / ควรยึดหลักอำนาจสูงสุดมาจากประชาชน

เน้นความเสมอภาค เท่าเทียม

- ประชาชนต้องได้ประโยชน์เสมอภาคกัน / เน้นความเสมอภาค
- นโยบายของรัฐควรให้การสนับสนุนที่เท่าเทียมและสมดุล
- รัฐดำเนินนโยบายที่ส่งเสริมการดำรงชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ส่งเสริมเศรษฐกิจแบบยั่งยืน ไม่ผูกขาดหรือให้นายทุนถืออำนาจผูกขาด และบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ถูกใช้ไปน้อยที่สุด เพราะการสร้างทดแทนกินเวลานานและยากกว่าการทำลาย

เน้นความสมดุล บูรณาการ และ ยั่งยืน

- รัฐต้องทำหน้าที่ตลอดจนวางนโยบายในด้านนี้บนหลักของความยั่งยืน รวมทั้งให้ประชาชนมั่งคั่ง มีความมั่นคงในชีวิต และทำให้ประชาชนมีความสุขที่อยู่ในประเทศนี้
- ออกนโยบายที่สร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิต
- รัฐต้องกำหนดนโยบายที่สามารถทำได้ในทางรูปธรรม
- ดำเนินการอย่างโปร่งใส เห็นแก่ประโยชน์ของราษฎร ควรทำให้ทุกๆด้านมั่นคงให้ได้มากที่สุด ใส่ใจปัญหาของประชาชนอย่างจริงจัง ควรให้สิทธิกับประชาชนทางการเมืองมากกว่านี้ ไม่ใช่อะไรไม่ถูกใจก็สั่งปิดปากหมด ให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม และต้องให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตย
- รัฐควรจะพิจารณาว่าจะนำนโยบายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างจริงจังได้อย่างไร การกระจายความมั่งคั่งลดความเหลื่อมล้ำ
- ลดขั้นตอนการบังคับบัญชาให้สั้นและกระชับและกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเต็มรูปแบบ
- ไม่เอื้อผลประโยชน์ให้นายทุนของประเทศมากเกินไป

การนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ / การบังคับใช้

- ทำให้เป็นจริง และจัดการกรณีไม่ทำ
- รัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ส่งผลประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม / อยากให้ภาครัฐใช้แนวปฏิบัติให้ตรงกับความเป็นจริงตามนโยบายที่วางแผนไว้
- ต้องมีกฎหมายรองรับอย่างบูรณาการทุกหน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐-๕๐ ปี
- รัฐต้องไม่เลือกปฏิบัติ ใช้กฎหมายเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่เล่นพรรคเล่นพวก เรื่องนโยบายต้องสร้างส่งเสริมให้บุคคลสามารถทำธุรกิจได้ง่ายขึ้น
- เป็นหน้าที่ที่จำเป็นที่รัฐต้องเป็นผู้กำหนด กำกับ ดูแลอย่างเสมอภาค เป็นธรรม และยั่งยืน
- รัฐควรทำหน้าที่ของตนอย่างจริงจัง เปิดโอกาสให้ประชาชนตรวจสอบได้อย่างสะดวกและควรปราบปรามการเอื้อประโยชน์ให้เอกชนแบบผิดกฎหมาย อย่างจริงจัง / รัฐควรจริงใจ จริงจังในการผลักดันวาระการเจรจาเพื่อสันติสุขแดนใต้ โดยให้ประชาชนในพื้นที่ เช่นภาคประชาสังคมเข้าร่วม แสดงความคิดเห็น
- ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อป้องกันโรคมากกว่าการปล่อยแล้วรักษา มีสวัสดิการให้กับบุคลากรทางการแพทย์ให้มากขึ้น ควรส่งเสริมการศึกษาให้มากขึ้น มีสวัสดิการครูมากขึ้น นักเรียนมีโอกาสทางการศึกษาให้มากขึ้น
- ควรเป็นไปตามความเหมาะสมในช่วงเหตุการณ์นั้นๆ มีความสมดุลไม่ขาดไม่เกิน เจ้าหน้าที่ของรัฐควรปฏิบัติหน้าที่ให้สมกับอาชีพและความสามารถของตน ไม่ควรอย่างยิ่งที่จะปล่อยให้ประชาชนเกิดความขาดแคลนและขัดสน

อื่นๆ

- ลดพีเอ็มสองจุดห้า ควันพิษ
- ปัจจุบันมีการซอยคลื่นความถี่ขายมากเกินไปทำให้การรับฟังรับชมของประชาชนไม่ชัดเจน
- ควรจะพัฒนาให้ดีกว่านี้ / ควรมีการปรับแก้พัฒนาให้ดีกว่านี้
- รัฐและคนบางส่วนยังไม่เข้าใจธรรมชาติแบบพึ่งพาอาศัยและใช้ประโยชน์
- เป็นอนาคตที่มืดมนผูกติดกับแผนยุทธศาสตร์ ๒๐ปี / ไม่คาดหวังเพราะไม่มีอะไรให้หวัง / สิ้นหวัง / ไม่มีความคาดหวังใดๆ ต่อรัฐบาลชุดนี้ / มองเห็นในทิศทางที่แย่ลง

ส่วนที่ ๒ : สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม

- ป่าไม้ในไทยน้อย / วิกฤตป่าไม้ในประเทศลดลง
- ปัญหาฝุ่นพิษ
- ยังไม่มีความสอดคล้องเท่าที่ควร สำหรับนโยบายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ

- การควบคุมการปล่อยคาร์บอนของก๊าซดีเซล การปล่อยของเสียลงแหล่งน้ำ การให้สิทธินายทุนในการผูกขาดการขายสินค้า การกักตุนสินค้า

สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

- ต้องไม่สร้างกับดักทางการเงินให้ประชาชนเป็นหนี้กันมากๆ ประชาชนค่อนประเทศติดกับดักทางการเงินเป็นหนี้กัน เพราะสถาบันการเงินจัดโปรโมชั่นให้ประชาชนกู้ จนเป็นหนี้กันล้นพ้น
- ปัญหาเศรษฐกิจที่ซบเซา
- ประชาชนตกงาน บริษัทต่างๆปิดตัวลง เศรษฐกิจแย่
- เศรษฐกิจตกต่ำมาก บริหารประเทศแย่ ไม่ให้โทษผู้นำแล้วจะให้โทษประชาชนหรอคะ สิ่งแวดล้อมก็แย่เพราะโรคโควิด๑๙ ไหนจะฝุ่นอีก มาตรการการกักตัวคนที่ไปตปท.มาก็ห่วย ไม่เคร่งครัดเลย เดี๋ยวก็ตายกันทั้งประเทศพอดี
- ประชาชนตกงาน เงินบาทแข็งค่า พื้นที่ป่าถูกรุกล้ำ
- ทำให้ประชาชนที่เป็นเกษตรกรรวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในป่าอยู่ยากแร้นแค้น
- ปัญหาของผลผลิตเกษตรกร ปัญหาการขาดแคลนรายได้เป็นหลัก

สถานการณ์ด้านความเหลื่อมล้ำ

- การเอื้อประโยชน์กับกลุ่มทุนที่ใกล้ชิดรัฐบาล การเอาเปรียบทรัพยากรของกลุ่มคนมีอำนาจรัฐ
- ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม / เหลื่อมล้ำมาก
- ความเหลื่อมล้ำ คือภาคอุตสาหกรรมโตมาก แต่ว่าภาคเกษตร หรือชาวบ้านผลผลิตได้ไม่ดี ราคาไม่ดี
- ความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจ ทำให้การศึกษาและสาธารณสุขตกต่ำลง
- ความเหลื่อมล้ำในที่ดิน
- ความเหลื่อมล้ำทางสังคม คนรวยกระจุกตัว ส่วนฐานะปานกลางและจนมีจำนวนมากแต่รัฐไม่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้
- ปัญหาคนจนยิ่งจนลงคนรวยยิ่งรวยขึ้น การแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติของข้าราชการนักการเมืองอย่างผิดกฎหมายมากเหลือเกิน ยังร่วมมือกับเอกชนบุกรุกป่าอีกด้วย
- นโยบายทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของรัฐยังไม่เหมาะสม เศรษฐกิจมีแต่จะเพิ่มช่องว่างความเหลื่อมล้ำ และนโยบายแจกเงิน ประชานิยมที่มีแต่จะสร้างหนี้ครัวเรือนมากขึ้น

การดำเนินการของรัฐต่อปัญหาต่างๆ
ความไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญ เมื่อนำรัฐธรรมนูญไปใช้ในทางปฏิบัติ กลับกระทำการไม่ได้อย่างสมบูรณ์
- การดำเนินการของรัฐไม่ค่อยตอบโจทย์กับสถานการณ์ในตอนนี้
- รัฐไม่ได้ใส่ใจตรงนี้เท่าที่ควร /ยังไม่มีการใส่ใจเท่าที่ควร

- รัฐไม่สามารถดำเนินแนวนโยบายที่ตอบสนองต่อประชาชนได้
- มันไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
- หน่วยงานของรัฐพิการ รัฐเน่า
- รัฐไม่เข้าใจความต้องการของประชาชน
- ไม่แก้ปัญหาโดยภาพรวมแก้เป็นเปราะชั่วคราว นโยบายแบบฉาบฉวย
- ยังไม่มีแผนการปฏิบัติการที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกประเด็น อาทิ ปัญหา ขยะทะเล และ Climate Action ข้อ๑๓ ของSDGs ในบริบทสากล

ขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม

- ไม่เป็นธรรม ไม่เสมอภาค เอื้อประโยชน์กับกลุ่มผู้มีอิทธิพลต่อรัฐบาล / เอื้อประโยชน์ให้บางกลุ่ม สร้างปัญหากับส่วนรวม / ไม่เท่าเทียมสมดุล
- ใช้กฎหมายกับเฉพาะคนจน ปกป้องพวกพ้อง นโยบายละเมิดสิทธิ เอื้อผลประโยชน์ให้คนเฉพาะกลุ่ม
- การเลือกปฏิบัติและเล่นพรรคเล่นพวก

การบังคับใช้

- ยังขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง

ปัญหาอันเนื่องมาจากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

- ม. ๕๘ ทำให้ได้เถอะและข้อนี้ตอบยาก
- บางมาตรามีผลกระทบ

อื่นๆ

- ยังไม่เห็นว่ามีสิ่งใดดีขึ้น ทำไม่ได้ตามนโยบายสักประการ ถ้าจะให้เจาะจงปัญหา ปัญหาน่าจะอยู่ตรงที่ผู้บริหารประเทศ
- ระบบ ริหารราชการแผ่นดินไม่สนับสนุนการกระจายการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร รัฐเป็นผู้นำในการพัฒนาแทนที่จะเป็นประชาชน นโยบายเศรษฐกิจไม่ชัดเจน นายทุนผูกขาด และทุกภาคส่วนพร้อมจะทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- เป็นแค่ตัวหนังสือ ไม่ได้มีการยึดโยงกับประชาชน
- ไม่เป็นไปตามต้องการของ ปชช.อย่างแท้จริงปัจจุบันรอรับคำสั่งจากเบื้องบนเป็นหลัก
- ปัญหาไวรัสโควิค-๑๙
- ตัวบทกฎหมายต้องการให้สังคมสงบสุข
- ปัญหาการไม่เข้าใจรากเหง้าของคนรุ่นใหม่
- ไม่มีความสุขกับทิศทางการทำหน้าที่และการบริหารในปัจจุบัน
- หลักการที่หากรัฐบาลชุดไหนมาไม่เดินตามแนวทางหรือทำตามแนวทางที่วางไว้ ๒๐ ปี มีสิทธิติดคุก ไม่ควรเป็นเช่นนี้

- มีความเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่แย่ลง
- ดีขอให้พัฒนาดีขึ้นต่อไป
- ในเรื่องเหตุการในชายแดนใต้ รัฐควรรู้หน้าที่ ควรใช้การเมืองนำการทหารมาแก้ปัญหา เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมาทหารทำตัวเป็นคู่ขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่อง IO

ส่วนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะ หรือ แนวทางการแก้ไข

ประเด็นในรัฐธรรมนูญ / กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง

ตัดเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวข้องออกจากรัฐธรรมนูญ

- ควรตัดออกจาก รธน แต่ให้ใส่เป็น พ.ร.ป. แทน แต่ให้แก้ยาก พอๆ กับรัฐธรรมนูญ / ควรตัดออกจาก รธน แล้วใส่ใน พรป หรือออกเป็นกฎหมาย หรือเป็นนโยบายพรรคเสีย เพราะแนวนโยบายจะล็อกสเปคตาม รธน ไม่ได้ ต้องมีการปรับปรุง / ควรตัดออกจากรัฐธรรมนูญ และให้เอาไปไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดที่ควรเขียนเฉพาะหลักการปกครอง
- ควรนำแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญ เมื่อนำรัฐธรรมนูญไปใช้ในทางปฏิบัติ กลับกระทำการไม่ได้อย่างสมบูรณ์ ออกจากรัฐธรรมนูญ โดยให้เขียนหลักการเสรีภาพ สิทธิ หน้าที่ แนวนโยบายอย่างกว้างๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยเอามาตราในหมวด ๓ จนถึงหมวด ๖ ซึ่งเป็นรายละเอียด ออกเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแทน เพื่อให้สามารถปรับปรุงแนวนโยบายที่สังคมเป็นพลวัตได้โดยไม่จำเป็นต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญ แต่ให้รวมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถปรับปรุงแนวนโยบายตามสภาพสังคมปัจจุบัน
- ตัดออกจากรัฐธรรมนูญเพื่อให้นโยบายเป็นอิสระ สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญเพราะสถานการณ์สังคมเป็นพลวัต ไม่ควรเขียนในรัฐธรรมนูญ
- ควรเอาแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมออกจากรัฐธรรมนูญ แต่ให้ตราเป็นกฎหมาย เพราะรธน แก้ยาก และด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะมัวแก้ไขรัฐธรรมนูญตลอดก็ไม่ได้
- ควรเอาแนวนโยบายออกจากรัฐธรรมนูญ เพราะสังคมเป็นพลวัต ไม่เช่นนั้นก็ต้องแก้ตามสภาพการณ์
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญและให้เป็นกฎหมายแทน เพราะสังคมไทยมันเปลี่ยนแปลงตลอด จะเขียนลงในรัฐธรรมนูญและแก้ตามรัฐธรรมนูญ แบบนี้ไม่เห็นด้วย
- ควรตัดออกจากรัฐธรรมนูญและให้ออกเป็นกฎหมายทั่วไป เพราะการเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ ในเมื่อแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐเป็นพลวัตร คือเปลี่ยนตลอด ก็ต้องมาแก้รัฐธรรมนูญในบริบทที่แก้ยาก จะทำให้ปัญหาบานมากกว่าอุดช่องโหว่ของปัญหา
- ด้วยสังคมที่พลวัต แนวนโยบายไม่สมควรระบุลงในรัฐธรรมนูญ

- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญและจัดทำเป็นกฎหมายแทน เพื่อให้แก้ไขได้ง่าย เพราะเรื่องนโยบายนั้นเป็นเรื่องพลวัตร จะต้องปรับเปลี่ยนทุกนาที เหมือนการแก้ปัญหาโควิด
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญและตราเป็นกฎหมาย เพื่อออกกฎหมายตามสังคมที่เป็นพลวัต
- ตัดออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ใช้การตรากฎหมาย เพื่อให้แก้ไขกฎหมายง่ายตามสถานการณ์โลกที่เป็นพลวัต
- ควรเอาแนวนโยบายในรัฐธรรมนูญ แยกออกเป็นกฎหมายหรือรวมกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถปรับกฎหมายตามบริบทสังคม

การแก้ไขในบางมาตราที่เกี่ยวข้อง

- ต้องแก้ไขบางมาตรา
- รีบร่างรัฐธรรมนูญใหม่ใช้แนวทางของ ปี ๒๕๔๐ เป็นหลัก
- แก้ไขรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง

อื่นๆ

- ไม่สมควรแก้ไข
- ควรปรับปรุงที่การดำเนินงานมากกว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญสำหรับในส่วนนี้

การบังคับใช้กฎหมาย / กฎหมายที่ควรบัญญัติเพิ่มเติม

- จัดให้มีกฎหมายรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าขั้นพื้นฐานเพื่อให้ทุกคนเข้าถึงและมีคุณภาพชีวิตพื้นฐานที่ดีถ้วนหน้า
- นโยบายต่าง ๆ ควรทำในภาพรวม ทุกคนได้รับผลประโยขน์จากนโยบายโดยเท่าเทียมไม่ใช่เป็นหย่อมๆ
- บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
- หยุดการเลือกปฏิบัติและใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม ต้องมีการลงโทษอย่างจริงจังในเรื่องนี้
- ควรมีบทลงโทษที่รุนแรงกับปัญหาโกงทุจริตของนักการเมืองและราชการ / ควรมีบทลงโทษและการบังคับใช้ที่เท่าเทียม
- นโยบายต้องสามารถปฏิบัติได้จริง และผู้ปฏิบัติงานต้องเร่งและให้ความสำคัญจริงๆ ในการปฏิบัติงาน
- อยากให้ทำทุกๆ อย่างเป็นไปด้วยความโปร่งใส และเด็ดขาดกว่านี้ เหยาะแหยะเป็นเด็กเล่นพ่อแม่ลูกไม่ได้นะคะ คิดให้รอบคอบก่อนจะทำจะพูดอะไร คำนึงถึงประชาชนที่เดือดร้อนให้มากๆนะคะ
- จัดทำแผนปฏิบัติการ จัดโครงการสัมมนาวิชาการ เรื่องSDG.เรื่อง Climate Action ข้อ ๑๓ ของเป้า SDG. โดยยึด หลัก SEPs For SEP.
- แก้โครงสร้างระบบบริหารราชการแผ่นดิน กระจายอำนาจ ปรับปรุงนโยบายและผู้รับผิดชอบการตัดสวัสดิการระดับท้องถิ่น มีนโยบายทางเศรษฐกิจที่ชัดเจน โดยอ้างอิงฐานข้อมูลย้อนหลัง ๑๐ ปี ออกกฎหมายป้องกันการผูกขาดทางเศรษฐกิจ จริงจังกับคนที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหา

- สร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม ให้ชุมชนมีอำนาจในการบริหารจัดการตนเองตามวิถีวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น
- รับฟังประชาชนในทุกๆ ทาง
- ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น
- ปกครองแบบ ปชต.ให้เต็มรูปแบบ อปท.ต้องปกครองตนเองอย่างจริง เลิกศูนย์รวมอำนาจ
- กระจายรายได้ ส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
- คืนอำนาจการบริหารจัดการให้ประชาชน/ให้ท้องถิ่นโดยเร็ว
- ลองสอบถามข้อมูลจากประชาชน ถามถึงความต้องการและความรู้สึก เพราะเสียงของประชาชนต้องมาเป็นอันดับแรก
- รัฐควรจริงใจ จริงจังในการผลักดันวาระการเจรจาเพื่อสันติสุขชายแดนใต้ โดยให้ประชาชนในพื้นที่ เช่น ภาคประชาสังคมเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น
- รัฐต้องเข้าถึงหัวใจและจิตวิญญาณของพหุวัฒนธรรมที่แตกต่างในการอยู่ร่วมกัน

อื่น ๆ

- แนวนโยบายรัฐที่ถูกบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ถือว่าดีแล้ว เพียงแต่ทำให้เป็นรูปธรรมซึ่งต้องใช้เวลา อีกทั้งทำให้สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสภาวะการณ์ที่มีแนวโน้มเปลี่ยนไป
- คิดว่ามีผู้รู้มากมายแต่ขาดผู้นำที่กล้าหาญในการแก้ไข เพราะมีผลกระทบต่อผู้มีอำนาจในบ้านเมืองรวมทั้งพวกในรัฐสภาและเจ้าสัว
- ปลูกป่าทั่วประเทศ
- เปลี่ยนรัฐบาลเถอะครับ ขอประชาธิปไตยคืน ไม่ไหวอย่าฝืน / เปลี่ยนรัฐบาลชุดนี้ออก
- เปลี่ยนนายก ยกเลิกรัฐธรรมนูญที่อำนวยต่อรัฐบาลชุดนี้
- ควรรณรงค์ให้หันมาซื้อขายผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย และลดการซื้อของต่างชาติ เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนรายได้ของประชาชนผู้มีอาชีพค้าขาย
- เปลี่ยนรัฐบาล ถ้าทำไม่เป็นก็ไม่ควรฝืนให้คนที่มีศักยภาพมากพอเข้ามาเถอะ
- ควรให้ผู้ที่มีความสามารถจริงๆ เข้ามาช่วยบริหารวางแผนการทำงานให้ตรงประเด็นความต้องการของประชาชน
- ให้ความรู้ทางการเมืองที่ครบถ้วน รอบด้านแก่คนรุ่นใหม่
- ทำตามยุทธศาสตร์ชาติที่กำหนดไว้แล้วให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว
- ต้องการให้มีการยุบสภาแล้วมีการเลือกตั้งใหม่
- เพิ่มศาลสิ่งแวดล้อมในไทย

- ลดความโลภในจิตใจ ใส่ใจต่อส่วนรวมมากขึ้น คิดเสมอว่าประเทศเป็นของประชาชนไม่ใช่ช่องทางในการแสวงหาประโยชน์ในช่วงเวลาแห่งอำนาจของใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
- จัดสรรงบประมาณให้ถึงหน่วยงานการศึกษาและสาธารณสุขให้มากขึ้น ให้เกิดนโยบายเรียนฟรีถึงปริญญาตรี
- การพักหนี้
- องค์กรอิสระ การเปิดเผยข้อมูล การตรวจสอบของภาคประชาชน
- ส่งเสริมภาคการเกษตร เพิ่มผลผลิตให้ชาวบ้าน สร้างงานในชุมชน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม การพึ่งพิงของชาวบ้านกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ
- เร่งพัฒนาเศรษฐกิจโดยด่วน
- การลดใช้ถุงพลาสติก ควรมีถุงพลาสติกให้ซื้อกรณีไม่ได้เตรียมถุงมาใส่ และสนับสนุนให้ใช้ถุงพลาสติกเวียนมากกว่าการงดใช้ไปเลย และรณรงค์ให้แยกขยะ และเก็บขยะแบบแยก

ส่วนที่ ๔ : ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานของรัฐ / ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

- ไม่ควรมีสองมาตรฐาน
- เจ้าหน้าที่รัฐต้องไม่เลือกปฏิบัติ และไม่ละเมิดรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยสิทธิชุมชน
- อย่าให้ปลาแก่ประชาชน ให้เบ็ดได้มั๊ย รัฐมีหน้าที่ดูแลปลาให้มีจำนวนมากๆ

ข้อเสนอแนะอื่นๆ / ความเห็นอื่นๆ

- สร้างงานในชนบท
- ไปแก้ที่ความคิดของคนดีกว่า
- สนับสนุนให้ปลูกต้นพะยูง
- ควรเป็นประชาธิปไตยสักที ตอนนี้คือเผด็จการ
- ค่าแรงขั้นต่ำควรจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากเกิดปัญหาการใช้แรงงานหนักเกินกว่าเหตุในบริษัทบางแห่ง
- กล้าอย่างผู้นำท่านสี่จิ้นผิงใหมหรือผู้นำสิงคโปร์
- เหนื่อยทั้งใจทั้งกาย ต้องมาเหนื่อยกะการเมือง โรคฝุ่นเพิ่มอีก
- ส.ส. ส.ว. ที่ดีและรักประชาชน ประเทศชาติมีน้อย น่าสงสารคนไทยที่ทำให้เสียโอกาสในการดำเนินชีวิตที่ดี ทั้งที่ประเทศไทยเรามีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่มากมายกว่าอีกหลายประเทศ ยกตัวอย่างเช่น สิงค์โปร
- ประเทศไทยเป็น ปชต.แบบไทยๆ มีเจ้านาย มีอาวุโส นับถือพุทธเป็นหลัก ประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาต้องไม่ลืมชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
- หลักประกันที่สันนิษฐานว่า ประชาชนสุจริต บริสุทธิ์ ในการต่าง ๆ

๓.๑.๒ ประเด็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ส่วนที่ ๑ : ภาพหวัง หรือความคาดหวัง

เจตนารมณ์ในภาพรวม

- สิทธิในการมีชีวิตที่ดีขั้นพื้นฐานด้วยรัฐสวัสดิการ ๙ ด้าน ๑) รัฐสวัสดิการเด็กถ้วนหน้า ๒) รัฐสวัสดิการการศึกษา ๓) รัฐสวัสดิการการมีงานทำและรายได้ ๔) รัฐสวัสดิการระบบสุขภาพ ๕) รัฐสวัสดิการประกันสังคม ๖) รัฐสวัสดิการบำบาญแห่งชาติ ๗) รัฐสวัสดิการด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย ๘) รัฐสวัสดิการพหุวัฒธรรม และการปฏิรูประบบภาษี
- ประชาชนควรได้รับสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง / ทุกคนควรจะมีสิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริง การแสดงออกต่าง ๆ ที่ไม่เดือดร้อน ลิดรอนสิทธิของผู้อื่น
- สิทธิชุมชนต้องไม่หายไป สิทธิสตรี เด็ก กลุ่มเปราะบางไม่เกิดจริง ต้องบังคับให้มี เช่น สัดส่วนทางการเมือง อย่าเขียนเอาเท่าว่ามีไม่มีใครเคยคำนึงถึงหรอก
- กฎหมายต้องไม่เข้าไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากจนเกินสมควร
- สิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ไม่สามารถถูกละเมิดได้ ไม่ว่าจะด้วยกฎหมาย คำสั่ง หรือกฎระเบียบของราชการ การจะละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะกระทำได้ ในกรณีที่มีความจำเป็นว่าจะเกิดภัยอันตรายต่อสาธารณชนอย่างชัดแจ้งเป็นที่ประจักษ์เท่านั้น ทั้งนี้ ด้วยการประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา และต้องยกเลิกพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวโดยพลันเมื่อเหตุแห่งความจำเป็นนั้นระงับไปแล้ว หรือเมื่อมีประชาชนลงชื่อให้ยกเลิกเกิน ๑๐,๐๐๐ คน / ประชาชนเป็นใหญ่ในการปกครอง มีสิทธิในตนเอง / ปกครองตนเองอย่างมีอิสระภายใต้กฎกติกา
- ควรจะเป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่เลือกปฏิบัติ
- เสรีภาพที่มาพร้อมกับความตระหนักของของเขตในการแสดงออกโดยยึดโยงกับความชัดเจนของข้อกฎหมายว่าเรามีสิทธิแค่ไหน และสิทธินั้นจะต้องเกิดจากความยุติธรรมต่อทั้งสองฝ่ายควรจะทำเพื่อประชาชนทุกคนให้ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมและเท่าถึง
- ประชาชนควรได้รับสิทธิคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม
- ใช้สิทธิเสรีภาพอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่สร้างความขัดแย้ง
- ประชาชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ได้อย่างเต็มที่แต่ต้องไม่ละเมิดกฎหมายและสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น
- ทำได้ทุกเรื่องแต่ต้องไม่ละเมิดผู้อื่นไม่ใช้จนเกินความจำเป็น

สิทธิในการแสดงความคิดเห็น

- ประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นภายใต้กฎหมาย
- ทุกคนควรมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ / มีสิทธิที่จะออกความคิดเห็นทางการเมืองค่ะ อยากให้รัฐฟังความคิดเห็นประชาชนค่ะ
- มีสิทธิ์ในการแสดงความคิดเห็นในระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้องเท่าเทียม
- ทุกคนในประเทศมีสิทธิเท่าเทียมกัน สามารถแสดงความคิดเห็นวิพากย์วิจารณ์ได้อย่างอิสระในทุกๆเรื่องอย่างมีเหตุผล
- แสดงออกอย่างเสรี บนช่องทางที่รัฐต้องจัดให้ตามที่ประชาชนเรียกร้อง
- เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเสนอข้อคิดเห็นได้ในทุกภาคส่วน และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงดูแลและส่งต่อให้เกิดเป็นรูปธรรม
- ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสรีในการคิด เขียน พูด แสดงออก อย่างเสมอภาค ในระบอบประชาธิปไตย
- ประชาชนแสดงความคิดเห็นได้แต่ต้องอยู่ในความจริงและความถูกต้องตามกฎหมาย
- แสดงออกได้อย่างเสรีในทุก ๆ เรื่อง หน่วยงานหรือสถาบันใดที่ใช้ภาษีจากประชาชน ประชาชนสามารถใช้สิทธิในฐานะเจ้าของงบประมาณ วิจารณ์การใช้งบประมาณแผ่นดินได้ ไม่มีหน่วยงานหรือสถานบันใดอยู่เหนือรัฐธรรมนูญ
- ควรอธิบายให้ชัดเจนในเรื่องการให้ความสำคัญในหน้าที่มากกว่าการเรียกร้องใช้สิทธิ
- ควรให้ประชาชนได้ใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ
- ประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีในการแสดงความเห็นทางการเมือง และสามารถมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ และมีสิทธิได้รับข่าวสารที่แท้จริงกับทุกๆเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และอยากให้รัฐบาลรับฟังความคิดเห็นประชาชน
- ตรงตามความหมายของมัน ประชาขนควรมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเปิดเผย มีสิทธิจะวิจารณ์ มีสิทธิจะใช้ชีวิตของตนได้อย่างอิสระ หากแต่ยังอยู่ในกฎหมาย(ที่มันยุติธรรม)
- แสดงออกได้ เปิดให้มีการแสดงความคิดเห็น ไม่ปิดกั้น แต่แสดงออกอย่างเหมาะสม
- ประชาชนควรมีสิทธิ์ในการแสดงออกทางการเมือง สังคม โดยรัฐไม่ปิดกั้นและสร้างข่าวเท็จใส่ร้าย
- มีสิทธิในการแสดงออกและเรียกร้องได้อย่างมีเสรีภาพ

ทิศทางการบังคับใช้

- ให้การละเมิดสิทธิในการศึกษา อาทิ การทำโทษ ผิดกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- รัฐไม่ควรก้าวก่ายหรือสอดส่อง ห้ามปราม การแสดงความคิดเห็นของประชาชนต่อการสิทธิเสรีภาพในทุกด้าน

ประเด็นอื่นๆ

- ไม่มีความหวังจาก รธน. ฉบับนี้ / ไม่มีความคาดหวัง
- คนต้องเข้าใจในสิทธิที่รัฐมีให้ และเคารพในสิทธิดังกล่าว
- เสรีภาพจำกัดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ
- ความหวังน้อยมากโดยเฉพาะคนระดับรากหญ้า
- กลับไปดูแนวทางรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐
- ค่อนข้างดี / ดีแล้ว / ปัจจุบันก็ดีอยู่แล้ว
- เสรีภาพเป็นสิ่งที่รัฐควรอนุญาตดังนั้นควรจำกัดเสีย
- ต้องดีกว่าเก่า
- มีสิทธิมากมาย มีเสรีภาพมากมายจนเกินเลยไปด้วยในบางครั้ง
- เป็นประชาธิปไตยที่คนหมู่มากและประชาชนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

ส่วนที่ ๒ : สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเด็นสิทธิและสรีภาพ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

- การละเมิดสิทธิที่ไม่มีหลักประกัน
- สิทธิเสรีภาพของประชาชน ถูกจำกัดในเรื่องการแสดงความคิดเห็นโดยกฎหมาย กอ.รมน. คือม.๔๔ กลายๆ
- โดนลิดรอนสิทธิ์ จนประชาชนไม่ได้แสดงความคิดที่แท้จริง
- ถึงจะมีการเลือกตั้งแต่ก็ยังมีการปิดกั้นสิทธิในการแสดงออกทางการเมืองอยู่
- ยังมีการละเมิดสิทธิอย่างแพร่หลาย

การดำเนินงานของรัฐหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม

- ไม่เสมอภาค และไม่เป็นธรรม เลือกปฏิบัติเฉพาะพวกพ้องและกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาล
- ตุลาการภิวัฒน์ ใช้อำนาจลิดรอนสิทธิเสรีภาพ
- เจ้าหน้าที่รัฐไม่เคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง
- เป็นการสร้างความแตกแยกโดยการเลือกปฏิบัติ

ถูกแทรกแซงในการทำหน้าที่

- ถูกควบคุมโดยรัฐ และรัฐปัจจุบันก็ไม่สามารถทำให้เกิดประชาธิปไตยแบบแท้จริงได้คือกระจายอำนาจ
- รัฐบาลเข้าไปครอบงำและใช้วิธีการลับลิดรอนสิทธิเสรีภาพประชาชน
- ถูกละเมิดสิทธิอย่างรุนแรงด้วยน้ำมือของรัฐ

- อำนาจรัฐสร้างข่าวเท็จใส่ร้าย ปลุกปั่น ยุยงให้เกิดความเกลียดชังคนที่เห็นแตกต่าง
- รัฐยังควบคุมอยู่โดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือยังไม่ให้สิทธิและเสรีภาพอย่างแท้จริง
- รัฐบาลพยายามกำจัดคนเห็นต่าง และผลักไปอยู่ฝ่ายตรงข้าม เพื่อจะได้กำจัด และรักษาอำนาจตัวเองไว้ นอกจากนี้ ยังชอบดึงสถาบันมาอ้างเพื่อโจมตีอีกฝ่าย
- ถูกกฎหมายควบคุมและคุกคามสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งโดยตรงและอำนาจมืด
- ประชานชนถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการเสนอความคิดเห็น และการสร้างวาทะกรรมความเกลียดชังให้เกิดขึ้นโดยรัฐ

สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก / แสดงความคิดเห็น

การปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นโดยรัฐ

- ถูกกีดกันและละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงข้อคิดเห็นของภาคประชาชน
- สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนยังไม่ได้รับการเปิดกว้างเท่าที่ควร
- จำกัดสิทธิ์ของประชาชน / ไม่มีเสรีภาพเท่าที่ควรในการแสดงความคิดเห็น
- สิทธิเสรีภาพของ ปชช. ใน รธน. ฉบับนี้ไม่อาจเกิดได้จริง เพราะมันมีแต่อาการย้อนแย้งมาก ๆ
- ประชาชนไม่มีเสรีภาพเท่าที่ควร
- ประชาชนทำอะไรไม่ได้เลย โดนจับตลอด งง
- ประชาชนถูกรังควานโดยรัฐและข้าราชการไม่ให้แสดงความคิดเห็นที่ขัดต่อผู้กุมอำนาจรัฐ
- ไร้สิทธิไร้เสียง ถูกจำกัดสิทธิทุกเรื่องเช่น การแสดงความคิดเห็น สิทธิทางการเมือง สิทธิการชุมชน สิทธิชุมชนที่ถูกละเมิดด้วนกฎหมาย ระเบียบ หรือประกาศต่างๆ
- ถูกปิดกั้น ปิดปาก ไม่เสนอข่าวความเดือดร้อนของ ปชช. ทั้งที่มีการชุมนุมตามกฎหมายไม่ละเมิดสิทธิของใคร สื่อไม่ควรเลือกข้างรัฐบาล
- ไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพในทุกๆด้าน แค่แสดงความเห็นในเรื่องจริงแต่รัฐไม่ต้องการให้พูดก็ถูกเรียกตัวไปปรับทัศนคติหรือบางคนถึงกับโดนแจ้งความดำเนินคดี
- มีการจำกัดกั้นการแสดงออกทางการเมือง ประชาชนขาดพื้นที่เสรีที่เปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น
- ประชาชนไม่มีเวทีในการมาเรียกร้องทางการเมืองได้เต็มที่ มีการแทรกแซงจากบุคคลอื่น
- ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิในการตรวจสอบ หรือใช้สิทธิในการติดตามการใช้เงินภาษีได้อย่างเพียงพอ ไม่สามารถแสดงความเห็นต่อองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ได้อย่างเสรี

ความเป็นธรรมในการเรียกร้อง

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆครั้งไม่ได้รับการแก้ไขและไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำให้ประชาชนขาดสิทธิเสรีภาพในการเรียกร้องความเป็นธรรม

- ปัญหาผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ที่ไม่กล้าไปเรียกร้องการใช้สิทธิและสวัสดิการที่พึงจะได้รับ
- ประชาชนไม่เข้าใจในการใช้ช่องทางเพื่อการแสดงออก
- การจัดกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน ถูกข่มขู่ คุกคาม หรือควบคุมโดยกองทัพหรือกลุ่มที่รับใช้กองทัพ
- ถูกรุกรานจากองค์การบางองค์การ เมื่อมีการออกมาเคลื่อนไหว

อื่นๆ

- ดีแล้ว ควรจำกัด
- ดี / ดีแล้ว / ปกติดี
- ไม่ค่อยมีจริง / ไม่ได้รับการแก้ไขปัญหา
- ดูดี ทำไม่ได้
- ครูบาอาจารย์ใช้ธรรมเนียมและประเพณีทำโทษเด็ก ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- รัฐบาลพยายามใช้กฎหมายทำให้ได้อำนาจซึ่งการปกครอง
- มีคนอ้างสิทธิ์และเสรีภาพในการแสดงออกมาเกินไปจนเกินไป ดึงฟ้าลงต่ำ แสดงออกเกินความเหมาะสม เกิดความวุ่นวาย
- มีปัญหามาก (การบริหารของรัฐบาล)
- ประชาชนเข้าใจผิดในข่าวสาร จึงทำให้การใช้สิทธิของประชาชน ใช้ไปในทางที่ผิด
- การประกอบอาชีพ
- ใช้สิทธิเสรีภาพที่ทำลายความมั่นคงของประเทศ
- ระบบอุปถัมภ์ ปิดกั้น ไม่เอื้อ ตึงเกิดการต่อต้าน มีการประท้วงจากทุกภาคส่วน และระบบอาวุโส เป็นปัจจัยสำคัญ
- เรียกร้องแต่สิทธิแบบตามๆ กันไปมากกว่าการใช้สิทธิแบบเข้าใจ
- ใช้สิทธิของตัวเองจนไปลิดรอนสิทธิของคนอื่น / ปัญหาเรื่องนี้ คือ คนขาดซึ่งความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตน ทำให้เกิดการใช้สิทธิและหน้าที่เกินควร จนไปกระทบและรุกล้ำสิทธิของบุคคลอื่นๆ จนก่อเกิดความไม่ปกติสุขในสังคม
- แสดงความคิดเห็นได้แต่ต้องมีเหตุผลเพื่อไม่ใช้สร้างความแตกแยกควรนำเหตุผลมาแสดงความคิดเห็น
- ในปัจจุบัน รัฐให้อำนาจและสิทธิ รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมพอสมควร แต่ยังควบคุมบางสถานการณ์ไม่ได้

ส่วนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะ หรือ แนวทางการแก้ไข

ประเด็นในรัฐธรรมนูญ / กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ปรับปรุงเนื้อหาในมาตราที่เกี่ยวข้องในรัฐธรรมนูญ

- กำหนดให้มีเสรีภาพมากกว่านี้ในรัฐธรรมนูญ
- สร้างหลักประกันให้มีสิทธิเสรีในรัฐธรรมนูญ
- มาตรา ๒๖ ควรให้กฎหมายซึ่งจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ต้องนำไปทำประชามติ ถ้ากฎหมายนั้นเป็นกฎหมายเกี่ยวกับเด็ก ให้เยาวชนอายุตั้งแต่ ๑๓ ปี ขึ้นไป เป็นผู้มีสิทธิลงประชามติ
- มาตรา ๒๗ วรรคสอง ควรแก้เป็น "ทุกเพศสภาพย่อมเท่าเทียมกัน"
- มาตรา ๔๔ วรรคสอง ควรแก้เป็น "บทบัญญัติตามมาตรานี้ จะใช้กฎหมายจำกัดสิทธิมิได้"
- แก้รัฐธรรมนูญและกฎหมายลูกที่ปิดปากสื่อ
- ควรกำหนดประเด็นสิทธิเสรีภาพในการแสดงความเห็นได้อย่างเสรี หากเป็นไปในกรอบรัฐธรรมนูญ จะไม่มีความผิดกฎหมาย ควรบัญญัติเป็นหลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ และต้องมีการรับรองอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดๆ ที่ไม่เป็นตามหลักการนี้ ไม่สามารถบังคับใช้ได้
- ควรสั้น กระชับ เน้นหลักการมากกว่าเนื้อหา เพราะการเขียนกฎหมายยาวๆ ทำให้ เสรีภาพเป็นการอนุญาต ซึ่งเสรีภาพมีมาตั้งแต่กำเนิด
- ควรเขียนแค่หลักการกว้างๆ และตราเป็นกฎหมายแทนเหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๔๘๙

ตัดออกบทบัญญัติออกจากรัฐธรรมนูญ

- ควรตัดออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ใส่เป็น พ.ร.ป แทน แต่ให้แก้ยาก พอๆ กับรัฐธรรมนูญ
- ควรตัดออกจากรัฐธรรมนูญ และให้เอาไปไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญคือกฎหมายสูงสุดที่ควรเขียนเฉพาะหลักการปกครอง
- ควรตราเป็นกฎหมาย อาจเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เหมือนสหรัฐที่ตรา Civil Rights Act ๑๙๖๔ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องมาแก้ไขในรัฐตัดออกจากรัฐธรรมนูญเพื่อให้นโยบายเป็นอิสระ สอดคล้องกับโลกปัจจุบัน
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญเพราะสถานการณ์สังคมเป็นพลวัต ไม่ควรเขียนในรัฐธรรมนูญ
- ควรออกเป็นกฎหมายมากกว่าเป็นรัฐธรรมนูญ
- ควรเอาออกจากรัฐธรรมนูญและให้เป็นกฎหมายแทน เพราะสังคมไทยมันเปลี่ยนแปลงตลอด จะเขียนลงในรัฐธรรมนูญและแก้ตามรัฐธรรมนูญแบบนี้ไม่เห็นด้วย
- ควรตราเป็นกฎหมาย เพราะบางบริบทจำเป็นต้องขัดรัฐธรรมนูญเช่น การ Lockdown การเนรเทศ แต่การที่เขียนลงในรัฐธรรมนูญจะทำให้คำสั่งขัดรัฐธรรมนูญ
- ควรตราเป็น พ.ร.บ.เสรีภาพ แต่ในรัฐธรรมนูญให้ใช้แบบปี ๒๔๘๙ คือ เขียนหลักการกว้างๆ ไม่ซับซ้อน
- ด้วยสังคมที่พลวัต แนวเสรีภาพไม่สมควรระบุลงในรัฐธรรมนูญ

ลด / ยกเลิกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- ยกเลิก พ.ร.บ. ชุมนุม ๒๕๕๘
- ลดกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้เหลือเท่าที่จำเป็น
- รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิของประชาชนให้ชัดเจน และมีกฎหมายลูกเพื่อรับรองสิทธิของประชาชน
- กำหนดโทษสำหรับรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐที่ฝ่าฝืนและละเมิดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน
- ควรเอาสิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนด้านต่างๆ รวมทั้งการกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่นๆ) ออกจากรัฐธรรมนูญ แต่ให้ตราเป็นกฎหมาย เพราะรัฐธรรมนูญแก้ยาก และด้วยสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะมัวแก้ไขรัฐธรรมนูญตลอดก็ไม่ได้
- ลดกฎหมายจำกัดสิทธิลงให้มีเฉพาะเรื่องที่สำคัญ

การเปิดโอกาสให้ประชาชน /ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

- ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพของตนแบบเปิดกว้างให้มากกว่านี้
- ให้ประชาชนมีเสรีภาพ การแสดงออกทุกด้าน
- เปิดพื้นที่ให้มีการแสดงความคิดเห็นและสามารถวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้

การดำเนินงานของรัฐ / หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ต้องมีหน่วยงานตั้งขึ้นมาโดยเฉพาะเป็นการถาวรเพื่อรับฟังเสียงประชาชน
- รัฐไม่ควรแทรกแซง / ลดอำนาจรัฐ
- เจ้าหน้าที่ต้องเข้มแข็ง และเคารพสิทธิของประชาชน / เจ้าหน้าที่รัฐต้องเคารพประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐเป็นเพียงฝ่ายบริหารให้อยู่กรอบ เจ้าหน้าที่รัฐไม่ใช่ผู้ตัดสิน / เจ้าหน้าที่รัฐควรหยุดการคุกคามประชาชน / รักษาประโยชน์ของทุกฝ่ายอย่างแท้จริง คุณธรรม จริยธรรม ส่วนราชการต้องรู้หน้าที่ว่าเป็นผู้รับใช้ประชาชน อย่าเห็นแก่ตำแหน่งและสิ่งตอบแทนจนลืมเจ้าของประเทศ
- รัฐควรควบคุมดูแลเจ้าหน้าที่รัฐให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด
- มองความคิดเห็นของประชาชนมากกว่าที่จะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์คนกลุ่มหนึ่ง / ภาครัฐควรรับฟังการเสนอข้อคิดเห็นที่ประชาชนได้นำเสนอ
- ยึดหลักธรรมาภิบาล หรือ Good Governance อย่างแท้จริง อาทิ หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คำนึงถึงหลักนิติรัฐ นิติธรรม (Rule of Law) และหลักความโปร่งใส เป็นธรรม ตรวจสอบได้
- รัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจตั้งแต่ระดับชั้นประถมปลาย ๕-๖ บรรจุลงในบทเรียน สิทธิและหน้าที่พลเมือง / จัดให้ความรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการรักชาติ /รัฐต้องมีมาตรการในการให้ความรู้ถ่ายทอดแนวคิดเรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมืองอย่างจริงเป็นรูปธรรม โดยเร็วพลัน
- จัดให้มีการเสวนาให้กว้างขวาง / ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกท่านได้รับอย่างทั่วถึง
- ปลูกฝังค่านิยมเรื่องหน้าที่พลเมือง

ส่วนที่ ๔ : ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของรัฐ / หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

- ควรยกเลิกกฎหมายหรือคำสั่งที่ไม่ได้มาจากประชาชนทุกฉบับและยกเลิกองค์กร และผลพวงของการรัฐประหารทุกชนิด
- เลิกรุกรานชีวิตส่วนตัว และรุกรานสิทธิส่วนบุคคลของนักเคลื่อนไหว
- กระจายอำนาจแบบสุดๆและรวดเร็ว
- รัฐควรเปิดโอกาสให้มีการเรียกร้องสิทธิโดยสาธารณะรายบุคคลและเป็นอิสระในทุกเรื่องที่เป็นที่สนใจของสังคม และให้คำอธิบายแบบสาธารณะและเปิดกว้าง แม้จะมีคนเข้ามาถามไม่กี่คนให้ประชาชนเข้าใจก่อนจะถูกซักชวนหรือมีการจัดตั้งแบบตามๆกันมา
- เปิดกว้างแก่ประชาชนเพื่อแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ทั้งการงานอาชีพและเรื่องอื่นๆ
- ตั้งคณะทำงานศึกษาปัญหาต่อต้านการรัฐประหารของทหาร
- ทำอะไรเห็นหัวคนอื่นบ้าง ไม่ใช่คิดแต่ว่าตัวเองมีสิทธิ

อื่นๆ

- ระดมความรักชาติให้มากที่สุด
- ควรมีประชาธิปไตยที่แท้จริง
- การพัฒนาพื้นฐานของคน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม โดยตระหนักรู้ในความเป็นจริงตามหลักศาสนา
- ประชาชนสุจริต บริสุทธิ์ ในการต่าง ๆ
- ดำเนินการกับคนที่แสดงออกหมิ่นเหม่กับสถาบันเบื้องสูง
- หยุดเพ้อฝัน
- เปลี่ยนรัฐบาล
- ต้องจัดการศึกษาที่ดี
- ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย แต่รัฐบาลชุดนี้กระทำตัวเป็นเผด็จการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะฉะนั้นเผด็จการก็ควรออกไป
- เห็นแก่ประเทศชาติบ้าง
- ควรที่จะพิจารณาว่าสาเหตุของความเหลื่อมล้ำต่อสิทธิมนุษยชนของประชาชนคืออะไร ทำไมผู้มีอำนาจถึงใช้อำนาจในทางไม่ชอบ
- สิทธิเสรีภาพทุกคนควรใช้ให้มีขอบเขต โดยไม่ไปลิดรอนสิทธิคนอื่น
- เปิดเสรี ตราบใดที่การใช้สิทธิเสรีภาพนั้นไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น
- ควรจำกัด เพื่อไม่ให้มีพวกซ้ายจัดดัดจริตในประเทศ
- ตระหนักในตัวเองและรักความถูกต้อง หยุดรับใช้ความอยุติธรรม อย่า ignore ต่อสังคมที่เป็นความรับผิดชอบส่วนรวม

- ควรมีมาตรการปกป้องคุ้มครองประชาธิปไตย

๓.๑.๓ ประเด็นระบบการเมือง

ส่วนที่ ๑ : ภาพหวัง หรือความคาดหวัง

เจตนารมณ์ในภาพรวม

ระบบการเมือง

- อยากให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ
- เป็นที่พึ่งของประชาชนได้ในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย
- แก้ปัญหาการคอร์รัปชันได้จริงบ้านเมืองเจริญแน่นอน แต่สงสัยยาก ๆ
- เป็นระบบที่มีความเที่ยงตรง และเป็นตัวแทนของประชาชนในสังคมทุกคนจริงๆ / เป็นอำนาจของประชาชน ไม่ใช่นายทุนมีนายทุน
- ระบบการเมืองที่มีธรรมาธิปไตย / ต้องมีธรรมาภิบาลในการทำกิจกรรมทางการเมืองทุกระดับ เอาประชาชนเป็นที่ตั้ง โปร่งใส ตรวจสอบได้ด้วยองค์กรอิสระที่มีที่มาจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- ระบบการเมืองสอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมไทย เพื่อไม่ให้การเมืองไทยถึงทางตันและเกิดการกระทำการรัฐประหาร แม้ไม่เป็นประชาธิปไตย แต่เงื่อนไขการรัฐประหารไม่มี
- ไม่พิกลพิการเหมือนปัจจุบัน มีความน่าเชื่อถือและเป็นธรรม ภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน ยุติธรรม ไม่สืบทอดอำนาจของนักการเมือง หรือบุคคลเฉพาะกลุ่ม
- ควรจะเป็นประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใส ไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียง / ควรเป็นไปอย่างชอบธรรมถูกต้อง นักการเมืองควรมาจากการเลือกของประชาชนอย่างโปร่งใส ทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน / ควรโปร่งใส ตรวจสอบได้ สามารถวิพากษ์นโยบายหรือมาตรการที่ออกมาได้ / บริหารงานได้ดีไม่มีการโกง
- ควรเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง / ต้องเป็นที่พึ่งของประชาชน เพื่อรวบรวมปัญหาของประชาชนนำไปสู่การแก้ปัญหาที่จริงจัง
- ต้องประชาธิปไตยเท่านั้น สถาบันการเมืองต้องให้ชาวบ้านไปร่วมดำเนินการด้วยแม้จะไม่เป็น ส.ส. สถาบันการเมืองต้องมาจากประชาชนเป็นผู้จัดตั้ง
- ระบบการเมืองควรเป็นระบบเปิด เป็นสถาบันของประชาชน ไม่ควรให้องค์กรใดมีอำนาจล้มล้างพรรคการเมืองใด หรือสถาบันการเมืองใด

นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี

- ครม. ต้องมีอายุไม่น้อย ๒๕ ปี เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ได้บริหารประเทศ

รัฐสภา

- รัฐสภาควรทำหน้าที่เพื่อประชาชน
- ให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารนิติบัญญัติ และความเป็นกลางในการประชุมยกเลิกการลงมติ แต่ให้ใช้การซาวเสียง เพื่อให้ประธานรัฐสภาวินิจฉัย ซึ่งจะเปิดโอกาสหรือไม่ขึ้นอยู่กับประธานรัฐสภา เพื่อให้เปิดโอกาสให้ประธานรัฐสภา เสนอชื่อพระมหากษัตริย์หากประเทศถึงทางตัน โดยไม่จำเป็นต้องยึดมติสภา

องค์กรอิสระ / องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

- ยกเลิกศาลรัฐธรรมนูญ แล้วให้ใช้ สวม เหมือนก่อนปี ๔๐ เพราะเปลืองงบ
- ไม่ควรมีองค์กรพวกนี้ เพราะง่ายต่อการครอบงำ

คุณสมบัติของนักการเมือง / ผู้นำประเทศ

- อยากได้นักการเมืองที่มีคุณภาพ
- ผู้นำไม่โกงกิน
- มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาประเทศให้ดี รักษากระบวนการของกฎหมาย ดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม
- ไม่ควรเป็นแบบปัจจุบัน คอร์รัปชันอย่างเห็นได้ชัด เล่นการเมืองไม่ใสสะอาด คลั่งอำนาจ เห็นแก่ตัวเอง สิ่งที่คาดหวังคือสิ่งที่ตรงข้ามกับที่พิมพ์ไปข้างต้น
- ควรสร้างผู้นำที่ดีที่มีภาวะนำ ยึดหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- คาดหวังที่อยากจะเห็นนักการเมืองรุ่นใหม่เข้าไปบริหารจัดการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง

ระบบการคัดสรร / การได้มาของนักการเมือง

- ต้องเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้ง ส.ส.
- ประชาชนเป็นใหญ่ ในการเลือกผู้แทนราษฎรทั้งฝั่งสภาล่างและสภาสูง
- แต่ละฝ่ายของอำนาจอธิปไตยต้องเป็นอิสระอย่างแท้จริง และที่มาของ ส.ว. ต้องมาจากการเลือกตั้ง บัตรเลือกตั้งพรรคเดียวกันเบอร์เดียวกันทุกเขตเลือกตั้ง
- ยกเลิกแบ่งเขต ให้ใช้ระบบรวมเขตเหมือนก่อนปี ๒๕๑๒ เพราะจะทำให้ซื้อเสียงเลือกตั้งยาก
- ใช้ระบบ ส.ส. พึงมี เพราะจะสะท้อนที่นั่งตามคะแนนเสียง แต่ให้คำนวณที่เปอร์เซ็นที่ ๑
- มาจากประชาชน หรือเชื่อมโยงกับประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด

พรรคการเมือง

- ควรสนับสนุนให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งมากขึ้น
- ระบบพรรคการเมือง ส.ส. ต้องเข้มแข็ง ต้องไม่มี ส.ส.งูเห่า ขายตัว
- มีแค่ ๒ - ๓ พรรคใหญ่ ๆ ที่พรรคใดได้เสียงข้างมาก ก็เป็นฝ่ายรัฐบาลไป อีกฝ่ายก็เป็นฝ่ายค้านที่ยอมรับกติกา ทำหน้าที่ตรวจรัฐแบบตรงไปตรงไป ไม่ใช่ค้านทุกเรื่อง เพื่อรัฐจะได้อยู่ไม่ได้ มีการเลือกตั้งใหม่ พรรคตนจะได้เข้ามาเป็นฝ่ายรัฐ
- พรรคการเมืองที่ตั้งต้องมีอุดมการณ์ชัดเจน ไม่ใช่ตั้งเป็นบริษัท เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง และตั้งยาก
- ยกเลิกการยุบพรรค แต่ให้ใช้วิธีการตัดสิทธิ์ทางการเมืองแทน เพราะพรรคการเมืองคือสถาบันทางการเมืองที่รวมความคิดประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการเมือง

- ระบบการเมือง ต้องเปิดพื้นที่ รัฐจะต้องสนับสนุนส่งเสริม ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผน โครงการ การออกกฎหมาย การตรวจสอบการทำงานของนักการเมือง พรรคการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการเลือกตั้งสถาบันการเมือง เช่น พรรคการเมือง วุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร ต้องมีระบบถ่วงดุล ตรวจสอบ ตั้งแต่ การเข้าสู่ตำแหน่ง การคัดสรร และต้องยึดโยงกับประชาชน มีระบบการเงินที่โปร่งใส

ส่วนที่ ๒ : สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

ระบบการเมืองภาพรวม

- สิ้นหวังกับประชาธิปไตยไทย / มีปัญหาหมดทุกอย่าง เละเทะ
- เป็นอณาธิปไตย คณาธิปไตย อละ ธนาธิปไตย
- ยังคงใช้วิธีเดิมๆ ไม่ทำตามรัฐธรรมนูญกำหนด แล้วจะมาว่ารัฐธรรมนูญได้อย่างไร
- การไม่เคารพกฎหมาย ของนักการเมือง และมักใช้วาทะกรรมสร้างความชอบธรรมให้ตน และทำลายความชอบธรรม กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
- ระบบการเมืองยังไม่เข้มแข็งสถาบันทางการเมืองไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากยังมีระบบอื่นคอยขัดขวางให้ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองอ่อนแอ
- เป็นระบบการบริหารที่เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องของตัวเอง / ไม่มีความโปร่งใสในการบริหาร
- ระบบไม่ได้มีการคานอำนาจกันแท้จริง เป็นแค่ภาพลวงตา
- การเมือง Deadlock / การเมืองมีแต่รัฐประหาร
- ยังไม่เป็นประชาธิปไตย / รัฐบาลเผด็จการประชาธิปไตย (ปัญหาฝ่ายบริหาร)
- การใช้เสียงข้างมากลากไป / การเมืองของกลุ่มเผด็จการ
- การเมืองแบบธนาธิปไตย คือการเมืองแบบใช้เงิน และมีการถอนทุนคืน

- ฝ่ายบริหารต่อรองเก้าอี้กันเป็นรัฐมนตรีโดยไม่คำนึงประโยชน์ประเทศชาติ
- การเมืองถึงทางตัน มีรัฐบาลรักษาการ บริหารประเทศไม่ได้ เหมือนปี ๒๕๔๙ ปี ๒๕๕๗ จนนำไปสู่การรัฐประหาร
- ขาดธรรมาภิบาล เอาผลประโยชน์และความอยู่รอดในอำนาจของตัวเองเป็นหลัก
- ประชาธิปไตยที่แท้จริงทุกคนมีสิทธิ์ที่จะได้รับการเลือกตั้งโดยขอให้มีการใช้วงล้อหมุนลอตเตอรี่เลขบัตรประชาชน ๑๓ หลักหัก เลขตกที่คนใดคนนั้นก็ต้องปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งการเลือกผู้ช่วยดำเนินการ ส.ส. เลขานุการ นักวิชาการจะได้มีความหลากหลายไม่มีการฮั้วกันเข้ามาช่วยกันโกงกินบ้านเมือง
- สภาพปัญหาก็ตามข้างต้น ทำทุกวิถีทางให้รัฐ ยังไม่ได้แบบสร้างสรรค์
- มีประสิทธิภาพในการบริหารน้อยมากๆ
- ถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจหรือผู้มีอิทธิพล
- คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว มากกว่าประโยชน์ส่วนรวมของชาติและประชาชน

ระบบเลือกตั้ง / การได้มาของสมาชิกรัฐสภา

- ระบบเลือกตั้งซับซ้อนรวมทั้งยุ่งยาก อีกทั้งการได้มาซึ่ง ส.ว. ก็ไม่เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตยเท่าที่ควร
- ระบบเลือกตั้งมีปัญหา / ระบบการเลือกตั้งที่วุ่นวาย
- ประชาชนยังไม่สามารถเลือกผู้นำและคณะรัฐบาลตามเจตนารมณ์ตนเองได้ ส.ส. และ ส.ว. ยังสามารถที่จะออกเสียงโดยละเมิดต่อเจตนารมณ์ของประชาชน รวมถึงมีผู้ใช้อำนาจบางส่วนที่ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน เช่น ส.ว.
- มาจากการแต่งตั้ง วิจารณ์ไม่ได้ ใช้งบประมาณจากภาษี แต่ไม่รับผิดชอบต่อเจ้าของ
- ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในสภา / การเลือกตั้งที่ส่อแววทุจริตไม่น่าเชื่อถือ ไม่สามารถตรวจสอบได้
- ส.ส. ญาติพี่น้อง สภาผัวเมียลูกเพื่อน

บทบาทและการทำหน้าที่ของนักการเมือง

- คาดหวังนักการเมืองในปัจจุบันไม่ได้เลย / ขาดสำนึก ทุกคนเข้ามาก็หวังประโยชน์
- ส.ส. แบ่งเค้ก
- นักการเมืองดีๆมีน้อย

พรรคการเมือง

- พรรคการเมือง ตั้งกระจาย
- พรรคการเมืองที่ไม่เป็นพรรคของประชาชน แต่เป็นพรรคของนายทุน และพรรคการเมืองยุบง่ายหากไม่ดำเนินกิจการ

- พรรคการเมืองโดยส่วนมากขาดธรรมาภิบาล บางพรรคมีจุดมุ่งหมายไม่หวังดีต่อโครงสร้างการปกครองประเทศ
- พรรคการเมืองไม่คำนึงถึงความเสมอภาคระหว่างเพศ

การมีส่วนร่วมของประชาชน

- การแสดงความเห็นทางการเมือง ของนิสิตในมหาวิทยาลัย โดนขัดขวางคุกคาม บุกรุกที่พัก
- ประชาชนไม่มีส่วนเกี่ยวโยงกับการเมือง

องค์กรอิสระ/องค์กรตามรัฐธรรมนูญ / ศาล

- ตุลาการภิวัฒน์ (ปัญหาฝ่ายตุลาการ)
- กกต ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจ คสช ทำให้ไม่เป็นกลางทางการเมือง
- การเลือกปฏิบัติในการดำเนินคดีต่างๆกับพรรคการเมือง
- ตุลาการวิบัติ องค์กรอิสระไม่อิสระ
- ศาลรธน และ ปปช. มีปัญหา
- องค์กรอิสระใช้อำนาจอย่างไร้จริยธรรมและไร้ขอบเขต แย่มาก และเลวร้ายอย่างที่สุดอย่างไม่เคยคาดคิดว่าจะสามารถหรือบังอาจขนาดนี้

การติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

- ตรวจสอบถ่วงดุลไม่ได้
- ตรวจสอบไม่ได้ บิดเบือนกฎหมายช่วยพวกพ้อง

กระบวนการทางนิติบัญญัติ

- เผด็จการรัฐสภา (ปัญหาฝ่ายนิติบัญญัติ)
- การใช้เสียงข้างมากไป
- กฎหมายออกล่าช้า

การทุจริตในระบบการเมือง

- เกิดการทุจริต โกงกิน เน่าเฟะ ศาลหรือสภาที่เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์รัฐบาลชุดนี้กลับทำให้เป็นสถานที่น่าขยะแขยง มีแต่พวกหิวเงินหิวอำนาจทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องไม่สนใจถูกผิด ไม่เห็นหัวประชาชนมองประชาชนเป็นแค่หมากตัวนึงที่ทำให้ตนได้อำนาจมา
- ยังมีการคำนึงผลประโยชน์ส่วนตน และการได้มาซึ่งอำนาจยังไม่โปร่งใส มีระบบพวกพ้อง ระบบอุปถัมภ์ และมีการต่อรองกันเพื่อนำมาซึ่งตำแหน่ง อำนาจ ต่อยอดธุรกิจ ภายใต้นโยบาย

อื่นๆ

- ทักษิณ ยิ่งลักษณ์ ไม่ยอมลาออก / สว ไม่สามารถเสนอนายกได้ นำไปสู่การรัฐประหาร
- มองเห็นแต่ประโยชน์ของพวกพ้อง ไม่สนใจปัญหาประชาชนเลย
- มีข้อเคลือบแคลงสงสัยจากประชาชนโดยทั่วไปว่า ทุกอย่างยังอยู่ภายใต้ คสช.
- มองไม่เห็นปัญหา มองเห็นแต่ว่าเราต้องเป็นพลเมืองที่ดี
- ขาดความจริงใจในการแก้ปัญหา
- ปัญหาเรื่องการปิดกั้นแนวคิดใหม่ ๆ ที่จะไปพัฒนา ขับเคลื่อนประเทศให้ได้ดียิ่งขึ้น
- ประชาชนยังเข้าใจบทบาทขององค์กรทางการเมืองยังไม่ดีพอ ประชาชนยังหวังแค่เรื่องการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นงานบวช งานแต่ง ฝากงานให้ลูกหลาน การช่วยเหลือทางคดี แต่ไม่เข้าใจขั้นตอนการแก้เชิงโครงสร้าง
- ยังขาดความปรองดองที่แท้จริง
- มีนายทุนและเก่งแต่ไม่มีเงินก็ทำได้แต่ยาก
- จ้องทำลายศัตรูทางการเมืองไม่คำนึงถึงจะเกิดผลอย่างไรต่อประเทศชาติ
- เกิดจากการนักการเมืองรุ่นใหม่ที่ไม่มีเหตุผลก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ
- ทุกคนต้องมีสิทธิ์ที่จะเลือกผู้นำตามเจตนารมณ์ของตนเองโดยเท่าเทียมกัน และไม่ถูกอำนาจนอกระบบมาแทรกแซง
- ดีแล้ว / ดีอยู่แล้ว
- ต้องดีขึ้นอย่างแน่นอน
- ถดถอย / ผิดหวังอย่างสูง / ไม่มีที่ดีขึ้น / ทุกวันนี้มันเลวร้ายเกินกว่าที่จะรับได้ / หมดหวัง
- เป็นระบบการสืบทอดของกลุ่มจารีต กลุ่มเผด็จการ
- นายกถวายสัตย์ไม่ครบเพราะเจตนาไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และทำให้สถาบันนิติบัญญัติ ศาลและฝ่ายบริหารล้มเหลว
- ไร้ความหวังถ้าใช้รัฐธรรมนูญนี้
- ปัจจุบันเมื่อมีการประชุมสภาสมาชิกบางท่าน จะมีการโต้เถียงแต่เรื่องส่วนตัวกันเป็นส่วนใหญ่โดยไม่พูดถึงเรื่องปากท้องประชาชน ทำให้ประชาชนหมดความหวังให้นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งมา

ส่วนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะ หรือ แนวทางการแก้ไข

ประเด็นในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- แก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยการเมืองภาคประชาชนมีส่วนร่วม ไม่เอานักการเมืองสรรหาอาชีพ
- ส่งเสริมและทำให้เกิดรัฐธรรมนูญของประชาชนให้ได้ แล้วทุกอย่างจะดีขึ้น
- แก้ไขรัฐธรรมนูญ

พรรคการเมือง

- พรรคการเมืองควรตั้งยาก ยุบยาก การตั้งต้องสอดคล้องอุดมการณ์ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคก้าวหน้า
- พรรคการเมืองควรยุบยาก ตั้งยาก และต้องตั้งตามชื่ออุดมการณ์ ไม่เอาชื่อโก้เก๋ ตัวอย่างพรรคที่ตั้ง เช่น พรรคแรงงาน พรรคเกษตรกร เพื่อให้กลุ่มผลประโยชน์เลือกพรรคนั้นตามอุดมการณ์ที่ยึดมั่น
- พรรคการเมืองควรยุบยาก ตั้งยาก ให้พรรคการเมืองที่ยุบตาม คำสั่งคณะปฏิวัติ ๒๕๐๑ ๒๕๑๔ ๒๕๑๙ และอื่นๆ เสมือนว่าไม่เคยถูกยุบ
- พรรคการเมืองควรตั้งยาก ยุบยาก และพรรคการเมืองต้องไม่ใช้เงินตั้งพรรค แต่ให้จดชื่อ ส่วนการบริจาคนั้นให้ประชาชนผู้ศรัทธาอุดมการณ์บริจาค และให้เติบโตเองตามธรรมชาติ พรรคการเมืองที่ถูกยุบโดยคำสั่งรัฐ ให้มีผลเป็นโมฆะทั้งหมด และการตั้งพรรคจะต้องชื่อตรงๆ ว่าจุดยืนพรรคคืออะไร เช่น พรรคชาติไทย (นิยมชาติแบบไทย) / พรรคเศรษฐกร (นิยมการพัฒนาเศรษฐกิจ) / พรรคแรงงาน / พรรคประชาธิปัตย์ เป็นต้น
- พรรคการเมืองควรยุบยาก และในขณะเดียวกันก็ตั้งยาก เพื่อให้พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองจากรวมผู้คนที่มีจุดยืนตรงกันมากขึ้น ในกรณีที่คณะกรรมการบริหารพรรคกระทำผิดถึงขั้นโทษยุบพรรคตามกฎหมายปัจจุบัน ให้ลงโทษที่ตัวบุคคลแทน เพราะตามหลักการ พรรคการเมืองคือ สถาบันทางการเมืองของประชาชน ที่รวมผู้คนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน
- พรรคการเมืองที่ตั้งต้องสะท้อนจุดยืนพรรค อุดมการณ์ทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ได้อย่างชัดเจน เช่น พรรคเศรษฐกร (จุดยืนพัฒนาเศรษฐกิจ) / พรรคก้าวหน้า (อุดมการณ์ ก้าวหน้า) / พรรคแรงงาน / พรรคชาวนา / พรรคกรีน เป็นต้น
- การตั้งพรรคจะต้องไม่ใช้เงินทุนประเดิมพรรค แต่ให้รวมบุคคลอย่างน้อย ๑ หมื่นคนในการจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เพื่อป้องกันการถอนทุนคืนจากการมี สส. หรือการ*เงินพรรค หรือการมีนายทุนพรรคครอบงำ จากการให้นอมินีนำเงินนายทุนพรรคกระจายไปเพื่อให้จัดตั้งพรรคได้
- พรรคการเมืองยุบยากขึ้น และตั้งยากขึ้น และพรรคที่ตั้งต้องเป็นสากล คือ ทั่วโลกต้องชื่อนี้กัน เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาตินิยม เพื่อไม่ให้กลายเป็นพรรคบุคคล
- พรรคการเมืองยุบยาก ตั้งยาก และให้มีกฎหมายฟื้นฟูพรรคการเมืองซึ่งถูกยกเลิกตามคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ คำสั่งทางปกครอง และคำสั่งโดยคณะรัฐประหาร เพราะพรรคการเมืองคือสถาบันการเมืองประชาชน จะยุบสถาบันประชาชนไม่ได้
- พรรคการเมืองซึ่งถูกยุบไปตั้งแต่สมัยคำสั่งคณะปฏิวัติเมื่อปี ๒๕๐๑ ยกเว้นคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญให้ถูกยุบเนื่องจากกระทำผิดเพราะเป็นพรรคที่ปฏิปักษ์ต่อการปกครอง ให้มีผลโมฆะ เพื่อให้สามารถใช้ชื่อพรรคในการจดจัดตั้งได้ เสมือนว่าไม่เคยถูกยุบพรรค เพื่อให้สอดคล้องเจตนารมณ์ของการเป็นพรรคการเมืองซึ่งเป็นสถาบันการเมืองประชาชนในการทำกิจกรรมพัฒนาประเทศ พัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มั่นคงยั่งยืนต่อไป
- พรรคการเมืองต้องเน้นบริหาร ส.ส. ต้องเน้นความเป็นอิสระและแยกออกจากการใช้อำนาจบริหาร โดยห้ามพรรคการเมืองควบคุม ส.ส. ให้โหวตตามมติพรรค

- บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับพรรคการเมืองอย่างจริงจัง เสมอภาค
- ยกเลิกการยุบพรรคการเมืองทั้งหมด และให้เสมือนว่าไม่เคยยุบพรรค

การเลือกตั้งและระบบการได้มาของสมาชิกรัฐสภา

โครงสร้างและกลไกการทำงานของรัฐสภา

- มีสภาเดี่ยว
- ใช้สภาเดี่ยว โดยมี ส.ส. แบบเลือกตั้งและแต่งตั้ง ประเภทละครึ่ง เพื่อให้การเมืองไทยไม่ประสบปัญหาวงจรอุบาทว์ และเพื่อลดการเมืองวิบัติ
- ให้ใช้สภาเดี่ยว แบ่ง ส.ส. เป็น ๒ ประเภท แบ่งเป็น ส.ส. ประเภท ๑ มาจากการเลือกตั้งเขตใหญ่ระดับประเทศ เรียงตามลำดับคะแนนเสียงมากไปหาน้อย โดยจำกัดจำนวนที่นั่งตาม ประชากร ๔๐๐,๐๐๐ ต่อ ๑ ที่นั่ง และให้มี ส.ส ประเภท ๒ มาจากการแต่งตั้งและสรรหาตามอาชีพ (เหมือนวุฒิสภา) โดยมีเพื่อคานอำนาจฝ่ายการเมือง
- ให้มีสภาเดี่ยว ๒ ประเภท คือ ส.ส. ประเภท ๑ มาจากการเลือกตั้ง และ ส.ส. ประเภท ๒ มาจากการสรรหากลุ่มอาชีพและจากคณะกรรมการปฏิรูปแห่งชาติเลือก โดยมีจำนวนเท่ากับ ส.ส. ประเภท ๑
- ให้ใช้สภาเดี่ยว โดยให้ ส.ว. เป็น ส.ส. ประเภทสอง ซึ่งมีจำนวนเท่ากับ ส.ส. มีอำนาจเลือกนายกในรูปแบบการซาวเสียง ประธานสภาซึ่งมาจาก ส.ส. ประเภทสอง จะวินิจฉัยว่าจะเอาตามผลการซาวเสียงหรือไม่ เหมือนสมัย อาทิตย์เสนออานันท์ ซึ่งฝืนมติพรรคร่วมรัฐบาล เพื่อฟันฝ่าอุปสรรคประเทศ
- ให้มีสภาเดี่ยว และมาจากการแต่งตั้งผสมด้วย เพื่อป้องกันรัฐประหาร
- ให้มีสภาเดี่ยว มาจาก ส.ส. บัญชีรายชื่อ คำนวณแบบ ส.ส. พึงมีปัจจุบัน เพื่อสะท้อนคะแนนที่ประชาชนเลือกเป็นที่นั่งสภาอย่างแท้จริง และขจัด ส.ส. ทำเพื่อจังหวัดนั้นๆ
- ใช้ระบบสภาเดี่ยว โดยให้มี ส.ส. สองประเภท คือ ประเภท ๑ มาจากประชาชนเลือกตั้ง และ ส.ส. ประเภท ๒ มาจากการสรรหาของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ และให้มี ส.ส. ประเภท ๒ เป็นเวลา ๒๐ ปี เพื่อเปลี่ยนผ่านและปฏิรูปประเทศไทยให้ก้าวหน้า
- ควรให้ ส.ว. เป็น ส.ส. ประเภทที่ ๒ เพื่อคานอำนาจนักการเมือง และเพื่อการปฏิรูปประเทศ ๒๐ ปี และป้องกันการรัฐประหาร
- ให้มี ส.ส. ประเภทสอง ซึ่งมาจาก ส.ว. วาระ ๕ ปี อยู่ในระบบ ส.ส. สภาเดี่ยว เพื่อให้ประเทศเดินหน้าไปได้
- ยกเลิกการลงมติโดยสภา ให้ใช้การซาวเสียง ซึ่งประธานรัฐสภา หรือรองประธานรัฐสภาโดยตำแหน่ง จะเปิดโอกาส ซึ่งประธานรัฐสภา หรือรองประธานรัฐสภา (หากไม่มีประธานรัฐสภา) วินิจฉัยชี้ว่าจะเอาตามที่สภาซาวเสียงหรือไม่ เหมือนสมัยอาทิตย์ อุไรรัตน์ ที่เสนออานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมติพรรครัฐบาลเสนอ สมบุญ ระหงษ์ โดยมีเหตุผลที่เปลี่ยนชื่อ เพื่อให้ประเทศยุติวิกฤตทางการเมือง
- ให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา เพื่อให้การทำงานมีความต่อเนื่อง ขณะที่สภาผู้แทนถูกยุบ

- ให้มีสภาเดี่ยว โดยมี ส.ส. สองประเภท คือ ส.ส. ประเภทหนึ่งมาจากการเลือกตั้ง และ ส.ส. จากการสรรหา โดยนำ ส.ว. ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่มาเป็น ส.ส. ประเภทสอง ส่วน ส.ส. ประเภท ๑ ให้มีจำนวน ๓๕๐ คน และ ส.ส. ประเภทสอง จำนวน ๓๕๐ คน
- ใช้สภาเดี่ยว โดยให้มี ส.ส. ประเภทสอง ซึ่งเป็น ส.ว. อยู่ในสภาเดี่ยว เพื่อขับเคลื่อนประเทศให้ไปได้ และลดเงื่อนไขการรัฐประหารจากระบอบเผด็จการระบบรัฐสภา ซึ่งปรากฏอยู่เนืองๆ โดยให้ ส.ส. ประเภทมีที่นั่งในสภา ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของสภาประเภท ๑
- ให้วุฒิสภาเป็นสภาผู้แทนราษฎรประเภทสอง เหมือนสมัยคณะราษฎร เพื่อการปฏิรูปประเทศ
- เสนอให้มีสภาสองระบบ ระบบเลือกตั้ง และ ระบบแต่งตั้ง เพื่อทำลายการเมืองเลวทราม
- ให้วุฒิสภาขณะนี้ เป็น ส.ส. แบบแต่งตั้ง เพื่อคานอำนาจ ส.ส. เลือกตั้ง
- ควรเอา ส.ว. เป็น ส.ส. ประเภทสอง เพราะด้วยการเมืองที่สกปรกอยู่ ณ เวลานี้ จำเป็นต้องมีคนที่มีคุณธรรม เพื่อมาคาน การเมืองสกปรก
- ให้ ส.ว. ปัจจุบัน เป็น ส.ส. ประเภทสอง เพื่อคานอำนาจกับฝ่ายการเมือง / ควรยกเลิกวุฒิสภา แต่ให้มาเป็น ส.ส. ประเภทสอง เพื่อคานอำนาจกับพวกนักการเมือง
- ให้สภาไม่เข้มแข็ง ประชาชนเข้มแข็ง นักการเมืองต้องฟังเสียงประชาชน และฝ่ายการเมืองต้องอ่อนแอ เช่นการให้ ส.ส. หรือ ส.ว. สามารถชาวเสียงเลือกนายก ประธานสภา ซึ่งมาจากวุฒิสภา หรือ ส.ส. ประเภทสองเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะให้ใครเป็นนายก
- มีสภา ๒ ประเภท คือมาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้งเท่ากับ ส.ส. ที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อให้รัฐบาลไม่จำเป็นต้องใช้การจัดสรรโควตา รัฐมนตรีตามพรรคที่พึงได้
- ให้ประธานสภา มาจากการสภาผู้แทนระบบแต่งตั้ง และให้นายกมาจากการที่ประธานสภาวินิจฉัยชื่อเพื่อให้ประเทศเดินได้
- ให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา เพื่อความเป็นกลาง
- ให้ ส.ส. ลงมติโดยไม่ต้องมีมติพรรค เพื่อผลประโยชน์ประเทศชาติ
- ให้ยกเลิกการลงมติในสภา แต่ให้ประธานซึ่งมาจากประธานวุฒิสภา หรือ ส.ส. ประเภทสอง เป็นผู้ทูลเกล้าผู้สมควรเป็นนายก
- ให้มีรองประธานสภา ๑ คน เพื่อประหยัดงบประมาณแผ่นดิน
- ให้มีสภาชนชาติ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางชนชาติไทย
- เปลี่ยนชื่อสภาผู้แทนราษฎร เป็นสภาประชาชนแห่งชาติ และมีอายุขัยเวลา ๕ ปี
- ลดอายุสภาเหลือ ๓ ปี

<u>ระบบเลือกตั้ง และการได้มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร</u>

- ระบบเลือกตั้งไม่ควรซับซ้อนจนเกินไปและนี่คือประเด็นที่ควรแก้ไขโดยด่วน
- ให้ใช้ระบบเลือกตั้งแบบปี ๒๕๐๐ ที่เป็นเขตใหญ่จังหวัด เรียงเสียงข้างมาก
- เปลี่ยนระบบเลือกตั้งจากระบบปันส่วนผสมกลับไปเป็นระบบเดิม (เขต/ปาร์ตี้ลิสต์)
- ควรมีการเลือกคนที่มีความสามารถที่แท้จริง รวมถึงภาวะความเป็นผู้นำ

- เปลี่ยนระบบเลือกตั้ง ไปเป็นบัตรสองใบ
- ในการเลือกตั้งทุกครั้ง ให้พรรคการเมืองทำไพรมารี่โหวตในการเลือกตั้ง โดยต้องส่งผลให้ กกต ทราบทุกครั้ง เพื่อให้ได้ ส.ส. ที่เป็นของประชาชนในพื้นที่นั้น ไม่ใช่ ส.ส. ตามยุทธศาสตร์พรรคที่เลือกไว้ และ สส. แบบบัญชีรายชื่อและไพรมารี่เลือกผู้สมัครนายกรัฐมนตรีในบัญชีนายกของแต่ละพรรค ต้องมาจากการเลือกกันโดยสมาชิกพรรคทั้งหมดของประเทศ และส่งผลคะแนนให้ กกต.
- เลือกตั้งควรใช้ระบบรวมเขต เพื่อให้ซื้อเสียงยาก
- ยกเลิก ส.ส. เขต แต่ให้ใช้ระบบ popular vote เพื่อสะท้อนเสียงพรรคการเมืองเป็นที่นั่งในสภา
- ใช้การเลือกตั้งใช้ระบบรวมเขต โดยผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตเลือกตั้ง จะเลือกตัวแทนในจำนวนที่ไม่เกินจำนวนที่ตัวแทนเขตนั้น โดยให้ประชากร ๓๐๐,๐๐๐ คน ต่อ ๑ ส.ส. กรณีที่จังหวัดนั้นไม่ถึง ๓๐๐,๐๐๐ คน ให้มี ส.ส. ได้ ๑ คนเหตุผล : ผู้ลงคะแนนอาจเลือกผู้สมัครได้จากหลายๆ พรรค ทำให้มีอิสระในการลงคะแนน และการแข่งขันไม่สูงนัก รวมถึงเมื่อเขตใหญ่ขึ้น การซื้อเสียงจะยากขึ้น
- ใช้มีการเลือกตั้ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ โดยบัญชีรายชื่อ มีจำนวนเท่ากับ ส.ส. แบบแบ่งเขต และใช้ระบบจัดสรรปันส่วนที่นั่งในสภา (หรือระบบเลือกตั้งแบบเยอรมนี) โดยให้เสียงเลือกตั้งใบเลือกพรรคเป็นตัวกำหนดจำนวนที่นั่งในสภาของแต่ละพรรค โดยให้ตัด % พรรคที่จะคำนวณในระบบดังกล่าวที่ % ที่ ๑ ในกรณีนี้หากเกิดปรากฏการณ์เสียงเกิน ก็ปล่อยให้เกิน โดยไม่ต้องคำนวณซ้ำซ้อนเหตุผล : เพื่อป้องกันเสียงข้างมากลากไปในทางที่ผิด และให้การเลือกตั้งสะท้อนเจตจำนงของการเลือกนโยบายพรรค อุดมการณ์พรรค มากกว่าตัวบุคคล
- ใช้ระบบรวมเขตตามจังหวัด เพื่อให้ซื้อเสียงยากขึ้น
- ให้ ส.ส. มาจากการเลือกตั้ง โดยใช้ระบบรวมเขตจังหวัด โดยใช้ ๓๐๐,๐๐๐ คนต่อ ส.ส. ๑ คน และ ส.ส. บัญชีรายชื่อ มีจำนวนเท่ากับ ส.ส. รวมเขต และใช้ระบบ ส.ส.พึงมีตามคะแนนรวมเขต เหมือนการเลือกตั้งปัจจุบัน
- การเลือก ส.ส. ให้ใช่ระบบไพรมารี่โหวต
- ลดจำนวน ส.ส. โดย ส.ส. ๑ คนต่อ ๓๐๐,๐๐๐ คน
- ให้ใช้ระบบการเลือกตั้ง ส.ส ตามอย่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐
- ควรใช้ระบบแบบอิสราเอล คือ ไม่มีเขต แต่ให้คนเลือกพรรคแทน โดยให้ประชาชนเลือก ส.ส. ๑๐ อันดับ เหมือนเลือกตั้ง ส.ว. ฟิลิปปินส์ และใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ประชาชนจะได้เลือกตามอุดมการณ์ของตัวเอง ปราศจากการยึดติดนามสกุล ใช้สภาเดี่ยวสองประเภท คือ ประเภทแรกมาจากการเลือกตั้ง และประเภทสองมาจาก วุฒิสภาจำนวนเท่ากับ ส.ส. ประเภทหนึ่งให้ ส.ส. ประเภทหนึ่งใช้ ๒๕๐,๐๐๐ คนต่อ ส.ส. ประเภทหนึ่ง หนึ่งคน
- ยกเลิก ส.ส. บัญชีรายชื่อ หรือ ส.ส. ขุนนาง ให้มาจากการแบ่งเขต โดยยึด ๓๐๐,๐๐๐ คนต่อ ๑ เขต และให้ใช้เขตแบบเรียงคะแนนเสียง เหมือนปี ๒๕๑๑ เป็นเขตใหญ่ เพื่อป้องกันการโกง / ยกเลิก ส.ส. บัญชีรายชื่อ เพราะเป็น ส.ส. ขี้เกียจไม่เข้าถึงประชาชน
- ยกเลิก ส.ส. แบบแบ่งเขต ให้ใช้ ส.ส. บัญชีรายชื่อขนาดใหญ่ โดยประชาชนสามารถเลือกบุคคลที่ชอบ ๑๐ อันดับ เพื่อป้องกันการโกง และประชาชนเลือกพรรคที่ชอบ และป้องกัน ส.ส. ญาติพี่น้อง

- กำหนดในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนว่า แคนดิเดตพรรคที่ได้รับเสียงจำนวนมากที่สุดในสภาผู้แทนราษฎร จะต้องเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล
- สภาผู้แทนราษฎรควรประกอบด้วยสมาชิก ๖๐๐ คน ๕๐๐ คนจากแบบแบ่งเขต และ ๑๐๐ คน จากแบบบัญชีรายชื่อแต่ละแบบมีบัตรเลือกตั้งอย่างละ ๑ ใบ
- ยกเลิก ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ เพราะไม่ได้มาจากประชาชน
- ให้ สภามี ส.ส. ประเภทหนึ่งมาจากการเลือกตั้ง จำนวนเท่ากับประชากร สี่แสนคน และมี ส.ส. ประเภทสอง เท่ากับ ส.ส. ประเภทหนึ่ง
- สภาผู้แทนราษฎรแบบเลือกตั้งให้มาจากการเลือกแบบบัญชีรายชื่อทั้งหมด และใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อคำนวณคะแนนเสียงตามที่ประชาชนเลือก และการจัดลำดับบัญชีรายชื่อให้ประชาชนเป็นผู้จัดลำดับบัญชีรายชื่อ ๑ คน หนึ่งเสียง และป้องกันการผูกขาดเขตเลือกตั้ง
- ให้ การเลือกตั้ง ส.ส. ใช้ระบบบัญชีรายชื่อ เพื่อให้คนเลือกนโยบายพรรคมากกว่าบุคคล และจำนวนที่นั่ง ส.ส. สะท้อนคะแนนเสียงประชาชนจริงๆ
- ใช้ระบบเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อสะท้อนคะแนนเสียงเป็นที่นั่งในสภา
- ให้ ส.ส. เลือกตั้งมีอายุขัย ๒ ปี เพราะเพียงเวลา ๒ ปี ความคิดประชากรก็เปลี่ยนแล้ว
- ยกเลิกระบบแบ่งเขต โดยใช้ระบบการโหวตแบบ Popular vote หรือบัญชีรายชื่อ
- ควรเป็นการเมืองไทยๆ ด้วยการยกเลิกเขตเลือกตั้ง แต่ใช้ระบบ popular vote แบบอิสราเอล คือ ประชาชนเลือกพรรคและทอนเป็นที่นั่งในสภา
- ให้ ส.ส. สามารถไม่สังกัดพรรคได้
- ให้สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และสภาชนชาติ มาจากการเลือกตั้ง ๗๕ มาจากสายทหารหรือการแต่งตั้ง ๒๕ ทั้งสามสภา เพื่อป้องกันการรัฐประหาร
- ให้มี ส.ส. เขต ๒๕๐ บัญชีรายชื่อ ๒๕๐ และใช้ระบบ ส.ส. พึงมี
- ยกเลิก ส.ส. บัญชีรายชื่อ เพราะมาจากการเลือกของพรรคการเมืองไม่ใช่มาจากประชาชน
- ให้มี ส.ส. ประเภทสอง มาจากวิธีการเดียวแบบวุฒิสภา เพื่อป้องกันระบบเผด็จการรัฐสภาอันนำไปสู่การรัฐประหาร มีจำนวนกึ่งหนึ่งของสภา
- ให้มีสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๔๔๐ มาจากการเลือกตั้ง ๗๕% และแต่งตั้งจำนวน ๒๕%
- อายุสภา ๕ ปี

<u>การได้มาของสมาชิกวุฒิสภา</u>

- การได้มาของ ส.ว. ให้ใช้ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ โดยมีทั้งเลือกตั้งและสรรหา แต่ระบบสรรหาขอให้เป็นการเลือกกันเองตามวิถีทางที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับนี้
- ยกเลิก ส.ว. หรือให้มีการเลือกตั้ง
- ส.ว. มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด
- วุฒิสภา ประกอบด้วยสมาชิก ๒๐๐ ซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้น โดยทางอ้อมและลับ

- ทำให้โปร่งใส ให้ ส.ว. มาจากการเลือกตั้ง และไม่ให้มีข้อท้วงติงได้ว่า คนในองค์กรตามรัฐธรรมนูญมาจาก คสช.
- ยกเลิกวุฒิสภา แต่ให้เอาวุฒิสภาปัจจุบันมาเป็น ส.ส ประเภทสอง เพื่อป้องกันรัฐประหาร และให้ประเทศเดินหน้า
- ให้วุฒิสภา จำนวน ๒๒๐ มาจากการเลือกตั้งตามจังหวัด จังหวัดละ ๑ คน และที่เหลือมาจากการสรรหา

องค์กรอิสระ / องค์กรตามรัฐธรรมนูญ / ศาล

- วิธีได้มา. วิธีวินิจฉัย สองมาตรฐาน
- เพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันและการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระที่เอื้อประโยชน์แก่พวกพ้องที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลมากเกินไปจนรู้สึกได้ ควรทบทวนบทบาท อำนาจหน้าที่และที่มาของกลุ่มคนเหล่านี้ใหม่ให้ ปชช. มีส่วนร่วมมากกว่านี้
- ยุบองค์กรอิสระ

ที่มาและการทำหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี / คณะรัฐมนตรี

<u>วาระการดำรงตำแหน่ง</u>

- อายุขัยนายกให้เป็น ๔ ปี ๑ สมัย และพรรคที่เป็นนายกจะเป็นนายกในสภาชุดต่อไปไม่ได้ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของการบริหาร
- นายกสามารถเป็นไม่เกิน ๔ ปี เท่านั้น เพื่อให้มีการหมุนเวียน ไม่เกิดการผูกขาดนายก
- นายกรัฐมนตรีต้องมีการหมุนเวียน สมัยประชุมละ ๑ คน เหมือนสวิตเซอร์แลนด์
- ดำรงตำแหน่งได้ไม่เกิน ๕ ปี
- นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งเพียง ๑ สมัยเท่านั้น
- ให้นายกมีอายุขัย ๑ ปี เพื่อให้มีการหมุนเวียนตำแหน่งนายก

<u>ที่มานายกรัฐมนตรี</u>

- การเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นเรื่องของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น
- เอาแนวคิดนายกรัฐมนตรีแบบภูฏานมาใช้ คือ ของประเทศภูฏาน กำหนดว่านายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้ารัฐบาลคือผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานสภาคณะมนตรี (Chairman of the Council of Ministers) ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกสภาคณะมนตรี (เทียบเท่าคณะรัฐมนตรี) ซึ่งมีสมาชิกจำนวน ๑๐ คน และอยู่ในตำแหน่งวาระละ ๕ ปี โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ ๑ - ๕ จะสลับหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและประธานสภาคณะมนตรีวาระละ ๑ ปี แต่ประเทศไทยให้ปรับแก้ความเหมาะสม ตามบริบทไทย คือ นายกรัฐมนตรีได้รับการลงมติจากสมาชิกรัฐสภา โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ ๑ - ๕ เป็นบัญชีว่าที่นายกรัฐมนตรี จะสลับหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวาระละ ๑ สมัยประชุม เมื่อหมดบัญชีว่าที่นายกรัฐมนตรีแล้ว ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้วินิจฉัยสมควรให้เป็นนายกรัฐมนตรีตามความเหมาะสมของสถานการณ์

- ยกเลิกการลงมติเลือกนายก แต่ให้ใช้การซาวเสียงโดยรัฐสภา วุฒิสภาเป็นคนวินิจฉัยชี้ว่าใครเหมาะสมที่จะเป็นนายก
- ให้นายกมาจากการซาวเสียงของสภา ประธานสภาจะเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะเอาตามสภาหรือไม่ เพื่อทูลเกล้าเพื่อป้องกันวิกฤตสภา เหมือนปี ๔๙ ๕๗ / ยกเลิกการลงมติเลือกนายกให้ใช้การซาวเสียงในสภา โดยประธานสภาวินิจฉัยว่าจะให้ใครเป็นนายก เพื่อจะได้มีนายกตัวจริง ไม่มีรักษาการ เหมือนปี ๔๙ ๕๗
- เพื่อให้การบริหารประเทศ ไม่มีการแบ่งเก้าอี้ตามพรรค ตามกลุ่ม ผมขอเสนอให้ นายก ไม่จำเป็นต้องเป็น ส.ส. และ ห้ามสังกัดพรรคการเมือง มาจากผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์นั้นๆ
- นายกรัฐมนตรีมาจากการคัดเลือกจากสมาชิกรัฐสภา โดยผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดลำดับ ๑ - ๕ จะสลับหมุนเวียนกันขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีวาระละ ๑ ปี เพื่อไม่ให้นายกผูกขาดอำนาจมากไป และเพื่อการหมุนเวียนตำแหน่งให้บุคคลท่านอื่นๆ ได้มีส่วนบริหารประเทศ
- ยกเลิกระบบเลือกนายกในสภา แต่ให้ใช้ประธานสภาเสนอชื่อนายกทูลเกล้าแบบมาเลเซีย
- ให้นายกมาจากการเลือกของวุฒิสภา จำนวน ๕ คน หมุนเวียนกันไปตามคะแนนเสียง
- ให้ ส.ส. แต่งตั้งมีอำนาจถอดถอนนายกเท่านั้น เพื่อให้ประเทศเดินได้
- ให้นายกไม่จำเป็นต้องเป็น ส.ส.
- ให้นายกมาจากการเลือกของรัฐสภา ๕ อันดับ หมุนเวียนกันเป็นนายกปีละ ๑ คนเพื่อให้มีบุคคลหลากหลายเป็นผู้ได้รับสมควรเป็นนายก
- ให้นายกไม่จำเป็นต้องเป็น ส.ส. แต่ให้มีอายุ ๑ ปี เพื่อป้องกันการผูกขาดอำนาจและให้มีบุคคลที่มีความสามารถจริงๆ ได้บริหารประเทศ
- นายกมีอายุขัย ๑ สมัยประชุม ต้องมีการเปลี่ยน ครม ทุกสมัยประชุม
- กรณีที่บ้านเมืองเกิดวิกฤต ให้ประธานรัฐสภาซึ่งมาจาก ส.ส. ประเภทสอง เสนอนามนายกรัฐมนตรี โดยไม่ต้องผ่านการลงมติของสภา เพื่อเข้ามาบริหารประเทศเป็นการชั่วคราว
- การเสนอนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรีให้สภาเป็นผู้อนุมัติ
- ให้นายกมาจากการเลือกของสภา / ให้นายกมาจากการลงมติของสภา
- ให้นายกมาจากการวินิจฉัยของประธานสภา โดยให้ประธานสภามาจาก ส.ส. ประเภทสอง เพื่อความเป็นกลาง
- ส.ส. ปาร์ตี้ลิสต์ ประชาชนจะเป็นผู้จัดลำดับ ๓ ลำดับ และผู้ที่ได้ปาร์ตี้ลิสต์ในลำดับแรกๆ ของปาร์ตี้ลิสต์คือ ผู้ที่สมควรเป็นนายก
- ต้องเลือกตั้งนายกโดยตรงหรือโดยอ้อม แต่ให้การเสนอชื่อ รมต ต้องเป็นอำนาจเด็จขาดของนายก ที่เสนอไปคราวเดียวกันกับการเสนอชื่อนายก
- ยกเลิกการลงมติเลือกนายก ให้ประธานวินิจฉัยชื่อทูลเกล้า

<u>การถอดถอนนายกรัฐมนตรี</u>

- ให้ฝ่ายบริหารแยกออกจากฝ่ายการเมือง โดยยกเลิกการอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่ให้วุฒิสภามีหน้าที่ถอดถอน

ที่มาและการดำรงตำแหน่งของ ครม.

- ให้ระบุว่า ห้าม ครม. เป็น ส.ส. / ห้าม ครม. เป็น ส.ส. ถ้าเป็นต้องลาออก เพื่อให้ทำงานฝ่ายบริหารเต็มที่
- ยกเลิกตำแหน่ง รมช. เพื่อประหยัดงบประมาณ และเลิกวัฒนธรรมเก้าอี้ดนตรี

ข้อเสนอต่อการพัฒนากระบวนการนิติบัญญัติ

- การร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ถ้าสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภามิได้พิจารณาโดยคณะกรรมาธิการสามัญหรือคณะกรรมาธิการเต็มสภา
- เยาวชนอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ย่อมมีสิทธิที่จะเป็นกรรมาธิการ และให้มาจากการเลือกตั้งของสภานั้น ๆ
- การเลือกตั้งห้ามมีการยุบสภาและให้เลือกตั้งทุกวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ทุก ๔ ปี
- ยกเลิกการแถลงนโยบายเมื่อดำรงตำแหน่ง เพื่อประหยัดเวลาการทำงานของสภา
- ยกเลิกกระทู้ถามสด กระทู้ทั่วไป แต่ให้ใช้กระทู้ถามสดแยกเฉพาะ และ กระทู้ทั่วไปแยกเฉพาะ เพื่อประหยัดเวลาการทำงานของสภา
- ควรให้มีการเข้าชื่อคัดค้านกฎหมายเพื่อนำไปทำประชามติ ตามระบบประชาธิปไตยทางตรงของสวิตเซอร์แลนด์
- ยกเลิกสมัยประชุม เพราะสังคมไทยเปลี่ยนแปลงตลอด

อื่นๆ

- ให้ความรู้มากๆครับ
- ทุกฝ่ายต้องจริงใจในการแก้ปัญหา
- เลือกตั้งใหม่ ขอให้เป็นไปตามความยุติธรรม ไม่เล่นโกง ไม่สืบทอดอำนาจ
- ยุบสภา ยุบศาล รัฐบาลที่น่าขยะแขยงควรถูกขับไล่ออกไป
- สร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและประชาชนเป็นเจ้าของ เคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย
- ประชาชนต้องมีความเข้มแข็งในการต่อสู้ปกป้องประชาธิปไตยให้มากขึ้น
- ก็ต้องเคารพประชาชน สิทธิประชาชน
- พูดคุยสามฝ่าย คู่ขัดแย้งและประชาชน
- กฎระเบียบต้องเอื้อประชาชน ที่มีความรู้แต่ไม่มีทุนหรือธุรกิจก็สามารถเข้ามามีบทบาทได้ เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการบริหารการเมือง
- เลิกช่วยพวกพ้อง
- ยึดหลักธรรมาภิบาล หลักนิติรัฐ เลือกผู้นำที่มีอุดมการณ์ มีภาวะผู้นำมุ่งประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน / อย่าเห็นแก่ตัว ระบบควรตรวจสอบได้ง่ายและอิสระจริงๆ บทลงโทษให้หนักจริง ตัดสิทธิ์นักการเมืองทุกคนที่ทำผิดไม่ควรเว้นวรรค
- บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง
- เคารพในระบบการเมือง การเลือกตั้ง ระบบรัฐสภาตามแบบประชาธิปไตยพึงมี

- หน่วยงานหรือสถาบันที่ใช้เงินงบประมาณจากภาษี ต้องถูกวิจารณ์หรือตรวจสอบจากประชาชนผู้เสียภาษี ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้โดยไม่มีข้อยกเว้น

ส่วนที่ ๔ : ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

- เปลี่ยนผู้นำประเทศใหม่
- ทุกคนควรเท่าเทียมกันทางกฎหมายไม่ควรมีเอกสิทธิ์
- รัฐธรรมนูญคือหัวใจของการดำรงชีวิต
- คสช.ไม่ควรมีอำนาจไปมากกว่านี้แล้ว
- เปลี่ยนนายกและคณะ
- ไม่ควรกำหนดให้มีการยอมรับอำนาจนอกรัฐธรรมนูญ แก้กฎหมายที่ไม่ยอมรับอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยทั้งหมด

๓.๑.๔ ประเด็นระบบการตรวจสอบ

ส่วนที่ ๑ : ภาพหวัง หรือความคาดหวัง

เจตนารมณ์

- อำนาจที่ใช้ตรวจสอบไม่ควรอยู่เหนืออำนาจอธิปไตย และเป็นของปวงชนชาวไทย
- องค์การอิสระจะตั้งตัวแทนประชาชนในการตรวจสอบอำนาจรัฐ ที่มีบุคคลที่ประพฤติมิชอบ

องค์กรที่ควรทำหน้าที่ตรวจสอบ

- ควรให้ ส.ว. หรือ ส.ส. ประเภทสองมีอำนาจแทน องค์กรอิสระ เหมือนก่อนปี ๒๕๔๐
- ยกเลิกองค์กรอิสระ และให้ ส.ส. ประเภทสองมีอำนาจแทน
- องค์กรอิสระบางองค์กร ควรยุบ และให้อำนาจ ส.ว. เหมือนก่อนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐
- ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน ในการทำหน้าที่ตรวจสอบการคัดเลือก สรรหา การได้มา และการใช้อำนาจ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ หากพบว่า การสรรหาเป็นไปโดยไม่ชอบ มีการใช้อำนาจหน้าที่ โดยไม่เป็นธรรม เกินขอบเขตอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย ให้ประชาชน ๑๐,๐๐๐ คน สามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนได้

บทบาทและการทำหน้าที่ในการตรวจสอบขององค์กรตรวจสอบ

มีการถ่วงดุล

- ควรมีการถ่วงดุลและเป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม / ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระมีอำนาจตรวจสอบถ่วงดุล มิใช่ตุลาการภิวัฒน์
- สามารถตรวจสอบถ่วงดุลได้และมีความเป็นประชาธิปไตย
- ถ่วงดุลกันได้อย่างแท้จริง
- ทุกฝ่ายสามารถตรวจสอบคานอำนาจกันได้

มีความโปร่งใส

- องค์กรอิสระ ตุลาการ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐ จะต้องทำหน้าที่อย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีมาตรฐานที่ชัดเจนในการทำงานในหน้าที่ของตน / มีความโปร่งใส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้
- ควรให้ประชาชนได้เห็นถึงความโปร่งใส
- มีความโปร่งใส มีบรรทัดฐาน / สามารถตรวจสอบทุกอย่างได้จริงมีความโปร่งใส

- ต้องเปิดเผยรายละเอียดทุกขั้นตอนของการตรวจสอบ และเอกสารต้องให้ประชาชนสามารถตรวจดูได้อย่างกว้างขวาง ไม่ใช่มาขัดขวางด้วยกฎหมายความลับต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้และต้องยกเลิกกฎหมายเหล่านี้เสีย

มีความเป็นกลาง

- องค์กรอิสระควรเป็นกลาง

มีความเป็นอิสระ

- ไม่ควรถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจรัฐ
- ควรเป็นอิสระจากฝ่ายการเมือง โปร่งใส และประชาชนตรวจสอบได้ มีการตรวจสอบที่ยุติธรรมและเท่าเทียม

ยึดหลักนิติธรรม

- ควรใช้ระบบการตรวจสอบให้เสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ / การใช้งานที่เท่าเทียมกันในทุกกรณี ไม่เลือกปฏิบัติ / การตรวจสอบต้องชัดเจนไม่เลือกปฏิบัติ
- ต้องตรงไปตรงมา / ทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมา กล้าตรวจสอบและลงโทษ ไม่เกรงใจ ไม่มีระบบอุปถัมภ์โปร่งใส เป็นธรรม
- ยึดหลักนิติธรรม วางตัวเป็นกลาง เสมอภาคและโปร่งใส ตรวจสอบได้ ไม่เอนเอียงไปตามกลุ่มผู้มีอำนาจในการปกครองหรือรัฐบาล
- ตรวจสอบในทางที่ชอบและเหมาะสม

ลักษณะ / วิธีการตรวจสอบ (อื่น)

- ตรวจสอบการทำงาน ไม่ใช่การทำลายกันเพื่อประโยชน์ทางการเมือง
- ต้องตรวจอย่างจริงจัง
- ควรจะตรวจสอบได้และดำเนินคดีตามความผิดตามที่ผู้กระทำได้ก่อไว้
- ตรวจสอบจริง ทันเวลา มั่นคง แน่วแน่ และดำเนินการได้จริง
- มีความชัดเจน ประชาชนตรวจสอบได้ มีความยุติธรรม
- ภาครัฐแทรกแทรกไม่ได้

การบังคับใช้กฎหมาย

- มีการลงโทษที่รุนแรง

ระบบการตรวจสอบองค์กรตรวจสอบ

- อยากให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีการถูกตรวจสอบ และถ่วงดุล เพื่อให้มีความเป็นธรรม เป็นกลางทางการเมือง
- การตรวจสอบการทำงานของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควร มีการจัดตั้งกลไกในส่วนภาคประชาชนเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบ ให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำงานตามหน้าที่ อย่างถูกต้องตามกฎหมายและธรรมาภิบาล
- ประชาชนควรเข้าถึงการตรวจสอบ
- ตรวจสอบไม่ได้ ใครตรวจสอบศาล ส.ว. ไร้ความสามารถ ประชาชนไม่มีบทบาท อะไร ที่มาคือพวกตน

ส่วนที่ ๒ : สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น

การทำงานตรวจสอบในมุมมองของประชาชน

- ดีแล้ว / ปกติดี / มีความยุติธรรมดีแล้ว
- ยังพอมีความหวัง
- ไม่เคยคาดหวัง / ไม่เป็นจริงตามที่ควรเป็น

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับระบบการทำหน้าที่ในการตรวจสอบ

ความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

- เอนเอียงเข้าข้างผู้มีอำนาจ / ไม่เป็นกลาง / ไม่น่าเชื่อถือในความเป็นกลาง เลือกปฏิบัติเฉพาะพวกพ้องตน / ใช้อำนาจ ปกป้องพวกพ้อง / เอื้อผลประโยชน์แต่พวกพ้องของตนเอง / บางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังเข้าข้างพวกของตน / ล็อบบี้ได้ / เกรงใจ อุปถัมภ์กัน พรรคพวกกันเอง ซื้อได้
- การตรวจสอบฝ่ายตรงกันข้ามเฉพาะที่เป็นฝ่ายปฏิบัติตน / ล้มเหลวเพราะเลือกปฏิบัติ ไม่มีความชัดเจน บางเรื่องเหตุผลไม่มีน้ำหนักหรือไม่สมเหตุสมผลเลย
- กลั่นแกล้งทุกฝ่ายที่ไม่ใช่ฝ่ายตน
- เป็นการเมือง เป็นนายทุน
- ไม่ยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

ถูกแทรกแซงในการทำหน้าที่

- องค์กรตรวจสอบมาจากรัฐบาลเผด็จการหรือวุฒิสภาทหาร
- ขาดการถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติอ่อนแอฝ่ายบริหารเข้มแข็ง มีการแทรกแซงองค์กรอิสระอย่างไม่เคยมีมาก่อน ตุลาการเสื่อมถอย
- ทำตามใบสั่ง / อิทธิพลทางการเมือง
- ระบบการตรวจสอบอยู่ภายใต้อิทธิพลของเผด็จการ / ถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจรัฐ

- ไม่มีมาตรฐาน เป็นการเลือกตรวจสอบตามใบสั่ง
- องค์กรอิสระใช้มาตรฐานที่ไม่ชัดเจน ให้คุณให้โทษในทางการเมือง
- เกรงกลัวอำนาจที่จับต้องไม่ได้
- ทำเพื่อเผด็จการ ไม่มีความเป็นกลาง เลือกปฏิบัติ

ขาดความยุติธรรม / เป็นธรรม

- ไม่เป็นธรรม
- ไร้ซึ่งความยุติธรรม
- ระบบการตรวจสอบที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม
- ไร้ความยุติธรรมทำให้คนดีไม่มีที่ยืน
- ผลการตรวจสอบไม่เป็นธรรม

ขาดความน่าเชื่อถือ

- ความน่าเชื่อถือไม่เพียงพอ
- องค์กรอิสระปัจจุบัน ได้ทำลายความเชื่อถือทั้งสิ้นไปหมดแล้ว การที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้มีอำนาจ ทำให้องค์กรอิสระกระทำในสิ่งที่เลวร้ายที่สุดอย่างที่คาดไม่ถึง เสียใจและเศร้าใจอย่างที่สุด ยกเลิกไปเถอะ

ขาดการตรวจสอบ / ถ่วงดุล

- ถ่วงดุลตรวจสอบกันไม่ได้ อำนาจสูงสุดอยู่ที่ฝ่ายบริหารแทรกแซงทุกฝ่ายอย่างไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ชาติไทย
- ตรวจสอบยากไม่มีแถลงการณ์ให้ประชาชนรับรู้ องค์กรอิสระมีการแทรกแซงจากกลุ่มการเมือง
- ไม่มีความชัดเจนในการตรวจสอบ
- ไม่โปร่งใส กลไกตรวจสอบมาจากแหล่งอำนาจที่ต้องถูกตรวจสอบ มีการบิดเบือนช่วยพวกพ้อง
- การกระทำ การดำเนินการทุกอย่าง องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถเข้าถึง และตรวจสอบไม่ค่อยจะได้
- ตรวจสอบไม่ได้ ถึงตรวจก็เกิดการทุจริตทำเป็นหลับหูหลับตามองไม่เห็นความผิดของพวกพ้องตัวเองทั้งที่หลักฐานชัดเจน / ตรวจสอบไม่ได้
- ใช้อำนาจตรวจสอบอย่างไม่เป็นธรรมละเว้นการตรวจสอบ
- ตรวจสอบไม่ได้แท้จริง สร้างภาพ กลบเกลื่อน
- อำนาจการตรวจสอบผูกขาด
- องค์กรอิสระบังคับใช้กฎหมายและทำตามหน้าที่ไม่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคน
- ไม่มีระบบการตรวจสอบ ทำให้เกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มากมาย

ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

- กลไกไม่ทำงาน ปชช. ไร้อำนาจ
- ประชาชนไม่รู้อะไรเลย
- ประชาชนยังเข้าถึงน้อยมาก

ข้อกฎหมาย หรือ บทบัญญัติ

- ระเบียบตัวเดียวไม่สามารถใช้กับคนได้ทุกพื้นที่ อปท. ควรกำหนดขึ้นเองตามสภาพภายใต้รัฐธรรมนูญ
- ต้องมีกฎหมายที่ชัดเจน ทั้งผู้ตรวจสอบ และผู้ถูกตรวจสอบ

ที่มาขององค์กรตรวจสอบ / คณะกรรมการ

- อยู่เหนืออำนาจอธิปไตย มาจากอำนาจแต่งตั้งของเผด็จการ
- องค์ประกอบขององค์กรอิสระมีลักษณะผิดเพี้ยน

อื่นๆ

- ดีแล้ว / ไม่คิดว่ามีปัญหา
- เกิดจากกลุ่มคนที่ไม่ยอมรับความจริง
- ไร้ประสิทธิภาพสิ้นดี / ไม่ได้เรื่อง
- การคอรัปชั่นเกิดขึ้น เป็นดอกเห็ด สะท้อนให้เห็นว่า ระบบ/กลไกตรวจสอบ ล้มเหลว / ระบบการตรวจสอบอ่อนแอ
- บางองค์กรเช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถตรวจสอบจากองค์กรใดๆ ได้ ขัดต่อหลักการในระบอบประชาธิปไตยที่ทุกองค์กรจำเป็นต้องถูกตรวจสอบได้
- หน่วยงานบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการตรวจสอบ

ส่วนที่ ๓ : ข้อเสนอแนะ หรือ แนวทางการแก้ไข

ประเด็นในรัฐธรรมนูญ / กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- กฎหมายที่ตราหรือเขียนในรัฐธรรมนูญ ให้เขียนเฉพาะว่ามีอะไร แต่ไม่ต้องเขียนว่า มีแล้วต้องทำอะไร เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ให้เขียนว่า ให้เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติ แต่ไม่ต้องระบุรายละเอียด
- กำหนดกฎหมายให้เป็นไปตามหลักสากล ไม่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มการเมืองบางกลุ่ม
- เอาออกจากรัฐธรรมนูญแต่ให้ตราเป็น พ.ร.ป. หรือ พ.ร.บ หรือศักดิ์กฎหมายอื่นตามความเหมาะสม เพราะรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่กระเป๋าวิเศษที่จะบรรจุอะไรก็บรรจุ บางครั้งรัฐธรรมนูญ ควรเขียนหลักการกว้างๆ เพื่อให้ออกกฎหมายสอดคล้องกับหลักการนั้นๆ

การทำหน้าที่ในการตรวจสอบ

- เลิกแทรกแซงกลไกตรวจสอบ และเลิกบิดเบือนข้อกฎหมายช่วยพวกพ้อง
- ยึดหลักธรรมาภิบาล

- ควรใช้หลักธรรมาภิบาลให้ครบทุกข้อในการปฏิบัติหน้าที่
- ทำให้จริง ทำให้ถูก เพิ่มผลตอบแทนให้ผู้ตรวจสอบหรือผู้ให้เบาะแส
- การกระทำ การดำเนินการทุกอย่าง องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ สามารถเข้าถึง และตรวจสอบได้
- หน่วยงานที่ตรวจสอบต้องตรวจสอบจริงจัง
- องค์กรอิสระควรเป็นกลาง
- องค์กรตรวจสอบต้องเป็นอิสระและมีการคานอำนาจกัน

องค์กรที่ควรทำหน้าที่ในการตรวจสอบ

- ควรให้ ส.ว. หรือ ส.ส. ประเภทสองมีอำนาจแทน องค์กรอิสระ เหมือนก่อนปี ๒๕๔๐
- องค์กรอิสระบางองค์กร ควรยุบ และให้อำนาจ ส.ว. เหมือนก่อนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐
- ยกเลิกองค์กรอิสระโดยเฉพาะอำนาจตุลาการ มอบอำนาจให้ ส.ว. กระทำการแทน เหมือนก่อนปี ๒๕๔๐
- ให้ ส.ส. ประเภทสองมีอำนาจถอดถอนนายก ตีความกฎหมาย เพราะมีความเป็นกลาง ปราศจากอคติทางการเมือง
- ให้อัยการสูงสุด (ประเทศไทย) สังกัดกระทรวงมหาดไทย
- ให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นอำนาจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

การได้มาขององค์กรตรวจสอบ

- ทบทวนการคัดสรร ที่มา การถ่วงดุลอำนาจของระบบนี้ทั้งหมด
- ยุบ ยกเลิกหน่วยงานอิสระที่มาจากการแต่งตั้งของเผด็จการ
- อำนาจรัฐไม่ควรเป็นผู้กำหนดหรือคัดเลือกผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบเพราะเหมือนประโยชน์ต่างตอบแทน
- ควรเซ็ตซีโร่แล้วเลือกใหม่ภายหลังจากมีการแก้ รัฐธรรมนูญ แล้วได้ ส.ว. ชุดใหม่มา
- ให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ เป็นของ ส.ว. หรือ ส.ส. ประเภทสอง เหมือนก่อนปี ๒๕๔๐
- ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยตุลาการ ๑๕ คน ซึ่งต้องมาจาก

(๑) ตุลาการซึ่งรัฐสภาเลือกตั้งขึ้นจาก

(ก) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายรัฐบาล ๑ คน

(ข) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้าน ๑ คน

(ค) ผู้ทรงคุณวุฒิจากอดีตสมาชิกรัฐสภา ๓ คน

(๒) ตุลาการซึ่งคณะรัฐมนตรีเลือกตั้งขึ้นจาก

(ก) อดีตนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี จำนวน ๒ คน

(ข) อดีตอธิบดี หรือเทียบเท่า จำนวน ๒ คน

(๓) ตุลาการซึ่งศาลเลือกขึ้นประกอบด้วย

(ก) ที่ประชุมใหญ่ของศาลปกครองเลือกกันเองจำนวน ๓ คน
(ข) ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเลือกกันเองจำนวน ๓ คน

- ควรมาจากการเลือกของประชาชน
- ผู้คัดเลือกต้องไม่เล่นพรรคเล่นพวก ควรให้ชาวบ้านเป็นผู้เลือกคนที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่ง
- น่าจะมีการจับฉลากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างน้อย ๑ ใน ๓ ขององค์คณะผู้ตรวจสอบ
- แก้ที่มา ทำให้ตรวจสอบง่าย ถ่วงดุลไร้ระบบ

การตรวจสอบการทำหน้าที่ในการตรวจสอบขององค์กรตรวจสอบ

- กำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อเพื่อตรวจสอบองค์กรอิสระและศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยให้สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบ

การบังคับใช้

- ลงโทษรุนแรง

อื่นๆ

- ควรมีการแถลงการสำหรับการตรวจสอบหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งว่าได้ผลอย่างไร
- ลาออกเถอะครับ
- ยกเลิกองค์กรตรวจสอบทั้งหมด
- เยอะมาก พิจารณาตัวเองจะดีกว่า
- เป็นคณะทำงานใหม่
- นายกลาออกเลือกตั้งใหม่ โดยปราศจากการแทรกแซง
- ปฏิรูปประเทศ แก้ไขรัฐธรรมนูญ
- ถ้าตรวจสอบไม่ได้ก็ควรออกไปมองจากดาวอังคารยังรู้เลยว่าโกง นี่ตรวจไม่พบอย่างเดียวสมองหายหรอคะท่าน ลาออกเถอะภาระประเทศชาติ
- บอกประชาชนทั้งหมด
- เปลี่ยนผู้มีอำนาจรัฐ
- ลดอำนาจรัฐเพิ่มอำนาจประชาชน
- ปรับทัศนคติใหม่
- มติประชาชนคืออำนาจสูงสุดในการตรวจสอบ ให้อำนาจทุกฝ่ายตรวจสอบฝ่ายอื่นได้
- ปฏิรูปองค์กร

ส่วนที่ ๔ : ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)

การตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐสภา

- ฝ่ายค้านควรมีสิทธิ์มากกว่าในการกำหนด วางกรอบ วางแผนระบบการตรวจสอบ

องค์กรอื่น ๆ ที่ควรทำหน้าที่ตรวจสอบ

- ถ้ามีองค์กรเอกชนมาช่วยตรวจสอบก็น่าจะดี
- ให้ประชาชนมีส่วนร่วม

อื่น ๆ

- องค์กรอิสระ ทำหน้าที่เป็นแพะให้กับระบบราชการ หยุดแพะ เถอะนะ
- ควรมีความละอายใจบ้าง
- ปรับเปลี่ยนคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- รีบๆทบทวน ปรับปรุง แก้ไขด่วน

๓.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐)

ตาราง ๒ สรุปความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐)

มีผู้แสดงความเห็นจำนวน ๑๖๔ ความเห็น

ประเด็น	จำนวนผู้แสดงความเห็น	รายละเอียดประกอบ / เหตุผล
เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรมีการแก้ไข	๒๑ ความเห็น	- เป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาการทุจริต คอรัปชัน - เห็นว่าในทางปฏิบัติแล้ว ในฐานะชาวบ้านไม่ได้รับผลกระทบ - เหมาะสมมาก เพราะให้ความสำคัญกับการป้องกันการทุจริต การรักษาเสถียรภาพของประเทศ - ทั้งฉบับ เพราะโดยส่วนมาก ค่อนข้างดี - บัญญัติไว้ดีอยู่ แต่ปัญหาอยู่ที่ผู้ใช้ - เหมาะสมอยู่แล้ว แต่ไม่ได้ระบุเหตุผล
จำเป็นต้องมีการแก้ไขในบางประเด็น	๓๒ ความเห็น	- ปรับแก้ในภาพรวมของรัฐธรรมนูญให้เหมาะสม เช่น ความสอดคล้องของรัฐธรรมนูญ เขียนให้สั้น กระชับให้เป็นสากล และสอดคล้องกับสถานการณ์ - การแก้ไข เพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นผู้ด้อยโอกาสและสวัสดิการของรัฐ - สิทธิเสรีภาพของประชาชน / ชุมชน - ที่มาของนายกรัฐมนตรี - การปกครองท้องถิ่น - ระบบเลือกตั้งและการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกรัฐสภา - การจัดตั้งพรรคการเมือง - การจัดสวัสดิการสำหรับผู้ด้อยโอกาส - องค์กรอิสระ - ความมั่นคงของรัฐ - พระมหากษัตริย์ - ยุทธศาสตร์ชาติ - การดำเนินคดีกับนักการเมืองกรณีการทุจริต
ควรมีการทบทวน / ปรับปรุงทั้งฉบับ	๑๐๓ ความเห็น	- มีที่มาไม่เป็นประชาธิปไตย - ก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาจำนวนมาก

ประเด็น	จำนวนผู้แสดงความเห็น	รายละเอียดประกอบ / เหตุผล
		- ให้อำนาจฝ่ายบริหารมากเกินไป - ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน - ขาดจุดยึดโยงกับประชาชน - ระบบการได้มาของสมาชิกรัฐสภามีปัญหา - รัฐธรรมนูญไม่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน

๓.๒.๑ เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรมีการแก้ไข

- เหมาะสมมาก เพราะให้ความสำคัญกับการป้องกันการทุจริต การรักษาเสถียรภาพของประเทศ
- เหมาะสมแล้วเพราะที่ใช้มาชาวบ้านอย่างผม มิได้รับผลกระทบอะไร
- ไม่ควรทั้งฉบับ เพราะโดยส่วนมากค่อนข้างดี
- รธน. บัญญัติไว้ดีอยู่ แต่ไม่มีผู้นำพาให้เป็นจริง

๓.๒.๒ บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข

ลักษณะของรัฐธรรมนูญที่พึงประสงค์

- รัฐธรรมนูญควรมีจำนวนมาตราน้อยๆ บางอย่างควรเขียนเป็นกฎหมายแทน เช่น พรป. และให้แก้ยากพอ ๆ / รัฐธรรมนูญควรเป็นรัฐธรรมนูญที่มีมาตราน้อย ๆ แต่เป็นหัวใจสำคัญของประเทศ
- ควรแก้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญให้กระชับ แต่เจตนารมณ์เหมือนเดิม
- รัฐธรรมนูญบางมาตรามีการย้อนแย้งกันบางมาตรา ควรได้รับการแก้ไข
- ตัดเนื้อหาที่ไม่จำเป็น ตราเป็น พรบ. พรป. แทน
- ควรแก้โดยตัดข้อความที่ไม่จำเป็น ลงไปตราเป็นกฎหมายแทน และแก้ปัญหาการเมืองการรัฐประหารที่แท้จริง
- ควรบางมาตราเพราะใช้แล้วเกิดปัญหา
- ควรในบางข้อที่เอาเปรียบประชาชนมากเกินไป / ควรแก้เพื่อป้องกันนักการเมือง
- ให้รัฐธรรมนูญสามารถแก้ไขได้ง่ายขึ้น บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีมากเกินไป

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นผู้ด้อยโอกาสและสวัสดิการของรัฐ

- ให้ความสำคัญกับผู้ด้อยโอกาส ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้รัฐธรรมนูญ
- ควรเพิ่มสวัสดิการภาคประชาชนให้ครอบคลุมและสมเหตุสมผล
- ควรทบทวนเรื่องงบประมาณด้านสวัสดิการของรัฐ

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับพรรคการเมือง

- พรป. พรรคการเมือง พรรคควรยุบยาก และตั้งยาก เพื่อให้พรรคเป็นสถาบันทางการเมือง และพรรคที่ตั้งต้องชื่อตรงกับ อุดมการณ์ หรือกลุ่มผลประโยชน์ เช่น พรรคเสรีนิยม พรรครัฐสวัสดิการ พรรคอนุรักษ์นิยม พรรคเกษตรกร พรรคทุนนิยม เป็นต้น

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งและการเข้าสู่ตำแหน่งของสมาชิกรัฐสภา

- แก้ให้ฝ่ายการเมืองอ่อนแอ เพื่อป้องกันการรัฐประหาร เพราะที่ผ่านมาการเมืองเข้มแข็งนักการเมืองลุแก่อำนาจ จึงต้องแก้เพื่อให้ฝ่ายการเมืองอ่อนแอ
- ควรอย่างยิ่ง การถ่วงดุลอำนาจ ส.ส. กับ ส.ว. (ซึ่งต้องมีที่มาแบบโปร่งใส ตรวจสอบได้และให้อำนาจภาคประชาชนในการเลือกมากกว่าปัจจุบัน)ในการเสนอวาระแก้ไข.. กลับมาถามประชาชนก่อน
- แก้วิธีการสรรหา ส.ส. ก็พิลึกแล้ว
- แก้ไขที่มาแล้ววุฒิการศึกษาของ ส.ส. โดยไม่จำเป็นต้องจบปริญญาตรี
- บทว่าด้วยการเลือกตั้ง ควรยกเลิกหรือแก้ไข
- ส.ว. มาจากการแต่งตั้ง ส.ว. เลือกนายก แค่นี้ก็ขัดกับหลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยแล้ว
- การคิดสัดส่วนบัญชีรายชื่อให้ชัด
- การได้มาของ ส.ว. ต้องมาจากการเลือกตั้งหรือประชาชน ไม่รับใช้ฝ่ายบริหาร อำนาจรัฐ
- ที่มาของ ส.ว. ให้มาจากการเลือกตั้ง / สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง / อำนาจและที่มาของ ส.ว.
- ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรมี ๒ แบบ คือ การเลือกตั้ง แบบสัดส่วน(บัญชีรายชื่อ) และการเลือกตั้งแบบเขต แยกจากกัน ในจำนวนสัดส่วนส.สที่เท่ากัน และมีสัดส่วนของหญิง ๑ เท่ากัน
- ระบบเลือกตั้ง ตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ
- มาตราที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง
- อย่างแรกเลยคือ เลือกตั้ง ควรใช้แบบเดิม(ปี ๒๕๔๐) เลือกตั้งแยกเลย เลือกพรรค ๑ ใบ เลือกคน (ส.ส.) หนึ่งใบ ใครได้คะแนนมากสุดชนะ ไม่ต้องมีสัดส่วนวุ่นวายเหมือนปัจจุบัน แล้วให้เสียงข้างมากตั้งรัฐบาล
- ที่มา ส.ส./ส.ว.ควรมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ส.ส. กับ ส.ว. ต้องไม่มีความเกี่ยวพันกันทั้งเครือญาติและธุรกิจ แบ่งเขตจังหวัด ไม่ใช่ข้ามจังหวัด ไม่มี ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ
- การคิดสัดส่วนของ ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อ
- การได้มาของ ส.ว.
- บทว่าด้วยการเลือกตั้ง การนับคะแนนที่พิลึกพิลั่น การใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียวต้องยกเลิกแก้ไข ส.ว. ๒๕๐ คนที่แต่งตั้งมา ให้มาเลือกนายก แย่มาก ต้องแก้ไข ให้มาโดยการเลือกตั้ง หรือยกเลิกไปเลย

- ไม่ควรให้ ส.ว. มีบทบาทมากนัก เพราะ ส.ว. ที่เป็นได้รับการสรรหามาจากรัฐบาลจึงไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง
- ประเด็นการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้ฝั่งรัฐบาลมากกว่าประชาชน / การจัดสรรงบประมาณในพื้นที่เพื่อให้ ส.ส. ได้มีงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่
- การแก้ไขไม่ให้มีรัฐประหาร คือ การที่ฝ่ายนิติไม่ถูกฝ่ายการเมืองครอบงำ ดังนั้น ควรมี ส.ส. ๒ ประเภท เพื่อค้านฝ่ายการเมือง

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับที่มาของนายกรัฐมนตรี

- หมวดว่าด้วยที่มาของการได้นายก ควรแก้ไข

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น

- อยากให้ชัดเจนในเรื่องกระจายอำนาจให้ อปท.อย่างเต็มรูปแบบ อย่าให้การเมืองใหญ่ลงไปควบคุมหรือครอบงำ
- ควรมีในเรื่องกระจายอำนาจในปแบบแบบจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ/ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- สมควรแก้ไขเป็นอย่าง โดยหมวดที่ว่าด้วยสิทธิของประชาชน
- ควรแก้ไขเรื่องการเข้าถึงสิทธิเสมอภาค
- ด้านสิทธิชุมชน สิทธิชาติพันธุ์เนื้อหาต้องดีกว่าปี ๕๐

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับองค์กรอิสระ

- ควรแก้ไขเพิ่มเติมในหมวดที่ว่าด้วยองค์กรอิสระ
- ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ต้องมีสัดส่วนหญิง ๑ เท่ากัน และมีสัดส่วนจากภาคประชาสังคมกึ่งหนึ่ง
- อำนาจหน้าที่องค์กรอิสระ

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับความมั่นคง

- ในมาตราที่เกี่ยวกับความมั่นคง เหมาะสมแล้ว
- ควรเอากฎอัยการศึกมาเป็นกฎหมายความมั่นคง ส.ส. ประเภทสอง เป็นผู้ออกประกาศเพื่อผ่าทางตันประเทศ
- ประเด็นว่าด้วยการนิรโทษกรรมของผู้กระทำการรัฐประหาร

- ให้กฎอัยการศึก กฎหมายการชุมนุมเป็นกฎหมายมั่นคง ผู้ใดกระทำผิด ถือว่าเป็นการทำลายความมั่นคง ควรจำคุกตลอดชีวิตเท่านั้น
- ควรเอากฎอัยการศึกเป็นกฎหมายความมั่นคง
- ตั้งศาลประชาชน พิจารณาโทษคณะรัฐประหารที่ฉีกรัฐธรรมนูญ

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับหมวดพระมหากษัตริย์

- ต้องแก้ไขทั้งหมด ยกเว้นหมวดสถาบันพระมหากษัตริย์
- หมวด ๒ มาตรา ๖,๙,๑๐,๑๑ เพราะคิดว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจมากไป

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบ

- มีระบบการตรวจสอบเลือกตั้งจากภาคประชาชน

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับที่มาของนายกรัฐมนตรี

- นายกต้องมาจากการเลือกตั้ง จะทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ แต่นายกต้องเสนอตั้งเลือกบุคคลที่จะคัดเลือกมาเป็นรัฐมนตรีทั้งคณะ เพื่อกำจัดมุ้งทางการเมือง
- ให้แก้ไขกรณีให้ ส.ว. มีอำนาจมาเลือกนายกรัฐมนตรี
- นายกต้องมาจากการเลือกตั้ง

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ชาติ

- ยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ

การแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการลงโทษนักการเมืองกรณีการทุจริตคอรัปชั่นและประพฤติมิชอบ

- การลงโทษนักการเมืองที่ประพฤติมิชอบ ควรเพิ่มโทษมากกว่านี้

๓.๓.๓ ควรมีการทบทวน ปรับปรุงทั้งฉบับ

เหตุผลที่ควรให้มีการแก้ไข / ปรับปรุงทั้งฉบับ

- ไม่เหมาะควรถอนรากถอนโคนทิ้งให้หมด
- สร้างปัญหามากทำชาติไทยแตกแยก
- เลวร้ายมาก เพราะมีกลไกลับมากมีแต่ความชั่วร้ายที่แฝงในทุกมาตราให้อำนาจฝ่ายบริหารเกินไป
- ควรแก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน / แก้ไขเพื่อให้ตรงต่อปัญหา
- ไม่เหมาะสม ไม่เป็นสากล
- ควรแก้ไข / การสร้างเงื่อนไขไม่ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเกิดขึ้น
- ควรแก้เพราะรัฐธรรมนูญไม่มีจุดยึดโยงกับประชาชนมากนัก ทำให้อำนาจไม่ตกที่ประชาชนอย่างแท้จริง

- ควรแก้ไขเพื่อป้องกันการมีการรัฐประหาร
- ไม่เหมาะไม่เชื่อมโยงประชาชน / รัฐธรรมนูญไม่มีการยึดโยงกับประชาชน
- สมควรแก้ไข เพราะเป็นรัฐธรรมนูญเพื่อการสืบทอดอำนาจ
- ต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะประเทศเดินไปข้างหน้าไม่ได้ ถ่วงความเจริญ
- อยากให้มีมาตรการที่ส่งผลให้คนเก่งแต่ไม่มีทุนเข้าทำงานการเมืองได้อย่างอิสระ
- ตัวบทรัฐธรรมนูญต้องแก้ไขมาก ควรเสนอให้มีการเลือก สสร.เพื่อยกร่างใหม่ เกือบทั้งฉบับ ไม่ยึดโยงประชาชนๆไม่มีส่วนร่วมร่าง
- รื้อทั้งฉบับ / รื้อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และเขียนใหม่
- รัฐธรรมนูญฉบับนี้เอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มรัฐประหาร / ที่มาของฉบับปัจจุบันมีหลักการและแนวทางที่สนับสนุนการสืบทอดอำนาจของกลุ่มที่ปกครองรัฐขณะนั้น
- แก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ เพราะความเลวร้ายเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- ต้องปรับปรุงทั้งฉบับ ยกเว้นแค่หมวดพระมหากษัตริย์ไม่ควรแตะต้อง
- แก้ไขโดยยกร่างใหม่ทั้งฉบับ เนื่องจากที่มาของรัฐธรรมนูญไม่ชอบธรรม มาจากเผด็จการ คสช.ทำให้มีการสืบทอดอำนาจ ไม่เป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนในชาติ และนานาชาติยอมรับได้
- ไม่เห็นด้วย ควรยกเลิกให้เร็วที่สุด เพราะทั้งที่มา แนวคิดและกระบวนการให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้อยู่ภายใต้อำนาจผู้ปกครองขณะนั้นและกีดกัน ลิดรอนเสรีภาพในกลุ่มผู้เห็นต่าง เพียงเพราะอยากทำให้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ผ่านกระบวนการตามกฎหมายอย่างที่พวกพ้องตัวเองกำหนด ไม่โปร่งใส ไม่เป็นธรรม
- ควรตัดข้อความที่ไม่จำเป็นในรัฐธรรมนูญ เพราะเนื้อหารัฐธรรมนูญเยอะ ฟุ่มเฟือย
- ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้เร็วที่สุดแล้วกลับไปใช้รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ เป็นหลัก / ยกเลิกฉบับปัจจุบันให้เร็วที่สุด เอาฉบับปี ๒๕๔๐ กลับมาใช้ใหม่
- รีบยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้เร็วที่สุด
- เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ มาจากการรัฐประหาร และการตั้ง สนช โดยไม่ยึดโยงกับประชาชน ไม่ว่าหนทางใด รัฐธรรมนูญจึงไม่มีความชอบธรรมที่จะบังคับใช้ในฐานะรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย
- รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ มีการใช้ระบบเลือกตั้งที่ไม่ชัดเจน และมีปัญหาในทางปฏิบัติ ตลอดจนกำหนดกลไกในการแก้ไขให้เป็นไปได้ยาก ไม่สามารถแก้ไขได้ ซึ่งขัดต่อหลักการทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย ที่กฎหมายที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของประชาชน จำเป็นต้องถูกแก้ไข
- ควรนำรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ มาบังคับใช้เป็นการชั่วคราวผ่านการลงมติในรัฐสภา พร้อมตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่จากประชาชน
- รัฐธรรมนูญถูกแต่งเติมจนเละ จนเต็มไปด้วยกลิ่นของผู้มีอำนาจ ไม่ใช่กลิ่นของประชาชนเลยแม้แต่น้อย และทุกเรื่องเริ่มจากรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น

- รัฐธรรมนูญควรเขียนขึ้นโดยมีประชาชนหรือผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้โดยเฉพาะ ไม่ใช่การเขียนขึ้นเองโดยใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มงาน เพราะผู้ที่ได้รับผลกระทบจากที่สร้างขึ้นคือประชาชน
- ปรับปรุงทั้งฉบับเพราะส่วนใหญ่ดูผิดแปลกและเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มการเมืองใด การเมืองหนึ่งมากไป
- ฉบับปัจจุบัน ไม่ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญต้องปรับปรุงให้ทันสมัยนิยม
- สนับสนุนให้เขียนใหม่ทั้งฉบับ คนปัจจุบันที่เขียนเคยเป็นคนเดียวกับที่เขียนรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งที่เกิดรัฐประหาร หยุดเนติบริกรพวกนั้น
- รื้อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐
- ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้เร็วที่สุด กลับไปใช้ของฉบับปี ๒๕๔๐ เป็นแนวทางหลัก / นำฉบับปี๒๕๔๐ มาใช้
- รัฐธรรมนูญที่ไม่ได้มาจากการเสียงประชาชนจริงๆ ควรมีคนร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน
- รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างขึ้นเพื่อไม่ให้ทักษิณกลับเข้ามาอีก ร่างโดยไม่คำนึงถึงสภาพการเมืองที่อ่อนแอ พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง แยกเป็นพรรคเล็กพรรคน้อย ทำให้รัฐบาลอ่อนแอ พรรคเล็กมีอำนาจต่อรองทางการเมืองสูง
- ควรปรับปรุงแก้ไขทั้งฉบับ เพราะมีการเล่นแร่แปรธาตุ ซุกซ่อนปมเงื่อนในหมวดต่างๆอย่างมากมาย
- ควรมีรัฐธรรมนูญที่ยึดโยงกับประชาชนได้มากที่สุด
- ต้องยกร่างใหม่ เพราะเป็น รัฐธรรมนูญที่ยึดได้ยึดโยงกับประชาชน ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการร่าง แม้จะมีส่วนร่วมในการลงประชามติ แต่ก็เป็นการออกเสียงประชามติที่ยังไม่ได้ผ่านการปรึกษาหารือ หรือร่วมทำความเห็นในรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้ง เป็นที่ประจักษ์ว่าการออกเสียงประชามติของผู้มีสิทธิลงคะแนน ไม่ได้ศึกษารัฐธรรมนูญ ก่อนการลงคะแนน
- นอกจากนี้ ยังมีมาตราต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาในรัฐธรรมนูญ เช่น การกำหนดให้มี ส.ว. ๒๕๐ คน จากการแต่งตั้งของ คสช. และมาทำหน้าที่ เลือกนายกรัฐมนตรี การกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับภาวะการปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว การออกแบบระบบเลือกตั้งที่มีความสับสนและสร้างปัญหา ทำให้คะแนนเสียงของประชาชนไม่สามารถสะท้อนเจตจำนงในการเลือกของผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนอย่างแท้จริง
- ควรขจัดอำนาจเผด็จการออกไป เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้อำนาจประชาชนปกป้องรัฐธรรมนูญ ป้องกันอำนาจรัฐประหาร เช่น หากมีการล้มล้างอำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทย ประชาชนสามารถดำเนินการปกป้องอำนาจอธิปไตยโดยวิธีการใดๆ ก็ได้โดยไม่มีความผิด
- ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจำไว้ได้เลยว่า ไม่มีประเทศไหนเจริญได้เพราะเป็นเผด็จการ เราจะส่งต่อระบอบแบบนี้ให้ลูกหลานได้อย่างไร
- ควรให้มีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้มีความเป็นไปได้และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๓.๓.๔ วิธีการ / กระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญ

ตาราง ๓ วิธีดำเนินการแก้ไข / กระบวนการในการร่างรัฐธรรมนูญ

มีผู้แสดงความเห็นจำนวน ๑๕๓ ความเห็น

ประเด็น	จำนวนผู้แสดงความเห็น	รายละเอียดประกอบ / เหตุผล
ใช้กลไกของรัฐสภา	๑๒ ความเห็น	- ยุบสภา แก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยการเมืองภาคประชาชน - ให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญใช้เสียง ๑ ใน ๓ ของแต่ละสภา - ใช้เสียงข้างมากในการแก้ไข
การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ	๕๑ ความเห็น	- ควรมีการยกร่างทั้งฉบับใหม่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชน ทุกกลุ่ม ทุกสาขาอาชีพ ทุกจังหวัด ทุกภาค มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญ - ทุกสาขาอาชีพทุกช่วงอายุในสัดส่วนที่เท่ากันมีส่วนร่วม - ไม่ควรใช้ตัวแทนเฉพาะกลุ่มในการรับฟังความคิดเห็น
การนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้บังคับ	๒๐ ความเห็น	-
การตั้ง สสร. ทำหน้าที่ในการยกร่างรัฐธรรมนูญ	๔๕ ความเห็น	- สสร.ต้องมาจากเสียงของประชาชน - สสร. ต้องมีความหลากหลาย กลุ่ม องค์กร อาชีพ เพศ จังหวัด และ ภาค - สสร. ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชน - สสร.ควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและโดยลับ จำนวน ๑๕๐ คน - สสร. ควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและผู้ทรงคุณวุฒิรวมกัน ๒๐๐ คน
การออกเสียงประชามติ	๒๕ ความเห็น	- ทำประชามติเปรียบเทียบระหว่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และ รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ - ไม่ระบุเหตุผล/รายละเอียด - จัดให้มีการประชามติก่อนที่จะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

การใช้กลไกของรัฐสภา

- ยุบสภา แก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยการเมืองภาคประชาชน ลดบทบาททหารนักการเมือง สร้างทหารอาชีพ
- ให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญใช้เสียง ๑ ใน ๓ ของแต่ละสภา
- ควรเอาความเห็นชอบ สว. ที่คณะรัฐประหารเป็นผู้คัดสรรออกไปจากขั้นตอนในการเริ่มกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ
- ส.ว. ไม่ควรมาเกี่ยวข้องในการเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ให้มีหน้าที่พิจารณาตัวร่างฯ เท่านั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ

- ควรให้ประชาชนตั้งเวทีของประชาชนเอง แล้วให้นำเสนอต่อกรรมการ
- แก้ไขรัฐธรรมนูญโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดที่แท้จริง / แก้รัฐธรรมนูญตามที่ประชาชนต้องการ ยึดโยงให้สถาบันการเมืองอยู่ในร่อในรอย อย่าลอยเหนือกฎหมาย อย่ายืดหยุ่นให้สถาบันเพื่อนพ้อง
- ควรต้องให้ทุกสาขาอาชีพทุกช่วงอายุในสัดส่วนที่เท่ากันมีส่วนร่วม
- สมควรให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- กระบวนการของปี ๕๐ ถือประชาชนได้มีส่วนร่วมมากที่สุดของการร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา
- ควรไม่ใช้ใช้ตัวแทนเฉพาะกลุ่มในการรับฟังความคิดเห็น
- ควรมีการยกร่างทั้งฉบับใหม่ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชน ทุกกลุ่ม ทุกสาขาอาชีพ ทุกจังหวัด ทุกภาคมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญที่กำหนดชะตาชีวิตของพวกเขา
- ควรปรับปรุงทั้งฉบับโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- เปิดพื้นที่ในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมกำหนด เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่อกฎหมายสูงสุด

การนำรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้ามาใช้

- ควรยกเลิกทั้งฉบับและนำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาใช้ และปรับปรุงรัฐธรรมนูญ ปี ๔๐ เป็นฐานในการแก้ไข

การร่างโดยใช้ สสร.

- ตั้ง สสร.
- เลือกบุคคลร่างรัฐธรรมนูญใหม่โดยมาจากเสียงของประชาชนจริงๆ
- ถ้าเป็นไปได้ก็ควรจัดตั้ง สสร. เพื่อให้มีการศึกษาและจัดการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยประชาชนเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย.
- ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ เพื่อให้ มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ ที่ ประกอบด้วยภาคประชาชนจากกลุ่ม องค์กร จากสาขาอาชีพต่างๆ จากทุกจังหวัดและทุกภาค โดยมีสัดส่วนชาย หญิง เท่ากัน

- แน่นอนต้องแก้ไข โดย สสร. ที่มาจากประชาชนมาทำการแก้ไข หรือยกเลิกไปเลย นำ รธน. ฉบับ ๒๕๔๐ มาใช้
- ต้องมีการคัดเลือกกรรมาธิการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างเป็นธรรม
- การแก้ รธน ให้ใช้เสียงทั้งสภา และต้องทำประชามติ
- จัดตั้ง สสร. ที่มาจากประชาชน
- ควรให้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ จากสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งโดยตรงและลับ จำนวน ๑๕๐ คน
- สสร. ควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและผู้ทรงคุณวุฒิรวมกัน ๒๐๐ คน
- ให้จัดตั้ง สสร ขึ้นมาให้มาจากประชาชนอย่างแท้จริง / ตั้ง สสร. รับฟัง ปชช.

การออกเสียงประชามติ

- ควรยกเลิกทั้งฉบับ และให้มีการทำประชามติเปรียบเทียบ ระหว่าง รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ กับ ๒๕๖๐ ว่าจะใช้ฉบับไหน
- ปกติกฎทุกกฎ ก็ต้องสามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะกับสถานการณ์ เพียงแต่ต้องทำประชามติ
- ควรให้ต้องมีเสียงเห็นชอบเกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภาตามปกติ แต่ต้องมีการจัดทำประชามติร่างรัฐธรรมนูญ เหมือนฉบับปัจจุบัน
- หากจะทบทวนแก้ไขต้องทำประชามติก่อนเท่านั้น
- ควรทำประชามติ โดยการเปรียบเทียบกับฉบับ ปี ๒๕๔๐ ว่าจะยกเลิกทันทีหรือไม่เพราะไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ที่มาไม่ชอบ

อื่นๆ

- กำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย การเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกผู้นำเป็นของตนเอง
- ในการร่างรัฐธรรมนูญ ควรยึดหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย
- สร้างรัฐธรรมนูญที่เกิดจากประชาชน มันคือความต้องการของประชาชน เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน
- ควรพยายามสร้างคนให้รักชาติ รักสังคมให้มากที่สุด
- ประชาชนควรมีอำนาจสูงสุด ไม่ใช่พระมหากษัตริย์หรือเจ้าหน้าที่รัฐคนหนึ่งคนใด
- ควรแก้รัฐธรรมนูญเร่งด่วน เพราะบ้านเมืองวิกฤตเพราะรัฐธรรมนูญ
- ให้การรัฐประหาร ๑๓ ครั้ง ไม่ใช่การรัฐประหาร แต่ให้ถือเป็นการล้มรัฐบาล
- อยากให้รัฐบาลมีนโยบายและการดำเนินงานที่ตอบโจทย์กับคนส่วนใหญ่และ รธน. ให้มากกว่านี้
- รัฐธรรมนูญคือหัวใจของการแก้ปัญหาในสังคมไทยทั้งหมด
- ประชาชน ไม่รู้เรื่องใน กมธ. เลย. และทำตัวเป็นคนจะร่างใหม่ได้ไง ตลกมาก

๗.๒ แบบสอบถามกลุ่มเฉพาะ

๗.๒.๑ แนวนโยบายหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
๑. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	**ความคาดหวัง** แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐควรเอื้อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ด้านสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** “แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ในปัจจุบัน ๑. รัฐยังไม่สามารถจัดทำบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างเท่าเทียมกัน สภาพการณ์นี้อาจเกิดจากข้อติดขัดด้านงบประมาณและปัญหาการกระจายอำนาจ ๒. รัฐยังไม่มีความชัดเจนในนโยบายเศรษฐกิจ ขาดมาตรการกำกับดูแลผู้ประกอบธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ ๓. รัฐยังขาดความเข้าใจต่อประเด็นสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของไทยจึงขาดความชัดเจนและขาดความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ **ข้อเสนอแนะ** ๑. ส่งเสริมการกระจายอำนาจทั้งในทางภารกิจและงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือภาคผู้บริโภคในการกำกับดูแลกิจกรรมทางเศรษฐกิจ	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ศึกษาแนวทางและประสบการณ์ของต่างประเทศในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม	
	หน้าที่ของรัฐในการส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย **มาตรา ๕๓** รัฐต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องส่งเสริม สนับสนุน และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น และตามพันธกรณีระหว่างประเทศ **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อให้บทบัญญัติตามมาตรานี้มีความสมบูรณ์ และสอดรับกับบทบัญญัติในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย **หน้าที่ของรัฐในการสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาสำหรับผู้ยากไร้ ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก และผู้ด้อยโอกาส** **มาตรา ๕๔** รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพและไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (วรรค ๑) ผู้ยากไร้ คนพิการ ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก และผู้ด้อยโอกาสต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่งและการสนับสนุนจากรัฐเพื่อสร้างหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษาและให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น (วรรค ๒) รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่งเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐ	สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและกฎหมายอื่นซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย (วรรค ๔) การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับ การศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ตามความถนัดของตน ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา และเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษี รวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุน เป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อให้บทบัญญัติในมาตรานี้มีความสมบูรณ์ไม่น้อยกว่าที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และรับรองบทบัญญัติในกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาของประชาชนด้วย เช่น พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๑	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หน้าที่ของรัฐในการจัดสภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการอันเป็นสาธารณะ ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการ อันเป็นสาธารณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ของประชาชนอย่างทั่วถึงและไม่เลือกปฏิบัติตามหลักการออกแบบที่เป็นสากลและการพัฒนาอย่างยั่งยืน โครงสร้างหรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานของรัฐอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเพื่อความมั่นคงของรัฐ รัฐจะกระทำด้วยประการใดให้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนหรือทำให้รัฐเป็นเจ้าของน้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดมิได้ การจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง รัฐต้องดูแลมิให้มีการเรียกเก็บ ค่าบริการจนเป็นภาระแก่ประชาชนเกินสมควร การนำสาธารณูปโภคของรัฐไปให้เอกชนดำเนินการทางธุรกิจไม่ว่าด้วยประการใด ๆ รัฐต้องได้รับประโยชน์ตอบแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการลงทุนของรัฐ ประโยชน์ที่รัฐและเอกชนจะได้รับและค่าบริการที่จะเรียกเก็บจากประชาชนประกอบกัน” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** ๑) ประเทศไทยกำลังพัฒนาไปสู่สังคมผู้สูงวัยซึ่งปรากฏว่าผู้สูงอายุไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเป็นคนพิการ ดังนั้น การสร้างหลักประกันการเข้าถึงโดยอาศัยหลักการออกแบบที่เป็นสากลจึงเป็นมาตรการระยะยาวที่ควรบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งความตกลงหรือกรอบนโยบายระหว่างประเทศหลายฉบับให้ความสำคัญต่อเรื่องนี้ ย่อมส่งผลต่อโอกาสในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในอนาคตด้วย ไปจนถึงความพยายามที่จะเป็นศูนย์กลางทางคมนาคม สุขภาพ และเศรษฐกิจดิจิตอลในภูมิภาค ๒) เพื่อให้หน่วยงานของรัฐต้องคุ้มครองสิทธิของประชาชนอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง ตามตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ กรณีคนพิการฟ้องกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบนสถานี	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รถไฟฟ้า BTS โดยให้มีการติดตั้งลิฟต์และจัดทำอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกบนสถานีรถไฟฟ้า BTS ทุกสถานี **การเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ** มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวในรูปแบบ ช่องทาง และวิธีการที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกและไม่เลือกปฏิบัติ **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อให้พลเมืองทุกกลุ่มทุกคนรวมทั้งคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะดังกล่าวได้ ข้อมูลและข่าวสารสาธารณะนั้นจำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบ ช่องทาง หรือวิธีการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวกจริง เช่น ข้อมูลที่คอมพิวเตอร์อ่านหรือประมวลผลได้ (Machine Readable หรือ Machine Process able) คนตาบอด ก็สามารถเข้าถึงได้เช่นกัน ส่วนตัวอย่างข้อมูลที่คอมพิวเตอร์ไม่สามารถอ่านได้ เช่น ข้อความที่ถูกสแกนมาเป็นรูปภาพ (Scanned PDF) หรือการแปลงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบเสียงเป็นรูปแบบตัวอักษร เพื่อให้คนหูหนวกสามารถเข้าถึงได้ รวมไปถึงการใช้ภาษามือและการบรรยายเสียงแทนภาพเป็นต้น **การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของคนพิการ** มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐพึงมีมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรม ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงหรือครอบงำใด ๆ รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ผู้ยากไร้ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อให้เป็นตามหลักการและบทบัญญัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ซึ่งประเทศไทยร่วมเป็นภาคี ข้อ ๑๓ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม **การกำหนดเพิ่มเติมให้รัฐจัดสวัสดิการ เสริมพลัง และให้การคุ้มครองทางสังคมแก่กลุ่มคนเปลาะบาง** มาตรา ๗๑ รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้น รัฐพึงให้ความช่วยเหลือ จัดสวัสดิการ เสริมพลัง และให้การคุ้มครองทางสังคมแก่เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัยและสภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อความเป็นธรรม”	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหตุผลที่เสนอแก้ไข เพื่อเปลี่ยนฐานความคิดจากมิติ “การสงเคราะห์” หรือ “เวทนานิยม” ที่เห็นผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้ยากไร้ ฯลฯ เป็นเพียงผู้รับที่ไม่สามารถสร้างประโยชน์ให้แก่สังคมได้ เป็นมิติ “การเสริมพลัง” (Empowerment) “จัดสวัสดิการ” (Welfare) และให้ “การคุ้มครองทางสังคม” (Social Protection) เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวให้สามารถพึ่งพาตนเองและมีคุณค่าในสังคม **การเข้าถึงตัวบทกฎหมาย** มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ในรูปแบบ ช่องทาง และวิธีการที่ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก ไม่เลือกปฏิบัติ และสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสม กับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น พึงกำหนดหลักเกณฑ์ การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง”	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหตุผลที่เสนอแก้ไข เพื่อให้พลเมืองทุกกลุ่มทุกคนรวมทั้งคนพิการและผู้ด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงและเข้าใจกฎหมายได้ง่ายแล้วจึงจะสามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ซึ่งปัจจุบันมีเพียงเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเท่านั้นที่มีตัวบทกฎหมายซึ่งอยู่ในรูปแบบที่ประชาชนทุกคนรวมถึงคนพิการเข้าถึงได้	
	ความคาดหวัง รัฐธรรมนูญกำหนดหน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายแห่งรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในหมวด ๕ และ หมวด ๖ ซึ่งมีความสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และเรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่หน่วยงานของรัฐต้องทำตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ อันจะทำให้สิทธิของประชาชนที่จะได้รับประโยชน์จากรัฐเกิดขึ้นอย่างแท้จริง	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มาตรา ๗๒ (๕) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดให้รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับพลังงาน โดยส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือก เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน รัฐควรกำหนดนโยบาย รวมถึงกฎหมายเพื่อให้ครอบคลุมกับทุกกิจการและกิจกรรมที่เกี่ยวกับพลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือก โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการลดใช้พลังงานหลัก และหันมาใช้พลังงานทางเลือก ด้วยการใช้มาตรการด้านภาษีเป็นเครื่องมือ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมในภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการใช้พลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือก ในหลายสาขา ทั้งในสาขาขนส่ง สาขาอุตสาหกรรม สาขาบ้านและที่อยู่อาศัย สาขาธุรกิจการค้า และสาขาเกษตรกรรม แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายที่ส่งเสริมและควบคุมดูแลเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก กลับมีเพียง ๒ สาขาเท่านั้น ได้แก่ สาขาอุตสาหกรรม และสาขาธุรกิจการค้า โดยมีพระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติการพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน พ.ศ. ๒๕๓๕ (ว่าด้วยพลังงานควบคุม) เท่านั้น ซึ่งยังไม่เพียงพอและครอบคลุมต่อการจัดการพลังงานในสาขาอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะ** กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (พพ.) ได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทน และพลังงานทางเลือก รวมถึงได้มีการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในภาพรวมอย่างเป็นระบบในทุกสาขาการใช้พลังงานเอาไว้แล้ว หากมีการกำหนดนโยบายออกกฎหมายเพื่อสนับสนุนให้มีการส่งเสริมและควบคุมดูแลเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก พพ. ก็สามารถดำเนินการได้ทันที	
	ความคาดหวัง แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ ควรจะเป็นแนวทางขั้นพื้นฐานที่ทุกประเทศจะต้องปฏิบัติตามและทำให้เกิดขึ้นจริงตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และจะกำหนดนโยบายหรือปฏิบัติที่ขัดแย้งกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐมิได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากรัฐอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องไม่บิดเบือนไปตามพรรคการเมืองและ	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐบาล โดยควรจะเป็นแนวทางที่ทุกรัฐบาลจะต้องปฏิบัติตามและทำให้เกิดขึ้นจริง และจะกำหนดนโยบายหรือการปฏิบัติที่ขัดหรือแย้งกับแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้ **ข้อเสนอแนะ** หน่วยงานของรัฐควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่มีความตระหนักในการให้บริการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ ตลอดจนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของประชาชนอย่างยั่งยืน	
	ความคาดหวัง แนวนโยบายขั้นพื้นฐานที่รัฐ ฝ่ายบริหาร หรือองค์กรของรัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชน เป็นการกำหนดภาระหน้าที่สำคัญของรัฐที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมภารกิจพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน ส่งผลให้กฎหมายและนโยบายสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและอำนวยประโยชน์แก่ประชาชน **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการเร่งรัด สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง หน่วยงานของรัฐควรตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา หน่วยงานของรัฐอาจมีแนวทางหรือวิธีการในการดำเนินการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐที่แตกต่างกัน **ข้อเสนอแนะ** ให้มีการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น	
	ความคาดหวัง รัฐธรรมนูญควรกำหนดให้มีกฎหมายและมาตรการต่างๆ ที่ลดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาส การเข้าถึงการศึกษา เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐไทยควรกำหนดนโยบาย แล้วกำหนดหน้าที่ในการผันนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถทำให้พลเมืองไทยมีคุณสมบัติและมีคุณลักษณะสำคัญตามช่วงวัยและสอดรับกับภูมิสังคมวัฒนธรรม อันส่งผลให้พลเมืองไทยดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขยั่งยืนและร่วมกันพัฒนาสังคมไทยให้มีความสงบสุขศานติอย่างยั่งยืน **สภาพปัญหา** กลุ่มประชากรในพื้นที่ชนบทห่างไกล กลุ่มเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบาง มีรายได้ต่ำกว่ากลุ่มคนในเมือง แต่ต้องซื้อสินค้าและสวัสดิการเครื่องอุปโภคและบริโภคในราคาสูงกว่าหรือเท่ากับคนในเมือง ถึงแม้ว่ากลุ่มคนในพื้นที่ชนบทห่างไกลจะอยู่ใกล้ชิดทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่า แต่การมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรเหล่านี้กลับถูกยึดครองโดยผู้ที่มีอำนาจรัฐเหนือกว่า เช่น นักการเมือง และข้าราชการระดับสูง เด็กและเยาวชนไม่ได้เข้าถึงการแนะแนวการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพการณ์ของครอบครัว และโอกาสด้านเทคโนโลยีทำให้พวกเราขาดความรู้เท่าทัน และไม่สามารถปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้เท่าเทียมกับเด็กและเยาวชนในเมือง	มูลนิธิรักษ์เด็ก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ รัฐไทยควรต้องใช้กระบวนการแห่งอริยสัจและอิทธิบาทธรรม พัฒนาแนวนโยบายกระจายอำนาจ การบริการและจัดการสวัสดิการของรัฐแก่กลุ่มประชากรที่อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มเปราะบาง ทั้งนี้โดยการใช้ฐานคิดในการจัดทำแผนงานในรูปแบบการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน	
	ความคาดหวัง ควรเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยด้านต่างๆ เพื่อเกื้อหนุนสำหรับให้ประชาชนในการดำรงชีพ ในส่วนแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐด้านเศรษฐกิจควรเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยอาจมีการควบคุม ดูแล และกำกับบ้างเท่าที่จำเป็นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในระยะกลางและระยะยาว ส่วนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องมีการคุ้มครอง ดูแลและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้คงอยู่ ทั้งจะต้องส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และเพิ่มจำนวนทั้งในภาครัฐและภาคประชาชน **สภาพปัญหา** ปัญหาเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันนั้นมีความเกี่ยวข้องจากทั้งสภาพภายในประเทศเอง และโดยเฉพาะสภาพเศรษฐกิจโลกที่มีกำลังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดหรือเติบโตไม่ทันกับความต้องการของคนก็เป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งที่ทำให้เกิดผลกระทบและเป็นปัญหา **ข้อเสนอแนะ** ภาครัฐควรวางแนวทางและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในสังคม รวมทั้งการพัฒนาภาคเอกชนและประชาชนให้มีองค์ความรู้และตระหนักถึงสภาพการณ์	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งให้ความสำคัญเรื่องการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อมของประชาชนโดยเริ่มจากระดับครัวเรือน เพื่อลดการเกิดปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
	ความคาดหวัง ในฐานะหน่วยงานหลักของประเทศที่เป็นผู้นำการพัฒนาองค์ความรู้และส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่กิจกรรมสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ตระหนักถึงคุณค่าของงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งสามารถสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศได้	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง นโยบายถือเป็นแนวปฏิบัติหรือเป็นกรอบที่ทำให้รู้ถึงแนวปฏิบัติของภาครัฐ รวมไปถึงหน่วยงานต่างๆ แต่สิ่งที่เราคาดหวังคือการมีนโยบายที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง และตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ **สภาพปัญหา** สถานการณ์ในปัจจุบันของประเทศเรานั้น มีนโยบายที่แน่ชัดและสามารถกระทำได้ แต่ก็ยังมีผลกระทบในบางส่วนที่ส่งผลกระทบต่อภาคประชาชน นั่นคือเรื่องของเศรษฐกิจ จึงอยากให้มีนโยบายหรือมาตรการที่เกี่ยวกับสภาวะเศรษฐกิจมากขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ **ข้อเสนอแนะ** ๑. กำหนดนโยบายหรือออกมาตรการที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของรัฐ และนโยบายหรือมาตรการนั้นควรตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. มีการเข้าถึงการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของประชาชน	
	ความคาดหวัง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหมวด ๕ ว่าด้วย“หน้าที่ของรัฐ” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมีเจตนารมณ์เกิดจากความต้องการในการแก้ไขข้อบกพร่องและปัญหาของแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ ที่มิได้เป็นบทบัญญัติเด็ดขาดในการบังคับให้รัฐกระทำการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐให้เกิดผลจริงจังในทางปฏิบัติ รวมทั้งกลไกการบังคับใช้และการใช้สิทธิทางศาล อีกทั้ง เนื้อหาสาระของบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐควรก่อให้เกิดผลจริงจังในทางปฏิบัติโดยที่ต่อไปนี้ประชาชนไม่ต้องร้องขอให้รัฐกระทำการดังกล่าวแล้ว แต่จะเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะกระทำการดังกล่าวโดยอัตโนมัติ จึงมีการกำหนดหน้าที่ของรัฐในแต่ละด้านที่มีความสำคัญ ที่จะเกิดผลประโยชน์แก่ประชาชนโดยรวม และมีการขยายและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเอาไว้	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษา ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรฐาน การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับ ผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ๒. กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรม อย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำ เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมือง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ๔. จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากร ธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล ๕. ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพ ชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน **สภาพปัญหา** ๑. ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น ทั้งป่าไม้ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ส่งผลต่อความสมดุลของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประชาชนส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกสาธารณะและความตระหนักเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน รวมทั้งการผลิตในภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมมุ่งเน้นขยายการผลิตโดยขาดความตระหนักถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมและถูกใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว ๒. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอดีตที่ผ่านมา ยังไม่เป็นระบบและมีเอกภาพเท่าที่ควร รวมทั้งยังขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง ทำให้การกำหนดเครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน และการดำเนินการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในอดีตที่ผ่านมา ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่บรรลุผลเท่าที่ควร โดยเฉพาะการจัดสรรที่ดินของรัฐที่มีจำนวนน้อยให้แก่เกษตรกรรายย่อยจำนวนมากที่มีความต้องการที่ดินทำกิน การแก้ไขปัญหามลพิษจากหมอกควันอันเนื่องมาจากการเผาป่า **ข้อเสนอแนะ** ๑. ให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนและผู้ประกอบการในการตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒. ให้ทุกฝ่าย ได้ตระหนักถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งจำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมสำหรับภัยพิบัติ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในอนาคต ๓. จะต้องรณรงค์ให้เกษตรกรเข้าใจถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมทั้ง การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องมีการดำเนินการอย่างจริงจัง	
	ความคาดหวัง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๗๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรมและยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ และมาตรา ๒๕๘ ฉ. (๒) บัญญัติให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจในการสร้างกลไกเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น รัฐบาลควรมีการกำหนดนโยบายที่มีความชัดเจนและก่อให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมแก่หน่วยงานของรัฐทุกประเภท ในการดำเนินการด้านการรับจ่ายเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจน	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มีการเชื่อมโยงข้อมูลในการออกเอกสารของทางราชการแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความเป็นเอกภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดการติดตามตรวจสอบจากระบบงานอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกขั้นตอน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสในการปฏิบัติงานและช่วยลดปัญหาการทุจริต นโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาวการณ์และสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งบูรณาการทุกภาคส่วน **สภาพปัญหา** ปัจจุบันระเบียบของทางราชการได้มีการกำหนดให้ส่วนราชการรับจ่ายเงินด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) ภายใต้โครงการ e-Payment ภาครัฐ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการรับจ่ายเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ แต่จากการดำเนินการดังกล่าวของส่วนราชการพบว่า ประชาชนที่มาติดต่อกับส่วนราชการส่วนใหญ่ยังชำระเงินให้แก่ส่วนราชการเป็นเงินสด เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับการใช้จ่ายด้วยเงินสดมากกว่าใช้จ่ายเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือบางกลุ่มอาจไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมาร์ทโฟนในการชำระเงิน นอกจากนี้ ในการใช้บริการดังกล่าว ประชาชนต้องรับภาระค่าธรรมเนียมในการชำระเงินด้วยช่องทางบัตรเครดิตในอัตราที่สูง จึงไม่จูงใจให้ประชาชนหันมาใช้ช่องทางดังกล่าวในการชำระเงิน ส่งผลให้เกิดปัญหาอุปสรรคที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างเต็มรูปแบบได้ยาก	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ รัฐควรสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ประชาชนในเรื่องเทคโนโลยีเกี่ยวกับการชำระเงินผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกและมีความรวดเร็วในการทำธุรกรรมการชำระเงิน ตลอดจนช่วยลดปัญหาการเดินทางไปติดต่อยังส่วนราชการหรือธนาคาร ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนของประชาชน และยังช่วยให้ประชาชนมีความปลอดภัยเนื่องจากไม่ต้องพกพาเงินสดจำนวนมากและยังสามารถติดตามการทำธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้	
	ความคาดหวัง รัฐสามารถดำเนินการตามนโยบายและหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นรูปธรรมและรัฐสามารถนำแนวนโยบายมาเป็นแนวทางในการบริหารประเทศต่อไป **สภาพปัญหา** “แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้การดำเนินโครงการใด ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รัฐมีหน้าที่จัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและต้องผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งต้องได้รับความเห็นประกอบจากองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมก่อน จึงจะดำเนินการโครงการนั้น ๆ ได้ ปัจจุบันหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๕๘ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดไว้เพียงการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเท่านั้น ส่งผลให้องค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมไม่ได้อยู่ในกระบวนการการพิจารณาโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอีกต่อไป เพราะฉะนั้นการลดขั้นตอนกระบวนการพิจารณารายงาน	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ผลกระทบสิ่งแวดล้อม จึงเป็นการลดแนวทางทางการป้องกันการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐในการอนุมัติรายงานโดยมิชอบ **ข้อเสนอแนะ** ควรกำหนดให้การดำเนินโครงการใด ๆ ของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังคงต้องได้รับความเห็นประกอบจากองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมก่อน เพื่อเพิ่มแนวทางการป้องกันการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐในการอนุมัติรายงานโดยมิชอบ	
	ความคาดหวัง ประเทศไทยควรยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทร์มหาภูมิพล อดุลย์เดช (รัชกาลที่ ๙) ในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทั้งมีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัย วิถีชีวิต และทักษะความรู้ความสามารถของคนไทย การพัฒนาแบบทุนนิยมส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน และการกระตุ้นการใช้จ่าย (บริโภคนิยม) ทั้งจากภาคเอกชนเพื่อหวังผลกำไร และจากภาครัฐเพื่อทำให้ตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจสูง (GDP ที่ส่วนใหญ่วัดจากรายจ่าย) โดยที่ ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแบบทุนนิยม เป็นกลุ่มนายทุนหรือผู้มีอำนาจ ขณะที่คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากระบบการพัฒนานี้น้อยมาก **สภาพปัญหา** การพัฒนาประเทศตามระบบทุนนิยมมีฐานความคิดมาจาก เรื่อง “ความทันสมัย” มองการพัฒนา คือ การทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความทันสมัย รัฐจึงต้องเร่งสร้างสิ่งบ่งชี้หรือสัญลักษณ์ของความทันสมัยต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า สุขาภิบาล โรงเรียน สถานีอนามัย โรงพยาบาล ฯลฯ ซึ่งในความเป็นจริงโครงสร้างพื้นฐานเหล่านั้นมีประโยชน์ในแง่ที่ทำให้คนในชุมชนมีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่ง ก็เป็นการเชื่อมโยงชุมชนท้องถิ่นกับโลกภายนอก	น.ส.มนต์ริสสา โรจน์วดีภิญโญ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ซึ่งต่อมาได้เกิดปรากฏการณ์ที่ทรัพยากรภายในชุมชน ทั้งทรัพยากร ธรรมชาติและผู้คนหลั่งไหลออกนอกชุมชนมากขึ้น ขณะที่อำนาจและอิทธิพลจากภายนอกก็ไหลบ่าเข้าไปในชุมชนอย่างมากเช่นเดียวกัน จนกระทั่งชุมชนในชนบทส่วนใหญ่ตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงไม่ทัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ “จากเดิมที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้แทบทุกด้าน กลับกลายเปลี่ยนเป็นสังคมที่ต้องพึ่งพิงเกือบทุกด้าน” ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่รัฐบาลส่วนกลางเป็นผู้มีบทบาทสำคัญนี้แทนที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงยิ่งขึ้น กลับกลายเป็นว่า ยิ่งพัฒนาชุมชนท้องถิ่นกลับยิ่งอ่อนแอและสูญเสียอัตลักษณ์ สูญเสียทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติตามไปด้วย นับว่าเป็นข้อเสียที่สำคัญของแนวทางการพัฒนาตามระบบทุนนิยมที่ผ่านมา สำหรับผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย ได้แก่ ๑. ความยากจนและความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ทั้งด้านการถือครองที่ดิน การถือครองทรัพย์สินทางการเงิน ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค รวมถึงความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา บริการสาธารณสุข สวัสดิการและคุ้มครองทางสังคม การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ ที่ผ่านมาปรากฏการณ์ความขัดแย้ง ความไม่เท่าเทียม และความเหลื่อมล้ำยังคงตอกย้ำทับซ้อนอยู่ในสังคมไทย การพัฒนาได้ลดทอนการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตและปกปิดผลกระทบจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียม ยิ่งพัฒนายิ่งเหลื่อมล้ำ และยิ่งมีการกระจายทรัพยากร โอกาส และการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมมากขึ้น ๒. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่แนวทางการพัฒนาประเทศของรัฐตามระบบทุนนิยมอย่างเข้มข้น ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ เป็นต้นมา ส่งผลให้ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมครั้งใหญ่ จากเดิมที่เคยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้วยการทำนา ทำสวน ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และการประมง มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ดี กลับกลายเป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยและ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	พึ่งพาระบบตลาด ที่มีพ่อค้าคนกลางและกลุ่มนายทุนเป็นฝ่ายควบคุมกลไกตลาดและกำหนดราคาซื้อขาย ซึ่งกลไกตลาดที่ขาดการควบคุม ขาดความโปร่งใสและเป็นธรรม ได้ทำให้เกษตรกรไทยจากเดิมที่เคยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องเปลี่ยนสภาพกลายเป็นเช่าที่ดินทำกิน บางรายต้องเช่าที่ดินที่เคยเป็นของตนเอง บางรายถูกรัฐ หรือ กลุ่มนายทุน หรือ ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ไล่ออกจากผืนที่ดินที่เคยอยู่อาศัยและใช้ทำกินมาหลายชั่วอายุคน ทำให้ปัจจุบันเกษตรกรผู้ทำงานภาคเกษตรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง สภาพความเป็นอยู่ในชุมชนเปลี่ยนกลายเป็นต่างคนต่างอยู่ ผู้คนหลงลืมอัตลักษณ์ ขาดความเชื่อถือในจารีตประเพณีท้องถิ่น และขาดความเชื่อถือในความรู้ความสามารถของคนรุ่นก่อนที่เคยมีบทบาทในการควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างมากมายเหล่านี้ ส่งผลต่อวิถีชีวิตพฤติกรรมของคนในสังคม กล่าวคือ ผู้คนมีค่านิยมของความเป็นปัจเจกสูง เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ผู้คนขาดจิตสำนึกความรับผิดชอบที่พึงมีต่อชุมชนและสังคมมากขึ้น ยิ่งกว่านั้น การพัฒนาตามแนวทางระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ตลอด ๖ ทศวรรษที่ผ่านมา ได้สลาย “ครอบครัวภาคเกษตรกร” ให้กลายเป็น “ครอบครัวชนชั้นกลาง” และ “ครอบครัวผู้ใช้แรงงาน” ที่มีโครงสร้างและปัญหาหลากหลาย ที่สำคัญการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อการทำบทบาทหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ ดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในปัจจุบัน ๓. ปัญหาสิ่งแวดล้อม โลกร้อน และภัยพิบัติ จากเดิมที่มนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการ และเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีหรือคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ แต่การพัฒนากว่า ๖ ทศวรรษ ที่ผ่านมามีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความทันสมัย ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมายแบบไร้ขีดจำกัด และขาดการควบคุมอย่างเหมาะสม ปรากฏการณ์ที่ก๊าซคาร์บอนเพิ่มขึ้นในชั้นบรรยากาศทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้น อุณหภูมิน้ำทะเลและระดับน้ำทะเลสูงขึ้น พื้นดินหลายส่วน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	อาจต้องจมอยู่ในน้ำ นอกจากนั้น ภาวะโลกร้อนยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพายุเฮอริเคนหรือภัยพิบัติทางธรรมชาติในหลายพื้นที่ ซึ่งในอนาคตจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ๔. โครงสร้างประชากรเปลี่ยน วัยเด็กและวัยทำงานลดลง ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ส่งผลให้หลายครอบครัวตัดสินใจมีบุตรลดลง บางครอบครัวตัดสินใจไม่มีบุตร ทำให้ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคที่อัตราการเจริญเติบโตของประชากรชะลอตัว ภาวะเจริญพันธุ์อยู่ในระดับต่ำกว่าอัตราทดแทน และมีแนวโน้มว่าจะลดต่ำลงเรื่อย ๆ โดยจำนวนเด็กเกิดใหม่ลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ เป็นต้นมา ส่งผลให้จำนวนประชากรวัยทำงานที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผู้สูงอายุกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุและเพศของประชากรที่เห็นได้อย่างชัดเจน **ข้อเสนอแนะ** ๑. ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาประเทศ ๒. ปรับวิธีการคำนวณ GDP จากรายจ่าย เป็นคำนวณจากรายได้	
	การควบคุมประชานิยม มาตรา ๖๒ บัญญัติให้รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลัง แต่ยังขาดกรอบการควบคุมการใช้งบประมาณแผ่นดินเพื่อสนับสนุนเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งสำหรับประเทศที่มีกำหนดเวลาเลือกตั้งแบบตายตัว อาจใช้วิธีห้ามมิให้รัฐบาลขาดดุลงบประมาณ โดยคำนวณสำหรับทั้งห้วงเวลาของแต่ละรัฐบาลแยกจากกัน หรือสำหรับประเทศที่ไม่มีกำหนดเวลาเลือกตั้งแบบตายตัว อาจใช้วิธีห้ามมิให้รัฐบาลกู้เงินเพื่อชดเชยขาดดุลงบประมาณ ถ้าหากการขาดดุลนั้นเกิดจากขาดดุลงบประจำ กล่าวคือให้กู้เงินได้เฉพาะถ้าขาดดุลจากงบลงทุน โดยอาจมีข้อยกเว้นเฉพาะกรณีฉุกเฉินหรือในภาวะสงครามเป็นต้น	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงควรเพิ่มเติมข้อห้ามการขาดดุลงบประมาณแผ่นดินเพื่อสนับสนุนเสียงในการเลือกตั้ง **การทบทวนโครงการนอกระบบงบประมาณ** การออกกฎหมายจัดตั้งกองทุนต่างๆ มากมาย และมีการบังคับให้เอกชนมีการจ่ายเงินเข้ากองทุนซึ่งอยู่นอกงบประมาณ ทั้งนี้ ถึงแม้การบังคับให้มีการจ่ายเงินเข้ามาเพื่อเก็บไว้ใช้บางอย่างเป็นการเฉพาะ (คล้ายกับเป็น ear-marked tax) เป็นเรื่องที่ควรกระทำ แต่การใช้เงินดังกล่าวไม่ควรปล่อยให้หละหลวมออกไปนอกระบบงบประมาณซึ่งจะมีการกำกับดูแลหย่อนกว่าภายในระบบงบประมาณ แต่ควรแก้ไขปรับปรุงให้หน่วยงานที่จะใช้เงิน ต้องมีการจัดทำโครงการเสนอต่อรัฐสภาเช่นเดียวกับภายในระบบงบประมาณ มีการทบทวนทุกกองทุนเป็นประจำทุก ๓ ปีถึงความจำเป็นที่ยังต้องมีกองทุนดังกล่าว และเหตุใดที่ไม่สามารถใช้หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ดังกล่าว เพื่อนำเสนอให้รัฐสภาพิจารณาทบทวนเป็นระยะๆ	
	อยากให้มีคำว่า “ภาษามือ” อยู่ในรัฐธรรมนูญ	นายวิทยุต บุนนาค (สมาคมคนหูหนวก) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การรักษาความสงบเรียบร้อยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ นอกจากนั้นความมีระเบียบวินัยถือว่าเป็นการปฏิบัติตามกฎหมายของประชาชน ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยจึงต้องมีภาระหน้าที่ในการตราตัวบทกฎหมาย เพื่อใช้ในการควบคุมประชาชนในประเทศให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ต้องการ เมื่อประชาชนมีระเบียบวินัย	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และปฏิบัติตามกฎหมายเป็นแนวเดียวกันแล้ว ปัญหาการทะเลาะวิวาทและการเอารัดเอาเปรียบกันในสังคมก็จะไม่เกิดขึ้นหรืออาจเกิดขึ้นแต่เพียงส่วนน้อย **การสร้างความมั่นคงให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ** การสร้างความมั่นคง รัฐบาลมีภาระหน้าที่สร้างความมั่นคงให้แก่ประชาชนและประเทศชาติ เมื่อรัฐบาลทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ความมีระเบียบวินัยโดยการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง คนในชาติยึดถือและปฏิบัติเป็นแนวเดียวกัน มีความรักความสามัคคี มีความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันย่อมเกิดขึ้นและทุกคนพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองผืนแผ่นดินของตน ด้วยเหตุนี้จะก่อให้เกิดความมั่นคงในประเทศ **การให้บริการและสวัสดิการแก่ประชาชน** การให้บริการและสวัสดิการ ประเทศที่ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติรัฐบาลอาจจะให้บริการในสิ่งเดียวกันได้ทั่วถึง เท่าเทียมและเสมอภาคกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางบประมาณที่จะใช้ในการให้บริการนั้น ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ถือว่า การบริการและการให้สวัสดิการการถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่รัฐบาลจะต้องจัดทำให้แประชาชนในประเทศ เช่น ๑. การบริการทางการศึกษา รัฐบาลมีภาระหน้าที่ที่จะจัดการบริการด้านการศึกษาให้กับประชาชนทุกระดับคือ เริ่มตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และจนถึงมหาวิทยาลัย แต่จากชั้นมัธยมขึ้นไปรัฐจะเก็บค่าบริการบ้างตามความจำเป็น ส่วนในระดับประถมศึกษานั้นรัฐให้บริการฟรี ทั้งนี้ก็เพื่อเสริมสร้างพัฒนาบุคลากรของประเทศให้มีคุณภาพ ๒. การบริการด้านสาธารณสุข งานด้านสาธารณสุขนี้มีความจำเป็นที่รัฐจะต้องจัดบริการให้กับประชาชนในประเทศเท่าที่สามารถจะทำได้ ฉะนั้นจะเห็นว่าในประเทศไทยของเรารัฐบาลได้ขยายการบริการด้านนี้ไปสู่ประชาชนทุกหนแห่งโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งสถานีอนามัยในเกือบทุกตำบล การให้บริการด้าน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สาธารณสุขเคลื่อนที่ไปยังชุมชน การจัดทำบัตรสุขภาพสุขภาพแห่งชาติ การจัดสร้างโรงพยาบาล เพื่อตรวจรักษาความเจ็บป่วยของประชาชน แม้ว่าจะมีการจ่ายค่ารักษาพยาบาลก็ยังถือว่ารัฐได้ให้บริการ เพราะรัฐได้ลงทุนในส่วนนี้ไปมาก ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชนในประเทศได้มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีพลานามัยดีอันจะนำไปสู่การอยู่ดีกินดีในสังคม และวิธีการบริการอื่น ๆ อีกมากที่รัฐได้จัดให้ประชาชน ๓. การบริการด้านคมนาคม การให้บริการด้านนี้รวมไปถึงการบริการสื่อสาร รัฐบาลมีภาระหน้าที่ในการซ่อมสร้างถนนหนทางในประเทศ เพื่อบริการประชาชนในการสัญจรไปมา รวมทั้งการขนส่งสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ เพื่อการค้าขายแลกเปลี่ยนตลอดทั้งการบริการด้านสื่อสาร เช่น การโทรศัพท์ โทรเลข การส่งจดหมาย ธนาณัติและอื่น ๆ ที่จะให้ประชาชนและรัฐบาลติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันได้หรือประชาชนกับประชาชนสื่อสารกันได้อย่างสะดวก ๔. การบริการเกี่ยวกับไฟฟ้า ประปา รัฐบาลมีภาระที่จะให้บริการเกี่ยวกับเรื่องไฟฟ้าและประปาให้แก่ประชาชนในประเทศเท่าที่จะสามารถทำได้ในงบประมาณแผ่นดินของทุก ๆปีงบประมาณ แต่ในเรื่องเหล่านี้รัฐสามารถจะให้บริการฟรีแก่ประชาชน รัฐจึงจำเป็นจะต้องเรียกเก็บค่าบริการจากผู้ใช้บริการด้วยตามสมควร **การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม** การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลมีความจำเป็นที่จะดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องปาก เรื่องท้องและการเป็นอยู่ของประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจคือการทำให้ประชาชนในประเทศมีรายได้ต่อหัวต่อปีเพิ่มขึ้น อันจะทำให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี มีเครื่องอุปโภคบริโภคเพิ่มมาก นอกจากนั้นควรดำเนินมาตรการหลายด้านเพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี เช่น ๑. ส่งเสริมอาชีพ รัฐบาลพยายามส่งเสริมอาชีพที่ประชาชนประกอบอยู่นั้นให้มีประสิทธิภาพและมั่นคงยิ่งขึ้น เช่น งานด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลพยายามกระตุ้นให้ผู้ประกอบการทางอุตสาหกรรมได้พัฒนาคุณภาพสินค้าที่ตนผลิตนั้นให้เป็นที่นิยมทั้ง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในประเทศและต่างประเทศ พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการขยายการผลิตมากขึ้น ถ้าเห็นว่าสินค้านั้น ๆ มีมาตรฐานและเป็นที่นิยมของคนทั่วไปหรืออาชีพด้านการเกษตร ซึ่งรัฐได้พยายามส่งเสริมผู้ประกอบการด้านนี้ให้สามารถเพิ่มผลผลิตและมีคุณภาพสูงขึ้น โดยการให้ความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่ การให้เงินทุนสนับสนุนการสร้างแหล่งน้ำให้ในพืชที่ต้องการน้ำ และการหาตลาดการขายให้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น ๒. ส่งเสริมและการพัฒนาฝีมือ ประชาชนอาจจะประกอบอาชีพด้วยฝีมือและความรู้แบบเก่า ๆ ทำให้ผลที่ออกมาล่าช้าหรือไม่มีคุณภาพ ไม่เป็นที่ต้องการของคนส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องการหาทางให้ผู้ประกอบการด้านต่าง ๆ นั้นมีความรู้เทคนิคและวิธีการเครื่องมือใหม่ ๆ ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการโดยวิธีการให้การอบรมหรือดูงานหรือให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนและเครื่องมือการผลิต เป็นต้น ๓. การนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า ทรัพยากรของประเทศหลายอย่างนับวันมีแต่จะลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะควบคุมดูแลและส่งเสริมให้ประชาชนได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศมาใช้อย่างคุ้มค่า เช่น ป่าไม้และแร่ธาตุต่าง ๆ รัฐจะต้องพยายามเสริมให้ผู้ที่นำทรัพยากรเหล่านี้มาแปรรูปเป็นสิ่งของเครื่องใช้เสียก่อนจึงนำไปจำหน่ายจ่ายแจก ซึ่งเป็นการทำให้ทรัพยากรที่มีคุณค่ามีราคาสูงขึ้น ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าการที่จะนำทรัพยากรเหล่านั้นไปจำหน่ายในลักษณะวัตถุดิบ การทำโดยวิธีนี้นอกจากจะเป็นการประหยัดทรัพยากร ยังเป็นการเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรให้มีราคาแพง และเกิดความคุ้มค่าอีกด้วย ๔. การสร้างงาน รัฐบาลมีภาระหน้าที่ที่จะให้ประชาชนทุกคนที่อยู่ในวัยแรงงานได้มีงานท า มีรายได้และเกิดปัญหาการว่างงานน้อยที่สุด ฉะนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นจะต้องขยายการลงทุนโดยการระดมทุนในประเทศและต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมให้มากขึ้น เพื่อเป็นแหล่งที่จะรองรับแรงงานบางส่วน ลักษณะ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การทำงานอย่างนี้ถือว่าเป็นการกระจายรายได้อีกด้วย เพราะทำให้ผู้มีรายได้สูงคือเจ้าของหรือนายทุนต้องจ่ายค่าแรงหรือค่าฝีมือให้กับผู้ใช้แรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นรัฐบาลยังต้องสร้างงานในชุมชน และกลุ่มแรงงานอื่น ๆ เพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้อันจะเป็นผลทำให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดีดังกล่าว ๕. รัฐบาลควรให้ความสำคัญที่จะพัฒนาให้คนในสังคมมีความรักความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ให้ประชาชนเกิดสนุกสนานในการกิจกรรมร่วมกัน อันเป็นแนวทางที่ประชาชนจะได้เข้าใจและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน โดยอาจจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งในการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ นอกจากนี้รัฐยังต้องพัฒนาสังคมในด้านการให้ความรู้ความสามารถ ซึ่งจะทำให้บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์ในประเทศมีคุณภาพ ประชาชนได้มีอิสระในการใช้สิทธิของตนในกรอบที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการทางการเมืองของประเทศอีกด้วย **ปัญหาเกี่ยวกับแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ** ๑. รัฐต้องให้ความคุ้มครองในเรื่องการดำเนินชีวิต กลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศบางส่วนยังคงถูกเลือกปฏิบัติและบังคับไม่ให้แสดงออกตามเพศสภาพของตนเอง เช่น ในกรณีของการดำเนินชีวิตในสถานศึกษา และการถูกดูหมิ่นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้นยังคงมีอยู่ หรือถูกสังคมมองว่า เป็นกลุ่มที่ผิดปกติ ผิดแปลกจากบุคคลอื่น นำมาสู่การตีตราและการเลือกปฏิบัติอันเนื่องด้วยมาจากสาเหตุแห่งเพศ ๒. กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มักจะขาดโอกาสในการดำเนินชีวิตจากการที่ไม่มีกฎหมายคุ้มครอง เช่น กฎหมายแต่งงานสำหรับคนรักเพศเดียวกัน กฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายป้องกันความรุนแรงและบางส่วนต้องเผชิญกับ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ปัญหาการเข้าถึงสิทธิทางเศรษฐกิจจากการถูกปฏิเสธไม่รับเข้าทำงานอันเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศและวิถีทางเพศของบุคคลที่แตกต่างไปจากเพศโดยกำเนิด ทำให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ยังขาดการเข้าถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งเห็นได้จากผลการสำรวจของ LGBT Travel Index ที่มีการสำรวจประเทศที่เป็นมิตรกับ LGBT จาก ๑๕๐ ประเทศ โดยเกณฑ์วัดความปลอดภัยตั้งแต่ A (ปลอดภัยที่สุด) ไปจนถึง F (อันตรายที่สุด) ซึ่งประเทศไทย อยู่อันดับ ๘๒ จาก ๑๕๐ ประเทศ จัดอยู่ในเกณฑ์ D + ได้คะแนนเพียงร้อยละ ๔๐ เนื่องมาจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศเลยในส่วนนี้จึงเป็นปัญหาสำหรับประเทศไทย จึงเป็นสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไขเพื่อสร้างสังคมที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริงทั้งด้านสังคมและกฎหมาย	
	ความคาดหวัง กำหนดแนวนโยบายรัฐและหน้าที่ของรัฐต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในทุกภาคส่วน การกำหนดนโยบายรัฐในการดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำให้เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น และหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำบาดาล รัฐจะต้องปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ตามมาตรา ๕๗ ทั้งนี้การดำเนินการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาวด้วย **สภาพปัญหา** แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐบางภารกิจยังไม่มีความสอดคล้องกัน เนื่องจากการดำเนินการตามภารกิจของหน่วยงานรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่มากขึ้น หรือการทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เสื่อมโทรมไป ซึ่งในส่วนของทรัพยากรน้ำบาดาลได้รับผลกระทบจากการปนเปื้อนของสารเคมีต่าง ๆ หรือการฝังกลบขยะที่ไม่ถูกต้อง รวมทั้ง การสูบใช้น้ำบาดาลในปริมาณที่มากเกินกว่าปริมาณน้ำที่จะเติมลงในชั้นน้ำ ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเค็มเข้าแทรก	
	หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ จะเห็นได้ว่า มีการกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการดูแลและจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การจัดให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นต้น เพื่อเป็นหลักประกันให้กับประชาชนว่ารัฐจะต้องดำเนินการ หากไม่ดำเนินการ ประชาชนสามารถติดตามและเร่งรัดเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐและหากรัฐยังไม่ดำเนินการ จะก่อให้เกิดสิทธิแก่ประชาชนและชุมชนในการฟ้องร้องให้รัฐดำเนินการได้อีกด้วย	สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐควรมีมาตรการในการช่วยเหลือผู้ที่ไม่มีงานทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ในสภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำควรมีมาตรการเศรษฐกิจเพื่อรองรับความผันผวนของเศรษฐกิจโลกอย่างเร่งด่วน มีการปรับรูปแบบธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด นอกจากนี้ควรมีมาตรการในเรื่องการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและมีการลงโทษอย่างเด็ดขาดในการกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม นอกจากนี้การกระทำความผิดที่มีผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ควรให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลเพื่อบรรเทาปัญหา ลดผลกระทบกับประชาชนและระบบเศรษฐกิจและเพื่อเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ	กรมบังคับคดี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในยุคและสมัยปัจจุบันนี้ถือได้ว่า กลไกที่จะขับเคลื่อนบริบทของสังคมไทยที่สำคัญ และต้องจับต้องได้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนไปอย่างมากมายและรวดเร็ว หน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน บุคคลภายในประเทศ สังคมชุมชนที่ดำรงอยู่ในประเทศ ตลอดจนภาคเอกชนที่ขับเคลื่อนภาวะทางด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศชาติ ด้วยการที่มีภาครัฐมาบริหารจัดการทรัพยากรฯ ตลอดจนหน่วยงานของเอกชน สังคม ชุมชน ประชาชนได้ผลลัพธ์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ภาครัฐถือเป็นหน่วยงานที่ออกมาใช้ในฐานะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรหลักเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศและสร้างความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ต้องคำนึงในบริบทของคนและสังคมใหม่ที่จะเกิดขึ้นและมีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ความสร้างสรรค์ของคนรุ่นใหม่หรือกรอบความคิดใหม่ ๆ ที่เท่าทันโลก ที่เกิดจากการนำเอาเทคโนโลยีมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตจากการใช้ทรัพยากรของชาติและสิ่งแวดล้อม และยังก่อขึ้นการสูญเสียจากการนำเอาทรัพยากรของชาติออกมาใช้เพื่อในการดำรงชีวิต ตลอดจนเกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม บริบทของสังคมโลกที่เปลี่ยนไปอีกด้วย ถือเป็นความสำคัญยิ่งรัฐธรรมนูญที่ดีย่อมสร้างนโยบายที่ดีนำไปสู่การมีระบบเศรษฐกิจที่ดีของประเทศชาติ **สภาพปัญหา** การเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี และความรู้ใหม่ๆที่ถาโถมเข้ามาในประเทศโดยผ่านช่องทางการขับเคลื่อนของประชาชนคนไทยรุ่นใหม่ ภาคเอกชนในการนำธุรกิจที่มีเทคโนโลยีชั้นสูงใช้ในการประกอบธุรกิจ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนให้ระบบเศรษฐกิจที่รวดเร็วซึ่งเป็นผลกระทบอย่างยิ่งและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จากการที่มีเทคโนโลยีล้ำสมัยในระบบที่โลกได้เคลื่อนตัว และขับเคลื่อนกลไกดังกล่าวออกมาเพื่อให้ชาวโลกได้ใช้ได้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และการดำรงอยู่	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของชีวิตที่จะต้องสร้างระบบเศรษฐกิจใหม่ โดยเฉพาะในโลกดิจิตอลที่มีเครื่องมือที่เป็นกลไกทันสมัยหลายชิ้น ในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจให้เกิดความรวดเร็วและมีมูลค่าสูงมากกว่าเดิมหลายเท่าตัว โดยเฉพาะประสิทธิภาพของการทำงาน นอกจากนั้นแล้วยังนำเอาระบบเครื่องจักรเครื่องยนต์ที่มีเทคโนโลยีล้ำสมัยมาใช้ โดยไม่จำเป็นจะต้องใช้ประชาชนที่เป็นแรงงานเข้าไปขับเคลื่อนในการสร้าง ผลผลิตของประเทศ เพื่อออกไปจำหน่ายแข่งขันต่อสังคมโลกทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านการเงินและการพาณิชย์อื่นๆก็ตาม ได้เกิดผลกระทบอย่างมากมายจากเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยและจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และแทรกเข้ามาสู่บริบทของประชาชนคนไทย ที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ในภาวะเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ สังคมไทยจึงจะต้องมีความพร้อมและจะปรับตัวให้ทัน และภาครัฐเองจะต้องขับเคลื่อนการบริหารจัดการที่โปร่งใส รวดเร็วทันต่อเวลาเพื่อให้ประชาชนคนไทยทั้งประเทศได้รับผลประโยชน์ดังกล่าว อย่างทันท่วงทีที่ชาวโลกเขาได้รับ **ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข** จะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือเปลี่ยนแปลงในการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญคือ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศอันสร้างผลกระทบมากจากการตราข้อกฎหมายมายังคับใช้ส่งผลสู่ระบบเศรษฐกิจอย่างชัดเจน และมีย่อมผลต่อการดำรงอยู่ของชีวิตเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันจะเป็นต้นกำเนิดของการกำหนดนโยบายของรัฐที่จะใช้ขับเคลื่อนสังคมไทยเพื่อให้ดำรงอยู่และอยู่รอดในสังคมโลก รัฐบาลควรจะยอมรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชนและภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ที่จะออกมาขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	พระราชบัญญัติยุทธศาสตร์แห่งชาติ ๒๕๖๐ ซึ่งตราออกมารองรับรัฐธรรมนูญ ม.๖๕ นั้น ที่ได้กำหนดเงื่อนเวลาการทบทวนยุทธศาสตร์ชาติทุก ๕ ปี เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยปรับลดลงมาเหลือทุก ๑ ปี **เหตุผล** ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพิจารณาแก้ไขเพิ่มยุทธศาสตร์ชาติให้สอดคล้องเหมาะกับสถานการณ์ของโลกยุคดิจิตอลที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก โดยเฉพาะ Disruptive Technology ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถปรับตัวได้ทันและรับมือกับสถานการณ์ของของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม	พรรคชาติพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบราชการต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานใหม่ โดยทำงานอย่างเปิดกว้างและบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันในทุกมิติ และทุกระดับ ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน มีการจัดระบบโครงสร้างการทำงานให้มีความทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ เพื่อลดภาระงานขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพิ่มความรวดเร็ว และประสิทธิภาพการให้บริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการหรือประชาชนได้อย่างทันท่วงที โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ทำงานเชิงรุก มุ่งเน้นการดำเนินการเชิงป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขปัญหามีกระบวนการวิเคราะห์และสำรวจข้อมูลความต้องการของประชาชนเพื่อจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง มีการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ และสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทหน้าที่ การรักษากฎหมาย การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการดำเนินกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม โดยดำเนินการตามภารกิจและให้บริการสาธารณะของหน่วยงาน	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	บนพื้นฐานของความเท่าเทียมไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ **ข้อเสนอแนะ** การดำเนินการตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๙ ว่าด้วยแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ หน่วยงานภาครัฐต้องแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งในมาตราดังกล่าว กำหนดว่า “...อย่างน้อยต้องมีวิธีการจัดทำแผน การมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง...” ควรจะต้องให้ความสำคัญหรือค่าน้ำหนักของกระบวนการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นทั้งกระบวนการจัดทำ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนตามสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และการรายงานผลเพื่อเป็นการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศให้แก่ประชาชนโดยมีผลประโยชน์ประชาชนเป็นที่ตั้งอย่างแท้จริง	
	แนวนโยบายต่อการดำรงชีวิต รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรวมถึงสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ ของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ นโยบายด้านเศรษฐกิจ รัฐควรมีนโยบายในการให้มีการแข่งขันอย่างเสรีเพื่อสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ แนวนโยบายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐควรควบคุมดูแล และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การบริหารจัดการน้ำมิให้เกิดความขาดแคลนให้เพียงพอต่อความจำเป็นในการอุปโภคบริโภค หรือการดูแลทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ควรมีการให้ความรู้ในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สาธารณชนเกิดความตระหนักในเรื่องสิทธิมนุษยชน ทั้งในด้านการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ และ	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐบาลควรเป็นเจ้าภายหลักในการแก้ไขปัญหา โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ	
	ความคาดหวัง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๖๕ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ กำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ โดยในการจัดทำคำของบประมาณรายจ่ายประจำปีหน่วยงานต้องกำหนดให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ และมาตรา ๗๔ กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ ดังนั้น หน่วยงานแต่ละหน่วยงานจึงมีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ประชาชนมีงานทำ รวมถึงผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นประชาชนที่รัฐต้องส่งเสริมให้มีงานทำ รัฐควรมีมาตรการหรือสร้างแรงจูงใจ ให้กับหน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชน ให้มีการทำงานบูรณาการหรือใช้งบประมาณแบบบูรณาการในการส่งเสริมให้ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติให้มีงานทำ **สภาพปัญหา** ปัจจุบันยังมีผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ ยังไม่มีงานทำหรือภาคเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ ไม่สามารถรับบุคลดังกล่าวเข้าทำงานได้ **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรส่งเสริมหรือมีมาตรการที่เข้มข้น เพื่อให้หน่วยงานของรัฐหรือภาคเยาวชนสามารถหรือยอมรับผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าทำงานได้	กรมคุมประพฤติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๗๕ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วนและชัดเจนถึงแนวนโยบายแห่งรัฐทางด้านเศรษฐกิจที่รัฐต้องจัด	กรมการค้าภายใน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ให้มีระบบเศรษฐกิจที่ให้ประชาชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจอย่างชั่วถึง เป็นธรรมและยั่งยืนแล้ว รัฐบาลปัจจุบันได้ยึดถือและกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว ซึ่งสามารถบริหารราชการแผ่นดินให้ขับเคลื่อนไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมิได้มีปัญหาที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด	
	รัฐควรมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้ง ให้เด็กและเยาวชนได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมสังคมแวดล้อม ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เด็กและเยาวชนควรได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมจากภาครัฐ ซึ่งในปัจจุบันยังไม่เพียงพอจึงทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น ให้มีการส่งเสริม สนับสนุนในการปฏิบัติงานด้านเด็กและเยาวชน พัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น และให้ความสำคัญของเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ	กรมกิจการเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐต้องจัดให้ประชาชนได้รับประโยชน์ตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิตเศรษฐกิจด้านการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐาน และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติรักษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง คาดหวังให้การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำน้อยลง การพัฒนาเศรษฐกิจควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรมีความชัดเจนในการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต และควรมีทิศทางของการพัฒนาโดยคำนึงถึงทรัพยากรในแต่ละพื้นที่สำคัญ มาตรา ๗๗ เป็นเรื่องที่ดี แต่อาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าในการออกหนี้ ยกเลิกปรับปรุงกฎหมายอย่างมาก	
	ความคาดหวัง นโยบายของรัฐในมาตรา ๗๖ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญมีหลักการให้รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานของบุคคลให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดยกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใดใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณาความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีความคาดหวังว่าหลักการดังกล่าวจะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากกว่าในปัจจุบัน **สภาพปัญหา** มีการแทรกแซงโดยนักการเมืองหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในราชการและนอกราชการ โดยการแต่งตั้งหรือให้ความดีความชอบมิได้เป็นไปตามระบบคุณธรรมหรือจริยธรรมอย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** กำหนดเป็นข้อห้ามของนักการเมืองหรือจริยธรรมของนักการเมือง มิให้มีอำนาจแทรกแซงการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีตามนัยมาตรา ๗๗ รัฐธรรมนูญมาตรา ๗๗ วรรคสอง ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน บทบัญญัติมีผลให้การจัดทำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายจะต้องมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติด้วย ทำให้การจัดทำงบประมาณประจำปีซึ่งปกติมีระยะเวลาดำเนินการที่จำกัดอยู่แล้วต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้น เนื่องจากพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายมีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติอื่น ๆ เพราะเป็นกฎหมายที่เสนอแผนงาน โครงการเพื่อขอความเห็นชอบการใช้จ่ายงบประมารต่อรัฐสภา ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องโดยปกติหน่วยงานของรัฐผู้จัดทำโครงการรับฟังความคิดเห็นก่อนเสนอขอตั้งงบประมาณ การรับฟังความคิดเห็นในชั้นของการจัดทำร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายซึ่งมีแผนงาน โครงการต่าง ๆ จำนวนมาก ในระยะเวลาที่จำกัดจึงสามารถรับฟังความคิดเห็นในรายละเอียด จึงไม่เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** กำหนดข้อยกเว้นให้การตราพระราชบัญญัติว่าด้วยงบประมาณรายจ่าย ไม่ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง อาจกำหนดไว้เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หรือออกกฎหมายลำดับรอง	สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ให้รัฐสร้างองคาพยพในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน ตามที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง เพื่อป้องกันไม่ให้มีการละเมิดสิทธิ เพื่อมิให้ลบล้างรัฐธรรมนูญ ให้ส่งเสริมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน **สภาพปัญหา** - แนวนโยบายหรือแนวหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน ไม่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตในสังคมประเพณีวัฒนธรรมของไทยเลย กล่าวคือ สภาพเศรษฐกิจทำให้ความแตกต่างของรายได้ของคนและสังคมเพิ่มขึ้น ๑ % ของคนรวย ถือครองทรัพย์มากถึง ๖๐ % ส่วนกลุ่มคนอีก ๙๙ % ถือครองทรัพย์สินเพียง ๓๐ % - สร้างความเหลื่อมล้ำโดยไม่เป็นธรรมต่อคนระดับล่าง - ทรัพยากรถูกทำลาย ไม่เอื้อต่อประโยชน์ของประชาชน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐจึงต้องยึดโยงกับความต้องการพื้นฐานของประชาชน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการปกครองโดยระบบตัวแทนที่ผู้ใช้อำนาจรัฐจะต้องดำเนินการตามนโยบายและทำหน้าที่เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจภายใต้ขอบเขตของแนวนโยบายที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญเกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการตรากฎหมายและการบริหารราชการแผ่นดินไว้ครอบคลุมในทุกด้านแล้ว ด้านการดำรงชีวิตเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการตรากฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐ บทบัญญัติมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญ	กรมการค้าต่างประเทศ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ รัฐธรรมนูญจะครอบคลุมแนวทางในการพัฒนาประเทศและการบริหารราชการแผ่นดินทุกด้าน แต่การดำเนินการเพื่อให้ได้ผลตามแนวนโยบายดังกล่าว ควรจะมีการกำหนดกลไกตามกฎหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลได้จริงด้วย	
	แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ จึงควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศตามเจตนารมณ์ของปวงชน ๑. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต ควรประกอบด้วย การรักษาความสงบเรียบร้อย การให้ความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การสร้างความมั่นคงให้เกิดแก่ประชาชนและประเทศชาติ และการให้บริการและสวัสดิการแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ๒. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อเศรษฐกิจ รัฐมีหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจคือการทำให้ประชาชนในประเทศมีรายได้ต่อหัวต่อปีเพิ่มขึ้น อันจะทำให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี มีเครื่องอุปโภคบริโภคเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพด้านเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดนโยบายหรือจัดทำแผนในการดำเนินงานด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเพื่อกระตุ้นให้เศรษฐกิจและสังคมพัฒนาไปอย่างมีแผนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ นอกจากนี้ เห็นว่ารัฐมีหน้าที่สำคัญในการสร้างงาน การส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาฝีมือของประชาชนในประเทศ รวมทั้งการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงเพื่อลดความเลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ๓. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เห็นว่ารัฐมีหน้าที่สำคัญในการควบคุมดูแลและส่งเสริมให้ประชาชนได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศมาใช้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เช่น ป่าไม้และแร่ธาตุต่าง ๆรวมทั้งการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติให้คงอยู่	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คู่สังคมไทย นอกจากนี้รัฐยังมีหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการทำให้ประชาชนมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีตามสิทธิพลเมือง	
	ความคาดหวัง ๑. ควรเป็นแนวนโยบายที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและนโยบายในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ และนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้สร้างรายได้ เพื่อให้ชุมชนเจ้าของทรัพยากรมีชีวิตความเป็นอยู่ และเศรษฐกิจดีขึ้น โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชน และสภาพพื้นที่ โดยแผนและนโยบายที่ได้และนำมาใช้ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบและแนวทางเหมือนกันทั้งประเทศ ๒. มีความเข้มงวดจริงจังและเกิดประสิทธิผลที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขอย่างแท้จริง รวมทั้ง เพื่อให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมุ่งตอบสนองต่อประชาชน โดยสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเลื่อมล้ำได้อย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** ๑. ข้อร้องเรียนต่อแนวนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการดำรงชีวิต และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ความต้องการพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยและทำกินเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกและลักลอบเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่อนุรักษ์มีเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งแนวนโยบายที่รัฐนำมาใช้ในการดูแลและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่าง ๆ มีรูปแบบและแนวทางที่เหมือนกันทั่วประเทศ ซึ่งในบางพื้นที่ไม่สามารถนำไปใช้ได้ ๒. สภาวการณ์ของมลพิษเกิดขึ้นทั้งทางบก น้ำ และอากาศ จนส่งผลต่อการดำรงชีวิตและเชื่อมโยงส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. การจัดรับฟังความคิดเห็นเป็นอีกแนวทางหนึ่งเพื่อลดข้อขัดแย้งและหาข้อยุติร่วมกันในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างผิดกฎหมาย ๒. กำหนดแนวนโยบายที่จะเป็นเครื่องมือให้รัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและขจัดปัญหาผลกระทบในทุกมิติได้อย่างจริงจัง ๓. ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแกนหลักของแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในหมวดที่ ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา ๗๒ เห็นควรเพิ่มให้รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ สัตว์ป่า และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง	
	ความคาดหวัง ประชาชนระดับล่างมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเข้าถึงความเจริญมีความสุขส่วนในด้านทางเศรษฐกิจนั้น มีการส่งเสริมและให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านการทำงาน การค้าขาย งานบริหาร การทำการเกษตร รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด การอนุรักษ์ทรัพยากรและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** - งบประมาณไม่เพียงพอ - เศรษฐกิจไม่ดี ส่งผลให้ธุรกิจมีปัญหา และสภาพความเป็นอยู่ที่แย่ลง - การลดน้อยลงของทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างมีนัยสำคัญ - ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ - ไม่มีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการลักลอบตัดต้นไม้และค้าสัตว์ป่าอย่างจริงจัง - ระบบการจัดการขยะที่ไม่เป็นระบบส่งผลให้สภาพแวดล้อมแย่ลง	สมาคมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์จังหวัดพิษณุโลก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรดำเนินการฟื้นฟู อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังโดยที่กระทรวงทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องมีนโยบายอย่างชัดเจน รวมไปถึงเปิดช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนสามารถเข้าร้องเรียนได้ง่าย	
	ความคาดหวัง รัฐในการให้ความช่วยเหลือ และมีกฎหมายให้อำนาจรัฐในการคุ้มครองเกษตรกรไทยในหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกษตรกรได้รับความไม่เป็นธรรมด้านการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร **สภาพปัญหา** หมวด ๖ มาตรา ๗๓ กำหนดแต่เพียงว่า รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัย โดยใช้ต้นทุนต่ำและสามารถแข่งขันในตลาดได้ และถึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นใด แต่สภาวการณ์ปัจจุบันเกษตรกรได้รับความเดือดร้อน และถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ประกอบการหลายด้าน นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การกำหนดราคารับซื้อผลผลิตจากผู้ประกอบการฝ่ายเดียว ทำให้เกษตรกรจำยอมต้องจำหน่ายซึ่งบางครั้งไม่คุ้มค่ากับต้นทุนที่เกษตรกรต้องเสียไป เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐหรือในหมวดหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือ เกษตรกรไทย นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมยังคงเป็นอาชีพหลักของไทย และเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงได้รับความไม่เป็นธรรมหลายประการ ไม่มีอำนาจต่อรองต่อผู้ประกอบการต่าง ๆ เช่น ด้านการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร ด้านการทำสัญญาซื้อขาย ด้านปัจจัยการผลิต เป็นต้น	กรมส่งเสริมการเกษตร (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. รัฐพึงมีมาตรการในการจัดการภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่การเปลี่ยนแปลง (เช่น โรคติดต่ออันตราย ,ปัญหาฝุ่นควัน) ๒. รัฐพึงจัดให้มีนโยบายเพื่อการแสวงหาพลังงานทดแทนหรือพลังงานสำรองเพื่อความมั่นคงของชาติ ๓. รัฐพึงจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังป้องกันภัยพิบัติและโรคระบาดใหม่ ๆ. ๔. ส่งเสริมให้ประชาชนใช้พลังงานทดแทน เช่น พลังงานโซล่าเซลล์แทนพลังงานไฟฟ้าเพื่อความมั่นคงทางพลังงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เนื่องจากเป็นหน่วยงานทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเห็นว่าสภาพแวดล้อมโดยรวมความเหมาะสมในการดำรงชีวิต และในการศึกษาสำหรับผู้เรียนและการจัดการศึกษาและปฏิบัติงานสำหรับบุคลากร	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ภาครัฐควรเป็นหน่วยงานที่ดูและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตของประชาชน ควบคุมการบังคับใช้กฎระเบียบเพื่อความสงบสุขของสังคม สร้างกลไกทางสังคมเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ และสามารถเข้าถึง/ใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม **สภาพปัญหา** ประเทศไทยมีกฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับจำนวนมาก และประชาชนมีความสนใจที่จะเรียนรู้กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ ในระดับที่ไม่มากนัก **ข้อเสนอแนะ** ควรทบทวนกฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ และสร้างความตระหนักต่อการเรียนรู้กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อบังคับ เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างผาสุกในสังคม	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ควรจะเป็น คือ รัฐควรมีกรอบหรือแนวทางที่เป็นนโยบายหลักของประเทศ เพื่อให้เกิดความมั่นคงแห่งรัฐและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เช่น ด้านที่ดิน ทรัพยากรน้ำและพลังงาน โดยรัฐพึงดำเนินการในการวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมือง รวมตลอดทั้งพัฒนาให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ดินทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภค บริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบการเกษตรกรรม	กรมการค้าข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวนโยบายด้านต่าง ๆ ที่กำหนดไว้นั้นควรจะกล่าวไว้กว้าง ๆ เป็นทิศทางของนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศ ไม่ควรกำหนดในรายละเอียดมากเกินไปจะทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเป็นไปของประเทศและของโลกได้ **สภาพปัญหา** ในบทบัญญัติการกำหนดกรอบไว้แคบเกินไป โดยเฉพาะมีการผูกมัดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ยากมากทั้งยังไม่ยึดโยงไว้กับระบบการจัดทำงบประมาณของประเทศด้วย ทำให้ฝ่ายบริหารมีข้อจำกัดในการกำหนดนโยบายสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงได้ **ข้อเสนอแนะ** ลดรายละเอียดในหมวดหน้าที่ของรัฐ และแนวนโยบายแห่งรัฐลง ให้เป็นเพียงทิศทางและข้อปฏิบัติที่จำเป็นเท่านั้น และให้แก้ไข พ.ร.บ.ยุทธศาสตร์ชาติให้อ่อนลงสามารถปรับเปลี่ยนได้ง่ายกว่าที่เป็นอยู่	พรรคชาติไทยพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพอนามัยของประชาชนโดยรวม ควรกำหนดให้รัฐจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวทางในการดำเนินโยบายของรัฐมนตรีบางส่วน เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ เห็นควรเข้า ร.ม.ต. ที่เป็นมืออาชีพ มีความรู้ที่แท้จริง นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกจุด การแก้ปัญหาที่ไม่ต้องเป้าหมายก็จะไม่ได้ผล เช่น ร.ม.ต. สาธารณะสุขความเป็นนายแพทย์ที่เป็นมืออาชีพ ร.ม.ต. กระทรวงทรัพยากรอย่างน้อยควรจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ **สภาพปัญหา** การงดใช้ถุงพลาสติก ไม่น่าจะแก้ไขปัญหาได้ เพราะภาชนะในการบรรจุ ยังเป็นขวดพลาสติก กล่องพลาสติก ควรแก้ปัญหาโดยการเพิ่มโทษ แก้กฎหมาย นโยบายเกี่ยวกับโรงงานทำอย่างไรให้พลาสติกย่อยสลายได้ภายใน ๑ เดือน เป็นต้น เช่น ผู้ที่มีของพลาสติก และเหตุจูงใจให้คนซื้อไปขายในราคาแพง ๆ **ข้อเสนอแนะ** ๑. Put the man on the right job มิใช่คำนึงถึงพรรคการเมืองอย่างเดียวที่จะทำให้รัฐบาลอยู่ได้รัฐบาลจะต้องสะอาด ยังมีบุคคลที่อิทธิพลอยู่มาก ๒. พรรคการเมืองควรมีการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน มิใช่ปกป้องพวกเดียวกันจนเกินไป ความผิดอย่างเดียวกันแต่ตัดสินไม่เหมือนกัน หรือไม่ก็เก็บเรื่องไว้นาน ๆ ไม่ได้รับการแก้ไขเป็นการใช้อำนาจสองมาตรฐาน	พรรคพลังสังคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐควรจะมีแนวนโยบายและทำหน้าที่ของรัฐ ที่มุ่งเน้นในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลเกี่ยวกับการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และ	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับทุกเพศอย่างเท่าเทียมกัน และให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันขั้นมูลฐานในการเป็นหนึ่งกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐต่อไป โดยอาจนำกรอบแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับแนวนโยบายและการทำหน้าที่ของรัฐในด้านต่าง ๆ เนื่องจากเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งจะส่งผลให้การดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นต่อไปเป็นลำดับ ควรนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาประเทศ	
	สิทธิของบุคคลตามมาตรา ๔๓ ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว นอกจากนี้หน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๕๗ ก็มีความเหมาะสมดีอยู่แล้วเช่นเดียวกัน เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติสิทธิของบุคคลตามมาตรา ๔๓ และหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๕๗ ไว้เหมาะสมดีอยู่แล้ว **การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม** ในส่วนของรัฐธรรมนูญไม่มี แต่ควรพิจารณาการแก้ไขกฎหมายลูกอื่น ๆ โดยละเอียดโดยเฉพาะพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ปัญหาการกำหนดเกี่ยวกับหน้าที่ของรัฐหรือแนวนโยบายของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรให้ประชาชนมีบทบาทต่อการกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ๑. รัฐต้องวางแผนเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและหน้าที่ของรัฐว่าเรื่องใดจะดำเนินการเมื่อใดให้ชัดเจน	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีช่องทางแสดงความเห็นในเรื่องนั้น มีส่วนร่วมเป็นกรรมการต่อการตัดสินใจในเรื่องนั้น ๓. รัฐหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องจัดทำและเผยแพร่รายงานความคืบหน้าของนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ การดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง	
	ความคาดหวัง แนวนโยบายของแห่งรัฐ รัฐควรจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ควรส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ควรอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ควรจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ควรจัดให้มีและส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและศิลปวิทยาการ ควรส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรวางแผนการดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงานให้เหมาะสมตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ควรจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำคุ้มครองผู้ใช้แรงงาน และส่งเสริมให้มีการออกม ควรจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงเป็นธรรม ควรพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ระบบคุณธรรม และมาตรฐานทางจริยธรรม ควรจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องก่อนการตรากฎหมาย และใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น ควรส่งเสริมให้ประชาชน	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ หน้าที่ของรัฐ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ เอกราช อธิปไตย บูรภาพแห่งอาณาเขต ความมั่นคงของรัฐ และความสงบเรียบร้อยของประชาชน ต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ต้องดำเนินการด้านการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ต้องดำเนินการด้านการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ต้องดำเนินการด้านการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องดำเนินการด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพของชุมชน ต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่ไม่ใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการ ต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ ต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดและจัดระบบภาษีให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม ต้องป้องกันและขจัดการทุจริต **สภาพปัญหา** - เสถียรภาพทางการเกษตรยังไม่มั่นคง - ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีปัญหามาก **ข้อเสนอแนะ** - บริหารจัดการพื้นที่เกษตร กำหนดเป้าหมาย การผลิตและจำหน่ายสินค้าเกษตร การแปรรูป ผลิตภัณฑ์เกษตร การเปิดตลาดต่างประเทศ - ฟื้นฟูพื้นที่ป่าอย่างชัดเจนกำหนดเป้าหมายในเชิงก้าวหน้า - อนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรด้วยระบบเทคโนโลยีดาวเทียมให้มาตรการทางกฎหมายที่จริงจังกับผู้บุกรุก เรียกคืนที่บุกรุกโดยด่วน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีความยืดหยุ่นสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้การดำเนินงานของรัฐเป็นไปด้วยความคล่องตัวและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๖๕ และพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕ กำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นจุดหมายของการพัฒนาประเทศและมีระยะเวลาการบังคับใช้ไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี การกำหนดโดยนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ หากไม่ดำเนินการก็จะมีบทลงโทษด้วยนั้น อาจทำให้คณะรัฐมนตรีไม่สามารถคิดริเริ่มในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างคล่องตัว และไม่สอดคล้องกันบริบทของสถานการณ์ในสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแม้จะมีการกำหนดให้ทบทวนทุกระยะเวลา ๕ ปีก็ตาม แต่ระยะเวลาการบังคับใช้ไม่น้อยกว่า ๒๐ ปีนั้นผูกมัดให้ต้องปฏิบัติตามเป็นระยะเวลาที่นานเกินสมควร	กรมธนารักษ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	คุณภาพของบุคคลองค์กรทุกระดับ ทุกฝ่าย ภายใต้พระราชดำรัส สำคัญ ๒ ประการ คือ คนไม่รู้ไม่ทำหน้าที่ กับ คนไม่ดีเข้ามามีอำนาจ ถ้า ๒ ประการดังกล่าวดีขึ้น ก็จะสามารถสนองแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ก็จะดีขึ้นเอง **ข้อเสนอแนะ** - สร้างเสริมคุณภาพของบุคคลและหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ - จริงจัง จริงใจ เสียสละ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึก	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. มาตรา ๕๔ กำหนดให้เด็ก ๆ ทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนั้น เห็นว่าควรขยายระยะเวลาการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก ๓ ปี รวม	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เป็น ๑๕ ปี และควรขยายการเรียนภาคบังคับออกไปจนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ๒. มาตรา ๕๔ บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เห็นควรเพิ่มเติมเนื้อหาในวรรคสองเป็น “บริการสาธารณสุขตามวรรคหนึ่งต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสุขภาพอย่างรวดเร็วทั่วถึงและเป็นธรรมด้วย” และเพิ่มเติมเนื้อหาในวรรคสามเป็น “รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง” ๓. มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก เห็นควรเพิ่มคำว่า “รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ด้วย” ๔. มาตรา ๗๓ กำหนดให้รัฐพึงจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่ช่วยให้เกษตรกรประกอบเกษตรกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลผลิตที่มีปริมาณและคุณภาพสูง มีความปลอดภัยโดยใช้ต้นทุนต่ำ และสามารถแข่งขันในตลาดได้ และพึงช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ให้มีที่ทำกินโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นใด ควรเพิ่มเติมในเรื่องการจัดการให้มีตลาดทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และมีความมั่นคงในการทำอาชีพเกษตรกรรม เมื่อผลิตสินค้าเกษตรแล้วมีความมั่นใจว่าจะมีตลาดรองรับแน่นอน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. ควรกำหนดให้สอดคล้องกับประชาชนโดยเฉพาะในระบบสหกรณ์จะมีสมาชิกสหกรณ์เป็นเจ้าของและเป็นผู้ทำธุรกรรมการเงินกับสหกรณ์ของตนเอง ๒. นโยบายควรกำหนดหรือใช้กับระบบสหกรณ์ ซึ่งใช้หลักการความพอเพียงและเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการ อุดมการณ์ของระบบสหกรณ์ ที่มีอยู่ในปัจจุบันขับเคลื่อนการดำรงชีวิต เศรษฐกิจของชุมชน **สภาพปัญหา** เป็นการการกำหนดนโยบายต่อการดำรงชีวิต ที่ซ้ำซ้อนกับส่วนงาน องค์กรที่มีผลต่อการดำรงชีวิตที่มีอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นอยู่แล้ว ควรให้ส่วนงานหรือองค์กรในชุมชนเป็นองค์กรขับเคลื่อนจะสอดคล้องกับบริบทได้ดีที่สุด **ข้อเสนอแนะ** ควรใช้ระบบสหกรณ์แก้ไขปัญหาของการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและชุมชน	ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง และต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนได้รับความสะดวกและปลอดภัยในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วและไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน อาจส่งผลต่อการดำเนินการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ เสนอให้รัฐต้องเตรียมพร้อมรับสภาพการณ์ของสังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้สมารถเยียวยาและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างทันท่วงที	กรมการขนส่ง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐควรดำเนินตามแนวนโยบายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐควรมีแนวทางที่เป็นนโยบายหลัก ความมั่นคงแห่งรัฐ โดยวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ให้มีมาตรการ กระจายการถือครองที่ดิน เพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง จัดให้มีทรัพยากรน้ำเพียงพอต่อการประกอบเกษตรกรรม	กรมหม่อนไหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐควรจะกำหนดแนวทางนโยบายแห่งรัฐเกี่ยวกับการส่งเสริมกีฬาเพื่อให้ประชาชนสุขภาพแข็งแรงเมื่อประชาชนแข็งแรง ก็จะลดค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณสุข หากวงการกีฬามีความเข้มแข็ง และได้รับความนิยมสูงก็อาจก่อเกิดรายได้ให้กับนักกีฬา และประเทศได้อีกทั้งยังส่งผลให้เศรษฐกิจดีขึ้น	กรมพลศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ควรส่งเสริมให้การเข้าถึง การส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของคนพิการไม่หลากหลาย - รัฐไม่ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตในการประกอบอาชีพของคนพิการด้วย การดึงศักยภาพของตน - ควรพัฒนาการศึกษาคนพิการควรคู่กับการจัดให้มีการเข้าถึงอาชีพ เพื่อคนพิการได้ดึงศักยภาพของตนเอง	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา รัฐบาลขาดธรรมาภิบาล **ข้อเสนอแนะ** กำหนดให้มีการตรวจสอบการดำเนินภาครัฐ	มหาวิทยาลัยพายัพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- การพัฒนาคุณภาพชีวิต และเศรษฐกิจมีความเหลื่อมล้ำน้อยลง - การพัฒนาเศรษฐกิจควรคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญ - มาตรา ๗๗ เป็นเรื่องที่ดี แต่อาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าในการออก ยกเลิก ปรับปรุง กฎหมายอย่างมาก	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ในส่วนยุทธศาสตร์ ตามมาตรา ๖๕ มีความเหมาะสมในการกำหนดให้มียุทธศาสตร์ชาติ เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมาย	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐควรเข้ามาจัดการส่งเสริมการอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยท้องถิ่นและชุมชน **สภาพปัญหา** โครงสร้างรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากร ไม่ส่งเสริมการให้ชุมชนจัดการเท่าที่ควร **ข้อเสนอแนะ** กระจายอำนาจในการแก้ปัญหาให้ออกจากส่วนกลาง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่านี้และควรเพิ่มสิทธิในทรัพยากร ในอากาศและในน้ำที่ดีลงในรัฐธรรมนูญ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สนับสนุนส่งเสริม โดยมุ่งเน้นประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นหลัก **สภาพปัญหา** - ขาดการกระจายไปสู่ระดับชุมชน	มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ขาดการสร้างงานและอาชีพ แบบการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้มแข็งและผู้กำลังจะเข้มแข็งแบบยั่งยืน **ข้อเสนอแนะ** - เน้นการกระจายงบประมาณอย่างมีแบบ - สร้างบุคลากรที่เข้มแข็ง - สร้างองค์กรที่มีธรรมาภิบาล - จัดการ การคอรัปชั่นแบบเด็ดขาด - สร้างค่านิยมส่งเสริมคนดีคนเก่ง	
	ความคาดหวัง การดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น เพราะการดำรงชีพและสภาวะเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ และไม่ได้รับการดูแลจากรัฐอย่างทั่วถึง **สภาพปัญหา** การดำรงชีวิตและเศรษฐกิจของประชากรในจังหวัดเลยอยู่ในระดับปานกลาง ประชากรส่วนใหญ่ดำรงชีวิต ภายใต้เศรษฐกิจที่ฝืดเคืองประกอบกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่ย่ำแย่ ยังพบการเผาและทำลายป่าไม้ โดยประชากรที่ไม่มีความรู้และหน่วยงานของรัฐยังไม่เข้าไปแก้ปัญหาให้ถูกจุด **ข้อเสนอแนะ** ควรเร่งรัดหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องให้ความรู้ ลงพื้นที่ ตรวจสอบความเป็นอยู่และสภาวะเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม ควรมีกฎหมายอย่างเคร่งครัด ในการบังคับใช้เรื่องการพัฒนาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกับการแก้ปัญหา **สภาพปัญหา** ปัญหาภัยแล้งในพื้นที่การขาดแคลนน้ำ อุปโภค บริโภค การบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ปัญหาค่าฝุ่นละอองในชั้นบรรยากาศ PM ๒.๕ ที่เกิดจากการเผาอ้อย ตอข้าวในนา และการปล่อยมลพิษขึ้นสู่ชั้นบรรยากาศของโรงงานอุตสาหกรรม **ข้อเสนอแนะ** ควรวางแนวทางการแก้ไขในพื้นที่วิกฤต ทั้งการจัดส่งน้ำอุปโภค บริโภค ให้กับชุมชนที่ขาดแคลนน้ำ และการสำรวจขุดเจาะบ่อบาดาลในพื้นที่ประสบภัยแล้ง การบังคับใช้กฎหมายควบคุมปัญหาฝุ่นละออง PM ๒.๕ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวนโยบายแห่งรัฐและหน้าที่ของรัฐถูกตราขึ้นเพื่อกำหนดเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน แต่ยังความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ไม่เป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน และไม่เพิ่มขั้นตอนหรือความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานขององค์กรของรัฐ โดยเห็นควรกำหนดให้ในการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐจะต้องคำนึงถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้ ๑. การพัฒนากลไกของรัฐในทุกด้านให้สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนอันรวมถึงการบูรณาการร่วมกันกับภาคเอกชนเพื่อให้ทุกช่วงชีวิตได้รับการบริการอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม โดยในการกำหนดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับประชาชน การบริการประชาชน หรือการจัดทำบริการสาธารณะ องค์กรของรัฐจะต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องในการบริการสาธารณะต่อประชาชนทุกลุ่มที่มีความแตกต่าง เพื่อให้ได้รับการบริการอย่างทั่วถึง เช่น การกำหนดนโยบายให้รถขนส่งสาธารณะจะต้องมีบริการรองรับผู้สูงอายุและคนพิการ การบริการขององค์กรของรัฐ	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	จะต้องมีบริการออนไลน์ควบคู่ไปกับออฟไลน์ เพื่อให้สามารถบริการประชาชนในแต่ละกลุ่มได้ เป็นต้น ๒. การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและความแข็งแรงให้กับกลไกทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างทั่วถึง โดยมุ่งเน้นด้านการลงทุนจากภาครัฐซึ่งนำโดยรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน อันจะส่งผลดีต่อระดับผลิตผล (Productivity) ของประเทศทั้งในระยะสั้นและระยะยาวให้มากขึ้น มากกว่าการเน้นการบริโภคและการส่งออกที่อาจทำให้เศรษฐกิจไทยมีความผันผวนตามตลาดโลก และ ๓. การสนับสนุนทุกองค์กรของรัฐให้ปฏิบัติงานโดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ใช้หรือทำลายเกินความจำเป็น เพิ่มเติมจากการรักษาและฟื้นฟู เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำงานเพื่อลดปริมาณกระดาษ การปรับปรุงระเบียบสารบรรณหรือหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องให้รองรับการส่งหนังสือและการจัดเก็บหนังสือในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้กระดาษมากขึ้น เป็นต้น **สภาพปัญหา** ๑. เมื่อพิจารณาหมวด ๕ และหมวด ๖ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบความคาดหวัง จะเห็นได้ว่ามีการบัญญัติหลักการในเรื่องดังกล่าวแล้วโดยกระจายตามมาตราต่าง ๆ หากแต่ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมว่า ในการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ จะต้องให้บริการประชาชน โดยคำนึงถึงประชาชนแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกัน และคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่า ๒. แนวนโยบายแห่งรัฐในด้านเศรษฐกิจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อาจมีความไม่สอดคล้องกับหมวด ๑๖ การปฏิรูประเทศด้านเศรษฐกิจ โดยเหตุที่แนวนโยบายแห่งรัฐในด้านเศรษฐกิจตามมาตรา ๗๕ วรรคสอง วางหลักการสำคัญสองประการ คือ ๑) รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน ๒) หากรัฐจะกระทำเช่นนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อ ประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภค หรือ การจัดทำบริการสาธารณะ มาตรา ๗๕ วรรคสองจึงมุ่งหมายห้ามรัฐดำเนินการใด ๆ ที่อาจเป็นการ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แข่งขับกับเอกชน เว้นแต่เพื่อผลประโยชน์ ๔ ประการ ในขณะที่ หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ มาตรา ๒๕๘ ฉ. ด้านเศรษฐกิจ ๑) กำหนดโดยสรุปให้รัฐจะต้องเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ส่งเสริมและสนับสนุนการนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มาตรา ๒๕๘ ฉ.ด้านเศรษฐกิจ จึงมุ่งหมายให้รัฐดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อจะเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศและนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมีความขัดแย้งกันจนอาจเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานว่ารัฐสามารถประกอบกิจการที่อาจเข้าข่ายเป็นการแข่งขันกับเอกชน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้หรือไม่ โดยเฉพาะรัฐวิสาหกิจที่อยู่ในสาขาขนส่งและสาขาพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของทุกอุตสาหกรรม และเป็นส่วนสำคัญสำหรับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ แต่กิจการดังกล่าวนั้นเริ่มมีผู้ประกอบการภาคเอกชนมากขึ้น ย่อมอาจเข้าข่ายเป็นการแข่งขันกับเอกชน ทั้งที่หากสนับสนุนให้รัฐวิสาหกิจดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการดำเนินการ ตามที่กฎหมายให้อำนาจในลักษณะเดียวกับภาคเอกชน เช่น การกำหนดนโยบายผ่านคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจ การแก้ไขกฎหมายจัดตั้งให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์เช่นเดียวกับการแก้ไขข้อบังคับบริษัท เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะของประเทศที่รัฐวิสาหกิจทำขึ้น ย่อมจะดีขึ้นและส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของประเทศดีขึ้นไปด้วย ๓. แนวนโยบายแห่งรัฐในด้านเศรษฐกิจตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอาจไม่สอดคล้องกับเหตุผลความจำเป็นในทางปฏิบัติที่ประเทศไทยยังคงมีรัฐวิสาหกิจและองค์กรรูปแบบอื่นที่จัดตั้งขึ้นเพื่อจัดทำภารกิจบางอย่าง ซึ่งหากมีเอกชนประกอบการในลักษณะเดียวกัน การประกอบกิจการของรัฐวิสาหกิจและองค์กรรูปแบบอื่นนั้นก็ย่อมเข้าข่ายเป็นการแข่งขันกับเอกชนที่อาจขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก่อให้เกิดคำถามจากสังคมและส่งผลให้	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หน่วยงานของรัฐต้องพิสูจน์เพื่อให้เข้าข้อยกเว้น ทั้งที่การดำเนินการนั้นอาจเป็นภารกิจขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่ได้จัดตั้งขึ้น ซึ่งหากรัฐไม่มีวัตถุประสงค์จะดำเนินกิจการนั้นด้วยตนเอง ก็ควรยุบเลิกหรือลดภารกิจและขนาดองค์กรให้เหมาะสม สอดรับกับนโยบาย เช่น กรณีองค์การสวนพฤกษศาสตร์ องค์การสวนสัตว์ และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย เป็นต้น องค์การเหล่านี้สามารถพัฒนาองค์กรด้วยทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จะสร้างรายได้ให้กับประเทศได้เช่นเดียวกับภาคเอกชน แต่ไม่สามารถดำเนินการหรือแก้ไขกฎหมายจัดตั้งให้รองรับได้ในบางกรณี หรือเกิดความล่าช้าต้องรอการตีความจากหลายภาคส่วน เนื่องจากติดข้อจำกัดว่าอาจเข้าข่ายเป็นการแข่งขันกับเอกชน หรือกรณีบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด (มหาชน) ที่อาจให้บริการในลักษณะของการส่งพัสดุจุดต่อจุดได้เช่นเดียวกับบริษัทเอกชน แต่ไม่อาจขยายกิจการได้เนื่องจากติดข้อจำกัดดังกล่าวเช่นเดียวกันการไม่ได้ถูกยกเลิกหรือปรับบทบาทองค์กรแต่ก็ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ส่งผลเสียต่อทั้งในระดับองค์กร ภาครัฐ และประเทศไทย ได้แก่ องค์กรไม่สามารถพัฒนาได้ตามสถานการณ์และอาจถูกการเติบโตของเทคโนโลยีและภาคเอกชนแซงหน้าไปจนไม่สามารถประกอบกิจการได้ ภาครัฐได้รับรายได้จากการดำเนินการของกิจการรัฐวิสาหกิจลดลง แต่ต้องแบกรับต้นทุนในการบริหารงานและบุคลากรผ่านการจ่ายเงินงบประมาณสนับสนุน พนักงานในองค์กรดำเนินงานอย่างไม่มีเป้าหมายเนื่องจากไม่มีทิศทางที่ชัดเจน เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไม่สอดคล้องกับเหตุผลความจำเป็นในทางปฏิบัติจึงก่อให้เกิดความหลากหลายมาตรฐานในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ เช่น การจัดตั้งองค์กรหรือบริษัทขึ้นใหม่เพื่อจัดทำภารกิจบางอย่างที่มีเอกชนดำเนินการอยู่ เป็นต้น ๔. การห้ามมิให้รัฐประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชนเกิดขึ้นจากฐานความคิดที่ว่ารัฐซึ่งเป็นผู้มีปัจจัยการผลิตและมีอำนาจมากกว่าย่อมได้เปรียบจนอาจเลยไปถึงการให้การสนับสนุนองค์กรของรัฐมากกว่าภาคเอกชนที่มีปัจจัย	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การผลิตและอำนาจน้อยกว่า และจะกระทบถึงระบบเศรษฐกิจที่สนับสนุนการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรม หากแต่การห้ามรัฐประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชนไม่สามารถประกันได้ว่าระบบเศรษฐกิจจะดำเนินไปโดยเสรีและเป็นธรรม หรือประชาชนได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน อันเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในมาตรา ๗๕ วรรคแรกและวรรคสอง เพราะแม้จะไม่มีรัฐประกอบกิจการในตลาด แต่หากกลไกการควบคุมและสนับสนุนให้ตลาดมีการแข่งขันโดยองค์กรกลาง (Regulator) ไม่เข้มแข็งหรือไม่มีประสิทธิภาพก็จะยังเกิดความได้เปรียบเสียเปรียบและความเหลื่อมล้ำระหว่างเอกชนรายใหญ่และรายเล็กได้ โดยยังอาจเป็นการปิดกั้นไม่ให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างทั่วถึงหรือได้รับประโยชน์จากการแข่งขันซึ่งเป็นภารกิจและหน้าที่อีกด้านหนึ่งของรัฐในการจัดให้มีระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การกำหนดให้รัฐประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชนได้แต่ต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างทางกฎหมายและมาตรฐานเดียวกันจึงน่าจะเป็นประโยชน์กับประเทศและประชาชนมากกว่า **ข้อเสนอแนะ** เพื่อให้หมวดแนวนโยบายแห่งรัฐและหน้าที่ของรัฐที่จะถูกตราขึ้นเพื่อกำหนดเป้าหมายที่จะให้ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ยังคงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ไม่เป็นข้อจำกัดหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน และไม่เพิ่มขั้นตอนหรือความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานขององค์กรของรัฐเห็นควรทบทวนการกำหนดหมวดนโยบายแห่งรัฐและหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนหมวดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องกันและเป็นรูปธรรมมากขึ้นและแก้ไขมาตรา ๗๕ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้รัฐสามารถประกอบกิจการแข่งขันกับเอกชนได้แต่ต้องอยู่ภายใต้โครงสร้างทางกฎหมายและมาตรฐานการกำกับดูแลในลักษณะเดียวกัน เพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมและ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ขณะเดียวกันรัฐก็ยังคงมีกลไกในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจที่ประชาชนเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง **ความเห็นอื่น ๆ** จากความคาดหวังและความเห็นที่มีข้างต้น เป็นผลกระทบสำคัญที่ทำให้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นไปอย่างจำกัด ในขณะที่ผู้ปฏิบัติงานขององค์กรของรัฐไม่สามารถยึดถือหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ที่มีการแก้ไขหรือตราขึ้นใหม่ในแต่ละช่วงเวลาได้เท่ากับการยึดถือหลักการที่ปรากฏในพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ ส่งผลให้สภาพบังคับของกฎหมายที่มีในปัจจุบันซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงต้องถูกตีความหรือใช้บังคับในสภาพที่ไม่บริบูรณ์ ในขณะที่ภารกิจของรัฐวิสาหกิจที่มีต่อประชาชนในปัจจุบันมีความแตกต่างจากที่ปฏิบัติมาในอดีตเป็นอย่างมาก การมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเพื่อให้แนวนโยบายของรัฐที่มีต่อรัฐวิสาหกิจทั้งในด้านสถานะและความจำเป็นในการคงอยู่ของรัฐวิสาหกิจ ในด้านเป้าหมายและภารกิจของรัฐวิสาหกิจที่พึงจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมาย รวมตลอดถึงผลกระทบต่อประชาชนและความคาดหวังของประชาชนที่รัฐวิสาหกิจทุกแห่งจะต้องให้ความสำคัญ จึงควรที่จะต้องมีการพิจารณาให้มีการตราบทบัญญัติขึ้นในด้านรัฐวิสาหกิจเป็นการเฉพาะ	
	ความคาดหวัง รัฐควรบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิต การดำเนินการเรื่องเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความคุ้มค่า มีความสมดุลกัน โดยกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐโดยคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสร้างความตระหนักรู้ถึงการอนุรักษ์ พัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน	กรมโยธาธิการและผังเมือง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐในปัจจุบันอาจยังมีความคิดเห็นไม่ตรงกันระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน ซึ่งมีหลายเหตุการณ์ที่มีการกำหนดนโยบายเรื่องดังกล่าวออกไปแล้วแต่ภาคเอกชนและประชาชนอาจยังไม่รับรู้ถึงเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ของภาครัฐ จึงอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคมได้ **ข้อเสนแนะ** การกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐควรมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้ได้รับผลกระทบต่าง ๆ รวมถึงเมื่อกำหนดนโยบายใด ๆ ขึ้นแล้ว ควรเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับรู้ รับทราบถึงการกำหนดแนวนโยบายดังกล่าว รัฐและกลไกของรัฐยังขาดความเข้าใจถึงวิถีชีวิตของประชาชน และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง อีกทั้งยังใช้รัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายในการดำเนินการเรื่องดังกล่าว จึงทำให้ประชานยังขาดความมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร	
	ความคาดหวัง กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทภารกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกี่ยวข้องภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ตามบัญญัติมาตร ๗๒ (๑) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้นิยาม “การวางนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน” ตามพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๔ ว่า การวางนโยบายและแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพของดิน และสอดคล้องกับประเภทของที่ดินได้จำแนกไว้ โดยมาตรา ๑๖ ได้กำหนดให้กรมพัฒนาที่ดินมีหน้าที่สำรวจและวิเคราะห์ ตรวจสอบดิน หรือที่ดินเพื่อให้ทราบถึงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ความเหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ที่ดินหรือภาวะเศรษฐกิจที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์ในการจำแนกประเภทที่ดิน การพัฒนาที่ดิน การกำหนดบริเวณการใช้	กรมพัฒนาที่ดิน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่ดิน การกำหนดเขตการอนุรักษ์ดินและน้ำและการทำสำมโนที่ดินเพื่อปฏิบัติการตรมพระราชบัญญัตินี้ และปฏิบัติการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสถิติตามกฎหมายว่าด้วยสถิติในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำสำมะโนที่ดินเพื่อปฏิบัติการตาม ปัจจุบันกฎหมาย พระราชบัญญัติ และมติ ครม. ที่ประกาศใช้ที่มีผลต่อการวางแผนการใช้ที่ดินได้แก่ ๑. พระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ ๒. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ ๓. มติ ครม. ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ เรื่องพื้นที่เป้าหมายและกรอบมาตรการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) เนื้อหาเกี่ยวกับ กลุ่มที่ ๓ ๑. ชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ ๑-๒ ก่อนมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๔๑ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานประจำพื้นที่โครงการเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรและที่ดินดำเนินการจัดระเบียบการใช้ที่ดินอยู่อาศัย/ทำกินเป็นหลักแหล่งอย่างเหมาะสม (ออกแบบรูปแบบในการอยู่อาศัยร่วมกับชุมชนและราษฎร) เช่น ฟื้นฟูสภาพป่าแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมราษฎรปลูกป่า ๓ อย่าง ร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ ซึ่งผลกระทบกับ มาตรา ๗๒ (๑) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ควรสงวนไว้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยเฉพาะ เนื่องจากว่าอาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินได้ง่ายและรุนแรง เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดิน รวมทั้งเสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมฉับพลันในพื้นที่ตอนล่าง รวมถึงภัยพิบัติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรนำแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิตเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาใช้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการวางแผนการใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทุกระดับ ได้แก่	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ ระดับจังหวัด และระดับตำบล โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน **สภาพปัญหา** ๑. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ยังขาดเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการทำงานหลายภาคส่วน จำเป็นต้องกำหนดพื้นที่สำหรับการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการเชิงพื้นที่ นำไปสู่การบริหารจัดการเชิงระบบ ๒. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ถูกกำหนดไว้ตามกฎหมาย ทำให้ยากต่อการบริหารจัดการเนื่องจากเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานโดยเฉพาะเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในพื้นที่ที่เป็นเขตอนุรักษ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงมหาดไทย เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ต้องเริ่มเร่งดำเนินแก้ไขอาจทำให้ล่าช้าในการประสานและบริหารจัดการ **ข้อเสนอแนะ** ๑. จัดทำแผนรวมหรือแผนแม่บทในการบริหารจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำโดยบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลแผนงาน / โครงการสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ๒. ควรมีกฎหมายให้อำนาจที่ชัดเจนแก่กรมพัฒนาที่ดิน ที่สามารถดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินและดำเนินการจัดทำมาตรการด้านระบบอนุรักษ์ดินและน้ำทั้งระบบ ครอบคลุมการบริหารจัดการทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำ เพื่อป้องกันการเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดิน และรักษาดุลธรรมชาติให้เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ดิน	
	ความคาดหวัง รัฐควรมีสวัสดิการให้กับประชาชนได้อย่างถาวรและอย่างต่อเนื่องเพื่อความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น ควรจะมีกฎหมายที่จริงจังและชัดเจนในการบังคับใช้ดู	พิสูจน์หลักฐานจังหวัดอ่างทอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และทรัพยากรทางธรรมชาติ และเพื่อทำให้สิ่งแวดล้อมน่าอยู่ ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับอากาศที่ดีขึ้น	
	ความคาดหวัง กำหนดนโยบายโดยมอบภาพรวมของประชาชนเป็นหลักเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เกิดการดำรงชีวิตของประชาชนได้รับผลกระทบ ควรแก้ไขปัญหาจากการว่างงาน การจัดสรรงบประมาณ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการว่างงาน การดำรงชีวิตเศรษฐกิจ **สภาพปัญหา** เศรษฐกิจตกต่ำทำให้คนว่างงาน และขาดรายได้ในการดำรงชีพ ทำให้มองภาพว่า รัฐทำงานโดยขาดเสถียรภาพไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ตามนโยบายที่ให้ไว้ การทุจริตในหมู่นักการเมืองบางกลุ่ม อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐถือผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักและทำงานตามนโยบายที่มอบให้แก่ประชาชนอย่างเคร่งครัด **ข้อเสนอแนะ** ปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับเยาวชนในสังคมโดยให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ควรรณรงค์ให้คนในสังคมรังเกียจการทุจริต และควรมีบทลงโทษต่อผู้กระทำการทุจริตอย่างเข้มงวด และให้การสนับสนุนองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบและขจัดการทุจริต อีกทั้งควรให้สื่อมวลชนให้ความสนใจในการติดตามการดำเนินของรัฐ	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐควรมีการวางแผนอย่างรอบคอบ บัญญัติอย่างกระชับเฉพาะใจความสำคัญหลักของแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ โดยคำนึงถึงขอบเขตและระยะเวลาการดำเนินนโยบายที่เหมาะสมและยืดหยุ่นหากรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อย่างละเอียดมากเกินไปจะทำให้ไม่ยืดหยุ่นรองรับสภาวการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมี	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและยั่งยืน สนับสนุนและต่อยอดแนวทางการประกอบอาชีพ การสร้างงานให้ประชาชน เพื่อไม่ต้องพึ่งพาเงินสนับสนุนจากภาครัฐเป็นประจำ ตลอดจนสามารถเข้าถึงสวัสดิการทางสังคมได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ควบคู่กับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงประชาชนควรมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลแสดงความคิดเห็นต่อโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๑ หมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิรับทราบและเข้าถึงข้อมูลของหน่วยงานรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ และมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และฟ้องหน่วยงานรัฐให้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยเร็ว อีกทั้งให้รับผิดจากการกระทำของบุคลากรรัฐได้ และมาตรา ๔๓ กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐ ให้ดำเนินการที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นไม่ดำเนินการสิ่งที่จะก่อผลเสีย และหน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอนั้นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย โดยบทบัญญัติดังกล่าวอาจมิได้ระบุถึงสิทธิบุคคลในการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการต่าง ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๕๙ กำหนดให้บุคคลมีสิทธิแสดงความคิดเห็น และได้รับข้อมูล คำชี้แจง เหตุผล จากหน่วยงานรัฐ ก่อนการอนุญาตดำเนินโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของตนหรือชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๕๗ กำหนดให้การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดินและการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้ส่วนเสียสำคัญของประชาชน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การบริหารจัดการน้ำที่เน้นให้ทุกภาคส่วนของสังคมรู้ถึงคุณค่าของน้ำ ใช้น้ำอย่างพอประมาณมีเหตุผล เพื่อให้ทรัพยากรน้ำมีใช้อย่างทั่วถึง เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ มีความสมดุลทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งในการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จะต้องให้เป็นไปในลักษณะควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูให้มีความยั่งยืนไม่เป็นไปอย่างสิ้นเปลืองหรือทำลาย **สภาพปัญหา** การพัฒนาเขตอุตสาหกรรมผ่านเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ธรรมชาติเป็นเขตอุตสาหกรรมและเมือง ทำให้เกิดความต้องการใช้น้ำเชิงแข่งขันอย่างสูง การอุดหนุนการใช้น้ำให้แก่เกษตรกรในเขตชลประทานส่งผลให้เกษตรกรใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือย มีต้นทุนค่าน้ำชลประทานสูง **ข้อเสนอแนะ** ควรกำหนดนโยบายการจัดการด้านอุปสงค์ของการใช้น้ำ เพื่อประหยัดการใช้น้ำและป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการขาดแคลนน้ำ จัดเก็บภาษีน้ำเสียจากการปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำธารสาธารณะ กำหนดราคาค่าน้ำ และค่าชลประทานให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน กำหนดสิทธิขั้นพื้นฐานในการใช้น้ำของเกษตรกรเจ้าของที่ดิน/ผู้เช่าที่ดินและผู้ใช้น้ำประปา และกำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรใบอนุญาต และควรกระจายอำนาจให้คณะกรรมการลุ่มน้ำเป็นผู้จัดสรรน้ำโดยทำข้อตกลงร่วมกับคณะกรรมการจัดการจัดสรรน้ำระดับประเทศ	กรมชลประทาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ข้อเสนอแนะ ๑. ควรต้องแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๔ วรรคสอง โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย ทั้งนี้ต้องจัดระบบหลักสูตรการศึกษา สถานศึกษา	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพแวดล้อม โดยไม่เป็นอุปสรรค อันเนื่องมาจากกายพิการ การนับถือศาสนา เพศ” ๒. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๖ วรรคหนึ่ง โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๕๖ รัฐต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงและต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยยึดหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล” ๓. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๕๙ โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก โดยคำนึงถึงหลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล” ๔. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๖๘ วรรคสาม โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเต็มที่แก่ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสและคนพิการ ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดการทนายความให้ในทุกกรณี”	
	ความคาดหวัง รัฐบาลและรัฐสภา ต้องร่วมกันปฏิบัติหน้าที่รัฐ และนโยบายรัฐ ตามหมวด ๕ หน้าที่รัฐ และปฏิรูประเทศตามเงื่อนเวลาที่กำหนด ให้สัมฤทธิ์ผลภายในเวลา ๕ ปี นับแต่วันที่ ๕ เมษายน ๒๕๖๐ วันซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชโองการตราใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยนัยบทบัญญัติ มาตรา ๕๓, ๖๖, ๗๗, ๑๗๘, ๒๕๙, ๒๖๐, ๒๖๑ และมาตรา ๒๗๐ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	สำนักงานพร, เจนสุด สาวิสิทธิ์ ทนายความและการบัญชี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง หน่วยงานของรัฐควรตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** หน่วยงานของรัฐอาจมีแนวทางหรือวิธีการในการดำเนินการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐที่แตกต่าง ๆ **ข้อเสนอแนะ** ให้มีการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐตามรัฐธรรมนูญต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มากยิ่งขึ้น	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง กรมพัฒนาธุรกิจการค้าในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการเริ่มต้นธุรกิจ (Starting Business) และเป็นเจ้าภาพหลักในการตอบสนองนโยบายรัฐบาลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ง่ายต่อการประกอบธุรกิจ (Ease of Doing Business) คาดหวังให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการประกอบธุรกิจภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และพัฒนาระบบจดทะเบียนให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบันเพื่อเอื้อต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่และผู้ประกอบธุรกิจ ตลอดจนเผยแพร่ข้อมูลธุรกิจให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง และง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลายช่องทาง เพื่อให้บุคคลทั่วไปรวมถึงนักลงทุนมีข้อมูลที่ถูกต้องประกอบการตัดสินใจในการเข้าร่วมธุรกิจหรือเข้าร่วมลงทุน ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจและระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศมีความเข้มแข็งแข่งขันได้ในระดับสากล และสามารถยกระดับตัวชี้วัดของธนาคารโลกด้านการจัดอันดับความยาก-ง่าย	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในการประกอบธุรกิจ (Ease of Doing Business) ของประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง **สภาพปัญหา** การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง นั้น นอกจากนโยบายด้านเศรษฐกิจแล้ว รัฐยังจะต้องคำนึงถึงนโยบายด้านความมั่นคงของประเทศ เพื่อสร้างสมดุลระหว่างนโยบายของรัฐเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนทุกภาคส่วน หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานอาจเข้าใจคลาดเคลื่อนในบทบาทหน้าที่ของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าต่อการปฏิบัติงานของนิติบุคคล กรณีที่นิติบุคคลมีพฤติการณ์หรือเข้าข่ายการกระทำความผิดในมิติความมั่นคงของประเทศ เช่น มีธุรกรรมหรือเส้นทางทางการเงินที่ผิดปกติ หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ากระทำการโดยทุจริตตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อวง หรือมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ย่อมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลด้านนั้น ๆ ซึ่งมีกฎหมายเฉพาะบัญญัติให้อำนาจไว้แล้ว แต่ในทางปฏิบัติ หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับนิติบุคคล หน่วยงานต่าง ๆ มักคาดหวังให้กรมพัฒนาธุรกิจการค้าเป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขปัญหา แม้ว่ามูลเหตุแห่งปัญหาหรือพฤติการณ์แวดล้อมจะมิได้เกิดจากการกระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กรมพัฒนาธุรกิจการค้ากำกับดูแลก็ตาม ทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายของหลายหน่วยงานยังขาดประสิทธิภาพ หากแต่ละหน่วยงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่กฎหมายให้อำนาจไว้ ก็จะทำให้การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้ง ไม่ก่อให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อน สร้างภาระและขั้นตอนการทำงานของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งยังสามารถควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณที่เกินความจำเป็นได้ด้วย **ข้อเสนอแนะ** เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินและการบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลต่อสิทธิ เสรีภาพ คุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน จึงเห็นควร	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	กำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบจองหน่วยงานของรัฐให้ชัดเจน เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานของรัฐมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คุ้มค่ากับเงินงบประมาณ โดยไม่สร้างขั้นตอนหรือภาระเกินสมควร ซึ่งการกำหนดนโยบายหรือมาตรการดังกล่าวเป็นพันธกิจของประเทศ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติต่อไป	
	ความคาดหวัง รัฐควรมีหน้าที่ในการบริหารเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพของการดำรงชีวิตในระดับมาตรฐานสากล โดยให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน และร่วมมือ ร่วมใจสนับสนุนให้มีโครงการและความชัดเจนในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** ปัจจุบันเศรษฐกิจโลกจะอยู่ในภาวะตกต่ำ จากภัยธรรมชาติและโรคอุบัติใหม่ รัฐต้องเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ที่จะชักนำประชาชนให้ร่วมมือกันรักษาและพัฒนาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนยอมรับปัญหา คัดสรรผู้มีความสามารถในการจัดทำนโยบายโดยยึด ปัญหาในอนาคตเป็นหลัก **ข้อเสนอแนะ** จัดลำดับความสำคัญ แต่ละด้านแล้วจึงกำหนดนโยบายในส่วนของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกคนรุ่นใหม่ บังคับใช้กฎหมายจริงจัง ยกเลิกผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น การถางป่า ปลุกข้าวโพดที่ดอยต่าง ๆ ซึ่งเป็นต้นน้ำ และก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้ง ใช้เทคโนโลยี เฝ้าระวังไฟป่า การเผาป่า การแก้ปัญหาต้องยั่งยืนและสำคัญ และถูกต้องกับปัญหา เช่น การงดใช้ถุงพลาสติก แต่ควรทิ้งและกำจัดให้ถูกต้อง เทคโนโลยีคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ เพื่ออำนวย	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความสะดวก ด้านเศรษฐกิจ ควรขายสินค้าและบริการให้นอกประเทศไม่ใช้เน้นการเก็บภาษี ซึ่งเท่ากับขูดรีดลูกตัวเอง	
	ความคาดหวัง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดบทบัญญัติแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐไว้ครอบคลุมทุกด้านที่กล่าวไว้แล้ว รัฐจะทำหน้าที่และนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ **สภาพปัญหา** การทำหน้าที่ของรัฐและการนำแนวทางนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติโดยเฉพาะการบังคับใช้กฎหมายและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างเหมาะสม **ข้อเสนอแนะ** รัฐบาลจะต้องนำนโยบายไปกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่ปฏิบัติได้จริงและรวดเร็วให้ทันต่อสภาพปัญหา โดยเฉพาะการทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องดำเนินการอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันการใช้อำนาจตามอำเภอใจ นอกจากนี้การให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้รับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้สามารถติดตามเร่งรัดรัฐบาลให้ดำเนินการได้อยู่แล้วนั้น รัฐควรเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพภายใต้กรอบจำกัดของกฎหมายและควรเพิ่มช่องทาง รวมถึงการสื่อประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนสามารถดำเนินการติดตามเร่งรัดรัฐบาลได้สะดวกและรวดเร็ว	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม เห็นด้วยกับ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะใน มาตรา ๗๕ ซึ่งระบุไว้ว่า	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	“รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประชาชนและประเทศ รัฐต้องไม่ประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับเอกชน เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐ การรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม การจัดให้มีสาธารณูปโภคหรือการจัดทำบริการสาธารณะ รัฐพึงส่งเสริม สนับสนุน คุ้มครอง และสร้างเสถียรภาพให้แก่ระบบสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ และกิจการวิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลางของประชาชนและชุมชน ในการพัฒนาประเทศ รัฐพึงคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจและความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ประกอบกัน” **สภาพปัญหา** การผลักดันไปสู่การปฏิบัติ หรือผลตามแนวนโยบายฯ ยังไม่บรรลุตามที่คาดหวังอาทิ ๑. ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในระดับสูง- ทั้งความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ด้านความมั่งคั่งและด้านโอกาสและคุณภาพชีวิต ๒. ความสามารถในการแข่งขันยังมีข้อจำกัด ๓. เศรษฐกิจยังพึ่งพิงวิสาหกิจขนาดใหญ่ ตลอดจนเทคโนโลยีจากต่างประเทศในสัดส่วนที่สูง โดย สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อยู่ที่ร้อยละ ๔๓.๖ **ข้อเสนอแนะ** ในอดีตที่ผ่านมา การที่ภาครัฐไม่ดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐ หรือแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ไม่ถือว่าผิดกฎหมาย และประชาชนไม่สามารถฟ้องร้องภาครัฐอันเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามแนวนโยบายดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้แก้ไขข้อปัญหาดังกล่าว โดยนำมาระบุในมาตรา ๖๕ ให้มี “ยุทธศาสตร์ชาติ” เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนให้ใช้บังคับได้ ซึ่งหากมีการบูรณาการร่วมกันจากทุกภาคส่วนในสังคมในการดำเนินงานโดยมีเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน ก็น่าจะส่งผลให้ประเทศไทยพัฒนาไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐกำหนดให้	
	แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐเป็นเรื่องสำคัญ แม้ในทางทฤษฎีรัฐไม่ถูกบังคับให้ต้องดำเนินการทุกแนวนโยบาย แต่ในอนาคตกำหนดให้รัฐมี “หน้าที่” ตามกฎหมายที่ต้องดำเนินการตามแนวนโยบายน่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดีสำหรับประชาชนทุกกลุ่ม **ความคาดหวัง** รัฐไม่ควรแทรกแซงการดำเนินกิจการของเอกชน ยกเว้นแต่มีความจำเป็นและเป็นไปตามหลักแห่งการได้สัดส่วน **สภาพปัญหา** รัฐช่วยเหลือกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม โดยใช้ภาษีของคนทั้งประเทศ ทั้งนี้การช่วยเหลือบุคคลบางกลุ่มในหลายกรณี ถือเป็นเรื่องจำเป็น แต่ในอีกหลาย ๆ กรณีถือว่าเกินความจำเป็น **ข้อเสนอแนะ** รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในการดำรงชีวิต และพึงส่งเสริมให้ประชาชนแสวงหาโอกาสจากภาวะเศรษฐกิจทุกรูปแบบ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ยุทธศาสตร์ชาติที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๕ นั้น เป็นเรื่องใหม่ และจะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศในทุกมิติอย่างยั่งยืน โดยบทบัญญัติรัฐธรรมนูญดังกล่าวทั้งในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐตามมาตรา ๖๔ ถึงมาตรา ๗๘ และในหมวดหน้าที่ของรัฐซึ่ง	กองกิจการต่างประเทศและคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๑ ถึงมาตรา ๖๓ มีการวางกลไกให้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติ โดยรัฐมีหน้าที่ต้องดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งหากรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารมีการปฏิบัติตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ ตลอดจนแนวนโยบายที่ได้วางไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ ก็จะส่งผลในทางที่ดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชาติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน **สภาพปัญหา** เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ และหน้าที่ของรัฐนั้นได้วางหลักการไว้ แต่การจะไปปฏิบัติให้เกิดผลต้องมีกฎหมายระดับรองกำหนดขั้นตอนและวิธีการไว้ดังปรากฏในหลายมาตรา เช่น มาตรา ๕๘ กรณีการดำเนินการใดของรัฐ หรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้น อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชน ฯลฯ รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน หรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ หรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ และตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๕๗ (๒) ว่ารัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วย ตามที่กฎหมายบัญญัติอันจะเห็นได้ว่าการไปกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินการในกฎหมายระดับรองนั้นหากผู้ร่างหรือผู้บังคับใช้กฎหมายระดับรอง ไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเจตนารมณ์ของกฎหมายสูงสุดแล้วย่อมไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในอันที่จะนำแนวนโยบายแห่งรัฐ และหน้าที่ของรัฐไปเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกกฎหมายระดับรองต้องมีความเข้าใจปัญหาและสภาพของสังคมไทย ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง แล้วนำแนวนโยบายแห่งรัฐ และหน้าที่ของรัฐไปบรรจุหรือยกร่างไว้ในกฎหมายระดับรอง โดยให้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริงตามแนวทางที่วางไว้ในยุทธศาสตร์ชาติดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๖๕	
	ความคาดหวัง การตรารัฐธรรมนูญยังมิได้คำนึงถึงสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจที่ชัดเจนของประชาชนในภาพรวม หน้าที่ของรัฐพึงต้องรับใช้ประชาชนทุกฝ่ายทุกหมู่เหล่าให้มีพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่อยู่ดีกินดีในทุกระดับ พื้นฐานสภาพสังคมเกิดความคล่องตัวในการดำเนินได้ในทุกระดับและกำหนดอุปสงค์ อุปทานในสังคมให้สอดคล้องต่อสภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิตหรือค่าครองชีพพื้นฐานที่เป็นอยู่จริงมากกว่านี้ **สภาพปัญหา** รัฐยังปล่อยให้กลุ่มนายทุนเข้าควบคุมพื้นฐานเศรษฐกิจอย่างไม่เป็นธรรม การเข้ารุกรานพื้นที่หรือทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างอุกอาจเปิดเผยและรุนแรง เช่น การผูกขาดสินค้าหรือการครอบงำกลไกตลาดด้วยอำนาจอิทธิพลและเงินตราของกลุ่มนายทุนหรือนักการเมือง ปัญหาที่แท้จริงคือ การที่รัฐเองกลับไม่สามารถดำเนินการตามมาตรา ๕๓ (ที่มีบทบัญญัติว่า “รัฐต้องดูและให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด”) การวางนโยบายไม่สามารถนำมาแก้ปัญหาปากท้องของประชาชนหรือปัญหาการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ในแง่ของเศรษฐกิจแล้ว ประชาชนที่เป็นกลุ่มผู้มีรายได้ชั้นกลางและกลุ่มผู้มีรายได้น้อยยังประสบความเดือดร้อนจากสภาพเศรษฐกิจ การครองชีพ สำหรับในแง่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น	ศูนย์สืบสวนสะกดรอยและการข่าว (ศ.สรช.) กองปฏิบัติการพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ก็ปรากฏพบว่ามีการดำเนินคดีในความผิดดังกล่าวเป็นจำนวนมาก และบ่อยครั้งที่พบว่ามีนักการเมือง นายทุน หรือผู้มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้องพัวพันในการบุกรุกหรือลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม **ข้อเสนอแนะ** ในแง่เศรษฐกิจ รัฐต้องกำหนดกรอบมาตรฐานระดับกลางเกี่ยวกับพื้นฐานการครองชีพของสังคมในกลุ่มผู้มีรายได้ระดับกลางหรือระดับล่างเข้ามาประกอบด้วย มิใช่กำหนดแนวนโยบายแต่กลับมีกฎหมายหรือช่องทางเอื้อแต่กลุ่มนายทุนหรือกลุ่มธุรกิจระดับบนแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนในแง่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น หากเป็นประเภทหรือพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อแหล่งกำเนิดต้นน้ำ หรือพื้นที่ความมั่นคงทางทหารหรือพื้นที่แนวกันชนระหว่างรัฐหรือพื้นที่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของสัตว์ ป่าหรือพื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมหรือประเพณีท้องถิ่น เห็นควรกำหนดการสงวนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไว้อย่างเด็ดขาดในรัฐธรรมนูญ เว้นแต่กรณีมีความจำเป็นหรือเหตุฉุกเฉินที่อาจต้องขอรับความยินยอมของรัฐสภา	
	ความคาดหวัง ควรมีการออกกฎหมายมาควบคุมลักษณะการทำประโยชน์ด้านการเกษตรในที่ดินการดำรงชีวิต พร้อมกับส่งเสริมมิให้เกษตรกรปลูกพืชเชิงเดี่ยว เพื่อมิให้ดินตาย โดยเฉพาะพื้นที่ราบเชิงเขา และบนภูเขา ที่นิยมปลูกข้าวโพดเป็นหลักโดยใช้สารเคมีอย่างเดียว **สภาพปัญหา** ปล่อยให้บริษัทนายทุนเข้าไปควบคุมการเพาะปลูกของราษฎร เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น โดยไม่สนใจว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมส่วนร่วมจะถูกทำลายหรือไม่ ราษฎรไม่มีสิทธิกำหนดราคาสินค้าด้วยตนเอง จึงต้องทำอาชีพเพาะปลูกพืชเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ในที่ดินเดิม รายได้เท่าเดิมค่าครองชีพสูงขึ้น **ข้อเสนอแนะ**	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ออกกฎหมายมาควบคุม - อพยพคนบนที่สูงลงสู่พื้นที่ราบ จัดสรรที่ทำกินพร้อมให้ความรู้โดยนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรมาใช้อย่างจริงจัง	
	ความคาดหวัง ด้านเศรษฐกิจ ต้องการให้รัฐมีแนวนโยบายที่สามารถเข้าไปสนับสนุนเกี่ยวกับการประกอบอาชีพโดยควรมีนโยบายในการสนับสนุนให้มีการวางแผนการศึกษาในสายอาชีพให้มากยิ่งขึ้น ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการสงวนหวงห้ามที่ดินของรัฐเพื่อประโยชน์ของประชาชนในส่วนรวม **สภาพปัญหา** - ส่วนใหญ่จะสนใจเรียนในสาขาสามัญมากกว่าสายอาชีพ เมื่อจบการศึกษาจึงเป็นเหตุให้เกิดการว่างงาน - มีการบุกรุกพื้นที่สงวนห้าม เพื่อประโยชน์ส่วนตนจำนวนมาก **ข้อเสนอแนะ** - การแนะแนวการศึกษากับนักเรียน เพื่อให้มีการเข้าสู่ตลาดการศึกษาสายอาชีพให้มากยิ่งขึ้น - ดำเนินการเกี่ยวกับแนวเขตพื้นที่สงวนหวงห้ามที่ชัดเจน ระหว่างพื้นที่ป่าสงวนฯ อุทยานฯ พื้นที่ สปก. และพื้นที่ราชพัสดุ เพื่อให้ประชาชนทราบที่ชัดเจน - จัดทำประกาศ เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินทางธรรมชาติที่ชัดเจน หากมีการนำออกไปเพื่อประโยชน์ต่อส่วนตัว	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ด้านการดำรงชีวิต ควรมีนโยบายที่สามารถพัฒนาด้านการดำรงชีวิตที่สามารถปฏิบัติได้จริง ทำให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยในทุก ๆ ด้าน และอยู่บนพื้นฐานหลักการเศรษฐกิจพอเพียง แนวนโยบายควรมุ่งเน้นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง ปลูกป่าพัฒนาป่าเสื่อมโทรม การทำลายและรุกล้ำป่าให้มีบทลงโทษที่รุนแรงกับบุคคลที่ละเมิดกฎหมาย **สภาพปัญหา** คุณภาพชีวิตของคนในเมือง และต่างจังหวัดมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน อาทิ เรื่องรายได้ ความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิตแตกต่างกัน พื้นที่สีเขียวลดลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า เพื่อสร้างอาคาร เพื่อการเกษตร **ข้อเสนอแนะ** ควรมีนโยบายมาพัฒนากระบวนการข้างต้น รวมทั้งมีการใช้กฎหมายกับบุคคลที่กระทำความผิดโดยเสมอภาค	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - รักษาและจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคให้เพียงพอ - รักษาและเพิ่มเขตพื้นที่ป่าให้มากขึ้น และปลูกป่าทดแทน - รักษาสิ่งแวดล้อม และกำหนดมาตรการลดความร้อนของโลก / ประเทศ - กำหนดเขตพื้นที่เพาะปลูกและที่นาให้มากขึ้น - การจ้างแรงงานคนไทยให้มากขึ้น ลดแรงงานนำเข้า - สนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก ลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว - สนับสนุนและส่งเสริมให้คนไทยมีบุตรมากขึ้น - ป้องกันการหลบหนีเข้าเมือง หรืออพยพย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าว	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา - แหล่งน้ำจืดไม่เพียงพอ และหรือ เป็นเขาหัวโล้น - ป่าต้นน้ำถูกทำลาย และหรือเป็นเขาหัวโลน - อากาศร้อน เป็นอันตรายต่อสุขภาพ - พื้นที่เขาถูกทำลาย และกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ - ค่าแรงงานต่างด้าว แพงมาก หรือสูงกว่าคนไทย และคนไทยตกงาน - ต่างด้าวทำงานผิดกฎหมาย และลักลอบเข้ามาทำงาน และอยู่ในประเทศไทย จนอาจเกิดภัยด้านความมั่นคงได้ **ข้อเสนอแนะ** - จัดหา และรักษาแหล่งน้ำเพื่อบริโภคให้เพียงพอ - รักษาพื้นป่าไม้ และปลูกป่าทดแทน รักษาสิ่งแวดล้อม - กำหนดพื้นที่ป่าไม้ให้มากขึ้น ทวงคืนพื้นที่ป่าของรัฐจากเอกชน นายทุน - ลดต้นทุน แรงงาน ลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าว - สนับสนุนคนไทย ให้มีบุตรมากขึ้น - แก้ไขปัญหาคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง แย่งอาชีพ แย่งที่ทำกิน และสร้างฐานก่ออาชญากรรม	
	ความคาดหวัง รัฐต้องมุ่งมั่นดำเนินการเพื่อลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้ ๑. ปกป้องรักษาฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าโดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นป่าไม้ของประเทศ รวมทั้งเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง หยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ๒. แก้ไขกฎหมายป่าไม้ที่ซ้ำซ้อน เร่งคืนพื้นที่ป่าโดยการบริหารจัดการ การใช้ประโยชน์ให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่า และสามารถทำกินอย่างเหมาะสม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. แก้ไขปัญหาฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน ๒.๕ ไมครอน กำหนดมาตรการ ควบคุมการเผาในพื้นที่ **สภาพปัญหา** ปัจจุบันนโยบายของรัฐ ในด้านการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกป่ากระทบต่อวิถีและการดำรงชีวิตของประชาชนที่อยู่ในพื้นป่า เนื่องจากชาวบ้านได้อาศัยทำกินในพื้นที่ป่ามาก่อนที่รัฐจะประกาศเขตพื้นที่ป่า ส่งผลทำให้ชาวบ้านเหล่านั้นมีความผิดฐาน บุกรุกป่าในเวลาต่อมาทำให้มีผลกระทบต่อชาวบ้าน ได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายของรัฐ **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรเร่งดำเนินการแก้ไขกฎหมายกรณีการบุกรุกป่าของชาวบ้านเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันกับป่าและทำมาหากินในป่า อันเป็นการรักษาดูแลผืนป่าไปโดยปริยาย	
	ความคาดหวัง มีการจัดการระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขจัดการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม และพัฒนาระบบเศรษฐกิจในระดับชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้มีความเข้มแข็ง โดยอาศัยกลไกวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์อัตลักษณ์ที่โดดเด่นในแต่ละพื้นที่ **สภาพปัญหา** มีการผูกขาดทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเกิดจากนายทุน หรือบุคคลที่มีกำลังทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ต่อรองประชาชนหรือกลุ่มบุคคลที่จำต้องยอมเสียเปรียบในด้านราคาผลผลิต หรือราคาสินค้าที่ควรได้รับตามความเป็นธรรม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง เสริมสร้างระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคง เข้มแข็ง เสริมสร้างเสถียรภาพและรักษาวินัยการเงินการคลังในขณะเดียวกันการฟื้นฟู อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้น โดยส่งเสริมให้ประชาชน องค์กรประชาชนและองค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและป้องกันรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต **สภาพปัญหา** กฎหมาย กฎระเบียบที่ไม่เอื้อต่อการดำรงชีวิต และการจัดการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อม การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนเป็นเรื่องสำคัญ ในด้านเศรษฐกิจก็เหมือนกันจำเป็นต้องผลักดันให้ประชาชนมีส่วนในการจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน การบริการสาธารณะ เพื่อลดปัญหาด้านการกระจายรายได้ และลดภาระงบประมาณของประเทศชาติ ถ้าประชาชนไม่รู้จักการออมเพื่อการดำรงชีวิต ทั้งเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัย การศึกษา การยังชีพในวัยเกษียณ **ข้อเสนอแนะ** รัฐบาลควรส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ ทั้งการตลาด การผลิต ให้มีประสิทธิภาพ ปรับโครงสร้างภาษี และปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวกับการค้า การลงทุน ตลอดจนการลดขั้นตอนในการส่งออกสินค้าให้น้อยลงและชัดเจนเป็นรูปธรรมในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดทำแผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแผนแม่บท การจัดการทรัพยากร คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ครบทุกด้านของประเทศ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๔) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ควรมีความปลอดภัยในการดำรงชีวิต ประชาชนควรได้สิทธิพื้นฐานโดยเท่าเทียม เช่น มีถนน ไฟฟ้า ประปา เศรษฐกิจควรมีเสถียรภาพ สามารถให้ทุกคนมีอาชีพทำ กินหาเลี้ยงครอบครัวได้ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ต้องได้รับการฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน มีการจัดสรรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรธรรมชาตินั้น ๆ ควรส่งเสริมอาชีพประชาชนตั้งแต่ระดับรากหญ้า ส่งเสริม ให้ประชาชนไม่เป็นหนี้พึ่งพาตนเองได้ ควรอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรเป็นหน้าที่ของรัฐในการจัดรวบระบบเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน และประเทศชาติให้มากที่สุด ทั้งนี้ ให้อยู่ในอำนาจรัฐที่จะตัดสินใจทำเพื่อประโยชน์โดยรวม	กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องสามารถเสริมสร้างเข้าใจร่วมกับประชาชนในชาติให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไขปัญหาและสร้างเสถียรภาพทางการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ โดยมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ **สภาพปัญหา** มีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละภูมิภาค	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควร ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน	
	ความคาดหวัง ๑. การมีสวัสดิการให้กับประชาชนอย่างมั่นคงถาวรควรจะเป็นไปด้วยความต่อเนื่อง นโยบายจัดทำให้ประชาชนมีอาชีพที่มีความมั่นคงสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ๒. มีมาตรการในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน มีบทลงโทษต่อผู้กระทำผิดที่รุนแรงมากขึ้น **สภาพปัญหา** ๑. จัดทำนโยบายให้ประชาชนมีอาชีพที่มีความมั่นคง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ๒. จัดทำนโยบายที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และแลกเปลี่ยนสร้างรายได้ระหว่างชุมชนกันเองได้ **ข้อเสนอแนะ** ควรสร้างอาชีพให้กับประชาชนหรือชุมชนที่มีความมั่นคง ตามสภาพพื้นที่นั้น ๆ	พิสูจน์หลักฐาน จังหวัดชัยนาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐต้องมีมาตรการในการดูแลความปลอดภัยชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนโดยใช้ระบบ Crime Control ควรรู้ทันระบบ Deu Process มีมาตรการช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจ และมีมาตรการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิให้ถูกกลุ่มนายทุนทำลาย	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง รัฐต้องมีมาตรการและกระบวนการจัดการกับปัญหา สิ่งแวดล้อมที่รวดเร็ว และสะดวกกว่านี้ และมุ่งแก้ปัญหาถึงต้นเหตุมากกว่าปลายเหตุ	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เศรษฐกิจดี ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ เป็นมิตรต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ มีอากาศบริสุทธิ์ ปราศจากมลพิษ **สภาพปัญหา** - เศรษฐกิจย่ำแย่ สินค้าเกษตรราคาตกต่ำ ค้าขายไม่ดี ผู้ประกอบการรายใหญ่ต้องปิดกิจการเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานตามมา - เกิดมลพิษทางอากาศ (ฝุ่น pm ๒.๕) เป็นระยะเวลานานจะกลายเป็นสภาพปกติ ของสภาพอากาศในประเทศไทยไปแล้ว **ข้อเสนอแนะ** ควรส่งเสริมมาตรการการแก้ไขปัญหาในระยะยาว	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐจะต้องไม่ลิดรอน สิทธิอันชอบธรรมของประชาชน ตลอดจนดูแลเรื่องสวัสดิการความเป็นอยู่ ดูแลเรื่องเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ทุกฝ่ายร่วมกันดูแลรักษา และจัดสรรอย่างเป็นธรรม **สภาพปัญหา** รัฐลิดรอนสิทธิการดำรงชีวิตของประชาชน ไม่เป็นไปตามหลักสากล ในส่วนของเรื่องเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่มีการดูแลรักษาและจัดสรรอย่างเป็นธรรม เอื้อประโยชน์กลุ่มทุน	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ รัฐปกครองประชาชนตามหลักประชาธิปไตย ตามหลักสากล ตลอดจนจัดสรรด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีผู้รับผิดชอบดูแล และจัดสรรอย่างเป็นธรรม	
	ความคาดหวัง - ควรเป็นนโยบายที่สามารถปฏิบัติได้จริง และมีประสิทธิผลต่อการดำรงชีวิตเศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยสามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการดำเนินการได้ตามสถานการณ์ที่ปรับเปลี่ยนไปในอนาคต - ต้องการให้รัฐทำตามนโยบายที่กำหนดไว้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ **สภาพปัญหา** - มีบางนโยบายที่ไม่สามารถปฏิบัติในเชิงยุทธศาสตร์ได้ เช่น บุคลากรผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ นโยบายหรือยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน ปัญหางบประมาณที่มีจำกัด เป็นต้น - นโยบายประชานิยมมากเกินไป	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ โดยยึดหลักระบบเศรษฐกิจของประเทศแบบเสรีนิยม มุ่งหมายให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมระบบสหกรณ์ กิจการวิสาหกิจขนาดย่อม และขนาดกลางของประชาชนและชุมชน	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐมีนโยบายสำคัญเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน มีการวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทย มีการวางผังเมือง มีมาตรการการกระจายการถือครองที่ดิน เพื่อให้ประชาชนมีที่ทำกินอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม **สภาพปัญหา** การกำหนดมาตรการหรือกลไกความช่วยเหลือเกษตรกรให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เนื่องจากเกษตรกรเป็นพื้นฐานและอาชีพหลักของสังคมไทย รัฐจึงต้องกำหนดนโยบายช่วยเหลือสินค้าทางการเกษตร ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของเกษตรกร และจะมีผลต่อระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีผลต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมการกำหนดขนาดการถือครองที่ดิน และการพัฒนาที่ดินให้มีคุณภาพ	
	ความคาดหวัง ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรภายในประเทศควรได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐให้ทั่วถึงโดยไม่เอื้อหรืออำนวยความสะดวกแก่พวกพ้องหรือเฉพาะบางกลุ่ม ให้ประชากรทุกคนในรัฐมีการดำรงชีวิตที่เท่าเทียมกันในทางที่ดีขึ้น เศรษฐกิจ การพัฒนาให้เท่าทันสถานการณ์ที่โลกกำลังเป็นไปให้เศรษฐกิจทั้งขนาดเล็กสามารถพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจขนาดกลางแข่งขันกับต่างประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญต่อการดำรงชีวิต รัฐควรเอาใจใส่และแก้ปัญหาอย่างจริงจริง **สภาพปัญหา** ในปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่ของประชากร รัฐได้รับการแก้ไขปัญหาด้วยนโยบายและหน้าที่ของรัฐที่ไม่ยั่งยืน เป็นการแก้ไขในช่วงระบบเวลาหนึ่งเพื่อสร้างค่านิยมที่มีต่อรัฐ แต่ประชากรไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจมีการชะลอตัว การส่งเสริมให้ประชาการทั้งหมดของรัฐมีส่วนช่วยในการสร้างเศรษฐกิจให้ดีขึ้นโดยนโยบายที่ไม่ยั่งยืน ทรัพยากรธรรมชาติยังถูกทำลายด้วยทางธรรมชาติ และการกระทำของมนุษย์	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่จะเกิดปัญหาในช่วงเวลาซ้ำ ๆ ของแต่ละปี ขาดการแก้ปัญหาที่ยั่งยืน **ข้อเสนอแนะ** ด้านชีวิตความเป็นอยู่ รัฐ ควรสร้างนโยบายเพื่อให้ประชากรทุกคนในช่วงอายุของการทำงานให้มีงานทำทุกคน เช่น อายุ ๓๐-๔๐ ปี ต้องมีอาชีพหรือมีงานทำทุกคน โดยเปิดโอกาสในการทำงานให้แก่ประชากรของรัฐให้มากขึ้น ส่งเสริมให้มีการประกอบธุรกิจของประชากรในช่วยอายุของการทำงาน ทั้งทางด้านสินเชื่อ ด้านการผลิต ด้านอุปกรณ์ในการประกอบธุรกิจ เป็นต้น	
	ความคาดหวัง หากภาครัฐมีนโยบายที่สามารถส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ย่อมทำให้การบังคับใช้กฎหมายสามารถปฏิบัติได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น **สภาพปัญหา** ในส่วนของระบบเศรษฐกิจที่มีการชะลอตัวหรือ เติบโตไม่เป็นตามเป้า เนื่องจากกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ ภาครัฐจึงควรมีนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม **ข้อเสนอแนะ** ภาครัฐควรจัดการนโยบายที่สอดคล้องกับปัญหา โดยควรเปิดการรับฟังปัญหาโดยมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน และประชาชน ผู้ซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรง หรือที่เรียกว่าเป็นนโยบายจากล่างขึ้นสู่บน เพื่อให้นโยบายดังกล่าวสามารถแก้ปัญหาในแต่ละส่วนได้จริง ทั้งนี้ภาครัฐจึงต้องมีการกระจายอำนาจและการตัดสินใจในส่วนของนโยบายจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน	กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ควรเป็น “แนวนโยบายฯ” ที่ยั่งยืนโดยสามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ ในการดำเนินการได้ตามสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต **สภาพปัญหา** นโยบายหรือยุทธศาสตร์ไม่สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการสำรวจความเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ หรือยุทธศาสตร์ที่จะกำหนดในรัฐธรรมนูญ	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การมีเสถียรภาพทางการเงิน ราคาสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ที่รัฐบาลสามารถควบคุมราคาได้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากสูงกว่าปัจจุบัน **สภาพปัญหา** ๑) ปัญหาเศรษฐกิจ ราคาสินค้าแพง เงินเฟ้อ ๒) เงินเดือน รัฐสวัสดิการไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน ทำให้ข้าราชการตำรวจมีหนี้สินล้นพ้นตัว ส่วนใหญ่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติราชการ ส่งผลให้มีการคอร์รัปชั่นมากขึ้น **ข้อเสนอแนะ** ๑) ควรเพิ่มเงินเดือนให้เหมาะสมเพียงพอต่อการดำรงชีพ เงินเดือนข้าราชการตำรวจน้อยกว่าค่าแรงขั้นต่ำ ๒) เพิ่มรัฐสวัสดิการให้สอดคล้องกับความเป็นจริง	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ประชาชนในประเทศอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขปราศจากความขัดแย้ง ได้รับการคุ้มครองจากรัฐอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถดำรงชีวิตโดยอาชีพสุจริตทุกสาขาวิชาชีพได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความสุข มีทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมสุขภาวะขั้นพื้นฐานของชีวิต เช่น อากาศบริสุทธิ์ แห่งน้ำสะอาด อาหารปลอดสารพิษ เป็นต้น **สภาพปัญหา** ความเหลื่อมล้ำของประชาชนที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคในระบบเศรษฐกิจของประเทศ เกิดการช่วยกระจุกจนกระจาย และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้องได้อย่างทั่วถึง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนในสังคมที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดโดยปราศจากการคำนึงถึงศีลธรรมและความถูกต้อง เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การใช้สารเคมีในผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** ๑) กระตุ้นและส่งเสริมระบบเศรษฐกิจในภาพรวมให้สามารถเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์จากเศรษฐกิจแบบฐานรากขึ้นไปหาโครงสร้างของกลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ๒) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะวิชาชีพที่ใช้ได้จริงในยุคปัจจุบัน สนับสนุนการทำเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ พร้อมเปิดตลาดรองรับทั้งในประเทศและการส่งออก ๓) ควบคุมการปล่อยของเสียของโรงงานอุตสาหกรรม การปล่อยของเสียงจากห้องปฏิบัติการ และการใช้สารเคมีในการเกษตรอย่างเคร่งครัด โดยการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่รุนแรง รวดเร็วและแน่นอน	คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านเทคโนโลยีและมีวินัยในการปฏิบัติหน้าที่ **สภาพปัญหา** งบประมาณที่น้อยและจำกัด ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ค่อนข้างที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และการขาดบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ **ข้อเสนอแนะ** อยากให้ภาครัฐสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ	สปศ. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การดำรงชีวิตต้องมีความสมบูรณ์ด้านพื้นฐานของรัฐ ปัจจัย ๔ และเครื่องอำนายความสะดวกตามเกณฑ์ของประเทศพัฒนาแล้ว โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความเหมาะสม กับโลกสีเขียว ลดสารเคมี ใช้สารทางชีวภาพเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** การตั้งเป้าหมาย การพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เดินตามแผน **ข้อเสนอแนะ** มีปัญหาที่คน ส่งเสริมคนดี คุณธรรมนำความรู้ ผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมระบบคุณธรรมให้ชัดเจน	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มาตรา ๕๘ การดำเนินการของรัฐที่อาจมีผลกระทบประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกัน	กรมท่าอากาศยาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐต้องใช้ความระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้องที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและไม่ชักช้า ดังนั้น หากพิจารณาจากบทบาทอำนาจหน้าที่ของกรมท่าอากาศยานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จึงมีการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ครอบคลุมแล้ว	
	ความคาดหวัง ควรจัดบริการสาธารณะ และระบบสาธารณูปโภค รวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี **สภาพปัญหา** มีปัญหาช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างผู้มีรายได้สูง กับผู้มีรายได้ต่ำควรลดความเหลื่อมล้ำ **ข้อเสนอแนะ** การเก็บภาษีอากร และใช้งบประมาณแผ่นดินอย่างคุ้มค่า	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐควรให้ประชาชนได้แสดงออกซึ่งความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ตลอดจนการแก้ไขปัญหา ในการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **สภาพปัญหา** ๑) นโยบายของรัฐไม่สะท้อนปัญหาขอสังคมอย่างแท้จริง ๒) นโยบายของรัฐทำให้ประชาชนอ่อนแอ เปิดช่องให้พึ่งพาอาศัยรัฐมากเกินไป **ข้อเสนอแนะ** ๑) ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกซึ่งความคิด กำหนดนโยบายของการแก้ไขปัญหาของสังคม	กองบังคับการตำรวจทางหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒) นโยบายของรัฐไม่ต้องก่อให้เกิดการพึ่งพาอาศัยรัฐ ซึ่งรัฐจะต้องรีบตระหนักและกระทบต่อการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจโดยแท้จริง	
	ความคาดหวัง ตามภารกิจของกรมการขนส่งทางรางกระทรวงคมนาคม ได้ดำเนินการตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ ๓ ของกระทรวงคมนาคม การพัฒนาปรับปรุงกฎหมาย กำกับดูแล และปฏิรูปองค์กร (Regulations and Institution) โดยการปรับโครงสร้างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านคมนาคมขนส่งให้มีความชัดเจนระหว่างหน่วยงานด้านนโยบาย กำกับดูแล และประกอบการด้านการขนส่ง เพื่อให้การดำเนินงานในแต่ละด้านมีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานสากล รวมทั้งปรับโครงสร้างหน่วยงานด้านคมนาคมทั้งทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศโดยแยกหน่วยงานกำกับดูแลและหน่วยปฏิบัติงานด้านการขนส่งทางน้ำและจัดตั้งกรมการขนส่งทางราง เป็นต้น กฎหมายและการบังคับใช้ เป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุม กำกับและส่งเสริมการดำเนินงานด้านการคมนาคมขนส่ง การปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นอย่างมากเพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม บริบทการค้าการลงทุนที่เปลี่ยนแปลงไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินงานตามที่กฎหมายกำหนดได้ ซึ่งการนำเสนอ(ร่าง) พระราชบัญญัติการขนส่งทางราง พ.ศ. .... ที่ผ่านมาอนุมัติหลักการของคณะรัฐมนตรีและอยู่ระหว่างการตรวจพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๔) กรมการขนส่งทางรางได้ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ และยุทธศาสตร์ที่ ๓ ของกระทรวงคมนาคม การพัฒนา ปรับปรุงกฎหมาย กำกับดูแล และปฏิรูปองค์กร (Regulations and Institution) และได้รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตามมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การดำเนินการตามแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติโดยกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ ๓ ของกระทรวงคมนาคมยังไม่ประสบปัญหาแต่อย่างใดและได้เร่งดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์จัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการขนส่งทางรางในระดับเพราะราชบัญญัติกำหนดอำนาจหน้าที่ของกรมการขนส่งทางรางในการจัดทำร่างแผนแม่บทด้านการพัฒนาการขนส่งทางรางเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายการขนส่งทางรางอำนาจในการสำรวจพื้นที่เบื้องต้น การได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์การให้เอกชนร่วมลงทุนในการประกอบกิจการขนส่งทางราง การก่อสร้างอาคารหรือเส้นทางรถขนส่งทางรางผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น และเร่งจัดทำกฎหมายลำดับรองที่ออกตาม พระราชบัญญัติการขนส่งทางราง พ.ศ. ... ที่ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมายต่อไป ซึ่งจะต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับการตราพระราชบัญญัติการขนส่งทางราง **ข้อเสนอแนะ** ไม่มีข้อเสนอแนะอื่นใดเพราะการดำเนินการตามภารกิจของกรมการขนส่งทางรางมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้อำนาจในการดำเนินการแล้ว และกรมการขนส่งทางรางได้ดำเนินการโดยยึดบทบัญญัติรัฐธรรมนูญทุกประการ	
	ความคาดหวัง รัฐพึงต้องมีนโยบายที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางด้านพลังงานและพลังงานจะต้องสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะเดียวกันต้องสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนได้มีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ในการจัดหาพลังงาน รัฐจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และสุดท้ายรัฐพึงจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลด้านพลังงานรวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านพลังงานของประเทศ	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับข้อมูลด้านพลังงานของประเทศ ส่งผลให้นโยบายด้านพลังงานด้านต่าง ๆ มักจะถูกต่อต้านหรือไม่เป็นที่ยอมรับ **ข้อเสนอแนะ** สร้างความรู้ความเข้าใจด้านพลังงานตั้งแต่ระดับฐานราก เช่น จัดไว้ในหลักสูตรการศึกษา นอกจากนี้ต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องผ่านทางตัวแทนท้องถิ่น หรือสื่อสารสนเทศต่าง ๆ และในขั้นตอนของการกำหนดนโยบายจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เฉพาะการมีส่วนร่วมในฐานผู้ประกอบการ หรือ NGO เท่านั้น แต่เข้ามามีส่วนร่วมในฐานประชาชนผู้ใช้พลังงานจริง ๆ	
	ความคาดหวัง เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ ๒๕๖๐ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิตเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติในหมวดหน้าที่ของรัฐนั้น ครอบคลุมอยู่แล้ว แต่ในส่วนแนวนโยบายแห่งรัฐ หมวด ๒ ของรัฐธรรมนูญ ควรเน้นการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากกว่านี้ โดยต้องไม่เกิดระบบสองมาตรฐาน อีกทั้งในเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคก็ควรกำหนดไว้ในแนวนโยบายของรัฐด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา ๖๑ ทั้งนี้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในส่วนของรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่เรื่องเนื้อหาของรัฐธรรมนูญแต่เป็นเรื่องการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่าในหลายกรณีไม่ได้มีการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในเรื่องหน้าที่ของรัฐและแนวนโยบายแห่งรัฐ เช่นในเรื่องมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐในกระบวนการยุติธรรมในมาตรา ๖๘ และในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายการบริหารบุคคลของรัฐตามมาตรา ๗๖ ดังนั้นเมื่อกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญรัฐโดยรัฐบาลจะต้องมีการเสนอกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ เพื่อออกกฎหมายมาบังคับใช้ต่อไป	ตำรวจชายแดน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและเหมาะสม ๒. ควรมีการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรมและเหมาะสม ไม่กระทบสิทธิและสร้างเงื่อนไข ๓. ควรมีการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติไว้ให้ชัดเจน ๔. ควรมีเศรษฐกิจที่ดี เงินหมุนเวียนสู่ระบบถึงเกษตรกร ๕. ควรมีการดูแลและจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้ประชาชนอย่างทั่วถึง ๖. ควรมีการสร้างรากฐานเศรษฐกิจในประเทศให้เข้มแข็ง ๗. ควรมีการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และสร้างความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน **สภาพปัญหา** ๑. ระบบเศรษฐกิจฐานรากยังไม่มีความเข้มแข็ง ๒. ประชาชนมีพื้นที่ทำมาหากินไม่เพียงพอ ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนเพื่อปลูกยางและปาล์มน้ำมันทำให้เกิดคดีป่าไม้ ๓. ข้อมูลที่นำไปใช้กำหนดนโยบายยังไม่สอดคล้องตามความเป็นจริงในพื้นที่ขาดการสำรวจข้อมูลที่ถูกต้องและเหมาะสม **ข้อเสนอแนะ** ๑. ควรมีการปรับลดนโยบายในบางส่วนและให้มุ่งเน้นไปยังกลุ่มเกษตรกรเป็นหลัก ๒. ควรมีการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง ๓. ควรมีจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนใช้ทำมาหากินอย่างเพียงพอ	ตำรวจภูธร ภาค ๙ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง สมควรกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เช่น การจัดทำบริการสาธารณะ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริต รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่น ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชน รัฐต้องออกกฎหมายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รัฐต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นต้น	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรส่งเสริม กำกับดูแล เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในสังคมให้เป็นไปด้วยความชอบธรรมเกิดประโยชน์สูงสุดกับประชาชนทุกกลุ่ม โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่น ๆ เพื่อไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรทางเศรษฐกิจได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ **สภาพปัญหา** แนวนโยบายและการทำหน้าที่ของรัฐบางประการขาดการส่งเสริม การกำกับดูแล ที่เป็นรูปธรรมชัดเจนนำมาสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำภายในสังคมซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจเกิดจากระบบเศรษฐกิจระบบการเมืองหรือแนวนโยบายของรัฐที่เกิดช่องว่างบางประการไม่ว่าจะเป็นช่องว่างเชิงกฎหมายหรือช่องว่างเชิงนโยบายที่อาจนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบกันระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือเป็นการเอารัดเอาเปรียบเชิงระบบที่ทำให้เกิดการผูกขาดทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง	การเคหะแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ และมีช่องทางที่ประชาชน	
	ความคาดหวัง โอกาสของประเทศไทยในการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม การจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้กลไกความร่วมมือในระดับภูมิภาคอาเซียนและการส่งเสริม สนับสนุนจากกลไกสหประชาชาติเพื่อก้าวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ในบทบาทภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ขณะเดียวกันก็เป็นความท้าทายในการจัดทำนโยบายยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อการดูแล คุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ และพัฒนาศักยภาพ และการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ ภาคีเครือข่ายการพัฒนา และทรัพยากรที่เพียงพอเหมาะสม เพื่อโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการที่มีคุณภาพ อย่างเท่าเทียมของประชาชนไทยทุกคน ประชาชนอาเซียน และประชาชนโลก **สภาพปัญหา** ๑. ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังต้องประสบกับภาวะความยากจน ภาวะการขาดแคลนไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำเมื่อเทียบกับอัตราการเติบโตของประชากร ขาดการกระจายรายได้ที่เหมาะสม ซึ่งสาเหตุหลัก คือ การไม่มีงานทำ การมีหนี้สิน การมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพตามมาตรฐานขั้นต่ำ โดยพบว่าความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวยมีแนวโน้มดีขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคของรายได้ (Gini coefficient) ลดลงจาก ๐.๔๘๔ ในปี ๒๕๕๔ เหลือ ๐.๔๖๕ ในปี ๒๕๕๖ โดยมีเส้นความยากจนอยู่ที่ ๒,๕๗๖ บาทต่อคนต่อเดือน ความเหลื่อมล้ำในรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของกลุ่มรายจ่ายมากที่สุด ร้อยละ ๒๐ จากลำดับสุดท้าย	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เมื่อเทียบกับกลุ่มรายจ่ายน้อยที่สุด ร้อยละ ๒๐ จากลำดับแรก เท่ากับ ๘.๔ และความเหลื่อมล้ำทางรายได้กลุ่มรวยที่สุด ร้อยละ ๒๐ จากลำดับสุดท้าย เมื่อเทียบกับกลุ่มจนที่สุด ร้อยละ ๒๐ จากลำดับแรก เท่ากับ ๑๑.๐๘ ซึ่งความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุดกับกลุ่มคนจนที่สุดแตกต่างกันถึง ๓๔.๙ เท่า โดยจำนวนคนจนในประเทศไทยเท่ากับ ๗.๑ ล้านคน หากรวมคนเกือบจนจะมีประมาณ ๑๔ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๑ ของประชากรทั้งหมด ซึ่งความยากจนยังคงกระจุกตัวหนาแน่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ทั้งนี้การเปิดลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้มีรายได้น้อยในปี ๒๕๕๙ พบว่ามีประชาชนมาลงทะเบียนในเบื้องต้น ๘.๓ ล้านคน และได้มีการประเมินคัดกรองคุณสมบัติ คือเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย อายุ ๑๘ ปีขึ้นไป และมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี ถึงจำนวน ๖.๙ คน ที่รัฐจะต้องสร้างโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐานและสวัสดิการเพื่อลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางรายได้และคุณภาพชีวิต โดยจะมีการเปิดรับลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มเติมในช่วงเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ อีกครั้งหนึ่ง นอกจากความยากจนในเชิงเศรษฐกิจหรือรายได้แล้ว ความยากจนยังครอบคลุมมิติเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในหลายด้านที่ทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีวิต ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมที่สูงและขาดความเป็นธรรมในด้านอื่น อันก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมไทย เช่น ขาดโอกาสทางการศึกษา รัฐ ขาดข้อมูลข่าวสารและความรู้ในการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วม รวมถึงภาระพึ่งพิงต่อวัยแรงงาน โครงสร้างเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่ากำลังแรงงาน การกระจายบริการของรัฐมีความเหลื่อมล้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทำให้ประชาชนขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและบริการของรัฐอย่างเท่าเทียม โครงสร้างภาษีที่ไม่เป็นธรรมเป็นอุปสรรคไม่เอื้อต่อการสนับสนุนให้เกิดการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนา รวมถึง ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและความขัดแย้งปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินระหว่างประชาชนกับภาครัฐ การไม่มี	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอ ซึ่งจากรายงานของมูลนิธิสถาบันที่ดิน พบว่า ประชาชนทั่วไปมีการครอบครองที่ดิน ๑๒๐ ล้านไร่ โดยกว่าร้อยละ ๙๐ ของที่ดินในการครอบครอง กระจุกตัวอยู่ในมือของคนประมาณ ๖ ล้านคน หรือร้อยละ ๑๐ และข้อมูลในปี ๒๕๕๙ พบว่า ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ ๔๐.๐ ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีที่ดินทำกินไม่ถึง ๑๐ ไร่ คนจนยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างทั่วถึง เช่นเดียวกับการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนยังไม่สามารถช่วยให้ครัวเรือนออกจากความยากจนและไม่ตกอยู่ในความยากจนเรื้อรังยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงกล่าวได้ปัญหาความยากจนจึงเป็นทั้งผลกระทบที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเป็นสาเหตุที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำสูงขึ้น ๒. การแก้ไขปัญหาการขอทาน การขอทานเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาเป็นเวลานาน ในอดีตการขอทานเป็นทางเลือกของบุคคลที่อยู่ในภาวะขาดความเสมอภาคและโอกาสทางสังคม โดยปัจจัยที่ทำให้การขอทานยังคงอยู่หลายประการ อาทิ ปัจจัยจากลักษณะของงานเป็นสิ่งที่เข้าถึงง่าย กระบวนการทำงานไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความรู้และแรงงาน ได้เงินง่ายและใช้เวลาไม่มาก ปัจจัยความยากจนและความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ซึ่งเป็นมูลเหตุพื้นฐานที่ส่งผลให้มีการอพยพครอบครัวสู่เมืองใหญ่ ความพิการทางร่างกาย สติปัญญา การขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ อีกทั้งค่านิยมและทัศนคติของสังคมไทยที่เชื่อว่าการให้ทานเป็นส่วนหนึ่งของการกระทำความดีและการทำบุญเพื่อภพหน้า ทั้งนี้การขอทานในปัจจุบันนอกจากจะส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศแล้วยังมีความเชื่อมโยงกับปัญหาการค้ามนุษย์ ทำให้มีการใช้มาตรการจัดระเบียบขอทานในพื้นที่กรุงเทพมหานครและแหล่งชุมชนในเขตเมืองใหญ่มาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขอทาน พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อจัดระเบียบเกี่ยวกับการคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ทำการขอทาน ควบคุมการขอทาน และแยกผู้แสดงความสามารถออกจาก	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ผู้ทำการขอทาน เพื่อแก้ปัญหาสังคมและคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งกำหนดความผิดทางอาญาแก่ผู้ซึ่งหาประโยชน์จากความไม่สมประกอบทางร่างกาย ความอ่อนด้อยทางสติปัญญาหรือสภาพจิตใจของบุคคลอื่น โดยมีการขับเคลื่อนงานตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ผ่านกลไกคณะกรรมการภายใต้นโยบาย ๓ P คือ ได้แก่ ๑) การขับเคลื่อนนโยบาย (Policy) ซึ่งเน้นการดำเนินงานบูรณาการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยใช้กลไกคณะกรรมการระดับจังหวัด การจัดระเบียบขอทาน และการออกอนุบัญญัติและมาตรการทางการบริหารภายใต้บทบัญญัติตามกฎหมาย โดยประกาศใช้ระเบียบคณะกรรมการควบคุมการขอทาน ๕ ฉบับ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การจำแนกคุณลักษณะผู้กระทำการขอทานกับผู้แสดงความสามารถ หลักเกณฑ์ วิธีการเกี่ยวกับการแจ้งและการมีบัตรประจำตัวผู้แสดงความสามารถ การคัดกรองผู้กระทำการขอทาน การไม่ส่งต่อผู้ทำการขอทานไปดำเนินการตามกฎหมายเฉพาะ และการแจ้งของผู้ประสงค์จะแสดงความสามารถต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น รวมถึงการอบรมพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ๒) นโยบายด้านการคุ้มครอง (Protection) มุ่งเน้นการจัดบริการสวัสดิการพื้นฐานที่ได้มาตรฐานตามหลักสิทธิมนุษยชน การจัดทำโครงการนำร่องเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อสร้างโอกาสในการทำงานและมีรายได้ มิให้กลับมากระทำการขอทานซ้ำ เช่น “โครงการ ธัญบุรี โมเดล” พัฒนาทักษะอาชีพ ในพื้นที่ของสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โครงการ “บ้านน้อยในนิคม” ส่งเสริมการใช้ชีวิตอิสระ และสร้างรายได้ ในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง รวมถึงการพิสูจน์อัตลักษณ์บุคคลเพื่อการคุ้มครองสิทธิให้มีสถานะบุคคลตามกฎหมาย และ ๓) นโยบายการป้องกัน (Prevention) อย่างต่อเนื่อง มุ่งเน้นส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนด้านสิทธิตามกฎหมาย การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแก่กลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันการถูกล่อลวง การป้องกันและแก้ไขปัญหาการขอทานในพื้นที่ประเทศต้นทางโดยร่วมกับองค์การเฟรนด์อินเตอร์เนชั่นแนลประเทศไทย และปัญหาขอทานไทยในพื้นที่ต้นทางโดยนำร่อง ที่จังหวัดสุรินทร์ รวมถึงการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับเทศบาล ๓๐ แห่งทั่ว	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประเทศ (MOU) เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาคนขอทาน คนไร้ที่พึ่ง การติดตามผลและปฏิบัติงานร่วมกัน รวมถึงการรณรงค์ป้องกันแก้ไขปัญหาการขอทาน ภายใต้แนวคิด “ให้ทานถูกวิธี ลดวิถีการขอทาน” อย่างต่อเนื่อง ๓. สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง สภาพสังคมไทยในปัจจุบันซึ่งมีลักษณะบริโภคนิยม อันมีที่มาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ทางสังคมตามมา เนื่องจากเป็นสังคมที่มีการแข่งขันสูง ขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดและกระจุกตัวในกลุ่มผู้ที่มีอำนาจ อีกทั้งสมาชิกในครอบครัวไทยส่วนใหญ่เข้าถึงการศึกษาน้อย จึงไม่มีศักยภาพ และพลังในการแข่งขัน ส่งผลให้ไร้อาชีพและมีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นอกจากนี้สถาบันครอบครัว ชุมชนมีความอ่อนแอลง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทำให้ครอบครัวมีขนาดเล็กลงเป็นครอบครัวเดี่ยว ความสัมพันธ์ในครอบครัวเปราะบาง การหย่าร้างสูง กระทบถึงการทำหน้าที่ของสถาบันครอบครัว ชุมชนที่ไม่สามารถให้การอุปการะ หรือดูแลสมาชิกครอบครัวที่ประสบปัญหาในภาวะวิกฤติจนไม่สามารถดูแลช่วยเหลือตัวเองจนกลายเป็นภาระได้ เช่น คนไร้ที่พึ่ง คนเร่ร่อนไร้บ้าน คนพิการ คนป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยจิตเวช ฯลฯ จนทำให้คนเหล่านั้นกลายเป็นคนถูกทอดทิ้ง ไร้ผู้อุปการะ ไร้ที่พึ่งพิงจนต้องเข้าไปสู่การดูแลในสถาบันรัฐเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในสังกัด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ สถานการณ์คนไร้ที่พึ่ง มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งจากการสำรวจจำนวนผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะในกรุงเทพมหานคร พบว่าในปี ๒๕๕๓ มีจำนวนคนไร้ที่พึ่ง เร่ร่อน จำนวน ๒,๔๕๑ คน และในปี ๒๕๕๔ มีจำนวนคนไร้ที่พึ่งจำนวน ๒,๕๖๑ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๒ โดยแบ่งเป็นผู้ชาย ๑,๖๓๐ คน และเป็นผู้หญิง ๙๓๑ คน โดยเป็นกลุ่มคนเร่ร่อนไร้บ้านมากที่สุด และด้วยคนไร้ที่พึ่งเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาในสังคม ขาดความมั่นคงในการดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ทั้งไม่สามารถหารายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ซึ่งส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้อยู่ในที่ไม่อาจ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ช่วยเหลือตนเองได้ และไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ ทำให้มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบาก มีมาตรฐานการดำรงชีพที่ต่ำกว่ามาตรฐานความเป็นอยู่ของคนทั่วไป รัฐบาลจึงได้มีพระราชบัญญัติการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง พ.ศ. ๒๕๕๗ เพื่อให้การคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งเพื่อให้มีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและมีสุขภาพร่างกายจิตใจเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ โดยวิธีการคุ้มครองที่หลากหลาย ทั้งการจัดสวัสดิการสังคม การเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ การส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างโอกาสในสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสนับสนุนให้คนไร้ที่พึ่งมีงานทำและมีที่พักอาศัย และป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อคนไร้ที่พึ่ง โดยการให้บริการครอบคลุมกลุ่มบุคคลซึ่งไร้ที่อยู่อาศัยและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบากและไม่อาจพึ่งพาบุคคลอื่นได้ตามที่คณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งกำหนด ในส่วนบุคคลสัญชาติไทย ต้องเป็นผู้ที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนที่มีความยากลำบากในการดำรงชีพเนื่องจากเหตุหัวหน้าครอบครัวหรือบุคคลที่เป็นหลักในครอบครัวไม่สามารถดูแลครอบครัวได้ คนเร่ร่อน รวมถึงบุคคลซึ่งอาศัยที่สาธารณะเป็นที่พักนอนชั่วคราว คนไร้ที่พึ่งยังหมายรวมถึงบุคคลที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียนราษฎรที่ประสบปัญหาการดำรงชีพ ซึ่งกลไกในการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งปัจจุบันมีทั้งการจัดบริการผ่านสถาบัน คือสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง โดยมีการดำเนินงานทั้งเชิงรุกและเชิงรับเพื่อป้องกันกลุ่มเสี่ยง คุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง และพัฒนาคุณภาพชีวิตลดการพึ่งพิง ซึ่งปัจจุบันเป็นการดำเนินงานเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ คือกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยข้อมูลสถิติผู้ใช้บริการในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ ในสถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่ง จำนวน ๑๑ แห่ง มีคนไร้ที่พึ่งเข้ารับการคุ้มครอง จำนวน ๖,๓๙๑ คน สำหรับการคุ้มครองในชุมชน จะเป็นการดำเนินงานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเป็นเครือข่ายการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในระดับพื้นที่	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความท้าทายในเชิงนโยบายของการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งใน คือ การจำแนกประเภทคนไร้ที่พึ่ง และรูปแบบการคุ้มครอง มาตรฐานบริการ เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งในการพิจารณาปรับปรุงเพิ่มเติม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคม และระบบสวัสดิการสังคมโลกที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อาจส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนประเภทกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง และมาตรการ กลไกการคุ้มครองได้ นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรสาธารณประโยชน์ องค์กรสวัสดิการชุมชน องค์กรภาคเอกชนอื่น สถาบันศาสนา รวมถึงกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง หรือกลุ่มบุคคลอื่นสามารถจัดให้มีการดำเนินการในลักษณะเดียวกับศูนย์คุ้มครองคนไร้พึ่งได้ โดย พม. จะต้องให้การสนับสนุนด้านการเงินหรือด้านอื่น ๆ ก็เป็นอีกความท้าทายหนึ่งที่ พส. ในฐานะเลขานุการคณะกรรมการ และมีหน่วยงานสถานคุ้มครองและศูนย์คุ้มครองซึ่งเป็นหน่วยงานตามบทบัญญัติของกฎหมาย ที่จะต้องเร่งรัด ผลักดัน และส่งเสริม สนับสนุน ให้ภาคส่วนอื่นมีการดำเนินงานในรูปแบบศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งที่เน้นทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อขยายการเข้าถึงบริการและสามารถรองรับกลุ่มคนไร้ที่พึ่งที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นได้อย่างเหมาะสม สำหรับความท้าทายในส่วนของงานบริการคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ คือ ข้อจำกัดของบุคลากรทั้งในเชิงปริมาณต่อสัดส่วนการดูแลผู้รับบริการ และความรู้ความสามารถเฉพาะทางวิชาชีพ รวมถึงรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ การจัดสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมได้ เนื่องจากมีผู้รับบริการมีความซ้ำซ้อนในเชิงภาวะประชากร และความเจ็บป่วย เช่น เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และจิตใจ และผู้ป่วยเรื้อรังซึ่งมีจำนวนมาก ๔. สถานการณ์ราษฎรบนพื้นที่สูงและกลุ่มชาติพันธุ์ พื้นที่สูงเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยสภาพพื้นที่สูงมีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๕๐๐ เมตรขึ้นไป มีความลาดชันเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๓๕ พื้นที่สูงใน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ ๖๗.๒๒ ไร่ หรือร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี มีกลุ่มราษฎรบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย กะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ ลัวะ อาข่า เมี่ยน ลีซูอขมุ ถิ่น และ มลาบรี มีทั้งหมดจำนวน ๑,๔๔๑,๑๓๕ คน อาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย (ข้อมูล ณ วันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๕๙) พื้นที่สูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ถือเป็นทุนทางธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้เป็นช่องทางการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างคุณค่าได้มากมาย รวมทั้งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ ชุมชนมีหลากหลายเผ่าพันธุ์มีความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดเป็นทุนทางสงคมที่มีมูลค่า แต่ราษฎรบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาน้อย โอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการสังคมยังไม่เท่าเทียมกับราษฎรไทยทั่วไป เนื่องจากหมู่บ้านบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่มีการคมนาคมยากลำบาก หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการได้ไม่ทั่วถึง ทำให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปด้วยความยากลำบาก ปัจจุบันสภาพปัญหาของราษฎรบนพื้นที่สูงที่จำเป็นและต้องให้ความสำคัญต่อการแก้ไข คือ สภาพความยากจน ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรกรสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและมีความผันผวน มีช่องทางการตลาดน้อยและไม่มีโอกาสสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรเท่าที่ควร นอกจากนี้ระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีเกษตรอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมี มีการตกค้างทั้งในผลผลิตและในสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรน้ำและผู้ที่อยู่อาศัยบนพื้นราบ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เนื่องจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงขาดความรู้และทักษะในการเพาะปลูกที่เหมาะสม รวมทั้งปัญหาพื้นที่ทำกินเสื่อมโทรม เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่มีความลาดเทมาก ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายหน้าดิน โดยเฉพาะระบบการทำเกษตรแบบตัดและเผา ขาดระบบชะลอการไหลของน้ำฝนที่ไหลบ่าตามความ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ลาดชัน ทำให้พื้นที่เกษตรเหลือแต่ดินชั้นล่างที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและเป็นดินปนหิน รวมถึงปัญหาการบุกรุกเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ ซึ่งเกิดจากผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำลง ข้าวและอาหารที่ผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค หรือไม่พอสำหรับขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงต้องเพิ่มผลผลิตโดยเพิ่มพื้นที่ปลูก ประกอบกับการเพิ่มของประชากรในอัตราสูงและมีการอพยพเข้ามาของประชากรจากภายนอกประเทศและจากพื้นราบของประเทศไทย และยังคงมีการทำไร่เลื่อนลอยอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะระหว่างชุมชนบนพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่ท้ายน้ำ รวมถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เนื่องจากมีจุดยืนและมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่างกัน ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ อย่างกรณีปัญหาการใช้ประโยชน์พื้นที่บนภูทับเบิก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งประสบปัญหาบุกรุกจากราษฎรบนพื้นที่สูงและบุคคลภายนอกไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในเชิงพาณิชย์ สร้างที่พัก รีสอร์ท ร้านอาหาร มีสิ่งปลูกสร้างที่ไม่ได้มาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งทำลายระบบนิเวศน์ของพื้นที่ โดยการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาพื้นที่ภูทับเบิกได้ใช้กลไกความร่วมมือทั้งของหน่วยงานของรัฐส่วนกลางและในพื้นที่ สำหรับปัญหาด้านสังคมเนื่องจากชุมชนบนพื้นที่สูงมีราษฎรอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย มีวัฒนธรรมเฉพาะ ใช้กฎระเบียบชุมชนและความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบการดำรงชีวิต และสร้างความสงบสุขในสังคม ซึ่งปัจจุบันสังคมของชุนชนราษฎรบนพื้นที่สูงเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้เกิดการล่อแหลมต่อปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดยาเสพติด โรคเอดส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน รวมถึงแนวโน้มของเยาวชนบนพื้นที่สูงที่จะอพยพไปประกอบอาชีพในเมืองเพิ่มมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนแรงงานในชุมชน กล่าวได้ว่าชุมชนบนพื้นที่สูงมีภูมิต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงน้อย ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาสังคมในอนาคต สำหรับการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงที่ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมมากที่สุดในช่วงที่ผ่านมา คือ การดำเนินงานของโครงการหลวง ซึ่งถือเป็น	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แหล่งรวมของทุนที่เป็นองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงที่สำคัญของประเทศ โดยสามารถส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนฝิ่น การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรบนพื้นที่สูง และการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม จากองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมาและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดโอกาสที่สนับสนุนการพัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูงให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ก้าวสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การที่ประชาชนและรัฐให้ความสำคัญกับนโยบายที่จะส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้จากโครงการหลวง โครงการตามแนวพระราชดำริต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เป็นโอกาสสำคัญในการได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้มีส่วนได้สวนเสียในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งฟื้นฟูเอกลักษณ์ท้องถิ่น ขณะเดียวกันกระแสความนิยมในการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยและอาหารสุขภาพเพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เปิดโอกาสในการขยายตลาดสินค้าที่เกี่ยวเนื่องกับอาหารปลอดภัย และอาหารสุขภาพที่ผลิตจากความหลากหลายของพืชพรรณบนพื้นที่สูงได้อีกมาก อีกทั้งความสำเร็จในการปลูกพืชทดแทนฝิ่นเป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศที่มีสภาพปัญหาการปลูกพืชเสพติดเช่นเดียวกัน ทำให้ได้รับความสนใจจากหลายหน่วยงานและจากหลายประเทศที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะสามารถพัฒนาขีดความสามารถโดยกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับนานาชาติได้ สำหรับข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สูง จะต้องคำนึงและให้ความสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนามีหลายประการ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดเขตที่ดิน ป่าไม้ และพื้นที่ทำกิน ที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของภูมิสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจากการปฏิบัติ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ตามนโยบายและข้อกฎหมาย การพัฒนายังต้องคำนึงถึงความละเอียดอ่อนของปัญหาความมั่นคงตามแนวชายแดน ควบคู่กับความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมกัน อีกทั้งผลผลิตพืชเขตหนาวที่นำเข้าเพิ่มขึ้นตามข้อตกลงเขตการค้าเสรี ส่งผลกระทบต่อการตลาดของผลิตผลของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ทำให้รายได้ลดลง จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการหวนกลับไปสู่การปลูกพืชเสพติดเช่นเดิม นอกจากนี้ระบบฐานข้อมูลบนพื้นที่สูงที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุม และไม่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ทำให้การวางแผนและการกำหนดมาตรการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และขาดประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่า ปัญหาบนพื้นที่สูงมีความหลากหลายและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนและชุมชน มีความสลับซับซ้อน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างบูรณาการเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาร่วมกัน ๕. สถานการณ์การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ และการพัฒนาศักยภาพสมาชิกและชุมชนในเขตนิคมสร้างตนเอง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีภารกิจในการจัดสรรที่ดินเพื่อการครองชีพและส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ผู้เป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเองในความดูแลตามพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน และราษฎรที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเนื่องจากได้รับผลกระทบจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาลในอดีต เช่น การสร้างเขื่อนกักเก็บน้ำ การจำกัดการขยายตัวของอาชีพขอทาน พื้นที่น้ำท่วม พื้นที่ภัยผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง ๔๔ แห่ง ๓๖ จังหวัด ทั่วทุกภาค เพื่อบริหารจัดการที่ดิน พร้อมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก โดยส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางรายได้ การให้บริการสวัสดิการขั้นพื้นฐาน และได้รับกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินเป็นของตนเองในที่สุด โดยมีพื้นที่ในการดูแลทั้งหมด ๖,๒๕๐,๕๕๔ ไร่ เป็นพื้นที่จัดสรร	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔,๐๘๒,๔๕๘ ไร่ จำนวนสมาชิก ๓๕๙,๘๙๑ ครอบครัว จำนวนราษฎรเดิม ๒๒๒,๕๐๘ ราย ราษฎรจัดสรร ๑๓๗,๓๘๓ ราย จำนวนประชากรทั้งหมด ๑,๓๘๖,๑๔๕ ราย ผู้ด้อยโอกาส ๒๒๙,๘๖๐ ราย ซึ่งมีสภาพปัญหาขาดความมั่นคงในที่ดินทำกิน ปัญหาภัยแล้ง ปัจจุบันนิคมสร้างตนเองประสบปัญหาพื้นที่ทับซ้อน เนื่องจากจำนวนของราษฎรเพิ่มขึ้น และมีความต้องการพื้นที่ทำกินมากขึ้นตามลำดับ จึงได้ทำการบุกรุกพื้นที่ในเขตนิคมสร้างตนเอง จำนวน ๑๘,๐๐๐ ราย เนื้อที่ประมาณ ๒๒๑,๘๘๖ ไร่ ซึ่งนิคมสร้างตนเองได้มีการจัดเตรียมแนวทางการแก้ปัญหา โดยดำเนินการสำรวจราษฎร และจำนวนพื้นที่ที่ถูกบุกรุกในเขตพื้นที่นิคมสร้างตนเอง เพื่อจัดทำฐานข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการของราษฎรเพื่อหาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการเร่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎรในเขตพื้นที่นิคมสร้างตนเอง ทั้งนี้การบริหารจัดการนิคมสร้างตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการบริหารจัดการ คือ การถอนสภาพนิคมสร้างตนเองให้เข้าสู่การเป็นชุมชนปกติ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ ถือเป็นข้อท้าทายของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการภายใต้ข้อจำกัดด้านกำลังคนและทรัพยากร และการไม่มีระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลในการบริหารจัดการ ทั้งในเรื่องของการรังวัดที่ดิน การทำแผนที่ระวางที่ดินที่ถูกต้องได้มาตรฐาน การเร่งรัดหนี้สินของสมาชิกนิคมสร้างตนเอง รวมถึงปัญหาที่ดินทับซ้อนระหว่างหน่วยงานของรัฐ และการบุกรุกที่ดินของราษฎร **ข้อเสนอแนะ** ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเป็นแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ดังนี้ มาตรา ๗๑ วรรคสาม “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว” ส่งผลให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสามารถกำหนดนโยบายเพื่อจัดให้มีบริการทางสังคมเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และเป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทยยังต้องประสบปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยังมีผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสที่รอรับการช่วยเหลืออยู่ แต่จากการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมานั้น พบว่าประชาชนในกลุ่มเป้าหมายตามภารกิจของกรม ได้รับการพัฒนาศักยภาพสามารถเข้าถึงสวัสดิการสังคมตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ กลุ่มเสี่ยงได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตามอัตภาพ นอกจากนี้ ประชาชนกลุ่มเป้าหมายยังสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีการบริหารจัดการด้านป่าและน้ำ มีแหล่งรวบรวมข้อมูลชีวประวัติของชนเผ่าชาติพันธุ์และวัตถุศิลปะของชาติบนพื้นที่สูงไม่ให้สูญหาย เป็นแหล่งสำหรับการค้นคว้าข้อมูลการใช้ประโยชน์พื้นที่เชิงอนุรักษ์ทรัพยากร เสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ และสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมและชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ อันเป็นการช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติมาตราดังกล่าว มีข้อความที่ชัดเจนเพียงพอในการกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกด้านเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน	
	ความคาดหวัง นโยบายและหน้าที่การดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นตัวขับเคลื่อน และให้มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งภาคเอกชนมีจุดเด่นที่มีความรวดเร็ว มีคุณภาพ ภาคประชาชนมีจุดเด่นที่เครือข่าย และภาควิชาการมีผลทางวิชาการ ทั้งด้านการวิจัย และด้านเครื่องมือสนับสนุน **สภาพปัญหา** ปัญหาด้านนโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนาเพราะไม่มีการกระจายอำนาจให้ประชาชน ปัญหาที่ระบบนายทุนมีโอกาสทุกด้าน ทั้งด้านดำรงชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติทำให้เศรษฐกิจไม่กระจายกับประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นความไม่เอาจริงของภาครัฐในการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนอย่างแท้จริง และการแสวงหาผลประโยชน์มากกว่าการเข้าถึงประชาชนเพื่อพัฒนา **ข้อเสนอแนะ** ภาครัฐต้องปรับแนวนโยบายและหน้าที่เพื่อให้เข้าถึงประชาชนฐานรากมากขึ้น และควรมีกฎหมายการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ให้เอกชน (นายทุน) ผูกขาดการเข้าถึง มีกฎหมายให้อำนาจประชาชนในการพัฒนาตนเอง รวมถึงรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาชุมชนของตนทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ แก้ไขกฎหมายลักษณะควบคุม และเน้นการมีส่วนร่วมและส่งเสริมประชาชนให้มากขึ้น	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง รัฐทำหน้าที่และนโยบายแห่งรัฐให้ประเทศไทยเกิดความมั่นคงเจริญรุ่งเรือง ประชาชนมีความผาสุก ดังนี้ <u>รัฐทำหน้าที่</u> ๑. ด้านความมั่นคง รัฐทำหน้าที่พิทักษ์รักษาความเป็นชาติ พุทธศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ / รักษาความปลอดภัยทั้งภายใน / ภายนอกประเทศในการดำรงชีวิตของประชาชน มีความปลอดภัยในทรัพย์สิน ปราศจากความรุนแรง ๒. จัดบริการสาธารสุข ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงได้ทุกที่อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน เป็นธรรม และยามเจ็บป่วยหรือยามปกติมีหลักประกันสุขภาพ ๓. จัดการศึกษาให้คนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพคุณภาพ ทั่วถึง และเป็นธรรม ๔. รัฐจัดให้มีสวัสดิการที่ดีกับประชาชน รวมถึง สภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการดำรงชีพอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ ทั่วถึง และเป็นธรรม ๕. รัฐจัดสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนให้ทั่วถึง มีคุณภาพ เป็นธรรม ๖. ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมีงานทำ มีรายได้จากการประกอบอาชีพ มีเงินออม เศรษฐกิจไทยมั่นคั่งจากระบบเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจสีเขียว และเกษตรอินทรีย์ ๗. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นประเทศที่มีระบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างปลอดภัย บ้านเมืองเป็นระเบียบ สะอาด <u>นโยบายแห่งรัฐ</u> ๑. ด้านความมั่นคง : แนวนโยบายแห่งรัฐที่คาดหวังที่จะทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยของชาติ/ประชาชนในชาติ ความมั่นคงทางพุทธศาสนา ความมั่นคงด้านสุขภาพ/คนไทยเป็นคนที่มีสุขภาพแข็งแรง มีวัฒนธรรมทางสุขภาพ ความมั่นคงด้านสวัสดิการ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประกันสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การเรียนรู้ที่ทำให้คนมีคุณภาพ คุณธรรม เป็นเลิศในด้านต่างๆ ต่อการพัฒนาประเทศ คนไทยมีชาตินิยมที่ดี รับผิดชอบต่อส่วนรวม ๒. ด้านความมั่นคั่ง : แนวนโยบายแห่งรัฐที่คาดหวังที่จะทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเงินการคลังของประเทศ ประชาชนมีงานทำมีรายได้ มีโอกาสได้รับประโยชน์จากระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน ประเทศ/ประชาชนพึ่งตนเองได้ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสภาพแวดล้อมที่ดีต่อระบบเศรษฐกิจไทย ๓. ด้านความยั่งยืน : แนวนโยบายแห่งรัฐที่คาดหวังจากหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนจากสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ที่มีการเจริญเติบโตอย่างเป็นธรรม มีความเสถียรภาพทางระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม เป็นประเทศที่มีอากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาด ดินไม่มีสารพิษ มีป่าไม้ธรรมชาติ มีป่าในเมือง มีระบบเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ รักษาธรรมชาติได้อย่างปลอดภัย บรรยากาศดี วิวทิวทัศน์สวยงาม บ้านเมืองเป็นระเบียบ สะอาดปลอดภัย **สภาพปัญหา** ๑. ด้านมั่นคง ศาสนาพุทธไม่ได้บรรจุเป็นศาสนาประจำชาติไทยในรัฐธรรมนูญ, ประชาชนในชาติยังแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายทางความคิด, พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีเหตุการณ์ไม่สงบประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐเสียชีวิต/บาดเจ็บจากเหตุการณ์/ครอบครัวสูญเสียมีผลต่อสภาพจิตใจ, ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในการดำรงชีวิตประจำวัน, กฎหมายมีช่องว่างและไม่เข้มข้นส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ๒. การบริการสาธารณสุข ยังพบว่ามีความแออัดในสถานบริการสารณสุขเนื่องจากประชาชน เข้ารับบริการจำนวนมากในแต่ละสถานพยาบาล - จำนวนผู้มีสิทธิประกันสุขภาพ ร้อยละ ๙๙.๙๒ ปี พ.ศ. ๒๕๖๒	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- สถานบริการสาธารณสุขดำเนินงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายบริการสาธารสุขทั้งภาครัฐและเอกชน มีระบบการแพทย์ปฐมภูมิที่มีแพทย์เวชศาสตร์ครอบครัวดูแลประชาชน - ประชาชนมีความพึงพอใจในระบบบริการสาธารณสุข ร้อยละ ๘๒.๘ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ - ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ และปัญหามลพิษจากสิ่งแวดล้อม เช่น ฝุ่นละออง PM ๒.๕ และสารเคมีอันตราย เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตอย่างยิ่งทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านสุขภาพมีเสียชีวิตจำนวนมากจากโรคระบาดดังกล่าว ๓. การศึกษา คนไทยยังไม่มีระเบียบวินัย การเรียนรู้ยังไม่ส่งเสริมให้คนไทยเป็นคนที่มีความตระหนักรู้ คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีคุณภาพ ๔. ด้านเศรษฐกิจ สืบเนื่องจากโรคระบาดจากประชาชนโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทำให้สถานการณ์เศรษฐกิจหยุดชะงักทั่วโลก ระบบเศรษฐกิจไทยยังไม่สามารถทำให้พึ่งตนเองได้ต้องพึ่งพาการส่งออกการผลิตยังไม่ส่งผลต่อการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ๕. ด้านสิ่งแวดล้อม การบูรณาการนโยบายและแผนงานเกี่ยวกับการพัฒนาสู่สังคมคาร์บอนต่ำระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนยังไม่เป็นรูปธรรม เพื่อลดปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก และยกเลิกการใช้ ๓ สารเคมีอันตราย ได้แก่ คลอร์ไพริฟอส พาราควอต และไกลโฟเซต ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ๖. มลพิษสูง อากาศมีฝุ่นละอองขนาดเล็กที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพสูง น้ำในแม่น้ำลำคลองโดยเฉพาะในเมืองไม่สะอาด ดินมีสารปนเปื้อนสารเคมี ขยะมาก/ขยะอันตราย เพิ่มสูงขึ้น ของเสียอันตรายชุมชน แยกเป็น (๑) ซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสัดส่วนหลักของของเสียอันตรายชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๖๕ และ (๒) ของเสียอันตรายชุมชนอื่นๆ ร้อยละ ๓๕ ได้แก่	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แบตเตอรี่ หลอดไฟ และภาชนะ บรรจุสารเคมี ขยะติดเชื้อ มีขยะมูลฝอยติดเชื้อเกิดขึ้นทั่วประเทศ **ข้อเสนอแนะ** หน้าที่ของรัฐ : การพิทักษ์รักษาพุทธศาสนา/คนไทยเป็นคนที่มีสุขภาพแข็งแรง มีวัฒนธรรมทางสุขภาพ นโยบายแห่งรัฐ : ควรกำหนดภาพหวังของประเทศ และในแต่ละด้าน ด้านย่อย เพื่อเป็นเป้าหมายร่วมของคนในชาติทุกภาคส่วนนำไปเป็นจุดมุ่งหมายร่วม	
	ความคาดหวัง รัฐต้องกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบกลไกการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้การพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการให้ชุมชนบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตัวเอง โดยในทางเศรษฐกิจ รัฐต้องสร้างระบบกลไกและกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และวางแนวทางในการใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ เสริมสร้างและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ต้องสามารถบูรณาการระบบหรือกลไก ในการพัฒนาให้ชุมชนพึ่งตนเองจากระบบเศรษฐกิจชุมชนและทรัพยากรภายในท้องถิ่นตนเองได้อย่างเป็นองค์รวมและเป็นระบบทั้งประเทศ **สภาพปัญหา** นโยบายของรัฐในการสร้างสรรค์องค์ความรู้ ฐานข้อมูลและนวัตกรรมต่อยอดที่มีผลต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตของชุมชนในลักษณะที่พึ่งตนเองได้นั้น อาจยังไม่ตอบสนองกับความต้องการของชุมชนและสภาพปัญหาของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปัญหาอันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่มีผลกระทบอย่างรุนแรงและไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ทั้งนี้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมาอาจยังไม่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังไม่มีการบูรณาการร่วมกัน	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระหว่างหน่วยงานจึงส่งผลให้เครื่องมือและกลไกในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นแบบแยกส่วน และเน้นการแก้ไขมากกว่าการป้องกัน **ข้อเสนอแนะ** การบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในนโยบายของรัฐที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในระดับพื้นฐานตั้งแต่ระดับชุมชนจนถึงระดับครัวเรือน ประชาชนทุกคนต้องเข้าถึงสวัสดิการของรัฐด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การเชื่อมโยงเศรษฐกิจในระดับจุลภาคกับมหภาคและเศรษฐกิจฐานราก และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการฟื้นฟูแก้ไข โดยดำเนินงานภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรมีการสร้างระบบงานดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลของแต่ละหน่วยงานให้เชื่อมโยงกันทั้งระดับพื้นที่และระดับประเทศ เพื่อให้มีการและเปลี่ยนข้อมูลและปัญหาในทางปฏิบัติได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงนโยบายระดับประเทศ และการเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาในระดับพื้นที่ต่อไป	
	ความคาดหวัง รัฐควรมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุน ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกช่วงวัย เด็ก สตรี บุรุษ คนพิการ คนชรา คนไร้ที่พึ่ง ผู้ด้อยโอกาส คนชายขอบ ในการเข้าถึงนโยบายของรัฐ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้การดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและอยู่ในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน **ข้อเสนอแนะ** จัดให้มีรัฐสวัสดิการ ที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยให้เกิดความเท่าเทียมแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง แนวนโยบายขั้นพื้นฐานที่รัฐ ฝ่ายบริหาร หรือองค์กรของรัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดประโยชน์กับประเทศชาติและประชาชน กำหนดภาระหน้าที่สำคัญของรัฐที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งครอบคลุมภารกิจพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน ส่งผลให้กฎหมายและนโยบายสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศมีความต่อเนื่องและอำนวยประโยชน์แก่ประชาชน **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการเร่งรัด สนับสนุน และติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือตามความถนัดของตนเอง เพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดต่อภาคการผลิตและบริการ ให้สามารถปรับตัวไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพและมูลค่าสูงขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เพื่อยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชน ๒. แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐพึงจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดความคุ้มค่า โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ประชาชนและประเทศชาติพึงได้รับ รวมทั้งต้องมีแนวนโยบายเพื่อป้องกันภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งที่มีแนวโน้มว่าอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนมากขึ้น **สภาพปัญหา** ๑. สังคมไทยจะเริ่มเข้าสู่จุดเริ่มต้นของสังคมผู้สูงอายุ และประชากรไทยตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุอยู่ในภาวะที่ต้องปรับตัวเข้าสู่สังคมในยุคโลกาภิวัฒน์ เพื่อการ	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เตรียมความพร้อมไปสู่แรงงานในภาคการผลิตที่มันต่อสภาวการณ์ความต้องการของตลาดโลก ๒. ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและละสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก หากไม่มีการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอาจส่งผลกระทบต่อประชากรและการพัฒนาประเทศ รวมถึงปัญหาการที่รัฐหรือสถานศึกษาขาดการปลูกจิตสำนึกให้กับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน คำนึงถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ข้อเสนอแสะ** ๑. รัฐควรเร่งสนับสนุนให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาและพัฒนาฝีมือตามความถนัดของตนเองเพื่อให้เกิดศักยภาพสูงสุดต่อภาคการผลิตและบริการ ให้สามารถปรับตัวไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพและมูลค่าสูงขึ้น เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เพื่อยกระดับการดำรงชีวิตของประชาชน ๒. รัฐพึงมุ่งเน้นให้มีการพัฒนาประชากรให้อยู่ในภาวะที่ต้องปรับตัวเข้าสู่สังคมในยุคโลกาภิวัฒน์ เพื่อเตรียมความพร้อมไปสู่แรงงานในภาคการผลิตที่ทันต่อสภาวการณ์ความต้องการของตลาดโลกและสร้างความสมดุลและภูมิคุ้มกันให้แก่เศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับนโยบายในทุกด้าน ตั้งแต่การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ การสนับสนุนการออมระยะยาว การส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ ๓. รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วยเพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ๔. รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น ๕. รัฐพึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๖. รัฐพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง	
	ความคาดหวัง ๑. ให้มีการดำเนินการจัดการศึกษา ครอบคลุมให้เด็กเล็กได้รับการดูและและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ๒. ให้ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ๓. ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรอง และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู ๔. ให้มีการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัด ๕. ปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวโดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่ **สภาพปัญหา** <u>ด้านการศึกษา</u> ๑. ปัญหาของระบบการศึกษาของไทยมีความซับซ้อนสูง และมีองค์ประกอบในการจัดการหลายด้าน ทั้งในด้านการเชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน และด้านการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับระบบงานของหลายกระทรวงไม่ใช่เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษามีทั้งส่วนที่เป็นการพัฒนาเด็กเล็ก การจัดการศึกษาสำหรับการพัฒนาผู้เรียนที่เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษา ครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนวัยต่างๆ เพื่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งพบว่ามีกฎหมายเฉพาะที่เกี่ยวข้อง	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	กับการศึกษาโดยตรง ทั้งที่เป็นพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงกฎ ก.ค.ศ. รวมไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ฉบับ และมีหน่วยงานสำคัญของรัฐที่ได้ศึกษาและจัดทำข้อเสมอเพื่อปฏิรูปการศึกษาไว้แล้วไม่น้อยกว่า ๔ ชุด ครอบคลุมประเด็นต่างๆ จำนวนมาก ๒. คุณภาพของการศึกษาต่ำ จากการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) (๒๕๖๑) ของนักเรียนทั่วประเทศ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำมาก คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ทุกรายวิชา รวมถึงผลการทดสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติ (Programmer for International Student Assessment : PISA) ในปี ค.ศ. ๒๕๐๑ พบว่าคะแนนที่ได้ต่ำกว่ามาตรฐานโลกมีผู้สอบได้คะแนนต่ำกว่าระดับ “Below minimum” ในวิชาคณิตศาสตร์ถึงร้อยละ ๕๓.๘ และในวิชาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ ๔๖.๗ ๓. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาสูง พบว่าคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับที่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมากในทุกรายวิชา ในขณะที่พบว่ามีนักเรียนจากโรงเรียนวิทยาศาสตร์และโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสาธิตเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ PISA ในด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สูงกว่ามาตรฐานที่ระดับ ๕๐๐ คะแนน นักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ มีคะแนนน้อยกว่า ๔๐๐ คะแนน นอกจากนี้การศึกข้อมูลเกี่ยวกับการประกันคุณภาพศึกษาและการประเมินคุณภาพในแนวทางที่ได้ดำเนินการผ่านมาพบว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรและยังสร้างภาระจำนวนมากให้แก่ครูและสถานศึกษา ๔. ปัญหาของระบบการศึกษาเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้ง Global Competitiveness index ๒๐๑๗ – ๒๐๑๘ ได้จัดให้ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ ๓๒ ในภาพรวม แต่การศึกษาตกอยู่ที่อันดับ ๕๖ มหาวิทยาลัยของไทยไม่ติดอันดับใน ๒๐๐ อันดับแรกในการจัดอันดับของ Times	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	world university Rankings และ QS World University Rankings ในปี ๒๕๖๑ ในขณะที่มหาวิทยาลัยของไต้หวัน มาเลเซีย และฮ่องกง ติดอันดับและพัฒนาไปในทิศทางที่ดี ยิ่งไปกว่านั้น ข้อจำกัดต่างๆ ในระบบการศึกษาของไทยยังทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถปรับตัวและพัฒนาตามความก้าวหน้าของความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ทัน ไม่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนไปตามความถนัดและศักยภาพ รวมถึงไม่สามารถชี้นำผู้เรียนให้เรียนในสาขาวิชาที่ตรงกับความต้องการของประเทศ โดยเฉพาะอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา โดยข้อมูล ณ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๑ มีผู้ว่างงานราว ๔๔๙,๐๐๐ คน โดยเป็นผู้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาถึงประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน ๕. การใช้ทรัพยากรทางการศึกษายังไม่มีประสิทธิภาพ ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านการศึกษาคิดเป็นสัดส่วนถึงประมาณร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณแผ่นดินของประเทศ หรือประมาณร้อยละ ๔.๒ ของผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) แต่ผลลัพธ์การศึกษาที่ประเมินโดย PISA กลับอยู่ในระดับ “POOR” เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เวียดนามที่มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาน้อยกว่าไทยครึ่งนึง แต่ผลการทดสอบ PISA อยู่ในระดับ “Great” ซึ่งเป็นภาพสะท้อนอย่างดีถึงการใช้ทรัพยากรไม่ตรงประเด็นที่จะส่งผลดีต่อคุณภาพทางการศึกษา อีกทั้งยังขาดข้อมูลและสารสนเทศในการจัดการที่ทันการณ์และมีคุณภาพเพียงพอที่จะเอื้อต่อการจัดสรรทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ ตรงประเด็น ไม่ซ้ำซ้อน และมีความเป็นธรรม ๖. การกำกับดูแลและการบริหารจัดการระบบการศึกษาของภาครัฐในด้านธรรมาภิบาลเป็นอุปสรรคสำคัญที่บั่นทอนประสิทธิผลของการนำประเด็นการปฏิรูปการศึกษาสู่การปฏิบัติ ในช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา การจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการไม่เอื้อต่อการจัดความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินการ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการศึกษารวมถึงการตอบสนองอย่างทันการณ์ต่อความต้องการของตลาดการจ้าง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	งาน การบริหารจัดการระบบการศึกษามุ่งสร้างมาตรฐานบนความ “เหมือน” ทั้งที่ข้อเท็จจริงระบบต้องการ “คุณภาพบนความหลากหลาย” การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างจำกัด ทำให้สถานศึกษาของรัฐต้องรับภาระจากคำสั่งเพื่อปฏิบัติงานต่าง ๆ จนทำให้ครูไม่สามารถใช้เวลาในห้องเรียนได้เต็มที่ ๗. บริบทของประเทศและของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดจนนวัตกรรมของเทคโนโลยีต่างๆ มีแหล่งความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย ซึ่งเหมือนเป็นโอกาสในทางหนึ่ง แต่ในอีกทางหนึ่งการเปลี่ยนแปลงข้างต้นส่งผลให้ประชาชนต้องมีความสามารถและสมรรถนะในการเลือกเรียนรู้สิ่งใหม่และการปรับตัวเพื่อการดำรงชีวิตและการกอบอาชีพ ระบบการศึกษาจึงต้องมุ่งพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน เปิดทางเลือกให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ เชี่ยวชาญในเรื่องที่ถนัด และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถดูแลสุขภาวะของตนเองและครอบครัว ในขณะเดียวกับที่ยังคงต้องมุ่งเน้นการให้มีคุณภาพและจริยธรรมเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเป็นคนดี รับผิดชอบต่อสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ทิศทางของการพัฒนาประเทศจากการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังกำหนดประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อสร้างคนดี มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม มีการพัฒนาศักยภาพของคนตลอดช่วงชีวิต ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ ตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลายตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้วย **ข้อเสนอแนะ** ๑. ยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา (enhance quality of education) ครอบคลุม	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑.๑ ผลลัพธ์ทางการศึกษาและการเรียนรู้ (learning outcomes) ทั้งด้านความรู้ ทักษะเจตคติที่ถูกต้อง และรู้จัดดูแลสุขภาพ เพื่อการจัดการในเรื่องการดำรงชีวิตของตนเองและการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๔ วรรค ๔ ๑.๒ ครู อาจารย์ และบุคคลากรทางการศึกษา ที่ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ๑.๓ หลักสูตรและกระบวนการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ (educational core processes) ที่ยืดหยุ่น หลากหลาย ถูกต้อง ทันสมัย ทันเวลา และมุ่งเน้นการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมทางสังคมที่ถูกต้อง ๑.๔ สถานศึกษาและระบบสนับสนุน (educational institution and support systems) ที่ตอบสนองต่อความต้องการของการจัดการศึกษา ตลอดจนทรัพยากรด้านการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้แก่ งบประมาณและเทคโนโลยี ๒. ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (reduce disparity in education) เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา (equity in education) ประกอบด้วย ๒.๑ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ (equity in access) ๒.๒ โอกาสในการได้รับทางเลือกในการศึกษาและการเรียนรู้พัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน (equity in choosing Appropriate process in education) ๒.๓ โอกาสในการได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพตามความถนัดของผู้เรียน (equity in benefiting from aptitude-based quality of education) ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. มุ่งความเป็นเลิศและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (leverage excellence and competitiveness) หมายถึง การสร้างสมรรถนะและคุณลักษณะของผู้เรียนที่มีศักยภาพสูง มีความเป็นผู้นำ ริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และการผลิตนักวิจัยและนักเทคโนโลยีชั้นแนวหน้าให้สามารถต่อยอดงานวิจัยที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ การสร้างความร่วมมือและเชื่อมต่อกับสถาบันวิจัยอื่นๆ ทั่วโลกสอดคล้องกับทิศทางการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ อีกทั้งสถาบันการศึกษาของไทยและระบบการศึกษาไทยต้องได้รับการยอมรับว่าเทียบเคียงได้กับประเทศชั้นนำอื่นๆ ๔. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เพิ่มความคล่องตัวในการรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษา และสร้างเสริมธรรมาภิบาล (improve Efficiency, agility and good governance) โดยเฉพาะการส่งเสริมและสร้างสมดุลของความคุ้มค่า ความโปร่งใสความรับผิดชอบ คุณธรรมและจริยธรรม ทั้งนี้ ระบบการศึกษาของประเทศที่มีธรรมาภิบาลจะเอื้อต่อการบรรลุต่อวัตถุประสงค์ข้อ ๑ - ๓ ข้างต้นอย่างครอบคลุมและสมดุล (balanced and inclusive achievement)	
	ความคาดหวัง การกำหนดนโยบายและหน้าที่ของรัฐ ควรเป็นสิ่งที่จับต้องได้จริง และทำให้ประชาชนได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนา ตามแนวทางที่ถูกต้อง โดยเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถตอบสนองต่อชีวิต ความเป็นอยู่ และฐานะทางเศรษฐกิจที่เพียงพอต่อการดำรงชีพ **สภาพปัญหา** ราษฎรไม่อยู่ในฐานะของพลเมืองที่มีสิทธิและเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ไม่สามารถปกป้องการบุกรุกและทำลาย	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ทรัพยากรธรรมชาติ แม้แต่ในชุมชนที่อยู่ แต่จะถูกรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐหวงกัน แย่งชิง และอำนวยประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุน หรือผู้มีอำนาจ **ข้อเสนอแนะ** ต้องให้สิทธิโดยสมบูรณ์ตามธรรมชาติให้ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สามารถพิทักษ์ปกป้องผู้บุกรุกยึดครอง และทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง	
	ความคาดหวัง บทบัญญัติหน้าที่ของรัฐได้กำหนดไว้ในหมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งกำหนดให้ “รัฐต้องอนุรักษ์คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ อีกทั้ง ในการดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการถ้าการนั้นมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชนและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติรวมทั้งบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาต และในการดำเนินการหรืออนุญาตดังกล่าว รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม ดังนั้น จึงสอดคล้องกับมาตรา ๕๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งกำหนดให้จัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ดำเนินการตามแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐในการประกอบกิจการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมตามกรอบ ที่กฎหมายกำหนด **สภาพปัญหา** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมของประเทศ เร่งรัดการจัดหาแหล่งพลังงานเพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงทางด้านพลังงาน ปัจจุบันความต้องการใช้พลังงานของประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่กำลังการผลิตปิโตรเลียมลดลงส่งผลให้ปริมาณปิโตรเลียมในประเทศไม่เพียงพอต่อความต้องการ จำเป็นต้องพึ่งพาการนำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้น ดังนั้น จึงเป็นภารกิจและหน้าที่ของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติในการสำรวจและพัฒนาแหล่งเชื้อเพลิงธรรมชาติในประเทศพร้อมทั้งแสวงหาความร่วมมือด้านพลังงานกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ประเทศมีความมั่นคงด้านพลังงาน **ข้อเสนอแนะ** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ดำเนินการพัฒนาแหล่งปิโตรเลียมภายในประเทศและเตรียมความพร้อมรองรับแหล่งสัมปทานที่จะสิ้นอายุให้สามารถผลิตได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือด้านพลังงานกับต่างประเทศ	
	ความคาดหวัง ๑. ควรที่จะปฏิรูประบบราชการและกฎหมายโดยมีเป้าหมายในการทำให้หมวด ๖ และหมวด ๕ เป็นจริง โดยมีการกำหนดช่วงระยะเวลาในการดำเนินการ ๒. กำหนดกลไกเพื่อให้เกิดการปฏิรูปทางสังคม คู่ขนานไปกับการปฏิรูประบบราชการ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ๑. ข้อจำกัดของระบบราชการและกฎหมาย รวมถึงนโยบายของรัฐไม่มีกลไกในการบูรณาการและปลดล็อคข้อจำกัดจากบทบัญญัติกฎหมาย ๒. แม้จะมีการกำหนดและมีบทบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ กลับเป็นการทำให้ระบบราชการมีอำนาจแต่ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่ทันการกับปัญหาในขั้นวิกฤติที่สำคัญๆ หลายๆ ปัญหา **ข้อเสนอแนะ** ๑. ปรับปรุงแผนและขั้นตอนการปฏิรูปประเทศที่ดำเนินการไปแล้วเสียใหม่ ๒. กำหนดระยะเวลาที่ส่วนราชการต่างๆ ต้องดำเนินการโดยด่วน ๓. จัดทำบัญชีกฎหมายที่เป็นข้ออุปสรรคในการปฏิรูป และกำหนดให้เป็นแผนนิติบัญญัติเพื่อการปฏิรูป เพื่อให้รัฐสภาเร่งดำเนินการ	
	ความคาดหวัง การสร้างเศรษฐกิจที่เป็นธรรม (fairness) และพัฒนาโดยคำนึงถึงความยั่งยืน (Sustainability) **สภาพปัญหา** แม้ว่า มาตรา ๗๕ แห่งรัฐธรรมนูญ จะกล่าวถึงหลักการที่ดีเกี่ยวกับความเป็นธรรมและความยั่งยืน แต่ขาดกฎหมายลำดับของในการบังคับใช้อย่างจริงจัง **ข้อเสนอแนะ** ควรให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ (Organic Law) ที่ออกมาเพื่อให้เกิดการบังคับใช้มาตรา ๗๕ อย่างจริงจัง และควรมีกฎหมายลดการผูกขาดทางเศรษฐกิจ เช่น Anti-trust Laws แบบในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น **ความเห็นอื่น ๆ** แก้ไขมาตรา ๕๔ เรื่องหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาต้องครอบคลุม ๑๒ ปี “ตั้งแต่วัยเรียน” ไม่ใช่ “ก่อน” วัยเรียน (๑๕ ปี)	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง นโยบายควรตอบสนองคนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม **สภาพปัญหา** นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจยังขาดความยั่งยืน เนื่องจากส่วนใหญ่รัฐออกนโยบายเน้นอัดฉีดเม็ดเงินเข้าสู่ระบบผ่านการแจก เช่น บัตรสวัสดิการ ซึ่งไม่สามารถกระตุ้นระบบเศรษฐกิจในภาพรวมได้ **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะยาว เช่น การสร้างงานที่รองรับแรงงานในระบบ การเพิ่มสิทธิพิเศษทางภาษีให้นักลงทุน การลดภาษีหรือค่าธรรมเนียมต่างๆ เพิ่มอัตราการแข่งขันให้ SME และนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจต่างควบคู่การรักษาสิ่งแวดล้อม	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง แนวนโยบายดังกล่าว เป็นการกำหนดหน้าที่ของรัฐ อันพึงมีขึ้นพื้นฐาน ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐและประชาชน **สภาพปัญหา** สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถดำเนินการให้เกิดผลขึ้นได้เท่าที่ควร **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรจะดำเนินนโยบายดังกล่าวให้เป็นระบบ โดยอาจพิจารณาเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ ระดับที่ ๑ นโยบายเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการทันที ระดับที่ ๒ แก้ไขจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นให้มีน้อยที่สุด ระดับที่ ๓ วางรากฐานเพื่อพัฒนาในอนาคต	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. ควรใช้งบประมาณให้กับประชาชนหมู่บ้านละประมาณ ๑๐ ล้านบาท เพื่อให้เป็นธนาคารชุมชน งบประมาณ ๗ แสนกว่าล้านบาท ๓ ปี ติดประกันเพื่อแก้ไขเศรษฐกิจให้กับชาติ ๒. ควรจะแบ่งการไฟฟ้าทั้งหมดเข้าตลาดหลักทรัพย์ โดยขายให้กับประชาชนทั่วไป ๔๙% ใหรัฐ หรือคนไทยเป็นผู้ถือครองหุ้น ๕๑% ๓. น้ำมันควรจะลดลง ๘ บาทต่อลิตร ก๊าซลดภาษีลง ๑ บาทขึ้นไป **สภาพปัญหา** ๑. ปัญหาฝุ่น PM ๒.๕ ซึ่งมาจาก โรงงานอุตสาหกรรม คมนาคม เกษตรกรรม และอื่นๆ รัฐบาลไม่มีมาตรการเข้มงวดในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ๒. พืชผลการเกษตรราคาตกต่ำ ๓. การบุกรุกที่ป่าสงวนและสปก. โดย ส.ส. ท่านหนึ่งไม่ถูกดำเนินคดี ๔. ยาเสพติด ระบาดและมีราคาถูก ๕. นโยบายบัตรคนจน ที่แลกเงินเพียงอย่างเดียว ไม่แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้เลย **ข้อเสนอแนะ** ๑. ในการทำธนาคารชุมชนให้ประชาชนกู้เงิน ดอกเบี้ยร้อยละ ๑ บาทต่อปี เพื่อนำไปทำอาชีพ - ปลูกแตงกวา - ปลูกพริก - ปลูกมะเขือ - ปลูกถั่วฝักยาว - ปลูกต้นหอม - ปลูกกระเพรา - ปลูกโหระพา - ปลูกตะไคร้	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ปลูกข้าวโพดเล็ก - ปลูกบวบ - ปลูกมะระ ๒. ออกกฎหมายควบคุมการปล่อยมลพิษของโรงงาน เปลี่ยนรถประจำทางไปใช้ระบบไฟฟ้าและแคมเปญทางโทรศัพท์ให้ชาวบ้านตระหนักถึงการเผาวัชพืชหรือกำจัดแบบไปใช้วิธีอื่นๆ ที่เหมาะสม ๓. บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดทั้งการบุกรุกป่า สปก. รวมถึงปัญหายาเสพติด	
	ความคาดหวัง - คาดหวังให้ประชาชน มีความรู้และพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งรัฐต้องจัดหาตลาดเพื่อนำไปสู่กระบวนการติดต่อการตลาดต่อสังคมโลก เพื่อให้ราคาพืชผลทางการเกษตรและตลาดด้านอุตสาหกรรมใช้ระบบแบบยั่งยืน เพื่อความมั่นคงของด้านเศรษฐกิจ **สภาพปัญหา** - ปัญหาเศรษฐกิจ ตกต่ำ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม **ข้อเสนอแนะ** - รัฐต้องมีนโยบายชัดเจนในการควบคุมกำกับดูแล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยตราเป็นกฎหมาย	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการดูแลหรือบริหารหลักการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติหรือเศรษฐกิจ ด้วยการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และนำไปสู่การกำหนดนโยบายที่มาจากความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง	กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ๙๐๔ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ๑. นโยบายของรัฐส่วนใหญ่ยังไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และยังไม่ประสบผลสำเร็จ ๒. นโยบายของรัฐบางเรื่องยังเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มนายทุนหรือผู้มีอิทธิพลทั้งๆที่ควรเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนทั่วไปมากกว่า **ข้อเสนอแนะ** ๑. ศึกษาปัญหาอย่างจริงใจ ด้วยกระบวนการประชาสังคมกับประชาชนในหมู่บ้าน สะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ๒. สนับสนุนให้ประชาชน หมู่บ้าน ชุมชน พึ่งพาตนเองให้ได้ด้วยการศึกษาวิเคราะห์บริหารชุมชน เพื่อแสดงถึงความจริงใจในการแก้ไขปัญหา จะนำไปสู่การให้ความร่วมมือ ๓. การสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้สภาพปัญหาการดำเนินการแก้ไข การให้ความร่วมมือระหว่างกัน	
	ความคาดหวัง แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐจะต้องคำนึงถึงการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ เนื่องจากในปัจจุบัน ปัญหาและการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาสำคัญ ดังนั้นแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ปัจจุบัน **สภาพปัญหา** แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐยังไม่คำนึงถึงการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร และขาดการยอมรับจากประชาชนในทุกภาคส่วน	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ แนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐจะต้องคำนึงถึงการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องมีการรับฟังเสียงของประชาชนในทุกภาคส่วน และคำนึงถึงประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ	
	ความคาดหวัง ๑. หน่วยงานรัฐควรเป็นที่พึ่งของประชาชน ดูแล สนับสนุนและคุ้มครองประชาชน ในด้านการดำรงชีวิต เศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒. โดยคำนึงถึงความอยู่รอดของประชาชนและประเทศชาติภายใต้นโยบายที่สร้างความยั่งยืนและเป็นปึกแผ่นของประชาชนและประเทศชาติ **สภาพปัญหา** ๑. ประชาชนยังไม่ได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ผู้หญิง คนพิการ กลุ่มในชุมชนถิ่นทุรกันดาร ๒. การกระจายรายได้หรือบริการสาธารณูปโภค ยังไม่ทั่วถึงในชุมชนตามถิ่นทุรกันดาร ๓. การดูแลสุขภาพอนามัย ต้องสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อป้องกันตัวเองและสร้างความเข้มแข็งในอนาคต **ข้อเสนอแนะ** ๑. ควรมีการติดตามการให้บริการสาธารณะจากรัฐ อาทิ ศูนย์ดูแลสุขภาพอนามัย โภชนาการในเด็ก สวนสาธารณะ ๒. ควรสร้างความเข้มแข็งให้ประชาชน โดยการสร้างอาชีพ เพื่อมีรายได้ในการดำรงชีวิตในครอบครัว ชุมชน ๓. จัดให้มีการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ คนพิการ เช่น ทางเดินสำหรับคนพิการ ลิฟต์ให้ผู้สูงอายุตามสถานีรถไฟฟ้า	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔. ควรจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยมองภาพรวมในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งระบบการศึกษา และสุขภาพ การบริการสาธารณะ การเงิน การธนาคาร ๕. อยากเก็บผลการทำงานของศูนย์รับเรื่องร้องเรียนของหน่วยงานภาครัฐทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว เพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชนที่ตรงจุดที่สุด	
	ความคาดหวัง หน้าที่ของรัฐโดยหลักควรที่จะปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะอนาคต **สภาพปัญหา** ปัญหาปัจจุบัน ได้แก่ การตัดไม้ทำลายป่า, การปลูกพืชในพื้นที่ป่าที่กระทบต่อต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะสภาพในจังหวัดน่าน **ข้อเสนอแนะ** รัฐ อาจต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการโดยคำนึงประโยชน์ส่วนรวมในอนาคตมากกว่าสิทธิของชุมชนในที่ใดที่หนึ่ง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เนื่องจากแนวนโยบายของรัฐเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ารัฐหรือประเทศจะดำเนินการในแต่ละเรื่องไปในทิศทางใด ส่วนรายละเอียดเป็นเรื่องนโยบายของรัฐที่จะต้องไปขยายความต่อ ดังนั้น แนวนโยบายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรด้านเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในนโยบายของรัฐบาล **สภาพปัญหา** ๑. ด้านการดำรงชีวิต รัฐจัดสรรงบประมาณในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาและด้านสุขภาพในอัตราส่วนที่น้อย ๒. ด้านเศรษฐกิจ ขาดการส่งเสริมด้านฝีมือแรงงานและกิจการขนาดกลางและขนาดเล็ก (SME)	กองอุทธรณ์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐไม่ให้การสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ข้อเสนอแนะ** ๑. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต รัฐควรสนับสนุนการศึกษาด้วยการให้ศึกษาฟรี สนับสนุนด้านการรักษาสุขภาพด้านการป้องกันและรักษาพยาบาล กล่าวคือ ด้านการป้องกัน รัฐควรส่งเสริมการดูแลสุขอนามัยและการออกกำลังกาย ส่วนด้านการรักษาพยาบาล รัฐควรสนับสนุนด้านค่ารักษาพยาบาล การผลิตบุคลากรด้านการรักษาพยาบาลให้เพียงพอ ๒. เศรษฐกิจ รัฐควรสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมขนาดเล็ก (SME) ด้วยการฝึกฝีมือแรงงานและมาตรการทางภาษี ๓. ด้านการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการอนุรักษ์ และให้เครดิตด้านภาษีภาคเอกชนในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
	ความคาดหวัง - ด้านการดำรงชีวิต รัฐควรดูแลให้มีการปฏิบัติตามและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน คุ้มครองแรงงานให้ได้รับความปลอดภัยมีสุขภาพอนามัยที่ดีในการทำงานอย่างยั่งยืน รวมถึงมีรายได้ สวัสดิการ ที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ภาครัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการให้ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิและเสรีภาพในการดำรงชีวิตอย่างเป็นรูปธรรมและเท่าเทียม โดยที่ประชาชนไม่ต้องเรียกร้องหรือร้องขอ ทั้งในเรื่องการศึกษาภาคบังคับ การบริการสาธารณสุข สาธารณสุข สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ศิลปะ วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ การใช้ประโยชน์ต่อคลื่นความถี่ของชาติ การป้อกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ฯลฯ ซึ่งหากภาครัฐไม่สามารถดำเนินการให้	กระทรวงแรงงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประชาชนย่อมมีสิทธิติดตามและเร่งรัดให้ภาครัฐดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย - ด้านเศรษฐกิจ รัฐควรจัดให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และเพิ่มผลิตภาพแรงงาน - ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรให้ภาคประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืนมากขึ้น	

๗.๒.๒ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน

(การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ

รวมทั้งการกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
๒. สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (การกำหนดสิทธิของประชาชนและชุมชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพขององค์กร ภาคส่วนอื่น ๆ)	**ความคาดหวัง** ประชาชนทราบและเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของตน และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจที่สอดคล้องกันเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง **สภาพปัญหา** หน่วยงานรัฐส่วนมากขาดความเข้าใจเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มักเข้าใจไปว่าประชาชนไม่มีสิทธิกระทำสิ่งที่กฎหมายไม่ได้ห้ามเพียงแต่มีความไม่เหมาะสม ผิดมารยาทหรือประเพณี ทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย **ข้อเสนอแนะ** ให้การศึกษาอบรมเรื่องสิทธิเสรีภาพแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงกำหนดบรรทัดฐานการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความชัดเจนและเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบเพื่อป้องกันปัญหาการเลือกปฏิบัติ	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความเท่าเทียมกันและไม่เลือกปฏิบัติ แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๗ วรรค ๒ บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าถึงได้โดยสะดวกได้จากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การขนส่ง ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร เทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อมสาธารณะอื่น บริการสาธารณะ และการช่วยเหลือที่สมเหตุสมผล รวมถึงสวัสดิการและความช่วยเหลืออื่นใดตามที่กฎหมายกำหนด อย่างต่อเนื่องทั่วถึง เท่าเทียม และไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม	สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มาตรา ๒๗ วรรค ๖ บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐและพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่ เกี่ยวกับการเมือง ~~สมรรถภาพ~~ประสิทธิภาพ วินัย หรือจริยธรรม” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข:** ๑) หลักการสำคัญประการหนึ่งในการสร้างสังคมที่คนไทยอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Inclusive Society) ตาม “แผนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม เรื่องและประเด็นปฏิรูปที่ ๒ : กลุ่มผู้เสียเปรียบในสังคม ประเด็นย่อยที่ ๑ การบูรณาการการจัดสภาพแวดล้อมที่ทุกคนเข้าถึงได้โดยสะดวกของคนทุกกลุ่มทุกวัย” มีเป้าหมาย คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก เพื่อทำให้ทุกคนได้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ทางสังคมและทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันได้อย่างมีศักดิ์ศรี ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อกันและกัน ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน ในการเข้าถึงสิทธิ ทรัพยากร และสามารถใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อ ๙ แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่ประเทศไทยเป็นภาคี ๒) เนื่องจากคำว่า “สมรรถภาพ” อาจเป็นสาเหตุของการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลได้ เช่น ในรายงานการวิจัยเรื่อง การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม : ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ โดยศาสตราจารย์วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ หรือกรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๑๖/๒๕๕๔ ที่ระบุว่า มาตรา ๒๖ (๑๐) ของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ๒๕๔๓ มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิในการบรรจุ เข้ารับราชการตุลาการของผู้พิการโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย หรือจิต ของผู้พิการเพียงอย่างเดียว	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน องค์กรภาคประชาสังคมหรือหมู่คณะอื่น โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ **เหตุผลที่เสนอแก้ไข:** เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรภาคประสังคมมีบทบาทในการมีส่วนร่วมและเป็นหุ้นส่วนสำคัญกับภาครัฐและภาคส่วนอื่นในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ซึ่งเมื่อวันศุกร์ที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๓ ได้มีการประชุมรับฟังความคิดเห็น ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. .... ณ ห้องประชุมคณะรัฐมนตรี อาคารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งมีนายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี และประธานกรรมการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม (คสป.) เป็นประธาน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรภาคประชาสังคมให้สามารถดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีธรรมาภิบาล	
	ความคาดหวัง กำหนดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่จะกระทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญไว้อย่างละเอียดชัดเจน อย่างไรก็ดี บุคคลควรตระหนักและเข้าใจในหน้าที่ควบคู่ไปกับสิทธิจึงจะสามารถทำหน้าที่และใช้สิทธิได้อย่างถูกต้องตามครรลองของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมรายละเอียด คำนิยาม และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในหมวด ๔ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในแต่ละประเด็นด้วย	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชนมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก และเสรีภาพในการเลือกใช้พลังงานเหล่านั้น โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ **สภาพปัญหา** สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก ยังมีทางเลือกไม่มากนักและมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อให้เข้าถึงการใช้พลังงานดังกล่าวสูงมาก **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรกำหนดนโยบาย โดยมอบหมายให้ พพ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนงานร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก และเสรีภาพในการเลือกใช้พลังงานดังกล่าว ก็จะช่วยให้ลดการใช้พลังงานหลักอย่างสิ้นเปลือง รวมถึงประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีบทบัญญัติที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนไว้แล้ว การตรากฎหมายของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ทั้งได้ระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง สิทธิ คือ ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เสรีภาพ หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข ส่วนสิทธิและเสรีภาพด้านอื่นๆ ควรได้รับการคุ้มครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย **สภาพปัญหา** ๑. การขอให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชนกฎหมายกำหนดให้มีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติเกินความจำเป็น ๒. เสรีภาพของสื่อมวลชน การนำเสนอข่าวสารหรือความเห็นผ่านสื่อต่างๆ ถูกส่งต่อไปอย่างรวดเร็ว บางครั้งเกิดความเสียหายจากข้อมูลที่ไม่ได้ผ่านการคัดกรองความถูกต้องหรือเป็นข้อมูลที่นำเสนอโดยมีข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน **ข้อเสนอแนะ** รัฐธรรมนูญควรกำหนดหลักเกณฑ์การขอให้ได้รับความคุ้มครองไม่ยุ่งยาก ลดขั้นตอน และไม่เกินความจำเป็น	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การดำเนินการใด ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ ควรกระทำเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ และจะต้องเป็นไปตามกรอบเงื่อนไขที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฯ	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การรับรู้ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจไม่ทั่วถึง ทำให้การมีส่วนร่วม **ข้อเสนอแนะ •** การดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของรัฐควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างครอบคลุม	
	ความคาดหวัง รัฐไทยดำเนินการบริหารจัดการให้พลเมืองไทย คงความมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นมนุษย์ ตระหนักรู้และประพฤติ ปฏิบัติ ตามปฏิญญาสากลและตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ทั้งส่วนบุคคลและส่วนสังคมอย่างเป็นทักษะและเป็นกิจนิสัยตลอดชีวิต ให้ประเทศไทยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็ก และเยาวชนตามกติการะหว่างประเทศอย่างจริงจัง เพื่อประโยชน์สูงสดแก่เด็กไม่มีการเลือกปฏิบัติ ส่งเสริมการพัฒนาเต็มศักยภาพและให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในในกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็ก **สภาพปัญหา** ๑. เกิดความรุนแรงต่อเด็กจำนวนมากทั้งในครอบครัว (บ้าน) โรงเรียน สถานสงเคราะห์ ที่สาธารณะ และในสื่อสังคมออนไลน์ ๒. ความรุนแรงเนื่องจากเด็กถูกละเมิดและแสวงประโยชน์โดยเฉพาะการแสวงประโยชน์ทางเพศ มีสภาพการณ์ที่ต้องรีบเร่งดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหา ๓. สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงทุกด้าน ทำให้เกิดมลพิษรอบด้านทั้งขยะ น้ำและอากาศ มีผลกระทบต่อการเจริญเติบโตและสุขภาพของเด็กและเยาวชน	มูลนิธิรักษ์เด็ก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔. มีกลุ่มและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากการโยกย้ายถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เช่น ได้รับการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมอันเนื่องจากจากพ่อแม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น มีบางส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและการค้าเพศ มีปัญหาเรื่องสุขอนามัยและอนามัยเจริญพันธ์ ขาดการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพได้จริง บางส่วนมีปัญหาเรื่องสถานะบุคคล (Legal status) กลายเป็นเด็กไร้สัญชาติ และมีบางส่วนตกเป็นเหยื่อกระบวนการค้ามนุษย์ ฯลฯ เป็นต้น สภาพปัญหาเหล่านี้สะท้อนว่ารัฐไทยยังไม่ได้ดำเนินการด้านนโยบาย มาตรการและแผนงานต่างๆ ในการส่งเสริมและคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่างเข้มแข็ง เข้มข้นและครอบคลุมเพียงพอที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนให้ฟื้นกลับมาเป็นการพัฒนาต่อยอดเพื่อความเป็นเลิศในด้านต่างๆ และพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป **ข้อเสนอแนะ** ๑. รัฐธรรมนูญต้องกำหนดให้มีการบูรณาการนโยบาย แผนงานด้านเด็กและเยาวชน ซึ่งทุกกระทรวง กรม ที่เกี่ยวข้องต้องจัดทำแนวนโยบายการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กร่วมกัน โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน การบูรณาการนโยบายนี้ควรมีคณะทำงานยกร่างแนวนโยบาย ซึ่งมีที่มาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ๒. จัดตั้งหน่วยงานกลางหรือคณะกรรมการร่วมกำกับดูแล ติดตามและประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติของกระทรวง กรม และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และทำหน้าที่รายงานผล ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานโยบาย ทั้งนี้ต้องยึดโยงมาตรฐานการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเด็กระดับสากล	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรจะมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้กรอบที่เท่าเทียมกัน โดยเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ไม่กระทบหรือทำให้บุคคลอื่นได้รับความเดือดร้อนเสียหาย **สภาพปัญหา** ประชาชนมักเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพโดยคำนึงถึงเฉพาะปัจเจกชน ซึ่งมักทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่นหรือสังคม **ข้อเสนอแนะ** ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	คนไทยจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยของประเทศ คนไทยรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของศิลปะและวัฒนธรรม สามารถรักษาวัฒนธรรมไทย ลดช่องว่างระหว่างศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมกับศิลปวัฒนธรรมสมัยใหม่การส่งเสริม สนับสนุน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน การวางนโยบายและยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการนำไปสู่วิสัยทัศน์ในการบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยใช้มิติด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สร้างคุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	แนวนโยบายเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมแต่ยังไม่สื่อถึงความเข้าใจในระดับรากหญ้า ควรนำเสนอหรือเผยแพร่เป็นการ์ตูนฉบับย่อๆ เพื่อความเข้าใจ **สภาพปัญหา** ควรเพิ่มในเรื่องหน้าที่ของประชาชน ให้มากกว่าสิทธิ เนื่องจากประชาชนมักเข้าใจว่า เขามีสิทธิอะไรบ้าง แต่จะไม่ค่อยสนใจว่าเขามีหน้าที่อะไร **ข้อเสนอแนะ** ๑. ใช้วิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่ายในระดับรากหญ้า	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. เน้นหน้าที่ของประชาชนให้ชัดเจน กับสิทธิที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ	
	ความคาดหวัง ประชาชนและชุมชน ควรจะได้สิทธิและปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธิใด ๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน” และ “ภายในบังคับแห่งกฎหมาย บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณาการศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคม การอาชีพ เป็นต้น	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ได้รับการรับรองจากรัฐธรรมนูญแล้ว เมื่อมีกฎหมายต่าง ๆ ที่ขัดรัฐธรรมนูญต้องยกเลิกไป **สภาพปัญหา** ในปัจจุบันยังมีกฎหมายที่ยังจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ ทำให้การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ไม่เป็นการละเมิดผู้อื่นยังถูกจำกัด **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการแก้ไขกฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพ โดยยึดหลักความเสมอภาค และการไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคลที่มีความแตกต่างกันว่าย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ปัจจุบันประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพที่มีความเสมอภาค	
	ความคาดหวัง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ ดังต่อไปนี้ (๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว (๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ มาตรา ๗๘ กำหนดให้ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยเล็งเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกิจการสำรวจและผลิตปิโตรเลียม และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการปิโตรเลียม รวมทั้งได้จัดทำโครงการเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนทั่วไป ตลอดจนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นและสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การรวมตัวของประชาชน ซึ่งเรียกว่ากลุ่มประชาสังคม เรียกร้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การบริหารงานภาครัฐให้โปร่งใสเป็นธรรม ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการโดยตรงมากขึ้น ทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น **ข้อเสนอแนะ** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ออกประกาศ เรื่อง แนวทางการปฏิบัติการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒ เพื่อให้การปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมฯ เป็นไปอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้จัดการมีส่วนร่วมออกเป็น ๓ ระดับ คือ (๑) ระดับการให้ข้อมูล เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยหน่วยงานต้องเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน (๒) ระดับการปรึกษาหารือ เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นอิสระและ เป็นระบบ โดยจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย พัฒนาวิธีการทำงาน และประกอบการตัดสินใจ (๓) ระดับการเข้ามามีบทบาท เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนโครงการ และวิธีการ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานมีหน้าที่ในการจัดระบบ อำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับประชาชน ช่องทางการรับฟังความคิดเห็น (๑) การแสดงความคิดเห็นผ่านการประชุม (๒) การแสดงความคิดเห็นเป็นเอกสาร ลงในแบบฟอร์มที่กำหนด (๓) การแสดงความคิดเห็นผ่านทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ (เว็บไซต์) ที่กรมฯ กำหนด (๔) ช่องทางอื่น ๆ ตามความเหมาะสม ประกาศกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเรื่องร้องเรียนของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒ เพื่อให้การดำเนินการให้บริการของหน่วยงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดขั้นตอน กรอบระยะเวลาในการตอบสนองข้อร้องเรียน รวมถึงการติดตามประเมินผลและรายงานผลการร้องเรียนให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังนี้ (๑) การจัดการข้อร้องเรียน โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่จัดการข้อร้องเรียนและกำหนดช่องทางการรับข้อร้องเรียน และแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำคำชี้แจงหรือดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามข้อร้องเรียน (๒) ช่องทางการร้องเรียน ได้แก่ (๒.๑) การติดต่อด้วยตนเอง ณ ที่ทำการกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ศูนย์เอนเนอณ์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ เลขที่ ๕๕๕/๒ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ (๒.๒) โทรศัพท์ หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๗๙๔ ๓๐๐๐ (๒.๓) หนังสือ จดหมาย หรือโทรสาร ที่อยู่ในการจัดส่งเอกสารกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ศูนย์เอนเนอณ์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ เลขที่ ๕๕๕/๒	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรสาร ๐ ๒๗๙๔ ๓๐๕๘ (๒.๔) ตู้รับฟังความคิดเห็น บริเวณจุดรับ-ส่งเอกสาร ศูนย์เอนเนอร์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ (๒.๕) เว็บไซต์กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ www.dmf.go.th (๒.๖) ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี www.gcc.go.th หรือโทรศัพท์ ๑๑๑๑ (๓) การจัดการเรื่องร้องเรียน โดยสำนักงานเลขานุการกรม กลุ่มบริหารงานทั่วไป รับเรื่องตรวจสอบ ติดตามข้อร้องเรียนจากช่องทางต่าง ๆ มีระยะเวลาการดำเนินการรับข้อร้องเรียนและประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใน ๑ วัน นับจากที่ได้รับเรื่องจากช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการชี้แจงในประเด็นที่มีการร้องเรียน (๔) การติดตามและประเมินผลและการรายงานการจัดการข้อร้องเรียน สรุปผลการดำเนินการจัดการข้อร้องเรียนของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ในภาพรวมต่ออธิบดี ปีละ ๒ ครั้ง (ทุกรอบ ๖ เดือนของปีงบประมาณ)	
	ความคาดหวัง ประชาชนซึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิต้องมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน และรัฐต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกคน ประชาชนย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมและมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว **สภาพปัญหา** มาตรา ๒๕ แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐ กำหนดให้ “...บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบ	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น...” การกำหนดเช่นนี้ อาจเกิดปัญหาในการตีความกฎหมายว่า การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในเรื่องใด เป็นการกระทบความมั่นคงของรัฐ หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ทำให้อาจเกิดการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐในการตีความคำดังกล่าว ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ลดทอนสิทธิที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนทุกคนพึงมี โดยเฉพาะ “สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี” ซึ่งเคยมีการบัญญัติสิทธินี้ไว้ในมาตรา ๖๗ วรรคแรก แห่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐) ว่า “สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม” ซึ่งเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และเป็นสิทธิชุมชนที่ประชาชนร่วมกับรัฐในการทำให้สิ่งแวดล้อมที่ดีเกิดขึ้น แต่ปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติใดในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่สามารถตีความได้ใกล้เคียงคำว่า “สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี” **ข้อเสนอแนะ** ควรจำกัดการตีความไม่ให้กว้างเพื่อไม่ให้เกิดการตีความโดยใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ และควรกำหนดให้สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี อยู่ในหมวดของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับสิทธิดังกล่าวทุกคน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. คาดหวังว่าประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ๒. คาดหวังว่าประเทศไทยจะมีความเหลื่อมล้ำลดลง และทุกคนมีความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** คนไทยบางคน/บางกลุ่มถูกจำกัดการใช้สิทธิ์และขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเท่าเทียม **ข้อเสนอแนะ** เปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย สามารถแสดงความคิดเห็นและดำเนินกิจกรรม ที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายต่อผู้อื่นและสังคมได้	นางสาวมนต์ริสสา โรจน์วดี ภิญโญ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (ฟรี) โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างต่ำจนถึงขั้นปริญญาตรี ๒. สิทธิเมื่อจบการการศึกษา จะต้องมีงานทำ และมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ๓. สิทธิในการได้รับการดูแลสุขภาพ การรักษาพยาบาล โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกัน ๔. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในการใช้สิทธิในการรวมตัวกันเป็นสหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร หรือคณะอื่นๆ โดยรัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐ รวมทั้งการจัดตั้งพรรคการเมือง	พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๕. สิทธิในการเจรจาต่อรองของลูกจ้างที่รวมตัวกันเป็นสหภาพ สหพันธ์ หรือองค์การแรงงานอื่นๆ จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยปราศจากการกีดกัน ขัดขวางทั้งทางตรง ทางอ้อม ประเด็นดังกล่าว ควรกำหนดเพิ่มเติมไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยภาพรวมสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรเป็นไปตามหลักการของพันธกรณีทางสากล เช่นสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ (บท) สิทธิเสรีภาพของแรงงานในการที่รัฐยอมรับปฏิบัติตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ๖. สิทธิในการเดินทาง ที่ไม่ถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกกัก ตรวจค้น อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ตำรวจตั้งด่านตรวจค้น ผู้บริสุทธิ์ ๑๐๐ คน เดือดร้อนบางครั้งจับคนทำผิดไม่ได้ (เพราะไม่มี) หรือจับได้ ๒-๓ คน แต่คนอีก ๑๐๐ คน พลอยเดือดร้อนสูญเสียทั้งเวลา สูญเสียทั้งเศรษฐกิจ บางคนจะไปโรงพยาบาล กรณีเจ็บป่วยบาดเจ็บฉุกเฉินเร่งด่วน ต้องเสียชีวิตเพราะถูกกักตรวจค้นไปโรงพยาบาลช้าทนพิษบาดแผลไม่ไหว ไม่มีใครรับผิดชอบ **สภาพปัญหา** ผู้ใช้แรงงานจำนวนมากไม่สามารถใช้สิทธิจัดตั้งสหภาพแรงงานได้ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เพราะถูกนายจ้างเลิกจ้างข่มขู่คุกคาม จัดตั้งได้แล้ว เมื่อมีข้อพิพากษา (คณะกรรมการไตรภาคี) วินิจฉัยให้นายจ้างรับลูกจ้างเข้าทำงาน นายจ้างไม่ปฏิบัติตาม สุดท้ายก็ไล่ลูกจ้างออกจากงาน ทั้งที่กำลังใช้สิทธิในการเจรจาต่อรองตามขั้นตอนของกฎหมาย หรือลูกจ้างประเภทอุตสาหกรรมต่างๆ จะรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงานอุตสาหกรรมสหภาพแรงงานทั่วไป มีกฎหมายลูกขัดขวางการรวมตัวกัน ทำให้ฝ่ายลูกจ้างไม่สามารถใช้สิทธิของตน รวมตัวกัน ให้สอดคล้องกับโครงสร้างอุตสาหกรรมที่นายจ้างสร้างขึ้นมาได้ (สรุปคือขัดขวางการใช้สิทธิเสรีภาพการรวมตัวจัดตั้งองค์การลูกจ้างของคนงาน)	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ให้แก้ไขรัฐธรรมนูญให้คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยไม่ออกกฎหมายลูก ให้มีการละเมิดสิทธิดังกล่าวข้างต้นได้	
	สิทธิและเสรีภาพของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ๑. การไม่มีกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง หรือกล่าวได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้อาจจะไม่ได้รับสิทธิและความเสมอภาคทางด้านกฎหมาย ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ “ มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” ๒. รัฐควรออกมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ขึ้นพื้นฐาน และไม่ควรมีการตีตราและเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งเพศ ซึ่งรัฐจะต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยบัญญัติคุ้มครองโดยการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งวิถีทางเพศ ที่ไม่เพียงกำหนดเฉพาะชาย หรือหญิงเท่านั้น เพื่อที่รัฐธรรมนูญจะเป็นกฎหมายแม่บทในการออกกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางทางเพศ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้เกิดการกำหนดแนวนโยบายและกฎหมายที่คุ้มครองประชาชนอย่างเสมอกัน ๓. สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นสิ่งที่รัฐต้องคำนึงถึงในการตรากฎหมาย และไม่ควรมีประชาชนคนใดถูกกีดกันในส่วนของสิทธิและเสรีภาพ ไม่ว่าคนกลุ่มนั้นจะมีความแตกต่างในเรื่องของถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือด้วยเหตุอื่น ๆ ใด โดยในส่วนนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวข้อง	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศมาปรับใช้เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยอยู่จำนวนหลายฉบับ หนึ่งในนั้นคือในส่วนของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ส่งเสริมประเด็นสิทธิมนุษยชนของบุคคล และกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศ มีความเห็นว่า กลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศ ควรมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของตนและควรส่งเสริมให้ใช้บัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งจัดทำให้เป็นแม่แบบในการออกกฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ในกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศในรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ๔. ควรเพิ่มคำว่าเพศวิถี๑ในเนื้อหารัฐธรรมนูญ เป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้เกิดการรับรองสิทธิและเสรีภาพตามหลักนิตินัย อันจะไม่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลทุกรูปแบบ รวมไปถึงการออกนโยบายและกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิของกลุ่มประชากรที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน และเสมอภาคต่อหน้ากฎหมายของบุคคลอย่างแท้จริง	
	ความคาดหวัง กรมทรัพยากรน้ำบาดาลมองภาพหวังหรือคาดหวังต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าประชาชน ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดคุ้มครองไว้เฉพาะ และการใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญ ประชาชนสามารถทำการนั้นได้ แต่การกระทำดังกล่าวจะต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และประชาชนทุกคนต้องรู้สิทธิและเสรีภาพของตนเองตามที่กล่าวมาข้างต้น	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ **ข้อเสนอแนะ** หน่วยงานรัฐต้องสร้างความตระหนักรู้ในการใช้สิทธิเสรีภาพต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เพื่อให้การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างยั่งยืน และบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนอย่างจริงจัง หน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับข้อกฎหมายและขั้นตอนในกฎหมาย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของตนเองอย่างถูกต้องและชัดเจน	
	สิทธิและเสรีภาพของบุคคลเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้เพื่อกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ หากมนุษย์ปราศจากสิทธิและเสรีภาพ การกำหนดวิถีชีวิตของคนย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ต้องถูกแทรกแซงจากผู้อื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ปกครองรัฐ ดังนั้น สิทธิตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ และสิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นสิทธิที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลายต้องให้ความเคารพ ปกป้อง และคุ้มครองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญมีผลในทางปฏิบัติ	สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๕ – ๔๙ แต่ทั้งนี้การมีสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น	กรมบังคับคดี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐควรทำความเข้าใจและให้ความรู้กับประชาชนในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าตามกฎหมายรัฐธรรมนูญประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง และหากประชาชนถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ วรรคสาม กำหนดไว้นอกจากนี้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีคำวินิจฉัยว่าการการทำนั้นขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ กำหนดไว้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี รัฐควรทำความเข้าใจกับประชาชนว่าแม้ประชาชนจะมีสิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้แต่สิทธิและเสรีภาพนั้นก็ต้องไม่ไปละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วยมิเช่นนั้นแล้วจะทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดและต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้	
	ความคาดหวัง สิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาพที่ควรจะเป็น จะต้องยึดโยงกับเสรีภาพภราดรภาพ เสมอภาคที่นานาอารยะประเทศใช้กันอย่างสากลและเป็นต้นแบบของระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ในสังคมโลกมาเป็นแบบอย่างที่มีมาตรฐานยึดโยงได้ ด้วยการที่มีสังคมที่ได้รับการดูแลจากภาครัฐมากขึ้น การนำเงินงบประมาณประจำปีไปใช้จ่ายในการลงทุนนั้น ให้นำไปใช้จ่ายและเกิดการเคลื่อนของระบบเศรษฐกิจรากฐานอย่างแท้จริงและทันต่อเวลาของการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ อย่ามุ่งหมายหรือยึดโยงต่อหน่วยหรือองค์กรภาครัฐเป็นสำคัญเพราะนั่นไม่ใช่คำตอบของการใช้งบประมาณแผ่นดิน	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประเทศตกอยู่ในมือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้ามายึดอำนาจซึ่งเรียกว่า” คณะรักษาความสงบแห่งชาติ”และได้ใช้กลไกทางกฎหมายด้วยการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ออกมาบังคับใช้ปกครองประเทศ และมีความคุ้มครองด้วยมาตรา ๔๔ และ ๒๗๙ อันศักดิ์สิทธิ ยากแก่การแก้ไข ประชาชนคนไทยทั้งประเทศถูกกดทับด้วยอำนาจอันมิชอบจากการปกครองที่ปราศจากประชาธิปไตยอันสมบูรณ์และกำจัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนตั้งแต่ขั้นพื้นฐานเป็นต้น **ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข** ยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยภาคประชาชนที่แท้จริง อาจจะมีการเลือกตั้ง ส.ส.ร.ออกมาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เป็นหนทางเดียวที่ดีที่สุด ปรับและแก้ไขคณะรัฐมนตรีให้มีประสิทธิภาพและยึดโยงประชาชนให้มากที่สุด โดยเฉพาะในหมวดสามของรัฐธรรมนูญพ.ศ. ๒๕๖๐ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในมาตรา ๓๔ อันกล่าวถึงเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลซึ่งจะต้องคุ้มครองบุคคลหรือปวงชนชาวไทยในทุกมิติ โดยเฉพาะการนำเอาข้อกฎหมายจากพระราชบัญญัติอื่นๆที่เป็นกฎหมายลูกหรือกฎหมายรองมาบังคับใช้จะต้องยกเลิกไป เช่น พระราชบัญญัติชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.๒๕๕๘ ฯ และในมาตรา ๓๖ ของรัฐธรรมนูญ กล่าวถึงเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารซึ่งบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าทางใดๆดังที่กล่าวไปแล้ว ยังปรากฏว่ามีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ มาใช้บังคับ และภาครัฐนำมาบังคับใช้กับบุคคลและประชาชนซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบัน เป็นต้น ควรนำเอาบทบัญญัติในมาตรา ๒๙ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้บังคับแทน อันถือเป็นหลักสำคัญในเรื่องนี้ที่ชัดเจนมากกว่า และให้คำนึงถึงการนำบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอันรวดเร็วในโลก	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แห่งความเป็นจริงมาปรับใช้และประยุกต์เข้ากับการตรากฎหมายและรัฐธรรมนูญที่จะยกร่างใหม่ด้วยเพื่อรองรับบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก เช่นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะเข้าถึงข้อมูลสำคัญของรัฐที่พึงจะต้องเปิดเผยอย่างชัดเจนและรวดเร็ว(Open Government)ในสิทธิต่างๆตามรัฐธรรมนูญที่บัญญัติ	
	ผู้ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลซึ่งอยู่ในความควบคุมของเรือนจำและทัณฑสถานในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์เท่านั้น ผู้ต้องขังในเรือนจำกลางบางขวาง (นายกฤษณ์ จินดารัตน์) ได้ร้องขอต่อประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติให้มีการพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖ (๓) ได้กำหนดบทเฉพาะเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังในการใช้สิทธิเลือกตั้งว่า “บุคคลที่ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง” โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔ ได้นิยามของคำว่าผู้ต้องขัง หมายความรวมถึงนักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก ดังนั้น บุคคลผู้ที่ถูกคุมขังตามหมายศาลหรือควบคุมตัวของพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมถูกตัดสิทธิตามบทบัญญัติเฉพาะดังกล่าวเช่นกัน	สำนักงานกิจการยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น ประชาชนทุกคนควรมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่โดยเท่าเทียมกัน แต่การแสดงออกซึ่งมีสิทธิและเสรีภาพนั้น ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย เป็นการแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ ยึดถือประโยชน์	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ไม่ยุยงปลุกปั่นหรือสื่อสารด้วยข้อความอันปราศจากความจริง เพื่อก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือแตกแยกในสังคม และการใช้สิทธิและเสรีภาพต้องไม่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น อยู่บนพื้นฐานของความสุจริต เป็นไปตามครรลองครองธรรม และศีลธรรมอันดีที่พึงปฏิบัติ **ข้อเสนอแนะ** ๑. หน่วยงานรัฐต้องมีการดำเนินการสื่อสารและทำความเข้าใจกับประชาชนและผลงานสำคัญของรัฐบาลทั้งที่ได้ดำเนินการทำไปแล้ว อยู่ในระหว่างดำเนินการ และมีแผนที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคตเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม มีการรับฟังความคิดเห็น มีการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการทำโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่และชุมชนอย่างเข้มข้น เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้งที่จะนำไปสู่การชุมนุมเรียกร้องต่าง ๆ อีกทั้งควรต้องส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมาย ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน ๒. ตามที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้วางหลักการไว้ ในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้วการใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ๓. รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างภาครัฐและประชาชน การกำหนดแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว เพื่อทำให้ประชาชนรู้สึกว่า สิทธิเสรีภาพเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม และรัฐให้ความสำคัญกับการแสดงออกซึ่งมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ในหมวด ๓ ในมาตรา ๔๑ (๑) บัญญัติว่า บุคคลและชุมชนย่อมมี	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สิทธิ์ “ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” และในหมวด ๕ มาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก” ๔. รัฐต้องอำนวยสะดวกและเปิดเผยข้อมูลในกรณีที่ข้อมูลนั้นกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน พร้อมปรับปรุงการบริการด้านการเข้าถึงข้อมูลของภาครัฐเพื่อรองรับการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามที่กฎหมายกำหนด ๕. หากทุกภาคส่วนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของตนเอง การปฏิบัติตามหน้าที่ความรับผิดชอบตามกรอบของกฎหมาย และอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเคารพและเข้าใจซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ลดปัญหาและความรุนแรงของปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปได้	
	มีความเหมาะสมในหลักการและเหตุผลรวมทั้งสาระสำคัญแล้ว ไม่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของกรมปศุสัตว์แต่ประการใด	กรมปศุสัตว์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีการบัญญัติสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ ไว้ค่อนข้างที่จะครอบคลุมในทุกประเด็นของสิทธิและเสรีภาพที่มีความสำคัญตามพันธกรณีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว อย่างไรก็ตามยังคงมีบางประเด็นที่ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม เช่น สิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นอกจากนั้นคาดหวังให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นไปตามหลักการพื้นฐานของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมและสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเข้าเป็นภาคี ๒. ปัจจุบันยังคงเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนประชาชน เนื่องจากการตีความเงื่อนไขของการจำกัดเสรีภาพอย่างกว้างขวาง เช่น เพื่อเหตุจำเป็น เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ เป็นต้น ซึ่งเหตุในการจำกัดสิทธิดังกล่าวอาจจะยังไม่ได้สัดส่วนในการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิมนุษยชนและเหตุผลความจำเป็นหรือความมั่นคงของสาธารณะ แต่ในทางกลับกันบางครั้งประชาชนก็ใช้สิทธิเป็นข้ออ้างความชอบธรรมที่เกินกว่าเหตุและอาจส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย จึงทำให้เกิดการปะทะ หรือสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ ๓. สิทธิและเสรีภาพบางประการที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังไม่ได้การรับรองเป็นกฎหมายทำให้สิทธิดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดได้ง่าย เช่น การทรมาน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด ๔. สิทธิมนุษยชน สิทธิ และเสรีภาพของประเทศไทย มักถูกจับตามองและถูกซักถามจากเวทีระหว่างประเทศเสมอ ซึ่งสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของไทยถูกประเมินโดยมาตรฐานสากล และถูกจัดลำดับอยู่ในประเทศที่มีความท้าทายและต้องพัฒนาในหลาย ๆ เรื่อง เช่น รายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปีของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเคยมีการจัดอันดับประเทศไทยอยู่ Tier ๓ หรือกรณีสหประชาชาติจัดไทยอยู่ในกลุ่ม ๓๘ ประเทศ ทีมีพฤติกรรมที่น่าละอายในการตอบโต้หรือข่มขู่ผู้ที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน โดยการจัดอันดับเหล่านี้นอกจากจะส่งผลกระทบในเชิงลบให้กับประเทศไทยแล้ว ยังส่งผลในด้านการค้าระหว่างประเทศด้วย เนื่องจาก	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประเทศต่าง ๆ มักอ้างข้อบกพร่องทางด้านสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขทางการค้าทำให้ประเทศไทยมักเสียสิทธิพิเศษทางการค้าอยู่เสมอ ๕. ควรเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งการทำหน้าที่พลเมืองที่ดี และการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตีความเงื่อนไขในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้เกิดความสมดุล ๖. ควรดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี ๗. ควรออกกฎหมายที่จะเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น ร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ...	
	ความคาดหวัง ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย นักโดทาเด็ดขาด หรือบุคคลอื่นซึ่งมีกฎหมายกำหนดให้เข้าสู่กระบวนการสืบเสาะและพินิจของพนักงานคุมประพฤติ หรือผู้ถูกคุมความประพฤติ ได้แก่ ผู้ต้องหา จำเลย นักโทษเด็ดขาด หรือบุคคลอื่นที่ศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ กำหนดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติภายใต้การคุมความประพฤติของพนักงานคุมประพฤติ ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นประชาชนที่ต้องได้รับการคุ้มครองมีสิทธิหรือเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งมาตรา ๔๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ” และวรรคสอง บัญญัติว่า “การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม	กรมคุมประพฤติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การป้องกันหรือขนัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเท่าที่จำเป็นหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น” ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ ควรมีสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพเฉกเช่นประชาชนทั่วไป ควรมีการเปิดกว้างให้บุคคลเหล่านี้สามารถประกอบอาชีพในสถานประกอบการเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐได้ เท่าที่สามารถจะเปิดโอกาสให้ได้ **สภาพปัญหา** ปัจจุบัน ยังมีกฎหมายที่จำกัดและเสรีภาพในการประกอบอาชีพของผู้ถูกสืบและพินิจหรือผู้ถูกคุมความประพฤติ การไม่ยอมรับในตัวบุคคลดังกล่าวทั้งภาคเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ หากบุคคลกลุ่มนี้ไม่ได้ประกอบอาชีพก็อาจหวนกลับไปกระทำความผิดอีก สร้างปัญหาให้กับประเทศ ความไม่ปลอดภัยต่อสังคม **ข้อเสนอแนะ** รัฐควรให้ความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุน ให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการรับผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือบุคคลที่อยู่ในความดูและของกรมคุมประพฤติเข้าทำงานในสถานประกอบการ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ เพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำตลอดจนป้องกันอาชญากรรม	
	ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สมควรตั้งอยู่บนพื้นฐาน ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัดของกฎหมายเท่านั้น ปัจจุบันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดสิทธิโดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ ควรให้มีกฎหมายกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเสรีภาพภายใต้ขอบเขต	กรมกิจการเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐต้องรับรองและคุ้มครองให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญโดยเท่าเทียมกัน ทั้งนี้โดยไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิเสรีภาพส่วนปัจเจกชนได้รับการส่งเสริม แต่ต้องไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และของชุมชน / สังคม **สภาพปัญหา** การแสดงออกของสิทธิเสรีภาพของประชาชนมักจะถูกมองในแง่ลบ **ข้อเสนอแนะ** - สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบควรมาควบคู่กัน รัฐควรส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและทำความเข้าใจกับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย - ในขณะที่ประชาชนและชุมชนควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ต่อการแสดงความคิดเห็น และมีความเข้าใจในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล สิทธิและเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ สิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และประชาชนควรได้รับทราบถึงสิทธิและเสรีภาพของตนอย่างทั่วถึง มีการเสริมสร้างจริยธรรมให้กับสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า สิทธิของชุมชน ประชาชนและองค์กรหากเปิดกว้างมากขึ้นอาจเป็นผลดีต่อการถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐการตรวจสอบการใช้อำนาจ ซึ่งหน่วยงานของรัฐก็ต้องใช้ความระมัดระวังในการใช้อำนาจภายใต้หลักธรรมาธิบาล แต่อย่างไรก็ดีหากให้สิทธิ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มากเกินสมควรก็จะล่วงล้ำการปฏิบัติหน้าที่หรือการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐทำให้การปฏิบัติหน้าที่อาจไม่บรรลุผลตามกฎหมาย ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย ข้อกำหนด หลักหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ **สภาพปัญหา** ได้รับเรื่องร้องเรียนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก บางกรณีประเด็นร้องเรียนไม่มีเหตุผลเพียงพอ อาจทำให้รัฐต้องใช้เวลาและบุคลากรในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องร้องเรียน และอาจทำให้เจ้าหน้าที่รัฐถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งบุคคลอื่น ประชาชนยังไม่เข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ตนมีมากพอ และเมื่อถูกลิดรอนสิทธิ และเสรีภาพก็ไม่ทราบว่ามีหน่วยงานใดให้ความช่วยเหลือได้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน จึงควรมีหน่วยงานหรือบุคลากรที่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนมากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบในเรื่องสิทธิเสรีภาพของตนมากขึ้น และให้ประชาชนได้ทราบว่ามีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ **ข้อเสนอแนะ** - การแก้ไขรัฐธรรมนูญควรเป็นประโยชน์กับทุกภาคส่วน - ควรกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิของประชาชน ชุมชน และองค์กรให้เหมาะสม	
	ความคาดหวัง - คาดหวังว่าสิทธิจะมีความเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน และประชาชนจะได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน - เสรีภาพ ความต้องการขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับการส่งเสริมและคุ้มครอง ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ปัจจุบันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่มีความเท่าเทียมกัน - คนยากจนเสียสิทธิในการมีอากาศหายใจ ไม่เท่าคนรวย - คนยากจนเสียสิทธิในการบริการทางการแพทย์ ไม่เท่าคนรวย - คนยากจนเสียสิทธิในการได้รับการศึกษา ไม่เท่าคนรวย	
	รัฐธรรมนูญในส่วนของสิทธิและเสรีภาพของปวงชนไทยได้กำหนดหลักการในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ครบถ้วนในทุกด้าน รัฐจะสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกลไกทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ ซึ่งจะต้องให้ผลในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ และในขณะเดียวกันรัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญด้วย	กรมการค้าต่างประเทศ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมเป็นธรรม และเสมอภาคกันโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีในสังคม และไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ “การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้...” “การใด” ที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามไว้บุคคลก็มีเสรีภาพ แต่การกระทำที่รัฐธรรมนูญคุ้มครอง จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เห็นว่าเป็นการบัญญัติในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพที่ครอบคลุมและเหมาะสมแล้ว	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง กำหนดให้มีการรองรับประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนในการส่วนร่วมของรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ อนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิต รวมถึงการที่สิทธิของชุมชนได้รับความคุ้มครองในการฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพไว้แต่รัฐไม่สามารถจัดให้ประชาชนทุกคนได้รับสิทธิและเสรีภาพได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม และเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนบางส่วนได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความไม่เป็นธรรม **ข้อเสนอแนะ** การกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ แต่การที่ไม่ได้กำหนดข้อจำกัดของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ว่ามีมากน้อยเพียงใดก็อาจก่อให้เกิดปัญหาของหน่วยงานของรัฐ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนทุกคนควรมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกทางฐานะ **สภาพปัญหา** การเลือกปฏิบัติของทางภาครัฐ มีการแบ่งแยกคนทางฐานะอย่างชัดเจน และระบบทางการศาลไม่มีความยุติธรรม	สมาคมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์จังหวัดพิษณุโลก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงได้รับให้ชัดเจนและยุติธรรม	
	๑. ควรให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนตามความเหมาะสม โดยให้ครอบคลุมถึงทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ๒. ทุกชุมชนควรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ๓. ยังคงมีปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณะและสวัสดิการที่ไม่เท่าเทียมกัน ๔. ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่แตกต่างกัน ๕. รัฐพึงบริการสาธารณะและสวัสดิการขั้นพื้นฐานโดยให้ครอบคลุม ทั่วถึงและเสมอภาคกัน ๖. รัฐควรจัดระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น การเข้าถึงประวัติการรักษาพยาบาลของตนเองเป็นต้น	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑.. สิทธิในการดำรงชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่ได้รับการรับรองไว้อย่างชัดแจ้งในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ๒. ควรรับรอง “สิทธิในการมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี” ในทำนองเดียวกับมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เนื่องจากเป็นหน่วยงานทางการศึกษา จึงขอให้ความเห็นโดยเน้นไปที่สิทธิในการศึกษาเป็นสำคัญ โดยมหาวิทยาลัยเห็นว่า สิทธิในการศึกษาโดยเฉพาะสำหรับ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เด็กและเยาวชนควรเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนพึงมีเมื่ออยู่ในดินแดนของราชอาณาจักรไทย **สภาพปัญหา** การศึกษามิใช่สิทธิที่ได้รับการรับรองไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยแต่อยู่ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาว่าด้วยขอบเขตเนื้อหาแห่งสิทธิและการบังคับใช้สิทธิ เช่น รัฐมีหน้าที่เพียงใดในกรณีของสถานศึกษาเอกชนและมีความสัมพันธ์เช่นไรกับสถานศึกษาเอกชน **ข้อเสนอแนะ** ควรรับรองสิทธิในการศึกษาไว้ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	
	ภาครัฐต้องมีสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลภาคธุรกิจที่ได้จากการบันทึกพฤติกรรมการใช้จ่ายของประชาชน ๑. ต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นส่วนตัวหรือระบุตัวตน เพื่อที่ภาครัฐจะได้ทราบพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อกำหนดนโยบาย และมาตรการที่เหมาะสมต่อไป ๒. ประชาชนหรือผู้บริโภคไม่มีโอกาสทราบข้อมูลเชิงโครงสร้างที่ภาคธุรกิจเก็บรวบรวมจากพฤติกรรมของประชาชน (ลูกค้า) ๓. ข้อมูลด้านดัชนีเศรษฐกิจการค้า เป็นงานวิชาการเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลที่เผยแพร่ ดังนี้ภาคธุรกิจควรต้องเปิดเผยข้อมูลในภาครัฐ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์สำหรับการนำไปใช้วิเคราะห์และกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้อย่างตรงประเด็นและทันท่วงที	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรกำหนดแนวนโยบายที่มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานที่ประชาชนพึงมีและได้รับอย่างเต็มที่ภายใต้กฎหมายรับรองและคุ้มครอง อาทิเช่น สิทธิที่เป็นสิทธิเฉพาะบุคคล ซึ่งได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเคหะสถาน สิทธิในครอบครัว สิทธิในการประกอบอาชีพ และ สิทธิในชื่อเสียงและเกียรติยศ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมายถึง สิทธิที่มีเจ้าของมีอยู่ในทรัพย์สินนั้นโดยการถือกรรมสิทธิ์และสามารถใช้ประโยชน์ใดๆได้ ตามที่เจ้าของทรัพย์สินต้องการ เช่น มีสิทธิในการให้ผู้อื่นเช่าบ้าน มีสิทธิในการขายที่ดินของตน ฯลฯ โดยการใช้สิทธิของบุคคลเป็นไปภายใต้ขอบเขตโดยมิอาจกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพของประชาชนไทยอันพึงมี ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหะสถาน เสรีภาพในการศึกษาอบรม เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหกรณ์ และพรรคการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการส่งข่าวสารที่ชอบโดยกฎหมาย	กรมการค้าข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่จริง มิใช่เป็นเพียงบทบัญญัติว่ามีอยู่แต่มีข้อยกเว้นมาครอบไว้ ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่มีอยู่จริง การออกบทบัญญัติในส่วนนี้มีข้อยกเว้น คือในมาตรา ๒๕ นั้นประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ “ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” ซึ่งในส่วนนี้นอกจากจะมีข้อจำกัดเดิมอยู่แล้วยังคงมีในส่วนที่ขีดเส้นใต้เพิ่มขึ้นมาจากบทบัญญัติที่เคยบัญญัติไว้ในฉบับอื่น ๆ อีก ซึ่งทำให้ทุกอย่างสามารถนำไปจำกัดสิทธิ	พรรคชาติไทยพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของประชาชนได้ เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวตีความไว้กว้าง จึงเสนอให้ตัดบทบัญญัติที่ว่า “เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย” ออก นอกนั้นให้คงไว้ เพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้เกิดขึ้นจริงเป็นรูปธรรม ไม่ใช่มีอยู่แต่ในบทบัญญัติเท่านั้น ตามข้อจำกัดที่ได้กล่าวไว้แล้ว	
	ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญกำหนดเนื้อหาในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ แต่ยังมีการออกกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแต่ละฉบับ เช่น การชุมนุมโดยปราศจากอาวุธจะต้องขออนุญาต เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** ๑. การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมของรัฐ ควรได้รับการลงโทษ ๒. การแต่งตั้งผู้นำ องค์กรที่บังคับใช้กฎหมาย เช่นอธิบดี ปลัดกระทรวง จะต้องผ่านการคัดกรองจากคณะกรรมการที่มาจากหลากหลาย รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบเมื่อมีการกระทำผิดเท่านั้น	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สิทธิการได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ ๑. ควรจะเป็นสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง ปราศจากการครอบงำด้วยอำนาจแอบแฝงเชิงฉ้อฉลด้วยอำนาจรัฐ ตัวบทกฎหมายที่ออกมาเพื่อป้องปราบประชาชน เช่น รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้สิทธิอย่างเสมอภาคแก่บุคคลในการรักษาพยาบาลขั้นปฐมภูมิที่รัฐมีหน้าที่ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย แต่หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าตามนโยบายของรัฐบาลประยุทธ ๑ : ว่าหลักการ ๓ ประการ คือ	พรรคพลังสังคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ก. ความเท่าเทียม การสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าต้องทำให้เกิดความเท่าเทียม ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ยังเป็นความเพ้อฝัน ข. ประสิทธิภาพ มุ่งพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าแต่ประชาชนรากหญ้า เข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้อง ประชาชนบางคนยังไม่ทราบเกี่ยวกับสวัสดิการการช่วยเหลือเรื่องการรักษาพยาบาลของรัฐบาล จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงการรักษาได้และไม่ทำการรักษาพยาบาล เนื่องจากยากแพง เกินกว่ารายได้ประชาชน ค. การมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในทุกระดับตามแนวทางประชารัฐ เพื่อจะลดความเจ็บป่วยที่ไม่จำเป็น คำถามที่ต้องการคำตอบ ไม่มีประชาชนคนใดอยากป่วย อยากมีโรคภัยไข้เจ็บจะให้มีส่วนร่วมเช่นใด แผนปฏิรูปประเทศด้านสาธารณะสุขที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาไปเมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๑ ในหัวข้อระบบประกันสุขภาพเป้าหมาย ๒๐ ปี ระบุตอนหนึ่งว่า “และมีการร่วมรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายตามกำลังความสามารถในการจ่าย” ซึ่งหมายถึงว่าต้องการให้ประชาชนร่วมจ่ายตามเศรษฐานะของตนเอง แนวทางการแก้ไขปัญหาการเมืองเกี่ยวกับการแสดงออกและการแสดงความคิดเห็นฝ่ายรัฐบาล ควรพิจารณาจากรัฐบาลก่อนว่าอย่างไรถูก อย่างไรผิด และแก้ปัญหาให้ถูกจุด มีความยุติธรรมกับประชาชนทุกคน สร้างความเท่าเทียมกันในสังคม ไม่เอื้อประโยชน์ให้พวกพอง ไม่ตัดสินคดีเดียวกันแบบสองมาตรฐาน เพราะเป็นการสร้างความหน้าเชื่อถือในการทำงานของรัฐบาล ปัจจุบันสื่อออนไลน์มีความรวดเร็วมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าถึงง่าย ทำให้ประชาชนรับรู้ข่าวสาร และการทำงานของรัฐบาล	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีกฎระเบียบตามกฎหมายที่มอบหมายให้ในด้านการสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามขอบเขตที่กำหนด ควรเปิดโอกาสให้สิทธิแก่ประชาชนในด้านการร้องเรียนผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ที่มีผลกระทบต่อสัตว์เลี้ยงของประชาชน สัตวแพทย์สภาควรพิจารณาการประเมินความเสี่ยงทั้งต่อผู้ประกอบวิชาชีพและเจ้าของสัตว์ผู้ร้องเรียน โดยดำเนินการอ่านหนังสือของสัตวแพทย์สภาให้มากขึ้น	สำนักงานสัตวแพทยสภา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ควรมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ควรเปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย สามารถใช้สิทธิ และมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยไม่กระทบสิทธิ หรือไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายต่อผู้อื่น และมีนโยบายหรือมาตรการให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็นอย่างเท่าเทียม	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การกำจัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพ รัฐธรรมนูญมาตรา ๔๐ ควรเพิ่มเติม เหตุแห่งการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพให้มีในส่วนของการคุ้มครองความปลอดภัยสาธารณะด้วยเนื่องจากสภาพการปัจจุบันกฎหมายวิชาชีพทั้งหลายจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพให้กระทำได้เฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่าง ๆ โดยมีเหตุผลเพื่อความปลอดภัยสาธารณะเป็นหลัก	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา ๑. แม้ว่ารัฐธรรมนูญแหงราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๕ มีข่อความตอนหนึ่งว่า “การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไวในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลยอมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ” แต่ในการ	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ตรากฎหมายนั้นมีขอบเขตการจำกัดเสรีภาพอยางกวางขวาง โดยไมคำนึงถึงความรัฐธรรมนูญแหงราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ ที่กำหนดวา “การตรากฎหมายที่มีผลเปนการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลตองเปนไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไวในรัฐธรรมนูญ” การตรากฎหมายที่จำกัดเสรีภาพอยางกวางขวางสวนหนึ่งมีการตีความตามรัฐธรรมนูญแหงราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖ วา การตรากฎหมายตองเปนไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งถามีเงื่อนไขหามหรือจำกัดตามมาตรา ๒๕ แลว ก็สามารถทำได ๒. มาตรา ๔๑(๑) บุคคลและชุมชนยอมมีสิทธิไดรับทราบและเขาถึงขอมูลหรือขาวสารสาธารณะในครอบครองของหนวยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ แตในทางปฏิบัติติดตามความขอมูลขาวสารของหนวยงานรัฐไดยาก ไมมีการเผยแพรไมสามารถทราบวาเผยแพรแลวหรือไม หรือเผยแพรไวที่ใด ตัวอยางเชน (๑) รางกฎหมาย รางกฎหมายบางฉบับเผยแพรที่ www.lawamendment.go.th (ซึ่งหลายครั้งก็ไมสามารถเปดเว็บไซตนี้ไดอีก) บางฉบับเผยแพรเฉพาะที่เว็บไซตของหนวยงานนั้น บางฉบับหนวยงานนั้นก็ไมไดเผยแพรตอสาธารณะมีเพียงเผยแพรเฉพาะกลุมที่ตองการรับฟงความเห็นเทานั้น (๒) มติคณะกรรมการภายใตกฎหมายที่เกี่ยวของกับผลิตภัณฑสุขภาพไมมีการเผยแพรสูสาธารณะผานเว็บไซต หากตองการขอดูตองปฏิบัติตามพระราชบัญญัติขอมูลขาวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐ ซึ่งตองเสียเวลาเดินทางมาที่หนวยงาน และไมมีหลักประกันวาจะไดดูขอมูลนั้น (๓) กอนการทำขอตกลงการคาตาง ๆ ประชาชนไมทราบขอมูลวาหนวยงานของรัฐมีขอมูลใดประกอบการพิจารณาบาง เนื่องจากหนวยงานของรัฐมีการรวบรวมขอมูลเฉพาะบางกลุมเทานั้น ไมมีเอกสารฉบับเต็มใหพิจารณา	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. มีชองทางใหประชาชนมีสวนรวมในการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ๒. กำหนดเว็บไซตหรือชองทางการเผยแพรรางกฎหมายใหชัดเจน ๓. มติคณะกรรมการตาง ๆ หรือขั้นตอนกอนการทำขอตกลงทางการคาตองเผยแพรตอสาธารณะผานทางสื่อสารสนเทศตาง ๆ ซึ่งมีวิธีที่สามารถเผยแพรโดยที่ไมขัดตอพระราชบัญญัติขอมูลขาวสารของราชการ พ.ศ.๒๕๔๐	
	ความคาดหวัง ประชาชนควรมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิทธิในการไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว สิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก สิทธิของผู้บริโภคในการรวมกันจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภคเพื่อคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภค สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุข สิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของผู้เป็นมารดา บุคคลซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและบุคคลผู้ยากไร้ ประชาชนควรมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา การปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาเสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น และเสรีภาพในทางวิชาการ เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการประกอบอาชีพ เสรีภาพการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เสรีภาพการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชนและชุมชนควรมีสิทธิเกี่ยวกับการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ สิทธิเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นอยู่ของชุมชน และการจัดระบบสวัสดิการของชุมชน ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนควรมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ **สภาพปัญหา** ขาดความเข้าใจในเรื่องสิทธิ หน้าที่ การใช้สิทธิเกินหน้าที่ การเข้าไม่ถึงสิทธิที่ควรได้รับ เสรีภาพมีมากจนเกิดความวุ่นวายเพราะไม่เคารพสิทธิผู้อื่น **ข้อเสนอแนะ** สร้างความเข้าใจ สร้างจิตสำนึก สร้างการเข้าถึง ใช้เสรีภาพอย่างมีขอบเขต และรู้จักหน้าที่ ซึ่งต้องมีการปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ปฐมวัย จนบรรลุนิติภาวะ	
	- ควรเป็นเพียงสิ่งที่ยืนยันสิทธิที่มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ใช่ เขียนสิทธิในกฎหมายและสร้างข้อยกเว้นไว้จำนวนมาก - สิทธิเสรีภาพถูกจำกัดด้วยข้อยกเว้น เช่น กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ เปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชบัญญัติความมั่นคง ๕๑ มาบังคับใช้เพื่อจำกัด สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายลำดับศักดิ์สูงกว่า - กลไกสถาบันต้องยืนยันสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ เหนือกฎหมายลำดับรอง - แก้ไข มาตรา ๔๗ ตัดคำว่า “ผู้ยากไร้” ออก เพื่อให้สิทธิในการเข้าถึงการบริการสุขภาพเป็นของ “ทุกคน” - แก้ไข มาตรา ๕๔ เรื่องหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาต้องครอบคลุม ๑๒ ปี “ตั้งแต่” วัยเรียน ไม่ใช่ “ก่อน” วัยเรียน (๑๕ ปี)	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชนควรได้รับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ โดยรัฐจะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิด สิทธิและเสรีภาพบางประการยังมีการละเมิดอยู่ตลอดเวลา เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายกรณีถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการทรมานระหว่างการถูกควบคุมตัว หรือเสรีภาพในการแสดงความเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การใช้เสรีภาพดังกล่าวละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านทางระบบอินเตอร์เน็ตและการสื่อสารสังคมออนไลน์ หรือสิทธิเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนมักจะถูกละเมิดสิทธิและต้องแบกรับความเสียหายที่เกิดขึ้น รัฐควรมีมาตรการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัดและมีประสิทธิผล	กรมธนารักษ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สิทธิและเสรีภาพของประชาชน อยู่ภายใต้ความเป็นจริงตามหลักธรรมชาติ สิทธิเสรีภาพของใครก็ล้วนต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและศีลธรรม รู้หน้าที่ต่อผู้อื่นต่อส่วนรวม ลด ละ เลิก ความเห็นแก่ตัว **สภาพปัญหา** คนมีความเห็นแก่ตัว ไม่ลดละต่อบาปมากมายเหลือเกิน	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	มาตรา ๒๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ควรยกเลิกและบัญญัติใหม่ โดยยกเอาความในมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่งและวรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือความในมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่งและวรรคสอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาทั้งหมด และเพื่อให้การออกกฎเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง กล่าวคือสามารถตรวจสอบได้โดยง่ายกว่าการออกกฎขัดหรือแย้งกัน	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หรือไม่ จึงควรเพิ่มความในวรรคสามของมาตรา ๒๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยยกเอาความในมาตรา ๒๙ วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือมาตรา ๒๙ วรรคสาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาทั้งหมด	
	เป็นไปตามบริบทที่ประชาชนมีอยู่ในชุมชน การกำหนดเรื่องสิทธิเสรีภาพควรมีการแสดงความคิดเห็นกับประชาชน และนำความคิดเห็นของประชาชนไปเป็นข้อมูลในการกำหนดอย่างจริงจังและจริงใจ **สภาพปัญหา** อาจมีส่วนงานทางราชการได้ออกกฎ ระเบียบ จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะสมาชิกสหกรณ์ในบางเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องของการกำกับดูแลระบบสหกรณ์	ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย จำกัด (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ต้องให้สิทธิประชาชนเป็นใหญ่กว่ารัฐ ไม่มีเงื่อนไขการจำกัดสิทธิเสรีภาพด้วยเหตุ “ความมั่นคงของรัฐ” ไม่ถูกจำกัดด้วยกฎหมายที่ออกภายหลัง ๒. ประเด็นรัฐสวัสดิการ ต้องสร้างหลักประกันรายได้ หลักประกันด้านสุขภาพ หลักประกันด้านการศึกษา คำนึงถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐอย่างเสมอกัน โดยไม่แบ่งแยกตามฐานะ ๓. ประเด็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ต้องคุ้มครองผู้ถูกจับกุมไม่ให้ถูกควบคุมตัวเกิน ๔๘ ชั่วโมง ต้องได้สิทธิประกันตัว สิทธิเข้าถึงทนายความ และมีหลักประกันความเป็นอิสระของศาล โดยไม่แบ่งแยกตามฐานะ	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔. พัฒนาประเด็นสิทธิชุมชน ต้องคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิชุมชน และการมีที่อยู่อาศัย สิทธิในที่ดินทำกิน สิทธิในการเข้าถึงแหล่งอาหารที่ปลอดภัย สิทธิในการผลิตและการตลาดที่เท่าเทียม ๕. การพัฒนาสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ต้องให้มีสิทธิของประชาชนที่จะเข้าชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สิทธิสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่จำกัดอายุ สิทธิการต่อต้านการยึดอำนาจโดยไม่ชอบ รวมทั้งการปฏิรูปกองทัพให้อยู่ใต้อำนาจพลเรือนด้วย	
	บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินการใด ๆ ที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมทั้งไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด กรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ปัจจุบันประชาชนทราบ และเข้าใจสิทธิและเสรีภาพของตนเองมากขึ้น อย่างไรก็ดี ยังมีบางเรื่องที่ประชาชนยังไม่ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชนด้วยกันเอง	กรมการขนส่ง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐควรให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานที่ประชาชนพึงมี โดยการใช้สิทธิของบุคคลเป็นไปภายใต้ขอบเขตโดยมิอาจกระทบถึงสิทธิของบุคคลอื่น	กรมหม่อนไหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิในการที่จะมีร่างกายที่แข็งแรงโดยการมีเสรีภาพในการออกกำลังกายภายในสถานที่ออกกำลังกายต่าง ๆ ได้อย่างเท่าเทียมกันอันเป็นการเสริมสร้างความแข็งแรงให้กับร่างกายเป็นวิถีชีวิตเพื่อสุขภาวะที่ยั่งยืน	กรมพลศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ให้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เป็นเสียง เป็นทั้งคำบรรยาย (ตัวหนังสือ และภาษามือการใช้ล่ามได้ทุกสถานการณ์ ไม่ควรมีข้อจำกัด	นายวิทยุต บุนนาค (สมาคมคนหูหนวก) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ให้รัฐจัดบริการในด้านการศึกษา อาชีพ สถานพยาบาลและความเป็นพลเมืองเป็นสิทธิที่คนพิการเข้าถึงได้ โดยถ้ากำหนดให้เป็นหน้าที่คนพิการในการรักษาสิทธิ **สภาพปัญหา** ๑. รัฐไม่จัดให้มีสิทธิในการเข้าถึงในความต้องการพื้นฐานของรัฐให้ดีพอ ๒. คนพิการไม่ตื่นตัวในการรักษาสิทธิของตน **ข้อเสนอแนะ** หมวด ๖ เพิ่มให้รัฐจัดให้เสนอนโยบายคนพิการด้านการศึกษา อาชีพ สถานพยาบาล หมวด ๑๒ เพิ่มให้จัดตั้งองค์กรอิสระ เป็นองค์กรคนพิการ เพื่อ - กำกับดูแลให้สมาคมที่เกี่ยวข้องกับคนพิการได้ดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายรัฐ - เป็นสื่อกลางประสานรอยร้าวปัญหาภายในสมาคมคนพิการ - เป็นผู้ประสานงานในการดำเนินการ หรือเดินเรื่องในคดีสำคัญ - ศึกษา วิเคราะห์ ติดตามปัญหาคนพิการ เสนอแนวแก้ไข จัดทำเรื่องยุทธศาสตร์คนพิการให้รัฐ - มีทุนสนับสนุนคนพิการในการดำเนินการ	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา รัฐบาลจะไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพนอกเหนือจากที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ แต่รัฐก็ไม่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสิทธิในการตรวจสอบการกระทำของรัฐ	มหาวิทยาลัยพายัพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- สิทธิเสรีภาพส่วนปัจเจกชนควรได้รับการส่งเสริม แต่ต้องไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และของชุมชน/สังคม - การแสดงออกของสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะถูกมองในแง่ลบ - สิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบควรมาควบคู่กัน รัฐควรส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและทำความเข้าใจกับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย - ในขณะที่ประชาชนและชุมชนควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่อการแสดงความคิดเห็น และมีความเข้าใจในการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	มาตรา ๕๐ ให้ผู้ต้องขังมีหน้าที่ตาม มาตรา ๕๐ (๗), มาตรา ๙๖ (๓), มาตรา ๙๘ (๖) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย มาตรา ๙๘ บุคคลผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล	กรมราชทัณฑ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีการบัญญัติรับรองที่มีความชัดเจนและมีผลในทางปฏิบัติ - มีการเพิ่มเติมข้อความ ไม่ชัดเจนแน่นอน ทำให้เกิดปัญหาในการตีความที่สามารถทำให้ก้าวล่วงสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ เช่น ประโยคคำว่า “เหตุอย่าง	มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	อื่นที่กฎหมายบัญญัติ” “ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” “ความมั่นคงของรัฐ” “ความปลอดภัยของรัฐ” และข้อความเหล่านี้เป็นเหตุให้รัฐตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง	
	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญควรมีความชัดเจน มั่นคง และแน่นอน บทบัญญัติไม่ควรเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพมากจนเกินไป **สภาพปัญหา** หมวดว่าด้วยสิทธิ หลายมาตราเป็นช่วงให้รัฐสามารถอ้างความมั่นคงแห่งรัฐ และศีลธรรมอันมีมาจำกัดสิทธิได้โดยง่าย รวมทั้งการเปิดช่องให้ใช้สิทธิได้โดยกว้างตามมาตรา ๒๕ ก็มีแนวโน้มจะใช้บังคับไม่ได้ **ข้อเสนอแนะ** ๑. หากจะจำกัดสิทธิโดยความมั่นคงแห่งรัฐหรือศีลธรรมอันดี ควรตีความให้แคบที่สุดหรือกำหนดนิยามไปเลยยิ่งดี ๒. ควรย้าย การศึกษา สุขภาพ มาอยู่ในหมวดสิทธิ ๓. สร้างความมั่นคงและแนวทางในการใช้สิทธิตามมาตรา ๒๕ ให้ชัดเจนกว่านี้	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- โอกาสที่เท่าเทียม - เคารพในสิทธิและเสรีภาพของแต่ละบุคคล	มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ปวงชนชาวไทย ควรมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน และรัฐย่อมต้องเป็นผู้สร้างหลักประกันนั้นให้แก่ประชาชน มิให้เกิดความเหลื่อมล้ำซึ่งกันและกัน	กรมการท่องเที่ยว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ซึ่งอย่างน้อยประชาชนควรได้รับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติแก่บุคคล ทุกคนย่อมเสมอกันต่อกฎหมาย เช่น การได้รับการศึกษา การได้รับการรักษาพยาบาล **สภาพปัญหา** นโยบายด้านการควบคุมนักท่องเที่ยวจากภายนอกราชอาณาจักร เนื่องจากสถานการณ์ Covid ๑๙ ยังอยู่ในภาวะฉุกเกิน การดำเนินการของรัฐ อาจยังไม่ชัดเจนเพียงพอต่อการรับรู้ของประชาชน อันอาจทำให้ประชาชนเข้าใจได้ว่า สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนถูกกระทบโดยนโยบายที่ขาดความชัดเจนของรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ควรประชาสัมพันธ์ถึงการดำเนินนโยบายดังกล่าวอย่างชัดเจน เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่น ว่าสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (สิทธิในชีวิตและร่างกาย) ของตนจะไม่ถูกลิดรอนไป	
	ความคาดหวัง กำหนดสิทธิของประชาชนให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่ให้เกิดความวุ่นวาย จึงต้องมีการจำกัดบ้าง **สภาพปัญหา** ประชากรส่วนใหญ่ได้รับความรู้และทัศนคติด้านสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น ทั้งเป็นความรู้ในทางที่ถูกต้อง และอาจเกิดการบิดเบือน หากได้รับความรู้ที่ถูกต้องจะอยู่ภายใต้สิทธิเสรีภาพแต่หากบิดเบือน อาจก่อให้เกิดความวุ่นวาย เป็นการปลุกเร้าให้เกิดความขัดแย้งในสังคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนแนะ ประชากรในท้องถิ่นควรได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงและทราบถึงสิทธิเสรีภาพของตน เพื่อไม่ให้เกิดความแตกแยก ซึ่งหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้และแลกเปลี่ยนให้มากยิ่งขึ้น	
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพในทางวิชาการการศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ควรได้รับความคุ้มครองเท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมือง หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน **สภาพปัญหา** การละเมิดสิทธิในทางวิชาการ เช่น การลอกเลียนผลงานทางวิชาการ การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ **ข้อเสนอแนะ** ส่งเสริมปลูกจิตสำนึกอาจารย์ และนักศึกษาให้มีคุณธรรมจริยธรรมไม่ทำการละเมิดสิทธิในทางวิชาการ และผลงานทางวิชาการ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายเมื่อมีการละเมิดสิทธิในทางวิชาการ	มหาวิทยาลัย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนควรได้รับสิทธิในเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ข้อเสนอแนะ** ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ดังนี้ ๑. การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนอย่างทั่วถึง ๒. การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ	กรมโยธาธิการและผังเมือง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจต่าง ๆ ๓. การส่งเสริมอำนาจแก่ประชาชนในการลงมติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจทำได้หลายวิธี หลายระบบ บางวิธีเป็นแบบง่าย แต่บางวิธีต้องใช้เวลา ดังเช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะดำเนินการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นจะต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการเพื่อให้เป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น	
	ความคาดหวัง ประชาชนเป็นทรัพยากรของประเทศที่สำคัญมาก ทำให้เกิดรัฐ เกิดประเทศ การพัฒนาหรือบริหารประเทศ ต้องเข้าใจความเป็นอยู่ สภาพการดำรงชีวิตของประชาชน เพื่อนำมาปรับใช้ในการออกนโยบายในการบริหารประเทศ การให้สิทธิประชาชนถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะนั่นหมายความว่าได้แก้ไขปัญหาของประเทศได้อย่างแท้จริง	พิสูจน์หลักฐานจังหวัดอ่างทอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพ สุขภาพ การรักษาพยาบาล การศึกษาที่ไม่เหลื่อมล้ำกันมาในสังคม **สภาพปัญหา** ปัญหาการเลื่อมล้ำของประชาชน สิทธิและโอกาสในการรับบริการสาธารณะต่าง ๆ **ข้อเสนอแนะ** รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจ ในแง่การศึกษา การมีงานทำ และการเข้าถึงสินเชื่อเพื่อประกอบอาชีพ	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - การตราและบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีบทบัญญัติอันจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนควรทำเท่าที่จำเป็นและจะต้องจำกัดอำนาจการใช้ดุลยพินิจให้มีเท่าที่จำเป็น เพื่อความเป็นธรรม เพิ่มความเท่าเทียมและรักษามาตรฐานของการบังคับใช้กฎหมาย - เจ้าหน้าที่ของรัฐควรให้การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมไม่ว่าจะเป็นข้าราชการระดับสูงหรือผู้ด้อยโอกาสโดยต้องได้รับการปฏิบัติที่มีมาตรฐานเดียวกัน - ประชาชนควรมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียม - ประชาชนควรมีสิทธิในการกำหนดทิศทางของการพัฒนาในชุมชนมากขึ้น - ประชาชนควรมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานของภาครัฐ โดยเฉพาะเมื่อเกิดภาวะวิกฤตเร่งด่วน - รัฐเพิ่มเติมกลไกที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีสิทธิในการเรียกร้อง หรือคัดค้านการดำเนินโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อให้มีการปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ และชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม - ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความเท่าเทียมกันในระบบสวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น สวัสดิการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส การพัฒนาระบบการออม ระบบบำเหน็จบำนาญ และระบบการเงินฐานราก เป็นต้น - เสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชนโดยสร้างสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนทุกคนให้ได้มากที่สุดและทำการสร้างจิตสำนึกในการตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพในสิทธิของผู้อื่น - ควรจะมีการปลูกฝังและให้ความรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ให้เยาวชน สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ถูกต้องเพิ่มพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ เห็นควรให้ผลักดันร่างพระราชบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ พ.ศ. .... ที่คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติหลักการไปเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ เพื่อเป็นการรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญของภาคประชาชนให้บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลคำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อตน หรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ การจัดทำยุทธศาสตร์ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ และในกรณีที่นโยบายสาธารณะมีผลกระทบอย่างรุนแรงหน่วยงานของรัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	
	ความคาดหวัง ควรให้สิทธิและเสรีภาพเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและทำอย่างไรให้ประชาชนใช้สิทธิและเสรีภาพอย่างถูกต้อง **สภาพปัญหา** ส่วนใหญ่ประชาชนยังไม่เข้าใจถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ **ข้อเสนอแนะ** ควรให้ความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนรู้ถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพที่ถูกต้อง	กรมชลประทาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๐ วรรคสาม โดยให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน “การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความพิการ เพศ การนับถือศาสนา” ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเป็นแนวทางต่อการบัญญัติกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองเพื่อป้องกันไม่ให้คนพิการถูกเลือกปฏิบัติในการประกอบอาชีพต่อไปได้อีก ๒. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๔๘ วรรคสอง โดยให้ใช้ข้อความนี้แทน “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ และคนพิการย่อมมีสิทธิ ได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐอย่างมีคุณภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ”	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การดำเนินการใด ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรับรองไว้ ควรกระทำเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ และจะต้องเป็นไปตามกรอบเงื่อนไขที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** การรับรู้ในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจไม่ทั่วถึง ทำให้การมีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร **ข้อเสนอแนะ** การดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของรัฐควรมีการศึกษาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างครอบคลุม	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ประชาชนต้องได้รับความคุ้มครองและได้รับการปฏิบัติจากรัฐภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรมและหลักสัญญาประชาคมอย่างถูกต้อง เป็นธรรม รวดเร็ว สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอย่างเหมาะสม **สภาพปัญหา** ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างถูกต้อง **ข้อเสนอแนะ** ๑. การสร้างการรับรู้เรื่องสิทธิและเสรีภาพที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยเฉพาะภาครัฐ เด็กและเยาวชนควรได้รับการปลูกฝังรับรู้เพื่อเกิดความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงได้รับรู้รับทราบผลกระทบต่อตนเองและประเทศชาติ ไม่ควรมองเป็นเรื่องไกลตัวอีกต่อไป ๒. ภาครัฐ องค์การอิสระ สื่อสารมวลชลและภาคเอกชน รวมถึงองค์การระหว่างประเทศต้องมีบูรณาการร่วมกันอย่างแน่นแฟ้นในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ต้องมีการทบทวนปรับปรุง แก้ไขอุปสรรคต่อปัญหาในเรื่องนี้เพื่อให้มีการดำเนินการต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เป็นธรรมถูกต้องและรวดเร็ว	สำนักงานปลัด กระทรวงกลาโหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนและชุมชนในด้านการส่งเสริมเกี่ยวกับภูมิปัญญาศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี เนื่องจากปัจจุบันเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นสิทธิควรสงวนสิทธิ์ไว้ให้ชุมชนโดยอาจจะให้ได้รับการคุ้มครองทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา เพื่ออนุรักษ์สิ่งต่าง ๆ ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้สืบทอดต่อไป ซึ่งรวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนใน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เรื่องเกี่ยวกับพันธุ์พืชชุมชน เพราะแต่ละชุมชนมีพันธุ์พืชเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละพื้นที่ต่างกัน พันธุ์พืชเหล่านั้น ควรได้รับการคุ้มครองสงวนไว้ในชุมชน **สภาพปัญหา** ปัญหานายทุนเข้าไปซื้อที่ดินในชุมชน ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ถูกลิดรอนโดยทางอ้อมจากนายทุน รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันควรบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ชัดเจน เพราะรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดของประเทศไทย **ข้อเสนอแนะ** ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ควรได้รับการคุ้มครองและสงวนสิทธิไว้ให้กับชุมชน และควรได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ร่วมกันและยังทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น มีสิทธิต่อรองราคากับผู้ประกอบการได้ สิทธิในพันธุ์พืชชุมชน รัฐธรรมนูญควรกำหนดไว้ให้ชัดเจนให้พันธุ์สงวนไว้ให้ชุมชนแต่ละชุมชนเลย	
	ความคาดหวัง ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวดที่ ๓ ค่อนข้างให้ความสำคัญต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตามหลักการของระบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของประชาชนในชาติ โดยบทบัญญัติในหมวดนี้มีความใกล้เคียงกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือที่เรียกกันว่าฉบับประชาชน **สภาพปัญหา** มาตรา ๔๑ (๓) บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำ หรือละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้าง	กองกิจการต่างประเทศและคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หน่วยงานของรัฐ ซึ่งจากบทบัญญัตินี้จะพบว่ามีคนไข้หรือผู้ป่วยจะมีการฟ้องร้องหรือมีข้อพิพาทเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐเป็นจำนวนมาก **ข้อเสนอแนะ** ให้มีการจัดตั้งอนุญาโตตุลาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างผู้ป่วยกับสถานพยาบาลของรัฐในชั้นระดับเจ้าหน้าที่ หากตกลงกันไม่ได้ก็ควรพักงานสอบสวนเฉพาะด้านข้อพิพาทในเรื่องการรักษาพยาบาลและในขั้นสุดท้ายควรมีการจัดตั้งศาลที่มีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านแพทยศาสตร์ ด้านสาธารณสุขศาสตร์ ตลอดจนด้านการประกันภัยมาเป็นองค์คณะร่วมพิจารณากับผู้พิพากษาปกติ ๑. ในกรณีที่ข้าราชการถูกรังแก กลั่นแกล้ง สร้างเรื่องเท็จ โดยใช้ระบบกล่าวหาในการตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือในการสอบสวนทางวินัย หรือถูกกล่าวหาคดีอาญา ดังนั้น หากพบในภายหลังว่า ข้าราชการดังกล่าวเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกล่าวหาดังกล่าว รัฐต้องมีมาตรการเยียวยาข้าราชการผู้นั้น ซึ่งได้รับความเสื่อมเสียในชื่อเสียง และการเสียโอกาสในความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือสิทธิต่าง ๆ ที่สูญหายไป ให้ในระดับที่ข้าราชการผู้นั้นพึงพอใจ ๒. ในรัฐธรรมนูญ ต้องระบุถึงหลักการที่ว่า ความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม (ในชั้นสอบสวน ชั้นอัยการ และชั้นศาล ทั้งศาลขั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา) รวมถึงคดีความที่อยู่ในการพิจารณาทางศาลปกครอง นั้น คือ ความไม่ยุติธรรม ๓. การละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นในทางใดทางหนึ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยกล่าวอ้างว่า เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง/กลุ่มบุคคลที่กล่าวอ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อส่วนรวม เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ต้องได้รับการชดใช้ทั้งทางแพ่ง และ/หรือ ถูกดำเนินคดีอาญาทุกกรณี ๔. การเข้าถึงระบบการรักษาพยาบาล ระบบสาธารณสุขของชาติ ประชาชนทุกคนต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันในการได้รับการรักษา ดูแล เยียวยา ในขั้นพื้นฐาน และ/	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หรือ ในสถานการณ์พิเศษ เพื่อรักษาชีวิตและความจำเป็นทางการแพทย์ที่ทันต่อเหตุการณ์นั้น ๆ ๕. รัฐควรมีระบบเงินออมแห่งชาติ ให้กับประชาชนคนไทยทุกคน ให้รู้จักสะสมออมเงินตั้งแต่เยาว์วัย จนถึงสิ้นสุดการทำงาน เพื่อนำมาใช้ยามเกษียณหรือสูงวัย โดยรัฐต้องจัดระบบที่เกื้อกูล สนับสนุนให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติและพอเพียง	
	สภาพปัญหา สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ควรมี เพื่อพัฒนาประเทศไม่ได้รับการสนับสนุนในฐานะที่เป็นประเทศที่ ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพโดยชอบ เป็นสิ่งที่ควรเร่งแก้ไข เพราะมีผลกระทบไปถึง เศรษฐกิจ สังคมโดยเฉพาะ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น สถาบันครอบครัว **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการพัฒนา ผู้ที่ทำงานด้านสิทธิและเสรีภาพ ทั้งองค์กรอิสระ NGO และภาครัฐ ให้มีความเป็นมืออาชีพ และเกิดผลผลิตที่ชัดเจนจับต้องได้	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรมีการรับรองสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันในขั้นพื้นฐานที่จะได้รับความคุ้มครองและไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ โดยสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวต้องระบุในกฎหมายให้ชัดเจนและครบถ้วน **สภาพปัญหา** ประชาชนจำนวนไม่น้อยการใช้สิทธิเกินขอบเขตไม่ว่าจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม จนส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชนอื่น ๆ หรือส่งผลกระทบต่อสังคม	ศูนย์สืบสวนสะกดรอยและการข่าว (ศ.สรช.) กองปฏิบัติการพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. รัฐควรกำหนดมาตรการหรือกรอบการใช้สิทธิและบทลงโทษที่รุนแรงแก่ผู้จงใจหรือสนับสนุนการล่วงละเมิดกรองดังกล่าว และควรสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิทธิและการเสรีภาพในการใช้สิทธิที่ถูกต้องอย่างเสมอภาคด้วย ๒. กรณีที่ต้องเป็นการแสดงออกเพื่อปกป้องรัฐก็ดี เพื่อปกป้องวิถีพื้นฐานทางประชาธิปไตยก็ดี หรือเพื่อปกป้องประโยชน์หรือความอยู่รอดแห่งรัฐก็ดี ควรรองรับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มข้าราชการ หรือพนักงานของรัฐในทุกภาคส่วนองค์กรมากกว่านี้	
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ย่อมมีได้ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้กรอบกติกาของสังคม และกฎหมายบ้านเมืองการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นต้องไม่กระทบต่อสังคมส่วนรวม หรือใช้สิทธิเกินส่วนของที่ตนมีอยู่ เช่น การชุมชน ปิดถนน สนามบิน ตัดน้ำ ตัดไฟ เป็นต้น **สภาพปัญหา** ปัจจุบัน ยังมีกฎหมายที่เป็นเครื่องมือ การใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร เช่น พ.ร.บ.ฉุกเฉิน พ.ร.บ.ความมั่นคง กฎหมายเหล่านี้สามารถทำร้ายเช่นฆ่าผู้บริสุทธิ์ได้ **ข้อเสนอแนะ** ไม่ควรมีกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวหรือมีได้แต่กำหนดให้ใช้ในกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนในรูปแบบองค์คณะฯ มิให้ผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจสั่งการ หนึ่งในคณะฯ ต้องมีผู้แทนประชาชนตามระบอบประชาธิปไตยร่วมด้วย	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** มีการเสนอข่าวว่ามีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ **ข้อเสนอแนะ** มีการดำเนินคดีทางกฎหมาย เมื่อมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยเสมอภาคกัน เสียงของประชาชน ข้อเรียกร้องต่าง ๆ ควรได้รับการรับฟังและแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ไม่แบ่งฝ่าย ชนชั้น **สภาพปัญหา** ทุกคนอ้างแต่สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาในสังคม ในเมื่อทุกคนอ้างว่า การกระทำของตัวเองที่แสดงออกมาเป็นเสรีภาพของตนเอง ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย **ข้อเสนอแนะ** ให้ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ว่าอะไรคือสิทธิ อะไรคือเสรีภาพ ที่ควรทำภายใต้กรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ประชาชน ควรมีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์ และฎีกามากขึ้น การจำกัดสิทธิบางประการทำให้ประชาชนไม่มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เช่น ในคดียาเสพติด และคดีที่มีโทษอย่างสูงจำคุก	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ในคดีที่ถึงที่สุดแล้ว ควรให้สิทธิประชาชนยื่นคำร้องให้ศาลฎีกาทบทวนคำพิพากษาได้ โดยใช้กระบวนการไต่สวนผ่านองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** ความยุติธรรม ประชาชนบางส่วนไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมได้ เพราะด้วยขาดความรู้ ฐานะยากจน กฎหมายตัดสิทธิหรือจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกา เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อำนวยความยุติธรรม หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนได้ส่วนเสียในคดี หรืออยู่ในพื้นที่ห่างความเจริญ **ข้อเสนอแนะ** - แก้กฎหมายข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ฎีกา คดีอาญา - ผู้เสพยาเสพติดทุกคน จะต้องเข้าสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติด และจะไม่ถูกดำเนินคดีฐานติดยาเสพติด เพราะถือว่าเป็นผู้ป่วย	
	ความคาดหวัง ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ ได้บัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในทางกฎหมายไว้ และมาตรา ๒๙ ได้บัญญัติรับรองไว้ว่า บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา และมีข้อยกเว้นไว้ คาดหวังว่าเป็นหน่วยงานที่ตระหนักและให้ความสำคัญต่อสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** คุกมีไว้สำหรับคนจน จึงเป็นปัญหาของสังคมในอดีตที่ผ่านมา เพราะเหตุที่ว่าเมื่อคนยากไร้ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาแล้ว ไม่มีเงินประกันตัว ไม่ว่าในชั้นของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือชั้นศาล จะต้องเข้าเรือนจำ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ได้มีบริษัทที่รับประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตาม แต่ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายซึ่งก็ได้แก่ค่าเบี้ยประกัน ซึ่งจะมากน้อยก็ขึ้นอยู่กับวงเงินประกัน ซึ่งก็ยังเป็นปัญหาสำหรับผู้ยากไร้เช่นกัน	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ รัฐควรมีมาตรการ ประกันหลักสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชน ในด้านการประกันตัวผู้ต้องหาให้มากกว่าเดิม แม้ว่าในขณะนี้ประธานศาลฎีกา ได้มีระเบียบเกี่ยวกับการให้ประกันตัวในวันหยุดราชการได้ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นมาตรการที่ดี ทำให้เป็นหลักประกันเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม แต่รัฐควรยื่นมือเข้ามาช่วยในแง่ของการประกันตัวด้วยหลักทรัพย์ให้กับคนจนอีกทางหนึ่ง	
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่อยู่ห่างไกลในชนบท มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบแสวงหาประโยชน์จากบุคคลอื่นอย่างไม่เป็นธรรม โดยใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า ทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญไม่บังเกิดผลได้อย่างเต็มที่ **ข้อเสนอแนะ** รัฐต้องดูแลประชาชนให้ทั่วถึง เพราะคนที่มีฐานะด้อยกว่าทางเศรษฐกิจเสียงย่อมเบากว่าบุคคลที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่า	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ในกระบวนการยุติธรรม สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว กรณีมีการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ต้องได้รับการเยียวยาและชดเชยความเสียหายนั้น การคุ้มครองสิทธิของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามระเบียบกฎหมาย และได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๔) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา บุคคลและประชาชนถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้รัฐธรรมนูญจะให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในเรื่องต่างๆ มากมาย แต่การปฏิบัติจริงประชาชนก็ยังไม่ได้รับความเป็นธรรม มีการเลือกปฏิบัติ มีความเลื่อมล้ำในสิทธิที่จะเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานหรือการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง และได้รับการพิจารณาหรือพิจารณาในการกำหนดแผนพัฒนาหรือการให้สิทธิแก่ประชาชนในเรื่องต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง **ข้อเสนอแนะ** ปรับปรุงแก้ไขระเบียบกฎหมายเพื่อให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิทางศาล หรือกระบวนการยุติธรรมเพื่อเรียกร้องการปฏิบัติตามบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิ และเสรีภาพได้โดยตรง รวมทั้งระบบบริหารจัดการให้ประชาชนได้รับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ และมีข้อกำหนดห้ามเลือกปฏิบัติไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ของฝ่ายใดต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันอย่างทั่วถึง หากมีผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำที่รุนแรง จะต้องได้รับการฟื้นฟูและให้ความคุ้มครอง ช่วยเหลือ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์	
	ความคาดหวัง ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า รัฐบาลจะเคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และประชาชนก็เช่นเดียวกัน ต้องเคารพและปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้เป็นสิ่งที่ฝ่ายปกครองจะละเมิดมิได้ เป็นต้นว่า การชุมนุมโดยสงบเปิดเผยและปราศจากอาวุธ เพื่อเรียกร้องสิทธิอันใดอันหนึ่งโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่ฝ่ายปกครองจะออกกฎหมาย ระเบียบ กฎ ข้อบังคับ หรือกระทำการใดอันไปกระทบสิทธิดังกล่าว ย่อมเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีการออก พ.ร.บ. ชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า สภาพปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ในปัจจุบัน คือ ประชาชนส่วนใหญ่มองว่า สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกลิดรอนจำกัดสิทธิมากเกินไป ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า ประชาชนถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพอย่างยิ่งยวดภายใต้บริบทการใช้กฎหมายของฝ่ายปกครอง ในการจำกัดสิทธิบางประการของประชาชน ทำให้ประชาชนไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ได้เต็มผล แม้ว่าการกระทำของฝ่ายปกครองจะชอบด้วยกฎหมายแต่ก็ไม่ชอบด้วยหลักนิติธรรม **ข้อเสนอแนะ** ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่าควรประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจว่า สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองจากรัฐธรรมนูญ และขอความร่วมมือจากประชาชนใช้สิทธิให้อยู่ภายใต้กฎหมาย ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า การออกกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับใดที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีการเข้าชื่อขอแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับนั้นได้	
	ความคาดหวัง ประชาชนควรมีสิทธิเสรีภาพในการใช้สิทธิ ใช้เสียงในการเลือกตั้งและการกระทำอันชอบกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเมืองอย่างจำกัด	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรจัดสถานที่ให้ประชาชนดำเนินการ ออกเสียงแสดงความเห็นทางการเมืองอย่างจำกัดพื้นที่ เพื่อสะดวกในการควบคุมและเป็นการไม่ปิดกั้น การออกเสียงของประชาชน เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนใช้สิทธิตนเองได้อย่างเต็มที่ แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและเจ้าหน้าที่เพื่อดูแลความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน	
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะกระทำใด ๆ ก็ได้ภายใต้ระเบียบและกฎหมายที่กำหนด อีกทั้ง ย่อมมีเสรีภาพที่จะไปไหนอย่างไรก็ได้อย่างเต็มที่ โดยไม่เดือดร้อนผู้ใด	กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนควรได้รับสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการตรวจสอบอำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างโปร่งใส รวมถึงการแสดงความคิดเห็นของประชาชนอย่างอิสระในทางที่เหมาะสม **สภาพปัญหา** ประชาชนไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการตรวจสอบอำนาจรัฐให้เป็นไปอย่างโปร่งใสเท่าที่ควร ประชาชนไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในทางที่เหมาะสมได้อย่างอิสระ	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. สิทธิเสรีภาพของประชาชนควรต้องได้รับการคุ้มครอง การแสดงความคิดเห็นอิสระ และต้องรับฟังได้ โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิ	พิสูจน์หลักฐาน จังหวัดชัยนาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. การจัดทำโครงการใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม ควรมีการประชาพิจารณ์ที่เป็นจริงโดยประชาชน **สภาพปัญหา** ๑. ประชาชนบางครั้งถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไม่ได้รับการคุ้มครอง ๒. การทำประชาพิจารณ์ไม่ครอบคลุมถึงประชาชนในชุมชนได้ทั้งหมด **ข้อเสนอแนะ** ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ ได้รับการคุ้มครองภายในกรอบบทบัญญัติตามกฎหมาย	
	ความคาดหวัง - ประชาชนควรมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระแต่ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย - รัฐต้องเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน **สภาพปัญหา** - ประชาชนยังไม่มีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่ - รัฐยังไม่รับฟังความคิดเห็นของ ปชช. เท่าที่ควร - การแสงความคิดเห็นของประชาชนบางส่วนยังไม่เป็นตามแนวทางประชาธิปไตย แสดงความคิดเห็นโดยไม่อยู่ภายใต้กฎหมาย ก่อให้เกิดความเดือดร้อน **ข้อเสนอแนะ** ควรเปิดเวทีสาธารณะให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นภายใต้กรอบของกฎหมาย	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง มีพื้นที่แสดงความเห็นอย่างไม่ถูกจำกัดทางพื้นที่ อำนาจ และกฎหมาย	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเหมาะสมแล้ว **สภาพปัญหา** ประชาชนรู้จักแต่เสรีภาพในการกระทำของตน แต่ไม่ค่อยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยสากล ที่นานาประเทศยอมรับ **สภาพปัญหา** ประชาชนถูกลิดรอน สิทธิเสรีภาพในด้านต่างๆ อย่างมาก **ข้อเสนอแนะ** แก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามหลักสากล และไม่ตีความบิดเบือนหลักกฎหมาย	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ควรมีสิทธิภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ที่ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อสังคม - ทุกคนเสมอภาคในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน **สภาพปัญหา** ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ตามหลักสากล สิทธิเสรีภาพของประชาชน หมายถึงทุกคนมีสิทธิเสรีภาพติดต่อมาตั้งแต่เกิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน คือ ๑) ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพตั้งแต่กำเนิด และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายรับรอง แต่ถ้าจะห้าม หรือจำกัดสิทธิเสรีภาพต้องตราเป็นกฎหมาย ๒) การเลือกปฏิบัติไม่ได้ ต้องทำให้ทุกคนใช้สิทธิ เสรีภาพ ได้เหมือนคนอื่น จะเลือกปฏิบัติต่อบุคคลไม่ได้ ในเรื่องเชื้อชาติ ถิ่นกำเนิด ภาษา เพศ อายุ ความพิการ ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม ความคิดเห็นทางการเมือง ๓) การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชน ต้องมีความรับผิดชอบไม่กระทบกระเทือนสิทธิเสรีภาพของคนอื่น และความมั่นคงปลอดภัยของรัฐ **สภาพปัญหา** เมื่อประชาชนมีสิทธิเสรีภาพแล้ว ย่อมจะต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบติดตามมาด้วย สิทธิและหน้าที่ จึงเป็นของคู่กัน เมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีสิทธิหรือเสรีภาพต้องไม่กระทบต่อ ๑) ต้องไม่กระทบความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ๒) ต้องไม่กระทบความสงบเรียบร้อย ๓) ต้องไม่กระทบสิทธิ เสรีภาพของคนอื่น	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเสนอความคิดเห็นในการเสนอชื่อลงความเห็น รวมถึงสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดนโยบายของรัฐ การตั้งกฎ กติกาของรัฐได้ หากเสียงนั้นเป็นเสียงส่วนใหญ่ของประชากรของรัฐ	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครองโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดด้วยกติกาของรัฐ และบทกำหนดโทษที่รัฐกำหนด **ข้อเสนอแนะ** แก้ไขกติกาที่รัฐกำหนดขึ้นในการกำจัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน	
	ความคาดหวัง หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย ไม่ให้ประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด แต่ทั้งนี้ต้องไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่อยู่ในเกณฑ์ที่สากลยอมรับ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ บรรทัดฐานและวัฒนธรรมของสังคมไทย **สภาพปัญหา** ในส่วยของบทบัญญัติในการให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมมาพร้อมกับการจำกัดเสรีภาพและสิทธิอันพึงจะเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือความมั่นคง และความสงบสุขของการดำรงชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ภาครัฐจึงต้องพบกับปัญหาในการตีความว่า การกระทำตามสิทธิเสรีภาพใดที่จะส่งผลต่อความมั่นคง และรัฐต้องเข้าไปจำกัดสิทธิดังกล่าว **ข้อเสนอแนะ** ภาครัฐต้องพิจารณา และตีความอย่างถี่ถ้วนในส่วนของการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้อยู่ในกรอบกฎหมาย แต่ทั้งนี้ต้องไม่จำกัดจนถึงขั้นเป็นการละเมิดสิทธิอันพึงมีของประชาชน ซึ่งย่อมอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในระยะยาวได้	กองบังคับการปกครองโรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ควรมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ไม่สร้างความเดือดร้อนกับประชาชน	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงออก แสดงความคิดเห็นภายใต้กรอบของความชอบด้วยกฎหมาย และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น **สภาพปัญหา** การถูกจำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็นบางประการ	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง อยากให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพเหมือนต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา **สภาพปัญหา** ไม่มีเสรีภาพทางการวิพากษ์วิจารณ์ **ข้อเสนอแนะ** อยากให้ประชาชนมีอิสรภาพทางด้านความคิดเห็นที่แตกต่างและรับฟังปัญหาจากประชาชนอย่างแท้จริง	สปศ. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ตามระบอบประชาธิปไตย พื้นฐานของรัฐ **สภาพปัญหา** รู้จักสิทธิแต่ไม่รู้จักหน้าที่ **ข้อเสนอแนะ** ผู้นำ วางหลักพื้นฐาน ด้านการศึกษาเน้นไปที่ครอบครัว	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ปัจจุบันประเทศไทย เป็นภาคีสนธิสัญญาหลักขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนครบถ้วนแล้ว และมีการแก้ไขกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพโดยมีมาตรฐานสากล **สภาพปัญหา** ประชาชนยังขาดความเข้าใจการใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมาย เช่น มีการชุมนุมสาธารณะโดยผิดกฎหมาย **ข้อเสนอแนะ** สร้างความเข้าใจการใช้สิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง คาดหวังว่าประชาชนจะลิดรอนสิทธิและเสรีภาพโดยองค์ของรัฐ หรือการห้ามแสดงความคิดเห็น การแสดงออกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าในเหตุการณ์บ้านเมือง จะอยู่ในสภาวะที่ปกติหรือไม่ก็ตาม **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ไม่ได้คุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เห็นได้จากหมวด ๓ และหมวด ๔ ที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทย และหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ซึ่งทั้งสองหมวดดังกล่าวนั้น ใช้ถ้อยคำว่า “ปวงชนชาวไทย) ไม่ได้คุ้มครองชนชาวไทย ซึ่งเป็นปัจเจกชน **ข้อเสนอแนะ** ให้แก้ไขถ้อยคำในหมวด ๓ และหมวด ๔ ซึ่งมีถ้อยคำว่า “ปวงชนชาวไทย” เป็น “ชนชาวไทย”	กองบังคับการตำรวจทางหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ข้อความตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ เหมาะสมแล้วเนื่องจากผ่านประชามติมาแล้ว **สภาพปัญหา** ข้อความตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ เหมาะสมแล้วเนื่องจากผ่านการลงประชามติมาแล้ว	บก ปปป. (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ในการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงคมนาคม กรมการขนส่งทางรางได้คำนึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้รับบริการในการใช้บริการขนส่งทางรางที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองคุ้มครองไว้โดยในหมวด ๗ ของ (ร่าง) พระราชบัญญัติการขนส่งทางราง พ.ศ. .... การกำหนดอัตราค่าโดยสาร ได้นำหลักการเรื่องการลดหย่อน และการยกเว้นค่าโดยสาร ให้ผู้ใช้บริการเฉพาะกลุ่มผู้พิการ ผู้สูงอายุ และเด็กบัญญัติไว้ในร่างกฎหมายดังกล่าวด้วย เป็นการดำเนินการตามที่บทบัญญัติรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ **สภาพปัญหา** ปัจจุบันกรมการขนส่งทางรางไม่มีปัญหาเกี่ยวกับบทบัญญัติการรับรองคุ้มครองสิทธิของประชาชนเพราะได้ดำเนินการตามภารกิจโดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเคร่งครัดตามที่ได้กล่าวไปแล้ว	กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านพลังงานผ่านช่องทางที่ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ประชาชนมีสิทธิที่จะกำหนดความต้องการพลังงานในระดับชุมชน แต่ประชาชนจะต้องตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และจะต้องมีส่วนที่	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ต้องรับผิดชอบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วย เช่น ต้องการใช้พลังงานที่สะอาด แต่ก็ต้องยอมรับค่าไฟฟ้าที่จะต้องเพิ่มขึ้นด้วย **สภาพปัญหา** ประชาชนมักจะได้รับข้อมูลด้านพลังงานที่คลาดเคลื่อนทำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อด้านพลังงาน **ข้อเสนอแนะ** สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อภาคประชาชน และภาครัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง	
	สิทธิเสรีภาพของประชาชนรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ตั้งแต่มาตรา ๒๖ ถึงมาตรา ๔๙ มีความครอบคลุมแล้ว แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันคือ เรื่องเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธซึ่งมีข้อโต้แย้งมากในตัวกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อควบคุมและจำกัดเสรีภาพในการชุมนุม ดังนั้นจึงควรบัญญัติไว้ให้ชัดเจน	ตำรวจชายแดน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. ประชาชนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมและเสมอภาคกันในทุก ๆ ด้านไม่มีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ๒. ประชาชนทุกคนควรมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการทำงานของรัฐ **สภาพปัญหา** มีการควบคุม และจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากจนเกินไป ประชาชนไม่สามารถแสดงความเห็นได้อย่างเต็มที่ แต่บางครั้งก็มีการแสดงความเห็นไปโดยเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น	ตำรวจภูธร ภาค ๙ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ภายใต้ขอบเขตที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น	
	ความคาดหวัง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นหลัก โดยต้องมีการบัญญัติถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาพ เช่น สิทธิของประชาชนที่จะได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สิทธิชุมชน รับรองสิทธิของสตรี สิทธิคนพิการ และสิทธิเด็ก ทั้งนี้ การคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวจะต้องมิใช่การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม **ข้อเสนอแนะ** สร้างความตระหนักและความเข้าใจเรื่องสิทธิเสรีภาพอย่างชัดเจน และให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิเสรีภาพที่มีเจตนารมณ์คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในการพูด การเขียน หรือการแสดงความคิดเห็นในสิ่งต่างๆ โดยรัฐมิควรไปเข้าจำกัดเกินสมควร เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิความเป็นมนุษย์ แต่ต้องเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพภายใต้ขอบเขตและหลักการที่กฎหมายกำหนด และเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน **สภาพปัญหา** การใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของหน่วยงานรัฐขาดความสมดุลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ประชาชนมองว่าหน่วยงานรัฐ	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เข้ามาจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินสมควร และหน่วยรัฐซึ่งมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยก็มองว่าประชาชนใช้สิทธิเสรีภาพเกินขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดให้กระทำได้ **ข้อเสนอแนะ** เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกซึ่งสิทธิและเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ภายใต้ขอบและหลักการที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของหน่วยงานรัฐ	
	ความคาดหวัง ตามภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมีความคาดหวังว่า “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” จะสามารถกำหนดให้ประชาชนผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ เพื่อให้สามารถใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับบุคคลอื่น อีกทั้งคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม การจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการวางระบบการบูรณาการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการสังคมกับกองทุนทางสังคมต่างๆ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการสนับสนุนงบประมาณโครงการ สร้างการกระจายแหล่งเงินทุนที่ตอบโจทย์การพัฒนาทั้งในมิติกลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ และเชิงประเด็น การให้ความสำคัญในการส่งเสริมและเสริมพลังให้แก่ภาคส่วนภาคีการพัฒนาเพื่อการทำงานร่วมกัน/ทำงานแทนหน่วยงานรัฐ สร้างหุ้นส่วนการพัฒนาที่มีศักยภาพ โดยใช้กลไกบรรษัทภิบาล (CSR : Cooporation Social Responsibility) กิจการเพื่อสังคม/วิสาหกิจเพื่อสังคม (SE :Social Enterprises) การตลาดเพื่อสังคม และการศึกษาวิจัย	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สร้างองค์ความรู้ ต้นแบบการเรียนรู้ และนวัตกรรม รวมถึงการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อลดภาระพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐบาล **สภาพปัญหา** “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ในปัจจุบัน จากสถานการณ์สังคมและกลุ่มเป้าหมายในภารกิจกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม๑ นอกจากสถานการณ์สังคมและกลุ่มเป้าหมายตามส่วนที่ ๑ (๑) ที่เป็นสภาพปัญหาหรือสภาพการณ์อันเกิดจากปัญหาการเข้าถึงสิทธิและความช่วยเหลือของรัฐด้วยแล้วนั้น ยังมีอีก ๒ สถานการณ์ปัญหาปัจจุบันที่เกิดจากการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส และเป็นการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการของรัฐตามความจำเป็นและพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐบาลให้น้อยลง ดังนี้ ๑. สถานการณ์องค์กรสวัสดิการสังคมและประชาสังคม การจดทะเบียนเป็นองค์กรสวัสดิการสังคม ตามพระราชบัญญัติการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๐ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๙ มีการรับรององค์กรสาธารณประโยชน์ จำนวน ๔,๘๐๐ องค์กร สำหรับการรับรองเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ให้แก่องค์กรสวัสดิการชุมชน ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีการรับรององค์กรสวัสดิการชุมชนรวมทั้งสิ้น ๕,๒๒๕ องค์กร คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๔ เมื่อเทียบกับข้อมูลองค์กรสวัสดิการชุมชนที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ให้การสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพ ในส่วนขององค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วย องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ ทั้งที่เป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล ต้องไม่จัดตั้งหรือดำเนินการโดยพรรคการเมืองหรือดำเนินกิจกรรมในลักษณะการแสวงหาอำนาจรัฐ หรือ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เอื้อประโยชน์ต่อพรรคการเมือง แต่มีวัตถุประสงค์ในด้านการพัฒนาสังคม และไม่แสวงหากำไรมาแบ่งปันกัน เช่น องค์การหรือสถานสาธารณกุศลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาชน องค์กรสาธารณประโยชน์ รวมถึงพลังพลเมือง ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีวิถีชีวิตหรือความสัมพันธ์กันทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมหรือความสัมพันธ์ในด้านอื่น และมีวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือส่วนรวม การรวมตัวขององค์กรภาคประชาสังคมยังคงเป็นแบบหลวมๆ ไม่มีระบบที่ชัดเจน และไม่มีสถิติข้อมูลการทะเบียนขององค์กรภาคประชาสังคมทั้งในระดับพื้นที่ และในภาพรวมของประเทศ การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์การและบุคลากรคนทำงานยังเป็นไปแบบไร้ทิศทางขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของตนเอง รวมถึงแหล่งที่มาของงบประมาณ ซึ่งส่วนใหญ่คือการรับบริจาคและการขอรับการสนับสนุนผ่านกองทุนและหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก สำหรับการดำเนินการใดๆ ขององค์กรภาคประชาสังคมอ้างอิงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สำหรับกฎหมายที่บัญญัติถึงการเป็นองค์การภาคประชาสังคมโดยตรงยังคงเป็นลักษณะของมาตรการการบริหารคือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม พ.ศ. ๒๕๕๘ ใช้กลไกคณะกรรมการในการขับเคลื่อนงานแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาองค์กรภาคประชาสังคม ฉบับแรก ทั้งนี้ ความท้าทายของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคมเพื่อนำพาสังคมและประเทศก้าวไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ในอนาคต ๒๐ ปีข้างหน้า คือ การเสริมสร้างเครือข่ายที่เป็นระบบ มีความเข้มแข็ง มีเป้าหมายและวิธีการทำงานที่เหมาะสม สามารถเชื่อมต่อกลไกประชารัฐ และเชื่อมต่อนโยบายของรัฐบาล มีการเสนอความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ และเป็นการแสวงหาความร่วมมือในการขจัดความขัดแย้งเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. สถานการณ์กองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม กองทุนส่งเสริมสวัสดิการสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๖ และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๐ มีการดำเนินงานใน ๒ ลักษณะ คือ ระบบปกติ ซึ่งโครงการจะถูกนำส่งมายังคณะอนุกรรมการพิจารณากลั่นกรองในส่วนกลาง กับระบบกระจายกองทุนไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อให้กองทุนสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมทั้งในมิติพื้นที่และเชิงประเด็น รวมถึงมุ่งเน้นบูรณาการงานการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งต้องผ่านเวทีประชาคม/การรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยการพิจารณากลั่นกรองและการบริหารกองทุนอยู่ในอำนาจอนุกรรมการระดับจังหวัดและกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นไปตามสัดส่วนความเห็นชอบจากคณะกรรมการระดับชาติ เงินงบประมาณดำเนินการของกองทุนได้รับการสนับสนุนเงินงบประมาณแผ่นดินจากรัฐบาล โดยได้รับการจัดสรรมากที่สุดในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ในวงเงิน ๔๕๐ ล้านบาท เพื่อใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานสวัสดิการสังคมของชุมชน ท้องถิ่น และการดำเนินงานในมิติกลุ่มเป้าหมาย มิติพื้นที่ และเชิงประเด็น ของแต่ละจังหวัด และในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ กองทุนไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐเนื่องจากยังคงมีเงินในกองทุนจำนวนมาก อีกทั้งเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจในประเทศ สำหรับปีงบประมาณ ๒๕๕๙ กองทุนได้รับการจัดสรรงบประมาณเป็นเงิน ๑๑๐ ล้านบาท เท่ากับปี ๒๕๕๘ โดยในปี ๒๕๕๙ ได้สนับสนุนโครงการด้านสวัสดิการสังคม รวม ๒,๔๙๕ โครงการ ให้แก่ ๒,๔๘๘ องค์กร ซึ่งโครงการที่ได้รับการสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นโครงการในสาขาบริการสังคมทั่วไป ร้อยละ ๕๔.๙๙ สาขาการทำงานและรายได้ ร้อยละ ๑๖.๗๔ สาขาสุขภาพอนามัย ร้อยละ ๙.๐๒ สาขาการศึกษา ร้อยละ ๘.๙๔ สาขานันทนาการ ร้อยละ ๕.๓๘ สาขากระบวนการยุติธรรม ร้อยละ ๓.๙๙ สาขาที่อยู่อาศัย ร้อยละ ๐.๙๒ มีผู้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานรวม	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓,๕๘๑,๙๕๓ คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปที่อยู่ในวัยแรงงาน ร้อยละ ๔๓.๗๙ เด็กและเยาวชน ร้อยละ ๒๙.๖๑ ผู้สูงอายุ ร้อยละ ๖.๙๔ ครอบครัว ร้อยละ ๕.๕๖ สตรี ร้อยละ ๒.๐๔ ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ร้อยละ ๑.๑๙ ผู้พิการ ร้อยละ ๐.๙๔ ผู้ติดเชื้อ ผู้ป่วยเอดส์ ร้อยละ ๐.๒๖ ผู้ติดยาเสพติด ร้อยละ ๐.๑๘ นอกจากกลุ่มเป้าหมายข้างต้นแล้ว กองทุนได้สนับสนุนการดำเนินงานที่ภาคประชาสังคมได้รับผลประโยชน์ เพียงร้อยละ ๕.๖๙ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของผู้นำชุมชน คณะกรรมการองค์กรภาคประชาชน แกนนำ และอาสาสมัคร สำหรับบุคลากรด้านสวัสดิการสังคม ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานกองทุนเพียงร้อยละ ๑.๗๔ ซึ่งตอบสนองต่อยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๕๙ ในด้านการสร้างและพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมเพื่อสวัสดิการถ้วนหน้า ร้อยละ ๗๘.๗๑ ด้านการสร้างและพัฒนามาตรฐานการเงิน การคลัง และการระดมทุนเพื่อสังคม ร้อยละ ๗.๙๐ ด้านการเสริมพลังทุกภาคส่วนสู่สังคมสวัสดิการ ร้อยละ ๗.๔๗ ด้านการขับเคลื่อนระบบสวัสดิการสังคมไทยสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก ร้อยละ ๕.๐๗ ด้านการสร้างความเข้มแข็งของระบบเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูในภาวะฉุกเฉิน ร้อยละ ๐.๗๓ และด้านการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานบริการและการบริหารจัดการ ร้อยละ ๐.๑๐ ทั้งนี้โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนหลายโครงการมีการต่อยอดการทำงานด้านสวัสดิการสังคม โดยการขยายพื้นที่ดำเนินการ ขยายกลุ่มเป้าหมาย หรือให้ท้องถิ่น ชุมชนดำเนินการต่อ ๓. สถานการณ์การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ กระแสแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ(Corporate Social Responsibility :CSR) หรือบรรษัทภิบาล มีความชัดเจนและถูกกำหนดเป็นกรอบการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของภาคธุรกิจ ในปี ๒๕๔๓ โดยองค์การสหประชาชาติ และถูกกำหนดเป็นแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับบรรษัทข้ามชาติสำหรับสมาชิก OECD ให้นำแนวทาง CSR ไปปฏิบัติ และให้ติดต่อการค้าเฉพาะคู่ค้าที่มี	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	CSR ทั้งมีการนำแนวคิด CSR มากำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจและกิจการการค้า เป็นที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมตามมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยองค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization : ISO) ที่เรียกว่า ISO ๒๖๐๐๐ – Social Responsibility ซึ่งมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติ (Guidance) แต่ไม่ใช่ข้อกำหนด (Requirement) ที่องค์การนำไปขอการรับรองมาตรฐาน โดยการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมจะคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นการนำพากิจการไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจมีแรงผลักดันที่ทำให้กิจการต่าง ๆ ต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นความคาดหวังและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ลูกค้า ผู้บริโภค รัฐบาล หน่วยงานของภาครัฐ ตลอดจนชุมชน สังคม นอกจากนี้การเคลื่อนไหวทางสังคม รวมถึงกิจกรรมขององค์กรพัฒนาภาคเอกชนและกลุ่มที่ผลักดันนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ได้เรียกร้องให้ภาคธุรกิจแสดงจุดยืนเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจ ทำให้รัฐบาลต่าง ๆ ได้มีการออกกฎหมาย ระเบียบ และมาตรการทางภาษีทั้งในเชิงบังคับและจูงใจให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมในอันที่จะปกป้องประโยชน์ส่วนรวม และเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม นอกจากนี้ภาครัฐยังมีบทบาทในการส่งเสริม CSR ในลักษณะของการอำนวยการ การเป็นหุ้นส่วน และการสนับสนุนแก่ภาคธุรกิจให้สามารถดำเนินการ CSR ของภาคธุรกิจไปในทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมนั้น โดยในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) องค์การสหประชาชาติได้บรรจุเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ เช่นเดียวกัน การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน(AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นการส่งเสริม CSR ทั้งในเชิงนโยบายสาธารณะ และเครื่องมือทางกฎหมาย ให้เป็นไป	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในทิศทางเดียวกันทั้งอาเซียน และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตามมาตรฐานความรับผิดชอบต่อสังคมที่เป็นสากล สำหรับประเทศไทยการดำเนินการ CSR จำนวนมากเป็นการริเริ่มเองของภาคธุรกิจ โดยที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีการรณรงค์ส่งเสริมให้กิจการต่าง ๆ ดำเนินงาน CSR โดยเฉพาะบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จะมีนโยบายด้าน CSR และมีการขับเคลื่อนเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและประโยชน์ให้แก่องค์การ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งความท้าทายในบริบท CSR ของภาคธุรกิจ นอกจากความคาดหวังจากสังคมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงข้อกำหนดของกฎหมาย และจักต้องไม่ขัดกับจารีตของสังคม รวมถึงประสิทธิผลของการดำเนินงาน CSR โดยความสมัครใจของภาคธุรกิจจะเป็นเพียงภาพประชาสัมพันธ์หรือสร้างบรรทัดฐานที่ดีสำหรับการประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบ โดยภาครัฐมีการส่งเสริม CSR ของภาคธุรกิจในรูปแบบที่หลากหลายขึ้นอยู่กับภารกิจของหน่วยงานรัฐ อาทิ การกำกับดูแลกิจการ โดยออกกฎหมายที่เกี่ยวกับภาคธุรกิจ หรือกฎระเบียบเกี่ยวกับหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ เพื่อกำหนดให้มีการนำหลักบรรษัทภิบาลสากลมาใช้เป็นแนวปฏิบัติสำหรับภาคธุรกิจ หรือให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกิจการร่วมกำหนดประมวลจรรยาบรรณสำหรับภาคธุรกิจ ในส่วนของการร่วมพัฒนาชุมชน สังคม ภาครัฐสามารถออกข้อกำหนดให้ภาคธุรกิจต้องให้การอุดหนุนชุมชนรอบถิ่นที่ตั้งของธุรกิจ และใช้แรงจูงใจทางภาษี หรือการจัดให้มีช่องทางหรือเวทีพบปะให้เกิดการชักจูงกันเอง หรือการทำงานแบบหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน รวมถึงการประกาศเกียรติคุณกิจการที่ช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน ในส่วนของสถานการณ์การดำเนินงาน CSR ของภาครัฐ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ได้นำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ให้ส่วนราชการต่าง ๆ นำไปใช้และมีการกำกับดูแลตนเองที่ดี เพื่อยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการให้เป็นหน่วยงานที่มีผลการปฏิบัติงานสูง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มีมาตรฐานเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยดำเนินการด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบ ปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติ ดำเนินการอย่างมีจริยธรรม และต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย **ข้อเสนอแนะ** ภารกิจของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มีดังนี้ มาตรา ๔๘ วรรคสอง “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” ส่งผลให้กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการสามารถกำหนดนโยบายเพื่อจัดบริการสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชนได้ และเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการที่มีคุณภาพ อย่างเท่าเทียมของประชาชนไทยทุกคน รวมถึงการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม การจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้วางระบบการบูรณาการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการสังคมกับกองทุนทางสังคมต่างๆ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการสนับสนุนงบประมาณโครงการ และเสริมพลังให้แก่ภาคส่วนภาคีเพื่อการทำงานร่วมกัน/ทำงานแทนหน่วยงานรัฐ สร้างหุ้นส่วนการพัฒนาที่มีศักยภาพ โดยใช้กลไกบรรษัทภิบาล (CSR : Cooporation Social Responsibility) กิจการเพื่อสังคม/วิสาหกิจเพื่อสังคม (SE :Social Enterprises) การตลาดเพื่อสังคม และการศึกษาวิจัย สร้างองค์ความรู้ ต้นแบบการเรียนรู้ และนวัตกรรม รวมถึงการระดมทุนในรูปแบบต่างๆ เพื่อลดภาระพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐบาล ซึ่งจากการดำเนินงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ที่ผ่านมานั้น พบว่าประชาชนในกลุ่มเป้าหมายตามภารกิจของกรม เข้าถึงและรับบริการสวัสดิการสังคมตามสิทธิของตนอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ร่วมมือกันขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการสังคม เป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมทั้ง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในประเทศและต่างประเทศ และมีหน่วยงานภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มมากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ยากไร้หรือผู้ไร้ที่พึ่งสามารถเข้าถึงสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐและจากหน่วยงานภาคธุรกิจที่เข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคมอีกด้วย จึงเห็นได้ว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” มีข้อความที่ชัดเจนเพียงพอและสอดคล้องกับการกำหนดนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาสังคมและทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในทุกด้าน ตามมาตรา ๗๑ วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐	
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ควรได้รับการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอภาพและเท่าเทียมกัน โดยการบังคับใช้กฎหมายที่อยู่บนพื้นฐานแห่งความถูกต้อง **สภาพปัญหา** สภาพปัญหามักเกิดจากการใช้กฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกันของเจ้าหน้าที่รัฐแม้กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติสิทธิและเสรีภาพให้ประชาชนต้องได้รับความคุ้มครอง แต่ผลของการบังคับใช้กฎหมายยังไม่แสดงว่าประชาชนได้รับความคุ้มครองที่เท่าเทียมกัน **ข้อเสนอแนะ** รัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐควรใช้หลักธรรมาภิบาลในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญกำหนด หน่วยงานของรัฐต้องสำรวจและให้ความช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นได้มากขึ้น	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่จะได้รับความมั่นคง ปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยในทุกระดับ ทุกมิติ ในการจัดการสภาวะแวดล้อมและร่วมกันประสานความร่วมมือ โดยไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ๒. ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเรียกใช้ข้อมูลส่วนบุคคลของตนเอง รวมถึงข้อมูลอันเกี่ยวข้องกับตนเองจากหน่วยงานรัฐและเอกชนจะต้องไม่ส่งผลกระทบทำให้ผู้อื่นหรือหน่วยงานให้ได้รับความเดือดร้อน ๓. การได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร ในเรื่องเกี่ยวข้อง หรือมีผลกระทบกับประชาชน ประชาชนมีความเป็นภารดรภาพกัน และได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมจากรัฐ รวมทั้งการรับบริการจากรัฐ (สิทธิที่จะเข้าถึงการบริการสาธารณะ) โดยไม่เลือกปฏิบัติ (โดยเสมอภาค ไม่คำนึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจ) **สภาพปัญหา** ๑. การเรียกร้องสิทธิตนเองเพื่อเบียดบังสิทธิของผู้อื่น ไม่เคารพกฎหมายระเบียบสังคมส่งผลต่อความวุ่นวายในสังคม ๒. กฎหมาย กฎระเบียบมีความล้าสมัยไม่เอื้ออำนวยและไม่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งที่ปัจจุบันมีเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ๓. หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านกฎหมายของประเทศไทยจำเป็นต้องทบทวนและปรับปรุงกฎหมายทุกฉบับให้เหมาะสมกับ การใช้ประโยชน์ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างน้อยทุก ๓ ปี เพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานรัฐ สามารถลงทุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างคล่องตัวและทันต่อสถานการณ์	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ประชาชนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ตามขอบเขตที่มีการกำหนดในรัฐธรรมนูญ โดยที่ประชาชนต้องทำตามหน้าที่ที่เหมาะสมซึ่งไม่ทำให้ตนเองและบุคคลอื่น หรือส่วนรวมได้รับผลกระทบ	
	ความคาดหวัง จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย สิทธิและเสรีภาพในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ มาตรา ๔๓ ที่กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิในการจัดการบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน การให้สิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐให้ดำเนินการในอันที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการที่จะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของชุมชน รวมถึงการให้ชุมชนสามารถจัดให้มีระบบสวัสดิการชุมชน ทั้งนี้ สิทธิที่กล่าวมานั้น สามารถที่จะเข้าร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย สิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามมาตรา ๔๓ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกรมการพัฒนาชุมชนควรเป็นไปในลักษณะส่งเสริมให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยให้บุคคลหรือชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาชุมชนโดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนได้อย่างเต็มที่ และสามารถร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานรัฐในการบริหารจัดการภายในชุมชน เพื่อให้ตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในชุมชนได้อย่างแท้จริงและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องไม่ส่งผลเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและไม่ขัดกับมาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญ	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ในทางปฏิบัติ รัฐยังมีอำนาจและบทบาทในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนซึ่งประกอบด้วยสิทธิในการดำรงชีวิต และสิทธิในความปลอดภัย อันเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ การครอบครองทรัพย์สินและผลผลิตของตนเอง ตลอดจนความปลอดภัยในชีวิตที่จะไม่ถูกคุกคามจากบุคคลอื่น รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่เนื่องจากประเทศไทยโดยส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งมีปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกินหลายชุมชนอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ บางชุมชนได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐ ทำให้ไม่สามารถใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนได้ และไม่สามารถพึ่งพากลไกของรัฐในการแก้ปัญหาได้ เนื่องจากมีหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน จึงเป็นปัญหาในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในอีกประการหนึ่ง และทำให้เกิดการต่อรองกับภาครัฐมากกว่าจะเป็นการร่วมมือ **ข้อเสนอแนะ** รัฐอาจเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนให้เกิดองค์กรชุมชนขึ้น เพื่อให้เป็นตัวแทนของชุมชนในการบริหารและจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมโดยการเสนอแนวทางการจัดการภายในชุมชนที่ตรงกับความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้จากเศรษฐกิจชุมชนโดยการให้ชุมชนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการใช้ทรัพยากรภายในชุมชนได้อย่างยั่งยืน และรัฐความมีมาตรการในการปกป้องพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น พื้นที่เกษตรกรรมของสมาชิกชุมชน และสิทธิในที่ทำกินและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นหลักประกันพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิตของประชาชน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนมีส่วนร่วม มีสิทธิที่จะกระทำ มีสิทธิที่แสดงความคิดเห็นภายใต้กฎหมาย **สภาพปัญหา** ปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่อาจไม่ทราบถึงสิทธิและเสรีภาพของตน หรือมีการใช้สิทธิและเสรีภาพเกินส่วนที่กฎหมายกำหนด **ข้อเสนอแนะ** สนับสนุนให้ประชาชน หน่วยราชการ องค์กรต่างๆ มีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงการใช้สิทธิและเสรีภาพในสังคม ให้มีกฎหมายที่กำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเสรีภาพภายใต้ขอบเขต	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิ คือ ประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองมิให้มีการละเมิด รวมทั้งข้อบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิในกรณีที่มีการละเมิดด้วย เสรีภาพ หมายถึง อำนาจตัดสินใจด้วยตนเองของมนุษย์ที่จะเลือกดำเนินพฤติกรรมของตนเอง โดยไม่มีบุคคลอื่นใดอ้างหรือใช้อำนาจแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องได้รับความคุ้มครองจากรัฐอย่างไม่มีเงื่อนไข ส่วนสิทธิและเสรีภาพด้านอื่นๆ ควรได้รับการคุ้มครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย **สภาพปัญหา** ๑.การขอให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชนกฎหมายกำหนดให้มีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติเกินความจำเป็น	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒.เสรีภาพของสื่อมวลชน การนำเสนอข่าวสารหรือความเห็นผ่านสื่อต่างๆ ถูกส่งต่อไปอย่างรวดเร็วบางครั้งเกิดความเสียหายจากข้อมูลที่ไม่ผ่านการคัดกรองความถูกต้องหรือเป็นข้อมูลที่นำเสนอโดยมีข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วน **ข้อเสนอแนะ** รัฐธรรมนูญควรกำหนดหลักเกณฑ์การขอให้ได้รับความคุ้มครองไม่ยุ่งยาก ลดขั้นตอน และไม่เกินความจำเป็น	
	<u>ด้านการศึกษา</u> **ความคาดหวัง** ประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน (ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา) สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “สิทธิและเสรีภาพของประชาชน” ในปัจจุบันเมื่อดูจากคะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีระดับที่สูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมากในทุกรายวิชาในขณะที่พบว่ามีนักเรียนจากโรงเรียนวิทยาศาสตร์และโรงเรียนในกลุ่มโรงเรียนสาธิตเท่านั้นที่มีคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบ PISA ในด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สูงกว่ามาตรฐานที่ระดับ ๕๐๐ คะแนน นักเรียนของโรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ มีคะแนนน้อยกว่า ๔๐๐ คะแนน นอกจากนี้การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการประกันคุณภาพศึกษาและการประเมินคุณภาพในแนวทางที่ได้ดำเนินการผ่านมาพบว่าไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และยังสร้างภาระจำนวนมากให้แก่ครูและสถานศึกษา	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. สร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและเทคโนโลยีที่สนับสนุนการเรียนรู้ (equity in access) ๒. สร้างโอกาสในการได้รับทางเลือกในการศึกษาและการเรียนรู้พัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน (equity in choosing appropriate process in education) ๓. สร้างโอกาสในการได้รับประโยชน์ของการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพเหมาะสมกับศักยภาพตามความถนัดของผู้เรียน (equity in choosing appropriate process in education) ทั้งในและนอกระบบการศึกษา รวมถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ	
	ความคาดหวัง ยังขาดหลักการและบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็ก ตามอนุสัญญาที่ว่าด้วยสิทธิเด็กของสหประชาชาติ (UN Convention on the Rights of the Child) **สภาพปัญหา** เด็กทั้งหลายถูกกระทำทารุณกรรม และอยู่ในสภาวะยากลำบาก ขาดไร้อุปการะ ขาดการเลี้ยงดู และขาดการพัฒนาตามแนวทางของสหประชาชาติ **ข้อเสนอแนะ** ต้องวางหลักให้ชัดเจน ตามแนวทางของสหประชาชาติ ๑. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (development) ๒. สิทธิที่จะอยู่รอดปลอดภัย (survive) ๓. สิทธิที่จะมีส่วนร่วม (participation) ๔. สิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟู (rehabilitation)	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติ เรื่อง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน โดยเล็งเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อกิจการสำรวจและผลิตปิโตรเลียม และผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการปิโตรเลียม รวมทั้งได้จัดทำโครงการเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป ตลอดจนกลุ่มผู้นำท้องถิ่นและสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด **สภาพปัญหา** ปัจจุบันมีการรวมตัวของประชาชน ซึ่งเรียกว่ากลุ่มประชาสังคม เรียกร้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การบริหารงานภาครัฐให้โปร่งใสเป็นธรรม ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการโดยตรงมากขึ้น ทำให้การพัฒนาระบบราชการที่ผ่านมาได้รับการพัฒนากระบวนบริหารราชการที่สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น **ข้อเสนอแนะ** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ออกประกาศ เรื่องแนวทางการปฏิบัติการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน หรือผู้มีส่วนได้เสียของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒ เพื่อให้การปฏิบัติราชการเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกรมฯ เป็นไปอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม จึงกำหนดให้จัดการมีส่วนร่วมออกเป็น ๓ ระดับ คือ	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. ระดับการให้ข้อมูล เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยหน่วยงานต้องเสนอข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ๒. ระดับการปรึกษาหารือ เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐอย่างเป็นอิสระและเป็นระบบ โดยจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็น นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย พัฒนาวิธีการทำงาน และประกอบการตัดสินใจ ๓. ระดับการเข้ามามีบทบาท เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนโครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานมีหน้าที่ในการจัดระบบอำนวยความสะดวก ยอมรับการเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับประชาชน ประกาศกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเรื่องร้องเรียนของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๒ เพื่อให้การดำเนินการให้บริการของหน่วยงานมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ จึงจำเป็นต้องกำหนดขั้นตอน กรอบระยะเวลาในการตอบสนองข้อร้องเรียน รวมถึงการติดตามประเมินผลและรายงานผลการร้องเรียนให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังนี้ ๑. การจัดการข้อร้องเรียน โดยแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่จัดการข้อร้องเรียนและกำหนดช่องทางการรับข้อร้องเรียน และแจ้งให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำคำชี้แจงหรือดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามข้อร้องเรียน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. ช่องทางการร้องเรียน ได้แก่ ๒.๑ การติดต่อด้วยตนเอง ณ ที่ทำการกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ศูนย์เอนเนอณ์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ เลขที่ ๕๕๕/๒ ถนนภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๒.๒ โทรศัพท์ หมายเลขโทรศัพท์ ๐ ๒๗๙๔ ๓๐๐๐ ๒.๓ หนังสือ จดหมาย หรือโทรสาร ที่อยู่ในการจัดส่งเอกสาร กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ศูนย์เอนเนอณ์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ เลขที่ ๕๕๕/๒ ถนนภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรสาร ๐ ๒๗๙๔ ๓๐๕๘ ๒.๔ ตู้รับฟังความคิดเห็น บริเวณจุดรับ – ส่งเอกสาร ศูนย์เอนเนอณ์ยี่ คอมเพล็กซ์ อาคารบี ชั้น ๒๑ ๒.๕ เว็บไซต์กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ www.dmf.go.th ๒.๖ ศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี www.gcc.go.th หรือโทรศัพท์ ๑๑๑๑ ๓. การจัดการเรื่องร้องเรียน โดยสำนักงานเลขานุการกรม กลุ่มบริหารงานทั่วไป รับเรื่องตรวจสอบ ติดตามข้อร้องเรียนจากช่องทางต่างๆ มีระยะเวลาการดำเนินการรับข้อร้องเรียนและประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภายใน ๑ วัน นับจากที่ได้รับเรื่องจากช่องทางต่างๆ เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการชี้แจงในประเด็นที่มีการร้องเรียน ๔. การติดตามและประเมินผลและการรายงานการจัดการข้อร้องเรียน สรุปผลการดำเนินการจัดการข้อร้องเรียนของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ในภาพรวมต่ออธิบดี ปีละ ๒ ครั้ง (ทุกรอบ ๖ เดือนของปีงบประมาณ)	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. ควรจะทำการปฏิรูปทางสังคมเพื่อทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นจริง ทั้งในเชิงรูปแบบและในเชิงเนื้อหา ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ๒. เพื่อทำให้เกิดข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้สิทธิ-เสรีภาพของประชาชนไม่เป็นจริง เพื่อทำให้สังคม/ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้ทราบและนำไปใช้ประโยชน์ **สภาพปัญหา** Mindset ของกลไกระบบราชการและกฎหมายยังมองว่า ระบบราชการเป็นผู้ที่จะทำให้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเป็นจริงมากกว่ามองว่าจะช่วยให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้อย่างไร **ข้อเสนอแนะ** - พัฒนาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากอุปสรรคและข้อจำกัดในด้านต่างๆ ที่ทำให้สิทธิเสรีภาพไม่เป็นจริงหรือไม่พัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ ควรเป็นเพียงสิ่งที่ยืนยันสิทธิที่มีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ (Naturd rights) ไม่ใช่เขียนสิทธิในกฎหมายและสร้างข้อยกเว้นไว้จำนวนมาก **สภาพปัญหา** ๑. สิทธิเสรีภาพถูกจำกัดด้วยข้อยกเว้น เช่น กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น เปิดช่องให้มีการใช้กฎหมายลำดับของ เช่น พระราชบัญญัติความมั่นคง ๕๑ มาบังคับใช้เพื่อจำกัด สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายลำดับศักดิ์สูงกว่า	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. สิทธิหลายประเด็นถูกจำกัดในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ **ข้อเสนอแนะ** ๑. กลไกเชิงสถาบันต้องยืนยันสิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ เหนือกฎหมายลำดับรอง ๒. แก้ไข มาตรา ๔๗ ตัดคำว่า “ผู้ยากไร้” ออก เพื่อให้สิทธิในการแก้ถึงการบริการสุขภาพ เป็นของ “ทุกคน”	
	ความคาดหวัง หลักสิทธิและเสรีภาพ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน **สภาพปัญหา** ฝ่ายรัฐและประชาชน ยังไม่เคารพและรู้จักสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น มีการใช้สิทธิและเสรีภาพเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด **ข้อเสนอแนะ** หาแนวทางแก้ไขให้มีการเคารพและรู้จักถึงสิทธิและเสรีภาพของกันและกัน โดยมีบทลงโทษอันสมควรตามความหนักเบาของการฝ่าฝืน เพื่อป้องกันและป้องปราม	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรให้ประชาชนสามารถมีสิทธิเรียกร้องในเรื่องความเดือดร้อนและมีสิทธิเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย โดยมีการเลือกตั้งเริ่มต้นจากสมาชิกท้องถิ่นทั้งหมดและกำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะรัฐมนตรี โดยตรงจากประชาชน ให้คณะรัฐมนตรีมี ๔๔ คน หลังจากเลือกตั้งเสร็จ ทูลเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นผู้แต่งตั้ง	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ๑. ประชาชนถูกปิดกั้นในการแสดงความเห็นถึงการทำงานของรัฐบาล โดยถูกข่มขู่ คุกคาม จากผู้มีอำนาจ ๒. รัฐบาลไม่ฟังเสียงเรียกร้องจากประชาชน ถึงการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมถึงรัฐมนตรี แต่ละกระทรวงขาดความรู้ ความสามารถหรือมีความชำนาญในด้านนั้นๆ เช่น รมว.สาธารณสุข รมช.เกษตรและสหกรณ์ รวมถึงรองนายกฯ **ข้อเสนอแนะ** ๑. รัฐมนตรี ต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยมีการกำหนดคุณวุฒิให้มีความเกี่ยวข้องกับกระทรวงนั้นๆ ๒. สมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งและไม่สามารถออกเสียงเลือกนายกรัฐมนตรีได้ รวมถึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านกฎหมายมากพอควร	
	ความคาดหวัง - ควรนำความสมบูรณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ มาปรับใช้ทั้งฉบับ **สภาพปัญหา** - สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุมเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรง - ความเหลื่อมล้ำทางสังคม **ข้อเสนอแนะ** - รับฟังข้อเรียกร้องและความคิดเห็นของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาให้ประชาชนมีความเท่าเทียมกัน - โดยต้องปรับปรุงมาตรการของรัฐ ที่กำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อปราบปรามสกัดกั้นความชอบธรรมเป็นการรอนสิทธิของประชาชน	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ในการคุ้มครองบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองใช้ตามมาตรา ๒๑๓ **สภาพปัญหา** ประชาชนไม่สามารถใช้สิทธิการพิจารณาในกรณีถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการปรับแก้ให้สามารถใช้สิทธิในการพิจารณาได้จริงตาม มาตรา ๒๑๓ หรือยกเลิกตัดออกไปใช้ช่องทางตามมาตรา ๒๕ แทน หรือควรศึกษาให้	ทนายความและล่ามภาษามืออิสระ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ประชาชนควรเข้าถึงสิทธิต่างๆ ได้โดยเท่าเทียมและทั่วถึง และมีความสะดวกในการบริการในทุกระดับ โดยเฉพาะการแสดงออกถึงสิทธิและเสรีภาพ ในการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ **สภาพปัญหา** ๑. การเข้าถึงสิทธิที่เป็นสวัสดิการด้านต่างๆ ยังไม่ทั่วถึง ๒. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยังไม่ได้รับการยอมรับและรับรองถึงความปลอดภัย	กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ๙๐๔ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ในยุคปัจจุบัน สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้รับการยอมรับกันโดยกว้างขวางของหน่วยงานของรัฐต้องรับรู้ และยอมรับ รวมทั้งให้ความคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยเสมอภาคและเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลและต้องไม่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เมื่อปัจเจกบุคคลมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ รัฐและหน่วยงานของรัฐย่อมต้องมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลตามรัฐธรรมนูญด้วย **สภาพปัญหา** ในส่วนที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา ซึ่งยังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดนั้น ในปัจจุบันยังคงพบเห็นการนำผู้ต้องหาออกแถลงข่าวหรือมีภาพข่าวผู้ต้องหาที่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวอยู่ด้วย บางครั้งมีการใช้เครื่องพันธนาการ ปรากฏตามสื่อต่างๆ ซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลโดยตรง **ข้อเสนอแนะ** ควรงดการแถลงข่าวหรือการทำแผนประกอบคำรับสารภาพที่มีการนำตัวผู้ต้องหามาปรากฏต่อสื่อสารมวลชน	
	ความคาดหวัง อยากให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติไว้ **สภาพปัญหา** มีการลิดรอนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในหลายด้าน **ข้อเสนอแนะ** การออกกฎหมายหรือคำสั่งใดๆ ควรคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในรัฐธรรมนูญ ควรเพิ่มประเด็นสิทธิในรัฐธรรมนูญให้ชัดแจ้ง โดยเพิ่มเติมให้ครบถ้วน	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑. ควรให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน เกิดเห็นรูปธรรมปฏิบัติได้ ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ ๒. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับความเท่าเทียมกันในเรื่องการศึกษา การบริการสาธารณะ การรักษาพยาบาล ๓. สนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันในการจัดตั้งองค์กรของผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติ การจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๖๒ **สภาพปัญหา** ๑. เสียงสะท้อนจากประชาชน คือ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งยังไม่ได้มีการหาข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ๒. ปัญหาที่ผู้บริโภคยังเข้าไม่ถึงและไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร เช่น การบริการทางการแพทย์จากสถานพยาบาลเอกชน การประกันชีวิต รวมทั้งการถูกหลอกลวงกรณีแชร์ลูกโซ่ สินค้าออนไลน์ การกู้ยืมเงินเกินตัว เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** ๑. ควรสำรวจสภาพปัญหาจากประชาชนตามพื้นที่ต่างๆ และนำมาวิเคราะห์เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ๒. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการจัดตั้งสภาองค์กรของผู้บริโภคตาม พรบ. ปี ๒๕๖๒ เพื่อให้ผู้บริโภคซึ่งเป็นประชาชนได้สร้างความเข้มแข็งในการรักษาสิทธิของตนเองในการบริโภคอย่างเป็นธรรม ไม่ตกเป็นเหยื่อผู้ประกอบการ และสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้บริโภค เพื่อเป็นรากฐานของการบริโภคอย่างถูกต้อง ยั่งยืน ๓. ปัญหาการขอรับเงินประกันกรณีผู้เอาประกันเสียชีวิต ซึ่งเป็นสิทธิที่ผู้เอาประกัน โดยทายาทจะได้นำเงินไปดำเนินงานศพตามประเพณี แต่ทางประกันภัยให้ยื่นหลักฐานภายใน ๑๔ วัน ส่วนใหญ่ญาติจะหาหลักฐานให้ไม่ทันตามกำหนด ทำให้มีเรื่องตกค้างเป็นจำนวนมาก	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - รัฐควรรับรองให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียมและเหมาะสม ในทางตรงกันข้าม รัฐควรสนับสนุนให้ประชาชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือดำเนินการอื่นใดที่ตนต้องการโดยไม่กระทบ/ละเมิดสิทธิผู้อื่นจนเกินควรและต้องตั้งบนพื้นฐานการนำเสนอข้อมูลที่ไม่เป็นการหมิ่นประมาทหรือสร้างความเกลียดชัง - รัฐธรรมนูญ ๖๐ ลดหมวดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นลงและห้ามประชาชนในการใช้สิทธิที่กระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งยังคงมีการตีความไม่ชัดเจน - เรื่องความมั่นคงของรัฐ ควรปรับถ้อยคำให้ชัดเจนไม่กำกวม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น - ตู้ ปณ.๙)
	ความคาดหวัง **-** สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ มีความเหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข อาทิ มาตรา ๔๒ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ได้กำหนดหลักการรองรับสิทธิและเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น มาตรา ๓๐ กำหนดบทบัญญัติห้ามมิให้มีการเกณฑ์แรงงาน เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ มาตรา ๔๘ กำหนดบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดซึ่งกระทรวงแรงงานได้ปรับปรุงกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ให้ลูกจ้างหญิงมีครรภ์มีสิทธิลาเพื่อคลอดบุตรซึ่งรวมถึงลาเพื่อตรวจครรภ์ได้ครรภ์หนึ่งไม่น้อยกว่า ๙๘ วัน (ตามมาตรา ๔๑ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๒) และมาตรา ๗๔ ได้กำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐที่จะคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ และการประกันสังคมและสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ การจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการ	กระทรวงแรงงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ดำเนินการ รวมถึงการส่งเสริมให้มีงานทำและคุ้มครองคนหางาน โดยการศึกษาวิเคราะห์สภาวะตลาดแรงงาน และแนวโน้มตลาดแรงงาน เป็นศูนย์กลางข้อมูลตลาดแรงงาน รวมทั้งพัฒนาและส่งเสริมระบบการบริหารด้านการส่งเสริมการมีงานทำ เพื่อให้ประชากรมีงานทำที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถและความถนัด และไม่ถูกหลอกลวงตลอดจนได้รับสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม อย่างไรก็ตามในส่วนของการจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ อันเป็นการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่มกันของผู้ใช้แรงงานตามรัฐธรรมนูญฯ นั้น กระทรวงแรงงานโดยสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน อยู่ระหว่างการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อเป็นการส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพในการรวมกลุ่มและเจรจาต่อรองของผู้ใช้แรงงานตามรัฐธรรมนูญฯ ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น	
	มาตรา..เสรีภาพของสื่อมวลชนในการประกอบวิชาชีพตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพเพื่อประโยชน์สาธารณะในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนอย่างถูกต้อง ครบถ้วนและรอบด้าน รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมได้รับความคุ้มครอง การสั่งปิดกิจการสื่อมวลชนเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ การห้ามสื่อมวลชนเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นทั้งหมดหรือบางส่วนหรือแทรกแซงด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง ข้อมูลส่วนบุคคลสิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี	เครือข่ายพสกนิกรไทยรวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของประชาชน หรือเพื่อปกป้องหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน มาตรา..พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งประกอบกิจการสื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข้อมูลและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของรัฐหรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจริยธรรมแห่งวิชาชีพ ให้มีกฎหมายว่าด้วยองค์การวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งประกอบด้วยบุคคลในวิชาชีพสื่อมวลชนและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งผู้แทนองค์การภาคประชาชน เพื่อปกป้องเสรีภาพและความเป็นอิสระของสื่อมวลชนตามมาตรา... ส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ พิจารณาคำร้องขอความเป็นธรรมของผู้ซึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้เสรีภาพตามมาตรา...คุ้มครองสวัสดิภาพและสวัสดิการในการดำรงชีพอย่างมีศักดิ์ศรี โดยมีกองทุนสื่อมวลชน ดูแลเยียวยาสื่อมวลชนที่ได้รับผลกระทบในการทำหน้าที่สื่อมวลชนตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ มาตรา... คลื่นความถี่ที่ใช้ในกิจการกระจายเสียง กิจการวิทยุโทรทัศน์ กิจการวิทยุคมนาคมและกิจการโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์การของรัฐที่เป็นอิสระองค์การหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม โดยต้องคำนึงถึงความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์สูงสุดของประชาชนและระดับท้องถิ่น คำนึงถึงบุคคลด้อยโอกาสทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรมและประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งต้องจัดให้ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการตามวรรคสองต้องให้ความสำคัญกับการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมและการเก็บค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายในการประกอบกิจการดังกล่าวอย่าง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหมาะสม ต้องให้ความสำคัญกับการให้บริการที่ทั่วถึง ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ สามารถตรวจสอบได้ และให้ประชาชนโดยทั่วไปเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงในระดับท้องถิ่นต้องมีหลักเกณฑ์เป็นแบบเฉพาะประเภท ภายใต้บังคับหนังสือสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการเปิดเสรีทางการค้าหรือการลงทุนภายใต้กรอบองค์การค้าโลกหรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เจ้าของกิจการตามมาตรานี้ต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย และต้องไม่ดำเนินการในลักษณะที่อาจมีผลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา... (ว่าด้วยเสรีภาพของสื่อมวลชน) ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา...บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ เครือข่าย กลุ่ม องค์การภาคเอกชน องค์การภาคประชาชน หรือหมู่คณะอื่น ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำและเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มกัน แต่ต้องไม่กระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการให้บริการสาธารณะทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดในทางเศรษฐกิจ	
	สิทธิและเสรีภาพของพี่น้องประชาชนที่ต้องยอมรับว่าลดน้อยถอยลงไปจากเดิมมากพอสมควร ย้อนกลับไปรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ในหมวดที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มีการระบุไว้อย่างละเอียดอยู่สัดในส่วนที่ชัดเจนในแต่ละเรื่องไป โดยมีรายละเอียดในแต่ละเรื่องค่อนข้างสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง	พรรคประชาธิปัตย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มาตรา ๓๒ ของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ในวรรค ๕ ระบุไว้ชัดว่า ในกรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายมีสิทธิ์ร้องต่อศาล เพื่อให้สั่งละงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้นรวมทั้งจะกำหนดวิธีการตาม สมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้ รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ สิทธิของพี่น้องประชาชนดังที่กล่าวมานี้ก็มีการตัดออกไป ๒. สิทธิในกระบวนการยุติธรรมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๐ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ระบุให้สิทธิขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมว่าผู้เสียหายผู้ต้องหาโจทก์จำเลย คู่กรณีผู้มีส่วนได้เสียหรือพยานในคดีมีสิทธิ์ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการ ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมรวมถึงการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็วเป็นธรรม และมีสิทธิในการตรวจสอบและการได้รับทราบพยานหลักฐานตาม สมควรการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและการได้รับทราบ พยานหลักฐานตามสมควรการได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความและ การได้รับการปล่อยชั่วคราว สิทธิขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เหล่านี้กลับกลายเป็นว่า รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ได้ตัดรายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ออกไปเกือบทั้งหมดทั้งที่เรื่อง ดังกล่าวนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะคุ้มครองสิทธิของพี่น้องประชาชน ๓. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและสื่อมวลชน มาตรา ๔๖ ในเรื่องของพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่นย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าว และแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดของรัฐธรรมนูญโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติ ของหน่วยราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเจ้าของกิจการนั้นแต่ต้องไม่ขัด ต่อจริยธรรมแห่งการประกอบวิชาชีพและมีสิทธิจัดตั้งองค์กรเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพและความเป็นธรรมรวมทั้งมีกลไกควบคุมกันเองขององค์กรวิชาชีพ สิทธิต่าง ๆ นี้ก็ไม่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔. สิทธิชุมชนมาตรา ๖๗ ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ไว้ในเรื่องของสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ที่ต้องเน้นประเด็นคือการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญสำคัญกับโครงการที่จะมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชนและหมุนระบุไว้ให้ความสำคัญ คือ จะต้องมีการจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและให้มีองค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนภาคเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพให้ความเห็นประกอบก่อนการมีการดำเนินการ รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ จึงกำหนดให้มีองค์การอิสระมาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะแต่ก็ปรากฏข้อเท็จจริงว่าในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ไม่ได้มีการกำหนดสิทธิดังกล่าวไม่ได้กำหนดองค์การอิสระดังกล่าวเพื่อปกป้องสิทธิของพี่น้องประชาชนเหมือนเช่นเคย ๕. มาตรา ๔๙ ที่ระบุไว้ชัดในเรื่องผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้อยู่ในสภาวะยากลำบากต้องได้รับสิทธิและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น ประเด็นดังกล่าวนี้ก็จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ก็จะมีการตัดประเด็นดังกล่าวออกไป โดยไม่ได้ให้ความสำคัญทั้ง ๆ ที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์อีกเช่นกัน ๖. การกระจายถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมให้กับพี่น้องเกษตรกรได้มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินอย่างทั่วถึงรวมถึงการจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตรก็จะเห็นได้ว่ามาตรา ๘๕ ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ ก็ได้มีการตกหล่นไปไม่ปรากฏรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวแต่กลับไปปรากฏอยู่บางส่วนในเรื่องการปฏิรูป ซึ่งก็ยังไม่มีความชัดเจนแต่อย่างใด	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๗. รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ได้กำหนดสิทธิของบุคคล ซึ่งเป็นผู้บริโภคไว้ในมาตรา ๖๑ ให้ได้รับการคุ้มครองได้รับข้อมูลที่เป็นจริงมีสิทธิพิทักษ์สิทธิ์ในความเป็นผู้บริโภคและประการสำคัญรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้มีองค์การเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภคทำหน้าที่ให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาของหน่วยงานของรัฐในการตรากฎหมายต่าง ๆ สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภคให้พี่น้องประชาชนคนไทยได้มีหลักพื้นฐานในการปกป้องคุ้มครองสิทธิในเรื่องของการบริโภคต่าง ๆ แล้ว แต่ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ได้ตัดสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ของพี่น้องประชาชนออกไป ๘. สิทธิกระบวนการยุติธรรม เหลือแค่ ๒ มาตรา คือ มาตรา ๖๘ และมาตรา ๒๙ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เช่น มาตรา ๔๐ มีสาระสำคัญรายละเอียดที่ครบถ้วน ๙. แนวนโยบายด้านการมีส่วนรวมของประชาชน รัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ จึงได้ระบุเรื่องนี้ไว้ชัดในมาตรา ๘๗ ที่รัฐจะต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็น การกำหนดนโยบายระดับชาติ ระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การส่งเสริมให้มีการศึกษาแก่ประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครอง ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ได้มีการกำหนดลำดับความสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ แต่อย่างใด	

๗.๒.๓ ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง
(ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น
บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล
และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
๓. ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ)	**การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น** มาตรา ๒๔๙ บัญญัติให้มีการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ แต่กำหนดเงื่อนไข ให้คำนึงถึงความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบประกอบกัน นอกจากนี้ มาตรา ๒๕๐ ก็กำหนดเงื่อนไขว่าบทบาทการดำเนินการของท้องถิ่นต้องสอดคล้องกับรายได้ จึงไม่เป็นการเอื้อต่อการบังคับให้ต้องมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ควรเพิ่มเติมหลักการ ให้รัฐต้องทำการกำหนดบทบาทกรอบงานขั้นต่ำสำหรับองค์กรบริหารท้องถิ่นไว้ให้ชัดเจนเป็นตัวตั้ง แล้วกำหนดให้รัฐต้องช่วยจัดหารายได้มาสนับสนุน มิใช่ไปสร้างเงื่อนไขที่ปิดกั้นบทบาทเอาไว้จนกว่าท้องถิ่นจะมีรายได้พอเพียง	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การมีส่วนร่วมทางการเมืองของคนพิการและผู้ด้อยโอกาส มาตรา ๙๐ พรรคการเมืองใดส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งแล้ว ให้มีสิทธิส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อได้ การส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ ให้พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละหนึ่งบัญชี โดยผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองต้องไม่ซ้ำกันและไม่ซ้ำกับรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง โดยส่งบัญชีรายชื่อดังกล่าวให้คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนปิดการรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง	สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การจัดทำบัญชีรายชื่อตามวรรคสอง ต้องให้สมาชิกของพรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วย โดยต้องคำนึงถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งจากภูมิภาคต่าง ๆ และความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง และการมีส่วนร่วมของคนพิการและผู้ด้อยโอกาสด้วย” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อเป็นการยกระดับของประชาชนซึ่งมีความหลากหลายในกระบวนการทางการเมือง เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการที่ประเทศไทยเป็นภาคี ข้อที่ ๒๙ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและเรื่องสาธารณะ ซึ่งมีตัวอย่างในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาที่เกิดใหม่ในทวีปแอฟริกา เช่น ประเทศยูกันดาและประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ **การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรเปราะบางในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ** มาตรา ๑๒๘ สภาผู้แทนราษฎร~~และ~~ วุฒิสภา และรัฐสภามีอำนาจตราข้อบังคับการประชุมเกี่ยวกับการเลือก และการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภา รองประธานสภา เรื่องหรือกิจการอันเป็นหน้าที่และอำนาจของ คณะกรรมาธิการสามัญแต่ละชุด การปฏิบัติหน้าที่และองค์ประชุมของคณะกรรมาธิการ วิธีการประชุม การเสนอและพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การปรึกษา การอภิปราย การลงมติ การบันทึกการลงมติ การเปิดเผยการลงมติ การตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายทั่วไป การรักษาระเบียบและความเรียบร้อย และการอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีอำนาจตราข้อบังคับเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกและกรรมาธิการ และกิจการอื่นเพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในข้อบังคับตามวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการตั้งกรรมาธิการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ที่ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประธานรัฐสภาวินิจฉัยว่ามีสาระสำคัญเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือคนพิการ หรือทุพพลภาพ ต้องกำหนดให้บุคคลประเภทดังกล่าวหรือผู้แทนองค์กรเอกชนที่ทำงานเกี่ยวกับบุคคล ประเภทนั้นโดยตรง ร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญ ทั้งหมด และในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อเสนอต้องกำหนดให้ ผู้แทนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งเข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวร่วมเป็นกรรมาธิการวิสามัญด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมาธิการวิสามัญทั้งหมด” **เหตุผลที่เสนอแก้ไข** เพื่อเป็นการยกระดับให้การมีส่วนร่วมในการตราพระราชบัญญัติที่มีผลกระทบต่อกลุ่มประชากรเปราะบาง ไม่จำเป็นต้องอาศัยบทบัญญัติของข้อบังคับ แต่บังคับให้เกิดความชัดเจนในระดับรัฐธรรมนูญเลย ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ดีแล้ว	
	ความคาดหวัง พรรคการเมือง นำเสนอนโยบายเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง **สภาพปัญหา** ไม่มีพรรคการเมืองใดนำเสนอนโยบายดังกล่าว จึงยังไม่พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกใน “ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองที่ดีนั้น ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างแท้จริง ทั้งควรให้พรรคการเมืองดำเนินกิจกรรม	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	โดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เพื่อให้พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันการเมืองของประชาชน ตลอดจนให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อประชาชน รวมถึงให้มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยสันติวิธี	
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ว่าควรเป็นอย่างไรความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และศาลควรใช้อำนาจถ่วงดุลกันให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีเสถียรภาพและความต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว **สภาพปัญหา** กรณีความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางการเมืองอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐไทยดำเนินการบริหารจัดการระบบพรรค ระบบสภาฯ ระบบบริหารจัดการประเทศและระบบตุลาการ อย่างมีสัมพันธภาพและมีเอกภาพ ทั้งส่วนอุดมการณ์และส่วนเป้าหมายอันมีคุณค่าที่ยั่งยืน **สภาพปัญหา** รัฐไทยอ่อนด้อยการดำเนินการตามที่คาดหวัง สังคมพลเมืองไทยจึงแตกออกเป็นฟาก เป็นฝ่าย พลเมืองไทยที่อ่อนด้อยปัญญา มีความคิดความเชื่อตามกระแสชี้นำเท่านั้น สังคมไทยจึงเป็นเสมือนกบเลือกนายหัว **ข้อเสนอแนะ** รัฐไทยควรต้องใช้กระบวนการแห่งอริยสัจและอิทธิบาทธรรม	มูลนิธิรักษ์เด็ก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองควรมีความเข้มแข็ง โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศ **สภาพปัญหา** ความอ่อนแอของระบบและสถาบันการเมือง รวมทั้งการขัดแย้งกันของภาคการเมืองซึ่งนำไปสู่การขัดแย้งและการต่อสู้กันที่อยู่นอกเหนือเรื่องการเมือง	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ตามหลัก Good Governance **สภาพปัญหา** สภาพปัญหาในปัจจุบัน เกิดจากการแบ่งพรรคแบ่งพวกของนักการเมือง ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารจัดการประเทศ **ข้อเสนอแนะ** ระบบการเมืองควรเป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นข้อกำหนด	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ๑. ต้องมีความเท่าเทียม เสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ตามสิทธิที่แต่ละกลุ่ม บุคคล ควรได้รับ ๒. มีกลไกการทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี ๓. สร้างกระบวนการให้เกิดความยุติธรรม ความเสมอภาคเท่าเทียมในสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่แต่ละกลุ่มบุคคลในสังคมควรได้รับ ตามหลักนิติรัฐนิติธรรม ๔. มีประชาธิปไตยที่ผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ยึดเสียงส่วนใหญ่ รับฟังเสียงส่วนน้อย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๕. สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ และบรรยากาศที่ดีของการไว้วางใจกัน และ ๖. ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมบนความถูกต้อง **สภาพปัญหา** ในปัจจุบันยังมีความไม่เท่าเทียม ไม่มีความเสมอภาค ทำให้สังคมมีความเหลื่อมล้ำ ประชาธิปไตยที่ผ่านการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนยังมีน้อย ยึดเสียงส่วนใหญ่ และไม่รับฟังเสียงส่วนน้อย **ข้อเสนอแนะ** ๑. ปฏิรูปการเมือง ควรประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อให้เกิดการยอมรับในเบื้องต้นอันจะนำมาสู่ความร่วมมือในอนาคต ๒. รัฐบาลต้องไม่แทรกแซงการทำงานกระบวนการปฏิรูปการเมือง โดยรัฐบาลเพียงแต่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น ๓. เนื่องจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ผ่านมานั้น ไม่ว่าจะเป็นการขอแก้ไขรายมาตรา หรือแก้ไขทั้งฉบับ ต่างประสบปัญหาเสมอ ดังนั้น การเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ และกลไกของรัฐที่สำคัญในการปฏิรูปการเมือง ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานทางวิชาการ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและมีความเป็นกลางทางการเมือง ๔. การปฏิรูปการเมือง ต้องปฏิรูปในภาพกว้าง กล่าวคือต้องปฏิรูปทุกภาคส่วนอย่าง เป็นระบบ เพราะทุกภาคส่วนมีความเกี่ยวเนื่องกัน และต่างได้รับผลกระทบซึ่งกันและกัน ๕. การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างทางสังคมจำเป็นต้องพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้ประกอบด้วย ๑) ควรจะได้มีการศึกษาวิจัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทุก ๆ หมวด โดยนักวิชาการที่เป็นอิสระและได้รับการยอมรับ และควรที่จะได้ศึกษาและ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เปรียบเทียบกับรูปแบบของต่างประเทศ เพื่อจะได้นำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ๒) ควรจะได้พิจารณาประเมินผล และทบทวน บทบาทหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ โดยพิจารณาในประเด็นความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ ขององค์กรต่าง ๆ การทำงานที่ยังขาดประสิทธิภาพทำให้ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์จากองค์กร เหล่านี้เท่าที่ควรจะเป็น และยังเป็นภาระด้านงบประมาณของประเทศด้วย ๓) กำหนดอำนาจหน้าที่ของสถาบันการเมือง และองค์กรตามรัฐธรรมนูญให้ ชัดเจน โดยยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจ และหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด	
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ควรจะต้องกำหนดอำนาจ บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ ที่ชัดเจน	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายและอำนาจหน้าที่โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของราชการส่วนกลางเพียงเท่าที่จำเป็น และราชการส่วนกลางสามารถถ่ายโอนภารกิจบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตและการจัดโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงานได้อย่างมีอิสระและมีประสิทธิภาพ หน่วยงานของรัฐสามารถดำเนินการตามนโยบายการบริหารราชการได้อย่างต่อเนื่องและบรรลุเป้าหมายที่นโยบายการบริหารราชกำหนดไว้ **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่ได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการเพิ่มการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น และมีการตัดข้อความ	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	“ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง” อาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสียความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการดำเนินงาน ปัจจุบัน มีการขาดความต่อเนื่องเชิงนโยบาย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและคณะรัฐมนตรี **ข้อเสนอแนะ** แม้ว่าในทางปฏิบัติจะต้องมีการตราพระราชบัญญัติเพื่อกำหนดรายละเอียดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มเติม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ควรกำหนดหลักความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองและควรมีการกล่าวถึงการกระจายอำนาจเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น	
	ความคาดหวัง ๑. คาดหวังว่า จะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นคนดีมีคุณภาพให้เลือกจำนวนมาก ๒. คาดหวังว่า คนไทยจะมีความรู้มากเพียงพอ ในการตัดสินใจเลือกผู้แทนที่เป็นคนดีมีคุณภาพ ๓. คาดหวังว่ากระบวนการคัดเลือกนักการเมือง ผู้บริหารองค์กรภาครัฐ ผู้บริหารของหน่วยงานยุติธรรม มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ ที่จะช่วยให้สามารถคัดกรองคนดีมีคุณภาพเข้ามาเป็นนักการเมือง หรือผู้บริหารองค์กรของรัฐได้ **สภาพปัญหา** ๑. คนไทยส่วนใหญ่คิดเห็นว่า นักการเมืองไทยไม่ค่อยมีคุณภาพ และมีภาพลักษณ์ของการทุจริตคอรัปชั่น ที่สำคัญมีนักการเมืองไม่น้อยมีประวัติเกี่ยวข้องกับนายทุน หรือผู้มีอิทธิพลท้องถิ่น หรือเป็นผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเอง ๒. ระบบการเมืองไทย ไม่สามารถคัดกรองนักการเมืองที่ดีมีคุณภาพเข้ามาทำงานในสภาผู้แทนราษฎร์ได้ ๓. นักการเมืองที่ไม่มีคุณภาพ อาจกำหนดนโยบายแบบสั่งการจากส่วนกลางโดยขาดการมีส่วนร่วมจากคนในท้องถิ่น ทำให้หลายนโยบายสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนมากกว่าจะเกิดประโยชน์หรือช่วยแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน	น.ส.มนต์ริสสา โรจน์วดีภิญโญ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. ควรให้ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดี กับประชาชนมากขึ้น ๒. มีบทบัญญัติทางกฎหมาย กำหนดให้นักการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรม ต้องพ้นจากสภาพนักการเมืองทันที เช่น สส.ที่ครอบครองที่ดินผิดกฎหมาย สส.ที่เคยต้องโทษติดคุกเพราะทำผิดจริง หรือ สว.ที่ทำผิดระเบียบของสภา ฯลฯ	
	มาตรา ๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้น เพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติ ~~หรือก้าวก่ายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา~~ ในทางปฏิบัติสภาวิชาชีพและสถาบันการศึกษาทำงานประสานกันเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานที่จะผลิตบุคลากรวิชาชีพให้มีสมรรถนะตามที่แต่ละวิชาชีพกำหนด เพื่อที่จะสามารถให้การรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของประชาชน	ภาคีสภาวิชาชีพด้านสุขภาพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. การเข้าสู่กระบวนการใช้อำนาจ การมีอำนาจต้องให้เกิดความเสมอภาค (ไม่ใช้เงิน วุฒิการศึกษา มาเป็นเครื่องมือขัดขวาง) เช่นวุฒิการศึกษา ต้องจบปริญญาตรี ต้องมีเงินค่าสมัคร ค่าหาเสียงจำนวนหลักล้าน ทั้งๆที่คนส่วนใหญ่ของประเทศยากจน จึงไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง อำนาจรัฐทั้งส่วนกลาง	พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และส่วนท้องถิ่น จึงเป็นอำนาจของนายทุนตลอดมา เมื่อมีการเลือกตั้ง (นี้คือที่มาของช่องว่างในสังคมไทย) ที่รุนแรง ๒. ควรให้มีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์และยุติธรรม ไม่ให้มีการซื้อสิทธิขายเสียง โดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ต้องเป็นผู้จัดทำป้ายโฆษณาให้ และจัดสรรเวลาทางวิทยุ โทรทัศน์ ให้ผู้สมัคร/พรรคการเมืองในเวลาเท่าๆกัน ฯลฯ (ป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง) ๓. สิทธิเสรีภาพของประชาชน การกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนควรควบคู่กับหน้าที่ตามความรับผิดชอบของประชาชนด้วย **ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม** ๑. การเลือกตั้งควรแบ่งบัตรเลือกตั้งเป็น ๒ ใบ เลือกเขต ๑ ใบ เลือกพรรคการเมือง ๑ ใบ ๒. เขตเลือกตั้ง ควรใช้เขตจังหวัด (เพื่อลดการซื้อเสียง) ให้มีผู้แทนได้เท่ากับอัตราส่วนของประชากรแต่ละจังหวัด โดยประชาชน ๑ คน ในจังหวัดนั้นเลือกผู้แทนได้คนเดียว (๑ คน) (One Man One Vote) ๓. ลดวงเงินค่าสมัคร ค่าหาเสียงเลือกตั้ง โดยให้ กกต. จัดทำป้าย จัดเวลาทางวิทยุ โทรทัศน์ ให้เป็นธรรมกับทุกพรรคในการหาเสียง ห้ามเดินเคาะประตูบ้านบริจาคงานกุศลทุกชนิด (ป้องกันซื้อเสียงทางอ้อม) ๔. ลดจำนวนวุฒิสมาชิกลง เหลือ ๑๐๐ คน โดยให้มาทุกสาขาอาชีพตามสัดส่วนของประชากร เช่น ตัวแทนแรงงาน ตัวแทนเกษตรกร ชาวไร่ชาวนา ตัวแทนชนชาติพันธุ์ เป็นต้น ไม่จำกัดวุฒิการศึกษา ๕. นักศึกษากำลังศึกษาในพื้นที่ใด หรือคนงานกำลังทำงานในพื้นที่ใด ก็ควรได้รับสิทธิในการเลือกตั้งพื้นที่นั้น	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การสร้างความเป็นธรรมในระบบศาล ประชาชนไม่สามารถวิพากวิจารณ์การทำงานของศาลยุติธรรมได้ เพราะจะทำให้มีความผิดในฐานหมิ่นศาล จึงเป็นอุปสรรคในการถ่วงดุลและป้องปรามคอร์รัปชัน	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองไทย ควรเป็นระบบที่ถ่วงดุลและตรวจสอบได้ โดยอำนาจการถ่วงดุลของแต่ส่วนคือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เนื่องจากในระบบการเมืองแต่ละส่วนจะมีหน้าที่แตกต่างกันไป ควรมีระบบที่ชัดเจนในการตรวจสอบ โดยที่ฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ของฝ่ายบริหาร และตุลาการศาลตรวจสอบการดำเนินงานของ ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร อำนาจในการถ่วงดุลควรมีการแยกกันอย่างชัดเจน เพื่อความเป็นธรรมและมีระบบที่มีเสถียรภาพ โดยเป้าหมายหลักของทั้ง ๓ ส่วนต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพ ของประชาชนเป็นหลัก นอกจากนี้ในส่วนงานด้านท้องถิ่น ๒. ระบบการเมืองควรมีการถ่วงดุลและตรวจสอบอำนาจของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน โดยควรมีการจัดทำระบบที่ประชาชนเข้าถึงและรับทราบถึงวิธีการตรวจสอบดังกล่าว เพื่อความเป็นธรรมต่อประชาชน และเมื่อแนวนโยบายที่ออกโดยรัฐส่งผลกกระทบต่อประชาชนก็มีฝ่ายที่รับเรื่องร้องเรียน และเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรปรับให้พรรคการเมืองมีความร่วมมือ และเห็นถึงประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง โดยการร่วมผลักดันกฎหมายหรือแนวนโยบายเพื่อบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกัน องค์กรอิสระที่ดูแลในส่วนของการเลือกตั้งควรเป็นอิสระอย่างแท้จริง หากมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเลือกตั้งควรที่จะมีการชี้แจ้งให้ประชาชนได้เข้าใจอย่างแท้จริง ๓. ควรเป็นการปกครองแบบกระจายอำนาจ เนื่องจากหน่วยงานที่ดูแลส่วนท้องถิ่นจะมีความเข้าใจสภาพปัญหาในพื้นที่และสามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้ดี เพื่อแก้ปัญหาและบริหารส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ระบบการ	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เลือกตั้งควรเป็นในรูปแบบอิสระ และโปร่งใส่ในการเลือกตั้ง ทั้งองค์กรอิสระที่ดูแลในส่วนของการเลือกตั้ง ควรมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ๔. ปัญหาในระบบการเมืองไทยในปัจจุบันยังขาดเสถียรภาพและยังเป็นในแบบรวมศูนย์อำนาจ เนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ มีการรวมอำนาจเป็นหนึ่งเดียวทำให้ไม่มีการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างกัน ซึ่งอาจจะเป็นข้อเสียในระบบการเมืองที่รวมอำนาจ เนื่องจากเมื่อประชาชนที่ถือว่าเป็นหัวใจหลักของรัฐไม่ได้รับประโยชน์ หรือมีความเดือนร้อนจะไม่มีฝ่ายใดให้ความช่วยเหลือหรือ ฟังเสียงของประชาชน ซึ่งส่งผลต่อการบริหารประเทศที่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นการตัดสินใจของกลุ่มคน โดยที่อำนาจนั้นไม่สามารถที่จะจับต้องหรือตรวจสอบได้ ๕. ระบบพรรคการเมืองขาดประสิทธิภาพในการท างานอย่างแท้จริง เพราะพรรคการเมืองในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญเพียงแค่ฐานเสียงของตน จึงเกิดการแข่งขันกันระหว่างพรรค เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนนิยมจากประชาชน แต่ยังมองไม่เห็นความร่วมมือกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดแนวนโยบายที่พัฒนาประเทศ และเป็นประโยชน์ต่อประเทศได้อย่างแท้จริง และพรรคการเมืองมักจะนำปัญหาของประชาชนเป็นข้อช่วยในการเรียกคะแนนนิยมจากกลุ่มคนที่ประสบปัญหา และทำให้ขาดการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง	
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีความโปร่งใส มีการเลือกตั้งที่เป็นกลาง ไม่ทุจริต ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการสมารถทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลควบคุมการใช้อำนาจซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเข้าใจถึงความต้องการของคนในท้องถิ่น สร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น องค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบเกี่ยวกับความสุจริตในการใช้อำนาจรัฐก็ต้องมีความเป็นอิสระและมีความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่	กรมบังคับคดี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐควรมีการจัดฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อระบบการเมืองและสถาบันการเมืองว่าต้องการให้ปฏิรูปในรูปแบบใด และควรต้องเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นให้ประชาชนทราบด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการหาแนวทางร่วมกันระหว่างรัฐกับประชาชนในการปฏิรูปประเทศด้านการเมือง	
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองในปัจจุบัน ถือว่าได้รับการปรับตัวมาในระยะหนึ่งแล้วแต่ด้วยข้อกฎหมายและข้อกำหนด ต่างๆที่ตราออกมาและบังคับใช้อยู่นั้น ได้ตราออกมาโดยไม่ได้ยึดโยงกับผลประโยชน์ของประชาชนชาวไทยอย่างแท้จริง ระบบการเมืองที่ปรากฏอยู่จึงอยู่ในอาณัติและไม่สามารถหลุดพ้นต่ออำนาจที่ครอบงำระบบการเมืองและสถาบันการเมืองในปัจจุบันได้อย่างชัดเจน **สภาพปัญหา** ระบอบการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีความชัดเจนที่มิได้เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบตามครรลองของสากลอันเนื่องมาจากการบังคับใช้ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เกิดพรรคการเมืองในระบอบการเมืองที่มีจำนวนมาก ตลอดจนคณะกรรมการเลือกตั้งซึ่งเปรียบเสมือนเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายของพรรคการเมืองใช้กฎและกติกาอันแยบยลและไม่โปร่งใสตลอดระยะเวลาที่มีการดำเนินการจนทำให้ประชาชน สถาบันการเมืองที่เกี่ยวข้องและสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนคนไทยไม่ว่าจะเป็นศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินหรือพรรคการเมืองก็ตาม ยังไม่สามารถสร้างผลผลิตที่เป็นรูปธรรมอันเป็นความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ส่วนของการกระจายหน้าที่และอำนาจในการปกครองท้องถิ่น รัฐบาลเองก็ไม่มีความชัดเจนที่จะกำหนดการเลือกตั้งก็ยังไม่เกิดขึ้น และมีการถ่ายโอนอำนาจดังกล่าวให้องค์กรของส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจังดูได้จากกรอบงบประมาณรายจ่าย	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประจำปีของประเทศก็ยังไม่สามารถกระจายอำนาจทางการเงินดังกล่าวให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น **ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไข** ควรคืนอำนาจในการปกครองประเทศให้กับประชาชน ด้วยการจัดให้มีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นจากการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ควรรีบจัดการให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เข้าสู่การยกร่างข้อกฎหมายหรือแก้ไขและรัฐธรรมนูญในส่วนนี้โดยเร็ว จากการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะดังกล่าวเพื่อให้เกิดระบบการเมืองและสถาบันการเมืองที่ดีเกิดขึ้นในสังคมไทยจากความต้องการของคนไทย ปวงชนชาวไทยทั้งประเทศที่มีฉันทามติร่วมกันจะอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการชื่อใดไม่สำคัญแต่จะต้องรีบดำเนินการโดยเร็ว	
	ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมจากระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed member Proportional system) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ให้กลับไปใช้ระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (Proportional representation system) (บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ) ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้สอดคล้องเหมาะสมกับระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน และแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง โดยยกเลิกการเลือกตั้งขั้นต้น (Primary Vote) และยกเลิกกำหนดให้สมาชิกพรรคต้องชำระค่าบำรุงพรรคการเมือง รวมทั้งการปรับลดอัตราโทษลงให้เหมาะสมกับฐานความผิด **เหตุผล** เพราะระบบการเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ที่ส่งผลให้มีพรรคการเมืองขนาดเล็กเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อันส่งผลให้พรรค	พรรคชาติพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การเมืองเกิดความอ่อนแอ ต่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสถาบันทางการเมือง ตามครรลองของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ รวมทั้งสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาลก็เกิดความอ่อนแอไร้เสถียรภาพตามมาด้วย ซึ่งส่งผลเสียต่อการบริหารราชการแผ่นดินและการแก้ไขปัญหารวมทั้งการพัฒนาประเทศ ซึ่งเมื่อเทียบกับระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วนแล้วเห็นว่าระบบการเลือกตั้งแบบสัดส่วน (บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ) มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยดีอยู่แล้ว ที่เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิสามารถพิจารณาตัดสินใจเลือกได้ ทั้งตัวบุคคลผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ตนนิยมชมชอบ เกี่ยวกับที่มาของวุฒิสภาเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน **เหตุผล** เพื่อให้วุฒิสภามีความยึดโยงกับประชาชนโดยตรง ที่สามารถทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยในฐานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยได้อย่างแท้จริงด้วยความชอบธรรม ในการพิจารณาร่างพระราชาบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย และงบแปรญัตติ เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมีจำนวนในการเสนอ การแปรญัตติ และการพิจารณาใช้งบประมาณรายจ่าย ตามวิถีทางและครรลองของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ที่นานาอารยะประเทศถือปฏิบัติกัน **เหตุผล** ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารที่ได้รับมอบอำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ย่อมมีอำนาจและความชอบธรรม และมีความเข้าใจในความต้องการของประชาชน ในการพิจารณาตัดสินใจใช้งบประมาณแผ่นดิน ที่ได้จากภาษีอากรของประชาชน เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชาชน และพัฒนาประเทศให้เจริญเติบโรก้าวหน้า ได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชน มิใช่การมอบอำนาจให้ฝ่ายราชการเป็นผู้พิจารณาดำเนินการแทน ซึ่งไม่ชอบด้วยหลักการ ส่วนการควบคุมและกำกับดูและการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดความโปรงใสโดยยึดหลักธรรมาภิบาลที่ดี ย่อมเป็นอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัดตามหน้าที่มีอยู่แล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น โดยให้ตัดข้อยกเว้นที่กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ตัดออกเสีย **เหตุผล** เพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถที่จะบริหารท้องถิ่นในอันที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า ได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น หากเปิดโอกาสให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น จะส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดความอ่อนแอขึ้นได้ เพราะกรณีที่สมาชิกสภาท้องถิ่นเกิดความขัดแย้งกับผู้บริหารท้องถิ่น สภาท้องถิ่นอาจใช้เสียงข้างมากปลดผู้บริหารท้องถิ่นออกจากตำแหน่งเมื่อใดก็ได้ ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นตกอยู่ในฐานะที่ขาดความมั่นคงไร้เสถียรภาพ และผู้บริหารท้องถิ่นอาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลและอำนาจต่อรองเกี่ยวกับผลประโยชน์จากสภาท้องถิ่นได้ อันอาจนำไปสู่การเกิดปัญหาทุจริตคอรัปชั่นในองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นอาจถูกครอบงำจากผู้มีอำนาจเหนือองค์กรปกครองท้องถิ่นได้ ส่งผลให้ท้องถิ่นเกิดความอ่อนแอ ไม่สามารถที่จะบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะส่งผลเสียต่อท้องถิ่นโดยรวม ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้นการคงไว้จึงเท่ากับเป็นการถอยหลังเข้าคลอง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองที่ดี ควรมีการพัฒนาอยู่บนหลักของ “เสถียรภาพประสิทธิภาพ และความชอบธรรม” อย่างสมดุล หากระบบการเมืองเข้มแข็ง ดำเนินการตามหลักนิติธรรม ได้รับความชอบธรรมในการเข้าสู่อำนาจ ก็จะก่อให้เกิดความมีเสถียรภาพ สามารถขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเสถียรภาพดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อระบบราชการ ซึ่งเป็นหน่วยงานการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ แผนงาน/โครงการต่าง ๆ ของส่วนราชการก็จะสามารถดำเนินการได้โดยสมบูรณ์ ไม่หยุดชะงัก ทำให้สามารถบริหารราชการแผ่นดินตามแผนยุทธศาสตร์ชาติได้ตามเป้าหมายที่กำหนด **สภาพปัญหา** ระบบการเมืองมีการเปลี่ยนขั้วอำนาจอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศในหลายมิติดังเช่นที่กล่าวไปแล้ว และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ซึ่งกระทบต่อดัชนีความเชื่อมั่นในด้านต่าง ๆ ส่งผลโดยตรงต่อสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย **ข้อเสนอแนะ** สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการประจำทั่วไปของสำนักนายกรัฐมนตรี และราชการที่คณะรัฐมนตรีมิได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกรมใดกรมหนึ่งในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีโดยเฉพาะ มีนโยบายในการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง พร้อมปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลและระบบการเมืองที่เข้ามาบริหารประเทศด้วยความชอบธรรม ในส่วนของรัฐธรรมนูญที่ได้วางกรอบกฎหมายในการกำหนดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของการกระบวนการสรรหาผู้มาดำรงตำแหน่งในระบบการเมืองและสถาบันการเมืองถือว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ดีควรหารือหรือขอความคิดเห็นในการบังคับใช้กฎหมายไปยังผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับระบบดังกล่าว เพื่อศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน สร้างความโปร่งใส ความชัดเจน ลดการใช้ดุลพินิจ ส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมกับทุกภาคส่วน	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใสและมีธรรมาภิบาลปราศจากผลประโยชน์ทับซ้อน ๒. ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองขาดความเชื่อถือจากสาธารณชน เนื่องจากถูกกล่าวหาว่าการบริหารงานยังมีข้อสงสัยในเรื่องความสุจริต และการบริหารงานที่ยังขาดหลักธรรมาภิบาล ๓. ควรส่งเสริมให้ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประเด็นผู้ตรวจการเลือกตั้ง **ข้อเสนอแนะ** เห็นควรรับโครงสร้างในการควบคุมกำกับดูแลการเลือกตั้งในระดับจังหวัดในรูปแบบคณะกรรมการ โดยให้ปฏิบัติหน้าที่ในช่วงระหว่างที่มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. , ส.ว. จนประกาศรับรองผลเลือกตั้ง ทั้งนี้โดยสรรหาจากบุคคลที่มีความรู้มีประสบการณ์ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นกลางทางการเมือง ไม่เป็นข้าราชการประจำและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อมิให้ถูกครอบงำและให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม **สภาพปัญหา** พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๗ กำหนดให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตต้องมีสาขาพรรค หรือตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัดที่มีเขตพื้นที่	คณะทำงานทางการเมืองรองประธานวุฒิสภา คนที่สอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รับผิดชอบในเขตเลือกตั้งนั้น เห็นได้ว่าพรรคการเมืองส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดตั้งสาขาพรรคได้ครบทุกเขตเลือกตั้ง เนื่องจากไม่สามารถหาสมาชิกพรรคในแต่ละสาขาได้ครบตามจำนวนขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนด (๕๐๐ คน) เนื่องจากมีการกำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองไว้สูงมาก จึงเห็นควรลดเงื่อนไขการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นอุปสรรคลง	
	ความคาดหวัง - ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง - การกระจายอำนาจมีความสำคัญ แต่ควรมีธรรมาภิบาลอย่างมาก - ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหาร ควรตรวจสอบถ่วงดุลกันได้ **สภาพปัญหา** - ระบบการเลือกตั้งทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลอ่อนแอ - ประชาชนสับสนกับระบบการเลือกตั้งที่กากบาทเบอร์เดียว แต่มีผลต่อ ส.ส. ๒ แบบ **ข้อเสนอแนะ** - แก้ไขระบบการเลือกตั้งให้มีความเป็นสากล โดยเป็นระบบผสมระหว่างเสียงข้างมาก และระบบสัดส่วน และบัตรเลือกตั้งต้องแยกเป็น ๒ แบบอย่างชัดเจน - ฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร ควรแยกอย่างชัดเจน เพื่อกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ (ควรสวมหมวกใบเดียว) กำหนดวาระของรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี ไม่เกิน ๘ ปี เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรี เพื่อเปิดโอกาสให้คนอื่น ๆ ที่มีความสามารถได้เข้าร่วมบริหารประเทศได้	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบพรรคการเมืองควรเป็นพรรคใหญ่ เพื่อให้พรรคการเมืองที่สามารถจัดตั้งคณะรัฐบาลได้มีเสถียรภาพสามารถบริหารบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ **สภาพปัญหา** ปัจจุบันมีพรรคการเมืองขนาดเล็กเป็นจำนวนมากได้รับการเลือกตั้งเข้าสู่สภา ซึ่งอยู่ในส่วนของคณะรัฐบาลอาจจะมีแนวนโยบายของพรรคที่แตกต่างกันไป และจะมีการต่อรองตำแหน่งทางการเมืองส่งผลให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ และไม่สามารถบริหารประเทศไปในแนวทางที่เสนอต่อสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแสะ** เปลี่ยนระบบพรรคการเมืองและระบบการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญ	กรมโรงงานอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	<u>ระบบเลือกตั้งซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี</u> - การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามมาตรา ๙๑ **สภาพปัญหา** การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ตามมาตรา ๙๑ กำหนดให้การนับคะแนน หลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณ การคิดอัตราส่วน และการประกาศผลการเลือกตั้งให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้น มีความซับซ้อน เกิดการตีความได้หลากหลาย ทำให้ในการนับคะแนน การคำนวณ หรือการคิดอัตราส่วน ใช้ระยะเวลานาน จึงมีการประกาศผลการเลือกตั้งล่าช้า ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ **ข้อเสนอแนะ** รัฐธรรมนูญต้องบัญญัติหลักเกณฑ์การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อไว้อย่างชัดเจน ไม่ซับซ้อน เพื่อให้สมารถประกาศผลเลือกตั้งและจัดตั้งรัฐบาลได้โดยเร็ว	สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	<u>บทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน</u> - การเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ตามมาตรา ๑๔๒ **ข้อเสนอแนะ** หลักการในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ซึ่งต้องแสดงผลสัมฤทธิ์หรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้จ่ายเงิน และความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาต่าง ๆ นั้น เห็นสมควรที่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติให้นำหลักการดังกล่าว ไปบัญญัติไว้สำหรับการเสนอร่างพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่จะมีผลเป็นการให้ใช้จ่ายเงินแผ่นดินนอกเหนือจากพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาวินัยทางการเงินการคลังของรัฐ - ความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้จัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามมาตรา ๑๔๔ **สภาพปัญหา** ความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้จัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณโดยรู้ว่ามีการดำเนินการอันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามมาตรา ๑๔๔ กรณีที่สภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภาหรือกรรมาธิการ มีการเสนอ การแปรญัตติหรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือกรรมาธิการ มีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชดใช้เงิน โดยจะพ้นจากความรับผิดหากได้บันทึกข้อโต้แย้งไว้เป็นหนังสือหรือมีหนังสือแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทราบ ทั้งนี้ เห็นด้วยในหลักการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐควรต้องรับผิดหากมีส่วนร่วมสนับสนุนโดยการเสนอโครงการหรือจัดสรรเงินงบประมาณ อย่างไรก็ดี เนื่องจากบทบัญญัติที่เป็นการกระทำฝ่าฝืนของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือกรรมาธิการตามวรรคสองไม่มีความชัดเจน ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจเล็งเห็นได้	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ว่า กรณีใดเข้าข่ายที่ตนต้องร่วมรับผิดด้วย ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้จัดทำโครงการหรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าการกำหนดความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีมากกว่าฝ่ายการเมือง คือในกรณีของคณะรัฐมนตรีเพียงพิสูจน์ได้ว่าตนไม่อยู่ในที่ประชุมก็พ้นจากความรับผิด แต่ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐแม้ไม่อยู่ในที่ประชุมก็อาจต้องรับผิดได้ **ข้อเสนอแนะ** บัญญัติเรื่องการกระทำของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือกรรมาธิการ ในการเสนอการแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมาธิการ มีส่วนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย ให้มีความชัดเจนเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเล็งเห็นได้ว่า หากมีการกระทำดังกล่าวแล้วตนมีส่วนร่วมสนับสนุนโดยการเสนอโครงการหรือจัดสรรเงินงบประมารแล้วจะต้องร่วมรับผิดด้วย หรืออาจทบทวนว่าควรบัญญัติเรื่องความรับผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ เนื่องจากกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการที่เข้าข่ายเป็นความผิดในการจัดทำโครงการ หรืออนุมัติหรือจัดสรรเงินงบประมาณ ก็จะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องบัญญัติในเรื่องความรับผิดในกรณีต่าง ๆ ไว้แล้ว	
	- ระบบเลือกตั้ง การให้ลงคะแนนเสียงอย่างง่าย one man one vote โดยไม่ต้องตีความ - การปกครองท้องถิ่นควรจะส่งเสริมให้มีอิสระตามปรัชญาของการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ทั้งคนและงบประมาณ และต้องเร่งให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นให้ประชาชนในท้องที่ให้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น - การให้ศาล ระบบนิติธรรมภิวัฒน์ เหนือกว่าอำนาจทั้งสามเป็นการขัดหลักการถ่วงดุลและคานอำนาจในระบบการเมือง ศาลยุติธรรมให้ดำเนินการอย่างง่าย ระบบของศาลรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการโดยยาก	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ระบบการเมืองไทยไม่ได้อิงอยู่กับประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชน	
	การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยอันเป็นของปวงชนชาวไทย ได้แก่ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ โดยผ่านทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย องค์กรที่เป็นผู้ใช้อำนาจทั้ง ๓ ดังกล่าว ต้องมีความเป็นอิสระจากกัน รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับจะต้องสอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระดังกล่าว การเข้าสู่อำนาจ โดยเฉพาะอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น จะต้องเป็นไปตามความต้องการของประชาชนมากที่สุด ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกระบวนการในการเข้าสู่อำนาจที่เหมาะสมกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	กรมการค้าต่างประเทศ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การเลือกตั้งก็คือหัวใจหลักของพรรคการเมือง ที่พรรคการเมืองทุกพรรคจะต้องมีบทบาทสำคัญในทางการเมืองในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของประชาชนที่จะไปใช้อำนาจรัฐและเพื่อจัดตั้งรัฐบาล เพื่อเข้ามาบริหารประเทศหากชนะการเลือกตั้งหรือได้รับเสียงข้างมาก ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง จึงควรออกแบบระบบการเมืองที่ลดอิทธิพลของกลุ่มทุน การกระจายอำนาจให้คืนสู่ท้องถิ่น โครงสร้างของระบบราชการให้มีขนาดและสมรรถนะอย่างเหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดย่อมจะนำไปสู่การวางรากฐานรัฐสภาไทยให้มีความเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงต่อไป	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมโดยมีสาระสำคัญที่มุ่งหวังไม่ให้คะแนนเสียงของประชาชน ผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งต้องเสียและสูญเปล่าไป ทำให้แต่ละพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเมืองในทุกด้าน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องตอบรับกับการเลือกตั้งแบบใหม่ ซึ่งควรจะต้องทำความเข้าใจกับประชาชนให้มากยิ่งขึ้น	
	ความคาดหวัง การบริหารงานของหน่วยงานของรัฐไม่ควรมีความเกี่ยวข้องหรือเกี่ยวโยงกับระบบการเมืองหรือสถาบันการเมือง ผู้บริการระดับกระทรวงเป็นรัฐมนตรีซึ่งมาจากระบบพรรคการเมือง จึงทำให้การบริหารงานบางส่วนมีแนวโน้มเป็นไปตามแนวนโยบายของพรรคการเมืองนั้น และเมื่อรัฐบาลเปลี่ยนไปแนวนโยบายของรัฐเปลี่ยนไปการบริหารของหน่วยงานภาครัฐก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน **สภาพปัญหา** การบริหารราชการของแต่ละหน่วยงานอาจถูกผลักดันให้เป็นไปตามแนวนโยบายของพรรคการเมืองในทางอ้อม **ข้อเสนอแนะ** ควรให้มีขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถพิสูจน์ได้ทุกขั้นตอน รวมทั้งขั้นตอนและช่องทางเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบได้	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สถาบันทางการเมืองควรมีความชัดเจนและโปร่งใสสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุด และรวดเร็ว รวมไปถึงคิดถึงผลประโยชน์และความสุขโดยรวมประชาชนโดยรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ของคนส่วนน้อยรวมถึงบริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้าพัฒนาอย่างยั่งยืน	สมาคมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์จังหวัดพิษณุโลก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การบริหารงานอย่างไม่โปร่งใส ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในรัฐบาล มีการใช้อำนาจในทางที่ผิด อาจทางการเมืองถูกผูกขาดโดยกลุ่มคนรวย **ข้อเสนอแนะ** เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งเพื่อความยุติธรรมและโปร่งใส นอกจากนี้ควรมีบทลงโทษที่ชัดเจนและรุนแรง สำหรับผู้ที่นำอำนาจทางการเมืองไปใช้ในทางที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม	
	๑. ให้ภาครัฐดำเนินงานภายใต้กรอบหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง ๒. ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานของรัฐได้มากขึ้น เช่น กระบวนการระบบเลือกตั้ง ๓. ให้การปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง ๔. องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นยังถูกแทรกแซงด้วยกลไกของรัฐ ๕. ช่องทางในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอาจจะไม่ใช่ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ๖. รัฐควรเพิ่มการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะให้เพิ่มขึ้นและให้อิสระในการบริหารงานอย่างแท้จริง ๗. รัฐพึงจัดให้มีระบบฐานข้อมูลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ และเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงเพิ่มช่องทางการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้หลากหลายช่องทาง เช่น การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทาง Internet ในประเด็นที่สำคัญ เป็นต้น	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ควรเป็นระบบที่ประชาชนทุกคนมีส่วนรวมในทางการเมืองการปกครองอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** ผลของการเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาทำให้เห็นว่าเสียงของประชาชนไม่ได้รับการจัดสรรเพื่อนำไปตั้งผู้แทนของประชาชนในรัฐสภาอย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** ควรพิจารณาปรับปรุงรูปแบบของการคำนวณเพื่อให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้ง ๕๐๐ คน	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ต้องสร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ เพื่อส่งเสริมให้การดำเนินนโยบายทางด้านเศรษฐกิจสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งเป้าไว้ และเป็นการสร้างความมั่นใจแก่ภาคธุรกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศก่อให้เกิดการตัดสินใจลงทุนและการประกอบธุรกิจในระยะยาว	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ระบบการเมืองที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญควรที่จะเปิดโอกาสให้กับประชาชนสามารถนำปัญหาและความต้องการของตนส่งเป็นปัจจัยนำเข้าไปยังพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันการเมือง และกลไกอื่น ๆ ของระบบการเมือง เพื่อนำไปกำหนดเป็นนโยบายแล้วตอบสนองเป็นปัจจัยส่งออกย้อนกลับไปแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชนที่อยู่ต้นทาง ๒. ปัญหาความต้องการของประชาชนมีช่องทางน้อยตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ในการส่งผ่านไปยังระบบพรรคการเมืองที่เป็นสถาบันการเมือง ก็ถูกบทบัญญัติว่าด้วยนโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติกดดันไว้ ไม่ให้มีโอกาสตอบสนองประชาชนตลอดจนพรรคการเมืองไม่สามารถกำหนดแนวทางใหม่ ๆ ในการบริหารประเทศให้ดีขึ้นได้	พรรคชาติไทยพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ควรปรับปรุงแก้ไขให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในระบบการเมือง โดยฝ่ายพรรคการเมืองซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญ ในขณะที่ต้องแก้ไขในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐให้อ่อนตัวกว่าที่เป็นอยู่ และให้ปรับแก้ในหมวดรัฐสภาเพื่อให้พรรคการเมืองมีโอกาสในการรับปัญหาจากประชาชนและตอบสนองกลับไปยังประชาชน ๔. หมวดรัฐสภาในส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร ที่จะส่งผลไปยังกฎหมายพรรคการเมืองให้เปิดกว้างมากกว่านี้ ในการได้มาของ ส.ส. และการดำเนินการของ ส.ส. ในการแก้ปัญหาให้ประชาชน	
	ยกเลิกการเก็บค่าบำรุงพรรคของสมาชิกเนื่องจากประชาชนไม่ยอมรับเพราะการเป็นสมาชิกพรรคนอกจากเสียเงินแล้วยังมีการเสียประโยชน์อย่างอื่น ๆ ด้วย เช่น โอกาสในการประกอบอาชีพสื่อสารมวลชน ทั้งนี้ปัจจุบันการสื่อสารโดยใช้เทคโนโลยีสามารถดำเนินการได้ทุกคน	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ต้องแก้ไขหลายเรื่อง เช่น การเลือกตั้งท้องถิ่นที่ผ่านมา การฉ้อโกงคะแนนในการเลือกตั้ง คือ ผู้มาเลือกตั้งมีคะแนนมากกว่าผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตนั้น ยังไม่ได้รับการตรวจสอบและแจ้งให้ประชาชนทราบอย่างโปร่งใส มีอีกหลายเรื่องที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการเลือกตั้งไม่ได้ชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงข้อเท็จจริงในการเลือกตั้งที่ผ่านมาส่งผลให้ประชาชน ไม่เชื่อใจและมั่นใจในระบบการเมืองและสถาบันการเมือง กรณีระบบการเมืองและสถาบันการเมืองของไทยมีปัจจัยหลายอย่างในชาติที่เกิดความขัดแย้ง ซึ่งต้องทำการแก้ไข ดังนี้ ๑. ด้านสังคม ระบบอุปถัมภ์ ต้องใช้อย่างถูกต้อง ถูกทาง ๒. ด้านการบริหาร ขาดความสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม	พรรคพลังสังคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ด้านการเมือง ไม่ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๔. ด้านบทบาททหารในการเมือง มีอำนาจเหนือสถาบันการเมืองพรรคการเมือง องค์กรอิสระของรัฐ	
	ควรจะมีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นคนดี มีคุณภาพให้เลือกจำนวนมาก กระบวนการคัดเลือกบุคลากรมาดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือส่วนท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส และฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ สามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างอิสระ และมีประสิทธิภาพ	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	คาดหวังว่าการเมืองน่าจะดีขึ้นกว่านี้ โดยเริ่มตั้งแต่การตั้งพรรคการเมืองที่มีคุณภาพ มีนักการเมืองที่มีคุณภาพ มีความรับผิดชอบ จุดสำคัญประการหนึ่งที่อาจทำให้การปฏิรูป ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองประสบความสำเร็จ คือ การให้การเมืองไม่มีความเกี่ยวข้อง กับการปฏิบัติราชการ โดยให้มีหน้าที่เฉพาะการกำหนดทิศทาง และการตรวจสอบข้อเสนอแนะเท่านั้น นั่นคือ นักการเมืองต้องไม่มีอำนาจในการโยกย้ายข้าราชการประจำแต่สามารถกำหนดตัวชี้วัดเพื่อให้ข้าราชการประจำปฏิบัติงานได้โดยตัวชี้วัดต้องประกาศแก่สาธารณะด้วย ควรปราบโกงและกำจัดระบบธุรกิจการเมืองให้ได้โดยไม่ให้นักการเมืองมีอำนาจในการโยกย้ายข้าราชการประจำการโยกย้ายจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อข้าราชการประจำผู้นั้นไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามตัวชี้วัดได้เท่านั้น ไม่ให้นักการเมืองที่เข้ามาเป็นรัฐบาลมีอำนาจในการลงนามผูกพันสัญญาที่นำมาซึ่งการเอื้ออำนวยผลประโยชน์โดยมิชอบได้	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองหรือสถาบันการเมืองควรกระจายอำนาจไปยังองคกรปกครองส่วนท่องถิ่นใหมากขึ้น การบริหารจัดการ การตัดสินคดี ควรคำนึงถึงบริบทของท่องถิ่นใหมากขึ้น **สภาพปัญหา** ๑. รัฐธรรมนูญไมมีความชัดเจนในประเด็นที่เกี่ยวข่องกับดานสุขภาพ และความเปนอยูของประชาชน การกระจายอำนาจดานสุขภาพยังไมลงไปสูองคกรปกครองส่วนทองถิ่นอยางแทจริง ๒. การตีความกฎหมายหรือกำหนดแนวทางการบังคับใชกฎหมายไมไดมีมุมมองไปถึงบริบทของท่องถิ่น บางหนวยงานมีการตีความแล่วเปนอุปสรรคตอการบริหารจัดการดานยาและเวชภัณฑในท่องถิ่น เปนอุปสรรคในการดูแลดานสุขภาพของประชาชนในทองถิ่นอยางมาก **ข้อเสนอแนะ** ๑. รัฐธรรมนูญควรกำหนดขั้นตอนหรือแผนการกระจายอำนาจดานสุขภาพใหลงไปสูองคกรปกครองสวนทองถิ่นอยางชัดเจน ๒. การตีความกฎหมายของระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรตองคำนึงถึงบริบทความเปนทองถิ่น หรือคำนึงถึงประโยชนของทองถิ่นใหมากขึ้น	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองมีเสถียรภาพ ประสิทธิภาพ และความชอบธรรม กระบวนการการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความโปร่งใสบริสุทธิ์ยุติธรรม พรรคการเมืองและนักการเมืองเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม พรรคการเมืองที่ได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มากที่สุด อาจไม่ได้จัดตั้งรัฐบาล ระบบการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อทำให้เกิดปัญหาตาม พรรค	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การเมืองขนาดจิ๋วที่ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยกลับได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อ ทำให้มีพรรคการเมืองหนึ่งเสียงในสภาทั้ง ๆ ที่ได้คะแนนจากการเลือกตั้งรวมทั้งประเทศต่ำกว่า ๗๑,๐๐๐ คะแนน ถึงหลายพรรค ทำให้ได้รัฐบาลหลังการเลือกตั้งเป็นรัฐบาลผสมหลายพรรค ซึ่งอาจมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล และประสิทธิภาพในการทำงาน **ข้อเสนอแนะ** ควรแก้ไขระบบการเลือกตั้งเพื่อลดปัญหาความยุ่งยากซับซ้อนในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ต้องทำให้พรรคการเมืองมีน้อย เพื่อจัดระบบพรรคการเมืองไม่ให้แตกกระจัดกระจาย ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองและเสถียรภาพในการบริหารประเทศ โดยกำหนดเงื่อนไขที่มากขึ้นในการตั้งพรรคการเมือง การตั้งพรรคการเมืองโดยง่ายสร้างความแตกแยกทางความคิดและทางการเมืองตั้งแต่ยังไม่เลือกตั้ง	
	- ความชอบธรรมจากประชาชน - การตรวจสอบถ่วงดุล - ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน - กลไกที่ได้รับอำนาจจากการเลือกตั้ง มีบทบาทและอำนาจำ “น้อยกว่า” กลไกที่ไม่ได้มากจากการเลือกตั้ง	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ควรให้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการมีความเป็นอิสระ และมีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน	กรมธนารักษ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองตามหลักเดิม คือต้องได้มีคนดี เก่ง กล้า เข้าไปมีอำนาจในระดับบน ส่วนระดังล่าง ก็เช่นกัน ต้องสร้างเสริมคุณภาพประสิทธิภาพของบุคคลองค์กรให้เข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันสมามารถพึ่งพาตนเองได้	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา มีความหวาดระแวง กังวลใจ ไม่ค่อยเชื่อมั่นบุคคลหรือสถาบันองค์กรใดอีกต่อไป เพราะประสบความเลวร้ายมาอย่างมากมายยาวนาน **ข้อเสนอแนะ** - ให้กฎหมายมีผลบังคับที่เด็ดขาด โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลูกมีบทลงโทษ อายุความ - กำหนดให้บุคคลหรือองค์กรอื่น ตรวจสอบหรือคานอำนาจได้อย่างสมดุล	
	เห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สร้างกลไกเข้าสู่อำนาจที่ยึดโยงกับประชาชน ๑. ต้องไม่มีช่องทางสำหรับนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และกำหนดให้ชัดเจนว่า นายกรัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. โดยพิจารณาหลักการใหม่ ๆ ที่จะสามารถสะท้อนเสียงของประชาชนได้ชัดเจนขึ้น เช่น การให้ประชาชนเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง ๒. ต้องไม่มีระบบวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง หรือการคัดเลือกโดยกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม แต่ต้องมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด โดยสามารพิจารณาสร้างระบบเลือกตั้งแบบใหม่ ที่ไม่ทับซ้อนกับการเลือกตั้ง ส.ส. เช่น การใช้ทั้งประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเดียว ๓. ต้องไม่มีกระบวนการวางแผนปฏิรูประเทศ หรือแผนยุทธศาสตร์ของประเทศที่ทำขึ้นโดยคนกลุ่มเดียว หรือมีที่มาจากคนกลุ่มเดียว	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๔. ต้องไม่มีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิกำหนดอนาคตตัวเอง สนับสนุนการกระจายอำนาจ โดยไม่ต้องรอ “ความพร้อม” ของท้องถิ่น ๕. ต้องไม่มีการนิรโทษกรรมให้คณะรัฐประหาร และไม่รับรองอำนาจคณะรัฐประหารให้มีผลชอบด้วยกฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญ	
	รัฐควรดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา เข้าไม่ถึง ส่วนใหญ่เป็นเสียง (ไม่ได้ยิน) ควรมีทั้งบรรยายข้อความ บริการล่ามภาษามือ	นายวิทยุต บุนนาค (สมาคนคนหูหนวก) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรให้คนพิการตื่นตัวอยากมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เช่น ลงสมัครรับเลือกตั้ง ใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น เป็นผู้ตรวจสอบทางการเมือง	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา - ระบบการเลือกตั้งไม่โปร่งใสชัดเจน ขาดความแน่นอนมีการเลือกปฏิบัติ - พรรคการเมืองขาดเสถียรภาพ การคัดสรรตัวบุคคลเพื่อรับสมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองขาดหลักคุณธรรม ขาดการสรรหาผู้มีประวัติดี มีความรู้ - การปกครองท้องถิ่น ขาดอำนาจและงบประมาณที่เพียงพอ	มหาวิทยาลัยพายัพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง - การกระจายอำนาจมีความสำคัญ แต่ควรมีธรรมาภิบาลอย่างมาก	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารควรตรวจสอบถ่วงดุลกันได้ - ระบบการเลือกตั้งทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลอ่อนแอ - ประชาชนสับสนกับระบบการเลือกตั้งที่กากบาทเบอร์เดียว แต่มีผลต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒ แบบ - แก้ไขระบบการเลือกตั้งให้มีความเป็นสากล โดยเป็นระบบผสมเสียงข้างมากและระบบสัดส่วน และบัตรเลือกตั้งต้องแยกเป็น ๒ แบบอย่างชัดเจน - ฝ่ายนิติบัญญัติและบริหาร ควรแยกอย่างชัดเจน เพื่อกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจ (ควรสวมหมวกใบเดียว)	
	ในระบบรัฐสภา สามารถถ่วงดุลซึ่งกันให้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้อย่างจริงจัง ภายใต้หลักการแบ่งอำนาจที่ไม่เคร่งครัด **สภาพปัญหา** - ปัญหาจากการแต่งตั้งวุฒิสภา ในระยะ ๕ ปีแรก ที่มาจากการแต่งตั้งโดย คสช. จำนวน ๒๕๐ คน - ปัญหาการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยรัฐสภา คือ ส.ส. กับ ส.ว. ซึ่งโดยหลักต้องมาจาก ส.ส. เท่านั้น - ปัญหาในเรื่องระบบการเลือกตั้ง ส.ส. เห็นว่ามีปัญหาอย่างมาก- ปัญหาในเรื่องระบบการเลือกตั้ง ส.ส. เห็นว่ามีปัญหาอย่างมาก **ข้อเสนอแนะ** - ควรแก้ไขที่มา ของ ส.ว. - การแก้ไขระบบการเลือกตั้ง ส.ส.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบพรรคการเมืองที่เน้นกระจายพรรคการเมืองไม่ควรเกิดขึ้น ควรสร้างระบบพรรคที่ทำให้พรรคสามารถแสดงตัวเป็นผู้แทนกลุ่มผลประโยชน์ได้จริง และปัจเจกการสามารถสมัคร ส.ส. ได้โดยไม่ต้องกำจัดพรรค **สภาพปัญหา** ระบบการเลือกตั้งและบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมุ่งทำลายพรรคการเมืองใหญ่ **ข้อเสนแนะ** การแก้ไขบนฐานของรัฐธรรมนูญ ๔๐, ๕๐ และให้สิทธิลงสมัครแก่ปัจเจกหรือกลุ่มประโยชน์ที่ไม่ใช่พรรคการเมือง	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ควรทำเพื่อประชาชน - ไม่แบ่งฝ่าย เป็น ๑ เดียว คือประเทศไทย **สภาพปัญหา** แบ่งเป็นฝ่าย ขาดพลังในการขับเคลื่อนประเทศ **ข้อเสนแนะ** - สร้างเป้าหมายโดยเอาประเทศเป็นหลักและประชาชนเป็นที่ตั้ง - ตั้งส่วนดีของทุกฝ่ายมาร่วมกันทำงานสร้างพลังที่ยิ่งใหญ่ให้กับประเทศ	มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การเมืองและสถาบันการเมือง ควรมีลักษณะเป็นกลางและพัฒนาแก้ปัญหาของประเทศชาติ โดยไม่มีองค์กรใดแทรกแซง **สภาพปัญหา** ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ยังมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกันอยู่ ซึ่งผลประโยชน์มักตกแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผลยังไม่ตกแก่ประชากรอย่างแท้จริง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ นักการเมือง และบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบการเมือง และสถาบันการเมืองต้องมีลักษณะที่เป็นแบบอย่าง กฎหมายต้องเคร่งครัดมากขึ้น การพิจารณาอรรถคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องเด็ดขาดมากขึ้น เพื่อป้องกันการบริหารประเทศที่ล้มเหลว **การแก้ไข** ๑. ประเด็นด้านระบบเลือกตั้ง คือการเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียว โดยเลือกพรรคเลือกนายกเป็นหลัก ๒. ปัญหา การกำหนดคุณสมบัติและวิธีการได้มาขององค์กรอิสระ (มีข้าราชการระดับสูงที่เกษียณอายุ) เพราะวัยวุฒิไม่อาจแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นจะพัฒนาประเทศได้ดีกว่า วัยวุฒิที่น้อยกว่า ๓. นายกรัฐมนตรีควรเป็น ส.ส.	
	ความคาดหวัง การสร้างระบบการเมืองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น **สภาพปัญหา** การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการใช้อำนาจทางการเมืองขององค์กรในระดับส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจการปกครองท้องถิ่น **ข้อเสนอแนะ** สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชนในชุมชนส่วนท้องถิ่น และการกระจายอำนาจให้กับองค์กรส่วนท้องถิ่นสร้างความรู้ความเข้าใจระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ให้กับประชาชนในชุมชนส่วนท้องถิ่น	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ควรเป็นไปด้วยความโปร่งใสมีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญอย่างเป็นธรรม ตรวจสอบได้ในทุกระดับ ประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นในเรื่องระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่มั่นคงในเรื่องดังกล่าว **ข้อเสนอแนะ** ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรทำให้เกิดภาคลักษณ์ของความโปร่งใส ยุติธรรมเป็นที่ประจักษ์ปราศจากข้อสงสัยซึ่งจะดำเนินการได้นั้นเกิดได้จากหลายปัจจัย เช่น การมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านที่ดีของนักการเมือง การอุทิศตนเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง มุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมการสามารถตรวจสอบการดำเนินการของนักการเมือง ระบบการเลือกตั้ง และองค์กรที่มีความสัมพันธ์กันได้ เป็นต้น	กรมโยธาธิการและผังเมือง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เรื่องที่มาและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา ควรจัดให้มีการเลือกตั้งมาจากประชาชนและกำหนดอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภาให้มีความละเอียดชัดเจน	สำนักงานเลขานุการตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองเป็นประชาธิปไตย และมีสถาบันการเมืองที่มีเสถียรภาพในการพัฒนาประเทศไปในทางที่ดีขึ้น ดูและเข้าถึงประชาชนได้อย่างเท่าเทียม **สภาพปัญหา** ในปัจจุบันยังพบผลประโยชน์แอบแฝง ปัญหาการขาดจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมืองบางคน ปัญหาการบิดเบือนข้อมูลของสื่อ การทุจริต คอร์รัปชั่น ระบบอุปถัมภ์ต่าง ๆ	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีเสถียรภาพและความต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว **สภาพปัญหา** ในบางกรณีความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางการเมืองอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันทางการเมือง (ระบบเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์การตามรัฐธรรมนูญ) มีความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง มีระบบการเมืองที่เหมาะสมกับประเทศไทย **สภาพปัญหา** ที่ผ่านมาการร่างรัฐธรรมนูญมีความพยายามที่จะปรับปรุงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้มีความสอดคล้องและให้เกิดความสมดุลในแต่ละเรื่องกับสภาพการณ์ ณ เวลานั้นและในอนาคต	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ - การเพิ่มและสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนในเรื่องรัฐธรรมนูญ ประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองของประเทศ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และอุปนิสัยประจำชาติของคนในชาติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ซึ่งแม้เป็นเรื่องยากและต้องใช้เวลาก็ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน - การสร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ขององค์การ สถาบันทางการเมืองอย่างเหมาะสม - การมีระบบการตรวจสอบที่ชัดเจนให้เป็นที่ยอมรับโดยเฉพาะบุคลากรเพื่อให้เกิดความสมดุลและเชื่อมั่น เช่น การออกจากตำแหน่ง การลงโทษทางสังคมที่ชัดเจนเพื่อป้องกันมิให้บุคคลเหล่านั้นกลับมาในระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองอีก ซึ่งเป็นเรื่องยากเช่นเดียวกัน แต่เป้าหมายคือความยั่งยืนของสมดุลในระบบการเมืองต้องมีระบบตรวจสอบที่เคร่งครัด - การทบทวนกฎหมายตามที่กฎหมายกำหนด	
	ความคาดหวัง ระบบและสถาบันการเมืองพึงส่งเสริมให้ความต้องการของประชาชนบรรลุผล **สภาพปัญหา** ที่มาและอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาไม่สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตย เนื่องจากสมาชิกวุฒิสภามิได้มีที่มาจากประชาชนส่วนใหญ่ แต่กลับมีขอบอำนาจหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ **ข้อเสนอแนะ** ที่มาและอำนาจของสมาชิกวุฒิสภาต้องสอดคล้องกัน หากมีที่มาจากการเลือกของประชาชนย่อมต้องมีขอบอำนาจที่มากกว่า แต่หากมีที่มาจากการแต่งตั้งย่อมต้องมีขอบอำนาจที่จำกัดลงมา	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การให้ความเห็นกับระบบการเมือง ที่ปราศจากความมั่นคงฐานรากเป็นความสุ่มเสี่ยง	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรมีระบบการเมืองที่มีธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง โดยอำนาจประชาชนอย่างแท้จริง และโปร่งใสสามารถถูกตรวจสอบได้ นอกจากนี้ ควรวางกรอบแนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองและสถาบันการเมืองในประเทศไทยให้ถูกต้อง โดยต้องยึดโยงกับผลประโยชน์ของแผ่นดินและความผาสุกของประชาชนอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองถูกส่งผ่านแต่ในกลุ่มการเมืองชนิดที่มีการผูกขาดมานานปีกลุ่มนักการเมือง หรือกลุ่มปัญญาชนชั้นปกครอง ที่มีอยู่เพียงจำนวนไม่มากและกำหนดกติกาในการเลือกตั้งรูปแบบต่าง ๆ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ จึงขาดพลังในการกำหนดทิศทางและระบบการเมืองและสถาบันการเมืองอย่างเท่าที่ควร ทำให้การเมืองไม่มีเสถียรภาพและมั่นคง **ข้อเสนอแนะ** ควรจำกัดสิทธิการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยใช้กรอบการดำรงตำแหน่งไม่เกินจำนวนสมัยหรือจำนวนปี และกรอบการจำกัดสิทธิการเป็นสมาชิกสภาทางสายโลหิตหรือสายสัมพันธ์ทางตระกูลติดต่อกันไม่เกินสามชั่วคนหรือตามกรอบที่สามารถป้องกันการสืบทอดและสร้างอิทธิพลในระยะยาว	ศูนย์สืบสวนสะกดรอยและการข่าว (ศ.สรช.) กองปฏิบัติการพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ให้การเมืองเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มากกว่าส่วนตน ส่วนพรรค หรือจังหวัดที่ตนเป็นผู้แทนหรือเป็นนายกฯ **สภาพปัญหา** การเมืองในระบบปัจจุบัน เป็นระบบนายทุนรูปแบบบริษัทจำกัด มหาชน เป็นยุคกอบโกยมากกว่าให้กับประชาชนอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง และเป็นธรรม **ข้อเสนอแนะ** ควรแก้ไขกฎหมายเลือกตั้งและพรรคการเมือง เช่น - หากตรวจพบว่านักการเมือง ซื้อสิทธิขายเสียงต้องประหารชีวิตสถานเดียว - พรรคการเมืองเมื่อถูกยุบ ต้องรับผิดชอบร่วมกันต้องเลือกตั้งใหม่สถานเดียว ไม่สามารถย้ายพรรคได้ - ควรมีการเลือกนายกฯ โดยตรงหรือเปลี่ยนรูปแบบการปกครองมาเป็นระบบประธานาธิบดีอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง นักการเมืองที่เข้าไปบริหารจัดการบ้านเมือง มีการทำงานอย่างมืออาชีพ ยึดถือระเบียบ กฎหมาย ไม่ควรมีการแบ่งเป็นพรรคเป็นพวก มีความเป็นกลางอย่างแท้จริง มีการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลอย่างจริงจัง **สภาพปัญหา** นักการเมืองมีการโอ้อวดและสร้างอิทธิพลเพื่อตนเองไม่ใช่เพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง เพื่อการหวังประโยชน์เพื่อส่วนตนไม่ใช่เพื่อประชาชน ไม่นึกถึงประเทศชาติและสภาพบ้านเมือง	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ เมื่อพบการกระทำความผิดต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค เพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นของบ้านเมือง และ เมื่อมีการเลือกตั้งทุกพื้นที่ควรมีการดำเนินทางกฎหมายกับการซื้อขายเสียงอย่างจริงจังและมีขั้นตอนที่ถูกต้อง	
	ความคาดหวัง ควรเป็นระบบการเมือง และสถาบันการเมือง ที่เป็นที่พึงของประชาชน เป็นกระบอกเสียงของประชาชน เรียกร้องความเป็นธรรม แก้ไขปัญหาให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน **สภาพปัญหา** การทำเพื่อประโยชน์ของพรรคการเมืองของตนเอง รักษาอำนาจของตนเองต่อยอดทางผลประโยชน์ของพรรคพวกไม่สนใจแก้ไขปัญหาของประชาชน **ข้อเสนอแนะ** สร้างความรู้ความเข้าใจ อำนาจการตรวจสอบ ให้กับประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาระบบการเมือง และสถาบันการเมือง	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา - ส.ส. มาจากคะแนนเสียงจำนวนน้อย ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชนที่แท้จริง - องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ทำให้เป็นภาระทางการเมือง และสังคม **ข้อเสนอแนะ** - แบ่งเขตการเลือกตั้งใหม่และกำหนดจำนวนคะแนนเสียงต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ ๗๐ ของประชาชน ทั้งหมดในเขต จึงมีสิทธิเป็น ส.ส. - ยุบเลิกองค์กรตามรัฐธรรมนูญบางองค์กร ที่ไม่ใช่องค์กรตามรัฐธรรมนูญตามหลักการที่แท้จริง	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การมีพรรคการเมืองมาก ย่อมเป็นอุปสรรคในการเป็นรัฐบาล รัฐบาลผสมไม่สามารถนำนโยบายของแต่ละพรรคที่หาเสียงไว้กับประชาชนไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน กำหนดให้ ส.ส. ต้องสังกัดพรรคการเมือง ซึ่งเป็นสถาบันการเมือง แต่ให้เอกสิทธิ์ ส.ส. ในการใช้สิทธิออกเสียงในสภา เช่นนี้ทำให้สถาบันการเมืองอ่อนแอ ควรมีพรรคการเมืองน้อยพรรค เพื่อความเข้มแข็งของสถาบันการเมือง **สภาพปัญหา** ระบบการเลือกตั้ง แบบจัดสรรปันส่วน เมื่อผลการเลือกตั้งออกมาจึงกระทบต่อคะแนน ส.ส.พึงมี กล่าวคือคะแนนของ ส.ส.เขต กับ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ ทำให้มีรัฐบาลหลากหลายพรรคการเมือง ไม่สามารถนำนโยบายที่เป็นรูปธรรม นำไปทำประโยชน์ให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง ส.ส.ในปัจจุบันมีเอกสิทธิ์ในการโหวตในสภาผู้แทนราษฎร โดยไม่จำเป็นต้องทำตามมติพรรค ทำให้สถาบันการเมืองไม่เข็มแข็ง **ข้อเสนอแนะ** ประเทศไทยควรมีพรรคการเมืองน้อยพรรค ทั้งนี้เพื่อนำนโยบายที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชนมากำหนดเป็นนโยบายของรัฐบาลเพื่อเป็นรูปธรรมในการพัฒนาประเทศ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเป็นที่พึ่งของประชาชนได้มีจริยธรรมทางการเมืองที่ดี ไม่มุ่งแสวงหาประโยชน์ในทางทุจริต	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองไม่มีความต่อเนื่อง เพราะมีการปฏิวัติเป็นระยะ ๆ ไม่เคารพกติกา ยึดมั่นในตัวบุคคลโดยไม่พูดถึงหลักการที่ควรจะเป็น	
	ความคาดหวัง ควรมีการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง เป็นสากล เป็นการเมืองเพื่อประสิทธิภาพอย่างแท้จริง คนดี คนเก่ง มีส่วนร่วมในการพัฒนาการเมือง สถาบันการเมืองเพื่อวางรากฐานให้มั่นคง มีเสถียรภาพทั้งด้านการเมือง การปกครอง สังคม และเศรษฐกิจ เพื่อมุ่งสู่ประโยชน์สุขของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืนต่อไป **สภาพปัญหา** ขาดสถาบันการเมืองที่เป็นเอกภาพ จึงไม่สามารถกำหนดความเป็นไปทางการเมืองทุกวันนี้ขึ้นอยู่กับชนชั้นนำฝ่ายใดยึดอำนาจได้ ฝ่ายนั้นถึงจะมีอำนาจในการกำหนดความเป็นไปทางการเมืองโดยลำดับ อำนาจทางการเมืองผูกขาดที่ชนชั้นนำของสังคม ระบบรัฐสภาของสถาบันการเมือง เป็นระบบที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถทำหน้าที่ในการตรวจสอบได้ เพราะระบบสภาการเมืองถูกควบคุมโดยฝ่ายที่กุมอำนาจ มีระบบอุปถัมภ์ ต่อรองกันเพื่อผลประโยชน์ **ข้อเสนอแนะ** การสร้างสถาบันการเมืองให้เป็นรวมกลุ่มของคนทั้งปวงที่เป็นผู้แทนของประชาชน ต้องทำลายการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของชนชั้นของสังคม พรรคการเมืองต้องเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชนไม่ใช่เป็นตัวแทนขยายกลุ่มผลประโยชน์ของกลุ่มทุนเป็นหลัก รวมถึงจำเป็นต้องสร้างระบบรัฐสภาของไทยให้มีระบบที่มีประสิทธิภาพ มีเสถียรภาพ เพื่อผลประโยชน์โดยส่วนรวมของประชาชนและประเทศ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๔) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - ควรมีระบบเลือกตั้งแบบ Real time แสดงผลได้ชัดเจนและตรวจสอบได้ - สถาบันการเมืองควรแสดงตนเป็นกลางสามารถให้ประชาชนตรวจสอบได้ **สภาพปัญหา** - จากข่าวในโทรทัศน์มีการนับคะแนนเลือกตั้งหรือมีการเลือกตั้งที่ไม่โปร่งใส ทำให้ต้องเลือกตั้งใหม่เสียงบประมาณ - สถาบันการเมือง มีหลายพรรคเกินไปทำให้ไม่เป็นเอกภาพ **ข้อเสนอแนะ** - ควรมีระบบเลือกตั้งให้ทันสมัย สามารถตรวจสอบได้และต้องประหยัดงบประมาณ - สถาบันการเมืองควรดำรงตนให้อยู่ในธรรมาภิบาล ควรเป็นเอกภาพไม่ควรแตกแยก เมื่อเข้าประชุมควรพิจารณาวาระที่ประชาชนเดือดร้อนจริง ๆ ไม่ควรนำเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ มาอภิปราย	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองปราศจากการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจมีอิสระในการทำงาน **สภาพปัญหา** ๑. ขาดสถาบันการเมืองอันเป็นที่รวมของกลุ่มผลประโยชน์ฝ่ายต่าง ๆ ในการกำหนดความเป็นไปทางการเมือง ดังนั้น จึงควรสร้างสถาบันการเมืองเป็นที่รวมของกลุ่มผลประโยชน์ ๒. อำนาจทางการเมืองผูกขาดที่ชนชั้นนำของสังคม ดังนั้น จึงควรทำลายการผูกขาดอำนาจทางการเมือง ๓. ระบบรัฐสภาของไทยเป็นระบบขาดประสิทธิภาพ ควรสร้างระบบรัฐสภาของไทยให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองควรจัดให้มีการเลือกตั้งโดยให้รัฐบาลเน้นเสียงมาจากประชาชนโดยแท้จริง ทั้งส่วนของ ส.ส. และ ส.ว. **ข้อเสนอแนะ** ควรใช่การเลือกตั้ง ส.ว. ระบบเดิม กล่าวคือให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งทั้ง ส.ส. และ ส.ว. และไม่มีเพดานจำกัด จำนวน ส.ส. ในแต่ละพรรคไม่เป็น เช่น รัฐธรรมนูญ ปี ๔๐	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ไม่ควรนำสถาบันมาผูกโยงหรือใช้เป็นเครื่องมือของนักการเมือง **สภาพปัญหา** รัฐมักใช้อำนาจทางการเมือง และนำสถาบันมาเป็นเครื่องมือ กีดกันการเมืองความคิดเห็นในฐานะที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐควรทำหน้าที่ด้วยความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงไม่มีอคติใด ๆ	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ไม่ยึดหลักประชาธิปไตย มีการพิจารณาและตีความกฎหมายที่ไม่ถูกต้อง และเป็นธรรม ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือรักษาผลประโยชน์ฝ่ายตน และทำลายฝ่ายตรงข้าม **สภาพปัญหา** ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ในปัจจุบันถูกตั้งขึ้นมาเพื่อรักษาผลประโยชน์ผู้มีอำนาจ และถูกใช้เป็นเครื่องมือทำลายฝ่ายตรงข้าม	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ระบบการเมืองให้มาจากประชาชนอย่างจริงจัง ยุบหรือยกเลิกสถาบันการเมืองที่ไม่มีความจำเป็น และเป็นปฏิปักษ์ต่อระบบประชาธิปไตย	
	ความคาดหวัง - ควรมีความโปร่งใส ยุติธรรม และอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน - อยากให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ **สภาพปัญหา** - ยังมีความขัดแย้งในทางความคิดที่แตกต่างกัน - ปัญหาการทุจริต คอรัปชั่น	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และระบบสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ โดยยึดหลักว่า “คะแนนเสียงของประชาชนทุกคะแนน มีความหมายต่อการเลือกตั้ง ให้ความสำคัญต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยมีระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียว เบอร์เดียว เพื่อให้ประชาชนใช้สิทธิได้ง่าย พรรคการเมืองเป็นของประชาชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งพรรคการเมืองตั้งแต่เริ่มแรก โดยกำหนดให้การบริหารและผู้สมัคร และการดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของพรรค ต้องให้สมาชิกของพรรคมีส่วนร่วมด้วย เป็นการป้องกันมิให้พรรคการเมืองมีลักษณะเป็นธุรกิจการเมือง หรือกลุ่มบุคคลใดอาศัยความได้เปรียบทางการเงินมาบงการพรรคแต่เพียงผู้เดียว อีกทั้งป้องกันไม่ให้บุคคลภายนอกที่มิใช่สมาชิกพรรคกรเมืองมาครอบงำ หรือชี้นำกิจการของพรรคได้มีกฎหมายเลือกตั้งออกมารองรับ	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การปกครองท้องถิ่น ต้องเป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเอง มีความโปร่งใส เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น มีการบริหารการปกครองท้องถิ่นตามระบบคุณธรรม **สภาพปัญหา** ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ประชาชนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในทางการเมือง ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ใช้สิทธิเลือกตั้งออกเสียงแสดงประชามติ โดยอิสระ มีการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ พรรคการเมืองพัฒนาเป็นสถาบันทางการเมืองของประชาชน มีกลไกความรับผิดชอบทางการเมือง กำหนดความรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง คัดเลือกผู้สมัครเข้ามาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ชัดเจน มีคุณธรรม มีกลไกที่กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อประชาชนมีการแก้ไขปัญหาทางการเมืองโดยสันติตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	
	ความคาดหวัง ๑) ระบบเลือกตั้ง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกภาคส่วน ๒) พรรคการเมืองไม่เข้ามาแทรกแซง กระบวนการยุติธรรม ไม่มาเกี่ยวข้องกับฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ศาล และองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ๓) การปกครองท้องถิ่นควรมีความเป็นอิสระในการบริหารไม่ถูกครอบงำจากภาคการเมือง **สภาพปัญหา** ถูกแทรกแซงจากภาคการเมือง กลุ่มการเมือง และนักการเมือง ทำให้รัฐต้องปฏิบัติตามความต้องการของระบบการเมืองเสียงข้างมาก ไม่สามารถทำงานได้อย่าง	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	อิสระ นักการเมืองบางรายสร้างความปั่นป่วนให้รัฐเสียความเป็นเสถียรภาพในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐถูกกดดันทางการเมือง **ข้อเสนอแนะ** กำหนดโทษให้หนักสำหรับนักการเมืองที่กระทำผิดวินัย ผิดพฤติกรรม กระทำการให้รัฐเสียเวลาเสียหาย เช่น กำหนดโทษไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเป็นระยะเวลาหนึ่ง ไม่ว่าทางตรงทางอ้อม หน่วยงานอิสระสามารถเข้ามาตรวจสอบเอาผิดได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นเยี่ยงอย่างกับผู้สมัคร นักการเมืองรายอื่น ๆ	
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ควรมีเป้าประสงค์และการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ในภาพรวม ไม่ใช่แต่กลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง **สภาพปัญหา** ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของระบบการเมืองและสถาบันการเมือง **ข้อเสนอแนะ** ปรับปรุงโครงสร้างระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองให้เป็นไปตามบรรทัดฐานสากล และสังคมยอมรับ	กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง หาความโปร่งใส ความยุติธรรมไม่ได้เลย ในระบบการเมืองและสถาบันการเมือง **สภาพปัญหา** ความแตกต่างทำให้มีความแตกแย้งกันมาก	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ต้องมาจากความต้องการของประชาชนที่มีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในทิศทางเดียวกัน และพร้อมที่จะเข้าบริหารประเทศ **สภาพปัญหา** ๑) ระบบการเมืองกลายเป็นสิ่งที่ประชาชนไม่เข้าใจ ไม่เข้าถึง ๒) การบริหารประเทศไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ๓) นโยบายประชานิยมไม่ควรนำมาใช้	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองควรปราศจากการแบ่งฝ่าย มีการดำเนินงานโดยยึดถือประโยชน์ของสาธารณะเป็นที่ตั้ง บทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ดำเนินงานอย่างเปิดเผย มีการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าถึงข้อมูลการดำเนินงาน และร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ **สภาพปัญหา** การดำเนินงานที่ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างกันแบบบูรณาการ ทำให้เกิดการแบ่งฝ่ายและมีการทำงานในลักษณะที่ขึ้นอยู่กับนโยบายของหน่วยงาน การเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะยังขาดความชัดเจนและการเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง รวมถึงปัญหาทุจริตคอรัปชั่นและผลประโยชน์ทับซ้อนที่ยังไม่สามารถแก้ไขให้หมดไป **ข้อเสนอแนะ** ๑) ควรเปิดโอกาสให้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองได้มากขึ้นและเงื่อนไขในการยุบพรรคหรือตรวจสอบ การดำเนินการของพรรคการเมืองให้มีความเคร่งครัดมากขึ้น ๒) ควรมีหน่วยงานอิสระอื่น หรือมีคณะกรรมการชุดพิเศษ ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการตรวจสอบอีกหนึ่งชั้น โดยอาจมีบทบาทในประเด็น	คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ตรวจสอบที่สังคมให้ความสนใจเป็นพิเศษหรือเป็นประเด็นที่เกิดผลกระทบในวงกว้าง เป็นต้น	
	ความคาดหวัง - อยากให้ยึดความถูกต้องและรับฟังเสียงประชาชนอย่างแท้จริง - ไม่มี ๒ มาตรฐาน	สปศ. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ขาดวิกฤตศรัทธา **สภาพปัญหา** ขาดความเชื่อมั่น **ข้อเสนอแนะ** กลับไปใช้รัฐธรรมนูญปี ๔๐ ที่มาจากประชาชนชาวไทย	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรเป็นสถาบันที่สะท้อนปัญหาของประชาชนไปยังรัฐบาล **สภาพปัญหา** ยังมีปัญหาการจัดการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม **ข้อเสนอแนะ** ควรสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยการทำหน้าที่ของ ก.ก.ต. ด้วยความเป็นธรรม	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ๑) ไม่ควรมีกฎหมายที่กำหนดให้ยุบพรรคการเมือง ๒) ปรับปรุงระบบการเลือกตั้งที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และไม่เป็นการสะท้อนเจตนารมณ์ของผู้เลือกตั้งโดยแท้จริง ๓) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจตัดสินใจ มิให้ส่วนกลางมาแทรกแซงให้อำนาจและหน้าที่โดยเด็ดขาด ๔) ให้อิสระต่อตุลาการโดยปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ **สภาพปัญหา** ๑) ระบบการเมือง และสถาบันการเมืองอ่อนแอ เพราะรัฐมีอำนาจมากแต่ประชาชนถูกลิดรอน สิทธิและเสรีภาพ ๒) พรรคการเมืองขาดอิสรภาพ ถูกครอบงำและตัดสินใจโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ๓) ประชาชนถูกปกครองมาโดยตลอด เพราะมิใช่การพลเมืองโดยพลเมืองโดยแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** ๑) ให้สร้างระบบการเมืองของพลเมือง มิใช่การเมืองของข้าราชการและนักการเมือง ๒) ยกเลิกกฎหมายที่กำหนดให้ยุบพรรคการเมือง ๓) ฝ่ายการเมืองมักมาจากลุ่มทุน ผู้มีอิทธิพล ผู้มีฐานะมั่งคั่งในสังคม ซึ่งเข้ามาทำงานการเมือง แล้วปกป้องผลประโยชน์ของคนกลุ่มนี้ มิได้สะท้อนปัญหาของพลเมืองโดยแท้จริง ๔) ให้บัญญัติว่า ห้ามมิให้มีกฎหมายยุบพรรคการเมือง โดยหากบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองกระทำผิด ก็ให้ดำเนินคดีกับผู้นั้น เท่านั้น เพราะพรรคการเมืองเป็นศูนย์รวมอุดมการณ์ของบุคคลที่คล้ายคลึงกัน และเป็นองค์กรสะท้อน	กองบังคับการตำรวจทางหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคิดเห็นของคนกลุ่มนี้ และสมาชิกตลอดจนผู้เลือกตั้งที่ได้เลือกพรรคการเมืองเข้ามาเป็นผู้แทนของตนเอง และบริหารประเทศชาติบ้านเมือง	
	องค์กรอิสระอันได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีบทบาทสำคัญต่อรัฐบาล เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้น โดยองค์กรอิสระที่กล่าวมาได้ผ่านการคัดเลือกจากสมาชิกวุฒิสภา ก่อนที่จะเสนอให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง ซึ่งสมาชิกวุฒิสภาก็ล้วนเป็นผู้ที่ได้รับคัดเลือกโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติทั้งสิ้น จึงทำให้องค์กรอิสระที่กล่าวมานั้น อาจอยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครองงำ ซึ่งองค์กรอิสระต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม ดังนั้น จึงขอเสนอแนะให้มีสมาชิกวุฒิสภาที่มีความเชื่อมโยงกับประชาชน โดยการดำเนินการตามหมวด ๗ รัฐสภา ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และให้สมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖๙ มีอายุแค่ ๒ ปี นับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง เพื่อให้ได้สมาชิกวุฒิสภาที่มีความเชื่อมโยงกับประชาชนโดยเร็ว	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเมืองในปัจจุบันมีสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาตามหมวด ๗ ว่าด้วยรัฐสภา โดยในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามมาตรา ๙๑ เป็นการคำนวณที่ไม่มีความเป็นธรรม ควรใช้การคำนวณตามแบบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีความเป็นธรรมและถูกต้องมากกว่า เนื่องจากถ้าพรรคการเมืองใดได้คะแนนเสียงจากประชาชนเท่าใดก็ควรได้สมาชิกสภาผู้แทน	ตำรวจชายแดน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ราษฎรตามสัดส่วน อันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของประชาชนผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ดังนั้นจึงไม่ควรมีการกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองนั้นพึงมีตามมาตรา ๙๑ (๒) โดยจะเห็นปัญหาในการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาในปี ๒๕๖๒ มีพรรคการเมืองที่ได้คะแนนไม่ถึงจำนวนคะแนนของ ส.ส. ที่พรรคการเมืองจะได้รับการจัดสรรให้ได้เป็น ส.ส. ด้วย อีกทั้งในมาตรา ๙๘ ลักษณะต้องห้ามมิให้รับเลือกตั้งตาม (๖) ให้เขียนไว้ชัดเจนด้วยว่า รวมถึงถูกจำคุกและคุมขังในต่างประเทศด้วย ประเด็นต่อมาจะเห็นได้ว่า มาตรา ๘๒ กำหนดให้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้น ที่สามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อวินิจฉัยคุณสมบัติของนักการเมือง โดยกระบวนการควบคุมและตรวจสอบ รวมถึงการถอดถอนนักการเมืองออกจากตำแหน่งรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ มิได้กำหนดให้ประชาชนเข้าชื่อ ถอดถอนนักการเมือง ส.ส., ส.ว. ได้ จึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมโดยให้สิทธิแก่ประชาชนควบคุมและตรวจสอบนักการเมืองที่ตนใช้สิทธิเลือกมาด้วย ในส่วนของสมาชิกวุฒิสภาควรกำหนดให้มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด โดยหากมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญสมควรให้มีการกำหนดอายุของสมาชิกวุฒิสภาชุดปัจจุบันสิ้นสุดลงโดยไม่ต้องรอครบกำหนด ๕ ปี และให้มีการเลือกตั้งใหม่ภายใน ๑ ปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ปัญหาที่เกิดในปัจจุบันคือการใช้บทเฉพาะกาลในหลายมาตรา เช่นการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีตามมาตรา ๒๗๒ ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระตามมาตรา ๒๗๓ ซึ่งควรยกเลิกทั้งหมด ส่วนกรณีผู้ที่จะเข้ามาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๒๐๐ นั้น ควรมีการกำหนดสัดส่วนใหม่ โดยเพิ่มสัดส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิให้มากกว่า ๑ คน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เป็น ๒ คน ในแต่ละสาขาและควรลดผู้พิพากษาตามมาตรา ๒๐๐ (๑) (๒) ให้เหลือเพียง ๒ คนและ ๑ คนตามลำดับ	
	ความคาดหวัง ๑. ฝ่ายนิติบัญญัติควรมีความเป็นอิสระในการทำงาน และไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก ๒. ทุกฝ่ายควรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเห็นประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวมเป็นหลัก โดยมีหลักการและเป้าหมายเดียวกัน คือ การสร้างความผาสุกให้กับประชาชน **สภาพปัญหา** ยังมีปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง **ข้อเสนอแนะ** ควรส่งเสริมทุกฝ่ายให้มีความสุจริตในการปฏิบัติหน้าที่	ตำรวจภูธร ภาค ๙ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองในภาพรวมควรมีเสถียรภาพ มีความมั่นคง ประชาชนเข้าถึงและมีส่วนร่วม มีการถ่วงดุลที่เหมาะสม **สภาพปัญหา** บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินผ่านกระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติ โดยวิธีการตั้งกระทู้ถามและการเชิญบุคคลจากฝ่ายบริหารมาชี้แจงต่อฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเห็นว่า ๑) กรณีกระทู้ถาม เป็นหลักการที่ดีที่ให้ ส.ส. และ ส.ว. มีสิทธิตั้งกระทู้ถามในเรื่องใดต่อรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับงานในหน้าที่ซึ่งสามารถถามเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ ตามข้อบังคับการประชุมแห่งสภานั้น ๆ แต่อย่างน้อยต้องกำหนดให้มีการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจาโดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าไว้ด้วย การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีกระทู้ถามด้วยวาจาโดยบัญญัติลึกไปถึงการปฏิบัติว่า “...โดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าไว้	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ด้วย” เมื่อไปสู่การปฏิบัติจริงการดำเนินงานของทั้งสองสภา (ส.ส. และ ส.ว.) มีการกำหนดข้อบังคับของสภาแห่งตนคล้าย ๆ กัน แต่แนวปฏิบัติจริงยังคงมีความต่างกัน โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการแจ้งล่วงหน้า โดย ส.ว. จะแจ้งชื่อเรื่อง ชื่อผู้ตั้งกระทู้ถาม และชื่อผู้ถูกตั้งถาม ให้ผู้ถูกตั้งถามทราบ ส่วน ส.ส. จะแจ้งให้ทราบเพียงชื่อผู้ตั้งกระทู้ถาม และชื่อพรรคของผู้ตั้งกระทู้ถามเท่านั้น การกำหนดให้ไม่ต้องแจ้งล่วงหน้าจึงส่งผลถึงประสิทธิภาพในการตอบ เนื่องจากความไม่กระจ่างชัดในประเด็นข้อคำถาม คำตอบ จึงมีลักษณะเป็นคำตอบทางนโยบาย และถึงแม้จะตอบในทางนโยบายได้แต่หลายกรณีผู้ตอบก็จำเป็นต้องทราบข้อเท็จจริงในระดับพื้นที่ก่อน จึงจะชี้แจงได้ ดังนั้น เมื่อไม่ทราบคำถามล่วงหน้า การถาม-ตอบกระทู้บางครั้งจึงเป็นเสมือนการทดสอบทักษะทางการสื่อสาร การถาม การตอบ การพูดของผู้ถามและผู้ตอบมากกว่า ในบางกระทู้เป็นการตั้งกระทู้ ตั้งถาม นายกรัฐมนตรี ในฐานะที่เป็นหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งมอบหมายและมอบอำนาจให้รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีประจำสำนักนายรัฐมนตรีกำกับการบริหารราชการแผ่นดินแทน นายกรัฐมนตรี ดังนั้น หากไม่มีการแจ้งประเด็นคำถามล่วงหน้าจึงเป็นเรื่องยากที่ นายกรัฐมนตรี จะมอบหมายผู้มาตอบกระทู้ถามได้อย่างตรงประเด็น ๒) กรณีคณะกรรมาธิการเชิญบุคคลไปชี้แจงแสดงความเห็น เป็นหลักการที่ดีที่บัญญัติให้อำนาจแก่คระกรรมาธิการต่าง ๆ ที่แต่ละสภา (สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพ) ตั้งขึ้นเพื่อไปกระทำกิจการต่าง ๆ ที่อยู่ในหน้าที่และอำนาจของสภาหรือของคณะกรรมาธิการและรายงานสภาทราบ ซึ่งเห็นได้ว่าการทำหน้าที่ของคณะกรรมาธิการดังกล่าว จึงอยู่ภายใต้สภานั้น ๆ กรณีการเชิญ “บุคคล” ไปชี้แจงในชั้นคณะกรรมาธิการจึงเป็นการดำเนินการของคณะกรรมาธิการเพื่อให้ได้ข้อมูลข้อเท็จจริง รายงานให้สภาทราบผลการพิจารณา ดังนั้น ขั้นตอนนี้ควรเป็นการหาข้อเท็จจริงในระดับผู้ปฏิบัติไม่ใช่ระดับนโยบาย เช่น ข้าราชการของส่วนราชการต่าง ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในส่วนของ นายกรัฐมนตรี หรือ คณะรัฐมนตรี ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร มีฐานะเทียบเคียงกับฝ่ายนิติบัญญัติ คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ที่เป็นผู้ตั้งคณะกรรมาธิการ ซึ่งรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารผ่านกลไกต่าง ๆ ไว้แล้ว ทั้งการแถลงนโยบาย (มาตรา ๑๖๒) การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยการตั้งกระทู้ถาม (มาตรา ๑๕๐) การขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อซักถามข้อเท็จจริงหรือเสนอแนะปัญหา (มาตรา ๑๕๒-๑๕๓) การขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ (มาตรา ๑๕๑) เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** ๑. มาตรา ๑๕๐ ที่ว่าด้วยการตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี และกำหนดให้มีกระทู้ถามด้วยวาจา โดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้านั้น ควรตัดถ้อยคำ “โดยไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า” ออก ๒. มาตรา ๑๒๙ ที่ว่าด้วยการให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจเรียกบุคคลมาชี้แจง ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า การเรียกเช่นว่านั้นไม่ให้ใช้บังคับแก่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี	
	ความคาดหวัง สถาบันที่เป็นตัวแทนประสานประโยชน์สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในประเทศและสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนให้หน่วยของรัฐได้ทราบ และสรรหาตัวแทนของประชาชนที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อมุ่งหมายประโยชน์สูงสุดให้เกิดกับประชาชน และให้ประชาชนได้มองเห็นความสำคัญของตนเองในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและมีส่วนร่วมในทางการเมืองอย่างเต็มที่	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนเริ่มขาดความเชื่อมั่นในระบบการเมืองและสถาบันทางการเมืองในการเป็นตัวแทนของประชาชน เห็นว่าระบบการเมืองและสถาบันการเมืองไม่สามารถเป็นกระบอกเสียงของประชาชนและไม่สามารถตอบโจทย์สิ่งที่ประชาชนต้องการได้อย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนเห็นว่าเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนและทำหน้าที่เพื่อประชาชนที่แท้จริงและมุ่งหมายประโยชน์สูงสุดเพื่อประชาชน	
	ความคาดหวัง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ มองภาพหรือคาดหวังต่อ “ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง” ที่มีต่อข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในสังกัดว่าจะต้องได้รับสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ กล่าวคือ ได้รับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ เป็นต้น เพียงแต่พฤติกรรมหรือการกระทำบางอย่างโดยเฉพาะกรณีที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือในการปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชนจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ ด้วยฐานะข้าราชการจึงต้องถูกจำกัดบทบาทหน้าที่ไว้บางประการ เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นข้าราชการ **สภาพปัญหา** สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง” ที่มีผลต่อข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในปัจจุบัน ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งมีบทบัญญัติให้สิทธิเสรีภาพและกำหนดขอบเขตแนวทางการปฏิบัติตัวแก่ข้าราชการพลเรือนในเรื่องการเมืองไว้ ดังนี้	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มาตรา ๔๓ “ข้าราชการพลเรือนสามัญมีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดทำบริการสาธารณะ และต้องไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง” มาตรา ๘๑ “ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ” บทบัญญัติข้างต้นมีแนวคิดมาจากการที่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ข้าราชการพลเรือนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานของประเทศจึงจำเป็นที่จะต้องเป็นผู้เลื่อมใสและสนับสนุนการปกครองในระบอบดังกล่าว เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างเรียบร้อย ซึ่งการสนับสนุนในความหมายนี้ คือการส่งเสริม เสริมสร้าง หรือไม่คัดค้านการกระทำที่จะเป็นความผิดฐานไม่สนับสนุนการปกครองระบอบดังกล่าว ได้แก่ การกระทำในทางคัดค้าน ต่อต้านหรือปรปักษ์ มาตรา ๘๒ (๙) “ข้าราชการพลเรือนสามัญต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมือง” มาตรานี้เป็นข้อกำหนดทางวินัยที่มีเจตนารมณ์ให้ข้าราชการประจำมีความเป็นกลางทางการเมือง โดยเฉพาะในการปฏิบัติหน้าที่ราชการและในการปฏิบัติการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน	
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรใช้ระบบการเข้าสู่องค์กรนั้นๆที่เป็นธรรม เพราะองค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการเป็นองค์กรที่มีคุณค่า เป็นธรรมและเป็นที่พึ่งของประชาชนอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** แม้จะมีรัฐธรรมนูญกำหนดระบบการเมืองและสถาบันการเมืองไว้อย่างดีแล้ว แต่ในปัจจุบันก็ยังเกิดปัญญาที่ประชาชนขาดการยอมรับ ซึ่งถือว่าความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรต่างๆ ของประเทศเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการแก้ไข	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ องค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการ ต้องเคารพและให้ความคุ้มครองประชาชนอย่างเสมอภาค	
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความโปร่งใส และมีธรรมาภิบาลในการทำงานการเมืองเพื่อประชาชนและประเทศชาติ เป็นมืออาชีพทางสถาบันการเมืองไทย **สภาพปัญหา** ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองยังไม่มีคุณภาพ หวังประโยชน์ตน พวกพ้องมากว่าประโยชน์ประเทศชาติ ไม่มีความรับผิดชอบต่อการประพฤติ การกระทำน้อยจากการบริหารงานทางการเมือง ไม่เป็นแบบอย่างต่อเด็กและเยาวชนที่ดี **ข้อเสนอแนะ** ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองมีธรรมาภิบาล ระดับมืออาชีพ ประชาชนเชื่อมั่น	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขนั้น หลักการที่สำคัญ คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ” (Separation of Powers) โดยเป็นการวางหลักการใช้อำนาจรัฐให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (Check and Balance) เพื่อมิให้เกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ นอกจากนั้นแล้ว ระบบเลือกตั้งต้องมีความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ทุกคนอย่างเสมอภาคกัน และมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม ระบบรัฐสภาทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาสามารถทำงานสอดประสานและมีการตรวจสอบระหว่างกัน พรรคการเมืองเป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มผลประโยชน์	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	และประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ได้ผูกขาดแค่กลุ่มทุนเท่านั้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำหน้าที่สะท้อนความเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น มีความเป็นอิสระในการจัดทำบริการสาธารณะและมีรายได้และงบประมาณเป็นของตนเอง การเป็นนิติบุคคลทำให้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีทรัพย์สินบุคลากร และงบประมาณของตนเอง เพื่อประกันความเป็นอิสระ **สภาพปัญหา** เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญจนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ ๒๐ ทำให้ประชาชนยังขาดความเข้าใจในระบบการเมืองและสถาบันการเมืองที่มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรในรัฐธรรมนูญ เช่น ระบบการเลือกตั้งก็ยังมีความสับสนด้วยความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมาย ซึ่งต้องให้องค์กรที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบพิจารณาวินิจฉัยให้เกิดความชัดเจน เป็นต้น ทำให้เกิดข้อพิพาทและความขัดแย้งจากการไม่เข้าใจและความคิดเห็นในการตีความที่แตกต่างกันไป อันจะนำไปสู่การขาดความสามัคคีของคนภายในชาติ **ข้อเสนอแนะ** รัฐต้องเสริมสร้างและเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรและทำให้ประชาชนตระหนักถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบรัฐสภา และรัฐกำหนดมาตรการให้ประชาชนมีส่วนร่วม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและรัฐต้องยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยไม่แทรกแซง คุกคาม	
	เห็นควรมีระบบตรวจสอบ ถ่วงดุลการใช้อำนาจ ที่มีความเป็นกลางและการมีส่วนร่วมของสังคม	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และศาลควรใช้อำนาจถ่วงดุลกันให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม - สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง” ในปัจจุบัน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ความคาดหวังต่อระบบการเมืองและสถาบันการเมืองนั้น พึงตั้งอยู่ในระบอบประชาธิปไตยเกิดโปร่งใส และประชาชนสามารถตรวจสอบได้ **สภาพปัญหา** - ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่กล้าแสดงออกซึ่งสิ่งที่ตนเกิดความสงสัยในระบบการเมืองและสถาบันการเมือง เนื่องจากยังขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องการเมือง โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญ **ข้อเสนอแนะ** ๑. หน่วยงานรัฐทั้งด้านการศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองควรกำหนดแนวนโยบายที่ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นทั้งในสถานศึกษาในระบบ และสถานศึกษานอกระบบ ตลอดจนองค์กรทางปกครอง และองค์กรต่างๆ ร่วมกันให้ความรู้ต่อประชาชนให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองและสถาบันการเมืองมากขึ้น รวมถึงปลูกฝังให้ประชาชนกล้าแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องการเมืองและสถาบันการเมืองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อป้องกันการเกิดความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับการแสดงออกในเชิงการเมือง ๒. สถานศึกษาต้องส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก และแสดงความคิดเห็น โดยไม่ต้องเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ความมีเสถียรภาพของการเมือง สภาพปัญหา หรือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง” ในปัจจุบัน **ความมีเสถียรภาพของการเมือง** ความมั่นคงของรัฐบาลและคณะรัฐมนตรีเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินนโยบายให้ประสบความสำเร็จ กระทรวงศึกษาธิการเป็นอีกกระทรวงหนึ่งที่มีการเปลี่ยนรัฐมนตรีแทบทุกครั้งเหมือนกับกระทรวงอื่นๆ ดังเช่นในระยะเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ ถึง ๒๕๕๖ มีการเปลี่ยนรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการถึง ๑๖ คน ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้การดำเนินนโยบายด้านการศึกษาจึงไม่มีความต่อเนื่อง เพราะความสำเร็จของนโยบายจำนวนมากด้านการศึกษานั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาสั้นๆ หากแต่ต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการติดต่อกลับเป็นเวลานานพอสมควร **ข้อเสนอแนะ** ทุกรัฐบาลที่เข้ามาบริหารกระทรวงศึกษาธิการต้องใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ เป็นกรอบในการกำหนดนโยบายด้านการศึกษา เพื่อให้นโยบายการศึกษามีความต่อเนื่องเป็นไปแนวทางเดียวกันในทุกรัฐบาล	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมือง และสถาบันการเมืองถูกสร้างขึ้นตามโครงสร้างแห่งอำนาจที่ครอบงำประชาชนในฐานะผู้ด้อยกว่าตลอดมา ต้องสถาปนาโดยอาศัยฐานของพลเมืองที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยถือหลักทางเศรษฐกิจและปากท้องของประชาชนเป็นโครงสร้างทางการเมืองและสถาบันการเมืองให้เป็นระบบสังคมธรรมาธิปไตยมิใช่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนแม้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ก็ไม่สามารถใช้อำนาจในการปกครองที่แท้จริงได้ต้องผ่านทางผู้มีอำนาจโดยขาดการมีส่วนร่วมในการปกครอง **ข้อเสนอแนะ** ต้องวางหลักเกณฑ์ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงสร้างทางการเมือง โดยเฉพาะการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และการมีส่วนร่วมในกลไกทางการเมืองทุกขั้นตอน	
	ความคาดหวัง ๑. การจัดกลไกและสถาบันทางการเมืองควรเน้นองค์กรที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต ๒. ความสัมพันธ์ภายใต้แนวคิด separation of powers ที่ผ่านมาเป็นการสลายพลังมากกว่าสานพลัง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจึงทำให้ระบบกลไกและสถาบันของรัฐสภา ศาล รัฐบาล ไม่สามารถแก้ปัญหาสำคัญๆ ของประชาชนได้ **สภาพปัญหา** - ระบบการเมืองและระบบราชการที่รวมศูนย์อำนาจทำให้กลไกการแก้ปัญหาต่างๆ รวมศูนย์ ทำให้ปัญหาทุกๆ ปัญหาตั้งแต่ปัญหาเล็กๆ ระดับพื้นที่ ไปจนถึงปัญหาสำคัญของท้องถิ่นและของประเทศไม่มีระบบการแก้ปัญหาที่มีสิทธิภาพ ประชาชนผลักภาระให้ภาครัฐแก้ปัญหา แทนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหา **ข้อเสนอแนะ** - จัดระบบกลไกและสถาบันทางการเมือง กฎหมาย เพื่อทำให้เกิดการกระจายอำนาจไปยังกลไกในระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นตามหมวด ๑๔	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - ความชอบธรรมจากประชาชน - การตรวจสอบถ่วงดุล - ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน **สภาพปัญหา** ๑. กลไกที่ได้รับอำนาจจากการเลือกตั้ง (elected officers) มีบทบาทและอำนาจ “น้อยกว่า” กลไกที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง (Non-Elected officers) ๒. ความชอบธรรมจากประชาชนจึงถูกตั้งคำถาม ส่งผลให้การตรวจสอบถ่วงดุลมีปัญหา และกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการเมือง ควรมีการตรวจสอบ ถ่วงดุลอย่างจริงจัง **สภาพปัญหา** ที่มาของนายกรัฐมาตรีที่ใช้เสียงของ ส.ว. ร่วมโหมวตนั้นเป็นอุปสรรคต่อการสร้างระบบถ่วงดุล เนื่องจากส.ว. ทั้ง ๓ กลุ่ม ผ่านการพิจารณาจาก คสช. และ ส.ว. ก็ลงมติเลือกอดีตหัวหน้า คสช. เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นลักษณะงูกินหางไม่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลได้ รัฐบาลได้อย่างจริงจัง เพราะมีความสัมพันธ์กันในเชิงระบบที่มา **ข้อเสนอแนะ** ควรแก้ไข/รับรัฐธรรมนูญในเรื่อง ส.ว. เช่น ผู้สมัครส.ส. ควรมาจากตัวแทนกลุ่มอาชีพจริงๆ และไม่ควรมีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรีหรือหากมีอำนาจเลือกนายกรัฐมนตรี ส.ว.ควรมีการยึดโยงกับประชาชนผ่านการเลือกตั้งจากกลุ่มอาชีพแบบ (Register vote)	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง หากมีความมั่นคงและมีเสถียรสภาพจะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ของประชาชน และอื่นๆ ตามมา **สภาพปัญหา** ยังขาดเสถียรภาพและความมั่นคง **ข้อเสนอแนะ** หาแนวทางให้ระบบการเมือง และสถาบันการเมืองมีมาตรฐาน และความเป็นกลางอย่างแท้จริง และให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน อันจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ในการเลือกตั้งที่ผ่านมา การปฏิวัติเขียนรัฐธรรมนูญเอารัดเอาเปรียบมีการทุจริตโกงพรรคการเมืองด้วยกัน รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ฝ่ายตรงข้ามกับผู้มีอำนาจเผด็จการ เอารัดเอาเปรียบพรรคการเมืองนั้น **สภาพปัญหา** ไม่เป็นประชาธิปไตย ไม่ควรเอาวุฒิมายุ่งกับการบริหาร ควรจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ คอยกลั่นกรองและควบคุมกฎหมายให้เป็นธรรมกับประชาชน **ข้อเสนอแนะ** ไม่ควรมายุ่งกับฝ่ายบริหารและเลือกนายกรัฐมนตรี	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - บทบาทของ กกต.ในการกำกับดูแลและอำนวยการยังอ่อนแอขาดการควบคุมกำกับโดยใกล้ชิด ยังเกิดปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน อำนาจหน้าที่ของ กกต.ตั้งรับมากการเชิงรุกไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบระดับพื้นที่คอย	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รับการร้องเรียนมากกว่าการมอบหมาย ให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติมาโดยตรงของแต่ละหน่วยงานของพื้นที่ **สภาพปัญหา** - สภาพปัญหามีกฎระเบียบเคร่งครัดเกินไป ทำให้พรรคการเมืองควรยุบเจ้าหน้าที่ต้องคดีอาญามีโทษถึงจำคุกและเสียสิทธิในการเลือกตั้งเป็นการมุ่งทำลายมากกว่าการสร้างสรรค์เงื่อนไขต่างๆ เสมือนกับตักเป็นการทำลายพรรคการเมือง **ข้อเสนอแนะ** - ปรับปรุงกฎระเบียบหลักเกณฑ์ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเป็นการลดการทำลายพรรคการเมืองและสอนสิทธินักการเมืองในการออกระเบียบและหลักเกณฑ์ประกอบการเลือกตั้งควรมีบุคคลากรของสถาบันการเมืองมีส่วนร่วมด้วย	
	ความคาดหวัง “หัวใจของประชาธิปไตย คือ การเลือกตั้ง หัวใจของการเลือกตั้ง คือ พรรคการเมือง พรรคการเมือง คือ ยานพาหนะของผู้แทนในการเข้าสู่อำนาจรัฐ” **สภาพปัญหา** พรรคการเมืองไม่เข้มแข็ง ถูกยุบง่าย สส. ไม่ฟังความเห็นของพรรคก่อให้เกิดความไม่เข้มแข็งของพรรคการเมือง การยุบพรรค การเมืองง่ายเป็นการไม่ส่งเสริมระบบพรรคการเมือง **ข้อเสนอแนะ** ควรสนับสนุน ให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง และไม่ถูกยุบง่าย เพราะเป็นหัวใจของประชาธิปไตย	ทนายความและล่ามภาษามืออิสระ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง คาดหวังว่า อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก และพัฒนาคุณภาพชีวิตของทุกคนให้ดีขึ้น **สภาพปัญหา** มีการลิดรอนสิทธิของคนพิการ ไม่สามารถใช้สิทธิได้ตามหลักรัฐธรรมนูญ การเข้าถึงไม่มี **ข้อเสนอแนะ** เปิดพื้นที่ทำ Research ให้แก่คนพิการตามชุมชน (ติดเตียง) มีการเข้าถึงการใช้สิทธิตามหลักขั้นพื้นฐาน	ตัวแทนจากผู้ปกครองและผู้ดูแลคนพิการ/ปชสพ. ชมรมผ.ปด. คนพิการทางสติปัญญา (บึงกุ่ม) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. การปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีอิสระอย่างแท้จริง เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น โดยเฉพาะการทำงานควรสะท้อนปัญหาของประชาชน (Button Up) มากำหนดเป็นนโยบายการบริหารงานมากว่าการสั่งการลงมา (Topdown) ๒. สถาบันการเมืองควรมีจุดยืนในการพัฒนาสังคม พัฒนาประเทศร่วมกัน ไม่เอื้อประโยชน์ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง **สภาพปัญหา** ๑. ความไม่มั่นคงทางการเมือง อาจส่งผลต่อการบริการและการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายสาธารณะ ๒. พรรคการเมืองถูกครอบงำโดยกลุ่มบุคคลทำให้ขาดอิสระในการดำเนินงานที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ **ข้อเสนอแนะ** คุณธรรมนักการเมือง	กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ๙๐๔ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการเมืองและสถาบันการเมืองควรมีเสถียรภาพ และควรแยกออกจากหน่วยงานอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องให้ชัดแจ้ง **สภาพปัญหา** เกิดปัญหาขึ้นมากมายเกี่ยวกับระบบการเมืองและสถาบันการเมือง โดยเฉพาะที่มาการเข้าสู่อำนาจ ทั้งการเลือกตั้ง **ข้อเสนอแนะ** ควรแก้ไขให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เพื่อลดปัญหาทางการเมือง	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มีการเลือกตั้ง พรรคการเมือง การปกครองท้องถิ่น บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ มีการดำเนินการที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเน้นความเป็นประชาธิปไตย ความถูกต้อง และการตอบสนองความต้องการของประชาชนและประเทศชาติ **สภาพปัญหา** ๑. ยังไม่เห็นความเป็นประชาธิปไตย ที่ถูกต้อง และการดำเนินการเพื่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง ๒. ยังไม่แน่ใจเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของหน่วยงานรัฐ พรรคการเมือง ๓. ยังไม่แน่ใจเรื่องการทำงานของพรรคการเมือง สส. เป็นไปตามแนวทางการหาเสียงที่ให้คำมั่นสัญญาไว้กับประชาชน **ข้อเสนอแนะ** ๑. จัดระบบการเมืองและสถาบันการเมือง ที่เป็นประชาธิปไตย ทำงานเพื่อสังคม ประเทศชาติ อย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจรรยาบรรณที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. ควรมีการประเมินผลการทำงานทั้งพรรคการเมืองฝั่งรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน โดยการเปิดเผยข้อมูลให้ประชาชนได้ตรวจสอบและเห็นผลการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม	
	ความคาดหวัง สถาบันการเมืองเป็นตัวแทนประชาชน จึงมุ่งทำประโยชน์แก่ประชาชนโดยสุจริตและสามารถตรวจสอบได้ **ข้อเสนอแนะ** - ให้ประชาชนสามารถวิพากษ์และตรวจสอบการทำงาน ตลอดจนให้ข้อมูลที่เหมาะสม เพื่อประชาชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ - รัฐธรรมนูญควรรองรับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบการดำเนินการของหน่วยงานรัฐโดยไม่กระทบต่อการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติบริหารศาลและองค์กรตามรัฐธรรมนูญเกินควร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่ให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของประเทศ จึงเป็นระบบการปกครองที่เป็นที่นิยมของชาติรัฐเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากเดิมประเทศไทยปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในการกอบกู้เอกราชของชาติ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยสภาพของสังคมไทยจึงควรเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ	กองอุทธรณ์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา เนื่องจากระบบการเลือกตั้งของไทยในปัจจุบัน เป็นแบบ “จัดสรรปันส่วนผสม” ส่วนพรรคการเมืองส่วนใหญ่มิได้จัดตั้งขึ้นอันเนื่องมาจากการรวมกลุ่มของบุคคลผู้มีอุดมการณ์เดียวกัน หากแต่เป็นพรรคการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนายทุน ดังนั้น การขับเคลื่อนอุดมการณ์ของพรรคการเมืองจึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มทุนที่สนับสนุน มิได้เกิดจากอุดมการณ์ทางการเมือง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภา (สว.) มีอำนาจลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี ดังนั้น กลุ่มทุนดังกล่าวย่อมทราบตั้งแต่ยังไม่มีการเลือกตั้งแล้วว่าใครจะได้เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งขับกับหลักการด้านการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข **ข้อเสนอแนะ** ๑. เห็นควรแก้ไขรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับที่มาของ สว. หลักเกณฑ์การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๒. เห็นควรปรับปรุงกฎหมาย ในการกระจายอำนาจการปกครองส่วนภูมิภาค โดยให้มีการเลือกผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดของตนเอง เพื่อการพัฒนาได้ตรงตามประสงค์ และเป็นระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง บริหารงบจากภาษีที่ได้มาจากจังหวัดของตน	
	มาตรา...สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทจำนวนไม่เกินสี่ร้อยคน โดยประเภทที่หนึ่งเป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวนสามร้อยยี่สิบสามคน ประเภทที่สองเป็นสมาชิกที่เลือกตั้งมาจากบุคคลที่ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคการเมืองจังหวัดละหนึ่งคนในคราวใดที่มีการเลือกตั้งที่มีการเพิ่มลดของจำนวนจังหวัด ก็ให้คำนวณสัดส่วนที่เหลือเป็นจำนวนสมาชิกแบบแบ่งเขตตามจำนวนที่เหลือ ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	มาตรา..วุฒิสภาประกอบด้วยวุฒิสมาชิกจำนวนสามร้อยยี่สิบคน โดยเป็นสมาชิกที่มาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ตามพระราชอัธยาศัย จำนวนสองร้อยคน และสมาชิกที่มาจากผู้แทนสาขาและกลุ่มอาชีพไม่เกินหนึ่งร้อยยี่สิบคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งกันเอง ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ภายใต้บังคับมาตรา... ในกรณีมีเหตุการณ์ใด ๆ ทำให้สมาชิกวุฒิสภามีจำนวนน้อยกว่าร้อยละแปดสิบห้าของสมาชิกวุฒิสภา จะมีการประชุมวุฒิสภาไม่ได้ และต้องดำเนินการให้ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่มีเหตุการณ์ดังกล่าว และให้สมาชิกวุฒิสภาที่เข้ามาภายหลังอยู่ในตำแหน่งเพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของสมาชิกวุฒิสภาที่เข้ามาแทน มาตรา...ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ และยังมิได้มีการดำเนินการให้ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาแทนตำแหน่งที่ว่าง ให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ มาตรา..สมาชิกวุฒิสภาต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ ๑. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด ๒. มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง ๓. คุณสมบัติอื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา มาตรา..ผู้เป็นสมาชิกวุฒิสภาต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ๑. เป็นบุพการี คู่สมรส หรือบุตรของผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ๒. ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งในพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง หรือตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ภายในระยะเวลาห้าปีก่อนวันที่เข้าดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภา	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งในองค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐภายในระยะเวลาสองปีก่อนวันที่เข้าดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ๔. เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา... เป็นรัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นซึ่งมิใช่สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นหรือเคยเป็นแต่พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวมาแล้วยังไม่เกินห้าปี มาตรา.. สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาเริ่มตั้งแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง มีกำหนดคราวละหกปี ให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งสมาชิกภาพสิ้นสุดลงตามวาระ อยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าจะมีสมาชิกวุฒิสภาขึ้นใหม่ ในกรณีนี้ให้ประธานหรือรองประธานวุฒิสภาซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ปฏิบัติหน้าที่ประธานหรือรองประธานวุฒิสภาต่อไป จนถึงวันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาชุดใหม่ และให้สมาชิกวุฒิสภาซึ่งมีอายุสูงสุดตามลำดับ ปฏิบัติหน้าที่ประธานหรือรองประธานวุฒิสภาแทนจนกว่าจะมีการเลือกประธานหรือรองประธานวุฒิสภาขึ้นใหม่ มาตรา...เมื่อวาระของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง พระมหากษัตริย์จะได้ทรงมีพระบรมราชโองการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่วาระของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง การตราพระราชบัญญัติและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ มาตรา..ร่างพระราชบัญญัติใด พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนยังรัฐสภาหรือพ้นเก้าสิบวันแล้วมิได้พระราชทานคืนมา รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภามีมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้ง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยหรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในสามสิบวัน ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันตกไป และไม่สามารถยกขึ้นมาพิจารณาในคณะรัฐมนตรี รัฐสภา ของชุดนั้นได้อีก	
	๑. หลักการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดูเหมือนจะไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์จากคะแนนเสียงของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง มาตรา ๙๑ ของรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ก็เป็นอีกมาตราหนึ่งที่จะต้องมีการแก้ไขเพื่อให้มีถ้อยความที่ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงมาตรา ๙๘ (๓) ที่ได้กำหนดบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คำว่าเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ หรือสื่อมวลชนใด ๆ โดยหลักที่จริงแล้วควรประกอบกิจการนั้นอย่างแท้จริงหรือไม่ อันนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญอีกเช่นกัน ๒. ระบบเลือกตั้งเป็นสาระสำคัญยิ่งยวด การกำหนดให้มีบัตรเลือกตั้งใบเดียวก็ควรมีการแก้ไขให้ประชาชนได้มีสิทธิเลือกกาได้อีกหนึ่งบัตรที่สามารถเลือกพรรคการเมืองได้ ก็จะตรงตามเจตนารมณ์ของพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง ๓. ที่มาของวุฒิสภาไม่ว่าจะเป็นที่มาจากบทเฉพาะกาลจำนวน ๒๕๐ คน ไม่ว่าจะเป็นที่มาจากบททั่วไปในมาตรา ๑๐๗ จำนวน ๒๐๐ คน กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งก็ต้องยอมรับว่าเป็นประเด็นที่หลายฝ่ายเกิดข้อถกเถียงอยู่มากเช่นกัน ในส่วนของบทเฉพาะกาลสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒๕๐ คน แต่งตั้งของบุคคลเพียงคณะหนึ่ง หรือที่มาจากบททั่วไปที่ให้มีการเลือกกันเองจากบุคคลในกลุ่มผู้ที่มีความรู้อาชีพเฉพาะด้านกระบวนการในการแบ่งกลุ่มคัดกรองมีกระบวนการที่มิได้ยึดโยงกับพี่น้องประชาชนอย่างแท้จริง ก็เป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องนำมาพิจารณาถกเถียงกันให้ตกผลึกว่า สมาชิกวุฒิสภาจะมีอำนาจมาน้อยแค่ไหน ซึ่งขณะนี้ก็ต้องยอมรับความจริงว่าสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้ง แต่มีสิทธิที่สำคัญในการเลือก	พรรคประชาธิปัตย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นายกรัฐมนตรี เป็นประเด็นที่ท้าทายว่าจะให้ความสำคัญกับเสียงของพี่น้องประชาชนมากน้อยขนาดไหน ๔. บุคคลที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรีที่ให้สามารถเสนอชื่อบุคคลภายนอก ซึ่งมิได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งของพี่น้องประชาชนขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี	

๗.๒.๔ ระบบการตรวจสอบ (การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน)

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง หน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานผู้ปฏิบัติและหน่วยงานตรวจสอบมีความรู้ความเข้าใจในขอบเขตอำนาจของตนที่ชัดเจนและสอดคล้องกัน อันจะทำให้หน่วยงานผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานและป้องกันไม่ให้หน่วยงานตรวจสอบกระทำเกินอำนาจอันอาจเป็นการแทรกแซงหรือควบคุมการทำงานของหน่วยงานรัฐ **สภาพปัญหา** ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐยังขาดความชัดเจน มีหน่วยงานจำนวนมากและมีเขตอำนาจการตรวจสอบทับซ้อนไปมา หน่วยงานตรวจสอบที่เป็นองค์กรอิสระอาจใช้อำนาจเกินขอบเขตของการตรวจสอบจนกลายเป็นการแทรกแซงการทำงานของหน่วยงานรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ๑. ปรับโครงสร้างหน่วยงานของรัฐให้มีภารกิจและขอบอำนาจที่ชัดเจน ลดภารกิจงานที่ทับซ้อนกัน ๒. อบรมหลักการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง อนาคตหากมีการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก อยากหลากหลายเพิ่มมากขึ้น “ระบบการตรวจสอบ” ทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการเมือง รวมถึงภาคประชาชน ควรเป็นไปโดยยึดถือผลประโยชน์ของรัฐ และประชาชนเป็นสำคัญ	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ไม่พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการใช้พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือกใน “ระบบการตรวจสอบ”	
	ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ โดยหลักการแล้วต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้ เพราะอำนาจทั้งสาม มิได้แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด หากแต่มีการถ่วงดุลกัน(check and balance) โดยจะต้องไม่มีอำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจเหนืออีกอำนาจหนึ่ง เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างแท้จริง	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ครอบคลุมแล้ว ทั้งนี้ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการทำประชาพิจารณ์.เพื่อทราบความต้องการหรือความเห็นของประชาชน หรือการแสดงประชามติ ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญ ความเห็นอื่น ๆ (ถ้ามี)	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบควรมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง รวมทั้งต้องปฏิบัติหน้าที่โดยยึดมั่นในหลักนิติธรรมและการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุมตรวจสอบต้องไม่สร้างภาระในการปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานเกินความจำเป็น	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐไทยดำเนินการบริหารจัดการระบบการตรวจสอบอย่างเป็นตรรกะทั้งระบบของการปฏิบัติภารกิจ นับแต่เป้าหมายสูงสุด วัตถุประสงค์ กระบวนการ กิจการ กิจกรรม การประเมินค่า ผลกระทบ และความคุ้มค่าของปัจจัยตัวป้อน การดำเนินการตรวจสอบมีทั้งการตรวจสอบภายในและการตรวจสอบจากภายนอก บุคคลตรวจสอบตนเองและบุคคลอื่นตรวจสอบ ทั้งนี้มีการเชื่อมสัมพันธ์กันทั้งระบบ **ข้อเสนอแนะ** รัฐไทยควรต้องใช้กระบวนการแห่งอริยสัจและอิทธิบาทธรรม	มูลนิธิรักษ์เด็ก (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบตรวจสอบที่มีความเป็นกลาง ไม่ถูกการแทรกแซง และมีความยุติธรรมอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** บางองค์กรใช้จำนวนของการตรวจสอบเป็นตัวชี้วัด ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาของความถูกต้องของการตรวจสอบ	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การตรวจสอบองค์กรต่างๆ ควรมีการให้องค์กรเอกชน หรือ องค์กรของประชาชนที่ตั้งขึ้นมาโดยเอกชน และ องค์กรที่จะให้ตรวจสอบ ควรมีหลายองค์กรในการตรวจสอบที่มากกว่า ๑ องค์กร **สภาพปัญหา** การตรวจสอบในปัจจุบัน ยังไม่มีความโปร่งใสพอ ยังถูกควบคุมโดยรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ให้มีการตรวจสอบขององค์กรโดยประชาชนเอง และในการตรวจสอบในแต่ละด้านควรมีมากกว่า ๑ องค์กร ในการตรวจสอบ	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเป็นหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ภายใต้หลักนิติรัฐ รัฐเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุด โดยรัฐใช้บังคับกับประชาชน โดยผ่านกลไกลต่างๆ ของรัฐ อันได้แก่ ระบบราชการ แต่อย่างไรก็ดีการใช้อำนาจรัฐโดยบทบัญญัติ แห่งกฎหมายนั้นเป็นการใช้อำนาจที่ผูกพันกับกฎหมายอย่างเคร่งครัด อันถือเป็นความรับผิดชอบ ในการใช้อำนาจ ดังนั้น เมื่อมีการใช้อำนาจรัฐบังคับกับประชาชน จึงต้องมีกลไกลที่ใช้ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพื่อป้องกันมิให้รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจตามอำเภอใจ กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ต้องสามารถควบคุม ตรวจสอบและยับยั้งซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้ เพราะอำนาจทั้งสามมิได้แบ่งแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดหากแต่มีการถ่วงดุลกัน (check and balance) เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง ๒. มีการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งการควบคุมและตรวจสอบภายในองค์กรและการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอก **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้บรรดาคำสั่งหรือการกระทำใด ๆ ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติซึ่งมีสถานะเป็นคำสั่งหรือกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด ปฏิบัติตามประกาศหรือคำสั่งนั้นไม่ว่าจะกระทำก่อนหรือหลังวันที่รัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ เป็นประกาศหรือคำสั่งหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย และชอบด้วยรัฐธรรมนูญและเป็นที่สุด ซึ่งหมายความว่าศาลรัฐธรรมนูญจะไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของบรรดาคำสั่ง ประกาศและการกระทำดังกล่าว ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิ์และเสรีภาพของประชาชน อันเป็นสาระสำคัญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของหลักการตรวจสอบและการถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งเป็นหลักสำคัญของการปกครองระบบประชาธิปไตยของรัฐเสรีประชาธิปไตย **ข้อเสนอแนะ** ประชาชนมีส่วนร่วมในการริเริ่ม เช่น การเข้าชื่อถอดถอนให้ออกจากตำแหน่ง และการเสนอเรื่องไปยังผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา โดยองค์กรของรัฐ เช่น การควบคุมโดยองค์กรศาล และการควบคุมตรวจสอบโดยองค์กรอื่น ๆ	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบ เป็นกลไกที่สำคัญในการให้ความเชื่อมั่นกับประชาชนและสังคม เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งควรมีความโปร่งใส ปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งประโยชน์เพื่อประชาชนและประเทศชาติเป็นสำคัญ ควรต้องมีกลไกป้องกัน ปราบปราม และปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบที่ไม่มีความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมและเสมอภาค **สภาพปัญหา** องค์กรอิสระหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบด้วยกันหลายองค์กรอาจทำให้การบูรณาการข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกันยังไม่สมบูรณ์ **ข้อเสนอแนะ** ๑. ควรมีการบูรณาการระบบการทำงานขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ ๒. ควรมีการสร้างระบบการตรวจสอบซึ่งรวมองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ๓. ส่งเสริมบทบาทการตรวจสอบจากภาคประชาชนให้มีส่วนรวม ๔. ระบบการตรวจสอบ ควรมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทำหน้าที่ร่วมกันและมีการประสานงานซึ่งกันและกัน	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมให้การใช้อำนาจของรัฐดำเนินไปเพื่อบรรลุภารกิจของรัฐ อีกทั้ง ยังเป็นการป้องกันการใช้อำนาจอย่างบิดเบือน นอกจากนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของรัฐดังกล่า **ข้อเสนอแนะ** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ออกประกาศ เรื่อง นโยบายความโปร่งใสและการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐ เพื่อส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาล และการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบในภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐดำเนินการอย่างโปร่งใส มีแนวทางในการป้องกันความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการทุจริต รวมทั้งสามารถยับยั้งการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนี้ (๑) ด้านนโยบายของผู้บริหาร ความพยายามหรือริเริ่มในการสร้างความโปร่งใสและการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบในแต่ละภารกิจอย่างชัดเจน เพื่อให้มีการกลั่นกรอง ควบคุม และกำกับดูแลให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทั้งด้านผู้รับบริการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และบุคลากรภายในองค์กร (๒) ด้านการเปิดเผย การมีระบบตรวจสอบภายในองค์กร และการมีส่วนร่วมกำหนดให้ผู้บริหารร่วมกันตรวจสอบแผนงานและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อป้องกันและรักษาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม โดยอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานรับผิดชอบชี้แจงและบริการข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจองค์กร รวมทั้งสร้างเครือข่ายในพื้นที่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลภารกิจองค์กรเพิ่มมากขึ้น (๓) ด้านการใช้ดุลยพินิจ โดยจัดทำคู่มือ และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติอนุญาตที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการ และลดการใช้ดุลยพินิจ	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน กำหนดหลักเกณฑ์การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน (๔) ด้านการมีระบบหรือกลไกจัดการเรื่องร้องเรียน กำหนดระเบียบปฏิบัติในการดำเนินการต่อข้อร้องเรียน มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบโดยตรง และมีช่องทางการรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงโดยง่าย สามารถติดตามผลได้	
	มาตรา ๑๗๘ วรรคสอง กำหนดว่า “หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา” และมาตรา ๑๗๘ วรรคสาม กำหนดว่า “หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วมหรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้างและอาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าหนังสือสัญญาประเภทใดที่เข้าข่ายตามบทบัญญัติของมาตรา ๑๗๘ วรรคสองและวรรคสาม เนื่องจากไม่มีเกณฑ์การพิจารณาที่ชัดเจนว่าการมี “ผลกระทบฯ อย่างกว้างขวาง” หรือ “การเสียสิทธิในทรัพยากรบางส่วน” เป็นอย่างไร เคยมีกรณีที่คณะรัฐมนตรีต้องส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย **ข้อเสนอแนะ** ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขถ้อยคำของมาตรา ๑๗๘ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะถ้อยคำของมาตรา ๑๗๘ วรรคสอง ที่ระบุว่า “... <u>หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง</u> ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา” และมาตรา ๑๗๘ วรรคสาม ที่ระบุว่า “หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทาง	กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี...” “... หนังสือสัญญาที่มีเนื้อหาสาระที่ส่งผลกระทบต่อการค้าเสรีอย่างกว้างขวาง อันจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมหรือทางเศรษฐกิจ หรือส่งผลกระทบต่อการค้า การลงทุนในระดับชาติ” เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ และป้องกันไม่ให้หนังสือสัญญาที่เกี่ยวกับการค้าเสรีทุกฉบับต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ซึ่งจะเป็นภาระและอุปสรรคต่อการทำความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการค้าเสรี	
	ความคาดหวัง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในกระบวนการพิจารณาอนุญาตมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนสามารถเข้าถึงและรับทราบข้อมูลการให้บริการ ขั้นตอน ระยะเวลาที่ต้องใช้และช่องทางในการให้บริการต่าง ๆ ของภาครัฐ ที่ถูกต้องครบถ้วน ชัดเจน ทำให้หน่วยงานของรัฐสามารถพิจารณาอนุมัติคำขอได้อย่างถูกต้อง และแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด **สภาพปัญหา** พระราชบัญญัติการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตของทางราชการ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการอำนวยความสะดวกในการพิจารณาอนุญาตแก่ประชาชน ยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากหน่วยของรัฐอาจประกาศขยายเวลาที่ใช้ในการพิจารณาอนุญาต เพราะไม่สามารถพิจารณาอนุญาตได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด **ข้อเสนอแนะ** อาจเพิ่มมาตรการเพื่อกำกับให้หน่วยงานของรัฐปฏิบัติตามขั้นตอนและกำหนดระยะเวลาที่ระบุไว้ หรือ อาจให้หน่วยงานของรัฐสามารถกำหนดระยะเวลาเพิ่มเติม	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น ซึ่งส่งผลให้หน่วยงานของรัฐไม่สามารถพิจารณาอนุญาตภายในระยะเวลาที่กำหนดได้	
	ระบบการตรวจสอบจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น ปัจจุบันการตรวจสอบไม่มีความน่าเชื่อถือ คนทำผิดไม่ถูกลงโทษตามกฎหมาย แต่กลับจริงจังกับการใช้กฎหมายลงโทษคนดี ที่ไม่ปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชาที่ทำผิด เช่น กรณีผู้พิพากษายิงตัวตาย ฯลฯ จะมีการใช้คุณธรรม เหตุผล และกฎหมายประกอบกัน **สภาพปัญหา** - คนที่ทำผิดศีลธรรมและกฎหมาย กลับกลายเป็นถูก ขณะที่ คนที่ยืนหยัดบนความถูกต้อง และเป็นคนดีมีคุณธรรม กลับถูกคนเลวใช้กฎหมายเล่นงาน สาเหตุเกิดจากผู้มีอำนาจของรัฐใช้อำนาจในทางที่มิชอบ - ผู้มีอำนาจของรัฐ จำนวนไม่น้อย ขาดคุณภาพและขาดธรรมาภิบาลทั้งการบริหารงานภายในองค์กร และการบริหารราชการแผ่นดิน **ข้อเสนอแนะ** - ปฏิบัติตามคำสอนของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ที่ทรงสอนไว้ว่า “....ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...” โดยการส่งเสริมให้คนดีมีคุณภาพ มีอำนาจปกครองบ้านเมือง หรือเป็นผู้บริหารองค์กรของรัฐ - นักการเมือง หรือผู้บริหารองค์กรรัฐที่ทำผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม และขาดธรรมาภิบาล ต้องลงโทษให้เด็ดขาด และไม่ให้ดำรงตำแหน่งทางการบริหาร	นางสาวมนต์ริสสา โรจน์วดี ภิญโญ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ผู้จะมาดำรงตำแหน่งต่างๆทางการเมือง การเข้าสู่อำนาจต้องกลั่นกรองโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ให้เผยแพร่ประวัติบุคคลที่เข้าสู่อำนาจให้ประชาชนทราบอย่างกว้างขวาง เมื่ออยู่ในอำนาจ การใช้อำนาจต้องให้โปร่งใส ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารหน่วยงานของรัฐต้องให้ข้อมูลข่าวสารทันทีเมื่อประชาชนร้องขอ เมื่อประชาชนเห็นว่า บุคคลใดคระใด กระทำการโดยทุจริตให้แก้กฎหมายให้ประชาชนเป็นผู้เสียหายโดยตรง สามารถทำคดีขึ้นสู่ศาลได้ และให้มีเงินสินบนให้ประชาชนผู้นำคดีขึ้นสู่ศาล กรณีคดีถึงที่สุด และผู้ถูกฟ้อง ถูกริบทรัพย์ ถูกปรับให้ประชาชนผู้ร้อง ๒๐-๓๐% ของสินทรัพย์นั้น สภาพปัญหาในปัจจุบัน เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมือง ทุจริต ประชาชนไม่สามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยตนเองได้ ศาลจะไม่รับฟ้องโดกยกล่าวว่าประชาชนไม่ใช่ผู้เสียหาย ต้องไปร้อง ผู้ตรวจการแผ่นดิน หรือ ปปช. หรือตำรวจ สุดท้ายหน่วยงานดังกล่าวไม่ฟ้องคดี หรือถูกศาลยกฟ้องโดยอ้างว่าผู้ฟ้องไม่ใช่ผู้เสียหาย	พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การทำให้ข้าราชการประจำถ่วงดุลกับข้าราชการการเมือง ไม่มีประเทศใดที่บริหารเศรษฐกิจได้ดี ถ้าหากประเทศนั้นไม่มีกระบวนการป้องปรามการทุจริตคอร์รัปชันด้วยวิธีให้มีการถ่วงดุลระหว่างข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมือง ผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ยังมีข้อด้อยในเรื่องนี้ เพราะถึงแม้กฎหมายจะให้ความคุ้มครองข้าราชการประจำไว้หลายประการ รวมทั้งมีบทลงโทษหนัก แต่ที่ผ่านมาก็จะพบว่ามีข้าราชการประจำที่ยอมตัวรับใช้ข้าราชการการเมืองเพื่อแลกเปลี่ยนกับความก้าวหน้าในตำแหน่ง ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงควรปรับปรุงให้การโยกย้ายข้าราชการประจำปลอดจากอิทธิพลของข้าราชการการเมืองอย่างแท้จริง โดยให้เป็นอำนาจเฉพาะของคณะกรรมการที่ประกอบด้วยข้าราชการประจำปัจจุบันและอดีตเท่านั้น เว้นแต่กรณี	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่ข้าราชการการเมืองมีหลักฐานว่าข้าราชการประจำผู้นั้นมีความประพฤติส่อไปในทางทุจริต **การสร้างความเป็นธรรมในระบบการป้องปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ** ไม่มีประเทศใดที่บริหารเศรษฐกิจได้ดี ถ้าหากประเทศนั้นไม่มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลกับองค์กรอิสระกรณีถ้าหากองค์กรนั้นไม่ทำหน้าที่ป้องปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเต็มที่ ผู้เขียนมีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ ยังมีข้อด้อยในเรื่องนี้ เพราะรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ มาตรา ๒๗๕ และมาตรา ๒๗๖ เคยบัญญัติไว้ว่า กรณีที่ผู้พบผู้ที่ดำรงตำแหน่งสูงกระทำความผิด และได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ไม่รับไต่สวนหรือดำเนินการล่าช้าเกินสมควร หรือไต่สวนแล้วเห็นว่าไม่ผิด แต่ผู้กล่าวหายังติดใจก็สามารถยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้พิจารณาแต่งตั้งผู้ไต่สวนอิสระซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ให้ไต่สวนได้ แต่ปรากฏว่าในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ นั้น ทางเลือกแก่พลเมืองในกรณีข้างต้นถูกตัดทิ้งไปอย่างไม่เป็นธรรม **การจัดการการขัดกันแห่งผลประโยชน์ของข้าราชการประจำ** ถึงแม้มีหมวด ๙ เกี่ยวกับการขัดกันแห่งผลประโยชน์ แต่ระบุเฉพาะกรณีของสมาชิกผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และรัฐมนตรี แต่ในทางปฏิบัติ เกิดมีหลายกรณีที่มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการประจำ	
	การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ๑. ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐควรเป็นในรูปแบบถ่วงดุลและตรวจสอบการใช้อำนาจของแต่ละฝ่าย และศาลควรเป็นองค์กรอิสระ ที่สามารถดำเนินการตรวจสอบผลการดำเนิน หรือการทุจริตของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารได้ ทั้งนี้ควรมีการเพิ่มเติม คือให้ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้เลือกผู้แทนราษฎร ควรมีอำนาจและมีสิทธิในการได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง เมื่อมีการดำเนินโครงการใด ๆ ควรมีการจัดทำข้อมูลและสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน และประชาชนมีอำนาจในการลง	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นามถอดถอนบุคคลที่ใช้อำนาจของรัฐในทางที่ผิดได้ การดำเนินการตรวจสอบควรให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น ๒. ควรมีการจัดระบบการแบกแยกอำนาจให้มีความชัดเจน และมองถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจริง ทั้งนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญต่อประชาชนทั่วไปภายในประเทศ ให้มีความรู้ความเข้าใจ เพราะการที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและเสรีภาพของตน ทำให้บางครั้งเผชิญกับความยุติธรรมก็ไม่สามารถโต้แย้ง หรือทราบถึงช่องทางในการดำเนินงานได้ ควรมีการแนะนำประชาชนถึงช่องทางในการร้องเรียนพบการใช้อำนาจรัฐที่ไม่เป็นธรรม และทุกครั้งที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของซึ่งกันและกัน ควรมีการเผยแพร่ให้ประชาชนทราบ และฟังมติจากประชาชนว่ามีข้อสงสัยในระบบการตรวจสอบหรือไม่ หรือคิดว่าการตรวจสอบเป็นไปโดยชอบธรรมหรือไม่ เพราะเรื่องดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องกับประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนของบุคคล	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบ จะเป็นระบบที่ทำให้หน่วยงานราชการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประชาชน อย่างไรก็ตามผู้ที่มีอำนาจตรวจสอบควรพิจารณาตรวจสอบความชอบของกฎหมาย ส่วนในเรื่องใดที่กฎหมายให้ดุลพินิจแก่หน่วยงานรัฐกระทำการตามอำนาจหน้าที่ ผู้ที่มีอำนาจตรวจสอบไม่ควรก้าวล่วงการใช้ดุลพินิจในการบริหารราชการของหน่วยงานรัฐ เพื่อให้การปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานรัฐเป็นไปอย่างยืดหยุ่นสอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด **สภาพปัญหา** นอกจากการที่ผู้มีอำนาจตรวจสอบได้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายต่อหน่วยงานราชการ ก็ได้มีการก้าวล่วงการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ราชการ เป็นเหตุให้การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานราชการล่าช้าและส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติราชการ **ข้อเสนอแนะ** หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบ ตามระบบการตรวจสอบต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของตนที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ และควรมีการให้ข้อมูลหน่วยงานราชการในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้เข้าใจระบบการตรวจสอบไปในทางทิศทางเดียวกัน	
	ระบบการตรวจสอบ เป็นเครื่องมือ กลไก ในการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อำนาจตามอำเภอใจหรือเกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยอาจมีหน่วยงานหรือองค์กรอิสระทำหน้าที่ในการตรวจสอบดังกล่าว ซึ่งต้องเป็นไปด้วยความสุจริต ยุติธรรมและชอบด้วยกฎหมาย นอกจากหนี้ระบบการตรวจสอบอาจเริ่มต้นที่ผู้บังคับบัญชาไปตลอดจนฝ่ายตุลาการหรือศาลในท้ายที่สุด	สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การใช้อำนาจตรวจสอบขององค์กรอิสระและองค์กรตุลาการมีความเป็นอิสระ มีความเป็นกลางปราศจากความอคติ และปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ องค์กรอิสระตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและองค์กรตุลาการที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบข้อราชการและเจาหน้าที่ของรัฐควรมีความโปร่งใสและมีความเป็นกลางในการปฏิบัติงาน ในทางตรงกันข้ามรัฐก็ควรมีมาตรการการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในองค์กรอิสระให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่กระทำการโดยทุจริต นอกจากนี้รัฐควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ด้วย	กรมบังคับคดี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันระบบการตรวจสอบขาดการถ่วงดุลของอำนาจทั้งสามอันได้แก่ นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการ และได้พบว่ามีความชัดเจนจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของการได้มาขององค์กรอิสระบางองค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้นมาจากอำนาจของผู้ยึดอำนาจดื่มที่ปกครองประเทศในช่วงที่ผ่านมาอย่างชัดเจนการใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ องค์กรอิสระการมิได้มีความยึดโยงจากอำนาจประชาชนจากการตรวจสอบที่มา และ ยังบกพร่องในการใช้อำนาจที่จะต้องดำเนินการของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐและการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกมาก ขาดความโปร่งใสไม่สามารถตอบประชาชนได้ชัดเจนและรดเร็วทันต่อเวลา ระบบการตรวจสอบขาดความสมดุลยและการถ่วงดุลจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนชัดเจน **สภาพปัญหา** องค์กรอิสระต่างๆ ขาดหน่วยงานที่จะมาตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญนี้ อันปรากฏอยู่ในหมวด ๑๒ ของรัฐธรรมนูญในส่วนที่ ๒ ถึง ส่วนที่ ๖ ทั้งห้าองค์กรดังกล่าว แม้มีประชาชนที่จะร้องเรียนผ่านระบบต่างๆก็ตามแต่อำนาจจากปวงชนชาวไทยก็ไม่สามารถมีอำนาจเข้าไปสร้างสมดุลยของอำนาจขององค์กรอิสระที่เกิดขึ้นตามแล้วธรรมนูญดังกล่าวได้อย่างชัดเจน จึงทำให้องค์กรอิสระต่างๆที่เกิดขึ้นนั้นใช้อำนาจและหน้าที่ ตลอดจนการใช้ดุลยพินิจขององค์กรได้อย่างอิสระ จนอาจเกินแก่อำนาจตามสายประชาชนที่ปรากฏตามตามข่าวสารและสื่อมวลชนเสมอมา แม้ว่าจะมีการร้องเรียนหรือฟ้องร้องกันอย่างต่อเนื่องอันเกิดจากผลกระทบจากการใช้อำนาจหน้าที่ก็ตาม แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังเกิดขึ้นกับสังคมไทย เช่น ใน รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๒๒ กำหนดให้คณะกรรมการเลือกตั้ง(กกต)ประกอบด้วยกรรมการจำนวนเจ็ดคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาฯ นั้น เป็นที่ทราบชัดแน่นอนว่าวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้ยึดโยงจากภาคประชาชนแต่อย่างใด ถูกแต่งตั้งจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ(คสช.)ที่เป็นรัฏฐาธิปัตย์จากการยึดอำนาจ มิได้มาจากอำนาจ	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่แท้จริงของประชาชนหรือปวงชนชาวไทยแต่อย่างใด ตลอดจนในการดำเนินการยังระบุให้มีกองทุนพัฒนาการเมืองตามกฎหมาย กกต.ก็เป็นผู้ควบคุมกฎทั้งหมดเป็นผู้อนุญาตในระบบการสมัครโดยใช้ดุลย์พินิจ ระเบียบ กกต.อัปเดตไม่ทันบริบทของสังคม เช่น วิธีการนับคะแนนของพรรคการเมืองพึงมี ไม่ประกาศความชัดเจน. หรือถ้าขายสินค้าออนไลน์เพื่อเป็นเงินบริจาคเข้าพรรคการเมืองก็ไม่มีฯ เป็นต้น **ข้อเสนอแนะ** ควรมีองค์กรใดองค์กรหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา เพื่อเข้าตรวจสอบการใช้อำนาจและหน้าที่ขององค์กรอิสระทั้ง๕ดังกล่าวและยึดโยงกับภาคประชาชนด้วยการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน และต้องไม่ยึดโยงกับอำนาจของฝ่ายบริหารโดยเด็ดขาดหรืออยู่ในอาณัติและครอบงำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ระบบการตรวจสอบโดยความสมดุลอย่างแท้จริง องค์กรดังกล่าวนี้จะได้มาจากทางตรงหรือทางอ้อมของภาคประชาชนก็ตาม แต่จะต้องมีการยึดโยงจากภาคเอกชนโดยแท้จริงด้วย เช่น จัดให้มีการเลือกตั้งคณะองค์กรดังกล่าวมาจากประชาชนโดยตรง หรือโดยอ้อมจากการถูกการคัดสรรเลือกสรรโดยสภาผู้แทนราษฎรอันเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยก็ตาม จะทำให้มีระบบการตรวจสอบแบบถ่วงดุลอย่างแท้จริงและไม่เป็นปัญหาอย่างเช่นทุกวันนี้ ด้วยการแก้ไขกฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญฉบับไหนก็ได้ที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ยังไม่สามารถยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้	
	ความคาดหวัง ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้รัฐสภาเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนองค์กรอิสระต่าง ๆ **เหตุผล** เนื่องจากองค์กรอิสระต่าง ๆ เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร แต่กลับไม่มีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระ ดังนั้น จึงควรสร้างระบบถ่วงดุลเกิดขึ้น	พรรคชาติพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับองค์กรอิสระ ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรอิสระปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาลที่ดี การเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและร่างพระราชบัญญัติเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้ผู้ที่มีอำนาจเสมอได้แก่ คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเท่านั้น โดยตัดอำนาจของศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องออกไป **เหตุผล** เนื่องจากศาลฎีกา ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระทั้งหลาย มิได้มาจากประชาชนโดยตรง แต่มาจากระบบบริหารราชการฝ่ายตุลาการ และมาจากการสรรหาโดยคณะกรรมการสรรหาแล้วแต่กรณีตามลำดับ มิได้ยึดโยงกับประชาชนโดยตรงตามวิถีทางและครรลองของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่ดีควรเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ รับฟังเสียงของประชาชนเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชน มีความเป็นเอกภาพดำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ไร้ซึ่งการแทรกแซง สามารถเป็นหูเป็นตาให้กับประชาชนในการตรวจสอบให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามรัฐธรรมนูญและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพื่อความยุติธรรม เป็นเครื่องมือกำกับให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการตามแนวนโยบายแห่งรัฐแห่งบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ **สภาพปัญหา** ปัญหาที่ได้รับการพูดถึงในวงกว้างเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐธรรมนูญฉบับเดิม คือ การให้อำนาจสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ในการแต่งตั้งองค์กรอิสระทั้ง ๗ หน่วยงาน ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	แห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา จึงทำให้เกิดข้อครหาในการเอื้อผลประโยชน์ให้พวกพ้อง ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในระบบการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการทบทวนและปรับปรุงวิธีการสรรหา ส.ว. ซึ่งจะมาทำหน้าที่คัดสรรผู้มาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ จนถึงวิธีการการคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระให้มีความเหมาะสม โดยรับฟังเสียงประชาชน เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน	
	ระบบตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ควรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการประกันว่าการใช้อำนาจขององค์กรภาครัฐต่าง ๆ จะเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ระบบตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ควรมีความเที่ยงธรรมและเด็ดขาดเป็นมาตรฐานเดียวกัน	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดให้มีการตรวจสอบโดยองค์กรศาล คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ที่ใช้อำนาจในการตรวจสอบเป็นไปอย่างสุจริต เที่ยงธรรม โปร่งใส	กรมคุมประพฤติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การสร้างความรับรู้ ความเข้าใจ ต่อประชาชน **ข้อเสนอแนะ** กำหนดแนวทางการสร้างความรับรู้ ความเข้าใจ ต่อประชาชน รัฐส่งเสริมให้ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติมีงานทำ รัฐส่งเสริมให้ผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ ผู้ถูกคุมความประพฤติ หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติมีงานทำ	
	ความคาดหวัง ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการการตรวจสอบในปัจจุบันมากขึ้น	กรมกิจการเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง กำหนดกลไกเพื่อจัดระเบียบและสร้างความเข้มแข็งแก่การปกครองประเทศขึ้นด้วยการจัดโครงสร้างหน้าที่และอำนาจขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ และสัมพันธภาพระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารให้เหมาะสม การให้สถาบันศาลและองค์กรอิสระ ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สุจริต เที่ยงธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย การวางกลไกป้องกัน ตรวจสอบและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวดเด็ดขาด เพื่อมิให้ผู้บริหารเข้ามามีอำนาจในการปกครองบ้านเมืองหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจ	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบควรมีประสิทธิภาพ มีความเป็นกลาง มีความเป็นธรรม **สภาปัญหา** การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และองค์กรอิสระขาดความน่าเชื่อถือ **ข้อเสนอแนะ** พยายามคัดเลือกคนที่เป็นกลาง มาจากหลายภาคส่วน มีกลไกที่จะตรวจสอบความเป็นธรรมาภิบาลของระบบการตรวจสอบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การมีระบบตรวจสอบเป็นหลักการที่ดี แต่ระบบการตรวจสอบและบุคคลผู้มีอำนาจตรวจสอบควร มีความโปร่งใส มีมาตรฐานการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งผลการตรวจสอบต้องสามารถอธิบายหรือชี้แจงให้ผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงและประชาชนได้รับทราบ และผลการตรวจสอบควรได้รับการยอมรับจากประชาชน และระบบการตรวจสอบควรมีข้อกำหนดเป็นกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ **สภาพปัญหา** - องค์กรตรวจสอบไม่มีการอธิบายเหตุผลหรือข้อมูล คำวินิจฉัยที่แพร่หลายและทั่วถึง - ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงระบบการตรวจสอบได้มากพอ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการตรวจสอบ **ข้อเสนอแนะ** คำพิพากาหรือคำวินิจฉัยอันเป็นที่สนใจของประชาชนควรมีการเปิดเผยและชี้แจงต่อสาธารณชนถึงผลของคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้	กรมโรงงานอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ให้หน่วยงานรัฐ องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตรวจสอบค่ามาตรฐานของกฎหมาย ภายใต้หลักนิติธรรมอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** ถูกเอามาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองมากไป ซ้ำซ้อน หลากหลาย มากกว่าเอามาใช้กับประชาชนเพื่อผดุงความยุติธรรม **ข้อเสนอแนะ** ให้มีระบบตรวจสอบนักการเมืองโดยตรง ไม่ควรเอาองคาพยพไปตรวจสอบ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ได้กำหนดให้มีองค์กรในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐหลายองค์กรด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นการควบคุมการใช้อำนาจและการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถดำเนินการได้ด้วยความรวดเร็ว เป็นธรรม และไม่เป็นการสร้างภาระหรืออุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่หรือการดำเนินนโยบายของรัฐด้วย นอกจากนี้เห็นว่าระบบการป้องปราบ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำความผิดก็เป็นสิ่งที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าระบบการตรวจสอบดังกล่าว	กรมการค้าต่างประเทศ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบอำนาจรัฐมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น แต่สิ่งสำคัญคือการป้องกันและการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่นอย่างไรให้มีความยั่งยืน ให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความรุนแรงของการทุจริตคอร์รัปชั่น และมีการปลูกฝังในเด็กและเยาวชน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย ๓ ประการ คือ ต่อเนื่อง เป็นระบบ และเอาจริงเอาจัง	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป.ท.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ปรับฐานความคิดและสร้างความตระหนักรู้ให้ทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและพรรคการเมืองมีการปฏิบัติตามเจตจำนงทางการเมืองในการต่อต้านการทุจริตให้ชัดเจน ทั้งในส่วนการกำหนดนโยบายและการนำไปปฏิบัติต้องมีการเสริมสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้หน่วยงานของรัฐด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจะต้องปฏิบัติงานในเชิงรุกอย่างเด็ดขาดรวดเร็ว ในการแก้ไขปัญหาการทุจริต รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของรัฐไว้ด้วยว่า “รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจาการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวเพื่อมีส่วนรวมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านการทุจริต หรือชี้เบาะแส ความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ต้องมุ่งเน้นในการส่งเสริมและพัฒนา “คน” ให้เป็นส่วนที่มีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการทุจริต ที่สำคัญต้องยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีเรียกว่าเป็น “ฉบับปราบโกง” และให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ	
	ควรกำหนดให้มีระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจ รวมทั้งการตรวจสอบที่มาของการใช้อำนาจรัฐ และองค์กรอิสระ ให้มีความชัดเจนเพื่อให้ประชาชนและหน่วยงานของรัฐสามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน และเป็นการส่งเสริมการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์การอิสระ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ การตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในรูปของคณะกรรมการที่ได้รับกระทำได้ยากเพราะ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ๑. การตรวจสอบข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบางประเภทอาจกระทำยาก เนื่องจากมีขั้นตอนในการดำเนินการค่อนข้างยาก ๒. ระบบการตรวจสอบในปัจจุบันยังมีความล้าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ๓. รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้วางกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐไว้เป็นอย่างดี แต่การตรวจสอบเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติเพราะหน่วยงานของรัฐสามารถพิสูจน์ได้โดยการแสดงหลักฐานจากการปฏิบัติงานซึ่งโดยทั่วไปหลักฐานนั้นรัฐเป็นผู้จัดทำขึ้นเองเป็นส่วนใหญ่ จึงเกิดความไม่เสมอภาคขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน โดยอาจเป็นช่องว่างทำให้ไม่สามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะ** ควรกำหนดให้มีขั้นตอนหรือเงื่อนไขในการตรวจสอบระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะองค์กรอิสระ เพื่อคานอำนาจซึ่งกันและกัน	
	ตรวจสอบความโปร่งใสและเป็นธรรมโดยคิดถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก **สภาพปัญหา** การตรวจสอบที่ไม่มีความโปร่งใส ไม่สามารถหาที่มาที่ไปได้อย่างชัดเจน ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นผู้ตรวจสอบ รวมไปถึงผลการตรวจสอบที่ออกมาไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น **ข้อเสนอแนะ** เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ ควรเป็นคนที่ประชาชนไว้วางใจและมีส่วนร่วมในการเลือกรวมไปถึงความมีบทลงโทษต่อเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือเลือกปฏิบัติ	สมาคมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์จังหวัดพิษณุโลก (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๑. รัฐจะไม่แทรกแซงการใช้อำนาจหรือการดำเนินการตรวจสอบขององค์กรอิสระ องค์กร ตุลาการ และองค์กรอื่นๆ ๒. รัฐพึงมีกระบวนการตรวจสอบผู้สมัครเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆที่สำคัญ ก่อนมีการสรรหาหรือเลือกตั้ง ๓. องค์กรอิสระอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระอย่างแท้จริง ๔. องค์กรอิสระควรมีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากการถูกแทรกแซงการดำเนินงาน ๕. ควรมีการจัดตั้งองค์กรอิสระชั่วคราว เพื่อดำเนินการในประเด็นสำคัญ ณ ช่วงเวลาหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะกิจและไม่ให้ถูกแทรกแซงต่อการดำเนินงาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	“ระบบการตรวจสอบ” ควรเป็นระบบการกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดและมีระบบการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลเพื่อมีการควบคุมและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง โดยแต่ละองค์กร จะมีสิทธิในการคานอำนาจและถ่วงดุลอำนาจกันและกัน โดยแต่ละองค์กรมีอิสระในการท าหน้าที่ของตนโดยไม่ทำให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งมีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด หรือเกิดการคุมอำนาจที่ใดที่หนึ่ง	กรมการค้าข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. การตรวจสอบที่ดีนั้นควรมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ผลที่ตกกระทบไปยังประชาชนเป็นสำคัญ และมีความชัดเจนไม่คลุมเครือง่ายต่อการปฏิบัติ ๒. บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการตรวจสอบนั้น มีปัญหาเน้นการลงโทษมากกว่า เพื่อการเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน จึงทำให้ปัญหาอุปสรรคในการทำงานตอบสนองประชาชน นอกจากนั้นบทบัญญัติแต่ละส่วนก็ไม่ชัดเจนต้องใช้ดุลพินิจมากเกินไป และนำไปสู่ความไม่เป็นธรรม ๓. แก้ไขบทบัญญัติโดยให้ดูผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชน โดยเน้นเรื่องเจตนารมณ์เป็นสำคัญ และบทบัญญัติแต่ละส่วนต้องมีความชัดเจนในตัวเองไม่ให้ใช้ดุลพินิจมากเกินไป เพราะจะนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมได้	พรรคชาติไทยพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง - ระบบการตรวจสอบจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนอย่างกว้างขวาง - ผู้นำองค์กรอิสระจะต้องผ่านการคัดสรรจาก ส.ว. และความเห็นชอบจากประชาชน **สภาพปัญหา** ๑. ระบบการตรวจสอบโดยเฉพาะผู้นำองค์กรที่ได้รับการแต่งตั้งโดยไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ทำให้เกิดระบบพวกพ้องและการตรวจสอบอย่างไม่เป็นธรรม ๒. รัฐมนตรีมีอำนาจโดยตรงและอำนาจแฝงในการแต่งตั้งโยกย้ายข้าราชการ ทำให้เกิดการใช้กฎหมายอย่างไม่เป็นธรรม ระบบพวกพ้อง และคอรัปชั่น **ข้อเสนอแนะ** ดำเนินการแก้ไขปัญหาองค์กรอิสระโดยด่วน	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หน่วยงานที่ตรวจสอบ ต้องไม่รับสิ่งของ หรือเงินสินบนจากผู้มีอำนาจเพื่อเอื้อประโยชน์หรือให้ดำเนินการทางการเมืองอย่างผิดกฎหมาย ระบบตรวจสอบควรตรวจสอบอย่างตรงไปตรงมา ยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม ตรวจสอบแบบใช้มาตรฐานเดียวกัน	พรรคพลังสังคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการตรวจสอบควรจะเป็นระบบที่มีความละเอียด รอบคอบ มีประสิทธิภาพ และครอบคลุมกาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ การตรวจสอบที่มาและการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชน	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระบบตรวจสอบควรเป็นอิสระ และเข้มแข็งการตรวจสอบควรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. คำพิพากษา คำวินิจฉัย คำตัดสิน จะเกิดการตรวจสอบได้ถ้าหน่วยงานของรัฐมีการเผยแพรรายละเอียดเหล่านั้นต่อสาธารณะ โดยอาจปกปิดชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือเผยแพรโดยมีมาตรการคุ้มครองความลับส่วนบุคคล ๒. หน่วยงานของรัฐต้องเผยแพรข้อมูลสู่สาธารณะผ่านระบบสารสนเทศ ไม่ต้องรอให้ประชาชนเดินทางไปขอดูข้อมูลที่หน่วยงานนั้นซึ่งเป็นการสร้างภาระหรือขั้นตอนอย่างหนึ่ง ๓. ควรมีช่องทางในการรับฟังความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของบุคคลต่าง ๆ ก่อนเข้าสู่ตำแหน่งนั้น หรือหน่วยงานของรัฐต้องมีช่องทางรับฟังความเห็นในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้ผู้บริหารหรือองค์กรตรวจสอบได้พิจารณา แล้วมีการตอบกลับความคืบหน้า	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง รัฐควรส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน จัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ มีการคัดกรองคุณสมบัติก่อนเข้าสู่เส้นทางการเมือง มีบทลงโทษนักการเมืองที่ทุจริตการเลือกตั้ง มีการยื่นเรื่องถอดถอนนักการเมือง องค์กรอิสระมีหน้าที่รัดเข็มขัดไม่ให้เกิดประชานิยม	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ควรตรวจสอบ ถ่วงดุล ของประเทศยังไม่เป็นเอกภาพและทิศทางเดียวกัน มีมาตรฐานที่แตกต่างกันมาก และยังไม่สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ในการบริหารประเทศได้อย่างโปร่งใส เป็นธรรมตรวจสอบได้ **ข้อเสนอแนะ** ความอิสระของการตรวจสอบ ความเชี่ยวชาญของการตรวจสรุป ความโปร่งใสของเอกสารตรวจสอบ การมีส่วนร่วมของผู้แทนแต่ละภาคส่วนทันทีจริง เพื่อพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของตัวเองได้	
	- ระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และมีมาตรฐาน “เดียวกัน” - เน้นในเรื่องของบทบาทของวุฒิสภา และองค์กรอิสระ - ตรวจสอบแบบสภาคู่ - กลไกเชิงสถาบัน องค์การ และอำนาจหน้าที่ในระบบการตรวจสอบในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่เกิดขึ้นจากผลของการรัฐประหาร ๒๕๕๗ - ดำเนินการสรรหาวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ - ดำเนินการสรรหาองค์กรอิสระใหม่ทั้งหมดตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการตรวจสอบควรต้องมีความเป็นอิสระจากการควบคุมของนักการเมือง และควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการตรวจสอบด้วย	กรมธนารักษ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ต้องได้คนที่ดี เก่ง กล้า มีประสบการณ์ ความรู้ คู่คุณธรรม มีกลไก เจ้าหน้าที่คุณภาพ มีความรวดเร็วทันการสามารถนำเสนอหรือลงโทษคงไม่ดี ให้สังคมประจักษ์มีความเชื่อถือศรัทธา ต้องมีการประชาสัมพันธ์ ตอบโต้ข่าวเท็จที่หวังผลสร้างกระแส สร้างองค์กร วิธีการ กำจัด สื่อเท็จแบ่งฝ่ายให้เด็ดขาด	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หน่วยงามตามรัฐธรรมนูญ ต้องทำหน้าที่ที่บัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญ	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สิทธิในการคานอำนาจและถ่วงดุลอำนาจกันและกัน	กรมหม่อนไหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ควรมีองค์กรอิสระคนพิการ - ไม่มีหน่วยงานใดรับผิดชอบในการปฏิบัติเชิงรุก	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สภาพปัญหา รัฐใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ขาดความโปร่งใส ซึ่งระบบตรวจสอบขาดประสิทธิภาพอย่างยิ่ง	มหาวิทยาลัยพายัพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ระบบการตรวจสอบควรมีประสิทธิภาพ มีความเป็นกลาง มีความเป็นธรรม - การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และองค์กรอิสระ ขาดความน่าเชื่อถือ - พยายามคัดเลือกคนที่เป็นกลาง มาจากหลายภาคส่วน - มีกลไกที่จะตรวจสอบความมีธรรมาภิบาลของระบบการตรวจสอบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบขององค์กรตุลาการอย่างเป็นการ และมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน **สภาพปัญหา** การตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๔ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นเหตุให้อำนาจตุลาการกว้างขวางทำลายกลไกการแบ่งแยกอำนาจ **ข้อเสนอแนะ** จำกัดกรอบการใช้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน และควรแก้ไขมาตรา ๗๔ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การใช้อำนาจตุลาการ โดยเฉพาะ มาตรา ๒๑๓ ของศาลรัฐธรรมนูญควรสามารถใช้ได้อย่างเต็มที่ เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในฐานะที่พึ่งสุดท้าย **สภาพปัญหา** มาตรา ๒๑๓ พระราชบัญญัติประกอบวิธีพิจารณาคดีความรัฐธรรมนูญ ทำให้กระบวนการตาม มาตรา ๒๑๓ ให้สามารถใช้บังคับได้ และอาจขัดต่อรัฐธรรมนูญ **ข้อเสนแนะ** ปรับแก้มาตรา ๒๑๓ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีความรัฐธรรมนูญ และควรให้นักกฎหมายทางด้านรัฐธรรมนูญเข้าไปเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ยึดความถูกต้อง เป็นผลประโยชน์และประเทศเป็นที่ตั้ง - มีความสลับซับซ้อนเชิงอำนาจและการตัดสินใจ - เลือกคนดี เก่ง ให้อำนาจลดการแทรกแซง	มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	องค์กรอิสระ นั้นถือเป็นเครื่องมือของภาคประชาชนในการที่จะถูกตรวจสอบบ้านเมือง รวมถึงหาแนวทางการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับบ้านเมือง โดยเฉพาะเรื่องทุจริต คอรัปชั่น **สภาพปัญหา** องค์กรอิสระ คือ องค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ มีเจตนาให้เป็นองค์กรอิสระปลอดจากอำนาจแทรกแซง ปราศจากความครอบงำของฝ่ายบริหารหรือฝ่ายอื่นใด รวมถึงทำหน้าที่ตรวจสอบ การบริหาราชการแผ่นดิน หรือกิจการของรัฐซึ่งปัจจุบันถูกตั้งข้อสังเกตจากประชาชนเป็นจำนวนมากถึงความเป็นอิสระตามเจตนารมณ์ดั่งเดิม	กรมการท่องเที่ยว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบตรวจสอบควรมีประสิทธิภาพ เป็นกลางและยุติธรรม มุ่งประโยชน์ของชาติ **สภาพปัญหา** ระบบตรวจสอบมีลักษณะที่ไม่เป็นกลาง ยังมีระบบอุปถัมภ์ในการตรวจสอบหากผู้ที่มีอำนาจการตรวจสอบไม่เป็นกลาง ใช่ดุลพินิจไม่ชอบ จะมีผลกระทบต่อประเทศชาติอย่างร้ายแรง **ข้อเสนอแนะ** ระบบการคัดสรรบุคคล ที่มีหน้าที่ตรวจสอบต้องเคร่งครัดมากขึ้น	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้นโยบายของรัฐให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ องค์กรตุลาการ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ จัดให้มีระบบตรวจสอบ ให้มีความโปร่งใสในการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนไม่เข้าถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่การใช้อำนาจขององค์กรอิสรภาพตามรัฐธรรมนูญ องค์กรตุลาการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนและการเพิ่มช่องทางการตรวจสอบในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสะดวกรวดเร็วเยียวยาได้ทันท่วงที	
	ความคาดหวัง ควรเป็นแบบตรวจสอบที่โปร่งใส ยุติธรรม มีความทันสมัย สามารถ แสดงผลตรวจสอบได้ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประชาชนมีสิทธิที่จะเข้าถึงระบบการตรวจสอบดังกล่าวได้อย่างอิสระและเท่าเทียมกัน **สภาพปัญหา** ปัญหาเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนารัฐ ที่มา และการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การตรวจสอบดังกล่าวประชาชนอาจเข้าถึงได้ยาก ยังควรเพิ่มประสิทธิภาพด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน	กรมโยธาธิการและผังเมือง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบริหารประเทศ ทำให้หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ อยู่ในกรอบกติกาแต่ปัจจุบันระบบการตรวจสอบมีความเอื้อประโยชน์ให้กันโดยเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมือง	พิสูจน์หลักฐานจังหวัดอ่างทอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น โดยเปิดช่องให้มีบุคคลให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่ องค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ หรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจต่าง ๆ	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - การตรวจสอบควรให้ประชาชนมีส่วนร่วม **สภาพปัญหา** - ประชาชนเข้าถึงการตรวจยังมีความยุ่งยากและซับซ้อน **ข้อเสนอแนะ** - ควรมีการตรวจสอบผ่านระบบสื่อเล็กทรอนิกส์	กรมชลประทาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบควรมีความเป็นอิสระและเป็นกลาง รวมทั้งต้องปฏิบัติหน้าที่โดยยึดมั่นในหลักนิติธรรมและการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการดำเนินงาน ตลอดจนการควบคุมตรวจสอบ้องไม่สร้างภาระในการปฏิบัติตามภารกิจของหน่วยงานเกินความจำเป็น	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มีระบบตรวจสอบที่เคร่งครัด ยุติธรรม รวดเร็ว เข้าถึงง่าย มีการทบทวนกฎหมายตามที่กฎหมายกำหนด มีมาตรการลงโทษต่อบุคคลที่กระทำผิดที่ชัดเจนเพื่อป้องกันการกลับมาในระบบอีก ระบบการตรวจสอบขาดประสิทธิภาพโดยเฉพาะกลไกด้านบุคลากร	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ - ศึกษาข้อมูลระบบตรวจสอบอย่างรอบด้านและรีบแก้ไขปัญหาและอุปสรรคอย่างต่อเนื่อง - องค์การต่าง ๆ ต้องกำหนดตัวชี้วัดการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การและบุคลากรภาครัฐที่ชัดเจนนำไปแสดงและสื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง โดยอาจออกกฎหมายรองรับวิธีการในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบดังกล่าวอย่างจริงจังและเป็นระบบ - สร้างความตระหนักและการรับรู้ให้กับประชาชน บุคลากรภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องถึงผลกระทบต่อระบบการตรวจสอบที่ขาดประสิทธิภาพ	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่เกี่ยวกับข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐควรเป็นระบบการตรวจสอบที่เป็นธรรม โดยยึดจากเจตนา และผลที่เกิดขึ้นเป็นหลัก มากกว่าการยึดติดที่กระบวนการและตัวอักษรตามบัญญัติ และควรสามารถแยกได้ระหว่างมูลเหตุแห่งทุจริต และมูลเหตุเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพและตอบสนองต่อสภาวะโลกที่เปลี่ยนแปลงไป **สภาพปัญหา** ใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบนาน ซึ่งบางครั้งมีการร้องขอเอกสารจากส่วนราชการในกรณีของผู้ที่เกษียณอายุราชการไปนานหลายปีแล้ว และเป็นเพียงผู้เข้าร่วมประชุมโดยไม่มีเหตุเกี่ยวข้องกับการทุจริตหรือการกระทำผิดที่ชี้มูล ซึ่งเป็นภาระต่อส่วนราชการในการดำเนินการตามคำร้องของในเรื่องดังกล่าว **ข้อเสนอแนะ** ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้การทุจริตไม่มีอายุความ แต่ควรเร่งพิจารณาระบบการตรวจสอบให้รวดเร็วยิ่งขึ้น โดยควรให้น้ำหนักมูลเหตุแห่งเจตนาประกอบ หากเป็น	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	กรณีของผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งไม่ได้มีมูลเหตุแห่งการทุจริตร่วมด้วย ควรจำกัดวงในการตรวจสอบเพื่อลดภาระด้านเวลาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบในปัจจุบันถือว่ามีเพียงพอแล้ว เพราะหน่วยงานแต่ละหน่วยงานมีระบบการตรวจสอบที่ใช้กันอยู่แล้ว แต่สิ่งที่ขาดอยู่ คือ เรื่องการใช้อำนาจในการตรวจสอบหรือดุลพินิจของผู้ตรวจสอบ ควรกำหนดให้ชัดเจนโดยเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นบรรทัดฐาน หรือควรใช้ หรือกำหนดเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เช่น การทำ AI มาช่วยในการตรวจสอบ **สภาพปัญหา** การใช้ดุลยพินิจเพื่อประโยชน์ของพวกพ้องโดยไม่ตรวจสอบให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ร่วมทั้งการกำหนดกฎหมายที่ให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจมากเกินไป **ข้อเสนอแนะ** ควรพัฒนาหรือทำเทคโนโลยี AI มาช่วยในการตรวจสอบ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ควรมีธรรมาภิบาล และประชาชนควรมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง รัฐเปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามาแสดงความเห็นได้	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบตรวจสอบต้องมีอิสระ สามารถปฏิบัติได้จริง และมีความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่ถูกแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพล	ศูนย์สืบสวนสะกดรอยและการข่าว (ศ.สรช.) กองปฏิบัติการพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา การคัดเลือกบุคคลที่มีหน้าที่ยังไม่โปร่งใสเพียงพอ เพราะอาจมีช่องว่างในการคัดเลือกกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจและฝักใฝ่กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ ซึ่งอาจนำไปสู่การมีอคติของตัวผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ในการตรวจสอบได้ **ข้อเสนอแนะ** ควรให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในตำแหน่งที่เกี่ยวกับองค์กรตรวจสอบระดับชาติ	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จะต้องไม่มีหน่วยงานใด ได้รับการยกเว้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยทหารตำรวจต่อให้เป็นงบลับ ก็สามารถตรวจสอบการใช้ได้เช่นกัน การได้มาขององค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ ต้องโปร่งใส ปลอดจากการเมืองอย่างสิ้นเชิง **สภาพปัญหา** - ปัจจุบันยังมีหลายหน่วยงานของรัฐ ที่ระบบตรวจสอบเข้าไม่ถึงหรือเข้าถึงก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ เพราะแต่ละที่ให้อำนาจการใช้งบลับ รวมทั้งหากมีการทุจริตสามารถหลีกเลี่ยงการตรวจสอบเส้นทางการเงิน - ประเทศเพื่อนบ้านที่ยังเอื้อในการนำเงินจากการทุจริต คดโกง ให้สามารถนำไปฝากได้ **ข้อเสนอแนะ** - แก้กฎหมายให้มีการตรวจสอบ การใช้งบลับว่า เพื่อประโยชน์ทางราชการส่วนรวมหรือไม่ โดยอาจไม่ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะชน - ทำความตกลงร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านในการตรวจสอบเส้นทางการเงิน การเคลื่อนย้ายเงินจำนวนมากไปต่างประเทศต้องมีที่มาที่ไป - ผู้ที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการองค์กรอิสระไม่ควรมีตำรวจ ทหาร	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบมีกลไก และขั้นตอนที่ถูกต้อง มีการใช้กฎหมายตามหลักนิติศาสตร์อย่างแท้จริง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีการแถลงหรือออกข่าวให้ประชาชนโดยทั่วไปทราบถึงเหตุและผลในการพิจารณา **สภาพปัญหา** การดำเนินการตรวจสอบของคณะกรรมการ ปปช.ช้าไม่ทันต่อสถานการณ์ และประชาชนส่วนใหญ่มองว่ามีความไม่เป็นกลางในการตรวจสอบ **ข้อเสนอแนะ** มีการเข้าสู่ตำแหน่งตามขั้นตอนที่ถูกต้อง และประกาศให้สาธารณชนทราบโดยทั่วกันและมีการเสนอข่าวสารให้ทราบเกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการตรวจสอบเพื่อป้องกันการบิดเบือนข่าวสารและป้อนข่าวสารที่ให้ร้ายต่อองค์กร	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง หน่วยงานตรวจสอบควรมีระบบการตรวจสอบที่รวดเร็ว ถูกต้อง และยุติธรรม ไม่แบ่งพวกพ้องหรือฝ่ายใด **สภาพปัญหา** ประชาชนไม่ไว้วางใจระบบการตรวจสอบ การตรวจสอบเอื้อประโยชน์ให้ผู้มีอำนาจในรัฐบาล และใช้ระบบการตรวจสอบกลั่นแกล้งฝ่ายตรงข้าม ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรม **ข้อเสนอแนะ** หน่วยงานที่ใช้อำนาจตรวจสอบต้องมีการตรวจสอบที่โปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและยอมรับจากผู้ได้รับการตรวจสอบ	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง การเข้าถึงการตรวจสอบองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญยังมีน้อย ด้วยเหตุผลที่ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังคงให้อำนาจคณะกรรมการสรรหาต่าง ๆ แต่งตั้งองค์กรต่าง ๆ โดยไม่ยึดโยงกับประชาชน **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้ให้อำนาจที่องค์กรที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ไปตั้งองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น องค์กรเหล่านั้นจึงไม่ยึดโยงกับประชาชน ในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น การเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง ส.ส. และ ส.ว. นั้น ประชาชนกระทำไม่ได้ เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่ได้มาจากประชาชน เป็นผู้ถอดถอน หรือเป็นผู้ตรวจสอบ **ข้อเสนอแนะ** ควรแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้มีตัวแทนภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบองค์กรต่าง ๆ ได้มากขึ้น	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่ยอมรับได้มีความเป็นธรรม เป็นกลางสามารถอธิบายได้อย่างไม่เกิดข้อสงสัย **สภาพปัญหา** มีความไม่เชื่อมั่นในระบบตรวจสอบ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ต้องมีมาตรการที่เข้มแข็งในการตรวจสอบ มีกลไก และวิธีการตรวจสอบเพื่อป้องกันและแก้ไข ป้องกันการทุจริตคอรัปชั่น	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๔) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ระบบตรวจสอบไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีประสิทธิภาพ อยู่ภายใต้การควบคุมกำกับ กับผู้มีอำนาจในทางการเมือง ขาดความเป็นอิสระอย่างแท้จริง เฉพาะฝ่ายนิติบัญญัติมีความสัมพันธ์กับฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารอย่างใกล้ชิด **ข้อเสนอแนะ** ปฏิรูปการทำหน้าที่ของคณะกรรมการ กรรมาธิการต่าง ๆ ต้องสร้างทัศนคติที่ดี ให้คำนึงถึงหลักคุณธรรม คำนึงถึงศักดิ์ศรี ของการทำหน้าที่ การกำหนดคุณสมบัติ อำนาจหน้าที่ ขั้นตอนการตรวจสอบน่าจะกระทำได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านระบบรัฐสภาเพื่อให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพ ไม่เกรงกลัวอำนาจบารมี	
	ความคาดหวัง ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า มองภาพหรือคาดหวังต่อ “ระบบการตรวจสอบ” การใช้อำนาจรัฐอย่างจริงจัง เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน ปรับระบบการตรวจสอบให้มีความเที่ยงตรง เป็นไปเพื่อส่วนรวม ภ.จว.พังงา เห็นว่า ควรมีการตรวจสอบโดยใช้มาตรฐานเดียวกัน ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระ ฯลฯ จำต้องมีการตรวจสอบโดยองค์กรที่มีความยึดโยงกับประชาชนเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากข่าวกรณีการยุบ พรรค อนาคตใหม่โดยองค์กรอิสระ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน ๙ ท่าน ซึ่งมิได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่กลับมีอำนาจยุบพรรคการเมืองที่ประชาชนเลือกเข้ามา อันแสดงถึงความไม่สอดคล้องในการใช้อำนาจขององค์กรตรวจสอบ **สภาพปัญหา** ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า ระบบการตรวจสอบในปัจจุบัน มีสภาพปัญหาไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างจริงจัง	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ภ.จว.พังงา เห็นว่า บางกรณีมองเห็นได้ว่า มีการใช้องค์กรอิสระดำเนินการกับฝ่ายตรงข้ามคู่แข่งทางการเมือง ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันกับฝ่ายรัฐบาล ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า เมื่อองค์กรที่ทำการตรวจสอบมิได้ความยึดโยงผูกพันกับประชาชนเป็นสำคัญ การใช้อำนาจย่อมสะท้อนให้เห็นความคลุมเครือในบริบทการใช้อำนาจดังกล่าวว่าจะเป็นการชอบด้วยหลักนิติธรรมหรือไม่ **ข้อเสนอแนะ** ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า ควรวางระบบกลไกการตรวจสอบให้ปราศจากความสงสัย มีองค์กรตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ภ.จว.พังงา เห็นว่า ควรปรับปรุงแก้ไขกระบวนการสรรหา และวิธีการได้มาซึ่งตำแหน่งในองค์กรอิสระ ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบจำต้องมีองคาพยพที่มาจากประชาชนเป็นสำคัญ แม้ว่าอาจไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่ควรมาจากการพิจารณาสรรหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา ให้มีสัดส่วนเหมาะสมกับที่สรรหาหรือแต่งตั้งเข้ามา	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบควรสามารถตรวจสอบได้ง่าย โปร่งใส และเป็นขั้นตอนแลบสามารถเข้าใจได้ง่าย **สภาพปัญหา** มีการตรวจสอบที่ไม่โปร่งใส แบ่งเป็นฝักฝ่าย (อ้างอิงจากโทรทัศน์) ทำให้ฝ่ายตรงข้ามสามารถโต้แย้งได้ และมีการดำเนินการที่ไม่เท่าเทียม **ข้อเสนอแนะ** ควรคัดเลือกบุคคลที่มีจรรยาบรรณในการทำงานในคณะตรวจสอบ ไม่ควรเอาพวกใครพวกมันมาเป็นตัวชี้วัด	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบควรมีมาตรฐานที่ชัดเจน ประชาชนสามารถเข้าไปตรวจสอบได้ และต้องมีเหตุผลรองรับในการตรวจสอบต่าง ๆ **สภาพปัญหา** องค์กรอิสระต่าง ๆ ในส่วนมามาจากการแต่งตั้ง ทำให้เกิดการครอบงำ การใช้อำนาจในการตรวจสอบทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการตรวจสอบและการตรวจสอบในปัจจุบัน ไม่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่าที่ควร ทำให้อาจเกิดข้อครหาตามมาได้ **ข้อเสนอแนะ** องค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบ ควรจะมาจากการเลือกตั้งและสรรหาจากผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและประชาชน	กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบไม่ควรถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือผู้มีอิทธิพล เพื่อให้ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบได้ทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ **สภาพปัญหา** ผู้มีหน้าที่หรือผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ เพราะถูกครอบงำโดยผู้มีอำนาจทางการเมือง หรือผู้มีอิทธิพล	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. ในการตรวจสอบเกิดขึ้นโดยองค์กรอิสระ ไม่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือบงการโดยผู้มีอำนาจ ๒. ระบบการตรวจสอบโดยให้ประชาชน หรือตัวแทนของประชาชนที่เป็นอิสระเข้ามาร่วมตรวจสอบ	พิสูจน์หลักฐาน จังหวัดชัยนาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ตามข้อ ๑ และ ๒ ต้องได้รับการคุ้มครองโดยบทบัญญัติ **สภาพปัญหา** ๑. ผู้มีอำนาจหรือบงการได้เข้ามามีบทบาทต่อการตรวจสอบ ๒. องค์กรอิสระ ไม่มีอำนาจอย่างแท้จริงในระบบการตรวจสอบ ๓. ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงระบบการตรวจสอบ และไม่มีความเข้าใจถึงระบบการตรวจสอบ **ข้อเสนอแนะ** ให้องค์กรอิสระ ประชาชน ตัวแทนที่เป็นอิสระ รวมถึงสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ	
	ความคาดหวัง ควรมีหน่วยงานอิสระที่สามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานได้ โดยไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ใด มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง **สภาพปัญหา** การตรวจสอบบางหน่วยงานอิสระให้มีอิสระในการตรวจสอบอย่างแท้จริง มีการถ่วงดุลอำนาจระหว่างกัน	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ทุกหน่วยงานของภาครัฐ การถูกตรวจสอบได้อย่างสม่ำเสมอ และระบบตรวจสอบถือความเป็นกลางและยุติธรรม **สภาพปัญหา** หน่วยงานรัฐบาล ไม่อาจถูกตรวจสอบได้ มักถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐในรูปแบบต่าง ๆ	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการตรวจสอบ สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปราศจากการแทรกแซงของผู้มีอิทธิพล หรือของผู้มีอำนาจที่ถูกตรวจสอบ	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เห็นว่าทุกองค์กรจะต้องสามารถตรวจสอบได้ในทุกมิติ ต้องเป็นการตรวจสอบอย่างชอบธรรม จริงจัง **สภาพปัญหา** ปัจจุบันหลายหน่วยงานไม่สามารถตรวจสอบได้ ขาดความโปร่งใส	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ควรมีการตรวจสอบอย่างยุติธรรมภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย - ควรมีการตรวจสอบอย่างมีความยุติธรรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ นั้น มีองค์กรอิสระขึ้นมาตรวจสอบหลายหน่วยงานตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ คือ ๑) คณะกรรมการเลือกตั้ง ๒) ผู้ตรวจการแผ่นดิน ๓) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ๔) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ๕) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน องค์กรอิสระเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ และได้รับมอบภารกิจตามรัฐธรรมนูญ ที่ถือเป็นองค์กรของรัฐที่มีสถานะพิเศษ ซึ่งมีหลักอิสระ ปลอดพ้นจาก	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การแทรกแซงขององค์กรอื่นของรัฐ โดยจัดให้ทำหน้าที่ตรวจสอบ และถ่วงดุลอำนาจรัฐ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ คุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน โดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นี้ ได้เพิ่มปรับปรุงอำนาจขององค์กรทั้ง ๕ ให้เข้มแข็ง รวดเร็วมีประสิทธิภาพ กำหนดให้องค์กรอิสระร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันในการปฏิบัติงานของแต่ละองค์กร ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในปัจจุบันจึงมีอำนาจ เข้มแข้. มีอิสระในการตรวจสอบเพื่อครองครองประชาชน **สภาพปัญหา** ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐในปัจจุบันมี ๕ องค์กร และฝ่ายตุลาการรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงรับรองฐานะขององค์กรอิสระทั้งหลายให้มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และกำหนดเรื่องการสรรหาบุคคลที่สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ คุณสมบัติต้องห้าม และการพ้นจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ รวมถึงการมีหน่วยงานธุรการขององค์กรอิสระแต่ละแห่ง รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ฉบับนี้มีการหลักการใหม่ คือการให้ศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระร่วมกันกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ กำหนดให้องค์กรอิสระร่วมมือ และช่วยเหลือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระและถ้าองค์กรอิสระใดเห็นว่ามีผู้กระทำอันไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ในหน้าที่และอำนาจขององค์กรอิสระอื่นให้แจ้งให้องค์กรอิสระนั้นทราบ เพื่อดำเนินการตรวจสอบกันเองในองค์กรอิสระ ปัจจุบันจึงมีหน่วยตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมากขึ้น ความรับผิดชอบเรื่องหนึ่งจึงมีองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบหลายองค์กรจนเป็นความซับซ้อนในอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง สามารถตรวจสอบได้ทุกหน่วย ไม่มีข้อยกเว้น หากพบหรือสงสัยว่ามีการกระทำความผิดให้ออกจากการดำรงตำแหน่ง การเป็นสมาชิกภาพของทางการเมืองจนกว่าจะมีข้อยุติ ไม่ให้มีบทบาทหน้าที่ใด ๆ อย่างเด็ดขาด **สภาพปัญหา** ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด มีมูลเหตุ ในการมีส่วนการกระทำความผิด ยังมีบทบาทหน้าที่ในการดำรงตำแหน่ง ยังไม่ยุติบทบาท เพื่อพิสูจน์การกระทำการมีส่วนร่วมของการกระทำ เช่น การกระทำความผิดในการบุกรุกที่ดินป่าสงวน หรือการกระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทั้งในประเทศและต่างประเทศยังไม่มีการให้ยุติบทบาทหน้าที่แต่อย่างใด **ข้อเสนอแนะ** แก้ไขกฎระเบียบข้อบังคับ บทกำหนดโทษ การยุติบทบาท จัดอบรมจริยธรรมจรรยาบรรณนักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีจิตสำนึกต่อการเป็นพลเมือง การรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบถือเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการแก้ปัญหาการทุจริต หรือการควบคุมประสิทธาภาพในการทำงานขององค์กรภาครัฐ ทั้งนี้หากมีระบบตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพย่อมทำให้เกิดผลประโยชน์ที่แท้จริงต่อภาคประชาชน **สภาพปัญหา** ต้องสร้างความมั่นใจให้ประจักษ์แก่ประชาชนว่าระบบการตรวจสอบมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการทำงานของรัฐได้ ซึ่งในปัจจุบันยังมีความเคลือบแคลงสงสัยจากภาคประชาชนบางส่วน ว่าองค์กรหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดังกล่าวขาดอิสระและปราศจากการแทรกแซง หรือไม่ มากน้อยเพียงใด	กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ สร้างระบบสรรหา จัดตั้ง จากบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในองค์กรดังกล่าวให้สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย กล่าวคือ ต้องทำให้องค์กรอิสระหรือผู้ทำหน้าที่การตรวจสอบมีอำนาจเหนือการเมืองอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน	
	ความคาดหวัง การตรวจสอบก็ยังหาความยุติธรรมได้ยาก	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง การตรวจสอบทั้งภายในองค์กร และภายนอกองค์กร ต้องโปร่งใสตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล **สภาพปัญหา** - การถูกแทรกแซงในการตรวจสอบ - การใช้อำนาจรัฐบางประการ ไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างแท้จริง	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ไม่คาดหวัง **สภาพปัญหา** ไม่มั่นใจ	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เป็นสื่อจำเป็นของสังคมประชาธิปไตย **สภาพปัญหา** มีหน่วยงานตรวจสอบจำนวนมากแต่ไม่มีประสิทธิภาพ	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ จำกัดกรอบอำนาจ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการเฉพาะตำแหน่งระดับสูง และเฉพาะเรื่องทุจริต	ตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑) หน่วยงานตรวจสอบต้องมีที่มาโดยปลอดจากการเมือง และการที่จะเข้าสู่ตำแหน่งจะต้องไม่มีที่มาโดยการแต่งตั้งของฝ่ายบริหาร ๒) องค์กรตุลาการ ต้องใช้อำนาจโดยอิสระ โดยไม่ให้ถูกครหาว่ามีอคติหรือมีความโน้มเอียงไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ๓) การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐทุกหน่วยงาน จะต้องตรวจสอบได้ทุกหน่วยงาน **สภาพปัญหา** ๑) ถูกแทรกแซงจากฝ่ายบริหาร และการแต่งตั้งขององค์กรตรวจสอบมาจากฝ่ายบริหาร ๒) เป็นเครื่องมือให้กับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อทำลายฝ่ายตรงข้ามและช่วยเหลือฝ่ายตน ๓) การวินิจฉัยปัญหาข้อผิดพลาด ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน หรือเป็นไปตามพยานหลักฐานโดยแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** ๑) การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรตรวจสอบ ต้องไม่ให้ฝ่ายการเมืองเป็นผู้แต่งตั้ง เพราะจะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๒) กำหนดให้องค์กรตรวจสอบ ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักนิติรัฐ (Legal State) และหลักนิติธรรม (The Rule of Law)	กองบังคับการตำรวจทางหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ข้อความตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ เหมาะสมแล้วเนื่องจากผ่านการลงประชามติมาแล้ว	บก ปปป. (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นหลักการเดียวกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างครบถ้วนแล้วและองค์กรอิสระที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือหน่วยงานของรัฐยังจะต้องถูกตรวจสอบเช่นเดียวกัน จึงเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญให้มีการคานและดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ตามบทนิยามของรัฐธรรมนูญที่หมายถึงกฎหมายสูงสุดในเรื่องการปกครองประเทศและกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในรัฐ อีกทั้งได้มีหน่วยงานตรวจสอบภายในของรัฐดำเนินการอีกทางหนึ่งแล้ว	กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่รับรองสิทธิการตรวจสอบและถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุด ซึ่งมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือส่อจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย โดยการให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าชื่อถอดถอนได้ ซึ่งเห็นสมควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ไว้ด้วย ซึ่งเรื่องดังกล่าวปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หน่วยงานคาดหวังว่าหน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระ ข้าราชการทุกประเภท สามารถถูกตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการยับยั้ง ไม่ให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ซึ่งปัจจุบัน ระบบตรวจสอบการเข้าถึงองค์กรอิสระมีขั้นตอนยุ่งยาก เห็นควรกำหนดให้ระบบตรวจสอบมีความสะดวก ไม่ซับซ้อน จึงจะทำให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่นการที่ประชาชนร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เข้าถึงยาก อีกทั้งในปัจจุบันบางองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบ แต่เนื่องจากผู้บริหารองค์กร มาจากการสรรหา โดยผ่านคำแนะนำของ ส.ว. จึงไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริงในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เกิดความเคลือบแคลงในการทำหน้าที่ตรวจสอบ ดังนั้นควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขององค์กรอิสระต่าง ๆ กำหนดช่องทาง และวิธีการให้ประชาชนเข้าถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระได้ง่ายขึ้น ส่วนการตรวจสอบเจ้าหน้าที่ของรัฐปัจจุบันสามารถดำเนินการได้หลายช่องทางและมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว	ตำรวจชายแดน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. ในการตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบควรทำการตรวจสอบได้อย่างมีอิสระ โดยต้องมีความเที่ยงธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีจริยธรรม และมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำการตรวจสอบ ๒. ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบได้อย่างเต็มที่ **สภาพปัญหา** ๑. รัฐบาลยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับระบบการตรวจสอบจากประชาชนเท่าที่ควร ๒. ในการตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบยังไม่มีอิสระเท่าที่ควร มีการถูกแทรกแซงจากภายนอก	ตำรวจภูธร ภาค ๙ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรมีการตรวจสอบอย่างเปิดเผยและรวดเร็ว โดยจะต้องชี้แจงผลการตรวจสอบให้ประชาชนทราบ โดยปราศจากข้อสงสัย	
	ความคาดหวัง ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ไม่มีระบบอุปถัมภ์ เกิดความโปร่งใสทุกภาคส่วน **สภาพปัญหา** รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่ได้ให้อำนาจประชาชนเข้าชื่อกันถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้ **ข้อเสนอแนะ** เห็นควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถึงการรับรองสิทธิของประชาชนให้มีสิทธิในการเข้าชื่อร้องขอถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง เป็นระบบที่มีกลไกความเป็นอิสระและเป็นกลางปราศจากอคติ ไม่ลำเอียง สามารถดำรงความยุติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ปราศจากการแทรกแซงขององค์กรของรัฐอื่น หรือสถาบันการเมืองรวมทั้งอยู่เหนือกระแสและการกดดันใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ตามหลักของนิติรัฐ **สภาพปัญหา** การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรภายใต้ระบบการตรวจสอบไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน และเริ่มเกิดกระแสขาดความเชื่อมั่นขององค์กรต่าง ๆ ภายใต้ระบบการตรวจสอบ ทำให้กลไกบางประการในระบบการตรวจสอบไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนที่แท้จริง	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่แท้จริงขององค์กรต่าง ๆ ทีทำหน้าที่ในระบบการตรวจสอบ และทำให้ประชาชนมีความเข้าใจในกลไกการทำหน้าที่ของระบบการตรวจสอบ	
	ความคาดหวัง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการมองภาพหรือคาดหวังต่อ “ระบบการตรวจสอบ” ว่าจะต้องเป็นระบบที่สามารถให้ความเชื่อมั่นและให้คำปรึกษาได้อย่างเที่ยงธรรม ที่สำคัญคือจะต้องเป็นอิสระ เพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงาน ช่วยให้หน่วยงานบรรลุตามภารกิจ ด้วยการประเมินและปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน **สภาพปัญหา** สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับ “ระบบการตรวจสอบ” ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการในปัจจุบัน มีดังนี้ ๑. กลุ่มตรวจสอบภายในทำหน้าที่ในการตรวจสอบการปฏิบัติงานทุกหน่วยงานในกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ขอบเขตของการตรวจสอบภายในจะครอบคลุมทั้งการตรวจสอบด้านการเงินการบัญชีการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบและข้อบังคับ และการตรวจสอบการดำเนินงาน รวมทั้งการประเมินความเพียงพอ และประสิทธิผลของระบบ การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ลักษณะงานตรวจสอบภายในเป็นการให้หลักประกัน และให้คำปรึกษาแก่ส่วนราชการ โดยการตรวจสอบหลักฐานต่างๆ อย่างเที่ยงธรรม เพื่อนำมาประเมินผลอย่างอิสระในกระบวนการบริหารความเสี่ยงการกำกับดูแลขององค์กรทั้งด้านการเงินการบัญชี ผลการดำเนินงานและการปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รวมทั้งการให้บริการ ให้คำแนะนำ เพื่อเพิ่มคุณค่าและปรับปรุงการดำเนินงานของราชการ ๒. กลุ่มกฎหมายทำหน้าที่เกี่ยวกับงานคดีของกรมซึ่งจะต้องดำเนินงานเกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ดำเนินการทางวินัยกับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ และรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ อันเป็นสิทธิของประชาชนในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐ และฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา ๔๑ และเป็นมาตรการที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบโดยได้รับความคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย ตามมาตรา ๖๓ แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ **ข้อเสนอแนะ** เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ บัญญัติเกี่ยวกับ “ระบบการตรวจสอบ” ในส่วนของอำนาจหน้าที่ไว้เป็นสำคัญ โดยมีข้อความที่แบ่งแยกอำนาจหน้าที่ต่างหากจากหน่วยตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญอื่นๆ อย่างชัดเจน จึงเพียงพอต่อการดำเนินการตรวจสอบอย่างเป็นอิสระได้	
	ความคาดหวัง การใช้อำนาจรัฐเป็นกลไกและกระบวนการตรวจสอบที่เป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพได้ผลที่ประชาชนยอมรับ **สภาพปัญหา** ระบบการตรวจสอบในปัจจุบันมีองค์กรตรวจสอบหลากหลายแต่ผลการตรวจสอบและการบังคับใช้ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร อีกทั้งการตรวจสอบยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ประชนขาดความเชื่อมั่นต่อระบบตรวจสอบของประเทศ	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ องค์กรตรวจสอบต้องใช้หลักธรรมาภิบาลและบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดเป็นไปในทางเดียวกันและเสมอภาคต่อประชาชนทุกระดับ ทั้งนี้ ควรแก้ไขกลไกและกระบวนการตรวจสอบทั้งกระบวนการได้มาและอำนาจหน้าที่ของบวนการตรวจสอบที่ให้องค์กรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระอย่างแท้จริง	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่จะจัดระบบให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการบริหารราชการแผ่นดินได้ ระบบการตรวจสอบมีประสิทธิภาพเป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน มีระบบที่ประชาชนสามารถตรวจสอบและเข้าถึงได้ทุกระดับ **สภาพปัญหา** ๑. ระบบที่จะทำให้ประชาชนตรวจสอบยังเข้าถึงได้ยาก : ระบบการตรวจสอบซับซ้อนหลากหลายองค์กร ประชาชนไม่มีความเชื่อมั่น ๒. สร้างขั้นตอนและภาระงานที่มากขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะเข้าใจว่าจะช่วยลดความเสี่ยงด้านการทุจริตคอร์รัปชั่น โดยไม่เอื้ออำนวยต่อผู้มีตำแหน่งสูงและไม่กดดันหรือเป็นอุปสรรคต่อผู้ปฏิบัติงานในระดับทั่วไป ๓. มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจริง พบเหตุที่ถูกต้องแท้จริงของความผิดพลาด ความบกพร่อง และหรือกรณีทุจริตคอร์รัปชั่น โดยไม่เอื้ออำนวยต่อผู้มีตำแหน่งสูงและไม่กดดันหรือเป็นอุปสรรคต่อผู้ปฏิบัติงานในระดับทั่วไป **ข้อเสนอแนะ** - จัดให้มีระบบที่ประชาชนสามารถตรวจสอบและเข้าถึงได้ง่าย และเกิดการยอมรับเชื่อมั่นเป็นที่พึ่งของประชาชน	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยองค์กรฝ่ายตุลาการ ซึ่งมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นไปตามหลักนิติธรรมในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดจากการกระทำของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ การควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกละเมิดจากการกระทำของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและทางแพ่ง นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีกลไกที่มิใช่องค์กรฝ่ายตุลาการ ซึ่งก็คือ องค์กรอิสระเพื่อเยียวยาปัญหาของประชาชน จากการใช้อำนาจรัฐหรือการกระทำของบุคคล และการคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชน เนื่องจากการใช้กลไกทางศาลอาจมีข้อจำกัดบางประการเพราะจะต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล รวมไปถึงการที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องและการดำเนินคดีในศาลด้วย โดยความคาดหวังอาจแยกได้เป็น ๓ ระดับ ได้แก่ (๑) ความคาดหวังต่อตัวบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ที่ต้องเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ เป็นคนที่มีคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีผลงานเป็นที่ปรากฏเป็นประโยชน์ต่อราชการ สังคม และประชาชน มีระบบการสรรหาและการเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระที่โปร่งใส (๒) ความคาดหวังต่อการปฏิบัติตน ที่ต้องเป็นไปตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม โดยอิสระ เป็นกลาง ดำรงความยุติธรรม ซึ่งจะทำให้สังคมเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม (๓) ความคาดหวังต่อการปฏิบัติงานที่ต้องไม่อยู่ภายใต้กระแสสังคมและการเมืองมีวิธีพิจารณาที่เหมาะสมและปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อกำหนด วิธีพิจารณาอย่างเคร่งครัด รับฟังความเห็นของทุกฝ่าย หรือข้อเสนอแนะที่สมเหตุสมผลเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ คำวินิจฉัย	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ต้องชัดเจนและอาจเสนอแนะแนวทางปฏิบัติต่อองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องได้อย่างโปร่งใส **สภาพปัญหา** ระบบการตรวจสอบดังกล่าวต้องมีความเป็นอิสระและเที่ยงธรรม ทั้งในเรื่องที่มาและการเข้าสู่อำนาจของบุคคลที่เข้าทำหน้าที่ในองค์กรอิสระ ในเรื่องการกำหนดนโยบายและการดำเนินงานขององค์กร ในเรื่องงบประมาณและบุคคลากร โดยต้องมีความเป็นกลาง ไม่เป็นฝักฝ่ายในทางการเมือง ปราศจากอคติ แต่ในปัจจุบัน อาจมีข้อสงสัยในความเป็นอิสระดังกล่าว ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประชาชนขาดความเข้าใจในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนกับวิธีการและการดำเนินการตรวจสอบดังกล่าว **ข้อเสนอแนะ** การปฏิบัติหน้าที่ในระบบการตรวจสอบของบางองค์กร ส่งผลกระทบในทางการเมือง ย่อมต้องสร้างความไม่พอใจแก่ฝ่ายที่สูญเสียประโยชน์ ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากทั้งฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลและฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล สื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญในนำเสนอข่าวและถ่ายทอดความเข้าใจให้กับประชาชน จึงควรให้สื่อมวลชนได้รับความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนนำเสนอข่าวในเรื่องการตรวจสอบต่างๆ โดยภาครัฐมีส่วนสำคัญในการเผยแพร่และเสริมสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในทุกระดับ ขณะเดียวกันรัฐต้องกำหนดมาตรการในการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยประชาชนอย่างมีความยุติธรรม	
	ความคาดหวัง ควรให้ประชาชน เข้าใจการมีส่วนร่วมในกระบวนการการตรวจสอบ รับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบในปัจจุบันมากขึ้น **สภาพปัญหา** ประชาชนมีความรู้และมีส่วนร่วมน้อยในระบบการตรวจสอบ	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดให้ระบบตรวจสอบมีการถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ มีความเป็นกลาง และสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบมากขึ้น	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ครอบคลุมแล้ว ทั้งนี้ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ **ข้อเสนอแนะ** ควรมีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อทราบความต้องการหรือความเห็นของประชาชน หรือการแสดงประชามติ ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายสำคัญ ความเห็นอื่นๆ (ถ้ามี)	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มีหน่วยงานตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ องค์กรอิสระอย่างมีประสิทธิภาพ	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ความให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้แจ้งเบาะแสข้อมูลในการตรวจสอบ โดยได้รับการคุ้มครองปกป้อง มิให้ถูกผู้มีอำนาจกลั่นแกล้ง **สภาพปัญหา** ประชาชนผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษในคดีทุจริตและคดีการเมือง (whistleblower) ยังถูกกลั่นแกล้งรังแกขมขู่คุกคามหรือแกล้งฟ้องให้เดือดร้อนใจ	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ สร้างระบบปกป้องคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสที่สมบูรณ์แบบ ไม่ถูกกลั่นแกล้ง รังแก หรือถูกข่มขู่คุกคามหรือแกล้งฟ้องร้องให้ต้องเดือดร้อนใจ	
	ความคาดหวัง การตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ เป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมให้การใช้อำนาจของรัฐดำเนินไปเพื่อบรรลุภารกิจของรัฐ อีกทั้ง ยังเป็นการป้องกันการใช้อำนาจอย่างบิดเบือน นอกจากนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของรัฐดังกล่าว **ข้อเสนอแนะ** กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติได้ออกประกาศ เรื่อง นโยบายความโปร่งใสและการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมของกรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ ประกาศ ณ วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๐ เพื่อส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาล และการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบในภาครัฐ หน่วยงานภาครัฐดำเนินการอย่างโปร่งใส มีแนวทางในการป้องกันความเสี่ยงที่อาจก่อให้เกิดการทุจริต รวมทั้งสามารถยับยั้งการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนี้ ๑. ด้านนโยบายของผู้บริหาร ความพยายามหรือริเริ่มในการสร้างความโปร่งใสและการบริหารงานด้ายความซื่อสัตย์สุจริต โดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานและผู้รับผิดชอบในแต่ละภารกิจอย่างชัดเจน เพื่อให้มีการกลั่นกรอง ควบคุม และกำกับดูแลให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทั้งด้านผู้รับบริการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชน และบุคลากรภายในองค์กร ๒. ด้านการเปิดเผย การมีระบบตรวจสอบภายในองค์กร และการมีส่วนร่วม กำหนดให้ผู้บริหารร่วมกันตรวจสอบแผนงานและแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อป้องกันและรักษาซึ่งประโยชน์ส่วนรวม โดยอยู่บนพื้นฐานความถูกต้องของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานรับผิดชอบชี้แจงและบริการข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจ	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	องค์กร รวมทั้งสร้างเครือข่ายในพื้นที่เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และสร้างช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลภารกิจองค์กรเพิ่มมากขึ้น ๓. ด้านการใช้ดุลยพินิจ โดยจัดทำคู่มือ และหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติอนุญาตที่ชัดเจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการ และลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน กำหนดหลักเกณฑ์การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ๔. ด้านการมีระบบหรือกลไกจัดการเรื่องร้องเรียน กำหนดระเบียบปฏิบัติในการดำเนินการต่อข้อร้องเรียน มีหน่วยงานหรือผู้รับผิดชอบโดยตรง และมีช่องทางการรับเรื่องร้องเรียนที่เข้าถึงโดยง่าย สามารถติดตามผลได้	
	ความคาดหวัง ๑. ควรสร้างความสมดุลระหว่างการปฏิรูปวิธีปฏิบัติราชการให้เกิดความรวดเร็ว / คุ้มค่า / เกิดประสิทธิภาพ กับระบบการตรวจสอบที่เอื้อต่อการปฏิรูประบบราชการ ๒. มีกลไกในการคุ้มครองผู้ปฏิบัติงานของรัฐที่ถูกตรวจสอบที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต เพื่อป้องกันการใช้กลไกการตรวจสอบเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งหรือขัดขวางการทำงานโดยชอบด้วยกฎหมาย **สภาพปัญหา** ๑. One Fit For All ควรจะมีการแยกระบบการตรวจสอบให้สอดคล้องกับระบบการบริหารราชการแผ่นดินในแต่ละด้าน ๒. ความยุ่งยากที่เกิดจากระบบการตรวจสอบที่ไม่เหมาะสมและเกินสมควร รวมถึงความรุนแรงของโทษทางอาญาและทางวินัย ทำให้ประชาชนเสียโอกาสที่จะได้รับบริการสาธารณะจากหน่วยงาน หรือทำให้สถานการณ์ปัญหารุนแรงขึ้น เพราะระบบการตรวจสอบไปสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมที่เป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานหรือการดำเนินกิจกรรมที่เป็นการป้องกันปัญหา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. ประเมินและถอดบทเรียน ภาระและการเสียโอกาสที่เกิดจากระบบการตรวจสอบ (ที่ไม่ได้เกิดจากการทุจริต) เพื่อปฏิรูประบบการตรวจสอบที่เป็นการส่งเสริมการปฏิรูประบบราชการและปฏิรูปสังคม ๒. การพัฒนากลไกเพื่อป้องกันปัญหาการไร้การตรวจสอบเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมือง	
	ความคาดหวัง - ระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ และมีมาตรฐาน “เดียวกัน” - เน้นในเรื่องของบทบาทของวุฒิสภา และองค์กรอิสระ (Independent organization) - ตรวจสอบแบบสภาคู่ (bicameralism) **สภาพปัญหา** - กลไกเชิงสถาบัน องค์การ และอำนาจหน้าที่ในระบบการตรวจสอบในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่เกิดขึ้นจากผลของการรัฐประหาร ๒๕๕๗ **ข้อเสนอแนะ** - ดำเนินการสรรหาวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ - ดำเนินการสรรหาองค์อิสระใหม่ทั้งหมดตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ **สภาพปัญหา** สังคมตั้งคำถามกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรอิสระบางองค์กรในประเด็นเลือกปฏิบัติกับฝ่ายต่างๆ ทางการเมือง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ แก้ระบบการสรรหาองค์กรอิสระ เช่น ให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบสรรหาและผู้เป็นองค์กรอิสระควรมาจากกลุ่มคนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มระบบตรวจสอบกันเอง เป็นต้น	
	ความคาดหวัง ระบบการตรวจสอบที่ดี จะส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ **สภาพปัญหา** ยังขาดความน่าเชื่อถือ และไม่มีมาตรฐานเพียงพอ และประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างแท้จริง **ข้อเสนอแนะ** หาแนวทางให้มีระบบการตรวจสอบที่มีมาตรฐานเป็นกลาง โดยต้องเน้นในคุณภาพของการตรวจสอบ อีกทั้งบุคคลากรที่ตรวจสอบต้องมีความรู้ในการตรวจสอบพร้อมกับมีคุณธรรมไปด้วยกัน	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง มีการถ่วงดุลอำนาจกันอย่างเหมาะสมในการตรวจสอบองค์กรต่างๆ ของรัฐ โดยเปิดเผยข้อมูลทุกอย่างให้ประชาชนได้ทราบถึงการทำงานต่างๆ รวมถึงเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นต่อการทำงานของภาครัฐ และรัฐนำข้อบกพร่องนั้นไปแก้ไข **สภาพปัญหา** ๑. การตรวจสอบไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากองค์กรต่างๆ นั้นถูกแต่งตั้งโดยผู้มีอำนาจ สามารถสั่งการองค์กรต่างๆ ได้ ไม่มีการถ่วงดุลอำนาจที่เหมาะสม ๒. งบประมาณปี ๒๕๖๓ ไม่แจกแจงแหล่งที่มาของรายได้	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. ต้องทำให้องค์กรทุกองค์กรเป็นอิสระต่อกันอย่างแท้จริง เพื่อถ่วงดุลอำนาจกันและกัน โดยตำแหน่งต่างๆ ในองค์กรต้องไม่เกิดจากการแต่งตั้งหรือสรรหาโดยบุคคลกลุ่มใดเพียงกลุ่มเดียว ต้องปรับโครงสร้างองค์กร ให้มีลำดับขั้นและการเลื่อนตำแหน่งอย่างเหมาะสม ในแต่ละองค์กร ๒. มีคณะกรรมการตรวจสอบการทำงาน รวมถึงกำหนดกฎหมายและบทลงโทรให้ชัดเจนต่อผู้ฝ่าฝืนการตรวจสอบ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบจากข้อมูลที่องค์กรต่างๆ ต้องเปิดเผยต่อสาธารณะ	
	ความคาดหวัง - ควรปรับปรุงระบบการตรวจสอบให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นและควรแต่งตั้งบุคคลที่เป็นอิสระและเป็นผู้จัดอาสา ร่วมเป็นเจ้าหน้าที่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ กกต. จะทำให้การเลือกตั้งมีประสิทธิภาพมากขึ้น **สภาพปัญหา** - ยังมีการทุจริต ไม่มีความยุติธรรม ยังเป็น ๒ บรรทัดฐาน เท่าที่ผ่านมาต้องยอมรับการเลือกตั้งไม่สุจริต ทั้งๆ ที่มีการซื้อสิทธิขายเสียงกันอย่างชัดเจน แต่ปรากฏการจากเขตการเลือกตั้ง ๓๕๐ เขต มีคดีการทุจริตเพียงเล็กน้อย ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นจริง **ข้อเสนอแนะ** - ควรให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในการตรวจสอบด้วย เพราะประชาชนรู้ว่าคนที่เข้ามาโปร่งใสหรือไม่	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง ๑. ตรวจสอบรอบด้าน ครบถ้วน จริงจัง และสร้างสรรค์ เพื่อมุ่งแจ้งให้เกิดการแก้ไขปัญหาของประเทศ	กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ๙๐๔ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระต้องมีอิสระในการใช้อำนาจอย่างแท้จริง ไม่มีเอื้อประโยชน์ **สภาพปัญหา** ไม่แสดงออกถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียม ความที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความคาดหวัง	
	ความคาดหวัง การตรวจสอบเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดดุลยภาพได้เป็นอย่างดี หากระบบการตรวจสอบนั้นมีความโปร่งใสและเป็นธรรม ระบบตรวจสอบจะเป็นเครื่องรับประกันความเป็นธรรมให้กับทุกๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคู่กรณี หรือประชาชน ที่จะเชื่อถือและให้ความไว้วางใจต่อระบบตรวจสอบการถ่วงดุล **สภาพปัญหา** ประชาชนบางส่วนขาดความเชื่อมั่นในระบบตรวจสอบ **ข้อเสนอแนะ** จะทำอย่างไรให้ระบบตรวจสอบต่างๆ ได้รับความน่าเชื่อถือว่าไม่มีการแทรกแซงจากการเมือง การได้มาซึ่งผู้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบต้องมีความโปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถยึดโยงกับประชาชนได้	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง สามารถตรวจสอบกระบวนการในการปฏิบัติงานได้อย่างง่ายดาย โปร่งใส ไม่ถูกขัดขวาง เปิดโอกาสให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบสามารถตรวจสอบได้ในทุกมิติเพื่อให้เกิดความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สภาพปัญหา ประชาชนยังมีความหวาดระแวง เกรงใจ/ยำเกรงต่อองค์กรหรือบุคคลากรของรัฐ ไม่กล้าทักท้วง หรือร้องเรียนเพื่อให้เกิดการตรวจสอบรัฐอย่างจริงจัง อีกทั้งมีพวกพ้องเป็นคนในองค์กรของรัฐ การตรวจสอบจึงไม่โปร่งใน ยุติธรรม ชัดเจนในทุกมิติ **ข้อเสนอแนะ** ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมุ่งเน้นไปในเรื่องของการป้องกัน แก้ไข ปรับปรุง เพิ่มเติม ตามความต้องของชุมชน/ประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน ๒. การตรวจสอบภาครัฐ ควรมีองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ด้านการตรวจสอบไม่ขึ้นกับองค์กรใด/การเมือง/หน่วยงานราชการ เพื่อให้การตรวจสอบมีความโปร่งใส ยุติธรรมแก่ทุกภาคส่วน	
	ความคาดหวัง มีการตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการและองค์กรอิสระต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของตุลาการและองค์การอิสระต่างๆ และเป็นที่ยอมรับจากประชาชนในทุกภาคส่วน **สภาพปัญหา** ไม่มีการตรวจสอบจากประชาชนเท่าที่ควร เป็นเหตุให้ขาดความเชื่อมั่นจากประชาชนในภาครวม **ข้อเสนอแนะ** ๑. ควรเปิดโอกาสในการตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการและองค์กรอิสระต่างๆ ๒. ควรมีที่มาโดยการยึดโยงจากประชาชน	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความคาดหวัง ควรเป็นระบบที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจรรยาบรรณที่สามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนที่โปร่งใส ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย สามารถเข้ามาตรวจสอบได้ทุกเรื่อง **สภาพปัญหา** ๑. ยังไม่แน่ใจเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ๒. ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย ยังไม่สามารถเข้ามาตรวจสอบในระบบปัจจุบันได้อย่างเปิดเผย **ข้อเสนอแนะ** ๑. มีหลายองค์กรมีระบบการสร้างการทำงานที่สะอาดโปร่งใส แต่ยังไม่ชัดเจนในการปฏิบัติจริง ๒. ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย เข้ามาตรวจสอบ หรือรับทราบ ติดตามผลการทำงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม อาทิ กลุ่มเยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ประชาชนทั่วไป และเครือข่ายผู้บริโภคที่ทำงานด้านคุ้มครองผู้บริโภค	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคาดหวัง - ถือเป็นข้อมูลที่ให้ประชาชนใช้เป็นเครื่องมือในการเลือกผู้แทน - การไม่ไว้วางใจของประชาชนในการดำเนินการของรัฐ เป็นการทุจริตหรือไม่	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การป้องกันและปราบปรามการทุจริต กำหนดหลักเกณฑ์จากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ที่เกี่ยวข้องกับนักการเมือง การที่จะให้มีการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต้องมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญจึงจะสามารถยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ได้ รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ก็ได้ตัดสาระสำคัญเหล่านี้ออกไป โดยให้สามารถอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ได้แม้นไม่มีพยานหลักฐานใหม่	พรรคประชาธิปัตย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓๖ ระบุไว้ว่า หาก ป.ป.ช. กระทำความผิดให้ ส.ส. หรือ ส.ว. หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกของทั้งหมดเท่าที่มีอยู่มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหา ป.ป.ช. แต่กลับระบุให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา โดยให้อำนาจประธานรัฐสภาเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำผิดหรือไม่ก่อนที่จะส่งไปยังศาลฎีกา หากประธานรัฐสภาเป็นบุคคลที่ได้รับคำสั่งจากฝ่ายการเมืองที่ต้นสังกัดอยู่นำมาเป็นเครื่องต่อรองการดำเนินคดีนักการเมืองที่เป็นพวกพ้องของตน ก็อาจจะมีการต่อรองผลประโยชน์กับคระกรรมการ ป.ป.ช. ก็เป็นไป มาตราดังกล่าวเป็นมาตราที่ทำลายระบบการตรวจสอบถ่วงดุลลงไปอย่างสิ้นเชิง	

๗.๒.๕ ความเห็นต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศตามแนวนโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ชาติได้ ทั้งยังสร้างกลไกในการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญและจำเป็นอย่างร่วมมือร่วมใจกัน ตลอดทั้งการลดเงื่อนไขความขัดแย้งเพื่อให้ประเทศมีความสงบสุขบนพื้นฐานของความรู้รักสามัคคีปรองดอง	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งจะต้องใช้ดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสถิติ พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. ๒๕๖๐ จึงเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เหมาะสมแล้ว	สำนักงานสถิติแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากเป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	มีความเหมาะสมอยู่แล้ว เนื่องจากรัฐธรรมนูญฯ มีสาระสำคัญที่ครอบคลุม มีการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกลไกการใช้อำนาจรัฐที่ชัดเจน ตลอดจนได้มีการกำหนดให้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และแนวทางการปฏิรูปประเทศเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ดังกล่าวไว้ด้วยแล้ว	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	การพิจารณาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจำเป็นต้องใช้เวลามาก ควรแก้ไขบางประเด็น เช่น ๑. แยกประเด็นสิทธิเด็กและเยาวชน ตามมาตราต่างๆ ให้ชัดเจน ไม่เหมารวมการให้สิทธิและเสรีภาพเพียงคำว่า “ประชาชนทุกคน” และมุ่งเน้นไปเพียงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส (เด็ก เยาวชน ผู้พิการและผู้สูงอายุ) ๒. ให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม เรียนรู้ แสดงความคิดเห็นในกระบวนการตัดสินใจระดับต่างๆ เช่น ที่บ้าน โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาจังหวัดและสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเป็นข้อมูล ความคิดเห็นที่รัฐบาลใช้พิจารณากำหนดนโยบาย มาตรการและแผนงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็กและเยาวชน ๓. แก้ไขการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา มาตรา ๑๐๗ ซึ่งในรัฐธรรมนูญกำหนดให้“เลือกกันเอง” เป็นการเลือกตั้งโดยประชาชน ๔. การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ควรกำหนดให้มีกลไก รูปแบบการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม ประชากรทุกกลุ่ม รวมถึงตัวแทนของเด็กและเยาวชน	มูลนิธิรักษ์เด็ก (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ ประกอบ มาตรา ๕๐ (๘) กำหนดให้ บุคคลและชุมชนมีสิทธิส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ และได้กำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ มรดกทางวัฒนธรรม อีกทั้งกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สารธารณะสำหรับจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กร	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมดำเนินการด้วย ตามมาตรา ๕๗ และกำหนดให้รัฐส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุขไม่ถูกรบกวน ตามมาตรา ๗๐ ดังนั้นจึงเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม มีความเหมาะสมแล้ว	
	รัฐธรรมนูญควรมีการกำหนดโทษนักการเมืองที่ทุจริตเงินงบประมาณแผ่นดินไว้ในกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญส่วนมากมีแต่เอกสิทธิ์การคุ้มกันให้กับนักการเมืองจนเป็นเหตุให้นักการเมืองอาศัยอกสิทธิ์การคุ้มกันนำไปหาผลประโยชน์ทุจริตฉ้อโงประเทศชาติ รัฐธรรมนูญควรมีการทบทวนปรับปรุงทั้งฉบับ รัฐธรรมนูญควรมีการปรับปรุง โดยการยกเลิกกฎหมายมาตรา ที่เอื้อประโยชน์หรือคุ้มกันสิทธิ์ให้กับนักการเมืองทั้งหมด	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดให้การดำเนินโครงการใด ๆ ของรัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ยังคงต้องได้รับความเห็นประกอบจากองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมก่อน เพื่อเพิ่มแนวทางการป้องกันการใช้อำนาจของหน่วยงานของรัฐในการอนุมัติรายงานโดยมิชอบ	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรนำรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ มาเป็นต้นร่าง เนื่องจากเป็นที่ยอมรับจากสังคมว่าเป็น “รัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน” มากที่สุด และหากไม่สามารถปรับให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ ควรกลับไปใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๔๐ แทน **การปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติม** ดังนี้ **ข้อคิดเห็น** ปรับปรุงตามที่มีนักวิชาการหลายท่าน แนะนำไว้ว่า การเขียนรัฐธรรมนูญให้นักการเมืองเป็นคนดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม จริยธรรมนั้น รัฐธรรมนูญต้องแบ่งแยกอำนาจให้ชัดเจน และให้ทุกอำนาจมีการถ่วงดุลกัน โดยฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมาย ฝ่ายบริหารใช้อำนาจจากกฎหมาย และฝ่ายตุลาการตีความกฎหมาย เพื่อควบคุมฝ่ายบริหารให้ใช้อำนาจอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย โดยกฎหมายที่ฝ่ายตุลาการใช้ในการตัดสินก็มาจากฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติก็มาจากประชาชน เมื่อทั้งสามอำนาจถ่วงดุลกัน มีการแบ่งแยกอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยชัดเจน ต่อไปไม่ว่าผู้มีอำนาจจะเป็นคนดีหรือไม่ ก็จะไม่สามารถใช้อำนาจในทางไม่ดีได้อีก หรือ ใช้ได้ยากขึ้น เพราะจะถูกตรวจสอบจากทุกฝ่าย - การลดอำนาจรัฐบาลส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังจังหวัด (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ให้สามารถบริหารจัดการนโยบายและงบประมาณของจังหวัดได้ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง	นางสาวมนต์ริสสา โรจน์วดีภิญโญ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- กำหนดให้นายกรัฐมนตรี ต้องมาจากการเลือกตั้ง เพื่อป้องกันการสืบทอดอำนาจ - กำหนดวิธีการคำนวณจำนวน ส.ส. ในสภาผู้แทนราษฎร ที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน **ข้อเสนอแนะ** รัฐธรรมนูญควรเน้นวิธีการได้มาซึ่งรัฐบาล และผู้นำหน่วยงานของรัฐ ที่เป็นคนดีมีคุณภาพ เพราะประเทศไทยจะพัฒนาได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อ มีรัฐบาลและผู้นำองค์กรภาครัฐที่เป็นคนดีมีคุณภาพ และใช้หลักธรรมาภิบาลในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดิน เท่านั้น	
	ควรมีที่มาในการปรับปรุงเพิ่มเติมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ และควรเคร่งครัดว่ากฎหมายใดที่ขัดรัฐธรรมนูญ ต้องบังคับไม่ได้อย่างแท้จริง	พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การป้องปรามคอร์รัปชัน ขาดบทบาทที่ภาคประชาชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบโดยการสืบค้น รวมไปถึงให้ข้อทักท้วง และข้อเสนอแนะ ในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากภาคประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่จะพิสูจน์ข้อสงสัยด้านคอร์รัปชันได้ เพราะถึงแม้มาตรา ๕๙ บัญญัติให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร แต่ก็ครอบคลุมเฉพาะข่าวสารสาธารณะ และไม่มีบทบังคับให้หน่วยงานของรัฐจะต้องให้ข้อมูลเฉพาะกรณีที่ถูกกล่าวหาแก่ภาคประชาชน (โดยอาจปิดชื่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง) หรือจะต้องตอบคำถามและข้อทักท้วงติงต่อภาคประชาชนในสื่อสาธารณะให้เป็นที่กระจ่างก่อนจะเดินหน้าโครงการที่มีข้อสงสัย ขาดบทบาทที่ภาคประชาชนจะทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบโดยผ่านกระบวนการทางศาล เพราะถึงแม้มาตรา ๔๑ (๓) บัญญัติให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิที่จะฟ้อง	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หน่วยงานรัฐในศาลยุติธรรมได้ก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ ศาลยุติธรรมก็ไม่รับคำฟ้องของบุคคล โดยพิจารณาว่ามิใช่ผู้เสียหายโดยตรงจึงไม่มีอำนาจฟ้อง ควรจัดให้มีกระบวนการเพื่อให้ประชาชนพลเมืองสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้ด้วยตัวเองอย่างมีประสิทธิผล	
	๑. สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีประเด็นในเชิงหลักการและสาระสำคัญหลายประการที่สร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ นั้น ไม่มีบรรยากาศประชาธิปไตย ขาดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างเพียงพอและกว้างขวาง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ยังได้บัญญัติเรื่องใหม่ๆ ที่ขัดแย้งต่อหลักการประชาธิปไตย จึงทำให้เกิดปัญหานานัปการตั้งแต่ประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน ทางสมาคมจึงเห็นควรว่าให้มีการปรับแก้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพมีความเสมอภาคทางด้านกฎหมาย โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากวิถีทางเพศของบุคคล ทางสมาคมฯมีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงบางประเด็น โดยมีรายละเอียดการแก้ไขดังนี้ ๑) ต้องมีหลักประกันและข้อบัญญัติเรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ สิทธิชุมชน และความเสมอภาคระหว่างเพศ อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม ๒) เราขอยืนยันหลักความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยใช้มาตรการพิเศษเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางโอกาส เช่น การจัดให้มีสัดส่วนของหญิง-ชาย และเพศสภาพอื่น ๆ (Gender Quota) โดยให้มีเพศใดเพศหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามในองค์กรตัดสินใจทุกระดับ รวมทั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือในการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา(ถ้ามี) และกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ อีกทั้งขอยืนยันการทำนโยบายและงบประมาณของรัฐทุกหน่วยงานที่ต้องคำนึงถึงเพศสภาพ วัยและสภาพของบุคคล (Gender Responsive Budgeting-GRB) ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๗๑ วรรค ๔	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓) บุคคลเพศหลากหลายต้องเข้าถึงและได้รับการคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม รวมถึงการปกป้องคุ้มครองนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน บุคคลหลากหลายทางเพศที่ลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเอง ๔) เพิ่มกลไกและประสิทธิภาพของภาคประชาชนในการตรวจสอบนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐ และองค์กรอิสระ ในนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางเพศ ๕) ยืนยันการจัดสวัสดิการสังคม การรับบริการจากภาคราชการถ้วนหน้าโดยไม่มีข้ออ้างเรื่องการมีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดอีกต่อไป และให้ปฏิบัติต่อบุคคลอย่างตรงตามความเป็นสภาพจริงของบุคคล ๖) ต้องมีบทบัญญัติกำหนดสิทธิความหลากหลายทางเพศอย่างชัดเจน ทั้งสิทธิด้านการรับบริการและการไม่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม สิทธิทางด้านการสาธารณสุขที่ต้องเป็นสวัสดิการพื้นฐานของรัฐในการดูแลบุคคลให้เข้าถึงบริการเพื่อการได้เป็นเพศสภาพตามที่แต่ละบุคคลต้องการ รวมถึงระบบการศึกษา และสังคมที่รองรับสิทธิเสรีภาพในการเลือกที่จะดำรงอัตลักษณ์หรือเรียนรู้ความเป็นเพศสภาพที่แตกต่างหลากหลายได้อย่างเสรี ไม่ถูกบังคับกำหนดโดยบรรทัดฐานของสังคม ๗) ต้องมีบทบัญญัติให้ภาครัฐต้องทำให้มีกฎหมาย หรือปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้รองรับสิทธิความหลากหลายทางเพศตั้งแต่การดำรงเพศวิถี สิทธิในฐานะแรงงาน ไปจนถึงการจัดตั้งครอบครัวได้อย่างถูกกฎหมายตามความประสงค์ หากเรื่องใดไม่มีกฎหมายรองรับ ให้ทำการแก้ไขเพื่อสอดคล้องกับหลักประกันตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ชักช้า หรือให้ใช้ข้อบัญญัติตามรัฐธรรมนูญมารองรับสิทธิได้แม้ยังไม่มีกฎหมายลูกกำหนด ๘) ให้มีหลักประกันการรักษาโรคติดต่อจากเพศสัมพันธ์เป็นสวัสดิการพื้นฐานของรัฐ รวมถึงให้ส่งเสริมนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงเพศวิถีและการจัดตั้งครอบครัวได้อย่างเสมอภาคกับคู่สมรสชาย-หญิง	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๙) ให้มีกำหนดการพิจารณาขจัดกฎหมายที่คุกคาม หาประโยชน์จากพนักงานบริการทางเพศ (Sex Worker) ให้ความสำคัญแก่พนักงานบริการทางเพศในฐานะผู้ทำงานที่มีคุณค่า (Decent Work) สามารถเข้าถึงสิทธิประกันสังคม และเป็นหุ้นส่วนในการร่วมเสียภาษี เข้าระบบประกันสังคมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไปพร้อมกับการมีสุขภาวะที่ดีเสมอบุคคลทุกอาชีพ ๒. ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม ดังนี้ ๑. ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่ประกอบด้วยประชาชนทุกเพศสภาพและทุกภาคส่วน คล้ายคลึงกับสภาร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๔๐ ทั้งนี้ขอให้มีตัวแทนความหลากหลายทางเพศโดยก้าวข้ามมายาคติโลก ๒ เพศ (Binary) ๒. ควรมีกลไกรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ก่อนร่างรัฐธรรมนูญ ระหว่างร่างรัฐธรรมนูญ และหลังจากร่างเสร็จแล้ว ทั้งนี้นอกจากต้องรับฟังข้อเสนอการรณรงค์ของภาคประชาสังคมแล้ว สสร. เองก็ต้องมีบทบาทในการรณรงค์ต่อสังคมให้ตื่นตัว ตระหนักความสำคัญในวาระของบุคคลความหลากหลายทางเพศ พนักงานบริการทางเพศและผู้อยู่ร่วมกับเชื้อ HIV ในฐานะที่บุคคลเหล่านี้เป็นพลเมืองและข้อเสนอที่เรียกร้องทั้งหมดล้วนเชื่อมโยงกับปัญหาเศรษฐกิจปากท้อง คุณภาพชีวิตของส่วนรวม ๓. ให้ทำประชามติ โดยต้องเผยแพร่อย่างทั่วถึง และให้ประชาชนมีเวลาศึกษาร่างรัฐธรรมนูญก่อนการลงมติ รวมถึงให้มีเวทีวิพากษ์ได้อย่างเสรี	
	หลักการที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากได้มีการกำหนดหลักการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ไว้ในหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และหมวด ๖ นโยบายรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำบาดาลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	กฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของกรมบังคับคดี คือ มาตรา ๗๗ กระบวนการออกกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ในการออกกฎมาย ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดให้ต้องมีการจัดรับฟังความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากการออกกฎหมายและภายหลังกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้วก็จะต้องทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายโดยการจัดรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอีกครั้งว่าควรต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีผลบังคับใช้แล้วหรือไม่ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่กำหนดไว้เพื่อความละเอียดรอบคอบในการออกกฎหมายทำให้กฎหมายที่ออกมามีผลบังคับใช้นั้นมีประสิทธิภาพ	กรมบังคับคดี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญที่ดี มาจากรากศัพท์ของการก่อตั้งร่วมกันโดยกำเนิดจากประชาชนและอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ในระบบสถาบันการเมืองจะต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงไปยังประชาชนและมีความชอบธรรมจากประชาชน รัฐธรรมนูญทุกฉบับเมื่อนำไปบังคับใช้ไปแล้ว ต้องมีโอกาสแก้ไขและเปลี่ยนแปลงได้และมีช่องทางในการแก้ได้ช่วงเวลาเปลี่ยนไป ขณะนี้มีอำนาจเดียวของประชาชนที่เหลืออยู่ในระบบรัฐสภาที่เรียกว่า”สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร” เสรีภาพในการแสดงออก เมื่อมีการออกกฎหมายกำจัดเสรีภาพมากมายทั้งหมดนี้สะท้อนได้และเห็นได้จากปรากฏการณ์ที่ผ่านมา จึงจะต้องเป็นฉันทามติ ร่วมกันของประชาชนและทุกฝ่ายของสังคม แต่ที่ใช้มาโดยอำนาจนิยม ประชาชนจะไม่พอใจและมีการแสดงออกอยู่ตลอดเวลาไม่มีการยอมรับนับถือ เมื่อจะเข้าไปแก้ไขก็แก้ไม่ได้เพราะติดกระบวนการมาตรา ๒๗๙ ถ้ามีการยกร่างรัฐธรรมนูญจากความคิดเห็น หลักเกณฑ์และแนวทางที่ดีของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากการตกลงร่วมกันของประชาชนคนในชาติทุกคน อีกครั้งหนึ่งจะเป็นการปรับการบังคับใช้กฎหมายสำคัญของประเทศได้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสการป่วนทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและกลุ่มคนรุ่นใหม่อาจจะมีมุมมองที่ลึกซึ้งและเห็นสภาพปัญหาที่จะเกิดขึ้น ได้ชัดเจนยิ่งกว่า	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คนรุ่นเก่าซึ่งมีประสบการณ์ที่ดีของการใช้รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาก็ตาม และการใช้รัฐธรรมนูญฉบับยกร่างใหม่นี้อาจจะมีอายุอันยาวไกลไปมากยิ่งขึ้น	
	การแก้ไขรัฐธรรมนูญ เห็นควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้สามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ทั้งในลักษณะการแก้ไขเพิ่มเติมเป็นรายมาตรา และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ (เว้นแต่หมวด ๑ และหมวด ๒) ตามหลักเกณฑ์และวิธีการอันเป็นสากล ที่นานาอารยประเทศถือปฏิบัติกัน หรือโดยประเพณีปฏิบัติที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมา โดยในการออกเสียงลงคะแนนทั้งสามวาระ ต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกที่มีอยู่ของทั้งสองสภาเท่านั้น ทั้งนี้ต้องไม่เงื่อนไขอื่นใดมาบังคับไว้อีก อาทิ ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน และมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา เป็นต้น และต้องผ่านการลงมติให้ความเห็นชอบจากประชาชนด้วย **เหตุผล** เพื่อให้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการบริหารประเทศ สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวม ทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้ตามสภาวการณ์ของโลกและของประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป โดยไม่มีอุปสรรคมาขัดขวาง เพื่อให้ประเทศชาติสามารถยืดหยัดต่อสู่อยู่บนเวทีโลกที่มีการต่อสู้แข่งขันกันอย่างเข้มข้นในยุคปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน	พรรคชาติพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญ ๖๐ ในภาพรวมมีความเหมาะสมแต่ควรเปิดรับฟังจากผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันว่าสมควรแก้ไขประเด็นไหน ระยะเวลาเท่าใด โดยใคร	พลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง (สมาชิกวุฒิสภา) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๒๕๖ (๓) กรณีนี้ หากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประสงค์ที่จะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิเลือกตั้งของผู้ต้องขังก็สามารถดำเนินการเข้าชื่อเสนอกฎหมายเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๐ (๑) โดยเสนอญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ต่อรัฐสภา โดยทำการรวบรวมรายชื่อประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามกระบวนการและขั้นตอนของกฎหมายต่อไป การศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า ประเทศส่วนใหญ่อนุญาตให้ผู้ต้องขังทุกคนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้โดยอาจบัญญัติไว้ทั้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญและ/หรือกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ แต่ก็มีหลายประเทศที่ให้สิทธิผู้ต้องขังเลือกตั้งได้แต่ก็กำหนดข้อจำกัดการใช้สิทธิไว้บางประการ เช่น จำกัดสิทธิเลือกตั้งจากระยะเวลาขั้นต่ำของโทษที่ได้รับ หรือจำกัดสิทธิอันเกิดจากคำสั่งศาล เป็นต้น ส่วนประเทศที่ไม่ให้สิทธิเลือกตั้งแก่ผู้ต้องขังในทุกกรณีมีจำนวนไม่มากนักและบัญญัติข้อห้ามไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติ	สำนักงานกิจการยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นต้องได้รับฉันทามติของประชาชน โดยสร้างกลไกให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐ การกำหนดขอบเขตด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การพัฒนาระบบการเมืองและสถาบันการเมืองและระบบการตรวจสอบตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการอย่างรอบคอบ รอบด้านในทุกมิติ ในปัญหาที่เป็นจุดอ่อนหรือถกเถียงของสังคม เช่น ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	กระบวนการการให้และใช้อำนาจรัฐ การบังคับใช้กฎหมาย ต้องได้รับข้อยุติ ทำให้ทุกกลุ่มคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล	
	ในส่วนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นภารกิจของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น เห็นว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเหมาะสมแล้ว	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. เห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่แล้ว เนื่องจากในประเด็นด้านสิทธิและเสรีภาพได้มีการบัญญัติไว้ค่อนข้างที่จะครอบคลุมแล้ว อย่างไรก็ตามควรมีการเพิ่มเติมในบางประเด็น เช่น สิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น โดยควรระบุให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศปลอดพ้นจากการถูกเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ ๒. ควรมีการแก้ไจเพิ่มเติมในบางมาตรา เพื่อให้ครอบคลุมสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ มากขึ้น	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ๒๕๖๐ มีความเหมาะสมอยู่แล้ว เนื่องจากเห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเนื้อหาและแนวนโยบายแห่งรัฐในการบริหารราชการแผ่นดินครบถ้วนในทุกมิติแล้ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง จึงเห็นควรไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด	กรมการค้าภายใน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นกฎหมายที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในประชามติบัญญัติรับรองสิทธิของประชาชนไว้มากมาย เป็นสิทธิที่จะมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในกระบวนกำหนดนโยบาย ออกกฎหมาย	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ที่จะมีผลกระทบต่อตัวเอง รวมทั้งเป็นกฎหมายที่เน้นการแก้ปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นในสังคมไทย	
	การแบ่งแยกอำนาจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเพื่อประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบถ่วงดุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ระบบการเลือกตั้งและการได้มาของสมาชิกวุฒิสภาบางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของการมีส่วนร่วมของประชาชน	กรมโรงงานอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ให้มีระบบตรวจสอบนักการเมืองแยกต่างหาก เพราะนักการเมืองถูกเลือกตั้งมาจากประชาชน ไม่ควรเอาองคาพยพมาตรวจสอบนักการเมือง ๑. ควรให้มีคณะผู้ยกร่างรัฐธรรมนูญจากผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ ๒. ควรนำหลักการ ดังต่อไปนี้ มาบัญญัติให้ชัดเจน - ไทยมีเอกราชในทุกทาง - ให้มีการคุ้มครองความปลอดภัยของตนในชาติ ลดการประทุษร้ายให้มากที่สุด - ให้คนไทยมีอาชีพ ความรู้ความสามารถ ความเหมาะสมอย่างเสรีขจัดปัญหาความยากแค้นและอดอยากให้ได้ - ให้คนไทยมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ดี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุขไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตราย ต่อความมั่นคงของรัฐหรือสุขอนามัย การดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มไม่สอดคล้องและมีความขัดแย้งกับกฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องที่มุ่งหวังให้เกิดการอนุรักษ์พื้นที่และรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ จึงควรมีการหารือร่วมกันเพื่อหาทางออกให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีสิทธิในการดำรงชีวิตตามแนววิถีชีวิตดั้งเดิม โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	(แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมบางส่วน ให้ทันต่อสภาวการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ๒. หมวดที่ ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทยเพื่อให้ทันต่อสภาวการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ๓. หมวดที่ ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (เพิ่มเติม) มาตรา ๕๐ (๒) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิผลประโยชน์ขอบชาติ และสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งให้ความร่วมมือในกานป้องกัน บรรเทาสาธารณะภัยและโรคติดต่อ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สมควรมีการปรับปรุงแก้ไขในประเด็นดังต่อไปนี้ - ประเด็นสิทธิในการมีชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี - ประเด็นสิทธิในการศึกษา - ประเด็นการเลือกตั้ง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. มีปัญหาในหลายมิติ ทั้งในเชิงหลักการประชาธิปไตยและในเชิงปฏิบัติให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ สมควรมีการปรับปรุงแก้ไข ๒. ประเด็นในหมวดรัฐสภา โดยเฉพาะบทบัญญัติที่ส่งผลไปยังระบบเลือกตั้งซึ่งถือว่าเป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติที่แก้ไขได้ยาก	พรรคชาติไทยพัฒนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๓. ควรมีการทบทวนในส่วนที่มีปัญหาและดำเนินการแก้ไขในประเด็นสำคัญ ๆ เหล่านั้น ๔. ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยต้องแก้ไขได้ไม่ง่ายเกินไปแต่ต้องแก้ไขได้ตามสมควร ทั้งนี้การใช้เสียง ๒ ใน ๓ ของทั้งสองสภารวมกัน น่าจะเหมาะสมมากกว่าการผูกเอาไว้เป็นชั้น ๆ ในหลักการต่าง ๆ จนแทบจะแก้ไขไม่ได้เลยตามบทบัญญัติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน	
	๑. สมควรปรับปรุงวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยเร็วเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากประชาชนมีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เขียนขึ้นมาเพื่อสืบทอดอำนาจ และแก้ไขได้ยาก ๒. แต่งตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อได้ฉบับใหม่แล้วให้ใช้ประชามติยกเลิกฉบับเก่า และใช้ฉบับใหม่แทน	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ เช่น ยกเลิก ส.ว. ๒๕๐ คน บัตรเลือกตั้งควรมี ๒ ชนิด คือ เลือกตัวบุคคล และเลือกพรรค ชี้แจงรายละเอียดในการเลือก ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อให้ชัดเจน ต้องมีวิธีคำนวรที่ชัดเจน และต้องเปิดเผยต่อประชาชนได้ ควรสร้างแนวทางที่เป็นรูปธรรม ความเข้าใจท่องแท้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ๑. สร้างการเรียนรู้ และเห็นคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยกำหนดให้มีการบังคับเรียนเรื่องการเมือง การปกครอง และประชาธิปไตย ศึกษารัฐธรรมนูญอย่างมีพื้นฐาน ประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองไทยเพิ่มเติมจากเนื้อหาเดิมที่มีการเรียนการสอน ๒. สร้างความเข้มแข็งให้ระบบพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองหลุดจากการครอบงำของกลุ่มทุน กลุ่มผลประโยชน์ต่างตอบแทนและอำนาจรัฐบาล ควรปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ หรือเอาปี ๒๕๔๐ มาใช้ชั่วคราวก่อน	พรรคพลังสังคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการทำประชาพิจารณ์ในเรื่องปัญหาทางการเมือง เช่น ๑. ปัญหาการใช้รัฐธรรมนูญ ๒. ปัญหาความขัดแย้ง และขาดความสามัคคีของคนในชาติ ๓. ปัญหาการขาดจริยธรรมทางการเมืองของนักการเมือง เพิ่มเติมเข้าไปในกฎหมายรัฐธรรมนูญ มิให้มีการนิโทษกรรม กับผู้ก่อการรัฐประหารกบฏ ให้มีการประหารชีวิต แม้จะมีการออกกฎหมายนิรโทษกรรมก็ไม่สามารถลบล้างได้ปัญหาที่ตามมาคือ ๑. การไม่มีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ๒. รัฐธรรมนูญไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาทั้งทางตรง ทางอ้อม ๓. นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้ง	
	มาตรา ๒๗ วรรคสอง “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ควรแก้ไขเป็น ๐ บุคคลมีสิทธิเท่าเทียมกัน” เนื่องจากจะได้ไม่เป็นการแบ่งแยกบุคคลด้วยเหตุแห่งเพศ	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	โดยส่วนใหญ่มีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว ไม่ควรมีการทบทวน ปรับปรุงทั้งฉบับ แต่ควรปรับปรุงบางส่วน และควรเร่งปฏิรูปกฎหมายตามมาตรา ๗๗ แห่งรัฐธรรมนูญโดยเร่งด่วน	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแกไขรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันในมาตรา ๑๗๘ เนื่องจากการเจรจาการค้าระหว่างประเทศควรต องมีมาตรการตรวจสอบก อนการเจรจา และมาตรการภายหลังที่ได มีการเจรจาไปแล ว เนื่องจากหลายประเด็นที่มีการเจรจานั้นได นำผลประโยชนด านสุขภาพของประชาชนไปแลกกับการค า จึงควรนำความในรัฐธรรมนูญแหงราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๙๐ ซึ่งมีมาตรการคุ มครองที่ดีกวาโดยใชขอความวา	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	“มาตรา ... พระมหากษัตริยทรงไวซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองคการระหวางประเทศ หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหวางประเทศ หรือจะตองออกพระราชบัญญัติเพื่อใหการเปนไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบตอความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอยางกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันดานการคา การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอยางมีนัยสำคัญ ตองไดรับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะตองพิจารณาใหแลวเสร็จภายในหกสิบวันนับแตวันที่ไดรับเรื่องดังกลาว กอนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองคการระหวางประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีตองใหขอมูลและจัดใหมีการรับฟงความคิดเห็นของประชาชน และตองชี้แจงตอรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ใหคณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาตอรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบดวย เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแลว กอนที่จะแสดงเจตนาใหมีผลผูกพันคณะรัฐมนตรีตองใหประชาชนสามารถเขาถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกลาวกอใหเกิดผลกระทบตอประชาชนหรือผูประกอบการขนาดกลางและขนาดยอม คณะรัฐมนตรีตองดำเนินการแกไขหรือเยียวยาผูไดรับผลกระทบนั้นอยางรวดเร็วเหมาะสม และเปนธรรม ใหมีกฎหมายวาดวยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบตอความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอยางกวางขวาง หรือมีผลผูกพันดานการคา หรือการลงทุนอยางมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแกไขหรือเยียวยาผูไดรับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกลาวโดยคำนึงถึงความเปนธรรมระหวางผูที่ไดประโยชนกับผูที่ไดรับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ในกรณีที่มีปญหาตามวรรคสอง ให้เปนอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาด โดยใหนำบทบัญญัติตามมาตรามาใชบังคับกับการเสนอเรื่องตอศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม”	
	ควรแก้ไข “ยกฉบับ” และดำเนินการลงประชามติใหม่ว่าประชาชนจะเอาฉบับไหน โดยมีตัวเลือกชัดเจน ไม่แค่ “รับ-ไม่รับ” - แก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ “ทั้งหมด) - แก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญ มีความเป็นไปได้และทำให้เกิดการปรับตัวของการจัดเรียงสถาบัน ให้เหมาะสมแต่ละยุคสมัย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญจึงจำเป็นจะต้องมาจากความเห็นพ้องต้องการของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีที่มาจากคณะบุคคลที่ก่อรัฐประหาร กระบวนการทำประชามติก็ไม่ได้สะท้อนมติของประชาชน เพราะไม่ได้เปิดให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีตลอดกระบวนการ เนื้อหาข้อรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบันยังไม่ได้สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน แต่ตอบสนองกระชับและขยายอำนาจรัฐ ควบคู่ไปกับการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งยังสร้างเงื่อนไขให้สถาบันการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชนอ่อนแอ พร้อมกับให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระรวมถึง สมาชิกวุฒิสภาอย่างกว้างขวาง ๑. ให้ตราพระราชบัญญัติ รับฟังความเห็นของประชาชนว่าสมควรจะให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่ และให้ความเห็นของประชาชนมีผลผูกพัน ในทางกฎหมายและทางการเมืองต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒. ในการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ให้จัดทำร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒.๑ ให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้ง โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและใช้จำนวนราษฎรเป็นเกณฑ์กำหนดจำนวนสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในแต่ละจังหวัด และให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการรับฟังความเห็นตลอดกระบวนการ ๒.๒ ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๕๖ เรื่อง หลักเกณฑ์การแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยอาศัยเพียงเสียงเห็นชอบจากสมาชิกรัฐสภาจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ๒.๓ ให้เขียนในบทเฉพาะกาลของร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญว่าให้นำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้ และจัดการเลือกตั้งและให้รัฐบาลใหม่ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญ ๓. หลังจากสภาร่างรัฐธรรมนูญยกร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ ให้มีการจัดทำประชามติว่าประชาชนเห็นชอบหรือไม่ หากประชาชนเห็นชอบก็ให้ประกาศใช้ต่อไป สำหรับเนื้อหาในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เป็นหน้าที่ของ ส.ส.ร. ที่จะตั้งขึ้นตามกระบวนการที่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน	
	ขีดจำกัด วิธีการ งบประมาณเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม ชุมชนเข้มแข็ง ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงให้ดีขึ้น ศึกษาข้อมูลรายละเอียดจากชาวชุมชนผู้ปฏิบัติการอย่างแท้จริง	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการแก้ไขโดยให้รัฐหรือองค์กร ส่วนราชการ มีการส่งเสริม คุ้มครองระบบสหกรณ์มากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากระบบสหกรณ์เป็นรากฐานในการดำรงชีวิตของประชาชนหรือสมาชิกสหกรณ์ในชุมชน ท้องถิ่นหรือในสถานประกอบการ	ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย จำกัด (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรแก้ไขรายได้และรายจ่ายของพรรคการเมือง - การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีอำนาจโดยตรงต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ธรรมชาติ	มหาวิทยาลัยพายัพ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- การแบ่งแยกอำนาจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร เพื่อประสิทธิภาพของกลไกตรวจสอบถ่วงดุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เห็นว่ามีความเหมาะสมแล้วเนื่องจากกระบวนการตรากฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติได้พิจารณาสถานการณ์ของสังคมและเหตุผลความจำเป็นโดยรอบด้าน อีกทั้งในส่วนแนวนโยบายและหน้าที่ของรัฐมีการบัญญัติการคุ้มครอง การช่วยเหลือผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพไว้ด้วยแล้ว	กรมกิจการผู้สูงอายุ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญไม่เหมาะสม - เป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นการใช้อำนาจละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักนิติรัฐเชิงรูปแบบเท่านั้น หลักนิติรัฐซึ่งเนื้อหาไม่ค่อยให้ความสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ - เป็นรัฐธรรมนูญที่แก้ไขยากมาก - ระบบการเลือกตั้งมีปัญหาอย่างมาก **แก้ไข** - หมวดการแก้ไข เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ - ระบบการเลือกตั้ง ส.ส. - ที่มาของ ส.ว. - อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรปรับปรุงทั้งฉบับ แต่ไม่ควรยกเลิกทั้งฉบับเพราะขัดกับหลักการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ทุกหมวดของรัฐธรรมนูญ โดยนำรัฐธรรมนูญของ สปท. ฉบับ อาจารย์ บวรศักดิ์ อุวรรณโร มาศึกษาเปรียบเทียบน่าจะดีที่สุด	
	เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศจึงควรบัญญัติเฉพาะหลักการสำคัญของชาติที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม ในส่วนของรายละเอียดการปฏิบัติตามหลักการดังกล่าวควรนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายลำดับรองลงมา ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติพระราชกำหนด และพระราชกฤษฎีกา ตามความจำเป็นและเหมาะสม เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจได้ง่ายและไม่จำเป็นต้องแก้ไขบ่อยครั้ง ควรจัดทำอินโฟกราฟิกสรุปเนื้อหารัฐธรรมนูญเพื่อให้เข้าใจง่าย	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรทบทวนทั้งฉบับ เนื่องจากมีหลายมาตราที่ทำลายระบบรัฐธรรมนูญ ลิดรอนสิทธิ และทำให้สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนไม่มีความมั่นคงแน่นอน ทำลายระบบพรรคการเมืองและอื่น ๆ ควรปรับปรุงรัฐธรรมนูญ และควรตั้งกรรมาธิการที่ยึดโยงประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดโดยไม่ปิดกั้นการแสดงความเห็น	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการพิจารณาทั้งฉบับ เนื่องจากที่มาของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เกิดโดยผลสืบเนื่องจากการัฐประหารในปี ๒๕๕๗ อาจเป็นที่เคลือบแคลงใจ และถูกตั้งเป็นข้อสังเกตในระดับสากลดังนั้น จึงควรที่จะมีการพิจารณาทบทวนอีกครั้งโดยรับฟังความเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง แล้วจึงนำมาเป็นข้อมูลประกอบต่อไป การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยาก เช่น ตามาตรา ๒๕๖ (๓) ที่กำหนดให้การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อ	กรมการท่องเที่ยว (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ลงคะแนนโดยเปิดเผย และต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่ง ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสองสภา ซึ่งในจำนวนนี้ต้องมี ส.ว. เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกเท่าที่มีอยู่ โดยเมื่อพิจารณาที่มาของ ส.ว. อาจกระทบถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน	
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มีความเหมาะสมและครอบคลุมในหมวดต่าง ๆ และเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแล้ว	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดหลักการพื้นฐานทางทฤษฎีรัฐธรรมนูญ ได้แก่ หลักการแบ่งแยกอำนาจหลักการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน หลักการเลือกตั้งโดยผู้แทน และหลักการรับฟังเสียงข้างน้อยในครบถ้วน เพื่อเป็นเครื่องยืนยันว่าประชาชนเป็นข้าวของอำนาจ และภาครัฐพึงใช้อำนาจอธิปไตยในการบริหารจัดการประเทศแทนประชาชนเพื่อประชาชน รัฐธรรมนูญจึงเปรียบเสมือนกรอบการดำเนินการให้กับภาครัฐว่า การดำเนินการใด ๆ ของภาครัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมายสูงสุดของประเทศและไม่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินกว่ากรอบที่รัฐธรรมนูญให้อำนาจ หรือโดยไม่เหมาะสม ไม่ได้สัดส่วน หรือไม่มีเหตุผลที่เป็นไปเพื่อประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจ การตารัฐธรรมนูญในแต่ละมาตราจึงต้องคำนึงถึงหลักการเหล่านี้ในฐานะเป็นปัจจัยที่ต้องใช้ในการพิจารณาอย่างเคร่งครัด และไม่ควรนำนโยบายหรือวิธีการดำเนินการในการบริหารราชการแผ่นดินที่จะต้องแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และย่อมเกิดขึ้นได้ทั้งในรูปแบบของการตรากฎหมาย การกำหนนโยบาย และการใช้อำนาจทางปกครองมาบัญญัติไว้ เช่น หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ เป็นต้น ทั้งที่มียุทธศาสตร์ชาติ แผนปฏิรูปประเทศและแผนพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ อยู่แล้ว จึงเป็นการทำให้รัฐธรรมนูญมีเนื้อหายาวและซับซ้อนเกินกว่าที่องค์กรของรัฐจะปฏิบัติตามได้โดยง่าย และอาจสร้างความ	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สับสนให้กับประชาชน ดังนั้น จึงควรตัดบทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นรายละเอียดและวิธีดำเนินการซึ่งไม่ใช่สารัตถะของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญโดยตรง	
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมอยู่แล้ว เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนแล้ว ไม่ควรปรับปรุง เพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน และได้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในประเด็นต่าง ๆ ไว้แล้ว การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในปัจจุบันนั้นอาจไม่สามารถครอบคลุมหรือแก้ไขปัญหาทุกเรื่องทั้งหมด สิ่งที่ประชาชนมุ่งหวังที่สุด คือ ความสามัคคี และการใส่ใจช่วยกันแก้ไขปัญหาชาติ และทุกข์สุขของประชาชนเป็นการเร่งด่วน	กรมโยธาธิการและผังเมือง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญมี ๒๕๖๐ มีวิธีการแก้ไขที่ยุ่งยากในเงื่อนไขที่ต้องมีเสียงวุฒิสภา ๑ ใน ๓ หรือ ๘๔ คน และฝ่ายค้านร้อยละ ๒๐ ในจำนวนเสียงครึ่งหนึ่งของสองสภาที่ใช้ลงมติเห็นชอบแก้ไขรัฐธรรมนูญ	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บทบัญญัติ มาตรา ๒๗๒ ในบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ถึงเวลาอันสมควรแล้วที่จะยกเลิกเสียสิ้น	สำนักงานพร, เจนสุด สาวิสิทธิ์ทนายความและการบัญชี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	มีความเหมาสมอยู่แล้ว เนื่องจากรัฐธรรมนูญฯ มีสาระสำคัญที่ครอบคลุม มีการกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และกลไกการใช้อำนาจรัฐที่ชัดเจน	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ตลอดจนได้มีการกำหนดให้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน และแนวทางการปฏิรูปประเทศเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ดังกล่าวได้ด้วยแล้ว	และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. ควรมีการทบทวนให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น คำวินิจฉัยของศาล รวมถึงกฎเกณฑ์ทางวิชาการและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ๒. รัฐธรรมนูญที่ดีต้องแก้ไขยาก แต่รัฐธรรมนูญปัจจุบันกำหนดขั้นตอนการแก้ไขยากมากกว่าปกติ (แบบเคร่งครัด) เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตประกอบกับประเทศต้องเดินไปถึงเป้าหมายวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะการกำหนดให้วุฒิสภาพ (โดยเฉพาะสมาชิกโดยตำแหน่งก็ดีหรือคัดเลือกมาก็ดี มีอายุของวุฒิสภากำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง) ความคิดเห็นในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในห้วงเวลานี้ (๕ปี) จึงยังไม่สมควร	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ในสภาวะแวดล้อมของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ซับซ้อน และยากต่อการคาดการณ์ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นหากมีรัฐธรรมนูญมาตราใด ที่ทำให้ไม่เกิดความยืดหยุ่น หรือเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงก็สมควรให้มีการปรับปรุงเพื่อให้รัฐธรรมนูญยังคงทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในสังคมไทย ควรมีการศึกษาและประเมินว่าวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในปัจจุบันเป็นเช่นไร และส่งผลให้การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทำได้ยากลำบาก หรือเป็นอุปสรรคหรือไม่ หากเป็นควรมีการทบทวนและปรับปรงวิธีการแก้ไขดังกล่าว	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	สิทธิชุมชนในด้านทรัพย์สินทางปัญญามาคุ้มครอง ภูมิปัญญาของชุมชนเพราะถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากไม่ใช่แค่ในประเทศ แต่เป็นปัญหาที่นานาชาติ คำนึงถึงและพยายามป้องปราม **ควรแก้ไขเพิ่มเติม** การลงคะแนนวาระที่สาม ตามมาตรา ๒๕๖ (๖) กำหนดให้ต้องมีคะแนนอย่างน้อย ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ของฝ่ายที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร แต่โดยที่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องของเจตจำนงของประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้นการกำหนดให้ต้องมีจำนวนขั้นต่ำของตัวแทนประชาชนส่วนน้อย พึ่งต้องกำหนดสัดส่วนให้เหมาะสม	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หากต้องแก้ไขในประเด็นอื่นควรมีการตั้งคณะกรรมการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ และควรมีการลงประชามติให้แก้ไข และในชั้นรับร่างมติแก้ไขรัฐธรรมนูญ	กองกิจการต่างประเทศและคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และพัฒนาการด้าน Technology ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่รัฐธรรมนูญยังปรับเปลี่ยนไม่ทันอีกทั้งการปรับเปลี่ยนก็เป็นแค่วาทะกรรม ควรมีการทบทวนเรื่องสิทธิของประชาชนและช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมาย	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- มีความเหมาะสมในด้านการแก้ไขปัญหาการปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชั่นในสังคมไทย เนื่องจากมีศาลทุจริต ที่สามารถฟ้องคดีทุจริตได้โดยไม่มีอายุความ - มีบทลงโทษพรรคการเมืองที่รุนแรงขึ้น - มีสวัสดิการให้ประชาชนเพิ่มมากขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๑. ยึดเสียงประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ๒. ประเด็นการสืบทอดอำนาจ เช่น การคัดเลือก ส.ว. ต้องตัดออกไป ๓. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตัวแทนทุกระดับ ไม่เฉพาะการเลือกตั้งท้องถิ่นหรือผู้แทนระดับชาติเท่านั้น ๔. ควรมีการทบทวนในเรื่องคณะกรรมการองค์กรอิสระต้องมีสัดส่วนทหาร ตำรวจภาคประชาชนเท่า ๆ กันเพื่อตรวจสอบคานอำนาจร่วมกัน เพื่อมิให้เล่นพรรคเล่นพวกหรือนำระบบอุปถัมภ์มาใช้มากเกินไป ๕. การแก้ไขรัฐธรรมนูญควรให้เป็นเรื่องของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ที่จะพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญ	
	สมาชิกวุฒิสภา ควรมีการแต่งตั้งเฉพาะที่สำคัญเท่านั้นประมาณ ๑ ใน ๓ ของทั้งหมด ไม่ใช่แต่งตั้งทั้งหมด ประเด็นที่สับสน คือ การนับคะแนนการเลือกตั้ง และการคิดคะแนนการเลือกตั้ง	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรเป็นการแก้ไขให้รัฐธรรมนูญสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม มิใช่เป็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์หรือความมั่นคงของรัฐบาล	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีเนื้อหาบางประการที่ไม่ควรแก้ไข เนื่องจากเป็นประโยชน์ต่อประชาชน คือ - การแก้ไขปัญหาคอรัปชั่น การที่มีองค์กรปราบปรามการทุจริต จึงเป็นสิ่งที่ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ - ตามมาตรา ๒๗ กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขของรัฐ และบุคคลยากไร้มีสิทธิ ได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- มาตรา ๔๘ กำหนดให้บุคคลที่อายุเกินหกสิบปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ - ตามมาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย **บางประเด็นควรมีการแก้ไข ได้แก่** - อำนาจการชี้มูลของคณะกรรมการ ปปช. ตาม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้คณะกรรมการ ปปช.มีอำนาจเฉพาะการลงชี้มูลความผิดเท่านั้น ส่วนการพิจารณาลงโทษทางวินัยให้เป็นอำนาจของศาล - แผนยุทธศาสตร์ของชาติที่กำหนดไว้ ๒๐ ปี ทำให้รัฐบาลภายหลังจากการเลือกตั้งไม่สามารถดำเนินนโยบายของรัฐบาลที่หาเสียงไว้กับประชาชนมาปฏิบัติได้ เพราะอาจขัดหรือแย้งกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่ง คสช.ได้กำหนดเอาไว้ - รับธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีวิธีการแก้ไขที่ยุ่งยากเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ โดยเฉพาะเงื่อนไขที่ต้องมีเสียงวุฒิสมาชิก หรือ ส.ว. ๑ ใน ๓ หรือ ๘๔ คน และฝ่ายค้านร้อยละ ๒๐ ในจำนวนเสียงครึ่งหนึ่งของสองสภาที่ใช้ลงมติเห็นชอบให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดวิธีการใช้เสียงโหวตครึ่งหนึ่งของสภา นอกจากนี้ยังกำหนดให้สิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คนสามารถเข้าชื่อ เสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้ และจะต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นจากประชาชนด้วย	
	ควรแก้ไขระบบตรวจสอบของหน่วยงานตามรัฐธรรมนูญ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ภ.จว.ภูเก็ต เห็นว่า ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะในส่วนของตำรวจยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม และเกิดปัญหาเกิดขึ้นในองค์กร จึงมีความจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติม ภ.จว.พังงา เห็นว่า ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมาจากภาวะไม่ปกติ มีการยึดอำนาจการปกครอง มีการดำเนินการภายใต้การควบคุม กดดันจากฝ่ายยึดอำนาจ โดยไม่ยึดโยงกับประชาชน มีการวางกติกาให้แก้ไขได้ยากมาก โดยเฉพาะเงื่อนไขที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา (ส.ว.) แต่ ส.ว. มาจากการแต่งตั้งของผู้ยึดอำนาจเสียเป็นส่วนใหญ่ ภ.จว.นครศรีธรรมราช เห็นว่า การแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ควรมีการเปิดรับฟังความเห็นของประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยต้องมีการเปิดเผยให้รายละเอียดเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญที่จะแก้ไขให้ประชาชนได้รับรู้โดยครบถ้วนและสมบูรณ์ และในส่วนของการใช้อำนาจของประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย ควรสามารถตรวจสอบและเข้าชื่อถอดถอนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมไม่ควรแก้ไข หรืออาจแก้ไข ก็ควรปรึกษาประชาชนในการออกเสียง	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการแก้ไขบางประเด็น อาทิ ๑. ที่มาของ ส.ว. ควรจะมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด เพื่อความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และควรมีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ไม่ควรมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี	กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๒. การใช้อำนาจขององค์กรอิสระ ควรใช้กับบุคคลของทุกคนโดยเท่าเทียมกัน และควรมาจากการเลือกตั้ง ๓. ควรมีการปรับปรุงและแก้ไข เพื่อให้สมารถบังคับใช้ได้กับประชาชนชาวไทยทุกคน และไม่เกิดความเหลื่อมล้ำใด ๆ จะเห็นได้ชัดเจน	
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข เพราะครอบคลุมทุกประเด็นดีแล้ว	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) ควรมีการแก้ไขบางประเด็น เช่น ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน และ ระบบการตรวจสอบ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง	พิสูจน์หลักฐาน จังหวัดชัยนาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไขเรื่องที่มาของ ส.ส. และ ส.ว. โดย ส.ว. ควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชนอย่างแท้จริง และ ส.ส. ไม่ควรมีกำหนดเพดานสัดส่วน บัญชีรายชื่อเป็นปัจจุบัน ควรใช้แบบรัฐธรรมนูญฉบับปี ๔๐	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ส.ว.ต้องมาจากการเลือกตั้ง จาก สสร. - การได้มาซึ่ง ส.ว. ต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไขให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรมีการทบทวนปรับปรุงต้นฉบับ โดยเฉพาะเรื่องที่มาของ ส.ส. , ส.ว. จะต้องมาจากประชาชน การคำนวณ ส.ส. สิทธิเสรีภาพของประชาชน - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉบับปัจจุบันเขียนล็อคไว้ให้การแก้ไขกระทำได้ยากมาก หรือแทบเป็นไปไม่ได้	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ควรแก้ไขในบางประเด็น เนื่องจากยังมีความขัดแย้งในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญที่ต่างฝ่ายยังมีความคิดเห็นที่ยังแตกต่างกัน - ควรแก้ไขในบางประเด็นที่มีความขัดแย้งกันอยู่	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ มีความเหมาะสมอยู่แล้วในปัจจุบัน อีกทั้งมีการลงเสียงแสดงประชามติ วันที่ ๗สิงหาคม ๒๕๕๙ ของประชาชนในการเห็นชอบ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ จึงประกาศใช้ วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญ เฉพาะเรื่องใดที่มีปัญหาเท่านั้น	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการทบทบวน/ปรับปรุงทั้งฉบับ เป็นการเขียนรัฐธรรมนูญในบางส่วนมาเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อพวงพ้อง รวมถึงที่มาของ ส.ว. ที่ไม่ได้มาจาการเลือกตั้งของประชาชนโดยแท้จริง ควรเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญอันดับแรก	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง	กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการแก้ไขบางประเด็นที่มีความขัดแย้งกันมาก ๆ และประเด็นที่ไม่ยุติธรรม	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐธรรมนูญปัจจุบันเหมาะสมอยู่แล้วไม่ควรแก้ไข	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- รัฐธรรมนูญเหมาะสมบางหมวด เช่น หมวดพระมหากษัตริย์ - บางประเด็นเห็นควรแก้ไข หมวดการแต่งตั้ง ส.ว. ให้เปิดกว้างมากขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น - ควรมีการทบทวนเพื่อให้ประชาชนมีส่วนในการกำหนดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ให้ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากขึ้น	คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่วิจารณ์ เห็นควรใช้ปี ๒๕๔๐ ที่เป็นของประชาชนมาใช้	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- ยังมีความสับสนของหลักนิติธรรมกับหลักนิติรัฐ ตามมาตรา ๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย - บางประเด็นควรให้ความหมายของหลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญ - ควรบัญญัติเฉพาะโครงสร้างอำนาจอธิปไตย ในรัฐธรรมนูญส่วนรายละเอียดเรื่องอื่นให้ตราเป็น พระราชบัญญัติ	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรแก้ไขหมวดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย เพราะหมวดนี้จะต้องคุ้มครองปัจเจกชน คือ ตัวบุคคลคนใดคนหนึ่งมิใช่ประชาชนส่วนรวม จึงต้องใช้คำว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย” หมวด ๔ หน้าที่ของปวงชนชาวไทย (เช่นเดียวกับหมวด ๓) หมวด ๗ รัฐสภา ควรแก้ไขการเลือก ส.ส. และการได้มาซึ่ง ส.ว. โดยเอาแนวทางเดียวกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ หมวด ๘ คณะรัฐมนตรี ควรแก้ไขเป็นแนวทางกับรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ หมวด ๑๑ ศาลรัฐธรรมนูญควรยกเลิก ศาลรัฐธรรมนูญที่มาจากฝ่ายการเมือง จึงไม่น่าจะเป็นกลางทางการเมือง ควรกำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเหมือนกับการเมืองการปกครองในอดีตที่ผ่านมา หมวด ๑๒ องค์กรอิสระได้ใช้ชื่อหมวดว่า “องค์กรรัฐที่เป็นอิสระ” จึงจะถูกต้อง **ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ** ๑) ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๒๕๖๐ โดยเฉพาะ หมวด ๓,๔,๗,๘,๑๑,๑๒ และไม่สะท้อนหรือไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้เลือกตั้ง ก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันของผู้สมัคร และพรรคการเมือง ๒) หมวด ๒,๓,๑๒ ใช้ถ้อยคำในชื่อหมวดไม่ถูกต้อง ซึ่งความหมายก็จะไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง ๓) ควรมีบทบัญญัติให้รัฐธรรมนูญมีความมั่นคง เป็นนิรันดร์คู่กับสังคม เฉกเช่นสหรัฐอเมริกา ให้เหมาะสมกับความเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ มิให้ถูกยกเลิกโดยง่าย คำสั่งของคณะบุคคลใดหรืออำนาจของบุคคลใดไม่อาจยกเลิกรัฐธรรมนูญได้ เช่น บัญญัติว่า รัฐธรรมนูญนี้มิอาจถูกยกเลิกโดยบุคคลหรือคณะบุคคลใดที่มิใช่เป็นไปโดยครรลองของรัฐธรรมนูญ เป็นต้น	กองบังคับการตำรวจทางหลวง (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อความตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๐ เหมาะสมแล้วเนื่องจากผ่านการลงประชามติมาแล้ว	บก ปปป. (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้วไม่ควรแก้ไข โดยที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศและกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในรัฐ จึงต้องมีการบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบภายในระยะเวลาหนึ่งจึงจะประเมินได้ว่ามีความเหมาะสมในแต่ละด้านหรือไม่ ในส่วนของกรมการขนส่งทางรางเห็นว่าบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญด้านแนวนโยบายแห่งรัฐมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการดำรงชีวิต เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ควรมีการแก้ไขให้เหมาะกับสถานการณ์ปัจจุบัน -รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ควรมีการทบทวนหรือปรับปรุงทั้งฉบับ **ควรมีการทบทวน/ปรับปรุง** รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ว่า “บรรดาประกาศ คำสั่ง แบะการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ไม่ว่าเป็นประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำที่มีผลใช้บังคับในทางรัฐธรรมนูญทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร หรือทางตุลาการ ให้ประกาศ คำสั่ง การกระทำตลอดจนการปฏิบัติตามประกาศ คำสั่ง หรือการกระทำนั้น เป็นประกาศ คำสั่ง การกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้และกฎหมายและมีผลใช้บังคับโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป...”	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗๙ ได้รับรองบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งาติที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หรือที่จะออกใช้บังคับต่อไปตามมาตรา ๒๖๕ วรรคสอง ให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และกฎหมาย และยังมีผลให้ใช้บังคับได้ต่อไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ อีก ดังนี้ จึงเห็นสมควรยกเลิกมาตรา ๒๗๙ เนื่องจากเห็นว่าบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติทั้งหลายที่มีแนวโน้มละเมิดสิทธิของประชาชน ซึ่งที่ผ่านมามีการละเมิดสิทธิของประชาชนมาโดยตลอด และต้องมีการศึกษาผลกระทบที่เกิดจากบรรดาประกาศ คำสั่ง และการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และสมควรมีการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติด้วย **ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ** โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมที่ไม่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ คือ ๑) การแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือ ๒) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือ ๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๕ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของที่ ๒ สภาพ หรือ ๔) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	๕) การขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้เพิ่มเติมต่อรัฐสภาและให้รัฐสภาพิจาณาเป็น ๓ วาระ ๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้ง ๒ สภาพ ๗) การพิจารณาในวาระที่ ๒ ขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา โดยการออกเสียงในวาระที่ ๒ ให้ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ ๘) การพิจารณาวาระที่ ๒ เสร็จสิ้นแล้ว ให้รอไว้ ๑๕ วัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่ ๓ ต่อไป ๙) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๓ ขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและลงคะแนนโดยเปิดเผยและต้องมีคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้ง ๒ สภา ๑๐) เมื่อการลงมติทั้ง ๓ วาระ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย และให้นำความในมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยเงื่อนไขที่จะทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น คือ ๑) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่ ๑ ขั้นรับเป็นหลักการ ที่ต้องใช้เสียงสมาชิกวุฒิสภา ๑ ใน ๓ เข้ามาเพิ่มเติมในการออกเสียงของวาระที่ ๑ ด้วย ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขใหม่ เพื่อต้องการถ่วงดุลไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใช้เสียงข้างมากแก้ไขรัฐธรรมนูญและไม่คำนึงถึงเสียงข้างน้อย แต่อีกด้านหนึ่งก็ทำให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญยากขึ้น เนื่องจากต้องใช้เสียงสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภาอย่างน้อย ๘๔ เสียง จากทั้งหมด ๒๕๐ เสียง ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องยาก ยิ่งหากพิจารณาจากที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ๒๕๐ เสียง โดยมาจากการเลือกของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และถ้าญัตติเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้มาจากฝ่ายของคณะรักษา	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ความสงบแห่งชาติด้วยแล้ว โอกาสที่จะได้เสียงสนับสนุนจากสมาชิกวุฒิสภาไปแก้ไขรัฐธรรมนูญในช่วง ๕ ปีแรก ย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย ๒) การออกเสียงลงคะแนนนาระที่ ๓ ขั้นสุดท้าย นอกจากใช้เสียงสมาชิกวุฒิสภา ๘๔ เสียงแล้ว ในการลงคะแนนเสียงของวาระที่ ๓ ยังต้องได้เสียงจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกันอีกด้วย ทำให้เป็นการยากที่ทุกพรรคการเมืองจะให้ความเห็นชอบกับญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามเงื่อนไขที่กำหนดในเมื่อญัตติเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญดังกล่าวพรรคการเมืองของตนไม่ใช่ผู้เสนอ ๓) ในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมหมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ พระมหากษัตริย์ หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาล หรือองค์กรอิสระหรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้ ต้องจัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ถ้าผลการออกเสียงประชามติเห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม จึงให้รอไว้ ๑๕ วัน แล้วจึงนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ๔) ก่อนนายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเรื่องทรงลงพระปรมาภิไธย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกทั้ง ๒ สภารวมกัน มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๑๐ ของสมาชิกทั้งหมด เท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภาหรือของทั้ง ๒ สภารวมกันแล้วแต่กรณี สามารถเข้าชื่อเสนอความเห็นต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกหรือประธานรัฐสภาแล้วแต่กรณี ว่าร่างรัฐธรรมนูญขัดต่อมาตรา ๒๕๕ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ หรือไม่ รวมทั้งมีลักษณะที่ต้องทำ	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ประชามติก่อนหรือไม่ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับเรื่องดังกล่าวส่งความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องในระหว่างการพิจารณาวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนายกรัฐมนตรีจะนำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยมิได้ ดังนั้น ทั้ง ๔ ข้อที่กล่าวมานั้น ทำให้กลไกการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นไปได้ยากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มา จึงขอเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๒๕๖ โดยให้ใช้หลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ทั้งนี้ แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภาไว้ในหมวด ๗ รัฐสภา ส่วนที่ ๓ วุฒิสภา กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกกันเองของบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ อาชีพ ลักษณะหรือประโยชน์ร่วมกัน หรือทำงาน หรือเคยทำงานด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายของสังคม ซึ่งก็มีความเชื่อมโยงกับประชาชน แต่สมาชิกวุฒิสภาในชุดปัจจุบัน ไม่ได้มาจากการเลือกของประชาชนหรือมีความเชื่อมโยงกับประชาชนแต่อย่างใด แต่มาจากการคัดเลือกของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖๙	
	๑. รัฐธรรมนูญไทยแต่ละฉบับ ลงรายละเอียดมากเกินไป เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ไว้วางใจ “ประชาชน” เมื่อลงรายละเอียดมากเท่ากับเป็นการกำหนดเงื่อนไขซ่อนเร้น หมกเม็ด วางระเบิดเวลา สร้างปัญหา และอื่น ๆ รัฐธรรมนูญหากจะเปรียบเหมือนการสร้างบ้านก็เป็นเพียงเค้าโครงสร้างของบ้านเท่านั้น นั่นก็คือ เป็นตอม่อ-เสา คาน ตง ขื่อ แป ส่วนรายละเอียดก็เป็นกฎหมายลูกเปรียบเป็น ข้างฝา พื้น ประตู หน้าต่าง หลังคา ซึ่งมีโอกาสเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคตตามการเปลี่ยนแปลง	นายสมชาย กุลนริศ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของโลก หรือจะเปรียบเป็นลูกมะพร้าวก้ได้ ซึ่งลูกมะพร้าวก็มีส่วนประกอบดังนี้ ๑) ผิว ๒) เปลือก ๓) กะลา ๔) เนื้อ ๕)น้ำมะพร้าว เนื้อและน้ำมะพร้าว ก็เปรียบเสมือน “รัฐธรรมนูญ” ซึ่งจะมีผิวมะพร้าว เปลือกมะพร้าวและกะลามะพร้าวห่อหุ้มอยู่ ซึ่งเปรียบเสมือน “กฎหมายลูก” ย่อมสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขเพื่อให้เกิดการพัฒนาในอนาคตได้ ดังนั้น จึงเห็นเป็นการสมควรอย่างยิ่งว่า รัฐธรรมนูญไทยควรสั้น กระชับ กะทัดรัด และครอบคลุม ไม่ควรที่จะมีมาตรามากมายเกิน ๑๐๐-๑๕๐ มาตราแต่อย่างใด นอกนั้นขอให้เป็นกฎหมายลูก ประเทศไทยจะได้มีรัฐธรรมนูญและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคง ยั่งยืน เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติสืบไป ๒. ชนชั้นนำ (Elite) ต้องรู้จักเสียสละไม่เห็นแก่ตัว ต้องเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน ด้วยการร่างรัฐธรรมนูญที่มีมาตราเฉพาะและจำเป็นแบบโครง/รูปร่างเหล่านี้ไม่ควรไปลงรายละเอียดเพราะนั้นเป็นเรื่องของกฎหมายลูก ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องมีอย่างน้อย ๒ ฝ่ายเสนอ คือ ฝ่ายเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการปกครอง แต่จะมาอ้างว่าเกิดการทะเลาะเบาะแว้งก่อให้เกิดความแตกแยกความสามัคคี เห็นจะเป็นการไม่ถูกต้อง ควรปล่อยให้เข้าสู่กระบวนการที่กฎหมายกำหนด และไม่ควรแอบอ้างว่าเป็นเผด็จการรัฐสภา เพราะประชาชนเขาเลือกให้เข้ามาทำหน้าที่ ไม่เช่นนั้นประเทศสิงคโปร์และประเทศอื่น ๆ ก็เป็นเผด็จการรัฐสภา ในระบอบการปกครองนี้ ก็ต้องอาศัยเสียงข้างมาอยู่แล้วหากผิดเพี้ยนขึ้นมาก็ขอให้เข้าสู่กระบวนการที่มีอยู่และประชาชนเท่านั้นจะเป็นผู้ชี้ขาดในการเลือกตั้งครั้งต่อ ๆ ไป ซึ่งควรให้โอกาสและเวลาบ่มเพาะให้ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่แต่คอยขัดแข้งขัดขา แทรกแซงและทำลายกระบวนการประชาธิปไตยในทุกมิติเช่นอดีตที่ผ่านมา “การกระจายอำนาจเท่านั้น จึงจะเกิดความถูกต้องเป็นธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนประเทศชาติ มีการลดช่องว่างคนรวย-คนจน ขจัดความยากจนให้	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหลือน้อยลง” ที่ไม่ใช่รวย-เศรษฐีติดอันดับโลก แต่ยังมีคนไทยยังยากจนและขาดแคลนในปัจจัย ๔ อยู่ในทุกวันนี้ การรวมศูนย์อำนาจเท่ากับเป็นการผูกขาดอำนาจ	
	๑. ควรแก้ไขในหลายประเด็นตามความเห็นข้างต้นได้แก่วิธีการคำนวณหาสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ที่มาของนายกรัฐมนตรีตามบทเฉพาะกาล และที่มาของวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลเช่นกัน ๒. ประเด็นจำเป็นที่ต้องแก้ไข ได้แก่ ในเรื่องการปฏิรูประเทศตามหมวด ๑๖ ควรมีการแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและมีความเป็นไปได้ เพราะที่ระบุไว้ในในหมวด ๑๖ ตั้งแต่มาตรา ๒๕๗ ถึง ๒๖๑ ยังไม่มีการดำเนินการแต่อย่างใด นอกจากนั้นควรแก้ไขหมวด ๑๕ มาตรา ๒๕๖ (๖) ในเรื่องของจำนวนคะแนนเสียงให้ความเห็นชอบ ควรแยกระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกับสมาชิกวุฒิสภาโดยให้แต่ละสภาแยกกันลงคะแนนเสียง ไม่ต้องนำมารวมกัน ตัวอย่างเช่นการร่างกฎหมายอื่น ๆ ทั่วไป ๓. ควรมีการแก้ไขทั้งฉบับเพราะจะได้มีการศึกษาในด้านต่าง ๆ ที่มีปัญหาให้ครบถ้วนและสอดคล้องกับสภาพในปัจจุบันโดยให้อยู่ในหลักสากลเหมือนกับประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย และไม่เป็นการปิดกั้นพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งหรือส่งเสริมพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง ซึ่งจะเป็นไปตามเจตจำนงของประชาชนอย่างแท้จริง	ตำรวจชายแดน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้วไม่ควรแก้ไข	ตำรวจภูธร ภาค ๙ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการบัญญัติหรือเขียนให้กระชับ เข้าใจได้ง่ายในลักษณะที่อ่านแล้วสามารถเข้าใจได้ทันที โดยไม่ต้องอ่านโยงกับมาตราอื่น ๆ	สำนักเลขาธิการ นายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงและมีทางเป็นไปได้ หากแต่ต้องมิให้แก้ไขได้โดยง่ายจนขัดต่อหลักการเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ	
	รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของการปกครองประเทศ และเป็นแม่บทของกฎหมายทั้งหลาย ถ้ากฎหมายใดที่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญกฎหมายนั้นถือว่าเป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้ โดยทั่วไปแล้วรัฐธรรมนูญจะบัญญัติหลักประการสำคัญเกี่ยวกับการบริหารประเทศไว้ เช่น รูปแบบของรัฐ การแบ่งอำนาจอธิปไตย และหลักประการสำคัญที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ คือ การรับรองคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ฉะนั้น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ จึงควรต้องสอบถามความคิดเห็นที่แท้จริงของประชาชนก่อนแล้วจึงจะกำหนดแนวทางการแก้ต่อไป	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไข เนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ในส่วนที่ ๒ สภาผู้แทนราษฎร เป็นบทบัญญัติที่กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของสภาผู้แทนราษฎรรวมตลอดทั้งวิธีการได้มา คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง กระบวนการในการจัดการเลือกตั้งและการสิ้นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ด้วยความมุ่งหวังเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองในระยะที่ผ่านมา บทบัญญัติในส่วนนี้จึงเป็นการปรับระบบการเลือกตั้งให้มีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองของประเทศไทย โดยกำหนดหลักการเลือกตั้งใหม่ โดยมุ่งเน้นให้คะแนนเสียงของประชาชนทุกคนมีความหมายมากที่สุด อันเป็นระบบที่มีความละเอียดและซับซ้อนอย่างมาก เห็นควรมีการทบทวนหรือแก้ไขนิยาม อธิบายหลักเกณฑ์การคิดคำนวณ	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คะแนนเสียงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและป้องกันการตีความที่แตกต่างไปจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้	
	- ควรมีการแก้ไข โดยเพิ่มรายละเอียดในเรื่องภาพ - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ประเด็นมาตรา ๕๖ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ พุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องปกป้อง ๓ สถาบันหลักของประเทศไทย ให้คงอยู่เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนในชาติไทย เชื้อชาติ - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เหตุผล : เนื่องจากการรับฟังความเห็นข้อมูลความเห็นที่ได้มีหลายระดับ มีทั้งกลุ่มที่รู้เรื่องจริง/กลุ่มที่ไม่รู้เรื่องจริง กลุ่มที่มีมุมมองระดับการปกครองประเทศระดับเมือง (จังหวัด) ระดับชุมชน (อำเภอ/ตำบล) (มุมมองระดับมหภาค/จุลภาค) เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักกฎหมาย กลุ่มนักวิชาการหลายสาขาหลายระดับ กลุ่มผู้บริหารหลายระดับ กลุ่มการเมือง กลุ่มที่ได้ประโยชน์/เสียประโยชน์ - ควรใช้กระบวนการวิเคราะห์ด้านต่างๆ สภาพปัญหา สถานการณ์ แนวโน้ม/ภาพอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้นในประเทศร่วมด้วยโดยเฉพาะในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ รวมถึงหน้าที่ของรัฐที่จัดให้ประชาชนระดับพื้นฐานหรือสมควรยกระดับพื้นฐานที่จำเป็นจากการวิเคราะห์ศักยภาพประเทศไทย คนไทย	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ผ่านการทำประชามติจากประชาชนก่อนจะประกาศใช้บังคับและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเพิ่มกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นหลักประกันที่สำคัญของการปกครองตามหลักนิติธรรมและประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นต้องดำเนินการภายใต้มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๖	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของรัฐธรรมนูญ และควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติโดยแท้ ภายใต้ความสามัคคีและความปรองดองของคนในชาติ บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข - เนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมแล้ว แต่เห็นควรเพิ่มเติมในเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐด้วย ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ได้กำหนดช่องทางให้ประชาชนผู้มี สิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน เสนอชื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นอกเหนือไปจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกรัฐสภา โดยมีกระบวนการตรวจสอบก่อนนำขึ้นทูลเกล้าฯ โดยสามารถให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้นั้นก็เป็นแนวทางที่ต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอิตาลี ที่ใช้เช่นเดียวกัน จึงเห็นว่า วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้นเป็นไปตามหลักสากล ไม่จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการดังกล่าว	
	ควรทบทวนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในประเด็นการกำหนดสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และการมีระบบตรวจสอบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากจนเกินไป	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากเป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข เดิม มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เปลี่ยนเป็น มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบห้าปี จนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยให้เป็นไปตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่มีเจตนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางการศึกษา และความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- มีบางประเด็นที่ควรแก้ไข ๑. หลักเรื่องสิทธิเด็ก และสิทธิชุมชน ๒. หลักแนวนโยบายแห่งรัฐ ๓. หลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพลเมืองในทางการเมือง และการปกครอง - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา ๒๕๖ ใช้ วิธีการแก้ไขที่ผ่านความเห็นชอบของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) แทนการให้ผ่านรัฐสภา	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- โดยรวมมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการจัดทำที่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี - ควรปรับปรุงหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างจริงจัง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรเพิ่มเติมให้มีกลไก สสร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ) ให้เป็นกลไกอีกช่องทางหนึ่งของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	
	๑. แก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ “ทั้งหมด” ๒. แก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความเป็นไปได้และทำให้เกิดการปรับตัวของการจัดเรียงสถาบัน (Institutional arrangement) ให้เหมาะสมในแต่ละยุคสมัย ๓. แก้ไขสถาบันทางการเมืองใหม่ ให้เกิดความชอบธรรม โดยอาจให้มีการถ่วงดุลระหว่าง Elected - NonElected Official ๔. ควรแก้ไข “ยกฉบับ” และดำเนินการลงประชามติใหม่ว่าประชาชนจะเอาฉบับไหน โดยมีตัวเลือกชัดเจ ไม่ใช่แค่ “รับ – ไม่รับ” ๕. คุ้มครองสิทธิ (rights) และสิทธิประโยชน์ (entitlements) ให้ชัดเจนมากขึ้นด้วย Organic Laws ๖. ถ้าเริ่มต้น ควรแก้บทเฉพาะกาลทั้งหมด และแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อเปิดช่องในการแก้รัฐธรรมนูญ	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข (ระบบเหตุผล/รายละเอียดเพิ่มเติม) ๑. ที่มา ส.ว. ในบทเฉพาะกาลไม่เหมาะสมเพราะ คสช. มีอำนาจเลือก ๒. อำนาจ ส.ว. ไม่ควรเลือกนายกฯ เพราะไม่มีการยึดโยงกลับไปที่ประชาชน ๓. ที่มาองค์กรอิสระ ควรให้ภาคประชาสังคมเข้าร่วมตรวจสอบ ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การจัดตั้ง สสร. ที่มีประชาชนเข้าไปร่วมร่าง/แสดงความคิดเห็น และการศึกษาเป็นกระบวนการการวิจัยอย่างจริงจังก่อนทำประชามติ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข เนื่องจาก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) ได้บังคับใช้มาระยะเวลาหนึ่ง อาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงจะสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมอยู่แล้ว ควรแก้ไขหรือไม่ เพราะคิดว่าปัญหาจะเกิดขึ้นในทางปฏิบัติยังคงมี จึงจะสามารถรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. การแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องการคำนวณคะแนนเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นรูปธรรมโดยมีสูตรคิดคำนวณที่แน่นอน ไม่สามารถพลิกแพลงได้ ๒. สมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนเท่านั้น และไม่มีสิทธิในการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยเด็ดขาด ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ ๑. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเขียนรัฐธรรมนูญ ๒. แจกรัฐธรรมนูญให้ประชาชนศึกษากันอย่างทั่วหน้า ๓. ไม่ปิดกั้นความคิดของประชาชน โดยรับฟังความเห็นทั้งด้านดี และไม่ดีของรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขให้รัฐธรรมนูญมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - ควรยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะเป็นเผด็จการ รอนสิทธิประชาชน มีวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง ไม่ควรมีวุฒิสภา ถ้าหากจะมีควรมาจากการเลือกตั้ง ควรมีการทบทวน - ควรปรับปรุงทั้งฉบับ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย รอนสิทธิประชาชน เป็นการผูกขาดอำนาจบริหาร	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีการพิจารณาทีละฉบับ	ทนายความและล่ามภาษามืออิสระ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไข ในสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ ไม่ลดทอนสิทธิ์สิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการเพิ่มและเข้าถึงให้ตรงจุด บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ๑. ระบุเพิ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กพิการ ตั้งโรงเรียนให้เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก ๒. ให้โรงเรียนในเครือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แบ่งรับหรือกีดกันในการศึกษาของกลุ่มเด็กพิการ โดยเอา IQ มาเป็นตัวชี้วัด ๓. การปรับเพิ่มเบี้ย ควรปรับอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีการทบทวนงดการตัดสิทธิการเข้าถึง ให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นการเสริมพลัง ไม่ใช่พลเมืองชั้น ๒ ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ระบุให้ชัดเจนให้การเข้าถึง เสมือนคนในครอบครัวเราหลายคนมองข้ามสิ่งเหล่านี้ แต่อย่าลืมว่าคุณอาจจะกลายเป็นผู้ที่ต้องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกนี้ในอนาคต ควรต้องพิจารณาตามหลักความเป็นจริง ความเห็นอื่นๆ ควรมีบทลงโทษแก่คนไร้สามัญสำนึกต่อส่วนรวม เบียดบัง การใช้ชีวิตของคนพิการ	ตัวแทนจากผู้ปกครองและผู้ดูแลคนพิการ/ปชสพ. ชมรมผ.ปด. คนพิการทางสติปัญญา (บึงกุ่ม) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่างๆ ให้มีความยึดโยงกับประชาชน	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการทบทวน ๑. ควรมีการปรับปรุงทั้งฉบับ โดยรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งอาจจะมีรัฐธรรมนูญฯ ฉบับปี ๒๕๔๐ เป็นต้นแบบ ๒. ควรเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการและองค์กรอิสระต่างๆ ๓. ควรเพิ่มเติมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ๔. ไม่ควรกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถลงคะแนนเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรี ๕. ตัดเรื่องนายกคนกลาง หรือเพิ่มเติมเติมเงื่อนไขในการตั้งนายกคนกลาง	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว แต่ควรให้เกิดผลในทางการปฏิบัติจริง ตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญในทุกหัวข้อ **ข้อเสนอแนะ** ๑. การทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีการแบ่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลการทำงานในภาพรวม ๒. เครือข่าย ภาคีผู้บริโภค ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มเหล่านี้ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อผู้บริโภคและประชาชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ๓. กำลังคนของหน่วยงานภาครัฐ มักจะเป็นข้ออ้างในการทำงานที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ควรมีการกำหนด KPI ของหน่วยงานที่ชัดเจน มีบทลงโทษสำหรับหน่วยงานที่ไม่สามารถทำตาม KPI ที่กำหนดให้บรรลุผลได้	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญปัจจุบันควร - ออกแบบโดยถ่วงดุลอำนาจและสามารถตรวจสอบการทำงานในแต่ละองค์กรได้เหมาะสม - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราน่าจะเหมาะสม ทั้งนี้การปรับปรุงอาจต้องคำนึงถึงวิธีการเลือกตั้งและได้มาของ ส.ส. ซึ่งเป็นกลุ่มคนเข้ามาแก้ไข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข ความเห็น : ตามมาตรา ๗๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ ประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้แรงงานตั้งแต่ก่อนเริ่มทำงาน โดยรัฐมีหน้าที่ต้องจัดหางานให้ประชาชนมีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพและวัยในการทำงาน เมื่อมีงานทำแล้วรัฐพึงให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้แรงงานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัยในการทำงาน ด้านสุขภาพอนามัยที่ดีในการทำงาน รายได้ที่ผู้ใช้แรงงานได้รับมีความเหมาะสม ได้รับสวัสดิการในการทำงานที่เหมาะสม การดูแลด้านสุขภาพของผู้ใช้แรงงานได้รับหลักประกันตามระบบประกันสังคม และกำหนดให้รัฐจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อให้ผู้ใช้แรงงานสามารถนำเงินออมไปใช้ได้เมื่อพ้นวัยทำงาน นอกจากนี้แล้วรัฐธรรมนูญฯ ยังให้ความสำคัญกับระบบแรงงานสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกัน ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต่อไปด้วย ซึ่งหลักการทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้น	กระทรวงแรงงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นั้นเป็นหลักการที่มีความเหมาะสมและครองคลุมสิทธิประโยชน์ของผู้ใช้แรงงานทุกด้าน และเป็นหลักการที่มีความสอดคล้องกันหลักสากลแล้ว และไม่มีประเด็นที่จะเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	
	มาตรา ... ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มาตรา ... อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยและพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขสูงสุดทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสภาพของประเทศชาติ มาตรา...ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุด ทรงใช้อำนาจในการแก้ปัญหาวิกฤติของชาติเพื่อบรรเทาปัญหาและไม่ให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศชาติ มาตรา...พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศกฎอัยการศึก	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มามีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างง่าย โดยใช้เสียงจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาเป็นเกณฑ์ในการลงมติ ทั้งวาระ ๑ วาระ ๒ และวาระ ๓ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในวาระที่ ๑ และวาระที่ ๓ นอกจากจะใช้เสียงของสมาชิกรัฐสภามากกว่ากึ่งหนึ่งแล้ว ยังได้กำหนดให้มีเสียงจากสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสมาชิก	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	วุฒิสภา ในวาระ ๓ จะเห็นได้ว่านอกจากจะต้องมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๑ ใน ๓ แล้ว ยังกำหนดให้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้เห็นได้ชัดว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เป็นไปด้วยความยากยิ่ง	
	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ โดยเปิดให้มีการเลือกตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” สสร. ที่ยึดโยงกับประชาชนทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น โดยไม่มีวุฒิสภาและคระรักษาความสงบแห่งชาติ เข้ามามีส่วนแทรกแซงกระบวนการคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ	แนวร่วมนวชีวิน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๑,๒๔๒ คน หรือร้อยละ ๘๘.๑ ไม่ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๔๕ คน หรือร้อยละ ๓.๒	นายพริษญ์ ชีวารักษ์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างรายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐)
	การแจ้งความคืบหน้าการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาทุกสามเดือน ตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗๐ เห็นว่าควรพิจารณาทบทวน เนื่องจากกิจกรรมภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศระยะเวลาในการดำเนินการ จึงอาจทำให้ไม่สามารถแสดงความคืบหน้าหรือผลสัมฤทธิ์ ดำเนินการประจำปีตามแผนการปฏิรูปประเทศ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

๗.๒.๖ เรื่องอื่น ๆ

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรครวม และ มาตรา ๒๕๘ ค.ด้านกฎหมาย (๑) ข้างต้น กำหนดให้รัฐพึงใช้ระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น แต่ในความเป็นจริงหน่วยงานของรัฐที่ยกร่างกฎหมายขึ้นใหม่มักจะกำหนดให้มีคณะกรรมการในกฎหมายเป็นเหตุให้มีคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นตามกฎหมายมีจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ในการออกกฎหมายของหน่วยงานรัฐควรกำหนดคณะกรรมการในกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	คืนอำนาจประชาชน ด้วยการดำเนินการ ในระยะสั้นควรยุบสภา เลือกตั้งใหม่ให้บริสุทธิ์และมีระบบการหมุนเงินงบประมาณและการใช้ทรัพยากรของชาติแบบเท่าเทียมกันในระบบเศรษฐกิจชาติ ลดความเหลื่อมล้ำ ไม่สนับสนุนทุนใหญ่จนเกินเหตุ เป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยเต็มรูปแบบในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในระบบรัฐสภา ในระยะยาวถ้าไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือร่วมกันยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่กับประชาชน ก็ควรยกเลิกองค์กรอิสระทุกองค์ที่ไม่ยึดโยงประชาชน เลิกยุทธศาสตร์ชาติ๒๐ปีที่มองอนาคตไทยไม่ชัดเจน	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คณะกรรมาธิการวิสามัญฯ ควรจะเร่งรัดการประชุมและนำความคิดเห็นของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สะท้อนถึงปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขจากภาคประชาชนจากทุกช่องทางจากการมีส่วนรวมให้มากที่สุด เพื่อนำมาสรุปและนำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรโดยเร็ว	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	สำนักงาน ป.ป.ส. ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการตรากฎหมาย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักไทร พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยจะต้องปฏิบัติตามมาตรา ๗๗ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่มีประโยชน์ต่อกระบวนการตรากฎหมาย เพื่อให้การพิจารณาตรากฎหมายมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา ผู้ที่เกี่ยวข้องและประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรกำหนดให้รัฐธรรมนูญมีความกระชับมากยิ่งขึ้นโดยให้มีเฉพาะประเด็นที่สำคัญและให้กำหนดรายละเอียดในแต่ละเรื่องแต่ละประเด็นไว้ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เพื่อมิให้เกิดการแก้ไขที่บ่อยครั้งมากจนเกินไปเพื่อสนับสนุนให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรือมีการปรับปรุงในเรื่องใดที่เกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพขอให้เชิญผู้แทนจากสภาเภสัชกรรมเข้าร่วมประชุมหรือหารือด้วย	สภาเภสัชกรรม (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ความคืบหน้าการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาทุกสามเดือนตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗๐ เห็นว่าควรพิจารณาทบทวน เนื่องจากกิจกรรมภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงกฎระเบียบ กลไก หรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนินงานเพื่อขจัดปัญหาหรืออุปสรรค ซึ่งต้องใช้	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ระยะเวลาในการดำเนินการ จึงอาจทำให้ไม่สามารถแสดงความคืบหน้าที่หรือผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมได้ในรายสามเดือน นอกจากนี้ พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๐ ได้กำหนดให้มีการรายงานสรุปผลการดำเนินการประจำปีตามแผนปฏิรูปประเทศ ซึ่งแสดงความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินการต่อไป เพื่อรายงานต่อรัฐสภาและภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยแล้ว	
	- นักวิจารณ์ส่วนใหญ่พูดมากกว่าทำ - ขอให้เป็นนักการเมืองแบบธรรมดา อย่างเป็นนักการเมืองแบบผู้มีอิทธิพล - วงราชการแบบระบบอุปถัมภ์ยังมีอยู่จริง เข้ารับราชการโดยไม่ผ่านการสอบแข่งขันใช้วิธีพิเศษมีมากมาย	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- เข้าใจว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้มีอำนาจแค่ “ศึกษาและรายงาน” เท่านั้น จึงอยากขอร้องให้กรรมาธิการด้วยเคลื่อนไหว ทั้งทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ผลการศึกษาได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง (ไม่ใช่รายงานแล้วก็จบไป)	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	รัฐบาลไม่ควรปิดหูปิดตาประชาชน ควรนำเสนอทุกสิ่งที่เป็นความจริงให้ประชาชนได้รับทราบถึงสถานการณ์บ้านเมืองในปัจจุบัน พร้อมหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่ตรวจรถเมล์ไม่พบควันดำ ตรวจหน้ากากอนามัยไม่พบขายเกินราคา มีให้ใช้อย่างพอเพียง ไข้หวัดธรรมดาไม่อันตรายค่า PM ๒.๕ ไม่เกินมาตรฐาน รัฐมนตรีติดคุกเพราะทำเบ่งที่ออสเตรเลีย ไม่พบเจอการกักตุนหน้ากาก เป็นต้น รัฐบาลต้องทำงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือไว้ใจ	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ข้อเสนอแนะ ๑. ขอให้พรรคการเมืองมีอำนาจเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยตรงตามมาตรา ๒๑๓ ๒. ขอยกเลิก มาตรา ๑๐๐-๑๕๒ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ.๒๕๖๐ ๓. ค่าสมัคร ส.ส. ๑,๐๐๐ บาท	พรรคคนงานไทย (ดร.ธีระ เจียบุญหยก) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

๘. การจัดสัมมนาของคณะกรรมาธิการ

๘.๑ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

๘.๑.๑ กลุ่มผู้พิการ

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มผู้พิการ
ในวันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีการตัดสิ่งที่เป็นการอำนวยความสะดวก รวมถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มคนพิการ -ไม่สะท้อนสิทธิการเข้าถึง/โอกาสที่เท่าเทียมในด้านต่างๆ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการยุติธรรม กฎหมาย สุขภาพ การสร้างสภาวะแวดล้อมที่อำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวก และการเลือกตั้ง เป็นต้น -ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญ "ผู้ด้อยโอกาส" ไม่สอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	ควรมีการปรับแก้และให้ความสำคัญกับแนวทางการแก้ไข ดังนี้ ๑. ความเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ (ม.๒๗) ๒. สิทธิในการรวมตัว รวมถึงการมีส่วนร่วมภาคประชาสังคม (ม.๔๒) ๓. หน้าที่ของรัฐที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย (ม.๕๓) ๔. การส่งเสริมทางด้านการศึกษา (ม.๕๔) ๕. สิทธิการเข้าถึงสภาพแวดล้อม (ม.๕๖) ๖. สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (ม.๕๙) ๗. สิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และพันธสัญญาต่างประเทศ (ม.๖๘) ๘. แก้ไขคำว่า “สงเคราะห์” เป็น “เสริมพลัง” (ม.๗๑) ๙. สิทธิในการเข้าถึงกฎหมาย (ม.๙๑) ๑๐. การพิจารณา ส.ส.บัญชีรายชื่อ (ม.๙๐) ๑๑.การมีส่วนร่วมทางกฎหมาย(ม.๑๒๘) การเข้าถึงสภาต่างๆทั้ง ๓ สภา ได้แก่ รัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร และ วุฒิสภา ๑๒. คนพิการควรได้เข้าสู่กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญทุกขั้นตอน ไม่เพียงแต่ขั้นตอนใด ขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น รวมถึงการเข้าถึงสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ควรจะมีหลักประกันในการเข้า และ ต้องเป็นการเข้าถึงที่ โดยสะดวก รวมถึง การใช้คำ “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม” ควรตัดคำว่า “ไม่เป็นธรรม” ออกจากทุกมาตราทางกฎหมาย		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	"ขยายขอบเขตของคำว่า ""สิทธิและเสรีภาพ"" โดย - ม.๒๗ ควรระบุคำว่า ""คนพิการ"" และ ""ความพิการ"" ให้เป็นลายลักษณ์อักษร - ยกระดับมาตรการ การคุ้มครอง สิทธิมนุษยชน และบทลงโทษให้นำไปสู่สภาพบังคับ "		
	ในประเด็นเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ควรมีบทลงโทษหรือความเหมาะสม เนื่องจากอาจจะส่งผลถึงการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ อีกทั้งควรเพิ่มการที่ประชาชนชนจะต้องไม่มีภาระเพิ่มเติมในการเข้าถึง รวมถึงต้องให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างอิสระในชุมชนได้ (ม.๕๖)		
	ขยายขอบเขตคำว่า "คนยากไร้" ให้กว้างขึ้นกว่ามิติทางด้านเศรษฐกิจ		
	บทบาทหน้าที่ของ กกต. ควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงการเลือกตั้งได้ และควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสถิติการเข้าถึงการเลือกตั้งของคนพิการและข้อมูลการเข้าถึงสิทธิของคนพิการ		
	ควรมีบริการช่วยเหลือคนพิการที่แยกออกมาจากสาธารณสุขและการศึกษา เพื่อตอบสนองกลุ่มคนพิการที่ตัดสินใจได้แต่เคลื่อนไหวไม่ได้		
	ควรให้มีการเรียนรู้แบบรวม (Inclusive Education) และส่งเสริม “พหุวัฒนธรรม”		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ขาดการบัญญัติเกี่ยวกับ "สวัสดิการของคนพิการ"	๑. สิทธิมนุษยชน การพัฒนารัฐสวัสดิการ เป็นของทุกคน ไม่ใช่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ๒. สิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาล ที่กล่าวถึง “ความยากไร้” ควรปรับให้เป็น การเข้าถึงสวัสดิการแบบ “สิทธิถ้วนหน้า” (ม.๔๗) ๓. การบริโภค อุปโภคด้านพื้นฐาน ควรใช้คำว่า “ทั่วถึง” และรวมถึงไม่ควรมีค่าใช้จ่ายในการใช้สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ม.๕๖) ๔. ระบบการศึกษา ควรไม่มีค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ทั้งระบบและการเข้าถึงระบบการศึกษา เพราะถึงแม้จะมีกองทุนสำหรับผู้ด้อยโอกาส แต่การเข้าถึงโอกาสแบบมีค่าใช้จ่าย ก็ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น (ม.๕๔) ๕. “การรวมตัวที่ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ” กีดขวางความเป็นเป็นประชาธิปไตยและสิทธิในการรวมตัวของประชาชน รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้มีอำนาจ (ม.๔๒) ๖. เสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงสวัสดิการที่มีเพดานต่ำ สนับสนุนและผลักดัน “สวัสดิการถ้วนหน้า ไทยเป็นรัฐสวัสดิการ” (ม.๓๔) ๗. ควรมีการทบทวน และปรับเปลี่ยนทั้งฉบับ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม"		
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ กล่าวถึงผู้พิการหรือความพิการเพียง ๔ จุด ซึ่งลดลงจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา	๑. เพิ่มเรื่องสิทธิเสรีภาพของคนพิการที่คลอบคลุม โดยเฉพาะใน ม.๒๕ - ๒๗ ๒. หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ควรเพิ่มเรืองการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการเพื่อให้เกิดสิทธิของคนพิการในด้านต่าง ๆ อันนำมาสู่การปฏิบัติและบังคับใช้		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๓. หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ควรให้มีการจัดองค์กรคนพิการที่มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการคนพิการแต่ละประเภท แก้ไขปัญหาระหว่างองค์กรผู้พิการ ศึกษาเกี่ยวกับผู้พิการแต่ละประเภท และสนับสนุนทางด้านการเงินแก่องค์กรผู้พิการ ๔. บทบัญญัติและบทลงโทษในการละเมิดสิทธิคนพิการต้องชัดเจน "		
ขาดการบัญญัติเกี่ยวกับ "สวัสดิการของคนพิการ"	๑. สิทธิมนุษยชน การพัฒนารัฐสวัสดิการ เป็นของทุกคน ไม่ใช่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ๒. สิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาล ที่กล่าวถึง “ความยากไร้” ควรปรับให้เป็น การเข้าถึงสวัสดิการแบบ “สิทธิถ้วนหน้า” (ม.๔๗) ๓. การบริโภค อุปโภคด้านพื้นฐาน ควรใช้คำว่า “ทั่วถึง” และรวมถึงไม่ควรมีค่าใช้จ่ายในการใช้สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ม.๕๖) ๔. ระบบการศึกษา ควรไม่มีค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ทั้งระบบและการเข้าถึงระบบการศึกษา เพราะถึงแม้จะมีกองทุนสำหรับผู้ด้อยโอกาส แต่การเข้าถึงโอกาสแบบมีค่าใช้จ่าย ก็ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น (ม.๕๔) ๕. “การรวมตัวที่ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ” กีดขวางความเป็นเป็นประชาธิปไตยและสิทธิในการรวมตัวของประชาชน รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้มีอำนาจ (ม.๔๒) ๖. เสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงสวัสดิการที่มีเพดานต่ำ สนับสนุนและผลักดัน “สวัสดิการถ้วนหน้า ไทยเป็นรัฐสวัสดิการ” (ม.๓๔)		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๗.ควรมีการทบทวน และปรับเปลี่ยนทั้งฉบับ โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม"		
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ กล่าวถึงผู้พิการหรือความพิการเพียง ๔ จุด ซึ่งลดลงจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา	๑. ความเท่าเทียม มีการกล่าวถึงข้อยกเว้น คำว่า “สมรรถภาพทางกาย” อาจเกิดความไม่เป็นธรรมในการปฏิบัติต่อผู้พิการ ๒. สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ควรเพิ่ม พันธกรณี โดยใช้ ม.๕๓ เป็นหลัก ๓. การจัดสภาพแวดล้อมและความสะดวกสาธารณะ ๔. การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ควรอยู่ในรูปแบบที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้โดยสะดวก ๕. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ต้องได้รับการสนับสนุนจากทุกกระบวนทางที่ชัดเจน"		
รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีคำว่า “เข้าถึง” ที่พบมาก คือ การเข้าถึงกฎหมาย การเข้าถึงข้อมูลข่าสาร การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม แต่ไม่มีการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก และสิ่งที่สำคัญคือการเข้าถึงสภาพแวดล้อม เช่น สิ่งก่อสร้าง เป็นต้น	๑. ควรระบุ ""การเข้าถึง"" ในครอบคลุมเรื่องการเข้าถึงสภาพสิ่งแวดล้อม/สิ่งอำนวยความสะดวก ๒. กลุ่มคนพิการซ้ำซ้อนหรือกลุ่มคนหูหนวก จะใช้ภาษามือในการสื่อสาร ซึ่งเป็นภาษาที่แตกต่างและไม่ใช่ภาษาอำนวยความสะดวก จึงอยากให้มีการบรรจุคำว่า “ภาษามือ” ลงในรัฐธรรมนูญ ๓. การบรรจุ “ภาษามือ” จะทำให้มีกฎหมายลูก ที่ส่งผลให้มีการเรียนภาษามืออย่างเป็นทางการ บรรจุในโรงเรียนเฉพาะทางของคนหูหนวก หรือวิชาเลือกในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย ๔. ระบุในรัฐธรรมนูญว่าสังคมไทยเป็นสังคมพหุภาษา"		
การใช้คำว่า “หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง” ในข้อกำหนดสิ่งที่ควรได้รับ ไม่เหมาะสม	ไม่ควรบัญญัติเรื่องสิทธิ โดยใช้คำว่า "หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง" เพื่อควบคุมเรื่องคุณภาพของการบริการ และ หลักประการด้านสิทธิ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
เปรียบเสมือนการลดทอนสิทธิที่ควรได้รับอย่างเต็มที่			
ด้านการศึกษา ขาดการสนับสนุนในการเรียนรูปแบบ home school รวมถึงขาดการสนับสนุนการเรียนร่วมกันกับสังคม หลักสูตรไม่มีความหลากหลายหรือไม่อำนวยความสะดวกต่อคนพิการ และการประเมินในการศึกษาของทางโรงเรียนต่างๆ เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่ควรเกิดขึ้นในโรงเรียน	"ด้านการศึกษา ควรเพิ่มหลักสูตรที่ให้เข้าใจถึงความหลากหลายและความแตกต่าง รวมถึงปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในสังคม เช่น การเข้าห้องน้ำคนพิการหรือจอดรถคนพิการ ให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมมากขึ้น"		
สิทธิคนพิการต่อการเข้ารับการรักษาพยาบาล ใช้ได้เพียงแค่บัตร ๓๐ บาท หรือ สิทธิประกันสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติ			
"ความเสมอภาคและการใช้ชีวิต มักถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ เช่น ที่ดินประกอบอาชีพก็จะถูกไล่ที่ หรือการเลือกตั้ง ที่ไม่อำนวยความสะดวกต่อคนพิการ ต้องคาบปากกาในการลงคะแนน เป็นต้น "			
บัตรสวัสดิการของรัฐเป็นการกระจายงบประมาณที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย	๑. การทำประกันสงเคราะห์ เสนอให้มีการเปลี่ยนคำจาก “ด้อยโอกาส” เป็น “การเข้าไม่ถึงโอกาส” (ม.๗๑)		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. ตัวเลขของงบประมาณต่อ GDP ในเรื่องการคุ้มครองทางสังคม ๔% ซึ่งสามารถเพิ่มขึ้นได้อีก จึงควรมีการสนับสนุนให้มีการยกระดับเป็น Social Protection และมาตรฐานแรงงาน (ม.๗๗)"		
ม.๒๑๓ มีกฎหมายลูกใน ม.๔๗ ที่มีข้อยกเว้นให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องรับคำร้องในกรณีละเมิดสิทธิ เสรีภาพ เช่น ลักษณะที่เป็นกรณีเฉพาะ หรือ ลักษณะที่มองว่าไม่ได้เป็นการละเมิดสิทธิ์ เป็นต้น จึงแสดงให้เห็นว่ากฎหมายไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง	สืบเนื่องจากสภาพปัญหาจาก ม.๒๑๓ ควรจะให้ประชาชนมีสิทธิ์ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง กรณีที่มีการละเมิดสิทธิ เสรีภาพ จึงควรมีช่องทางที่สามารถยื่นโดยตรงได้จริงหรือเปลี่ยนไปใช้ ม.๒๕ วรรค ๓		
รัฐต้องการให้ความช่วยเหลือประชาชน แต่มีข้อจำกัดคือ จำนวนทรัพยากรบุคคลที่ไม่เพียงพอ	สืบเนื่องจากสภาพปัญหา ม.๗๑ ควรแก้ไขให้เป็นการเสริมพลังโดยการส่งเสริม NGOs ให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการดูแลและให้ประชาชนดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ควรให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงแหล่งงบประมาณได้		
๑. ม.๓๓ และ ม.๓๕ ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการกับการหารายได้ ยังพบการกดเอารัดเอาเปรียบเรื่องค่าแรง อีกทั้งคนพิการยังต้องแบกรับภาระในเรื่องอื่น ๆ และใน ม.๓๕ วรรค ๔ เกิดความเหลื่อมล้ำจากการหักค่าหัวคิวคนพิการในการทำงาน ๒. เบี้ยคนพิการที่มีเงื่อนไขใหม่ คือ อายุเกิน ๑๘ ปี และสมัครบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	๑. การศึกษา เนื่องจากมีการจำกัดการเข้าถึงการศึกษาโดยระดับ IQ (ต้องไม่ต่ำว่า ๖๐%) - การศึกษาพิเศษ IQ ระหว่าง ๓๐% - ๔๐% - การศึกษาร่วม ควรมีบทลงโทษสำหรับการ Bullying - ครูและผู้ปกครองควรเข้าไปประเมินเด็กที่มีการเรียนแบบ Home School ๒. กฎหมายควรสนับสนุนให้คนดูแลมีรายได้ ๓. ควรมีบทลงโทษแก่ผู้ที่ละเมิดสิทธิ์คนพิการ เช่น ที่จอดรถคนพิการ การล่วงละเมิดทางเพศ เป็นต้น		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
เพื่อเพิ่มจำนวนเงินเป็น ๑๐๐๐ บาท ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเพราะบางคนพิการตั้งแต่กำเนิด"	๔. ควรมีศูนย์พิทักษ์สิทธิ์คนพิการ		
เครื่องอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต เช่น กายอุปกรณ์ - wheelchair คุณภาพสูงหรือ Active wheelchair สามารถเข้าถึงได้เฉพาะคนที่ประสบอุบัติเหตุทางถนน ส่วน wheelchair โรงพยาบาลมีน้ำหนักมากกว่า ๒๐ กิโลกรัม			
การแก้ไขรัฐธรรมนูญ	๑. ควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมในบางประเด็น ๒. เปิดโอการให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๓. ควรให้คนพิการ ร่วมในกระบวนการแก้ไข (เพื่อป้องกันการเข้าสู่วงจรเดิม)		

๘.๑.๒ กลุ่มประชาสังคม

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มประชาสังคม
ในวันอังคารที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรฟังความคิดเห็นจากประชาชนรูปแบบล่าง-บน (Bottom up) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทุกคนสามารถเสนอความคิดเห็นได้ ๒. รูปแบบวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน • ระดมความคิดเห็นแบบกว้างขวาง ทั่วถึง • จิตอาสา • หลักฉันทามติ • คณะทำงานศึกษา รัฐธรรมนูญ ทุกฉบับ โดยศึกษาข้อดีและข้อด้อยของแต่ละฉบับ ๓. ประชามติปราศจากความบิดเบือน เพราะจะแสดงถึง ประชาชนทุกคนคิดเป็น ๔. ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นของคนไทยทุกคน ไม่ใช่เป็นของกลุ่มนายทุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าหากปลดล็อคได้ ความเหลื่อมล้ำจะลดลง ๕. ที่ดิน ต่างชาติมิสามารถถือครองเอกสารสิทธิ์ในประเทศไทยได้ แต่ไม่ควรเกิน ๓๐ ปี และจำกัดการถือครองไม่ให้เกินร้อยละ ๕ ของพื้นที่ชุมชนนั้นๆ ในกรณีที่ถือครองไปแล้วนั้นให้ใช้วิธนำกลับมาคืน	คุณ สมลักษณ์ หุตานุวัตร	
	๑. แก้ไข ม.๒๕๙ การรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ไม่ควรเกิดจากสภาเดียว แต่ควรมาจากทั้งสองสภา	คุณ สกุล สื่อทรงธรรม	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. กฎหมายลูกต่าง ๆ เกิดจาก สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) โดยไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชน หากมีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จะเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้น ๓. การดำรงตำแหน่งของข้าราชการที่สามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐวิสาหกิจ หลังจากเกษียณควรที่จะมีการแก้ไขหรือไม่ ๔. การคอร์รัปชั่น ควรมีการควบคุมกำกับที่ดี แต่ในความเป็นจริงทุกครั้งที่มีการคอร์รัปชั่น จะมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่อยากให้มีอายุความในกรณีทำผิดกฎหมายด้านคอรัปชั่น		
รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เอื้อประโยชน์ให้เพียงแค่กลุ่มเดียว เอื้อต่อพวกพ้องตนเองและไม่ได้สร้างความเป็นธรรมเท่าเทียมกับทุกภาคส่วนรวมถึง และรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จะทำให้ทุกคนติดกับดัก และไปต่อไม่ได้ในอนาคต	๑. หลักการใดก็แล้วแต่ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วม การระดมความคิดเห็น โดยรัฐธรรมนูญที่ผ่านมามีการอ้างว่ามาจากการระดมความเห็นแล้ว จึงขอตั้งคำถามว่ามาจากกี่เปอร์เซ็นต์ จะให้คนส่วนน้อยมาคิดแทนคนส่วนมากไม่ได้ ๒.ศึกษาผลกระทบต่างๆของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ให้ครบถ้วนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ	คุณ ธนพลธ์ ดอกแก้ว	
๑. การจัดทำและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาจากกลุ่มคนเดิมความคิดเดิม ซึ่งเอาความคิดส่วนตัวเป็นหลัก ไม่มีความยั่งยืน ๒. นโยบายของรัฐ แบ่งแยกชนชั้น	๑. นโยบายของรัฐลิดรอนศักดิ์ศรีของประชาชน ๒. รัฐธรรมนูญที่ดี จะต้องลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และจะต้องสร้างความเป็นอยู่ที่ดีถ้วนหน้าให้แก่ประชาชน ๓. การมีส่วนร่วม ในทางปฏิบัติไม่สามารถเกิดขึ้นจริง ๔. การบริหารจัดการยังใช้อำนาจรัฐครอบงำ นำพา	คุณ ชุลีพร ด้วงฉิม	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ของประชาชน รวมถึงสวัสดิการพื้นฐานที่สร้างความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม เช่น คำว่า “คนจน” เป็นการไม่นึกถึงศักดิ์ศรีของประชาชน และสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญนำมาใช้ในทางปฏิบัติไม่ได้ ๓. การบริหารจัดการภาครัฐ ไม่เป็นผล	๕. ผู้ที่ใช้อำนาจ (ครม.) เป็นผู้กำหนดกฎหมายโดยที่ไม่ได้เห็นคุณค่าของประชาชน ๖. กฎหมายมีการเปิดโอกาสให้ใช้อำนาจในทางที่ผิด ๗. การเขียนรัฐธรรมนูญมักจะแบ่งแยกชนชั้นไว้อย่างชัดเจน เช่น การรักษาพยาบาล มีข้อยกเว้นเรื่องของคนจน ว่าไม่ต้องเสีย ลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ๘. การบริหารจัดการของรัฐบาล หากต้องการสิ่งที่ตนเองต้องการสามารถใช้ได้อย่างทันที แต่เรื่องที่มีความจำเป็น เรื่องของความเดือดร้อนของประชาชน ทำได้ยาก ๙. รัฐธรรมนูญที่ดี ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม		
๑. สถาบันครอบครัวอ่อนแอ ๒. ระบบอุปถัมภ์มีมาก ไม่สามารถแยกแยะผิดถูกได้		คุณ กีรติกา แพงลาด	
	ผู้พิการทางจิต ควรมีบัตรประจำตัว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการใช้ชีวิต	คุณ อัชฌาชาพิชญ์ มีสวัสดิ์	
รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ประชาชนมีส่วนร่วมกับการจัดตั้งมากที่สุด แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เขียนตามใบสั่ง ไม่มีเสรีภาพ เป็นเพียงกระดาษที่มาจากอำนาจที่ไม่ถูกต้อง	<u>ไม่ควรแก้ไข แต่ไม่ควรใช้</u> รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ควรกลับไปใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาจากอำนาจที่ไม่ถูกต้องควรนำ รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาใช้ ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน	คุณ สมพงษ์ โพธิ์โน	
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เตรียมไว้เพื่อ	๑. ผู้ใดที่กระทำการฉีกรัฐธรรมนูญ จะต้องมีมติของประชาชนในการจัดทำใหม่	คุณ วิเชียร เจษฎากานต์	

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คะแนนเสียงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและป้องกันการตีความที่แตกต่างไปจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้	
	- ควรมีการแก้ไข โดยเพิ่มรายละเอียดในเรื่องภาพ - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ประเด็นมาตรา ๕๖ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ พุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องปกป้อง ๓ สถาบันหลักของประเทศไทย ให้คงอยู่เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนในชาติไทย เชื้อชาติ - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เหตุผล : เนื่องจากการรับฟังความเห็นข้อมูลความเห็นที่ได้มีหลายระดับ มีทั้งกลุ่มที่รู้เรื่องจริง/กลุ่มที่ไม่รู้เรื่องจริง กลุ่มที่มีมุมมองระดับการปกครองประเทศระดับเมือง (จังหวัด) ระดับชุมชน (อำเภอ/ตำบล) (มุมมองระดับมหภาค/จุลภาค) เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักกฎหมาย กลุ่มนักวิชาการหลายสาขาหลายระดับ กลุ่มผู้บริหารหลายระดับ กลุ่มการเมือง กลุ่มที่ได้ประโยชน์/เสียประโยชน์ - ควรใช้กระบวนการวิเคราะห์ด้านต่างๆ สภาพปัญหา สถานการณ์ แนวโน้ม/ภาพอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้นในประเทศร่วมด้วยโดยเฉพาะในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ รวมถึงหน้าที่ของรัฐที่จัดให้ประชาชนระดับพื้นฐานหรือสมควรยกระดับพื้นฐานที่จำเป็นจากการวิเคราะห์ศักยภาพประเทศไทย คนไทย	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ผ่านการทำประชามติจากประชาชนก่อนจะประกาศใช้บังคับและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเพิ่มกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นหลักประกันที่สำคัญของการปกครองตามหลักนิติธรรมและประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นต้องดำเนินการภายใต้มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๖	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของรัฐธรรมนูญ และควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติโดยแท้ ภายใต้ความสามัคคีและความปรองดองของคนในชาติ บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข - เนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมแล้ว แต่เห็นควรเพิ่มเติมในเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐด้วย ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ได้กำหนดช่องทางให้ประชาชนผู้มี สิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน เสนอชื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นอกเหนือไปจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกรัฐสภา โดยมีกระบวนการตรวจสอบก่อนนำขึ้นทูลเกล้าฯ โดยสามารถให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้นั้นก็เป็นแนวทางที่ต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอิตาลี ที่ใช้เช่นเดียวกัน จึงเห็นว่า วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้นเป็นไปตามหลักสากล ไม่จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการดังกล่าว	
	ควรทบทวนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในประเด็นการกำหนดสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และการมีระบบตรวจสอบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากจนเกินไป	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากเป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข เดิม มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เปลี่ยนเป็น มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบห้าปี จนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยให้เป็นไปตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่มีเจตนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางการศึกษา และความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- มีบางประเด็นที่ควรแก้ไข ๑. หลักเรื่องสิทธิเด็ก และสิทธิชุมชน ๒. หลักแนวนโยบายแห่งรัฐ ๓. หลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพลเมืองในทางการเมือง และการปกครอง - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา ๒๕๖ ใช้ วิธีการแก้ไขที่ผ่านความเห็นชอบของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) แทนการให้ผ่านรัฐสภา	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- โดยรวมมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการจัดทำที่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี - ควรปรับปรุงหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างจริงจัง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรเพิ่มเติมให้มีกลไก สสร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ) ให้เป็นกลไกอีกช่องทางหนึ่งของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	
	๑. แก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ “ทั้งหมด” ๒. แก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความเป็นไปได้และทำให้เกิดการปรับตัวของการจัดเรียงสถาบัน (Institutional arrangement) ให้เหมาะสมในแต่ละยุคสมัย ๓. แก้ไขสถาบันทางการเมืองใหม่ ให้เกิดความชอบธรรม โดยอาจให้มีการถ่วงดุลระหว่าง Elected - NonElected Official ๔. ควรแก้ไข “ยกฉบับ” และดำเนินการลงประชามติใหม่ว่าประชาชนจะเอาฉบับไหน โดยมีตัวเลือกชัดเจ ไม่ใช่แค่ “รับ – ไม่รับ” ๕. คุ้มครองสิทธิ (rights) และสิทธิประโยชน์ (entitlements) ให้ชัดเจนมากขึ้นด้วย Organic Laws ๖. ถ้าเริ่มต้น ควรแก้บทเฉพาะกาลทั้งหมด และแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อเปิดช่องในการแก้รัฐธรรมนูญ	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข (ระบบเหตุผล/รายละเอียดเพิ่มเติม) ๑. ที่มา ส.ว. ในบทเฉพาะกาลไม่เหมาะสมเพราะ คสช. มีอำนาจเลือก ๒. อำนาจ ส.ว. ไม่ควรเลือกนายกฯ เพราะไม่มีการยึดโยงกลับไปที่ประชาชน ๓. ที่มาองค์กรอิสระ ควรให้ภาคประชาสังคมเข้าร่วมตรวจสอบ ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การจัดตั้ง สสร. ที่มีประชาชนเข้าไปร่วมร่าง/แสดงความคิดเห็น และการศึกษาเป็นกระบวนการการวิจัยอย่างจริงจังก่อนทำประชามติ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข เนื่องจาก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (๒๕๖๐) ได้บังคับใช้มาระยะเวลาหนึ่ง อาจต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงจะสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมอยู่แล้ว ควรแก้ไขหรือไม่ เพราะคิดว่าปัญหาจะเกิดขึ้นในทางปฏิบัติยังคงมี จึงจะสามารถรวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมต่อไป	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	๑. การแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องการคำนวณคะแนนเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นรูปธรรมโดยมีสูตรคิดคำนวณที่แน่นอน ไม่สามารถพลิกแพลงได้ ๒. สมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนเท่านั้น และไม่มีสิทธิในการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยเด็ดขาด ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหรือไม่ ๑. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเขียนรัฐธรรมนูญ ๒. แจกรัฐธรรมนูญให้ประชาชนศึกษากันอย่างทั่วหน้า ๓. ไม่ปิดกั้นความคิดของประชาชน โดยรับฟังความเห็นทั้งด้านดี และไม่ดีของรัฐธรรมนูญ เพื่อแก้ไขให้รัฐธรรมนูญมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑๐ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - ควรยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะเป็นเผด็จการ รอนสิทธิประชาชน มีวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง ไม่ควรมีวุฒิสภา ถ้าหากจะมีควรมาจากการเลือกตั้ง ควรมีการทบทวน - ควรปรับปรุงทั้งฉบับ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย รอนสิทธิประชาชน เป็นการผูกขาดอำนาจบริหาร	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	คะแนนเสียงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจและป้องกันการตีความที่แตกต่างไปจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้	
	- ควรมีการแก้ไข โดยเพิ่มรายละเอียดในเรื่องภาพ - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ประเด็นมาตรา ๕๖ รัฐต้องพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ พุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องปกป้อง ๓ สถาบันหลักของประเทศไทย ให้คงอยู่เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนในชาติไทย เชื้อชาติ - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เหตุผล : เนื่องจากการรับฟังความเห็นข้อมูลความเห็นที่ได้มีหลายระดับ มีทั้งกลุ่มที่รู้เรื่องจริง/กลุ่มที่ไม่รู้เรื่องจริง กลุ่มที่มีมุมมองระดับการปกครองประเทศระดับเมือง (จังหวัด) ระดับชุมชน (อำเภอ/ตำบล) (มุมมองระดับมหภาค/จุลภาค) เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มนักกฎหมาย กลุ่มนักวิชาการหลายสาขาหลายระดับ กลุ่มผู้บริหารหลายระดับ กลุ่มการเมือง กลุ่มที่ได้ประโยชน์/เสียประโยชน์ - ควรใช้กระบวนการวิเคราะห์ด้านต่างๆ สภาพปัญหา สถานการณ์ แนวโน้ม/ภาพอนาคตที่ต้องการให้เกิดขึ้นในประเทศร่วมด้วยโดยเฉพาะในเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ รวมถึงหน้าที่ของรัฐที่จัดให้ประชาชนระดับพื้นฐานหรือสมควรยกระดับพื้นฐานที่จำเป็นจากการวิเคราะห์ศักยภาพประเทศไทย คนไทย	กระทรวงสาธารณสุข (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข ด้วยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ผ่านการทำประชามติจากประชาชนก่อนจะประกาศใช้บังคับและบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเพิ่มกลไกการตรวจสอบอำนาจรัฐ ซึ่งเป็นหลักประกันที่สำคัญของการปกครองตามหลักนิติธรรมและประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นต้องดำเนินการภายใต้มาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๒๕๖	กรมพัฒนาชุมชน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ของรัฐธรรมนูญ และควรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติโดยแท้ ภายใต้ความสามัคคีและความปรองดองของคนในชาติ บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข - เนื้อหาตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมีความเหมาะสมแล้ว แต่เห็นควรเพิ่มเติมในเรื่องการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐด้วย ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ วิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น ได้กำหนดช่องทางให้ประชาชนผู้มี สิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ คน เสนอชื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ นอกเหนือไปจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกรัฐสภา โดยมีกระบวนการตรวจสอบก่อนนำขึ้นทูลเกล้าฯ โดยสามารถให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้นั้นก็เป็นแนวทางที่ต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญสาธารณรัฐอิตาลี ที่ใช้เช่นเดียวกัน จึงเห็นว่า วิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้นเป็นไปตามหลักสากล ไม่จำเป็นต้องปรับปรุงวิธีการดังกล่าว	
	ควรทบทวนเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในประเด็นการกำหนดสิทธิพื้นฐานที่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายมีสิทธิได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และการมีระบบตรวจสอบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากจนเกินไป	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากเป็นไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข - บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข เดิม มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เปลี่ยนเป็น มาตรา ๕๔ วรรคหนึ่ง รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบห้าปี จนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี อย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยให้เป็นไปตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่มีเจตนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางการศึกษา และความเป็นธรรมในสังคม ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- มีบางประเด็นที่ควรแก้ไข ๑. หลักเรื่องสิทธิเด็ก และสิทธิชุมชน ๒. หลักแนวนโยบายแห่งรัฐ ๓. หลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมพลเมืองในทางการเมือง และการปกครอง - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ควรปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมในมาตรา ๒๕๖ ใช้ วิธีการแก้ไขที่ผ่านความเห็นชอบของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) แทนการให้ผ่านรัฐสภา	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	- โดยรวมมีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นการจัดทำที่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี - ควรปรับปรุงหมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศให้เกิดผลทางปฏิบัติอย่างจริงจัง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	- ควรเพิ่มเติมให้มีกลไก สสร. (สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ) ให้เป็นกลไกอีกช่องทางหนึ่งของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	
	๑. แก้ไขบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ “ทั้งหมด” ๒. แก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมีความเป็นไปได้และทำให้เกิดการปรับตัวของการจัดเรียงสถาบัน (Institutional arrangement) ให้เหมาะสมในแต่ละยุคสมัย ๓. แก้ไขสถาบันทางการเมืองใหม่ ให้เกิดความชอบธรรม โดยอาจให้มีการถ่วงดุลระหว่าง Elected - NonElected Official ๔. ควรแก้ไข “ยกฉบับ” และดำเนินการลงประชามติใหม่ว่าประชาชนจะเอาฉบับไหน โดยมีตัวเลือกชัดเจ ไม่ใช่แค่ “รับ – ไม่รับ” ๕. คุ้มครองสิทธิ (rights) และสิทธิประโยชน์ (entitlements) ให้ชัดเจนมากขึ้นด้วย Organic Laws ๖. ถ้าเริ่มต้น ควรแก้บทเฉพาะกาลทั้งหมด และแก้ไขมาตรา ๒๕๖ เพื่อเปิดช่องในการแก้รัฐธรรมนูญ	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข (ระบบเหตุผล/รายละเอียดเพิ่มเติม) ๑. ที่มา ส.ว. ในบทเฉพาะกาลไม่เหมาะสมเพราะ คสช. มีอำนาจเลือก ๒. อำนาจ ส.ว. ไม่ควรเลือกนายกฯ เพราะไม่มีการยึดโยงกลับไปที่ประชาชน ๓. ที่มาองค์กรอิสระ ควรให้ภาคประชาสังคมเข้าร่วมตรวจสอบ ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การจัดตั้ง สสร. ที่มีประชาชนเข้าไปร่วมร่าง/แสดงความคิดเห็น และการศึกษาเป็นกระบวนการการวิจัยอย่างจริงจังก่อนทำประชามติ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยมีการพิจารณาทีละฉบับ	ทนายความและล่ามภาษามืออิสระ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรแก้ไข ในสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการ ไม่ลดทอนสิทธิ์สิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการเพิ่มและเข้าถึงให้ตรงจุด บางประเด็นจำเป็นต้องมีการแก้ไข ๑. ระบุเพิ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กพิการ ตั้งโรงเรียนให้เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก ๒. ให้โรงเรียนในเครือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แบ่งรับหรือกีดกันในการศึกษาของกลุ่มเด็กพิการ โดยเอา IQ มาเป็นตัวชี้วัด ๓. การปรับเพิ่มเบี้ย ควรปรับอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีการทบทวนงดการตัดสิทธิการเข้าถึง ให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นการเสริมพลัง ไม่ใช่พลเมืองชั้น ๒ ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ระบุให้ชัดเจนให้การเข้าถึง เสมือนคนในครอบครัวเราหลายคนมองข้ามสิ่งเหล่านี้ แต่อย่าลืมว่าคุณอาจจะกลายเป็นผู้ที่ต้องใช้ สิ่งอำนวยความสะดวกนี้ในอนาคต ควรต้องพิจารณาตามหลักความเป็นจริง ความเห็นอื่นๆ ควรมีบทลงโทษแก่คนไร้สามัญสำนึกต่อส่วนรวม เบียดบัง การใช้ชีวิตของคนพิการ	ตัวแทนจากผู้ปกครองและผู้ดูแลคนพิการ/ปชสพ. ชมรมผ.ปด. คนพิการทางสติปัญญา (บึงกุ่ม) (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในเรื่องที่มาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระต่างๆ ให้มีความยึดโยงกับประชาชน	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	ควรมีการทบทวน ๑. ควรมีการปรับปรุงทั้งฉบับ โดยรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งอาจจะมีรัฐธรรมนูญฯ ฉบับปี ๒๕๔๐ เป็นต้นแบบ ๒. ควรเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจตุลาการและองค์กรอิสระต่างๆ ๓. ควรเพิ่มเติมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ๔. ไม่ควรกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถลงคะแนนเพื่อเลือกนายกรัฐมนตรี ๕. ตัดเรื่องนายกคนกลาง หรือเพิ่มเติมเติมเงื่อนไขในการตั้งนายกคนกลาง	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์ (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว แต่ควรให้เกิดผลในทางการปฏิบัติจริง ตามที่ระบุในรัฐธรรมนูญในทุกหัวข้อ **ข้อเสนอแนะ** ๑. การทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ที่มีการแบ่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลการทำงานในภาพรวม ๒. เครือข่าย ภาคีผู้บริโภค ควรเปิดโอกาสให้กลุ่มเหล่านี้ เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อผู้บริโภคและประชาชน ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ๓. กำลังคนของหน่วยงานภาครัฐ มักจะเป็นข้ออ้างในการทำงานที่ไม่ครอบคลุมทั่วถึง ควรมีการกำหนด KPI ของหน่วยงานที่ชัดเจน มีบทลงโทษสำหรับหน่วยงานที่ไม่สามารถทำตาม KPI ที่กำหนดให้บรรลุผลได้	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	รัฐธรรมนูญปัจจุบันควร - ออกแบบโดยถ่วงดุลอำนาจและสามารถตรวจสอบการทำงานในแต่ละองค์กรได้เหมาะสม - ควรมีการปรับปรุงวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นรายมาตราน่าจะเหมาะสม ทั้งนี้การปรับปรุงอาจต้องคำนึงถึงวิธีการเลือกตั้งและได้มาของ ส.ส. ซึ่งเป็นกลุ่มคนเข้ามาแก้ไข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	เหมาะสมอยู่แล้ว ไม่ควรแก้ไข ความเห็น : ตามมาตรา ๗๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพและวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ ประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ” ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้ใช้แรงงานตั้งแต่ก่อนเริ่มทำงาน โดยรัฐมีหน้าที่ต้องจัดหางานให้ประชาชนมีงานทำที่เหมาะสมกับศักยภาพและวัยในการทำงาน เมื่อมีงานทำแล้วรัฐพึงให้ความคุ้มครองแก่ผู้ใช้แรงงานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านความปลอดภัยในการทำงาน ด้านสุขภาพอนามัยที่ดีในการทำงาน รายได้ที่ผู้ใช้แรงงานได้รับมีความเหมาะสม ได้รับสวัสดิการในการทำงานที่เหมาะสม การดูแลด้านสุขภาพของผู้ใช้แรงงานได้รับหลักประกันตามระบบประกันสังคม และกำหนดให้รัฐจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมให้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อให้ผู้ใช้แรงงานสามารถนำเงินออมไปใช้ได้เมื่อพ้นวัยทำงาน นอกจากนี้แล้วรัฐธรรมนูญฯ ยังให้ความสำคัญกับระบบแรงงานสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในการทำงานร่วมกัน ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างต่อไปด้วย ซึ่งหลักการทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้น	กระทรวงแรงงาน (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	นั้นเป็นหลักการที่มีความเหมาะสมและครองคลุมสิทธิประโยชน์ของผู้ใช้แรงงานทุกด้าน และเป็นหลักการที่มีความสอดคล้องกันหลักสากลแล้ว และไม่มีประเด็นที่จะเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐	
	มาตรา ... ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุดของประเทศ มาตรา ... อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยและพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขสูงสุดทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เหมาะสมกับสภาพของประเทศชาติ มาตรา...ในเมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้วินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสูงสุด ทรงใช้อำนาจในการแก้ปัญหาวิกฤติของชาติเพื่อบรรเทาปัญหาและไม่ให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและประเทศชาติ มาตรา...พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศกฎอัยการศึก	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มามีวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมอย่างง่าย โดยใช้เสียงจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาเป็นเกณฑ์ในการลงมติ ทั้งวาระ ๑ วาระ ๒ และวาระ ๓ ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในวาระที่ ๑ และวาระที่ ๓ นอกจากจะใช้เสียงของสมาชิกรัฐสภามากกว่ากึ่งหนึ่งแล้ว ยังได้กำหนดให้มีเสียงจากสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่า ๑ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสมาชิก	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)

ประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	วุฒิสภา ในวาระ ๓ จะเห็นได้ว่านอกจากจะต้องมีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๑ ใน ๓ แล้ว ยังกำหนดให้ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองดังกล่าวรวมกัน กระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้เห็นได้ชัดว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เป็นไปด้วยความยากยิ่ง	
	การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๕๖ โดยเปิดให้มีการเลือกตั้ง “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” สสร. ที่ยึดโยงกับประชาชนทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น โดยไม่มีวุฒิสภาและคระรักษาความสงบแห่งชาติ เข้ามามีส่วนแทรกแซงกระบวนการคัดเลือกสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ	แนวร่วมนวชีวิน (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	ผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๑,๒๔๒ คน หรือร้อยละ ๘๘.๑ ไม่ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี ๖๐ จำนวน ๔๕ คน หรือร้อยละ ๓.๒	นายพริษญ์ ชีวารักษ์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างรายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐)
	การแจ้งความคืบหน้าการดำเนินการตามแผนการปฏิรูปประเทศต่อรัฐสภาทุกสามเดือน ตามที่กำหนดในมาตรา ๒๗๐ เห็นว่าควรพิจารณาทบทวน เนื่องจากกิจกรรมภายใต้แผนการปฏิรูปประเทศระยะเวลาในการดำเนินการ จึงอาจทำให้ไม่สามารถแสดงความคืบหน้าหรือผลสัมฤทธิ์ ดำเนินการประจำปีตามแผนการปฏิรูปประเทศ	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (แบบสอบถามความคิดเห็น)

๗.๒.๖ เรื่องอื่น ๆ

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ
การศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นประเด็น	ข้อคิดเห็นและเสนอแนะ	ที่มาของความเห็น
	จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๗ วรรครวม และ มาตรา ๒๕๘ ค.ด้านกฎหมาย (๑) ข้างต้น กำหนดให้รัฐพึงใช้ระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่จำเป็น แต่ในความเป็นจริงหน่วยงานของรัฐที่ยกร่างกฎหมายขึ้นใหม่มักจะกำหนดให้มีคณะกรรมการในกฎหมายเป็นเหตุให้มีคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นตามกฎหมายมีจำนวนมาก ดังนั้น เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ในการออกกฎหมายของหน่วยงานรัฐควรกำหนดคณะกรรมการในกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็นเท่านั้น	กรมบัญชีกลาง (แบบสอบถามความคิดเห็น)
	คืนอำนาจประชาชน ด้วยการดำเนินการ ในระยะสั้นควรยุบสภา เลือกตั้งใหม่ให้บริสุทธิ์และมีระบบการหมุนเงินงบประมาณและการใช้ทรัพยากรของชาติแบบเท่าเทียมกันในระบบเศรษฐกิจชาติ ลดความเหลื่อมล้ำ ไม่สนับสนุนทุนใหญ่จนเกินเหตุ เป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยเต็มรูปแบบในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในระบบรัฐสภา ในระยะยาวถ้าไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือร่วมกันยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่กับประชาชน ก็ควรยกเลิกองค์กรอิสระทุกองค์ที่ไม่ยึดโยงประชาชน เลิกยุทธศาสตร์ชาติ๒๐ปีที่มองอนาคตไทยไม่ชัดเจน	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) (แบบสอบถามความคิดเห็น)

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๓. หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ ควรให้มีการจัดองค์กรคนพิการที่มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการคนพิการแต่ละประเภท แก้ไขปัญหาระหว่างองค์กรผู้พิการ ศึกษาเกี่ยวกับผู้พิการแต่ละประเภท และสนับสนุนทางด้านการเงินแก่องค์กรผู้พิการ ๔. บทบัญญัติและบทลงโทษในการละเมิดสิทธิคนพิการต้องชัดเจน "		
ขาดการบัญญัติเกี่ยวกับ "สวัสดิการของคนพิการ"	๑. สิทธิมนุษยชน การพัฒนารัฐสวัสดิการ เป็นของทุกคน ไม่ใช่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ๒. สิทธิในการเข้ารับการรักษาพยาบาล ที่กล่าวถึง “ความยากไร้” ควรปรับให้เป็น การเข้าถึงสวัสดิการแบบ “สิทธิถ้วนหน้า” (ม.๔๗) ๓. การบริโภค อุปโภคด้านพื้นฐาน ควรใช้คำว่า “ทั่วถึง” และรวมถึงไม่ควรมีค่าใช้จ่ายในการใช้สวัสดิการขั้นพื้นฐาน (ม.๕๖) ๔. ระบบการศึกษา ควรไม่มีค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ทั้งระบบและการเข้าถึงระบบการศึกษา เพราะถึงแม้จะมีกองทุนสำหรับผู้ด้อยโอกาส แต่การเข้าถึงโอกาสแบบมีค่าใช้จ่าย ก็ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น (ม.๕๔) ๕. “การรวมตัวที่ไม่ขัดต่อความมั่นคงของรัฐ” กีดขวางความเป็นเป็นประชาธิปไตยและสิทธิในการรวมตัวของประชาชน รวมถึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ผู้มีอำนาจ (ม.๔๒) ๖. เสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงสวัสดิการที่มีเพดานต่ำ สนับสนุนและผลักดัน “สวัสดิการถ้วนหน้า ไทยเป็นรัฐสวัสดิการ” (ม.๓๔)		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ผูกขาดอำนาจให้กลุ่มหนึ่ง ควรแก้ไขทั้งฉบับ ไม่ใช่แค่บางมาตรา เพราะจะทำให้คงโครงสร้างการผูกขาดไว้เสมอ ๒. รัฐธรรมนูญ เป็นสิ่งที่ควรคงไว้ให้ได้ ไม่ควรให้ประชาชนชินกับการฉีกรัฐธรรมนูญ	ไม่ใช่เขียนเอง ควรกระทำให้เป็นจารีตทางการเมืองทุกครั้ง หรือ ฉีกรัฐธรรมนูญแล้วนิรโทษกรรมไม่ได้ จะได้ไม่คงไว้ซึ่งอำนาจเผด็จการ ๒. มีการลงโทษเอาผิดย้อนหลังได้ และไม่มีอายุความ ป้องกันการเกิดคอรัปชั่น เป็นการกำจัดนักการเมืองทุจริต เพราะเสี่ยงต่อการติดคุก ๓. รัฐธรรมนูญ จะต้องเกิดจากประชาชนจริงๆ ต้องทำให้ประชาชนมีอำนาจ ลดความเหลื่อมล้ำของประชาชน ๔. นายกรัฐมนตรีจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ๕. สมาชิกวุฒิสภา(สว.) ควรถูกยกเลิก เพราะไม่มีอิสระ ในส่วนงานของสมาชิกวุฒิสภา(สว.) ก็โอนมาให้ สมาชิกผู้แทนราษฎร(สส.) ทำ เพื่อง่ายต่อการควบคุม ๖. ลงประชามติ ใน change.org เพื่อให้ประชาชนสามารถแสดงแนวทางการแก้ไขได้		
	๑. ไม่ควรร่างรัฐธรรมนูญยาว ร่างเพียงแค่พื้นฐานของรัฐ ความสัมพันธ์แห่งรัฐ และประโยชน์ของประชาชน ก็เพียงพอ ไม่ต้องยาวมากเหมือนในปัจจุบัน ๒. แก้ไข ม.๒๕๖ หรือเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญตามรายมาตราได้เลย รวมถึงบทเฉพาะกาล ๓. ยุบบทบาทของสมาชิกวุฒิสภา (สว.) และ ไม่ควรกำหนดให้สมาชิกผู้แทนราษฎร จะต้องสังกัดพรรค ๔. เพื่อการมีสิทธิ เสรีภาพ จึงไม่ควรเขียนในกฎหมายว่า สิทธิ์ตุลาการในยุบพรรคการเมือง ๕. กำหนดกรอบในการปฏิรูปองค์กรอิสระ หากไม่มีความจำเป็น ก็ควร “ยุบ” และควรยึดโยงกับประชาชนมากยิ่งขึ้น และมีวาระเท่ากับ สมาชิกผู้แทนราษฎร (สส.)	คุณ เมธา เมฆขาว	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๖. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ถูกผูกขาดจากกลุ่มทุน โดนก้าวขึ้นมายึดครองอำนาจจนกลายเป็น รัฐซ่อนรัฐ ที่มีอำนาจแข็งแกร่ง ๗. การกระจายอำนาจในรัฐธรรมนูญ ควรชัดเจน ทำให้ไม่เกิดการกระจุกตัวของอำนาจ ๘. สนับสนุนให้มีผู้ว่าราชการจังหวัด ที่มาจากการเลือกตั้ง ทั่วประเทศ		
รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ (๑) เป็นการรับใช้เผด็จการ ทำให้อำนาจ คสช.นานมากขึ้น และ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง(กกต.) ไม่มีความเป็นธรรม	๑. แก้ไข หรือ รื้อ มาตรา ๒๕๖ ให้หายไปจาก รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เพราะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทำอะไรไม่ได้เลย ๒. เอาข้อดีของรัฐธรรมนูญทุกฉบับ มารวบรวมเป็นฉบับเดียว	คุณ โสรัจจ์ ดาศรี	
	๑. สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ทำหน้าที่ในการกำหนดวาระของประเทศ โดยควรมีผู้ทรงคุณวุฒิ จากภาคประชาสังคมต่างๆตามสมควรและเสนอให้มีการปรองดอง สมานฉันท์ ๒. กำหนดกรอบเวลาในการจัดทำ เสร็จภายใน พ.ค.-มิ.ย. ๒๕๖๓ โดยสันติวิธี ๓. ห้ามสมาชิกวุฒิสภา (สว.) เลือกนายกรัฐมนตรี หรือกระทำการบางอย่าง	คุณ อนุสรณ์ ธรรมใจ	
	๑. ควรมี สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่ยึดโยงกับประชาชน โดยมาจากทุกภาค ทุกจังหวัด ทุกกลุ่ม สัดส่วนชายและหญิงเท่ากัน ๒. เนื้อหาของรัฐธรรมนูญ ไม่ควรลงรายละเอียด ทำให้เกิดการตีความที่	คุณ สัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	บิดเบี้ยวไป ซึ่งรัฐธรรมนูญ ควรเขียนให้มีความชัดเจน ๓. รัฐประหารจำคุกตลอดชีวิต ๔. รัฐธรรมนูญควรบัญญัติ เรื่องของสิทธิเสรีภาพ การมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งแวดล้อม ๕. สมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ควรมาจาการเลือกตั้ง และมีเท่าที่จำเป็น ๖. ไม่ควรต้องมีราชการส่วนภูมิภาค ๗. ตุลาการต้องยึดโยงกับภาคประชาชน โดยต้องเขียนไว้อย่างชัดเจน ต้องตรวจสอบตุลาการได้ ๘. พรรคการเมืองต้องทำให้ระบบ primary vote เป็นจริง ๙. พรรคการเมืองต้องยุบไม่ได้ ๑๐. ต้องมีการตรวจสอบทุกระดับ และประชาชนสามารถตรวจสอบพรรคการเมือง ตุลาการ ส.ส. ฯลฯ ๑๑. โครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจของส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค ๑๒. ทำอย่างไรให้ระบบการออกงบประมาณมีความโปร่งใสผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ๑๓. กระบวนการยุติธรรม การคอร์รัปชั่นต้องไม่มีอายุความ		
	๑. แทรกระบบคุณภาพที่ซื่อสัตย์ แทรกไว้ทั้งภายในและภายนอกรัฐธรรมนูญ ๒. ระบบธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจต้องยั่งยืน	คุณ เอกชัย ชูติพงศ์	
	๑. มองถึงเจตนารมณ์ เรื่องสิทธิมนุษยชน ควรยอมรับความหลากหลาย	คุณ วริศา จินาไหม	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	- หมวด ๑ ควรแก้ไขให้เห็นถึงการเคารพ และรองรับแนวคิดต่าง ๆ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศพหุวัฒนธรรม - หมวด ๓,๔ อาจจะก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติทั้งสิทธิพลเมืองและสิทธิมนุษยชน ๒. การเป็นอิสระของตุลาการ หลักประกันความอิสระและรายละเอียดได้หายไป เช่น มาตรา ๒๔๙ (๒) มาตรา ๒๓๖ ๓. อำนาจสมาชิกวุฒิสภา ขัดกับ หลักประชาธิปไตย ควรแก้ไข ที่มาของอำนาจและอำนาจหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา กล่าวคือ คนที่เข้ามาใช้อำนาจต้องมาจากความยึดโยงของประชาชน ควรให้อำนาจแค่ไหน เช่นควรให้เป็นข้อเสนอแนะในการทำงานของฝ่ายบริหารได้ แต่ไม่ควรสามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้		

๘.๑.๓ กลุ่มสตรี

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มสตรี
ในวันอังคารที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีความชอบธรรมในด้านต่าง ๆ เปรียบเสมือนการถอยหลังเข้าคลอง ไม่พัฒนาขึ้น ควรนำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาใช้เป็นหลัก และเพิ่มหลักสิทธิต่างๆ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น	๑. ให้มี สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่ประกอบด้วยประชาชนทุกเพศสภาพและทุกภาคส่วน ให้คล้ายคลึงกับ สสร. ปี๒๕๔๐ ๒. มีกลไกรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างกว้างขวางตลอดกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญทุกขั้นตอน ๓. ให้ทำประชามติ โดยให้ประชาชนมีเวลาศึกษาร่างรัฐธรรมนูญก่อน	ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (WeMove)	
	๑. องค์กรอิสระ ควรออกมาปกป้องนักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชน และต้องมีหลักประกันความปลอดภัย จากหน่วยงานของรัฐ ๒. สวัสดิการของรัฐ ต่างจาก รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ โดยควรเปลี่ยนให้เป็น “สวัสดิการถ้วนหน้า” ไม่ใช่เพียงแต่ ผู้ด้อยโอกาสหรือยากไร้ และเพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กแรกเกิด - ๖ ปี ๓. หลักการพึ่งตนเองของชุม หรือความพอเพียง ควรจะครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น ๔. การกระจายอำนาจ ควรจัดให้มี จังหวัดจัดการตนเอง โดย ผู้ว่าราชการจังหวัด และ สมาชิกวุฒิสภา (สว.) จะต้องเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ๕. ปฏิรูปภาษีให้ดีขึ้น ๖. รัฐธรรมนูญ ควรเปลี่ยน เนื่องจากสิทธิเสรีภาพของบประชาชนหายไปหลายส่วน อีกทั้ง สิทธิในการรวมตัวของแรงงาน	คุณ สุนทรี หัตถี เซ่งกิ่ง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. กระบวนการยุติธรรม (ม.๔๐ วรรค ๖) ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ถูกตัดออก รวมถึงการมีนายร้อยตำรวจหญิง ก็ถูกตัดออกเช่นกัน สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ตระหนักถึงความเท่าเทียมของเพศ ๒. ความรุนแรงต่างๆและความรุนแรงในครอบครัว ไม่สามารถแก้ไขเยียวยา หรือป้องกันได้ ๓. กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน อนุสัญญาต่างๆ เป็นเหตุให้ลูกจ้างถูกเลิกจ้างง่ายมากขึ้น รวมถึงสิทธิความเป็นแม่ก็เช่นกัน ๔. อนุสัญญา ๑๙๐ ไม่มีการรับรองจากประเทศไทย จึงมีการถูกลวนลามทางเพศในสถานที่ต่างๆ รวมถึงสถานที่ทำงาน เมื่อนำเรื่องไปดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่เป็นผล คดีล่าช้า เนื่องจากไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวการลงโทษ ๕. ไม่มีสัดส่วนแรงงานที่ชัดเจน ระหว่างเพศชายและหญิงของ สหภาพแรงงาน รวมถึงการมีบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการตัดสินใจ ของสิทธิแรงงานและสหภาพแรงงานน้อย	คุณ สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง (WeMove)	
	๑. ควรมีการลงประชามติด้วยระบบดิจิตอล (Digital) เพราะในสถิติแล้วผู้หญิงมีการลงมติน้อยกว่าผู้ชาย ๒. สร้างกลไก หรือ ระบบนิเวศน์ ในการเลี้ยงดูลูกของผู้หญิงให้สะดวกมากขึ้น หรือ การมีพี่เลี้ยงเด็กวัยเยาว์ เช่น ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก ณ สถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น ๓. สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงลูก และ การจัดตั้งโรงเรียนการเป็นพ่อแม่ที่ดี เพื่อลดปัญหาสังคม	คุณ วิเชียร เศษฎากานต์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๔. ประชาชนต้องมีสิทธิเข้าถึงอาหารที่สะอาดปลอดภัย โดยจะต้องเป็นหน้าที่รัฐในการดำเนินการ เพราะผู้หญิงเสียชีวิตเนื่องจากมะเร็งมากขึ้น		
	๑. ม.๔๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ จะต้องเพิ่มเติมกฎหมายที่ส่งเสริมอาชีพแรงงานทั้งในและนอกระบบ รวมถึงจัดระเรียบ ม.๔๐ เท่าที่จำเป็นสมควร ๒. จัดให้มีการเลือกตั้งในสถานที่ทำงาน เพราะมีความลำบากต่อการเข้าร่วม ๓. การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นยังไม่เพียงพอ	คุณ พูลทรัพย์ สวนเมือง	
	๑. “ไม่กีดกันไม่พอ ต้องสนับสนุนด้วย” คำนึงถึงความเท่าเทียมของเพศ ๒. คำว่า “คำนึงถึง” ไม่ควรระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ๓. ควรกำหนดสัดส่วนผู้บริหารในองค์กรต่างๆ ให้มีทั้งเพศชายและหญิง	คุณ รัชดาภร แก้วสนิท	
	๑. กำหนดโควตาให้กับผู้หญิงมากขึ้น ทั้งด้านการศึกษา การผังเมือง รวมถึงองค์กรต่างๆให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ๒. กำหนดให้มีภิกษุณี	คุณ เอกชัย ชูติพงศ์	
	๑. รัฐธรรมนูญ ควรกำหนดให้ชัดเจน ๒. ความเสมอภาค คำนึงถึง ศักดิ์ศรีของมนุษย์ เปิดโอกาสให้เท่าเทียมในทุกด้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างเพศ ๓. ผู้หญิงควรมีบทบาทมากขึ้นในการตัดสินใจระดับนโยบาย เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมที่หลากหลาย	คุณ ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๔. สภาล่าง (สภาผู้แทนราษฎร) ควรมีสัดส่วนของผู้หญิงครึ่งหนึ่งจากทั้งหมด		
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ล้าหลัง มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ข้าราชการและทหาร ไม่เหลือการกระจายอำนาจที่แท้จริง เพราะมีการเพาะเลี้ยงอำนาจไว้ รวมถึงเป็นระบบ ชายเป็นใหญ่ ๒. อำนาจอิสระ ไม่มีความเป็นอิสระ เพราที่มาขององค์กรอิสระ และการถ่วงดุลอำนาจที่ไม่เพียงพอ ๓. การเลือกตั้งไม่เป็นมิตรต่อผู้หญิง โดยภาระหน้าที่ถูกผลักให้ไปอยู่ที่ พรรคการเมือง ๔. Gender Quotes ไม่เป็นกฎหมาย ข้อบังคับ	๑. ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา (สว.) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ควรมี Gender Quotes ที่สมดุล ๒. การจัดตั้ง สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) และเพิ่มกลุ่มประเด็น เช่น ชาติพันธุ์	คุณ เรืองรวี พิชัยกุล	
	แต่งตั้ง สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่มาจากประชาชนโดยตรง	คุณ พะเยาว์ อัคฮาด	

๘.๑.๔ กลุ่มแรงงาน

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มแรงงาน
ในวันพุธที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๒ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ผู้รับผิดชอบในส่วนของเรื่องแรงงาน ไม่มีความชัดเจน ๒. แรงงานทั้งในระบบและนอกระบบไม่อนุญาตให้รวมตัวกันได้ เนื่องจากไม่เป็นนิติบุคคล ซึ่งกฎหมายลูกไม่ได้ระบุไว้ก็ไม่สามารถรวมตัวกันได้	๑. รัฐไม่จำเป็นต้องทำในสิ่งที่เอกชนสามารถทำได้ (ม.๗๕) ๒. รัฐควรมีมาตรการไม่ให้เอกชน รัฐวิสาหกิจ ต้องตกอยู่ภายใต้กลไกตลาด (Demand-Supply) อย่างสมบูรณ์ เช่นกำหนดการนำส่งรายได้ของรัฐวิสาหกิจเอกชน ให้ชัดเจน และไม่ควรกำหนดหลักการบางประการมาเพื่อกดดันให้ออกจากการเป็นภาระของรัฐ	คุณ อัปสร กฤษณะสมิต	
	๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีการทำตามกติกาสากลของประเทศ เช่น การรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม หรือ การสัมปทานต่างๆ (ม.๑๗๘) ๒. ม.๒๗๙ ไม่ควรมีข้อความว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กระทำการสิ่งใดก็ไม่มีความผิด ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ตัดข้อความ “รัฐทำตามกติกาสากลระหว่างประเทศ” ออก ถือเป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ๔. ที่มาของ สมาชิกวุฒิสภา (สว.) เชื่อมโยงกับกลุ่มอำนาจ ที่ไม่ตรงกับความเป็นประชาธิปไตย ๕. การเลือกตั้ง ไม่มีความเป็นธรรม ส่งผลถึงการได้มาซึ่งผู้แทนประชาชนที่ไม่ดี ๖. ระบบการตรวจสอบ อำนาจต่างๆกระจุกตัว โดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน ๗. ระบบการศึกษา แก้ไขไม่ตรงประเด็น เน้นการแข่งขันมากกว่าการส่งเสริม	พท.ญ.กมลพรรณ ชีวพันธ์ศรี	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ด้านต่างๆ ทำให้เด็กคิดไม่เป็น และ ตามกระแส ๘. การฟ้องศาล การฟ้องนักการเมืองเป็นไปได้ยาก และไม่สามารถยื่นฟ้องได้โดยตรง ๙. นำหนังสือของสถาบันพระปกเกล้า มาดัดแปลง เป็น “ธรรมมาภิบาล” เพื่อเป็นองค์กรแห่งความรู้ ๑๐. ควรมี “รัฐธรรมนูญฉบับรัฐสวัสดิการ”		
	๑. ม.๔๒ มีเงื่อนไขและข้อจำกัด เนื่องจากมีกฎหมายลูกได้มีข้อห้ามไว้ ๒. อนุสัญญา ILO ฉบับที่ ๘๗ และ ๙๘ ประเทศไทยไม่ให้สัตยาบัน ๓. รัฐธรรมนูญควรเขียนให้ครอบคลุมการรวมตัว ตาม พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์๒๕๑๘ ๔. สิทธิในการรวมตัวของแรงงาน ควรจะบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้เป็นรูปธรรมและชัดเจน	คุณ ธีระวิทย์ วงศ์เพชร	
๑. ไม่มีการกล่าวถึง การคุ้มครองแรงงาน เช่น ความเป็นธรรม ค่าจ้าง หรือเสรีภาพในการทำงาน ๒. ไม่มีคำว่า “แรงงานสตรี” ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๓.ขาดการ การประกันรายได้และหลักประกันคุ้มครองแรงงาน	๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีข้อความ “ยอมให้มีการตรากฎหมายเพื่อการประกอบอาชีพ” ควรตัดออก เพราะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่เกินเลย ๒. เปลี่ยนจากคำว่า “พึง” ให้เป็น “ต้อง” ในกฎหมายแรงงานทุกคำ ๓. สิทธิในการรวมตัวหรือชุมนุม ควรมีเสรีภาพและอิสระ เพราะเป็นเครื่องมือในการต่อรองระหว่างแรงงานกับนายจ้าง ๔. ภูมิลำเนา ไม่ควรเป็นที่ตั้งในการกำหนดสิทธิต่างๆ เช่น การเลือกตั้ง ควรจะให้เป็นที่ทำงาน ที่ประกอบอาชีพมาหลายปี โดยต้องไม่คิดว่าแรงงานเป็นประชากรแฝงในพื้นที่หนึ่ง ๕. รับรอง สิทธิสหภาพ ในกลุ่มอื่นๆ	คุณ สุนทรี หัตถี เซ่งกิ่ง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๖. ไม่ควรมียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เพราะไม่สามารถยืดหยุ่น และยากในการควบคุมให้ดำเนินการเป็นไปตามแผน ๗. มีการเลือกปฏิบัติ การรวมตัวชุมนุม ม.๔๗ ม.๔๔ ไม่ควรมีคำว่า “เว้นแต่” ๘. ไม่เห็นด้วยกับการมี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ๙. การได้มาของ นายกรัฐมนตรีและสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ๑๐. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยทำให้เป็น จังหวัดจัดการตนเอง โดยผู้ว่าราชการจังหวัด จะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ๑๑. อำนาจในการยุบพรรคการเมือง ควรเป็นสิทธิ์ของประชาชน ไม่ใช่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เพียงองค์กรเดียว		
๑. ม.๔๐ ไม่มีการกำหนด พรบ. คุ้มครองแรงงานนอกระบบ ๒. หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ม.๒๙ ขัดแย้งกับโรงงาน หรือสิ่งที่คุ้มครองแรงงาน ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่กล่าวถึงมาตราการรองรับ หากแรงงานเกิดวิกฤต	๑. ผู้สูงอายุ ควรได้รับสิทธิในการคุ้มครอง ๒. แก้ไข หมวดเลือกตั้ง และการเลือกตั้ง ให้ตอบสนองต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น เพราะการกำหนดที่ผ่านมา ทำให้แรงงานลำบากในการใช้สิทธิ ๓. นำ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กับ ๒๕๕๐ มาใช้แทน รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๔. กำหนดให้มี สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เหมือนปี ๒๕๔๐ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อมูลของรัฐธรรมนูญ ๕. หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ การกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ไม่ควรมาจากการแต่งตั้ง เพราะประชาชนทั่วไปก็จะไม่สามารถเข้ารับตำแหน่ง สว. ได้เลย หรือหากมีการแต่งตั้ง ก็ควรมาจากทุกอาชีพ ทุกกลุ่มของประชาชน	คุณ อุบล ร่มโพธิ์ทอง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. มองที่เจตนารมณ์ ๒. เปิดโอกาสในการรวมตัวเพื่อให้ง่ายต่อการขับเคลื่อนสังคมอย่างเปิดเผย ๓.เสรีภาพในการประกอบอาชีพบางอย่างถูกลิดรอนไป เนื่องจาก การต้องมีใบประกอบวิชาชีพจากองค์กร	คุณ ไพทูรณ์ ตุลเห	
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ให้เกียรติกับแรงงาน หรือ เสียงของแรงงาน เนื่องจากไม่ให้มีการมีส่วนร่วมและรวมตัว ๒. ไม่มีอำนาจในการต่อรอง แม้ว่าจะเป็นประชากรส่วนมากของประเทศประมาณ ๔๐ ล้านคน	๑. ควรมี สิทธิในการรวมตัว อิสระในการรวมตัวของสหภาพ และความมั่นคงในการทำงาน ๒. ความเหลื่อมล้ำ ควรมีการถ่วงดุลอำนาจโดยการให้โอกาสแรงงาน ในการรวมตัวของแรงงาน ๓. ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา (สว.) และ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) จะต้องมาจากประชาชนโดยแท้จริง	คุณ ธนกฤต อนเวสวาทิน	
	๑. ควรมี “สหภาพแรงงาน” เพื่อคุ้มครองแรงงาน และให้มีความมั่นคง ๒. สนับสนุนให้สถานประกอบการที่มีธรรมมาภิบาล ๒-๓ ปี จัดตั้ง สหภาพแรงงาน โดยอาจจะกำหนดลงไปในบทเฉพาะกาล ๓. “การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน” ไม่มีบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๔. กลุ่มอำนาจ นายทุน สามารถควบคุมสื่อได้ ทำให้สื่อนั้นไม่มีความมั่นคง ส่งผลให้เกิดการยกเลิกการจ้างงานได้ง่าย ๕. ควรมีข้อกำหนดว่า สถานประกอบการใดที่จัดตั้ง สหภาพแรงงาน ก็จะได้รับการสนับสนุน อาจจะสามารถลดหย่อนภาษีได้	คุณ สุวิทย์ มิ่งมล	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. นายจ้าง ไม่อนุญาตให้ไปเลือกตั้งล่วงหน้า ๒. พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ ๒๕๑๘ ซึ่งเป็นกฎหมายลูก ขัดกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แต่ยังคงนำมาบังคับใช้อยู่ ๓. ระบบยุติธรรมไม่เอื้อต่อสิทธิเสรีภาพ ในการประกอบอาชีพ เพราะระเบียบบริษัทนั้นใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญ ๔. เมื่อแรงงานกระทำการจัดตั้งสหภาพแรงงาน ก็ถูกนายจ้างเลิกจ้างกะทันหัน	รัฐธรรมนูญ ควรมาจากการรับฟังเสียงของประชาชน รูปแบบ ล่าง-บน (Bottom up)	คุณ เพชร โสมาบุตร	
๑. ม.๔๐ ไม่มีการกำหนด พรบ. คุ้มครองแรงงานนอกระบบ ๒. หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ม.๒๙ ขัดแย้งกับโรงงาน หรือสิ่งที่คุ้มครองแรงงาน ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่กล่าวถึงมาตรการรองรับ หากแรงงานเกิดวิกฤต	๑. กำหนดให้มี สภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เหมือนปี ๒๕๔๐ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงข้อมูลของรัฐธรรมนูญ ๒. หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ การกำหนดที่มาของสมาชิกวุฒิสภา (สว.) ไม่ควรมาจากการแต่งตั้ง เพราะประชาชนทั่วไปก็จะไม่สามารถเข้ารับตำแหน่ง สว. ได้เลย หรือหากมีการแต่งตั้ง ก็ควรมาจากทุกอาชีพ ทุกกลุ่มของประชาชน	คุณ อุบล ร่มโพธิ์ทอง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. การลงทุนของนายจ้างไม่เคยรับฟังเสียงของประชาชน	๑. ต้องให้สิทธิ์การรวมตัวแก่แรงงาน	คุณ ธนกิจ กิจโสภา	

๘.๑.๕ กลุ่มนิสิต นักศึกษา และเยาวชน

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่ม นิสิต นักศึกษา และเยาวชน

ในวันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๐๒ – ๔๐๓ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. รัฐธรรมนูญฉบับนี้ร่างขึ้นมาด้วยความไม่ชอบธรรม ประชาชนไม่มีปากเสียงเมื่อมีการทำประชามติ ก็ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษา (รวมถึงประชาชน) ได้พูดอย่างเต็มที่ว่าไม่ชอบอะไร ๒. รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นเพียงเครื่องมือของกลุ่มการเมืองที่ต้องการปิดเสียงทุกคน	๑. ต้องการให้คณะกรรมาธิการฯ เปิดเวทีและเปิดพื้นที่ให้นักศึกษาทุกมหาวิทยาลัยได้พูดคุยให้มากที่สุด เพราะนักศึกษาที่มาทั้งหมดในวันนี้ ไม่อาจพูดได้ว่าเป็นตัวแทนของนักศึกษาทุกคน ๒. ไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย และจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน	ตัวแทน มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา	
	๑. การบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพมักจะมีข้อยกเว้น เช่น ● มาตรา ๓๒ รับรองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว แต่ก็มีการยกเว้น “...เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ” หรือ มาตรา ๓๔ บัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงความเห็นแล้วบัญญัติว่า “...เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ...” ซึ่งคำว่า “รัฐ” ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงรัฐบาล และการเขียนเช่นนี้ ทำให้เกิดการตีความเป็นคุณแก่รัฐบาลได้ จึงควรเขียนให้ชัดเจนว่ากฎหมายแบบใดจึงจะจำกัดสิทธิเสรีภาพได้ ● มาตรา ๙๑ “การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ...” ไม่ฟังเสียงประชาชนเลยแม้แต่น้อย ● มาตรา ๑๕๙ ไม่กล่าวถึงการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีการกล่าวถึง โดยนายกรัฐมนตรีควรมาจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน	ตัวแทน Flash mob มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	● มาตรา ๒๕๖ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ควรแก้ไขทั้งมาตรา ๒. ระบบการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เอาต้นแบบมาจากมลรัฐ Baden-Württemberg แต่ในมลรัฐดังกล่าวได้กำหนดร้อยละขั้นต่ำไว้ คือ ถ้าหากพรรคใดได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ ๕ ก็จะไม่ได้บัญชีรายชื่อ ซึ่งทำให้ไม่เกิดปัญหาพรรคเล็กพรรคน้อยเข้ามาเยอะเกินไป แต่พอนำรูปแบบมาแต่ไม่เอาร้อยละขั้นต่ำมา จึงทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว จริง ๆ แล้ว ระบบนี้มีข้อดี แต่ถ้าหากจะทำมาใช้ ก็ต้องนำข้อจำกัดเรื่องร้อยละขั้นต่ำมาใช้ด้วย ๓. องค์กรตุลาการเป็นองค์กรที่ไม่สามารถถูกตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งจริง ๆ แล้ว ก็จะต้องถูกออกแบบมาเช่นนั้น แต่ในองค์กรศาลยุติธรรม ผู้บริหารศาลแทบไม่มีความยึดโยงกับประชาชนเลย ซึ่งจริง ๆ ควรให้มีกระบวนการเสนอรายชื่อเพื่อให้รัฐสภารับรองบ้าง เช่น อาจจะใช้เสียง ๓/๔ ของรัฐสภา เพื่อให้มีความยึดโยงกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ๔. องค์กรอิสระ มาตรา ๒๔๗ และ มาตรา ๒๓๐ เกี่ยวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน เมื่อตอนรัฐธรรมนูญ ฯ ๒๕๔๐ คณะกรรมการสิทธิฯ มีอำนาจฟ้องศาลปกครองได้ แต่ปัจจุบันไม่มี ทั้งที่เรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริมแต่กลับไม่มีอำนาจฟ้องศาล ที่สำคัญ คำว่า “เป็นเรื่องสิทธิมนุษยชน” ก็ไม่มีการนิยามอย่างชัดเจน ทำให้ประเด็นแทบทุกเรื่องไปอยู่ที่คณะกรรมการสิทธิฯ ๕. ควรแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญด้วยการตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่		
	๑. ต้องการตั้งคำถามว่า อนุกรรมาธิการจัดการ การเมืองเยาวชน เป็นกิจกรรมที่เอื้อประโยชน์ต่อนายทุนหรือไม่ เพราะมีความน่าสงสัยเกี่ยวกับงบประมาณที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ ๒. อยากให้คณะกรรมาธิการฯ รับฟังนักศึกษาที่มหาวิทยาลัย เพราะนักศึกษา	ตัวแทนประชาคม มศว. เพื่อเสรี	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ที่เชิญมาในวันนี้ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นตัวแทนของนักศึกษาทั้งหมดได้		
๑. ปัญหาเรื่องมาตรา ๒๗๙ ที่กำหนดให้คำสั่งของ คสช. ยังคงมีผล เป็นปัญหาเรื่องความชอบธรรม ที่สำคัญ การกำหนดว่าให้ชุมนุม ยกเว้น การชุมนุมที่เกี่ยวกับความมั่นคง ก็ไม่ชัดเจน ไม่แน่ใจว่าหมายถึง ความมั่นคงของประเทศ หรืออดีต คสช.	๑. ไม่ควรเรียกนักศึกษามารับฟังในห้องประชุม แต่ควรไปรับฟังนักศึกษาใน flash mob มากกว่า	ภาคีนักศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	
๑. มาตรา ๒๕๘ การจัดตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา มีงบประมาณมากถึง ๘๐,๐๐๐ ล้านบาท แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง รวมถึงการเข้าถึงการศึกษาได้	๑. ไม่ว่าจะรัฐธรรมนูญฉบับไหน จะจำกัดเรื่องการเรียนโดยไม่มีค่าใช้จ่ายไว้เพียง ๑๒ ปี ซึ่งไม่เพียงพอ อย่างน้อย ควรจะให้เรียนโดยไม่มีค่าใช้จ่ายจนจบปริญญาตรี และการตั้งกองทุน ฯ ก็ไม่ได้แก้ปัญหา เพราะจริง ๆ แล้ว สิทธินี้ควรเป็นสิทธิที่ทุกคนควรได้ในฐานะคนไทย ไม่ใช่ต้องไปพิสูจน์ความอนาถาก่อนถึงจะได้ ๒. ควรแก้เงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นเกี่ยวกับเสียงของ ส.ว. เนื่องจากไม่ไว้ใจ ส.ว. ๒๕๐ คนที่จะมาเป็นเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๓. แม้ว่าจะเชิญนักศึกษามา แต่นักศึกษาที่มาวันนี้ ก็ไม่อาจเป็นตัวแทนทางความคิดของทุกคนได้ แม้ว่าเราจะได้รับเลือกตั้งมาก็ตาม	ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. ควรแก้เงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในประเด็นเกี่ยวกับเสียงของ ส.ว. เนื่องจากไม่ไว้ใจ ส.ว. ๒๕๐ คนที่จะมาเป็นเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๒. ไม่ควรมีการบัญญัติรับรองอำนาจของ คสช. ไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๙ แต่ควรบัญญัติว่า “บรรดาคำส่ง และการกระทำทั้งหลายที่เป็นการล้มล้างการปกครอง ฉีกรัฐธรรมนูญ นำกำลังยึดอำนาจประชาชน ไม่มีผลตามรัฐธรรมนูญนี้...” ๓. ควรแก้ไขกระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ(มาตรา ๒๕๖) เรื่องให้ ส.ว. มาเป็นเงื่อนไขในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๔. ควรยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ	ตัวแทนจาก flash mob ขอนแก่น	
	๑. การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนจะถูกจำกัดด้วย “ความมั่นคง” ซึ่งมักจะเป็นข้ออ้างเจ้าหน้าที่รัฐ จนเป็นที่น่าสงสัยว่าหมายถึงความมั่นคงของรัฐ หรือของรัฐบาลกันแน่ ๒. อยากให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน หรือมีจุดยึดโยงกับประชาชนมากกว่านี้ ๓. ประชาชนควรมีส่วนร่วมมากกว่านี้ ไม่ใช่มีส่วนร่วมเพียงการเลือก ส.ส. แต่ไม่มีส่วนร่วมอย่างอื่นเลย ๔. ควรเปิดพื้นที่ให้นักศึกษา และประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางการเมืองมากกว่านี้	ตัวแทน flash mob จากมหาวิทยาลัยนเรศวร	
	๑. การศึกษาเรื่องแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญอย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่ควรจะพูดเรื่องแก้ไขปัญหาเรื่องการทำรัฐประหารด้วย	ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยศิลปากร	
	๑. มาตรา ๖๗ วรรคสอง บัญญัติเอื้อเฉพาะการเรียนรู้ในศาสนาพุธ ซึ่งควรแก้ไข ๒. มาตรา ๒๗ วรรคสอง กำหนดรับรองความเท่าเทียมกันของ “ชาย” และ	ตัวแทนจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	“หญิง” ซึ่งไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบัน มีเพศสภาวะหลายแบบ การบัญญัติเช่นนี้ ถือว่าเลือกปฏิบัติ ๓. ที่มาของวุฒิสภาไม่มีความยึดโยงกับประชาชน และพอให้อำนาจในการรับรองตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือมีส่วนในการเลือกผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ก็ยิ่งไม่มีความชอบธรรม ๔. ไม่ควรบัญญัติรับรองความชอบธรรมของคำสั่ง คสช. ในมาตรา ๒๗๙ เพราะตรงข้ามกับหลักนิติธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ๕. มาตรา ๒๘ บัญญัติรับรองเรื่องเสรีภาพในทางร่างกาย แต่ขาดการกล่าวถึงเรื่องการอุ้มหาย หรือการบังคับให้สูญหาย ซึ่งประเทศไทยมีหลายกรณี		
	๑. วิธีการรับฟังความเห็นของนักศึกษาเช่นนี้ไม่เหมาะสม ควรทำรูปแบบอื่น คือ ไปที่มหาวิทยาลัยเพื่อเปิดให้มีการรับฟังนักศึกษาส่วนที่เหลือ	นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	
	๑. แก้ไข “มาตรา ๗๕ รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์...” รัฐควรใช้หลักการ การผูกขาดอย่างเป็นธรรม โดยไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน	ตัวแทนจากสโมสรนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	
	๑. นอกจากการคุ้มครองสิทธิของจำเลยแล้ว ควรมีการคุ้มครองพยานด้วย ๒. นายกรัฐมนตรีควรจะมาจาก ส.ส. เพื่อให้เกิดความยึดโยงกับประชาชน ๓. ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสามารถเข้าชื่อเสนอถอดถอน ส.ส. ได้ ๔. ต้องการให้ข้าราชการประจำเป็นอิสระจากข้าราชการทางการเมืองให้มากกว่านี้ ๕. สิทธิการมีส่วนร่วมสาธารณะ ไม่มีกฎหมายที่กำหนดกรอบที่ชัดเจนของการตีความ “ความมั่นคง” ทำให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง ๖. ควรส่งเสริมเรื่องสิทธิชุมชน โดยร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๗. ที่มาของศาล และองค์กรอิสระไม่มีความยึดโยงกับประชาชน	ผู้นำฝ่ายค้าน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๘. ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ความมีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายมหาชน และที่มาควรมาจากความยินยอมของทั้งสองสภา หรือเลือกจากประชาชนโดยตรง ๙. ไม่ควรใช้รูปแบบศาลรัฐธรรมนูญ แต่ควรใช้รูปแบบคณะกรรมการเหมือนก่อนรัฐธรรมนูญ ฯ ๒๕๔๐ ๑๐. ต้องการให้คดีของทหารอยู่ในศาลยุติธรรม โดยอาจให้มีทหารมาเป็นองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับทหาร ๑๑. ควรมีการกำหนดว่า รัฐสภาจะต้องมีอายุอย่างน้อยกี่ปี เพื่อให้นายกฯ ไม่สามารถยุบสภาได้บ่อย ๆ		
รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นยุทธศาสตร์ของการสืบทอดอำนาจของกลุ่ม อำนาจนิยม	รัฐธรรมนูญควรมีที่มาที่ยึดโยงกับประชาชน ไม่ใช่มาจากคณะรัฐประหาร และรับฟัง “พอเป็นพิธี” ทำให้สุดท้ายแล้ว รัฐธรรมนูญนี้เป็นเครื่องมือการสืบทอดอำนาจของ คสช. และมี แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นเครื่องมือสืบทอดอำนาจเช่นกัน	ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
	๑. ต้องการให้รัฐจัดให้บุคลากรทางการแพทย์มีสวัสดิการที่ดีกว่านี้ เพื่อให้มีกำลังใจทำงาน และอยากให้หามาตรการป้องกันโรคที่ดีให้บุคลากรทางการแพทย์ด้วย ๒. รัฐควรจัดงบประมาณในการตรวจสุขภาพให้ประชาชนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ๓. มาตรา ๕๕ ไม่ได้กล่าวถึง มาตรการ การป้องกันโรค ควรแก้ไขให้ดีกว่านี้ ๔. รัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๖๕ บัญญัติเรื่องแพทย์แผนไทย แต่จริง ๆ ควรใช้คำว่า “แพทย์ทางเลือก” จะได้ครอบคลุมทุกด้าน ๕. ต้องการให้คณะกรรมาธิการไปรับฟังนักศึกษาในมหาวิทยาลัยบ้าง	ตัวแทน มหาวิทยาลัยมหิดล	
	๑. ควรลดอำนาจราชการส่วนภูมิภาค และกระจายให้แก่ท้องถิ่นเพื่อให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง โดยกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ๒. ไม่ควรใช้เหตุผลว่า “ประชาชนไม่พร้อม” แต่รัฐไม่ยอมให้ประชาชนพร้อม	นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เพราะหลายเรื่องก็ต้องลองถูกลองผิด		
๑. ที่มาของรัฐธรรมนูญนี้ไม่มีความชอบธรรม ผู้ร่างไม่มีจุดยึดโยงกับประชาชน (และไม่ควรใช้ข้ออ้างว่ารัฐธรรมนูญเยอรมันก็ให้ผู้อื่นร่าง เพราะเนื้อความในรัฐธรรมนูญเยอรมันไม่ได้เป็นเหมือนรัฐธรรมนูญฉบับนี้)	๑. ไม่ไว้วางใจ ส.ว. แม้ว่าจะมีความสามารถ แต่ที่มาก็มีจุดยึดโยงกับ คสช. มาก ซึ่งอาจจะทำให้คำนึงถึง คสช. มากกว่าประชาชน และแม้แต่ ส.ส. ก็ไม่ได้ไว้ใจทั้งหมด ๒. ศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงชั้นเดียว ไม่มีองค์กรใดอีกที่สามารถตรวจสอบหรือแก้ไขความผิดพลาดที่ศาลรัฐธรรมนูญทำไว้ได้ และยังมีปัญหาเรื่องการถ่วงดุลอำนาจ ๓. ไม่ควรกำหนดคุณสมบัติให้ ส.ส. ต้องไม่เป็นข้าราชการ เพราะ ข้าราชการบางคนก็เสียสละเพื่อมาลงสมัคร ส.ส. แต่พอไม่ได้รับเลือกตั้ง ก็เท่ากับไม่สามารถกลับไปทำงานประจำเดิมได้ด้วย ๔. ควรให้ ส.ว. หมดวาระไม่พร้อมกันโดยอาจจะสลับกันครั้งละ ๑/๓ เป็นต้น	ตัวแทนนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
	๑. ที่มาขององค์กรอิสระ รวมถึงสมาชิกวุฒิสภา ควรมีจุดยึดโยงกับประชาชน ๒. ควรให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อถอดถอน ส.ส. ได้	หัวหน้าฝ่ายค้าน นักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
	๑. ส.ว. ไม่ควรมาจากการแต่งตั้ง แต่ถ้าหากต้องการให้มาจากการแต่งตั้ง ก็ไม่ควรมีอำนาจมาก ควรมีอำนาจเฉพาะการกลั่นกรองกฎหมาย และให้ความเห็นชอบได้เฉพาะกฎหมายสำคัญ ๒. ไม่ควรมี ส.ว. ที่มาจากผู้นำเหล่าทัพ ๓. การส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้งในพรรคการเมือง ควรให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วมด้วย ๔. ต้องการให้พรรคการเมืองสามารถระดมทุนจากประชาชนได้ เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้บริจาคให้พรรคการเมือง ป้องกันนายทุนบริจาคและทำให้เกิดการครอบงำ ๖. ไม่ควรให้ ส.ว. มาเป็นเงื่อนไขในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	ตัวแทนจากจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	
	๑. ควรจัดสรรงบประมาณสำหรับการศึกษาให้มากกว่านี้ ๒. ควรส่งเสริมสิทธิของเด็กและเยาวชนในด้านการศึกษา ๓. ต้องการให้สภาเด็กและเยาวชนมีสถานะเป็นองค์กรอิสระ ปราศจากการ	ตัวแทนจากสภาเด็กและเยาวชน	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	แทรกแซงของกระทรวง ๔. ต้องการให้การร่างหลักสูตรมีการคำนึงถึงผู้เรียนมากกว่านี้		
	๑. เรียกร้องให้คณะกรรมาธิการให้ความสำคัญและเน้นความปลอดภัยให้แก่นักศึกษาและประชาชนทุกคนที่เข้ามาแสดงความคิดเห็นทางการเมือง	ตัวแทน flash mob จากมหาวิทยาลัยศิลปากร	
	๑. ต้องการให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญมาร่างรัฐธรรมนูญใหม่	ตัวแทนนักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	
๑. พรบ.เชียงใหม่มหานคร ถูกยกเลิกไปทั้งที่เป็นการร่างโดยประชาชนในท้องถิ่นเพราะ คสช. และมีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีมาแทนที่	๑. ควรทบทวนเรื่องยุทธศาสตร์ชาติให้ดี เพราะจะทำให้ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่อาจไม่ใช่ คสช. รู้สึกขาดอิสระในการกำหนดนโยบายบริหารประเทศ ๒. ทบทวนเรื่องการกระจายอำนาจ สนับสนุนการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดและควรมาจากการร่างโดยประชาชนที่แท้จริง	ตัวแทนจาก flash mob ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	
	๑. ควรส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจ ๒. ควรยกเลิกกฎหมายพิเศษ เช่น พ.ร.ก. สถานการณ์ฉุกเฉิน กฎอัยการศึก ฯลฯ ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	ตัวแทนมหาวิทยาลัยทางภาคใต้	
	๑. ควรจะมีการสังคายนากฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๗	ตัวแทนนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
	๑. ควรมีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ๒. ไม่ควรมีบทบัญญัติมาตรา ๒๗๙ ๓. ต้องการให้คณะกรรมาธิการไปรับฟังนักศึกษาอีกหลาย ๆ แห่ง	นายกกระบวนการนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน	

๘.๑.๖ กลุ่มการกระจายอำนาจ

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น

ในวันจันทร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. กรรมการพิทักษ์คุณธรรมในเรื่องต่าง ๆ หายไป แม้ว่าผู้ร่างจะบอกว่าให้ไปยึดโยงกับกฎหมายลูก แต่การไม่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็ส่งผลให้เกิดการใช้ช่องว่างในการกดขี่ข้าราชการท้องถิ่นไว้ การเทียบตำแหน่งข้าราชการพลเรือนได้เปรียบกว่า กล่าวคือ รัฐธรรมนูญเขียนไม่ชัดเจนเรื่องของการบริหารงานบุคคล ๒. ข้าราชการส่วนท้องถิ่นถูกกล่าวหา และโดนชี้มูลความผิดจากองค์กรอิสระบ่อยครั้งเนื่องจากมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนของกฎข้อบังคับที่ส่วนกลางกำหนดมา	๑. การบริหารงานบุคคล ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ทำให้ข้าราชการท้องถิ่นมีการเจริญเติบโต มีความเท่าเทียม เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ กำหนดไว้ชัดเจนเรื่องของการบริหารงานบุคคลที่กำหนดไว้เหมือนข้าราชการพลเรือน ควรนำมาปรับใช้	สมาคมข้าราชการส่วนท้องถิ่น	
	๑. การกำกับดูแลตามรัฐธรรมนูญ ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง คือ ไม่ใช่การสั่งการ ทำอย่างไรให้ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มีหน้าที่ในการกำกับไม่ใช่สั่งการ เสนอให้นำผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ มาอบรม ๒. ต้องให้ความเคารพ เชื่อมั่น ไว้ใจ ในท้องถิ่น โดยไม่ควรกล่าวถึงความไม่พร้อมของท้องถิ่น เพราะราชการส่วนภูมิภาคนั้นแหละ ที่ไม่พร้อม	คุณประเสริฐพงศ์ ศรนุวัตร	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๓. การจัดการภาษี ควรระบุให้ชัดเจน ไม่ควรนำแนวคิดของราชการส่วนภูมิภาคมาเป็นเกณฑ์ ๔. ปฏิเสธการพายเรือให้โจรนั่ง ที่มาจาก คสช. ใน ม.๑๑๓ ทุกประการ		
๑. การตัดสินใจอยู่ที่อำนาจส่วนกลาง อำนาจส่วนกลางมีมากไม่สมเหตุสมผล และไม่ทันต่อเหตุการณ์ ๒. ไม่มียุทธศาสตร์ของจังหวัดถึงจะมีแต่ก็ไม่ต่อเนื่อง ไม่นำศักยภาพของจังหวัดขึ้นมาพัฒนา ต่างคนต่างทำยุทธศาสตร์ ไม่มีความพร้อมสามัคคีกันของแต่ละกรม กระบวนการเช่นนี้ทำให้ด้านล่างอ่อนแอ ทำให้เกิดการรอความช่วยเหลือ ๓. คนพื้นที่ไม่รู้ว่าคนในพื้นที่เป็นเจ้าของปัญหา จึงทำให้เกิดการผลักภาระ	๑. ระยะสั้น อยากเห็นผู้ว่าสั่งกัดสำนักนายก มุมมองในด้านการปกครองอย่างเดียวไม่พอต้องมีทางด้านเศรษฐกิจ และให้ อบจ. เป็นศูนย์บริการ ศูนย์บูรณาการ โดยอาจจะให้จังหวัดกำกับดูแล ๒. ระยะกลาง ต้องเลือกตั้งผู้ว่าฯ เช่นเดียวกับ กทม. ๓. ระยะยาว ให้ท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น ไว้วางใจคนท้องถิ่นให้รับผิดชอบบ้านเขามากขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ	คุณนิรันดร์ ด่านไพบูลย์	
๑. หมวดที่ ๑๔ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่สามารถนำเอาไปปฏิบัติได้ โดยเฉพาะเทศบาล ๒. มาตรา ๒๕๐ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กล่าวว่า ให้ความอิสระกับส่วนท้องถิ่น แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็	๑. รูปแบบระบบของการกระจายอำนาจ มีปัญหา ต้องการให้เขียนเรื่องของการกระจายอำนาจไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้มีความจัดเจนว่าต้องการเดินไปในทิศทางไหน ๒. การกำกับดูแลจากการปกครองส่วนภูมิภาค/ส่วนกลางค่อนข้างมาก ๓. สนับสนุนให้เกิดจังหวัดจัดการตัวเอง มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ๔. ไม่มีความชอบธรรมให้แก่ส่วนท้องถิ่น ทั้งเงินเดือนและภารกิจ ที่ไม่สอดคล้องกัน เกิดระบบ “รับผิด แต่ไม่รับชอบ”	คุณเจษฎา ศรุติสุต	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ยังคงต้องดำเนินการผ่านส่วนกลางก่อน	๕. มาตรา ๑๐๘ ควรแก้ไขเรื่องการจำกัดสิทธิในการลงเล่นการเมืองหลังจากที่หมดวาระจากการเป็นข้าราชการการเมืองท้องถิ่น ๖. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศได้ดี และไม่มีความเป็นอิสระต่อกรมการปกครอง ๗. งบประมาณที่อปท. ได้ ควรแบ่งภาษีให้ชัดเจนจากส่วนกลาง		
	๑. การบริการสาธารณะ ท้องถิ่นควรเป็นหน่วยงานหลัก แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กล่าวถึงความพร้อมและรายได้ของท้องถิ่น แต่ไม่ตั้งคำถามถึงว่าจะทำอย่างไรกับความพร้อมของท้องถิ่น เพราะเป็นส่วนหลักในการรับรู้ปัญหาระดับพื้นที่ และควรกำหนดในรัฐธรรมนูญ ว่าจำเป็นต้องให้ท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะ ๒. การกำกับดูแล ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอ ต้องกำกับดูแลเท่ากับเป็นจำเป็นด้วย ถ้าหากท้องถิ่นมีความพร้อมในการดำเนินการ ก็ควรมอบหมายให้ท้องถิ่นดำเนินการด้วยตนเองเลย ๓. การอนุญาตในการดำเนินการต่างๆ มีปัญหา เนื่องจากการตรวจสอบของ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ที่เข้มงวดมาก ๔. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เพราะบางกรณียังต้องรับนโยบายจากส่วนกลางมาดำเนินการ	คุณเฉลิม ปราสาททอง	
๑. วิธีการให้เงินอุดหนุนเป็นปัญหาในการกำหนดรายได้ของท้องถิ่น ๒. ความเป็นอิสระของท้องถิ่นในการทำงาน จะต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน	๑. ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ว่าจะมีทิศทางอย่างไร และมีเป้าหมายอย่างไร ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ หากไม่มีเป้าหมายที่ดี การขับเคลื่อนไม่สามารถเป็นไปได้ ๒. การจัดระบบต่างๆควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เป็นการพัฒนาเจตนารมณ์ และเริ่มต้นกฎหมายรายได้ของท้องถิ่น แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถดถอยลง ๔. รายจ่ายและภารกิจของท้องถิ่น ควรวางตำแหน่งเช่นไรในการพัฒนาประเทศ ๕. ทำอย่างไรให้เกิดการแข่งขันพัฒนารายได้ของท้องถิ่น และ ทำอย่างไรให้ท้องถิ่นมีความพร้อมในเรื่องของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ	คุณสกนธ์ วรัญญูวัฒนา	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๖. การกำหนดประเภทหน้าที่ของท้องถิ่นปัจจุบัน คือ การบังคับให้ทำตามเท่าที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น แต่ควรบัญญัติว่าท้องถิ่นห้ามทำอะไรอย่างชัดเจน เพื่อการเปิดช่องว่างการทำหน้าที่ของท้องถิ่น ๗. การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ ควรเขียนให้ชัดเจน ๘. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีคำว่า “การกระจายอำนาจ”		
	๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ ๒. การกำหนดที่มาของผู้บริหารและสมาชิกสภา (ม.๒๕๒) ควรให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งจากประชาชนโดยตรง ดีกว่าการมาจากสภา ผู้บริหารควรบริหารการทำงานของสภาด้วยตัวของผู้บริหารเอง ๓. การแก้ไขปัญหาของ อปท. การขับเคลื่อนต่างๆ ของการพัฒนา อปท. เหมือนหยุดชะงัก ท้องถิ่นถูกมองว่า ไม่มีศักยภาพ แต่ในทางปฏิบัติแล้วท้องถิ่นสามารถทำได้ เพราะอยู่ใกล้ปัญหามากที่สุด	คุณปราโมทย์ เพชรรัตน์	
	๑. มาตรา ๒๔๙ บริบทของแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน เช่น ท้องถิ่นที่อยู่อาศัย กับบริเวณที่มีป่าอุทยาน สัดส่วนความหนาแน่นไม่สามารถเทียบกันได้ รวมถึงข้อความ “จำนวนและความหนาแน่นของประชาชน” ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่สามารถยกระดับท้องถิ่นได้เพราะความหนาแน่นของประชากรไม่ถึง อาจจะเปลี่ยนคำว่า “และ” เป็น “หรือ” ซึ่งคำนี้เป็นการกำหนดว่าศักยภาพของท้องถิ่นไปไม่เพียงพอ แต่ทรัพยากรนั้นมีเพียงพอ ๒. มาตรา ๒๕๒ ควรให้ผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชน หากให้สภาเป็นผู้เลือกทำให้เกิดการวิ่งเต้น (Lobby) และไม่ได้เป็นเสียงของประชาชนโดยแท้จริง ๓. ท้องถิ่นต้องคอยรับการช่วยเหลือจากส่วนกลางรวมถึงงบประมาณ เหตุใดจึงไม่กระจายรายได้หรือการหากำไรให้กับท้องถิ่น โดยการแข่งขันกับเอกชน ซึ่งจะทำให้ท้องถิ่นสามารถหารายได้ตามบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ ๔. ควรกำหนดให้ท้องถิ่นหาสามารถหารายได้ ได้ด้วยตนเองตามรัฐธรรมนูญ	คุณอุบล ยะไวทย์ณะวิชัย	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๕. ควรยกระดับให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่เฉพาะตามบริบทของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ เนื่องจากท้องถิ่นทราบถึงความเดือดร้อนโดยตรงของประชาชน		
๑. ท้องถิ่นควรเป็นระบบเดียวกับ กรุงเทพมหานคร ที่สามารถทำงานข้ามเขตได้ โดยในปัจจุบันท้องถิ่นไม่สามารถทำงานข้ามเขตได้ ส่งผลให้เกิดการทำงานซ้ำซ้อนกับหน่วยงานราชการ ๒. งานที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นควรทำร่วมกันได้ ๓. งานที่ซ้ำซ้อนกันระหว่างท้องถิ่นกับส่วนกลาง ท้องถิ่นควรมีทั้งอำนาจและหน้าที่ ไม่มีเพียงหน้าที่แต่ไม่มีอำนาจ ๔. การเบิกจ่ายงบประมาณใช้เวลานานในการขออนุญาต ๕. ท้องถิ่นมีบุคลากรน้อย แต่ภูมิภาคมีมากกว่า แต่มักจะมอบภารกิจให้กับท้องถิ่นทำ หรือ ต่างคนต่างทำ จึงไม่เกิดการบูรณาการ	๑. แก้ไขให้เป็นท้องถิ่น ๓ ชั้น คือ จังหวัด อำเภอ และตำบล ๒. รัฐบาลจะให้ท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะหรือไม่ ควรมีความชัดเจน ๓. การกำกับดูแล กระทรวงมหาดไทยไม่สามารถกำกับดูแล บางภารกิจมิใช่ของกระทรวงมหาดไทยก็มอบหมายมาให้ท้องถิ่นทำ โดยไม่เตรียมความพร้อมให้กับท้องถิ่น ๔. องค์กรตรวจสอบ ต้องมีความชัดเจนว่าตรวจสอบอะไร ต้องมาเปลี่ยนแนวคิดในการตรวจสอบท้องถิ่น ไม่เช่นนั้นจะไม่มีใครกล้าคิดงานใหม่ๆตอบสนองต่อพี่น้องประชาชน ๕. ภาคประชาชนต้องมีความชดเจนว่าให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมกับท้องถิ่นอย่างไร ในหมวดท้องถิ่นมีแค่ ๓ มาตรา คือ • ม.๒๔๙— คงไว้ในเรื่องของหลักการปกครองตัวเอง • ม.๒๕๐— ให้ท้องถิ่นเป็นหน่วยในการจัดบริการสาธารณะหลัก ส่วนหน่วยอื่นเป็นการให้ความรู้ เป็นองค์กรวิชาการ • อาจให้มีสภาพัฒนาท้องถิ่นแห่งชาติ โดยมี นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ(นักวิชาการ) ตัวแทน อปท. ภาคประชาสังคม	คุณนภดล แก้วสุพัฒน์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๖. ระบบการเบิกจ่าย ท้องถิ่นควรมีภาษีที่เป็นเจ้าของเอง ๗. ควรเขียนเรื่องการกระจายอำนาจลงไปในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน			
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ระบุ “การกระจายอำนาจ” ๒. การส่งต่อภารกิจ ต้องดูความพร้อมก่อน ทำให้เมื่อมีกฎหมายลูกออกมาต้องมีเนื้อหาสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ จะไปขัดไม่ได้ ส่งผลให้การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจ ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ออกมาจากการจัดทำตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี	๑. ลดความเหลื่อมล้ำ และต้องไม่ทำให้รายได้กระจุกตัว ต้องไปตามหัวเมืองต่างๆ ให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งผลให้เกิดการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการจัดการความเดือดร้อนของประชาชน ๒. ท้องถิ่น ควรเกิดจากคนภายในท้องถิ่น เพื่อความยั่งยืนในการดำเนินการ ๓. แก้แนวนโยบายแห่งรัฐ การกระจายอำนาจให้ชัดเจน โดยอาจจะอ้างอิง รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ กับ ๒๕๕๐ เน้นความอิสระของท้องถิ่น	คุณวิทูร เอี่ยมโอภาส	
	๑. การจัดสรรรายได้ที่ควรคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำของระดับท้องถิ่น และจัดสรรโครงสร้างภาษีใหม่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒. การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของส่วนราชการ โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจไม่เต็มที่ เช่น การจัดทำสถานีขนส่ง ท้องถิ่นทำได้เพียงแค่จัดการขนส่ง แต่อำนาจการตัดสินใจในการจัดสายการเดินรถเป็นของส่วนกลาง หากมอบหมายอำนาจหน้านี้มาแล้ว ก็ควรมอบหมายทั้งกระบวนการ	คุณกิติชัย เอ่งฉ้วน	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เสนอแนวคิด จังหวัดจัดการตนเอง เนื่องจากปัญหาความเหลื่อมล้ำของการได้รับประโยชน์ และการมีภารกิจหน้าที่ระหว่างคนในแต่ละชั้น แต่ละพื้นที่ ซึ่งมาจากความไม่สมดุลของอำนาจในโครงสร้างของสังคมและรัฐ ๑. ควรรับรองสิทธิของประชาชนในท้องถิ่นที่จะจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในรูปจังหวัดจัดการตนเอง ๒. หนทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ ยกระดับคุณภาพในการกระจายอำนาจการปกครอง การสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในท้องถิ่นให้สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นตนเอง รวมทั้งความใกล้ชิดระหว่างรัฐกับท้องถิ่นของประชาชน มีหลักการดังนี้ • กำหนดให้มีสภาพลเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง และกำหนดให้มีผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น ต้องสนับสนุนงบประมาณแก่สภาพลเมือง สภาองค์กรชุมชน กลุ่มหรือเครือข่ายประชาชนในการทำกิจกรรมสาธารณะ • กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชน สามารถเข้าร่วมทำบริการสาธารณะได้ อาจจะต้องมีการจดทะเบียนหรือจดแจ้งตามความเหมาะสมเพื่อให้ได้รับสิทธิดังกล่าว • กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นทุกประเภทมาจากการเลือกตั้งโดยตรง • กำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดเก็บภาษีและรายได้ที่กว้างขึ้น และกำหนดหลักประกันจัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตาม พรบ.แผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒๕๔๒ • กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งรัฐวิสาหกิจของท้องถิ่นได้โดยง่าย เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดบริการสาธารณะและจัดหารายได้ให้แก่องค์กร • ควรกำหนดหลักประกันความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เคยมีตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ ม.๒๘๒	คุณศักดิ์ณรงค์ มงคล	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ควรบัญญัติรับรองให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งกฎหมายมีกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการบริการสาธารณะเป็นหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหลักในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานรัฐส่วนกลางมีอำนาจหน้าที่ลักษณะเดียวกันอยู่ ๓. นำ ม.๗๗ และ ม.๒๘๑ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และสมัชชาพลเมือง ของ อาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ กลับมาใช้		
๑. โครงสร้างการจัดสรรภาษี มีความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรรายได้ ระหว่าง อบต.และ อบจ. ต่างๆ	เรียกร้องและผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริงให้เกิดผลเชิงพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและการปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีประเด็นข้อเสนอ ๑. ด้านการดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือหนังสือสั่งการต่างๆ เพื่อสนับสนุนการบริหารงานของอบต. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น • ยกเลิกการออกระเบียบการหรือความฝ่ายที่ละเมิดต่อความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น • ยกเลิกพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่นที่ไม่เกิน ๒ วาระติดต่อกัน • ทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จากหมู่บ้านละ ๑ คน เป็นหมู่บ้านละ ๒ คน ไว้คงเดิม หรืออาจจะกำหนดใหม่ให้มีลักษณะขั้นบันได • ทบทวนค่าตอบแทนของผู้บริหารและสมาชิกสภา อบต. ให้เหมาะสมกับภารกิจ และความรับผิดชอบในปัจจุบัน • กำหนดโครงสร้างในการกำกับดูแลท้องถิ่น ที่เกื้อหนุนและส่งเสริมความเป็นอิสระของ อปท. ในการปฏิบัติภารกิจ • ยกเลิกคำสั่งคสช. ที่ ๘ / ๒๕๖๐ และเขตอำนาจในการบริหารงานบุคคลให้แก่ อปท. ๒.ด้านการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น	คุณชัยรัตน์ ทองใบ	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรออกระเบียบเรื่องการโอนย้ายปรับเปลี่ยนบุคลากรทุกๆ ๔ ปี • อบต. ทุกแห่งต้องมีบุคลากรปฏิบัติงาน ในตำแหน่งสำคัญทุกตำแหน่ง และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นครบถ้วนการบรรจุบุคลากร ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุก ๓ เดือน • แก้ไขมาตรา ๓๕ ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๒ • การจัดสอบเพื่อเลื่อนตำแหน่งของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้คณะกรรมการข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด คณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัด และคณะกรรมการพนักงานส่วนตำบลจังหวัด รวมเป็นหน่วยงานทำหน้าที่ผู้จัดสอบเลื่อนตำแหน่งระดับจังหวัด ๓. ภารกิจถ่ายโอนและดำเนินภารกิจต่างๆ • เร่งรัดและผลักดันการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข หรือสถานีอนามัยให้แก่ อปท. • ถ่ายโอนภารกิจการอนุญาต ให้ก่อสร้างล่วงล้ำลำแม่น้ำให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อลดความสูญเสียชีวิต ทรัพย์สิน และเพิ่มศักยภาพในการหารายได้ ๔. การคลังและงบประมาณ ปัญหาด้านรายได้ • ทบทวนสัดส่วนรายได้ของ อปท. ต่อรายได้สุทธิของรัฐให้เพิ่มขึ้นตามภารกิจ • จัดการให้มีความสอดคล้อง ระหว่างการกระจายงานหรือภารกิจ การกระจายบุคคลและการกระจายเงิน โดยทบทวนภาพรวมอย่างเป็นระบบ • ส่งเสริมให้มีการกู้ยืมเงินของ อบต. • ทบทวนการจัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐบาลแก่ อปท. • ส่งเสริมการจัดเก็บรายได้ของ อปท. ปัญหาด้านรายจ่าย • ควรมีการแก้ไขระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง โดยเฉพาะกรณีขอรับรองแบบก่อสร้างโดยวิศวกรหรือผู้เชี่ยวชาญ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ทบทวนระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับเงินสะสมและเงินทุนสำรองเงินสะสม • ทบทวนแนวทางการใช้จ่ายงบประมาณโครงการเฉพาะที่เป็นภารกิจของรัฐ ๕. การกระจายอำนาจให้แก่ อปท.ต้องมีความชัดเจนและมีสภาพบังคับใช้		
	๑. นำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ รวมถึง สมัชชาพลเมือง ของอาจารย์ บวรศักดิ์ สุวรรณโณ มาปรับใช้ ๒. รายได้ของท้องถิ่นที่ได้มานั้น แอบแฝงมาด้วยภารกิจจากรัฐบาล	คุณ ทนงศักดิ์ ทวีทอง	

๘.๑.๗ กลุ่มกระบวนการยุติธรรม

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มกระบวนการยุติธรรม
วันจันทร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. การแบ่งอำนาจของพนักงานอัยการสู่พนักงานสอบสวนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันได้ลดทอนอำนาจการสอบสวนของพนักงานอัยการ ๒. การดำเนินคดีทางอาญาจำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมาก ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ ๓.ศาลมีความเป็นอิสระลดลง ขาดความยึดโยงกับประชาชน	๑. เสนอหลักการที่ควรยึดถือ คือ หลักการสิทธิมนุษยชนทั้ง ๑๔ ข้อ อีกทั้งการดำเนินคดีที่เป็นธรรม, หลักการนิติรัฐ / นิติธรรม ซึ่งรวมไปถึงความเป็นอิสระของศาลและผู้พิพากษา และการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจศาล ๒. ควรสานต่อแนวคิดของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะความเป็นอิสระของผู้พิพากษา โดยที่ฝ่ายบริหารไม่สามารถแทรกแซงได้ ๓. ลดโครงสร้างทางอาญาที่มากเกินไป โดย - ก่อนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ควรมีการลดทอนความเป็นอาชญากรรม (decriminalization) โดยให้มีโทษเท่าที่จำเป็น เพื่อลดการจำกัดสิทธิของประชาชนโดยไม่จำเป็น - เลิกบทสันนิษฐานเด็ดขาดว่าจำเลยมีความผิด - ยกเลิกแนวทางการกำหนดโทษตามประเภทคดีหรือยี่ต๊อก ซึ่งถือเป็นปัญหาด้านความโปร่งใส - ลดการกำหนดความผิดเพราะกฎหมายห้าม (Mala Prohibita) ที่เกินจำเป็น และกำหนดนโยบายการจัดการอย่างอย่างชัดเจน อาทิ การชะลอการฟ้องคดี - ควรหาวิธีการไม่ให้คดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก	นายสมชาย หอมลออ	มีเอกสารประกอบการแสดงความคิดเห็น

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	หรือการหันเหคดี อีกทั้งควรมีวิธีการที่จะทำให้ชุมชนเข้ามาลดการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานได้อย่างไม่วิตกกังวลเกี่ยวกับ มาตรา ๑๕๗ ๔. การปฏิรูปตำรวจ - ควรกระจายงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้บังคับใช้กฎหมายทั้งหมด ซึ่งไม่เพียงแต่ตำรวจเท่านั้น - สร้างความเป็นพลเรือนของตำรวจ โดยไม่ควรมีโรงเรียนเตรียมทหารเหล่าตำรวจ - มีหน่วยงานที่ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เช่น นิติเวช นิติวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ๕. การสอบสวนต้องเป็นไปอย่างอิสระจากผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะจากฝ่ายปราบปราม โดยเห็นควรให้พนักงานอัยการควบคุมดูแลการสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง ๖. มาตราการบังคับใช้ชั้นเจ้าพนักงาน ควรได้รับการอนุญาตและตรวจสอบจากศาลยุติธรรมเท่านั้น เช่น การค้น การออกหมายจับ และไม่มีการใช้อำนาจตามกฎหมายพิเศษที่ไม่มีการตรวจสอบ ๗. ศาลทหารควรตัดขาดจากพลเรือนดูแลเฉพาะกรณีภายในของทหารเท่านั้น หากทหารทำผิดต่อพลเรือนควรขึ้นต่อศาลยุติธรรมเสมอ ๘. โดยศาลควรยึดโยงกับสภาและควรเป็นศาลคู่ ในอำนาจการพิจารณาคดีของศาลปกครอง ให้มีศาลยุติธรรมเข้ามา		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เกี่ยวข้องด้วย ๙. ผู้พิพากษาต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสม และโปร่งใสตรวจสอบได้ ควรให้ยกเลิกการเลื่อนตำแหน่งจากศาลชั้นต้นสู่ศาลสูง และการเลื่อนขั้นควรจัดให้มีการสอบ		
บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บางมาตรามีเนื้อหาในการประกันสิทธิเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่ลดลง ทำให้ประชาชนไม่อาจอ้างสิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองบางประการได้เช่นในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ อาทิ ๑. มาตรา ๒๘ ในรัฐธรรนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งมีที่มาจากมาตรา ๓๒ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แต่มีตัดวรรคท้ายที่ให้สิทธิผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย มีสิทธิร้องต่อศาลเพื่อสั่งให้ระงับหรือเพิกถอนการกระทำที่ละเมิดสิทธิ รวมทั้งให้ศาลกำหนดวิธีการตามสมควรหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้ด้วยก็ได้ ซึ่งโดยเป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ ตามวิอาญามาตรา ๙๐ ทำให้ไม่มีการกำหนดการเยียวยา กรณีทรมานหรือบังคับสูญหาย และไม่อาจอ้างรัฐธรรมนูญเพื่อเรียกร้องสิทธิได้ ๒. มาตรา ๒๔๓ ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ระบุว่าบุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันอาจทำให้ตนถูกฟ้องคดีอาญาไว้ และไม่ให้ศาลรับฟัง	๑. กองทุนยุติธรรม ให้อำนาจคณะกรรมการในการประกันตัว ๒. ควรให้คดีที่มีความซับซ้อนหรือเฉพาะกลุ่ม เช่น คดีที่มีการกระทำผิดเกี่ยวกับเพศ หรือคดีที่มีการกระทำผิดเกี่ยวกับผู้พิการ ควรได้รับการพิจารณาคดีโดยใช้กระบวนการไต่สวน	นางอังคณา นีละไพจิตร	มีเอกสารประกอบการแสดงความคิดเห็น

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ถ้อยคำของบุคคลที่เกิดจากการจูงใจ มีคำมั่นสัญญา ขู่เข็ญ หลอกลวง ถูกทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำการโดยมิชอบใดๆ ไว้เป็นพยานหลักฐาน ในขณะที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้ระบุไว้ ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ในบททั่วไปไม่ได้พูดถึงเรื่องศาลที่ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน โดยในมาตรา ๑๙๕ ย้ำแค่ผู้ดำรงตำแหน่งแผนคดีอาญา มีเพียงมาตรา ๑๙๖ ที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระและการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจศาล			
เจ้าหน้าที่ของรัฐเน้นอำนาจมากกว่าขอบเขตของหน้าที่ ดังนั้นประชาชนต้องได้รับความชัดเจนในการคุ้มครองสิทธิการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนการปฏิบัติอย่างชัดเจน	๑. ให้ประชาชนมีการยอมรับ เชื่อมั่น และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๒. ควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับความผิดทางอาญา เนื่องจากถ้อยคำที่บรรจุในข้อกฎหมายประชาชนอาจจะมีความเข้าใจไม่ตรงกัน ๓. ควรจะเน้นอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติตามขั้นตอนของกฎหมาย (Legal process of law reinforcement)	พันตำรวจโท เบญจพล จันทวรรณ	
๑. สิทธิในการประกันตัวหรือการปล่อยตัวชั่วคราว ปัจจุบันศาลใช้อำนาจตามดุลยพินิจในการให้ประกันตัวก่อให้เกิดการเร่งหาเส้นทางเพื่อให้ได้รับการประกันตัวในกระบวนการยุติธรรม	๑. สิทธิในการประกันตัวหรือการปล่อยตัวชั่วคราว ควรให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเมื่อปรากฏหลักฐานว่าผู้กล่าวหากำลังจะหลบหนี ๒. ควรให้หัวหน้าศาลระดับจังหวัดมาจากการเลือกตั้งโดย	นายสมยศ พฤกษาเกษมสุข	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๒. การแทรงแซงคดี ผ่านอธิบดีที่จะมีการตรวจสอบสำนวน อาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าหรือมีการเปลี่ยนแปลงผู้พิพากษาโดยไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ระบุว่าไม่ให้มีการแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชา แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้ตัดข้อความส่วนนี้ออกไป	ประชาชน เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดและทำงานรับใช้ประชาชน อีกทั้งสามารถถูกตรวจสอบโดยประชาชนได้ ๓. ให้มีคณะลูกขุนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรม โดยเข้ามามีช่วยกับคณะผู้พิพากษากลางด้วย เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับกระบวนการพิจารณาของศาลมากขึ้น		
ประเทศไทยยังไม่มีมาตราการห้ามไม่ให้ขังแทนการปรับ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดกฎกติกาสากลระหว่างประเทศ ว่าด้วยเรื่องสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพราะไม่ควรมีประชาชนที่ไม่มีเงินประกันถูกคุมขังแทนค่าปรับ อีกทั้งเพื่อเป็นการลดภาระงานของส่วนงานราชทัณฑ์ ยกตัวอย่างคดีเรื่องยาเสพติด เป็นคดีที่มีโทษปรับและโทษจำคุกในอัตราที่สูงมาก และโดยส่วนมากจะมีการจับกุมผู้ดำเนินการในการขนส่งยาเสพติดมากกว่าระดับหัวหน้า	๑. ควรมีมาตราการห้ามไม่ให้ขังแทนการปรับ ๒. การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย โดยมีมาตราสนับสนุน คือ มาตรา ๖๘ การเข้าถึงความยุติธรรมโดยสะดวกรวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงจนเกินไป แต่อาจจะมีรายละเอียดที่น้อยเกินไป ทำให้การช่วยเหลือทางกฎหมายอาจจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น งบประมาณที่จะจัดสรรให้โดยไม่เสียค่าใช่จ่าย หรืองบสนับสนุนสภาทนายความ เป็นต้น เพื่อให้การสู้คดีอย่างเต็มที่ จึงควรมีหน่วยงานช่วยเหลือในระดับเดียวกัน เช่น กองทุน, งบประมาณ เป็นต้น อีกทั้งอาจจะเขียนต่อท้ายว่าประเทศไทยได้อ้างอิงหลักสากลเพื่อนำมาปรับให้มีในกฎหมายภายในประเทศ เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ๓. ควรลดปัญหาความแออัดในเรือนจำ โดยการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล ๔. ไม่ควรมีการตรวจเก็บ DNA หากไม่มีกฎหมายบัญญัติ	นางสาวพรเพ็ญ คงขจรเกียรติ	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เพราะการตรวจเก็บ DNA เกรงว่าจะถูกนำมาใช้เป็นการทั่วไป ๕. ห้ามการควบคุมตัวโดยไม่มีข้อกล่าวหาทางอาญา ถ้าไม่ห้ามการควบคุมตัวตามกฎอัยการศึกหรือพระราชกำหนดฉุกเฉินยังมีผลบังคับใช้อยู่ ทั้งที่ไม่มีอะไรตามการกล่าวหาของหน่วยงานความมั่นคง ๖. ห้ามไม่ให้มีโทษประหารชีวิต		
๑. รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาเป็นสิ่งที่ดี แต่การนำกฎหมายลูกไปปฏิบัติอาจจะทำให้กระบวนการยุติธรรมเกิดความล่าช้า ๒. กระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับดุลยพินิจเฉพาะบุคคลหรือบุคลากร อีกทั้งบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมมีจำนวนน้อยในการบริหารจัดการ	นอกจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว ควรพิจารณากฎหมายลูกที่เกี่ยวข้องด้วยว่าเป็นไปตามหลักการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้หรือไม่	นายอัศวิน ขวัญพรหม	
๑. ปัญหาของกระบวนการยุติธรรม เกิดจากบุคคลและการบริหารจัดการ เช่น ความยุติธรรมสั่งได้หรือยุติธรรม สองมาตรฐาน เพราะจะก่อให้เกิดความขัดแย้งเนื่องจากที่มาของกลุ่มบุคคลที่เข้ามาทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ๒. พนักงานสอบสวนเป็นหน่วยแรกและทำงานหนักที่สุดในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่การรวบรวมหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด จากนั้นต้องส่งข้อมูลให้อัยการ และตำรวจก็ต้องนำกลับมาดำเนินการต่อ เช่น กระบวนการ	๑. ควรแก้ไขเกี่ยวกับพนักงานสอบสวนตั้งแต่สิ่งพื้นฐานหากภาระงานหนัก ควรมีการดูแลที่เพิ่มมากขึ้น ๒. ควรมีการบูรณาการให้หน่วยงานอื่น ๆ ทำด้วย อาจจะแบ่งงานสอบสวนที่ไม่จำเป็น เช่น เรื่องป่าไม้ เป็นต้น เพื่อช่วยดำเนินการ เพราะ พนักงานสอบสวนต้องการคนช่วยทำงานไม่ใช่คนควบคุมดูแล	พลตำรวจเอก วินัย ทองสอง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ในการติดต่อพยาน เป็นต้น ๓. ขณะนี้ประเทศไทยยังไม่เคยดูแลพนักงานสอบสวนที่ทำงานในลำดับแรกสุด แม้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจะมีการเรียกร้องมาอย่างยาวนานให้มีผู้ช่วยพนักงานสอบสวน รวมไปถึงสวัสดิการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสม ๔. สำนักงานตำรวจแห่งชาติยังไม่สามารถหานักปฏิบัติเข้ามาปฏิรูปหน่วยงานได้			
๒. ดุลยพินิจของศาลอาจจะไม่เป็นธรรมและไม่มีมาตรฐาน ๓. คำว่า “...ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด” เกิดคำถามว่าทำไมรัฐธรรมนูญถึงไม่กำหนดในตัวบทบัญญัติเลย	๑. มาตรา ๓ ควรกำหนดให้ชัดเจนว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของใคร โดยเสนอให้ตัดวรรคท้ายออก เพื่อให้เกิดความชัดเจนในส่วนของอำนาจอธิปไตย ๑. กฎหมายลูกควรมีการกำหนดให้ชัดเจน ๒. รัฐธรรมนูญควรดูในส่วนสภาทนายความด้วย เพื่อให้สภาสามารถขับเคลื่อนได้ด้วยความยุติธรรมอย่างจริงจัง ๓. ควรมีการจำกัดความคำว่า “ศีลธรรมอันดี” ๔. ควรกำหนดศาลเฉพาะคดีสิทธิมนุษยชน เนื่องจากปัญหาเยอะมากในทุกพื้นที่	นางสาวบุษบา ฉิมพลีกานนท์	
๑. ในคดีผู้บริโภค ยังอยู่ในเขตอำนาจศาลแพ่ง ไม่ได้แยกออกมาเป็นศาลชำนัญพิเศษหรือศาลเฉพาะ แต่ก็ยังมีความพยายามของสำนักงานกฤษฎีกาถึงกรณีที่ไม่ถึง ๓ แสนบาทให้ศาลแขวงรับไปพิจารณา อีกทั้งคดีเล็กน้อย	๑. การปรับปรุงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งจะมีกระบวนการก่อน, ระหว่าง, หลัง - ก่อนกระบวนการยุติธรรม การสอบสวนจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งหน่วยงานอื่นไม่ได้รับการกระจายงาน	นางสาวทรงศิริ จุมพล	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
อาจจะมีกลไกในการเข้าสู่กระบวนการตัดสินเลย ๒. ปัจจุบันคดีผู้บริโภคมีจำนวนมาก สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีหน้าที่ส่งฟ้องแทน แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ในบางกรณีเป็นเรื่องเฉพาะตัว ๓. กลไกของกองทุนยุติธรรมจะถูกใช้ในคดีอาญาเท่านั้น ในอนาคตควรมีกีปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องของคดีแพ่งบ้าง	แต่ในบางประเทศจะมีพนักงานอัยการเข้ามาช่วยในกระบวนการสืบสวน ยกตัวอย่างเช่น เกาหลีใต้ เป็นต้น อย่างไรก็ดีหากมีพนักงานอัยการลงมาช่วยงานสอบสวน จะเป็นหลักประกันให้กับผู้เสียหายว่าจะได้รับความเป็นธรรม เนื่องจากผู้ส่งฟ้องคดีลงมาทำคดีเอง - ระหว่างกระบวนการยุติธรรม การพิจารณาคดีของศาลจะดูตามเอกสารพยานหลักฐานที่ส่งมา ทั้งนี้ เคยมีผู้เสนอว่าศาลแพ่ง ให้ผู้พิพากษาสามารถทำการไต่สวนได้ และการคุ้มครองผู้เสียหายผ่านการไต่สวนเพิ่มเติมเป็นประเด็นที่สลับซับซ้อน - หลังกระบวนการยุติธรรม เป็นเรื่องของการตรวจสอบติดตามกระทำผิดซ้ำ ต้องมีกระบวนการติดตามเพื่อกลับมารับโทษใหม่ ปัจจุบันกระบวนการเหล่านี้ยังไม่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งราชทัณฑ์ยังขาดบุคลากรและการขัดเกลานิสัยผู้ที่รับโทษเป็นเรื่องที่ยาก ๒. ควรจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษคดีคุ้มครองผู้บริโภค ๓. คดีปกครองหากล่าช้าอาจจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและขัดหลักสิทธิมนุษยชน จึงควรพิจารณาเรื่องของศาลเพิ่มเติมเพื่อให้กระบวนการทางคดีรวดเร็วมากขึ้น โดยเสนอประเทศสิงคโปร์เป็นกรณีตัวอย่าง		
๑. ปัญหาหนี้สินเป็นปัญหาที่มีการร้องเรียนมากกว่า ๘๐% ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่สามารถเข้าถึง		พันตำรวจโทวิชัย สุวรรณประเสริฐ	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
กระบวนการยุติธรรมในขั้นแรกได้ หากรัฐธรรมนูญไม่แก้ไขอาจจะทำให้เกิดปัญหา ๒. รัฐกำลังให้ความสำคัญถึงความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน แต่ในการช่วยเหลือทางแพ่ง รัฐจะช่วยเหลือในเรื่องของทนายความ โดยจะช่วยต่อเมื่อมีโอกาสที่จะได้รับการเยียวยาเท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ๓. ความเหลื่อมล้ำเป็นเรื่องระหว่างผู้มีอิทธิพลกับประชาชน อาจจะส่งผลให้การค้นหาพยานหลักฐานน้อย ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องมีการจัดสรรทนายให้ ยกตัวอย่าง เช่น กรณีที่ประชาชนชนะคดีเพราะรัฐเข้าไปช่วยรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ในการต่อสู้คดี			
๑. คสช. ใช้อำนาจรัฐในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับคนของ คสช. เป็นส่วนใหญ่ เมื่อมีการร้องเรียน ทาง ปปช. มักจะตรวจไม่พบการกระทำความผิด ๒ การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐมักจะอ้างมติของ ครม. จึงตั้งข้อสังเกตว่าบางครั้งมติ ครม.อยู่เหนือกฎหมายหรือไม่ ดังนั้นจำเป็นต้องร้องต่อสำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการและศาลปกครอง ๓. การต่อสู้กับการทุจรติล้มเหลวในส่วนของคนและ	เสนอให้กระบวนการยุติธรรมต้องเริ่มต้นแก้ไขตั้งแต่อำนาจของรัฐ	นายวีระ สมความคิด	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
หน่วยงาน ทั้งในมาตรา ๕๐ (๑๐) ส่วนหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ของรัฐเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและมาตรา ๖๓ และหน้าที่การป้องกันทุจริต ๔. กระบวนการยุติธรรมในส่วนของตำรวจล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เนื่องจากรัฐเข้ามาแทรกแซง ๕. ประเทศจะมีปัญหา ถ้าผู้มีอำนาจรัฐไปครอบงำและจัดการในองค์กรต่าง ๆ ดังนั้นจึงต้องให้กลุ่มบุคคลในขณะนี้พ้นจากตำแหน่ง เพราะการแสดงความคิดเห็นอาจจะไม่ได้ถูกขับเคลื่อน			
๑. ในส่วนคดีอาญา ได้ตั้งข้อสังเกตว่าในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้คงเหลือเพียง ๑ มาตรา ได้แก่ มาตรา ๒๙ แต่ทางกลับกันรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ได้บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา ๓๒, ๓๓, ๒๓๙ และ ๒๔๓ แสดงให้เห็นว่าผู้ร่างรัฐธรรมนูญใส่ใจต่อสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์น้อยลงหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกปฏิบัติของตัวผู้ต้องหาในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกฎหมายอาญาระบุไว้ชัดเจนว่าห้ามไม่ให้มีการกักขังในเรือนจำแต่กรมราชทัณฑ์ก็ไม่มีสถานที่อื่น ๆ ในการคุมขัง ๒. ปัจจุบันมีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring) แต่ศาลก็มักจะอ้างว่าอัยการคัดค้านในคดีที่มีอัตราโทษสูง หากปล่อยตัวอาจจะมีการหลบหนี จึงตั้งข้อสังเกตว่าปัจจุบันอุปกรณ์	การควบคุมตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยให้ทำเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการหลบหนี	นายกฤษ ขำทวี	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัว (Electronic Monitoring) มีไว้เพื่อใช้ในเวลาใด ๓. รัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ มีการระบุสิทธิในการประกันตัวหรือการอุทธรณ์คัดค้านการประกันตัวไว้ชัดเจน แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้บัญญัติไว้ ๔. การที่ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งยกฟ้อง แต่ยังให้ขังจำเลยไว้ระหว่างรอฎีกา ไม่ควรเกิดขึ้นเพราะการที่ศาลยกฟ้องแสดงว่าจำเลยไม่มีความผิด ๕. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ พูดถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพียงแค่ ๒ มาตรา ในขณะที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ไว้ถึง ๓ มาตรา			
๑. ในคดีแพ่งไม่มีผู้ที่เข้ามารวบรวมพยานหลักฐานให้แก่ประชาชน ผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่เข้าถึงโอกาสแต่ไม่รู้วิธีการรวบรวมพยานหลักฐานที่ถูกต้อง ทำให้พยานหลักฐานเสียไปในชั้นการพิจารณาหรือส่วนใหญ่ไม่มีพยานหลักฐานไปต่อสู้กับคนที่ได้เปรียบมากกว่า ๒. ในอดีตกรมราชทัณฑ์เน้นในเรื่องการบังคับโทษตามคำสั่งของศาล แต่ต่อมาได้พัฒนาในการปรับปรุงบุคคลหรือการปรับปรุงนักโทษให้เป็นคนดีต่อสังคม ซึ่งในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์ไม่สามารถดำเนินงานเพียงองค์กรเดียวได้ เพราะกลุ่มผู้ต้องขังจำเป็นต้องเชื่อมโยงกับสังคมในอนาคต ในทุกวันนี้สังคมไม่ได้เข้ามามี	๑. สนับสนุนความคิดเรื่องการปรับปรุงระบบการหาข้อเท็จจริงของศาล หากศาลใช้ระบบไต่สวนจะเป็นวิธีการที่ดีต่อประชาชนมากที่สุด เพราะศาลจะค้นหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ๒. ควรให้ผู้ต้องขังมีสิทธิในการเลือกตั้ง เพราะนักการเมืองจะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและสามารถดึงคนเหล่านี้กลับสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าในปัจจุบันนี้ ๓. การควบคุมของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน ควรเน้นมีการควบคุมตามมาตรฐานสิทธิมนุษยชนเรื่องมาตรฐานสากล ทั้ง Mandela Rules, Bangkok Rule และตามรัฐธรรมนูญให้เข้มงวด	พันตำรวจโท ประวุธ วงศ์สีนิล	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
บทบาท ทำให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นบุคคลชั้นสองของประเทศ ๓. ความสำคัญในมาตรา ๙๖ ของรัฐธรรมนูญมีการห้ามผู้ต้องขังเลือกตั้งเท่าที่มีการศึกษามาตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในอดีตอาจจะมีข้อจำกัดในการเลือกตั้งข้ามเขต แต่ปัจจุบันสังคมได้ปรับเปลี่ยนเป็นสังคมเทคโนโลยีที่สามารถเข้ามาสนับสนุนการเลือกตั้งได้			
กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลายฉบับมีกำหนดไว้ว่าบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามของคนที่เคยถูกพิพากษาหรือเคยมีประวัติการลงโทษจำคุก	เสนอถึงการส่งเสริมอาชีพและรายได้ โดยให้คำนึงถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ควรให้มีกฎหมายที่สนับสนุนผู้ประกอบการหรือเอกชน เช่น การยกเว้นภาษี เป็นต้น เพราะตามมาตรา ๔๐ (เสรีภาพในการประกอบอาชีพ) ซึ่งทางกรมควบคุมความประพฤติได้มีการสร้างกิจกรรมในการพัฒนาอาชีพผ่านความร่วมมือของสถานประกอบการ ภาคเอกชน ที่ได้เข้ามาให้โอกาสในการจ้างงาน เงินทุน เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการมีกฎหมายดังกล่าวเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการหรือเอกชนที่มีความตั้งใจดี	นางยศวันต์ บริบูรณ์ธนา	
๑. บุคคลใดที่เขียนรัฐธรรมนูญ บุคคลนั้นย่อมได้รับประโยชน์ โดยในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ผู้ร่างพยายามปิดกั้นช่องทางการมีสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่ยากในการปลดเปลื้องช่องทางดังกล่าว จึงจำเป็นจะต้อง	๑. รัฐธรรมนูญของประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีจำนวนมาตราน้อย และจะเน้นหนักในส่วนของสิทธิ เสรีภาพของประชาชน คือการคุ้มครอง แล้วจึงประกาศกฎหมายลูกออกมาสนับสนุน เช่น กฎหมายอาญา เป็นต้น ดังนั้นต้องมีการทบทวนว่าการมีมาตรา	รองศาสตราจารย์สุดสงวน สุธีสร	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
แก้รัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ๒. ปัญหาที่ทำให้เกิดการรัฐประหารบ่อยครั้ง คือ คำพิพากษาของศาลฎีกาที่ระบุว่าการรัฐประหารจะทำให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฏฐาธิปัตย์ ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องยกเลิกให้ฎีกาดังกล่าวให้ไม่มีผลบังคับใช้ อีกทั้งการทำรัฐประหารเกิดจากทหารเนื่องจากมีอาวุธ แล้วคนเหล่านั้นก็จะเข้ามาสร้างเครือข่าย ๔. องค์ประกอบในกระบวนการยุติธรรม มีตำรวจ, อัยการ, ศาล และราชทัณฑ์ แต่ยังขาดในส่วนของทนายไป ๕. ตั้งข้อสังเกตถึงบทบาทหน้าที่และภาระงานของอัยการด้านสอบสวนที่มีน้อยไป ๖. ระยะเวลาในการฟ้องคดีที่ยาวนานอาจนำไปสู่ความอยุติธรรมได้ ๗. ตำรวจ, อัยการ, ศาล และราชทัณฑ์ไม่มีอิสระในการทำงาน	จำนวนมากเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่ ๒. รัฐธรรมนูญจำเป็นต้องใช้ภาษาไทยที่เข้าใจง่าย ไม่ต้องผ่านการตีความ หรือไม่ต้องมีการเปรียบเทียบในภาษาอื่น ๆ ๓. ยกเลิกคำว่า “แบบไทย” เพราะจะเป็นแบบใดก็ต้องยึดโยงกับหลักมาตรฐานสากล ๔. เสนอให้หากมีการรัฐประหารทุกครั้งต้องใช้ ผู้กระทำการต้องผิดมาตรา ๑๑๓ คือ การประหารชีวิตเท่านั้น ๕. ประชาชนไม่จำเป็นต้องรู้กฎหมายทุกอย่าง เนื่องจากโดยส่วนมากประชาชนจะดำเนินชีวิตตามบรรทัดฐานของสังคม รัฐจึงมีการควบคุมทางสังคม ๒ ทาง ได้แก่ - Informal Control คือ จารีต ประเพณี - Formal Control คือ กฎหมาย ๖. ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้ทนายความเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของผู้เสียหายหรือผู้กระทำผิดโดยตรง อาจจะต้องมีงบประมาณให้ เพราะทุกวันนี้ไม่ค่อยมีประเภททนายขอแรง โดยเงินที่นำมาสนับสนุนทนายให้นำมาจากดอกเบี้ยประกันตัวที่ศาลเอามาจากเงินประกันของประชาชนในอัตราที่สูง ๗. ตำรวจควรได้ทำงานตามบทบาทหน้าที่อย่างจริงจัง คือ การป้องกันอาชญากรรม (Prevention) ควรเปลี่ยนแนวความคิดว่าโรงพักไหนจับได้น้อยจะไม่มีผลงาน เพราะในบางกรณีการจับได้น้อยอาจจะหมายความว่ามีอาชญากรรมน้อย ประชาชนมีความสุข ยกตัวอย่างในต่างประเทศการทำงานของ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เจ้าหน้าที่จะมีลักษณะแบบฟอร์มที่สั้นกระชับ โดยอัยการจะเข้ามาในการทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน เพราะตำรวจจะมีหน้าที่แค่เบื้องต้นเท่านั้น ๘. ต้องมีการฟ้องร้องที่ชัดเจนและมาตรา ๑๕๗ ต้องบังคับใช้ให้ได้ หากทำผิดต้องโดนลงโทษเป็นกรณีตัวอย่าง เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความตรงไปตรงมา ๙. รัฐจำเป็นต้องบอกความจริงให้ประชาชนทราบ ๑๐. ต้องมีการเปิดเผยชื่อผู้พิพากษา เพราะในเมื่อกล้าตัดสินความผิดก็ควรที่จะแสดงตัว ๑๑. กระบวนการยุติธรรมที่ต้องปฏิรูปมาที่สุดคือ ศาล เนื่องจากเป็นกรรมการสูงสุดที่จะชี้ขาด ๑๒. ศาลจำเป็นจะต้องมีอิสระในการทำงาน จึงอย่าพยายามดึงศาลเข้ามาดำเนินกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ของศาล ๑๓. ศาลควรยึดโยงกับประชาชน ไม่ใช่ยึดโยงกับสภา		
	ควรให้มีการคงอยู่ของมาตรา ๒๕๘ (ง.) ไว้ เพื่อให้การดำเนินกฎหมายเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีในส่วนของค่าตอบแทน การเลื่อนขั้นและการโยกย้าย	ว่าที่พันตำรวจเอก พิสุทธิ์ชัย พลธนะ	

๘.๑.๘ กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ในวันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๔๑๑ ชั้น ๔ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ทรัพยากรปิโตรเลียม ที่ผู้มีอำนาจมักร่วมมือกับกลุ่มทุนพลังงานทั้งในและต่างประเทศซึ่งมีอำนาจเหนือรัฐ ทำให้ประชาชนผู้เสียประโยชน์มิใช่ผู้เสียหายตามกฎหมาย จึงไม่สามารถฟ้องร้องเพื่อรักษาความเป็นธรรมในการบริหารจัดการทรัพยากร และดำรงไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งเกิดการเอาเปรียบและผูดขาดอำนาจในทรัพยากรพลังงานของประเทศมาอย่างยาวนาน ทำให้รัฐไทยต้องซื้อปิโตรเลียมในราคาการนำเข้าบวกกับค่าขนส่ง มากไปกว่านั้นการทำ Fracking ปิโตรเลียมจะส่งผลให้เกิดไฟป่า ๒. ทรัพยากรแร่ โดยในกฎหมายกำหนดให้มีคณะกรรมการแร่ ๓ ระดับ คือ - ระดับนโยบาย เรียกว่า คณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการแร่แห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน - ระดับกำกับดูแล เรียกว่า คณะกรรมการแร่ ซึ่งมีปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นประธานกรรมการ - ระดับพื้นที่ เรียกว่า คณะกรรมการแร่จังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ	๑. รัฐธรรมนูญที่ดีและยั่งยืนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม การได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญจะต้องเริ่มจากล่างขึ้นบน (Bottom - Up) ซึ่งจะทำให้รัฐธรรมนูญถูกยอมรับในวงกว้าง ดังนั้นการทำประชามติต้องกระทำโดยปราศจากการบิดเบือนขัดขวาง และให้เชื่อมั่นว่าประชาชนคิดเป็นหากมีข้อมูลที่ครบถ้วนและเข้าถึง ๒. ควรมีการบัญญัติว่า “ทรัพยากรชาติ*เป็นของปวงชนชาวไทย” รัฐมีหน้าที่บริหารจัดการตามฉันทามติของประชาชนทั้งระดับพื้นที่ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และระดับประเทศ ขึ้นอยู่ว่าทรัพยากรนั้นจะส่งผลกระทบต่อคนในวงกว้างหรือแคบ เพื่อกระจายอำนาจให้ประชาชนสามารถตรวจสอบถ่วงดุล และเพื่อใช้อำนาจของตนในการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีไม่สามารถใช้อำนาจตัดสินใจแทนคนไทยทั้หมดได้ ส่วนในกรณีการแบ่งเขตการปกครองพิเศษ หรือเขตเศษฐกิจพิเศษ หากเป็นระดับภาคต้องได้รับฉันทามติจากคนในภูมิภาคก่อนมีการดำเนินการ ๓. ให้ประชาชนเป็นผู้ส่งสิทธิ์ของการใช้กฎหมาย ๔. ควรให้อำนาจองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการรักษารัฐให้น่าอยู่ เนื่องจากปัจจุบันโครงสร้างได้มีการจำกัดไว้	นางสาวสมรักษ์ หุตานุวัตร	มีเอกสารประกอบการแสดงความคิดเห็น

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ซึ่งสิ่งที่ไม่ถูกต้อง คือการที่คณะกรรมการทั้ง ๓ ระดับ มีตัวแทนสภาการเหมืองแร่ร่วมเป็นคณะกรรมการ นั่นหมายความถึงการที่รัฐให้อำนาจผู้ประกอบธุรกิจเหมืองแร่สามารถใช้อำนาจเทียบเท่ารัฐมนตรีในการกำหนดนโยบาย ปลัดกระทรวง และผู้ว่าราชการจังหวัดตามลำดับ ปริมาณทรัพยากรแร่ในประเทศพบแร่มากกว่า ๔๐ ชนิด ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๙๙,๗๓๐ ตารางกิโลเมตร (๖๐ ล้านไร่) คิดเป็นร้อยละ ๑๙ ของประเทศ ปริมาณแร่ทั้งประเทศรวมทั้งหมด ๑๙ ล้านล้านตัน ประเมินมูลค่าแร่เบื้องต้นมากกว่า ๔๐,๐๐๐ ล้านล้านบาท ซึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มตัวเลขทางเศรษฐกิจหรือ เพิ่ม GDP ให้กับประเทศ จึงเปิดให้มีการขุดแร่กันอย่างกว้างขวางในทุกภูมิภาคทั้งบนบกและในทะเล มากกว่านั้นการฟ้องร้องในมาตรา ๑๕๗ เป็นสิ่งที่กระทำได้ยากมาก ๓. ทรัพยากรดิน ที่มีกฎหมายอย่างน้อย ๓ ฉบับที่ปล่อยให้ต่างชาติถือครองกรรมสิทธิ์ที่เป็นโฉนดเหนือแผ่นดินไทยได้ โดยเริ่มต้นจากประกาศคณะปฏิวัติ ๒๕๑๕ ในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งสืบเนื่องมาในกฎหมายอื่น ๆ จนถึงปัจจุบัน คือ พรบ.การนิคมอุสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.), พรบ.ส่งเสริมการ			

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ลงทุน (BOI) และพรบ.เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ทำให้ที่ดินถูกเปลี่ยนมือจากเกษตรกรไปสู่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งมักจะไม่พ้นผู้นำท้องถิ่นและนักการเมือง **<u>เสนอ</u>**ให้ต่างชาติอาจจะขอใช้ประโยชน์ประโยชน์ที่ดินของไทยได้ในเวลาที่จำกัดแต่ไม่ควรเกิน ๓๐ ปี โดยต่างชาติไม่สามารถถือครองเอกสารสิทธิ์ที่ดินไทยได้ ส่วนที่ต่างชาติถือครองไปแล้วให้หาวิธีนำคืนอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ให้รวมถึงการถือครองผ่านการซื้อขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยด้วย และสำหรับคนไทยที่ร่ำรวยให้จำกัดการถือครอง ไม่ให้กลุ่มบุคคลใดถือครองหรือใช้ประโยชน์ในที่ดินเกินกว่าร้อยละ ๕ ของที่ดินที่มีอยู่ทั้งหมดในหมู่บ้านแต่ละแห่ง			
ในแง่ของกฎหมายมีเพียงกฎหมายระดับรองเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีการยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายเก่า ทำให้กฎหมายเหล่านั้นยังมีผลบังคับใช้อยู่ และในรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาไม่ได้คุ้มครองและให้การรับรองไปถึงสัตว์	๑. ควรมีข้อบังคับตามหลักสากล คือ บังคับให้สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิต สัตว์มีสิทธิที่จะถูกคุ้มครอง ปกป้องและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ๒. พรบ.ป้องกันการทารุณกรรมสัตว์เกิดจากข้อเรียกร้องของภาครัฐและภาคเอกชน ๓. สัตว์ป่าควรมีสิทธิในการดำรงชีวิตและการสืบพันธุ์ อีกทั้งยังรวมไปถึงสัตว์เลี้ยง, สัตว์พาณิชย์ และสัตว์ทดลอง	นายสาธิต ปรัชญาอริยะกุล	
๑. รัฐธรรมนูญไม่มีพื้นที่ให้ความหลากหลายของ	๑. กฎหมายต่าง ๆ ควรบัญญัติถึงการมีตัวตนของกลุ่ม	นายมานพ คีรีภูวดล	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
สังคม (ชนชาติ) จนกลายเป็นปัญหาในการบริหารจัดการ เนื่องจากมีการจำกัดสิทธิ เสรีภาพ ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการถือครองหรือการมีอำนาจ ๒. การไม่ระบุถึงความหลากหลาย แสดงถึงการมีชุดความคิดชุดเดียวในการบริหารจัดการ ๓. กรณีของกะเหรี่ยง ที่มีการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นไร่เลื่อนลอย โดยไร่หมุนเวียนนี้เป็นวิธีการผลิตของพื้นที่สูงและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นความหลากหลายจึงสะท้อนถึงการมีภูมิปัญญาและชุดความคิดที่หลากหลาย ๔. เกิดการแย่งชิงของกลุ่มทุนต่อชนชาติ เนื่องจากประวัติศาสตร์ไม่ทราบถึงการมีอยู่ของพื้นที่	ชาติพันธุ์ เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงทางความรู้และความมั่นคงทางทรัพยากร ๒. ความเป็นพหุวัฒนธรรม ๓. ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการใน พรบ.ที่เกี่ยวข้อง ๔. ควรอาศัยศักยภาพของ Multi - skill ในประเทศ ในเรื่องของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากจะส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ		
๑. กระบวนการคัดเลือกองค์กรอิสระมีปัญหา ทำให้ไม่เป็นอิสระอย่างแท้จริง ๒. มาตรา ๕๓ กว้างมากเกินไป ทำให้ผู้ตรวจการแผ่นดินตรวจสอบผ่านงบประมาณ แต่นิติบัญญัติไม่ได้มีการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด จึงตั้งข้อสังเกตถึงการมีตัวชี้วัดในการตรวจสอบ	๑. ควรให้กฎหมายมีการบัญญัติว่ามาตราหนึ่ง ๆ จำเป็นจะต้องใช้กับกฎหมายใด ไม่เช่นนั้นจะเกิดการตีความตามดุลยพินิจ ๒. ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมไม่สามารถถูกบัญญัติในหมวด ๔ เท่านั้น เช่น มาตรา ๔ ประชาชนประกอบไปด้วยพหุเชื้อชาติบังคับใช้กฎหมายโดยเสมอกัน รวมถึงมีการรับรองความเป็นชนพื้นเมืองหรือชาติพันธุ์ ๓. ควรมีหลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและเป็นธรรม ๔. สิทธิในสิ่งแวดล้อม รวมถึงต้องมีการรับรองการประเมิน	นางสาวศยามล ไกรยูรวงศ์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ ๕. ให้ประชาชนมีสิทธิในการพัฒนา อย่างมาตรา ๔๑ เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ควรได้รับการเข้าถึงอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาควรได้รับการพิจารณาเพิ่มเติม ๖. ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเชิงการปกครอง ควรคำนึงถึงสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ในหมวด ๑๔ บัญญัติเพียงแค่ผู้นำและคณะกรรมการ จึงควรมีการเพิ่มสภาพลเมืองท้องถิ่น ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำกับดูแลและกำหนดทิศทางของตนเอง ๗. มาตรา ๕๑ การติดตามและฟ้องร้อง เนื่องจากการฟ้องร้องสู่ศาลรัฐธรรมนูญมีกระบวนการที่ยุ่งยาก ดังนั้นจึงควรให้มีการส่งเรื่องไปถึงผู้ตรวจการแผ่นดินหรือสามารถส่งคำร้องสู่ศาลรัฐธรรมได้ทันที ๘. ตามมาตรา ๗๗ ควรให้มีการออกกฎหมายเท่าที่จำเป็นและควรเพิ่มเติมถึงการที่รัฐจะต้องออกกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญภายในช่วง ๕ ปี เพราะปัจจุบันกฎหมายไม่ได้ถูกแก้ตามรัฐธรรมนูญ ๙. ควรมีการติดตามและประเมินผลกฎหมายแรงงาน ๑๐. กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ ต้องแสดงให้ประชาชนเห็นถึงพัฒนาการของรัฐธรรมนูญ แล้วจึงมาสรุปเป็นใจความ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	สำคัญ เพื่อให้เกิดเป็นฉันทามติของประชาชน		
๑. จากการบัญญัติ “...ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งหากว่าไม่มีกฎหมายรับรอง ก็จะส่งผลต่อการ Implementation ๒. เกิดการฟ้องร้องในคดีมาบตาพุด เนื่องจากไม่มีการปฏิบัติตามเงื่อนไขของมาตรา ๖๑(๒) ๓. ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวดหน้าที่ของรัฐ โดยโยกมาจากหมวดสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งกำลังรอข้อพิสูจน์ว่าจะส่งผลต่อการ Implementation หรือไม่ ๔. ตั้งข้อสังเกตคำว่า “ใช้ประโยชน์” และ “ได้รับประโยชน์” ในรัฐธรรมนูญควรมีการบัญญัติโดยคำใดส่วนในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติคำว่า “ได้รับประโยชน์” ๕. ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ การดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมถูกกำหนดไว้ ๑๐ – ๑๕ ประเด็น แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่มีความพยายามภายใต้การดำเนินการของรัฐ ในการขยายจากโครงการหรือกิจกรรม แต่พบว่ารัฐยังคงใช้บัญชีโครงการหรือกิจกรรมเดิมมาบังคับใช้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ๖. กฎหมายสิทธิชุมชนยังไม่มีผลบังคับใช้ ส่งผลให้เกิดคดีฟ้องร้องต่อศาลปกครอง การที่ชุมชนยึดตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ แต่หน่วยงานของรัฐยึดตาม	๑. Agenda ๒๑ ส่งผลต่อกรอบความคิดของรัฐและเอกชน ดังนั้นตามหลัก Sustainable Development ก่อให้เกิด พรบ. สิ่งแวดล้อมในปี ๒๕๓๕ (นำไปสู่รัฐธรรมนูญสีเขียว ๒๕๔๐) ซึ่งประกอบไปด้วย สิทธิชุมชนดั้งเดิม, สิทธิสิ่งแวดล้อม และสิทธิในด้านข้อมูลข่าวสาร ๒. จุดเริ่มต้นที่ดีจาก รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ สสร. ยอมรับว่าการดูแลสิ่งแวดล้อมไม่ใช่หน้าที่ของรัฐเพียงฝ่ายเดียว จึงมีองค์กรหรือหน่วยงานอิสระที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และในมาตรา ๕๖ ระบุถึงสิทธิด้านสิ่งแวดล้อม แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีการขับเคลื่อนของผู้มีส่วนได้เสียเพียง ๔ ฝ่าย ทำให้รัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการดูแล ภายใต้ Disruption Technology ๓. การศึกษา EHIA, ควมคิดเห็น หรือองค์กรอิสระ ควรถูกกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ ๔. ตามมาตรา ๕๘ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่มีการทำ EHIA เฉพาะระดับโครงการ (๑๒ ประเภท) ไม่เพียงพอ จึงเสนอให้ทำ SEA ในระดับยุทธศาสตร์ อีกทั้งต้องมีการปรับปรุงและยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มากกว่าปัจจุบัน ๕. เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวดนิติบัญญัติที่ว่าด้วยการใช้กฎหมาย เนื่องจาก - การไม่ได้มีการปฏิรูปนิติบัญญัติจะทำให้กฎหมายถูกสะกัดกั้นในกฤษฎีกา ซึ่งจะถูกตัดแต่งกฎหมายก่อนเข้าสภา	นายบัณฑูร เศรษฐศิโรตม์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
กฎหมายของตนเอง เป็นสิ่งที่ไม่ผิดแต่เป็นการบัญญัติไม่ชัดเจน ๗. ตั้งข้อสังเกตในด้านแนวนโยบายว่าการใช้โมเดลของมาตรา ๕๘ จะทำให้การกำหนดนโยบายดีขึ้นหรือไม่ ๘. รัฐได้มีการถอด SDGs ๑๗ เป้าหมายมาปรับให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่	- ระบบกรรมาธิการจะมีการลงคะแนนตามมติพรรค - ไม่มีเครื่องมือบังคับใช้กฎหมาย เช่น การประเมิน เป็นต้น		
๑. สิทธิในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนหายไป ไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้	๑. ควรมีหลักการหรือกระบวนการกระจายไปสู่ระดับลุ่มน้ำ ลดทิศทางการจำกัดเขตการปกครอง เพื่อให้ส่วนลุ่มน้ำดูแลได้มากยิ่งขึ้น ๒. เพิ่มอัตรากลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือเชิงพหุวัฒนธรรม (กลุ่มคนพิการ, กลุ่มชนพื้นเมืองหรือกลุ่มชนเผ่า) ในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ ๓. บทเฉพาะกาล ในรัฐธรรมนูญควรมีกระบวนการดูแล การเยียวยาและแก้ไขผู้ได้รับผลกระทบจากมาตรา ๔๔ ของคสช. - การเวนคืนที่ดินเพื่อให้เอกชนเช่า จาก พรบ. โรงงานในยุคสมัยของ สนช. - ยกเลิกผังเมือง ๓ จังหวัดภาคตะวันตก หรือผังเมืองสีเขียว และให้โรงงานประเภท ๑๐๑, ๑๐๕, ๑๐๖ สามารถตั้งโรงงานที่ไหนก็ได้ในพื้นที่ - มีการแบ่งย่อยโรงงานเพื่อไม่ต้องเข้าไปสู่กระบวนการของสภาอุตสาหกรรม - ทหารต้องการเข้าไปจัดทำสวัสดิการในพื้นที่ราชพัสดุ	นายสรายุทธ สนรักษา	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	จากพรบ.ที่ดินราชพัสดุ ในยุคสมัยของ สนช. - พรบ. น้ำ ให้มีการจัดการแบบรวมศูนย์ทำให้ประชาชนไม่สามารถดำเนินการใดได้ จึงต้องการให้กระจายอำนาจการดูแลสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากประชาชนเลือกตั้งเข้ามาบริหารท้องถิ่น		
เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างเนื่องจากมีการกระจายงานแต่ไม่ได้มีการกระจายงบประมาณ รวมถึงบุคลากรที่เพียงพอและเหมาะสมในการบริหารจัดการ	ควรเปิดช่องหรือปรับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการดูแลตนเอง เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ	นางสาวธนิรัตน์ ธนวัฒน์	
๑. ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้ ๒. พรบ. สิ่งแวดล้อมมีความล้าหลังและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากมีผลบังคับใช้มาอย่างยาวนาน		คุณพรพิมล	
๑. การถูกบีบบังคับให้ขายที่ดินกับผู้มีอิทธิพล ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียที่ดินทำกิน และเงินไม่พอใช้ ๒. ประชาชนไม่ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ในด้านสิ่งแวดล้อม ๓. เกิด “กฎหมายปิดปาก” ผู้ให้ความรู้ถูกฟ้องโดยบริษัทเหมืองแร่ เกิดความอยุติธรรม ความแตกแยกในชุมชน ผู้มีส่วนได้ – เสียกำลังอยู่ในพื้นที่ ๔. ไม่สามารถตรวจสอบได้ และชาวบ้านก็ไม่กล้าให้	๑. ขอให้มีการยกเลิกแผนแร่ ๒๐ ปี และแผนแม่บทเกี่ยวกับแร่ของคณะรัฐมนตรี ๒. แผนต้องจัดทำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกพื้นที่ โดยมีตัวแทนจากประชาชนโดยตรง (สภาประชาชน) โดยไม่ใช่การจัดการของรัฐ ๓. ยกเลิกเหมืองแร่ลุ่มน้ำ ๑, ๒ ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่อาจจะส่งผลถึงปัญหาภัยแล้ง ๔. ปิดเหมืองแร่ทองคำและยุติเหมืองแร่ทองคำทั้งหมด	นายธรรมศักดิ์ จันทร์กลาง	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ข้อมูลกับทางการ	เพราะประชาชนถูกกีดกัน ประชาชนไม่ได้รับรู้ความจริง และไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ		
สิทธิชุมชนถูกจำกัดความ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรออก พรบ.เพิ่มเติมโดยคำนึงถึงความเป็นชุมชน	ควรมี พรบ. เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร	ผศ.ดร.วิวัฒน์ หาญวงศ์จิรวัฒน์	
๑. สิทธิความเป็นเจ้าของระบุว่า “ตามที่กฎหมายกำหนด” จึงเกิดข้อสังเกตว่ารัฐเป็นเจ้าของทรัพยากรหรือไม่ อีกทั้งตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ถ้ารัฐไม่อนุญาต ประชาชนก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้ นั่นแสดงให้เห็นถึงข้อจำกัด ดังนั้นการบริหารจัดการทรัพยากรทั้งหมดกลายเป็นปัญหา เพราะรัฐต้องอนุญาต ๒. การบริหารทรัพยากรโดยการรวมศูนย์อำนาจมากจนเกินไป อีกทั้งอำนาจส่วนกลางละเลยความสำคัญของการรักษาทรัพยากร ส่งผลให้การบริหารไม่มีประสิทธิภาพ	๑. หมวด ๑๔ ควรมีความชัดเจนมากขึ้นในแง่ของการมองทรัพยากรในเชิงระบบนิเวศ เนื่องจากกฎหมายเก่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยเกิดเป็นปัญหา ๒. หมวด ๑๔ ควรบัญญัติการบริหารจัดการทรัพยากรควบคู่ไปด้วย ๓. ส่งเสริม สนับสนุนชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารทรัพยากรในพื้นที่มากขึ้น ๔. ควรปรับปรุงกฎหมายลูกในระยะเวลาที่เหมาะสม ๕. รัฐควรมีหน้าที่ในการกำกับติดตาม, พันธสัญญา และการสนับสนุนทางด้านวิชาการ	นายธนู แนบเนียร	
ประชาชนเข้าไม่ถึงอากาศที่บริสุทธิ์หรือ Green Area	ควรมีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เนื่องจากทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งควรมีการเชื่อมโยงกันให้กลายเป็นระบบ Big - Data	ผศ.ดร.ธรรมรัตน์ พุทธไทย	

หมายเหตุ* : ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ผืนป่าทุกชนิด รวมทั้งป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งน้ำทั้งบนดินและใต้ดิน ที่ดินสาธารณะ แร่ธาตุและแร่พลังงาน เมฆ ฝนและคลื่น ความถี่ในอากาศ ลมและแสงอาทิตย์

๘.๑.๙ กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในวันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. เมื่อมีการวิเคราะห์รัฐธรรมนูญ ๓ ฉบับ พบว่า - รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีความเข้มแข็งเชิงโครงสร้างจาก สสร. แต่ประสิทธิภาพต่ำ เพราะบางกฎหมายเป็นหมัน ไม่มีกฎหมายลูกประกอบ ดังนั้นทำให้ความเข้มแข็งเชิงโครงสร้างต่ำ เปิดให้มีการแก้ไขโดยง่าย ซึ่งอาจจะมุ่งแก้เพื่อให้เกิดความได้เปรียบ - รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มีความเข้มแข็งปานกลาง เนื่องจากมีความพยายามในการเลียนแบบ สสร. แต่ขณะนั้นสภาพการเมืองเกิดความแตกแยก ทำให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยาก - รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นฉบับที่มีภาพลักษณ์ไม่ดี แต่มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูง เพราะมีกลไกในการร่างกฎหมายลูก ๑๐ ฉบับ โดยเฉพาะการศึกษาสิ่งแวดล้อมและส่วนของการแก้ไขนั้นเกิดขึ้นได้ยากมาก	๑. การทำหน้าที่ของสื่อ ให้ยึดรูปแบบของ สสร. ๒๕๔๐ ที่มีการเปิดโอกาสให้สื่อเข้าไปมีส่วนร่วม เพื่อถ่ายทอดให้แก่ประชาชนได้รับรู้ถึงกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ ๒. ต้องมีการแจกแจงปัญหา เพื่อที่จะแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด หากไม่มีการแจกแจงก็จะแก้ปัญหาไม่มีที่สิ้นสุด - ปัญหาเชิงโครงสร้างภาครัฐ - ปัญหาเชิงกระบวนการยุติธรรม - ปัญหาเชิงกฎหมายบัญญัติ - ปัญหาเชิงผู้วินิจฉัยกฎหมาย - บริบทด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ๓. ในมุมด้านประวัติศาสตร์ควรตัดส่วนที่เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทำรัฐประหารหรือการนิรโทษกรรม ๔. ควรดึงจุดเด่นหรือข้อดีของรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ ฉบับ - รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ สื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในวงกว้าง	**คุณมงคล บางประภา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	- รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ๘๐% มีสื่อเข้าร่วมการร่างฯ ยกเว้นบทเฉพาะกาล - รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ สื่อเป็นผู้สังเกตการณีและเผยแพร่ รวมถึงมีการใช้ Infographic เพื่อให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจ ๕. เสนอเงื่อนไขเพื่อให้ลดการมีส่วนได้เสีย คือ การเว้นระยะเวลาจากการทำงานในตำแหน่งเดิมก่อนเข้าสู่ตำแหน่งในการร่างรัฐธรรมนูญ โดยตอบแทนเป็นค่าตอบแทนที่สูงขึ้น เพื่อทดแทนการเว้นระยะทั้งในภาครัฐและเอกชน ๖. การะบวนการร่าง ฯ ตั้งแต่ต้นจนจบ ต้องผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะจะทำให้รัฐธรรมนูญมีความยั่งยืน ๗. ควรให้มีการทำประชามติร่วมไปกับการเลือกตั้งประจำชาติ เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ		
๑. การมีส่วนร่วมคือหัวใจของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นการให้ปะชาชนมีส่วนร่วมให้ฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ตามมาตรา ๓ (อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา	๑. ส่งเสริมให้ประชาชนสำนึกและมีความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมาจากการสร้างระบบเศรษฐกิจที่ปราศจากความเหลื่อมล้ำ เพื่อให้ประชาชนมีเวลาใส่ใจในเรื่องการเมือง เช่น ประเทศสิงคโปร์ มีการ	**ศ. (พิเศษ) วิชา มหาคุณ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ) แต่ในทางกลับกันมาตราดังกล่าวไม่สามารถบังคับใช้โดยสมบูรณ์ได้ เนื่องจากไม่ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน ๒. พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ กลายเป็นเครื่องมือของเจ้าหน้าที่ในการจำกัดการเข้าถึงข้อมูล จึงทำให้ไม่สามารถตรวจสอบได้โดยง่าย อีกทั้ง พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ อ้างว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลหากจะมีการร้องขอ ต้องร้องขอผ่านคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ (กขร.) ซึ่งส่วนนี้ประชาชนทราบหรือไม่? ดังนั้นควรจะเป็น The Right for Access to Information โดยเอารัฐธรรมนูญเข้ามาบังคับตามที่องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International - TI) แนะนำ ๓. มาตรา ๖๓ (รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจาก การทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวดตามที่กฎหมายบัญญัติ) คำว่า “ตามที่กฎหมาย	กำหนดรากฐาน ๕๐ ปี แต่เป็นกรอบที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่มุ่งลดความเลื่อมล้ำ รัฐธรรมนูญต้องระบุว่า “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แต่มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้แทนในการใช้อำนาจ” ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะกระทำหรือใช้อำนาจนอกเหนือจากที่ประชาชนมอบหมายให้ไม่ได้ มากกว่านั้นระบบ Impeachment ควรมีกระบวนการที่ทำได้ง่ายที่สุด ๒. ต้องออกแบบเรื่องต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกลไกของรัฐ ดังนี้ ● การเข้าถึงข้อมูลของประชาชน เพราะมองว่า Information is power ควรเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส อย่างมาตรา ๕๙ (รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มิใช่ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก) ต้องไม่ใช้ความ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
บัญญัติ” ซึ่งมีข้อบกพร่องตามที่กฎหมายบัญญัติ คือ ให้การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้ไปอยู่ในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง ซึ่งมองว่าไม่เพียงพอ รัฐธรรมนูญต้องเขียนให้เป็นกลาง ดังนั้นสิ่งที่จำเป็น คือ การคุ้มครองการแจ้งเบาะแสหรือการคุ้มครองพยาน (Witness Protection) ต้องเป็นไปอย่างรัดกุม	มั่นคงหรือความลับของราชการจากกฎหมายลูก เพราะจะกลายเป็นเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรค ● สิทธิพลเมืองและสิทธิชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากร โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ให้ประชาชนเป็นผู้ปกป้อง เมื่อเปรียบเทียบระหว่ารัฐธรรมนูญ ๒ ฉบับ พบว่า - รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ในเรื่องการพิทักษ์ชุมชนมีอุปสรรคในเรื่องการให้เป็นไป “ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ – ๒๕๕๐ ยังไม่มีกฎหมายบัญญัติ เช่น กรณีการปล่อยน้ำเสียและมลพิษ จังหวัดระยอง ที่ศาลรับและสั่งให้มีการแก้ไข - รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เกิดปัญหา “ทั้งนี้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” จึงเสนอว่าสิทธิชุมชนไม่ต้องมีบทบัญญัติใดใดเป็นอุปสรรค ประชาชนสามารถพิทักษ์ชุมชนได้ ● ให้สิทธิชุมชนและพลเมืองเป็นรากฐานของรัฐธรรมนูญ มีการ Benchmarking		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	จากรัฐธรรมนูญญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญสิทธิชุมชนเป็นอันดับแรก		
๑. รัฐธรรมนูญไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในเชิงผลลัพธ์ ๒. การริเริ่มทำกฎหมายของประชาชน ไม่นำไปสู่ผลสำเร็จ ไม่ได้นำเข้าสู่กระบวนการการพิจารณา หรือหากมีการนำไปสู่การปฏิบัติแต่เมื่อรัฐสภาสิ้นสุด กฎหมายก็เป็นอันสิ้นสุด ดังนั้นถือเป็นการเสียเวลาและเสียงบประมาณของประชาชน ๓. มาตรา ๗๗ นั้นมองว่าเป็นพิธีการแบบผิวเผิน เพราะไม่ได้ทำให้ประชาชนแสดงเจตจำนงค์จริง ๆ ๔. การถอดถอดผู้มีอำนาจโดยประชาชนเป็นสิ่งที่ทำได้ยากหรือทำไม่ได้เลย ๕. การจัดทำนโยบายสาธารณะโดยประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม แต่รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญ ข้าราชการไม่มีความเข้าใจการมีส่วนร่วมของประชาชน ๖. ไม่มีมาตรการป้องกันการใช้สิทธิ์ในการร้องเรียนกรณีการทุจริต	๑. ได้มีการตั้งโจทย์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ดังนี้ ● รัฐธรรมนูญต้องมีการพิจารณาว่าจะต้องแก้อย่างไร แล้วจึงพิจารณาว่าประเด็นใดที่จะต้องแก้ โดยหลักการที่สำคัญคือการได้มาของรัฐธรรมนูญที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยและเรื่องสิทธิมนุษยชน ธรรมาภิบาล เพื่อนำไปสู่สังคมที่สันติสุข และมากไปกว่านั้นสังคมต้องถูกออกแบบให้เกิดความเสมอภาคมีการตรวจสอบการใช้อำนาจหรือไม่ หรือกฎหมายได้นำไปสู่การจัดการประเมินผลกระทบของการใช้รัฐธรรมนูญมีความสำคัญ ● สถาบันทางการเมือง ได้มีการตรวจสอบถ่วงดุลหรือไม่ รวมถึงการเมืองภาคพลเมืองนำไปสู่การเติบโตได้จริงหรือ? ดังนั้นจึงต้องทำ Check list ในแต่ละข้อที่อาจจะทำให้นำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีหรือสิ่งที่ไม่อยากเห็น	**ดร. ถวิลวดี บุรีกุล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๗. รัฐธรรมนูญที่เป็นภาพกว้างที่ต้องนำไปสู่การปฏิบัติ แต่บางมาตราไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ในส่วนนี้ควรมีวิธีการจัดการอย่างไร	๒. รัฐธรรมนูญต้องดูแลประชาชนได้ นำไปสู่การมีส่วนร่วมภายใต้แนวคิด “ต้อง Care ประชาชนและต้อง Share อำนาจ” ๓. การมีส่วนร่วมต้องดูถึงหลักการและจิตวิญญาณที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมได้ ๔. ต้องแก้ไขให้ผู้หญิงมีบทบาททางการเมืองหรือเป็นลักษณะของ Gender Quotas ให้มีการส่งผู้ลงสมัครเป็นผู้หญิงมากขึ้น และการจัดทำบัญชีรายชื่อให้สลับฟันปลาระหว่างชายและหญิง ๕. ประชาชนต้องได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องตามมาตรา ๖๓		
๑. ความคิดเห็นของเยาวชนมักจะอยู่ภายในกลุ่มเดียว คือ กลุ่มในระบบ โดยจากการแบ่งเยาวชนออกเป็น ๒ กลุ่ม ซึ่งไม่เกี่ยวกับการศึกษา คือ เด็กในระบบและเด็กนอกระบบ	๑. เพื่อให้ได้ความคิดที่หลากหลายควรอาศัยการเชิญกลุ่มประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จริง ๒. ในเรื่องพรรคการเมืองควรไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมากกว่านักวิชาการ ๓. หากมองรัฐธรรมนูญเป็นสินค้า ดังนั้นหากจะให้ประชาชนซื้อสินค้า ก็ควรเป็นสินค้าที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน ๔. อยากให้เด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมจริง ๆ ไม่ใช่เป็นแค่เพียงพิธีการ	**คุณพชรพรรษ์ ประจวบลาภ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๕. กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ก็ควรให้เด็กและเยาวชน ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียเข้าไปรับ แสดงความคิดเห็นอย่างจริงจัง ๖. การแก้รัฐธรรมธรรมนูญต้องมาจากการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง		
๑. รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีข้อจำกัดตั้งแต่ที่มาของรัฐธรรมนูญ ๒. จากมาตรา ๒๕ (สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะ ในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิ และเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้ และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้น**ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ** ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น...) กฎหมายลูกจะเข้ามาอ้างอิงเกี่ยวกับเรื่องของความมั่นคง ทำให้เป็นการอยู่เหนือสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ๓. ส่วนสิทธิในด้านการตรวจสอบ ที่ปกติจะสามารถตรวจสอบได้โดยตรง แต่ปัจจุบันเมื่อใช้	๑. เห็นควรให้ตัด **ความมั่นคงของรัฐ** ออกจากมาตรา ๒๕ และให้มี**การรับรองสิทธิเสรีภาพโดยเสมอภาค** ๒. จากหมวด ๖ มาตรา ๖๘ (...รัฐพึงให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายที่จำเป็นและเหมาะสมแก่**ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส** ในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมตลอดถึงการจัดหาทนายความให้) ให้ตัดคำว่า **ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส** ออก เพราะรัฐควรจัดให้ด้วยความเท่าเทียม ๓. ให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และเพิ่มการมี สสร. ที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คนทุกกลุ่ม ๔. กลไกตามมาตรา ๒๗๒ (...การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี...) เพื่อให้คนนอกไม่มีสิทธิ	**คุณสุภาภรณ์ มาลัยลอย**	***มาตรา ๔๑** บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
มาตรา ๒๕ คู่กับมาตรา ๕๑ (การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้น เป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตาม และเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชน หรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ) ทำให้เกิดกระบวนการที่เยอะมากขึ้น ซึ่งกลไกเหล่านี้ทำให้ประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้อย่างรวดเร็ว ๔. จากมาตรา ๔๑* การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พบว่าการดำเนินการถูกปิดกั้น ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีความหมาย และจากข้อ (๓) การฟ้องหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐตั้งเป็นนิติบุคคลได้ ๕. จากมาตรา ๔๓** มีการจำกัดเหลือแค่การฟื้นฟู หรือส่งเสริม ซึ่งต่างจาก มาตรา ๖๖	๕. จากมาตรา ๒๕๒ (...ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้...) ควรเปิดช่องให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรูปแบบพิเศษ ๖. ลดการสืบทอดอำนาจ โดยการให้ ส.ว. มาจากการเลือกตั้ง ๗. ยกเลิกมาตรา ๒๖๕ และมาตรา ๒๗๙ ๘. รัฐธรรมนูญควรให้นักกฎหมายเป็นผู้สรุปประเด็นปัญหาจากประชาชน เพื่อแปลงให้เป็นภาษาทางกฎหมาย ๙. คณะกรรมการร่างฯควรออกแบบให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด		ในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ (๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว (๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ ****มาตรา ๔๓** บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ (๑) อนุรักษ์ **ฟื้นฟู หรือส่งเสริม**ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณี อันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ...

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ (...ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน...) และสิ่งที่ถูกตัดออกไป คือ การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ตามมาตรา ๖๗ ๖. จากมาตรา ๕๘ (การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน...) ซึ่งเมื่อเอามาตรานี้ไปอยู่ในหมวดหน้าที่ของรัฐ ถือเป็นเรื่องที่ยากมากในการดำเนินการ ๗. จากมาตรา ๔๔ (บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ...) ระบุถึงการชุมนุมก็จริง แต่พระราชบัญญัติการชุมนุม			***มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
สาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีการขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ๘. จากมาตรา ๕๗*** เป็นมาตราที่สำคัญนักกิจกรรม และส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในด้านของสิ่งแวดล้อม โดยยกตัวอย่างกรณีที่กระบวนการ EIA ยังไม่ถูกบังคับใช้ แต่ EEC กลับถูกเปิดตัวแล้ว ดังนั้นจึงไม่มีการพิจารณา EIA เพื่อประเมินผลกระทบ ๙. ไม่เห็นด้วยกับหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ เพราะสิ่งใดที่เป็น สิทธิ ควรอยู่ในหมวดสิทธิ โดยมีการระบุการคุ้มครองสิทธิ ๑๐. จากยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิรูปฯแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วม ๑๑. บทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๙ ที่เกี่ยวกับประกาศและคำสั่ง คสช. โดยมีคำสั่ง ๓/๒๕๕๘ และ ๔/๒๕๕๙ ที่เป็นการยกเลิกผังเมือง และคำสั่ง ๙/๒๕๕๙ มีการลดทอนสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ๑๒. ระบบการศึกษามีระบบพื้นฐานไม่เหมือนกัน และการศึกษาแต่ละพื้นที่ไม่จำเป็นจะต้องเรียนในรูปแบบที่เหมือนกัน ควรอ้างอิงกับพื้นที่			วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย (๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ฟื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์ จากการดำเนินการ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
			ดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ
๑. รัฐธรรมนูญไม่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนเท่าที่ควร ๒. แผนยุทธศาสตร์มีปัญหา เนื่องจากถูกกำหนดโดยคนบางกลุ่ม จึงเสนอให้มีการรับฟังจากกลุ่มคนที่แตกต่างกันมากกว่านี้ ๓. พรบ. ด้านเด็กและเยาวชนไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ เพราะโดนกีดกันด้วยแนวคิดที่ว่าเป็นเด็ก จึงไม่ได้นำไปสู่การแก้ไข ๔. การทำหลักสูตร ครูไม่ได้เข้าร่วมเพื่อออกแบบหลักสูตร แต่ให้นักวิชาการเป็นผู้ออกแบบ ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจ ๕. เด็กและเยาวชนบางคนถูกผู้ใหญ่ให้ดำเนินการจำหน่ายยาเสพติด แม้ว่ารัฐจะมีแผน แต่แผนดังกล่าวก็ไม่มีประสิทธิภาพ ควรมีการปรับปรุงแก้ไขและคุ้มครองเด็กเหล่านี้	๑. ควรปฏิรูปการกระจายอำนาจ โดยมุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะเป็นการสะท้อนปัญหาและเข้าถึงได้ง่ายกว่า ๒. เสนอให้การรับฟังคิดเห็นมีการกระจายกลุ่มเป้าหมายให้มากกว่านี้ เช่น LGBT, เด็กและเยาวชน เป็นต้น ๓. จากมาตรา ๑๕๘ (พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกินสามสิบห้าคนประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี ...) ไม่ควรมีการจำกัดจำนวนรัฐมนตรี เพราะอาจจะได้รัฐมนตรีที่ไม่มีความเชี่ยวชาญตรงกับกระทรวงนั้น ๆ และเสนอให้มีการระบุเป็นผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เช่น กระทรางศึกษาธิการ ส่วนในบางกระทรวงที่ใหญ่เกินกว่ารัฐมนตรี ๑ คนจะดูแล ก็ควรให้มีการเพิ่มจำนวนรัฐมนตรีโดยเป็นการเจาะจงถึงประเด็นปัญหา ๔. ให้สภาเด็กเข้าสู่กระบวนการร่างและแก้ไขแผนชาติในฉบับต่าง ๆ	**คุณฉันทิศ รักอ่อน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๕. เสนอให้เพิ่มสิทธิให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าไปแสดงความคิดเห็นในการออกแบบหลักสูตรได้ ๖. สำหรับการย้ายถิ่นฐานควรมีการสนับสนุนเรื่องการจัดทำสิทธิการพึงมีพึงได้ต่อคนย้ายถิ่นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข เป็นต้น เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ๗. ผลักดันให้องค์กรเด็กและเยาวชนเป็นองค์กรอิสระเพื่อสร้างความชอบธรรมที่เป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มน้ำหนักในคำพูดของเด็กมากขึ้น ๘. เสนอให้มีการตั้งคณะกรรมาธิการเด็กและเยาวชน ในการศึกษาปัญหาและผลกระทบและเพื่อแก้ปัญหาของเด็กและเยาวชน		
๑. จากรัฐธรรมนูญไม่เคยทอดทิ้งเด็กและเยาวชนในทุกมาตรา แต่ไม่เคยมีการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง อีกทั้งเด็กต้องการคนรับฟังปัญหา ๒. ให้ใช้กฎหมายให้เป็นประโยชน์กับเด็กและเยาวชน เช่น การศึกษาปัจจุบันเป็นเรื่องที่เข้าถึงยากและมีความเปลี่ยนแปลงบ่อย ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่สามารถแนะนำบุตรหลานของตนเองได้	-	**คุณอลิสา หงส์มา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ผิดหวังจากการทำงานของ คสช. เพราะประชาชนไม่สามารถเข้าถึงรัฐธรรมนูญเลย การร่างใหม่จึงเป็นการเสียเวลา ๒. ปัญหาการเรียนการศึกษาเกี่ยวกับผู้อำนวยการ เช่น เรื่องทรงผม จึงตั้งข้อสังเกตว่าจะมีช่องทางใดที่ทำให้เด็กสามารถเรียกร้องสิทธิได้ ๓. เด็กขาดโอกาสทางการศึกษาและขากการรับรู้ในเรื่องการศึกษา ๔. เด็กเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดมากขึ้น เพราะไม่มีความรู้และไม่ได้รับการศึกษา ๕. โรงเรียนมีการเรียนการสอนไม่เท่ากัน อยากให้สร้างความสมดุลเรื่องคุณภาพการสอนในแต่ละโรงเรียน ๖. บางวิชาไม่สามารถทำให้เกิดประโยชน์ได้จริง ควรเป็นการเรียนแบบเพิ่มทักษะในการทำงานมากกว่า ๗. กิจกรรมด้านถังขยะ รัฐบาลหรือกรุงเทพฯไม่ได้สนับสนุนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเรื่อง Recycle และ Second Value ๘. เด็กขาดโอกาสในการแสดงความต้องการ เนื่องจากเมื่อเขียนโครงการต่าง ๆ แล้วทางผู้ใหญ่ไม่อนุมัติหรือไม่เห็นด้วย	-	**คุณจักรกฤษณ์ เต็มเปี่ยม**	

๘.๑.๑๐ กลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในวันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจมีทั้งมิติเชิงบวก และมิติเชิงลบ • การทำงานของกลุ่ม EEC จะมีการให้ความรู้ประชาชน ประชาชนสามารถเข้ามารับฟังกระบวนการ แต่ประชาชนกลับไม่ทราบว่ากระทบต่อชีวิตอย่างไร	• จาก**พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. ๒๕๖๑** มีความยืดหยุ่นและเป็นแบบอย่างให้กับกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระเบียงเศรษฐกิจ • ทุกครั้งที่มีการจัดทำ EIA จะมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชน • ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคประชาชน เพราะจะส่งผลให้ไม่เกิดโครงการที่ไม่ดี • ต้องการให้ อปท. มาเป็นตัวแทนให้กับองค์กรในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชน เพราะขณะนี้ข้อมูลยังส่งไปไม่ถึงประชาชน • โครงการภายใต้การขับเคลื่อนของ EEC ไม่ได้เน้นเชิงปริมาณ แต่พยายามกระจายทุกกลุ่มแล้วนำเอา Feedback มาปรับปรุง ส่วนโครงการอื่น ๆ ภาค EEC จะเข้าไปรับฟังหลังจากจัดทำกระบวนการ EHIA	**คุณทัศนีย์ เกียรติภัทราภรณ์**	
• กฎหมายที่มี Layer ที่วุ่นวาย คือ กฎกระทรวง และหากกฎหมายจำนวนมากแบบนี้ นักลงทุนจะเข้ามาลงทุนได้อย่างไร	• ยุทธศาสตร์ชาติ ด้าน EEC - สภาอุตสาหกรรมได้พิจารณาอุตสาหกรรมที่เป็นจุดแข็ง คืออุตสาหกรรมการเกษตร ซึ่งแบ่งออกเป็น	**คุณมนตรี มหาพฤกษ์พงศ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. Food โดยสภาฯมีการผลักดันให้เกิด Smart Farmer ๒๐๐๐๐ คน แต่ประเทศไทยมีแต่ Farmer by Choice ไม่ใช่ Farmer by Share อีกทั้งทางสภาฯได้มีความพยายามผลักดันในเรื่อง Certificate เกี่ยวกับการเกษตร มีการผลักดันเรื่องเกษตรปลอดภัยสู่อาหารปลอดภัย และให้ดำเนินการเป็น Food Valley ๒. Pharma ควรมีการเปลี่ยนจุดยืนจาก ยาสามัญ (Generic drugs) เป็น ยาต้นแบบ (Original drugs) ควรโยงกลับที่การเกษตรในการผลิตสมุนไพร ซึ่งอาจจะมีการใช้งบประมาณพอสมควร แต่ประเทศไทยจะเป็น Operating Model ๓. อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ (Feed) ๔. Cosmatic ● ต้องเร่งหาวิธีการที่ทำให้กำไรเพิ่มขึ้น แต่ต้นทุนลดลง ● ต้องการให้เป็น One – Stop shopping ให้เหมือนประเทศเวียดนาม ที่มีการทำ One – stop of License and Consulting .ใน ๑ สถานที่รวมกัน ได้ License ภายใน ๓๐ วัน		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• จากมาตรา ๒๗ (บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน...) การเป็นรัฐสวัสดิการ ๑๐๐% อาจจะไม่สามารถทำได้ เช่น การให้เบี้ยยังชีพ สามารถเลือกให้ผู้ที่มีรายได้น้อยให้ได้รับมากกว่า (ความไม่เท่าเทียม)	• จากมาตรา ๗๕ (รัฐพึงจัดระบบเศรษฐกิจให้ประชาชนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และยั่งยืน...) ควรมีการรับฟังความคิดเห็นตามมาตรา ๗๗ (...ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ...) เช่น มาตรการปรับภาษี เป็นต้น อีกทั้งเสนอให้มีกฎหมายบางลักษณะให้เกิดข้อยกเว้น	**คุณวุฒิพงศ์ จิตตั้งสกุล**	
• นโยบายทางการเงินถูกจำกัดทั่วโลก ส่งผลต่อการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก • เศรษฐกิจไทยหดตัวและติดลบ ๕ – ๖ ซึ่งเมื่อมองกลับไปที่ยุทธศาสตร์ พบว่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ • ปกติสิ่งที่เศรษฐกิจของประเทศต้องทำ คือ การสะสมทุน, แรงงาน และการใช้เทคโนโลยีช่วยผลิตและลงทุน นอกจากนี้จากการเกิด Covid ทำให้แรงงานในอุตสาหกรรม มีความเสี่ยงที่จะตกงานประมาณ ๒ ล้านตน โดยเฉพาะในส่วน	• โลกหลังการแพร่ระบาด Covid ทำให้แรงงานต้อง Upskill & Reskill และปรับทัศนคติให้สอดคล้องกับตลาด • ควรมีการสนับสนุนการลงทุนที่รองรับแรงงานคืนถิ่น • ต้องมีการปรับโครงสร้างด้านการเกษตร ให้เป็น Smart Farmer มากขึ้น • ต้องการให้มีการพัฒนาด้าน Digital, Big Data และ AI	**คุณจิตเกษม พรประพันธ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ของการท่องเที่ยว, การขนส่ง, ร้านอาหาร และการส่งออก (รถ, Supply Chain) ● เรื่อง SME ยังคงติดปัญหาเรื่องขั้นตอนและการขออนุญาต โดยมีปัญหา คือ Portal ที่อาจจะไม่มีการเชื่อมโยงกัน จึงเห็นควรให้จัด Portal แบบ One – stop service ● กฎหมายไม่เอื้อประโยชน์ต่อการทำธุรกิจ ● การ Enforcement ไม่ดีเพราะไม่ทราบว่าจะช่วยเหลือกลุ่มไหนก่อน เช่น ด้านโรงแรม ในส่วน Legal หรือ Illegal (เสียภาษีแต่ไม่จดทะเบียน) จุดนี้ต้องช่วยใครก่อน			
● ปัญหาแรงงานต่างด้าวโดนลอยตัวในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - แรงงานไม่สามารถออกไปไหนได้ ทำงานไม่ได้ ไม่ได้ต่ออายุทำงาน ซึ่งได้ระบุลักษณะคนต่างด้าวที่อาจขอรับใบอนุญาตได้ไว้ใน **พรบ. แรงงานต่างด้าว มาตรา ๑๓*** อีกทั้งการต่ออายุในประเทศ มีค่าธรรมเนียม VISA คิดราคาปกติ ๑๐๙๐ บาท/ปี, การขออนุญาตทำงาน ๑๐๙๐ บาท/ปี ซึ่งแพงกว่าประเทศต้นทาง ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้	-	**คุณพิภูเอก สกุลหลิม**	**<u>อ้างอิง</u>** ***พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๕๑** **มาตรา ๑๓ (สรุป)** คนต่างด้าวที่ไม่อาจขอรับใบอนุญาตตามมาตรา ๙ เพราะเหตุดังต่อไปนี้ อาจขอรับใบอนุญาตต่ออายุทะเบียนเพื่อทำงานตามประเภทที่ ครม. กำหนด ๑. ถูกเนรเทศตามกฎหมาย และได้รับการผ่อนผันให้ไปประกอบอาชีพที่อื่นแทนการ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
- การบังคับใช้กฎหมายแต่ระเบียบการพิจารณายังไม่ได้ประกาศออกมา อีกทั้งกรมการจัดหางานก็ไม่ได้ประกาศแนวทางในการดำเนินการ ดังนั้นปัญหาจึงตกอยู่ที่นายจ้าง - อีกทั้งยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การเสียภาษี, การจดทะเบียนพาณิชย์ และการขออนุญาตจากภาครัฐ ● แรงงานไทยไม่เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เพราะเป็นงานประเภท ๓D ได้แก่ งานสกปรก (dirty job) งานอันตราย (dangerous job) และงานยาก (demanding หรือ difficult job)			เนรเทศหรืออยู่ในระหว่างรอการเนรเทศ ๒. เข้ามาโดยไม่ได้รับอนุญาต แต่รับอนุญาตให้อยู่เป็นการชั่วคราว เพื่อรอการส่งกลับออกไปนอกราชอาณาจักร ๓. ถูกถอนสัญชาติตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ หรือตามกฎหมายอื่น ๔. เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ๕. เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับสัญชาติไทยตามกฎหมายว่าด้วยสัญชาติ
● ด้านการท่องเที่ยว ทั้ง Supply Chain มีประชากรเกี่ยวข้องส่วนนี้แค่ประมาณ ๔ ล้านคน	● ภาครัฐควรช่วยเหลือเรื่องสวัสดิการประกันสังคม และ Soft Loan ● อยากให้รัฐเปิดประเทศ ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในด้านของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกลุ่มนักธุรกิจ ● รัฐต้องสร้างความมั่นใจต่อประชาชนในด้านเศรษฐกิจ	**คุณไพรัช**	
● เส้นทาง R๓A จากกรุงเทพฯ - คุนหมิง มีประเด็นในส่วนขากลับที่ขนผลไม้จากจีนไปลง	● ประชาชนต้องได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงอยากให้สภาพัฒน์ฯ ปรับ	**ดร.ชุมพล สายเชื้อ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ยังตลาด ๔ มุมเมืองหรือตลาดไท ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีเจ้าของเป็นคนจีน ดังนั้นสินค้า, การขนส่ง จะอยู่ภายใต้การจัดการของคนจีนทั้งหมด และคนไทยจะไม่ได้รับประโยชน์จากเส้นทาง R๓A ● ด้านธุรกิจมีการผูกขาดเป็นจำนวนมาก คนไทยกลายเป็น Sub-contact หรือ Out source	มุมมองว่าประเทศอื่น ๆ พิจารณาจาก GDP Per Capita จริงหรือไม่ - คำถาม คือ คนไทยมีรายได้มากขึ้นจากการสร้าง Infrastructure ? - ตัวชี้วัดการเติบโตทางเศรษฐกิจควรเปลี่ยนแปลง และควรมีการเพิ่ม GNP เข้ามาเป็นตัวชี้วัดด้วย ● Covid ส่งผลให้การซื้อสินค้าออนไลน์โตขึ้น แต่ในส่วนของบริษัทขนส่งมีอัตราการเติบโตไม่ถึง ๑๐ ราย คือ ไปรษณีย์, Kerry, Alibaba ซึ่งจะเห็นได้ว่าธุรกิจขนส่ง ● ในส่วนการผูกขาด / Business Model ควรให้เอกชนเข้ามาช่วยตรวจสอบหรือดำเนินการ ● เรื่องความสามารถในการแข่งขัน ด้าน Infrastructure ของไทยเป็นลำดับต้นในกลุ่มประเทศอาเซียน อีกทั้งยังมีผลการวิจัยรองรับ ดังนั้น เห็นควรว่าให้มาเร่งดำเนินการด้านเทคโนโลยีมากกว่าเพื่อให้ก้าวทันชาติอื่น ๆ และรัฐต้องมีกลไกในการสร้าง Eco – system ● ด้านธุรกิจการขนส่ง (Logistic) แรงงานถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขนส่ง และเป็น “High labour intensive” ที่มีคนขับมากกว่า ๑ คน		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ดังนั้นแรงงานประเภท Blue collar (คนทำงานที่ไม่ได้ทำในออฟฟิต คนงาน คนใช้แรงงานต่าง ๆ) ในส่วนพนักงานขับรถขาดแคลน		
-	● ควรเพิ่มการศึกษาคู่กับคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ไทยได้เปรียบในด้านการแข่งขัน - คนเรียน MBA ควรเรียนการเขียน Business plan มากกว่าการทำรายงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงาน และยกศักยภาพของเยาวชนไทยให้มากที่สุด เนื่องจากรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้อย่างกว้าง ● ด้านพลังงาน ควรมีการดูแลคนรากหญ้า ดังนั้น น้ำมันและไฟฟ้าควรมี ๒ ราคา คือ ราคาปกติ (โดยเป็นราคา + กำไร ให้แก่อุตสาหกรรม) และราคาที่รัฐ Subsidies เพื่อให้ประชาชนประหยัดค่าใช้จ่าย ● ควรมีการจัดเศรษฐกิจเป็นหมวดหมู่ เพื่อประโยชน์ในการยกศักยภาพด้านการแข่งขัน	**คุณขจรศักดิ์**	
-	● ต้องเริ่มมองพื้นฐานอย่างรัฐธรรมนูญของประเทศก่อน แล้วจึงสามารถกำหนดแนวทางด้านเศรษฐกิจต่อไปได้ ● ประเทศควรให้การสนับสนุนในเรื่องการเพิ่มมูลค่า (ไม่ว่าอาชีพไหนก็สร้างมูลค่าทาง	**ผศ.ดร.สุทธิกร กิ่งแก้ว**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เศรษฐกิจได้) เช่น ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการเกษตรแบบปลูกน้อยแต่รายได้สูง จากการที่สร้าง Value Added หรือ Story telling ของผลิตภัณฑ์ ● ส่งเสริมการแข่งขันที่สำคัญ คือ Economies of Scale เช่น บริษัท Samsung ที่มีงบในการวิจัยสูง ภายใต้การสร้าง Human Capital ในประเทศ ● ต้องการให้แรงงานไทยมีศักยภาพ เพื่อดึงดูดคนมาลงทุน เพื่อให้ประเทศข้าม Middle Income Trap ● ถ้าจะทำให้ทุกคนได้รับประโยชน์ ประเทศควรมีกำไรส่วนเกิน และเอารัฐธรรมนูญเป็นตัวนำในการวางรากฐาน		
-	● การเสริมทุนของ SME เพื่อให้คนมีรายได้สูงขึ้น อีกทั้งในพื้นที่การเกษตรก็สามารถผลักดันให้เป็นเชิงท่องเที่ยวได้เช่นเดียวกัน ● ควรยกเลิกหรือแก้กฎหมายที่อาจจะยึดโยงกับการผูกขาด เช่น กฎหมายว่าด้วยสุรา ที่ชาวบ้านผลิตได้ แต่ไม่สามารถจำหน่ายได้ เป็นต้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสทางธุรกิจให้แก่ท้องถิ่น และเพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เสริม	**คุณณวิบูล ชมภู่**	

๘.๑.๑๑ กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง
ในวันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑.ระบบการเลือกตั้ง ● ปัจจุบันจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยมีระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ส่งผลให้เกิดความอ่อนแอจากรัฐบาลผสมที่มาจากหลากหลายพรรค อีกทั้งระบบเลือกตั้งดังกล่าวไม่ได้สะท้อนความต้องการของประชาชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความบกพร่องของระบบการเลือกตั้ง ● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่กล่าวว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกงนั้น มีข้อกำหนดกฎเกณฑ์มากเกินไป ทำให้ข้อกำหนดบางประการปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การเว้นวรรคทางการเมือง ๑๐ ปี ในคดีหมิ่นประมาท ซึ่งถือว่าเกินกว่าเหตุ ● พรรคการเมืองบางพรรคไม่สามารถส่งบุคคลเข้ารับเลือกตั้งได้ เพราะไม่มีตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ดังนั้นการทำ Primary ไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกอย่างแท้จริง เนื่องจากการหาสมาชิกพรรค ๑๐๐ คนของผู้สมัคร เพื่อให้องค์ประชุมมีมากกว่า ๕๐ คน ในการเลือกตัวแทนพรรค แสดงให้เห็นถึงการเลือกตัวแทนพรรคการเมืองที่มีความซับซ้อน	**๑.ระบบการเลือกตั้ง** ● ระบบการเลือกตั้งควรกลับมาใช้ระบบเลือกตั้งของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ซึ่งมีความเหมาะสมและเป็นระบบที่คุ้นเคยของประชาชนมากกว่า ● ควรยกเลิกการเปิดโอกาสให้คนนอกเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี จากการที่มีบทเฉพาะกาลที่ให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หรือรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง ควรคำนึงถึงวาทกรรมการปราบโกง และความสมเหตุสมผล ● ควรยกเลิกระบบ Primary เพราะส่งผลให้การเลือกตัวแทนพรรคการเมืองมีความซับซ้อน **๒.พรรคการเมือง** ● ควรทบทวนมาตรการในการยุบพรรคการเมือง เพราะไม่ควรเกิดเหตุการณ์การยุบพรรคการเมืองขึ้นอีกแล้ว เพราะการจัดตั้งพรรคการเมือง คือ เจตจำนงของประชาชน และควรพิจารณาข้อกำหนดหรือมาตรการที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น บังคับให้สมาชิกเสียเงิน หรือ ให้พรรคการเมืองสำรองเงิน เป็นต้น ● ควรมีการทบทวนกกหมายพรรคการเมืองที่สามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง เพราะอาจจะกลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองได้	**รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ศิรินิล (พรรคเพื่อไทย)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• กฎหมายการเลือกตั้ง ให้อำนาจ กกต. ออกใบเหลือง หรือระงับสิทธิการเลือกตั้ง ๑ ปี โดย กกต. จะเป็นพนักงานสืบสวน สอบสวน และตัดสินในเวลาเดียวกัน ซึ่งถือว่ามีการให้อำนาจเด็ดขาดแก่ กกต. **๒.พรรคการเมือง** • กฎหมายพรรคการเมือง ควรมีการจัดตั้งภายใต้ความอิสระ โดยหลักการสำคัญ คือ การกำกับดูแล และอำนวยความสะดวกแก่พรรคการเมือง ไม่ใช่การจำกัดหรือควบคุม • กฎหมายห้ามมีการควบรวมพรรคการเมืองเข้าด้วยกันในขณะที่อยู่ในอายุของสภาผู้แทนราษฎร โดยเห็นว่าการควบรวมพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่อันตราย แต่ปัจจุบันนี้มีการใช้วิธีการขอยกเลิกพรรคการเมืองแทน โดยให้ถือว่าพรรคดังกล่าวถูกยุบ และให้ ส.ส. สังกัดพรรคอื่นได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้เจตนารมณ์ของประชาชนถูกทำลายโดยสิ้นเชิง			
• จากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๙๑ การนับคะแนนการเลือกตั้ง มีสูตรการคำนวณที่ก่อให้เกิดการสับสนและความเข้าใจไม่ตรงกันของทุกฝ่าย	• สัดส่วน ส.ส.บัญชีรายชื่อ คิดว่าควรมีน้อย แต่กลับกลายเป็นว่ามีจำนวนมากขึ้น จากเดิมรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีสัดส่วน ส.ส.บัญชีรายชื่อน้อยลง โดยสัดส่วนอยู่ที่ ๔๐๐ : ๑๐๐	**นายนิกร จำนง (ชาติไทยพัฒนา)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ระบบ Primary เป็นความล้มเหลวและไม่ใช่ทางออก ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้มีการระบุถึงระบบนี้ แต่ระบบนี้ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญโดยไม่มีการดำเนินการสอบถามความคิดเห็น ซึ่งก่อให้เกิดการย้อนกลับ และระบบนี้กลายเป็นจุดถ่วงที่ส่งผลให้พรรคการเมืองมีปัญหา • รัฐธรรมนูญนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่มีเรื่องการยุบพรรคมากที่สุด และมีเหตุผลแห่งการยุบพรรคเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก	• การลงคะแนนเลือกตั้ง เกิดความล้มเหลว มีการทำลายความชอบธรรมของการเลือกตั้ง และสร้างความเสียหายต่อระบบการเมือง ควรกลับมาใช้ระบบ ๒ บัตรเหมือนเดิม เนื่องจากการนับคะแนนที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้พรรคการเมืองต้องส่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเลือกบัญชีรายชื่อ • นายกรัฐมนตรี ควรมีชื่อที่มาจากในพรรคการเมือง ถึงแม้ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง • รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๙๑ การนับคะแนน ควรมีการแก้รูปแบบในการนับคะแนนให้มีความชัดเจน • รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๙๕ สิทธิการรับเลือกตั้ง - ไม่ควรกำหนดว่า ส.ส. ต้องอาศัยอยู่ในเขต แต่ควรกำหนดเป็นจังหวัดแทน เพราะจะกลายเป็นเขตนิยม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดี - พรรคการเมืองต้องเข้ามาดูแลประชาชนไม่ใช่เพื่อการเลือกตั้ง - ควรยกเลิกตัวแทนประจำจังหวัด • การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ควรทำประชามติ • ระบบ Primary ควรมีการแก้ในกฎหมายเลือกตั้ง • รัฐธรรมนูญจะเป็น Deadlock ในการแก้ไขปัญหา • ควรมีการพูดคุยและใช้การประณีประนอมให้การแก้ไขให้ผ่านไปแต่ละจุด โดยเสนอให้ ส.ว. ดูข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นของรัฐธรรมนูญ		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
-	๑. เจตจำนงของการเลือกตั้ง คือ ● **การให้ได้มาซึ่งตัวแทนอย่างแท้จริงในการบริหารประเทศ** โดยตัวแทนในพื้นที่และคนที่พรรคส่งลงรับเลือกตั้งต้องมีความรู้ความสามารถ จึงเกิด ส.ส. ๒ รูปแบบ คือ ส.ส.แบ่งเขต (มีความใกล้ชิดกับประชาชน) และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ (ให้พรรคการเมืองเสนอคนมีความรู้ความสามารถ ผ่านการจัดทำบัญชีรายชื่อ) ภายใต้หลักการ คือ บัตรเลือกตั้งควรมี ๒ ใบ เพื่อให้สิทธิในการเลือกคนในเขตของตนและเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถของพรรค ● **การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม** เพื่อให้ได้มาซึ่งคนดีมีความสามารถ โดยมองถึงกฎหมายลูก ๓ ฉบับ คือ **กฎหมายการเลือกตั้ง ส.ส. กฎหมายคณะกรรมการการเลือกตั้ง และกฎหมายพรรคการเมือง (บางส่วน)** เพื่อให้กลไกของรัฐเป็นกลไกในการอำนวยความสะดวก และ กกต.ควรสร้างกลไกอย่างจริงจังเกี่ยวกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่ใช่เพียงแค่ทำหน้าที่ด้านการจัดการเลือกตั้ง อีกทั้งควรสร้างกลไกในกฎหมายลูกในการควบคุมดูแลการทำงานของ กกต.	**นายสมชัย ศรีสุทธิยากร**	
● เมื่อมีการฉีกรัฐธรรมนูญฉบับเก่า รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่จัดทำขึ้น มักมีปัญหาเสมอ รวมถึงกฎหมายลูกเช่นกันที่มักจะเกิดข้อบกพร่อง ● ระบบการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีปัญหามากจากการใช้บัตร ๑ ใบในการคำนวณบัญชีรายชื่อ	● กกต. ควรสร้างกลไกควบคุมดูแลการจัดการเลือกตั้ง และควรให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นระบบที่ Free and Fair และการบังคับปฏิบัติต้องเข้มแข็ง ● ควรกลับมาใช้ระบบการเลือกตั้งแบบรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐	**นายแพทย์วรรณรัตน์ ชาญนุกูล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ทำให้พรรคการเมืองไม่ได้จำนวน ส.ส แบบบัญชีรายชื่อจำนวนมาก เนื่องจากจำนวนไปกองที่ ส.ส แบ่งเขตแทน ส่งผลให้เกิดรัฐบาลผสมหลายพรรค ขาดเสถียรภาพ อ่อนแอ และอาจนำไปสู่การยุบสภาได้ ● การจ่ายเงินบำรุงพรรคเป็นสิ่งที่ ไม่ควรและไม่เหมาะสม ● การทำ Primary Vote ในการเลือก Candidate ในสหรัฐอเมริกาไม่ได้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย	● องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งอย่าง กกต. ควรมีการทำงานเชิงรุก ในการแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เพราะหลักการ Free and Fair เกิดแค่ตามกฎหมายเท่านั้น รวมถึง กกต. ควรสร้างกลไกในการควบคุมดูแลการจัดการเลือกตั้งให้มีการปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง ● ควรยกเลิกมาตรา ๗๙ การทำ Primary ก่อนการเลือกตั้ง เพราะประเทศไทยไม่พร้อมกับการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และหากไม่มี Candidate ลงในการเลือกตั้งจะทำให้พรรคเสียหาย ● การจัดตั้งพรรคการเมือง ควรมีกระบวนการที่ยากขึ้น เนื่องจากการยุบพรรคในปัจจุบันนั้นเกิดขึ้นง่าย หากระบบพรรคการเมืองอ่อนแอ ระบบการเลือกตั้งก็อ่อนแอตามลงไป ดังนั้นควรกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับแต่ละพรรคการเมือง		
● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ทำลายระบบการเลือกตั้งที่ต้องการตัวแทนและนโยบาย อีกทั้งการเลือกตั้งบัญชีรายชื่อไม่สะท้อนทั้งตัวแทนและนโยบาย ซึ่งถือเป็นวิธีการกำจัดผู้แทนที่ความนิยมสูงออกจากระบบ เพราะคะแนนจะถูกแบ่งให้พรรคอื่น ๆ แทน ● ผู้บริหารพรรคการเมือง มักจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง จึงทำให้ไม่ได้คนที่มีความสามารถเข้าไปในสภา	● หัวใจสำคัญของการเลือกตั้ง คือ ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ● เห็นด้วยกับการใช้ระบบการเลือกตั้งที่มีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ แต่สูตรในการคิดคำนวณ ให้เป็นอำนาจของกกต. ในการชี้แจง ● การยุบพรรคการเมือง ควรมีความผิดที่เฉพาะตัวมากกว่านี้ เพราะการทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอนั้นไม่ถูกต้อง มักจะส่งผลให้การเลือกตั้งก็จะอ่อนแอตามไปด้วย	**นายวิรัตน์ วรศสิริน (เสรีรวมไทย)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การจัดตั้งพรรคการเมืองมีปัญหาและอ่อนแอ รวมทั้งการจัดตั้งรัฐบาลก็มีปัญหา • นายกรัฐมนตรี ที่มาจากเลือกของ ส.ส. หรือ ส.ว. นั้นไม่เป็นธรรม			
• ระบบการเลือกตั้งที่ผ่านมาสร้างปัญหาพอสมควรกับการได้มาซึ่งตัวแทน	**๑.การเลือกตั้ง แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน** • ด้านการปฏิบัติ ควรมีกติกาและกระบวนการที่มีความชัดเจน เช่น การพิมพ์บัตร การส่งบัตร และทุกคนจะต้องเข้าใจเป้าหมายและเห็นภาพรวมเหมือนกัน • ด้านการทุจริตในการเลือกตั้ง มาจากประสิทธิภาพของคณะกรรมการ และความร่วมมือของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้ง อีกทั้งการแข่งขันทางการเมือง ต้องเป็นการผสมผสานกันในส่วนของการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย ๒. บทเรียนจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา จะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย คือ กฎหมาย กกต.หรือรัฐธรรมนูญ และกฎหมายพรรคการเมือง • กฎหมาย กกต.หรือรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับการทำบัตรเลือกตั้งด้วยระบบการเลือกตั้งที่ผ่านมา สร้างภาระให้แก่ กกต. และการคำนวณของ กกต. ทำให้คนคิดแตกต่างกัน อีกทั้งการประกาศผลต้องมีการนับคะแนนให้ได้ ๙๕% ก่อน	**นายแสวง บุญมี**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• กฎหมายพรรคการเมือง ควรให้ กกต. เป็นฝ่ายสนับสนุน		
• การเลือกตั้งล่วงหน้าจากสาเหตุการมีบัตร ๑ ใบ โดยในแต่ละเขตมีการใช้หมายเลขไม่เหมือนกัน ส่งผลให้หมายเลขในบัตรเลือกตั้งของผู้สมัครไม่ตรงกับผู้ลงสมัครในพื้นที่นั้น ๆ • ระบบการเลือกตั้ง มีคะแนนที่หายไป ทำให้ช่องว่างของกฎหมายไม่ได้รับการแก้ไข • การคำนวณการเลือกตั้ง ไม่มีความชัดเจนและเป็นระเบียบประกาศออกมาชี้แจงให้ทราบ • จากกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ สะท้อนว่าระบบ Primary คือปัญหา เนื่องจากการแต่งตั้งตัวแทนเป็นสิ่งที่ยาก กลายเป็นเพียงพิธีกรรม และในระหว่างรับเลือกตั้ง หากไปลงอีกพรรคแทน ก็ดึงตัวแทนจากพรรคเดิมไปด้วย จึงทำให้ไม่มีตัวแทนพรรคในเขตนั้น เนื่องจากจากกฎหมายพรรคการเมือง ระบุว่าหากสมาชิกลดลงต่ำกว่า ๑๐๐ คน ตัวแทนเขตนั้นจะหายไป • ในการเลือกตั้ง จะมีประกาศเขตเลือกตั้ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง ตัวแทนก็ไม่สามารถตั้งตัวทันได้ • การคำนวณในกรณีเลือกตั้งใหม่ทุกครั้งใน ๑ ปี จะมีการนำคะแนนมาคำนวณใหม่ทั้งหมด	• การคำนวณการเลือกตั้งควรมีความชัดเจนและรับฟังความคิดเห็นจากพรรคการเมืองก่อน หากจำเป็นต้องใช้ระบบการเลือกตั้งดังกล่าวอีกในครั้งถัดไป • จากกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ควรแก้ไขในรายละเอียด และวิเคราะห์ประเด็นที่ต้องแก้ไขและต้องรีบแก้ไข ไม่เช่นนั้นจะเกิดการทำซ้ำของปัญหาได้	**นายธนิศร์ ศรีประเทศ (พรรคภูมิใจไทย)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ส่งผลให้ ส.ส บัญชีรายชื่อ ในแต่ละพรรคอาจจะถูกตัดออกจากการนับคะแนนใหม่			
-	สิ่งที่รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง **๑. ส.ส.บัญชีรายชื่อ** ● ข้อดีของการมีส.ส.บัญชีรายชื่อ คือ เป็นการแข่งขันทางนโยบายมากกว่าการแข่งขันในเขตพื้นที่อย่างเดียว แต่ควรเลือกให้ชัดเจนว่า จะเลือกรูปแบบใด โดยเสนอ ๓ รูปแบบ คือ - รูปแบบ ส.ส. ผสม โดยมีการแยกคะแนนกันอย่างเด็ดขาด จากตัวอย่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ - การมี ส.ส. ๒ แบบ แต่ใช้คะแนนบัญชีรายชื่อ เป็น ส.ส.พึงมี แล้วที่เหลือให้ ส.ส.เขตหักออก อย่างเช่นในประเทศเยอรมัน - รูปแบบ ๒ ส.ส. แต่มีคะแนนเดียว อย่างเช่น ประเทศไทย **๒. การประกาศผล** ● รัฐธรรมนูญขยายเวลาการประกาศเป็น ๖๐ วัน ซึ่งถือเป็นระยะเวลาที่นานเกินไป เสนอให้ประกาศทันที หรือ ประกาศภายใน ๓๐ วัน	**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริญญา เทวานฤมิตรกุล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๓.สูตรคำนวณ ● จะต้องมีความชัดเจน โดยไม่อ้างอิง มาตร ๙๑ หรือ มาตรา ๑๒๘ เพราะประชาชนร้อยละ ๓๕ ถูกบีบให้เลือกเพียง ๑ ใบว่าจะเอาพรรค/เขต อย่างใดอย่างหนึ่ง **๔.ระบบเลือกตั้ง** ● ควรแก้ไขจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เพราะปัจจุบันผู้สมัคร(ส.ส.แบ่งเขต) ลงสมัครแบบไม่หวังผลชนะ และส.ส.พึงมี (ส.ส.บัญชีรายชื่อ) ไม่มีความนิ่งและชัดเจน จึงเป็นเหตุให้ผู้สมัครในระดับแบ่งเขตเพิ่มมากขึ้นมากกว่า ๔ เท่า เพื่อเอาคะแนนส.ส. พึงมี		
● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ออกแบบให้อำนาจที่มาจากการเลือกตั้งที่สับสน ไม่มั่นคง และไม่สะท้อนเจตนารมณ์ รวมไปถึงรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังเต็มไปด้วยข้อจำกัด ● การตั้งพรรคการเมืองยากมากขึ้น มีข้อจำกัดและใช้ต้นทุนสูง ทำให้เป็นการตัดโอกาสนักการเมืองรุ่นใหม่ ส่วนการยุบพรรคการเมืองมีความไม่ยุติธรรม เป็นการตัดทอนโอกาสและตัดทอนสิทธิ ● การเลือกตั้งที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่า การเลือกตั้งนั้นแพ้ให้กับอำนาจที่มาจากการแต่งตั้ง ส่งผลให้ประชาธิปไตยไม่เกิดการพัฒนา	● อำนาจที่มาจากการเลือกตั้งต้องเรียบง่ายและมั่นคง เพราะต้องเกิดจากกติกาที่เรียบง่าย ● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ควรเป็นระบบ Free and Fair สำหรับการเลือกตั้ง เพราะทั้งฉบับมีแต่ข้อกำจัด	**นายปดิพัทธ์ สันติภาดา (พรรคก้าวไกล)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ความไม่ชัดเจนของอำนาจหน้าที่ระหว่าง กกต. และคณะรัฐมนตรี ในการจัดการเลือกตั้งระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
• กฎหมายระบบการเลือกตั้ง / พรรคการเมือง มีข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข • ผู้จัดทำรัฐธรรมนูญในทุกขั้นตอน ไม่เคยลงรับสมัครเลือกตั้ง หรือเป็นสมาชิกพรรคการเมือง รวมถึงมีอคติในการจัดทำ • กฎหมายที่ประกาศออกมา ขัดแย้งในทางปฏิบัติ ไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคม และไม่สามารถปฏิบัติได้จริง ซึ่งได้ยกเป็น ๒ ประเด็น คือ - คิดดีแต่ปฏิบัติไม่ได้ ถือเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ - ดูดีแต่ทำไม่ได้ เช่น ระบบ Primary vote พรรคการเมืองร้อยละ ๙๙ ไม่สามารถทำได้ เกิดปัญหาในเรื่องผู้แทนประจำจังหวัดและเป็นภาระต่อผู้ที่ทำการเลือกตั้ง	• ควรปฏิรูปการปกครอง โดยการเลือกตั้งที่ดีที่สุดและสุจริต โปร่งใส • รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่แย่ที่สุด นับตั้งแต่ฐธรรมนูญ ๒๕๒๑ เป็นต้นมา • ควรนำระบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบกลับมาใช้ เพราะเป็นระบบที่ดีที่สุดแล้ว รวมถึง ระบบเขตละ ๑ คนร่วมกับระบบบัญชีรายชื่อ คือสิ่งที่ดีที่สุดแล้ว • คณะกรรมการร่างฯ ควรเริ่มดำเนินการจากสิ่งที่ง่ายก่อน เช่น ในเรื่องของสมาชิกพรรค หรืออะไรที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญให้ดำเนินการไปก่อน • ควรต้องทำให้ประชาชนได้ประโยชน์มากที่สุด	**นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา (พรรคประชาชาติ)**	
• ป้ายหาเสียงสามารถส่งผลเสียได้ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมและอุบัติเหตุ ในกรณีที่ป้ายล้มเสียหาย รวมถึงมีปัจจัยเกี่ยวกับทุน • การนับคะแนนที่แต่ละพรรคต้องส่งคนไปประจำหน่วย จึงทำให้เสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น	• การลงเลือกตั้ง ในส่วนของบัตรเลือกตั้งควรแบ่งออกเป็น ๒ ใบ ทำให้ไม่ตัดสิทธิ์การเลือกตั้งของประชาชน • นายกรัฐมนตรีควรมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพราะจะทำให้เข้ามาสู่ระบบการเลือกตั้ง และใกล้ชิด	**นายจิรวัฒน์ อรัณยกานนท์ (พรรคก้าวไกล)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	กับประชาชนมากกว่าบุคคลภายนอก อีกทั้งการนำเสนอรายชื่อนายกรัฐมนตรี หากเกิดกรณีนายกรัฐมนตรีลาออกจะมีกระบวนการจัดการอย่างไร ดังนั้นจึงต้องให้สิทธิ์พรรคการเมืองนำเสนอรายชื่อนายกรัฐมนตรีคนใหม่ได้ และการเลือกตั้งครั้งต่อไปนายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ● เสนอให้ไม่มีการใช้ป้ายหาเสียง หรือให้มีการระบุการตั้งป้ายหาเสียงและจำนวนป้ายในการหาเสียง ● เสนอให้การนับคะแนนเป็นระบบดิจิทัล เจ้าหน้าที่หน่วยเลือกตั้งควรจัดให้เห็นบัตรเลือกตั้ง รวมถึงหลังจากการนับคะแนนเสร็จ กกต. ควรมีความชัดเจน ● การระดมทุนถือเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังนั้นควรสามารถรับการระดมทุนผ่านช่องทางออนไลน์ หรือระบบเทคโนโลยีได้		
-	**๑.ระบบการเลือกตั้ง** ควรกลับไปใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เพราะถ้าเดินหน้าไป ประชาชนจะเกิดความสับสน ● การตรวจสอบการเลือกตั้ง มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะต้องเกิดการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม ● รัฐธรรมนูญควรจะมีระบุเกี่ยวกับการป้องปราบ เพื่อจะไม่เกิดการเลือกตั้งที่ทุจริต เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่กล่าวถึงการสนับสนุนการตรวจสอบการเลือกตั้ง	**นางสาวลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. พรรคการเมือง มาตรา ๔๕ วรรค ๒ เป็นปัญหาจากการที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบท และหมวดพรรคการเมือง ต้องเขียนให้ชัดเจน มองถึงเจตจำนง เพื่อลดปัญหาของกฎหมายและสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคการเมือง **๓. ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง** มาตรา ๙๕ วรรค๓ ควรทำรายชื่อระบบผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้สอดคล้องกับความเป็นจริง อาจจะใช้ระบบเทคโนโลยีเข้ามาช่วย		
• พรรคการเมืองอ่อนแอ โดยการอ้างอิงกลุ่มทุนการเมืองตลอดเวลา เพื่อให้ได้มาซึ่งทุนในการจัดทำพรรคการเมือง ทำให้สมาชิกพรรคไม่รู้สึกเป็นเจ้าของ เพราะผู้บริหารพรรคให้ความสำคัญกับกลุ่มทุน มากกว่า สมาชิกพรรค • กองทุนพัฒนาการเมืองน้อยเกินไป ต้องอยู่กับกลุ่มทุน การเมืองต้องตอบแทน และมีกลไกควบคุม ไม่เกิดอิสระ	๑. การเสียเงิน ๑๐๐ บาท เพื่อให้เป็นสมาชิกพรรคนั้น ไม่เหมาะสมกับบริบท เพราะจะทำให้พรรคเล็กจะไม่มีบทบาท ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไข โดย • ระบุเกี่ยวกับสมาชิกพรรค ให้ประชาชนสามารถเลือกเป็นสมาชิกได้ฟรี • อุดหนุนพรรคการเมืองตามอัตราสมาชิก ส่งเสริมให้พรรคเล็กมีอำนาจแข่งขัน • กกต. กำหนดให้หัวหน้าพรรคมาจากสมาชิกพรรคการเมือง • สมาชิกพรรคมีสิทธิ์ยื่นประชุมวิสามัญในพรรค เพื่อถอดถอนหัวหน้าและกรรมการบริหารพรรค • ยกเลิกระบบ Primary vote ในเขตเลือกตั้ง ๒. ระบบการเลือกตั้งแบบเยอรมัน (อ้างอิงจาก อ.ปริญญา) จะทำให้เกิดการแตกพรรคเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนบัญชีรายชื่อและคะแนนแบ่งเขต ซึ่งไม่เหมาะกับบริบทประเทศไทย จึงควรกลับไปใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐	**นายวรภพ วิริยะโรจน์ (พรรคก้าวไกล)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. สูตรคำนวณคะแนนของ กกต. ไม่ชัดเจน ทำให้ ๓๐,๐๐๐ คะแนน มีค่ามากกว่า ๗๐,๐๐๐ คน ๒. การจัดการเลือกตั้ง ● มีพฤติกรรมที่ให้ผลประโยชน์เฉพาะหน้ามากเกินไป ● ผู้จัดการเลือกตั้งมีกลไกในการตรวจสอบ และความรับผิดชอบน้อยเกินไป ● เกิดบัตรผีและคะแนนผีจริง แต่ไม่มีผู้รับผิดชอบเหตุการณ์ดังกล่าว ● กระบวนการรับผิดของ กกต. น้อยมาก ● เสนอให้ใช้ระบบ อิเล็กทรอนิกส์ เข้ามาใช้เพื่อลดความผิดพลาด ๓. กฎหมายฉบับนี้มีการขัดขวางพรรคการเมืองจำนวนมาก ซึ่งความจริงแล้วควรเป็นการสนับสนุนพรรคการเมืองมากกว่า	● สนับสนุนการใช้รูปแบบเช่นเดียวกับ ประเทศเยอรมนี โดยใช้บัตรเลือกตั้งของบัญชีรายชื่อมาคำนวณ ส.ส. พึงมี ส่วน ส.ส.แบ่งเขตมาเป็น Priority ในการคำนวณ เพื่อเป็นการไม่บังคับให้ ส.ส. ลงทุกเขตเลือกตั้ง และไม่ให้เป็นภาระของพรรคการเมือง จะส่งผลให้การเมืองโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ● การจัดการเลือกตั้ง เสนอให้ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้เพื่อลดความผิดพลาด ● พรรคการเมือง ไม่ควรถูกยุบง่าย เพราะบางกรณีเป็นความผิดส่วนบุคคล ● พรรคการเมืองควรมีกฎหมายควบคุมให้น้อยที่สุด ● ไม่ควรให้มีกฎหมายกำหนดในการเป็นสมาชิกพรรคควรเป็นพัฒนาการของพรรคตามขั้นตอน	**นายชัยธวัช ตุลาธน (พรรคก้าวไกล)**	
● กฎหมายการเลือกตั้งยังมีความบกพร่องอยู่	● หลักจากการเลือกตั้ง ส.ส. พรรคที่มีเสียงข้างมากควรมีสิทธิ์ในการจัดตั้งรัฐบาลก่อน หากพรรคเสียงข้างมากจัดตั้งรัฐบาลไม่ได้ก็เป็นโอกาสของพรรคลำดับต่อไป	**นายชำนาญ จันทร์เรือง**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• นายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง ได้มีการปรากฏเพียง ๑ ครั้งในการเลือกตั้งของประเทศอิสราเอล		

๘.๑.๑๒ กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มตัวแทนพรรคการเมือง

ในวันอังคารที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. การสรรหาผู้ลงสมัคร มีกลุ่มบุคคลที่ครอบงำพรรคการเมือง และมีการกำหนดระบบไว้อย่างชัดเจน เช่น ระบบ Primary vote ๒. การส่งเสริมให้สมาชิกพรรคการเมืองมีส่วนร่วม ● การพยายามทำให้ระบบพรรคการเมือง กลายเป็นสังคมอุดมคติ จากกฎหมายที่เข้าไปกำกับ ควบคุมพรรคการเมือง เพื่อต้องการยกระดับพรรคการเมืองให้มีมาตรฐาน แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถทำได้จริง ๓. พ.ร.บ.พรรคการเมือง ● ระบบการเลือกตั้ง แบบจัดสรรปันส่วนผสม ส่งเสริมให้มีพรรคเล็กมากกว่าพรรคใหญ่ ส่งผลให้รัฐบาลผสมนั้น ขาดเสถียรภาพทางการเมือง ● กำหนดกฎเกณฑ์ของเหตุที่ทำให้เกิดการยุบพรรค ง่ายเกินไป	๑. ระบบการเลือกตั้งไม่มีความชัดเจน เกิดความสับสน ทำให้ศักยภาพทางการเมืองลดลง	ผศ. วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ระบบบัตรเลือกตั้ง ๑ ใบในปัจจุบัน โดยการเอาคะแนนแบบแบ่งเขตเป็นฐาน ส่งผลให้ พรรคที่ได้คะแนนมากที่สุดลำดับที่ ๑ ได้ที่นั่งของ สส. น้อยกว่า พรรคลำดับที่ ๒ ๔. สัดส่วนการคำนวณคะแนนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) จะต้องชัดเจน และเป็นธรรม ๕. ศักยภาพทางการเมืองของรัฐบาล ที่มาจากระบบจัดสรรปันส่วนผสมของพรรคเล็กหลายพรรคไม่มีความเสถียรภาพ รวมถึงการแข่งขันทางนโยบายของพรรคการเมืองที่น้อยมาก เพราะประชาชนยึดกับตัวบุคคลมากกว่าพรรค			
๑. หลักการ • ประชาธิปไตยแบบควบคุมกำกับ ส่งผลต่อหน้าที่ของพรรคการเมือง คือ โครงสร้างระบบเลือกตั้งที่บิดเบี้ยว และปัญหาพรรคการเมืองแบบเฉพาะหน้า • ระบบการเลือกตั้ง ไม่ได้สะท้อนถึงเจตจำนงที่แท้จริง และรัฐบาลผสม ทำให้เกิดปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง รวมถึงประสิทธิภาพของรัฐบาล	๑. บัตรเลือกตั้งควรมีลักษณะ MMP คือ บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ โดยรัฐธรรมนูญของ สปช. ๒๕๕๘ ออกแบบไว้ดีแล้ว ๒. ยกเลิกการทำ Primary vote ในระบบปิด เฉพาะในส่วนของสมาชิกพรรค เพราะจะเกิดการ block vote และไม่ได้ตัวแทนจากพรรคจริงๆ หากจะคงไว้ก็ต้องปรับเปลี่ยนเป็นระบบเปิด หรือ กึ่งเปิด ๓. ทบทวนหมวด ว่าด้วยพรรคการเมือง ให้กำกับพรรคการเมืองน้อยลง	รศ.ดร.ยุทธพร อิสรชัย	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• โควตาตำแหน่งของรัฐมนตรี เกิดจากรัฐธรรมนูญที่เอื้อผลประโยชน์ให้พรรคพวก • พรรคการเมือง - รัฐธรรมนูญสนับสนุนให้พรรคการเมืองเกิดความล้าหลัง เพราะต้องอิงกับมติคณะกรรมการบริหารพรรคหรือตระกูลทางการเมือง - ข้อกำหนดกฎหมายทำให้พรรคการเมืองอยู่ยากขึ้น แต่ถูกยุบง่ายขึ้น • ลดทอนการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากระบบบัตรเลือกตั้ง ๑ ใบ • ประชาชนให้ความสำคัญเชิงนโยบายมากยิ่งขึ้น - การเมืองนอกสภาก้าวหน้า การเมืองในสภาล้าหลัง - กฎหมายกำหนดให้พรรคการเมืองเติบโตได้โดยกฎหมาย โดยเฉพาะกฎของ กกต. • ทำให้เกิดปัญหาของพรรคการเมืองคือขาดความเป็นสถาบันทางการเมือง และเกิดพรรคสาขา หรือพรรคสำรองมากขึ้น			

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๒. รายละเอียด ● มุ่งสร้างสถาบันทางการเมือง ให้เกี่ยวโยงกับพรรคมากยิ่งขึ้น			
	๑. ควรยกเลิก มาตรา ๔๕ วรรค ๒ ให้คงอยู่แต่วรรค ๑ เพื่อให้สามารถแก้ไขใน พ.ร.บ.พรรคการเมืองได้ แล้วจึงนำแก้ พ.ร.บ. อื่นๆ ๒. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และ พ.ร.บ. ทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอ ๓. พ.ร.บ.พรรคการเมือง กำหนดให้มีสาขาพรรค และสมาชิกพรรค ส่งผลให้ระบบเกิดความยุ่งยาก พรรคการเมืองขนาดเล็กก็ยากที่จะได้เงินบริจาคและเงินอุดหนุนก็สร้างความลำบากให้แก่พรรค ๔.การสรรหา สส. ควรเป็นระบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ หรือมี สส.บัญชีรายชื่อแบบภูมิภาค จะสามารถทำงานได้มากยิ่งขึ้น	พรรคไทรักธรรม	
๑. รัฐธรรมนูญ มีอคติตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือให้ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ ๒. รัฐธรรมนูญ ทำให้ พ.ร.บ.พรรคการเมือง สามารถยุบพรรคการเมืองได้ง่าย เป็นเหตุให้ สส.ในรัฐสภาหายไป	๑.มาตรา ๘๓ องค์ประกอบของ สส. ต้องครบตามกำหนดคือ ๕๐๐ คน ปัจจุบัน สส.หายไป ๑๒ คน จะทำอย่างไร ๒.เพิ่มคำว่า “และ” ในมาตรา ๓	ไม่ระบุ	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. มาตรา ๒๑๓ การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เสนอให้พรรคการเมืองที่มีสมาชิกเกิน ๑๐,๐๐๐ คน สามารถยื่นฟ้องร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ๒. ยกเลิกมาตรา ๑๐๐ – ๑๕๓ ใน พ.ร.บ.พรรคการเมือง ที่เกี่ยวกับบทลงโทษ เพราะบทลงโทษนั้นเกินกว่าเหตุ ๓. สนับสนุนให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมในการใช้เงินกองทุนของ กกต. ๔. ค่าสมัครของผู้ลงสมัคร คนละ ๑๐,๐๐๐ บาท ไม่เอื้อต่อพรรคการเมืองขนาดเล็ก และการมี Primary vote ด้วย จึงต้องหาสมาชิกพรรคมากขึ้น ๕. รัฐธรรมนูญมาตรา ๙๘ วรรค ๓ ที่ห้ามเป็นสื่อมวลชน มาเป็นสมาชิกพรรค ไม่ควรกำหนดไว้ชัดเจนเช่นนี้ เพราะสื่อทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการตรวจสอบ จึงไม่ควรห้ามอาชีพใดอาชีพหนึ่ง ๖. ควรใช้ระบบบัตรการเลือกตั้ง ๒ ใบ และไม่ต้องกดขี่พรรคการเมือง	พรรคคนงานไทย	
	๑. ภาระของพรรคการเมืองมีมากเกินไป รวมถึงการสมัครแบบมีค่าใช้จ่ายเป็นภาระของพรรคการเมืองและสมาชิกของพรรคการเมือง ๒. ตัวแทนเขตมีข้อจำกัดมากเกินไป ๓. เงินอุดหนุนที่ได้รับมาจากภาครัฐ สามารถใช้ได้ตามที่กำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งเป็นการจำกัดขอบเขตของพรรคการเมือง ไร้ซึ่งความเป็นอิสระ	พรรคพลังมวลชนไทย	
๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐เป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง แต่ความเป็นจริงแล้วตรงข้ามกับข้อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมา เช่น มาตรา ๒๓๖ การตรวจสอบถ่วงดุลที่ไม่สมเหตุสมผล	๑.รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ลดมาตราที่กล่าวถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเหลือเพียง ๒ มาตราจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เช่น สิทธิชุมชน สิทธิสิ่งแวดล้อม และอื่นๆ ควรกำหนดไว้เพราะจะเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของประชาชน ในการปฏิบัติ ๒. ระบบการเลือกตั้ง เป็นปัญหาเพราะทำให้ผลคะแนนการเลือกตั้งหล่นหาย รวมถึงกีดกันการมีส่วนร่วมของประชาชน	พรรคประชาธิปัตย์	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เสนอให้ ควรใช้ระบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ เพราะเป็นสิทธิพึงมีของประชาชน เพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนที่ตรงกับเจตนารมณ์ของประชาชน ๓.การคำนวณคะแนน ไม่ชัดเจน โดยระบบจัดสรรปันส่วนผสม ทำให้เกิดภาวะคะแนนตกน้ำ และเป็นการเข้าข้างพรรคใดพรรคหนึ่งมากเกินไป ควรมีความชัดเจน และเป็นกติการ่วมกัน ๔. สมาชิกวุฒิสภา ควรเป็นตัวแทนที่มาจากประชาชนโดยตรง ๕. แก้ไข หมวด ๑๕ มาตรา ๒๕๖ ว่าด้วยการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน		
	๑. แก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ อย่างจริงจัง ๒. พ.ร.บ.พรรคการเมือง ● มาตรา ๓๓ เงื่อนไขในมาตรา ส่งผลให้พรรคการเมืองอ่อนแอ และมีช่องโหว่ทางกฎหมาย ทำให้สมาชิกพรรคสามารถย้ายไปพรรคการเมืองขนาดใหญ่ได้ ● มาตรา ๔๗ การเป็นตัวแทนของเขต ขัดกับความเข้มแข็งของพรรคการเมือง ๓.ยกเลิกระบบ ตัวแทนประจำจังหวัด เนื่องจากระบบ Primary vote ทำให้พรรคการเมืองขนาดเล็กเสียเปรียบ ๔. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนที่อยากเข้ามามีส่วนร่วมของพรรคการเมือง จ่ายเงินในการสมัครค่าสมาชิก เสนอให้ยกเลิกค่าบำรุงสมาชิกพรรค ๕. ค่าปรับของพรรคการเมือง ควรดูที่เจตนารมณ์ เหตุผล มากกว่าการกำหนดกฎโดยไม่มีความยืดหยุ่น	พรรคประชาไทย	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๖.การคำนวณผลคะแนนการเลือกตั้งของ กกต. จะต้องมีความชัดเจนและโปร่งใส ไม่ให้เกิดข้อสงสัยจากประชาชน		
	๑. คะแนนตกน้ำ เนื่องจากการคำนวณผลคะแนนการเลือกตั้งของ กกต. จะมีทางแก้อย่างไร? ๒. สนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และ พ.ร.บ.พรรคการเมืองทั้งหมด และต้องให้อำนาจของประชาชนอย่างแท้จริง	พรรคพลังธรรมใหม่	
	๑. รัฐธรรมนูญทุกฉบับต้องมีกระบวนการป้องกันการฉีกการรัฐธรรมนูญ ● มาตรา ๕๐ เพิ่มเติม วรรค ๑ ประชาชนมีหน้าที่ปกป้องและพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ● มาตรา ๔๒ ห้ามพระสงฆ์ลงรับสมัคร ควรนำออก เพราะมีกฎของพระสงฆ์ที่บัญญัติไว้อยู่แล้ว	พรรคทางเลือกใหม่	
๑. การบังคับใช้กฎหมายมีความผิดเพี้ยน	๑. แก้ไข พ.ร.บ.พรรคการเมืองทั้งหมด โดยเฉพาะ ● การจัดตั้งพรรคการเมืองจะต้องมีเงินทุน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท รวมถึงต้องจ่ายเงินค่าบำรุงพรรคการเมือง ● สาขาพรรคการเมือง สมาชิกอย่างต่ำ ๕๐๐ คน และส่งได้ได้เพียง ๑ เขต ● การเข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคของประชาชนทั่วไป จะต้องเสียเงินค่าแรกเข้า ควรมีการแก้ไข หรือยกเลิกเงื่อนไขของ พรบ. พรรคการเมือง	พรรคเพื่อชาติ	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. บัตรเลือกตั้งควรมี ๒ ใบ ๒. การใช้สิทธิเลือกตั้งนอกจังหวัด ที่เกี่ยวข้องกับประชากรแฝงที่เข้ามาทำงานในเมือง มีปัญหาเพราะไม่มีสิทธิเลือกผู้แทนในเขตที่ตนทำงานได้ ต้องเลือกตามทะเบียนบ้าน ๓. กิจการสาธารณูปโภคที่เกี่ยวข้องกับเอกชน ไม่ควรให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม และห้ามแปรรูปกิจการเป็นของเอกชนเด็ดขาด	พรรคสังคมประชาธิปไตย	
	๑. สนับสนุนรัฐธรรมนูญดิจิทัล เพื่อสร้าง Big data ในการเชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมด เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ชัดเจนและทดสอบได้	พรรคภาคีเครือข่ายไทย	
๑. ผลคะแนนการเลือกตั้งในหลายเขตพื้นที่หายไป	๑. เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ • มาตรา ๘๓ วรรคสุดท้าย ระบบ Party list ควรมีการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในลำดับถัดมา • มาตรา ๙๖ เป็นการตัดสิทธ์พระสงฆ์ทางตรง ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นพลเมืองชั้น ๒ รวมถึงพระสงฆ์ไม่มีสิทธิ์ในการแก้ไขเสนอกฎหมายได้ ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ ๒. ยกเลิกตัวแทนประจำจังหวัด และการเก็บค่าสมาชิกพรรคพรรคการเมือง ๓. สนับสนุนให้จัดตั้งศาลสงฆ์ คุกพระสงฆ์ในการกักกันพระ ที่ยังคงความเป็นพระ แต่ออกนอกพื้นที่ไม่ได้	พรรคแผ่นดินธรรม	

๘.๑.๑๓ กลุ่มนโยบายแห่งรัฐ / การจัดบริการของรัฐ

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มนโยบายแห่งรัฐ/การจัดบริการแห่งรัฐ

ในวันอังคารที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. รัฐธรรมนูญครอบคลุมประเด็นเพราะมีความกว้างมากเกินไป ๒. ยุทธศาสตร์ชาติมักจะพูดถึงหรืออยากจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น GDP ลักเซมเบิร์ก มีรายได้ ๑.๑ หมื่นล้านดอลลาร์ เป็นประเทศที่มีแผนยุทธศาสตร์ ๓. แผนยุทธศาสตร์ ๒๐ ปี ที่ทุกกระทรวงต้องเจอทำให้การโฟกัสไม่ชัดเจน ๔. แนวนโยบายของรัฐมีความครอบคลุมแต่ก็กว้างเกินไปจนยากจะบอกว่าส่วนไหนขาดหายไป ๕. ฐานข้อมูลรวมของทุกหน่วยงานของรัฐยังไม่มี ยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลถึงกันได้ ส่งผลให้ประชาชนแบกรับกระบวนการที่มากและซับซ้อน	๑. เมื่อมีการวิเคราะห์ถึงประเด็นของ GDP ประเทศที่มีและไม่มีแผนยุทธศาสตร์ก็สามารถประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ไม่ได้เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ แม้ว่าคู่แข่งของประเทศไทย เช่น เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ ล้วนมีแผนยุทธศาสตร์ก็ตาม ๒. ควรมองในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้นำไปสู่การปฏิบัติ เช่น รัฐต้องจัดการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) เกิดจากการย้ายมาตราจากหมวด ๕ ไปหมวด ๖ เพื่อเปลี่ยนเป็นรัฐต้องทำนโยบายหรือสวัสดิการต่าง ๆ ๓. ส่งเสริม Universal Coverage สำหรับเด็กเล็ก	**รศ.ดร.ปกรณ์ ศิริประกอบ**	
๑. พรบ. แรงงานสัมพันธ์ ไม่เป็นกฎหมายในเชิงบังคับ แต่เป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการและแรงงานมากกว่า อีกทั้งมาตรา ๘๗ มีปัญหา คือให้แรงงานต่างด้าวจัดตั้งเองได้ ซึ่งกฎหมายยังไม่เปิดช่องให้ ๒. จากมาตรา ๔๒ (บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ **สหภาพ องค์กร** ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น) บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพ โดยกรมแรงงานดูแลในเรื่องสหภาพ อีกทั้งวรรค ๒ (การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม	๑. จากมาตรา ๗๔ (รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ และวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ) ควรใช้คำว่าอะไรระหว่าง “รัฐพึงจัด/รัฐพึง	**กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อการป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด) มีการจำกัดสิทธิการประท้วงในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูโภค	ส่งเสริม” เพราะเรื่องของแรงงานสัมพันธ์เป็นเรื่องของนายจ้างและลูกจ้างในอาชีพต่าง ๆ		
๑. จากมาตรา ๗๔ (รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ และวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ) การส่งเสริมและคุ้มครองแรงงานในระบบและนอกระบบ เพราะไม่มีระบบดูแล ไม่มี Social Safety Net หรือไม่มี Register ๒. กลุ่มการจ้างงานอิสระ ไม่มีระบบ Social Safety Net ให้เลย ระบบของรัฐไม่สามารถเข้าไปได้เลย และระบบภาษีก็ไม่มีความครอบคลุม ขณะเดียวกันแรงงานในระบบยังได้รับสวัสดิการประกันสังคม	๑. ประเด็นการจ้างงานผู้สูงอายุ มีนโยบายการขยับอายุงานเป็น ๖๓ – ๖๕ ปีนั้นยังไม่มีความชัดเจน อีกทั้งการสงวนอาชีพก็ยังไม่ได้มีการกำหนดชัดเจน ผู้สูงอายุมีทั้ง Skill และ Unskill อีกทั้งนโยบายค่าจ้างต้องมีความยุติธรรม ดังนั้น ๑. การรักษาสุขภาพต้องให้สอดรับกับการทำงานหรือการขยายอายุการเกษียณอายุการทำงาน บางครั้งนโยบายมันไปไม่ทันกับระบบ ดังนั้นอาจจะต้องเริ่มขยับการเกษียณไปเป็นกลุ่ม ๆ ๒. แนวนโยบายต้องมีทิศทางในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อให้ไปสู่เป้าหมาย ๓. รัฐต้องลงทุนในคนให้มากขึ้น	**ศ.ระพีพรรณ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๓. อาชีพที่เปลี่ยนไปเยอะมาก อาชีพอิสระกฎหมายไม่ได้เข้าไปครอบคลุมให้เกิดการเสียภาษี ๔. ไม่มีระบบในการพัฒนาอาสาสมัคร เนื่องจากต้องขับเคลื่อนสังคม ๕. มาตรา ๗๑ วรรค ๓ (...รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรง หรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำการดังกล่าว...) รัฐมาในรูปแบบของการสงเคราะห์ ทั้งที่รัฐพึงส่งเสริมหรือสนับสนุนมากกว่า ๖. รัฐขาดการบูรณาการฐานข้อมูลของรัฐ โดยให้รัฐเข้าถึงฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการออกแบบนโยบาย ๗. ความเหลื่อมล้ำของคนที่ไม่มีเลขบัตรประชาชนแม้เกิดในประเทศไทย จึงไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการใด ๆ ได้เลย ๘. นโยบายมักเขียนไปที่กลุ่มเป้าหมาย ทำให้รัฐไม่เห็นระบบหรือกลไกที่เกี่ยวข้อง			
๑. การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติขาดการเชื่อมโยงกันและขาดการบูรณาการ เพราะแต่ละกรมก็มีภารกิจของตนเอง และมีการจัดสรรงบประมาณไปตามภารกิจ	๑. เทคโนโลยีและนวัตกรรมถูกนำมาใช้มากขึ้นเพื่อตอบสนองสถานการณ์โควิค	**กรมกิจการผู้สูงอายุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๒. นโยบายหลักที่ต้องขับเคลื่อนมักมาจากสถานการณ์ เช่นการประกันการว่างงาน เป็นต้น ๓. อุปสรรคของการแบ่งปัน Big Data คือ การมีชั้นความลับในการแบ่งปันข้อมูลรายบุคคล ๔. ฐานคิดค่าจ้างผู้สูงอายุ ๔๕ บาท โดยคำนวณให้เป็นรายชั่วโมง อ้างอิงตามวัย เพราะไม่สามารถควบคุมให้เกิดการทำงานเต็มเวลาได้	๒. ควรมีมาตรฐานกลางในการทำงานของราชการ แต่ควรมีความยืดหยุ่นหรือช่องทางในแต่ละพื้นที่ปรับตามความเหมาะสม ๓. แผนผู้สูงอายุ ที่เข้ามาเตรียมความพร้อมการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ๔. การคุ้มครองผู้สูงอายุ ๕. มีกระบวนการดูแลและทำงานกับผู้สูงอายุ โดยจะแบ่งเป็น ๔ มิติ ซึ่งมีความครอบคลุมระบบเศรษฐกิจด้วย ๖. กำลังผลักดันให้มีการออมแบบถ้วนหน้า เนื่องจากกระทรวงการคลังเพื่อป้องกันการพาดพิง		
๑. จากหมวด ๕ ขาดสวัสดิการสังคมในกลุ่มเปราะบาง ดังนั้นรัฐต้องส่งเสริมสวัสดิการ ๒. จากหมวด ๖ ส่วนที่เกี่ยวกับกิจการเด็ก ๓. มาตรา ๗๑ (รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน...) ความเข้มแข็งออกมาเป็นนโยบายสำหรับกลุ่มเปราะบาง ๔. มีเด็กที่เข้าไม่ถึงนโยบาย ๓๐% แต่หากจะเป็นนโยบายที่คลุมคนทุกกลุ่ม (Universal) ก็จะ	๑. จากมาตรา ๕๔ (รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย...) ๒. กำหนดให้มีและพยายามขับเคลื่อนสภาเด็กและเยาวชน เป็นพื้นที่ให้เด็กทดลองการมีส่วนร่วม เช่น การศึกษาปัญหาในพื้นที่ของตนเอง หรือพื้นที่สร้างสรรค์	**กรมกิจการเด็กและเยาวชน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
บอกว่าจำเป็นต้องใช่งบประมาณเยอะ แต่สิ่งเหล่านนี้เป็นสิ่งที่รัฐต้องดูแลหรือไม่ ๕. ประเด็นท้าทาย โดยทางท้องถิ่นไม่กล้าดำเนินการบางโครงการ เนื่องจาก สตง.มามีบทบาทในการทำงาน บางส่วนเป็นภาระให้กับท้องถิ่น	๓. ควรมีการลงทุนในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์โดยเริ่มต้นที่กลุ่มเด็กเล็ก ๔. หมวด ๕ ให้ระบุการส่งเสริมสวัสดิการแก่กลุ่มเฉพาะที่รัฐต้องทำ ไม่ใช่สิ่งที่รัฐควรทำ หรือให้หมวดนี้ไปอยู่หน้าที่ของรัฐ ๕. อัตราการเกิดน้อยในบางครั้งก็สามารถมองได้ว่าเป็นโอกาสในการพัฒนา		
๑. ปัจจุบันมีทัศนคติการมองผู้สูงอายุว่าไม่สามารถสร้างคุณค่าหรือรายได้ได้แล้ว อีกทั้งผู้สูงอายุมีอายุขัยสูงมากขึ้น มีศักยภาพที่มากพอที่รัฐควรให้การส่งเสริมสนับสนุน ๒. โรงเรียนผู้สูงอายุ หรือกลุ่มคนอื่น ๆ ได้มีโมเดลที่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมของคนเหล่านี้เข้ามาสู่สังคม ดังนั้นรัฐต้องผลักดันคนกลุ่มนี้กลับคืนสู่สังคมและครอบครัว	๑. มาตรา ๗๑ (รัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาการกีฬาให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน...) ส่วนที่บอกว่ารัฐพึงช่วยเหลือกลุ่มเด็ก กลุ่มผู้สูงอายุต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะให้การคุ้มครองต้องความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วงนี้เพิ่มขึ้น ๓ เท่า ขาดการส่งเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งศักยภาพของคนกลุ่มนี้มีอยู่มาก ๒. พลวัตรของอาชีพ มาตรา ๗๔ (รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการทำงานอย่างเหมาะสมกับศักยภาพ และวัยและให้มีงานทำ และพึงคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้ได้รับความปลอดภัยและมีสุขอนามัยที่ดีในการทำงาน	**สำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ได้รับรายได้ สวัสดิการ การประกันสังคม และสิทธิประโยชน์อื่นที่เหมาะสมแก่การดำรงชีพ และพึงจัดให้มี หรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน รัฐพึงจัดให้มีระบบแรงงานสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการ) อาชีพใหม่ที่เกิดขึ้น การคุ้มครองผู้ใช้แรงงานยังมีช่องว่าง และการจำแนกแรงงานยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบ เช่น Platform worker พนักงานขนส่งอาหาร ที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครอง ดังนั้นควรมีการคุ้มครองในทางปฏิบัติ รวมถึงการออกกฎหมายย่อยโดยเรียกร้องเป็นขั้นต่ำ เพื่อให้ความคุ้มครองกับอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่และไม่ให้กระทบต่อนายจ้างมากเกินไป		
๑. จากการสอบถามเด็กค้าขายยาเสพติดเนื่องจากไม่มีโอกาสและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย ๒. จุดปัญหาพื้นฐาน คือความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (โรงเรียนประจำจังหวัดและโรงเรียนประจำอำเภอ) สื่อการเรียนหรือสาธารณูปโภคที่ไม่เท่าเทียมกัน	๑. เด็กและเยาวชนคืออนาคต การส่งเสริมเด็กและเยาวชนเพื่อให้สังคมเกิดความยั่งยืน ๒. ควรมีการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โรงเรียนและการเข้าถึงการศึกษา	**ภาคีนักศึกษาศาลายา** **นายณวิบูลย์ ชมภู่**	
	๑. มอง ๒ มิติ คือ การหาข้อบกพร่องหรือปัญหาและความต้องการเห็นสังคมในอนาคต ๒. ในส่วนความต้องการเห็นอนาคตของสังคมเป็นแบบไหน?	**สุรางค์รัตน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. การรวมตัวของคนที่เปราะบาง ถ้าไม่อยากให้สังคมซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำ จึงต้องหาทางให้มีการระบุในแนวนโยบายแห่งรัฐ ๒. พลังของสังคมมาจากภาคประชาสังคมจำนวนมาก รัฐควรส่งเสริมการรวมตัวของกลุ่มบุคคล เพื่อเป็นกลไกของสังคม ๓. หมวด ๕ มาตรา ๕๘ (การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมี ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ...) การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เสนอให้มีการประเมินสภาพแวดล้อมทาง		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ยุทธศาสตร์ (Strategic Environment Development) คือ การประเมินภาพรวม เพื่อให้เห็นผลกระทบโดยรวม เนื่องจาก EIA EHIA ไม่เพียงพอ		
๑. คนพิการมีมากที่สุด คือ การพิการทางการเคลื่อนไหวทางร่างกาย การได้ยิน การมองเห็น ทางจิตใจ สติปัญญา การเรียนรู้ ออทิสติกส์ ตามลำดับ ซึ่งสวัสดิการก็ยังไม่ได้ขึ้งกลุ่มคนเหล่านี้มากเท่าไร ๒. จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่าง พรบ.ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ (หลัก) อนุสัญญานานาชาติ แผนพัฒนาคุณภาพชีวิติคนพิการในระดับชาติ โดยสิ่งที่เกิดขึ้นยังไม่สอดคล้องหรือสอดรับกับคนพิการ ๓. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการยังไม่สอดคล้องกับความต้องการพื้นฐาน ๔. คนพิการ ซึ่งเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ในการรับคนพิการเข้าทำงาน สถานประกอบการยังไม่เพียงพอต่อจำนวนคนพิการ หน่วยงานของรัฐไม่เอื้อต่อการจ้างงานคนพิการ ๕. คนพิการตกงานจากโควิคจำนวนมาก ๖. ในด้านอาชีพอิสระ คนพิการไม่สามารถนำเงินกู้ไปทำอาชีพที่มั่นคงได้	๑. ผลักดันเบี้ยคนพิการให้ได้ ๑๐๐๐ บาท เพื่อให้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพโดยถ้วนหน้า โดยทำหนังสือถึงสำนักงบประมาณในการทบทวนมติ ครม. ๒. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกของคนพิการควรส่งเสริมให้มีการเอื้อประโยชน์ ๓. หน่วยงานของรัฐควรเปิดตำแหน่งให้กับคนพิการ ๔. ต้องการให้ฐานข้อมูลคนพิการไปปรากฏในฐานข้อมูลรวม เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบและง่ายต่อการเข้าถึง เช่น สาธารณสุข เป็นต้น	**กรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๗. การเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มาตราที่เยียวยาโควิดคนพิการ มักมีข้อติดขัด			

๘.๑.๑๔ กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ / องค์กรอิสระ

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระ
ในวันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. ศาล ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ค่อนข้างมีความเหมาะสมและชัดเจน ๒. องค์กรอิสระ ● <u>กระบวนการสรรหา</u> จะต้องมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยโครงสร้างของ คณะกรรมการสรรหา ณ ปัจจุบัน ก่อให้เกิดกระบวนการย้อนกลับไปสู่ศาล จึงก่อให้เกิดความไม่อิสระ คณะกรรมการสรรหา จึงควรมาจาก อดีตประธานศาลต่างๆ แบ่งสัดส่วนอย่างเหมาะสม มาดำรงตำแหน่ง เพื่อลดการเกิดกระบวนการย้อนกลับสู่ศาล ● <u>อำนาจหน้าที่</u> - คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีอำนาจหน้าที่มากมาตั้งแต่อดีต ณ ปัจจุบัน คดีที่ต้องดำเนินการก็มากขึ้น จึงไม่สามารถมุ่งหมายภารกิจหลัก ที่เกี่ยวข้องกับคดีระดับสูง หรือคดีสำคัญ เช่น คดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีประธานศาล เป็นต้น เสนอให้ ป.ป.ช. มีอำนาจที่โดดเด่น และรับผิดชอบคดีระดับสูง ไม่จำเป็นต้องลงถึงท้องถิ่น หรือ อปท. - สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) อำนาจของ กกต. มาจาก ๓ ฝ่าย (นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ) ก่อให้เกิดปัญหาที่ทำให้องค์กรไม่มีความเป็นอิสระ เสนอให้ กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการจัดการเลือกตั้ง และ กกต.เป็นผู้ควบคุม ตรวจสอบ และดูแลการเลือกตั้ง รวมถึงออกกฎหมายการเลือกตั้ง - สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (สผผ.) รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ สื่อความหมายว่า สผผ. ดูแลความทุกข์ร้อนของประชาชนจากเรื่อง	**รองศาสตราจารย์ มานิตย์ จุมปา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น จึงเสนอให้แก้ไขว่า สผผ. ควรดูแลความทุกข์ร้อนของประชาชน ทั้งเรื่องที่ชอบ หรือ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และสนับสนุนให้เป็นองค์กรเสริมอย่างสมบูรณ์		
๑. คุณสมบัติ ป.ป.ช. มาตรา ๒๓๒ เป็นไปได้ยากกับการปฏิบัติ ๒.หน้าที่ ป.ป.ช. ที่เกี่ยวกับการป้องกันมีจำนวนมากเกินไป	๑. เห็นด้วยกับท่านมานิตย์ จุมปา ๒. อำนาจหน้าที่ ป.ป.ช. ม.๒๓๔ ● ควรถอดถอนนโยบายไปที่ศาล ● กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ไต่สวนคดีความ ซึ่งมีความ overload มากไป เสนอให้ ป.ป.ช. ทำหน้าที่คล้ายกับ คตง. คือแค่วินิจฉัยคดี ในส่วนของการไต่สวนที่นอกเหนือจาก (๑) ให้หน่วยงานอื่นมาช่วย มารับผิดชอบ ● การกระทำความผิด ตาม (๒) ตัดให้เหลือเพียง “กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือการกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ” ๓. ควรให้ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัย มิใช่ศาลปกครอง ในกรณีข้อพิพาท ๔. มาตรา ๒๑๐ (๒) ให้สอดคล้องกับ (๑) โดยใช้คำว่าการทำความผิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ต้องใส่องค์กรที่เกี่ยวข้อง ๕. มาตรา ๒๓๔ (๔) หน้าที่และอำนาจกว้างมาก บางกรณีควรกำหนดให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการแทน ๖. กฎหมายประกอบ หน่วยธุรการ ไม่ควรเป็นผู้ที่ออกกฎให้ตนเองใช้เอง และเกิดการไม่เคารพผู้บังคับบัญชา ทำให้การทำงานเกิดความลำบากมากขึ้น	**นายธรรมนูญ เรืองดิษฐ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๗.การสรรหาคณะกรรมการ ปรับปรุงให้ชัดเจน เป็นธรรม และยึดโยงกับประชาชน โดยอาจจะมีการเมืองเข้ามาแทรก ส่งผลให้ความเป็นธรรมลดน้อยลง		
	๑. องค์กรอิสระ นิยมสนใจงานบริหาร มากกว่าอำนาจหน้าที่หลักขององค์กร เนื่องด้วยเป็นงานที่เสี่ยงและสร้างศัตรูได้ หากงานใดที่ไม่ตรงกับภารกิจหลัก ก็มอบหมายให้ฝ่ายเลขาเป็นผู้ดำเนินการแทน ๒. องค์กรอิสระ จะต้องมีความกล้าที่จะทำงานให้ตรงกับเป้าหมายหลักขององค์กร ต้องเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา และมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ๓. พัฒนา back office ให้ฐานในองค์กรมีความแข็งแรง จากคนที่มีศักยภาพและมีความรู้ความสามารถ เพราะในอดีตมีความล้มเหลว จากการทำงานที่มีแต่ตำแหน่ง แต่ไม่มีประสิทธิภาพ ๔. วาระขององค์กร มีการยึดโยงกับภาคการเมืองมากเกินไป จึงทำให้เกิดความต่อเนื่อง ควรให้องค์กรจงมีความมั่นคง ต่อเนื่อง และ น่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นองค์กรชำนาญพิเศษ ๕. ต้องมีหลักอ้างอิง ในการให้องค์กรอิสระยึดหลักร่วมกัน เสนอให้มีรวมองค์กรอิสระต่างๆให้อยู่ในหน่วยงานเดียวกัน เพราะเป้าหมายหลักคือการตรวจสอบเช่นเดียวกัน อาจจะรวมอยู่กับ สำนักอัยการ หรืออาจแบ่งรวมกับรัฐสภา ๖. การสรรหาคณะกรรมการ ต้องยึดโยงกับประชาชน โดยอาจจะมี Public hearing จากกลุ่มสมาชิกวุฒิสภา	**รองศาสตราจารย์ ดร.นิยม รัฐอมฤต**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. โครงสร้างอำนาจของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ไม่เอื้อเฟื้อต่อการทำงาน ไม่สามารถคัดกรองคดีความได้ เพราะเรื่องร้องเรียนมีทุกระดับชั้น	๑. ปัจจุบันการร้องเรียนต่อ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน นั้นมีจำนวนการร้องเรียนของกลุ่มทั่วไปมากที่สุด ซึ่งเป็นการร้องเรียนจากประชาชนชาวบ้าน โดยเป็นการทำงานทับซ้อนกับศูนย์ดำรงธรรม ซึ่งควรให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ดำเนินการคดีใหญ่ เป็นขวานด้ามใหญ่ของประเทศ และไม่เสียเวลาโดยใช่เหตุ ๒. มาตรา ๒๓๐ เขียนไม่ชัดเจน ควรยุบรวม (๑) กับ (๒) เข้าด้วยกัน	**นายรัตติ สุนทรวราภาส**	
๒. การพัฒนาเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดินนอกเหนือจากบัญชี งบประมาณ การเงิน การคลัง แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้รับการตรวจสอบความชอบในการวินิจฉัยอย่างเป็นรูปธรรม	๑.รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กำหนดของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) บทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น และมีบทบัญญัติอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน โดยหลักเกณฑ์การดำเนินงานเป็นไปตามกฎหมายประกอบ ● กฎหมายประกอบ ๒๕๖๑ เสนอให้ตรวจสอบตาม พรบ. ให้ผู้ว่าการ แจ้งผู้รับตรวจ ๒. มาตรา ๒๔๐ ผู้ถูกสั่งลงโทษ ให้อุทธรณ์ศาลปกครองสูงสุด ภายใน ๙๐ วันนั้น กระบวนการยังไม่ชัดเจน และควรเปลี่ยนข้อกำหนดเป็น ๖๐ วัน ๓.ศาลปกครองสูงสุดวางแนวในการปฏิบัติตาม พรบ.วินัยการเงินการคลัง เสนอให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันกับข้อเท็จจริงและฝ่ายบริหาร ที่ควบคุมข้าราชการ ซึ่งจะทำให้คดีความรับผิดทางละเมิดรวดเร็วขึ้น ส่งผลให้กระบวนการรับผิดทางวินัยรวดเร็วขึ้น ๔. บทบาทที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กำหนดคือการให้คำแนะนำฝ่ายบริหารในการปรับปรุงข้อบกพร่องในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐไปปฏิบัติ หากดำเนินการตามคำแนะนำจะไม่มีความผิด ยกเว้นเจ้าหน้าที่จะกลับคำ	**นายธนพล โกมารกุลณ นคร**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. คุณสมบัติการสรรหา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (ม.๒๐๐) ป.ป.ช. (ม.๒๓๒) กกต. (ม.๒๒๒) ไม่สามารถบังคับใช้กับสำนักงานอัยการสูงสุดได้ เพราะไม่มีรองอัยการสูงสุดที่ดำรงตำแหน่ง ๕ ปี แสดงให้เห็นว่า กฎหมายไม่สอดคล้องในทางปฏิบัติ ทำให้บทบาทของสำนักอัยการสูงสุดขาดหายไป ๒. คุณสมบัติ (อายุ) ศาลรัฐธรรมนูญ ที่เหลื่อมกัน ๒ ปี กับองค์กรอิสระ มีความหมายว่าอย่างไร ? เพราะศาลและองค์กรอิสระก็มีฐานะเท่านั้น	๑. ไม่เห็นด้วยกับการเขียนรัฐธรรมนูญที่เขียนแบบยาวมาก ๒. ความเหลื่อมล้ำของระบบราชการ ● ควรมีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ● ความเหลื่อมล้ำขององค์กรในรัฐธรรมนูญกับองค์กรที่ไม่ได้อยู่ในรัฐธรรมนูญ ๓. มาตรา ๑๓๐ อำนาจในการไต่สวนของ ป.ป.ช. ที่มอบหมายให้หน่วยงานอื่นรับผิดชอบ เป็นไปตามกฎหมายของหน่วยงานที่รับมอบหมาย เกิดดุลพินิจหลายกฎหมาย ซึ่งไม่เป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน ๔. คณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ มีความผิดพลาดและเกิดความสงสัยในความสามารถของคณะกรรมการสรรหา ทำให้เกิดความน่าเชื่อถือขององค์กรลดลง ๕. ศาลรัฐธรรมนูญ ไม่เห็นด้วยกับการมีบุคคลที่ดำรงตำแหน่งที่มีวาระแน่นอน ทำให้คำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญในช่วงหลัง โอนเอียงทางการเมืองมากเกินไป ส่งผลให้ความน่าเชื่อถือลดลง ๖. ไม่เห็นด้วยกับการนำประธานศาลมาสู่การเป็นคณะกรรมการสรรหา เพราะควรจะเป็นกลางในความยุติธรรม และเป็นอิสระ ๗. สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจในการถอดถอนคณะกรรมการสรรหา ก็ควรให้สมาชิกวุฒิสภามีอำนาจในการสรรหาเช่นกัน	**นายยรรยง เดชพิรัตนมงคล**	
	๑. อำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีทั้งหน้าที่ของ กสม.ที่ต้องทำ และสิ่งที่อยากให้ กสม. ทำ และยัดเยียด มาตรา ๒๔๗ (๔) ส่งผลถึงการขาดความเป็นอิสระ ต้องอยู่ภายใต้ฝ่ายบริหาร ซึ่งไม่เหมาะสมเนื่องจากเป็นองค์กร	**นายภาณุวัฒน์ ทองสุข**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	อิสระ ตามหลักการปารีส (อ้างอิง) ต้องทำหน้าที่อย่างเป็นอิสระจากหน่วยงานของรัฐ ๒. พิจารณามาตรา ๒๔๗ (๔) ให้มีความเหมาะสม ๓. กระบวนการสรรหาคณะกรรมการ มาตรา ๒๐๓ ● องค์ประกอบของคณะกรรมการสรรหา มีการเอื้อบุคคลให้เข้ามาดำรงตำแหน่ง โดยไม่สุจริต ใช้เส้นสาย หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว เมื่อเข้ามาแล้วก็จะต้องเอื้อผลประโยชน์คืนกลับแก่ผู้คัดเลือก ซึ่งขัดกับหลักขององค์กรอิสระที่ไม่ต้องขึ้นตรงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ● คณะกรรมการสรรหาควรมีมากขึ้นอย่างเหมาะสม เพื่อคะแนนเสียงการตัดสินและการทุจริตที่ยากขึ้น		
	๑. อำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง มาตรา ๑๙๗ ● ปรับให้สั้น แต่คงเนื้อหาเดิม ● วรรค ๒ เพิ่มเติมศาลปกครองอุทธรณ์ เข้ามา เพราะวิวัฒนาการศาลจะตั้งต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น เขียนไว้เพื่ออนาคต ๒. มาตรา ๒๔๐ (๓) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน สร้างความเข้าใจผิดในการพิจารณา เกี่ยวกับอุทธรณ์ข้อเท็จจริงและพิจารณาใหม่	**นายประสาท พงษ์สุวรรณ**	
	๑. ส่งเสริมการเข้าถึงของประชาชน โดยการใช้สื่อสารสนเทศที่มีศักยภาพและทันสมัย ในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระ ซึ่งหากจะเข้าถึงได้นั้น จะต้องออกกฎหมายรองรับ ภาครัฐต้องส่งเสริม สนับสนุนการเข้าถึงของประชาชน	**นายจำนง ถาวรวิสิทธิ์**	

๘.๑.๑๕ กลุ่มชาติพันธุ์

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มชาติพันธุ์

ในวันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ คือ กฎหมายจำนวนมากออกโดย สนช. ซึ่งบางกรณีขัดกับรัฐธรรมนูญ เช่น การให้อำนาจตรวจค้นยามวิกาลโดยไม่ต้องแจ้ง ซึ่งขัดกับสิทธิในเคหะสถานของรัฐธรรมนูญ	๑. มาตรา ๑ (ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกมิได้) ควรเพิ่มคำว่า “พหุวัฒนธรรม” เพื่อรองรับชาติพันธุ์ และแสดงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และสังคม ๒. มาตรา ๕๔ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กล่าวว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ” กล่าวคืออนุบาลจนจบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ที่เริ่มตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ ๑ จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จึงเสนอให้ ปรับให้เกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานกลับไปเป็นอย่างเดิม คือ จบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ๓. หมวด ๓ และ ๔ เนื่องจากมีคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ซึ่งไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้ เช่น มาตรา ๕๐ (๓) บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติตนตามกฎหมาย แล้วถ้าหากมิใช่ปวงชนชาวไทยจะต้องปฏิบัติหรือไม่? ส่งผลต่อการตีความที่ว่า “บุคคล = ปวงชนชาวไทย” เสนอให้ ตัดคำว่า “ปวงชนชาวไทย” ออก เพื่อประโยชน์ต่อการตีความและไม่เกิดความสับสน ๔. มาตรา ๔๓ เกี่ยวกับเรื่อง สิทธิบุคคล สิทธิชุมชน โดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ตัดคำว่า “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” ออก โดยกล่าวว่าให้ความหมายเหมือนกับสิทธิชุมชน ซึ่งแท้จริงแล้วไม่สามารถตีความให้เหมือนกันได้ เช่น คดี	**นายสุรพงษ์ กองจันทึก**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	หมู่บ้านคลิตี้ หรือคดีปู่คออี้ ที่อ้างอิงสิทธิชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม จนสามารถชนะคดีความได้ ๕. มาตรา ๒๗ การเลือกปฏิบัติโดยเสมอภาคกัน ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ควรได้รับการปฏิบัติ และมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน • วรรค ๓ เพิ่มคำว่า “ชาติพันธุ์” • วรรค ๔ เพิ่มคำว่า “ชาติพันธุ์” เพื่อที่จะไม่สื่อความหมายว่า กลุ่มชาติพันธุ์เป็นผู้ด้อยโอกาส ๖. หากมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ จะเป็นการดีมาก อีกทั้งสิ่งใดที่ดีของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็ให้คงไว้ แต่หากสิ่งใดไม่เหมาะสมก็แก้ไขให้ดีขึ้น		
๑. การเรียกร้องของประชาชน ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ มีหลายกระบวนการที่เข้าถึงยาก ซึ่งเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ประชาชน ต้องทบทวนและแก้ไขให้ชัดเจน ๒. จุดบกพร่องในการบังคับใช้กฎหมายฉุกเฉินหรือกฎอัยการศึก ในภาวะ “ไม่ฉุกเฉิน” ส่งผลให้การใช้อำนาจรัฐอาจจะกระทบถึงสิทธิ ๓. เสรีภาพในการแสดงออก ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้ ถึงแม้สถานการณ์สงบ แต่ไม่สามารถทำให้สิทธิของประชาชนดีขึ้น	๑. ควรทบทวนการแยกหมวดสิทธิและหน้าที่ของรัฐนั้นสร้างความสับสน เช่น “สิทธิชุมชน” มาตรา ๔๓ กับ มาตรา ๕๑ (การใดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐตามหมวดนี้ ถ้าการนั้น เป็นการทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ย่อมเป็นสิทธิของประชาชนและชุมชนที่จะติดตามและเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ รวมตลอดทั้งฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดให้ประชาชน หรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ) รูปแบบไหนที่ส่งผลต่อประชาชนโดยตรงมากที่สุด ควรระบุให้เป็น “หมวดสิทธิ” เพียงแค่หมวดเดียวที่เป็นไปตามหลักสากล โดยต้องเป็นหน้าที่ของรัฐที่คุ้มครองสิทธิประชาชน	**นายบัณฑิต หอมเกษ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. ควรมีบันทึกเจตนารมณ์ที่ชัดเจนของรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปจากการอ้างอิงอนาคตในเรื่องต่าง ๆ และง่ายต่อการใช้งาน ๔. รัฐธรรมนูญควรเขียนให้โอบอุ้มความหลากหลาย ไม่ควรจะใช้รูปแบบ One Size Fits All ๕. กลไกการตรวจสอบจะต้องมีความชัดเจน ๖. ในเรื่องของชาติพันธุ์ได้มีการตั้งข้อสังเกตดังนี้ ● เหตุใดถึงตัดคำว่า “ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” ● “สิทธิทางวัฒนธรรม” ยึดโยงกับ “สิทธิในที่ดิน/พื้นที่” เช่น กะเหรี่ยงกับการปลูกพืชหมุนเวียน ● ต้องการให้สิทธิได้รับความเคารพ ความคุ้มครองโดยไม่ต้องดิ้นรนและใช้สิทธิทางศาล ๗. รัฐธรรมนูญ ควรมีการร่างขึ้นมาใหม่ และปฏิรูปเชิงโครงสร้างทางการเมืองอย่างแท้จริง		
๑. คนด้อยโอกาสในต่างประเทศ ทั้งคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิที่ควรได้รับได้	๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีความเป็นมนุษย์นิยมสูง แต่ตกหล่นกลุ่มคนเปราะบาง (กลุ่มชาติพันธุ์) ดังนั้นรัฐธรรมนูญควรมีการรับรองสถานะของบุคคล เพื่อป้องกันการไร้สัญชาติ ๒. ควรมีการคุ้มครองเรื่องการอุ้มหาย ๓. ในเรื่องการไม่เลือกปฏิบัติ ควรระบุถึงความหลากหลายทางเพศ ให้คำนึกถึงเพศทางเลือกในสังคม ๔. เพิ่มกรณี “การส่งกลับ” คือ กลุ่มคนชาติพันธุ์ที่ตกหล่นในทะเบียนราษฎร ควรเพิ่มถ้อยคำเพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมโดยไม่ต้องร่างใหม่	**นางปภาวดี สลักเพชร**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. มาตรา ๒๙ มีข้อความที่หายไป วรรค ๕ คือ “ผู้ต้องกัก” รวมถึงการประกันตัวผู้ต้องกักไม่ชัดเจน ความไม่เหมาะสมให้ผู้ต้องกักได้รับการประกันตัว รวมถึงห้องกักที่ไม่เหมาะสม	๑. มาตรา ๔ (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน) ควรระบุว่า “ทุกกลุ่มชาติพันธุ์” โดยจะเป็นการยอมรับในความหลากหลาย ความแตกต่าง การกล่าวถึงจะเปรียบเสมือนการยอมรับและทำให้ทุกคนได้รับสิทธิที่ควรได้รับอย่างเสมอภาค ๒. มาตรา ๒๘ (๔) การทรมานและการทารุณ ควรเพิ่มข้อกฎหมายหรือ พ.ร.บ. ที่ว่า ผู้ที่ลี้ภัยทางการเมือง ประเทศไทยต้องยินดีที่จะให้ความคุ้มครอง ให้เป็นระบบที่ถูกต้อง	**นายชาติชาย อมรเลิศวัฒนา**	
	๑. ควรมีการพิจารณาใช้คำใหม่สำหรับหมวด ๓ และ หมวด ๔ ในหลายมาตรา ใช้คำว่า “ปวงชนชาวไทย”	**อาจารย์วีระ ชุบทอง**	
๑. สิทธิในการเดินทาง ของชาติพันธุ์นั้นมีความยากพอสมควร เพราะขึ้นอยู่กับการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐในแต่ละพื้นที่ ๒. สิทธิในการรับบริการของภาครัฐ ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ คำว่า “ผู้ยากไร้” บัญญัติให้เพียงบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ๓. สิทธิในการประกอบอาชีพ มีหลายกลุ่มขออนุญาตประกอบอาชีพแต่ไม่สามารถกระทำได้	๑. คำว่า “ปวงชนชาวไทย” ในทุกหมวด รวมถึง “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย” นั้น มีการตีความที่ขัดแย้ง ว่าจะต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น เสนอให้ มีคำนิยามที่ชัดเจนและเป็นหนึ่งเดียวกัน ๒. มาตรา ๒๘ กรณีการบังคับสูญหาย ควรมีคำนิยามที่ชัดเจนเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิ ๓. ควรมีการแก้ไขเรื่องการประกันตัวและคุ้มครองเด็ก ต้องให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น	**นายอดิศร ไกลมงคล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๔. นิยามข้อยกเว้นในแต่ละมาตรานั้น เสนอให้มี “กฎหมายที่ไม่จำกัดสิทธิ” และใช้คำว่า “เท่าที่จำเป็น” ในการกำหนดข้อยกเว้น ๕. มาตรา ๑ ไม่นิยามถึงความเป็น “พหุวัฒนธรรม” ควรให้รัฐธรรมนูญสะท้อนสังคม เริ่มแก้ไขตั้งแต่เรื่องสิทธิเสรีภาพ ๖. รัฐควรทำความเข้าใจถึงวิถีชีวิตและการเข้าถึงทรัพยากรของกลุ่มต่างๆ ไม่ควรใช้รูปแบบ One Size Fits All ๗. สนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ		
๑. กฎหมายลูก (มติ ครม. หรือ พ.ร.บ.ต่าง ๆ) กฎหมายเหล่านี้ขัดกับกฎหมายแม่ ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีความเปราะบาง ไม่เข้าถึงกฎหมาย เป็นการลิดรอนสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้เกิดความขัดแย้งและปัญหาตามมา ๒. มติ ครม. ๖๖/๒๓ แสดงให้เห็นว่า รัฐไม่แยกระหว่างไร่หมุนเวียน และไร่เลื่อนลอย กลายเป็นปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไข และยัดเยียดคำว่าไร่เลื่อนลอยให้แก่ชาวบ้าน	๑. สนับสนุนการใช้คำว่า “พหุวัฒนธรรม” จะสามารถอธิบายลงลึกถึงกลุ่มชาติพันธุ์ได้ชัดเจนมากขึ้น ทั้งภาษาและเสื้อผ้า โดยวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยก็จะถูกกลืนจากการศึกษาและระบบราชการ จึงควรใช้คำให้มีความชัดเจน ๒. มาตรา ๗๐ (รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิต ในสังคมตามวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตราย ต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย) ให้คง “สิทธิชุมชนดั้งเดิม” เพื่อความถูกต้องของความดั้งเดิม เช่น กัญชง ที่เป็นพืชวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งถูกจำกัดให้ปลูกหรือใช้สายพันธุ์ของภาครัฐที่มีเพียง ๔ สายพันธุ์ กัญชงดั้งเดิมถูกลิดรอนจากกฎหมายลูก กลายเป็นพืชที่ผิดกฎหมาย	**นายณัฐพล สืบศักดิ์วงศ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๓. สนับสนุนการแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา หรือ ทั้งฉบับ เพื่อการเปิดกว้างทางความหลากหลาย และควรรับฟังความคิดเห็นของทุกกลุ่มก่อนจัดทำรัฐธรรมนูญ		

๘.๑.๑๖ กลุ่มปฏิรูปกฎหมายและปฏิรูประบบราชการ

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มปฏิรูปกฎหมายและปฏิรูประบบราชการ
ในวันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ข้าราชการหวงอำนาจ ไม่ว่าจะอยู่ระดับใดก็ตาม แม้แต่เด็กรุ่นใหม่ก็ได้รับวัฒนธรรมนี้เช่นกัน ๒. ระบบข้าราชการเน้นระบบ one-size-fits-all ในทุกกฎระเบียบ ไม่มีการแยกหมวดหมู่ ซึ่งไม่สามารถใช้ได้ในทางปฏิบัติจริงทั้งหมด ทำให้บางกรณีเกิดความล่าช้า	๑. การปฏิรูประบบราชการถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ระบบราชการยังมีการละเลย และไม่สนใจต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อระบบราชการ คือ ● เทคโนโลยี มีการเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลถึงพฤติกรรมมนุษย์ที่เปลี่ยนไป ทั้งผู้บริโภคทั่วไป ข้าราชการ หรือประชาชนที่ต้องการรับบริการจากภาครัฐเอง จึงเกิดการปรับตัวจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้ระบบเทคโนโลยีในการประชุม คุยงานในช่วงไวรัส Covid ๑๙ ซึ่งก็สามารถทำออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพที่ดีกว่าเดิม ● Ageing Society การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในอนาคตกลุ่มคนเสียภาษีจะลดน้อยลง ระบบการเสียภาษีจึงจะต้องปรับเปลี่ยนตามสังคม ● Climate change ไม่มีคนกล่าวถึง เช่น กรณีไฟป่าที่ไม่มีการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ แม้จะมีระบบราชการขนาดใหญ่ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ตาม ● โรคระบาด ที่ไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์ได้ในอนาคต ๒. โครงสร้างระบบราชการที่มีปัญหา โดยเฉพาะระบบแท่งและโครงสร้างที่ตายตัว รวมถึงหลักเกณฑ์ที่ไม่เป็นนิติบุคคล ทำให้ระบบเป็นเสมือนน้ำตก ที่ส่งต่อจากด้านบนสู่ด้านล่าง	**นายปกรณ์ นิลประพันธุ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ไม่เป็นแนวราบ ซึ่งในปัจจุบันการทำงานจะต้องมีทักษะที่หลากหลาย มีหลายองค์ความรู้ ๓. วิธีการทำงานที่ล้าหลัง ระบบราชการไทยใช้กระดาษในการทำงาน เสนอให้มีการใช้ E-mail ในการทำงาน เพราะมีความปลอดภัยที่น่าเชื่อถือ ๔. ปรับ Mindset ของข้าราชการใหม่ และล้มเลิกระบบเจ้าขุนมูลนาย ๔. การจ้างงานที่เป็นระบบเกษียณอายุ ซึ่งเสนอให้มีการจ้างงานระบบสัญญากับข้าราชการ เนื่องจากต้องรับภาระทางค่าใช้จ่ายที่สูง ๕. ไม่มีการบูรณาการในการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ซึ่งควรจะต้องมีการ Share Service มากขึ้นกว่าเดิม ๖. งบประมาณ ปัจจุบันยังเป็นรูปแบบเก่า Line Item ซึ่งมีขั้นตอนที่ซับซ้อน ควรต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้ระบบพัฒนาและก้าวต่อไปได้ในอนาคต ๗. เสนอให้รัฐจะต้องเป็นนิติบุคคล โดยไม่ต้องมีการปกครองรูปแบบ “กรม” ๘. การปฏิรูปกฎหมาย เป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายเยอะมาก ทำให้การปฏิบัติไม่มีความคล่องตัว เพราะมีแต่ข้อห้ามและการลงโทษ รวมถึงผู้ดูแลกฎหมาย พ.ร.บ.ต่างๆ ก็มีเพิ่มตามจำนวนของกฎหมาย ๙. เป้าหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ คือการทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนสูงสุด แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้ระบุใน		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ทุกมาตรา ระบุเพียงในหมวด๑ มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย เสนอให้ประชาชนเป็นหลักของรัฐธรรมนูญ เพื่อความผาสุกของประชาชนทุกคน		
๑. ภาครัฐไม่ให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นหลัก เช่น การประกอบอาชีพของประชาชน ที่ต้องขออนุญาตจากภาครัฐทุกอย่าง ซึ่งกระบวนการขั้นตอนที่ขออนุญาตก็ยากและซับซ้อน ใช้เวลานาน ๒. ปัจจุบันระบบเทคโนโลยีดีขึ้น แต่ระบบราชการสนทางกัน ยังไม่สามารถพัฒนาตามทันระบบที่ก้าวไปไกลได้	๑. ปฏิรูปโครงสร้างกฎหมายและระบบราชการ และสนับสนุนให้มีองค์การมหาชน ๒. เสนอให้ ออกกฎหมายให้อำนาจประชาชนในการประกอบอาชีพ โดยประชาชนประกอบอาชีพโดยไม่ต้องขออนุญาตหรือข้อจำกัดน้อยที่สุด ประมาณ ๓ ปี แต่ต้องทำคำรับรองว่าจะปฏิบัติตามกฎหมาย หากปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครั้งที่ ๑ เจ้าหน้าที่จะแนะนำ ครั้งที่ ๒ จะตักเตือน ครั้งที่ ๓ จะทำการลงโทษ ๓. ออกกฎหมายให้ประชาชนสามารถรวมตัวชุมนุมได้ เปรียบเสมือนหอการค้าจังหวัด เพราะหากประชาชนมีอำนาจในการต่อรอง ฝ่ายราชการจะรับฟังประชาชนได้ง่ายขึ้น ๔. ข้าราชการมี Mindset รูปแบบเดิม ซึ่งไม่ได้ปรับตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โดยในรัฐธรรมนูญมีกล่าวถึงการปรับเปลี่ยน Mindset ของข้าราชการ แต่ไม่กล่าวถึงกระบวนการปรับเปลี่ยน ว่าจะเปลี่ยน mindset ของข้าราชการอย่างไร?	**รองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล (ประธาน)**	
	เห็นด้วยกับท่านประธาน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) มีแนวคิดภายใต้ พรบ.อำนวยความสะดวก ๒๕๔๐ มีระบบ Auto approve โดยนำมาปรับใช้กับการปฏิรูปเพื่อสนับสนุนการ Empower ให้แก่ประชาชนได้นั้นคือ	**นางอารีย์พันธ์ เจริญสุข**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk base management) และจำแนกประเภทการอนุมัติ/อนุญาตออกเป็นชั้นๆ ว่ามีความเสี่ยงระดับไหน กระทบกับผู้อื่นระดับไหน หากความเสี่ยงน้อยก็สามารถอนุมัติ/อนุญาตได้เลย • นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันมาใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ โดยนำข้อมูลมา Mapping โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เสนอให้ ๑. โครงสร้าง ด้วยหลัก “ว.๓” คือการวัด KPI ที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพขององค์กรต่างๆ รวมถึงการมีโครงการที่ชัดเจนเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประชาชน แต่บางอย่างก็ไม่สามารถกระทำได้เพราะติดกับกฎกระทรวงที่หน่วยงานต้องการจะทำให้บรรลุเป้าหมายทุกข้อ ๒. บุคลากร ปัจจุบันเทคโนโลยี เช่น E-matching สามารถทำงานแทนคนได้ แต่จำนวนคนในองค์กรไม่ลดลง เพราะองค์กรจะเพิ่มงานใหม่มาให้คนเหล่านี้ทำ เพื่อไม่ให้ถูกเลิกจ้าง ระบบราชการแบบเก่า เน้นการสร้างคนขึ้นมา ด้วยระบบซี ๓-๑๑ หรือระแบบแท่ง จากระดับล่างขึ้นสู่ระดับบน แต่ไม่มีการ buy and borrow พนักงานเหมือนระบบเอกชน เสนอให้มีความร่วมมือกับภาคเอกชนในการสร้างคนภายในองค์กรในอนาคต เพราะพนักงานจะมีทักษะที่หลากหลายในการบริหาร สามารถกระจายการทำงานระหว่างองค์กรได้		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	การให้เอกชนเป็น Fan Box กับหน่วยราชการ คือการให้อิสระในการเลือกคน หากคนๆนั้นมีประสิทธิภาพมากพอ ทางภาครัฐจะอัดฉีดเงินเข้าสนับสนุน ๓. ใช้ข้อมูลข่าวสารร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ เพื่อจะสามารถนำมาวิเคราะห์และแก้ปัญหาร่วมกันได้ ทำให้ลดระยะเวลาในการดำเนินการ		
	๑. การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการทำงานของระบบราชการในปัจจุบัน มีรูปแบบการทำงานแบบ Work from home ต้องคำนึงถึงกระบวนการทำงานที่บริการประชาชนให้เกิดความสะดวกต่อทางราชการให้มากที่สุด ต้องไม่คิดเพียงว่า ความสะดวกของทางราชการที่ข้าราชการบางส่วนทำงานที่บ้าน การบริการประชาชนต้องมีความเท่าเทียมเสมอภาค จะต้องไม่มีอภิสิทธิ์พิเศษเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พวกพ้องของตน ๒. การจำกัดกรอบอัตรากำลังข้าราชการของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) ที่มีผลต่อหน่วยงานต่างๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่มีหน่วยงานใดที่จะสามารถลดอัตรากำลังได้ มีแต่การเพิ่มอัตรากำลังบุคลากร หากภาครัฐจะควบคุมอัตรากำลังอย่างจริงจัง จะต้องออกนโยบายของรัฐที่เคร่งครัด เพื่อให้หน่วยงานต่างๆปฏิบัติอย่างเต็มกำลัง ๓. การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงาน ขณะนี้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (กพ.) และคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) มีการศึกษา	**นายพรชัย เมธาพรพงศ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	กระบวนการทำงานในภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ข้าราชการสอดคล้องกับการทำงานรูปแบบใหม่ New Normal ๔. การบรรจุบุคลากรเข้ารับราชการ ซึ่งข้าราชการมีการเติบโตรูปแบบ ระดับล่างขึ้นระดับบน โดยมีความพยายามปรับระบบโดยเป็นการรับบุคลากรเพิ่มเติมในระดับสูง ที่ไม่จำเป็นต้องเติบโตมาจากระดับล่างในหน่วยงาน ระบบนี้จะสามารถนำคนเก่ง มีความสามารถมาอยู่กับองค์กร โดยเป็นการแก้กฎหมายและสร้างแรงจูงใจจากค่าตอบแทนที่เหมาะสม ๕. มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้มากขึ้นในการทำงาน เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาด Covid ๑๙ ทำให้เกิดการทำงานรูปแบบใหม่ Work From Home แต่งานบางประเภทนั้นไม่สามารถทำงานรูปแบบนี้ได้ เช่น งานบริการ ที่จะต้องงานที่หน่วยงานเท่านั้น		
	ข้อเสนอที่เป็นทางการตามเอกสารที่แนบมา ๑. มาตรา ๖๕ ยุทธศาสตร์ชาติ เห็นควรมีกรอบระยะยาวเพื่อเป็นเป้าหมายร่วมกันร่วมกันของทุกหน่วยงาน ๒. มาตรา ๒๗๐ การรายงานตามการปฏิรูปประเทศ ที่ให้รายงานทุก ๓ เดือนนั้น ระยะเวลานั้นเร็วเกินไป ไม่สามารถทำการได้ทันเวลา ข้อเสนอเพิ่มเติม ๑. เห็นด้วยกับการปรับโครงสร้างระบบราชการ ๒. ยุทธศาสตร์ชาติ ตามเป้าหมาย เช่น การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว อายุขัยเฉลี่ยคนไทยยืนยาวขึ้น หากถามหน่วยงาน	**นายปุณณลักขิ์ สุรัสวดี**	มีเอกสารประกอบ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ต่างๆ ที่จะปฏิบัติตามยุทธศาสตร์นี้ ก็จะมีคำตอบที่หลากหลาย ตามองค์กรตั้งไว้ เสนอให้ มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ได้โครงการที่ตอบโจทย์เป้าหมายเดียวกัน ลดความซับซ้อนในการทำงานในพื้นที่ ๓. การปฏิรูปประเทศ มีการปรับเปลี่ยนหน่วยงานในหลายเรื่อง แต่ตรงข้ามกับการปฏิบัติหน่วยงาน ที่ไม่อยากปรับเปลี่ยน ก็ไม่มีการตอบรับไปปฏิบัติ กิจกรรมก็ไม่ถูกสนับสนุนในที่สุด		
๑. มาตรา ๒๗๐ และมาตรา ๑๔๔ มีปัญหา ๒. ประสบการณ์ของหน่วยงานเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเจอปัญหาก็พยายามแก้ไข ก็พยายามในการเสนอข้อกฎหมาย บทบัญญัติ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งไม่ถือเป็นเรื่องผิด แต่ไม่สามารถทำตามที่วางแผนไว้ได้ อย่างประสบความสำเร็จ รวมถึง Empower ประชาชนก็ไม่เพียงพอ ต้องมองถึงผู้รับผลกระทบด้วย ๓. ภาระงานบางอย่างของข้าราชการ ไม่สอดคล้องกับตำแหน่ง หรือการต้องทำงานเร่งด่วนตลอดเวลา แต่ไม่สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งถือเป็นการเสียเวลาโดยใช่เหตุ ๔. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล กับ ข้าราชการนั้นถูกต้องหรือไม่? รวมถึงความเป็นข้าราชการ ที่มีความวิตกกังวลสูงมากในปัจจุบัน เนื่องจากบทลงโทษจากการทำงานที่เกินกว่าเหตุ เช่น การติดคุก ชดใช้เงินค่าปรับ เป็นต้น ๕. โครงการของข้าราชการ ที่บางครั้งจัดทำขึ้นแล้วแล้วเสียเปรียบเอกชน เพราะข้าราชการจะต้องแบ่งเวลาจาก	๑. Mindset ข้าราชการ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแล้วในส่วนหนึ่ง และจะต้องกล่าวถึงทัศนคติของภาคเอกชนและประชาชน ที่เสนอให้มีการปรับทัศนคติภาคประชาชนด้วย รัฐธรรมนูญควรชี้นำกรอบให้กับประชาชน	**นายเอกสิทธิ์ ยุทธชัยวรกุล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
การทำงานประจำ มารับผิดชอบโครงการต่างๆ ซึ่งต่างจากเอกชนที่มีทุน ทรัพยากรที่เพียงพอ ทำให้คุ้มค่าในการจัดโครงการ ๖. การพิจารณางบประมาณยังใช้รูปแบบเก่า นั้นคือพิจารณาราย Item ๗. กรอบยุทธศาสตร์ชาตินั้น เป็นกรอบหรือเป็นภาระ? เพราะข้าราชการต้องทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ไม่ว่าเล็กใหญ่หรือเล็ก			
๑. โครงสร้างของระบบราชการมีความซับซ้อน ขนาดใหญ่ และรวมศูนย์อำนาจ ๒. อัตรากำลัง มีการเกินความจำเป็น และ Mindset ของข้าราชการที่มีทัศนคติไม่ยอมเปลี่ยนแปลง และหวงอำนาจ ๓. ระบบการบริหารจัดการ เน้นการสั่งการ ขาดการกระจายอำนาจ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีการออกกฎระเบียบที่เล็กน้อย เพื่อเป็นการรักษาไว้ซึ่งอำนาจของข้าราชการ ๔. โครงสร้างงบประมาณ ที่มีรายจ่ายประจำสูงกว่าความจำเป็น ไม่คุ้มค่าและเป็นระบบเก่า Line item ซึ่งล่าสมัย ๕. ปัญหาด้านการทุจริต ประพฤติมิชอบ ที่เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งเกี่ยวโยงกับระบบในหลายส่วน		**นายไตรภพ วงศ์ไตรรัตน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. กฎหมายถูกออกจากส่วนกลาง แต่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่หรือต่างจังหวัด การนำระเบียบ มาบังคับใช้ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในความเป็นจริง เปรียบเสมือนการถูกมัดมือชกจากผู้ออกกฎหมาย และเกิดผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ในส่วนของท้องถิ่นมีทั้งสิ้น ๖ มาตรา แต่ก็ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่ เช่น มาตรา ๒๕๐ ● วรรค ๑ – ๓ การบริการสาธารณะ แต่มีการเขียนลงท้ายว่า “ให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด” ซึ่งทำให้อำนาจหน้าที่นั้นมีข้อจำกัดมากเกินไป และปฏิบัติได้ยากเพราะอาจจะมีปัญหากับฝ่ายตรวจสอบ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ● วรรค ๕ การกำกับดูแล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งในทางปฏิบัติมิใช่การกำกับดูแล แต่เป็นการ “สั่งการ” ทำให้อิสระของ อปท. หายไป ๓. มาตรา ๒๕๑ การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ยึดหลักการจากส่วนกลาง ซึ่งมีปัญหามาก และการขาดแคลนบุคลากรในพื้นที่ รวมถึงตำแหน่งของผู้ให้บริการประชาชน ก็มีปัญหาเช่นกัน	๑. การทุจริตของท้องถิ่น ซึ่งเมื่อกล่าวถึงการกระจายอำนาจหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็จะนึกถึงการทุจริตจากส่วนท้องถิ่น ซึ่งความเป็นจริงการทุจริตของท้องถิ่นมีน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับส่วนราชการอื่นๆ เสนอให้นำ มาตรา ๗๘ (๓) ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ นำมาเพิ่มในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และนำสภาการปกครองท้องถิ่น ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับ อาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ นำกลับมาใช้	**นายกิตติชัย เอ่งฉ้วน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ในอดีตมีการปฏิรูประบบราชการให้มีขนาดเล็กลง แต่ในทางปฏิบัติ คือการลดขนาดด้วยการโอนภาระงานมาให้ท้องถิ่น ทำให้ส่วนท้องถิ่นต้องรับภาระหน้าที่มากยิ่งขึ้น และมีการเพิ่มหน้าที่งานในส่วนอื่นๆของส่วนกลาง เพื่อไม่ให้มีการลดกำลังคน เช่น กรุงเทพมหานคร ที่ต้องรับภาระหน้าที่จากหน่วยงานส่วนอื่น ส่งผลให้ปฏิรูปการลดขนาดองค์กรนั้นทำได้ยาก ควรมอบให้เอกชนทำ	เห็นด้วยกับการปฏิรูปกฎหมายและระบบราชการ ๑. สนับสนุนประชาชนเป็นศูนย์กลางภาครัฐ เพราะในการขออนุญาตต่างๆนั้นมีหลายขั้นตอนและซับซ้อน ซึ่งเจ้าหน้าที่ต้องดูกฎหมายในแต่ละเรื่องที่ประชาชนร้องขอว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร เสนอให้ จำแนกเรื่องการอนุญาตที่มีขั้นตอนน้อย ไม่ยุ่งยาก สามารถบูรณาการ การขอได้ในครั้งเดียว แต่ไม่ใช่ทุกเรื่องที่จะขอแล้วสามารถอนุมัติได้เลย หากมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อลดความซับซ้อนของขั้นตอนการดำเนินการ ก็ถือเป็นประโยชน์ของประชาชนได้	**นางสาวประภาศรี ศุภอักษร**	

๘.๑.๑๗ กลุ่มสิทธิเสรีภาพ / สิทธิชุมชน

การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มสิทธิและเสรีภาพ / สิทธิชุมชน

ในวันอังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓ ณ ห้องประชุมหมายเลข ๓๐๗ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. สิทธิ เสรีภาพไม่อยู่เพียงแต่ในที่หมวด ๓ ของรัฐธรรมนูญ แต่อยู่กระจายหลายมาตรา หลายหมวด ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เขียนในเชิงกว้าง การนำไปปฏิบัติจึงค่อนข้างยากและเป็นนามธรรมมากกว่า ทั้งหมวดสิทธิเสรีภาพและสิทธิชุมชน ๓. ความขัดแย้งในชุมชน พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ๒๕๖๒ ซึ่งกำหนดให้มีศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ปรากฏว่ามีในกฎหมายลูกแต่ในกฎหมายหลักนั้นไม่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้	๑. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเคารพสิทธิของกันและกัน หากประชาชนเคารพสิทธิกันและกัน ก็ไม่มีการละเมิดสิทธิผู้อื่น จึงไม่ต้องมีการเยียวยาของผู้ถูกละเมิด โดยจะส่งเสริมทั้งในการศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน รวมถึงครอบครัวและชุมชน ๒. ส่งเสริมยุติธรรมทางเลือก โดยใช้หลักการปรองดองสมานฉันท์ และไม่ต้องไปถึงขั้นตอนกระบวนการของศาล เพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ๓. มาตรา ๒๕ วรรคท้าย (...บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญา) ควรเพิ่มเติมการส่งเสริม คุ้มครอง สร้างหลักประกันสิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชน และเสนอให้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๓ ให้กำหนดสิทธิอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ การนำไปปฏิบัติจะไม่คลุมเครือและเกิดความขัดแย้งสับสน ๔. ขาดกลไกกลางที่จะเข้ามาดูแลในการขับเคลื่อนเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) เป็นองค์กรอิสระ ที่รับเรื่องร้องเรียนเมื่อถูกละเมิดสิทธิ กฎหมายบ่งชี้ว่าให้ กสม. เป็นผู้ปฏิบัติ แทนการเป็นผู้เสนอนโยบาย จึงไม่มีหน่วยงานใดที่เปรียบเสมือนตัวกลางในการสร้างกรอบการปฏิบัติระหว่างภาครัฐและประชาชน	**นางนงภรณ์ รุ่งเพ็ชรวงศ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• เสนอ คณะรัฐมนตรี ว่าควรมีคณะกรรมสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในการเชื่อมโยงทุกกระทรวง โดยให้มีปลัดกระทรวงทุกกระทรวงมาอยู่ในคณะกรรมการนี้ • ยกร่าง พ.ร.บ. สิทธิและเสรีภาพ (กฎหมายลูก) ให้เป็นกฎหมายเฉพาะและรองรับรัฐธรรมนูญโดยตรง สู่แนวปฏิบัติ ซึ่งในปัจจุบันไม่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นควรเป็นระบบหมวดหมู่ เพื่อความเข้าใจร่วมกันในการนำไปปฏิบัติ		
๑. การแบ่งหมวด ๓ และหมวด ๔ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หากเทียบกับรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ นั้นจะมีความเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน แต่ละมาตราร้อยเรียงและมีความต่อเนื่อง แปลความจากรูปธรรม สู่นามธรรมอย่างไม่เกิดข้อสับสนในการปฏิบัติ แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมในการนำไปปฏิบัติ ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่กล่าวถึง “สิทธิคุ้มครองผู้เสียหาย” ที่ให้ข้อมูลสุจริตแก่องค์กร หรือผู้ที่เป็นเหยื่อในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญ๒๕๕๐ กล่าวไว้ชัดเจน ๔. รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ กล่าวถึงสิทธิที่เป็นของประชาชนโดยตรง หากภาครัฐไม่จัดทำให้ ประชาชนก็สามารถ	๑. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง โดยเพิ่มในมาตรา ๗๑ เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นในระดับกฎหมาย ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เรื่องสิทธิเสรีภาพ ในการรับรองสิทธิประชาชนที่เป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ เพื่อสร้างการรับรู้และการปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องที่รัฐต้องเข้ามาดำเนินการเพื่อให้เกิดสิทธิเหล่านี้ขึ้นมา ต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ กล่าวว่าสิทธิเหล่านี้มีอยู่กับประชาชนอยู่แล้ว โดยประชาชนสามารถกระทำการอันเป็นสิทธิได้โดยไม่ต้องรอรัฐ ๓. สิทธิชุมชน ประชาชนเป็นผู้ครอบครองสิทธิ แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ประชาชนไม่กล้าออกมาเรียกร้องถึงสิทธิของตน เพราะรัฐคือผู้ต้องให้สิทธิแก่ประชาชน แต่ไม่ได้รับรองว่าหากประชาชนเหล่านี้	**นางเด่นเดือน กลั่นสอน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ฟ้องร้องได้ แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ในแง่ของกระบวนการเหล่านั้น ลดลงไปอย่างมาก	ไม่ได้รับสิทธิจากรัฐ ประชาชนจะสามารถเรียกร้องอะไรจากรัฐได้บ้าง?		
	๑. มาตรา ๒๗ (๓) (การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใดจะกระทำมิได้) ปัจจุบันมีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมในหลายเรื่อง เช่น คำว่า “เพศ” หมายถึงอะไรบ้าง? ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่ระบุไว้ในเจตนารมณ์ว่าหมายถึงอะไร รวมถึงอัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งจะส่งผลถึงมาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นำไปสู่การเลือกปฏิบัติของกลุ่มหลากหลายทางเพศ และการนำมาซึ่งสิทธิทางกฎหมาย จึงเสนอให้ เพิ่มเติมคำว่า “เพศสภาพ” ในมาตรา ๒๗ วรรค ๓ ให้มีความชัดเจนมากขึ้น	**นางสาวสุดา บุดชาดี**	
	๑. มาตรา ๔๘ (สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ...) ระบุเกี่ยวกับสิทธิมารดาก่อน – หลังคลอด แต่ในช่วงวิกฤตโรคระบาด Covid ๑๙ มีการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม หรือเลิกจ้างกะทันหัน แต่เมื่อเกิดการ	**นางอภัณตรี เจริญศักดิ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ฟ้องร้อง ศาลรัฐธรรมนูญกล่าวว่า นายจ้างมีสิทธิในการเลิกจ้าง แม้จะอ้างถึงรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๘ ก็ไม่สามารถชนะคดีได้ ลูกจ้างจึงจำเป็นต้องยอมรับการถูกเลิกจ้างในที่สุด เป็นการใช้ช่องว่างทางกฎหมายในการบอกเลิกจ้างพนักงานอย่างไม่เป็นธรรม ในปัจจุบัน กลุ่มบอบบางถูกเลิกจ้างจำนวนมาก และไม่สามารถที่จะเยียวยาลูกจ้างได้ตามกฎหมาย เสนอให้ มาตรา ๔๘ ต้องมีการขยายความคำว่า “สิทธิความเป็นมารดา” ให้มีความครอบคลุมมากขึ้น ๒. การถูกละเมิดสิทธิของแรงงาน เมื่อถูกเลิกจ้างแล้ว ข้อกฎหมายในมาตราใดก็ตาม จะจบลงด้วยการไกลเกลี่ย ซึ่ง พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงานต่าง ๆ นั้น ไม่ครอบคลุมคำว่า “ลูกจ้าง” และ “นายจ้าง” ในปัจจุบันทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ถือเป็นช่องโหว่ของกฎหมายที่เป็นรูปธรรม ซึ่งนายจ้างจะไม่สนใจถึงจริยธรรมเท่าที่ควร ถ้าลูกจ้างอยากเรียกร้องต้องฟ้องร้องด้วยตนเอง ซึ่งใช้เงินจำนวนมากในการดำเนินการ เสนอให้ พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน ควรมีการแก้ไขให้ดีขึ้นและให้มีการคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นในปัจจุบัน		
	๑. สิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ความไม่เป็นธรรม ทั้งการเลือกนายกรัฐมนตรี ส.ส. ส.ว. ควรมีการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และประธานศาลฎีกา	**นายจำนง หนูพันธ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ต้องยึดโยงกับประชาชน และต้องยกเลิกคำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และคำสั่งต่างๆที่กระทบต่อสิทธิของประชาชน เสนอให้ แก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิประชาชน โดยเฉพาะ พ.ร.บ.ชุมนุมสาธารณะ , พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ไม่ให้เป็นการกำจัดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง หรือ พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ การขอข้อมูลของเจ้าหน้าที่ที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องมีหมายศาล และ ควรมีการออก พ.ร.บ.ที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพิ่มเติม ๒. สนับสนุนการเพิ่มการกระจายอำนาจท้องถิ่น และสิทธิชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดการรวมศูนย์ของรัฐที่มีการผูกขาดทางอำนาจและระบบเศรษฐกิจ เสนอให้ ปรับเชิงโครงสร้าง ยกเลิกการปกครองส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ขึ้นกับสายบังคับบัญชาการปกครองส่วนกลาง ไม่ต้องมีอิสระในเรื่องงบประมาณ ให้มีเพียงการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการเลือกตั้งผู้ว่าโดยตรงจากประชาชน เพื่อความเป็นอิสระในงบประมาณ ๓. นโยบายปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม การเข้าถึงเอกสารและการไม่รู้กฎหมายของประชาชน ปัญหาคือการใช้ดุลยพินิจของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งไม่มีความเป็นมาตรฐาน หรือการติดคุกเพราะไม่มีเงินประกันตัว		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เสนอให้ ประชาชนที่มีคดีความ สามารถขอใช้กองทุนยุติธรรมได้ ในการช่วยเหลือคดีความ เพื่อลดการติดคุกแทนค่าปรับ และสร้างกลไกยุติธรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อพิจารณาคดีที่เห็นว่าเป็นการปิดปาก หรือกลั่นแกล้งประชาชน และมีการไต่สวนแบบลูกขุน ระบอบกล่าวหา เกี่ยวกับคดีสิทธิมนุษยชน ทรัพยากรที่ดินป่าไม้และสิ่งแวดล้อม		
	๑. การตีความเรื่องเพศ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น เมื่อไม่ได้มีการกำหนดถึงเพศสภาพ นั้นหมายถึงการกล่าวภาพรวมทุกคนจะสามารถได้รับสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน ซึ่งกว้างพอที่จะครอบคลุมทุกเพศแล้ว ซึ่งอาจเป็นดาบสองคมในการตีความหมายของรัฐธรรมนูญ	**นายไตรรัตน์ ฟ้าปกาสิต**	
	๑. มาตรา ๕๘ สิทธิในการสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค โดยจัดให้มีการประเมินผลกระทบสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการประเมิน EIA EHIA ที่มีปัญหาในระดับพื้นที่ รวมถึงผู้รับผิดชอบโครงการไม่ว่ารัฐหรือเอกชน จะต้องจัดจ้างที่ปรึกษา ในการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และจัดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งเกิดปัญหาในระดับพื้นที่ และเกิดความไม่เชื่อมั่นในกฎหมาย จึงมีข้อเสนอจากพื้นที่ คือควรมีกลไกกลางเพื่อแก้ปัญหาเรื่องความขัดแย้ง	**ดร.นาตยา พรหมทอง**	***มาตรา ๕๘** การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. มาตรา ๕๘ การอนุมัติหรืออนุญาตในการดำเนินการใด ๆ นั้นไม่มีกระบวนการติดตามผลกระทบของโครงการ หรือกลไกที่ทำให้เกิดการทบทวนนโยบายของการดำเนินโครงการ ซึ่งการตีความตามมาตรา ๕๘ ไม่ครอบคลุมไปถึงส่วนนั้น เสนอให้เพิ่มการประเมินผลกระทบหรือการดำเนินการตามทบทวนนโยบาย ให้มีความชัดเจน		ประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า
๑. ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การบังคับ		**นายอัญญะรัฐ เอ่งฉ่วน**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
บุคลสูญหาย สิทธิทางการแสดงออกทางการเมือง การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ต้องขัง สิทธิแรงงาน หรือกลุ่มเฉพาะ สิทธิคนพิการ เด็ก ผู้สูงอายุ หลากหลายทางเพศ ที่กล่าวมาข้างต้นมีการร้องเรียนไปยัง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) สาเหตุของปัญหาคือการเลือกปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ และการไม่กระทำไปตามกฎหมาย ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้กล่าวถึง“สิทธิชุมชน” ไม่มีความชัดเจนและนิยามที่แน่นอน ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ มีความชัดเจนมาก			
๑.ค่าครองชีพของประชาชนนั้นไม่สอดคล้องกับสิทธิส่วนรวม กล่าวคือ เมื่อน้ำมันขึ้นราคา สินค้าต่าง ๆ ก็ขึ้นราคา แต่เมื่อราคาน้ำมันลดลง ก็ไม่มีที่ใดที่ลดราคาสินค้าลง และการอุปโภคบริโภคนั้นผูกขาดกับบริษัทขนาดใหญ่	๑. ดุลยพินิจการปฏิบัติของรัฐกับประชาชน โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งไม่เป็นธรรม เสนอให้ มีการยอมรับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ทั้งด้านสิทธิเสรีภาพ และใช้ความศรัทธา ความเชื่อในกฎหมายมิใช่การบังคับ เพราะจะนำไปสู่ปัญหาภายหลัง ๒. พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ ของการแสดงสิทธิว่าตนถูกเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมของลูกจ้างทั้งหลาย ซึ่งหลายคนไม่กล้าที่จะแสดงออก เพราะมี พ.ร.บ.การชุมนุมขัดขวางการแสดงออกไว้ รัฐธรรมนูญควรให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกเนื่องจากการถูกเลิกจ้างและความเป็นอิสระของลูกจ้าง ๓. ถ้าหากใช้กฎหมายมากเกินไป ปัญหาการกระจายอำนาจที่แท้จริงจะเกิดขึ้นอย่างไร? และส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำ	**นายโกวิท ธารณา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ถ้าหากประชาชนไม่มีสิทธิในการปฏิบัติจะทำอย่างไร? หากเรายกเว้นกฎหมายบางตัว เพื่อให้สิทธิชุมชนได้เกิดกระบวนคิดด้วยตนเอง เพราะหากใช้กฎหมายบังคับทุกเรื่อง จะเป็นอันตรายต่อประเทศ เนื่องจากประชาชนไม่มีสิทธิในการกระทำใดๆ รัฐธรรมนูญควรกำหนดกรอบใหม่ให้ชัดเจนให้ประชาชนได้มีสิทธิในการปฏิบัติ		
๑. กฎหมายไม่ได้คำนึงถึงสภาพสังคม แต่คำนึงถึงความสะดวก การใช้อำนาจ จึงทำให้ประชาชนคุ้นเคยกับการที่รัฐใช้อำนาจที่จะบังคับประชาชน	๑. โดยธรรมชาติ สิทธิ ต้องควบคู่กับหน้าที่ แต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ สิทธิและหน้าที่แยกออกจากกันคนละหมวด ส่งผลให้เกิดการเข้าใจผิดว่า สิทธิคือหน้าที่ ส่วนหน้าที่นั้นไม่ปฏิบัติก็ได้ และมีการเรียกร้องสิทธิของตนเองอย่างเต็มที่ จนไม่มองว่าหน้าที่ของตนนั้นคืออะไร? เสนอให้ มีการปลูกฝังว่า หน้าที่ของพลเมืองอันดับหนึ่ง คือการยอมรับสิทธิของผู้อื่น โดยในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ชัดเจนว่า ใช้สิทธิเกินส่วนไม่ได้ ให้ใช้สิทธิเฉพาะส่วนของตน ประชาชนจะกระทำสิ่งใดได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายไม่ได้ห้าม และภาครัฐจะกระทำสิ่งใดได้ ก็ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจ ๒. ต้องการสร้างความเกรงกลัวต่อการลงโทษหรือผลของการกระทำให้มีความเด็ดขาด โดยสังคมไทยนิยมการเอาประโยชน์เฉพาะหน้า มากกว่าการนึกถึงผลสุดท้ายของการกระทำ เนื่องจากบทลงโทษของกฎหมายนั้นยืดหยุ่น และการลงโทษที่ไม่น่าเกรงขาม	**อนัญญา หอมทอง**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน เสนอให้เป็นทุกเพศสภาพ แต่ยังไม่มีการแก้ไขในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ทำให้เกิดองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ มีการเปลี่ยนแปลงในหลายเรื่อง โดยเฉพาะ ๒๕๖๐ ได้ตัดสิทธิเสรีภาพไปจำนวนมาก โดยอ้างว่าไม่จำเป็นต้องเขียนละเอียด เพราะไปเพิ่มเติมอยู่ในหมวด ๕ หน้าที่ของรัฐแล้ว ๓. รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เกิดจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ รับฟังความคิดเห็นน้อยมาก ซึ่งสิทธิเสรีภาพที่สถาปนาจากรัฐธรรมนูญนั้นมีผลผูกพันกับประชาชนในหลายเรื่อง ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงหายไปเยอะที่มีนัยยะสำคัญ เช่น สิทธิแรงงาน มีอยู่เพียงมาตราเดียวก็หายไป ๔. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ และหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ ที่เป็นสิทธิเสรีภาพของประชาชน นั้นเกิดคำถามว่า ใครจะบังคับให้รัฐทำ? โดยเมื่อใช้สิทธิเต็มที่ในนามประชาชน ก็ไม่สามารถบังคับกันได้แล้ว เมื่อนำไปใส่ในหน้าที่ของรัฐ แล้วใครจะเป็นคนทำ ใครจะบีบบังคับให้รัฐต้องทำ? ไม่สามารถใช้หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ไปสู่กระบวนการที่อ้างสิทธิเสรีภาพได้ ๕. กฎหมายเข้าชื่อ ไม่สามารถดำเนินการตามหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐได้ ต่างจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐	๑. สิ่งที่ต่อเนื่องมาจาก รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาจนถึง ๒๕๖๐ คือ มาตรา ๔ (ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์) และมาตรา ๒๗ (บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย) เป็นหลักยืนยันว่า ไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐธรรมนูญไปเท่าไหร่ เรื่องหลักในมาตรา ๔ และ ๒๗ ยังเป็นมาตรฐานของประชาชนที่เป็นฐานที่มีนัยยะสำคัญ	**นางสุนี ไชยรส**	มีเอกสารเพิ่มเติม

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๖. องค์กรอิสระด้านสิ่งแวดล้อม องค์กรอิสระของการคุ้มครองผู้บริโภค ไม่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๗. มาตรา ๑๓๓ การเสนอร่างพระราชบัญญัติ เสนอได้แต่ หมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย และ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ แต่ไม่สามารถเสนอ หมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐได้ และมีการตัดเรื่องการเสนอถอดถอนนักการเมืองระดับสูง ๒๐,๐๐๐ รายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เหลือเพียงแต่การถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นได้ ๘. นำองค์กรปฏิรูปกฎหมาย ออกจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๙. มาตรา ๒๕ กำหนดว่า “การใดที่ไม่ได้ห้ามไว้ สามารถดำเนินการใช้สิทธิได้” แม้ไม่ได้มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ ชุมชนย่อมใช้สิทธิและเสรีภาพได้ ๑๐. สิทธิชุมชน ในมาตรา ๔๓ การเข้าชื่อหรือการเสนอแนะนั้นมีกฎหมายเข้ามากีดกั้น ๑๑. มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเท่าที่จำเป็น จะทำอย่างไรให้มีผลบังคับใช้? ก่อนออกกฎหมายบัญญัติมีการฟังความเห็นทั้งจากเว็บไซต์และการแสดงความเห็นที่น้อยมาก ๑๒. มาตรา ๗๕ ก่อนจะแถลงต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีจะต้องชี้แจงต่อรัฐสภาว่ามีแผนต่อแนวนโยบายของรัฐอย่างไร			

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑๓. เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองที่เหมาะสมกับคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ ถูกตัดออกไปรัฐธรรมนูญฉบับนี้และมาตรา ๘๗ ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ รัฐต้องดำเนินนโยบายที่เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งระดับภาคและท้องถิ่นถูกตัดออกจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เช่นกัน ๑๔. มาตรา ๙๗ ระบบบัญชีรายชื่อของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผูกพันกับเรื่องของการเมืองทั้งในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ๒๕๕๐ และ ๒๕๖๐ ไม่เหมือนกัน ๑๕. มาตรา ๖๗ ให้องค์กรอิสระรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ทั้ง EIA และ EHIA แต่ในปัจจุบันองค์กรนี้ถูกตัดทิ้งไปแล้ว ๑๖. มาตรา ๑๙๐ การทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศที่เห็นชอบโดยรัฐสภา มีการเปลี่ยนแปลงไป ให้เนื้อหาชัดเจนน้อยลง ๑๗. เรื่องสิทธิชุมชน ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีเนื้อหาที่ชัดเจนมากกว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ๑๘. รัฐธรรมนูญ ควรยึดโยงไปถึงพันธกรณีระหว่างประเทศ หรือปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เขียนไว้น้อยมาก ๑๙. การได้มาขององค์กรอิสระ รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มีกระบวนการสรรหาที่มาจากประชาชนจำนวนมาก			

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
และต้องเลือกโดยวุฒิสภา ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ตัดการยึดโยงจากประชาชน โดยมีตัวแทนของศาลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ประกอบกับวุฒิสภาที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และ พรฎ.ประกอบรัฐธรรมนูญ ทำให้กระบวนการสรรหาไร้ความอิสระในตัวเอง			

๘.๒ การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะเปิดกว้าง

๘.๒.๑ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ณ จังหวัดเชียงใหม่

เรื่อง “การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ณ ห้องประชุมทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีปัญหาจำนวนมาก ตั้งแต่ที่มา การนำมาใช้หรือเกิดขึ้นมาเพื่อให้เกิดการสืบทอดอำนาจของกลุ่มคนที่เข้ามารัฐประหาร • ข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญมีจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการสืบทอดอำนาจของกลุ่มบุคคล ก่อให้เกิดยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่สร้างเงื่อนไข และอาจนำประเทศไปสู่วิกฤตของสังคมไทยในอนาคต • การมีบัตรเลือกตั้งใบเดียวนั้น มีผลทำให้เกิดระบบคะแนนที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน รวมไปถึงระบบการนับคะแนน	• รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ จำเป็นต้องมีการแก้ไขทั้งฉบับ โดยให้มีการแก้มาตรา ๒๕๖ (เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ภายใต้ข้อบังคับในมาตรา ๒๕๕) เพื่อให้มีการตั้ง สสร. ในการออกแบบรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ • นายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้ง ไม่ใช่มาจากการเลือกตั้งของ ส.ว. • การแก้ไขที่มาและอำนาจของ ส.ว. โดย ส.ว. ไม่ควรมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี โดยให้สิทธิ์นั้นควรมาจาก ส.ส. • ในด้านของ ส.ส. ไม่ควรให้สังกัดพรรคการเมือง โดยการใช้ทุนเพื่อใช้ในการเลือกตั้งในอนาคต • ควรมีการยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ • เพิ่มการกระจายอำนาจ	**ไม่ระบุ**	
• จากการศึกษาหมวดศาล และองค์กรอิสระ พบว่าไม่มีกลไกในการตรวจสอบหรือเอาผิดองค์กรเหล่านี้ได้	• ควรมีส่วนของภาคประชาชนเข้าไปมีบทบาท และมีส่วนร่วมในองค์กรอิสระ เพราะที่มาขององค์กรเหล่านี้มาจากหน่วยงานราชการ ซึ่งความคิดหรือนโยบายหลาย ๆ อย่าง ไม่ได้ตอบสนองต่อประชาชน	**คุณเกรียงศักดิ์ สินวนาทรัพย์**	
• ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งแตกต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐	• ต้องการให้มีการแก้ทั้งฉบับ เนื่องจากมีการเอื้อผลประโยชน์ในการสืบทอดอำนาจ	**คุณชาติชาย ธรรมโม (รองหัวหน้าพรรคสามัญชน)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ที่ประชาชนได้มีการร่างและมีการรณรงค์ร่วมกัน โดยการมี สสร. ● การกีดกันในด้านพรรคการเมือง เพราะพรรคขนาดเล็กอาจไม่สามารถเป็นพรรคอยู่ได้ เนื่องจากจำเป็นต้องมีเงิน ๑ ล้านบาท ในการจัดตั้งพรรค และจำเป็นต้องมีทุนในการส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง ดังนั้นประชาชนไม่มีสิทธิ์เป็น ส.ส. ● ประชาชนเข้าไม่ถึงการศึกษา ปัจจุบันเรามีการแยกโรงเรียนออกเป็นหลายระดับในสังคม ปัจจุบันยังมีเด็กที่เข้าไม่ถึงการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก	● การแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ควรกลับไปยัง สสร. แล้วร่างกฎหมายโดยประชาชนทุกคนร่วมร่างด้วยกัน ● กระทรวงศึกษาธิการควรกระจายการศึกษาออกมาอย่างเช่นการให้ชุมชน หน่วยงานทางศาสนา หรือองค์กร โดยกระทรวงศึกษาไม่จำเป็นต้องจัดการศึกษาแต่ให้คนที่มีความรู้ในการจัดการศึกษา		
● รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีที่มาโดยไม่ชอบ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งรัฐธรรมนูญมีส่วนที่จะขาดหายไป คือ การเสนอชื่อถอดถอน ส.ส. แต่มีปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ในส่วนของการถอดถอน ● สวัสดิการทางสังคม มองว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ใช่รัฐสวัสดิการ แต่เป็นรัฐสงเคราะห์ โดยหน้าที่ของรัฐที่ต้องดูแลประชาชน เพราะฉะนั้นสิทธิที่ประชาชนจะเรียกร้องเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน	● ควรนำเอารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ กลับมาบังคับใช้ในระหว่างการยกร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจจะใช้เวลาประมาณ ๖ – ๗ เดือน ถ้ารัฐสภาทำงานอย่างจริงจัง ● ยกเลิก พรก.ฉุกเฉิน เพราะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน	**คุณสุริยา แสงแก้วฝั้น**	**การถอดถอนมีปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ – อ.เอกพันธุ์**
● ตั้งข้อสังเกตในเรื่องของที่มาของกลุ่มผู้มีอำนาจ	● ในการเลือกตั้ง ควรใช้บัตรในการเลือกนายกรัฐมนตรี ๑ ใบ เลือก ส.ส. จำนวน ๑ ใบ	**คุณสวัสดิ์ ยศคำ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ควรจัดทำร่างร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยควรนำเอารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นตัวตั้งต้นในการแก้ไข เนื่องจากฉบับดังกล่าวเป็นฉบับที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและมีการส่งเสริมประชาธิปไตยมากที่สุด	**ไม่ระบุ**	
• การแสดงความคิดเห็นของประชาชนไม่มีความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นการเรียกร้องติดตามสิทธิ์ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ปรากฏว่าประชาชนถูกฟ้องดำเนินคดี	• ควรนำเอารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นต้นแบบ • รัฐธรรมนูญควรเป็นรัฐสวัสดิการโดยแท้จริง เพราะปัจจุบันนี้ดูเมือนว่าจะเป็นการสงเคราะห์ และกลุ่มผู้หญิงก็ไม่สามารถเข้าถึงรัฐสวสัดิการอย่างแท้จริงได้	**คุณชัชลาวัณย์ เมืองจันทร์ (ตัวแทนกลุ่มเครือข่ายผู้หญิงปกป้องสิทธิ์)**	
• จากกรณีการดำเนินคดีกับประชาชนหรือนักศึกษาที่ออกมารำลึกในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หรือประชาชนที่ออกมาเรียกร้องเพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง • รัฐธรรมนูญถูกสร้างมาในยุคที่ไม่มีความชอบธรรม ขาดการมีส่วนร่วม นอกจากนี้ยังไม่สามารถปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง	• ควรให้ความสำคัญต้องประเด็นสิทธิเสรีภาพ เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องของปากท้องของประชาชน	**ไม่ระบุ**	
• รัฐธรรมนูญฉบับนี้พยายามสร้างนวัตกรรมใหม่ โดยการโยกย้ายสิทธิบางส่วน เช่น สิทธิในการศึกษาฟรี ๑๒ ปี สิทธิผู้บริโภค สิทธิในการรับบริการสาธารณสุขอย่างเสมอกัน ออกจากหมวดสิทธิและเสรีภาพ โดยให้ไปบรรจุอยู่ในหมวดหน้าที่ของรัฐ ทำให้เรื่องสิทธิที่มนุษย์ควรมีโดยธรรมชาติถูกจำกัดลง		**พระคุณเจ้า**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
กลายเป็นรัฐเป็นผู้กำหนดสิทธิเสรีภาพให้ประชาชน และรัฐธรรมนูญยังเพิ่มเงื่อนไขในการจำกัดเสรีภาพ ไว้ ๒ ข้อ คือ - การกระทบต่อความมั่นคง - ความสงบเรียบร้อย ซึ่งถือว่าเป็นคำที่สามารถตีความได้อย่างกว้างขวาง กลายเป็นข้ออ้างของผู้มีอำนาจ ● รัฐธรรมนูญให้ความชอบธรรมต่อบรรดาประกาศหรือคำสั่งของ คสช. ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน			
● รัฐธรรมนูญมีการปิดหู ปิดตาประชาชน ● เนื่องจากข่าวทุกวันนี้ที่ถูกกระจายผ่านสื่อเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม เป็นสิ่งที่ถือว่าบั่นทอนจิตใจของประชาชน ผู้มีอำนาจไม่ได้ให้ความรู้สึกสบายใจหรือความมั่นใจต่อประชาชน ● ประชาชนมีความยากจน ขาดอาชีพ ขาดรายได้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญปัจจุบันใช้งานไม่ได้ เพราะถ้าเป็นรัฐธรรมนูญที่สามารถปฏิบัติได้ความเหลื่อมล้ำจะไม่เกิดขึ้นในสังคม ● ความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมาย เห็นได้จากกรณีการทำผิดแล้วไม่ได้รับโทษ ● การทุจริตทั้งใน ส.ส. และ ส.ว. โดยในการเลือกตั้งครั้งนี้มีการครอบงำกลุ่ม อสม. หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	● รัฐธรรมนูญต้องให้ประชาชนได้สามารถเข้าถึงสิทธิเสรีภาพของตนเอง ● กกต. ควรปกป้องสิทธิ์ของประชาชน ในกรณีที่สุ่มเสี่ยงต่อการทุจริตการเลือกตั้ง ● เสนอให้มีองค์กรใหม่ที่ไม่ใช่ กกต. ที่เข้ามาตรวจสอบการทำงานของ กกต.	**คุณอุดมพร ปานมนตรี**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การเลือกตั้ง ๑ ใบ ก่อให้เกิดการทุจริตได้ง่ายขึ้น อีกทั้งเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนให้เลือกพรรคหรือบุคคล			
• สิทธิและการใช้สิทธิของกลุ่มคนที่เป็น LGBT ไม่สามารถบริจาคเลือดได้ ตั้งข้อสังเกตว่าเหตุใดเพศที่ ๓ จึงไม่สามารถบริจาคเลือดได้ เนื่องจากก่อนบริจาคก็มีการตรวจเช็คเลือดว่าเป็น Negative หรือ Positive ทำไมจึงมีการความคิดว่าเพศที่ ๓ จะมีผลเลือดเป็น Negative เช่นนี้จะสะท้อนถึงความเท่าเทียมได้อย่างแท้จริงหรือไม่	• ในกรณีความเท่าเทียมกันทางเพศ เนื่องจากปัจจุบันสังคมมีความหลากหลายมากขึ้น และไม่ได้มีแค่คำว่า “ชาย” และ “หญิง” อีกต่อไป กลุ่ม LGBT และกลุ่มอื่น ๆ ได้มีเรียกร้องและบทบาททางสังคมมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเห็นว่าการระบุว่าชายและหญิงเป็นสิ่งที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นควรมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นทุกเพศมากกว่า เพื่อความเท่าเทียมอย่างแท้จริง • เรียกร้องให้ทุกเพศมีสิทธิเท่าเทียมกัน	**คุณณัฐกมล ปวงประเสริฐ**	
	• บุคคลที่เข้ามาบริหารหรือทำงานในกระทรวงต่าง ๆ มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ โดยแท้จริง ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ • เน้นเรื่องการศึกษา โดยเน้นถึงการรับฟังเสียงจากเยาวชน ซึ่งจำเป็นต้องลบ Mindset ของคำว่าการเถียงผู้ใหญ่ออกไป เนื่องจากโลกเปลี่ยนไปแล้ว	**คุณฐิติภูมิ จันทร์ยวง**	
	• ควรห้ามทหารเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง • ยกเลิกการมีอยู่ของ ส.ว. เนื่องจากเห็นว่าไม่มีประโยชน์ เพราะไม่ได้มีความยึดโยงกับประชาชน เห็นว่า ส.ว. มาจากการเป็น สนช. และไม่เคยรับฟังเสียงของประชาชน	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ยกเลิกองค์อิสระ ไม่ว่าจะเป็น ปปช. กกต. ศาลรัฐธรรมนูญ เพราะไม่เห็นถึงประโยชน์ เนื่องจากการตัดสินหลาย ๆ อย่าง ก่อให้เกิดความอึดอัดต่อประชาชน และไม่มีความชัดเจน • อยากเปลี่ยนระบบศาลให้เป็นระบบลูกขุน		
• การกระจายงบประมาณของส่วนกลางลงสู่ระดับองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ทั่วถึง ซึ่งงบประมาณส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยท้องถิ่นจะได้รับน้อย ส่งผลต่อชาวบ้านในด้านการก่อให้เกิดการจ้างงาน	• ในระดับท้องถิ่นควรมีเรื่องชาติพันธุ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ปัจจุบันคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ยังมีสิทธิไม่เท่าคนไทย จึงอยากให้รัฐบาลเร่งในการช่วยคนกลุ่มนี้	**คุณธวิศ เลิศสกุลไหม**	
• รัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำให้ประชาชนอดอยากปากแห้ง	• ควรเกิดการเลือกตั้งท้องถิ่นได้แล้ว • ควรคืนอำนาจให้ท้องถิ่นไม่ใช่การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เพราะ บุคคลในท้องถิ่นหากมีความยึดโยงกับท้องถิ่นก็สามารถจัดทำกิจกรรมได้ เช่น การศึกษา ควรมีการศึกษาประศาสตร์ท้องถิ่น เยาวชนสามารถรู้ถึงที่มา และสร้างความเป็นพลเมือง • ควรแก้ไขในเรื่องของ ส.ว. ก่อนและนำไปสู่ทั้งฉบับ เนื่องจากมาจากการสืบทอดอำนาจ ให้ที่มาของ ส.ว. มีที่มาเหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐	**คุณธานินทร์ เชื้ออินทร์**	
• เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีตมีการแข่งขันในการปกครองระหว่างชนชั้นนำและตัวแทนประชาชนมาโดยตลอด การรัฐประหารเพื่อให้เกิดการกลับมาของชนชั้นนำ	• ต้องเป็นรัฐธรรมนูญที่ผ่านการวิพากษ์วิจารณ์และมีการร่างโดย สสร. เหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ แล้วมีการถกเถียงและทบทวนกัน เพื่อให้เกิดเสรีภาพ	**คุณพัชรพล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการจำกัด และควบคุมประชาชน	• กระบวนการต่าง ๆ จะต้องทำให้ชนชั้นนำยอมรับว่าอย่าเอารัฐธรรมนูญมาเป็นเครื่องมือ เพราะผลของรัฐธรรมนูญนี้แสดงให้เห็นชัดแล้ว • ควรหยุดเอารัฐธรรมนูญมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กัน ต้องทำให้รัฐธรรมนูญเป็นตัวพัฒนาประเทศ โดยผ่านการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างชนชั้นนำกับประชาชน • กระบวนการได้มาซึ่ง ส.ส. ควรมีความชอบธรรม • ควรทำประชามติต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญ		
• สิ่งที่เกิดขึ้นในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ประชาชนเป็นผู้ร่าง ซึ่งจะไม่มีเหตุการณ์ความรู้สึกไม่ปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็นเกิดขึ้น • การรับฟังความคิดเห็นมีอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีแค่มาตรา ๗๗ (รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ)	• ควรมีการร่าง พรบ. ที่เกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน รวมถึงรับประกันความปลอดภัยของประชาชนในการรับฟังความคิดเห็น เพราะเป็นสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น • ควรมีรัฐสวัสดิการที่เป็นสิทธิและความเท่าเทียม ไม่ใช่เป็นเพื่อการสงเคราะห์ ในฐานะที่มีบทบาทในครอบครัว ภาระทางครอบครัวไม่เคยมีรายได้และไม่ได้ถูกคิดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยรัฐต้องมีเงื่อนไขและกลไกที่สำคัญในการส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิง • มีข้อเสนอให้คณะกรรมาธิการ ๖ ข้อ ๑. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องตั้งอยู่บนฐานของการปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงทุกกลุ่มอย่างแท้จริง	**คุณทันตา เสาวิลาวัณยกุล (เครือข่ายผู้หญิงปกป้องสิทธิมนุษยชน ผู้ประสานงานมูลนิธิ Empower)**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องตระหนักว่างานในบ้านเป็นงานที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจจำเป็นต้องมีรัฐสวัสดิการ โดยมารดาหรือคนที่ทำงานในบ้านทุกคนต้องมีรายได้ ๓. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ผู้หญิงควรเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ๔. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องสนับสนุนสวัสดิการด้านการศึกษาถ้วนหน้าอย่างเท่าเทียม รวมถึงสนับสนุนการศึกษาทางเลือก ๕. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องลดอำนาจและงบทางการทหาร เพื่อนำมาจัดสรรรัฐสวัสดิการให้แก่ประชาชนทุกคน ๖. รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องกำหนดรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าที่มีคุณภาพ ที่กลุ่มต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้ และผู้หญิงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการรัฐสวัสดิการอย่างน้อย ๕๐% เข้าถึงสุขภาพของผู้หญิง และมีบ้านพักฉุกเฉินให้ผู้หญิงสามารถใช้ได้ แรงงานผู้หญิงทั้งในและนอกระบบต้องได้รับค่าจ้างอย่างยุติธรรมและเท่าเทียม รวมทั้งสิทธิในการยุติการตั้งครรภ์ที่ถูกกฎหมาย และต้องมีทางเลือกอื่น ๆ ให้กับผู้หญิงที่ไม่ต้องการหยุดการตั้งครรภ์		
	• รัฐธรรมนูญควรถูกแก้ทั้งฉบับ เนื่องจากสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกกำจัด ยกตัวอย่าง การไม่	**คุณสุภาศ วนารัตนกุล**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	เห็นด้วยในการยุบพรรคอนาคตใหม่ เพราะ เป็นการทำลายสิ่งที่ประชาชนเลือกมา และศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินยุบพรรคซึ่งเป็นที่ค้างคาใจ ตั้งข้อสังเกตถึงการเลือกเส้นทางการดำเนินงานของพรรคที่เป็นการเดินเส้นทางใหม่กว่าพรรคอื่น ๆ		
• กกต. มีความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม โดยตั้งข้อสังเกตว่าการที่ประชาชนมอบอำนาจส่วนหนึ่งให้องค์กร แต่เมื่อต้องการจะแก้ไขเหตุใดจึงกลายเป็นเรื่องที่ยากสำหรับประชาชน จึงมองว่ากลไกการมอบอำนาจให้ตัวแทนอย่าง กกต ด้านการเลือกตั้งนั้นควรแก้ไข	• อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยโดยแท้จริง • ควรแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งที่สะอาดและบริสุทธิ์ เพื่อให้ประชาชนมีความสุขกับระบบประชาธิปไตยโดยแท้จริง	**คุณชยางกูร ชินวรภัทร**	
• การสูญเสียงบประมาณในด้านทหาร เนื่องจากประเทศไทยมีจำนวนทหารมากจนเกินไป ซึ่งมากกว่าสิ่งที่ประเทศควรนำไปพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่นการสาธารณสุข การแพทย์ เทคโนโลยี ดิจิทัล • มองว่าการเกณฑ์ทหารเป็นระบบที่ไร้ประโยชน์ เนื่องจากการโดนบังคับจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดีหรือเต็มประสิทธิภาพ	• ควรให้มีการเกณฑ์ทหารที่มีความเท่าเทียมกัน เปลี่ยนการเกณฑ์ทหารเป็นระบบสมัครใจจึงจะเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น • ความจำเป็นด้านทหารควรมีอยู่ เพียงแต่ว่าต้องถูกตีกรอบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	**ไม่ระบุ**	
• รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ในการแก้ไขตามบทบัญญัติเป็นสิ่งที่ยากมากเมื่อมองจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากต้องมีคะแนนเสียงของ ส.ว.เข้ามาร่วมด้วย • ส.ว.ไม่ยึดโยงกับประชาชน และมีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรี ตามบทเฉพาะกาลใน ๕ ปีแรก	• ควรแก้ไขในหมวดแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้เรียบร้อยก่อน เพื่อเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ เพราะรัฐธรรมนูญไม่มีแนวทางไหนที่จะแก้ได้ หาก ส.ว. หรือรัฐบาลไม่เห็นชอบ • การเลือกตั้งควรมีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ เพื่อแสดงถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง	**คุณจตุพล ยะวา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔ (๗) ใช้คำว่า แรงงานจะได้รับค่าแรงโดยไม่เลือกปฏิบัติ แต่ว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ใช้คำว่า จะได้รับค่าแรงที่เหมาะสมกับการดำรงชีพ (มาตรา ๗๔) ซึ่งจากรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ มีเนื้อหาที่เป็นการตีความเฉพาะตัวว่าเหมาะสม ทั้งนี้อาจจะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียม อาจจะเกิดการปฏิบัติไม่เท่าเทียมกันทั้งประเทศ • สิทธิการรวมตัว ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาตรา ๔๕ ให้บุคคลรวมตัวกันเป็นสมาคม สหภาพสหพันธ์ สหกรณ์กลุ่ม เกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น ซึ่งนับได้อย่างน้อย ๖ กลุ่ม ต่อมารัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๖๔ (บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวเป็นสมาคม สหภาพสหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่ม เกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น) มีการระบุเพิ่มเติมองค์กรเอกชน หรือ NGOs มาอีก แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เหลือแค่ สมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น ซึ่งนับได้ ๕ กลุ่มเท่านั้นเอง จะเห็นได้ตัดสหพันธ์ องค์กร องค์การเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชนออกไป โดยเพิ่มส่วนที่แรงงานมีสิทธิในการรวมตัวแทน ดังนั้นการไม่ระบุกลุ่มของแรงงานอาจจะส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนขึ้น นายจ้างสามารถเอาเปรียบลูกจ้างได้	• ในเรื่องค่าแรงเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากเป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติแล้วจะต้องเพียงพอต่อการใช้ชีวิตให้สมศักดิ์ศรีต่อความเป็นมนุษย์ (Living wage) โดยในต่างประเทศจะไม่กล่าวถึงค่าจ้างขั้นต่ำ เพราะ อาจจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต	**คุณศุภลักษณ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• มาตรา ๔๒ (บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหกรณ์ สหภาพ องค์กรชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ ...) ซึ่งสามารถตีความการรวมตัวว่าขัดต่อความมั่นคงหรือศีลธรรมอันดีได้ • การขาดสิทธิด้านการรวมตัวของไทยไม่ได้ทำให้แรงงานเสียผลประโยชน์เท่านั้น แต่ยังทำให้การค้าต่างประเทศเสียประโยชน์ด้วยเช่นกัน • มาตรา ๔๗ (...บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ...) ไม่ควรเป็นผู้ยากไร้ ต้องระบุว่าบุคคลทุกคนย่อมได้รับสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย			
• สิทธิเรื่องการไว้ทรงผมของนักเรียน เพราะทรงผมไม่ได้ส่งผลต่อการศึกษา จึงไม่จำเป็นที่จะต้องตัดผมสั้น		**คุณนิรมัย มูลคำ** **การสื่อสารมวลชน**	
• เสรีภาพในเชิงวิชาการ หรือสิทธิชุมชน เมื่อมาดูในมาตรา ๓๔ วรรค ๒ บัญญัติว่าเสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดกับหน้าที่ของปวงชนชาวไทยและไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี	• ควรพิจารณาว่าการนำศาสนาเข้ามาบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะส่งผลดีหรือผลเสียมากน้อยแค่ไหน	**นักศึกษาคณะนิติศาสตร์** **มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• สิทธิชุมชนเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นสิทธิที่ส่งผลต่อรายได้ของคนในชุมชน เช่น สุราเมืองแพร่ แต่มีข้อจำกัดทางกฎหมาย สิทธิชุมชน มีเงื่อนไข พรบ. สุรา ในการผลิตสุรา หากไม่มีทุนจะกระทำได้ยาก และสื่อโฆษณา • รัฐธรรมนูญไทย ไม่สูงสุด ดังนั้นจะปล่อยให้ประชาชนอยู่กับกับดักของการแก้รัฐธรรมนูญ จึงตั้งคำถามว่าจะทำอย่างไรให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดขอประเทศ • มาตรา ๖๗ (รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา...) โดยมองว่าศาสนาพุทธในประเทศไทยไม่ได้มีแค่นิกายเถรวาทเพียงอย่างเดียว			
• ทหาร มีความทับซ้อนในตำแหน่ง โดยได้รับเงินเดือน ๒ ทาง	• เสนอให้รัฐยกเลิกการเกณฑ์ทหารและจัดระบบสวัสดิการให้เหมาะสม	**คุณวีระ สิริเสรีภาพ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ความไม่ได้เต็มใจรับราชการทหาร และถูกกดขี่ ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์อาชญากรรมในการสังหารผู้บังคับบัญชาเกิดขึ้น	• ในส่วน กยศ. เสนอให้ในกรณีครอบครัวยากจนรายได้น้อย ไม่ควรให้กู้เพื่อเป็นภาระ ควรเป็นการให้ฟรีสำหรับคนที่ยากจนจริง ๆ		
• คำนิยาม ความมั่นคงของรัฐ ศีลธรรมอันดี หรือความสงบเรียบร้อย ให้มีการนิยามโดยประชาชนหรืออาจจะไม่ต้องนิยามเลย เสนอให้เหลือแค่คำว่า การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเสรีภาพสากลก็เพียงพอ	• ควรแก้ไขหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เพราะส่งผลให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยาก • ควรแต่งตั้งคณะกรรมาธิการป้องกันการรัฐประหาร เพื่อไม่ให้เกิดกับดักของประชาธิปไตยจากการรัฐประหาร • แก้ไขให้ประชาชนมีสิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญโดยวิธีการใดก็ได้ ไม่ใช่แค่การส่งเรื่องขึ้นศาลเท่านั้น • ควรส่งเสริมวัฒนธรรมการเมือง โดยบัญญัติว่าให้หน่วยงานของรัฐต่าง ๆ สนับสนุนประชาธิปไตย เช่น มหาวิทยาลัยไม่ควรจำกัดสิทธิของนักศึกษาในการจัดชุมนุม มหาวิทยาลัยควรเป็นกลางในแง่ของพื้นที่สาธารณะ • การศึกษา ที่ควรให้ประชาชนร่วมออกแบบหลักสูตร หรือไม่ควรให้มีการควบคุมโดยกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ที่ให้ความรู้สึกโดน Dominate จากรัฐ และไม่เปิดให้คนมีความคิดที่แตกต่าง • ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบองค์กรอิสระในทุกภาคส่วน รวมไปถึงการถอดถอนนายกรัฐมนตรีด้วยตนเอง	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ยกเลิกกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เช่น เรื่องทรงผม ควรมีหน่วยงานเข้าไปรองรับการดำเนินงาน • ควรให้อภิสิทธิ์การคุ้มครองประชาชนเหมือน ส.ส. เช่นเดียวกับการประชุมรัฐสภา เพื่อให้ประชาชนพูดในสิ่งที่ไม่กล้าพูดได้		
• การที่รัฐธรรมนูญเขียนไม่ละเอียดเป็นการเปิดช่องให้เกิดการใช้วิจารณญาณหรือข้อวินิจฉัยที่ก่อให้เกิดอคติ ส่งผลให้ส่วนของสิทธิเสรีภาพถูกจำกัด • ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลของอำนาจ ๓ ฝ่าย ซึ่งในเชิงโครงสร้างถูกแบ่งแยกโดยชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติมักจะเห็นถึงความเกี่ยวโยงกันทางด้านอำนาจหรือการเมือง ซึ่งระบบการตรวจสอบถ่วงดุลไม่อาจเกิดได้จริง ถ้าประชาชนหรือหน่วยงานอื่นเข้าไปตรวจสอบได้	• ควรบัญญัติมาตราให้ชัดเจนเพื่อลดการเกิดอคติในการนำไปปฏิบัติ	**คุณณัฐภณ จริยา**	
• การตกงานของนักศึกษาจบใหม่ ที่รัฐไม่มีนโยบายในการรองรับ หรือเยียวยา • มาตรการเยียวยาในช่วงระบาดโควิด เนื่องจากนักศึกษาได้รับการยกเว้น ซึ่งนักศึกษาได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน โดยเฉพาะนักศึกษาที่ทำงานนอกเวลา ส่งเสียตนเองเรียน และมาจากต่างจังหวัด		**คุณศิริพร เยบองกู่**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ให้ประชาชนสามารถเรียกร้องสิทธิอย่างไม่จำกัดสำหรับประชาชน และหากมีการร้องเรียนประชาชนจะไม่ได้รับผลกระทบ • การแก้ปัญหาที่ไม่ล่าช้าและไม่ตรงจุด		**คุณพรพรรณ สื่อข่าวออนไลน์**	
• ข้อสงสัยถึงการทำงานขององค์กรอิสระอาจจะมีขั้นตอนการทำงานที่ประชาชนสงสัย	• เสนอให้มีองค์กรที่เข้ามาตรวจสอบองค์กรอิสระหรือประชาชนสามารถที่จะมีส่วนร่วมผ่านการถามถึงหน่วยงานที่อาจก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยในการทำงาน	**คุณปรีชา อนันต์ประดิษฐ์**	
• ที่มาของ ส.ว. เหตุใดมีบทบาทมาก ซึ่งต่างจาก ส.ส.ที่ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ตั้งแต่พรรคการเมือง	• เสนอถึงเรื่องความชัดเจนเรื่องของการตรวจสอบ ส.ว. และแนวทางในการคัดเลือกกลุ่มบุคคลเข้ามาเป็น ส.ว.	**ว่าที่ ร.ต. ธีระวัฒน์ ฟูแสง**	
• รัฐธรรมนูญที่ไม่ชอบธรรม เนื่องจากกระบวนการแก้ไขเป็นไปได้ยาก และส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน ประชาชนเสียเปรียบต่างจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ให้อิสระ และสิทธิชุมชนได้แสดงความคิดเห็น • มีการจำกัดสิทธิของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น บัตรประชารัฐที่ไม่ครอบคลุมถึงผู้ค้าขายระดับชาวบ้าน	• อยากให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ โดยนำเอารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นตัวตั้งในการจัดทำฉบับใหม่	**คุณยุทธ คำแปง**	
• ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมาธิการป้องกันการรัฐประหาร เพราะประเทศชาติไม่สามารถพัฒนาและเสียหาย		**คุณทักษิณ กันทา**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• มาตรา ๒๗๒ (ในระหว่างห้าปีแรกนับแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ การให้ความเห็นชอบบุคคลซึ่งสมควรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี...) ไม่เห็นด้วยกับการที่ ส.ว. มีสิทธิลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรี • รัฐธรรมนูญไม่เอื้อต่อประชาชนรากหญ้าความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ดี ส่งผลให้เศรษฐกิจไม่ดี			
• ระบบการนับคะแนน ทำให้ประชาชน นักการเมืองเกิดความสับสน คณะกรรมการการเลือกตั้งมีการประกาศผิดพลาด • ระบบพรรคการเมือง จากเดิมให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง แต่ปัจจุบันเกิดพรรคเล็ก ซึ่งส่งผลให้พรรคการเมืองอ่อนแอประสิทธิภาพในการดำเนินงานน้อยลง • องค์กรอิสระ การตรวจสอบองค์กรเหล่านี้เป็นเรื่องยาก ประชาชนไม่สามารถเข้าไปตรวจสอบได้ • อำนาจในการบริหารประเทศ ในส่วนอำนาจตุลาการไม่สามารถตรวจได้	• ควรดึงสิ่งที่ดีจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาให้ในกระบวนการแก้หรือการร่างรัฐธรรมนูญ • อยากให้นักการเมืองมี Spirit ในการเลือกตั้ง เพราะหากมีการประท้วงก็จะทำให้เกิดวงจรเดิม	**คุณอรัญ กันธิยะ**	
• จากพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ในทางปฏิบัติไม่สามารถแสดงตนได้อย่างเต็มที่ บางกรณีต้องใช้เพศโดยกำเนิดมาปฏิบัติ	• จากปัญหา Fundamental จากมาตรา ๒๗ ที่ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน รัฐควรมองบุคคลที่เป็นบุคคลไร้เพศ ปฏิเสธกรอบของเพศชายและหญิง จึงอยากให้เปลี่ยนจาก “ชายและหญิง” เป็น “บุคคล”ย่อมได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน	**คุณแอนนี่**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• จากมาตรา ๙๑ ไม่เห็นด้วยกับระบบเลือกตั้งระบบจัดสรรปันส่วนผสม เพราะไม่ได้มาจากเสียงของประชาชน • จากมาตรา ๑๓๓ (๓) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคนเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้ ซึ่งผู้มีอำนาจอาจจะพิจารณาไม่สนใจการที่ประชาชนเข้าชื่อก็ได้ • การแทรกแซงของรัฐ ส่งผลให้ประชาชนไม่ปลอดภัยและบางคนเลือกที่จะนิ่งเฉยไม่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง			
• จากมาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาอื่น โดยตั้งข้อสังเกตถึงส่วนขยายว่าเหตุใดจึงให้ความสำคัญและเน้นบัญญัติเกี่ยวกับศาสนาพุทธ	• ควรแก้ไขมาตรา ๖๗ เป็นรัฐพึงคุ้มครองทุกศาสนาอย่างเท่าเทียมกัน เพราะศาสนาอื่น ๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น	**ไม่ระบุ**	
	• มาตรา ๒๕ ต้องการความชัดเจนหรือยกเลิก ส่วนที่บัญญัติว่า ...ความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน • มาตรา ๒๗ เสนอให้เปลี่ยน “ชายและหญิง” เป็น “มนุษย์หรือประชาชน” เพื่อให้ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน • มาตรา ๒๘ ส่วนบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย เสนอให้สร้างความชัดเจน • ควรยกเลิก พรก. ฉุกเฉิน หรือ พรบ. คอมพิวเตอร์ • มาตรา ๓๔ ต้องห้ามจำกัดสิทธิและเสรีภาพ แม้จะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ยกเลิก องค์กรอิสระ และ ส.ว.โดยเฉพาะ ส.ว. ที่เป็นการคงอำนาจของกลุ่มรัฐประหารและบั่นทอนประชาธิปไตย • อำนาจอธิปไตย ควรเป็นของประชาชนและถูกบังคับใช้โดยประชาชนเท่านั้น		
• ปัจจุบัน ส่วนกลางมีงบประมาณจำนวนมาก แต่ อปท มีงบไม่เพียงพอในการพัฒนาท้องถิ่น แสดงถึงการกระจายงบไม่ทั่วถึง • ปัจจุบันหากมีการตั้งข้อสงสัยกับรัฐบาลมักจะโดนลิดรอนสิทธิเสรีภาพ • สิทธิเสรีภาพถูกละเมิดตั้งแต่สถานศึกษา • การตรวจสอบที่มีการตรวจสอบกันเองภายในองค์กร แสงดงให้เห็นว่าปัญหาไม่ได้ถูกแก้ไข	• ประเทศไทยควรมีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง • ประชาชนควรมีสิทธิในการตั้งข้อสงสัยถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐ • ควรเริ่มปลูกฝังสิทธิเสรีภาพตั้งแต่ในสถานศึกษา • เสนอองค์กรภายนอกเข้ามาตรวจสอบองค์กรภายใน	**คุณนวดล**	
• จากกรณีการห้ามพระใช้เงิน แตะต้องเงิน กับเรื่องการศึกษา จึงเป็นปัญหาเพราะพระจำเป็นต้องยุ่งเกี่ยวกับทางโลก เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่มากขึ้น และจำเป็นต้องใช้เงิน เนื่องจากสวัสดิการของรัฐไม่ได้ตั้งอยู่บนคำว่า <u>ไม่เสียค่าใช้จ่าย</u> อีกทั้งพระที่เข้ามาบวชก็จากผู้ยากไร้ เข้ามาบวชเรียน	• ศาสนาพุทธเปิดรับและต้อนรับทุกศาสนา	**พระคุณเจ้า**	
	• เสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา • อยากให้ ส.ว. มาจากการเลือกตั้ง • การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะเกิดจากความร่วมมือทุกฝ่าย เพื่อให้ประเทศเดินได้	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	● อยากให้ผู้มีอำนาจลดอำนาจและบทบาทเข้ามาศึกษาและสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชน		
● กติกาไม่ถูกบังคับใช้กับทุกชนชั้น	● แนวทาง ๑. การมีส่วนร่วมในการแก้ไข ๒. ให้สิทธิและเสรีภาพ อย่าจำกัดหรือกีดกัน ๓. บังคับใช้กับทุกชนชั้น	**ไม่ระบุ**	
-	● เสนอในการแก้ไขปัญหาไฟป่า โดยการตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการเกี่ยวกับไฟป่าโดยเฉพาะ ทำงานตลอด ควรตั้งงบประมาณให้ชัดเจน ● เสนอให้การแบ่งงบประมาณ โดยให้จำนวนงบประมาณกับจำนวนประชากรสอดคล้องกัน	**คุณวีระชัย ชัยมงคล**	
-	● เสนอให้มีการแก้ไข มาตรา ๕๔ (รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...) โดยให้เปลี่ยนแปลงจากการศึกษาภาคบังคับ (ม.๓) เป็นระดับปริญญาตรี เพราะจะทำให้มีความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง การยกระดับเศรษฐกิจและได้รับการพัฒนาตนเอง	**ไม่ระบุ**	
-	● สนับสนุนให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด	**ช่องทางออนไลน์**	
-	● ควรปฏิรูปตำรวจ ให้ไปอยู่กับส่วนท้องถิ่น ภายใต้ อบต. อีกทั้งหัวหน้าสำนักงานตำรวจต้องสรรหาจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่แท้จริง	**ช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
-	● ควรต้องระบุว่าต้องให้ค่าตอบแทนแม่และคนดูแลทั้งในครอบครัว ชุมนุม และสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบรัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า คือ หลักประกันของสิทธิและความเสมอภาคของประชาชนที่ต้องได้รับการดูแลจากรัฐ งานที่แม่และคนดูแลดูแลชุมชน ครอบครัวและสิ่งแวดล้อม เป็นเงื่อนไขการสร้างอำนาจทางด้านเศรษฐกิจให้แม่และคนทำงานดูแล และเป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและคนดูแลคนอื่น ๆ ที่เป็นประชาชน โดยรัฐรับภาระการดูแลมาโดยตลอด	**ช่องทางออนไลน์**	
-	● ต้องการให้ประชาชนลงประชามติแก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ใหม่ และเอาหน่วยงานอิสระที่เกิดจากรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ออกไปให้หมด แก้ไขมาตราใดก็ให้ผ่านการลงประชามติคราวเดียว เพื่อจะได้ไม่ต้องเสียเงินเลือก สสร.มาร่างรัฐธรรมนูญใหม่อีกครั้ง	**ช่องทางออนไลน์**	
-	● ต้องมีการแก้ไขเรื่องระบบการเลือกตั้ง ● ต้องลดอำนาจของ ส.ว.	**ช่องทางออนไลน์**	
-	● อย่าลบผู้หญิงออกจากรัฐธรรมนูญ และควรเพิ่มเพศอื่น ๆ เข้ามาด้วย ที่สำคัญอย่าทำให้มองไม่เห็นผู้หญิง	**ช่องทางออนไลน์**	

๘.๒.๒ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดขอนแก่น

เรื่อง “การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

วันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ณ ห้องประชุมพีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การรัฐประหารส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกของประชาชนเป็น ๒ ฝ่าย ก่อให้เกิดการค้ำและคานอำนาจกัน • รัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่สอดคล้องกับประชาชน ๑. การศึกษา มองว่าถูกสร้างขึ้นมาเพื่อรับใช้นายทุน จากสถานการณ์โรคระบาดทำให้เห็นว่าคนที่กลับบ้านไม่มีทักษะในท้องถิ่นเลย ๒. โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งมองว่าเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ อีกทั้งกล่าวว่าไม่จำเป็นต้องมีการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ให้กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นดูแลตัวเอง ๓. พรรคการเมือง ภายใต้การหนุนของกลุ่มทุน มีการออกกฎหมายเพื่อนายทุน ส่วนประชาชนได้รับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ๔. โครงสร้างตำรวจ ทุกวันนี้มองว่ามีแต่ปัญหายาเสพติด จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูป	• ควรให้มีการศึกษา เกี่ยวกับท้องถิ่นศึกษา เพื่อใช้หลักสูตรท้องถิ่นในการแก้ปัญหาท้องถิ่น • เสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ต้องไม่เหมือนกับการเลือกตั้งกรุงเทพมหานคร • ส.ว. ควรมาจากการเลือกตั้งทั้งหมด • นายกรัฐมนตรีควรมาจากการเลือกตั้ง	**คุณสุธี**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ที่มาของนายกรัฐมนตรี กรณีที่ไม่สามารถสรรหานายกรัฐมนตรีได้ ซึ่งจากบทเฉพาะกาลกำหนดให้ที่ประชุมสรรหารายชื่อนอกบัญชีก็ได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ไม่สมควร • ส.ว. ๒๕๐ คน มีช่องว่างในการกำหนดนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ	• การเลือกนายกรัฐมนตรีควรมาจากขอบเขตที่ประชาชนเลือก และ ส.ว. ควรมาจากการเลือกตั้ง	**คุณนัฐพงษ์ ป้องแสง ตัวแทนโรงพยาบาลขอนแก่น**	
• บทบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ถูกบัญญัติไว้อย่างกว้างขวาง มีการกระจายงาน แต่ไม่กระจายงบ จากภาระงานที่มากขึ้น ส่งผลให้ความรับผิดชอบมากขึ้น • ส่วนการกำกับดูแล ในกรณีเกิดปัญหาอำนาจก็มักจะติดอยู่ที่ทางจังหวัด	• ควรมีการขับเคลื่อนและสร้างความชัดเจนเรื่องงบประมาณ • ควรมีการกระจายงบให้จังหวัดและอำเภอด้วยเช่นกัน	**นายชัชวาล โนนใหม่**	
• ศาสนาพุทธกำลังถูกเบียดเบียนและแทรกแซงจากศาสนาอื่น ซึ่งถือเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วง • แสดงความกังวลต่อร่าง พ.ร.บ.ศาสนาที่เข้าสภาทั้ง ๓ ฉบับ เพราะจะเกิดความลำบากหากมีการประกาศใช้	• เสนอเป้าประสงค์ เพื่อป้องกันศาสนาพุทธ โดยให้มีการบัญญัติศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยเท่านั้น	**คุณประยูร**	
• รัฐธรรมนูญเป็นการรับรองสิทธิ และควรค่าแก่การหวงแหน แต่รัฐธรรมนูญไทยถูกลดทอนความน่าเชื่อถือ กลายเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจ	• รัฐธรรมนูญควรมีที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง ตั้งแต่การยกร่างถึงการทำประชามติ เพื่อเป็นการคืนอำนาจให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง	**คุณอาทิตยา น้อยศรี**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่เชื่อมโยงกับประชาชน			
• รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีทั้งหมด ๒๗๙ มาตรา ซึ่งในความเป็นจริง ประชาชนที่อยู่ในชนบทหรือสังคมเมืองไม่เคยอ่านหรือศึกษา เพราะเนื้อหาเยอะและไม่ได้มีความเกี่ยวข้อง • ประชาชนไม่ทราบถึงสิทธิของตนเองและชุมชน • มีการใช้ลำดับศักดิ์ของกฎหมายมาเป็นเครื่องมือ โดยการเอากฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มบุคคลมาใส่ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้กฎหมายอื่น ๆ ขัดไม่ได้ • รัฐธรรมนูญไม่ยึดโยงกับประชาชน	• ต้องการให้บัญญัติแก่นแท้อยู่ภายในรัฐธรรมนูญ ๑. สิทธิ เสรีภาพ ของบุคคลในรัฐ ๒. อำนาจของรัฐที่ทำให้ข้อ (๑.) เกิดผลเป็นรูปธรรม • ควรมีการร่างใหม่ทั้งฉบับ เพราะเป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากการรัฐประหาร • เสนอให้มีการหาแนวทางเพื่อไม่ให้องค์กรอิสระให้การสนับสนุนกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ	**คุณศรายุทธ**	
• แสดงความกังวลถึงที่มาของ ส.ว. ซึ่งมาจากผู้บริหารประเทศเป็นผู้แต่งตั้ง แม้ว่าจะมีการจัดสรรที่นั่งให้ถึงท้องถิ่นก็ตาม • จากเดิม รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ระบบบัญชีรายชื่อมีการคำนวณง่าย เอาพรรคที่ได้คะแนนเสียงเยอะมาคิดคำนวณ แสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของระบบการคำนวณการนับคะแนนเลือกตั้ง ทำให้เกิดความสับสน	• มองว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นฉบับที่ดีที่สุด • ส.ว. ควรมีที่มาเหมือนในรูปแบบรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ • ควรมีวิธีการไม่ให้องค์กรอิสระให้การสนับสนุนกลุ่มที่มาจากการแต่งตั้ง	**คุณสงวน วยุโรภาส**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• ไม่มั่นใจในความอิสระ ขององค์กรอิสระ • สิทธิการแสดงออก เช่น การเรียกร้องที่จังหวัดระยอง ไม่ใช่ทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจ ตั้งคำถามถึงการมีอยู่ของสิทธิขั้นพื้นฐาน			
• รัฐธรรมนูญกับการรับประกันสิทธิเสรีภาพของนักกิจกรรมและพรรคการเมือง ๑. กรณีอุ้มหาย จากการที่รัฐพยายามกำจัดผู้เห็นต่าง แม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติรับรองถึงสิทธิ เสรีภาพในการแสดงความเห็นต่างโดยสงบก็ตาม ๒. ก่อให้เกิดการชุมนุม	• ควรให้มีการรับรองความปลอดภัยและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของนักกิจกรรมและพรรคการเมือง	**คุณวชิรวิชญ์**	
• บทบาทขององค์กรอิสระ ไม่เป็นกลาง เนื่องจากไม่ได้มีที่มาจากประชาชน • รัฐธรรมนูญไม่เปิดโอกาสในการแก้ไข มีการรณรงค์ให้เกิดความเชื่อว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด เมื่อมีการประกาศใช้ ก็ก่อให้เกิดกระแสในการแก้ไขรัฐธรรมนูญมากขึ้น ประชาชนไม่สามารถแก้ไขได้โดยตรง • การรณรงค์เกี่ยวกับการลงประชามติรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่สนับสนุนการรณรงค์สำหรับการเห็นต่าง โดยอ้างกฎหมายมาตรา ๔๔	• การยุบพรรคการเมืองควรเป็นกลไกของประชาชน หากไม่สามารถรับใช้ประชาชนได้ ก็ไม่ควรให้องค์กรอิสระกำหนดชะตาพรรคการเมือง • ในอนาคตไม่ควรมี ส.ว. หาก ส.ส. มีความเข้มแข็งมากพอและสามารถ Check and Balance ได้จริง • ประชาชนควรมีส่วนร่วมในรัฐธรรมนูญ ผ่านการอ้างอิงรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เพื่อให้อำนาจประชาชนเข้มแข็ง	**คุณชัชวาล อภิรักษ์มั่นคง**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• มีการสืบทอดอำนาจ รวมถึงการรับรองการสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร • ที่มาของ ส.ว. ไม่ชอบธรรม • ปัจจุบันคล้ายยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ เพราะมี ส.ส.ปริ่มน้ำ ก่อให้เกิดการซื้อตัว ส.ส. มากขึ้นในยุคนี้			
• การรัฐประหาร ๒๕๕๗ เป็นการชะล้างกลุ่มอำนาจเก่า เพื่อให้กลุ่มบุคคลขึ้นมามีอำนาจ • คำปรารภของรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๖๐ ต่างกัน โดยในปี ๒๕๖๐ ดูเหมือนเป็นการเกริ่นนำโดยการกล่าวโทษประชาชนก่อน • ปัญหาของที่มาของผู้มีอำนาจ	• คนร่างรัฐธรรมนูญต้องมาจากการยอมรับของประชาชนทั้งสองฝ่าย โดยผ่านการเลือกตั้ง หาช่องว่างที่ยอมรับร่วมกันและเป็นธรรม เพื่อให้คณะกรรมาธิการร่างฯ ที่เป็นที่ยอมรับของประชาชน • ควรฟังเสียงของ ส.ว. เพื่อให้มีการแก้ไขปัญหา	**คุณชาติอุทิศ**	
• เรื่องทรงผม มีการดำเนินการไม่ชัดเจน ทำให้สิทธิในร่างกายของนักเรียนไม่ได้รับสิทธิเต็ม ๑๐๐ %	• ควรมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ เพื่อขุดรากของอำนาจรัฐประหาร	**คุณสิทธิพล ธิวาอ่อน**	
• ข้อคิดเห็นในวันนี้ไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมในการแก้ปัญหา	• ควรมีการออกแบบการรับฟังความคิดเห็นใหม่ เนื่องจากประชาชนไม่ได้รับรู้อย่างทั่วถึง • กรอบการมีส่วนร่วมควรมีการเปลี่ยนแปลง วิธีการควรมีการทบทวนอย่างเร่งด่วน	**คุณสมัคร**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• อำนาจของรัฏฐาธิปัตย์ มีการใช้อำนาจมากเกินไป เช่น การประกาศใช้ พรก. ฉุกเฉิน การ Lockdown ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีผลกระทบต่อประชาชน • ประชาชนต้องแบกรับความรับผิดชอบจากการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ยกตัวอย่าง กรณีโควิคระยองและกรุงเทพมหานคร • CPTPP มีการออกกฎหมายเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มผู้บุคคลและกีดกันประชาชนไม่ให้แสดงความคิดเห็น • การร้องเรียนของบุคคล มักจะมีการโดยหมายเรียกจากผู้มีอำนาจ ให้เข้าไปชี้แจงถึงกรณีร้องเรียน	• เสนอให้มีการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของการใช้อำนาจ และด้านการบังคับใช้นโยบาย • CPTPP ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย	**คุณศิขริน**	
• การแก้รัฐธรรมนูญติดขัดเพราะติดกับอำนาจของ ส.ว. • บัตรเลือกตั้ง ๑ ใบมีปัญหา	• การเลือกตั้งควรมีบัตร ๒ ใบ เพื่อให้ประชาชนเลือกตัวบุคคลและเลือกพรรคการเมือง	**คุณยรรยง ผิวผ่อง**	
• การทำ EIA มีการกั้นโล่มนุษย์ ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยมาก ประชาชนไม่ทราบถึงผลกระทบ อีกทั้งมีการตั้งคณะกรรมการที่มีกลุ่มทุนเข้ามาเกี่ยวข้อง • การทำ EIA เกิดจากการจัดจ้างบริษัทภายนอก สามารถก่อให้เกิดอคติได้	• ควรให้ความรู้ประชาชนในเรื่องของ EIA, EHIA ควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ๒ ครั้ง • ผลักดันให้รัฐเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการจัดทำ EHIA แทนบริษัทเอกชน	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
● รัฐได้มีการเปลี่ยนแปลงผังเมือง โดยเปลี่ยนจากผังเมืองสีเขียว (ซึ่งเป็นที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม รหัส ก.๔ และ ก.๕ มุ่งส่งเสริมเศรษฐกิจการเกษตร) เป็นผังเมืองสีม่วง (ซึ่งเป็นที่ดินประเภทอุตสาหกรรม รหัส อ.๑-อ.๓ สามารถสร้างที่อยู่อาศัยได้) เพื่อรองรับการเติบโตและการขยายตัวของอุตสาหกรรม			
● การลงโทษเรื่องทรงผมนักเรียนโดยการตัดผม เป็นการผิดระเบียบการศึกษา ๒๕๔๘ ที่ระบุการลงโทษไว้ ๔ รูปแบบ และไม่ได้ระบุการตัดผมเด็กลงในบทลงโทษนั้น ดังนั้นการตัดผมนักเรียนจึงเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ครูละเมิดทั้งรัฐธรรมนูญและระเบียบกระทรวง	-	**คุณตรัช วงเมืองสุข**	
● การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเป็นกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่จำนวนผู้เสนอขั้นต่ำ ได้ระบุเป็นคนจำนวนมากเกินไป รวมถึงให้มีเอกสารประกอบ ถือเป็นความยุ่งยากและกีดกันการมีส่วนร่วมของประชาชน	-	**คุณชนะพล บุญรอด**	
● การแก้ปัญหาเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมีจำนวนของ ส.ว. ในการปกป้องรัฐธรรมนูญ	● ให้ยกเลิก พรก. ฉุกเฉินโดยเร็ว เพื่อให้แก้รัฐธรรมนูญเป็นไปด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• พรก. ฉุกเฉิน คือความลำบากของประชาชน • มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของฝ่ายตรงข้าม			
• ประชาชนไม่มีสิทธิ์ในการตรวจสอบคำสั่งของ คสช. ซึ่งเป็นคำสั่งที่ละเมิดสิทธิของประชาชน • ไม่เห็นช่องทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะมีจำนวน ส.ว.อยู่	• ควรยกเลิกมาตรา ๒๗๙ ที่มีการรับรองคำสั่งของ คสช. เพราะจะทำให้บทเฉพาะกาลนี้กลายเป็นบทที่มีการบังคับใช้ไปตลอด • ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ โดยเพิ่มเติมในการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ รวมถึงระบุที่มาของสภา ซึ่งไม่ให้มาจาก ส.ส. และ ส.ว. • เสนอ ส.ว. เรื่องการเปิดช่องทางให้มีสภาร่างฯ	**ไม่ระบุ**	
• ท้องถิ่นมีภารกิจและกฎหมายจำนวนมาก ทำให้การวินิจฉัยและการทำงานมีปัญหา ไม่สามารถคิดนอกกรอบได้ เนื่องจากกลัวการตรวจสอบจาก สตง. หรือ ปปช.	• การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น เนื่องจากมีความใกล้ชิดและรับทราบถึงปัญหาในพื้นที่ดี • ความคิดเห็นด้านกฎหมาย มีความแตกต่างกัน ทำให้ความคิดหรือกลไกของท้องถิ่นและ สตง. ต่างกัน ดังนั้นจึงกลายเป็นความยากของท้องถิ่น • ควรมีการกำหนดบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับการกระทำที่สุจริตของ อปท. ว่าไม่เป็นความผิดทางอาญา	**ไม่ระบุ**	
-	• การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะง่ายขึ้นหากผู้มีอำนาจและยืนยันร่วมกันว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญ จะส่งผลให้เกิดผลมากกว่า	**คุณสมนึก ติดทอง**	
-	• ควรมีการแก้ไขเรื่องของ ส.ว. เนื่องจากรัฐธรรมนูญให้อำนาจกับ ส.ว. มากจนเกินไป อีกทั้งที่มาของ ส.ว. มาจากกลุ่มรัฐประหาร	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ควรยกเลิกมาตราที่ระบุให้ ส.ว. ๑ ใน ๓ มีอำนาจแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะที่มาของ ส.ว. ไม่ชอบธรรม และเพื่อจำกัดอำนาจของ ส.ว. • ควรรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ		
• กระบวนการของรัฐธรรมนูญมีปัญหาตั้งแต่ปัญหาเกี่ยวกับกลไกการเลือกตั้ง ที่มีปัญหาเรื่องการคำนวณ ส.ส. • บางเรื่องมีกำหนดตามรัฐธรรมนูญ โดยระบุว่า “ตามที่กฎหมายกำหนด”แต่ในความเป็นจริงไม่ได้มีกฎหมายลูกรองรับ เช่น สิทธิชุมชน เป็นต้น	• ควรแก้ไข มาตรา ๒๕๕ – ๒๕๖ (เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแก้ไขรัฐธรรมนูญ) เพราะมาตราดังกล่าวก่อให้เกิดความซับซ้อนในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ • บัญญัติกฎหมายลูกเพื่อรองรับการกระทำตามรัฐธรรมนูญ • เปิดช่องทางการอภิปรายให้ทุกชุมชนมีการจัดเวทีแสดงความคิดเห็น • ให้รัฐธรรมนูญมีการลงประชามติของประชาชน	**คุณยุทธนา บุญดำรง**	
• สิทธิพื้นฐานด้านการศึกษา โดยตามมาตรามาตรา ๕๔ (รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย) ซึ่งเริ่มนับตั้งแต่อนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งเป็นการกำหนดกรอบด้านการศึกษาที่แคบกว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐	• ควรแก้ไขสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา โดยกำหนดสิทธิด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงปริญญาตรี เพื่อส่งเสริมทุนมนุษย์ และส่งเสริมคุณภาพชีวิต	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
●	● รธน.๖๐ มีที่มาไม่ชอบ เพราะมาจากการรัฐประหาร ไม่ยึดโยงประชาชน ดังนั้นควรยกร่างใหม่ทั้งฉบับ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และควรนำต้นแบบมาจากการได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ คือ มี สสร.มายกร่างใหม่ทั้งฉบับ	**ช่องทางออนไลน์**	

๘.๒.๓ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดชลบุรี

เรื่อง “การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

วันเสาร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ณ ห้องประชุม KA ๕๐๐ อาคารเฉลิมพระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. จากมาตรา ๔๔ ของพรบ. AEC มีการละเว้นรัฐธรรมนูญหรือการขัดต่อรัฐธรรมนูญ ๒. มีการตั้งกรรมาธิการจำนวนมากจนเกินไป ๓. มาตรา ๑๑๔ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมาย หรือความครอบงำใดๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม โดยปราศจากการขัดกัน แห่งผลประโยชน) เป็นการเอื้อการได้มาของ ส.ว.	๑. ควรแก้มาตรา ๗๒ หมวด ๓ ในเรื่องการถือครองที่ดินหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ เป็นนโยบายของรัฐ ๒. การกล่าวถึงกฎหมายสิ่งแวดล้อมไม่ใช่แก้ที่กฎหมายลูกแต่ให้แก้ในรัฐธรรมนูญ ๓. การแก้ไขรัฐธรรมนูญควรคำนึงถึงพื้นฐานของมนุษย์ เพราะสิ่งที่จะเป็นตัวช่วนในการปลดพันธนาการของมนุษย์ต้องเป็นรัฐธรรมนูญที่ดี	**คุณศรายุทธ สนรักษา**	
๑. รัฐธรรมนูญไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่ชอบธรรม ๒. การได้มาของ ส.ส. เป็นสิ่งที่ควรทบทวน	๑. ควรยึดรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นต้นแบบในการร่าง และร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันควรมีการปกป้องรัฐธรรมนูญไม่ให้เกิดการฉีกรัฐธรรมนูญ ๒. ไม่ควรมีการปิดกั้นการแสดงความคิดเห็นเพราะเป็นการกระทบสิทธิและเสรีภาพ	**ไม่ระบุ**	
	๑. ต้องการให้รัฐธรรมนูญมีความคงทนถาวร ไม่ให้มีการล้มล้างได้ง่าย รวมถึงรัฐธรรมนูญจะต้องมีความศักดิ์สิทธิ์	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. ควรมีการทำผังเมืองรวมให้เหมือนกันและครบหมดทุกพื้นที่ในประเทศไทย		
๑. รัฐธรรมนูญไม่เอื้อให้กับประชาชนและนักศึกษาที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเลือกตั้ง เนื่องจากมีหน่วยงานความมั่นคงที่มีการปิดกั้นความคิดเห็นและสิทธิเสรีภาพของนักศึกษา		**ไม่ระบุ**	
๑. รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่มีความชอบธรรม ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน โดยเฉพาะการมี ส.ว.สรรหา รวมไปถึงองค์กรอิสระเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่ไม่ยึดโยงกับประชาชนและประชาชนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้		**ไม่ระบุ**	
๑. พื้นที่ชนบทในจังหวัดชลบุรีได้รับผลกระทบจากการทิ้งขยะจากอุตสาหกรรม	๑. ควรมีการระบุบทลงโทษให้ชัดเจนเกี่ยวกับบุคคลหรือบริษัทที่มีการปล่อยมลพิษ ให้มีการรับผิดชอบต่อสังคม ๒. มาตรา ๔๐ (บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกัน หรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็น หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น) ให้บุคคลมีสิทธิในการประกอบอาชีพ	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๑. ประชาชนไม่ทราบถึงข้อมูลในการแสดงความคิดเห็น เนื่องจากเตรียมตัวหรือเตรียมข้อมูลเนื้อหาไม่ทัน		**ไม่ระบุ**	
๑. รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่มีความเชื่อมโยงกับประชาชน ๒. กระบวนการเข้ามาดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีและผู้บริหารทางการเมืองไม่มีความเกี่ยวโยงกับประชาชน ๓. ประเด็นการถวายสัตย์ปฏิญาณ ๔. การควบคุมและตรวจสอบ รวมถึงการถอดถอนผู้มีอำนาจนั้น ประชาชนไม่สามรถถอดถอนได้ มีเพียงศาลเท่านั้นที่สามารถตัดสิน ๕. การแก้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ภายใต้ มาตรา ๒๕๖๐ เป็นสิ่งที่ยาก เพราะมีการสืบทอดอำนาจของกลุ่ม คสช. ๖. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้ให้อำนาจเหนือรัฐมาบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ทำให้รัฐมีอำนาจเหนือประชาชน ปิดกั้นการเข้าถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและประชาธิปไตยของประชาชนโดยละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน	๑. ควรมีการแก้ไขมาตรา ๓ (อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไป ตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของ ประชาชนโดยรวม) เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประชาชน ๒. ถ้าจะแก้รัฐธรรมนูญให้แก้มาตรา ๒๕๕ – ๒๕๖ ก่อน	**ไม่ระบุ**	
คำถาม : รัฐธรรมนูญที่กินได้มีลักษณะอย่างไร	**ตอบ** ๑. ประชาชนทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกัน โดยประชาชนและข้าราชการต้องได้รับสวัสดิการที่มีความเท่าเทียมกัน	-	**รูปแบบการตอบคำถาม**

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๒. สวัสดิการที่ประชาชนได้รับต้องมีความเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในเรื่องของสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการและสิทธิการเข้าถึงทรัพยากร ๓. รัฐธรรมนูญที่ใช้การได้ ต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง ไม่ใช่ใช้บังคับกับคนเฉพาะหรือบางกลุ่ม		
คำถาม : ประเด็นการเลือกตั้ง	**ตอบ** ๑. ไม่เห็นด้วยกับระบบการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ตัวอย่างเช่น พรรคเพื่อไทยมีจำนวน ส.ส. มากกว่าแต่ไม่ได้รับการจัดตั้งรัฐบาล ๒. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่มีการกดขี่ประชาชน ๓. ประชาชนไม่ได้สิทธิอย่างเต็มที่ในการเลือกนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี เนื่องจากสิทธิส่วนหนึ่งอยู่ที่ ส.ว. ๔. การเลือกตั้งที่ผ่านมา ไม่มีมาตรฐานในการเลือกตั้ง ลดทอนอำนาจหน้าที่ของประชาชนและละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ๕. ไม่มีความโปร่งใสในการเลือกตั้ง ๖. การนับคะแนนเลือกตั้งไม่มีความโปร่งใส ๗. รัฐธรรมนูญที่มาจากกลุ่มคนหนึ่ง คือ กฎของโจร ดังนั้นยกเลิกรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และนำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ มาขัดเกลา	-	**รูปแบบการตอบคำถาม**

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๘. พัฒนาการของรัฐธรรมนูญต่างประเทศ ไม่มีกระบวนการฉีกรัฐธรรมนูญ แต่ประเทศไทยไม่มีมาตรการป้องกันการฉีกรัฐธรรมนูญ ดังนั้นควรมีการวางมาตรการป้องกันการฉีกรัฐธรรมนูญ ให้มีการแสดงเจตจำนงค์ของประชาชนโดยแท้จริง ๙. อยากให้มีการทำประชามติเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ให้ประชาชนทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และจัดเวทีแสดงความคิดเห็นตามจังหวัดต่าง ๆ ให้สามารถนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดได้		
	● อยากให้มีรัฐธรรมนูญที่กินได้ คือ รัฐธรรมนูญที่ประชาชนได้อยู่ในประเทศที่มีอยู่ระดับเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ตั้งแต่ปี ๒๕๑๖ มหาวิทยาลัยมีเพิ่มขึ้นเกือบทุกจังหวัด แต่ประเทศก็ยังไม่พัฒนา ● ผู้มีอำนาจมีข้ออ้างเพื่อมีรายได้ในตำแหน่งทำงาน ไม่ยอมเกษียณให้คนรุ่นหลังเข้ามาทำงานให้ประเทศ	**ช่องทางออนไลน์**	
● การเลือกตั้ง ส.ส. ครั้งนี้ รูปแบบการนับคะแนน ทำให้หลักของการคำนวณถูกทำลายลงไป	● การเปลี่ยนแปลง คือ การที่ประชาชนจะคัดเลือก ส.ส.จากผลงานที่ผ่านมา ถ้าหาก ส.ส. มีคุณธรรมย่อมได้รับการคัดเลือก	**ช่องทางออนไลน์**	
	● สถานะอำนาจสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และทหารต้องออกจากการเมือง มีการปฏิรูปกองทัพ	**ช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	● ให้มีหมวดว่าด้วยสิทธิชุมชน และมี พ.ร.บ.สิทธิชุมชนเป็นกฎหมายลูก รวมถึงมีงบประมาณที่นำไปใช้จ่ายในแต่ละบริบทของแต่ละชุมชนได้		
	● แนวทางการแก้ไขก็คือ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แล้วยกเลิกรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ และยกเลิกการนิรโทษกรรมกลุ่มหรือคณะรัฐประหารให้ได้รับโทษตามกฎหมาย	**ช่องทางออนไลน์**	
	● ต้องการให้นำ ส.ว. ชุดนี้ต้องออกไป เพราะมีที่กฎหมายทุกข้อทุกหมวดต้องผ่านสองสภาคือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และ ส.ว ต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น ๑๐๐% โดยผ่านขบวนการหาเสียงและเลือกตั้งเหมือน ส.ส.	**ช่องทางออนไลน์**	
	● อยากให้แก้เรื่องระบบเลือกตั้ง สส. เป็นลำดับแรกครับ ความคิดเห็น คือ อยากให้กลับไปใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ คือ บัญชีรายชื่อ (เลือกพรรค) และเลือก ส.ส.เขต (เลือกบุคคล) แต่ยังคงให้ทุกพรรคเสนอ Candidate นายกรัฐมนตรีเหมือนเดิม โดยการเลือกตั้ง ส.ส บัญชีรายชื่อ อาจรวมถึงการให้พรรคการเมืองเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และ ครม. โดยจะเป็นคนในพรรคหรือคนนอกก็ได้ และมี สส.บัญชีรายชื่อที่เป็นตัวแทนสาขาวิชาชีพ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภาคส่วนประชา	**ช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	สังคม เช่น แรงงาน เกษตรกร การศึกษา ครู เป็นต้น ● เสนอให้สามารถวางระบบเลือกนายกรัฐมนตรีหรือเลือกทั้ง ครม. ได้ด้วย โดยพรรคจะต้องเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ตรงกับภารกิจของกระทรวง และมองว่าจะช่วยลดปัญหาการจัด ครม. ตามโควต้าเพื่อให้ได้ ครม. ที่สมบูรณ์แบบ และได้คนที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ความสามารถตรงกับแต่ละกระทรวง ● ส่วน ส.ว. อยากให้เป็นแบบ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ที่มีแบบสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิวิชาชีพต่าง ๆ และแบบเลือกตั้งจังหวัดละ ๑ คนครับ		

๘.๒.๔ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เรื่อง “การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ณ ห้องประชุมอาคาร ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ดีอยู่แล้ว ในด้านของการศึกษา ● มาตรา ๓๔ (๒) การคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการ ● มาตรา ๕๐ ไม่ส่งเสริมการทุจริตในทุกแง่มุม ● มาตรา ๕๔ (๔) การศึกษาเพื่อให้คนไทยเป็นคนดี มีความเชี่ยวชาญ ตามความถนัดของตนเอง ๒. ปัจจุบันการศึกษายังไม่ก้าวไปข้างหน้า เพราะขาดนวัตกรรมและวิจัย เช่น บทบาทครูผู้สอน ไม่ได้กำหนดไว้ในด้านการศึกษา และครูบางส่วนยังไม่ได้มีการพัฒนาที่เต็มที่ เช่น ไม่สามารถวิเคราะห์หลักสูตร ๘ ช่องได้ รวมถึงบทบาทของผู้เรียนก็ไม่ได้กำหนดไว้ ทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เพราะไม่ได้มีการศึกษากฎหมายที่ควรรู้ของบุคคลที่กล่าวมา ๓. เสนอให้มีการจัดการศึกษาย้อนยุค และการศึกษารุ่นใหม่ และไม่ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะยังไม่ถึงขั้นตอนของการปฏิบัติในพื้นที่	**นายณพงศ์ เลื่อมใส**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๔. การนำไปปฏิบัติของหลักธรรมาภิบาล จะต้องค่อยเป็นค่อยไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และไม่ควรเปลี่ยนแปลง ๕. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เพราะผ่านการลงประชามติแล้ว		
	๑.เรื่องรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่ไกลตัว ๒. เสนอให้ สถานที่ราชการมีรถเข็นคนพิการ เสมือนห้องน้ำคนพิการ ๓. รูปพระมหากษัตริย์ และภาพศาสนสถาน ให้เก็บไว้เป็นที่ โดยต้องออกกฎให้เคร่งครัด ๔. สถานที่ราชการทุกที่ สุภาพสตรีควรแต่งกายสุภาพ โดยเริ่มจากการขอความร่วมมือ ตักเตือน ออกกฎ และมีบทลงโทษ ๕. ยกเลิกศาลทหาร เพราะทหารทำผิดควรออกจากราชการไว้ก่อน มิใช่ยังทำงานต่อได้ เพราะทหารก็คือประชาชนคนหนึ่ง ไม่ควรรับสิทธิพิเศษเหนืออาชีพอื่น โดยบุคคลากรของศาลทหารโอนมาทำงานต่อที่ศาลจังหวัด ๖. สนับสนุนให้กระจายการศึกษาแก่ท้องถิ่น ไม่กระจุกตัวเพียงแค่ในเมือง โดยสนับสนุนครูเข้าไปในพื้นที่ให้ทั่วถึง เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ๗. ข้าราชการตั้งแต่ ซี ๕ ขึ้นไป ต้องยื่นบัญชีทรัพย์สินเพื่อการตรวจสอบทั้งหมด	**นายชัยวัฒน์ วรเชษฐ์วราวัฒน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๘. สิทธิในการตรวจสอบระบบราชการ ควรมีเว็บไซต์ในการตรวจสอบกิจกรรม รายรับ – รายจ่าย ของรัฐที่ต้องเปิดเผย และต้องมีกฎหมายคุ้มครองการตรวจสอบของประชาชน ๙. การลวนลามบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น การจับหน้าอกผู้หญิง และถูกปรับเงิน เงินนั้นควรเป็นของผู้เสียหาย มิใช่ของรัฐ		
๑.หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในปัจจุบันประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้น้อยลง สนับสนุนให้ความคิดเห็นของประชาชนมีสิทธิมากกว่านี้ตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๓	๑. รัฐธรรมนูญดีอยู่แล้ว แต่การนำมาปฏิบัตินั้นน้อยมาก	**ไม่ระบุ**	
๑.กฎหมายมีความซ้ำซ้อน รวมถึงภาครัฐไม่บูรณาการการทำงานร่วมกัน และมีความล้าหลัง ไม่ส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีการแข่งขันที่ดีขึ้น ๒. กฎหมายมีในนัยยะเชิงปราบปราม แต่ไม่มีการป้องกัน ๓. การประชาสัมพันธ์ในการลงประชามติรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ทั่วถึง ส่งผลให้การ	๑.เสนอให้ ปฏิวัติระบบราชการ ให้มีการทำงานร่วมกัน ลดความล่าช้าในกระบวนการขั้นตอน เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของทุกภาคส่วน และใช้กลไกที่มีอยู่กระจายข่าวสารให้ทั่วถึงทุกพื้นที่	**นายภากร วังศิลาทัศน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
จัดทำรัฐธรรมนูญมีปัญหา ต่างจากการจัดทำรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และ ๒๕๕๐ ๔. สิทธิในการแข่งขันของเอกชน ไม่รวดเร็ว เพราะความล้าช้าของระบบราชการ เกิดจากกฎหมายลูกที่มีข้อจำกัดมาก ๕. สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของภาคเอกชน มีน้อยมาก หากแสดงความคิดมากเกินไป ก็เกิดการตรวจสอบในกิจการ ทำให้ภาคเอกชนไม่สามารจะแสดงความเห็นต่อหน่วยงานภาครัฐได้อย่างอิสระ และกระบวนการของสังคมก็ติดขัด เป็นผลผูกพันต่อเนื่อง ๖. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ไม่เน้นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ไร้ซึ่งความอิสระในการดำเนินงาน ๗. ภาครัฐไม่มีการดำเนินการที่ชัดเจน เป็นขั้นตอนเหมือนกับภาคเอกชน			

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
๘. กฎหมายเยอะเกินความจำเป็น ควรมีเพียงแค่หลักสำคัญ และกฎหมายลูกประกอบเพียงเล็กน้อย			
๑. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา คนมีฐานะสามารถไปเรียนพิเศษเสริมได้ แต่ผู้ที่ไม่มีฐานะก็ได้ความรู้เพียงแต่ในโรงเรียน ส่งผลให้ความรู้ที่ได้รับไม่เท่าเทียมกันตั้งแต่เริ่ม	๑. โรงเรียนต้องจัดเสริมความรู้ ในช่วงหลังเลิกเรียน เพื่อเสริมให้เด็กนักเรียนได้ความรู้ที่เท่าเทียมกัน ไม่ควรให้ผู้ที่ไม่เรียนทางด้านครูโดยตรง มาสอบเป็นครูได้ เพราะพื้นฐานการเรียนนั้นต่างกัน นับว่าเป็นปัญหาทางด้านการศึกษา	**ไม่ระบุ**	
๑. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้นมีแต่ข้อกฎหมายที่ลดอำนาจของท้องถิ่น คงไว้เพียงการบริการสาธารณะแค่นั้น แต่ในอำนาจบริหารงานบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่ส่วนกลางจัดการให้ ทำให้ท้องถิ่นขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน ซึ่งขัดแย้งกับภารกิจงานของท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถกระทำกิจกรรมได้เต็มที่	๑. เสนอให้ ท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารงานบุคคลได้อย่างอิสระ สอดคล้องกับภารกิจงาน และต้องมีความจริงใจในการกระจายอำนาจ กระจายงาน ก็ต้องคู่กับการกระจายคนและเงิน งบประมาณท้องถิ่น ไม่สามารถใช้ได้แม้จะตรงกับข้อกฎหมายที่กำหนดขึ้น หากมีการจัดซื้อจัดจ้างในงบประมาณสะสมก็จะถูกตรวจสอบโดย สตง. ควรให้การใช้จ่ายในงบประมาณเงินสะสมนั้นกว้างขึ้น และอิสระมากขึ้น	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. การเลือกตั้งท้องถิ่นและท้องที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีวาระแค่ ๔ ปี และเลือกตั้งใหม่	**ไม่ระบุ**	
	๑. การตรวจสอบการนับคะแนนการเลือกตั้ง ควรโปร่งใสมากขึ้น	**ไม่ระบุ**	
	๑. แก้เรื่องระบบเลือกตั้ง สส. เป็นลำดับแรก ๒. สนับสนุนให้ใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ คือบัญชีรายชื่อ (เลือกพรรค) และเลือก สส.เขต (เลือกคน) แต่ยังคงให้ทุกพรรคเสนอแคนดิเดตนายกรัฐมนตรีเหมือนเดิม โดยการเลือกตั้ง สส. บัญชีรายชื่อ อาจรวมถึงการให้พรรคการเมืองเสนอชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และ ครม. โดยจะเป็นคนในพรรคหรือคนนอกก็ได้ และมี สส.บัญชีรายชื่อที่เป็นตัวแทนสาขาวิชาชีพ กลุ่มอาชีพต่างๆ ภาคส่วนประชาสังคม เช่น แรงงาน เกษตรกร การศึกษา ครู เป็นต้นครับ แต่ถ้าสามารถวางระบบเลือกนายกหรือเลือกทั้ง ครม. ได้ (โดยพรรคจะต้องเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ตรงกับภารกิจของกระทรวง) จะช่วยลดปัญหาการจัด ครม. ตามโควต้าเพื่อให้ได้ ครม. ที่สมบูรณ์แบบ ได้คนที่มีความรู้ มีประสบการณ์ ความสามารถตรงกับแต่ละกระทรวง และ สว. ควรเป็นแบบ รัฐธรรมนูญ ๕๐ ครับ ที่มีแบบสรรหาจากผู้ทรงคุณวุฒิวิชาชีพต่างๆ และแบบเลือกตั้งจังหวัดละ ๑ คน	**ช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. ประเทศไทยไม่ควรเป็นรัฐศาสนา/กึ่งศาสนา ควรแยกศาสนาออกจากรัฐ ไม่สนับสนุน/นำแนวคิดทางศาสนาใดศาสนาหนึ่งมาเป็นกฎหมาย/แนวปฏิบัติของรัฐ ๒. การกลัวการพูดเรื่องการเมือง สะท้อนถึงการรับรองเสรีภาพในการพูดของประชาชน พอจะมีแนวคิดในการเพิ่มการคุ้มครองประชาชนหรือไม่? ๓. ยกเลิก สว. โดยตำแหน่ง ๔. ที่มาขององค์กรอิสระ ควรมาจากการเลือกตั้งของประชาชน สูตรการคำนวณ สส. ที่ไม่เป็นระบบ และการเขียนกฎหมายที่ตีความได้หลายทาง ๕. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอกฎหมาย และการเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง น้อยมาก ๖. ระบบการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่สะท้อนเสียงของประชาชน ควรกลับไปใช้แบบบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ ๗. สว. จังหวัด ควรเลือกตั้งจากจังหวัด สว. ที่เป็นตัวแทนวิชาชีพก็ควรเลือกตั้งจากสภาวิชาชีพ ๘. แก้ไขหน้าที่ของปวงชนชาวไทย เป็น รับราชการทหาร “เมื่อมีสงคราม” และแก้ไข พ.ร.บ.เกณฑ์ทหาร	**ช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	๑. ต้องยืนยันอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยเขียนไว้ในมาตรา ๑ ของรัฐธรรมนูญ ๒. ประชาชนควรใช้อำนาจอธิปไตยผ่านรัฐบาล รัฐสภา ตุลาการ และการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น	**ช่องทางออนไลน์**	

๘.๒.๕ การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ณ จังหวัดสงขลา

เรื่อง “การเปิดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐”

วันเสาร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

ณ ห้องประชุมชั้น ๓ อาคารศูนย์รวมกิจการนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• การประกาศใช้รัฐธรรมนูญทำให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบจากการดำรงตำแหน่งในระยะยาวของผู้มีอำนาจและผลกระทบจากการบริหารบ้านเมือง	• ควรมีการตรวจสอบการใช้อำนาจ โดยการตรวจสอบการใช้ Good Governance ในการดำเนินงานของรัฐ	**ไม่ระบุ**	
• ปัญหาที่เกิดจากบัตรเลือกตั้ง คือ บางครั้งประชาชนชอบกระบวนการหรือแนวคิดของพรรค แต่อาจจะไม่รู้จักบุคคลที่ลงสมัครในเขตพื้นที่ของตนเอง ทำให้เกิดการตัดสินใจที่ยาก	• ควรแก้ในส่วนการเลือกตั้ง ส.ส. โดยกลับไปใช้บัตรลงคะแนนในรูปแบบเดิม คือมี ๒ ใบ เพราะจะสามารถทำให้เลือกได้ทั้งพรรคและบุคคล • ส.ว.ควรมาจากการเลือกตั้ง หรืออาจจะมีการประนีประนอมให้ส่วนหนึ่งมาจากการสรรหา แต่อย่างไรก็ตามควรมี ส.ว.ที่มาจากการเลือกตั้งด้วย	**ไม่ระบุ**	
• EIA ไม่ได้รับการแก้ไขหรือพัฒนา ส่วน EHIA กำลังจะหายออกไปจากระบบการทำงาน • การมีส่วนร่วมจาก พรบ.อุตสาหกรรม ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมน้อยมาก • การเสนอนโยบายหรือแนวทางแก้ไขของประชาชนไม่ถูกตอบสนอง ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิมนุษยชน • องค์กรอิสระโดนกระบวนการบางอย่างครอบงำ	• ควรมีการยกเลิกในเรื่องการมีอยู่ของ ส.ว.ชุดนี้แล้วให้มีการเลือกตั้งใหม่ทั้งหมด เพื่อเข้าไปเป็นพลังให้แก่ประชาชนในภาคการเมือง (ฝ่ายนิติบัญญัติ) เนื่องจาก ๒๕๐ คนในปัจจุบันนี้ไม่มีความโปร่งใส • หมวดสิทธิและเสรีภาพ จนถึงหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ควรตัดคำว่า “ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด” ออก เพราะถือเป็นการจำกัดสิทธิประชาชน เช่น พรบ.ชุมนุม ที่กลายเป็นเครื่องมือของตำรวจในการละเมิดสิทธิของประชาชน ทำให้พรบ.ฉบับนี้กลายเป็น พ.ร.บ.ที่จำกัดบุคคลที่เห็นต่าง	**คุณเอกชัย**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ควรเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีการชุมนุมสาธารณะอย่างสงบ		
• กฎหมายมีความย้อนแย้ง เนื่องจากการชุมนุมเป็นเสรีภาพไม่ใช่สิทธิ พรบ.ชุมนุมจึงเข้ามาคุกคามสิทธิของประชาชน • ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการใช้รัฐธรรมนูญจำนวนมาก และในการร่างแต่ละครั้งจำเป็นต้องใช้งบประมาณจำนวนมหาศาล • การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ ได้เอื้อให้กลุ่มนายทุนจำนวนมาก ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ผูกขาดถือเป็นปัจจัยหลักของเรื่องนี้ • ผู้นำรัฐบาลมีการกู้เงินจำนวนมากในการช่วยพยุงหรือใช้หนี้ให้กับรัฐวิสาหกิจ เช่น การบินไทย • การคำนวณ ส.ส. ยังคงเป็นที่ค้างคาใจของประชาชน	• ควรปฏิรูปศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม เนื่องจากกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาลยังไม่มีบังคับใช้ • ควรให้องค์กรอิสระเข้ามาเพื่อ Check and Balance กับหน่วยงานราชการ ดังนั้นควรแก้ตั้งแต่ที่มาขององค์กร โดยยึดแบบอย่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ดีที่สุด • อยากให้มีสภาเดียว เนื่องจากการมีสองสภาอาจจะก่อให้เกิดเผด็จการรัฐสภาได้	**คุณธีรศักดิ์**	
• โรงพยาบาลสร้างเสริมสุขภาพตำบลมีลักษณะงานที่ซ้ำซ้อน • การศึกษาเป็นสิ่งที่ยากต่อการตรวจสอบ • การทำงานของกรมบัญชีกลางที่มีการขายของบริษัทที่เข้าร่วมการจัดซื้อจัดจ้าง ดังนั้นรัฐบาลควรวางระบบเพื่อไม่ให้ใครเข้าถึงข้อมูลก่อนการประมูลแล้วเสร็จ	• ควรตั้งคณะกรรมการแก้รัฐธรรมนูญ โดยเสนอให้มีประมาณ ๒๐ คน และให้มีการทำประชาพิจารณ์ผ่านช่องทางออนไลน์ • ควรมีการบริหารราชการแผ่นดิน ๒ ระดับ คือ ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เนื่องจากภูมิภาคงานซ้ำซ้อนกับส่วนอื่น ดังนั้นควรยุบการปกครองส่วนภูมิภาค	**คุณทวี**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	• ปฏิรูปท้องถิ่นให้มีขนาดที่เหมาะสม และให้มีการกระจายอำนาจ ๑๐๐% นอกจากนี้ควรมีการจ้าง Out-source มากขึ้น • ให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด และยุบส่วน อบจ. เนื่องจากทำงานซ้ำซ้อนกัน • อยากให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งชาติ • ควรแก้ไขกลไกการตรวจสอบการทำหน้าที่ โดย สตง.ไม่ต้องเข้ามาตรวจสอบ (โดยเว้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง) • ควรปฏิรูประบบงานยุติธรรม เพื่อให้คานอำนาจกับตำรวจ อีกทั้งกรณีการสั่งไม่พร้อมต้องเป็นมติของคณะกรรมการ • ลดรัฐธรรมนูญให้น้อยมาตรา และควรยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็น เพราะอาจเป็นสาเหตุในการเรียกเงิน จากการขออนุญาต อีกทั้งกฎหมายที่ออกมามักจะย้อนแย้งกับรัฐธรรมนูญ • เสนอให้เพิ่มเงินผู้สูงอายุเดือนละ ๔ - ๕ พัน เพราะขณะนี้ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต • ความเหลื่อมล้ำสามารถแก้ได้โดยการกระจายอำนาจ ๑๐๐% • สวัสดิการยังมีความสำคัญในการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นการกำหนดขั้นต่ำ และเป็นมาตรฐานให้กับสังคม		

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• จากหมวด ๕ การจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษา ถือเป็นสิ่งที่ดี แต่เกิดปัญหาของความเหลื่อมล้ำที่ปรากฏอยู่ในมิติอื่น ๆ และมิติเหล่านั้นล้วนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น • จากมาตรา ๖๒ (รัฐต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ฐานะทางการเงินการคลังของรัฐมีเสถียรภาพและมั่นคงอย่างยั่งยืนตามกฎหมายว่าด้วยวินัยการเงินการคลังของรัฐ และจัดระบบภาษี ให้เกิดความเป็นธรรมแก่สังคม...) ตอนนี้ประเทศไทยยังเป็นหนี้ ๑.๙ ล้านล้านบาท ทั้งยังมีการอนุมัติให้กองทัพจัดซื้ออุทธโทปกรณ์ จึงเกิดคำถามว่าเหตุใดจึงไม่มีการสนับสนุนการศึกษาอย่างจริงจัง	-	**คุณรณรัตน์**	
• มีการให้งบชุมชนในการจัดการแข่งขันกีฬา แต่ไม่มีอุปกรณ์กีฬาให้เยาวชน อีกทั้งการใช้เงินจริงยังไม่ถึงงบประมาณ ดังนั้นตำบลควรมีกระบวนการตรวจสอบและเพิ่มช่องทางให้ประชาชนตรวจสอบ • นักการเมืองมีการชักชวนผ่านนโยบาย แต่เมื่อได้รับตำแหน่งแล้วไม่ได้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้ไม่เกิด Action • การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐไม่ทั่วถึง ต้องเป็นข่าวในกระแสสังคมออนไลน์ถึงจะ	• งบประมาณในโรงเรียนควรได้รับการตรวจสอบ เนื่องจากงบประมาณรายบุคคลพบว่าบางคนไม่มีตัวตนอยู่จริง ๆ ดังนั้นงบประมาณที่หายไปเหล่านี้ต้องได้รับการตรวจสอบว่างบประมาณถูกนำไปใช้ที่ส่วนใด	**คุณจักรินทร์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
ได้รับการตอบสนอง จากกรณีคุณยายใต้สะพานลอยที่ได้รับความช่วยเหลือจาก Youtuber			
• มาตรา ๕๘ (การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสีย สำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน...) ที่อำเภอจะนะที่ผ่านมามีการรับฟังความคิดเห็น โดยมีเวทีรับฟังหลังจากมีการอนุมัติโครงการ และมีการอ้างถึง พรบ.ที่บังคับใช้กับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ • ประชาชนไม่ทราบถึงเนื้อหารัฐธรรมนูญ • ที่มาของ ส.ว.มีปัญหา • การจัดการและการดำรงอยู่ในตำแหน่งระยะยาวมีปัญหา	-	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญอาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชนจากการศึกษามาตราที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งที่มาของรัฐธรรมนูญมาจากคนเพียงไม่กี่คน ไม่ใช่ สสร.อย่างในอดีต ทำให้คนร่างไม่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม (ไม่ครอบคลุม) ทำให้รัฐธรรมนูญกลายเป็นฉบับที่ไม่สมบูรณ์แบบ	• การร่างฯ รัฐธรรมนูญควรมาจากกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากการใช้รัฐธรรมนูญ ดังนั้นควรมีตัวแทนประชาชนเข้าไปสู่กระบวนการร่าง	**ไม่ระบุ**	
• ระบบการเงิน การคลัง หรือการตรวจสอบของ สตง. ส่วนนี้เป็นปัญหาทั้งระบบ และระบบทั้งไม่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ • การตั้งพรรคการเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนเข้าถึงยาก และถึงแม้ว่าประชาชนสามารถจัดตั้งได้ก็ไปไม่รอด เนื่องจาก พรบ.พรรคการเมืองเป็นข้อจำกัดในปัจจุบัน เช่น การเพิ่มสมาชิกให้ได้ ๕๐๐๐ คน	• ควรยกเลิกการปกครองส่วนภูมิภาค ให้เหลือแค่ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เพราะคิดว่าส่วนภูมิภาคเป็นส่วนที่เป็นเงื่อนไขทำให้ประเทศไม่สามารถพัฒนาในทางปฏิบัติได้ • รัฐธรรมนูญควรเปิดช่องในด้านการใช้เงินของประชาชนโดยตรง เพราะที่ผ่านมาการพูดถึงแค่การกระจายอำนาจให้ อปท. แต่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงในการบริหารจัดการได้ในงบประมาณของรัฐ ซึ่งหากปฏิบัติได้จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง • การปฏิรูปการเงิน กาคลังของรัฐ รัฐธรรมนูญควรบัญญัติให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้โดยตรงกับงบประมาณ • เสนอให้มีการตั้งบำนาญประชาชน โดยให้เริ่มต้นที่เส้นของความยากจน ประมาณเกือบ ๓ พันบาทต่อเดือน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในชีวิต เมื่อครบ ๖๐ ปีประชาชนผู้เสีย	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ภาษี (อย่างน้อยภาษี VAT) ควรได้รับสวัสดิการแห่งรัฐ ● พรรคการเมืองควรมีการเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น มีการเปิดพื้นที่ให้มีการจัดตั้งพรรคขนาดเล็กในระดับจังหวัดก่อน เพื่อพัฒนาให้มีประสิทธิภาพก่อนมีการควบรวมในอนาคต ● เสนอให้ ส.ส.ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมือง เพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกมากขึ้น		
● ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำ การขนส่งสาธารณะยังมีช่องว่าง ที่เมืองหลวงมีการขนส่งที่ดี ต่างจังหวัดไม่ได้รับการพัฒนา แต่ต้องเสียภาษีเหมือนกัน	● จากหลักการปกครองประเทศ (มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข...) อำนาจทั้ง ๓ ฝ่ายต้องยึดโยงกับประชาชน ๑. นิติบัญญัติ ส.ส.เป็นที่ยึดโยงกับประชาชนอยู่แล้ว แต่ควรให้ ส.ว.มีส่วนในการยึดโยงกับประชาชนด้วย ๒. บริหาร มีไม่ความยึดโยงกับประชาชน เพราะบางส่วนไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ๓. ตุลาการ ควรให้องค์กรวิชาชีพของประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ● ควรลดอำนาจของรัฐส่วนกลาง เพื่อนำมาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งยุบกระทรวงที่แบ่งให้ท้องถิ่นทำเองได้ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ เพราะเป็นการให้ ๑ หลักเกณฑ์ ๑ นโยบายในการจัดการศึกษา	**คุณนิสิต**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ครูผู้สอนเน้นทำผลงานมากกว่างานสอน และโรงเรียนต่างจังหวัดก็มีการจัดสรรงบให้ไม่เท่าเทียมกัน เพราะส่วนกลางไม่ได้มองหรือรับรู้ถึงปัญหา		
-	● รัฐควรเป็นกลางในการทำงาน และให้มีการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน	**คุณกาญจิรา**	
● งบประมาณระหว่าง อปท.ก่อให้เกิดช่องว่าง เพราะงบประมาณไม่เท่ากัน ● ภาระงานผู้สอน โดยในโรงเรียนส่วนกลางมีการประเมินการสอนทุกปี ในขณะที่โรงเรียน อปท.มีระบบประเมินที่น้อยกว่า	● การศึกษาที่จัดโดย อปท.เป็นสิ่งที่ดี เนื่องจาก อปท.ทราบถึงปัญหาและสภาพความเป็นอยู่ มีการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว ต่างจากภาครัฐที่มีความล่าช้า กว่าจะได้รับการแก้ไขก็ต้องใช้เวลานาน แต่ข้อดีของส่วนกลาง คือ ความเป็นมาตรฐานและมีรูปแบบเดียวกัน ● ควรมีการตรวจสอบงบประมาณ เนื่องจากมีการทุจริตภายในโรงเรียน ทำให้งบประมาณไปไม่ถึงนักเรียน	**ไม่ระบุ**	
● งบประมาณสำหรับนักศึกษาที่กู้ กยศ. มีอย่างจำกัด เนื่องจากมีคนกู้ไม่ชำระหนี้ ● บางโรงเรียนเสียค่าเทอม แต่ไม่ได้รับสวัสดิการเท่าที่ควร	-	**ไม่ระบุ**	
● ตามมติ ครม. มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่อำเภอจะนะจากผังสีเขียวเป็นผังสีม่วง ซึ่งการรับฟังความคิดเห็นหลังจากมีมติ ครม. อาจเป็นการละเมิดสิทธิประชาชน	● ประชาชนควรรู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง เพื่อเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ● ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ของรัฐ โดยเฉพาะ Mega Project หรือนโยบายที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิต	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐบาลไม่ได้เป็นรัฐบาลที่ชอบธรรม จากการที่อ้าง Popular Vote ในการจัดตั้งรัฐบาล • การข่มขู่คุกคามการแสดงความคิดเห็นในโลกออนไลน์ เช่น Twitter Facebook เป็นต้น ทำให้เพิ่มความรู้สึกอยากย้ายถิ่นฐาน ถือเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน • กองทัพและการเมืองมีความเกี่ยวโยงกันตลอด เป็นวงจรอุบาทว์ที่วนเวียนต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ และประเทศไม่เคยเรียนรู้จากการรัฐประหารเลย • กองทัพบางส่วนพยายามโทษประชาชนว่าเป็นกลุ่มขวาจัด	-	**คุณณิชา**	
• เนื้อหารัฐธรรมนูญหลายส่วนดีอยู่แล้ว แต่การนำไปสู่การปฏิบัติกลับไม่มีประสิทธิภาพ • ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี อาจจะเกิดมาเพื่อป้องกันการสร้างผลงานของรัฐบาลถัดไป เพราะต้องดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ฉบับนี้เป็นหลัก อีกทั้งเพื่อลดความไม่ต่อเนื่องของนโยบาย • วงจรอุบาทว์ทำให้รัฐธรรมนูญไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะตั้งแต่ ๒๔๗๕ – ๒๕๖๓ นับได้ ๒๐ ฉบับ	-	**คุณกิตติศักดิ์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
• รัฐธรรมนูญอยู่ที่ผู้ใช้อำนาจมากกว่าเนื้อหาของรัฐธรรมนูญ			
• ตั้งคำถามว่า เรากำลังคาดหวังกับรัฐธรรมนูญเกินไปหรือไม่? และรัฐสวัสดิการไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากประชาชนด้วยกันมองคนไม่เท่ากัน • ระบบการขนส่งสาธารณะเป็นสิ่งที่แก้ยาก เพราะเกี่ยวโยงกับคนสร้าง • ช่องว่างความเหลื่อมล้ำ เป็นเรื่องที่แก้ยาก เพราะนโยบายถูกนำไปสนับสนุนกลุ่มทุนใหญ่ • กลไกของรัฐธรรมนูญไม่ดี ไม่ยึดโยงประชาชน ทำให้ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ • ประเทศกำลังมองว่าประชาชนโง่ และผู้มีอำนาจไม่ยึดโยงกับประชาชน • การกระจายงบประมาณให้ อปท.ยังน้อย เพราะราชการส่วนกลางไม่เชื่อใจ อปท. • จำนวน ส.ว. ๒๕๐ คน ส่งผลให้อำนาจประชาชนบิดเบี้ยว และไม่สะท้อนความต้องการ	• ควรแก้ทัศนคติของครูผู้สอน โดยเปิดโอกาสให้มีการถกประเด็นในห้องเรียนมากขึ้น	**คุณอรรคพล**	
• คนจนมีโอกาสการเข้าถึงระบวนการยุติธรรมได้น้อย เช่น การประกันตัวเพื่อสู้คดี	• ควรปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ เพราะกระบวนการยุติธรรมถูกตั้งคำถามเสมอ • ควรให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการทำงานของศาลได้โดยง่าย	**ไม่ระบุ**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
● ชั้นราชทัณฑ์มีการบริหารจัดการบนฐานความแออัด งบประมาณน้อย ดังนั้นการเยียวยานักโทษจึงเกิดขึ้นน้อยมาก ● โครงสร้างการส่งเรื่องขึ้นสู่ศาลของชั้นอัยการกำลังถูกตั้งคำถามเป็นจำนวนมาก	● องค์กรอิสระควรยึดโยงกับประชาชน ให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย และองค์กรเหล่านี้ใช้เงินภาษีประชาชน ดังนั้นประชาชนต้องสามารถตรวจสอบได้		
● ศาลทหารแสดงถึงการไม่มีมาตรฐานกับบุคคลอื่น ๆ	● CPTPP เป็นโจทย์ให้หันกลับไปมองรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้มากขึ้น	**ไม่ระบุ**	
-	● ในอดีต มาตรา ๑ ในธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.๒๔๗๕ ได้บัญญัติให้ “อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย” แต่รัฐธรรมนูญฉบับต่อมาก็ยกเลิกและกำหนดให้รูปแบบของรัฐมาเป็นมาตราแรกในรัฐธรรมนูญ - กรณีศึกษาสวีเดน ซึ่งเป็นประเทศหนึ่งที่มีสถาบันกษัตริย์เป็นประมุขของรัฐ และมีพรรคแนวทางสังคมนิยมเป็นรัฐบาลมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเทศที่สร้างความเท่าเทียมกันได้มากที่สุดในประเทศหนึ่ง มีระบบภาษีก้าวหน้าที่สูงสุดเป็นอันดับต้น ๆ ในโลก มีสวัสดิการที่ดีที่สุดเป็นอันดับต้น ๆ ของโลกด้วยเช่นกัน รัฐธรรมนูญของสวีเดนก็ยัง มาตรา ๑ กำหนด "อำนาจทางสาธารณะในสวีเดนมาจากประชาชน ประชาธิปไตยของสวีเดนกำเนิดขึ้นจากเสรีภาพในการแสดง	**ความคิดเห็นจากช่องทางออนไลน์**	

สภาพปัญหา	ข้อเสนอแนะ	ผู้เสนอ	หมายเหตุ
	ความเห็น ถ้วนหน้า และเท่าเทียม ผ่านระบบตัวแทน และรัฐสภาที่เลือกรัฐบาล และผ่านการปกครองท้องถิ่น อำนาจสาธารณะนี้แสดงออกภายใต้กฎหมาย - ดังนั้นการร่างรัฐธรรมนูญมาตรา ๑ ต้องยืนยันหลักการในระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่ "อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ใช้อำนาจของตนผ่านตัวแทนในรัฐสภา รัฐบาลที่เลือกจากรัฐสภา ตุลาการ การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น และเสรีภาพในการแสดงออก"		
-	● เสนอให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีการพิจารณาสิทธิตามอนุสัญญา ICESCR (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม) มากขึ้นเพื่อรับประกันคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น สิทธิทางวัฒนธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถจัดการตัวเองได้ เช่นเรื่องป่าชุมชน / การประกันคุณภาพชีวิตการเดินทางการเข้าถึงการสิทธิในการทำงานของคนพิการ	**ความคิดเห็นจากช่องทางออนไลน์**	
-	● รัฐธรรมนูญเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะกฎหมายหรือกฎกระทรวงต้องปรับให้สอดรับกับสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ไม่เช่นนั้นจะเป็นกฎหมายที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ	**ความคิดเห็นจากช่องทางออนไลน์**	

๘.๓ การจัดสัมมนาโดยองค์กรอื่น

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา
หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดย
ภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย
คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.)
และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ณ ห้องราณี โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

สำนักกรรมาธิการ ๒

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดยภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยร่วมกับสถาบันสร้างอนาคตไทย
คณะกรรมการรณรงค์ประชาธิปไตย (ครป.) และ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย
วันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ณ ห้องราณี โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

คณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการที่เข้าร่วมรับฟัง

๑. รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก
๒. พันตำรวจเอกทวี สอดส่อง	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ และคณะอนุกรรมาธิการ
๓. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ
๔. นายโคทม อารียา	ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ
๕. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒

ผู้เข้าร่วมรับฟัง

๑. นายอนุสรณ์ ธรรมใจ	เลขาธิการภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย
๒. . นายเมธา มาสขาว	เลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)
๓. นายสาวิทย์ แก้วหวาน	เลขาธิการสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.)
๔. นายรัษฎา มนูรัษฎา	รองประธานสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.)
๕. นางสาวลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์	เลขาธิการองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย
๖. นางสาวธนพร วิจันทร์	รองประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.)
๗. นายจำนง หนูพันธ์	ประธานขบวนการประชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) และเครือข่ายสลัม ๔ ภาค
๘. นายเยี่ยมยอด ศรีมันตะ	ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐ ภาคประชาชน
๙. นายสมยศ พฤกษาเกษมสุข	ประธานกลุ่ม ๒๔ มิถุนา ประชาธิปไตย

๑๐. นายชัชพงษ์ แกดำ	เลขาธิการศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อสังคมนิยมประชาธิปไตย
๑๑. นายกิตติชัย ใสสะอาด	ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.)
๑๒. นางสุนทรี หัตถีเซ่งกิ่ง	ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We move)
๑๓. นางสาวณัฏฐา มหัทธนา	นักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย
๑๔. นางสาวอัปสร กฤษณะสมิต	ประชาสัมพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจแห่งประเทศไทย
๑๕. นางสาวพรปวีณ์ บุญส่ง	ผู้จัดการสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจบริษัท ปิโตเรียม จำกัด มหาชน (ปตท.)

เริ่มรับฟังความคิดเห็นเวลา ๑๓.๐๐ นาฬิกา

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หก กล่าวถึงกระบวนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมาธิการโดยมีการตั้งคณะอนุกรรมาธิการจำนวน ๒ คณะ ประกอบด้วย

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ กล่าวชี้แจงถึง กระบวนการรับฟังความคิดเห็นของคณะอนุกรรมาธิการว่า ความคิดเห็นที่ประชาชนได้เสนอต่อคณะอนุกรรมาธิการนั้นจะมีการบันทึกและรายงานให้คณะกรรมาธิการได้รับทราบเป็นระยะซึ่งประเด็นที่มีการนำเสนอนี้จะนำไปสู่ทางออกของปัญหาต่อรัฐสภา นอกจากนี้ ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ที่มีการเปิดไว้ ทั้งในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

(๑) ตู้ ปณ.๙ ปณ. รัฐสภา ๑๐๓๐๕

(๒) Website URL:constitution60.parliament.go.th

(๓) Facebook:ศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ แนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ 60

(๔) LINE:constitution60

(๕) E-mail: constitution60@ parliament.go.th

(๖) ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญฯ ณ บริเวณชั้น ๑ อาคารรัฐสภา ถนนสามเสน แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

จากนั้น ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นเป็นรายบุคคล สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

นายอนุสรณ์ ธรรมใจ เลขาธิการภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ขบวนการประชาธิปไตยจะสามารถผลักดันให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยและประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างชัดเจนก็ด้วยการเสียสละของวีรชน วันนี้เป็นวันครบรอบ ๒๙ ปี การรัฐประหาร ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ความไม่เป็นประชาธิปไตยของประเทศและการรัฐประหารอย่างต่อเนื่องแม้ว่าในวันรัฐประหารจะไม่มีการสูญเสียนองเลือดก็ตาม แต่มันก็เป็นความรุนแรงในตัวเอง ในที่สุดก็เกิดการเรียกร้องประชาธิปไตยพฤษภาคม ๒๕๓๕ และก็มีผู้คนเสียชีวิตมากมายซึ่งไม่ควรจะเกิดขึ้นแล้วในประเทศไทย ถ้าท่านเห็นว่าไม่ควรจะเกิดขึ้นแล้วขอให้ปรบมือ (มีเสียงปรบมือ)

วันนี้เรามารวมกันเพื่อทำภารกิจทางประวัติศาสตร์ซึ่งยิ่งใหญ่และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เวลาที่ผมทำงานผมจะให้เกียรติคนซึ่งอยู่ข้างหลังที่ต้องทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จในวันนี้จึงขอเสียงปรบมือให้กับ

ทีมงานทุกคน วันนี้เรามารวมกันเป้าหมายเพื่อความปรองดองสมานฉันท์ ฉะนั้น วันนี้ไม่มีฝ่ายไหนสีไหนทั้งสิ้น แต่เป้าหมายของการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็เป็นไปเพื่อประชาชน เพื่อประเทศชาติ เพื่อประชาธิปไตย วันนี้เราพูดเรื่องวิธีการแก้ไขเป็นหลัก เมื่อเรามีความมุ่งหมายเพื่อประชาชน เพื่อประเทศชาติ ฉะนั้น วิธีการต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ หากทุกท่านเห็นด้วยว่าเราควรจะแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย สสร. ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนขอเสียงปรบมือด้วย (มีเสียงปรบมือ) แต่หากบางท่านไม่เห็นด้วยก็ไม่เป็นอะไร แต่หากท่านเห็นว่าถ้าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมเราเลยเสนอรูปแบบที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ แล้วจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยที่สุดเท่าที่ประเทศนี้เคยมีมา

ส่วนที่ ๑ โดยให้ สสร. มาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ ๗๗ จังหวัด นี่คือหลักเกณฑ์ที่มาของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ บวกกับจังหวัดไหนซึ่งมีประชากรมากกว่าหนึ่งล้านคน ก็ให้เพิ่มจำนวน สสร.ไป ซึ่งก็จะมีอยู่ไม่กี่จังหวัด แต่อย่างน้อยทุกจังหวัดต้องมีผู้แทนของ สสร. ที่เรียกว่า สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปประเทศ (สสรปป) ขบวนการประชาธิปไตยทั้งหมดเห็นด้วยกับการปฏิรูปประเทศ แต่จะต้องเป็นการปฏิรูปประเทศที่มาจากประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วม ฉะนั้น สสร. ชุดนี้จะทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญและทำภารกิจสำคัญวางกรอบการปฏิรูปประเทศกันใหม่ ไม่ใช่การปฏิรูปประเทศโดยคนเพียงกลุ่มเดียว แต่แน่นอนที่สุดที่เขาทำมาแล้วมันดีและถูกต้องแล้ว เราก็จะดำเนินการต่อแต่เป็นการให้อำนาจไปที่ประชาชน

ส่วนที่ ๒ มาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๑๕ – ๒๐ คน ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางเบื้องต้น ท่านทั้งหลายสามารถที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยได้ โดยอำนาจอยู่ที่สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือก อาจมีการเสนอเป็นบัญชีรายชื่อจำนวนประมาณ ๕๐ – ๑๐๐ คน เพราะว่าเราต้องการเปิดกว้างให้นักวิชาการซึ่งมีความคิดก้าวหน้าแต่อาจไม่มีตำแหน่งในการบริหารได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เลือกว่าจะเอาใครก็ได้ หรืออาจมีคณะกรรมการสรรหาขึ้นมาก่อนก็ได้

ส่วนที่ ๓ เราต้องการให้รัฐธรรมนูญที่จะเกิดขึ้นมีความหลากหลายในเรื่องของอาชีพ จึงควรมีตัวแทนจากวิชาชีพต่าง ๆ โดยการเลือกกันมาเพื่อเป็นผู้แทนจำนวนหนึ่ง สิ่งที่เสนอมานี้เป็นตุ๊กตาหรือเป็นโจทย์ให้ท่านทั้งหลายได้อภิปรายกันดู ทิศทางการอภิปรายจะได้ตรงประเด็นและชัดเจน มีรูปธรรม นอกจากนี้เราต้องการให้ประเทศไทยมีความปรองดองสมานฉันท์ ฉะนั้น จึงควรให้มีตัวแทนคนที่มีความเชื่อทางศาสนา ลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ที่แตกต่างกันมาเป็นผู้แทนในการร่างรับธรรมนูญ เช่น ตัวแทนจากชนกลุ่มน้อย ตัวแทนทางด้านชาติพันธุ์ ตัวแทนจากผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น เพื่อให้เกิดการเปิดกว้างอย่างเต็มที่

รูปแบบที่เสนอมานี้ไม่จำเป็นที่ทุกท่านจะต้องเห็นด้วยเสมอไป เราซึ่งเป็นผู้ที่รักชาติรักประชาธิปไตย เราต้องการเปลี่ยนแปลงบ้านเมืองนี้อย่างสันติ อย่างปรองดองสมานฉันท์ เราทำในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับฝ่ายปรปักษ์ประชาธิปไตยที่สร้างเงื่อนไข ดำเนินการหลายอย่างที่จะยิ่งสร้างความแตกแยกให้กับประเทศนี้ แต่เราจะทำตรงกันข้าม เราจะรวมทุกคน รวมคนทุกสีทุกความคิด ในการผลักดันประเทศนี้ ให้มีกติกาสูงสุดที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง และเราก็มีความฝันว่าประเทศนี้ในอีก ๑๕ – ๒๐ ปี ข้างหน้าประชาชนทุกคน ลูกหลานของเราจะอยู่ในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง เศรษฐกิจ ต้องลดลง ทุกคนจะต้องได้รับความเป็นธรรม ประเทศนี้ต้องมีสันติธรรม ถ้าไม่มีความสงบจะไม่เกิดขึ้น เราไม่ต้องการมาพูด ๆ แล้วก็จบกลับบ้านไป แต่เราต้องการให้เกิดผลในทางปฏิบัติและเกิดขึ้นจริงซึ่งเราหวังว่าคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่ตั้งโดยสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งของ

ประชาชน ขอความช่วยเหลือหรือความกรุณาพิจารณาข้อเสนอของเราซึ่งเป็นความหวังดีต่อชาติบ้านเมือง ขอตั้งกรอบเวลาโดยให้ผู้มีอำนาจในบ้านเมืองไม่ว่าใครก็ตามที่คิดว่าตนเองมีอำนาจในบ้านเมือง ได้กรุณาดำเนินการทุกอย่างอย่างจริงใจ มิใช่เป็นเรื่องของการที่ลดกระแสแรงกดดันอะไรบางอย่าง แต่ไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยประชาชนหรือ สสร. อย่างแท้จริง เราควรจะได้ข้อสรุปในการจัดทำประชามติให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ๖๐ กำหนดไว้ แต่การทำประชามติครั้งนี้ไม่ควรเหมือนกับการทำประชามติรับร่างรัฐธรรมนูญ ๖๐ ซึ่งประชาชนขาดสิทธิและเสรีภาพ ครั้งนี้ต้องเปิดกว้างให้ทุกคนที่มีความคิดเห็นแตกต่างได้แสดงความเห็นอย่างเต็มที่เพื่อแสดงประชามติ หากผลการลงประชามติว่าไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญก็จะไม่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผลการลงประชามติออกมาว่าให้แก้ไขรัฐธรรมนูญก็ควรเป็นไปตามนั้น การดำเนินการควรให้แล้วเสร็จภายในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ หากดำเนินการช้ากว่าที่กล่าวมาอาจถือว่าเป็นการแสดงละครปาหี่

การเลือกตั้งและการสรรหาสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปประเทศ ควรดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๓ ถ้าเราตั้งใจทำมันเสร็จอยู่แล้ว กรอบของรัฐธรรมนูญที่ดีก็มีอยู่แล้ว เช่น รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๙๘ รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๗ หรือแม้กระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับที่ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโน และคณะ เป็นผู้ยกร่าง โดยให้นำมาผสมผสานกัน เป็นต้น สภาร่างรัฐธรรมนูญและการปฏิรูปประเทศ (สสรปป) ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญและจัดทำยุทธศาสตร์และการปฏิรูปประเทศ คณะกรรมการยุทธศาสตร์หรือคณะกรรมการปฏิรูปประเทศที่ตั้งโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ก็ให้ประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เสริมหรือเพิ่มเติมหรือหากชุดเก่าไม่ดำเนินการต่อหรือรัฐบาลใจกว้างโดยให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดก็จะเป็นการดียิ่งขึ้น ทุกอย่างต้องจบภายในธันวาคม ๒๕๖๔ ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จแล้วจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อให้ประเทศเดินหน้าต่อไปได้ด้วยความปรองดองสมานฉันท์ซึ่งอันนี้เป็นข้อเสนอที่ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยแต่หากทุกคนเห็นร่วมกันตามนี้เราก็จะรณรงค์เคลื่อนไหวตามนี้และทำให้เกิดผลตามที่ได้ประกาศเอาไว้

นายเมธา มาสขาว เลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) สวัสดีท่านกรรมาธิการและที่ปรึกษา และเครือข่ายภาคประชาชนทุกท่านครับ วันนี้ ครป. เป็นองค์กรหนึ่งในการร่วมจัดกับเครือข่ายภาคประชาชนหลากหลายองค์กรซึ่งจะมาร่วมกันเพื่อเคลื่อนไหวและรณรงค์ให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ รวมถึงการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นฉบับประชาธิปไตยอย่างแท้จริง วันนี้ครบรอบ ๒๙ ปี การรัฐประหาร รสช. หลายท่านที่นั่งอยู่ในที่นี้อยู่ในเหตุการณ์ตั้งแต่รัฐประหาร รสช. มาพฤษภาทมิฬ ๒๕๓๕ กระทั่งมายุค คมช. ยุค ๒๕๔๙ และยุค คสช. ๒๕๕๙ ดังนั้น องค์ประกอบที่มานั่งอยู่ที่นี้เป็นองค์ประกอบที่หลากหลายที่เราได้รับชะตากรรมและออกมาพูดถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เป็นเผด็จการและสืบทอดอำนาจเหมือนเช่นในอดีตเมื่อ ๒๙ ปี ก่อน ที่รัฐธรรมนูญของฉบับ คสช. ก็พยายามสืบทอดอำนาจและพยายามเสียสัตย์เพื่อชาติที่จะเอานายกที่ไม่ได้มาจาก ส.ส. มาเป็นนายกรัฐมนตรี เราย้อนกลับไปเป็นวงเดิม วันนี้ก็เป็นที่น่าสะเทือนใจเล็กน้อยเพราะเรานั่งกลับมานั่งอยู่จุดที่มาเคลื่อนไหวเมื่อ ๒๙ ปี เหมือนก่อน ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องต่อสู่กันต่อไป เพราะว่าพลวัตของการเปลี่ยนแปลงมันมีอยู่ เพียงแต่ว่าวงจรอุบาทว์หรือวงจรการยึดอำนาจของผู้ที่มีอำนาจแบบ รสช. ในอดีตที่พูดแบบไม่สนใจประชาชนเลยว่า “ถ้าบิ๊กสุไม่เอา จะเอาเต้” อะไรต่าง ๆ นานา วันนี้เขามองข้ามประชาชนที่มาจากการผลักดันและมีส่วนร่วมเพื่อเอาพรรคการเมืองต่าง ๆ ตัวแทนของตนเองมาเป็นนายกรัฐมนตรี และในรัฐธรรมนูญ ๖๐ ก็เขียนสืบทอดอำนาจไว้ในบทเฉพาะกาลอย่างชัดเจนในหลายเรื่อง กระทั่งเรื่องของเอาสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่มาจากการสรรหามาโหวตเลือกนายกรัฐมนตรี

ซึ่งก็วนไปแบบเดิมซึ่งผมจะมีข้อเสนอสั้น ๆ ๗ – ๘ ข้อ ก่อนที่จะเสนอเบื้องต้นผมก็ได้คุยกับหลายท่าน ก่อนที่จะมาที่นี่ รวมถึงอดีตประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ๔๐ ด้วย เห็นภาพประวัติศาสตร์และข้อเสนอที่เราล้มลุกคลุกคลานในการร่างรัฐธรรมนูญมาโดยตลอด หลายคนเห็นพ้องกันว่าทำไมรัฐธรรมนูญไทยทำไมมันยาวมาก ในขณะที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกามีเพียง ๗ มาตรา เท่านั้น ไม่ต้องมีการฉีกรัฐธรรมนูญเพื่อร่างใหม่ รัฐธรรมนูญอังกฤษไม่ต้องมีลายลักษณ์อักษรแต่ว่าใช้ตามหลักการและเอกสารหลายฉบับที่ทำขึ้นตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองและการปฏิวัติแต่เขาก็ยังสร้างชาติเจริญรุ่งเรืองมา ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาไม่รู้กี่ฉบับแล้ว แต่ว่าก็ฉีกและร่างใหม่ ดังนั้น ผมเห็นด้วยกับหลานท่านที่เคยพูดคุยกันว่าจริง ๆ ร่างไม่กี่มาตราก็พอแล้ว เอาหลักการพื้นฐาน ความสัมพันธ์ทางอำนาจของกลไกต่าง ๆ รวมถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของรัฐส่วนกลาง รัฐท้องถิ่น และประชาชน นอกนั้นไปออกเป็นกฎหมายธรรมดาก็สามารถใช้ได้ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวกับคณะรัฐมนตรี กฎหมายที่เกี่ยวกับวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ เป็นต้น รัฐธรรมนูญเอาแต่หลักการก็เพียงพอแล้วมันถึงจะไม่ต้องมาฉีกและก็รัฐประหารเหมือนในอดีต

สำหรับข้อบกพร่องในรัฐธรรมนูญ ๖๐ มีมากมายหลายข้อซึ่งทุกท่านก็คงอภิปรายกันมาต่อเนื่องตลอดสองสามปีที่ผ่านมา ผมอยากจะเสนอ ๘ ประเด็น ที่เป็นข้อเสนอต่อกรรมาธิการวิสามัญในครั้งนี้ด้วย รวมถึงสังคมไทยที่ต้องพิจารณาและออกแบบประเทศไทยร่วมกัน หลังจากที่ปล่อยให้ผู้มีอำนาจได้กระทำการคอรัปอำนาจมาอย่างยาวนาน ดังนั้น

๑. เห็นด้วยกับข้อเสนอของอาจารย์อนุสรณ์ ธรรมใจ และภาคีเครือข่ายเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญต้องมีการแก้ไขมาตรา ๒๕๖ ให้มีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากการเลือกตั้งหรือ สสร. เพื่อออกแบบร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่กรรมาธิการวิสามัญที่มาจากหลากหลายพรรคที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนนั่งอยู่ในกรรมาธิการก็สามารถที่จะเสนอแก้ไขรายมาตราในฉบับ ๖๐ ที่เป็นปัญหาก่อนเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าก่อนที่จะเปิดให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผมคิดว่ามีความชอบธรรมที่จะร่างข้อเสนอที่ต้องแก้ไขก่อนในรายมาตราโดยให้วุฒิสภาเห็นชอบซึ่งในส่วนของระยะยาวก็ทำไป กรอบเงื่อนไขการปฏิรูปประเทศ กรอบเวลาและการออกบังคับใช้เป็นกฎหมายโดยเร็วก็สามารถเสนอเป็นการต่อเนื่องหรือส่งต่อไปยัง สสร. ในอนาคตก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปตำรวจ ที่มันค้างอยู่และทำไม่เสร็จตามรัฐธรรมนูญในหนึ่งปี การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูปกองทัพ และอื่น ๆ ได้ใช้หรือไม่

๒. ต้องมีการยกเลิกบทเฉพาะกาลที่สืบทอดอำนาจคณะรัฐประหารทั้งหมด ข้อนี้คณะกรรมาธิการก็อภิปรายและเสนอได้ในรัฐสภาในส่วนของการแก้ไขรัฐธรรมนูญรายมาตรา รวมถึงโดยเฉพาะที่ผมพูดไปแล้วคือ บทบัญญัติให้นายกมาจากการโหวตร่วมของรัฐสภา ผมเชื่อนะครับว่ารัฐบาลปัจจุบันจะอยู่ไม่ถึงสิ้นปีนี้หรอก เพราะปัญหาวิกฤติที่ตามมาคือ ปัญหาเศรษฐกิจ หลายท่านเห็นตรงกัน ดังนั้น รัฐสภาต้องโหวตเลือกนายกอีกหลายรอบตามบทเฉพาะกาลห้าปี ถ้าโหวตทุกปี เอาสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) มาเลือกด้วยก็จะได้คนที่อยู่ในแก๊งออฟไฟว์ แก๊งออฟโฟร์ แก๊งออฟทรี วนมาโดยที่เขาอาจจะไม่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ข้างมากก็ได้ เพราะว่าให้โหวตจากรัฐสภาก่อนก็จะเป็นปัญหา ดังนั้น แก้ไขมาตราเฉพาะกาลนี้ไปเลย

๓. ควรพิจารณายกเลิกสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติเพราะว่าเราเลือกฝ่ายบริหารต่างหากอยู่แล้ว โดยให้ฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ถ่วงดุลฝ่ายบริหาร เพราะว่าตอนนี้บทบาทสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ที่มาจากการแต่งตั้งและสรรหาตามรัฐธรรมนูญ ๖๐ มันไม่มีความจำเป็นในระบบรัฐสภาไทยเลย ที่ผ่านมาเราปรับใช้มาอย่างหลายรูปแบบ ผมเห็นด้วยว่าเราควรลดจำนวน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ลงด้วยซ้ำ เพราะว่าเมื่อก่อนเรามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ให้มากเข้าไว้เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เพราะว่าในถิ่นทุรกันดารห่างไกลชาวบ้านเข้าไม่ถึงผู้แทนของตัวเองก็แบ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ปัจจุบันนี้เรามีผู้แทน อปท. ผู้แทนท้องถิ่นต่าง ๆ รับใช้ประชาชนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติมันลดลงได้

๔. การใช้ระบบเลือกตั้งแบบผสมผสาน ควรกลับมาใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ เหมือนเดิม เหมือนรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เพราะว่าเราจะได้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบเขตเป็นคนที่รัก และเลือกพรรคที่นโยบายในปาร์ตี้ลิสต์ได้ มันสะท้อนเจตจำนงของประชาชนตามสัดส่วน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบเขตเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อแยกกันไปเหมือนเดิม ผมไม่เข้าใจระบบใหม่เอามารวมกันทำไม และสัดส่วนรายชื่อจำนวน ๑๕๐ คน มันเป็นปัญหา ไม่สมเหตุสมผล ในเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบเขตจำนวน ๓๕๐ คน หาตรรกะความสมดุลลำบาก แต่ว่าในประเทศทั่วโลกมีตัวอย่างเยอะ บางประเทศเป็นระบบผสมผสานระบบแบบครึ่งต่อครึ่งก็มี หรือไม่ก็เป็นระบบบัญชีรายชื่อระบบเดียว หรือระบบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบเขตระบบเดียวที่มีประสิทธิภาพก็มี

๕. การยกเลิกคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ กรรมาธิการควรแปรญัตติหรือเสนอในกรรมาธิการในสภาเพื่อให้รัฐสภาเห็นชอบการยกเลิกคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งเป็นเสมือนคณะโปลิตบูโร (Politburo) และรัฐบาลเงาเหนือรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งอีก ในสังคมประชาธิปไตยไม่ควรมีองค์กรใดอยู่เหนือองค์กรที่มาจากประชาชน ยุทธศาสตร์ชาติทำให้การบริหารแผ่นดินของรัฐบาลขาดอิสรภาพด้วยเพราะว่าต้องถูกกำกับโดยคณะกรรมการชุดนี้

นอกจากนี้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไปเขียนรายชื่อคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติตามตำแหน่งแห่งที่หลายท่าน และก็มีชื่อบุคคลด้วยที่แม้แต่มติคณะรัฐมนตรีก็ไม่สามารถปลดได้ เป็นปัญหารัฐซ้อนรัฐเพราะเขาออกแบบมาเพื่อสืบทอดอำนาจผ่านกลไกนี้อย่างชัดเจน และนอกจากนี้ ถ้าจะมีการเขียนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ผมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเขียนหน้าที่และนโยบายรัฐไว้ทั้งหมดเพราะทำให้อุดมการณ์พรรคการเมืองและข้อเสนอทางนโยบายมันไร้ความหมาย อีกทั้งบริบทโลกและบริบทประเทศเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การกำหนดหน้าที่และนโยบายแบบแข็งตัวทำให้รัฐบาลไม่สามารถบริหารและพัฒนาประเทศได้อย่างถูกต้องและทันสมัย

๖. การกระจายอำนาจการปกครอง ต้องมีการกระจายอำนาจการปกครองซึ่งจะเขียนไว้เป็นกรอบนโยบายทางกฎหมายในรัฐธรรมนูญและออกเป็นกฎหมายลูกด้วย โดยให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรงซึ่งข้อเสนอนี้ ครป. เคยไปยื่นที่รัฐสภามาแล้วผ่านคณะกรรมาธิการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตรงนี้จะเป็นโจทย์ของการกระจายอำนาจ ผ่องถ่ายรัฐราชการรวมศูนย์ที่เป็นปัญหาอยู่มาตลอดหลายสิบปี เพื่อกระจายให้สู่ท้องถิ่นมากขึ้น รวมถึงระบบภาษีที่ควรไปให้ท้องถิ่นได้ใช้ภาษีที่ประชาชนเสียภาษีที่นั่นอย่างแท้จริง ทุกวันนี้ทุกคนเสียภาษี VAT นอกจากการเสียภาษีทางตรงแล้ว แต่ว่าภาษี VAT ที่ทั่วประเทศใช้ เมื่อเอามาแยกแยะแล้วจะปรับใช้ในส่วนกลางเป็นหลัก แต่โดยหลักการแล้วและในประเทศยุโรปจะใช้หลักกว่า “จ่ายภาษีที่ไหน ภาษีที่จ่ายไป ควรหักเข้าเป็นงบประมาณของพื้นที่นั้น” อันนี้เป็นการกระจายอำนาจทางโครงสร้างภาษีด้วย

๗. ควรมีการออกแบบหรือการปฏิรูปองค์กรอิสระทั้งระบบ ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ควรมีการออกแบบหรือการปฏิรูปองค์กรอิสระทั้งระบบ โดยเฉพาะคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระทั้งหลายที่มันไม่ยึดโยงกับประชาชนและเป็นปัญหามาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการสรรหากรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การสรรหาตุลาการศาลต่าง ๆ มันไม่เมคเซ้นในเรื่องสังคมประชาธิปไตย ต้องให้รัฐสภามีส่วนในการเลือก

แม้กระทั่งตุลาการศาลสูงในสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีเสนอชื่อ รัฐสภาเป็นผู้โหวตว่าจะเลือกใคร และมีความยึดโยงกับประชาชนเพราะรัฐสภามาจากการเลือกตั้ง แต่ปัจจุบันตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แม้กระทั่งในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ กรรมการสรรหามาจากคณะบุคคล ต่างประเทศอาจเรียกว่าการได้มาขององค์กรอิสระและตุลาการเป็นเรื่องของคณาธิปไตยไปแล้วแทนที่จะมาจากรัฐสภาโดยตรงอันนี้เป็นปัญหามากแล้วเราจะได้ตุลาการแบบตุลาการรัฐธรรมนูญที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่นับที่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. ด้วย ในช่วงที่ผ่านมาแต่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ก็เป็นปัญหาต้องแก้อย่างนี้ทั้งระบบเพื่อให้องค์กรอิสระมาจากการยึดโยงของประชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญผมเห็นว่าวาระการดำรงตำแหน่งจากเจ็ดปีควรให้มีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงห้าปีเท่านั้นก็พอเนื่องจากเป็นระยะเวลาที่ยาวนานเกินไป อันนี้เป็นข้อเสนอจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องหลายคนที่ได้มีโอกาสได้คุยกัน

ส่วนหลักสูตรพิเศษที่จัดตั้งขึ้นในศาลปกครองหรือศาลรัฐธรรมนูญต่าง ๆ ต้องยกเลิก เพราะตอนนี้มีการจัดทำหลักสูตรเหมือนสถาบันพระปกเกล้าในองค์กรอิสระเยอะแยะมากมาย ปัญหาก็คือว่า เมื่อมีการทำหลักสูตรพิเศษก็เกิดระบบอุปถัมภ์ในองค์กรนั้น ๆ ในการช่วยเหลือคดีในการที่จะรู้จักกันทำให้ความเป็นธรรมถูกเลือกปฏิบัติ อันนี้เป็นปัญหา

๘. รัฐธรรมนูญต้องออกแบบกลไกการป้องกันเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาด ในเมืองไทยปัจจุบันมีความชัดเจนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งสี่ห้าปีที่ผ่านมานี้ เราเห็นภาพนายทุนขุนศึกและกลุ่มนักการเมืองฝั่งเดียวกันร่วมฮั้วประมูลประเทศไทยไปเยอะมาก ผมอยากเรียกร้องให้ต่อไปนี้ซึ่งยังไม่มีใครเรียกร้องอย่างเป็นทางการ คืออยากให้เจ้าสัวหยุดอุ้มชูขุนศึกกลุ่มรัฐบาลปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็อยากเรียกร้องให้รัฐบาลปัจจุบันหยุดอุ้มชูเจ้าสัวด้วย เพราะว่าความเหลื่อมล้ำในปัจจุบันมันชัดเจนมาก ดังนั้น รัฐธรรมนูญควรสร้างกลไกเพื่อป้องกันเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาดและสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น เพราะปัจจุบันนี้กฎหมายแข่งขันทางการค้าก็ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแม้รัฐบาลจะมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายนั้นโดยคณะกรรมการที่ตั้งขึ้น แต่เรามีทุนผูกขาดตลาดเกินครึ่งหนึ่งและผิดกฎหมายจำนวนมาก แต่กรรมการไม่ได้พิจารณาและตรวจสอบเพื่อส่งฟ้องศาลตามอำนาจที่มีตามพระราชบัญญัติแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่มีการแก้ไข เป็นปัญหาข้อสุดท้ายที่อยากเรียกร้องให้ถ้ารัฐบาลเป็นอิสระโดยที่ทุนไม่มาเป็นรัฐบาลเบื้องหลังหรือเป็นรัฐซ้อนรัฐหรือรัฐพันลึกรัฐบาลก็อาจไปไม่รอด รัฐบาลปัจจุบันไปรอดก็เพราะว่ามีทุนเข้ามาอุดหนุนอยู่เบื้องหลัง ในขณะที่นายทุนกลุ่มนั้นก็ได้ผลประโยชน์จากนโยบายรัฐบาลที่เอื้อเฟื้อมันเป็นสองสิ่งที่คู่กันและทำให้รัฐบาลปัจจุบันอยู่ได้และรัฐธรรมนูญปัจจุบันไปได้ แต่ถ้าแยกกันเมื่อไหร่ก็คิดว่าอนาคตประชาชนจะมีทิศทางในการที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีสังคมคุณภาพที่ดีขึ้น ผ่านพรรคการเมืองที่สะท้อนนโยบายออกมาเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นรัฐบาลหรือพรรคการเมืองที่รับใช้กลุ่มทุนและกลุ่มทหารการเมืองเท่านั้น

นายสุนัย เศรษฐ์บุญสร้าง มูลนิธิสถาบันสร้างอนาคตไทย อีกสิบสามปีข้างหน้าจะครบหนึ่งร้อยปีประชาธิปไตยไทยหรือในปี พ.ศ. ๒๕๗๕ ภายในสิบสามปีข้างหน้าเราจะเจอวิกฤติการณ์ครั้งใหญ่ที่สุดที่เราไม่เคยเจอมาก่อนที่อาจจะนำความหายนะมาให้กับประเทศได้ จากวิกฤติภาวะโรคร้อน จะเจอปัญหาภัยแล้งจัดน้ำท่วมอย่างหนักเหมือนในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จะเจอฝุ่นพีเอ็ม ๒.๕ ที่หนักกว่าปัจจุบันนี้ เราจะเจอวิกฤติโรคระบาดจากเชื้อโรคที่กลายพันธุ์เพราะสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน และคนกลุ่มแรกที่จะเจอปัญหากระทบจากดินฟ้าอากาศ คือ เกษตรกร ประมาณยี่สิบล้านคน หรือประมาณร้อยละสามสิบของประชาชนไทยทั้งประเทศที่ต้องพึ่งลมฟ้าอากาศในการทำมาหากิน เพราะคนไทยทุกวันนี้มีหนี้สินครัวเรือนสูงเป็นอันดับสองของประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย และเป็นอันดับสิบเอ็ดของโลก หมายถึง เราเอาเงินในอนาคตมาใช้จนหมดตัวแล้ว ไม่มี

เงินออมเหลือ พอเจอวิกฤติในการทำมาหากินเราจะเอาเงินที่ไหนมาใช้ นี่คือ วิกฤติใหญ่และสะเทือนไปถึงกลุ่มอาชีพอื่น ๆ เป็นลูกโซ่ตามกันมา แล้วในสิบปีข้างหน้าประชากรไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุคาดว่าจะมีคนแก่เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละสามสิบของคนไทยทั้งประเทศ แล้วคนแก่ที่ยากจนไม่มีแรงทำงานต้องพึ่งลูกหลานทำมาหากินหรือเลี้ยงดู ลูกหลานที่ยากจนหรือมีหนี้อยู่แล้ว เจอวิกฤติทางเศรษฐกิจซ้ำเติมอยู่แล้วจะเอาเงินที่ไหนมาดูแล ในขณะที่การศึกษาของคนไทยตามการประเมินของอีโคโนมิค ฟอรั่ม เราอยู่ในกลุ่มท้าย ๆ ของประเทศอาเซียน เทคโนโลยีใหม่ ๆ จะแย่งงานจากคน ปัญญาประดิษฐ์จะเข้ามาทดแทนแรงงานที่ไม่มีฝีมือ คนไทยที่ไม่มีความรู้ที่จะไปแข่งขันกับเขาจะตกงานมากขึ้นอีก ซ้ำหนักเข้าไปอีก ช่องว่างความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยตามการรายงานของกลุ่มเครดิตสวิสต์ ทุกวันนี้คนไทยร้อยละ ๑ ที่รวยที่สุด ถือครองทรัพย์สินอยู่ร้อยละ ๖๖.๙ คนแต่คนอีกร้อยละ ๙๙ มีทรัพย์สินเหลืออยู่ร้อยละ ๓๓.๑ ต้องการจะซื้อของก็ไม่มีเงินซื้อเพราะระบบเศรษฐกิจแบบนี้เป็นไปได้อย่างไร ปัจจัยเหล่านี้จะรวมกันเข้าเป็นวิกฤติจะเกิดกรณีอย่างจ่าคลั่งมากมายที่ไม่มีทางออก หรือกรณีเสี่ยเต๊นท์รถที่ฆ่าทั้งครอบครัวเพราะไม่มีทางออก เพราะนั้นโจทย์ก็คือ เราจะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไรเพื่อให้การเมืองไทยมีเสถียรภาพและคุณภาพที่จะรับมือกับวิกฤติปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต นี่คือ โจทย์ใหญ่ในขณะที่ความขัดแย้งของคนไทยสองฝ่ายมันเป็นรากฐานที่ทำให้เราไม่สามารถทำให้เกิดการเมืองที่มีเสถียรภาพและคุณภาพได้ เพราะฉะนั้นโจทย์ข้อต่อไปที่จะต้องคำถามคือ แก้รัฐธรรมนูญอย่างไรให้เกิดความปรองดองสมานฉันท์ระหว่างคนไทยสองฝ่ายไม่ใช่เหมือนกรณีล่าสุดที่ยุบพรรคอนาคตใหม่ในขณะที่คนไทยอีกฝ่ายหนึ่งสะใจหรือดีใจ อีกฝ่ายหนึ่งก็คับแค้นใจ ทะเลาะกันไม่จบสิ้นมาเป็นเวลาสิบปีแล้ว เพราะฉะนั้นจะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไรให้เรื่องนี้จบ นี่เป็นโจทย์ที่ต้องคิด

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๕ สถาบันพระปกเกล้าได้ทำรายงานการวิจัยเรื่องการสร้างความปรองดองแห่งชาติเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร จากบทสรุปผู้บริหารอธิบายไว้ว่า แกนกลางของความขัดแย้งมันเกิดขึ้นจากสองปัจจัย กล่าวคือ (๑) จากการที่คนไทยสองฝ่ายเข้าใจประชาธิปไตยต่างกัน ฝ่ายหนึ่งให้ความชอบธรรมของผู้บริหารบ้านเมืองที่มาจากการเลือกตั้งโดยเสียงส่วนใหญ่ คนไทยอีกฝ่ายหนึ่งมองความชอบธรรมอยู่ที่คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหาร ถ้าเอาหลักการของฝรั่งมาอธิบาย ฝ่ายหนึ่งมีแนวคิดแบบเสรีนิยม อีกฝ่ายหนึ่งมีแนวคิดแบบอนุรักษ์นิยม เป็นความขัดแย้งในเชิงมิติคุณค่า และความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นท่ามกลางโครงสร้างความเหลื่อมล้ำของสังคมไทยและโครงสร้างของรัฐราชการที่รวมศูนย์อยู่เป็นมิติของปัญหาที่ขัดแย้งในเชิงโครงสร้างสองอย่างประกอบกันจึงกลายเป็นความขัดแย้งที่ซับซ้อนมากและแก้ไขยาก เพราะฉะนั้นโจทย์คือ จะแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไรที่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในเชิงมิติคุณค่าและมิติเชิงโครงสร้างสองอย่างไปพร้อมกันได้ โดยเฉพาะความขัดแย้งในมิติเชิงคุณค่าเป็นเรื่องที่ลึกและละเอียด เกาตุง บิดาของวิชาสันติศึกษา บอกว่าเป็นความขัดแย้งในเชิงวัฒนธรรม รัฐฐานรากของความขัดแย้งเชิงวัฒนธรรมอยู่ที่จิตสำนึกส่วนรวมของคนไทยสองฝ่ายที่มันไม่เหมือนกันซึ่งเปรียบเสมือนกับว่าเป็นอะตอมของความหมายที่อยู่ในจิตใต้สำนึกของคน ทุกวันนี้เพียงแค่เอ่ยชื่อขึ้นมาก็เกลียดกันแล้ว ไม่รู้ว่าเกลียดกันเรื่องอะไร เพราะอยู่ในจิตใต้สำนึก มันแก้ไขยาก ข้อเสนอที่คณะทำงานคลังความคิดของสถาบันสร้างไทยเสนอที่ตีพิมพ์เป็นหนังสือเผยแพร่โดยเสนอให้ใช้พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เรื่องคุณธรรม ๔ ประการ มาเป็นกลไกในการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยหลักการพื้นฐาน ๔ ข้อ พระองค์ท่านได้พระราชทานเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ เกิดขึ้นตอนเกิดวิกฤติความขัดแย้งเริ่มต้นเมื่อ ๑๐ ปีก่อน ในพระราชพิธีเฉลิมฉลองของการครองสิริราชสมบัติครบ ๗๐ ปี การน้อมนำพระราชดำรัสที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมยอมรับมาทำให้เกิดประชาธิปไตยที่มีคุณภาพตามที่ฝ่ายเสรีนิยมต้องการอันนั้นคือตรรกะวิธีการที่จะทำให้ความขัดแย้งในเชิงคุณค่าและเชิงโครงสร้างคลี่คลายลงได้ หลักการที่นำมาใช้คือ

หลักการข้อที่ ๑ การสร้างพื้นที่ให้คนไทยทุกฝ่ายมีโอกาสพูดคุยกัน หาข้อยุติร่วมกัน ก็คือ การตั้ง สสร. ขึ้นมาจากคนกลางและเปิดช่องให้มีการยกร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ยกเว้นในหมวดที่ ๑ และหมวดที่ ๒ ไม่ต้องไปแตะเพราะเราเห็นตรงกันอยู่แล้ว อาศัยกระบวนการยกร่างรัฐธรรมนูญแบบมีส่วนร่วมของคนไทยดึงให้คนที่ขัดแย้งให้มีพื้นที่ในการพูดคุยกันด้วยความรู้สึกที่ดีต่อกันเหมือนคนที่อยู่บนเรือลำเดียวกันถ้าเรือล่มทุกคนก็ต้องจมน้ำหมด แต่ถ้าเรามาพูดคุยปรึกษาหารือว่าเราจะพาเรือของเราไปถึงจุดหมายได้อย่างไร ทุกคนก็จะได้ประโยชน์ร่วมกัน เป็นไปตามแนวทางคุณธรรมข้อที่ ๑ คิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน

หลักการข้อที่ ๒ การใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องประสานประโยชน์คนไทยทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการยกร่างรัฐธรรมนูญอย่างมีส่วนร่วมของคนไทยให้กว้างขวางมากที่สุดทุกหมู่บ้านชุมชน ดึงให้ทุกคนที่ขัดแย้งกันมาหาสิ่งที่เป็นจุดหมายร่วมหรือเป้าหมายร่วมในเรื่องใหญ่ ๆ หรือเรื่องหลัก ๆ ที่คนไทยเห็นตรงกันแล้วลงประชามติรับรอง รัฐธรรมนูญก็จะเป็นจุดรวมความคิดที่ประสานประโยชน์คนไทยเข้าด้วยกัน ตามแนวพระราชดำรัสคุณธรรมข้อที่ ๒ คือ ต่างคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงานหรือประสานประโยชน์กันให้งานมันเกิดผลต่อทุกฝ่าย

หลักการข้อที่ ๓ การใช้กฎ กติกาของรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องยุติความขัดแย้ง หลักการคือ เราต้องเขียนรัฐธรรมนูญแค่หลักการใหญ่ ๆ ที่คนไทยเห็นตรงกัน อย่าไปลงในรายละเอียด รัฐธรรมนูญของหลายประเทศจะมีจำนวนมาตราไม่มากเหมือนบ้านเรา รัฐธรรมนูญของต่างประเทศจึงอยู่ได้เป็นเวลานาน ถ้ามีความเห็นต่างในรายละเอียดของแนวทางปฏิบัติไปสู่จุดหมายที่ทุกคนเห็นตรงกันก็ควรเชิญพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนทางความคิดของแต่ละฝ่ายไปต่อสู้ทางความคิดและหาข้อยุติในสภามิใช่บนท้องถนน ตามกติกาของรัฐธรรมนูญ เช่น การใช้เสียงข้างมากในสภาโหวต ถ้าเรื่องสำคัญอาจต้องใช้เสียงสองในสาม หรือจะสามในสี่ก็แล้วแต่จะกำหนดกติกา ถ้าเสียงข้างมากตกลงกันไม่ได้ก็ยุบสภา คืนอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสิน เป็นต้น ถ้าทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎ กติกา อย่างนี้จะไม่เป็นสองมาตรฐาน ความขัดแย้งก็จะคลี่คลายลงได้ ตามแนวพระราชดำรัสคุณธรรมข้อที่ ๓ ที่กำหนดว่า การที่ทุกคนประพฤติ ปฏิบัติตนสุจริตในกฎ กติกา เป็นระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมกัน

หลักการข้อที่ ๔ การให้มีองค์กรอิสระเพื่อประเมินผลการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ แต่ละปี รัฐบาล ฝ่ายค้าน กองทัพ องค์กรอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ องค์กรเหล่านี้สามารถทำงานได้ตรงตามเจตจำนงของรัฐธรรมนูญหรือไม่ สอบตกหมวดไหนบ้างหรือไม่ ต้องปรับตัวเองอย่างไร และทำรายงานให้ประชาชนได้รับทราบ ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจเอง กระบวนการประเมินโดยองค์กรที่เป็นกลางด้วยตัวชี้วัดที่ถ่วงน้ำหนักคะแนนด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสมจะปรับความคิดของคนไทยที่ขัดแย้งให้ตรงกันได้ ไม่ใช่คนอีกฝ่ายหนึ่งให้น้ำหนักกับการเลือกตั้งสำคัญที่สุด ผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้ง อีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าไม่ใช่ ต้องดูคุณธรรมส่วนตัว คนไทยอีกฝ่ายหนึ่งบอกว่าไม่ใช่ให้ดูที่ความสามารถในการแก้ไขปัญหา แมวสีอะไรไม่สำคัญขอให้จับหนูได้เป็นพอ หากเป็นลักษณะนี้ก็จะเกิดการทะเลาะกัน แต่หากน้ำหนักทุกตัวเรานำมาคิดหมดแล้วถ่วงคะแนนกันเพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างเหมาะสมก็จะสามารถปรับความคิดของคนไทยให้ตรงกัน ความขัดแย้งก็จะคลี่คลายลงตามแนวพระราชดำรัสคุณธรรมข้อที่ ๔ คือ การที่ต่างคนต่างทำความเห็นของตนให้ถูกต้อง เที่ยงตรง มั่นคงอยู่ในเหตุในผล ถ้าพรรคการเมืองต่าง ๆ หันมาเริ่มต้นปฏิรูปการเมืองกันใหม่ ภายใต้กติกาที่เป็นธรรม ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีกลไกที่มาช่วยกระบวนการตัดสินใจของประชาชน ความขัดแย้งน่าจะคลี่คลายลงทั้งในมิติเชิงคุณค่าและเชิงโครงสร้าง

นายสาวิต แก้วหวาน เลขาธิการสมาพันธ์แรงงาน รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ (สรส.) วันนี้ครบรอบ ๒๙ ปี ความจริงส่วนผมเองอยู่ในภาคกระบวนการแรงงานก็ถือว่าได้รับผลกระทบมากที่สุดในช่วงของการยึดอำนาจของ รสช. ในช่วงเวลานั้น เงื่อนไข ๕ ข้อ ในการยึดอำนาจ แต่สุดท้ายจบลงที่มีการยุบสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจถือว่าเป็นผลงานชิ้นโบแดงนี่คือประเด็นหนึ่ง ในท้ายที่สุด นายทนง โพธิ์อ่าน ผู้นำแรงงานก็หายตัวไปในวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๔ จนถึงวันนี้ก็ยังไร้ร่องรอย นั่นเป็นประเด็นที่ผมคิดว่าคือความเจ็บปวดในกระบวนการต่อสู้ภาคประชาชน แต่ประชาชนไม่เคยลดละความพยายามในการที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้ เพียงแต่ว่าบางช่วง บางเวลา บางขณะมีเงื่อนไขหลายอย่างหลายประการที่อาจจะทำให้ขบวนการภาคประชาชนบางจุดบางช่วงถึงจุดที่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคมได้ บางช่วงบางเวลาก็ถูกกระทำให้อยู่ในภาวะที่แยกย่อยสลายจนแทบจะหาพลังไม่ได้ ดังนั้น ผมคิดว่าประสบการณ์เหล่านี้มันควรที่จะมาขบคิดและก็ออกแบบว่าการเดินไปข้างหน้าบนพื้นฐานของสิทธิของพี่น้องประชาชนในการแสวงเข้าหากระบวนการทางการใช้อำนาจที่เราคงไม่ปล่อยให้อำนาจเหล่านี้ตกอยู่ในมือของใคร กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอีกต่อไป อันนี้เป็นข้อสรุปที่พูดกันมานานแต่เวลากระทำก็มีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่ ดังนั้น เรื่องรัฐธรรมนูญก็เช่นเดียวกัน ผมคิดว่าเราใช้เวลาในการร่างรัฐธรรมนูญอย่างน้อยช่วงระยะเวลาเกือบ ๓๐ ปี ที่ผ่านมา ก็ ๓-๔ ฉบับ รวมทั้งฉบับแม่น้ำทั้ง ๕ ของอาจารย์บวรศักดิ์ อีกฉบับหนึ่งที่ทำท่าว่าจะดูเหมือนว่าจะได้แต่ท้ายสุดก็ไม่ได้

สำหรับในส่วนข้อเสนอภาคประชาชนถ้าย้อนหลังกลับไปดูเมื่อ ๒๐ – ๓๐ ปี ที่แล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา มีข้อเสนอจำนวนมากในส่วนของภาคประชาชนบางส่วนก็ได้ บางส่วนก็ไม่ได้ ประเด็นเหล่านี้ คณะที่จัดตั้งขึ้นมา ครป. หรือ ๓๐ องค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นมา ต้องรวบรวมแยกหมวดหมู่ให้ชัดหรือภาษาอาจต้องปรับให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันว่าจะเขียนแบบไหน อย่างไร คิดว่าโดยหลักการมีข้อมูลหมดแล้ว เพียงแต่กลไกในการผลักดันจะเอาอย่างไร มีข้อถกเถียงว่าจะตั้ง สสร. ตามที่ อาจารย์อนุสรณ์นำเสนอซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาเท่าไร ในท้ายที่สุด สสร. อย่างที่เราคาดหวังจะมีตัวแทนของประชาชนเข้าไปนั่งได้ซักกี่คน พอท้ายที่สุดกระบวนการร่าง “ชนชั้นใดเขียนกฎหมายไซร้ ย่อมรับใช้ชนชั้นนั้น” คำนี้ท่องกันมานาน ความเป็นจริงก็เป็นเช่นนั้น เราร่างรัฐธรรมนูญหลายมาฉบับด้วยกัน แม้กระทั่งในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ ที่ว่าดีที่สุดแล้ว แต่ในท้ายที่สุดก็ทำให้กลุ่มทุน นักธุรกิจ เข้ามามีอำนาจ ธุรกิจทางการเมืองก็เริ่มเกิดขึ้น ดังนั้น จึงคิดว่าในเรื่องกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องมีการถกเถียงหรือหาข้อสรุปว่าจะแก้ใหม่ทั้งฉบับหรือเอาบางฉบับหรือนำ ๓-๔ ฉบับ ที่คิดว่าดีที่สุดหรือฉบับอื่น ๆ ด้วยก็ได้ หรือที่อาจารย์พูดถึงรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๗ หรือรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๘ เพื่อมาดูกันอีกทีว่าอะไรที่มันดีที่สุด สอดคล้องกับสถานการณ์แล้วก็นำเสนอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งผมก็ยืนยันว่ามีข้อเสนอเกือบทั้งหมดแล้ว ในท้ายที่สุดต้องสร้างกลไกในการขับเคลื่อนที่อาจจะไม่ได้รอ สมมติว่าวันนี้กรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญมาหรือมีการรับฟังความคิดเห็นมา ผมคิดว่าเราไว้ใจได้สำหรับอาจารย์โคทม พี่ทวี หรือใครต่อใครหลายคนที่ต่อสู้กับภาคประชาชนมานาน แต่ถึงชั้นเวลาที่เบียดหรือขับกันในสภาของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพราะรัฐธรรมนูญคือ ผังการจัดอำนาจ ใครมีอำนาจมากในสภาก็ดูจากรัฐธรรมนูญที่เขียนออกมาในแต่ละฉบับ อันนี้ก็เป็นประเด็นปัญหาที่ประชาชนพยายามจะเคลื่อนไหวหรือเรียกร้องในหลายเรื่องหลายประการด้วยกันแต่ว่ามันก็ไม่ได้

ข้อเสนอในส่วนของกระบวนการแรงงานทั้งสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์และคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย อันนี้มิใช่ข้อสรุป ผมไม่ได้เอาความเห็นส่วนตัวมาเพียงแต่เป็นประเด็นที่มีการหารือกันที่ยังไม่ได้ข้อสรุปซึ่งอาจจะทำเป็นเอกสารด้านหนึ่งอาจส่งให้ ๓๐ องค์กรประชาธิปไตย องค์กรภาคประชาชนในการขับเคลื่อน อีกด้านหนึ่งก็เข้าใจว่าต้องออกแบบการขับเคลื่อนร่วมกัน ผมเชื่อมั่นในกลไก

ขับเคลื่อนอย่างมีพลังที่จะนำไปสู่ความสำเร็จมากกว่า ข้อเสนอเป็นสาระสำคัญแต่ผมคิดว่ามีข้อเสนออยู่เยอะที่พวกเราหลายคนมีความเชี่ยวชาญในการที่จะบอกว่ารัฐธรรมนูญมาตราไหน หมวดไหน จะเขียนว่าอย่างไร แต่ผมให้ความสำคัญกับกลไกที่จะนำไปสู่การผลักดันให้มีผลในทางปฏิบัติหรือหนทางเป็นจริงมากกว่ายกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น

๑. เสรีภาพของประชาชนในการรวมกลุ่ม ประชาชนไม่มีอำนาจ ประชาชนกระจัดกระจายในปัจจุบัน รัฐก็พยายามให้แตก พยายามตีตราว่าทุกคนต้องจดทะเบียน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายสลัมสี่ภาค สมัชชาคนจน ถ้าไม่มีทะเบียนจะเคลื่อนไหวลำบาก ดังนั้น ควรออกแบบว่าประชาชนต้องมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการรวมกลุ่ม รวมตัวกัน ประชาชนมีหน้าที่อย่างไร หรือรัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกัน โดยหลักการของขบวนการแรงงานภายใต้คำประกาศฟิลาเดอเฟีย ๒๔๘๗ กำหนดไว้ว่า “การเสรีภาพหรือการสมาคมนั้น จะนำไปสู่ความก้าวหน้าอันยั่งยืน” อันนี้คือชัดเจนถ้าประชาชนไม่มีอำนาจหรือรวมกลุ่มกันไม่ได้ถูกทำลายตลอดระยะเวลา อำนาจการต่อรองกันก็ไม่มี ประชาชนที่ว่านี้คือประชาชนทุกกลุ่มสาขาอาชีพ ข้าราชการก็มีสิทธิ ทหาร ตำรวจก็มีสิทธิในการตั้งสหภาพแรงงานเหมือนกับหลาย ๆ ประเทศที่เขาตั้งกัน เพียงแต่ทหารหรือตำรวจอาจมีเงื่อนไขบางสิ่งบางอย่างที่ไม่อาจเหมือนประชาชนทั่วไปได้ แต่ว่าบ้านเราเมื่อพูดถึงสหภาพแรงงานทุกคนจะรู้สึกขยะแขยง ทุกคนรู้สึกว่าเป็นกังวลและพยายามทำลายซึ่งสหภาพแรงงานนั้นคือ กระบวนการสร้างประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน เมื่อกระบวนการสหภาพแรงงานไม่เข้มแข็ง ประชาชนไม่สามารถรวมตัวกันได้และอำนาจต่าง ๆ ที่จะเป็นพลังในการต่อรองมันแทบจะไม่เกิดขึ้นอันนี้คือหลักใหญ่ของสิทธิเสรีภาพ การรวมตัวรวมกลุ่มสำคัญมาก ดังนั้น ต้องสนับสนุนส่งเสริมโดยเฉพาะในหมู่ประชาชนเองต้องเข้าใจในหมวดนี้ด้วยไม่ใช่เรียกร้องต่อรัฐเพียงอย่างเดียว เพราะฉะนั้นประชาชนต้องมีหน้าที่ในการสนับสนุนจะเป็นกลุ่มไหนก็ได้ในการรวมตัวกัน เช่น กรณีของพรรคอนาคตใหม่ เมื่อถูกยุบแล้วก็มีการตั้งเป็นคณะอนาคตใหม่ อันนั้นก็เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการรวมตัวกัน เพียงแต่ว่าบริบทหรือพื้นฐานในการทำงานหรือพื้นฐานในการนำเสนอต่างหากในเรื่องที่จะเป็นเรื่องสำคัญ เป็นต้น

๒. การคุ้มครองแรงงาน กรณีการจ้างงานระยะสั้น วันนี้งานรายชิ้น งานรายชั่วโมง พวกแกร็บฟู้ด แพนด้าฟู้ด เต็มไปหมด แต่ไร้หลักประกันในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง ลูกจ้าง การจ้างงานระยะสั้นจะทำให้คนงานไม่มีความมั่นคง งานประเภทเดียวกันหรือคุณค่าเดียวกันต้องได้ค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน รัฐต้องจัดทำโครงสร้างค่าจ้างเพื่อให้คนเห็นอนาคตของตนเอง มิใช่รอค่าจ้างขั้นต่ำไปวัน ๆ แต่ไม่เห็นอนาคต วางแผนไม่ได้ ส่งลูกไม่ได้ ผ่อนบ้านไม่ได้ ต้องมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นหน้าที่ของรัฐในการพัฒนาฝีมือแรงงานไม่ใช่ให้ประชาชนวิ่งเข้าหาว่าฉันต้องการพัฒนาฝีมือตนเอง พัฒนาแล้วจะไปทำอะไร ทักษะมีแล้วจะไปทำอะไร งานก็ไม่มีอีกต่างหาก อะไรเหล่านี้เป็นต้น การคุ้มครองคนตกงาน อนาคตข้างหน้าจะมีคนตกงานอย่างมหาศาล จะมีการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ งานบางประเภทจะไม่มีมนุษย์เข้าไปทำแล้ว หุ่นยนต์จะเข้ามาทำแทน ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ คนจะทำอะไรต่อจากนี้ไป ถ้าคนตกงานหรือว่างงานรัฐมีหลักประกันให้แก่คนเหล่านี้ได้อย่างไร รัฐต้องจัดสวัสดิการเพื่อให้คนทำงานมีหลักประกันหรือมีความมั่นคงหรือต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดีตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย กรณีอากาศบริสุทธิ์ที่เกิดฝุ่นละออง PM ๒.๕ มิใช่รัฐนั่งเฉยหรือนั่งดูว่าชาวบ้านเขาเป็นอะไร ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐในการเข้าถึงอากาศบริสุทธิ์อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญรัฐต้องมีหน้าที่ไม่ใช่ประชาชนต้องเสี่ยงภัยเองทุกวันหรือต้องมีโรงพยาบาลประกันสังคม อะไรเหล่านี้เป็นต้น เพราะว่าโรงพยาบาลหากมีจำนวนมากกว่านี้จะออกนอกระบบหรือแปรรูปกันหมดค่ารักษาหรือค่าก็แพง เพราะฉะนั้นประกันสังคมที่มีเงินอยู่จำนวนสองล้านล้านบาทในขณะนี้ จะทำอย่างไรให้มีโรงพยาบาลของประกันสังคมที่เป็นของคนงานอย่างนี้

เป็นต้น ต้องมีธนาคารแรงงาน เรามีธนาคารเป็นจำนวนมาก เหตุใดจึงไม่มีธนาคารแรงงานที่เป็นของคนยากคน จนเพื่อให้เข้าถึงทางการเงินในการที่จะประกอบอาชีพ ต้องคุ้มครองแรงงานหญิงตั้งครรภ์โดยการมีสิทธิ์ลาคลอดในต่างประเทศสามารถลาคลอดได้ ๑ – ๒ ปี แต่ของประเทศไทยสามารถลาได้ ๙๘ วัน หากลาเกินกว่านั้นก็ไม่ได้รับค่าจ้าง กรณีที่เจ็บป่วยจากการทำงานหรือประชากรในวันทำงาน รัฐต้องจัดการให้ได้ค่าจ้างที่เท่าเทียมกัน

๓. การจัดเก็บภาษีในอัตราที่ก้าวหน้า ภาษีมรดก ภาษีทรัพย์สิน ภาษีที่ดิน ภาษีหุ้น ทั้งหมดนี้ในปัจจุบันไม่มีการจัดเก็บจึงทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้น คนรวยมีที่ดินเป็นล้าน ๆ ไร่กลับไม่จ่ายภาษี บางคนก็บุกรุกป่าพอทวงคืนมาได้ปรากฏว่ามีการคืนที่ดินที่บุกรุกแต่กลับไม่มีความผิด มาตรฐานในลักษณะนี้ไม่ควรที่จะเกิดขึ้น

๔. กรณีของรัฐวิสาหกิจรัฐต้องไม่แปรรูป เศรษฐกิจแบบทุนเสรีนิยมต้องยกเลิกได้แล้วในขณะนี้ ต้องหาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ เช่น ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงหรือแบบไหนที่ไม่ให้สิทธิของรัฐตกไปอยู่ในมือของเอกชน วันนี้กลุ่มทุนนักธุรกิจเพียงไม่กี่ตระกูลที่กุมอำนาจ กุมชะตากรรมของประเทศในขณะนี้ ดังนั้นการเขียนรัฐธรรมนูญทั้งหมดเป็นเพียงข้อมูลอย่างย่อที่ยังไม่ได้ข้อสรุป การเขียนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต้องออกแบบที่มันกินได้จริง ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่วนเรื่องอำนาจก็เป็นอีกด้านหนึ่ง แต่การทำให้ประชาชนเข้าถึงอำนาจหรือการจัดการเรื่องอำนาจก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ว่าในเรื่องทางเศรษฐกิจประชาชนจะมีอำนาจในทางเศรษฐกิจได้อย่างไร เรื่องการถือครองที่ดิน เรื่องการปฏิรูป มิใช่คน ๆ หนึ่งมีที่ดินเป็นล้าน ๆ ไร่ ในขณะที่ประเทศไทยมีอยู่เพียงไม่กี่ไร่ ในท้ายที่สุดก็เกิดปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นผมจึงคิดว่ารัฐธรรมนูญอย่างที่ผมพูดมาทั้งหมดมันมีข้อเสนอเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว ดังนั้นก็ฝากทาง ๓๐ องค์กร ภาคประชาชนที่รวมตัวกันจัดทำข้อเสนอให้เกิดความชัดเจนแต่ละกลุ่มจะว่าอย่างไร แต่ละหมวดว่าให้ชัดเจน ที่สำคัญคือการสร้างกลไกในการขับเคลื่อนและผลักดันในหมู่ของประชาชนเอง อีกด้านหนึ่ง สสร. หรือคณะกรรมาธิการที่จะรับฟังความคิดเห็นในการที่จะเขียนหรือยกร่างรัฐธรรมนูญออกมาก็เป็นส่วนหนึ่ง น้ำหนักที่ผมจะให้คือน้ำหนักของพวกเรานี่แหละที่จะออกแบบในการขับเคลื่อนอย่างไร อันนี้คือเรื่องใหญ่หรือเรื่องหลักที่ต้องสร้างกระบวนการเหล่านี้ให้เกิดขึ้นทุกกลุ่มทุกสาขาอาชีพ ผมเชื่อว่าวันนี้ค่อนข้างตกผลึกว่ารัฐธรรมนูญมีปัญหา จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข ส่วนการแก้ไขอย่างไรที่คิดว่าจะมีผลในทางปฏิบัติได้จริงนั้น ต้องมีกลไกในการทำงานอย่างจริงจัง

นายรัษฎา มนูรัษฎา รองประธานสมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน (สสส.) ผมดีใจที่เราริเริ่มคิดกันอย่างนี้และรวมตัวกันเพราะว่าเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องสำคัญเป็นบทบัญญัติที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้ถูกคณะรัฐประหารล้มล้างไป ต่อมามีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นกระบวนการที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน สมัยก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เรามีคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากตัวแทนของทุกจังหวัดทั่วประเทศ อันนี้คือ ความยึดโยงกับภาคประชาชน หากเราบัญญัติรัฐธรรมนูญโดยไม่มีส่วนร่วมจากภาคประชาชนผมคิดว่ามันขาดความสมบูรณ์ เพราะว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญจะต้องยึดโยงไปถึงเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่ง เห็นด้วยกับอาจารย์อนุสรณ์ที่เราจะต้องมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาที่เป็นภาคประชาชนโดยแท้ เน้นย้ำว่าเป็นที่มาจากภาคประชาชนโดยแท้ พอเรามาดูรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ๒๕๖๐ คณะยกร่างที่ไม่ได้มาจากภาคประชาชนนั้น บทบัญญัติหลายมาตราจึงเป็นบทบัญญัติที่มีปัญหา โดยเฉพาะมาตราเรื่องของการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา เราจะเห็นเลยว่าสมัยก่อนโน้นสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชน เราเลือกกันทุก

จังหวัดแล้วเราได้สมาชิกวุฒิสภาที่เข้าใจปัญหาของประชาชนเพราะเขาถูกเลือกโดยประชาชน แต่พอรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบอกที่มาของสมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง จำนวน ๒๕๐ คน มันก็ไม่ได้มาจากภาคประชาชนมันเป็นการถอยหลังลงคลอง มันผิดหลักการของระบอบประชาธิปไตยเลย ผมจึงรู้สึกผิดหวังกับคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญที่มีทั้งคนที่มีความรู้ทางกฎหมายจำนวนมาก แต่ท่านร่างรัฐธรรมนูญที่ขัดกับหลักการทางประชาธิปไตย พอไม่ยึดโยงกับประชาชนจะเห็นว่าสมาชิกวุฒิสภาเขาไม่รู้สึกร้อนหนาวอะไร เพราะเขามาจากการแต่งตั้ง และการบัญญัติรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ที่บอกว่านายกรัฐมนตรีมาจากที่มาของทั้งสองสภา ท่านจะเห็นว่าบทบัญญัติที่มาของนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นคนนอก หมายความว่า ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วมาพิจารณาร่วมสองสภา เมื่อ ๒๕๐ คน มาจากการแต่งตั้งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ท่านแต่งตั้งคณะกรรมการสรรหามันก็แน่นอนว่าสมาชิกวุฒิสภาจำนวน ๒๕๐ คน เขาก็เลือก พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี นี่บทบัญญัติที่เขียนเอาไว้ผิด ไม่ถูกหลักการประชาธิปไตย ผมว่ามาตราหลัก ๆ อย่างที่บอกไว้ คือ มาตราที่ว่าการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรี การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเขาเคยมีการให้ประชาชนลงมติ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๙ แต่กระบวนการให้ความรู้กับประชาชนเรื่องว่ารัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติอย่างไร มีข้อดี ข้อเสียอย่างไร กับทำได้อย่างที่ไม่ดี แต่พอมีกลุ่มบางคนที่เป็นนักศึกษาหรือเป็นประชาชนที่เขามีความหวังดีต่อประเทศที่เขามองเห็นว่ารัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติบางมาตราก็ดี แต่ไอ้ที่ไม่ดีก็มีปัญหา เขาออกมาแสดงความคิดเห็นว่า เขาไม่เห็นด้วย มีการจัดเวทีว่ามีข้อบกพร่องของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ อย่างนี้ บุคคลเหล่านี้กับถูกเจ้าหน้าที่รัฐดำเนินคดี เอานักศึกษาที่มาพูดเรื่องที่เขาไม่เห็นด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญ นักศึกษาเหล่านี้เขาไปศึกษาข้อมูลแล้วมาพูดกับประชาชน แต่เขาถูกดำเนินคดี ไปขึ้นศาลจังหวัดราชบุรี ไปจับเขาหาว่ามีสติ๊กเกอร์โหวตโน คนเรามีความคิดเห็นเป็นอิสระ เราจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญมันเป็นความคิดอิสระพื้นฐาน เจ้าหน้าที่รัฐกลับไปดำเนินคดีเขา มีคณะทนายความหลายคนไปช่วยเหลือทางคดี โดยผมเป็นคนหนึ่งที่เป็นทนายความให้นายแมน ปกรณ์ เขาอธิบายในศาลว่า เขามีความรู้สึกอย่างไรต่อรัฐธรรมนูญ เขาไม่เห็นด้วย เขาออกมาแจกสติ๊กเกอร์โหวตโนไม่เห็นจะผิดตรงไหน โหวตโนก็คือ เขาไม่เห็นชอบ คนเห็นชอบก็มี คนไม่เห็นชอบก็มี อย่างนี้ครับคือ กระบวนการของประเทศเรา ดังนั้น ถ้าเราจะออกรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ การร่างรัฐธรรมนูญ การให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการวิพากษ์วิจารณ์ก่อน ได้รับรู้ก่อน ท่านอาจารย์ท่านหนึ่ง จากมหาวิทยาลัยเบิกความในศาลบอกว่า รู้ไหมว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เขาสำรวจประชามติพบว่ามีคนที่ได้อ่านรัฐธรรมนูญมีไม่ถึงร้อยละ ๕ แล้วเชื่อว่าในหลายคนก็คงไม่ได้อ่าน ซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนที่เราจะมีการจัดส่งรัฐธรรมนูญไปตามบ้านเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาก่อน นี่ก็เป็นความเห็นว่าถ้าเราจะแก้เราต้องแก้ไขตรงข้อบัญญัติที่เขาเขียนไว้ด้วยในรัฐธรรมนูญส่วนที่ไม่ดี วิธีการที่ได้มาซึ่งร่างรัฐธรรมนูญด้วย

เรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญนี้ เป็นเรื่องที่บัญญัติไว้ค่อนข้างจะล็อคและยากในการแก้ไข มีเงื่อนไขสำคัญหลายประการ และเห็นด้วยที่คณะกรรมาธิการจะจัดเวทีในลักษณะนี้ในหลายพื้นที่ เพราะเรื่องรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งประเทศ

นางสาวลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ เลขาธิการองค์กรกลางเพื่อประชาธิปไตย เห็นด้วยกับข้อเสนอหลายข้อของอาจารย์อนุสรณ์มิใช่เพราะอยู่ภาคีเครือข่ายเดียวกัน แต่เนื่องจากข้อเสนอหลายข้อเป็นเรื่องใหม่ โดยเฉพาะ

๑. ให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ที่มาจากการเลือกตั้ง ในประเด็นนี้เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งว่า สสร. มาจากการแต่งตั้งมันก็จะไม่ถึงประชาชน สสร. ที่มาจากการเลือกตั้ง ผู้แทนควรจะเป็นผู้แทน

ความเห็นของประชาชนในจังหวัดนั้นจริง ๆ ว่าต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญในเรื่องอะไร เพื่อจะได้รู้ว่าการมาเป็น สสร. จะต้องเป็นตัวแทนความเห็น อีกประการหนึ่งก็คือ เนื่องจากประชากรชายหญิง พบว่าประชากรหญิงมีมากกว่า ดังนั้น สสร. จึงไม่ควรมีเพียง ๑ คนต่อ ๑ จังหวัด ควรเป็น ชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ต่อ ๑ จังหวัด เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้หญิงจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากขึ้น หากมี ๗๗ จังหวัด ๆ ละ ๒ คน ก็จะมี สสร. ๑๔๔ คน เมื่อรวมกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้ครบ ๒๐๐ คน ก็จะเป็นตัวเลขที่เหมาะสม (๒) รัฐธรรมนูญเห็นด้วยอย่างมากว่าไม่ควรจะยาว และเน้นเรื่องหลักการและเจตนารมณ์ กฎหมายลำดับรองลงมาก็ค่อยไปเขียนว่าถ้าต้องการสนองหลักการหรือเจตนารมณ์ในเรื่องนั้น ๆ จะออกแบบอย่างไร ยกตัวอย่าง เช่น เจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนที่จะต้องปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การให้หลักประกันในเรื่องสิทธิชุมชน การให้หลักประกันในเรื่องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพึ่งตนเองหรือการปกครองตนเอง อันนี้จะเป็นหัวใจสำคัญนอกจากเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ทาง ครป. ได้เสนอแล้ว ทำอย่างไรให้หลักการสำคัญมันปรากฏแล้วก็ไปออกกฎหมายลูกเพื่อที่จะให้ยืดหยุ่นและสามารถแก้ไขได้ง่าย โดยเฉพาะเรื่องการเข้าสู่อำนาจผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ระบบการเลือกตั้งที่เราใช้เมื่อที่ผ่านมาทั้งรูปแบบบัญชีรายชื่อ และแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีการปรับปรุงระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แทนที่เราจะมาใช้ระบบใหม่แล้วเกิดปัญหาวุ่นวายมากมาย การนับคะแนนก็สับสนจนไม่รู้ว่าแนวคิดเรื่องทุกคะแนนมีค่า ดิฉันคิดว่ามันก็เพี้ยน เพราะว่าเลือกตั้งซ่อมเราไม่นับ แล้วเหตุใดไม่นับคะแนนตอนเลือกตั้งซ่อม แต่ว่าเลือกตั้งระดับประเทศอันนั้นให้เอาไปนับได้ ให้มีค่า แสดงว่าคงต้องมีปัญหาในระบบ

๒. ควรกำหนดระบบโควตาเพื่อให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการเข้าสู่อำนาจอย่างชัดเจน

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการยกร่างกฎหมาย กฎหมายเข้าชื่อต้องเป็นกฎหมายที่ได้รับความสำคัญไม่ใช่กลายเป็นเพียงเครื่องประดับว่ามีกฎหมายเข้าชื่อ กฎหมายที่ประชาชนเข้าชื่อต้องได้รับการตราหรือได้รับการพิจารณาอย่างมีนัยยะสำคัญ นี่เป็นหลักการสำคัญที่ควรจะตราไว้ในรัฐธรรมนูญ

๔. องค์กรอิสระต้องถูกตรวจสอบได้ หลักการสำคัญขององค์กรอิสระคือ เป็นองค์กรในการตรวจสอบ ขณะเดียวกันก็จะต้องมีหลักการสำคัญว่าองค์กรอิสระต้องถูกตรวจสอบได้ จึงเห็นด้วยกับข้อเสนอที่ว่าจะต้องให้องค์กรอิสระมีการคานกันได้ จะคานกันในระบบการได้มาตั้งแต่ต้น หรือการคานอำนาจโดยประชาชน คือ ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ดิฉันคิดไปถึงขั้นว่าถ้าเป็นไปได้ ในระบบการสรรหาเราให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีส่วนในการสรรหา แต่ในระบบการปฏิบัติงานมีระบบการตรวจสอบ ระบบการประเมิน แต่เมื่อถึงที่สุดแล้วถ้าจะให้ยึดโยงกับประชาชนจริง ๆ ควรให้ประชาชนสามารถเข้าชื่อ สมมติว่ามีจำนวนหนึ่งล้านรายชื่อ ก็ต้องมีสิทธิเข้าชื่อเพื่อยุบองค์กรอิสระนั้นได้ หากเห็นว่าปฏิบัติหน้าที่แล้วมีความขัดแย้งกับหลักการหรือเจตนารมณ์ของการจัดตั้งองค์กรนั้น อันนี้ก็เสนอว่าองค์กรอิสระนั้นต้องถูกตรวจสอบได้ ต้องถูกยุบได้ เมื่อองค์กรอิสระมีอำนาจในการยุบพรรคการเมืองได้ ก็ต้องมีสิทธิถูกยุบได้เช่นกัน เรื่องความเชื่อมั่นของประชาชนมีความสำคัญ

๕. สมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้ง หลักการสำคัญอีกประการหนึ่ง คือในส่วนของสมาชิกวุฒิสภา ดิฉันก็ยังเห็นความสำคัญว่าการเข้าสู่อำนาจ สมาชิกวุฒิสภาก็ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ทำหน้าที่ตรวจสอบรัฐบาล หลักการคานอำนาจตรงนี้ ทำอย่างไรให้มีความสมดุล ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาหลักการดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง แต่ว่าจะออกแบบอย่างไร อันนี้อาจจะต้องคิดหรือพิจารณาดู ถ้าต้องให้มีการยึดโยงกับ

ประชาชนในยุคสมัยนี้ มีความเชื่อว่าต้องมาจากการเลือกตั้งเท่านั้น กรณีการสรรหาคิดว่าไม่น่าจะได้ผลแล้ว นี่เป็นหลักการสำคัญที่กล่าวโดยสรุป ได้แก่ การเข้าสู่อำนาจ การถ่วงดุล หลักการสิทธิมนุษยชน การปกครองตนเอง ความสัมพันธ์ทางอำนาจ เป็นต้น ควรเป็นหลักการสำคัญที่ควรบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญและหลังจากนั้นจึงควรออกเป็นกฎหมายลูก

นางสาวธนพร วิจันทร์ รองประธานคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย (คสรท.) เป็นสหภาพแรงงานที่ทำงานในโรงงานหรือเป็นคนงานในระบบที่ตอนนี้กำลังออกไปสู่นอกระบบเพราะว่าระบบเอไอกำลังเข้ามา พวกเราก็เริ่มตกงานมากขึ้น พวกเราที่เป็นแรงงานที่คุณสาวิตได้กล่าวไปส่วนหนึ่งเมื่อสักครู่แล้ว พวกเราทำงานร่วมกับสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจทั้งในงานรัฐวิสาหกิจเอกชน กฎหมายพยายามจะแยกพวกเรา แต่เราคิดว่าไม่ควรจะแยกกัน ขณะนี้ในกฎหมายยังแยกออกเป็นแรงงานในระบบ นอกระบบ

๑. รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดเรื่องสิทธิแรงงานไว้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้กล่าวถึงหมวดสิทธิแรงงานไว้แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ รวมทั้งเรื่องความมั่นคง เราจึงไม่แปลกใจว่าวันนี้ สภาพการทำงานของพวกเรามันไม่มีความมั่นคงจะถูกเลิกจ้างเมื่อใดก็ได้ ตกงานไปก็ไม่รู้จะทำอะไรก็ไปรับเรื่องสิทธิการว่างงานร้อยละ ๕๐ เพื่อรับค่าจ้างขั้นต่ำจำนวน ๙,๐๐๐ บาท ก็รับไป ๔,๕๐๐ บาท จำนวน ๕ เดือน ก็แล้วแต่จะเป็นไป วิธีการที่แนวนโยบายแห่งรัฐที่รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แม้ว่าจะมาจากรัฐประหารเหมือนกันก็ยังปรากฏหลักการอยู่ เพราะในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ขบวนการแรงงานเราได้มีข้อเสนอหลายเรื่องที่เข้าไปในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่จบปริญญาตรี เพราะเราไม่มีโอกาสในการเรียนหนังสือชั้นปริญญาตรี เนื่องจากเป็นคนงานจบการศึกษาเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ หรือมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ก็ต้องไปทำงานแล้ว ก็ถูกปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เป็นผลงานของเราที่ได้เสนอพอมาในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ สิ่งที่เราพูดถึงสิทธิของแรงงานถูกตัดไป กฎหมายต่าง ๆ ที่จะออกมาคุ้มครองภายใต้กฎหมายลูกของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มันก็ไม่มี ทำให้พวกเราพบกับภาวะแบบนี้ เรื่องสัดส่วนผู้หญิงยิ่งหนักเข้าไปใหญ่ ถูกตัดออกไปเหมือนกัน อยู่ในมาตรา ๔๐ ของรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ เช่น หญิง ชาย เด็ก เพศสภาพ ศ ผู้พิการ เป็นต้น จึงเห็นสภาพที่รัฐบาลไม่เอามาเป็นแนวนโยบายแห่งรัฐ

การแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น สิ่งหนึ่งที่มีปรากฏการณ์ตามที่คุณสาวิต ได้กล่าวไปแล้ว คือ ฉบับอาจารย์บวรศักดิ์ พวกเราต้องคิดให้หนักว่าเราเชื่อว่าทุกคนที่มานั่งอยู่ในห้องนี้ เห็นตรงกันว่ารัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มีปัญหา แต่ถ้าเราร่างให้ดีแค่ไหน เมื่อท้ายที่สุดแล้วเขาไม่เอาหรือท่านที่มารับฟังแล้ว บอกว่าต่อสู้แล้วมันไม่ได้ เราจะเอาอย่างไร คือ เราไม่อยากให้รัฐธรรมนูญที่เราทำต้องเสียของ หรือเสียแรงเราเปล่า ๆ อาจจะต้องมีมาตรการ เช่น เราจะเดินหน้าอย่างไรเพื่อมิให้เหมือนพรรคอนาคตใหม่ ท้ายที่สุดมาคว่ำกระดานเรา เราก็เหมือนเสียของไป รัฐธรรมนูญก็ไปไม่ถึงไหน กลับมาวังวนเดิม เราคิดไปไกลถึงขนาดว่าประชาชนจะลุกขึ้นมาอภิวัฒน์ คนส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่มีความเข้าใจว่ารัฐธรรมนูญเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของเขาดีขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่กระดาษเปื้อนหมึกแล้วมาเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อเอาไปใส่เล่มไว้แต่ไม่มีการขยายความรู้ให้แก่ประชาชนมันก็ไม่เกิดประโยชน์ ทุกคนหรือทุกกลุ่ม เราต้องใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายใหญ่ของประเทศ แต่วันนี้คนยังไม่มีความเข้าใจ เราต้องมองกลุ่มนี้ว่า เวลาทำประชาพิจารณ์มิใช่เป็นแต่เพียงพิธีกรรม ถ้าเห็นต่างก็เอาทหารไปคุมอย่างนี้ก็มิใช่วิธีการที่ถูกต้อง เวลาเราจัดเวทีประชาพิจารณ์ต้องมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มิเช่นนั้นจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุได้ หากยังใช้อำนาจในการข่มขู่ ในท้ายที่สุด ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้ เราก็จะเสียของอีกเหมือนเดิม

๒. กรณีขององค์กรอิสระโดยเฉพาะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีความยึดโยงกับประชาชน ซึ่งขบวนการแรงงานใช้บริการบ่อยมาก แต่วันนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไม่มีความยึดโยงกับประชาชน เราจึงหมดศรัทธากับองค์กรดังกล่าว บางครั้งก็ต้องพูดภาษาชาวบ้านว่า “ไปบนบานศาลกล่าวศาลพระภูมิหน้าบ้านดีกว่า ดีกว่าไปหาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะไม่สามารถที่จะดูแลหรือว่าให้ความเป็นธรรม” แม้ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะไม่มีอำนาจอะไรมากมาย แต่ทุกวันนี้มันแย่กว่าเดิมอีก เราไม่สามารถเข้าไปใช้กลไกนี้ได้ในการที่จะบอกเล่าเรื่องราวหรือสิทธิของแรงงานได้

สิทธิต่าง ๆ ของแรงงานที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ นั้น แรงงาน คนเล็กคนน้อยจะอยู่อย่างไร ถ้ารัฐธรรมนูญที่บอกว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแต่คนส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเข้าไปใช้ตรงนี้ หากมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เราอาจใช้กลไกในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนของกรรมาธิการ แต่ต้องมีการขยายหรือทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ให้รับรู้ร่วมกัน การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงมิใช่เป็นเพียงพิธีกรรม

นายอนุสรณ์ ธรรมใจ เลขาธิการภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ขบวนการแรงงานพยายามที่จะรณรงค์เคลื่อนไหวหรือผลักดันเรื่องให้ประเทศไทยยอมรับ ILO ๘๗ และ ๙๘ ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานมากในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยเพราะว่าให้ผู้ใช้แรงงานสามารถรวมกลุ่มและสมาคมกันได้เขายังไม่ทำแม้กระทั่งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งก็ตามอันนี้สะท้อนให้เห็นว่าหลักคิดเรื่องประชาธิปไตยของไทยยังไม่เป็นประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ของประเทศโดยเฉพาะผู้ใช้แรงงาน เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้เงื่อนไขของการแก้ไขรัฐธรรมนูญคราวนี้ทำให้สำเร็จ เพราะว่า ILO ๘๗ ๙๘ มีการรณรงค์มากว่า ๒๐ ปีแล้ว และเป็นเรื่องพื้นฐานมาก คือ เรื่องนี้ถ้าปลดล็อคผมมองว่าประเทศนี้จะเป็นประชาธิปไตยขึ้นเยอะเพราะว่าการสหภาพแรงงานเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยในสถานประกอบการ คือ เป็นเรื่องพื้นฐานสุด และจะเป็นการรองรับวิกฤติการณ์เศรษฐกิจในอนาคตที่อาจารย์สุนัยได้กล่าวไปแล้ว เนื่องจากคนจะตกงานอีกเป็นจำนวนมากและมีปัญหาทางเศรษฐกิจมาก ถ้าไม่มีประชาธิปไตยในสถานประกอบการณ์ คนที่พบปัญหาหนักมากที่สุดคือ ผู้ใช้แรงงาน

นายจำนง หนูพันธ์ ประธานขบวนการประชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) และเครือข่ายสลัม ๔ ภาค กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า การเชื่อมโยงและขับเคลื่อนเพื่อให้เป็นประเด็นร่วม คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ สำหรับในส่วนของ P-move และเครือข่ายสลัม ๔ ภาค เราได้ทำการประชุมและสมัชชากันมาหลายครั้ง และเห็นด้วยมาตลอดรวมทั้งเชื่อว่าเกือบทุกองค์กรของภาคประชาชนเห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ซึ่งเราเสนอไว้ในด้านสิทธิและเสรีภาพ และประชาธิปไตย ได้แก่

๑. การทบทวนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ การเสนอพระราชบัญญัติว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

๒. ด้านการกระจายอำนาจ เพราะการรวมศูนย์อำนาจรัฐฝ่ายที่มีการผูกขาดอำนาจและระบบเศรษฐกิจให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การเสนอให้มีการปฏิรูปโครงสร้างการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่น

๓. ด้านกระบวนการยุติธรรม เสนอให้มีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

๔. ด้านที่ดินและพื้นเกษตรกรรม ได้แก่ การเสนอให้มีการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม ทบทวนแนวทางการจัดที่ดินภายใต้นโยบายคณะกรรมการที่ดินแห่งชาติ รวมทั้งทบทวนพระราชบัญญัติการใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗

๕. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เสนอให้ยกเลิกนโยบายและกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมทั้งปรับกระบวนการตรวจสอบการออกเอกสารสิทธิในที่ดิน ตลอดจนเสนอให้มีการเร่งดำเนินการแก้ปัญหาวิถีชีวิตชาวเล ชาวกระเหรี่ยง และการสร้างความมั่นคงด้านที่อยู่อาศัยให้แก่คนจนเมือง

๖. ด้านนโยบายการแก้ปัญหาภัยพิบัติ ซึ่งภัยพิบัติสามารถเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ได้แก่ การเสนอให้มีการส่งเสริมระบบการจัดการภัยพิบัติในชุมชน จัดตั้งกองทุนและคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนภัยพิบัติระดับท้องถิ่น การปรับปรุงกลไกคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ

๗. นโยบายการคุ้มครองชาติพันธุ์และสิทธิความเป็นมนุษย์ เสนอให้มีคณะกรรมการอำนวยการด้านการแก้ปัญหากลุ่มชาติพันธุ์และพระราชบัญญัติส่งเสริมและคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งบรรจุในยุทธศาสตร์ชาติกับดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๗๐ รวมทั้งเร่งรัดการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อให้สัญชาติและสิทธิสถานะบุคคลแก่กลุ่มชาติพันธุ์เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ด้านสิทธิคนไร้สถานะ ได้แก่การเสนอให้นโยบายการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิสาธารณะ สิทธิบุคคลและคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ และขอให้ขยายมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๔๘ เพื่อสำรวจคนตกหล่นเพื่อเป็นการเฉพาะ รวมทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ปัญหาสิทธิสถานะเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะกลุ่มหรือที่เป็นปัญหาเร่งด่วน

๘. ด้านนโยบายรัฐสวัสดิการ เสนอให้มีการจัดสวัสดิการให้ครอบคลุมด้านการศึกษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัย ที่ดิน แรงงาน รายได้ ประกันสังคม ระบบบำนาญแห่งชาติ การเพิ่มเบี้ยยังชีพ และการปฏิรูประบบภาษี สิ่งสำคัญที่ขบวนการประชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-move) และเครือข่ายสลัม ๔ ภาค เห็นสอดคล้องกันคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผมเชื่อว่าการแก้รัฐธรรมนูญ ทุกฝ่ายเห็นด้วยว่าแก้อย่างไร เพราะมีหลายกลุ่มที่ต้องการแก้ไข จึงอยากให้เป็นแนวทางเดียวกัน ส่วนจะแก้ไขอย่างไรก็แล้วแต่ เห็นด้วยหมด แต่เรากำลังมองว่าจะป้องกันการรัฐประหารได้อย่างไร อันนี้คือ สิ่งที่เราต้องทำควบคู่ไปด้วย ถ้าเราแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว ปรากฏว่ายังมีการรัฐประหารอีกก็ไม่มีประโยชน์

นายเยี่ยมยอด ศรีมันตะ ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๖๐ ภาคประชาชน กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ก่อนที่เราจะลงมือร่างรัฐธรรมนูญ เราอยากเห็นสัญญาประชาคมว่ารัฐธรรมนูญฉบับต่อไปนี้จะเป็นฉบับประชาธิปไตย จะต้องบอกแนวทางในการสร้างประชาธิปไตยให้ชัดเจน แนวทางในการเสนอเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญคือ การเสนอให้เปิดประตูในของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕๖ เพื่อที่จะบอกว่าเราจะเอาอย่างไรรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เราจะฝ่าด่านมาตรา ๒๕๖ อย่างไร เนื่องจากมีการล็อคไว้จึงเสนอว่าถ้ามีสัญญาประชาคมแล้วตรงนี้ก็จะปลดล็อคไป ให้สัญญาประชาคมโดยให้สมาชิกวุฒิสภามาพูดคุยเพื่อทำความเข้าใจ จากนั้นก็เปิดกว้างโดยนำมาตรา ๒๕๖ มาเป็นตัวตั้งแล้วก็ผ่านวาระที่หนึ่ง ก็ให้สมาชิกวุฒิสภาที่ลงชื่อในสัญญาประชาคมในการเห็นพ้องต้องกันในการผ่านวาระที่หนึ่ง วาระที่สอง ก็ควรจะเป็นการตั้งกรรมาธิการโดยการเปิดโอกาสให้เป็นการเปิดกว้างเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอย่าง

กว้างขวางและลงประชามติในวาระที่สอง พอผ่านวาระที่สองแล้ว ก็ให้เป็นวาระที่สาม เพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายในทันที โดยไม่ต้องผ่านศาลรัฐธรรมนูญ อันนี้ก็จะเป็นทางเลือกทางหนึ่ง

นายสมยศ พฤกษาเกษมสุข ประธานกลุ่ม ๒๔ มิถุนา ประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ข้อเสนอของกลุ่มเห็นว่า

๑. ควรมีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีทางตรง โดยไม่ได้มาจากสภาผู้แทนราษฎร โดยแยกออกจากฝ่ายนิติบัญญัติ การยกเลิกวุฒิสภา เหลือเพียงสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎร และองค์กรอิสระมาจากสภาผู้แทนราษฎร

๒. ตุลาการควรมีความเชื่อมโยงกับประชาชน นอกจากจะมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ก็ต้องมีการเลือกตั้งหัวหน้าศาลจังหวัดด้วย อำนาจการยุบพรรคการเมืองให้เป็นของประชาชนโดยตัดสิทธิการยุบพรรคของศาลรัฐธรรมนูญออกไป สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ย้ายพรรคการเมืองก็ให้สิ้นสุดความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และให้มีการเลือกตั้งใหม่เพื่อจะได้ไปอยู่พรรคที่ถูกต้องของเขาโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจอีกครั้ง การไม่มีโทษตัดสิทธิทางการเมืองซึ่งในประเด็นนี้ถือว่าเป็นโทษที่รุนแรงมาก ควรให้ได้รับโทษอื่นซึ่งถูกลงโทษไปแล้วแต่ยังถูกตัดสิทธิทางการเมืองอีกถือเป็นโทษซ้ำซ้อน แม้กระทั่งกลุ่มที่ผ่านการจำคุกอย่างพวกผม ก็ถูกตัดสิทธิทางการเมืองไปทั้ง ๆ ที่ได้รัฐโทษจำคุกจนพ้นแล้ว กลับมาเป็นพลเมืองไม่ได้เขาห้ามใช้สิทธิหรือถูกตัดสิทธิทางการเมือง

๓. การให้หลักประกันเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งจะต้องไม่มีกฎหมายลูกมาจำกัดเพราะทุกวันนี้ไม่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เช่น พระราชบัญญัติเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ หรือมาตรา ๑๑๒ ไปจำกัดสิทธิในการแสดงความคิดเห็น หรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น ดังนั้น ทำอย่างไรให้รัฐธรรมนูญมีเสรีภาพอย่างร้อยเปอร์เซ็น

๔. เสรีภาพในการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ สหภาพ การรวมกลุ่มเป็นองค์กรซึ่งไม่จำเป็นต้องไปขออนุญาตจากรัฐโดยรัฐทำหน้าที่เป็นเหมือนสำนักงานธุรการเท่านั้น การชุมนุม การแสดงออกทางการเมืองเป็นเสรีภาพอันจะละเมิดมิได้โดยเด็ดขาดและเป็นอำนาจสถาปนาสูงสุดของประชาชน ไม่ควรมีกฎหมายลูกหรือกฎหมายใด ๆ มาจำกัด เช่น พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ ก็เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางตรงของประชาชน หรือมีพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ไปจำกัดสิทธิ การนัดหยุดงานของพนักงานรัฐวิสาหกิจ อันนี้ก็เป็นการตัดสิทธิ คือ มันมีความลักลั่นระหว่างรัฐธรรมนูญกับกฎหมายลูกอย่างเห็นได้ชัดในปัจจุบันนี้ หรือสิทธิการนัดหยุดงานของแรงงานภาคเอกชนมี แต่เป็นไปไม่ได้ เพราะมีกฎหมายไปจำกัดขั้นตอนทำให้ไม่มีใครนัดหยุดงานได้ และไม่มีกฎหมายคุ้มครอง เพราะฉะนั้นในรัฐธรรมนูญต้องถือว่า สิ่งสูงสุดของสิทธิเหล่านี้ต้องได้รับการคุ้มครองโดยไม่มีข้อยกเว้น และหน้าที่ของรัฐอีกประการหนึ่ง คือ หลักประกันเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บตาย เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการโดยไม่ต้องมานั่งเถียงว่ารัฐไม่มีงบประมาณ

๕. ประชาชนสามารถเปลี่ยนรูปแบบของรัฐได้ โดยการใช้การลงประชามติ ควรเปิดสิทธิและเสรีภาพให้ประชาชนได้เลือกรูปแบบของรัฐ

นายชัชพงษ์ แกดำ เลขาธิการศูนย์ประสานงานเยาวชนเพื่อสังคมนิยมประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า วันนี้เป็นวันเนื่องในโอกาสครบรอบ ๒๙ ปี ของการรัฐประหารโดย รสช. เราจะปฏิเสธการพูดถึงมรดกบาปของการรัฐประหารไม่ได้ แล้วรัฐธรรมนูญฉบับนี้สิ่งหนึ่งต้องยอมรับว่ามีหลายเรื่องที่ถูกบัญญัติในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นมรดกบาปของการรัฐประหารโดย คสช. แปรสภาพเป็นกฎหมายแล้วไปกดขี่ข่มเหง

ประชาชน เพราะฉะนั้นวันนี้ผมดีใจคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มารับฟังความคิดเห็น แต่สิ่งหนึ่งก่อนที่ผมจะพูดถึงเรื่องข้อเสนอต่าง ๆ ฝากได้หรือไม่ครับว่า เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญมันเป็นจริงต่อจากนี้ไปในอนาคต กรรมาธิการชุดนี้ช่วยเป็นพื้นที่รับรองให้กับประชาชนที่จะมาแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทำได้หรือไม่ครับ เพราะหากทำไม่ได้ก็จะเหมือนเดิม พอมีคนแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยก็ถูกจับเหมือนตอนโหวตโนหรือโหวตเยส และยิ่งมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ อยู่ประชาชนทำอะไรไม่ได้ครับ วันนี้ถ้าผมจะไปแสดงความคิดเห็นข้างนอก เอาแค่หน้าโรงแรมว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อรัฐธรรมนูญว่าเป็นอย่างไร ผมต้องไปขออนุญาตตำรวจในพื้นที่ซึ่งจะได้รับอนุญาตหรือไม่ก็ยังไม่ทราบ ต้องเข้าสู่เงื่อนไขต่าง ๆ มากมาย สุดท้ายก็ทำอะไรไม่ได้ ถ้าไม่มีองค์กรที่รองรับประชาชนในการที่จะเสนอความคิดเห็นว่าจะทำอย่างไรต่อรัฐธรรมนูญที่มันควรจะรีเซตใหม่ ผมจึงขอฝากคณะกรรมาธิการว่าช่วยรองรับพวกเราในอนาคตกรณีที่จะออกมาแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะเพื่อให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

สำหรับประเด็นข้อเสนอเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ คือ

๑. การรีเซตใหม่องค์กรอิสระทุกองค์กรที่เป็นผลพวงของมรดกบาปหรือคำสั่งต่าง ๆ ของ คสช. ต้องยกเลิกให้หมด ถ้าไม่ยกเลิกเราไปต่อไม่ได้ ศาลรัฐธรรมนูญหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องยกเลิกหรือไม่ มันผิดมาตั้งแต่คณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว องค์กรอิสระทุกวันนี้คุณอยู่เหนือกฎหมายหมด เขาใช้ความกว้างในรัฐธรรมนูญแล้วบอกว่าต้องไปตีความกันเอง สรุปแล้วอะไรคือมาตรฐานที่ชัดเจน เล่นกันตั้งแต่ตอนเลือกตั้งแล้ว ตกลงไปตีความกันอย่างไรก็ไม่รู้ แต่สุดท้ายเป็นกฎหมู่ที่อยู่เหนือกฎหมาย เราต้องยกเลิกองค์อิสระที่เป็นผลพวงจากมารดกบาปตอนนี้ก่อน ยกเลิกให้หมด รีเซตใหม่หมด องค์กรอิสระต้องมีสัดส่วนของภาคประชาสังคมเข้าไปด้วย โดยเฉพาะในกระบวนการสรรหา ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสรรหาคณะกรรมการการเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนหรือทุกองค์กร ภาคประชาชนอยู่ตรงไหน เราให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ อันนั้นไม่มีปัญหา แต่สัดส่วนจากภาคประชาชนต้องเข้าไปอยู่ด้วย องค์กรอิสระ วันนี้มีอำนาจเหนือยิ่งกว่าสามอำนาจในรัฐธรรมนูญอีก อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจตุลาการ แต่องค์กรอิสระคืออำนาจที่หรือไม่ ตรวจสอบหรือถอดถอนไม่ได้ มาจากคนที่อยู่เหนือกฎหมายหมด แล้วประชาธิปไตยจะมีหรือไม่ มันไม่มีถ้าเราไม่รีเซต

๒. การกระจายอำนาจ เสนอว่าการกระจายอำนาจไม่ควรไปแอบอยู่ในมาตราใดมาตราหนึ่งในรัฐธรรมนูญ หรือควรทำให้อยู่ในหน้าที่ของรัฐได้หรือไม่ ที่ต้องกระจายอำนาจอย่างชัดเจน และไปออกกฎหมายลูกเกี่ยวกับการกระจายอำนาจเพื่อให้เป็นจริงมากขึ้น สุดท้ายขึ้นอยู่กับการตีความ เราไม่รู้ว่าคนที่ตีความคือใครเพราะสุดท้ายแล้วประชาชนไม่เคยมีอำนาจไปนั่งตีความ รัฐมีอำนาจในการตีความหมด ตราบใดที่ประชาชนไม่ได้เขียนกฎหมายมันก็ไม่มีประโยชน์

๓. โครงการพัฒนาของรัฐต้องนิยามให้ชัดเจนว่า โครงการพัฒนาของรัฐทุกโครงการได้ทิ้งประชาชนไว้ข้างหลัง กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ เช่น โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) ประชาชนไปขอมีส่วนร่วมก็ถูกกีดกัน บางครั้งในผังอีอีซีก็บอกว่าไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาแล้ว แต่เปล่าครับ คุณแค่ไปนั่งฟังประชาชนแล้วบอกว่าอันนั้นคือการรับฟังความคิดเห็น มาตรฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ตรงไหนครับ แนวปฏิบัติที่ชัดเจนว่าโครงการพัฒนาของรัฐจะทำโครงการหนึ่งสองสามสี่จะต้องผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวปฏิบัติที่ชัดเจนมันไม่มี พบบางโครงการบอกว่าทำประชามติหรือทำประชาพิจารณ์มา ๒๕ ครั้ง เท่ากับว่าโครงการ

พัฒนานี้ผ่านความคิดเห็นของประชาชนแล้ว แต่พอไปสำรวจจริง ๆ ประชาชนแทบไม่เห็นด้วยเลย พอประชาชนไปขอมีส่วนร่วม ก็นำพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ มาเป็นเครื่องมือ ประชาชนที่เห็นต่างอยากมีส่วนร่วมก็บอกว่าประชาชนจะมาก่อความวุ่นวาย ดังนั้น โครงการพัฒนาของรัฐทุกโครงการต้องผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน ควรมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนที่อยู่ในรัฐธรรมนูญด้วย หรืออาจเป็นกฎหมายลูกที่มารองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะสุดท้ายแล้วอยู่ในแนวปฏิบัติของหน่วยงานราชการหมด และราชการก็เป็นของรัฐ นี่คือสิ่งสำคัญที่ผมอยากจะบอกว่า การทำรายงานอีเอชไอเอ หรืออีไอเอ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน วันนี้มันมีบริษัทเอกชนที่ทำงานให้กับรัฐโดยตรง รัฐมักจะใช้บริษัทเอกชนนี้ทำรายงานอีเอชไอเอหรืออีไอเอเพื่อให้รัฐสามารถจัดทำได้ องค์กรที่จะเข้าไปดูการทำรายงานผลกระทบอีเอชไอเอหรืออีไอเอ ควรเป็นองค์กรที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย แต่หากยังคงให้บริษัทเอกชนทำแบบนี้อยู่หรือรัฐยังคงใช้บริการในลักษณะนี้อยู่ จะส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างมาก

๔. การบริจาคเงินให้แก่โต๊ะจีนและได้รับสัมปทานจากรัฐบาลที่ผู้รับบริจาคเป็นรัฐบาลเป็นการเอื้อประโยชน์หรือไม่ หรือเป็นการผิดกฎหมายหรือไม่ นี่คือความชัดเจนว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุน เรามีกฎหมายที่จะเอาผิดได้หรือไม่ หากยังไม่มีกฎหมายที่จะเอาผิดกลุ่มทุนที่เอื้อประโยชน์หรือรัฐที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุน สุดท้ายการเลือกตั้งที่ผ่านมาหรือการเลือกตั้งในอนาคตก็จะมีปัญหา ศาลรัฐธรรมนูญเคยวินิจฉัยไว้ว่าเพื่อให้พรรคการเมืองปราศจากกลุ่มทุนแต่กลายเป็นว่ากลุ่มทุนไปบริจาคให้กับโต๊ะจีนของพรรคการเมืองได้ พอเป็นรัฐบาลกลุ่มทุนก็ได้รับสัมปทานไปทั้งหมด อย่างนี้ไม่ผิดกฎหมาย แล้วพรรคการเมืองหรือรัฐบาลแบบนี้จะอยู่ภายใต้การครอบงำของกลุ่มทุนใช่หรือไม่ กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้ามันไม่ทำงานครับ ดังนั้น จึงต้องถูกบัญญัติซึ่งในรัฐธรรมนูญไม่มีการบัญญัติในซักเรื่องเลยว่าจะขจัดการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุนอย่างไร ทุกอย่างขึ้นอยู่กับการตีความ มีประเด็นปัญหาก็โยนไปให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความ บางเรื่องไม่มีความจำเป็นที่ต้องบัญญัติหลักการไว้กว้างจนเกินไป แต่บางเรื่องเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ประชาชนจะได้รับทราบว่ามาตรฐานใดทำได้ มาตรฐานใดทำไม่ได้

๕. การยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ เสนอให้มีการยกเลิกยุทธศาสตร์ชาติ เนื่องจากไม่มีประโยชน์และไม่เป็นจริง ประชาชนต้องสร้างยุทธศาสตร์ของตนเองในรับธรรมนูญฉบับใหม่ ถ้าประสงค์จะให้มียุทธศาสตร์ชาติที่เป็นจริง รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต้องบัญญัติให้มียุทธศาสตร์ของประชาชนโดยประชาชนเป็นผู้กำหนดแนวทางของประชาชนเอง โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดไว้ถึง ๒๐ ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต้องมาจากประชาชนด้วย มิใช่มาจากชนชั้นนำอย่างเดียวที่มากำหนดแผนแล้วให้ประชาชนเดินตาม ไม่เช่นนั้นก็ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญก็จะมิใช่ของประชาชน

๖. พรรคการเมือง ไม่ควรมีอำนาจไปยุบพรรคการเมือง ควรให้พรรคการเมืองสามารถเดินต่อได้อย่างไม่สะดุด เราควรให้สิทธิและเสรีภาพกับพรรคการเมือง โดยการปลดล็อคกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง อย่าไปสร้างเงื่อนไขให้ พรบ. พรรคการเมืองไปกำหนดบทบาทของพรรคการเมืองที่เป็นของประชาชน สุดท้ายประชาชนจะไม่มีวันมีพรรคการเมืองเป็นของตนเองที่ปราศจากทุน ตราบใดที่กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมืองฉบับนี้ยังเป็นเครื่องมือในการจำกัดวงให้กับประชาชนว่าถ้าจะจัดตั้งพรรคการเมืองได้ต้องวิ่งเข้าไปหาทุน ต้องวิ่งเข้ามาอยู่ในกรอบของกฎหมาย หากมีความคิดเห็นที่นอกเหนือจากนี้ คุณไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ หรือคุณไม่เดินตามผู้ใหญ่ คุณไม่ยอมก้มหัวให้กับผู้ใหญ่ คุณถูกยุบพรรค

๗. ระบบการศึกษา ถึงเวลาที่เราต้องเริ่มต้นรัฐสวัสดิการการศึกษา การศึกษาควรฟรีจนถึงระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะในส่วนของระดับชั้นอนุบาล ถ้าไม่อุดช่องว่างในระดับปฐมวัยหรืออนุบาลซึ่งเป็นช่วงที่เด็กมีการเจริญเติบโตทางสมองสูงสุดการศึกษาของเราก็จะไม่มีคุณภาพ หลักสูตรการศึกษาก็ควรได้รับการแก้ไข แต่เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาเข้าถึง ต้องมีรัฐสวัสดิการการศึกษาที่กำหนดหลักการว่าเรียนฟรีจนถึงระดับปริญญาตรี เพื่อเป็นโอกาสให้กับเยาวชนทุกคน

การแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่มีวันเป็นจริงได้ หากประชาชนไม่ลงถนน สิ่งสำคัญคือ เราคาดหวังในระบบรัฐสภา แต่พรรคการเมืองที่ประกาศตัวว่าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ถูกยุบไปแล้ว อย่างไรก็ดี หากมีการเคลื่อนไหวของประชาชน สิ่งสำคัญคือ คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะมีส่วนดำเนินการอย่างไรต่อการคุ้มครองการเคลื่อนไหวของประชาชน

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ กล่าวชี้แจงข้อมูลเพิ่มเติมว่า กรณีการให้ความคุ้มครองของคณะกรรมาธิการนั้น ไม่ทราบข้อมูลว่าจะให้ความคุ้มครองได้หรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งที่คณะกรรมาธิการมีมติรับรองให้เราสามารถทำได้ ก็คือ ไม่ว่าท่านจะแสดงความคิดเห็นอยู่ที่ใด หากทำหนังสือเชิญมาที่คณะกรรมาธิการ คณะกรรมาธิการก็จะมีกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนของคณะกรรมาธิการและฝ่ายเลขานุการไปร่วมรับฟังไม่ว่าจะเป็นข้างถนนหรือห้องประชุมที่ใด คณะกรรมาธิการก็ต้องไปรับฟัง อาจจะมิได้หมายความว่าคณะกรรมาธิการจะต้องคุ้มครอง แต่เป็นหน้าที่ของคณะกรรมาธิการและฝ่ายเลขานุการต้องไปรับฟังข้อมูล เพราะฉะนั้น ทุกท่านจะจัดที่ไหน อย่างไร จะคนน้อยหรือคนมาก หากทำหนังสือเชิญมาที่คณะกรรมาธิการ เป็นหนึ่งในหน้าที่ที่คณะกรรมาธิการจะจัดคนไปรับฟัง

นายกิตติชัย ใสสะอาด ประธานสหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ได้กำหนดหลักการสำคัญว่าจะปราบโกง แต่ในทางปฏิบัติไม่พบว่าเห็นการปราบโกงที่เป็นรูปธรรม หรืออาจจะหนักกว่าเดิมด้วยซ้ำ โดยไม่มีหนทางที่จะลดหย่อนอะไรได้เลย สิ่งสำคัญที่สุดเขาบอกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะดำเนินการเรื่องคนขาดวินัยกับการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เด็ดขาด วันนี้ผมยังไม่รู้เลยว่าเยาวชนหรือลูกของเราที่เกิดขึ้นมาได้เรียนฟรีหรือไม่ หรือต้องไปเรียนในระบบเด็กที่อยู่ตามชนบทมีโอกาสได้เข้าเรียนที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหรือไม่ หากไม่ต้องมาติวเข้มเหมือนในอดีต พวกผมเป็นลูกชาวนา เป็นลูกกรรมกร อยู่ในภาคก่อสร้าง ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เปิดโอกาสจริงหรือไม่ หากเปิดโอกาสไม่จริง ไม่ได้ทำหรือทำไม่ได้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ วันนี้เขาบอกว่าทางออกประเทศไทย แต่ประเทศมีปัญหาตั้งแต่ทางเข้ามาแล้ว เราจะหาทางออกได้อย่างไรเมื่อทางเข้าเรายังไม่รู้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มาจากการประชามติแบบเต็มรูปแบบหรือประชามติแบบกำมะลอ วันนี้ผมจึงเห็นด้วยว่าถ้าคณะกรรมาธิการจะจัดเวทีให้กับพวกเราโดยไม่จำเป็นต้องให้ความคุ้มครองพวกเรา แต่ขอให้จัดเวทีให้ภาคแรงงาน ภาคกรรมกร ภาคชาวนา ภาคชาวสวน ได้แสดงความคิดเห็น กรณีที่ชาวบ้านไม่ได้ให้ความสนใจในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น มีสาเหตุมาจากปัญหาเศรษฐกิจหรือติดกับคำว่าไม่รู้จะไปทางไหน ที่ผ่านมามาชุมนุมครั้งแล้วครั้งเล่า อยู่บนทิ้งถนนทั้งพฤษภาทมิฬ พันธมิตร เสื้อเหลือง เสื้อแดง มาถึงวันนี้ประชาชนไม่รู้จะพึ่งใคร หากจะออกมาอีกก็ไม่รู้ว่าจะได้อะไร จะได้ยางพาราราคากิโลละ ๒๐ บาท ไปอีกหรือไม่ ภาคเกษตรกำลังล่มสลาย น้ำเพื่อการเกษตรไม่รู้ว่าใครจะหามาให้ ฉะนั้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าคุ้มครองสิทธิประเพณีท้องถิ่น โดยประชาชน แล้วตกลงน้ำไปขังอยู่ที่ดอนเมืองได้อย่างไร ถ้าประชาชนเป็นคนจัดการ ดังนั้นรัฐธรรมนูญใครทำให้เป็นฉบับกินได้เมื่อใด ผมว่าประชาชนจะออกมาร่วมด้วย แล้วเวทีภาคประชาชนทุกจังหวัด

ทุกท้องที่ หากคณะกรรมาธิการเดินทางไป ผมเห็นว่าจะมีประชาชนเข้ามาร่วมเป็นจำนวนมาก และผมยังยืนยันว่าสหภาพแรงงานของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีเครือข่ายอยู่ในส่วนภูมิภาคทั้งหมด หากมีการเชิญมาก็จะส่งคนเข้าร่วมทันที หรือพร้อมที่จะทำงานร่วมกับทุกท่าน วันนี้ทางออกประเทศไทย ควรเร่งดำเนินการเรื่องความปรองดองของคนในชาติ โดยให้เห็นชัดในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อให้ทุกฝ่ายช่วยเหลือกัน อย่าเอาความผิดกับผู้ที่มีปัญหาและออกมาต่อสู้ทางการเมือง แล้วเราก็จะเดินหน้าประเทศไทยไปด้วยกัน

นางสุนทรี หัตถีเช่งกิ่ง ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We move) กล่าวแสดงความคิดเห็นว่า ก่อนที่จะพูดถึงข้อเสนอที่มาจากขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย ดิฉันมีข้อมูลที่จะนำเสนอสักสองสามเรื่อง กล่าวคือ ประเด็นที่ ๑ นอกจากวันนี้จะเป็นวันครบรอบ ๒๙ รสช. แล้ว การรัฐประหารไม่ได้หยุดอยู่เพียง รสช. แต่มีอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ๒๕๕๗ คือในชีวิตไม่นึกว่าจะได้เห็นถี่ขนาดนี้ ในชีวิตที่ผ่านการเป็นนักศึกษาในช่วง ๑๔ ตุลา และ ๖ ตุลา คิดว่าจะเป็นครั้งท้ายสุดที่จะเห็นว่าประเทศเราจะมีการปิดฉากรัฐประหาร จนกระทั่งปัจจุบันอายุ ๕๐ ปี กลับเห็นการรัฐประหารจำนวนถี่ขึ้น อันนี้เป็นความรู้สึกหดหู่อย่างยิ่ง โดยเฉพาะสองวันก่อนหน้านี้ ดิฉันประชุมกับพี่น้องเอ็นจีโออยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม ประชุมไปพลางกับรอฟังคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไปพลาง ความรู้สึกขณะนั้นรู้สึกหดหู่มาก ในที่ประชุมทุกคนก็ไม่ได้เป็นสมาชิกพรรคอนาคตใหม่ บางคนก็ไม่ได้เลือกพรรคอนาคตใหม่ แต่บรรยากาศของความหดหู่ที่ว่าประชาธิปไตยของบ้านเรามันมาถึงจุดนี้ได้อย่างไร ทำไมมันหนักหนาสาหัสขนาดนี้ เป็นอารมณ์มัว ๆ ที่ครอบคลุมการประชุมวันนั้น และไม่ใช่เฉพาะวงประชุมในวันนั้น แต่เป็นสังคมไทยกำลังรู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ หรือกำลังรู้สึกว่าเรามีความหวังหรือไม่ ประชาธิปไตยบ้านเราจะกู้คืนกันได้หรือไม่ เราจึงมองว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้มันมีความหมายมากกว่าการแก้ไขตัวบทเท่านั้น แต่เป็นการพูดว่าเราจะทำให้ประชาชนไทยมีความหวังและคิดว่าบ้านเราจะเป็นประชาธิปไตยได้หรือไม่ ครั้งนี้เป็นจุดสำคัญที่คณะกรรมาธิการจะมีบทบาทที่ใหญ่มากมิใช่แค่ไปฟังว่ามาตราไหนแก้ไขอย่างไร แต่ต้องฟื้นความเชื่อมั่นในประชาธิปไตย และความหวังในประชาธิปไตยของประชาชนกลับมาไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตามที่ท่านต้องไปออกแบบเอง ประเด็นที่ ๒ วงประชุมของผู้หญิงเป็นวงที่มีความกระตือรือร้นมาก เมื่อใดที่มีการพูดถึงเรื่องประชาธิปไตย หรือการแก้ไขรัฐธรรมนูญก่อนที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะประกาศใช้ ในช่วงปี ๒๕๕๘ ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We move) มีการจัดเวทีในหลายพื้นที่มาก ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บรรยากาศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะจังหวัดอำนาจเจริญ ในครั้งแรกกำหนดจะจัด ณ ห้องประชุมโรงเรียนอนุบาลจังหวัดอำนาจเจริญแต่ในที่สุดผู้อำนวยการโรงเรียนได้เสนอให้เปลี่ยนสถานที่จัด ขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทยจึงเปลี่ยนสถานที่ไปจัด ณ โรงแรมของเอกชน ปรากฏว่ายังไม่ทันได้เริ่มคุยในเรื่องเนื้อหา ทหารจำนวน ๕๐ นาย พร้อมอาวุธ ได้ปิดล้อมโรงแรมและอยู่จนถึงรุ่งเช้า ในขณะนั้นเป็นช่วงร่างรัฐธรรมนูญซึ่งยังมิใช่ช่วงแก้ไขโดยประเด็นที่กลุ่มขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทยจะเสนอคือ ผู้หญิงคิดว่ารัฐธรรมนูญหน้าตาเป็นอย่างไร ประเด็นที่มีความสงสัยคือประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมได้ขนาดนั้นเลยหรือ ฟังกันไม่ได้ขนาดนั้นเลยหรือ จนกระทั่งต้องเอาทหารมาล้อมเพื่อมิให้มีการประชุม หวังว่าบรรยากาศในลักษณะนั้นจะไม่มีอีก

ส่วนข้อเสนอของขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We move) ต่อรัฐธรรมนูญ ได้แก่

๑. มาตรา ๒๗ กล่าวถึงการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการไม่เลือกปฏิบัติ เห็นว่าในประเด็นนี้ความเป็นรูปธรรม เวลาที่เรากล่าวว่าไม่เลือกปฏิบัติ ในมาตรา ๒๗ วรรคสี่ กรณีการใช้มาตรการพิเศษเพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมระหว่างเพศไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ข้อเสนอ คือ การกำหนดสัดส่วนหญิงชายโดยให้มีเพศใดเพศหนึ่งไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงหรือผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศที่ได้รับการคุ้มครองเรื่องสัดส่วน

บางกรณีหากผู้หญิงมีจำนวนมากเกินไปก็ควรมีการคุ้มครองสัดส่วนของผู้ชายในวงนั้นด้วย กล่าวคือ ต้องมีเพศใดเพศหนึ่งไม่น้อยว่าหนึ่งในสามในกระบวนการตัดสินใจของทุกองค์กร ซึ่งสามารถนำแนวคิดนี้ไปแปลงเป็นในด้านการพิจารณาของบุคคลที่เข้าสู่องค์กรอิสระหรือทุกองค์กร รวมทั้งในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่กระบวนการส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง เช่น การแปลงในกฎหมายพรรคการเมือง เมื่อจะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง ต้องมีเพศใดเพศหนึ่ง ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม หรือเมื่อจัดทำบัญชีรายชื่อต้องมีเพศใดเพศหนึ่งไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม เป็นการนำเรื่องสัดส่วนไปแปลงเป็นการปฏิบัติที่แท้จริงในองค์กรอิสระ กระบวนการเข้าสู่การเมืองและการเลือกตั้ง เป็นต้น

๒. มาตรา ๗๑ วรรคสาม การใช้งบประมาณให้มีมิติถึงเรื่องเพศหญิงชาย

๓. การให้หลักประกันสำหรับพื้นที่ปลอดภัยสำหรับผู้หญิง เด็ก และทุกคนในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งหรือพื้นที่ที่มีการใช้กำลังอาวุธ ข้อเสนอนี้เป็นข้อเสนอที่มาจากผู้หญิงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีความกังวลเป็นอย่างมากกับพื้นที่ปลอดภัยซึ่งทำอย่างไรที่จะให้หลักประกันการมีพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทั้งผู้หญิง เด็ก และทุกคนในพื้นที่ที่อาจจะมีความขัดแย้งหรือการใช้กำลังอาวุธ

๔. การสร้างกลไกของประชาชนให้มีประสิทธิภาพในการตรวจสอบนักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรอิสระในรัฐธรรมนูญ

๕. การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชนควรทำได้โดยสะดวก การเสนอร่างกฎหมายของประชาชนมีการกำหนดหลักการไว้ในหมวดปฏิรูปประเทศ ประเด็นปัญหาคือ จะทำอย่างไรให้การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชนจะทำได้ง่าย โดยการให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับร่างกฎหมายที่ประชาชนได้เข้าชื่อเสนอ เนื่องจากมีนัยสำคัญ หากไม่มีความสำคัญประชาชนคงไม่รวมตัวกันหรือล่ารายชื่อเพื่อเสนอร่างกฎหมาย

๖. การจัดสวัสดิการของรัฐควรเป็นไปตามหลักการหรือแนวคิดแบบถ้วนหน้า แนวโน้มการกำหนดหลักการเรื่องสวัสดิการของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ค่อนข้างเป็นลักษณะสงเคราะห์ และมีการกล่าวถึงการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ยากไร้ เป็นการเปลี่ยนหลักการเดิมซึ่งเรื่องสวัสดิการนั้นควรเป็นเรื่องถ้วนหน้า ถ้าเราไปศึกษาตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นการจัดสวัสดิการให้แก่คนจนหรือคนด้อยโอกาส ดังนั้น จึงเห็นว่าเราต้องนำหลักการเดิมคืนมา เพื่อให้เรื่องแนวคิดการจัดสวัสดิการไม่ว่าจะในมาตรา มาตรา ๔๘ ที่กำหนดหลักการสวัสดิการผู้สูงอายุ หรือมาตรา ๕๕ ที่กำหนดหลักการเรื่องการบริการสาธารณสุข ในมาตรา ๕๔ ที่กำหนดสวัสดิการสำหรับเด็กมีการวิเคราะห์ว่าเด็กเป็นอนาคตที่รัฐต้องดูแล ปัจจุบันนี้ยังไม่ได้เป็นกฎหมายแต่เป็นแนวนโยบายที่มีเรื่องเงินช่วยเหลือเด็กเล็ก ภาคประชาสังคมโดยเฉพาะเครือข่ายองค์กรผู้หญิงรณรงค์ให้เป็นเรื่องถ้วนหน้า ทุกวันนี้เป็นการจัดให้เฉพาะครอบครัวที่มีฐานะยากจนสำหรับเด็กที่มีอายุ ๐-๖ ปี จะได้รับค่าเลี้ยงดูจากรัฐเดือนละ ๖๐๐ บาท ดังนั้น ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ควรปรับเป็นแนวคิดตามหลักการถ้วนหน้า

๗. การมีกลไกเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ หากประเทศไทยจะมีความเสมอภาคระหว่างเพศจำเป็นต้องมีกลไกเฉพาะที่จะทำงานในเรื่องนี้โดยเป็นกลไกอิสระ อาจจะอยู่ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรีก็ได้ เพื่อเป็นหน่วยงานที่ทำงานหรือดูแลเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ

๘. การเสนอให้มี สสร. เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ เห็นด้วยกับแนวคิดที่เสนอให้มี สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ การออกแบบอย่างไรก็ได้ในความยึดโยงกับประชาชน แต่หลักการสำคัญต้องมีแนวคิดเรื่องสัดส่วนหญิงและชายด้วย

๙. การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของร่างรัฐธรรมนูญก่อนการลงประชามติ ก่อนจะถึงวันลงประชามติต้องมีความมั่นใจว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องรัฐธรรมนูญอย่างเพียงพอที่จะลงประชามติ

นายอนุสรณ์ ธรรมใจ เลขาธิการภาคีเพื่อรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย กล่าวแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ขอขอบคุณผู้แทนองค์กรประชาสังคมและผู้แทนองค์กรประชาธิปไตยทุกท่าน ความคิดเห็นทั้งหลายที่ทุกท่านได้แสดงไว้ล้วนเป็นประโยชน์และค่อนข้างไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดข้อสรุปที่เป็นรูปธรรมในการที่จะทำงานกันต่อไป มีใครที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยใช้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) บ้าง ให้ยกมือขึ้น (มีคนยกมือขึ้น ๑ คน) ส่วนใหญ่ในห้องประชุมเห็นด้วยในการให้มีสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ในช่วงแรกผมได้นำเสนอเหมือนตุ๊กตา โครงร่างที่ได้เสนอไปแล้ว จะมีการนำความเห็นของท่านทั้งหลายซึ่งทีมเลขานุการได้รวบรวมเอาไว้ แจ้งเวียนให้ทุกท่านได้ดู หากยังจะมีแก้ไขอะไรเพิ่มเติม สามารถให้ความเห็นมาได้ และยากจะนัดหมายกันเพื่อไปพบกับคณะกรรมาธิการเพราะจะได้เกิดความคืบหน้าในการทำงาน ประกอบกับคณะกรรมาธิการมีอายุในการทำงานเพียง ๔ เดือน เราจึงต้องไปพบเพื่อยื่นข้อเสนอเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยใช้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับประชาชน

ส่วนเนื้อหาของรัฐธรรมนูญหรือข้อเสนอที่นำเสนอมานั้น เป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ทั้งสิ้นซึ่งสะท้อนชัดเจนว่ายิ่งประเทศนี้เปิดกว้างเท่าใดเพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น เราก็จะได้รัฐธรรมนูญที่ดีแล้วประเทศก็จะดีขึ้นด้วย ในเนื้อหามีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันอยู่แล้ว เราก็ส่งให้สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) เป็นผู้ดำเนินการ เพราะนั่นคือ ตัวแทนของคนจำนวนมากที่สุด เราเป็นเพียงตัวแทนของคนกลุ่มหนึ่งที่มีความหวังดีต่อชาติบ้านเมืองโดยคาดหวังว่าจะนำไปสู่การปรองดองสมานฉันท์หรือนำไปสู่การปฏิรูปประเทศในมิติต่าง ๆ

อย่างไรก็ดี การที่เรามีเป้าหมายในลักษณะนี้ เราเขียนกติกาไปตามความฝันหรือเป้าหมายที่เราคิดว่าเป็นเรื่องที่ดีซึ่งยังไม่เป็นการเพียงพอ แต่ต้องสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น กล่าวคือ การกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะทำให้ประชาธิปไตยหยั่งรากลึกลงไปอีก แต่ก็ยังไม่พอเพราะในหลายประเทศกว่าที่บ้านเมืองจะเป็นประชาธิปไตยจริง ๆ เพราะข้อเสนอของบางท่านก้าวหน้ามากซึ่งบางประเด็นต้องใช้เวลา ๕๐ – ๑๐๐ ปี แต่ทุกอย่างเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลาและความอดทนเพื่อหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรง ในที่สุดก็น่าจะดีขึ้น ขอให้ทุกคนอยู่อย่างมีความหวังและอย่าท้อแท้

จากนั้น ที่ประชุมเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ดังนี้

๑. เห็นด้วยกับการเสนอให้มี สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) แต่โอกาสในการเกิดขึ้นมีความเป็นไปได้น้อยมาก แต่หากสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญในชั้นของรัฐสภาได้ก็จะเป็นการดีอย่างยิ่ง สำหรับประเด็นในการแก้รัฐธรรมนูญ ได้แก่ การได้มาซึ่งอำนาจ ที่มาของนายกรัฐมนตรีควรมาจากประชาชน ที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีความชัดเจน เช่น การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อซึ่งต้องได้คะแนนประมาณ ๗๐,๐๐๐ คะแนน แต่บางพรรคการเมืองได้คะแนนเพียง ๓๐,๐๐๐ คะแนน ก็เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว เป็นต้น สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง หากไม่สามารถแก้ไขประเด็นเหล่านี้ได้ก็ไม่สามารถแก้ไขในประเด็นอื่น ๆ ได้ เช่น สิทธิของแรงงาน สิทธิของสตรี เด็ก เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรแก้ไขหรือยกเลิกพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘ เนื่องจากอาจมีเนื้อหาที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และการปฏิรูปกองทัพ (นายวรัญชัย โชคชนะ)

๒. รัฐธรรมนูญควรมีหลักประกันว่าเรื่องความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากในโลกนี้ไม่ได้มีเพียงเพศชายหรือเพศหญิงเท่านั้น แต่ยังมีผู้หญิงข้ามเพศ ผู้ชายข้ามเพศ เป็นต้น ประชากรที่ถือกำเนิดขึ้นมานั้น เมื่อมีสังคมแรกคือครอบครัวและเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือระบบของสังคมแล้ว เขาต้องมีหลักประกันหรือมีความสามารถในการเรียนรู้เรื่องความเป็นเพศของตนเองได้โดยเสรีหรือมีโอกาสเสรีที่จะเลือกเพศของตนเอง หรือแม้กระทั่งผู้ที่เป็นภาวะเพศกำกวม (inter sexual) ที่เกิดมามีสองอวัยวะเพศในคน ๆ เดียวกัน เขาต้องมีโอกาสในการตัดสินใจเรียนรู้เองว่าจะเป็นเพศใด เนื่องจากในปัจจุบันพบว่ากรณีภาวะเพศกำกวม (inter sexual) พ่อแม่จะเป็นผู้เลือกเพศให้ ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักประกันเรื่องดังกล่าวด้วยในรัฐธรรมนูญด้วย

นอกจากนี้ ทุกเรื่องที่ภาคแรงงานหรือภาคส่วนต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ ควรกำหนดไว้เป็นกรอบในการจัดตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (สสร.) ซึ่ง สสร. จะได้มาตามกระบวนการตามเอกสารของภาคีเครือข่ายหรือวิธีการอย่างไรก็แล้วแต่ แต่หลักการสำคัญที่ สสร. ควรทำคือ มีเรื่องอะไรบ้างที่รัฐธรรมนูญจะต้องตอบสนองต่อประชาชน เช่น กรณีรูปแบบของไอซ์แลนด์ (Iceland) มีการเปิดรับร่างรัฐธรรมนูญจากประชาชนผ่านทางโซเชียลมีเดีย กรรมาธิการยกร่างก็มาจากคนธรรมดาทุกสาขาอาชีพรวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) และกลุ่มคนพิการด้วย จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๒๐๑๙ ประเทศของเขาได้ชื่อว่าเป็นประเทศ Pink Iceland เป็นเกาะที่เป็นมิตรกับทุกเพศหรือเป็นประเทศที่คนหลากหลายทางเพศมีความสุขที่สุดในโลกซึ่งผมเองก็อยากจะเห็นประเทศไทยเป็นประเทศต่อไป

กรณียุทธศาสตร์ชาติ แม้ว่าจะเคยมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติมาแล้วก็ตาม หากเห็นว่าไม่มีความจำเป็นก็สามารถยกเลิกได้ แม้กระทั่งแผนการปฏิรูปประเทศ ๑๑ ฉบับ ก็ดูท่าทางยังขาดความชอบธรรมอยู่ แต่เราสามารถนำของเก่ากว่านี้กลับมาใช้ได้ เช่น ธรรมนูญระบบสุขภาพแห่งชาติหรือข้อเสนอจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปและสมัชชาปฏิรูปในยุคของนายอภิสิทธิ์ เวชชาวีวะ ซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปและนายประเวศ วะสี เป็นประธานคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ข้อเสนอนี้ก็น่าจะเป็นเข็มทิศที่ดีสำหรับการปฏิบัติงานของ สสร. (นายวรภัทร วีรพัฒนคุปต์)

๓. การเลือกตั้งที่ผ่านมาพรรคสังคมประชาธิปไตยไทยประสบปัญหาค่อนข้างมาก เนื่องจากไม่มีทุนในการดำเนินงาน การที่เราเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็กซึ่งเป็นปีแรกที่เรามีโอกาสได้รวมกลุ่มกันภาคของแรงงาน ชาวนา ชาวไร่ กลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นเสมือนคนพื้นฐานของประเทศไทย เมื่อเป็นพรรคการเมืองขนาดเล็ก การที่เราจะไปกู้เงินหรือรับบริจาคจากนายทุน เราไม่สามารถที่จะมีได้ นั่นหมายความว่า เรามีเพียงแรงกายและแรงใจที่อยากจะมีตัวแทนที่เป็นพรรคแรงงานในรัฐสภาบ้าง ดังนั้น จึงเสนอว่า เหตุใดรัฐบาลจึงไม่มีงบประมาณเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองขนาดเล็กเพื่อให้มีพื้นที่ทางการเมือง หากพรรคการเมืองขนาดเล็กไม่สามารถเติบโตได้เนื่องจากไม่มีทุนสนับสนุน พวกเราด้วยใจที่บริสุทธิ์ที่อยากจะเข้าไปสะท้อนปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ชาติพันธุ์ ชาวนา ชาวไร่ ก็ยากที่จะมีสิทธิมีเสียงในรัฐสภาเช่นกัน (พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย)

๔. ควรยกเลิกโครงสร้างการปฏิรูปประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ เนื่องจากกลไกเหล่านี้ไม่มีความจำเป็นหรือประโยชน์ กลไกเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่มีกฎหมาย ประกาศ คำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หากจะเข้าไปใช้กลไกนี้ให้เป็นประโยชน์จะต้องมีการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับ และแม้จะมีการแก้ไขกฎหมายในกลไกนี้แล้ว แต่เราจะไม่ทราบว่ามีกลไกอะไรที่ซ่อนกลไกเอาไว้โดยคนร่างกฎหมาย การคงไว้ซึ่งกลไกเหล่านี้มีแต่จะเป็นโทษ แม้ว่าจะมีตัวแทนจากฝ่ายประชาชนซึ่งยังไม่รู้ว่าเป็นใครเข้าไปได้บ้าง จึงเสนอให้มีการยกเลิกเรื่องดังกล่าว (นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์)

จากนั้น ผู้ดำเนินรายการให้นายเมธา มาสขาว เลขาธิการคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และกรรมาธิการที่เข้าร่วมรับฟังสรุปในช่วงท้าย และปิดการเสวนา

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

นายจาตุรงค์ นาสมใจ
นิติกรชำนาญการพิเศษ
ผู้สรุปรายงาน

๘.๓.๒ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชน
และสันติศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล
ณ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา
หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดย
สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมกาสะลอง ชั้น ๘ อาคารมหาวชิราลงกรณ์ (ตึก ม.)
วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
จังหวัดพิษณุโลก

สำนักกรรมาธิการ ๒

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมกาสะลอง ชั้น ๘ อาคารมหาวชิราลงกรณ์ (ตึก ม.)
วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
จังหวัดพิษณุโลก

คณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการที่เข้าร่วมรับฟัง

๑. พันตำรวจเอกทวี สอดส่อง	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ และคณะอนุกรรมาธิการ
๒. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ
๓. นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชา กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๔. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๕. นายสุวัฒน์ สุขวิบูลย์	วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๖. นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒

ผู้เข้าร่วมรับฟัง

๑. ประชาชนทุกภาคส่วน
๒. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
๓. นักศึกษา
๔. นักวิชาการ (อาจารย์มหาวิทยาลัย)
๕. สื่อมวลชน

เริ่มรับฟังความคิดเห็นเวลา ๑๓.๐๐ นาฬิกา

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ ผู้ดำเนินรายการกล่าวชี้แจงวิธีการการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นได้จำแนกการจัดกลุ่มออกเป็น ๔ ประเด็น ได้แก่ (๑) แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่มีต่อประชาชน (๒) สิทธิ เสรีภาพ (๓) ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง และ (๔) ระบบการตรวจสอบ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการ โดยมีประเด็นการรับฟังความคิดเห็นสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

การได้มาของสมาชิกวุฒิสภา ประกอบด้วย

- การบังคับใช้กฎหมาย จะพิจารณาว่าจากการที่ได้ลงพื้นที่จริง พบว่า ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ยังไม่กล้าที่จะพูดความจริง การกระจายอำนาจอยู่เพียงแค่บุคคลบางกลุ่มเท่านั้น

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไม่ได้ระบุรายละเอียดประเด็น “การกระจายอำนาจ” ซึ่งที่ประชุมได้เสนอว่า “สมาชิกวุฒิสภา ควรที่จะมาจากการเลือกตั้ง” และ “ควรที่จะระบุรายละเอียดที่มาว่ามาจากหน่วยใด”

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก แสดงความคิดเห็นประเด็นดังกล่าวว่า การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาควรเชื่อมโยงมาจากประชาชน และสมาชิกวุฒิสภาต้องมาจากตัวแทนอันชอบธรรมจากประชาชนอย่างแท้จริง

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ระบุว่า สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเข้ามาเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งการได้มาทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน อาจจะทำให้หลักการคัดเลือกมีความผิดเพี้ยนไปจากหลักความเป็นจริง

- ไม่เห็นด้วยกับการมีสมาชิกวุฒิสภา โดยให้ฝ่ายนิติบัญญัติควรจะมีเพียงสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว

อดีตผู้สมัครสมาชิกวุฒิสภา ปี พ.ศ.๒๕๔๙ แสดงความคิดเห็น ดังนี้

- ประเด็นอำนาจ หน้าที่ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา ยังไม่มีความชัดเจนว่าเมื่อได้รับการคัดเลือกเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แล้วได้ทำประโยชน์อะไรให้กับประชาชนในพื้นที่ต่างๆบ้าง

- กระบวนการสรรหาสมาชิกวุฒิสภาควรจะมาจากการคัดสรรมากกว่าการเลือกตั้งเพื่อที่จะเข้ามาทำหน้าที่กลั่นกรองกฎหมายเพียงอย่างเดียว

- สมาชิกวุฒิสภาไม่ควรที่จะใช้สิทธิในการเลือกนายกรัฐมนตรี

- ปัญหาในการใช้เงินเข้ามาซื้อเสียง

อดีตข้าราชการบำนาญกระทรวงสาธารณสุข แสดงความคิดเห็นในประเด็น ดังนี้

- การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาควรเน้นความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงให้เกิดความเท่าเทียมกัน

- ขอให้สตรีเข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการทำงานด้านการเมือง ในสัดส่วน ๑ ใน ๓

- เมื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้วไม่ควรให้สมาชิกวุฒิสภาเข้ามามีส่วนในการโหวตในใช้กฎหมายต่างๆที่จะมีผลใด ๆ ทางการเมืองที่อาจจะส่งผลกระทบต่อประชาชน

กระบวนการเลือกตั้ง มีประเด็นต่างๆ ประกอบด้วย

- ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ในการเลือกตั้งเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

- การจัดสรรงบประมาณที่จะนำมาใช้ในการเลือกตั้งควรจะดำเนินการอย่างเปิดเผยให้ประชาชนได้ทราบ

- กระบวนการในการกำหนดระบบการเลือกตั้งให้เกิดความเหมาะสมโดยให้ยึดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้นมีความเหมาะสมแล้ว ทั้งกระบวนการตรวจสอบ โครงสร้าง กระบวนการเลือกตั้ง กระบวนการทางการเมืองทั้งในระบบรัฐสภาและนอกรัฐสภา รวมถึง โครงสร้าง ระบบวัฒนธรรมทางการเมือง และระบบการเลือกตั้งจากประชาชน

- ส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิเลือกนายกรัฐมนตรีโดยตรง

- ระบบกลไกการเลือกตั้งในปี ๒๕๖๐ มีกฎ ระเบียบที่ละเอียดและซับซ้อนมากขึ้นทำให้บุคคลที่จะเข้ามาทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปด้วยความยากลำบากมากขึ้นกว่าเดิม

- การออกแบบระบบการเลือกตั้งให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มประชาชนยุคปัจจุบัน

ระบบการตรวจสอบ มีประเด็นต่างๆ ดังนี้

- หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังมีข้อมูลที่ไม่เชื่อมโยงกับประชาชนเท่าที่ควร

- กลไกการตรวจสอบยังไม่มีความชัดเจน

- คุณสมบัติส่วนตัวของผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับองค์กรที่มีหน้าที่ตรวจสอบอาจจะมีความสัมพันธ์กันเชิงบุคคลเป็นการส่วนตัว

- องค์กรศาลรัฐธรรมนูญ ควรจะมีการแต่งตั้งผู้มาทำหน้าที่ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ควรที่มาจากตัวแทนของภาคีผู้พิพากษาโดยมาจากการเลือกตั้งก็จะทำให้เกิดความยุติธรรม

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญเกิดผลสัมฤทธิ์มากที่สุดก็มีแนวทางการดำเนินการหลายประกอบด้วย

๑. ควรแก้ไขหลายมาตรา

๒. แก้ไขเพียงบางมาตรา

๓. ควรร่างใหม่ทั้งหมด

๔. หาแนวทางป้องกันการล้มล้างรัฐธรรมนูญ

ทั้งนี้ การที่มารับฟัง ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ครั้งนี้ เป็นการรับฟังที่ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับคณะกรรมาธิการอย่างมาก โดยเฉพาะประเด็น สิทธิ เสรีภาพ ควรจะคำนึงถึงความเหมาะสม และไม่ควรที่จะนำสิทธิไปให้บุคคลอื่นไปใช้แทนตนเอง และการดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญควรจะร่วมกันสร้างสำนึกรักและหวงแหนอำนาจอธิปไตยเป็นหลัก ดังนั้น คณะกรรมาธิการฯ จะนำข้อคิดเห็นทั้งหมดที่รับฟังในครั้งนี้ไปรวบรวมและนำเสนอในคณะกรรมาธิการวิสามัญฯต่อไป

จากนั้น ผู้ดำเนินรายการฟังสรุปในช่วงท้าย และปิดการเสวนา

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

นายสุวัฒน์ สุขวิบูลย์
วิทยากรชำนาญการพิเศษ
ผู้สรุปรายงาน

๘.๓.๓ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชน
และสันติศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล
ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา
หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดย
สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันเสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุม ๑ อาคาร ๕
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น

สำนักกรรมาธิการ ๒

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันเสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุม ๑ อาคาร ๕
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น

คณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการที่เข้าร่วมรับฟัง

๑. พันตำรวจเอกทวี สอดส่อง	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ และคณะอนุกรรมาธิการ
๒. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ
๓. นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชา กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๔. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๕. นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๖. นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง สำนักกรรมาธิการ ๒

ผู้เข้าร่วมรับฟัง

๑. ประชาชนทุกภาคส่วน
๒. นักศึกษา
๓. นักวิชาการ (อาจารย์มหาวิทยาลัย)
๔. สื่อมวลชน

เริ่มรับฟังความคิดเห็นเวลา ๑๓.๐๐ นาฬิกา

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ ผู้ดำเนินรายการกล่าวชี้แจงวิธีการการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นได้จำแนกการจัดกลุ่มออกเป็น ๔ ประเด็น ได้แก่ (๑) แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่มีต่อประชาชน (๒) สิทธิ เสรีภาพ (๓) ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง และ (๔) ระบบการตรวจสอบ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการ โดยมีประเด็นการรับฟังความคิดเห็นสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

อาจารย์บัวพัน มีความจำเป็นต้องแก้ผมเองไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญเรื่องนี้แต่ก็มีความรู้สึกว่ามันจำเป็นจะต้องแก้อย่างน้อย ๆ มันก็เป็นรัฐธรรมนูญที่ออกมาจากกระบวนการอะไรก็ไม่รู้ประชาชนไม่ค่อยได้รับรู้ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมผมยังนึกอยู่ในใจว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้อิทธิฤทธิ์มันเยอะจริง ๆ มันทำให้แม้กระทั่งโรคระบาดธรรมดาที่มันเกิดขึ้นแล้วทำให้กลไกของรัฐซึ่งมันทรงพลังที่สุดเป็นง่อยไปเลย ทำอะไรก็ไม่เป็นสะเปะสะปะ ทั้ง ๆ ที่ผมว่าถ้าเอานายก อบจ. ไปเป็นนายกรัฐมนตรีอาจทำอะไรได้ อยู่ในร่องในรอยมากกว่านี้ มันเป็นอะไรของมัน มันเป็นเพราะรัฐธรรมนูญหรือเปล่า ในส่วนหนึ่งที่ผมรู้สึกลึก ๆ รัฐธรรมนูญอันนี้มันคบอดมาจากวงวิชาการของเรานี่ล่ะ พวกอาจารย์ผู้ใหญ่หลายคนก็ไปนั่งตรงนั้นก็นึกอยู่ในใจบางครั้งนะ เอ๊ะการสร้างรัฐธรรมนูญออกมาแบบนี้ถ้าท่านจะบอกว่ารู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่มีความรู้พอมันก็เกินที่จะให้อภัย แต่ถ้าท่านจงใจที่จะให้มีรัฐธรรมนูญนี้มารับใช้ฝ่ายอำนาจที่บ้านเมืองมาสู่วิกฤตซึ่งไม่รู้มันจะออกยังไง คนร่างรัฐธรรมนูญมันเข้าข่ายที่จะทำความผิดด้วยไหม หรือเราจะโทษแต่ผู้ที่ถือปืนมายึดอำนาจมาล้มล้าง คนร่างรัฐธรรมนูญมันจะต้องมีส่วนรับผิดชอบอะไรด้วยไหม เป็นคิดคนเดียวไป ไม่นั่นอะไร ถ้าหลักศาสนาพุทธก็บอกให้อภัยกันและกัน ก็ใช้ได้บ้างครั้ง อย่าไปรื้อฟื้นให้เป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โตขึ้นมาเลย ในข้างหน้าผมคิดว่าทางฝ่ายวิชาการควรจะเป็นหลักให้ได้ถกแถลงกันให้มันถึงที่สุดว่าเห็นอยู่แล้วว่ามันจะสร้างปัญหาขึ้นมามันควรจะมีช่องทางพูดคุยให้มันถึงที่สุดมากกว่าที่ดำน้ำไป แล้วไปลงประชามติไปแล้วก็ออกมามันก็เป็นอย่างที่เราคิดไว้ตอนนั้น หวังว่าการคุยกันวันนี้จะออกมาเป็นในทางสร้างสรรค์ที่เราจะใช้ความคิดร่วมกัน หวังว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะหนุนเนื่องให้เกิดพลังจะเป็นน้อง ๆ นักศึกษาที่กำลังคิดกำลังอะไรกันอยู่ข้างนอกทำ แล้วก็ประชาชนคนไทยที่ต้องการความเปลี่ยนแปลง ผมก็คิดว่าการคุยวันนี้น่าจะเป็นพลังหนุนเนื่องกระแสอันนั้น

แสตนด์ดาร์ด ผมทำงานกับน้อง ๆ ที่ เคลื่อนไหวแล้วก็ลงไปทำงานกับชุมชนต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐ ชาวบ้านที่สะท้อนเรื่องการเมืองในชุมชนหรือกลุ่มของนักศึกษาเองก็ดี พบว่าปัญหาส่วนหนึ่งของประเทศตอนนี้คือการมีรัฐบาลที่ที่มีนายกมาจากกระบวนการที่มันผิดเพี้ยนจากรัฐธรรมนูญก่อนหน้านี้ซึ่งเราจะเห็นได้ว่าการคำนวณ ส.ส. ปาร์ตี้ลิสต์ก็ดี คือ พรรคไหนที่ได้ ส.ส. มากกว่าปาร์ตี้ลิสต์ก็ไม่ได้เลย หรือแม้แต่การคำนวณของ กกต. ที่มีพรรคเล็กพรรคน้อยซึ่งเราก็เห็นว่ามาตรฐานการคำนวณของ กกต. จะเห็นได้ว่าคะแนนตำว่า ๗๑,๐๐๐ คะแนน จะเห็นได้ว่ามี ๑๑ พรรค แต่ถามว่าพรรคที่มีคะแนนมากกว่าก็ไม่ได้มี ส.ส. อะไรอย่างนี้หรือแม้แต่ยุบพรรคอนาคตใหม่ สส ๑๐ คน คะแนนไปไหน รู้สึกว่าการคำนวณ ส.ส. บัญชีรายชื่อพรรคที่ต่ำกว่าเกณฑ์ยังสามารถเข้าสภาได้ ผมมองว่ามันรู้สึกไม่โอเคสำหรับคนที่เลือกตั้ง แล้วก็ปัญหาตอนนี้ก็คือเท่าที่คนรุ่นผมคุยกันก็คือปัญหาไม่ได้อยู่ที่ คสช. หรือเผด็จการ แต่ปัญหาจริง ๆ ของเราคือต้องแก้รัฐธรรมนูญ เรารู้สึกว่ารัฐธรรมนูญของเรามันเป็นปัญหาที่มันวุ่นวายอยู่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างกระบวนการมัน เราเป็นคนเสพข่าวเราเป็นคนติดตามการเมืองคนวิวยอดฟอลโลว์โทรทัศน์รัฐสภายอดไม่ต่ำกว่าหมื่นสองหมื่น ก็รู้สึกว่าเป็นคนรุ่นพวกผมที่ดูและให้ความสนใจกับการเมือง การที่ ส.ส. มีเอกสิทธิ์ในการลงคะแนนโดยไม่จำเป็นต้องมีมติพรรค ก็คือเป็นช่องทางในการเปิดขายเสียง แจกกล้วย หรือเป็นงูเห่า แล้วก็ ส.ส. เค้าไม่ได้กลัวที่จะถูกขับออกจากพรรค เพราะเค้ามีสิทธิเข้าหาพรรคการเมืองใหม่ได้ไม่เกิน

สามสิบวัน ตรงนี้มันทำให้ระบบการเมืองมันอ่อนแอ เราไม่มีทางไว้วางใจผู้แทนของเราได้เลย ทั้งที่เค้าว่าเค้ามีอุดมการณ์มีแนวทางในระบอบประชาธิปไตยพอถึงวันหนึ่งก็มีช่องทางให้เค้า มันทำให้เค้าหาช่องทางที่จะหาผลประโยชน์ให้ตัวเองได้ ปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญที่ไม่ชัดเจนกรณีธนาธรก็ดี เงินกู้หรือเงินยืมมันเป็นการใช้คำที่ที่รู้สึกว่ามันตีความได้กว้างมาก การเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อเปิดช่องให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความในหลาย ๆ กรณีเพื่อให้เป็นไปในทางที่เค้าต้องการได้ มันก็เป็นปัญหาเหมือนกัน กลไก ส.ว. ก็ดี ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ระบบ ส.ว. เองมันต้องมีการเลือกตั้ง พอเป็น ส.ว. ที่มาจากการแต่งตั้งแล้วก็ต้องถามว่าใครเป็นคนแต่งตั้ง ส.ว. ส.ว. มาจากใคร แล้ว ส.ว. โหวตใคร ตรงนี้มันจะเป็นปัญหามากต่อให้เรามีคณะแก้รัฐธรรมนูญเรามีข้อเสนอแต่ว่าเราไม่สามารถข้าม ส.ว. ไปได้ เพื่อให้เค้าโหวตแก้รัฐธรรมนูญ ตราบใดที่เค้ายังมีอิทธิพลและมีความชอบธรรมที่เค้าถูกแต่งตั้งมาจากกลุ่มคนที่มีอำนาจที่เค้ารองรับทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ ณ ตอนนี้ ผมมองว่าตรงนี้แหละที่จะเป็นปัญหา ทำอย่างไรให้ ส.ว. ยึดมติของประชาชนส่วนใหญ่ที่เห็นพ้องว่าต้องแก้รัฐธรรมนูญ คือ ส.ว.. ไม่สิทธิไม่ให้แก้รัฐธรรมนูญ เพราะ ส.ว.. ไม่ได้มาจากพวกเราที่เราเลือกตั้งเข้าไป คือ ออกแบบระบบกลไกที่เราจะเห็นได้ว่าการทำประชามติก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ผมคิดว่าความแยบยลหรือกลไกของ คสช. หรือคนที่อำนาจชุดนี้หรือคนร่างรัฐธรรมนูญ หรือประชามติเองมีความตั้งใจที่แฝงคำถามพ่วงโดยคนส่วนใหญ่ไม่รับรู้เลย พวกผมไปรณรงค์โหวตคว่ำประชามติ โหวตโน พวกผมถูกดำเนินคดี ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจทหารตามตัวหรือแม้กระทั่งถ่ายรูป ติดตามทุกสิ่งอย่างเลย ซึ่งตรงนี้ต้องให้ความชัดเจนแก่ประชาชน เวลาทำประชามติผมว่าพวกผมไม่ได้โง่ชาวบ้านก็ไม่ได้ติดอินเตอร์เน็ต ติดไวไฟตามข่าว ขอสะท้อนเท่านี้ก่อน

อาจารย์บัวพัน ข้อเสนอข้อแรกกฎหมายจะต้องมากจากกระบวนการที่มันชอบธรรม เพราะฉะนั้นข้อแรกอยากเสนอว่า รัฐธรรมนูญที่เราจะพูดไปข้างหน้าเนี่ย คือ ใช่ว่ามันไม่ได้แหย่ไปทั้งหมดคนที่ร่างรัฐธรรมนูญก็ระดับปรมาจารย์ แต่ว่ากระบวนการที่มันไม่มีความชอบธรรมมันทำให้ขาดความเชื่อถือขาดความเคารพ เพราะฉะนั้นเพียงแต่เราจะปรับปรุงบางมาตรา ผมคิดว่าไม่พอ เราควรใช้โอกาสนี้สร้างความชอบธรรม ความเชื่อถือให้กฎหมายที่เราจะร่วมสร้างขึ้นมา หมายความว่า ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการร่าง เมื่อสองสามเดือนที่ผ่านมา ผมก็คุยเรื่องนี้กับผู้ใหญ่ของเรา ก็คือได้มีโอกาสขึ้นเวที นั่งข้าง ๆ กัน ท่านก็คุยกับผม ผมก็เสนอกับท่านว่ามันต้องมีส่วนร่วม ท่านบอกว่าต้นทุนมันสูงจริงๆ กฎหมายเอาประชาชนมาร่างมันจะยุ่ง มันจะไปนั่นมาก ผมก็เห็นด้วยว่าไม่ใช่ให้ประชาชนทุกคนมาร่าง มาออกความเห็นแล้วต้องมาอยู่ในรัฐธรรมนูญทุกอย่างอันนี้ไม่ใช่ แต่มันหมายความว่าเค้ามีส่วนร่วมในการที่ตระหนักว่า อันนี้เป็นข้อเสนอนะมันมีความหมายอย่างนี้นะข้อเสนออันนี้ คำว่าสิทธิเสรีภาพมันเป็นอย่างนี้นะ ความรับผิดชอบของปวงชนชาวไทยมันเป็นอย่างนี้นะ เค้ามีส่วนในการ ถ้าในภาษาสังคมศาสตร์เค้าเรียก เมคเซ้นส์ มาตั้งแต่แรก ผมคิดว่ามันจะอันแรกอาจต้องมีความชอบธรรม ควรจะร่างกฎหมาย ควรมีกระบวนการร่างกฎหมายใหม่ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าทุกมาตราต้องยกทิ้ง อันที่สองผมคิดว่าปัญหามันใหญ่กว่านั้นมาอีก หลังจากที่เรามีกฎหมายมาแล้วกระบวนการในการใช้กฎหมายของเราเนี่ยในช่วงสิบปีที่ผ่านมามันออกอ่าวออกทะเลไปเยอะ เราเห็นชัด ๆ ว่าหลักการทางกฎหมายมันไม่น่าจะใช่อย่างนั้น แต่มันก็มีช่องไปได้ เห็นว่าการกระทำอย่างเดียวกันคนอื่นก็มี คนนั้นก็มี แล้วทำไม่คนนั้นมันผิด คนนี้มันอยู่เฉยๆ อันนี้ยังไม่ได้พูดว่าเราอยู่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนะ ที่ผมคิดตั้งแต่แรกเลย ก็เคยพูดบนเวทีแบบนี้แหละ ผมไม่เห็นด้วยกับการยุบพรรค ผมคิดว่าพรรคการเมืองมันมาจากเจตจำนงของประชาชนมันใหญ่กว่ารัฐธรรมนูญอีก คำว่าเจตจำนง คำว่า Bill ของประชาชน เพราะฉะนั้นเมื่อ bill ของประชาชนมันเป็นการรวมตัวกันเพื่อผลประโยชน์แล้วมันจะมีอะไรที่ยุบเจตจำนงของประชาชนได้ แต่แน่นอนที่สุดพรรคการเมืองทำผิดได้ผู้ที่ทำก็ต้องรับผิดชอบไปเข้าคุกจับอะไรก็ว่าไป แต่ถ้าเราปล่อยให้เจตจำนงของ

ประชาชนถูกทำลายถูกกดทับโดยอำนาจทางกฎหมายซึ่งไม่รู้ว่าเป็นอำนาจตามกฎหมายหรือเปล่าก็ไม่ทราบ อันนี้ผมคิดว่ามันไปไกลมาก แล้วถ้าเผื่อว่ามันไม่ให้สิทธิเสรีภาพประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงเจตจำนงออกมา มันจะมีอะไรในผืนดินที่เรียกว่าชาติในตรงนี้อันนี้มันใหญ่ที่สุดแล้ว ยังไงก็ตามอันนี้เป็นความเห็นทางสังคมศาสตร์ ผมไม่ใช่นักกฎหมาย ความเห็นทางสังคมศาสตร์มันก็อยู่รวมกันนั่นแหละ เพราะฉะนั้นผมก็ไม่ทราบว่ารัฐธรรมนูญกฎหมายสูงสุดที่เราจะร่างขึ้นมามันปกป้องหรือทำให้กระบวนการในการใช้กฎหมายของเราอยู่กับร่องกับรอยได้ไหม หรือว่ามันต้องใช้พลังทางสังคมที่จะทำให้กระบวนการยุติธรรมของเราตั้งแต่ตำรวจตั้งแต่มันจะเป็นคดี ไปฟ้องไปถึงอัยการไปถึงอะไรมันมีความน่าเชื่อถือและมันให้ความเป็นธรรมประชาชนได้ ถ้าเผื่อเรามีกฎหมายที่ดี ข้างหน้าเราร่างกฎหมายออกมาดีเลิศ หากการใช้กฎหมายอันนั้นมันยังบิดเบือนแล้วเราจะทำยังไง เราจะร่างรัฐธรรมนูญต่อไปไหม ผมไม่แน่ใจนะครับ ข้อเสนอของผมตอนนี้ใช้กระบวนการร่างรัฐธรรมนูญที่จะให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วม มีการถกแถลงอะไรอย่างที่จะว่าไป ถ้าสมมติว่าเรามีโอกาสได้ทำจริงให้มันเป็นแรงกดดัน ให้ประชาชนได้ตระหนักว่า การใช้กฎหมาย กระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายก็มีความสำคัญต่อความเป็นธรรมที่เราจะได้รับเอนด์วิเซ้าส์ของมันด้วย แล้วถ้าเผื่อว่ามันจะมีช่องในรัฐธรรมนูญ จะมีมาตราอะไรก็ตามที่จะทำให้กระบวนการการใช้กฎหมายนี้ผิดเพี้ยน อย่างเช่นให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมากเกินไป เพราะว่าแบบนักการเมืองมันฤทธิ์เยอะจริง ๆ ตอนแรกก็ดูท่าทางว่าศาลรัฐธรรมนูญเอาไม่อยู่ แต่ว่าเอาไปเอามากลายเป็นว่า ต้องมาควบคุมศาลรัฐธรรมนูญอีกทีหนึ่งมันก็เลยไม่รู้ว่าจะเอายังไง อันที่สองเป็นโจทย์ที่ใหญ่มากไม่รู้ว่าจะมีทางออกอย่างไร ทำไปทำมามันจะลามไปที่ความไม่เชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมซึ่งมันจะเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าหันหน้าไปกระบวนการยุติธรรมแล้วมันไม่น่าเชื่อถือ มันจะกลับไปกำลังของใครของมันแล้วตอนนี้ ใครมีกำลังเอาออกมาใช้ เพราะไม่มั่นใจว่าไปตรงนั้นมันจะยุติธรรมไหม ปัญหาของกระบวนการการใช้กฎหมายคิดว่ามันชัดเจนขึ้นมามากกว่าการที่เรามีรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายที่มันไม่ค่อยจะถูกต้องเท่าไร ไม่รู้มีข้อเสนออย่างไร แต่ข้อที่ข้อที่มันอยู่ใต้ไอ้นั้นจริง ๆ ที่ผมคิดว่าจะให้มีมี คือ เรื่องสิทธิเสรีภาพของพลเมืองมันต้องเป็นเรื่องที่เป็นหลักการที่เราจะต้องทำให้มันเกิดขึ้นจริง ๆ ทำให้มันมี ให้มันปฏิบัติได้ คำว่าสิทธิเสรีภาพมันอาจทำให้เราเกิดความไม่สบายใจบางเรื่อง เห็นว่ามันมีม็อบตรงนั้นม็อบตรงนี้ ผมคิดว่าถ้าเราใช้สิทธิเสรีภาพมันต้องมีความรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วยในฐานะที่เราเป็นพลเมือง ในฐานะที่เราเป็นสมาชิกของสังคม ผมคิดว่าหน้าที่ของรัฐไม่ใช่ว่ามาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของพลเมืองมันจะต้องสนับสนุนให้เค้ามีสิทธิและเสรีภาพอันนี้รวมไปถึงการควบคุมการแข่งขันให้ผมอยู่ในขอบเขตที่ อันนี้ผมพูดถึงเรื่องเศรษฐกิจแล้วล่ะครับ ให้อยู่ในขอบเขตที่มันเหมาะมันควร คือเราไปพัวพันกันสองเรื่องสิทธิและเสรีภาพ มันทำให้เกิดผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ลมหายใจทางเศรษฐกิจและลมหายใจของพวกเราด้วยอยู่ในมือของเค้าแล้วตอนนี้เซเว่นอีเลฟเว่นมีทุกซอกทุกซอย ตอนนี้ไวรัสอู่ฮั่นระบาด ความเป็นความตายของเราอยู่ที่เซเว่นมันจะมีการกักตุน ถ้าเซเว่นกระจายสินค้าไม่ได้ เราก็ไม่มีมาม่ากินแล้วทีนี้ ที่ประเทศอิตาลีเริ่มขาดแคลนแล้ว เพราะฉะนั้นหลักการเรื่องสิทธิเสรีภาพมันจะเขียนยังไง ผมอยากจะเห็นว่ามันได้รับการเคารพแล้วอันนี้มันก็เกี่ยวข้องกับประเพณีการใช้อำนาจของบ้านเรา ราชการผมเห็นทางฝ่ายราชการแต่งชุดราชการทุกอาทิตย์ผมรู้สึกอึดอัดมาก สมัยหนึ่งมันเริ่มจะหายไปแล้วล่ะ เพราะแต่งชุดข้าราชการเมื่อไหร่มันอยู่บนหัวประชาชน คนไม่อยากเข้าไปหา กลายเป็นรัฐราชการที่เราจะไปบูชา ประชาชนมันไม่มีชุดใส่ ดีไม่ดีเค้าจะไปตัดชุดใส่ให้ประชาชน เรื่องสิทธิเสรีภาพเราจะเขียนยังไง แม้แต่จะคุยกันในมหาวิทยาลัยภายใต้รายวิชาที่เราสอนกันมันยังพูดไม่ได้เลยในช่วงที่ผ่านมามันเป็นปัญหา อำนาจมนมีความลึกลับอยู่อย่าง ผมอยู่มหาลัยเค้าบอกทำไมพูดกับอธิการไม่ได้ พูดได้แต่วิธีการบริหารอำนาจ เค้าจะใช้วิธีการโยนไปโยนมา มาถึงคณะโยนไปรอง รองนั่นรองนี่

จนรู้ไปไล่ตัวเจอมันยังไง สุดท้ายก็ไม่ได้ทำ หาตัวไม่เจออำนาจมันอยู่ที่ไหน อำนาจตามประเพณีอำนาจแบบนี้มันมีผลต่อสิทธิเสรีภาพของพวกเราจริง ๆ แต่ว่าอีกด้านหนึ่งก็อยากให้พวกเราใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบ เราโพสอะไรที่เรามีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถ้ามันเกิดความตื่นตระหนกหรือความโกลาหลขึ้นมามันเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องแค่นิดเดียวถ้าเราใช้เสรีภาพด้วยความไม่รับผิดชอบ อยากพูดสามเรื่องนี้แหละ หนึ่งกระบวนการต้องชอบธรรม สองกระบวนการในการใช้กฎหมายที่จะต้องอยู่ในร่องในรอย และเรื่องสิทธิเสรีภาพเราต้องทำให้มันเกิดขึ้นจริง ๆ ในกฎหมายใหม่ของเรา

อาจารย์มนุษย์ศาสตร์ เราก็เห็นว่าปัญหาของรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ เค้าออกแบบรัฐธรรมนูญมาแบบนี้แล้ว เค้าได้เปรียบ ผู้มีอำนาจได้เปรียบแล้วเค้าไปแก้ยิบย่อยแบบนี้เค้าก็ไม่แก้แล้วล่ะ สิ่งที่ผมเสนอมันไม่มีอะไรเกิดขึ้นเหมือนเดิม สิ่งที่ผมอยากเสนอ คือ ใช้โมเดลของปี ๔๐ คือ ประชาชนมีส่วนร่วม ตั้ง สสร. อะไรต่าง ๆ เป็นตัวแทนประชาชน ส่วนรัฐธรรมนูญจะออกมาเป็นอย่างไร สิทธิเสรีภาพเป็นอย่างไร อยากให้ระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างไร อยากให้ศาลเป็นยังไงอะไรต่าง ๆ ให้ตัวแทนประชาชนเป็นคนออกแบบ ดีไซน์ โดยที่มีการมีส่วนร่วม แก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตราเพื่อทำประชามติว่าจะแก้หรือไม่แก้ ถ้าแก้ลงประชามติว่าแก้ก็ตั้ง สสร. ดำเนินการ ประชาชนมีส่วนร่วมไป พอได้รัฐธรรมนูญก็มาโหวตรับ เป็นกระบวนการแบบนั้นไป ข้อเสนอต่าง ๆ ที่เสนอไปยากที่เค้าจะดำเนินการ เค้าได้เปรียบ เค้ามีความได้เปรียบทางการเมืองอยู่ เค้าเคลียร์กันได้อยู่ เค้ามีทุน ปืน มวลชน กลุ่มผู้มีอำนาจตอนนี้เข้าคุยกันได้อยู่ กลุ่มนี้ลงตัวกันอยู่ เสนอให้ประชาชนมีส่วนร่วมอะไรต่าง ๆ เนี่ย แม้แต่แก้รายมาตราในส่วนกระบวนการยุติธรรม ถ้าเค้าไม่ได้เปรียบ โหวตในกรรมาธิการก็แพ้เหมือนเดิม แม้ตั้งกรรมาธิการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็แพ้โหวต

- ผมขอเสริมเรื่องหมวดสิทธิเสรีภาพ ผมคิดว่าคำถามพ่วงไม่ควรมีฉบับหน้าที่มันซอยย่อยลงมาแล้วก็ พรบ. คอมก็ควรยกเลิกไม่ควรมี ถ้ามี พรบ. คอม ก็จะมีมาตรานี้หมวดนี้ไว้ทำไม ถ้าเสรีภาพในการคิดในการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุมที่ปราศจากอาวุธเนี่ย แต่มี พรบ ชุมนุมในการแจ้งความดำเนินคดีกับคนที่ออกมาแสดงความคิดความเห็น ผมรู้สึกว่ามันไม่ได้เสรีภาพ ซึ่งตรงนี้เค้าเรียกว่าเป็นข้อได้เปรียบหรือรูปแบบการควบคุมของรัฐบาลชุดนี้ที่ควบคุมแม้กระทั่ง ควบคุมอย่างเดียวไม่พอไปติดตามคุกคามผู้ที่ออกมาแสดงความคิดเห็น เห็นเป็นข่าวนักศึกษาที่ออกมาก็มีเข้าหน้าที่ตำรวจ ทหารเข้าไปติดตามคุกคาม ถ้ารัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตรงนี้จริงผมก็คิดว่ามันไม่ควรมีเลยครับ

- หนูมีคำถามค่ะ คือการที่เราจะแก้รัฐธรรมนูญ เราจะแก้ได้ยังไงคะ ในเมื่อเหมือนที่อาจารย์บอกว่าสี่ส่วนของเค้ายังคุยกันได้อยู่ หนูสงสัยเรื่องนี้ อธิบายให้หนูฟังหน่อยค่ะ

- สมมติในคำถามประชามติจะถามว่าแก้หรือไม่แก้ มันจะมีคำถามประเภทแบบนี้ด้วยว่า เราขอประชามติของประชาชนว่าให้ยกเลิกหรือระงับใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ แล้วให้ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ หรืออะไรก็ได้ชั่วคราวในระหว่างที่จะแก้รัฐธรรมนูญ ถามคำถามพ่วงแบบนี้ไปเลย เพราะว่าเมื่อไรก็ตามที่เดินตามที่ท่านมีชัยเขียนไว้ท่านเป็นปรมาจารย์ทำให้คนงง ถ้าทำตามแบบโปรเซสมันจะเป็นอย่างที่อาจารย์ว่า ถ้าทำแบบนั้นมันต้องใช้กระบวนการทางการเมืองหรือทางสังคม หมายความว่าถ้าแรงกดดันทางสังคมไม่มากจริง ๆ ไม่มีทางจะเกิดขึ้นได้ แล้วมันจะไปซ่อนอันนั้นไว้อันนี้ไว้ มันจะต้องมีกระบวนการในทางสังคมหรือการกดดันที่จะสู้กับแบบที่อาจารย์พูดไว้ มันต้องมีแรงกดดันมากพอที่จะทำให้ทั่วทิศให้มันไปได้ ก็อาจทำประชามติถามตรง ๆ เลยว่า ถามซ้ำอีกเลยว่าคุณเอาอีกไหมรัฐธรรมนูญ ๖๐ ถ้าไม่เอาคุณจะเอาฉบับไหนมาแทน ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นไปพอเสร็จรุ่งเช้าประชามติเสร็จนับคะแนนเสร็จแล้ว สว ไป แล้วมีรัฐบาลชั่วคราวอะไรก็ไม่รู้ ผมไม่รู้ว่าจะไอ้นั่นยังไงในทางเทคนิคกระทบอะไรบ้าง แต่ว่าถ้าถามได้ผมคิดว่าถามเลย ถามประชาชนอีกทีสิว่าจะเอามั๊ย

รัฐธรรมนูญปี ๖๐ เนี่ย ผมไม่รู้จะเป็นไงทำได้หรือเปล่า ถามไปแล้วจะถามซ้ำได้ยังไง ถ้าถามได้มันจะลดการเผชิญหน้าสังคมไทย มันจะปล่อยทางออกมันจะทำให้เราก้าวข้ามวิกฤตไปได้ไม่ต้องไปใช้กำลังห้ำหั่นอะไรกันมากมาย มันจะเปิดช่องให้สังคมมีช่องหายใจ ตอนนี้เราถูกส่งไปอยู่ในหลุมไม่รู้จะขึ้นมาอย่างไร เราอาจมีนวัตกรรมอะไร ตอนที่อาจารย์มีชัย เขียนเค้าก็คงคิดว่าเป็นนวัตกรรมยังไง

- ผมขอแสดงความคิดเห็นในฐานะที่ไม่ใช่นักกฎหมายและไม่ค่อยรู้เรื่องกฎหมายเรื่องรัฐธรรมนูญเท่าไหร่ คือประเด็นแรกผมสงสัยพอเราไปอ่านรัฐธรรมนูญมีตั้งหลายข้อที่ผมรู้สึกว่าทำไมมันขัดกับความเป็นจริง ผมยกตัวอย่างเช่น บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูดการเขียน แต่พอเอาเข้าจริง ๆ ไปพูดถึงคนบางคนไม่ได้ หรือไปพูดถึงคนที่มีอำนาจไม่ได้ ผลเสียมันตามมา ถูกคุมคามถูกติดตาม ถูกสารพัดแปลว่าอะไร อันนี้มันมันแปลว่าอะไร ประเทศไทยปกครองด้วยกฎหมายจริงหรือเปล่า หรือรัฐธรรมนูญทำหน้าที่ในแบบที่มันควรจะเป็นได้หรือเปล่า ถ้ามันไม่ได้แล้วเราไปแก้รัฐธรรมนูญแล้วมันช่วยอะไร มันมีคนที่อยู่เหนือรัฐธรรมนูญอยู่หรือเปล่า มันคนที่เค้าฉลาดพอที่จะจัดการกฎหมายนู่นนี่นั่นซิกแซกกฎหมายลูกกฎหมายอะไร แล้วมันทำให้เจตนารมณ์ของเสรีภาพของประชาธิปไตยมันไม่เป็นจริง อันนี้ผมว่าสำคัญนะ อีกประเด็นนะครับมันก็คือว่า น้องเค้าเสนอไปแล้วก็คือการได้มาซึ่งวุฒิสมาชิก อันนี้ผมว่าไม่แฟร์อย่างรุนแรงไม่เป็นธรรมอันนี้ต้องแก้ เพราะว่าอะไรเวลาเขียนมันก็ดูดีคัดเลือกจากกลุ่มวิชาชีพ คัดเลือกจากนู่นนี่นั่น ซึ่งผมรู้สึกว่าอันนี้เป็นช่องโหว่ที่มันจะทำให้คนที่มีอำนาจบางกลุ่มบางคนเอื้อประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่มบางคนมันควรจะมาจากการเลือกตั้ง ทีนี้การเลือกตั้งแบบไทย ๆ มันก็เลือกตั้งกันมาจนไม่รู้จะเลือกอย่างไรแล้วมันก็ไม่เป็นประชาธิปไตยแบบที่มันควรจะเป็น มันเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ เอาเข้าจริงแล้วมันก็ถูกแทรกแซงโดยเครือข่ายอำนาจผลประโยชน์เงินหรือระบบอุปถัมภ์ เพราะอะไรเพราะพื้นฐานของคน คนเราจำนวนไม่น้อยไม่เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยและมันทำให้พอถึงเวลามันโยนกลับไปให้ประชาชนเลือกตั้งแล้วมันก็ได้แบบเดิมที่มันไม่ค่อยมีคุณภาพที่เราจะเจอแล้วร้องยี้เข้ามามันก็ไม่ไปไหนอ่ะครับ แต่ข้อดีของมันก็คือมันมีโอกาสแก้ตัว ข้อดีของมันคือมันแก้ตัวได้ มันไม่เหมือนอะไรที่อยู่ในประเทศไทยที่แก้ตัวไม่ได้ ผมคิดว่าอย่างน้อยถ้าเราคาดหวังว่าสักวันนึงคนส่วนใหญ่ของประเทศจะเรียนรู้จะเข้าใจหลักปรัชญาของเสรีภาพจริง ๆ ถึงวันนั้นผมคิดว่ามันจะดี แล้วการเลือกตั้งมันจะวน วน วน ไปถึงจุดนั้น แต่ถ้าไม่เลือกตั้งผมคิดว่ามันก็ไม่มีอนาคต ผมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบางมาตราในรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่เนี่ยนะครับ ที่ผมคิดว่าน่าจะปรับก็คือว่ามาตรา ๕๒ เนี่ย ก็จะมีตอนแรก ๆ พูดมา แล้วก็ตอนท้ายเลยเค้าบอกว่า กำลังทางทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย ผมคิดว่าอันนี้ควรจะตัด มาตรา ๖๗ รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ผมคิดว่าเรื่องนี้ไม่น่าอยู่ในรัฐธรรมนูญนะ มันเป็นเรื่องที่แบบว่าเรื่องศาสนาถ้าคนศรัทธาประชาชนศรัทธาเค้าจะเกื้อหนุนเกื้อกูลสังคมกับศาสนามันจะอยู่ด้วยกัน หรือถ้าจะแก้ให้มันน้อยลงหรือตัดทิ้งเลย แต่ผมคิดว่ามันควรตัดทิ้ง ก็คืออย่าเอารัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ผมคิดว่า ถ้าแก้ให้น้อยผมว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาพอ คือผมนับถือศาลนาพุทธเนาะ แต่ปัจจุบันคนนับถือศาสนาหลากหลายแล้วจำนวนนึงไม่นับถือศาสนา คือผมรู้สึกว่า ลองจินตนาการว่าผมเป็นคนนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาพุทธเนี่ย ผมน้อยใจ ซึ่งผมคิดว่าเรื่องพวกนี้ไม่จำเป็นต้องระบุในรัฐธรรมนูญ ผมไม่รู้สึกว่ามันมีประโยชน์อะไร มีข้อที่ผมเหมือนกันนะ ก็คือ มาตรา ๗๗ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น อันนี้ผมชอบ แต่ปฏิบัติเป็นไปได้หรือไม่ผมไม่ทราบ เพราะผมไม่คิดว่าสังคมที่มันร่มเย็นเป็นสุขมันอยู่ด้วยกันแบบมีธรรมาภิบาลดีเนี่ย สังคมนั้นไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายเยอะเลย การมีกฎหมายเยอะแสดงว่ามันมีปัญหาเยอะ แล้วก็อันนี้มันไม่อยู่ในรัฐธรรมนูญที่เขียนไว้เนาะ แล้วจริง ๆ ศักดิ์ของกฎหมายผมก็ไม่แน่ใจเนาะ ว่ามันต้องอยู่ในรัฐธรรมนูญหรือเปล่า แต่ผมรู้สึกว่าเรื่องการกระจายอำนาจ

การดูแลแต่ละจังหวัดเป็นสิ่งที่คนเรียกร้องมานาน แล้วมันจะเป็นคุณูปการแก่การพัฒนาประเทศ มันจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของประเทศ ผมคิดว่าควรมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ขอบคุณครับ

- จริง ๆ ผมแพทย์ก็จริง แต่ผมลาออกไปทำงานวิศวกร จะคลุกคลีกับคนใช้แรงงานและระบบการทำงานของเอกชน ขออนุญาตเสนอในส่วนที่รัฐธรรมนูญควรแก้ อย่างเมื้อกี่อาจารย์พูดเรื่องศาสนาผมว่าโอเคนะครับ คือศาสนาเนี่ยจริง ๆ ถ้าเรามอง ผมอาจไม่เก่งภาษากฎหมายนะครับ แต่จริง ๆ แล้วศาสนามันเป็นเหมือนกฎที่ใช้ควบคุมสังคมก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญเสียอีก เพราะฉะนั้นศาสนาหลาย ๆ ศาสนาก็จะมีรูปแบบของเค้า ทีนี้เมื่อศาสนาถึงช่วงนึงที่มนุษย์เริ่มรู้สึกว่าศาสนามันมีความแปลก ๆ การใช้อำนาจแบบแปลกของผู้นำศาสนาเอง เป็นสาวกของศาสนานั้น ๆ ผมพูดโดยรวมทุกศาสนานะครับ มีการใช้อำนาจทางศาสนากับประชาชนกับค่านิยมทางสังคมหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ ในรูปแบบที่ให้เกิดการรุกล้ำสิ่งที่เรียกว่าสิทธิหรือเสรีภาพหรือแม้กระทั่งความเสมอภาคของมนุษย์ทุกคนตามหลักศาสนาซึ่งถ้าเราสังเกตทุก ๆ ศาสนาเนี่ยแทบจะให้มนุษย์ทุกคนอยู่ภายใต้เดียวกัน ถ้าอย่างเป็นศาสนาที่มีเทวะนิยมเค้าก็บอกว่าเราเป็นหนึ่งภายใต้พระเจ้าองค์เดียวกัน บางศาสนาอาจจะบอกว่าไม่มีพระเจ้าก็ได้ แต่เราทุกคนล้วนมีที่พึ่งของตัวเอง ทีนี้ถ้ามองในมุมศาสนาถึงจุดนึงเราค้นพบว่าศาสนาที่แท้จริงแล้วมันไม่ได้สามารถแก้ไข หรือทำให้สังคมวิวัฒน์หรือพัฒนาขึ้น สิ่งที่เรียกว่าวิทยาศาสตร์หรือหลักการและเหตุผลก็พัฒนาขึ้นมาถูกไหมครับ จนกระทั่งถ้าเราสังเกตอย่างประเทศยุโรปเค้าจะมีการปฏิวัติศาสนาที่ทำให้ประเทศเค้าเปลี่ยนผ่านจากระบบศาสนา ขอยกตัวอย่างศาสนาคริสต์โรมันคาทอลิกเปลี่ยนจนทำให้ตอนนี้คนในยุโรปรวมไปถึงหลายประเทศที่เจริญแล้วหรือพัฒนาแล้วค่อนข้างที่จะไม่มาซีเรียสกับศาสนา ไม่ได้บรรจุลงไปในกฎหมายหรือแม้กระทั่งไม่เอ่ยถึงเลย เค้าปล่อยให้เรื่องศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคลและไม่เอามาบังคับใช้เป็นกฎหมาย เค้าถือว่าความเชื่อทางศาสนานั้นเป็นเรื่องของส่วนตัว ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องให้เสรีภาพและไม่ได้รุกรานกันและกัน ทีนี้ตัดภาพมาผมทำงานส่วนใหญ่กับแรงงานพม่าแรงงานเมียนมาร์เค้าค่อนข้างดีใจมาก เพราะว่าประเทศเค้าพึ่งประกาศศาสนาประจำชาติไปเมื่อไม่กี่เดือนนี้เอง ถ้าผมจำไม่ผิด เค้าดีใจมากเลยเค้าถึงกับหยุดงานทั่งโรงงานเพื่อไปเฉลิมฉลองประกาศศาสนาประจำชาติ ทีนี้มันก็เลยกลายเป็นว่า ประเทศที่พัฒนาแล้วสมควรที่จะมีเรื่องศาสนาเข้ามาควบคุมไหม มันก็จะหมุนวนกลับไปที่กฎหมายว่า จริง ๆ กฎหมายที่เราใช้กันอยู่ไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอะไรที่ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ แต่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ ผมขอยกตัวอย่าง เช่น กฎมณเฑียรบาล หรืออย่างที่อาจารย์ธงชัยพูดในปาฐกถาก็จะเป็นพระธรรมศาสตร์ สิ่งเหล่านี้มันมาจากศาสนา คำถามก็คือ อย่างพระธรรมศาสตร์มันก็คือน่าเชื่อถือในหมู่คนที่เชื่อในเรื่องศาสนา แต่ความเป็นจริงในยุคปัจจุบันมนุษย์สามารถเรียนรู้ด้วยหลักเหตุผล หลักของวิทยาศาสตร์ หลักของการใช้สถิติ การเก็บสถิติ การเก็บรวบรวมข้อมูลความน่าจะเป็นที่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญที่ดีไม่ควรต้องกำหนดว่ามีศาสนาอยู่ในรัฐธรรมนูญเลย หรือถ้าจะต้องเขียน ต้องเขียนในลักษณะที่ว่า เคารพในเรื่องความเชื่อส่วนบุคคล เพราะมันไม่แปลกอยู่แล้วแม้เป็นพุทธศาสนิกชนเองในบ้านเราก็ยังไว้ศาลพระภูมิยังไหว้ต้นไม้ ยังไหว้ผีสางนางไม้ซึ่งมันไม่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาหรือในพระไตรปิฎกเขียนไว้เลย เราเชื่อในอรรถกถา เรื่องของชาดกต่าง ๆ เชื่อในเรื่องบุญญาธิการ หรือเชื่อในคนที่มีคุณประโยชน์หรือมีความสามารถที่มีเพียงพอมีความเหมาะสมในการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าในทางสังคมแคบอย่างมหาวิทยาลัยเอง หรือในสังคมกว้างอย่างเรื่องของการทำงานบริษัทเอกชน หรือในระดับประเทศอย่าง เช่น การเลือกคนดีเข้าไปเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเรื่องคุณงามความดี หรือเรื่องศาสนาเนี่ยไม่ควรถูกเอามาพิจารณาในกฎหมาย ไม่ควรมีในรัฐธรรมนูญเลย หรือถ้าจะมีอย่างน้อยต้องคุ้มครองความเชื่อของแต่ละคนว่า เค้ามีสิทธิที่เชื่อในศาสนานี้ เค้ามีสิทธิจะเชื่อในสถาบันนี้หรือไม่ก็ได้ เค้าสามารถพูดถึงได้ วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่เป็นความจริงได้โดยไม่ถูกละเมิดจากกฎหมาย

นี้ผมพูดแค่เรื่องศาสนานะเนี่ย อย่างผมมีลูกน้องใช่ไหม ลูกน้องก็ออกไปเฉลิมฉลองการประกาศศาสนาประจำชาติเค้า ผมไม่ได้บังคับเค้า ไม่ได้ตัดเงินเดือนเค้า หัวหน้าหลายคนบาอกว่าตัดเงินเดือนเค้า เค้าลางานไป ลากันทีสิบคนอย่างนี้ครับ ผมว่าไม่ควรทำถึงแม้ว่าเราจะรู้สึกว่าศาสนาเป็นเรื่อง คือเราเปิดเสรีให้เค้ามีโอกาสเฉลิมฉลองศาสนา ความเชื่อของเค้าเราไม่ละเมิดกันอยู่แล้ว แต่รัฐธรรมนูญต้องเปิดให้เค้าจริง ๆ ไม่ใช่เขียนบอกว่าต้องมีอย่างที่อาจารย์บอกไว้ว่านิกายเถรวาทเท่านั้น ศาสนาอื่นอาจมีความน้อยใจอย่างที่อาจารย์ว่านี่คือประเด็นในเรื่องศาสนา เรื่องที่สองเรื่องของชนชั้นของคนใช้แรงงานจริง ๆ คือ เมื่อพูดเรื่องชนชั้นคนใช้แรงงาน แรงงาน หรือกรรมาชีพ คำนี้มันมีในสังคมอยู่ไหมถ้าเราเป็นประชาธิปไตย ถ้ามันยังมีอยู่แสดงว่าอะไรครับ แสดงความว่าประเทศเราไม่มีเสรีภาพ ความเสมอภาค หรือความเท่าเทียมกันจริง ๆ เลย ไม่ว่าตั้งแต่สมัยไหน ผมเอาความคับแค้นจากลูกน้องผมที่เค้าได้ค่าแรงวันละ ๓๒๕ บาท ขึ้นมาพูด เค้าโมโหมากที่ราคาแก๊สขึ้น ใครเป็นคนประกาศราคาแก๊สขึ้น รัฐบาลถูกไหมครับ แต่ค่าแรงเค้าขึ้นมาห้าบาท ตอนแรกที่เค้าเลือกพรรคพลังประชารับเข้าไป ขออนุญาตเอ่ยชื่อพรรคนะครับ เค้าบอกว่าจะขึ้นค่าแรงให้เป็น ๔๐๐ บาท ตอนนี้เค้ายังทำไม่ได้ โอเคครับเศรษฐกิจโลกก็มีปัญหาอยู่เวลานี้ หุ้นก็ลงกันเยอะ ผมว่าคนใช้แรงงานจริง ๆ ลำบากมากตอนนี้เค้าได้ค่าแรง ๓๐๐ บาท จริง โอเค โรงานผมมีสวัสดิการข้าวเย็นข้าวเที่ยงให้เค้า แต่รถยนต์ค่าน้ำมันที่เค้าต้องใช้ ค่าห้องที่เค้าต้องจ่ายเช่า โอเคถึงแม้โรงงานของผมมีสวัสดิการให้เค้าอีกแหละ แต่เงินเดือนของเค้าไม่เพียงพอที่จะไปส่งเสริมเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศนี้เลย นี้คือประเด็นที่สองนะครับ เราบอกว่าการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจจริง ๆ ต้องพัฒนาจากราก แต่รากมันเป็นไปไม่ได้เลย ทีนี้คำถามคือมันเป็นมาตั้งแต่แค่รัฐบาลนี้หรือเปล่า จริง ๆ มันก็เป็นมายาวนานแล้ว มันก็เลยย้อนกลับไปว่า เรายังเป็นคนเหล่านี้เป็นคนชั้นกรรมาชีพอยู่ เราไม่ได้มองเค้าเป็นคนเท่าเรา ไม่ได้มองว่าเค้าเป็นนักวิชาการเหมือนเรา มันก็เลยวนกลับมาถามว่าแล้วประเทศเรามีความเสมอภาคกันจริง ๆ หรือเปล่าตอนนี้ด้านกฎหมาย มันน่าเจ็บใจ นอนนี้เราน่าจะรู้อยู่แล้วว่าการแก้รัฐธรรมนูญนี้ต่อให้แก้ได้จริง ๆ สิ่งนี้ก็ยังไม่หายไปจากสังคมไทย แต่ทีนี้ถ้าถามว่านักศึกษาทำอะไรอยู่ เดี๋ยวตอนนี้ห้าโมงเย็นเราก็ไปใช่ไหมครับ คือเราไม่ได้คาดหวังว่าให้แค่รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร หรือเขียนรัฐธรรมนูญแล้วจับมือประชาชนลงประชามติ ถ้าไม่เชื่อก็ลองถามไผ่ ดาวดิน ดูก็ได้นะครับ คือผมเป็นคนนึงที่แชร์ข่าวเหมือนเค้า ผมก็เป็นเพื่อนเค้า จริง ๆ เพื่อนสนิทของเค้าก็เป็นเพื่อนผม ผมก็ยังรู้สึกโกรธแค้นอยู่เลยว่าประเทศเราเลือกใช้กฎหมายแบบนี้จริง ๆ เหรอ น่าเศร้านะครับผมว่า โอเคล่ะอย่างที่อาจารย์เคยบอกว่าประชาชนส่วนใหญ่ ชนชั้นเกษตรกร ชนชั้นใช้แรงงานเค้าไม่ได้มาสนใจเกี่ยวกับเรื่องกฎหมายเยอะเหมือนเราที่นั่งอยู่ตรงนี้ ถามว่าพวกเค้าผิดหรือเปล่าที่เค้าไม่รู้ ถ้าลองให้เค้ามีเวลาว่างจากการทำงานมานั่งดูทีวีตอนเลิกงานแล้วเห็นถึงการพูดถึงเรื่องความรู้ ความเท่าเทียมกัน จรรโลงใจให้ความความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางสังคม เสรีภาพไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสาระความรู้เลย หรือแม้กระทั่งละครที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย ๆ ละครหลังข่าว ที่เราจะไม่แบ่งว่าบ้านคนนี้รวยมากเลย บ้านคนนี้จนมากเลย พระเอกต้องเป็นตำรวจทหาร สิ่งนี้มันคือการแบ่งประชาชนออกจากกัน แบ่งชนชั้นเกษตรกรรม แบ่งชนชั้นแรงงาน แบ่งชนชั้นนักวิชาการ หรือชนชั้นสูง ซึ่งผมจะไม่เอ่ยว่าคืออะไรบ้าง นี้ยังไม่นับเรื่องทหารนะครับที่คงไม่พูดในนี้นะครับ ผมคือผมก็อยู่ในสังคมหมอด้วยเดี๋ยวผมจะไปพูดเรื่อหมอในเวทีอีกทีนึง อย่างที่ผมบอกว่าเราไม่ได้ต้องการให้สังคมมันแยกกันแบบนี้ เราอยากให้สังคมเป็นหนึ่งเดียวกัน วิธีที่จะเอาชนะเผด็จการผมใช้คำนี้เลยนะครับ เราต้องกล้าพูดอาจารย์ป่วย อาจารย์ธงชัย พูดในปาฐกถาว่าเราต้องกล้าพูด เพราะมันไม่เป็นการยุติธรรมเลย เพราะฉะนั้นเราต้องการสิ่งนี้เราต้องทำงานยังไง ผมมองว่าวิธีที่ง่ายที่สุดคือ เราให้ความรู้ประชาชนได้มากแค่ไหน เราพูดกันวันนี้เราสรุปกัน โอเคหลาย ๆ ท่านพูด อาจารย์หลาย ๆ ท่านผมเคารพนะครับ แต่สิ่งที่เราพูด

วันนี้ต้องไปถึงประชาชนครับ เพราะถ้าเราพูดกันอยู่ตรงนี้ เราจับกลุ่มกันไปตรงหน้ารัฐสภา เราไปยื่นจดหมายถึงคณะกรรมาธิการ ตัวแทนร้อยกว่าคนที่เข้าไปคุยกับคณะกรรมาธิการ สุดท้ายแล้วมันต้องลงมาหาประชาชน เพราะว่าประชาชนไม่รู้เลย อย่างเรื่องประชามติที่อาจารย์บอกว่าเราลงประชามติไหมว่าจะเอารัฐธรรมนูญแบบไหนมาใช้หรือไม่มาใช้ จริง ๆ ต้องถามเลย ถามกันตรง ๆ ว่า ประชาชนต้องการปกครองระบอบประชาธิปไตยนี้ ผมไม่พูดต่อมันเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญนะ เราต้องการระบอบนี้อยู่ไหม มันต้องเป็นคำนี้เลยครับ เพราะเอาจริง ๆ ผมคิดว่าประเทศเราไม่ได้ปกครองระบอบประชาธิปไตยหรอก อันนี้ความคิดส่วนตัวนะครับ จะจดบันทึกไว้ก็ได้ หนักใจนะครับการที่เราเป็นคน คนที่อยู่ตรงกลางระหว่างกลุ่มคนที่ใช้แรงงานจริง ๆ กับคนที่เป็นบัณฑิตอย่างเรา รวมไปถึงคนที่อยู่สูงกว่าเรา ชนชั้นนายทุนที่เป็นหัวหน้าผมอย่างนี้ครับ การอยู่ตรงกลางมันมีโอกาสดีอย่างนึงคือ เราเข้าใจคนที่อยู่ข้างบนและเราเข้าใจคนที่อยู่ข้างล่าง ตรงนี้ผมอยากเสนอในที่ประชุมว่า สังคมจะเปลี่ยนถ้าทุกคนได้โอกาสที่จะเข้าถึงข้อมูล เข้าถึงรัฐธรรมนูญ เข้าถึงกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันจริง ๆ ครับผม

- เรื่องศาสนาที่อาจารย์ยกขึ้นมาเนี่ยมันเป็นเรื่องที่สำคัญมากก็เลยอยากฝากเรียนท่านทวีในคณะกรรมาธิการ อันนี้เนี่ยถ้าเราไม่ตระหนักตอนนี้เนี่ยเราจะเดินเข้าไปสู่ภาวะที่ยุ่งยากจริง ๆ คือรัฐไทยมีโอกาสที่เดินไปสู่รัฐที่เค้าเรียกว่า บุดดิส ฟันดาเมลิสซึม ซึ่งพม่าเดินหน้าไป ก่อนประกาศอย่างนี้ ฆ่าคนไปเยอะแล้ว แล้วที่เราพูดถึงยุโรปว่าเค้าก้าวหน้ามาเค้าก็ฆ่ากันมาก่อน คือคนศาสนาคริสต์ที่เค้าฆ่าคนยิวส์เนี่ยมันไม่ได้เริ่มที่ฮิตเลอร์นะ มันมาตั้งแต่สมัย เราลองไปดูประวัติประเทศสเปน มันฆ่ามันไล่เผาคนยิวส์มาตั้งแต่ ทีนี้อันนี้เนี่ยสิ่งที่เค้าถือว่าก้าวหน้าที่สุดเนี่ย ผมไม่ได้คิดว่าศาสนาคริสต์ก้าวหน้ากว่าเรา แต่ว่าเราแยกคริสตจักรออกจากรัฐ และแยกรัฐออกจากศาสนาได้ ซึ่งกว่าที่เค้าจะแยกตรงนี้ได้สังฆราชา สันตะปาปา เค้าก็มีอำนาจที่แบบยืนดูคนที่ถูกเผาได้ไอ้นี่จริง มันเป็นมาแล้วเป็นพันปีอยู่ในประวัติ แต่เรากำลังจะเดินเข้าไปตรงนั้นซึ่งรับเอาศาสนามาเป็นเครื่องมือเอาศาสนามาอุปถัมภ์ แล้วขบวนการอันนี้ที่ผมทำวิจัยสามสีปีที่ผ่านมาที่ทำเรื่องความขัดแย้งก็ได้มีโอกาสได้ไปสัมภาษณ์ คือ องค์กรทางศาสนาเป็นองค์กรที่คล้ายทหารมากแต่ผมไม่ได้ตำหนิพระสงฆ์องค์เจ้านะครับ เพราะศาสนาเป็นเรื่องที่เคารพ แต่เมื่อไรก็ตามคุณเอาองค์กรแบบนี้ไปอยู่ใต้รัฐนะครับ ผมคิดว่าอันตรายอย่างมาก อยากให้กรรมาธิการตระหนักตรงนี้จริง ๆ

-เรื่องศาสนานิดนึงนะครับ ไปด้วยไม่ดื้อ เรื่องศาสนาเนี่ย ผมเนี่ยไปทำบัตรประชาชนใหม่ แล้วผมก็ไปต่อรองเรื่องศาสนาเนี่ยเป็นชั่วโมงเลย คือ รัฐธรรมนูญบอกว่าเรามีสิทธิ แต่พอเราไปใช้สิทธิมันมีอะไรที่ไม่เหมือนในทางข้อกฎหมาย ผมบอกว่าผมจะขอเขียนลงในบัตรประชาชนว่า ผมเคารพทุกศาสนา เจ้าหน้าที่เป็นห่วงบอกว่า ถ้าตายไปจะทำพิธีไหน จะทำอะไร มันเป็นอะไรแบบที่ ผมรู้สึกว่า ข้อกฎหมายมันแบบนี้นะครับ แต่ในทางปฏิบัติมันไม่จริงไง นึกออกไหม อันนี้คือแนวนโยบายใช่ไหมครับซึ่งเป็นปัญหา ทีนี้มันก็ต่อรองกันไปต่อรองกันมา ผมก็ถามว่ามายุ่งอะไรกับผม ถ้าผมจะตายทำจะทำศาสนาไหนมันก็ไม่มีปัญหาเรื่องของผมอะไรอย่างนี้ ก็ไม่ได้บอให้ระบุ พอเราระบุอย่างอื่นก็ไม่ได้อีกเป็นภาษาอังกฤษ คือ อะไรก็ไม่ได้ นอกจากสุดท้ายแล้วมันต้องระบุพุทธ คริสต์ อิสลามหรืออะไรแบบนี้ นึกออกไหม สุดท้ายไม่ได้นึกออกไหม คือ แล้วบอกว่าเรามีสิทธิเสรีภาพนึกออกไหมทางปฏิบัติทำไม่ได้ สุดท้ายเจรจาไปเจรจามาคือเค้าไม่ลงอะไรให้เลย ขีดเฉย ๆ ผมก็รู้สึกว่ามันไม่ใช่ เราอยากให้ลง อันนี้คือแชร์เรียลข้อเท็จจริงนะครับ เป็นแฟค พูดนิดหน่อยเรื่องสิทธิเสรีภาพ คือ มาตรา ๔ ของรัฐธรรมนูญ ๖๐ มันไม่เหมือนมาตรา ๔ ของรัฐธรรมนูญ ๔๐ ๕๐ ทุกอย่างมาตรา ๔ บอกว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความคุ้มครองใช่ไหมครับ ทีนี้ใน ๖๐ มันบอกว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้รับความคุ้มครองภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ หมายความว่าอะไร หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถูกรับรองภายใต้กฎหมายซึ่งแค่นี้เริ่มต้นก็ผิดแล้วใช่ไหมครับ ซึ่งมาตรา ๔ รัฐธรรมนูญไม่เคยบัญญัติแบบนี้ เพราะฉะนั้น

มันแสดงออกถึงอะไร แสดงออกว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการเพิ่มอำนาจรัฐลดอำนาจประชาชนโดยชัดเจนใช่ไหมครับ เห็นจากอะไร เช่น หมวดสิทธิเสรีภาพ ให้ประชาชนชุมนุมเนี่ยแต่ก็มี พรบ. ชุมนุม ที่มาจำกัดไว้ ซึ่ง พรบ. ชุมนุม มีศักดิ์กฎหมายต่ำกว่า แต่ก็ถูกเข้าเงื่อนไขว่าภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพราะฉะนั้นโดยเทคนิคกฎหมายมันเลยเป็นปัญหาหมด สิทธิเสรีภาพมีปัญหาหมดเลย ถ้าอ่านดูดีดีให้หมวดสิทธิเสรีภาพเหมือนจะให้สิทธิตั้งแต่มาตรา ๒๔ หรือเปล่าถ้าผมจำไม่ผิด จนมาถึงมาตรา ๔๙ เหมือนจะเป็นการให้สิทธิแต่ก็จำกัดสิทธิในวรรคต่อ ๆ มา มันมีเทคนิคทางกฎหมายที่ทำไว้ ซึ่งผมคิดว่าคนวางเรื่องนี้วางได้ดีมาก แล้วมันก็เป็นการหลอกล่อ ถ้ามองผิวเผินเหมือนมีสิทธิแต่เอาเข้าจริงแล้วไม่มี เพราะฉะนั้นอันนี้เป็นปัญหามาก ผมเลยมองว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้โดยหลักแล้วผมเห็นด้วยกับข้อมูลทีมกฎหมายไอลอว์ที่ทำไว้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นเรื่องของอำนาจ หมายความว่า อำนาจนั้นจะเป็นของใคร ซึ่งที่ผ่านมารัฐธรรมนูญ ๒๐ ฉบับเนี่ย อำนาจจะเป็นของฝ่ายเผด็จการซะมากกว่าใช่ไหมครับ ของประชาชนมีแค่ ๔๐ อันเดียว ซึ่งผมรู้สึกว่า มันจะเห็นได้ชัดว่าเวลาคนเขียนรัฐธรรมนูญเนี่ยทิศทางมันเป็นแบบนี้กฎหมายจะเยอะซึ่งผมเห็นด้วยกับอาจารย์ว่ารัฐธรรมนูญควรมีนิดเดียวเป็นหลัก ๆ สำคัญแล้วก็ไปพัฒนา ในขณะเดียวกันเรามีกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอะไรที่มันจำกัดสิทธิกฎหมาย พรบ. ต่าง ๆ ใช้มาเป็นร้อยกว่าปี ขณะที่รัฐธรรมนูญเปลี่ยนตลอดซึ่งกฎหมายอันนั้นมันมีปัญหาด้วยซ้ำ อันนี้คือในระหว่างที่เราพูดถึงรัฐธรรมนูญแต่กฎหมายที่มันยังใช้อยู่มันยังใช้จริงๆอ่ะครับ ชาวบ้านเดือดร้อนจริง ๆ กับกรณีที่มันเรียกว่าอะไร พรบ. ต่าง ๆ ป่าสงวนต่าง ๆ ที่มันละเมิดสิทธิ ซึ่งผมรู้สึกว่า ถ้าเรามีรัฐธรรมนูญดีดีแล้วไปแก้กฎหมายลูกเพื่อพัฒนาสิทธิและเสรีภาพต่าง ๆ เนี่ย จะดีกว่าที่มาออกกฎหมายเยอะ ๆ แบบนี้ ซึ่งการที่ออกเยอะ การมีกฎระเบียบเยอะซึ่งแสดงว่ามีปัญหาเยอะ เพราะว่าเค้าไม่ได้แก้กฎหมายแต่เค้าเอากฎหมายมาสร้างปัญหาอีกอย่างนึง ประมาณนี้ความเห็นของผม คือ ผมไม่รู้ว่ามันมีวิธีทางไหมครับ หมายถึงอย่างกรณี ๔๐ เนี่ย มันเป็นยังไงถึงเกิดรัฐธรรมนูญแบบนั้นได้ และในสถานการณ์ตอนนี้ แล้วผมถามเลยนะครับแล้วในสถานการณ์ตอนนี้เราจะทำยังไงเพื่อให้ เค้าเรียกว่าอะไร คือ ปัญหาสำคัญ คือ รัฐบาลนี้เป็นแปดปี แปดปีแล้วต้องยอมรับ เป็นแล้ว แล้วก็จะเป็นอีกภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วมีการครอบอีกยี่สิบปี ยุทธศาสตร์ชาติอีก ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นปัญหาเราแก้ คือ ผมคิดไม่ออกเลยว่าเวลาไปแก้ มันต้องแก้ทั้งหมด สำหรับความเห็นผมในเรื่องสิทธิมนุษยชนเนี่ย มาตรา ๔ ต้องแก้แล้ว ตั้งแต่มาตรา ๒๔ ถึงมาตรา ๔๙ ก็ต้องแก้อย่างนี้ อย่างอาจารย์พูดเรื่องศาสนาก็ต้องแก้ คือ ทุกเรื่องก็ต้องแก้กับการร่างใหม่อันไหนง่ายกว่ากัน แล้วทีนี้เวลาเราจะร่างใหม่หรือ มีวิธีการไหนไหมที่เค้าจะทำกัน ไม่นั้นมันจะเป็นเหมือนอย่างเดิมซึ่งผมไม่อยากให้เป็นอย่างเดิม สมมติว่าตอนนี้ไร้รัฐบาลได้นะมันจะมีการร่างรัฐธรรมนูญเป็นอารมณ์คล้าย ๆ กับปี ๕๖ ที่ได้รัฐบาลแล้วเรียกร้องการปฏิรูปก่อนการเลือกตั้ง ผมรู้สึกว่าไม่ต่างอะไรแบบเดิม ทีนี่เรามีข้อเสนออะไรไหมที่จะอยู่ในวิถีประชาธิปไตยที่ไปแบบนี้ ลองสอบถามครับ

- หนูไม่ได้เรียนทางสายกฎหมายเรียนมาทางด้านบริหารธุรกิจ แต่ว่าก็สนใจในเรื่องของการเมือง ดูในเรื่องรูปแบบของสภา ที่อาจารย์บอกว่าเรามีส่วนที่จะแก้ได้ แต่ต้องเป็นไปตามกลไกสภาต้องรอในระยะสี่ปีไหม หรือมากกว่านี้ไหม อยากจะถามว่าด้วยสภาพสภาของปัจจุบันที่ของตัว ส.ส. ฝ่ายค้านก็ไม่สามารถที่จะมีเสียงข้างมากที่จะมาหนุนเสียงประชาชนที่แท้จริงหรือเปล่า แล้วมันยากมีเปอร์เซ็นต์ที่จะสามารถแก้ได้ หรือมีเปอร์เซ็นต์ที่เราจะย้อนกลับไปใช้รัฐธรรมนูญปี ๔๐ เพื่อแก้กลับมา หรือเพื่อที่จะยกร่างใหม่ทั้งหมดเพราะว่ามันเป็นปัญหาทุกอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ศาสนา การศึกษา มันเละเทะไปหมดเลยค่ะ ในความรู้สึกของหนู และการทำงานของสายธุรกิจด้วยค่ะ

- มีคำถามอีกแล้วค่ะ คือ เราสามารถทำให้สภาเป็นเดียวได้ไหมคะ

- หนูสงสัยเรื่องประเด็นของอำนาจศาล คือ เหมือนที่เราเห็นข่าวกัน บางทีมัน สมมติว่าหนูมีคำถามในใจว่าถ้าศาลตัดสินผิด เราเอาผิดศาลได้ไหม มีอะไรที่ตรวจสอบคำตัดสินของศาลไหม หรือคำตัดสินของศาลคือที่สุดแล้ว

- ขอเสริมเรื่องศาลครับ คือศาลเนี่ยหรือว่าอำนาจตุลาการเป็นอำนาจเดียวในรัฐธรรมนูญที่เขียนมาทั้งหมดที่ไม่มีการยึดโยงกับประชาชนเลย กล่าวคือการได้มาซึ่งประธานศาลฎีกา รวมถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเลย ประชาชนไม่ได้มีส่วนในการที่จะเลือกผู้พิพากษาของเค้าเลย เพื่อที่จะมาบังคับใช้กฎหมายที่เค้าลงประชามติกัน เป็นไปได้ไหมครับที่เราจะทำให้การเลือกตั้งประธานศาลฎีกา รวมถึงการเลือกตั้งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นไปได้ไหมที่จะมีส่วนที่ประชาชนจะได้เลือกผู้ที่จะบังคับใช้ตราชั่งที่เป็นตราชั่งสูงสุดของประเทศนี้แทนประชาชนจริง ๆ อย่างที่สองก็คือ ศาลเนี่ยในรูปแบบของกฎหมายผมก็ไม่ได้รู้เยอะนะครับ แต่มีอาจารย์พูดเมื่อกี้ว่าเราไม่ควรมีรัฐธรรมนูญเลย คำถามคือถ้าเราไม่ใช้รัฐธรรมนูญในการควบคุมประเทศ เราจะใช้จารีตในการควบคุมประเทศผมว่าไม่แฟร์อย่างยิ่งเลยนะ ยังไงเสียก็ต้องมีรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญที่ดีจริงจะต้องไม่มีคำว่า จารีตประเพณีอยู่ในนั้นเลยมันควรเป็นเรื่องของคำว่า ชี้ว่าถูกคืออะไรผิดคืออะไร ไม่เว้นที่ว่างให้กับวิจารณญาณของผู้พิพากษา ไม่เว้นว่างให้กับตีความของผู้ใช้กฎหมายเองกล่าวคือกฎหมายเป็นอย่างไรก็ควรเขียนอย่างนั้น ไม่เช่นนั้นกฎหมายเขียนกว้างแค่ไหนสุดท้ายศาลก็จะตีความเอง โอเคแหละครับมันมีบางประเทศที่เค้าใช้กฎหมายในลักษณะที่ว่าเป็นคอมมอนลอว์เป็นลักษณะที่ว่า ศาลเคยพิพากษาอย่างนี้แล้วก็พิพากษาอย่างนั้น หรือว่ามีการเปลี่ยนแปลงก็ตาม ซึ่งมันก็เป็นกฎหมายที่ดีนะครับ แต่ในเมื่อบ้านเรามีรัฐธรรมนูญแล้วก็ควรใช้ลักษณะเป็นซีวิลล์ลอว์ คือกฎหมายเขียนอย่างไรก็ควรเป็นอย่างนั้น ไม่ควรยกเว้นให้กับใคร ไม่ควรยกเว้นให้กับวิจารญาณของผู้พิพากษาเอง หรือผู้ใช้กฎหมายเอง กฎหมายควรมีความศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนเชื่อถือได้ แล้วทุกคนมองไปที่กฎหมายแล้วรู้สึกว่า เฮ้ยอันนี้เราเชื่อใจได้ แม้คนเหล่านั้นจะมีอำนาจสูงกว่าเราแค่ไหน แม้เค้าจะเป็น สส. ที่เราเลือกเองแท้ ๆ ก็ตาม กฎหมายจะต้องอยู่สูงกว่าเค้า จะไม่มีใครอยู่สูงกว่ากฎหมายแม้แต่สิ่งที่สูงมาก ๆ ก็ควรอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกับเรา เป็นไปได้ไหมที่จะเกิดขึ้นในประเทศนี้ ครับผม

- สอบถามค่ะ พอดีว่าเป็นสื่อ เมื่อกี้เห็นพูดถึงเรื่องตุลาการ เข้าใจว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาจากรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ใช่ไหมคะ แล้วเข้าใจว่ามาจากการสรรหาของ ส.ว. ที่ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสรรหา แล้วตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๔๐ เข้าใจว่าเราเลือก ส.ว. ทั้งหมด อันนั้นทำให้เราเห็นว่า คณะตุลาการมันมีความยึดโยงกับประชาชนผ่าน ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้ง มันเป็นไปได้หรือไม่ที่เราจะกลับมาเลือก ส.ว. อีกครั้ง เพื่อที่ ส.ว. ที่มีหน้าที่ร่างกฎหมาย รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสรรหาองค์กรต่าง ๆ ที่เป็นองค์กรอิสระ จะสามารถเกิดขึ้นได้แบบนั้นอีกครั้งหรือเปล่า เพื่อให้ยึดโยงกับประชาชนจริง ๆ

- องอาจจากเภสัชนะครับ จะฝากนิด ๆ หน่อย ๆ ครับผม ก็จะมีหมวดที่ ๔ มาตรา ๕๐ นะครับ (๕) คือ รับราชการทหารเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยนะครับ รับราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ ก็แค่สงสัยว่า แค่ทหารเหรอครับ อันนี้แค่สงสัยเฉย ๆ ไม่มีอะไรครับ แล้วก็มีบางส่วนบอกว่าการที่เราจะยกเลิกเกณฑ์ทหารเนี่ยไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญ แต่ว่าแก้แค่ พรบ. แบบนี้ก็ได้ มันเป็นได้ใช่ไหมครับว่าแก่ พระราชบัญญัติเฉย ๆ ไม่ต้องแก้รัฐธรรมนูญ แต่ว่าความเห็นของผมก็คือ เราแก้รัฐธรรมนูญไปเลยได้ไหม เพราะว่ามาตรา ๕ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศก็คือไม่ต้องแก้ พรบ. เลย แก้รัฐธรรมนูญแบบไม่ให้เกณฑ์ทหารเลยแบบนี้ได้ไหมครับ สงสัยเฉย ๆ ขอบคุณครับ

-ผมมีประเด็นนิดเดียวครับ เมื่อกี้ที่พูดถึงกลไกการแก้ว่าระหว่าง สว. สส หรือรัฐสภาจะสามารถแก้เรื่องนี้ได้ คือ ถ้าเอาตามข้อเท็จจริงนะครับ มันต้องเป็นข้อเท็จจริงที่คนทั่วไปรู้ว่า คือรัฐบาลเค้ามีธงที่ชัดเจนใช่ไหมครับ แล้วก็ไม่มีการยึดโยงกับประชาชนเห็นได้ชัดจากสิ่งที่มันเกิดขึ้น คือผมรู้สึกว่ามันมาถึงจุดนี้มันมี

ปัญหาและรัฐธรรมนูญบอกช่องทาง แต่พอไปถึงกลไกนึงพอไปถึงรัฐสภาอะไรอย่างนี้ เวลาท่านบอกรัฐบาลจะทำเพื่อประชาชนเนี่ย พอพูดถึงเรื่องประชาชนจริง ๆ เนี่ย การแก้รัฐธรรมนูญมันเสียอำนาจของเค้าใช่ไหมครับที่เค้าทำมา อันนี้พูดในข้อเท็จจริงเลยว่า ไม่มีทางเลย เค้าอุตส่าห์วางแผนเขียนรัฐธรรมนูญขึ้นมา วางกติกาเทคนิคต่าง ๆ มาขนาดนี้ แล้วอยู่ดี ๆ เค้าจะคืนมา อันนี้คือข้อเท็จจริงที่ต้องรับรู้กัน ตรงนี้เลยเป็นปัญหาว่าแล้วทางออกมันจะไปยังไง ถ้ารัฐบาลบอกว่าเป็นของประชาชนจริง ๆ ทำเพื่อประชาชนจริง ๆ ต้องเปิดให้มีการแก้รัฐธรรมนูญ ผมถามว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นได้ไหม ไม่มีทางเป็นไปได้แน่นอนใช่ไหมครับ ท่านก็รู้ ท่านอยู่ในสภาท่านก็รู้ว่ามันเป็นยังไง ทีนี้มันมีช่องทางอื่นไหม อย่างเมื่อวานเห็นกลุ่มรณรงค์เรื่องรัฐธรรมนูญเป็นกลุ่มแรก คือ เค้าเรียกร้องว่าถ้ารัฐบาลไม่แก้ก็ออกไป ผมว่าเราต้องมองช็อตต่อไปดีกว่า ความเป็นจริงรัฐบาลนี้ไม่ทำแน่นอนใช่ไหมครับ แล้วช็อตต่อไป เช่น ที่เค้ากำลังเสนอมาว่าถ้าไม่แก้ก็ออกไปเนี่ย ถ้ารัฐบาลนี้ไม่รับการแก้ไขออกไปเนี่ย เราจะมีกลไกอย่างไรในการแก้รัฐธรรมนูญ คิดว่าน่าจะมีช่องทางตรงนี้เผื่อไว้ สเต็ปต่อไปถ้าประเมินแล้วว่ารัฐบาลไม่แก้ช่องทางต่อไปคืออะไร

- หนูขอพูดในฐานะเด็กคนนึงก็ได้ เพราะว่ามันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากที่ให้คนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะมาอ่านรัฐธรรมนูญหรือศึกษามาตราอะไร แต่มันไม่ได้แปลว่าเด็กเค้าปิดหูปิดตาหรือไม่รับรู้เหตุการณ์บ้านเมืองอะไรเลย เพราะว่าในโซเชี่ยลในสื่ออะไรก็มีค่อนข้างเยอะ และแบบทำให้เกิดคำถามว่ามัน มันเกิดอะไรกับทุกวันนี้ของเรา แล้วการเลือกตั้งครั้งล่าสุดเนี่ยนะคะมันเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกของพวกหนูก็พูดในกลุ่มเพื่อกันว่าแบบการเลือกตั้งครั้งนี้มันดูมีความหวัง เพราะว่ามีคนรุ่นใหม่หรือว่าคนที่เค้าจะเป็นกระบอกเสียงเป็นความหวังของเราขึ้นมาได้อย่ากลุ่มหนึ่ง มันก็ทำให้เรารู้สึกว่าคนกลุ่มนี้เค้าอาจจะเป็นความหวังของเราที่แบบทำให้อะไรมันดีขึ้นมาได้ค่ะ แต่ว่ามันก็ค่อนข้างอเมซซิ่งนะคะที่ว่าผลมันออกมาแบบนายกไม่ต้องมาจากการเป็น ส.ส. ก็ได้หรือ ส.ว. ที่เราไม่ได้เลือกเลยสักคนเดียวเค้าสามารถเลือกนายกได้อะไรแบบนี้ มันค่อนข้างเป็นเรื่องที่เข้าใจยากนะคะสำหรับเด็กแต่ว่า หนูรู้สึกว่ามันไม่แฟร์อะไรเลยกับประชาชนหรือกับทุกคนอันนี้เป็นความเห็นของหนูแล้วกบุ่มเพื่อที่อยากมีความเห็น ขอบคุณคะ

จากนั้น ผู้ดำเนินรายการฟังสรุปในช่วงท้าย และปิดการเสวนา

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ
วิทยากรชำนาญการ
ผู้สรุปรายงาน

๘.๓.๔ การจัดสัมมนาของสถาบันสิทธิมนุษยชน
และสันติศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล
ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา
หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดย
สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันอาทิตย์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
จังหวัดมหาสารคาม

สำนักกรรมาธิการ ๒

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

รายงานการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์
และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เวทีภาคประชาชนที่จัดโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
วันอาทิตย์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ ห้องประชุมศาสตราจารย์บุญชนะ อัตถากร
วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
จังหวัดมหาสารคาม

คณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการที่เข้าร่วมรับฟัง

๑. นายสุทิน คลังแสง	โฆษกคณะกรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ
๒. พันตำรวจเอกทวี สอดส่อง	ที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ และคณะอนุกรรมาธิการ
๓. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ
๔. นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชา กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๕. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๖. นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒
๗. นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง สำนักกรรมาธิการ ๒

ผู้เข้าร่วมรับฟัง

๑. ประชาชนทุกภาคส่วน
๒. นักศึกษา
๓. นักวิชาการ (อาจารย์มหาวิทยาลัย)
๔. สื่อมวลชน

เริ่มรับฟังความคิดเห็นเวลา ๑๓.๐๐ นาฬิกา

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการและอนุกรรมาธิการ ผู้ดำเนินรายการกล่าวชี้แจงวิธีการการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นได้จำแนกการจัดกลุ่มออกเป็น ๔ ประเด็น ได้แก่ (๑) แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่มีต่อประชาชน (๒) สิทธิ เสรีภาพ (๓) ระบบการเมืองและสถาบันการเมือง และ (๔) ระบบการตรวจสอบ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการ โดยมีประเด็นการรับฟังความคิดเห็นสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ผู้ดำเนินรายการได้สอบถามไปยังผู้เข้าร่วมสัมมนาถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ทำความเข้าใจถึงเนื้อหาของรัฐธรรมนูญมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ได้ยกตัวอย่างถึงการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญว่า รัฐจะต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีการระบาดของโรคไวรัสโคโรน่า – ๑๙ ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้มีการป้องกัน เช่น การแจกหน้ากากอนามัยหรือการดูแลเบื้องต้นไม่ให้มีการระบาดเพิ่มเติม โดยผู้ดำเนินรายการได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนั้นจะต้องเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน ไม่ใช่เป็นการเขียนรัฐธรรมนูญเพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ข้อมูลในประเด็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญว่าเข้าใจบางส่วนและไม่ได้เข้าใจเนื้อหาทั้งหมดของรัฐธรรมนูญ จากนั้นได้เชิญ ดร.เทียนชาย กล่าวเปิดงานสัมมนาในครั้งนี้ โดย ดร.เทียนชาย ได้กล่าวว่าการสัมมนารับฟังในครั้งนี้เป็นการดำเนินการโดยคณะกรรมาธิการศึกษาแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้รับฟังจากภาคประชาชนไปเป็นแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพราะประชาชนทุกคนในประเทศไทยเป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริง ดังนั้นรัฐธรรมนูญจะต้องมีเจตนารมณ์เพื่อประชาชนคนไทยทุกภาคส่วน จากนั้นผู้ดำเนินรายการได้เชิญ พลตำรวจเอกทวี สอดส่องที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ กล่าวต่อผู้เข้าร่วมสัมมนา ดังนี้ การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขกว่า ในหลักการของประชาธิปไตยมีหลักการว่าอำนาจเป็นของประชาชนต้องมีการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่ถูกบังคับซึ่งถือว่าเป็นเอกภาพและความมั่นคงของประชาชน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใด อยู่ส่วนใดของประเทศ โดยมีกติกาที่ใช้ร่วมกันในสังคม เรียกว่ารัฐธรรมนูญ โดยสังคมที่มีความสุขต้องมีหลักสำคัญคือ ประชาชนของประเทศต้องเป็นประชาชนที่ดี มีความสุขมีปัจจัย ๔ ทั้งนี้ จะต้องมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ดี สนองเจตนารมณ์ของประชาชน ที่ส่งเสริมศักยภาพของประชาชน เช่น การศึกษา ความเป็นอยู่ที่ดี การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันระหว่างประเทศ กฎหมายรัฐธรรมนูญที่ดีต้องเกิดจากการศรัทธาและความหวงแหนที่มาจากประชาชนและประชาชนมีส่วนร่วมและประชาชนที่ดีจะก่อให้เกิดตัวแทนที่ดีเพื่อให้มีรัฐบาลที่ดีที่ทำเพื่อประชาชน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการรับฟังข้อคิดเห็นจากภาคประชาชนนำไปปรับและแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีรัฐธรรมนูญที่ดีเพื่อที่จะให้มีรัฐบาลที่ดีในการบริหารประเทศ โดยมีคณะกรรมาธิการจำนวน ๔๙ ท่านเป็นผู้นำข้อคิดเห็นเหล่านี้ไปสรุปและรวบรวมเพื่อเสนอต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

จากนั้น ผู้ดำเนินรายการได้แจกกระดาษสีส้มและสีชมพูเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เขียนความเห็นเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ๑) สีส้ม เป็นความเห็นเกี่ยวกับข้อเสียและปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และ ๒) สีชมพู เป็นความเห็นเกี่ยวกับข้อดีของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้พบหรือมีความเห็นว่าควรปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขหรือให้คงไว้ดังเดิม ทั้งนี้ผู้ดำเนินรายการได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาในประเด็นของแบบสอบถามมีรายละเอียดดังนี้ คือ

๑) เป็นการสอบถามเกี่ยวกับแนวนโยบายของภาครัฐ หน้าที่ของภาครัฐที่มีผลกระทบเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของประชาชน ผลกระทบเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) สิทธิและเสรีภาพของภาคประชาชน เช่น การกำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในด้านต่าง ๆ

๓) ระบบการเมืองและสถาบันทางการเมือง เช่น ระบบการเลือกตั้ง ที่ผ่านมากรณีของคณะกรรมการการเลือกตั้งคิดสูตรการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นั้นมีผลกระทบอย่างไรกับภาคประชาชน พรรคการเมืองควรมีความยึดโยงกับภาคประชาชนหรือไม่อย่างไร การปกครองท้องถิ่นควรดำเนินการอย่างไร หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญควรเป็นเช่นใด เป็นต้น

๔) ระบอบการตรวจสอบภาครัฐหรือการใช้อำนาจรัฐ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์กรตุลาการ องค์กรอิสระและเจ้าหน้าที่รัฐ จะต้องมีการตรวจสอบได้หรือไม่และตรวจสอบอย่างไร การวิภาคและวิจารณ์องค์กรเหล่านี้ควรทำได้โดยไม่ถือเป็นความผิด

ในการตอบแบบสอบถามนั้น ในข้อที่ ๑ นั้นหากมีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวดีอยู่แล้วไม่ควรมีการแก้ไขก็ให้ระบุเหตุผลว่าดีอย่างไร ในข้อที่ ๒ ที่เห็นควรว่าต้องแก้ไขโดยจะแก้ไขทั้งฉบับหรือแก้ไขเป็นรายมาตราโดยให้ระบุว่าควรแก้ไขเรื่องใดและมีเหตุผลอย่างไรในการแก้ไขพร้อมทั้งเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากนั้นผู้ดำเนินรายการได้รวบรวมประเด็นการเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมสัมมนาแต่ละท่านเพื่อนำเสนอให้กับผู้เข้าร่วมสัมมนารับทราบเพื่อจะได้ถกแถลงว่ามีความคิดเห็นอย่างไร ดังนี้

ข้อคิดเห็นที่ ๑ เห็นว่าสิ่งที่ควรปรับปรุง คือ โครงสร้างการบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายสาธารณสุขที่สถานการณ์ปัจจุบันการระบาดของโรคไวรัสโคโรน่า – ๑๙ ที่ประชาชนไม่มีความปลอดภัยเท่าที่ควร

ข้อคิดเห็นที่ ๒ เห็นว่าอยากให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ไม่ให้เป็นของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งและให้เป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนอย่างแท้จริงโดยให้เหตุผลว่า อำนาจไม่ควรตกไปอยู่กับกลุ่มบุคคลซึ่งจะทำให้เกิดการจัดสรรผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มบุคคลนั้นทำให้กลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่ถูกกีดกันกลายเป็นกลุ่มชนชั้น ๒ ทำให้ไม่ได้รับผลประโยชน์หรือสิทธิที่เท่าเทียมกันและไม่ได้เป็นผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อคิดเห็นที่ ๓ รัฐธรรมนูญที่มีนายกรัฐมนตรีมาจากบุคคลภายนอกแสดงให้เห็นว่ามีการแข่งขันทางอำนาจโดยมีเหตุผลเพิ่มเติมว่า รัฐธรรมนูญที่เปิดช่องว่างให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นตัวแทนจากภาคประชาชนจำทำให้เกิดการแข่งขันทางอำนาจเพื่อให้ได้เข้ามาบริหารประเทศ ทั้งนี้ผู้ที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีควรมาจากตัวแทนประชาชน คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น และนายกรัฐมนตรีที่มาจากบุคคลภายนอกไม่ได้ผ่านการคัดกรองจากภาคประชาชนในขั้นแรกอาจตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ข้อคิดเห็นที่ ๔ การเลือกปฏิบัติระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านในการทำหน้าที่ผู้แทนประชาชนมีความเลื่อมล้ำกัน

ข้อคิดเห็นที่ ๕ เห็นควรว่าควรมีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับเพื่อให้เป็นรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชน เพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ในประเด็นกติกาของการเลือกตั้งควรมีมีการปรับเปลี่ยน และยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนั้นควรมีการแก้ไขเช่นกัน โดยมีเหตุผลเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมสัมมนา ดังนี้

การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับควรมาจากประชาชน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและต้องมีการกระจายอำนาจให้กับประชาชน โดยระยะเวลาในการดำเนินการนั้นอาจนำรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มาใช้ชั่วคราว (นายอดิศร กลุ่มเครือข่ายปฏิรูปที่ดินภาคอีสาน)

กติกาการเลือกตั้ง เห็นควรยกเลิกโครงสร้างการเลือกตั้งในปัจจุบัน เพราะตัวแทนภาคประชาชนที่มีเสียงข้างมากไม่ได้จัดตั้งรัฐบาลและการเลือกตั้งควรมีความโปร่งใสตรวจสอบได้การนับคะแนนควรมีความโปร่งใส บริสุทธิ์ยุติธรรม ทั้งนี้ การเลือกตั้งในครั้งที่ผ่านมาผู้สัมมนามีทั้งพอใจและไม่พอใจผลการเลือกตั้ง ส่วนที่พอใจให้เหตุผลว่า มีพรรคการเมืองที่ตนเองชอบ บางส่วนที่ไม่พอใจให้เหตุผลว่าการเลือกตั้งไม่มีความยุติธรรม

ประเด็นการแก้ไขยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีนั้น ผู้สัมมนาส่วนใหญ่ไม่มีความพึงพอใจโดยให้เหตุผลว่า การวางยุทธศาสตร์ชาติระยะเวลา ๒๐ ปี นั้นเป็นเวลาที่นานเกินไปเพราะ ๒๐ ปีเหตุการณ์ต่าง ๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กรณีตัวอย่างที่เกิดการแพร่ระบาดของ ไวรัสโคโรน่า – ๑๙ ซึ่งใช้ระยะเวลาแค่ ๖ เดือนเท่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ในโลกได้อย่างมากมาย ดังนั้นระยะเวลา ๒๐ ปีอาจมีการเปลี่ยนแปลงในเหตุการณ์อื่น ๆ เช่นกันทำให้แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผนซึ่งอาจมีผลกระทบกับประชาชน ควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหลือระยะเวลา ๔ ปี เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับสถานการณ์ปัจจุบัน

- เหตุผลต่อมาเห็นว่าเป็นการวางแผนเพื่อสืบทอดอำนาจการปกครองเพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศจะทำให้รัฐบาลนั้น ๆ จะต้องดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหาร

ต่อมา ผู้ดำเนินรายการได้ยกตัวอย่างข้อดีของรัฐธรรมนูญเพื่อให้ผู้เข่าร่วมสัมมนาร่วมกันถกแถลงมีรายละเอียด ดังนี้

ข้อคิดเห็นที่ ๑ ทำให้ประชาชนมีความกระตือรือร้นที่จะศึกษากฎหมายมากขึ้นและกล้าแสดงออกในการเห็นแย้งกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ข้อคิดเห็นที่ ๒ ประชาชนทั่วไปสนใจการเมืองมากขึ้น

ข้อคิดเห็นที่ ๓ มีการรับรองสิทธิและเสรีภาพมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันไม่มีมาตรา ๔๔ ที่ลิดรอนสิทธิของประชาชน

ข้อคิดเห็นที่ ๔ ในมาตรา ๒๗ เรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยที่ระบุว่า บุคคลย่อมเสมอภาคกันทางกฎหมาย ได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกัน

ข้อคิดเห็นที่ ๕ มาตรา ๕๔ รัฐให้การศึกษาอย่างเท่าเทียมกันเป็นระยะเวลา ๑๒ ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ข้อคิดเห็นที่ ๖ ชอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพราะมีระบบทหารเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการแจกเงินให้กับประชาชน ในประเด็นนี้ผู้สัมมนาบางส่วนให้ข้อเห็นแย้งว่าเป็นการล้มเหลวในการบริหารและไม่ควรให้ทหารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพราะไม่เข้าใจความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงซึ่งเงินที่รัฐบาลนำมาแจกให้เป็นเงินภาษีของประชาชนทำให้เหมือนนำเงินประชาชนมาแจกประชาชนเอง ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรนำเงินดังกล่าวไปพัฒนาประเทศด้านอื่น ๆ แต่ทั้งนี้มีเหตุผลจากผู้เข้าร่วมสัมมนา ดังนี้

- ไม่ควรนำระบบทหารเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะไม่มีความสามารถในการบริหารประเทศ

ประเด็นต่อมาเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย (มาตรา ๓)

ข้อคิดเห็นที่ ๗ ชอบเพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย ซึ่งมีบางอย่าง แต่ในบางส่วนเห็นควรแก้ไขเพราะประชาชนไม่มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

ข้อคิดเห็นที่ ๘ เห็นด้วยในทางทฤษฎีแต่ในทางปฏิบัติยังมีปัญหา เช่น กรณีของศาลรัฐธรรมนูญที่ตัดสินเอื้อประโยชน์ให้บุคคลบางกลุ่ม ในส่วนขององค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผู้สัมมนาเห็น

ว่ายังไม่มีความเป็นกลางในการคิดคะแนน (กรณีเครื่องคิดเลขและบัตรเลือกตั้งจำนวนหนึ่ง บัตรมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าจำนวนผู้ใช้สิทธิ์)

ข้อคิดเห็นที่ ๙ ชอบแต่ทั้งนี้ในทางปฏิบัติประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง

ประเด็นต่อมาผู้ดำเนินรายการให้รายละเอียดว่า บุคคลกลุ่มมีสิทธิเสรีภาพไม่มีบุคคลใดมาบังคับผู้เข้าร่วมสัมมนาเห็นด้วยหรือไม่อย่างไร

ข้อคิดเห็นที่ ๑ ชอบ เพราะบุคคลย่อมมีสิทธิ์มาตั้งแต่กำเนิดตามรัฐธรรมนูญแต่ในทางปฏิบัติยังมีบุคคลบางกลุ่มมาจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพ

ข้อคิดเห็นที่ ๒ ชอบ เพราะให้สิทธิประชาชนในการเลือกตั้งเมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ข้อคิดเห็นที่ ๓ ชอบ รัฐธรรมนูญให้สิทธิประชาชนในการเลือกตั้งแม้ความเป็นจริงจะไม่ได้ตามที่ตั้งใจไว้

ข้อคิดเห็นที่ ๔ ชอบ เพราะรัฐธรรมนูญให้สิทธิในการเลือกตั้งแต่ทั้งนี้จะต้องมีความโปร่งใสในการเลือกตั้งที่ผ่านมาเห็น ว่าไม่โปร่งใสและตรวจสอบได้ยาก

จากนั้นผู้ดำเนินรายการได้เชิญ ดร.สุทิน คลังแสง ได้กล่าวตอบข้อซักถามและให้ข้อมูลต่อผู้เข้าร่วมสัมมนาว่ากิจกรรมในวันนี้เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะดำเนินการจึงต้องมีการดำเนินการเพื่อหาทางออกของปัญหาการร่างรัฐธรรมนูญ

ดังนั้น รัฐธรรมนูญคือกติกาที่จะทำให้ประเทศชาติดำเนินไปอย่างถูกทำนองคลองธรรม จะต้องมีกติกาการดำเนินการที่ยุติธรรมเพื่อลดความขัดแย้งทางสังคมรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดสำหรับประเทศไทยคือรัฐธรรมนูญที่ประชาชนยอมรับและสิ่งที่จะทำให้ประชาชนยอมรับรัฐธรรมนูญที่เป็นกติกาของบ้านเมืองคือ ทุกคนต้องมีส่วนร่วมเพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามก็ถือว่าทุกคนมีส่วนร่วมและจะต้องยอมรับร่วมกันแม้จะมีเหตุการณ์ใด ๆ ก็ตาม และเหตุผลที่ดำเนินการกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นที่มหาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพราะนักศึกษามาจากพื้นที่ ซึ่งจะทำให้ได้รับความคิดที่หลากหลายผ่านตัวแทนชุมชนนั้น ๆ คือนักศึกษาที่มาศึกษาต่อ ทั้งนี้ การดำเนินการรับฟังจะเป็นการรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะและสรุปผลต่อคณะกรรมาธิการเพื่อให้ประชาชน ๑.๑๘ มีส่วนร่วมมีสิทธิ์มีเสียงปรากฏต่อคณะกรรมาธิการอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจแบ่ง ๒ แนวทาง คือ ๑. ใช่ สสร. และ ๒. ให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการร่าง อาจจะเป็นการแก้ไขทั้งฉบับหรือรายมาตราก็ได้

จากนั้นผู้ดำเนินกรายการได้ดำเนินการต่อไปเกี่ยวกับประเด็นของรัฐธรรมนูญ

ประเด็นต่อมาที่ผู้ดำเนินรายการถกแถลงต่อผู้เข้าร่วมสัมมนามีรายละเอียด คือ หากเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเป็นนายกรัฐมนตรีมีข้อดีคือ ไม่ต้องเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยให้เป็นการปฏิรูปอย่างชัดเจน ผู้สัมมนามีความคิดเห็นอย่างไร

ข้อคิดเห็นที่ ๑ ไม่เห็นด้วยเพราะไม่ได้เป็นตัวแทนประชาชนอย่างแท้จริงทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นเพราะไม่เคยพบปะกับประชาชนทำให้ไม่ทราบความต้องการของประชาชน

ข้อคิดเห็นที่ ๒ หากบุคคลภายนอกสามารถเข้ามาบริหารประเทศให้ก้าวหน้าได้ก็ควรสนับสนุนแต่ถ้าหากไม่สามารถบริหารประเทศได้ก็ไม่ควรให้มีนายกรัฐมนตรีมาจากบุคคลภายนอก

ข้อคิดเห็นที่ ๓ นายกรัฐมนตรีที่มาจากบุคคลภายนอกก็ไม่มีความตั้งใจที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างแท้จริงแต่เป็นการฉาบฉวยโอกาสในการเข้ามาบริหารหากพรรคที่บุคคลนั้น

สนับสนุนมีเสียงข้างมากบุคคลนั้นจะได้มาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งบุคคลนั้นไม่ได้มีความเสียสละที่จะมาหาเสียงกับประชาชน จึงทำให้ขาดการยึดโยงกับประชาชนในการเอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง

ข้อคิดเห็นที่ ๔ นายกรัฐมนตรีผ่านการคัดเลือกจากประชาชนและเป็นตัวแทนจากประชาชน คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นต่อมา คือ รัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ ที่สนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงและเกิดประชาธิปไตย เหตุผลคือ

ข้อคิดเห็นที่ ๑ ถึงแม้จะมีการเลือกตั้งแต่ไม่ได้สะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ข้อคิดเห็นที่ ๒ มีการเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ขาดความโปร่งใสในการนับคะแนนและกระบวนการเลือกตั้งขาดความน่าเชื่อถือ

ข้อคิดเห็นที่ ๓ รัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ทำให้สิทธิ์บางส่วนหายไปจึงเป็นที่มาของเจตจำนงที่จะให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งดังนั้น เป็นเพียงกระบวนการที่มีการเตรียมพร้อมมาแล้วก่อนการเขียนรัฐธรรมนูญ

ข้อคิดเห็นที่ ๔ เห็นด้วยที่ให้มีการเลือกตั้งซึ่งทำให้ประชาชนมีสิทธิ์มีเสียง ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๕๗

ข้อคิดเห็นที่ ๕ เห็นด้วยบางมาตรา

ข้อคิดเห็นที่ ๖ เห็นด้วยบางส่วนที่ให้สิทธิ์กับประชาชนแต่ทั้งนี้กระบวนการเลือกตั้งต้องโปร่งใส

ประเด็นต่อมา คือ การกำหนดให้มีการศึกษาเป็นระเวลา ๑๒ ปีฟรี

ข้อคิดเห็นที่ ๑ การศึกษาฟรีก่อนวัยเรียนจนถึง ๑๒ ปี หากครอบครัวที่มีรายได้น้อยจะลดต้นทุนให้กับครอบครัวนั้น ๆ หากมีการขยายเวลาเป็น ๑๕ ปี จะส่งผลดีมากกว่าเดิม

ประเด็นต่อมาที่ต้องปรับปรุงเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญควรร่างใหม่ทั้งฉบับเพราะประชาชนไม่มีส่วนร่วม ร่างมาเพื่อบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ผู้นำขาดความสามารถในการนำรัฐธรรมนูญมาใช้

ข้อคิดเห็นที่ ๑ เห็นด้วย ในการร่างฉบับใหม่เพราะฉบับปัจจุบันเอื้อนายทุน การร่างรัฐธรรมนูญต้องมาจากความคิดเห็นของประชาชนเท่านั้น

ข้อคิดเห็นที่ ๒ เห็นด้วยในการร่างใหม่เพื่อที่จะเอื้อประโยชน์ให้กับประชาชนมากขึ้น หากร่างรัฐธรรมนูญมาจากเสียงของประชาชน

ข้อคิดเห็นที่ ๓ เห็นด้วยกับการแก้รายมาตรา ซึ่งบางมาตราดีอยู่แล้ว

ข้อคิดเห็นที่ ๔ เห็นด้วยว่าควรแก้ไขทั้งฉบับเพราะการร่างที่ผ่านมาเอื้อประโยชน์นายทุน

ข้อคิดเห็นที่ ๕ เห็นด้วยว่าควรแก้ไขทั้งฉบับเพราะต้องมีการตรวจสอบรัฐบาลโยประชาชนหรือมีกระบวนการตรวจสอบ

ข้อคิดเห็นที่ ๖ เห็นด้วยว่าควรแก้ไขทั้งฉบับ ควรแก้ไขให้ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจมากขึ้นหรือมีการตัดสินใจร่วมกันเพราะที่ผ่านมานโยบายมาจากชนชั้นนำทำให้ขาดความมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อคิดเห็นที่ ๗ เห็นด้วยว่าควรแก้ไขทั้งฉบับ จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญมากขึ้น

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนายกข้อดีของรัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันดีอยู่แล้วเพราะจัดให้มีการบริการด้านสาธารณสุขอย่างทั่วถึง

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนายกข้อดีของรัฐธรรมนูญ คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้สิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนนับถือศาสนาอย่างเสรี (มาตรา ๓๑) ผู้สัมมนาเห็นด้วยกับประเด็นนี้

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนายกยกขอเสียของรัฐธรรมนูญ คือการบังคับใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญควรมีความน่าเชื่อถือโดยให้เหตุผลเพิ่มเติมว่า

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนายกข้อเสียของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มนายทุน

ประเด็นต่อมา ผู้ดำเนินรายการยกประเด็นการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้อง โดยมีเหตุผลเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมสัมมนา ว่า

ข้อคิดเห็นที่ ๑ สมาชิกวุฒิสภาได้รับการแต่งตั้งหรือสรรหาจาก คสช. จะเป็นการเอื้อให้มีการสืบทอดอำนาจ จากกรณีให้สมาชิกวุฒิสภามีส่วนในการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งที่ผ่านมาจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา โดยบทเฉพาะกาลให้อำนาจวุฒิสภาในการเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้มองว่าเป็นการเอาประโยชน์และสืบทอดอำนาจ

ข้อคิดเห็นที่ ๒ คสช. เป็นผู้สรรหาสมาชิวุฒิสภาจึงเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนบางกลุ่ม เพราะ คสช. แปรสภาพเป็นรัฐบาลถ้าให้การแต่งตั้งวุฒิสภาเพื่อเอื้อผลประโยชน์

ข้อคิดเห็นที่ ๓ สมาชิกวุฒิสภาเป็นการสรรหาและแต่งตั้งโดยตำแหน่ง แต่ควรจะมาจากการเลือกตั้งและมาจากเสียงของประชาชนและยึดโยงกับประชาชนและสมาชิกวุฒิสภาไม่ควรมีส่วนในการเลือกนายกรัฐมนตรีเพราะสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอยู่แล้ว

ข้อคิดเห็นที่ ๔ สมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้งและมีหน้าที่ตรวจสอบองค์กรอิสระหรือกลั่นกรองกฎหมายหรือแต่งตั้งกรรมการเพื่อเลือกองค์กรอิสระ

ข้อคิดเห็นที่ ๕ สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้งจะเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ที่แต่งตั้งเข้ามา ดังนั้นสมาชิกวุฒิสภาควรมาจากการเลือกตั้ง

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า รัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประชาชนไม่มีสิทธิ์มีเสียงในการปกครองประเทศ และรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นการสืบทอดอำนาจ

ประเด็นต่อมา ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้เหตุผลเกี่ยวกับที่มาของสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มเติม คือสมาชิกวุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่มาจากการแต่งตั้งของ คสช. ทำให้มองว่าเป็นการสืบทอดอำนาจ โดยมีเหตุผลจากผู้เข้าร่วมสัมมนาเพิ่มเติม ดังนี้

๑. จากการทำรัฐประหารและคณะ คสช. ยังคงอยู่และต้องการที่จะสืบทอดอำนาจจึงมีการร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และกำหนดกติกาขึ้นมาและทำให้มีกฎหมายรองรับและอ้างความชอบธรรมในเรื่องดังกล่าวและลดแรงเสียดทานจากสังคมว่ารัฐบาลไม่ได้สืบทอดอำนาจ

๒. มีการสืบทอดอำนาจโดย คสช. เป็นกลุ่มที่กำหนดกติกาการเลือกตั้งขึ้นมาและแปรสภาพเป็นรัฐบาลที่มีพรรคการเมืองรองรับ

๓. หลักการขั้นพื้นฐานของประชาธิปไตย คือการเลือกตั้ง แต่สมาชิกวุฒิสภาที่ควรมาจากการเลือกตั้งตั้งแต่ถูกกำหนดมาจากการเลือกตั้งจึงเห็นว่าสืบทอดอำนาจ

๔. จากโครงสร้างหลังมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒสภาเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนบางกลุ่ม

๕. เห็นควรว่า สมาชิกวุฒิสภาเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอำนาจของ คสช. เพราะมีการวางแนวทางให้กลุ่ม คสช. ยังคงอยู่และเข้ามาสู่อำนาจ

๖. รัฐธรรมนูญเป็นการออกกฎหมายเอื้อต่อ คสช.

ประเด็นต่อมาที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการทำให้คนก่อรัฐประหารเป็นเรื่องที่ถูกต้องและทำให้รัฐประหารฝังลงในรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ โดยให้เหตุผลว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีบทเฉพาะกาลยังคงอยู่ดังนั้นผลของการรัฐประหารยังคงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้

ประเด็นต่อมาที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือ อำนาจอธิปไตย ไม่ได้เป็นของประชาชน โดยมีเหตุผลสนับสนุนจากผู้เข้าร่วมสัมมนา ดังนี้

๑. ประชาชนไม่ได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของรัฐธรรมนูญ

๒. รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีบางส่วนที่ประชาชนไม่เห็นด้วยทำให้ขาดความมีส่วนร่วม เพราะบางความคิดเห็นไม่สามารถที่จะแสดงออกได้อย่างเต็มที่

๓. ไม่มีส่วนร่วมจากประชาชนทำให้ขาดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ

๔. อำนาจอธิปไตยไม่ได้เป็นของประชาชนเพราะเกิดจากลุ่มบุคคลเท่านั้น

ประเด็นต่อมา ผู้ดำเนินรายการได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญที่ตนเองสนใจ มีรายละเอียด คือ

๑. ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ไม่ได้เป็นของประชาชน คือมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน หากเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนจะต้องเพิ่มเสรีภาพให้กับประชาชน ประเด็นแรกคือ การชุมนุมในที่สาธารณะซึ่งพระราชบัญญัติการชุมนุมในที่สาธารณะห้ามไว้ กลุ่มนักศึกษาจึงเปลี่ยนมาชุมนุมในมหาวิทยาลัยแทนเนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล ดังนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ในแง่ของการตรวจสอบอำนาจรัฐ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงไม่ได้เป็นของประชาชนแต่กลับเป็นเพิ่มอำนาจรัฐ ๒.๐๗

๒. ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือรัฐธรรมนูญ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ผ่านมาทั้งการประชุมรัฐสภา การดำเนินการของรัฐบาล มีบางอย่างที่รัฐบาลชุดปัจจุบันพยายามบิดเบือนหลักการของรัฐธรรมนูญเพื่อช่วยเหลือพรรคพวก หรือใช้ช่องว่างของรัฐธรรมนูญในการช่วยเหลือพรรคพวกจึงทำให้ดูเหมือนเป็นการสืบทอดอำนาจ ทั้งนี้บุคคลที่เป็นรัฐมนตรีและเป็ฯอดีตอาจารย์ซึ่งเคยมีความเคารพ แต่ทั้งนี้หลังจากทำงานให้รัฐบาล บุคคลท่านนี้ใช้ช่องว่างของรัฐธรรมนูญเอื้อต่อพรรคพวกและช่วยเหลือกลุ่มตนเอง ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนสามารถสะท้อนได้จากการกระทำของรัฐบาล

๓. ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือ คสช. วางฐานอำนาจให้อยู่ในรัฐธรรมนูญ โยมีข้อสังเกต ๓ ข้อ คือ

๑. ตั้งแต่วันที่ก่อรัฐประหาร คือ คสช. อยู่ในอำนาจนานเกินไป

๒. การวางโครงสร้างผ่านการเลือกตั้งโดยการเลือกพรรคการเมืองเพื่อมาสนับสนุนตนเองให้เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อสร้างความชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ในการวางยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นการฝังรากลึก หากรัฐบาลใดไม่สามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติได้จะเป็นข้ออ้างที่ชอบธรรม

๓. โครงสร้างจากการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาหากเปลี่ยนเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและในประเด็นการร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมานั้นผู้ร่างเป็นอย่างไรรัฐธรรมนูญจะเป็นอย่างนั้นทำให้ขาดความเป็นเจ้าของร่วมกัน หากรัฐธรรมนูญร่างให้อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนจะไม่เห็นปรากฏการณ์ของการก่อตัวม็อบเพื่อเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ

๔. ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือ การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผิกดเพี้ยนโดยระบบการเลือกตั้งของไทยนั้น ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในโลกที่ใช้ระบอบการเลือกตั้งแบบนี้อยู่ คือ นำระบบจัดสรรปันส่วนผสมมาประยุกต์โดยระบบ MMP จะบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบหรือใบเดียวแต่เลือกได้ ๒ แบบ จะเป็นการตรวจสอบคะแนนนิยมพรรคและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคนั้น ในอดีตที่ผ่านมาใช้บัตรเลือกตั้งจำนวน ๒ ใบโดยเลือกพรรคและเขต แต่ทั้งนี้ ในการเลือกตั้งที่ผ่านมานั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่มีข้อมูลในพรรคที่เราจะเลือกแต่การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมามีการบิดเบือนการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

๕. ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาให้ข้อคิดเห็น คือมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ผิดเพี้ยนและไม่มีการตรวจสอบ และเหตุใดประชาชนไม่สามารถตรวจสอบได้

ต่อมา ผู้ดำเนินรายการได้ทำการสอบถามความคิดเห็นจากแบบสอบถามในแต่ละประเด็นที่ได้รวบรวมมาดังนี้

๑. หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ๓๐ บาทรักษาทุกโรค ผู้สัมมนาทุกคนเห็นว่าควรมีอยู่

๒. การประกันรายได้และค่าแรงขั้นต่ำผู้สัมมนาบางส่วนให้ความเห็นว่า เรียนไปด้วยทำงานด้วยแต่ค่าแรงที่ได้รับไม่เป็นไปตามค่าแรงขั้นต่ำ

๓. อยากให้มีการประกันรายได้หรือแนวทางประกันสิทธิแรงงาน

๔. การเกณฑ์ทหารอยากให้เป็นการสมัครใจในการรับราชการทหาร โดยบางส่วนให้ความเห็นว่าการเกณฑ์ทหารนั้นเมื่อเข้าไปรับราชการทหารแล้ว การฝึก การลงโทษ บางครั้งรุนแรงเกินไป จึงอยากให้เป็นการสมัครใจ หากเป็นการสมัครใจจะตรงกับความต้องการของผู้ที่ประสงค์จะรับราชการในด้านนี้

โดยมีเหตุผลเพิ่มเติมจากผู้เข้าร่วมสัมมนาในมุมมองของสุภาพสตรี เกี่ยวกับการเกณฑ์ทหาร ดังนี้ ในอดีตมองว่าเป็นการให้ผู้ชายทำหน้าที่ปกป้องเอกราช แต่ในปัจจุบันใช้เทคโนโลยีและไม่มีการรบหรืออาจจะให้ผู้ที่สมัครใจจะเป็นทหารเข้าไปรับใช้ชาติหรือบางส่วนมองว่าเห็นควรให้ผู้ตกงานหรือไม่มีงานทำได้ใช้โอกาสนี้

ข้อคิดเห็นต่อมา คือ การเกณฑ์ทหารเป็นการสร้างภารความรับผิดชอบให้กลุ่มบุคคลที่จะต้องมีภาระรับผิดชอบในด้านอื่น ๆ ควรใช้เทคโนโลยี

ข้อคิดเห็นต่อมา การเกณฑ์ทหารในอดีตเพราะมีภาวะสงคราม อีกทั้งเป็นการสร้างภาระงบประมาณของกองทัพ อาจเปลี่ยนใช้เทคโนโลยีในการปกป้องประเทศและการใช้การรับสมัครแทน สังเกตจากกองทัพของสหรัฐอเมริกาใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือทหารและมีทหารหญิงที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ ซึ่งคนเหล่านี้เต็มใจที่จะเป็นทหารและสามารถเพิ่มศักยภาพตนเองได้ จะสามารถพัฒนาเป็นทหารอาชีพได้

ข้อคิดเห็นต่อมา การใช้เทคโนโลยีเข้ามาทดแทนจำนวนทหารที่จะต้องเกณฑ์

ข้อคิดเห็นต่อมา จากภาพลักษณ์ของทหารทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่อยากเกณฑ์ทหารเพราะความเชื่อมั่น สาเหตุเพราะปัญหาโครงสร้างของกองทัพ การรับสมัครอาจเป็นการขัดผลประโยชน์ของกลุ่มคนบางกลุ่มในกองทัพหรือเปล่า

ข้อคิดเห็นต่อมา การเกณฑ์ทหารทำให้เสียโอกาสในการประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ตอบสนองความต้องการได้ดีกว่า

ข้อคิดเห็นต่อมา การเกณฑ์ทหารเป็นการละเมิดสิทธิ์ของประชาชน ต้องมีการรับสมัครเพราะความชอบจะทำให้ประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้ดีกว่า

ข้อคิดเห็นต่อมา ผู้สัมมนาส่วนใหญ่เห็นความควรยกเลิกการเกณฑ์ทหาร แต่เปลี่ยนมาเป็นสมัครใจมากกว่าและควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่ชอบไม่ควรนำคำพูดว่ารักชาติหรือไม่รักชาติมาเป็นเงื่อนไข เพราะผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ ก็รักชาติได้เหมือนกัน ขึ้นอยู่ที่ทุกคนทำตามหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด

ข้อคิดเห็นต่อมา นอกจากจะให้ยกเลิกการเกณฑ์ทหารแล้ว ระดับสายการบังคับบัญชาที่อยู่เหนือขึ้นไปต้องเป็นทหารอาชีพจริง ๆ ไม่ใช่เป็นทหารการเมืองที่จะเข้ามาสู่การเมืองโดยที่ตนไม่มีความถนัด

จากนั้นผู้ดำเนินรายการได้สรุป ประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เสนอความคิดเห็นแต่ทั้งนี้มิได้นำมาถกแถลงร่วมกันในทุกประเด็น แต่ข้อคิดเห็นทั้งหมดจะได้รวบรวมให้ฝ่ายเลขานุการได้ดำเนินการต่อไปมีดังนี้ ๑. ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา ๒. การให้สมาชิกวุฒิสภาร่วมโหวตนายกรัฐมนตรี ๓. การใช้บัตรเลือกตั้งนายกแบบใบเดียว และระบบการเลือกตั้ง ๔. ที่มาของศาลรัฐธรรมนูญ ๕. ระบบการเมือง และสถาบันทางการเมือง ๖.

หลักประกันสุขภาพถ้วนค่า ๗. ค่าแรงขั้นต่ำ ๘. การเกณฑ์ทหาร ๙. ความเสมอภาคของประชาชน ๑๐. การศึกษา ๑๑. สิทธิและเสรีภาพ ๑๒. สิทธิเสรีภาพในการแสดงออก ๑๓. สิทธิเสรีภาพในการชุมนุม ๑๔. สิทธิคนยากจนและคนชายขอบ

จากนั้น ผู้ดำเนินรายการได้เชิญ พลตำรวจเอกทวี สอดส่อ กล่าวปิดการสัมมนา และผู้ดำเนินรายการฟังสรุปในช่วงท้าย และปิดการเสวนา

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

นายอลงกรณ์ มั่งมี
วิทยากรชำนาญการ
ผู้สรุปรายงาน

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ประมวลภาพการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันจันทร์ที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๓
กลุ่มผู้พิการ

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันอังคารที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓
กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันอังคารที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๓
กลุ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน และกลุ่มการพัฒนาเศรษฐกิจ

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓
กลุ่มระบบเลือกตั้งและพรรคการเมือง

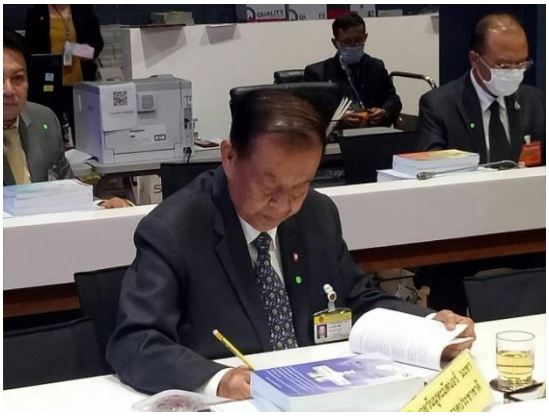

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันอังคารที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๓
กลุ่มองค์กรตามรัฐธรรมนูญ/องค์กรอิสระ และกลุ่มชาติพันธุ์

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันพุธที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓
กลุ่มปฏิรูปกฎมายและปฏิรูประบบราชการ

การรับฟังความคิดเห็นแบบสนทนาการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
วันอังคารที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
กลุ่มสิทธิ/สิทธิชุมชน

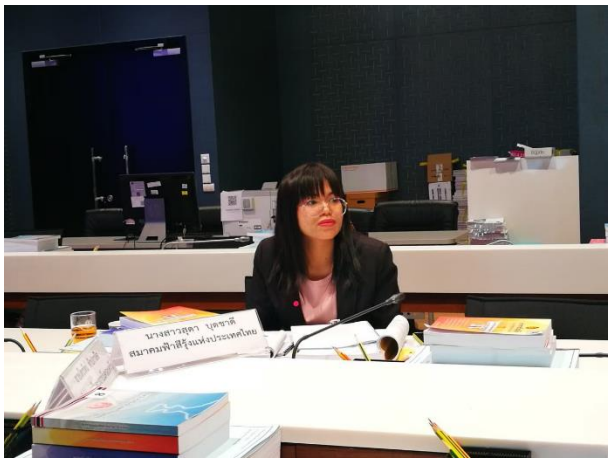

การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค
วันเสาร์ที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๓
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค
วันเสาร์ที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓
มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค
วันเสาร์ที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๓
มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๖๓
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การจัดสัมมนาในกลุ่มลักษณะที่เปิดกว้าง ในเวทีภูมิภาค
วันเสาร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๖๓
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา

การรับฟังความคิดเห็นวันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
ณ ห้องราณี โรงแรมรัตนโกสินทร์ ถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร

การรับฟังความคิดเห็นวันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

การรับฟังความคิดเห็นวันเสาร์ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

การรับฟังความคิดเห็นวันอาทิตย์ที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๓
ณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ภาคผนวก ข
คำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมาธิการ

คำสั่ง คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
ที่ ๑/๒๕๖๓
เรื่อง ตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ด้วยในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ให้มีหน้าที่และอำนาจประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยอาศัยอำนาจตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๙๖ ดังนี้

๑. นายวัฒนา เมืองสุข	เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๒. นายวิเชียร ชวลิต	เป็นรองประธานคณะอนุกรรมาธิการ
๓. นายสุทิน คลังแสง	เป็นอนุกรรมาธิการ
๔. นายธนกร วังบุญคงชนะ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๕. นายรังสิมันต์ โรม	เป็นอนุกรรมาธิการ
๖. นายนิพิฏฐ์ อินทรสมบัติ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๗. นางสาวธณิกานต์ พรพงษาโรจน์	เป็นอนุกรรมาธิการ
๘. ศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย	เป็นอนุกรรมาธิการ
๙. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร รัตนเศรษฐ	เป็นอนุกรรมาธิการ
๑๐. นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช	เป็นอนุกรรมาธิการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

คำสั่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
ที่ ๓/๒๕๖๓
เรื่อง ตั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
แทนตำแหน่งที่ว่าง

ด้วยนายธนกร วังบุญคงชนะ อนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ขอลาออกจากตำแหน่ง

ในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๓ เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓ จึงได้มีมติตั้งนายโกวิทย์ ธารณา เป็นอนุกรรมาธิการ แทนตำแหน่งที่ว่าง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ภาคผนวก ค
คำสั่งแต่งตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการ

ประกาศ คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ด้วยในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังนี้

๑. นายวรรณรัตน์ ชาญนุกูล
๒. นายชัยธวัช ตุลาธน
๓. นายโกวิทย์ ธารณา
๔. พันตำรวจเอก ทวี สอดส่อง
๕. นายยงยุทธ ติยะไพรัช
๖. นายดำรงค์ พิเดช

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ประกาศคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (เพิ่มเติม)

ด้วยในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๕ เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (เพิ่มเติม) ดังนี้

๑. นายพงศกร อรรณนพพร
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนุสรณ์ ธรรมใจ
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย
๔. ศาสตราจารย์นิเวศน์ นันทจิต
๕. นายสุทัศน์ เงินหมื่น
๖. นายภูมภัสส์ พงษ์จิรนิธิภร
๗. นายสัญญา สถิรบุตร
๘. ร้อยตำรวจโท อาทิตย์ บุญญะโสภัต
๙. นายนำลาภ เบ้าสุวรรณ
๑๐. นายพจน์ เจริญสันเทียะ
๑๑. นายณริช ผลานุรักษา
๑๒. นายสังข์ ทรัพย์พันแสง
๑๓. นายดิสทัต คำประกอบ
๑๔. นายธนชาติ แสงประดับ
๑๕. นางสาวชุติมา กุมาร
๑๖. นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล
๑๗. รองศาสตราจารย์ชลวิทย์ เจียรจิตต์
๑๘. พันเอก (พิเศษ) ดร. เจียรนัย วงศ์สะอาด

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ประกาศคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เรื่อง ให้ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
พ้นจากตำแหน่ง และตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์
และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (เพิ่มเติม)

ด้วยในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๖ เมื่อวันศุกร์ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติให้รองศาสตราจารย์ชลวิทย์ เจียรจิตต์ ที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ้นจากตำแหน่ง และมีมติตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (เพิ่มเติม) ดังนี้

๑. ว่าที่ร้อยตรี ถวัลย์ รุยาพร
๒. นายยิ่งชีพ อัชฌานนท์
๓. นายล่ำสัน เลิศกูลประหยัด
๔. นายณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์
๕. นายคมสัณห์ ฐานะโชติพันธุ์
๖. นายวรภพ วิริยะโรจน์
๗. นายโคทม อารียา

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ประกาศคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (เพิ่มเติม)

ด้วยในคราวประชุมคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ครั้งที่ ๗ เมื่อวันจันทร์ที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ที่ประชุมได้มีมติตั้ง นายพริษฐ์ ชีวารักษ์ เป็นที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ประกาศคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทาง
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์
และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (เพิ่มเติม)

คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ในคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เสนอให้ตั้งที่ปรึกษาประจำคณะอนุกรรมาธิการเพิ่มเติมเพื่อปฏิบัติหน้าที่อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของคณะอนุกรรมาธิการ ด้วยเหตุดังกล่าว จึงตั้งที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการในคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนบุคคล (เพิ่มเติม) ดังต่อไปนี้

๑. นางสาววทันยา วงษ์โอภาสี
๒. ร้อยโทหญิง สุณิสา ทิวากรดำรง

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๓๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค)
ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญ

ภาคผนวก ง
รายชื่อผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ของสถาบันพระปกเกล้า

รายชื่อผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ของสถาบันพระปกเกล้า

๑. ดร.สติธร ธนานิธิโชติ	ผู้อำนวยการสำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย สำนักนวัตกรรมเพื่อประชาธิปไตย
๒. นางสาวธีรพรรณ ใจมั่น	รักษาการผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๓. นายณวัฒน์ ศรีปัดถา	นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๔. นางสาวชมพูนุท ตั้งถาวร	นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๕. นางสาววิลาวัณย์ หงษ์นคร	นักวิชาการผู้ชำนาญการ วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น
๖. นางกันธรัตน์ ลาเทศ	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๗. นายชนาธิป โรจน์สิรวรพัฒน์	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๘. นายกิฎาพล ภัทรธรรมา	พนักงานฝึกอบรมและบริหารโครงการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๙. นางสาวภูรยาย์ พงษ์พันธ์	พนักงานบริหารงานทั่วไป สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๑๐. นางสาวอภิญญา ส่งทวน	เจ้าหน้าที่โครงการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
๑๑. นางสาวธัญชนก ณ นคร	เจ้าหน้าที่โครงการ สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา

ภาคผนวก จ
ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการ

กลุ่มงานคณะกรรมาธิการการทหาร สำนักกรรมาธิการ ๒

๑. นายณัฐพัฒน์ พัดทอง	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงาน
๒. นางสาวฉัตรยาภรณ์ คำผุย	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๓. นายจาตุรงค์ นาสมใจ	นิติกรชำนาญการพิเศษ
๔. นายสุวัฒน์ สุขวิบูลย์	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
๕. นางสาวรจนี ขยันงาน	นิติกรชำนาญการ
๖. นางสาวนลินรัตน์ เฉลิมทรัพย์	นิติกรชำนาญการ
๗. นางสาวขวัญประชา ช่วยกลาง	วิทยากรชำนาญการ
๘. นายอลงกรณ์ มั่งมี	วิทยากรชำนาญการ
๙. นางสาวสกุลกาญจน์ ตังประพฤทธิ์กุล	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๐. นางสาวอิสริยา ดีโลก	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๑. นางสาวรุจิรา โตชูวงศ์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๑๒. นางสาววรรณยา สิงห์วี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

กลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง สำนักกรรมาธิการ ๒

๑. นายเฉลิมศักดิ์ ใจชำนิ	วิทยากรชำนาญการ
๒. นางสาวเอื้อมพร ขอสุข	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๓. นางสาวนราภรณ์ ใจอินทร์	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน
๔. นางสาวตรีทิพยนิภา ธานี	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน

ภาคผนวก ช

รายละเอียดข้อเสนอของกลุ่มรัฐธรรมนูญก้าวหน้า (CONLAB) คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และ นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง โดยข้อเสนอนี้ได้รับ วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๓ หลังจากที่คณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ได้นำเสนอข้อสรุปต่อคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แล้ว

กลุ่มงานบริการเอกสารด้านกฎ
สำนักกรรมาธิการ 2
รับที่ 133/63
วันที่ 25 ก.ย. 63
เวลา 16.04 น.

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

เครือข่ายรัฐธรรมนูญก้าวหน้า Conlab

26 สิงหาคม 2563

เรื่อง ข้อเสนอของประชาชนจากกิจกรรม Workshop Conlab.

เรียน คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

สิ่งที่แนบมาด้วย ข้อเสนอจากประชาชนจากกิจกรรม Workshop Conlab.

ตามที่คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีความประสงค์จะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนต่อประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางอันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และขณะนี้ได้เปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถเสนอความเห็นได้ตามช่องทางต่าง ๆ โดยระบุว่าการรับฟังความเห็นผ่านช่องทางดังกล่าว เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของกฎหมายร่วมกันให้กับประชาชนนั้น

ทางเครือข่ายรัฐธรรมนูญก้าวหน้า - Conlab ซึ่งเป็นเครือข่ายที่รวมตัวกันเพื่อเป็นพื้นที่ในการถกเถียงของประชาชน ในประเด็นปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ผ่านกิจกรรม Workshop ให้แก่ประชาชนทั่วไปและนักเรียน,นักศึกษา ในจังหวัดดังต่อไปนี้

1. กรุงเทมหานคร (มูลนิธิชาติชาย ชุณหะวัณ)
2. จังหวัดปัตตานี (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)
3. จังหวัดเชียงใหม่ (American Spaces)

มีข้อเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2560 โดยมีรายละเอียดข้อเสนอรวมถึงหลักการและเหตุผลดังในเอกสารที่ส่งแนบมาด้วย.

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ
เครือข่ายรัฐธรรมนูญก้าวหน้า Conlab

เครือข่ายรัฐธรรมนูญก้าวหน้า Conlab
Email: Puttipong.px@gmail.com

CON LAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

เอกสารที่แนบมาด้วย Scan เพื่อเข้าถึงข้อมูล

เครือข่ายรัฐธรรมนูญก้าวหน้า Conlab
Email: Puttipong.px@gmail.com
ติดต่อ: 088-761-4586

กลุ่มงานประสานการตรวจสอบ
สำนักกรรมาธิการ 2 ปัตตานี 1
รับที่ 133/63
วันที่ 25 ส.ค. 63
เวลา 16.08 น.

ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย
ศาลยุติธรรมและศาลอื่น
เช่น ศาลปกครอง เป็นต้น

- ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการพิทักษ์รัฐธรรมนูญมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะ** ในท้องถิ่นทุกประเภท ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การคมนาคมพื้นฐาน และการสาธารณสุข
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณ**ของท้องถิ่นเอง
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**มาจากการเลือกตั้งโดยตรง**จากประชาชน
- **ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค**และโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- **ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 100 คน / คณะรัฐมนตรี** เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**บางมาตราต้องมีการทำประชามติ** เช่น เรื่องโครงสร้างของรัฐ และเรื่องที่กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- การลงมติวาระสุดท้ายก่อนการประกาศ**ใช้ต้องได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร**

#CONLAB2 #กลุ่มเสี่ยง

C NLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- **สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง** ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐประชาชน
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้น และที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี (ซึ่งรวมถึงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว, เสรีภาพในเคหสถาน, เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่)
- สิทธิรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จนจบปริญญาตรี)
- สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะและของรัฐ
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น (ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการวิพากษ์สถาบันต่าง ๆ ของรัฐ)

#CONLAB2 #กลุ่มเสี่ยง

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่มเสี่ยง

จากกิจกรรม CONLAB#2 ที่ จ.ปัตตานี

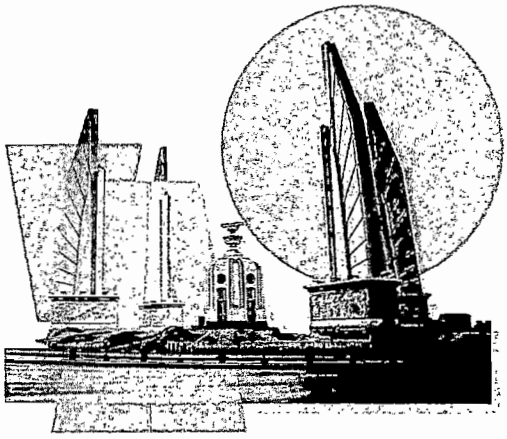

คุณค่าหลัก : สิทธิ เสรีภาพ และการศึกษา / เสมอภาค ยุติธรรม สิทธิเสรีภาพและรัฐสวัสดิการ

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 2

ศาลและองค์กรอิสระ

ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย **ศาลยุติธรรมและศาลอื่น** เช่น ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- **ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาจากการเสนอชื่อ** โดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภาและต้องได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาล และได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายค้าน

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

[โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภาและต้องได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาล และได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง ส.ส.ฝ่ายค้าน]

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

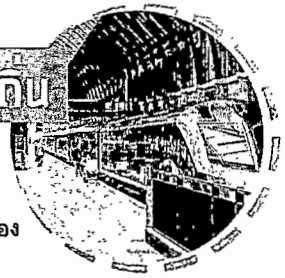

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกประเภท** ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การบริหารประเทศ การจัดตั้งสภาในพื้นที่ การประกาศสงคราม การจัดตั้งกองทัพ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง**
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- **ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค**และโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

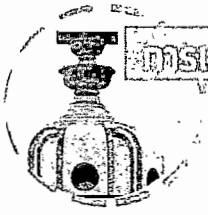

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- **ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 110 คน / คณะรัฐมนตรี** เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**ต้องมีการทำประชามติ**
- การลงมติวาระสุดท้ายก่อนการประกาศใช้**ต้องได้รับการอนุมัติโดยร้อยละ 60 ของ ส.ส.**

#CONLAB2 #กลุ่มThailandอะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

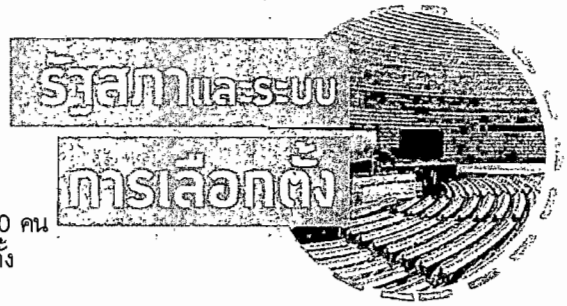

รัฐสภาระบบสภาคู่ประกอบด้วย **สภาผู้แทนราษฎร และ วุฒิสภา**

- **สภาผู้แทนราษฎร**มี ส.ส. 500 คน วาระ 4 ปี ประกอบด้วย ส.ส.เขต 350 คน และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 150 คน
  - **มาจากการเลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวณคะแนนรวมกันแบบสัดส่วนผสม (Mixed-Member Proportional)
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯที่คนก็ได้และผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองเพื่อนำคะแนนไปคำนวนสัดส่วนจำนวน ส.ส.บัญชีรายชื่อตามที่พรรคการเมืองกำหนด
  - **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป** ต้องสังกัดพรรคการเมือง และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

- **วุฒิสภา**มี ส.ว. 250 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากกลุ่มวิชาชีพ วาระ 4 ปี
  - **ผู้สมัคร ส.ว. ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป** ห้ามสังกัดพรรคการเมือง และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

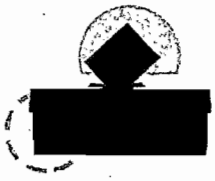

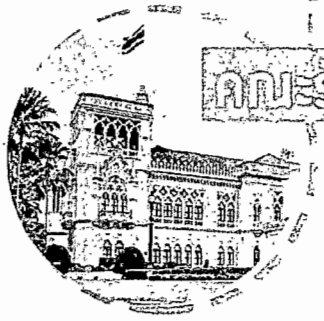

- **นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร** [ผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ]
- **คณะรัฐมนตรีมาจากการแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรี** [ผู้จะเป็นรัฐมนตรีต้องมีอายุ 18 ขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ]
- **ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้** ในการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ

#CONLAB2 #กลุ่มThailandอะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- **สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง** ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง, และวัยวุฒิ (อายุ)

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิและเสรีภาพทรัพย์สิน
- สิทธิรับบริการสาธารณสุขและการรับการรักษา
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาตนเอง
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา (รัฐควรอุปถัมภ์ทุกศาสนา)
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
- เสรีภาพของสื่อมวลชน

#CONLAB2 #กลุ่มThailandอะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม

THAILAND อะไรก็ได้

จากค่าย CONLAB#2 ที่ จ.ชัยภูมิ

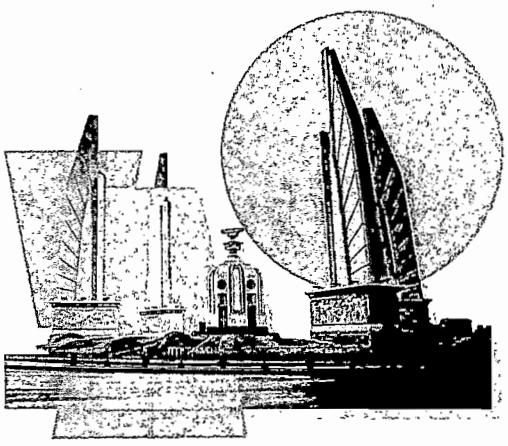

คุณค่าหลัก : ประชาชน ประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

เชียงใหม่

5 ยกเลิก

- ⊗ **ยกเลิก**รัฐธรรมนูญแบบมัดมือชก
- ⊗ **ยกเลิก**รัฐธรรมนูญแบบแก้ไม่ได้
- ⊗ **ยกเลิก**การอ้างความมั่นคง
- ⊗ **ยกเลิก**กติกาเลือกตั้งที่มีแต่ความงง
- ⊗ **ยกเลิก**วุฒิสภาที่มีอำนาจล้นมือ แต่ไม่ได้มาจากเสียงของประชาชน

5 ยกระดับ

- ⊛ **ยกระดับ**สิทธิเสรีภาพประชาชน
- ⊛ **ยกระดับ**คุณสมบัตินายกฯ
- ⊛ **ยกระดับ**องค์กรอิสระ
- ⊛ **ยกระดับ**ความเป็นประชาธิปไตยโดยตรง
- ⊛ **ยกระดับ**ท้องถิ่น

"ผมขอย้ำว่า **ผมไม่ต้องการให้ข้อเสนอเหล่านี้เป็น "คำตอบสุดท้าย" ว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่** ควรจะออกแบบกติกาบ้านเมืองอย่างไร...

แต่ผมอยากให้ข้อเสนอเหล่านี้เป็น "คำตอบชุดแรก" ที่จุดประกายให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความเห็น ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย และปรับปรุงเปลี่ยนแปลง **เพื่อให้ได้มาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนอย่างแท้จริง....."**

- พริษฐ์ วัชรสินธุ
ผู้ก่อตั้ง "รัฐธรรมนูญก้าวหน้า"

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

CONSTI TUTION LAB #3

เชียงใหม่ 8 มี.ค.63

ยาว.....กว่าค่าเฉลี่ย 2 เท่า

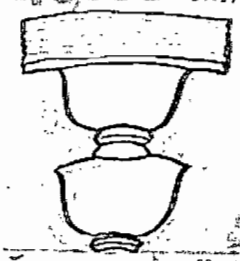

4000 กว่าคำ

OUR DREAM...

สั้น, เข้าใจง่าย, แก้ง่าย

เพื่อเท่าทันสถานการณ์

พริษฐ์ วัชรสินธุ

ผู้ก่อตั้ง รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

รัฐธรรมนูญปัจจุบัน ยิ่งยาว ยิ่งซับซ้อน ประชาธิปไตย ยิ่งต่ำลง

ปัญหา.....

ที่มา กระบวนการ เนื้อหา

ที่มาไม่ชอบธรรม

- เน้นกระจายอำนาจ
- ไม่ระบุระบบเลือกตั้ง

- ป้องกันรัฐประหาร
- ปฏิรูปกองทัพ

Equality

FFF

ดาวิบหรี่

4 Right

- ยกเลิก สว.
- ตัด ทหารมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มี แต่ บทบาท ธรรม)
- ปฏิรูปกองทัพ

1 รัฐธรรมนูญ ควรมีอะไรบ้าง?

- ✓ สิทธิ เสรีภาพ
- ✓ รัฐสภา
- ระบบเลือกตั้ง
- คุณสมบัติ นักการเมือง
- ศาลรัฐธรรมนูญ
- ศาล
- องค์กรอิสระ
- การปกครองส่วนท้องถิ่น
- กม. ประกอบรัฐธรรมนูญ
- แก้ไขรัฐธรรมนูญ
- หน้าที่ปวงชน
- หน้าที่รัฐ
- นโยบายแห่งรัฐ
- การปฏิรูปประเทศ

2 หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพ?

ประท้วง!

เหตุจำกัด มาตรา 25

สิทธิเสรีภาพ

กระทบความมั่นคงรัฐ

——" ความสงบเรียบร้อย

ข้อเสนอ

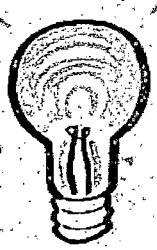

- พรรคโชว์ชื่อนายกฯ คณะ รสต. / สส. เขต แบบสัดส่วน / สส. ไม่สังกัดพรรค
- สส.เขต เลือกตั้งเสียงข้างมาก (ยกเว้นชนะล้วงเฉียด)/บัญชีรายชื่อแบบปิด/เลือกตั้ง 2 ใบ สัดส่วนผสม
- 665 เขต (ประชากร 100,000 คน)/เรียงลำดับตามคะแนน/บัญชีรายชื่อแบบปิด/เลือก 2 ใบ คู่ขนานแยกกัน
- 600 ตำแหน่ง (เขต 400/รายชื่อ 200)/กา 4 ช่องเหมือนลอตเตอรี่/บัญชีรายชื่อปิดจากคณะกรรมการ/2 ใบ คู่ขนานแยก

มี TOKEN 10 ตำแหน่งให้แบ่งตามความชอบ

คุณสมบัติ นักการเมือง

	เลือกตั้ง	สส.	รมต.	นายกฯ
ไทย	18	25	35	35
อายุ.				
ข้อเสนอ.	18	20	30	35
	18	18	25	25
	18	18	25	25

1. ปชช. → สส. → นายกฯ → ครม.
2. ปชช. → นายกฯ / ปชช. → สส. → ครม.
3. ปชช. → สส. → นายกฯ (ไม่สังกัดพรรค/ป.ตรี) / (ไม่มี ป.ตรี/ประวัติอาชญากรรม)

การศึกษา

หุ้นสื่อ

ประวัติอาชญากรรม

รัฐบาล แต่งตั้ง	รัฐสภา เลือกตั้ง	ส่วนท้องถิ่น เลือกตั้ง
รมต.	ส.ส.	นายกฯ อบจ.

องค์กรอิสระ และศาล

	FFF	รัฐนรี	equality	4 right
กกต. - คณะกรรมการเลือกตั้ง	✓	✓	✓	✓
ผผ. - ผู้ตรวจการแผ่นดิน	✗	✓	✓	✓
ปปช. - คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	✗	✓	✓	✓
ค.ตง. - คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน	✗	✓	✓	✓
กสม. - คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	✓	✓	✓	✗
อส. - สำนักงานอัยการสูงสุด	✗	✓	✓	✓
ศาล - ศาลรัฐธรรมนูญ	✓	✓	✓	✓

✓ มี. ✗ ไม่มี.

FFF
สว. เลือกตั้ง/สส. เลือกคณะกรรมการสรรหา

รัฐนรี
คณะกรรมการสรรหาเลือก / สส. 75% โหวต

Equality
ศาลดู ระบบลูกขุน, สอบบรรจุ

4 Right
เพิ่มคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ
สอบบรรจุ / สส. 3 ใน 4 โหวต เลือก

การปกครองส่วนท้องถิ่น

- โครงสร้างยืดหยุ่น
- ท้องถิ่นดูแลตัวเองทุกอย่าง ยกเว้น กองทัพ, เศรษฐกิจมหภาค
- กำหนดอัตราภาษีได้เอง
- จัดสรรงบประมาณได้เอง
- กำหนดกฎหมายได้เองบางส่วน

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

Equality
1 ใน 3 สส. แก้ รธน.
face recognition เก็บข้อมูล
70% สส. โหวตรับ
เกินครึ่งนึง ของผู้ลงคะแนน

ปชช. 38,500 คน/สส. 30%
ครม. สส. 70%

FFF.
ปชช. 50,000 คน online
สส. 120 จาก 600 ครม.
เสนอได้
ผ่านวุฒิสภา สส. 50%
ประธานสภา สว. 50%

รัฐนรี.
ปชช. 50,000 คน ภายใน 1 ปี.
สส. 150 คน / ครม. เสนอได้
สส. 75% ประชามติ 60% ผู้มีสิทธิ์

50% สส.รัฐบาล
50% สส. ค้าน
50% สว.

8 มี.ค. 63

ทูลย์

www.picturestalk.net

สิทธิในการ...
1 การมีชีวิต
2 ใช้/เข้าถึง ขนส่งสาธารณะ
3 การศึกษา
4 Internet เข้าถึงอินเตอร์เน็ต ความเร็วสูง
5 การอยู่อาศัย ทรัพย์สิน
ที่มา
ประชาชน 38 ล้าน → สส. 500 คน
0.00000017%
คณะแต่งตั้ง 10 คน → สว. 250 คน
3.3%
นายก
ฟอาดี้ พิศสุวรรณ
Fellow สถาบันนโยบายสาธารณะ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2 ล้านเท่า!
อำนาจมากกว่า
ประชาชน
คณะแต่งตั้ง
สว.
3 ทางเลือก
สว.
• แต่งตั้ง ลดอำนาจ?
• เลือกตั้ง? (สภาผัว-เมีย)
• สภาเดี่ยว? (20 ใน 31 ประเทศใช้)
ไหวไหม นายกฯ ไม่ได้
สภาเดี่ยว
เลือกตั้ง 2 ปีครั้ง
3 แบบ
Art Belle Can
1. คะแนนสูงสุดชนะ 25 30 45
2. คะแนนคนไม่ชอบน้อยสุด 60 70 45 ← 3 แบบสลับ
3. คะแนนเสียง 2 ขั้นตอน รวมกัน
Art Belle Can
35 25 40
20 5
55 45
Art หนังท้อง
Belle กลางๆ
Can เด็กหน้าห้อง
สภาคู่
เลือกตั้ง ทั้ง สส/สว.
ไม่สังกัดพรรค
เลือกจากกลุ่มวิชาชีพ
บัญชีรายชื่อ ปิด
#Close list.
1.
2.
3.
บัญชีรายชื่อ เปิด
#Open list.

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

คลัง 9 หน่า

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

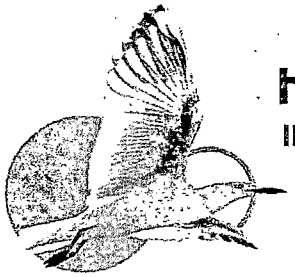

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิความเท่าเทียมของทุกเพศ
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว และข้อมูลส่วนบุคคล
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิของมารดา ผู้สูงอายุ และผู้ยากไร้
- สิทธิเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ การติดต่อสื่อสาร และเสรีภาพของสื่อมวลชน
- สิทธิในอนุรักษ์ภูมิปัญญา และสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และการชุมนุมโดยสงบ

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เท่าเทียมกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างเรื่องเพศ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

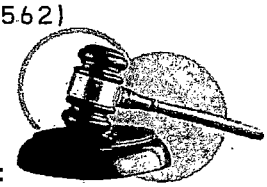

ศาลและองค์กรอิสระ

มีศาลยุติธรรม และศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- องค์กรภาคประชาชนตรวจสอบองค์กรอิสระต่าง ๆ

ตุลาการศาลสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระมาจากการสอบบรรจุเป็นข้าราชการและเลื่อนขั้นโดยการเลือกตั้งภายในองค์กร

เพิ่มเติม ต้องรับประกันความอิสระและเป็นกลางของศาลรัฐธรรมนูญ

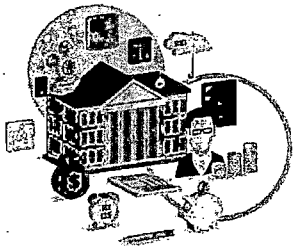

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง เช่น การส่งเสริมประชาธิปไตย ส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมวัฒนธรรม ส่วนที่ยกเว้นให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น จ่ายสวัสดิการ ภารกิจตามนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

* ไม่ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค แต่ให้ผู้ว่ากำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น

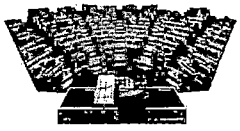

รัฐสภา

1. สภาผู้แทนราษฎร มี 500 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง 350 คน (ส.ส. เขต) วาระ 4 ปี มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม 150 คน (ส.ส. บัญชีรายชื่อ) วาระ 4 ปี

บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เลือกคนและเลือกพรรค คำนวณคะแนนรวมกันแบบสัดส่วนผสม (MMP)

2. วุฒิสภา มี 250 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง 200 คน (ส.ว. จังหวัด) วาระ 4 ปี มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม 50 คน (ส.ว. วิชาชีพ) วาระ 4 ปี ห้ามสังกัดพรรคการเมือง

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีคุณสมบัติต้องจบปริญญาตรี

นายกรัฐมนตรีเสนอชื่อรัฐมนตรีอื่นที่มีคุณสมบัติต้องจบปริญญาตรี

*สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้

*บุคคลอายุ 25 ปีสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง แต่สามารถเป็น ส.ส. ได้ตั้งแต่อายุ 20 ปีบริบูรณ์

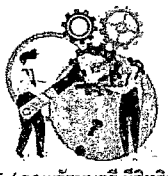

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 1 ใน 5 / คณะรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ การลงมติในวาระสุดท้ายต้องได้รับการอนุมัติเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎรและเกินกึ่งหนึ่งของวุฒิสภา

* การแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตราต้องมีการทำประชามติ ต้องได้ร้อยละ 70 ของผู้มาลงคะแนนและร้อยละ 50 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
* ห้ามแก้ไขเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

คู่มือ ราชดำเนิน

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ (เช่น ข้อมูลการเกษตร)
- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพของสื่อมวลชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

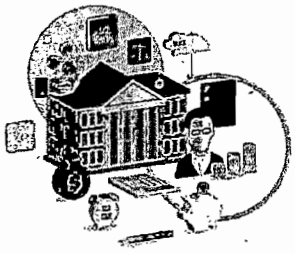

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

รัฐสภา

1. สภาผู้แทนราษฎร มี 500 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง วาระ 5 ปี
ส.ส. เขต 350 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเรียงลำดับความชอบ (3 อันดับ)
ส.ส. บัญชีรายชื่อ 150 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเปิด
* ส.ส. ต้องมีวุฒิการศึกษา ม.6 หรือเทียบเท่า
บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เลือกทั้งคนทั้งพรรค
คำนวณคะแนนรวมกันแบบคู่ขนาดแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540, 2550)

2. วุฒิสภา มี 150 คน มาจากการแต่งตั้ง 150 คน วาระ 2 ปี สรรหาโดยตัวแทนร่วมฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านโดยใช้มติ 3 ใน 4 เป็นตัวแทนสภาวิชาชีพและกลุ่มสังคมต่าง ๆ
* ส.ว. ต้องมีใบรับรองคุณวุฒิจากสภาวิชาชีพ
* ห้ามสังกัดพรรคการเมือง

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร แล้วนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งรัฐมนตรีทั้งหลาย

นายกรัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. แต่ไม่กำหนดให้รัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. ต้องมีคุณสมบัติเทียบเท่า ส.ส. จึงจะเป็นรัฐมนตรีได้

*สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้

*บุคคลอายุ 35 ปีสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง แต่สามารถเป็น ส.ส. ได้ตั้งแต่อายุ 25 ปีบริบูรณ์

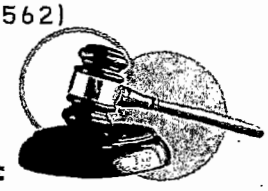

ศาล และองค์กรอิสระ

มีศาลยุติธรรม และศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง เป็นต้น

ตุลาการศาลสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มาจากการเสนอชื่อโดยตัวแทนร่วมฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้านโดยใช้มติ 2 ใน 3 และแต่งตั้งโดยมติ 2 ใน 3 ของสภาผู้แทนราษฎร

* ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องเป็นผู้พิพากษามาก่อนก็ได้

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

* องค์กรอิสระไม่ต้องกำหนดในรัฐธรรมนูญ ให้กำหนดในกฎหมายลูก

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การป้องกันประเทศ การเจรจาสิทธิสัญญา โครงการตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

* ไม่ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค แต่ให้ผู้ว่ากำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น โดยการเสนอไปยังหน่วยงานตรวจสอบ

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

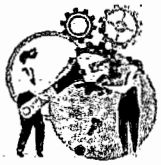

ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 1 ใน 5 / ส.ส. + ส.ว. 1 ใน 5 / คณะรัฐมนตรี / ศาล (เฉพาะที่เกี่ยวกับศาล) มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

* มีการทำประชามติทุก ๆ 2 ปี โดยการออกเสียงประชามติโดยการลงคะแนนเสียงแบบอนุมัติ (Approval Voting) โดยได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของผู้มาลงคะแนน

เพิ่มเติม หมวดการป้องกันการยกเลิกรัฐธรรมนูญ เช่น การทำรัฐประหาร และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ให้ประชุในกฎหมายลูก

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม ราชประสงค์

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

หลักการพื้นฐาน เชื่อมั่นว่าปวงชนชาวไทยมีสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค ศักยภาพ และเชื่อมั่นว่า ปวงชนชาวไทยเข้าถึงอำนาจ และจัดการทรัพยากรได้อย่างมีส่วนร่วม

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ

การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างเรื่อง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการเมือง และความแตกต่างอื่น ๆ เป็นต้น

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

มุ่งสู่ Digital Citizen

ศาล และองค์กรอิสระ

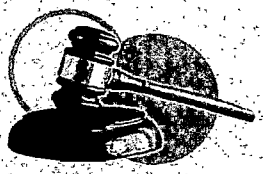

ระบบศาลคู่ มีศาลยุติธรรม และศาลอื่น เช่น ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตุลาการศาลสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ซึ่งมีการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาที่มาจากสัดส่วน พรรคการเมือง ศาล นักวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพ

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรง ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง (จังหวัด) รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การใช้อำนาจตุลาการ การคำนวณสัดส่วนการใช้ภาษี ความมั่นคง มาตรฐานการศึกษาของชาติ ระบบเศรษฐกิจระดับชาติ เป็นต้น

* ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค ผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่กำกับดูแลการทำงานของท้องถิ่น

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

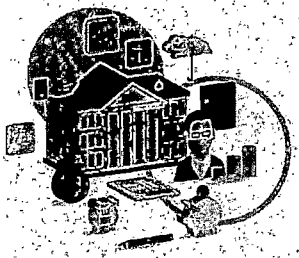

รัฐสภา

1. สภาผู้แทนราษฎร มี 600 คน วาระ 4 ปี
ส.ส.เขต 400 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเรียงลำดับความชอบ
ส.ส.บัญชีรายชื่อ 100 คน มาจากการเลือกตั้งแบบปิด
ส.ส.จากการเลือกตั้งโดยอ้อม 100 คน

บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เลือกทั้งคนทั้งพรรค คำนวณคะแนนรวมกันแบบคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540, 2550)

2. วุฒิสภา มี 77 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจาก 77 จังหวัด วาระ 2 ปี
* ห้ามสังกัดพรรคการเมือง และจบปริญญาตรี

คณะรัฐมนตรี

สภาผู้แทนราษฎรเลือกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเลือกผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐธรรมนูญต้องเป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี แต่ไม่กำหนดให้รัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. ก็ได้

* สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนรัฐมนตรีได้
* สภาผู้แทนราษฎรเกิน 2 ใน 3 ลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีได้

*บุคคลอายุ 25 ปีสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง แต่สมาชิกสภาผู้แทนเป็นได้ตั้งแต่อายุ 20 ปี

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

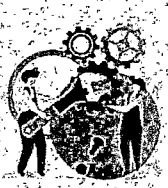

ประชาชน 20,000 คน / ส.ส. 200 คน / คณะรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

ลงมติวาระสุดท้ายต้องได้รับมติร้อยละ 50 ของสภาผู้แทนราษฎร

การแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องทำประชามติทุกเรื่อง โดยการออกเสียงประชามติแบบ Approval Voting

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม PDR

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างเรื่อง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการเมือง สถานะของบุคคล ยศตำแหน่ง เป็นต้น

เพิ่มเติม รัฐธรรมนูญต้องสั้นกระชับเข้าใจง่าย มีกฎหมายห้ามทำรัฐประหาร และต้องให้ความสำคัญกับเรื่องข้อมูลส่วนบุคคล

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว
- สิทธิในทรัพย์สิน
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ
- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ศาล และ องค์กรอิสระ

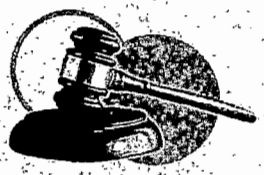

มีศาลยุติธรรม และศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตุลาการศาลสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระมาจากการเสนอโดยกรรมการสรรหาและรับรองโดยมติเกินกึ่งหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร โดยอย่างน้อยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาลและครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน และกรรมการสรรหามาจากฝ่ายรัฐบาลครึ่งหนึ่ง และฝ่ายค้านอีกครึ่งหนึ่ง

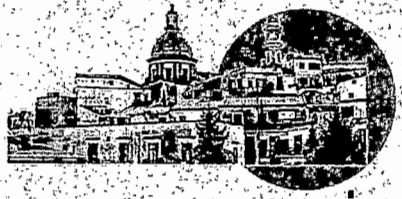

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

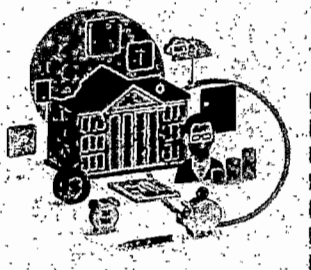

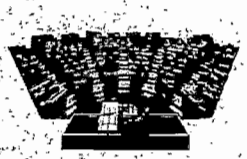

รัฐสภา

ระบบสภาเดี่ยว มี ส.ส. 750 คน วาระ 4 ปี มาจากการเลือกตั้งโดยตรง

การเลือกตั้ง ส.ส. บัตร 2 ใบ "เลือกได้ทั้งคนทั้งพรรค" คำนวณคะแนนแบบสัดส่วนผสม (MMP)

ส.ส. เขต 500 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดา

ส.ส. บัญชีรายชื่อ 250 คน มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร มีคุณสมบัติต้องเป็น ส.ส.

นายกรัฐมนตรีเสนอชื่อรัฐมนตรีอื่น แล้วให้ ส.ส. ลงมติรับรอง

* สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้

* บุคคลอายุ 18 ปีบริบูรณ์สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นที่กำหนดให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การกำหนดมาตรฐานในระบบการศึกษา กำหนดมาตรฐานการรักษาพยาบาล เป็นต้น

* ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาคแล้วโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองท้องถิ่น

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 150 คน / คณะรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ การลงมติในวาระสุดท้ายต้องได้รับการอนุมัติร้อยละ 70 ของสภาผู้แทนราษฎร

* การแก้ไขรัฐธรรมนูญทุกมาตราต้องมีการทำประชามติ
* ออกเสียงประชามติโดยการลงคะแนนเสียงแบบอนุมัติ (Approval Voting)

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

คณะ 99H

ปี (จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

ศาลและองค์กรอิสระ

มีศาลยุติธรรม (ศาลแพ่ง ศาลอาญา) และศาลอื่น
เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (เพิ่มอำนาจหน้าที่)

ผู้พิพากษาศาลสูงสุดมาจากการเลือกตั้ง
ของคณะผู้พิพากษา ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
มาจากการแต่งตั้งโดยสภาผู้แทนราษฎร
* วิจารณ์ศาลได้ถ้าไม่หมิ่นประมาท
ประชาชน 100,000 คนเสนอถอดถอนศาลได้

ผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระมาจากการสอบคัดเลือก
เฉพาะองค์กรที่ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
เช่น คตง. ปปช. ตำแหน่งอื่นมาจากการเสนอ
โดยกรรมการสรรหาและรับรองโดยมติของสภาผู้แทนราษฎร
โดยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาลและครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน

หลักพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน กระจายอำนาจ
รัฐธรรมนูญศักดิ์สิทธิ์ แก้ไขยาก (ฉีกยากกว่า)

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง
ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น
การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้
เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมายที่ไม่กระทบ
สาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้น หรือกฎหมาย
ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ไม่กระทบสาระสำคัญ
ของสิทธิเสรีภาพนั้น

บุคคลในราชอาณาจักรไทยได้รับความคุ้มครอง
ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติ
โดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ส่วนตัว
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในการรับบริการขั้นพื้นฐานจากรัฐ (รวมถึงการสาธารณสุขและการศึกษาขั้นพื้นฐาน)
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ (รวมถึงกรณีมีรัฐประหาร)
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be forgotten)
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
- เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง

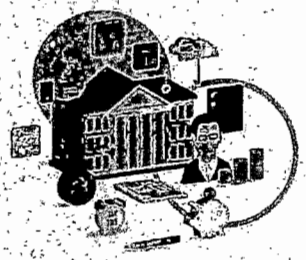

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

รัฐสภา

ระบบสภาเดี่ยว มี ส.ส. 1 คน
ต่อสัดส่วนประชากร 100,000 คน
วาระ 4 ปี ต้องสังกัดพรรคการเมือง
มาจากการเลือกตั้งโดยตรง

การเลือกตั้ง ส.ส. บัตร 2 ใบ
"เลือกได้ทั้งคนทั้งพรรค"
คำนวณคะแนนแบบคู่ขนาน
(ตามรัฐธรรมนูญ 2540, 2550)

ส.ส. เขต 600+ คน มาจากการเลือกตั้ง
แบบเรียงลำดับความพึงพอใจ
ส.ส. บัญชีรายชื่อ 100 คน มาจาก
การเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด
* เลือกตั้งผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการ
เลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร
มีคุณสมบัติต้องเป็น ส.ส.

นายกรัฐมนตรีเสนอชื่อรัฐมนตรี
อื่นแล้วให้ ส.ส. ลงมติรับรอง
มีคุณสมบัติต้องเป็น ส.ส.

* สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติ
ถอดถอนนายกได้ โดยต้องเสนอชื่อ
นายกรัฐมนตรีคนใหม่มาด้วย
ประชาชน 100,000 คน
เสนอถอดถอนรัฐมนตรีได้

ตัวอย่างบัตรเลือกตั้ง

*บุคคลอายุ 18 ปีบริบูรณ์สามารถ
ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง
โดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษี
และจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง
รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง
ยกเว้นที่กำหนดให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง
เช่น การต่างประเทศ การกำหนดอัตราภาษีเงินได้
ความมั่นคง เป็นต้น

* ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาคแล้วโอนบุคลากรและภารกิจ
ให้องค์กรปกครองท้องถิ่น

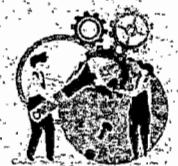

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 100 คน / คณะรัฐมนตรี
มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้
การลงมติในวาระสุดท้ายต้องได้รับการอนุมัติ
จากสภาผู้แทนราษฎรโดยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาล
และครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน

* การแก้ไขรัฐธรรมนูญทุกมาตราต้องมีการทำประชามติ
* ห้ามเปลี่ยนแปลงเรื่องอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม Skywalker

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

หลักการพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งอนาคต
มองไปข้างหน้า ไม่ใช่แก้ไขปัญหาในอดีต

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ (ต้องมีการตีความให้ครอบคลุมและเป็นกลาง)

การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างเรื่อง เพศสภาพ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการ เป็นต้น

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- สิทธิในทรัพย์สิน
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- เสรีภาพในเคหะสถาน
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในทางวิชาการ และเสรีภาพในการการติดต่อสื่อสาร
- เสรีภาพของสื่อมวลชน และการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ

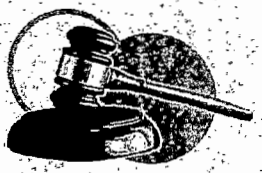

ศาลและองค์กรอิสระ

ระบบศาลเดียว มีศาลยุติธรรมเพียงศาลเดียว แยกแผนกคดีต่าง ๆ เช่น คดีปกครอง คดีรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ตุลาการศาลสูงสุด และผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหา และแต่งตั้งด้วยมติเกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภา โดยต้องมีเสียงเกินกึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และวุฒิสภา

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

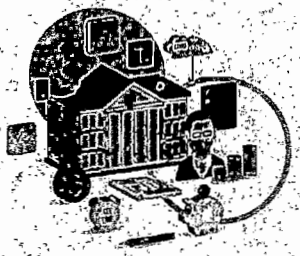

รัฐสภา

1. สภาผู้แทนราษฎร มี 600 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง วาระ 4 ปี
ส.ส.เขต 400 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเรียงลำดับความชอบ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 200 คน มาจากการเลือกตั้งแบบปิดบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เลือกทั้งคนทั้งพรรค คำนวณคะแนนรวมกันแบบคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540, 2550)

2. วุฒิสภา มี 150 คน ส.ว.จังหวัด มาจากการเลือกตั้งโดยตรง 77 คน วาระ 6 ปี เลือกตั้ง 1 ใน 3 ทุกๆ 2 ปี
ส.ว.วิชาชีพ มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม 73 คน วาระ 3 ปี เลือกตั้งผ่านสภาวิชาชีพ
* ห้ามสังกัดพรรคการเมือง

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร แล้วนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งรัฐมนตรีทั้งหลาย นายกรัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. แต่ไม่กำหนดให้รัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส. ต้องมีคุณสมบัติเทียบเท่า ส.ส. จึงจะเป็นรัฐมนตรีได้ สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้

*บุคคลอายุ 20 ปีสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น และการปฏิรูปราชการส่วนภูมิภาคขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละท้องถิ่น
* กำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีการกระจายอำนาจตามความเหมาะสมและความพร้อมของแต่ละพื้นที่ โดยมีรูปแบบและวิธีการตามกฎหมาย

ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง (ต้องส่งภาษีให้ส่วนกลางบางส่วนตามที่กฎหมายกำหนด) รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การทหาร การต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจ ระบบศาล เป็นต้น

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

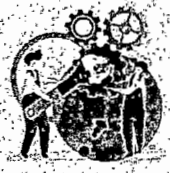

ประชาชน 20,000 คน / ส.ส. 100 / คณะรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ และให้รัฐสภาลงมติ 2 ใน 3 โดยต้องมีเสียงกึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน
*การออกเสียงประชามติแบบ Approval Voting ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตราแล้วแต่กรณี ต้องได้เสียงเกินกึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิ

เพิ่มเติม หมวดพิทักษ์รัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ประธานสภานายกรัฐมนตรี ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่พิทักษ์รัฐธรรมนูญ การล้มล้างรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

คณะก้าวหน้า 555+

ปี (จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

หลักพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ

ประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ
กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจของกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้น ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จำเป็นและได้สัดส่วน

บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างเรื่อง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการเมือง เป็นต้น

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ความเป็นธรรมในการต่อสู้คดี
- สิทธิในการไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน
- สิทธิในทรัพย์สิน
- สิทธิในการรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ
- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งรวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง

ศาล และองค์กรอิสระ

มีศาลยุติธรรม (ศาลแพ่ง ศาลอาญา) และศาลอื่น เช่น ศาลปกครอง แต่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้พิพากษาศาลสูงสุดมาจากการสอบบรรจุเป็นข้าราชการ และเลื่อนขั้นโดยต้องมีประสบการณ์การด้านกฎหมาย

* มีตัวแทนของฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลในศาลเพื่อทำรายงาน และตรวจสอบการทำงานของศาล

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- องค์กรสนับสนุน/ตรวจสอบการร่างกฎหมายภาคประชาชน

ผู้ดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระมาจากการเสนอโดยกรรมการสรรหาและรับรองโดยมติของสภาผู้แทนราษฎร โดยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาล และครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน

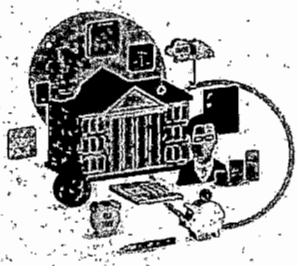

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

รัฐสภา

มี ส.ส. 500 คน วาระ 4 ปี มาจากการเลือกตั้งโดยตรง มี ส.ว. 150 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจังหวัดละคน และมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมจากกลุ่มวิชาชีพ

การเลือกตั้ง ส.ส. บัตร 2 ใบ "เลือกได้ทั้งคนทั้งพรรค" คำนวณคะแนนแบบสัดส่วนผสม (MMP)

ส.ส. เขต 250 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเรียงลำดับความพึงพอใจ
ส.ส. บัญชีรายชื่อ 250 คน มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร มีคุณสมบัติต้องเป็น ส.ส.

นายกรัฐมนตรีเสนอชื่อรัฐมนตรีอื่นแล้วให้ ส.ส. ลงมติเห็นชอบ

* สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติถอดถอนนายกรัฐมนตรีได้

* ประชาชน 10,000 คนเสนอถอดถอน ส.ส. ได้

ตัวอย่างบัตรเลือกตั้ง

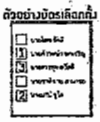

* บุคคลอายุ 25 ปีบริบูรณ์สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นที่กำหนดให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การทหาร กระบวนการยุติธรรม การตรากฎหมาย ควบคุมมาตรฐานของสวัสดิการพื้นฐานต่าง ๆ เป็นต้น

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

ประชาชน 10,000 คน / ส.ส. 1 ใน 4 / คณะรัฐมนตรี มีสิทธิเสนอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้

การลงมติในวาระสุดท้ายต้องได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎรโดยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาล และครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน

* ตั้งคณะกรรมการทบทวนรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ไขปรับปรุงรัฐธรรมนูญทุก ๆ 5 ปี

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

กขม.

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่มFree 10

(จากกิจกรรม CONLab เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562)

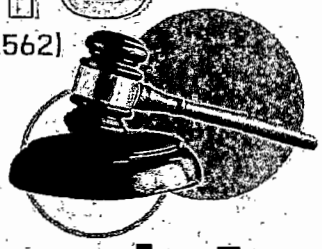

หลักประกันสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่อง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ ความคิดเห็นทางการเมือง และวัยวุฒิ

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญที่สุดรวมถึง
- สิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- สิทธิรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญในทุกวิถีทาง
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- สิทธิในการมีที่อยู่อาศัย
- สิทธิในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ศาลและองค์กรอิสระ

ระบบศาลคู่ มีศาลยุติธรรม และศาลอื่น ๆ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง เป็นต้นด้วย
*ยกเลิกศาลทหาร

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

*โอนผู้ตรวจการแผ่นดินไปอยู่ภายใต้กำกับของรัฐสภา

ตุลาการศาลสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และองค์กรอิสระ มาจากการเสนอโดยกรรมการสรรหาและรับรองโดยมติเกินกึ่งหนึ่งของรัฐสภา (โดยอย่างน้อยต้องมีครึ่งหนึ่งของฝ่ายรัฐบาลและครึ่งหนึ่งของฝ่ายค้าน)

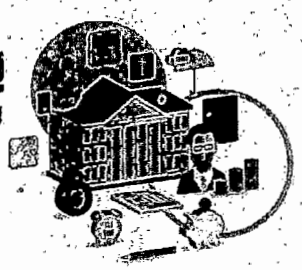

โครงสร้างของรัฐ และองค์กรทางการเมือง

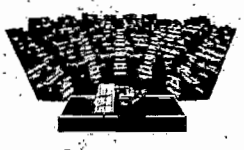

รัฐสภา

ระบบสภาเดี่ยว มี ส.ส. 700 คน วาระ 2 ปี ไม่บังคับต้องสังกัดพรรคการเมือง มาจากการเลือกตั้งโดยตรง

การเลือกตั้ง ส.ส. บัตร 2 ใบ "เลือกได้ทั้งคนทั้งพรรค" คำนวณคะแนนแบบสัดส่วนผสม (MMP)

ตัวอย่างบัตรเลือกตั้ง

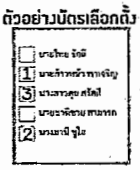

ส.ส. เขต 420 คน มาจากการเลือกตั้งแบบเรียงลำดับความพึงพอใจ

ส.ส. บัญชีรายชื่อ 280 คน มาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด

คณะรัฐมนตรี

นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร มีคุณสมบัติต้องเป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี

นายกรัฐมนตรีเสนอชื่อรัฐมนตรีอื่นแล้วให้ ส.ส. ลงมติรับรอง มีคุณสมบัติต้องจบปริญญาตรี

*สภาผู้แทนราษฎรเกินกึ่งหนึ่งลงมติไม่ไว้วางใจนายกได้ โดยต้องเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีคนใหม่มาด้วย

*บุคคลอายุ 15 ปีบริบูรณ์สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ทุกตำแหน่ง

องค์กรปกครองท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง รวมถึงมีอำนาจหน้าที่จัดบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกอย่าง ยกเว้นที่กำหนดให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น กิจการขยายแดน ทางหลวงแผ่นดิน การจัดการเลือกตั้ง เป็นต้น

* ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาคแล้วโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองท้องถิ่น

การแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญ

ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 1 ใน 5 / คณะรัฐมนตรีมีสิทธิเสนอการแก้ไขแก้เพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ การลงมติในวาระสุดท้ายต้องได้รับการอนุมัติจาก 2 ใน 3 ของสภาผู้แทนราษฎร

* รัฐธรรมนูญต้องแก้ไขเพิ่มเติมได้ทุกมาตราเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 3

ศาลและองค์กรอิสระ

ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรมและศาลอื่น เช่น ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- **ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา**และต้องได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาล และได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายค้าน

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

[โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภาและต้องได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งของ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลและได้คะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่ง ส.ส.ฝ่ายค้าน]

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

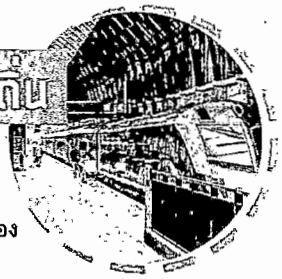

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี**อำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกประเภท** ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น การบริหารประเทศ การจัดตั้งสภาในพื้นที่ การประกาศสงคราม การจัดตั้งกองทัพ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี**อำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง**
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- **ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค**และโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

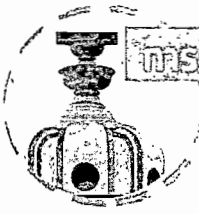

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- **ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 110 คน / คณะรัฐมนตรี** เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**ต้องมีการทำประชามติ**
- การลงมติวาระสุดท้ายก่อนการประกาศใช้**ต้องได้รับการอนุมัติโดยร้อยละ 60 ของ ส.ส.**

#CONLAB2 #กลุ่มThailandaะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

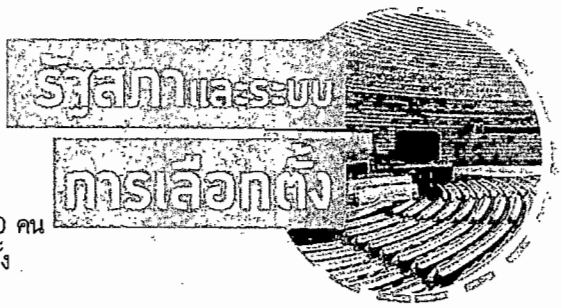

รัฐสภาระบบสภาคู่ประกอบด้วย **สภาผู้แทนราษฎร และ วุฒิสภา**

- **สภาผู้แทนราษฎร**มี ส.ส. 500 คน วาระ 4 ปี ประกอบด้วย ส.ส.เขต 350 คน และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 150 คน
  - **มาจากการเลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวณคะแนนรวมกันแบบสัดส่วนผสม (Mixed-Member Proportional)
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯที่คนก็ได้และผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองเพื่อนำคะแนนไปคำนวนสัดส่วนจำนวน ส.ส.บัญชีรายชื่อตามที่พรรคการเมืองกำหนด
  - **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป** ต้องสังกัดพรรคการเมือง และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

- **วุฒิสภา**มี ส.ว. 250 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากกลุ่มวิชาชีพ วาระ 4 ปี
  - **ผู้สมัคร ส.ว. ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป** ห้ามสังกัดพรรคการเมือง และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

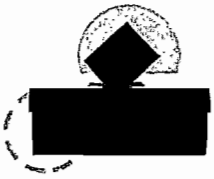

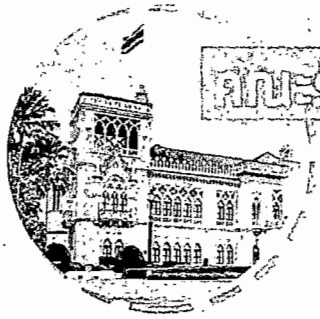

- **นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร** [ผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ]
- **คณะรัฐมนตรีมาจากการแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรี** [ผู้จะเป็นรัฐมนตรีต้องมีอายุ 18 ขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ]
- **ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้** ในการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ

#CONLAB2 #กลุ่มThailandอะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- **สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครอง** ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง, และวัยวุฒิ (อายุ)

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิและเสรีภาพทรัพย์สิน
- สิทธิรับบริการสาธารณสุขและการรับการรักษา
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาตนเอง
- สิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา (รัฐควรอุปถัมภ์ทุกศาสนา)
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
- เสรีภาพของสื่อมวลชน

#CONLAB2 #กลุ่มThailandอะไรก็ได้

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม

THAILAND อะไรก็ได้

จากกิจกรรม CONLAB#2 ที่ จ.ปัตตานี

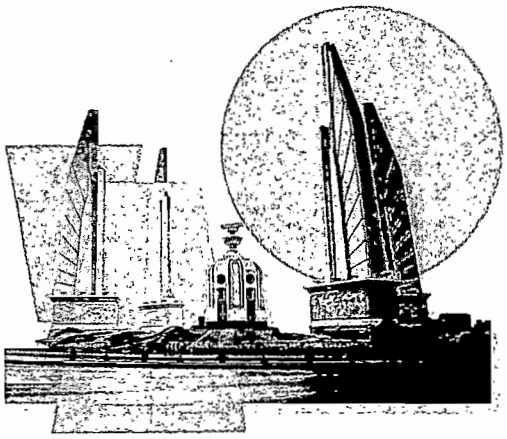

คุณค่าหลัก : ประชาชน ประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพ

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 1

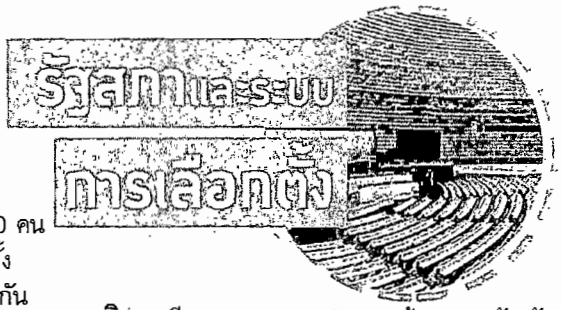

รัฐสภาระบบสภาคู่ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร และ วุฒิสภา

- **สภาผู้แทนราษฎร**มี ส.ส. 500 คน วาระ 4 ปี ประกอบด้วย ส.ส.เขต 400 คน และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 100 คน
  - **มาจากการเลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวนคะแนนคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540-2550)
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯที่คนก็ได้และผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
    - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองและจัดเรียงลำดับส.ส.บัญชีรายชื่อ
  - **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 23 ปีขึ้นไป** ต้องสังกัดพรรคการเมืองและจบปริญญาตรี

- **วุฒิสภา**มี ส.ว. 250 คน ประกอบด้วย ส.ว. จังหวัด 77 คน ส.ว.วิชาชีพและ ส.ว.กลุ่มสังคมต่างๆ อีก 173 คน มาจากการเลือกตั้งโดยตรง วาระ 4 ปี
  - **ส.ว. มีอำนาจหน้าที่เลือกนายกรัฐมนตรี** ตรวจสอบการทำงานของ ส.ส. และตรวจสอบร่างกฎหมายและร่างกฎหมายงบประมาณฯ
  - **ผู้สมัคร ส.ว. ต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไป** ห้ามสังกัดพรรคการเมือง จบปริญญาตรีและเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ

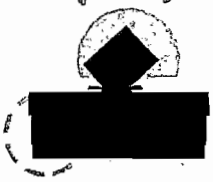

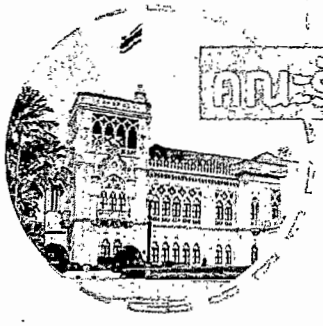

- **นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร** [ผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี | ผู้จะเป็นรัฐมนตรีต้องมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี]
- **ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้** ในการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ

#CONLAB2 #กลุ่มFreedom

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ศาลและองค์กรอิสระ

ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย
ศาลยุติธรรมและศาลอื่น
เช่น ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- **ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมาจากการเลือกตั้งโดย**
  ที่ประชุมใหญ่ตุลาการ

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

[โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการ
สรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา]

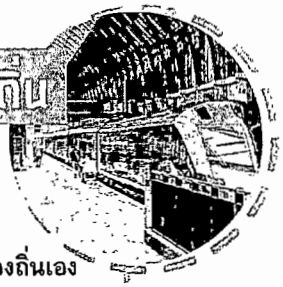

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น
  ทุกประเภท ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง
  เช่น การทหารและการต่างประเทศ
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน
- **ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค**และโอนบุคลากรและภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

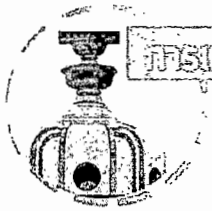

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- **ประชาชน 50,000 คน / ส.ส. 1 ใน 3 ของทั้งหมด /**
  คณะรัฐมนตรี เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางมาตราต้องมีการทำประชามติ
- การลงมติวาระสุดท้ายก่อนการประกาศใช้ต้องได้รับการอนุมัติร้อยละ 60 จากรัฐสภา

#CONLAB2 #กลุ่มFreedom

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น
- คุ้มครองประชาชนจาก Crimes Agianst Humanity, Cultural Genocide, และ Ethenic Cleansing ทุกรูปแบบ รวมถึงคุ้มครองประชาชนจากการใช้กฎอัยการศึกทำร้ายประชาชนผู้ไม่ติดอาวุธ
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมาย ที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้นและที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติ
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในทางวิชาการ
- เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร
- เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม
- เสรีภาพในการแสดงออกทางการเมือง ทั้งการชุมนุมประท้วงและการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล
- สิทธิขั้นพื้นฐานของชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์

#CONLAB2 #กลุ่มFreedom

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม Freedom

ตัวแทนจาก CONLAB#2 ที่ จ.ขอนแก่น

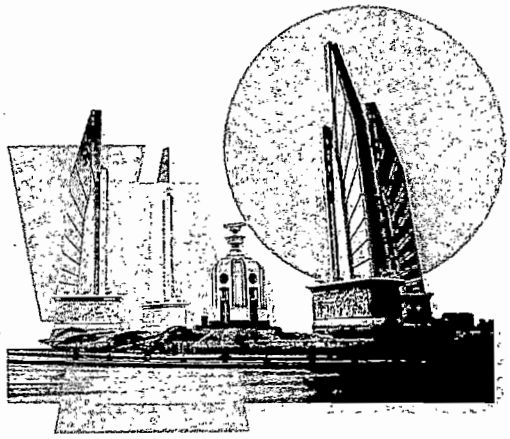

คุณค่าหลัก : ประชาธิปไตย [สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค การมีส่วนร่วม ธรรมาภิบาล กระจายอำนาจ]
หลักเสียงข้างมากโดยเคารพเสียงข้างน้อย

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 5

ศาลและองค์กรอิสระ

- **ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรมและศาลอื่น** เช่น ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น
- **ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการพิทักษ์รัฐธรรมนูญมาจากการเสนอชื่อโดยคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งโดยรัฐสภา**

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- องค์กรอิสระที่มาจากประชาชนรับผิดชอบเรื่องสิทธิพลเมือง

โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งโดยรัฐสภา

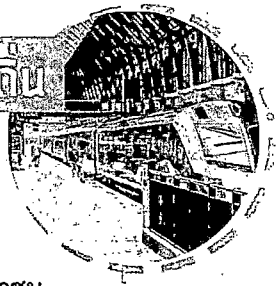

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกประเภท** ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีแล้วส่งให้ราชการส่วนกลางจัดทำงบประมาณเพื่อสนับสนุนท้องถิ่น**
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- **ไม่ต้องยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค** ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

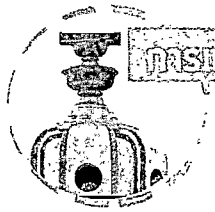

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

-ประชาชน 25,000 คน / ส.ส. 150 / คณะรัฐมนตรี เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ

- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญบางมาตราต้องมีการทำประชามติ เช่น เรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เรื่องรัฐสภา เป็นต้น
- การลงมติวาระสุดท้ายก่อนการประกาศใช้ต้องได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร

#CONLAB2 #กลุ่มFreedom

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

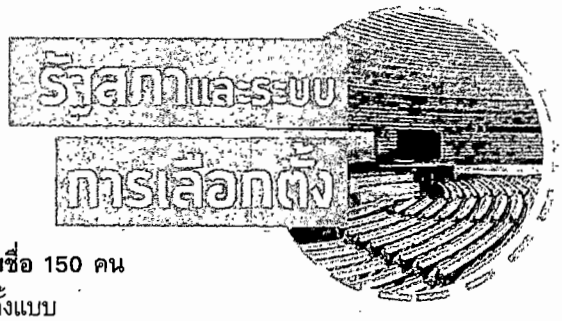

รัฐสภาระบบสภาเดี่ยว
มีเพียงสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎรมี ส.ส. 500 คน วาระ 4 ปี

ประกอบด้วย ส.ส.เขต 350 คน และ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 150 คน

- **มาจากการเลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบ

บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวนคะแนนคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540-2550)

- **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯกี่คนก็ได้และผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
- **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองและจัดเรียงลำดับส.ส.บัญชีรายชื่อ

- **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป** และต้องสังกัดพรรคการเมือง

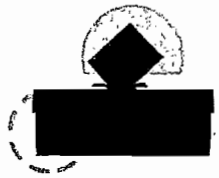

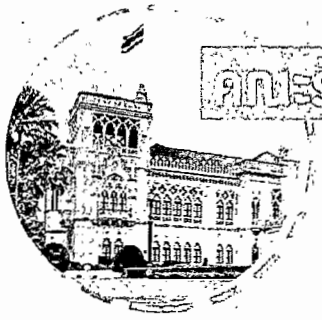

- **นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
[ผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป และต้องจบปริญญาตรี มีความรู้ภาษาต่างประเทศ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทัศนคติที่ดี มีความรู้ด้านเศรษฐกิจ]
- **คณะรัฐมนตรีมาจากการแต่งตั้งโดยนายกรัฐมนตรี**
[ผู้จะเป็นรัฐมนตรีต้องมีอายุ 25 ขึ้นไปและต้องจบปริญญาตรี มีความรู้เฉพาะด้านของกระทรวงที่รับผิดชอบ]
- **ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถถอดถอนนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีได้** ในการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ

#CONLAB2 #กลุ่มFreedom

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- สิทธิเสรีภาพของประชาชนได้รับการคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น
- การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมาย ที่ไม่กระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพนั้น และที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน
- การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน
- สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว
- สิทธิรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จนจบปริญญาตรี)
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในการติดต่อสื่อสาร
- เสรีภาพในการประกอบอาชีพ
- เสรีภาพของสื่อมวลชน
- สิทธิที่จะเรียกร้องถนนคนเดินและทางจักรยาน
- สิทธิในการใช้ภาษาถิ่นในสถานที่ราชการ
- สิทธิความเป็นส่วนตัวในสื่อสังคมออนไลน์
- สิทธิที่จะไม่แสดงบัตรประชาชนกับด่านตรวจ

#CONLAB2 #กลุ่มSW

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม SW

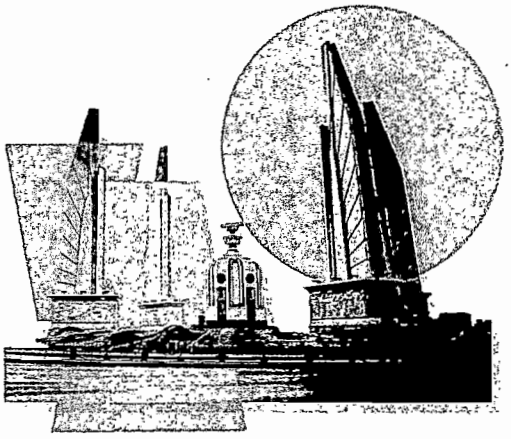

จากดิจิทรรศ CONLAB #2 ที่ จ.ปัตตานี

คุณค่าหลัก : ความเสมอภาคและความเท่าเทียม ความยุติธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 6

ศาลและองค์กรอิสระ

- **ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรมและศาลอื่น** เช่น ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น
- ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนที่ 1 มาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา และส่วนที่ 2 มาจากการสอบคัดเลือก

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- องค์กรอิสระที่จัดตั้งโดยประชาชน

โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระส่วนที่ 1 มาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา และส่วนที่ 2 มาจากการสอบคัดเลือก

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น** เฉพาะที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการ**เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษี และจัดทำงบประมาณของท้องถิ่นเอง**
- **ไม่ต้องยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค** ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- **ประชาชน 30,000 คน / ส.ส. 1 ใน 3 / คณะรัฐมนตรี เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ**
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**บางมาตราต้องมีการทำประชามติ**
- การลงมติวาระสุดท้าย**ก่อนการประกาศใช้ต้องได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร**

#CONLAB2 #กลุ่มเอ๋..อะไรนะ!!

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

รัฐสภาระบบสภาเดี่ยว มีเพียง **สภาผู้แทนราษฎร**

- สภาผู้แทนราษฎรมี **ส.ส. 1,060 คน** วาระ 2 ปี ประกอบด้วย **ส.ส.เขต 1,050 คน** และ **ส.ส.บัญชีรายชื่อ 10 คน** (ตามสัดส่วนของแต่ละจังหวัดและสัดส่วนประชากร)
- มาจากการ**เลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบ**บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ** คำนวนคะแนนคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540-2550)
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯกี่คนก็ได้ และผู้ที่ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมือง และจัดเรียงลำดับ ส.ส.บัญชีรายชื่อ
- **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป** ต้องสังกัดพรรคการเมือง และจบปริญญาตรี

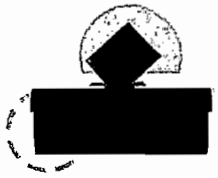

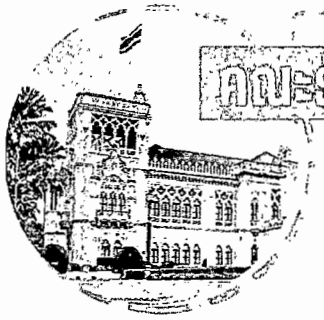

- **นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี วาระ 2 ปี**
- ผู้จะเป็น**นายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 35 ปีขึ้นไป** ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. และจบปริญญาโท

#CONLAB2 #กลุ่มเฮ่..อะไรนะ!!

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- สิทธิเสรีภาพของประชาชน**ได้รับการคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น**
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง, ความเชื่ออื่น ๆ

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน (มัธยม)
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- สิทธิพิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- สิทธิในการได้รับสวัสดิการขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิของเด็ก มารดา ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ เป็นต้น

#CONLAB2 #กลุ่มเฮ่..อะไรนะ!!

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

เอ๋..อะไรนะ!!

อาทิตย์ที่ 2 ที่ จ.ขอนแก่น

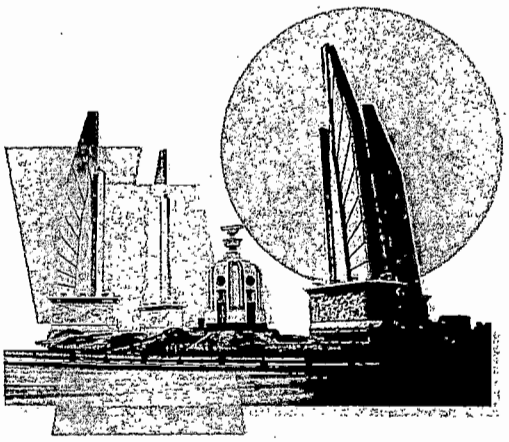

คุณค่าหลัก : ความยุติธรรม

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 7

ศาลและองค์กรอิสระ

- **ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรมและศาลอื่น** เช่น ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น
- ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญส่วนที่ 1 มาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา และส่วนที่ 2 มาจากการสอบคัดเลือก

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและป้องกันและปราบปรามการทุจริต

โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระส่วนที่ 1 มาจากการเสนอชื่อโดยกรรมการสรรหาและแต่งตั้งโดยรัฐสภา และส่วนที่ 2 มาจากการสอบคัดเลือก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

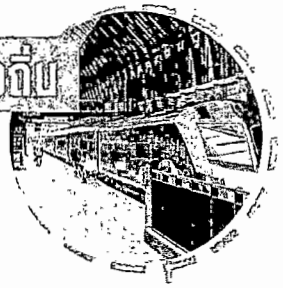

- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น **มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- **ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค** ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

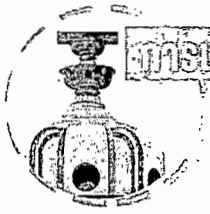

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- **ประชาชน 25,000 คน / ส.ส. 25 / คณะรัฐมนตรี เป็นผู้มีสิทธิเสนอ**การแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ
- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**บางมาตราต้องมีการทำประชามติ**
- การลงมติวาระสุดท้าย**ก่อนการประกาศใช้ต้องได้รับการอนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร**

#CONLAB2 #กลุ่มLongDo

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

รัฐสภาระบบสภาเดี่ยว มีเพียง
สภาผู้แทนราษฎร

- สภาผู้แทนราษฎรมี **ส.ส. 500 คน** วาระ 4 ปี ประกอบด้วย **ส.ส.เขต 400 คน** และ **ส.ส.บัญชีรายชื่อ 100 คน**
- **มาจากการเลือกตั้งโดยตรง** โดยใช้ระบบการเลือกตั้งแบบบัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวนคะแนนคู่ขนานแยกกัน (ตามรัฐธรรมนูญ 2540-2550)
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯโดยเรียงลำดับความชอบและผู้ที่ได้คะแนนเกินกึ่งหนึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองและจัดเรียงลำดับ ส.ส.บัญชีรายชื่อ
- **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 20 ปีขึ้นไป**

- นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี **มาจากการเลือกโดยสภาผู้แทนราษฎร**
- ผู้จะเป็น**นายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 25 ปีขึ้นไป** ได้รับเลือกตั้ง**เป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี**
- ผู้จะเป็น**รัฐมนตรีต้องมีอายุ 25 ขึ้นไป ได้รับเลือกตั้ง เป็น ส.ส. และจบปริญญาตรี**ตรงกับกระทรวงที่รับผิดชอบ
- ส.ส. เกินกึ่งหนึ่งสามารถ**ถอดถอนนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีได้ในการลงมติอภิปรายไม่ไว้วางใจ**

#CONLAB2 #กลุ่มLongDo

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

กลุ่ม LONGDO

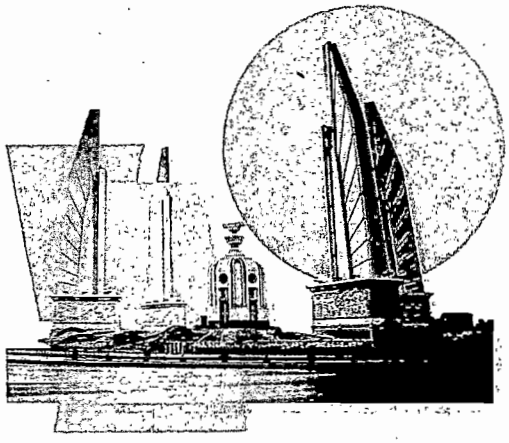

จากกิจกรรม CONLAB#2 ที่ จ.ปัตตานี

คุณค่าหลัก : เสรีภาพในการวิจารณ์ การตรวจสอบและการมีส่วนร่วม

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

ปัตตานี 8

ศาลและองค์กรอิสระ

- ระบบศาลคู่ซึ่งประกอบด้วย ศาลยุติธรรมและศาลอื่น เช่น ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

- ตุลาการศาลสูงสุดและตุลาการพิทักษ์รัฐธรรมนูญมาจากการเสนอชื่อโดยคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งโดยรัฐสภา

องค์กรอิสระตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประกอบด้วย

- คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- ผู้ตรวจการแผ่นดิน
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- องค์กรอิสระกิจการสื่อมวลชน

โดยผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระมาจากการเสนอชื่อโดยคณะรัฐมนตรีและแต่งตั้งโดยรัฐสภา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

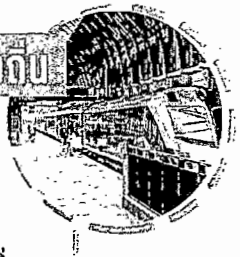

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่นทุกประเภท** เช่น การระบบการศึกษาในพื้นที่ สาธารณสุขในพื้นที่ ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน ยกเว้นที่กำหนดไว้ให้เป็นภารกิจของราชการส่วนกลาง เช่น มาตรฐานการศึกษาและการสาธารณสุข
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**มีอำนาจหน้าที่จัดเก็บภาษีและจัดทำงบประมาณ**ของท้องถิ่นเอง
- ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น**มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน**
- **ไม่ต้องยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค** ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นที่ปรึกษาและกำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ผู้ว่าฯมาจากการเลือกตั้ง)

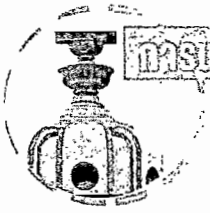

การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

- ประชาชน 50,000 คน เป็นผู้มีสิทธิเสนอการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญ

- การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ**บางมาตราต้องมีการทำประชามติ**
- การลงมติวาระสุดท้าย**ก่อนการประกาศใช้ต้องได้รับการอนุมัติร้อยละ 60 จากสภาผู้แทนราษฎร**

#CONLAB2 #กลุ่มWalkTogether

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

รัฐสภาระบบสภาเดี่ยว มีเพียง
สภาผู้แทนราษฎร

- สภาผู้แทนราษฎร**มี ส.ส. 500 คน** วาระ 4 ปี
ประกอบด้วย **ส.ส.เขต 350 คน**
และ **ส.ส.บัญชีรายชื่อ 150 คน**
- มาจากการเลือกตั้งโดยตรง โดย**ใช้ระบบการเลือกตั้งแบบ**
บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ คำนวณคะแนนรวมกันแบบสัดส่วนผสม (Mixed-Member Proportional)
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 1 เลือก ส.ส.เขต** ประชาชนมีสิทธิเลือกผู้สมัครฯโดยเรียงลำดับความชอบและผู้ที่ได้คะแนนเกินกึ่งหนึ่งเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง
  - **บัตรเลือกตั้งใบที่ 2 เลือกพรรคการเมือง** ประชาชนมีสิทธิเลือกพรรคการเมืองและจัดเรียงลำดับ ส.ส.บัญชีรายชื่อ
- **ผู้สมัคร ส.ส. ต้องมีอายุ 26 ปีขึ้นไป** ต้องสังกัดพรรคการเมือง มีความสามารถ มีศักยภาพ และมีผลงาน

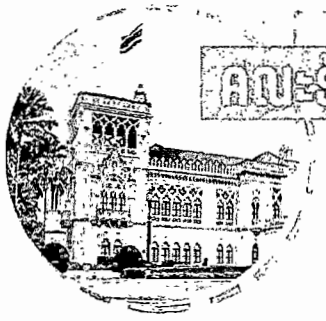

- **ผู้จะเป็นนายกรัฐมนตรีต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. จบปริญญาตรี** เคยมีประสบการณ์ทางการเมืองและมีทศพิธราชธรรม
- **ผู้จะเป็นรัฐมนตรีต้องมีอายุ 30 ปีขึ้นไป ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. จบปริญญาตรี และมีความเหมาะสม** กับความถนัดตรงสายงานความรับผิดชอบ

#CONLAB2 #กลุ่มWalkTogether

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- สิทธิเสรีภาพของประชาชน**ได้รับการคุ้มครองตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น**
- **การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้** เว้นแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป
- **บุคคลได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน**
- **การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำมิได้** ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างเรื่องเพศ, เชื้อชาติ, ความพิการ, ศาสนา, ฐานะทางเศรษฐกิจ, ความคิดเห็นทางการเมือง, ความเชื่ออื่น ๆ

สิทธิและเสรีภาพที่สำคัญ

- สิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกาย
- สิทธิที่จะไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน
- สิทธิในทรัพย์สิน
- สิทธิรับบริการสาธารณสุข
- สิทธิในการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี
- สิทธิในความเท่าเทียมของทุกเพศ
- สิทธิในรายได้พื้นฐาน
- เสรีภาพในการนับถือศาสนา
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น
- เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ (การแสดงออกทางการเมือง)
- เสรีภาพของสื่อมวลชน

#CONLAB2 #กลุ่มWalkTogether

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

Prototype รัฐธรรมนูญไทย

WALK TOGETHER

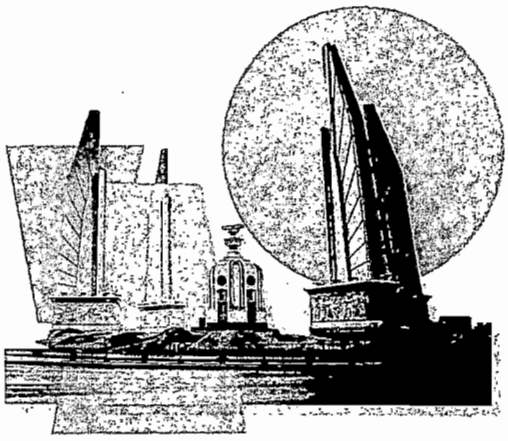

จากนิทรรศ CONLAB#2 ที่ จ ปัตตานี

คุณค่าหลัก : สิทธิ เสรีภาพ ภายใต้กฎหมายที่ประชาชนมีส่วนร่วม

CONLAB
รัฐธรรมนูญก้าวหน้า

สลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
สำนักกรรมาธิการ 2
รับที่ 130/63
วันที่ 25 ส.ค. 63
เวลา 16 10 น.

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

Campaign for Popular Democracy

229 ซอยวัดภคินีนาถ ถนนราชวิถี แขวงบางขี่เข้น เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทรศัพท์ 092 546 5949

ที่ (พิเศษ)/๒๕๖๓

๒๑ สิงหาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ข้อเสนอของ ครป. ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๕๖๐ เพื่อปลดชนวนวิกฤติทางการเมือง

เรียน ประธานกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร

เนื่องจากความขัดแย้งทางการเมืองอันเนื่องมาจากรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีอัตลักษณ์แบบอำนาจนิยม จำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ขณะที่มอบสิทธิและอำนาจแก่กลุ่มชนชั้นสูงในสังคมอย่างมหาศาล ลักษณะเช่นนี้ทำให้รัฐธรรมนูญมีศักยภาพในการสร้างความขัดแย้งที่รุนแรงทางการเมืองอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อป้องกันความขัดแย้งจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาและหาทางออกของชาติบ้านเมือง

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) จึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ๑๒ ประเด็นหลักต่อกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศไทย ดังนี้

๑. ยกเลิกบทเฉพาะกาลที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) ทั้งหมด เพื่อให้เกิดกระบวนการสรรหา ส.ว.ใหม่ตามบทบัญญัติหลักของรัฐธรรมนูญ

๒. ยกเลิกบทเฉพาะกาลมาตรา ๒๗๒ เพื่อให้มีการเลือกนายกรัฐมนตรีเกิดขึ้นในสภาผู้แทนราษฎร ตามบทบัญญัติหลักในมาตรา ๑๕๙

๓. แก้ไขบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) โดยให้ประชาชนสามารถสมัคร ส.ส. ได้อย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องสังกัดพรรคการเมืองและให้แยกการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบเขตเลือกตั้งให้ออกจากกัน โดยในการเลือกตั้งประชาชนจะใช้บัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ สำหรับเลือก ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ และ ส.ส.แบบแบ่งเขต ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีอิสระภาพในการเลือกตั้งมากขึ้น

๔. แก้ไขมาตรา ๒๔๙ เพื่อขยายการกระจายอำนาจการปกครองแก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติว่าด้วยการจัดตั้งจังหวัดจัดการตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน กำหนดให้มีการเลือกตั้งผู้บริหารระดับจังหวัดโดยตรงจากประชาชน และถ่ายโอนราชการภูมิภาคให้กับจังหวัดที่มีการเลือกตั้งผู้บริหารจังหวัดทันที รวมทั้งจัดตั้ง “สภาพลเมือง” (ส.ม.) ขึ้นมาเป็นสภาคู่ขนานกับสภาท้องถิ่น เพื่อร่วมตัดสินใจในโครงการที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในท้องถิ่นนั้น และมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

๕. ยกเลิกมาตรา ๖๔ ของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยยุทธศาสตร์ชาติ และให้บรรจุเรื่องการจัดทำประชามติโครงการขนาดใหญ่ของรัฐเข้าไปแทน

๖. แก้ไขบทบัญญัติที่ว่าด้วยองค์กรอิสระทั้งหมด โดยให้คณะกรรมการสรรหาและการให้ความเห็นชอบบุคคลที่จะเป็นกรรมการในองค์กรอิสระต้องยึดโยงกับประชาชนผ่านกลไกรัฐสภาที่เป็นประชาธิปไตย ยกเลิกการตั้งเงื่อนไขคุณสมบัติว่าต้องเป็นข้าราชการระดับสูงหรือเรียนจบปริญญาตรี และลดวาระการดำรงตำแหน่งกรรมการองค์กรอิสระให้เหลือ ๕ ปี

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

Campaign for Popular Democracy

229 ซอยวัดภคินีนาถ ถนนราชวิถี แขวงบางขี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทรศัพท์ 092 546 5949

๗. ในหมวดการปฏิรูปประเทศ ควรแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องการปฏิรูประบบการศึกษา โดยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาระดับชาติ (คศช.) เป็นองค์กรอิสระที่ปลอดจากการเมืองและมีวาระ ๗ ปี กำหนดให้มีการจัดการศึกษาฟรีแก่เด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมปลายและอาชีวะศึกษาตอนต้น พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาทางเลือกและการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง

๘. ควรเพิ่มเรื่องการปฏิรูปโครงสร้างพลังงานและทรัพยากรในหมวดการปฏิรูปประเทศ โดยมีการระบุในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนว่า พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติเป็นของประชาชนไทย ในการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์พลังงานและทรัพยากรทั้งดิน น้ำ ป่า จะต้องมี “คณะกรรมการระดับชาติด้านพลังงานและทรัพยากรที่เป็นอิสระจากการเมือง” ซึ่งมาจากการสรรหาและกำหนดสัดส่วนให้ภาคประชาชนเข้าไปเป็นกรรมการไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่ง

๙. ควรเพิ่มเรื่อง “รัฐพึงป้องกันและปราบปรามการผูกขาดทางเศรษฐกิจและสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ” ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ

๑๐. ในหมวดสิทธิและเสรีภาพปวงชนชาวไทย ควรเพิ่มเรื่องสิทธิชุมชนท้องถิ่นในการปกป้องและรักษาชุมชนจากการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ สิทธิแห่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประชาชนทั้งในแง่ชาติพันธุ์และความหลากหลายทางเพศ สิทธิในการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย สิทธิในการได้รับสวัสดิการสังคมอย่างเพียงพอและทั่วถึง และสิทธิในการดำรงชีวิตที่ปลอดจากความรุนแรง

๑๑. แก้ไขมาตร ๒๕๖ ให้การแก้ไขรัฐธรรมนูญสามารถทำได้โดยการใช้เสียงส่วนใหญ่ของรัฐสภา เพื่อให้รัฐธรรมนูญมีความยืดหยุ่น สามารถแก้ไขได้ง่ายขึ้นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

๑๒. แก้ไขโดยเพิ่มหมวดที่ว่าด้วย “การจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่” ขึ้นมา ซึ่งกำหนดโครงสร้างระบบและกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำโดยใช้การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) ขึ้นมาทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ และต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน ๑ ปี ทั้งนี้ เพื่อให้รัฐธรรมนูญมีความชอบธรรมและได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนในสังคม ซึ่งจะช่วยป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้

คณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาข้อเสนอดังกล่าวต่อกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ สภาผู้แทนราษฎร เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ ที่เป็นปัญหาในรัฐสภาเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งโดยเร็ว

ขอแสดงความนับถือ

(รศ.ดร.พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต)
ประธานคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.)

กลุ่มงานบริการเอกสารต่างชาติ
สำนักกรรมาธิการ 2
รับที่ 132/63
วันที่ 25/8/63
เวลา 16.08 น.

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์
แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

เรียน คุณพีรพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการฯ แก้ไขรัฐธรรมนูญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย (๑) สำเนาหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

(๒) สำเนาหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

(๓) สำเนาเอกสารแนบหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี

ตามเอกสารที่ส่งมาด้วยผมเสนอให้นายกรัฐมนตรีปรับปรุงการบริหารราชการของหน่วยงานต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือสำนักงานอัยการสูงสุด ปรากฏว่าไม่ได้รับคำตอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

๑. เรื่องไม่ถึงมือนายกรัฐมนตรีเพราะไปอยู่ที่รัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย

๒. นายกรัฐมนตรีสั่งการแล้วอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓. นายกรัฐมนตรีเกรงข้อครหาว่าแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมจึงไม่ดำเนินการใดๆ

๔. เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายปรองดอง

๕. นายกรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ

๖. อื่น ๆ

ผมเห็นว่าอัยการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ บ้านเมืองจะสงบเรียบร้อย ประชาชนจะมีความสามัคคีปรองดองกันได้ก็ด้วยการปกครองบ้านเมืองมีความยุติธรรม การทำงานของสำนักงานอัยการสูงสุดมีหลายเรื่องที่ประชาชนเคลือบแคลงสงสัยว่ามีคำสั่งโดยไม่เป็นธรรม รายละเอียดอยู่ในหนังสือที่ส่งถึงนายกรัฐมนตรี จึงเห็นสมควรแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ มาตรา ๒๔๘ โดยให้เพิ่มข้อความดังนี้

ทราบว่าอัยการสูงสุดจะมีคำสั่งอย่างไร นอกจากนี้ระดับจังหวัดก็มีกรณีอัยการเรียกรับผลประโยชน์เพื่อล้มคดี เช่นที่จังหวัดภูเก็ตเรื่องเงียบไปจนกระทั่งบัดนี้

เราจะมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของอัยการในการสั่งคดี และระยะเวลาที่เหมาะสมในการสั่งคดีอย่างไร รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ บัญญัติว่า " กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมี ***มาตรการ*** ป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ ***มาตรการ*** ดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้ " ไม่ทราบว่าใครต้องเป็นผู้ออกมาตรการดังกล่าวและปัจจุบันออกแล้วหรือยัง ถ้ายังเมื่อไรจะออก

๓.ข้าราชการ / พนักงานเจ้าหน้าที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานลักษณะไฟไหม้ฟางไม่ต่อเนื่องจริงจัง เช่น

๓.๑ จักรยานยนต์รับจ้าง รัฐบาลเคยจัดระเบียบควบคุมไม่ให้มีการขายเสื้อวิน ไม่ให้มีมาเฟียคุมวิน เวลาล่วงเลยไปสภาพการกลับไปเหมือนเดิมดังเช่นที่เป็นข่าววินมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต หน่วยงานไหนจะต้องรับผิดชอบระหว่างฝ่ายปกครองกับตำรวจ

๓.๒ ศูนย์ดำรงธรรมยังทำงานเข้มแข็งอยู่หรือเปล่า ข่าวนายทุนดูดทรายจากแม่น้ำที่จังหวัดนครสวรรค์ตามข่าวว่าชาวบ้านไปร้องที่ศูนย์ดำรงธรรมได้รับคำตอบว่าให้ไปตกลงกันเอง พอเป็นข่าวดังจึงมีเจ้าหน้าที่เข้าไปจัดการ

๓.๓ การปราบปรามนายทุนเงินกู้นอกระบบเงียบไปหรือว่าปราบจนสิ้นซากไปแล้ว

๓.๔ กฎหมายจราจรทางบกควรบังคับใช้ให้เข้มงวดตลอดทั้งปีและตลอดไปไม่ใช่เข้มงวดเฉพาะเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ นอกจากกรณีเมาแล้วขับยังมีกรณีหนึ่งที่พบเห็นบ่อยคือรถไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน ยานพาหนะที่คนร้ายใช้ก่อคดีอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นรถจักรยานยนต์ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเข้มงวดกรณีนี้ด้วย

๓.๕ ที่ดิน สปก. ป่าไม้ ป่าสงวน ที่ราชพัสดุ แม่น้ำลำคลอง หน่วยงานที่รับผิดชอบปล่อยปละละเลยมากเมื่อมีผู้บุกรุกไม่รีบเข้าไปจัดการแก้ไขปล่อยให้ปัญหาขยายวงกว้างจนเป็นปัญหามวลชนที่แก้ไขยาก

ตอนที่ชาวบ้านหรือนายทุนเข้าไปบุกรุกที่หลวงทำสวนยาง สวนปาล์ม สร้างที่พักรีสอร์ต เขาไม่ได้สร้างเป็นกระต๊อบ หรือเพิงหมาแหงน เขาสร้างเป็นอาคารมั่นคงถาวรเวลาจะสร้างเขาต้องขนเหล็ก อิฐ หิน ปูนทรายเข้าไปในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ไม่รู้ไม่เห็นเลยหรือ พื้นที่ที่บุกรุกเป็นร้อยเป็นพันไร่เจ้าหน้าที่ไม่รู้ไม่เห็นเลยหรือ ที่ม่อนแจ่มจังหวัดเชียงใหม่อธิบดีกรมป่าไม้เพิ่งขึ้นเฮลิคอปเตอร์สำรวจก่อนหน้านี้ทำอะไรอยู่แถมอ้างภูทับเบิกเป็นตัวอย่างอีกแปลว่ารู้ปัญหาดีอยู่แล้วแต่ปล่อยให้ปัญหารุกลามบานปลาย ถ้าไม่มีเรื่องคุณปารีณาอธิบดีจะเอาเรื่องไหม ที่ดินของตระกูลไกรคุปต์ที่ราชบุรีปล่อยให้เขาบุกรุกอยู่ได้อย่างไรเป็นเวลา ๔๐ ปี

ถึงเวลาที่จะต้องทบทวนอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ดินของรัฐเสียใหม่ เช่น สปก. ป่าไม้ กรมชลประทาน การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมทางหลวง กรมธนารักษ์ กรมเจ้าท่า ยกตัวอย่างกรมธนารักษ์ ที่ดูแลที่ราชพัสดุ กรมเจ้าท่าที่ดูแลแม่น้ำลำคลองทั่วประเทศ เขามีกำลังคนและงบประมาณพอที่จะดูแลได้หรือไม่ จากที่ปรากฏเป็นข่าวซ้ำซากบ่งบอกว่าเขาดูแลไม่ได้ ดังนั้นควรถ่ายโอนอำนาจไปให้หน่วยงานในท้องถิ่นเขาดูแลแทนดีหรือไม่ และควรลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปล่อยปละละเลยอย่างเด็ดขาด ภัยแล้งปัจจุบันส่วนหนึ่งเพราะพื้นที่ป่าน้อยสำทับด้วยปัญหาโลกร้อนปัญหาจึงทวีความรุนแรงถ้าเรายังไม่เอาจริงประเทศคงเป็นทะเลทรายแน่

๔.ตั้งทบวงสหกรณ์ ระบบสหกรณ์คือทางรอดของผู้คนในระบบทุนนิยม สหกรณ์นานาชนิดที่มีอยู่ปัจจุบันทำหน้าที่อย่างเดียวคือให้เงินกู้แก่สมาชิกไม่ได้ทำหน้าที่ตามอุดมคติคือร่วมกันคิด ร่วมกันผลิต ร่วมกันขาย ร่วมกันซื้อ งานสหกรณ์ฝากไว้กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นานมาแล้วไม่ก้าวหน้าพัฒนาไปสู่อุดมคติของระบบสหกรณ์ จึงควรจัดตั้งทบวงสหกรณ์ขึ้นเป็นการเฉพาะให้ประชาชนเป็นผู้บริหารหลักรัฐเป็นพี่เลี้ยงอยู่ห่างๆ เพราะถ้าให้รัฐเป็นผู้นำสภาพการคงไม่ต่างจากปัจจุบัน

๕.แก้ไขกฎหมายวัด กฎหมายปัจจุบันให้อำนาจเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจึงมีปัญหา

๕.๑ กรณีวัดกัลยาณมิตรรื้ออาคารเก่าที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้

๕.๒ แข่งกันสร้างอาคารและถาวรวัตถุจนเกินความจำเป็นเพื่อหาเงินบริจาคเข้าวัด การก่อสร้างก็ไม่ต้องขออนุญาต พื้นที่ภายในวัดจึงอัดแน่นไปด้วยอาคารและรูปเคารพจนแทบไม่มีที่ว่าง ขาดความสงบร่มเย็นร่มรื่นไม่จูงใจสาธุชนให้เข้าไปศึกษาปฏิบัติธรรม ที่กำลังเป็นเรื่องร้ายแรงอยู่ขณะนี้คือมีบางวัดให้ชาวจีนเช่าที่ภายในบริเวณวัดสร้างอาคารเพื่อจำหน่ายวัตถุมงคลแก่นักท่องเที่ยวชาวจีน เสียภาพพจน์วัดพุทธ

๕.๓ สร้างรูปเคารพนอกพุทธศาสนามอมเมาประชาชนให้กราบไหว้อ้อนวอนซึ่งผิดหลักพระพุทธศาสนาที่ให้เชื่อเรื่องกรรม สังเกตโบสถ์คริสต์ มัสยิดอิสลาม เขาสะอาด สงบ ไม่มีรูปเคารพของศาสนาอื่น ถ้าใครมีศรัทธาจะสร้างรูปเคารพนอกพุทธศาสนาให้แยกไปสร้างต่างหากเช่นอุทยานพระพิฆเนศ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่น่าเศร้าคือพระสงฆ์เป็นเสียเอง ผมเคยดูข่าวในพระราชสำนักเมื่อเดือนสองเดือนที่ผ่านมามีพระครูรูปหนึ่งนำรูปหล่อพระพิฆเนศไปถวายสมเด็จพระเทพฯ น่าเศร้าจริง ๆ ไม่รู้ท่านจะบวชเพื่ออะไร ชาวพุทธไทยก็จิตอ่อนเชื่อไปเรื่อยทั้ง ๆ ที่พระพุทธองค์ปฏิเสธเรื่องการบูชาอ้อนวอนเทพจ้ามาตั้งแต่ทรงตรัสรู้แล้ว

๕.๔ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงฝากพระศาสนาไว้กับพุทธบริษัทสี่จึงควรให้พุทธบริษัทสี่มีสิทธิ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้วย

.....

จดหมายเปิดผนึก

เรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ประธานวุฒิสภา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกวุฒิสภา

นายพีรพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้ว ๒๐ ฉบับ ผ่านการแก้ไขมาแล้ว ๒๒ ครั้ง และคงเป็นที่แน่นอนแล้วว่าจะมีการแก้ไขครั้งที่ ๒๓ ในอนาคตอันใกล้ การมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับและมีการแก้ไขมากมายหลายครั้งแต่ปัญหาก็ไม่หมดไม่สิ้น บ่งบอกว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวรัฐธรรมนูญ แต่อยู่ที่คนใช้รัฐธรรมนูญซึ่งมีอยู่สองพวก คือ หนึ่งคนเลือกผู้แทน สองคนได้รับเลือกเป็นผู้แทน พวกที่สองนั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปมีกฎกติกาควบคุมมากขึ้นก็พัฒนาตนเองไปในระดับหนึ่ง พวกที่ไม่พัฒนาเลยหรือพัฒนาน้อยมากเห็นจะเป็นพวกที่หนึ่ง หลักฐานคือไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกี่ฉบับ แก้ไขรัฐธรรมนูญกี่ครั้ง เรายังคงได้ผู้แทนหน้าเดิมประเภทบ้าน้ำลาย ดีแต่พูด โกหกหน้าตาย ตลกไร้สาระ โกงซ้ำซาก เปลี่ยนสีไปเรื่อย วาระสี่ปีออกกฎหมายไม่ได้สักฉบับ ในขณะที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ประเทศล้าหลัง การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ให้แก้คนเลือกผู้แทนด้วย ต้องหาวิธีให้คนเลือกผู้แทนรับผิดชอบถ้าผู้แทนที่ตนเลือกแล้วทำความเสียหายให้ชาติบ้านเมือง เช่น ตัดสิทธิ์การเลือกตั้ง เป็นต้น จะได้คอยติดตามสอดส่องความประพฤติและการทำงานของผู้แทน ไม่ใช่หย่อนบัตรเลือกตั้งแล้วไม่สนใจอะไรอีกเลย

การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ผ่าน ๆ มาได้มรรคผลอะไร

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่นักการเมืองยกย่องว่าดีที่สุด แต่การณ์กลับเป็นว่าเราได้รัฐบาลที่กินรวบสภา กินรวบพรรคการเมือง กินรวบองค์กรอิสระ กินรวบตำรวจ กินรวบอัยการ

"ให้พนักงานอัยการสั่งคดีภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวนคดี หากไม่ทันให้ขออนุมัติเลื่อนการสั่งคดีต่อคณะกรรมการอัยการ ให้คณะกรรมการอัยการมีอำนาจในการอนุมัติเลื่อนการสั่งคดีได้ไม่เกินสองครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๑๘๐ วัน ถ้าพ้นกำหนดแล้วพนักงานอัยการยังไม่สั่งคดีให้ถือว่ามีความผิดทางวินัย"

"ให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิ์ขอคัดคำสั่งคดีของพนักงานอัยการได้เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาล"

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์

แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอทราบผลการร้องเรียน

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ และเอกสารแนบ

ต้องขออภัยท่านเป็นอย่างสูงที่เขียนมารบกวนเวลาในสถานการณ์ที่โรคโควิด ๑๙ กำลังระบาดอย่างรุนแรงซึ่งท่านต้องระดมกำลังเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนเพื่อไปแก้ปัญหาดังกล่าว แต่เนื่องจากมีเรื่องสำคัญเกิดขึ้นที่มิอาจให้ปล่อยผ่านเลยไปเกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะตามเอกสารแนบคือความในข้อ ๒ อัยการกล่าวคือ อัยการมีความเห็นไม่อุทธรณ์คดีที่นายพานทองแท้ ชินวัตร ตกเป็นจำเลยคดีฟอกเงินธนาคารกรุงไทย ทั้งที่ก่อนที่จะยื่นฟ้องพนักงานอัยการได้มีคำสั่งให้กรมสอบสวนคดีพิเศษสอบสวนเพิ่มหลายครั้งจนคดีใกล้หมดอายุความ เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลก็หมายความว่าพนักงานอัยการมีความเชื่อมั่นในพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยแล้ว แต่เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องกลับเห็นด้วยกับคำพิพากษา คำพิพากษาดังกล่าวนี้จะเรียกว่าเป็นคำสั่งของศาลชั้นต้นก็ไม่ถนัดนักเพราะองค์คณะผู้พิพากษามีสองท่าน ท่านหนึ่งมีความเห็นว่าจำเลยไม่ผิดให้ยกฟ้อง อีกท่านหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวนมีความเห็นว่าจำเลยมีความผิดและได้ทำความเห็นแย้งไว้ แต่เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติให้ถือเอาความเห็นที่เป็นคุณแก่จำเลยผลจึงต้องยกฟ้อง ดังนั้น จึงควรเรียกว่าอัยการเห็นด้วยกับคำพิพากษาที่เป็นคุณแก่จำเลยน่าจะตรงกับข้อเท็จจริงมากกว่าความเห็นของอัยการโดยทั่วไปไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนต่างจากคำพิพากษาของศาลที่เปิดเผยใครก็สามารถไปขอคัดสำเนาได้ ***เรื่องนี้ก็สมควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนโปร่งใสตรวจสอบได้***

กรณีนี้จะซ้ำรอยเดิมกับกรณีที่อัยการไม่ยื่นฎีกาคดีคุณหญิงพจมาน ชินวัตร มารดานายพานทองแท้ ชินวัตร ที่ตกเป็นจำเลยคดีหลบเลี่ยงภาษีหรือไม่ คดีนั้นศาลชั้นต้นตัดสินลงโทษจำเลย ศาลอุทธรณ์

/พิพากษา.....

พิพากษากลับคำตัดสินศาลชั้นต้นให้ยกฟ้อง แทนที่อัยการจะยื่นฎีกาให้ศาลสูงพิจารณาให้เป็นที่ยุติเด็ดขาด ปราศจากข้อสงสัยกลับไม่ทำอ้างว่าเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ในยุคที่ตระกูลชินวัตรเรืองอำนาจคดีที่ตระกูลชินวัตรและพวกพ้องบริวารตกเป็นผู้ถูกกล่าวหากระบวนการดำเนินการทางคดีและคำสั่งของอัยการมักเป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา สังคมมีความเคลือบแคลงสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการมากจนมีคำพูดเปรียบเปรยว่าอัยการนั้นเป็นทนายของแผ่นดิน หรือเป็นทนายตระกูลชิน

กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี อาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นการใช้เวลาในการทำคดีและการใช้ดุลพินิจของอัยการจึงไร้ขอบเขตไม่มีข้อจำกัดจนอาจกล่าวได้ว่าทำได้ตามอำเภอใจ สาธารณชนและหน่วยงานอื่นใดไม่สามารถตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายไม่ได้บัญญัติเฉพาะอำนาจในการสั่งคดีแต่ได้บัญญัติหน้าที่ของอัยการไว้ด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดกรอบในการพิจารณาสั่งคดีของอัยการไว้ในมาตรา ๒๔๘ วรรคสอง ความว่า "พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี***และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง*** และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง" ปัญหาคือแค่ไหนจึงจะเรียกว่ารวดเร็ว ในอดีตอัยการก็เคยทำให้คดีที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในเครือข่ายตระกูลชินวัตรขาดอายุความมาแล้วเช่นคดีที่ดินอัลไพน์ที่มีนายเสนาะ เทียนทอง เป็นผู้ถูกกล่าวหา การทำคดีระหว่างแกนนำพันธมิตรฯกับแกนนำนปช.นั้นเที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวงหรือไม่ เพราะจากคำพิพากษาศาลชั้นต้นคดีที่แกนนำนปช.เป็นจำเลยคดีก่อความไม่สงบปี ๒๕๕๓ ดูเหมือนว่าโจทก์ฟ้องเพื่อต้องการแพ้คดี

จึงขอเรียกร้องให้มีการตรวจสอบการสั่งคดีของอัยการที่สังคมเคลือบแคลงสงสัยอย่างน้อยก็สองคดีที่กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ได้ตรวจสอบเพื่อเอาความผิดแต่ตรวจสอบเพื่อหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ สมัยรัฐบาลคสช.ท่านเคยประกาศนโยบายจะตอบข้อร้องเรียนของประชาชนทุกเรื่อง ผมเคยส่งข้อร้องเรียนมาหลายครั้งไม่เคยได้รับคำตอบ ครั้งนี้ผมขอเรียกร้องสิทธิดังกล่าวนั้น

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์

แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง เสนอข้อคิดเห็นการปฏิรูปหน่วยงานราชการ

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อเสนอในการปฏิรูปหน่วยงานราชการ

ผมขอเสนอข้อคิดเห็นการปฏิรูปหน่วยงานราชการตามเอกสารที่แนบ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

เอกสารแนบ

๑.พนักงานสอบสวน ปรากฏเป็นข่าวเนือง ๆ ว่าพนักงานสอบสวนฆ่าตัวตายเหตุเพราะความเครียดจากการทำงาน ขอเสนอให้โอนงานสอบสวนจากสถานีตำรวจมาไว้ที่กองบังคับการตำรวจนครบาลหรือกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีเพราะ

๑.๑ สายการบังคับบัญชาสั้นการประสานงานกับสถานีตำรวจในพื้นที่ทำได้ง่าย

๑.๒ เมื่อมีการปรับย้ายพนักงานสอบสวนภายในกองบังคับการก็ยังมีพนักงานสอบสวนคนอื่นรับช่วงงานต่องานไม่สะดุด

๑.๓ มีพนักงานสอบสวนอาวุโสเป็นพี่เลี้ยงสอนงานพนักงานสอบสวนมือใหม่

๑.๔ ในกองบังคับการมีพนักงานเจ้าหน้าที่มากพนักงานสอบสวนสามารถพูดคุยปรึกษาหารือทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวช่วยคลายความเครียดได้

๑.๕ มีงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอ เช่น รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๒.อัยการ อำนาจสั่งคดีขั้นสุดท้ายอยู่ที่อัยการสูงสุดเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าการใช้ดุลพินิจของอัยการสูงสุดถูกต้องเที่ยงธรรม ในอดีตก็มีตัวอย่างมากมายที่ประชาชนสงสัยในการใช้ดุลพินิจของอัยการ เช่น คดีคุณหญิงพจมาน (ชินวัตร) ณ ป้อมเพชร ถูกกล่าวหาว่าหลบเลี่ยงภาษีศาลอุทธรณ์ตัดสินยกฟ้องแทนที่อัยการจะยื่นฎีกาให้คดีเสร็จเด็ดขาดปราศจากความสงสัยและเป็นบรรทัดฐานกลับไม่ยื่นอ้างว่าเห็นด้วยกับศาลอุทธรณ์ บางคดีก็ดองเรื่องไว้นานไม่สั่งคดีจนกระทั่งอัยการสูงสุดเกษียณอายุไปหลายคน เช่นคดีนางเบญจา หลุยส์เจริญ กับพวกช่วยเหลือนายพานทองแท้ และนางสาวพิณทองทา ชินวัตร ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้จากการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป อดีตอัยการสูงสุดคนหนึ่งพอเกษียณอายุก็ไปร่วมงานกับพรรคการเมืองพรรคหนึ่งทำให้สงสัยว่าเมื่อครั้งที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือทางคดีแก่บุคคลในเครือข่ายพรรคการเมืองนั้นหรือไม่

ปัจจุบันก็มีคดีฟอกเงินที่นายอนันต์ อัศวโภคิน นักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และเจ้าของธนาคารแลนด์แอนด์เฮาส์ตกเป็นจำเลย ขั้นต้นอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องแต่อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษยืนยันสั่งฟ้องไม่

กลุ่มงานบริการเอกสารต่างชาติ
สำนักกรรมาธิการ 2
รับที่ 132/63
วันที่ 25/8/63
เวลา 16.08 น.

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์
แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๖๓

เรื่อง เสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญหมวด ๑๓ องค์กรอัยการ

เรียน คุณพีรพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการฯ แก้ไขรัฐธรรมนูญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย (๑) สำเนาหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

(๒) สำเนาหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

(๓) สำเนาเอกสารแนบหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี

ตามเอกสารที่ส่งมาด้วยผมเสนอให้นายกรัฐมนตรีปรับปรุงการบริหารราชการของหน่วยงานต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือสำนักงานอัยการสูงสุด ปรากฏว่าไม่ได้รับคำตอบ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

๑. เรื่องไม่ถึงมือนายกรัฐมนตรีเพราะไปอยู่ที่รัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย

๒. นายกรัฐมนตรีสั่งการแล้วอยู่ระหว่างการพิจารณาของผู้ที่เกี่ยวข้อง

๓. นายกรัฐมนตรีเกรงข้อครหาว่าแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมจึงไม่ดำเนินการใดๆ

๔. เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายปรองดอง

๕. นายกรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นเรื่องไร้สาระ

๖. อื่น ๆ

ผมเห็นว่าอัยการเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ บ้านเมืองจะสงบเรียบร้อย ประชาชนจะมีความสามัคคีปรองดองกันได้ก็ด้วยการปกครองบ้านเมืองมีความยุติธรรม การทำงานของสำนักงานอัยการสูงสุดมีหลายเรื่องที่ประชาชนเคลือบแคลงสงสัยว่ามีคำสั่งโดยไม่เป็นธรรม รายละเอียดอยู่ในหนังสือที่ส่งถึงนายกรัฐมนตรี จึงเห็นสมควรแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ มาตรา ๒๔๘ โดยให้เพิ่มข้อความดังนี้

ทราบว่าอัยการสูงสุดจะมีคำสั่งอย่างไร นอกจากนี้ระดับจังหวัดก็มีกรณีอัยการเรียกรับผลประโยชน์เพื่อล้มคดี เช่นที่จังหวัดภูเก็ตเรื่องเงียบไปจนกระทั่งบัดนี้

เราจะมีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของอัยการในการสั่งคดี และระยะเวลาที่เหมาะสมในการสั่งคดีอย่างไร รัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๘ วรรคสี่ บัญญัติว่า " กฎหมายตามวรรคสาม ต้องมี ***มาตรการ*** ป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลให้การสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวรรคสอง หรืออาจทำให้มีการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ทั้งนี้ ***มาตรการ*** ดังกล่าวต้องกำหนดให้ชัดแจ้งและใช้เป็นการทั่วไป โดยจะมอบอำนาจให้มีการพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไปมิได้ " ไม่ทราบว่าใครต้องเป็นผู้ออกมาตรการดังกล่าวและปัจจุบันออกแล้วหรือยัง ถ้ายังเมื่อไรจะออก

๓.ข้าราชการ / พนักงานเจ้าหน้าที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ทำงานลักษณะไฟไหม้ฟางไม่ต่อเนื่องจริงจัง เช่น

๓.๑ จักรยานยนต์รับจ้าง รัฐบาลเคยจัดระเบียบควบคุมไม่ให้มีการขายเสื้อวิน ไม่ให้มีมาเฟียคุมวิน เวลาล่วงเลยไปสภาพการกลับไปเหมือนเดิมดังเช่นที่เป็นข่าววินมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต หน่วยงานไหนจะต้องรับผิดชอบระหว่างฝ่ายปกครองกับตำรวจ

๓.๒ ศูนย์ดำรงธรรมยังทำงานเข้มแข็งอยู่หรือเปล่า ข่าวนายทุนดูดทรายจากแม่น้ำที่จังหวัดนครสวรรค์ตามข่าวว่าชาวบ้านไปร้องที่ศูนย์ดำรงธรรมได้รับคำตอบว่าให้ไปตกลงกันเอง พอเป็นข่าวดังจึงมีเจ้าหน้าที่เข้าไปจัดการ

๓.๓ การปราบปรามนายทุนเงินกู้นอกระบบเงียบไปหรือว่าปราบจนสิ้นซากไปแล้ว

๓.๔ กฎหมายจราจรทางบกควรบังคับใช้ให้เข้มงวดตลอดทั้งปีและตลอดไปไม่ใช่เข้มงวดเฉพาะเทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ นอกจากกรณีเมาแล้วขับยังมีกรณีหนึ่งที่พบเห็นบ่อยคือรถไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน ยานพาหนะที่คนร้ายใช้ก่อคดีอาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นรถจักรยานยนต์ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเข้มงวดกรณีนี้ด้วย

๓.๕ ที่ดิน สปก. ป่าไม้ ป่าสงวน ที่ราชพัสดุ แม่น้ำลำคลอง หน่วยงานที่รับผิดชอบปล่อยปละละเลยมากเมื่อมีผู้บุกรุกไม่รีบเข้าไปจัดการแก้ไขปล่อยให้ปัญหาขยายวงกว้างจนเป็นปัญหามวลชนที่แก้ไขยาก

ตอนที่ชาวบ้านหรือนายทุนเข้าไปบุกรุกที่หลวงทำสวนยาง สวนปาล์ม สร้างที่พักรีสอร์ต เขาไม่ได้สร้างเป็นกระต๊อบ หรือเพิงหมาแหงน เขาสร้างเป็นอาคารมั่นคงถาวรเวลาจะสร้างเขาต้องขนเหล็ก อิฐ หิน ปูนทรายเข้าไปในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ไม่รู้ไม่เห็นเลยหรือ พื้นที่ที่บุกรุกเป็นร้อยเป็นพันไร่เจ้าหน้าที่ไม่รู้ไม่เห็นเลยหรือ ที่ม่อนแจ่มจังหวัดเชียงใหม่อธิบดีกรมป่าไม้เพิ่งขึ้นเฮลิคอปเตอร์สำรวจก่อนหน้านี้ทำอะไรอยู่แถมอ้างภูทับเบิกเป็นตัวอย่างอีกแปลว่ารู้ปัญหาดีอยู่แล้วแต่ปล่อยให้ปัญหารุกลามบานปลาย ถ้าไม่มีเรื่องคุณปารีณาอธิบดีจะเอาเรื่องไหม ที่ดินของตระกูลไกรคุปต์ที่ราชบุรีปล่อยให้เขาบุกรุกอยู่ได้อย่างไรเป็นเวลา ๔๐ ปี

ถึงเวลาที่จะต้องทบทวนอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบที่ดินของรัฐเสียใหม่ เช่น สปก. ป่าไม้ กรมชลประทาน การรถไฟแห่งประเทศไทย กรมทางหลวง กรมธนารักษ์ กรมเจ้าท่า ยกตัวอย่างกรมธนารักษ์ ที่ดูแลที่ราชพัสดุ กรมเจ้าท่าที่ดูแลแม่น้ำลำคลองทั่วประเทศ เขามีกำลังคนและงบประมาณพอที่จะดูแลได้หรือไม่ จากที่ปรากฏเป็นข่าวซ้ำซากบ่งบอกว่าเขาดูแลไม่ได้ ดังนั้นควรถ่ายโอนอำนาจไปให้หน่วยงานในท้องถิ่นเขาดูแลแทนดีหรือไม่ และควรลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปล่อยปละละเลยอย่างเด็ดขาด ภัยแล้งปัจจุบันส่วนหนึ่งเพราะพื้นที่ป่าน้อยสำทับด้วยปัญหาโลกร้อนปัญหาจึงทวีความรุนแรงถ้าเรายังไม่เอาจริงประเทศคงเป็นทะเลทรายแน่

๔.ตั้งทบวงสหกรณ์ ระบบสหกรณ์คือทางรอดของผู้คนในระบบทุนนิยม สหกรณ์นานาชนิดที่มีอยู่ปัจจุบันทำหน้าที่อย่างเดียวคือให้เงินกู้แก่สมาชิกไม่ได้ทำหน้าที่ตามอุดมคติคือร่วมกันคิด ร่วมกันผลิต ร่วมกันขาย ร่วมกันซื้อ งานสหกรณ์ฝากไว้กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์นานมาแล้วไม่ก้าวหน้าพัฒนาไปสู่อุดมคติของระบบสหกรณ์ จึงควรจัดตั้งทบวงสหกรณ์ขึ้นเป็นการเฉพาะให้ประชาชนเป็นผู้บริหารหลักรัฐเป็นพี่เลี้ยงอยู่ห่างๆ เพราะถ้าให้รัฐเป็นผู้นำสภาพการคงไม่ต่างจากปัจจุบัน

๕.แก้ไขกฎหมายวัด กฎหมายปัจจุบันให้อำนาจเจ้าอาวาสในการบริหารจัดการวัดแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดจึงมีปัญหา

๕.๑ กรณีวัดกัลยาณมิตรรื้ออาคารเก่าที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานไว้

๕.๒ แข่งกันสร้างอาคารและถาวรวัตถุจนเกินความจำเป็นเพื่อหาเงินบริจาคเข้าวัด การก่อสร้างก็ไม่ต้องขออนุญาต พื้นที่ภายในวัดจึงอัดแน่นไปด้วยอาคารและรูปเคารพจนแทบไม่มีที่ว่าง ขาดความสงบร่มเย็นร่มรื่นไม่จูงใจสาธุชนให้เข้าไปศึกษาปฏิบัติธรรม ที่กำลังเป็นเรื่องร้ายแรงอยู่ขณะนี้คือมีบางวัดให้ชาวจีนเช่าที่ภายในบริเวณวัดสร้างอาคารเพื่อจำหน่ายวัตถุมงคลแก่นักท่องเที่ยวชาวจีน เสียภาพพจน์วัดพุทธ

๕.๓ สร้างรูปเคารพนอกพุทธศาสนามอมเมาประชาชนให้กราบไหว้อ้อนวอนซึ่งผิดหลักพระพุทธศาสนาที่ให้เชื่อเรื่องกรรม สังเกตโบสถ์คริสต์ มัสยิดอิสลาม เขาสะอาด สงบ ไม่มีรูปเคารพของศาสนาอื่น ถ้าใครมีศรัทธาจะสร้างรูปเคารพนอกพุทธศาสนาให้แยกไปสร้างต่างหากเช่นอุทยานพระพิฆเนศ จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่น่าเศร้าคือพระสงฆ์เป็นเสียเอง ผมเคยดูข่าวในพระราชสำนักเมื่อเดือนสองเดือนที่ผ่านมามีพระครูรูปหนึ่งนำรูปหล่อพระพิฆเนศไปถวายสมเด็จพระเทพฯ น่าเศร้าจริง ๆ ไม่รู้ท่านจะบวชเพื่ออะไร ชาวพุทธไทยก็จิตอ่อนเชื่อไปเรื่อยทั้ง ๆ ที่พระพุทธองค์ปฏิเสธเรื่องการบูชาอ้อนวอนเทพจ้ามาตั้งแต่ทรงตรัสรู้แล้ว

๕.๔ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงฝากพระศาสนาไว้กับพุทธบริษัทสี่จึงควรให้พุทธบริษัทสี่มีสิทธิ์มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการวัดด้วย

.....

จดหมายเปิดผนึก

เรียน ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ประธานวุฒิสภา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สมาชิกวุฒิสภา

นายพีรพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค

ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้ว ๒๐ ฉบับ ผ่านการแก้ไขมาแล้ว ๒๒ ครั้ง และคงเป็นที่แน่นอนแล้วว่าจะมีการแก้ไขครั้งที่ ๒๓ ในอนาคตอันใกล้ การมีรัฐธรรมนูญหลายฉบับและมีการแก้ไขมากมายหลายครั้งแต่ปัญหาก็ไม่หมดไม่สิ้น บ่งบอกว่าปัญหาไม่ได้อยู่ที่ตัวรัฐธรรมนูญ แต่อยู่ที่คนใช้รัฐธรรมนูญซึ่งมีอยู่สองพวก คือ หนึ่งคนเลือกผู้แทน สองคนได้รับเลือกเป็นผู้แทน พวกที่สองนั้นเมื่อกาลเวลาผ่านไปมีกฎกติกาควบคุมมากขึ้นก็พัฒนาตนเองไปในระดับหนึ่ง พวกที่ไม่พัฒนาเลยหรือพัฒนาน้อยมากเห็นจะเป็นพวกที่หนึ่ง หลักฐานคือไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกี่ฉบับ แก้ไขรัฐธรรมนูญกี่ครั้ง เรายังคงได้ผู้แทนหน้าเดิมประเภทบ้าน้ำลาย ดีแต่พูด โกหกหน้าตาย ตลกไร้สาระ โกงซ้ำซาก เปลี่ยนสีไปเรื่อย วาระสี่ปีออกกฎหมายไม่ได้สักฉบับ ในขณะที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ประเทศล้าหลัง การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ให้แก้คนเลือกผู้แทนด้วย ต้องหาวิธีให้คนเลือกผู้แทนรับผิดชอบถ้าผู้แทนที่ตนเลือกแล้วทำความเสียหายให้ชาติบ้านเมือง เช่น ตัดสิทธิ์การเลือกตั้ง เป็นต้น จะได้คอยติดตามสอดส่องความประพฤติและการทำงานของผู้แทน ไม่ใช่หย่อนบัตรเลือกตั้งแล้วไม่สนใจอะไรอีกเลย

การแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ผ่าน ๆ มาได้มรรคผลอะไร

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่นักการเมืองยกย่องว่าดีที่สุด แต่การณ์กลับเป็นว่าเราได้รัฐบาลที่กินรวบสภา กินรวบพรรคการเมือง กินรวบองค์กรอิสระ กินรวบตำรวจ กินรวบอัยการ

"ให้พนักงานอัยการสั่งคดีภายใน ๑๘๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับสำนวนคดี หากไม่ทันให้ขออนุมัติเลื่อนการสั่งคดีต่อคณะกรรมการอัยการ ให้คณะกรรมการอัยการมีอำนาจในการอนุมัติเลื่อนการสั่งคดีได้ไม่เกินสองครั้ง ๆ ละไม่เกิน ๑๘๐ วัน ถ้าพ้นกำหนดแล้วพนักงานอัยการยังไม่สั่งคดีให้ถือว่ามีความผิดทางวินัย"

"ให้บุคคลทั่วไปมีสิทธิ์ขอคัดคำสั่งคดีของพนักงานอัยการได้เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาล"

ขอแสดงความนับถือ

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์

แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอทราบผลการร้องเรียน

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย สำเนาหนังสือลงวันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๓ และเอกสารแนบ

ต้องขออภัยท่านเป็นอย่างสูงที่เขียนมารบกวนเวลาในสถานการณ์ที่โรคโควิด ๑๙ กำลังระบาดอย่างรุนแรงซึ่งท่านต้องระดมกำลังเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนเพื่อไปแก้ปัญหาดังกล่าว แต่เนื่องจากมีเรื่องสำคัญเกิดขึ้นที่มิอาจให้ปล่อยผ่านเลยไปเกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะตามเอกสารแนบคือความในข้อ ๒ อัยการกล่าวคือ อัยการมีความเห็นไม่อุทธรณ์คดีที่นายพานทองแท้ ชินวัตร ตกเป็นจำเลยคดีฟอกเงินธนาคารกรุงไทย ทั้งที่ก่อนที่จะยื่นฟ้องพนักงานอัยการได้มีคำสั่งให้กรมสอบสวนคดีพิเศษสอบสวนเพิ่มหลายครั้งจนคดีใกล้หมดอายุความ เมื่อได้ยื่นฟ้องต่อศาลก็หมายความว่าพนักงานอัยการมีความเชื่อมั่นในพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยแล้ว แต่เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องกลับเห็นด้วยกับคำพิพากษา คำพิพากษาดังกล่าวนี้จะเรียกว่าเป็นคำสั่งของศาลชั้นต้นก็ไม่ถนัดนักเพราะองค์คณะผู้พิพากษามีสองท่าน ท่านหนึ่งมีความเห็นว่าจำเลยไม่ผิดให้ยกฟ้อง อีกท่านหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวนมีความเห็นว่าจำเลยมีความผิดและได้ทำความเห็นแย้งไว้ แต่เนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติให้ถือเอาความเห็นที่เป็นคุณแก่จำเลยผลจึงต้องยกฟ้อง ดังนั้น จึงควรเรียกว่าอัยการเห็นด้วยกับคำพิพากษาที่เป็นคุณแก่จำเลยน่าจะตรงกับข้อเท็จจริงมากกว่าความเห็นของอัยการโดยทั่วไปไม่เปิดเผยต่อสาธารณชนต่างจากคำพิพากษาของศาลที่เปิดเผยใครก็สามารถไปขอคัดสำเนาได้ ***เรื่องนี้ก็สมควรได้รับการแก้ไขเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนโปร่งใสตรวจสอบได้***

กรณีนี้จะซ้ำรอยเดิมกับกรณีที่อัยการไม่ยื่นฎีกาคดีคุณหญิงพจมาน ชินวัตร มารดานายพานทองแท้ ชินวัตร ที่ตกเป็นจำเลยคดีหลบเลี่ยงภาษีหรือไม่ คดีนั้นศาลชั้นต้นตัดสินลงโทษจำเลย ศาลอุทธรณ์

/พิพากษา.....

พิพากษากลับคำตัดสินศาลชั้นต้นให้ยกฟ้อง แทนที่อัยการจะยื่นฎีกาให้ศาลสูงพิจารณาให้เป็นที่ยุติเด็ดขาด ปราศจากข้อสงสัยกลับไม่ทำอ้างว่าเห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ในยุคที่ตระกูลชินวัตรเรืองอำนาจคดีที่ตระกูลชินวัตรและพวกพ้องบริวารตกเป็นผู้ถูกกล่าวหากระบวนการดำเนินการทางคดีและคำสั่งของอัยการมักเป็นคุณแก่ผู้ถูกกล่าวหา สังคมมีความเคลือบแคลงสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการมากจนมีคำพูดเปรียบเปรยว่าอัยการนั้นเป็นทนายของแผ่นดิน หรือเป็นทนายตระกูลชิน

กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี อาศัยอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นการใช้เวลาในการทำคดีและการใช้ดุลพินิจของอัยการจึงไร้ขอบเขตไม่มีข้อจำกัดจนอาจกล่าวได้ว่าทำได้ตามอำเภอใจ สาธารณชนและหน่วยงานอื่นใดไม่สามารถตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายไม่ได้บัญญัติเฉพาะอำนาจในการสั่งคดีแต่ได้บัญญัติหน้าที่ของอัยการไว้ด้วย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้กำหนดกรอบในการพิจารณาสั่งคดีของอัยการไว้ในมาตรา ๒๔๘ วรรคสอง ความว่า "พนักงานอัยการมีอิสระในการพิจารณาสั่งคดี***และการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง*** และไม่ให้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง" ปัญหาคือแค่ไหนจึงจะเรียกว่ารวดเร็ว ในอดีตอัยการก็เคยทำให้คดีที่ผู้ถูกกล่าวหาอยู่ในเครือข่ายตระกูลชินวัตรขาดอายุความมาแล้วเช่นคดีที่ดินอัลไพน์ที่มีนายเสนาะ เทียนทอง เป็นผู้ถูกกล่าวหา การทำคดีระหว่างแกนนำพันธมิตรฯกับแกนนำนปช.นั้นเที่ยงธรรม และปราศจากอคติทั้งปวงหรือไม่ เพราะจากคำพิพากษาศาลชั้นต้นคดีที่แกนนำนปช.เป็นจำเลยคดีก่อความไม่สงบปี ๒๕๕๓ ดูเหมือนว่าโจทก์ฟ้องเพื่อต้องการแพ้คดี

จึงขอเรียกร้องให้มีการตรวจสอบการสั่งคดีของอัยการที่สังคมเคลือบแคลงสงสัยอย่างน้อยก็สองคดีที่กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ได้ตรวจสอบเพื่อเอาความผิดแต่ตรวจสอบเพื่อหาข้อเท็จจริงเพื่อนำมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปตามที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ สมัยรัฐบาลคสช.ท่านเคยประกาศนโยบายจะตอบข้อร้องเรียนของประชาชนทุกเรื่อง ผมเคยส่งข้อร้องเรียนมาหลายครั้งไม่เคยได้รับคำตอบ ครั้งนี้ผมขอเรียกร้องสิทธิดังกล่าวนั้น

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

๑๒ ซอยสุขสวัสดิ์ ๒๕ แยก ๑ – ๑ ถนนสุขสวัสดิ์

แขวงบางปะกอก เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพ ๑๐๑๔๐

๑๗ มกราคม ๒๕๖๓

เรื่อง เสนอข้อคิดเห็นการปฏิรูปหน่วยงานราชการ

กราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อเสนอในการปฏิรูปหน่วยงานราชการ

ผมขอเสนอข้อคิดเห็นการปฏิรูปหน่วยงานราชการตามเอกสารที่แนบ

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุคนธ์ สว่างแจ้ง)

รายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐

ปนัสยา สิทธิจิรวัฒนกุล

สภานักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

2563

เอกสารแนบ

๑.พนักงานสอบสวน ปรากฏเป็นข่าวเนือง ๆ ว่าพนักงานสอบสวนฆ่าตัวตายเหตุเพราะความเครียดจากการทำงาน ขอเสนอให้โอนงานสอบสวนจากสถานีตำรวจมาไว้ที่กองบังคับการตำรวจนครบาลหรือกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดแล้วแต่กรณีเพราะ

๑.๑ สายการบังคับบัญชาสั้นการประสานงานกับสถานีตำรวจในพื้นที่ทำได้ง่าย

๑.๒ เมื่อมีการปรับย้ายพนักงานสอบสวนภายในกองบังคับการก็ยังมีพนักงานสอบสวนคนอื่นรับช่วงงานต่องานไม่สะดุด

๑.๓ มีพนักงานสอบสวนอาวุโสเป็นพี่เลี้ยงสอนงานพนักงานสอบสวนมือใหม่

๑.๔ ในกองบังคับการมีพนักงานเจ้าหน้าที่มากพนักงานสอบสวนสามารถพูดคุยปรึกษาหารือทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวช่วยคลายความเครียดได้

๑.๕ มีงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้เพียงพอ เช่น รถยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

๒.อัยการ อำนาจสั่งคดีขั้นสุดท้ายอยู่ที่อัยการสูงสุดเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าการใช้ดุลพินิจของอัยการสูงสุดถูกต้องเที่ยงธรรม ในอดีตก็มีตัวอย่างมากมายที่ประชาชนสงสัยในการใช้ดุลพินิจของอัยการ เช่น คดีคุณหญิงพจมาน (ชินวัตร) ณ ป้อมเพชร ถูกกล่าวหาว่าหลบเลี่ยงภาษีศาลอุทธรณ์ตัดสินยกฟ้องแทนที่อัยการจะยื่นฎีกาให้คดีเสร็จเด็ดขาดปราศจากความสงสัยและเป็นบรรทัดฐานกลับไม่ยื่นอ้างว่าเห็นด้วยกับศาลอุทธรณ์ บางคดีก็ดองเรื่องไว้นานไม่สั่งคดีจนกระทั่งอัยการสูงสุดเกษียณอายุไปหลายคน เช่นคดีนางเบญจา หลุยส์เจริญ กับพวกช่วยเหลือนายพานทองแท้ และนางสาวพิณทองทา ชินวัตร ไม่ต้องเสียภาษีเงินได้จากการขายหุ้นบริษัทชินคอร์ป อดีตอัยการสูงสุดคนหนึ่งพอเกษียณอายุก็ไปร่วมงานกับพรรคการเมืองพรรคหนึ่งทำให้สงสัยว่าเมื่อครั้งที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือทางคดีแก่บุคคลในเครือข่ายพรรคการเมืองนั้นหรือไม่

ปัจจุบันก็มีคดีฟอกเงินที่นายอนันต์ อัศวโภคิน นักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และเจ้าของธนาคารแลนด์แอนด์เฮาส์ตกเป็นจำเลย ขั้นต้นอัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่ฟ้องแต่อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษยืนยันสั่งฟ้องไม่

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	1
หลักการและเหตุผล	2
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตของการสำรวจ	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
วิธีดำเนินการ	3
ประชากร	4
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	4
การเก็บรวบรวมข้อมูล	4
การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	4
ตอนที่ 1 ส่วนคำถามที่เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ	6
ตอนที่ 2 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินความกังวลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560	14
ตอนที่ 3 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ	15
ตอนที่ 4 ส่วนคำถามที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ	17

รายงานโครงการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐

หลักการและเหตุผล

ในปัจจุบันประเด็นทางการเมืองที่เป็นที่สนใจต่อคนทั่วไป รวมถึงกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ก็ได้ให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญเป็นอย่างมาก คือการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี ๖๐ โดยจะเห็นได้ว่ามีกลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมที่ก่อตั้งใหม่เป็นจำนวนมากที่ก่อตั้งมาเพื่อศึกษา และเคลื่อนไหวในประเด็นของการแก้รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ เช่น คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) ที่มีอาจารย์อนุสรณ์ อุณโณ คณบดีคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ก่อตั้ง หรือการตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาหลักเกณฑ์และวิธีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ในสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงกระแสข่าวและประเด็นทางสังคมในปัจจุบันทั้งในชีวิตประจำวัน และในสื่อออนไลน์ได้มีการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นจำนวนมาก

ในการนี้ สภานักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จึงต้องการสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และเผยแพร่ให้คนทั่วไปรับทราบความคิดเห็นในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี ๖๐ จากมุมมองและความคิดเห็นของนักศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาได้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีซึ่งจะส่งเสริมให้นักศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อทราบถึงประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญที่นักศึกษาสนใจ

๒. เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในในการแสดงความคิดเห็นในระบอบประชาธิปไตย

๓. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในเรื่องการรณรงค์แก้ไขรัฐธรรมนูญ

๔. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามีความตระหนักในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ขอบเขตของการสำรวจ

การสำรวจครั้งนี้ สำรวจจากนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จำนวน 1,410 คน โดยสำรวจจากทุกคณะที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต แบ่งตามสัดส่วนคณะ โดยสำรวจการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย ปัญหาของรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 ข้อเสนอในการแก้ไข และวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อกังวลของนักศึกษาที่มีต่อรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560
2. ข้อเสนอในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ 2560

ประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้คือ นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต โดยใช้การแบ่งสัดส่วนตามจำนวนนักศึกษาแต่ละคณะ โดยมีดังต่อไปนี้ คณะนิติศาสตร์ 40 คน คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี 111 คน คณะเศรษฐศาสตร์ 103 คน คณะศิลปศาสตร์ 26 คน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน 88 คน คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 58 คน คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 252 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์ 256 คน คณะแพทยศาสตร์ 105 คน คณะสหเวชศาสตร์ 28 คน คณะทันตแพทยศาสตร์ 26 คน คณะพยาบาลศาสตร์ 24 คนคณะศิลปกรรมศาสตร์ 1 คน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง 103 คน คณะสาธารณสุขศาสตร์ 56 คนคณะเภสัชศาสตร์ 27 คน คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ 37 คน คณะสถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร 10 คน คณะวิทยาลัยโลกคดีศึกษา 10 คน วิทยาลัยแพทย์ศาสตร์นานาชาติจุฬาภรณ์ 13 คน วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ป๋วยอึ๋งภากรณ์ 32 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสำรวจครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำถามได้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้เพื่อสำรวจความพึงพอใจในการทำงานในด้านต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดของแบบสอบถามดังนี้

ตอนที่ 1 ส่วนคำถามที่เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ
เป็นคำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ชั้นปีที่ศึกษา คณะ ภูมิลำเนา การใช้สิทธิเลือกตั้ง ความคุ้นเคยกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560

ตอนที่ 2 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินความกังวลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560

ตอนที่ 3 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ตอนที่ 4 ส่วนคำถามที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

วิธีการดำเนินงาน

การสำรวจครั้งนี้กำหนดวิธีการประเมินตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประชากร

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้สำรวจได้จัดทำแบบสอบถามโดยดำเนินการแจกให้แก่นักศึกษา ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึง

เดือนเมษายน 2563 จำนวน 2500 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 1410 ชุด คิดเป็นร้อยละ 56.4 และตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

1. ข้อมูลจากตอนที่ 1 ส่วนคำถามที่เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน เป็นคำถามแบบเลือกตอบ นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2. ข้อมูลจากตอนที่ 2 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินความกังวลจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ข้อมูลที่ได้จากคำถามแบบประมาณค่า นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) โดยแปลผลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.81- 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.61-4.80 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.41-3.60 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.21-2.40 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00-1.20 หมายถึง น้อยที่สุด

3. ข้อมูลจากตอนที่ 3 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ข้อมูลที่ได้จากคำถามแบบประมาณค่า นำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) โดยแปลผลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.81- 5.00 หมายถึง เพิ่มขึ้นมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.61-4.80 หมายถึง เพิ่มขึ้น

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.41-3.60 หมายถึง ไม่เพิ่มขึ้น

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.21-2.40 หมายถึง ลดลง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.00-1.20 หมายถึง ลดลงมาก

4. ข้อมูลจากตอนที่ 4 ส่วนคำถามที่แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต่อการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี 2560 โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบสำรวจ แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 1 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1.ชาย	458	32.5
2.หญิง	772	54.8
3.LGBTQ+	169	12.0
รวม	**1,399**	**99.2**

จากตาราง 1 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจ เป็นเพศชายจำนวน 458 คน หรือร้อยละ 32.5 เป็นเพศหญิง จำนวน 772 คน หรือร้อยละ 54.8 เป็นเพศ LGBTQ+ จำนวน 169 คน หรือร้อยละ 12.0

ตาราง 2 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
18 – 22 ปี	1,283	91
23 – 28 ปี	61	4.3
รวม	**1,344**	**95.3**

จากตาราง 2 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 18-22 ปีมีจำนวน 1,283 คน หรือร้อยละ 91 รองลงมามีอายุระหว่าง 23-28 ปีจำนวน 61 คน หรือร้อยละ 4.3

ตาราง 3 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามชั้นปีที่เรียน

ชั้นปีที่เรียน	จำนวน	ร้อยละ
1.ชั้นปีที่ 1	502	35.6
2.ชั้นปีที่ 2	399	28.3
3.ชั้นปีที่ 3	356	25.2
4.ชั้นปีที่ 4	135	9.6
5.ชั้นปีที่ 5	12	0.9
6.ชั้นปีที่ 6	0	0
7.ชั้นปีที่ 7	0	0
8. ชั้นปีที่ 8	1	0.1
รวม	**1,405**	**99.6**

จากตาราง 3 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 502 คน หรือร้อยละ 35.6 รองลงมาศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 จำนวน 399 คน หรือร้อยละ 28.3 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 3 จำนวน 356 คน หรือร้อยละ 25.2 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 4 จำนวน 135 คน หรือร้อยละ 9.6 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 5 จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 0.9 ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 8 จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.1

ตาราง 4 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามคณะที่เรียน

คณะ	จำนวน	ร้อยละ
1.นิติศาสตร์	40	2.8
2.พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	111	7.9
3.เศรษฐศาสตร์	103	7.3
4.ศิลปศาสตร์	26	1.8
5.วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน	88	6.2
6.สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	58	4.1
7.วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	252	17.9
8.วิศวกรรมศาสตร์	256	18.2
9.แพทยศาสตร์	105	7.4
10.สหเวชศาสตร์	28	2.0
11.ทันตแพทยศาสตร์	26	1.8

12.พยาบาลศาสตร์	24	1.7
13.ศิลปกรรมศาสตร์	1	0.1
14.สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง	103	7.3
15.สาธารณสุขศาสตร์	56	4.0
16.เภสัชศาสตร์	27	1.9
17.วิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์	37	2.6
18.สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร	10	0.7
19.วิทยาลัยโลกคดีศึกษา	10	0.7
20.วิทยาลัยแพทยศาสตร์นานาชาติจุฬาภรณ์	13	0.9
21.วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ป่วยอิ้งภากรณ์	32	2.3
รวม	**1,406**	**99.7**

จากตาราง 4 ผู้ตอบแบบสำรวจศึกษาอยู่ในคณะนิติศาสตร์ จำนวน 40 คน หรือร้อยละ 2.8 คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จำนวน 111 คน หรือร้อยละ 7.9 คณะเศรษฐศาสตร์ จำนวน 103 คน หรือร้อยละ 7.3 คณะศิลปศาสตร์ จำนวน 26 คน หรือร้อยละ 1.8 คณะวารสารศาสตร์แลพสื่อสารมวลชน จำนวน 88 คน หรือร้อยละ 6.2 คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จำนวน 58 คน หรือร้อยละ 4.1 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 252 คน หรือร้อยละ 17.9 คณะวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 256 คน หรือร้อยละ 18.2 คณะแพทยศาสตร์ จำนวน 105 คน หรือร้อยละ 7.4 คณะสหเวชศาสตร์ จำนวน 28 คน หรือร้อยละ 2.0 คณะทันตแพทยศาสตร์ จำนวน 26 คน หรือร้อยละ 1.8 คณะพยาบาลศาสตร์ จำนวน 24 คน หรือร้อยละ 1.7 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.1 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง จำนวน 103 คน หรือร้อยละ 7.3 คณะสาธารณสุขศาสตร์ จำนวน 56 คน หรือร้อยละ 4.0 คณะเภสัชศาสตร์ จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 1.9 คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ จำนวน 37 คน หรือร้อยละ 2.6 สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินทร จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 0.7 วิทยาลัยโลกคดีศึกษา จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 0.7 วิทยาลัยแพทยศาสตร์นานาชาติจุฬาภรณ์ จำนวน 13 คน หรือร้อยละ 0.9 และวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ป่วยอิ้งภากรณ์ จำนวน 32 คน หรือร้อยละ 2.3

ตาราง 5 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามภูมิลำเนา

ภูมิลำเนา	จำนวน	ร้อยละ
1.กรุงเทพมหานคร	464	32.9
2.สมุทรปราการ	26	1.8
3.นนทบุรี	70	5.0
4.ปทุมธานี	126	8.9
5.พระนครศรีอยุธยา	31	2.2
6.อ่างทอง	2	0.1
7.ลพบุรี	20	1.4
8.สิงห์บุรี	6	0.4
9.ชัยนาท	3	0.2
10.สระบุรี	16	1.1
11.ชลบุรี	48	3.4
12.ระยอง	25	1.8
13.จันทบุรี	8	0.6
14.ตราด	8	0.6
15.ฉะเชิงเทรา	12	0.9
16.ปราจีนบุรี	8	0.6
17.นครนายก	8	0.6
18.สระแก้ว	2	0.1
19.นครราชสีมา	13	0.9
20.บุรีรัมย์	7	0.5
21.สุรินทร์	10	0.7
22.ศรีสะเกษ	6	0.4
23.อุบลราชธานี	12	0.9
24.ยโสธร	2	0.1
25.ชัยภูมิ	10	0.7
26.อำนาจเจริญ	2	0.1
27.บึงกาฬ	2	0.1

28.หนองบัวลำภู	2	0.1
29.ขอนแก่น	10	0.7
30.อุดรธานี	12	0.9
31.เลย	11	0.8
32.หนองคาย	4	0.3
33.ร้อยเอ็ด	5	0.4
34.กาฬสินธุ์	6	0.4
35.สกลนคร	4	0.3
36.นครพนม	9	0.6
37.มุกดาหาร	1	0.1
38.เชียงใหม่	34	2.4
39.ลำพูน	7	0.5
40.ลำปาง	13	0.9
41.อุตรดิตถ์	1	0.1
42.แพร่	7	0.5
43.น่าน	7	0.5
44.พะเยา	7	0.5
45.เชียงราย	13	0.9
46.แม่ฮ่องสอน	2	0.1
47.นครสวรรค์	11	0.8
48.อุทัยธานี	1	0.1
49.กำแพงเพชร	4	0.3
50.ตาก	9	0.6
51.สุโขทัย	4	0.3
52.พิษณุโลก	5	0.4
53.พิจิตร	2	0.1
54.เพชรบูรณ์	7	0.5
55.ราชบุรี	28	2.0
56.กาญจนบุรี	17	1.2

57.สุพรรณบุรี	15	1.1
58.นครปฐม	24	1.7
59.สมุทรสาคร	6	0.4
60.สมุทรสงคราม	4	0.3
61.เพชรบุรี	5	0.4
62.ประจวบคีรีขันธ์	15	1.1
63.นครศรีธรรมราช	18	1.3
64.กระบี่	6	0.4
65.พังงา	1	0.1
66.ภูเก็ต	6	0.4
67.สุราษฎร์ธานี	20	1.4
68.ระนอง	7	0.5
69.ชุมพร	20	1.4
70.สงขลา	19	1.3
71.สตูล	2	0.1
72.ตรัง	7	0.5
73.พัทลุง	6	0.4
74.ปัตตานี	4	0.3
75.ยะลา	8	0.6
76.นราธิวาส	2	0.1
รวม	**1,385**	**98.2**

จากตาราง 5 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจมีภูมิลำเนาอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร จำนวน 464 คน หรือร้อยละ 32.9 สมุทรปราการ จำนวน 26 คน หรือร้อยละ 1.8 นนทบุรี จำนวน 70 คน หรือร้อยละ 5.0 ปทุมธานี จำนวน 126 คน หรือร้อยละ 8.9 พระนครศรีอยุธยา จำนวน 31 คน หรือร้อยละ 2.2 อ่างทอง จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 ลพบุรี จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 1.4 สิงห์บุรี จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 ชัยนาท จำนวน 3 คน หรือร้อยละ 0.2 สระบุรี จำนวน 16 คน หรือร้อยละ 1.1 ชลบุรี จำนวน 48 คน หรือร้อยละ 3.4 ระยอง จำนวน 25 คน หรือร้อยละ 1.8 จันทบุรี จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 0.6 ตราด จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 0.6 ฉะเชิงเทรา จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 0.9 ปราจีนบุรี จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 0.6 นครนายก จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 0.6 สระแก้ว จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 นครราชสีมา จำนวน 13 คน หรือร้อยละ 0.9 บุรีรัมย์ จำนวน 7 คน หรือ

ร้อยละ 0.5 สุรินทร์ จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 0.7 ศรีสะเกษ จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 อุบลราชธานี จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 0.9 ยโสธร จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 ชัยภูมิ จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 0.7 อำนาจเจริญ จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 บึงกาฬ จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 หนองบัวลำภู จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 ขอนแก่น จำนวน 10 คน หรือร้อยละ 0.7 อุดรธานี จำนวน 12 คน หรือร้อยละ 0.9 เลย จำนวน 11 คน หรือร้อยละ 0.8 หนองคาย จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 ร้อยเอ็ด จำนวน 5 คน หรือร้อยละ 0.4 กาฬสินธุ์ จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 สกลนคร จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 นครพนม จำนวน 9 คน หรือร้อยละ 0.6 มุกดาหาร จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.1 เชียงใหม่ จำนวน 34 คน หรือร้อยละ 2.4 ลำพูน จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 ลำปาง จำนวน 13 คน หรือร้อยละ 0.9 อุตรดิตถ์ จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.1 แพร่ จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 น่าน จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 พะเยา จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 เชียงราย จำนวน 13 คน หรือร้อยละ 0.9 แม่ฮ่องสอน จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 นครสวรรค์ จำนวน 11 คน หรือร้อยละ 0.8 อุทัยธานี 1 คน หรือร้อยละ 0.1 กำแพงเพชร จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 ตาก จำนวน 9 คน หรือร้อยละ 0.6 สุโขทัย จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 พิษณุโลก จำนวน 5 คน หรือร้อยละ 0.4 พิจิตร จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 เพชรบูรณ์ จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 ราชบุรี จำนวน 28 คน หรือร้อยละ 2.0 กาญจนบุรี จำนวน 17 คน หรือร้อยละ 1.2 สุพรรณบุรี จำนวน 15 คน หรือร้อยละ 1.1 นครปฐม จำนวน 24 คน หรือร้อยละ 1.7 สมุทรสาคร จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 สมุทรสงคราม จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 เพชรบุรี จำนวน 5 คน หรือร้อยละ 0.4 ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 15 คน หรือร้อยละ 1.1 นครศรีธรรมราช จำนวน 18 คน หรือร้อยละ 1.3 กระบี่ จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 พังงา จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.1 ภูเก็ต จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4 สุราษฎร์ธานี จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 1.4 ระนอง จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 ชุมพร จำนวน 20 คน หรือร้อยละ 1.4 สงขลา จำนวน 19 คน หรือร้อยละ1.3 สตูล จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1 ตรัง จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 0.5 พัทลุง จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 0.4ปัตตานี จำนวน 4 คน หรือร้อยละ 0.3 ยะลา จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 0.6 นราธิวาส จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 0.1

ตาราง 6 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
1.ได้ไปใช้สิทธิ	1,203	85.3
2.ไม่ได้ไปใช้สิทธิ	197	14.0
รวม	**1,400**	**99.3**

จากตาราง 6 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 1203 คน หรือร้อยละ 85.3 ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จำนวน 197 หรือร้อยละ 14.0

ตาราง 7 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามการอ่านรัฐธรรมนูญปี 60

การอ่านรัฐธรรมนูญปี 60	จำนวน	ร้อยละ
1.เคย	459	32.6
2.ไม่เคย	932	66.1
รวม	**1,391**	**98.7**

จากตาราง 7 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจเคยอ่านรัฐธรรมนูญปี 60 จำนวน 459 คน หรือร้อยละ 32.6 ไม่เคยอ่านรัฐธรรมนูญปี 60 จำนวน 932 คน หรือร้อยละ 66.1

ตาราง 8 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญปี 60

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ 60	จำนวน	ร้อยละ
1.ไม่เคยได้รับข่าวสารเลย	205	14.5
2.เคยได้รับข่าวสารบ้าง	837	59.4
3.ได้รับข่าวสารปานกลาง	330	23.4
4.รู้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ปี 60 เป็นอย่างดี	31	2.2
รวม	**1,403**	**99.5**

จากตาราง 8 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เคยได้รับข่าวสารเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญปี 60 บ้าง จำนวน 837 คน หรือร้อยละ 59.4 รองลงมาคือได้รับข่าวสารปานกลาง จำนวน 330 คน หรือร้อยละ 23.4 ไม่เคยได้รับข่าวสารเลย จำนวน 205 คน หรือร้อยละ 14.5 และรู้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญปี 60 เป็นอย่างดี จำนวน 31 คน หรือร้อยละ 2.2

ตอนที่ 2 ประเมินความกังวลจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560

ตารางที่ 9 แสดงค่าเฉลี่ยและความหมายของแบบประเมินปัญหาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยต่อไปนี้ มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมากน้อยเพียงใด	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1.ระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมเบือน เจตนารมณ์ของประชาชนในการออกเสียงลงคะแนน เลือกตั้ง	1,408	4.58	มาก
2. การคำนวณคะแนนเลือกตั้งที่ไม่มีความแน่นอน ก่อให้เกิดปัญหา เช่น ทำให้เกิดพรรคขนาดเล็กจำนวนมาก	1,409	4.67	มาก
3. รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพ ไม่สามารถดำเนินนโยบายตามที่หาเสียงไว้ได้	1,410	4.73	มาก
นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี			
4. นายกรัฐมนตรี ไม่ได้มาจากการเป็น ส.ส.	1,405	4.68	มาก
5. สมาชิกวุฒิสภา มาจากการแต่งตั้ง เป็นผู้มีสิทธิ์และเป็นปัจจัยชี้ขาดในการโหวตเลือกนายกรัฐมนตรี	1,408	4.60	มาก
6. รัฐมนตรีคนนอก ไม่ได้มาจากการเป็น ส.ส. ไม่มีส่วนยึดโยงกับประชาชน	1,409	4.62	มาก
ที่มาและอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระ			
7. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ทำหน้าที่ไร้ประสิทธิภาพประกาศผลคะแนนสับสน ล่าช้า สร้างความเคลือบแคลงสงสัยในความไม่เป็นกลาง	1,407	4.73	มาก
8. ผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาวินิจฉัยว่า พลเอกประยุทธ์ จันทรโอชา ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงมีคุณสมบัติที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้	1,408	4.39	มาก
9. ศาลรัฐธรรมนูญ มีมติรับคำร้องขอให้พิจารณายุบพรรคอนาคตใหม่ในข้อหาล้มล้างการปกครอง	1,406	4.38	มาก
10. ศาลรัฐธรรมนูญมีมติไม่รับคำร้องกรณีนายกรัฐมนตรีถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนตามรัฐธรรมนูญ	1,408	4.50	มาก
แนวนโยบายแห่งรัฐ และหน้าที่ของปวงชนชาวไทย			

11. การเพิ่มงบประมาณของกองทัพ ในการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น	1,409	4.62	มาก
12. การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ล้าหลัง ขาดทิศทางที่ชัดเจนสำหรับประชาชน เน้นแต่ความมั่นคงของ	1,409	4.67	มาก
13. การที่ชายไทยอายุครบ 20 ปีแล้วต้องเข้าสู่กระบวนการเกณฑ์ทหาร เมื่อพ้นการเกณฑ์ทหารแล้ว มีสิทธิ์ที่จะถูกเรียกมาปฏิบัติหน้าที่ทหารในฐานะกำลังพลสำรองและระดมพลได้อีกโดยไม่มีข้อยกเว้น	1,408	4.35	มาก

ตอนที่ 3 ส่วนคำถามที่เป็นแบบประเมินสถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 10 แสดงค่าเฉลี่ยและความหมายของแบบประเมินสถานการณ์ในประเทศไทยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ท่านคิดว่าภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เหตุการณ์ทำนองนี้จะเพิ่มขึ้นหรือลดลง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1. โครงการพัฒนาที่สร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน	1,406	4.21	เพิ่มขึ้น
2. ประชาชนออกมาต่อต้าน เรียกร้องให้หยุดดำเนินการโรงไฟฟ้าขยะ โรงไฟฟ้าชีวมวลทั่วประเทศ	1,407	4.25	เพิ่มขึ้น
3. แย่งยึดที่สาธารณะ ที่ทำกินของชาวบ้านมาให้เอกชนประกอบธุรกิจ	1,404	4.37	เพิ่มขึ้น
4. ฟ้องร้องดำเนินคดีกับชาวบ้าน เพื่อทวงคืนผืนป่า	1,406	4.35	เพิ่มขึ้น
5. เผาหมู่บ้าน ละเมิดสิทธิกลุ่มชาติพันธุ์	1,404	4.15	เพิ่มขึ้น
การทุจริต คอรัปชั่น			
6. นาฬิกายืมเพื่อนไม่ต้องแสดงบัญชีทรัพย์สิน	1,407	4.62	เพิ่มขึ้น
7. คดีรุกป่าของ ปารีณา ที่ไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย	1,405	4.65	เพิ่มขึ้น
8. การจัดซื้ออาวุธ ยุทโธปกรณ์ที่ด้อยคุณภาพไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้	1,408	4.65	เพิ่มขึ้น
9. งบประมาณกลาโหม และความมั่นคงสูงขึ้นเกินความจำเป็น	1,407	4.67	เพิ่มขึ้น
10. การคอรัปชั่นในวงราชการ	1,406	4.70	เพิ่มขึ้น

11. ระบบการตรวจสอบ ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่โปร่งใส เป็นธรรม	1,387	3.37	ไม่เพิ่มขึ้น
12. มีความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากร	1,407	4.54	เพิ่มขึ้น
13. ความขัดแย้งแบ่งแยกเป็นสองฝ่าย คนในชาติไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข	1,405	4.31	เพิ่มขึ้น
14. ประเทศชาติจะมความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน	1,404	2.54	ไม่เพิ่มขึ้น
15. ประชาชนมีความสุขภายใต้หลักการพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	1,405	2.56	ไม่เพิ่มขึ้น
16. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น	1,406	2.43	ไม่เพิ่มขึ้น
17. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดม สมบูรณ์	1,406	2.51	ไม่เพิ่มขึ้น
18. การบริหารงบประมาณแผ่นดินโปร่งใส มีประสิทธิภาพ	1,402	2.19	ลดลง
19. องค์กรของรัฐทุกองค์กรอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ	1,405	2.55	ไม่เพิ่มขึ้น
20. ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองจากรัฐ	1,404	2.25	ลดลง
21. องค์กรอิสระ มีความโปร่งใส และเป็นกลาง	1,406	2.31	ลดลง
22. ไม่มีการเลือกปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม	1,404	2.31	ลดลง
23. เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ละเมิด หรือใช้อำนาจมิชอบต่อประชาชน	1,407	2.36	ลดลง
รัฐธรรมนูญมีสถานะเป็นกฎหมายสูงสุด			
24. การไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เช่น การถวายสัตย์ไม่ครบ	1,407	3.71	เพิ่มขึ้น
25. การตีความขององค์กรอิสระ ที่บิดเบือนเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีคุณสมบัติของพลเอกประยุทธ์ และ ร.อ.ธรรมนัส	1,406	3.84	เพิ่มขึ้น

ตอนที่ 4 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอและวิธีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามความคิดเห็นว่าสมควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญหรือไม่

ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 60 หรือไม่	จำนวน	ร้อยละ
1.เห็นควรให้มีการแก้ไข	1,242	88.1
2.ไม่เห็นควรให้มีการแก้ไข	45	3.2
รวม	**1,287**	**91.3**

จากตาราง 11 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 60 จำนวน 1,242 คน หรือร้อยละ 88.1 ไม่ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 60 จำนวน 45 คน หรือร้อยละ 3.2

ตารางที่ 12 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามความคิดต่อข้อเสนอในการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ดังต่อไปนี้

	ข้อเสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับปี 2560	มาตราที่เกี่ยวข้อง	เห็นด้วย (ร้อยละ)	ไม่เห็นด้วย (ร้อยละ)
1.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถมศึกษาจนจบชั้นมัธยมปลาย) ที่มีคุณภาพจากรัฐโดยไม่เสีย ค่าใช้จ่ายอย่างเท่าเทียมกัน	54	1,324 (93.9)	82 (5.8)
2.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยกเลิกการเกณฑ์ทหาร (ยกเว้นใน ยามสงคราม)	50(5)	1,302 (92.3)	104 (7.4)

3.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดอำนาจรัฐบาลกลางและกระจายอำนาจการปกครองให้แต่ละจังหวัดมากขึ้น เช่น สามารถเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด และสภาจังหวัด ฯลฯ	1, 249-254	1,305 (92.6)	101 (7.2)
4.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและเผยแผ่หลักธรรมของศาสนาพุทธนิกายเถรวาท รวมถึงมีมาตรการและกลไกเพื่อป้องกันการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาไม่ว่ารูปแบบใด	67	827 (58.7)	575 (40.8)
5.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้ เพื่อเปิดทางแก้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	1	1,012 (71.8)	393 (27.9)
6.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้รัฐต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ	64,270, 275	788 (55.9)	612 (43.4)
7.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่อนุญาตให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน	25,31, 34,38,44	522 (37.0)	881 (62.5)
8.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อลดเกณฑ์อายุของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง (สส. สว. รัฐมนตรี ฯลฯ) ให้เท่ากับเกณฑ์อายุผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (ปัจจุบันอยู่ที่ 18 ปีบริบูรณ์)	97,108, 160	942 (66.8)	465 (33.0)
9.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ทุกโครงการขนาดใหญ่ของรัฐต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนที่จะได้รับผลกระทบผ่านกระบวนการประชามติ	43	1,250 (88.7)	157 (11.1)
10.	ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับวิธีการคำนวณผลการเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน	91	211 (15.0)	1191 (84.5)

11.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่อนุญาตให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกขับออกจากพรรคการเมืองที่ตนสังกัดอยู่สามารถสังกัดพรรคการเมืองใหม่ ภายใน 30 วันเพื่อรักษาสมาชิกภาพของตน	101(9)	573 (40.6)	822 (58.3)
12.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการทบทวนอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระ (เช่น กกต. ปปช. ฯลฯ) รวมถึงกระบวนการคัดสรรบุคคลเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรดังกล่าว	203,217	1,149 (81.5)	249 (17.7)
13.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยุบเลิกศาลรัฐธรรมนูญ	200-214	910 (64.5)	484 (34.3)
14.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าพระมหากษัตริย์ทรง ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือ ฟ้องร้องในทางใดมิได้	6	825 (58.5)	578 (41.0)
15.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการให้สิทธิและเสรีภาพกับทุกเพศภาวะอย่างเสมอภาคกัน	27	1,290 (91.5)	112 (7.9)
16.ท่านเห็นด้วยหรือไม่ในการยกเลิกบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวเนื่องกับการสืบทอดอำนาจไม่ว่าทางใดของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)	262-279	1,203 (85.3)	193 (13.7)
17.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อยุบเลิกวุฒิสภาและใช้ระบบสภาเดี่ยว	107	980 (69.5)	414 (29.4)
18.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าการแต่งตั้งและการให้ข้าราชการในพระองค์พ้นจากตำแหน่ง รวมถึงการจัดระเบียบและการบริหารงานบุคคลของราชการในพระองค์เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย	15	734 (52.1)	667 (47.3)
19.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อเปิดช่องทางให้สามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ผ่านกระบวนการประชามติโดยไม่ต้องผ่านความเห็นชอบจากวุฒิสภา	258	963 (68.3)	439 (31.1)
20.ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้ประชาชนมีสิทธิต่อต้านการรัฐประหารได้ในทุกรูปแบบโดยไม่ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย	-	1,126 (87.0)	176 (12.5)

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสำรวจ จำแนกตามความคิดเห็นว่าสมควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญอย่างไร

ควรให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี 60 อย่างไร	จำนวน	ร้อยละ
1.แก้ไขรายมาตรา	565	40.1
2.แก้ไขโดยยกร่างใหม่ทั้งฉบับ	802	56.9
รวม	**1,368**	**97.0**

จากตาราง 12 พบว่าผู้ตอบแบบสำรวจเห็นควรให้มีการแก้ไขรายมาตรา จำนวน 565 คน หรือร้อยละ 40.1 แก้ไขโดยยกร่างใหม่ทั้งฉบับ จำนวน 802 คน หรือร้อยละ 56.9

ดัชนีสืบค้น

หน้า

จำนวน	ก					
๑	กรมการขนส่ง	๑๕๘	๒๘๕			
๒	กรมการขนส่งทางราง กระทรวงคมนาคม	๑๙๙	๓๑๒	๔๖๗	๕๑๘	
๓	กรมการค้าข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	๑๕๑	๒๗๖	๔๔๔		
๔	กรมการค้าต่างประเทศ	๑๔๕	๒๗๒	๓๖๙	๔๔๑	
๕	กรมการค้าภายใน	๑๔๑	๔๙๗			
๖	กรมการท่องเที่ยว	๒๘๘	๔๕๐	๕๐๖		
๗	กรมกิจการเด็กและเยาวชน	๑๔๒	๒๖๙	๔๓๙		
๘	กรมกิจการผู้สูงอายุ	๕๐๕				
๙	กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว	๑๕๒	๒๗๙	๓๗๔	๔๔๕	๕๐๑
๑๐	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม	๑๔๐	๒๖๖	๓๖๔	๔๓๘	๔๙๗
๑๑	กรมคุมประพฤติ	๑๔๑	๒๖๘	๔๓๘		
๑๒	กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์	๔๒๘				
๑๓	กรมชลประทาน	๑๗๓	๒๙๓	๔๕๒		
๑๔	กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน	๒๓๑	๒๕๒	๓๓๐	๔๒๗	๔๗๖
๑๕	กรมตรวจบัญชีสหกรณ์	๑๕๙	๒๘๕	๓๗๘	๔๔๘	
๑๖	กรมทรัพยากรน้ำบาดาล	๑๓๕	๒๖๐	๔๓๓	๔๙๓	
๑๗	กรมท่าอากาศยาน	๑๙๗				
๑๘	กรมธนารักษ์	๑๕๖	๒๘๓	๓๗๖	๔๔๗	
๑๙	กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน	๑๒๕	๒๕๕	๓๕๓	๔๒๙	๔๘๙
๒๐	กรมบังคับคดี	๑๓๖	๒๖๑	๓๕๘	๔๓๔	๔๙๔
๒๑	กรมบัญชีกลาง	๑๒๓	๒๕๑	๓๕๓	๔๒๖	๕๓๗
๒๒	กรมปศุสัตว์	๒๖๖				
๒๓	กรมพลศึกษา	๑๕๙	๒๘๖			
๒๔	กรมพัฒนาชุมชน	๒๒๑	๓๒๕	๔๐๕	๔๗๓	๕๒๖
๒๕	กรมพัฒนาที่ดิน	๑๖๘				
๒๖	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์	๑๗๕				
๒๗	กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน	๑๑๕	๒๔๖	๓๔๙	๔๒๒	
๒๘	กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ	๒๐๔	๓๑๕	๔๐๓	๔๗๐	๕๒๕
๒๙	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน	๑๕๔	๒๘๑	๓๗๕	๔๔๖	
๓๐	กรมโยธาธิการและผังเมือง	๑๖๗	๒๙๐	๓๘๒	๔๕๑	๕๐๘
๓๑	กรมราชทัณฑ์	๒๘๗				
๓๒	กรมโรงงานอุตสาหกรรม	๑๔๓	๒๗๐	๓๖๖	๔๔๐	๔๙๘

ดัชนีสืบค้น

หน้า

๓๓	กรมส่งเสริมการเกษตร	๑๔๙				
๓๔	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง	๒๓๔	๓๓๔	๔๑๑	๔๗๙	๕๒๙
๓๕	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๑)	๑๘๕	๓๐๐	๓๘๗		
๓๖	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๒)	๑๘๖	๓๐๑	๓๘๘	๔๕๗	๕๑๑
๓๗	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๓)	๑๘๗	๓๐๒	๓๘๘	๔๕๗	๕๑๒
๓๘	กรมสอบสวนคดีพิเศษ (๔)	๑๘๘	๓๐๒	๓๘๙	๔๕๗	
๓๙	กรมหม่อนไหม	๑๕๙	๒๘๕	๔๔๘		
๔๐	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	๑๒๑	๒๕๑	๔๒๕	๔๘๘	
๔๑	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	๑๑๗	๒๒๓	๒๔๗	๓๒๗	๓๕๐
		๔๐๗	๔๒๓	๔๗๕	๔๘๖	๕๒๗
๔๒	กระทรวงแรงงาน	๒๔๐	๓๓๙	๕๓๓		
๔๓	กระทรวงสาธารณสุข	๒๑๘	๓๒๔	๔๐๕	๔๗๒	๕๒๖
๔๔	กลุ่มนักกฎหมายคนพิการ	๑๕๙	๑๗๓	๒๘๖	๒๙๔	๓๗๘
		๓๘๗	๔๔๘			
๔๕	กองกิจการต่างประเทศและคดีอาชญากรรมระหว่างประเทศ กรมสอบสว	๑๘๐	๒๙๖	๕๑๐		
๔๖	กองคดีภาษีอากร กรมสอบสวนคดีพิเศษ	๑๘๕	๓๐๐	๔๕๖	๕๑๑	
๔๗	กองตรวจสอบเลขทะเบียนประวัติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ	๑๙๘	๓๑๑	๓๙๖	๔๖๕	๕๑๖
๔๘	กองทะเบียนพล สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๑๘๙	๓๐๕	๔๖๐	๕๑๓	
๔๙	กองเทคโนโลยีและศูนย์ข้อมูลการตรวจสอบ กรมสอบสวนคดีพิเศษ	๑๗๗	๒๙๘	๓๘๕	๔๕๔	๕๑๐
๕๐	กองบังคับการตำรวจทางหลวง	๑๙๘	๓๑๑	๓๙๗	๔๖๖	๕๑๗
๕๑	กองบังคับการตำรวจมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ ๙๐๔	๒๓๖	๓๓๖	๔๑๓	๔๘๐	
๕๒	กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๔	๓๐๙	๓๙๔	๔๖๔	๕๑๕
๕๓	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเ	๓๓๖	๔๘๑			
๕๔	กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเ	๕๓๑				
๕๕	กองบัญชี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๑๘๙	๓๐๕	๓๙๐	๔๖๐	๕๑๔
		๕๓๙				
๕๖	กองบินตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๑๘๙	๓๐๔	๓๙๐	๔๕๙	๕๑๓
๕๗	กองปฏิบัติการคดีพิเศษภาค กรมสอบสวนคดีพิเศษ	๑๘๔	๓๐๐	๓๘๖	๔๕๖	๕๑๑
๕๘	กองร้องทุกข์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ	๑๗๑	๒๙๑	๓๘๓	๔๕๒	๕๐๘
๕๙	กองอุทธรณ์ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ สำนักงานตำรวจ	๒๓๙	๔๑๕			
๖๐	การเคหะแห่งชาติ	๒๐๓				

ดัชนีสืบค้น

หน้า

	ค					
๖๑	คณะทำงานทางการเมืองรองประธานวุฒิสภา คนที่สอง	๓๖๔				
๖๒	คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๖	๓๙๕	๕๑๖		
๖๓	คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๒	๓๐๘	๓๙๒	๔๖๒	๕๑๕
๖๔	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.)	๒๘๔	๓๗๗			
๖๕	คณะรณรงค์เพื่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (ครช.) (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่	๓๘				
๖๖	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร	๓๗๖				
๖๗	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี	๕๓๔				
๖๘	เครือข่ายพสกนิกรไทย รวมใจสามัคคี (แบบสอบถามความคิดเห็น)	๔๑๖				
	ฉ					
๖๙	ฉาย https://constitution๖๐.parliament.go.th/	๑๔	๑๕	๑๖	๑๗	
	ช					
๗๐	ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด	๑๕๘	๒๘๔	๕๐๔		
	ต					
๗๑	ตัวแทนจากผู้ปกครองและผู้ดูแลคนพิการ/ปชสพ. ชมรมผ.ปด. คนพิการ	๔๑๓	๕๓๑			
๗๒	ตำรวจชายแดน	๒๐๑	๓๑๓	๓๙๘	๔๖๘	๕๒๔
๗๓	ตำรวจภูธร ภาค ๙	๒๐๒	๓๑๓	๔๐๐	๔๖๘	๕๒๔
๗๔	ตำรวจภูธรจังหวัดราชบุรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๑๙๐	๓๐๖	๓๙๑	๔๖๑	๕๑๔
	ท					
๗๕	ทนายความและล่ามภาษามืออิสระ	๓๓๖	๔๑๒	๕๓๑		
	น					
๗๖	นางสาวมนต์ริสสา โรจน์วดีภิญโญ	๑๒๖	๒๕๗	๓๕๔	๔๓๐	๔๘๙
๗๗	นางสาววชิราภรณ์ กาญจนะ พรรคประชาธิปัตย์ เขต ๓	๒๓๖	๓๓๕	๔๑๑	๔๘๐	๕๓๐
๗๘	นายเทวฤทธิ์ ทูลพันธ์ (sriariya๑@gmail.com)	๓๕				
๗๙	นายธีระชัย ภูวนาถนรานุบาล (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง)	๑๒๙	๓๕๗	๓๔๗	๔๓๑	๔๙๐
๘๐	นายพริษญ์ ชีวารักษ์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างร	๔๐				
๘๑	นายวรภพ วิริยะโรจน์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/	๑๓	๑๗	๑๘	๒๐	๒๑
		๒๒				
๘๒	นายวิทยุต บุนนาค (สมาคนคนหูหนวก)	๑๓๐	๓๗๘			
๘๓	นายสมชาย กุลนริศ	๕๒๒				
๘๔	แนวร่วมนวชีวิน	๕๓๕				
	บ					
๘๕	บก ปปป.	๓๑๒	๔๖๗	๕๑๘		

ดัชนีสืบค้น

หน้า

	ป					
๘๖	ประชาชนคนไทย ๘๙ ม.๑๐ ต.ท่าตูม อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ๒๕๔๑	๒๓๕	๓๓๔	๔๑๑	๔๗๙	๕๓๐
		๕๓๙				
	ฝ					
๘๗	ฝ่ายกิจการนักเรียน กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๓	๓๐๘	๓๙๓	๔๖๔	๕๑๕
๘๘	ฝ่ายปกครอง ๒ กองบังคับการปกครอง โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๕	๓๑๐	๓๙๕	๔๖๕	๕๑๕
	พ					
๘๙	พรรคคนงานไทย (ดร.ธีระ เจียบุญหยก)	๕๔๐				
๙๐	พรรคชาติไทยพัฒนา	๑๕๑	๒๗๖	๓๗๒	๔๔๔	๔๙๙
๙๑	พรรคชาติพัฒนา	๑๓๙	๓๔๒	๓๖๐	๔๓๖	๔๙๕
๙๒	พรรคประชาธิปัตย์	๓๔๒	๔๑๙	๔๘๓		
๙๓	พรรคพลังสังคม	๑๕๒	๒๗๗	๓๗๓	๔๔๕	๕๐๐
๙๔	พรรครักษ์ผืนป่าประเทศไทย	๑๕๒	๒๗๗	๓๗๓	๔๔๕	๕๐๐
๙๕	พรรคสังคมประชาธิปไตยไทย	๒๕๗	๓๕๕	๔๓๑	๔๙๐	
๙๖	พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร)	๑๓๗	๒๖๒	๓๕๙	๔๓๕	๔๙๔
		๕๓๘				
๙๗	พลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง (สมาชิกวุฒิสภา)	๔๙๖				
๙๘	พิสูจน์หลักฐาน จังหวัดชัยนาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๑๙๐	๓๐๕	๔๖๐	๕๑๔	
๙๙	พิสูจน์หลักฐานจังหวัดอ่างทอง	๑๗๐	๒๙๑	๔๕๑		
	ภ					
๑๐๐	ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย	๓๓๓	๔๗๘	๕๒๙		
๑๐๑	ภาคีสภาวิชาชีพด้านสุขภาพ	๓๕๕				
๑๐๒	ภูมิวัฒน์ แรงกสิวิทย์ (ยื่นข้อเสนอโดยตรงต่อคณะกรรมาธิการ โดยอ้างร	๓๙				
	ม					
๑๐๓	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๑๔๒	๑๖๐	๒๗๐	๒๘๗	๓๖๕
		๓๗๘	๔๔๐	๔๔๘	๔๙๘	๕๐๕
๑๐๔	มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา	๑๒๐	๒๕๐	๓๕๑	๔๒๔	๔๘๘
๑๐๕	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	๒๓๒	๓๓๓	๔๐๙	๔๗๗	๕๒๘
๑๐๖	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี	๑๘๐	๒๙๕	๓๘๔	๔๕๔	๕๐๙
๑๐๗	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา	๒๓๙		๔๑๕	๔๘๓	๕๓๒
๑๐๘	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (แบบสอบถามความคิดเห็น-ตู้	๑๑				
๑๐๙	มหาวิทยาลัยนเรศวร (คณะสังคมศาสตร์)	๒๘๒	๔๔๗	๕๐๓		
๑๑๐	มหาวิทยาลัยนเรศวร ภาครัฐศาสตร์และรัฐประศาสน์ศาสตร์ คณะสังคม	๒๓๓	๔๑๐	๕๒๘	๕๓๙	

ดัชนีสืบค้น

๑๑๑	มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด	๑๖๐	๒๘๘	๓๘๐	๔๔๙	
๑๑๒	มหาวิทยาลัยพายัพ	๑๕๙	๒๘๗	๓๗๘	๔๔๘	๕๐๕
๑๑๓	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๖๒	๒๙๐	๓๘๑	๔๕๐	๕๐๗
๑๑๔	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	๒๓๔	๔๑๐	๔๗๘	๕๓๐	
๑๑๕	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	๑๖๐	๒๘๘	๓๘๐	๔๔๙	๕๐๖
๑๑๖	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	๑๕๐	๒๗๔	๓๗๑	๔๔๔	๔๙๙
๑๑๗	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	๑๖๑	๒๘๙	๓๘๐	๔๕๐	
๑๑๘	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	๒๘๗	๓๗๙	๔๔๙	๕๐๕	
๑๑๙	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	๑๒๑	๒๕๑	๓๕๑	๔๒๕	๔๘๘
๑๒๐	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	๑๕๐	๒๗๔	๓๗๒	๔๙๙	
๑๒๑	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	๑๔๕	๒๗๑	๓๖๘	๔๔๑	๔๙๘
๑๒๒	มูลนิธิรักษ์เด็ก	๑๑๘	๒๔๘	๓๕๐	๔๒๔	๔๘๗
๑๒๓	มูลนิธิสถาบันพัฒนานิติจิตเวชเด็ก เยาวชน และครอบครัว	๒๓๐	๓๒๙	๔๐๘	๔๗๕	๕๒๘
	ร					
๑๒๔	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๒	๑๙๕	๑๙๗	๓๐๗	๓๑๐
		๓๙๒	๓๙๔	๓๙๖	๔๖๒	๔๖๕
		๕๑๕	๕๑๖			
	ศ					
๑๒๕	ศูนย์ปฏิบัติการคดีพิเศษเขตพื้นที่ ๕ กรมสอบสวนคดีพิเศษ	๑๘๓	๒๙๙	๓๘๖	๔๕๕	๕๑๐
๑๒๖	ศูนย์สืบสวนสะกดรอยและการข่าว (ศ.สรช.) กองปฏิบัติการพิเศษ กรมส	๑๘๒	๒๙๘	๓๘๕	๔๕๔	
	ส					
๑๒๗	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์	๑๑๙	๒๕๐	๓๕๑	๔๒๔	
๑๒๘	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๑)	๑๙๑	๓๐๗	๓๙๑	๔๖๑	๕๑๔
๑๒๙	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๒)	๑๙๑	๓๐๗	๓๙๑	๔๖๒	๕๑๔
๑๓๐	สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน (๓)	๑๙๑	๓๐๗	๓๙๑	๔๖๒	๕๑๔
๑๓๑	สปศ. โรงเรียนนายร้อยตำรวจ	๑๙๗	๓๑๐	๓๙๖		
๑๓๒	สภาเภสัชกรรม	๑๕๓	๒๗๙	๓๗๕	๔๔๖	๕๐๑
		๕๓๘				
๑๓๓	สภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๕๓	๒๗๙	๓๗๔	๔๔๖	๕๐๑
๑๓๔	สมาคนคนหูหนวก (นายวิทยุต บุนนาค)	๒๘๖				
๑๓๕	สมาคมพิทักษ์ประโยชน์ผู้บริโภค	๒๓๘	๓๓๘	๔๑๔	๔๘๓	๕๓๒
๑๓๖	สมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทย	๑๓๐	๒๕๙	๓๕๗	๔๓๒	๔๙๑
๑๓๗	สมาคมมวยไทยท้องถิ่นและนานาชาติ	๑๕๖	๒๘๓	๓๗๖	๔๔๗	๕๐๔

ดัชนีสืบค้น

หน้า

๑๓๘	สมาคมสภาคนพิการทุกประเภทแห่งประเทศไทย	๑๐๙	๒๔๓	๓๔๗		
๑๓๙	สมาคมอาสาสมัครประชาสงเคราะห์จังหวัดพิษณุโลก	๑๔๘	๒๗๓	๓๗๐	๔๔๓	
๑๔๐	สำนักงบประมาณ สำนักนายกรัฐมนตรี	๑๔๔	๓๖๖			
๑๔๑	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	๑๕๖	๒๘๓	๓๗๗	๔๔๘	
๑๔๒	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ	๒๑๗	๓๒๓	๔๐๔	๔๗๑	
๑๔๓	สำนักงานกิจการยุติธรรม	๒๖๔				
๑๔๔	สำนักงานกิจการยุติธรรม	๔๙๖				
๑๔๕	สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ	๑๑๗	๑๗๕	๒๔๗	๒๙๔	๓๕๐
	และการสร้างความสามัคคีปรองดอง	๓๘๓	๔๒๓	๔๕๒	๔๘๖	๕๐๘
๑๔๖	สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ กองร้องทุกข์	๒๓๗	๓๓๗	๔๑๔	๔๘๒	๕๓๒
๑๔๗	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค	๑๐๘	๒๔๓	๔๒๒		
๑๔๘	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ	๔๘๑				
๑๔๙	สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ	๑๖๒	๕๐๗			
๑๕๐	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ป.ป	๑๔๖	๒๗๒	๓๖๙	๔๔๑	
๑๕๑	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด	๕๓๘				
๑๕๒	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ	๑๑๕	๒๔๕	๔๘๖		
๑๕๓	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	๓๐๓	๔๕๘	๕๑๒		
๑๕๔	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๔๗	๒๗๓	๓๗๐	๔๔๒	๔๙๘
		๕๓๘				
๑๕๕	สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์	๑๕๐	๒๗๕	๓๗๒		
๑๕๖	สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม	๑๗๘	๒๙๕	๓๘๓	๔๕๒	๕๐๙
๑๕๗	สำนักงานปลัดกระทรวงคมนาคม	๑๔๒	๒๗๐	๓๖๔	๔๓๙	๔๙๗
๑๕๘	สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์	๑๓๖	๒๖๑	๔๓๔		
๑๕๙	สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	๒๒๓	๒๖๔	๔๐๗		
๑๖๐	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	๑๓๙	๓๒๘	๓๖๓	๔๓๗	๔๙๖
๑๖๑	สำนักงานพร, เจนสุด สาวิสิทธิ์ทนายความและการบัญชี	๑๗๔	๕๐๘			
๑๖๒	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ	๔๙๗				
๑๖๓	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา	๒๒๕	๔๐๘	๔๗๕	๕๒๘	
๑๖๔	สำนักงานเลขานุการตำรวจแห่งชาติ	๓๘๒				
๑๖๕	สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม	๑๒๐	๒๕๐	๔๘๗		
๑๖๖	สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง	๑๗๑	๒๙๒	๕๐๖		
๑๖๗	สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม	๑๗๘	๔๕๓	๕๐๙		
๑๖๘	สำนักงานสถิติแห่งชาติ	๑๑๖	๒๔๖	๓๔๙	๔๒๓	๔๘๖

ดัชนีสืบค้น

หน้า

๑๖๙	สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	๑๖๐	๕๓๕	๕๓๘		
๑๗๐	สำนักงานสัตวแพทยสภา	๒๗๙				
๑๗๑	สำนักนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) กระทรวงพลังงาน	๒๐๐	๓๑๒	๓๙๘	๔๖๗	๕๑๘
๑๗๒	สำนักปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๒๒๒	๓๒๗	๔๐๖	๔๗๔	๕๒๗
๑๗๓	สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	๒๐๓	๓๑๔	๔๐๐	๔๐๒	๔๖๙
		๕๒๔	๕๒๕			
	อ					
๑๗๔	อพิศิษฐ์ https://constitution๖๐.parliament.go.th/	๑๖				
	A					
๑๗๕	Adhidech Hirunyakan gun-you@hotmail.com (ที่มาจากอีเมล์ ลงวั	๓๑	๓๔			
๑๗๖	Anticoup https://constitution๖๐.parliament.go.th/	๑๕	๒๒			
	G					
๑๗๗	Gintong https://constitution๖๐.parliament.go.th/	๑๔				
	J					
๑๗๘	JACK KOM (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)	๒๗				
	S					
๑๗๙	Sanya Chantharut (ที่มาเฟสบุ๊ค ลงวันที่ ๗ ก.พ. ๒๕๖๓)	๒๔				
	T					
๑๘๐	Tapranksan Klunkpudsa (ที่มาเฟสบุ๊ค ลงวันที่ ๒๒ ก.พ. ๒๕๖๓)	๒๔	๒๕			
๑๘๑	Teeraphan Jaiman (ที่มาจากไลน์ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓)	๒๗	๒๘	๒๙		

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญ
พิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐
สภาผู้แทนราษฎร

พิมพ์ที่ : สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอเชิญคณะกรรมาธิการเข้าประจำที่ครับ เชิญครับ

(คณะกรรมาธิการเข้าประจำที่)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ท่านสมาชิกครับ ในช่วงที่ทางคณะกรรมาธิการกำลังเข้าประจำที่ผมขออนุญาตใช้เวลาตรงนี้ว่าขอหารือหลังจากที่ประธานกรรมาธิการวิสามัญได้แถลงแล้ว ก็จะเป็นการอภิปรายของท่านสมาชิกในการอภิปรายของท่านสมาชิกนั้นเพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการทำหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรของพวกเรา ผมจึงขออนุญาตใช้หลักเกณฑ์เดิมที่ท่านชวน หลีกภัยได้หารือที่ประชุมไว้แล้ว ท่านสมาชิกที่จะแสดงความคิดเห็นร่วมอภิปรายนั้นขอให้ใช้เวลาไม่เกินท่านละ ๗ นาที เป็นกติการ่วมกันนะครับ เชิญท่านกรรมาธิการเข้าประจำที่ครับ ถ้าพร้อมแล้วก็เชิญท่านประธานคณะกรรมาธิการแถลงเลยครับ

(นายวิรัช รัตนเศรษฐ ได้ยืนและยกมือขึ้น)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เชิญท่านวิรัช ประธานวิป (Whip) หารือ เชิญครับ

นายวิรัช รัตนเศรษฐ (แบบบัญชีรายชื่อ) : ท่านประธานที่เคารพ กระผม วิรัช รัตนเศรษฐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ ตามที่ท่านประธานได้หารือในส่วนของผู้ที่จะขึ้นมาอภิปรายในส่วนของการศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผมต้องเรียนท่านประธานว่าในวันนี้เราได้รับรายงานทั้งในส่วนของรายงานในส่วนภาคผนวก ทั้ง ก ข ค ง ท่านประธานครับ วันนี้เล่มหนามากเหลือเกิน แล้วก็ต้องถือว่าเป็นประโยชน์ แต่ถึงอย่างไรก็ตามที วันนี้เราก็คงจะมีสมาชิกในการที่จะอภิปรายในส่วนของรายงานเป็นจำนวนมาก แล้วก็ในขณะเดียวกันก็อยากจะเรียนท่านประธานว่าตามที่ได้ปรึกษาหารือกันไว้ก็คืออยากจะให้จบภายในวันนี้ แล้วก็ในอาทิตย์ต่อไปก็จะเป็นเรื่องงบประมาณ แล้วก็ในอาทิตย์ต่อไปคือวันที่ ๒๓ วันที่ ๒๔ ก็จะเป็นการพิจารณาการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นก็เรียนว่าขอให้จบภายในวันนี้ ขอบพระคุณครับ ท่านประธานครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ข้อหารือของท่านวิรัชก็มีเหตุผล เพราะถ้าหากว่าไม่จบภายในวันนี้ก็จะกระทบกับการพิจารณาเรื่องงบประมาณนี่อย่างไรก็ไม่กระทบอยู่แล้วต้องดำเนินการ ส่วนสัปดาห์สุดท้ายก็จะเป็นเกี่ยวกับเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ท่านประธานกรรมาธิการพร้อมแล้ว เชิญแถลงครับ

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค (ประธานคณะกรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ ผม พีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พร้อมด้วยคณะกรรมาธิการรวมทั้งหมด ๔๙ ท่าน ขออนุญาตท่านประธานที่จะรายงานการทำงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญในช่วงที่ผ่านมาครับ

คณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ได้รับการตั้งขึ้นมาโดยที่ประชุมของสภาผู้แทนราษฎร แล้วก็ได้เริ่มประชุมกันครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ ที่ประชุมก็ได้เลือกให้ผมทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมาธิการ พร้อมด้วยเพื่อนกรรมาธิการมาทำหน้าที่เป็นรองประธานคณะกรรมาธิการ ที่ปรึกษา เลขานุการ และโฆษก เราได้เริ่มประชุมกันครั้งแรกตั้งแต่วันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๒ แล้วก็ตามกำหนดเวลาให้ ๑๒๐ วัน ปรากฏว่าในระหว่างทางที่ทำงานนั้นก็เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ (COVID-19)

ทำให้การทำงานของคณะกรรมาธิการต้องหยุดลงตั้งแต่ประมาณกลางเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ ก่อนจะหยุดการทำงานนั้นเราก็ได้เห็นว่าอาจจะไม่ทันเวลาเพราะว่าไม่สามารถทำงานได้ ก็เลยขออนุญาตท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่จะขยายการทำงานไปจนถึงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ แต่กว่าที่เราจะกลับมาทำงานทำหน้าที่กันได้ก็ประชุมต่อหลังจากปัญหาโควิด (COVID) ก็คือวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๓ ซึ่งวันนั้นก็เหลือเวลาอีกแค่ ๒๐ วัน ก็เลยมีความจำเป็นต้องขออนุญาตทางสภาที่จะขยายเวลาต่อไปอีก ๙๐ วัน ก็จะครบกำหนดประมาณวันที่ ๒๕ กันยายนเดือนนี้ แต่ว่าคณะกรรมาธิการก็ได้พยายามเร่งรัดการทำงานแล้วก็ทำงานได้เสร็จสิ้นเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคมที่ผ่านมา ในการทำงานของคณะกรรมาธิการเราได้มีความคิดเห็นว่าควรจะต้องมีอนุกรรมาธิการขึ้นมา ๒ ชุด เพื่อที่จะทำหน้าที่วิเคราะห์หรือว่าศึกษาลงไปในรายละเอียดของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญให้มากขึ้น ----------

รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญต่าง ๆ และกฎหมายอื่น ๆ และนอกจากนั้นก็ควรจะต้องมีคนที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือว่าสื่อสารกับพี่น้องประชาชน รวมถึงรับฟังความคิดเห็นของพี่น้องประชาชนในเรื่องเกี่ยวกับประเด็นเรื่องรัฐธรรมนูญในมุมมองต่าง ๆ ของพี่น้องประชาชนด้วย คณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้จึงได้ตั้งคณะอนุกรรมาธิการมา ๒ ชุดครับ

ชุดแรกก็เป็นคณะอนุกรรมาธิการที่ทำหน้าที่วิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแล้วก็พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น โดยได้มอบหมายให้ท่านไพบูลย์ นิติตะวัน รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง ทำหน้าที่เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการ ชุดที่ ๒ ก็คือคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยมีท่านวัฒนา เมืองสุข รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สอง ทำหน้าที่เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ

คณะอนุกรรมาธิการทั้ง ๒ ชุดนี้ก็ได้ทำหน้าที่อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะในชุดของท่านวัฒนาที่ทำหน้าที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน เราก็ได้ดำเนินการจัดการสัมมนาการประชุม ทั้งด้านโฟกัสกรุ๊ป (Focus group) ต่าง ๆ แล้วก็การออกไปพบปะพี่น้องประชาชนในต่างจังหวัด รวมถึงน้อง ๆ นิสิต นักศึกษา แทบจะทุกวันเสาร์ วันอาทิตย์ รวมถึงรับฟังความคิดเห็นผ่านช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางด้านเฟซบุ๊ก (Facebook) หรือว่าระบบเว็บไซต์ (Website) อะไรต่าง ๆ ของคณะกรรมาธิการ ทำให้เราสามารถรวบรวมข้อเสนอแนะความคิดเห็นต่าง ๆ ของพี่น้องประชาชน รวมถึงกลุ่มอาชีพ แล้วก็น้อง ๆ นิสิต นักศึกษาไว้ได้เป็นจำนวนมาก คณะกรรมาธิการจึงคิดว่าการทำงานของคณะอนุกรรมาธิการทั้ง ๒ ชุดนี้ควรจะรวบรวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานของคณะกรรมาธิการชุดนี้ด้วย เพราะฉะนั้นรายงานคณะกรรมาธิการชุดนี้ก็จะประกอบไปด้วย ๓ ส่วนใหญ่ ๆ

ส่วนที่ ๑ ก็คือเป็นรายงานของคณะกรรมาธิการ ซึ่งในส่วนที่เป็นรายงานของคณะกรรมาธิการเราได้พิจารณาว่าอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมาธิการชุดนี้ คือการศึกษาหาข้อมูลเพื่อจะเก็บไว้เป็นพื้นฐานสำหรับคนที่จะเอาไปดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไปในอนาคต รวมถึงเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการด้วย เพราะฉะนั้นเราจึงได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เอาไว้

และที่สำคัญก็คือเราคิดว่าความคิดเห็นต่าง ๆ ในเรื่องการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนี้ไม่มีข้างไหนถูกหรือข้างไหนผิด แต่อยู่ที่ว่าคนที่จะเอาไปแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญต่อไปในอนาคตจะได้เห็นมุมมองทั้ง ๒ ด้าน ทั้งมุมมองที่เห็นด้วยกับร่างปัจจุบันที่ดีอยู่แล้ว และมุมมองที่เห็นว่าร่างปัจจุบันนี้ยังไม่เหมาะสม ยังไม่สมควร ยังไม่ดีพอ ต้องแก้ไขเพิ่มเติม เพราะฉะนั้นเราได้รวบรวมความคิดเห็นของท่านคณะกรรมาธิการวิสามัญที่ได้แสดงความคิดเห็นรวมไว้ในรายงานของคณะกรรมาธิการนี้เป็นรายละเอียดของเฉพาะบุคคลต่าง ๆ ด้วย เพราะฉะนั้นในรายงานของคณะกรรมาธิการจึงประกอบไปด้วย ๓ ส่วนใหญ่ ๆ

ส่วนแรก คือรายงานคณะกรรมาธิการพร้อมรายงานชวเลข การอภิปรายของท่านสมาชิกที่เป็นกรรมาธิการวิสามัญ

ส่วนที่ ๒ ก็คือภาคผนวก ก ภาคผนวก ก จะเป็นรายงานการทำงานของคณะอนุกรรมาธิการทั้ง ๒ ชุด ที่ผมได้กล่าวไปแล้ว

แล้วก็ส่วนที่ ๓ คือภาคผนวก ข ภาคผนวก ข เป็นการรวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ของพี่น้องประชาชน ของหน่วยงานราชการ ของพรรคการเมือง ของพวกเราในฐานะสมาชิกรัฐสภา รวมไปถึงน้อง ๆ นิสิต นักศึกษา ซึ่งในส่วนนี้ทางคณะอนุกรรมาธิการของท่านวัฒนา เมืองสุข ก็ได้พยายามตัดย่อมาแล้ว แต่ย่ออย่างไรก็ไม่รู้จะย่อให้น้อยกว่านี้ได้อย่างไร รวมทั้งสิ้นประมาณ ๙๐๐ หน้า อันนี้จึงแยกไว้เป็นภาคผนวก ข เพราะฉะนั้นรายงานของคณะกรรมาธิการชุดนี้เราจึงมีความมั่นใจ ถ้าหากว่าท่านที่จะเอารายงานเราไปเป็นฐานข้อมูลหรือเอาไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือต้องการฟังความคิดเห็นจากพี่น้องประชาชนโดยตรงแล้วจะสามารถได้มุมมองที่กว้าง แล้วก็รอบด้านพอสมควร อันนี้ก็คือความเป็นมาการทำงานของเราครับ

ทีนี้ในการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเราก็ได้พิจารณาตกลงกันว่าแม้เราจะมาจากพรรคการเมืองที่แตกต่างกัน มาจากแนวความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน แต่ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เป็นบทบัญญัติต่าง ๆ ที่กำหนดกฎกติกาของบ้านเมือง เพราะฉะนั้นเราจะเอาประโยชน์ของประเทศชาติประชาชนนำหน้าการทำงาน เราไม่ได้เอาเรื่องประโยชน์ของทางพรรคการเมืองหรือสิ่งที่เราคิดเห็นเป็นการเฉพาะตัว เฉพาะพรรคของเรามาทำหน้าที่ในการทำงานตรงนี้ เพราะฉะนั้นในช่วงที่ผ่านมาคณะกรรมาธิการของเราจึงทำงานได้อย่างราบรื่น แล้วก็ได้ร่วมกันพิจารณาศึกษาโดยเอาประโยชน์ประชาชนนำหน้า แม้หลายท่านมีความคิดที่จะถกเถียงกันในประเด็นเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญในมาตรา ๒๕๖ เป็นหลักก็จริง แต่เมื่อทำงานร่วมกันแล้ว เราก็บอกไล่กันไปตามหมวดหมวดที่เกี่ยวข้องกับพี่น้องประชาชน ประโยชน์ของประชาชนของประเทศชาติที่แท้จริงก็ต้องทำด้วย แล้วก็ต้องพิจารณาลงไปในรายละเอียดจริง ๆ ด้วย เพื่อให้เห็นว่าเราทุกคนมาทำหน้าที่ไม่ใช่เพื่อตัวเอง ไม่ใช่เพื่อพรรค หรือเพื่อการเมือง แต่เรามาทำเพื่อประโยชน์ของพี่น้องประชาชน เพราะฉะนั้นในการเริ่มทำงานของเรา เราจึงได้เริ่มพิจารณาเห็นว่าในหมวด ๑ หมวด ๒ นั้นไม่มีอะไรที่ต้องแก้ไข เราจึงเริ่มการทำงานในส่วนของหมวด ๓ ที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งในหมวดนี้มีจำนวนเยอะมาก ตั้งแต่มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๔๙ แล้วก็มีบทบัญญัติหลายเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ว่าสิ่งหนึ่งที่เราเห็นก็คือว่าเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญในอดีต เช่น รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ แล้วก็จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในส่วนของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในรัฐธรรมนูญเดิมได้มีการบัญญัติไว้เพิ่มมากกว่า มีรายละเอียดมากกว่า ก็คิดว่าน่าที่จะนำรายละเอียดของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญในอดีตมาเป็นฐานในการแก้ไขเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต แต่ว่าเมื่อลงไปดูในรายละเอียด เราได้เห็นว่าในเรื่องของการรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในมาตรา ๒๕ นั้น เรามีความคิดเห็นเป็น ๓ แนวทาง

แนวทางที่ ๑ เห็นว่าควรตัดความว่า เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย ออก เนื่องจากเป็นถ้อยคำที่มีความหมายกว้าง และรัฐจะยกขึ้นเป็นข้ออ้างในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้

แนวทางที่ ๒ เห็นว่าควรตัดความว่า ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย ออก และใช้ความว่า ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน แทน ซึ่งเป็นถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

แนวทางที่ ๓ เห็นว่าควรตัดความว่า ความมั่งคงของรัฐ ออก แล้วใช้คำว่า การดำรงอยู่ของรัฐ แทน เนื่องจากสิทธิและเสรีภาพบางประเด็นอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของรัฐและความมั่นคงของประเทศ

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในปัจจุบัน ก็เห็นควรที่จะต้องนำบทบัญญัติในเรื่องนี้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ มาใช้เพิ่มเติม

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการฟ้องหน่วยงานของรัฐ อันนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญในการคุ้มครองปกป้องสิทธิของประชาชน ก็คิดว่าควรจะต้องมีหลักเพิ่มเติมในกรณีนี้ เพื่อจะให้การที่ประชาชนฟ้องหน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการไปด้วยความรวดเร็ว

ประเด็นต่อไปก็จะเป็นเรื่องของสิทธิของบุคคลและชุมชน ในส่วนนี้กรรมาธิการมีความเห็นว่าการใช้สิทธิควรจะมีให้ชัดเจนว่าเป็นสิทธิในลักษณะของปัจเจกบุคคล หรือในเรื่องของการรวมตัวเป็นชุมชน ในเรื่องของสิทธิผู้บริโภคซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของสังคมปัจจุบันที่ประชาชนมักจะถูกละเมิดในเรื่องของการเอารัดเอาเปรียบทางด้านของการบริโภคนั้น คณะกรรมาธิการเห็นว่าควรจะให้มีองค์กรที่มีความเป็นอิสระมาช่วยในการกำกับดูแลในส่วนนี้ ให้ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคต่อไป

ในส่วนที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งคือเรื่องของผู้สูงอายุและผู้ยากไร้นั้น เราก็มีความคิดเห็นว่าในส่วนนี้ควรจะให้มีการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเสมอภาค ไม่ควรกำหนดเงื่อนไขเรื่องการเป็นผู้ยากไร้หรือว่าจะต้องมาพิสูจน์หลักเกณฑ์ต่าง ๆ กันให้วุ่นวาย ถ้าจำเป็นก็ต้องให้ผ่อนคลายขึ้นเพื่อที่จะได้ทำให้เกิดความรวดเร็วในการที่จะให้ประชาชนได้รับความสะดวกในส่วนนี้มากขึ้นนะครับ

ส่วนต่อไปก็จะเป็นหมวดที่ ๔ หมวดที่ ๔ ในเรื่องของหน้าที่ของปวงชนชาวไทย คณะกรรมาธิการคิดว่าควรจะต้องไปทบทวนบทบัญญัติมาตรา ๕๐ (๑) ถึง (๑๐) อีกครั้งหนึ่งว่า

บทบัญญัติใน (๑) ถึง (๑๐) เรื่องไหนควรจะเป็นหน้าที่ และเรื่องไหนควรที่จะเป็นเรื่องของสิทธิ เพราะว่าบางครั้งเมื่อดูแล้วบางเรื่องมันน่าจะเป็นเรื่องของสิทธิมากกว่าเรื่องของการกำหนดให้เป็นหน้าที่ หรืออาจจะต้องเพิ่มเติม อันนี้ก็คิดว่าควรจะต้องพิจารณาในส่วนนี้เพิ่มเติม

- ๒๑/๑

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ ก็ควรกำหนดให้มีหน่วยงานซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ เพราะว่าเรากำหนดว่ารัฐมีหน้าที่ แต่ทุกวันนี้ยังไม่เคยมีความชัดเจนว่าหน้าที่ตรงนี้ใครเป็นคนตรวจสอบ ใครเป็นคนกำกับดูแลให้รัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้ ก็ควรที่จะต้องมีในส่วนนี้ให้มีความชัดเจน และในส่วนของหน้าที่ของรัฐในส่วนนี้ควรจะให้มีอำนาจของประชาชนมีวิธีการการให้อำนาจประชาชนในการกำกับควบคุมการใช้อำนาจของภาครัฐให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเรื่องของการที่ต้องดูแลเรื่องของสิ่งแวดล้อม ในส่วนนี้ควรจะต้องมีบทกำหนดให้รัฐจะต้องดำเนินการศึกษาและประเมินผลกระทบคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพประชาชน หรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะดำเนินโครงการอะไร เพราะว่าที่ผ่านมาในปัจจุบันมีหลายโครงการ มีหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานภาครัฐอนุมัติให้เอกชนเข้าไปดำเนินการ แล้วก็ส่งผลกระทบต่อเรื่องของสุขภาพ เรื่องของสิ่งแวดล้อม เมื่อตรวจลงไปแล้วปรากฏว่าก่อนที่จะดำเนินการไม่มีการไปเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องนี้ไว้ก่อน ก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับประชาชนหรือสิ่งแวดล้อมนั้นเกิดขึ้นมาก่อนโครงการหรือเกิดขึ้นมาหลังโครงการเป็นประเด็นหลายครั้งเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นตรงส่วนนี้ก็ควรที่จะต้องกำหนดแนวทางตรงนี้ไว้ให้ชัดเจนว่าจะต้องมีการดำเนินการในภาครัฐให้ชัดเจนเป็นเงื่อนไขในหลักการไว้

หมวด ๖ เรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐ ในส่วนนี้คิดว่ามีการบัญญัติเรื่องของการกำหนดนโยบายการบริหารประเทศ ในเรื่องนี้ควรจะให้เป็นอิสระของคณะรัฐมนตรีโดยไม่ไปบัญญัติเป็นบทบังคับไว้ในรัฐธรรมนูญ แล้วก็ควรที่จะปรับลดในเรื่องของระยะเวลาในการทำแผนยุทธศาสตร์ชาติให้เร็วขึ้นกว่าที่บัญญัติไว้เดิม เช่น ต้องมีการปรับเปลี่ยนได้ทุก ๑ ปีหรือ ๒ ปี ในส่วนขององค์ประกอบของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าควรจะเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ได้อย่างแท้จริง และเพื่อเป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติที่มีมุมมองหลากหลาย และสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ในส่วนที่เกี่ยวกับทางด้านเศรษฐกิจ ในส่วนนี้กรรมาธิการเห็นว่านโยบายของรัฐในส่วนนี้ควรจะต้องกำหนดให้มีความชัดเจนในเรื่องของการห้ามไม่ให้รัฐประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการ

แข่งขันกับเอกชน แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือว่าต้องมีบทบัญญัติป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดหรือเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุน ในประเด็นที่เกี่ยวกับนโยบายแห่งรัฐในประเด็นสุดท้ายที่เป็นประเด็นสำคัญก็คือเรื่องของนโยบายด้านกฎหมาย คณะกรรมาธิการมีความเห็นสอดคล้องว่าในมาตรา ๗๗ ควรจะเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนเวลาการเสนอร่างกฎหมายของคณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีการเสนอกฎหมายเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรแล้วก็ทางวุฒิสภาต่อไปอย่างรวดเร็ว เพราะไม่อย่างนั้นการออกกฎหมายต่าง ๆ บางครั้งก็ไปติดอยู่ที่หน่วยงานที่จะต้องผ่านกันเยอะแยะมากมายกว่าที่จะเสนอเข้ามาเป็นกฎหมาย เป็นพระราชบัญญัติออกไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์กับประชาชนใช้เวลานานมากเกินเหตุ ก็คิดว่าในส่วนนี้น่าจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ให้มีความชัดเจน

หมวดที่มีความสำคัญอีกอันหนึ่งก็คือหมวด ๗ เรื่องของรัฐสภา ในเรื่องนี้ก็จะเป็นเรื่องของสภาผู้แทนราษฎร เรื่องของวุฒิสภา แล้วก็เรื่องหลักเกณฑ์ที่ใช้กับสภาทั้งสองรวมถึงเรื่องการประชุมร่วมกัน ประเด็นสำคัญในเรื่องนี้คณะกรรมาธิการมีความเห็นจำนวนค่อนข้างมากบอกว่าควรจะกลับไปใช้เลือกตั้ง ๒ แบบ ก็คือแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อ โดยที่มีความเห็นว่าแนวทางของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม คือให้มีผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ๔๐๐ คน และมาจากบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ๑๐๐ คน ในประเด็นเรื่องของบัตรเลือกตั้งก็มีความเห็นว่าควรจะต้องใช้บัตรเลือกตั้งเป็นแบบ ๒ ใบ เช่นที่เคยใช้มาในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐

อีกเรื่องหนึ่งที่คิดว่าเป็นประเด็นที่ควรจะต้องแก้ไขคือเรื่องการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรี คิดว่าไม่ควรจะต้องมีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ส่วนเรื่องของการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา ๙๑ เป็นประเด็นที่คิดว่าถ้าหากมีการแก้ไขเรื่องของรูปแบบบัตรเลือกตั้งให้มีความชัดเจนแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีมาตรา ๙๑ ก็ควรจะยกเลิกออกไป แต่ถ้ายังไม่มีการแก้ไข ยังเป็นระบบแบบเดิม ก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติให้ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการคำนวณหาที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้มีความชัดเจนมากขึ้นกว่าที่ผ่านมาครับ

เรื่องของการสิ้นสุดสมาชิกภาพ ในเรื่องของที่บอกว่าทางพรรคมีสิทธิที่จะลงมติให้พ้นสมาชิกภาพก็ควรที่จะต้องให้มีกระบวนการตรวจสอบเหตุผลของพรรคการเมือง ที่มีมติเช่นนั้นได้เพื่อป้องกันไม่ให้สมาชิกไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระ

ส่วนของวุฒิสภา กรรมาธิการคิดว่าควรจะให้อำนาจวุฒิสภาในการที่จะถอดถอนบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมไปถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และตำแหน่งในองค์กรอิสระและข้าราชการระดับสูงได้ เพื่อป้องกันไม่ให้มีการใช้อำนาจหน้าที่ที่ไม่ถูก ไม่ชอบ และควรแก้ไขเพิ่มเติมประเด็นเรื่องการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาที่กำหนดห้ามมิให้เลือกกันเองในกลุ่มอาชีพเดียวกันให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นครับ

เรื่องของบทบัญญัติที่ใช้กับทั้งสองสภา ควรมีการแก้ไขมาตรา ๑๒๔ เพื่อคุ้มครองสมาชิกให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่ต้องกังวลว่าถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่รัฐมนตรีหรือสมาชิกแห่งสภานั้น ที่มีการถ่ายทอดการประชุมในการอภิปรายเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

เรื่องของคณะกรรมาธิการ ก็มีความคิดเห็นว่าให้คณะกรรมาธิการมีอำนาจในการเรียกเอกสาร หรือเรียกผู้พิพากษา ตุลาการ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระได้ เพื่อให้สามารถอยู่ในระบบที่เรียกว่าถ่วงดุลอำนาจกันได้อย่างแท้จริง

ส่วนของการตั้งกระทู้ถาม ในเรื่องของการตั้งกระทู้ถามด้วยวาจา ก็มีความคิดว่าควรจะต้องระบุรายละเอียดพอสังเขปเพื่อให้รัฐมนตรีที่จะตอบได้รู้ทิศทางที่จะต้องตอบคำถาม เพื่อไม่ให้เป็นการเสียเวลา เพราะบางครั้งมาแล้วท่านรัฐมนตรีก็เตรียมข้อมูลมาไม่ถูกเลยนะครับ

หมวด ๘ เรื่องของคณะรัฐมนตรี ในส่วนนี้คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าควรกำหนดห้ามไม่ให้รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเวลาเดียวกันนะครับ ประเด็นต่อไปก็คิดว่าควรกำหนดคุณสมบัติต้องห้ามของรัฐมนตรีในการเป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ ให้ชัดเจนมากกว่าที่เป็นอยู่ และเรื่องของการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา ควรจะตัดข้อความที่บอกว่า ต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินนโยบาย ออกไปครับ เพราะคิดว่าเรื่องนี้

น่าจะเป็นเรื่องที่คณะกรรมการการเลือกตั้งควรเป็นคนกำกับดูแล เพราะจะเป็นเรื่องนโยบายการหาเสียงเลือกตั้งด้วยนะครับ

หมวด ๙ เรื่องของการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ในส่วนนี้คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าในประเด็นที่เคยเป็นประเด็นปัญหาอยู่หลายครั้งเกี่ยวกับเรื่องของการถือหุ้นในบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจในลักษณะที่กำหนดไว้ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม กรรมาธิการเห็นว่าในกรณีนี้ไม่ควรรวมไปถึงการเป็นผู้ถือหุ้นในลักษณะการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในจำนวนหุ้นหรือการลงทุนที่กำหนดไว้ที่ไม่เข้าลักษณะการเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่มีสิทธิในการบริหารจัดการหรือครอบงำบริษัทนั้นได้ ในส่วนนี้คณะกรรมาธิการมีความคิดเห็นว่าเรื่องของการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๘๕ ควรจะต้องผ่อนคลายเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

หมวด ๑๐ เป็นส่วนที่เกี่ยวกับศาล ในส่วนนี้คณะกรรมาธิการมีความคิดเห็นว่าควรกำหนดให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำชี้ขาดในบางคดีที่อาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือขัดต่อความรู้สึกของสังคม หรือมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้งที่มีเหตุผลทางวิชาการน่าเชื่อได้ว่าคำพิพากษาหรือคำชี้ขาดของศาลไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือมีข้อสงสัยที่มีเหตุอันสมควรเชื่อได้อย่างสมเหตุสมผลที่มีพยานหลักฐานพอสมควรแก่กรณีว่าการใช้ดุลยพินิจพิจารณาพิพากษาของผู้พิพากษาและตุลาการนั้นอาจเกิดจากการถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก หรือจากปัจจัยภายในศาลเอง หรือเกิดจากความมีอคติของผู้พิพากษาและตุลาการ หรือเกิดจากการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรมหรือระเบียบของศาล ----------

หรือที่ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ หรือความมั่นคงของประเทศอย่างรุนแรง เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนและประโยชน์สาธารณะ รวมทั้งควรต้องมีบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาพิพากษาให้มีความเป็นอิสระ คำพิพากษา คำสั่ง และคำชี้ขาดของศาลที่เป็นผลจากการแทรกแซง ไม่ว่ากรณีใดให้มีผลเป็นโมฆะ โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียกับคำพิพากษา คำสั่ง หรือคำชี้ขาดนั้นสามารถใช้สิทธิโต้แย้งและพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ ในส่วนของการตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาและตุลาการ โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ดุลยพินิจควรจะต้องมีระบบลักษณะของการถ่วงดุลอำนาจในระบอบประชาธิปไตย ในระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ มิใช่ให้องค์กรบริหารหรือองค์กรฝ่ายปกครองของฝ่ายตุลาการมาตรวจสอบกันเอง ขณะที่ฝ่ายตุลาการกลับสามารถตรวจสอบฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติได้ คณะกรรมาธิการเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยและถือว่าเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ก็ควรมีอำนาจตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจในการทำคำพิพากษา คำสั่ง หรือคำชี้ขาดของฝ่ายตุลาการได้ภายในหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยตามรัฐธรรมนูญซึ่งกันและกัน อันเป็นกระบวนการในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง รวมทั้งควรมีบทบัญญัติกำหนดให้ผู้พิพากษา ตุลาการ สามารถถูกกล่าวหาต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าจะใช้ดุลยพินิจมิชอบได้เช่นกัน จึงควรให้มีการแก้ไขในสิ่งเหล่านี้ นอกจากนั้นควรจะต้องมีบทบัญญัติในการคุ้มครองการทำหน้าที่ผู้พิพากษา ตุลาการ เป็นไปโดยอิสระอย่างแท้จริง รวมทั้งต้องมีกลไกควบคุมการใช้ดุลยพินิจ แต่ต้องมีกลไกควบคุมการใช้ดุลยพินิจให้เกิดดุลยพินิจที่ถูกต้อง

ประเด็นสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในเรื่องกระบวนการยุติธรรมของศาลตรงนี้ ก็คือว่าจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการขึ้นศาล ในส่วนนี้คณะกรรมาธิการเห็นว่าค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีสำหรับผู้มีรายได้น้อยนั้น รัฐควรที่จะจัดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อยนั้น เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมของประชาชน และควรกำหนดความชัดเจนสิทธิของประชาชนในการเสนอหลักฐานต่อศาลที่เป็นศาลพิเศษ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ โดยต้องเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่

เรื่องของศาลยุติธรรม ในส่วนที่เป็นเรื่องของศาลยุติธรรมนี้ คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าผู้พิพากษาหรือข้าราชการตุลาการในศาลยุติธรรมไม่ควรมีตำแหน่งหรือได้รับแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหรือเป็นกรรมการในหน่วยงานหรือองค์กรอื่นของรัฐ รวมทั้งไม่ควรที่จะไปเข้าเรียนหรือเข้าอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้น เพราะจะเป็นการเปิดช่องเปิดโอกาสให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มคนหรือบางคนได้ จะทำให้ขาดความเชื่อมั่นกับประชาชน และในขณะเดียวกันก็ไม่ควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมสัมมนาหรือเข้าหลักสูตรที่สถาบันศาลยุติธรรมจัดขึ้นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลเดียวกัน นี่เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นการเปิดช่อง เปิดโอกาสให้สร้างความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัว ทำให้ประชาชนขาดความมั่นใจ ขาดความเชื่อถือในส่วนนี้ไป

ส่วนของศาลปกครอง ก็ควรที่จะปรับปรุงกฎหมาย อะไรที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือสถานการณ์ ไม่ใช่ออกเป็นมติที่ประชุมใหญ่ของศาล ซึ่งมีลักษณะเป็นการแก้ไขกฎหมายเอง ลักษณะเช่นนี้ไม่ควรที่จะมีอยู่ต่อไปนะครับ

ส่วนของศาลทหาร ก็ควรจะเป็นศาลที่พิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นทหาร และเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาทหาร เว้นแต่ในกรณีที่อยู่ในระหว่างศึกสงคราม อันนี้จะเป็นหมวดของศาล

หมวด ๑๑ เป็นศาลพิเศษก็คือศาลรัฐธรรมนูญ ในเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญ คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทอำนาจหน้าที่กว้างขวางกว่าเดิมมาก และรวมไปถึงการพิจารณาวินิจฉัยในประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบทางการเมืองด้วย จึงควรที่มีบทบัญญัติกำหนดให้มีขอบเขตการใช้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญและการผูกพันองค์กรต่าง ๆ จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยกำหนดให้รัฐสภาซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดเป็นตัวแทนประชาชน มีอำนาจตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญได้ในบางกรณีตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ปัทมา ๒๔/๑

หมวด ๑๒ องค์กรอิสระ องค์กรอิสระวันนี้มีเยอะมากเลย คณะกรรมาธิการได้ศึกษาและเห็นว่าควรกำหนดกรอบการใช้ดุลยพินิจขององค์กรอิสระ รวมถึงประเด็นเกี่ยวกับระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระที่กำหนดห้ามไม่ให้ศาลปกครองตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระนั้น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้เคยวินิจฉัยว่าการใช้อำนาจขององค์กรอิสระเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ จึงต้องห้ามไม่ให้ศาลเข้ามาตรวจสอบได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วทำให้เกิดความไม่ถูกต้องในหลายกรณี คณะกรรมาธิการคิดว่าควรต้องแก้ไขในส่วนนี้ และนอกจากนั้นควรจะต้องกำหนดให้มีกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจขององค์กรอิสระให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

ส่วนของที่มาขององค์กรอิสระ คณะกรรมาธิการคิดว่าสภาผู้แทนราษฎรควรมีบทบาทในการเป็นองค์กรตรวจสอบองค์กรอิสระ เพราะว่ามีอำนาจโยงใยกับประชาชน ยึดโยงกับประชาชน และต้องมีกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานขององค์กรอิสระได้ ที่สำคัญคือกรรมการในองค์กรอิสระไม่ควรจะดำรงตำแหน่งในวาระที่นานเกินไป แล้วควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีที่เกิดปัญหาการตีความเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการสรรหาเป็นกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ โดยให้ผู้ที่รับผลกระทบจากคำวินิจฉัยของกรรมการสรรหาสามารถมีสิทธิร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยต่อไปได้ แล้วควรเพิ่มสัดส่วนของกรรมการสรรหาให้มาจากรัฐสภา ให้มีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เกิดความสมดุลและเกิดการถ่วงดุลในการใช้ดุลยพินิจในการสรรหาคณะกรรมการ ในขั้นตอนการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมก็ควรกำหนดให้มีส่วนในการให้อำนาจประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถร่วมกันเข้าชื่อเพื่อมีการตรวจสอบถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระโดยผ่านทางกระบวนการวุฒิสภาได้

ส่วนของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งนั้น กรรมาธิการได้พิจารณาเห็นว่าควรกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจเพิกถอนคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือองค์กรอิสระอื่นได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ควรมีอำนาจวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ควรกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้งแทน

ส่วนของคณะกรรมการป้องกันปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีความเห็นว่า การใช้ดุลยพินิจวินิจฉัยของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรณีวินิจฉัยชี้มูลความผิดจะต้องเป็นกรณีที่ปรากฏพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ถูกกล่าวหามีการกระทำความผิด ไม่ใช่เพียงแค่เชื่อได้ว่าเพราะขัดกับหลักนิติธรรม

ส่วนของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ควรจะให้สภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในการเป็นองค์กรตรวจสอบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินได้ เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรยึดโยงกับประชาชน

ส่วนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ก็ควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องมีหน้าที่ยื่นบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินด้วยครับ และต้องมีกลไกให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ รวมทั้งควรจะต้องทบทวนคุณสมบัติของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อให้ได้คนที่สามารถทำงานได้จริง ไม่ใช่เข้ามาเพราะคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้เท่านั้น ในส่วนของอำนาจหน้าที่ ไม่ควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รายงานสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศ แต่ควรให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาล แล้วควรกำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานที่เกิดจากการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในทางแพ่งและทางอาญาด้วย

หมวด ๑๓ องค์กรอัยการ ในส่วนขององค์กรอัยการ มีประเด็นสำคัญหลายเรื่อง โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบัน ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เป็นฉบับแรกที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะชัดเจนเลยว่าให้อัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเฉพาะหมวด ก่อนหน้านี้คล้าย ๆ กับเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเฉย ๆ ตอนนี้เป็นหมวดเฉพาะเลยเป็นองค์กรอัยการ ทีนี้เมื่อบัญญัติไว้เป็นลักษณะอย่างนี้ก็ควรจะต้องมีบทบัญญัติให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพราะว่าในสภาพปัจจุบันมีบทบัญญัติในส่วนนี้เพียงมาตราเดียวคือมาตรา ๒๔๘ แล้วในมาตรานี้ก็ไม่ได้พูดรายละเอียดอะไรเกี่ยวกับกรอบการกำกับดูแลหรือการถ่วงดุลอำนาจของการใช้อำนาจของอัยการเลย ----------

เพราะฉะนั้นในส่วนนี้คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าควรที่จะมีการควบคุมหรือการกำกับดูแลการใช้อำนาจของพนักงานอัยการให้มากขึ้น และควรกำหนดห้ามการมอบอำนาจ นี่ครับประเด็นสำคัญตรงเรื่องการมอบอำนาจ การมอบอำนาจไม่ควรเป็นการมอบอำนาจที่เกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจในการสั่งฟ้องคดี เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของเฉพาะตัวตามตำแหน่งหน้าที่ และการเป็นเจ้าของสำนวนการมอบอำนาจในส่วนของอัยการควรจะเป็นการมอบอำนาจในลักษณะของการบริหารงานทั่วไป ไม่ใช่มอบอำนาจในการสั่งคดี นอกจากนั้นถ้าหากว่ายังจะคงให้องค์กรอัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญต่อไป ก็ควรมีบทบัญญัติห้ามไม่ให้อัยการเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่นของรัฐ เว้นแต่จะได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการอัยการ แต่ต้องไม่เป็นการทำให้สังคมและประชาชนเกิดความไม่เชื่อถือหรือไม่เชื่อมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ หรือการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการ รวมถึงต้องไม่ไปทำหน้าที่อื่นที่มีลักษณะทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นกับประชาชน เช่น ไปเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้กับหน่วยงานหรือว่าบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม และที่สำคัญคือควรให้มีบทบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจ และการใช้ดุลยพินิจของพนักงานอัยการเป็นการเฉพาะให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเฉพาะในคดีที่มีความสำคัญที่อยู่ในความสนใจของประชาชนและสังคม หรือที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นดุลยพินิจ หรือการสั่งคดีที่เป็นไปในทางตรงกันข้ามกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่ปรากฏต่อสาธารณชน และควรกำหนดให้ผลของดุลยพินิจหรือการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่สุจริตนั้นเป็นโมฆะไว้ให้ชัดเจนเลย และควรมีบทบัญญัติกำหนดให้พนักงานอัยการที่มีพฤติกรรมใช้ดุลยพินิจ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยไม่สุจริตต้องพ้นจากตำแหน่งหน้าที่โดยมีเงื่อนไขตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ในส่วนของบทบัญญัติที่เป็นกฎหมายรองคือพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ ปี ๒๕๕๓ ก็ควรจะมีการแก้ไขให้มีบทกำหนดโทษพนักงานอัยการที่มีพฤติกรรมในลักษณะที่ใช้ดุลยพินิจไม่ชอบ หรือทุจริตให้ต้องรับโทษทางอาญาสูงกว่าโทษที่กำหนดไว้สำหรับในกรณีปกติทั่วไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเที่ยงธรรมให้กับสังคมและประชาชน

หมวด ๑๔ เรื่องของการปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนนี้มีประเด็นที่ถกเถียงกันเยอะมากพอสมควร เพราะว่าเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลประชาชนในท้องถิ่น แล้วก็เกี่ยวข้องกับเรื่องของการกระจายอำนาจ คณะกรรมาธิการก็มีความเห็นว่าควรกำหนดเจตนารมณ์เรื่องทิศทางการพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจที่เพิ่มไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐ หรือหมวดที่ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงให้มากขึ้น โดยควรบัญญัติแนวทางการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจน แล้วก็ให้มีการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการปฏิรูปประเทศด้วย และควรให้ความสำคัญกับเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ไม่ควรใช้เงื่อนไขเรื่องรายได้หรือจำนวนและความหนาแน่นของประชากรเป็นเงื่อนไขประกอบในการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนั้นควรจะต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในเรื่องของการบริหารในการดูแลท้องถิ่นให้ชัดเจน แล้วก็ควรกำหนดขอบเขตการกำกับดูแลปกครองท้องถิ่นให้มีความชัดเจน แม้เป็นอิสระแต่ก็ต้องมีการควบคุมที่ชัดเจนและสมดุลกับการกำกับดูแลจากภาครัฐ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือว่าควรจะกำหนดทิศทางการหารายได้ของท้องถิ่นในรูปแบบอื่น เช่น เรื่องของการกู้หรือการออกพันธบัตรเพื่อที่จะทำให้ทางท้องถิ่นสามารถหารายได้มาดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สาธารณะของชุมชน ของท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของการจัดเรื่องงบประมาณ แล้วก็เรื่องของการกำหนดโครงการนโยบายต่าง ๆ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลและรายละเอียดให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนของท้องถิ่นเพื่อให้มีส่วนร่วมจากประชาชนให้มีความชัดเจนมากขึ้นกว่าในรูปแบบปัจจุบัน

ส่วนของหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ อันนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญที่เป็นที่สนใจของสื่อมวลชนแล้วก็ในแวดวงการเมืองก็คือเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ในหมวด ๑๕ ในส่วนนี้ คณะกรรมาธิการมีความคิดเห็นในหลายแนวทางครับ แต่ว่าในการพิจารณาเราก็ได้พิจารณาไล่กันไป ในมาตรา ๒๕๕ นั้น คณะกรรมาธิการเห็นว่า

ไม่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาแก้ไข ส่วนในมาตรา ๒๕๖ ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยตรงนั้น ในมาตรา ๒๕๖ (๓) ทางคณะกรรมาธิการมีความเห็นเป็น ๓ แนวทาง

แนวทางที่ ๑ เห็นว่าควรจะยกเลิกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออก เหลือเพียงให้มีเสียงข้างมากของสมาชิกรัฐสภาตามหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ แทน

- ๒๖/๑

แนวทางที่ ๒ ก็มีความคิดเห็นว่าควรกำหนดให้เงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบด้วยหนึ่งในสาม ในกรณีที่วุฒิสภาที่มาจากบทบัญญัติตามส่วนที่ ๓ วุฒิสภาของหมวด ๗ รัฐสภาไม่ใช้บังคับในกรณีที่วุฒิสภามาจากบทเฉพาะกาล

แนวทางที่ ๓ ก็เห็นว่าควรจะยกเลิกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออกไปเลย เปลี่ยนเป็น ต้องได้รับเสียงเห็นชอบสองในสามของสมาชิกรัฐสภา ในกรณีซึ่งวุฒิสภาที่มาจากบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในหมวด ๓ เท่านั้น ก็คือมาจากการเลือกตั้ง

แต่ทั้งหมด ๓ แนวทาง แนวทางที่เป็นเสียงจำนวนมากของคณะกรรมาธิการคือแนวทางที่ ๑ ก็คือยกเลิกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออก เหลือเพียงเสียงข้างมากของสมาชิกรัฐสภา เช่นเดียวกับแนวทางของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐

มาตรา ๒๕๖ (๖) คณะกรรมาธิการวิสามัญมีความเห็นว่าควรยกเลิกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกวุฒิสภาเห็นชอบหนึ่งในสามออก เหลือเพียงเสียงข้างมากของสมาชิกรัฐสภา เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ เช่นเดียวกันนะครับ แล้วก็การยกเลิกเงื่อนไขที่ต้องมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองที่สมาชิกมิได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือรองประธานสภาผู้แทนราษฎร เห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของทุกพรรคการเมืองรวมกัน

มาตรา ๒๕๖ (๘) คณะกรรมาธิการมีความเห็นว่าควรที่จะมีการแก้ไข (๘) โดยยกเลิกข้อกำหนดที่ต้องทำประชามติหากแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ หรือเรื่องที่เกี่ยวกับหน้าที่หรืออำนาจของศาลหรือองค์กรอิสระ หรือเรื่องที่ทำให้ศาลหรือองค์กรอิสระไม่อาจปฏิบัติตามหน้าที่หรืออำนาจได้โดยไม่ต้องทำประชามติในประเด็นดังกล่าว แต่ข้อเสนอที่สำคัญครับ คือคณะกรรมาธิการเห็นว่าถ้าหากว่าจะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญรายมาตราตามแนวทางที่คณะกรรมาธิการเสนอก็คือแทบจะแก้ไขเกือบจะทั้งหมดเลย ก็มีความคิดเห็นว่ารูปแบบที่ดีอีกอย่างคือว่าแทนที่จะแก้ไขรายมาตรา ก็ยกร่างขึ้นมาใหม่ ซึ่งถ้าหากผู้ที่มีอำนาจเกี่ยวข้องเห็นชอบด้วยในเรื่องของการยกร่างขึ้นมาใหม่ก็ควรจะต้องมีข้อเสนอแนะของคณะกรรมาธิการดังนี้ครับ ๑. ควรจะต้องมี

สภาร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากประชาชนทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ ยกเว้น หมวด ๑ และหมวด ๒ ๒. จัดให้มีการออกเสียงประชามติหลังจากรัฐธรรมนูญร่างเสร็จแล้ว ก่อนนำขึ้นทูลเกล้าเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ๓. เงื่อนไขการดำรงอยู่ขององค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเนื้อหาของรัฐธรรมนูญใหม่ที่ผ่านประชามติ อันนี้ก็เป็นในเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ

หมวด ๑๖ หมวดสุดท้ายของรัฐธรรมนูญคือเรื่องของการปฏิรูปประเทศ กรรมาธิการจำนวนข้างมากเห็นว่าควรนำหมวดเรื่องการปฏิรูปประเทศออกจากรัฐธรรมนูญไปเลย เพราะว่ามันปฏิบัติไม่ได้จริง เป็นอุปสรรคเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ทำให้เกิดความล่าช้าแต่ควรจะบัญญัติเป็นกฎหมายรองลงไปเพื่อไปดำเนินการต่อนะครับ

ส่วนของการปฏิรูปมีปัญหาที่สำคัญก็คือว่าในทางปฏิบัติจนวันนี้ยังไม่สามารถปฏิรูปได้เลย กระบวนการต่าง ๆ เกิดความล่าช้ามาก ความล่าช้าที่เกิดเนื่องจากติดขัดเงื่อนไขหลายเรื่องที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นปัญหาตรงนี้ควรจะต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขนะครับ

ส่วนสุดท้ายของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็คือเรื่องของบทเฉพาะกาล ในเรื่องบทเฉพาะกาลคณะกรรมาธิการพิจารณา ๕ มาตรา คือ

มาตรา ๒๖๙ มีความเห็นเป็น ๒ แนวทาง แนวทางที่ ๑ เห็นสมควรยกเลิกวุฒิสภาที่ได้มาตามบทเฉพาะกาลตามมาตรา ๒๖๙ และให้วุฒิสภามาจากวิธีการปกติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๗ แนวทางที่ ๒ ให้วุฒิสภาชุดปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนครบวาระ ๕ ปี แต่อาจมีการปรับในเรื่องของบทบาท หน้าที่และอำนาจ เช่น บทบาทในการเลือกนายกรัฐมนตรี หน้าที่และอำนาจในการติดตาม กำกับการทำงานของคณะรัฐมนตรีในเรื่องของการปฏิรูปประเทศ

มาตรา ๒๗๐ คณะกรรมาธิการพิจารณาเห็นสมควรให้มีการแก้ไขในมาตรา ๒๗๐ ดังนี้ ๑. ยกเลิกมาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง หรือแก้ไขขยายเวลาการที่กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องรายงานต่อรัฐสภา ตามวรรคหนึ่ง เป็นทุก ๖ เดือน ๒. ตัดข้อความในวรรคสองและวรรคที่เกี่ยวข้อง ออกไปทั้งวรรค ให้การออกกฎหมายทุกฉบับเป็นไปตามกระบวนการปกติของรัฐสภา ๓. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๗๐ วรรคหนึ่ง โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของรัฐสภาในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวด ๑๖ ของการปฏิรูปประเทศ ถ้ายังคงเก็บไว้ในรัฐธรรมนูญนะครับ

มาตรา ๒๗๑ คณะกรรมาธิการเห็นว่า ควรจะยกเลิกมาตรา ๒๗๑

มาตรา ๒๗๒ คณะกรรมาธิการมีความเห็นเป็น ๒ แนวทาง แนวทางที่ ๑ เป็นเสียงส่วนใหญ่เห็นสมควรยกมาตรา ๒๗๒ ออกทั้งมาตรา โดยให้การลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีกระทำในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามที่เคยดำเนินการมาในอดีต แนวทางที่ ๒ ซึ่งเป็นเสียงส่วนน้อย เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมหรือยกเลิกมาตรา ๒๗๒ เนื่องจากการให้วุฒิสภามีอำนาจในการเลือกนายกรัฐมนตรีเป็นการบังคับใช้ชั่วคราวในช่วงที่มีการเปลี่ยนผ่าน และได้มีการเลือกนายกรัฐมนตรีไปแล้ว

มาตรา ๒๗๙ คณะกรรมาธิการมีความเห็นเป็น ๒ แนวทาง แนวทางที่ ๑ เห็นควรให้ยกเลิกมาตรา ๒๗๙ เพราะเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งประกาศ สามารถตรวจสอบได้ว่าการใช้อำนาจของรัฐในขณะนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ การมีมาตราดังกล่าวนี้เป็นการไปรับรองประกาศ คำสั่งที่มีลักษณะเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพประชาชน แนวทางที่ ๒ ให้คงมาตรา ๒๗๙ ไว้ เนื่องจากมีการออกประกาศคำสั่งต่าง ๆ จำนวนมาก ซึ่งหากมีการยกเลิกก็จะมีผลกระทบทางกฎหมายตามมา หากกฎหมายฉบับใดมีปัญหาก็สามารถใช้กระบวนการแก้ไขโดยออกเป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภา หรือใช้คำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือมติคณะรัฐมนตรีแล้วแต่กรณีก็ได้ และการยกเลิกมาตราดังกล่าวจะนำไปสู่ความขัดแย้งในหมู่ของประชาชนขึ้นมาอีก ก็เลยคิดว่าควรจะดำเนินการไม่ต้องยกเลิก อันนี้ก็มีความเห็น ๒ ทางที่พอ ๆ กัน

ส่วนสุดท้ายของรายงานในส่วนนี้ ทางคณะกรรมาธิการเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษในเรื่องของการปฏิรูประบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ที่ผ่านมา

ในประเทศของเราใช้ระบบกฎหมายแบบควบคุม โดยเฉพาะการประกอบธุรกิจหรือกิจการ หรือการประกอบอาชีพของประชาชนที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะหรือความมั่นคงของประเทศที่จำเป็นต้องใช้อำนาจในการควบคุมและตรวจสอบจากภาครัฐเป็นเหตุทำให้เกิดความล่าช้าในการประกอบธุรกิจหรือกิจการในการประกอบอาชีพของประชาชนไม่ทันต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการค้าในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ (COVID-19) และเป็นปัญหาในเรื่องของความไม่สะดวก ความไม่พร้อมต่าง ๆ เพราะฉะนั้นในส่วนนี้คณะกรรมาธิการคิดว่าน่าจะมีการปรับปรุง ผ่อนคลายระบบกฎหมายให้มีลักษณะเป็นระบบกฎหมายลักษณะกำกับดูแลให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนมีความคล่องตัวในการประกอบอาชีพหรือทำมาค้าขาย ในระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องของการบริหารราชการแผ่นดิน หน่วยงานของรัฐมีรูปแบบแตกต่างแบ่งไปตามกระทรวงและหน่วยงานของรัฐในแต่ละกระทรวงต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นบางกรณีที่ประชาชนจะต้องติดต่อขออนุญาตจากหน่วยงานของรัฐหรือของกระทรวงต่าง ๆ หลายกระทรวง แต่ว่าในความเป็นจริงประชาชนไม่ทราบว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่หน่วยงานของรัฐจะต้องเป็นหน่วยงานที่รู้ เพราะฉะนั้นควรจะปรับรูปแบบในส่วนนี้เพื่อที่จะให้หน่วยงานของรัฐให้บริการประชาชนในลักษณะที่เรียกว่าบริการจุดเดียวหรือภาษาอังกฤษใช้คำว่า วัน สตอป เซอร์วิส (One stop service) โดยให้หน่วยงานราชการเป็นหน่วยงานที่จะดำเนินการประสานหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในส่วนนั้นให้กับประชาชน

เรื่องหลักประกันในกระบวนการยุติธรรมของประเทศ ก็ควรมีรายละเอียดในการกำหนดอำนาจหน้าที่ รวมถึงแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่การใช้อำนาจตามกฎหมาย การใช้ดุลยพินิจและการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุม คุมขัง การสอบสวน การฟ้องคดี และการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นหลักประกันความยุติธรรมและความเป็นธรรมกับประชาชน รวมทั้งกำหนดเรื่องของสิทธิของประชาชนในการใช้สิทธิตามกฎหมาย สิทธิในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองจากการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นการเฉพาะมากกว่าเพียงกำหนดไว้เป็นหลักการคร่าว ๆ ในหมวดที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยเช่นที่ปฏิบัติกันมา ที่สำคัญประเด็นในส่วนนี้ก็คือปัจจุบันมักจะมีประเด็นที่เกิดปัญหา

บ่อยครั้งเกี่ยวกับการเสียชีวิตของนักโทษหรือผู้ต้องขัง หรือผู้ที่อยู่ในระหว่างถูกควบคุมตัวของพนักงานสอบสวน ว่าเกิดจากการกระทำหรือเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ควบคุมตัวอยู่หรือไม่ รวมทั้งการเสียชีวิตที่ผิดธรรมชาติในหลายกรณี โดยเฉพาะที่เกิดจากการวิสามัญฆาตกรรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะฉะนั้นในส่วนนี้จึงควรมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในเรื่องนี้ด้วย เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพและกระบวนการยุติธรรมของประชาชนไว้

อันนี้เป็นโดยย่อ โดยสรุปที่ผมขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานผ่านไปยังสมาชิกผู้ทรงเกียรติว่าในการทำงานของเรา ในระยะเวลาที่ผ่านมาในความเป็นจริงแล้วมีเยอะกว่าที่ผมได้รายงานไปนี้เยอะมาก สุดท้ายก่อนที่ผมจะจบการรายงาน ผมขออนุญาตท่านประธานครับ เนื่องจากว่าเราได้เร่งรัดกันอย่างเต็มที่ในการทำรายงานทั้งหมดนี้ ซึ่งท่านประธานจะเห็นว่าเยอะมาก หนามาก เรามีเวลาในการตรวจทานน้อยมาก ก็เลยเกิดความผิดพลาดในหลายเรื่อง ในส่วนของการพิมพ์ ตัวสะกดบ้างอะไรบ้าง ก็จะขออนุญาตท่านประธานที่จะขอแก้ไขคำผิดในหลายเรื่องครับ ตามปรากฏในใบแทรกที่จะขออนุญาตเติมเข้าไปนี้ด้วยครับ กราบขอบพระคุณท่านประธานและท่านสมาชิกครับ

- ๒๘/๑

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ก็อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ได้แจกใบแก้คำผิดในห้องประชุมนะครับ

(เจ้าหน้าที่ดำเนินการแจกเอกสาร)

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค (ประธานคณะกรรมาธิการ) : ท่านประธานครับ ผมขออนุญาต ต่อจากผม ผมขออนุญาตให้ท่านไพบูลย์ นิติตะวัน รายงานในส่วนคณะอนุกรรมาธิการของท่าน แล้วก็ต่อด้วยท่านวัฒนา เมืองสุข ในส่วนเรื่องของการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ก่อนที่ท่านไพบูลย์จะแถลงต่อนะครับ บังเอิญผมได้รับเมสเซจ (Message) จากคุณหมอคนหนึ่งที่รับชมการถ่ายทอดสดอยู่เขาเป็นห่วงเป็นใยคณะกรรมาธิการเรา เนื่องจากว่าคณะกรรมาธิการชุดนี้จำนวนมาก เวลานั่งก็นั่งติดกัน ที่จริงที่นั่งทางขวามือยังว่าง ๆ อยู่นะครับ ๑. นั่งติดกัน ๒. ไม่สวมหน้ากากอนามัย เขาท้วงติงมา เนื่องจากว่าเราถ่ายทอดสู่สาธารณะ ถ้าเป็นไปได้ถ้าท่านมีหน้ากากอนามัยติดมาด้วยก็ใช้หน่อยนะครับ แต่อนุญาตให้ท่านถอดในขณะที่ท่านกำลังแถลงหรืออภิปรายได้ ท่านสมาชิกเราด้วยเช่นกัน เราต้องการ์ด (Guard) ไม่ตกนะครับ เชิญท่านไพบูลย์ครับ

นายไพบูลย์ นิติตะวัน (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม นายไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะรองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง แล้วก็ในฐานะเป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตนำเสนอรายงานของคณะอนุกรรมาธิการที่มีการดำเนินการในส่วนที่ศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แล้วก็มีการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไปด้วย ตามรายงานแล้วเรามีการจัดทำ มีสารบัญ ถ้าศึกษาจะเห็นความชัดเจนว่าเรามีการศึกษาตั้งแต่หมวด ๑ หมวด ๒ ไปจนกระทั่งถึงในหมวด ๑๖ แล้วก็มีผลการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๖๐ อยู่ในส่วนที่ ๑๗ แล้วก็ส่วนที่ ๑๘ เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แล้วก็ส่วนที่ ๑๙ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนที่ ๒๐

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา และนอกจากนั้นในภาคผนวกก็ยังมีเอกสารก็คือในส่วนภาคผนวกเป็นร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็มีอยู่ ๔ ร่าง ประกอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นรายมาตรา ๑๒ มาตรา ซึ่งเสนอโดยผมในฐานะเป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการ เป็นการเสนอส่วนตัวนะครับ แล้วก็ร่างแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ ก็คือตั้ง ส.ส.ร. ของท่านรองศาสตราจารย์โภคิน พลกุล ซึ่งท่านก็เสนอเข้ามาด้วย แล้วก็ร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ เป็นรายมาตราของท่านอาจารย์โภคิน แล้วก็ร่างสุดท้ายที่ประกอบอยู่ในภาคผนวกก็คือร่างแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ คือให้ตั้ง ส.ส.ร. เสนอโดยท่านประยุทธ์ ศิริพานิชย์

สำหรับในรายงานนั้นผมขออนุญาตเรียนว่าก็มีการศึกษาแล้วก็อภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ก็มีบันทึกไว้ที่อยู่ในรายงานนั้น ในส่วนที่ ๑ เป็นผลการพิจารณาศึกษาในหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสมดีอยู่แล้ว ดังนั้นทั้ง ๒ ส่วนเมื่อเห็นว่ามีความเหมาะสมดีก็จะไม่มีการอภิปรายอะไรที่ปรากฏในเอกสาร แล้วก็ในส่วนที่ ๒ ซึ่งจากรายงานนั้นเป็นเรื่องของผลการพิจารณาในเรื่องหมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ในการจัดทำรายงานนั้นที่ประชุมคณะอนุกรรมาธิการได้บันทึกการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหมวด ๓ ไว้ ซึ่งปรากฏอยู่ในเอกสารรายงานแล้ว แต่ส่วนที่ผมจะขออนุญาตนำเสนอนั้นเป็นส่วนที่อยู่ในส่วนที่เป็นบทสรุป ซึ่งบทสรุปของหมวด ๓ นั้น ก็มีตั้งแต่มาตราที่บัญญัติไว้ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพ โดยที่มีประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ ----------

จะมีการเขียนไว้ในรายงานเพื่อที่จะให้สำหรับท่านผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำไปดำเนินการพิจารณาต่อไป อย่างเช่นบทบัญญัติมาตรา ๒๙ ที่อยู่ในหน้าที่ ๑๘ นั้น จะมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๒๙ ดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการคุ้มครองสิทธิของจำเลยบางประการ ซึ่งข้อเสนอแนะในรายงานก็คือให้เพิ่มมีสิทธิที่มีทนายความต่าง ๆ ไว้ ก็จะปรากฏอยู่ในรายงานที่ท่านสามารถดูได้ในรายงานที่ปรากฏไว้นะครับ แล้วนอกจากนั้นก็ยังมีท่านอนุกรรมาธิการได้มีสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ ไว้ในแต่ละส่วน ไม่ว่าในเรื่องของบทบัญญัติมาตรา ๓๑ เรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพของการนับถือศาสนา เรื่องการกำหนดว่าต้องไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการมีความเห็นว่าจะต้องควรที่จะให้มีการปรับปรุง ส่วนมาตรา ๓๗ ก็มีประเด็นปัญหาเรื่องเกี่ยวกับค่าเวนคืนที่ดินต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นปัญหาที่หลายท่านสนใจ คณะอนุกรรมาธิการก็มีความเห็นไว้อยู่เช่นเดียวกันว่าจะต้องมีการกำหนดค่าทดแทนต้องให้เป็นธรรม โดยคำนึงถึงราคาซื้อขายตามปกติของท้องตลาด ซึ่งส่วนนี้เป็นส่วนที่อยากจะให้ปรับปรุง แล้วก็มีประเด็นอื่น ๆ ที่อยู่ในหมวด ๓ ที่คณะอนุกรรมาธิการได้นำเสนอไว้ มาในส่วนที่ ๓ ก็มีการศึกษาในหมวด ๔ ว่าด้วยหน้าที่ปวงชนชาวไทย ผมอยากจะเรียนท่านประธานว่าในบทสรุปแล้ว ในหน้าที่ปวงชนชาวไทยนั้นก็ได้มีความเห็นกันไว้ก็เป็นในประเด็นย่อยเกี่ยวกับเรื่องการใช้คำว่า บุคคล บ้าง การใช้คำว่า ปวงชนชาวไทย เรื่องการมีหน้าที่ต่าง ๆ นั้น แล้วก็รวมทั้งมีความเห็นว่าการที่รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่นั้น มีปัญหาเป็นการลิดรอนสิทธิของประชาชนหรือไม่ แล้วก็โดยสุดท้ายก็มีในประเด็นเกี่ยวกับผลที่ได้รับ หากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญกำหนด ก็เห็นว่าเป็นประเด็นปัญหาเช่นเดียวกัน ทั้งหมดนั้นอยู่ในส่วนที่เป็นหมวด ๔ ว่าด้วยหน้าที่ปวงชนชาวไทย ส่วนหมวด ๕ ว่าด้วยหน้าที่ของรัฐ ที่ประชุมได้มีบทสรุปแล้วก็อยู่ในรายงานไว้ ก็เป็นเกี่ยวกับประเด็นบทบัญญัติมาตรา ๕๑ ซึ่งเห็นว่าการที่บัญญัติไว้ว่าหลักเกณฑ์ วิธีการ ที่กฎหมายบัญญัตินั้นประชาชนจะใช้สิทธิฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐตามมาตราดังกล่าวได้หรือไม่ ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่คณะอนุกรรมาธิการก็เขียนแนวทางไว้ว่าควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงให้ชัดเจนว่าให้ใช้สิทธิฟ้องร้องได้ แล้วก็นอกจากนั้นยังมีเกี่ยวกับบทบัญญัติมาตรา ๕๔ ซึ่งในวรรคแรก บัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาว่าทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปีก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ ต้องอย่างมีคุณภาพ

โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งคณะอนุกรรมาธิการได้มีความเห็นไว้ว่าการที่บัญญัติไว้อย่างนั้นจะทำให้ไม่ครอบคลุมถึงการศึกษาภาคบังคับ ก็มีการเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพื่อให้ครอบคลุม แล้วก็นอกจากนั้นในบทบัญญัติมาตรา ๕๖ เกี่ยวกับเรื่องรัฐ การจัดทำสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น คณะอนุกรรมาธิการเห็นว่าปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้าง หรือโครงข่ายขั้นพื้นฐานของกิจการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานมีปัญหาว่าตกเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนนั้นมีความหมายเพียงใด ก็เสนอให้มีการทบทวนบัญญัติส่วนนี้ แล้วสุดท้ายในหมวดนี้ก็คือมาตรา ๕๙ ที่ระบุว่า รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ในประเด็นของอนุกรรมาธิการก็คือบทบัญญัติดังกล่าวขาดบัญญัติเงื่อนเวลาการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของทางราชการก็เห็นว่าควรจะกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลที่เป็นความลับของทางราชการไว้ โดยกำหนดเป็นระยะเวลา ๒๐ ปี นี่เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับหมวดหน้าที่ของรัฐหมวด ๕ ส่วนในหมวด ๖ เรื่องแนวนโยบายของรัฐนั้น ทางคณะอนุกรรมาธิการได้มีการพิจารณาเป็นเรื่องบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๔ ถึงมาตรา ๗๘ มีประเด็นซึ่งเป็นประเด็นปัญหาอยู่ในมาตรา ๖๕ เรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นปัญหาก็คือเรื่องรายละเอียดการจัดทำยุทธศาสตร์ชาตินั้นก็เป็นการดำเนินการโดยขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คณะอนุกรรมาธิการมีความเห็นในข้อที่ ๒ ว่า ----------

การกำหนดให้การแก้ไขเพิ่มเติมยุทธศาสตร์ชาติต้องริเริ่มจากคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ โดยไม่ได้ริเริ่มจากรัฐสภา นี่ก็คือปัญหา แล้วก็ในประเด็นที่ ๓ บอกว่าการกำหนดให้ยุทธศาสตร์ชาติอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงมีข้อเสนอแนะอยู่ในหน้าที่ ๔๕ ว่าควรแก้ไขพระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติมากขึ้น แล้วก็ในข้อที่ ๒ ก็คือควรที่จะแก้ไขกฎหมายให้คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติขอความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนดำเนินการทบทวน แล้วนอกจากนั้นในส่วนอื่นก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีปัญหาการตีความว่าการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นการแข่งขันกับประชาชนนั้นจะมีความหมายโดยที่จะให้มีความเข้าใจได้อย่างไร แล้วส่วนที่ ๖ ที่คณะอนุกรรมาธิการดำเนินการศึกษาก็คือในหมวด ๗ ว่าด้วยรัฐสภา ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่คณะอนุกรรมาธิการได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ก็มีบทสรุปปรากฏอยู่ในหน้าที่ ๖๐ ว่าในส่วนของสภาผู้แทนราษฎรนั้นคณะอนุกรรมาธิการเห็นว่าประเด็นปัญหาคือระบบเลือกตั้งที่กำหนดในรัฐธรรมนูญนั้นมีความไม่เหมาะสม ส่งผลให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ อีกทั้งการเลือกตั้งโดยใช้บัตรใบเดียวก็ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชน แล้วในประเด็นที่ ๒ การกำหนดคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความเคร่งครัดมากเกินไปในบางประเด็น ประเด็นที่ ๓ กำหนดให้นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้เกิดคำถามเรื่องการยึดโยงกับประชาชน ในคณะอนุกรรมาธิการมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการกำหนดระบบเลือกตั้งใหม่ โดยจะต้องมีระบบเลือกตั้งที่ประชาชนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายและจะต้องมีวิธีการคำนวณเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่ชัดเจน แล้วต้องทบทวนกำหนดวิธีการคำนวณสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีด้วย ซึ่งก็มีอีกหลายประเด็นที่กำหนดไว้ เช่น มีเสนอว่าบัญชีรายชื่อนั้นจะต้องมีคะแนนเสียงขั้นต่ำร้อยละ ๕ ของคะแนนเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศ แล้วก็มีหลายท่านก็เสนอว่าควรจะต้องใช้ระบบเลือกตั้งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ แล้วก็มีส่วนประเด็นเรื่องวุฒิสภา วุฒิสภาได้มีปัญหากำหนดว่ากระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภามีความไม่เหมาะสม เนื่องจากเกิดความไม่โปร่งใสและอาจจะถูกการแทรกแซงได้ อันนี้หมายถึงวุฒิสภาตามบทหลัก ซึ่งก็มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวุฒิสภา เช่น รวมทั้งให้วุฒิสภาควรที่จะมาจาก

การเลือกตั้งเป็นเขตใหญ่ หรือมีวิธีการเลือกตั้งโดยอ้อมต่าง ๆ มีข้อเสนอแนะอยู่ในเอกสารของคณะอนุกรรมาธิการ แล้วก็โดยที่ในส่วนของรัฐสภานั้นมีในส่วนที่ ๔ เรื่องบทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง ก็มีปัญหาเรื่องที่เสนอก็คือในเรื่องของอำนาจกรรมาธิการ การกำหนดให้กรรมาธิการไม่สามารถตรวจสอบคำพิพากษาของศาลได้นั้นอาจจะไม่เหมาะสม แล้วก็ในประเด็นที่ ๒ มีบอกว่าอำนาจของสภาผู้แทนราษฎรถูกลิดรอนไปในส่วนที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศต้องพิจารณาในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา คณะอนุกรรมาธิการเห็นว่ามีปัญหา แล้วก็การกำหนดข้อห้ามแปรญัตติกฎหมายงบประมาณไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศ ดังนั้นข้อเสนอแนะในประการที่ ๑

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ท่านไพบูลย์ครับผมว่าชี้แจงโดยสรุปในภาพรวมก็น่าจะเหมาะสม แล้วก็จะได้เปิดโอกาสให้ท่านสมาชิกอภิปรายพอท่านสมาชิกอภิปรายข้องใจตรงไหน อย่างไร ท่านกรรมาธิการค่อยชี้แจงอีกทีจะดีไหมครับสรุป ๆ ครับ

นายไพบูลย์ นิติตะวัน (กรรมาธิการ) : เห็นด้วยครับ ก็ในกรณีที่ผมนำเสนอไปนั้นเพื่อให้เห็นว่าในโครงสร้างของรายงานที่ท่านสมาชิกได้กรุณาพิจารณานั้นก็จะมีส่วนที่สรุปไว้ ซึ่งท่านอาจจะพิจารณาตามที่ปรากฏไว้ แล้วก็ถ้ามีข้อซักถามก็อยากให้ท่านดำเนินการ ฉะนั้นการศึกษาในส่วนคณะรัฐมนตรีก็เช่นเดียวกัน ก็ปรากฏตามที่เห็นส่วนการขัดกันแห่งผลประโยชน์ในหมวด ๙ ก็ได้มีการเสนอไว้ ประเด็นสำคัญก็คือประเด็นเรื่องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๕ ที่มีอุปสรรคในการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ----------

แต่ในส่วนที่ ๙ เรื่องผลการพิจารณาของศาลนั้น ผมต้องขออนุญาตท่านประธานว่าในประเด็นนี้ ในบทสรุปของคณะอนุกรรมาธิการได้มีการสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ของท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างยิ่ง ผมก็ขออนุญาตให้ท่านโปรดกรุณาพิจารณาด้วย บทสรุปหน้า ๘๓ แล้วก็หน้า ๘๔ แล้วก็นอกจากนั้นในส่วนที่ ๑๐ เรื่องการพิจารณาเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ คณะอนุกรรมาธิการก็ได้มีการอภิปรายกว้างขวางเกี่ยวกับบทสรุปก็มีการกำหนดปัญหาไว้มีความชัดเจน แล้วก็มีข้อเสนอแนะไว้แล้ว ซึ่งผมเชื่อว่าท่านสมาชิกจะนำเรื่องนี้มาอภิปรายอีกต่อเนื่องได้ เรื่องขององค์กรอิสระก็เช่นเดียวกันอยู่ในหมวด ๑๒ ก็มีประเด็นซึ่งอภิปรายกว้างขวางถึงอำนาจ ถึงองค์ประกอบ ถึงวิธีการสรรหาต่าง ๆ แล้วก็กรอบอำนาจขององค์กรอิสระ แล้วก็ในส่วนหมวดเรื่ององค์กรอัยการคณะอนุกรรมาธิการก็อาจจะเห็นว่าคณะกรรมาธิการได้มีการอภิปรายไปแล้ว ทางคณะอนุกรรมาธิการก็เลยบอกว่ายังไม่พบประเด็นปัญหา อันนี้รายงานของคณะอนุกรรมาธิการเกิดขึ้นก่อนกรณีที่ปรากฏเป็นเรื่องราวของอัยการในที่ปรากฏเป็นข่าวในตอนนี้นะครับ ส่วนเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ก็มีรายงานเกี่ยวกับว่าไม่มีการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง สำหรับเรื่องหมวดสำคัญที่เป็นที่สนใจของท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็คือเรื่องหมวด ๑๕ ว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตเรียนว่าหมวดนี้เป็นหมวดที่คณะอนุกรรมาธิการใช้เวลาในการพิจารณากันมากพอสมควร ก็มีการเสนอการที่จะต้องแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้นก็เห็นว่ามีปัญหา แต่กระบวนการแก้ไขปัญหานั้นก็แบ่งออกเป็น ๒ แนวทาง มีทั้งเขียนไว้ในคณะอนุกรรมาธิการก็คือให้แก้ไขเพิ่มเติมเป็นรายมาตรา และแนวทางที่ ๒ ก็ให้แก้ไขเพิ่มเติมโดยที่แบ่งเป็น ๒ ช่วงเวลา แนวทางที่ ๓ ให้แก้ไขเพิ่มเติมในช่วงที่วุฒิสภาตามบทเฉพาะกาลสามารถแก้ไขเร่งด่วนได้ แล้วก็นอกจากนั้นยังมีแนวทางที่ ๓ ที่สำคัญก็คือ ควรให้มีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกสภาร่างรัฐธรรมนูญและมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง ก็มีทั้งรายมาตราแล้วก็มีตั้ง ส.ส.ร. ส่วนบทบัญญัติในกระบวนการแก้ไขปัญหานั้น ก็เขียนไว้ในนี้ก็มีความชัดเจน มีหลายแนวทาง ท่านสมาชิกดูแล้วก็โปรดกรุณาอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อไป ส่วนเรื่องปฏิรูปประเทศ

ก็เช่นเดียวกัน ก็มีการอภิปรายแล้วก็มีการเสนอว่าควรให้มีการทบทวนในเรื่องของร่างพระบัญญัติเกี่ยวกับปฏิรูปประเทศเพราะมีปัญหาหลายประการ สุดท้ายก็คือในส่วนที่ ๑๖ ของรัฐธรรมนูญ ก็คือเรื่องของบทเฉพาะกาล ก็มีการอภิปรายแสดงความเห็นในเรื่องเกี่ยวกับบทเฉพาะกาลไว้ ซึ่งอยู่ในหน้า ๑๓๕ เป็นต้นไป ก็มีทั้งเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยที่จะให้คงไว้อยู่ในบทดังกล่าว

ส่วนที่ผมอยากจะเรียนขอใช้เวลาท่านประธานไปยังท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกท่านก็คือ งานของคณะอนุกรรมาธิการในส่วนที่มีความชัดเจนแล้วจะเพิ่มเติมจากงานของคณะกรรมาธิการก็คือในส่วนที่ ๑๗ เราได้มีการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง แล้วก็นำไปเป็นเอกสารอยู่ในหน้าตั้งแต่ ๑๔๓ เป็นต้นไป ในส่วนนี้มีทั้งเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้น เราได้มีความเห็นว่าอาจจะดำเนินการแก้ไขไปโดยไม่จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ได้ เพราะส่วนใหญ่แล้ว พ.ร.บ. พรรคการเมืองนั้น เป็นการเขียนบัญญัติที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ดังนั้นถ้ามีการแก้ไขก็เอาแนวทางที่คณะอนุกรรมาธิการที่ศึกษาไว้สามารถดำเนินการที่จะยื่นเสนอเพื่อให้แก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองได้ แล้วก็เช่นเดียวกันในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เช่นเดียวกัน ก็มีหลายประเด็น ไม่ว่าเรื่องเขตเลือกตั้ง เรื่องวิธีการออกเสียงต่าง ๆ ทั้งหลายก็มีอยู่ในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการ แล้วก็มีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่ในส่วนที่ ๑๙ ก็มีประเด็นไม่มาก ----------

และสุดท้ายก็เป็นส่วนที่ ๒๐ เป็นเรื่องของผลการศึกษาของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งก็มีประเด็นไม่มาก ไม่เหมือนของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง ส.ส. แล้วในภาคผนวกที่คณะอนุกรรมาธิการนำเสนอนั้นเป็นร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติม ซึ่งก็จะมีร่างรายมาตรา ๑๒ มาตราอย่างที่ผมเรียนไว้ตอนแรก แล้วก็ร่างที่ให้มี ส.ส.ร. ของท่านอาจารย์โภคิน แล้วก็ร่างที่ให้แก้มาตรา ๒๗๒ ของท่านอาจารย์โภคิน แล้วก็ร่างที่ให้มี ส.ส.ร. ของท่านประยุทธ์ ศิริพานิชย์ รายงานทั้งสิ้นก็ได้จัดทำเป็นเล่มของคณะอนุกรรมาธิการเป็นภาคผนวก ก ซึ่งได้นำให้ท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกท่านแล้ว ผมก็ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานว่าการนำเสนอนั้นผมก็ขออนุญาตเสนอเพียงเท่านี้ ส่วนถ้าท่านมีปัญหามีประเด็นใดนั้นก็ขอกรุณาสอบถามในรายงานของคณะอนุกรรมาธิการได้ โดยทางคณะอนุกรรมาธิการจะมอบหมายให้ท่านนิกร ท่านจะเป็นผู้ตอบครับ ผมขออนุญาตรายงานท่านประธานคณะกรรมาธิการ แล้วก็ท่านประธานสภา และท่านสมาชิกเพียงเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : เชิญท่านวัฒนา เมืองสุข กรรมาธิการ เชิญครับ

นายวัฒนา เมืองสุข (กรรมาธิการ) : ท่านประธานครับ ผม นายวัฒนา เมืองสุข กรรมาธิการ กระผมได้รับมอบหมายจากคณะกรรมาธิการให้เป็นประธานคณะอนุกรรมาธิการในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ขอสรุปสั้น ๆ แบบนี้ครับท่านประธานครับ เราได้รับฟังความคิดเห็นแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกก็คือการรับฟังความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ (Online) ซึ่งจะมีทั้งเฟซบุ๊ก (Facebook) อีเมล (e-Mail) อะไรต่าง ๆ รวมทั้งการทำแบบสอบถาม อีกความคิดเห็นหนึ่งก็คือการรับฟังความคิดเห็นแบบเฉพาะกลุ่ม ก็ได้เชิญกลุ่มที่ไม่ว่าจะเป็นผู้พิการ ผู้ใช้แรงงานต่าง ๆ มารับฟังความคิดเห็นที่สภาผู้แทนราษฎร ประมาณ ๑๗ กลุ่ม แล้วก็มีการไปเปิดเวทีในต่างจังหวัดอีก ๕ เวที โดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นที่จัด แล้วก็ได้รับเชิญให้เข้าร่วมไปรับฟังจากเวทีต่าง ๆ ที่เขาเปิดในการพิจารณาเรื่องรัฐธรรมนูญนี้อีก ๔ เวที ซึ่งก็ได้ทำภายใต้ข้อจำกัดของการแพร่ระบาดของโควิด (COVID) ประเด็นในการรับฟังทั้งหมดสรุปสั้น ๆ อย่างนี้ครับ ท่านประธานครับ

มีผู้แสดงความคิดเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ดีอยู่แล้วไม่ควรแก้ ๑๒ เปอร์เซ็นต์ แล้วก็ควรจะแก้เป็นรายประเด็น ๑๙ เปอร์เซ็นต์ แล้วก็ที่เหลือประมาณ ๖๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ก็เห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ควรจะมีการยกร่าง แล้วก็แก้ไขใหม่โดยประชาชนทั้งฉบับ อันนี้คือสรุปที่ได้ไปฟัง รับฟังความคิดเห็นมาครับ กราบขอบพระคุณครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ท่านกรรมาธิการรอตอบชี้แจงต่อไปนะครับ หรือยังมีอีกไหม ไม่มีแล้วนะครับ ท่านสมาชิกครับ ต่อไปก็จะเป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นของท่านสมาชิกที่ได้เสนอชื่อไว้ ผมขอแจ้ง ๔ ลำดับได้ทราบ ๑. นายธีรัจชัย พันธุมาศ ๒. นายขจิตร ชัยนิคม ๓. นางสาวสุทธวรรณ สุบรรณ ณ อยุธยา ๔. นายจาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ เชิญท่านธีรัจชัยครับ

นายธีรัจชัย พันธุมาศ (แบบบัญชีรายชื่อ) : ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกสภาผู้ทรงเกียรติ กระผม นายธีรัจชัย พันธุมาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ท่านประธานที่เคารพครับ ก่อนอื่นขออนุญาตท่านประธานสักเรื่องหนึ่งก่อนที่อภิปราย ก็คือเรื่องของการขอเวลา เมื่อสักครู่ทางฝ่ายคณะกรรมาธิการได้อภิปรายชี้แจงไปถึงประมาณชั่วโมงเศษ ๒-๓ ท่านนะครับ แต่ตัวผมนั้นได้ขอเวลาอภิปรายไป ๑๕ นาที แต่ท่านให้ ๗ นาที และการอภิปรายครั้งนี้มีผู้เสนอตัวประมาณ ๑๓ ท่านเท่านั้นเอง ถ้าคิดประมาณชั่วโมงครึ่งหรือไม่เกิน ๒ ชั่วโมงก็เสร็จ เวลาสภาเรามีมากมายพอสมควร จึงขอท่านประธานอภิปราย ๑๕ นาทีตามที่ผมเสนอได้ไหมครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : คืออยากจะชี้แจงอย่างนี้ครับ ขณะนี้ท่านกรรมาธิการก็จำเป็นต้องนำเสนอเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างละเอียด แต่ว่าท่านสมาชิกได้แจ้งความจำนงมาตอนนี้ไม่ใช่ ๑๓ คนแล้วนะครับ เฉพาะฝ่ายค้านก็ ๑๔ ท่าน ฝ่ายรัฐบาล ๒ ท่าน ก็เป็น ๑๖ ท่าน แล้วก็คิดว่ายังจะมีตามมาอีกเรื่อย ๆ ท่านสมาชิกเราก็คงไม่จำเป็นต้องไปพูดทุกเรื่องละครับ แยกเอาเป็นประเด็นไหนที่สำคัญที่เราสนใจได้อภิปราย ส่วนท่านสมาชิกที่อภิปรายทีหลังว่าประเด็นใดที่เพื่อนสมาชิกเราได้พูดไปแล้ว เราก็อย่าไปพูดประเด็นนั้นนะครับ ไม่จำเป็นต้องซ้ำซ้อนกัน ขอยืนยันว่าขออนุญาต ๗ นาทีเท่าเดิมครับ ----------

เพราะถ้าหากอนุญาตท่านธีรัจชัยก็ต้องอนุญาตคนอื่น ๆ ด้วย ถ้าจะอนุญาตท่าน ๑๕ นาที คนอื่นก็ต้อง ๑๕ นาทีด้วย ขอความกรุณาด้วยนะครับ เพราะว่าอย่างที่คุยกันว่าเราอยากให้จบภายในวันนี้ เพื่อที่จะได้นำเอาข้อสรุปของคณะกรรมาธิการ ข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป เชิญครับ ๗ นาที เชิญครับ

นายธีรัจชัย พันธุมาศ (แบบบัญชีรายชื่อ) : ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมได้อ่านในส่วนสาระสำคัญของรายงานของคณะกรรมาธิการพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ผมเรียนอย่างนี้ว่าการที่จะร่างรัฐธรรมนูญใหม่ให้เป็นประชาธิปไตยแก้ไข ซึ่งโอกาสตรงนี้เป็นโอกาสหนึ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นอีกไม่นานนี้ ประเทศเรานั้นไม่เคยมีการร่างรัฐธรรมนูญโดยให้อำนาจสถาปนารัฐธรรมนูญมาจากประชาชนโดยตรงสักครั้งเดียวตั้งแต่มีมา เพียงแต่เป็นอำนาจแฝงที่ในเชิงรูปแบบนั้นให้อำนาจประชาชนในการลงประชามติ แต่เนื้อแท้เราเชื่อกันว่ารัฐธรรมนูญนั้นไม่ได้เกิดมาจากประชาชนอย่างแท้จริง เนื่องจากกระบวนการรัฐธรรมนูญเราเกิดวงจรหนึ่งที่เรียกว่าวงจรอุบาทว์ ก็คือการยึดอำนาจ การร่างรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งทั่วไป กลับมายึดอำนาจ ล้มรัฐธรรมนูญ ร่างทั่วไป วนเวียนอย่างนี้ตลอด ๘๐ กว่าปีที่ประเทศเราเปลี่ยนแปลงการปกครองมาไปสู่ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ท่านประธานครับ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ฉบับนี้ก็เช่นเดียวกันกับวงจรที่ผมพูดเมื่อสักครู่ ก็คือเกิดจากการรัฐประหาร ปี ๒๕๕๗ เกิดจากการมีรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) ปี ๒๕๕๗ แล้วกำหนดกรอบโดยเจตจำนงของฝ่ายรัฐประหาร ไม่ใช่เจตจำนงของประชาชนที่จะร่วมสถาปนารัฐธรรมนูญใหม่ที่เป็นอำนาจแท้จริงของประชาชน รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ฉบับนี้สร้างปัญหามากมาย ที่ผมได้ฟังทางท่านประธานคณะกรรมาธิการได้กรุณาพิจารณาโดยละเอียด ไม่ว่าเป็นปัญหาของสมาชิกวุฒิสภาซึ่งสามารถเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีได้ ที่วุฒิสภานั้นมาจากกระบวนการของฝ่ายรัฐประหาร ซึ่งเชื่อมโยงกันทั้งสิ้น มาจากองค์กรอิสระ ไม่ว่าเป็น กกต. ป.ป.ช. ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีการแต่งตั้งเชื่อมโยงมาจนมีอำนาจในการจัดการรัฐธรรมนูญนี้ สร้างความปั่นป่วนวุ่นวายให้กับประเทศมาก เปลี่ยนแปลงเจตจำนงของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะเลือกตัวแทนคือนายกรัฐมนตรี และคณะกรรมาธิการชุดนี้ก็ได้เสนอปัญหาซึ่งผมคิดว่า

เป็นสิ่งที่ดีเป็นนิมิตหมายอันดีในการปักหมุดที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป ผมคิดว่ายังมีอีกหลายกระบวนการ ยังมีอีกหลายเรื่องที่จำเป็นที่จะต้องแก้ไขในเรื่องของอำนาจที่สำคัญที่ผมอยากจะเรียน เมื่อท่านประธานตัดเวลาผมก็จะพูดอยู่เรื่องเดียวก็คือเรื่องของสิทธิเสรีภาพของประชาชน ท่านประธานที่เคารพครับ ในส่วนสิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นเรามีบัญญัติอยู่ในมาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่รับรองว่าในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราถูกละเมิดเสมอ ไม่ว่าในส่วนขององค์กรกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะองค์กรอิสระและศาลทุกศาล ไม่เฉพาะกับศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีข้อสงสัยมามากแล้ว ในส่วนองค์กรอิสระรัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกแบบไว้ว่าไม่สามารถตรวจสอบได้ ไม่สามารถถ่วงดุลได้ ในส่วนศาลยิ่งแล้วไปใหญ่ ไม่ว่าเป็นศาลไหนก็แล้วแต่ นับแต่เราเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเราไม่เคยมีศาลซึ่งยึดโยงตรวจสอบถ่วงดุลกับอำนาจนิติบัญญัติซึ่งมาจากประชาชนเลย นั่นก็หมายความว่าอำนาจตุลาการเป็นอำนาจเด็ดขาด มีการตรวจสอบภายใน ก.ต. ทั้งสิ้นเราไม่สามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมาธิการชุดนี้ได้เขียนไว้ผมเห็นแล้วถูกใจและเห็นด้วยก็คือข้อสังเกตในหน้า ๖๙ เขาบอกว่าควรกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้พิพากษาและตุลาการในการพิจารณาคดี ในกรณีที่ผู้พิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดในบางคดีอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีต่อประชาชน และยังมีรายละเอียดอีกมากเมื่อสักครู่ท่านประธานได้พูดไปแล้ว ในเนื้อหาจริง ๆ แล้วดูลึกลงไปอีกก็คือว่าศาลต้องพิจารณาอรรถคดีเป็นไปตามกฎหมาย ไม่สามารถที่จะพิจารณาไปทางกฎหมายได้ ผมยกตัวอย่าง ตรงนี้ถ้าไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลในฝ่ายนิติบัญญัติก็จะทำให้ศาลตัดสินค่อนข้างจะเป็นตามอำเภอใจถ้ากระบวนการตรวจสอบภายในไม่ดี ยกตัวอย่างเป็นรูปธรรมการเคลื่อนไหวของประชาชน นิสิต นักศึกษาปัจจุบัน คดีนายอานนท์ นำภา เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาทั้ง ๒ คน และอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหา ----------

โดยมีเงื่อนไขห้ามกระทำใด ๆ เป็นอันลักษณะเดียวกันกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาในคดีนั้นอีก กรณีที่ศาลได้กำหนดเงื่อนไขห้ามกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะเดียวกันกับการกระทำที่ถูกกล่าวหาได้อีก มีนักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่านั่นคือศาล สันนิษฐานไว้ก่อนไหมครับว่าตัวผู้ต้องหานั้นกระทำผิดแล้ว โดยตั้งเป็นเงื่อนไขห้ามปล่อยชั่วคราวในส่วนนี้ แล้วต่อมาวันที่ ๗ พนักงานสอบสวนยื่นขอเพิกถอนการปล่อยชั่วคราวอ้างว่าฝ่าฝืนคำสั่งเงื่อนไขต่าง ๆ นั้น แล้วศาลก็เชื่อ แล้วก็เพิกถอน คุณอานนท์ นำภา ก็ต้องเข้าไปถูกคุมขังตามหมายศาล ประเด็นตรงนี้ก็คือมันคลาดเคลื่อนต่อหลักรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพราะสันนิษฐานว่ากระทำผิดแล้วในส่วนนี้ กรณีนี้คือดุลยพินิจของศาลยุติธรรม ถามว่าตรงนี้มีใครตรวจสอบไหม กระบวนการฝ่ายนิติบัญญัติสามารถตรวจสอบได้ไหม ตอบเลยก็คือไม่มีกระบวนการในการตรวจสอบสิ่งนี้ เรามาดูลึกลงไปนะครับ ในมาตรา ๑๐๘ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับที่อยู่หรือเงื่อนไขอื่นใดให้ผู้ถูกปล่อยชั่วคราวปฏิบัติเป็นอำนาจของศาลที่กำหนดไว้ในมาตรานี้ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาระบุไว้ชัดว่า ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการหลบหนี หรือเป็นภยันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ไม่ได้พูดถึงเรื่องการกระทำผิดที่ถูกกล่าวหาเลย แต่ศาลกำหนดเกินกว่ากฎหมาย น่าจะคลาดเคลื่อนต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๘ ศาลต้องพิจารณาคดีอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ตรงนี้ถามว่ามีใครตรวจสอบถ่วงดุล ถ้าไม่มีองค์กรตรวจสอบถ่วงดุล ศาลไม่ยึดโยงต่อประชาชน เมื่อนั้นเหตุการณ์อย่างนี้ก็จะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ถามว่าใครจะรับผิดชอบ แล้วประชาชนจะทำอย่างไร แล้วผมขอฝากท่านประธานไปยังศาลยุติธรรมด้วย เรื่องนี้ท่านจะพิจารณาอย่างไรในการตรวจสอบภายใน ในเมื่อขณะนี้ยังไม่มีกระบวนการตรวจสอบของฝ่ายนิติบัญญัติ ขอให้คำตอบต่อประชาชนด้วย และถ้าเกิดว่าเป็นไปได้ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การถ่วงดุลของศาลกับองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติคือที่มาจากประชาชน การถ่วงดุลขององค์กรอิสระทุกองค์กรจะต้องมี ไม่ใช่เป็นอภิสิทธิ์หรือเป็นคนที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ เป็นคนที่ไม่รับผิดชอบในดุลยพินิจของตัวเองในการกระทำของตัวเอง และสร้างความเดือดร้อนและล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านขจิตร ชัยนิคม ครับ

นายขจิตร ชัยนิคม (อุดรธานี) : ท่านประธานที่เคารพ ผม ขจิตร ชัยนิคม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๓ จังหวัดอุดรธานี พรรคเพื่อไทย ในเรื่องการศึกษารายละเอียดในการศึกษาแก้ไขแนวทางปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้

ประการแรก ผมมีข้อสังเกตในกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะ หมวด ๓ เรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือเขียนไว้ในวรรคหนึ่งมีสิทธิทุกอย่าง แต่ว่าพอวรรคต่อไปก็จะเว้นแต่ เว้นแต่นี่มันทำลายสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมาก ผมไม่เห็นปรากฏผลการศึกษาหรือการตั้งข้อสังเกตของท่าน โดยเฉพาะในมาตรา ๓๘ ผมฝากไว้นิดเดียว บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ โดยเฉพาะการเลือกถิ่นที่อยู่ชาวไทยก็อยู่บนแผ่นดินไทย วันคืนมีกฎหมายป่าไม้ มีกฎหมายอุทยาน เสร็จแล้วก็ถือเอากฎหมายนี่ใหญ่กว่าคนไทยที่อยู่บนแผ่นดินไทย มาตราทีหลังแต่เขาไปอยู่ก่อน แต่เขาไม่ได้เอกสารสิทธิ ด้วยข้อจำกัดความไม่เจริญ ไม่ว่าราชการ เวลานี้ก็ทุกข์จนหม่นไหม้ หอบข้าวของหนีจากที่อยู่ซึ่งบรรพบุรุษเคยอยู่ เรื่องนี้ท่านไปศึกษารัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครองประชาชนด้วย แต่ไม่มีผลรายงาน เรื่องสำคัญท่านไปศึกษา คณะกรรมาธิการศึกษามีแต่ผู้ทรงคุณวุฒิมีประสบการณ์มากล้นทั้งสิ้น โดยเฉพาะท่านประธานได้จัดมาเป็นพิเศษ แล้วเป็นข้อสังเกตของผม ทีแรกมีคนตั้งข้อสังเกตว่าท่านประธานจะมาทำอะไร พอผมมาดูผลการศึกษาผมมีคำถามซึ่งท่านต้องเคลียร์ (Clear) ตัวเอง ทำไมท่านไม่ศึกษาที่มันเป็นปัญหาเยอะ ๆ ----

ท่านทราบไหมครับ เวลาประชุมสภาผู้แทนราษฎรและประชุมรัฐสภานี่ปัญหาเรื่องแรกคือการสรรหาหรือการเลือกนายกรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๙ พอเขาไปเขียนเว้นไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ บทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๒ เขาไม่ยกเว้นวรรคสองของมาตรา ๑๕๙ สรุปแล้วมีการแปลความมาตั้งแต่โน่น คณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญถามไปยังกฤษฎีกา กฤษฎีกาตอบมาบอกว่าการเสนอชื่อนายกรัฐมนตรีต้องทำโดยสภาผู้แทนราษฎร แต่ว่าไปให้ความเห็นชอบในข้อยกเว้น มาตรา ๑๕๙ ในวรรคหนึ่งวรรคสาม เขาไม่ได้ยกเว้นวรรคสอง ไม่มีปรากฏการพูดเรื่องนี้เลย นี่ปัญหาข้อที่ ๑ นายกรัฐมนตรีสรรหามาไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญตั้งแต่แรกแล้ว เราพูดตั้งแต่วันแรก ท่านไปศึกษาอะไร ท่านไม่ดูปัญหา ต่อไปในมาตรา ๑๖๐ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต้องมีอย่างนี้ ๆ ต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑๕) ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็กลายเป็นปัญหาอีก ร้องกันไปหลายศาล ศาลอ่านภาษาไทยไม่เหมือนผม ผมเป็นครูสอนภาษาไทย ลายลักษณ์อักษรอ่านแล้วไม่เหมือนผม บอกว่านายกรัฐมนตรีประยุทธ์ไม่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ก็มาเป็นได้ ถกเถียงกันอยู่ ท่านทำไมไม่ไปศึกษา ท่านทำไมไม่ไปหาทางออก มาตรา ๑๖๐ ว่าด้วยการปฏิญาณตนของคณะรัฐมนตรี ปฏิญาณตนไม่ครบ เป็นปัญหาทั่วบ้านทั่วเมือง แล้วท่านไปศึกษาอย่างไรทั้งหมดนี้ ไปศึกษาอย่างไรไม่พูดถึงมาตรานี้เลย ปัญหาที่ถกเถียงกันในสภานี้ ปัญหาที่ฟ้องกันอยู่ ถึงศาลรัฐธรรมนูญ แล้วท่านรู้ไหมปัญหาศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๘ เรื่องศาล บอกศาลจะเกิดขึ้นได้ด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติ แล้วท่านหาเห็นไหมว่าพระราชบัญญัติอะไรตั้งศาลรัฐธรรมนูญ เขาถกเถียงกันอยู่ว่าศาลรัฐธรรมนูญ ศาลจริงหรือศาลเถื่อน แล้วท่านทำไมไม่ไปศึกษา ประเด็นสำคัญอย่างนี้ของบ้านของเมืองท่านไม่ศึกษา แต่ท่านมีรายงานเล่มใหญ่เลยเรื่องนี้ อันนี้รายงานภาคผนวกเล่มใหญ่โตมาก ท่านทำงานยากลำบาก ผมเข้าใจครับ แต่ท่านไม่ทำตรงประเด็น ประเด็นที่ผมพูดนี้ มาตรา ๑๕๙ ท่านละเลยการศึกษาไปได้อย่างไร มาตรา ๑๖๐ คณะรัฐมนตรีชุดนี้ถวายสัตย์ไม่ถูกต้องตามที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ ท่านก็ไม่ได้ศึกษา ผมก็ตั้งข้อสังเกตว่าแล้วท่านไปศึกษาอะไรมากมาย ในประเด็นการศึกษานี้จุดมุ่งหมายอันแรกที่พวกผมมอบให้ท่านไปนี้คือไปศึกษาประเด็นที่เป็นปัญหา แล้วมาตอบว่าจะแก้ไขปัญหา หาทางออกเขียนให้มันชัดเจนอย่างไร ปัญหาเหล่านี้ไม่มีคำตอบในรายงานเล่มใหญ่โต ทั้งภาคผนวก ทั้งภาค ก ภาค ข

ผมจึงกราบเรียนท่านประธานว่าในการศึกษารัฐธรรมนูญสิ่งแรกที่ท่านไปศึกษาก็ตรงนี้ละครับ มาตรา ๑๕๙ มาตรา ๑๖๐ มาตรา ๑๖๑ มาตรา ๙๘ (๑๕) เพราะฉะนั้นสิ่งที่ผมอยากจะฝากในเวลา ๗ นาทีนี้ ซึ่งผมเห็นด้วยคือการเสนอว่าถ้ามีคนพูดน้อย ไม่ควรกำหนด ๗ นาทีหรอก คนทั้งหมด ๕๐๐ คน พูดอยู่ ๒๐ คนก็ยัง ๗ นาทีอยู่นั่นละ เพราะฉะนั้นผมฝากท่านประธานไปยังกรรมาธิการ ตั้งแต่ประธาน ท่านต้องตอบคำถามว่ามีใครสั่งมาไหม แล้วท่านเป็นอิสระไหม ทำไมไม่ทำสิ่งที่เป็นปัญหา การเลือกนายกรัฐมนตรี การถวายสัตย์ไม่ครบ ท่านมีข้อสังเกตอย่างไร ทำไมไม่มีผลการศึกษาเลย ตอบอันนี้ก่อน ผมสงสัยผมมอบให้ท่านไปศึกษาแล้วศาลรัฐธรรมนูญเขาบอกว่าไม่มีพระราชบัญญัติตั้งศาลรัฐธรรมนูญ แล้วไม่มีจริงไหม แล้วมาตรา ๑๘๙ บอกว่าศาลจะตั้งขึ้นด้วยการตราเป็นพระราชบัญญัติเท่านั้น แล้วมีอยู่ที่ไหน การตั้งศาลรัฐธรรมนูญ กฎหมายฉบับไหน พระราชบัญญัติอะไร ก็ต้องชี้แจงมาด้วย ท่านไปศึกษาไหม เพราะว่าเล่มโต ๆ นี้ผมเพิ่งได้รับตอนเช้านี้ ผมจะพยายาม แต่บังเอิญผมมีปัญหาเคยทำเรื่องมาตรา ๑๕๙ และมาตรา ๒๗๒ มา เปิดดูแล้วไม่เห็น ส่วนเรื่องอื่นนั้นก็ฝากท่าน ส.ส. ท่านอื่น ขอบคุณมากครับท่านประธาน

- ๓๖/๑

(การประชุมดำเนินมาถึงตอนนี้ นายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง ได้ขึ้นบัลลังก์เพื่อดำเนินการประชุมต่อไป)

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ต่อไปท่านสุทธวรรณครับ

นางสาวสุทธวรรณ สุบรรณ ณ อยุธยา (นครปฐม) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ ดิฉัน สุทธวรรณ สุบรรณ ณ อยุธยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม อำเภอดอนตูม อำเภอบางเลน พุทธมณฑล พรรคก้าวไกล ก่อนอื่นดิฉันต้องขอขอบคุณทางคณะกรรมาธิการที่ได้ใช้เวลาพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จนออกมาเป็นรายงานฉบับนี้ แต่ดิฉันมีประเด็นอยู่ค่ะ รายงานฉบับนี้หนามาก แต่ไม่มีตรงไหนเลยที่พูดถึงหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีถึง ๒๔ มาตรา แต่ในรายงานก็ข้ามไปเลยและไม่มีประเด็นใดที่จะพิจารณาศึกษา ในรายงานชวเลขแยกรายบุคคล ขึ้นต้นมาก็เป็นหมวด ๓ เลย ดิฉันอยากจะใช้พื้นที่ตรงนี้อภิปรายว่าการพิจารณาศึกษาหาแนวทางแก้ไขรัฐธรรมนูญ หมวด ๑ และหมวด ๒ ไม่ใช่การล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์หรือเป็นการล้มล้างการปกครองแต่อย่างใด ดิฉันจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และต้องการเห็นสถาบันคงอยู่อย่างมั่นคงและสง่างาม ในอดีตที่ผ่านมามีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หมวด ๑ และหมวด ๒ อยู่หลายครั้ง ซึ่งนี่เป็นเรื่องปกติและสามารถแก้ไขได้ตราบเท่าที่ไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐตามมาตรา ๒๕๕ ซึ่งมาตรา ๒๕๕ ในหมวดการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ท่านประธานคะ ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องมีการปรับให้สอดคล้องกับยุคสมัยด้วย ในปัจจุบันมีนักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนออกมาแสดงความคิดเห็นเรื่องนี้กันมากมาย แต่แค่พวกเขาพูดก็ถูกกล่าวหาว่าคิดร้าย มีการจับกุมดำเนินคดีมากมาย ซึ่งจริง ๆ แล้วบางครั้งเขาพูดด้วยความหวังดีต่อประเทศ แต่ก็ถูกดำเนินคดีค่ะ ข้อเรียกร้องของนักศึกษาไม่ได้รับการตอบสนอง ตอนนี้พวกเขาขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการรัฐสภา จึงต้องออกไปอยู่บนท้องถนน ดิฉันจึงอยากตั้งคำถามว่าทำไมทางคณะกรรมาธิการไม่ใช้โอกาสนี้พิจารณา

เรื่องหมวด ๑ และหมวด ๒ ในที่นี้เราเป็นสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากประชาชนใช่ไหมคะ เราก็ควรจะต้องรับฟังเสียงของประชาชนทุกกลุ่มเพื่อหาแนวทางร่วมกัน อะไรทำได้หรืออะไรทำไม่ได้ก็ควรจะมีการได้พูดคุยชี้แจง ดิฉันก็สงสัยว่าทำไมถึงต้องข้ามไปเลย เรื่องนี้เราสามารถพิจารณาได้ด้วยความละเอียดรอบคอบ มีเหตุผล มีวุฒิภาวะ ตั้งอยู่บนหลักการและความถูกต้อง พูดถึงการแก้ไขรัฐธรรมนูญในอดีตที่ผ่านมามีการแก้ไขหมวด ๑ หมวด ๒ หลายครั้ง ยกตัวอย่างเช่นรัฐธรรมนูญ ๒๔๙๒ มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับองคมนตรี รัฐธรรมนูญ ๒๕๓๔ มีการแก้ไขกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ จากที่ต้องให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบ เปลี่ยนเป็นให้รัฐสภารับทราบ ล่าสุดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็แก้ไขหมวดพระมหากษัตริย์มาแล้ว และนั่นเป็นการแก้ไขหลังการทำประชามติ ก็มาจากพระองค์ท่านที่มีพระราชกระแสรับสั่งว่าให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ หมวด ๒ อย่างเช่นเรื่องผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ที่จะทรงแต่งตั้งหรือไม่แต่งตั้งก็ได้ ซึ่งในการแก้ไขครั้งนั้นก็ได้มีการนำรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวมาแก้ไขเพื่อนำร่างทูลเกล้าฯ ถวายไปแล้ว นำมาแก้ไขแล้วถวายขึ้นไปใหม่ ซึ่งจากที่ยกตัวอย่างมานี้ก็จะเห็นได้ว่า หมวด ๑ และหมวด ๒ แก้ไขได้ค่ะ เป็นเรื่องปกตินะคะ แล้วอย่างที่ผ่านมาที่ ส.ส.ร. ปี ๒๕๓๙ ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็ไม่ได้ตีกรอบว่าห้ามแก้ไขหมวดใดแต่อย่างใด ดิฉันก็ไม่เห็นว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น จึงมีคำถามว่าหากต่อไปต้องการแก้ไขหมวด ๑ และหมวด ๒ แต่มีการล็อกไว้จะต้องทำอย่างไร ดิฉันคิดว่านี่เป็นการสร้างเงื่อนไขโดยไม่จำเป็นค่ะ ----------

ดิฉันต้องย้ำอีกครั้งว่าการแก้ไขหมวด ๑ และหมวด ๒ ไม่ใช่การล้มล้างหรือเปลี่ยนแปลงอะไรทั้งสิ้น นี่เป็นเรื่องปกติที่ควรคุยกันได้ในสภาผู้แทนราษฎรค่ะ ในอนาคตถ้ามีการตั้ง ส.ส.ร. แล้วไปจำกัดการแก้ไข ดิฉันคิดว่านี่ยิ่งเป็นทางตัน ดิฉันคิดว่าเป็นการดีด้วยซ้ำที่จะเปิดโอกาสให้ ส.ส.ร. ได้พิจารณาทุกเรื่อง ขึ้นอยู่กับ ส.ส.ร. ที่มาจากประชาชน และต้องรับฟังข้อเสนอของทุกฝ่าย ทุกกลุ่ม ไม่ปิดกั้นใคร รับข้อเสนอทุกอย่างมาก่อนแล้วมาพิจารณาด้วยเหตุและผลว่าอะไรทำได้ หรืออะไรทำไม่ได้ ซึ่งสุดท้ายแล้วเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินเอง ผ่านกลไกของ ส.ส.ร. และการลงประชามติ ท่านประธานคะ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักอันเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ดิฉันจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ดิฉันต้องย้ำตรงนี้ และต้องการเห็นสถาบันคงอยู่อย่างสง่างาม มั่นคง สมพระเกียรติ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันของคนไทยทั้งประเทศ ไม่ใช่ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่จะผูกขาดความจงรักภักดีและป้ายสีให้คนที่เห็นต่างเป็นพวกทำลายชาติ การพูดคุยเรื่องนี้กันอย่างมีเหตุผล มีวุฒิภาวะเป็นการคลี่คลายสถานการณ์การชุมนุมในปัจจุบันที่มีนิสิต นักศึกษา ประชาชนออกมายื่นข้อเรียกร้องต่าง ๆ มากมายอยู่นอกสภา ดิฉันคิดว่านี่เป็นหนทางในการรักษาไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญและอยู่เหนือการเมือง ขอบคุณค่ะ

(การประชุมดำเนินมาถึงตอนนี้ นายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง ได้ลงจากบัลลังก์ โดยมอบให้ นายศุภชัย โพธิ์สุ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง ปฏิบัติหน้าที่แทน)

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านจาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ ครับ

นายจาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ (ศรีสะเกษ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายแพทย์จาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ พรรคเพื่อไทย ก็ต้องขอชื่นชมกับประธานคณะกรรมาธิการและคณะกรรมาธิการชุดนี้ในการศึกษารายละเอียดของการแก้ไขปัญหาหรือว่าหลักเกณฑ์แนวทาง ก็ต้องเรียนว่าการที่เราเห็นกรรมาธิการได้ทำงานอย่างเข้มแข็ง จากที่เห็นรายงานชุดนี้เป็นรายงานที่

มีทั้งหมด ๕๙๖ หน้าเป็นเรื่องของเนื้อหาแล้วก็มีภาคผนวก รายการที่ ๒ ก็คือเรื่องของภาคผนวก ก ภาคผนวก ข ภาคผนวก ก อีก ๒๓๒ หน้า ภาคผนวก ข อีก ๙๐๕ หน้า ผมรวมแล้วได้ ๑,๗๓๓ หน้า เป็นการทำงานที่ทำงานหนักมาก ทั้งคณะอนุกรรมาธิการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ ต้องเรียนว่าวันนี้เป็นวันที่ต้องถือว่าเป็นวันที่รอคอยมากจริง ๆ เมื่อมีการประกาศการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ พี่น้องประชาชนผู้สมัครสมาชิกทุกคนได้ลงพบปะพี่น้อง จริง ๆ ลงกันมานานแล้ว เป็นเวลา ๕-๖ ปีแล้ว คำถามแรกที่พี่น้องประชาชนก็คือเขาหวัง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเห็นสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ รัฐบาลชุดนี้มาแก้ไขปัญหาเรื่องของความเดือดร้อน ปัญหาที่ทำกิน ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจของเขา ปากท้องเขาอย่างมาก แต่ว่าเขาก็มีคำถามแล้วก็ข้อสงสัย เรื่องแรกเลยคือเรื่องระบบของการเลือกตั้ง เพราะฉะนั้นวันนี้ในการศึกษาเรื่องการเลือกตั้งก็คือเจตนารมณ์ของประชาชน เขาบอกว่าการเลือกตั้งต้องให้ประชาชนเข้าใจง่ายที่สุดและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชนมากที่สุด ก็คือการเลือกตั้งที่ง่ายที่สุดก็คือใช้บัตร เราต้องไปเทสต์ (Test) นำว่าคราวนี้ไม่เหมือนเดิม เพราะใช้บัตรใบเดียว และระบบบัญชีรายชื่อก็จะใช้แบบจัดสรรปันส่วนผสม ประชาชนงงไม่เข้าใจ แล้วก็หน่วยราชการก็ไม่ได้ออกไปทำความเข้าใจว่าต้องกาบัตรใบเดียวนะ จึงสังเกตไหมครับว่าบัตรเสียเยอะมาก นี่คือที่ท่านรายงานได้อภิปรายแล้วว่าเจตนารมณ์ประชาชนคือเขาอยากเลือกคนอยากเลือกพรรค แต่ถ้าเป็นกาบัตรใบเดียวเขาก็ต้องเหมาถ่วงน้ำหนักแล้วครับ คนหรือพรรค เพราะมันมารวมอยู่ในใบเดียวกัน ----------

เพราะฉะนั้นวันนี้รายงานศึกษาที่ท่านประธานพีระพันธุ์ได้อภิปรายนำเสนอว่าเจตนารมณ์อยากให้เห็นกลับไปเป็นเหมือนเดิมคือปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งใช้บัตร ๒ ใบ ทั้งคนทั้งพรรค เพราะนั่นคือเจตนารมณ์ประชาชนเข้าใจมากที่สุดและที่สำคัญคือไม่สับสน สับสนอย่างไรครับ ทุกเขตคนละบัตร คนละเบอร์งงกันไปหมด เขตติดกันเบอร์ก็คนละเบอร์ นี่คือทำให้ประชาชนสับสนและพรรคการเมืองที่ได้มาก็จะอ่อนแอ รัฐบาลก็จะอ่อนแอ คำถามที่ ๒ หลังจากที่เขางงแล้วเรื่องบัตรคนละเบอร์ บัตรใบเดียว อันที่ ๒ เขาก็บอกว่าถ้าไปเป็นรัฐบาล เขาก็ถามว่าแล้วเราจะทำอย่างไรล่ะครับ ในเมื่อฝ่ายที่มีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีมีเสียง ส.ว. อยู่แล้ว ๒๕๐ เสียง ของเราถ้าเปรียบเสมือนการวิ่งแข่ง เราจะวิ่งแข่งได้สตาร์ต (Start) ที่ ๐ เมตร กับ ๒๕๐ เมตร เป็นอย่างไร พี่น้องประชาชนกังวล ผมก็อธิบายไปว่าก็ต้องมีวิจารณญาณ เป็นกำลังใจให้ใจเย็น ๆ เพราะการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นั้นเขาเขียนมาอย่างนี้ พี่น้องประชาชนก็พยายาม ผลก็ออกมาอย่างที่เพื่อนสมาชิกอภิปรายแล้วว่าเราจึงต้องมามีการแก้ไขรัฐธรรมนูญร่างพระราชบัญญัติในเรื่องของเสนอ ส.ส.ร. มาตรา ๒๕๖ เพราะว่าความเป็นธรรม จึงต้องกลับมาใช้แบบปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ อันดับที่ ๓ นอกจากรัฐธรรมนูญเขียนเรื่องตรงนี้แล้ว สิทธิเสรีภาพของประชาชนสำคัญมาก หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพ เพราะขณะนี้ทุกคนก็อ้างรัฐธรรมนูญมีสิทธิเสรีภาพ เพราะฉะนั้นกรอบต้องจัดให้มีความสมดุลระหว่างการรับรองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย กับการกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ ต้องให้สมดุลกัน ต้องให้เป็นธรรม เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ใหญ่แล้วก็ต่อไปก็จะได้เห็นที่เกิดการชุมนุมนั้นนะครับ เพราะฉะนั้นท่านเขียนไว้ดีนะครับ ถัดมาก็คือเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ การแก้ไขรัฐธรรมนูญเมื่อปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ กำหนดแค่เสียงข้างมาก ๒ สภา แต่คราวนี้มาตรา ๒๕๖ ยากมาก จนทุกคนบอกว่ายากตรงที่ท่านประธานได้นำเสนอแล้วว่ามีความเห็นถึง ๓ ความเห็น ทุกคนให้ความเห็น โดยเฉพาะเราก็คงความเห็นที่ให้เสียงระหว่างสภา ๒ สภา คือรัฐสภาเป็นเกินกึ่งหนึ่งหรือเสียงข้างมาก แต่ว่าถ้าเราไปรวมในเรื่องของวาระ ๑ จะต้องมีหนึ่งในสามของ ส.ว. ก็คือ ๘๔ เสียง และวาระ ๓ ยังต้องมีอีกนะครับ การโหวตวาระ ๓ จะต้องมีอีกว่า ๑. ต้องมี ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีที่นั่งในรัฐมนตรี รวมทั้งประธานสภา รองประธานสภา ซึ่งค่อนข้างสับสนแล้วก็กำหนดริจิด (Rigid) มากเกินไป ดังนั้นคิดว่าจะต้องเปิดกว้างเรื่องของ

การแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นสากลเหมือนกับปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ก็ขอนำเรียนว่าวันนี้การรับฟังความคิดเห็น การศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ ได้ดูแลอย่างดี และสุดท้ายก็คือการมีส่วนร่วม ขณะนี้การมีส่วนร่วมเราเน้นย้ำมากเพราะว่าประชาชนที่เกิดประท้วงกันเพราะการมีส่วนร่วมให้ไม่มากพอ ใครเข้าไปทำกิจกรรมต่าง ๆ เขาไม่ได้รู้ แต่ก็ออกมาก็มาโวยวายว่าไม่มีส่วนร่วม เพราะอะไร เพราะเราต้องให้เห็นการมีส่วนร่วมมาก ๆ และกฎหมายที่การปฏิรูปกฎหมาย กฎหมายที่การปฏิรูปกฎหมายก็อยากให้คล่องตัว การกำหนดต่าง ๆ นอกจากจะใช้เป็นการควบคุมเหมือนการกำกับดูแลดีมาก ให้คล่องตัวแล้วให้ปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้ซึ่งจะประกอบธุรกิจต่าง ๆ ถ้าเกิดขั้นตอนมันเยอะมาก ผลของมันก็ช้า แล้วก็อาจจะต้องมีความไม่สบายใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนั้นเรื่องของการปฏิรูปกฎหมายต่าง ๆ จะเป็นประโยชน์มาก ก็ขอนำเรียนว่าวันนี้พวกเราพี่น้องประชาชนอยู่ในพื้นที่ทราบว่าเราจะมีร่างพระราชบัญญัติที่ศึกษาเสร็จแล้วนะครับ ก็ขอให้พวกเราได้แสดงความคิดเห็น แล้วก็คิดว่าร่างทั้ง ๓ เล่มที่เสนอนี้จะเป็นประโยชน์แล้วก็เป็นฐานในการแก้ไขหรือในการศึกษาวิชาการต่อไป ต้องขอขอบคุณท่านประธานครับ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปขอแจ้ง ๔ ท่าน นางสาวเบญจา แสงจันทร์ นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ แล้วก็นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ เชิญคุณเบญจาครับ

นางสาวเบญจา แสงจันทร์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : เรียนท่านประธานสภา ดิฉัน เบญจา แสงจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ดิฉันขอตั้งคำถามและตั้งข้อสังเกตของรายงานฉบับนี้ ในส่วนที่คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จไปแล้ว ไปยังคณะกรรมาธิการว่าทำไมในรายงานฉบับนี้จึงไม่มีความเห็นของการแก้ไขในหมวด ๑ ซึ่งเป็นบททั่วไป และหมวด ๒ ซึ่งเป็นหมวดพระมหากษัตริย์ ซึ่งในรายงานนี้มีการชี้แจงไว้ว่าไม่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาศึกษา และอีกทั้งไม่ได้กล่าวไว้และเห็นว่าควรข้ามไป ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้ว อย่างที่เพื่อนสมาชิกก็ได้กล่าวไปบ้างแล้วว่าในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ไม่ได้มีมาตราไหนเลยที่เขียนไว้ว่าห้ามแก้ไขหมวด ๑ หมวด ๒ หรือแม้แต่มาตรา ๒๕๕ ก็บัญญัติไว้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐจะกระทำมิได้ จะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปเป็นอย่างอื่นที่ทำให้กระทบกับรูปแบบการปกครอง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐ จะกระทำมิได้ค่ะ ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕๖ ก็มีการบัญญัติไว้ว่าในกรณีร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมเป็นการแก้ไขในหมวด ๑ หรือหมวด ๒ ก่อนจะดำเนินการก็ให้จัดให้มีการออกเสียงประชามติตามกฎหมายว่าด้วยการออกเสียงประชามติก่อน ถ้าผลของการออกเสียงประชามติของประชาชนไม่เห็นชอบด้วยกับร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว ถ้าประชาชนไม่เอาด้วยก็เป็นการว่ารัฐธรรมนูญฉบับนั้นก็ไม่ผ่านอยู่แล้วใช่ไหมคะ ดิฉันอยากจะยกตัวอย่างให้เห็นภาพดังนี้นะคะ ในกรณีของการแก้ไขหมวด ๑ เราเคยมีการถกเถียงกันมาทุกยุคทุกสมัย และมีการแก้ไขกันมาตลอดว่าอำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน หรืออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน จนสุดท้ายเราถกเถียงกันมาได้ว่าการแก้ไขเปลี่ยนมาเป็นอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หรือว่ายกตัวอย่างในหมวด ๒ ในบางมาตราเราก็มีการอภิปรายกันในสภา แล้วก็มีการพูดถึงและแก้ไขกันมาตลอด ตัวอย่างเช่นมีการแก้ไขเพิ่มเติมในหมวด ๒ ในส่วนขององคมนตรี ซึ่งหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕

เราก็มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มเติมและรับรองสถานะขององคมนตรีในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นครั้งแรก อย่างรัฐธรรมนูญฉบับแรก ๆ ที่รับรององคมนตรีก็บัญญัติให้มีจำนวนองคมนตรี ๕ ท่าน แต่หลังจากนั้นก็มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพิ่มจำนวนเป็น ๕ ท่าน ๘ ท่าน ๙ ท่าน ๑๕ ท่าน และฉบับปัจจุบันก็มีการแก้ไขว่าเปลี่ยนเป็นองคมนตรีจำนวน ๑๙ ท่านใช่ไหมคะ นี่คือเป็นการยืนยันว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับมีการแก้ไขในหมวด ๑ และหมวด ๒ มีการแก้ไขมาโดยตลอดค่ะ อย่างอำนาจหน้าที่ขององคมนตรีก็มีการแก้ไข แล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านภารกิจของอำนาจและหน้าที่ ทั้งนี้ที่ดิฉันอภิปรายแบบนี้ ดิฉันและพรรคก้าวไกลต้องการที่จะธำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่อยู่เหนือการเมืองและอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอย่างแท้จริงค่ะ ดังนั้นกรรมาธิการเองที่เป็นตัวแทนจากสภา ก็ควรที่จะเปิดรับฟังและเปิดพื้นที่ในการที่จะศึกษาและปล่อยให้ทุกฝ่ายได้มีการถกเถียงเรื่องนี้กัน ไม่ใช่ล็อกไม่ให้มีการศึกษาหรือไม่ให้แก้หมวด ๑ หมวด ๒ เลย การทำแบบนี้ก็เป็นการแช่แข็งประเทศค่ะ และการไม่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้พูดคุยหรือเสนอทางออกของตัวเองเลย เป็นการทำให้ไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายพูดคุยกันได้ แล้วก็ทุกฝ่ายก็ไม่สามารถเสนอทางออกของตัวเองได้ด้วย รัฐธรรมนูญทุกฉบับจึงไม่ได้เขียนว่าห้ามแก้ ----------

และรัฐธรรมนูญทุกฉบับก็ได้มีการเปิดช่องไว้ว่าให้มีการแก้ เพียงแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่ได้ร่างมาเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง มันจึงทำให้เกิดการแก้ไขได้ยากเท่านั้นเองค่ะ ทำไมดิฉันจึงตั้งข้อสังเกตแบบนี้ นั่นคือว่าเราได้เห็นการชุมนุมเรียกร้องของนักเรียน นักศึกษา ประชาชน ในหลายจังหวัดทั่วประเทศ และมีข้อเสนอ ๓ ข้อเรียกร้อง ๒ จุดยืน และ ๑ ความฝันของพวกเขาใช่ไหมคะ ซึ่งประเด็นหลักในเวทีเป็นเวทีที่เกิดขึ้นทั่วประเทศด้วยนะคะ ประชาชนส่วนใหญ่และนักศึกษาเองก็เห็นว่าจะต้องมีการแก้ไขบางมาตราในหมวด ๑ และหมวด ๒ แม้แต่เวทีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่สะท้อนความต้องการของพวกเขาต่อข้อเสนอ ๑๐ ข้อ ดิฉันอยากตั้งข้อสังเกตฝากไปยังท่านประธานผ่านไปยังกรรมาธิการ ว่าท่านในฐานะกรรมาธิการ ในฐานะผู้แทนราษฎรที่มาจากประชาชน เราเองมีหน้าที่ที่จะต้องรับฟังข้อเสนอของนักเรียน นักศึกษา เยาวชน พี่น้องประชาชนทุกกลุ่มที่ตะโกนบอกเสียงของเขา บอกกล่าวความต้องการของพวกเขา ว่าเขาอยากออกแบบสังคมที่เขาอยากอยู่ร่วมกันแบบไหน เราต้องรับฟังพวกเขาอย่างจริงใจ มีสติและมีวุฒิภาวะต่อข้อเสนอต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เราต้องการหาจินตนาการใหม่ ข้อตกลงใหม่ รัฐธรรมนูญใหม่ หาฉันทามติว่าประเทศไทยแบบไหนที่เราทุกคนอยากจะอยู่ร่วมกันไม่ใช่หรือคะ ดังนั้นดิฉันยังเห็นว่ารัฐธรรมนูญทั้ง ๒ ฉบับนี้สามารถแก้ไขได้ และขอให้สภาเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้พูดคุยเรื่องของการแก้รัฐธรรมนูญได้ทุกมาตรา ที่กล่าวอย่างนี้ไม่ใช่ว่าดิฉันและพรรคก้าวไกลจะเสนอให้แก้ในหมวด ๑ หมวด ๒ ดิฉันยังยืนยันคำพูดว่าเราแค่เสนอว่ามันสามารถแก้ไขได้ และขออย่าให้ใครเอาคำพูดนี้ไปบิดเบือนว่าเราก้าวล่วง ซึ่งมันเป็นคนละเรื่องกัน ในส่วนของผู้ที่จะนำไปร้องก็เลิกเถอะค่ะ ถ้าจะร้องท่านก็ควรจะไปร้องกับกลุ่มนายทหารทั้งหลายที่ได้ก่อการรัฐประหาร ยึดอำนาจการปกครองแล้วประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ ตั้งตนเป็นรัฏฐาธิปัตย์และเขียนรัฐธรรมนูญใช้เอง ซึ่งคนทำมีความผิดฐานกบฏและมีโทษประหารชีวิต เหตุการณ์แบบนี้ต่างหากที่เราคนไทยจะยอมรับไม่ได้ ดังนั้นขอสรุปว่าถ้าหากผู้แทนที่มาจากประชาชน มาจากการเลือกตั้งของประชาชนจะใช้กระบวนการตามรัฐธรรมนูญ แก้ไขรัฐธรรมนูญ คืนอำนาจกลับไปให้ประชาชนผู้ทรงอำนาจสูงสุด และเป็นผู้ทรงอำนาจในการสถาปนารัฐธรรมนูญ ให้เขาเลือกสภาร่างรัฐธรรมนูญมาทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ เช่นนี้โดยไม่ต้องล็อกการแก้หมวดใดหมวดหนึ่ง นี่ต่างหากเป็นเรื่องที่ทำได้

และยอมรับได้ นี่คือกระบวนการที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญและมีความชอบธรรมมากกว่าคณะรัฐประหารที่แย่งชิงอำนาจไปจากประชาชนเสียอีกนะคะ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : หมดเวลาแล้วครับ

นางสาวเบญจา แสงจันทร์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : ดังนั้นดิฉันยังเห็นว่ารัฐธรรมนูญ ๒ ฉบับนี้สามารถแก้ไขได้ และขอให้สภาเราเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้มีการพูดคุยเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ทุกมาตรานะคะ ดิฉันฝากคำถามนี้ฝากท่านประธานไปยังคณะกรรมาธิการให้ตอบคำถามนี้ด้วยค่ะ ขอบพระคุณค่ะ

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน ครับ

นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน (เชียงราย) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย พรรคเพื่อไทย ท่านประธานที่เคารพครับ ต้องขอบคุณคณะกรรมาธิการวิสามัญที่ได้รายงานต่อสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่น่าพอใจในฐานะที่ท่านเป็นตัวแทนของประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง วันนี้ผมดีใจในหลาย ๆ ประเด็นได้ถูกแก้ไข ได้ถูกให้ความเห็นที่เป็นที่ต้องการของพี่น้องประชาชน ท่านประธานที่เคารพครับ รัฐธรรมนูญของประเทศไทยทำลายสถิติโลก มี ๒๐ ฉบับ ในโลกนี้ไม่มีประเทศไหนที่มีรัฐธรรมนูญปกครองประเทศมากขนาดนี้ท่านประธานครับ ตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ก่อนที่ผมจะเกิด มีรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๐๒ ผมเกิดปี ๒๕๐๖ ก็มีรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๑ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๕ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๗ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๙ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๒๐ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๔ และรัฐธรรมนูญฉบับของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชนคือรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ อันนี้ทำให้ผมตัดสินใจเข้าสู่การเมือง ----------

เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้สามารถที่จะให้ประชาชนคนธรรมดามีโอกาสที่จะสร้างชาติสร้างประเทศได้ หลังจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็ถูกปฏิวัติรัฐประหาร ใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ของคณะปฏิวัติสืบทอดอำนาจ ยังไม่หนำใจปฏิวัติต่อ ใช้รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ อันนี้เป็นรัฐธรรมนูญล่าสุดฉบับที่ล็อกกุญแจ ๘ ชั้น ยากที่คนธรรมดาจะเข้าไปแก้ไขได้ วันนี้ทัวร์ (Tour) น่าจะไปลงที่นายมีชัย ฤชุพันธุ์ นายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ นั้นยกประโยชน์ให้เขาไป แต่นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประวัติศาสตร์ของประเทศไทย นายคนนี้ทำให้ประเทศต้องล่มจมล่มสลายจนถึงวันนี้ ชาวบ้านเขาบอกมานะครับ ไม่ใช่ความคิดของผม ท่านประธานครับรัฐธรรมนูญนี้มันกินได้จริงหรือไม่ ที่มันตั้งอยู่ที่อนุสาวรีย์มันกินได้ สัมผัสแล้ว รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๗ หลังจากปี ๒๕๑๖ นักศึกษาประท้วง มีรัฐธรรมนูญฉบับประชาธิปไตยเต็มใบสุดยอด แต่ก็ถูกล้มล้างในพริบตา ต่อสู้กันมาจนถึงปี ๒๕๔๐ มี ส.ส.ร. เป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน พรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล แต่คนใช้คือพรรคไทยรักไทย เป็นพรรคแกนนำที่ใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ พี่น้องครับ เหมือนกับได้กินหูฉลาม มันสุดยอดจริง ๆ อยู่ดีกินดีมีเงินใช้ร่ำรวยกันถ้วนหน้า สุดท้ายถูกปฏิวัติรัฐประหาร ยัดข้อหาให้กับตัวแทนปวงชนชาวไทย วันนี้เป็นอย่างไรครับ ปิดประตู ๘ ชั้น แก้ไขต้องเปิดประตูครับ มาตรา ๒๕๖ คือประตูสู่การแก้ไขยากลำบากที่สุด วันนี้เราพยายาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพยายามไม่ให้เสียเลือดเนื้อให้เป็นการแก้ไขอย่างละมุนละม่อม ให้ประเทศชาติเดินได้ในภาวะโควิด (COVID) อันนี้ท่านประธานครับ ท่านประยุทธ์ จันทร์โอชา บอกว่าการแก้รัฐธรรมนูญนั้นมันเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องละเอียดอ่อนต้องใช้เวลา วันที่คุณทำปฏิวัติรัฐประหารคุณฉีกรัฐธรรมนูญภายใน ๑ วัน นี่เด็กเขาพูดนะ คุณตอบได้หรือเปล่า รักษาอำนาจ สืบทอดอำนาจ ผมจะบอกให้นะท่านประยุทธ์

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ท่านพิเชษฐ์ครับ ผมว่าเข้าสู่เนื้อหาที่คณะกรรมาธิการได้ศึกษา ไม่อยากให้ออกนอกประเด็นจนเกินไปนะครับ และการเอ่ยถึงชื่อบุคคลภายนอกโดยไม่จำเป็นก็ขอความกรุณานะครับ เชิญอภิปรายต่อครับ

นายพิเชษฐ์ เชื้อเมืองพาน (เชียงราย) : หัวหน้าคณะปฏิวัติรัฐประหาร พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ยึดอำนาจผู้ที่มาจากการเลือกตั้งจริงหรือไม่ท่านประธาน

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) สุพิชชาย ๔๑/๒

มันคือความจริงอย่างไร กลัวทำไม วันนี้ตัวแทนของพี่น้องประชาชนมีโอกาสได้พูด ได้วิพากษ์วิจารณ์ได้บอกกล่าวกัน มันไม่มีปัญหาหรอกครับ ผมอยากจะให้ ส.ส.ร. ที่จะตั้งขึ้นในไม่ช้านี้ได้ยึดหลักของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๗ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่มีเสรีภาพ ยึดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ แล้วก็ยึดรายงานของคณะกรรมาธิการที่เสนอในวันนี้ เอา ๓ อย่างนี้มารวมกัน เป็นต้นแบบเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วประเทศจะเดินได้ ความยากจนความร่ำรวยขึ้นอยู่กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ----------

- ๔๒/๑

ขอฝากท่านคณะกรรมาธิการไปถึงนายกรัฐมนตรีว่า วันนี้ท่านรีบจัดการตัวเองเสีย ๓ ป รีบจัดการตัวเองเสีย ถ้าท่านไม่รีบจัดการแก้ปัญหา ไม่รีบพอต่อการเสวยอำนาจของท่าน ท่านจะไม่มีแผ่นดินอยู่ ตราบใดที่มีเสียงปืน มีเด็กเสียชีวิต วันนั้นท่านจะไม่เหลืออะไรเลย จะไม่มีแผ่นดินอยู่ในโลกนี้ ผมฝากเตือนไปยังท่านประยุทธ์ จันทร์โอชา รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะเป็นฉบับใหม่ที่เป็นความหวังของคนไทยที่จะแก้ปัญหาทุกอย่าง แก้ปัญหาการปฏิวัติที่จะเกิดขึ้นต่อไปด้วย ขอบคุณครับท่านประธาน

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญคุณธัญวัจน์ เชิญครับ

นายธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : เรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ธัญวัจน์ กมลวงศ์วัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล วันนี้ธัญขออภิปรายรับทราบรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ธัญมีทั้งหมด ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรกคือ หลักประกันความเสมอภาค มาตรา ๒๗ ทางคณะกรรมาธิการมีความเห็นตัดคำว่า ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ออก ซึ่งธัญก็เห็นด้วย เพราะว่าจริง ๆ แล้ว ในวรรคที่หนึ่งมีการบัญญัติว่าบุคคลต้องเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมายอยู่แล้ว แล้วจริง ๆ แล้วคำว่าชายหญิง ธัญอยากจะขอเพิ่มเติมนิดหนึ่ง จริง ๆ แล้วในเพศกำเนิดนั้นก็ไม่ได้ครอบคลุม เพราะว่าจริง ๆ ในสังคมของเรามีกลุ่มคนที่เป็นอินเตอร์เซ็กส์ (Intersex) หรือเพศกำกวมโดยกำเนิด ซึ่งจริง ๆ คำว่าชายหญิงก็ไม่ครอบคลุม และที่สำคัญถ้าเราจะต้องแก้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เราก็ควรจะต้องมีกฎหมายที่ครอบคลุมและคุ้มครองดูแลคนทุกคน แต่ธัญอยากจะเสนอเพิ่มเติมตรงนี้ เกี่ยวกับวรรคสาม เพราะว่าตรงนี้คณะกรรมาธิการไม่ได้นำเสนอแล้วก็ให้ความคิดเห็นเอาไว้ ซึ่งเป็นวรรคที่พูดถึงการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลความแตกต่างในเรื่องของถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนาหรือการอบรม ถึงตรงนี้ธัญมีข้อเสนอและอยากจะเพิ่มเติมให้คณะกรรมาธิการได้ทราบ เราควรจะกำหนดไปเลย อย่างเช่นอยากจะให้ตัดคำว่า เพศ ออก เปลี่ยนเป็น เพศกำเนิด

แล้วเพิ่มคำว่า เพศสภาพ เพศวิถี เพราะ ๓ คำนี้จะครอบคลุมความหลากหลายของสังคม ไม่ว่าจะเป็นเพศชาย เพศหญิง และกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ แล้วอีกประเด็นหนึ่งในประเด็นที่ ๑ ส่วนที่ ๔ ก็คือวรรคสี่นั้น ก็มีการบัญญัติประเด็นมาตราที่ส่งเสริมด้วยมาตรการของรัฐเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ธัญอยากให้บัญญัติคำว่าผู้มีความหลากหลายทางเพศหลังคำว่า สตรี เพราะปัจจุบันนั้นผู้มีความหลากหลายทางเพศเรายังอยู่ในสังคมที่มีกฎหมายเพียงแค่ ๒ เพศ เป็นระบบ ๒ เพศอยู่ แล้วก็ต้องมีอีกหลายสิ่งหลายอย่างที่จะต้องพัฒนาแล้วก็ส่งเสริมความเสมอภาคต่อไป สรุปประเด็นที่ ๑ ตัด ๒ คำ ชาย หญิง แต่ธัญขอนำเสนอเพิ่มคือ เพศกำเนิด เพศสภาพ และเพศวิถี ๓ คำค่ะ

ประเด็นที่ ๒ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานที่ดีมาก ๆ เลย แต่น่าเสียดายตรงหมวด ๖ แนวนโยบายของรัฐ ธัญก็มีความเข้าใจว่านโยบายของรัฐเป็นสิ่งที่รัฐจะคิดก็ได้ไม่คิดก็ได้ จะทำก็ได้ หรือไม่ทำก็ได้ แล้วรัฐก็จะใช้คำว่า รัฐพึงเสริมสร้าง รัฐพึงส่งเสริมต่าง ๆ เหล่านี้ แต่ในมาตรา ๗๑ ธัญมีข้อเสนออยากให้คณะกรรมาธิการได้ทราบก็คือวรรคสุดท้ายของมาตรา ๗๑ บัญญัติไว้ว่า ในการจัดสรรงบประมาณรัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างของเพศ วัย และสภาพบุคคล ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม ธัญอยากจะแก้ตรงนี้ แก้ให้วรรคสุดท้ายไปอยู่ในหมวดหน้าที่ของรัฐ เพราะว่าธัญต้องการเปลี่ยนคำว่า รัฐพึงคำนึง เป็น รัฐมีหน้าที่ ----------

เพราะสิ่งที่จะส่งเสริมให้คนเท่ากันนั้น ในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำขนาดนี้เป็นสิ่งที่ต้องทำ ไม่ใช่เป็นสิ่งที่พึงกระทำ การที่บอกว่าคนเท่ากันมันก็เป็นเรื่องง่าย แต่ในฐานะที่เราเป็นผู้แทนราษฎร และต้องออกแบบนโยบาย เราต้องเห็นคนไม่เท่ากันอย่างไร ด้วยเหตุผลแบบไหน และจะแก้ไขอย่างไร เพราะว่าปัจจุบันนี้สังคมก็มีความเหลื่อมล้ำทางด้านสิทธิ เศรษฐกิจ การศึกษา สังคม วัฒนธรรม แล้วก็การเมือง ตัวอย่างหมวดหน้าที่ของรัฐที่จะยกตัวอย่างอย่างสั้น ๆ ที่พูดถึงวินัยการเงินการคลัง นี่ก็เป็นหน้าของรัฐใช่ไหมคะ แต่ว่ารัฐในหมวดหน้าที่ไม่ได้พูดถึงสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุดเลย สินทรัพย์ที่มีค่าที่ประเมินไม่ได้นั่นคือทรัพยากรมนุษย์ นั่นคือประชาชน การที่เราย้ายการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับเพศ กับวัย ไปเป็นหน้าที่ของรัฐก็เพื่อนำแนวคิดการจัดสรรงบประมาณ เจนเดอร์ เรสพอนซิฟ บัดเจตติง (Gender responsive budgeting) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศ เพื่อเสริมสร้างอัตราการเกิดของประชากร เมื่อเรามีประชากรมากเราก็เกิดปัจจัยการผลิตมากในประเทศใช่ไหมคะ นั่นก็คือประชาชนมีความสุขเศรษฐกิจดีค่ะ และอีกแนวคิดหนึ่งก็คือแนวคิดที่ต้องทำควบคู่กันไป ก็คือเจนเดอร์ เรสพอนซิฟ โพลิซี เมกกิง บัดเจตติง (Gender responsive policy making budgeting) ก็คือการจัดสรรงบประมาณตามช่วงอายุ ที่จะส่งผลให้ทรัพยากรมนุษย์ประชาชนที่มีความหลากหลาย มีหน้าที่ที่โอบอุ้มซึ่งกันและกัน และนี่ก็คือการโอบรับความหลากหลายด้วยงบประมาณ ไม่ใช่เป็นงบประมาณปัจจุบันที่เป็นงบประมาณกินมนุษย์ เราต้องการเสริมสร้างมนุษย์ เราต้องการงบประมาณแผ่นดินที่ปลูกมนุษย์ค่ะ นี่คือทรัพยากรที่มีคุณค่าที่อยากให้รัฐเห็นความสำคัญ ไม่ใช่คิดว่าเป็นเงินสงเคราะห์และพึงกระทำเท่านั้น แต่การทำการจัดสรรงบประมาณนั้นต้องคำนึงถึงทรัพยากรมนุษย์ที่ประเมินค่าไม่ได้ค่ะ ขอบคุณค่ะท่านประธาน

นายศุภชัย โพธิ์สุ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง) : ขอบคุณครับ ต่อไปเชิญท่านชัยวุฒิครับ

นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม ชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ ขอเรียนท่านประธานว่าเนื่องจากฝ่ายค้านได้อภิปรายต่อเนื่องกันมาหลายคน ก็อยากขอให้เป็นฝ่ายรัฐบาลได้อภิปรายต่อเนื่องกันไปด้วย กราบขอความ

อนุเคราะห์จากท่านประธานด้วยนะครับ ผมขออภิปรายในประเด็นการศึกษาแก้ไขรัฐธรรมนูญสั้น ๆ สัก ๒-๓ เรื่อง ซึ่งผมคิดว่าอยากจะบันทึกไว้ในที่ประชุมด้วย แล้วก็ให้ท่านคณะกรรมาธิการได้นำพิจารณา ซึ่งโดยภาพรวมรายงานฉบับนี้ก็มีความสมบูรณ์แล้วก็เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะท่านได้เสนอในหลาย ๆ เรื่องที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไข ซึ่งผมคิดว่าน่าจะทำได้ไม่ยาก เช่นท่านเสนอเรื่องแก้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ เกี่ยวข้องกับงบประมาณ ซึ่งอันนี้เป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งผมว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงพี่น้องประชาชนที่ทราบปัญหาเรื่องนี้ก็คงจะเห็นด้วยกับพวกเรา เป็นสิ่งที่แก้ได้ไม่ยากแล้วก็น่าจะมีความเห็นพ้องต้องกัน ในเรื่องการปฏิรูปประเทศ ซึ่งท่านเสนอให้มีการตัดออกไปทั้งหมด ซึ่งอันนี้ผมว่าส่วนใหญ่เราก็เห็นด้วย เพราะว่าเท่าที่ผ่านมาก็ไม่มีการปฏิรูปที่ขับเคลื่อนไปได้อย่างชัดเจนรัฐธรรมนูญฉบับนี้กำหนดไว้ แต่ว่าก็ไม่สามารถเป็นประโยชน์ต่อพี่น้องประชาชนได้น่าจะมีการแก้ไข แต่มีเรื่องหนึ่งซึ่งผมอ่านแล้วผมไม่สบายใจ โดยเฉพาะในหน้า ๓๒ หน้า ๓๓ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับที่มาของ ส.ส. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือท่านไปเขียนผลการพิจารณาในทำนองว่าระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสมเป็นระบบที่ประชาชนเข้าใจยาก ไม่สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของประชาชน และมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนนะครับ แล้วท่านก็ไปเขียนต่อทำนองว่า ระบบนี้เป็นระบบที่ทำให้สมาชิกพรรคการเมืองขนาดเล็กมี ส.ส. มาจำนวนมาก และเป็นระบบที่ทำให้มีการซื้อเสียง ซึ่งผมเห็นว่าเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ผมไม่เห็นด้วยนะครับ ที่สำคัญท่านเขียนทั้งหมดเพื่อนำส่งไปสู่ข้อสังเกตที่ท่านสรุปว่าควรกลับไปใช้ระบบเลือกตั้ง ส.ส. ตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ----------

ก็คือระบบเลือกตั้งที่มีบัญชีรายชื่อกับแบบแบ่งเขต ส.ส. แบบแบ่งเขต ๔๐๐ คน บัญชีรายชื่อ ๑๐๐ คน แล้วก็มีบัตรเลือกตั้ง ๒ ใบ เลือกเขต ๑ ใบ เลือกบัญชีรายชื่ออีก ๑ ใบ ซึ่งเป็นระบบเก่า ซึ่งเรายกเลิกและเปลี่ยนมาเป็นระบบใหม่ ในระบบสัดส่วนผสมในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เข้าใจครับ ถ้าท่านคณะกรรมาธิการโดยเฉพาะเท่าที่ผมดูหน้า ส่วนใหญ่ก็จะเป็นนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งในระบบเก่าของปี ๒๕๔๐ พรรคที่ท่านสังกัดก็เป็นพรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จจากการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๔๐ หรือฉบับ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งมันคล้าย ๆ กัน ท่านก็คุ้นชินกับระบบเก่า เพราะคิดว่าระบบนี้เป็นระบบที่ทำให้พวกท่านได้เปรียบในการเลือกตั้ง เป็นช่องทางให้ท่านกลับมาสู่อำนาจได้ เพราะเชื่อว่าถ้าใช้ระบบบัตร ๒ ใบ ท่านได้ ส.ส. เขตมา ๑๐๐ กว่าคน ท่านจะได้ปาร์ตีลิสต์ (Party list) อีก ๕๐-๖๐ คน ท่านได้ ส.ส. มา ๒๐๐ กว่าคน ท่านจะเป็นพรรคขนาดใหญ่คุมเสียงในสภาได้ เหมือนที่เราบอกว่าใครเป็นคนเขียนกติกา ใครเป็นคนเขียนกฎหมายก็จะเขียนเพื่อประโยชน์ของตัวเองใช่ไหมครับ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าการที่เรามาพูดเรื่องนี้โดยที่เราเป็นคนตัดสินใจกันเองมันไม่แฟร์ (Fair) ผมมองต่างกันครับ การเลือกตั้งแบบปัจจุบันที่เรียกว่า จัดสรรปันส่วนผสม เป็นระบบที่สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของพี่น้องประชาชนอย่างดีที่สุด เพราะวันนี้พี่น้องประชาชนถ้าเลือกพรรคการเมืองพรรคหนึ่งมีคะแนนนิยม ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ทั้งประเทศเขาก็ควรจะมี ส.ส. ในสภา ๑๐ เปอร์เซ็นต์ เพื่อสะท้อนตอบความต้องการของพี่น้องประชาชนที่เลือกเขามาทั้งประเทศใช่ไหมครับ พรรคพลังประชารัฐมีคนเลือกประมาณ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ทั้งประเทศ ก็มี ส.ส. ในสภาคิดเป็นสัดส่วนแล้วก็คือประมาณ ๑๒๐ กว่าคน ก็คือ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ของ ส.ส. ในสภา นี่ครับคือสะท้อนเจตนารมณ์ของพี่น้องประชาชนที่เลือกพวกมา ไม่ใช่มีคนเลือกท่านทั้งประเทศ ๓๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ แต่มี ส.ส. ในสภา ๔๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ มันไม่สะท้อนเจตนารมณ์ของประชาชน มันบิดเบี้ยวครับ แต่ท่านคิดว่าระบบนี้ทำให้ท่านได้ ส.ส. เยอะขึ้น ได้ทั้งเขต ได้ทั้งบัญชีรายชื่อ ท่านชอบท่านจะเอากลับมาอีกแค่นั้นเอง ไม่มีเหตุผลอื่นเลย ผมเรียนว่าการทำงานของคณะกรรมาธิการต้องอย่ามีอคติ ฟังเพื่อนสมาชิกบางคนท่านก็พูดไปถึงว่าการเลือกตั้งแบบบัตรใบเดียวประชาชนสับสน ไม่มีหรอกครับ ถ้าสับสนจริงทำไมบางจังหวัดพรรคเพื่อไทยได้ยกทั้งจังหวัดล่ะครับ ก็คนละเบอร์กันหมดละครับ เขาเลือกถูกครับ ไม่มีปัญหาเลยครับ

ถ้าเขาไม่เลือกก็เพราะเขาไม่อยากเลือกบัตรเบอร์เดียวพรรคการเมืองจะเข้มแข็ง หมายถึงบัตรใบเดียวพรรคจะเข็มแข็ง เพราะพรรคต้องเลือกคนที่ประชาชนนิยม เป็นคนดี ดึงคะแนนให้พรรค และคนดีคนเก่งก็ต้องเลือกอยู่พรรคที่ดี ที่มีคะแนนนิยม และมาช่วยกันทำพรรคให้ดี เพื่อประชาชนรักและศรัทธา พรรคการเมืองก็จะเข้มแข็ง ถ้าท่านไปแยกบัตร ๒ ใบ ส.ส. เก่าได้เปรียบครับ เขาลงพื้นที่ซื้อเสียงหาประโยชน์ให้ประชาชน คุมมวลชนได้ เขตนั้นเขาชนะครับ พรรคไหนเขาก็ไม่สน พรรคการเมืองอ่อนแอครับ ระบบนี้คือระบบที่ดีที่สุดแล้วครับ ถ้าท่านจะบอกว่าบัตรเสียเยอะ มันเยอะเพราะอะไรครับ ไม่ใช่เยอะเพราะบัตรใบเดียวนะครับ เยอะเพราะ กกต. ไปทำบัตรเลือกตั้งให้มีปัญหา เอาตัวเลขกับช่องลงคะแนนไปอยู่แยกกัน ท่านจำได้ไหมครับ ปกติตัวเลขกับช่องกาคะแนนต้องติดกัน รอบนี้ท่านไปดึงออกห่างกันแล้วไปใส่ชื่อพรรค ประชาชนจึงกาผิด ไปกาหลังตัวเลขซึ่งมันเป็นช่องที่ไม่ใช่ช่องลงคะแนน ฉะนั้นเราต้องแก้ให้ถูกจุดนะครับ ผมจึงไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอเรื่องนี้ โดยเฉพาะอีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องท่านไปบอกว่ารัฐมนตรีหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ควรมาจาก ส.ส. ซึ่งอันนี้ก็ขัดหลักการของระบบประชาธิปไตยรัฐสภานะครับ ท่านไปดูประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสิงคโปร์ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งหมดมาจากสภา ที่ประเทศสิงคโปร์เขาเพิ่งยุบสภาแล้วเลือกตั้งใหม่ เขาต้องปรับ ครม. ใหม่เพราะอะไรท่านทราบไหมครับ เพราะมีรัฐมนตรีท่านหนึ่งลง ส.ส. เขตแล้วสอบตก เป็นรัฐมนตรีไม่ได้ครับ เพราะไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน ประชาชนไม่เลือก ไม่ให้เป็นรัฐมนตรี เพราะรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้งของพี่น้องประชาชน จะได้เข้าใจปัญหาทุกข์สุขของพี่น้องประชาชน ก็ฝากไปด้วยครับ เรื่องนี้ผมก็ไม่เห็นด้วยครับ

(การประชุมดำเนินมาถึงตอนนี้ นายสุชาติ ตันเจริญ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง ได้ขึ้นบัลลังก์เพื่อดำเนินการประชุมต่อไป)

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านกรรมาธิการจะชี้แจงไหมครับ เชิญครับ

นายปิยบุตร แสงกนกกุล (กรรมาธิการ) : เรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม ปิยบุตร แสงกนกกุล ในฐานะกรรมาธิการ ผมขอใช้เวลาไม่นานในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่เพื่อนสมาชิกได้ซักถามมาที่คณะกรรมาธิการ แล้วก็ตัวผมเองนั้นก็มีความเห็นที่แตกต่างจากคณะกรรมาธิการอยู่ด้วย นั่นก็คือกรณีของในรายงานศึกษาของคณะกรรมาธิการชุดนี้เขียนเอาไว้ว่าในหมวด ๑ บททั่วไป และหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ นั้นไม่มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาศึกษา ซึ่งตรงนี้ผมเห็นต่าง และพอดีเพื่อนสมาชิกได้ซักถามประเด็นนี้ขึ้นมา ผมเรียนอย่างนี้ว่าข้อจำกัดการแก้รัฐธรรมนูญในปี ๒๕๖๐ มันมีเขียนอยู่ในมาตรา ๒๕๕ นั่นก็คือห้ามเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ และห้ามเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ถ้อยคำนี้หมายความว่าอย่างไร หมายความว่าเราจะแก้รัฐธรรมนูญแก้ได้ทุกหมวด ทุกมาตรา แต่ห้ามแก้จนเปลี่ยนให้ประเทศไทยกลายเป็นสหพันธรัฐ ห้ามแก้จนเปลี่ยนประเทศไทยเป็นเผด็จการ ห้ามแก้จนเปลี่ยนประเทศไทยมีประธานาธิบดีเป็นประมุข แบบนี้ทำไม่ได้เป็นอันขาด นี่คือข้อจำกัดที่เป็นอยู่ของมาตรา ๒๕๕ ดังนั้นรัฐธรรมนูญทั้ง ๒๗๙ มาตรา แก้ไขได้ทั้งหมด เพียงแต่ว่าอย่าไปกระทบกระเทือนกับรูปของรัฐและระบอบการปกครองเท่านั้น ทีนี้ในอดีตที่ผ่านมาถ้าเราพิจารณาถึงประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญไทยทั้งหมด ทั้งหมวด ๑ และหมวด ๒ มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัตต่อเนื่องตามยุคตามสมัยครับท่านประธาน ยกตัวอย่างเช่น ในหมวด ๑ มีการเปลี่ยนหลายครั้งหลายหน ครั้งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งก็คือตอนปี ๒๔๙๒ เป็นครั้งแรกที่ในหมวด ๑ บททั่วไปเขียนลงไปอย่างชัดเจนว่าประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และตั้งแต่นั้นมาถ้อยคำนี้ก็ล้อต่อมาเรื่อย ๆ และเขียนให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๔ ว่าประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นี่ก็คือการแก้หมวด ๑ ครั้งสำคัญ การแก้หมวด ๑ ครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งคือตอนปี ๒๕๔๐ เปลี่ยนคำว่า อำนาจอธิปไตยมาจากราษฎร

อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย ให้เป็น อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย ตอนปี ๒๕๔๐ ยังมีบทบัญญัติมาตรา ๗ ที่พวกท่านรู้จักกันดี นั่นก็คือเวลาที่ไม่มีบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรให้ใช้ ให้วินิจฉัยไปตามประเพณีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งปัจจุบันกลายมาเป็นมาตรา ๕ ก็ยังคงมีบทบัญญัติแบบนี้อยู่ หรือแม้กระทั่งตอนปี ๒๕๕๐ เราเพิ่มหลักนิติธรรมเข้าไปอยู่ในหมวด ๑ ปี ๒๕๖๐ เราเพิ่มคำว่า การใช้อำนาจนั้นต้องคำนึงถึงเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ก็เติมเข้าไปในหมวด ๑ อีกเช่นเดียวกัน ดังนั้นหมวด ๑ ที่ผ่านมามันมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เช่นเดียวกันครับ ในหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ ก็มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน ตอนปี ๒๔๙๒ เราเพิ่มให้มีองคมนตรีเข้ามาอยู่ในรัฐธรรมนูญ แล้วก็มีจนถึงปัจจุบันนี้ ปี ๒๕๓๔ มีการเปลี่ยนว่าการเข้าสู่ตำแหน่งประมุขของรัฐ การเข้าสู่ตำแหน่งของพระมหากษัตริย์ จากเดิมจะต้องให้รัฐสภาลงมติให้ความเห็นชอบ เปลี่ยนมาเป็นการรับทราบเฉย ๆ ซึ่งเราก็ปรากฏเห็นในข้อเท็จจริงคือตอนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในหลวงรัชกาลที่ ๙ ขึ้นครองราชย์ ในเวลานั้นรัฐสภาก็เป็นองค์กรผู้มีอำนาจลงมติให้ความเห็นชอบ แต่พอครั้งมาเป็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์ปัจจุบัน ในหลวงรัชกาลที่ ๑๐ ในวันนั้นรัฐสภาทำหน้าที่เพียงรับทราบเท่านั้น นี่ก็คือการเปลี่ยนแปลงในหมวด ๒ เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นแล้วในหมวด ๒ ยังมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งคือตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ที่เปลี่ยนแปลงว่าในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงประทับอยู่ในพระราชอาณาจักรอาจจัดตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หรือไม่ก็ได้ นี่ก็คือการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งในปี ๒๕๖๐ ดังนั้นทั้งหมวด ๑ ทั้งหมวด ๒ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทีนี้ประเด็นปัญหามันเป็นอย่างนี้ครับ ในส่วนความเห็นข้างน้อยของผม ความเห็นที่แตกต่างจากคณะกรรมาธิการ ผมเห็นว่ามันมีหลายเรื่องในหมวด ๑ และหมวด ๒ ที่จำเป็นจะต้องปรับปรุงแก้ไข เราต้องพยายามอย่าสร้างความคิดความเชื่อความเข้าใจผิดว่า ๒ หมวดนี้แตะต้องไม่ได้ คำว่า แตะต้องไม่ได้ กับคำว่า เปิดทางให้มีการแก้ กับคำว่า จะแก้หรือไม่แก้ นี่คนละประเด็นกันหมดเลยนะครับ ----------

การที่เราบอกว่ามีการแก้ไขทบทวนได้เสมอ ไม่ได้หมายความว่าอยากจะแก้ แต่ถ้ามันจำเป็นต้องแก้ก็ต้องแก้ เช่นเดียวกันถ้าเราไปบอกว่าหมวด ๑ หมวด ๒ ไปแตะต้องอะไรไม่ได้เลย แล้วเกิดวันหนึ่งมีความจำเป็นต้องแก้จริง ๆ มันจะเกิดเดดล็อก (Deadlock) เกิดวิกฤตการณ์ในทางรัฐธรรมนูญ ดังนั้นอย่าอธิบาย อย่าทำความเข้าใจผิดจนมันเกินตัวบทในรัฐธรรมนูญ ตัวบทในรัฐธรรมนูญยืนยันชัดเจนว่าหมวด ๑ หมวด ๒ แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ และหมวด ๑ หมวด ๒ ก็เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา พี่น้องประชาชนสามารถพูดคุยถกเถียงกันได้ ผมเห็นว่าหมวด ๑ ในอนาคตถ้าหากจะทำเป็นรัฐธรรมนูญกันใหม่ทั้งฉบับ หรือหากจะแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ก็ตาม หมวด ๑ สามารถเพิ่มเติมหลักการพื้นฐานสำคัญของประเทศไทยลงไปอีกก็ได้ ในทางทฤษฎี ในทางตำราเราเรียกกันว่าบทบัญญัตินิรันดรหรืออีเทอร์นิตี คลอส (Eternity clause) หรือเราอาจจะเรียกว่าอัตลักษณ์ทางรัฐธรรมนูญ คอนสติติวชันนัล ไอเดนทิตี (Constitutional Identity) หมายความว่านี่คือเอกลักษณ์ของการปกครองของประเทศไทย ใครจะมาเปลี่ยนมาแปลง มาแตะ มาต้อง มาล้ม มาล้างไม่ได้เลยนะครับ รัฐธรรมนูญของประเทศสำคัญ ๆ เขาจะสถาปนาเอาไว้อยู่ในมาตราต้น ๆ ยกตัวอย่างเช่นประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็จะเขียนหลักการสำคัญของตัวเองเอาไว้ในมาตรา ๑ นั่นก็คือเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เรื่องหลักนิติรัฐ เรื่องประชาธิปไตย อย่างนี้เป็นต้น ผมเห็นว่าประเทศไทยควรจะสถาปนาหลักการพื้นฐานของประเทศไทยลงไป ไม่ว่าจะมียึดอำนาจ ไม่ว่าจะมีการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกี่ฉบับก็ตาม แต่ประเทศไทยจะต้องเป็นแบบนี้ตลอดกาล นั่นก็คือหลักการเรื่องของรูปของรัฐ คือความเป็นรัฐเดี่ยว เรื่องของรูปของรัฐแบบราชอาณาจักรที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขสืบทอดทางสายโลหิต เรื่องของระบอบประชาธิปไตย เรื่องของหลักการนิติรัฐ เรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เรื่องของหลักการแบ่งแยกอำนาจ รวมไปถึงหลักการใหม่ ๆ ซึ่งเป็นปฏิกิริยาต่อเนื่องอย่างชัดเจนต่อการยึดอำนาจของกองทัพบ่อย ๆ นั่นก็คือหลักการสถาปนาให้รัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งอยู่เหนือกองทัพ รวมไปถึงหลักการกระจายอำนาจ ทั้งหมดนี้ถ้าเรายึดให้เป็นเหมือนกระดูกสันหลังของประเทศไทย หมายความว่าเราเปลี่ยนแปลงกี่ครั้งกี่หน เราเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกี่ฉบับ

กระดูกสันหลังอันนี้จะยึดโยงประเทศไทยไว้อยู่เสมอมานะครับ เราเรียกกันว่าหลักการพื้นฐานในรัฐธรรมนูญหรืออัตลักษณ์ทางรัฐธรรมนูญ ผมเห็นว่าไม่เป็นที่น่าแปลกใจอะไร ถ้าเราจะบัญญัติหลักการพื้นฐานเหล่านี้ลงไปอยู่ในหมวด ๑ เช่นเดียวกันในหมวด ๒ ถ้าหากพิจารณาแล้วว่ามีความจำเป็นจะต้องแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติต่าง ๆ ในหมวด ๒ พระมหากษัตริย์ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นก็จำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงครับ ทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้กรอบเรื่องประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขอยู่แล้ว ผมยกตัวอย่างเช่นเรื่องหนึ่งครับท่านประธาน ขอเวลาอีกสัก ๓๐ วินาทีครับ เรื่องหนึ่งที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งครับ คือพระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นองค์พระประมุขของรัฐ สืบทอดทางสายโลหิต เป็นสัญลักษณ์ศูนย์รวมจิตใจของราชอาณาจักรไทย พูดง่าย ๆ เวลาพูดกันว่ารัฐเป็นนิติบุคคล เราไม่เห็นหน้าตาว่าหน้าตาเป็นอย่างไร ดังนั้นมนุษย์จึงต้องสร้างตำแหน่งประมุขของรัฐขึ้นมาเพื่อจะบอกว่าถ้าพูดถึงรัฐ รัฐนี้ให้คิดถึงคนคนนี้ นี่คือที่มาของเฮด ออฟ สเตต (Head of state) หรือประมุขของรัฐ ดังนั้นตำแหน่งนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่ประทับอยู่ในพระราชอาณาจักร ในอดีตที่ผ่านมาเขาถึงเขียนในรัฐธรรมนูญว่าจะต้องมีการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการพระองค์ เพราะประเทศไม่สามารถขาดประมุขของรัฐได้ ดังนั้นเรื่องนี้ก็จึงเป็นเรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณาเหมือนกันว่าในท้ายที่สุดรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ในหมวด ๒ จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงในเรื่องนี้หรือไม่ อย่างไร ผมขออนุญาตใช้เวลาทิ้งท้ายตรงนี้เท่านี้ เกี่ยวกับเรื่องหมวด ๑ หมวด ๒ ว่าต้องพยายามอย่าสร้างความเข้าใจผิดว่าหมวด ๒ หมวดนี้แตะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทั้ง ๒ หมวดนี้แก้ไขได้และถ้าแก้ไขแล้วเป็นคุณต่อบ้านเมือง แก้ไขแล้วทำให้ประเทศไทยธำรงรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้ก็จำเป็นต้องแก้ครับ ขอบคุณครับท่านประธานครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : เชิญท่านประธานคณะกรรมาธิการครับ

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค (ประธานคณะกรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม พีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค ในฐานะประธานคณะกรรมาธิการ ผมขออนุญาตทำความเข้าใจในประเด็นที่สมาชิกได้ตั้งข้อสอบถามเกี่ยวกับกรณีของหมวด ๑

กับหมวด ๒ ก่อนนะครับ ผมขออนุญาตกราบเรียนว่าประเด็นเรื่องนี้มีประเด็นที่ท่านสมาชิกอภิปรายอยู่ ๒ อย่าง อย่างที่ ๑ บอกว่าแก้ไขได้ ไม่ได้เถียงเลยครับ คณะกรรมาธิการก็ไม่ได้บอกว่าแก้ไขไม่ได้ ----------

ประการที่ ๒ คือการว่าแล้วจะแก้ไขหรือเปล่า ประเด็นนี้ที่คณะกรรมาธิการเห็นว่าไม่มีอะไรต้องแก้ไข ในการพิจารณาของคณะกรรมาธิการเราก็ได้มีการพูดคุยกันในห้องประชุมทุกอย่างที่ผมพูดนี้มีหลักฐานเป็นบันทึกชวเลขซึ่งอยู่ในรายงานนี้ด้วยครับ ถ้าหากว่ามีการพูดกันในเรื่องนี้ว่าจะต้องศึกษา ต้องมีการพูด มีประเด็นเรื่องนั้นเรื่องนี้ จริง ๆ แล้วต้องอยู่ในชวเลขครับ แต่ว่าเรื่องนี้ได้มีการตรวจสอบ ท่านประธานจะเห็นว่าคราวนี้ผมได้ขออนุญาตที่ประชุมเอารายงานชวเลขของกรรมาธิการแต่ละท่านที่พูดในทุกหมวดใส่ไว้ด้วย ในกรณีของหมวด ๑ หมวด ๒ ไม่มีการพูดเลยครับ ไม่ว่ากรรมาธิการท่านใด ซึ่งกรรมาธิการของเราในที่ประชุมก็เห็นว่าบทบัญญัติที่เขียนไว้ในปัจจุบันนี้ไม่มีประเด็นอะไรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ไม่ใช่ว่าแก้ไขไม่ได้ แล้วคณะกรรมาธิการไม่ได้บอกว่า หมวด ๑ หมวด ๒ ที่ศึกษาแล้วแก้ไขไม่ได้ ไม่ใช่ครับ แต่เราเห็นว่าในรูปแบบที่บัญญัติเอาไว้ ถ้อยคำต่าง ๆ วันนี้ไม่ได้มีประเด็นที่จะต้องแก้ไขครับ เมื่อไม่มีประเด็นที่จะต้องแก้ไขก็เลยไม่มีผลการศึกษา เมื่อไม่มีผลการศึกษาก็เลยไม่ได้มีใส่ไว้ในเรื่องนี้ ก็เลยไปเริ่มต้นที่หมวด ๓ ที่มีการถกเถียงประเด็นต่าง ๆ กันขึ้นมา อันนี้ก็ต้องทำความเข้าใจว่าไม่ใช่คณะกรรมาธิการบอกว่าหมวด ๑ หมวด ๒ แก้ไขไม่ได้ แต่เราเห็นว่าไม่มีประเด็นต้องแก้ไขและไม่ได้มีประเด็นที่ต้องถกเถียงกัน ในประเด็นเรื่องนี้ผมต้องขออนุญาตแก้นิดหนึ่งครับ เมื่อสักครู่ขออภัยเอ่ยนามครับ ท่านปิยบุตร ท่านขึ้นมาชี้แจง ผมก็ต้องถือว่าท่านได้กรุณาชี้แจงแทนคณะกรรมาธิการในประเด็นเรื่องหมวด ๑ หมวด ๒ แต่ขออนุญาตแก้นิดเดียวครับว่าที่ท่านใช้คำว่าท่านเป็นกรรมาธิการเสียงข้างน้อยในเรื่องนี้ ไม่ถูกนะครับ การจะเป็นกรรมาธิการเสียงข้างน้อยหรือเสียงข้างมากต้องมีการพูดจาเรื่องนั้นกันในที่ประชุมครับ แล้วก็อาจจะต้องมีลงมติหรือมีจำนวนข้างมากข้างน้อยกันว่าเห็นว่าอย่างไร แต่ประเด็นเรื่องหมวด ๑ หมวด ๒ ไม่มีการพูดในที่ประชุมคณะกรรมาธิการแม้แต่ครั้งเดียว มีการพูดกันแต่เพียงว่าหมวด ๑ หมวด ๒ มีประเด็นต้องศึกษาไหม ต้องแก้ไข ต้องปรับปรุงไหม ก็เห็นสอดคล้องกันหมดว่าไม่มีใครเห็นเป็นอย่างอื่นว่าต้องหยิบยกมาพิจารณา เพราะฉะนั้นจึงไม่มีชวเลขเกี่ยวกับหมวด ๑ หมวด ๒ ในรายงานของคณะกรรมาธิการเลย อันนี้ก็ต้องขออนุญาตชี้แจงทำความเข้าใจ เพราะฉะนั้นในส่วนนี้ของหมวด ๑ หมวด ๒ จึงไม่ได้มีประเด็นเรื่องเสียงข้างน้อยข้างมาก แต่ถ้าท่านจะแสดงความคิดเห็นเป็นการส่วนตัวอันนี้ไม่เป็นปัญหา เป็นสิทธิของท่านนะครับ

ในประเด็นต่อไป ผมขออนุญาตกราบเรียนว่าผมจะขออนุญาตเอาเฉพาะประเด็นหลัก ๆ ที่สำคัญนะครับ ในประเด็นที่มีท่านสมาชิกสอบถามว่ามีการไปศึกษาในมาตรา ๑๖๑ เรื่องของการปฏิญาณตนไหม ความจริงมีอยู่แล้ว แต่ท่านอาจจะดูไม่ทัน เพราะว่ามันเยอะ ผมก็เข้าใจครับ ถ้าหากว่าท่านได้กรุณาดูรายงานของคณะอนุกรรมาธิการชุดที่ศึกษาลงไปในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ซึ่งเราถือว่ามาเป็นส่วนประกอบของคณะกรรมาธิการในชุดใหญ่นี้ด้วยนะครับ อยู่ในภาคผนวก ก หน้า ๖๕ จะเห็นได้ว่าได้เขียนเรื่องนี้ไว้ชัดเจน ผมขออนุญาตอ่านนะครับ

ประเด็นที่ ๓ การถวายสัตย์ปฏิญาณตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งหากตีความโดยเคร่งครัดว่าการถวายสัตย์ปฏิญาณจะต้องกล่าวคำให้ครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ จึงจะถือว่าชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ซึ่งหากกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วน คณะรัฐมนตรียังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ดังนั้นมีความเห็นว่าควรกำหนดบทบัญญัติให้ชัดเจนว่ากรณีที่หากรัฐมนตรีกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณไม่ครบถ้วนทุกถ้อยคำตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๑ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะรัฐมนตรียังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ครับ อันนี้ก็ได้ทำความเห็นได้พิจารณาไว้แล้ว เพียงแต่ท่านอาจจะผ่านหูผ่านตาไปเลยไม่ได้เห็นนะครับ อันนี้เป็นประเด็นหลัก ๆ สำคัญที่ผมคิดว่าต้องทำความเข้าใจ

อีกเรื่องหนึ่งเรื่องรัฐมนตรี เราไม่ได้บอกว่ารัฐมนตรีต้องมาจากคนที่ไม่ได้เป็น ส.ส. แต่กรรมาธิการเสียงจำนวนข้างมากเห็นว่าเมื่อเป็นรัฐมนตรีแล้วไม่ควรจะเป็น ส.ส. คู่กัน เท่านั้นเอง แต่ไม่ใช่บอกว่าไม่ต้องมาจาก ส.ส. ต้องมาจาก ส.ส. นั่นละครับ แต่ว่าเมื่อเป็นรัฐมนตรีแล้วถ้ายังคงเป็น ส.ส. อยู่ อันนี้ก็เห็นว่าไม่ควรจะต้องดำรงตำแหน่ง

ผมขออนุญาตสรุปนิดเดียวในส่วนนี้ครับท่านประธาน ว่าในประเด็นต่าง ๆ นั้น คณะกรรมาธิการเราทำงานโดยอิสระ แล้วในคณะกรรมาธิการก็มีสมาชิกจากทุกพรรค แล้วแต่ละคนที่มาจากแต่ละพรรคก็เป็นผู้ใหญ่ของพรรคแทบจะทั้งนั้น ก็มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางโดยอิสระ ส่วนผมทำหน้าที่ประธานผมแทบจะไม่ได้พูดเลย ผมก็ได้แต่นั่งฟังสมาชิกเป็นคนหยิบยกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมา ----------

แล้วก็อย่างที่เป็นประเพณีของเรา คณะกรรมาธิการก็ศึกษาเท่าที่เราคิดเห็นว่าอันนี้คือสิ่งที่เหมาะที่ควร แต่ในส่วนของท่านสมาชิกอาจจะมีเห็นตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง อันนี้ก็เป็นสิทธิของท่านสมาชิกครับ แต่ว่าในส่วนของกรรมาธิการผมขอเรียนยืนยันว่าทุกส่วนนั้นเราได้ทำการศึกษาด้วยเหตุด้วยผล แล้วก็มีการหยิบยกมาพูดคุยกันโดยอิสระในที่ประชุมทุกเรื่องเลยครับ ขอบพระคุณท่านประธานครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : เชิญท่านกรรมาธิการครับ

นายนิกร จำนง (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพครับ ผม นิกร จำนง ในฐานะกรรมาธิการ ผมมีประเด็นอยากจะเรียนท่านสมาชิกว่างานที่เราทำความเห็นของทุกคนมีการบันทึกไว้ แล้วเวลาเราเขียนรายงานเรารับผิดชอบกันเป็นหมวด ๆ ไม่เกี่ยวกับของพรรคใครนะครับ ผมรับผิดชอบหมวด ๕ หมวด ๖ หมวด ๗ และ หมวด ๘ ประเด็นที่เกี่ยวข้องก็คือเราตกลงกันว่าในส่วนนั้นเราจะตอบในส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นของท่านอื่นก็ตาม ทีนี้ส่วนที่เกี่ยวข้องที่มาแล้วเมื่อสักครู่นี้ก็คือว่าของ ส.ส. ธัญวัจน์ที่พูดถึงมาตรา ๗๑ วรรคท้ายว่าควรจะมีการแก้ไข จากแนวนโยบายแห่งรัฐไปเป็นหน้าที่ของรัฐ อยากอธิบายตรงนี้ว่าในกลุ่มนี้ มาตรา ๗๑ เป็นการพูดถึงผู้หญิง เด็ก สตรี แล้วในวรรคท้ายท่านยืนยันว่าเห็นด้วยในความเห็นนั้น แต่ทีนี้ประเด็นก็คือว่าเมื่อก่อนรัฐธรรมนูญจะมีแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐของฉบับเดิม อันนี้ผมเห็นด้วยที่มาแก้ตอนหลัง ตอนหลังพอแนวนโยบายแห่งรัฐมันไม่ชัดว่าตรงไหนต้องทำ ตรงไหนพึงกระทำ ก็คือสภาพบังคับเขาก็เลยแยกเป็นหน้าที่ของรัฐ ในหน้าที่ของรัฐ ในการดำเนินการถ้าไม่ทำถูกฟ้องได้ ซึ่งในส่วนนี้ก็มีปัญหาเหมือนกัน ว่าการฟ้องนั้นฟ้องอย่างไรไม่ได้เขียน เราก็แนะนำไว้ในนี้ว่าให้ไปเขียนให้ชัดว่าประชาชนฟ้องรัฐนั้นฟ้องได้อย่างไร ก็คือว่าที่จะต้อง ต้อง ต้อง เขาแยกออกไปกลุ่มหนึ่ง ทีนี้ในส่วนที่พึง พึง พึง ก็คือไม่ทำถูกบ่นได้แต่ว่าฟ้องไม่ได้ ในส่วนที่ท่านกล่าวถึงเมื่อสักครู่นี้อยู่ในส่วนของพึง ท่านจะขอย้ายไปอยู่ในส่วนที่ต้อง ก็ชอบแล้วในความเห็นของท่าน เพื่อไปทำว่าถ้าคุณไม่ทำเรื่องนี้คุณก็ต้องถูกฟ้องละ เป็นความเข้มข้นเพิ่มขึ้น ก็เห็นด้วย แต่ขณะนี้ยังอยู่ในส่วนนี้ ก็นำเรียนครับ ก็เป็นความเห็นนะครับ

ความเห็นเกี่ยวกับหมวด ๗ รัฐสภา ความเห็นที่อยากจะเรียนเกี่ยวกับเรื่องการเลือกตั้งของ ส.ส. ที่เป็นบัตรเดียวหรือ ๒ บัตร ในคณะกรรมาธิการเองอยากจะเรียนว่าเราให้ความเห็นเรื่องนี้กันเยอะ ในฉบับหลักในฉบับรายงาน หน้า ๘๑ เป็นต้นไปจะมีความเห็นของท่านสมาชิกโดยละเอียดเลยว่าผมชื่ออะไร มีรายละเอียดหมด แล้วถ้าในรายงานฉบับของคณะอนุกรรมาธิการเกี่ยวกับบทบัญญัติ เราก็พูดกันเยอะเรื่องนี้ ในหน้า ๘๙ ต่อเนื่องไป ๒-๓ หน้า หลายหน้าอยู่เกี่ยวกับเรื่องนี้ ประเด็นเป็นอย่างนี้ครับ ความเห็นส่วนใหญ่เพราะเราไม่โหวตกัน เราถือว่าเราเคารพความเห็น ถ้าความเห็นเป็นหลายแนวเราก็ชี้ว่าเห็นเป็น ๑ เป็น ๒ เป็น ๓ ไม่โหวต เพราะว่าไม่จำเป็นต้องโหวต ทีนี้เรื่องนี้ความเห็นส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะกลับไปใช้ระบบแบบเดิมก็คือว่ามี ๒ ใบ ประชาชนจะได้ลงคะแนนกันง่าย ไม่เป็นอยู่ลักษณะแบบนี้ ซึ่งความเห็นนี้ ท่าน ส.ส. จาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ ท่านก็เห็นด้วย อันนี้ส่วนหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งที่ท่านชัยวุฒิเห็นว่าไม่เห็นด้วย ก็เป็นความเห็นส่วนหนึ่งเหมือนกับในคณะกรรมาธิการเลยที่เราเห็นเป็น ๒ ทาง ซึ่งพอไม่เห็นด้วยตรงนี้ก็อยากจะเรียนว่าเราสรุปมา ถ้าท่านอยากจะรู้รายละเอียดในความเห็นตรงนี้ไปดูในหน้าที่ผมกล่าวแล้วเมื่อสักครู่นี้ ท่านจะเห็นชัดว่าสมาชิกคนไหนเห็นว่าอย่างไร แต่สรุปแล้วข้างบนความเห็นเป็น ๒ ทาง แต่ส่วนใหญ่ของคณะกรรมาธิการเห็นว่ากลับไปใช้แบบ ๒ ใบดีกว่า แต่ข้างล่างตอนนี้ความเห็นเป็น ๑ ต่อ ๑ ก็คือท่านจาตุรงค์ ๑ เห็นว่าเห็นด้วย แล้วท่านชัยวุฒิเห็นว่าไม่เห็นด้วย ก็เป็นความเห็นของสภา ส่วนของท่านขจิตรเรื่องถวายสัตย์ ท่านประธานได้นำเสนอไปแล้ว ส่วนของเรื่องนายกรัฐมนตรี เราเสนอแรง ๆ ไปเลย ผมพูดได้เพราะเป็นความเห็นที่ผมเสนอไว้เป็นหลักด้วย อยู่ในหน้า ๖๓ ในรายงาน ที่จริงในฉบับใหญ่ก็มีนะครับ ในฉบับใหญ่หน้า ๓๗ สรุปไว้ชัดว่าคณะกรรมาธิการวิสามัญเสียงข้างมากเห็นว่ารัฐธรรมนูญกำหนดเกี่ยวกับเรื่องการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี เขาสรุปไว้เลยว่าส่วนใหญ่เห็นว่าควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือกลับไปใช้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เลยในรายงานฉบับนี้

ในฉบับเล็กของคณะอนุกรรมาธิการก็ชัดเจน ก็คือว่ากำหนดไว้ชัดเจนเหมือนกัน คืออ้างถึงว่ามันเคยมีเหตุการณ์โน่นนี่นั่น แล้วความใกล้ชิดกับประชาชนยังมีปัญหา ก็เลยสรุปชัดเจนเหมือนกันว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจาก ส.ส. เท่านั้น หมายถึงระบุไว้อย่างนี้เลย ดังนั้นประเด็นที่จะมีปัญหาที่ท่านขจิตร ขออนุญาตเอ่ยนามท่านนะครับ เป็นกังวลจะไม่เกิดอีกแล้ว จากความเห็นของคณะกรรมาธิการก็คือว่าเอานายกรัฐมนตรีมาจาก ส.ส. เลย ดังนั้นไม่ต้องมีใครเสนอ เสนอกันมาเองแบบเดิม คือปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ครับ ก็นำเรียนท่านประธานตอบเป็นชั้นแรกไปก่อนครับ ขอบพระคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ต่อไปท่านสมาชิกอีก ๓ ท่าน ท่านคมเดช ท่านชาดา และท่านมานพ เชิญท่านคมเดชครับ

นายคมเดช ไชยศิวามงคล (กาฬสินธุ์) : กราบเรียนท่านประธาน ผม คมเดช ไชยศิวามงคล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๓ จังหวัดกาฬสินธุ์ พรรคเพื่อไทย ท่านประธานครับ อยากให้ท่านฟังคำคำนี้หน่อย เปลี่ยนก่อนถูกบังคับให้เปลี่ยน ท่านประธานครับ เปลี่ยนก่อนถูกบังคับให้เปลี่ยน การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ตามที่คณะกรรมาธิการวิสามัญได้เข้าไปแก้ไขการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย ๒๗๙ มาตรา ๑๖ หมวด ๑ บทเฉพาะกาล ใช้มาปีเศษ ๆ ความล้มเหลวการบริหารชัดเจนมาก เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความมั่นคง เอาความมั่นคงเป็นหลัก แต่ความมั่นคงทำลายเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างย่อยยับ มันไม่ครบเครื่องครับ สังคม ยาเสพติด การศึกษา เด็กออกมาเดินขบวน การเมืองนิ่งไปเลย ๕ ปี ยังจัดสรรเงินงบประมาณให้ปีละ ๕๐,๐๐๐ ล้านบาท เสียเงินทิ้งไปเกือบ ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาทสำหรับท้องถิ่น นี่คือภาคการเมือง ภาคสังคม เศรษฐกิจหนี้มากที่สุดตั้งแต่ตั้งประเทศไทยมา ๗.๒ ล้านล้านบาท และได้ยินว่าจะกู้อีก ๑ ล้านล้านบาท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังลาออกไป ๓ คน อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ท่านสมหมายชี้ชัดเจนว่าหลังจากที่มีการลดค่าใช้จ่ายเงินเดือน ๒๕ เปอร์เซ็นต์ภาคเอกชนต่าง ๆ แล้ว ปรากฏว่าในด้านเศรษฐกิจ ทางรัฐบาลระบุเลยว่าถ้าไม่ลดเงินเดือนข้าราชการ ๒๕ เปอร์เซ็นต์ไปไม่รอด อันนี้เป็นข้อมูลจากกระทรวงการคลัง แสดงว่าการใช้กฎหมายฉบับนี้ปีเศษ ๆ ล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง ในด้านการศึกษาเด็กออกมา

อายุ ๑๐ กว่าปี ถึงอายุ ๑๕ ปี ในประวัติศาสตร์มันไม่เคยเกิดขึ้น ส.ว. เลือกนายกรัฐมนตรีได้จากบทเฉพาะกาล ๒๗๙ มาตรา ท่านประธานครับ ผมเป็นห่วงอะไรรู้ไหมครับ แนวคิดของท่านนายกรัฐมนตรี อดีตท่านเป็นหัวหน้ารัฐบาลและเป็นผู้ผ่านร่างกฎหมายฉบับนี้ทั้งหมด ปรากฏว่าประธานการร่างกฎหมายมีบทบาทสำคัญที่สุด สามารถบิดเบือนแยกแยะถูกผิดหรือเสมอได้ ติดลบก็มี เสมอก็มี บวกก็มี แต่กฎหมายฉบับนี้ติดลบทั้งหมด ท่านมีชัยมาจากผ่านท่านบวรศักดิ์ ทำไมผมถึงพูดเรื่องนี้ครับ ผมเห็นกฎหมายร่างของรัฐบาลมีข้อมูลข้อหนึ่งที่น่าหนักใจและส่อเจตนาไปในทางติดลบ ถ้าตั้ง ส.ส.ร. ขึ้นมา ๒๐๐ คน รัฐสภาสามารถเลือกสมาชิกได้ ๕๐ คน อันนี้จบเลยนะครับ ท่านชนะแน่นอน รัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา ๒๕๐ คน รัฐบาลมีงูเห่าเพิ่มเติมไปเป็น ๓๐๐ คน เอากล้วยเลี้ยงลิง เป็นเท่าไรครับ ๕๐๐ กว่า ----------

ถ้าท่านเลือกตั้งตัว ๕๐ คนขึ้นมาเป็นคนของท่านหมด ติดล็อกหมดเลย และหา ส.ส.ร. เข้าไปอีก ๕๐ คน เอาคนของท่านเป็นประธานในการแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ ส.ส.ร. ประเทศพังทันที ระบบการเมืองสภาไม่ได้เป็นจุดยืนในรูปแบบของประเทศไทย พรรคเพื่อไทยเคยชนะการเลือกตั้งถึง ๓๗๕ เสียง แต่ก็พังได้ในรูปแบบการเมืองของประเทศไทย ผมเห็นตัวนี้แล้วน่าหนักใจที่สุด ทำไมรู้ไหมครับท่านประธาน ผมชี้ให้ท่านเห็นงานสังคมนิดหนึ่ง เราเป็น ส.ส. ท่านคงเคยไปงานกีฬาต้านยาเสพติด ทำไมมีลูกหลานไปเดินพาเหรดท่านครับ มีลูกหลานไปเตะฟุตบอล เล่นกีฬา ถ้าจะเอาลูกหลานเฉย ๆ ท่านคิดว่ามันจะเต็มสนามไหม ไม่ครับ มีพ่อแม่พี่น้องลูกหลานเขาออกไปเป็นกองเชียร์ครับ เต็มสนาม เต็มตำบล เต็มอำเภอ เต็มจังหวัด แล้วแต่ขนาดของมัน เพราะฉะนั้นการเรียกร้องของนักศึกษาเที่ยวนี้ ลูกหลานพี่น้องเขายังไม่ออกมา แต่เขากำลังดูอยู่ ว่าทางรัฐบาลจะแก้ไขปัญหาอย่างไร จะเดินไปตามกระบวนการที่มันตรงไปตรงมาไหม ถ้าไม่นะครับ เต็มประเทศเที่ยวนี้ นี่คือข้อมูลส่วนหนึ่งที่ชัดเจน ผมชี้ให้เห็นลึก ๆ กว่านั้นว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตอนท่านออกมารับม็อบ (Mob) ท่านประธาน เด็กบอกว่าไปอยู่หางแถว ท่านรัฐมนตรีต้องไปต่อแถว ปรากฏว่าท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการนั่งคุยกับหางแถว หางแถวนี่ข้อมูลเท่ากันกับหัวแถว กลาง หาง และคนไปเปิดอภิปรายอยู่กระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลเท่ากันหมดเลยครับท่านประธาน ท่านประธานครับ ลูกโป่งสวรรค์ถ้าเติมแก๊สเข้าไปจะสีอะไรก็ช่าง อายุอานามเท่าไรก็ช่าง ถ้าข้อมูลข้อเท็จจริงเข้าไปแล้วบอกเลยว่าข้อมูลเท่ากันหมด มีความรู้ความสามารถเท่ากัน ผมเลยให้ข้อคิดฝากท่านประธานไปว่าอย่าบิดเบือนการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่จะแก้ไขในอนาคตต่อไป เอา ๕๐ คน เอารัฐสภามาตั้ง ๕๐ เลือกอีก ๕๐ แล้วเอาประธานเป็นของรัฐบาลรับรองเลยว่าประเทศพังครับ ฝากข้อมูลตรงนี้ไว้ด้วยครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านชาดาเชิญครับ

นายชาดา ไทยเศรษฐ์ (อุทัยธานี) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่เคารพ ผม ชาดา ไทยเศรษฐ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคภูมิใจไทย จากจังหวัดอุทัยธานี เรียนด้วยความเคารพว่าจริง ๆ ก็ไม่ค่อยอยากจะพูดเรื่องรัฐธรรมนูญ เพราะพูดมาหลายครั้ง แล้วก็แก้กันหลายหน รัฐธรรมนูญผมเรียนด้วยความเคารพว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญที่มีปัญหา ถามว่าต้องแก้ไหม ต้องแก้แน่นอน ผมเรียนท่านประธานเลยนะครับ ผมลงมติรับด้วยเมื่อครั้งนั้น ถ้าเป็นสิ่งของที่ต้องเผาก็ต้องเผาทิ้งแล้วอย่าให้ควันเข้าบ้านมันจะไม่เป็นสิริมงคล แต่สิ่งหนึ่งที่วันนี้เรากำลังจะพูดกันก็คือเรื่องหมวด ๑ หมวด ๒ ผมว่าแก้ได้หมวด ๑ หมวด ๒ ----------

แต่วันนี้มันไม่ใช่เวลาที่จะมาแก้หมวด ๑ หมวด ๒ วันนี้มันมีเรื่องเยอะแยะที่จะต้องทำ แล้วผมมีความเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๖๐ ผมชอบอยู่อย่างเดียว ชอบมากเลยแล้วก็ชอบว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ทันสมัย มีอยู่เรื่องเดียวจริง ๆ ก็คือในหมวดของพระมหากษัตริย์ในกรณีมาตรา ๑๖ โลกมันเปลี่ยนแล้วครับ วันนี้เราเคลื่อนไหวกันไปเร็วมาก เดี๋ยวไปประเทศโน้นประเทศนี้ เหมือนกันครับ พระมหากษัตริย์ก็เป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดา ท่านก็มีสิทธิที่จะไป ไม่ต้องมาตั้งตัวแทนอย่างที่ว่า ผมว่าอันนี้เป็นความพึงพอใจของพระองค์ท่าน แล้วก็สิ่งที่สำคัญก็คือผมว่าเป็นการแก้ที่ทันสมัยกับโลกยุคใหม่ที่เรียกกันว่ายุคไซเบอร์ (Cyber) อะไรก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ผมอยากจะบอกว่า หมวด ๑ หมวด ๒ แก้ได้ทั้งนั้น แต่ยังไม่ถึงเวลา วันนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้หรือรัฐธรรมนูญฉบับต่อไปในความเห็นผมว่ามันต้องเขียนไว้กว้าง ๆ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดจากประสบการณ์ผม รัฐธรรมนูญหลายฉบับที่อ่านแล้วก็ใช้มา ต้องคุมรัฐให้ดีครับ รัฐนี่แหละตัวดี รัฐนี่แหละเป็นตัวบิดรัฐธรรมนูญ รัฐนี่แหละเป็นตัวสร้างปัญหาให้กับรัฐธรรมนูญ รัฐก็คือรัฐบาลหรือข้าราชการ ผมยกตัวอย่างกรณีของการกระจายอำนาจ ในอดีตไม่มีการเขียน แล้วต่อมาก็มีการเขียนบอกให้กระจายอำนาจ แล้วคณะกรรมการกระจายอำนาจไม่ต่ำกว่า ๒๕ เปอร์เซ็นต์ รัฐก็ทำครับ แต่ฉ้อฉลเป็นการกระจายทางบัญชีแค่นั้นเอง เป็นภาพสวยหรูว่ากระจายแล้ว คณะกรรมการกระจายอำนาจก็โยนกันไปโยนกันมา เอาเป็นบัญชี ไม่ได้ให้กระจายอำนาจไปจริง ๆ แล้วก็ไม่ได้ให้เม็ดเงินตามที่เขาต้องการ นี่คือความฉ้อฉล และยังมีอีกหลายอย่างครับ หลายมาตราที่ผมเห็นว่าสมควรเขียนเจาะจงและให้ชัดเจนไปเลย ถ้าไม่อย่างนั้นประชาชนไม่ค่อยได้ใช้รัฐธรรมนูญ คนที่ใช้คือรัฐ เขียนไว้บางมาตรา แล้วแต่กฎหมายกำหนด ตัวกฎหมายกำหนดนี่ละตัวปัญหาครับท่าน ผมบอกได้เลยเป็นตัวปัญหาที่จะต้องทำให้ความไม่เป็นธรรม ความเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม การเข้าถึงกระบวนการแหล่งเงินทุนอะไรต่าง ๆ มันเกิดขึ้นจากตรงนี้ละครับ เพราะรอกฎหมายลูกก็ไม่ออกสักที ตรงไหนที่เป็นประโยชน์ของรัฐรัฐก็ไม่ออก ปล่อยเฉยไป ดึงเวลากันไป ผมถึงบอกว่าบางเรื่องมันต้องเจาะจง บางเรื่องก็ต้องเขียนไว้กว้าง ๆ แต่สิ่งสำคัญที่ผมอยากจะบอกกับท่านประธานก็คือว่า เราแก้กันมาหลายฉบับ ผมว่าวันนี้สิ่งที่เมื่อสักครู่ท่านสมาชิกได้พูดถึงว่าอย่าบิดเบือน ผมเรียนว่าผมชอบคำนี้มากครับ อย่าบิดเบือนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปตามประสงค์ของผู้ใดผู้หนึ่ง อย่าบิดเบือนรัฐธรรมนูญนี้

ไปตามความต้องการของมนุษย์พันธุ์ใดพันธุ์หนึ่ง แต่ให้เป็นรัฐธรรมนูญที่เพื่อปวงชนชาวไทยจริง ๆ และทุกอย่างอย่าไปนำความคิดประชาชน อย่าไปเสนอสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ให้มันเกิดขึ้นจากข้างล่างสู่ข้างบน คือให้มาจากประชาชนโดยตรง และที่สำคัญจะแก้อะไรก็ไม่สำคัญครับ รัฐธรรมนูญเราแก้กันมาหลายฉบับ วันนี้สิ่งที่สำคัญที่ผมอยากจะฝากท่านประธานบอกถึงทุกคนในประเทศไทยว่าสิ่งที่สำคัญคือวันนี้เราต้องแก้สันดานนักการเมือง แก้สันดานผู้บริหาร แก้สันดานคนบางคน แก้อย่างไรก็ไม่หมด ถ้ายังไม่แก้คนพวกนี้ ต้องแก้ครับ ต้องแก้นิสัยคนหลายคน แก้สันดาน แล้วผมเชื่อว่ารัฐธรรมนูญก็จะเป็นฉบับที่น่าจะต้องดีขึ้น แล้วก็หวังว่าอย่ามองที่แก้รัฐธรรมนูญ ต้องแก้ไขตัวเอง แก้นิสัยตัวเอง ด้วยความเคารพครับท่านประธานครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านมานพเชิญครับ

นายมานพ คีรีภูวดล (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ กระผม มานพ คีรีภูวดล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล สัดส่วนชาติพันธุ์ ผมขออนุญาตอภิปรายรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ท่านประธานครับ ผมขอสโคป (Scope) ลงมาตรงประเด็นเรื่องของสิทธิชุมชนครับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพี่น้องประชาชนที่เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมโดยตรง ----------

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วีรุทัย ๕๒/๑

ในรายงานของคณะกรรมาธิการในหน้า ๑๘ มีข้อสังเกตเพียงนิดเดียว คำว่า สิทธิชุมชน กับบุคคล มันมีความทับซ้อนกัน ซึ่งไม่แปลกที่กรรมาธิการได้พูดเรื่องนี้ เพราะว่าถ้าเราไปดูในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๓ เพราะว่ามันเขียนว่าบุคคลและชุมชนซึ่งมันมีปัญหา ปัญหาคืออะไร ท่านประธานทราบไหมครับ มันเป็นการทำให้สิทธิชุมชนจากปี ๒๕๔๐-๒๕๖๐ มันมีความเลือนลางหายไปจากเจตนาเดิมของพี่น้องประชาชน ผมอยากจะให้ท่านประธานทราบอย่างนี้ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ผมเข้าใจว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ประเทศไทยที่มีการเขียนคำว่าสิทธิชุมชนลงในรัฐธรรมนูญ ถ้าจำไม่ผิดก็คือมาตรา ๔๖ ใช้คำว่า บุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ใช้คำว่า บุคคลและชุมชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วบุคคลก็คือบุคคล ชุมชนก็คือชุมชน เจตนาเดิมก็คือว่าบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน แต่ว่ากว่าจะได้มา ผมขออนุญาตให้เห็นประวัติศาสตร์ว่าสิทธิชุมชนที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๖๐ นะครับ ปี ๒๕๔๐ ไม่ใช่ว่าได้มาง่าย ๆ กระบวนการต่อสู้ของพี่น้องประชาชนหลาย ๆ พื้นที่ทั้งเหนือ ทั้งใต้ ทั้งอีสาน ที่จังหวัดเชียงใหม่ครูนิดต้องเสียชีวิตเพราะการต่อสู้เรื่องทรัพยากร มีกระบวนการของส่วนราชการต่าง ๆ มาทำให้ประชาชนต้องลุกขึ้นสู้ สุดท้ายพื้นที่ที่สำคัญที่สุดคือว่าการยกร่างรัฐธรรมนูญ กระบวนการใส่ความคิดใส่ความเป็นจริง ตรงนี้จึงปรากฏในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ พอปี ๒๕๕๐ ผมเข้าใจว่ามันเริ่มเกิดผลออกดอกว่าสิทธิชุมชนเป็นอย่างไร มีกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ มากมายที่ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ แล้วนิยามความหมายในปี ๒๕๕๐ ผมถือว่าครอบคลุมแล้วก็ชัดเจนที่สุด มีการพยายามใช้สิทธิชุมชน ใช้พื้นที่ของตัวเองเสนอข้อกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ร.บ. สุราพื้นบ้าน และ พ.ร.บ. โฉนดชุมชน และอื่น ๆ อันนี้คือเป็นนวัตกรรม เป็นอำนาจชิ้นเดียวของพี่น้องประชาชนผู้ที่ไม่มีอำนาจได้ถูกตราไว้ในรัฐธรรมนูญ พอมาปี ๒๕๖๐ เลือนลางหายไปเลยนะครับ บางเนื้อหาไปอยู่ในหน้าที่ของรัฐ สิทธิชุมชนจะไปอยู่ในหน้าที่ของรัฐได้อย่างไร อันนี้คือปัญหา จึงก่อให้เกิดปัญหาเยอะแยะมากมายที่จะตามมา ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่เหมืองแร่ต่าง ๆ แม้กระทั่งเรื่องของการพัฒนาพื้นที่โครงสร้างต่าง ๆ ประชาชนไม่มีเครื่องมืออะไรอีกเลยที่จะปกป้องตัวเองในฐานะคนพื้นที่ ท่านประธานครับสิทธิชุมชนไม่ได้หมายเพียงแค่ว่าเป็นเรื่องของฐานทรัพยากรครับ เรามีข้อตกลง เรามีพันธสัญญาระหว่างประเทศ และที่สำคัญผมเข้าใจว่านักวิชาการและกลุ่มต่าง ๆ ได้สรุปไว้อย่างชัดเจนว่า

สิทธิชุมชนมันไปเกี่ยวข้องเรื่องของพหุวัฒนธรรม ไม่ใช่แค่ตัวหนังสือที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ว่าคำอธิบายตรงนี้มันไปเชื่อมโยงกับเรื่องของพหุวัฒนธรรม คืออย่างไรครับท่านประธานทราบไหมครับ สังคมไทยเราประกอบด้วยกลุ่มชนชาติต่าง ๆ มากมาย ซึ่งต่างคนต่างมีวัฒนธรรม มีที่มาที่ไปต่างกัน เพราะฉะนั้นก็คือสังคมจะดำรงอยู่ได้ด้วยพหุวัฒนธรรม ต้องเคารพความเป็นท้องถิ่น ต้องเคารพความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ เพราะฉะนั้นอันนี้คือเป็นเรื่องแรกที่มันคือความหมายของสิทธิชุมชน

ประเด็นที่ ๒ เป็นเรื่องของกระบวนการมีส่วนร่วม จะทำอย่างไรให้อำนาจของท้องถิ่น อำนาจส่วนกลางได้มีโอกาสมาเจอกัน เพราะฉะนั้นคืออำนาจส่วนนี้จะมีการจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่น เลยเกิดคำว่าสิทธิชุมชน

ประเด็นที่ ๓ เป็นประเด็นเรื่องวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ มีทรัพยากรที่แตกต่าง เขามีสิทธิที่จะต้องปกป้องวิถีชีวิตของตัวเองโดยอาศัยหลักสิทธิชุมชน

ประเด็นที่ ๔ คือเป็นการยกระดับความคิดที่จะเท่าทันสถานการณ์ ไม่ว่าสถานการณ์จะเปลี่ยนไปอย่างไร สิทธิบางอย่างที่ชุมชนดำรงอยู่นี้จะต้องสัมพันธ์กับอำนาจรัฐของส่วนกลาง

สิ่งที่ผมคิดว่าอยากจะฝากกรรมาธิการครับ ผมคิดว่าข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น หรือว่าข้อสังเกตที่มีอยู่เพียงประมาณ ๒ บรรทัดในหมวดสิทธิ ผมอยากให้ท่านได้เพิ่มเติมในเนื้อหาที่มันเป็นความหมายที่มันครอบคลุมเรื่องสิทธิชุมชน ๔ ข้อที่ผมว่าไว้นี้ มิติเรื่องของพหุวัฒนธรรม มิติเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม มิติเรื่องของสิทธิที่จะปกป้องตัวเอง มิติเรื่องของความเท่าทันและการมีส่วนร่วม สุดท้ายจริง ๆ ครับ ท่านประธานครับ ผมคิดว่าหากเราได้มีตัวตนร่วมกันในสังคมอย่างนี้ การยอมรับและการทำให้ทุก ๆ กลุ่ม ทุก ๆ ชนชาติในประเทศนี้มีคุณค่าและมีความเท่าเทียมกัน การเขียนในรัฐธรรมนูญจึงเป็นคำตอบ การเขียนในรัฐธรรมนูญคือจะเป็นกติกากลางที่ทุกคนมีความเท่าเทียม ขอบคุณมากครับท่านประธานครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : สมาชิกอีก ๓ ท่านที่จะอภิปรายนะครับ ท่านสงวน พงษ์มณี พรรคเพื่อไทย ท่านศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม พรรคพลังท้องถิ่นไท และคุณหมอวาโย อัศวรุ่งเรือง พรรคก้าวไกล เชิญท่านสงวนครับ

นายสงวน พงษ์มณี (ลำพูน) : กราบเรียนท่านประธาน ผม สงวน พงษ์มณี พรรคเพื่อไทย จังหวัดลำพูน ผมเตรียมพูดประมาณครึ่งชั่วโมง แต่ต้องพูด ๗ นาทีก็จะต้องชี้ให้เห็นว่าผมสนใจประเด็นไหน ผมเพิ่งเห็นและอ่านฉบับนี้ ดีใจและคิดว่าทุกพรรคต้องเก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์เพราะมันเป็นการศึกษาอย่างรอบด้านพอสมควร แต่ที่ผมจะเรียนถามและไม่อยากให้คณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ยุติ เพราะผมอยากจะให้ท่านกลับไปอ่านเล่มนี้ซึ่งสร้างโดยสภา เป็นเอกสารที่กำกับทุกมาตราว่ามีเจตนารมณ์อย่างไร ถ้าท่านไม่เข้าใจมาตราไหน ท่านจงได้ไปที่บันทึกของการอภิปราย เขาเรียกว่าบันทึกประชุม เอามาอ่านอีกทีจะได้เห็นเจตนารมณ์ของทุกคน ผมผ่านการร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ในฐานะเป็น ส.ส.ร. จังหวัดลำพูน ท่านครับ ในครั้งนั้นเลขานุการยกร่างเขียนว่าเรากำลังใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๔๐ เป็นรัฐธรรมนูญที่จะสร้างรัฐของพลเมือง มาวันนี้ ปี ๒๕๕๐ คนร่างร่างเสร็จตอนปี ๒๕๕๐ ร่างเสร็จแล้วเขียนออกมาอย่างนั้นน่ะ เพราะอะไรครับ เพราะว่าคุณต้องการให้เป็นรัฐราชการ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ได้บังคับไว้ว่ามาตราสุดท้าย เราทายกันอย่างชัดเจนว่าเมื่อเราสร้างองค์กรหลากหลาย เขตอำนาจขององค์กรต่าง ๆ จะต้องทับซ้อนกัน

แน่นอน แล้วตัวนี้จะเป็นปัญหาหายนะของการคิดการบริหารราชการแผ่นดิน ก็เป็นเรื่องจริง ไม่มีองค์กรไหนเลยปฏิบัติตามมาตราสุดท้าย ก็เกิดการยึดอำนาจ แล้วก็สร้างรัฐของราชการขึ้นมาในปี ๒๕๕๐ แต่รัฐราชการปี ๒๕๕๐ ยังดีกว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เพราะรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ได้สร้างรัฐราชการที่เข้มแข็งภายใต้การนำขององค์กรหลักคือทหาร ใช้กฎหมายความมั่นคงใหญ่กว่าประมุขแห่งรัฐ ผมพูดทั้งหมดนี้เป็นข้อกล่าวหาใช่ไหม เป็นความเห็นทางกฎหมายของคนหนึ่งที่เคยร่างรัฐธรรมนูญ ท่านครับ หมวด ๑ ถกเถียงกันจะแก้หรือไม่แก้ พวกผมแก้มาตรา ๓ มาตราเดียวทะเลาะกันจนชกกัน จาก อำนาจมาจากประชาชน มาเป็น อำนาจเป็นของประชาชน ต้องชกกัน เพราะว่ามีการถอนอะไรต่าง ๆ สนุกมาก ท่านครับ หมวด ๑ บททั่วไป คือตัวบังคับรัฐธรรมนูญทั้งฉบับมีอยู่มาตราหนึ่งเขียนว่าอะไรครับ กฎหมายใดระเบียบใดที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญนี้เป็นอันใช้ไม่ได้ ท่านครับ หมวดนี้ไม่เคยมีการปฏิบัติ แล้วเราจะถือว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดได้อย่างไร ผมจะมองรัฐธรรมนูญในอีกมิติหนึ่ง มิติที่เรียกว่าเป็นเอกสารกำกับประเทศ เป็นการสร้างดุลอำนาจให้แก่องค์กรตามรัฐธรรมนูญเพื่อบริหารแผ่นดิน บริหารทรัพย์ของประเทศ ท่านครับ รัฐธรรมนูญฉบับนี้กลับแยกตัวออกเป็น ๓ กลุ่ม กลุ่ม ๑ รัฐธรรมนูญตามหมวด ๑ และหมวด ๒ ซึ่งขณะนั้นหมวด ๒ ผมเคยถามว่า ถ้ากฎมณเฑียรบาลไม่แก้ไข ----------

ผมถามยกร่างนะครับ แล้วคุณจะเขียนกฎหมายรัฐธรรมนูญต่างจากกฎมณเฑียรบาลได้อย่างไร หมวด ๒ เขียนต่างจากกฎมณเฑียรบาลแน่นอน เขียนต่างมานานแล้ว ไปอ่านกฎมณเฑียรบาลหน่อยหนึ่ง แล้วจะรู้ว่าใครเป็นผู้ต้องแก้ได้ แล้วไม่แก้ต้องปฏิบัติตามอย่างไร เราไม่เคยยกเลิกกฎมณเฑียรบาล แล้วมาโต้เถียงกันชื่นชมกัน แล้วก็เทิดทูนโดยที่ไม่รู้ว่านั่นคือการทำลายล้างระบบทั้งระบบ ไปอ่านดูหน่อยครับ

เรื่องต่อไปที่ผมจะพูดมันไม่มีเวลา จะพูดว่าส่วนที่ ๒ ของรัฐธรรมนูญคือบทหลัก ถ้าใช้บทหลักนี่รัฐบาลทำอะไรไม่ได้เลย เพราะอะไรครับ อีก ๒ ปีกว่าใช้บทหลักแล้วเขาเขียนบังคับผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง วันนี้ใช้รัฐธรรมนูญหมวดหลังคือหมวดบทเฉพาะกาล มาบริหารบ้านเมือง มาตรา ๒๖๕ ถ้าผมจำไม่ผิด เอกสารฉบับนี้มันจะบอกเจตนารมณ์ไว้ข้าง ๆ ว่าเป็นหน้าที่ของ คสช. เขียนมาชัดเจน แล้วรับรองมาตรา ๔๔ ไว้ แต่ไม่มีมาตราไหนที่ให้ คสช. มีอำนาจเหนือรัฐ เหนือประมุข แต่ทำได้ พวกท่านเงียบหมดเลยไม่มีในนี้ ท่านดูในสมัยปี ๒๕๕๐ ออกพระราชบัญญัติมาฉบับหนึ่งเรียกว่าพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร กอ.รมน. ลงนามโดยท่านนายกรัฐมนตรี ท่านนายกรัฐมนตรีสุรยุทธ์ จุลานนท์ ปี ๒๕๖๐ รัฐธรรมนูญประกาศใช้ อำนาจของรัฏฐาธิปัตย์สิ้นสุดวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้เพราะประมุขของประเทศคือพระมหากษัตริย์ ไม่ใช่หัวหน้า คสช. ท่านจำไว้ในเรื่องนี้ เมื่อคุณไม่ยกเลิกการใช้มาตรา ๘๑ กับมาตรา ๒ ออกฉบับนี้มาได้อย่างไรแล้วใช้ทั่วประเทศ ผมถามต่อท่านนายกรัฐมนตรี ท่านนายกรัฐมนตรีบอกว่าเรื่องนี้ไม่มี ถ้าไม่ประกาศภาวะฉุกเฉินไม่มี มีครับ มีอะไรครับ เขียนยกเลิกรัฐธรรมนูญ หมวด ๑๓ คำสั่งที่ ๕๑ ท่านฟังให้ดี แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติ แล้วไม่ผ่านกระบวนการตามมาตรา ๘๑ ไม่ทูลเกล้าฯ ถวายให้ลงพระปรมาภิไธย แล้วประกาศใช้ได้อย่างไรครับ ผิดกฎหมาย ผิดรัฐธรรมนูญ ผิดหลักการปกครองประเทศ ทำได้อย่างไร ผมไม่มีเวลาผมพูดสั้น ๆ ท่านอ่านหมวด ๑๓ เขียนว่าอย่างไร หมวด ๑๓ บอกเลยว่ามีมาตราเดียว ให้อัยการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ วรรคท้ายของหมวด ๑๓ ของมาตรา ๒๔๘ ท่านฟังนะครับ กฎหมายตามวรรคสาม คือให้เขาออกกฎหมาย ต้องมีมาตรการป้องกันมิให้พนักงานอัยการกระทำการหรือดำรงตำแหน่งใดอันอาจมีผลสั่งคดีหรือการปฏิบัติหน้าที่เป็นไปตามวรรคสองหรืออาจทำให้เกิดความขัดแย้งแห่งผลประโยชน์ เขาไม่ให้ทำนะครับ แต่คำสั่งที่ ๕๑

ให้อัยการจังหวัดเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด ได้หรือ อัยการจังหวัดไม่สามารถจะฟ้องศาลได้ เพราะคำสั่งไม่ใช่คำสั่งทางปกครอง กอ.รมน. จังหวัดมีอัยการจังหวัดอยู่ทั่วประเทศ เป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นไปได้อย่างไร ให้แม่ทัพภาคเป็น กอ.รมน. ภาค ให้อธิบดีอัยการซึ่งมีอาวุโสสูงสุดเป็นรองแม่ทัพภาค ซี ๙ อธิบดี ซี ๑๐ ให้อัยการสูงสุด ซี ๑๑ ขึ้นต่อแม่ทัพภาค แล้วขึ้นต่อนายกรัฐมนตรี บริหารแผ่นดินเต็มประเทศ วันนี้จะฟ้องร้องอะไรล่ะ จะทำอะไรล่ะ ไม่เห็นมีการศึกษาหมวด ๑๓ แล้วเขียนนิดเดียว ผมมองว่าที่ผมพูดนี่นี่เป็นท่าทีที่ผมพูดนะไม่ได้เคียดแค้นอะไรนะ ท่านครับมาวันนี้อย่าฉีกรัฐธรรมนูญ เราแก้ปัญหาประเทศโดยไม่ต้องฉีกรัฐธรรมนูญก็ได้ ปี ๒๕๕๓ เป็นอย่างไรครับ ปี ๒๕๕๓ ทั้งแผ่นดินลุกเป็นไฟ ไม่ฉีกรัฐธรรมนูญ เราแก้ปัญหาได้เพราะอะไรครับ เพราะเราคุยกัน ปีนี้อย่าทำ ----------

มาตรา ๒๗๒ นี้มีคนอยากแก้ สำหรับผมผมไม่เป็นกังวล เขาไม่ได้แก้เอา ส.ว. ออกนะ แก้ไม่ให้ ส.ว. มีสิทธิเลือกนายกรัฐมนตรีอีก จะแก้มาตราที่รับรอง มาตรา ๔๔ ไม่ได้แก้ ตัดอำนาจ คสช. ไม่ใช่ เพื่อทำให้คำสั่ง มาตรา ๔๔ มาเป็นพระราชบัญญัติเสีย และตัดเรื่องของอัยการออกไป วันนี้คุณทำให้อัยการไม่มีในสังคมไทยอีกต่อไป เพราะอัยการเป็นอะไรมาขึ้นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ผิดนะครับ อธิบดีอัยการที่มีตำแหน่งสูงสุด อาวุโสสูงสุด รองแม่ทัพภาค ซี ๙ ซี ๑๑ ไปเป็นรองซี ๑๐ แล้วขึ้นต่อนายกรัฐมนตรี นี่แสดงว่ากฎหมายว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดินมันไม่มีแล้ว เพราะฉะนั้นที่ใครมาถามผมว่าแก้รัฐธรรมนูญแล้วชาวบ้านได้อะไร ประเทศได้อะไรคุณต้องถามอย่างนี้ เราจะอยู่อย่างมีความสุขครับ ผมไม่มีเวลาครับ พูดแค่นี้ครับ ขอบคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ต่อไปเชิญท่านอาจารย์โกวิทย์ครับ

ศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม ศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคพลังท้องถิ่นไท ผมขออภิปรายรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สภาผู้แทนราษฎร ก่อนอื่นผมขอชมเชยคณะกรรมาธิการที่ได้ทำการศึกษาให้ละเอียดกับเราในหมวดต่าง ๆ เรียงมาตราอย่างละเอียด อย่างไรก็ตามในเวลาอันสั้นผมขออภิปรายเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นที่คณะกรรมาธิการได้ไปพิจารณาแก้ไขในหน้า ๑๑๐-๑๑๙ และหน้า ๙๘-๑๐๔ ดังต่อไปนี้ ผมเรียนท่านประธานว่าผมเองมีความคาดหวังต่อการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมาก เพราะว่าพรรคที่ผมสังกัดนั้นอุดมการณ์แน่ชัดว่าจะต้องพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งอย่างเต็มรูปแบบ รัฐธรรมนูญก็เป็นความหวังและเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้พี่น้องประชาชนได้ใช้กลไกการปกครองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างงาน ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส แล้วก็ความยากจนที่จะต้องไปแก้ แต่ก็ขอชมเชยท่านกรรมาธิการว่าข้อเสนออันหนึ่งที่ผมประทับใจก็คือการเสนอให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งปรากฏในหน้า ๑๑๔ แล้วก็ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างงาน ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

และผู้ยากจน อันนี้ก็เป็นประเด็นสำคัญ แต่ประเด็นหลักก็คือว่าเราจะทำอย่างไรที่ข้อเสนอนี้จะทำให้อำนาจภาครัฐนั้นลดลง ซึ่งผมคิดว่าการลดอำนาจภาครัฐเพิ่มอำนาจท้องถิ่นยังไม่ค่อยปรากฏในหมวดการปกครองท้องถิ่นนัก แต่อย่างไรก็ตามท่านก็ไปเขียนในหน้า ๑๑๔ ว่าต้องกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน การทำให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักและกำหนดหน้าที่ของท้องถิ่นให้ชัดเจนย่อมไปสัมพันธ์กับอำนาจของรัฐและท้องถิ่น อันนี้ละจะต้องชัดเจนว่าการถ่ายโอนก็ดี การให้งบประมาณ สัดส่วนงบประมาณก็ดี ซึ่งในสาระของรัฐธรรมนูญที่ท่านทำมาก็ยังไม่ปรากฏ ซึ่งอันนี้ต้องชัดเจนว่าจะให้สัดส่วนงบประมาณระหว่างรัฐกับท้องถิ่นเท่าไร ถ้า ๓๕ เปอร์เซ็นต์ก็พูดไปให้ชัดเจน แต่ว่าไปพันกับเรื่องที่ผมคิดว่ามีความสำคัญก็คือ การปกครองท้องถิ่นยืนอยู่บนหลักของการปกครองตนเองและให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ เพราะฉะนั้นการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นต้องเป็นไปตามหลักซึ่งรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ พูดเรื่องหลักอยู่ ๓ เรื่อง คือเรื่องรายได้ เรื่องจำนวน และเรื่องความหนาแน่น รวมทั้งพื้นที่ที่ท้องถิ่นรับผิดชอบ อย่างไรก็ตามในหน้า ๑๑๒ อยากถามท่านกรรมาธิการ ท่านบอกว่าไม่ควรใช้เงื่อนไข รายได้ จำนวน และความหนาแน่นของประชากร อันนี้มันจะขัดกันไหม ให้มีการพัฒนารายได้ จัดระบบภาษีให้มีความก้าวหน้าต่อท้องถิ่นแล้วก็ทำให้ท้องถิ่นมีกฎหมายที่เปิดช่องให้เขาหารายได้ เช่น กฎหมายกิจการพาณิชย์ กฎหมายร่วมทุน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการต่าง ๆ ----------

ว่าถ้าเราจะทำให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง เราต้องไปทำให้รายได้ของท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ต้องไปทำแต่ข้อเสนอของท่านเรื่องการให้ท้องถิ่นทำพันธบัตรและเงินกู้นั้นเห็นด้วย แต่สิ่งที่ผมพูดถึงในกฎหมายที่ผมกล่าว ผมไม่แน่ใจในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ก็มีกฎหมายหลายฉบับที่บังคับให้รัฐต้องทำ เช่นรายได้ท้องถิ่นและกฎหมายกิจการต่าง ๆ ที่พัฒนารายได้ กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้ผมอยากจะถามว่าควรจะกำหนดในกรอบของรัฐธรรมนูญในหมวดนี้ไหมครับว่าต้องทำภายใน ๑ ปี ผมคิดว่าควรระบุให้ชัดเจน นี่เป็นประเด็นที่ ๒ ที่อยากจะถาม

ประเด็นที่ ๓ ผมคิดว่ามันหลุดไป ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ ก็คือเรื่องของในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๔๐ ในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐ ที่พูดเรื่องการทำให้จังหวัดมีการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และพัฒนาท้องถิ่นจังหวัดนั้นอย่างเต็มที่ แล้วก็ยกฐานะท้องถิ่นในจังหวัดนั้นเต็มรูปแบบ อันนี้อยากจะถามเหมือนกันว่ามันหลุดไปอย่างไรครับ

ประเด็นต่อมากลไกของท้องถิ่นต้องใช้การบริหารงานบุคคล ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เขียนไว้ในมาตรา ๒๕๑ ผมคิดว่าสถานะของการบริหารงานบุคคลยังมีปัญหาว่าจะให้เขามีสถานะเป็นพนักงานท้องถิ่น หรือเป็นข้าราชการท้องถิ่น นี่คือส่วนที่ ๑ ส่วนที่ ๒ ก็คือการกำหนดให้องค์กรบริหารงานบุคคลนั้นมีฐานะเหมือน ก.พ. หรือ ก.พ. ท้องถิ่น อันนี้ผมคิดว่าจะหลุดไปไหม อยากถามคณะกรรมาธิการว่าจะใช้กลไกอย่างไรในส่วนตรงนี้

ส่วนต่อมาในหน้า ๑๑๔ (๕) ท่านบัญญัติให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง อันนี้ผมไม่แน่ใจไม่มีความชัดเจนว่าจะเป็นคณะอย่างไร จะเป็นคณะนโยบายท้องถิ่นแห่งชาติเพื่อทำให้ท้องถิ่นนั้นมีความหวังและมีเป้าหมายที่ชัดเจน ผมคิดว่าอาจจะไปซ้ำซ้อนที่ว่าท่านจะไปกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่น และความสำคัญระหว่างท้องถิ่นด้วยกันในการกำหนดอำนาจหน้าที่นั้น จะต้องไปดูเรื่อง พ.ร.บ. กำหนดแผนและขั้นตอน เพราะว่าเขามีคณะกรรมการกระจายอำนาจ ผมว่าตรงนี้ต้องชัดเจนและอยากถามในคณะที่ท่านเขียนไว้ใน (๕) ด้วย

สุดท้ายท่านประธานครับ ผมคิดว่าก็ขอชมเชยในหมวดที่ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น แล้วอันนี้ผมคิดว่าชัดเจนมาแต่ต้นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจาก

การเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง แต่ผมสะดุดแล้วก็เห็นด้วยว่าถ้าเป็นรูปแบบพิเศษ ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง อันนี้ก็เห็นด้วยนะครับ เพราะฉะนั้นทั้งหมดที่ผมกล่าวมา ผมอยากจะสรุปว่าบ้านเมืองต้องเปลี่ยนแปลง แล้วก็ในความเห็นของผมเราจะทำอย่างไรให้ราชการส่วนกลางเล็กท้องถิ่นมีความเติบโต ทั้งการทำงาน ทั้งการแก้ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย นั่นต้องไปทำกฎหมายหลายฉบับ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาษี เรื่องของสัดส่วนงบประมาณ เรื่องของการทำให้ท้องถิ่นนั้นพัฒนาเงินของตัวเองให้มีศักยภาพ นี่คือสิ่งที่อยากจะถามในประเด็นที่ผมถาม และอยากให้คณะกรรมาธิการตอบด้วย ก็ขอบคุณท่านประธาน ขอบคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านต่อไป หมอวาโย เชิญครับ

นายวาโย อัศวรุ่งเรือง (แบบบัญชีรายชื่อ) : เรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพนะครับ กระผม นายวาโย อัศวรุ่งเรือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ท่านประธานครับ เดี๋ยวขออนุญาตนำสไลด์ขึ้นนะครับ

(เจ้าหน้าที่ดำเนินการเปิดพรีเซนเทชัน)

นายวาโย อัศวรุ่งเรือง (แบบบัญชีรายชื่อ) : ต้องขอขอบคุณท่านประธานแล้วก็ท่านคณะกรรมาธิการทุกท่านที่นำรายงานฉบับนี้มาให้พวกเราได้อภิปรายแสดงทรรศนะเพิ่มเติม วันนี้ผมขออนุญาตกล่าวถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางท่านสมาชิกวุฒิสภา แต่ต้องขอกล่าว ณ ที่นี้ไว้ก่อนว่าไม่ได้หมายถึงตัวบุคคล ไม่ได้หมายถึงท่านสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นตัวบุคคล แต่ผมกำลังจะอภิปรายถึงตำแหน่งใน ๓ เรื่อง ดังต่อไปนี้ คือเรื่องที่มาและอำนาจ และการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ทาง ส.ว. มีส่วนเกี่ยวข้อง และสุดท้ายคือการลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีที่ ส.ว. มีส่วนเกี่ยวข้อง ผมจะขออนุญาตอภิปรายไล่จาก ๓ ไป ๒ ไป ๑ เพราะว่ามีประเด็นที่สำคัญอยู่ในข้อ ๑ ต้องมาดูก่อนว่าบทเฉพาะกาล ในรายงานของทางกรรมาธิการ หน้า ๑๓๖-๑๓๗ ได้วิเคราะห์ถึงมาตรา ๒๗๒ ซึ่งเราทราบกันดีอยู่แล้วว่า ๕ ปีแรกการให้ความเห็นชอบนายกรัฐมนตรีให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา ย่อมหมายความว่าจะต้องใช้เสียงของ ส.ว. ในการโหวตด้วย ผลการพิจารณา มาแบบนี้เลยผมไม่ตัดเลยนะครับ ที่อยู่ในรายงานหน้าที่ผมได้กล่าวไว้ ท่านได้ผลการพิจารณาออกมาเป็นที่น่าชื่นชมถึงความตรงไปตรงมา ท่านเขียนแบบนี้เลยว่าวุฒิสภาชุดปัจจุบันไม่มีความยึดโยงกับประชาชน และเป็นการจำกัดอำนาจของประชาชน คณะกรรมการสรรหา ส.ว. เป็นบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งจาก คสช. และ คสช. ก็ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจเลือกในขั้นสุดท้ายอีก และการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาหัวหน้า คสช. ก็เป็นหนึ่งในผู้ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคการเมืองให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งท่านได้สรุปไว้ว่าการทำงาน การทำหน้าที่ของวุฒิสภาจึงเชื่อได้ยากเหลือเกินว่าจะวางตัวเป็นกลางทางการเมือง และท่านยังได้เขียนต่อไปว่ามีข้อกังวลว่าตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๓ นั้น ซึ่งกำหนดให้ ส.ว. ต้องไม่ฝักใฝ่หรือยอมตกอยู่ใต้อาณัติของพรรคการเมืองใด ๆ แต่การออกเสียงลงคะแนนเลือกนายกรัฐมนตรีซึ่งได้รับการเสนอชื่อโดยพรรคการเมือง ก็ย่อมที่จะเป็นการฝักใฝ่พรรคการเมือง ท่านเขียนมาแบบนี้แล้วผมก็เป็นกังวลแทนท่าน ส.ว. ทั้งหลาย ว่าถ้าเป็นแบบนี้ เป็นตามที่ท่าน

วิเคราะห์มาแบบนี้จะทำให้สมาชิกภาพของท่าน ส.ว. ทั้ง ๒๕๐ ท่านนั้นเสื่อมถอยลงไปหรือไม่ ประเด็นนี้ก็อยากได้รับคำตอบจากท่านกรรมาธิการเหมือนกัน ท่านได้เสนอความเห็นออกมาเป็น ๒ แนวทาง แนวทางที่เสียงส่วนใหญ่ในคณะกรรมาธิการของท่านเสนอออกมาก็คือว่าสมควรให้ยกมาตรา ๒๗๒ ออกไปทั้งมาตราเลย กล้าหาญมาก ๆ แล้วก็ผมในฐานะที่เป็นผู้แทนราษฎรก็ขออภิปรายสนับสนุนรายงานฉบับนี้อย่างยิ่งเลย ต่อไปอีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ซึ่งปรากฏอยู่ในรายงานหน้า ๑๑๙-๑๒๐ มาตรา ๒๕๖ (๓) เป็นที่ทราบกันดีว่าถ้าจะแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้จะต้องได้รับเสียงจาก ส.ว. ด้วยไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวน ๒๕๐ คน ผลการศึกษาของคณะกรรมาธิการออกมาเป็นที่น่าชื่นชม ท่านเขียนมาแบบนี้เลย ผมคัดมาให้ ท่านบอกว่า ส.ว. ชุดปัจจุบันนี้เกือบทั้งหมดมาจากการคัดสรรของ คสช. การแก้ไขที่ขัดกับความต้องการของคณะผู้ปกครองประเทศที่มีเสียงสนับสนุนจาก ส.ว. จะกระทำไม่ได้เลย สนับสนุนครับกลไกนี้เป็นกลไกที่ป้องกันไม่ให้รัฐธรรมนูญถูกแก้ หากฝ่ายผู้มีอำนาจไม่เห็นชอบก็ไม่สามารถแก้ไขได้ ผมชื่นชมท่านกรรมาธิการทุกท่านเลยในความตรงไปตรงมา และท่านก็บอกอีกว่ามันแตกต่างจากรัฐธรรมนูญในอดีตที่ใช้เสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของรัฐสภา เพราะฉะนั้นข้อสังเกตท่านจึงเสนอแนะมาในรายงานฉบับนี้ในแนวทางที่ ๑ ----------

ซึ่งเป็นเสียงส่วนใหญ่ออกมาว่ายกเงื่อนไขที่ ส.ว. ต้องเห็นชอบหนึ่งในสามออกไปเลย แล้วก็ไปยึดหลักตามรัฐธรรมนูญไม่ว่าปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ ที่ใช้เสียงกึ่งหนึ่งของรัฐสภาก็เห็นด้วยอย่างยิ่งนะครับ มาที่ประเด็นสุดท้ายคือประเด็นเรื่องที่มาและอำนาจ ผมขอพูดเรื่องที่มาก่อน ที่มามีอยู่ ๒ ที่ มีบทเฉพาะกาลกับบททั่วไป ในบทเฉพาะกาลท่านได้เขียนรายงานเอาไว้ในหน้าที่ ๑๓๒-๑๓๔ มาตรา ๒๖๙ เราทราบกันดี ส.ว. ในบทเฉพาะกาลมี ๒๕๐ ท่าน มาจาก ๓ ส่วน คสช. เลือกมา ๑๙๔ ท่าน ตำแหน่งอีก ๖ ท่าน ผบ.ตร. ผบ.ทบ. แล้วก็มีเลือกกันเองตาม มาตรา ๑๐๗ แล้ว คสช. มาคัดในขั้นสุดท้ายอีกทีหนึ่งอีก ๕๐ ท่าน ท่านได้ผลพิจารณาออกมา อันนี้ต้องยกมาทั้งแผ่นเลย ไม่สามารถตัดได้เลย แต่ว่าผมไฮไลต์ (Highlight) ไว้นิดหนึ่ง ท่านรายงานออกมาแบบนี้เลยว่า เชื่อได้ยากเหลือเกินว่า ส.ว. จะมีการเป็นกลางทางการเมือง แล้วคัดเลือกออกมากลับได้อดีตข้าราชการทหาร ตำรวจถึง ๑๐๔ ท่าน แล้วก็ได้พลเรือน แต่พลเรือนเคยมีส่วนเกี่ยวข้องกับ คสช. อันนี้ก็ตรงไปตรงมานะครับ ท่านเสนอว่าถ้าอย่างนั้นมี ๒ แนวทาง แนวทางที่ ๑ ก็คือเห็นสมควรยกเลิกวุฒิสภาที่มาจากบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๖๙ คือยกเลิกออกไปเลย อันนี้ผมก็สนับสนุนครับ ทีนี้กลับมาที่ที่มาของ ส.ว. ในบททั่วไป ก็คือผ่านพ้น ๕ ปีไปแล้ว ส่วนใหญ่มาจากกลุ่มอาชีพ ท่านก็วิเคราะห์ผลพิจารณาออกมาว่าเป็นการเลือกตั้งทางตรงดีกว่าไหม หรือการเลือกตั้งทางอ้อม จะได้คุณสมบัติของ ส.ว. ที่ตรงตามรัฐธรรมนูญ แล้วท่านก็ยังบอกอีกว่าต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เพราะว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทีนี้ท่านก็ตั้งข้อสังเกตมาว่า ถ้าอย่างนั้นอาจจะมีการไม่เลือกกันในกลุ่มอาชีพมันจะยกขึ้นมา ไม่ควรกำหนดแบบตายตัวอย่างนี้นะครับ มีกลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพ ผมขออนุญาตเสนอแนะแบบนี้ว่า ผมสงสัยว่าสมาชิกวุฒิสภาควรจะต้องมีความสอดคล้องกับประชาชนตามที่ท่านได้เกริ่นไว้เมื่อสักครู่นี้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและต้องสอดคล้องกับประชาชน แล้วการจัดโควตาเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาชีพแบบนี้มันจะทำให้สะท้อนภาพของประชาชนทั้งหมดได้อย่างไร อันนี้ก็อยากให้ท่านคณะกรรมาธิการช่วยตอบ ทีนี้เรื่องอำนาจ ผลการพิจารณาออกมาเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้อำนาจ ส.ว. ในการให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญองค์กรอิสระ แต่กลับไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจ ส.ว. ในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่ง

ทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญ แล้วก็องค์กรอิสระ ถือว่าเป็นการตัดอำนาจถอดถอนวุฒิสภาออกไปเป็นการตัดอำนาจของประชาชน อันนี้ผมอ่านแล้วยังสงสัยนิดหนึ่งครับท่านประธาน อยากให้ท่านประธานหรือท่านกรรมาธิการ รองศาสตราจารย์ดอกเตอร์ปิยบุตร แสงกนกกุล ซึ่งทราบดีว่าท่านเป็นผู้ที่จัดเจนในวิชากฎหมายมหาชน อยากฟังทัศนะจากท่านเหลือเกินว่าในมุมมองตรงนี้ท่านเห็นว่าควรจะให้ ส.ว. มีอำนาจในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเหมือนกับตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ จริงหรือ ในเมื่อที่มาของ ส.ว. ในปี ๒๕๖๐ นี้เป็นการแต่งตั้งทั้งหมด ปี ๒๕๕๐ ประมาณครึ่ง ครึ่ง แต่งตั้งครึ่งหนึ่ง เลือกตั้งอีกครึ่งหนึ่ง ปี ๒๕๔๐ เลือกตั้งทั้งหมดเลย ในสากลโลกถ้า ส.ว. มาจากประชาชน อำนาจเขาจะเยอะครับคล้าย ๆ ที่สหรัฐอเมริกา แต่ถ้า ส.ว. มาจากการแต่งตั้งทั้งหมดอำนาจเขาจะไม่เยอะมากคล้าย ๆ กับที่สหราชอาณาจักร แต่ของเราปี ๒๕๖๐ เป็นแต่งตั้งเกือบทั้งหมดเลย จะให้มีอำนาจเยอะเช่นนั้นหรือไม่ เพราะแปลว่า ส.ว. สามารถถอด ส.ส. ได้ ผมก็ขออนุญาตทิ้งไว้ ๓ คำถาม ถ้าท่านกรรมาธิการจะช่วยกรุณาตอบให้กระจ่าง คือ ๑. สรุปว่าท่านจะเสนอให้เพิ่มอำนาจ ส.ว. ให้สามารถถอดถอน ส.ส. ได้จริง ๆ หรือครับ และในบททั่วไปเองก็ตาม เพราะว่าในบทเฉพาะกาลท่านบอกเลยว่าโอเค (OK) ยกออกไปเลยดีกว่า แต่ในบททั่วไปท่านจะเสนออย่างไรครับว่าให้ ส.ว. มีความยึดโยงกับประชาชนมากขึ้น เพราะประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย แล้วสุดท้ายผมอยากทราบว่าเนื้อหาในรายงานฉบับนี้ซึ่ง ๙๙ เปอร์เซ็นต์เลยผมอ่านแล้วผมเห็นด้วย ๑,๘๐๐ กว่าหน้า สวยงาม จะถูกนำไปสู่การแก้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างไรครับท่านประธานครับ ขอบพระคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ต่อไปเชิญท่านเท่าพิภพ แล้วก็ตามด้วยท่านอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม เชิญครับ

นายเท่าพิภพ ลิ้มจิตรกร (กรุงเทพมหานคร) : ท่านประธานที่เคารพกระผม นายเท่าพิภพ ลิ้มจิตรกร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต กรุงเทพมหานคร เขตธนบุรี เขตคลองสาน เขตบางกอกใหญ่ พรรคก้าวไกล ท่านประธานครับ วันนี้ผมขออนุญาตอภิปรายในรายงานแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ทางสภาได้ตั้งคณะกรรมาธิการไปศึกษามา ซึ่งผมจะขออภิปรายในหมวด ๑๐ ในเรื่องของศาล ซึ่งมีเพื่อนสมาชิกของผมได้พูดไปแล้วว่าศาลในบ้านเราค่อนข้างจะไม่มีการตรวจสอบเลยด้วยซ้ำ เป็นองค์กรเดียวที่เรียกว่าเป็นอภิสิทธิ์ชน อันนี้ต้องกล่าวด้วยความเคารพและเห็นในสภาพแห่งความเป็นจริง ผมเองก็เรียนกฎหมายจบคณะเดียวกับท่านประธานชวน นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ปิยบุตร แสงกนกกุล แล้วก็หลาย ๆ ท่านก็เป็นรุ่นพี่ผมในสภาแห่งนี้ ก็ทราบดีว่าเพื่อน ๆ ร่วมรุ่นของเราหลายคนก็ทำงานอยู่ในสภานี้ ผมก็จะกราบเรียนด้วยความเคารพว่าผมไม่มีเจตนาที่จะไปลบหลู่อะไร แต่ก็อยากชี้ให้เห็นว่าถ้าทางใดทำให้สถาบันตุลาการมีความศรัทธาจากประชาชนมากขึ้นจะช่วยกอบกู้ได้ ก็หวังว่าการอภิปรายของผมนี้จะเป็นประโยชน์กับทุกคนนะครับ เข้าใจอยู่ว่าหลักการแบ่งแยกอำนาจแบ่งเป็น ๓ หลัก บริหาร นิติบัญญัติ แล้วก็ตุลาการ บริหารก็จะมีขอบเขตที่กว้าง รวดเร็ว แต่ก็ไม่มีความมั่นคงถาวรสักเท่าไร นิติบัญญัติก็มีความแน่นอน ออกกฎหมาย มีความรอบคอบเพราะคนคุยกันหลายคน ในสภาแห่งนี้ก็ ๕๐๐ คน และมีความชอบธรรมเพราะมาจากประชาชน ส่วนด้านตุลาการเข้าใจดีอยู่ว่ามีหน้าที่ตัดสินคดีความต่าง ๆ ต้องเป็นอำนาจที่มั่นคง แล้วก็มีอำนาจในที่เล็ก ๆ เพราะว่าใช้ในการตัดสินอะไรต่าง ๆ ซึ่งก็ต้องบอกเลยว่าผมจะพูดนี้ไม่ได้ว่าศาลไม่เป็นกลางนะครับ แต่ผมอยากให้ศาลมีความยึดโยงกับประชาชนมากกว่านี้ อย่างประเทศไทยเราตอนนี้ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประมุขของตุลาการคือประธานศาลฎีกา ก็มาจากการคัดเลือกในกระบวนการของ ก.ต. หรือคณะกรรมการตุลาการ ซึ่งถ้าใครสอบได้ที่ ๑ ในรุ่น ก็เป็นอาชีพที่เขาเรียกว่าถ้าพูดกันเล่น ๆ ขำ ๆ ในวงเพื่อน ๆ ก็บอกว่า ถ้าใครอยู่อันดับหลังหน่อยก็ต้องอายุยืนกว่าเพื่อน เพื่อจะได้เป็นตำแหน่งนี้

ซึ่งเข้าใจดีอยู่ว่าหลายคนก็บอกว่ามันป้องกันการวิ่งเต้นอะไรต่าง ๆ แต่ผมมองว่าถ้าหากการมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่วันหนึ่งนะครับ สมมุติ อยากเสนอว่าถ้ามีรายชื่อที่ ก.ต. เสนอมานี้จะนำท่านนั้นเข้ามาในสภาเพื่อตอบปัญหาซักถามต่าง ๆ ของผู้แทนราษฎรแห่งสภานี้ได้ไหม เราไม่ได้เลือกว่าใครจะมาเป็นประธานศาลฎีกา แต่ขอให้มีการ เช็ก แอนด์ บาลานซ์ (Check and Balance) หรือถ่วงดุลตรวจสอบ โดยการมาซักถามต่าง ๆ อย่างเช่น ถ้ามีท่านหนึ่งได้เป็นผู้เสนอชื่อเป็นประธานศาลฎีกา เราอาจจะถามท่านก็ได้ว่าตอนอายุ ๓๕ ปี ท่านไปตัดสินคดีนี้ตอนนั้นท่านรู้สึกอย่างไร ทำไมคดีนั้นเป็นอย่างนั้น มีข่าวอย่างโน้นอย่างนี้ หรือตอนนั้นพฤติกรรมท่านท่านไปสนับสนุนไปม็อบ (Mob) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชัดเจน ท่านมีความเป็นกลางเพียงพอที่จะอยู่ในตำแหน่งนี้หรือไม่ และให้สภาแห่งนี้ลงมติโดยการเห็นชอบ แล้วก็เห็นด้วยในการแต่งตั้งท่าน ผมก็เชื่อว่ากระบวนการนี้ไม่ทำให้ใครไม่เป็นกลาง แต่อันนี้จะทำให้ตำแหน่งประธานศาลฎีกายึดโยงกับประชาชน และเป็นกระบวนการที่เพิ่มความชอบธรรมให้กับตุลาการด้วยซ้ำ ไม่เพียงแต่ประธานศาลฎีกาครับ ผู้พิพากษาศาลฎีกาในบ้านเราตอนนี้มีอยู่ ๔๐๐ คน เกือบ ๕๐๐ คน ซึ่งแต่ก่อนก็บอกว่าคดีมันเยอะ แต่ตอนนี้ถ้าไปดูศาลฎีกาคดีมันก็น้อยลง เราจะทำแบบประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้ครับ ที่ศาลสูงมีไม่ถึง ๑๐ คน อันนี้ก็เป็นข้อเสนอแนะของผมเหมือนกัน ด้วยที่ผมเรียนมานี้ ผมมองว่าตุลาการใช้ตัดสินคดีต่าง ๆ ถือว่าท่านมีอำนาจมากนะครับ ----------

แล้วผมไม่คิดว่าผมอภิปรายเพราะว่าผมเป็น ส.ส. แล้วผมอยากมีอำนาจเหนือพวกท่าน แต่ถ้ารัฐธรรมนูญทุกฉบับของเราที่เขียนมาว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ดังนั้น กระบวนการที่ง่ายที่สุดก็คือให้ประชาชนหรือตัวแทนประชาชนอย่างสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ดำเนินวิธีการเห็นชอบ แต่ผมอยากบอกว่าเรื่องนี้หลายประเทศเขาทำ แล้วไม่ได้เป็นการขัดหลักแบ่งแยกของอำนาจหรือเซพาราชัน ออฟ พาวเวอร์ (Separation of Power) อย่างในประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาถูกเสนอชื่อโดยประธานาธิบดีของเขา ไม่ได้มาจากคณะกรรมการด้านในของท่านเลย แต่ก็มีกระบวนการในการที่ ส.ว. จากการเลือกตั้งหรือซีเนเตอร์ (Senator) เป็นผู้กลั่นกรองแล้วก็โหวตแอปพรูฟ (Approve) อีกทีหนึ่ง ผมขอยกตัวอย่างประเทศญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นยิ่งหนักกว่าเดิมก็คือให้รัฐมนตรีเสนอชื่อ แล้วหลังจากนั้นพอสภาเห็นชอบรอบหนึ่งแล้ว แล้วเป็นมาวาระหนึ่ง ถ้ามีการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรของประเทศญี่ปุ่นเมื่อไร ให้ใส่ชื่อผู้พิพากษาศาลฎีกาของประเทศญี่ปุ่นไปในบัตรเลือกตั้งด้วยแล้วให้ประชาชนเห็นชอบ เห็นชอบครั้งเดียวไม่พอ ถ้าเป็นตำแหน่งวาระเกิน ๑๐ ปีอีก ก็ต้องมาทำใหม่อีกครั้ง อันนี้ก็เป็นการยึดโยงกับประชาชน เป็นการตรวจสอบ หรือแม้กระทั่งในกรณีมีข้อครหาก็สามารถใส่ชื่อไปในบัตรให้ประชาชนตรวจสอบในการเลือกตั้งครั้งหน้าได้อีกด้วย ดังนั้นที่ผมกล่าวมาทั้งหมดนี้ ผมก็เห็นว่าตุลาการควรจะมีความยึดโยงกับประชาชน แล้วผมมองว่าการตรวจสอบตุลาการก็ต้องใช้องค์กรหรือวิธีการที่องค์กรนั้นหรือคณะนั้นได้อำนาจจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศเช่นเดียวกัน ผมขอทิ้งท้ายไว้ เป็นคำแถลงของผู้พิพากษาคณากรว่าคืนคำพิพากษาให้ผู้พิพากษา และคืนความยุติธรรมให้ประชาชน ขอบคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านอุบลศักดิ์เชิญครับ

นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม (ลพบุรี) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม นายอุบลศักดิ์ บัวหลวงงาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี พรรคเพื่อไทย ต้องกราบเรียนด้วยความเคารพว่ารัฐธรรมนูญเรามีมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ มาถึงปัจจุบันนี้ ๒๐ ฉบับ รวมแล้ว ๘๘ ปีด้วยกันไม่ไปถึงไหน ท่านประธานที่เคารพท่านทราบไหมว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เมื่อคนเกิดในประเทศไทยแล้วก็ถือว่า

เป็นมนุษย์ ท่านทราบไหมว่าประเทศใดก็ตามที่ร่างรัฐธรรมนูญยาวที่สุด จนที่สุด คือประเทศอินเดีย ประเทศไทยเราร่างรัฐธรรมนูญยาวอันดับ ๒ ของโลก เขียนมากเหลือเกิน จนที่สุดอันดับ ๒ ของโลก ประเทศอังกฤษไม่ต้องมีรัฐธรรมนูญ ใช้จารีตประเพณี ทำไม ศักดิ์ศรีของเขาสามารถสร้างบ้านเมืองให้ศิวิไลซ์ (Civilize) มากกว่าหลาย ๆ ประเทศ ท่านประธานที่เคารพครับ ที่ผมกราบเรียนเบื้องต้นว่ารัฐธรรมนูญของไทยนั้นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในหมวด ๓ มาตรา ๒๕ ถึงมาตรา ๔๙ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ถามว่าวันนี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในมาตรา ๙๖ บุคคลต้องห้ามใช้สิทธิเลือกตั้ง ข้อ ๑ พระภิกษุ สามเณร นักพรต นักบวช ในมาตรา ๙๘ ห้ามสมัครผู้แทนราษฎร อีกมาตราหนึ่ง ห้ามใช้สิทธิ ผมถามว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหรือไม่ ศาสนาทุกศาสนาเขาสมัครผู้แทนได้ ใช้สิทธิลงคะแนนได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมถึงอยากจะกราบเรียนว่าเมื่อคนเกิดในประเทศไทย แล้วความเป็นมนุษย์ศักดิ์ศรีทัดเทียมกัน วันนี้พี่น้องประชาชนอีกส่วนหนึ่งไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ทำกิน แต่ได้บัตรประชาชน ----------

แต่ไม่มีสิทธิออกโฉนดซึ่งเขาหากินอยู่ ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ทำกิน แต่เขาทำมาหากิน เขามีสิทธิบังคับว่าจะต้องไปลงคะแนนเสียงได้ เพราะฉะนั้นผมอยากจะกราบเรียนว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ควรเปิดโอกาสให้พระภิกษุ สามเณร มีสิทธิสมัครผู้แทนได้ หรือมีสิทธิลงคะแนนเสียงได้ ในขณะเดียวกันพระภิกษุ สามเณร สามเณรอายุ ๑๘-๒๐ ปี ก็ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียง ตรงนี้ผมกราบเรียนว่าผมไม่เห็นด้วย อยากเห็นว่าความเป็นมนุษย์ของคนไทยศักดิ์ศรีต้องทัดเทียมกัน ท่านประธานที่เคารพครับ ผมถึงอยากเห็นท่านกรรมาธิการไม่ได้เคยศึกษาหมวดนี้เลย แน่นอนในหมวด ๔ บุคคลที่มีหน้าที่ วันนี้ทุกคนเกิดในเมืองไทยต้องทำหน้าที่ ไม่ทำหน้าที่ไม่ได้ เขาบอกทุกคนจะไม่รู้กฎหมายไม่ได้ คนในชนบทมีโอกาสอ่านหนังสือพิมพ์ไหม มีโอกาสได้ฟังสื่อสารวิทยุ ทีวี ก็ไม่ทัดเทียมคนอื่น แต่ถ้าทำอะไรผิดต้องถูกรับโทษ ในขณะเดียวกันศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คนมี คนรวย ไม่ต้องติดคุก ดั่งที่ปรากฏชัดเจนอยู่แล้วนั้น ผมอยากจะเน้นหนักว่าวันนี้อยากให้กรรมาธิการได้หันมองว่าพระภิกษุ สามเณร นักบวช นักพรต ที่เกิดในประเทศไทยควรจะให้โอกาสใช้สิทธิได้ตามมาตรา ๙๖ มาตรา ๙๘ ท่านประธานครับ ผมจะไม่ใช้เวลามากมาย อยากเห็นความเป็นธรรมเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นต้องกราบเรียนว่าวันนี้ท่านเชื่อไหมว่าจังหวัดลพบุรีตอนที่ใช้สิทธิประชามติ ราษฎรจังหวัดลพบุรีมีอยู่ประมาณ ๗๐๐,๐๐๐ กว่าคน แต่คะแนนออกมา ๙๐๐,๐๐๐ กว่าคน ไปดูได้จากสื่อมวลชนเคยลงข่าวมาแล้ว นี่ละครับ ผมไม่เข้าใจว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ออกมาอย่างไร ทุกคนบอกว่าประชาชนให้ความเห็นชอบมาแล้ว ดังนั้นต้องกราบเรียนว่าการเลือกตั้งก็เช่นเดียวกัน ผมเห็นด้วยว่าควรจะมีบัตร ๒ ใบ ส่วนหนึ่งเขาชอบนโยบายของพรรคก็เลือกพรรค ส่วนหนึ่งชอบบุคคลก็เลือกบุคคล ที่ผ่านมานั้นต้องยอมรับว่ารัฐธรรมนูญเขียนมาโดยเฉพาะบังคับทุกรูปแบบเพื่อไม่ให้พรรคเพื่อไทยเป็นรัฐบาล ได้เฉพาะ ส.ส. เขตเท่านั้น บัญชีรายชื่อผู้ที่ลงคะแนนเสียงที่ไม่ได้รับการเป็นผู้แทนราษฎร ๓,๘๐๐,๐๐๐ เสียง ถามว่าถ้าจะเฉลี่ยมาเป็นบัญชีรายชื่อจะได้ประมาณอีก ๓๘ คน รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นธรรมหรือไม่ ในขณะเดียวกันไม่ทราบว่า กกต. คิดอย่างไร ไม่มีกติกาไม่มีกฎเกณฑ์บอกว่า ๗๕,๐๐๐ เสียงโดยเฉลี่ยจะได้ ส.ส. ๑ คน พรรคเพื่อไทยหายไปแล้ว ๓๘ คน อย่างนี้เขาเรียกว่าเป็นธรรมไหม เขาเรียกกฎหมายเผด็จการไหม

เพราะไม่ได้มาจากประชาชนที่แท้จริง ผมถึงกราบเรียนว่าอยากเห็นกรรมาธิการที่ได้รับมอบหมายให้ไปทำหน้าที่นั้นศึกษาไม่ละเอียด ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าอยากให้พระภิกษุ สามเณร นักบวช นักพรต ศาสนาพุทธควรจะมีสิทธิ ย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าศาสนาทุกศาสนาเขามีสิทธิเป็นผู้แทนก็ได้ สมัครผู้แทนก็ได้ ลงคะแนนเสียงก็ได้ แต่ศาสนาพุทธทำไมตัดสิทธิ ซึ่งโดยปกติที่ผ่านมานั้นศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นถ้าหากว่ากรรมาธิการจะยอมรับตรงนี้ก็ยังสามารถที่จะขอแก้ไขต่อที่ประชุมแห่งนี้ได้ กราบขอบพระคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : อีก ๔ ท่านนะครับ ท่าน พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ ท่านวรภพ วิริยะโรจน์ ท่านจักรพันธ์ พรนิมิตร และท่านวีระกร คำประกอบ เชิญท่านสุพิศาลครับ

พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม พลตำรวจตรี สุพิศาล ภักดีนฤนาถ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล วันนี้เป็นการอภิปรายรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ ผมก็ยินดีครับ วันนี้ประเด็นของผมที่จะเข้าไปซึ่งจริง ๆ แล้วในเล่มหนา ๆ แบบนี้ผมก็อ่านหมดเลยนะครับ ก็ได้สิทธิมาแค่ ๗ นาที ก็เอาตามนั้นแล้วกันครับ การออกกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎรมีขั้นตอนยุ่งยากครับ และทำให้สภาผู้แทนราษฎรไม่อาจออกกฎหมายได้ แต่สมาชิกวุฒิสภาออกกฎหมายหรือมีอำนาจกำกับกฎหมายปฏิรูปได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง ผมเริ่มอย่างนี้ครับ ตั้งแต่ผมเข้าสภาวันที่ ๒๕ พฤษภาคม เป็นต้นมา ครั้งนี้เป็นการประชุมปีที่ ๒ ครั้งที่ ๒๙ ผมเข้ามาทำหน้าที่ตามที่ประชาชนเลือกมา เพื่ออะไรครับ ออกหรือตรากฎหมายให้ประชาชนตามรัฐธรรมนูญที่กฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะวันนี้ผมจะมาพูดในส่วนที่ ๔ ครับ คือบทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง ในมาตรา ๑๑๔ ถึงมาตรา ๑๕๕ เห็นด้วยครับท่านประธานครับ ในหน้า ๔๗ เห็นด้วยมาก ๆ เลยครับ แล้วก็เห็นด้วยในเรื่องของข้อสังเกตสุดท้ายเลยครับ เห็นควรให้ประชาชนเข้าชื่อแก้ไขในหมวดแนวทางแห่งรัฐได้ด้วย แต่ต้องลงรายละเอียด เพราะว่าสภาแห่งนี้ยังจัดคิวไม่เป็นธรรมครับ ท่านประธานครับ ทำไมถึงจัดคิวไม่เป็นธรรมครับ ผมก็อยากกราบเรียนว่า อำนาจที่ ส.ส. ทุกท่านที่อยู่ในสภาแห่งนี้ในมาตรา ๑๓๓ (๒) ขณะนี้น่าจะเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งได้ และเป็นผลสัมฤทธิ์ที่แสดงให้เห็นว่าสภาแห่งนี้ ส.ส. ยังออกกฎหมายไม่ได้เลยครับ ปีกว่า ๆ จะ ๒ ปีแล้วครับ กฎหมายที่จะออกโดย ส.ส. ยังไม่สามารถเกิดขึ้นจริงในสภาแห่งนี้ ปีที่แล้วสอบตก มีแต่คณะรัฐมนตรีครับเสียบกฎหมายเข้ามาเลยครับ มาตรา ๑๓๓ (๑) ใช้อำนาจเข้ามาเลยครับ เสนอหลายฉบับเข้าสู่สภา หลายวาระด้วย แล้วก็ได้รับสิทธิพิเศษจากท่านประธานครับ เป็นญัตติด่วน ผมเข้าใจครับ เป็นอำนาจของท่านครับ ผมเป็น ส.ส. ที่นี่แล้วก็เสนอเข้าไปแล้วอยู่ฝ่ายค้านแล้วก็เคยเสนอ โดยเฉพาะพรรคของผมในอดีตคือพรรคอนาคตใหม่ ปัจจุบันก็อยู่พรรคก้าวไกล ร่าง พ.ร.บ. เลิกประกาศ คสช. ฉบับแรก ก็ยังไปไม่ถึงไหน ร่างพระราชบัญญัติฉุกเฉินยกเลิกการเกณฑ์ทหาร ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน ร่างพระราชบัญญัติสมรสเท่าเทียมกัน ร่างพระราชบัญญัติสุราก้าวไกล ร่างพระราชบัญญัติแก้ไข พ.ร.ก.

การบริหารราชการฉุกเฉิน นี่ละครับ ทำไมกฎหมายเหล่านี้จึงยากที่จะออกมาเพื่อให้ประชาชน ผ่านไป ๑ ปีกว่าแล้วครับ ส.ส. ที่มาจากการเลือกตั้งเป็นเพียงแค่ตรายางให้ฝ่ายบริหารเท่านั้นหรือครับที่จะใช้สิทธิพิเศษ ใช้โทลล์เวย์ (Tollway) วิ่งขึ้นมาเลย แล้วมาแซงคิวแล้วออกกฎหมายไป และยังมีความต่างในรัฐธรรมนูญอีกครับ ในมาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๐ ก็ดีครับ ผมเปิดไปมาตรา ๒๗๐ ที่ท่านสมาชิกวุฒิสภาท่านมีอำนาจในการกำกับกฎหมายปฏิรูป ผมก็ชอบครับ ที่ท่านให้ความเห็นในหน้า ๑๓๕ ทุกประการเลยครับ แล้วต้องทำตามนี้ครับ ถ้าจะแก้ เห็นทุกวงเล็บมีข้อสังเกต แต่จริง ๆ เรียนสอบถามท่านคณะกรรมาธิการในคณะนี้ว่า เรื่องแบบนี้ เรื่องของคิว เรื่องของสิทธิความเท่าเทียมของการเสนอร่างกฎหมายในมาตรา ๑๓๓ ท่านต้องให้อำนาจเท่ากันครับ ขณะนี้ท่านประธานครับ ท่านดูหลักฐานชัด ๆ ครับ ----------

เอกสารบันทึกประชุม สผ ๐๐๓๕/ผ ๕๗ ลงวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓ มีเรื่องที่เข้าประชุมอยู่ในเอกสารหน้า ๑๓ มีญัตติด่วน ๕ เรื่องในหน้าที่ ๒ ของคณะรัฐมนตรี ในหน้า ๑๓ นี้ ญัตติที่ ๕.๙๓ เป็นของประชาชนเรื่องเดียว ในญัตติที่ ๕.๙๔ ถึง ๕.๙๖ เป็นของ ส.ส. แล้วก็มีอีกครับในหน้าที่ ๑๔ อีก ๓ เรื่อง แล้วก็หน้า ๑๙ ที่เสนอใหม่อีก ๒ เรื่อง ไม่ได้ครับ ไม่ได้คิวหรอกครับ นั่นละครับญัตติด่วนไปก่อนเลย แล้วแถมถ้าผ่านปั๊บจะต้องไปเข้าคิวการรับฟังอีกในมาตรา ๗๗ (๒) เพราะว่ามาตรา ๗๗ (๒) นั้นเป็นเรื่องของรัฐ ถ้าผ่านสภานี้แล้วอีกหน่อยประชาชนมีสิทธิ ที่ท่านอาจจะแก้เรื่องประชาชนมีสิทธิเรื่องของหมวด ๑๗ การปฏิรูปได้อีก ผมว่าน่าสนใจมากเลย ผมจึงเป็น ส.ส. ที่มองเห็นตัววัดครับท่านในมาตรา ๗๗ ของรัฐธรรมนูญ ท่านเน้นเลย ผมถือว่าเป็นมาตราที่มีคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติมาก เพราะว่าวัดผลสัมฤทธิ์ ไม่มีที่ไหนครับ ที่จะต้องใช้ตัวเคพีไอ (KPI) มาได้ดีเท่ากับมาตรานี้ และหน่วยที่ปฏิบัติไปยังไม่ทำ ยังมีกฎหมายรองลงไปเรียกว่ากฎหมายลูก พ.ร.บ. หลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ใช้บังคับ ปี ๒๕๖๒ เมื่อตรากฎหมาย ๒ ปี ก็ต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ เมื่อตรากฎหมายเก่า ๕ ปีไปแล้วก็ต้องประเมินผลสัมฤทธิ์ ขณะนี้หน่วยที่รับผิดชอบออกคำสั่งหรือออกระเบียบรัฐบาลออกมาหรือยังว่ากฎหมายต่าง ๆ เจ้าของหน่วยที่บังคับใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์หรือยัง โดยเฉพาะ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ใครเป็นเจ้าภาพ เตรียมตัวประเมินผลสัมฤทธิ์ ท่านศึกษาเรื่องนี้ด้วยครับ เพราะว่าอันนี้มันต้องรีบเร่งและมันจะต้องเข้าสภาอีกแน่นอน เพราะว่าการประเมินผลสัมฤทธิ์ต้องถูกเข้าสภาครับท่านประธาน ผมจึงอยากจะฝากว่า ผมเป็น ส.ส. ใหม่ อยากได้คำตอบจากท่านผู้รู้ ผมไม่ใช่นักกฎหมายแต่เป็นผู้ใช้กฎหมาย แล้วก็พยายามจะอ่านกฎหมายและพยายามจะสร้างความเท่าเทียมกันของ ส.ส. ในสภาแห่งนี้ที่อยากจะได้รับสิทธิของการเสนอตรากฎหมายและออกไปใช้ให้ประชาชนของเราทุกคนครับ และถือว่าสภาแห่งนี้จะต้องมีตัวชี้วัดที่เป็นธรรมให้กับ ส.ส. ในสภาแห่งนี้ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านต่อไปท่านวรภพครับ

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ณิชากร ๖๓/๒

นายวรภพ วิริยะโรจน์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนประธานสภาที่เคารพ ผม วรภพ วิริยะโรจน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ผมอยากขออภิปรายเริ่มจากข้อสรุปครับ ที่ว่าปัญหาการเมืองไทยตลอด ๒๐ ปีนี้ สาเหตุสำคัญมันคือองค์กรอิสระ ซึ่งแน่นอนว่ามันย่อมรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญด้วย เพราะเมื่อองค์กรอิสระขาดความชอบธรรม ประชาชนไม่เชื่อมั่นในองค์กรอิสระ ก็จะเกิดปัญหาวิกฤติการเมืองตามมาทุกครั้ง คือการชุมนุมประท้วงทางการเมืองและการรัฐประหาร เหตุผลเพราะมันหมายถึงมันไม่มีกลไกอื่นตามรัฐธรรมนูญที่จะเข้ามาช่วยคลี่คลายปัญหาวิกฤติการเมืองได้เลย ดังนั้นผมคิดว่ามันคงถึงเวลาแล้วที่คนไทยทุกคน ทุกฟากฝ่ายการเมืองกลับมานั่งพิจารณาว่าปัญหาที่ใหญ่ที่สุดและคำถามที่สำคัญที่สุดของรัฐธรรมนูญคือกลไกที่มาและการถอดถอนขององค์กรอิสระว่ามันควรจะเป็นอย่างไรในการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ ในเมื่อองค์กรอิสระที่ทุกคนคาดหวังและฝันอยากจะให้มันมาเป็น ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ คือการเป็นองค์กรอิสระที่เป็นกลางทางการเมือง สำหรับตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจของรัฐบาล ไม่ให้ใช้อำนาจรัฐสร้างความได้เปรียบในทางการเมือง หรือใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบกับประชาชน แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็หนีไม่พ้นปัญหาที่ว่าองค์กรอิสระถูกแทรกแซงทางการเมือง เกิดการชุมนุมและจบที่รัฐประหาร รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็หนีไม่พ้นปัญหาเดิม ๆ และจบลงด้วยรัฐประหารแบบเดิม ๆ และรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่เลวร้ายที่สุดครับ ที่ออกแบบมาให้องค์กรอิสระส่วนใหญ่ยึดโยงกับ คสช. ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นต่อวาระศาลรัฐธรรมนูญด้วยมาตรา ๔๔ ของ คสช. การเลือกที่จะเซตซีโร (Set zero) กกต. แต่ไม่จะเซตซีโร (Set zero) ป.ป.ช. และศาลรัฐธรรมนูญของ คสช. หรือการแต่งตั้งองค์กรอิสระผ่าน สนช. หรือการแต่งตั้งองค์กรอิสระผ่าน สนช. ที่แต่งตั้งโดย คสช. หรือการแต่งตั้งองค์กรอิสระผ่าน ส.ว. ที่แต่งตั้งโดย คสช. ----------

ซึ่งก็คงไม่ต้องแปลกใจครับ ผลงานขององค์กรอิสระชุดปัจจุบัน นาฬิกายืมเพื่อน ยืมทรัพย์คงรูป สูตรบัญชีรายชื่อพิสดาร เงินโต๊ะจีนไม่ได้มาจากต่างชาติ นี่คือผลงานขององค์กรอิสระที่ยึดโยงกับ คสช. ครับ ผลงานล้วนเป็นที่ประจักษ์ครับ ทำให้องค์กรอิสระปัจจุบันผมคิดว่าคงไม่มีความชอบธรรมใด ๆ หลงเหลืออยู่เลย แล้วกลายเป็นเรื่องตลกที่จะคาดหวังให้องค์กรอิสระที่มีความยึดโยงกับ คสช. มาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลที่สืบทอดอำนาจจาก คสช. ดังนั้นถ้าอยากให้ประเทศไทยหลุดออกจากวัฏจักรวิกฤติการเมืองแบบเดิม ๆ คือต้องออกแบบกลไกที่มาและการตรวจสอบขององค์กรอิสระในรัฐธรรมนูญเสียใหม่ และควรทำตอนนี้ครับ ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ก่อนที่มันจะกลายเป็นวิกฤติการเมืองรอบใหม่ครับ ผมเลยอยากชวนให้ทุกท่านเริ่มจากการยอมรับก่อนว่าองค์กรอิสระที่รัฐธรรมนูญออกแบบไว้มันคือองค์กรการเมืองดี ๆ นี่เอง เป็นองค์กรที่ถืออำนาจทางการเมืองอำนาจหนึ่ง ใช้อำนาจตรวจสอบรัฐบาล ดังนั้นการจะหาคนกลางให้เข้ามาทำหน้าที่องค์กรอิสระจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ และคนกลางที่ว่านี้จะหามาจากไหน ผมว่าคงต้องยอมรับและเชื่อได้แล้วว่ากระบวนการสรรหาคนกลางที่ตรงไปตรงมาที่สุดคือบุคคลที่เห็นพ้องตรงกันของฝ่ายการเมืองคู่แข่งขันทั้ง ๒ ฝ่าย ก็คือฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน คือบุคคลใดที่ทั้ง ๒ ฝ่ายการเมืองเห็นตรงกันว่าเหมาะสมกับตำแหน่งองค์กรอิสระนั้น บุคคลนั้นละครับคือที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมที่สุดและเป็นกลางทางการเมืองมากที่สุดสำหรับตำแหน่งนั้น ซึ่งการเห็นพ้องตรงกันของทั้ง ๒ ฝ่ายการเมืองนี้ ถ้าผมยกตัวอย่างให้ไม่ซับซ้อน ก็คือการกำหนดให้องค์กรอิสระต้องได้มติ ๒ ใน ๓ จากสภาผู้แทนราษฎร หรือ ส.ส. จำนวน ๓๓๓ คนขึ้นไป ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงบุคคลนั้นย่อมได้รับการเห็นชอบจากฟากฝ่ายค้านด้วย กระบวนการสรรหาจะต้องมีการดึงฝ่ายการเมืองทุกฝ่ายเพื่อหาข้อสรุปและให้ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าบุคคลนั้นมีคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับตำแหน่งนั้น ถึงจะได้รับการเสนอชื่อและแต่งตั้งเป็นองค์กรอิสระ และให้กลไกการสรรหานี้ครับ การสรรหาในขั้นแรกเป็นตัวแทนจากพรรคการเมือง ทั้งฝ่ายพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคร่วมฝ่ายค้านจำนวนฝ่ายละเท่ากัน ให้มั่นใจว่าที่มาและการสรรหาได้รับการยอมรับ หรือจะเป็นสัดส่วนผสมจากทั้ง ๒ วิธีก็เป็นไปได้ครับ นี่คือการปลดล็อกปัญหาเรื่องที่มาและกระบวนการสรรหาองค์กรอิสระที่เป็นกลางทางการเมืองและยึดโยงกับประชาชน และเฉกเช่นองค์กรการเมืองที่ถืออำนาจทั่วไป มันต้องมีการตรวจสอบเพื่อถ่วงดุล

การใช้อำนาจ และกลไกการตรวจสอบองค์กรอิสระที่ดีที่สุดคือการถอดถอนครับ เพราะการถอดถอนคือการยุติการใช้อำนาจโดยมิชอบขององค์กรอิสระได้ทันทีครับ แต่กระบวนการถอดถอนที่ตรงไปตรงมาและยึดโยงกับประชาชนผู้ทรงอำนาจสูงสุด ผมคิดว่าคือการให้สิทธิกับประชาชนในการเข้าชื่อถอดถอนองค์กรอิสระได้โดยตรงครับ คือเมื่อองค์กรอิสระใช้อำนาจโดยมิชอบ หมดความชอบธรรม ประชาชนยังคงมีกลไกในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนองค์กรอิสระได้ และผมมั่นใจครับ ถ้าในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ หรือปี ๒๕๕๐ มีกลไกที่ประชาชนเข้าชื่อถอดถอนได้โดยตรง มันจะไม่เกิดวิกฤติการเมืองครับ ผมอยากยกตัวอย่างให้เห็นภาพครับ คือหลังเลือกตั้ง ปี ๒๕๖๒ มีประชาชนรณรงค์แคมเปน (Campaign) ที่เชนจ์ ดอต โออาร์จี (Change.org) เพื่อถอดถอน กกต. ๘๕๐,๐๐๐ รายชื่อครับ นี่คือตัวอย่างผลลัพธ์ที่ชัดเจนที่สุดของประชาชนที่ไม่เชื่อมั่นในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ซึ่งผมก็คิดว่าต่อให้รัฐธรรมนูญกำหนดไว้จำนวนเข้าชื่อถึง ๑ ล้านรายชื่อก็เป็นไปได้ครับ ในโลกที่ยุคการเข้าชื่อผ่านระบบออนไลน์ (Online) นั้นทำได้ เพราะถ้าประชาชนเข้าชื่อกันเป็นล้านคน ผมก็คิดว่าองค์กรอิสระนั้นก็คงหมดความชอบธรรมในการใช้อำนาจอีกต่อไปครับ ซึ่งนั่นทำให้กระบวนการสรรหาที่มาและการถอดถอนองค์กรอิสระมีการยึดโยงกับประชาชนในทุกกระบวนการ ผมอยากขอสรุปอีกครั้งครับ ว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญในประเด็นกระบวนการที่มาและการถอดถอนองค์กรอิสระให้มีความเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของคนทุกฝ่าย เป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ประเทศไทยยุติความขัดแย้งในรอบ ๒๐ ปีลงไปได้ ไม่ปล่อยให้ความขัดแย้งของคนรุ่นก่อนกลายเป็นภาระของคนรุ่นถัดไปมากไปกว่านี้ครับ ผมว่าคงถึงเวลาที่พวกเราทุกคนเรียนรู้จากบทเรียนในอดีต วิกฤติการเมืองล้วนมาจากการที่ประชาชนไม่เชื่อมั่นในความยุติธรรมขององค์กรอิสระ ไม่เชื่อมั่นในกระบวนการที่มาขององค์กรอิสระใช่หรือไม่ แล้วถ้าไม่แก้ไขปัญหานี้ ผมคิดว่าไม่มีทางเลยที่ประเทศไทยจะก้าวข้ามความขัดแย้งนี้ไปได้ เพราะว่าที่สุดแล้วสังคมใดที่ไม่มีความยุติธรรมสังคมนั้นย่อมไม่มีความปรองดองครับ ขอบคุณครับ

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) สุพิชชาย์ ๖๕/๑

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : ท่านต่อไป ท่านจักรพันธ์ครับ

นายจักรพันธ์ พรนิมิตร (กรุงเทพมหานคร) : ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ จักรพันธ์ พรนิมิตร พรรคพลังประชารัฐ จากกรุงเทพมหานคร ท่านประธานครับ ต้องขอขอบคุณทางคณะกรรมาธิการวิสามัญที่ได้กรุณาจัดทำรายงานฉบับนี้ขึ้นนะครับ ซึ่งเมื่อสักครู่มีเพื่อนสมาชิกได้บอกไปแล้วว่าหนาถึง ๑,๐๐๐ หน้า ทั้งตัวรายงานแล้วก็ภาคผนวก ซึ่งก็สะท้อนถึงการทำงานหนักของคณะกรรมาธิการชุดนี้นะครับ ต้องกราบขอบคุณท่านกรรมาธิการทุกท่านด้วยครับ ซึ่งรายงานฉบับนี้รวมทั้งเอกสารประกอบต่าง ๆ ก็เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับพวกเราที่จะพิจารณาในญัตติเรื่องของการแก้รัฐธรรมนูญในช่วงปลายเดือนที่จะถึงนี้ ถือว่าเป็นงานทางวิชาการอีกชิ้นหนึ่งที่เราจะนำมาประกอบในการพิจารณาญัตติแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป ก็กราบขอบพระคุณอีกครั้งนะครับท่านประธานครับ ส่วนตัวผมเองเรื่องของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะวันนี้พูดเฉพาะประเด็นของการรับทราบรายงานของคณะกรรมาธิการชุดนี้ ส่วนตัวผมคิดอย่างนี้ครับว่าผมก็ไม่ได้เห็นด้วยทุกเรื่องกับสิ่งที่ศึกษามานะครับ แต่ผมคิดว่าในฐานะที่ผมเป็นผู้เล่นในกติกาใด ๆ ก็ตาม ในที่นี้กติกาก็คือรัฐธรรมนูญ ผมเองในฐานะที่เป็นผู้เล่นคนหนึ่งก็คือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกรัฐสภา เมื่อก่อนที่ผมจะมาสมัครลงเลือกตั้งผมก็ได้ศึกษาได้อ่านรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ฉบับนี้พอสมควรก่อนที่ผมจะลงมาในสนามเลือกตั้ง ดังนั้นผมก็คิดว่าในฐานะที่เราเป็นผู้เล่นคนหนึ่ง บทบาทหนึ่ง เราก็ยอมรับกติกาที่ออกแบบมา บางท่านอาจจะมีข้อติติง บางท่านมีประสบการณ์ บางท่านเคยเป็นผู้เล่นที่ใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ที่มีทั้งข้อดี ข้อเสีย เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ก็เป็นสิทธิของแต่ละท่านเป็นมุมมองของแต่ละท่าน ดังนั้นผมคิดว่าโดยตัวของกฎหมายเองมันก็เป็นสิ่งที่โบราณอาจจะบอกว่า สองคนยลตามช่อง ใครจะมองในแง่มุมไหนก็ได้ เรามีเหตุมีผลของเราที่จะสนับสนุนมุมมองของเราทุกคน ผมก็คิดว่าไม่มีถูก ไม่มีผิดในเรื่องของกฎหมาย ฉะนั้นในส่วนของการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ผมก็เชื่อว่าก็เช่นกัน เราก็มีสิทธิที่จะแก้ไข มีสิทธิที่จะมองต่างเห็นต่าง แล้วก็รายงานฉบับนี้ของคณะกรรมาธิการที่ต้องขอบคุณเป็นพิเศษก็เพราะว่าเมื่อสักครู่ได้ฟังท่านประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ชี้แจงต่อสภาว่าเหตุใดส่วนหนึ่งทำไม

ถึงต้องหนาขนาดนี้ เพราะว่าท่านก็ให้รวบรวมชวเลข ของความเห็นทุกความเห็นลงไปในนี้ด้วย เพราะว่ามันจะเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการพิจารณา อันนี้ก็ถือเป็นคุณูปการที่เราจะนำไปศึกษาประกอบเวลาพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป ผมมีประเด็นเดียวครับท่านประธาน ซึ่งจริง ๆ แล้วสักครู่ก่อนที่ผมจะอภิปราย พอดีท่านประธานคณะกรรมาธิการได้ลุกขึ้นชี้แจงรอบหนึ่งแล้ว ซึ่งประเด็นที่ท่านชี้แจง จริง ๆ แล้วก็ตรงกับที่ผมจะถามอยู่พอดี ก็คือเรื่องของหมวด ๑ และหมวด ๒ ซึ่งมีเพื่อนสมาชิกหลายท่านได้อภิปรายไปในช่วงต้น ผมเองมองต่างกับเพื่อนสมาชิกอย่างนี้นะครับว่า ในส่วนของผมเอง หมวด ๑ และหมวด ๒ ก่อนที่ท่านประธานกรรมาธิการจะลุกขึ้นชี้แจง โดยส่วนตัวผมเองผมก็คิดว่าเป็นหมวดที่มีความสมบูรณ์พร้อมอยู่แล้ว เพราะว่าถ้าเราพิจารณาจากสภาพสถานการณ์ต่าง ๆ ในโลกปัจจุบัน ในอดีตนั้นไม่ต้องพูดถึง เรามีบทเรียน เรามีประสบการณ์ของประเทศของเรามากมายที่รัฐธรรมนูญในหมวด ๑ และหมวด ๒ ได้ช่วยทำให้ประเทศของเราอยู่เป็นประเทศมาจนถึงทุกวันนี้ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันเมื่อเราเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในโลกของเรา ในยุคที่สถานการณ์ระเบียบโลกต่าง ๆ มันเปลี่ยนไปหมด ไม่ว่าจะเป็นทางการทหาร ทางเศรษฐกิจ ประเทศที่เคยเป็นประเทศที่เรียกว่ามหาอำนาจในทางการทหาร มหาอำนาจทางเศรษฐกิจก็เปลี่ยนหน้ากันไปหมด ยังไม่นับถึงโลกที่เรียกกันว่ามีความแปรปรวน ดิสรัปต์ (Disrupt) ----------

คาดการณ์ไม่ได้ผันแปรตลอดเวลา เช่น โรคระบาดอุบัติใหม่อย่างโควิด (COVID) ก็ทำให้สถานการณ์ของแต่ละประเทศนั้นผันแปร แปรปรวนอย่างคาดเดาทิศทางไม่ได้ เราจะเห็นว่าระบอบการปกครองที่เราเคยเชื่อกันว่าเป็นระบอบการปกครองที่มหาอำนาจสามารถที่จะขยายอำนาจไปได้เรื่อย ๆ อย่างเช่นประเทศผู้นำในค่ายเสรีประชาธิปไตยที่ใช้ระบอบการเลือกตั้งอีกแบบหนึ่ง ประมุขอีกแบบหนึ่งก็กำลังประสบปัญหา เราคงไม่ได้ไปตีตราว่าระบอบไหนดีกว่าระบอบไหน แต่เราก็จะพบว่าแต่ละประเทศ แต่ละบริบท แต่ละประวัติศาสตร์ก็มีจารีตประเพณีและมีความเหมาะสมในการเลือกระบอบการปกครองของตนเอง ผมจึงคิดว่าไม่เห็นด้วยกับที่เพื่อนสมาชิกหลายท่านได้ตั้งคำถามว่าเหตุใดเราจึงจะยกเว้น ๒ หมวดนี้ไว้ ไม่ต้องไปศึกษา เพราะผมเห็นด้วยกับท่านประธานคณะกรรมาธิการที่ลุกขึ้นชี้แจงว่า จริง ๆ แล้วกรรมาธิการนั้นได้พิจารณาแล้วว่าทั้งหมวด ๑ และหมวด ๒ นั้นมีความเหมาะสมครบถ้วนดีอยู่แล้ว ท่านประธานคณะกรรมาธิการเองถึงกับชี้ให้เห็นว่าไม่มีแม้กระทั่งกรรมาธิการเสียงข้างน้อยนะครับในประเด็นนี้ ผมคิดว่าอันนี้เป็นสิ่งที่ผมเห็นด้วยอย่างยิ่งต่างกับหมวดอื่น ๆ ที่ผมอาจจะมีความคิดความเห็นที่อาจจะต่างกับคณะกรรมาธิการวิสามัญไปบ้าง แต่สำหรับในหมวด ๑ และหมวด ๒ ผมเชื่อว่าเหตุผลที่ทางคณะกรรมาธิการวิสามัญได้ศึกษาได้ระบุมาไว้ว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนอยู่แล้วเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าในประเทศของเรา ในสังคมของเราสิ่งที่เทิดทูน สิ่งที่เป็นสถาบันหลักของประเทศจะยังคงอยู่กับพวกเรา แล้วก็ในการศึกษาฉบับนี้ก็จะเป็นงานวิชาการอีกชิ้นหนึ่งที่สำคัญที่เราจะไปถกเถียงกันในญัตติที่ว่าด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์เป็นอย่างยิ่งสำหรับรายงานฉบับนี้ ผมก็ต้องกราบขอบพระคุณท่านประธานผ่านไปยังท่านกรรมาธิการวิสามัญทุกท่าน สำหรับรายงานการศึกษาการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้ กราบขอบพระคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : เชิญท่านวีระกร เสร็จจากท่านวีระกรจะให้ท่านกรรมาธิการตอบชี้แจงสักครั้งหนึ่งนะครับ

นายวีระกร คำประกอบ (นครสวรรค์) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม วีระกร คำประกอบ จากจังหวัดนครสวรรค์ พรรคพลังประชารัฐ ความจริงปกติแล้วผมพูดเลยเวลาเรื่อย แต่เที่ยวนี้คงไม่ถึงเพราะว่าเขาพูดกันไปเยอะแล้ว ผมจะพูด

เฉพาะมาตรา ๑๔๔ เท่านั้นเอง ในการศึกษาของมาตรา ๑๔๔ แห่งรัฐธรรมนูญนั้น บทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์เพื่อวางมาตรฐาน ขออนุญาตอ่านมาตรา ๑๔๔ ข้อห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาและกรรมาธิการในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณเข้ามาดูแลเรื่องงบประมาณไม่สามารถที่จะเพิ่มเติมหรือแก้ไขปรับปรุงงบประมาณแผ่นดินได้ มาตรา ๑๔๔ เป็นบทบัญญัติมีเจตนารมณ์เพื่อวางมาตรการและเงื่อนไขในการแปรญัตติงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยกำหนดห้ามมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแปรญัตติ เปลี่ยนแปลง แก้ไขเพิ่มเติมจำนวนในรายการ แต่อาจแปรญัตติในทางตัดหรือลดทอนได้ เนื่องจากการแปรญัตติเป็นการเพิ่มเงินงบประมาณ เขาว่าอย่างนั้น ซึ่งมันไม่ใช่เป็นการเพิ่มงบประมาณ มันต้องตัดก่อนก่อนที่จะไปเพิ่ม อย่างไรก็ตามผมอยากจะกราบเรียนถาม ซึ่งความจริงคณะกรรมาธิการก็ได้ศึกษาไว้ในหลายประเด็นด้วยกันในมาตรา ๑๔๔ แต่ผมอยากจะกราบเรียนท่านประธานว่างบประมาณแผ่นดินนี่มันเป็นเงินของใคร งบประมาณแผ่นดินมันเป็นเงินของประชาชนแล้วเราที่นั่งกันอยู่ในสภานี่เราเป็นใครครับ เราคือตัวแทนของปวงชนชาวไทย หรือตัวแทนประชาชนผู้เสียภาษี แล้วมันเป็นเรื่องอะไรถึงจะไม่ยอมให้ผู้แทนราษฎรหรือตัวแทนของประชาชนเขาได้มีโอกาสดูแลหรือปรับปรุงงบประมาณแผ่นดิน ท่านประธานท่านนั่งอยู่ตอนเช้า ๆ ถามว่าเพื่อนในสภาเขาหารือเรื่องอะไรกันบ้าง ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์ก็คือถนนพังไม่มีนั่นไม่มีนี่ เฉพาะเรื่องของถนนพังไม่มีงบซ่อมแซมไม่มีหน่วยงานใดไปดูแลให้เขาก็ประมาณ ๗๐ เปอร์เซ็นต์เข้าไปแล้ว ถามว่ามันเกิดเพราะอะไร ----------

ก็เพราะวันนี้เราบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ซึ่งออกโดยข้าราชการ ส.ส.ร. ผู้ที่ร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ สมัย คสช. นี้ ประกอบไปด้วยข้าราชการทั้งนั้นครับท่านประธาน ไม่ว่าใครออกกฎหมายอะไรมาก็เพื่อผลประโยชน์ของตนเองทั้งนั้นละครับ ผู้ที่ร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็คือข้าราชการ ข้าราชการกลัว ส.ส. จะไปยุ่งวุ่นวายกับสิ่งที่เขาจัดทำ แล้วถามว่ามันจัดทำตรงใจประชาชนไหมท่านประธาน ถ้าตรงใจจะมีไหมที่เช้า ๆ ๗๐-๘๐ เปอร์เซ็นต์ มาพูดเรื่องทำไมไม่ทำถนนสายนั้น ทำไมไม่แก้ไขตรงนี้ ทำไมไม่ซ่อมแซมถนนสายนั้นสายนี้ ก็เป็นเพราะว่าข้าราชการเขาก็ทำงานแบบข้าราชการ เขาไม่เคยดูหรือว่าไม่ได้มีการสัมผัสโยงใยกับพี่น้องประชาชน แล้วมันเรื่องอะไรละครับ มาตรา ๑๔๔ นี่ เกิดมาผมก็ผ่านรัฐธรรมนูญมาไม่รู้กี่ฉบับแล้ว มีฉบับนี้ละครับต้องบอกว่าเฮงซวยที่สุดก็คือมาตรา ๑๔๔ ห้ามไม่ให้เข้าไปปรับปรุง ไม่ให้ผู้แทนของปวงชนชาวไทยไปปรับปรุงงบประมาณ อ้างว่าจะเข้าไปแทรกแซง แทรกแซงใครครับ แทรกแซงข้าราชการ ข้าราชการจะได้ใช้งบสบาย ๆ ครับท่านประธาน ทุกวันนี้ผู้แทนราษฎรตรงไหนบ้างครับที่มันจะไปโกงไปกินตรงไหนได้บ้าง นักการเมืองจะไปโกงไปกินตรงไหนได้บ้างถ้าไม่ใช่เป็นฝ่ายบริหาร เป็นฝ่ายนิติบัญญัติวันนี้จะไปทำอะไรใครได้ครับ ได้แต่ไปกราบกรานขอให้ข้าราชการช่วยดูแลตรงนั้นหน่อย ตรงนี้หน่อย แล้วจะไปเอาเงินที่ไหนละครับ จะไปโกงอะไรเขาที่ไหนไม่มีละครับ แต่คนที่รับประจำนี่ผมอยากจะบอกว่าคือข้าราชการครับ เปอร์เซ็นต์ต่าง ๆ ที่ให้ให้ใครครับ ท่านประธานก็คงรู้ดีละ ถ้าพูดไปเดี๋ยวก็จะกระเทือนกันเปล่า ๆ แต่หมายความว่าข้าราชการคือผู้ออกรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๔ ที่ห้าม ส.ส. ไปดูแลแก้ไขเพื่อประโยชน์แห่งพี่น้องประชาชนคนไทย หลักการนี้ผิดแน่นอนครับท่านประธาน เราต้องเอาใจผู้เสียภาษีสิครับ คนที่เขาออกสตางค์มาเป็นภาษีอากรประชาชน เขาส่งตัวแทนเข้ามานั่งในสภา แล้วคนที่นั่งในสภาไม่สามารถไปปรับปรุงงบประมาณ ไปช่วยเหลือพี่น้องประชาชนที่เดือดร้อนได้ แล้วมันใครล่ะครับที่จะดูแล ให้ข้าราชการอย่างเดียวใช่ไหมครับที่จะต้องมาดูแลภาษีอากรประชาชน ก็เพราะข้าราชการเขาร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ละครับ มันถึงผิดรูปผิดร่าง วิปริต ผิดธรรมชาติแบบนี้ นี่เป็นมาตราที่ผิดธรรมชาติที่สุด ท่านประธานที่เคารพครับเราออกกฎเกณฑ์กันมาเพื่อผูกคอตัวเราเองทั้งนั้นครับ แต่บังเอิญมาตรานี้หรือรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ นี้ ไม่ได้ร่างโดยคนที่นั่งในสภา ไม่ได้ร่างโดยคนที่มาจากพี่น้องประชาชน เป็นผู้คน

ที่ไม่มีส่วนยึดโยงกับพี่น้องประชาชนเลย ดังนั้นจึงออกรัฐธรรมนูญมาวิปริตหลายเรื่อง ซึ่งผมได้เคยพูดไว้เป็นวลีอมตะตั้งแต่ผมเป็นผู้แทนราษฎร ก็คือรัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาเพื่อให้บางพรรคเท่านั้นได้เป็นรัฐบาล วิปริตมากมายก่ายกอง แต่วิปริตที่สุดก็คือมาตรานี้ห้ามตัวแทนประชาชนไปยุ่งเกี่ยวกับเงินของประชาชน คิดได้อย่างไรไม่รู้ครับ ขอพูดไปถึงคนที่คิดร่างกฎหมายฉบับนี้นะครับ ซึ่งจะเป็นท่านมีชัย ฤชุพันธุ์ หรือเปล่าไม่ทราบนะครับ แต่ว่าคนที่คิดมาตรา ๑๔๔ นี้ขึ้นมาคือคนที่วิปริตที่สุดในประเทศไทยแล้วครับ เป็นคนที่คิดอะไรเป็นเรื่องที่ไม่เคยที่จะเกิดมาก่อนในรัฐธรรมนูญที่มีใช้มาตลอด ผมเป็นผู้แทนราษฎรตั้งแต่ปี ๒๕๒๖ แต่ไม่เคยเห็นมาตราไหนที่มันแย่เท่ามาตรา ๑๔๔ เลยนะครับท่านประธาน เราออกกฎเกณฑ์กันเพื่อมาผูกคอเราเองทั้งนั้นนะครับ เพราะฉะนั้นถ้ามีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๔ ขอให้เป็นมาตราแรกที่คณะกรรมาธิการ ส.ส.ร. ขอให้คิดถึงมาตรานี้ ซึ่งเป็นมาตราที่ทำร้ายประชาชนมากที่สุดครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : เชิญท่านนิกรครับ กรรมาธิการครับ

นายนิกร จำนง (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม นิกร จำนง ในฐานะกรรมาธิการ แล้วก็ในฐานะเลขานุการคณะอนุกรรมาธิการศึกษาบทบัญญัติ ที่ต้องตอบนี้ในฐานะของคณะทำงาน ดูแลรวบรวมความเห็นของท่านคณะกรรมาธิการมาสรุปเป็นหมวด ๕ หมวด ๖ หมวด ๗ หมวด ๘ จะขอตอบความเห็นครับเรียงตามหมวดก็แล้วกันก็คือ

ท่านแรก ท่าน ส.ส. สุพิศาล ที่ได้พูดไปเกี่ยวกับเรื่องการออกกฎหมาย อยู่ในแนวนโยบายแห่งรัฐด้านกฎหมาย คือประเด็นของท่านถูกหมด คือเราพบปัญหาเรื่องนี้ว่ามาตรา ๗๗ เป็นเรื่องดีที่ว่าเป็นการไถ่บาปของนักออกกฎหมายในอดีตที่ออกกฎหมายมาเยอะแยะไปหมด แล้วก็มีการกำหนดไว้ ผมชอบมาตรานี้มาก ก็คือกำหนดว่าต่อจากนี้การออกกฎหมายต้องถามประชาชน นี่เป็นบันไดขั้นแรก ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมาก เดิมไม่เคยถาม ตอนนี้มีการถาม มีการถามความเห็น แต่ประเด็นก็คือว่ามันไปไม่สุดทาง คือเปิดแต่มาตรา ๗๗ ตอนนั้นตอนออกมาใหม่ ๆ ผมเรียนว่าคุยกันเรื่องนี้ แล้วก็คำถามก็คือว่าแล้วเราจะถามประชาชนอย่างไรที่จะได้ความ ขณะนี้เหมือนอย่างกฎหมายยุทธศาสตร์ชาติได้มา ๘ ความเห็นเท่านั้นเอง คือใส่เข้าไปในเว็บไซต์ (Website) แล้วก็คนตอบเท่าไรก็ถือว่าใช่หมด มันไม่แพร็กทิคอล (Practical) ไม่เป็นเหตุเป็นผล คืออยากจะเรียนว่ามาตรานี้ในส่วนนี้เราเห็นบทบัญญัติ เราแยกบทบัญญัติไว้ในหน้า ๒๙ เรื่องนี้พวกเราเป็น ส.ส. ต้องดูให้ชัดเจน เพราะมันจะมีปัญหากับเรามากมายในอนาคต แล้วก็เราเป็นผู้ออกกฎหมายต้องเข้าใจตรงนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งตรงนี้ออกมาช่วยแต่มันเป็นส่วนที่เป็นคล้าย ๆ เหมือนเป็นข้อจำกัดของเราด้วย มีประเด็นบทบัญญัติวางหลักเกณฑ์สำคัญไว้ ๗-๘ ประเด็น ในหน้า ๒๘ หน้า ๒๙ หน้า ๓๐ ทีนี้ผลการพิจารณาของเราเราพบว่าที่บัญญัติอยู่ตรงนี้ไม่ได้กำหนดมาตรการบังคับไว้เกี่ยวกับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ แล้วก็ไม่มีภาครัฐมาสนับสนุน ตอนนี้เรามีการออกกฎหมายให้ประชาชนช่วยกันออกกฎหมายได้ ก็มันเป็นเรื่องเดิมแต่ว่ายังไม่มีผลชัดเจน กระบวนการตรากฎหมายเรื่องสำคัญ คณะรัฐมนตรีจะเสนอกฎหมายต้องผ่านการตรวจสอบของกฤษฎีกา เรื่องนี้เราคุยกันเยอะในคณะกรรมาธิการว่า กฤษฎีกาเป็นคอขวด เพราะว่ากฎหมายของเรา ๒ ปีกว่าจะได้ คือต้องเข้าไปตรงนั้น ถ้าท่านอยู่ในคณะกรรมาธิการการออกกฎหมายจะเห็นว่าพอร่างของเราเข้าเรามีกรรมาธิการ แล้วเราจะมีกรรมาธิการที่มาจากกฤษฎีกามา มีปัญหาเยอะมาก

แล้วก็ในการออกกฎหมายมันดึงไปดึงมา คือไม่ใช่เขาดึง แต่ว่าเขาเป็นคอขวด เนื่องจากว่าจำนวนคนของเขาน้อย กฎหมายเยอะ ทีนี้ในตรงนี้ในการบริหารทางคณะกรรมาธิการเสนอไปเสียด้วยซ้ำว่ามีการปฏิรูประบบรัฐสภาโดยการที่ว่าเราต้องให้มีเจ้าหน้าที่ของสภาที่เป็นฝ่ายกฎหมายมือดี ๆ ระดับสูง ๆ มาอยู่ สามารถจะสู้กับ หมายถึงว่ามีความสามารถเทียบเท่ากฤษฎีกา ไม่อย่างนั้นพอเราออกไปแล้วไม่ชัดเจนจะถูกตีตกโดยกฤษฎีกาอีก เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินการ ทีนี้การออกกฎกระทรวงอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีปัญหากฤษฎีกาทั้งนั้น คอขวดมาก แล้วก็คนของตรงนั้นกฤษฎีกาก็เอาต์ซอร์ส (Outsource) ไม่ได้ มันเป็นปัญหาของเราเป็นอย่างยิ่ง ทีนี้การออกกฎหมายที่พบว่ายังมีประเด็นปัญหาเรื่องที่ท่านสุพิศาลพูดถึงเมื่อสักครู่นี้ คือจริง ๆ แล้วกฎหมายที่ออกในสภาตั้งแต่ ๑๐ ปี ๒๐ ปีมา ส.ส. ได้ออกกฎหมายแค่ ๒๐ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น นอกนั้นกระทรวง ทบวง กรม ออกหมดของเราได้ออกกฎหมายอย่างมากเราก็ยื่นประกบ ยื่นประกบ ยื่นประกบ แล้วเราก็คิดว่าเราออกกฎหมายแล้ว จริง ๆ แล้วไม่จริง มาจากกระทรวงทั้งนั้น ฉะนั้นการถามความเห็นพอเป็นแบบนี้ ความเห็นต่าง ๆ ถ้ากฎหมายออกมาจากกระทรวง กระทรวงเองจะเป็นคนถามประชาชนแทน ก็ไม่ได้ความเห็นที่แท้จริง เพราะว่าถ้ากระทรวงไหนออกกฎหมายก็อยากจะให้กฎหมายตัวเองผ่านอยู่แล้ว มันไปเป็นข้อจำกัด ทีนี้ในนี้เราเสนอว่าควรจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมคือเราพบปัญหาหมดแล้วตามที่ท่านสุพิศาลเสนอ โดยเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนไขการเสนอกฎหมาย แล้วก็หากไม่ดำเนินการ คือต้องกำหนดเวลา มีการกำหนดวิธีการกำหนดกระบวนการไว้ กำหนดว่าประชาชนได้รับฟังอย่างไร กำหนดการรับฟังความคิดเห็นให้ชัดเจน ไม่ใช่ว่า ๘ คนก็ออกกฎหมายได้แล้ว อย่างนี้ไม่ได้ แล้วก็รวมทั้งการฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรากฎหมายมากขึ้น นี่ข้อเสนอในหน้า ๓๑ ----------

ทีนี้ประเด็นที่เกี่ยวเนื่องต่อเนื่องมาก็คือว่าที่ท่านสุพิศาลเสนอ ผมเลยไปหมวดปฏิรูปก็แล้วกัน หมวดปฏิรูปเองเป็นหมวดที่กดดันสภามาก คือกฎหมายขณะนี้ ๒๐๐ กว่าฉบับ ที่อยู่ในหมวดปฏิรูป หมวดปฏิรูปมาปกติกฎหมายมันต้องเข้าสภาผู้แทนราษฎรและมีการพิจารณาวาระที่ ๑ วาระที่ ๒ วาระที่ ๓ แล้วก็ส่งไปวุฒิสภา แต่หมวดปฏิรูปเข้ามาทีเดียวเลย ไม่ผ่านสภา คือมาตอนนี้ ๒๐๐ กว่าฉบับที่รออยู่ พอพิจารณาก็อย่างที่เราพิจารณามาบางฉบับแล้ว ก็คือว่าเข้ามา ทีนี้ประเด็นปัญหาว่าเรามีปัญหาว่า ส.ส. เองยื่นประกบได้ไหม เดิมข้อบังคับไม่ได้ แต่ตอนหลังเราสู้ไปสู้มาตอนนี้ยังไม่รู้ว่าได้หรือไม่ได้ สมมุติว่าท่าน ส.ส. นิยมเสนอ พอเสนอแล้วพอเข้าไปจำเป็นจะต้องหาได้ ๒๐ คนแล้วเสนอกฎหมาย ต้องหาสมาชิกอีก ๑๐๐ คนเพื่อจะมายืนยันตรงนี้เป็นกฎหมายปฏิรูป แล้วส่งไปพิจารณา มีคณะกรรมาธิการของ ๒ สภาพิจารณาถึงจะได้ไปพิจารณาร่วมกับเขาได้ เราเป็นใครล่ะ เราเป็นผู้ออกกฎหมายแต่ต้องไปอาศัยใบบุญอย่างนั้น มันไม่ถูกต้อง คือมีรายละเอียดมาก ดังนั้นกฎหมายปฏิรูปที่ว่าขณะนี้ คือ ๑. การพิจารณา ๒ สภาไม่มี เป็นสภาเดียว ๒. บางฉบับผมเรียนตรง ๆ ขออนุญาตท่านประธานนิดหนึ่งว่าแม้แต่กฎหมายตำรวจ ศาล เป็นกฎหมายปฏิรูปด้วย คือไปรวมไว้ตรงนั้นหมดเลย เป็นการเอาเปรียบทางสภาผู้แทนราษฎรมาก อีกอันหนึ่งที่เป็นปัญหาของพรรคก้าวไกลเสนอกฎหมายไปฉบับหนึ่งก็มีปัญหา ก็คือว่าการถือเป็นกฎหมายการเงิน ฉบับที่ฟังความเห็นที่ท่านเสนอไปผมทราบฉบับหนึ่ง เป็นกฎหมายปฏิรูปมาแล้ว ของท่านเข้าประกบได้หรือเปล่า เข้าประกบไม่ได้ เพราะว่าที่ส่งไปนี้นายกรัฐมนตรีจะต้องเห็นชอบเพราะเป็นกฎหมายการเงินก่อน กว่าจะมาได้บางฉบับ ของผมนี่เรื่องศาลจราจรปีกว่าแล้วยังไม่ตอบมา ดังนั้นประเด็นปัญหาเรื่องกฎหมายที่ท่านสุพิศาลพูดมันเป็นปัญหาของพวกเราทุกคน เราจะต้องรีบแก้ตรงนี้เพราะว่ามันเป็นงานหลักของเราคือออกกฎหมาย แล้วขณะนี้มีข้อจำกัดเป็นอย่างมากในการออกกฎหมาย

ท่านต่อไปผมจะตอบไม่ยาวนัก ท่านต่อไปก็คุณหมอวาโย คุณหมอวาโยเรื่องเกี่ยวกับวุฒิสมาชิก ก็เรียนว่าผมมีหน้าที่สรุปผมสรุปไม่ถูกเอง คือความเห็นในการพิจารณาเรื่องวุฒิสภาเป็นความเห็น ๒ แนว แนวที่ ๑ เป็นความเห็นที่ท่านสามารถอ่านได้ในความเห็นหน้า ๑๐๘ อยู่ในนี้อยู่แล้ว ก็คือว่าอย่างนี้ครับ วุฒิสภาเองที่เราคุยกันในคณะกรรมาธิการมี ๒ ทาง อันนี้เราไม่พูดวุฒิสภาชุดปัจจุบันเพราะว่าชุดนี้มาจาก

การแต่งตั้งเราไม่นับ ชุดที่มาจากเดิมจากปี ๒๕๕๐ มาจากการเลือกตั้ง พอมาจากการเลือกตั้งความเห็นท่านพงศ์เทพก็ดี กรรมาธิการหลายท่านเห็นว่าวุฒิสภากลับไปเลือกตั้งดีกว่า แต่ถ้ากลับไปเลือกตั้ง ดังนั้นความเห็นที่ว่าถ้ามาจากการเลือกตั้งแล้วอำนาจในการถอดถอนต้องมีใช่ไหมครับ อำนาจในการตรวจสอบต้องมี ถูกต้องตรงนั้นเป็นไปตามปี ๒๕๕๐ แต่ว่าความเห็นอีกความเห็นหนึ่ง อย่างความเห็นผมส่วนตัวผมก็เสนอในคณะกรรมาธิการ ผมเห็นว่าวุฒิสภาควรมาจากการแต่งตั้ง ไม่อย่างนั้นมันจะกลายเป็นสภาคล้าย ๆ ว่าเหมือนเป็นสภาของประชาชน ไม่รู้อันไหนกันแน่ วุฒิสภาความเห็นในฝ่ายที่ว่าเห็นด้วยกับผมก็คือว่ามาจากการแต่งตั้ง แต่เลือกเอาจะคล้าย ๆ ว่าสาขาอาชีพ ก็คือที่เขาเสนอ ๒๐ อาชีพแบบนี้ได้ แต่ว่าความเห็นก็คือว่าให้มีการปรับปรุงโดยการที่ว่าตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ไม่ใช่บทเฉพาะกาลนะครับ ว่าให้มาจากอาชีพ แต่ว่าเรามีปัญหาว่า ๒๐ อาชีพคืออาชีพอะไร อาชีพมันมีการเปลี่ยนแปลง แล้วการเลือกกันที่ข้ามไม่ให้อาชีพเดียวกันเลือก เราก็มีความเห็นในคณะกรรมาธิการว่าแล้วคุณจะรู้จักกันอย่างไร คุณจะเลือกกันอย่างไร อันนี้เป็นปัญหา ทีนี้ถ้าหากว่ามาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมไม่ให้มีอำนาจในการถอดถอน ดังนั้นการสรุปของรายงานตัวนี้ไม่ชัดเจนเอง ก็คือว่าไปสรุปความเห็นจากที่ว่าให้มีอำนาจในการถอดถอนด้วยอะไรด้วย นั่นเป็นฝ่ายที่มาจากการเลือกตั้ง ถ้าวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงให้มีอำนาจในการถอดถอนได้ แต่ถ้าไม่มี คุณไม่มีสิทธิจะถอดถอน ถ้ามาจากโดยอ้อม นี่เป็นความเห็นตรงนี้

สุดท้ายเป็นเรื่องที่คาใจกันอยู่มาก ก็คือว่าในหน้า ๔๘ หน้า ๔๙ ก็เรียนว่าที่ท่านวีระกรได้อภิปรายเมื่อสักครู่นี้เป็นปัญหาที่ใหญ่มาก ก็คือว่าด้วยความกังวลแล้วก็ไปออกกฎหมายโดยที่ว่ามองเราในแง่ลบ ออกกฎหมายล็อกไว้ว่าไม่ว่าเรื่องอะไรเกี่ยวกับเรื่องงบประมาณห้ามไม่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปแตะ เดินเฉียดก็ไม่ได้ ไปเขียนว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ปัญหาก็เกิด ----------

ท่านประธานคงทราบว่าปีที่แล้วเราตั้งกรรมาธิการแล้วเราแปรญัตติได้เงินมาเท่าไร ๓๐,๐๐๐ ล้านบาท เอาไปให้ประชาชนไม่ได้เลย ต้องเอาไปเที่ยวแจกคนโน้น แจกคนนี้ ที่เราคิดว่าเราจะไม่ผิด นั่นปีหนึ่งแล้ว มาปีนี้อีก ปีนี้ตั้งกรรมาธิการขึ้นมา แล้วสุดท้าย งบประมาณที่ได้มาเป็นปีแรกที่มีการคืนงบประมาณเพราะไม่กล้าใช้ คือ ส.ส. กลัวกันหมด ไม่กล้าไปยุ่งตรงนี้ แล้วข้าราชการ ท่านประธานที่เคารพครับ มีการกำหนดไว้ในมาตรา ๑๔๔ ด้วยว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ถ้าข้าราชการไปยุ่งเขาจะต้องโดนทำโทษ แล้วต้องใช้เงินคืน อายุความ ๒๐ ปี ตอนนี้ท่านจะสังเกตว่าเลขานุการของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ เดิมสำนักงบประมาณเป็นเลขานุการมาตลอดตั้งแต่ตั้งสภามา ปัจจุบันไม่มีใครกล้าเข้ามาเป็นสักคน เขากลัวมาก ดังนั้นผมเรียนว่ามาตรา ๑๔๔ เป็นการป้องกัน ส.ส. ก็คือว่าอย่าเข้าไปยุ่ง นั่นเป็นปัญหา ถ้าอย่างนั้นไม่มีงบประมาณเสียดีไหม จะได้ไม่ต้องยุ่งกัน มันไม่ได้ แก้ปัญหาไม่ถูกจุด ดังนั้นทางคณะกรรมาธิการเลยเสนอว่า ว่าโดยอ้อมคุณเขียนให้กลับไปใช้ปี ๒๕๕๐ ปี ๒๕๔๐ พออยู่แล้ว แล้วถ้าจะเขียนแบบนี้ต้องเขียนให้ชัดว่ายุ่งเกี่ยวแบบไหนที่เป็นโดยทุจริต หรืออะไรพวกนี้ ไม่อย่างนั้นระบบงบประมาณที่เราพิจารณามันจะล้มเหลวทั้งระบบ แล้วประชาชนขนาดเงินตัดมาได้เอาให้ประชาชนก็ไม่กล้า แล้วทีนี้เราเป็นตัวแทนของประชาชนเจ้าของเงิน เราแค่เอาเงินให้ประชาชนเรายังไม่กล้า แล้วมันอะไรกัน เพราะฉะนั้นที่ท่านวีระกรพูดเราเสนอไว้ รายละเอียดเยอะครับท่านวีระกรเป็น ๒-๓ หน้า ท่านกรุณาไปดู แล้วก็ช่วยกันเรื่องนี้เป็นปัญหามากครับ ในส่วนของผมมีแค่นี้ครับท่านประธานครับ กราบขอบพระคุณครับ

นายสุชาติ ตันเจริญ (รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง) : เชิญกรรมาธิการครับ

นายชำนาญ จันทร์เรือง (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพ ผม ชำนาญ จันทร์เรือง กรรมาธิการ รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องหมวดของการปกครองท้องถิ่น หรือการกระจายอำนาจ หมวด ๑๔ ก็มีหลายท่านได้อภิปรายสอบถาม เช่น ท่านชาดา ท่านโกวิทย์ ซึ่งผมได้สรุปแล้วมีอยู่ประมาณ ๖-๗ ประเด็น เดี๋ยวผมจะตอบโดยสั้น ๆ เพราะว่ารายละเอียดจะปรากฏอยู่ในเอกสารประกอบเกือบทั้งนั้น เพียงแต่ว่าท่านอาจจะ

เปิดไม่เจอหรือว่าอาจจะยังไม่ได้ลงไปในรายละเอียด ใน ผนวก ก ผนวก ข ผมจะตอบเป็นรายประเด็นแต่ไม่ได้เรียงคำถามท่านไว้

เกี่ยวกับเรื่องการบริหารงานบุคคล ที่ท่านถามบอกว่าทำไมไม่ระบุไปเลย เขียนไปเลยสิว่าจะให้กำหนดเป็นรูปแบบไหน อย่างไร ให้มันชัดเจนไปเลย เพราะโดยหลักทฤษฎีแล้วมันมีข้อโต้แย้งเยอะนะครับ การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในโลกนี้มันมีหลายรูปแบบมากนะครับ แบ่งใหญ่ ๆ ได้ ๓ รูปแบบ รูปแบบแรกก็คือเป็นเหมือนข้าราชการพลเรือนเลย ประเทศที่ใช้ก็คือประเทศไต้หวัน ประเทศเนปาล ประเทศโมรอคโค ประเทศเอกวาดอร์ ก็เป็นข้าราชการพลเรือน แต่แบ่งหน้าที่กันไปทำ อันที่ ๒ ก็คือรวมไว้กับองค์กรระดับชาติ เช่น ประเทศศรีลังกา ประเทศไอซ์แลนด์ ประเทศจาเมกา ประเทศแทนซาเนีย แล้วก็ประเทศไทยเราพยายามทำอยู่ พยายามรวบเข้าไป อันที่ ๓ ซึ่งเป็นในอุดมคติของหลักการปกครองท้องถิ่นที่จะไปให้ถึงให้ได้ก็คือแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารเองหรือจัดการบริหารงานบุคคลเอง จัดจ้างเอง ตั้งอัตราสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ เงินเดือนเอง ขึ้นอยู่กับรายได้ ความพร้อมต่าง ๆ แต่ละ อปท. เอง ก็จะมีประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศยูโกสลาเวีย ซึ่งจากการเป็นวิทยากรและสำรวจแล้วสัมผัสกับท้องถิ่นทั่ว ๆ ไป มันจะมีข้อที่เห็นไม่ตรงกันอยู่ระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายประจำ ฝ่ายประจำก็อยากได้แบบที่ ๑ กับแบบที่ ๒ เลยละครับ แต่ฝ่ายการเมืองหรือพูดง่าย ๆ ก็คือฝ่ายผู้บริหาร ฝ่ายนายก อปท. ทั้งหลาย หรือฝ่ายสมาชิกสภาทั้งหลายก็อยากได้แบบที่ ๓ หรืออย่างน้อยที่สุดก็อยู่ระหว่างแบบที่ ๒ กับแบบที่ ๓ เพราะฉะนั้นเราจึงไม่ได้บรรจุไว้ แล้วการปกครองท้องถิ่นจึงมีการพัฒนาไปเรื่อย ๆ หารูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด ซึ่งในส่วนตัวผมผมก็ไม่เห็นด้วยในหลักการ แล้วก็ไม่เห็นด้วยว่าจะต้องรวบไปทั้งหมดว่าไปอยู่ที่กองกลางอย่างเดียวซึ่งมันผิดหลักแต่ละพื้นที่ แต่ละสภาพแวดล้อม หรือสภาพ อปท. ศักยภาพมันใช้แบบเดียวกันไม่ได้ทั้งหมดหรอกนะครับ

ปัญหาที่ ๒ ที่ท่านถามเกี่ยวกับเรื่องว่าทำไมถึงไปเขียนบอกว่าไม่ควรใช้เรื่องรายได้หรือความหนาแน่นของประชากรเป็นเงื่อนไขในการกำหนดจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลาย ซึ่งโดยหลักแล้วการปกครองท้องถิ่นเป็นบริการสาธารณะ การบริการสาธารณะจะไปคิดเรื่องกำไร ขาดทุน หรือยูทิลิตี (Utility) ทั้งหลายที่คิดว่าจะต้องประกอบด้วยเท่านั้นเท่านี้ ยูนิตคอสต์ (Unit cost) ถึงจะนั่น มันคิดอย่างนั้นไม่ได้ เพราะว่าถ้าเอาเฉพาะรายได้กับประชากรมาทำแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยเรานี่แทบจะจาก ๗,๘๕๐ ผมว่าเหลือไม่ถึง ๑,๐๐๐ เผลอ ๆ นะครับ เพราะฉะนั้นมันต้องประกอบด้วยบางพื้นที่มีพื้นที่ห่างไกล บางพื้นที่มีความหนาแน่นเกินก็มีนะครับ หรือในประเทศที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เจริญแล้วมาก ๆ อย่างเช่นที่ประเทศญี่ปุ่น บางทีจะต้องเปิดบริการรถไฟสายหนึ่งไปกลับวันเดียวรับนักเรียนคนเดียว ถ้าใครเคยจำได้ที่ประเทศญี่ปุ่นนะครับ พอนักเรียนคนนั้นเรียนจบก็ยุบเลิกสายรถไฟนั้นไปนะครับ

ประเด็นเรื่องรายได้ ท่านถามบอกว่าทำไมถึงไม่เขียนระบุไปเลยเหมือนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ อันนี้ผมเติมเองนะครับ ทำไมไม่เขียนเลยว่าให้กำหนดร้อยละเท่าไร ๆ ให้มันชัด ๆ ไปเลย โดยหลักแล้วการกำหนดส่วนแบ่งรายได้ หรืองบประมาณ หรือภาษีนี้ไม่มีที่ไหนเขาใส่ในรัฐธรรมนูญ แต่มีที่ประเทศไทยนี่ละครับ เราเริ่มรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ พอปี ๒๕๕๐ ก็ไม่พูดถึง แกล้งลืมว่าอย่างนั้นนะครับ พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจก็มีการแก้เสีย แทนที่จะกำหนดเป็นร้อยละ ๓๕ โดยมีเป้าหมายว่าก็ไม่ถึงเสียที เพราะฉะนั้นในความเห็นเราคิดว่ามันน่าจะบรรจุไว้ในกฎหมายลำดับรอง ซึ่งประสบการณ์ในต่างประเทศที่เขาทำกันมาและประสบความสำเร็จในการกระจายอำนาจหรือการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญขึ้น อย่างประเทศอินโดนีเซียเมื่อก่อนยิ่งกว่าเราแย่กว่าเรามาก แต่ตอนนี้เขาพัฒนามาก โดยเฉพาะเรื่องพัฒนาการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขาก็ใช้กฎหมายระดับรองเพียง ๒ ฉบับเท่านั้น ฉบับแรกก็คือกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจทางการเมือง มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยตรง ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาคไป แล้วฉบับที่ ๒ ก็คือกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องงบดุลการเงิน การแบ่งส่วนรายได้กับท้องถิ่น ซึ่งอันนี้จะเหมือนประเทศญี่ปุ่นด้วย ก็คือว่าขึ้นอยู่กับทีโออาร์ (TOR) ของท้องถิ่นกับรัฐบาลกลาง อย่างอาเจะฮ์เขา ๗๐ เปอร์เซ็นต์ เขาได้รายได้ทรัพยากรธรรมชาติได้เลย

อย่างประเทศญี่ปุ่น ส่วนแบ่งรายได้ภาษีกับจังหวัดหรือท้องถิ่นกับส่วนกลาง โดยเฉลี่ยก็จะประมาณ ๖๐ กับ ๔๐ ซึ่งก็ไม่แน่อาจจะเป็น ๔๑ กับ ๕๙ หรือ ๖๑ กับ ๓๙ ก็แล้วแต่นะครับ อันนี้มันจะต้องกำหนดแล้วแต่สภาพ เรากำหนดตายตัวทั้งหมดแล้วมันจะเกิดการไม่ยืดหยุ่นนะครับ

เรื่องหนึ่งท่านถามในหน้า ๑๑๔ (๕) เรื่องเกี่ยวกับสภาท้องถิ่นแห่งชาติ ที่ว่าคณะกรรมการคณะหนึ่งทำหน้าที่กำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ยกประเด็นนี้ขึ้นมาเพราะว่าตอนนี้มีการเริ่มเข้าใจคลาดเคลื่อน แล้วก็เริ่มการเข้าใจที่มีการเรียกร้องที่จะตั้งกระทรวงท้องถิ่นบ้าง เริ่มจะมีการเคลื่อนไหวที่จะแยกตัวจากกระทรวงมหาดไทยบ้างอะไรต่าง ๆ นานา ซึ่งล้วนแล้วจะตามมาด้วยประเด็นปัญหา ซึ่งมันไม่สามารถเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญได้ แต่ว่ามันจะมีองค์กรองค์กรหนึ่งที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นได้โดยตรงโดยไม่ต้องเป็นกระทรวง ก็คือสภาท้องถิ่นแห่งชาติ ซึ่งมีการรณรงค์กันอยู่อย่างแพร่หลายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลาย เวลาไปประชุมทั้งหลายก็จะมีการหยิบยกเรื่องนี้ขึ้นมา เพราะว่าเขามองว่าถ้าเป็นกระทรวงก็ตาม หรืออะไรก็ตามก็เป็นราชการส่วนกลางอยู่ดี คนท้องถิ่นก็ไม่ได้เข้าไปอยู่

มาตรา ๒๕๒ เป็นประเด็นตั้งแต่แรกเลย แต่ส่วนใหญ่จะเห็นตรงกัน ก็คือเรื่องสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง อันนี้ชัดเจนนะครับ ไม่มีใครเถียง แต่ว่าจะมีปัญหาก็ตรงที่ว่าผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากการเห็นชอบของสภาท้องถิ่น อันนี้ก็เป็นเหมือนเดิมสมัยก่อนที่มีเราเรียก ส.ท. หรือ ส.จ. แล้วก็ไปเลือกนายกแล้ว ส.จ. และ ส.ท. ก็ไปเลือกกันเองหรือเลือกตั้งโดยตรง ----------

แต่ในกรณีท้องถิ่นรูปแบบพิเศษจะให้มาโดยวิธีการอื่นใดก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ อันนี้ท่านต้องแยกประเด็นให้ดีนะครับ ประเด็นที่ ๑ ก็คือว่า หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น มันไม่ชัด ท่านฟังให้ดีนะครับ จากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น ดูเผิน ๆ ก็เหมือนเข้าใจว่าก็เลือกตั้งด้วยกันเอง ส.ท. ก็เลือก ส.ท. ให้ไปเป็นนายก ส.จ. ก็เลือก ส.จ. เป็นนายก ไม่ใช่นะครับ ประโยคนี้หมายความว่าถ้าสภาท้องถิ่นเห็นชอบใครก็เป็นผู้บริหารได้ เราถึงพยายามตัดตรงนี้ออกไปให้ได้ อย่างน้อยที่สุดก็ต้องมาจากการเลือกตั้ง จะเป็นเลือกตั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ว่ากันอีกเรื่องหนึ่ง ส่วนการบริหารรูปแบบพิเศษนั้น โดยนัยในความเห็น อย่างไรก็แล้วแต่ก็ควรจะมาจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน จะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ควรต้องระบุไว้ ไม่ใช่ตั้งขึ้นมาโดยยกเว้นคุณสมบัติหรือโดยวิธีอื่นใด ถึงแม้จะเป็นรูปแบบพิเศษก็ตาม

สุดท้ายเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลายที่มีอยู่ ๕ รูปแบบ ๓ รูปแบบทั่วไปคือ อบจ. อบต. เทศบาล รูปแบบพิเศษก็ กทม. กับเมืองพัทยา เราก็ได้มีความเห็นไว้ มีการพูดเยอะ เวลาเราไปรับฟังความคิดเห็นก็ตาม หรือเชิญเขามาให้ความเห็นต่อคณะอนุกรรมาธิการก็ตาม มีการพูดถึงรูปแบบของการจัดองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ รูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นรูปแบบทั่วไปเช่นเดียวกันก็คือจังหวัดจัดการตนเอง เราได้ใส่ในความเห็นไว้แล้ว ใส่ทั้งหมวดของการปกครองท้องถิ่น หมวด ๑๔ และหมวดว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐด้วยว่าต้องให้ความสำคัญ เพราะว่าปัจจุบันนี้ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ การปกครองท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการให้เป็นลำดับพิเศษในการปกครองของในรัฐธรรมนูญ แม้แต่คำว่ากระจายอำนาจ คำว่ากระจายอำนาจ ตรง ๆ เลยนี้ไม่มีในรัฐธรรมนูญแม้แต่คำเดียวเลย จะมีใกล้เคียงที่สุดที่หลายท่านพยายามโต้แย้งก็คือในมาตรา ๒๕๐ กระจายหน้าที่และอำนาจก็แค่นั้น สรุปแล้วเรามีความเห็นว่ามันน้อยไปเรื่องการปกครองท้องถิ่นหรือการกระจายอำนาจ ผมขอเรียนชี้แจงเท่านี้ครับ

(การประชุมดำเนินมาถึงตอนนี้ นายชวน หลีกภัย ประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้ขึ้นบัลลังก์เพื่อดำเนินการประชุมต่อไป)

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ท่านกรรมาธิการ เชิญครับ

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ปัทมา ๗๒/๒

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาครับ ผม สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการ ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานสภาและสมาชิกผู้ทรงเกียรติทราบว่า ผมเองผมรับผิดชอบเขียนรายงานในหมวด ๑๕ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แล้วก็บทเฉพาะกาล ซึ่งบทเฉพาะกาลเขียนร่วมกับท่าน ส.ส. รังสิมันต์ โรม ตอนนี้เบื้องต้นก็ต้องบอกว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เราพูดคุยกันก็มีการพูดถึงหมวด ๑๕ และบทเฉพาะกาลจากท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติอยู่ในหลายจุด ซึ่งก็ต้องบอกว่าในส่วนของผมเอง การเขียนของผมเป็นการเขียนจากการอภิปรายของคณะกรรมาธิการ ซึ่งกรรมาธิการคุยอย่างไร มีความเห็นอย่างไร ก็เขียนตรงตามนั้นออกมา ซึ่งประเด็นที่ท่านได้มีการสอบถาม ยกตัวอย่างเช่นว่าในประเด็นของมาตรา ๒๕๖ นั้น เหตุใดจึงจำเป็นจะต้องมีการแก้ไข ก็ขออนุญาตที่จะกราบเรียนชี้แจงว่าประเด็นที่สำคัญมีอยู่ ๓ จุด จุดที่เป็น (๒) ที่เป็นเรื่องของการพิจารณาในวาระที่ ๑ แล้วก็ (๖) ที่เป็นการพิจารณาในวาระที่ ๓ แล้วก็เรื่องของการทำประชามติ ซึ่งทั้ง ๓ ส่วนนี้เป็นเรื่องซึ่งเราได้มองว่าภายใต้หลักการของการออกแบบการแก้ไขรัฐธรรมนูญนั้น แม้ว่าจำเป็นจะต้องมีการออกแบบให้มีการที่แก้ไขยากกว่าการแก้ไขกฎหมายตามปกติก็ตาม แต่ว่าการแก้ไขดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ----------

ผมได้มีโอกาส ขออนุญาตที่จะอ้างในส่วนที่เป็นคำอภิปรายของท่านกรรมาธิการท่านหนึ่ง ซึ่งท่านเป็นอดีตกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ คือท่านอาจารย์อุดม รัฐอมฤต ท่านก็บอกว่าตอนที่เขียนไว้ว่าจะให้ ส.ว. นั้นมีส่วนในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วย จะต้องฟังความเห็นของ ส.ว. ๑ ใน ๓ นั้นมาจากการที่ได้มองว่า ส.ว. นั้นจะต้องมาจากบทหลักของรัฐธรรมนูญ นั่นก็คือมาจากส่วนของที่เป็นส่วนที่ ๓ ของหมวด ๗ รัฐสภา แต่เมื่อในบทเฉพาะกาลนั้น ส.ว. มาจากที่มาอีกแบบหนึ่ง มาจากการที่จะสรรหาคัดเลือกจาก คสช. เจตนาดังกล่าวก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไป ส่วนเรื่องของการทำประชามตินั้นก็จะเป็นประเด็นซึ่งทางคณะกรรมาธิการก็เห็นว่าควรที่จะต้องทำประชามติในประเด็นที่จำเป็นเท่านั้น อันนี้ก็ถือว่าเป็นประเด็นที่อาจจะเป็นความเห็นของทางคณะกรรมาธิการออกมา ส่วนประเด็นที่ต่อเนื่องเหตุผลของการที่จะต้องมี ส.ส.ร. ก็ต้องบอกว่าสิ่งซึ่งคณะกรรมาธิการได้พิจารณากันก็คือหลังจากที่มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว สามารถแก้ไขได้โดยง่ายแล้ว ถ้าหากว่าให้เป็นเรื่องของสมาชิกสภาเป็นฝ่ายที่จะแก้ก็อาจจะเกิดความเห็นว่าเป็นลักษณะของการพวกมากลากไป เป็นลักษณะของการที่ว่าอาจจะใช้เสียงส่วนใหญ่ของสภาในการที่จะแก้ไขไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ดังนั้นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดในความเห็นของคณะกรรมาธิการก็คือว่าเราควรที่จะมีการตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเพื่อที่จะดำเนินการร่าง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าร่างทั้งฉบับ เพราะว่าประเด็นของการร่างทั้งฉบับนั้นเคยมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ถ้าหากว่าจะมีการแก้ไขทั้งฉบับ เคยมีคำวินิจฉัยที่ ๑๘ ถึง ๒๒ ของปี ๒๕๕๕ บอกว่าการวินิจฉัยร่างทั้งฉบับถ้าหากจะตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับนั้น จะต้องมีการทำประชามติเสียก่อน ในกรณีซึ่งเราได้คุยกัน การแก้ไขโดย ส.ส.ร. นั้นก็จะไม่ได้แก้ไขทั้งฉบับก็คือจะยกเว้นหมวด ๑ และหมวด ๒ ซึ่งทางคณะกรรมาธิการเองก็ได้พิจารณาแล้วว่าไม่ได้มีส่วนที่เป็นปัญหา ก็ยังจะคงในส่วนนั้นไว้ ซึ่งรูปแบบของการที่จะมี ส.ส.ร. นั้นก็จะเป็นรูปแบบของการที่จะเชื่อมโยงกับทางประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง ทำให้รัฐธรรมนูญนั้นเป็นของประชาชน ก็จะทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนมากขึ้น ส่วนรูปแบบของ ส.ส.ร. นั้นจะได้มาอย่างไรก็เป็นเรื่องซึ่งอาจจะต้องไปแปรญัตติกัน ไปคุยกันในรายละเอียดนะครับว่า ระหว่างรูปแบบที่เป็นต้นร่างขึ้นมา ที่ทางกรรมาธิการบางท่านได้

เสนอขึ้นมา หรือรูปแบบที่ทางพรรคการเมืองบางพรรคได้เสนอขึ้นมานั้นรูปแบบใดจะเป็นรูปแบบที่ดีกว่าแล้วก็เหมาะสมที่สุด อันนั้นก็เป็นเรื่องของการที่จะออกแบบกันอีกทีหนึ่ง

ส่วนอีกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องของบทเฉพาะกาล ซึ่งได้มีการพูดกันในหลาย ๆ ส่วน ผมขออนุญาตชี้แจงว่าประเด็นที่เกี่ยวกับบทเฉพาะกาลนั้นทางคณะกรรมาธิการได้พิจารณาแล้วมีความเห็นเป็น ๒ ส่วนแค่นั้นเองครับ ส่วนที่ ๑ ก็คือส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ส.ว. ซึ่งก็จะมีอยู่ ๔ มาตรา ตั้งแต่มาตรา ๒๖๙ มาตรา ๒๗๐ มาตรา ๒๗๑ แล้วก็มาตรา ๒๗๒ แล้วก็ส่วนที่เกี่ยวกับ คสช. คือมาตรา ๒๗๙ ก็ต้องเรียนว่าประเด็นที่คุยกันแล้วก็เห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเด็นเกี่ยวกับมาตรา ๒๗๒ ที่พูดถึงการที่ ส.ว. นั้นจะมีอำนาจในการที่จะร่วมลงมติเลือกนายกรัฐมนตรี ซึ่งประเด็นดังกล่าวก็มาจากการที่มองว่าความจำเป็นที่จะต้องให้ ส.ว. มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นอาจจะจำเป็นในช่วงแรกของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แต่เมื่อเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป เมื่อประชาชนมีความเห็นเพิ่มเติมขึ้นมา ความจำเป็นดังกล่าวอาจจะไม่ใช่ความจำเป็นที่จะต้องยาวถึง ๕ ปี ตามที่เขียนไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นในประเด็นนี้ก็จะเห็นพ้องต้องกันเป็นส่วนใหญ่ครับว่าสมควรที่จะดึงออกไปจากรัฐธรรมนูญ

ส่วนประเด็นซึ่งเกี่ยวข้องกับ ส.ว. อีก ๒ ประเด็น คือประเด็นของมาตรา ๒๗๐ เรื่องเกี่ยวกับว่า ส.ว. นั้นจะต้องมีบทบาทในการกำกับการปฏิรูปประเทศ แล้วก็บทบาทในการกำกับให้เกิดการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์ อันนี้ก็ได้มองว่าในปัจจุบันการทำงานในเรื่องราวดังกล่าวนั้น จริง ๆ แล้วแทนที่จะเป็นประโยชน์ แต่อาจจะดูแล้วเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ราชการทำงานลำบากมากขึ้น เพราะว่าในรัฐธรรมนูญได้เขียนไว้ว่าจะต้องให้คณะรัฐมนตรีนั้นรายงานต่อรัฐสภาทุก ๓ เดือน รายงานความคืบหน้าในการปฏิรูปต่อรัฐสภาทุก ๓ เดือน ----------

ซึ่งการรายงานดังกล่าวนี้ก็เป็นภาระต่อทางหน่วยราชการ และดูจากในส่วนของคุณภาพดูในส่วนของเนื้อหาของรายงานที่ได้นำเสนอขึ้นมานั้น ดูแล้วก็ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคืบหน้าต่าง ๆ อย่างไร แล้วก็ความสามารถในการกำกับในการเร่งรัดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็ทำได้ค่อนข้างลำบาก ก็มีความเห็นค่อนข้างจะตรงกันว่าอาจจะไม่ค่อยมีความจำเป็น ส่วนใหญ่เป็นของมาตรา ๒๗๑ นั้นเป็นประเด็นของการที่ว่า ส.ว. จะต้องมีบทบาทร่วมในการที่จะดูแลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอำนวยการให้เกิดการยุติธรรม ถ้าหากว่ากฎหมายใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ก็ต้องมาประชุมร่วมกันในรัฐสภา ทางคณะกรรมาธิการก็มีความเห็นนะครับ แต่ว่าก็ไม่ได้อภิปรายมากในเรื่องนี้ แต่เป็นความเห็นเป็นเพียงแค่ว่าควรจะต้องเป็นกระบวนการปกติ ไม่จำเป็นจะต้องสร้างเป็นกระบวนการพิเศษเพิ่มเติมขึ้นมา

ส่วนความเห็นสุดท้ายในบทเฉพาะกาลเรื่องเกี่ยวกับอำนาจของ คสช. การรับรองความชอบธรรมของ คสช. ตามมาตรา ๒๗๙ นั้น ต้องเรียนให้ทราบตามตรงว่าเรามีการอภิปรายกันในคณะกรรมาธิการ แต่ความเห็นก็ค่อนข้างแตกต่างกันเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มหนึ่งก็อาจจะมีความเห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องไปยกเลิก เนื่องจากว่าเรื่องราวดังกล่าวได้ผ่านไปแล้ว แล้วก็ทำให้เกิดการที่อาจจะทำให้เกิดปัญหาในเชิงของการดำเนินการทางกฎหมายต่าง ๆ เพราะว่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้ผ่านไปแล้ว แต่อีกส่วนหนึ่งก็มีความเห็นว่าเรื่องราวดังกล่าวนั้นไม่ควรที่จะไปรับรองความชอบธรรมในเรื่องราวต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าหากว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นความผิดที่ไปพบเห็นกันภายหน้าในอนาคตนั้นก็จะได้มีการดำเนินการต่าง ๆ ได้ อันนี้ก็ยังต้องกราบเรียนท่านประธานว่าความเห็นก็ยังก้ำกึ่งกัน อย่างไรก็ตามทางผมเองในฐานะที่เป็นกรรมาธิการก็ต้องชื่นชมทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ว่าท่านได้ทำการบ้าน ได้อ่านเรื่องราวต่าง ๆ โดยละเอียดนะครับ ต้องขอบคุณมากครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : เชิญกรรมาธิการครับ

นายชัยธวัช ตุลาธน (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม ชัยธวัช ตุลาธน ในฐานะกรรมาธิการที่ได้รับมอบหมายให้ชี้แจงเกี่ยวกับหมวดสิทธิเสรีภาพ แล้วก็ยังมีบางประเด็นที่ยังไม่มีคณะกรรมาธิการชี้แจงไป

ประเด็นแรก ซึ่งท่านสมาชิกก็คือนายแพทย์จาตุรงค์ เพ็งนรพัฒน์ ได้อภิปรายถึงประเด็นเรื่องความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพกับการกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ ซึ่งประเด็นนี้มีนัยสำคัญซึ่งเป็นปัญหาตลอดมาในการบัญญัติสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญว่าสุดท้ายการจำกัดขอบเขตกับสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้มันทำให้การใช้สิทธิเสรีภาพไม่มีผลในทางปฏิบัติที่เป็นจริง ซึ่งประเด็นนี้เองคณะกรรมาธิการเราก็ได้มีความห่วงใยและเห็นความสำคัญของเรื่องนี้เช่นเดียวกันนะครับ ว่าตัวอย่างรูปธรรมที่ชัดเจนก็คือในมาตราแรกของหมวดสิทธิเสรีภาพ ในมาตรา ๒๕ การบัญญัติถ้อยคำที่มีปัญหามันทำให้แทนที่รัฐธรรมนูญจะไปคุ้มครองรับรองสิทธิเสรีภาพ กลับกลายเป็นบทบัญญัติที่ไปจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียเอง ยกตัวอย่างเช่น การคุ้มครองว่าบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการที่ไม่ได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ แต่สุดท้ายก็ไปกำกับไว้อีกว่าตราบเท่าที่การใช้สิทธิเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ถ้อยคำที่ว่าไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐนี้เองละครับ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเหล่านี้เอง เป็นคำที่มีความหมายที่ถูกตีความกว้างมาก และสุดท้ายกลายเป็นถ้อยคำที่ไปจำกัดและทำให้สิทธิเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ไม่บรรลุผล ไม่เกิดผลจริง ----------

อันนี้ทางคณะกรรมาธิการก็มีความเห็น มีข้อเสนอแนะว่าควรจะมีการแก้ไขปรับปรุง อาจจะเป็นการตัดถ้อยคำบางถ้อยคำที่มีปัญหาออกไปเลย เช่น เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยแบบนี้นะครับ หรือแก้ไขข้อความให้มีความหมายชัดเจน อันนี้เป็นประเด็นสำคัญซึ่งโดยส่วนตัว ปัญหานี้ไม่ใช่เกิดเฉพาะในรัฐธรรมนูญเท่านั้น ในระดับกฎหมายอื่น ๆ รองลงมา ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายความมั่นคง กฎหมายอาญา ถ้อยคำทำนองนี้ก็มีปัญหามาโดยตลอด โดยเฉพาะในสถานการณ์การเมืองแบบนี้ ผมเองก็เห็นว่าก็จะเป็นช่วงเวลาเหมือนกันที่จะทดสอบว่าสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยเฉพาะในทางการเมือง เมื่อถูกจำกัดขอบเขตไว้ด้วยถ้อยคำที่คลุมเครือแบบนี้ สุดท้ายผลมันจะเป็นอย่างไร ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานดังที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้หรือไม่

ประเด็นที่ ๒ ที่ท่านสมาชิกจากพรรคก้าวไกล คือคุณมานพ คีรีภูวดล ได้อภิปรายถึงสิทธิชุมชน ก็สอดคล้องต้องกันกับความเห็นของกรรมาธิการว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเองก็ทำให้เกิดความไม่ชัดเจน โดยเฉพาะในมาตรา ๔๓ ตกลงแล้วเกิดปัญหาการตีความว่าการใช้สิทธิชุมชนที่บัญญัติไว้เป็นการใช้สิทธิของบุคคลหรือเป็นการใช้สิทธิในฐานะชุมชนกันแน่ นี่ยังไม่นับรวมถึงว่าชุมชนที่ว่านี้หมายความว่าอย่างไร เป็นการรวมตัวของบุคคลเป็นองค์กร หรือเป็นพื้นที่ เป็นความคิดความเชื่อ ยิ่งในยุคสมัยใหม่เรามีชุมชนใหม่ ๆ อีกหลายอย่าง ที่ไม่ใช่จำกัดเฉพาะเป็นชุมชนในพื้นที่จริง ๆ แต่เป็นชุมชนเสมือนจริง ดังนั้นคณะกรรมาธิการก็มีความเห็น มีข้อเสนอแนะเหมือนกันว่าควรจะบัญญัติคำว่าสิทธิชุมชนให้ชัดเจนว่าครอบคลุมแค่ไหน เป็นการกระทำของบุคคลหรือการรวมตัวของบุคคลในลักษณะแบบใด เบื้องต้นก็แค่นี้ก่อนครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : เชิญเลยครับอาจารย์

นายปิยบุตร แสงกนกกุล (กรรมาธิการ) : เรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ ผม ปิยบุตร แสงกนกกุล ในฐานะกรรมาธิการ ผมขออนุญาตอภิปรายเกี่ยวกับกรณีของวุฒิสภาสักเล็กน้อย เพราะว่าเมื่อตอนที่อยู่ในชั้นคณะอนุกรรมาธิการและในชั้นคณะกรรมาธิการก็มีการแสดงความคิดเห็นเรื่องนี้กันอย่างกว้างขวาง เรากำลังถกเถียงกันอยู่ว่าวุฒิสภาควรจะมีที่มาจากอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่หากจะมีการทำ

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่นั้น เราจะแก้ไขปัญหาเรื่องที่มาของวุฒิสภาอย่างไร แต่ผมคิดว่าประเด็นปัญหานี้อาจจะต้องเริ่มพูดคุยกันก่อนด้วยซ้ำว่าประเทศไทยในระบบรัฐสภาของเราเราจะมีแบบสภาเดี่ยวหรือแบบสภาคู่ ไม่ได้บังคับนะครับว่าประเทศใดที่ใช้ระบบรัฐสภาจำเป็นต้องมี ๒ สภาเสมอไป ในปัจจุบันตอนนี้ ประเทศที่ปกครองในระบบรัฐสภาทั้งหลายปรากฏว่าประเทศที่ใช้สภาเดี่ยวมีมากกว่าสภาคู่เรียบร้อยแล้ว แต่เมื่อก่อนสภาคู่มีเยอะกว่าจริง ๆ แต่ยุคปัจจุบันนี้สภาเดี่ยวมีเยอะกว่า ดังนั้นแทนที่จะเริ่มมานั่งถกเถียงกันว่าวุฒิสภามาจากไหน ผมคิดว่าต้องเริ่มตั้งคำถามประเด็นแรกก่อนว่ามีวุฒิสภาเอาไว้ทำอะไร หลังจากนั้นจึงค่อยมาตอบโจทย์ว่าจะให้ที่มาของวุฒิสภามาอย่างไร ผมคิดว่าประเด็นปัญหาเรื่องสภาที่ ๒ ของประเทศไทย ถ้าหากพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ในทางรัฐธรรมนูญไทยตั้งแต่ ปี ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบัน เรามีปัญหาที่ต้องถกเถียงกันเรื่องนี้มาโดยตลอดเวลา ที่มันถกเถียงกันก็เพราะว่าตั้งแต่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ๒๔๗๕ ทางคณะราษฎรใช้ระบบสภาเดี่ยวแล้วก็เอาสภาประเภทที่ ๒ เก็บเอาไว้ โดยเอาคนของคณะราษฎรส่วนใหญ่เข้าไปอยู่ในสภาประเภทที่ ๒ ก็ถูกตั้งข้อครหาวิพากษ์วิจารณ์ว่ามันไม่เป็นประชาธิปไตย ในท้ายที่สุดตอนทำรัฐธรรมนูญ ปี ๒๔๘๙ โดยดำริของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก็เลยจัดให้มีพฤฒิสภาขึ้นมาแยกออกมาต่างหากเป็น ๒ สภา แล้วให้มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม แต่ปรากฏว่าปัญหาเกิดขึ้นตรงที่ว่าพฤฒิสภาปรากฏว่าขั้วการเมืองฝ่ายหนึ่งก็เข้าไปนั่งเป็นส่วนใหญ่ อีกฝ่ายหนึ่งเขาไม่ได้นั่งก็เกิดความขัดแย้งกัน จะเห็นได้ว่าประเด็นปัญหาเรื่องสภาที่ ๒ ก็ดี ประเด็นปัญหา ส.ส. ประเภทที่ ๒ ก็ดีของประเทศไทย มันนำมาซึ่งปัญหาตลอดเวลา นั่นก็คือว่าแล้วใครจะเข้าไปนั่งอยู่ในนั้น ที่มาจะเป็นอย่างไร ทีนี้พอขยับต่อมา เรามีรัฐธรรมนูญ ปี ๒๔๙๒ ก็ไปเขียนให้มีวุฒิสภาขึ้นมา หลังจากนั้นก็มีรัฐธรรมนูญ ๒๕๑๑ ก็มีวุฒิสภาอีกเช่นเดียวกัน แล้วรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๓๔ ก็มีวุฒิสภาอีกเช่นเดียวกัน ----------

ทีนี้กลายเป็นว่าวุฒิสภากลายเป็นกลไกของการสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร รัฐประหารเมื่อปี ๒๕๐๐ โดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้เวลาร่างรัฐธรรมนูญยาว ๑๐ กว่าปี กว่าจะมีรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๑ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ท่านประธานสภาลงเลือกตั้งครั้งแรกเป็น ส.ส. ตอนปี ๒๕๑๒ ฉบับนั้นมีปัญหาตรงที่ว่าให้มีวุฒิสภาขึ้นมา แล้วก็ให้ข้าราชการทั้งหลายเข้าไปนั่งเป็นวุฒิสภา ซึ่งปรากฏว่าเป็นข้าราชการทหาร ตำรวจ เป็นคนของคณะรัฐประหารทั้งนั้นเลยเข้าไปนั่งอยู่ในวุฒิสภา ปี ๒๕๑๑ ก็พูดกันตรงไปตรงมาก็คือผู้ร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๑๑ หลายท่านก็พูดในการร่างรัฐธรรมนูญเลยว่าต้องการสืบทอดอำนาจอันนี้ไว้ ไม่อย่างนั้นสิ่งที่คณะระบอบปฏิวัติทำกันมามันจะออกแถวไปถ้ากลับไปมีการเลือกตั้งทั้งหมด ดังนั้นต้องมีวุฒิสภา ปี ๒๕๑๑ เก็บเอาไว้แบบนี้แหละ แล้วในท้ายที่สุดตอนปี ๒๕๓๔ ก็เป็นอีหรอบเดิมเหมือนกัน ก็คือว่าพอยึดอำนาจ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ทำรัฐธรรมนูญถาวร ปี ๒๕๓๔ ก็เอาคนของตัวเองเข้าไปนั่งอยู่ใน ส.ว. เต็มไปหมดเพื่อประกันในการสืบทอดอำนาจไว้ แล้วหนังม้วนนี้ก็กลับมาฉายซ้ำอีกครั้งในตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ อย่างที่ทุกท่านเห็นกันดี ดังนั้นประวัติศาสตร์ของวุฒิสภาไทยตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ จนถึงปัจจุบันมันเลยกลายเป็นแหล่งที่มาของการช่วงชิงกันในเรื่องการสืบทอดอำนาจตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง แล้วก็หลังจากรัฐประหาร พอมาคิดถึงยุคปัจจุบันแล้วผมก็เลยมีความเห็นแบบนี้ว่ามันน่าจะถึงเวลาเหมือนกันที่ความคิดแบบให้ประเทศไทยมีสภาเดี่ยวน่าจะนำมาใช้ได้แล้วเพื่อจะตัดปัญหาเรื่องนี้ จะได้ไม่ต้องมานั่งถกเถียงกันว่าที่มา ส.ว. มาจากไหน มี ส.ว. มาแล้วจะให้เขาทำหน้าที่อะไร แล้วก็ที่สำคัญที่สุดมันประหยัดงบประมาณไปได้ปีหนึ่งหลายสิบล้านบาท คือสภาเหลือสภาเดียว รายจ่ายประจำ เงินเดือน ค่ากรรมาธิการ ค่าเดินทางไปต่างประเทศเบี้ยประชุมต่าง ๆ มันลดน้อยถอยลงไปด้วย ทีนี้ข้อดีของวุฒิสภาก็มีอยู่คือเขาอาจจะเป็นผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ ถ้าเกิดเราเหลือสภาเดียวแล้วผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจะเข้ามาช่วยงานสภาได้อย่างไร ผมคิดว่าสภาผู้แทนราษฎรเดี่ยวนี้เรามีคณะกรรมาธิการวิสามัญ ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกซึ่งเป็นนักวิชาการ ผู้ชำนิชำนาญการในด้านต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้เป็น ส.ส. นั้นได้เข้ามานั่งเป็นกรรมาธิการวิสามัญได้อยู่แล้ว ช่องนี้ก็สามารถเป็นจุดคลี่คลายไปได้อีกประการหนึ่งประเทศไทยเราเป็นรัฐเดี่ยว พอเราเป็นรัฐเดี่ยวความจำเป็นของการมีวุฒิสภามันก็น้อยลง สำหรับประเทศที่เป็นสหพันธรัฐแบบประเทศสหรัฐอเมริกาก็ดี

ประเทศเยอรมนีก็ดี เขามีความจำเป็นที่จะต้องมีวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภานั้นเป็นตัวแทนของแต่ละมลรัฐในการเข้ามาใช้อำนาจนิติบัญญัติของสหพันธรัฐ ทีนี้ประเทศไทยเราเป็นรัฐเดี่ยว ความจำเป็นเรื่องนี้ก็ลดน้อยถอยลงไป ผมคิดว่าน่าจะถึงเวลาที่ทดลองพูดคุยกันว่าในท้ายที่สุดถ้าหากจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หรือไปร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หากเราตอบคำถามไม่ได้ว่า ส.ว. จะมีเอาไว้ทำไม ก็น่าจะถึงเวลาทบทวนพิจารณากันว่าอย่างนี้ไม่ต้องมี ส.ว. ก็ได้ แล้วใช้ระบบสภาเดียวเป็นสภาผู้แทนราษฎร นี่เป็นประเด็นที่ ๑

ประเด็นที่ ๒ เมื่อสักครู่นี้เพื่อนสมาชิกได้อภิปรายกันถึงเรื่องขององค์กรอิสระ เรื่ององค์กรอิสระผมก็ได้พูดในที่ประชุมคณะกรรมาธิการเหมือนกันว่าตอนนี้มันกลายเป็นปัญหางูกินหาง ปัญหาโลกแตกตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ใช้ขึ้นมา รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กำหนดให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเต็มไปหมด แต่ด้วยวิธีการใช้และการตีความของศาลทำให้องค์กรอิสระนั้นหลุดพ้นไปจากการตรวจสอบของศาล จนกล่าวกันได้ว่าองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมันกลายเป็นอำนาจอธิปไตยอันที่ ๔ แล้ว ก็คือระบบองค์กรตุลาการไม่สามารถไปตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอิสระได้เลย คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยใบเหลือง ใบแดง ใบส้มใครแล้วจบในตัวเองทันที ศาลตรวจสอบไม่ได้ ป.ป.ช. มีคำวินิจฉัยอะไรแล้วศาลก็เข้าไปตรวจสอบไม่ได้ เพราะฉะนั้นปัญหามันเลยเกิดขึ้นมาจากตอนปี ๒๕๔๐ หลังจากปี ๒๕๔๐ ก็ปัญหาเกิดขึ้นมาอีก ก็คือว่าเราอุตส่าห์ออกแบบให้องค์กรอิสระมาจากการเลือกของวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ตอนนั้นก็มีข้อครหาเกิดขึ้นว่าฝ่ายการเมืองก็เข้าไปครอบงำวุฒิสภาจนทำให้วุฒิสภาเลือกคนมาดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระในลักษณะที่เป็นฝักเป็นฝ่ายกันในทางการเมือง แล้วในท้ายที่สุดก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่เขามาใช้ยึดอำนาจในวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙ พอยึดอำนาจเสร็จกลับไปใช้ปี ๒๕๕๐ คราวนี้ดึงกลับเลยครับ ก็คือเอากลับไปให้พวกเขาตั้งกันเองหมดเลยฝ่ายที่ยึดอำนาจมา แล้วปี ๒๕๖๐ ก็หนักกันไปกว่าเดิมอีกก็คือว่าคณะที่ยึดอำนาจเข้ามามีบทบาทในการเลือกองค์กรอิสระผ่าน สนช. เพราะฉะนั้นตอนนี้มันเลยกลายเป็นว่าดุลทั้ง ๒ ข้างมันเสียไปหมด ดึงออกไปจากฝ่ายการเมืองแต่ว่าในขณะเดียวกันฝ่ายยึดอำนาจก็เอาไปตั้งเองเหมือนกัน ----------

ผมคิดว่าในท้ายที่สุดถ้าหากเราจำเป็นจะต้องมีองค์กรอิสระต่อไป ในฐานะเป็นองค์กรสำคัญในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ อาจจะต้องมาพิจารณาทบทวนกันใน ๒ ข้อใหญ่ ๆ

ข้อที่ ๑ ก็คือต้องเปลี่ยนสถานะองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเหล่านี้ให้กลายเป็นองค์กรอิสระในระดับฝ่ายปกครองเท่านั้น นั่นหมายความว่าคุณเป็นอิสระจากรัฐบาล คุณเป็นอิสระจากสภา แต่เมื่อคุณใช้อำนาจแล้วคุณอาจจะถูกโต้แย้งไปได้ที่ศาลปกครอง ศาลปกครองสามารถพิจารณาทบทวนคำสั่งต่าง ๆ ที่องค์กรอิสระออกมาได้ นี่คือระบบการตรวจสอบถ่วงดุล

ข้อที่ ๒ เรื่องการได้มาของบุคคลที่จะไปดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ผมคิดว่าเราชัดเจนกันตรงไปตรงมาเลยดีกว่าว่าองค์กรใด ๆ ก็ตามที่ใช้อำนาจรัฐมันจำเป็นต้องสัมพันธ์กับประชาชน หรืออย่างน้อยสัมพันธ์กับผู้แทนประชาชน ดังนั้นจะเป็นไปได้หรือไม่เพื่อให้เกิดดุลยภาพซึ่งกันและกัน ฝ่ายรัฐบาล ส.ส. ซีกรัฐบาล เลือกบุคคลมาเป็นองค์กรอิสระครึ่งหนึ่ง แล้วก็ฝ่ายค้านก็เลือกมาอีกครึ่งหนึ่งเท่าเทียมกันเลยครับ จะได้ไม่มีว่าใครเป็นข้างมากแล้วยึดองค์กรอิสระ มากันคนละครึ่งเลยครับ แล้วมาคนละครึ่งเพื่อให้รับประกันว่าผ่านจากการพูดคุยรอมชอมกันพอสมควร ไม่ใช่เอาแต่พวกตัวเองเข้าไป เราให้มติในการโหวตให้ความเห็นชอบบุคคลไปดำรงตำแหน่งองค์กรอิสระนั้นสูงเลยครับ ไม่ต้องใช้กึ่งหนึ่งใช้สองในสาม หรือใช้สามในสี่ก็ได้ อย่างน้อยมันเป็นฉันทามติร่วมกันของสภา อันนี้จะตัดปัญหาเลยว่าแล้วที่มาจะมาอย่างไร ที่มาจะให้คนโน้นคนนี้สรรหามา แล้วสุดท้ายทุกท่านก็ทราบดีว่าไม่ว่าคุณจะออกแบบวิธีการสรรหาอย่างไรก็ตามมันก็เกิดการวิ่งเต้นกันได้อยู่ตลอดเวลา อย่างนี้ทำให้ชัดเลยครับ ฝ่ายการเมืองรัฐบาลเลือกครึ่งหนึ่ง ฝ่ายค้านเลือกอีกครึ่งหนึ่ง แล้วถ้าเราต้องการคนกลาง ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ เราก็ให้ ก.ต. คณะกรรมการตุลาการหรือ ก.ศป. คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของศาลปกครอง เขาเสนอชื่อเข้ามาอีก อย่างนี้ก็เป็นไปได้ ถ้าเป็นแบบนี้ผมคิดว่าที่มามันจะมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยมากขึ้นและการใช้อำนาจขององค์กรอิสระก็จะถูกตรวจสอบทบทวนได้

เรื่องสุดท้ายเกี่ยวกับเรื่องของกระบวนการนิติบัญญัติ เรื่องของมาตรา ๗๗ ที่เมื่อสักครู่นี้มีเพื่อนสมาชิกอภิปรายแล้วก็มีท่านนิกร จำนง ท่านกรรมาธิการได้อภิปรายด้วย เรื่องนี้ตั้งแต่สมัยตอนผมยังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ผมก็ตั้งประเด็นปัญหาว่า

ในท้ายที่สุดการตีความมาตรา ๗๗ ว่าสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรจำเป็นต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นในร่างพระราชบัญญัติที่ ส.ส. เสนอ ในท้ายที่สุดสิ่งที่เราหวังไว้ว่าจะเป็นข้อดี มันจะกลายมาเป็นข้อเสีย คือทำให้ร่าง พ.ร.บ. ที่ ส.ส. เสนอมันเข้าสู่สภาล่าช้ามาก จนตอนนี้ยังไม่มีร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอได้เข้าสู่การพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรเลยแม้แต่ฉบับเดียว ผมเช็ก (Check) ล่าสุดญัตติที่เกี่ยวกับร่าง พ.ร.บ. ที่ ส.ส. เสนออยู่ในลำดับที่ ๙๒ ก็อยู่ ๔ ปีจนครบผมยังไม่รู้เลยว่าจะมีโอกาสได้ขึ้นมาพิจารณาหรือไม่ มันถูกดึงให้ล่าช้าออกไป เพราะว่ากว่าสำนักงานจะทำเว็บไซต์ (Website) กว่าจะรับฟังความคิดเห็น กว่าจะเข้าสู่สภา ญัตติก็ต้องไปต่อแถวอยู่ข้างหลัง ทีนี้ร่างพระราชบัญญัติจะพิจารณาได้รวดเร็วจะต้องเป็นร่างอะไรครับ ก็ต้องเป็นร่างที่รัฐบาลเสนอครับ มันกลายเป็นว่า ส.ส. เรานี้บทบาทสำคัญคือฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ต้องจะพิจารณากฎหมายได้สักฉบับหนึ่งต้องรอให้คณะรัฐมนตรีเสนอมาครับ ถึงจะมีโอกาสไปร่วมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ มีวิธีแก้ไขอีกอันหนึ่ง คือมันอาจจะแก้ในระดับข้อบังคับก็ได้ หรือจะแก้ในระดับรัฐธรรมนูญก็ได้ นั่นก็คือมันจะเป็นไปได้หรือไม่ครับว่าในแต่ละสัปดาห์เรากำหนด ๑ วันในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรอย่างน้อย ๑ วันให้วันนั้นทั้งวันพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอย่างเดียว ตอนสมัยรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ เคยแบ่งวาระสมัยประชุมมาแล้ว ว่าเป็นสมัยนิติบัญญัติกับสมัยอื่น ๆ แล้วอันนี้ก็เลิกไป ทีนี้ถ้าเราจะใช้เป็นสมัยทั่วไปตลอดเวลาเลยนี้มันเป็นไปได้ไหมว่าใน ๑ สัปดาห์ขอให้มีอย่างน้อย ๑ วัน เป็นวันที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอย่างเดียว และภาพลักษณ์ก็จะออกเป็นที่ดีแก่สภาผู้แทนราษฎรด้วยว่า เพราะว่าพี่น้องประชาชนดูอยู่ทางบ้านก็จะเห็นว่าสภาผู้แทนราษฎรทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติในการออกกฎหมายจริง ๆ อันนี้ก็เป็นความคิดเห็นที่ผมได้แสดงเอาไว้ในชั้นกรรมาธิการนะครับ แล้วก็คิดว่าถ้าหากในอนาคตมีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญก็น่าจะหยิบยกไปพิจารณาดูครับ ขอบคุณครับท่านประธานครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับเชิญกรรมาธิการครับ

นายรังสิมันต์ โรม (กรรมาธิการ) : เรียนท่านประธาน ผม รังสิมันต์ โรม กรรมาธิการ ตัวผมเองเป็นคนที่เขียนรายงานในเรื่องของการปฏิรูปประเทศ แล้วก็ในเรื่องของบทเฉพาะกาล ซึ่งเป็นการเขียนร่วมกับท่านอาจารย์สมชัย ซึ่งท่านสมาชิกก็ได้มีการอภิปรายในเรื่องเหล่านี้อย่างกว้างขวางแล้วก็เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปประเทศ ซึ่งเบื้องต้นผมก็ขอชี้แจงอย่างนี้ว่า การปฏิรูปประเทศในการศึกษาของคณะกรรมาธิการของเรา เราแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนที่ ๑ คือเป็นในเรื่องของปัญหาหลักการ ส่วนที่ ๒ เป็นในเรื่องของปัญหาในทางปฏิบัติ ส่วนที่ ๓ เป็นปัญหาในเรื่องเนื้อหา เพื่อลงรายละเอียดในเรื่องของปัญหาหลักการ การปฏิรูปนี่อันที่จริงเราต้องกลับมาว่าก่อนที่เราจะมีการบัญญัติหมวดนี้เข้าไปในรัฐธรรมนูญ ก่อนหน้าเรามีในเรื่องของวาทกรรมเข้ามาก่อน ว่าการปฏิรูปจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง วาทะกรรมชนิดนี้ได้นำไปสู่แรงกดดันทางการเมืองแล้วในท้ายที่สุดได้นำไปสู่การยึดอำนาจเกิดขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๗ ถ้าเราไปพิจารณาให้ดีเราจะพบว่าการปฏิรูปจริง ๆ แล้วมันเป็นสิ่งที่จะต้องทำตลอดเวลา ไม่ใช่หมายความว่ามีใครออกมาเรียกร้องว่าจะต้องมีการปฏิรูปก่อนจึงจะทำอีกอย่างหนึ่งได้ การเรียกร้องแบบนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะอะไร เพราะการปฏิรูปเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหยุดได้เลย รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่หาเสียงเอาไว้กับประชาชนจะต้องสรรหานโยบายเพื่อไปบอกประชาชนว่าเมื่อตัวเองเข้ามาอยู่ในอำนาจจะทำอะไร สิ่งเหล่านี้นี่แหละคือการที่จะเดินหน้าขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวไปข้างหน้า ซึ่งในความเห็นของกรรมาธิการจำนวนมากเราก็เห็นว่านี่ก็คือกระบวนการการปฏิรูปอย่างหนึ่ง ดังนั้นการที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปกำหนดว่าการปฏิรูปจะต้องทำอะไรบ้าง เอาเข้าจริงก็ไม่สมเหตุสมผล และเมื่อไปกำหนดแบบนี้สิ่งที่ตามมาก็คือจะทำให้รัฐบาลที่สัญญาเอาไว้กับประชาชนในเรื่องต่าง ๆ จะมีข้อจำกัดในการทำนโยบายหรือดำเนินการบริหาร เนื่องจากจะมีกรอบตามรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นกรรมาธิการจำนวนมากจึงเห็นว่าในหมวด ๑๖ ในเรื่องของการปฏิรูปนี้เราก็เห็นด้วยกับเพื่อนสมาชิกหลายท่านที่พูดเรื่องนี้ว่าควรที่จะเอาออก นอกจากนั้นเมื่อเรามาพิจารณาในเรื่องของปัญหาในทางปฏิบัติ คณะกรรมาธิการเราได้มีการเชิญตัวแทนจากวุฒิสภา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการติดตามเสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูป ซึ่งตัวแทนจากวุฒิสภาเองก็ยอมรับต่อคณะกรรมาธิการว่าเอาเข้าจริงแล้วการจะไปติดตามเร่งรัดเหล่านี้ก็มีข้อจำกัดมีจุดอ่อนอยู่เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็น

การลงพื้นที่ การเสนอแนะ หลายกรณีเสนอแนะไปแล้วข้าราชการประจำไม่ทำ ดังนั้นในทางปฏิบัติแล้วการปฏิรูปที่เราบรรจุเอาไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว เราจึงไม่เห็นความเปลี่ยนแปลง กลายเป็นว่าการทำสารคดีสักเรื่องหนึ่ง การทำแอปพลิเคชัน (Application) สักอันหนึ่งกลายเป็นการปฏิรูปแล้ว เราไม่ได้ไปพิจารณาให้เห็นในเชิงคุณภาพว่าเมื่อมีการเร่งรัดมีการทำเรื่องอะไรก็แล้วแต่ที่อ้างว่าเป็นการปฏิรูป สุดท้ายมันสร้างการเปลี่ยนแปลงภาพใหญ่อย่างที่รัฐธรรมนูญมุ่งหวังหรือเปล่า ดังนั้นในทางปฏิบัติหมวด ๑๖ ในเรื่องการปฏิรูปก็เป็นหมวดหนึ่งที่มีปัญหาที่กรรมาธิการก็มีความเห็นอย่างกว้างขวาง นอกจากนั้นในปัญหาในเรื่องของเนื้อหา เราจะพบว่าถ้อยคำหรือการเขียนในรายละเอียดที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ เราจะพบเลยว่ามันไม่สอดคล้องต่อสถานการณ์ ยกตัวอย่างให้เห็นภาพ เราจะพบว่าวันนี้เราเผชิญหน้ากับสถานการณ์โควิด (COVID) ถามว่าเมื่อเราอ่านหมวด ๑๖ เราจะจินตนาการได้ไหมว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีการวางรากฐาน มีการกำหนดเป้าหมายของการปฏิรูปที่ทำให้สุดท้ายประเทศไทยมีความพร้อมที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์โควิด (COVID) ได้ ดังนั้นการกำหนดแบบนี้นอกจากทำให้รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่ออกนโยบายไปหาเสียงกับประชาชนไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่แล้ว ยังเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ประเทศไทยไม่มีความพร้อมที่จะไปต่อสู้ไปจัดการทำให้ประเทศมีความพร้อมต่อสถานการณ์ที่เราคาดไม่ถึง ดังนั้นโควิด (COVID) จึงเป็นสถานการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยหลายปีที่ผ่านมาที่เราบอกว่าปฏิรูปนี่มันใช้ไม่ได้

อีกเรื่องหนึ่งที่เป็นประเด็นสำคัญคือในเรื่องของความคืบหน้าและยกเลิกกฎหมายที่ล้าหลัง ซึ่งจริง ๆ เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องหนึ่งที่มีการวางเป้าหมายเพื่อปฏิรูป ซึ่งในภาษาอังกฤษเราจะเรียกว่า เรกูลาทอรี กิลโลติน (Regulatory Guillotine) ซึ่งเอาเข้าจริงในเรื่องการจัดการกฎหมายล้าหลังต่าง ๆ เราในฐานะที่เป็น ส.ส. อยู่ในสภาผู้แทนราษฎร เราจะพบเลยว่ายังมีกฎหมายล้าหลังอีกจำนวนมากที่ยังรอการแก้ไข ซึ่งเรื่องนี้ผมเองก็อาจจะพูดเชื่อมโยงไปกับที่ท่านอาจารย์ปิยบุตรได้กล่าวถึงว่าสภาผู้แทนราษฎรของพวกเรา เอาเข้าจริงเราไม่ได้ทำหน้าที่ในเรื่องของการพิจารณากฎหมายต่าง ๆ มากเท่าที่ควร ถ้าท่านสมาชิกหลายท่าน ถ้าเราไปดูในวาระการประชุมสภาพของกฎหมายมันจะมีสภาพคือมันเป็นเสมือนญัตติ ซึ่งกฎหมายอะไรก็แล้วแต่ที่ถูกเสนอโดยสมาชิกที่มีการเข้าชื่อกัน ท้ายที่สุดมันจะไปต่อแถวท้ายสุดของญัตติ ซึ่งวันนี้ก็คือเรามีญัตติเยอะมาก เรามีญัตติเป็น ๑๐๐ เรื่อง กฎหมายก็ต้องต่อคิวอยู่ลำดับที่ ๑๐๐ กว่า ๆ ถามว่าในแต่ละสัปดาห์การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรของพวกเรา สัปดาห์หนึ่งเราพิจารณากันกี่ญัตติ น้อยมาก ดังนั้นโอกาสที่เราจะได้พิจารณากฎหมายที่เป็นกฎหมายมาจากสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกเสนอเข้าชื่อกันมาจึงแทบเป็นไปไม่ได้เลย นี่ยังไม่นับว่ายังมีกฎหมายที่ถูกเสนอโดยประชาชนที่เขาอุตส่าห์ร่วมแรงร่วมใจกันไปเข้าชื่อ แต่ท้ายที่สุดเขาต้องไปต่อแถวท้ายสุด ถามว่าเราต้องยุบสภากันกี่รอบ ถามว่าเราต้องเลือกตั้งกันกี่ครั้งถึงจะได้พิจารณากฎหมายที่พวกเขาอุตส่าห์เสนอกันเข้ามา ดังนั้นผมคิดว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องมาหาวิธีการที่จะทำอย่างไรให้กฎหมายที่ถูกเข้าชื่อโดยประชาชน หรือ ส.ส. ได้พิจารณา มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกับกฎหมายที่ถูกเสนอโดยคณะรัฐมนตรี ถ้าเราจำกันได้กฎหมายที่ถูกเสนอโดยคณะรัฐมนตรีจะกลายเป็นเรื่องด่วน แต่กฎหมายที่ถูกเสนอโดย ส.ส. กลับไปต่อแถวท้ายสุด ดังนั้นอันนี้ผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่เราต้องทบทวนกัน แล้วผมก็เห็นด้วยว่าเราอาจจะพิจารณาถึงการกำหนดวันบางวันต่อสัปดาห์หนึ่งเพื่อพิจารณากฎหมาย เรื่องเหล่านี้ผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ และถ้าเกิดเราไม่ได้ทำหน้าที่ในการพิจารณากฎหมายเลย สิ่งหนึ่งที่ผู้คนเขาถามเราว่าแล้วตกลงสภาจะมีไว้ทำอะไร ผมคิดว่าเรามีความจำเป็นที่จะต้องกอบกู้ศักดิ์ศรี กอบกู้ความเชื่อมั่นของสภาผู้แทนราษฎรกลับมา ดังนั้นกระบวนการที่จะทำให้พวกเราได้พิจารณากฎหมายจึงมีความสำคัญด้วย

อีกสิ่งหนึ่งที่ผมขอเพิ่มในรายละเอียดแล้วผมคิดว่าพวกเราในฐานะที่เป็น ส.ส. เป็นเพื่อนสมาชิกอยู่ที่นี่เราเท่าเทียมกันหมด แต่ถ้าเราปล่อยให้กระบวนการเสนอกฎหมายเป็นแบบนี้ ท้ายที่สุดกฎหมายจะมาแต่จากฝั่งของรัฐบาล ในขณะที่กฎหมายของฝ่ายค้านที่เข้าชื่อกันเรากลับไม่สามารถส่งเข้าพิจารณาได้เลย ดังนั้นการที่เรามีระบบ มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้สภาได้พิจารณากฎหมายอย่างที่อาจารย์ปิยบุตรเสนอ ผมคิดว่านี่คือหนทางหนึ่งที่ทำให้พรรคการเมืองที่แม้จะไม่ได้เป็นฝ่ายรัฐบาลเขาก็ไปสัญญาเอาไว้กับประชาชนเมื่อเขามานั่งเป็นผู้แทนแล้ว เขาก็สามารถเอากฎหมายที่เขาสัญญากับประชาชนมาให้เพื่อน ๆ สมาชิกได้ช่วยกันพิจารณาด้วย ผมว่านี่คือโอกาสที่เราจะทำให้การทำงานของสภามีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนั้นมีบางกรณีที่เพื่อนสมาชิกได้อภิปรายพูดถึงเรื่องของการปฏิรูป ซึ่งก็มีการคาบเกี่ยวกับมาตรา ๒๗๙ ผมต้องเรียนว่า มาตรา ๒๗๙ เป็นมาตราที่รับรองเรื่องของประกาศคำสั่งและการกระทำของคณะรักษาความสงบ ว่าให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ซึ่งกรณีแบบนี้มันก็จะมีปัญหาว่าบรรดาคำสั่งเหล่านี้ ท้ายที่สุดองค์กรตุลาการจะเข้ามาพิจารณาเพื่อดูว่าคำสั่งเหล่านี้มันละเมิดสิทธิได้หรือไม่ มันละเมิดรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมาแนวปฏิบัติขององค์กรตุลาการก็คือไม่รับพิจารณา ในทางกลับกันครับ บรรดากฎหมายที่พวกเราเสนอผ่านสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเป็นคนเลือกมาเรากลับพบว่ากฎหมายเหล่านี้องค์กรตุลาการเข้ามาพิจารณาได้ คิดอีกครั้งคำสั่งซึ่งมีสถานะเป็นกฎหมายแต่ถูกออกโดย คสช. องค์กรตุลาการพิจารณาไม่ได้ มาดูไม่ได้ว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่กฎหมายที่ถูกเสนอโดยสภาผู้แทนราษฎรกลับถูกตรวจสอบได้ ----------

คำถามก็คือสภาแห่งนี้มีศักดิ์ศรีความเท่าเทียมกันที่ด้อยกว่า คสช. หรือครับ ดังนั้นผมคิดว่าการยกเลิกมาตรา ๒๗๙ มีความจำเป็น นอกจากนั้นมาตรา ๒๗๙ ได้สร้างผลกระทบอย่างกว้างขวางอย่างที่เราอาจจะคาดไม่ถึง ถ้าเราย้อนกลับไปก่อนที่จะมีการเลือกตั้งหัวหน้า คสช. ได้มีการออกคำสั่ง ประกาศ หรือการกระทำจำนวนมากที่ไปกระทบต่อบรรดาข้าราชการ หลายคนได้รับผลกระทบครับ แล้วเมื่อเราไปดูในเนื้อหาของคำสั่ง ไปดูในเนื้อหาของประกาศต่าง ๆ เราจะพบว่าอาจจะมีปัญหาในเรื่องของความชอบด้วยกฎหมาย

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ถ้าสรุปได้ก็กรุณาสรุปนะครับ

นายรังสิมันต์ โรม (กรรมาธิการ) : ได้ครับ กำลังจะสรุปแล้วครับท่านประธาน ว่าสุดท้ายคำสั่งเหล่านี้อาจจะมีปัญหาที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการที่องค์กรตุลาการเข้ามาพิจารณาได้ แต่เมื่อท่านไปเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่ามาตรา ๒๗๙ คำสั่งเหล่านี้จะต้องชอบด้วยกฎหมาย นี่จึงสร้างความไม่เป็นธรรมให้กับบรรดาข้าราชการจำนวนมาก แล้วผมคิดว่าการที่สภาแห่งนี้จะพิจารณาในเรื่องของการแก้รัฐธรรมนูญมาตรานี้ต่อไปในอนาคตมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะเรากำลังจะคืนความเป็นธรรมให้กับข้าราชการ ซึ่งบางคนอาจจะเป็นข้าราชการที่น้ำดี บางคนอาจจะเป็นข้าราชการที่ทำงานมาอย่างสุจริต แต่นี่คือกระบวนการของการคืนความเป็นธรรม ดังนั้นถ้าเรายังคงมาตรา ๒๗๙ ต่อไป ผมคิดว่าเราก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการสร้างมาตรฐานคุณธรรมที่จะมีต่อไปในอนาคตได้ อย่างไรก็ตามผมก็ต้องเรียนต่อเพื่อนสมาชิกว่าในมาตรา ๒๗๙ มันก็มีความเห็นเป็น ๒ แนวทาง ที่ผมพูดไปคือแนวทางหนึ่งที่เห็นว่าควรจะยกเลิกมาตรา ๒๗๙

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : สรุปได้ครับ

นายรังสิมันต์ โรม (กรรมาธิการ) : แต่แนวทางที่ ๒ ก็เห็นว่ามาตรา ๒๗๙ ไม่ควรที่จะแก้ไข เนื่องจากว่าอาจจะกระทบต่อนิติฐานะระบบกฎหมายทั้งหมด เนื่องจากว่าบรรดาคำสั่งหรือประกาศถูกออกมาเป็นจำนวนมาก ก็ขอให้สภาแห่งนี้ลองพิจารณาดูต่อไป ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ๑๒ นาทีเศษนะครับ ท่านกรรมาธิการเอกพันธุ์อีกท่านนะครับ แล้วก็ท่านกรรมาธิการไพบูลย์ เชิญเลยครับ

นายเอกพันธุ์ ปิณฑวณิช (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม เอกพันธุ์ ปิณฑวณิช กรรมาธิการ ผมได้รับมอบหมายให้จัดทำรายงานในหมวด ๑๒ ว่าด้วยองค์กรอิสระ ซึ่งสักครู่ก็มีท่านสมาชิกได้อภิปรายในเรื่องนี้ แล้วก็มีประเด็นที่เป็นคำถามว่าตัวองค์กรอิสระของเราจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ถ้าเกิดมีการแก้ไขหรือร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ผมขออนุญาตเรียนท่านประธานว่าในส่วนขององค์กรอิสระมี ๓ ประเด็นหลัก ๆ ก็คือว่า คณะกรรมาธิการก็พิจารณาเรื่องของอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระ ที่มาขององค์กรอิสระ แล้วก็กระบวนการในการตรวจสอบถ่วงดุล เริ่มต้นที่การจัดทำรายงาน คณะกรรมาธิการก็มีการตั้งคำถามว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องมีองค์กรอิสระหรือไม่ แล้วถ้ายังมีความจำเป็นที่จะมี อำนาจหน้าที่ บทบาท และความรับผิดชอบขององค์กรอิสระจะเป็นอย่างไร ซึ่งในหมวด ๑๒ นี้ก็จะว่าด้วยองค์กรอิสระทั้งหมด ๕ องค์กร ก็คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน ป.ป.ช. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน แล้วก็คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งถ้าเราไปดูว่าที่ไปที่มาขององค์กรอิสระเหล่านี้เริ่มต้นที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ซึ่งในขณะนั้นวัตถุประสงค์ของการมีองค์กรอิสระก็คือพยายามจะหาองค์กรที่มีใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญในการตรวจสอบ ป้องกันการใช้อำนาจของรัฐในการให้คุณให้โทษ ก็สามารถที่จะไปบาลานซ์ (Balance) อำนาจของฝ่ายที่เป็นฝ่ายรัฐ หรือกลุ่มที่ใช้อำนาจรัฐ ----------

แต่อย่างไรก็ตามทางคณะกรรมาธิการในช่วงที่มีการอภิปรายก็พบว่า และในกรณีถ้าเกิดจุดมุ่งหมายของการที่มีองค์กรอิสระว่าให้เป็นการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยทั่ว ๆ ไป แต่ถ้าเกิดองค์กรเหล่านี้เกิดใช้อำนาจโดยไม่ชอบเสียเอง โดยที่ไม่มีการถ่วงดุลตรวจสอบเราจะทำอย่างไร เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ไม่ได้มีช่องทางในการทำให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุลขององค์กรอิสระเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น การที่องค์กรอิสระใด ๆ มีคำวินิจฉัยไปแล้วก็ถือว่าเป็นที่สิ้นสุด ซึ่งไม่สามารถที่จะไปใช้อำนาจทางตุลาการหรือเรื่องอื่น ๆ ได้ เพราะฉะนั้นผมขออนุญาตเรียนสั้น ๆ ใน ๓ ประเด็นก็คือว่า ในส่วนที่เป็นเรื่องของอำนาจหน้าที่ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี ๒๕๖๐ มาตรา ๓ ระบุว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งในกรณีนี้ก็เป็นที่ตั้งคำถามว่าองค์กรอิสระเหล่านี้ใช้อำนาจที่เป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจทางตุลาการ ซึ่งอย่างที่อาจารย์ปิยบุตรได้เรียนไปตอนต้นว่าอาจจะเป็นอำนาจประเภทที่ ๔ ในการใช้อำนาจอธิปไตย เพราะฉะนั้นอำนาจหน้าที่และที่มาก็ต้องมีความสมดุลกัน ส่วนที่ ๒ ก็คือที่มา เราจะเห็นว่าคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระ รวมทั้งที่ถูกระบุไว้ในคณะกรรมการสรรหาของศาลรัฐธรรมนูญด้วย ส่วนมากในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็จะเป็นตัวแทนจากฝ่ายตุลาการเป็นเสียส่วนใหญ่ ซึ่งตัวแทนจากฝ่ายนิติบัญญัติจะค่อนข้างน้อย เพราะฉะนั้นข้อเสนอของคณะกรรมาธิการก็คือพยายามที่จะให้มีสัดส่วนของผู้ที่มาจากสภาผู้แทนราษฎรในคณะกรรมการสรรหาองค์กรอิสระต่าง ๆ มากขึ้น เพราะเป็นจุดประสงค์ที่จะให้เกิดการยึดโยงระหว่างองค์กรอิสระกับประชาชน ในส่วนสุดท้ายก็คือการตรวจสอบถ่วงดุล ทางคณะกรรมาธิการก็มีความเห็นว่าถ้าต้องการให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุล แล้วก็มีการยึดโยงกับภาคประชาชน การตรวจสอบถ่วงดุลควรจะกระทำโดยสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะทำให้สภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทในการตรวจสอบองค์กรอิสระไม่ว่าจะเป็นองค์กรอิสระตามหมวด ๑๒ หรืออาจจะรวมถึงศาลรัฐธรรมนูญด้วย ในส่วนที่ ๒ ก็คือถ้ากำหนดให้องค์กรอิสระมีความยึดโยงกับประชาชน การสรรหาบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งก็อาจจะต้องมีความเกี่ยวพันกับประชาชนด้วย และส่วนที่ ๓ ก็คือว่าถ้าสามารถ

จะเป็นไปได้ก็คือว่าจะให้มีการบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญว่าจะสร้างกลไกที่สามารถจะตรวจสอบกับประชาชนได้อย่างไร อันนี้ก็เป็นข้อเสนอของคณะกรรมาธิการครับ ขอบพระคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : เชิญกรรมาธิการไพบูลย์เชิญครับ

นายไพบูลย์ นิติตะวัน (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายไพบูลย์ นิติตะวัน ในฐานะกรรมาธิการ ท่านประธานครับ ผมขออนุญาตกราบเรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทเฉพาะกาล ซึ่งในฐานะกรรมาธิการผมได้แสดงความคิดเห็นไว้ตั้งแต่ในคราวประชุม แล้วก็ปรากฏอยู่ในเอกสารของคณะกรรมาธิการและคณะอนุกรรมาธิการ ประเด็นที่ผมขออนุญาตนำเสนอต่อสภาแห่งนี้ก็คือในส่วนที่บัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตรา ๒๗๒ ซึ่งผมได้แสดงความคิดเห็นในขณะนั้นเป็นเสียงข้างน้อย ก็เห็นว่าในบทบัญญัติดังกล่าวนั้นมีที่มาจากการที่ออกเสียงทำประชามติ โดยเฉพาะในส่วนของมาตรานี้ แล้วก็เสียงของท่านประชาชนนั้นเป็นเสียงข้างมาก จำนวน ๑๔ ล้านเสียง

ซึ่งคิดแล้วเป็น ๕๘ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีเสียงไม่เห็นด้วยอยู่ ๑๐ ล้านเสียง ดังนั้นในกระบวนการเมื่อมีการทำประชามติแล้ว แล้วได้บัญญัติเป็นรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๒ ซึ่งให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการพิจารณาแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ก็ได้มีการดำเนินการในสภาแห่งนี้ไปแล้ว ๑ ครั้ง ซึ่งเวลาดังกล่าวกำหนดไว้ ๕ ปีของอายุสมาชิกวุฒิสภา ผมก็มีความเห็นว่าในเมื่อเวลานั้นเป็นเพียงบทเฉพาะกาล ซึ่งก็จะสิ้นสภาพบังคับไปในระยะเวลา ๕ ปี โดยในขณะนั้นก็มีเหตุมีผลในการที่จะต้องให้มีบทบัญญัตินี้ขึ้นมา แต่ในเหตุการณ์ปัจจุบันนี้แม้จะมีกระทั่งสมาชิกวุฒิสภาบางท่านออกมาแสดงความคิดเห็นว่าหมดความจำเป็นไปบ้างละ เห็นแล้วจะต้องไปปิดสวิตช์ (Switch) ตัวเองบ้าง อะไรต่าง ๆ ผมไม่เห็นด้วยละครับ ผมคิดว่าท่านเหล่านั้นอาจจะพูดจาอะไรผมว่าก็เลอะเทอะไปหน่อย สำหรับความเห็นผม ดังนั้นในส่วนผม ผมว่ามาตรา ๒๗๒ ผมเห็นว่ายังควรที่จะปล่อยให้มีผลบังคับใช้ไปจนกระทั่งพ้น ๕ ปี เพราะว่าเรียนไว้ว่าหลายอย่างที่ทำประชามติ ถ้าท่านจะไปแก้ไขอะไรก็ตาม ผมก็คิดว่าก็ควรจะต้องสะท้อนความเห็นบางอย่างที่คำนึงถึงหลาย ๆ เหตุ หลาย ๆ ปัจจัย แต่ผมเชื่อว่าในความเห็นเรื่องการที่แม้จะเป็นเสียงข้างน้อยในคณะกรรมาธิการในเรื่องมาตรา ๒๗๒ แต่ผมก็เข้าใจว่ายังมีสมาชิกรัฐสภาอีกหลายท่านก็ยังเห็นสอดคล้องกับความคิดในส่วนผมด้วย ดังนั้นก็หวังไว้ท่านจะไปพิจารณาก็สุดแล้วแต่ท่าน

ส่วนประเด็นที่ ๒ ครับท่านประธาน ผมขออนุญาตรบกวนเวลาก็คือในบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๗๙ ที่บัญญัติไว้ให้คุ้มครอง เขาเรียกว่าให้มีผลการกระทำใด ๆ ของเรียกว่าคณะรักษาความสงบแห่งชาติให้ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ อันนี้เป็นการบัญญัติที่เป็นแนวทางที่ปฏิบัติกันมาแล้วตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๐๙ ให้รับรองการกระทำใด ๆ ของคณะ คมช. ในขณะนั้น ซึ่งผมอยากจะเรียนท่านประธานว่าบทบัญญัติที่เป็นบทรับรองในลักษณะนี้ก็คือ มาตรา ๓๐๙ ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก็ตั้งแต่มีผลบังคับใช้ในปี ๒๕๕๑ ก็มีกระบวนการที่พยายามจะแก้ไขมาตรา ๓๐๙ ก็เกิดประชาชนออกมาคัดค้าน ในตอนนั้นเรียกว่าพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยก็คัดค้านไม่ให้แก้ไขมาตรา ๓๐๙ โดยเหตุที่เป็นห่วงว่ารัฐธรรมนูญมาตรานี้ได้มีผลเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบคดีทุจริตหลาย ๆ คดี ถ้าเกิดไปยกเลิกมาตรา ๓๐๙ แล้ว จะมีผลให้คดีทุจริตหลาย ๆ คดีนั้นก็สิ้นผลไป ซึ่งหลักการนี้ก็เป็นหลักการเดียวกันกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗๙

ถ้ามีการไปยกเลิกขึ้นก็จะมีประชาชนอีกเป็นจำนวนมาก รวมทั้งผมก็จะเป็นห่วงว่าจะเป็นการที่ทำให้ไปยกเลิกการกระทำหลาย ๆ การกระทำที่ไปเกี่ยวเนื่องกับการตรวจสอบเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้นผมจึงมีความเห็นไว้ในคณะกรรมาธิการว่าก็เห็นว่าควรที่จะให้คงไว้ไม่เป็นการแก้ไข แต่ทั้งนี้ในมาตรา ๒๗๙ นั้นก็มีเสียงกรรมาธิการหลายท่านเห็นด้วยที่ให้คงไว้ไม่แก้ไข แต่ก็มีกรรมาธิการหลายท่านเช่นเดียวกันเห็นว่าควรจะแก้ไข ดังนั้นผมก็ขออนุญาตนำเสนอ ๒ ประเด็นเพียงเท่านี้ครับ ขอบคุณครับท่านประธาน

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณนะครับกรรมาธิการหมดแล้วนะครับ มีบัญชีรายชื่อสมาชิกที่อภิปรายเหลืออยู่ ๑๓ ท่าน เดี๋ยวจะไปตามลำดับ แต่อยากขออนุญาตเรียน เพราะว่าไม่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนะครับ เรื่องที่เราได้อภิปรายพาดพิงถึงงานของสภาผู้แทนราษฎรที่ช้า งานของสภาผู้แทนราษฎรที่ญัตติบางเรื่องยังไม่ได้รับการพิจารณา ----------

ก็ถือโอกาสเรียนว่าผมเห็นด้วยกับท่านผู้อภิปรายทุกท่าน ผมติดตามฟังอยู่ตั้งแต่ท่าน พลตำรวจตรี สุพิศาล ท่านปิยบุตร ท่านรังสิมันต์ โรม เรื่องที่เรายังแก้ไม่ได้นะครับ ถึงแม้ว่าจะดีกว่าในช่วงที่ผ่านมาก็ตาม ก็คือญัตตินำ้ท่วมก็เข้าสภาตอนแล้ง ญัตติฝนแล้งก็เข้าสภาตอนนำ้ท่วม ซึ่งผมได้ปรารภกับท่านผู้นำฝ่ายค้านและพวกเราว่า คุณภาพสภาจะต้องทำให้ญัตตินำ้ท่วมต้องอภิปรายตอนนำ้ท่วม ญัตติฝนแล้งต้องอภิปรายตอนฝนแล้ง แต่ว่าอยากจะเรียนว่าสิ่งที่ติดขัดอยู่ก็คือว่า ๑. ญัตติมีมากซึ่งเราก็สางไปได้มาก แม้จะสางไปได้มากวันนี้ก็ยังมีญัตติอยู่อีกประมาณ ๑๕๐ ญัตติ การบรรจุญัตตินั้นก็เป็นไปตามระเบียบ ไม่สามารถที่จะบรรจุของคนอื่นก่อนหลังได้ ก็เป็นไปตามระเบียบว่าใครเข้ามา ประธานสภาก็ต้องสั่งบรรจุโดยมอบหมายให้ท่านรองประธาน ภายใน ๗ วัน อันนี้ก็เป็นไปตามระเบียบที่เราปฏิบัติ แต่ผมเห็นด้วยว่าเราจะต้องหาทางแก้ไข ขณะนี้ได้หารือกับท่านผู้นำฝ่ายค้านแล้วก็ผมคุยกับท่าน พลตำรวจตรี สุพิศาล แล้วก็พวกเราหลายคนทั้งฝ่ายค้านและรัฐบาลเห็นร่วมกันว่าเราต้องพยายามปรับปรุงเรื่องนี้ แต่เท่าที่ผมดูความร่วมมือของพวกเราที่เรียนท่านอาจารย์ปิยบุตรด้วยนะครับ ว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีก็คือเวลา ถ้าเราพูดคนละ ๑๒ นาที เหมือนอย่างสักครู่นี้ ๕ คน ๑ ชั่วโมงแล้วครับ คิดดูว่าวันหนึ่งได้เท่าไร แต่ที่เราเปลี่ยนได้ก็คือขณะนี้ ๗ นาทีท่านสมาชิกได้ยอมรับ ทำให้เราสามารถ ๑ ชั่วโมง ๘-๙ คนได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกได้พูดมากกว่าในอดีตมากในเวลาที่เท่าเดิม แต่สิ่งที่เราแก้ไม่ได้ก็คือจำนวนคนพูดมากครับ ผมก็ได้คุยกับพวกเราว่าอาจจะต้องขอความร่วมมือ ซึ่งดีแล้วครับที่เราหยิบเรื่องนี้ขึ้นมาพูด ก็จะต้องขอความร่วมมือว่าอาจจะต้องเป็นสัดส่วน เช่นเรื่องบางเรื่องสัก ๑ ชั่วโมงน่าจะเสร็จ นี่เราใช้เวลาค่อนวัน เรื่องเพื่อทราบบางเรื่อง ความจริงก็เป็นเรื่องเพื่อทราบตามปกติ ตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเรื่องนี้ต้องรายงานสภา แต่เราต้องใช้เวลาครึ่งวัน ค่อนวัน ถ้าเป็นอย่างนี้เราก็จมอยู่กับเรื่องเพื่อทราบบางเรื่องหมดเวลาทำอะไรไม่ได้เลย วันนี้ทำได้เรื่องเดียวเรื่องนี้ เรื่องที่ค้างอยู่ก็ต่อไม่ได้ อันนี้ก็เลยถือโอกาสเรียนว่าเมื่อเราปรารภเรื่องนี้แล้วต่อไปนี้จะเป็นภาคปฏิบัติ ผมคิดว่าความจริงเรื่องนี้อยากเรียนว่าเรื่องมีวันใดวันหนึ่งที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นข้อเสนอที่ ผมจำได้คุณหมอชลน่านเคยหารือผมเมื่อสมัยประชุมที่แล้ว แต่ตอนนั้นเรายังไม่มีกฎหมายเข้ามา กฎหมายก็เลยไม่ได้ค้างเลย แต่ตอนนี้กฎหมายเริ่มเข้ามา ก็รับความคิดนี้ว่าจะหารือกันอีกทีหนึ่ง แต่ผมคิดว่าถ้าเราร่วมมือจริง ๆ

เช่นเราแบ่งสัดส่วนการอภิปราย ในอดีตก็เคยทำว่าพรรคไหนมีจำนวนสมาชิกมาก ก็มีสัดส่วนมาก พรรคไหนมีจำนวนสมาชิกน้อย ก็แบ่งสัดส่วนกันไป ถ้าทุกคนพูดทุกเรื่องมันก็จะกินเวลามาก เพราะฉะนั้นแทนที่เราจะพูดสัก ๑๐ คน กลายเป็นพูด ๒๕ คน แน่นอนผลก็คือเวลาที่กินทั้งหมดสภาเราไม่ขี้เกียจเลยนะครับ ผมเรียนยืนยันว่าทุกคนขยัน แล้วคนที่อภิปรายทุกเรื่องผมก็ชื่นชมว่าท่านขยันเตรียมตัว แต่เราไม่สามารถที่จะให้เวลาทั้งหมดได้ แล้วเราจมอยู่กับเรื่องบางเรื่องจนกระทั่งไม่มีเวลาพิจารณาเรื่องอื่น ก็ถือโอกาสเรียนว่าในฐานะประธานสภาผู้แทนราษฎรพยายามแก้ไขเรื่องนี้ แล้วก็คิดว่าเราทำมาได้ระดับหนึ่ง ซึ่งผมก็ระลึกถึงความร่วมมือเรื่องเวลา เมื่อก่อนนี้เรื่อง ๗ นาทีก็บ่นกัน แต่ว่าขณะนี้ทุกคนได้ยอมรับแม้กระทั่งตอนปรึกษาเช้า ๆ ๒ นาที ผมก็ชื่นชมว่าขณะนี้เกือบร้อยทั้งร้อยทำได้ทุกคน คือ ๒ นาที เพราะการอภิปรายโดยการย่อเรื่องมันเป็นความสามารถอย่างหนึ่งที่ต้องฝึก ไม่ใช่ใครก็ทำได้ ซึ่งก็เป็นความสามารถของสมาชิกเราก็ปรับตัวได้ อันนี้เป็นสิ่งที่ดี ก็อยากเรียนท่านสมาชิกที่ปรารภเรื่องนี้ ถ้าเราร่วมมือกันจริง ๆ ผมเชื่อว่าญัตติของเรานั้นก็จะผ่านไปได้อย่างรวดเร็ว และพระราชบัญญัติที่เสนอโดยภาคประชาชนก็รับการพิจารณานะครับ อันนี้ก็ให้ความมั่นใจไว้ ซึ่งต่อไปก็จะเป็นภาคปฏิบัติ ----------

คือเมื่อเราปรารภเรื่องนี้แล้วเราก็ต้องร่วมมือปฏิบัติ เราลดเวลาอภิปรายลงมา ทุกเรื่องสำคัญทั้งนั้นนะครับ แต่บางเรื่องนั้นถือว่าเป็นเรื่องเพื่อทราบตามปกติ เราอ่านได้ ก็เรียนที่ประชุมรับทราบนะครับ เนื่องจากมีผู้เสนอมา ๑๓ ท่านดังกล่าวแล้ว ถ้ายังมีเพิ่มเติมกรุณาส่งมานะครับ แล้วก็ผมจะได้ขออนุญาตว่าถ้าสมมติมีเพิ่มเติมแล้วก็จะตัดตรงนั้นเลย เพื่อไม่ให้แถมทีละท่าน ๆ ไม่อย่างนั้นจะไม่มีจุดจบนะครับ ขอกรุณาส่งชื่อมายังฝ่ายเลขาธิการ แล้วผมจะได้เอาบัญชีรายชื่อแล้วจะประกาศให้พวกเราทราบว่าจะจบลงด้วยท่านนี้ เมื่อถึงเวลาจบเราจะได้ขอมติได้ เพราะว่าเราคงไม่ปล่อยให้วันนี้ดึกเกินไป ก็ขออนุญาตท่านต่อไปคือท่านกมลศักดิ์ ลีวาเมาะ ท่านใดที่เห็นว่าญัตติเริ่มซ้ำ เหตุผลเริ่มซ้ำก็ลดเวลาลงได้ แต่อนุญาตให้ท่านได้พูดทุกท่านครับ เชิญครับ

นายกมลศักดิ์ ลีวาเมาะ (นราธิวาส) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม กมลศักดิ์ ลีวาเมาะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต ๔ จังหวัดนราธิวาส พรรคประชาชาติ ผมขออนุญาตอภิปรายแสดงความเห็นรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก่อนอื่นต้องขอบคุณคณะกรรมาธิการครับ เพราะว่าตั้งแต่รับทราบรายงานของคณะกรรมาธิการหลาย ๆ คณะ รายงานของคณะกรรมาธิการชุดนี้ถือว่าเป็นรายงานที่มีความละเอียดมาก แล้วก็คาดว่าภายใต้บรรยากาศที่พี่น้องประชาชนมีความต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ในที่สุดรายงานฉบับนี้หากสภาของเราบรรจุระเบียบวาระการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขรัฐธรรมนูญในสิ้นเดือนนี้ จนในที่สุดมีการตั้งคณะกรรมาธิการเพื่อพิจารณาร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ รายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในวันข้างหน้า ท่านประธานครับ ผมเป็นคนหนึ่งเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๙ ไม่เห็นด้วยกับรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๖๐ แล้วก็ไม่ใช่เฉพาะผมคนเดียวครับ พี่น้องใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๔๐๐,๐๐๐ กว่าเสียง ไม่เห็นชอบกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ตั้งแต่ต้น เราไม่ได้เห็นชอบเพราะว่าเหมือนที่หลายท่านเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นการสืบทอดอำนาจ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้อำนาจ ส.ว. ในการเลือกนายกรัฐมนตรี แต่หลาย ๆ เรื่องในรัฐธรรมนูญฉบับนี้มันเสมือนว่าผู้ที่จะก้าวขึ้นสู่อำนาจมีความหวาดระแวงประชาชน เราจะเห็นได้ในหมวด ๓ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ หรือในมาตราอื่น ๆ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีคำหนึ่งที่ท่านกรรมาธิการเอง

ก็ได้อภิปรายไปก่อนแล้วว่าเหมือนกับระแวงชาวบ้าน ระแวงประชาชนของตนเอง จะมีคำว่าความปลอดภัยของประเทศ จะมีเกี่ยวกับความมั่นของประเทศหลายมาตรา ท่านประธานครับเวลาอันจำกัด ผมขออนุญาตอภิปรายในหมวด ๓ เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ แล้วก็อาจจะโยงไปถึงหมวด ๖ เกี่ยวกับแนวนโยบายแห่งรัฐ ด้วยความเคารพกรรมาธิการครับ ผมคาดหวังว่ารายงานฉบับนี้จะมีการพูดถึงเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายพิเศษด้วย ต้องอย่าลืมว่ารัฐธรรมนูญทุกฉบับเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ เกือบทุกฉบับจะมีบทญัตติในหมวดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย แต่เราไปยึดติดกับคำเดิม ๆ เราไม่ได้ดูสถานการณ์เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพหรือกฎหมายที่ใช้บังคับกับพี่น้องประชาชนของประเทศ นั่นหมายความว่าตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ประเทศไทยได้นำกฎหมายพิเศษฉบับหนึ่งที่กระทบถึงความรู้สึก กระทบถึงสิทธิเสรีภาพ นั่นก็คือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ปี ๒๕๔๘ ซึ่ง ๑๖ ปีก่อนหน้านี้กฎหมายฉบับนี้อาจจะเป็นที่รู้จักของพี่น้องใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

แต่ผมเชื่อว่าบัดนี้ตั้งแต่มีสถานการณ์โควิด-๑๙ (COVID-19) คนทั้งประเทศจะรู้จักกฎหมายฉบับนี้ แล้วก็กฎหมายฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการจำกัดสิทธิเสรีภาพและกระทบการแสดงความเห็นทางการเมือง ผมดูในหมวด ๓ ตั้งแต่มาตรา ๒๙ ข้อเสนอแนะของกรรมาธิการจะใช้คำว่า ผู้ต้องหา จำเลย ผู้ถูกควบคุมตัว แต่ผมอยากเห็นเมื่อมีการแก้ไขเรื่องสิทธิเสรีภาพแล้ว พ.ร.ก. ฉุกเฉินเขาจะใช้คำว่าผู้ถูกเชิญตัว พ.ร.ก. ฉุกเฉินเขาจะใช้คำว่าผู้ต้องสงสัย ถึงเวลาหรือยังครับที่เราจะให้รัฐธรรมนูญคุ้มครองปวงชนชาวไทยที่ถูกบังคับใช้กฎหมายที่ให้อำนาจกับฝ่ายบริหาร นั่นก็คือพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ปี ๒๕๔๘ ปัจจุบันนี้ก็ยังใช้อยู่ แล้วก็ผมเชื่อว่าตราบใดที่สถานการณ์การเมืองยังอยู่อย่างนี้ ฝ่ายบริหารก็จะใช้กฎหมายฉบับนี้ ผมอยากเห็นให้มีคำว่า ผู้ต้องสงสัยอยู่ในนี้ด้วย ผมอยากเห็นให้รัฐธรรมนูญฉบับร่างใหม่มีคำว่า ผู้ถูกควบคุมตัวภายใต้กฎหมายพิเศษด้วย ต้องได้รับความคุ้มครองในการแสดงความเห็นแล้วก็สิทธิเสรีภาพเหมือนเช่นผู้ต้องหาหรือจำเลยตามวิธีพิจารณาความอาญา แล้วก็ต้องได้รับสิทธิมากกว่า ฉะนั้นผมจึงอยากเรียนถามท่านคณะกรรมาธิการว่าในการพิจารณาของคณะกรรมาธิการท่านได้พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ซึ่งก็จะโยงไปถึงมาตรา ๗๗ ในเรื่องแนวนโยบายของรัฐ ผมยังมีความเห็นว่ามาตรา ๗๗ นี้ไม่จำกัดเฉพาะว่ากฎหมายที่จะตราใหม่ ออกใหม่โดยผ่านสภา แต่ยังครอบคลุมถึงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ นั่นหมายความว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เป็นพระราชกำหนดการบริหารในสถานการณ์ฉุกเฉินก็อยู่ในความหมายของมาตรา ๗๗ ท่านได้มีการศึกษาหรือไม่ว่ารัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น อะไรคือเท่าที่จำเป็นประกอบกับตามมาตราเดิมของมาตรา ๗๗ บอกว่ากฎหมายต้องยกเลิกหรือปรับปรุงที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ ผมถือว่าเป็นประเด็นสำคัญ เพราะว่าตอนนี้ภายใต้สถานการณ์โควิด (COVID) ฝ่ายบริหารได้นำกฎหมาย พ.ร.ก. ฉุกเฉินมาอ้างในการที่จะไม่ยกเลิก โดยอ้างสถานการณ์ความจำเป็นเท่าที่จำเป็น เราต้องให้ความหมายชัดแจ้ง เพื่อจะให้ไม่เกิดความขัดแย้งในการบังคับใช้กฎหมาย สุดท้ายผมฝากว่าฝ่ายบริหารที่มีอำนาจถ้าฟังความเห็นของกรรมาธิการที่ให้ความเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ หมดเวลาแล้วที่ท่านจะอ้างความชอบธรรมตอนลงประชามติ

๑๔ ล้านเสียง เพราะปัจจุบันนี้ผมเชื่อว่าถ้าไปถามใหม่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการแก้รัฐธรรมนูญ เปิดสวิตช์ (Switch) เถอะครับ สำหรับการผ่านวาระแรกกับ ส.ว. ๑ ใน ๓ ๘๔ คน เพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับ ต่อไปท่านนิยม เวชกามา

นายนิยม เวชกามา (สกลนคร) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นิยม เวชกามา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร เขต ๒ พรรคเพื่อไทย ท่านประธานครับ ผมก็ได้มีโอกาสที่จะเปิดดูรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ท่านประธานครับ ความจริงคณะกรรมาธิการชุดนี้จะเกิดขึ้น หรือจะไม่เกิดขึ้นก็เป็นปัญหาแต่แรกแล้ว เพราะฉะนั้นผมต้องชื่นชมจริง ๆ คณะกรรมาธิการชุดนี้ต้องชื่นชม ต้องใช้คำนี้จริง ๆ เพราะว่าหลายคนผมอ่านดูแล้วกล้าแสดงความคิดเห็นแบบทะลุทะลวง ----------

ซึ่งความจริงผมก็บอกได้เลยว่าเดี๋ยวจะมีกรรมาธิการ เดี๋ยวไม่มี ถกเถียงกันแต่แรกแล้ว คณะกรรมาธิการชุดนี้ เพราะฉะนั้นถ้ามีวันนี้ได้นี่ ผมจึงบอกว่าต้องชื่นชม และเดิมทีเดียว ว่าเดี๋ยวไม่ให้มีการแก้ไข เดี๋ยวมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ความจริงบ้านผมจังหวัดสกลนคร ก็ไม่ต่างกับภาคใต้นะ จังหวัดสกลนคร จังหวัดนครพนม จังหวัดร้อยเอ็ด ท่านไปดูเลย ไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้แต่แรกแล้ว เพราะฉะนั้นผมเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร ท่านประธานครับ ก็บอกว่าต้องแก้เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีปัญหาแต่แรก ทำไมถึงว่า มีปัญหาแต่แรก ผมดูรูปแบบรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ มันเป็นรัฐธรรมนูญที่สร้างดุลอำนาจ ทางกฎหมายให้แก่กลุ่มบุคคล ถึงมีคำหลายคำที่พอรัฐธรรมนูญประกาศออกมาใช้ อันนี้ไม่ใช่ พูดเรื่องเล่นนะครับ เปิดดูในสื่อต่าง ๆ บอกว่าเขาเขียนเพื่อเรา หมายความว่าอะไร แสดงว่า ไม่ได้เขียนเพื่อประชาชน วันนี้ท่านประธานครับ ผมไม่พูดไม่ได้ ผมก็มานั่งรออยู่ตั้งนานแล้ว หลายชั่วโมงอยู่นี่ ท่านประธานอย่าตัดผมนะ ให้ผมพูดเสียหน่อย เวลาที่เหลือเท่าไร เอาเท่านั้น ผมนั่งฟังทุกท่านนั่นละพูดวันนี้ ท่านกรรมาธิการพูดทุกคน แล้วก็เป็นกรรมาธิการ ชุดเดียวที่พูดทุกท่าน ผมเป็นคนนั่งฟังนะ เพราะฉะนั้นต้องบอกจริง ๆ ว่ามันเป็นแบบนั้น ฉะนั้นอย่าห้ามเถอะ ให้ผมพูดบ้างผมฟังท่านเยอะแล้ว ท่านประธานครับ เนื่องจากผมไม่ต้อง อธิบายมากในแนวคิดของคณะกรรมาธิการ เพราะในหลายมาตราผมก็เห็นด้วย เห็นกับท่าน เพราะหลายท่านผมจึงบอกว่าท่านคิดแบบทะลุทะลวง แต่ผมชื่นชมที่ท่านบอกว่าในหน้า ๑๒๒ ท่านบอกว่าเสนอให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญหลังจากแก้มาตรา ๒๕๖ แล้ว นี่คือเป็นเรื่องที่ผม ต้องชื่นชมจริง ๆ ก็หวังแบบนี้ละ เพราะฉะนั้นมาตราอื่นเยอะแยะที่ท่านว่ามาผมก็เห็นด้วย แต่บางอันอาจจะขัดกันในเนื้อหา โดยเฉพาะผมเป็นคนที่อยู่กับประชาชนเหมือนหลายท่าน มันจึงมีคำกล่าวแบบที่ผมว่ามา ตั้งแต่แรกแล้วผมเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร แม้กระทั่งแบ่งเขต ก็แบ่งใหม่อะไรนี่ ผมยังคิดว่ามันจะได้เข้าไหมมาสู่สภาใหม่ ความหวังก็ริบหรี่นะ แต่สุดท้าย มันก็มาจนได้ท่านประธาน อาจจะโน่นนี่นั่นทุกเรื่อง แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ผมจะบอกว่า เขียนเพื่อใคร ใน ๒-๓ มาตราที่ผมเห็นด้วย คือหมวดที่ ๓ ในเรื่องหลักความเสมอภาคแล้วก็ หลักสิทธิรับรองประชาธิปไตย ผมทุกอันที่ท่านทำมานี้ ผมหวังว่าอยากเป็นข้อมูลให้ ส.ส.ร. เอาไปดำเนินการ เพราะอย่างไรถ้าเรามาแก้กันเองมีปัญหา ผมดูแต่แรกแล้ว มันทะเลาะ กันบ้างอะไรบ้าง แต่เป็นความหวังว่า ส.ส.ร. ที่จะเข้ามา ขอให้เข้ามาในระบบที่เปิดกว้าง

อย่าเหมือนกับทำประชาพิจารณ์ หรือประชามติของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ไม่มีใครรู้หรอกครับ ให้เขาทำประชามติโดยที่ประชาชนไม่เห็นรัฐธรรมนูญไม่เห็นว่ามันอยู่ตรงไหน บอกทำเถอะ ทำเถอะ สุดท้ายรัฐบาลเราตอนนั้น คสช. ก็บอกว่า ให้เห็นชอบไปเลยเพื่อที่จะได้มีการเลือกตั้ง พี่น้องบ้านผมหลายคนไปโหวตให้ได้เพราะว่าอยากได้เลือกตั้ง อยากได้ผู้แทนราษฎร แต่สุดท้ายพอโหวตแล้วก็ไม่ได้ ตั้งหลายปีถึงได้ อันนี้มันเป็นความจริง แต่ที่ท่านบอกมาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ ที่ท่านพูดถึงที่ท่านแก้ไว้ ผมเห็นด้วยนะท่านแก้ถึงสิทธิผู้หญิง ผู้ชายเลย แต่ผมพูดกับท่านอุบลศักดิ์เหมือนกันนะว่า ทีพระทำไมไม่แก้ให้เขาบ้าง ท่านทำไมไม่ศึกษามันขัดแย้งกันรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แล้วมันเป็นเรื่องเก่านานมา แล้วน่าจะเอาไปเปลี่ยนบ้าง เห็นไหมในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ผมเตรียมอยู่นี่ ท่านทำไมไม่แก้ให้เขาหรือว่าอย่างไร มันปัญหาอะไร หรือถ้าพระมีสิทธิเลือกตั้งมันจะเสียหายประเทศ ท่านไปดูพม่าสิครับ พม่ามีสิทธิเลือกตั้ง ผมไม่ได้หมายถึงว่าให้พระมาเป็นผู้แทนราษฎรนะ แต่ให้เขามีสิทธิมันไม่น่าจะเสียหาย ----------

แล้วบังเอิญรัฐธรรมนูญมันขัดกันเอง ที่ผมพูด ของเดิมมาก็มาหลายยุคหลายสมัยแล้ว เขาบอกสิทธิเสรีภาพ แก้มาถึงผู้หญิง ผู้ชาย แต่ทีพระไม่แก้ให้เขานี่ คือประเด็นต้องคิด โดยเฉพาะไม่รู้ฐานะตัวเองคือพระภิกษุ แม่ชีอะไรนี่นะ แม่ชีพอขึ้นรถบอกไม่ได้ลดหรอก เพราะคุณไม่ใช่นักบวช แต่พอไปเลือกตั้งบอกคุณเป็นนักบวช เขาเลยไม่รู้สถานะของตัวเอง คนกลุ่มนี้ ก็ฝากว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ขัดกันเอง ในหลักการในอะไรก็แล้วแต่ ผมอ่านดูแล้ว แก้แม้กระทั่งผู้หญิง ผู้ชาย แต่พระภิกษุ สมณะนักบวชอะไรนี่ เขาก็ยังเสียสิทธิ ผมใช้เวลาเท่านี้ละครับท่านประธาน ผมไม่พูดมากละครับ ขอบคุณมากครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับ ต่อไป คุณเอกภพ เพียรพิเศษ ครับ

นายเอกภพ เพียรพิเศษ (เชียงราย) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม นายแพทย์เอกภพ เพียรพิเศษ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงราย พรรคก้าวไกล เวลาที่ผมลุกขึ้นมาพูดในสภา โดยส่วนใหญ่ก็จะได้รับมอบหมายให้พูดในเรื่องเกี่ยวกับทางด้านสาธารณสุข ซึ่งเรื่องนี้ได้หายไป คือไม่มีอยู่ในรายงานของคณะกรรมาธิการนี้ ซึ่งผมถือว่าเป็นเรื่องสำคัญแล้วถือว่าเป็นเรื่องพื้นฐานของทุกคน เรื่องสุขภาพและเรื่องสาธารณสุขเป็นสิทธิที่ทุกคนควรจะได้รับ รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๗ กล่าวถึงว่า บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ บุคคลยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับการบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามกฎหมายบัญญัติ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เขียนอย่างนี้ เป็นอย่างไร หลายคนอาจจะสงสัย ผมก็เลยจะขอเปรียบเทียบไปกับรัฐธรรมนูญฉบับเก่า รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ก่อนแล้วกันครับ สิ่งที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ กับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ คือ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ เขียนไว้ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน ความแตกต่างที่เห็นได้คืออะไรครับ คำว่าเสมอกัน ถูกตัดออกไปในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ สิทธิการได้รับบริการสาธารณสุขที่เสมอกันหายไปจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ แสดงว่าหลักคิดหรือแนวคิดของคนที่เขียนร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ไม่เชื่อในเรื่องของสิทธิการได้รับบริการสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนควรได้รับอย่างเท่าเทียมไม่ใช่หรือครับ และเมื่อย้อนกลับไปรัฐธรรมนูญ

ฉบับก่อนหน้านั้นคือรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็ต่างจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ อีกครับ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ บัญญัติไว้อย่างนี้ว่า การบริการสาธารณสุขต้องรับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน แต่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ นั้น บัญญัติไว้ว่าเป็นการรับบริการทางด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน ความแตกต่างคืออะไรครับ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ เพิ่มคำว่าที่เหมาะสมเข้าไปด้วย การเพิ่มคำว่าที่เหมาะสมเข้าไปในการบริการนั้นแสดงว่าอะไรล่ะคือความเหมาะสม ความเหมาะสมนี้เป็นความเหมาะสมในมุมของรัฐหรือว่าความเหมาะสมในมุมของประชาชนผู้รับบริการ ตรงนี้ใครเป็นคนตัดสิน การเพิ่มแค่คำเดียวเข้าไปทำให้เป็นการจำกัดสิทธิการเข้าถึงการบริการทางด้านสาธารณสุข ที่ผมพูดมาทั้งหมดเพื่อเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญ ๓ ฉบับ เราเห็นพัฒนาการของการที่ประชาชนถูกจำกัดสิทธิทางด้านสาธารณสุขมากขึ้น ๆ เรื่อย ๆ ในทุกครั้งที่มีรัฐประหาร จากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางด้านสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานมาสู่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ มีการเพิ่มคำว่ารับบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมเข้าไป รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ในมาตรา ๔๗ ได้ตัดคำว่าเสมอกัน และการได้รับบริการมาตรฐานที่เหมาะสมออกไปด้วย โดยที่มีการพูดถึงแค่การให้บริการสาธารณสุขสำหรับผู้ยากไร้เท่านั้น นี่หมายความว่าอย่างไรครับ หมายความว่าทุกรัฐประหารที่ผ่านมา ทำให้การให้สิทธิการให้บริการทางด้านสาธารณสุขของประชาชนด้อยลงไป นี่หมายถึงอะไรครับ หมายถึงว่าทุกครั้งที่มีรัฐประหารขึ้นมา ทำให้การตรารัฐธรรมนูญ การให้สิทธิของประชาชน การพูดถึงสุขภาพของประชาชนถอยย้อนหลังกลับไป ผมย้ำอีกครั้งนะครับ รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ พูดถึงสิทธิเสมอภาคในการให้บริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐาน รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ ให้สิทธิเสมอภาคในการบริการสาธารณสุขที่เหมาะสมเท่านั้น รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เหลือแต่การให้สิทธิต่อผู้ยากไร้ ----------

แนวคิดของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ถือว่าเป็นการรักษาสุขภาพ เป็นการให้สิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน เป็นการให้สิทธิที่รัฐต้องจัดให้ทุกคนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ใช่ลักษณะของการเป็นสังคมสงเคราะห์ให้ผู้ยากไร้ ตรงนี้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ไม่ได้ยืนยันเรื่องนี้ไว้ครับ ในขณะที่ระบบการสาธารณสุขของประเทศไทยมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องหลังจากรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มศักยภาพของระบบบริการสาธารณสุข และในปัจจุบันเรามีการปรับระบบเพื่อให้เข้ากับระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าด้วยด้วยการพัฒนาระบบการแพทย์ปฐมภูมิ แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ จะพาเราย้อนหลังกลับไปก่อนยุครัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ คือยุคที่เราไม่มีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ยุคที่ประชาชนต้องซื้อบัตรสุขภาพ บัตรคนจน เพื่อรับบริการสาธารณสุข ยุคที่คนเมื่อเจ็บป่วยแล้วต้องทนทุกข์ไม่มีเงินเข้ารักษาพยาบาล อันนี้คือสิ่งที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ พาเราย้อนกลับไปถึงตรงนั้น ที่ผ่านมารัฐบาลนี้ได้ไปเชิดหน้าชูตาในสหประชาชาติด้วยความมีหน้ามีตาว่าเรามีระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่ให้ทุกคนได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม แต่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ พรากสิ่งนั้นจากเราไป นี่คือสิ่งที่เกิดขึ้น เสียดายว่าสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ไม่ได้มีการพูดถึงในรายงานฉบับนี้เลย เมื่อย้อนกลับไปดูรัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ ที่ผ่านมาเปรียบเทียบกันทั้งหมด เราจะพบว่ารัฐธรรมนูญที่ถูกร่างขึ้นในสมัยที่การปกครองเป็นประชาธิปไตยมากกว่ามักจะขยายขอบเขตของสิทธิด้านสุขภาพให้ประชาชนมากกว่าด้วย รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ สร้างมาตรฐานด้านสิทธิทางด้านสุขภาพที่สูงกว่าเดิมจนกลายเป็นมาตรฐานที่รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ กับรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ก็ต้องเดินตาม ถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงแล้วก็ไม่ได้ทำให้มีมาตรฐานสูงขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ก็ตาม จากข้อมูลทั้งหมดเรามีบทเรียนว่าการมีรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างย่อมส่งผลต่อการขยายบทบาทของรัฐและให้สิทธิประชาชนด้านการบริการสาธารณสุขด้วยประชาชนจะมีสุขภาพดี มีชีวิตที่ดีได้รัฐธรรมนูญต้องดีมาก่อนครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณนะครับ ต่อไป คุณสุเทพ อู่อ้น ครับ

นายสุเทพ อู่อ้น (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายสุเทพ อู่อ้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ อดีตพรรคอนาคตใหม่

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) วีรุทัย ๘๘/๒

ปัจจุบันพรรคก้าวไกล สัดส่วนแรงงาน วันนี้จะขอมีส่วนร่วมในการที่จะอภิปรายเกี่ยวกับรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ท่านประธานครับในหมวดของประกันสิทธิของบุคคลและชุมชน จากการรายงานจะเห็นได้ว่าในมาตรา ๔๓ ที่มีเจตนารมณ์เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลและสิทธิของชุมชน ซึ่งเป็นประเพณีในการปฏิบัติท้องถิ่น และกำหนดในเรื่องการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชน ผลของการศึกษาจะเห็นได้ว่าเป็นการให้สิทธิในฐานะเป็นชุมชน รวมทั้งมีความชัดเจนในชุมชน หมายถึงเฉพาะบุคคลหรือหมายรวมถึงการรวมตัวกันในลักษณะที่เป็นองค์กรด้วยหรือไม่ ทั้งนี้หมายถึงเฉพาะบุคคลหรือหมายถึงรวมถึงการรวมตัวในลักษณะที่เป็นองค์กรด้วยหรือไม่ ทั้งนี้หมายความถึงคำว่าชุมชนในมิติของสังคมวิทยาที่เปลี่ยนแปลงคือแนวเดิมที่ชุมชนและกลุ่มคน จากการพิจารณาศึกษามีคำเสนอแนะว่าคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเห็นว่าบัญญัติในมาตรา ๔๓ ควรบัญญัติให้ชัดเจน สิทธิของชุมชนหมายถึงการให้สิทธิของบุคคลรวมถึงกลุ่มคน กระผมมีความเห็นว่าควรต้องปฏิบัติ ไม่ใช้คำว่าควร คือต้องเป็นปฏิบัติ เพราะที่ผ่านมาเห็นได้ชัดเจน ผมเองในฐานะที่เป็นคนงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม สิทธิการรวมตัวกันนั้นต้อยเตี้ยต่ำดินมาก ----------

รัฐธรรมนูญควรต้องระบุให้ชัด จะเห็นได้ว่าจากการที่สิทธิของการรวมตัวในอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) ว่าด้วยเรื่องของสิทธิการรวมตัว การเจรจาต่อรอง มีมา ๑๐๐ ปี แต่ไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติ ดังนั้นต้องฝากท่านประธานกรรมาธิการและคณะกรรมาธิการว่าเราอยากเห็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ระบุต้องปฏิบัติในการที่ให้สิทธิในการรวมตัวกันเพื่อให้ล้อกับอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) พี่น้องผู้ใช้แรงงานในปัจจุบันนี้ กระทรวงแรงงานเมื่อวานมือภิปรายในเรื่องข้อมูล ก็เห็นได้ชัดเจนว่าข้อมูลมีความแตกต่าง เพราะในส่วนของกระทรวงก็ยึดติดว่าแรงงานในระบบ ๑๒ ล้านคน มีตกงานตามตัวเลขประกันสังคม ลืมไปได้เลยครับ พี่น้องแรงงานนอกระบบที่มีจำนวนมหาศาล ๒๐ กว่าล้านคนมีสิทธิในการรวมตัวได้อย่างไรบ้าง ถ้าเรามีสิทธิให้เขารวมตัว ไม่ว่าพี่น้องชาวเกษตรกร ชาวไร่ ชาวนา ชาวสวน ชาวประมง รวมทั้งข้าราชการ ตำรวจ ทหาร ตามอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) เขาก็มีสิทธิในการที่จะนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เราจึงอยากให้มีการตราว่าต้องบัญญัติในเรื่องสิทธิการรวมตัวให้ล้อกับอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) นี่คือสิ่งที่ผมเองในฐานะเป็นผู้นำแรงงานมา ๓๐ กว่าปี ตามเรื่องนี้มาโดยตลอด จนแล้วจนรอดรัฐมนตรีเปลี่ยนไปไม่รู้กี่คน ตั้งแต่มีรัฐประหารหรือว่าการเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้ไม่ได้ถูกนำมาดำเนินการในการรับรองอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) ต่อยอดอีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องของการพิจารณาหลักสิทธิการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐ ที่ผ่านมาโดยเฉพาะหน่วยงานที่ดูแลเรื่องกฎหมายคุ้มครองแรงงานของกระทรวงแรงงาน กฎหมายมาตรา ๑๑/๑ ซึ่งมีฎีกาออกมาแล้วให้มีการบังคับใช้ในการตรวจสอบนายจ้างที่มีการกระทำกับลูกจ้างไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๑/๑ การละเลยไม่ดำเนินการของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จะเห็นได้ว่าการรายงานครั้งนี้เกี่ยวกับเรื่องของการดำเนินการเพื่อที่จะต้องมีการกระทำและฟ้องร้องต่อภาครัฐ ให้รัฐพิจารณาได้รวดเร็วและเพิ่มประสิทธิภาพของชุมชนให้ได้รับการสนับสนุนตามกฎหมาย และมีความรับผิดชอบไปถึงผู้มีอำนาจ ข้าราชการ รวมถึงรัฐมนตรี นี่คือสิ่งที่อยากเห็นในเรื่องรัฐธรรมนูญที่จะให้มีการดำเนินการ เพราะพี่น้องผู้ใช้แรงงานในระบบ ๑๒ ล้านคน และนอกระบบอีก ๒๐ กว่าล้านคน คนเหล่านี้ ๓๐ กว่าล้านคนเรียกร้องโหยหาเรื่องของรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิและช่องทางในการที่จะดำเนินการกับข้าราชการที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในการตรวจสอบความเป็นธรรมให้ไปตามกฎหมาย เมื่อมีกฎหมายแล้ว

ผู้ที่บังคับใช้กฎหมายไม่ดำเนินการ ดังนั้นเรื่องของรัฐธรรมนูญที่ตราไว้ต้องฝากท่านประธานและคณะกรรมาธิการในเรื่องที่จะให้ช่องทาง โดยเฉพาะผู้ใช้แรงงานที่ทั้งอยู่ในระบบและนอกระบบเข้าถึง การรวมตัวกันของพี่น้องแรงงานนอกระบบ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพวินมอเตอร์ไซค์ แท็-กซี่ แกร็บ วันนี้ยังมีปัญหาในเรื่องการรวมตัว เพราะกฎหมายไปเปิดช่องให้ต้องฝากว่ารัฐธรรมนูญควรตราไว้เพื่อให้กฎหมายลูกนั้นได้ให้โอกาสพี่น้องแรงงานทั้งในระบบนอกระบบเข้าถึง แรงงานในระบบวันนี้มีเพียง ๑.๖ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่มีโอกาสรวมตัวด้วยจากเงื่อนไขของกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ที่กำหนดในเรื่องของการจดทะเบียน การตรวจสอบ และสุดท้ายการตรวจสอบก็ทำให้การรวมตัวนั้นโดนกระทำการเลิกจ้างมีจำนวนมากมายมหาศาล ต้องฝากว่าในเรื่องรัฐธรรมนูญฉบับที่อยากเห็นคือการให้สิทธิการรวมตัวเพื่อให้ล้อกับอนุสัญญาไอแอลโอ ๘๗๙๘ (ILO 8798) ขอบคุณมากครับ สวัสดีครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับ ต่อไปครับคุณซูการ์โน มะทา เชิญครับ

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) พรเทพ ๙๐/๑

นายซูการ์โน มะทา (ยะลา) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎร ที่เคารพ ผม ซูการ์โน มะทา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยะลา เขต ๒ พรรคประชาชาติ ผมต้องขอบคุณทางคณะกรรมาธิการที่ได้พิจารณาศึกษา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ของสภาผู้แทนราษฎร ก็ขอเป็นอีกคนหนึ่งที่ชื่นชมว่าคณะกรรมาธิการได้ทำเอกสารได้ดีสมบูรณ์ สามารถมองได้หลายมิติ แล้วก็เพื่อนสมาชิกหลาย ๆ ท่านก็ได้อภิปรายเป็นข้อเสนอแนะ ข้อสังเกตเพิ่มเติม เพื่อให้คณะกรรมาธิการได้ไปพิจารณาต่อไป ท่านประธานที่เคารพครับ สำหรับผมในวันนี้ก็คงจะบอกกับทางคณะกรรมาธิการว่าในส่วนเอกสารรายงานก็หลาย ๆ ส่วนที่หลายท่านได้พิจารณาไปแล้วนั้น ผมก็คงจะไม่พูดซ้ำไป เพราะว่านั่นเป็นแนวทางที่ท่านประธานบอก แต่ว่าก็อยากขออนุญาตขยายความในรายงานฉบับนี้ในภาคผนวก ก ของคณะอนุกรรมาธิการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ซึ่งในส่วนที่ผมอยากจะพูดและอยากตั้งข้อสังเกตก็คือในหมวด ๑๔ เรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น ท่านประธานที่เคารพครับ ถ้าเราพูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว เรามีรัฐธรรมนูญมา ๒๐ ฉบับ และฉบับหน้าจะเป็นฉบับที่ ๒๑ แต่การกระจายการปกครองส่วนท้องถิ่น การให้อำนาจให้กับปวงชนชาวไทยได้มีโอกาสได้ตัดสินใจเลือกผู้ปกครองของตนเองภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญนี้ยังไม่มีความชัดเจน สิ่งที่ผมได้อ่านหลาย ๆ อย่างในข้อสังเกตและความเห็นที่ทางคณะกรรมาธิการได้ตั้งไว้ ผมอยากตั้งข้อสังเกตว่าทำไมในการศึกษาในเรื่องของการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ทำไมเราไม่บัญญัติในรัฐธรรมนูญให้มันชัดเจนว่า ให้เหมือนกับนานาประเทศที่เขามีการกระจายอำนาจ อันนี้ผมก็ยังบอกว่ามันไม่ใช่เฉพาะประเทศที่เขามีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้กระทั่งประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ก็ยังมีการกระจายอำนาจ แล้วเขาก็มีความชัดเจนในเรื่องของรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ผมอยากฝากเป็นข้อสังเกตให้ทางคณะกรรมาธิการว่าถ้าเราไม่กำหนดกรอบของการกระจายอำนาจ ท่านพูดแต่เรื่องโครงสร้าง ท่านพูดเรื่องอำนาจหน้าที่ วันนี้ ๒๓ ปีแล้วนะครับ การกระจายอำนาจสำหรับรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ และปี ๒๕๔๒ มาจนถึงฉบับปี ๒๕๖๐ เรากลัวที่จะยกอำนาจให้กับพี่น้องประชาชน เราไม่กล้าที่จะพูด

เรื่องของรัฐบาลภูมิภาค เราไม่กล้าแตะ ผมถามหน่อยว่ากระทรวงมหาดไทยในอดีตมีหน่วยงานหลายสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ก็แยกมาเป็นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นกระทรวงแรงงาน ต่าง ๆ มากมาย วันนี้ผมอยากให้มีการระบุชัดในรัฐธรรมนูญ อยากให้ทางคณะกรรมาธิการได้ไปศึกษาว่าทำอย่างไรให้พี่น้องประชาชนที่เขามีการลงชื่อ โดยเฉพาะพี่น้องประชาชนที่เป็นสภาพลเมือง ไม่ว่าจะเป็นจากจังหวัดเชียงใหม่ หรือหลาย ๆ จังหวัดที่เขาเคยยื่นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นให้กับสภาผู้แทนราษฎรแล้วถูกคณะปฏิวัติ เราก็ไม่ได้เอามาบรรจุในการพิจารณาศึกษาของสภา อันนี้ก็ต้องฝากทางคณะกรรมาธิการว่ามันมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นที่สภาพลเมืองเขาเข้าชื่อมาและยังเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรตอนนี้มันอยู่ไหนครับ ท่านเคยหยิบเอามาศึกษาไหมครับ ท่านเคยเอามาขัดเกลาไหมว่าเราจะกระจายอำนาจอย่างไร เรามีแต่พูดเรื่องของโครงสร้าง เราพูดแต่ปัญหา วันนี้ปัญหาท้องถิ่นมีปัญหามาตั้งแต่ต้น ท่านประธานก็ทราบดีว่าที่ผ่านมาเราเคยพูดในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ว่าเราจะกระจายงบประมาณให้ถึง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ แต่ปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ปี ๒๕๖๓ และงบประมาณที่เราจะพิจารณาต่อไปก็ยังอยู่ประมาณ ๒๘-๒๙ เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ตรงกันข้ามในการกระจายอำนาจของรัฐบาลท้องถิ่น ----------

ประเทศที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านเรา หรือประเทศที่เป็นประเทศยักษ์ใหญ่ในโลก อย่างประเทศจีน เขากระจายงบประมาณในสัดส่วนที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่น ๗๐ คุณให้ท้องถิ่น อีก ๓๐ เข้ามาส่วนกลาง เพื่อให้รัฐบาลกลางมาใช้จ่ายในส่วนอื่น ผมอยากเห็นการกระจายอำนาจ อยากเห็นการทำงานเรื่องของกระจาย เรื่องของการใช้จ่ายทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นเขาได้มีโอกาสนำเงินที่เขาจัดเก็บได้มาใช้จ่ายในการพัฒนา เรื่องของการบริการสาธารณะ เรื่องของการดูแลสุขภาพของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ อยากฝากทางคณะกรรมาธิการว่าเป็นไปได้ไหมครับถ้ามีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้นมา เอาบทบาทฐานะขององค์กรท้องถิ่นให้มันชัดเจนว่าคือรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ท่านก็ไปออกพระราชบัญญัติออกมา กำหนดกรอบแนวทางดำเนินการให้ชัดเจน สิ่งเหล่านี้ผมอยากฝากเป็นข้อสังเกต แล้วก็สุดท้ายท่านต้องกำหนดให้ชัดว่า อย่าให้รัฐบาลกลางใช้กฎหมายพิเศษไปละเมิดสิทธิของพี่น้องประชาชนในการยกเลิก ยุบหรือไล่ออกผู้บริหารท้องถิ่นที่ถูกกฎหมายพิเศษ อย่างเช่นรัฐบาลนี้ใช้มาตรา ๔๔ ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่น ๒๐๐ กว่ารายต้องออกจากการไปบริหาร และองค์กรท้องถิ่นขาดผู้นำ ขาดคนทำงาน ก็มีผลกระทบกับพี่น้องประชาชนเวลาพี่น้องประชาชนมีปัญหา อยากให้มีการศึกษาและเขียนให้ชัดเจนว่าท้องถิ่นต้องแยกส่วนออกมาจากรัฐบาลกลางครับ ขอบคุณมากครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณนะครับ ท่านต่อไป คุณคำพอง เทพาคำ ครับ

นายคำพอง เทพาคำ (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพ ผม คำพอง เทพาคำ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคก้าวไกล ท่านประธานที่เคารพครับ ในรายงานฉบับนี้ผมมีประเด็นที่จะอภิปรายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งผมคิดว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย มันคือหลักแห่งการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น ในปฐมกาลของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เบื้องต้นคณะราษฎรก็ได้มีแนวทางที่จะให้อำนาจของท้องถิ่น ถึงกับออกพระราชบัญญัติเทศบาลออกมาตั้งแต่ปี ๒๔๗๖ แต่อย่างไรก็ตามครับ ในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเราจะเห็นว่าราชการส่วนกลาง

ก็พยายามที่จะบอกว่าท้องถิ่นไม่พร้อม คนไม่มีการศึกษาบ้าง ซึ่งเป็นสมมติฐานที่ผิดนะครับ โดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ เราจะเห็นว่า หมวด ๑๔ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่นมันจึงทำให้ท้องถิ่นเขาเรียกว่าฝ่อลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งทั้ง ๖ มาตรา อย่างมาตรา ๒๔๙ เราก็จะเห็นว่าหลักการปกครองตนเอง เบื้องต้นบัญญัติเหมือนว่าจะให้มีการปกครอง พูดถึงหลักการ แต่พอเอาเข้าจริง ๆ การปกครองมันกลายเป็นฝ่อลงไป เป็นแค่เรื่องของการบริหารจัดการ เป็นเรื่องการบริการสาธารณะ ที่จริงแล้วท้องถิ่นถ้าเป็นหลักการปกครองตนเองจริง ๆ ท้องถิ่นเขาจะมีกลไกในการที่จะเข้าไปบริหารท้องถิ่น เข้าไปปกครองท้องถิ่น นายกเทศมนตรีก็ดี สภาก็ดี ต้องมีสิทธิ มีอำนาจอย่างแท้จริง โดยอยู่บนพื้นฐานของนโยบาย ไม่ใช่เรื่องของการที่จะให้หน่วยงานส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคเข้าไปกำกับ แต่ว่าท้องถิ่นต้องถูกกำกับโดยอำนาจประชาชน ซึ่งนำเสนอผ่านนโยบาย เราจะเห็นว่าการกำกับเมื่อออกมาเป็นกฎหมายเพื่อกำกับท้องถิ่น ----------

ท่านประธานรู้ไหมว่าตอนนี้นายกเทศมนตรีต้องให้นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัดประเมิน เป็นไปได้อย่างไรครับ การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอำนาจระหว่างคนที่เป็นตัวแทนของราษฎร เป็นตัวแทนของประชาชนเขาจะตรวจสอบ เขาจะประเมินกันเองโดยผ่านทางนโยบายที่ว่า แต่เดี๋ยวนี้เอาใครก็ไม่รู้มาประเมินคนของประชาชน ๔ ปีระยะเวลาที่ชัดเจน ถ้ามีผลงานดีเขาก็เลือก ถ้าไม่ดี ถ้าคอร์รัปชัน หรือว่าบริหารไม่ได้เรื่องราษฎรเขาก็ไม่เลือกหรอกครับ เรื่องของการกำกับ ดูแลก็อย่างที่ได้กราบเรียนท่านประธานว่ามันถึงเวลาที่จะให้ประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่น นายกเทศมนตรีก็ดีเขาจะได้กำกับ ดูแลกันเอง เรื่องของการบริหารงานบุคคลก็เหมือนกันถ้านายกเทศมนตรี ถ้านายก อบต. ไม่มีอำนาจที่จะไปกำกับดูแล ไม่มีอำนาจกำกับข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นโดยให้ไปสนองนโยบายของผู้บริหาร ไปสนองนโยบายของสภา แล้วมันจะทำงานได้อย่างไร ดังนั้นรัฐธรรมนูญก็จงใจที่จะเขียนให้การทำงานของท้องถิ่นมันฝ่อลงไปเรื่อย ๆ ที่จริงการปกครองส่วนท้องถิ่นเราเคยตั้งสมมุติฐานไว้ว่ามันเป็นสภาแห่งภูมิปัญญา สภาแห่งภูมินิเวศ สภาแห่งสัมมาชีพคือเป็นสภาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เป็นผู้นำ เป็นผู้บริหารในระดับท้องถิ่นซึ่งใช้ภูมิปัญญา ใช้แล้วแต่ภูมินิเวศบางท้องถิ่นเป็นเมืองเขาก็บริหารแบบเมือง เป็นแบบนครเขาก็บริหารแบบนคร เป็นตำบลเป็นชนบท เขาก็บริหารแบบชนบท ถ้าจะมีนายกเทศมนตรีสักเมืองหนึ่งที่เป็นชนบทแล้วบอกว่าฉันมีนโยบายที่จะทำตำบลของฉันทั้งตำบลให้เป็นป่าที่พี่น้องประชาชนเป็นนาที่พี่น้องประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นสามารถอาศัยนา อาศัยป่า อาศัยน้ำ มีการบริหารจัดการน้ำด้วย มันสามารถที่จะทำได้หรือไม่ถ้าหากรัฐธรรมนูญกำหนดกรอบไว้อย่างนี้ เรื่องรายได้ก็เหมือนกันเอามากองไว้ทำไมที่ส่วนกลางงบประมาณ ให้ท้องถิ่นแค่ ๒๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ สมาชิกท่านผู้มีเกียรติหลายท่านก็ได้พูดไปแล้ว ที่จริงแล้วมันต้องให้ท้องถิ่นเขาไปทำงานงบประมาณ ไม่ต้องมากหรอก ๕๐ ๕๐ ปีนี้ปี ๒๕๖๔ งบประมาณ ๓.๒ ล้านล้านบาท ให้ท้องถิ่นใน ๑.๖ ล้านล้านบาท ผมว่าท้องถิ่นมันจะเจริญ อย่างหลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเรามีการเรียกร้องให้หรือมีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ก็ยังดีว่าได้นายก อบต. ได้สภาท้องถิ่น นายกเทศมนตรีมาหลังปี ๒๕๔๒ ท้องถิ่นเขาสามารถบริหารจัดการท้องถิ่นเขาในระยะเวลาไม่กี่ปีเจริญก้าวหน้า ดังนั้นผมคิดว่าในการที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องของแนวทางในการที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญเรื่องของท้องถิ่นเที่ยวนี้มันเป็นโอกาสที่ดี โอกาสสำคัญ

ที่จะกระจาย ผมไม่อยากจะใช้คำว่ากระจายอำนาจ มันไม่กระจายจริง ต้องคืนอำนาจไปให้ท้องถิ่นเขาบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นโดยมีอำนาจของประชาชน และอำนาจของประชาคมเมือง ประชาคมตำบลของเขา ตรวจสอบบริหารจัดการตามภูมิปัญญาตามทรัพยากรของเขาโดยมีงบประมาณของแผ่นดินสนับสนุนเขา ขอบคุณครับท่านประธาน

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับ ท่านต่อไป คุณเรวัต วิศรุตเวช ครับ

นายเรวัต วิศรุตเวช (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม นายแพทย์เรวัต วิศรุตเวช พรรคเสรีรวมไทย ท่านประธานครับ ในรายงานของคณะกรรมาธิการ หน้า ๘๓ ขอให้ท่านกรรมาธิการได้พิจารณาไปด้วยกันเลยนะครับ ผลการพิจารณาศึกษาศาลรัฐธรรมนูญถูกบัญญัติไว้ในหมวด ๑๑ เป็นการเฉพาะ แยกจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ที่ถูกบัญญัติไว้ในหมวด ๑๐ แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนาที่จะแยกศาลรัฐธรรมนูญให้แตกต่างจากศาลยุติธรรมและศาลปกครอง อย่างไรก็ตามศาลรัฐธรรมนูญก็ยังคงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทั่วไปของศาลที่บัญญัติไว้ในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๑ บททั่วไป มาตรา ๑๘๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี ----------

เช่นเดียวกับศาลอื่น โดยมาตรา ๑๘๘ บัญญัติว่าการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาหรือตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็วเป็นธรรม และปราศจากอคติทั้งปวง ท่านประธานครับ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลหนึ่งในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นบทบัญญัติมาตรา ๑๘๘ นี้จึงใช้บังคับกับศาลรัฐธรรมนูญด้วย แต่ว่ามาตรา ๑๘๙ วรรคหนึ่ง ในหมวด ๑๐ ส่วนที่ ๑ บททั่วไป บัญญัติไว้ว่าบรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้แต่โดยพระราชบัญญัติ ซึ่งท่านคณะกรรมาธิการท่านตกหล่นการพิจารณามาตรานี้ไปหรือเปล่าครับ คือจนถึงปัจจุบันศาลรัฐธรรมนูญก็ยังไม่มี พ.ร.บ. จัดตั้ง ซึ่งอันนี้ย้อนไปถึงรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ และปี ๒๕๔๐ ก็ข้อบัญญัติไว้เช่นเดียวกัน ฉะนั้นคำวินิจฉัยและคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นโมฆะหรือไม่ครับ การยุบพรรคอนาคตใหม่จนเป็นเหตุให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนนั้นออกมาโต้แย้งคัดค้านว่าทำให้คะแนนหลายล้านเสียงต้องตกน้ำไป ถ้ากรรมาธิการได้พิจารณามาตรา ๑๘๙ วรรคหนึ่งโดยละเอียดถี่ถ้วนก็ควรจะมีบันทึกแจ้งกับสภาว่าศาลรัฐธรรมนูญซึ่งอยู่ภายใต้บังคับหมวด ๑๐ บททั่วไป ส่วนที่ ๑ มาตรา ๑๘๘ นั้นก็ต้องอยู่ในบังคับของมาตรา ๑๘๙ วรรคหนึ่งด้วยหรือไม่ ท่านประธานครับ จากรายงานของกรรมาธิการในหน้า ๘๓ จึงเป็นประเด็นสำคัญว่าเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่มี พ.ร.บ. จัดตั้งทำไมคณะกรรมาธิการจึงไม่ได้มองเห็นในประเด็นที่สำคัญนี้ ท่านประธานที่เคารพครับ ผมขอสรุปอีกครั้งว่าคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ยุบพรรคอนาคตใหม่ย่อมไม่ชอบ ดังนั้นคำวินิจฉัยอื่น ๆ เช่น การบอกว่าหัวหน้า คสช. ไม่ใช่เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐก็ย่อมไม่ชอบด้วยครับ ท่านประธานครับ ผมขอเปรียบเทียบอย่างนี้ครับ ศาลยุติธรรมมีธรรมนูญศาลยุติธรรม ศาลปกครองมี พ.ร.บ. จัดตั้งศาลปกครอง ศาลทหารมีธรรมนูญศาลทหาร แต่ศาลรัฐธรรมนูญจนถึงวันนี้ไม่มีทั้งธรรมนูญ และ พ.ร.บ. จัดตั้งจนถึงทุกวันนี้เลย ท่านประธานครับ ขอบพระคุณท่านประธานครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณคุณหมอครับ ท่านต่อไปคุณวิรัตน์ วรศสิริน เชิญครับ

นายวิรัตน์ วรศสิริน (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบขอบคุณท่านประธาน ที่เคารพ ผม วิรัตน์ วรศสิริน ขออนุญาตแสดงความเห็นเกี่ยวกับรายงานนี้นะครับ รายงานตั้งขนาดนี้ไม่ได้มีโอกาสได้อ่านก่อน เพิ่งได้มาอ่านเมื่อเช้านิดหน่อย ได้อ่านนิดหน่อยก็จะแสดงความคิดเห็นเพียงเล็กน้อยนะครับ ในการปฏิรูปองค์กรใด ๆ ก็ตาม หรือแม้แต่ปฏิรูปประเทศตามสิ่ง ที่สำคัญที่สุดในการปฏิรูปมีอยู่ ๒ ด้าน คือปฏิรูปคนและระบบ รัฐธรรมนูญนี้ก็ถือว่าเป็นระบบ คือการปฏิรูปคนหรือไม่ก็ระบบ ๒ อย่างเท่านั้น ถ้าคนดีระบบดีองค์กรก็ดี แต่ถ้าได้คนไม่ดีมาแม้ระบบจะดีก็คงไม่ทำตามระบบ มันก็ต้องมาตามแก้กัน แต่แก้อย่างไรก็ตามก็คงสู้คนไม่ได้ ระบบไม่ดีถ้าได้คนดีมาทุกอย่างก็จะดีเอง ที่จริงรัฐธรรมนูญนี้ก็เขียนไว้ดีอยู่แล้ว แต่ถ้าคนไม่ดีมาก็ไม่ทำตามมันก็ไม่ได้เกิดประโยชน์อะไร ----------

ในหน้า ๖๓ ผมเห็นมีความเห็นของที่ปรึกษาคณะอนุกรรมาธิการเขียนมาว่ามีประเด็นพิจารณาว่าคุณสมบัติของรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๖๐ (๔) รัฐมนตรีต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์นะครับ เพราะว่ารัฐธรรมนูญนี้เป็นรัฐธรรมนูญปราบโกงนะครับ แต่พบว่ารัฐบาลยังไม่สามารถทำได้เป็นรูปธรรม จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขกำหนดคุณสมบัติให้ชัดเจน ท่านประธานครับ ผมเห็นด้วยจริง ๆ เลยนะครับ ความซื่อสัตย์ต้องเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนนะครับ แต่ว่ากรณีมาตรา ๑๘๔ (๓) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องไม่รับเงินหรือประโยชน์ใด ๆ จากหน่วยราชการ หน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเป็นกรณีพิเศษจากหน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในธุรกิจการงานปกตินะครับ ก็จะมีปัญหาว่าอย่างกรณีเกษียณอายุแล้วยังอยู่ในค่ายทหาร อย่างเช่นบ้านหลวงอย่างนี้จะถือว่าใช้ไฟหลวง น้ำหลวงอย่างนี้จะชอบไหม จำเป็นจะต้องเขียนให้มันชัดเจนกว่านี้ไหมว่าอย่างไรถึงเรียกว่าความซื่อสัตย์เป็นสุจริตเป็นที่ประจักษ์นะครับ ควรจะชัดเจนกว่านั้นไหมจะได้ไม่เป็นปัญหา หรือว่านาฬิกา ๒๕ เรือนอย่างนี้จะยังถือว่าชัดเจนหรือยัง อย่างนี้เป็นต้น ก็เห็นด้วยหาทางเขียนให้มันรัดกุมขึ้นนะครับ แล้วก็ยังเห็นด้วยอีกข้อนะครับ ห้ามคนทำรัฐประหารที่เขียนมาว่าจะต้องหาวิธีไม่ให้ทำรัฐประหารก็เห็นด้วยอย่างยิ่งนะครับ ที่จริงเรื่องทำรัฐประหารมาตรฐานทางจริยธรรมของศาลธรรมนูญเองก็ได้เขียนไว้ว่าต้องยึดมั่นและธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและยังตามด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยนะครับ ใช้คำว่า ธำรงไว้ หมายความว่าแปลว่ารักษาไว้ คุ้มครองไว้ เก็บไว้ ธำรงไว้ ต้องรักษาไว้ กรณีอย่างนี้ถ้าเกิดมีการยึดอำนาจฉีกรัฐธรรมนูญอย่างนี้จะถือว่าผิดไหม แต่ว่าก็ผมเห็นด้วยนะครับ แก้เขียนให้ชัดเจนไปเลยต่อไปจะได้ไม่มีปัญหานะครับ ผมเห็นด้วยกับท่านอาจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร ท่านบอกว่ารัฐมนตรีต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับการกระทำผิดด้านยาเสพติด เป็นกรณีที่ว่าการกระทำนอกราชอาณาจักรจะรวมด้วยหรือไม่ จริง ๆ มันก็ไม่ควรจะเป็นประเด็น แต่เมื่อเป็นประเด็นแล้วก็เห็นด้วยอย่างยิ่งน่าจะเขียนให้หมดเลยตั้งแต่ มาตรา ๙๘ (๓) (๖) (๗) (๑๐) ต่าง ๆ เขียนให้มันชัดเจนไปเลย เรื่องการถวายสัตย์ปฏิญาณอีกเรื่องหนึ่งผมเห็นด้วยกับท่านอาจารย์สมชัยนะครับ ที่จริงมีนายกรัฐมนตรีมา ๒๙ ท่าน ทุกท่านก็ถวายสัตย์ปฏิญาณถูกต้อง แต่ทีนี้เมื่อมีการไม่ถูกต้องแล้วจะทำอย่างไร จะต้องเขียนในรัฐธรรมนูญ

ให้ชัดเจนกว่านั้นอีกไหม เห็นด้วยว่าอาจจะต้องเขียน โดยสรุปครับท่านประธานครับ ถ้าคนดีทำตามระบบดี รัฐธรรมนูญดี ทุกอย่างก็จะดี แต่ถ้าถึงแม้ว่าท่านจะแก้รัฐธรรมนูญอย่างไร เขียนให้ดีขนาดไหนถ้าคนไม่ดีเข้ามา เขาก็ไม่ทำตาม หรือไม่เขาก็ฉีกรัฐธรรมนูญ ระบบดีอย่างไรก็ไม่สู้คนดี กราบขอบพระคุณท่านประธานครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณท่านวิรัตน์ครับ ต่อไปท่านคารมครับ

- ๙๕/๑

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ประไพพิศ ๙๕/๑

นายคารม พลพรกลาง (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพครับ ผม คารม พลพรกลาง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อพรรคก้าวไกล จังหวัดร้อยเอ็ด ขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานนะครับ ต่อรายงานคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จะขออนุญาตใช้เวลาตามที่ท่านประธานได้กรุณาแนะนำให้กระชับ แล้วก็ถ้าครบประเด็นแล้วขออนุญาตหยุด ด้วยความเคารพผมขออนุญาตกราบเรียนท่านประธานว่าผมก็ไม่ได้มีส่วนในความเห็นชอบกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ผมคงจะไม่ไปต่อว่าใครมาก แม้ว่าบางทีเราไม่ได้ทำบ้านหลังนี้หรอกครับ แต่บ้านหลังนี้ก็เป็นบ้านที่เราใช้มา มันคงจะไปตำหนิ ก็ตำหนิได้แน่นอน ต่อว่าก็ต่อว่าได้ เพราะฉะนั้นวันนี้ต้องช่วยกันคิดในสิ่งที่มันทำให้สิ่งที่มันเป็นอยู่ดีขึ้น ผมเป็นคนจังหวัดร้อยเอ็ด ท่านประธานเป็นคนจังหวัดตรัง ผมยังยืนยันว่าการร่างรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น ไม่ว่ากรรมาธิการ ท่านชำนาญ จันทร์เรือง หรือหลายคนที่พูดก็พูดเพียงกระพี้เท่านั้น ด้วยความเคารพ จริง ๆ ในโครงสร้างของรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะเป็นสิทธิชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของการเลือกที่อยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรัฐธรรมนูญเขียนเรื่องท้องถิ่นไว้เพียง ๕-๖ มาตรา ก็บอกกว้าง ๆ ไม่ได้บอกถึงการสนับสนุนให้คนกลับไปสู่ท้องถิ่น ผมกราบเรียนว่าถ้าท้องถิ่นเจริญแบบจังหวัดสุพรรณบุรี แบบจังหวัดบุรีรัมย์ แบบบ้านท่านประธานแบบจังหวัดร้อยเอ็ด ถ้าเจริญนะครับ น่าอยู่ มีงานมีการ กรุงเทพฯ ก็เบาบางลง แต่นี่เราไม่ได้จริงใจ เราเขียนได้เยอะแยะ กราบเรียนท่านประธานว่าอย่างมาตรา ๗๘ เราเขียนบาง ๆ รัฐพึงสร้างเสริมความเข้มแข็ง ครอบครัวเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน เขียนกว้าง แต่ไม่กล้าแตะว่าทำให้ท้องถิ่นเจริญด้วยงบประมาณ สนับสนุนคนที่เขาจบให้กลับไปท้องถิ่นด้วยเงื่อนไขพิเศษไม่กล้าเขียน เพราะถ้าเขียนไปแล้วคนบ้านนอกเจริญเดี๋ยวมันควบคุมยากอย่างไรครับท่านประธานนี่ผมชื่นชมเพราะท่านอยู่กรุงเทพฯ ท่านยังกลับบ้าน แต่มันต้องมีเงื่อนไขสำหรับคนที่เขาอยากจะอยู่ เขียนได้รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญคือสัญญาประชาคม ก็คุณเขียนไม่ใช่ใครเขียน แต่เท่าที่ตรวจสอบไม่มีครับ เขียนบาง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมสิทธิชุมชนแต่พอจะลงลึกสนับสนุนงบประมาณเข้าจริง ๆ ไม่ว่าจากการตั้งกระทรวงท้องถิ่นก็ไม่ใช่เรื่อง

เอาอำนาจมาไว้ที่ส่วนกลาง แต่เป็นเรื่องใส่งบประมาณให้ท้องถิ่น รัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนไว้เลย เพราะฉะนั้นในมุมมองของผมผมยังยืนยันว่าประเทศไทย ๗,๘๕๐ ท้องถิ่น กรุงเทพฯ หนึ่งในนั้นคือเมืองหลวง พัทยาก็คือเมืองหลวง ทำไมคนอยู่พัทยา เพราะมันเจริญอย่างไรครับ แต่รัฐธรรมนูญทุกฉบับไม่กล้าเขียนเจาะลึก อีกมาตราหนึ่งอยากกราบเรียนท่านประธานด้วยความเคารพว่า อย่างมาตรา ๗๘ ที่เขียนไว้ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๘ เหมือนกันนะครับ เขียนให้ชัดไปเลยว่าคนที่กลับไปอยู่ท้องถิ่นให้เงื่อนไขพิเศษเขาอย่างไร อย่างอื่นยังเขียนได้ เพราะฉะนั้นผมเห็นว่าในรายงานผมเห็นสอดคล้องกับท่านกรรมาธิการ ด้วยความเคารพ บังเอิญท่านไม่อยู่ เป็นอาจารย์ผม คืออาจารย์พงศ์เทพ เทพกาญจนา ขออนุญาตเอ่ยถึงท่าน ซึ่งเป็นกรรมาธิการด้วย อยู่ในหน้า ๑๐๐ ของภาคผนวก ก อันนี้เป็นแนวความคิดที่ดี คือพูดง่าย ๆ ว่าจะให้ท้องถิ่นเขาทำอะไรก็เอาให้ชัดเจน ไม่ใช่ทำอย่างนี้ สตง. ก็ให้ทำไม่ได้ ถนนหนทางก็อยู่ส่วนกลางก็เป็นการแบ่งอำนาจ ไม่ใช่การกระจายอำนาจ เพราะฉะนั้นมันจึงเกิดปรากฏการณ์เหมือนที่การเดินขบวน อันนี้เป็นเงื่อนไข ถ้าทำทิศทางให้มันถูก ขออนุญาตใช้ภาษาอังกฤษ ถ้าไดเรกชัน (Direction) มันถูกมันจะดีขึ้น ผมกราบเรียนว่านี่คือปัญหาของประเทศนี้ ถ้าถามว่าจะตำหนิคนร่าง ตำหนิได้หมด แต่ผมกับท่านประธานหรือสมาชิกไม่มีส่วนร่วม อาจจะมีก็ ส.ว. ซึ่งไม่ใช่เรา

ประเด็นต่อไปก็คือว่าผมก็เห็นด้วยกับท่านนิกรซึ่งเป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการ ในหน้า ๑๐๑ ภาคผนวก ก ที่ท่านเขียนไว้ว่าไม่ได้ให้ความสำคัญสิทธิทางการเมืองในท้องถิ่นด้วยซ้ำไป นี่คือปัญหาที่เขียนไว้ในนโยบายแห่งรัฐให้ชัดเจน เขียนไว้ในเรื่องของสิทธิจะเลือกถิ่นที่อยู่ เขียนได้ แต่เขียนให้เขากลับไปบ้านเขาแล้วก็ให้สิทธิประโยชน์เขียนไม่ได้ กรรมาธิการก็ไม่ได้พูดในเรื่องนี้ ----------

ผมจึงพูดในสิ่งที่ท่านไม่ได้พูด ทุกคนไม่ได้พูดซ้ำ แล้วผมก็ยังยืนยันว่าประเทศถ้าให้ทุกอย่างมากอง ห้องนี้มีโต๊ะ มีเก้าอี้ มีสิ่งของสกปรกอยู่ในห้องนี้เต็ม ๆ การจัดระเบียบทำไม่ได้ครับ ถ้าไม่ยกของพวกนี้ออกไปก่อนแล้วจัดใหม่ ทิศทางของประเทศไทยจึงผิดมาตลอด เพราะฉะนั้นผมจึงสนใจเรื่องท้องถิ่นเป็นพิเศษ บ้านผมอยู่อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผมรักบ้านผมต้องให้สิทธิพิเศษ ให้นักเรียนที่ตกงาน ๕๐๐,๐๐๐ คนเขากลับ ให้สิทธิพิเศษเขียนไว้เลยรัฐธรรมนูญแล้วออกกฎหมายพระราชบัญญัติรองรับ แล้วอย่าเอากฎหมายกลางไปก้าวล่วงละเมิดเขา มันถึงจะไปได้ ข้าราชการเขาก็มีความสุขกับการทำงานที่นี้ ท้องถิ่นเขาก็เลือกเองตรวจสอบกันเอง ผู้บริหารท้องถิ่นที่ไม่ดีก็ถูกถอดถอนได้ ผมเป็นคนที่ไม่ค่อยชอบเกินเวลา แล้วขอกราบเรียนด้วยความเคารพว่าผมยังเห็นว่ารัฐธรรมนูญนี้ยังต้องปรับปรุงแก้ไข แต่ก็ขอบคุณท่านคณะกรรมาธิการที่จะพยายามทำให้บ้านเมืองดีขึ้น แล้วผมก็เห็นว่าบ้านเมืองดีขึ้นไม่ใช่ต่างคนต่างคิด ต้องช่วยกันทำ กราบขอบพระคุณท่านประธานครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณครับ ต่อไปท่านปดิพัทธ์ สันติภาดา ครับ

นายปดิพัทธ์ สันติภาดา (พิษณุโลก) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพ ผม ปดิพัทธ์ สันติภาดา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก พรรคก้าวไกล ท่านประธานครับ หลากหลายมุมที่พี่น้องสมาชิกแล้วก็ท่านกรรมาธิการได้เสียสละเวลาในการอภิปรายแล้วก็ทำงานกันอย่างหนักนะครับ ผมชื่นชมในรายงานชุดนี้ว่ามีความสมบูรณ์พอสมควร แต่สิ่งที่พวกเราต้องช่วยกันทั้งสภานี้ก็คือทำให้การแก้รัฐธรรมนูญที่จะมาถึงภายในอีกไม่กี่อาทิตย์นี้เป็นจริงให้ได้ สอดรับกับความจำเป็นเร่งด่วนในการที่เราจะช่วยให้ประเทศผ่านพ้นวิกฤติและข้อเรียกร้องของผู้ชุมนุมที่กำลังจะเกิดขึ้น ในส่วนของการพัฒนาประชาธิปไตยผมอยากจะเน้นของหมวด ๖ คือแนวนโยบายของรัฐ การกระจายอำนาจ การสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นหลายท่านได้พูดไปแล้ว แต่ตอนนี้ประชาธิปไตยท้องถิ่นถูกทำลายอย่างย่อยยับ พิสูจน์ได้จากการเลื่อนการเลือกตั้งท้องถิ่นโดยไม่มีกำหนด ผมขออ่านแถลงการณ์จากเครือข่ายรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยท้องถิ่น ซึ่งมีอาจารย์ด้านรัฐศาสตร์และการปกครองท้องถิ่น ๑๐๕ รายได้แถลงไว้ว่า นับตั้งแต่รัฐประหารภายใต้การนำของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ใช้ประกาศรักษาความสงบแห่งชาติที่ ๘๕/๕๗

ทำให้ได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว รวมทั้งใช้อำนาจตามมาตรา ๔๔ แต่งตั้งผู้บริหารท้องถิ่นจนถึงเวลาปัจจุบันเป็นเวลา ๖ ปี แช่แข็งการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น และแม้รัฐบาลจะกล่าวอย่างต่อเนื่องว่ามีการเตรียมความพร้อมในการเลือกตั้งท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมาแสดงว่ารัฐบาลไม่มีความจริงใจและไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งท้องถิ่นเลย แล้วยังเปิดโอกาสให้ข้าราชการส่วนภูมิภาคแทรกแซงกระบวนการบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการทำลายหลักการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเลวร้ายและไม่สมควรเกิดขึ้น นี่เป็นแค่บางส่วนของแถลงการณ์ เพราะฉะนั้นเราเห็นได้ชัดเจนว่าถ้าเราจะสรุปภาพรวมของการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น ไม่มีอยู่ในหัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพราะหัวใจของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือการรวมอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลางและให้อำนาจที่มาจากการแต่งตั้งนั้นมีมากกว่าการเลือกตั้ง สิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุดตอนนี้คือการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดและจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งผมเห็นด้วยกับแนวทางของกรรมาธิการที่จะบรรจุให้ชัดเจนในเรื่องของบทบาทของรัฐ ส่วนที่ ๒ คือหมวดของรัฐสภา ตอนนี้สิ่งที่เรามีปัญหาไม่ใช่แค่เรื่องของการรวมศูนย์อำนาจ แต่การเข้ามาสู่มาอำนาจก็ยังเป็นปัญหาที่พวกเราทุกคนทราบดี สิ่งที่ผมอยากจะสะท้อนอีกนิดหนึ่งก็คือว่าเมื่อเราพูดถึงบทบาทของ ส.ว. ในการเลือกนายกรัฐมนตรี ผมอยากจะพูดในทางคณิตศาสตร์ซึ่งผมนำมาจากคุณพริษฐ์จากคอลแลบ (Collab) ๗๕๐ คน ๒๕๐ ส.ว. แล้วก็อีก ๕๐๐ ส.ส. ที่จะเลือกนายกรัฐมนตรีได้ ทางฝั่ง ส.ว. ๒๕๐ คน คิดเป็น ๓๓ เปอร์เซ็นต์ ส.ส. ๕๐๐ คน คิดเป็น ๖๗ เปอร์เซ็นต์ แต่ ๒๕๐ ส.ว. เลือกโดยกรรมการสรรหาเพียง ๑๐ คน แต่ประชาชน ๓๘ ล้านคน เลือก ส.ส. ๕๐๐ คน สัดส่วนเหล่านี้ทำให้เสียงหนึ่งเสียงหลักการของ ๑ สิทธิ ๑ เสียงนั้นถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิง เพราะเสียงของ ส.ว. ๑ คน เทียบกับเสียงของประชาชน ๑ คนนั้นห่างกัน ๒ ล้านเท่า เพราะฉะนั้นถ้าเรายังปล่อยให้ ส.ว. เลือกนายกรัฐมนตรีอยู่ความขัดแย้งในประเทศไทยไม่มีวันจบลงได้ แล้วสิ่งที่ผมกังวลมากกว่านั้นก็คือถ้าเราฝากความหวังไว้ที่ ส.ส.ร. แต่เรายังปล่อยให้ ส.ว. ที่มาจากการแต่งตั้งมีส่วนในการเลือก ส.ส.ร. ด้วย

ท่านคิดว่า ส.ส.ร. ชุดนี้จะมีความชอบธรรมในการร่างรัฐธรรมนูญในบริบทของประเทศนี้หรือไม่ การเลือกตั้งของประเทศไทยเมื่อเราประเมินจากต่างชาติเราจะเจอว่าการเลือกตั้งครั้งล่าสุดนี้ทางรัฐบาลไทยไม่อนุญาตให้มีการสังเกตการณ์จากองค์กรนานาชาติ แต่ก็ยังมีองค์กรหนึ่งที่ยังพอจะทำงานได้ ชื่อแอนเฟรล (ANFREL) แล้วเขาสรุปไว้ชัดเจนว่าเป็นโอกาสที่หลุดลอยไปจากการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่สามารถจัดการเรื่องการเลือกตั้งได้ แล้วเรายังปล่อยให้การเลือกตั้งจะต้องไปถูกแก้ไขในชั้นของ ส.ส.ร. โดยที่ทุกคนก็รู้ว่าตอนนี้การบริหารประเทศนั้นเราต้องการการเปลี่ยนแปลง เรื่องนี้เราจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากเวลาที่มีจำกัดผมขอข้ามสไลด์ (Slide) ไปเลยก็ได้ครับ เพราะฉะนั้น ส.ส.ร. เป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เป็นความหวังของทุกฝ่ายที่จะสามารถก้าวผ่านความขัดแย้งได้ และผมมั่นใจเหลือเกินว่าพี่น้องประชาชนจำนวนมากที่สุดในประวัติศาสตร์และหลากหลายกว่าที่เราเคยมีมา บวกกับความตื่นตัวทางการเมืองอย่างกว้างขวางและบทบาทของโซเชียลมีเดีย (Social media) การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่นี้จะเป็นบทที่น่าตื่นเต้นที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย แต่สิ่งที่เราต้องช่วยกันตรวจสอบก็คือ ส.ส.ร. นี้มีความเป็นอิสระจริง ๆ หรือไม่ มีการล็อกที่มาหรือไม่ ยังมีอำนาจจากการแต่งตั้งเข้ามาแทรกแซงอยู่ใน ส.ส.ร. หรือไม่ โอกาสที่เราอยากจะสร้างฉันทามติและการปรองดองก็จะถูกขโมยไปอีก เพราะเรายังไม่ไว้ใจประชาชนว่าคือเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ตอนนี้หมดเวลาแล้วที่เราจะคิดว่าประชาชนไม่มีความรู้ความสามารถ จะต้องมีผู้เชี่ยวชาญสัดส่วนอย่างนั้นอย่างนี้เพื่อจะมาอยู่ใน ส.ส.ร. การที่ ส.ส.ร. จะมีความชอบธรรมคือต้องมาจากการเลือกตั้ง แล้วพวกเขาต้องมีสิทธิโหวตได้ โดยการเราให้ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ความหลากหลายต่าง ๆ หรือบทบาทของคนที่ไม่มีสิทธิเลือกตั้งสามารถอยู่ในชั้นของคณะกรรมาธิการได้ แล้วก็คณะทำงาน และที่ปรึกษาต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ส.ส.ร. จะต้องเป็นอิสระที่สุด และอย่างที่เพื่อนสมาชิกของเราได้อภิปรายไป เราไม่ควรต้องล็อกอะไรทั้งนั้นว่าห้ามแตะหมวดนั้น ห้ามแตะหมวดนี้ นี่คือประเทศไทยของเราทุกคนนะครับ เพราะฉะนั้นทุกความใฝ่ฝัน ทุกความขัดแย้งจะต้องถูกนำมาหารือกันในสันติวิธี ใช้เวลานานหน่อยไม่เป็นไร แต่จะเป็นรัฐธรรมนูญที่พวกเราภูมิใจที่สุดว่าเราไม่ได้ทิ้งใครไว้เลย แล้วเราไม่กันใครออกจากบทสนทนาเลย แล้วผมอยากจะขอฝากไปถึง

ส.ส.ร. ว่าเราควรจะต้องคำนึงถึงคนที่ไม่มีสิทธิเลือกตั้งเพราะพวกเขาไม่สามารถทำประชามติได้ พวกเขาไม่สามารถมานั่งเป็น ส.ส.ร. ได้ แต่นี่คือประเทศไทยที่พวกเขาจะต้องอยู่ร่วมกับพวกเรา ผมกำลังพูดถึงพระ เหมือนที่ท่าน ส.ส. นิยมพูดนะครับ ผมกำลังพูดถึงนักโทษที่พวกเขาต้องออกจากคุกมา พวกเขาก็ต้องอยู่ในประเทศเดียวกับเรา ผมกำลังพูดถึงนักเรียนที่ไม่มีสิทธิที่จะเลือกตั้ง แต่พวกเขาเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงที่สุด ทำอย่างไรเราจะมีกระบวนการที่พวกเขาเข้ามาร่วมร่างรัฐธรรมนูญกับเรา และทำให้ประเทศนี้เป็นของพวกเขาที่พวกเขามีสิทธิมีเสียงเช่นเดียวกัน อีกอย่างหนึ่งคือเราต้องคิดถึงแพลตฟอร์ม (Platform) ทั้งออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา โรงเรียน วัด ชุมชน เปลี่ยนพื้นที่ความขัดแย้งให้เป็นพื้นที่ของการสรรหาฉันทามติและเรียกร้องลงไปในรัฐธรรมนูญของเราร่วมกัน รวมถึงเราจำเป็นต้องมีแพลตฟอร์ม ออนไลน์ (Platform online) ในการเก็บ แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อลดต้นทุนและสร้างการเท่าเทียมกันและทั่วถึงที่สุด เพื่อจะทำให้ความคิดเห็นของประชาชนถูกนำไปพิจารณาจริง ๆ นะครับ พวกเรามีความหวังมากกับ ส.ส.ร. ที่จะเกิดขึ้น แต่ถ้า ส.ส.ร. ชุดนี้ยังมีการแทรกแซงจากอำนาจที่ไม่มีความชอบธรรม ผมเกรงเหลือเกินว่าความขัดแย้งในประเทศไทยก็จะไม่มีวันสิ้นสุดครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ต่อไปก็เป็นคุณองอาจ คล้ามไพบูลย์ ครับ

นายองอาจ คล้ามไพบูลย์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ กระผม องอาจ คล้ามไพบูลย์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ ท่านประธานครับ รัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๖๐ ต้องถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ผู้ร่างพยายามขนานนามว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง แต่เมื่อเราดูการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ แล้วดูการร่างรัฐธรรมนูญที่บางส่วนบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ ความเป็นไปได้ในเรื่องนี้มีมากหรือน้อยอย่างไร อย่างน้อยที่สุด ๑ ปีที่ผ่านมาเราก็จะพบเห็นว่าความพยายามของผู้ร่างที่จะตั้งฉายารัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นไปได้หรือไม่ ผมคิดว่าเรื่องทุจริตคอร์รัปชันนั้นเป็นเรื่องที่พวกเราเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นปัญหา เป็นอุปสรรคส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ----------

สผ ๒๙/๒๕๖๓ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) ธมนธรณ์ ๙๘/๑

เรื่องการทุจริตคอร์รัปชันนอกเหนือจากปัญหาแล้วยังเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งทางด้านสังคม และแน่นอนที่สุดครับ เรื่องของทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ทำให้คนส่วนหนึ่งสามารถได้ทรัพยากรซึ่งควรจะเป็นของคนส่วนใหญ่ไปเป็นของส่วนตัว เพราะฉะนั้นเมื่อเรามาดูบริบทของเรื่องทุจริตคอร์รัปชันที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญนั้น ผมคิดว่าใครที่จะมีโอกาสที่จะมามีส่วนในเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชันแน่นอนที่สุดครับ ผู้มีอำนาจ ผู้มีอำนาจในที่นี้ก็คงต้องเป็นผู้มีอำนาจในฝ่ายบริหาร เพราะฉะนั้นเมื่อเรามาดูในบริบทของรัฐธรรมนูญหัวใจสำคัญส่วนหนึ่งรัฐธรรมนูญก็คือการพยายามที่จะบัญญัติเรื่องของการเข้าสู่อำนาจ การใช้อำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจ เพราะฉะนั้นถ้าเราสามารถทำให้การเข้าสู่อำนาจนั้นเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรมเหมือนอย่างที่เรามีองค์กรอิสระที่ชื่อว่า กกต. คณะกรรมการการเลือกตั้งพยายามทำหน้าที่ ผมเชื่อว่าก็จะทำให้เราสามารถกลั่นกรองคนที่จะเข้ามาสู่อำนาจและใช้อำนาจนั้นด้วยความถูกต้องชอบธรรมมาก การทุจริตคอร์รัปชันก็จะเกิดขึ้นได้น้อยลง แต่ผลปรากฏว่าในช่วงการเลือกตั้งที่ผ่านมาหรือการเลือกตั้งหลายครั้งก่อนหน้านี้ก็ตามที่เรามี กกต. ซึ่งมีเป้าหมายในเรื่องทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรมนั้นเราก็พบว่าการทำผิดกฎหมายหรือการทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้นมีจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น การใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้องชอบธรรม ยกตัวอย่างเช่นการซื้อเสียงอย่างนี้เป็นต้น ท่านประธานก็คงนึกภาพออกว่า คนไปซื้อเสียงนั้นก็คงไม่ได้เอาเงินส่วนตัวไปซื้อเสียง ก็คงเอาเงินจากที่ตัวเองเคยมีอำนาจแล้วก็ไปทุจริตคอร์รัปชัน แล้วก็เอาเงินนั้นไปซื้อเสียง แล้วก็กลับเข้ามามีอำนาจ แล้วก็ทุจริตอีก แล้วก็กลับไปซื้อเสียงอีก ก็วนเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดมา เพราะฉะนั้นเราต้องพยายามหาทางที่จะต้องทำให้องค์กรที่กลั่นกรองคนเข้ามาสู่อำนาจนั้นไม่สามารถที่จะไปทุจริตคอร์รัปชันได้ แต่เราดูที่มาของ กกต. เราก็จะพบเห็นว่า เป็นที่มาที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข เรามาดูการทำงานของ กกต. ท่านประธานก็คงเห็นว่าใบเหลือง ใบแดง ใบส้ม อะไรที่ป่าวประกาศกันตลอดระยะเวลายาวนานที่ผ่านมานั้น กกต. โดยเฉพาะชุดล่าสุดนั้นสามารถใช้ใบเหล่านี้ได้มากน้อยแค่ไหน ในขณะที่คนทั้งประเทศรู้ว่าซื้อเสียงกันตรงไหน อย่างไร คนทั้งประเทศรู้ว่ามีการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมอย่างไร แต่การกลั่นกรองคนเข้ามาสู่อำนาจอย่างสุจริตเที่ยงธรรมเพื่อไม่ให้ไปทุจริตคอร์รัปชันนั้นก็ไม่สามารถทำได้จริง ท่านประธานครับ

นอกเหนือจากการเข้าสู่อำนาจแล้ว ยังมีเรื่องการใช้อำนาจและการตรวจสอบการใช้อำนาจ การตรวจสอบการใช้อำนาจเป็นหัวใจสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับหลัง ๆ จึงมีองค์กรอิสระเพื่อจะเข้ามาทำหน้าที่เหล่านี้มากยิ่งขึ้น และองค์กรที่สำคัญที่สุดคือ ป.ป.ช. แต่ผมอยากชี้ให้ท่านประธานเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ทำให้เราเห็นว่า ป.ป.ช. นั้นจะสามารถเป็นองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่สมตามเจตนารมณ์ขององค์กรหรือไม่อย่างไร และถ้าองค์กรนี้ทุจริตเสียเองอะไรจะเกิดขึ้น อยากให้ท่านประธานได้ดูว่าในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๖ ได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้ชัดเจน ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นเรื่องดีครับ แต่ถ้าดูละเอียดแล้วก็จะพบว่าเป็นเรื่องที่อาจจะต้องปรับปรุงแก้ไข ในมาตรา ๒๓๖ ในรัฐธรรมนูญบอกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดกระทำการตามมาตรา ๒๓๔ (๑) โดยยื่นต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานตามสมควร หากประธานรัฐสภาเห็นว่ามีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำตามที่ถูกกล่าวหา ให้ประธานรัฐสภาเสนอเรื่องไปยังประธานศาลฎีกาเพื่อตั้งคณะผู้ไต่สวนอิสระจากผู้ซึ่งมีความเป็นกลางทางการเมืองและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์เพื่อไต่สวนหาข้อเท็จจริง ซึ่งดูตามเนื้อหาสาระนี้ก็น่าจะดีครับ แต่ท่านประธานครับ ผมอยากจะเรียนท่านประธานว่าประธานรัฐสภามาจากไหนครับ มาจากพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากสามารจัดตั้งรัฐบาลได้ และแน่นอนที่สุดครับ ถ้าเรื่องที่ถูกส่งไปยัง ป.ป.ช. มีเรื่องการทุจริตของคนในรัฐบาล แล้ววันหนึ่งมีคนไปร้องว่า ป.ป.ช. ทุจริต แล้วส่งเรื่องมาให้ประธานรัฐสภา ถ้าประธานรัฐสภาเป็นท่านประธานรัฐสภาคนปัจจุบันคือท่านชวน หลีกภัย คนอาจจะเชื่อถือในความซื่อสัตย์สุจริตของท่าน แต่มีอะไรเป็นหลักประกันว่าประธานรัฐสภาทุกคนจะเป็นอย่างนี้ ----------

ถ้าประธานสภารับเรื่องมาแล้วไม่ส่งเรื่องต่อไปให้ประธานศาลฎีกาตั้งองค์คณะไต่สวนอิสระขึ้นมา อะไรจะเกิดขึ้น เพราะอาจจะใช้อำนาจหน้าที่ของประธานรัฐสภาในการต่อรองกับ ป.ป.ช. เมื่อมีเรื่องคุณร้องเข้ามา ผมไม่ทำอะไรคุณ แต่ถ้ามีเรื่องของพรรคพวกผมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลเข้ามา คุณอย่าทำอะไรพรรคพวกผม ผมคิดว่าตรงนี้ก็จะทำให้เห็นได้ชัดเจนครับว่าการปราบโกงที่พูดถึงนั้นจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ อย่างไร เพราะฉะนั้นผมจึงอยากฝากเรื่องนี้ไว้ให้เห็นชัดเจนว่า เราคงจะต้องหากลไกอะไรขึ้นมาที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้ไม่เกิดขึ้น เพราะในนี้บอกไว้ชัดเจนว่าประธานจะส่งหรือไม่ส่งเรื่องไปให้ประธานศาลฎีกาก็ได้ เพราะฉะนั้นก็ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของท่านประธาน ด้วยเหตุนี้เองครับผมจึงอยากจะสรุปเรื่องนี้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นมีส่วนอย่างสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการป้องกันปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน แต่เราคงจะต้องปรับปรุงแก้ไขกันอีกหลายส่วนเพื่อให้เป้าหมายตรงนี้เป็นจริงครับ ขอบพระคุณครับท่านประธาน

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ต่อไปท่านสุดท้ายนะครับแต่ว่าบังเอิญผมไม่ได้ประกาศไว้ตอนต้นก็เลยมีผู้เสนอชื่อมาอีกท่านหนึ่ง คือท่านนพดล แก้วสุพัฒน์ ผมขออนุญาตที่ประชุมนะครับ ว่าขอท่านพิสิฐ ลี้อาธรรม แล้วหลังจากนั้นก็ให้ท่านนพดลสัก ๕ นาทีนะครับ ขออนุญาตที่ประชุมครับ เชิญท่านพิสิฐครับ

นายพิสิฐ ลี้อาธรรม (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานที่เคารพกระผม นายพิสิฐ ลี้อาธรรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ ท่านประธานครับ รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับก็จะมีหลัก ๆ เพียง ๒ ส่วน ส่วนแรกก็จะเป็นการพูดถึงปรัชญา พูดถึงอุดมการณ์ ค่านิยม เป็นต้น แล้วส่วนหลังก็จะเป็นเรื่องของกระบวนการทำงานระหว่างองค์กรต่าง ๆ เช่น รัฐสภา คณะรัฐมนตรี องค์กรอิสระต่าง ๆ ซึ่งในรัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๖๐ นี้ ในหมวดต่าง ๆ ตั้งแต่หมวด ๑ ถึงหมวด ๖ ก็เป็นเรื่องของอุดมการณ์และค่านิยม ผมมีประเด็นในเรื่องของแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งทั้งหมดมี ๑๕ มาตราในหมวดนี้ ซึ่งเป็นสิ่งดี ๆ ทั้งนั้น เป็นสิ่งที่ควรต้องมีการเชิดชูแล้วก็ให้เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ แต่กลายเป็นว่าภาษาที่ใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ใช้คำว่า พึง ตลอด รัฐบาลพึง รัฐพึง ซึ่งเท่ากับว่ามันมีผลบังคับใช้อ่อนมาก แต่ท่านประธานครับ ผมอยากจะขออนุญาตก้าวล่วงไปถึงประเด็นขององค์กร เรื่องของงานที่รัฐสภาได้ดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของ

การคลัง รัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๕๐ มีหมวด ๑ เป็นหมวด ๘ ว่าด้วยเรื่องของการเงินการคลังและงบประมาณ เป็นความพยายามของผู้ร่างที่อยากที่จะให้มีการดูแลในเรื่องของวินัยการคลัง โดยดึงมาตราต่าง ๆ ที่เคยอยู่ในรัฐธรรมนูญ เช่น ที่อยู่ในเรื่องของรัฐสภา เกี่ยวข้องกับการนำเสนอกฎหมายมาให้เป็นหมวดหมู่ โดยจะให้มีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อให้ตรวจสอบได้ ไม่เฉพาะแต่งบประมาณแผ่นดินเท่านั้น แต่รวมไปถึงเงินนอกงบประมาณด้วย รวมไปถึงทรัพย์สินของรัฐด้วย แต่ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ปี ๒๕๖๐ ผู้ร่างได้ถอดเรื่องนี้ออกไปเลย กลับไปที่เดิมก็คือว่าเรื่องเกี่ยวกับการคลัง หรือเรื่องเกี่ยวกับการนำเสนองบประมาณเป็นเพียงกระบวนการหนึ่งในการนำเสนอกฎหมาย เหมือน ๆ กับกฎหมายอื่น ๆ แล้วก็ใช้ถึง ๕-๖ มาตราด้วยกันในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นผมจึงอยากจะขออนุญาตให้ผู้ร่างต่อไปได้โปรดพิจารณาประเด็นนี้ด้วยว่าเรื่องของวินัยการคลัง มันไม่ใช่เรื่องของการออกกฎหมายแล้วก็จบแค่นั้น แต่มันเป็นกระบวนการทำงานระหว่างรัฐสภากับรัฐบาล ตัวอย่างเช่น ๒-๓ เดือนที่ผ่านมา เราก็เห็นกระบวนการในการนำเสนองบประมาณรายจ่าย ๒ ฉบับใหญ่ ๆ ฉบับที่ ๑ ก็คือการกู้เงิน ๑ ล้านล้านบาทซึ่งออกเป็นพระราชกำหนดเมื่อเดือนเมษายน มีตัวเลขแค่ ๒ ตัว คือ ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาทสำหรับการฟื้นฟู แล้วก็ ๖๐๐,๐๐๐ ล้านบาทสำหรับการเยียวยา แล้วก็มาให้สภาอนุมัติ โดยที่สภาไม่ได้เห็นรายละเอียดอะไรเลยครับ แล้วต้องอนุมัติโดยเร็ว อีกฉบับหนึ่งคืองบประมาณ ปี ๒๕๖๔ ซึ่งนำเสนอเมื่อไม่กี่เดือนที่ผ่านมา และสัปดาห์หน้าสภาก็จะได้มีการตรวจสอบอย่างละเอียด มีการตั้งคณะกรรมาธิการที่จะนำเสนอเข้ามา เราได้เห็นถึงวิธีการทำงานของกฎหมาย ๒ ฉบับนี้ครับว่ามีความแตกต่างอย่างไร ----------

การเปิดเผยข้อมูลมีความแตกต่างแค่ไหน เพราะฉะนั้นผมอยากเห็นการเขียนกติกาตรงนี้ให้ชัดเจนว่าวิธีการที่เราทำกับเรื่องของการออกกฎหมายกู้เงินแล้วก็ใช้เงินได้เลยเป็นสิ่งที่ต้องพึงระมัดระวัง ผมไม่ได้ห้ามการกู้เงินมาใช้นะครับ แต่ผมอยากจะให้มีกระบวนการที่โปร่งใสเหมือนกับกระบวนการของงบประมาณแผ่นดิน เราอนุมัติงบ ๓.๓ ล้านล้านบาท โดยที่เราไม่ได้ตะขิดตะขวงใจอะไรเลย แต่เราอนุมัติเงินกู้ ๑ ล้านล้านบาท เราเป็นห่วงมากว่าเงินต่าง ๆ ไปใช้อย่างไร จนป่านนี้เงิน ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาท ที่เป็นงบฟื้นฟูก็ยังไม่ออกมา ในไม่กี่วันข้างหน้านี้งบ ๓.๓ ล้านล้านบาทที่ออกเป็นพระราชบัญญัติงบประมาณปกติก็จะมีการอนุมัติใช้ ผมเชื่อว่าจะมีการเบิกจ่ายเร็วกว่างบที่ผ่านพระราชกำหนด ๔๐๐,๐๐๐ ล้านบาทเสียอีก เพราะฉะนั้นจึงอยากจะเห็นเรื่องนี้ได้มีการเขียนให้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของเงินนอกงบประมาณต่าง ๆ พวกเราคงไม่ทราบว่าหลาย ๆ องค์กรมีตัวเลขของการเงินใหญ่กว่างบประมาณอีก ตัวอย่างเช่นงบดุลแบงก์ชาติมีจำนวนสูงถึง ๖.๔ ล้านล้านบาท ใหญ่กว่างบประมาณเกือบ ๒ เท่า แต่ไม่ได้มีการนำเสนอในสภาแห่งนี้ เพราะว่าองค์กรอิสระต่าง ๆ เรามักจะไปมุ่งแต่องค์กรที่เป็นทางกฎหมายหรือทางปกครอง แต่องค์กรที่เป็นทางเศรษฐกิจและทางการเงินมักจะมีการมองข้ามไป ไม่ได้ระบุให้เขาต้องมานำเสนอต่อสภา ผมเองไม่ได้เป็นห่วงว่าแบงก์ชาติจะทำอะไรไม่ถูก แต่ผมอยากจะให้แบงก์ชาติมีความเป็นอิสระ เป็นองค์กรอิสระอย่างแท้จริง คล้าย ๆ กับศาล คล้าย ๆ กับองค์กรอิสระอื่น ๆ เพราะฉะนั้นถ้าเกิดมีการนำเสนอต่อสภา ความเป็นอิสระของเขาจะได้รับการคุ้มครองแล้วก็จะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศด้วยที่จะได้มีการนำเสนอข้อมูล อันนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง หรืออีกองค์กรหนึ่ง อย่างเช่นประกันสังคมมีเงินถึง ๒ ล้านล้านบาท แต่ปรากฏว่าข้อมูลที่เราได้รับน้อยมาก เพราะกฎหมายไม่กำหนดให้เขาต้องมาชี้แจงรายละเอียดให้กับสภาแห่งนี้ ยังมีอีกมากที่ผมคิดว่าถ้าเกิดเรามีการนำเรื่องของวินัยการคลังกลับเข้ามาเป็นหมวดหมู่ แบบรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๕๐ เราก็จะสามารถไปตามดูแลได้ จะได้แก้ปัญหาเรื่องของหนี้สาธารณะ ซึ่งขณะนี้ก็มีตัวเลขที่สูงขึ้นมาก เรื่องปัญหาของรัฐวิสาหกิจซึ่งหลายแห่งก็มีปัญหาเรื่องของหนี้สินอย่างที่เราได้พิจารณาไปเมื่อ ๒ สัปดาห์ที่ผ่านมาแล้วบางประเด็นที่เราเป็นห่วง อย่างเช่นเมื่อวานนี้มีผู้บริหารของรัฐบาลก็มาบอกว่างบของกองทุนหนึ่งให้ สตง. ตรวจสอบไม่ได้ เพราะว่าเป็นห่วงเรื่องของข้อมูลส่วนบุคคล แต่ผมคิดว่า

ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่เราก็เป็นห่วงว่าถ้าอย่างนั้นเราจะแน่ใจได้อย่างไรว่าเงินแผ่นดินได้รับการดูแลถ้าหากยังไม่ตรวจสอบ ซึ่งสิ่งนี้จะเกิดได้ก็ต่อเมื่อเรามีการเขียนเป็นรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนว่าจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลเพื่อเอื้อให้เกิดการตรวจสอบ ประชาชนจะได้มีความมั่นใจ และอันนี้ละครับที่ผมเชื่อว่าเป็นวิถีทางที่สำคัญในการที่จะรักษาระบอบประชาธิปไตย ถ้าประชาชนมีความเชื่อมั่นในการทำงาน เพราะว่ามีข้อมูลที่เปิดเผยแล้วก็มีการตรวจสอบอย่างแท้จริง ขอบพระคุณมากครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณนะครับ ต่อไป คุณนพดล เชิญครับ

นายนพดล แก้วสุพัฒน์ (แบบบัญชีรายชื่อ) : กราบเรียนท่านประธานสภาที่เคารพ กระผม นายนพดล แก้วสุพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังท้องถิ่นไท ขอพูดถึงรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาหลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาแล้ว ดังนี้ครับ

ในส่วนของหมวดที่ ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะเริ่มจากมาตรา ๒๔๙ ถึงมาตรา ๒๕๕๔ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการที่จะพูดถึงให้ท้องถิ่นสามารถที่จะบริหารจัดการในพื้นที่ เพื่อที่จะเป็นตัวแทนของพี่น้องในการแก้ไขปัญหาร่วมกับภาคราชการ ซึ่งการปกครองของเรามีทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผมถือว่าเป็นเรื่องที่ระบบราชการดูแลในภาพกว้าง แต่ในส่วนท้องถิ่นเองเราจะดูแลเจาะเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งจะทั่วถึงและเป็นธรรมกับพี่น้องประชาชนได้อย่างไร ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเราไม่ได้พูดถึงหรือเขียนชัดเจนในเรื่องของการให้สิทธิกับพี่น้องประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารพื้นที่ ซึ่งในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ ได้พูดถึงให้มีกฎหมายแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ แต่ในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ เราไม่มี ----------

ก็อยากจะให้พูดถึงเรื่องของการให้พี่น้องประชาชนสามารถที่จะบริหารพื้นที่ เช่น จะเป็นพูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจในพื้นที่หรือการที่จะบูรณาการระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่นให้ชัดเจน เพราะว่าปัจจุบันอำนาจของท้องถิ่นก็สามารถจะบริหารได้เฉพาะเขตของตัวเอง ไม่เหมือนกับราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่สามารถบริหารในภาพรวมทั้งประเทศ แต่ในส่วนของท้องถิ่นจุดอ่อนก็คือบริหารเฉพาะพื้นที่ แต่ว่าความเป็นธรรมที่จะไม่เกิดขึ้นก็คือว่าท้องถิ่นที่มีขนาดไม่เท่ากันจะได้รับการบริการที่ไม่เท่ากัน ก็จะพูดถึงในเรื่องของโครงสร้างหลัก ๆ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของโครงสร้างด้านการกระจายอำนาจควรจะเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญให้ชัดว่าให้มีการกำหนดแผนขั้นตอนให้ชัดเจน การกระจายอำนาจมีโครงสร้างการบริหารอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นนะครับ อีกอันหนึ่งก็คือในเรื่องของการบริหารบุคคลก็ควรจะต้องมีเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะมิฉะนั้นแล้วไปเป็นกฎหมายลูกจะไปเขียนว่าไปอยู่กับส่วนราชการอื่นหรือการกำกับดูแลที่ไม่ชัดเจนนะครับ อีกอันหนึ่งที่ไม่ได้พูดถึงให้ชัดเจนคือรายได้ของท้องถิ่นเอง ควรที่จะมีกฎหมายรายได้ของท้องถิ่นเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญว่าเป็นกฎหมายที่ท้องถิ่นสามารถมีรายได้ของตัวเองอย่างไร ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ให้ท้องถิ่นจัดเก็บเพียงไม่กี่เปอร์เซ็นต์ แล้วก็รัฐบาลจัดสรรให้แล้วเก็บให้ส่วนหนึ่งแล้วก็ที่เหลือเป็นเงินอุดหนุนตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งผมคิดว่าไม่ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น เพราะว่าปัญหาในพื้นที่ไม่เหมือนกัน ถ้าเขามีงบประมาณที่ชัดเจนในการบริหารตามความต้องการของพี่น้องประชาชน ผมคิดว่าตรงนี้เป็นเรื่องที่จะเป็นประโยชน์ อีกส่วนในเรื่องของการกำกับดูแล โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนในการที่จะตรวจสอบการบริหารงานของท้องถิ่นเอง ผมคิดว่าอันนี้จะเป็นประโยชน์มากกว่าจะให้หน่วยงานซึ่งเป็นส่วนกลางหรือภูมิภาคกำกับ โดยลักษณะที่กำกับเป็นการกำกับที่เกินกว่าความจำเป็น เป็นการสั่งการมากกว่าการกำกับให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายของท้องถิ่นที่มีอยู่ ในส่วนตรงนี้ผมคิดว่าในรัฐธรรมนูญควรเขียนไว้ให้ชัดเจนว่าให้มีอำนาจในการจัดทำแค่ไหน และมีกฎหมายรองรับในเรื่องของการบริหารของท้องถิ่นชัดเจน ตรงนี้เองผมคิดว่าจะเป็นประโยชน์กับพี่น้องประชาชน อีกอันหนึ่งก็คือในเรื่องของการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนที่จะเป็นเจ้าของพื้นที่ ในการบริหารจัดการต้องเป็นไปตามความต้องการของพี่น้องประชาชนในส่วนของท้องถิ่นเองตรงนั้นนะครับ กราบขอบพระคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณนะครับ ต่อไปกรรมาธิการจะขอชี้แจง ผมเรียนลำดับนะครับ เมื่อกรรมาธิการชี้แจงเสร็จแล้ว เนื่องจากวาระนี้ ญัตตินี้เป็นญัตติที่ต้องลงมติ เพราะฉะนั้นท่านประธานคณะกรรมาธิการก็มีสิทธิที่จะสรุปอีกครั้งหนึ่งครับ ขอเชิญกรรมาธิการครับ

นายชำนาญ จันทร์เรือง (กรรมาธิการ) : เรียนท่านประธานสภาที่เคารพกระผม ชำนาญ จันทร์เรือง ในฐานะกรรมาธิการที่รับผิดชอบในเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วก็บางส่วนที่จะเกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือการกระจายอำนาจ มีหลายท่านได้เน้นเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงหลังนี้เยอะ แต่ว่าบางประเด็นได้ตอบไปแล้วนะครับ เริ่มจากท่านแรก มีท่านซูการ์โน ท่านคำพอง ท่านคารม ท่านปดิพัทธ์ ท่านนพดล

ท่านซูการ์โนถามว่าทำไมไม่บัญญัติในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจนเลยเกี่ยวกับเรื่องอำนาจหน้าที่ การกระจายอำนาจ หรือเรื่องการปกครองท้องถิ่น เรื่องการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น อะไรอย่างนี้นะครับ จริง ๆ แล้วเขาบัญญัติไว้ชัดอยู่แล้ว แต่ว่าเขาเอาไปซ่อนไว้ เอาไปซ่อนไว้อยู่ในมาตรา ๒๕๐ วรรคท้าย ถ้าไม่ได้ศึกษาเรื่องนี้เป็นการพิเศษจริง ๆ จะไม่เห็นนะครับ ----------

ผมไม่เข้าใจว่าทำไมเขาถึงเอาไปซ่อนไว้ อาจจะเป็นด้วยเจตนาก็ได้ ในคณะกรรมาธิการเราก็เลยยกขึ้นมาในหน้า ๑๑๑ ในเอกสารหลัก หน้า ๑๑๑ เราจะได้ไปบรรจุไว้เลยให้มันอยู่ในหมวดที่สำคัญเลย อย่างสมัยก่อนตอนรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๐ เขาก็เขียนในมาตรา ๒๘๑ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ชัดเลยว่าให้เน้นเรื่องการปกครองท้องถิ่น หรือในมาตรา ๗๗ สมัยก่อนท้องถิ่นไหน จังหวัดไหนที่มีความพร้อมก็ให้ปกครองตนเองได้ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขนาดใหญ่ได้ เขาเขียนไว้ชัด แล้วก็ที่ท่านซูการ์โน ขออภัยเอ่ยชื่อท่านซูการ์โนสอบถามเรื่องสภาพลเมือง จริง ๆ เรามีเขียนไว้ แต่ว่าไม่ได้บรรจุคำว่าสภาพลเมือง เข้าไปเท่านั้นเอง ก็คือในหน้า ๑๑๕ ข้อ ๘ ซึ่งจะอยู่ในส่วนของจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งโครงสร้างของจังหวัดจัดการตนเองจะประกอบไปด้วยสภาพลเมือง อันนี้เท้าความนิดหนึ่งสมัยคณะกรรมาธิการร่างรัฐธรรมนูญสมัยอาจารย์บวรศักดิ์ก็ได้เขียนไว้ชัดเจนมาก แต่เขาใช้คำว่า สมัชชาพลเมือง แต่น่าเสียดายที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับนั้นตกไป ของท่านซูการ์โนอีกข้อหนึ่ง ท่านถามว่าจะให้รัฐบาลกลางมีอำนาจพิเศษ ยุบ เลิก ไล่ออก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้บริหาร จริง ๆ แล้วประวัติศาสตร์การเมือง การปกครองท้องถิ่นของไทยเรามาในยุคเริ่มแรกจริงอยู่มาจากการแต่งตั้ง ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่ว่าถ้ามีการปฏิวัติรัฐประหารไม่เคยมีใครไปยุ่งกับการปกครองส่วนท้องถิ่น มีครั้งนี้เป็นพิเศษ ชัดเจนก็หลาย ๆ ที่ หรือปลด ตั้งข้าราชการไปไม่เวิร์ก (Work) ก็ตั้งให้กลับเข้ามารักษาการ แต่ว่าบางทีก็ตั้งใหม่อย่างเช่น กทม. เป็นต้น อันนี้ผมไม่เห็นด้วยนะครับ

ท่านคำพองพูดถึงเรื่องการปกครองท้องถิ่นหรือราชการส่วนท้องถิ่น อ้างถึง พ.ร.บ. จัดระเบียบเทศบาล ปี ๒๔๗๖ จริง ๆ ผมเรียนเพิ่มนิดหนึ่ง ไหน ๆ ก็พูดแล้ว ก็คือว่าคำว่าราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่งมีเป็นครั้งแรกในพุทธศักราช ๒๔๗๖ ในพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดินสยาม แต่ก่อนหน้านั้นไม่มี ไม่มีทั้งส่วนกลาง ไม่มีทั้งส่วนภูมิภาค ไม่มีทั้งส่วนท้องถิ่น สุขาภิบาลอะไรนั้นไม่ใช่นะครับ สุขาภิบาลเป็นการแบ่งหน้าที่กันไปจัดทำบริการสาธารณะเป็นการทดลอง สุขาภิบาลกรุงเทพเริ่มแรก แล้วก็ต่อด้วยปี ๒๔๔๐ ต่อมาปี ๒๔๔๘ ที่สุขาภิบาลท่าฉลอม พ.ร.บ. สุขาภิบาลที่จะเป็นท้องถิ่นจริง ๆ ต้องปี ๒๔๙๕ สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่านคำพองบอกว่านายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ประเมินผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อันนี้ผมเห็นด้วย ผมได้รับการร้องเรียนเยอะไปที่ไหนก็แล้วแต่ เพราะว่าผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งของประชาชน แต่ว่าข้าราชการส่วนภูมิภาคไปประเมิน ประเมินไม่ผ่านแล้วมีผลอย่างไร ทำอะไรไม่ได้นะครับ ในเรื่องการกำกับดูแลการบังคับบัญชาสั่งการนี้เป็นเรื่องที่พูดกันมาก ไม่ว่าจะเป็นท่านคำพองก็ดี ท่านนพดลด้วย อันนี้ปัญหาเยอะมาก เพราะว่าปัจจุบันนี้การปกครองท้องถิ่นเขาเขียนไว้ชัดอยู่แล้วอย่างที่ผมพูดว่าในมาตรา ๒๕๐ วรรคท้าย ให้กำกับดูแลเท่าที่จำเป็น แต่สภาพการณ์ปัจจุบันมันไม่ใช่การกำกับดูแล มันเกินกว่าการกำกับดูแลไป กลายเป็นการบังคับบัญชาสั่งการด้วยซ้ำไป ผมเคยไปทำการสอบวิทยานิพนธ์ที่คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เขาวิจัยมาแล้วเรียบร้อยว่าหนังสือสั่งการจากราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกินกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้อ้างอิงหลักกฎหมายใด ๆ เลย สั่งดื้อ ๆ เลยอย่างนั้น อันนี้ผมก็ข้ามไปนะครับ

เรื่องการบริหารงานบุคคล เมื่อสักครู่พูดไปแล้วแต่ผมพูดซ้ำอีกนิดหนึ่งก็ได้ มันเป็นข้อขัดแย้งกันระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายประจำด้วย ปัจจุบันนี้ฝ่ายการเมืองคือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขาจะใช้คนของเขาแทบจะไม่ได้เลย เพราะว่าแต่งตั้งมาจากส่วนกลางหมด ยิ่งไปเจอคำสั่ง คสช. ที่ ๘/๖๐ เข้าไปมาสอบส่วนกลางด้วยนี่ ยิ่งถ้าคนจัดสอบก็ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นอะไรเป็นพิเศษด้วยก็มีปัญหาเยอะมาก อันนี้ก็คงต้องพิจารณากัน แต่ถึงขนาดเขียนในรัฐธรรมนูญหรือไม่ผมคิดว่าน่าจะเป็นในระดับกฎหมายรองนะครับ

ท่านคารม เรื่องรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๘ เขียนไว้กว้าง ๆ ก็จริงครับ แน่นอน เพราะว่าในหลักการปกครองส่วนท้องถิ่นมันมีคำกล่าวไว้ว่า โน สเตตส์ วิตเอาต์ ซิตี (No States Without City) ก็หมายความว่า ไม่มีรัฐไหนที่จะเข้มแข็งได้ถ้าปราศจาก ซิตี (City) หมายถึงเมือง หมายถึงการปกครองท้องถิ่น ไม่มีรัฐไหนที่ประชาธิปไตยจะเข้มแข็งได้ ถ้าการปกครองท้องถิ่นของรัฐนั้นไม่เข้มแข็ง ผมยืนยันได้เลยนะครับ แม้เราจะร่างรัฐธรรมนูญแก้กันอย่างไรก็แล้วแต่ ผมยืนยันในหลักการเลย ถ้าการปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้มแข็งไม่มีทาง และที่สำคัญที่สุดเมื่อสักครู่ผมคุยกับท่านนิกรด้วย และในส่วนของคณะอนุกรรมาธิการท่านก็มาการเมืองระดับชาติทำไมเราสังกัดพรรคการเมืองได้ แต่ในนี้ไม่ได้เขียนในรายงานไว้ แต่ว่ามันเป็นความเห็น เป็นข้อสังเกต ก็คือว่าแล้วทำไมการปกครองส่วนท้องถิ่นถึงไม่ยอมให้สังกัดพรรคการเมือง แสดงว่าไม่อยากให้ท้องถิ่นเติบโต ไม่อยากให้พรรคการเมืองเติบโตใช่หรือไม่ อันนี้เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณา

ท่านปดิพัทธ์ เรื่องมาตรา ๗๖ เขาเขียนไว้ว่ารัฐพึงพัฒนาการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ถ้าท่านสังเกตให้ดีนะครับ รัฐธรรมนูญที่ผ่าน ๆ มา ปี ๒๕๔๐ ปี ๒๕๕๐ ก่อนหน้านั้นไม่ต้องพูดถึงนะครับ ไม่มีคำว่าราชการส่วนภูมิภาคนะครับ เพิ่งมามีฉบับปี ๒๕๖๐ นี้ ท่านไปดูเลย ไม่มี เขาเพิ่งมาเพิ่มตรงนี้เพื่อให้จัดสมดุล คำว่า เพื่อให้จัดสมดุล หมายความว่า ให้เพิ่มอำนาจราชการส่วนภูมิภาคนั่นเอง โดยนัยมันเป็นอย่างนั้น

ท่านนพดลอีกอันหนึ่งอันสุดท้าย เรื่องว่ารัฐธรรมนูญไม่ได้เขียนชัดเจนในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม อันนี้ทางคณะกรรมาธิการเราได้ให้ข้อสังเกตไว้ในหน้า ๑๑๔ ต่อหน้า ๑๑๕ ผมอ่านเฉพาะข้อสังเกตในหน้า ๑๑๕ เท่านั้น อันนี้เราเขียนชัดเจน เราเห็นด้วยกับท่าน เราเขียนว่าควรบัญญัติให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกำหนดให้เป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องจัดให้มีวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย ต้องเป็นหน้าที่ ควรบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หลากหลายขึ้น เช่น กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลและรายละเอียดให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จะมี

ผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น หรือกำหนดให้ชัดเจนว่าการดำเนินกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องใดบ้างที่จะต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนดำเนินการ เป็นต้น อันนี้เรามีข้อสังเกตและมีข้อคิดเห็นแล้วครับของผมหมดเท่านี้ครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : เชิญต่อครับ

รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร (กรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภา ผม รองศาสตราจารย์สมชัย ศรีสุทธิยากร กรรมาธิการ ผมดูแลเขียนในหมวดเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ แล้วก็จะมีประเด็นที่ท่านสมาชิกสภาในช่วงที่ผ่านมา ๒ ท่าน ได้พูดถึงการมี ส.ส.ร. ท่านแรกก็คือ ท่านนิยม เวชกามา พูดถึงว่า ส.ส.ร. นั้นควรจะเปิดกว้างให้กับประชาชนในการคัดเลือก ส.ส.ร. แล้วก็อีกท่านคือท่านปดิพัทธ์ จากพรรคก้าวไกล อันนี้ก็ให้ความเห็นว่า ส.ส.ร. นั้นควรมาจากการเลือกตั้ง ไม่ควรมาจากการแต่งตั้ง ก็ต้องขออนุญาตบอกว่าในแง่ของการที่จะมองโมเดล (Model) ของ ส.ส.ร. นั้น ถ้ามองมันก็แยกได้เพียงแค่ ๓ รูปแบบแค่นั้นเองครับว่า ๑. ก็คือเป็นการเลือกตั้ง ๒. เป็นการแต่งตั้ง แล้วก็ ๓. เป็นการเลือกตั้งผสมกับการแต่งตั้ง ซึ่งทั้ง ๓ รูปแบบนี้เราก็เคยใช้กันมาโดยตลอดของการมี ส.ส.ร. ตั้งแต่ ส.ส.ร. ที่ผ่านมามีทั้งหมด ๔ ชุด แล้วก็ในแต่ละชุดที่ผ่านมาก็จะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ในชุดแรกเกิดขึ้นในปี ๒๔๙๑ อันนี้เรามี ส.ส.ร. ๔๐ คน มาจากการเลือกของ ส.ส. ๑๐ คน มาจากการเลือกของ ส.ว. ๑๐ คน แล้วก็มาจากการเลือกตั้งทั่วไปอีก ๒๐ คน แต่การเลือกตั้งทั่วไปในช่วงนั้น ในปี ๒๔๙๑ ก็ได้กำหนดคุณสมบัติของคนเป็น ส.ส.ร. ไว้สูงมาก เช่น จะต้องจบปริญญาตรี หรือว่าจะต้องเคยทำงานราชการ หรืออาจจะเป็นลักษณะตำแหน่งทางด้านการเมืองต่าง ๆ มาก่อน ----------

ในชุดที่ ๒ ก็คือเมื่อปี ๒๕๐๒ อันนี้มีจำนวน ๒๔๐ คน เป็นการแต่งตั้งล้วน ๆ เราก็จะเห็นว่า ส.ส.ร. ชุดนี้ ทำหน้าที่ในการร่างรัฐธรรมนูญอย่างยาวนาน ร่างกันเกือบ ๑๐ ปีกว่าจะเสร็จ ก็มีการประชุมกันปีละครั้ง ๒ ครั้งไปเรื่อย ๆ อันนี้ก็ถือว่าเป็นกระบวนการในการร่าง ซึ่งค่อนข้างจะยาวนาน แล้วก็ไม่ได้ผูกพันอะไรกับประชาชน ชุดที่ ๓ เมื่อปี ๒๕๓๙ เป็นจำนวน ๙๙ คน ก็จะมาจาก ๒ ส่วน เป็นส่วนที่มาจากการเลือกตั้งของจังหวัด ๗๖ คน แล้วก็มาจากผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ทางด้านการร่างรัฐธรรมนูญ ๒๓ คน อันนี้เป็นการผสมกัน แล้วก็ปี ๒๕๔๐ นั้นก็จะเป็นเรื่องของการที่ว่าสรรหามาเป็นสมัชชา ๑,๙๘๒ คน แล้วก็เลือกกันเองให้เหลือ ๒๐๐ คน หลังจากนั้นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติก็จะเลือกให้เหลือ ๑๐๐ คน ดังนั้นเราก็จะเห็นว่าหลากหลายรูปแบบที่เกิดขึ้นในการที่จะได้มาซึ่ง ส.ส.ร. อย่างไรก็ตามภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ถ้าหากเราให้ประเมินจุดดีจุดด้อยของการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งเราก็จะเห็นจุดดีหรือจุดด้อยที่แตกต่างกัน ในแง่ของการเลือกตั้งนั้นก็จะทำให้ได้คนซึ่งมาจากประชาชน แล้วประชาชนก็จะรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วม แล้วเขาเป็นเจ้าของในการร่าง แต่เราก็อาจจะมีความกลัวว่าคนของประชาชนนั้นก็อาจจะขาดความรู้ความเข้าใจหรือขาดความเชี่ยวชาญในการที่จะร่างกฎหมายที่มีความยาก หลายคนก็กริ่งเกรงว่าดังนั้นจำเป็นจะต้องมีการแต่งตั้งคนเข้ามาทำหน้าที่เป็น ส.ส.ร. อีกจำนวนหนึ่งหรือไม่ ซึ่งอันนี้ก็เป็นประเด็นที่คงจะต้องถกเถียงกันในรัฐสภาว่าจะเป็นรูปแบบอย่างไร อย่างไรก็ตามในขั้นของกรรมาธิการนี้เราได้ทดลองได้นำเสนอรูปแบบเป็น ๒ ร่าง ร่างที่ ๑ คือร่างของท่านอาจารย์โภคิน อีกร่างคือร่างของท่านประยุทธ์ ศิริพานิชย์ ซึ่งก็จะเป็นการแตกเอาหมวด ๑๖ ให้เป็นหมวด ๑๖/๑ ซึ่งท่านอาจารย์โภคินก่อนที่จะกลับท่านก็ได้ขอให้ผมช่วยนำเสนอว่าในแนวความคิดของอาจารย์โภคินนั้นก็จะมี ส.ส.ร. ๒๐๐ คน แล้วก็เป็นการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ จำนวน ส.ส.ร. ในแต่ละจังหวัดก็จะแปรผันไปตามจำนวนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในแต่ละจังหวัดนั้น ๆ แต่ว่าจะใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง ก็คือหมายความว่าเขตเลือกตั้งจะใหญ่ อย่างเช่นถ้ากรุงเทพมหานครนั้นมี ส.ส.ร. จำนวนมากทุกคนก็จะมีสิทธิออกเสียง ๑ เสียง แต่ท้ายที่สุดก็คือจะมีจำนวน ส.ส.ร. เท่ากับจำนวนที่กำหนดของกรุงเทพมหานคร นั่นคือหมายความว่าคนที่ได้คะแนนมากที่สุดอาจจะได้คะแนนหลายหมื่นหรือเป็นแสน แล้วคนสุดท้ายอาจจะคะแนนเป็นเพียงแค่หลักหมื่น

ก็เป็นไปได้ อันนี้ก็จะเป็นรูปแบบซึ่งท่านอาจารย์โภคินได้เสนอไว้ ในส่วนคุณสมบัตินั้นได้กำหนดคุณสมบัติว่าให้มีคนซึ่งอายุ ๑๘ ปีขึ้นไปก็เพียงพอ ซึ่งอันนี้ก็เป็นการเปิดกว้างทำให้เยาวชนที่มีสิทธิเลือกตั้งสามารถที่จะสมัครเป็น ส.ส.ร. ได้ ส่วนคุณสมบัตินั้นก็ให้เป็นคุณสมบัติเดียวกับผู้สมัคร ส.ส. ส่วนกระบวนการในการร่างนั้นถ้าหากว่า ส.ส.ร. ๒๐๐ คนนั้นเป็นคนซึ่งไม่มีประสบการณ์จริง ๆ เข้ามา รูปแบบว่าการร่างนั้นก็จะมีกรรมาธิการ ๔๕ คน ซึ่ง ๓๐ คนก็จะมาจาก ส.ส.ร. แล้วอีก ๑๕ คนนั้นก็จะตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญที่จะไปดูแลในการที่จะร่างกฎหมายออกมา ก็อาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายมหาชน ๕ คน ด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ๕ คน ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดินอีก ๕ คน แล้วก็ระยะเวลาในการร่าง ก็จะใช้ระยะเวลาในการร่าง ๑๒๐ วัน หลังจากนั้นก็จะมีการทำประชามติ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวก็อาจจะมีความแตกต่างจากรูปแบบที่รัฐบาลเสนอ เพราะรัฐบาลก็เสนอว่า มี ๑๕๐ คนมาจากการเลือกตั้งโดยตรง แล้วก็ ๕๐ คนที่เหลือ ๒๐ คนมาจากรัฐสภา อีก ๒๐ คนมาจากการเลือกจากที่ประชุมอธิการบดี อีก ๑๐ คนมาจากการเลือกของนักเรียน นักศึกษา โดย กกต. เป็นฝ่ายจัดการเลือกตั้ง ซึ่งอันนี้ก็คงจะเป็นขั้นในรายละเอียดหลังจากที่มีการรับหลักการแล้ว ว่าเราเห็นด้วยที่จะมี ส.ส.ร. หรือไม่ อย่างไรก็ตามก็โดยความเห็นของกรรมาธิการโดยส่วนรวมคือเราเห็นว่า ส.ส.ร. เป็นรูปแบบที่ดีที่สุด แล้วก็การเลือกตั้งโดยตรงจะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ท่านพีระพันธุ์ เชิญครับ

นายพีระพันธุ์ สาลีรัฐวิภาค (ประธานคณะกรรมาธิการ) : กราบเรียนท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรที่เคารพครับ ผมขออนุญาตชี้แจงแล้วก็สรุปเลยนะครับ เผอิญความจริงคิดว่าก็น่าจะจบแล้ว แต่ว่ามีประเด็นซึ่งผมคิดว่าถ้าไม่ชี้แจงทำความเข้าใจเดี๋ยวจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดในประเด็นเรื่องของศาลรัฐธรรมนูญ มีท่านสมาชิกตั้งประเด็นสอบถาม ----------

ผมขออนุญาตเรียนนะครับว่าในรัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ศาลรัฐธรรมนูญถูกแยกออกมาเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเฉพาะเลยในหมวด ๑๐ ส่วนเรื่องศาลทั่วไปอยู่ในหมวด ๑๐ และศาลรัฐธรรมนูญอยู่ในหมวด ๑๑ แยกจากกัน แต่ว่าเดิมในรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๔๐ กับปี ๒๕๕๐ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นส่วนหนึ่งของหมวดที่ว่าด้วยศาล พอมารัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ศาลรัฐธรรมนูญถูกแยกออกมา แสดงให้เห็นว่าเจตนาของรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ต้องการให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลพิเศษต่างหากจากศาลในระบบที่อยู่ในหมวด ๑๐ ทีนี้ในส่วนของศาลที่อยู่ในหมวด ๑๐ จะเห็นว่าเป็นศาลสำคัญที่อยากจะกล่าวถึงคือศาลยุติธรรมกับศาลปกครอง ซึ่งศาลทั้ง ๒ ศาลอาจจะมีความจำเป็นที่จะต้องมีการตั้งศาลเพิ่ม อย่างศาลในระบบศาลยุติธรรมก็อาจจะต้องมีการตั้งศาลชั้นต้น เช่น ศาลจังหวัดในพื้นที่ต่าง ๆ หรือศาลแขวง รวมถึงศาลปกครองก็อาจจะต้องมีความจำเป็นต้องตั้งศาลในภูมิภาค ลักษณะอย่างนี้เป็นต้น อันนั้นคือความหมายของที่บอกว่าบรรดาศาลทั้งหลายต้องตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ ถ้าหากว่าจะต้องมีการจัดตั้งศาลเพิ่มเติมขึ้นมาก็จะต้องมีพระราชบัญญัติจัดตั้ง ซึ่งปกติก็ถือปฏิบัติกันอย่างนั้นอยู่แล้ว ที่จะเห็นต่อไปก็คือว่าอำนาจหน้าที่ของศาลในหมวด ๑๐ ไม่ค่อยจะมีรายละเอียด เพราะว่ารัฐธรรมนูญได้กำหนดว่าให้ไปดูในกฎหมายลูกคือตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ถ้าหากว่าเรามาดูในหมวด ๑๑ เรื่องของศาลรัฐธรรมนูญจะเห็นว่ามีบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา ๒๐๐ ถึงมาตรา ๒๑๔ ประมาณ ๑๔ หรือ ๑๕ มาตรา ดังนั้นจะบัญญัติรายละเอียดมากกว่าศาลในหมวด ๑๐ เยอะมาก ที่มาของศาล อำนาจหน้าที่อะไรต่าง ๆ นานา เพราะฉะนั้นตรงนี้จึงเขียนว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่เกิดโดยรัฐธรรมนูญโดยแท้ แต่ในประเด็นสำคัญก็คือที่บอกว่าเอาอำนาจที่ไหนมาพิจารณาวินิจฉัยหรือทำคำพิพากษา ในส่วนนี้รัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๖๐ ได้กำหนดไว้ชัดในมาตรา ๒๑๐ วรรคสองบอกว่าการพิจารณาวินิจฉัยและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแล้วให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นตรงนี้ก็เลยทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยและทำคำพิพากษา ว่าเป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในส่วนนี้ อันนี้ก็เลยกราบเรียนผ่านท่านประธานไปเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนนะครับ ท่านประธานที่เคารพ ท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติ ผมในฐานะประธานคณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ พร้อมด้วย

คณะกรรมาธิการเราทุกคน ก็ต้องขอขอบคุณอีกครั้งหนึ่งที่ท่านได้กรุณาให้โอกาสพวกเรามาทำหน้าที่ที่สำคัญของชาติบ้านเมืองอันนี้ ผมขออนุญาตกราบเรียนว่าในระยะเวลาที่ผ่านมาพวกเราทุกคนที่มาจากพรรคการเมืองและบุคคลภายนอกได้ร่วมกันทำหน้าที่ในการพิจารณาศึกษารัฐธรรมนูญ ฉบับปี ๒๕๖๐ ฉบับที่เป็นประเด็นปัญหาอยู่นี้อย่างละเอียดเท่าที่เราจะทำได้ในระยะเวลาที่จำกัด รวมไปถึงเรื่องของการที่รับฟังปัญหาของพี่น้องประชาชนด้วย เราก็พยายามทำหน้าที่ แล้วก็รวบรวมอย่างที่ท่านได้เห็นอยู่ว่าเราสามารถทำหน้าที่ได้เท่าที่ระยะเวลาและความสามารถที่พวกเราจะทำได้ ก็เรียกว่าพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามการทำหน้าที่ของพวกเราก็อาจจะมีข้อบกพร่องไปบ้าง หรือว่าตกหล่นไปบ้าง ก็ต้องขอขอบพระคุณทางท่านสมาชิกที่ได้ให้คำแนะนำ แล้วก็ข้อเสนอแนะหลายอย่างที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติมกับผลการศึกษาของคณะกรรมาธิการชุดเรา ซึ่งในส่วนนี้ผมเชื่อว่าถ้าหากว่าพวกเราทุกคนได้ช่วยกันทำหน้าที่ เอาชาติบ้านเมืองเป็นที่ตั้ง เอาประโยชน์ของประเทศชาติประชาชนนำหน้า ผมเชื่อว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของเราในอนาคตจะเป็นรัฐธรรมนูญที่เป็นประโยชน์กับประชาชนกับประเทศชาติ แล้วก็จะนำความมั่นคง ความเจริญให้กับประเทศของเราต่อไป ผมก็ต้องขอถือโอกาสนี้ขอบคุณท่านประธานและท่านสมาชิกทุกท่านครับ ขอบคุณครับ

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ขอบคุณท่านประธานคณะกรรมาธิการนะครับ จบแล้วครับ เพราะว่าได้สรุปแล้ว ขออภัยด้วย รายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ก็จบนะครับ ได้มีสมาชิก เรียนให้พวกเราทราบนะครับ ก็มีท่านสมาชิกได้อภิปราย ๓๓ ท่าน เป็นตัวแทนจากฝ่ายค้าน ๒๕ ท่าน ฝ่ายรัฐบาล ๘ ท่าน ก็ถือว่าทั่วถึงนะครับ แต่ว่าเราก็ใช้เวลาทั้งวันสำหรับเรื่องนี้ ต่อไปก็ต้องขอมติที่ประชุมครับ โดยที่หลังจากได้ฟังการอภิปรายกันมาตลอดนะครับ แม้ความเห็นจะแตกต่างกันบ้าง แต่ว่าไม่มีผู้ใดคัดค้าน ญัตติอันนี้ผมก็ต้องขออนุญาตใช้ข้อบังคับ ข้อ ๘๘ ถามว่าท่านสมาชิกผู้ใดจะเห็นคัดค้านกับข้อเสนอของคณะกรรมาธิการชุดนี้หรือไม่ครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ถ้าไม่มี ก็ถือว่าที่ประชุมเห็นด้วยกับข้อเสนอของคณะกรรมาธิการนะครับ ในข้อสังเกตก็เช่นเดียวกันนะครับ ข้อสังเกตก็ไม่ให้อภิปรายนะครับ แต่ว่าให้สอบถามว่าท่านสมาชิกจะเห็นด้วยกับข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

นายชวน หลีกภัย (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) : ถ้าท่านสมาชิกไม่มีความเห็นเป็นอย่างอื่น ก็ถือว่าเห็นด้วยกับข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการนะครับ ซึ่งสภาก็จะดำเนินการต่อไปตามกฎหมาย ก็ต้องขอขอบคุณท่านประธานและกรรมาธิการทุกท่านก็จบวาระการพิจารณาของญัตติที่ ๔.๓ ในวันนี้ครับ ต้องขออนุญาตท่านสมาชิกว่า ถึงแม้เราจะได้มีการอภิปรายโดยทั่วถึงอย่างที่เรียนแล้ว แต่ว่าเราก็ใช้เวลา ๑ วันได้เรื่องเดียว อันนี้ก็เป็นคำตอบที่พวกเราปรารภบ่นว่าทำอย่างไรญัตติที่ค้างอยู่จะได้พิจารณาโดยเร็ว ผมหวังอย่างยิ่งว่าต่อไปเราจะได้รับความร่วมมือด้วยดี เพื่อทำให้เราสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผมขอขอบคุณท่านสมาชิกทุกท่านครับ และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ล่ามมือด้วยครับ วันนี้ขอปิดการประชุมครับ สวัสดีครับ

เลิกประชุมเวลา ๑๘.๒๓ นาฬิกา

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๒๙
(สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓
คณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎร

๑) นายอนันต์ ผลอำนวย	ประธานคณะกรรมาธิการ
๒) นายศักดา คงเพชร	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่หนึ่ง
๓) นายฐิตินันท์ แสงนาค	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สาม
๔) นายไชยวัฒนา ติณรัตน์	รองประธานคณะกรรมาธิการ คนที่สี่
๕) นางทัศนียา รัตนเศรษฐ	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๖) นายภิญโญ นิโรจน์	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๗) นายชาดา ไทยเศรษฐ์	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๘) นายชลน่าน ศรีแก้ว	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๙) นายเอี่ยม ทองใจสด	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๐) นายอภิชัย เตชะอุบล	กรรมาธิการและที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ
๑๑) นายชัยวุฒิ ธนาคมานุสรณ์	กรรมาธิการ
๑๒) นายมานะศักดิ์ จันทร์ประสงค์	โฆษกคณะกรรมาธิการ
๑๓) นางสาวนภาพร เพ็ชร์จินดา	โฆษกคณะกรรมาธิการ
๑๔) นายภราดร ปริศนานันทกุล	เลขานุการคณะกรรมาธิการ

คณะกรรมาธิการตรวจแล้ว เมื่อวัน พุธ ที่ ๓ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

(นายอนันต์ ผลอำนวย)
ประธานคณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎร

ภาคผนวก
รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๒๙
(สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓
โดยคณะอนุกรรมาธิการตรวจรายงานการประชุมและติดตามผลการปฏิบัติตามมติของสภาผู้แทนราษฎร
ในคณะกรรมาธิการกิจการสภาผู้แทนราษฎร

อักษรย่อ/คำย่อ	ความหมาย	แหล่งที่มา/อ้างอิง
ก.ต.	คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม	
กกต.	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	
กทม.	กรุงเทพมหานคร	
กอ.รมน.	กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร	
คสล.	คอนกรีตเสริมเหล็ก (ReinforcedConcrete : RC)	http://www.coe.or.th
คสช.	คณะรักษาความสงบแห่งชาติ	
คมช.	คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ	
ป.ป.ช.	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	
พ.ร.บ.	พระราชบัญญัติ	
รย.	จังหวัดระยอง	
ส.จ.	สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด	
ส.ท.	สมาชิกสภาเทศบาล	
ส.ว.	สมาชิกวุฒิสภา	
ส.ส.	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	
ส.ส.ร.	สภาร่างรัฐธรรมนูญ	
สตง.	สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน	
สนช.	สภานิติบัญญัติแห่งชาติ	
หจก.	ห้างหุ้นส่วนจำกัด	
อบจ.	องค์การบริหารส่วนจังหวัด	
อบต.	องค์การบริหารส่วนตำบล	
อสม.	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	

อักษรย่อ/คำย่อ	ความหมาย	แหล่งที่มา/อ้างอิง
Application	โปรแกรมที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ที่ออกแบบมาสำหรับโมบาย (Mobile) แท็บเล็ต (Tablet) หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่	https://www.mangoconsultant.com
Corona / Coronavirus / Virus Corona / COVID-19 / nCoV-2019 / Virus Corona 2019 / COVID	ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ เป็นตระกูลของไวรัสที่ก่อให้อาการป่วยตั้งแต่โรคไข้หวัดธรรมดาไปจนถึงโรคที่มีความรุนแรงมาก เช่น โรคระบบทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS-CoV) และโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS-CoV) เป็นต้น ซึ่งเป็นสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยพบมาก่อนในมนุษย์ก่อให้เกิดอาการป่วยระบบทางเดินหายใจในคน และสามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้ โดยเชื้อไวรัสนี้พบครั้งแรกในการระบาดในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย สาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วงปลายปี ๒๐๑๙	https://ddc.moph.go.th
Facebook	เว็บไซต์ที่ให้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่าน Internet ถูกก่อตั้งโดย มาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก เฟซบุ๊กอนุญาตให้ใครก็ได้เข้าสมัครลงทะเบียนกับเฟซบุ๊ก และผู้เป็นสมาชิกของเฟซบุ๊กสามารถสร้างพื้นที่ส่วนตัว สำหรับแนะนำตัวเอง ติดต่อสื่อกับเพื่อน ทั้งแบบข้อความ ภาพ เสียง และ วิดีโอ โดยผู้ใช้สามารถเลือกที่จะเป็นหรือไม่เป็นเพื่อนกับใครก็ได้ในเฟซบุ๊ก	https://www.mindphp.com
Line	Line (ไลน์) เป็นแอปพลิเคชันตัวหนึ่งที่ใช้ในการติดต่อพูดคุยสื่อสารกับอีกบุคคลหนึ่งโดยใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งไลน์สามารถใช้แชทหรือโทรหาผู้อื่นได้ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ และสามารถโทรได้ตลอดไม่จำกัดระยะเวลา ซึ่งในปัจจุบันสามารถพูดคุยโดยเห็นหน้าซึ่งกันและกันได้	https://www.mindphp.com
Online	การเชื่อมต่อผ่านระบบเครือข่ายทางคอมพิวเตอร์	
Platform	หมายถึง องค์ประกอบ (Components) ซึ่งรวมถึงฮาร์ดแวร์ (Hardware) ซอฟท์แวร์ (Software) ชุดของการให้บริการ (Service Modules) และสถาปัตยกรรม (Architecture) และกฎระเบียบ (Rules) รวมถึงมาตรฐาน (Standard) ขั้นตอนพิธีการ (Protocol) นโยบาย (Policy) และสัญญา (Contract) ที่กำหนดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างผู้เล่นที่มีหน้าที่แตกต่างกัน ได้แก่ผู้ใช้บริการ (End User) ผู้พัฒนาแอปพลิเคชัน (Application Developer) ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม (Platform Provider) ซึ่งเป็นตัวกลางสำหรับให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงแอปพลิเคชันและผู้สนับสนุนแพลตฟอร์ม (Platform Sponsor) เป็นผู้ถือลิขสิทธิ์และกำหนดนโยบายในการเข้าถึงแพลตฟอร์มของผู้เล่นแต่ละคน	https://www.dga.or.th
SMEs	วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises : SMEs)	http://www.sme.go.th

อักษรย่อ/คำย่อ	ความหมาย	แหล่งที่มา/อ้างอิง
Social / Social media	สังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้เป็นผู้สื่อสาร หรือเขียนเล่า เนื้อหา เรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอ ที่ผู้ใช้เขียนขึ้นเอง ทำขึ้นเอง หรือพบเจอจากสื่ออื่น ๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตน ผ่านทางเว็บไซต์ Social Network ที่ให้บริการบนโลกออนไลน์ ปัจจุบันการสื่อสารแบบนี้ จะทำผ่านทาง Internet และโทรศัพท์มือถือเท่านั้น	https://www.marketingoops.com
Soft Loan	เงินกู้แบบผ่อนปรน (Soft Loan)	http://www.thaibma.or.th
TOR	ข้อกำหนดของผู้ว่าจ้าง (Term Of Reference : TOR)	https://www.moe.go.th
Web / Website	คือ สื่อนำเสนอข้อมูลบนเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นการรวบรวมหน้าเว็บเพจหลายหน้า ซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านทางไฮเปอร์ลิงก์ ซึ่งต้องเปิดด้วยโปรแกรมเฉพาะทางที่เรียกว่า Web Browser โดยถูกจัดเก็บไว้ในเวิลด์ไวด์เว็บ และเว็บไซต์นั้นถูกสร้างขึ้นด้วยภาษาทางคอมพิวเตอร์ที่เรียกว่า HTML (Hyper Text Markup Language) และได้มีการพัฒนาและนำภาษาอื่น ๆ เข้ามาร่วมด้วย เพื่อให้มีความสามารถมากขึ้น เช่น PHP , SQL , Java ฯลฯ	https://www.webmaster.or.th
Whip	คณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎร	http://www.soc.go.th

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ด้วยที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๓ ครั้งที่ ๔ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) เป็นพิเศษ วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๔ ได้มีมติรับรองรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง) จำนวน ๑๓ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๑๘ วันพุธที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๑๙ วันพฤหัสบดีที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๐ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๑ เป็นพิเศษ วันศุกร์ที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๒ วันพุธที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๓ วันพฤหัสบดีที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๔ วันพุธที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๕ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๖ วันพุธที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๗ วันพฤหัสบดีที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๘ เป็นพิเศษ วันพุธที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๓

ครั้งที่ ๒๙ วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๓

จึงขอลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ตามข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ ข้อ ๓๕ วรรคหนึ่ง

(นายชวน หลีกภัย)

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

สำนักรายงานการประชุมและชวเลข

กลุ่มงานรายงานการประชุม

การประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๒๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

รายนามคณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา	นายคุณวุฒิ ตันตระกูล	รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
	นางนารีนารถ เหตานุรักษ์	ผู้อำนวยการสำนักรายงานการประชุมและชวเลข

ผู้ตรวจทานรายงานการประชุม

นางนนท์สภรณ์ อ้นองอาจ	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานชวเลข ๓
นางสาวฐานวีร์ ศรีธรรศพงศ์	เจ้าพนักงานชวเลขอาวุโส
นางสาวอุทัยวรรณ์ จำนงค์ศาสตร์	เจ้าพนักงานชวเลขอาวุโส

ผู้จดและจัดทำรายงานการประชุม

นางสมร ป้อมป้องกัน	นางสาวธมนธรณ์ พุทธวงษ์วิไกร
นางสาวณิชากร ฤกษ์ศิริ	นางสาววีรุทัย ผาสุขเวชพร
นางสาวสุพิชชาย์ เนื่องพิมพ์	นายพรเทพ ไชยสงวนสุข
นางสาวนิษฐกานต์ วงศ์ปิยะพัฒนา	นางสาวชญาภา ภู่ระหงษ์
นางนัชชา โนไธสง	นางสาวอัมภิกา ศรีบุญเรือง
นางสาวประไพพิศ ดีสุ่น	นางสาวปัทมา นรินทร์

ผู้ควบคุมสัญญาณภาพและเสียงระบบสนับสนุนการจัดทำรายงานการประชุม

นางไอดา สารพัดวิเศษ

กลุ่มงานชวเลข ๓
สำนักรายงานการประชุมและชวเลข
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักรายงานการประชุมและชวเลข

บันทึกการออกเสียงลงคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ ๒๕ ปีที่ ๒
ครั้งที่ ๒๙ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง)
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๖๓

---

๑. การขอเปลี่ยนระเบียบวาระการประชุม

ผลการลงมติ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้เปลี่ยนระเบียบวาระการประชุม

หมายเหตุ - นายชินวรณ์ บุณยเกียรติ ได้เสนอญัตติ ตามข้อบังคับฯ ข้อ ๕๔ (๒) ให้นำรายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว ขึ้นมาพิจารณาก่อน

- เนื่องจากรองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง ถามที่ประชุมว่ามีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่น จึงถือว่าที่ประชุมมีมติเห็นชอบกับญัตติดังกล่าว ตามข้อบังคับฯ ข้อ ๘๘

๒. การพิจารณารายงานของคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหา หลักเกณฑ์ และแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาเสร็จแล้ว

ผลการลงมติ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบกับรายงานและข้อสังเกตของคณะกรรมาธิการฯ เพื่อส่งไปยังคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ เนื่องจากประธานสภาผู้แทนราษฎร ถามที่ประชุมว่ามีผู้เห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ เมื่อไม่มีผู้เห็นเป็นอย่างอื่น จึงถือว่าที่ประชุมมีมติเห็นชอบกับญัตติดังกล่าว ตามข้อบังคับฯ ข้อ ๘๘

(นายสรศักดิ์ เพียรเวช)
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักรายงานการประชุมและชวเลข
กลุ่มงานรายงานการประชุม
โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๓๗๓
โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๓๗๒
www.parliament.go.th